

ΑΡΙΣΤ. Ν. ΚΛΗΜΗ

ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ
ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΚΑΙ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

*

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
1923 - 1934/5

ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ
ΤΗΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΠΑΣΕΓΕΣ
Σοφοκλέους 41 — τηλ. 32.53.511

ΑΘΗΝΑ 1988

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΟΜΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο πρώτος τόμος του έργου κυκλοφόρησε το 1985 από τις Εκδόσεις Τ. ΠΙΤΣΙ-ΛΟΣ (Σοφοκλέους 4). Στις 528 σελίδες του Α' τόμου καταχωρήθηκε η ύλη:

Μέρος Πρώτο (Κεφάλαια 1-4): Συνεργασίες στον οικονομικό τομέα και προσυνεταιρισμοί από την αρχαιότητα (σελίδες 17-58).

Μέρος Δεύτερο (Κεφάλαια 5-7): Μερικές αναπτυγμένες συνεργατικές εφαρμογές στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα (σελίδες 59-98).

Μέρος Τρίτο (Κεφάλαια 8-19): Διάφορες παραδοσιακές και ευρωπαϊκές συνεταιριστικές εφαρμογές από την ίδρυση του Ελληνικού Κράτους μέχρι το 1900 (σελίδες 99-178).

Μέρος Τέταρτο (Κεφάλαια 20-26): Υποδείξεις για συνεταιριστική οργάνωση και πρωτοποριακές εφαρμογές κατά την περίοδο 1901-1914 (σελίδες 179-292).

Μέρος Πέμπτο (Κεφάλαια 27-35): Οι Συνεταιρισμοί μετά το νόμο 602, κατά την ανώμαλη πολεμική περίοδο 1915-1922. Οραματισμοί και επέκταση (σελίδες 293-496).

Ο Α' τόμος έκλεισε με αναλυτικά ευρητήρια της ύλης του: α) Κατά θέματα (σελίδες 499-506). β) Κατά φυσικά πρόσωπα (σελίδες 507-512). γ) Κατά νομικά πρόσωπα (σελίδες 513-518). δ) Κατά τόπους (σελίδες 519-522).

Παρόλη την πρωτοτυπία του έργου και τη γενικότερη σημασία του, το ενδιαφέρον των περιφερειακών Συνεταιριστικών Οργανώσεων και των συνεταιριστών δεν υπήρξε εκείνο που έπρεπε να είναι (με ελάχιστες εξαιρέσεις). Η κυκλοφορία του υπήρξε μικρή (κάτω από 1.000 αντίτυπα). Και αφού δεν συγκεντρώθηκαν τα χρήματα που ξοδεύτηκαν για τον Α' τόμο, δεν ήταν δυνατό να εκδοθεί ο Β' τόμος με δαπάνη του συγγραφέα μέσα στο 1986.

Ο Β' τόμος που κυκλοφορεί τώρα, εκδόθηκε με την πρωτοβουλία και για λογαριασμό της Πανελληνίας Συνομοσπονδίας Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ) που ανέλαβε τις δαπάνες - εισπράξεις και την όλη εκδοτική και κυκλοφοριακή απασχόληση. Ο συγγραφέας παραιτήθηκε από κάθε συγγραφικό δικαίωμα για τον τόμο, δηλαδή πρόσφερε δωρεάν τις χιλιάδες ώρες συγγραφικής απασχόλησής του και τα επί δεκαετίες έξοδά του για συλλογή του υλικού κλπ.

Για να ολοκληρωθεί το έργο απαιτείται η έκδοση 2-3 ακόμα τόμων. Η ολοκλήρωση της συγγραφής τους και η κυκλοφορία τους θα γίνει (όπως γράφαμε και στον Α' τόμο σελ. 10) «Θεοῦ θέλοντος καὶ ὑγείας ὑπαρχούσης». Και αφού βέβαια η συνεταιριστική κίνηση δείξει το απαιτούμενο ενδιαφέρον. Διαφορετικά το πολύτιμο υλικό -που επί 10ετίες συγκέντρωνε και κατέχει ο συγγραφέας- δεν θα είναι δυνατό να αξιοποιηθεί.

*

Ο Β' τόμος που κυκλοφορεί τώρα, αναφέρεται στην περίοδο από το 1923 (μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή του 1922) μέχρι το 1935 (ίδρυση της Πανελληνίας Συνομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών). Την ανάλυση των περιεχομένων του βλέπε στη συνέχεια στον Πίνακα Περιεχομένων.

Όπως σημειώσαμε και στον Α΄ τόμο (σελ. 10), την περίοδο αυτή της προσφυγιάς, της αποστράτευσης, των απαλλοτριώσεων, των κοινωνικών κινήσεων, της γενικής αστάθειας κλπ., αλλάζει γενικά το σκηνικό. Και μέσα στα εναλλασσόμενα γεγονότα και τα πολλά πιεστικά προβλήματα, οι νεαροί Συνεταιρισμοί βρέθηκαν αναγκασμένοι σε σκληρές προσπάθειες πριν από τη φυσιολογική τους ενηλικίωση και με όλες τις, από το λόγο αυτό, λίγες θετικές και πολλές αρνητικές επιδράσεις και συνέπειες στη διαμόρφωση, ανάπτυξη και εξέλιξή τους.

Δεν θα επαναλάβω εδώ όσα γράφονται στο εισαγωγικό σημείωμα του Α΄ τόμου σχετικά με τη συγκέντρωση του υλικού και τη συγγραφή του έργου (και τα οποία πρέπει να έχει υπόψη του ο μελετητής για να μπορέσει να εκτιμήσει σωστά τα θετικά και αρνητικά του στοιχεία). Θα κάνω μόνο μερικές υποδείξεις και διευκρινίσεις σχετικά με το περιεχόμενο του έργου –και κυρίως του Β΄ τόμου–, την προσπέλαση σ΄ αυτό και τη χρησιμοποίησή του:

α) Βασική επιδίωξη του έργου (στο Β΄ τόμο) και προσπάθεια του συγγραφέα, υπήρξε η αναστήλωση της εποχής 1923-1935 σε ό,τι αφορά τη συνεταιριστική δραστηριότητα. Και αυτό όχι στενά (μόνο με αριθμητικά στοιχεία) αλλά, όσο το δυνατό, ζωντανά, ουσιαστικά (με τα γεγονότα, τις προσπάθειες, τις πραγματοποιήσεις, τις επιτυχίες, τις αδυναμίες. Με τους θετικές και αρνητικούς πρωταγωνιστές και με όλους που πήραν μέρος στην κίνηση κατά την περίοδο αυτή). Μόνον έτσι πιστεύουμε ότι είναι δυνατό να γίνει σωστή η αξιολόγηση στην εξέλιξη και να υπάρξουν σωστά συμπεράσματα.

β) Η έκθεση γίνεται σε χρονική συνέχεια, χρόνο με χρόνο. Και μέσα στον κάθε χρόνο η έκθεση της ύλης γίνεται όχι με γενικότητες αλλά με ομοιόμορφη κατάταξη της ύλης σε Υποκεφάλαια, με κωδικοποίηση της πραγματικότητας, με αναστήλωση της εποχής σε όλες τις εκδηλώσεις του συνεταιριστικού τομέα. Μέσα σε κάθε χρόνο πρώτη και βασική επιδίωξη η συνοπτική (τηλεγραφική) υπενθύμιση της γενικής φυσιογνωμίας του έτους δηλαδή των βασικών εθνικών, κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών, πολεμικών, κλπ. γεγονότων του έτους. Έτσι θα υπάρχει η γνώση για τις συνθήκες και δυνατότητες μέσα στις οποίες αναπτύχθηκε η συνεταιριστική δραστηριότητα. Στη συνέχεια γίνεται έκθεση των γεγονότων και στοιχείων της συνεταιριστικής δραστηριότητας, κάθε έτους με ομοιόμορφη κατάταξη της ύλης σε ειδικά Υποκεφάλαια. Έτσι μέσα στο κάθε έτος (Κεφάλαιο) υπάρχουν τα επόμενα Υποκεφάλαια:

Υποκεφάλαιο Α΄: Η γενική φυσιογνωμία του έτους.

Υποκεφάλαιο Β΄: Κράτος και τρίτοι απέναντι στους Συνεταιρισμούς (Νομοθεσία, Εποπτεία, Συμπάρσταση, Αντιδράσεις).

Υποκεφάλαιο Γ΄: Αριθμητική εξέλιξη – διάρθρωση των Γεωργικών Συνεταιρισμών και βασικά στατιστικά στοιχεία τους.

Υποκεφάλαιο Δ΄: Εργασίες – δραστηριότητες των Γεωργικών Συνεταιρισμών (πανελλήνια και τοπικές δραστηριότητες).

Υποκεφάλαιο Ε΄: Βιβλιογραφία. Συνεταιριστική μόρφωση – ενημέρωση.

Υποκεφάλαιο ΣΤ΄: Συγκρότηση – Εργασίες – Δραστηριότητες των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών.

Υποκεφάλαιο ΣΤ΄/1: Προσπάθειες για προγραμματισμό και ενιαία δράση. Οι Κεντρικές Γεωργικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις.

Υποκεφάλαιο Ζ΄: Η αγροτική πίστη και οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί.

Υποκεφάλαιο Η΄: Βασικά αγροτικά προβλήματα και Συνεταιρισμοί (Γενικότερες

προσπάθειες για επίλυσή τους).

Υποκεφάλαιο Θ': Οι Αστικοί Συνεταιρισμοί.

Υποκεφάλαιο Γ': Οι Συνεταιριστικοί Υπάλληλοι.

Υποκεφάλαιο ΙΑ': Πρωτεργάτες και εργάτες του Συνεργατισμού.

Υποκεφάλαιο ΙΒ': Χαρακτηριστικές ανασκοπήσεις για την εξέλιξη της συνεταιριστικής κίνησης στην Ελλάδα.

Με την παραπάνω κατάταξη της ύλης ο αναγνώστης - μελετητής, όχι μόνον ενημερώνεται με τεκμηριωμένη σαφήνεια για τον κάθε χρόνο αλλά έχει και τη δυνατότητα να αποκτά μονογραφίες για τα ειδικά θέματα. Π.χ. με τη μελέτη όλων των Υποκεφαλαίων Β' έχει τη μονογραφία για την νομοθεσία - εποπτεία - συμπαράσταση - αντιδράσεις. Με τη μελέτη όλων των Υποκεφαλαίων Γ' έχει τα στοιχεία για την αριθμητική εξέλιξη και διάρθρωση. Με τη μελέτη όλων των Υποκεφαλαίων ΣΤ' έχει τα στοιχεία για τις Ενώσεις και Κεντρικές Οργανώσεις. Με τη μελέτη όλων των Ζ' έχει τη μονογραφία για την αγροτική πίστη (κ.ο.κ.).

γ) Παρόλη την έκταση του τόμου και του όλου έργου, δεν είναι δυνατό να εξαντλείται λεπτομερειακά (μέσα στις σελίδες του) όλη η ύλη (για να κατορθωθεί αυτό έπρεπε να εκδοθούν τουλάχιστον 10 τόμοι). Για το λόγο αυτό υπάρχουν στο κείμενο συνεχείς λεπτομερειακές παραπομπές που όχι μόνο στηρίζουν τα όσα γράφονται (ώστε να αποφεύγονται οι γνωστές αοριστίες κλπ.) αλλά και δίνουν την ευχέρεια σε όποιον θέλει, να κάνει μελέτη των λεπτομερειών από τις πηγές που υποδεικνύονται με σαφήνεια. Επειδή όμως για τις περισσότερες πηγές δεν υπάρχει, δυστυχώς, δυνατότητα εύκολης προσπέλασης (διότι δεν υπάρχουν οργανωμένες Βιβλιοθήκες με τους σχετικούς τόμους), αναγκαστήκαμε να περιλάβουμε μέσα στις σελίδες και του Β' τόμου τα πιο βασικά και χαρακτηριστικά κείμενα της κάθε εποχής για κάθε θέμα, έτσι που το έργο γίνεται -σε μεγάλο βαθμό- αναστήλωση παλαιών κειμένων. Ο συγγραφέας προτίμησε το δρόμο αυτό με την επιθυμία να αποφύγει τις αοριστίες και υποκειμενικότητες (από τις οποίες υποφέρουν οι διάφορες «μελέτες») και να εμφανίσει με κείμενα της εποχής την πραγματικότητα στο κάθε θέμα, που είναι ο μόνος τρόπος για σωστή ενημέρωση και κρίση.

δ) Και πάλι πρέπει να επαναλάβω αυτό που γράφηκε και στον Α' τόμο, ότι η κάθε πανελλήνια συνθετική ιστορική εργασία (όπως αυτή εδώ) για να είναι ολοκληρωμένη πρέπει να στηρίζεται σε προηγούμενες τοπικές ή κατά θέματα μονογραφίες. Τέτοιες όμως μονογραφίες δεν υπάρχουν ή είναι ελάχιστες. Συνεπώς για τις λεπτομέρειες των τοπικών και περιφερειακών εξελίξεων πρέπει οι τοπικές και περιφερειακές Οργανώσεις να κινηθούν το ενδιαφέρον τοπικών ερευνητών που θα έχουν τη δυνατότητα να αναζητήσουν και να ερευνήσουν τοπικές πηγές από εκείνες που τυχόν διασώζονται μέχρι σήμερα. Είναι δε σημαντικό το γεγονός ότι και αντίστροφα, οι τοπικοί ερευνητές θα μπορούν τώρα να στηριχθούν και να καθοδηγηθούν, σε μεγάλο βαθμό, για τη συγγραφή της τοπικής - περιφερειακής ιστορίας (π.χ. της συνεταιριστικής ιστορίας της Μακεδονίας ή μόνο της Ομοσπονδίας Θεσσαλονίκης κ.ο.κ.) στα στοιχεία και τις παραπομπές που υπάρχουν στους Α' και Β' τόμους του έργου (και εκείνους που θα εκδοθούν) και στα αναλυτικά ευρητήριά τους, πράγμα που ήδη άρχισε να γίνεται σε μερικές περιπτώσεις (για τις οποίες και ευχαρίστως πρόσφερα και θα προσφέρω πρόσθετη βοήθεια).

ζ) Επαναλαμβάνω και εδώ αυτό που έγραψα στον Α' τόμο (σελ. 10) για τη γλώσσα, την ορθογραφία, τον τονισμό κλπ. Ότι η συγγραφή του έργου έγινε –όσο ήταν δυνατό– με σημερινή δημοτική και με μονοτονικό σύστημα. Όπου όμως παρεμβάλλονται παλαιότερα κείμενα μέσα σε εισαγωγικά («...») αυτά τα κείμενα δίνονται πάντα με τη δική τους γραφή και έκφραση και με διαφορετικό σχήμα στοιχειοθεσίας (στενό, σε 2 στήλες), ώστε να διαχωρίζεται εύκολα το γράψιμο του συγγραφέα από τα ένθετα παλαιά κείμενα. Και επαναλαμβάνω ότι αυτά τα ένθετα κείμενα (η ανθολογία) είναι πολλά στο Β' Τόμο για να εξασφαλιστεί η πιστότητα και για να υπάρξει για τον αναγνώστη αναστήλωση στοιχείων, ιδεών, έκφρασης, συνεταιριστών συγγραφέων, αυθεντικότητας στην παρουσίαση της εποχής του κάθε έτους.

η) Το κλείσιμο της ύλης του Β' τόμου γίνεται στην ελπιδοφόρα εποχή του 1935 όταν, μετά από τόσες πολύχρονες και δύσκολες προσπάθειες μέσα σε εναλλασσόμενα δραματικά εθνικά γεγονότα, η ελληνική συνεταιριστική κίνηση ξεπέρασε την περίοδο της ήβης, μπήκε σε περίοδο οργανωτική συνεταιριστικής ανάπτυξης, απόκτησε αξιόλογη ενότητα επιδιώξεων - ενεργειών, μελέτησε και ψήφισε Πρόγραμμα Συνεταιριστικό και απόκτησε, με στήριξη σε σωστές συνεταιριστικές βάσεις, την κεντρική πανελλήνια ιδεολογική της Οργάνωση. Το 1934/1935 οι συνεταιριστικές προοπτικές ήταν πολύ καλές, αφού η κίνηση είχε κατορθώσει να γίνει αρκετά σεβαστή και από τους άλλους αρμόδιους παράγοντες (Κράτος, ΑΤΕ, ηγετικά πρόσωπα) παρόλες τις μέχρι τότε πολιτικές, οικονομικές και άλλες αναταραχές στη χώρα μας, μέσα στις οποίες εμπλεκόταν, θετικά και αρνητικά, η όλη ζωή και συνεπώς και οι Συνεταιρισμοί και οι συνεταιριστές. Δυστυχώς η μεταβολή του εξωσυνεταιριστικού σκηνικού το 1935 και 1936, ευθύς από την ίδρυση της Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών του 1935, και (στη συνέχεια) η βαθμιαία διεισδυση στη Συνομοσπονδία και σε όλη την κίνηση των μη δημοκρατικών και συνεπώς μη συνεταιριστικών κρατικών εξελίξεων και ακόμα, στη συνέχεια, τα καταστρεπτικά πολεμικά γεγονότα 1940-1944 με τις συνέπειές τους, δεν επέτρεψαν τη φυσιολογική - κανονική και ελπιδοφόρα συνεταιριστική εξέλιξη και δημιούργησαν αναστολές στην ανάπτυξη, όπως θα δούμε στον Γ' τόμο.

θ) Για την κατάταξη της ύλης ο αναγνώστης ενημερώνεται από τον Πίνακα Περιεχομένων που υπάρχει στις επόμενες σελίδες. Και στο τέλος του Τόμου υπάρχουν αναλυτικά αλφαβητικά ευρετήρια α) κατά θέματα («καθ' ύλην») και β) κατά φυσικά και νομικά πρόσωπα, τόπους, υπηρεσίες. Ευρετήρια που διευκολύνουν τον αναγνώστη (μελετητή) στη χρησιμοποίηση του Τόμου. Βέβαια τα ευρετήρια αυτά δεν είναι εξαντλητικά, όμως πολύ αναπτυγμένα και πολύ εξυπηρετικά. Η σύνταξή τους έγινε –όπως και του Α' τόμου– από τη γυναίκα μου Μερόπη Εμμανουήλ-Κλήμη στην οποία οφείλονται ευχαριστίες.

ι) Σε πολλές σελίδες του Τόμου δημοσιεύονται φωτογραφίες σχετικές (οι περισσότερες) με την ύλη του έτους και γενικά του Β' Τόμου. Μερικές από τις φωτογραφίες ανήκουν και στην ύλη των επόμενων Τόμων αλλά δόθηκαν εδώ για κάποια σύνδεση με τα μεταγενέστερα χρόνια και σχετική γεύση από τις εξελίξεις.

*

Προτού να κλείσω το Εισαγωγικό αυτό Σημείωμα στο Β' τόμο, έχω την υποχρέωση να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου σε όλους τους παλαιότερους που

δημιούργησαν το υλικό για να γραφεί το έργο αυτό: Πρώτα και βασικά στους αρχικούς προπαγανδιστές και εφαρμοστές του θεσμού. Έπειτα σ' αυτούς που αποτέλεσαν το σώμα και τη δράση των Συνεταιρικών Οργανώσεων. Και σε όλους εκείνους που με οποιοδήποτε τρόπο (με έκδοση περιοδικών, με βιβλία και κείμενά τους, κλπ.) διαφύλαξαν στοιχεία για το πολύχρονο και πολύμορφο συνεταιριστικό έργο στην Ελλάδα.

Ακόμα πρέπει να ευχαριστήσω (ή μάλλον να συγχαρώ) τους λίγους εκείνους που έκαναν το συνεταιριστικό τους καθήκον για την υποβοήθηση στην έκδοση του Α' και Β' τόμου και την υποδοχή του και όσους έγραψαν καλά λόγια για το έργο σε περιοδικά, εφημερίδες, επιστολές, κλπ. Προκαταβολικά δε ευχαριστώ και όλους εκείνους που θα βοηθήσουν ώστε να γίνει δυνατή η έκδοση και των υπόλοιπων τόμων του έργου αυτού για το οποίο αφιέρωσα και θα αφιερώσω (όσο θα μου είναι δυνατό) πολλές χιλιάδες ώρες της ζωής μου.

*

Παρακαλώ όσους θα διαβάσουν το έργο, να μου υποδείξουν οποιοδήποτε τυχόν λανθασμένο στοιχείο ή οποιαδήποτε ατέλεια που θα παρατηρήσουν στο κείμενο. Είμαι από εκείνους που τους αρέσουν οι υποδείξεις, η κριτική, ο διάλογος, γιατί αυτά βελτιώνουν κάθε έργο. Και συνεπώς θα ευχαριστηθώ αν έχω οποιαδήποτε υπόδειξη. Επίσης παρακαλώ όλους (άτομα και Οργανώσεις) όσους τυχόν έχουν οποιοδήποτε υλικό που κατά τη γνώμη τους πρέπει να αναφερθεί στους επόμενους τόμους (κείμενα, εκθέσεις, έντυπα, φωτογραφίες πρωταγωνιστών και εγκαταστάσεων, άλλες πληροφορίες) να θελήσουν να μου το στείλουν με επιστροφή, ή έστω να μου υποδείξουν σχετικά. Ευχαριστώ θερμά όσους θα ανταποκριθούν και θα μου γράψουν στη διεύθυνση: Ασκληπιού 37 - 166 75 Γλυφάδα (τηλ. 96.27.498). Δυστυχώς παρόμοιες παρακλήσεις μου που διατυπώθηκαν στο τέλος του Α' Τόμου δεν είχαν απήχηση. Ούτε ένας από τον συνεταιριστικό κύκλο (και μάλιστα από τους παλαιούς) δεν ενδιαφέρθηκε να βοηθήσει με κάποιο στοιχείο, φωτογραφία, υπόδειξη. Δεν υπάρχουν άλλα στοιχεία; Δεν υπάρχει ενδιαφέρον;

Αριστ. Ν. Κλήμης

**ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ
ΤΟΥ ΑΡΙΣΤ. Ν. ΚΛΗΜΗ**
βοηθήματα, με άλλο υλικό, για τη συγγραφή του έργου.
ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1. «ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΕΣΒΟΝ», 'Αθήνα 1937, σ. 53.
2. «ΟΙ ΓΕΩΡΓΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ» 'Εκλαϊκευτικό, Μυτιλήνη 1938, σ. 80. Δεύτερη έκδοση με τίτλο «ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ», 'Αθήνα 1947, σ. 90.
3. «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ», τ. Α. 'Αθήνα 1948, σ. 155.
4. «ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΙΣ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ». 'Αθήνα 1950, σ. 134. Δεύτερη έκδοση 'Αθήνα 1954, σ. 140.
5. «ΔΙΕΘΝΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΠΕΡΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ» (μετά Ν. Πολύζου καὶ Β. 'Ανθρακοπούλου), 'Αθήνα 1951, σ. 160.
6. «ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΕΝΑΤΕΝΣΙΣ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ» 'Αθήνα 1952, σ. 31.
7. «ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ», 'Αθήνα 1952, σ. 31. Δεύτερη έκδοση (με τὴν ὕλη καὶ γὰ τὰ νεώτερα Συντάγματα) σὲ συνεργασία 'Ολυμπίας Κλήμη - Καμινάρη, 'Αθήνα 1975 σ. 32.
8. «Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ» (Βραβεῖον 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν). 'Αθήνα 1955, (περίληψις) σ. 112. Δεύτερη έκδοση (σὲ μεγάλο σχῆμα) μετ' ἐπιμελείας Κλήμη, 'Αθήνα 1961, σ. 141.
9. «ΚΩΔΙΞ ΠΕΡΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ» (μετὰ 'Απ. Οἰκονομοπούλου), 'Αθήνα 1958 σ. 557.
10. «ΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ», 'Αθήνα 1960, σ. 126.
11. «ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ» (μετὰ 'Απ. Οἰκονομοπούλου), 'Αθήνα 1962, σ. 463.
12. «ΚΥΠΡΟΣ» Κείμενο ὁμιλίας στὴν Κύπρον καὶ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Κύπρον. 'Αθήνα 1962, σ. 20.
13. «ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ — ΕΠΙΟΠΤΕΙΑ — ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ» (μετὰ 'Απ. Οἰκονομοπούλου), 'Αθήνα 1967, σ. 392.
14. «ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΟΙ — ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ» (μετὰ Δ. Θ. Πάνου), 'Αθήνα 1970, σ. 241. Συμπλήρωμα 1984, σ. 23.
15. «ΝΟΜΟΙ καὶ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ» (μετὰ 'Απ. Οἰκονομοπούλου), 'Αθήνα 1971, σ. 272.
16. «ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ 1914—1970 νομοθετημάτων σχετιῶν μετ' ὕλην Συνεταιρισμῶν», 'Αθήνα 1971, σ. 38.
17. «ΝΟΜΟΣ 602», 'Αθήνα 1971, σ. 56.
18. «ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΠΙ ΘΕΜΑΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ 1915—1973», (μετὰ 'Απ. Οἰκονομοπούλου), 'Αθήνα 1973, σ. 190.
19. «ΠΕΡΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΥΠΑΛΛΗΛΩΝ», (Νομοθεσία — Νομολογία). 'Αθήνα 1973, σ. 58 + 140.
20. «Η ΝΕΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΠΕΡΙ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ». (Κείμενο Νόμου 227, Κριτικὲς παρατηρήσεις, 'Αθήνα 1973, σ. 88).
21. «ΔΙΚΑΙΟΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ» (μετὰ 'Απ. Οἰκονομοπούλου), 'Αθήνα 1976, (τόμος Α' σ. 261 — τόμος Β' σ. 268).
22. «ΤΟ ΝΕΟ ΔΙΚΑΙΟ ΠΕΡΙ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ» Ν. 921 — Συνδέσεις—Σχόλια σὲ κάθε ἄρθρον, ἀναλυτικὰ εὐρετήρια (μετὰ 'Απ. Οἰκονομοπούλου καὶ 'Αγγ. Καμινάρη), 'Αθήνα 1979, σ. 256. Συμπλήρωμα 1979—1983, 'Αθήνα 1983, σ. 267—272).
23. «ΤΙ ΕΙΝΑΙ καὶ τί ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ Ο ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΣ — ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ», 'Εκδόσεις «Συνεργασία» 1980, σ. 170. Δεύτερη έκδοση (σὲ μεγάλο σχῆμα) 1982, σ. 170.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ
ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ Β' ΤΟΜΟΥ

Μ Ε Ρ Ο Σ Ε Κ Τ Ο
Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1923-1929
ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΜΕΧΡΙ
ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΑΤΕ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 36: Η συνεταιριστική δραστηριότητα κατά το 1923.

Σελίδες 11/539—42/570

Κάθε Κεφάλαιο που ακολουθεί περιέχει τα εξής Υποκεφάλαια:

Υποκεφάλαιο Α': Η γενική φυσιογνωμία του έτους.

Υποκεφάλαιο Β': Κράτος και τρίτοι απέναντι στους Συνεταιρισμούς (Νομοθεσία, Εποπτεία, Συμπαράσταση, Αντιδράσεις).

Υποκεφάλαιο Γ': Αριθμητική εξέλιξη - διάρθρωση των Γεωργικών Συνεταιρισμών και βασικά στατιστικά στοιχεία τους.

Υποκεφάλαιο Δ': Εργασίες - δραστηριότητες των Γεωργικών Συνεταιρισμών (πανελλήνια και τοπικές δραστηριότητες).

Υποκεφάλαιο Ε': Βιβλιογραφία. Συνεταιριστική μόρφωση - ενημέρωση.

Υποκεφάλαιο ΣΤ': Συγκρότηση, εργασίες, δραστηριότητες των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών.

Υποκεφάλαιο ΣΤ/1: Προσπάθειες για προγραμματισμό και ενιαία δράση. Οι Κεντρικές Γεωργικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις.

Υποκεφάλαιο Ζ': Η αγροτική πίστη και οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί.

Υποκεφάλαιο Η': Βασικά αγροτικά προβλήματα και Συνεταιρισμοί (Γενικότερες προσπάθειες για επίλυσή τους).

Υποκεφάλαιο Θ': Οι Αστικοί Συνεταιρισμοί.

Υποκεφάλαιο Ι': Οι Συνεταιριστικοί Υπάλληλοι.

Υποκεφάλαιο ΙΑ': Πρωτεργάτες και εργάτες του Συνεργατισμού.

Υποκεφάλαιο ΙΒ': Χαρακτηριστικές ανασκοπήσεις για την εξέλιξη της συνεταιριστικής κίνησης στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 37: Η συνεταιριστική δραστηριότητα κατά το 1924.

Σελίδες 43/571—74/602

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 38: Η συνεταιριστική δραστηριότητα κατά το 1925.

Σελίδες 75/603—132/660

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 39: Η συνεταιριστική δραστηριότητα κατά το 1926.

Σελίδες 133/661—182/710

- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 40: Η συνεταιριστική δραστηριότητα κατά το 1927.
Σελίδες 183/711—225/753
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 41: Η συνεταιριστική δραστηριότητα κατά το 1928.
Σελίδες 226/754—262/790
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 42: Η συνεταιριστική δραστηριότητα κατά το 1929.
Σελίδες 263/791—310/838

Μ Ε Ρ Ο Σ Ε Β Δ Ο Μ Ο
Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1930-1935
ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΑΤΕ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ
ΤΗΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 43: Η συνεταιριστική δραστηριότητα κατά το 1930.
Σελίδες 311/839—380/908
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 44: Η συνεταιριστική δραστηριότητα κατά το 1931.
Σελίδες 381/909—451/979
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 45: Η συνεταιριστική δραστηριότητα κατά το 1932.
Σελίδες 452/980—501/1029
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 46: Η συνεταιριστική δραστηριότητα κατά το 1933.
Σελίδες 502/1030—553/1081
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 47: Η συνεταιριστική δραστηριότητα κατά το 1934.
Σελίδες 554/1082—619/1147
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 48: Η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Γ. Συνεταιρισμών του 1935.
Σελίδες 620/1148—622/1150

Μ Ε Ρ Ο Σ Ε Κ Τ Ο
Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1923 - 1929
ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ Α.Τ.Ε.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 3 6

Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1923

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΓΕΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1923

Το 1923 είναι έτος μεγάλης αναταραχής (στρατιωτικής, πολιτικής, οικονομικής) στην Ελλάδα (αλλά και διεθνώς), με μεγάλα προβλήματα που είναι επακόλουθα και συνέπειες του παγκόσμιου πολέμου 1914-1918, των Συνθηκών Ειρήνης, της Μικρασιατικής εκστρατείας και καταστροφής, της Επανάστασης του 1922, της δίκης και καταδίκης των 8, του τυφεκισμού των 6, του πολιτειακού και του συνεχιζόμενου εθνικού διχασμού, της ανάμειξης των στρατιωτικών στην Κυβέρνηση και πολιτική, του αντίκτυπου από την επικράτηση της επανάστασης στη Ρωσία, των ακραίων και ανατρεπτικών τάσεων σε διάφορες χώρες και της αντίδρασης σ' αυτές.

Στην Ελλάδα κυριαρχούν και πιέζουν δραματικά, τα προβλήματα της διατροφής και στεγαστικής αποκατάστασης των προσφύγων, της ανεργίας των απολυόμενων εφέδρων και των προσφύγων, της ανησυχίας όσων κρατούνται ακόμα επιστρατευμένοι, της ακρίβειας της ζωής, των απαλλοτριώσεων για την αγροτική αποκατάσταση των ακτημόνων κολλήγων και των προσφύγων, το οικιστικό και πολλά άλλα.

Για την κατάσταση της γεωργίας στην Ελλάδα, κατά το 1923 βλ. Έκθεση Σπ. Χασιώτη σε τεύχος. (Αναδημοσίευση στα «Θέματα Συνεταιρισμών» 1974 σ. 1596 επόμεν.). Με ενδιαφέροντα στοιχεία και χαρακτηριστικές παρατηρήσεις. Πρέπει να διαβαστεί από όλους όσους θέλουν να έχουν πλήρη ενημέρωση. Περιληπτικά αναφέρει και για τις δραστηριότητες των Γ. Συνεταιρισμών (βλ. στο Υποκεφ. Δ΄).

Η διαμάχη μεταξύ των δεξιών και αριστερών επιγόνων του βενιζελισμού, (πολιτικών και στρατιωτικών), η εκκρεμότητα των συζητήσεων για τη Συνθήκη μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας, οι κοινωνικές-πολιτικές-οικονομικές ανωμαλίες στα διάφορα Κράτη, η άνοδος στην εξουσία των μέχρι τότε αντιπολιτευόμενων σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, η επικράτηση του Μουσσολίνι στη γειτονική Ιταλία, η σχετική εδραίωση της κομμουνιστικής επανάστασης στη Ρωσία, η επικράτηση του απομονωτισμού στην Αμερική, η απελπιστική οικονομική κατάσταση στη Γερμανία, τα προβλήματά μας με την Τουρκία καθώς και άλλα γεγονότα, έχουν δημιουργήσει ένα εφιαλτικό σκηνικό μέσα στο οποίο διαδραματίζονται όλες οι προσπάθειες για αντιμετώπιση των διαφόρων προβλημάτων.

Στην Ελλάδα το επαναστατικό πνεύμα για την επίλυση των προβλημάτων έχει την έκφρασή του και δίνει τη σφραγίδα του στην όλη ζωή (νομοθεσία-λύσεις) και συνεπώς και στα αγροτικά και τα συνεταιριστικά. Παντού ανησυχία, αναβρασμός,

επιδιώξεις για αποφασιστικές λύσεις· αλλά και προχειρότητες που δημιουργούν αντιδράσεις.

Μερικά από τα κυριότερα γεγονότα του έτους και της εποχής:

— Μετά την έξωση του β. Κωνσταντίνου, στο θρόνο ο β. Γεώργιος Β' (από 14.9.1922 - 18.12.1923).

— Στην εξουσία η επανάσταση υπό τον Πλαστήρα: Κυβέρνηση Στ. Γονατά (από 14.11.1922 - 12.1.1924).

— Ίδρυση του πολιτικού σχηματισμού «Δημοκρατική Ένωση» από αριστερούς της φιλελεύθερης (βενιζελικής) παράταξης με Αλέξ. Παπαναστασίου (φωτογραφία του βλ. στη σελ. 256 Α' τόμου). Διαφοροποιήσεις κομματικές των στελεχών του βενιζελισμού (Μιχαλακόπουλος, Καφαντάρης, Σοφούλης, κλπ.) με δημιουργία ανεξάρτητων κομματικών μερίδων. Συνασπισμός μεμονωμένων «Αγροτικών» σε Αγροτικό Κόμμα Ελλάδας (άλλο από Παπαναστασίου). Κομματική δραστηριότητα και πολλών στρατιωτικών.

— Ιανουάριος 1923:

Διεθνείς Συσκέψεις στη Λωζάνη για τροποποίηση Συνθήκης Σεβρών του 1920. Αντιπρόσωπος Ελλάδας ο Ελευθ. Βενιζέλος, Τουρκίας ο Ισμέτ Ινονού, για διακανονισμό των εδαφικών, οικονομικών και άλλων διαφορών. Διακοπή στις 22 Ιανουαρίου 1923 λόγω διαφωνιών. Προσπάθεια έντονη στην Ελλάδα για στρατιωτική ανασυγκρότηση και δημιουργία αξιόμαχου στρατού (Πάγκαλος, Στρατιά Έβρου) που θα στήριζε τις διαπραγματεύσεις μας για τη Συνθήκη.

— Φεβρουάριος 1923:

Μέτρα για αποκατάσταση των ακτημόνων ντόπιων αγροτών και επιτάχυνση απαλλοτριώσεων τσιφλικιών. Με την επαναστατική πράξη 3473/15.2.1923, γίνεται αναστολή του άρθρου 17 του Συντάγματος που απαιτούσε την προηγούμενη πλήρη αποζημίωση των ιδιοκτητών στις απαλλοτριώσεις.

Επαναφορά του Ν. 2052/1920 περί συνεταιρισμών αποκατάστασης ακτημόνων. Απλοποίηση της διαδικασίας απαλλοτριώσεων με αποφάσεις Υπουργού Γεωργίας. Μέσα στο 1923 απαλλοτριώθηκαν 642 τσιφλίκια, ενώ μέχρι τότε είχαν απαλλοτριωθεί μόνο 76. Για λεπτομέρειες και προβλήματα βλ. στη νομοθεσία και στη βιβλιογραφία (όπως Χρ. Ευελπίδη «Αγροτικό Πρόγραμμα», Δ. Πουρνάρα «Ιστορία Αγροτικού Κινήματος» σελ. 59, Αρ. Σίδερι «Η Αγροτική Πολιτική...» και άλλα σχετικά).

Μέτρα για την αποκατάσταση των αστών και αγροτών προσφύγων.

Σύσταση της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων (Ε.Α.Π.) με διεθνή σύμβαση (Κοινωνία των Εθνών). Στη διάθεσή της θα τεθεί ειδικό προσφυγικό δάνειο και οι εκτάσεις ιδιοκτησίας των ανταλλάξιμων Τούρκων (5,5 εκατομμύρια στρέμματα που ανήκουν στους 354.000 Τούρκους που έφυγαν). Η Διοίκηση της ΕΑΠ ορίστηκε εκτός της κυβερνητικής επιρροής.

— Μάρτιος 1923:

Αλλαγή του ημερολογίου. Δημιουργία του παλαιοημερολογιακού προβλήματος.

— Απρίλιος 1923:

Επανάληψη των συζητήσεων για τη Συνθήκη της Λωζάνης (έχει ανασυγκροτηθεί στο μεταξύ αξιόμαχος ελληνικός στρατός 100.000 ανδρών).

Πάσχα 1923 φθάνουν στον Πειραιά αρκετοί αιχμάλωτοι από τη Μ. Ασία.

— Ιούλιος 1923:

Υπογράφεται (24.7.1923) η Συνθήκη Λωζάνης (το κείμενό της βλ. στην

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

Αποφασιστικά μέτρα για την αποκατάσταση των
ακτιμώνων αγροτών και των προσφύγων.

Ιστορία Διον. Κοκκίνου σελ. 1341). Η Τουρκία χάνει τις αραβικές επαρχίες Συρίας, Μεσοποταμίας, Παλαιστίνης, Χετζάζης. Επίσης τα Δωδεκάνησα, την Αίγυπτο, το Σουδάν, την Κύπρο. Προώθηση των Άγγλων, Γάλλων, Ιταλών στις περιφέρειες αυτές. Δεν γίνεται λόγος για την Αρμενία. Καθορίζονται τα σύνορα Ελλάδας-Τουρκίας. Χάνει η Ελλάδα τη Μ. Ασία, Ανατολ. Θράκη, Ίμβρο, Τένεδο. Εξασφαλίζονται οι μέχρι τότε στρατιωτικές ελληνικές απελευθερώσεις στη Δυτ. Θράκη, Νησιά Αιγαίου. Συμφωνείται η ανταλλαγή των πληθυσμών. Δημιουργείται νέα κατάσταση στις σχέσεις και την πορεία Ελλάδας-Τουρκίας (ανάγκη και από τις δυο πλευρές για ειρηνική γειτονική συνύπαρξη).

Συγκροτείται Στρατιωτικός Σύνδεσμος από αδιάλλακτους αξιωματικούς (Οθωναίος και άλλοι).

Προσπάθειες για να οργανωθεί σε συνεταιριστικές βάσεις η διάθεση της κορινθιακής σταφίδας. Συγκροτείται επιτροπή για την εξέταση της δραστηριότητας της Προνομιούχου Εταιρίας Σταφίδας και υπόδειξη μέτρων (βλ. στο Υποκ. Η).

— Αύγουστος 1923:

Γεγονότα στην Αλβανία από εγκάθετους του Μουσσολίνι, με αποτέλεσμα την ένταση των σχέσεων Ιταλίας-Ελλάδας. Τελεσίγραφο της Ιταλίας στην Ελλάδα. Βομβαρδισμός, κατάληψη της Κέρκυρας. Επέμβαση Αγγλίας, αδράνεια της ΚτΕ. Τελικά επιβάλλεται πρόστιμο στην ανεύθυνη Ελλάδα.

— Οκτώβριος 1923:

Στρατιωτικό Κίνημα Λεοναρδοπούλου, Γαργαλίδη, Ζήρα με αίτημα τη «διάλυση» της επανάστασης, παραίτηση της Κυβέρνησης Γονατά, σχηματισμό νέας Κυβέρνησης ευρύτερης εμπιστοσύνης. Μάχες στον Κιθαιρώνα. Καταστολή του. Σύλληψη αρχηγών. Διαφυγή Ι. Μεταξά στην Ιταλία. Αποστρατεία 1.284 αξιωματικών (μεταξύ αυτών οι Παπάγος, Μανιαδάκης, Τσολάκογλου, Γκίκας). Ο διχασμός σε νέα δραματική φάση.

Συσκέψεις κομμάτων για την κατάσταση. Διαφωνίες σχετικά με την Πολιτειακή μεταβολή (Κατά της μεταβολής οι Δαγκλής, Γ. Καφαντάρης, Θ. Σοφούλης, Γ. Παπανδρέου). Ο Ελ. Βενιζέλος εξορκίζει από το Παρίσι να μη δημιουργούνται προβλήματα. Συλλαλητήριο της Δημοκρατικής Ένωσης (Αλ. Παπαναστασίου) στον Πειραιά με αίτημα την άμεση πολιτειακή μεταβολή (κατάργηση της βασιλείας). Η Αγγλία αντίθετη σ' αυτή. Η στάση της Γαλλίας ασαφής.

— Δεκέμβριος 1923:

16.12.1923 εκλογές για Δ' Συντακτική Εθνοσυνέλευση, σε θολή ατμόσφαιρα και με αποχή της αντιβενιζελικής παράταξης (αποχή 30%). Οι Φιλελεύθεροι κερδίζουν 250 έδρες, οι Δημοκρατικοί Φιλελεύθεροι και η Δημοκρατική Ένωση 120 έδρες, οι Αντιβενιζελικοί 6 έδρες, οι Αγροτικοί 3, οι Τούρκοι 3. Ο Ελ. Βενιζέλος, χωρίς να υποβάλει ο ίδιος υποψηφιότητα, εκλέγεται πρώτος βουλευτής σε 20 περιφέρειες. Συμμετοχή στις εκλογές και των κομμουνιστών χωρίς να επιτύχουν εκλογή βουλευτού.

17.12.1923. Οι αδιάλλακτοι δημοκρατικοί (Στρατιωτικός Σύνδεσμος με τον Αλέξ. Οθωναίο, τον αρχηγό του στόλου Δεμestίχα και άλλους) ζητούν από την Κυβέρνηση Στ. Γονατά την έκπτωση της Δυναστείας. Οι Στ. Γονατάς και Ν. Πλαστήρας είναι μετριοπαθέστεροι.

19.12.1923. Ο βασιλιάς Γεώργιος Β', κατά σύσταση του πρωθυπουργού Στ. Γονατά, αναχωρεί στο εξωτερικό (Βουκουρέστι) υπό μορφήν «αδείας». Αντιβασιλιάς ορίζεται ο Παύλος Κουντουριώτης.

— Επίσης κατά το 1923:

Γίνεται το Α' Παμπροσφυγικό Συνέδριο με έντονες συζητήσεις και αιτήματα (βλ. «Μικρασιατικά Χρονικά» 1957 σελ. 84). Οι πρόσφυγες μεταφέρουν στην Ελλάδα, εκτός από τα κορμιά τους, τα βάσανα, τα προβλήματα τους, και τις γνώσεις, τη δραστηριότητα, τον πολιτισμό τους. Αγωνίζονται, εργάζονται για να επιβιώσουν, προσφέρουν στην ανασυγκρότηση. Χαρακτηριστικό το ό,τι παρά τις δυσκολίες όλης της περιόδου μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, από το 1923 μέχρι το Β' Παγκόσμιο πόλεμο η Ελλάδα είναι η τρίτη χώρα στον κόσμο σε ρυθμούς ανόδου της βιομηχανικής παραγωγής και ότι στον αγροτικό τομέα υπήρξε μεγάλη πρόοδος.

— Τιμή χρυσής λίρας: Ιανουάριος 1923 δραχμές 384,12 — Δεκέμβριος δραχμές 234,56. Η εξέλιξη της έχει ως εξής τα χρόνια 1921-1929 (αντικατοπτρίζεται σ' αυτή και η εξέλιξη των γεγονότων που επιδρούν στη διαμόρφωση της τιμής της): Για 1914-1920 βλ. στο 1920 Υποκ. Α'.

Έτος	Αρχή έτους	Τέλος έτους
1921	Δρχ. 51,19	Δρχ. 98,51
1922	» 97,00	» 386,87
1923	» 384,12	» 234,56
1924	» 220,56	» 258,43
1925	» 271,96	» 375,29
1926	» 359,07	» 383,79
1927	» 375,31	» 366,83
1928	» 367,71	» 375,00
1929	» 375,00	» 375,00

(Από το «Δελτίο Χρηματιστηρίου Αθηνών» 1914-1929).

— Η διεθνής κατάσταση:

Αγγλία: Άνοδος στην εξουσία του Εργατικού Κόμματος (Μακ Ντόναλτ). Αναπτύσσεται σε αποικιακή δύναμη στη Μ. Ανατολή σε βάρος της Τουρκίας.

Ρωσία: Κυριαρχία του Λένιν (από το 1917).

Ιταλία: Κυριαρχία (από το 1922) του Μουσσολίνι.

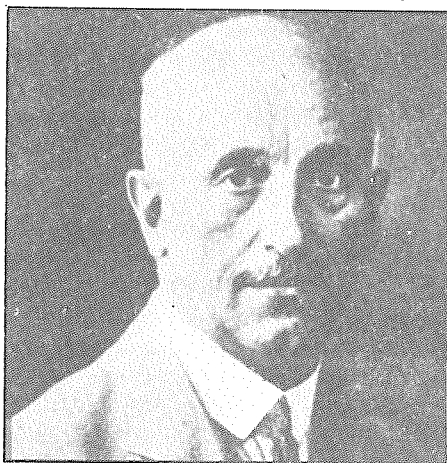
Γερμανία: Σε άθλια κατάσταση (οικονομικά, διαμάχες πολιτικές, κλπ.).

Γαλλία: Καταλαμβάνει το Ρουρ λόγω αδυναμίας της Γερμανίας να καταβάλει τις πολεμικές αποζημιώσεις.

Τουρκία: Πλήρης επικράτηση Κεμαλικών.
Νοτιοσλαβία (Σερβία, Μαυροβούνιο, Σλοβενία, Κροατία, Βοσνία, Ερζεγοβίνη) ισχυροποιημένη. Από το 1921 συνέπηξαν με Ρουμανία και Τσεχοσλοβακία, τη Μικρή Αντάντ, με υποστήριξη της Γαλλίας.

Μόνο με τη γνώση του παραπάνω ελληνικού και διεθνικού κλίματος αναταραχής και ανασφάλειας, είναι δυνατό να εξετάζεται και να αξιολογείται (θετικά ή αρνητικά) η γεωργική και συνεταιριστική εξέλιξη κάθε χρόνο στην Ελλάδα, ως μέρος της όλης ζωής. Λεπτομέρειες βλ. στα Υποκεφάλαια που ακολουθούν.

Πολιτικές προσωπικότητες της περιόδου

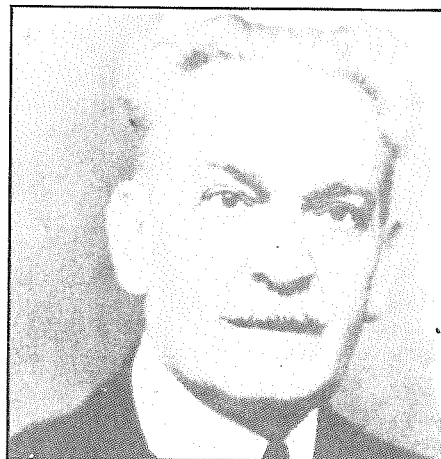
ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
(Τρίπολη 1876 - 1936)

ΑΝΔΡ. ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
(Πάτρα 1875 - 1938)

ΓΕΩΡΓ. ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ
(Ανώ Φραγκίστα Ευρυτανίας
1873 - 1946)

ΣΤΥΛ. ΓΟΝΑΤΑΣ
(Πάτρα 1876 - 1957)

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ (Νομοθεσία - Συμπαράσταση - Αντιδράσεις)

1. Νομοθεσία σχετική με τη συνεταιριστική δραστηριότητα.

Τα βασικά προβλήματα που προσπάθησε να λύσει η νομοθεσία του 1923 (στον τομέα της μελέτης μας) ήταν τα προβλήματα της αποκατάστασης των ντόπιων ακτημόνων και των προσφύγων, της ρύθμισης ζητημάτων από κρατικές συμβάσεις με τους Συνεταιρισμούς εργασίας αρβυλοποιών που προμήθευαν το στρατό, το στεγαστικό των δημοσίων υπαλλήλων (στρατιωτικών και πολιτικών), η ανεργία (μετά την αποστράτευση και το προσφυγικό κύμα) και άλλα.

Η προσπάθεια γίνεται, μέσα στο επαναστατικό κλίμα, με Νομοθετικά Διατάγματα τα οποία, ενώ είναι βασικά κείμενα, δεν έχουν την απαιτούμενη επεξεργασία και πληρότητα. Γι' αυτό και ακολουθούν συχνά πολλές συμπληρώσεις και τροποποιήσεις τους, από πραγματική ανάγκη ή από πιέσεις ενδιαφερομένων.

Με τη νομοθεσία δίνεται βασικός ρόλος στο θεσμό των Συνεταιρισμών, χωρίς όμως να υπάρχει η σχετική προεργασία (γνώση, οργάνωση, κλπ.), πράγμα που δεν αποκλείει εκτροπές, καταστρατηγήσεις, αντιδράσεις.

Ειδικότερα δημοσιεύτηκαν, σχετικά με τους Συνεταιρισμούς, τα επόμενα νομοθετικά κείμενα:

Β.Δ. 4.1./11.2.1923 «Περί άκυρώσεως άπασών τών συναφθεισών συμβάσεων κατασκευής άρβυλών παρά τών έν Έλλάδι Συνεργατικών Ένώσεων, όσον άφορᾷ τό μή έκτελεσθέν μέρος κλπ.» ΦΕΚ 46/1923. Αφορά τους αστικούς Συνεταιρισμούς εργασίας αρβυλοποιών.

Ν.Δ. 15.2./5.3.1923 «Περί άποκαταστάσεως άκτημόνων καλλιεργητών». ΦΕΚ 57/23. Βασικό νομοθέτημα μετά την Επανάσταση του 1922, για την επιτάχυνση των απαλλοτριώσεων.

Ν.Δ. 28.3/3.4.1923 «Περί τών συνεταιρισμών άποκαταστάσεως καλλιεργητών». ΦΕΚ 87/1923. Προσπάθεια για σαστές λύσεις κατά την απαλλοτρίωση των τσιφλικιών, μέσα από συνεταιριστική οργάνωση των αγροτών.

Ν.Δ. 11/18.5.1923 «Περί τροποποιήσεως τοῦ άρθρου 1 τοῦ άπό 20.10.1915 Β.Δ. περί άπαλλαγής άπό παντός φόρου τών υπό τών γεωργικών συνεταιρισμών είσαγομένων έργαλείων». ΦΕΚ 130/1923. Κίνητρα για τόνωση της γεωργικής προσπάθειας μέσω των Συνεταιρισμών.

Ν.Δ. 12/19.5.1923 «Περί ανεγέρσεως εύθηνών οικιών». ΦΕΚ 132/1923. Αφορά διευκολύνσεις για την επίλυση του στεγαστικού.

Ν.Δ. 29.5/4.6.1923 «Περί τροποποιήσεως διατάξεων τοῦ νόμου 2184, περί γεωργικού ένεχυρογράφου». ΦΕΚ 148/1923. Αφορά την αγροτική πίστη και τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς.

Ν.Δ. 6/7.6.1923 «Περί τροποποιήσεως καί συμπληρώσεως τοῦ άπό 15 Φεβρουαρίου 1923 Ν.Δ. περί άποκαταστάσεως άκτημόνων καλλιεργητών». ΦΕΚ 151/1923.

Ν.Δ. 6/13.7.1923 «Περί άγροτικής άποκαταστάσεως προσφύγων». ΦΕΚ 190/1923.

Ν.Δ. 11/19.7.1923 «Περί άναγκαστικών συνεταιρισμών διαχειρίσεως άκινήτου συνιδιοκτησίας καί κοινής χορτονομής». ΦΕΚ 196/1923. Αφορά θέματα δασικά και χορτονομής με προσπάθεια επίλυσης τους μέσα από συνεταιριστική οργάνωση.

νοση. (Αναλυτική μελέτη για το θέμα αυτό βλ. Τρ. Φαρμάκη στο «Συνεταιριστής» 1933 και Δ.Θ. Πάνου «Θέματα Συνεταιρισμών» 1978 σ. 3484.

Πρ. Υπ. Συμβ. 17/19.7.1923 «Περί καθορισμού τιμής πληρωμής εις τήν Συνεργατικήν Πατρών παραδοθησομένων άρβυλών». ΦΕΚ 197/1923. Αφορά Αστικούς Συνεταιρισμούς Εργασίας.

Ν.Δ. 17/23.8.1923 «Περί συμπλήρωσεως του άπό 15/2/1923 Ν.Δ. περί άποκαταστάσεως άκτημόνων καλλιεργητών». ΦΕΚ 236/1923.

Πρ. Υπ. Συμβ. 30.8/5.9.1923 «Περί έγκρίσεως χορηγίας έφ' άπαξ κατ' εξαίρεσιν νέας έργασίας εις Συνεργατικάς». ΦΕΚ 250/1923. Αστικοί Συνεταιρισμοί εργασίας.

Πρ. Υπ. Συμβ. 30.8/5.9.1923 «Περί έγκρίσεως συνάψεως συμβάσεων μετά Συνεργατικών διά τήν κατασκευήν και προμήθειαν ειδών εξαρτήσεως». ΦΕΚ 250/1923. Αστικοί Συνεταιρισμοί εργασίας.

Ν.Δ. 17/18.10.1923 «Περί τροποποιήσεως του Ν.Δ. περί άποκαταστάσεως άκτημόνων καλλιεργητών». ΦΕΚ 300/1923. Συνεχίζεται η αντιμετώπιση προβλημάτων και λεπτομερειών για το βασικό αυτό θέμα.

Β.Δ. 10.11.1923 «Περί άπαλλοτριώσεως άκινήτων διά τήν άνέγερσιν εύθηνών οικιών».

Ν.Δ. 15/17.11.1923 «Περί συστάσεως συνεταιρισμού δημοσίων ύπαλλήλων προς άνέγερσιν εύθηνών οικιών». ΦΕΚ 333/1923. Αφορά την αντιμετώπιση του στεγαστικού μέσα από συνεταιριστική οργάνωση.

Ν.Δ. 8/13.12.1923 «Περί συμπλήρωσεως του άπό 15 Νοεμβρίου έ. έ. Ν.Δ. περί συστάσεως συνεταιρισμού δημοσίων ύπαλλήλων προς άνέγερσιν εύθηνών οικιών». ΦΕΚ 361/1923. Στεγαστικό πρόβλημα. Προσπάθεια επίλυσης μέσω συνεταιρισμών.

Τα νομοθετήματα αυτά πρέπει να έχει υπόψη του ο μελετητής κατά την ανάπτυξη που ακολουθεί κατά Υποκεφάλαια.

Για όλη την περίοδο, τα κείμενα των διαφόρων νομοθετημάτων, την κωδικοποίηση και ερμηνεία, βλ. κυρίως στα νομικά βιβλία Αριστ. Κλήμη

2. Εποπτεία Συνεταιρισμών και Συμπράσταση. Συνεταιριστική Πολιτική του Κράτους.

Η ολιγάριθμη εποπτική υπηρεσία, κυρίως του Υπουργείου Γεωργίας αλλά και αυτή του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, συνεχίζει κατά το 1923 το προπαγανδιστικό και ελεγκτικό έργο της που γίνεται πολύ δυσκολότερο με τη γενικά ανώμαλη κατάσταση, την αύξηση του αριθμού των συνεταιρισμών και την προσπάθεια για εισχώρηση και επίδραση στις Συνεταιριστικές Οργανώσεις στοιχείων με άλλες επιδιώξεις εκμετάλλευσης του θεσμού (πολιτικά, οικονομικά, προσωπικά). Βλ. σχετικά από το έτος 1922, στον Α' τόμο «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» σελίδες 467, 484 επ.).

Τα νέα νομοθετήματα του 1923 δημιουργούν νέες απασχολήσεις στην εποπτεία των αστικών και των γεωργικών συνεταιρισμών.

Κυρίαρχη μορφή στην εποπτική κρατική υπηρεσία και στη συνεταιριστική εξέλιξη του αγροτικού τομέα (με αντίκτυπο και στον αστικό) είναι ο Σωκρ. Ιασεμίδης με το μικρό επιτελείο του στο Υπουργείο Γεωργίας και τους λίγους διασκορπισμένους επόπτες κατά μεγάλες περιφέρειες.

3. Αντιδράσεις και εκμεταλλευτικές εκδηλώσεις σε βάρος των Συνεταιρισμών.

Υπάρχουν τοπικές αντιδράσεις και εκμεταλλευτικές προσπάθειες διείσδυσης στους συνεταιρισμούς αλλά δεν έχουν ακόμα ευρύτερη οργανωμένη εμφάνιση. Το κυβερνητικό πνεύμα είναι συνεταιριστικό αλλά χωρίς βαθύτερη γνώση από το ευρύτερο κοινό και χωρίς κρατικό υπόβαθρο και προγραμματισμό κατάλληλο με τις ανάγκες και πραγματικές συνθήκες. Για το λόγο αυτό και μερικές νομοθετικές προσπάθειες ή αφήνονται στην τύχη τους και παραμένουν γράμμα κενό χωρίς εφαρμογή ή γίνονται μέσο για εκμετάλλευση του θεσμού από διαφόρους.

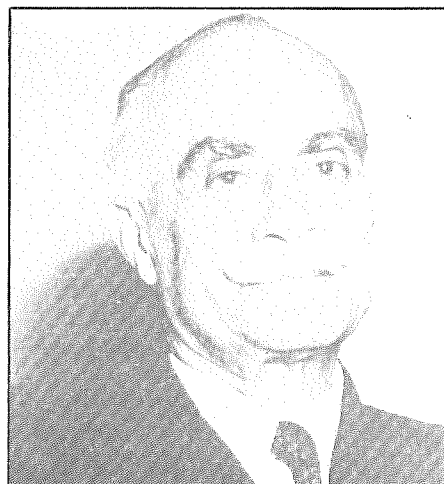
ΘΕΟΔ. ΠΑΓΚΑΛΟΣ
(Σαλαμίνα 1878 - 1952)

ΓΕΩΡ. ΚΟΝΔΥΛΗΣ
(Προύσο Ευρυτανίας 1879 - 1936)

ΙΩΑΝ. ΜΕΤΑΞΑΣ
(Ιθάκη 1871 - 1941)

ΝΙΚ. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ
(Καρδίτσα 1883 - 1953)

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄
ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ — ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΣ

Μέσα στο 1923 οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί αυξήθηκαν κατά 408 (ιδρυθέντες, μείον διαλυθέντες). Στο τέλος του 1923 υπήρχαν 2.223 Γεωργικοί Συνεταιρισμοί (βλ. Τζωρτζάκη, «Οί Συνεταιρισμοί εις τήν Ἑλλάδα», σελ. 210).

Κατά ἄλλη στατιστική του 1925 (βλ. «Ο Συνεταιριστής» 1925 σελ. 12), ἀπὸ το 1915 (νόμος 602) μέχρι τέλους 1923 ἰδρύθηκαν συνολικὰ 2.458 Γεωργικοί Συνεταιρισμοί. Ἀπὸ αὐτοὺς πρέπει να αφαιρεθοῦν 214 τῆς Ανατολικῆς Θράκης που ἀποκόπηκε. Ὑπόλοιπο Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν (στο τέλος του 1923) 2.244. Σύμφωνα με τὴ στατιστικὴ αὐτὴ ἡ συνολικὴ ἐξέλιξη τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν (ἰδρύσεις, διαλύσεις, υφιστάμενοι) εἶναι ἡ ἀκόλουθη κατὰ τὴν περίοδο 1915-1923 (εκτὸς τῶν ἐιδικῶν συνεταιρισμῶν ἀποκατάστασης ἀκτημόνων ἀγροτῶν):

Εἶδη	Ἰδρυθέντες (1915-1923)	Διαλυθέντες (1915-1923)	Υφιστάμενοι (τέλος 1923)
Πιστωτικοί	1.672	9	1.663
Προμηθευτικοί	178	3	175
Πώλησης	174	7	167
Παραγωγικοί	103	-	103
Διάφοροι	117	1	116
Σύνολο	2.244	20	2.224

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν πίνακα οἱ ἐπίσημες (νόμιμες) διαλύσεις εἶναι ἐλάχιστες. Ἀρκετοὶ ὅμως ἀπὸ τοὺς ἰδρυθέντες θα ἐμείναν σε ἀδράνεια μετὰ τὸν ἀρχικὸ ἐνθουσιασμό ἢ ἀπὸ τὴ μεταβολὴ τῶν συνθηκῶν καὶ ἀπὸ ἐλλειψὴ καταλλήλων προσώπων.

Οἱ «παραγωγικοί» εἶναι κυρίως γαλακτοκομικοί, ἐλαιουργικοί καὶ οἰνοποιητικοί.

Οἱ «διάφοροι» εἶναι κυρίως μισθώσεως γαιῶν (κυρίως τοῦ Δημοσίου καὶ μοναστηριακῶν), διαχείρισης συνιδιοκτησίας καὶ κοινῆς χορτονομῆς, κτηνασφαλιστικοί, κλπ. (βλ. «Ο Συνεταιριστής» 1925 σελ. 11).

Κατανομὴ τῶν υφιστάμενων συνεταιρισμῶν στο τέλος 1923 κατὰ Γεωγραφικὰ Διαμερίσματα, Νομοὺς καὶ εἶδη συνεταιρισμῶν. Βλ. στο «Ο Συνεταιριστής» 1925 σελ. 12. Παραθέτομε τὸ σχετικὸ πίνακα ὡς βάση ἐκκίνησης τῆς περιόδου 1923-1929.

Νομοί	Πιστω- τικοί	Προ- μηθ.	Πώλη- σης	Παρα- γωγικοί	Διά- φοροι	Σύ- νολο
Αργολιδοκορινθίας	69	10	37	-	12	128
Αρκαδίας	41	5	4	19	1	70
Αχαΐοῦλιδος	150	19	77	5	-	251
Λακωνίας	67	17	1	2	-	87
Μεσσηνίας	274	33	10	2	2	321

Αττικοβοιωτίας	60	14	1	8	54	137
Φθιωτιδοφωκίδος	21	20	12	6	11	70
Αιτωλοακαρνανίας	70	7	-	7	10	94
Εύβοιας	11	1	1	18	8	39
Λάρισας	32	1	11	9	2	55
Τρικήλων	31	-	1	4	8	44
Ζακύνθου	28	-	-	-	-	28
Κέρκυρας	113	7	1	14	1	136
Κεφαλληνίας	7	3	4	1	-	15
Κυκλάδων	19	-	2	-	-	21
Αρτας	36	1	-	-	-	37
Ιωαννίνων	124	1	1	1	1	128
Πρέβεζας	22	-	-	-	-	22
Θεσσαλονίκης	132	1	1	-	3	137
Κοζάνης	31	3	2	-	-	36
Πέλλης	9	-	-	1	-	10
Φλώρινας	19	-	-	-	-	19
Δράμας	36	1	-	-	-	37
Σερρών	48	-	-	-	2	50
Εβρου	59	-	-	-	-	59
Ροδόπης	7	-	-	-	-	7
Ηρακλείου	30	13	-	1	-	44
Λασηθίου	13	2	1	-	-	16
Ρεθύμνης	31	7	-	-	-	38
Χανίων	35	5	-	-	-	40
Λέσβου	11	-	-	5	1	17
Σάμου	18	4	-	-	-	22
Χίου	9	-	-	-	-	9
Σύνολο	1.663	175	167	103	116	2.224

Οι αριθμοί μιλούν μόνοι τους για την τοπική διασπορά. Αυτή πρέπει να εξετάζεται ανάλογα και με την έκταση του κάθε Νομού, τις καλλιέργειες, τις ανάγκες, τον αριθμό και τη σύνθεση του πληθυσμού. Και με την ύπαρξη ανθρώπων που (ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία και τις επιδιώξεις τους) συνετέλεσαν στην κανονική ή ακανόνιση ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία Γεωργικών Συνεταιρισμών. (Για τις δραστηριότητές τους βλ. στη συνέχεια).

Όπως παρατηρεί με έμφαση στο βιβλίο του ο Γ. Τρακάκης της ΕΤΕ (σελ. 15) κατά το 1923 «υπάρχουσι τεράστια διαμερίσματα της χώρας, η Θεσσαλία, η Ήπειρος, η Στερεά Ελλάς ολόκληρος, η Κρήτη, η Δυτική Μακεδονία και η Δυτική Θράκη, όπου οι αγρόται δεν αναπτύσσουν αλληλεγγύην και όπου η συνεταιριστική οργάνωσις χωλαίνει αποκαρδιωτικώς».

Η πρώτη προσπάθεια για πανελλήνια στατιστική των Γεωργ. Συνεταιρισμών.

Η πρώτη προσπάθεια για πανελλήνια στατιστική των Γεωργικών Συνεταιρισμών είναι αυτή που έγινε με ερωτηματολόγιο και με επεξεργασία της Εποπτικής Υπηρεσίας Συνεταιρισμών του Υπουργείου Γεωργίας για τη χρήση του 1922-1923. (Θα πρόκειται για το γεωργικό έτος 1/9/22 - 31/8/23 οπότε οι υφιστάμενοι Συνεταιρισμοί υπολογίζονταν σε 1819 έναντι 2224 στο τέλος του 1923).

Έγιναν πίνακες κατά Νομούς και σύνολο Ελλάδας. Τελικά συγκεντρώθηκαν τα αποτελέσματα για μόνο 1.022 από τους υπάρχοντες 1819 Συνεταιρισμούς κατά τη χρήση 1922/23. Διασώθηκαν, δυστυχώς, μόνο τα συγκεντρωτικά στοιχεία σε κείμενο Σ. Ιασεμίδη «Συνεταιριστής» 1927 σελ. 289, 291. Βλ. και στο 1935 σελ. 29 παρατηρήσεις Δ. Πάνου).

Τα γενικά στατιστικά στοιχεία που συγκεντρώθηκαν είναι τα επόμενα:

Υφιστάμενοι Συνεταιρισμοί χρ. 1922/1923	1.819
Συνεταιρισμοί που έδωσαν στοιχεία	1.022
Μέλη των 1.022 Συνεταιρισμών	64.386
(Κατ' αναλογία για τους 1819, μέλη 114.500)	
Δηλωθέν συνεταιριστικό κεφάλαιο δρχ.	23.362.632
(Κατ' αναλογία, για τους 1819 δρχ. 41.352.000)	
Καταβληθέν συνεταιριστικό κεφάλαιο δρχ.	9.094.891
(Κατ' αναλογία, για τους 1819 δρχ. 16.098.000)	
Ευθύνη (των Συν.Π.Ε.)	198.734.366
Πλέον η απεριόριστη ευθύνη 310 Συνεταιρισμών Α.Ε. (16,79% του συνόλου).	
Τακτικό αποθεματικό των 1022	1.400.097
Έκτακτο αποθεματικό των 1022	1.376.832
Αναλογία Συνεταίρων κατά Συνεταιρισμό	63
Μέσος όρος. Δηλωθέν συνεταιριστικό κεφάλαιο κατά Συνεταιρισμό	22.869
Μέσος όρος. Καταβληθέν συνεταιριστικό κεφάλαιο κατά Συνεταιρισμό	8.900
Κατά Συνεταίρο Μέσος όρος αξίας συνεταιρικής μερίδας	366
Κατά Συνεταίρο Μέσος όρος καταβλημένης συνεταιρικής μερίδας	142
Κατά Συνεταίρο Μέσος όρος ευθύνη σε ΣΥΝ.Π.Ε.	3.111
Κατά Συνεταιρισμό Μέσος όρος ευθύνη σε ΣΥΝ.Π.Ε.	195.000
Δάνεια ληφθέντα κατά Συνεταιρισμό (Μέσος όρος)	50.400
Κατά Συνεταίρο Μέσος όρος δάνεια ληφθέντα	806

Η διανομή των κερδών γίνεται συνήθως (κατά τα πρότυπα καταστατικά):

10% στο τακτικό αποθεματικό

10% στο έκτακτο αποθεματικό

40% ανάλογα με τις καταβλημένες μερίδες (μέχρι το ύψος του επιτοκίου)

40% ανάλογα με τις συναλλαγές με το Συνεταιρισμό.

Δάνεια ληφθέντα παρά ΕΤΕ (τέλος χρήσης) Δρχ. 47.996.694

Δάνεια ληφθέντα από άλλους πιστωτές 3.507.590

Καταθέσεις στους Συνεταιρισμούς 4.976.118

Σύνολο ξένων κεφαλαίων (δάνεια και καταθέσεις) 56.480.402

Σύνολο κεφαλαίων (καταβλημένων) των Συνεταιρισμών 11.871.819

Αναλογία ιδίων κεφαλαίων επί ξένων 21%

(«Η αναλογία αυτή είναι αρκετά υγιής» σημειώνει ο Σ. Ιασεμίδης).

Το 75,73% των Γεωργικών Συνεταιρισμών είναι πιστωτικοί δεχόμενοι και καταθέσεις.

Οι υπόλοιποι 24,27% εκτελούν και αυτοί («κατα το πλείστον») πιστωτικές εργασίες.

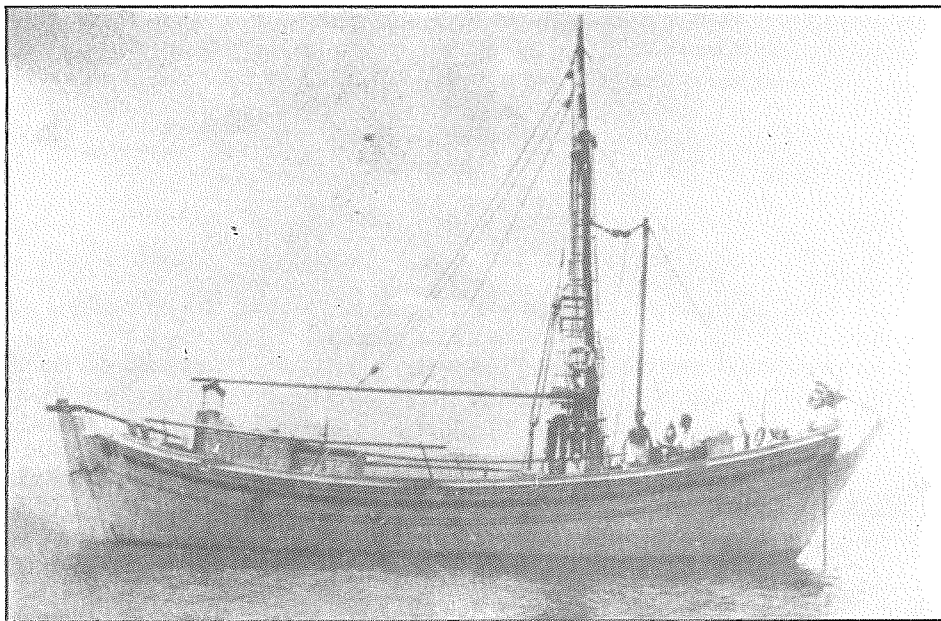
Πάντες εκτελούν και άλλες εργασίες (προμηθευτικές, πώλησης). Δηλαδή είναι μικτοί Συνεταιρισμοί.

Εργασίες των Γεωργ. Συνεταιρισμών κατά το 1923 (για τις Ενώσεις βλ. στο ΣΤ')

— Κίνηση των δανείων ΕΤΕ προς Συνεταιρισμούς κατά το 1923 (στρογγυλοποιημένα)	
Υπήρχαν στο τέλος 1922	Δρχ. 19.000.000
Ελήφθησαν κατά το 1923	88.500.000
Επεστράφηκαν κατά το 1923	59.500.000
Υπόλοιπο στο τέλος του 1923	48.000.000
Δάνεια ληφθέντα από άλλες πηγές κατά το 1923	3.507.510
— Καταθέσεις σε Γ. Συνεταιρισμούς	4.976.118
— Χορηγημένα δάνεια (στο τέλος 1923)	56.457.341
— Καταθέσεις των Συνεταιρισμών (σε Τράπεζες και Ενώσεις)	3.513.458
— Αγορές Συνεταιρισμών κατά το διάστημα του 1923	41.722.681
— Πωλήσεις Συνεταιρισμών κατά το διάστημα του 1923	149.038.109
— Εισπράξεις από κοινή χρήση μηχανών	744.273
— Έξοδα διοίκησης των Συνεταιρισμών	1.401.796
— Κύκλος εργασιών των Συνεταιρισμών	415.932.027

Τα δάνεια λαμβάνονται κατά 93% παρά ΕΤΕ και 7% παρ' άλλων Τραπεζών (και Γεωργική Τράπεζα Μακεδονίας). Η υποχρέωση της ΕΤΕ (σύμβαση του 1914) για δανεισμό ήταν μόνο για 25.000.000 δραχμές.

(Βλ. και στα Υποκ. Δ' και Ζ' άλλα στοιχεία).

Πολλοί Συνεταιρισμοί, κατά διαστήματα, προσπάθησαν να αποκτήσουν μεταφορικά μέσα (πλοία) για τη μεταφορά και διάθεση των προϊόντων τους. Στη φωτογραφία ένα από τα νεότερα (1948). Πρόκειται για το π/κ «Στάθης» του Γεωργ. Πιστωτ. πώλησεως και επεξεργασίας κηπευτικών προϊόντων Συνεταιρισμού Νέου Πύργου Ισπαιάς.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΕΡΓΑΣΙΕΣ — ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ (ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ)

Βασικά στατιστικά στοιχεία για τις δραστηριότητες των Γεωργικών Συνεταιρισμών δόθηκαν και στο προηγούμενο υποκεφάλαιο.

Οι εργασίες των Γεωργικών Συνεταιρισμών κατά το 1923 είναι κυρίως πιστωτικές και προμηθευτικές, ανάλογες με τις ανάγκες της εποχής. (Για τις πιστωτικές εργασίες βλ. αναλυτικά και στο Ζ' Υποκεφάλαιο). Εκτός από τις οικονομικές εργασίες γίνονται, με πρωτοβουλία στελεχών των Συνεταιρισμών, διάφορες κινήσεις οργανωτικές και διεκδικητικές (κυρίως στον τομέα απαλλοτριώσεων, αποκατάστασης ακτημόνων). (Βλ. σχετικά στο Υποκεφ. Η').

Ενδεικτικά σημειώνεται για την αναπτυγμένη συνεταιριστικά Αχαϊοήλιδα, ότι στο τέλος του 1923, από τους 195 Γεωργικούς Συνεταιρισμούς (για τους οποίους υπήρχαν στοιχεία) οι 119 ήταν πιστωτικοί και οι 76 πώλησης προϊόντων (κυρίως σταφίδας). Αυτοί (οι 195) αριθμούσαν 9.705 συνεταιίρους με 32.500 μερίδες που αποτελούσαν συνεταιρικό κεφάλαιο δραχμών 2.750.000 (καταβεβλημένο δρχ. 2.400.000). Εκτός του συνεταιρικού κεφαλαίου οι ανωτέρω Συνεταιρισμοί είχαν δημιουργήσει και αποθεματικά κεφάλαια 750.000 δρχ. περίπου και είχαν καταθέσεις υπέρ τα 2.000.000 δρχ.

Το σύνολο της ευθύνης των 192 από αυτούς ανήρχετο σε δραχμές 26.200.000 (οι λοιποί τρεις ήταν απεριορίστου ευθύνης) (βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σελ. 114 όπου στοιχεία και για το 1924 και 1925).

Καταθέσεις σε Συνεταιρισμούς:

Σύμφωνα με την πρώτη στατιστική (βλ. προηγούμενο Υποκεφάλαιο) στο τέλος του 1923 επί 1.022 Γεωργικών Συνεταιρισμών για τους οποίους συγκεντρώθηκαν στοιχεία από όλη την Ελλάδα υπήρχαν καταθέσεις σ' αυτούς 4.976.118 δρχ. (έφταναν στα 5/9 των καταβλημένων συνεταιρικών κεφαλαίων). Στο συνολικό αριθμό των υφισταμένων τότε συνεταιρισμών (1819) οι καταθέσεις υπολογίζονταν ότι θα ήταν 8.850.000 δραχμές. Η κατάσταση κατά το 1923 δεν βελτιώθηκε αισθητά στον τομέα αυτό. (Ιασεμίδης, «Συνεταιριστής» 1927 σελ. 293).

Πωλήσεις προϊόντων:

Σημειώνεται χαρακτηριστικά ότι το 1923 οι εργασίες αυτές «έλαβαν εξέχουσαν θέση μεταξύ των εργασιών των συνεταιρισμών υποσχόμενοι βαθμιαία άπαλλαγήν του γεωργού από τους μεσάζοντας». Κατά το 1923 έγιναν πωλήσεις αξίας 149.038.109 δραχμών, κυρίως σταφίδας. Χαρακτηριστικά στην Αιγιάλεια (όπου έγιναν οι μεγαλύτερες πωλήσεις) τα στοιχεία είναι τα ακόλουθα για την σταφιδική περίοδο 1922/1923:

Σύνολο παραγωγής της 30.000.000 λίτρες σταφίδας.

Ποσό διατεθέν από Συνεταιρισμούς 16.097.000 λίτρες.

Ητοι το 54% της παραγωγής, με αύξηση και των απευθείας εξαγωγών στο εξωτερικό από τις Οργανώσεις (βλ. στοιχεία πωλήσεων σταφίδας και για τα έτη 1923-1924, 1924-1925, 1925-1926 στο «Συνεταιριστής» 1927 σελ. 293, έκθεση Σ. Ιασεμίδη).

Μετά τους συνεταιρισμούς της Αιγιάλειας ακολουθούν στις πωλήσεις σταφίδας οι Συνεταιρισμοί Κορινθίας.

Σε όλες τις σταφιδοφόρες περιφέρειες διαδίδεται ο από κοινού καθαρισμός και η συσκευασία της κορινθιακής σε συνεταιρικές αποθήκες (Συνεταιρισμών και Ενώσεων). (Βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σελ. 294, έκθεση Σ. Ιασεμίδα).

Εργασίες από κοινού αγορές:

Το 1923 έγιναν από κοινού αγορές (κυρίως γεωργικών ειδών) αξίας 41.722.621 δρχ. (Στοιχεία για τους 1.022 Συνεταιρισμούς της στατιστικής). Υπολογίζεται ότι από όλους τους υφιστάμενους συνεταιρισμούς (1.819) έγιναν από κοινού αγορές 74.000.000 δρχ. Αφορούν κυρίως θείο, θ. χαλκό, λιπάσματα, μηχανήματα.

Οι προμήθειες έγιναν κυρίως μέσω των Ενώσεων και του Κράτους (βλ. έκθεση Ιασεμίδα «Συνεταιριστής» 1927 σελ. 294).

Εργασίες πιστωτικές:

Βλ. στο Υποκεφάλαιο Ζ'.

Εργασίες παραγωγικών συνεταιρισμών:

Κατά το 1923 οι εργασίες αυτές ήταν λίγες και αφορούσαν κυρίως οινοποιητικούς Συνεταιρισμούς. Η αξία των προϊόντων των εισαχθέντων για επεξεργασία σε παραγωγικούς Συνεταιρισμούς ήταν 4.059.397 δρχ.

Κύκλος εργασιών:

Το 1923 ο κύκλος εργασιών ήταν συνολικά 415.932.627 δρχ. Κατά Συνεταιρισμό ήταν 407.000 δρχ. (μέσος όρος).

Εξόδα διοίκησης:

Το 1923 ήταν (μέσος όρος) 1.317 δρχ. κατά Συνεταιρισμό (Συνολικά 1.401.696 δρχ.). Ποσοστό 0,33% συγκριτικά με τον κύκλο εργασιών.

Κέρδη:

Επί 361 γεωργικών συνεταιρισμών υπήρχαν περισσεύματα 703.200 δρχ. Ήτοι 2.000 περίπου δρχ. (μέσος όρος) κατά Συνεταιρισμό.

Άλλα στοιχεία:

Με τη διακοπή της έκδοσης (από τα μέσα του 1922) του περιοδικού «Βοηθός των Συνεταιρισμών» και την ανυπαρξία άλλων αξιόλογων πηγών, δεν υπάρχουν αρκετές ειδικές πληροφορίες για τη δραστηριότητα και τις εργασίες διαφόρων επώνυμων Συνεταιρισμών.

Άλλα στοιχεία για τη γεωργική συνεταιριστή δραστηριότητα του 1923 βλ. στα Υποκεφάλαια που ακολουθούν (και κυρίως στο ΣΤ' για τις Ενώσεις και το Ζ' για τους πιστωτικούς Συνεταιρισμούς και την αγροτική πίστη).

Πρέπει να σημειωθεί ότι η ύλη για τις διάφορες εργασίες και γενικά η ύλη για τις συνεταιριστικές δραστηριότητες του κάθε έτους, δεν είναι δυνατόν να χωριστεί απόλυτα κατά Υποκεφάλαια. Γι' αυτό ο μελετητής πρέπει να ανατρέχει και στις συγγενικές σελίδες όχι μόνο του κάθε έτους αλλά και του προηγούμενου και του επόμενου έτους.

Στις δραστηριότητες των Γ. Συνεταιρισμών αναφέρεται και ο Σπ. Χασιάτης σε έκθεσή του για την ελληνική γεωργία του 1923. Σημειώνει γι' αυτούς:

«... Έχουσι δέ σκοπόν οι μέν τούτων τήν εξυπηρέτησιν τῆς προσωπικῆς πίστωσης τῶν γεωργῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀλληλεγγύης αὐτῶν καὶ τοῦ συνεταιρικοῦ αὐτῶν κεφαλαίου, κατορθώσαντες νά δανείζωνται σήμερον διὰ τοῦς μικροῦς γεωργοῦς παρά τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἄνευ ὑποθήκης κτημάτων πρὸς 5%, οἱ δὲ σκοποῦσι τήν ἐναποθήκευσιν τῶν προϊόντων τῶν εἰς κοινὰς ἀποθήκας καὶ τήν ἀπό κοινού πώλησιν, οἱ δὲ τήν ἀπό

κοινού προμήθειαν σπόρων, ἐργαλείων, χημικῶν λιπασμάτων καὶ ἄλλων χρησίων εἰς τήν γεωργίαν ὑλικῶν κατ' εὐθείαν ἀπὸ τῶν πηγῶν, ἐπιτυγχάνοντες ἔκπτωσιν εἰς τὰς τιμὰς αὐτῶν, οἱ δὲ τέλος ἐπιδιώκουν τήν συνεταιρικὴν κατεργασίαν τῶν προϊόντων τῶν, (κατασκευὴν ἀπὸ κοινού οἴνου, ἐλαίου, τυγῶν κλπ.). Ὑπάρχουσι πολλοὶ τῶν συνεταιρισμῶν τούτων ἐπιδιώκοντες πλείονας τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν ἄνω σκοπῶν

1. Βιβλιογραφία

Το ενδιαφέρον της αγροτικής βιβλιογραφίας κατά το 1923 κινείται κυρίως στα θέματα της αγροτικής πίστης και ειδικά της ίδρυσης Κεντρικής Γεωργικής Τράπεζας, στη μελέτη διαφόρων αγροτικών θεμάτων (ιστορικά, προγραμματισμός, έρευνα, αγροφυλακή, ποιμνιοβοσκή) καθώς και στο κύριο νέο στοιχείο, το προσφυγικό πρόβλημα. Εκδίδεται ο Β΄ τόμος του έργου «Ιστορία της Ελληνικής Γεωργίας» του Δ. Ζωγράφου που αναφέρεται στο 1821-1833. Επίσης η επισκόπηση του Σπ. Χασιώτη για τη γεωργία του 1923 (αρχές 1924).

Ιδιαίτερης σημασίας είναι η έκδοση του βιβλίου «Αγροτικόν Πρόγραμμα» του Χρ. Ευελπίδη. (Βλ. στα Υποκεφ. Ζ΄ και Η΄).

Επίσης ιδιαίτερης σημασίας είναι τα κείμενα που αναφέρονται στη δημόσια συζήτηση που έγινε για το θέμα της οργάνωσης της αγροτικής πίστης με αφορμή νομοσχέδιο που έγινε στο Υπουργείο Γεωργίας για την ίδρυση Κεντρικής Γεωργικής Τράπεζας κατά το υπόδειγμα της Βουλγαρίας (βλ. σχετικά άρθρα Γ. Τρακάκη στο «Ελεύθερον Βήμα» 9 και 10 Μαρτίου 1923 και έκδοσή τους σε ειδικό τεύχος το 1923 με τίτλο «Η Εθνική Τράπεζα και η Αγροτική πίστις». Γενικά για την αγροτική πίστη βλ. αναλυτικά πιο κάτω στο Υποκεφάλαιο Ζ΄).

Η διακοπή της έκδοσης (κατά το 1922) του μοναδικού μέχρι τότε περιοδικού «Βοηθός Συνεταιρισμών» στερεί την κίνηση από τη σωστή καθοδήγηση, τη δε ιστορική έρευνα από χρήσιμες πληροφορίες για το έτος αυτό.

Η ελληνική συνεταιριστική κίνηση προκαλεί το ενδιαφέρον και στο εξωτερικό. Δημοσιεύεται μελέτη του Β. Σιμωνίδη με τίτλο «La coopération agricole en Grèce» στο «Archives de la mutualité et de la coopération», Paris 1923.

Το «Ατομικόν Βιβλιάριον του Συνεταίρου...»

Η Κεντρική Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Μεσσηνίας (Μεσσήνη) για να εξασφαλίσει απόλυτη διαχειριστική τάξη στις συναλλαγές Συνεταιρισμού - συνεταίρων, εκδίδει (και εφοδιάζει με αυτό, όλους τους συνεταίρους του «Ατομικόν Βιβλιάριον του Συνεταίρου...», όπου δίνονται οδηγίες για τη χρησιμοποίησή του σε κάθε συναλλαγή του συνεταίρου. Και ακόμα γίνεται με αυτό συνεταιριστική διαφώτιση για πολλά θέματα (δάνεια, καταθέσεις, πωλήσεις, παρουσία στις Συνελεύσεις κλπ.).

Επειδή πρόκειται για πολύ ενδιαφέρουσα πρακτική ενέργεια της εποχής εκείνης που οι αγρότες ήταν αγράμματοι και υπήρχε το γνωστό «τεφτέρι» των μπακάληδων και η εκμετάλλευση που έπρεπε να καταργήσει ο Συνεταιρισμός, δημιουργώντας τάξη, εμπιστοσύνη και καθαρότητα στις συναλλαγές, δίνουμε στη συνέχεια τα χαρακτηριστικά κείμενα δύο σελίδων του που συντελούσαν στη συνεταιριστική ενημέρωση και στην ανάπτυξη της εμπιστοσύνης ανάμεσα στο Συνεταιρισμό και στα μέλη του με τους καλούς λογαριασμούς.

Η πρώτη σελίδα τιτλοφορείται «Δέκα οδηγία δια τον Συνεταίρον» και είναι η ακόλουθη:

» 1. Κανένα απόλύτως πράγμα είτε μετρητά είτε έμπορεύματα δέν μπορεί νά πάρη ο συνεταίρος από τόν Συνεταιρισμό του χωρίς νά έχη μαζί του τό βιβλιάριο τούτο. Τό βιβλιάριο είναι απαραίτητο γιά τό συμφέρον τού συνεταίρου καί τήν προκοπή τού Συ-

νεταιρισμού, θά γράφεται άδιακρίτως κάθε μία δοσοληψία τού συνεταίρου μέ τόν Συνεταιρισμό.

2. Δέν είναι καλός συνεταίρος εκείνος ό όποιος δέν ξέρει κάθε ήμέρα τί χρεωστáι στό Συνεταιρισμό ή τί τού χρεωστáι ό Συνεταιρισμός.

3. Εάν βλέπετε ότι εχρεώθη είς τό βιβλιάριο ότι δήποτε κατά λάθος, ζητήστε άμέσως νά διορθωθή ή έγγραφη. Μή υπογράφετε ποτέ σέ λευκό χαρτί ή χωρίς νά πάρετε ότι δήποτε από τό Συνεταιρισμό ή όπου δήποτε.

4. Εάν πουληθή ή σταφίδα σας ζητάτε νά σας καθαρισθή ό λογαριασμός σας άμέσως, τούτο είναι ύποχρέωσις από τό Καταστατικό.

5. Νά σκέπτεσθε πολύ και καλά προτου χρεώσεσθε.

6. Κάνετε οικονομία και ό,τι σας περισσεύει καταθέσσετε στό Συνεταιρισμό Σας.

7. Μή λείπετε ποτέ από τίς Γενικές Συνελεύσεις του Συνεταιρισμού άν θέλετε νά προκόψετε.

8. Για όποιο δήποτε παράπονό σας, μή δυσκολεύεσθε νά γράψετε είς τόν κ. Έπόπτη των Συνεταιρισμών και Ένωσίν σας.

9. Αγαπίστε μέ πόνο μέ λαχτάρα τόν Συνεταιρισμό Σας, μακριά από κάθε συγγένεια, γνωρίμων και μη προσέχετε στά λόγια καθενός που καταλαβένετε ότι είναι εχθρός σας.

10. Πιστεύσατε πώς μέ τούς Συνεταιρισμούς και μόνον θά μπορέσωμεν νά προκόψωμεν όπως άξίζει και όπως πρέπει».

Είς τό βιβλιάριον τούτο, τό όποϊον άποτελεί πλήρες δικαιολογητικό (έκτός της περιπτώσεως λαθών) ύδεις άλλος γραφικός χαρακτήρ άναγνωρίζεται, εκτός του γραφικού χαρακτήρος του Ταμίου ή άποθηκαρίου του Συνεταιρισμού ή προσώπου, τό όποϊον ήθελεν όρισθή ειδικώς διά πράξεως του Διοικητικού Συμβουλίου. Έπίσης είναι ισχυρός και ό γραφικός χαρακτήρ του προσωπικού της Ένώσεως, έφ' όσον θά ελαμβάνετο από τήν Ένωσιν κατόπιν οδηγίας του Συνεταιρισμού ότι δήποτε: Μετρητά ή είδη διάφορα.

Έν..... τή ..... 192...
Ο Πρόεδρος Ο Ταμίας

Σφραγίσατε

».

Η δεύτερη σελίδα του είναι η επόμενη:

«ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ.....
ΑΤΟΜΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΑΡΙΟΝ
Του Συνεταίρου .....
Βιβλιάριου .....
Μητρώου .....
Αριθμοί Σελ. Καθολικού .....
Βιβλ. Σταφ/που .....
Δηλοῦται ότι τό βιβλιάριον τούτο άνήκει είς τόν ως άνω συνεταίρον του Συνεταιρισμού μας και ότι είς τούτο, συμφώνως προς τήν άπόφασιν της Γενικής Συνελεύσεως θά γράφεται κάθε μία δοσοληψία μεταξύ του Συνεταίρου και του Συνεταιρισμού.

ΑΤΟΜΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΑΡΙΟΝ

Στη συνέχεια υπάρχουν σελίδες για τό λογαριασμό μερίδων του συνεταίρου (τι πλήρωσε, τι χρωστά από μερίδες).

Ακολουθούν άλλες σελίδες για τό λογαριασμό του σταφιδοκάργου (άποθήκευση σταφ/που είς άποθήκην Συνεταιρισμού — έλαβα έναντι της αξίας του σταφιδοκάργου μου).

Έπειτα υπάρχουν σελίδες «Άγοραί τοίς μετρητοίς» που κι αυτές πρέπει να σημειώνονται κατά την συναλλαγή. Και τονίζεται ότι «Διά κάθε άγοράν τοίς μετρητοίς τήν όποιαν θά κάνη ό συνεταίρος από τόν Συνεταιρισμόν του θά λαμβάνη γραμμάτιον είσπράξεως».

Ακολουθούν σελίδες «Τρεχούμενος Λογαριασμός του συνεταίρου μετά του Συνεταιρισμού». Σ' αυτές γραφόνταν χρονολογικά πόσα μετρητά και πόσα είδη επί πιστώσει (χαλκό, θειάφι, λιπάσματα, αλεύρι κλπ.) έλαβε ο συνεταίρος, τό ποσό και η τιμή (κατ' οκά ή σάκκο) και τό σύνολο της αξίας, στη δε δεξιά πλευρά τα μετρητά που πλήρωσε απέναντι του χρέους του.

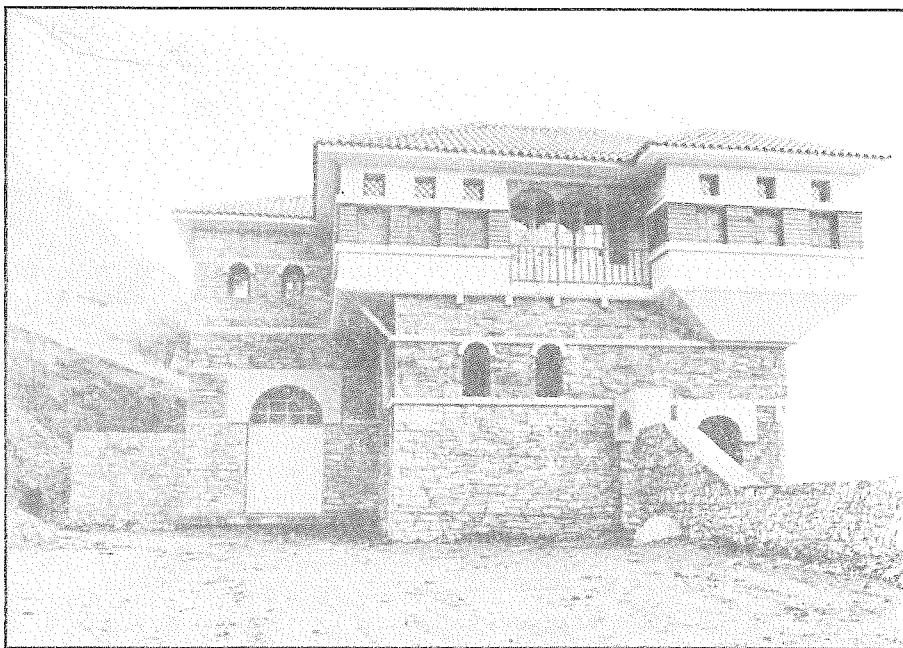
Στη συνέχεια υπήρχαν σελίδες για τις καταθέσεις του συνεταιίρου στο Συνεταιρισμό (όσα κατέθεσα - όσα απέσυρα) και στο τέλος σελίδα για θεώρησή της, κατά διαστήματα, από το Λογιστή του Συνεταιρισμού (για τη συμφωνία του ατομικού βιβλιαρίου με τα βιβλία του Συνεταιρισμού).

Πρόκειται δηλαδή για μια θαυμάσια διαχειριστική τάξη, σε σύγκριση με τα τεφτέρια των μπακάληδων, που μόνη αυτή (η τάξη και η ηθική στις συναλλαγές) αρκεί για να εκτιμήσει ο μελετητής τη σημασία του θεσμού του Συνεταιρισμού και της καλής εφαρμογής του στην πράξη, και μάλιστα την εποχή εκείνη της αγραμματοσύνης και της εκμετάλλευσης των αγροτών από τους διάφορους μικροτοκιστές, μικρομπακάληδες και μικρεμπόρους γεωργικών προϊόντων.

2. Διάφορες ενέργειες για μόρφωση και ενημέρωση συνεταιριστική.

Για την πνευματική συνεταιριστική κίνηση, αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι κατά το 1923 ο Θ. Τζωρτζάκης, ως υπότροφος του Υπουργείου Γεωργίας (βλ. Α' τόμο σελ. 479) συνεχίζει τις συνεταιριστικές του σπουδές στη Γερμανία, σπουδές που θα επιδράσουν στη συνέχεια αποφασιστικά στη σωστή εξέλιξη της ελληνικής συνεταιριστικής κίνησης.

Η Εποπτική Υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας, με επιτόπιες μεταβάσεις και παρουσίες σε Συνελεύσεις, προσπαθεί να κάνει περισσότερο γνωστό το θεσμό και τη λειτουργία του. Δημιουργούνται βαθμιαία αρκετά συνειδητά και πολλά ενθουσιώδη στελέχη που πίστευαν ότι μόνο με το Συνεταιρισμό θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τα τόσα προβλήματά τους (με την έλλειψη οποιασδήποτε άλλης αξιολογικής κρατικής παρουσίας και βοήθειας στην ύπαιθρο).

Προσφορά της ΚΥΔΕΠ στα Αμπελάκια (1986).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄
ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ — ΕΡΓΑΣΙΕΣ — ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
ΤΩΝ ΕΝΩΣΕΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Έπειτα από την πείρα που αποκτήθηκε τα προηγούμενα χρόνια και με τις προσπάθειες της Εποπτικής Υπηρεσίας Υπ. Γεωργίας και της ΕΤΕ, εξαπλώνεται κατά το 1923 αρκετά ο θεσμός των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών με την ίδρυση 6 νέων Ενώσεων και μάλιστα με τη διάδοσή τους τώρα και στο χώρο της Μακεδονίας.

Ιδρύθηκαν το 1923:

- α) Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Ἀττικοβοιωτίας (ἔδρα Ἀθήναι)
- β) Κεντρική Ένωση Συνεταιρισμών Μεσσηνίας (ἔδρα Μεσσήνη)
- γ) Ένωση Προμηθ. καὶ Πωλήσεως Συνεταιρισμῶν Πυλίας (ἔδρα Πύλος)
- δ) Ένωση Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Κερκύρας «Δήμητρα» (ἔδρα Κέρκυρα)
- ε) Ένωση Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Δράμας (ἔδρα Δράμα)
- στ) Ένωση Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Σερρών (ἔδρα Σέρραι).

Το τέλος του 1923 υπήρχαν συνολικά 22 Ενώσεις Συνεταιρισμῶν με μέλη Συνεταιρισμοὺς 471 (βλ. στο Υποκεφ. ΣΤ΄ του 1924).

Με την εξαπλωση αυτή η συνεταιριστική κίνηση αποκτᾶ αξιόλογη σπονδυλική στήλη σύμφωνα με τις παλαιότερες αναλυτικές υποδείξεις του Σ. Ιασεμίδη (βλ. αναλυτικά το βιβλίο του «Ἀνάγκη Ἐνώσεως» που κυκλοφόρησε το ἔτος 1917 και με το οποίο ασχοληθήκαμε στον Α΄ τόμο σελ. 348, 351 επ.).

Στη στατιστική του 1922/1923 (για την οποία μιλήσαμε στα Υποκεφ. Γ και Δ) ἔγινε δυνατό να συγκεντρωθῶν στοιχεία μόνο για 7 Ενώσεις (τις κυριότερες) που εἶναι τα ἐπόμενα:

Ενώσεις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν που ἔδωσαν στοιχεία	7
Συνεταιρισμοὶ μέλη των 7 Ενώσεων	164
Κεφάλαιο δηλωθὲν	799.400 δρχ.
Μερίδα (κατὰ μέσον ὄρο)	2.400 »
Κεφάλαιο καταβλημὲνο	621.081 »
Ευθὺνη μελῶν	14.530.000 »
Δάνεια ληφθέντα	7.956.000 »
Καταθέσεις στις Ενώσεις	437.921 »
Αγορὲς τους μέσα στο ἔτος	33.933.444 »
Πωλήσεις τους μέσα στο ἔτος	18.671.180 »
Εξοδα διοίκησής τους συνολικά	252.550 »
Εξοδα διοίκησης (μ. ὄρος) κατὰ Ἐνωσι	36.075 »
Κύκλος εργασιῶν τους	82.408.741 »
Ποσοστὸ ἐξόδων διοίκησης ἐπὶ κύκλου εργασιῶν τους	0,3%

Δεν περιλαμβάνονται οι εργασίες μεσολάβησης των Ενώσεων μεταξύ ΕΤΕ - Συνεταιρισμῶν. (Βλ. ἔκθεση Σ. Ιασεμίδη «Συνεταιριστής» 1927 σελ. 294).

Για την πρωτοβουλία της νεαρῆς Κεντρικῆς Ἐνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Μεσσηνίας (Μεσσήνη) να εξασφαλίσει τις συναλλαγές συνεταιίρου-Συνεταιρισμῶν-Ἐνώσεως, με την καθιέρωση του Ατομικοῦ Βιβλιαρίου του συνεταιίρου, βλ. στις προηγούμενες σελίδες, Υποκεφ. Δ΄.

Σχετικὰ με τις δραστηριότητες βλ. και στα ἄλλα Υποκεφάλαια του ἔτους.

— Προσπάθειες για ίδρυση της Ομοσπονδίας Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης. Στις 12.8.1923 σύνταξη του πρώτου καταστατικού της από 9 αντιπροσώπους Γ.Π.Σ. Συνεταιρισμών, τους:

- 1) Ν. Μαλγάρων — Αντ. Λεονάρδος
- 2) Βασιλικών — Ηλ. Γραβαλάς
- 3) Επανωμής — Β. Πλαστήρας
- 4) Δριμιγλάβων — Χρ. Ραφαηλίκος
- 5) Ουζούν-Αλή — Κων. Χαλουλάκος
- 6) Ζουμπάτ — Αθαν. Τανούλας
- 7) Κουλακιάς — Ανασ. Γκούμας
- 8) Κασκάρκας — Ευθ. Γκιουλιάμης
- 9) Σέδες — Αντ. Ζώτος

Το καταστατικό όμως αυτό δεν εγκρίθηκε από τις Αρχές («λόγω ατελειών»). Νέα προσπάθεια το 1924.

Ν. Μιχόπουλος. Βασική συνεταιριστική μορφή και κατά την περίοδο αυτή, πρώτος σύνεργάτης του Σ. Ιασεμίδη.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' /1
ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ
ΚΑΙ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΕΝΙΑΙΑ ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ
ΟΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΓΕΩΡΓ. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Υπάρχει το 1923 και φυτοζωεί η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών που ιδρύθηκε το 1922 από λίγες Ενώσεις και μερικούς Συνεταιρισμούς (βλ. στο 1922).

Ο αριθμός και η δυναμικότητα των Ενώσεων δεν βοηθούν ακόμα στην ενιαία οργανωτική προσπάθεια και την αξιόλογη ομαδική δράση τους. Το βάρος βρίσκεται ακόμα στη βάση (στους Συνεταιρισμούς). Γι' αυτό και στο Πανελλήνιο Συνέδριο Γεωργικών Συνεταιρισμών του 1922 και στην Πανελλήνια Συνομοσπονδία τους που ιδρύθηκε το 1922 (βλ. Τόμο Α' σελ. 485 επ.) ο γενικότερος ρόλος των Ενώσεων δεν είναι αξιόλογος και η προσπάθειά τους περιορίζεται κυρίως στην τοπική τους περιφέρεια. Οι πανελλήνιες επαφές και κινήσεις τους είναι ανάμικτες με τη συμμετοχή πρωτοβάθμιων Συνεταιρισμών και με επίδραση των προβλημάτων και των πολιτικών τάσεων της ανώμαλης αυτής εποχής (βλ. και παρατηρήσεις Σ. Ιασεμίδη για το Συνέδριο του 1922, στον Α' τόμο). Η πρωτοβουλία για προβολή θεμάτων και για αγωνιστικές εισηγήσεις - ενέργειες βρίσκεται βασικά στα χέρια επιστημόνων και υπαλλήλων αγροτιστών - συνεταιριστών αλλά και πολιτικών επιρροών που βοηθούν στην επίλυση των προβλημάτων. Βλ. και στα Υποκεφ. Ζ' για την αγροτική πίστη και Η' για τα γενικά αγροτικά θέματα.

Μετακατοχική Γ.Σ. της νέας Συνομοσπονδίας Γεωργ. Συνεταιρισμών.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΩΡΓΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

1. Πιστωτικές εργασίες 1.022 Συνεταιρισμών κατά το 1923.

Σύμφωνα με τη στατιστική του 1922/1923 του Υπουργείου Γεωργίας και για 1.022 Συνεταιρισμούς που συγκεντρώθηκαν στοιχεία, προκύπτει ότι από τα διαθέσιμα των Συνεταιρισμών (που ήταν συνολικά 62.071.008 δρχ.) ήτοι:

Καταβλημένα κεφάλαια	9.094.890 δρχ.
Καταθέσεις στους Συνεταιρισμούς	4.976.118 »
Δάνεια από ΕΤΕ	48.000.000 »
Σύνολο	62.071.008 δρχ.

Δόθηκαν από τους Συνεταιρισμούς αυτούς δάνεια σε 16.423 συνεταιίρους (μ. όρος 3.437 δρχ.). Δηλαδή ένα αξιόλογο ποσό δανείων προερχόταν από ίδια κεφάλαια και καταθέσεις 56.457.341 »
Εμείναν ως καταθέσεις Συνεταιρισμών 3.513.458 »

Τα χορηγηθέντα από τους Συνεταιρισμούς δάνεια 56.454.341 αναλύονται:
Προκαταβολές έναντι παραδιδόμενων ειδών 195.380 δρχ.
Δάνεια με ενέχυρο 46.162.465 »
Δάνεια με ενεχυρόγραφο 10.096.496 »
Σύνολο δανείων 1.022 Συνεταιρισμών στα μέλη τους 56.454.341 δρχ.

Τις συνολικές χορηγήσεις της ΕΤΕ κάθε χρόνο προς τη γεωργία γενικά και ειδικά στους Συνεταιρισμούς βλ. αναλυτικά για τα έτη 1915-1922 στο κείμενο Γ. Τρακάκη που ακολουθεί.

Για το 1923 οι χορηγήσεις της ΕΤΕ ήταν συνολικά 220.019.362 δρχ. από τις οποίες χορηγήσεις στους Συνεταιρισμούς 114.971.172 δρχ., δηλαδή περίπου το 1/2.

2. Προσπάθειες και συζητήσεις για καλύτερη οργάνωση - άσκηση της αγροτικής πίστης. Εισήγηση του Χρ. Ευελπίδη.

Τέτοιες εισηγήσεις και προσπάθειες είχαν αρχίσει από πολλά χρόνια και τα αποτελέσματά τους υπήρξαν αξιόλογα για τη χρηματοδότηση της γεωργίας κυρίως από την Εθνική Τράπεζα. Η αγροτική πίστη (διάθεση κεφαλαίων από ΕΤΕ) βοήθησε στην ταχύτατη διάδοση των Συνεταιρισμών. Και αντίστροφα η ύπαρξη των Συνεταιρισμών (που αντικαθιστούσαν το —ανύπαρκτο άλλωστε στην ύπαιθρο— τραπεζικό δίκτυο και εξασφάλιζαν τον πιστωτή με την αλληλέγγυο ευθύνη τους και αργότερα και με το γεωργικό ενεχυρόγραφο) συνετέλεσε στην αύξηση των τοποθετήσεων που γινόταν στην ύπαιθρο, ανάλογα με τις ανάγκες που υπήρχαν αλλά και ανάλογα με τα κάθε χρόνο διαθέσιμα για τοποθέτηση κεφάλαια της ΕΤΕ και άλλων Τραπεζών που εύρισκαν τώρα ασφάλεια και επικερδή τοποθέτηση στην ύπαιθρο.

Μετά όμως το 1922 το σκηνικό αλλάζει, με την έναρξη αποκατάστασης των αγροτών προσφύγων και των ντόπιων ακτημόνων. Οι ανάγκες πολλαπλασιάζονται, οι απαιτήσεις και εισηγήσεις γίνονται συχνότερες και πιο έντονες.

Το 1923 χορηγήθηκαν από ΕΤΕ σε Συνεταιρισμένους (υπόλοιπα τέλους έτους) 114.071.000 δρχ. Μέσος όρος δανείων κατά Συνεταιρισμό 50.400 δρχ., κατά συνεταιίρο μ. όρος 806 δρχ.

Εντείνεται ιδιαίτερα η προσπάθεια για τη χορήγηση και άλλων κεφαλαίων στη γεωργία και για τη συνεταιρική οργάνωση της αγροτικής πίστης.

Ο Χρ. Ευελπίδης στο βιβλίο του «Αγροτικόν Πρόγραμμα» (σελ. 93 και επόμενα) αναφέρεται αναλυτικά στο θέμα της αγροτικής πίστης και εισηγείται την οργάνωσή της με συνεταιριστική βάση. (Βλ. και σειρά άρθρων του στην Εφημ. «Πολιτεία» από 15-19 Μαρτίου 1923 και Εισηγήσή του στο Α' Συνέδριο Αγροτικού Κόμματος).

Γράφει σχετικά:

«... Ένας από τους κυριότερους λόγους της μέχρι τούδε στασιμότητος της γεωργίας μας είναι η έλλειψις επαρκών μέσων καλλιέργειας. Η πανθομολογούμενη ανάγκη της ύπαρξεως και καλής λειτουργίας της αγροτικής πίστεως απέβη έπι μάλλον έπιτακτικώτερα από της έποχής της ειδικεύσεως της παραγωγής κατά περιφέρειάς, δηλ. της έμποροποιήσεως του παραγωγού, μη παράγοντος πλέον διά τόν έαυτόν του αλλά διά τήν αγοράν και μάλιστα τήν διεθνοποιηθείσαν αγοράν των γεωργικών προϊόντων. Όπως λοιπόν έμπορίον

δέν δύναται σήμερα νά υπάρξη άνευ έμπορικῆς πίστεως, ούτω και η γεωργία δέν δύναται νά ζήση άνευ της αγροτικής πίστεως. Καί τά ιδιωτικά κεφάλαια φθάνουν μέχρις αυτής μόνον έφ' όσον περισεύουν από τās οικονομικώς καλλίτερας τοποθετίσεις εις έμπορικάς και βιομηχανικάς επιχειρήσεις, εις τās όποιας τό αυτό κεφάλαιον ταχύτερον κυκλοφορούν, άποφέρει μεγαλυτέραν εις τόν κεφαλαούχον πρόσσοδον».

Σχετικά δε με την τότε (1923) κατάσταση της αγροτικής πίστης στην Ελλάδα, ο συγγραφέας, αφού εκθέτει το ιστορικό της ανάθεσης της στην Εθνική Τράπεζα, υπογραμμίζει:

«Μέχρι πρό όλίγων ετών τών ύπέρ της γεωργίας διατάξεων έπωφελούντο κυρίως οι έμπορευόμενοι κτηματίαι, όστινες δανειζόμενοι παρά της Έθνικῆς Τραπεζῆς χρήματα προς 6%, έδανείζον αυτά προς ίδιον λογαριασμόν εις τούς γεωργούς, με τριπλάσιον τουλάχιστον τόκον. Καθότι οι γεωργοί φοβούνται τό άλλήλέγγυον τών τριτεγγυημένων γραμματίων και άπεχθάνονται τās γραμμοκρατικάς διατυπώσεις της Έθνικῆς Τραπεζῆς, άφ' έτέρου δέ διότι, κυρίως, οι

διάφοροι μεσολαβόντες είτε εύρίσκονται εις άγαθās σχέσεις με τούς Διευθυντάς τών Έυκαταστημάτων της Έθνικῆς Τραπεζῆς, είτε έμπνέουν μεγαλυτέραν έμπιστοσύνην εις αυτούς. Ούτω λανθάνόντως ή Έθνική Τράπεζα ύποβοήθησεν έμμέσως τήν ανάπτυξιν παρ' ήμίν της τοκογλυφίας, ή όποια όργιάσε και όργιάζει ακόμα, εις βάρος τών άγροτών, κυρίως όπου δέν υπάρχουν γεωργικοί Συνεταιρισμοί».

Σχετικά με το πώς πρέπει να οργανωθεί η αγροτική πίστη στον τόπο μας, με βάση τους Συνεταιρισμούς, υποδεικνύει τα εξής:

«Κατ' άρχήν ή όργάνωσις αυτής πρέπει νά άρχισή εκ των κάτω. Δηλαδή αυτή πρέπει νά στηριχθή έπι λαϊκών οικονομικών όργανισμών, ως είναι οι γεωργικοί και οι έν γενεί αγροτικοί Συνεταιρισμοί. Πρώτον, διότι ούτοι άπέδειξαν μέχρι σήμερα όχι μόνον τήν ζωτικότητα, αλλά και τήν φερεγγυότητα αυτών, άφου κατώρθωσαν ν' άναστήσουν τήν αγροτικήν πίστιν και εις αυτούς ακόμα τούς σταφυδικούς πληθυσμούς, όπου δι' άστόχον μέτρων, ως ή Σταφυδική Τράπεζα, τό Κράτος είχε φρονέσει ταύτην. Τοúτο άποδεικνύεται εκ των άπολογισμών της Έθνικῆς Τραπεζῆς όπου μόνον 0,008 (8 τοίς χιλίοις) εκ τών χορηγηθέντων εις αυτούς δανείων καθυστερούνται και ταύτα αναγράφονται ως άσφαλή εις τό άκέραιον. Δεύτερον, διότι τά Διοικητικά Συμβούλια τών Συνεταιρισμών είναι καλλίτερα παντός άλλου εις θέαν νά εξέτάσουν τό άξιόχρεον τών συγχωριανών των συνεταιρίων, ενδιαφερόμενα και άμέσως δι' αυτό, ένεκα του συναλληλεγγύου αυτών... Τρίτον, διότι ή ύπαρξις του Συνεταιρισμού διευκολύνει τήν παροχήν αγροτικών δανείων εις τό χωρίον. Καί δέν πρέπει νά λησμονώμεν τό λεχθέν υπό του Richard Bell ότι «ή πίστις πρέπει νά άναζητή τόν χωρικόν και όχι ό χωρικός τήν πίστιν».

Ανεξαρτήτως όμως της βάσεως, τό Κράτος πρέπει ν' αναλάβη τήν πρωτοβουλίαν της έπ' αυτής ίδρύσεως του οικοδομήματος της αγροτικής πίστεως,

όπως τοúτο συνέβη εις όλα σχεδόν τά Κράτη, άφου μάλιστα αποκλείεται ή έξυτηρήσις αυτής δι' ιδιωτικών κεφαλαίων. Τοúτο είναι κατά μείζονα λόγον άπαραίτητον παρ' ήμίν, όπου οι Συνεταιρισμοί δέν έχουν άποκτήσει ακόμα άρκετά άποθεματικά.

Δέν πρέπει όμως τό ούτω άνεγειρόμενον ίδρυμα νά είναι Κρατικόν, διότι τό Κράτος παρ' ήμίν δέν συνήθισε νά ύψώη τό κοινόν συμφέρον άνω τών κομματικών έπιπέδων. Η ίδρυθησομένη Τράπεζα πρέπει νά είναι ίδρυμα κατ' έξοχήν συνεταιρικόν. Όργανα αυτής θά είναι αι κατά τόπους ύπάρχουσαι ήδη και ιδρυόμενα καθ' ήμέραν, Ένώσεις τών Συνεταιρισμών -διά τών όποιων και μόνον θά έξυτηρητείται ή αγροτική πίστις- και τά κύτάρά της, οι τοπικοί Συνεταιρισμοί.

Εις όσας όμως περιφέρειάς δέν έχει είσέτι άναπτυχθή ή συνεταιρική ιδέα (Δυτ. Μακεδονία, Δυτ. Θράκη ακόμα και Θεσσαλία) θά είναι δυνατή ή προσωρινή ίδρυσις Έυκαταστημάτων προς έξυτηρήσιν τών μη συνεταιρισμένων γεωργών και προς όργάνωσιν Συνεταιρισμών.

Έννοείται ότι και ή άνωτέρα της Τραπεζῆς Διοίκησις πρέπει ν' άνήρη προς τό παρόν μέν κατά τό μέγιστον μέρος, σύν τω χρόνω δέ αποκλειστικώς, εις τās άμέσως ενδιαφερομένης δι' αυτήν συνεταιρικές όργανώσεις, ήτοι εις αυτούς τούς γεωργούς».

Υποδεικνύει δε, στη συνέχεια, και τις πηγές κεφαλαίων από όπου θα προικοδοτηθεί η Συνεταιρική Τράπεζα: Από την Εθνική Τράπεζα, τα Γεωργικά πιστωτικά Ιδρύματα στις τέως τουρκοκρατούμενες περιφέρειες, το Κοινοφελές Ταμείο Κρήτης, και από το Κράτος.

Επίσης λέγει, ότι θα γίνουν καταθέσεις στη νέα Τράπεζα από τις Συνεταιρικές Οργανώσεις, τις Κοινότητες, τα Σχολικά Ταμεία, τα Ταμεία Αντιφυλλοξηρικού και Φυτοπαθολογίας, τα αγροτικά αγαθοεργά ιδρύματα και τους αγρότες.

3. Το σχέδιο νόμου του 1923 για ίδρυση Γεωργικής Τράπεζας. Διάφορες γνώμες.

Το 1923 έχουμε έντονο αγώνα μεταξύ της ΕΤΕ και των συνεταιριστών (του Υπουργείου Γεωργίας, κλπ.) για τη συνεταιρική οργάνωση και την ανάπτυξη της αγροτικής πίστης με ειδική Τράπεζα.

Υπό της «άμετανοήτου εις τό θέμα τούτο ύπηρεσίας του Ύπουργείου Γεωργίας» και του «Ύγιου Ύγουμένου Διευθυντού του Ύπουργείου Γεωργίας» (χαρακτηρισμοί αντιθέτων στον Σ. Ιασεμίδη) υποβλήθηκε στον τότε Ύπουργό Γεωργίας Γ. Σίδηρη σχέδιο Ν.Δ. (μη υπάρχουσας Βουλής) «περί ιδρύσεως Γεωργικής Τραπέζης» κατά το υπόδειγμα της Συνεταιρικής - Γεωργικής Τράπεζας Βουλγαρίας.

Ο Ύπουργός Γεωργίας συνεκάλεσε σε σύσκεψη αρμόδια υπηρεσιακά πρόσωπα και ειδικούς επιστήμονες για εξέταση του θέματος. Μεταξύ αυτών ήταν οι Αλ. Μυλωνάς, Αλ. Σβώλος, Κ. Βαρβαρέσος, Σπ. Κορώνης, Ι. Καραμάνος, Διομήδης, Αλ. Κορυζής, Θ. Κουτούπης και άλλοι (βλ. κείμενα Θ. Κουτούπη «Ύλευθερος Λόγος» της 6.12.1925 και Χρ. Τερζάκη «Πρωΐα» 14 Νοεμβρίου 1927).

Αντίθετη στην πραγματοποίηση της ιδέας ιδρύσεως Ειδικής Γεωργικής Τράπεζας —για τότε τουλάχιστον— ήταν η ΕΤΕ που με τον αρμόδιο στα θέματα αυτά Γ. Τρακάκη έφερε σε δημόσια συζήτηση το θέμα (βλ. δυο άρθρα του με το ψευδώνυμο «Ειδικός» στο «Ύλευθερον Βήμα» 9 και 10 Μαρτίου 1923, που εκδόθηκαν στη συνέχεια επώνυμα σε ιδιαίτερο βιβλίο «Ύ Εθνική Τράπεζα καί η Ύ Αγροτική Πίστις» Αθήνα 1923).

Στο πρώτο άρθρο αναπτύσσεται το «πῶς άσκειται ή άγροτική πίστις άλλαχού», με συμπέρασμα ότι:

« 1) Ύ ανάθεσις τής άσκήσεως τής άγροτικής πιστεως εις Τράπεζαν του Κράτους είναι επικίνδυνος εις τά δημόσια οικονομικά καί εις τήν πολιτικήν ήθικην τής χώρας καί ίδια τής άγροτικής τάξεως».

« 2) Ύ ανάθεσις τής άγροτικής πιστεως εις ιδιωτικήν τραπεζικήν επιχείρησιν είναι άτυχές καί άστοχον οικονομικόν έγχείρημα...».

« 3) Ύς όργανα τής άσκήσεως τής πιστεως έν τή ύπαίθρῳ χάρα δέον νά χρησιμοποιηθώσιν οί παντός τύπου Γεωργικοί Συνεταιρισμοί δημιουργούντες οικονομικήν επιφάνειαν καί πίστιν καί εκεί όπου έν τοίς καθ' έκαστα δέν ύπάρχει τοιαύτη καί άποτελούντες έκπολιτιστικήν συνάμα οργάνωσιν τής τάξεως τών άγροτών».

Στο κείμενο του δεύτερου άρθρου αναπτύσσεται το «πῶς άσκειται ή άγροτική πίστις έν Ύλλάδι καί τί ένδείκνυται νά γίνη περαιτέρω». Επειδή το κείμενο αυτό είναι αντιπροσωπευτικό των απόψεων της ΕΤΕ, προέρχεται από τον περισσότερο (μαζί με τον Αλ. Κορυζή) γνωρίζοντα το θέμα αυτό ο οποίος αργότερα τοποθετήθηκε Διευθυντής στην ιδρυθείσα ΑΤΕ (στην ουσία Υποδιοικητής), τα δε ιστορικά του στοιχεία, οι παρατηρήσεις και τα επιχειρήματά του έχουν ιστορική και πρακτική αξία και για σήμερα και για το μέλλον (αφού διερχόμαστε ακόμα μεταβατική κατάσταση) στο θέμα αυτό, γι' αυτό και το παραθέτουμε σχεδόν ολόκληρο, («Ύλευθερον Βήμα» Αθηνών 10 Μαρτίου 1923). Γράφει:

«Τί γίνεται σχετικώς έν Ύλλάδι σήμερα;
Ύ Εθνική Τράπεζα άσκούσα τήν άγροτικήν πίστιν

έν τῷ τόπω είναι άληθές ότι μέχρι πρό τιμων έτών, είτε δι' έλλειψιν νομοθετικής προστάσιος τών έν τῷ κλάδῳ

τούτο διατιθέμενων κεφαλαίων, είτε και δι' ἔλλειψιν ὀργανώσεως καὶ ἀρμοδιῶν ὀργάνων, ἤτο λίαν ἐφεκτικὴ εἰς τὴν τοποθέτησιν κεφαλαίων ἐν τοῖς ἀγροῖς. Πάντως ἡ καθυστέρησις τῆς δὲν φαίνεται νὰ βαρύνῃ ἕξ ὀλοκλήρου τὴν ἐαυτῆς εὐθύνην.

Ἀπὸ τινῶν ὁμῶς ἐτῶν, καὶ ἰδίᾳ ἀφότου ἐδικομοθετήθησαν οἱ νεώτεροι νόμοι «περὶ Συνεταιρισμῶν», «περὶ Γεωργικοῦ Ἐνεχυρογράφου», «περὶ πλάσματικῆς ἐνεχυροῦ τῶν καπνῶν ἐν ταῖς Νέαις Χώρας» καὶ ἄλλοι, διανοίξαντες στάδια εὐρύτερας δράσεως ἐν τῇ ἀγροτικῇ πίστει καὶ δημιουργήσαντες πραγματικὰς ἐξασφαλίσεις καὶ κυρώσεις διὰ τὴν Τράπεζαν, εἶναι βέβαιοι ὅτι τὰ ἐπίσημα ἀποτελέσματα καὶ ὁ τρόπος τῆς διαχειρίσεως τῶν συναρῶν πρὸς τὴν πίστιν ταύτην θεμάτων ἐμφανίζουσι τὴν σταθερὰν θέλησιν καὶ προσπάθειαν τῆς ἐντατικωτέρας καὶ εὐστοχωτέρας ὁλονέν ἐξυπηρησέσεως τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς. Διότι εἶναι δόγμα πλέον ἐν τῇ οικονομικῇ ἐπιστήμῃ ὅτι δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξῃ ἀγροτικὴ πίστις ἄνευ ἐιδικῆς νομοθεσίας ὡς κατοχυροῦσης τὴν ἀσφάλειαν τῶν διατιθέμενων ἐν αὐτῇ κεφαλαίων καὶ ἐξασφαλιζούσης τὴν παραγωγικότητα αὐτῶν. Καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κατηγορηθῇ τις τὴν Τράπεζαν διότι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐτήρει σὺφρονα ἐφεκτικότητα ἐν τῇ ἐξυπηρησέσει τῆς ἀγροτικῆς πίστεως, ἀφοῦ δὲν εἶχε τὰ ἐκ τῆς νομοθεσίας πραγματικὰ καὶ ἠθικὰ καλύμματα.

Οἱ ἀριθμοὶ τῶν καθ' ἕκαστον τῶν ἐτῶν τῆς τελευταίας ὀκταετίας διατεθέντων ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς νέων κεφαλαίων εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀγροτῶν διὰ τῶν διαφορῶν ὀχετῶν τῆς πίστεως ἐμφανίζουσι τὴν κάτωθι ἁλματικὴν προοδευτικὴν κλίμακα.

Ἔτος	Διατεθέντα κεφάλαια	Ἀπὸ αὐτὰ διατέθηκαν σε Συνεταιρισμούς(1)
1915	Δρχ. 4.685.159	223.000
1916	» 7.896.439	979.749
1917	» 8.291.122	1.495.122
1918	» 20.504.784	7.432.085
1919	» 27.274.362	13.443.646
1920	» 79.562.381	24.907.751
1921	» 72.266.259	27.493.314
1922	» 151.301.123	75.557.637
1923(1)	» 220.019.362	114.971.172

(1) Συμπλήρωση με στοιχεῖα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Γ. Τρακάκη «Ἡ συνεταιρικὴ ὀργάνωσις ἐν Ἑλλάδι» 1925 σελ. 27.

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἰσχυρίζεται εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν ἐκάστοτε Διοικητῶν τῆς, καὶ ἐν τοῖς ἀπολογισμοῖς αὐτῆς ὅτι τὰ κεφάλαια ταῦτα δὲν διατίθενται καθ' ἔτος εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχεν. Ἰσχυρίζεται ὅτι ἐπέδιωξεν αὐτὴ ἐπ' ἑσχάτων ἰδίᾳ τὴν ἐιδικοποίησιν τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς διὰ τῆς συστάσεως ἐιδικῆς υπηρεσίας ἐν τῷ Κέντρῳ ὁλονέν συμπληρουμένης καὶ ὀργανουμένης δι' ἧς παρακολουθεῖ καὶ καθοδηγεῖ καὶ ἐμπνέει σχετικῶς ὅλα τὰ Ὑποκαταστήματά τῆς τῶν γεωργικῶν περιφερειῶν, τὰ ὅποια οὕτω χειρίζονται μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὸν κλάδον τοῦτον τῆς πίστεως. Ἰσχυρίζεται ἀκόμη ὅτι οἱ σχετικοὶ κανονισμοὶ τῶν ἐργασιῶν τῶν ἀφορῶσιν τὴν ἀγροτικὴν πίστιν εἶναι διδασκαλίαι ἐπὶ ἐκάστου ἐιδικοῦ θέματος γραμμένας μὲ φρανατισμὸν διὰ τὴν οικονομικὴν ἀνατροφήν καὶ χειραφέτησιν τῶν ἀγροτῶν. Ὅτι αὕτη παραλληλίζει ἀμέσως τὴν ὀργάνωσιν τῆς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς σχετικῆς νομοθε-

σίας καὶ παρακολουθεῖ τὴν παραγωγικότητα τῶν γεωργικῶν δανείων καὶ τὴν ρευστότητα αὐτῶν ἐπιτυχούσα καθ' ὅλην τὴν σειράν τῶν τελευταίων ἐτῶν τὸ minimum τῆς καθυστέρησεως ἐπὶ τῶν οὕτω διατιθέμενων κεφαλαίων, διότι ἡ καθυστέρησις τῶν πρὸς Συνεταιρισμοὺς χορηγήσεων περιορίσθη εἰς τὴν πρωτοφανῆ διὰ πιστωτικὴν ἐργασίαν ἐν Ἑλλάδι ἀναλογία 0,008 ἐναντι τοῦ συνόλου τῶν χορηγήσεων καὶ ἐνίσταται καὶ κάτω τοῦ σημείου τούτου.

Ὅπως δὴποτε, καὶ ἂν δύνανται τυχόν νὰ ἀποκρουσθῶσιν οἱ ἰσχυρισμοὶ οὗτοι τῆς Τραπεζῆς, ἢ τινὲς αὐτῶν, μόνη ἡ μεμαρτυρημένη ἐκ τῶν ἀπολογισμῶν τῆς κλίμαξ τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν τῶν καθ' ἔτος καταπληκτικῶς αὐξανομένων νέων χορηγήσεων τῆς πρὸς τοὺς ἀγροτάς, καὶ τὸ ἐλάχιστον ποσοστὸν τῶν καθυστέρησεων τούτων, μαρτυροῦσιν ὅτι καὶ γενναῖα ποσὰ διατίθενται πρὸς τὴν πίστιν αὐτῆς εἰς τὴν ἀγροτικὴν πίστιν καὶ εὐστόχως καὶ μελετημένως διατίθενται, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἐλαχίστη καὶ ἀνάξια λόγου καθυστέρησις.

Διότι οὐδεὶς θὰ δυνήθῃ νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὁ ὀργανισμὸς ὅστις ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀγροτάς ἐπιτυχῶς καὶ παραγωγικῶς 72 ἑκατομμύρια κατὰ τὸ 1921 καὶ 150 ἑκατομμύρια κατὰ τὸ 1922 δὲν θὰ ἐξασφάλισεν κατὰ τὴν ἰδίαν προοδευτικὴν κλίμακα μίαν τεραστίαν αὐξήσιν τῶν χορηγήσεων τοῦ πρὸς τὴν ἀγροτικὴν τάξιν τῆς Χώρας, ὥστε ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, ἐντὸς τριετίας μόνον, νὰ ἔχη ἐκ τούτου ἡ παραγωγὴ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα οικονομικὰ μέσα δι' ὀσηνδῆποτε ἔκτασιν καὶ ἐντατικότητα ἠθικῆς κατορθώσεως νὰ ἐπιδιώξῃ ἡ ἑλληνικὴ ἐργατικότης καὶ ἀφωσίσις πρὸς τὴν γῆν. Ὅταν δὲ ἔχομεν ἐξηραλωμένον τὸ ὄριον τοῦτο καὶ τόσον συντόμως μὲσφ ἐνὸς ὀργανισμοῦ τοῦ κύρους καὶ τῶν οικονομικῶν δυνάμεων τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ὀργανισμοῦ εὐρισκομένου ἐγγὺς τῶν ἀγροτῶν διὰ τῶν 65 ἀνά τὴν χώραν Ὑποκαταστημάτων του καὶ δικτύου ὄλου παρακολουθήσεως ἐλέγχου καὶ διδασκαλίας τούτων, ὀργανισμοῦ ζήσαντος καὶ ζυμωμένου μετὰ τῶν ἀγροτῶν τῆς χώρας ἀπὸ τοσοῦτον ἐτῶν, γνωρίσαντος αὐτοῦς καὶ τὴν ζωὴν των, καὶ γνωρισθέντος παρ' αὐτῶν, ἐπιτρέπεται, μεθ' ὅσα ἔχομεν ὑπ' οἴφει περὶ τῶν ἄλλαχού κρατούντων, νὰ θέσωμεν αὐτόν κατὰ μέρος, νὰ ἀχρηστοποιήσωμεν τὰς δυνάμεις του τὰς ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς, τὴν πείραν του καὶ τὴν ἐξοικειώσιν του πρὸς τὸν ἰδιορρυθμὸν τοῦτον κλάδον τῆς πίστεως, νὰ τὸν κηρύξωμεν ἀκατάλληλον παρὰ τὴν εὐγλωττίαν τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν πραγμάτων, καὶ νὰ ριφθῶμεν εἰς τὸ ἄγνωστον ἐν μὲσφ πειραγματισμῶν καὶ πιθανοτήτων! Ἐπιτρέπεται τέλος νὰ ἀφαρῶσωμεν ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴν τάξιν κάτι βέβαιον καὶ ἀσφαλές, καὶ νὰ τὴν ἐμπλέξωμεν εἰς ὅτι ἀφορᾷ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν τῆς εἰς ἀμφιβόλου τύχης ὀργανώσεως;

Εἶναι προφανές ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἀσκοῦσα τὴν ἀγροτικὴν πίστιν δὲν ἀποκομίζει κέρδη ἐκ τῶν σχετικῶν ἐργασιῶν. Ἄλλ' εἶναι βέβαιοι ἐπίσης ὅτι ἀσκοῦσα τὴν λειτουργίαν ταύτην ὡς τὴν ἀσκεῖ καὶ χορηγοῦσα πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὅρια τῶν συμβατικῶν αὐτῆς υποχρεώσεων δὲν τὸ κἀμει πρὸς ἱκανοποίησιν ἰδιοτροπίας τινὸς ἢ ἀπὸ καλωσύνης. Ὁ ἀχάριστος αὐτὸς κλάδος ἀπὸ τῆς ἀπόψεως πραγματοποίησεως κερδῶν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὴν ἱκανοποιεῖ ἠθικῶς, τῆ παρῆχει τὸ στάδιον τῆς ἐκπληρώσεως μιᾶς γενικωτέρας πρὸς τὴν χώραν καὶ τὴν ἐθνικὴν οικονομίαν υποχρεώσεως τῆς ἣν φαίνεται ὅτι καλῶς ἀντιλαμβάνεται καὶ ἐκτιμᾷ ἡ Τράπεζα. Ἐνισχύει ἐνθουσιωδῶς σχεδὸν τὴν παραγωγὴν διότι αὕτη εἶναι ὁ κεντρικὸς

μαστός από τόν όποϊον άλμέγουσι καί τό δημόσιον τάς σημαντικώτερας προσόδους, καί οι άλλοι πλουτοπαγωγικοί κλάδοι τής χώρας, καί ή Τράπεζα μέσω αυτών, ικανοποιητικά κέρδη. Τούτου δοθέντος διατί νά μή έκμεταλλευθῆ τό Κράτος τήν τάσιν ταύτην ή εύαισθησίαν τής Τραπεζής επιτυγχάνον ύπέρ τής παραγωγής άφθονώτεραν αντίληψιν καί μάλλον οργανωμένην;

Τί άποσκοπεί νά επιτύχη ή ίδρυσις Κεντρικής Γεωργικής Τραπεζής του Κράτους όπερ νά μή δύναται νά επιτευχθῆ διά τής Έθνικής Τραπεζής, ή διά τής παρ' αὐτῆ είδικοποιουμένης ύπηρεσίας κατά τά κρατούντα εν 'Ιταλία εϊς τάς έκδοτικιάς επίσης Τραπεζας Banco di Napoli καί Banco di Sicilia ως άνωτέρω έξετέθη; Τήν άφθονίαν τών διατιθεμένων κεφαλαίων; τήν εύθηνίαν αυτών; τήν εύθετον κατανομήν μέχρι τών έσχατιών τής χώρας; τήν πείραν του οργανισμού εκ τής μακράς άσκήσεως τής πίστεως; τήν άρειδή χρησιμοποίησιν μέσων καί όργανων διά τήν παρακολούθησιν καί έξάσκησιν του οργανισμού; τήν άμεσον προσαρμογήν εϊς τάς άντιλήψεις τής πολιτείας; τήν φωτιάν τέλος εν τῇ δράσει; Άλλά πάντα ταύτα καί άν δέν γίνονται σήμερον υπό τής Έθνικής Τραπεζής, είναι όμως δυνατά παρ' αὐτῆς καί άσφαλώς πραγματοποιήσιμα.

Θά ήτο όμως άνάγκη καί λεπτομερέστερον άκόμη νά έξετάσωμεν τήν άποψιν ταύτην διά νά έξαντληθῆ τό θέμα έξ όλων τών πλευρών αυτου.

Είναι βέβαιον ότι υπάρχουν διαμερίσματα εν τῇ χώρα εν οϊς ή Έθνική Τράπεζα δέν άσκει τήν άγροτικήν πίστιν καθ' όν βαθμόν άσκει αὐτήν εϊς άλλα διαμερίσματα. Πταίει εϊς τούτο ή Έθνική Τράπεζα, ή μήπως τό γεγονός ότι εϊς τά διαμερίσματα εκείνα δέν εκαλληρηγήθη άκόμη άτυχώς ή άγροτική συνείδησις καί όργανώσις κατά τρόπον παρέχοντα τάς στοιχειώδεις έξασφαλίσεις ως συμβαίνει εϊς τά τελευταία. Καί δέν επιβεβαιού τούτο τήν άλήθειαν καθ' ήν ή όργανώσις τής άγροτικής πίστεως δέν νά προσέλθῃ εκ τών κάτω; Διότι εκει όπου δέν προβαίνει εϊς εύρείας χορηγήσεις σήμερον ή Έθνική Τράπεζα κατά τίνα τρόπον θά προβῆ αύριον ή Κρατική Γεωργική τοιαύτη; Δέν χορηγεϊ ή Έθνική Τράπεζα έξ αδυναμίας μέσων; Όχι βεβαίως. Δέν χορηγεϊ λόγω έλλείψεως επαρκών ήθικών καί πραγματικών έξασφαλίσεων δηλ. λόγω έλλείψεως πίστεως; Άλλά τότε δέν πρέπει νά χορηγήσῃ ούτε ή Κρατική Τράπεζα...

Λέγουν ότι ή Κρατική Τράπεζα θά προβαίνει εϊς χορηγήσεις προς τούς γεωργούς άνευ τών διατυπώσεων τής Έθνικής Τραπεζής. "Ας μή λησμονῆται όμως ότι ή εύχέρεια κατά τήν χορήγησιν σημαίνει πλημμελῆ μελέτην τών έξασφαλίσεων του δανείου, καί ή άνευ μελέτης καί μέτρου, οικονομική ενίσχυσις τών πάντων καί προς πάσας τάς κατευθύνσεις ισοδυναμεί προς διασκόρπισιν τών κεφαλαίων, πολλών ή όλίων άδιάφορον, προς τούς τέσσαρας άνέμους. Υπό τήν σκληράν δέ ταύτην πραγματικότητα είναι σχεδόν βέβαιον ότι ή νεαρά Κρατική Τράπεζα θά ίδη ταχέως

έξανεμιζόμενα τά κεφάλαιά της διά νά μείνη μέ τήν ικανοποίησιν τής ταχείας καί εύχεροδς χορηγήσεως αυτών. Εάν υπάρχουν κεφάλαια διαθέσιμα εκ διαφόρων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου καί άλλων πηγών, διατί νά δημιουργηθῆ νέος οργανισμός διά νά τά διαθέσῃ καί νά μή δοθῶσι προς διάθεσιν εϊς τόν έμπειρον καί ήσκημένον οργανισμόν τής Έθνικής Τραπεζής μέ τήν ύποχρέωσιν όπως τά δανείσῃ εϊς τάς ενώσεις τών Συνεταιρισμών άτόκως, ως γίνεται εν Γαλλία, ή μέ τόκον μικρότερον του 5%;

Επειτα, ή Κρατική Τράπεζα θά άσκήσῃ τήν πίστιν δι' ιδίων Υποκαταστημάτων ή άλλως; "Αν ίδρύσῃ Υποκαταστήματα, πώς θά συνθέσῃ τό προσωπικόν αυτών; Πού θά εύρη τούς ήσκημένους λειτουργούς, καί πόθεν θά εξοικονομησῇ τά βαρύτατα έξοδα διοικήσεως ενός τούτου οργανισμού άφου τό κέρδη τής έπιχειρήσεως θά είναι άνάξια λόγου; Μή εκ του δημοσίου προϋπολογισμού; Άλλά διατί νά φορολογηθῇ ο Λαός προς έξοικονομησιν τής διατάξης αὐτῆς; Εάν δέν ίδρύσῃ Υποκαταστήματα, πώς θά έλθῃ έγγύς τών άγροτών; Διά τών Συνεταιρισμών; Άλλά επεκράτησε καθ' όλην τήν χώραν ή συνεταιρική όργανώσις; Υπάρχουσι τεράστια διαμερίσματα τής Χώρας, ή Θεσσαλία, ή Ηπειρος, ή Στερεά Έλλάς όλόκληρος, ή Κρήτη, ή Δυτική Μακεδονία καί ή Δυτική Θράκη όπου οι άγρόται δέν αναπτύσσουσιν άλληλεγγύην καί όπου ή συνεταιρική όργανώσις χωλαίνει άποκαρδιωτικώς. Καί άν ιδρυθῶσι συνεταιρισμοί πώς θά παρακολουθήσῃ τούς συνεταιρισμούς ή Κρατική Τράπεζα; Καί είναι οὔτοι εϊς θεσιν σήμερον από άπόψεως συνθέσεως, διοικήσεως, συνειδήσεως κλπ. νά αναλάβωσι τόν ρόλον τών Υποκαταστημάτων τής Κρατικής Τραπεζής; Άλλ' εάν καί τούτο καταστῆ δυνατόν, τί θά γίνουσι αϊ μεγάλα μάζα τών γεωργοκτηματιών τών μη συμμετεχόντων εϊς γεωργικούς συνεταιρισμούς; Πώς θά έξυπηρετηθῶσι αϊ πιστωτικά άνάγκαι τούτων; Θά έξαναγκασθῶσι πάντες νά εισέλθωσιν εϊς συνεταιρισμούς; Άλλά δημιουργεῖται σήμερον συνείδησις καί όργανώσις... δι' άστυνομικόν διατάξωσιν;

Εάν ή Πολιτεία αισθάνηται τήν άνάγκην νά άσκήσῃ τήν ευεργετικήν της επίρροιαν ύπέρ τής άγροτικής τάξεως έχει στάδια εϊς τούτο. Νά προσπαγανδίσῃ παρ' αὐτῆ τήν οικονομικήν άνατροφήν. Νά τήν όργανώσῃ συνεταιρικώς καί κοινωνικώς. Νά παρακολουθήσῃ τήν κίνησιν τών συνεταιρισμών βελτιούσα τό ποιόν καί τόν άριθμόν τών έποπτών. Νά βελτιώσῃ άκόμη τήν σχετικήν νομοθεσίαν. Νά παρακολουθῆ έγγύτερον τήν εκ μέρους τής Έθνικής Τραπεζής άσκησιν τής άγροτικής πίστεως. Νά έξεύρῃ τά μέσα καί τόν τρόπον καθ' όν θά παρέχονται εϊς τάς ενώσεις τών συνεταιρισμών εύθηνώτερα άκόμη οικονομικά μέσα. Νά επιδιώξῃ τέλος τήν ίδρυσιν καί άλλων Υποκαταστημάτων τής Έθνικής Τραπεζής. Άλλά νά επιχειρηθῇ επί ενός τόσον σημαντικού μέρους τής οικονομικής ζωῆς τής Χώρας ή άχρηστοποίησις τής άποδόσεως ενός υγιούς καί ισχυροῦ οργανισμού διά νά αντικατασταθῇ οὔτος μέ ένα νεόπλασμα, είναι άκατανόητον!»

Το θέμα αναβάλλεται.

Ως τελική κατάληξις σημειώνει ο Γ. Τρακάκης (στην ανατύπωσιν του άρθρου του σε βιβλίον), τα εξής:

«Ως συμπέρασμα τής προκληθείσης σχετικής συζητήσεως σημειούται ότι κατόπιν εύρείας έρευνῆς

γενομένης εν τῷ Υπουργείω Γεωργίας εν συσκέψει άρμόδιων παραγόντων έφ' όλων τών όρων καί τών

συνθηκών ύφ' ἧς διατελεῖ σήμερον ἡ ἄσκηση τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ἐν Ἑλλάδι, ἐπὶ τῶν ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ τῆς πίστεως πεπραγμένων ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ τῆς ἐμφανιζομένης ὑπ' αὐτῆς εἰδικῆς ὀργανώσεως ὁλονέν ἐξεισομένης, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ τῆς ὑπολογιζομένης σχετικῆς ἀποδόσεως τῆς Κεντρικῆς Γεωργικῆς Τραπεζῆς τοῦ Κράτους ἐν συγκρίσει

πρὸς τὰ κεκτημένα ἤδη, ἡ γνώμη τῶν συνελθόντων ὑπῆρξεν ὅτι ἐπὶ ἰκανόν ἀκόμη χρόνον καὶ μέχρις ἐμπεδώσεως καὶ κατισχύσεως τῆς συνεταιρικῆς ὀργανώσεως καθ' ὅλην τὴν Χώραν, δεόν νά ἐξακολουθήσῃ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἀσκοῦσα τὴν ἀγροτικὴν πίστιν μετ' ἐντάσεως τῶν σχετικῶν προσπαθειῶν αὐτῆς.» (1)

Στοιχεῖα για τα δάνεια ἐτῶν 1921-1923 κατὰ Γεωγραφικὰ διαμερίσματα βλ. στο Ὑποκεφάλαιο Ζ' του 1925.

(1) Για τὴν ἀπόρριψη τῆς πρότασης τοῦ Σ. Ιασεμίδη βλ. καὶ τὰ κείμενα Θ. Κουτούπη στὴν ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Λόγος» 6.12.1925 καὶ Χρ. Γερζάκη «Πρωΐα» 14 Νοεμβρίου 1927.

Για ὅλο τὸ θέμα βλ. ἀναλυτικὰ Ἀριστ. Κλήμη «Ἀγροτικὴ Πίστις. Ἱστορία ἰδρύσεως τῆς ΑΤΕ».

Ἀπὸ παλαιὰ καὶ μέχρι σήμερα ἀδικημένοι οἱ ἀγρότες. Ἀγωνίζονται με τὴ βοήθεια τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ Συλλόγων, νὰ πετύχουν δίκαιες τιμές για τὰ προϊόντα τους (φωτογρ. 1966).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

ΒΑΣΙΚΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ (ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΟΥΣ)

1. Γενικά

Οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί δεν έχουν ακόμα το 1923 την οργάνωση και τη δυνατότητα για μελέτη, υπεύθυνη παρουσίαση και αγώνες με συνέχεια, για τα βασικά αγροτικά προβλήματα. Είναι όμως ουσιαστικά οι μόνοι οργανισμοί στην ύπαιθρο που γνωρίζουν την πραγματικότητα και ενδιαφέρονται και για τα γενικότερα προβλήματα του αγροτικού κόσμου, πέρα από τις τρέχουσες οικονομικές εργασίες τους.

Η κρατική και πολιτική αναταραχή κατά την περίοδο αυτή επιδρά βέβαια και στους Συνεταιρισμούς και τους δημιουργεί πολυπραγμοσύνη, υπάρχει δε, σε αξιολογικό βαθμό, προσπάθεια για διείσδυση σε αυτούς ξένων στοιχείων (είτε πολιτικών είτε για οικονομική εκμετάλλευση). Στην επιδίωξη αυτή για διείσδυση δημιουργείται αντίδραση τόσο από συνεταιριστές όσο και από την εποπτεύουσα υπηρεσία (βλ. π.χ. στο έτος 1922 κείμενο του Σ. Ιασεμίδη σχετικά με το πρώτο Πανελλήνιο Συνέδριο Γεωργικών Συνεταιρισμών και τις εκτροπές του, «Βοηθός Συνεταιρισμών» Απριλίου 1922 σελ. 49, χωρίς όμως άμεσο κατασταλτικό αποτέλεσμα. (Βλ. στη συνέχεια για το Αγροτικό Κόμμα).

Οπωσδήποτε οι Συνεταιρισμοί και οι Ενώσεις Συνεταιρισμών, με την επίδραση φιλοαγροτικών και φιλοσυνεταιριστικών επιστημόνων και πολιτικών ανέπτυξαν την περίοδο αυτή και δραστηριότητες για υποστήριξη γενικότερων αγροτικών προβλημάτων, όπως π.χ. η αποκατάσταση των αγροτών και προσφύγων, η αγροτική πίστη κλπ.

— Για τα φοβερά προβλήματα της εποχής αυτής (1918-1928) στη Μακεδονία βλ. χαρακτηριστικό κείμενο του Σπ. Αντωνιάδη στο «Θέματα Συνεταιρισμών» 1974 σ. 1761. (Η περίπτωση του Σέδες της Θεσσαλονίκης, οι πρόσφυγες της Ρωσίας το 1918, οι πρόσφυγες του 1922, η υγειονομική κατάσταση, ο εποικισμός των προσφύγων, η συμβολή διαφόρων παραγόντων, η αυτοβοήθεια, η συνεργασία. Πώς οι πληθυσμοί στάθηκαν στα πόδια τους. Ο «Επαρχιακός Συνεργατικός Σύλλογος». Τι έκανε;).

2. Οι Συνεταιρισμοί και το Σταφιδικό

Ιδιαίτερης σημασίας είναι η δραστηριότητα των Συνεταιρισμών για το σταφιδικό και την τάση για συνεταιριστική οργάνωση της επεξεργασίας-διάθεσης της κορινθιακής σταφίδας για λύτρωση από τη μέχρι τότε εκμετάλλευση των αγροτών υπό διάφορα σχήματα.

Συγκροτείται το 1923 αντιπροσωπευτική Επιτροπή για την εξέταση του θέματος της Προνομιούχου Εταιρείας Σταφίδας (Ιούλιος 1923), με αξιολογία

Φωτογραφία έναντι: Η Επιτροπή του 1923 για το σταφιδικό:

Κατά σειρά: Καθήμενοι: 1. Περδάρης Γεώργ. της Ένωσης Γεωργ. Συνεταιρισμών Κορινθίας. 2. Βεργόπουλος Χρήστ. της Ένωσης Αιγιαλείας (ο πρώτος πρόεδρος της Πανελληνίου Συνομοσπονδίας Γ. Συνεταιρισμών). 3. Νικολόπουλος, Γεν. Γραμματέας Υπουργείου Γεωργίας. 4. Μαλαμαπανός Κωνστ., αντιπρόσωπος Εθνικής Τραπέζης (και συγγραφέας συνεταιριστής). 5. Καρβελάς Νικ., της Ένωσης Συνεταιρισμών Ζακύνθου.
Όρθιοι: 6. Παπαχριστόπουλος Ι., Επιθεωρητής Συνεταιρισμών. 7. Τεοζάκης Χρ. της Ένωσης Καλαμών. 8. Άγνωστος στον γράφοντα. 9. Κολτσιδάς Παν. της Προμηθευτικής Ένωσης Καλαμών. 10. Νικολαΐδης Διον. της Ένωσης Συνεταιρισμών Ηλείας. 11. Δεμακόπουλος, των έκτός της Ένωσης σταφιδοπαραγωγών Ηλείας. 12. Βασιλακόπουλος Παν. Επιθεωρητής Συνεταιρισμών.

Οι προσπάθειες για τη συνεταιριστική οργάνωση της σταφιδοπαραγωγής. Η Επιτροπή του 1923.

συμμετοχή των αντιπροσώπων των Συνεταιριστικών Οργανώσεων. Στην ιστορική φωτογραφία που ακολουθεί φαίνονται τα μέλη της Επιτροπής (μερικοί από τους οποίους είναι συνεταιριστές με ευρύτερη, προγενέστερη και μεταγενέστερη δραστηριότητα στα συνεταιριστικά).

Η προσπάθεια αυτή απέδωσε αργότερα με την ίδρυση του Α.Σ.Ο.

Τα αποτελέσματα των προσπαθειών αυτών βλ. στα επόμενα χρόνια (βλ. στο 1924).

3. Αγροτικό Κόμμα και Συνεταιρισμοί.

Έπειτα από τις ζυμώσεις στο Α' Συνεταιριστικό Συνέδριο του 1922, πραγματοποιείται το 1923 η ίδρυση Αγροτικού Κόμματος μέσα από τους κύκλους των συνεταιριστών. Η πρώτη Διοικούσα Επιτροπή του αποτελέστηκε από τους αγροτιστές - συνεταιριστές Σπ. Χασιώτη, Ι. Καραμάνο, Χρ. Τερζάκη, Δημ. Μαργέτη, Χρ. Βεργόπουλο, Χρ. Ευελπίδη, Γρ. Μπάμια, Αλ. Μέρο.

Η πρώτη πολιτική εμφάνιση έγινε στις εκλογές του 1923 με σήμα το «Άροτρον» και εξασφάλισε 50 χιλ. περίπου ψήφους και έδρες 4 (3 στην Αττική, 1 στον Τύρναβο).

Το καταστατικό συνέταξε ο Αλ. Σβώλος. Βάση ήταν η μικρή ιδιοκτησία και οι τάσεις δημοκρατικές - ριζοσπαστικές. (Βλ. Δ. Πουρνάρα «Ιστορία του Αγροτικού Κινήματος» σελ. 77. Βλ. και στο 1924).

Εξαθλιωμένος ο αγροτικός πληθυσμός, μόνη, σχεδόν, ελπίδα και στήριγμα είχε τότε τον αγώνα και τη βοήθεια των Συνεταιρισμών και των αγωνιστών συνεταιριστών.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄
ΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Από το 1915 μέχρι το τέλος 1923 η εξέλιξη των αστικών συνεταιρισμών είναι η ακόλουθη:

Κατηγορίες	Ίδρυθέντες	Διαλυθέντες	Υφιστάμενοι (τέλος 1923)
Πιστωτικοί	13	3	10
Προμηθευτικοί	22	3	19
Παραγωγικοί - Εργασίας	243	12	231
Καταναλωτικοί	116	14	102
Οικοδομικοί	24	-	24
Διάφοροι	5	-	5
Σύνολο	423	32	391

Από τους 231 υφιστάμενους το 1923, αστικούς παραγωγικούς - εργασίας, οι περισσότεροι είναι συνεργατικές αρβυλοποιών, οι σπουδαιότεροι όμως είναι οι συνεργατικές εργασίας των φορτοεκφορτωτών λιμένων. Και οι δυο είναι μορφές συνεταιρισμών εργασίας με τάση να απαλλαγούν οι εργαζόμενοι από τους μεσάζοντες (αφεντικά-εργοδότες).

Άρκετοί είναι και οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί ως συνέπεια των επισιτιστικών δυσκολιών της εποχής.

Στους «διάφορους» αστικούς καταλέγονται αλληλασφαλιστικοί συνεταιρισμοί και συνεταιρισμοί συγκοινωνίας. (Βλ. «Ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 11).

Αναλυτικά κατά Νομούς, οι υφιστάμενοι στο τέλος του 1923 αστικοί είναι οι ακόλουθοι κατά κατηγορίες:

Νομοί (όπου υπήρχαν Αστικοί)	Πιστ.	Προμ.	Παραγ.	Καταν.	Οικοδ.	Διάφοροι	Σύνολο
Αργολιδοκορινθίας	-	-	-	7	-	-	7
Αρκαδίας	-	-	-	2	-	-	2
Αχαιοήλιδας	1	1	11	9	-	-	22
Λακωνίας	-	-	-	2	-	-	2
Μεσσηνίας	-	1	2	2	-	-	5
Αττικοβοιωτίας	5	12	178	41	24	3	263
Φθιωτιδοφωκίδας	2	-	2	3	-	-	7
Αιτωλοακαρνανίας	-	-	-	3	-	-	3
Ευβοίας	-	-	2	2	-	-	4
Λαρίσης	-	-	8	1	-	-	9
Τρικάλων	-	-	8	2	-	-	10
Ζακύνθου	-	-	3	1	-	-	4
Κερκύρας	-	-	2	2	-	-	4
Κυκλάδων	-	-	3	2	-	1	6
Ιωαννίνων	-	-	3	-	-	-	3
Θεσσαλονίκης	1	4	4	7	-	-	16
Πέλλης	-	-	-	2	-	-	2

Φλωρίνης	1	-	-	-	-	-	1
Δράμας	-	-	-	1	-	-	1
Σερρών	-	1	-	1	-	-	2
Ηρακλείου	-	-	1	2	-	-	3
Ρεθύμνης	-	-	-	2	-	-	2
Χανίων	-	-	2	4	-	-	6
Λέσβου	-	-	2	1	-	-	3
Σάμου	-	-	-	2	-	1	3
Χίου	-	-	-	1	-	-	1
Σύνολο	10	19	231	102	24	5	391

(Βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σελ. 12 όπου κατάταξη και κατά Γεωγρ. Δ/τα). Όπως προκύπτει από τα κείμενα της νομοθεσίας του 1923 (βλ. παραπάνω Υποκ. Β΄) το κρατικόν ενδιαφέρον στράφηκε το 1923 κυρίως στους οικοδομικούς συνεταιρισμούς (για την αντιμετώπιση του στεγαστικού) και στους συνεταιρισμούς εργασίας αρβυλοποιών.

Δυστυχώς, από έλλειψη κατάλληλης εποπτικής υπηρεσίας στους αστικούς και από το όλο κλίμα της εποχής, δεν έλειψαν οι εκτροπές και η εκμετάλλευση του θεσμού (για τους οικοδομικούς βλ. και στο βιβλίο Δ. Πάνου - Αριστ. Κλήμη «Στεγαστικοί - Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί».

(Περισσότερα στοιχεία για την όλη εξέλιξη βλ. στα επόμενα έτη όπου και κριτική από επιφανείς συνεταιριστές).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄

ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Καθώς είναι ακόμα λίγοι και αδύναμοι οι Συνεταιρισμοί και οι Ενώσεις τους, το υπαλληλικό στοιχείο είναι ολιγάριθμο, ανοργάνωτο και έχει περισσότερο ιδεολογικές (αγροτικές - συνεταιριστικές - πολιτικές) και λιγότερο επαγγελματικές ανησυχίες και επιδιώξεις.

Γενικά, άλλωστε, η θέση όλων των εργαζόμενων είναι ασταθής και με χαμηλή ανταμοιβή (κυρίως στα χωριά και τις μικρές τότε πόλεις) γεγονός που δεν δημιουργεί ιδιαίτερες επαγγελματικές επιδιώξεις και αξιώσεις σε όσους εργάζονται στους Συνεταιρισμούς, αφού μάλιστα γνωρίζουν ότι υπηρετούν σε αδύναμες οικονομικά οργανώσεις.

Οι περισσότεροι από τους εργαζόμενους στις Συνεταιριστικές Οργανώσεις είναι παράλληλα και αγρότες ενώ υπάρχουν και πολλοί αιρετοί μισοαγρότες (δάσκαλοι κλπ.) που ικανοποιούν και τις γραφικές - διαχειριστικές - λογιστικές ανάγκες των Οργανώσεων με τη βοήθεια των Εποπτών Συνεταιρισμών. Μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις οι Επόπτες είναι ουσιαστικά και οι λογιστές των Συνεταιρισμών που τακτοποιούν τα βιβλία κατά τις περιόδους και τον έλεγχο.

Η συνδικαλιστική οργάνωση όλων των εργαζόμενων είναι γενικότερα σχεδόν ανύπαρκτη.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄

ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

Τα ονόματα όσων αναπτύσσουν ιδιαίτερη δραστηριότητα στο συνεταιριστικό τομέα ανευρίσκονται στις σελίδες που προηγούνται.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 3 7

Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1924

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΓΕΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1924

Έτος πολλών αναταραχών με συχνές διαδοχές Κυβερνήσεων, αλλά και με προσπάθειες για έναρξη εσωτερικής ειρήνευσης και ανασυγκρότησης.

Ανακήρυξη Δημοκρατίας. Πολλές οι αντιθέσεις.

Συνάπτονται προσφυγικά δάνεια.

Μερικά βασικά γεγονότα του έτους:

Ιανουάριος:

Στην εξουσία η Επανάσταση με την Κυβέρνηση Στ. Γονατά μέχρι 12/1/1924. Επάνοδος του Ελ. Βενιζέλου από τη Γαλλία για προσπάθεια συμφιλίωσης των αντιμαχόμενων μερίδων του παλαιού κόμματος Φιλελευθέρων. Ο Βενιζέλος εκλέγεται παμψηφεί Πρόεδρος της Εθνοσυνελεύσεως των εκλογών 16.12.1923. Είναι ο σύμβουλος του Αντιβασιλέως Π. Κουντουριώτη για σχηματισμό νέας Κυβερνήσεως.

Άρνηση των Ανδρ. Μιχαλακοπούλου και Γ. Καφαντάρη να σχηματίσουν Κυβέρνηση. Η εντολή δίδεται στον Π. Δαγκλή. Κατάθεση της εντολής.

11.1.1924. Σχηματίζεται Κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου. Υπουργός Γεωργίας ο Αλ. Μυλωνάς.

Το πολιτειακό οδηγείται σε Δημοψήφισμα.

Φεβρουάριος:

4.2.1924. Ο Ελ. Βενιζέλος παραιτείται, προφασιζόμενος λόγους υγείας (στην πραγματικότητα επειδή δεν μπόρεσε να επιβάλει τις μετριοπαθείς απόψεις του για το πολιτειακό). Υποδεικνύει διάδοχό του ως αρχηγό του κόμματος Φιλελευθέρων τον Γ. Καφαντάρη. Αναχωρεί στο εξωτερικό.

6.2.1924. Σχηματίζεται Κυβέρνηση Γ. Καφαντάρη (μέχρι 8/12.3.1924) με υπουργούς σχεδόν αυτούς της προηγούμενης Κυβερνήσεως Ελ. Βενιζέλου.

Αντίδραση της Δημοκρατικής Ενώσεως (Αλ. Παπαναστασίου) και της επαναστατικής ομάδας Στ. Γονατά. Ψήφος εμπιστοσύνης μόλις στις 26.2.1924.

Ο Ανδρ. Μιχαλακόπουλος σχηματίζει το Κόμμα Συντηρητικών Δημοκρατικών (υπάρχουν και οι φιλελεύθερες μερίδες Γ. Καφαντάρη, Θ. Σοφούλη, Γ. Κονδύλη, Θ. Πάγκαλου).

Μάρτιος:

8.3.1924 παραίτηση της Κυβερνήσεως Γ. Καφαντάρη, επειδή το στράτευμα δεν πειθαρχούσε σχετικά με το δυναστικό - πολιτειακό. Άρνηση του Ανδρ. Μιχαλακόπουλου να σχηματίσει Κυβέρνηση. Εντολή δίδεται στον Αλέξ. Παπαναστασίου (με την υποστήριξη ακραίων τότε δημοκρατικών στρατιωτικών Κονδύλη, Πάγκαλου και άλλων).

12.3.1924. Κυβέρνηση Αλ. Παπαναστασίου (μέχρι 20/25.7.1924) με Υπουργούς, Στρατιωτικών τον Γ. Κονδύλη, Εννόμου Τάξεως τον Θ. Πάγκαλο, Γεωργίας τον Αλ. Μπακάλμπαση. Ψήφος εμπιστοσύνης στις 24.3.1924 (253 έναντι 3, απέσχον 125).

25.3.1924. Παρά τη γνώμη του Ελ. Βενιζέλου και άλλων αρχηγών κομμάτων, εγκρίνεται σε πανηγυρική συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης ψήφισμα ανακηρύξεως της Δημοκρατίας υπό τον όρον εγκρίσεως δια Δημοψηφίσματος μέχρι της συντάξεως νέου Συντάγματος. Επίσης αποφασίζεται η αναγκαστική απαλλοτρίωση των κτημάτων της Δυναστείας.

Απρίλιος:

Ληστεία τραίνου (με πολιτικό χαρακτήρα). Μέτρα. Φήμες για συλλήψεις απότακτων αξιωματικών.

Νικ. Πλαστήρας εκδηλώνεται (από Παρίσι) υπέρ της Δημοκρατίας.

Ναι στην καταδίκη της μοναρχίας και του παλαιοκομματισμού, όχι στη στρατιωτική δημοκρατία, τονίζει σε ανακοινωθέν της η Εργατική Σοσιαλιστική Ένωση. Ο Ελ. Βενιζέλος διαψεύδει (από Κάννες) ότι τάσσεται εναντίον της Δημοκρατίας. Διάταγμα γενικής αμνηστίας.

13.4.1924. Δημοψήφισμα για το πολιτειακό. Αποτελέσματα: Δημοκρατία 70%, Βασιλεία 30%.

Αναγνώριση της Δημοκρατίας από τον Ι. Μεταξά που αντιπροσώπευε τότε την πλειονότητα των παλαιοκομματικών. Αμφισβήτηση του Δημοψηφίσματος από άλλους αδιάλλακτους βασιλικούς παλαιοκομματικούς.

Προσωρινός Πρόεδρος της Δημοκρατίας ορίζεται ο αντιβασιλεύς Π. Κουντουριώτης.

26.4.1926. Αποφασίζεται η ίδρυση του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Μικρές οι κρατικές χορηγήσεις για την αστική εγκατάσταση των προσφύγων. Οι πρόσφυγες τακτοποιούνται συνεχώς σε παράγκες γύρω από Αθήνα - Θεσσαλονίκη και άλλες πόλεις. Προσπαθούν να εξασφαλίσουν εργασία. Εκμετάλλευσή τους από εργοδότες.

Απεργίες εργατικές. Διαπιστώνεται η ανάγκη κοινωνικών μέτρων.

Απρίλιος. Μικρά που χαρακτηρίζουν την εποχή. Αστικός προσφυγικός συννοικισμός θα ιδρυθεί στο Πράβι. Ένα κάρρο καταβρέγματος εκλιπαρούν οι κάτοικοι Παγκρατίου. Το γυναικείο κοντοφούστανο έρχεται στη μόδα.

Μάιος:

1.5.1924. Τα στρατιωτικά τμήματα δίνουν όρκο πίστεως στο Δημοκρατικό πολίτευμα. (Διπλό συσσίτιο και κρασί για κάθε στρατιώτη).

Επεισόδια, τραυματισμοί, συλλήψεις κατά τον εορτασμό της πρωτομαγιάς.

Η οργανωτική επιτροπή θα παραπεμφθεί στο στρατοδικείο.

Ο Γ. Καφαντάρης διαψεύδει επάνοδο Ελ. Βενιζέλου στην πολιτική.

Ο Βενιζέλος εκφράζει αισιοδοξία για την εξέλιξη της Δημοκρατίας.

Ιούλιος:

20.7.1924. Ανατροπή της Κυβερνήσεως Αλ. Παπαναστασίου.

25.7.1924. Σχηματίζεται Κυβέρνηση Θ. Σοφούλη με υπουργούς από τις δεξιές πτέρυγες της Δημοκρατικής Εθνοσυνελεύσεως.

Αύγουστος:

Από τον Αύγουστο 1924 το κράτος εξαγοράζει την Ενιαία και αναθέτει προσωρινά το έργο της σταφιδικής διαχείρισης στην Εθνική Τράπεζα (με την Εταιρεία Γενικών Αποθηκών) και με επικεφαλής Ειδικό Συμβούλιο Διαχείρισεως της Σταφίδας, με πρόβλεψη να συσταθεί ειδική Οργάνωση. (Βλ. στο Υποκεφ. Η').

Οκτώβριος:

1.10.1924. Παραίτηση της Κυβέρνησης Θ. Σοφούλη.

7.10.1924. Κυβέρνηση Ανδρ. Μιχαλακόπουλου (από 7.10.24 μέχρι 25/26.6.1925) με αξιόλογο έργο κατά το 9μηνο αυτό (Δάνειο Αποκαταστάσεως Προσφύγων, σύμβαση για έργο ύδρευσης Αθηνών. Αντιμετώπιση προσφυγικού, κλπ.).
Ν.Δ. 3.10.1924. Κωδικοποίηση αγροτικών νόμων (αποκατάστασης ακτημόνων). Πιο εντατική η προσπάθεια για την εφαρμογή τους.

Δεκέμβριος:

Αντιδράσεις (σε διάφορα μέρη) για την εγκατάσταση προσφύγων.

Διάταγμα επιστράτευσης των σιδηροδρομικών.

Αποδίδονται επιταγμένα κτήματα σε μουσουλμάνους της Δυτ. Θράκης.

Αναχώρησαν οι τελευταίοι 380 Τούρκοι της Μακεδονίας.

Προσπάθειες για ανασυγκρότηση του ελληνικού πολεμικού ναυτικού (έκθεση Άγγλου ναυάρχου Ουέμπ).

Διεθνικά:

Απρίλιος: Ναυαγούν οι Ιταλοτουρκικές συνεννοήσεις. Διαφορές Ισπανομαροκινές. Πιθανή προσέγγιση Ιαπωνίας - Σοβιέτ. Γαλλοσερβικές επαφές. Ρουμανοτουρκικές επαφές. Διαφορές ΗΠΑ - Ιαπωνίας. Δοκιμασία στις Σερβορουμανικές σχέσεις.

Στην Ιταλία φθάνουν τον Απρίλιο οι πρώτοι πρόσφυγες από την Τουρκία.

Πολιτική ένταση (το Δεκέμβριο) στην Ιταλία.

Η Τουρκία προσπαθεί να καθησυχάσει την Ελλάδα στα θέματα Οικουμενικού Πατριαρχείου και των κτημάτων των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης.

Τουρκία. Πίνακες με 38.000 ανταλλάξιμους Έλληνες της Κωνσταντινούπολης κατάρτισε η τουρκική αστυνομία. Αχαλίνωτη ξενοφοβία, άκρατος εθνικισμός. Οικονομικές δυσχέρειες του κράτους. Παραβιάσεις Συνθήκης Λωζάνης από Τουρκία εναντίον της Γαλλίας. Η Γαλλία αναβάλλει την κύρωση της Συνθήκης Λωζάνης.

Αλβανοβουλγαρικές συμμορίες στην περιφέρεια Κορυτσάς.

Γερμανία: Απαγορεύονται υπαίθριες κομμουνιστικές συγκεντρώσεις την Πρωτομαγιά. Διάβημα των πρέσβων των Συμμάχων στο Βερολίνο για τις μυστικές οργανώσεις που δρουν στη Γερμανία. Σε πέντε χρόνια φυλακή καταδικάζεται ο Χίτλερ για τα επαναστατικά γεγονότα της Βαυαρίας. Αθώωνεται ο Λούντεντορφ. Ισχυροί σεισμοί (τον Απρίλιο) στην Κίνα, Ρωσία, Δ. Ευρώπη, Β. Αμερική. Απαίτηση της Βουλγαρίας για διέξοδο στο Αιγαίο.

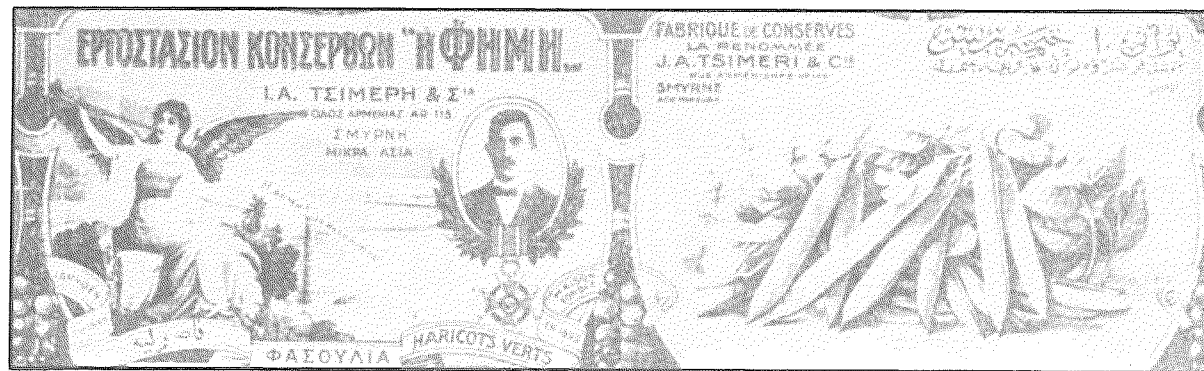
Μάιος: Η Ρουμανία έκλεισε τα σύνορα Βαρσοβίας προς Ρωσία. Οι Τούρκοι καταλαμβάνουν μικρά νησιά γύρω από Καστελόρριζο για να προλάβουν ανάλογο εγχείρημα των Ιταλών.

Η Αγγλία αυξάνει τους αεροπορικούς της εξοπλισμούς.

Γαλλία. Κυβερνητική κρίση (παραίτηση κυβερνήσεως Πουαγκαρέ).

Μέσα σ' αυτή την τόσο ανώμαλη κυβερνητική - στρατιωτική - οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα (και το Εξωτερικό) πρέπει να εξετασθούν όλα τα νομοθετικά μέτρα των διερχομένων Κυβερνήσεων και ο βαθμός απασχόλησής τους με θέματα οικονομικής γενικά και αγροτικής - συνεταιριστικής ειδικά πολιτικής.

Τα ειδικά προβλήματα - μέτρα και την εξέλιξη κατά το 1924 βλ. στα Υποκεφάλαια που ακολουθούν.

Δυὸ περιτυλίγματα (ἐτικέττες) κουτιῶν κονσερβῶν τοῦ Ι. Τσιμέρη στὴ Σμύρνη.

ΕΡΟΣΤΑΣΙΟ ΚΟΝΣΕΡΒΩΝ

Οἱ πρόσφυγες ἔφεραν τὸν πόνο καὶ τὰ προβλήματα τους· ἀλλὰ καὶ τὴς γνώσεις καὶ τὴ δραστηριότητά τους.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄
ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ
(Νομοθεσία - Συμπάρσταση - Αντιδράσεις)

1. Νομοθεσία σχετική με τη συνεταιριστική δραστηριότητα.

Δημοσιεύονται το 1924 τα παρακάτω νομοθετικά κείμενα:

— Β.Δ. 4/18.3.1924 «Περί άπαλλαγής έκ τής πληρωμής εισαγωγικών δασμών κλπ. τών οικόδομικών ύλικών... Οικόδομικού καί Προμηθευτικού Συνεταιρισμού «Θέμις» ΦΕΚ 58/1924.

— Ν. 3071/1924 «Περί τροποποίησης διατάξεών τινων τής Δασικής Νομοθεσίας» ΦΕΚ 83/1924.

— Ν. 3077/1924 «Περί δασικού κώδικος» ΦΕΚ 113/1924.

— Ψήφισμα 10.7/15.9.1924 «Κύρωσις του Ν.Δ. 15/17.11.1923». Αφορά Οικοδομικούς.

— Π.Δ. 19.7.1924 «Περί άτελοϋς εισαγωγής οικόδομησίμων ύλικών προς άνέγερσιν εϋθηνών οικιών υπό Συνεταιρισμών δημοσίων ύπαλλήλων» ΦΕΚ 163/1924. Βλ. Οικοδομικούς.

— Ν. 3194/1924 «Περί τροποποίησης διατάξεων τής περί δήμων καί κοινοτήτων Νομοθεσίας» ΦΕΚ 193/1924. Αφορά Οικοδομικούς.

— Ν.Δ. 4.9.1924 «Περί τροποποίησης του Ν.Δ. τής 15 Φεβρουαρίου 1923 περί άποκαταστάσεως άκτημόνων καλλιεργητών ως τουτο έχει τροποποιηθῆ, ως καί προγενεστέρων άγροτικών νόμων» ΦΕΚ 215/1924.

— Δ. 10/15.9.1924 «Περί έγκρίσεως παραλαβής άπορριφθέντων ζευγών άρβυλλών τών Συνεταιρισμών «΄Αετός», «΄Ακροκόρινθος» καί «΄Ομόνοια» επί έκπτώσει τιμής» ΦΕΚ 225/1924.

— Ν.Δ. 19/25.9.1924. «Περί παραχωρήσεως κτημάτων του Δημοσίου ύπερ Οικόδομικών Συνεταιρισμών ΄Αστών Προσφύγων, προς άνέγερσιν ίδιαις δαπάναις ΄Αστικών Συνοικισμών δι΄ ίδίαν αυτών χρήσιν» ΦΕΚ 239/1924.

— Δ. 19/25.9.1924 «Περί τροποποίησης του άρθρου 1 του από 10 Νοεμβρίου 1923 Β.Δ. περί άπαλλοτριώσεως άκινήτων διά τήν άνέγερσιν εϋθηνών οικιών» ΦΕΚ 239/1924.

— Δ. 3.10.1924 «Περί κωδικοποίησης τών άγροτικών νόμων» ΦΕΚ 247/1924. Αφορά αποκατάσταση ακτημόνων.

— Δ. 16/23.10.24 «Περί χορηγήσεως άδειας λειτουργίας εις τόν εν Πειραιεί έδρεύοντα άλληλασφαλιστικόν Συνεταιρισμόν υπό τήν επωνυμίαν «Πανελληνιος ΄Αλληλασφαλιστικός Συνεταιρισμός «ό ΄Αγιος Νικόλαος» ΦΕΚ 264/1924. Βλ. ΄Αστικούς.

— Δ. 22/29.10.1924 «Περί διοικήσεως άναγκαστικών συνεταιρισμών συνιδιοκτησίας δάσους» ΦΕΚ 270/1924.

— Δ. 28/29.11.1924 «Περί όρισμού τριών θέσεων έποπτών Γεωργικών Συνεταιρισμών διά τήν περιφέρειαν τής Γενικής Διοικήσεως Θράκης» ΦΕΚ 299/1924.

— Ν. 3248/1924 «Περί άκυρώσεως τής διά του Ν. Διατάγματος τής 29 Φεβρουαρίου 1924 κηρυχθείσης άναγκαστικής άπαλλοτριώσεως γηπέδου ύπερ του πρώτου οικόδομικού συνεταιρισμού άνωτέρων δημοσίων ύπαλλήλων ΄Αθηνών» ΦΕΚ 7/1925.

— Ν. 3250/1924.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω νομοθετήματα, ρυθμιζόμενα θέματα κατά επείγοντα τρόπο με Νομοθετικά Διατάγματα, είναι το στεγαστικό μέσω οικοδομι-

κών Συνεταιρισμών (που οδήγησε και σε καταστρατηγήσεις στις οικοπεδοποιήσεις και απαλλοτριώσεις, χωρίς βέβαια να φταίει ο θεσμός αλλά οι πιέσεις των ενδιαφερομένων στις Κυβερνήσεις), η αποκατάσταση των ακτημόνων αγροτών, τα δασικά, οι αστικοί συνεταιρισμοί εργασίας, αλληλασφάλειας. Υποδειγματική προεργασία έγινε το 1924 για την τροποποίηση του ν. 602 περί συνεταιρισμών (υποδειγματική συγκριτικά με τις μετέπειτα προχειρότητες και αυθαιρέσιες στο θέμα αυτό επί 10ετίες).

Με απόφαση του Υπουργού Γεωργίας συστήθηκε από το Σεπτέμβριο 1924, Επιτροπή από έγκυρα ειδικά πρόσωπα, για την υπόδειξη όχι μόνο τροποποιήσεων επί τη βάσει των νέων συνθηκών και των διδαγμάτων της πείρας από το 1915, αλλά και για την ευρύτερη συνεταιριστική οργάνωση του τόπου. (Βλ. σχετικά «Συνεταιριστής» Ιανουάριος 1925 σ. 13 όπου αναγράφονται τα επόμενα:

«Δι' Υπουργικής απόφασεως εκδοθείσης κατά Σεπτέμβριον π.έ. συνεστήθη πολυμελής Έπιτροπή έξ 'Υπαλλήλων τών 'Υπουργείων Γεωργίας, 'Εθνικής Οικονομίας καί Συγκοινωνίας, 'Εθνικής Τραπεζής, του Καθηγητού τής Πολιτικής Οικονομίας παρά τής 'Ανωτέρας 'Εμπορική Σχολής καί άλλων ειδικών περί τα συνεταιρικά, εις τήν όποίαν άνετέθη ή προπαρασκευαστική έργασία διά τήν τροποποίησιν, συμπλήρωσιν καί συστηματοποίησιν τής νομοθεσίας περί συνεταιρισμών έν γένει.

Η Έπιτροπή αύτη θετίσασ υπό τήν προεδρείαν του Γενικού Γραμματέως του 'Υπουργείου Γεωργίας καί έν περιπτώσει κωλύματος τούτου του Διευθυντού τής Γεωργικής Οικονομίας διηρέθη εις τέσσαρας ύποεπιτροπάς.

Η πρώτη 'Υποεπιτροπή άπετελέσθη έκ τών κ.κ. Σ. 'Ιασεμίδου, Διευθυντού τής ύπηρεσίας Γεωργικής Οικονομίας, Δ. Καλιτσούνάκη Δικηγόρου Καθηγητού παρά τής 'Ανωτέρας 'Εμπορική Σχολής, 'Αλ. Κοριζή Διευθυντού παρά τής 'Εθνική Τραπεζή, 'Ανδρ. Ζάνκα Διευθυντού 'Εργασίας παρά τώ 'Υπουργείω 'Εθνικής Οικονομίας, Ν. Μιχοπούλου 'Επιθεωρητού Γεωργικών Συνεταιρισμών, Θ. Τζωρτζάκη Εισηγητού παρά τής 'Υπηρεσίας Γεωργικής Οικονομίας, Β. Σιμωνίδη Νομογεωπόνου, Δ. Πάνου Γραμματέως α' τάξεως παρά τής 'Υπηρεσίας τής Γεωργικής Οικονομίας καί Π. Ράγια, Προέδρου του Γεωργικού Πιστωτικού Συνεταιρισμού Προσωπιάνης.

Εις τήν 'Υποεπιτροπήν ταύτην άνετέθη ή μελέτη τών έπενεκτέων τροποποιήσεων επί του νόμου 602 «Περί συνεταιρισμών» επί τη βάσει τής έν τώ μεταξύ σημειωθείσης εξέλιξεως τούτων, τών σημειώνων συνθηκών καί κυρίως επί τη βάσει τών διδαγμάτων τής μέγισ τούδε κτηθείσης πείρας.

Η 'Υποεπιτροπή συνελοϋσα επανειλημμένως εις συνεδρίασιν έχει προχωρήσει άρκετά εις τό έργον τής.

Η δευτέρα 'Υποεπιτροπή άπετελέσθη από τούς κ.κ. Π. Καναγκίνην, Διευθυντήν 'Εποικισμού, Γ. Μολφέταν Τμηματάρχην τής Διευθύνσεως 'Εποικισμού, Β. Σιμωνίδην Νομογεωπόνου, Θ. Τζωρτζάκην εισηγητήν, Δ. Πάνου Γραμματέα, Δ. Μαργέτην Πληρεξούσιον Γενικών Γραμματέα τής Συνομοσπονδίας τών Γεωργικών Συνεταιρισμών, Θ. Κοκκιδήν Τμηματάρχην τών 'Υδραυλικών 'Εργων παρά τώ 'Υπουργείω τής Συγκοινωνίας καί Α. Σίνον Καθηγητήν τής 'Υδραυλικής έν τώ Πολυτεχνείω.

Η 'Υποεπιτροπή αύτη άνέλαβε νά μελετήση τό ζήτημα τής οργανώσεως τών κτηματικών συνεταιρισμών, καθώς καί τό ζήτημα τής πληρετέρας οργανώ-

σεως τών συνεταιρισμών άποκαταστάσεως άκτημόνων καλλιεργητών καί τέλος τό ζήτημα τής οργανώσεως τών προσφυγικών συνεταιρισμών, έφ' όσον οι τελευταίοι θά έλάμβανον τήν μορφήν συνεταιρισμών άποκαταστάσεως. Αι τρεις αύται κατηγορία έχουσιν ώς κοινόν γνώρισμα τήν αναγκαστικήν συγκρότησιν, επί τη βάσει δέ τούτου έθεωρήθη σκόπιμον ν' άνάτεθη ή μελέτη τής οργανώσεως τών εις τήν αύτήν 'Υποεπιτροπήν.

Η τρίτη 'Υποεπιτροπή άπετελέσθη από τούς κ.κ. Χ. Πασιάκον Τμηματάρχην του Κτηνιατρικού καί Ζωοτεχνικού Τμήματος του 'Υπουργείου Γεωργίας, 'Αναγνωστόπουλον Τμηματάρχην, ειδικόν επί τών ασφαλειών παρά τώ 'Υπουργείω 'Εθνικής Οικονομίας, Γ. Κωνσταντινίδην Διευθυντήν 'Ασφαλιστικής 'Εταιρείας «ή Πρώτη», Θ. Τζωρτζάκην, Β. Σιμωνίδην καί Δ. Πάνου.

Η 'Υποεπιτροπή αύτη άνέλαβε νά μελετήση τά ζητήματα τής γεωργικής ασφάλισης (ασφάλεια κατά έπιζωστιών, κατά κινδύνων χαλάξης κλπ.) καί νά καταρτίση σχέδιον οργανώσεως αύτης.

Η τέταρτη 'Υποεπιτροπή άπετελέσθη έκ τών κ.κ. Ν. Σιμεών Τμηματάρχου Συνεταιρισμών καί Κοινωνικής Προνοίας παρά τώ 'Υπουργείω τής 'Εθνικής Οικονομίας, Γ. Τρακάκη 'Επιθεωρητού παρά τής 'Εθνική Τραπεζή, Χρ. Τερζάκη Διευθυντού τής 'Αγροτικής Τραπεζής Καλαμών ('Ενοσίς Γεωργικών Συνεταιρισμών), Ν. Μιχοπούλου καί Θ. Τζωρτζάκη.

Η 'Υποεπιτροπή αύτη πρόκειται νά μελετήση τόν τρόπον τής οργανώσεως τής εποπτείας τών συνεταιρισμών.

Διά τής αύτης άποφάσεως ύπεχρεώθησαν αι 'Υποεπιτροπαί νά υποβάλουν τά συμπεράσματα τών μελετών των εις τήν 'Ολομέλειαν.

Η 'Ολομέλεια τής Νομοπαρασκευαστικής 'Επιτροπής δύναται νά συμπληρωθής, έφ' όσον παρίσταται άνάγκη καί αναλόγως του ύπό συζήτησιν θέματος, διά του Τμηματάρχου τών Κοινοτήτων του 'Υπουργείου τών 'Εσωτερικών, του Τμηματάρχου τής έγγείου φροολογίας του 'Υπουργείου τών Οικονομικών, του Προϊσταμένου τής 'Αγροτικής 'Ασφαλείας παρά τώ 'Υπουργείω τών 'Εσωτερικών καί ενός Τμηματάρχου τής Γενικής Διευθύνσεως του Δημοσίου Λογιστικού.

Η Έπιτροπή έν ολομέλειά θά γνωμοδοτήσει τελικώς επί τη βάσει τής προπαρασκευαστικής έργασίας τής άρμοδίας 'Υποεπιτροπής επί του τρόπου τής οργανώσεως εκάστης κατηγορίας συνεταιρισμών κλπ. καί θά υποβάλη τό πόρισμά της προς τόν 'Υπουργόν τής Γεωργίας».

(Τα πορίσματα χρησιμοποιήθηκαν στις μετέπειτα τροποποιήσεις του 1925).

2. Εποπτεία Συνεταιρισμών. Συμπαράσταση. Συνεταιριστική πολιτική του Κράτους.

Η νομοθετική συνεταιριστική δραστηριότητα προϋποθέτει και επιφέρει δραστηριότητα και των διοικητικών κρατικών υπηρεσιών (και κυρίως της εποπτείας) για τη συνεταιριστική κίνηση. Τα προβλήματα πολλαπλασιάζονται από την έλλειψη γνώσεων περί του θεσμού στο ευρύτερο κοινό, από τον περιορισμένο αριθμό των εποπτών και την προσπάθεια πολλών, στις πόλεις, να εκμεταλλευτούν τις δυνατότητες που παρέχουν τα νέα νομοθετήματα για απόκτηση οικοπέδων - στέγης με απαλλοτριώσεις και ατέλειες.

Σχετικά με το πόσο προσεκτική έπρεπε να είναι η εποπτεία κατά την παρακολούθηση όσων διαχειρίζονται υποθέσεις των Συνεταιριστικών Οργανώσεων, και με το ότι πρέπει να τηρούνται οι νόμοι, το καταστατικό και οι καλοί λογαριασμοί, είναι και η περίπτωση των διαχειριστικών ανωμαλιών - καταχρήσεων στην Ένωση Κέρκυρας από τον «προικισμένο με δαιμόνιες ικανότητες» Διευθυντή της. Χαρακτηριστικό λάθος είναι το απόσπασμα εκθέσεως του Επιθεωρητή Συνεταιρισμών Π. Στεφόπουλου όταν στάλθηκε να ερευνησει τη δραστηριότητα των οργάνων της Ένωσης Κερκύρας (Προέδρου, Διευθυντού) και τη διαχειριστική της τάξη, έπειτα από επερώτηση στη Βουλή κατά Ιούνιο 1924. Στην από 6 Αυγούστου 1924 έκθεσή του προς το Υπουργείο Γεωργίας ο Επιθεωρητής Συνεταιρισμών εκθέτει, ανάμεσα σε άλλα και τα επόμενα απαράδεκτα για εποπτικό όργανο, ότι:

«... τήν ἐκ μέρους τῆς Διοικήσεως... ἀδιαφορίαν εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου καί τοῦ καταστατικοῦ... μετριάξει κατά πολύ ἢ πρόσληψις ὡς Διευθυντοῦ τοῦ... (τάδε) ἀνδρός ἀγραμμάτου μὲν σχετικῶς (τοῦ δημοτικοῦ Σχολείου μόλις ἀποφοίτου) ἀρτίως ὁμῶς ἐγκυκλοπαιδικῆς ἐμπορικῆς μορφώσεως, μετριοφρονος καί σεμνοπρεποῦς μὲ ἐπίφθονον ἐμπορικόν πνεῦμα, ὁμιλώντος ἀλλὰ μὴ γράφοντος, πέντε ξένας γλώσσας, ἀκουράστου, γαυδαίου εἰς τὰς ἐνεργείας του, πολύ ἐνωρίς ἀναδειχθέντος μεταξύ τῶν ἐν Κερκύρα συναδέλφων του καί καταστάτης ἐμπορικῆς προσωπικότητος ἐξεχούσης. Τοιοῦτος ἐν μικρογραφίᾳ ὁ Διευθυντῆς τῆς Ἐνώσεως, προσκληθῆς παρὰ τῆς Διοική-

σεως ὅπως ἀναλάβῃ τὴν Διοίκασιν τῶν ἐμπορικῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐνώσεως, ἀνέλαβε προδύμῳς ταύτην παρατηθεὶς τῶν ἰδιωτικῶν του ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων καί συνδέσας τὴν προαγωγὴν τῆς ἰδιωτικῆς του οἰκονομίας μὲ ἐκείνη τῆς Ἐνώσεως διὰ τὴν πρόοδον τῆς ὁποίας εἶναι ἡ μόνη ἐγγύτης, θὰ ἠδύνατο δὲ νὰ μηδενίσῃ ἐξ ὀλοκλήρου καί τὰ ἐκ διοικητικῶν ἀνωμαλιῶν προκύπτοντα εἰς τὴν Ἐνωσιν κακὰ ἐάν ἦτο ἐγγράμματος καί κάτοχος... Μετὰ τούτου δὲ ζήλου καί μετὰ τοιαύτης δραστηριότητος ἐπελάβετο τῶν καθηκόντων του, ὥστε νὰ κινήσῃ ἐναντίον του καί ἐναντίον τῆς Ἐνώσεως σύμφωνα τὸν ἐμπορικὸν κόσμον τῆς Κερκύρας...».

Και όχι μόνον αυτά διατυπώνει (ως θαυμάσιο πιστοποιητικό) ο Επιθεωρητής αλλά και χειροκροτεί ενέργεια του Διευθυντού προσωπικής συνεργασίας του με την Ένωση κατά τη συγκέντρωση και πώληση ελαίου.

Γράφει (σχετικά με έλαιο που αγόρασε η Ένωση παρά των παραγωγών ή εκείνου που παρέδωκαν στην Ένωση για κοινή πώληση και δημιούργησε την αντίθεση των εμπόρων):

«... οὐδὲν ὅμως ἐκ τῶν διαδόσεων τούτων ἐπέτυχεν ὁ ἐμπορικὸς κόσμος διότι ὁ δαιμόνιος οὗτος ἐμπορικὸς νοῦς ἔσπευσε δι' ἐγκυκλίου πρὸς τοὺς συνεταιρισμοὺς νὰ δηλώσῃ ὅτι πᾶσα τυγόν ζήμια ἐξ οἰασδήποτε ἐπιχειρήσεως τῆς Ἐνώσεως, βαρύνει αὐτόν προσωπικῶς καί ὄχι τὴν Ἐνωσιν, ἐξ ἀντιθέτου εἰς τὰ κέρδη μετέχει κατὰ τὸ ἐκ τῆς συμβάσεως ὀριζόμενον ποσὸν 50%, τὴν δὴλωσιν δὲ ταύτην ἔσπευσε νὰ ἐπισημοποιήσῃ καί δι' ὁμοίας ὑποβληθείσης ἐνώπιον τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐνώσεως συνταχθείσης πρὸς τοῦτο σχετικῆς πράξεως...».

«... οὐδὲν ὅμως ἐκ τῶν διαδόσεων τούτων ἐπέτυχεν ὁ ἐμπορικὸς κόσμος διότι ὁ δαιμόνιος οὗτος ἐμπορικὸς νοῦς ἔσπευσε δι' ἐγκυκλίου πρὸς τοὺς συνεταιρισμοὺς νὰ δηλώσῃ ὅτι πᾶσα τυγόν ζήμια ἐξ οἰασδήποτε ἐπιχειρήσεως τῆς Ἐνώσεως, βαρύνει αὐτόν προσωπικῶς καί ὄχι τὴν Ἐνωσιν, ἐξ ἀντιθέτου εἰς τὰ κέρδη μετέχει κατὰ τὸ ἐκ τῆς συμβάσεως ὀριζόμενον ποσὸν 50%, τὴν δὴλωσιν δὲ ταύτην ἔσπευσε νὰ ἐπισημοποιήσῃ καί δι' ὁμοίας ὑποβληθείσης ἐνώπιον τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐνώσεως συνταχθείσης πρὸς τοῦτο σχετικῆς πράξεως...».

(Βλ. σχετικά με το θέμα στο Υποκ. ΣΤ').

3. Αντιδράσεις και εκμεταλλευτικές εκδηλώσεις εναντίον των Συνεταιρισμών.

Με την ανάπτυξη της δραστηριότητας των Συνεταιρισμών και την αύξηση του αριθμού και του κύκλου των τηγόμενων μεσαζόντων και εκμεταλλευτών, είναι φυσικό να διευρύνεται και η αντίδραση εναντίον των Οργανώσεων, των μελών και των στελεχών τους (διοικητικών και υπηρεσιακών). Βλ. διάφορες περιπτώσεις αντιδράσεων στα κείμενα που ακολουθούν (κυρίως στα Υποκεφάλαια Δ, Ε, ΣΤ, Η).

Όμως η λογική και η πείρα διδάσκει ότι δεν πρέπει να αποδίδονται όλες οι καταγγελίες στην κακόπιστη αντίδραση και ότι δεν πρέπει να χαρακτηρίζονται οι καταγγελίες εκ των προτέρων ως συκοφαντίες προτού να ελέγχονται με προσοχή. Και ότι οι διαχειριζόμενοι τις υποθέσεις των Οργανώσεων οφείλουν να τηρούν τους νόμους, τα καταστατικά και τους άλλους λογαριασμούς και να μη δημιουργούν προβλήματα από πρόχειρες αποφάσεις τους, πολύ δε περισσότερο από πραγματικά προκλητικές ενέργειές τους και μάλιστα με «σπεκουλαρίσματα» έξω από τη συνετή συνεταιριστική γραμμή, ενέργειες που μπορεί να έχουν καταστρεπτικές συνέπειες. Και τέτοιες ενέργειες όχι σύμφωνες με τη σωστή συνεταιριστική γραμμή και την καλή λογιστική - διαχείριση, επισημαίνουμε κατά το 1924: α) τα όσα συνέβαιναν στην Ένωση Κερκύρας που επέσυραν επί χρόνια κατακραυγές εναντίον της και τελικά την οδήγησαν σε καταστροφή και ταλαιπώρησαν πανελλήνια τη συνεταιριστική ιδέα (βλ. στο Β₂ για την Εποπτεία και στο ΣΤ για την Ένωση) και β) τα όσα έγιναν στις απαλλοτριώσεις οικοπέδων με αιτιολογία τη στέγαση δημοσίων υπαλλήλων (στρατιωτικών, πολιτικών, δικαστικών) όπου η άμετρη εφαρμογή όχι μόνο δημιούργησε κακή εντύπωση για το θεσμό αλλά και επέτρεψε καταχρηστικές ενέργειες που ζημίωσαν πολύ το θεσμό. (Βλ. σχετικές κριτικές παρατηρήσεις αρμόδιων προσώπων, στη συνέχεια στο Υποκεφ. Θ').

Δ. Θ. ΠΑΝΟΣ

Από τους κορυφαίους Έλληνες συνεταιριστές. (Τη δραστηριότητά του θα συναντήσουμε σε πολλές σελίδες του έργου).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΩΡΩΣΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΣ

Κατά το έτος 1924 πραγματοποιείται καθαρή αύξηση του αριθμού των γεωργικών συνεταιρισμών κατά 577. Στο τέλος του 1924 έφθασαν τους 2.801 (από τους οποίους οι 933 είναι πιστούχοι της ΑΤΕ). Οι αριθμοί αυτοί αντικατοπτρίζουν τις πιστωτικές ανάγκες και γενικά τις ανάγκες των ντόπιων ακτημόνων και των προσφύγων(*), που διασκορπίζονται στην όχι πάντα φιλόξενη ύπαιθρο με την ελπίδα, με ηρωϊκή προσπάθειά τους, να κατορθώσουν να ριζώσουν κοντά σε κάποια πηγή, να εκχερσώσουν, για να επιζήσουν όσοι μπορέσουν, μέσα στις ανθυγιεινές συνθήκες (ελονοσία, στερήσεις) και την πρόχειρη εγκατάσταση. Η συμβολή των Συνεταιρισμών και των ηγετικών τους στελεχών υπήρξε τότε τεράστια για την επιβίωση των πληθυσμών αυτών.

Αναλυτικά, κατά κατηγορίες γεωργικών συνεταιρισμών, οι αριθμοί για το 1924 έχουν ως εξής: (βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 90).

Κατηγορίες Γ. Συνεταιρισμών	Ιδρυθέντες το 1924	Διαλυθέντες το 1924	Αύξηση κατά το 1924	Υφιστάμενοι στο τέλος 1924
Πιστωτικοί	407	6	401	2.065
Προμηθευτικοί	19	1	18	193
Πώλησης	22	1	21	185
Παραγωγικοί	35	-	35	133
Διάφοροι	102	-	102	225
Σύνολο	585	8	577	2.801

Παρατηρείται το 1924 αθρόα σύσταση συνεταιρισμών μίσθωσης γαιών (πρόδρομοι των συνεταιρισμών αποκατάστασης) που μισθώνουν γαίες του Δημοσίου και των Μονών.

Την όλη εικόνα των Συνεταιρισμών (με ανάλυση κατά είδη, νομούς, διαμερίσματα, κλπ.) στο τέλος του 1924 βλ. στο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 27 και 90.

Είναι πάντως χαρακτηριστικό για τη συνεταιριστική πρόοδο, ότι στο τέλος του 1924 υπήρχαν οι ακόλουθοι «παραγωγικοί» συνεταιρισμοί (βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 90).

Ελαιουργικοί	61
Οινοποιητικοί	48
Γαλακτοκομικοί	16

(*) Οργάνωση Προσφυγικών Συνεταιρισμών αγροτών.
«Δι' Υπουργικής απόφασεως έκδοθείσης κατά τόν Δεκέμβριον 1924 συνεστήθη 'Επιτροπή από τούς κ.κ. Σ. 'Ιασμίδην Διευθυντήν Γεωργικής Οικονομίας, Γ. Τρακάκην Προϊστάμενον Οικονομικών 'Υπηρεσιών τής 'Επιτροπής 'Αποκαταστάσεως Προσφύγων, Ν. Μιχόπουλον 'Επιθεωρητήν Συνεταιρισμών, Ν. 'Αντωνόπουλον, Μ. Ροδόπουλον Τμηματάρχας τής Διευθύνσεως 'Εποικισμού καί Μ. Νοταράν υπάλληλον τής 'Υπηρεσίας 'Αγροτικής 'Εγκαταστάσεως Προσφύγων παρά τή 'Επιτροπή 'Αποκαταστάσεως. Είς τήν 'Επιτροπήν ταύτην άνετέθη ή έκπόνησις σχεδίου προτύπου καταστατικού προσφυγικού συνεταιρισμού.

Κρατεί σκέψις, ίνα μετά τό πέρας τής εργασίας τής 'Επιτροπής, επιδιωχθή ή όργάνωσις τών άγροτών προσφύγων είς συνεταιρισμούς άφ' ενός διά τής μετατροπής είς τοιούτους τών προσφυγικών ομάδων καί άφ' έτέρου διά τής ίδρύσεως νέων προσφυγικών συνεταιρισμών».

Σηροτροφικοί	3
Κονσερβών οπωρών	2
Επεξεργασίας καπνών	1
Ορυζοκαλλιέργειας	1
Παραγωγής μελιού	1
	133
Στην κατηγορία «Διάφοροι» ήταν:	
Ενοικίασης γαιών και λειβαδιών	187
Διαχείρισης συνιδιοκτησίας (χορτονομής ή δάσους)	20
Αρδευσης κτημάτων	7
Κτηνασφαλιστικοί	7
Άλλοι	4
	225
Οι γεωργ. συνεταιρισμοί «πωλήσεως» ήταν:	
Σταφιδοκάρπου	133
Καπνού	30
Κηπουρικών	4
Κουκουλιών και μεταξόσπορου	4
Γεωργικών προϊόντων γενικά	4
Σύκων	2
Οπωρών	2
Εξαγοράς κτημάτων	1
Αντιπλημμυρικών έργων	1
Κοινής χρήσης μηχανών	1
Ασφάλισης κατά χαλάζης	1
Άλλοι	2
	185

Δημιουργείται δηλαδή μια προχωρημένη ποικιλία Συνεταιρισμών πέρα από τους πιστωτικούς (που ήταν μικτοί) και τους προμηθευτικούς.

Επίσημα στατιστικά στοιχεία και πορίσματα έρευνας για την τότε λειτουργία των Συνεταιρισμών δεν υπάρχουν. Υπάρχουν όμως διαπιστώσεις από ανθρώπους που ήταν σε θέση να έχουν σχετικές πληροφορίες και οι οποίοι, άλλοτε αντικειμενικά και άλλοτε με διάθεση προβολής ή μείωσης της δραστηριότητας, συγκέντρωναν και δημοσίευαν μερικά στοιχεία, από τα οποία είναι δυνατόν να σχηματίσουμε γνώμη, αν και το γεγονός της κάθε χρόνο ίδρυσης αρκετών Συνεταιρισμών αποδεικνύει την ανάγκη και την αποδοχή από τους ενδιαφερόμενους της χρησιμότητας του θεσμού και την παρακίνηση και τον παραδειγματισμό τους από πληροφορίες που είχαν σχετικά με την πραγματική βοήθεια που έδιναν στα μέλη τους οι παλαιότεροι Συνεταιρισμοί.

Έτσι ο Γ. Τρακάκης (ανώτατο στέλεχος της ΕΤΕ που ασκούσε την αγροτική πίστη) στο βιβλίο του «Η συνεταιριστική οργάνωση εν Ελλάδι» (έκδοση το 1925 αλλά γραμμένο το 1924) μας δίνει τα ακόλουθα ενδεικτικά στοιχεία για την τότε συνεταιριστική ανάπτυξη, στοιχεία τα οποία αποδέχεται και εμφανίζει και ο Π. Δεκάζος (στον πρόλογό του στο βιβλίο του Αγάθου).

Περιφέρεια	Ιδρυθέντες συνεταιρισμοί: (μέχρι τότε)	Λειτουργούν τότε:
Κορινθία	83	Σχεδόν πάντες
Αιγιαλεία	76	Σχεδόν πάντες
Αχαΐας (Πάτρα)	37	Οι πλείστοι
Ηλεία (Αμαλιάς-Πύργος)	150	Πάντες
Τριφυλλία	42	Πάντες
Μεσσήνη	110	Σχεδόν πάντες
Πυλία	25	Σχεδόν πάντες
Καλάμα	66	Οι πλείστοι
Κέρκυρα	115	Πάντες
Θεσσαλονίκη		
Κατερίνη - Βέροια	150	Οι πλείστοι
Σέρραι	51	Σχεδόν πάντες
Δράμα	25	Σχεδόν πάντες
Σουφλί	37	Σχεδόν πάντες
Ζάκυνθος	27	Οι πλείστοι

Οι παραπάνω δηλαδή περιφέρειες ευρίσκονται το 1924 στην πρώτη γραμμή της συνεταιριστικής ανάπτυξης - δραστηριότητας.

Ο Γ. Τρακάκης εμφανίζει όμως παράλληλα (αρκετά όμως τονισμένα για να δείξει την ανωριμότητα ακόμα τότε των Συνεταιρισμών) και τις περιφέρειες που υπολείπονται σε συνεταιριστική δραστηριότητα. Και αυτές ήταν οι περιφέρειες:

Περιφέρεια	Ιδρυθέντες Συνεταιρισμοί	Εργαζόμενοι Συνεταιρισμοί	Ποσοστό Εργαζομένων
Ιωάννινα	76	15	30%
Αρτα	30	3	10%
Πρέβεζα	22	5	23%
Λάρισα	50	14	28%
Βόλος	12	3	25%
Καρδίτσα	22	6	27%
Μεσολόγγι	30	10	33%
Λαμία	34	6	17%
Λειβαδιά	22	2	9%
Θήβαι	32	5	15%
Χαλκίς	18	5	28%
Κύμη	19	4	21%
Γύθειο	16	4	25%
Σπάρτη	53	10	20%
Τρίπολις	47	10	21%
Χανιά	37	6	16%
Ρέθυμνος	34	4	11%
Ηράκλειο	33	9	27%
Αγ. Νικόλαος	16	2	12%
Κοζάνη	34	6	17%
Σάμος	23	2	9%

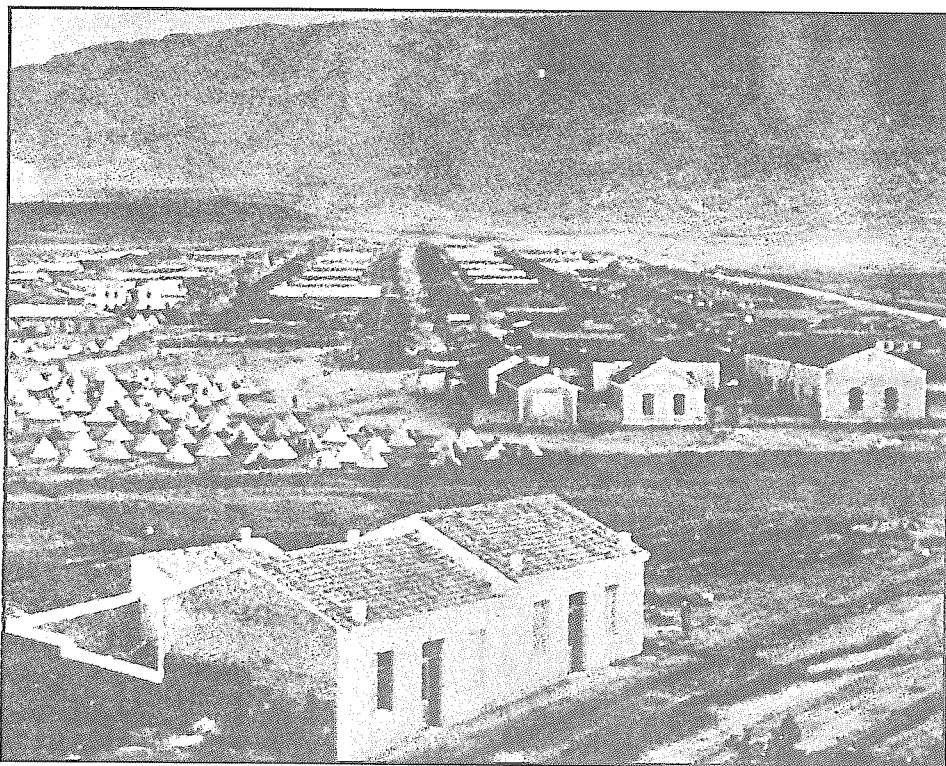
Οι παραπάνω δηλαδή περιφέρειες θεωρούνται τότε, συνεταιριστικά σχετικά

καθυστερημένες. Δεν σημειώνει όμως πόσοι από τους ιδρυθέντες Συνεταιρισμούς είναι πολύ νέοι και συνεπώς η ίδρυσή τους ήταν απόδειξη συνεταιριστικής επέκτασης αλλά ως νεοϊδρυθέντες δεν θα ήταν δυνατό να λειτουργούν αξιόλογα. Ούτε σημειώνει ποιο ήταν το κριτήριο για να θεωρούνται ως «εργαζόμενοι».

Ο περισσότερο αντικειμενικός Π. Δεκάζος παραδέχεται τους παραπάνω αριθμούς αλλά επεξηγεί τα στοιχεία με τις επόμενες πολύ σωστές παρατηρήσεις του:

« Έκ τών πινάκων τούτων προκύπτει, ότι οι άγρόται τής Ἀχαιοήλιδος καί Κορινθίας ἐν Πελοποννήσῳ, Κερκύρα, Ἀνατ. Μακεδονία καί Δυτ. Θράκη ὅπου ἡ καλλιέργεια καί ἡ γεωργική ἐκμετάλλευσις τοῦ κυρίου προϊόντος αὐτῶν εἶναι πολυδάπανος (σταφίς, καπνά, ἔλαιον) καί δέν ἐξαρκοῦσι τά ἴδια οἰκονομικά μέσα αὐτῶν ἢ ὅπου ἡ κοινοτική ὀργάνωσις ἐπί τουρκοκρατίας εἶχεν ἐπιβάλει τήν συνεργασίαν μεταξύ τῶν μελῶν τῆς αὐτῆς κοινότητος, ἐνεκολλώθησαν οἱ άγρόται μας ταχύτερον καί

ἐπιτυχέστερον τήν συνεταιρικὴν ὀργάνωσιν. Ὅπου ὅμως ὑπάρχουν χρηματικά περισσεύματα εἴτε ἐξ ἐμβασμάτων ἐξ Ἀμερικῆς, εἴτε ἐξ ἄλλων αἰτίων (Ἀρκαδία, Λακωνία, Λεβάνεια, Βόλος) ἢ ὅπου ἐπικρατοῦν καλλιέργειαι χηρῆζουσαι περιορισμένων δαπανῶν καλλιέργειας (Θῆβαι, Κύμη, Ρέθυμνον, κλπ.) ἢ ὅπου ἐλλείπουν τέλος οἱ κατάλληλοι ἐπόπται συνεταιρισμῶν ἢ οἱ ἐμπνευσμένοι πολῖται πρὸς διδασκαλίαν, ἐκεῖ ἡ συνεταιρικὴ ὀργάνωσις βραδέως προήχθη καί ἐσημείωσεν ἀποτυχίας τινάς».

1924. Ο προσφυγικός πληθυσμός προσπαθεί να ριζώσει. Ἀποψη τῆς Καισαριανῆς το 1924. Χειρότερη ἡ κατάσταση σὴν ὑπαιθρο.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄
ΕΡΓΑΣΙΕΣ — ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
(Πανελλήνια και τοπικές δραστηριότητες)

Οι παραπάνω αριθμοί για τους Συνεταιρισμούς που ιδρύθηκαν και υπάρχουν κατά το 1924 και κυρίως για την ποικιλία των σκοπών που επιδιώκουν, μας δίνει και κάποιο μέτρο σχετικά με την ανάπτυξη των εργασιών τους. Για τη δραστηριότητά τους βλ. και τις προσπάθειές τους σχετικά με τις πιστωτικές εργασίες και τον αγώνα των συνεταιριστών για ίδρυση ειδικής Γεωργικής Τράπεζας με βάση τους Συνεταιρισμούς (βλ. στο Υποκεφ. Ζ΄).

Αντίθετα με το 1923, δεν υπάρχουν για το 1924 συστηματικά στατιστικά στοιχεία για τις εργασίες τους. Ειδικές όμως περιπτώσεις για τις οποίες διασώθηκαν στοιχεία δίνουν μια εικόνα της προόδου.

Ο Σ. Ιασεμίδης δίδει σε έκθεσή του τα ακόλουθα στοιχεία για το 1924 (βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 289 επ.):

Οι χορηγήσεις της ΕΤΕ προς τους Γ. Συνεταιρισμούς (τέλος έτους) ήταν 299.281.503 δρχ. Σε 455 Συνεταιρισμούς υπήρχαν καταθέσεις 3.752.060 δρχ. Υπολογιζόταν ότι στο σύνολο των Συνεταιρισμών υπήρχαν καταθέσεις 14.000.000 δρχ.

Χαρακτηριστικά είναι ακόμα τα στοιχεία που υπάρχουν δημοσιευμένα για μερικές περιπτώσεις εργασιών:

α) Συνεταιρισμοί Αιγιαλείας. Πωλήσεις σταφιδοκάρπου μέσω των Συνεταιρισμών.

Σταφιδ. έτος	Συνολική παραγωγή (χιλιόλιτρα)	Πώληση μέσω των Συνεταιρισμών	Ποσοστό
1922/1923	30.000	16.097	54%
1923/1924	27.000	15.610	50%
1924/1925	35.000	21.754	62%
1925/1926	30.000	22.000	73%

Εξαγωγές απ' ευθείας στο εξωτερικό από τους Γ. Συνεταιρισμούς:

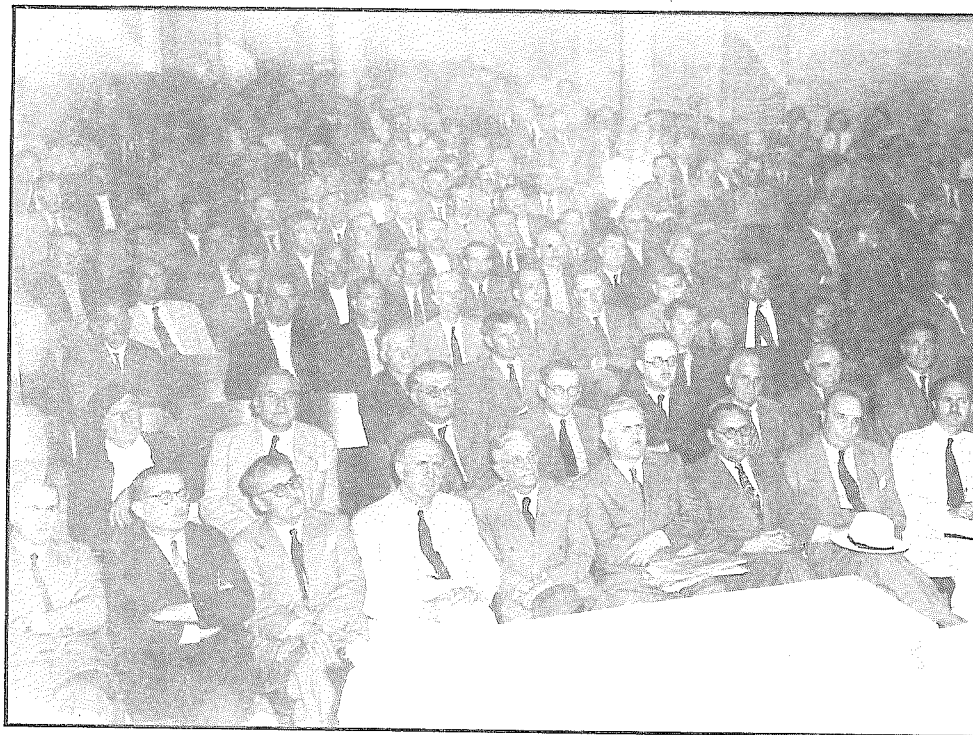
1923/1924	410 χιλιόλιτρα
1924/1925	6.910 χιλιόλιτρα
1925/1926	9.000 χιλιόλιτρα

(Βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 293)

β) Τσατάλτζα. Επεξεργασία και πώληση καπνών.

Πρώτη φορά πραγματοποιείται το 1924 εμπορική επεξεργασία και κοινή πώληση καπνών από τον Γ.Π.Σ. Τσατάλτζης.

Λόγω απραξίας επί των καπνών της εσοδείας 1923, 155 συνεταιριοι παρέδωσαν στο Συνεταιρισμό 41.079 οκ. καπνών. Η επεξεργασία κράτησε 6 μήνες σε αποθήκη του Συνεταιρισμού με την επίβλεψη ειδικής Επιτροπής και με χρηματοδότηση της ΕΤΕ. Εργάστηκαν 180 εργάτες - εργάτριες (πληρώθηκαν ημερομίσθια 989.000 δρχ.). Αναπτύχθηκε φοβερή αντίδραση του τοπικού καπνεμπορίου για αποτυχία και μη γενίκευση του θεσμού δεδομένου ότι η επιτυχία θα έφερνε αχρήστευση των τοπικών καπνεμπόρων. Επί δύο έτη τα καπνά αυτά έμειναν απούλητα. Παρ' όλα αυτά ωφελήθηκαν τελικά οι παραγωγοί 5 δρχ. την οκά. Και κυρίως απόκτησαν πείρα, έδωσαν απασχόληση στους συνεταιίρους ως εργάτες, τονώθηκε η πεποίθηση για αυτοδύναμες ενέργειες. Κάτι που θεωρείτο ακατόρθωτο στην Αν.

Μετακατοχικά μεγάλη η συμμετοχή πολιτικών και στελεχών της δημόσιας ζωής στις Συνελεύσεις και συγκεντρώσεις των Συνεταιρισμών. Διακρίνονται: Στην πρώτη σειρά: Κ. Καραμανλής - Κ. Βεριοόπουλος - ; - Γ. Παπανδρέου - Γ. Μολφέτας - ; - Σ. Σαμούτ - Σ. Στεφανόπουλος - Χρ. Ευελπίδης. Στις επόμενες σειρές (μεταξύ άλλων): Ι. Ζουριδής, Ξ. Παπαζούρης, Π. Παπαλουκάς, Αναγνωστόπουλος, Ι. Παπαχριστόπουλος.

Μακεδονία πραγματοποιήθηκε ως πείραμα (βλ. ο «Συνεταιριστής» 1926 σ. 124).

γ) Δασικός Συνεταιρισμός Πισοδερίου

Το μεγάλο δάσος Πισοδερίου Μακεδονίας (τσιφλικί το οποίο αγόρασαν το 1875 οι κάτοικοι του από ισραηλίτην τραπεζίτην ως συνιδιοκτησία τους) μετατράπηκε από το 1924 σε Συνεταιρισμό του Ν. 602 και του Ν.Α. 11.7.1923. Έγινε ο Συνεταιρισμός διαχειρίσεως συνιδιοκτησίας δάσους Πισοδερίου με σκοπό την καλλιέργεια και ανάπτυξη των ωφελειών από αυτό. Έχει μερίδια 363 (βλ. λεπτομέρειες στο βιβλίο Π. Κοντού «Δασικοί Συνεταιρισμοί» σ. 35).

δ) Μεσωρόπη Πραβίου Αν. Μακεδονίας

Στοιχεία χαρακτηριστικά της περιόδου 1920-1924 για τον «ιδεώδη» Συνεταιρισμό Μεσωρόπης Πραβίου Αν. Μακεδονίας βλ. στο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 92 και 140.

Από τα στοιχεία που δημοσιεύονται στο περιοδικό με βάση τις εκθέσεις του Επόπτη Π. Μωυσιδή (ισολογισμός, δημιουργία αποθεματικών, δραστηριότητα, περισσεύματα) φαίνεται η ζωτικότητα του Συνεταιρισμού και η ακτινοβολία του).

Στις εκθέσεις του Επόπτη Συνεταιρισμών Ανατολικής Μακεδονίας κ. Μωυσιδή, γράφει ο «Συνεταιριστής», αναφέρεται:

«ὡς ὁ μᾶλλον διοργανωμένος καὶ ἀπὸ συνεταιριστικῆς ἀπόψεως πλέον ἀνεπτυγμένος συνεταιρισμὸς τῆς περιφερείας. Τὴν πρόοδον τοῦ «ιδεώδους» συνεταιρισμοῦ εἰς μίαν μεμακρυσμένην γωνίαν τῆς Ὑποδιοικήσεως Πραβίου ἀποδίδει ὁ κ. Ἐπόπτης εἰς τὸ ὅτι οἱ κάτοικοι ἐκπαλαί διεκρίνοντο ὡς πρὸς τὴν ἀλληλεγγύην καὶ ὁμόνοιαν τὴν ὁποίαν ἔχουσι μεταξύ των διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν κοινωφελῶν ἔργων, ἐπίσης δὲ διότι μεταξὺ τῶν κατοίκων παρατηρεῖται ἐξαιρετικὴ ὁμοιγένεια, τῆς κοινότητος ἀποτελουμένης ἐξ ἐργατικῶν κτηνοπαραγωγῶν εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ὑπεισήλθεν ὁ συνήθης τύπος τοῦ ἐπιτηδείου ἐκμεταλλευτοῦ.

Ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ πολὺ πρὸ τοῦ 1912 ἐλειτούργει ἐν τῇ κοινότητι ἀναγνωστήριον μετὰ βιβλιοθήκης, τὸ δὲ 1913 ἰδρυθὴν ἐργατογεωργικὸς σύνδεσμος μετὰ τὸν σκοπὸν τῆς ἠθικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως τῶν μελῶν του. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Βουλγάρων διελύθη τὸ 1916, ἀλλὰ τὰ μέλη τῆς κοινότητος δὲν ἠδυνήθησαν ἐπὶ πολὺ νὰ καταστειλωσὶ τὴν ἐξωτερικευσιν τοῦ αἰσθήματος τῆς ὁμαδιότητος, ὅπερ τοὺς διέπει.

Τὴν 19 Δεκεμβρίου 1919 ἐνεκρίθη τὸ ὑπὸ 47 συνταίρων ὑπογραφέν καταστατικὸν τοῦ πιστωτικοῦ συνεταιρισμοῦ, ὅστις ἀριθμεῖ σήμερον (ἐντὸς τῶν 34 διαγραφέντων Ὁθωμανῶν καὶ ἄλλων) 160 τὸ ὅλον μέλη εὐθύνόμενα ἀπεριορίστως καὶ καταβαλόντα σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ἐξ 100 δρχ. ἀποτελουμένην μερίδα των. Χάρης εἰς τὴν προοδευτικότητα τῶν

συνταίρων καὶ τὴν θαυμασίαν τάξιν μετὰ τὴν ὁποίαν τηροῦνται τὰ λογιστικὰ βιβλία τοῦ συνεταιρισμοῦ οὗτος ἔχει ἀπεριόριστον πίστωσιν παρὰ τῇ Τραπεζῇ. Ἡ πίστωσις ἀνοίγεται παρὰ τῆς Τραπεζῆς ἐπὶ τῇ βάσει προσωπικῆς πίστεως τῶν συνταίρων. Οὐδεμία καθυστέρησις δανείου παρατηρήθη μέχρι σήμερον οὔτε ἐκ μέρους τῶν συνταίρων πρὸς τὸν συνεταιρισμὸν οὔτε τούτου πρὸς τὴν Τραπεζαν. Ἐκτὸς τῆς πιστωτικῆς ἐργασίας ὁ συνεταιρισμὸς προμηθεύει γεωργικὰ καὶ ἄλλα εἶδη. Ἐνοικίασε τὸ τσιφλικίον «Μονόλιθος» 740 στρεμμ. ἐξ ὧν τὰ 400 καλλιέργησима στρέμματα διενεμήθησαν εἰς ἀκτῆμονας συνταίρους ἀφοῦ ὁ συνεταιρισμὸς ἐξώδευσε 20.000 δρχ. διὰ τὸ ἀνοίγμα ἀποστραγγιστικῶν αὐλάων κλπ.

Ὁ κ. Ἐπόπτης ἐξάγει τὴν εὐγενὴ προσπάθειαν τοῦ συνεταιρισμοῦ διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς διωροφου καταστήματος μετ' ἀναγνωστηρίου καὶ ἀποθήκης ἐπεξεργασίας κηπουρικοῦ προϋπολογισθείσης τῆς ἀξίας αὐτοῦ εἰς 80.000 δρχ.

Ἐκ τοῦ ἰσολογισμοῦ ἐξάγεται, ὅτι ὁ συνεταιρισμὸς διέθετε κατὰ τὴν λήξιν τοῦ ἰσολογισμένου ἔτους ἴδια κεφάλαια 154,709 δρχ., ἔναντι ξένων κεφαλαίων 458,645 δρχ.

Ἡ σχέσις ἰδίων κεφαλαίων πρὸς τὰ ξένα τοιαῦτα ἀνέρχεται εἰς 33,6% ποσοστὸν, ὅπερ θεωρεῖται ὡς δείγμα ὑγιῶς οἰκονομικῆς πολιτικῆς δι' ἓνα σχετικῶς νέον συνεταιρισμὸν».

Μερικὰ ἀκόμα χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ παραπάνω Συνεταιρισμοῦ Μεσωρόπης:

Ἔτος	Τακτ. Αποθ.	Ἐκτ. Αποθ.	Κέρδη χρήσης
1920	194	-	3.398 δρχ.
1921	960	2.719	21.899 »
1922	5.365	20.230	25.062 »
1923	11.757	45.548	81.019 »
1924	27.987	110.422	109.931 »

ε) Απόκτηση γεωργικών μηχανημάτων από Συνεταιρισμούς Μακεδονίας.
Είναι χαρακτηριστικό (σχετικά με τη δραστηριότητα των γεωργικών συνεταιρισμών στην Αν. Μακεδονία) ότι:

«Κατά τό τέλος του έτους 1924 υπήρχον εις χείρας των συνεταιρισμών τά κάτωθι γεωργικά μηχανήματα.

α) Ο συνεταιρισμός Προσωπιάνης «ή Πρόοδος» κατείχε μίαν άλωνιστικήν, δύο βενζινάροτρα, θεριστικές και άχυροδετικές μηχανάς.

β) Ο συνεταιρισμός Ροδολείβους μίαν άλωνιστικήν, δύο βενζινάροτρα, θεριστικές, άχυροδετικές, χορτοχοπτικές και σπαρτικές μηχανάς.

γ) Ο συνεταιρισμός Άλιστράτης μίαν άλωνιστικήν,

θεριστικές και άχυροδετικές μηχανάς.

δ) Ομοίως ο συνεταιρισμός Σερρών «ό Εύαγγελισμός» κατείχε μίαν άλωνιστικήν μηχανήν.

ε) Ωσαύτως και ό Συνεταιρισμός Σιδηροκάστρου κατείχε μίαν άλωνιστικήν μηχανήν.

στ) Ο συνεταιρισμός Φωτολείβους (προσφυγ.) κατείχεν ένα βενζινάροτρον.

Πλήν των ως άνω συνεταιρισμών πολλοί συνεταιρισμοί κατείχον και πλείστα άλλα μικρά γεωργικά μηχανήματα.

στ) Αιγιάλεια. Καταθέσεις σε Συνεταιρισμούς.

Αξιόλογα στοιχεία για συγκέντρωση καταθέσεων από τους Συνεταιρισμούς στην Αιγιάλεια βλ. «ο Συνεταιριστής» 1925 (σ. 118) σε κείμενο Σπ. Τρυφωνόπουλου. Οι Συνεταιρισμοί άρχισαν, γράφει, να έχουν καταθέσεις. Γεγονός που αποδεικνύει ότι εκέρδισαν την εμπιστοσύνη των γεωργών. Έτσι οι Συνεταιρισμοί μπορούν να δανείζουν τους συνεταίρους τους με τοπικά κεφάλαια.

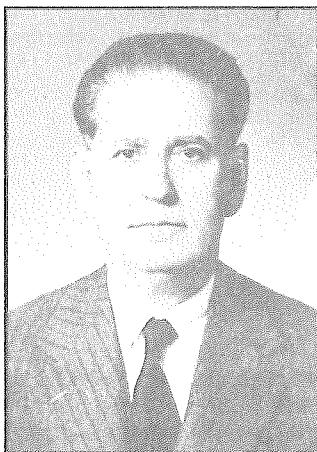
Η κίνηση των καταθέσεων το 1923 και 1924 είναι η ακόλουθη:

	31.12.23	1.12.24
Καταθέσεις συνεταίρων στους Συνεταιρισμούς	3.523.340	2.249.719
Καταθέσεις Συνεταιρισμών σε Τράπεζες	5.658.066	2.155.200
Καταθέσεις των 2 Ενώσεων σε Τράπεζες	641.147	1.189.350

Επεξηγείται δε ότι η μείωση του 1924 οφείλεται σε οικονομική δυσχέρεια «λόγω μή εγκαίρου διαθέσεως του προϊόντος των και ούδεμίαν σχέσιν έχει προς τήν πίστιν των συνεταιρισμών, ή όποία εξακολουθεί νά παραμένη άκλόνητη».

ζ) Άλλες δραστηριότητες Συνεταιρισμών.

Βέβαια υπάρχουν και διάφορες άλλες δραστηριότητες για τις οποίες δεν διασώθηκαν γραπτά στοιχεία σε γνώση μου και τις οποίες θα ήταν χρήσιμο να προσπαθήσουν να εμφανίσουν άλλοι, τυχόν, νεώτεροι ερευνητές καθώς και οι ίδιες οι Οργανώσεις για να παρουσιάσουν η κάθε μια την ιστορία τους (όπως πολλές φορές υπέδειξα).

ΣΠ. ΤΡΥΦΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ένα από τα εκλεκτά συνεταιριστικά στελέχη (εποπτείας). Κείμενά του σε διάφορες σελίδες του έργου.

1. Βιβλιογραφία

Το ενδιαφέρον της βιβλιογραφίας κατά το 1924 κινείται στη γενικότερη μελέτη της ελληνικής γεωργίας (ιστορική και σύγχρονη επισκόπηση), στο αγροτικό ζήτημα, στις απαλλοτριώσεις τσιφλικιών, στο σταφιδικό, στα δάση, στην αγροτική πίστη. Εκδόθηκε ο τρίτος τόμος του «Ιστορία της Ελληνικής Γεωργίας» του Δημ. Ζωγράφου που αναφέρεται στην περίοδο 1821-1833.

Στα συνεταιριστικά έχουμε τα βιβλία:

Σ. Ιασεμίδη «**Μαθήματα περί Γεωργικών Συνεταιρισμών**» σ. 214, παραδόσεις στην Ανωτέρα Γεωπονική Σχολή (λιθογραφημένο).

Δημ. Καλιτσουνάκι «**Περί Συνεταιρισμών και ιδίως εν Ελλάδι. Θεωρία και Πράξις**». Α. Ιστορία και θεωρία του Συνεταιρισμού, Αθήναι 1924 σελ. 116.

Κ. Χολέβα «**Απλές Συνεταιριστικές οδηγίες**».

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι ο Συνεργατισμός προκαλεί διαρκώς και περισσότερο το ενδιαφέρον του επιστημονικού κόσμου και διδάσκεται.

Σημειώνουμε:

α) Τα μαθήματα του Σ. Ιασεμίδη στη νεοϊδρυμένη Ανωτέρα Γεωπονική Σχολή κάνουν γνωστό το Συνεργατισμό στους νέους γεωπόνους στα χέρια των οποίων θα περιέλθει η εφαρμογή και της αγροτικής πολιτικής. (Πολλά κεφάλαια από το μοναδικό, ίσως, αντίτυπο στην Ελλάδα που υπάρχει στη βιβλιοθήκη μου, αναδημοσιεύτηκαν στο περιοδικό «Θέματα Συνεταιρισμών» το 1975 και 1976).

β) Η επιστημονική μελέτη για τους Συνεταιρισμούς του από τότε πολύ αξιόλογου θεωρητικού της Οικονομίας Δ. Καλιτσουνάκι (έκδοση αφιερωμένη στον Αλέξανδρο Π. Παπαναστασίου) «ἀρετής ἔνεκα καὶ εὐμουσίας καὶ φιλίας», είναι μια προσπάθεια να συνδυασθεί η ιστορία, η θεωρία και η πράξη του Συνεταιρισμού. Δυστυχώς η εκδοτική αυτή προσπάθεια έμεινε μόνο στο Α΄ μέρος που «φέρει περισσότερο θεωρητικό χαρακτήρα» και δεν εξεδόθη το Β΄ μέρος το οποίο θα αναφερόταν κυρίως στην ελληνική κίνηση για την οποία ήδη είχε δημοσιεύσει μερικά ο συγγραφέας, κυρίως στα γερμανικά (όπως γράφει στον πρόλογό του).

Επειδή το βιβλίο αυτό του Δ. Καλιτσουνάκι έχει ιδιαίτερο επιστημονικό (ιστορικό και θεωρητικό) ενδιαφέρον και είναι σχεδόν το πρώτο αξιόλογο επιστημονικό συνεταιριστικό βιβλίο(*) στην Ελλάδα, με πλούσια διεθνή βιβλιο-

---

(*) Για το επιστημονικό έργο του συνεταιριστή καθηγητή Δημ. Καλιτσουνάκι βλ. και υπόμνημά του προς τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (Αθήνα 1930, βλ. στη Βιβλιοθήκη ΑΤΕ αρ. Κ-Ο-72/6372).

Εκτός από το παραπάνω βιβλίο βλ. και τα ακόλουθα μέχρι τότε:

— Die genossenschaftliche Bewegung in Griechenland und in den Balkanländern, Berlin, 1916/7 (Balkan-Revue τομ. Γ΄ 1916/17).

— Συμβολαί εις την θεωρίαν των συνεταιρισμών, Αθήναι, 1922, (Αρχεῖον, Τομ. Β΄, σ. 111-121).

— Στοιχεία του Κοινωνικού Δικαίου των Συνεταιρισμών, Αθήναι 1922 (Αρχεῖον, Τομ. Β΄ σ. 230-237 και 347-360).

— Herkner «Εργατικόν Ζήτημα» μετάφραση Καλιτσουνάκι, 1919-1920, τομ. Α΄ παρ. 60 (περί συνεταιριστικής κινήσεως εν Ελλάδι).

— Ακόμα υπάρχουν και πολλά άλλα νεώτερα κείμενά του καθώς και πρακτική προσφορά του στο Συνεργατισμό.

γραφία, γι' αυτό δίνουμε στη συνέχεια τα περιεχόμενά του για διευκόλυνση των μελετητών.

1- 5. Ιστορική ανασκόπησης, φύσις, θεωρητική θεμελίωσις, συστηματική κατάταξις - ορισμός.

6-11. Απόστολοι της συνεταιριστικής ιδέας

12-13. Συνεταιριστικά σχολαί

14-16. Συνασπισμοί συνεταιρισμών

17. Η αρχή της ουδετερότητος των συνεταιρισμών

18. Συνεταιρικός σοσιαλισμός

19. Παραγωγικός συνεταιρικός σοσιαλισμός

20. Καταναλωτικός συνεταιρικός σοσιαλισμός

21. Τάσεις εξελίξεως του συνεταιρισμού. Ανασκόπησης και πρόβλεψις.

γ) Το βιβλιαράκι «Απλές Συνεταιριστικές οδηγίες» του τότε Επόπτη Συνεταιρισμών Κ. Χολέβα αναφέρεται σε κάλυψη βασικών αναγκών ενημέρωσης των στελεχών και μελών συνεταιρισμών, αρκετά χρήσιμο για την εποχή εκείνη.

2. Άλλες προσπάθειες - Εφαρμογές.

Για προσπάθεια του τότε δάσκαλου Ευάγ. Παπαϊωάννου στο Γοργόμυλο Πρεβέζης σχετικά με ίδρυση μαθητικού Συνεταιρισμού και τη λειτουργία του τα χρόνια 1924-1927 βλ. έτος 1927, Υποκεφ. Ε'.

Ο εκλεκτός συνεταιριστής καθηγητής Δ. Καλιτσουνάκης ανάμεσα σε ομάδα αγροτικών στελεχών (σε προχωρημένη ηλικία).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄
ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ — ΕΡΓΑΣΙΕΣ — ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
ΤΩΝ ΕΝΩΣΕΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

1. Γενικά Στοιχεία

Το 1923 υπήρχαν σε λειτουργία 22 Ενώσεις Γ. Συνεταιρισμών, με περισσότερους από 471 Συνεταιρισμούς μέλη τους. Οι ακόλουθες:

Ένωση	Μέλη τους (Συνεταιρισμοί)	Ένωση	Μέλη τους (Συνεταιρισμοί)
Καλαμών	50	Αθήνας	30
Καλαμών	43	Πύλου	18
Κορίνθου	52	Νησίου	8
Γαργαλιάνων	19	Αιγίου	14
Πύργου	27	Σερρών	8
Κερκύρας	12	Δράμας	8
Τριπόλεως	32	Άρτας	21
Αιγίου	25	Κερκύρας	12
Σπάρτης	33	Διδυμοτείχου	17
Πατρών	20	Γαστούνης	7
Αμαλιάδας	;		
Ζακύνθου	15		
		Σύνολο	471

Κατά το 1924 ιδρύονται 6 νέες Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών, οι ακόλουθες:

- Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Δωρίδος (έδρα Λιδωρίκι)
- Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Μεσολογγίου Αιτωλοακαρνανίας (έδρα Μεσολόγγιο).
- Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Άρτας (έδρα Άρτα)
- Αγροτική Συνεταιριστική Τράπεζα Κερκύρας (έδρα Κέρκυρα)
- Ομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών Μακεδονίας (έδρα Θεσσαλονίκη)(*)
- Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Αικατερίνης (έδρα Αικατερίνη). Σήμερα Κατερίνη.

Στο τέλος του 1924 υπήρχαν 22+6 = 28 Ενώσεις.

2. Μερικές περιπτώσεις δραστηριότητας Ενώσεων.

α) Ένωση Διδυμοτείχου:

Για το τότε Διδυμοτείχο και τις προσπάθειες των Ν. Μιχόπουλου, Θ. Τζωρτζάκη και άλλων βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σελ. 24 όπου γράφει ο Ι. Αντωνιάδης τα ακόλουθα:

«... αί αντίδρασεις ισχυραί. Επρόκειτο περί του μάλλον οπισθοδρομημένου γεωργικού της Ελλάδος κόσμου, του αθλιέστερον όλου του λοιπού διαβιούντος και υπό την άμεσον, ως εκ τούτου, διατελούντος εξάρτησιν των τοκογλύφων των πόλεων, Ίουδαίων και ήμετέρων. Περιουσίαι είχαν σχηματισθεί εις βάρος

όλων αυτών των ρακενδύτων και άνυποδύτων. Περιοδεύοντες επί κάρρου μετεβαίνομεν εις τας έδρας των Συνεταιρισμών οι κ.κ. Τζωρτζάκης, Χατζηλίας, Μιχόπουλος, Β. Χατζηπεντίδης... τόν λόγον ελάμβανε συνήθως ό κ. Τζωρτζάκης καυτηριάων και κακίζων τά γενόμενα και άναπτύσσων τήν συνεταιριστικήν ιδέαν...».

(*) Στις 28.1.1924 αντιπρόσωποι 24 Συνεταιρισμών ψήφισαν το καταστατικό της Ομοσπονδίας Γ. Συνεταιρισμών Μακεδονίας που εγκρίθηκε στις 22 Μαρτίου 1924. Προσπάθεια για εξέγερση «τακτικού Διευθυντού» με πολλά προσόντα (βλ. κείμενο Γ. Παπαδόπουλου για Ομοσπονδία και Ντ. Μαλούχο) στα «Θέματα Συνεταιρισμών» 1978 σ. 3772.

Διδυμότειχο (και όλη η Θράκη-Μακεδονία). Μεγάλη καθυστέρηση: «... Περιοδεύοντες επί κάρρου μεταβαίνομεν εις τάς έδρας τών Συνεταιρισμών...» .

β) Η Ένωση Τριφυλλίας (Γαργαλιάνοι).

Χαρακτηριστικά είναι τα στοιχεία του τρίτου ισολογισμού της Ενώσεως Συνεταιρισμών Τριφυλλίας (Γαργαλιάνοι) 30.6.1924, που δείχνουν μια πολύ αναπτυγμένη, για την εποχή, Οργάνωση με πολλαπλές εργασίες (βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 91). Προμήθειες εμπορευμάτων, πώληση σταφιδοκάβρου, δάνεια σταφιδοπάνων, πιστώσεις, καταθέσεις διαφόρων ειδών (προθεσμίας, ταμειτηρίου, όψεως).

Είχε έσοδα 346.117 δρχ. (κυρίως από τις πωλήσεις εμπορευμάτων, σταφιδοκάβρου). Πλήρωσε μισθούς υπαλλήλων 69.498 δρχ. Και είχε περίσσειμα για διανομή: στα αποθεματικά 31.289 δρχ. και στα μέλη 125.155. Σύνολο 156.444 (Πρόεδρος ο Ν. Δεληγιάννης, Δ/ντής ο Αριστ. Σαββίδης). Είχε 19 Συνεταιρισμούς. Συνεταιρικό σταφιδεργοστάσιο. Καταθέσεις σε αυτή δρχ. 517.580. Η δραστηριότητά της χαρακτηρίζεται ως «μέγιστη, πολυσχιδής, πραγματικώς καταπληκτική». (Βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 91,92. Και «Αγροτική Αυγή» Καλαμών, Ιανουάριος 1925 αναλυτικά).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' /1

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΕΝΙΑΙΑ ΔΡΑΣΗ ΟΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

1. Η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών.

Υφίσταται από το 1922 (βλ. τόμον Α' σελ. 486) η Συνομοσπονδία Συνεταιρισμών αλλά εργάζεται πολύ λίγο επειδή δεν ενισχύεται οικονομικά από τα λίγα μέλη της (Ενώσεις και Συνεταιρισμούς) και δεν διαθέτει καταρτισμένο προσωπικό.

Παρ' όλα αυτά οι ανάγκες πιέζουν και η ρευστότητα της κατάστασης (βλ. στο Υποκεφ. Α') κατά το 1924 δημιουργεί αιτήματα, αγροτοσυνεταιριστικές κινητοποιήσεις, ελπίδες.

Κατά τον Μάιο 1924 (Κυβέρνηση Αλ. Παπαναστασίου - Δημοκρατία) οργανώνεται στην Αθήνα από τη Συνομοσπονδία Συνεταιρισμών, με πρωτοβουλία μερικών Ενώσεων και διαφόρων αγροτικών συνεταιριστικών στελεχών, το Γ' Πανελλήνιο Αγροτικό Συνέδριο. Η Πρωθυπουργική προσφώνηση του Αλ. Παπαναστασίου αναφέρεται στο θέμα «η Κυβέρνηση και οι Συνεταιρισμοί» (βλ. Μ. Ρούνης στα «Θέματα Συνεταιρισμών» σ. 4130).

Στο Συνέδριο συζητήθηκε ευρύτατα, ανάμεσα στα άλλα, και το ζήτημα της ιδεολογικής και επαγγελματοσυνεταιριστικής οργάνωσης των συνεταιρισμών στις επαρχίες σε ιδεολογικούς Συνδέσμους καθώς και το θέμα αναδιοργάνωση της Πανελληνίας Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών με βάση εισήγηση του Θ. Τζωρτζάκη. Υποδεικνύεται με την εισήγηση του Θ. Τζωρτζάκη η ίδρυση τοπικών επαρχιακών ιδεολογικών - ελεγκτικών Συνδέσμων σε 2-3 περιφέρειες, για καλή οργάνωση και πειραματισμό, ώστε αργότερα να γίνει βαθμιαία εφαρμογή του θεσμού, οι δε Ενώσεις να περιοριστούν στον οικονομικό τομέα.

Παράλληλα στο Συνέδριο αυτό της νεαρής και ανοργάνωτης Πανελληνίας Συνομοσπονδίας συζητήθηκαν και όλα τα φλέγοντα τότε θέματα όπως το εθνικιστικό, σταφιδικό, καπνικό, αγροτική πίστη, αγροτική ασφάλεια, γεωργική φορολογία, τοπική αυτοδιοίκηση, λαϊκή εκπαίδευση, γεωργική εκπαίδευση, κλπ.

Για την αναδιοργάνωση της Συνομοσπονδίας συγκροτήθηκε τον Ιούνιο του 1924 Επιτροπή ειδικών. Η Επιτροπή κατάρτισε νέο σχέδιο καταστατικού με σαφέστερη διατύπωση και ουσιαστικές μεταβολές. (Συζήτηση του σχεδίου καταστατικού έγινε σε σύσκεψη της 26 Ιανουαρίου 1925).

Το παρακάτω πρωτότυπο έγγραφο (που απευθύνθηκε στα μέλη της Επιτροπής) αποτελεί ένα από τα σπάνια (ίσως το μοναδικό διασωζόμενο) αποδεικτικά στοιχεία για την ύπαρξη και ζωή κατά το 1924 της Πανελληνίας Συνομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών (με τίτλο, σφραγίδα, αριθμό πρωτοκόλλου, διεύθυνση, ημερομηνία, υπογραφή του προέδρου Χρ. Τερζόπουλου).

Βλ. αναλυτικά «ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 28 όπου και το σχέδιο καταστατικού της. (Βλ. και «Συνεταιριστής» 1936 σ. 66). Βλ. σχετικά και στο έτος 1925.

Κατά Σεπτέμβριο του 1924 βλέπουμε τη Συνομοσπονδία Συνεταιρισμών να μετέχει σε Επιτροπή του Υπ. Γεωργίας για τη συνεταιριστική νομοθεσία εκπροσωπούμενη από τον Δ. Μαργέτη ως «πληρεξούσιον Γενικών Γραμματέα της Συνομοσπονδίας των Γεωργικών Συνεταιρισμών» κατά την Υπουργική απόφαση (Βλ. στο Υποκεφ. Β').

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΩΡΓΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Το 1924 συνεχίζεται και εντείνεται η προσπάθεια του 1923 για την καλύτερη οργάνωση της αγροτικής πίστης.

Πρωτοβουλία αναλαμβάνει η αξιόλογη Εταιρία Κοινωνικών Επιστημών. Γο Δεκέμβριο 1924 γίνονται 2 δημόσιες συνεδριάσεις - συζητήσεις με παρουσία επιλεκτών προσώπων. Κατά την πρώτη συνεδρίαση (16 Δεκεμβρίου 1924) ο εισηγητής Β. Σιμωνίδης ανέπτυξε το ζήτημα αυτό (βλ. «ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 28) και μίλησαν οι Αλ. Παπαναστασίου (τ. Πρωθυπουργός) και Σπ. Χασιώτης (Δ/ντής της Ανωτέρας Γεωπονικής Σχολής). Κατά τη δεύτερη συνεδρίαση (29 Δεκεμβρίου 1924) μίλησε ο Σωκρ. Ιασεμίδης (Δ/ντής Γεωργικής Οικονομίας Υπ. Γεωργίας), που ήταν ο κύριος υποκινητής, από υπηρεσιακής πλευράς, του θέματος και που μονομαχούσε με την ανώτατη εκπροσώπηση της ΕΤΕ (Αλ. Κοριζής, Γ. Τρακάκης).

Ο Σωκρ. Ιασεμίδης (βλ. κείμενό του στην εφημ. «Δημοκρατία» 5.1.1925) εξέτασε τα προβλήματα:

Η ενάσκηση της αγροτικής πίστεως παρά της Εθνικής Τραπέζης και το σύστημα το ακολουθούμενο παρ' αυτής έχει μειονεκτήματα και ποία;

Είναι τα μειονεκτήματα αυτά σοβαρά και γιατί;

Ποία είναι η προτιμητέα οργάνωση της αγροτικής πίστης;

Ποίος είναι ο καταλληλότερος γι' αυτό κεντρικός οργανισμός;

Εάν είναι επείγουσα ή όχι η ανάγκη σύστασης τέτοιου οργανισμού.

Ατέλειες λεπτομερειακές δεν έθεσε για συζήτηση επειδή, όπως είπε, αυτές δεν οφείλονται στο σύστημα και προ πάντων επειδή διορθώνονται όταν περιέρχονται σε γνώση της κεντρικής υπηρεσίας της Τράπεζας, η οποία με ζήλο και επιμονή πάντα καταβάλλει προσπάθειες να άρει τις ατέλειες αυτές.

Η Εθνική Τράπεζα, είπε, αντικατέστησε τα γραμμάτια με ενεχυρόγραφα αμέσως μετά τη θέσπιση του θεσμού, από τις αρχές του 1921 και για τα δάνεια προς τους συνεταιρείους γεωργικών πιστωτικών συνεταιρισμών.

Αρνείται την εξόφληση ενεχυρογράφου συνταίρου που είναι αφερέγγυος κατά τη γνώμη της. Κατανέμει αυτή κυρίως, τα δάνεια προς τους συνεταιρείους και έτσι αντικατέστησε τα δάνεια προς το συνεταιρισμό (ως σώμα) και δίνει τα δάνεια με προσαγωγή από το συνεταιρισμό του ενεχυρογράφου ή του πλασματικού ενεχύρου του συνταίρου. Έτσι η Τράπεζα παρέχει συνήθως, κυρίως στα καπνοπαραγωγά μέρη, τα δάνεια ανάλογα με την έκταση την οποία καθέννας συνταίρος καλλιεργεί ή πρόκειται να καλλιεργήσει με βάση τις άδειες καλλιεργείες καπνού ή τις οκάδες καπνού που έχει στην κατοχή του κάθε συνταίρος.

Το σύστημα αυτό, τόνισε, έχει τα εξής σοβαρά μειονεκτήματα:

Ο συνταίρος που έχει μεγαλύτερη ανάγκη δεν μπορεί να πάρει δάνειο περισσότερο από ό,τι ορίζεται στο στρέμμα, δεν μπορεί να επωφεληθεί της πιστωτικής επιφάνειας άλλου, ο οποίος δεν θα είχε τώρα ανάγκη από δάνειο. Δεν υποστηρίζονται επομένως οι ανίσχυροι οικονομικά, σύμφωνα προς το σκοπό του Συνεταιρισμού και δεν χρησιμοποιείται η αλληλεγγύη μεταξύ τους, το κύριο στοιχείο του Συνεταιρισμού. Έτσι δεν είναι δυνατό να αποκλεισθούν από δάνεια αυτοί που δεν έχουν ανάγκη, δεν είναι δυνατό να αποκλεισθούν οι σπάταλοι,

μέθυστοι, χαρτοπαίκτες και εκείνοι που θα χρησιμοποιήσουν τα χρήματα για άλλους σκοπούς μη γεωργικώς παραγωγικούς. Και δεν είναι δυνατό να καταμερισθούν τα δάνεια, από το Συνεταιρισμό, ανάλογα με τις ανάγκες, τις προθέσεις και την καλή πίστη καθενός συνταίρου.

Με αυτό τον τρόπο λείπουν τα πλεονεκτήματα των γεωργικών Συνεταιρισμών τα συναφή προς τη στενή περιφέρεια, λείπει η συνείδηση της αλληλεγγύης, η ευθύνη της αυτοδιοίκησης, η διαπαιδαγώγηση του Διοικητικού Συμβουλίου και των συνταίρων και η αντίληψη ότι είναι μόνοι οι συνεταιρισμοί υπεύθυνοι για τις πράξεις τους.

Όχι μόνο εμποδίζεται η ανάπτυξη της συνεταιρικής συνείδησης αλλά απεναντίας παρουσιάζεται έτσι και έδαφος χειρότερης διαπαιδαγώγησης και ανηθικοποίησης των συνταίρων, διότι οι συνταίροι συνηθίζουν στη σπατάλη και τη διαφθορά και πολλοί συνταίροι με το πλασματικό ενέχυρο γίνονται έμποροι, αγοράζοντας και ενεχυριάζοντας τα καπνά άλλων συνταίρων ή και άλλων παραγωγών. Τέλος ζητούνται, μερικές φορές, ενεχυρόγραφα και σε δάνεια για αγορά εργαλείων για κοινή χρήση των συνταίρων και έτσι ελαττώνεται με το ενεχυρόγραφο η αλληλέγγυος προσωπική πίστη αντί να αυξάνει με αυτό.

Και ακόμα, παρατήρησε, τα διδόμενα με ενεχυρόγραφο και πλασματικό ενέχυρο δάνεια, δεν διαφέρουν εάν δίδονται απ' ευθείας στους ιδιώτες ή στους συνεταιρισμούς. Έτσι η Εθνική Τράπεζα έδωσε ισόποσα σχεδόν δάνεια και σε ασυνεταιριστούς γεωργούς.

Οι λόγοι για τους οποίους η Εθνική Τράπεζα αντικατέστησε τα προς συνεταιρισμούς (ως σώμα) χορηγούμενα δάνεια, με δάνεια προς συνταίρους με τη μεσολάβηση του συνεταιρισμού, δεν μπορεί να είναι βέβαια η μέχρι τότε πείρα, αφού ουδεμία καθυστέρηση είχε παρατηρηθεί στους συνεταιρισμούς ενώ είχαν παρατηρηθεί καθυστερήσεις 33% στα δάνεια προς ιδιώτες (ούτε το Κράτος που χορηγούσε σε συνεταιρισμούς μέχρι και το 1920 δάνεια, απ' ευθείας προς αυτούς ως σώματα, για την αγορά θείου και θειϊκού χαλκού, είχε καθυστερήσεις. Το σύστημα δε αυτό ακολουθούμε, είπε, και στη Γεωργική Τράπεζα Μακεδονίας και Ηπείρου που διέθεσε εφέτος τα διαθέσιμά της των 7 εκατ. δρχ. σε δάνεια προς γεωργικούς συνεταιρισμούς με γραμμάρια του Συνεταιρισμού, δηλ. στο νομικό πρόσωπο.

Αλλά η Εθνική Τράπεζα εξήτησε την εφαρμογή του νέου συστήματος με τα επιχειρήματα ότι τα Διοικητικά Συμβούλια αγνοούν την καλύτερη διάθεση, ότι δεν υπήρχε καθαρή συνεταιριστική συνείδηση, ότι οι προσωπικές συμπάθειες στους μικρούς τόπους είναι ο μόνος οδηγός των διοικούντων τους συνεταιρισμούς κατά τη χορήγηση των δανείων, ότι δεν ήταν ακόμα επαρκής η ανάπτυξη της προσωπικής πίστης.

Όμως, υποστήριξε, το Υποκατάστημα της Τράπεζας δεν είναι δυνατό να είναι σε καλύτερη θέση από το Διοικ. Συμβούλιο του τοπικού Συνεταιρισμού, να είναι σε πλήρη γνώση της οικονομικής κατάστασης, της καλής πίστης και πρόθεσης του συνταίρου, των αναγκών αυτού και της καλής χρησιμοποίησης του δανείου, διότι αυτά είναι τα κύρια πλεονεκτήματα του Συνεταιρισμού και όταν αυτά λείπουν ο Συνεταιρισμός είναι περιττός και η αλληλέγγυα ευθύνη αναγκάζει τον συνεταιρισμό να εφαρμόζει τα παραπάνω.

Η Εθνική Τράπεζα, επειδή δεν μπορούσε να κάνει τον έλεγχο της φερεγγυότητας των Συνεταιρισμών όταν αυτοί αυξήθηκαν, προτίμησε να στηρίζεται σε πληροφορίες των διοικούντων για τους συνταίρους παρά σε πληροφο-

ρίες για τους συνεταιρισμούς τους, επειδή έτσι θα μάθαινε καλύτερα την αλήθεια. Όταν τα Διοικ. Συμβούλια δεν είχαν το θάρρος να αρνηθούν δάνειο σε μερικούς συνεταιίρους έπρεπε να καλυφθούν πίσω της. Όμως αυτό ακριβώς τους διαπαιδαγωγεί κακώς. Όπου το Διοικητικό Συμβούλιο δεν έχει το θάρρος να κανονίσει μόνο του ζήτημα σπουδαιότατο, αναγόμενο στο κυριότερο έργο του, εκεί συνεταιρισμός δεν υπάρχει.

Με το νέο σύστημα, τόνισε, απομακρυνόμαστε από τον ίδιο δρόμο στον οποίο δυσκολότατα θα επανέλθουμε, αφού οι Συνεταιρισμοί διαπαιδαγωγούνται έτσι κακώς.

Βέβαια η Εθνική Τράπεζα, που απόβλεπε, με τις ευγενείς προσπάθειές της, στην αύξηση των χορηγήσεών της σε αγροτικά δάνεια, δεν υπελόγισε ότι μπορεί να επέλθει έτσι βλάβη στη συνεταιριστική αλληλεγγύη και συνεταιριστική συνείδηση και επομένως στην οργάνωση της αγροτικής πίστης, που, απαραίτητα, πρέπει να χρησιμοποιεί την αλληλεγγύα ευθύνη και τα λοιπά πλεονεκτήματα των Συνεταιρισμών.

Πρότεινε τελικά ο Σ. Ιασεμίδης να ανοίγεται, στο τέλος κάθε έτους, ορισμένη πίστωση για κάθε συνεταιρισμό σε τρεχούμενο λογαριασμό, και να χορηγούνται τα δάνεια με γραμμάτια του νομικού προσώπου του Συνεταιρισμού.

Πρόσθετα δάνεια θα χορηγούνται με ενεχυρόγραφα. Επίσης να δίνονται άλλα δάνεια, με ενέχυρο των προϊόντων ή μηχανών που θα υπάρχουν στις αποθήκες του Συνεταιρισμού. Και ακόμα ενυπόθηκα δάνεια για τους Συνεταιρισμούς (νομικά πρόσωπα).

Σπουδαιότατο ακόμα είναι, είπε, το ζήτημα των καταθέσεων στους Συνεταιρισμούς, το οποίο ελάχιστα προάγεται. Εις τούτο συντελεί και ο τρόπος της χορήγησης των δανείων παρά της Εθνικής Τράπεζας, επειδή με τον κλονισμό της πεποίθησης στην ικανότητα ή ευθύτητα των διοικούντων τους Συνεταιρισμούς, μειώνεται η ζωτικότητα και η δράση τους και ο αγώνας που πρέπει να αναλάβει το Διοικ. Συμβούλιο για την προσέλκυση καταθέσεων.

Ο τρόπος της παροχής των δανείων που εφαρμόζεται στους τοπικούς γεωργικούς Συνεταιρισμούς εφαρμόζεται και για τους Κεντρικούς (Ενώσεις). Και εδώ η Ένωση περιορίζεται να συλλέγει και προσάγει τα ενεχυρόγραφα των συνεταιίρων των Συνεταιρισμών της. Έτσι και οι Ενώσεις αδιαφορούν για τη φερεγγυότητα των Συνεταιρισμών, και παραμελούν ένα από τα κυριότερα έργα τους, τον έλεγχο των Συνεταιρισμών - μελών τους.

Επειδή όμως και στην καλύτερη οργάνωση, είτε πάντοτε, είτε ορισμένες εποχές του έτους, τα κεφάλαια των Συνεταιρισμών και οι καταθέσεις δεν επαρκούν για τις ανάγκες της αγροτικής πίστης, όλα τα προηγμένα, συνεταιριστικά, κράτη μερίμνησαν για τη σύσταση κεντρικού οργανισμού για να ενισχύει την εξέλιξη της οργάνωσης της αγροτικής πίστης από τη βάση.

Οι Οργανισμοί αυτοί ήταν ανάλογοι προς το χρόνο που δημιουργήθηκαν.

Ποτέ δεν έλειψε και εδώ η πρόθεση για σύσταση ειδικού Οργανισμού για την αγροτική πίστη (ειδική Αγροτική Τράπεζα).

Και πρέπει, τόνισε, να συσταθεί ειδική Αγροτική Τράπεζα για τους εξής λόγους:

1. Διότι η εκδοτική τράπεζα δεν είναι διαρκώς σε θέση να ενισχύει την αγροτική πίστη δεσμεύουσα τα κεφάλαιά της σε εργασίες μακράς διάρκειας.
2. Διότι ο οργανισμός της Εθνικής Τράπεζας δεν είναι εκείνος που αρμόζει για την ανάπτυξη της αληθινής συνεταιρικής οργάνωσης και της συνεταιρικής αλληλεγγύης. Ο τρόπος της χορήγησης των δανείων, συναφής προς τον

οργανισμό της ΕΤΕ, εμποδίζει την ανάπτυξη της συνεταιριστικής συνείδησης και κατευθύνει την οργάνωση σε στραβό δρόμο.

3. Διότι δεν μπορεί να βοηθήσει τη συρροή καταθέσεων στους συνεταιρισμούς και εμποδίζει τη δράση τους ως υγιών συνεταιρισμών.

4. Διότι τα αποταμιεύματα δεν πρέπει να συγκεντρώνονται στην Εθνική Τράπεζα όπου πολλά μένουν αχρησιμοποίητα.

5. Διότι είναι ορθό πολλά αποταμιεύματα, όσο το δυνατό περισσότερα, να εισέρχονται είτε δια των συνεταιρισμών, είτε δια της Αγροτικής Τράπεζας, απ' ευθείας και χωρίς τη μεσολάβηση της Εθνικής, στην εξυπηρέτηση της αγροτικής πίστης.

6. Διότι πρέπει οι διαφορές τόκων μεταξύ καταθέσεων και δανειών, να παραμένουν υπέρ του ειδικού Οργανισμού και των γεωργικών Συνεταιρισμών. Τότε και εάν οι διαφορές αυτές είναι μεγάλες, δεν θα γεννούν παράπονα όπως γεννούν σήμερα.

7. Διότι με την Αγροτική Τράπεζα θα μπορούσαμε να συνδέσουμε την αγροτική πίστη με την αγορά του χρήματος και θα την εξασφαλίσουμε καλύτερα παρά με συμβάσεις που θα προβλέπουν είτε για τη σταθεροποίηση των ποσών είτε για τη μείωση του τόκου, συμβάσεις για τις οποίες τα Κράτη αναγκάζονται σε γενναίες υποχωρήσεις.

8. Πρέπει να συσταθεί Αγροτική Τράπεζα διότι θα παράσχει στους Γεωργικούς Συνεταιρισμούς κάθε είδος πίστης, ακόμα και ενυπόθηκης.

9. Διότι η Τράπεζα αυτή θα διευκολύνει την πώληση γεωργικών προϊόντων (σταφίδας, καπνού κλπ.) από κοινού και θα βοηθήσει, με σύσταση ειδικών ιδρυμάτων έρευνας και προπαγάνδας, στην παραγωγή και κατανάλωση αυτών. Και επίσης θα διευκολύνει την προμήθεια γεωργικών ειδών από κοινού.

10. Πρέπει, τέλος, τόνισε, να ιδρυθεί Αγροτική Τράπεζα για να καταστήσουμε τους γεωργούς ικανούς να εφαρμόσουν τελειότερες τεχνικές μεθόδους στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, να τους καταστήσουμε περισσότερο οικονομικούς, να τους διαπαιδαγωγήσουμε ηθικά με την κατανόηση της σημασίας και της ανάγκης της ειλικρίνειας, της αλληλεγγύης, της αυτοδιοίκησης, από τις οποίες θα απορρέυσει βαθμηδόν η πλήρης οικονομική και ηθική ανεξαρτησία του γεωργού.

Για τους λόγους αυτούς και αυτή η Εθνική Τράπεζα, —είπε— δεν είναι αντίθετη προς τη σύσταση ειδικής Αγροτικής Τράπεζας. Η σπουδαιότερη αντίρρησή της είναι ότι δεν είναι σήμερα η στιγμή κατάλληλη για τη σύστασή της. Και η σπουδαιότερη δικαιολογία της ζητούμενης αναβολής είναι ότι δεν θα ευρεθούν αμέσως τα κεφάλαια τα οποία διαθέτει σήμερα η Εθνική Τράπεζα ως και ότι δεν υπάρχει ακόμα η απαραίτητη εκ των κάτω καλώς λειτουργούσα οργάνωση.

Και απαντά:

Όσον αφορά στα κεφάλαια, η Τράπεζα δεν θα είναι απλό Ταμείο (όπως οι σημερινές Γεωργικές Τράπεζες Μακεδονίας, Ηπείρου κλπ. που δεν μπορούν να διαθέσουν για δάνεια περισσότερα από τα κεφάλαιά τους), αλλά θα είναι Οργανισμός πραγματικής Τράπεζας, ώστε με λίγα, σχετικά, κεφάλαια να κάνει μεγάλο κύκλο εργασιών πολύ πολλαπλάσιο από τα κεφάλαιά της. Έτσι εργάζονται όλες οι Τράπεζες και οι ξένες Αγροτικές Τράπεζες. Με τη σύσταση δε της Αγροτικής Τράπεζας, δεν εννοούμε να αποστερήσουμε την Εθνική Τράπεζα από την ενίσχυση της αγροτικής πίστης. Θα μπορεί και αυτή να δράσει περισσότερο, ευκολότερα και με θετικότερα αποτελέσματα.

Αλλά αναβάλλοντας τώρα, την ίδρυση —τόνισε— για το λόγο αυτό, γιατί δεν θα αναγκασθούμε να αναβάλουμε και κατά τα επόμενα έτη; Μήπως θα ευρεθούν

τότε ευκολότερα τα κεφάλαια ή θα ελαττωθούν οι ανάγκες της γεωργίας;

Όσον αφορά στην αντίρρηση, ότι δεν υπάρχει ακόμα η απαραίτητη εκ των κάτω καλή οργάνωση και επομένως πρέπει να αναμείνουμε αυτή για να συστήσουμε τότε την Αγροτική Τράπεζα, εγώ τουλάχιστον φρονώ (λέγει ο Ιασεμίδης) ότι όσο περισσότερο αναβάλλουμε, τόσο περισσότερο θα αναμένουμε, επειδή απομακρυνόμαστε συνεχώς από την ορθή οργάνωση της αγροτικής πίστης, από την αντίληψη δηλαδή της αλληλέγγυας ευθύνης και τη συνεταιριστική συνείδηση.

Είναι εκτός αμφιβολίας, κατέληξε, ότι αν είχε ιδρυθεί από ετών (π.χ. από το 1914 όταν ψηφίσθηκε ο νόμος περί συνεταιρισμών και έγινε η σύμβαση κράτους — ΕΤΕ), σήμερα η Αγροτική αυτή Τράπεζα θα ήταν κολοσσός και η συνεταιριστική οργάνωση εδραία.

Όσο αναβάλλουμε τόσο χειρότερα και για ένα άλλο ακόμα λόγο: Διότι οι εκπλησσόμενοι από τα διατιθέμενα για τις αγροτικές χορηγήσεις ποσά της Εθνικής Τράπεζας, ικανοποιούμενοι από αυτά, παραβλέπουν τη βαθύτερη εξέταση της οργάνωσης της αγροτικής πίστης. (Για τη συνέχεια της συζήτησης βλ. στο Υποκεφ. Ζ' του 1925).

Στοιχεία για τις χορηγήσεις της ΕΤΕ στη γεωργία κατά το 1924, με ανάλυση κατά Γεωγραφικά Διαμερίσματα βλ. στο Υποκεφ. Ζ' του 1925 (όπου στοιχεία για τα έτη 1921-1925).

Καπνά: Όλη η οικογένεια στη δουλειά. (περιφέρεια Καβάλας).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄
ΒΑΣΙΚΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Για το Γ΄ Πανελλήνιο Αγροτικό Συνεταιριστικό Συνέδριο και τα θέματά του, βλ. παραπάνω στο Υποκεφ. ΣΤ΄/1(*)).

Εκτός από τις συζητήσεις - ενέργειες - πιέσεις του Γ΄ Πανελληνίου Αγροτικού Συνεδρίου γίνονται το 1924 και ειδικές προσπάθειες για την πιστωτική ενίσχυση των εφédρων και των αναπήρων πολέμου αγροτών με τη μερική εγγύηση του Κράτους ώστε να ελαυξηθεί η πιστωτική τους ικανότητα. Επίσης για καθορισμό μεσοπρόθεσμου χρόνου στην εξόφληση των δανείων τους. Βλ. αναλυτικά «ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 19 όπου και σχετική εισήγηση του Β. Χατζηλία στη συνεδρίαση της Βουλής της 13.12.1924. Την πρόταση αυτή βρίσκει σωστή ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως Ανδρ. Μιχαλακόπουλος και μάλιστα τη διευρύνει σε θέμα ανάγκης γεωργικής αποκατάστασης των εφédρων.

— Το 1924 το Κράτος, έπειτα από απαίτηση των σταφιδοπαραγωγών (κυρίως των συνεταιρισμών σταφιδοπαραγωγών), εξαγόρασε το προνόμιο της Ενιαίας (Εταιρείας για προστασία της σταφίδας) και στη συνέχεια (τον Αύγουστο 1924) ανάθεσε προσωρινά τη διαχείριση της σταφίδας, για το έτος 1924/1925, στην ΕΤΕ μέχρις ότου «συσταθεί ίδια και αυτοτελής προς προστασίαν της σταφίδος οργάνωσις» χωρίς επιβάρυνση του Κράτους (βλ. στο 1925).

— Το 1924 ιδρύθηκε η Αγροτική Συνομοσπονδία Ελλάδας για αντίδραση στην ανακοπή της αγροτικής μεταρρύθμισης επί Κυβερνήσεων Μιχαλακοπούλου και Παγκάλου. Αρχική βάση της Συνομοσπονδίας ήταν ο αγροτικός προσφυγικός κόσμος και οι ειδικοί Συνεταιρισμοί ακτημόνων (όχι οι λοιποί). Το Δ.Σ. της εκλέχτηκε το 1925 (βλ. στο Η΄ του 1925).

— Διάφορες άλλες τοπικές ενέργειες των Ενώσεων Συνεταιρισμών για αγροτικά προβλήματα βλ. και στο Υποκεφ. ΣΤ΄.

(*) Όπως γράφει ο Χρ. Τερζάκης, το 1924 το Γ΄ πανελλήνιο Συνεταιριστικό - Αγροτικό Συνέδριο που έγινε στην Αθήνα, θυμήθηκε την αγροτική πολιτική του Καποδίστρια «... και εις ένδειξιν τιμής και ευγνωμοσύνης, απέφασισε να αναρτηθῆ ἡ εἰκὼν του εἰς ὄλους τοὺς Ἀγροτικούς Συνεταιρισμοὺς τῆς Ἑλλάδας, ἀλλὰ ἀτυχῶς, ὅπου δὲν ὑπάρχει συνειδητὴ ἐκτελεστικὴ ἐκπροσώπηση τῶν ἀποφάσεων, τὰς καλύπτει ὁ πέπλος τῆς λήθης». Ὁ ἴδιος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι στὸ Συνέδριο παρίστατο ἡ τότε Κυβέρνηση ὀλόκληρη, ἐξετέθη ἡ ἀγροτικὴ πολιτικὴ τοῦ Καποδίστρια καὶ ὅλοι οἱ σύεδροι ὄρθιοι, μετὰ σιγὴν ἐνὸς λεπτοῦ, τῆ προτάσει τοῦ Φιλ. Δραγοῦμη, ἀποφάσισαν νὰ ἀναρτηθῆ ἡ εἰκόνα... (βλ. σελ. 44 «Πρόοδος και Πολιτισμός»).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄
ΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

1. Γενικά στοιχεία

Κατά το 1924 παρατηρείται μεγάλη εξέλιξη των αστικών συνεταιρισμών. Ιδρύθηκαν 463 νέοι Συνεταιρισμοί. Η εικόνα τους είναι η ακόλουθη:

Κατηγορίες	Υπάρχοντες τέλος 1923	Ιδρυ- θέντες	Διαλυ- θέντες	Αύξηση κατά το 1924	Υφιστάμενοι στο τέλος 1924
Πιστωτικοί	10	16	-	16	26
Προμηθευτικοί	19	8	-	8	27
Παραγωγικοί	231	215	-	215	446
Καταναλωτικοί	102	3	-	3	105
Οικοδομικοί	24	219	-	219	243
Διάφοροι	5	2	-	2	7
Σύνολο	391	463	-	463	854

Τεράστια είναι η αύξηση των οικοδομικών Συνεταιρισμών έπειτα από τα ληφθέντα νομοθετικά μέτρα «περί ανεγέρσεως ευθηνών οικιών», για τους δημόσιους υπαλλήλους και αξιωματικούς (βλ. στο Υποκ. Β΄). «'Επί τών αποτελεσμάτων τής κινήσεως ταύτης είναι εϊσέτι πρόωρον νά όμιλήσωμεν» γράφει «ο Συνεταιριστής» το 1925.

Σοβαρότατη είναι και η αύξηση των αστικών παραγωγικών Συνεταιρισμών (διπλασιασμός τους).

Η κίνηση των αστικών Συνεταιρισμών παρατηρείται κυρίως στην Αθήνα - Πειραιά αλλά και σε 28 άλλους Νομούς (αναλυτικά στοιχεία κατά Νομούς και κατά είδη Συνεταιρισμών βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σελ. 27).

2. Ιστορική επισκόπηση από τον Αλ. Σβώλο για τους αστικούς.

Χαρακτηριστική ιστορική επισκόπηση για τους αστικούς συνεταιρισμούς στο τέλος του 1924, μας δίνει ο τότε υφηγητής Αλ. Σβώλος (με βάση και πληροφορίες από τον τότε αρμόδιο τμηματάρχη του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας Συμεών) σε βαθυστόχαστο κείμενό του δημοσιευμένο στο πρώτο τεύχος του περιοδικού «ο Συνεταιριστής» (1925 σ. 3).

Γράφει επιγραμματικά και με σοφές παρατηρήσεις - κρίσεις - προβλέψεις:

« Η πρόοδος τών αστικών συνεταιρισμών δέν παρουσιάζει παρ' ήμίν ούτε τήν σταθερότητα, ούτε τήν φυσικότητα ούτε και τήν έν γένει σημασίαν τήν όποίαν παρουσιάζει ή ανάπτυξις τών γεωργικών συνεταιρισμών...

... Οί μέχρι σήμεραν ιδρυθέντες άστικοί συνεταιρισμοί είναι 866, κατανεμόμενοι ως εξής:

Παραγωγής (έργασίας)	446
Καταναλώσεως και Προμηθευτικοί	150
Οικοδομικοί	238
Πιστωτικοί	26
Συγκοινωνίας	3
Αλληλασφαλιστικοί	3

Έκ τών συνεταιρισμών τούτων διελύθησαν έπισήμως, δυνάμει δηλ. αποφάσεων Γεν. Συνελεύσεων 32

ήτοι:

Παραγωγής	11
Καταναλώσεως	18
Πιστωτικοί	3

Έκ τών ύπολειπομένων πόσοι άκριβώς είναι έν άδρανεία δέν κατώρθωσα νά μάθω.

Η άστική συνεταιριστική κίνησις ή όποία θεωρητικώς άρχίζει από του νόμου 602... πραγματι λαμβάνει κάποιαν ανάπτυξιν κυρίως από του 1917 και κατά μέγα μέρος από λόγους συμπτωματικούς. Αί έπιστις στικαί δυσκολία... και ή άκριβεια τής ζωής υπήρξαν τά αίτια τής ραγδαίας, άλλ' εφημέρου δυστυχώς αναπτύξεως τών καταναλωτικών. Τήν ανάπτυξιν αυτήν ηνύνησε τό Κράτος, δηλ. κυρίως ειπείν τό 'Υπουργείον τής 'Εθνικής Οικονομίας (1917-1920),

έτερομερώς έννοείται, και μέ όλην τήν έλλειψιν συντονισμού τών κρατικών ενεργειών ή όποια δυστυχώς ύπάρξει τó βράαθρον έντός του όποιου καταποντίζονται έλλείψει κοινής συνειδήσεως ισχυράς, τόσο ώραιόι θεσμοί παρ' ήμιν, θαυματοργούντες εις όλα τά άλλα μέρη του κόσμου και τής Βαλκανικής... Έξαιρετικώς δύνανται νά μνημονευθοϋν ώς επίσημους:

1) Ο εργατικός προμηθευτικός συνεταιρισμός Πειραιώς, μέ μέλη 3.500 και περιουσίαν περί τά 2.500.000 δρχ. Ο συνεταιρισμός ούτος γεννηθείς μέ μεγάλη όνειρα άπερρόφησεν ενεργείας και δραστηριότητα ή όποια ήμπορούσε νά άποδώσει πολύ στερεώτερα άποτελέσματα: Κατωρθώθη διά προσπαθειών τεραστίων νά άνεγειρη ή συνεταιρισμός ούτος θανάσιον έργοστάσιον άρτοποιίας και μακαρονοποιίας μέ τελείας μηχανικές εγκαταστάσεις - έργον τό όποιον θά ήμπορούσε νά άναδείξει τόν εργατικόν μας πολιτισμόν ύπέρ πάν άλλο. Έν τούτοις τό ώραιόν αυτό οικοδόμημα έπαυχθέν επί τριετίαν δι' άνάγκας τής στρατιωτικής ύπηρεσίας, άπεδόθη έσχάτως μόλις, μέ μεγάλας ώς ήτο έπόμενον ζημίας, τό δέ Ύπουργείον τών Στρατιωτικών, τό όποιον δέν φειδωλεύεται συνήθως προς τούς έχοντας λαμβάνει χορηγητάς και προμηθευτάς του, εύρε πρόπον νά δείξη όλην τήν φιλαργυρίαν του εις βάρος του συνεταιρισμού τούτου. Ίδου ή συνέχεια τής εργατικής μας πολιτικής!

2) Η «λαϊκή» Θεσσαλονίκης μέ μέλη 2.200 και περιουσίαν 440.000 δρχ.

Συμπτωματική επίσης ύπήρξεν ή ανάπτυξις -σωστή έλεφαντίας- ένός είδους τών συνεταιρισμών παραγωγής (εργασίας), τών συνεταιρισμών δηλαδή άρβυλοποιίας και πεδιλοποιίας. Έπί του συνόλου τών άστικών συνεταιρισμών, οι συνεταιρισμοί άρβυλοποιίας και πεδιλοποιίας άνέρχονται σέ 27,6% και εις 53,8% επί του συνόλου τών συνεταιρισμών παραγωγής. Η δημιουργία αυτή τών συνεταιρισμών άρβυλοποιίας έτροφοδοτήθη άρχικώς από τήν άνάγκην τής δι' άρβυλών ύποδησεως του Στρατού και τής Χωροφυλακής και από τήν επικράτησιν τής όρθής κατ' άρχήν πολιτικής, νά προμηθεύεται τό Κράτος τό είδος τούτο έντός τής χώρας, αντί νά εξάγη τό χρέμα του εις τάς άγοράς του έξωτερικού προς άνεφοδιασμόν του στρατεύματος. Άλλ' ή περαιτέρω τερατώδης πολλαπλασιασμός τών συνεταιρισμών τούτων είναι μία τών αίσχρών σελίδων τής τελευταίας ήμών έσωτερικής ιστορίας και μία κηλίδ τής κατά τά λοιπά λευκής ιστορίας του Ύπουργείου τής Έθνικής Οικονομίας, τό όποιον ήνέχθη, υπό τήν σκιάν του ευεργετικώτερου τών νεοελληνικών νόμων, νά βλαστήση και νά γιγαντωθή ένας πρωτοφανής έμπαιγμός του Κράτους, τών εργατών, του Δημοσίου Ταμείου και τής ιδέας του συνεταιρισμού. Άποδίδων μεγάλην σημασίαν εις τό είδος αυτό τών άστικών συνεταιρισμών, τό όποιον υπό άλλους όρους είναι εκ τών μάλλον άξίων ένθαρρύνσεως και προαγωγής, θέλω άσχοληθής εις άλλο άρθρον...

Τέλος συμπτωματική κατά τό πλείστον είναι ή ανάπτυξις και τών οικοδομικών συνεταιρισμών. Έκ του συνόλου αυτών, οι 200 ήτοι 84% είναι συνεταιρισμοί δημοσίων ύπαλλήλων, ίδρυθέντες έσχάτως υπό τό κέντρισμα του νομοθετικού διατάγματος του Μαΐου 1923 περί άνεγέρσεως ευθιτών κατοικιών. Άξίζει νά μάς άπασχολήση κάποτε ιδιαίτερος και τό είδος αυτό τών συνεταιρισμών έν συνδυασμόν προς τό πρόβλημα τής ευθιτής κατοικίας, εις τήν λύσιν του όποιου άσφαλώς δύνανται νά προσφέρη και ή συνεταιρισμός

συμβολήν τινά...

Συνεταιριστική κίνησις, άξια ιδιαίτερας εκτιμήσεως είναι ή τών συνεργατικών Πειραιώς. Εις τό σημείον αυτό πρέπει νά αναφέρωμεν:

1) Τήν συνεργατικήν τών εργατών του λιμένος μέ μέλη 666 περιουσίαν 1.312.898 δρχ. και έτήσιον κύκλον εργασιών 25.000.000 περίπου δρχ.

2) Τήν συνεργατικήν τών γαιανθρακεργατών, μέ μέλη 800, περιουσίαν 400.000 δρχ. και κύκλον εργασιών 7.780.000 περίπου δρχ.

3) Τήν συνεργατικήν τών σιτεργατών μέ μέλη 361, περιουσίαν δρχ. 654.454 και κύκλον εργασιών 35.000.000 περίπου δρχ.

4) Τήν συνεργατικήν άμαξοκαρραγωγών μέ μέλη 100, περιουσίαν 300.000 δρχ. και κύκλον εργασιών περίπου 10.000.000 δρχ.

Αι συνεργατικά αυτά, παρά τά μεγάλα έλαττώματα τής διοικήσεως και τής διαχειρίσεως αυτών, παρά τάς ποικίλας καταδρομάς άς ύπέστησαν παγιδευόμενα διαρκώς υπό τών εργολάβων ούς έπληξε κυρίως ή ύπαρξις των, παρά τήν ισχυράν άκόμη πολεμικήν του έμπορικού κόσμου, εις όν επέβλεπαν πολλάκις όρους βαρείς, αλλά κατά βάθος δικαίους, κατώρθωσαν όχι μόνον νά επιζήσουν μέχρι σήμερον, αλλά και νά άναπτύσσονται διαρκώς. Ηνδρόθησαν εις βαθμόν ώστε νά μη φοβούνται κλονισμούς. Τούτο όφείλεται πρό παντός εις τήν γένεσιν τών συνεταιρισμών αυτών, ή όποια έλάχιστα ύπήρξε συμπτωματική, τούναντίον δέ άπόρροια φρασικωτάτης εξελίξεως έν τή συνειδήσει του εργατού, όστις αντίληφθεις μίαν ήμέραν ότι ή εργολάβος παρ' ου άπειμιζάτο, ήτο ύποκειμενον κατά κανόνα κατώτερον και τής περιφοροήσεως του έμπορου ή του καταναλωτού έν γένει, έσκέφθη νά γίνη ή ίδιος εργολάβος αυτού. Βεβαίως ή διαφροσιτική προπαγάνδα ή όποια και από φίλους τής εργατικής όργανώσεως και από τάς άμοδιάς ύπηρεσίας του Ύπουργείου τής Έθν. Οικονομίας ήσκήθη εις τό σημείον αυτό, έχρησίμεισε πολύ διά νά ένθαρρυνθή ή δειλός συνήθως εργατής προς τήν νέαν όδόν τής άπελευθερώσεως του. Πρέπει μάλιστα διά τήν ιστορίαν νά σημειωθή ότι εκ παραλλήλου προς τούς οικτρους άντιπροσώπους τής εκμεταλλεύσεως, κατά τών συνεργατικών τούτων έββαλλαν και ίσως βάλλουν άκόμα και οι άδιάλλακτοι του «κομμουνιστικού κόμματος» θεωρούντες ότι αι όργανώσεις αυταί τών εργατών «νοθεύουν» τόν προλεταριακόν άγώνα. Η διατήρησις όμως τών συνεταιρισμών τούτων άκμαίων μέχρι σήμερον πιστοποιεί ότι κατέστη συνειδήσις εις τούς εργατάς ή άνάγκη αυτών. Αν δέ δέν εξηπλώθησαν αι συνεργατικά αυταί εις όλους τούς λιμένες τής χώρας, τούτο όφείλεται εις τό ότι εις άλλους μέν λιμένες τά επαγγελματικά σωματεία έντελούν τό έργον τών συνεταιρισμών του είδους τούτου, εις τούς ύπολοίπους δέ δέν ύπάρχει εργασία και δή συνεχής ώστε νά συντηρήση επιχείρησιν οίαν άποτελεί ή συνεργατική. Έκ τών επαρχιακών έν τούτοις όργανώσεων του είδους τούτου άξίζει νά σημειώσω τόν συνεταιρισμόν εργατών θάλάσσης Πατρών, μέ μέλη 300, περιουσίαν 1.000.000 δρχ. και κύκλον εργασιών 5.000.000 περίπου δραχμών.

Έκ τών λοιπών άστικών συνεταιρισμών άξίζει επίσης νά μνημονευθοϋν

1) ή εργατικός νοσηλευτικός συνεταιρισμός, ούπινος μετέχουν 14 εργατικά σωματεία, μέ περιουσίαν 200.000 δρχ. και κύκλον εργασιών περί τό 1.000.000 δραχμών και

2) ο πιστωτικός συνεταιρισμός Λαμίας με μέλη 1200 και περιουσίαν περί τὰ 2.000.000 δραχμών.

Ο άνασκοπών τήν κίνησιν τών άστικών συνεταιρισμών ... θά όμολογήσῃ ότι τό είδος τουτο ... δέν ένεκλιματίσθη άκόμη. Βεβαίως ή φύσις του άστικού συνεταιρισμού είναι λεπτοτέρα. Άπαιτεί και οικονομικάς προϋποθέσεις ειδικάς, αλλά πρό πάντων ψυχικάς άρετάς άνωτέρας. Ο άστικός συνεταιρισμός οιασδήποτε μορφής είναι τό δοκιμαστήριον πῦρ όλων εκείνων τών ήθικών ιδιοτήτων έφ' ών έδράζεται αλλά τάς όποίας και άναπτύσσει έν τῷ όμαδικῷ βίῳ έν γένει ο συνεταιρισμός: τής άλληλεγγύης, τής μεθόδου, τής ύπομονής. Είς τόν άτομικόν χαρακτήρα του "Έλληνοσ τών άσσεων βεβαίως δυσκολώτερα θά ένσταλαχθοῦν αι ύπέρτεραι αυτά άρεται, τάς όποίας δέν έχει δυστυχώς ως ένστικτα. Άλλά τουτο δέν σημαίνει τίποτε διά τό μέλλον. Είναι άναμφιβόλον ότι, όπως ένεκλιματίσθησαν οι άγροτικοί συνεταιρισμοί, θά έπιτύχουν και θά διαδο-

θοῦν και οι άστικοί. Χρειάζεται βέβαια κάποιο πρόγραμμα εργασίας διά τήν έπιτυχίαν αυτήν, και πρέπει να συνεργασθῇ προς τουτο τό Κράτος, τό σχολειον, ο τύπος, τά επαγγελματικά σωματεία. Χρειάζεται προπαγάνδα σοβαρά ύπέρ τής ιδέας αυτής. Χρειάζεται ακόμα και νομοθεσία ειδική και τέλος σύστημα συνεταιρικής πίστεως, άνευ του όποιου δέν θά δυναθῇ να σταδιοδρομήσῃ τό είδος αυτό τών συνεταιρισμών ... Άλλ' ύπέρ πάντα ταῦτα χρειάζεται μία ψυχική μεταβολή προς τήν κατευθύνσιν τής όμαδικής αυτενεργείας. Αυτή και μόνη θά μās άπομακρύνῃ βαθμηδόν από τήν κορυφήν του μοιραίου δίσπρατου - καθένας διά τόν εαυτόν του - ή - όλoi όλα από τό Κράτος - όπόθεν εσυνειθίσασμεν να άποφασίζωμεν περί τών βιοτικών προβλημάτων μας. Άλλά βέβαια ή μεταβολή αυτή είναι ζήτημα χρόνου. Σημαντικόν όμως είναι ο χρόνος αυτός να χρησιμοποιείται διά τόν απαραίτητον διαφωτισμόν τών συνειδησών μας, μέχρις ου καρποφορήσῃ.»

— Το 1924 ιδρύθηκε ο «Συνεταιρισμός ιατρικού και φαρμακευτικού σώματος της Ελλάδος ΣΠΕ» (ΣΥΝ.Π.Ε.) Απόφ. 12119/963/6.3.1924 Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας που τροποποιήθηκε το 1925, 1926, 1930. Βλ. καταστατικό του, εκτύπωση 1930. Πρόκειται για Συνεταιρισμό παραγωγής και πώλησης. Σκοπός του: Η βιομηχανοποίηση πρώτων υλών προς κατασκευήν και παραγωγήν φαρμακευτικών και χημικών προϊόντων και ειδικοτήτων. Η εισαγωγή φαρμάκων. Οποιαδήποτε συναφής επιχείρηση προς τον άνω σκοπόν και την ειδικότητα των συνεταιριών (Λουτρά, Θεραπευτήρια, Σανατόρια κλπ.) εξυπηρετική των συμφερόντων των μελών. Διάρκεια και κεφάλαιο απεριόριστο. Αξία μερίδας δρχ. 250. Μετοχές 5-200 κατά συνεταιίρο. Όμως ψήφοι 1-2 κατά συνεταιίρο.

Τα περισσεύματα διανέμονται:

- 10% στο αποθεματικό κεφάλαιο.
- 11% για τα μέλη Δ.Σ. και Ε.Σ.
- 1% για τον Διευθυντή
- 1% για τον τεχνικό Δ/ντή
- 3% για το προσωπικό (αντί 13ου μισθοῦ)

Το υπόλοιπο θα διανέμεται ως μερίσματα επί των μερίδων (βλ. στοιχεία ισολογισμού του το έτος 1930 για την εξέλιξη της δραστηριότητάς του.)

Ιδρυτές: Α. Αντύπας - Β. Βοΐλας - Μ. Γεροϋλάνος - Α. Δουλγερίδης - Αθ. Κονταργύρης - Νικ. Κοτσονόπουλος - Βασ. Λαμπίκης - Γ. Μάνδρας - Αλ. Πορτοκάλης - Ξεν. Σερδάρης - Δαμ. Σωτηριάδης - Σωκρ. Τσάκωνας - Αλ. Φωκάς - Αντ. Χρηστομάνος - Μιχ. Χρυσάφης. (Στα Δ.Σ. και Ε.Σ. του 1930 μετέχουν εκτός από μερικούς από τους ιδρυτές, και οι Θ. Σκάσσης, Γ. Ζαούσης, Εμμ. Βαλέττας, Κ. Κατσάρας, Π. Μαρινόπουλος, Ν. Μπαζινας, Σ. Πατσόπουλος, Ν. Θώμης, Α. Λίτσος).

Επρόκειτο δηλαδή για μια ευρύτατη απόφαση και συνεταιριστική πραγματοποίηση στον αστικό χώρο από πολύ αξιόλογα πρόσωπα (βλ. και στο 1930).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄
ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Η αύξηση του αριθμού και των εργασιών των Συνεταιρισμών και κυρίως των Ενώσεων Συνεταιρισμών, διευρύνει και τον αριθμό των ατόμων που επαγγελματικά και μονιμότερα απασχολούνται στο συνεταιριστικό τομέα.

Η όλη θέση των συνεταιριστικών υπαλλήλων διέπεται τότε από το γενικό εργατικό δίκαιο και τις ελάχιστες ειδικές διατάξεις του ν. 602.

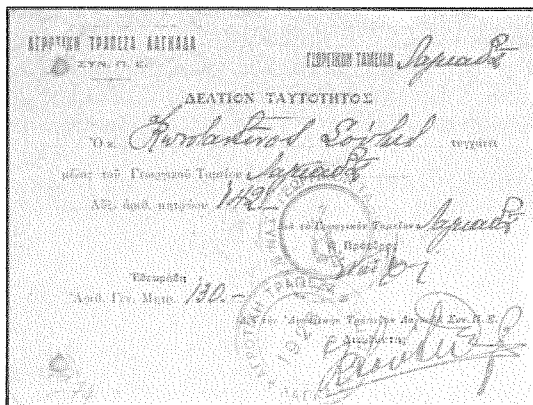
Ιδεολογικά κυρίως είναι ακόμα τα κίνητρα των περισσότερων προσώπων αυτών που απασχολούνται με τους Συνεταιρισμούς. Η μισθοδοσία τους μικρή και όχι πάντα εξασφαλισμένη. Οι όροι εργασίας και ζωής τους δύσκολοι. Δυστυχώς δεν έλειψαν και εκείνοι οι λίγοι που ζημίωσαν τις Οργανώσεις (Βλ. στο Β₂ του 1924 και στο έτος 1926 το σκάνδαλο καταχρήσεων στην Κέρκυρα, επειδή δεν υπήρχε ο απαραίτητος διαχωρισμός καθηκόντων μεταξύ αιρετών και υπαλληλικών συνεταιριστικών στελεχών και δεν επικρατούσε η απαραίτητη λογιστική τάξη και ο έλεγχος του Εποπτικού Συμβουλίου και της κρατικής εποπτείας).

Σε διάφορα Υποκεφάλαια του 1924 υπάρχουν ειδικές πληροφορίες για υπαλληλικά.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄
ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

Από την ύλη των σελίδων του 1924 προβάλλουν τα ονόματα εκείνων που αγωνίζονται στις πρώτες γραμμές (τοπικά και πανελλήνια) για την υποστήριξη και καθοδήγηση του θεσμού των Συνεταιρισμών. Πολλά αξιόλογα πρόσωπα του πολιτικού, επιστημονικού, δημοσιοϋπαλληλικού κόσμου και πολλοί αιρετοί και υπάλληλοι των Συνεταιριστικών Οργανώσεων εκδηλώνουν συνεταιριστικό ενδιαφέρον άξιο ιδιαίτερης προσοχής.

Γενικά ο Συνεργατισμός προπαγανδίζεται και υπηρετείται από πολλούς ως ο νέος σωτήριος θεσμός, ίσως η πανάκεια για την αντιμετώπιση των πολλών οικονομικοκοινωνικών προβλημάτων.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 38

Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1925

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΓΕΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1925

Συνεχίζεται και το 1925 η περίοδος των μεγάλων εσωτερικών αναταραχών. Στην Αρχή η Κυβέρνηση Ανδ. Μιχαλακοπούλου (από τον Οκτώβριο 1924 μέχρι 25/26 Ιουνίου 1925). Μεγάλα τα προβλήματα. Αναλογικά με αυτά, αξιόλογο το έργο της.

Όμως η Βουλή (Εθνοσυνέλευση) δεν κατορθώνει να δώσει κυβερνητική σταθερότητα και να ψηφίσει σύντομα το νέο Σύνταγμα. Αποκαρδίωση της κοινής γνώμης έτσι ώστε να ανεχθεί Κυβέρνηση και αργότερα δικτατορία Παγκάλου (1926).

Αρχές του 1925 αγροτικά επεισόδια Λαρίσης, Λιβαδειάς, Καστρακίου, Καλαμπάκας.

Μάρτιος: Παραχωρούνται πολλά προνόμια στην Α.Ε. Χημικών Προϊόντων και Λιπασμάτων για διεύρυνση της παραγωγής λιπασμάτων (και για σχετική επιστημονική έρευνα) και για τη χορήγησή τους με πίστωση στους αγρότες και τους Συνεταιρισμούς (βλ. ΦΕΚ 80/5.3.1925 και «Συνεταιριστής» 1926 σ. 108).

Μάιος: Δυσκολίες στις συνεδριάσεις της Εθνοσυνελεύσεως. Φόβοι για νέα πολιτική κρίση. Προβλήματα από τη στάση των προσφύγων πληρεξουσίων.

Οι πολυάριθμοι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης κάνουν συλλαλητήρια για το θέμα της Κυριακής αργίας.

25.6.1925. Παρατείνεται η Κυβέρνηση Μιχαλακοπούλου. Πρωθυπουργός ο Θ. Πάγκαλος, υπουργός Γεωργίας ο Κ. Σταμούλης. 30/6 ψήφος εμπιστοσύνης από την Δ΄ Εθνοσυνέλευση προς την Κυβέρνηση Παγκάλου.

Αύγουστος: Μετά την προεργασία του 1924, γίνεται ίδρυση του Αυτόνομου Σταφιδικού Οργανισμού (ΑΣΟ), έπειτα από προηγούμενες προσπάθειες κυρίως των Αλ. Μυλωνά, Β. Σιμωνίδη και των Συνεταιριστικών Οργανώσεων, για αντιμετώπιση του σταφιδικού με συνεταιριστική βάση και με ανάμιξή τους στην επεξεργασία - διάθεση (βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 139, 202, 285, 299, 362) και το βιβλίο Β. Σιμωνίδη του 1931).

Σεπτέμβριος: Στις 29/9/1925 δημοσιεύεται το νέο Σύνταγμα. Διάλυση της Εθνοσυνελεύσεως. Ανακοίνωση για διενέργεια βουλευτικών εκλογών το 1926.

Οκτώβριος: Στις 24/10/1925 γίνονται δημοτικές και κοινοτικές εκλογές. Νίκη των φιλελευθέρων και δημοκρατικών υποψηφίων.

Γίνεται σύσταση Γραφείων Προστασίας Ελλ. Καπνού (Ν.Δ. 31/10/1925).

Νοέμβριος: Ο Θ. Πάγκαλος καλεί σε σύσκεψη τους πολιτικούς αρχηγούς για αποκατάσταση ομαλού πολιτικού βίου και για διενέργεια βουλευτικών εκλογών. Διαφωνίες στη σύσκεψη για το πολιτειακό και για τις βουλευτικές εκλογές. Απόφαση για διενέργεια γερουσιαστικών εκλογών στις 10/1/1926.

Δεκέμβριος: Δικογραφίες για καταχρήσεις στο Δημόσιο. Προβλήματα από το προσφυγικό ζήτημα. Κυβερνητικοί σχεδιασμοί για περιστολή της κομμουνιστικής δραστηριότητας.

Ακόμα για το 1925 σημειώνουμε ως αξιόλογα:

Συνεχίζονται οι έντονες αντιπαραθέσεις για την ίδρυση ειδικής Αγροτικής Τράπεζας (βλ. στο Υποκεφ. Ζ').

Η Εθνική Τράπεζα αναλαμβάνει την διαχείριση των κεφαλαίων και των προϊόντων της σταφιδοπαραγωγής για λογαριασμό τώρα του Αυτονόμου Σταφιδικού Οργανισμού (ΑΣΟ).

Αρχίζουν εγγειοβελτιωτικά έργα στη βόρεια Ελλάδα (αποχέτευση λιμνών Αρτζάν και Αματόβου)

Υπογράφεται η σύμβαση με την Φαουντέσιον για την ύδρευση των Αθηνών (Μαραθώνας). Συνάπτεται ειδικό δάνειο.

Συνεχίζεται η αντιμετώπιση του προσφυγικού.

Προχωρούν κάπως ταχύτερα οι απαλλοτριώσεις τσιφλικιών. Μέχρι τέλους του 1925 είχαν απαλλοτριωθεί 1.203 κτήματα.

Ιδρύονται πολλές Ενώσεις Γ. Συνεταιρισμών (βλ. στο Υποκεφ. ΣΤ').

Τιμή χρυσής λίρας Αγγλίας: Ιανουάριος 271,6 δρχ. - Δεκέμβριος 375,29 δρχ.

Διεθνικά (ενδεικτικά):

Ιταλία: Μέτρα λογοκρισίας από τη φασιστική Κυβέρνηση Μουσολίνι. Ο πρώην πρωθυπουργός Σαλάντρα διακόπτει τη συνεργασία του με τον Μουσολίνι, παραιτείται από αντιπρόσωπος της Ιταλίας στην Κοινωνία των Εθνών. Αντιφασιστικές εκδηλώσεις Ιταλών κομμουνιστών. Ο πρώην άγγλος πρωθυπουργός Λ. Τζωρτζ επιτίθεται εναντίον της πολιτικής του Μουσολίνι. Ιταλοαιγυπτιακή διαφορά στην Κυρηναϊκή.

Ρωσία: Θέματα με Τρότσκι. Ένταση της αντιθρησκευτικής προπαγάνδας.

Τουρκία: Ο Κεμάλ αποφασίζει την εκποίηση της μουσουλμανικής εκκλησιαστικής περιουσίας (Βακούφια) - Προβλήματα με το θέμα Οικουμενικού Πατριάρχου.

Παρίσι: Οικονομική σύσκεψη των Συμμάχων (αντιπρόσωπος της Ελλάδας ο Εμμ. Τσουδερός).

Αλβανία: Κυβέρνηση Αχμέτ Ζώγου.

Γερμανία: Διαδηλώσεις και συλλήψεις κομμουνιστών. Συλλαλητήρια για εκκένωση της Κολωνίας από τα συμμαχικά στρατεύματα.

Ρουμανία. Αντικομμουνιστικές ενέργειες.

Ισπανία - Μαρόκο: Επεισόδια μεταξύ τους.

Για την εξέλιξη της ζωής και των προβλημάτων στην Ελλάδα κατά το 1925 βλ. τα Υποκεφ. που ακολουθούν.

Βόλος. Συνεταιριστικές προσπάθειες στην αλιεία (μετακατοχικά).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ (Νομοθεσία - Συμπάρσταση - Αντιδράσεις)

1. Νομοθεσία σχετική με τη συνεταιριστική δραστηριότητα

Σε συνέχεια της προσπάθειας του προηγούμενου έτους κατά το έτος 1925 παρατηρείται μεγάλη νομοθετική παραγωγή (αρχικά από τη Βουλή και έπειτα με Νομοθετικά Διατάγματα).

Γίνονται βασικές τροποποιήσεις στο νόμο 602 περί συνεταιρισμών (οι περισσότερες βελτιωτικές) με το Ν.Δ. 28.11.1925 για το οποίο υπήρχε σοβαρή προεργασία.

Με ειδικά νομοθετήματα γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπιστούν (δυστυχώς μερικές φορές με προχειρότητα) βασικά προβλήματα της εποχής όπως αυτά της στεγασίας μέσω οικοπεδικών - οικοδομικών συνεταιρισμών, της αγροτικής αποκαταστάσεως γηγενών και προσφύγων, των συνεταιρισμών εργασίας, της εποπτείας και της αγροτικής πίστης.

Γενικά διευρύνεται με τη νομοθεσία, η χρησιμοποίηση του θεσμού των συνεταιρισμών σε νέους τομείς. Δυστυχώς όμως δεν υπάρχει ακόμα η κατάλληλη υποδομή (σε μόρφωση, οργάνωση, στήριξη κλπ.) πράγμα που οδηγεί και σε εκτροπές και κατάχρηση του θεσμού από διάφορες πλευρές.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το Πανελλήνιο Αμπελουργικό Συνέδριο του 1925 ζητά —μεταξύ των άλλων— την τροποποίηση του ν. 602 και την καθιέρωση **πολλαπλών ψήφων, μέχρι βαθμού τινός, αναλόγως προς τις μερίδες, για να διευκολυνθεί η ίδρυση παραγωγικών συνεταιρισμών, οινοποιητικών, τυροκομικών, ελαιουργικών κλπ.** («Συνεταιριστής» 1925 σ. 218).

Πιο ειδικά:

Δημοσιεύτηκαν τα παρακάτω νομοθετήματα κατά το 1925.

- Δ. 3) 10.2.1925 «Περί ύπαγωγής των έν τή περιφέρειά της Γενικής Διοικήσεως Θράκης έποπτικών περιφερειών γεωργ. συνεταιρισμών υπό τόν έν Θεσσαλονίκη έδρευόντα επιθεωρητήν Γεωργ. Συνεταιρισμών» ΦΕΚ 34/1925.

- Δ. 11.3.1925. «Περί τρόπου καθορισμού τιμήματος των υπό τού Δημοσίου εις Συνεταιρισμούς δημοσίων υπαλλήλων και άξιωματικών παραχωρουμένων γηπέδων» ΦΕΚ 59/1925. 'Αφορά Οικοδομικούς.

- Δ. 19.3/1.4.1925 «Περί ίδρύσεως άναγκαστικών συνεταιρισμών έξωραΐσού κλπ.» ΦΕΚ 83/1925 και 91/1925.

- Δ. 9/23.4.1925 «Περί τροποποιήσεως τού άρθρου 3 τού από 20 'Ιουνίου 1919 Διατάγματος «περί διαγωνισμού πρός πρόσληψιν έποπτών Γεωργικών Συνεταιρισμών» ΦΕΚ 99/1925.

- Ν. 3315/1925 «Περί κυρώσεως ... συμβάσεως άφορώσης τήν παροχήν οικονομικής ένισχύσεως εις ομάδας όμογενών προσφύγων επαγγελματιών παντός είδους και εις άστικούς συνεταιρισμούς» ΦΕΚ 101/1925. 'Αφορά Οικοδομικούς.

- Ν. 3322/1925 «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως τής άφορώσης τά Ταμεία 'Αμύνης Οίνοπαραγωγής νομοθεσίας» ΦΕΚ 111/1925. 'Αφορά άρθρ. 56 και Λευκάδα.

- Ν.Δ. 30.5.1925 «Περί τροποποιήσεως όργανισμού 'Υπουργείου 'Εθνικής Οικονομίας» ΦΕΚ 135/1925. 'Αφορά άρμόδιότητά του γιά άστικούς συνεταιρισμούς.

- Ν. 3356/1925 «Περί έκχωρήσεως γηπέδων εις έφέδρους άξιωματικούς Θεσσαλονίκης» ΦΕΚ 174/1925. 'Αφορά στέγαση - οικοπεδικούς Συνεταιρισμούς.

- Ν.Δ. 6/9.9.1925 «Περί συστάσεως ταμείου τροχαίας κινήσεως» ΦΕΚ 241/1925. Αφορά Συνεταιρισμούς αμαξηλατών.

- Ν.Δ. 13/24.9.1925 «Περί καθορισμού τρόπου συμμετοχής Συνεταιρισμών εις δημοσίους συναγωνισμούς πρός έκτέλεσιν έργων ή προμήθειαν ειδών τού Δημοσίου κλπ.» ΦΕΚ 248/1925 και 266/1925. Αφορά άρθρ. 89 και Εργατικούς αστικούς Συνεταιρισμούς.

- Ν.Δ. 13/25.9.1925 «Περί τροποποιήσεως τού από 11 'Ιουλίου 1923 Ν.Δ. «περί άναγκαστικών Συνεταιρισμών άκινήτου συνιδιοκτησίας και κοινής χορτονομής» ΦΕΚ 268/1925.

- Ν.Δ. 10/13.10.1925 «Περί προσθήκης εις τό άρθρον 1 τού από 15 Νοεμβρίου 1923 Ν.Δ. «περί συστάσεως συνεταιρισμού δημοσίων υπαλλήλων πρός άνέγερσιν εύθητών οικιών» ΦΕΚ 301/1925.

- Δ. 25.9/23.10.1925 «Περί έγκρίσεως τού καταστατικού τής 'Ενώσεως των Οίνοποιητικών Συνεταιρισμών Λευκάδος υπό τήν έπωνυμίαν «Ταμείον 'Αμύνης Οίνοπαραγωγής Λευκάδος» ΦΕΚ 318/1925.

- Ν.Δ. 3458 «Περί Αυτόνομου Σταφιδικού 'Οργανισμού».

- Δ. 18/27.10.1925 «Περί μετατροπής τής 'Ελληνικής Στρατιωτικής 'Ενώσεως Α.Ε. εις Συνεταιρισμόν Π.Ε.» ΦΕΚ 322/1925.

- Ν.Δ. 28/31.10.1925 «Περί έποπτείας και έλέγχου των Γεωργικών Συνεταιρισμών» ΦΕΚ 334/1925. Αφορά άρθρ. 3 και Εποπτεία. Πολύ βασικό νομοθέτημα (βλ. και «Συνεταιριστής» 1925 σ. 346). Και ανάλυση σε σελίδες που ακολουθούν (στο 2). Κυρώθηκε το 1927. Τελικά δεν εφαρμόστηκε (μόνο μερικά από ΑΤΕ).

- Ν.Δ. 6/10.11.1925. «Περί καταργήσεως Υπηρεσίας Κρατικών Προμηθειών» ΦΕΚ 349/1925. Βλ. άρθρ. 89 ν. 602. Σχετικό με διευκολύνσεις σε άστικους συνεταιρισμούς εργασίας.

- Ν.Δ. 24/26.11.1925 «Περί τροποποιήσεως του άγροτικού νόμου» ΦΕΚ 374/1925. Αφορά την αποκατάσταση ακτημόνων αγροτών.

- Ν.Δ. 28.11/7.12.1925 «Περί συνεταιρισμών κτηματικής πίστωσης» ΦΕΚ 390/1925. Νέος θεσμός. Σύνταξη του αστικού νομοσχεδίου από Δ.Θ. Πάνο («Συνεταιριστής» 1925 σ. 234).

- Ν.Δ. 28.11/12.12.1925 «Περί τροποποιήσεως του ν. 602 «περί Συνεταιρισμών» ΦΕΚ 398/1925. Βασικό νομοθέτημα. Τροποποιεί τα άρθρα 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 35, 37, 38, 41, 43, 44, 46, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 62, 65, 67,

68, 76, 82, 83, 84, 85, 86, 91, 92, 93, 94, 95 του ν. 602. Την αιτιολογία για πολλές τροποποιήσεις του βλ. στις προτάσεις Σ. Ιασεμίδη «Βοηθός Συνεταιρισμών» 1922, και στα πορίσματα της Επιτροπής που συστήθηκε το 1924.

- Δ. 28.11/16.12.1925 «Περί Κεντρικού Γνωμοδοτικού Συμβουλίου των Γεωργ. Συνεταιρισμών» ΦΕΚ 403/1925. Αφορά κρατική συμπαραστάση - κατεύθυνση (βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 364).

- Ν.Δ. 11/16.12.1925 «Περί τροποποιήσεως του από 28 Οκτωβρίου 1925 Ν.Δ. «περί έποπτείας και έλέγχου των γεωργικών συνεταιρισμών» ΦΕΚ 404/1925. Αφορά το άρθρ. 3 ν. 602 και την Εποπτεία Συνεταιρισμών (επιτάχυνση στην οργάνωσή της με κατάργηση του άρθρ. 4 του Ν.Δ. 28.10.1925).

- Ν.Δ. 12/17.12.1925 «Περί τής υπό όρους συμμετοχής Συνεταιρισμών εις δημοσίους συναγωνισμούς προς έκτελεσιν έργων ή προμήθειαν ειδών του Δημοσίου κλπ.» ΦΕΚ 406/1925. Αφορά και άρθρ. 89 ν. 602.

- Δ. 24/30.12.1925 «Περί άτελείας εισαγομένων διά τούς συνεταιρισμούς άποξημιουμένων άμαξηλατών αύτοκινήτων» ΦΕΚ 424/1925.

Υποδείξεις για τη νομοθεσία

Για την αντιμετώπιση των εσωτερικών εχθρών των συνεταιρισμών υποδεικνύεται η νομοθέτηση αυστηρών προστατευτικών διατάξεων (βλ. π.χ. εκτός από εισηγήσεις Σ. Ιασεμίδη για νομοθεσία και εποπτεία και Σπ. Τρυφωνόπουλος «Συνεταιριστής» 1925 σ. 291, Τ. Χασαπόπουλος σ. 321, 371).

2. Η εποπτεία των Συνεταιρισμών και η συμπαραστάση στους συνεταιρισμούς.

Η συνεταιριστική πολιτική του Κράτους. Η αυτοδιοίκηση των Συνεταιρισμών.

Κατά το έτος 1925 γίνονται πολλές υποδείξεις και συζητήσεις και καταβάλλεται ιδιαίτερη προσπάθεια για την καλύτερη οργάνωση της Εποπτείας Συνεταιρισμών ώστε να ανταποκριθεί στις ανάγκες που δημιουργήθηκαν από τη μεγάλη επέκταση του αριθμού και των εργασιών των Συνεταιρισμών και από την εισπήδηση στους Συνεταιρισμούς αρκετών εκμεταλλευτικών στοιχείων.

Έγινε προσπάθεια να αντιμετωπιστεί ριζικά και συνεταιριστικά το πρόβλημα με τα:

— Ν.Δ. 28/31-10-1925 (ΦΕΚ 334/1925)

— Δ. 28-11/16-12-1925 (ΦΕΚ 403/1925)

— Ν.Δ. 11/16-12-1925 (ΦΕΚ 404/1925)

Δυστυχώς όμως οι συχνές κυβερνητικές μεταβολές, οι διάφορες αντιδράσεις, οι συνεχιζόμενες συζητήσεις για την ίδρυση ειδικής Γεωργικής Τράπεζας και κυρίως το πρόβλημα των πόρων για τη συντήρηση του Οργανισμού Εποπτείας, δεν επέτρεψαν τελικά να τεθούν σε εφαρμογή τα νομοθετήματα για την οργάνωση της Εποπτείας και να επικρατήσει το συνεταιριστικό πνεύμα που αυτά εκπροσωπούσαν.

Επειδή το θέμα της αυτοδιοίκησης, της εποπτείας, της συνεταιριστικής συνείδησης αλλά και της εκμετάλλευσης των συνεταιρισμών από διάφορους, είναι πολύ βασικό, δίνουμε αναλυτικά τις σχετικές συζητήσεις - απόψεις και αποφάσεις του 1925 (που έχουν ισχύ και για τη μετέπειτα και μέχρι σήμερα εποχή).

α) Πρόταση της Επιτροπής Οικονομιών, σχετικά με την εποπτεία.

Η Επιτροπή Οικονομιών που συγκρότησε η Κυβέρνηση Μιχαλακοπούλου, με την έκθεσή της προς την Κυβέρνηση, υποδεικνύει (ανάμεσα στα άλλα, για την πραγματοποίηση οικονομικών 500 εκατ. δρχ. ετησίως), να γίνει και βαθμιαία κατάργηση των θέσεων των κρατικών εποπτών και να ανατεθεί τμηματικά η εποπτεία των γεωργικών συνεταιρισμών είτε στις Ενώσεις Γ. Συνεταιρισμών είτε στην Εθνική

Τράπεζα, το δε Κράτος να διατηρήσει μόνο τους Επιθεωρητές Γ. Συνεταιρισμών. Εισηγητής του μέτρου ήταν ο Αλ. Σβώλος. Και αιτιολογία του (εκτός από τις οικονομίες): «ίνα αναπτυχθεί η αρκούντως ατροφική συνείδηση της ομαδικής ενέργειας». Πόρος για τη συντήρηση της Εποπτείας υποδεικνύεται ελαφρά ειδική φορολογία των γεωργικών συνεταιρισμών (βλ. «Ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 30).

β) Αντίκρουση στην παραπάνω πρόταση και στην αιτιολογία της, έγινε με έντονο άρθρο του Σ. Ιασεμίδη που δημοσιεύτηκε στην εφημ. «Ελευθέρον Βήμα» Αθηνών της 3/3/1925. Το κείμενο αυτό έχει ιδιαίτερη και πολλαπλή αξία επειδή εκθέτει γνώμες για τη θέση γενικά της Εποπτείας και για την αυτοδιοίκηση των Γ. Συνεταιρισμών καθώς και για τα όρια της επιρροής του Κράτους στους Συνεταιρισμούς με συμβουλές και διδασκαλία. Και ακόμα επειδή δίνει έγκυρα στοιχεία για την τότε συνεταιριστική κατάσταση. (Διαμαρτυρίες για την παραπάνω πρόταση έγιναν και από τις επαρχίες και από το Συνέδριο Δράμας, βλ. «ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 44, 45).

Λόγω της σημασίας των απόψεων αυτών παραθέτουμε τα κύρια σημεία του άρθρου του Ιασεμίδη που προέρχεται ως καθήκον (όπως γράφει) από «παλαιόν υπάλληλον, μή θιγόμενον προσωπικῶς ἐκ τῶν προτάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς».

Γράφει λοιπόν ο Σ. Ιασεμίδης:

«...θά περιορισθῶ νά κρίνω τὰς προτάσεις τῆς ἐπιτροπῆς τὰς ἀφορώσας τὴν ὑπηρεσίαν, ἧς προϊστάμαι, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι αἱ κρίσεις μου ἀπορροῦσιν ἐκ μακροχρονίου πείρας καὶ μετ' ἐφαρμογὴν ἐπὶ δεκαετίαν ἀκριβῶς τῶν ἀρχῶν τὰς ὁποίας ἀναφέρει ἐν τῇ εἰσηγητικῇ του ἐκθέσει ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς κ. Ἄλ. Σβώλος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι διὰ τὸν ἄνω λόγον ἐκ τῶν κρίσεων τούτων δύνανται νά ἐξαγάγῃ οἰοσδήποτε θετικά συμπεράσματα περὶ τοῦ ἔργου τῆς ἐπιτροπῆς.

Ἡ συστηματικὴ προσπάθεια τῆς ὀργανώσεως τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ, ἣτις εἶνε ἡ βῆσις τῆς εἰσηγητικῆς ἐπιθέσεως καὶ τὴν ὁποίαν σήμερον ὡς νέαν τινα ἀρχὴν προσπαθεῖ ὁ κ. Σβώλος νά ἐπιβάλλῃ, ἔχει ἤδη ἀρχίσει ἐφαρμοσμένη ἀπὸ τοῦ 1914 ὑπουργοῦντος τοῦ νῦν προέδρου τῆς κυβερνήσεως διὰ τῶν νόμων περὶ συνεταιρισμῶν, γεωργικῶν ἐπιμελητηρίων καὶ σωματείων, ἡ δὲ ἐφαρμογὴ αὐτῶν ἀνετέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, ἧς προϊστάμαι. Εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ποδηγητέσεως παρὰ τοῦ κράτους τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ, ἵνα ἀναπτυχθῇ εἰς αὐτὸν «ἡ ἀρκούντως ατροφικὴ συνείδησις τῆς ομαδικῆς του αὐτενεργείας» εἶμαι μετὰ τοῦ κ. Σβώλου συμφωνότατος. Καὶ δι' αὐτὸ ἀπέκρουσα πάντοτε οἰανδήποτε ἐπέμβασιν εἰς τὰ ἑσωτερικά τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν πλὴν τῆς διὰ τῶν συμβουλῶν καὶ τῆς διδασκαλίας ποδηγητέσεως αὐτῶν, ὥστε ἡ διόρθωσις τῶν ἐν αὐτοῖς κακῶς ἐχόντων νά προέλθῃ βαθμηδὸν ἐκ τῶν κάτω παρ' αὐτῶν τῶν συνεταιρισμῶν γεωργῶν παρ' ὅλας τὰς περὶ τοῦ ἐναντίου γνώμας διαφόρων ἐπισήμων καὶ μὴ, ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου παρέχεται εὐκαιρία καταχρήσεων εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς τῶν ὁποίων τὰ μέλη εὐρίσκονται εἰς σχέσεις ἠθικῆς ἐξαρτήσεως πρὸς τοὺς διοικοῦντας μὴ ἐπιτροποῦσας τὸν τοιοῦτον ἔλεγχον αὐτῶν ἢ καὶ τὴν πρόληψιν αὐτῶν. Ἐμμένοντες εἰς τὴν ἀρχὴν μας καίτοι γνωρίζομεν, ὅτι ἡ αὐτοδιοίκηση τῶν συνεταιρισμῶν ὄχι μόνον δὲν μᾶς ἔδωκε ἀκόμη τὰ ἀνεκμενόμενα ἀποτελέσματα, πολλαχοῦ μάλιστα ἔγενετο ἀφορμὴ ἐκμεταλλεύσεως τῆς συνεταιριστικῆς ιδέας, διότι εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θά ἀναπτυχθῇ βαθμιαίως ἡ συνεταιριστικὴ συνείδησις διὰ τῆς ἐμμονῆς εἰς τὴν χαρακτηρισθεῖσαν ὁδὸν τῆς ποδηγητέσεως τῆς διδασκαλίας πρὸς τοὺς διοικοῦντας καὶ τοὺς συνεταιροὺς περὶ τῶν

συνεταιρικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν καθηκόντων ἐκάστου, ἡ ὁποία γίνεται ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων καὶ διὰ τῆς ἐποπτείας καὶ τῶν ἔλεγχον τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ὀργανῶν τοῦ κράτους τῶν ἐποπτῶν τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, μὲ τὴν βεβαιότητα, ὅτι μετὰ πάροδον χρόνου, ἀφ' οὗ μᾶθουν τὰ καθήκοντά των καὶ ἀποκτήσουν θάρρος γνώμης θά εἶνε δυνατόν νά ἐκλείψῃ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν συνεταιρισμῶν παρ' ὀλίγων ἐπιτήδειων καὶ νά δώσῃ ἡ αὐτοδιοίκηση αὐτῶν τ' ἀνεκμενόμενα ἀποτελέσματα καὶ νά προέλθῃ βαθμηδὸν ὁ ὅσον ἐπιθυμητὸς ἔλεγχος τῶν συνεταιρισμῶν καὶ ἡ δημιουργία ἐνώσεων ἐποπτείας ἢ ἀνάθεσις τῆς ἐποπτείας εἰς τὰς ἐνώσεις, καὶ ὅτι ἀντιθέτως ἐάν ἀρχίσωμεν ἐπεμβαίνοντες εἰς τὴν διοίκησιν καὶ μειοῦντες τὴν αὐτοδιοίκησιν αὐτῶν θ' ἀπομακρυνώμεθα ἐπὶ μᾶλλον τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ μας. Ἄλλ' ὅταν σήμερον εὐρισκόμεθα ὑπὸ τὴν ἄνω πραγματικὴν κατάστασιν ἐν τοῖς συνεταιρισμοῖς, ὅταν ἡ κατάστασις αὕτη παρουσιάζεται καὶ εἰς πολλὰς ἐνώσεις συνεταιρισμῶν, ἐπιβάλλεται ἡ ἐκ μέρους τοῦ κράτους ὄχι μόνον διατήρησις, ἀλλὰ καὶ ἡ αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἐποπτῶν τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, τὴν ὁποίαν ἐζήτησε καὶ διὰ κατατεθειμένου εἰς τὴν βουλὴν νομοσχεδίου ἡ ὑπηρεσία ἡμῶν καὶ ὁ συνεταιρισμῶν κῶσμος καὶ αὕτη ἡ ἐνασκούσα σήμερον τὴν ἀροητικὴν πίστην Ἐθνικῆ Τράπεζα.

Καὶ εὐλογον εἶνε νά ἐντείνωμεν τὰς προσπάθειαις ἡμῶν διὰ τὴν ποδηγήτησιν τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐποπτείας καὶ τῶν ἔλεγχον τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, διότι ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω σήμερον οὐτοῖ ἔχουν αὐξηθῇ εἰς τὸν ἀριθμὸν 2800 πολλαπλασιασζόμενοι διαρκῶς ὄχι διότι ἔχει ἐξαπλωθῇ καὶ ἐρριζωθῇ ἡ συνεταιριστικὴ συνείδησις, ὥστε νά εἶνε πλέον κερδὸς νά ἀρχίσωμεν βαθμηδὸν ν' ἀναθέτωμεν εἰς αὐτοὺς τούτους καὶ τὸν αὐτοἔλεγχον ὡς προτείνει ὁ κ. Σβώλος, ἀλλὰ διότι ὑπεῖκουν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνώσεως πρὸς θεράπειαν τῶν ἀναγκῶν των.

Ἐπομένως δεδομένου ὅτι ὑπάρχουν 28 θέσεις ἐποπτῶν ... ἀναλογοῦν δι' ἕκαστον ἐπόπτην 100 γεωργικοὶ συνεταιρισμοί, τοὺς ὁποίους δὲν δύναται ἀσφαλῶς οὔτε κατὰ τὴν διάρκειαν δύο ἐτῶν ἔστω καὶ ἅπαξ μόνον νά ἐπιθεωρήσῃ ὁ ἐπόπτης καὶ διὰ νά τοὺς

εγγράφη ακόμη εις πλείστους τὰς πράξεις εις τὰ λογιστικά των βιβλία αφού και η περιφέρεια εκάστου ἐπόπτου εἶνε μεγάλη και αἱ ἀποστάσεις και τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας ἐλλιπέστατα. Ἐάν δὲ εἰς τὸ Βέλγιον, ὅπου τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ λαοῦ και ἡ συνεταιρική συνειδησις εἶνε ἀνεπτυγμένη και αἱ ἀποστάσεις ἐλάχισται, ὑπολογίζουσι, ἵνα ἡ ἐποπτεία ἐκτελεῖται καλῶς, ἕνα ἐπόπτην διὰ 30-35 συνεταιρισμοῦς, εἶνε φανερόν, ὅτι ἡμεῖς πρέπει νὰ πικνώσωμεν τουλάχιστον εἰς τὸ διπλάσιον τὸ δίκτυον τῶν ἐποπτῶν ἵνα καταστῆ δυνατόν, ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θέλει ὡς ἀρχὴν ὁ κ. Σβῶλος νὰ ποδηγετήσωμεν τὸν γεωργικὸν πληθυσμὸν ὥστε ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον ἢ διὰ τῶν συνεταιρισμῶν ὁμαδικῆ ὀργάνωσις αὐτῶν φέρει τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα και φθάσωμεν και εἰς τὸν αὐτοέλεγον αὐτῶν.

γ) Με τὸ βασικὸ αὐτὸ θέμα τῆς Εποπτείας τῶν Συνεταιρισμῶν (Κρατικῆς και αυτοεποπτείας) ἀσχολεῖται ἀναλυτικὰ και με πολλὰ στοιχεῖα και ὁ Θ. Τζωρτζάκης σε μελετήμα του στο περιοδικὸ του «ο Συνεταιριστής» (1925 σελ. 225, 243, 289, Αὐγούστος - Οκτώβριος 1925).

Επειδὴ τὰ γραφόμενα ἐκεῖ ἔχουν ευρύτερον θεωρητικὸ και πρακτικὸ ενδιαφέρον ἀκόμα και σήμερα δίνουμε στη συνέχεια τα κυριότερα μέρη:

Στὴν ἀρχὴ υπενθυμίζει ὅτι ἡ Εποπτεία τῶν Συνεταιρισμῶν ὀργανώθηκε συστηματικὰ τὸ 1919 ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν Συνεταιρισμῶν ἔφθασε τοὺς 1.000 και υπολογίζοταν ὅτι γι' αὐτοὺς χρειάζονταν 25 ἐπόπτες και 3 ἐπιθεωρητῆς. Και ὅτι στις 30/6/1925 οἱ Συνεταιρισμοὶ ἦταν 3.297 (αὐξηση 230% μέσα σε 5 χρόνια) ἐνῶ ὁ ἀριθμὸς τῶν Εποπτῶν παραμένει σχεδὸν ὁ αὐτὸς (μόνο 3 νεοὶ λόγω τῆς προσαρτήσεως τῆς Θράκης). Δηλαδή υπήρχε ἀνεπάρκεια προσωπικοῦ, ὅταν μάλιστα ληφθῶν ὑπόψη ἡ «παμμεγίστη» αὐξηση τοῦ κύκλου εργασιῶν στους Συνεταιρισμοὺς, ὅτι υπήρχαν περιφέρειες «ἀραιότατα συνεταιριστικῶς ὀργανωμέναι» ὅπου χρειάζεται προπαγανδιστικὴ δράση και οἱ ὁποῖες «πραγματικῶς εἶναι ἐγκαταλελειμμένοι λόγω τῆς ἀριθμητικῆς ἀνεπαρκείας τοῦ προσωπικοῦ, εἰς τὴν τύχην τῶν, ἐπὶ ζημίᾳ τῶν συμφερόντων τῶν ἐνδιαφερομένων παραγωγῶν ἀλλὰ και τῆς καθόλου ἐθνικῆς οἰκονομίας».

Αναφέρεται στη συνέχεια παραστατικὰ στο περιεχόμενον και τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔργου τοῦ ἐπόπτη και τονίζει:

«... και ὅπου ἡ ὀργάνωσις προκόπτει και ἐξαπλοῦται, ἡ προπαγανδιστικὴ δράσις τοῦ ἐπόπτου δὲν δύναται νὰ λείψῃ. Ὁ ἐπόπτης δὲν ἐξοφλεῖ πτέμῃ μὲ ἕνα συνεταιρισμὸ μὲ μόνον τὸν ἔλεγον τῶν ἐργασιῶν του διοικητικῶς και διαχειριστικῶς. Θὰ χρειασθῆ νὰ πάη και νὰ ξαναπάη, πολλάκις προσκαλούμενος, στὸ διάστημα πού πρέπει νὰ περάσῃ μέχρις ὅτου ἔλθῃ ἡ σειρὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ νὰ ἐλεγχθῆ ἕκ νέου. Θὰ προκύψουν ἐν τῷ μεταξύ δυσκολίαι εἰς τὴν διοίκησιν, διαφωνίαι μεταξύ τοῦ συνεταιρισμοῦ και τῶν συνεταιρῶν, ἀπορία ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν του, ἐριδές, συγκρούσεις συμφερόντων, ἀντιζηλίαι κλπ. Ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ κανονίσῃ ὁ ἐπόπτης. Ἡ μεσολάβησις του εἶνε ἀπαραίτητος. Πρέπει νὰ διαφωτίσῃ, νὰ διδάξῃ, νὰ προπαγανδίσῃ. Πρέπει νὰ δώσῃ ὁδηγίαι, νὰ συμβουλεύσῃ, νὰ ἀποτρέψῃ κινδύνους, νὰ κτυπήσῃ ἰδιοτελεῖ ἐλατήρια, νὰ συγκρατήσῃ ἀπὸ

Ὁ κ. Σβῶλος ἔπρεπε λοιπὸν νὰ μὴ μᾶς θέσῃ ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι εἶνε γνωσταὶ και τῶν ὁποίων ἐπιδιώκω τὴν ἐφαρμογὴν ἐγὼ μὲν ἀπὸ εἰκοσαετίας, ἡ ὑπηρεσία δὲ ἤδη ἀπὸ δεκαετίας, ἀλλὰ νὰ μελετήσῃ τὸν τρόπον εἰς τὰς λεπτομερείαις πῶς θὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν και αὐτῶν και πῶς θὰ φθάσωμεν ... εἰς τὸ νὰ καταργήσωμεν τὰς ὑφισταμένας θέσεις τῶν κρατικῶν ἐποπτῶν. Διότι πρὸ τῆς βαθμιαίας καταργήσεως ὁμόνος τρόπος εἰς τὸ νὰ φθάσωμεν τὸ ταχύτερον εἰς τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα εἶνε ἡ αὐξηση πρὸς τὸ παρὸν τῶν τεταγμένων πρὸς τοῦτο ὑπαλλήλων τοῦτο ἄλλως τε ἀναφέρει και ἡ αἰτιολογικὴ ἔκθεσις τοῦ νομοσχεδίου τὸ ὅποιον προτείνει τὴν αὐξησην τῶν ἐποπτῶν μὲ τὴν πρόβλεψιν ὅτι θὰ εἶνε δυνατόν ἀργότερον νὰ ἐλαττωθῆ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν...».

ἐπικίνδυνα ἐγχειρήματα. Τί ἄλλο εἶναι ὅλα αὐτὰ ἀπὸ προπαγάνδα; Καὶ προπαγάνδα πειὸ δύσκολη πειὸ κουραστικὴ ἀπὸ μιὰ ἀπλή και ξηρὴ διδασκαλία τοῦ συνεταιρικοῦ εὐαγγελίου. Γιὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ ὅλες αὐτὲς τίς δυσκολίας ὁ ἐπόπτης πρέπει ὄχι μόνον νὰ ἔχη ψυχραιμίαι και μετριοπάθειαι, ὄχι μόνον νὰ εἶνε γνώστης τῶν προσώπων και τῶν πραγμάτων ἀλλὰ πρέπει και νὰ διαπνέεται ἀπὸ πίστιν πρὸς τὴν ἰδέαι, νὰ εἶναι μὲ τὴν καρδίαι του, και μάλιστα περισσότερο μ' αὐτὴν παρά με τὸ μυαλό του, στὸ ἔργον. Ἡ συνεταιρικὴ ἰδέαι εἶναι πολὺ ἀπαιτητικὴ. Τὰ ζητεῖ ὅλα ἀπὸ τοὺς λειτουργοὺς τῆς. Καμμία λοιπὸν ἀνακούφισις γιὰ καρὸ ἀκόμη δὲν θὰ δώσῃ εἰς τοὺς ἐπόπτας ἡ ἐξάπλωσις τῶν συνεταιρισμῶν. Θὰ χρειασθῆ νὰ προηγηθῆ ἡ δημιουργία βαθειᾶς συνεταιρικῆς συνειδήσεως. Τότε βέβαιαι ὁ ἐπόπτης θὰ μπορῆ νὰ μείνῃ μόνον ἐπόπτης, πρὸς τὸ παρὸν ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε και προπαγανδιστής».

Και συνεχίζει την εξέταση του τότε (και τώρα) προβλήματος. Γράφει:

«Τά ζητήματα πού άπασχολούν όλους τούς μέ τούς συνεταιρισμούς άσχολούμενους και πού ζωηρότερον συνεζητήθησαν κατά τήν μελέτην τών δυναμένων να γίνουν επί του προϋπολογισμού τών έξόδων του κράτους οικονομικών, εινε κυρίως τά έξής.

1) Ποίος εινε ο άπαραίτητος αριθμός έποπτών επί τη βάσει τής σημερινής καταστάσεως;

2) Εινε δίκαιον ή δαπάνη τής έποπτείας, άσκουμένης υπό του Κράτους να βαρύνη τόν προϋπολογισμόν αυτού, άφου έν τών συνεταιρισμών ώφελούνται άμέσως ώρισμένα τάξεις, αί γεωργικάί, αί όποίαί εινε

κυρίως συνεταιρισμένα;

3) Εάν γίνη δεκτόν ότι ή κρατική επί τών συνεταιρισμών έποπτεία πρέπει να βαρύνη τούς συνεταιρισμένους μόνον, κατά ποιον τρόπον θά έξευρεθούν οι πρós τούτο πόροι;

4) Ποία όδός και ποία μέθοδοί πρέπει να ακολουθηθούν κατά τήν άσκησιν τής έποπτείας από μέρους του Κράτους, ίνα έντός ένός κατά τό μάλλον ή ήττον ώρισμένου χρονικού διαστήματος, καταλήξωμεν εις τήν αυτοεποπτεϊαν τών συνεταιρισμών μίαν τών θεμελιωδών άρχών πού διακρίνουν τήν συνεταιριστικήν οργάνωσιν;»...

Στα ερωτήματα αυτά απαντά με γνώση των στοιχείων και με συνεταιριστική γραμμή:

1. Στο πρώτο ερώτημα καταλήγει στο συμπέρασμα, με βάση την ελληνική τότε πραγματικότητα, ότι χρειάζεται 1 επόπτης για κάθε 70-80 συνεταιρισμούς. Δηλαδή χρειάζονται τουλάχιστο 50 Επόπτες «σχεδόν άνευ αναπαύσεως» και 5 Επιθεωρητές (ο καθένας και με βοηθό επόπτη) —όχι αναπληρωτή— και με γραφέα. Είναι δε ουσιαστική η παρατήρηση του ότι από αυτούς τους ενημερωμένους βοηθούς των Επιθεωρητών πρέπει να συμπληρώνονται τα κενά της Εποπτείας «άποκλειομένης εις τό μέλλον τής άπ' εύθείας προσλήψεως έποπτών». Υπολογίζεται ότι για τη συντήρηση του παραπάνω δικτύου θα απαιτούνται (τότε) πέντε εκατ. δρχ. το χρόνο. Μελλοντικά (υποστηρίζει) δεν θα χρειασθούν αύξηση του αριθμού των εποπτών ανάλογη με την αύξηση του αριθμού των Συνεταιρισμών, επειδή στο μεταξύ θα δημιουργούνται συνεταιίροι με συνείδηση και εποπτικά συμβούλια με επίγνωση των καθηκόντων τους.

2. Σχετικά με το δεύτερο παραπάνω ερώτημα σημειώνει ότι

«...τόσον κατά τό 1914, ότε έθεσπίζετο ο νόμος περι συνεταιρισμών όσον και βραδύτερον, ότε ώργανούτο τό σώμα τών έποπτών, δέν ειχε γεννηθή ζήτημα, τίνα έπρεπε να βαρύνουν αί δαπάναι τās όποίας έδημιούργουν τά λαμβανόμενα μέτρα. Παρ' όλων άνεγνωρίζετο ότι αυτές, ως άναμφισβητήτως παραγωγικάς, ώφειλε να άναλάβη τό Κράτος. Καί ή άπόφασις αύτη ήτο λίαν όρθή.

Η Γεωργία έν γένει, ή όποία έμελλε να ώφεληθή έν του μέτρου, κάθε άλλο παρά εις θέσιν ήτο διά να επιληφθή μόνη τής τής εις συνεταιρισμούς οργάνώσεως τής. Τής έλειπε, έξ άγνοίας τής ώφελιμότητος του θεσμού, κάθε ένδιαφέρον πρός αυτό. Έξ άλλου τό Κράτος και οι δυνάμενοι να γνωρίζωσι τά πράγματα έπίστευον ότι ή έν τών συνεταιρισμών ώφέλεια θά ήτο τόσον σημαντική όχι μόνον οικονομικώς αλλά και κοινωνικώς, ώστε ουδέ πρός σαιγήν ήδύναντο ν' άμφισβητηθή ή σκοπιμότης τής υπό του πρώτου άναλήψεως τής πρωτοβουλίας τής διαδόσεως τής ιδέας και

3. Στο τρίτο παραπάνω ερώτημα (της δαπάνης) ο Θ. Τζωρτζάκης αναγνωρίζει ότι οι τότε οικονομικές δυσχέρειες του Κράτους δικαιολογούν την προσπάθειά του να περιορίσει τις δαπάνες του. Και καταλήγει:

«Όμολογούμεν ότι οι γεωργικοί συνεταιρισμοί είναι εις θέσιν σήμερον να βαστάσουν τά βάση τής ειδικής αύτης δαπάνης. Φρονούμεν όμως ότι και το Κράτος όφείλει να συμμετάσχη εις αυτές και τούτο διά τούς εξής λόγους...»

τους οποίους και αναπτύσσει, για να

των προς τούτο αναγκαίων δαπανών. Τόση δε ήτο ήπεποιθήσις περι τής ανάγκης τής ταχείας και εις εύρείαν κλίμακα οργάνώσεως συνεταιρισμών, ώστε ή ύπέρ αυτών κίνησις παντοιοτρόπως ηήνοήθη. Άτέλεια ποικίλα ύπέρ αυτών άνεγνωρίσθησαν, βραβεία διά τούς ύπέρ τών συνεταιρισμών εργαζομένους καθιερώθησαν, μαθήματα ειδικά ώργανώθησαν, έντυπα εις χιλιάδας διανεμήθησαν και γενικώς κατεβλήθη πάσα προσπάθεια δυναμένη να επιτύχη τήν ταχύτεραν και άσφαλεστέραν διάδοσιν και προκοπήν τών συνεταιρισμών.

Και αί προσπάθειαι και δαπάναι αύται του Κράτους, άνάξια λόγου έν πάση περιπτώσει εν σχέσει με τό συντελεσθέν έργον, δέν απέβησαν εις μάτην.

Όχι μόνον ιδρύθησαν χιλιάδες γεωργικών συνεταιρισμών, τούτο δέν είναι τό σπουδαιότερον, αλλά και οι πλείστοι έξ αυτών επρόκοψαν εις τοσοούτον βαθμόν, ώστε ο κύκλος τών εργασιών των περιλαμβάνων σημαντικόν μέρος τής γεωργικής παραγωγής, να ύπερβαίην τό δισεκατομμύριον.

καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το έργο των συνεταιρισμών έχει

«...οικονομικά άποτελέσματα έπωφελή διά τό Δημόσιον Ταμείον. Συντελούν εις τήν αύξησιν τών προσόδων αυτού, δεδομένου ότι ή αύξησις τής εις τό Δημόσιον εισφοράς τών πολιτών εινε άνάλογος πρός τήν αυ-

ξησιν του εισοδήματός των. Καί δέν ἐπέφεραν μόνον τήν αὐξησιν τῶν ἀμέσων φόρων οἱ συνεταιρισμοί. Ἡ διά τούτων αὐξήσις τῆς καταναλωτικῆς δυνάμεως τῶν παραγωγῶν συνετέλεσεν καί συντελεῖ κατά πολύ νά αὐξηθῶν καί αἱ ἐκ τῶν ἐμμέσων φόρων πρόσοδοι τοῦ Κράτους.

Ἐκτός ὁμως τῶν ἀνωτέρων λόγων καί τοιοῦτοι ἠθικοὶ ἐπιβάλλον τήν συμμετοχὴν τοῦ Κράτους εἰς τὰς δαπάνας ὑπὲρ τῶν συνεταιρισμῶν. Πρέπει τοῦτο καί δι' ὕλης τινος θυσίας νά ἐξακολουθῆ νά δεικνύη τό ὑπὲρ τῶν συνεταιρισμῶν ἐνδιαφέρον του. Πρέπει νά ἀφῆν τήν ἐντύπωσιν ὅτι οἱ συνεταιρισμοὶ δέν εἶνε ἀπλῶς ὑπόθεσις τῶν ἐνδιαφερομένων ιδιωτῶν ἀλλά ὑπόθεσις δημοσίου ἐνδιαφέροντος ἀξία ἀκόμη καί ὑλικῶν θυσιών ἐκ μέρους τοῦ Κράτους καί ὅταν ταῦτα θά ἤδύνατο νά φέρουν ἐξ ὀλοκλήρου οἱ κατ' εὐθείαν ἐνδιαφερόμενοι.

Ἀλλά καί λόγοι δικαιοσύνης ἐκ τρίτου ὑπαγορεύουν τήν ἐπί τινα εἰσέτι χρόνον ἐν μέρει ἀνάληψιν τῶν ὑπὲρ τῶν συνεταιρισμῶν δαπανῶν ἐκ μέρους τοῦ Κράτους. Ὡς ἐλέχθη ὑπάρχουν περιφέρειαι συνεταιρικῶς ὀργανωτάτα ὀργανωμένα καί συνεπῶς μὴ δυνάμεναι ν' ἀναλάβουν ἀκόμη τὰ βάρη τῆς ὀργανώσεώς των. Εἶνε δίκαιον λοιπὸν νά τηρηθῆ τό Κράτος ἀπέναντι τούτων τήν ἴδιαν τακτικὴν τήν ὅποιαν ἐπέδειξε καί διὰ τὰς προηγουσῶν συνεταιρικῶς περιφερειᾶς κατὰ τήν πρώτην εἰσαγωγὴν τῶν συνεταιρισμῶν εἰς αὐτάς. Ἐπιβάλλεται εἰς αὐτό νά ἀναλάβῃ τὰς δαπάνας διὰ τὰς περιφερειᾶς αὐτάς ἀφοῦ οἱ συνεταιρισμοὶ αὐτῶν δέν εἶνε ἱκανοὶ πρὸς τοῦτο ἢ δὲ ἀνάληψις τῶν δαπανῶν ὑπὸ τῶν λοιπῶν συνεταιρισμῶν θά ἀντετίθετο εἰς αὐτήν τήν δικαιολογικὴν βάσιν τῆς ἐπιρροίης τῶν δαπανῶν ἐπὶ τῶν συνεταιρισμῶν, συνισταμένην εἰς τὴν ἀνάληψιν τούτων ὑπὸ τῶν ἀμέσως ὠφελουμένων.

Ἐπομένως ὀρθόν εἶνε νά ἀναληφθῶν σήμερον αἱ δαπάναι, ἀπὸ κοινῶν ὑπὸ τοῦ Κράτους καί τῶν συνεταιρισμῶν. Ἡ ἀνάλογία εἶναι δεδομένη ἐκ τῶν πραγμάτων. Τό Κράτος ὀφείλει νά ἐξακολουθήσῃ διαθέτον ὑπὲρ τῶν συνεταιρισμῶν ὅσα καί σήμερον. Οἱ δὲ συνεταιρισμοὶ νά ἀναλάβουν τήν ἐπὶ πλέον δαπάνην τὴν ἀπαιτουμένην διὰ τὴν αὐξησιν τοῦ προσωπικοῦ.

Ἐπολογίζομεν ὅτι τό Κράτος δαπανᾷ σήμερον περί τὰ δύο ἑκατομ. δραχ. ἐτησίως. Ἡ ὀλική δαπάνη θά ἀνέλθῃ εἰς πέντε περίπου ἑκατομμύρια. Οἱ συνεταιρισμοὶ πρέπει νά καταβάλλουν τήν ἐκ τριῶν ἑκατομμυρίων ἐπὶ πλέον διαφοράν.

Ἐπάρχουν πολλοὶ τρόποι διὰ τῶν ὁποίων θά ἐπετυγχάνετο ἡ συμμετοχὴ τῶν συνεταιρισμῶν εἰς τὰς δαπάνας. Π.χ. ἐπιβολὴ εἰδικοῦ τέλους (φοροσῆμου) ἐπὶ τῶν ἐγγράφων διὰ τῶν ὁποίων οἱ συνεταιρισμοὶ παρέχουν δάνεια, ἡ εἰδικὴ εἰσφορά τῶν συνεταιρισμῶν καθοριζομένη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κεφαλαίων των καί τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν των, ἡ τέλος φορολογία ἐπὶ τοῦ κύκλου τῶν ἐργασιῶν των. Ὁμολογοῦμενος ὁ τελευταῖος τρόπος συμμετοχῆς εἶνε ὁ ἐξ ὄλων ἐπισημονικώτερος καί δικαιοτέρος. Ἀποκείται μόνον νά κριθῆ κατὰ πόσον εἶνε πρακτικῶς ἐφαρμόσιμος. Δέν ἀποκλείεται ὁμως καί ἕνας συνδυασμὸς τῶν τριῶν ἀνωτέρων τρόπων. Πάντως εἶνε γεγονός ὅτι οἱ συνεταιρισμοὶ δύνανται νά ἀναλάβουν μέρος τῶν δαπανῶν τῆς ἐποπτείας χωρὶς ἐκ τούτου νά καθυστερηθῆ ἡ κίνησις. Τό ζήτημα τοῦ τρόπου τῆς συμμετοχῆς των εἰς αὐτάς δέν πρόκειται νά μᾶς ἀπασχολήσῃ εἰδικῶς ἐνταῦθα.

Ἡ λύσις αὐτῆ εἶνε ἐντελῶς δίκαια. Καθεὶς ἀναλαμβάνει ἀνάλογον μέρος πρὸς τὰς ὠφελείας τὰς ὁποίας ἀποκομίζει ἐν τηρῶσά καί ἀποκομίσῃ ἐκ τοῦ θεσμοῦ. Ἐξ ἄλλου συντελεῖ εἰς τὴν βελτιομένην ἐλάττωσιν τῶν δαπανῶν τοῦ ἐμμέσως ὠφελουμένου, τοῦ Κράτους, καθ' ὅσον αἱ ἐκ τῆς εἰδικῆς φορολογίας τῶν συνεταιρισμῶν πρόσοδοι αὐτοῦ αὐξάνουν δηλ. καθ' ὅσον αἱ ὠφελείαι τῶν ἀμέσως ἐνδιαφερομένων γίνονται μεγαλύτεραι. Καί αἱ πρόσοδοι αὐταὶ σταθερῶς θά αὐξάνουν κατὰ τὸν βαθμὸν κατὰ τὸν ὅποιον ἡ κίνησις θ' ἀναπτύσσεται, ἐμπεδοῦται καί προκοπῆ. Οὗτω θά ἐπιστῆ στιγμῇ κατὰ τὴν ὅποιαν τό Κράτος οὐδὲν ἐξ ἰδίων θά δαπανᾷ καί ἴσως θά ἔχη καί πλεόνασμα πού θά μπορῆ νά διαθέσῃ καί πάλιν ὑπὲρ τῶν συνεταιρισμῶν.

Ἡ λύσις αὕτη ἀνταποκρίνεται καί πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῶν συνεταιρισμῶν γεωργῶν μας, οἱ ὅποιοι πολλὰκις καί ἐπιστημῶς ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμίαν νά συμμετάσχουν εἰς τὰς δαπάνας διὰ τὴν πληρεστέραν καί τελειότεραν ὀργάνωσιν τῆς κρατικῆς ἐποπτείας.»

4. Ὅσον ἀφορᾷ τό τέταρτο παραπάνω ερώτημα καί ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι πολὺ βασικὸ (θεωρητικὰ καί πρακτικὰ μέχρι καί σήμερα) δίνουμε στη συνέχεια πιο αναλυτικὰ τό σχετικὸ κείμενο τοῦ Θ. Τζωρτζάκη για εποπτεία, συνείδηση, αυτοεποπτεία, κρατικὴ ἐπέμβαση στους Συνεταιρισμοὺς, κλπ. - Γράφει (σελ. 289):

«... Ἀπομένει νά ἐξετασθῆ: Ποία ὁδὸς πρέπει νά ἀκολουθηθῆ καί ποία μέθοδος νά ἐφαρμοσθῆ κατὰ τὴν ἀσκῆσιν τῆς κρατικῆς ἐποπτείας ἵνα ἐντὸς ἐνός κατὰ τό μᾶλλον ἢ ἦττον ὀρισμένου χρονικοῦ διαστήματος ἐπιτύχωμεν τὴν αυτοεποπτεῖαν τῶν συνεταιρισμῶν, θεμελιωδὴ ἀρχὴν τοῦ συνεταιριστικοῦ συστήματος.

Ἡ αυτοεποπτεία συνίσταται ὡς γνωστὸν εἰς τὴν ἀσκῆσιν ἐλέγχου ἐπὶ τῆς διοικήσεως καί διαχειρίσεως τῶν συνεταιρισμῶν ὑπὸ εἰδικῶν ὀργανώσεων ἰδρυομένων ὑπὸ τοῦ συνόλου τῶν ἐλεγχομένων συνεταιρισμῶν. Εἰς τὰς ὀργανώσεις ταύτας παρέχεται ὑπὸ τοῦ Κράτους τό δικαίωμα τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐλέγχου ἐπὶ τῶν εἰς αὐτάς ἀνηκόντων συνεταιρισμῶν ἐφ' ὅσον τοῦτο πεισθῆ ὅτι αἱ ὀργανώσεις αὐταὶ δύνανται νά ἀσκήσωσιν ἀποτελεσματικῶς τὴν ἐποπτεῖαν. Διὰ νά ἐπιτευχθῆ ὁμως τοῦτο πρέπει νά ἔχη δημιουργηθῆ προηγουμένως συνεταιρικὴ συνείδησις, ἂν μὴ εἰς τό

σύνολον τουλάχιστον εἰς τὴν πλειοψηφίαν τῶν συνεταιρισμῶν. Συνεταιρικὴν δὲ συνείδησιν ἐννοοῦμεν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν συνεταιρισμῶν διὰ τὸν συνεταιρισμὸν εἰς τοσοῦτον βαθμὸν, ὥστε οὗτοι ἐκ πεποιθήσεως, ἐφ' ὅσον μὲν εἶναι οἱ διοικοῦντες αὐτὸν νά ἔχουν κατὰ τὰς ἐνεργείας των πρὸ ὀφθαλμῶν μόνον τό συμφέρον τοῦ συν/σμοῦ, δηλαδὴ τοῦ συνόλου, ἐκτὸς δὲ τῆς διοικήσεως εὐρισκόμενοι νά παρακολουθοῦν μετὰ ζήλου καί ἐν καλῇ πίστει τὴν ὁρᾶσιν τῆς διοικήσεως ἔτοιμοι νά ἐπέμβουν εὐθύς ὡς ἀντιληφθῶν ὅτι αὕτη ἐκτρέπεται τῆς ὀρθῆς συνεταιριστικῆς ὁδοῦ.

Δεδομένον λοιπὸν ὅτι ἡ κρατικὴ ἐποπτεία ἔχει ἀντικειμενικὸν σκοπὸν νά καταστήσῃ ὅσω τό ταχύτερον τὴν συνεταιρικὴν ὀργάνωσιν ἰκανήν ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐποπτεῖαν τῆς καί ὅτι ἡ ὑπὸ ταύτης ἀνάληψις τῆς αυτοεποπτείας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπαρκούς ἀναπτύξεως τῆς συνεταιρικῆς τῆς συνείδησεως ἐπιτεταῖ ὅτι

καλύτερα ὁδὸς διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς αὐτοεποπτείας εἶναι ἡ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς συνεταιρικής συνειδήσεως εἰς αὐτὴν ἀγούσα. Μόνον οὕτω δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ ἀσφαλῶς τὸ ἐπιδικώμενον ἀποτέλεσμα, πού ἀποτελεῖ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῆς κρατικῆς ἐποπτείας.

Ἡ ὑπὸ τινων συνεταιριστῶν ὑποστηριζομένη ἀντίθετος τακτικὴ, συνισταμένη εἰς τὴν δραστηριωτέραν ἐπέμβασιν ἐπὶ τῶν συνεταιρισμῶν ἔχει τὸ σοβαρὸν ἐλάτωμα νὰ μειώη τὸ αἴσθημα τῆς αὐτευθύνῃς τῶν συνεταιρισμῶν καὶ νὰ παρεμποδίσῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συνεταιρικής συνειδήσεως. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ τακτικὴ αὕτη δύναται νὰ προλάβῃ εἰς δεδομένας περιστάσεις συνεταιριστικὰ σφάλματα διαπραττόμενα ἐλλείψει συνεταιρικής συνειδήσεως, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς προληπτικῆς τῆς δράσεως εἶναι ἐντελῶς μεταβατικά διότι δὲν καταπολεμᾷ τὴν αἰτίαν ἀλλὰ τὰ συμπτώματα. Δὲν ἐπιτυγχάνεται δηλαδὴ ἡ ριζικὴ θεραπεία τοῦ κακοῦ ἀλλὰ προλαμβάνονται ἐνίοτε αἱ ἐπιζημίαι συνέπειαι αὐτοῦ αἱ ὅποιαι δὲν θὰ λείψουν καὶ πάλιν νὰ

εμφανισθῶν ἐφ' ὅσον τὸ κακὸν παραμένει. Ἐκτὸς τούτου ἡ διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς ἐποπτείας μείωσις τῆς αὐτευθύνῃς τῶν συνεταιρίων ἐπιφέρει τὴν ἀδιαφορίαν αὐτῶν διὰ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν καλὴν διοίκησιν τοῦ συνεταιρισμοῦ τῆς ὁποίας τὴν ἐξασφάλισιν ἀφίουν εἰς τὴν μέριμναν τοῦ Ἐπόπτου. Ἡ συνέχισις τῆς τοιαύτης τακτικῆς γεννᾷ εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ συνεταιρισμὸς εἶναι τι ξένον πρὸς αὐτούς, ἓνα εἶδος ἐντελῶς ἀνεξαρτήτου ἀπ' αὐτοὺς ὄργανισμοῦ πού ἔχει προορισμὸν νὰ τοὺς ἐξυπηρετῇ χωρὶς νὰ χρειάζεται τὴν συμβολὴν τῶν.

Μὲ αὐτὸ βέβαια δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι ἡ δράσις τῆς ἐποπτείας πρὲτε νὰ εἶνε μόνον κατασταλτικὴ. Ἀσφαλῶς ὀφείλει νὰ δρᾷ αὕτη καὶ προληπτικῶς. Ἡ προληπτικὴ τῆς ὁμῶς δράσις πρὲτε νὰ περιορίζεται, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν διαγράψιν τῶν γενικῶν γραμμῶν τῆς συνεταιριστικῆς ἐνεργείας ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἀρύπτησιν παρὰ τοῖς συνεταιρίοις πραγματικοῦ ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ τοῦ συνεταιρισμοῦ (συνεταιρική συνείδησις), μόνου ἐξασφαλιστικοῦ μέσου κατὰ πάσης κατ' αὐτοῦ ἐπιβουλῆς».

Καὶ μετὰ αὐτὰ τὰ ὅσα βασικά καὶ καθοδηγητικά, συνεχίζει με σωστὲς προτάσεις γιὰ τὸν οργανωτικὸ καὶ τὴν μόρφωση:

«Καὶ τώρα ἄς ἐξετάσωμεν πὸς ἐνεργοῦσα ἡ κρατικὴ ἐποπτεία θὰ ἐπιτύχῃ τὸν ἀντικειμενικὸν αὐτῆς σκοπὸν. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου διατυπώμεν τὰς γνώμας μας ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἀριθμητικῆς ἐπαρκείας τοῦ προσωπικοῦ...

Ἐργατικῶς εἶναι ἀπαραίτητον νὰ διαιρεθῇ ὁλόκληρος ἡ χώρα εἰς ἀναλόγους πρὸς τοὺς ἐπιθεωρητὰς περιφερείας. Ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τῆς συνεταιρικής κινήσεως ἐκάστης περιφερείας νὰ τεθῇ εἰς ἐπιθεωρητῆς, ὑπὸ τὸν ὁποῖον νὰ ὑπαχθῇ ὠριμῆνος ἀριθμὸς ἐποπτῶν, ἐκάστου τούτων δρώντος ὑπὸ τὰς ὁδηγίας του, ἐντὸς ὠριμῆνον τμήματι τῆς ἐπιθεωρησιακῆς περιφερείας. Εἰς τὸν ἐπιθεωρητὴν ἔχοντα συμπαραστάτην καὶ συνεργάτην συμβούλιον ἀποτελούμενον ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν μὲ τὴν συνεταιριστικὴν κίνησιν ἀσχολουμένων ἢ δυναμένων νὰ ἀσχοληθῶσι παραγόντων (Γεωργικὴ Ὑπηρεσία, Ἐθνικὴ Τράπεζα, Συνεταιρισμῶν Κόσμος, Δικαιοσύνη) πρὲτε νὰ δοθῇ κάποια εὐρυτέρα δικαιοδοσία καὶ ν' ἀναγνωρισθῇ σχετικὴ πρωτοβουλία ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμοστέαν τακτικὴν ἐν τῇ περιφερείᾳ του. Σὺν τῷ χρόνῳ πρὲτε ν' ἀποκεντρωθῇ μὲ πυρῆνα τοὺς ἐπιθεωρητὰς ἢ κινήσις περιφερειακῶς, τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Ὑπουργείου μεταβιβαζομένης εἰς τοὺς ἐπιθεωρητὰς. Τὸ κέντρον πρὲτε νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν μελέτην τῶν γενικωτέρων ζητημάτων, μὴ κατατρίβόμενον πλέον μὲ τὰς λεπτομερείας αἱ ὁποιαὶ τοῦ ἀπορροφῶν πολὺτιμον χρόνον. Εἰς αὐτὸ θ' ἀπομείνῃ πλέον ἡ διαγράψις τῶν κεντρικῶν γραμμῶν τῆς κινήσεως, ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ δρῶσιν οἱ ἐπιθεωρηταί, καὶ ἡ ἀνωτέρα ἐποπτεία τῆς κινήσεως. Οὕτω θὰ δημιουργηθῶσιν πλείονα κέντρα συνεταιριστικῆς κινήσεως ἕκαστον τῶν ὁποίων θὰ δύναται νὰ καθορίξῃ ἐντὸς ὠριμῆνον πάντοτε ὄριον τὴν κατεῦθυνσιν τῆς κινήσεως σύμφωνα μὲ τὰς τοπικὰς κρατούσας συνθήκας καὶ τὰς ὑφισταμένας ἀνάγκας.

Οἱ ἐπιθεωρηταί θ' ἀναλάβουν καὶ τὴν μέριμναν τῆς διαπαιδαγωγώσεως τοῦ συνεταιρισμένου κόσμου, ὥστε καὶ τὰ στελεχῆ τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως ν' αὐξηθῶσιν καὶ ἡ μεγάλῃ μᾶζα τῶν συνεταιρίων, διαφωτιζομένην ἑταρκῶς νὰ μπορῇ νὰ παρακολουθῇ καὶ κρίνῃ τοὺς ἡγέτας τῆς κατὰ τὰς ἐνεργείας τῶν.

Ἡ ἐποπτικὴ ὑπηρεσία ἔχει δύο κυρίως μέσα νὰ ἐπι-

τύχῃ τοῦτο. Τὸν ἑλεγχον κατὰ τὴν διδασκαλίαν. Καὶ ὁμὲν ἑλεγχος ἀσκούμενος διὰ τῶν ἐποπτῶν πρὲτε νὰ εἶναι συνεχῆς. Κατὰ τὴν γνῶμην μας πρὲτε μίαν φορὰν κατ' ἔτος νὰ ἐπιθεωρηθῇ λεπτομερῶς ἕκαστος συνεταιρισμὸς καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς πράξεις. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐλέγχου νὰ ἀνακοινοῦται πάντοτε εἰς τὰς συνελεύσεις. Ἡ ἀνακοίνωσις ὁμῶς δὲν πρὲτε νὰ περιορίζεται εἰς ἐπιπροχάδην ἀνάγωνται τοῦ περιεχομένου τῆς ἐκθέσεως ἀλλὰ νὰ ἐπεκτείνεται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἕκαστου σημείου ταύτης. Πρὲτε οἱ συνέταιροι νὰ κατανοοῦν πλήρως τὸ περιεχόμενον τῆς διὰ νὰ δύνανται νὰ κρίνουν κατὰ συνείδησιν.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐκθέσεως ἀνήκει κατὰ κανόνα εἰς τὰ ἐποπτικά συμβούλια, τὰ ὁποῖα ὁ ἐπόπτης ὀφείλει νὰ καθιστᾷ ἐνήμερα τῆς καταστάσεως καὶ νὰ τὰ διαφωτίζῃ ἐπὶ σημείων τὰ ὁποῖα θὰ εἶχον ἀνάγκην μεγαλυτέρας ἀναπτύξεως.

Πάντως ὁμῶς ὅπου ἡ ἐποπτεία πείθεται ὅτι τὸ ἐποπτικὸν συμβούλιον δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀναπτύξῃ τὴν ἐκθεσιν, πρὲτε νὰ ἀναλαβῆν ὁ ἐπόπτης τὴν ἀνάπτυξιν, νὰ ἐξαντλῇ ἐντελῶς τὸ θέμα καὶ νὰ μὴ ἀποχωρῇ τῆς συνελεύσεως εἰ μὴ μόνον ἀφ' οὗ πεισθῇ ὅτι ἡ συνέλευσις κατενόησεν ἐπαρκῶς ταύτην ὥστε νὰ μπορῇ νὰ λάβῃ ὀρθὰς ἀποφάσεις.

Εἰς τὸν ἐπόπτην θὰ παρέχεται οὕτω ἡ εὐκαιρία νὰ κάμῃ καὶ ἓνα ἐφαρμοσμένον μάθημα περὶ συνεταιρισμῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκθέσεως, τοῦ ὁποίου ἡ ἀποτελεσματικότης εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα μᾶς ἀφηρημένης διδασκαλίας. Ἡ τακτικὴ αὕτη ἀσφαλῶς θὰ συντελέσῃ ὥστε οἱ συνέταιροι νὰ πέρνουν θάρρος νὰ ἐλέγχουν καὶ νὰ μάθουν νὰ ἐλέγχουν ὀρθῶς. Κατὰ τὴν γνῶμην μας ἅμα αὐτὰ τὰ δύο πραγματοποιηθῶσιν τὸ ζήτημα τοῦ ἐλέγχου τῶν συνεταιρισμῶν ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαφῆται ἡ τύχη τῆς κινήσεως, ἐλύθη.

Δεύτερον μέσον ἀποτελεσματικόν εἶναι ἡ διὰ συστηματικῆς διδασκαλίας, (περιοδικῶν, μαθημάτων) διάδοσις εἰς τὰς μεγάλας μᾶζας τῶν ἀρχῶν τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν καθηκόντων καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν συνεταιρίων.

Τὰ μαθήματα ταῦτα δύναται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο κατηγορίας, πρῶτον μαθήματα ἀποκλειστικῶς σκοπούντα νὰ κάμουν τοὺς συνεταιριστοὺς συνειδητοῦς τοιοῦτους καὶ δευτέρον μαθήματα σκοποῦντα νὰ εὐ-

ρύνουν τόν κύκλον τῶν δυναμένων ν' ἀναλάβουν διοικήσιν συνεταιρισμοῦ. Ἀνάλογον θά εἶναι καί τό περιεχόμενον ἐκάστης κατηγορίας μαθημάτων.

Τά μαθήματα πρέπει νά γίνονται συστηματικῶς εἰς ὅλας τάς περιφερείας καί καθ' ὠριμένα χρονικά διαστήματα κατ' ἔτος.

Αὕτη κατὰ τήν γνώμην μας πρέπει νά εἶναι ἐν μεγάλῃ

δ. Αξιολογή σημασία για το θέμα της Εποπτείας έχουν και οι παρατηρήσεις του δικηγόρου Π. Χασαποπούλου, τ. ἐπόπτου συνεταιρισμῶν (βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 321, 371) που γράφτηκαν και δημοσιεύθηκαν ὅταν, στο μεταξύ, δόθηκε σωστή λύση στο θέμα της Εποπτείας με το σχέδιο που εγκρίθηκε ἀπό την Κοινοβουλευτική Επιτροπή (και για το οποίο θα μιλήσωμε στη συνέχεια).

Παρατηρεῖ στην αρχή ὅτι

«...ἐφ' ὅσον ὁ θεσμός τῶν Συνεταιρισμῶν εἶναι θεσμός γενικῆς φύσεως καί ὠφελείας δικαιότερον θα ἦτο ἂν ὀλοκλήρως ἢ διαπάνη τῆς ἐφαρμογῆς του ἐβάρυνε τό Κράτος ἢ τουλάχιστον τό σύνολον του γεωργικοῦ πληθυσμοῦ δεδομένου ὅτι ἐκ τῆς δράσεως τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν δέν ἔχει ἀμέσους ὠφελείας νά ὁ συνεταιρισμένος γεωργικός κόσμος, ἀλλά καί ὁ ἐκτός τῶν συνεταιρισμῶν τοιοῦτος ὡς δύναται τοῦτο

λαίς γραμμαῖς ἢ κατεῦθυνσις τῆς κρατικῆς ἐποπτείας κατὰ τό ἀμέσως προσεχές μέλλον, δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τήν δημιουργίαν συνεταιρικῆς συνειδήσεως.

Διά τά λοιπὰ μέτρα πού πρέπει νά ληφθοῦν ὑπό τῶν Κράτους καί τῆς συνεταιρικῆς ὀργανώσεως διά τήν ἐπιτάχυνσιν τῆς ἐπιδικωμένης ἐμπεδώσεως τῆς κινήσεως θά γράφωμεν προσεχῶς...».

ἢ τακτοποιήσις τῶν λογιστικῶν βιβλίων, τά ὅποια θά νά καταδειχθῇ ἐπί παραδείγματι εἰς τάς σταφιδικᾶς περιφερείας εἰς τάς ὁποίας οἱ συνεταιρισμοί ἐνεργοῦν καί πώλησιν ἀπό κοινού σταφιδοκάπτου. Ἐκεῖ οἱ συνεταιρισμοί ἐπιτυχάνουν νά διατηροῦν τās τιμὰς εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον, ἐκ τούτου δέ ὠφελούνται καί οἱ ἐκτός τῶν συνεταιρισμῶν παραγωγοί οἴτινες, οὕτω ἐπιτυχάνουν καλλίτερας τιμὰς διά τό προϊόν τῶν».

Και στη συνέχεια εξετάζει βαθύτερα το θέμα της ὀργάνωσης της αυτοεποπτείας και της απομακρύνσεως ἀπό την κρατική ἐποπτεία. Γράφει:

«...καθ' ἡμᾶς προέχει ἡ ἐξέτασις τῆς μορφῆς ὑπό τήν ὁποίαν δέον νά ἀσκειταί ἡ Ἐποπτεία τῶν συνεταιρισμῶν, ἡ μέ ἄλλα λόγια, τό ἀκολουθητέον πρὸς τό παρόν σύστημα τῆς ὀργανώσεως ταύτης καί κατόπιν ἡ ἔρευνα τοῦ ἀναγκαίου διά τήν ὑπηρεσίαν ταύτης ἀριθμοῦ ὑπάλληλων. Θά ἔπρεπε δέ καθ' ἡμᾶς νά ἐρευνηθῇ ἂν ἡ Ἐποπτεία τῶν συνεταιρισμῶν πρέπει νά ἔχη καθαρῶς κρατικόν χαρακτήρα, ἢ θά ἦδύνατο αὕτη νά ὀργανωθῇ κατὰ τρόπον οὐ μόνον εὐχεραίνοντα περισσότερον τήν ἀσκήσιν ταύτης ἀλλά καί προλειπόμενα ἀπό τοῦδε τό ἔδαφος διά νά φθάσωμεν ταχύτερον εἰς τήν αυτοεποπτείαν. Ἐφ' ὅσον ἀντικειμενικός μας σκοπός πρέπει νά εἶναι ὁ αὐτοέλεγχος, ἐπιβάλλεται ἀπό τοῦδε νά σκεφθῶμεν καί περὶ τῶν προσφορωτέων μέσων, διά τῶν ὁποίων θά ἐπιτευχθῇ τό ταχύτερον τοῦτο. Νομίζομεν ὅμως ὅτι, ἐάν εἰς τήν Ἐποπτείαν τῶν συνεταιρισμῶν προσδώσωμεν, ὡς πρᾶττομεν σήμερον, καθαρῶς κρατικόν χαρακτήρα, ἢ κατάστασις αὕτη, ἐρριζομένη μάλιστα σὺν τῷ χρόνῳ καί εἰς τήν συνείδησιν τοῦ λαοῦ, θά καταστῇ μοιραίως, εἰμπορεῖ νά πῆ κανεῖς, μόνιμος καί θά εἶναι πολὺ δυσχερές ν' ἀκολουθῆσωμεν διάφορον κατεῦθυνσιν, ὅταν θελήσωμεν. Διά τοῦτο ἀντὶ τῆς προσθήκης νέου ἀριθμοῦ Ἐποπτῶν θά ἔπρεπε κατὰ τήν γνώμην μας, νά ἐξευρεθῇ καί μελετηθῇ ἄλλο τι σύστημα, τό ὁποῖον θά περιέκλειε τουλάχιστον ἐν ἑαυτῷ τὰ σπέρματα τῆς μελλοντικῆς ἐπί τῆ βάσει τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐτοελέγχου ὀργανώσεως.

Τό ἔργον τοῦ Ἐπόπτου τῶν συνεταιρισμῶν, ὡς ἔχει διαμορφωθῇ τοῦτο σήμερον, ἐκ τριῶν κυρίως διακεκλιμένων ἐνεργειῶν συνίσταται α) τῆς τακτοποιήσεως τῶν λογιστικῶν βιβλίων, β) τοῦ ἐλέγχου τῆς διαχειρίσεως καί γ) τῆς προπαγανδίσσεως καί παροχῆς ὀδηγιῶν. Τό μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐργασίας τοῦ ἐπόπτου κατὰ τήν ἐπιθεώρησιν συνεταιρισμοῦ τινος, ὅπου ἰδίως αὕτη γίνεται κατὰ ἀραιὰ χρονικά διαστήματα, αἱ δέ ἐργασίαι τοῦ συνεταιρισμοῦ εἶναι ἀρκετὰ προημέ- ναι, τοῦτο δ' εἶναι καί τό συνηθέστερον, ἀπορροφᾷ

ἢ τακτοποιήσις τῶν λογιστικῶν βιβλίων, τά ὅποια τηροῦνται κατὰ κανόνα ἀτελῶς καί ὅταν ἀκόμη ὁ συνεταιρισμός χρησιμοποιεῖ ἴδιον ὑπάλληλον. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐν συνδυασμῷ καί πρὸς τόν ἐλεγχον τῆς διαχειρίσεως ἐξαντιλεῖ ὀλοκλήρῳ σχεδόν τόν διαθεσίμου χρόνον τοῦ ἐπόπτου, οὕτως ὡστε νά μὴ ἀπομένῃ οὐδ' ὁ ἐλάχιστος χρόνος διά τό κυριώτατον τοῦ ἐπόπτου ἔργον, διά τήν προπαγάνδαν».

Για το λόγο αυτό υποστηρίζει στη συνέχεια ὅτι:

«Θά ἔπρεπε τό ἔργον τῆς τακτοποιήσεως τῶν λογιστικῶν βιβλίων ν' ἀποτελέσει τό ἀντικείμενον μερίμνης ἄλλης ὑπηρεσίας ἐπὶ ἄλλων βάσεων ὀργανομηνής.»

Και προτείνει:

«Ἡ ἴδρυσις περιφερειακῶν συνδέσμων πρὸς τόν σκοπόν τοῦτον νομίζομεν ὅτι θ' ἀπετέλει τήν προσφορωτέραν ὀργάνωσιν. Εἰς ἐκάστην περιφέρειαν Ἐπόπτου Συνεταιρισμῶν θά ἰδρύονται ἕνας ἢ περισσότεροι, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτῇ συνεταιρισμῶν, τῆς ἐκτάσεως τῶν ἐργασιῶν τῶν καί τῶν λοιπῶν ὄρων, τοιοῦτοι συνδέσμοι. Τό ἔργον αὐτῶν πρὸς τό παρόν θά εἶναι περιορισμένον μόνον εἰς τήν τακτοποίησιν τῶν λογιστικῶν βιβλίων καί εἰς τήν παροχὴν ὀδηγιῶν, ὁ ἐλεγχος δέ τῆς διαχειρίσεως θά ἐξακολουθῆσῃ ἑνασκούμενος ὑπὸ τῶν οἰκείων Ἐποπτῶν, ἀποκλειομένης πάσης οἰσδηποτε εἰς τοῦτον ἀναμίξεως τῶν συνδέσμων. Εἰς τούς συνδέσμους ἢ συμμετοχῆ τῶν συνεταιρισμῶν θά εἶναι ὑποχρεωτική, πλὴν ἴσως ἐκείνων οἱ ὁποῖοι εἶναι εἰς θέσιν νά διατηρήσουν ἴδιον πεπερασμένον λογιστὴν καί ἐφ' ὅσον οὗτοι διατηροῦσι τακτικῶς τὰ βιβλία τῶν. Ἡ ὑποχρεωτικὴ συμμετοχὴ ἀντικεῖται βεβαίως εἰς τήν ἀρχὴν τῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν συνεταιρισμῶν, δέν πρέπει ὅμως νά λησιμονηται

ότι και η σημερινή οργάνωσις τῆς ἐποπτείας εὐρίσκειται εἰς πολὺ μεγαλειότεραν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην· ἄλλως τε ἡ ἀντίθεσις αὕτη μετριάζεται οὐσιωδῶς ἐκ τοῦ λόγου ὅτι εἰς τὴν Διοίκησιν τῶν συνδέσμων θὰ μετέχουν καὶ οἱ συνεταιρισμοί. Ἡ Διοίκησις τῶν συνδέσμων τούτων θὰ εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς συμβουλευτικὸν ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸν Διευθυντὴν τῆς Ἐνώσεως τῆς περιφερείας τοῦ συνδέσμου, ἀπὸ τὸν ἀρμόδιον Ἐποπτήν καὶ Ἐπιθεωρητὴν καὶ ἐν ἡ δύο μέλη ἐκλεγόμενα παρὰ τῶν συμμετεχόντων συνεταιρισμῶν. Οἱ ὑπάλληλοι θὰ προσλαμβάνονται διὰ διαγωνισμῶν, θὰ προπαιδεύονται ἐπὶ μικρὸν ὑπὸ τῶν οἰκείων Ἐποπτῶν καὶ θὰ τελῶσιν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τούτων, θὰ ὑπάγονται δὲ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν ἀποκλειστικῶς μόνον τῶν συμβουλιῶν τῶν συνδέσμων, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι ἐξησφαλισμένη ἡ ἀνεξαρτησία καὶ τὸ ἀνεπηρέαστον αὐτῶν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων τῶν.

Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἐν ᾧ ἄφ' ἑνὸς θ'

Στὴ συνέχεια ο Π. Χασαπόπουλος ἐξετάζει τὸ ζήτημα τῆς ἑκτασῆς τῆς δικαιοδοσίας τῶν κρατικῶν εποπτῶν καὶ γενικὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Κράτους στους συνεταιρισμοὺς.

Ἡ σημασία του, λέγει, «εἶναι πρόδηλος, καθόσον τὸ ἔργον τῆς Ἐποπτικῆς ἀρχῆς ἀσκει οὐσιωδῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν συνεταιρισμῶν μας καὶ ἐν γένει τῆς συνεταιρικῆς ιδέας ἐν Ἑλλάδι».

Καὶ προσθέτει:

«Αἱ γνῶμαι τῶν Συνεταιριστῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἔχουν διχασθῆ, ἡ διαφωνία ὅμως τούτων δὲν εἶναι βασική, δὲν εἶναι διαφωνία ἀρχῶν ἀλλὰ περιστρέφεται εἰς τὴν ἀκολουθητέαν τακτικὴν. Κατ' ἀρχὴν οὐδεὶς διαφωνεῖ ὅτι μὲ τὴν συνεταιριστικὴν ἰδέαν εἶναι συνυφασμένη ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ αὐτεθύντης καὶ ὅτι εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ πλήρως ἡ αὐτοδιοίκησις καὶ ν' ἀποκλεισθῇ ἡ περισταλὴ εἰς τὸ ἔλαχιστον ἡ ἐπέμβασις τοῦ Κράτους εἰς τὴν ζωὴν καὶ λειτουργίαν τούτων, ἀλλ' οἱ μὲν φρονοῦσιν ὅτι εἰς τοῦτο πρέπει νὰ φθάσωμεν βαθμιαίως καὶ κατὰ λόγον τῆς ὀριμότητος τῆς συνεταιριστικῆς συνειδήσεως καὶ ὅτι κατὰ τὸ παρὸν χρειάζεται νὰ ληφθῶσι δραστικὰ μέτρα προφυλάξεως τῶν συνεταιρισμῶν ἀπὸ τοῦς πάντοειδεῖς ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς κινδύνους· χωρὶς τὰ μέτρα ταῦτα, λέγουσιν, καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς συνεταιριστικῆς συνειδήσεως θέλει οὐσιωδῶς ἐπιβραδυνθῆ καὶ εἰς πολλαπλὰς ζημίας ἄνευ λόγου θὰ εἶναι ἐκτεθειμένοι οἱ συνεταιρισμοὶ μας, διατρέχει δὲ τὸν κίνδυνον νὰ ἐκφυλισθῇ αὕτη αὕτη ἡ συνεταιριστικὴ ἰδέα. Εἰς τὰς γνῶμας ταύτας ἀντιπένεται ζωηρῶς οἱ ἄλλοι ὅτινες ἀπὸ τῆς θεωρητικῆς κυρίως ἀπόψεως

Καὶ γὰρ νὰ στηρίξει τὴν ἀποψὴν του γιὰ πῶς αποφασιστικὰ μέτρα, ἀνατρέχει στο παρελθὸν καὶ στὴν ἐφαρμογὴ τῆς πρώτης 10ετίας (1915-1924) καὶ στὴν εἰσπήδηση στους Συνεταιρισμοὺς ἐκμεταλλευτικῶν στοιχείων. Καὶ καταλήγει:

«Περαίνοντες αἰσθάνομεθα τὴν ὑποχρῶσιν ν' ἀπευθύνωμεν ὀλίγας ἀκόμη λέξεις πρὸς τοὺς ἀκαμάτους ἐργάτας τῆς συνεταιρικῆς ιδέας, οἱ ὅποιοι διδουν σημερον τὴν κατεῦθυνσιν εἰς τὰ συνεταιρικά πράγματα. Καὶ τοὺς λέγομεν, ἂν θέλετε νὰ ἴδητε ταχέως προοδεύοντας καὶ εὐρῶθιμος δρώντας τοὺς συνεταιρισμοὺς μας μὴ διστάσετε χωρὶς νὰ πολυσυλλογιζέσθε ὠρισμένα θεωρητικὰς ἀρχάς, δώσατε τὰ μέσα εἰς τὴν

ἀνακουφισθῶσι σημαντικῶς οἱ ὑπάρχοντες Ἐποπταὶ ἐκ τοῦ ὄγκου τῆς σημερινῆς τῶν ἐργασίας ὥστε νὰ δυνηθῶσι νὰ ἐπιδοθῶν ἐπιτυχέστερον εἰς τὸ κύριον ἔργον, ἄφ' ἑτέρου προλείπεται καὶ προπαρσκευάζεται ἀπὸ τοῦδε τὸ ἔδαφος διὰ νὰ βαδίσωμεν ἀργότερον γοργῶς πρὸς τὸν αὐτοελεγχον, διότι βραδύτερον καὶ ἐφ' ὅσον θὰ διαμορφῶνται οἱ κατάλληλοι ὄροι, ἐπὶ τοσοῦτον θὰ εὐρύνεται καὶ ὁ κύκλος τῆς δράσεως τῶν συνδέσμων. Μαθήματα ὀργανοῦμενα κατ' ἔτος ἢ ἴδρυσις καὶ Σχολῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον, θὰ ἐσυντόμευον πολὺ τὴν μεταβατικὴν αὐτὴν περίοδον καὶ θὰ διευκόλυνον οὐσιωδῶς τὴν διαμόρφωσιν τῶν ὄρων διὰ τὴν βαθμιαίαν μετάβασιν καὶ τὸν τελικὸν σκοπὸν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην διὰ τὰς ὀργανώσεις ταύτας, πιστεύομεν ὅτι ἐάν εἶναι σημαντικῶς μικροτέρα, οὐδέποτε ὅμως θὰ ὑπερβῇ τὴν ἀπαιτηθησομένην διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συμπαρομαρτουσῶν δαπανῶν γραφείων, ὁδοιπορικῶν κλπ.».

ὁρμώμενοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἐνεργότερα ἀνάμειξις εἰς τὰ συνεταιριστικὰ πράγματα θέλει ἔχει ὡς ἐπανόλουθον τὴν μείωσιν τοῦ αἰσθητήματος τῆς αὐτεθύντης καὶ θέλει βλάβη τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συνεταιριστικῆς συνειδήσεως. Πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην συνεταιρῆται καὶ ὁ κ. Ἰωακείμης ὅστις ἀποδοκιμάζων πάντα τὰ ἄλλα μέτρα ἀπεκδέχεται τὴν θεραπείαν τῶν κακῶν διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς συνεταιριστικῆς συνειδήσεως, πρὸς τὴν κυρίως δέον νὰ στραφῇ ἡ μέριμνα τῆς κρατικῆς ἐποπτείας. Ἐὰς μᾶς ἐπιτραπτῇ νὰ ἔχωμεν διάφορον γνώμην. Ἀναμφισβητήτως ἡ ἀνάπτυξις πεφωτισμένης συνεταιριστικῆς συνειδήσεως εἶναι ἐκείνη ἣτις θ' ἀποτελέσῃ τὴν προϋπόθεσιν διὰ τὴν πρόοδον τῆς συνεταιριστικῆς ιδέας καὶ περὶ τούτου οὐδεὶς νομίζομεν ὅτι διαφωνεῖ. Ἀτυχῶς ὅμως εὐρίσκόμεθα ἀκόμη πολὺ μακρὰν ταύτης καὶ διὰ νὰ φθάσωμεν μέχρις αὐτῆς θὰ χρειασθῇ πολυετής, ἐπιμοχθὸς καὶ συστηματικὴ ἐργασία.

Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ μελετηθῇ ἐπισταμένως ἡ σημερινὴ κατάστασις καὶ αἱ ἀνάγκαι αὐτῆς συμφῶνως δὲ πρὸς ταύτας νὰ ἐφαρμοσθῶσι καὶ τὰ προσήκοντα μέτρα. Χωρὶς ταῦτα ἡ συνεταιριστικὴ ἰδέα θέλει προσκρούση πολλάνκις ἐπὶ ἐπικινδύνων σκοπέλων, οὐσιωδῶς δὲ θέλει δυσχερανθῇ ἡ ἀνάπτυξις τῆς συνεταιρικῆς συνειδήσεως. Εἰμεθα καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τῶν ριζικῶν μέτρων, πιστεύομεν ὅμως ὅτι δὲν δύναται νὰ συντελεσθῇ ταχέως καὶ ἀποτελεσματικῶς ἡ ἐξυγιάνσις πάσχοντος ὀργανισμοῦ διὰ τῶν γενικῶν μόνον μέσων ἔφ' ὅσον ἀφύομεν ἀθεραπεύτους τὰς νοσογόνους ἐστίας αἱ ὅποια τὸν κατατρώχουν».

ἐποπτικὴν ἀρχὴν διὰ νὰ διεξαγάγῃ ἐπιτυχῶς τὸ ἔργον τῆς, ἐνθαρρύνετε καὶ τὼνάσατε τὰ τίμα καὶ ὑγιᾶ στοιχεῖα, πατάσατε ἀμειλίχως τοὺς διαφθορῆς τῆς συνεταιρικῆς ιδέας, ὅταν δὲ πεισθῆτε ὅτι ἤρθησαν οἱ λόγοι ποῦ ἐπέβαλλον ὠρισμένα μέτρα, χαλαρώσατέ τα μέχρις ὅπου αὐτὰ τὰ πράγματα ἀξιώσουν τὴν ὀλοσχερῆ κατάργησιν τῶν. Ἐστὲ δὲ βέβαιαι ὅτι οὕτω πράττοντες θὰ κερδίσατε δικαίως τὸν τίτλον τοῦ σωτήρος τῆς συνεταιρικῆς ιδέας».

ε. Τελικά, μετά από τις παραπάνω συζητήσεις, εισηγήσεις και ζυμώσεις δημοσιεύθηκε το Ν.Δ. της 28/31 Οκτωβρίου 1925 «περί εποπτείας και έλέγχου των γεωργικών συνεταιρισμών» (ΦΕΚ 334/31.10.1925) με το οποίο (όπως τροποποιήθηκε) συστηματοποιήθηκε η οργάνωση της εποπτείας των γεωργικών συνεταιρισμών σύμφωνα με τις τότε ανάγκες και κατά τρόπο περισσότερο συνεταιριστικό. Το κείμενο του Ν.Δ. απηχεί κατά πολύ τις γνώμες των ειδικών (Σ. Ιασεμίδη, Θ. Τζωρτζάκη, Π. Χασαποπούλου) στις οποίες αναφερθήκαμε αναλυτικά σε προηγούμενες σελίδες.

Επειδή το κείμενο του Ν.Δ. (μετά από μερικές προσαρμογές του) αποτελεί χρήσιμη πηγή για την καλή οργάνωση της εποπτείας και αυτοεποπτείας των συνεταιρισμών και ακόμα επειδή σε πολλά άρθρα του στηρίχτηκε η άσκηση της εποπτείας από την Α.Τ.Ε. από το 1929/1930 και επί δεκαετίες (σύμφωνα με τον καταστατικό νόμο της Α.Τ.Ε.), κρίνουμε χρήσιμο να παραθέσουμε σύντομη ανάλυση για τα κυριότερα μέρη του (ολόκληρο το κείμενο βλ. στο ΦΕΚ 334/1925, στο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 346 και στο Τρ. Φαρμάκη «Κώδιξ Νομοθεσίας Συνεταιρισμών» σ. 349) όπως αυτός έγινε από τον Θ. Τζωρτζάκη στο βιβλίο του «οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» του 1932 σελ. 74 και επ. όπου γράφει:

Διά του διατάγματος τούτου ἐγένοντο αἱ ἑξῆς μεταρρυθμίσεις:

α) Καθωρίσθησαν συστηματικώτερον οἱ σκοποὶ τῆς ὑπηρεσίας συνεταιρισμῶν, ὑπαγομένης εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας. Οὗτοι συνίστανται εἰς τὴν κατάρτισιν καὶ ἐφαρμογὴν προγραμμάτων ὀργανώσεως γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, εἰς τὴν καθοδήγησιν τῶν συνεταιρισμῶν, εἰς τὴν στατιστικὴν παρακολούθησιν τῆς κινήσεώς των, εἰς τὴν ἄσκησιν εποπτείας καὶ ἐλέγχου ἐπ' αὐτῶν κλπ.

β) Ἡῴξήθη ὁ ἀριθμὸς τοῦ προσωπικοῦ τῆς εποπτείας καὶ ὠρίσθη ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα γεν. ἐπιθεωρητῆν, ἑπτὰ ἐπιθεωρητάς, πεντήκοντα ἐπόπτας καὶ τινὰς βοηθητικοὺς ὑπαλλήλους.

γ) Ἀπεκεντρώθη ἐν τινι μέρει ἡ διεξαγωγή τῆς συνεταιριστικῆς καὶ εἰδικώτερον τῆς εποπτικῆς ὑπηρεσίας διὰ τῆς εὐρύσεως τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἐπιθεωρητῶν καὶ συστάσεως γνωμοδοτικῶν συμβουλίων πλησίον ἐκάστου ἐξ αὐτῶν.

δ) Ἐπετράπη ἡ εἰς τοὺς ἐπιθεωρητάς διὰ διατάγματος ἀνάθεσις τῆς ἐγκρίσεως καταστατικῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν καὶ ἄλλων τινῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας.

ε) Ἐπεβλήθη ἡ κατ' ἔτος συστηματικὴ ἐπιθεώρησις ἐκάστου συνεταιρισμοῦ.

στ) Ἐπεδιώχθη διὰ τῆς συστάσεως κεντρικοῦ συμβουλίου καὶ τοπικῶν γνωμοδοτικῶν τοιοῦτων πλησίον τῶν ἐπιθεωρητῶν, εἰς τὰ ὁποῖα συμμετεῖχον μεταξύ ἄλλων καὶ συνεταιρισμένοι γεωργοί, ἡ σύμπραξις ἐπὶ τῶν γενικωτέρων ζητημάτων τῶν ἀφορῶντων τὴν συνεταιριστικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἄλλων προσώπων ἐκτὸς τῶν συνεταιριστικῶν ὑπαλλήλων.

ζ) Ἐπεβλήθη ἡ συμμετοχὴ τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν εἰς τὰς δαπάνας τῆς συνεταιριστικῆς ὑπηρεσίας διὰ τῆς ἐπιβολῆς εἰς βάρους αὐτῶν ὠρισμένων εἰσφορῶν.

η) Ἐπετράπη ἡ διὰ διατάγματος ἴδρυσις εἰδικῶν ταμείων πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς εἰδικῆς αὐτῆς ὑπηρεσίας. Τὸ ταμεῖον τοῦτο θὰ ἐνισχύετο οἰκονομικῶς δι' εἰδικῆς εἰσφορᾶς τοῦ Κράτους καὶ διὰ τῶν εἰς βάρους τῶν συνεταιρισμῶν ἐπιβληθειῶν τοιοῦτων πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν εποπτείας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1926 ἤρχισε ζωηρά

κίνησις διὰ τὴν πραγματοποιήσιν συνεργασίας κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς εποπτείας μεταξὺ τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἡ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦσα αὐτοὺς πιστωτικῶς ἤσκει ἰσχυροτάτην ἐπιρροὴν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐπομένως ἠδύνατο ἀριστα νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέσον πρὸς ἐπιδίωξιν τῆς προαγωγῆς τῶν συνεταιρισμῶν.

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπετέλεσε μεταξὺ ἄλλων θέμα τοῦ κατὰ Μάιον 1926 συνελθόντος Ἀ' Πανελληνίου Συνεταιριστικοῦ Συνεδρίου. Τὸ Συνέδριον ἐκηρύχθη μὲν κατ' ἀρχὴν ὑπὲρ τῆς αὐτοεποπτείας ἀσκομένης ἐπὶ σωματείων ἀποτελουμένων ἐκ τῶν ἰδίων τῶν συνεταιρισμῶν, ἀνεγνώρισεν ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ, μέχρις ὅτου καταστῆ δυνατὴ αὐτή, τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξωθεν ἀσκήσεως εποπτείας δι' εἰδικῆς πρὸς τοῦτο ὑπηρεσίας. Εἰς τὴν διοικῆσιν ὅμως τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ὄφειλε νὰ συμπράττουσιν τὸ Κράτος, ἡ ἀσκοῦσα τὴν γεωργικὴν πίστιν Ἐθνικὴ Τράπεζα καὶ οἱ συνεταιρισμοί. Πρὸς τοῦτο τὸ Συνέδριον ἐξήγησε ἵνα ἡ εποπτεία ὑπαχθῆ ὑπὸ ἀνώτατον συμβούλιον ἀποτελούμενον ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν ἀνωτέρω καὶ τινῶν εἰδικῶν περὶ τὰ συνεταιριστικά'.

Μετὰ ἔν ἔτος καὶ πλεόν, κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1927, ἡ κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας, κατὰ τὴν κύρωσιν τοῦ ν.δ. τοῦ 1925 «περὶ εποπτείας καὶ ἐλέγχου τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν», μετερρῶθιμος οὐσιωδῶς τοῦτο. Ἡ ὑπηρεσία συνεταιρισμῶν κατέστη ἀποτελεθῆ ἀρχή. Εἰς αὐτὴν ἀνετέθη ἡ συνεταιριστικὴ ἐν γένει ὑπηρεσία εἰδικώτερον δὲ ἡ ἄσκησις τῆς εποπτείας.

Ὅργανα αὐτῆς ὠρίσθησαν τὸ γενικὸν συμβούλιον, τὸ διοικητικὸν συμβούλιον καὶ ὁ διευθυντής. Συνεστήθη δὲ καὶ ἀνώτατον συμβούλιον συνεταιρισμῶν, ὡς γνωμοδοτικὸν ὄργανον.

Τὸ γενικὸν συμβούλιον ἀποτελεῖται ἀπὸ δέκα τρία μέλη, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀντιπρόσωποι τοῦ Κράτους, τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, τῶν Γεωργικῶν Τραπεζῶν Νέων Χωρῶν, τοῦ Σταφιδικοῦ Ὄργανισμοῦ, τοῦ Τα-

(1) Ἰδε περιοδικὸν «Ὁ Συνεταιριστής» ἔτος 1926, φύλλ. 11.

μείου Γεωργικών Ασφαλειών, του Κεντρικού Συμβουλίου Καπνού κλπ. καθώς και αντιπρόσωποι των γεωργικών συνεταιρισμών και τινες ιδιώται. Το διοικητικόν συμβούλιον άπετελείτο από 5 μέλη έξ ών έν ό διευθυντής, οι δέ λοιποι τέσσαρες έκ των μελών του γενικού συμβουλίου. Τό άνωτάτον συμβούλιον ήτο πολυμελές, άπετελείτο δέ έξ άντιπροσώπων των άνωτέρω όργανώσεων και ιδρυμάτων καθώς και άλλων ειδικών.

Πόροι της ύπηρεσίας ήσαν εισφοράι του Κράτους, της Έθνικής Τραπεζής, των άλλων έν αύτη άντιπροσωπευομένων ιδρυμάτων καθώς και των συνεταιρισμών.

Η ύπηρεσία αύτη άπετέλει όμολογουμένως ένα βήμα προς την άυτοεποπτεϊαν των συνεταιρισμών, διότι ή άσκηση αύτης περιήρχετο από του Κράτους εις

άυτοτελή άρχήν, εις την όποιαν άντεπροσωπεύοντο τόσον οι συνεταιρισμοί όσον και άλλοι παράγοντες, εις πολλούς των όποιων άντεπροσωπεύοντο και πάλιν οι συνεταιρισμοί.

Η εφαρμογή του νέου νόμου θά ήρχιζεν από της καταρτίσεως του γενικού συμβουλίου και της έκλογής του διοικητικού συμβουλίου της ύπηρεσίας. Έν τώ μεταξύ ή ύπηρεσία έξηκολούθησε διεξαγομένη κατά τάς διατάξεις του ν.δ. του 1925.

Η ύπηρεσία υπό τό νέον τουτο καθεστώς ούδέποτε έλειτούργησε και τουτο άφ' ενός μέν διότι έφαινετο άπίθανος ή πραγματοποίησις εις ικανοποιητικόν βαθμόν των προβλεπομένων ύπέρ αύτης πόρων, άφ' έτέρου δέ διότι έν τώ μεταξύ έγινετο πιθανώτερα οσημέραι ή ΐδρυσις της Άγροτικής Τραπεζής...»

ε) Άλλα στοιχεία για την Εποπτεία κατά το 1925.

Γίνεται διαγανισμός για νέους επόπτες. Υποψήφιοι 40. Πέτυχαν οι: Δ. Νικολαΐδης, Α. Αδάμ, Δ. Λήτος, Ν. Μπονάτης, Δ. Φωτιάδης, Π. Σουμήλας, Χρ. Βεργόπουλος. (Άγνωστο αν πρόκειται για τον δάσκαλο και αγρότη Πρόεδρο της Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών ή για συνωνυμία).

Γίνεται διαρρϋθμιση των ορίων 28 εποπτικών περιφερειών (βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 188).

Ορίζονται 3 εποπτικές περιφέρειες στη Δυτική Θράκη (Νομοί Ροδόπης και Έβρου) υπό τον επιθεωρητήν Γ' περιφέρειας - Θεσσαλονίκης (βλ. «ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 61).

3. Αντιδράσεις και εκμεταλλευτικές εκδηλώσεις σε βάρος των Συνεταιρισμών. Οι εσωτερικοί εχθροί των Συνεταιρισμών.

Καθώς η συνεταιριστική κίνηση ξαπλωνόταν και έθιγε πολλά και διάφορα εκμεταλλευτικά συμφέροντα, φυσικό ήταν να δημιουργείται και μεγαλύτερη αντίδραση εναντίον της.

Και καθώς επίσης δεν ήταν δυνατό να λείψουν και διάφορες (μικρές ή μεγαλύτερες, πραγματικές ή διογκωμένες) εκμεταλλευτικές εκδηλώσεις μέσα σε διάφορους Συνεταιρισμούς, φυσικό ήταν η ολιγάριθμη κρατική εποπτεία Συνεταιρισμών να ανησυχεί, να προσπαθει να επέμβει για να διαφυλάξει, είτε με προτάσεις για την τροποποίηση του φιλελεύθερου νόμου 602 περί συνεταιρισμών, είτε με άλλα μέτρα και επεμβάσεις (μερικές από τις οποίες δημιουργούσαν και προσωπικές αντιδικίες κλπ.).

Δημιουργήθηκε τότε και μια πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση σχετικά με την αυτοδιοίκηση των Συνεταιρισμών και τα όρια της κρατικής αρμοδιότητας σχετικά με τους Συνεταιρισμούς. (Βλ. τα παραπάνω κείμενα Ιασεμίδη, Τζωρτζάκη, Χασαπόπουλου).

Πέρα από τις σκέψεις και εισηγήσεις του Σ. Ιασεμίδη για ανταλλαγή απόψεων ανάμεσα στους συνεταιριστές σχετικά με την τροποποίηση του ν. 602, απόψεων που δημοσιεύτηκαν παλαιότερα στο περιοδικό του «Βοηθός των Συνεταιρισμών», με τις γενικότερες αναταραχές του 1925 (προσφυγικό, ακτήμονες, πολιτικές, πολιτειακό, οικονομικό, κλπ.), το πρόβλημα και η συζήτηση σχετικά μ' αυτό το θέμα πήραν μεγάλη έκταση. Και τελικά η κατάληξή τους ήταν κυρίως το Ν.Δ. 28/31.10.1925 «περί εποπτείας και ελέγχου των Γεωργικών Συνεταιρισμών» και το Ν.Δ. 28.11/12.12.1925 περί τροποποιήσεως του ν. 602 περί Συνεταιρισμών.

Στις σελίδες που ακολουθούν θα προσπαθήσουμε να δείξουμε την κατάσταση

των αντιδράσεων και των εκμεταλλευτικών ενεργειών σε βάρος των Συνεταιρισμών, γεγονότα τα οποία και επέδρασαν ουσιαστικά στις αποφάσεις που πάρθηκαν τελικά τόσο για την τροποποίηση της νομοθεσίας Συνεταιρισμών όσο και για την οργάνωση της εποπτείας. Αποφάσεις που είναι σχετικές και με τα πάντοτε επίκαιρα (θεωρητικά και σε εφαρμογή) προβλήματα των ορίων της αυτοδιοίκησης των Συνεταιρισμών και των ορίων της κρατικής αρμοδιότητας, προβλήματα που πολλές φορές, από τότε μέχρι σήμερα, έρχονται στην επιφάνεια και ταλαιπωρούν τη συνεταιριστική κίνηση.

Διαρκώς και περισσότερο τονίζεται το 1925 σε διάφορα κείμενα, η ανάγκη για περιφρούρηση των συνεταιρισμών από διαφόρους εχθρούς που εισέρχονται σε αυτούς ως φίλοι και προστάτες. Χαρακτηριστικό είναι κείμενο του επόπτη Σπ. Τρυφωνόπουλου στο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 291 με τίτλο «Οι εσωτερικοί εχθροί των Συνεταιρισμών και τα επιβαλλόμενα κατ' αυτών μέτρα» (κείμενο που είναι χρήσιμο για την εξήγηση πολλών από τις διατάξεις που νομοθετήθηκαν λίγο έπειτα). Γράφει:

«... εάν δέν δύναται τις ν' άρνηθῆ τήν άλματικήν εξέλιξιν των συνεταιρισμών καί τήν ευεργετικήν επίδρασίν των επί των συνεταιρισμένων γεωργικών μαζών, δέν δύναται όμως νά μή όμολογήσῃ, παρ' όλην τήν εμφανιζομένην πρόοδον, ότι οί συνεταιρισμοί έχουσι άρκετόν εισέτι στάδιον νά διανύσουσι διά νά επιτελέσουσι ολοκληρωτικώς τόν προορισμόν των. Είς τήν άκολουθουμένην όμως πορείαν των συναντώσιν εμπόδια παρεμβαλλόμενα από δύο κατηγορίας εχθρών. Έξωτερικούς καί Έσωτερικούς.

Καί διά μέν τούς έξωτερικούς, γνωστούς κατά τό πλείστον, διά δέ τήν τάξιν εις τήν όποιαν ανήκουσι καί τας μεθόδους τας όποιάς μετέρχονται, ως εκ τούτου δέ καί όλιγώτερον επικινδύνους, δέν θά άσχοληθώμεν. Τούναντίον θά προκαλέσωμεν τήν προσοχήν επί τῆς δράσεως των έσωτερικών εχθρών των συνεταιρισμών, οίτινες άφ' ενός καταντούν όχι μόνον πρόσκομμα διά τήν ταχύτεραν καί όμαλήν εξέλιξιν των συνεταιρισμών εις τούς όποιους κατώρθωσαν νά εισδύσουσι άλλα καί γενικώτερα συγκλονίζουσι διά των πράξεών των, τήν συνεταιριστικήν οργάνωσιν, άφ' έτέρου καθιστούσι άμφίβολον τήν ευεργετικήν επίδρασιν των συνεταιρισμών τούτων πρós τά μέλη. Οί τοιοῦτοι εχθροί εμφανιζόμενοι πολλάκις μέ τό ένδυμα τοῦ φιλοσυνεταιριστοῦ, τοῦ άφιλοκεροῦς προστάτου των συνεταιριστικῶν ομάδων, έν φ' πράγματι είναι ξένοι πρός πᾶν ιδεολογικόν επίπεδον ἢ τοῦλάχιστον σὺν τῷ χρόνῳ διαμορφούνται εις τοιοῦτους, εισέρχονται εις τούς συνεταιρισμούς καί καταντούν ἢ μάστιγ τῶν τε έντολέων των καί τῆς συνεταιριστικῆς ιδέας εξέλισσόμενοι εις βεβήλους συνεταιριστάς. Ένοσηνούμενοι δέ οὔτοι εις τας συνεταιρικές μάζας επιτηδεῖς καί παραμένοντες μέ τό προσόν τῆς επιτηδειότητος καί μόνον, ως ρυθμισταί των κινήσεων των καθίστανται συχνώτερα άφορημί όχι μόνον νά έμποδίζεταί ό κανονικός δρόμος τοῦ συνεταιριστοῦ ρεύματος άλλα καί όπισθοδρομησέως του νά γίνωσι πρόξενοι. Οί άσπυνοδοί οὔτοι φίλοι των συνεταιρισμῶν προσολλώμενοι ως όστρακον εις τήν διοίκησιν των πολλάκις ἢ άναλαμβαίνοντες τήν διεξαγωγήν διαφόρων εργασιῶν, διαχειρίζονται τας εργασίας των ένίστε άνειλικρινῶς πρός βλάβην των συνεταιρισμῶν καί των συνεταιριῶν άλλα καί τῆς συνεταιριστικῆς ιδέας.

Βεβαίως δέν δύναται τις ν' άρνηθῆ ότι εις τούς συνεταιρισμούς υπάρχουν άρκετοί ειλικρινεῖς φίλοι, μετά φανατισμοῦ καί άφιλοκερδείας εργαζόμενοι καί των όποιων τό ένδιαφέρον καί τούς καταβαλλόμενους

κόπους των διά τήν πρόοδον τοῦ συνεταιρισμοῦ των όφειλομεν νά όμολογήσωμεν...

Άλλά παρὰ ταῦτα υπάρχουν καί τινες εκ των άναγνωσμένων εις τούς συνεταιρισμούς, οίτινες δρῶσι άνειλικρινῶς. Οὔτοι είναι ελάχιστα. Αιζημία όμως τας όποιάς φέρουσι πρός τούς καθέκαστα συνεταιρισμούς καί τήν συνεταιριστικήν οργάνωσιν γενικῶς είναι παμμέγιστα. Αὔτοι είναι οί επικινδυνώδεστεροι συνεργάται των έξωτερικών εχθρών των συνεταιρισμῶν. Αὔτοι είναι ἢ άφορημί ἢ κλονισθῆ ἢ έμπιστοσύνη πολλῶν συνεταιριῶν πρός τόν συνεταιρισμόν των. Τό κακόν έργον αὔτων παρέχει εις έκείνους των όποιων παραβλάπτονται τά συμφέροντα εκ τῆς προόδου των συνεταιρισμῶν τά σπουδαιότερα έπιχειρήματα κατά των συνεταιρισμῶν.

Τό φθοροποιόν έργον των φίλων αὔτων των συνεταιρισμῶν παρουσιάζεται καί κατά τας προμηθειάς των διαφόρων ειδῶν καί κατά τήν διάθεσιν των προμηθευθέντων τοιοῦτων καί κατά τας εργασίας των δανειῶν καί διάθεσιν τούτων πρός τούς συνεταιρισμούς καί κατά τήν διαχειρίσιν των προϊόντων καί έν γένει εις πᾶσαν έπιχειρουμένην παρὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ εργασίαν. Κατωρθώνοντες μεθοδικῶς οὔτοι νά συγκεντρώσωσι, παρὰ τό καταστατικόν των καί παρὰ πᾶσαν διάταξιν τοῦ Νόμου, εις χειράς των τήν όλην κίνησιν τοῦ συνεταιρισμοῦ, καταπνίγουσι κάθε φωνήν προερχομένην εκ των συνεταιριῶν των ἢ όποία άποπειράται νά διαμαρτυρηθῆ διά τήν προσγινόμενην αὔτοις άδικίαν. Οί τοιαῦτην όδόν άκολουθοῦντες έχουσι επιτύχει πολλάκις νά τρομοκρατήσωσι τας συνεταιρικές μάζας, άλλοτε κολακεύοντες, άλλοτε άπειλοῦντες καί άλλοτε μετερχόμενοι διάφορα άλλα μέσα, ώστε σῦδεμία σοβαρά ένέργεια δύναται νά προέλθῃ άπ' αὔτας καί όταν άκόμη τόν βαθμόν καί τήν έκτασιν τοῦ προσγινόμενου άδικήματος καθορίζει ό άμόδιος υπάλληλος. Λαμβανομένου δέ υπ' όψει ότι ἢ άπομάκρυνσι των τοιοῦτων στοιχείων άπό τήν διοίκησιν καί άποκλεισμός από τας εργασίας δύναται νά γίνῃ μόνον από τας Γενικές Συνελεύσεις των συνεταιρισμῶν, παραμένουν οὔτοι άνεπλόγητοι δρασταί.

Άπομένει όθεν ἢ έτέρα όδός τῆς τιμωρίας των εκμεταλλευτῶν τούτων διά των ποινικῶν καί πολιτικῶν δικαστηρίων εις ἃ βεβαίως καί παραπέμπονται. Ώς έχουσι όμως σήμεραν αἰ ποινικά καί δικονομικά διατάξεις αἰ ύποθέσεις αὔται άποπερατοῦνται λίαν βραδέως. Ἡ συσώρευσις δέ άφ' ενός πληθῶρας ύπο-

θέσεων εις τὰ δικαστήρια καὶ ἡ ἔλλειψις ἀρ' ἐτέρου εἰδικότητος, ὡς ἀπαιτεῖται εἰς πολλὰς πολυπλόκους λογιστικὰς δίκας, καθιστᾷ δύσκολον τὸν προσανατολισμὸν τοῦ δικαστηρίου πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς ὑποθέσεως καὶ τὴν ταχύτεραν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης. Ἐντεῦθεν φρονοῦμεν ὅτι προέρχεται καὶ ὁ χρονισμὸς πολλῶν συνεταιρικῶν δικῶν καὶ τὸ ἀτίμωτον ἐνίστη τῶν κατηγορουμένων κατὰ τὸ ἄρθρον 82 τοῦ Νόμου 602 περὶ συνεταιρισμῶν.

Ἀπαιτοῦνται λοιπὸν μέτρα αὐστηρὰ καὶ ἐξασφαλιζόμενα πρὸ παντός τῆν ἄμεσον ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης. Τινὰ ἐκ τούτων φρονοῦμεν ὅτι θὰ ἦσαν τὰ κατωθί:

1ον) Νὰ εἰσάγονται αἱ ὑποθέσεις αἱ ὑπαγόμενα εἰς τὸν Νόμον 602 ἄρθρον 82 παρ. β' καὶ γ' δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως.

2ον) Νὰ ὁρισθῇ ἀνώτατον ὄριον χρόνου ἐντὸς τοῦ ὁποίου δέον νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὸ ἀκροατήριον καὶ ἐκδικασθῶσιν αἱ κατὰ τὸ ἄρθρον 82 παρ. α' παραβάσεις, καθοριζόμενον αὐστηρῶν ποινῶν διὰ τοὺς παραβάτας τῶν προθεσμιῶν τούτων.

Ἐάν τυχὸν ἀπαιτεῖται πραγματογνωμοσύνη ἐπὶ τῶν λογιστικῶν βιβλίων δέον αὐτὴ ν' ἀποπερατωθῇ ἐντὸς ὁρισμένου χρόνου.

3ον) Νὰ προβλέπεται καὶ ἐπιβάλλεται πλὴν τῆς ποινῆς καὶ ἄμεσος δήμευσις τῆς περιουσίας τῶν δικαζομένων διὰ τὰς ἀνωτέρω παραβάσεις διὰ ποσὸν ἴσον καὶ μέχρι τριπλασίου πρὸς τὴν προξηνηθεῖσαν ὑλικὴν ζημίαν εἰς τὸν συνεταιρισμὸν.

4ον) Νὰ εἰσάγονται καὶ δικάζονται κατὰ τὸν αὐτὸν ὡς ἄνω τρόπον καὶ οἱ παραβάται τοῦ ἄρθρου 83 τοῦ νόμου 602, ἔμποροι, ἐργοδότες, βιομήχανοι κλπ.

5ον) Νὰ προσλαμβάνονται διὰ διαγωνισμοῦ εἰδικοί περὶ τὰ συνεταιρικά καὶ λογιστικά ἐκ τῶν ἐχόντων δίπλωμα νομικῆς ἐπιστήμης, οἱ ὅποιοι περιοδεύοντες νὰ παρίστανται ὡς δημόσιοι κατήγοροι κατὰ τὴν ἐκδίκασιν ὄλων τῶν ἀδικημάτων τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ νόμου 602. Διὰ τῶν ὑπαλλήλων τούτων περιοδεύόντων εἰς τὰς περιφερείας θὰ περιορισθῶσι τὰ ἐκ τῆς συσσωρεύσεως πληθῶρας ὑποθέσεων εἰς τὰ δικαστήρια προκύπτοντα οὐσιώδη μειονεκτήματα.

Ἐλπίζομεν ὅτι τὰ μέτρα ταῦτα λαμβανόμενα μετ' ἄλλων σχετικῶν θὰ ἐξασκήσουν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν καὶ εἰς τοὺς ὀλίγους ἐκείνους ἀτάκτους διαχειριστάς τῶν συνεταιρικῶν ὑποθέσεων, θὰ ἐξασφαλίσιν δὲ τὴν μεγαλύτεραν ἐμπιστοσύνην τῶν συνεταιρῶν πρὸς τοὺς συνεταιρισμοὺς τῶν ἀλλὰ καὶ γενικώτερα ἀγαθὰ ἀποτελέσματα διὰ τὴν συνεταιρικὴν κίνησιν θ' ἀποκομίσουν».

Στις σχετικὲς γενικότερες συζητήσεις που ἐγίναν το 1925 (κεῖμενο Σ. Ιασεμίδη σχετικὸ με τὴν πρόταση Αλ. Σβώλου για τὴν εποπτεία, κείμενο Θ. Τζωρτζάκη σχετικὰ με τὴν εποπτεία, κείμενο Σπ. Τρυφωνοπούλου, κλπ.) ἡ παρέμβαση τοῦ δικηγόρου τ. ἐπόπτη Συνεταιρισμῶν (καὶ με συνεταιριστικὲς σπουδὲς στὴν Γερμανία) Παν. Χασαποπούλου ἀναφέρθηκε ἀναλυτικὰ καὶ στὶς ἀντιδράσεις στο ἔργο τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ κυρίως στὴν εἰσπῆδηση μὲσα στοὺς Συνεταιρισμοὺς ἐκμεταλλευτικῶν στοιχείων, γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὴν γνώμη τοῦ ὅσον ἀφορᾷ τὴν τακτικὴ που ἔπρεπε νὰ ἀκολουθηθεῖ (συνεταιριστικὴ πολιτικὴ) γιὰ τὴ διαφύλαξη τῶν Συνεταιρισμῶν. Παραπέμπουμε στὶς σκέψεις τοῦ καὶ τὰ στοιχεῖα που προβάλλει γιὰ τὴν περίοδο 1915-1924 (βλ. «ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 372).

Γράφει βασικὰ γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ ὁ Παν. Χασαπόπουλος ἀλλὰ καὶ ἐπεκτείνεται με πολλὴ σωστὲς σκέψεις καὶ σε ἄλλα συνεταιριστικὰ προβλήματα γιὰ τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖται νὰ ἔχουν γνώση οἱ νεώτεροι συνεταιριστῆς. Γράφει γι' αὐτὰ:

«... Ὅς γνωστὸν ἡ συνεταιριστικὴ κίνησις ἐν Ἑλλάδι δὲν ὑπῆρξεν ἀπόροια τῆς λαϊκῆς πρωτοβουλίας. Ἡ ὑπαρξις κατὰ τὸ παρελθὸν ἐλαχίστων συνεταιρισμῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀορίστου μορφῆς, ἡ ἡ ὑπαρξις ὀλίγων τινῶν θεωρητικῶν Συνεταιριστῶν δὲν δύνανται βεβαίως καὶ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς κίνησις συνεταιριστικὴ. Ἡ πρώτη σοβαρὰ συνεταιριστικὴ κίνησις χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ψηφίσεως τοῦ νόμου 602 περὶ συνεταιρισμῶν, ὀφείλεται δὲ κυρίως εἰς τὴν πρωτοβουλίαν καὶ μερίμναν τοῦ Κράτους, εἴτα δὲ καὶ εἰς τὴν δρᾶσιν δρακόντος Συνεταιριστῶν. Ὅς πρότυπον τοῦ ἡμετέρου νόμου περὶ συνεταιρισμῶν ἐχρησίμευσεν ὁ γερμανικὸς περὶ συνεταιρισμῶν νόμος, τοῦ ὁποίου ἐν γενικαῖς γραμμαῖς πιστὸν ἀντίγραφον ὑπῆρξε. Καὶ κατὰ τοῦτο νομιζόμεν ἐσφαλλὲ σοβαρῶς ὁ ἡμέτερος νομοθέτης. Διότι θεασμὸς ὡς ὁ περὶ συνεταιρισμῶν προωρισμένος νὰ δόθῃ νέον ρυθμὸν εἰς τὴν οικονομικὴν καὶ κοινωνικὴν τοῦ τόπου ζωὴν, δὲν δύναται νὰ μεταφρευθῇ καὶ ἐφαρμοσθῇ ὡς κρατεῖ οὗτος ἐν τῇ ξένη. Ἀληθῶς ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχουν πορίσματα πείρας, ἐκεῖ ὅπου

δὲν εἶναι διαμορφωμένη κοινὴ συνείδησις διὰ νὰ φωτίξῃ καὶ κατευθύνῃ τὸν νομοθέτην ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη μᾶς ὑποχρεώνει νὰ προστρέξωμεν εἰς τὰ ξένα φῶτα καὶ πείραν, παραλλήλως ὅμως ὀφείλομεν νὰ μελετήσωμεν τὰς τοπικὰς συνθήκας καὶ ἀναλόγως πρὸς ταύτας νὰ διαμορφώσωμεν τὸν μεταφρευτέον θεσμόν. Ὁ χαρακτῆρ τοῦ λαοῦ, ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ του κατάσταση, ἡ οικονομικὴ σύνθεσις τῆς κοινωνίας, οἱ ὄροι καὶ αἱ συνθήκαι τῆς ζωῆς καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ τοπικαὶ συνθήκαι, αὐτὰ μόνον ἀποτελοῦν τὸν ἀσφαλῆ ὁδηγὸν πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν.

Ἄς ἐξετάσωμεν ἤδη ποῖα ἦτο ἡ κατάσταση ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ θεμοῦ περὶ συνεταιρισμῶν. Ἐπὶ μακρὰ ἔτη, ἐπὶ μίαν σχεδὸν ἑκατονταετίαν ἀπὸ τῆς ἐλευθερώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ὁ Ἕλληνας ἀγρότης ἐστέναζεν ὑπὸ τὸ κράτος μίαν ἀφορητὸν οικονομικῆς καὶ ἠθικῆς δουλείας. Δὲν εἶχεν ἰδίαν αὐτῆς ἀξίαν, ἀλλ' ἀπέτελε ἀληθῆς ἐξάρτημα τοῦ τοκογλύφου, τοῦ μπακάλη, τοῦ τοπικοῦ κομματάρχου. Ἐξῆ, ἐκινεῖτο, ἔδρα, ἐκάνονιζε τὰ τῆς ζωῆς

του υπό τās επανεύσεις τούτων. Βεβαίως κατά τὰ τελευταία ἔτη ὑπὸ τὴν πνοὴν ἰδίως τῆς ἐπανάστασως τοῦ 1909, κάποια βελτίωσις εἶχεν ἐπέλθῃ, ἀλλ' εἰς τās γενικὰς τῆς γραμμὰς ἡ κατάστασις αὐτῆς δέν εἶχεν οὐσιωδῶς μεταβληθῆ. Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκειτο ὁ "Ἕλλην χωρικός καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθε κατά πρῶτον λόγον νὰ τὸν ἐξαγάγῃ τὸ νομοθέτημα τοῦ 1914. Καὶ ἐρωτᾶται ἤδη: ὑπὸ τās συνθηκὰς ταύτας ἤτο ἐπιτετραμμένον νὰ σκεφθῶμεν καὶ ἐδῶ πλήρη καὶ ἀνεραϊάν τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοδιοικῆσεως; τὰ μετέπειτα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θεσμοῦ γεγονότα μᾶς διδοῦν τὴν ἀπάντησιν ἐπὶ τούτου: διότι συνέπειαι τῆς ἀλόγου, καθ' ἡμᾶς, ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς ταύτης δέν ἐβράδιον ν' ἀναφανοῦν. Λυμῶνες τοῦ ἀγρότου ἀντελήφθησαν εὐθύς ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ θεσμοῦ ὅτι ἡ λεία διέφυγε πλέον τῶν χειρῶν τῶν καὶ σάν ἐξυπνοὶ καὶ πρακτικοὶ ἄνθρωποι ἐσκέφθησαν ὅτι διὰ νὰ τὴν συγκρατήσουν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐγκολληθῶν τὴν νέαν κατάστασιν. Καὶ ἐσπευσαν πρῶτοι αὐτοὶ νὰ ἐπιστηδύουν εἰς τούς συνεταιρισμοὺς καὶ νὰ καθήσουν καὶ πάλιν στῆ ράχι τοῦ ἀγροτικοῦ λαοῦ. Κατῶρθωσαν κατόπιν νὰ ἐμφυσήσουν εἰς τούς ἀγρότας τὴν ἰδέαν, ὅτι χωρὶς αὐτοὺς δέν ἠδύνατο νὰ σταθῇ καὶ ὀρθοποδῆσῇ ὁ συνεταιρισμὸς ὅτι αὐτοὶ ἦσαν ἡ δύναμις, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ πίστις τοῦ συνεταιρισμοῦ δέν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ χωρὶς αὐτούς. Καὶ ὁ χωρικός ὁμοιάων πρὸς ἄνθρωπον ἀρτυρισθέντα αἰφνιδίως μέσα εἰς μίαν αἰθούσαν πλημμυρισμένην ἀπὸ φῶς ἐσυγχίσθη καὶ ἐπίστευσε. Συνηθισμένος νὰ ἐπακουμβᾷ πάντοτε κάπου, δέν ἠδυνήθη ν' ἀντιληφθῇ ὅτι ἠδύνατο πλέον διὰ τῶν ἰδίων του δυνάμεων νὰ ἐξέλθῃ τῆς δευνῆς θέσεώς του. Καὶ κατέστη πάλιν θύμα τῶν πρῶν τῶν ἀρεντάδων. Καὶ ἐσπευδον οἱ ἴδιοι χωρικοὶ νὰ ζητῶσι τὴν συνδρομὴν τούτων καὶ νὰ παραδίδουν τὴν διοίκησιν τῶν συνεταιρισμῶν τῶν εἰς αὐτούς διότι ἐπίστευαν ὅτι χωρὶς τὴν προσωπικότητά των, χωρὶς τὴν φρεγγυότητα καὶ ἰκανότητα αὐτῶν δέν ἠδύνατο ὁ συνεταιρισμὸς νὰ ἐπιτύχῃ δάνειον καὶ νὰ λειτουργήσῃ. Τοιοῦτοτρόπως ἡ τράπεζα ἐστρώθη πάλιν μὲ πλουσιώτερα ἴσως ἐδέσματα διὰ τούς ἐκμεταλλευτὰς. Ἐφεξῆς ὄφειλον πλέον οἱ συνέταιροι νὰ φωνίζον τὰ εἶδη τῶν ἀπὸ τὸν μπακάλη - πρόεδρόν των.

Πολλάκις μάλιστα συνέβαινε νὰ συμψηφίζον προκαταβολικῶς μέρος τοῦ δανείου τῶν εἰς μελλούσας ἀγορὰς εἰδῶν, τὰ ὁποῖα ἔτσι ἀναγκαστικῶς πλέον θὰ ἠγόραζαν ἀπ' αὐτὸν καὶ εἰς τιμὰς βέβαια τās ὁποίας αὐτόθι θὰ κανόνιζε ἀναλόγως τῆς εὐσυνειδησίας του. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐνῶ ἄλλοτε ὁ τοκογλύφος διὰ νὰ ἐκμεταλλεύεται τὰ θύματά του ἤτο ὑπόχρεος νὰ διαθέτῃ ἰδικὰ του κεφάλαια ἤδη ἐπετύγχανε τοῦτο διὰ κεφαλαίων αὐτῶν τῶν θυμάτων του. "Οταν δὲ ἤρχετο ὁ καιρὸς τῆς συγκομδῆς τοῦ καρποῦ ἔπρεπε καὶ πάλιν νὰ παραδώσουν τοῦτον εἰς τὸν ἴδιον διὰ νὰ τοὺς ἐκμεταλλεύθῃ ὅπως καὶ πρότερον καὶ μάλιστα μὲ τὰ μέσα πού τοῦ παρεῖχον αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Διὰ τὴν ἱστορίαν ἀναφέρονται ὅτι κάποτε κατά τὴν διάρκειαν τῆς ὑπη-

ρεσίας μας συνελάβοντο πρόεδρον εἰς τοσοῦτον βαθμὸν ἀποθροασυνθέντα ὥστε νὰ λαμβάνῃ δάνεια ἐπ' ἐνεχύρω διὰ λογαριασμὸν τοῦ συνεταιρισμοῦ, νὰ χρησιμοποιῆ ὁμως ταῦτα δι' ἴδιον λογαριασμὸν καὶ ἐκμετάλλουσιν. Καὶ τās καταχρήσεις ταύτας οἱ περιδεῖς συνέταιροι οὐ μόνον δέν ἀπετόλμων νὰ καταγγέλουν ἀλλὰ πολλάκις ἐσπευδον νὰ συγκαλύπτουν ὅσον ἠμποροῦσαν καλύτερα αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Προσθέσατε τῶρα εἰς ταύτας καὶ τās παντοειδεῖς ἄλλας ὑπεξαίρεσεις καὶ καταχρήσεις καὶ θὰ ἔχετε μίαν εἰκόνα ἰσχυρὴν πάντοτε τῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία ἐδημιουργήθη χάρις εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ αὐτευθύνης.

Καὶ ἐρωτᾶται ἤδη ὑπάρχει λοιπὸν ἴχνος αὐτοδιοικήσεως καὶ αὐτευθύνης εἰς μίαν τοιαύτην κατάστασιν, ἐξαιρουμένουσιν δυστυχῶς ἀκόμη παρ' ὅλας τās ἀγωνιώδεις καὶ ἀπέλπιδας προσπάθειας τῆς κρητικῆς ὑπηρεσίας, κατάστασιν κατά τὴν ὁποίαν οἱ συνέταιροι οὐ μόνον ἀνέχονται τὴν ἐκμετάλλουσιν ἀλλὰ καὶ παραδίδουν πολλάκις αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὰ ἱερά τοῖς κησίν; Βεβαίως ὄχι. Κατ' ἀκολουθίαν τούτων εἶναι πλάνη νὰ πιστεύωμεν ὅτι μέσα εἰς τὸ χάος τοῦτο τῆς ἀναρχίας καὶ ἐκμεταλλεύσεως εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ ἀναπτυχθῇ συνεταιρικὴ συνειδήσις. Διότι κάθε τίμος συνεταιρισμὸς καὶ κάθε εὐλακρινῆς φίλος τῆς συνεταιρικῆς ιδέας, εὐρισκόμενος πρὸ μᾶς ἀθεραπεύτου καταστάσεως εἶναι φρικτὸν ν' ἀποθαρρυνθῇ καὶ νὰ κλονισθῇ εἰς τὴν πίστιν του πρὸς αὐτὴν. Καὶ ἡ ἐποπτικὴ ἀρχὴ ὑποχρεωμένη νὰ κατασταταλᾷ τās δυνάμεις τῆς εἰς τιτάνειον ἀγῶνα πρὸς περιστολὴν τοῦ κακοῦ, θὰ ἔχη ἐπὶ πλέον ἐν τῷ προπαγανδιστικῷ ἔργῳ τῆς νὰ καταπολεμῆ τὴν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀγροτῶν γεννηθεῖσαν ἀμφιβολίαν καὶ ἀπογοήτευσιν. Παρῆλθεν ὁλόκληρος δεκαετία καὶ πλέον ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θεσμοῦ καὶ ἐνῶ τὰ εἰσαγγελικὰ γραφεῖα ἐξακολουθοῦν νὰ παίζουν τὸν ρόλον πύθου τῶν Δαναῶν, ἀπ' ἑτέρου ἐλάχιστα ἠδυνήθημεν νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ ἔργον τῆς διαμορφώσεως συνεταιρικῆς συνειδήσεως. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς τοιούτα πιστεύωμεν ἀδιαιτάτως ὅτι ἐνεργότερα ἀνάμειξ εἰς τὰ συνεταιρικὰ πράγματα, ἐκδηλωμένη εἰς σφόδρα καὶ μελετημένα μέτρα, μακρὰν τοῦ νὰ παραβλήσῃ καὶ ἐπ' ἐλάχιστον τὸ αἶσθημα τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ αὐτευθύνης τῶν συνταίρων, θὰ καθίστα ἀντιθέτως ὀμάλωτορον τὸν δρόμον τὸν φέροντα πρὸς τὸν τελικὸν σκοπὸν καὶ θὰ ἐπέτρεπεν ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐποπτικὴν ἀρχὴν νὰ ἐργασθῇ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν συνεταιρικῆς συνειδήσεως. Καὶ τοιαῦτα μέτρα θὰ ἦσαν ἐπὶ παραδειγματι διδάξεις ἐν τῷ νόμῳ δυνάμει τῆς ὁποίας θὰ ἠσφαλίζετο εἰς τοὺς γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς ἡ ἐπαγγελματικὴ ὁμοιογένεια καὶ θ' ἀπεκλείετο ἡ εἰσδοξὴ εἰς αὐτοὺς ἑτερογενῶν στοιχείων, ἡ διδάξις δυνάμει τῆς ὁποίας ὑπὸ ὀρισμένας προϋποθέσεις καὶ ἐγγυήσεις θὰ ἐπετρέπετο ἡ ἄμεσος ἀφαίρεσις τῆς διοικήσεως ἀπὸ ἀποδεδειγμένους καταχραστὰς, ἐφ' ὅσον τὸ καθῆκον τοῦτο δέν θὰ ἐπετέλει ἡ γεν. συνέλευσις ἡ διατάξεις διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐλαμβάνοντο σωφρονιστικὰ μέτρα κατά ἐκτροχιαζομένων συνεταιρισμῶν...»

Προσπάθειες οργανωτικῆς καὶ εξυγιαντικῆς.

Οἱ τάσεις καὶ υποδείξεις γιὰ ἀνακοπὴ τῆς ἀθρόας ἰδρυσις Συνεταιρισμῶν, τῆς ἐκκαθαρισέως τῶν ἀπὸ ἐπιβλαβῆ στοιχεῖα καὶ τῆς καλύτερης ὁργάνωσής τῶν, γίνονται ἐντονότερες κατὰ τὸ 1925. Πέραν ἀπὸ ὅσα γράφηκαν στῆς προηγούμενες σελίδες, χαρακτηριστικὸ εἶναι καὶ τὸ αἰσιόδοξο κείμενον τοῦ Δ.Θ. Πάνου («Συνεταιριστῆς» 1925 σ. 209) τὸ ὁποῖο βλέπει εξυγιαντικὴ ἀφύπνισιν

συνεταιριστικών δυνάμεων εναντίον των εκμεταλλευτικών στοιχείων. Σταχυολογούμε από αυτό:

«... υπεισήλθον, ίνα επιτύχουν ιδιοτελείς σκοπούς. Καί έχομεν παραδείγματα ενώσεων, αί όποία έξ ιδίας πρωτοβουλίας όρμώμεναι προβαίνουν εις άπηγή διωγμών παντός άνεπιθυμήτου στοιχείου, αγωνιζόμεναι ύπέρ τής επικρατήσεως εις τήν διαχείρισιν και τήν διοίκησιν των συνεταιρισμών τής ποθουμένης ειλικρινείας και έντιμότητος.

Η Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Τριφυλίας - Πυλίας έν Γαργαλιάνοις πρωτοστατούσα ήρχισε τό εκκαθαριστικόν αυτό έργον διεξάγουσα επί όλοκλήρους μήνας επίμοχθον έλεγχον επί τής διαχειρίσεως των συνεταιρισμών τής δικαιοδοσίας της, μή διστάζουσα πρός πάταξιν του κακού και αυτήν ακόμη τήν άωργήν τής δικαστικής άρχής νά έξαιτείται. "Ότι δέ ό γενόμενος παρ' αυτής έλεγχος ήτο άκριβής και ότι δέν υπέπεσαν εις σφάλματα κατά τήν διεξαγωγήν του άποδεικνύει τό γεγονός ότι έδικαιώθη ύπό τής Δικαιοσύνης τής όποίας τήν επέμβασιν έπεκαλέσθη.

Καί έχομεν παραδείγματα συνεταιρισμών οίτινες μόνοι των και άνευ ούδεμιás ύποδείξεως απέκλεισαν ώρισμένες κατηγορίας συνεταιρών, έν τῷ προσώπῳ των όποίων διέβλεπον τά όργανα τής εκμεταλλεύσεως, τά ζιζάνια εκείνα τής πλουσίας χλωρίδος του συνεταιριστικού άγρού.

Χαιρετίζομεν τήν νέαν φάσιν τής κινήσεως, τήν άπομάκρυνσιν των νεφών, τά όποία καλύπτουν κατά μέρος τόν αίθριον άλλως ούρανόν τής όργανώσεως. 'Αποτελούν καθ' ήμάς τυπικά μόνον σφάλματα,

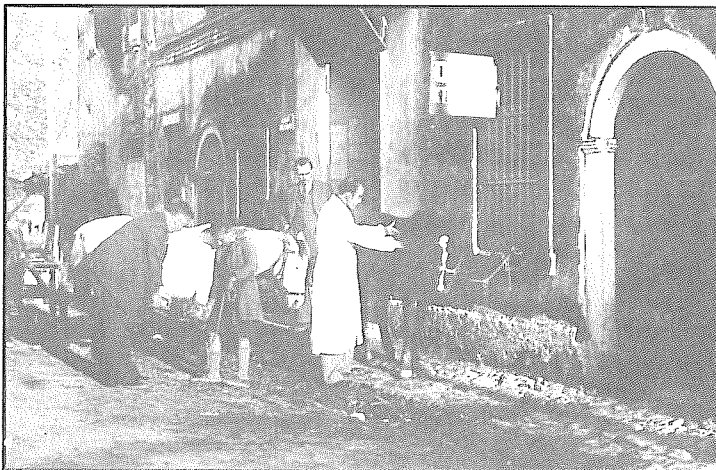
χωρίς όμως νά δύνανται τά νέφη ταύτα νά πυκνωθούν και νά φέρουν τήν καταγίδα και δι' αυτής τήν κατάρρευσιν του στερεού συνεταιριστικού οικοδομηματος τήν όποίαν οι πολυάριθμοι έχθροί των συνεταιρισμών μέ όλην των τήν καρδίαν εύχονται και επιζητούν.

Είναι όμως, άπαραίτητον και τά όλίγα αυτά νέφη νά διαλυθούν διά νά μή χρησιμεύουν ως βάθρον, επί του όποίου στηριζόμενοι οι έχθροί τής κινήσεως διαβάλλουν τόν ευγενή θεσμόν του συνεταιρισμού και προσπαθούν νά πείσουν τούς αδυνάτους και τούς μή πιστεύοντας.

Χαιρετίζομεν τήν νέαν αυτήν τάσιν, διότι προήλθε αύθορμητως εκ των κάτω και ως εκ τούτου παρέχει μεγάλας έλλπίδας έπιτυχίας και διότι τά μάλιστα θέλει ύποβοηθήσει τό έργον των έποπτικών όργάνων, τα όποία κατά κανόνα μέ πρωτοφανή διά τήν σημερινήν έποχήν αύταπάργησιν και αύτοθυσίαν αγωνίζονται διά τήν επικράτησιν του συνεταιριστικού θεσμού.

... διά νά τονώθῃ ή όλη κίνησις πρέπει νά δοθῇ όάπαραίτητος καιρός περισυλλογής, καιρός αναπτύξεως κατά βάθος και έντασιν. Πρέπει νά δοθῇ έπίσης ό καιρός εις τά κρατικά όργανα νά άνασάνουν, νά στραφούν πλέον πρός τά όπίσω, διακόπτοντα τήν πρός τά πρόσω προπαγανδιστικήν των πορείαν, διά νά ενισχύσουν και αυτά, έν τῷ μέτρῳ των δυνάμεων των, τήν νέαν τάσιν τής έξυγιάνσεως.

Πρέπει λοιπόν τό παράδειγμα των ενώσεων και των συνεταιρισμών, όπερ άνεφέραμεν, νά μιμηθούν όλοι οι συνεταιρισμοί...».

Κατερίνη: Προσπάθειες των Συνεταιρισμών για κτηνιατρική περίθαλψη όταν η κρατική υπηρεσία ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Διακρίνεται ο κτηνίατρος, ο διευθυντής της Ένώσεως Μ. Ευστρατιάδης και αγρότες.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΣ

Κατά το έτος 1925 έχουμε μεγάλη αύξηση του αριθμού των γεωργικών Συνεταιρισμών. Στο τέλος του έτους φτάνουν τους 3.834.

Παράλληλα γίνεται προσπάθεια για μετατροπή των προσφυγικών ομάδων σε προσφυγικούς συνεταιρισμούς (βλ. για σύσταση ειδικής Επιτροπής μελέτης και για σύνταξη υποδείγματος καταστατικού «ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 14).

Αναλυτικά στοιχεία για τις ιδρύσεις, διαλύσεις, αύξηση Συνεταιρίων κατά το 1925 βλ. «ο Συνεταιριστής» 1926 σελ. 173, 174.

Στη σελ. 176, του 1926, του ίδιου περιοδικού δίδεται αναλυτικός πίνακας των υφισταμένων γεωργικών συνεταιρισμών στο τέλος του 1925, κατά σκοπούς, Νομούς, Γεωγραφ. Διαμερίσματα.

Παραθέτουμε συγκεντρωτική κατάσταση των υφισταμένων συνεταιρισμών κατά σκοπούς (31.12.1925):

Πιστωτικοί	2.919	
Προμηθευτικοί	198	
Πωλήσεως	223	(κυρίως σταφίδας και καπνών)
Παραγωγικοί	178	(κυρίως ελαιουργικοί, οινοποιητικοί, γαλακτοκομικοί)
Διάφοροι	316	(κυρίως ενοικιάσεις γαιών, αρδεύσεις, κτηνασφαλιστικοί)
Σύνολο υφισταμένων	3.834	

(Παραπλήσια στοιχεία με λίγες διαφορές δίνει και ο Π. Δεκάζος στην εισαγωγή του στο βιβλίο Αγάθου).

Για την εσωτερική κατάσταση των γεωργικών συνεταιρισμών την εποχή αυτή και τα προβλήματά τους βλ. τις παρατηρήσεις διαφόρων ειδικών που παρατέθηκαν στο προηγούμενο Υποκεφάλαιο. Για τις εργασίες τους βλ. στο επόμενο Υποκεφάλαιο.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΕΡΓΑΣΙΕΣ — ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ (ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ)

1. Γενικές διαπιστώσεις - κρίσεις

Η μελέτη διαφόρων προβλημάτων συνεταιριστικών, οδηγεί και σε γενικές κρίσεις σχετικά με την εξέλιξη της κινήσεως.

« Η ιδέα πλέον εριζοβόλησεν και αι εκ των συνεταιρισμών ωφέλεια κατενοήθησαν από τους παραγωγούς, ώστε κανείς κίνδυνος ανακοπής και πολύ περισσότερο καταστροφής του έργου ύπάρχει» γράφει ο Θ. Τζωρτζάκης («Συνεταιριστής» 1925 σ. 244).

« Παρήλθον δέκα έτη περίπου από της εποχής, καθ' ην έτίθεντο, διά της ψηφίσεως του Νόμου 602 περί Συνεταιρισμών, τά στερεά θεμέλια τής βαθμιαίας άπελευθερώσεως του κτηματίου και γεωργού από τά χέρια των έμμεταλλευτών του.

Κατά τό δεκαετές αυτό διάστημα έπετελέσθη

τοσαύτη κατ' άριθμόν και κατά ποιόν πρόοδος εις τους συνεταιρισμούς, ώστε και ό αυστηρότερος κριτής δέν δύναται νά τήν άρνηθής. Τ' άγαθά άποτελέσματα όμολογούνται πλέον όχι μόνον θεωρητικώς από οικονομολόγους και πάντα μελετώντα τήν θέσιν του γεωργού και κτηματίου, αλλά περισσότερο παρ' αυτού τούτου του εύεργετουμένου άπλοϊκού συνταίρου συγκρίνοντος φιλοσοφικώτατα τήν σημερινήν του θέσιν μέ τήν πρό τινος καιρού. Ό συνεταιρισμένος κόσμος γνωρίζει και εύγνωμονεί τους σχόντας τήν εύγενή πρωτοβουλίαν τής οικονομικής του χειραφετήσεως» γράφει ο Σπ. Τρυφωνόπουλος («Συνεταιριστής» 1925 σελ. 291).

Και ο ειδικός Θ. Τζωρτζάκης διαπιστώνει: («Συνεταιριστής» 1925 σ. 244), ότι είναι αναμφισβήτητο ότι μόνον από της υπάρξεως συνεταιρισμών αρχίζουν να διοχετεύονται σημαντικά κεφάλαια στη γεωργία όχι μόνο για καλλιεργητικούς σκοπούς αλλά και για άλλες μονιμότερες εργασίες. Τούτο μαρτυρούν οι ετήσιοι ισολογισμοί της Εθνικής Τράπεζας και οι σχετικές εκθέσεις της.

Με τους συνεταιρισμούς συστηματοποιείται, σε όφελος της γεωργικής παραγωγής, το εμπόριο των γεωργικών ειδών και προϊόντων. Η διάθεση των τελευταίων έχει συγκεντρωθεί σε αξιόλογο μέρος στα χέρια των συνεταιρισμών, οι οποίοι, με δάνεια επ' ενεχύρω των προϊόντων, μπορούν άνετα και ελεύθεροι από κάθε πίεση, να εκλέξουν την εποχή της πωλήσεως.

Οι συνεταιρισμοί αναλαμβάνουν την εφαρμογή τελειότερων και οικονομικότερων τρόπων καλλιεργείας.

Με τους Συνεταιρισμούς γίνεται αποτελεσματική η διάδοση των χημικών λιπασμάτων, η χρησιμοποίηση καλύτερων εργαλείων και η διάδοση των γεωργικών μηχανημάτων.

Στους συνεταιρισμούς οφείλεται κατά μέγα μέρος η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων μας με την εφαρμογή καλύτερων μεθόδων καλλιέργειας και επεξεργασίας τους.

Οι συνεταιρισμοί είναι εκ των άριστων συντελεστών της αναπτύξεως των γεωργικών βιομηχανιών.

Αλλά και πέρα από τις παραπάνω γενικές διαπιστώσεις των ειδικών, τα στοιχεία δείχνουν σοβαρή ανάπτυξη της συνεταιριστικής δραστηριότητας σε πολλές περιφέρειες. Υπάρχουν όμως ακόμα και αρκετές περιφέρειες χωρίς συνεταιριστική ανάπτυξη (βλ. τις παραπάνω διαπιστώσεις Θ. Τζωρτζάκη, στο κείμενο του περι έποπτείας).

Στη συνέχεια δίδονται αποσπασματικά (αφού δεν υπήρχε ακόμα συνεταιριστική στατιστική) δείγματα και μαρτυρίες (κατά τόπους ή εργασίες) για τη συνεταιριστική εξέλιξη και τις τότε εργασίες:

— Περιφέρεια Αχαΐοήλιδος:

Για την περιφέρεια αυτή δόθηκαν παραπάνω (τόμος Α' σελ. 371) αρκετά

στοιχεία για το 1919 με βάση μελέτη του Χρ. Ευελπίδη.

Για την ίδια περιφέρεια βλ. μικρή συνθετική μελέτη από τον Θ. Τζωρτζάκη στο τεύχος 8 του νεοεκδοθέντος το 1925 περιοδικού «ο Συνεταιριστής» σ. 113. Η μελέτη αυτή φωτίζει όλη την μέχρι τότε (1915-1924) εξέλιξη των συνεταιρισμών και τις τάσεις όχι μόνο στη μεγάλη αυτή και πρωτοπόρα περιφέρεια αλλά και γενικότερα. Δίνει ιδιαίτερης σημασίας πληροφορίες για τις κατευθύνσεις που ακολουθούσαν οι Συνεταιρισμοί και καταρρίπτει το μύθο ότι η γεωργική συνεταιριστική κίνηση αναπτύχθηκε μόνο χάρη στα χορηγούμενα δάνεια από την ΕΤΕ. Πουναντίον έχουμε —κατά την πρώτη αυτή δεκαετία και μέσα σε πολύ δύσκολες πολιτικοοικονομικές συνθήκες— ουσιαστική επίδοξη των συνεταιρισμών στους τομείς προμηθειών, επεξεργασίας, πωλήσεως προϊόντων και στις καταθέσεις.

Λόγω της εξαιρετικής ιστορικής σημασίας του κειμένου παραθέτουμε τα κυριότερα σημεία. Γράφει:

«Η Ἀχαιοῦς εἶναι... μία τῶν περισσότερων προσδευμένων συνεταιριστικῶν περιφερειῶν. Ἡ κίνησις ἀρχίζει, συμπίπτει σχεδόν, μέ τήν ἐφαρμογήν τοῦ νόμου 602. Εἰς τὸ τέλος τοῦ 1915... ὑπῆρχον ἤδη 24 γεωργικοὶ συνεταιρισμοί... Κατά τήν 31 Δεκεμβρίου 1924 ἡ Ἀχαιοῦς ἐμφανίζεται μέ 283 ἰδρυθέντας εἰς τὸ διάστημα μᾶς δεκαετίας γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς (ἐκ τῶν ὁποίων ὄκτώ μόνον διελύθησαν) καί μέ ἑπτὰ Ἐνώσεις γεωργικῶν συνεταιρισμῶν (ἐκ τῶν ὁποίων μία εἶναι νεκρά καί πρόκειται νά διαλυθῇ).

Δύο εἶναι οἱ κυριότεροι, οἱ ἀντιπροσωπευτικοὶ τύποι, γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπικρατοῦν εἰς τήν Ἀχαιοῦς: Οἱ πιστωτικοὶ, ἀνερχόμενοι κατά τὸ τέλος τοῦ 1924 εἰς 168 καί οἱ πωλήσες σταφιδοκάρπου ἀνερχόμενοι εἰς 89. Τῶν πιστωτικῶν κέντρον εἶναι ἡ Ἠλεία ἐνῶ οἱ πωλήσες ἀνεπτύχθησαν ἐν Αἰγιαλείᾳ, ὅπου εὐθύς ἐξ ἀρχῆς πάντες οἱ ἰδρυόμενοι συνεταιρισμοὶ ἔλαβον τήν μορφήν τοῦ συνεταιρισμοῦ πωλήσεως.

Ἡ διάφορος αὕτη ἐξέλιξις ἐντός τῆς περιφερείας ἐξηγεῖται ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν συνθηκῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐκάστη τῶν ἐπαρχιῶν Ἠλείας καί Αἰγιαλείας εὐρίσκειτο κατά τήν ἀρχὴν τῆς κινήσεως.

Ἡ Ἠλεία ἐστερημένη ἐντελῶς τῶν ἀπαραίτητων πρὸς καλλιέργειαν μέσων ὤφειλε νά ἀποβλέψῃ καί ἀπέβλεψε εἰς τήν ἐξέυρεσιν τούτων.

Ἡ Αἰγιαλεία ἐνδιαφερομένη διὰ τήν ἐξασφάλισιν τῆς εὐγενούς ποιότητος τῆς ὑπ' αὐτῆς παραγομένης σταφίδος ὤφειλε νά ἀποβλέψῃ κυρίως εἰς τήν ἀπο-

κλειστικὴν διὰ τῶν ὁργανώσεων τῶν σταφιδοπαραγωγῶν διαχειρίσιν τοῦ ἐμπορίου τῆς σταφίδος, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μόνον θὰ ἠδύνατο νά ἐπιτύχῃ τὰς ἀνηκούσας εἰς τήν ποιότητα τῆς Αἰγιαλείας τιμὰς.

Ἄλλ' ἐάν οἱ συνεταιρισμοὶ Ἠλείας δέν ἠδυνήθησαν μέχρι πρό τινοσ τολάχιστον νά ἐπέμβωσι συστηματικῶς εἰς τήν συνεταιρικὴν ὁργάνωσιν τῆς ἐμπορίας τῆς σταφίδος, οἱ συνεταιρισμοὶ Αἰγιαλείας οὐδαμῶς παρημέλησαν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τὸ πιστωτικὸν ἔργον τὸ ὁποῖον κατῶρθεσαν λίαν ἐπιτυχῶς νά συνδυάσουν πρὸς τὸ τῆς ἀπὸ κοινου πωλήσεως.

Ἀμφότεραι δὲ αἱ περιφερείαι (καί κατά μίμησιν τούτων καί αἱ λοιπαὶ ἐπαρχίαι τοῦ νομοῦ, εἰς τὰς ὁποίας ἐπικρατοῦν οἱ πιστωτικοὶ συνεταιρισμοὶ) ἐπέδωξαν τήν διὰ τῶν συνεταιρισμῶν ἀσκήσιν τῆς προμηθείας γεωργικῶν εἰδῶν.

Οὕτω σήμερον, ὅποτε καί οἱ συνεταιρισμοὶ Ἠλείας ἀρχίζουν νά ἀναλαμβάνουν τήν ἀπὸ κοινου πώλησιν, δύναται τις νά εἰπῇ ὅτι οἱ συνεταιρισμοὶ Ἀχαιοῦδος τείνουν νά λάβουν τήν μορφήν τοῦ μικτοῦ συνεταιρισμοῦ, τοῦ ἐπιλαμβανομένου ὅλων τῶν δυναμένων νά ἀσκηθῶσι συνεταιρικῶς ἐργασιῶν, πιστωτικῶν, προμηθευτικῶν καί πωλήσεως. (Ὁ τύπος οὗτος φαίνεται ἄλλως τε ὅτι εἶναι ὁ ἐν Ἑλλάδι πρὸς τὸ παρὸν τολάχιστον ἐπικρατῶν)...

Κατὰ τὸ 1924 ἐσημειώθησαν οὐσιώδεις μεταβολαὶ εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς, ἀναγκασθέντας λόγῳ τῶν περιστάσεων νά αὐξήσουν τόσον τὰς μερίδας ὅσον καί τήν εὐθύνην.»

Στη συνέχεια παραθέτει στατιστικά στοιχεία για το έτος 1923 (βλ. αυτά στο έτος 1923). Και μιλά για τις Ενώσεις Συνεταιρισμών. Γράφει:

«Ἀνάλογος πρὸς τήν ἐξέλιξιν τῶν συνεταιρισμῶν ὑπῆρξεν εἰς τήν Ἀχαιοῦς καί ἡ ἐξέλιξις τῶν Ἐνώσεων γεωργ. συνεταιρισμῶν, αἱ ὁποῖαι ἀντεπροσώπευον κατά τὸ τέλος τοῦ 1924, 116 συνεταιρισμοὺς.

Αἱ δύο Ἐνώσεις Αἰγιαλείας τείνουν κυρίως εἰς τήν ἀπὸ κοινου δι' αὐτῶν πώλησιν τοῦ σταφιδοκάρπου τῶν συνεταιρισμῶν. Ἐκ τούτων μάλιστα ἡ Σταφιδικὴ Τράπεζα Βοστίτης ἐξήγαγε κατά τὸ λήξαν ἔτος μεγάλας ποσότητας σταφιδοκάρπου εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Δέν εἶναι δὲ πλέον ἄγνωστος εἰς τήν διεθνή ἀγοράν ἡ ὑπὸ τῶν συνεταιρισμῶν ἐξαγομὴ σταφίδος, ἡ ὁποία μάλιστα καί κατά προτίμησιν ζητεῖται.

Αἱ τρεῖς Ἐνώσεις Ἠλείας ἠκολούθησαν τὸν αὐτὸν δρόμον τῶν συνεταιρισμῶν τῆς περιφερείας τῶν. Ἐπέδωξαν δηλαδὴ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νά λάβουν εἰς χεῖρας τῶν τὴν ρύθμισιν τῆς πίστεως τῶν συνεταιρι-

σμῶν τῶν καί τήν διεξαγωγήν τῶν ἀπὸ κοινου ἀγορῶν, καί ἄφωσαν διὰ τὸ μέλλον τήν εἰς τὸ ἐμπόριον τῆς σταφίδος ἐπέμβασίν τῶν. Τελευταίως ὁμως ἐπέισθησαν καί αὐταὶ ὅτι ἤλθε πλέον ὁ καιρὸς τῆς ἀναμείξεως τῶν εἰς τὰς ἀπὸ κοινου πωλήσεις καθὼς ἐξάγεται ἀπὸ τήν σήμερον παρατηρουμένην πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου κίνησιν. Οὕτω ἡ Κεντρ. Σταφιδοκτηματικὴ Τράπεζα Ἀμαλιάδος ἠγόρασεν ἤδη κτίριον διὰ νά τὸ χρησιμοποιήσῃ δι' ἐγκαταστάσεως κοινῆς ἀποθηκείσεως καί ἐπεξεργασίας τῆς σταφίδος ἡ δὲ Κτηματικὴ Συνεταιρικὴ Τράπεζα Ἠλιδος πρόκειται νά καταστήσῃ διὰ τοὺς συνεταιρισμοὺς τῆς ὑποχρεωτικὴν τήν ἀπὸ κοινου πώλησιν. Ἀνάλογος παρατηρεῖται τάσις καί εἰς τήν Ἐνωσιν Ἠλείας-Ὀλυμπίας, τὴν ὁποῖαν δέν θὰ βραδύνῃ νά ἀκολουθήσῃ καί ἡ Ἐνωσις Πατρῶν κατόπιν τῆς παρατηρουμένης εἰς τήν περιφέ-

ρειάν της ιδρύσεως συνεταιρισμών πωλήσεως.

Είς τήν 'Αχαιοήλιδα αἱ 'Ενώσεις κατώρθωσαν εὐθύς ἀπό τῆς συστάσεώς των νά ἀναλάβουν εἰς μεγάλην κλίμακα ἐπιτυχῶς καί προμηθευτικῆς ἐργασίας διά λογαριασμόν τῶν συνεταιρισμῶν. Οὕτω μέχρι σήμερον ἐσημειώθησαν σοβαραὶ ἐργασίαι προμηθείας θεοῦ, θεικοῦ χαλκοῦ, λιπασμάτων, σταφιδοπάνων, τζιβερῶν κλπ., ἀπό μέρους τῶν 'Ενώσεων.

Καί ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὰς προόδους τῶν συνεταιρισμῶν ἐπὶ τοῦ οικονομικοῦ ἐπιπέδου.

'Ανάλογοι πρὸς αὐτάς εἰναι καί αἱ ἐπὶ τοῦ ἰδεολογικοῦ ἐπιπέδου προόδοι. Οὕτω παρατηρεῖται συστηματικὴ ἔκκαθάρσις τῶν συνεταιρισμῶν ἀπὸ πᾶν ξένου καί ἀντίθετα ἔχον συμφέροντα στοιχείου. 'Η διεύθυνσις τῶν συνεταιρισμῶν περιερχεται σὺν τῷ χρόνῳ εἰς αὐτοῦς τοῦτους τοὺς παραγωγούς ἐκ τῶν ὁποίων πλείστοι ἐπὶ κεφαλῆς 'Ενώσεων καί συνεταιρισμῶν λίαν ἐπιτυχῶς ἐργάζονται. 'Η συνεταιρικὴ πειθαρχία ἀποκαθίσταται συστηματικῶς, τὸ δὲ κύρος τῶν 'Ενώσεων ἐνισχύεται καθημερινῶς. 'Η διαγραφὴ συνταίρου σταθμίζεται σήμερον ἐπαρκῶς, οἱ συντάιροι πρὸ τοῦ φόβου τῆς διαγραφῆς ἀναγκάζονται νά πειθαρχοῦν ἀλλὰ καί νά ἐνδιαφερόνται διά τοὺς συνεταιρισμοὺς διότι σήμερον κατέστη πλέον πεποιθῆσις ὅτι γεωργικὸς παραγωγὸς δὲν δύναται νά ὑπάρξῃ ἄνευ συνεταιρισμοῦ.

Χαρακτηριστικὸν τέλος τῆς ὠριμότητος καί τοῦ συνειδητοῦ τῆς κινήσεως εἶναι ἡ ἴδρυσις λογιστηρίων ὑφ' ὧν σχεδὸν τῶν 'Ενώσεων 'Αχαιοήλιδος εἰς τὰ ὁποῖα τηροῦνται τὰ βιβλία τῶν συνεταιρισμῶν. Σκοπὸς τῶν λογιστηρίων εἶναι ἄφ' ἑνός ἡ ἐξασφάλισις διαχειριστικῆς καί λογιστικῆς τάξεως εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς καί ἄφ' ἑτέρου ἡ συνεχῆς ἐπαγρύπνησις ἐπ' αὐτῶν ὑπὸ τῶν 'Ενώσεων. Αἱ 'Ενώσεις θεωροῦν ὑψιστον καθήκον ν' ἀποβῶσιν οἱ ὁδηγοὶ καί σύμβουλοι τῶν συνεταιρισμῶν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν των.

Τὰ συμπεράσματα περὶ τῶν τάσεων τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως 'Αχαιοήλιδος, ἐξαγόμενα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εἰς γενικὰς γραμμὰς δοθεῖσης θέσεως τῆς κινήσεως εἶναι περίπου τὰ ἑξῆς:

'Επὶ τοῦ ἰδεολογικοῦ ἐπιπέδου:

Οἱ συνεταιρισμοὶ 'Αχαιοήλιδος τείνουν ἀπὸ ἀπόψεως συνθέσεως νά ἀποτελέσουν ὁμοιογενεῖς ὁμάδας γεωργικῶν παραγωγῶν μὲ ἀπόλυτον σύμπτωσιν συμπερόντων καί ν' ἀποκλείσουν κάθε ξένον ἢ ἔχον ἀντίθετα συμφέροντα στοιχείον. 'Εν συνεχείᾳ πρὸς τὴν τάσιν ταύτην παρατηρεῖται ἀνάλογος προσπάθεια νά περιέλθῃ ἡ διοίκησις τῶν συνεταιρισμῶν εἰς χεῖρας αὐτῶν τούτων τῶν παραγωγῶν ἀποκλεισμένων πάντων ἐκεῖνων οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι ἀποκλειστικῶς γεωργοί. 'Επιδιώκουν νά ἀποκαταστήσουν αὐστηρὰν συνεταιρικὴν πειθαρχίαν, νά διαμορφώσουν συνειδητοὺς συνταίρους μὲ ἐπίγνωσιν τῶν καθηκόντων καί τῶν δικαιωμάτων των. Αναγνωρίζουν πλήρως τὴν ἀπὸ μέρους τῶν διοικούντων ὑποχρέωσιν ἀπολύτου τάξεως εἰς τὴν διοίκησιν καί διαχείρισιν καί προσπαθοῦν νά τοὺς διευκολύνουν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑπο-

χρεώσεών των τούτων διά τῆς ὁργανώσεως τῶν λογιστηρίων καί τῆς παροχῆς συμβουλῶν.

Οἱ συνεταιρισμοὶ τέλος ἀναγνωρίζαντες τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνιαίας κατευθύνσεως τῆς ἐπιδιώκουν τὴν εἰς 'Ενώσεις συνένωσιν των καί μάλιστα τὴν προσχώρησιν τῶν ἐκτός 'Ενώσεων συνεταιρισμῶν εἰς τὰς ἤδη ὑφισταμένους τοιαύτας, κατὰ τρόπον ὅστε ἡ ὅλη κίνησις νά συγκεντρωθῇ εἰς τὰς 'Ενώσεις αἱ ὁποῖαι πλέον θὰ διαχωράξουν, ὡς ἐκπρόσωποι τῆς κινήσεως τὴν περαιτέρω πορείαν.

'Επὶ τοῦ οικονομικοῦ ἐπιπέδου.

'Επι σοβαρότερα εἶναι ἡ κίνησις ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τούτου. Εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς ὁργανώσεως πρωτοστατοῦν αἱ 'Ενώσεις τῶν ὁποίων αἱ τάσεις δύναται νά καθορισθοῦν ὡς ἑξῆς:

1) Ἀσκήσις τῆς πίστεως τῇ μεσολαβήσει τῶν 'Ενώσεων καί ἐξυπηρέτησις αὐτῆς κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ διά κεφαλαιῶν ἐπιτοπίως ἢ ἐντός τῆς περιφερείας τῆς 'Ενώσεως ἐξευρισκομένων. Πρὸς τοῦτο ἀσκεῖται ζωηρὰ προπαγάνδα εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῶν διαθεσίμων τῶν συνταίρων εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς ὑπὸ μορφὴν καταθέσεως.

2) Συγκέντρωσις τῶν προμηθευτικῶν ἐργασιῶν εἰς χεῖρας τῶν 'Ενώσεων μὲ ἀπώτερον σκοπὸν τὴν σύμπτωσιν ἀνωτέρας ὁργανώσεως πρὸς διεξαγωγὴν τῶν προμηθευτικῶν ἐργασιῶν. 'Η τάσις αὕτη πιστοποιεῖται καί ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς κατὰ τὸ τρέχον ἐτος ἀπὸ κοινοῦ προμηθείας θεοῦ καί θεικοῦ χαλκοῦ ἀπὸ μέρους τῶν 'Ενώσεων 'Ηλείας.

3) Βαθμιαία καί συστηματικὴ ἀνάληψις τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἐμπορίου τῆς σταφίδος ἀπὸ μέρους τῶν 'Ενώσεων διά τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἀποθηκεύσεως ἐπεξεργασίας καί πωλήσεως τῆς σταφίδος.

4) Σχηματισμὸς ἐπιστημονικῶς κατηρτισμένου καί πρακτικῶς ἐξησκημένου προσωπικοῦ διά τὴν εὐυτέραν ὁργάνωσιν τῶν προμηθειῶν καί ἴσως τῶν πωλήσεων εἰς τὸ ὅποιον θ' ἀνετίθετο ἡ διεύθυνσις ἐμποροτεχνικοῦ γραφείου λίαν ἀπαραίτητου πλέον διά τοὺς συνεταιρισμοὺς 'Αχαιοήλιδος μετὰ τὴν ἔκτασιν τὴν ὁποίαν τείνουν νά λάβουν αἱ ἐργασίαι των.

Φρονοῦμεν ἀδιστακτικῶς ὅτι αἱ τάσεις αὐταί, ἀπόρροια ὑγιῶν συνεταιρικῶν ἀρχῶν καί ἐντός τοῦ πνεύματος τῆς συνεταιρικῆς ἰδεολογίας εὐρισκόμεναι δὲν θὰ βραδύνουν νά ἐπιτευχθοῦν.

'Η πραγματοποιήσις τῶν τάσεων τούτων θὰ ἐπιταχύνετο ἀσφαλῶς ἂν τὸ Κράτος διά τῶν κατὰ περιφερείας ὁργάνων αὐτοῦ, τῶν ὁποίων οὔτε ὁ ζήλος οὔτε ἡ θῆλησις λείπουν καί εἰς τὰ ὁποῖα μέγα μέρος τῆς σημερινῆς προόδου ὀφείλεται, ἐπέδωκε τὴν συνδρομὴν καί τῆς 'Εθνικῆς Τραπεζῆς τὴν ἐνοποίησιν τῶν τάσεων διά τῆς ἐφαρμογῆς κοινοῦ προγράμματος ὁργανώσεως τῶν συνεταιρισμῶν τοῦ νομοῦ 'Αχαιοήλιδος. Νομίζομεν δὲ ὅτι μία τοιαύτη ἐνατητικὴ ἐργασία μὲ σκοπὸν τὴν πλήρη συνεταιριστικὴν ὁργάνωσιν μᾶς ὀρισμένης περιφερείας θὰ συνετέλει κατὰ πολὺ εἰς τὴν ταχύτεραν ὁργάνωσιν καί τῶν λοιπῶν περιφερειῶν διά τὰς ὁποίας αὕτη θὰ ἐχρησίμευεν ὡς πρότυπον».

Για τῆς Συνεταιριστικῆς κινήσεως **Αιγιαλείας** καὶ τοὺς σταφιδικοὺς συνεταιρισμοὺς τῆς, χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα ὑπάρχουν στο κείμενο του Σπ. Τρυφωνόπουλου («Συνεταιριστής» 1925 σ. 105).

Εἰδικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τῆς λειτουργίας Συνεταιρισμοῦ πωλήσεως σταφιδοκάρπου **Ανδραγοῦστης Αιγιαλείας:**

Συνεταίροι 134

Μερίδες αξίας 203.700 δρχ., όλες καταβλημένες.

Τακτικό αποθεμ. 1925 δρχ. 22.951

Έκτακτο αποθεμ. δρχ. 59.940

Καταθέσεις συνεταίρων 1925 από 500.000 - 1.000.000.

Μεγα μέρος των αναγκών ικανοποιούνται από τις καταθέσεις των συνεταίρων («Συνεταιριστής» 1926 σ. 140 και 142).

Για τη δραστηριότητα των σταφιδικών Συνεταιρισμών αλλά και τις αντιδράσεις των εμπόρων, χαρακτηριστική είναι η επιστολή του Αριστ. Σαββίδη, Διευθυντού της Ενώσεως Συνεταιρισμών Τριφυλίας - Πυλίας, προς το «Ελεύθερον Βήμα» (βλ. και ο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 59).

Καλύβια Αττικής. Ίδρυση Αναγκαστικού Συνεταιρισμού για την διαχείριση συνιδιοκτησίας και κοινής χορτονομής.

Για τους Συνεταιρισμούς στη **Θράκη** κατατοπιστικό κείμενο του Επιθ. Συνεταιρισμών Ι. Παπαχριστόπουλου βλ. στο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 83 με υποδείξεις και για την αγροτική πίστη, πανελλήνια οργάνωση της σπρωτοτροφίας κλπ., και περιγραφή του χαρακτήρα των εκεί γεωργών.

Χαρακτηριστικόν ότι ο Συνεταιρισμός **Σουφλίου**, με 900 μέλη έστειλε απ' ευθείας στο Μιλάνο για πώληση, μέρος των κουκουλιών παραγωγής των μελών του, και ότι μελετά την εγκατάσταση υφαντουργικών μηχανημάτων για την επί τόπου παραγωγή μεταξωτών υφασμάτων κλπ.

Για το ίδιο θέμα της δραστηριότητας των Συνεταιρισμών και την άσκηση της αγροτικής πίστεως και την όλη τότε κατάσταση στη **Θράκη** βλ. το ενδιαφέρον κείμενο του Γ. Τρακάκη («Συνεταιριστής» 1925 σ. 97).

Για την κίνηση των Συνεταιρισμών στη **Φθιωτιδοφωκίδα** βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 156. Παρατηρείται ζωηρά κίνηση (Επαρχίες Φθιώτιδας, Δομοκού, Δήμοι Θερμοπυλών και Θρονίου Λοκρίδος), με πρωτοβουλία του επόπτη και της ΕΤΕ. Προσπάθεια για αναδιοργάνωση των Συνεταιρισμών και ίδρυση νέων. Στις παραπάνω επαρχίες υπήρχαν παλαιότερα 40 περίπου γεωργικοί συνεταρισμοί «μέ επουσιώδεις προμηθευτικές εργασίας και έν μέρει μέ τήν έκμετάλλευσιν μοναστηριακών κτημάτων τά όποία έμισθωνον. Αί πιστωτικά έργασίαί ήσαν εις αυτούς άγνωστοί. Τελευταίως κατενόησαν οί συνεταρισμοί ούτοι ότι άφειλον νά στρέψουν τήν προσοχήν αυτών πρός τό πιστωτικόν μέρος και νά ζητήσουν νά συνδεθούν μετά τής Έθνικής Τραπέζης. Πρός τοϋτο όμως ήτο άπαραίτητον νά προσαρμόσουν τήν μερίδα και τήν ευθύνη των πρός τάς σημερινάς συνθήκας, πράγμα πού δέν έδίστασαν νά κάμουν...».

Για την κίνηση των ελαιουργικών συνεταρισμών **Λέσβου** βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 165, 170, 193, 267. Ο επόπτης Κ. Βέννος αναφέρεται σε συστάσεις του καθηγητή της Αβερωφείου Γεωργικής Σχολής (κείμενό του στο «Συνεταιριστής» αρ. φ. 9 του 1925) για τα ανεγειρόμενα συνεταριστικά ελαιουργεία της Λέσβου και ζητεί να του δοθούν οδηγίες για να καταστεί δυνατή η από κοινού κατεργασία του ελαιοκάρπου για καλύτερη ποιότητα. Και αναφέρεται αναλυτικά στις δυσκολίες που υπάρχουν για το θέμα αυτό από φυσικούς λόγους (διαφορετική απόδοση κλπ.). Και εκθέτει το τι άρχισαν να κατορθώνουν οι Ελαιουργικοί Συνεταιρισμοί. Στη σελ. 170 του περιοδικού δίδονται στοιχεία για τον Ελαιουργικό Συνεταιρισμό **Παπάδου**. Στη σελ. 193 αναμειγνύεται στη συζήτηση Σ. Καλογερέα - Κ. Βέννου ο καθηγητής της Δενδροκομίας Π.Θ. Αναγνωστόπουλος. Επίσης παρεμβαίνει από την Κέρκυρα ο Πρόεδρος της Ένωσης Συνεταιρισμών Κέρκυρας «Δήμητρα» Γεωργ. Τριβιζάς με στοιχεία κόστους ελαιουργείου. Στη σελ. 267 ο

επόπτης Κ. Βέννος συνεχίζει τη συζήτηση με τους καθηγητές και τον Γ. Τριβιζά με στοιχεία από την εφαρμογή (συζήτηση που ενδιαφέρει ιδιαίτερα τους ελαιο-παραγωγούς ακόμα και σήμερα).

Δραστηριότητες του Συνεταιρισμού Πωλήσεως Γ. Προϊόντων **Ψαχνών Ευβοίας**: Ελαιουργείο. Αλευρόμυλος. Εκτύπωση «μετοχών» για συγκέντρωση κεφαλαίων. Κοινές πωλήσεις λαχανικών, κλπ. Μέλη 163. («Συνεταιριστής» 1925 σ. 170, 220). Σε αναλυτική έκθεση Σωτηρακοπούλου («Συνεταιριστής» 1925 σ. 306) αναπτύσσονται οι 3 τρόποι κατά τους οποίους γίνεται η κοινή πώληση των προϊόντων των συνεταίρων **υποχρεωτικά** μέσω των Συνεταιρισμών (πεπόνια, μπάμιες).

Προσπάθειες του Συνεταιρισμού **Επισκοπής - Γωνιάς Θήρας** («Συνεταιριστής» 1925 σ. 219) που ιδρύθηκε το 1923. Συμβολή του δασκάλου Ι. Αργυρού. Αγοράστηκαν ψεκαστήρες, ειδικά άροτρα, θείο, λιπάσματα. Ο Συνεταιρισμός ανέλαβε την αντιπροσωπεία της Αν. Εταιρ. Χημικών Λιπασμάτων. Διεξάγονται συνεννοήσεις για ίδρυση εργοστασίου «διά τήν κατ' έπιστημονικήν μέθοδον πολλαπλασίωσιν τής ντομάτας...»

Εξαιρετική δραστηριότητα του Συνεταιρισμού **Μεσωρόπης** Πραβίου. «Συνεταιριστικόν θαύμα». (βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 252). Μερικά στοιχεία από την υποδειγματική δραστηριότητα του Συνεταιρισμού Μεσωρόπης «Ομόνοια»:

Αύξηση μερίδας από 100 δρχ. σε 3.000 δρχ. Αποθεματικά δρχ. 374.741. Καταθέσεις μελών στο Συνεταιρισμό. Νέα καπναποθήκη αξίας 112.680 δρχ. Συστηματοποίηση και αύξηση προμηθειών. Απαλλαγή από αισχροκέρδεια. Βιβλιοθήκη γεωργικών και συνεταιριστικών βιβλίων. Εμπορική επεξεργασία μικράς ποσότητας καπνών (βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σ. 140. Ισολογισμός σ. 142).

Για την εξέλιξη των 28 υφισταμένων Συνεταιρισμών στις **Κυκλάδες** διαφωτιστικό (με στοιχεία) το κείμενο του επόπτου Εμμ. Σκάρκου («Συνεταιριστής» 1925 σ. 363). Πόλεμος εναντίον τους. Εργασίες τους η προμήθεια ειδών οικιακών και γεωργικών, η εξαγωγή γεωργικών προϊόντων. Συνεταίροι 2.535. Προσπάθεια για αύξηση της συνεταιρικής μερίδας. Παρά το ότι η ΕΤΕ τους έχει ανοίξει πιστώσεις, «έν τούτοις δέν χρησιμοποιούσι ταύτας καθ' όσον πάντες σχεδόν οί γεωργοί τής περιφέρειάς εϋποροΰσιν».

Εναρξη καλλιέργειας καπνών που θα απορροφήσει δάνεια. Γίνονται καταθέσεις, χορήγηση δανείων, προμήθεια γεωργικών εργαλείων, φαρμάκων. Συντελούν στη γεωργική τεχνική πρόοδο, λίπανση, καταπολέμηση ασθενειών. Προσπάθεια για εξευγενισμό δένδρων, για βελτίωση κτηνοτροφίας.

Στοιχεία για εκμετάλλευση των παραγωγών κηπευτικών από τους μανάβηδες εμπόρους του Πειραιά. Υπόδειξη για ίδρυση από τους Συνεταιρισμούς Γεωργικής Ένωσης που να εδρεύει στον Πειραιά για τη διάθεση των προϊόντων των μελών.

Στοιχεία για την αξιολογία δραστηριότητα του Γεωργικού Συνεταιρισμού **Νιγρίτης «Βισαλτία»** (βλ. «Συνεταιριστής» 1925, σ. 314, 317) με 843 συνεταίρους καπνοπαραγωγούς. Ίδρυση το 1918 ως Συνεταιρισμός εκμισθώσεως γαιών, αργότερα έγινε εξαγοράς γαιών. Μετά την εκπλήρωση του σκοπού του αυτού έλαβε χαρακτήρα πιστωτικό. Παρά τις αρχικές αντιδράσεις «έκ μέρους ταραχοποιών τινών, στοιχείων» κατόρθωσε να συμπεριλάβει στους κόλπους του όλους σχεδόν όσοι ασχολούνται με την γεωργία. Θεωρείται ως ένας από τους πρώτους Συνεταιρισμούς της Ανατολικής Μακεδονίας, με μεθοδικότητα και τάξη. Πρόεδρος ο ένθερμος θιασώτης της συνεταιριστικής ιδέας Βασίλ. Κουφοκάτσος. Ισολογισμό του 1924 βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 317. Για τον ίδιο Συνεταιρισμό

βλ. και «Συνεταιριστής» 1926 (σ. 185, 189).

Ο Συνεταιρισμός πώλησεως γεωργικών και βιομηχανικών προϊόντων Αγιάσου Λέσβου διαθέτει διαρκώς «πρός πώλησιν όπώρας νωπάς καί ξηράς ήτοι άπίδια, μήλα, καρύδια, κάστανα, έλαια, έλαιάς καί έλαιόπανα τρίχινα δι' έλαιοτριβεία» («Συνεταιριστής» 1925 σ. 315).

Κίνηση Γεωργικών Συνεταιρισμών Αιτωλοακαρνανίας κατά το 1925 (βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σ. 202) με βάση στοιχεία του επόπτη Κ. Χολέβα. Χαρακτηριστικό ότι από τους 164 Γεωργικούς Συνεταιρισμούς που υπήρχαν εκεί (πλην επαρχίας Βάλτου) εργάζονταν οι 92 (το 56%), με την ακόλουθη ανάλυση κατά Επαρχίες:

Επαρχία	Υπάρχοντες	Εργαζόμενοι
Μεσολογγίου	55	44
Βονίτσης	38	20
Τριχωνίδας	41	17
Ναυπακτίας	19	4
Ευρυτανίας	11	7
Σύνολο	164	92

Ολικός αριθμός μελών τους	8.188
Δηλωθέντα συνεταιρικά κεφάλαια	δρχ. 1.946.353
Καταβληθέντα συνεταιρικά κεφάλαια	δρχ. 1.586.516
Αποθεματικό τακτικό	113.572
Αποθεματικό έκτακτο	84.378
Κέρδη χρήσεως 1925	δρχ. 346.968

26 Συνεταιρισμοί έκαναν σύμβαση με ξένη εταιρεία για την πώληση σ' αυτή των καπνών τους.

Στο ίδιο κείμενο δίδονται τα στοιχεία για τους Συνεταιρισμούς και κατά Επαρχίες (Μεσολογγίου, Τριχωνίας, Βονίτσης, Ναυπακτίας, Ευρυτανίας).

Αναλυτικά στοιχεία για την κίνηση των Γεωργικών Συνεταιρισμών στην Μακεδονία κατά το 1925 βλ. στην έκθεση Επιθεωρητή Π. Βασιλακοπούλου (κατά περιφέρειες Θεσ/νίκης, Χαλκιδικής, Πέλλης, Κοζάνης, Φλωρίνης, Σερρών, Δράμας, Καβάλας).

Επίσης αναλυτικά στοιχεία για δραστηριότητές τους το 1925 βλ. στο «Συνεταιριστής» 1927 σ. 241.

Η κατανομή των παραπάνω Συνεταιρισμών Μακεδονίας ήταν η ακόλουθη κατά νομούς:

Νομοί	Γηγενών	Προσφύγων	Μικτοί	Σύνολο
Θεσσαλονίκης	151	190	19	360
Χαλκιδικής	29	5	2	36
Πέλλης	23	46	1	70
Κοζάνης	35	50	—	85
Φλωρίνης	34	30	2	66
Σερρών	51	32	5	88
Δράμας	16	40	10	66
Καβάλας	14	38	5	57
Σύνολο	353	431	44	828

Από αυτούς ήταν:		
Πιστωτικοί	809	(οι 286 Απερ. Ευθύνης)
Προμηθευτικοί	4	
Πωλήσεως	5	
Παραγωγικοί	1	
Εξαγοράς γαιών	6	
Συνιδ. δάσους	3	
Σύνολο	828	

Οι συνεταιρισμένοι γηγενείς ήταν 29.623 άτομα και οι συνεταιρισμένοι πρόσφυγες 28.710 άτομα. Σύνολο μελών 58.333.

Ιδρύθηκαν πολλοί προσφυγικοί Συνεταιρισμοί το 1925.

Από τα 58.333 μέλη, τα 37.796 γράφηκαν το 1925 ως συνεταιρείοι (14.796 σε υφιστάμενους συνεταιρισμούς και 23.000 σε νεοϊδρυθέντες).

Το 1/3 περίπου του γεωργικού πληθυσμού της Μακεδονίας (180.000 οικογένειες περίπου) ήταν το 1925 μέλη Συνεταιρισμών. Υπήρξαν όμως το 1925 και αποχωρήσεις και διαγραφές 2.365 μελών από «φιλοδοξίες και μικροζητήματα που συχνά παρατηρούνται σέ νεαρές οργανώσεις», επεξηγεί ο επιθεωρητής. Αλλά και από αυτούς άλλοι ίδρυσαν νέους και άλλοι γράφηκαν σε υφιστάμενους Συνεταιρισμούς.

Από τους 828 υπάρχοντες Συνεταιρισμούς κινήθηκαν το 1925 μόνο οι 363 (124 γηγενών, 202 προσφύγων, 37 μικτοί). Αδράνησαν 465 (από τους οποίους 70 Τούρκων και Βουλγάρων που θα διαλυθούν λόγω ανταλλαγής πληθυσμών).

Στις πιστωτικές εργασίες έγινε μερική ικανοποίηση των αναγκών των μελών μέσω ΕΤΕ με ενεχυρόγραφα και με πλασματικά ενέχυρα καπνών. Αρκετό μέρος αναγκών καλύφθηκε από ίδια κεφάλαια (που αυξάνονται).

Λίγοι Συνεταιρισμοί έκαναν και προμήθειες αξίας 5.040.133 δρχ. κυρίως οικιακής χρήσεως (3.374.517 δρχ.). Μόνο 4 Συνεταιρισμοί Δράμας και 1 της Θεσσαλονίκης έκαναν κοινές πωλήσεις αξίας 13.636.537 δρχ. Για την εργασία αυτή χρειάζονται αποθήκες, διοίκηση με πολλά εφόδια, συνειδητοί συνεταιρείοι, τονίζει ο Επιθεωρητής.

Το 1925 οι συνεταιρισμοί απόκτησαν αποθήκες αξίας 1.482.288 δρχ. από ίδια κεφάλαια. Κέρδη του έτους 1.139.383 δρχ. που μεταφέρθηκαν στα αποθεματικά.

Διαφοριστικό, τόσο για τη συνεταιριστική κίνηση όσο και για τη γενικότερη κατάσταση και εξέλιξη στην πολύπαθη Ανατολική Μακεδονία, είναι το κείμενο του τότε επόπτη Συνεταιρισμών Παντ. Μωυσειδίου («Συνεταιριστής» 1925 σελ. 211). Σύμφωνα με αυτό:

«Τό πνεύμα της άλληλεγγύης, της άλλοβοθηθείας και του συνεργατισμού εν γένει ήτο λίαν ανεπτυγμένον μεταξύ του Μακεδονικού λαού επί Τουρκοκρατίας ακόμη... Είς πολλάς κοινότητας της περιφέρειας μας σώζονται εισέτι τά ίχνη τοιούτων οργανισμών έχόντων σκοπόν είτε φιλανθρωπικόν είτε άλλοβοθηθητικόν μέ τας έπωνυμίας «Γεωργικός Σύλλογος», «Εργατογεωργικός Σύνδεσμος», «Μουσικός Σύλλογος», «Φιλειπταδευτικός Σύλλογος», όπως είς τας κοινότητας Μεσορόπης, Τσατάλης, Προσωτσάνης, Δοξάτου κλπ.

Ούτω εύθως ώς έψηφίσθη ό νόμος «περί συνεταιρισμών» εύρέθη τό έδαφος πρόσφορον έν τή 'Αν. Μακεδονία διά τήν καλλιέργειαν τής πραγματικής συνεταιριστικής ιδέας, ήτις απέδωσεν, έντός ελαχίστων έτών, λίαν εύργετικά άποτελέσματα διά τούς ποιηλοτρόπως δεινοπαθήσαντας κατοίκους τής περιφέρειας ταύτης.

‘Η συνεταιρική όργάνωσις έν τή περιφέρεια ταύτη ήρχισεν έν μέρει από τοῦ 1915, καθ' ήν εποχήν ιδρύθησαν είς μέν τόν Νομόν Δράμας πέντε συνεταιρισμοί, είς δέ τόν Νομόν Σερρών τέσσαρες συνεταιρισμοί, κυρίως όμως από τό έτος 1918, ήτοι μετά τήν άναλευθέρωσιν τής 'Αν. Μακεδονίας.

‘Ομολογητέον όμως, ότι κατά τήν πρώτην σταδιοδρομίαν τής συνεταιρικής όργανώσεως έν τή περιφέρεια ταύτη παρατηρήθη ποιά τις βεβιασμένη ένεργεια έκ μέρους των τότε αρμοδίων άρχών, καθ' όσον συνεταιρισμοί τινες τοῦ Νομού Σερρών και Δράμας ιδρύθησαν βεβιασμένως και άνεν προηγουμένης καταλλήλου διδασκαλίας, μέ άποκλειστικόν σκοπόν όπως επιτύχωσιν οὔτοι τήν εκμίσθωσιν και έξαγοράν ή τήν εκμετάλλευσιν άδεσπώτων γαιών ή τουρκικών τσιφλικίων (συνεταιρισμοί Νιγρίτης και τινες Δράμας). ‘Ετεροι συνεταιρισμοί έδημιουργήθησαν έκ τής ανά-

γικής των πραγμάτων, ήτοι λόγω της κατά την εποχήν εκείνην παρατηρηθείσης δυσχερείας περί τόν επισιτισμόν των κοινοτήτων. Οι συνεταιρισμοί παρελάμβανον τὰ εἶδη τῆς πρώτης ἀνάγκης παρά τῶν κέντρων επισιτισμοῦ καί διένειμον ταῦτα εἰς τὰ μέλη των.

... πρέπει πρωτίτως νά ἐξάρωμεν καί νά τονίσωμεν τήν μεγάλην ἠθικήν καί πνευματικήν ἐπίδρασιν τήν ὅποιαν ὁ θεσμός τῶν συνεταιρισμῶν εἶχε καί ἔχει ἐπὶ τῶν κατοίκων τῆς Ἄν. Μακεδονίας.

Ὁ Μακεδονικός λαός πρό δεκαετητίαι δέν εὕρισκετο μόνον ὑπό δουλείαν ξένου Κράτους, ἀλλά εὕρισκετο ὑπό τόν ζυγόν καί τήν τυραννίαν ἐνίων ἰσχυρῶν παραγόντων τοῦ τόπου του (τῶν τζορματζήδων, κοτσαμπάσηδων κλπ.) εἶτε ὁμοφύλων εἶτε ἀλλοφύλων.

Ὁ λαός τῆς Μακεδονίας δέν ἐστερεῖτο μόνον τῆς ἐλευθερίας του ἀπέναντι τοῦ εἰς ὁ ἐδόουλενε Κράτους ἀλλά καί ἀπέναντι τῶν ἰσχυρῶν παραγόντων τοῦ τόπου του (τζορματζήδων κλπ.) εἰς τούς ὁποίους διετέλει ὑπόχρεος ἀπό τῆς ἐποχῆς τῶν προγόνων του.

Οἱ πραγματικῶς ἐργαζόμενοι πτωχοὶ γεωργοὶ δέν εἶχαν τό δικαίωμα νά συζητοῦν περί κοινοτικών καί κοινωφελῶν ζητημάτων, οὔτε εἶχαν δικαίωμα νά πωλήσωσι τὰ προϊόντα των πρὶν λάβουν τήν συγκατάθεσιν τῶν ἰσχυρῶν παραγόντων τοῦ τόπου.

Διὰ τῆς ἐξαπλώσεως ὁμοῦ τῶν γεωργ. συνεταιρισμῶν ἐν τῇ Ἄν. Μακεδονίᾳ, ὁ Μακεδονικός λαός συνεπλήρωσε τήν ἐλευθερίαν του, ὡς δύναται νά πεισθῇ τις ἐάν παρακολουθήσῃ τὰς γενικὰς συνελύσεις τῶν συνεταιρισμῶν.

Ἐκ παραλλήλου ὁμοῦ μέ τήν ἠθικήν καί πνευματικήν ἀνάπτυξιν τῶν γεωργῶν τῆς Μακεδονίας καί ἡ ὕλική ἐπίσχισις αὐτῶν διὰ τῶν συνεταιρισμῶν ὑπῆρξε μεγάλη.

Διότι διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῶν γεωργῶν διὰ δανείων ἀπέκτησαν οὗτοι τήν οικονομικήν των ἀνεξαρτησίαν καί ἀπηλλάγησαν ἀπό τούς δυνάεις τῶν διαφόρων τοκογλόφων καί ἐκμεταλλετῶν τοῦ ἰδρώτος τοῦ γεωργοῦ.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τόν ὡς ἄνω σκοπόν οἱ συνεταιρισμοὶ προήγαγον τήν γεωργίαν καί ἐβελτίωσαν τήν παραγωγήν τῆς περιφερείας των εἶτε διὰ τῆς εἰσαγωγῆς γεωργικῶν μηχανημάτων καί γεωργικῶν ἐργαλείων τελειοτέρου καί νεωτέρου συστήματος εἶτε διὰ τῆς εἰσαγωγῆς καί χρήσεως χημικῶν λιπασμάτων.

... διαθέτουν γεωργικά μηχανήματα.

1) Ὁ συνεταιρισμὸς Ροδολεΐβους κατέχει μίαν ἀλωνιστικήν μηχανήν, δύο βενζιναρότρα, σπαρτικές θεριστικές καί αὐτοδεδικές μηχανάς.

Ὁμοίως ὁ συνεταιρισμὸς οὗτος παρουσιάζει τελείαν ἐγκατάστασιν μηχανοστασίου, ἀποθηκῶν, κλπ. Ἡ ἀξία τῶν μηχανῶν καί τῶν ἀκινήτων τοῦ συνεταιρισμοῦ ἀνέρχεται εἰς 800.000 δραχμάς. Ἐκαλλιέργησε διὰ τῶν μηχανημάτων του περί τὰ 1550 στρέμματα σιτηρῶν διὰ λογαριασμόν τῶν συνεταιρῶν.

2) Ὁ συνεταιρισμὸς Προσωπείας κατέχει μίαν ἀλωνιστικήν μηχανήν, ἐν βενζιναρότρον, θεριστικές καί αὐτοδεδικές μηχανάς. Ἐπίσης καί αὐτὸς ἐνεργεῖ μηχανικήν καλλιέργειαν διὰ λογαριασμόν τοῦ συνεταιρισμοῦ.

3) Ὁ συνεταιρισμὸς Ἀλιστράτης κατέχει ἀλωνιστικήν, θεριστικήν καί αὐτοδεδικές μηχανάς.

4) Ὁ συνεταιρισμὸς Σερρών κατέχει μίαν ἀλωνιστικήν καί μίαν θεριστικήν μηχανήν.

5) Ὁμοίως ὁ συνεταιρισμὸς Σιδηροκάστρου κατέχει μίαν ἀλωνιστικήν μηχανήν.

6) Ὁ προσφυγικός συνεταιρισμὸς Φωτολεΐβους κατέχει ἐν βενζιναρότρον Στόκ καί μίαν θεριστικήν μηχανήν (παραχωρηθέντα παρά τῆς Διευθύνσεως

Ἐποικισμοῦ).

7) Εἰς τούς προσφυγικούς συνεταιρισμοὺς Ραβίνας καί Στενημάχου καί Δράμας, ἠγορήθη πίστωσις παρά τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς δι' ἠγορᾶν ἀλωνιστικῶν μηχανῶν κατὰ τό 1925.

... ἐργασία ἀπὸ κοινῶν ἐπεξεργασίας τῶν καπνῶν ἐγένετο διὰ πρώτην φοράν ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ ὑπὸ συνεταιρισμῶν... δι' αὐτῆς διανοίγεται εὐρύτατον στάδιον διὰ τὸ μέλλον τῶν συνεταιρισμῶν Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

Και ἐπεξηγεῖ τα γεγονότα:

«Λόγω τῶν ἐξευτελιστικῶν τιμῶν ποῦ προσέφερον αἱ καπνεμπορικαὶ ἑταιρεῖαι (σχηματίσασα trust) εἰς τούς καπνοπαραγωγούς τῆς Μακεδονίας διὰ τὰ καπνὰ τῆς ἐσοδείας 1923-1924, προφασιζόμενα ἄλλοτε τήν πτώσιν τοῦ συναλλάγματος, ἄλλοτε δῆθεν τήν πίεσιν τῶν ἐργατῶν καί ἄλλοτε τούς ἐπιβαλλομένους φόρους ἐπὶ τῶν καπνῶν, ἐπρεπε νά ἐξευρεθῇ ἡ ἀντίδρασις εἰς τήν πίεσιν ταύτην διὰ τῆς ἀπὸ κοινῶν ἐπεξεργασίας τῶν καπνῶν.

Ὅντως δέ πρώτος ὁ συνεταιρισμὸς Προσωπείας ἀνεπέτασε τήν σημαίαν τῆς διαμαρτυρίας διὰ τήν κατὰφορον ἀδικίαν καί πίεσιν τῶν καπνοπαραγωγῶν ἐκ μέρους τῶν καπνεμπόρων καί ὕψωσε τὸ μικρὸν του ἀνάστημα ἐνώπιον τοῦ κολοσσοῦ τῶν καπνεμπορικῶν κεφαλαίων διὰ νά ἀνταγωνισθῇ τούς καπνεμπόρους εἰς τήν ἄγοράν τῶν καπνῶν τῆς Προσωπείας. Οὕτω ἐνῶ τὰ καπνὰ τῆς ἐσοδείας 1923 τῆς Προσωπείας ἠγοράζοντο παρά τῶν καπνεμπόρων εἰς τιμὰς μέχρι 70 δρχ. κατ' ὀκτὸν ὁ συνεταιρισμὸς χάρις εἰς τήν τόλμην καί τήν ψυχραιμίαν τῶν διοικούντων ὕψωσε τὰς τιμὰς τῶν καπνῶν μέχρι 90 δρχ. κατ' ὀκτὸν ἠγοράσας περί τὰς 100.000 ὀκάδας παρά τῶν συνεταιρῶν καί ἐλάχιστα παρὰ μὴ συνεταιρῶν.

Ἐξευρεθέντων δέ τῶν κεφαλαίων διὰ συνάψεως συμπληρωματικοῦ δανείου παρὰ τοῦ ἐν Δράμᾳ Ὑποκαταστήματος τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἐγένετο ἡ ἀπὸ κοινῶν ἐπεξεργασίας τῶν ὡς ἄνω ἠγορασθέντων παρὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ καπνῶν.

Ἡ ἐπεξεργασία ἐγένετο παρά τῶν ἰδίων συνεταιρῶν καπνοπαραγωγῶν καί καπνεργατῶν μετ' ἰδιαίτερας προθυμίας καί ἐπιμελείας.

Χάρις δέ εἰς τήν δεξιάν διαχειρίσιν τῆς ὅλης ἐργασίας τὰ καπνὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ ἐπωλήθησαν εἰς συμφερούσας τιμὰς, οἱ δέ συνεταιροὶ ἀπεκόμισαν κέρδος πλὴν τῆς ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ προκυφασάσης διαφορᾶς καί καθάρων κέρδος τῆς ἐπεξεργασίας 4,50 δρχ. ἐπὶ τῆς ὀκάδας.

2)... καί ὁ συνεταιρισμὸς Σταρτίστης προέβη εἰς τήν ἀπὸ κοινῶν ἐπεξεργασίαν καί ἀπὸ κοινῶν πώλησιν 40.000 περίπου ὀκάδων καπνῶν.

3) Ὁ Γεωργικός Πιστωτ. Συνεταιρισμὸς Τσατάλτζης ὁμοίως ἐνήργησε ἀπὸ κοινῶν ἐπεξεργασίαν τῶν καπνῶν τῆς ἐσοδείας 1923 διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ συνεταιρῶν οἵτινες τυγχάνουσι συγχρόνως καπνοπαραγωγοὶ καί καπνεργάται...

4) Ὁμοίως ὁ Β' Συνεταιρισμὸς Καπνοπαραγωγῶν Τσατάλτζης ἐνήργησε ἀπὸ κοινῶν ἐπεξεργασίαν 10.000 ὀκάδων καπνῶν τῶν συνεταιρῶν τῆς ἐσοδείας 1923.

Δυστυχῶς ὁμοῦ τὰ ὡς ἄνω καπνὰ τῶν Συνεταιρισμῶν Τσατάλτζης παραμένουσι εἰσέτι εἰς χεῖρας τῶν ἀπώλητα τῶν ἐμπόρων μὴ προβανόντων εἰς ἄγορᾶν. Ἡ στάσις αὕτη τῶν ἐμπόρων ἐναντι τῶν συνεταιρισμῶν Τσατάλτζης σχολιάζεται ποικιλοτρόπως, διότι ἐνώ ποιοτικῶς τὰ καπνὰ τῆς Τσατάλτζης κατέχουσι σχεδόν τήν πρώτην θέσιν εἰς ὅλην τήν περιφέρειαν ἡ δὲ ἐπεξεργασία ἐγένετο λιαν ἐπιμελεμένη μὴ συγκρι-

νομένη με τήν υπό τών ἐμπόρων γενομένην ἐπεξεργασίαν, καί ἐνῶ τὰ καπνά ταῦτα προσφέρονται ὑπό τών συνεταιρισμῶν εἰς λίαν συμφερούσας εἰς τούς ἐμπόρους τιμάς, ἐν τούτοις οὐδεμία ἐκ τών ἑταιρειῶν δεικνύει διάθεσιν νά ἀγοράσῃ εἰδικῶς τὰ καπνά τών συνεταιρισμῶν Τσατάλτζης. Τοῦτο ἀποδοτέον... εἰς τήν συστηματικὴν ἀντίδρασιν τών ἐμπόρων, οἵτινες ἐπιδιώκουν νά πατάξουν τό σύστημα τῆς ἀπό κοινού ἐπεξεργασίας ὑπό τών συνεταιρισμῶν ἵνα μή τολμήσῃ εἰς τό μέλλον οὐδεὶς ἐκ τών συνεταιρισμῶν νά προβῇ εἰς

τήν ἀπό κοινού ἐπεξεργασίαν τών καπνῶν.

5) Ὁμοίως ἐνήργησε ἀπό κοινού ἐπεξεργασίαν καί ὁ νεοσύστατος Συνεταιρισμός ἐπεξεργασίας καί πώλησεως καπνῶν Ροδόλειβους.

6) Ὁ Γεωργικός Συνεταιρισμός Ζυρνόβου ἐπεχείρησε ἀπό κοινού πώλησιν 40.000 ὄκ. καπνῶν τών συνεταιρισμῶν ἄνευ ἐμπορικῆς ἐπεξεργασίας.

7) Ἀπό κοινού πώλησιν τών καπνῶν ἐνήργησε καί ὁ Β' Συνεταιρισμός Προσωτσάνης.

Σχετικὰ με τὰ μέτρα που πρέπει νὰ λαμβάνονται γιὰ νὰ ἐπιφέρει ἡ ἐργασία αὐτὴ τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα πρέπει, τονίζει, νὰ συστηματοποιηθῇ ἡ ἐργασία ἀπὸ τεχνικῆς καὶ ἀπὸ διοικητικῆς ἀπόψεως με βάση κανονισμοὺς ἐργασίας, γιὰ νὰ μὴ παρατηροῦνται ἀταξίες καὶ νὰ προσφερθῶν τὰ καπνά ἀπ' εὐθείας στὴν κατανάλωσιν με εἰδικὰ γραφεῖα στὸ ἐξωτερικὸ παραμεριζομένων τῶν ἀχρήστων μεσαζόντων. Καὶ νὰ μεριμνήσουν οἱ παραγωγοί, δια τῶν συνεταιρισμῶν, γιὰ τὸ σχηματισμὸ συνεταιρικῶν κεφαλαίων ὥστε νὰ δυνηθῶν οἱ συνεταιρισμοὶ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὸν παραγωγὸ σε ἐνδεχόμενη κρίση.

Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦταν ἀν τὸ Κράτος καὶ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα (λέγει) εὐνοοῦσαν τὴν προσπάθεια με συμπληρωματικὰ δάνεια γιὰ ἀπὸ κοινού ἐπεξεργασία τῶν καπνῶν καὶ με χορήγησιν μακροπροθέσμων δανείων γιὰ ἀνέγερσιν καπναποθηκῶν τῶν ὁποίων ἔχουν μεγάλην ἀνάγκη οἱ συνεταιρισμοὶ.

Ἐκτός ἀπὸ αὐτὰς τὶς ἐργασίες μερικοὶ συνεταιρισμοὶ προμηθεύουν, χονδρικὰ ἢ λιανικὰ, τὰ εἶδη τὰ ὁποία χρειάζονται γιὰ τὶς γεωργικὰ καὶ οἰκιακὰς ἀνάγκες τῶν οἱ συνῆταιροι...

Ὁ συνεταιρισμὸς Μεσωρόπης, διατηρεῖ ἀπὸ τὸ ἔτος 1919/1920 πρατήριο χονδρικῆς καὶ λιανικῆς πώλησης που λειτουργεῖ κατὰ τὸ τελειότερο σύστημα καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1924 ἀπέφερε καθαρὸ κέρδος 109.000 δρχ.

Αὐτὰ γιὰ τὶς προσπάθειες τῶν ντόπιων.

Ἀλλὰ ἡ συνεταιριστικὴ κίνησιν ἀναπτύχθηκε καὶ στους προσφυγικοὺς συνοικισμοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. Καὶ ἀφοῦ ἀναφέρεται σε διάφορες ἐκμεταλλευτικὰς ἀτομικὰς καὶ πολιτικὰς ἐνέργειες, ἀπὸ προστάτες προσφυγικῶν Ὀργανώσεων, σημειώνει ὅτι ὁ γεωργικὸς προσφυγικὸς κόσμος ἀντελήφθη ὅτι τὰ γεωργικὰ του συμφέροντα δὲν εἶναι δυνατό νὰ ἐξυπηρετηθῶν δια τῶν πολιτικῶν ὁργανώσεων καὶ ἄρχισε νὰ ὁργανώνεται σε γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς.

Στὸ νομὸ Δράμας ἐκ τῶν 42 συνεταιρισμῶν, οἱ 27 εἶναι προσφυγικοί. Στὸ νομὸ Σερρών, ἐκ τῶν 84 συνεταιρισμῶν οἱ 23 εἶναι προσφυγικοὶ συνεταιρισμοὶ. Στὸ νομὸ Καβάλας ἐκ τῶν 48 συνεταιρισμῶν οἱ 28 εἶναι προσφυγικοί. Πολλοὶ ἀπὸ τῶν προσφυγικῶν συνεταιρισμῶν τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας παρουσιάζουν τελείαν ὁργάνωσιν καὶ λειτουργοῦν ὅπως καὶ οἱ παλαιότεροι συνεταιρισμοὶ τῆς περιφέρειας.

Καὶ καταλήγει:

«Αὐτὴ περίπου εἶναι ἡ συνεταιριστικὴ κίνησιν ἐν τῇ Ἀνατ. Μακεδονίᾳ, ἥτις μᾶς ἐμπνέει τὴν αἰσιοδοξίαν καὶ τὴν ἐλπίδα ὅτι εἰς λίαν προσεχὲς μέλλον ἡ συνεταιριστικὴ ὁργάνωσιν ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ θὰ ἐξελιχθῇ

εἰς ζωτικὴν καὶ ἀρτίαν ὁργάνωσιν καὶ θὰ ἀποβῇ ἰκανὴ διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ὑψηλοῦ καὶ προοδευτικοῦ αὐτῆς προορισμοῦ ἐπ' ἀγαθῶ τῶν παραγωγῶν καὶ τῆς πατρίδος μας».

Ἄλλα λεπτομερέστερα στοιχεῖα γιὰ τὴν συνεταιριστικὴν κίνησιν κατὰ τὸ 1925 στὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν δίδονται σε κείμενο τοῦ ἐπόπτη Π. Μωῦσειδου στὸ «Συνεταιριστῆς» 1926 σ. 59. Σύμφωνα με αὐτὰ ἡ συνεταιριστικὴ κίνησιν στὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν υπῆρξε λίαν ζωηρὰ καὶ γόνιμος σε ἀποτελέσματα καὶ κατὰ τὸ 1925.

Ενώ κατά το τέλος του 1924 λειτουργούσαν στην Ανατολική Μακεδονία εν όλω 135 συνεταιρισμοί (Δράμας 41, Καβάλας 39, Σερρών 55) κατά τη διάρκεια του 1925 ενεκρίθησαν και λειτούργησαν νέοι συνεταιρισμοί 81 (Δράμας 26, Καβάλας 24, Σερρών 31).

Οι συνεταιρισμοί στην Ανατολική Μακεδονία παρουσιάζονται υπό τρεις μορφές: γηγενών, προσφυγικοί, μικτοί, με την ακόλουθη ανάλυση:

	Γηγενών	Προσφ.	Μικτοί	Σύνολο
α) Ν. Δράμας	12	38	17	67
β) Ν. Καβάλας	22	34	7	63
γ) Ν. Σερρών	50	21	15	86
	84	93	39	216

Από αυτούς αδρανούν ή φυτοζωούν μόνο 21.

Όλοι οι συνεταιρισμοί είναι πιστωτικοί πλην ελαχίστων που ως κύριον σκοπόν έχουν την αμπελοφυτεία, την επεξεργασία καπνών, την εξαγορά και εκμίσθωση γαιών κλπ.

Χαρακτηριστική είναι η διαίρεση των παραπάνω συνεταιρισμών ανάλογα με την ευθύνη των μελών:

	Απεριόρ. ευθύνη	Περιορισμ. ευθύνη
α) Ν. Δράμας	35	32
β) Ν. Καβάλας	37	26
γ) Ν. Σερρών	33	53
	105	111

Εργασίες. Εκτός των δανείων που συνάπτουν οι συνεταιρισμοί, για τις καλλιεργητικές τους ανάγκες και για την επεξεργασία των προϊόντων τους (παστάλιασμα καπνού), μερικοί συνεταιρισμοί ενεργούν και άλλες εργασίες.

Έτσι:

1) Ο συνεταιρισμός Προσωπιάνης «η Πρόοδος» ενήργησε εμπορική επεξεργασία των καπνών των εσοδειών 1923 και 1924 για λογαριασμό των συνεταιίρων. Το ποσό του επεξεργασθέντος καπνού των εσοδειών 1923 και 1924 έφθασε τις 200 χιλ. οκ. περίπου. Η ωφέλεια του συνεταιρισμού και των συνεταιίρων υπήρξε σημαντική. Πωλήθηκαν στις Αμερικανικές Εταιρείες.

2) Ομοίως εμπορική επεξεργασία ενήργησαν και οι δυο συνεταιρισμοί της Τσατάλτζης, ο μεν πρώτος μέχρι του ποσού των 40 χιλ. οκ., ο δε δεύτερος μέχρι 10 χιλ. οκ. Τα καπνά αυτά (εσοδείας 1923) είχαν παραμείνει απούλητα. Τώρα πωλήθηκαν τα καπνά του πρώτου συνεταιρισμού.

3) Εμπορική επεξεργασία καπνών ενήργησε και ο Β' συνεταιρισμός επεξεργασίας και πώλησεως καπνού Ροδολείβους μέχρι του ποσού των 10 χιλ. οκ.

4) Παρόμοια εμπορική επεξεργασία ενήργησε και ο συνεταιρισμός Σπαρτίστης μέχρι του ποσού των 40.000 οκάδ. Τα ως άνω καπνά των συνεταιρισμών πωλήθηκαν (πλην των καπνών του Β' συνεταιρισμού Τσατάλτζης).

5) Από κοινού πώληση των καπνών των συνεταιίρων σε χωρικά δέματα ενήργησαν, ο συνεταιρισμός επεξεργασίας και πώλησεως καπνού Προσωπιάνης και ο γεωργ. πιστωτ. συνεταιρισμός Ζυρνόβου.

Κατά τη διάρκεια του 1925 αγοράστηκαν από τους συνεταιρισμούς τα κάτωθι γεωργικά μηχανήματα.

α) Ο συνεταιρισμός Ραβίκας (προσφυγ.) μια αλωνιστική μηχανή.

β) Ο συνεταιρισμός καπνοπαραγωγών Δράμας, μια αλωνιστική μηχανή.
 γ) Ο συνεταιρισμός Νέας Σάντας (προσφυγ.) παρά της υπηρεσίας Εποικισμού μια αλωνιστική μηχανή με βενζιναρότρο.

δ) Ο συνεταιρισμός Κόπριβας αγόρασε μηχανή για να χρησιμεύσει ως αλευρόμυλος και για ηλεκτροφωτισμό του χωριού.

ε) Ομοίως παρά συνεταιρισμών και άλλα μικρά γεωργικά μηχανήματα.

Πολλοί συνεταιρισμοί έκαναν από κοινού αγορές και προμήθειες των απαραίτητων ειδών για τις γεωργικές και οικιακές ανάγκες των συνεταιριών.

Ο Γεωργικός Συνεταιρισμός Μεσωρόπης ενεργεί από κοινού προμήθεια όλων των αναγκασιούτων ειδών. Διατηρεί από το 1920 ένα πρότυπο πρατήριο χονδρικής και λιανικής πώλησης. Το πρατήριο αυτό κατόρθωσε να καταπολεμήσει την εκμετάλλευση από μέρους των μικρεμπόρων όχι μόνο του χωριού αλλά και όλης της περιφέρειας. Ο συνεταιρισμός προμηθεύομενος τα εμπορεύματα από τη Θεσσαλονίκη αρκείται σε ελάχιστο κέρδος συναγωνιζόμενος και με αυτούς τους εμπορούς του Πραβίου και της Καβάλας.

Κατά το τέλος του έτους 1924 το πρατήριο παρουσίασε κέρδος 108.800 δρχ.

Το φαινόμενο του συνεταιρισμού Μεσωρόπης αποτελεί εξαίρεση.

Άλλοι συνεταιρισμοί πειραματισθέντες απέτυχαν λόγω έλλειψης ικανού και έντιμου προσωπικού για τη διαχείριση.

Ο συνεταιρισμός Μεσωρόπης ανήγειρε με δικές του δαπάνες καπναποθήκη δώροφη για την επεξεργασία του καπνού των συνεταιριών και για γραφεία και εμπορικό κατάστημα του συνεταιρισμού. Απόφαση για ανέγερση αποθήκης πάρθηκε και από τον συνεταιρισμό Νιγρίτας και έγιναν γι' αυτό και προκαταρκτικές εργασίες.

(Για τις εργασίες των Ενώσεων βλ. παρακάτω στο μέρος περί Ενώσεων).

Μειονεκτήματα.

Παρ' όλη την αλματική εξάπλωση των συνεταιρισμών στην περιφέρεια και παρ' όλη τη μεγάλη ανάπτυξη των εργασιών δεν έχει αναπτυχθεί αρκετά η συνεταιριστική συνείδηση και συνεταιρική αλληλεγγύη. Επικρατεί σε πολλούς η αντίληψη ότι οι συνεταιρισμοί αποκλειστικό σκοπό έχουν τη σύναψη δανείων από την Τράπεζα και τη διανομή τους στους συνεταιριούς.

Και το χειρότερο: Πολλοί συνεταιρισμοί εξακολουθούν να διευθύνονται από πρόσωπα τα οποία δεν έχουν σχέση με τη γεωργία και μερικά από αυτά θεωρούν ως βιοποριστικό επάγγελμα το αξίωμα του Προέδρου ή του Συμβούλου. Γίνεται προσπάθεια για εκκαθάριση των συνεταιρισμών από στοιχεία ξένα προς την πραγματική γεωργική οικογένεια (που πολλές φορές είναι επικίνδυνα προς τα συμφέροντα των συνεταιρισμών) και στο να εκλέγονται στα αξιώματα των συνεταιρισμών πρόσωπα, ικανά και εμφορούμενα από πραγματική συνεταιριστική ιδεολογία.

Άλλες δραστηριότητες και προσπάθειες Συνεταιρισμών κατά το 1925:

Για τη σημασία και τις προσπάθειες για συγκέντρωση καταθέσεων στους συνεταιρισμούς των χωριών χαρακτηριστικό είναι το απλό κείμενο στο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 356.

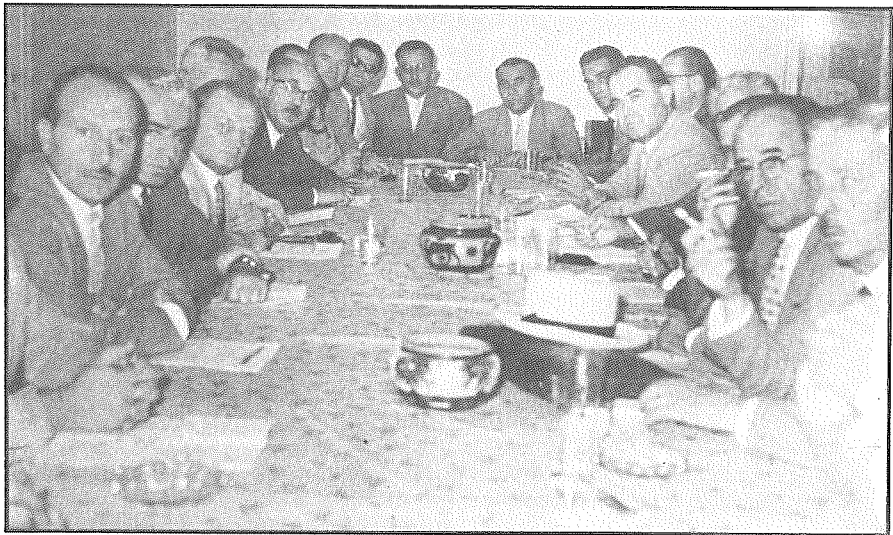
Χαρακτηριστικό της εξελισσόμενης ευρύτερης δραστηριότητας των συνεταιρισμών (προθέσεις - πραγματοποιήσεις) είναι ότι οι Συνεταιρισμοί αναμιγνύονται και στο θέμα ομαδικής προμήθειας χημικών λιπασμάτων, θείου κλπ. από το εμπόριο για εξασφάλιση τιμής και ποιότητας (δεν υπήρχε τότε η ενιαία μονοπωλιακή διάθεση μέσω ΑΤΕ που οργανώθηκε μεταπολεμικά). Σχετικά στοιχεία

βλ. στα κείμενα Ρενιέρη και Πάνου στο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 101, 116, 150.

Νομοσχέδια για αλληλασφαλιστικούς Συνεταιρισμούς κατά των κινδύνων της παραγωγής και για αντασφαλιστικά ιδρύματα βλ. στο «Συνεταιριστής» 1926 σ. 186.

Δραστηριότητα Συνεταιρισμού Ενοικιάσεως γαιών Αγιάσου Λέσβου βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σ. 75.

Η συνεταιρική κίνηση στο Πήλιο κατά το 1925 βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σ. 75. Ιδρύθηκαν 15 Συνεταιρισμοί πώλησεως ελαιών και είναι υπό ίδρυση Ένωση Συνεταιρισμών. Θα επιδιωχθεί η από κοινού επεξεργασία και πώληση των ελαιών. Στο κείμενο επεξηγούνται οι σωστές γραμμές πάνω στις οποίες θα στηριχθεί όλη η εργασία.

Επιθεωρητές Συνεταιρισμών σε Σύσκεψη τους στην Αθήνα (μετά το 1950).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ — ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΗ — ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

1. Βιβλιογραφία

Το ενδιαφέρον της γεωργοοικονομικής βιβλιογραφίας κατά το 1925 κινείται κυρίως στα θέματα της αγροτικής πίστεως (για την οποία εντείνονται οι προσπάθειες και οι ανταγωνισμοί), το σταφιδικό (το οποίο και πάλι απασχολεί ζωηρά και γίνονται προσπάθειες και ανταγωνισμός συμφερόντων). Επανέρχεται η συζήτηση για την καλλιέργεια των ζαχαρότευτλων και για την κτηνοτροφία (πολύ αξιόλογη η μελέτη του Δημ. Συράκη για την κτηνοτροφία βλ. Δελτίον Ελληνικής Γεωργικής Εταιρείας, 1925 τεύχος 109).

Στα συνεταιριστικά συνεχίζεται το ενδιαφέρον κυρίως σε θέματα εφαρμογής. Κυκλοφορούν τα βιβλία:

Υπουργείον Γεωργίας: «Νόμος 602 περί Συνεταιρισμών» ως τροποποιήθη με τον ν. 1435 και 1668. Αθήνα 1925 σ. 32. Χρήσιμο βοήθημα για στελέχη Συνεταιρισμών και Επόπτες.

Ευσταθ. Χ. Αθανασιάδη «Το Ευαγγέλιο του Συνεργατισμού». Θεσσαλονίκη 1925, σελ. 24.

Πρόκειται για ένα βιβλιαράκι σε πολύ μικρό σχήμα (8×12) και λίγες σελίδες αλλά με φλόγα ενημερωτική-προπαγανδιστική, που γράφτηκε από τον Ευστάθιο Χ. Αθανασιάδη (δάσκαλο, όπως μάθαμε). Εκδόθηκε με δαπάνη του Γ.Π. Συνεταιρισμού Καταναλώσεως Ἐνω Βολοβότ (Περιφ. Θεσσαλονίκης). Είναι ένα χρήσιμο κείμενο που μιλά στην ψυχή του αγρότη, τον κατατοπίζει και τον συμβουλεύει σωστά. Από το μικρό αυτό βιβλιαράκι έχουμε και τις επόμενες πληροφορίες:

α) Συνεταιριστική μόρφωση. «Ἡ Κυβέρνηση συνέστησε σχολεῖο Συνεταιρισμοῦ στήν Θεσσαλονίκη, ὅπου ἐπροσκάλεσε κάθε χωριό νά στείλῃ ἀπό ἕνα πρόσωπο γιά νά μάθῃ τίς ἀπαραίτητες γνώσεις γιά τό Συνεταιρισμό» (σ. 4).

β) Πρατήριο. Λειτουργοῦσε Πρατήριο τοῦ Συνεταιρισμοῦ με μεγάλη ἐπιτυχία. Καί ὁ συγγραφέας γνωρίζει καί διηγείται λογοτεχνικά τήν ἱστορία τῆς ἰδρύσεως τοῦ πρώτου καταναλωτικοῦ Συνεταιρισμοῦ τῆς Ρότσντεϊλ το 1844.

Για τόν Ευστ. Αθανασιάδη βλ. καί στο ἔτος 1926 Ὑποκεφ. Ε΄ (για ἰδρυση σχολικοῦ συνεταιρισμοῦ στήν Καστανιά Βεροίας).

γ) Μεγάλη τιμιότητα στήν ἐξόφληση τῶν χρεῶν (σ. 16).

δ) Τα παιδιά τοῦ σχολεῖου καταθέτουν στο ταμειυτήριό τοῦ ἀπό 20 καί 50 λεφτά καί ἔτσι ἀποχτοῦν 50 καί 70 δρχ. (Σχολικός Συνεταιρισμός ὑποτυπώδης).

Κ. Χολέβα, ἐπόπτη «Ὀδηγίες ἀπλές συνεταιριστικές» Ἐκδοση Ἐνωσης Γ. Συνεταιρισμῶν Αἰτωλοακαρνανίας, 1925, σελ. 60.

Γεωργίου Τρακάκη Επιθεωρητή τῆς Εθνικῆς Τράπεζας «Ἡ Συνεταιρική Ὀργάνωσις ἐν Ἑλλάδι», Αθήναι 1925, σελ. 72.

Πρόκειται γιά τήν πρώτη στήν οὐσία, κριτική μελέτη γιά τήν εφαρμογή τοῦ θεσμοῦ στήν Ελλάδα. Αὐτή γίνεται οὐσιαστικά ἀπό τήν Εθνική Τράπεζα που διεκδικεῖ τόν τίτλο «ὁ ἕτερος τῶν συντελεστῶν τῆς μέχρι τοῦδε δημιουργίας» τῆς συνεταιριστικῆς οργάνωσης στήν Ελλάδα.

Αναφέρεται στο συνεταιριστικό θεσμό:

«ὡς πραγματικῶς ὑφίσταται καί ἐξελίσσεται ἐν Ἑλλάδι». «Εἶναι ἀνάγκη ἴσως (γράφει στον πρόλογο) νά καθορισθῶσι τά μειονεκτήματα καί τά πλεονεκτήμα-

τα αὐτα ἐμφανίζει ἡ ἑλληνική ἐπίδοσις εἰς τήν συνεταιρικήν ὀργάνωσιν καί τά αἴτια τούτων, ὡς καί αἱ ἐνδεικνυόμενα περαιτέρω κατευθύνσεις ἵνα ἐξελιχθῇ

κατά προαγωγή ή οργάνωσης. Είναι ανάγκη ακόμη να γνωσθή και συζητηθή ο τρόπος καθ' όν χειρίζεται την νεαράν ταύτην οργάνωσιν και ό έτερος τών συντελεστών τής μέχρι τούδε δημιουργίας της, ή Έθνική Τράπεζα τής Ελλάδος».

Πιστεύει ακόμα ότι: «συμφώνως προς τά δόγματα

τής οικονομικής επιστήμης, ως όργανα τής πίστewος έν τοίς άγροίς δέον να χρησιμοποιηθώσιν οι πάσης μορφής γεωργικοί συνεταιρισμοί, δημιουργούντες οικονομικήν επιφάνειαν εκεί όπου έν τοίς καθ' έκάστα δέν ύπάρχει και άποσκοπούντες συγχρόνως είς τήν έκπολιτιστικήν προαγωγήν του άγρότου» (σελ. 3).

(Με τα θέματα που θίγει θα ασχοληθούμε στα αντίστοιχα μέρη).

— Α. Κορυζή, Διευθυντού ΕΤΕ. «' Η άγροτική πίστις και ή Έθνική Τράπεζα», Αθήνα 1925, σελ. 60.

Πολύ αξιόλογη εργασία (βλ. στο Υποκεφάλαιο Ζ' «Άγροτική πίστη και Συνεταιρισμοί»).

— Περιοδικά: Το 1925 (Ιανουάριο) αρχίζει την έκδοσή του το πιο αξιόλογο, πνευματικό και μακροχρόνιο, συνεταιριστικό περιοδικό της Ελλάδας «Ο Συνεταιριστής»(*). Δεκαπενθήμερο. Επιτροπή συντάξεως: Ν. Αθ. Μιχόπουλος, Θ. Τζωρτζάκης, Β. Σιμωνίδης, Δ.Θ. Πάνος. Διευθυντής Θ. Τζωρτζάκης. Διαχειριστής Ν. Αθ. Μιχόπουλος. Χαρακτηριστικό για τη σπουδαιότητα της προσπάθειας, αλλά και το ενδιαφέρον του πνευματικού κόσμου είναι ότι ως τακτικοί συνεργάτες του αναγγέλλονται οι επιφανείς: Αλ. Μυλωνάς, πρώην Υπουργός της Γεωργίας - Παν. Δεκάζος, πρώην Διευθυντής Γεωργίας και Εποικισμού - Ανδ. Ζάκκας, Διευθυντής Εργασίας και Κοινωνικής Πρόνοιας - Σωκρ. Ιασεμίδης, Διευθυντής Γεωργικής Οικονομίας - Δημ. Καλιτσουνάκης, Καθηγητής της Πολιτικής Οικονομίας στην Ανώτερη Εμπορική Σχολή - Κων. Καλούδης, Διευθυντής Γεωργίας - Πετρ. Καναγκίνης, Διευθυντής Εποικισμού - Αλεξ. Κορυζής Διευθυντής στην Εθνική Τράπεζα - Σπ. Κορώνης, Καθηγητής της Πολιτικής Οικονομίας στο Πολυτεχνείο - Αλεξ. Σβώλος, Υφηγητής στο Εθνικό Πανεπιστήμιο - Σπ. Χασιώτης, Διευθυντής της Ανωτ. Γεωπονικής Σχολής.

(Το περιοδικό αυτό εκδόθηκε από το 1925-1940 και από το 1946-1966).

Την όλη εξέλιξη της συνεταιριστικής κινήσεως και τις τάσεις της (προβλήματα - δυνατότητες - επιδιώξεις) μπορούμε να παρακολουθήσουμε άνετα, από το 1925 και μέχρι το 1967, και κατά τον καλύτερο συστηματικό τρόπο, μέσα από τις φροντισμένες και υπεύθυνες σελίδες του περιοδικού αυτού. Ενδεικτικά παραθέτουμε τα βασικά συνεταιριστικά περιεχόμενα του 1925 (με μερικές χαρακτηριστικές διαφωτιστικές περικοπές από τα κείμενά του αυτά).

Τεύχος Ι του 1925:

Το πρώτο κείμενο του πρώτου τεύχους με τίτλο «' Η δύναμις του Συνεταιρισμού» είναι γραμμένο από τον Αλεξ. Μυλωνά (πρώην Υπουργό Γεωργίας). Πέρα από τη θεωρητική έξαρση της ιδεολογίας του Συνεταιρισμού και την έκφραση πίστewος σε αυτή, ο τόσο αρμόδιος και πρωτεργάτης συνεταιριστής, δίνει επιγραμματικές πληροφορίες για την μέχρι τότε συνεταιριστική εξέλιξη αλλά και για τα οράματα της εποχής (τις συνεταιριστικές επιδιώξεις). Γράφει τα ακόλουθα που έχουν όχι μόνο θεωρητική και ιστορική αξία αλλά και καθοδηγητική ακόμα και για σήμερα:

«Είναι εύτύχημα διά τόν τόπον μας, ότι ή ιδέα του συνεταιρισμού κατενοήθη πλέον και κατέκτησεν έδαφος έντός μιάς δεκαετίας. Εύγενής, ένθουσιαστική ιδέα δι' όσους συναισθάνονται τας άδικίας εκ τής κατανομής του παραγομένου πλούτου, πονούν δι' αυτές και άναζητούν τόν τρόπον του μετριάσμου του

κακού, άποβλέπουν δέ ούτω συγχρόνως είς τήν προαγωγήν τής έθνικής μας οικονομίας, διά τής τωνώσεως του παραγωγού, του εργάτου, άστού τε και άγρότου, και διά τής άνακουφίσεως τής μεγάλης μάξης τών καταναλωτών.

(*) «Ο Συνεταιριστής». Βλ. χαρακτηριστικό κείμενο γι' αυτόν από τον Α.Ν. Κλήμη «Θέματα Συνεταιρισμών» 1975 σελ. 2137. Σχετικά με το πως έκλεισε το 1967 βλ. «Θέματα Συνεταιρισμών» 1975 σελ. 2177.

Είναι η οργανωμένη, ειρηνική άμυνα του πλήθους των οικονομικώς ασθενεστέρων κατά του άγανος του διεξαγομένου υπό των ισχυροτέρων διά τήν ως οίοντε επικερδέστεραν έξυπνρήτησιν του κεφαλαίου αυτών, του άδυσωπήτου άγανος διά τό κέρδος.

Είναι προς τούτοις ή ιδέα, ή όποία διανοίγει εύρυτέρους όρίζοντας εις τάς διεθνείς τών λαών σχέσεις. Διότι διά τής έπικοινωνίας τών συνεταιριστικών οργανώσεων τών διαφόρων κρατών —παράδειγμα έστω ή κολλοσιαία όρδαις τής Άγγλικής ένωσης τών συνεταιρισμίων καταναλώσεως— δέν θά ήτο άδύνατον νά επέλθη βαθμιαίως μία νέα κατάσταση γαλήνης έν τή διεθνεί παλαιάστρα, όπως προβλέπουν οι ένθουσιώδεις άπόστολοι του συνεργατισμού. Ή κατάπαυσις δηλ. τόσον του έπιθετικού οικονομικού πολέμου, τόν όποιον έγκαθιστά μεταξύ τών έθνών τό έλεύθερον έμπόριον προς κατάκτησιν τών ξένων άγορών τής καταναλώσεως, όσον και του χειροτέρου πολέμου, του άμυντικού, τόν όποιον συνεπιφέρει ή προστατευτική πολιτική διά τό δασμολογίου. Είναι τό άπώτερον ιδανικόν τής συνεννόησεως τών συνεταιρισμένων παραγωγών και καταναλωτών εκάστης χώρας μέ τας συνεταιριστικάς ένώσεις τών άλλων χωρών, διά τήν παραγωγήν και τήν άνταλλαγήν τών περισσοτέρων εκ τών προϊόντων και διά τόν μετριασμόν συνεπώς του επικινδύνου διεθνούς οικονομικού άνταγωνισμού, όστις είναι ό πρόδρομος του άνθρωποκτόνου πολέμου.

Εισέδυσσε λοιπόν και εις τήν χώραν μας ή σωτηρία αύτή ιδέα· άλλ' άνεπαρκώς άκόμη. Διελύθησαν εύτυχώς πλέον αι επιφυλάξεις. Είγησαν οι διαταγμοί περί του δυνατού τής έπιτυχίας του θεσμού. Κατεδείχθη ότι, όπως εις όλα τά άλλα μέρη, ούτω και παρ' ήμιν αύτό τό συμφέρον εκάστου είναι ικανόν νά πείση και τόν συνθηρητικώτερον περί τής άποτελεσματικότητος τής άλληλεγγύης. Και ούτω αι άτομιστικά τάσεις υποχωρών αυτομάτως εις τήν οικονομικήν άνάγκην τής συνεργασίας.

Καίτοι έχομεν νά έπιδειξώμεν σημαντικήν και ταχέαν πρόδον εις τούς γεωργικούς κυρίως συνεταιρισμούς, είμεθα εις τήν άρχην άκόμη του εύρυτέρου διά τήν συνεταιρισμίν όρδαιν σταδίου. Διότι βασιλεύει παρ' ήμιν έν προφανεί δυσαναλογία προς τήν άνάγκην τής κυκλοφορίας τών προϊόντων τό έμπόριον και μικρεμπόριον, κατά τό πλείστον παρασιτικόν. Έχει έξεπλωμένους τούς άπομυζητικούς πλοκάμους του εις τας συνοικίας, εις τά χωριά, παντού. Όλόκληρος άλυσος διαμέσων έμπόρων, μεσιτών και μεταπρατών μεταξύ παραγωγής και καταναλώσεως πρέπει νά εκτοπισθή διά τών συνεταιρισμίων. Παρά τήν μαινομένην έν τούτοις άσχροκέρδειαν οι συνεταιρισμοί καταναλώσεως εύρίσκοντα εις μεγάλην καθυστέρησιν. Οι γεωργικοί συνεταιρισμοί άγοράς και πωλήσεως και όλίοι σχετικός είναι και όρδαιν έχουν μικράν.

Ή άγροτική πίστις είναι τό αίμα διά τήν γεωργίαν, δέν δύναται όμως νά λειτουργήσιν άνευ συνεταιρισμίων. Έκ τής άναπτύξεως λ.χ. τής δενδροκομίας, εις τούς άνεμεταλλεύτους μάλιστα λόφους και πολλά χωματώδη βουνά μας, εκ του εκκεντρισμού μυριάδων άγρίων δένδρων, ίδια έλαιών, πρέπει ν' άνικμινωμεν μέγαν έθνικόν πλούτον. Άλλ' ή δενδροφυτεία άπαιτεί κατ' έξοχήν πιστώσεις διά τόν γεωργόν, όστις επί έτη τινά από τής φυτεύσεως, δέν απολαμβάνει συγκομιδήν. Και αι πιστώσεις αύται, τών όποιών πρέπει νά όμολογηθή, δέν φείδεται πλέον ή Έθν. Τράπεζα, θά διοχετευθούσιν μόνον διά τών συνεταιρισμίων. Ή οίνοποιία άναμένει τήν προαγωγήν της από τήν έπιστημο-

νικήν χρησιμοποίησιν τής πολυτίμου πρώτης ύλης υπό οίνοποιητικών συνεταιρισμίων, εις τρόπον ώστε νά κατασκευάζετα ενιαίως κατά περιφερείας τύπος οίνου. Ή σταφίς θ' αυτοδιοικηθή διά μιας ρομαίλας συνεταιριστικής οργανώσεως αυτών τών σταφιδοπαραγωγών. Θα παραχθούσιν καλά έλαια διά συνεταιριστικών έλαστοριβείων, τυρός και βούτυρον διά τυροκομείων, θά χρησιμοποιηθούσιν τά δαπανηρά μηχανήματα προς έντασιν τής καλλιιεργείας διά του συνεταιρισμού, δι' αύτου θ' άποκτήσουν οι γεωργοί συνεταιριστικάς αποθήκας, δι' αύτου θ' άνάπτυξη ή σηροτροφία, ή κτηνοπαραγωγή και τόσοι άλλοι γεωργικοί κλάδοι, θά διευκολυνθή ή καταπολέμησις τών ασθενειών τών φυτών, ή εκμάθησις έν γενεί καλλιτέρων γεωργικών μεθόδων. Προς τούτοις ή ασφάλεια τής συγκομιδής, τών ζώων και άλλων μέσων παραγωγής σώζει τόν γεωργόν από καταστροφών, εύρυνει δε τήν πίστιν του. Και οι ασφαλιστικοί όμως συνεταιρισμοί, οι όποιοί θά πραγματοποιήσουν τήν έξασφάλισιν ταύτην, έλλείπουν άκόμη έντελώς. Ή δημιουργουμένη παρ' ήμιν μικρά ιδιοκτησία διά τής άποκαταστάσεως άκτημόνων καλλιιεργητών είναι βιώσιμος μόνον διά τής συσσωματώσεως αυτών εις συνεταιρισμούς, άλλα και διά τήν όλην διαδικασίαν τής άποκαταστάσεως και τήν πίστωσιν του τμημάτων τών κλήρων εύλόγως έθεςπισθη και παρ' ήμιν ό συνεταιρισμός τών άποκαθισταμένων ως άνγκαία προϋπόθεσις και βάση, οι άγροτικοί δε ούτοι συνεταιρισμοί χρήξουν μεγίστης προσοχής και στερεώσεως.

Έτι περαιτέρω· διά του συνεταιρισμού τών ρητινοσυλλεκτών, τών άνθρακένων και πολλών ύλοτόμων, εκτός τής ώφελείας αυτών, θά έπιτευχθή καλλιτέρα εκμετάλλευσις τών δασών. Από συνεταιρισμούς τών μικρών οίνοπνευματοποιών εις τήν ύπαιυχήν χώραν πρέπει ν' αναμένωμεν τήν αύξησιν και βελτίωσιν τής παραγωγής οίνοπνεύματος υπό τών άγροτών εις συμπλήρωσιν τής γεωργικής των εκμεταλλεύσεως. Ή οικονομική έν γενεί αυτοδιοίκησις τών χωρίων θά κατακτηθή διά τής συνεταιριστικής συνεργασίας. Δι' αύτης, εκουσίας, ή και άνεγκαστικής εις τινας περιπτώσεις, θά εκτελεσθούσιν και κοινωφελή τινα έργα έδαφικής βελτιώσεως, ίδια άρδευτικά, άποξηλατικά, άντιπλημμυρικά. Εις τόν συνεταιρισμόν πρέπει νά περιέλθη βαθμηδόν και ή άγροφυλακή. Και ή άλιεία θά προσχθή διά του οικονομικού συνασπισμού τών άλιέων. Ή ποικίλη βιοτεχνία μας, ή κατασκευή εύθηνών κατοικιών, και τόσοι τέλος άλλα οικονομικά ένέργεια και εκδηλώσεις τών άτόμων θά εύρουν τήν ένίσχυσίν των εις τήν συνεταιρισκήν όργάνωσιν αυτών...».

Ακόμα στο Ιο τεύχος δημοσιεύονται τα κείμενα:

- Άλ. Σβάλου, «Οι άστικοί συνεταιρισμοί», (σελ. 3) (βλ. στό μέρος περί άστικών).

- Πόιους κινδύνους πρέπει νά άποφεύγουν οι συνεταιρισμοί (σελ. 5, 21).

- Κινήσις συνεταιρισμών 1915-1923. Στατιστικά (σελ. 11).

Τεύχος 2 του 1925.

- Δ. Καλιτσουνάκι, Καθηγητού τής Άνωτέρας Έμπορικης Σχολής, «Συνεταιριστικά Τράπεζα και συνεταιριστική πρόοδος». Μέ τήν εύκαιρία του 11ου Διεθνούς Συνεταιριστικού Συνεδρίου (Άνδη, 1924),

όπου δέν υπήρχε αντιπροσώπευση της Ελλάδος (παρούσα ή Βουλγαρία, Σερβία, Ρουμανία), αναφέρεται στα κυριότερα θέματα που συζητήθηκαν -άκριτα άκατανόητα για την καθυστερημένη τότε Ελλάδα- όπως «αί σχέσεις μεταξύ των διαφόρων ειδών των συνεταιρισμών», «ό σκοπός, ή έκτασις και τά όρια της συνεταιριστικής παραγωγής υπό καταναλωτικών συνεταιρισμών και υπό έταιρειών μεγάλων άγορών», «ή θέσις της γυναικός εις την συνεταιριστικήν κίνησιν» και τό «περί συνεταιριστικών τραπεζών και συνεταιριστικής προόδου» (τό όποιο και άναπτύσσει).

Τεύχος 3 του 1925.

- Σπ. Χασιώτου, Γενικού Έπιθεωρητού τής Γεωργίας. Έπί τής σταφιδικής κρίσεως (βλ. στο ειδικό τμήμα πιά κάτω).
- Ν. Μιχόπουλου, Έπιθεωρητού Γεωργ. Συνεταιρισμών. Έγγραφή και διαγραφή συνεταιρίων.
- Η. Wolff. Αί άρχαι του Ραϊράίζεν.

Τεύχος 5 του 1925.

- Σ. Κορώνη, Καθηγητού Πολυτεχνείου. Μερικά περί Οικοδομικών Συνεταιρισμών (βλ. στο τμήμα περί άστικών).
- Κ. Μαλούχου, γεωπόνου. Η όργάνωση τής άγροτικής πίστεως των προσφύγων. (Πολύ ένδιαφέρον, για τήν εποχή εκείνη, κείμενο).
- Β. Σιμωνίδη, Τό ζήτημα των καπνών.
- Η. Wolff, Αί άρχαι του Σούλτσε Ντέλιτς.

Τεύχος 6 του 1925.

- Π. Κοντού, Διευθυντού τής Άνωτέρας Δασολογικής Σχολής. Δασικοί Συνεταιρισμοί.
- Ι. Παπαχριστοπούλου, Έπιθεωρητού Γ. Συνεταιρισμών. Οί Συνεταιρισμοί τής Θράκης.

Τεύχος 7 του 1925.

- Γ. Τρακάκη, Διευθυντού Έγηρεσίας Άγροτικής Πίστεως ΕΤΕ. Οί Συνεταιρισμοί Θράκης και ή Έθνική Τράπεζα.
- Ν. Συμεών, τμηματάρχου συνεταιρισμών Έπ. Έθνικής Οικονομίας. Οί Οικοδομικοί συνεταιρισμοί δημοσίων υπαλλήλων και άξιωματικών.
- Κ. Ρενιέρη, χημικού. Οί Συνεταιρισμοί και τό έμπόριον των χημικών λιπασμάτων.

Τεύχος 8 του 1925.

- Θ. Τζωρτζάκη, εισηγητού παρά τή Έγυπουργείφ Γεωργίας. Αί σημερινά τάσεις των Γεωργικών Συνεταιρισμών Άχαιοήλιδος.
- Δ.Θ. Πάνου, Γραμμ. Α' παρά τή Έγυπουργείφ Γεωργίας. Η προμήθεια χημικών λιπασμάτων και οί Συνεταιρισμοί.

Τεύχος 9 του 1925.

- Η όργάνωση τής σταφιδοπαραγωγής.
- Ν. Μιχόπουλου, Έπιθεωρητού Γ. Συνεταιρισμών. Συνεταιρισκή μερίς.
- Σ. Καλογρέα, Καθηγητού έν τή Άβερωφ. Γεωργ. Σχολή. Συνεταιρικά έλαιουργεία.
- Isa Nicolson, Οί σκαπανείς.
- Ο Συνεταιρισμός Μεσωρόπτης.

Τεύχος 10 του 1925.

- Π. Καναγκίνη, διευθυντού έποικισμού. Η άγροτική μεταρρύθμισις.

Τεύχος 11 του 1925.

- Σ. Παπανδρέου, ύποδιευθυντού Άνωτέρας Γεωπονικής Σχολής. Τό νέον δασμολόγιον και ή γεωργία.
- Ν. Μιχόπουλου, Συνεταιρισκή ευθύνη.
- Κ. Βέννου, έπόπτου συνεταιρισμών, Συνεταιρικά έλαιουργεία.

Τεύχος 12 του 1925.

- Γ. Άγγελουπούλου, χημικού, Συνεταιρικά έλαια.
- Δ.Θ. Πάνου, Η ψήφος εις τούς συνεταιρισμούς.
- Θ. Τζωρτζάκη, Η άποστολή τής Όμοσπονδίας των Γεωργικών Συνεταιρισμών.

Τεύχος 13 του 1925.

- Π. Άναγνωστοπούλου, Καθηγητού Δενδροκομίας Άνωτέρας Γεωπονικής Σχολής, Συνεταιρικά έλαιουργεία.
- Ν. Μιχόπουλου, Συνεταιρικά άλυσιστικά μηχανά.

Τεύχος 14 του 1925.

- Δ.Θ. Πάνου. Νέον πεδίο δράσεως διά τούς Συνεταιρισμούς και τās Ένώσεις των.
- Π. Μωυσειδου, έπόπτου, Η συνεταιρισκή όργάνωσις έν τή Άνατ. Μακεδονία.
- Σπ. Τριφυνοπούλου, έπόπτου, Ο έλεγχος των Διοικήσεων και ή διαγραφή των συνεταιρίων.

Τεύχος 15 του 1925.

- Θ. Τζωρτζάκη, Η Έποπτεία των Γεωργικών Συνεταιρισμών.

Τεύχος 16 του 1925.

- Χρ. Εύελπίδη, Άνακοινώσεις στο 12 Διεθνές Άγροτικό Συνέδριο (Βαρσοβία).
- Θ. Τζωρτζάκη, Η Έποπτεία των Γ. Συνεταιρισμών.

Τεύχος 17 του 1925.

- Δ. Πάνου, Καπνικά ζητήματα.
- Γ. Άγγελουπούλου, Άνάγκη συνεταιρικών οίνοποιείων.
- Ν. Μιχόπουλου, Έξοδος συνεταιρίων.
- Τό Ν.Δ. περί ΑΣΟ.

Τεύχος 18 του 1925.

- Ι. Παπαχριστοπούλου, έπιθεωρητού Γεωργ. Συνεταιρισμών, Η δικαιοδοσία των αντιπροσώπων των συνεταιρισμών εις τās Ένώσεις.
- Γ. Άγγελουπούλου, χημικού, Άνάγκη συνεταιρικών οίνοποιείων.
- Ένα συνεταιρικό μεγαλόεργημα. Τό σταφιδεργοστάσιον τής Ένώσεως Γ.Σ. Γαργαλιάνων.

Τεύχος 19 του 1925.

- Θ. Τζωρτζάκη, Η Έποπτεία των Γεωργικών Συνεταιρισμών.
- Σπ. Τριφυνοπούλου. Οί έσωτερικοί έχθροι των Συνεταιρισμών και τά έπιβαλλόμενα κατ' αυτών μέτρα.

Τεύχος 20 του 1925.

- Σωτηρακοπούλου. Ο Συνεταιρισμός πωλήσεως Γεωργ. Προϊόντων Ψαχνών Εύβοίας.

Τεύχος 21 του 1925.

- Τ. Χασαποπούλου, δικηγόρου. Η Έποπτεία των Γεωργικών Συνεταιρισμών.

Τεύχος 22 του 1925.
 - Ν. Μιχοπούλου. 'Η περιφέρεια τών Συνεταιρισμών.
 - Τά ἐγκαίνια του σταφιδεργασταίου της 'Ενώσεως 'Αμαλιάδος.

Τεύχος 23 του 1925.
 - Θ.Δ. Πάνου. Καπνικά ζητήματα.

Τεύχος 24 του 1925.
 - Θ. Τζωρτζάκη: Οί Συνεταιρισμοί Καταναλώσεως.
 - Τ. Χασαποπούλου: 'Η έποπτεία τών Γεωργ. Συνεταιρισμών.

'Ετος Α'

'Εν 'Αθήναις τῆ 1 'Ιανουαρίου 1925

'Αριθ. 1

Ο ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΗΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ:	N. ΑΘ. ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΣ Θ. ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ B. ΣΙΜΩΝΙΔΗΣ Δ. Θ. ΠΑΝΟΣ	ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Θ. ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ	ΔΙΕΚΧΕΙΡΙΣΤΗΣ N. ΑΘ. ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΣ
ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ 'Εσωτερικού δεχ. 60. 'Εξωτερικού £ 1.	ΓΡΑΦΕΙΑ: ΟΔΟΣ ΒΥΣΣΗΣ 7	ΤΙΜΗ ΦΥΛΑΚΟΥ ΔΡΑΧ. 4	

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ

ΑΛΕΞ. ΜΥΛΩΝΑΣ, πρόην 'Υπουργός τῆς Γεωργίας.
 ΔΕΚΑΖΟΣ ΠΑΝ., πρόην Διευθυντής Γεωργίας καί 'Εποικισμοῦ.
 ΖΑΚΚΑΣ ΑΝΔ., Διευθυντής 'Εργασιῶν καί Κοινωνικῆς Προνοίας.
 ΙΑΣΕΜΙΑΝΗΣ ΣΩΚΡ., Διευθυντής Γεωργικῆς Οἰκονομίας.
 ΚΑΛΙΠΤΣΟΥΝΑΚΗΣ ΔΗΜ., Καθηγητής τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῇ 'Ανωτέρῳ 'Εμπορικῇ Σχολῇ.

ΚΑΛΟΥΓΗΣ ΚΩΝΣΤ., Διευθυντής Γεωργίας.
 ΚΑΝΑΓΚΙΝΗΣ ΠΕΤ., Διευθυντής 'Εποικισμοῦ.
 ΚΟΡΙΖΗΣ ΑΛΕΞ., Διευθυντής παρὰ τῇ 'Εθνικῇ Τραπεζῇ.
 ΚΟΡΕΝΗΣ ΣΠ., Καθηγητής τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῇ Πολυτεχνειῷ.
 ΣΒΩΛΟΣ ΑΛΕΞ., 'Υφηγητής ἐν τῇ 'Εθνικῇ Πανεπιστημίῳ.
 ΧΑΣΙΩΤΗΣ ΣΠ., Διευθυντής τῆς 'Ανωτ. Γεωπονικῆς Σχολῆς.

Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

ΥΠΟ
 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Κ. ΜΥΛΩΝΑ
 ΠΡΩΗΝ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Εἶνε εὐτύχημα διὰ τὸν τόπον μας, ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ συνεταιρισμοῦ κατενοήθη πλέον καὶ κατέκτησεν ἑδαφος ἐντὸς μιᾶς δεκαετίας. Εὐγενῆς, ἐθνουσιαστικῆς ἰδέας δι' ὅσους συνασθάνονται τὸς ἀδικίας ἐκ τῆς κατανομῆς τοῦ παραγομένου πλούτου, πονοῦν δι' αὐτὰς καὶ ἀναζητοῦν τὸν τρόπον τοῦ μετριασμοῦ τοῦ κακοῦ, ἀποβλέπουσιν δὲ οὕτω συγχρόνως εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας διὰ τῆς τομῆσεως τοῦ παραγωγοῦ, τοῦ ἐργάτου, ἀστού τε καὶ ἀγρότου, καὶ διὰ τῆς ἕνταξίσεως τῆς μεγάλης μάζης τῶν καταναλωτῶν.

Εἶναι ἡ ὀργανωμένη, εἰρηκτικῆ ἄμυνα τοῦ

συνεταιρικῶν ὀργανώσεων τῶν διαφόρων κρατῶν — παράδειγμα ἔστω ἡ κολοσσία δρᾶσις τῆς 'Αγγλικῆς ἐνώσεως τῶν συνεταιριστῶν καταναλώσεως — δὲν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπέλθῃ βιθιμιαῶς μὴ νέα κατάστασις γαλήνης ἐν τῇ διεθνεί παλαίστρᾳ, ὅπως προβλέπουν οἱ ἐνθουσιώδεις ἀπόστολοι τοῦ συνεργατισμοῦ. 'Η κατάπανσις δηλ. τόσον τοῦ ἐπιθετικοῦ οικονομικοῦ πολέμου, τὸν ὁποῖον ἐγκυθιστῆ μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον πρὸς κατὰ κτήσιν τῶν ξένων ἀγορῶν τῆς καταναλώσεως, ὅσον καὶ τοῦ χειροτέρου πολέμου, τοῦ ἀμυντικοῦ, τὸν ὁποῖον συνεπιφέρει ἡ ἀρροστατευτικῆ πολιτικὴ διὰ τοῦ δασμολογίου. Εἶναι τὸ ἀπώτερον ἰδανικὸν τῆς συνεννοήσεως τῶν συνεταιρισμένων παραγωγῶν καὶ καταναλωτῶν ἐκάστης χώρας μετὰ τὰς συνεταιρικὰς ἐνώσεις τῶν ἄλλων χωρῶν, διὰ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν προϊόντων καὶ διὰ τὸν μετριασμόν συνεπῶς τοῦ ἀπικινδύου

Άλλα γεωργικά έντυπα:

Κυκλοφορούν το έτος αυτό πολλά γεωργικά έντυπα. Ανάμεσα σε άλλα κυκλοφορούν (όπως φαίνεται από μνεία τους στο «Συνεταιριστής» τα έντυπα:

— «Νέα Γεωπονικά» (Σπ. Χασιώτης - Π. Κουτσομητόπουλος). Έκδοση από 1900.

— «Κέρκυρα» εβδομαδιαία ανεξάρτητη αγροτική εφημερίδα Κέρκυρας (Ν. Κλαδάς).

— «Σταφιδική» εβδομαδιαία, Πύργος. Εκδίδεται από τις Ενώσεις Ηλείας - Ολυμπίας.

— «Άγρότης», εβδομαδιαία. Όργανο του Αγροτικού Κόμματος Νομού Σερρών (Εμμ. Χατζηεμμανουήλ).

— «Γεωργική Έρευνα» Δράμας.

— «Παμμεσσηνιακή» 15θήμερος Συνεταιρική, Γεωργική, Οικονομική, Επιθεώρηση. Καλάμα Δ/ντής Π. Κολλιτσιδάς.

— «Δελτίον Γεωργικής Ένώσεως» «ή Δήμητρα». Μηνιαίο Συνεταιριστικό και Γεωργικό περιοδικό. Κέρκυρα.

— «Άγροτικός Κόσμος» 15θήμερος ανεξάρτητη και ανεπηρέαστη εφημερίδα. Γραφεία Ενώσεως Συνεταιρισμών Αιγιαλείας.

— «Γεωργικόν Δελτίον Ταμείου Προνοίας Παραγωγής Πηλίου» Βόλος. Επιμέλεια Στρ. Παπαϊωάννου και Δ. Καββάδα.

— «Σταφιδικός Κόσμος» 15θήμερος εφημερίδα όργανο της Ενώσεως «Σταφιδική Τράπεζα Βοστίσης», Αίγιο.

— «Σταφιδική Ένωσις» Αίγιο. (Συνένωση των «Άγροτικός Κόσμος» και «Σταφιδικός Κόσμος» Αιγίου).

— «Άγροτική Ήχώ» Αθήνα.

Άλλα έντυπα το 1925 βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σελ. 141.

Άλλες μορφωτικές συνεταιριστικές προσπάθειες:

— Ο οικονομικός Έφορος Άργους με ομιλίες του υποδεικνύει την ίδρυση συνεταιρισμών στην περιφέρεια Άργους που καθυστερεί συνεταιριστικά («Ο Συνεταιριστής» 1925 σελ. 44).

— Γίνονται συνεταιριστικά μαθήματα στη Θεσσαλονίκη, μηνιαίας διάρκειας (8 Μαΐου - 14 Ιουνίου) για αιρετούς και υπαλλήλους, με καταβολή ημερήσιας αποζημίωσης και παροχή διπλωμάτων έπειτα από εξετάσεις («Συνεταιριστής» 1925 σελ. 140, 203). Τα παρακολούθησαν 95 πρόσωπα. Διδάχτηκαν: ερμηνεία νόμου και καταστατικών, λογιστική, πρακτικογραφία, εμπορική, αριθμητική, συνεταιριστικά, γεωργική οικονομία και στοιχεία γεωργίας. Το ίδιο πρόγραμμα έγινε και για 82 δασκάλους πρόσφυγες από τον Καύκασο.

— Η αναγκαιότητα της συνεργασίας μεταξύ των ατόμων και των επιστημόνων τονίστηκε και κατά την εναρκτήριο συνεδρία της Ακαδημίας Αθηνών (25 Μαρτίου 1926) υπό του τότε Πρωθυπουργού και του τότε Υπουργού Παιδείας (Πρακτικά Ακαδημίας 25.3.1926 σελ. 30 και 34).

Σχολικός Συνεταιρισμός Πολυμύλου

Το 1925 αρχίζει τη δραστηριότητα στο Πολύμυλο ο μαθητικός συνεταιρισμός του Δημοτικού Σχολείου με πρωτοβουλία του πρόσφυγα δασκαλου Τριανταφυλλίδη. Λειτουργούσε από τότε μέχρι τουλάχιστον και το 1937 όταν έκανα την πρώτη έρευνα και μελέτη για τους μαθητικούς σχολικούς συνεταιρισμούς στην Ελλάδα (βλ. τα κείμενά μου στο περ. «Συνεταιριστής» 1938, (τεύχη 1, 2, 11, 12) και 1939

(τεύχος 1). Σύμφωνα με τις πληροφορίες που μου έδωσε κατά την έρευνά μου ο προοδευτικός αυτός δάσκαλος, απογοητευμένος από τη διαγωγή διαφόρων κακών χαρακτήρων και την τότε πολιτική κατάσταση, έστρεψε την προσοχή του στους μαθητές του και εξήτησε τρόπους διαπαιδαγωγήσεως με ομαδική συνεργασία τόσο στον πνευματικό όσο και στο χειρωνακτικό επίπεδο. Στην αρχή δημιούργησε (το 1925) ένα μικρό σχολικό κήπο όπου «...κατορθώσαμε να αναπτύξωμε καπνόφυτα εκ τῆς πωλήσεως τῶν ὁποίων εἰσεπράξαμε περί τὰς 800 δραχμάς». Και συνεχίζει:

« Ἡ χαρά μου ὡς καὶ τῶν ἀγαπητῶν μου μαθητῶν δὲν περιγράφετο. Κατόπιν συσκέψεως ἀμέσως τὸ ἐπόμενον ἔτος ἰδρύσαμε ἕνα μαθητικὸ πρατήριον γραφικῆς ὕλης τὸ ὁποῖον ἐπρομήθευε εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ σχολείου μου ἅπαντα τὰ εἶδη τῆς γραφικῆς ὕλης των, εἰς τιμὰς ἀσυγκλονίστους καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν μικρὸν κέρδος διετίθετο διὰ τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας ἀνάγκας τῶν μαθητῶν.

Τὸ μαθητικὸν τοῦτο πρατήριον διοικεῖται ἀπὸ τρία μέλη οἷτινα ἢ ὑποδεικνύονται ἢ ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων, ἐξ ὧν ὁ εἰς διαχειριστῆς καὶ ταμίης ὁ ἕτερος γραμματεὺς καὶ τὸ τρίτον μέλος.

Ἡ ἐργασία δύναται νὰ ἐλεγχθῆ κατὰ τριμηνίαν ἢ καὶ στὸ τέλος τοῦ σχολ. ἔτους ἂν ἐννοεῖται πιστοποιηθῆ ἢ εἰς συνειδησίᾳ τῶν μαθητῶν οἷτινες ἀνέλαβον τὴν διαχείρησιν τοῦ πρατηρίου.

Σημειῶσατε ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον δὲν ἐσημειώθη ἢ παρμικρὰ ἀνωμαλία.

Τὰ κεφάλαια τοῦ μαθητικοῦ συνεταιρισμοῦ ἐφθασαν εἰς ποσὸν 3 καὶ πλέον χιλιάδων δραχμῶν καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ φθάσωιν εἰς πολὺ σεβαστὰ ποσὰ ἂν δὲν ἦτο ἡ ἀδιαφορία τῶν διαφόρων τότε Ἐπιτροπῶν πού μᾶς ἠνάγκασαν πολλὰκις νὰ δαπανήσωμεν ὅλας τὰς οικονομίας διὰ σχολικὰς ἀνάγκας.

Συνεργασία τῶν μαθητῶν μου ἐδημιουργήσαμε ἕνα σχολικὸν κήπον τὸν καλλίτερον εἰς τὴν περιφέρειαν καὶ ἀνεπτύξαμε φυτώρια ὀπωροφόρων δένδρων ἅτινα μετὰ τὸν ἐμβολιασμόν ἐπωλήσαμεν εἰς τὰ πλησίον χωρία, σκορπίσαντες χιλιάδες ὀπωροφόρων καὶ μὴ, εἰς τιμὰς προσιτάς.

Περιοφράξαμε τὸν σχολικὸν κήπον μὲ πασάλους καὶ συρματόπλεγμα, δαπανήσαντες περὶ τὰς 2,5 χιλιάδας δραχμάς κατὰ τὸ ἔτος 1928.

Πολλὰκις προσῆλθε ἀρωγὸς εἰς ὀφρανοὺς καὶ ἀπόρους μαθητὰς εἰς οὓς διενεμήθησαν τετράδια,

μολυβδοκόνδυλα κλπ.

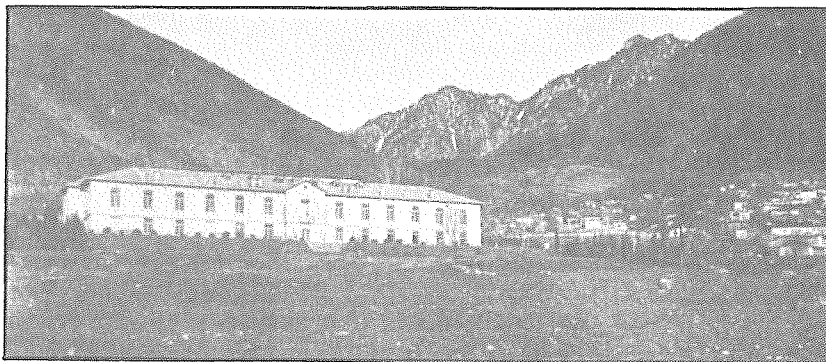
Ἐσυνήθισαν οἱ μαθηταὶ μου νὰ προσέρχονται καὶ νὰ προμηθεύονται μὲ τὰξιν τὰ χρειώδη των, χωρὶς ποσῶς νὰ παρεμποδίζετα ἡ λειτουργία τοῦ σχολείου μου.

Δυστυχῶς ὁμῶς ὁ χρόνος πού ὅλα δαμαίξει ἐκαμίη ἐν μέρει καὶ τὴν μεγάλην μου ἐπιθυμίαν ν' ἀναγάγω εἰς περιωπὴν τὴν ἰδέαν αὐτῶν πρὸς ἐπέκτασιν μεταξὺ τῶν κατοίκων οἷτινες ἔχουν μὲν συνεταιρισμὸν πιστωτικὸν μὴ διαφέροντα οὐσιωδῶς ἀπὸ τὸν δανεισμὸν τῶν Τραπεζῶν καὶ οὕτω ἀφ' ἐνός μὲν ἡ ἡλικία ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ μὴ ἠθικὴ προώθησις εἰς ἐπίμετρον δὲ ἡ σκληρὰ ἐργασία μας ὄχι μόνον διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ σχολείου μου, τοῦ σχολικοῦ κήπου χρηζόντος ἰδιαίτερος μερίμνης καὶ τοῦ μαθητικοῦ πρατηρίου μὲ ἐξηνάγκασαν νὰ περιορίζωμαι τὸ κατ' ἐμὲ εἰς τὰ τετριμμένα αὐτὰ χωρὶς νὰ μπορέσω νὰ φθάσω εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς συνεργασίας.

Πόσον θὰ ἐπεθύμουν ἀπερίσπαστα ἀπὸ οἰκογενειακὰς καὶ ἄλλες φροντίδες νὰ ἐπιδοθῶ εἰς τὴν τελειότεραν καὶ συστηματικότεραν ὀργάνωσιν ἐνός μαθητικοῦ συνεταιρισμοῦ ἐξ οὗ δύναμαι νὰ τονίσω θὰ ἠδύνατο ν' ἀναπηδήσῃ ὡς ἐκ θαύματος ἂν ἐφηρμόζετο καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα τὸ θαῦμα τοῦ Νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ ὅπερ μόνον διὰ τῆς καθόλου πνευματικῆς καὶ οικονομικῆς συνεργασίας δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ. Δυστυχῶς ὁ Ἕλλην εἶναι ἀτομιστῆς καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ ἐγωιστῆς καὶ νομίζω, ὅτι ἐκ μικρᾶς ἀκόμη ἡλικίας εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ συντριβῆ ἡ τοιαύτη τάσις του καὶ νὰ ἐθίξῃ νὰ συνεργασθῆ ὁπότε δύναται λόγφ τῶν πολλῶν προτερημάτων του νὰ θιαματουρήσῃ.

Ταῦτα ἐν συντομίᾳ.

Σὰς εὐχαριστῶ
Τριανταφυλλίδης

Κόνιτσα: Αναγνωστοπούλειον Γεωργικόν Σχολεῖον ὅπου ὁργανώθηκε μαθητικὸς συνεταιρισμός.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΝΩΣΕΩΝ ΓΕΩΡΓ. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Κατά το 1925 διαδίδεται έντονα ο θεσμός των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών. Ιδρύονται 8 νέες, με επέκταση και στο χώρο της Θεσσαλίας, οι ακόλουθες:

- α) Ένωση Γ.Σ. Νομού Λαρίσης (έδρα Λάρισα)
- β) Ένωση Γ.Σ. Βόλου - Φαρσάλων - Αλμυρού (έδρα Βόλος)
- γ) Ένωση Γ.Σ. Νομού Κυκλάδων (έδρα Σύρος)
- δ) Γεωργική Πιστωτική Ένωση Κυπαρισσίας (έδρα Κυπαρισσία)
- ε) Γεωργική Συνεταιρική Τράπεζα Πύλου (έδρα Πύλος)
- στ) Κεντρική Γεωργοκτηματική Τράπεζα Ολυμπίας (έδρα Κρέσταινα)
- ζ) Σταφιδική Προμηθευτική Ένωση Άριος (έδρα Γλιάτα)
- η) Ταμείο Αμύνης Οινοπαραγωγής Λευκάδας (αναγκαστική Ν. 3322).

Οι υφιστάμενες 31 Ενώσεις στο τέλος του 1925 (με βάση το βιβλίο Αγάθου) είναι οι επόμενες:

	Έτος Ιδρύσεως
1. Κεντρική Αγροτική Τράπεζα Καλαμών	1917
2. Ένωσις Συνεταιρισμών Ηλείας (Πύργος)	1917
3. Παναχαϊκή (Πάτρα)	1919
4. Κεντρ. Αγροτ. Τράπεζα Κερκύρας (Κέρκυρα)	1919
5. Παμμεσσηνιακή Ένωση Προμ. Πωλ. (Καλάμαι)	1919
6. Σταφιδική Συνετ. Αιγιαλείας (Αίγιον)	1920
7. Κεντρική Συνετ. Τράπεζα Ηλείας (Πύργος)	1920
8. Ένωση Γεωργικών Συνετ. Ζακύνθου (Ζάκυνθος)	1920
9. Προμηθευτική Λακωνίας (Σπάρτη)	1921
10. Συνεταιρική Τράπεζα Κορινθίας (Κόρινθος)	1921
11. Εν. Γ.Σ. Σάμου (Βαθύ)	1921
12. Ε.Γ.Σ. Αττικοβοιωτίας (Αθήναι)	1923
13. Ένωσις Γ.Σ. Σερρών (Σέρρες)	1923
14. Κεντρ. Ένωσις Συν. Μεσσηνίας (Καλάμαι)	1923
15. Ένωσις Γ.Σ. «Δήμητρα» (Κέρκυρα)	1923
16. Ένωσις Προμ. και Πωλ. Πυλίας	1923
17. Ένωσις Σ. Νομού Δράμας (Δράμα)	1923
18. Ένωσις Γ.Σ. Δωρίδος (Λιδωρίκιον)	1924
19. Αγροτική Συνεταιρική Τράπεζα (Κέρκυρα)	1924
20. Ένωσις Γ.Σ. Αιτωλοακαρνανίας (Μεσολόγγι)	1924
21. Ένωσις Γ. Συν. Αικατερίνης (Αικατερίνη)	1924
22. Ένωσις Γ.Σ. Άρτης (Άρτα)	1924
23. Ομοσπ. Γ.Σ. Μακεδονίας (Θεσ/νίκη)	1924
24. Ένωσις Γ.Σ. Βόλου - Φαρσάλων - Αλμυρού (Βόλος)	1925
25. Ταμείον Αμύνης Οιοπ. Λευκάδος (Λευκάδα)	1925
26. Ένωσις Γ.Σ. Νομού Κυκλάδων (Σύρος)	1925
27. Γ.Π. Ένωση Κυπαρισσίας (Κυπαρισσία)	1925
28. Γεωργ. Συνετ. Τραπεζ. Πύλου (Πύλος)	1925
29. Κεντρ. Γεωργοκτημ. Τρ. Ολυμπίας (Κρέσταινα)	1925
30. Σταφ. Προμ. Ένωσις Άριος (Γλιάτα)	1925
31. Ένωσις Γ.Σ. Λαρίσης (Λάρισα)	1925

Η δραστηριότητα των διαφόρων Ενώσεων:

Μερικά στοιχεία για τη δραστηριότητα των Ενώσεων δόθηκαν παραπάνω (στο Δ) μαζί με τις δραστηριότητες των πρωτοβάθμιων Συνεταιρισμών.

Άλλες πληροφορίες για τις Ενώσεις:

— Αναδιοργάνωση του Ταμείου Οινοπαραγωγής **Λευκάδας** με το Ν. 3322 («Συνεταιριστής» 1925 σελ. 172).

— Πανηγυρική έναρξη εργασιών της Ενώσεως **Λαρίσης** («Συνεταιριστής» 1925 σελ. 188). Χαρακτηριστικό ότι αρχίζει τη δραστηριότητά της με την προμήθεια δώδεκα αλωνιστικών μηχανών («Συνεταιριστής» 1925 σελ. 198). Ιδρύει Λογιστήριο Συνεταιρισμών (σελ. 236).

— Δημιουργούνται πρατήρια της Ενώσεως Συνεταιρισμών **Κερκύρας** στον Πειραιά και στους Ποδαράδες (Ν. Ιωνία) για διάθεση γεωμήλων λογαριασμών συνεταιριών («Συνεταιριστής» 1925 σελ. 170).

— Προσπάθειες Ενώσεων **Βοστίτης** (Αιγίου) και **Κορινθίας** για εξαγωγές σταφίδων, οίνου, σταφυλιών («Συνεταιριστής» 1925 σελ. 219).

— Ίδρυση Λογιστηρίων Συνεταιρισμών από τις Ενώσεις **Δράμας** και **Σερρών** («Συνεταιριστής» 1925 σελ. 269).

— Με ποιά συνεταιριστική έξαρση γίνονταν τότε οι συνεταιριστικές προσπάθειες και κατακτήσεις φαίνεται από το παρακάτω κείμενο «εντυπώσεις από ένα συνεταιρικό μεγαλόρρημα: Τό σταφιδεργοστάσιο τής Ένώσεως Συνεταιρισμών Γαργαλιάνων» («Συνεταιριστής» 1925, σ. 283).

Διαβάζουμε ανταπόκριση 2/9/1925 από τους Γαργαλιάνους με υπογραφή «Κοινωνιστής» και με ενθουσιώδη γλώσσα για το κατόρθωμα αυτό:

«Τό Σταφιδικόν Έργοστάσιον τής Ένώσεως Συνεταιρισμών Γαργαλιάνων, εργοστάσιον συγκατεχόμενον σήμερον παρά 1720 συνεταίρων συνεταιρισμών δι' όμολογιών εκδόσεως τής Ένώσεως έφθασεν εις άξίαν ιδρύσεως κτιρίου και εγκαταστάσεως μηχανών τας δεχ. έπτακοσίας χιλιάδας (700.000).

Τήν 6ην Σεπτεμβρίου έτέλουν τά έγκαίνατά του. Γλυκειά, γαλάζια και γαληνιαία ή θάλασσα του Ιονίου Πελάγους ξεσπᾶ εις τήν άπέναντι του Μαράδου νήσον, τήν Πρώτην, θωπεύουσα τήν άκτήν όπου του Έργοστασίου. Ο ούρανός άντικατοπτρίζεται εις τήν θάλασσαν, ό έγγύς τής Δύσεώς του ήλιος χαρωπός συγχίρει, εν ώ ό κόσμος των πανηγυριστών έχει πλμμυρίσει τό Σταφιδοκαθαριστήριον Έργοστάσιον.

Τέσσαρες ιερείς ψάλλουσιν εν συγκινητική καταλύξει των παρόντων τόν Άγιασμόν.

Πρός στιγμήν τίθεται εις κίνησιν τό έργοστάσιον, εν ώ δεσμίδες δυναμιτών προσθέτουσι συγκίνησιν εις τήν συγκίνησιν των παρισταμένων.

Θά ήτο ούσιώδης παράλειψις περιγραφής τής ώρας Τελετής, Μυσταγωγίας και Πανηγύρεως του Μαράδου άν δέν άνεγράφομεν ένταυθα όλόκληρον τόν παραβολικώτατον και ένθουσιώδη λόγον του Έπόπτου των Συνεταιρισμών κ. Διον. Νικολαΐδου, εκφωνηθέντα εύθύς άμέσως μετά τήν πρώτην κίνησιν τής μηχανής του έργοστασίου και έχοντα ούτως «*Ευγενείς κεκλημένοι, Παναγαπητοί Συνεταιριστάί,*

Ένα όνειρο, όνειρο γλυκό που πλανέβει τή σκέψι των άδελφών Ένώσεων Νησίου, των διδύμων Καλαμάτας, Μελιγαλά, των διδύμων Πύλου, Κυπαρισσίας, Κρεσσάνων, Πύργου, Αμαλιάδος, Γαστούνης, Πατρών, των διδύμων Αίγιου, Ζακύνθου και Κορίνθου άδελφών Ένώσεων Συνεταιρισμών, άδελφών τής ίδιας

μάννας του Συνεταιρισμού, ένα όνειρο, λέγω, βλέπει σήμερα τό φώς, έγήνηκε πραγματικότητα. Έπάνω στη Γή έσπᾶται ένα κτίριο και μέσα του εγκατεστάθηκαν μηχανές και εργαλεία στο έργοστάσιον αυτό, στο χώρον του όπου ειραιοκόμενοι αισθανόμεθα μία άπέραντη συγκινητική εύφροσύνη αύτήν τή στιγμή. Ίδού ή μηχανή τής εγκαταστάσεως... Στόν πρώτο σου χτύπο, Μηχανή, στη πρώτη σου κίνηση συσπάται ή καρδιά του καθενός παραστάτη έδώ και συγκινούνται χιλιάδες καρδιές που παρακολουθούν μέ λαχτάρα από μακριά τήν μεγάλη προσπάθεια για τήν όποιαν προωρίσθης. Εκεί μακριά σου είναι ή πρώτη μηχανή εκείνη σε έγέννησε, να την πώς δέν κουνιέται, δέν λείπει τίποτε άλλο παρά συμβολίζει τήν νέκρα στην όποιαν ρίχνει ή δύναμίς σου τούς έχθρους σου, δύναμη τρομερή που εμφανίζει τή λύσσα του Συνεταιρισμένου Κόσμου τής περιφέρειάς αποφασισμένου να προκόψη. Όπως άν δέν ήταν ή πρώτη μηχανή, σύ δέν θα δούλευες τώρα ρυθμικά έτσι άν ό κόσμος δέν ήταν κακός ό συνεταιρισμός θα ήτο περιττός.

Ανεμίστε μάκινες, κινητήτε μπουράτα, ίσοκλονίστε τή σταφίδα. Έτσι προκόπτει ή Σταφίδα. Πισοτήρια που διώχνετε μακριά τά πολυγάρτασσιμένα πόδια. Μάρκα πυρογραφημένη. Σύρμα για στεφάνωμα των μωβιτών, όλα τεχνικά, όλα ώραία, όπως ταιριάζουν στη *Μαυρομάτα, στη Σταφίδα...*

Θρόνος και Κριτήριο Δικαιοσύνης. Δυνατό μέσον προκοπής του μικρού σταφιδοπαραγωγού. Αντίδρασις εις τήν προσπάθεια του άφανισμού διά τής εκμεταλλεύσεως του εργαζομένου σταφιδοκτηματίου, του συνεταιρισμού χλιμοσοχοβολιμένο λιβάνι είναι τό κτίριο τούτο, άγαπητοί συνεταίροι, τό Σταφιδοκαθα-

ριστήριον τῆς Ἐνώσεως Συνεταιρισμῶν Γαργαλιάνων, τὸ πρῶτο πλήρες ἐργοστάσιον στὴν Ἑλλάδα στὰ χέρια τοῦ Συνεταιρισμένου Κόσμου, πού τὸ χαίρεται ὁ κόσμος καὶ τὸ ζηλεύουν αἱ ἀδελφαὶ Ἐνώσεις πού γρήγορα μιμούμενα θὰ ζητήσουν τὸ δικό τους ν' ἀποκτήσουν. Καμαρώστε το εὐτυχεῖς κεκλημένοι καὶ παριστάμενοι στὸ μεγάλο πανηγύρι τῆς ἀπαρχῆς ἐνὸς ἀσφαλῶς τριμεγίστου θριάμβου τῶν συνεταιρισμῶν... Γύριζε πάντα Μηχανή, πού δίνει τὴ δύναμη, ἡ πνοὴ μέσ' ἀπ' τὴν καρδιά χιλιάδων ἀνθρώπων σταφιδο- παραγωγῶν καὶ μὴ τουλάχιστον ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸν μέχρι τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον καὶ λαίμαργα σέ παρακολουθοῦν μὲ ἐνδιαφέρον λαχτάρας. Γύριζε δαιμονισμένα καὶ τραβώντας τὰ λουριά κάνει τὴν κοπτική πού κόβει τὸ κοτσάνι τῆς σταφίδος, κάνοντας τοῦτο δὲν κάνει τίποτε ἄλλο παρὰ εἰχνεῖς μὲ περιφρόνηση μακρῶς τὸ περιττὸ ἐνὸς ὠραίου καρπού πού βγαίνει μὲ τόσα βάσανα μέσ' ἀπ' τὴ γῆ. Δὲ λείει τίποτε ἄλλο τοῦτο παρὰ πῶς, μὲ τὸ Συνεταιρισμὸ, ὡς διὰ μηχανῆς, ἀποδιώκεται ἡ ἐκμετάλλευσις ἀπὸ τὸν ὠραῖον ἐργαζόμενον κόσμον προωρισμένον νὰ ζῆσῃ κατὰ θεῖαν ἐπιταγήν, ἐργαζόμενος καὶ ἀπολαμβάνων τῶν ἀγαθῶν τῶν κόπων του, ὅπως ἀξίζει καὶ πρέπει ἀνεκμετάλλευτα ἀπὸ ἐπιτηδεύουσ.

Ἀσφαλῶς ἀνατριχιάζουν αὐτὴν τὴν στιγμήν οἱ ψυχῆς τῶν Παγκοσμίων Ἀποστόλων τοῦ Συνεταιρισμοῦ καὶ οἱ Ἰδρυταὶ τοῦ Συνεταιρισμοῦ στὴν Ἑλλάδα συγκινοῦνται πρὸς ἐνθύμιοι πού τοὺς χρωσιέται ἀδιακρίτως ἀπὸ ὅλους μας ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας ταύτης τοῦ Συνεταιρισμοῦ, ἐν ᾧ ἡμεῖς ἀναφωνοῦμε: Ζήτω ὁ Μεγάλος Θεσμός τῶν Συνεταιρισμῶν.

Ζήτησαν οἱ ἐργάται τῆς Συνεταιριστικῆς Ἰδεολογίας. Ζήτω ὁ ὀργανωμένος Σταφιδικός Κόσμος τῆς Περιφέρειας».

Ὀυρανομήκεις φωναὶ ὑποδέχονται τὸ τέλος τοῦ λόγου, ἐν ᾧ ὑπάλληλος τῆς Ἐνώσεως Συνεταιρισμῶν χαίρετ' ἓκ μέρους τοῦ εἰς Ἀθήνας, ὡς ἐκλέκτορος ἀπουσιάζοντος κ. Ν. Δελγηγιάνη Προέδρου τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς Ἐνώσεως Γαργαλιάνων, τοὺς παρευρισκομένους εὐχόμενος, ἵνα τὸ Ἐργοστάσιον ἀποβῆ ἡράχῃ μεγαλειέτας δρασσεως εἰς τὴν μεγάλην συνεταιριστικὴν προσπάθειαν.

Μετ' αὐτό, τίθεται εἰς κίνησιν ὁλόκληρον τὸ Ἐργοστάσιον ὑπὸ τὰ ἐνθουσιώδη χειροκροτήματα τοῦ ἀσφυνκτικῶς ὑπὸ κόσμου πεπληρωμένου χώρου τοῦ Ἐργοστασίου καὶ ἀρχεται ὁ καθαρισμὸς τῆς σταφίδος. Οἱ παριστάμενοι παρακολουθοῦν μετὰ συναισθηματικῆς ἐκπληκτικῆς εὐφροσύνης τὴν κίνησιν ὄλων τῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ Ἐργοστασίου καὶ συγχαίροντες τοὺς πρωτεργάτας, λαμβάνουσι τὰ πλουσιῶς προσφερόμενα ἀναμνηστικά.

Οὕτως ἔληξε ἡ ὠραία τελετὴ τῶν ἐγκαινίων τοῦ Μεγάλου Σταφιδοκαθαριστηρίου τῆς Ἐνώσεως Συνεταιρισμῶν Γαργαλιάνων.

Διὰ μέσου τοῦ Ἐργοστασίου αὐτῆς ἡ Ἐνωσις Συνεταιρισμῶν Γαργαλιάνων ἀποβλέπει ἵνα ἔλθῃ ἀπὸ τοῦ τρέχοντος ἔτους εἰς ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ Ἐξωτερικοῦ ἐπαφὴν ὡς ἔχει ἤδη τακτοποιηθῆ τὸ ὄλον ζήτημα. Ἀσφαλῶς θέλει ἐπιτύχει ἀπολύτως εἰς τὴν εὐγενῆ προσπάθειαν τῆς ταύτης, διότι ἐν συνειδήσει κινεῖται καὶ τὴν παρακολουθοῦσιν αἱ εὐχαὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἀγνοῦ Κόσμου...».

— Παρόμοιες εἶναι οἱ εντυπώσεις καὶ ἀπὸ τὴν ἀπόκτηση σταφιδεργοστασίου ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Σταφιδοκτηματικὴ Τράπεζα Αμαλιάδος (βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 342).

— Δραστηριότητα τῆς Κεντρικῆς Συνεργατικῆς Τραπεζῆς Ηλείας (Πύργος). Χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα ἰσολογισμοῦ 1925 («Συνεταιριστής» 1926 σ. 141) γιὰ καταθέσεις, συνεισφορὰς ασφαλείας, καταθέσεις τῆς σε Τράπεζες.

— Τὴν ὅλη τότε εἰκόνα τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως στὶς σταφιδοπαραγωγικὰς περιφέρειες (Πελοποννήσου, Ἰονίων) μας δίνει αναλυτικὸς πίνακας πού συντάχθηκε γιὰ τὸν ὀρισμὸ ἐκλεκτῶρων τοῦ ΑΣΟ. Συνολικὰ σε 16 Ἐνώσεις ὑπάρχον 663 Συνεταιρισμοὶ (390 σε Ἐνώσεις, 273 ἐκτὸς Ἐνώσεων), με συνεταιίρους 16.177 ἐντὸς Ἐνώσεων καὶ 5.274 ἐκτὸς Ἐνώσεων. Στὸ ἴδιο κείμενο («Συνεταιριστής» 1925 σ. 297) ὑπάρχουν παρατηρήσεις γιὰ τοὺς λόγους πού πολλοὶ Συνεταιρισμοὶ βρίσκονται ἐκτὸς τῶν Ἐνώσεων.

— Στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ 1924 λειτουργοῦν δυο Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν, (ἡ μία στὴ Δράμα καὶ ἡ ἄλλη στὶς Σέρρες). Ἡ Ἐνωσις Δράμας περιλαμβάνει 17 συνεταιρισμοὺς, ἡ Ἐνωσις Σερρῶν 35. Νεοσύστατοι ὀργανισμοὶ δὲν προέβησαν σε σοβαρὰς ἐργασίας.

Μόνο ἡ Ἐνωσις Δράμας.

«Χάρις εἰς τὴν ἀρίστην ὀργάνωσίν τῆς, ὀφειλομένην ἀφ' ἐνὸς εἰς τὴν προσωπικότητα τοῦ Διευθυντοῦ αὐτῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸ ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον τῶν μελῶν τῆς Διοικήσεως αὐτῆς, κατώρθωσε νὰ προμηθευθῆ κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος καὶ διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν μελῶν τῆς 5.500 σάνκους χημικῶν λιπασμάτων ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὰς Διευθύνσεις τῶν Ἐταιρειῶν».

«Οὐδόπως ὁμως δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν, γράφει ὁ ἐπόπτης Συνεταιρισμῶν Π. Μωυσειάδης, τὴν μεγίστην καὶ σημαντικὴν συμβολὴν τῶν Ἐνώσεων ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀνύψωσιν τῆς συνεταιριστικῆς ἰδεολογίας ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ, καθόσον οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι ἓκ παραλλήλου πρὸς τὰς προσπάθειάς τῆς κρατικῆς ὑπηρεσίας οὐδέποτε ἔπαυσαν εἴτε δι' ἐγκυκλίων εἴτε διὰ προσωπικῆς τῶν συμβουλῆς νὰ ποδη-

γετάσι τούς συνεταιρισμούς και να χαράσσει τήν ἀρμόζουσαν γενικήν κατεύθυνσιν ἢν ἔδει νά ἀκολουθήσωσιν οὔτοι πρὸς ἐπίλυσιν τῶν ζωτικωτέρων διὰ τήν περιφέρειαν ζητημάτων ὡς τό τοῦ καπνοῦ κλπ.

Ἰδιαιτέρως δέον νά τονίσωμεν καί τήν συμβολήν τῶν Ἑνώσεων ὡς πρὸς τήν λογιστικὴν διοργάνωσιν τῶν συνεταιρισμῶν, διὰ τῆς ἰδρύσεως εἰδικῶν λογιστηρίων διὰ τήν τακτοποίησιν τῶν βιβλίων τῶν συνεταιρισμῶν ἐκεῖνων οἵτινες δέν ἤδύναντο νά μισθοδοτήσωσιν εἰδικούς λογιστάς. Οὕτω ἐν τῷ Λογιστηρίῳ τῆς Ἑνώσεως Δράμας ἐτακτοποιήθησαν βιβλία 16 συνεταιρισμῶν καί ἐν τῷ Λογιστηρίῳ Σερρών βιβλία 10 συνεταιρισμῶν. Εἰς τό σημεῖον τοῦτο ἀποδίδομεν μεγάλην

σημασίαν καί θέλομεν ἐντεῖνῃ τὰς προσπάθειάς μας καθόσον πολλοί συνεταιρισμοὶ δυστυχῶς, ἐλλείψει εἰδικοῦ προσωπικοῦ, εὐρίσκονται ἐν μεγάλῃ ἀταξίᾳ ὡς πρὸς τήν τήρησιν τῶν λογιστικῶν τῶν βιβλίων συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἀναφύονται καθημερινῶς διαχειριστικά ἀνωμαλία.

«Ὁμοίως ἄξιον μνεῖας τυγχάνει καί τό ἐπιμελεῖα τῶν Ἑνώσεων Δράμας καί Σερρῶν ἐκδιδόμενον γεωργικόν, συνεταιριστικόν καί καπνικόν περιοδικόν «Γεωργική Ἔρευνα» ὑπό τήν Διεύθυνσιν τοῦ κ. Ν. Ζιώγα Διευθυντοῦ τῆς Ἑνώσεως Δράμας». («Συνεταιριστής» 1925 σ. 61).

— Ομοσπονδία Γ.Σ. Μακεδονίας το 1925. Τα Γραφεία της σε ένα πατάρι της οδοῦ Μεγάλου Αλεξάνδρου της Θεσσαλονίκης (βλ. Σπ. Αντωνιάδης στο «Θέματα Συνεταιρισμῶν» 1975 σ. 2082).

Προσλαμβάνεται 30.3.1925 ὡς Διευθυντῆς της νεοἰδρυμένης (1924) Ομοσπονδίας Συνεταιρισμῶν Μακεδονίας ο Ντ. Μαλούχος (βλ. στο ΙΑ' του 1928 για τη μεγάλη δράση του).

Στις σταφιδοπαραγωγικές περιφέρειες, 16 Ενώσεις είχαν 390 Συνεταιρισμοὺς με μέλη 17.800. (Υπάρχουν και ἄλλοι 273 Συνεταιρισμοὶ με μέλη 7.571). Δηλαδή το 62% τῶν Συνεταιρισμῶν ἦταν μέλη Ἑνώσεων.

Οι ἐργασίες τῶν Ἑνώσεων εἶναι κυρίως προμηθευτικές, ὀλιγώτερον πιστωτικές και ἀκόμη ὀλιγώτερον πωλήσεως. Σκοπὸς τους μικτός. Ἐκτός τῶν οικονομικῶν σκοπῶν τῶν ἀναλαμβάνουν και τον ἐλεγχον τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν μελῶν τους «εἰς τόν ὁποῖον ὅμως δέν εἶναι δυνατόν ἐπὶ τοῦ παρόντος καί ἐπὶ δεκαετίαν τοῦλάχιστον νά ἀφεθῆ τις μετὰ πεποιθήσεως ἐπὶ τήν ἀποτελεσματικότητα καί ἐπάρκειάν των». (Ιασεμίδης, «Συνεταιριστής» 1927 σ. 294).

Οι προμηθευτικές ἐργασίες τους εἶναι κυρίως στις σταφιδοφόρους περιφέρειες, για θεῖο και θ. χαλκῶ.

Οι πωλήσεις τους εἶναι κυρίως κορινθιακῆς σταφίδας (κυρίως Ἑνώσεις Αιγιάλειας, Τριφυλλίας, Ζακύνθου).

Οι πιστωτικές ἐργασίες ἐπεκτείνονται με τη βοήθεια της ΕΤΕ (διαφορὰ ἐπιτοκίων 1%). Κατὰ το 1925 υπῆρχαν ἐγκεκριμένες πιστώσεις για 30 Ἑνώσεις δρχ. 30.550.000 (και το 1926 για 26 Ἑνώσεις για 34.500.000 δρχ.), δηλαδή κατὰ μέσον ὄρο 1.500.000 δρχ. κατὰ Ἑνωσῆ.

Οικονομικά στοιχεία Ἑνώσεων ἀπὸ Ἰσολογισμοὺς τους:

«Ομοσπονδίας Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Μακεδονίας» («Συνεταιριστής» 1926 σ. 110).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' / 1

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΕΝΙΑΙΑ ΔΡΑΣΗ. ΟΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Κατά το 1925 η συνεταιριστική κίνηση δραστηριοποιείται σχετικά με τη λειτουργία ιδεολογικών και οικονομικών Κεντρικών Οργανώσεων.

α. Η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών.

Συνήλθε στις 26 Ιανουαρίου 1925 η Γενική Συνέλευση της Πανελληνίου Συνομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών για τροποποίηση του καταστατικού της (όπως αποφασίστηκε το 1924 και όπως το διαμόρφωσαν τα μέλη της Επιτροπής) για να εξέλθει από τη σχετική αδράνειά της. Παρίσταντο αντιπρόσωποι των Ενώσεων: 1) Κεντρική Αγροτική Τράπεζα Καλαμών. 2) Παμμαθησιακή Προμηθευτική Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών. 3) Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Τριφυλλίας Πυλίας. 4) Ένωση Σταφιδικών Συνεταιρισμών Αιγιαλείας. 5) Γεωργική Προμηθευτική Ένωση Λακωνίας. 6) Αγροτική Συνεταιρική Τράπεζα Αττικοβοιωτίας. Ήταν παρόντες επίσης οι συνεταιριστές: Σ. Ιασεμίδης, Κ. Μαλούχος, Ν. Μιχόπουλος, Β. Σιμωνίδης, Θ. Τζωρτζάκης. («Συνεταιριστής» 1925 σ. 60).

Αποφασίστηκε η υποβολή του καταστατικού στο Δικαστήριο για έγκριση. Στις 5 Μαρτίου 1925 εγκρίθηκαν από το Πρωτοδικείο Αθηνών (αποφ. 740) οι τροποποιήσεις στο καταστατικό που είχαν εγκριθεί από τη Γενική Συνέλευση της 26.1.1925 με ελπίδα να κατορθώσει να δραστηριοποιηθεί.

Με τις τροποποιήσεις αυτές η Οργάνωση μετονομάστηκε «Πανελλήνιος Ομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών» και ορίστηκε ότι μέλη της θα είναι μόνον Ενώσεις Συνεταιρισμών.

Έγιναν στη συνέχεια έντονες προσπάθειες για τη λειτουργία της χωρίς αποτελέσματα κατά το 1925.

Χαρακτηριστικό για την όλη εξέλιξη και την αποστολή της Ομοσπονδίας και την αδιαφορία, είναι το κείμενο του Θ. Τζωρτζάκη («Συνεταιριστής» 1925 σ. 182) το οποίο παραθέτουμε:

«... Μπορεί κανείς, υποθέτω, να πιστεύη ότι τό διαρρηύσαν χρονικόν διάστημα είναι υπεραρκετό και ότι δέν είναι υπερβολικά απαιτητικός εάν ενόμιζεν ότι θά έπρεπε τόσον αί οργανώσεις που άποτελουν τήν 'Ομοσπονδίαν όσον και αί εκτός αυτής εύρισκόμενα νά δείξουν επί τέλους κάποια μεγαλύτερη δραστηριότητα προθυμία και φρονίδα γιά τήν ταχύτερη έναρξη τής λειτουργίας του άνωτάτου τούτου συνεταιριστικού οργανισμού.

Γιά τήν βραδύτητα τής έναρξεως τής λειτουργίας της υπεύθυνα δέν θά είναι μόνον τά σημερινά μέλη της αλλά όλαί αί δευτεροβάθμιοι συνεταιρικοί οργανώσεις και ακόμη και οι άποτελουντες αυτές άπλοϊ συνεταιρισμοί, εις τούς όποιους τελικώς ανήκει ή άπόφασις περί τής τύχης τής 'Ομοσπονδίας σύμφωνα μέ τάς δημοκρατικές αρχάς που διακρίνουν τήν συνεταιριστικήν οργάνωσι. Η ταχεία έναρξις των έργασιών της όφείλει ν' άποτελέση κοινήν υπόθεσιν τής όλης συνεταιριστικής οικογενείας και νά τύχη σοβαράς προσοχής από μέρους των επικεφαλής τής κινήσεως εύρισκομένων παραγόντων κατ' έξοχήν ύποχρέων νά αναπτύξουν εις τά μέλη των οργανώσεων τήν ύψιστην

ανάγκην τής υπάρξεώς της. Και κατά ποίον τρόπον πρέπει ν' άρχίσουν έργαζόμενα όλαί αί 'Ενώσεις διά νά δώσουν δείγματα του ένδιαφέροντός των υπέρ τής 'Ομοσπονδίας υπεδείξαμεν ήδη δι' είδικού άρθρου μας δημοσιευθέντος εις τό ύπ' αριθ. 10 φύλλον «του Συνεταιριστού». Διά του παρόντος θά προσπαθήσωμεν ν' αναπτύξωμεν και πάλιν όσα σχετικώς μέ τήν ανάγκην τής υπάρξεως τής 'Ομοσπονδίας ελέχθησαν μέχρι τούδε εις διάφορα συνέδρια, κατά τάς συζητήσεις του καταστατικού και εις άλλας περιστάσεις, μέ σκοπόν νά καταστήσωμεν γνωστούς εις όσον τό δυνατόν εύρύτερον κύκλον ένδιαφερομένων τούς λόγους που επιβάλλουν τήν λειτουργίαν της.

Παρ' ούδενός δύναται πλέον νά ύποστηριχθή σοβαρώς, ότι οι άπλοϊ συνεταιρισμοί είναι ικανοί άνευ άμοιβαίας ένισχύσεως, επιτυγχανομένης διά τής συνενώσεώς των, νά έπιτύχουν πλήρως τήν άποστολήν των. Μεμονωμένοι παραμένοντες έχουν πάντοτε περιορισμένον πεδίον δράσεως και συναντούν δυσκολίας, τάς όποιάς είναι άίκανοι άνευ τής βοηθείας του συνόλου του οργανισμού νά παρακάμψουν. Και αί μέν επί του οικονομικού πεδίου δράσεως των συνεταιρισμών άνα-

κύπτουσα δυσκολία που επιβάλλουν τήν συσσωμάτωσιν τούτων πρὸς ενιαίαν ἀντιμετώπισιν κατενόηθησαν ἤδη παρ' αὐτῶν, καθὼς δύναται νὰ κινήη κανεὶς ἀπὸ τήν ζωηράν τάσιν πρὸς ἰδρύσιν ἐνώσεων γεωργ. συνεταιρισμῶν. Ἀτυχῶς ὅμως δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδεολογικοῦ πεδίου δράσεως τῶν συνεταιρισμῶν. Μέχρι σήμερον δὲν κατεβλήθη καμμίᾳ προσπάθεια συσσωματώσεως τῶν συνεταιρισμῶν κατὰ τῶν κινδύνων πού τοὺς ἀπειλοῦν ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν καὶ ἐμπέδωσιν τῆς θέσεως αὐτῶν ἀφ' ἑτέρου. Αἱ πρὸς τοῦτο ἀπαραίτητοι οργανώσεις, ἅς τὰς ὀνομάσωμεν συνδέσμοις ὁμοσπονδίας ἢ ὅπως ὁ καθεὶς θέλη ἠγνοήθησαν ἐντελῶς ἢ σχεδὸν ἐντελῶς. Κανένα δείγμα σοβαρᾶς διαθέσεως πρὸς τοῦτο δὲν διαβλέπομεν ἐκτὸς τῆς ἰδρύσεως τῆς Πανελληνίου Συνομοσπονδίας τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, ἢ ὅποια ὅμως εὐθύς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της ἐγκατελείφθη εἰς τήν τύχην της καὶ παραμείνασα ἀχειραγώγητος δὲν κατάρθωσε ν' ἀνταποκριθῆ εἰς τὸν προορισμὸν της. Ἰσως ἢ καθυστέρησις αὐτῆ ὀφείλεται εἰς τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐδημοσιεύθησαν οἱ συνεταιρισμοὶ ἐν Ἑλλάδι. Ἡ κίνησις προεκλήθη ὡς γνωστὸν ἐκ τῶν ἀνωθεν, ἠγνοήθη ὑφ' ὄλων τῶν δυναμένων νὰ ἐπιδράσιν ἐπὶ τῆς τύχης αὐτῆς παραγόντων καὶ δὲν εὐρε εἰς τὸν ὄρομον της κανὲν ἐμπόδιον. Ὅλα αἱ δυσκολαὶ καὶ ἢ ἐχθρική στάσις τρίτων, τήν ὅποιαν συνήτησαν κατὰ τήν ἐμφάνισιν των ἀλλαχού οἱ συνεταιρισμοὶ παρεμείναν ἀγνωστα σχεδόν διὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς. Εἰς τοῦτο κυρίως καὶ ἐπιπροσθέτως εἰς τὴν ἐν ἀρχῇ περιωρισμένην δράσιν τῶν συνεταιρισμῶν, ἢ ὅποια δὲν ἀπῆται διὰ τοὺς διοικοῦντας αὐτοὺς εὐρύτεραν συνεταιριστικὴν καὶ οικονομικὴν κατάρτιον πρὸς ν' ἀποδοθῆ ἢ παντελῆς ἑλλημῆς ἰδεολογικῆς ὀργανώσεως τῶν συνεταιρισμῶν. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ αἱ συνθήκαι μετεβλήθησαν. Ἡ ὁσημέρᾳ αὐξανόμενη ὀρᾶσις των, ἢ συγκέντρωσις εἰς χεῖρας των ἐργασιῶν διεξαγομένων μέχρι τοῦδε παρ' ἄλλων τάξεων, ἢ γενικωτέρα σημασία τῶν ὁποίων διὰ τῆς ἐθνικῆν οικονομίαν λαμβάνει ἢ τοιαύτη ἢ τοιαύτη τακτικὴ των ἐν τῇ διαχειρίσει τῶν ζητημάτων των καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν ἰδεωδῶν αὐτῶν ἀπὸ πάσης διαφθορᾶς καὶ παρεξηγήσεως ἐπιβάλλουν ἀπαρατήτως τήν ἰδεολογικὴν αὐτῶν ὀργάνωσιν τῆς ὁποίας οἱ σκοποὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξαγομῆται εἶναι προφανεῖς. Ἡ ἰδεολογικὴ ὀργάνωσις τῶν συνεταιρισμῶν ὀφείλει νὰ ἐπιδιώξῃ τήν ἐπιβολήν καὶ τὸν σεβασμὸν τῆς συνεταιριστικῆς ἰδεολογίας τόσον ἐντὸς τῆς συνεταιριστικῆς οικογενείας ὅσον καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Ὀφείλει ν' ἀποδείξῃ πόσον ἀπαραίτητος εἶναι διὰ τήν προαγωγὴν τῆς ἐθνικῆς μας οικονομίας ὁ συνεταιρισμὸς καὶ πῶς πᾶσα κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασις στρέφεται κατὰ τῶν συμφερόντων τοῦ συνόλου. Ὀφείλει νὰ κατευθύνῃ τοὺς συνεταιρισμοὺς πρὸς τὰς συνεταιριστικὰς ἀρχάς, νὰ καταστειλῇ πᾶσαν ἐντὸς

αὐτῶν ἀναπτυσσομένην ἐξ ὑστεροβουλίας ἢ πλάνης τάσιν δυναμένην νὰ βλάψῃ πολὺ περισσότερο ἢ οἰαδήποτε ἐξῶθεν ἀντίδρασις τήν κίνησιν καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ τέλος τήν χρησιμοποίησιν τῶν διὰ τῶν συνεταιρισμῶν κτηθέντων ἐπὶ τοῦ οικονομικοῦ ἐπιπέδου ὠφελιμάτων πρὸς ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν βελτίωσιν τῶν μελῶν τῆς ὀργανώσεως, πράγμα πού ἀποτελεῖ τὸν τελικὸν σκοπὸν τοῦ συνεταιρισμοῦ.

Ὡς ἀναφερόμεν ἀνωτέρω, ἀπαρχῆν τῆς τοιαύτης ὀργανώσεως ἀπέτελεσεν ἡ πρὸ τινῶν ἐτῶν ἰδρύσις τῆς Συνομοσπονδίας τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν. Ἀτυχῶς πέραν τούτου οὐδὲν ἐγένετο ὡς ἐλέγχθη. Τελευταίως καὶ πάλιν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ περυσينوῦ ἀγροτικοῦ συνεδρίου ἐτέθη ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα. Ἄς ἐλπῶμεν ὅτι αὐτὴν τήν φορὰ ἢ νέα προσπάθεια θ' ἀποβῇ ἀποτελεσματικὴ καὶ ὅτι θ' ἀλειουργήσῃ ἐπὶ τέλους ἢ ὀργάνωσις αὐτῆ τῶν συνεταιρισμῶν κατὰ τρόπον ἀνταποκρινόμενον πρὸς τήν σοβαρότητα τῆς ἀποστολῆς της. Τὰ μέσα δι' ἧν αὐτὴ θ' ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ της εἶναι γνωστά. Σαφῶς διαγράφονται εἰς τὸ ἄρθρον 2 τοῦ νέου καταστατικοῦ τὸ ὅποιον ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 φύλλον «τοῦ Συνεταιριστοῦ». Σοβαρᾶς δυσκολίας διὰ τὴν λειτουργίαν της δὲν διαβλέπομεν. Ἡ σημασία τῆς συνήθως ἀναφερομένης δυσκολίας, ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκῶν πόρων ἅς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ πιστεῦομεν, ὅτι ὑπερβάλλεται. Ἀρκεῖ αἱ ἑνώσεις νὰ θελήσουν νὰ ἐκπληρώσουν τὰς ἐκ τοῦ καταστατικοῦ ὑποχρεώσεις των περὶ τήν καταβολὴν τῶν εἰσφορῶν καὶ τὸ ζήτημα τῶν πόρων εἶναι λελυμένον. Οὔτε πρόκειται εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἢ Ὁμοσπονδία νὰ ἐπιληφθῆ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ συνόλου τῶν σκοπῶν της. Εἰς τὸ μέλλον θ' αὐξηθῶν οἱ πόροι της ἀσφαλῶς διὰ τῆς προσχωρήσεως νέων μελῶν καὶ δι' ἄλλων μέσων ὡς π.χ. δι' ἐκδοτικῶν ἐργασιῶν, συντηρήσεως σχολῶν καὶ ἐργαστηρίων κλπ. τὰ ὅποια ἀσφαλῶς θ' ἀσυντελέσουν εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν πόρων της. Οὔτε χρειάζονται πρὸς τὸ παρόν νὰ στραφοῦν αἱ ἑνώσεις πρὸς τὰ μέλη τῶν συνεταιρισμῶν των διὰ τὴν εἰσπραξίν τῆς ἑκάστου τούτων κατὰ τὸ καταστατικὸν τῆς Ὁμοσπονδίας βαρυνούσης ἐκ 3-5 ὄρακμων εἰσφορᾶς. Δύνανται αὐτὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκόπως νὰ καταβάλλουν τὸ σύνολον τῶν βαρυνουσῶν τὰ μέλη τῶν συνεταιρισμῶν των εἰσφορῶν ἐκ τῶν καθαρῶν κερδῶν των.

Δὲν χρειάζεται κατὰ τὴν γνώμην μας παρὰ διάθεσις καὶ ἐνδιαφέρον, στηριζόμενον στὴν ἐπίγνωσιν τῆς σημασίας τῆς Ὁμοσπονδίας ἐπὶ τῆς τύχης τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως. Ἄμα ἀναγνωρισθῆ πραγματικὰ καὶ συνειδητὰ ἢ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεώς της ἀσφαλῶς θ' ἀλειουργήσῃ.

Κάμνοντες τήν τελευταία ἐκκλήσιν πρὸς τήν συνεταιριστικὴν ὀργάνωσιν ὑπὲρ τῆς Ὁμοσπονδίας ἐκπληρούμεν ἀποκλειστικῶς καθήκων πρὸς τήν συνεταιριστικὴν ἰδεολογίαν. Τὰ λοιπὰ ἀνήκουν εἰς τοὺς διευθύνοντας τήν κίνησιν».

β. Οικονομικὲς Κεντρικὲς Οργανώσεις

1. Κεντρικὴ Προμηθευτικὴ Ἐνωσις Πελοποννήσου.

Τὸ 1925 ἰδρύθηκε ἡ Κεντρικὴ Προμηθευτικὴ Ἐνωσις Πελοποννήσου (ἔδρα Πάτραι) με σκοπὸ τὴν προμήθεια σε μεγάλες ποσότητες ἢ τὴν κατασκευὴ σε εργοστάσιά της, γεωργικῶν καὶ οικιακῶν εἰδῶν. Μετέχουν οἱ ἑνώσεις Συνεταιρισμῶν Ζακύνθου, Αἰγιαλείας, Βοστίτισης, Πατρῶν, Λακωνίας, Γαργαλιάνων, Ἀρκαδίας, («Συνεταιριστής» 1925 σ. 220).

2. Αυτόνομος Σταφιδικός Οργανισμός.

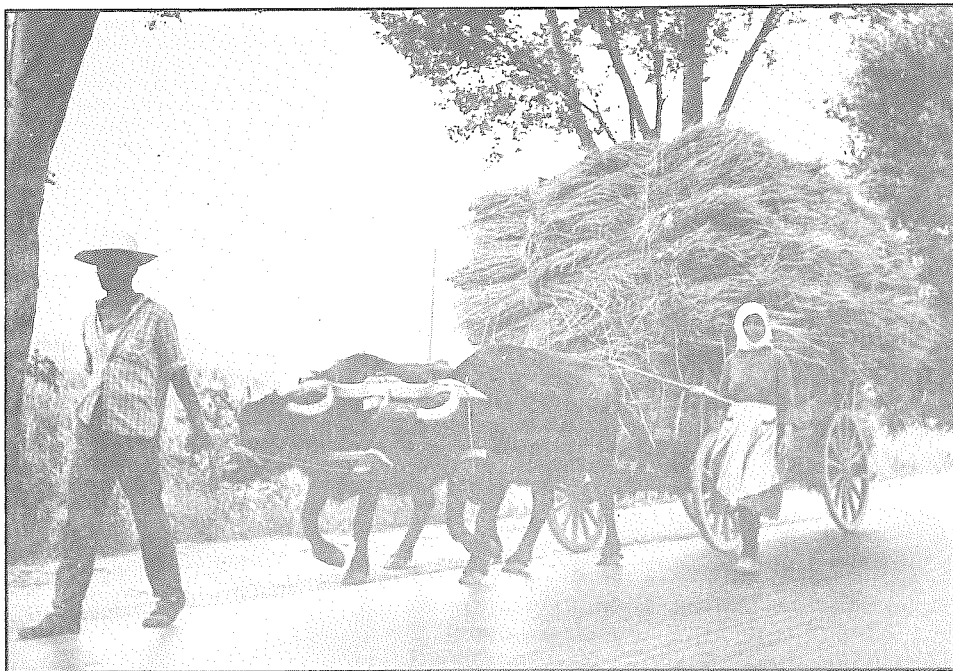
Η κακή εξέλιξη του σταφιδικού προβλήματος και η αποτυχία των διαφόρων φορέων στους οποίους ανατέθηκε η επίλυσή του και η κερδοσκοπία σε βάρος των παραγωγών, οδήγησαν έπειτα από πολλές προσπάθειες σε προσωρινή λύση κατά το 1924 και στην ίδρυση το 1925 (με Ν.Δ.) του Αυτόνομου Σταφιδικού Οργανισμού (ΑΣΟ), με βάση συνεταιριστική. Εκλέγεται το πρώτο Δ.Σ. με μεγάλη συμμετοχή εκπροσώπων των αγροτών και κυρίως των συνεταιρισμών. Η αιτιολογική έκθεση δίνει όλο το ιστορικό της εκμεταλλεύσεως των σταφιδοπαραγωγών (βλ. το κείμενό της στο «ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 285, 299).

Ειδικότερα για το μετέπειτα γεωργικό έργο του ΑΣΟ βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 139. (Για αργότερα βλ. το βιβλίο του Β. Σιμωνίδη, 1931). Βασικός μελετητής και διευθύνas το έργο ο Β. Σιμωνίδης, από 1924-1930.

3. Προσπάθειες για άλλες οικονομικές οργανώσεις.

Ο Γενικός Γραμματέας Υπουργείου Γεωργίας Χρ. Ευελπίδης συνιστά, κατά το Ε΄ Παμπληθιορητικό Συνέδριο, την σύσταση Συνεταιρισμών και Ενώσεως Ελαιοπαραγωγών για την αντιμετώπιση των προβλημάτων («Συνεταιριστής» 1925 σ. 235).

Ο «Συνεταιριστής» υποδεικνύει τη σύσταση Κεντρικής Οργανώσεως των Καπνοπαραγωγικών Συνεταιρισμών, όπως έκανε ήδη η Βουλγαρία για την πώληση των καπνών (βλ. 1925 σ. 203).

Μακεδονία: Πρωτόγονη η οργάνωση της γεωργίας μας ακόμη και τις δεκαετίες μετά το 1950. (Σέρρες).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Σε συσχετισμό με τα τότε προβλήματα και τις προσπάθειες για την εποικιστική και αγροτική πολιτική (έπειτα από την μικρασιατική καταστροφή, την Επανάσταση του 1922 και τα επακόλουθά της, τη σύσταση της ΕΑΠ κλπ.) συνεχίζονται και εντείνονται οι συζητήσεις και οι προσπάθειες για συνεταιριστική οργάνωση και για καλύτερη άσκηση (ποσοτικά και ποιοτικά) της αγροτικής πίστης.

Προτού παραθέσουμε τη σχετική κίνηση του 1925 (ιδέες, προσπάθειες), σημειώνουμε ότι σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία (που παραθέτει ο Π. Δεκάζος στον πρόλογο του βιβλίου του Αγάθου), οι χορηγήσεις κάθε χρόνο στην αγροτική τάξη και ιδιαίτερα στους αγροτικούς συνεταιρισμούς από την Εθνική Τράπεζα, έχουν ως εξής: (σε δραχμές)

Έτος	Συνολικά	Από αυτά σε Συνεταιρισμούς
1915	4.685.159 δρχ.	223.000 δρχ.
1916	7.896.439 »	979.000 »
1917	8.291.512 »	1.495.122 »
1918	20.564.784 »	7.432.085 »
1919	27.274.362 »	13.443.646 »
1920	79.562.381 »	24.907.751 »
1921	72.265.239 »	27.493.314 »
1922	151.301.123 »	75.557.627 »
1923	220.019.362 »	114.971.172 »
1924	678.069.598 »	299.281.503 »
1925	932.647.728 »	536.571.464 »

Σύμφωνα με στοιχεία του Σ. Ιασημίδη (βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 291) οι χορηγήσεις της ΕΤΕ (υπόλοιπο τέλους έτους) στους συνεταιρισμένους είχαν ως εξής (σε δραχμές) και με κανονική ρευστοποίηση:

1915	223.000 δρχ.	1921	37.919.730 δρχ.
1916	773.490 »	1922	75.700.836 »
1917	1.257.483 »	1923	114.971.000 »
1918	6.734.613 »	1924	299.281.503 »
1919	12.949.600 »	1925	536.571.464 »
1920	23.226.921 »		

(έναρξη εφαρμογής του γεωργικού ενεχυρογράφου)

(Για τις νομισματικές μεταβολές βλ. και την αξία χρυσής λίρας στο Υποκεφ. Α΄ του 1923)

Με το Ν.Δ. 6.11.1925 καθορίστηκε ότι ο τόκος (επιτόκιο) των γεωργικών δανείων γενικά δεν μπορεί να είναι ανώτερος του προεξοφλητικού, για δε τους Συνεταιρισμούς κατώτερος κατά 1% και τις Ενώσεις κατώτερος 1, 1/2% του επιτόκιου προεξοφλήσεως.

Κατά το 1925 συνεχίστηκε η σοβαρή συζήτηση του 1924 για την αγροτική πίστη ανάμεσα στους πιο ειδικούς και αρμόδιους για το θέμα αυτό.

Κατά την συνεδρίαση της 5 Ιανουαρίου 1925 μίλησε βασικά ο Αλ. Κορυζής

(Διευθυντής ΕΤΕ) και διατύπωσαν τις γνώμες τους οι: Κ. Τριανταφυλλόπουλος (Καθηγητής Πανεπιστημίου), Αλ. Μυλωνάς τ. Υπουργός, Π. Βουρλούμης (τ. Υπουργός), Χατζηλίας και Σεχιώτης (πληρεξούσιοι), Γ. Τρακάκης (Επιθεωρητής ΕΤΕ), Κωτρόζος (Τμημ. Υπ. Οικονομικών) και άλλοι.

Τα συμπεράσματα από τη συζήτηση διατύπωσε ο Αλ. Παπαναστασίου.

Όπως σημειώνει «ο Συνεταιριστής» (1925 σ. 28) «οφείλομεν νά διαπιστώσωμεν τήν ὑφ' ὄλων τῶν εἰς τήν συζήτησιν συμμετασχόντων ἀναγνώρισιν τῆς μεγίστης συμβολῆς των συνεταιρικῶν Ὄργανώσεων στην προαγωγή και ἐμπέδωση τῆς αγροτικῆς πίστεως. (Βλ. «ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 28). Και βέβαια

Ἐπειδὴ το θέμα ἔχει βασικὴ ἐπίδραση στην ἐξέλιξη τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως παραθέτομε εὐρεία περίληψη των στοιχείων και επιχειρημάτων, που ἀναπτύχθηκαν κατὰ τις συζητήσεις αὐτῆς του 1925. (Για τον Σ. Ἰασεμίδη βλ. στο Ζ' του 1924).

Ὁ Αλ. Κορυζῆς (Διευθυντής ΕΤΕ) σε ωραία (φραστικὰ και διπλωματικὰ) ομιλία του «η Αγροτικὴ Πίστις και η Ἐθνικὴ Τράπεζα» ἀφοῦ ἐξέθεσε τον τρόπο που ἐργάζεται η ΕΤΕ καθὼς και την ἐν Ἑλλάδι κατάσταση, κατέληξε στα κάτωθι ἐπὶ τῆς ἰδρύσεως ἰδίας Γεωργικῆς Τραπεζῆς. (Βλ. «Δημοκρατία» τῆς 12, 13, 14, 15, 16.1.1925 ὅπου δημοσιεύεται η ὅλη ομιλία. Ἐκδόθηκε και σε εἰδικὸ βιβλίο): Λέγει:

«Κύριοι δὲν εἶμαι κατὰ τῆς ἰδρύσεως Γεωργικῆς Τραπεζῆς. Ἡ Γεωργικὴ ὅμως Τράπεζα, ἣς ἔχομεν ἀνάγκη, δὲν εἶναι κεφαλαιακὸν ἴδρυμα, τοιοῦτον ἔχομεν ὑπὸ τούτῳ ἀρίστους δρους, ἀλλ' ἡ Τράπεζα - Συνεταιρισμός.

Πλὴν ἡ τοιαύτη Τράπεζα δὲν ἰδρύεται ἐκ τῶν ἄνω, ἀλλὰ δέον νά εἶναι προϊόν τῆς ἐκ τῶν κάτω ἐξελίξεως. Αὕτη θὰ ἰδρυθῆ ἀσφαλῶς βραδύτερον, ὅταν ἡ συνεταιρικὴ ὀργάνωσις ἐπεκταθῆ καθ' ὅλην τὴν χώραν, πρὸ πάντων δὲ ὅταν οἱ συνεταιρισμοὶ ὠρμάσωσι μέχρι τοῦ σημείου νά ἰδρῶσιν πράγματι ὑγιεῖς. Ἐνώσεις καὶ αἱ Ἐνώσεις αὐταὶ ὁμοιογενεῖς συνδέσμοι, οἱ δὲ σύνδεσμοι τὴν Τράπεζαν.

Ἡ τοιαύτη Τράπεζα, προϊόν τῆς ἐλευθέρως βουλήσεως συνεταιρισμῶν, ἐνώσεων καὶ συνδέσμων, δὲν θὰ ἔχη ἀνάγκη κεφαλαίων, διὰ νά μᾶς ἀπασχολήσῃ τόσο βαρὸν τοῦτο ζήτημα. Θὰ ἔχη ὡς κεφάλαια μίαν

ἀπέραντον πίστιν, τὴν πίστιν ὁλοκλήρου σχεδὸν τοῦ γεωργικοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἔχουσα πίστιν, θὰ εὐρῆ τὰ ποσὰ ὧν ἔχει ἀνάγκη ἢ γεωργικὴ παραγωγή, οὐχὶ ἐκ τῶν κεφαλαιῶν μετοχικῶν ἢ μὴ, ἀλλ' ἐκ δανείων, ἅτινα πάλιν θὰ παρασχη ἡ ΕΤΕ, ὡς παρέχει ἤδη, ἐλλείψει ἄλλων ἐνδιαμέσων ὀργάνων, πρὸς τὰ πρῶτα κῦτταρα τῆς συνεταιρικῆς ὀργάνωσεως.

Μὴ θίγωμεν τὰ καλῶς κείμενα καὶ μὴ ματαιοπονῶμεν. Ἄς ἀφήσωμεν τὰ πράγματα νά βαδίσωσι τὸν διαγεγραμμένον δρόμον των, ἀφοῦ ταῦτα ἐξελίσσονται ἱκανοποιητικῶς. Καὶ ἄς στρέψωμεν τὴν προσοχήν καὶ τὴν ζωτικότητά μας πρὸς ἀρτιωτέραν ὀργάνωσιν καὶ ἐπέκτασιν καθ' ὅλην τὴν χώραν τοῦ ἀγροτικοῦ πιστωτικοῦ συγκροτήματος τῶν συνεταιρισμῶν καὶ τῶν Ἐνώσεων αὐτῶν, ἵνα ἀποβῶσιν ἱκανοὶ νά ἐκτελέσωσιν εὐρύτερον τὸν προορισμὸν των καὶ ὁ χρόνος αὐτομάτως θὰ μᾶς δώσῃ ἐκ τῶν κάτω τὴν Γεωργικὴν Τράπεζαν - Συνεταιρισμὸν, ἣς ἔχομεν ἀνάγκη.»

Τον ἴδιο χρόνο 1925 οἱ συζητήσεις συνεχίζονται, το πρόβλημα ζητᾶ λύση.

Ὁ Θ. Κουτούπης ἀγωνίζεται, (μεταξὺ ἄλλων) ἐναντίον «τῆς ἐμμονῆς τῆς Υπηρεσίας Γεωργικῆς Οικονομίας του Υπουργείου Γεωργίας» (ἐπὶ υπουργίας Σταμούλη) για ἰδρυση Γεωργικῆς Τραπεζῆς (Βλέπε ἄρθρον του στον «Ἐλευθερον Λόγον» 6.12.1925 ὅπου και δίνει ἱστορικὲς πληροφορίες σχετικὲς πρὸς τις μέχρι τότε προσπάθειες περὶ ἰδρύσεως Γεωργικῆς Τραπεζῆς).

Υποστηρίζει σὴ συνέχεια ὅτι «ἡ σύστασις γεωργικῶν τραπεζῶν εἶναι ἔργον οὐχὶ τοῦ Κράτους, ἀλλὰ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ἢ, μὲ ἄλλην ἔκφρασιν, εἶναι ἐπιχειρήσις ἰδιωτικὴ μὲ τὴν ἐποπτεῖαν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ Κράτους».

Στο ἄρθρο αὐτὸ του Θ. Κουτούπη, ἀπάντησε ὁ πρωτεργάτης τῆς σχετικῆς κινήσεως Σ. Ἰασεμίδης (με ἄρθρο του που δημοσιεύτηκε στο «Ἐλευθερος Λόγος» τῆς 14.12.1925, βλέπε τα κείμενα και στο «Συνεταιριστής» 1926 σ. 1) διατυπῶσας, σε περίληψη, ὅτι: πλείστοι υπάρχουν και εὐδοκίμως λειτουργοῦν εἰς ἄλλας χώρας (Βουλγαρίαν, Τουρκίαν, Πρωσσίαν, Εσθονίαν, Πολωνίαν, Ἰταλίαν κλπ.) Γεωργικαὶ Τράπεζαι που ἰδρύθηκαν με νόμο ἀλλὰ με κεφάλαια προερχόμενα ἐκ

φορολογίας και με καταθέσεις, με ευρύτερη δραστηριότητα. Διατυπώνων δε το αληθές των προσπαθειών του, δηλοί ότι δεν θέλει κρατικές τράπεζες, αλλά «επιδιώκω άκριβώς να καταστήσω και αυτές ακόμη τās Γεωργικές Τράπεζας αυτόνομα Ίδρύματα». Η δε εργασία μου «δέν απέβλεπεν από τοῦ 1904 παρά εις τό πῶς νά κατευθύνω τήν γεωργικήν τάξιν εις τήν οικονομικήν καί επαγγελματικήν ὀργάνωσιν της, ἀποξενουμένην ὅσον τό δυνατόν περισσότερο ἀπό τήν ἄμεσον ἐπέμβασιν τοῦ Κράτους, χωρίς μέ τοῦτο νά ἐπιζητῶ τήν ἀνάμιξιν μου εις τήν πολιτικήν, ἀπό τήν ὁποίαν ἐζήτησα καί ἠδυνήθην πράγματι νά κρατήσω μακράν καί τούς γεωργικούς συνεταιρισμούς διά λόγους οὓς ἄλλοτε ἐξέθεσα εις τήν «'Αγροτική Ἥχῶ». Μακράν λοιπόν ἀπό τοιαύτας ἀνάμιξεις καί τάσεις ἔχω σχηματίσει ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἀλλαχοῦ κρατούντων καί τῆς ἐδῶ καταστάσεως καί τῆς πείρας τῆς ὑπηρεσίας μου, πεποιθήσεις καί πράγματι ἐπιμόνους ἰδέας, ὧν ἐπιδιώκω τήν ἐφαρμογήν. Μόνον ὅταν μετ' ἐπιμονῆς ἐργάζεται τις πρὸς μίαν ἀποκρυσταλλωμένην κατεύθυνσιν δύναται νά ἐπιτύχη κάποιο γενικόν καί σταθερόν καλόν». (Στη συνέχεια καταπολεμᾷ τα επιχειρήματα του Θ. Κουτούπη).

Τελικό ἀποτέλεσμα ἀπό τις συζητήσεις ἡ ἀναγνώριση ἀπό ὅλους της μεγίστης συμβολῆς των συνεταιριστικῶν Ὀργανώσεων στην προαγωγή καί ἐμπέδωση της αγροτικῆς πίστεως. (Βλ. «ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 28). Καί βέβαια στην ἀνάγκη για καλύτερη ὀργάνωσίν της. (Οἱ διαφορές ἀπόψεων καί ἐπιδιώξεων ἦταν κυρίως σχετικᾶ με τον τρόπο ὀργανώσεώς της).

Ἄλλες πληροφορίες:

Επίσης για το 1925 πρέπει να σημειωθῶν τα ἐπόμενα σχετικᾶ με την αγροτική πίστη καί Συνεταιρισμούς.

— Συγκεντρωτικᾶ στατιστικᾶ στοιχεῖα, πληροφορίες καί εισηγήση για την αγροτική πίστη στην Ελλάδα, ἀνακοινῶναι ο ἀντιπρόσωπος της Ελλάδας στο 12 Διεθνές Γεωργικό Συνέδριο στη Βαρσοβία (βλ. «ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 242).

— Με το Ν.Δ. 28.9.1925 (ΦΕΚ 341) ἡ ἐνιαία Γεωργική Τράπεζα Μακεδονίας - Ηπείρου διαιρέθηκε εις: α) Μακεδονίας, β) Ηπείρου, γ) Θράκης. Επίσης γίνεται πρόβλεψη για την ἀναδιοργάνωση της Γεωργικῆς Τράπεζας Αἰγαίου καί του Κοινοφελούς Ταμείου Κρήτης.

— Το Διάταγμα της 21 Νοεμβρίου 1925 (ΦΕΚ 385) κωδικοποιεῖ τις διατάξεις των ν. 1954 καί 2635 περί δανείων ἐπ' ἐνεχύρω καπνοῦ των Ν. Χωρῶν (πλασματικό ἐνεχύρω καπνοῦ). Με τις διατάξεις αυτές (ἄρθρ.1) «ἐπὶ δανείων χορηγουμένων ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἐπ' ἐνεχύρω καπνοῦ εις φύλλα, πρὸς σύστασιν ἐνεχύρου ἀπαιτεῖται, καθ' ἅπασαν τήν Ἐπικράτειαν, μόνον παράδοσις εις τήν δανεῖζουσαν Τράπεζαν τῆς κατὰ τās σχετικᾶς διατάξεις τῶν νόμων περί φορολογίας καί κινήσεως καπνοῦ εις φύλλα ἀδείας κατοχῆς ἢ τῆς κατὰ τās ἰδίας διατάξεις δηλώσεως παραγωγῆς...»

Το ἄρθρο 13 του Διατάγματος ὀρίζει ὅτι: «δύνανται νά χορηγῶσιν ὅμοια δάνεια ὑπὸ τούς αὐτούς ὅρους καί αἱ Γεωργικαί Τράπεζαι Μακεδονίας, Ἡπείρου καί Νήσων Αἰγαίου καί πάντες οἱ γεωργικοί Συνεταιρισμοί πρὸς τὰ μέλη των, ὡς καί πᾶσα ἄλλη Τράπεζα ἢ Ἰδρυμα εις ὅπερ ἤθελεν ἐπεκταθῆ ὁ περί πλασματικοῦ ἐνεχύρου νόμος διά Διατάγματος».

— Προπαγανδίζεται (ἀπό τόν Δ. Καλιτσουνάκι) το θέμα των Συνεταιριστικῶν Τραπεζῶν που συζητήθηκε στο 11ο Διεθνές Συνεταιριστικό Συνέδριο του 1924.

— Το Συνέδριο Δράμας (11-12/1/1925), με συμμετοχή εκπροσώπων ἑκατοντάδων Συνεταιρισμῶν καί Κοινοτήτων, υποστηρίζει την ὀργάνωση της αγροτικῆς πίστεως με την Γεωργική Τράπεζα Μακεδονίας - Θράκης.

— Για τη δραστηριότητα της Γεωργικής Τραπέζης Μακεδονίας και Ηπείρου για την αγροτική πίστη και για τους συνεταιρισμούς κλπ., βλ. στον απολογισμό του Διοικητού της Ι. Παπαδάκη («Συνεταιριστής» 1925 σ. 107).

— Για τη δραστηριότητα της Γεωργικής Τραπέζης Ν. Αιγαίου βλ. απολογισμό του Διοικητού της Αλ. Ακριβού («Συνεταιριστής» 1925 σ. 155). Νεώτερα στοιχεία για τη δραστηριότητά της 1922-1925 βλ. «ο Συνεταιριστής» 1926 σ. 122, 126.

— Τα δάνεια που χορηγήθηκαν κατά το 1925 από την Εθνική Τράπεζα για την αγροτική πίστη φαίνονται στην ακόλουθη ανάλυση μεταξύ συνεταιρισμένων και ασυνεταιριστών καθώς και κατά κατηγορίες δανείων (βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σ. 138, παρόμοια στοιχεία δίνει και ο Ιασεμίδης «Συνεταιριστής» 1927 σ. 292).

Δάνεια προς μεμονωμένους παραγωγούς (περιλαμβάνονται και οι πρόσφυγες).

Είδος χορηγήσεων	Αριθμός δανείων	Ποσόν σε δραχμές
Με γραμμάτια	8.695	57.890.525
Με συμβόλαια	11.059	103.223.967
Με γεωργ. ενέχυράγραφα	21.568	136.841.776
Χορηγ. ασφαλ. με υποθήκη (εγκ. 63/1918)	897	12.558.518
Δάνεια προς καπνοκαλλιεργητές ασφαλ. με ενέχυρο	13.244	72.824.307
Δάνεια με ενέχυρο γεωργικών προϊόντων	388	15.211.558
Σύνολο μεμονωμένων	55.851	398.550.651

Δάνεια προς Συνεταιρισμούς (περιλαμβάνονται και οι Συνεταιρισμοί προσφύγων).

Είδος χορηγήσεων	Αριθμός Συνεταιρισμών	Αριθμός δανείων	Ποσόν σε δραχμές
Με γραμμάτια	146	429	51.575.242
Με γεωργ. ενέχυράγραφα	1.626	104.745	304.775.921
Με ενέχυρο γεωργικών προϊόντων	171	1.664	63.905.827
Ασφαλ. με ενέχυρο πλασμ. επί καπνών	232	5.000	115.716.888
Μακροπρόθ. χορήγ. για ανέγερση αποθηκών	40	319	7.935.231
Σύνολο Συνεταιρισμών	2.215	112.157	543.909.109
Γενικό Σύνολο	2.215	168.008	942.459.760

— Τα επιτόκια της ΕΤΕ για δάνεια προς τη γεωργία ορίζονται με Ν.Δ. 6.11.1925 (ΦΕΚ 364):

- Δάνεια ΕΤΕ σε Ενώσεις 7%
- Δάνεια σε Συνεταιρισμούς 8%
- Δάνεια σε Ιδιώτας 10%
- («Συνεταιριστής» 1925 σ. 381)

Ειδικό Ν.Δ. καθορίζει τα σχετικά με τους συνεταιρισμούς κτηματικής πίστεως («Συνεταιριστής» 1925 σ. 381).

Κατά τους αριθμούς που δίνει ο Π. Δεκάζος (στον πρόλογο του βιβλίου Αγάθου, 1926) οι γεωργικές χορηγήσεις της ΕΤΕ εξελίχθηκαν από 1921-1925 ως εξής κατά Γεωγραφικά Διαμερίσματα: (σε χιλιάδες δραχμές)

Περιφέρεια	1921	1922	1923	1924	1925
Στερ. Ελλάδας	3.414	4.583	7.490	53.732	96.842
Πελοποννήσου	10.229	70.733	42.559	90.606	148.569
Θεσσαλίας	5.168	7.162	13.252	39.091	91.776
Ηπείρου	806	1.225	1.349	4.337	9.698
Κεντ. & Δυτ. Μακεδ.	2.813	4.342	12.292	81.739	158.431
Ανατ. Μακεδονίας	20.378	34.880	88.859	212.844	213.413
Δυτ. Θράκης	12.825	17.811	37.115	144.530	81.223
Κρήτης	1.122	2.272	4.177	14.919	36.919
Ιονίων Νήσων	1.268	3.546	12.683	31.046	75.123
Κυκλάδων & Ευβοίας	117	274	155	1.665	5.712
Νησ. Αρχιπελάγους	37	193	281	5.555	9.937
Ανατ. Θράκης	3.436	4.459	-	-	-
Μ. Ασίας	1.645	-	-	-	-
Σύνολα	72.240	151.486	220.219	678.069	932.647

(Τα ποσά πρέπει να συσχετισθούν και με την αξία της δραχμής κάθε χρόνο. Αξιόλογο είναι το στοιχείο για τις χορηγήσεις σε Ανατ. Θράκη και Μ. Ασία).

Η Εθνική Τράπεζα ανάλογα με την ζωτικότητα και αξιοπιστία των αγροτικών συνεταιρισμών και των αγροτών, χορηγούσε τα δάνεια είτε με προσωπική εγγύηση, είτε με εμπράγματα ασφάλεια.

Λάρισα: Συνεταιριστικές προσπάθειες στα κηπευτικά.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'

ΒΑΣΙΚΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ (Γενικότερες προσπάθειες για επίλυσή τους)

Πέρα από τα διάφορα προβλήματα για τα οποία έγινε λόγος σε προηγούμενες σελίδες (κατά την ανάπτυξη της δραστηριότητας των Συνεταιριστικών Οργανώσεων και κατά τις συζητήσεις για την αγροτική πίστη κλπ.) πρέπει να γίνει —ενδεικτικά και περιληπτικά— μνεία και για τα ακόλουθα προβλήματα και τις σχετικές, για επίλυσή τους, συζητήσεις και προσπάθειες όπου η συμβολή της συνεταιριστικής κινήσεως ήταν αξιόλογη:

1. Ελαιοκομία. Ελαιουργεία.

Για τη μεγάλη καθυστέρηση στο θέμα των ελληνικών ελαιολάδων (ποιότητα) βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 177.

Για την ίδρυση ελαιοκομικών συνεταιρισμών με νέες επιστημονικές βάσεις παρατηρείται αξιόλογη κίνηση στη Μυτιλήνη, Λακωνία κλπ. Καθοδηγητικό το κείμενο του Σ. Καλογερέα στο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 133, 180. Και διαφωτιστικές επεξηγήσεις του Κ. Βέννου για τις προσπάθειες και επιτυχίες των ελαιοργαδικών συνεταιρισμών Λέσβου και τις δυσκολίες για την κοινή έκθλιψη. (βλ. ανακεφαλαιωτικά «Συνεταιριστής» 1925 σ. 267).

Πολύ ενδιαφέρον (για την εξασφάλιση ποιότητας του λαδιού και την κοινή έκθλιψη ελαιών) το κείμενο του καθηγητού Π. Αναγνωστόπουλου στο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 193. Και τα κείμενα του Γ. Αγγελοπούλου σ. 196 και Γ. Τριβιζά (Κερκύρας) σ. 231.

2. Σταφίδα.

Όπως σημειώθηκε και το 1924, καταργείται η «Ενιαία» και η διαχείριση της σταφίδας ανατίθεται στην ΕΤΕ και Εταιρ. Γεν. Αποθηκών. («Συνεταιριστής» 1925 σ. 8). Αναλυτική μελέτη του σταφιδικού γίνεται από τον Σπ. Χασιώτη («Συνεταιριστής» 1925 σ. 33, 49) με τελική πρόταση την ίδρυση Σταφιδικού Σταθμού με χρησιμοποίηση του αρίστου ειδικού Ν. Ρουσόπουλου. Βλ. και ενδιαφέρον κείμενο Π. Στεφόπουλου («Συνεταιριστής» 1925 σ. 86) για τις τεχνικές βελτιώσεις στη σταφιδοκαλλιέργεια. Βλ. και κύριο άρθρο με τίτλο «η οργάνωση της σταφιδοπαραγωγής» στο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 129.

Σχετικά με τις προσπάθειες για απαλλαγή από την εκμετάλλευση του ιδιωτικού κεφαλαίου - εμπορίου και για την ίδρυση Σταφιδικού Οργανισμού βλ. χαρακτηριστικό ανακοινωθέν των Ενώσεων Συνεταιρισμών στο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 140. Και στη σ. 147 κείμενο του Σ. Χασιώτη. Και αίτημα των Σταφιδικών Συνεδρίων Ηλείας (σ. 157), Τριφυλίας, Πυλίας, Ολυμπίας (σ. 171).

Γίνεται κατάθεση από Αλ. Μυλωνά νομοσχεδίου (με αιτιολογική έκθεση) περί Σταφιδικού Οργανισμού («Συνεταιριστής» 1925 σ. 202, 236, 248, 264, 285, 361, 379).

Διαμαρτυρία Ενώσεων Συνεταιρισμών σε δήλωση Πρωθυπουργού Ανδρ. Μιχαλακοπούλου ότι θα απαγορευθεί η ελεύθερη εκδήλωση της γνώμης των σταφιδοπαραγωγών δια νομοταγών συλλαλητηριών («Συνεταιριστής» 1925 σ. 139).

3. Καπνικό

Χαρακτηριστικό της καθυστερήσεώς μας (έναντι της Βουλγαρίας) είναι ότι

στη Βουλγαρία συστάθηκε από το 1924 Κεντρική Ένωση των Συνεταιρισμών των Καπνοπαραγωγών (βλ. ο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 87, 203).

Σημαντικό Συνέδριο των καπνοπαραγωγών γίνεται στις 11 Ιανουαρίου 1925 στη Δράμα με πρωτοβουλία Συνεταιρικών Οργανώσεων Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (ο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 13) με συμμετοχή Χρ. Ευελπίδη (Γεν. Γραμ. Υπ. Γεωργίας), Β. Σιμωνίδη, Σ. Ιασεμίδη. Είναι χαρακτηριστική η ακόλουθη διατύπωση:

«Αί εκατοντάδες τών γεωργικών συνεταιρισμών και Κοινοτήτων πού παρέστησαν, ή σπουδαιότης τών θεμάτων, αί ζωηραί συζητήσεις επί τών διαφόρων απόψεων πού ξεφερόσθησαν εις τό Συνέδριο και πού αποδεικνύουν, άσχέτως γνωμών, τήν όρμητικήν ζωτικότητα και τήν συνείδησιν και πίστιν πού έχουν οι όργανωμένοι αγρόται, και αί πρακτικά τέλος και

εϋστοχοι ύποδείξεις πού διατυπώνονται εις τά ψηφίσματα, όλα αυτά αποδεικνύουν τήν προδοον τών γεωργών τής Μακεδονίας και Θράκης χάρις εις τήν συνεταιριστικήν των όργανωσιν και συνείδησιν (ο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 44, όπου και τα αναλυτικά ψηφίσματα).

Νομοσχέδιο για ελάττωση φόρου καπνού και για χωρική και εμπορική επεξεργασία των καπνών («ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 9 και 119).

Το Ν.Δ. 11/7/1925 ρυθμίζει τα θέματα του καπνού (άδειες, επεξεργασία, ασφάλιση καπνεργατών. Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Καπνού).

Διαφωτιστικά κείμενα του Δ. Πάνου για το καπνικό θέμα, βλ. στο «Συνεταιριστής» 1925 τεύχη 15, 16, 17 και επόμ. όπου και περί κοινής επεξεργασίας καπνού και πωλήσεως υπό συνεταιρισμών (τεύχος 22). Νομοσχέδιο και αιτιολογική έκθεση για σύσταση Γραφείων Προστασίας ελληνικών καπνών βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 186.

Διαδικασίες για τη λειτουργία των Γραφείων Προστασίας Καπνού βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 301, 381.

Η Καπνεμπορική Ομοσπονδία υποβάλλει στην Κυβέρνηση υπόμνημα για τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για να αντιμετωπιστεί η καπνική κρίση (κείμενο στο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 374).

4. Αμπελουργία.

Με πρωτοβουλία του Πανελληνίου Συνδέσμου Αμπελοκτημόνων, συνήλθε αξιόλογο Πανελλήνιο Αμπελουργικό Συνέδριο με σοβαρή συμμετοχή και βασικά θέματα («Συνεταιριστής» 1925 σ. 203). Πίνακα αξιόλογων συμμετοχών οργανώσεων και σοβαρά αιτήματα, βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 216. Τονίστηκε η ανάγκη συνεταιρικών οиноποιείων (βλ. «Συνεταιριστής» 1925 σ. 260, 279). Επιτράπηκε η απαγορευμένη (με Ν.Δ. 17/5/1924) εξαγωγή νωπών σταφυλών («Συνεταιριστής» 1925 σ. 269).

5. Αγροτικό Προσφυγικό Συνέδριο

Αγροτικό Προσφυγικό Συνέδριο γίνεται στην Αθήνα (11-12 Ιανουαρίου). Επιδιώκεται η σύσταση Ομοσπονδίας Προσφυγικών Ομάδων.

Αποφασίζεται η χορήγηση από την ΕΤΕ ειδικών δανειών στους πρόσφυγες με την εγγύηση του Κράτους (σε αγρότες 150 εκατ. δρχ., σε αστούς 100 εκατ. δρχ. βλ. ο «Συνεταιριστής» 1925 σ. 44).

Χαρακτηριστικά ανατέμνει όλο το προσφυγικό πρόβλημα το κείμενο του Κ. Μαλούχου «η οργάνωση της αγροτικής πίστεως των προσφύγων» (βλ. ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 67), για αγροτική πίστη, καπνικό, αγροτικό συγκοινωνιακό, αγροτική εκπαίδευση. Δίνει την εικόνα των τότε προβλημάτων.

6. Πολιτική οργάνωση αγροτών. Μη ανάμιξη Συνεταιρισμών.

Ο αντιπρόσωπος της Ελλάδος στο Διεθνές Αγροτικό Συνέδριο Βαρσοβίας Χρ. Ευελπίδης εισηγείται ότι είναι απαραίτητη η πολιτική οργάνωση των αγροτών, κυρίως στα Ανατολικά Ευρωπαϊκά Κράτη, χωρίς να αναμιχθούν οι συνεταιρισμοί εις την πολιτικήν. Υποδεικνύονται: Συνεργασία των αγροτικών κομμάτων, σύσταση επαγγελματικού Κοινοβουλίου. («Συνεταιριστής» 1925 σ. 242).

7. Η Αγροτική Συνομοσπονδία.

Μετά προεργασία του 1924, γίνεται το Μάιο του 1925 το Πανελλήνιο Αγροτικό Συνέδριο της Αγροτικής Συνομοσπονδίας. Εκλέγεται Διοικητικό Συμβούλιο από τους: Α. Μπακάλμπαση, πρώην Υπουργό Γεωργίας, Κ. Σταμούλην πρώην Υπουργό Γεωργίας, Α. Δενδρινόν ανεξάρτητο αγροτικό βουλευτή, Β. Πάνου, Α. Τζίτζη, Κ. Σιδερήν. Γενικός Γραμματέας ο Α. Τζίτζης. Τις απόψεις τους διερμήνευε η τότε εκδοθείσα εφημερίδα «Αγροτική Ελλάς» των Ανδρ. Πουρνάρα και Δημ. Πουρνάρα. Όμως ανομοιογενής ήταν η σύνθεσή της, δεν μπόρεσε να λάβει σαφή πολιτική θέση. Ήλθε σε οξείες αντιθέσεις με ΕΑΠ, Κυβέρνηση Παγκάλου, Ένωση Ιδιοκτησίας. (Οι εκλογές του 1926 διαίρεσαν τα μέλη της).

8. Το νέο δασολόγιο και η γεωργία.

Επιβάρυνση από αυτό της γεωργίας, βλ. κείμενο Στ. Παπανδρέου «Συνεταιριστής» 1925 σ. 161.

Περιοδικό «ο Συνεργατισμός». Βλ. στο έτος 1929. Πολύ αξιόλογη προσπάθεια που βοήθησε αποτελεσματικά στη συνεταιριστική κίνηση, κυρίως στη Βορ. Ελλάδα. Μεγάλη η προσφορά του Σπ. Αντωνιάδη που ήταν διευθυντής του Συνδέσμου.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄
ΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

1. Αριθμητικά στοιχεία.

Στο τέλος του 1925 υπήρχαν συνολικά 1.015 αστικοί συνεταιρισμοί με την παρακάτω ανάλυση κατά σκοπό:

Πιστωτικοί	34
Προμηθευτικοί	52
Πωλήσεως	—
Παραγωγικοί	536
Καταναλώσεως	111
Οικοδομικοί	272
Διάφοροι	10
Σύνολο	1.015

Κατά Γεωγραφικά Διαμερίσματα οι αστικοί Συνεταιρισμοί που υπήρχαν στο τέλος του 1925 κατανέμονται:

Πελοπόννησο	62
Στερ. Ελλάδα	745
Εύβοια	7
Θεσσαλία	42
Επτάνησος	11
Κυκλάδες	7
Ήπειρος	9
Κεντρική & Δυτική Μακεδονία	62
Ανατολική Μακεδονία	17
Δυτική Θράκη	9
Κρήτη	29
Ν. Αιγαίου	15
Σύνολο	1.015

(«Συνεταιριστής» 1926 σ. 176, όπου και ανάλυση κατά Νομούς).

2. Μερικές Δραστηριότητες

Από τους νεοϊδρυθέντες αστικούς Συνεταιρισμούς συνάγεται η εξακολουθήση της ιδρύσεως συνεργατικών κτιστών και άλλων ειδικοτήτων.

Ιδιαίτερας μνείας είναι άξιοι: 1 Συνεταιρισμός καταναλώσεως ηλεκτρικού ρεύματος και 1 ταπητουργικός. Επίσης υπάρχει τάση για ένωση σε Συνεταιρισμούς των οδηγών αμαξών και αυτοκινήτων, μάλλον ως προμηθευτικών παρά ως συνεργατικές («Συνεταιριστής» 1926 σ. 174).

— Στα τέλη του 1925 ιδρύεται, από τα μέλη του επαγγελματικού σωματείου αρτοποιών Πειραιώς, ο Προμηθευτικός Συνεταιρισμός Πειραιώς Αρτοποιών «Δήμητρα» (Πράξη 43065/4600) 3.12.1925 με ευρύ σκοπό. Μεταξύ των επιδιώξεων (βλ. καταστατικό του στο έτος 1929) η αγορά και διάθεση αλεύρων (εις συνεταιίρους και μη), μεταφορές αλεύρων, προμήθεια καυσίμου ύλης, ζυθοζύμης, μηχανικά μέσα αρτοποιίας, ίδρυση αποθηκών, μέριμνα για απόκτηση προσεχώς κυλινδρομύλου και εργοστασίου ζυθοζύμης. Δύναται να αποτελέσει μέλος της Ομοσπονδίας Συνεταιρισμών της Ελλάδας.

Αξία μετοχής δρχ. χίλια. Μετοχές 2-50. Ψήφοι μέχρι δύο. Πρόβλεψη αμοιβής Δ.Σ. όταν εγκαταλείπουν εργασία των. Πρόσληψη Γενικού Διευθυντού από τα μέλη.

Το 50% των πλεονασμάτων διανέμεται αναλόγως αγορών αλεύρων. Το 20% για μερίδες.

3. Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί

Για τα αριθμητικά τους στοιχεία βλ. παραπάνω.

Πέρα από όσα διατύπωσε ο Αλ. Σβώλος (βλ. έτος 1924), όχι καλὴν εικόνα για την εξέλιξη των οικοδομικῶν συνεταιρισμῶν στην Ελλάδα δίνει ο Σπ. Κορώνης, καθηγητῆς του Πολυτεχνείου (βλ. «ο Συνεταιριστής» 1925 σ. 65). Αφού αρχικά αναλύει τον σκοπὸν και τις μορφές δράσεως των συνεταιρισμῶν αυτῶν σε διάφορες χώρες του εξωτερικοῦ, προ και μετά τον παγκόσμιον πόλεμο, εξετάζει την εξέλιξη στην Ελλάδα (μέχρι τις αρχές του 1925). Γράφει:

«... Παρ' ἡμῖν οικοδομικοὶ συνεταιρισμοὶ ἦσαν, ἐφ' ὅσον τουλάχιστον γνωρίζομεν, ἀγνωστοὶ μέχρι τοῦ 1922. Τὸ 1923 εἶδε 24 τοιοῦτους ἰδρυμένους, κατὰ τὰ τέλη δὲ τοῦ 1924 ὑπῆρχον 243 τοιοῦτοι.

Ἡ πίεσις τῶν κατοικιακῶν συνθηκῶν ἦτο τόση δυνάμει, ὥστε νὰ μὴ δύναται τις ν' ἀρνηθῆ, ὅτι εἰς αὐτὴν ὀφείλεται τὸ πυκνὸν αὐτὸ φύτρωμα οικοδομικῶν συνεταιρισμῶν. Ἄλλ' ὁ λόγος οὗτος μόνος δὲν ἀρκεῖ διὰ νὰ ἐξηγηθῇ τὸ πρᾶγμα. Ἡ ψυχικὴ ἱκανοποίησις ἐπίσης, ὅταν ἔχει κανεὶς τὸ σπῆτί του καὶ αὐτὴ δὲν ἀρκεῖ. Δὲν ξεύρομεν, ἂν σφάλλωμεν, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, δηλ. ἡ κερδοσκοπία, κατέκλυσε τὰς ψυχὰς τῶν καταληφθέντων ἀπὸ ἐπιδημικὴν affectio societatis. Κερδοσκοπία, σχετιζομένη κυρίως μὲν μὲ τὴν ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτριώσιν λόγῳ «δημοσίας ὀφειλείας», θέμα χρῆζον ἐιδικῆς μελέτης, ἥς διατάξεως ἔγινε τὴν κατάχρησις ἢ ἀπόπειρα καταχρήσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν περαιτέρω διάθεσιν τοῦ ἀκινήτου.

Αἱ δύο αὐταὶ σκέψεις εἶναι αἱ ὠθήσασαι εἰς τὴν ἰδρυσιν τῶν συνεταιρισμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων πλείστοι δημοσίων λειτουργῶν καὶ δὴ ἀνωτέρων, φαινόμενον τὸ ὅποιον εἶναι χαρακτηριστικόν, μὴ παρατηρηθῆν ἄλλαχού εἰς τὴν τουλάχιστον ἑκτασίαν.

Αἱ ἴδιαι δύο ἐκδηλώσεις καὶ δὴ ἡ δευτέρα, ἐμφανισθεῖσα μὲ πολὺ ὀμὸν τρόπον εἰς τινα καταστατικά, μὰς ἔκαμαν ἄλλοτε, πρὸ ἔτους καὶ πλέον, νὰ χαρακτηρίσωμεν ὁργανώσεις τινας, ὡς ἀποβαλοῦσας τὴν ὑψηλὴν «ἠθικὴν αἰτίαν», ἐφ' ἣς στηρίζεται ὁ συνεταιρισμὸς, ὡς ἐμπορικός καὶ κερδοσκοπικός ἔταιρειάς κατ' οὐσίαν.

Οικοδομικοὶ συνεταιρισμοὶ θὰ ἠδύνατο νὰ συσταθῶσι καὶ ἐπὶ τῆς βάσει τοῦ νόμου 602 «περὶ Συνεταιρισμῶν».

Τὸ Νομοθετικὸν ὁμῶς Διάταγμα τῆς 15 Νοεμβρίου 1923 περὶ συστάσεως Συνεταιρισμῶν πρὸς ἀνέγειρσιν εὐθηγῶν οἰκῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, εἶναι τὸ ἐιδικὸν σχετικὸν νομοθέτημα «ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀνεγέρσεως αυτῶν πρὸς ἴδιαν τῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν οικογενειῶν των χρῆσιν». Κατωτέρω τὸ ἀρθρον 34 ὁμιλεῖ καὶ περὶ τοῦ δικαιοῦματος τοῦ συνταίρου πρὸς πώλησιν τῆς οἰκίας, μετὰ τὴν ἐξόφλησιν τοῦ χρέους ὑπὸ τὸν μόνον περιορισμὸν, ὅτι «προτιμᾶται ἐπὶ ἴσοις ὄροις ὁ συνεταιρισμὸς».

Σχετικὸ με την ὅλην εξέλιξιν των οικοδομικῶν συνεταιρισμῶν δημοσίων υπαλλήλων και αξιωματικῶν, εἶναι και το κείμενο του αρμόδιου τμηματάρχου

Τὰ ὠφελήματα, ἅτινα παρέχει ὁ νόμος εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς εἶναι τρία:

1) Ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις καὶ ἰδιωτικῶν γηπέδων κεμένων ἐντὸς τῆς πόλεως, 2) αἱ φορολογικαὶ ἀτέλεια καὶ 3) ἡ προσωρινὴ ἐγγύησις τοῦ κρᾶτους ἀπέναντι πιστωτικῶν τινῶν ἰδρυμάτων.

Τόσην εὐρείαν ἐφαρμογὴν διατάξεως, ὡς ἡ τῆς περὶ ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως λόγῳ δημοσίας ὀφειλείας, φθάνουσιν καὶ μέχρις ἀποτείας ἀπαλλοτριώσεως πλατειῶν ἢ γηπέδων κεμένων εἰς τὴν καρδίαν πόλεως, ὡς αἱ Ἀθήναι, δὲν συνητήσαμεν ἄλλαχού.

Θὰ ἦτο ἐνδιαφέρουσα μελέτη γραφομένη ὑπὸ ἐιδικοῦ, ἐγγύς εὐρεθέντος πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νομοθετικοῦ αὐτοῦ μέτρου καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἐξ αὐτοῦ προκυψάντων συνεταιρισμῶν, μελέτη ἀντικειμενικὴ, ἐκτιμῶσα τὰ πραγματικά καὶ ψυχολογικά γεγονότα εἰς τὴν ἀληθινήν των ἀξίαν, διότι θὰ ἐχρησίμευσεν, ὡς διδάγμα διὰ τὸ μέλλον τῶν συνεταιρισμῶν αυτῶν ἐν Ἑλλάδι.

Νομίζομεν, ὅμως, ὅτι μέχρι σήμερον ὁ θεσμὸς ἀπέτυχε, διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους:

1) διότι ἐξηγηθῆναι εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ τῶν Συνεταιρισμῶν τὸ ἠθικὸν στοιχείον,

2) διότι ἐτόλμησε πάρα πολλὰ κατὰ τὰς ἀναγκαστικὰς ἀπαλλοτριώσεως, προκαλέσας τὴν ἀντίδρασιν συμφερόντων καὶ κοινῆς γνώμης,

3) διότι τὸ σύστημα τῶν πολλῶν μονοκατοικιῶν καὶ ἡ ἀνάγκη ἐπομένως πολλῆς γῆς δὲν συμβιβάζεται μετὰ τὴν μεγάλην ἀξίαν αὐτῆς εἰς τὰ μεγάλα κέντρα,

4) διότι πολλοὶ ἐκ τῶν συνεταιρισμῶν αυτῶν δὲν ἦσαν ἐνώσεις ἀσθενῶν, ἀλλ' ἰσχυρῶν κατὰ κοινωνικὴν τάξιν καὶ ὑπὸ ἄλλας ἀπόψεις προσώπων (στοιχείον σχετιζόμενον μὲ τὸν ὑπ' ἀριθ. 1 λόγον),

5) διότι ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἀνάγκης «χρήσεως» καὶ ὄχι «ἰδιοκτησίας» τῆς κατοικίας. Ἡ πρώτη ἐνδιαφέρει τὴν κοινωνικὴν τάξιν, ἡ δευτέρα τὸ ἐγωιστικὸν ἄτομον καὶ

6) διότι ἡ ὅλη σκέψις βιαίως ἐκποφορήθη καὶ ἐφηροδόμηθη, δὲν εἶχεν ὀρίμανση.

Θὰ κριθοῦν αἱ σκέψεις μας ὡς σκληραὶ κάπως. Θὰ εἴμεθα εὐθύνοις ἐν νέα καὶ ἰσχυρὰ πειστήρια μὰς κάμου νὰ τὰς τροποποιήσωμεν.

αστικών συνεταιρισμών στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας Ν. Συμewν στο «Συνεταιριστής» Απρίλιος 1925 σ. 99, που στηρίζεται σε προσωπική γνώση όλων των στοιχείων και εξελίξεων.

Στην αρχή του κειμένου, μας πληροφορεί ότι με βάση το Ν.Δ. 15/11/1923 συνεστήθησαν 201 συνεταιρισμοί δημοσίων υπαλλήλων και αξιωματικών με 30 μέλη ο καθένας (κατά μέσο όρο). Οι ευκολίες που τους δόθηκαν ήταν οι ίδιες που είχαν δοθεί με το από 12 Μαΐου 1923 Νομοθετικό Διάταγμα σε κάθε οικονομικό οργανισμό, που θα ανελάμβανε την οικοδόμηση ευθηνών λαϊκών οικιών.

Οι ευκολίες αυτές συνοψίζονται στα εξής περίπου:

α) Παρέχεται ατέλεια των οικοδομικών υλών.

β) Επιτρέπεται ή παραχώρησης δημοσίων γηπέδων ή απαλλοτριώσεις γηπέδων ανηκόντων εις ιδιώτας και νομικά πρόσωπα και

γ) Επιτρέπεται ή παροχή εγγυήσεως του Δημοσίου μετ' απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου διά δάνεια διδόμενα προς τους συνεταιρισμούς τούτους μέχρι του είκοσαπλασίου του καταβεβλημένου εταιρικού κεφαλαίου. Μόνον ως προς την τρίτην ταύτην ευκολίαν πλεονεκτούν οι υπαλληλικοί συνεταιρισμοί των οργανισμών κατασκευής λαϊκών οικιών διότι διά τους τελευταίους ή εγγυήσεις του Κράτους δύναται να δοθῆ διὰ δάνεια μη υπερβαίνοντα τὰ 3/4 τῆς αξίας των οικοδομῶν (ἄρθρον 5 ἐδ. β' του Ν.Δ. τῆς 12ης Μαΐου 1923).

Γενικός σκοπός του... Νομοθετήματος δέν ἦτο, ἵνα τό Κράτος ἀναλάβῃ ὡς ἴδιον ἔργον τήν στέγασιν τῶν υπαλλήλων καί τῶν αξιωματικῶν ἀλλά μέ ἀποψιν ἀποβλέπουσαν ὄχι μόνον εἰς τήν ἐνίσχυσιν τῶν υπαλλήλων ἀλλά καί γενικώτερον εἰς τήν ἀντιμετώπισιν τοῦ μεταπολεμικῆς ἐμφανισθέντος δεινοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος τῆς ἐλλείψεως κατοικίας, ἠθέλησε τοῦτο νά ἐνισχύῃ μόνον καί νά διευκολύῃ τούς υπαλλήλους εἰς τρόπον, ὥστε νά κατορθώσωσι νά αὐτοσχευασθῶσι δι' ἰδίων αὐτοτελῶν οργανισμῶν (τῶν συνεταιρισμῶν) καί δι' ἰδίων οικονομικῶν μέσων ἧτοι διὰ τῶν καταθέσεων των, διὰ τῆς ἀλληλεγγύου ἐπύθυνης τῶν ἐν τῷ συνεταιρισμῷ καί διὰ πιστώσεων πρὸς τούς συνεταιρισμούς, δι' ἅς δύναται νά ἐγγυηθῆ τό Κράτος κατ' ἐλευθέραν ἐκτίμησιν.

Τό Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας δυνάμει τοῦ ἄρθρου 29 τοῦ Ν.Δ. παρέχώρησε γηπέδα τοῦ δημοσίου εἰς τεσσαράς συνεταιρισμούς ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις ἰδρυθέντων.

Τό Ὑπουργεῖον τῆς Ἐθν. Οἰκονομίας δυνάμει τοῦ ἄρθρου 30 ἐνήργησε τεσσαράκοντα ἀπαλλοτριώσεις, ὑφισταμένας ἤδη ὑπέρ ἰσαριθμῶν συνεταιρισμῶν.

Αἱ ἀπαλλοτριώσεις αὐταί δέν ἰκανοποίησαν εἰμὴ μόνον μέρος τῶν ἀπαιτήσεων τῶν συνεταιρισμῶν διότι αἱ ὑποβληθεῖσαι ὑπ' αὐτῶν αἰτήσεις ἦσαν πολύ πλείονες καί τό Ὑπουργεῖον δέν ἐνέκρινεν, ἀλλά τούναντίον δι' ἐγκυκλίου του ὑπέδειξεν αὐτοῖς ὅτι αὐτό τό συμφέρον των (πρὸς ἀποφυγὴν σοβαρῶν ἀντιδράσεων τῶν ἰδιοκτητῶν καί μακρῶν δικῶν μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ τιμήματος) ἀπαιτεῖ ὅπως τῆς ἀπαλλοτριώσεως γίνεται χρεῖσι εἰς ὅσον τό δυνατὸν μικρότερον κλίμακα καί ἀφοῦ ἐξαντλεῖται πᾶσα προσπάθεια πρὸς πρόσκτησιν τῶν ἀναγκασιούτων γηπέδων δι' ἐλευθέραν συμβάσεων ἀγοραπωλησίας μετὰ τῶν ἰδιοκτητῶν.

Ἐκ τῶν ἀπαλλοτριώσεων αἱ 37 εἶναι ὑπέρ Συνεταιρισμῶν τῶν Ἀθηνῶν, μία ὑπέρ ἐνός συνεταιρισμοῦ Τρικάλων, μία ὑπέρ ἐνός συνεταιρισμοῦ Ρεθύμνου

καί μία Ἡρακλείου. Ἐξ ἄλλου αἱ τριάκοντα ἐκ τῶν ἀπαλλοτριώσεων ἐκηρύχθησαν ἐπὶ κτημάτων ἐκκλησιαστικῶν (28 τῆς Μονῆς Πετρώκη) τρεῖς ἐπὶ κτημάτων ἄλλων νομικῶν προσώπων, μία ἐπὶ ἀμφισβητούμενης ἰδιοκτησίας καί ἐξ ἐπὶ γηπέδων ἰδιωτικῶν. Τὰ ἀπαλλοτριωθέντα ἰδιωτικά γήπεδα πλὴν ὀλίγων ἀνηκόντων εἰς μεγαλοἰδιοκτητάς, ὧν πινές οὐδέ τίτλους κυριότητος πιθανῶς ἔχουσι κατὰ τό λοιπὸν μέγα μέρος εἶναι ἐκ τῶν παρὰ τὴν Καλλιθέαν καί τὰς φυλακάς Συγγρού ἀγρῶν καί λαχανοκηπῶν, ἐπεροτιμήθησαν δέ οἱ χώροι οὗτοι διότι ἡ φυσιολογικὴ ἐπέκτασις τῆς πόλεως θά τεῖνῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ (ἧτοι πρὸς τὴν θάλασσαν) οἷα εἶναι ἡ πρόβλεψις τοῦ νέου σχεδίου τῆς πόλεως, διότι ἀπὸ ἀπόψεως συγκοινωνίας ἐξυπηρετεῖται ἐκ τῆς ὑφισταμένης ἤδη γραμμῆς τοῦ ηλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου καί διότι ἡ ἀξία τῶν ἐκτάσεων αὐτῶν εἶναι ἤδη πολύ μικρότερα τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως οἰκοπέδων προοριζομένων διὰ μεγάλα οἰκοδομήματα, πρὸς ἃ δέν ἠδύνατο νά ἀποβλέπωσιν αἱ οἰκονομικαὶ δυνάμεις τῶν υπαλλήλων.

Ἡ σημερινὴ θέσις τῶν συνεταιρισμῶν εἶναι ἡ ἐξῆς:

Οἱ συνεταιρισμοὶ οἱ μὴ ἐπιτυχόντες ἀπαλλοτριώσεις οὔτε καί διὰ συμβάσεων ἀγορᾶς ἀπέκτησαν γηπέδα, μάλιστα καί ἐγκατέλειψαν τὰς πρὸς τοῦτο προσπάθειάς μετὰ τὰς πρώτας ἀποτεῖρας λόγῳ τῶν ζητούμενων μεγάλων τιμῶν, ἐνῶ οἱ συνεταιρισμοὶ ἐπιδιώκουσιν ἀκριβῶς τό ἀντίθετον τ.ἐ. τὴν ἀπόκτησιν οἰκοπέδων εἰς μικρὰς τιμὰς εἰς τρόπον ὥστε νά δύνανται νά καταβάλλωσι τὴν ἀξίαν ἐκ τῶν ἰδίων εἰσφορῶν καί νά σχηματίζωσιν οὕτω τὴν προκείμενην βᾶσιν ἐφ' ἧς ἀστηρίζωσιν αἰτήσεις δανείων παρὰ τῶν Τραπεζῶν.

Ἀλλὰ καί οἱ συνεταιρισμοὶ ὑπὲρ ὧν ἐκηρύχθησαν ἀπαλλοτριώσεις δέν προώδευσαν περισσότερον τῶν ἄλλων διότι πλὴν ἐνός προχωρήσαντος ἀρκετὰ ἤδη τὰς οἰκίας τῶν 18 συνταίρων του δι' ἰδίων αὐτῶν χρημάτων οὐδεὶς ἕτερος ἔκαμεν ἔναρξιν ἐργασιῶν.

Ἡ καθυστέρησις αὕτη ὀφείλεται εἰς δύο κυρίως λόγους:

α) Διότι ὁ καθορισμὸς τοῦ τιμήματος τῶν ἀπαλλοτριωθέντων μετὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν προσωρινόν προορισμὸν ὑπάγεται εἰς τὰ τακτικά δικαστήρια πάντων τῶν βαθμῶν. Ἐντεῦθεν οἱ συνεταιρισμοὶ ἐνεπλάκησαν εἰς δίκας τῶν ὁποίων ὁ τερματισμὸς δέν δύναται νά εἶναι ταχύς. Πρὸ τοῦτου ὁμως οὔτε δάνεια δύνανται νά ἐπιτύχωσιν, οὔτε καί ἐάν εἶχον ἴδια κεφάλαια θά ἀπεφάσιζαν τὴν οἰκοδόμησιν, ἐφ' ὅσον δέν γνωρίζουσιν ἂν ἡ τιμὴ τῆς ἀπαλλοτριώσεως θά τοῖς εἶναι συμφέρουσα.

β) Διότι δέν ἔχουσιν ἴδια ἐπαρκῆ κεφάλαια αἱ δὲ Τράπεζαι εἰς οὐδένα συνεταιρισμὸν παρέσχον δάνειον. Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, εἰς ἣν κυρίως ἀπέβλεψαν οἱ συνεταιρισμοὶ, ἐπιθυμεῖ, κατὰ τὰς πληροφορίας μας νά βασίζεται κυρίως ὄχι ἐπὶ τῆς ἐγγυήσεως τοῦ

Κράτους, αλλά επί της πραγματικής αξίας των εγερθησόμενων οικιών και δη της μελλοντικής τοιαύτης άφου ή εξόφλησις θά γίνη χρεωλυτικώς μετά 20-30 έτη. Λαμβανομένων όμως υπ' όψει του μεγάλου σημερινού κόστους των οικοδομών, της νομισματικής καταστάσεως και άλλων σπουδαιών λόγων (οικοδομικής τάσεως, αύξησεως ή ελαττώσεως του πληθυσμού) ουδέμία ασφαλής πρόβλεψις δύναται νά υπάρξη περί της μελλοντικής αξίας των οικιών εις δραχμάς, ώστε νά βασίση επ' αὐτὴν τὴν ἀσφάλειάν της ἡ Τράπεζα, ἥτις ἐξ ἄλλου δέν στέργει νά παράσχη δάνεια μακροπρό-

θεσμα εις συνάλλαγμα.

Τά ἐμπόδια ταῦτα εἶναι τόσον σοβαρά, ὥστε ὡς νῦν ἔχουσι τὰ πράγματα, δέν δύναται νά ἐλλίψη τις ὅτι οἱ συνεταιρισμοὶ θά ἐπιτελέσωσιν τὸν σκοπὸν των, πλὴν ἐλαχίστων ἴσως δι' οὓς ἐξεδόθησαν ὀριστικαὶ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων ὀρίζουσαι τὸ τίμημα τῶν ἀπαλοτριώσεων καὶ ὧν τὰ μέλη θά δύνανται νά καταθέσωσι ποσὰ ἐπαρκῆ ἂν ὄχι διὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴν οἰκοδομήσιν ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐγγυώμενα εἰς τοὺς πιστωτὰς ἀσφάλειαν τῶν παρασχεθησομένων δανείων.»

Αὐτὴ λοιπὸν ἦταν ἡ κατὰστασις των οικοδομικῶν συνεταιρισμῶν στις ἀρχές του 1925.

3. Οι Συνεταιρισμοὶ Καταναλωτῶν

Πέρα ἀπὸ ὅσα ἔγραψε στη σχετικὴ ἐπισκόπησή του ο Αλ. Σβῶλος (βλ. ἔτος 1924), στους Συνεταιρισμοὺς Καταναλώσεως αναφέρεται καὶ κείμενο του Θ. Τζωρτζάκη («Συνεταιριστής» 1925 σ. 369) στο ὁποῖο επικρίνεται ἡ μὴ χρησιμοποίηση του θεσμοῦ καὶ γίνεται ἡ ἔρευνα των αἰτιῶν. Ἐπειδὴ το κείμενο χαρακτηρίζει ὄχι μόνον τὴν εποχὴ του 1925 ἀλλὰ καὶ τὴν μετέπειτα καὶ τὴ σημερινή, κρίνουμε ὅτι πρέπει νά παραθέσωμε τὰ κύρια σημεῖα του (βλ. καὶ ευρύτερα γιὰ το θέμα αὐτὸ στο βιβλίον Θ. Τζωρτζάκη «Συνεργατισμός» 1980 σ. 304 καὶ ἐπ. καὶ στο Α.Ν. Κλήμη «Καταναλωτικοὶ Συνεταιρισμοὶ» Ἀθήνα 1960.

Το κείμενο του 1925 του Θ. Τζωρτζάκη εἶναι τὸ ἀκόλουθο:

«Εἶναι ἀληθῶς ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς τὸ γεγονός, ὅτι κατὰ τὴν τελευταίως διεξαγομένην εἰς τὸν τύπον ζωηρὰν συζήτησιν περὶ τοῦ καλυτέρου τρόπου τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς ἀδικαιολογήτου ἀκριβείας τοῦ βίου δέν ἔγινε σχεδόν ἡ παραμικρὰ μνεία περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἔχει ἡ συμβολὴ τῶν ὀργανωμένων καταναλωτῶν εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀκριβείας.

Οἱ προτεινόμενοι καὶ συζητούμενοι τρόποι ἀντιμετωπίσεως τῆς ἀκριβείας, βῆσιν καὶ ἀνετηρίαν ἔχουν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ἐπέμβασιν τοῦ Κράτους. Πουθενά δέν ἀναφέρεται καὶ ἡ σημασία τῆς πρωτοβουλίας καὶ ἐπεμβάσεως τῶν καταναλωτῶν ἐπὶ συνεταιρικῶν βάσεων ὀργανουμένων...

Αἰ εἰς ἄλλας χώρας πραγματοποιηθεῖσαι ὑπὸ τῶν καταναλωτῶν διὰ τῶν συνεταιρισμῶν των ἐπιτυχίαι μᾶς ἀφίουν ἀδιαφόρους. Αἰ κατὰ τὴν πρώτην προσπάθειαν πρὸς ὀργάνωσιν τῶν καταναλωτῶν ἐν Ἑλλάδι συναντηθεῖσαι δυσκολίαι μᾶς ἀπεκαρδίωσαν.

Καὶ τώρα ὄλοι, ἐργάται καὶ ὑπάλληλοι, ἐλεύθεροι ἐπαγγελματίαι καὶ μικροαστοὶ μία δύναμις καταναλωτικῆς κολοσιαίας, δυναμένη διὰ τῆς ὀργανώσεώς της νά ἐπιτελέσῃ θαύματα ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ ὀικονομικοῦ ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ πεδίου, δυναμένη νά γίνη ἀνώτερος κοινωνικὸς καὶ ὀικονομικὸς παράγων, παρὰ μὲν μᾶζα ἄμορφος καὶ ἀδρανὴς μετ' ἀγωνίας ἀτενίζουσα πρὸς τὸ Κράτος καὶ ἐξ αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν ἀναμένουσα...

Διατὶ λοιπὸν, ἀφου ὄλοι οἱ ὄροι συντρέχουσι συνεταιρισμοὶ καταναλώσεως δέν ἰδρύονται καὶ διατὶ ὄπου ἰδρῦθησαν ἰδίως κατὰ τὸν ἀποκλεισμόν, μὲ κύριον σκοπὸν ὄχι πλὴν τὴν εὐθηρὴν προμήθειαν τῶν εἰδῶν τῆς πρώτης ἀνάγκης ἀλλὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοιούτων, διελύθησαν εὐθύς ὡς αἰ δυσκολίαι τοῦ ἐπισπιτισμοῦ ἐξέλιπον;

... Οἱ λόγοι εἰς τοὺς ὁποίους... ὀφείλεται ἡ καθυστέρησις τῆς ἔμφανίσεως τῶν συνεταιρισμῶν καταναλώσεως καὶ ἡ ἀποτυχία τούτων ὄπου ἰδρῦθησαν εἶναι οἱ

ἐξῆς:

1) Ἡ ἔλλειψις σαφοῦς συνειδήσεως τῆς ἰδιότητός μας ὡς καταναλωτῶν. Ἀποβλέπομεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν θέσιν μᾶς ὡς παραγωγῶν καὶ ταύτην προσπαθοῦμεν ἀδιαλείπτως νά προσγάγωμεν. Διὰ νά ἐπιτύχωμε τούτο εἴμεθα πρόθυμοι νά ὀργανωθῶμεν ἐπαγγελματικῶς καὶ ὀικονομικῶς. Αὐτὸ μᾶς ἀποδεικνύει ἡ ἄρτια σχετικὸς ἐν Ἑλλάδι ἐπαγγελματικῆ ὀργάνωσις τόσον τῶν ἐργατικῶν ὅσον καὶ τῶν ὑπαλληλικῶν ἐν γένει τάξεων...

Αἰ τάξεις αὐταί... ἐν ᾧ τόσον ἀγωνίζονται διὰ νά ἐπιτύχουν ἀντάλλαγμα ἀνάλογον τῆς ἐργασίας των, σπαταλοῦν ἀσυλλόγηστα ὑπὸ τὴν ἰδιότητά των ὡς καταναλωτῶν τὸ μετὰ κόπου κτηθέν εἰσόδημα... Αὐτὸ ἀποδεικνύει τὴν ἔλλειψιν καταναλωτικῆς συνειδήσεως τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ παρατηρούμενη ἀδιαφορία διὰ τοὺς συνεταιρισμοὺς καταναλώσεως.

2) Ἡ ἔλλειψις συστηματικῆς διαπαιδαγωγώσεως τῶν γυναικῶν, κυρίως τῶν ἐργατικῶν τάξεων, εἰς ὄτι ἀφορὰ τὴν διαχειρίσιν τοῦ ὀικονομικοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων...

3) Ἡ ἀδιαφορία τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων τῶν ἐργατικῶν καὶ ὑπαλληλικῶν τάξεων. Καὶ αὐταὶ μὲ τὴν σειρὰν των φροντίζουν νά αὐξήσουν τὸ εἰσόδημα τῶν μελῶν των χωρὶς νά μεριμνοῦν ἐκ παραλλήλου διὰ τὴν ἐπωφελεστέραν διὰ τὰ μέλη αὐτῶν χρησιμοποίησιν του...

4) Ἡ ἐσφαλμένη ἰδέα ὅτι δέν δικαιούται μία ἡ πλείονες παραγωγικαὶ τάξεις νά ἐπεμβάλουν εἰς ἐργασίας ἀνηκούσας εἰς ἄλλην τοιαύτην καὶ ἂν ἀκόμη ἡ τελευταία ἐκτελῆ κακῶς ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικοῦ συνόλου τὸ καθήκον της ἢ καὶ ἂν ἀκόμη ἡ ὑπ' αὐτῆς ἀσκουμένη λειτουργία δύναται νά γίνη δι' ὀλιγωτέρας δαπάνης. Ὁ λόγος οὗτος, ὑποστηριζόμενος καὶ ὑπὸ τῶν ζημιουμένων ἐκ τῶν συνεταιρισμῶν καταναλώσεως, παρεμποδίζει σοβαρῶς τὰς ἐργατικὰς καὶ ὑπαλληλικὰς τάξεις νά ὀργανωθοῦν καταναλωτικῶς. Δέν

θέλουν δηλ. νά θέσουν ἐκποδὸν ἓνα μέρος τῆς τάξεως τῶν μικροεμπόρων. Τό θεωροῦν, οὕτως εἰπεῖν, εἶδος κοινωνικῆς παρασπονδίας. Ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶναι προφανῶς ἐσφαλμένη. Μὲ τό νά ἀχρηστεύη κανεῖς μίαν κοινωνικὴν λειτουργίαν ὡς ἀντιοικονομικὴν δέν προσβάλλει τὰ ἀσκούντα ταύτην πρόσωπα. Αὐτὰ δύνανται νά χρησιμοποιηθοῦν ἀλλαχοῦ ἐπωφελῶς διὰ

τό κοινωνικόν σύνολον. Ἄλλως καί αἱ ὑποχρεώσεις παντός ἀτόμου πρὸς τὴν κοινωνίαν τοῦ ἐπιβάλλον νά μὴν ἀνέχεται νά ζῆ ἐν αὐτῇ ὡς παράσιτον. Καί τοιοῦτοι θὰ ἦσαν οἱ ἐπιμένοντες νά ἐκτελοῦν κοινωνικὴν λειτουργίαν γινομένην ὄχι μόνον περιττὴν ἀλλὰ καί ἐπιζημίαν εἰς τό κοινωνικόν σύνολον...».

Με προεδρικό Διάταγμα ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Ἐνωσις (Ἀνων. Ἐταιρεία) μετατρέπεται το 1925 σε Συνεταιρισμὸ ΠΕ του Ν. 602, προμηθευτικὸ, πιστωτικὸ. («Συνεταιριστής» 1925 σ. 381).

4. Συνεταιρισμοὶ Ἐργασίας

— Πέρα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα καὶ τὶς πληροφορίες που δίνονται παραπάνω σὶς πληροφορίες καὶ παρατηρήσεις του Ἀλ. Σβώλου γιὰ τοὺς αστικούς Συνεταιρισμοὺς Ἐργασίας (βλ. ἔτος 1924), χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἀρνητικὴ θέση του Θ. Τζωρτζάκη ἀπέναντί τους. Σε κείμενὸ του που ἀφοροῦσε τοὺς Συνεταιρισμοὺς Καταναλωτῶν καὶ ἀναφερόμενος στὴν μὴ ενεργὸ προσπάθεια γι' αὐτοὺς τῶν εργαζομένων καὶ τῶν συνδικαλιστικῶν τοὺς Ὄργανώσεων (ἐπειδὴ φροντίζουν μόνον νά αὐξήσουν τὸ εἰσόδημά τους χωρὶς νά μεριμνοῦν παράλληλα καὶ γιὰ τὴν ἐπωφελεστερὴν χρησιμοποίησίν του) λέει:

«Τοῦτο ἀποδεικνύει καὶ ἡ ἀθρόα καὶ ἄστοχος ἐν πολλοῖς τάσις πρὸς ἴδρυσιν παραγωγικῶν συνεταιρισμῶν τῶν ἐργατῶν εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἀλλαχοῦ, ὅπου ὁ συνεταιρισμὸς ἀπὸ πολλοῦ ἐδοκιμάσθη, εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ ἢ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ὀργάνωσις τῶν ἐργατῶν. Οὕτω ἐχάθη πολὺτι-

μος χρόνος εἰς τὴν ἴδρυσιν θνησιγενῶν παραγωγικῶν συνεταιρισμῶν τῶν ὁποίων ἡ ἀποτυχία εἶχεν ἐπιζήμιον ἀντίκτυπον δι' ὀλόκληρον τὴν συνεταιρικὴν ἰδέαν, καθ' ὅσον τουλάχιστον ἀφορᾷ τοὺς ἀστικούς συνεταιρισμοὺς». («Συνεταιριστής» 1925 σ. 370).

Ἡ παρατήρησις αὕτη προφανῶς εἶναι συνέπεια τῆς κακῆς εφαρμογῆς σὺς συνεταιρισμοὺς ἀρβυλοεργατῶν (βλ. παραπάνω καὶ παρατηρήσεις Ἀλ. Σβώλου κατὰ τὸ 1924) καὶ δὲν μπορεῖ νά ἰσχύει γενικὰ γιὰ τὸ θεσμὸ συνεταιρισμῶν Ἐργασίας.

— Στὴ δρᾶσι καὶ ἐνίσχυσι τῶν αστικῶν συνεταιρισμῶν Ἐργασίας ἀφορᾷ κυρίως τὸ Ν.Δ. «περὶ καθορισμοῦ τρόπου συμμετοχῆς Συνεταιρισμῶν εἰς δημοσίους συναγωνισμοὺς πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργων ἢ προμήθειαν εἰδῶν εἰς τό Δημόσιον» (ΦΕΚ 266).

5. Ἄλλες πληροφορίες γιὰ τοὺς αστικούς.

Ἀτέλειες γιὰ εἰσαγωγή εἰδῶν ἀπὸ αστικούς καὶ ἀλιευτικούς συνεταιρισμοὺς δόθηκαν με Διατάγματα 29.4.1925 καὶ 18.10.1925 («Συνεταιριστής» 1925 σ. 171).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄
ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Με την επέκταση του αριθμού των Συνεταιριστικών Οργανώσεων και κυρίως των Ενώσεων, δημιουργείται και διευρύνεται και ο κλάδος των συνεταιριστικών υπαλλήλων. Αλλά ακόμα ο αριθμός τους είναι μικρός και δεν μπορεί να γίνει λόγος για συνεργασία τους και συνδικαλιστικές διεκδικήσεις, παρ' όλο που υπάρχουν πολλά προβλήματα τους (οικονομικά, ανασφάλεια κλπ.). Υπερισχύουν η ιδεολογία, η προσφορά υπηρεσιών, η ηγετική διάθεση. Ισχύουν και το 1925 όσα σημειώθηκαν στο Υποκεφ. Ι΄ του 1924.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄
ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

Με την επέκταση του θεσμού και τη σημασία που αποδίδεται σε αυτόν στην επιστήμη, οργάνωση, εφαρμογή κλπ., δημιουργούνται και ξεχωρίζουν οι άνθρωποι που με πίστη και συστηματικά αγωνίζονται για τη σωστή ανάπτυξη και εξέλιξη των Συνεταιρισμών.

Σε όλα τα Υποκεφάλαια που αναφέρονται στο έτος 1925, μνημονεύονται ονόματα ανθρώπων που αγωνίζονται για την ιδέα, είτε στην οργάνωση, είτε στη μόρφωση, είτε στην υπεράσπισή της, από διάφορες θέσεις. Στην πρώτη γραμμή βρίσκεται πάντα ο Σ. Ιασεμίδης και σε διάφορους τομείς ο Ν. Μιχόπουλος, ο Αλ. Σβώλος, ο Δ. Καλιτσουνάκης, ο Δ. Πάνος, ο Β. Σιμωνίδης, και όσοι εκπροσωπούν τις Ενώσεις και την Πανελλήνιο Συνομοσπονδία. Ιδιαίτερα πρέπει να τονιστεί η εμφάνιση (ως εξελισσόμενης ηγετικής πνευματικής - οργανωτικής προσωπικότητας) του Θ. Τζωρτζάκη που επέστρεψε από τις ειδικές συνεταιριστικές του σπουδές στη Γερμανία. Επίσης του Ντ. Μαλούχου στη Μακεδονία (βλ. στο Υποκεφ. ΙΑ΄ του 1928).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΕΙΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

Μέσα στο επόμενο έτος 1926 δημοσιεύονται αξιολογες ανασκοπήσεις του Σ. Ιασεμίδα και του Π. Δεκάζου για την μέχρι τώρα (τέλος 1925 με αρχές 1926) εξέλιξη της συνεταιριστικής κινήσεως. Καταχωρούνται στο Υποκεφ. ΙΒ΄ του επομένου έτους 1926.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 3 9

Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1926

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΓΕΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ 1926

Πολύ ανώμαλο έτος. Διαμάχες των πολιτικών, δικτατορία Παγκάλου, κινήματα, εκλογές. Αλλά και με προσπάθειες για ισοπολιτεία και λήθη του διασμού με την «Οικουμενική» Κυβέρνηση.

Το 1926 με το νόμο 3363/1926 αναγνωρίζονται για πρώτη φορά ως θεσμός τα πολιτικά κόμματα. Εισάγεται η αναλογική στις εκλογές.

Μερικά από τα χαρακτηριστικά γεγονότα:

Ιανουάριος:

3.1.1926. Ο Πάγκαλος προχωρεί σε δικτατορική διακυβέρνηση. Διάγγελμα. Έκδοση Συντακτικών Πράξεων. Άρση μονιμότητας δημοσίων υπαλλήλων. Συλλήψεις, εξορίες πολιτικών και στρατιωτικών προσωπικοτήτων (ως οι Αλ. Παπαναστασίου, Γ. Κονδύλης, Γ. Καφαντάρης, Κ. Βεντήρης, Λ. Σπαής και άλλοι). Διχοτόμηση της δραχμής. Νέο αναγκαστικό δάνειο.

Φεβρουάριος:

Συνεχίζεται η πολιτικοστρατιωτική ανωμαλία και η δικτατορία Παγκάλου.

Μάρτιος:

15.3.1926. Παραίτηση του Προέδρου Δημοκρατίας Π. Κουντουριώτη. Προκήρυξη για εκλογή νέου Προέδρου. Ο Πάγκαλος θέτει σ' αυτή όριο ηλικίας 45-65 ετών (για αποκλεισμό των Αλ. Ζαΐμη και Π. Κουντουριώτη). (Ο Ελ. Βενιζέλος είχε αποσυρθεί από την ενεργό πολιτική).

24.3.1926. Κινητοποίηση κομμάτων εναντίον του Παγκάλου. Κοινός υποψήφιος τους για Πρόεδρος Δημοκρατίας επιλέγεται ο καθηγητής Κ. Δεμερτζής.

Απρίλιος:

2.4.1926 Αποφασίζεται αποχή των κομμάτων από τις εκλογές Προέδρου Δημοκρατίας λόγω διαφόρων αντικανονικών χειρισμών Θ. Παγκάλου που μένει ως ο μόνος υποψήφιος.

11.4.1926 Εκλογή του Θ. Παγκάλου ως Προέδρου Δημοκρατίας. Επικήρυξη του Ν. Πλαστήρα για προπαρασκευή κινήματος.

18.4.1926 Ορκίζεται ο Θ. Πάγκαλος ως Πρόεδρος Δημοκρατίας. Καλεί ως Πρωθυπουργό τον τ. αρχιστράτηγο Λ. Παρασκευόπουλο. Μετά άρνησή του καλείται ο Θ. Ζαβιτσιάνος. Αδυναμία σχηματισμού Κυβέρνησης. Η εξουσία στα χέρια του Θ. Παγκάλου.

Μάιος:

16-20.5.1926 γίνεται το Α΄ (και πάλι) Πανελλήνιο Συνεταιριστικό Συνέδριο με βασικά θέματα νομοθεσία, εποπτεία, Συνομοσπονδία και άλλα αγροτικά.

Ιούλιος:

Με το Ν.Δ. 16/7/1926 (ΦΕΚ 235) ιδρύονται Ταμεία Προνοίας Ελαιοπαραγωγής με ευρύτετους αναπτυξιακούς (και συνεταιριστικούς) σκοπούς (βλ. σχετικά «Συνεταιριστής» 1926 σ. 263).

Προσπάθεια Παγκάλου για συγκρότηση υπηρεσιακής Κυβέρνησης. Καταρτίστηκαν οι οριστικοί πίνακες αξίας των προσφυγικών οικιών. Αρχίζει η κατεδάφιση των βασιλικών σταύλων στην οδό Σταδίου. Η Επιτροπή των δοσιλόγων της Μικρασιατικής καταστροφής έχει διαλυθεί (λέγει το Υπουργείο Στρατιωτικών).

19.7.1926 - 22.8.1926. Κυβέρνηση Αθ. Ευταξία. Συλλήψεις, Εκτοπισμός πολιτικών (ως Γ. Καφαντάρη, Γ. Παπανδρέου, Ανδρ. Μιχαλακοπούλου, Αχ. Κύρου). Ακολουθούν απολύσεις μερικών, νέες συλλήψεις διαφόρων προσωπικοτήτων. Γενική ανωμαλία. Παύση διαφόρων εφημερίδων («Μακεδονία», «Μακεδονικά Νέα», «Πολιτεία») και Δημάρχων (Θεσσαλονίκης). Αναβάλλονται για το 1927 οι Κοινοτικές εκλογές του Οκτωβρίου 1926. (Βλ. σκίτσο εποχής στη σελ. 148/676). Αύγουστος:

Η αντιπολίτευση είναι κατά του νόμου περί τύπου (της δικτατορίας Παγκάλου). Ο νόμιμος τόκος ορίζεται σε 15% (Ν.Δ. 11/8/1926, ΦΕΚ 281).

22.8.1926 Κίνημα του Γ. Κονδύλη ανατρέπει τον Θ. Πάγκαλο.

24.8.1926 Επανερχεται ως Πρόεδρος Δημοκρατίας ο Π. Κουντουριώτης.

26.8.1926 Κυβέρνηση Γ. Κονδύλη. Ορίζονται βουλευτικές εκλογές για τις 24.10.1926 (έγιναν στις 7.11.1926).

Την άρση των προσφυγικών παραπηγμάτων από τις κεντρικές αρτηρίες ζητά ο Δήμαρχος Αθηναίων από Υπουργό Εσωτερικών. Κακοσμία στο πόσιμο νερό Αθηνών. Έλλειψη νερού.

Σεπτέμβριος:

7.9.1926 Υπογράφεται ελληνοτουρκική συμφωνία που επιλύει εκκρεμή ζητήματα.

8.9.1926 Οι κομιτατζήδες Βουλγαρίας διακηρύσσουν ότι θα συνεχίσουν τον αγώνα τους στη Μακεδονία.

9.9.1926 Διάλυση από την Κυβέρνηση Κονδύλη των Δημοκρατικών Ταγμάτων. Έντονες σκηνές διχασμού στην Αθήνα (Σκοτώθηκαν 23, τραυματίες 175). Οι διοικητές των Δημοκρατικών Ταγμάτων Ναπολέον Ζέρβας και Βασίλ. Ντερτιλής σε στρατοδικείο. Καταδίκη τους σε ισόβια (αργότερα δόθηκε αμνηστεια). Διαμάχες Γ. Κονδύλη, Ναπ. Ζέρβα, Βασ. Ντερτιλή, Γ. Παπανδρέου.

15.9.1926 Ο Αλ. Παπαναστασίου μετονομάζει τη «Δημοκρατική Ένωση» σε Αγροτικό Εργατικό Κόμμα (αντίθετο με τον κομμουνισμό)(*).

(*) Είναι χαρακτηριστικό ότι παρά τον αγροτικό προσανατολισμό του Παπαναστασίου (βλ. και στο 1929) δεν κατορθώθηκε η δημιουργία ισχυρού αγροτικού κόμματος. Οι διάφορες «αγροτικές» ομάδες έμειναν διασπαρμένες με συνεχείς ανακατατάξεις. Η εξέλιξη της δυνάμεως του αγροτοεργατικού κόμματος Παπαναστασίου ήταν (μικρή) η ακόλουθη παρ' όλο το μεγάλο ποσοστό του αγροτικού πληθυσμού της χώρας.

Έτος	Ψήφοι %	Έδρες του	Επί συνόλου
1926	6,48	17	279
1928	6,71	20	250
1929	6,58	-	250
1932	5,89	8	250
1933	4,16	13	248
1936	4,21	7	300

(Βλ. κείμενο Στ. Μαριάδη, εφημ. «Χωριό» Νοέμβριος 1978).

Και οι ψήφοι και οι έδρες των άλλων αγροτικών ομάδων ήταν μικρές και περιστασιακές.

22.9.1926 Δημοσίευση του νέου Συντάγματος. Κατά Σεπτέμβριο προετοιμασία εκλογών. Σκέψη αποχής επικρατεί στο Λαϊκό Κόμμα (Π. Τσαλδάρη). Ένταση βασιλικής προπαγάνδας.

Οκτώβριος:

Συνεχίζει η Κυβέρνηση Γ. Κονδύλη. Προεργασία για βουλευτικές εκλογές.

Νοέμβριος:

7.11.1926 Βουλευτικές εκλογές υποδειγματικές, με αναλογική. Συμμετοχή και αντιβενιζελικών. Αλλά κανένα κόμμα δεν έχει την πλειοψηφία. Ενίσχυση της δεξιάς, των φιλελευθέρων και της διαλλακτικής μερίδας των αντιβενιζελικών (Μεταξάς). Οι μερίδες Φιλελευθέρων, Καφαντάρη, Μιχαλακοπούλου, κερδίζουν 102 έδρες — Οι Λαϊκοί Π. Τσαλδάρη 60 έδρες — Οι Ελευθερόφρονες Ι. Μεταξά 51 έδρες — Η Δημοκρατική Ένωση (Αγροτικό Εργατικό Κόμμα) Παπαναστασίου 17 έδρες — Το Κομμουνιστικό 10 έδρες — Τα Αγροτικό, Προσφυγικό, Επαρχιακό, κλπ., 39 έδρες). Ακυβερνησία. Προσπάθειες διάφορες για λήθη του διχασμού και για ισοπολιτεία.

Δεκέμβριος:

4.12.1926 Σχηματίζεται η «Οικουμενική» Κυβέρνηση από Αλ. Ζαΐμη με σύμπραξη Βενιζελικών μερίδων — Λαϊκών (υπό Π. Τσαλδάρη) — Ελευθεροφρόνων (υπό Ι. Μεταξά) — Δημοκρατικής Ένωσης (υπό Αλ. Παπαναστασίου). Εκτός της κυβερνήσεως το Κομμουνιστικό (4,38% των ψήφων με 10 βουλευτές, κυρίως από καπνεργάτες, εβραίους και πρόσφυγες Ανατ. Θράκης). Υπουργός Γεωργίας ο Αλ. Παπαναστασίου, Υφυπουργός Γεωργίας ο Αλ. Μπακάλμπασης. Πρόεδρος Βουλής ο Θ. Σοφούλης. Προσπάθειες για δημιουργικό έργο. Προβλήματα από την ανομοιογένεια. Η Οικουμενική διαρκεί 7 μήνες (όμως από το 1926 μέχρι Μάρτιο 1933 κυβερνά η βενιζελική παράταξη).

— Τις δυσχέρειες της τότε κρατικής μηχανής δείχνει και η συγχώνευση των Υπουργείων Εθνικής Οικονομίας και Γεωργίας συνολικά σε 6 Διευθύνσεις και 4 Τμήματα ανεξάρτητα. (Διευθύνσεις: 1) Γεωργίας, 2) Δασών, 3) Εποικισμού, 4) Εμπορίου-Βιομηχανίας, 5) Αλιείας-Μεταλλείων, 6) Φυτοπαθολογίας. Ανεξάρτητα τμήματα: 1) Κληροδοτημάτων, 2) Εργασίας και Κοινωνικής Πρόνοιας, 3) Προσωπικού, 4) Διεκπεραίωσης-Αρχείου. Η Διεύθυνση Γεωργικής Οικονομίας του Υπουργείου Γεωργίας με τον Σ. Ιασεμίδη (που είχε 2 τμήματα: α) Γεωργικών Συνεταιρισμών και Γεωργικής Πίστης με Τμηματάρχη το Θ. Τζωρτζάκη, β) Γεωργικών Ερευνών και Ενισχύσεων με Τμηματάρχη το Β. Γανώση) έγινε Τμήμα της Διεύθυνσης Γεωργίας της οποίας Διευθυντής ορίστηκε ο Σ. Ιασεμίδης. Από τους 2 Τμηματάρχες, Προϊστάμενος του Τμήματος έγινε ο Β. Γανώσης, ο δε πλεονάζων Θ. Τζωρτζάκης τέθηκε σε διαθεσιμότητα. Διαβάστε τη σχετική

Η άλλη αξιολογη αγροτική μερίδα που ανασυντάχθηκε το 1923 (ΑΚΕ) είχε την ακόλουθη εξέλιξη:

Έτος	Ψήφοι %	Έδρες του	Επί συνόλου
1926	2,95	4	279
1928	1,68	-	250
1929	1,66	-	250
1932	6,17	11	250

Το 1933 κατακερματίστηκε.

(Βλ. Στ. Μαριάδη παραπάνω. Βλ. και Δ. Πουρνάρα σε άλλες σελίδες μας, έτη 1929, 1930).

Οι παραπάνω κινήσεις (και οι σχετικές αντιδράσεις) εξηγούν και πολλά από τα νομοθετικά μέτρα της εποχής μέχρι το 1936 (αλλά και αργότερα) σχετικά με τους συνεταιρισμούς (στο θέμα της πολιτικής).

αναγγελία για τη λύση (γραμμένη από το Θ. Τζωρτζάκη και δημοσιευμένη στο περιοδικό του «Ο Συνεταιριστής» 1926 σ. 157. Υπόδειγμα ήθους).

— Το Μάρτιο 1926 ιδρύθηκε η Ακαδημία Αθηνών. Η ΕΤΕ θέτει στη διάθεση της Ακαδημίας δραχμές 100.000 ετησίως για απονομή βραβείων σε έργα που συντελούν στην ανάπτυξη γεωργίας, βιομηχανίας, εμπορίου, κλπ. (Πρακτικά Ακαδημίας, εναρκτήριος συνεδρίαση 25.3.1926 σ. 41). Προκηρύσσονται για ιχθυοκομία λιμνών και θαλασσών και για ελληνική καπνοπαραγωγή (σ. 211, 283, 284 Πρακτικών του 1926. Βλ. και Πρακτικά 1927 σ. 555).

— Για την καθυστερημένη νοοτροπία των αγροτών και σύγκριση για τη συνεταιριστική εξέλιξη Ελλάδας-Γαλλίας βλ. κείμενο Καρ. Ζιντ στο «Συνεταιριστής» 1926 σ. 215.

— Το 1926 γίνεται έναρξη της Εκθέσεως Θεσσαλονίκης. Συμμετέχουν και την υποστηρίζουν οι Συνεταιρισμοί («Συνεταιριστής» 1926 σ. 241, 253, 282, 297).

— Το έτος χαρακτηρίζεται από αίσθημα ανασφάλειας. Προσπάθεια κάποιας οικονομικής ανασύνταξης από την «Οικουμενική» Κυβέρνηση με αύξηση φορολογικών βαρών. Δυσφορία.

— Τιμή χρυσής λίρας Ιανουάριος δρχ. 359. Δεκέμβριος δρχ. 384.

Διεθνικά:

Ανώμαλο έτος με διάφορες ανακατατάξεις και προστριβές. Αντίκτυπός τους και στην Ελλάδα.

Σινοσοβιετική διαμάχη για έλεγχο ανατολικού σιδηροδρόμου. Γαλλοουγγρικές διαφορές για πλαστά νομίσματα.

Ισπανία: Δικτατορία Πρίμο ντε Ριβέρα. Επαφές του με Γαλλία (στρατ. Πεταιν). Γαλλοϊσπανική συμφωνία για Μαρόκο (όπου Σουλτάνος γαλλόφιλος).

Νοτιοσλαβία: Υπογραφή διαφόρων συμβάσεων με Ελλάδα.

Ιταλία: Ο Μουσσολίνι εγκαινιάζει τη νέα μεσογειακή πολιτική της Ιταλίας. Το Σεπτέμβριο 1926 δεύτερη απόπειρα κατά ζωής Μουσσολίνι. Συλλήψεις.

Ρουμανία: Αποκτά μόνιμη έδρα στο Συμβούλιο της ΚτΕ. (με υποστήριξη της μικρής Αντάντ).

Τουρκία: Δίκη για συνωμοσία εναντίον του Κεμάλ. Υπογραφή ελληνοτουρκικής συμφωνίας. Η Ελλάδα έχει αντιρρήσεις να παραχωρηθεί στην Τουρκία μόνιμη θέση στο Συμβούλιο της ΚτΕ.

Διένεξη Βουλγαρίας-Νοτιοσλαβίας για θέμα κομιτατζήδων. Κατευναστική επέμβαση Μ. Δυνάμεων (Αύγουστος).

Ρουμανία κατηγορεί την ΕΣΣΔ ότι ενισχύει οικονομικά τους Βουλγάρους κομιτατζήδες (Αύγουστος).

Σε όλη την Ευρώπη προσπάθεια για τη σταθεροποίηση του συναλλάγματος (Αύγουστος).

Κίνηση σοβιετικού στρατού στα σύνορα Πολωνίας.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ (Νομοθεσία - Συμπαράσταση - Αντιδράσεις)

1. Νομοθεσία σχετική με τη συνεταιριστική δραστηριότητα.

Κατά το έτος 1926 έχουμε πληθώρα νομοθετικών κειμένων. Προτού αναφερθούμε στα νομοθετήματα πρέπει να σημειωθεί ότι με τη συγχώνευση των Υπουργείων Εθνικής Οικονομίας και Γεωργίας, οι γεωργικοί συνεταιρισμοί υπάγονται στη Διεύθυνση Γεωργίας (Τμήμα Γεωργικής Οικονομίας), οι αστικοί στο ανεξάρτητο τμήμα Εργασίας και οι αποκατάστασης ακτημόνων στη Διεύθυνση Εποικισμού («Συνεταιριστής» 1926 σ. 157).

Τα νομοθετήματα είναι τα ακόλουθα: (πολλά Νομ. Δ/τα και Δ/τα)

Δ. 6/13.2.1926 «Περί έπιβολής προσθέτου φόρου από 1ης Φεβρουαρίου έ.έ. υπέρ του Ταμείου Ἀμύνης Οίνοπαραγωγής Λευκάδος» ΦΕΚ 53/1926.

Β.Δ. 20/24.3.1926 «Περί τροποποιήσεως του από 25 Ἰουλίου 1916 Β.Δ. περί λειτουργίας του Ταμείου Ἀμύνης Οίνοπαραγωγής τών νήσων Θήρας και Θηρασίας» ΦΕΚ 103/1926.

Δ. 17/29.3.1926 «Περί όρισμού περιφέρειας ΣΤ΄ Ἐπιθ. Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν (ΦΕΚ 50/1926).

Δ. 31.3/7.4.1926 «Περί τροποποιήσεως του από 6 Φεβρουαρίου 1926 Διατάγματος περί έπιβολής προσθέτου φόρου από 1 Φεβρουαρίου έ.έ. υπέρ του Ταμείου Ἀμύνης Οίνοπαραγωγής Λευκάδος» ΦΕΚ 125/1926.

Ν.Δ. 21.4/14.5.1926 «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του ν. 3077 περί δασικοῦ Κώδικος και του από 11 Ἰουλίου 1923 Ν.Δ.» ΦΕΚ 154/1926. Αφορά Συνεταιρισμούς δασικής συνιδιοκτησίας και χορτονομής (βλ. σχετικά και «Συνεταιριστής» 1925 σ. 22 και 1926 σ. 199).

Δ. 5.5/2.6.1926 «Περί του τρόπου τής εκλογής τών αντιπροσώπων τών Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν εις τά Γεωργικά Ἐπιμελητήρια» ΦΕΚ 178/1926.

Ν.Δ. 19.6/1.7.1926 «Περί άναγκαστικῶν Συνεταιρισμῶν έξευγενισμοῦ δένδρων» ΦΕΚ 218/1926. Προσπάθεια για επίλυση αγροτικῶν θεμάτων με επέκταση της συνεταιριστικής δραστηριότητας, έστω και αναγκαστικά (βλ. και «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 234. Και «Θέματα Συνεταιρισμῶν» 1978 σ. 3488 κείμενο Δ.Θ. Πάνου.

Ν.Δ. 2/7.7.1926 «Περί έξημερώσεως άγρίων δένδρων» ΦΕΚ 223/1926 (βλ. προηγούμενη παρατήρηση βλ. και «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 218).

Ν.Δ. 2/16.7.1926 «Περί συστάσεως Κεντρικοῦ Ταμείου Ἀσφαλείας κατά χαλάζης και παγετῶν» ΦΕΚ 235/1926. Αφορά βασικό για την εποχή του και για τη γεωργία θέμα και τους αλληλασφαλιστικούς συνεταιρισμούς (βλ. σχετικά «Συνεταιριστής» 1926 σ. 248).

Ν.Δ. 2/17.7.1926 «Περί γεωργικῶν συνεταιρισμῶν άλληλασφαλείας» ΦΕΚ 237/1926. Βασικό νομοθέτημα, σχετικό με το προηγούμενο νομοθέτημα (βλ. και «Συνεταιριστής» 1926 σ. 246).

Δ. 15.7/4.8.1926 «Περί τροποποιήσεως άγροτικοῦ νόμου όσον άφορᾷ τά λογιστικά βιβλία τών συνεταιρισμῶν» ΦΕΚ 264/1926.

Δ. 15.9/1.10.1926 «Περί διαγωνισμοῦ προς πρόσληψιν δοκίμων έποπτῶν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν» ΦΕΚ 344/1926. Αφορά εφαρμογή του Ν.Δ. του 1925 για την εποπτεία.

Δ. 1.10/13.10.1926 «Περί ὀρισμοῦ περιφερειῶν Ἐπιθεωρήσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν» ΦΕΚ 360/1926. Ισχυροποιεῖται και ἀποκεντρῶνεται ὁ θεσμός τῶν Ἐπιθεωρητῶν Συνεταιρισμῶν σε ἐφαρμογῇ Ν.Δ. τοῦ 1925 γιὰ τὴν ἐποπτεία.

Δ. 30.9/13.10.1926 «Περί ἐπεκτάσεως καθηκόντων τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Συνεταιρισμῶν Θεσσαλονίκης» ΦΕΚ 360/1926. Ισχυροποιεῖται ὁ θεσμός τῶν Ἐπιθεωρητῶν και ἀποκεντρῶνεται, σε ἐφαρμογῇ τοῦ Ν.Δ. τοῦ 1925 γιὰ τὴν ἐποπτεία.

Ν.Δ. 16.10.1926 «Περί συστάσεως συνεταιρισμοῦ καταναλωτῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἐκμετάλλευσιν ἔργων ὑδρεύσεως καὶ ἠλεκτροφωτισμοῦ ἐν τῇ πόλει Λαρίσης» ΦΕΚ 363) 1926. Ἀφορᾷ διεύρυνση τῶν συνεταιριστικῶν ἐφαρμογῶν και σε ἀνάληψη ἀπὸ τοὺς καταναλωτῆς ἔργων ευρύτερης σημασίας ὅπως ἡ ὑδρευση, ὁ ἠλεκτροφωτισμός κλπ.

Δ. 22.10.1926 «Ἄγροτικός Νόμος» ΦΕΚ 370) 1926. Βασικὸ νομοθέτημα γιὰ τὴν διευκόλυνση στὴν ἀποκατάσταση ἀκτημόνων ἀγροτῶν (κωδικοποίηση).

Δ. 13/15.11.1926 «Περί τῶν τελῶν ἐπὶ τῶν χορηγουμένων παρὰ τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν δανείων» ΦΕΚ 406) 1926. Ἀφορᾷ ἐφαρμογῇ τοῦ Ν.Δ. τοῦ 1925 γιὰ τὴν ἐποπτεία Συνεταιρισμῶν (ἐξεύρεση πόρων).

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ παραπάνω νομοθετικὰ κείμενα, ρυθμιζόμενα θέματα εἶναι κυρίως ἡ ἐποπτεία συνεταιρισμῶν, ἡ ἀποκατάσταση τῶν ἀγροτῶν, ἡ ὀργάνωση τῆς οἰνοποιίας, τὰ δασικὰ και ἡ χορτονομή.

Παρ' ὅλο ὅτι δὲν ὑπάρχει ἡ ἀπαραίτητη ὑποδομή, ὁ νομοθέτης (σύμφωνα με τὶς τάσεις τῆς ἐποχῆς) ἐπεκτείνει τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ θεσμοῦ τῶν συνεταιρισμῶν σε νέους τομείς ὅπως οἱ ἀλληλασφάλειες, τὰ ἔργα ὑδρεύσεως - ἠλεκτρισμοῦ, ὁ ἐξεισχυρισμός δένδρων, κλπ.

Ενεργοποιοῦνται κάπως τὰ Γεωργικὰ Ἐπιμελητήρια.

2. Σοβαρές συζητήσεις γιὰ τὴν Νομοθεσία Συνεταιρισμῶν

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι στὸ Πανελλήνιο Συνεταιριστικὸ συνέδριο τοῦ Μαΐου 1926 συζητεῖται με σοβαρότητα, ἀπὸ ἐπιστῆμονες και συνεταιριστῆς τῆς ἐφαρμογῆς, και τὸ θέμα τῆς νομοθεσίας Συνεταιρισμῶν. Διατυπώνονται ἀξιόλογες γνώμες βασικῆς σημασίας ἀπὸ τὸν Ἀλ. Σβῶλο (που πάντοτε ἔχει τὴν ἀξία τῆς) καθὼς και τοὺς Κ. Μαλούχο και Γ. Τρακάκη (βλ. τὰ κείμενα στὸ «Ὁ Συνεταιριστής» 1926 σελ. 177).

Τελικὰ τὸ Συνέδριο δὲν διατύπωσε ψήφισμα γιὰ τὴν νομοθεσία ἀλλὰ θεώρησε ἀναγκαῖο νὰ ἀνακοινωθοῦν οἱ προτάσεις αὐτῆς γιὰ τὴν νομοθεσία σε ὅλες τὶς Ἐνώσεις γιὰ νὰ διατυπώσουν τὶς γνώμες τοὺς, σε συνδυασμὸ και με τὸ συζητούμενο θέμα τῆς Ἐποπτείας («Ὁ Συνεταιριστής» 1926 σελ. 166, 203).

Προτάσεις γιὰ τροποποίηση τῆς νομοθεσίας, με ἐξασφαλιστικὲς διατάξεις κατὰ τῶν παραβατῶν, προτείνει και ὁ Σπ. Τρυφωνόπουλος με βάση τὴν ἐποπτικὴν τοῦ πείρα («Ὁ Συνεταιριστής» 1926 σελ. 225 και 277, 295, 307, 324).

3. Κρατικὴ Ἐποπτεία - Συμπάρσταση - Συνεταιριστικὴ πολιτικὴ τοῦ Κράτους

Οἱ συζητήσεις τοῦ 1925 ἔχουν ἰσχύ και γιὰ τὸ 1926. Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἀρχίζει νὰ γίνεταί κάποια ευρύτερη ὀργάνωση τῆς ἐποπτείας με βάση τὰ τελευταῖα Νομοθετικὰ κείμενα γι' αὐτὴν (τοῦ 1925 και 1926). Βλ. τὶς νέες περιφέρειες Ἐπιθεωρητῶν και Ἐποπτῶν στὸ «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 328. Ἡ ἐπιτάχυνση στὴν ὀργάνωση τῆς Ἐποπτείας εἶναι ἀπαραίτητη: «διότι ἡ ἄμεσος ὀργάνωσις τῆς ἐποπτείας μετὰ τὴν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κολοσσιαίαν ἀνάπτυξιν τῶν συνεταιρισμῶν ἦτο ἀναγκαιοτάτη, πᾶσα δὲν ἀναβολὴ θά ἦτο ἐπιζημία εἰς τὴν συνεταιριστικὴν κίνησιν».

(βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 15).

Όμως το θέμα της καλύτερης οργάνωσης της εποπτείας και της εφαρμογής των Ν.Δ. εξακολουθεί να απασχολεί τους συνεταιρισμούς, το Κράτος, την ΕΤΕ. Το Καπνοπαραγωγικό Συνέδριο Σερρών (17.1.1926) αποκρούει πάσαν επιβολή φορολογίας συνεταιρισμών για την εποπτεία. Πρέπει να εφαρμοσθεί, λέγει, το τελευταίο Ν.Δ. για την εποπτεία «δαπάναις του Κράτους» το οποίο τόσον ωφελείται από τη συνεταιρική οργάνωση των παραγωγών («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 37). Ενώσεις Συνεταιρισμών ζητούν την εφαρμογή του Ν.Δ. περί Εποπτείας την οποία φαίνεται να αναβάλλει το Κράτος για λόγους οικονομικούς. Δίδεται διαβεβαίωση του Υπουργείου Γεωργίας για την εφαρμογή του («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 46, 61).

Η Γενική Συνέλευση της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών (που βρισκόταν μάλλον σε αδράνεια) συνήλθε στις αρχές Φεβρουαρίου 1926 και πήρε αποφάσεις για μερικά βασικά συνεταιριστικά ζητήματα και έκανε ανακοινώσεις για αυτά και για την πολιτική Κράτους - ΕΤΕ. Οι ανακοινώσεις προκάλεσαν (όσον αφορά την εποπτεία) αντίδραση του Υπουργού Γεωργίας. Βλ. το κείμενο της Ομοσπονδίας για την Εποπτεία. «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 73 όπου και η ζωηρή απόκτηση του Υπουργείου, στην οποία δόθηκε ευρεία δημοσιότητα (βλ. αθηναϊκές εφημερίδες 10.2.1926).

Επειδή για λόγους οικονομικούς δεν προχωρούσε η οργάνωση της Εποπτείας, ο τέως Υπουργός Αλέξ. Μυλωνάς με άρθρο του στο περιοδικό «Ο Συνεταιριστής» εισηγείται την ανάθεση της Εποπτείας Συνεταιρισμών στην Εθνική Τράπεζα, ως μόνη τότε δυνατή λύση. Βλ. το γλαφυρό κείμενο με τις διάφορες παρατηρήσεις και επιχειρήματά του, στο «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 81.

Την εισήγηση αυτή του Αλέξ. Μυλωνά επικροτεί ο Ν. Ζιώγας Διευθυντής της Ένωσης Δράμας, με τη σκέψη ότι το μεν Κράτος δεν είναι δυνατό να επαρκέσει σε τέτοιο έργο γιατί επεμβαίνει σ' αυτό η πολιτική, οι δε Ενώσεις και Ομοσπονδίες δεν έχουν ανδρωθεί ώστε να έχουν τα μέσα και τους πόρους. «Μόνον έτσι θά σώσωμεν τούς Συνεταιρισμούς καί τήν Συνεταιριστικήν Ίδέαν, τόν άκρογωνιαίον λίθον, έφ' ού έδράζεται τό μέλλον καί ή σωτηρία τής Οίκονομικής Έλλάδος» παρατηρεί («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 121).

Στη συνέχεια συζητήθηκε και πάλι το θέμα της εποπτείας στο Α' Πανελλήνιο Συνεταιριστικό Συνέδριο 16/20.5.1926 (βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 161). Εισηγητής ο Αλ. Μυλωνάς (βλ. την ευρύτερη εισήγησή του στις σελ. 161-165 του 1926 περιοδικού «Ο Συνεταιριστής»). Τονίζει, μεταξύ άλλων, τη σημασία γενικά του Συνεταιρισμού: «Ο συνεταιρισμός είναι μία δημοκρατική εταιρία με κοινά μέσα. Άλλά δέν επιδιώκει τόν κομμουνιστικόν σκοπόν, έφ' όσον τούναντίον προάγει τήν άτομικήν επιχείρησιν εκάστου μέλους». Δίνει στοιχεία για τη συνεταιριστική ανάπτυξη και εκφράζει την πίστη του σ' αυτή. Και εκθέτει στο Συνέδριο τις σκέψεις που διατύπωσε και στο παραπάνω άρθρο του. Θεωρεί ακατάλληλο για να ασκεί την εποπτεία το κομματιζόμενο Κράτος. Πιστεύει στην αυτοεποπτεία αν ήταν δυνατή (υπαρξη Ομοσπονδίας, οικονομικά, κλπ.). Εισηγείται την ανάθεσή της τώρα στο τραπεζικό Ίδρυμα που ασκεί την πίστη (την ΕΤΕ). Αναφέρεται στις προϋποθέσεις. Καταθέτει σχετικό νομοσχέδιο. Προβλέπει λαμπρό το συνεταιριστικό μέλλον.

Την απόφαση του Α' Πανελλήνιου Συνεταιριστικού Συνεδρίου για την εποπτεία βλ. στο «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 165, 203).

Σχετικά με την οργάνωση και το ρόλο της Εποπτείας σημειώνονται και τα επόμενα:

Αποκέντρωση Εποπτείας στη Μακεδονία και ενοποίηση της κρατικής και του εοικισμού Μακεδονίας («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 230).

Επιβολή τελών υπέρ Εποπτείας («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 358).

Χαρακτηριστική για τις προσπάθειες της Εποπτείας στη διάδοση και συνειδητοποίηση της συνεταιριστικής ιδέας αλλά και για τον περιορισμό των αταξιών και γενικά για το πνεύμα της τότε εποπτείας είναι η κοινή εγκύκλιος του Επόπτη Συνεταιρισμών Τριφυλλίας και του Διευθυντή του Υποκαταστήματος ΕΤΕ Κυπαρισσίας την οποία δημοσιεύει και συνιστά ο «Συνεταιριστής» (1926 σελ. 309).

Σχετικά με την αυτοδιοίκηση των Συνεταιρισμών, σημειώνουμε ότι σε πρόταση Επόπτη Συνεταιρισμών (στην Επιτροπή για αναθεώρηση του Νόμου) όπως οριστεί ότι ο καταρτιζόμενος προϋπολογισμός εξόδων διοίκησης - οργάνωσης του Συνεταιρισμού εγκρίνεται από Επιτροπή εκπροσώπων της Ένωσης - της Εποπτείας - και της ΕΤΕ, αντιδρά χαρακτηριστικά ο Θ. Τζωρτζάκης υπερασπιζόμενος την αυτοδιοίκηση των υποθέσεων του κάθε Συνεταιρισμού, με χαρακτηριστικό κείμενό του («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 260).

Από τη μετακατοχική συνεταιριστική κίνηση.

1946. Ο πρόεδρος, αντιπρόσωποι και προσωπικό της Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών καταθέτουν στεφάνι στο μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη. (Στα σώματά τους φανερές οι στερήσεις της περιόδου κατοχής και διχασμού).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'
ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΚΑΙ
ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΣ

Στις προτάσεις του Γ. Τρακάκη για τις διατάξεις που πρέπει να περιλάβει μια τροποποίηση της νομοθεσίας («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 177) διατυπώθηκαν παρατηρήσεις και ανησυχίες για τη μεγάλη αριθμητική επέκταση των Συνεταιρισμών μέχρι το 1926 και την ανάγκη για μέτρα που θα δημιουργούσαν ανάσχεση στην ίδρυση Συνεταιρισμών και βοήθεια στην ποιοτική βελτίωση και «έξυγιανση». Και οι τέτοιες παρατηρήσεις δεν ήταν μόνο από τον εκπρόσωπο της ΕΤΕ (που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν και ως «άντιδραστικές») αλλά και εκτέθηκαν τότε και αργότερα σε πολλές διαδοχικά περιπτώσεις, και από όργανα της εποπτικής υπηρεσίας που ήταν ως πρόσωπα, έξω από κάθε αμφιβολία, πραγματικοί συνεταιριστές. Μερικά από τα κείμενα αυτά έχουν δοθεί και σε προηγούμενες σελίδες μας.

Γενική λοιπόν η διαπίστωση ότι, στις περισσότερες περιφέρειες, ο αριθμός των Γεωργικών Συνεταιρισμών ήταν αρκετός και ότι, από διάφορους λόγους, άρχισαν να δημιουργούνται πολυάριθμοι Συνεταιρισμοί μέσα στο ίδιο χωριό.

Χαρακτηριστικοί είναι οι αριθμοί που δίνει ο Σ. Ιασεμίδης προλογίζοντας το βιβλίο του Τρ. Φαρμάκη «Κώδιξ Νομοθεσίας Συνεταιρισμών» (του 1926). Σύμφωνα με τα στοιχεία του οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί είχαν φτάσει τους:

2.224 στο τέλος του 1923
 2.801 στο τέλος του 1924 Αύξηση 577
 3.834 στο τέλος του 1925 αύξηση 1.033

«ήτοι παρατηρείται καταπληκτική αύξησης» γράφει ο Ιασεμίδης.

Και: «Εύρισκόμεθα σήμερον εις τό εύχάριστον σημείον νά έχωμεν 3.834 Γεωργικούς Συνεταιρισμούς... Ή τάσις έπομένως τής αύξήσεως τών Γεωργικών Συνεταιρισμών έντείνεται».

Ο ίδιος υπολόγιζε τότε τα μέλη των παραπάνω Συνεταιρισμών σε 250 χιλιάδες, δηλαδή ποσοστό μεταξύ του 1/4 και του 1/3 του αγροτικού πληθυσμού. (Στους παραπάνω Συνεταιρισμούς πρέπει να προστεθούν και 997 αναγκαστικοί συνεταιρισμοί αποκατάστασης).

Τα κεφάλαια των ελεύθερων Γεωργικών Συνεταιρισμών υπολογίζονταν στις αρχές του 1926 σε 25 εκατομμύρια δραχμές.

Κατά το 1926 παρατηρείται κάποιος περιορισμός στις ιδρύσεις. Στο τέλος του 1926 υπήρχαν 4.149 Γεωργικοί Συνεταιρισμοί. Δηλαδή η αύξηση ήταν μόνο 315.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δίνει ο Ιασεμίδης (στην έκθεσή του στο Συνέδριο Ρώμης 1927, βλ. «Συνεταιριστής» 1927) οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί που ιδρύθηκαν κατά τα διάφορα έτη (πρόκειται για την καθαρή ετήσια αύξηση) έχουν ως εξής από το 1915 μέχρι και το 1926.

Έτος	Αύξηση	Έτος	Αύξηση
1915	156	1921	327
1916	198	1922	317
1917	275	1923	408
1918	168	1924	577
1919	124	1925	1.033
1920	257	1926	315

«Οὕτω τήν 1ην Ἰανουαρίου 1927 ὑπῆρχον 4.149 Γεωργικοί Συνεταιρισμοί. Ἐάν εἰς τούτους προσθέσωμεν καί 994 συνεταιρισμούς ἀποκαταστάσεως ἀναγκαστικούς, συνιστωμένους διά τήν ἀπόκτησιν κτημάτων δι' ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, ἔχομεν ἐν συνόλῳ Γεωργικούς Συνεταιρισμούς 5.143».

Συγκριτικά μεταξύ τέλους 1922 καί τέλους 1926 παρατηρεῖται αὐξηση 2.333 γεωργικῶν συνεταιρισμῶν. Καί σε ποσοστά αὐξηση του ποσοστοῦ των πιστωτικῶν ἀπὸ 70,80% σε 75,73%, των μισθώσεων γαιῶν καί λειβαδίων ἀπὸ 3,11 σε 6,10%, των διαχείρισης συνιδιοκτησίας ἀπὸ 0,39 σε 1,75%. Κατ' ἀντίθεση παρατηρεῖται ἐλάττωσις του ποσοστοῦ των προμηθευτικῶν ἀπὸ 8,56 σε 4,85% καί των συνεταιρισμῶν πώλησις ἀπὸ 8,78 σε 6,2%. Ἡ εξέλιξις δείχνει τις ἀνάγκας τῆς εποχῆς σε γῆ καί χρῆμα γιὰ παραγωγή.

Σχετικὰ παρατηρεῖ ο Ἰασεμίδης:

« Ἡ μεγάλη αὕτη ἀναλογία τῶν πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν ὀφείλεται εἰς τήν γενικὴν ἀνάγκην τῆς ἐξευρέσεως δανείων παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καί τῆς οὕτω ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς τοκογλυφίας.

Πρέπει ἐν τούτοις νά ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ πιστωτικοὶ συνεταιρισμοὶ ἀκριβῶς ἵνα ἀπαλλάξουν τοὺς γεωργοὺς ἀπὸ τοὺς μικρεμπόρους οἱ ὅποιοι ὡς πρὸς τοὺς γεωργοὺς συνεκέντρον ὄχι μόνον τήν ιδιότητα τοῦ τοκογλύφου ἀλλὰ καί τοῦ πωλητοῦ διαφόρων εἰδῶν καί τοῦ ἀγοραστοῦ τῶν προϊόντων αὐτῶν, ἐκτελοῦν καί τὰς ἐργασίας ταύτας τῆς ἀγορᾶς ἀπὸ κοινοῦ γεωργικῶν εἰδῶν (θείου, θεϊκοῦ χαλκοῦ, λιπασμάτων κλπ.) καί τῆς ἀπὸ κοινοῦ πωλήσεως τῶν προϊόντων των. Ἰδίως οἱ πιστωτικοὶ συνεταιρισμοὶ τῆς Ἡλείας, τῆς Κορινθίας καί τῆς Μεσσηνιας διενεργοῦν καί πώλησιν τῶν σταφίδων ἐνῶ ἐν Αἰγιαλείᾳ τήν ἐργασίαν ταύτην ἐνεργοῦν οἱ εἰδικοί συνεταιρισμοὶ πωλήσεως σταφιδοκάρπου, οἱ ὅποιοι ἐκτελοῦν ἐπίσης καί ἄλλας ἐργασίας.

Ἐπίσης πολλοὶ πιστωτικοὶ ἐν Μακεδονίᾳ διενεργοῦν καί πώλησιν καπνοῦ. «Ὁ τύπος ἐπομένως τοῦ Πιστωτικοῦ Συνεταιρισμοῦ θεραπεύει ὄλας τὰς ἀνάγκας». («Συνεταιριστής» 1926 σ. 263).

Στις 31.12.1926 ἡ κατανομή των Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν ἦταν ἡ ἀκόλουθη κατὰ κατηγορίας:

Πιστωτικοὶ	3.143	75,73%
Προμηθευτικοὶ	201	4,85%
Πώλησις	259	6,20%
Παραγωγικοὶ	196	4,70%
Μισθώσεως γαιῶν καί λειβαδίων	254	6,10%
Διαχειρίσεως Συνιδιοκτησίας	73	1,75%
Κτηνασφαλιστικοὶ	9	} 0,67%
Αρδεύσεως	8	
Ἄλλοι	6	
Σύνολο	4.149	100

Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι οἱ 259 συνεταιρισμοὶ πώλησις ἦταν: 168 σταφιδοκάρπου, 52 καπνοῦ, 11 ελαιοκάρπου, 5 κηπουρικῶν, 4 κουκουλιῶν, 9 γεωργικῶν προϊόντων γενικά, 2 σὺκων, 2 σπυρών, 2 ρητίνης καί ἀνὰ 1 σταφυλῶν, κίτρων, τριφυλλίων, μέλιτος.

Οι 196 παραγωγικοί ήταν: 77 ελαιουργικοί, 75 οινοποιητικοί, 32 γαλακτοκομικοί, 3 σηροτροφικοί, 2 κονσερβών, 1 επεξ. καπνών, 1 ορυζοκαλλιέργειας, 1 παραγωγής μέλιτος, 3 πτηνοτροφικοί, 1 εκμεταλ. δασών.

Οι 350 διάφοροι ήταν: 254 ενοικίασης γαιών και λειβαδίων, 73 διαχείρισης δάσους και χορτονομής, 8 άρδευσης, 9 κτηνασφαλιστικοί και ανά 1 εξαγοράς κτημάτων, αντιπλημμυρικών έργων, κοινής χρήσης μηχανών, εγκατ. γεωργικών βιομηχανιών, συντήρησης ποσίμου ύδατος («Συνεταιριστής» 1927 σ. 103).

Αξιόλογα στατιστικά στοιχεία:

Κατά τα στοιχεία του Σ. Ιασεμίδη στο τέλος του 1926 4.000 Συνεταιρισμοί (εκτός των αναγκαστικών και μερικών άλλων) είχαν:

Αριθμό συνεταίρων (κατά τις ιδρυτικές πράξεις)	238.434 δρχ.
(Με τους εγγραφέντες αργότερα υπολογίζονται σε 280.000)	
Δηλωθέντα συνεταιρικά κεφάλαια	27.382.368 δρχ.
Ευθύνη (ΣΥΝ.Π.Ε.)	419.820.241 δρχ.

Υπολογίζεται ότι πλέον του 1/3 του γεωργικού πληθυσμού (4.500.000) είναι συνεταιρισμένο (με οικογένεια 5μελή, άτομα 1.500.000).

Μέσος όρος μελών κατά Συνεταιρισμό 75 (στις Σέρρες μ. όρος 700 συνεταίροι, στην Πελοπόννησο 67, στη Μεσσηνία μόνο 33).

Στο τέλος 1926-αρχές 1927, 722 Συνεταιρισμοί είχαν κεφάλαια συνεταιρικά 32.863.000 δρχ. και μέλη 43.800.

Με βάση τα στοιχεία αυτά υπολογίζεται (για το σύνολο των Συνεταιρισμών) δηλωθέν συνεταιρικό κεφάλαιο δραχμών 185.000.000 δρχ., καταβληθέν 60.000.000 δρχ. Δηλαδή:

Κεφάλαιο δηλωθέν κατά Συνεταιρισμό	δρχ. 46.500
Κεφάλαιο δηλωθέν κατά συνεταίρο	» 750
Κεφάλαιο καταβληθέν κατά Συνεταιρισμό	» 15.000
Κεφάλαιο καταβληθέν κατά συνεταίρο	» 150

Η συνολική ευθύνη υπολογίζεται ότι ανέρχεται σε 1.500.000.000 δρχ.

Το 1/10 των Συνεταιρισμών είναι Απερ. Ευθύνης (κυρίως Μεσσηνία, Δράμα, Καβάλα, Έβρο) («Συνεταιριστής» 1927 σ. 292).

Γενική ανάλυση του αριθμού των Συνεταιρισμών κατά Νομούς και είδη βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 104.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΕΡΓΑΣΙΕΣ — ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ (ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ)

1. Γενικά

Οι εργασίες των Γεωργικών Συνεταιρισμών κατά το 1926 κινούνται σε όλους τους τομείς όπως και κατά τα προηγούμενα έτη. Δηλαδή το έργο τους είναι βασικά πιστωτικό αλλά και αξιόλογο προμηθευτικό, επεξεργασίας προϊόντων, πώλησης, πάντα βέβαια μέσα στις δυνατότητες της εποχής.

Χαρακτηριστικό για τη σημασία που αποδιδόταν στους Συνεταιρισμούς και στο σεβασμό που είχαν γεννήσει, είναι ότι στο 1ο του φύλλο ο «Οικονομικός Ταχυδρόμος» (εβδομαδιαία έκδοση του «Ελευθέρου Βήματος») καταχωρεί άρθρο «περί Ἀγροτικής Πίστεως καὶ Συνεταιρισμῶν» το οποίο καταλήγει ως εξής:

«... Τό ἔργον εἶναι πραγματικῶς βαρῦ, ἀπραγματοποιήτον. Ὁ «Οἰκονομικός Ταχυδρόμος» ἐκτιμῶν τήν σημασίαν του θά συντελέσῃ δι' ὅλων του τῶν δυνάμεων, ὅπως περιφρουρηθῇ καὶ ἐξυγιανθῇ τό μέχρι σήμερον συντελεσθέν ἔργον, καὶ δέν θά παύσῃ τόν

ἀγῶνα του, παρά ὅταν εὐτυχῆσῃ νά ἴδῃ τήν σημαίαν τῆς συνεταιριστικῆς ἰδέας κυματίζουσαν καί ἐπί τοῦ ἀποτέρου ἐργατικῆς οἰκίας καί τῆς τελευταίας ἀγροτικῆς καλύβης» (βλ. καί «ο Συνεταιριστής» 1926 σ. 141).

Επίσης χαρακτηριστικό είναι το γενικότερο ενδιαφέρον που προκάλεσε το Α΄ Συνεταιριστικό Συνέδριο του Μαΐου 1926. Όλος ο τύπος ασχολήθηκε με αυτό καθώς και διάφοροι επιστήμονες κύρους (όπως θα δούμε στα ειδικά Υποκεφάλαια σε άλλες σελίδες μας).

Αξιολογήσεις για την κατάσταση κατά το 1926 και κυρίως σοβαρές επισκοπήσεις και αξιολογήσεις για τη συνεταιριστική δραστηριότητα της περιόδου 1915-1925 βλ. στο Υποκεφ. ΙΒ΄.

2. Γενικές και ειδικές πληροφορίες και εικόνες για τη συνεταιριστική δραστηριότητα.

Η έλλειψη συνεταιριστικής στατιστικής (πέρα από όσα διασώθηκαν από ιδρύσεις, διαλύσεις και άλλες πληροφορίες που παραθέσαμε), μας αναγκάζει και πάλι να κάνουμε σταχυολόγηση από περιφέρειες και περιπτώσεις που δίνουν εικόνα από επιτυχίες, αποτυχίες, τάσεις, κριτικές.

Κίνηση των Συνεταιρισμών περιφέρειας **Λάρισας**. Κείμενο του επόπτη Χρ. Παπακωνσταντοπούλου βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σ. 45. Κυριότερα στοιχεία: Μετά την απαλλοτρίωση και αποκατάσταση των αγροτών οι Συνεταιρισμοί άρχισαν να ασχολούνται και με άλλες εργασίες «πρός βελτίωσιν ἐν γένει τῆς μέχρι τοῦδε ἀρχεγόνου καταστάσεώς των». Αγόρασαν περί τις 35 **θεριστικές** μηχανές και 5 **χορτοπιστικές**. Προμηθεύτηκαν το θεριστικό σπάγγος μόνοι τους από το Βέλγιο. 12 Συνεταιρισμοί αγόρασαν 12 **αλωνιστικές** μηχανές. Έκαναν προμήθεια σπόρων.

Χαρακτηριστικά είναι μερικά στοιχεία που δίδονται και αφορούν τις θεριστικές μηχανές. Ενώ κάθε μηχανή εκόστισε 20.000 δραχμές, αποσβέστηκε μέσα σε 1 χρόνο και άφησε ίσο, περίπου, ποσό κέρδος. Αποσβήθηκε η έλλειψη εργατικών χειρών που προκλήθηκε από την αποδημία των Οθωμανών (που κατέβαιναν στη Θεσσαλική πεδιάδα ως θεριστές). Ο θεριστικός σπάγγος εκόστισε 21 δραχμές η οκά έναντι 32 δρχ. του εμπορίου το οποίο αναγκάστηκε να μειώσει

την τιμή στις 25 («Συνεταιριστής» 1926 σ. 45). Μεγάλη και η ωφέλεια από τις αλωνιστικές μηχανές.

Δραστηριότητα Συνεταιρισμών Κυκλάδων. Μεγάλη η συμβολή των Υποκαταστημάτων ΕΤΕ. Χαρακτηριστικό περιεχόμενο εγκυκλίου βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σ. 56.

Οι Συνεταιρισμοί στη Μακεδονία. Αναλυτικά στοιχεία για την όλη εξέλιξη και τη θέση κατά το 1926, υπάρχουν σε αναλυτική κατατοπιστική έκθεση του Π. Βασιλακόπουλου, επιθεωρητή Συνεταιρισμών. (βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 225, 241, 267). Τα συμπεράσματα και οι προτάσεις του είναι οι επόμενες:

«Επί τῆς Δράσεως. Οἱ συνεταιρισμοὶ Μακεδονίας κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη ἐνήργησαν κατὰ κύριον λόγον, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῶν στατιστικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἐν τῇ δυνατῇ λεπτομερείᾳ ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω, πιστωτικὰς ἐργασίας. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τοὺς Συνεταιρισμοὺς τῆς Κεντρικῆς καὶ Δυτικῆς Μακεδονίας ἢ πιστωτικῇ αὐτῶν δράσει συνίσταται εἰς μίαν ἀπλήν μεσολάβησιν εἰς τὰς χορηγήσεις τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Εἰς τοὺς Συνεταιρισμοὺς ὅμως, τῆς Ἐνατολικῆς Μακεδονίας παρατηρεῖται σοβαρότερα δράσει ἐπὶ τοῦ πιστωτικοῦ μέρους διότι ἐκτός τῆς μεσολαβήσεως αὐτῶν εἰς τὰς χορηγήσεις τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἤσκησαν οὗτοι καὶ καθαρῶς συνεταιριστικὴν πίστιν. Τοῦτο κατὰ μέγιστον μέρος ὀφείλεται εἰς τὴν ἰδίαν οικονομικὴν δύναμιν αὐτῶν, ἥτις ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος καταπληκτικῶς αὐξάνει διὰ τοῦ τρόπου τῆς αὐξήσεως τῶν συνεταιρικῶν μερίδων εἰς ἀριθμὸν καὶ ἀξίαν καὶ τελευταίως διὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς καταθέσεως εἰσφορᾶς τῶν μελῶν ἀναλόγως τῆς παραγωγῆς ἐκάστου. Ἐπιτίθεται δὲ ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦτου οἱ συνεταιρισμοὶ τῶν περιφερειῶν αὐτῶν θὰ κατορθώσουν νὰ καταστούν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν πρώτων καλλιεργητικῶν ἀναγκῶν τῶν μελῶν των, αὐτάρκεις, ὅποτε θὰ δύνανται διὰ τῆς ἐξῆθεν παρεχομένης ἐνισχύσεως νὰ ἐπεκτείνουν τὴν δράσιν των πρὸς ἐξυπηρέτησιν καὶ ἄλλων ἀναγκῶν τῆς παραγωγῆς.

Ἡ ἰδέα τῆς ἐνισχύσεως τῶν κεφαλαίων τῶν συνεταιρισμῶν διὰ τῶν ὡς ἄνω ὑποχρεωτικῶν καταθέσεων καὶ τῆς συνεχοῦς αὐξήσεως τῆς ἀξίας τῶν μερίδων ἤρχισε νὰ καλλιεργητῆ καὶ εἰς τὰς ἄλλας περιφερείας τῆς Μακεδονίας ἐπιτυχῶς, κατόπιν δὲ τούτου ἀναμένοντες τοὺς συνεταιρισμοὺς Μακεδονίας εἰς τὸ τέλος τοῦ τρέχοντος ἔτους μὲ τριπλάσια κυκλοφοροῦντα κεφάλαια τῶν ὑφισταμένων κατὰ τὴν ἑναρξιν τούτου.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων σημείων τῆς ἀποστολῆς των ἢ δράσεως αὐτῶν, καίτοι περιορισμένη, ὑπῆρξεν ἐπιφανὲς διὰ τὴν παραγωγήν. Ἡ κοινὴ χρῆσις 147 γεωργικῶν μηχανῶν ἀναμφισβητήτως ἐνίσχυσε τὴν παραγωγήν ὡς καὶ ἡ χρῆσις τῶν λιπασμάτων ἔτινα διὰ τῶν συνεταιρισμῶν ἤρχισεν σταθερῶς νὰ χρησιμοποιῶνται παρὰ τῶν παραγωγῶν.

Περισσότερον περιορισμένη ἦτο ἡ δράσις τῶν συνεταιρισμῶν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων τῶν συνεταιρισμῶν.

Βεβαίως ἢ ἀνάμιξις τῶν συνεταιρισμῶν εἰς μίαν τοιαύτην ἐνέργειαν δὲν εἶναι καὶ εὐκόλος. Ὅσον

ἐξυηρητικῇ ἀποβαίνει αὕτη, τόσο καὶ δύσκολος εἶναι ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς, διότι ἐκτός τοῦ ὅτι προαπαιτεῖ συνειδητὸν συνεταιρισμὸν καὶ διοίκησιν μὲ μόρφωσιν καὶ πείραν ὄχι μόνον διοικητικὴν ἀλλὰ καὶ ἐπαγγελματικὴν ἐν σχέσει πρὸς τὸ εἶδος, ὅπερ πρόκειται νὰ διαχειρισθῆ, ἔχει ἀνάγκην καὶ τῶν ἀπατουμένων μέσων (ἀποθηκῶν κλπ.)

Εἰς τὰς καπνικὰς ὅμως περιφερείας ἐπιβάλλεται ὅπως τὸ ταχύτερον οἱ συνεταιρισμοὶ λάβουν τὴν κατεῦθυνσιν αὐτὴν, διότι ἡ ἐκμετάλλευσίς του παραγωγῆς παρὰ τοῦ δανειστοῦ ἢ τοῦ προμηθευτοῦ ὅσον μεγάλη καὶ ἐν εἰναι δὲν ἐπιτρεῖται τόσο τὴν οικονομικὴν κατάστασιν αὐτοῦ ὅσον ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον διαθέτει τὸ προϊόν τοῦ ἰδρώτος του.

Εὐτυχῶς ἡ ἰδέα αὕτη ἤρχισεν ὄχι μόνον νὰ συζητεῖται ἀλλὰ καὶ νὰ δοκιμάζεται μὲ ἀρκετὰ ἐνθαρρυντικὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ συνεταιρισμοὺς τῆς Ἐνατολικῆς Μακεδονίας οἱ ὁποῖοι δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι κατὰ πλειονότητα πληροῦν ἐν μέρει τοὺς ὄρους τῆς καλῆς περαιοῦσεως τοῦ δυσκόλου τούτου ἔργου.

Ἐπὶ τῆς ἐν γένει ὁργανώσεως. Οἱ συνεταιρισμοὶ Μακεδονίας δὲν συμβαδίζουν ἐξεταζόμενοι ἀπὸ ἀπόψεως ὁργανώσεως καὶ συνεταιριστικῆς ἀναπτύξεως τῶν μελῶν των. Καὶ ἐνῶ εἰς τὴν Ἐνατολικὴν Μακεδονίαν ὑπάρχει σταθερότερα καὶ περισσότερο ἐνσυνειδήτως ὁργάνωσις, εἰς τὴν Κεντρικὴν παρουσιάζεται ἀσθενεστέρα, ὅσον δὲ προχωρεῖ πρὸς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν ἐξασθενεῖ καταλήγουσα εἰς ἐπιφανειακὴν. Δηλαδή ἡ συνεταιριστικὴ ὁργάνωσις εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐμφανίζεται κατὰ βαθμὸν ἀνάλογον πρὸς τὴν οικονομικὴν δύναμιν τῶν περιφερειῶν αὐτῆς, ὡς ἄλλοτε εἶναι καὶ φυσικόν.

Γενικῶς ὅμως ἐὰν ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὸ βάθος τῆς ὁργανώσεως, δεδομένου ὅτι μόλις ἤδη ἀρχίζει νὰ δημιουργητῆ συνειδήσις καὶ εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς ἀκόμη τῆς Πελοποννήσου οἵτινες ἔχουν ὑπερδουλετὴ σταδιοδρομίαν, οἱ συνεταιρισμοὶ τῆς Μακεδονίας ἐμφανίζονται μὲ τὰ ὀλιγώτερα ἐλαττώματα καὶ ταῦτα ὀφείλονται εἰς τὴν ἔλλειψιν προσώπων δυναμένων νὰ διοικήσουν καὶ διεξάγουν τὴν λογιστικὴν ὑπηρεσίαν. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐλλείψεις αὗται συνεχῶς διορθοῦνται διὰ τῆς τακτικῆς καὶ συστηματικῆς παρακολουθήσεως καὶ καθοδηγήσεως τῶν συνεταιρισμῶν, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι πολὺ ταχέως ἡ Μακεδονία θὰ καθέξῃ πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῇ συνεταιριστικῇ κινήσει τῆς χώρας μας.»

Ἡ δράση τοῦ προσφυγικοῦ Συνεταιρισμοῦ Προσωτσάνης «Ἐναμόρφωσις». Χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα: Πρόστιμο σε ὅποιον ἀπουσιάζει ἀδικαιολόγητα ἀπὸ

τη Γενική Συνέλευση και σε περίπτωση υποτροπής διαγραφή («Συνεταιριστής» 1926 σ. 92).

Χαρακτηριστικά παραδείγματα συνεταιριστικής αλληλεγγύης στο Γ.Π.Σ. Αετού Τριφυλίας. Καλλιέργεια κτημάτων ασθενούντος συνεταιρίου με πρωτοβουλία του Συνεταιρισμού. Συνεργασία των 170 συνεταιριών για την απόκτηση κατοικίας συνεταιρίου που καταστράφηκε («Συνεταιριστής» 1926 σ. 109).

Δραστηριότητα Γ. Π. Συνεταιρισμού Κώμης - Κελλιών Τήνου. Συνεταίροι 115. Εξαγωγή κηπευτικών στον Πειραιά. Μεγάλες ωφέλειες. Οι έμποροι ύψωσαν τις τιμές για να διασπάσουν το Συνεταιρισμό. Καθοδήγηση των παραγωγών για λιπάσματα, καταπολέμηση ασθενειών («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 109).

Χαρακτηριστικά στοιχεία ισολογισμού του Συνετ. Πώλ. Σταφιδοκάρπου Γαστούνης με μεγάλη κίνηση («Συνεταιριστής» 1926 σ. 158). Και καλά αποτελέσματα.

Ανέγερση ελαιοτριβείου Συνεταιρισμού Κύμης με κεφάλαια του Συνεταιρισμού («Συνεταιριστής» 1926 σ. 156).

Πληροφορίες για οικονομική τους οντότητα από Ισολογισμούς διαφόρων Συνεταιρισμών χρήσεως 1925 και 1926:

Γ.Π.Σ. Αμαλιάδας (σ. 110)

Λαϊκής Τράπεζας Μεσσηνίας («Συνεταιριστής» 1926 σ. 253)

Γ.Π.Σ. Αγίου Μαθαίου Κέρκυρας («Συνεταιριστής» 1926 σ. 298)

Αγροτική Λαϊκή Τράπεζα Φιλιατρών («Συνεταιριστής» 1926 σ. 298)

Γ.Π.Σ. Γαργαλιάνων «Δήμητρα» («Συνεταιριστής» σ. 342, 345)

Γ.Α. Τράπεζα Βελονάδων Κέρκυρας («Συνεταιριστής» 1926 σ. 362).

Άλλοι ισολογισμοί: Γ.Σ. Νιγρίτας, «Βισαλτία» — Γ.Π.Σ. Δραπάνια Κρήτης — Αγροτ. Λαϊκής Τράπεζας Αυλιωτών Κέρκυρας (βλ. «ό Συνεταιριστής» 1926 σ. 189) — Γ.Σ. Αργυράδων Κέρκυρας — Γ.Π.Σ. Πολυχνίτου Λέσβου «Δήμητρα» — Γ.Π.Σ. Άνω Κορακιάνας Κέρκυρας («ό Συνεταιριστής» 1926 σελ. 205) — Γ.Π.Σ. Βεζνίκου Σερρών — Γ.Π.Σ. Δουκάδων Κέρκυρας («Συνεταιριστής» 1926 σ. 237).

Οργάνωση ελαιουργείων Λέσβου και Σάμου. Πίνακες μηχανημάτων («ό Συνεταιριστής» 1926 σ. 232).

Σύσταση Υπουργείου Γεωργίας προς συνεταιρισμούς λαχανικών και οπωρών για ίδρυση πρατηρίων στην Αθήνα («Συνεταιριστής» 1926 σ. 236). Ιδρύονται στην Κεντρική Λαχαναγορά Πειραιώς («Συνεταιριστής» 1926 σ. 360). Προμήθειες τζιβιερών μέσω ΑΣΟ («Συνεταιριστής» 1926 σ. 236).

Δραστηριότητα Συνεταιρισμών Αιγιαλείας. 60 Συνεταιρισμοί για κοινή πώληση σταφιδοκάρπου. Από την παραγωγή σταφιδοκάρπου 30 εκατομμύρια λίτρων της Βοστίτισης, τα 22 διατίθενται από τους Συνεταιρισμούς από τα οποία τα 9 εκατομμύρια εξήχθησαν από αυτούς στη Γαλλία. Λογιστήρια Συνεταιρισμών. Εκλεκτοί Συνεταιρισμοί. Ένωση Αιγιαλείας («Συνεταιριστής» 1926 σ. 279).

Για την ίδια περιφέρεια Αιγιαλείας, χαρακτηριστικό κείμενο για επιτυχίες και αδυναμίες από τη νοοτροπία των Πελοποννησίων είναι το κείμενο επόπτη Π. Δημητρίου («Συνεταιριστής» 1926 σ. 279). Κυρίως αναφέρεται στο ότι «ή συνεταιρική οικογένεια πρέπει νά άποκαθαρθῆ από τά παράσιτα καί τούς έκμεταλλευτάς». Υποδεικνύει την ανάγκη του συντονισμού των δυνάμεων για ενιαία διαχείριση των πωλήσεων σταφίδας με βελτίωση της ποιότητας και συστηματοποίηση του εμπορίου της «όπό ένιαίου μετώπου». Εξαγωγές από μεμονωμένους Συνεταιρισμούς σημαίνει «άλληλοπάτημα, γρονθοκόπημα είς τήν κατανάλωσιν, πανικός, πτώσις τιμών». Γενικά δίνει όλη τη θετική και αρνητική

κατάσταση της περιφέρειας Αιγιαλείας, κυρίως για τη σταφιδοπαραγωγή.

Χαρακτηριστικό για την εποχή, τις προσπάθειες, τις αδυναμίες, την πίστη, είναι το κείμενο του Γ. Κορωναίου Προϊσταμένου του Εποπτικού Συμβουλίου Γ.Π.Σ. Γαργαλιάνων («Συνεταιριστής» 1926 σ. 342).

Εγκύκλιος Υπουργείου Γεωργίας για οργάνωση των γεωργών και κτηνοτρόφων σε αλληλασφαλιστικούς συνεταιρισμούς («Συνεταιριστής» 1926 σ. 360).

Προπαγανδίζεται κατά το έτος 1926 η ιδέα σύστασης ομαδικής συνεταιριστικής αλληλασφαλείας για τα καπνά (στον κίνδυνο χαλάζης) στη Μακεδονία και Θράκη όπου δρα από 2ετίας αγγλική εταιρεία (βλ. Ν. Ζιώγας «Γεωργική έρευνα» Δράμας φ. 2 του 1925 και «Συνεταιριστής» 1926 σ. 5).

Σχετικό Ν.Δ. για τους Συνεταιρισμούς αλληλασφαλείας, βλ. «ό Συνεταιριστής» 1926 σ. 248. Η συνεταιριστική κίνηση στην Κορινθία κατά το 1926. Βλ. έκθεση επόπτη Ι. Σωτηρακοπούλου («Συνεταιριστής» 1928 σ. 6).

Τις σωστές κατευθύνσεις για την επέκταση και οργάνωση των Συνεταιρισμών εκφράζει το ψήφισμα του Β' Καπνοπαραγωγικού Συνεδρίου, Σέρρες 17.Ι.1926 (βλ. «ό Συνεταιριστής» 1926 σ. 36).

Εικόνα για τα προβλήματα καλής διαχείρισης τα οποία υπήρχαν στους Συνεταιρισμούς και για τον αυστηρό τρόπο με τον οποίο ενεργούσε η εποπτεία, μας δίνει η, σε ζωηρή διατύπωση, εγκύκλιος του επόπτη Δ. Νικολαΐδη στους Γαργαλιάνους, την οποία δημοσίευσε «ό Συνεταιριστής» 1926 σ. 150. (Φαίνεται ότι η πραγματικότητα και η ανάγκη διαχειριστικής τάξης επέτρεψαν στο Θ. Τζωρτζάκη να παρίδει τον πάρα πολύ αυστηρό τόνο του κειμένου). Με γλώσσα πολύ αυστηρή αναφέρεται και δίνει οδηγίες και εντολές στην ανάγκη τήρησης λογιστικών βιβλίων και διαχειριστικής τάξης (ιδρύθηκαν ειδικά Λογιστήρια των Ενώσεων Πύλου, Γαργαλιάνων, Κυπαρισσίας). Στην κατάθεση των χρημάτων κατά το καταστατικό σε Τράπεζα ή Ένωση. Την εκμετάλλευση των συνεταιρίων από μερικούς Διοικητικούς Συμβούλους. Την ανάμειξη των πιστωτικών συνεταιρισμών (χωρίς πρόβλεψη του καταστατικού τους) σε προμήθειες τροφίμων. Υποδεικνύει να γίνονται προηγούμενες δηλώσεις για τις αγορές ή σύσταση ιδιαίτερων Συνεταιρισμών Κατανάλωσης. Ζητεί δημοσιότητα στους πίνακες δανεισμού από ΕΤΕ (τοιχοκόλληση). Ζητεί αποστολή και στην Εποπτεία των προσκλήσεων Γενικών Συνελεύσεων. Υποδεικνύει περιστολή δανείων. Και μετά αυτά τα αυστηρά και την απειλή μηνύσεων, καταλήγει με ποιητικό τόνο:

«Φιλοτιμηθήτε οί πάντες Διοικούντες και εγγάται των συνεταιρισμών ποίος πρώτος νά αποδείξη τήν καλύτεραν τάξιν και συνειδησιν εις τήν διεκπεραίωσιν παντός ὅ,τι ἀφορᾷ τούς συνεταιρισμούς: εἰς τρόπον ὥστε νά κατορθώσωμεν νά διασπάσωμεν τήν τρομεράν ἀντίδρασιν κατά τῶν συνεταιρισμῶν. Τό ὑλικόν διά νά μὴ εἰπωμεν τό ἠθικόν συμφέρον παντός ἐπιβάλλει νά ἐξέλθῃ τῆς ἀδρανεῖας ἢ σιωπῆς καί νά ὀρθωθῇ ἐναντίον παντός ὀπωσδήποτε ἐκθέτοντος μίαν σωτηρίαν ἰδέαν, τούς συνεταιρισμούς, τῶν ὁποίων τά ἀγαθά, καθῶς ἀντιλαμβάνεσθε, εἶναι τόσον μεγάλη. Μόνον μέ πραγματικῆν, πονετικῆν καί ὁμαδικῆν παρακολούθησιν τῶν συνεταιρισμῶν θά πείσωμεν τούς πάντας ὅτι τό ἔργον τῶν συνεταιρισμῶν εἶναι μία κατ' ἔξοχὴν μεγάλη προσπάθεια διακρίσεώς μας ὡς

Ἐθνους ἐν τῇ γενικότητι ἀπό ἠθικῆς καί ὑλικῆς ἀπόψεως.

Ἐάν ὑπάρχουσι ὀλίγοι κακοδιοικηταὶ κλπ. εἰς τούς συνεταιρισμούς ἄς ἀπομακρυνθοῦν ἁμέσως καί πρὶν ἢ ζητήσωμεν, καθ' ὑποχρέωσιν, βαρεῖας εὐθύνας παρ' αὐτῶν ἄς ἀφήσωσι δέ τόν τόπον εἰς ἄλλους ὠραίους συνεταιριστάς, συνειδητούς ἐγγάτας καί εἰς τήν φιλότιμον ἐργασίαν τῶν ὁποίων θά ἀνήκῃ ἡ τιμὴ καί ὁ ἔπαινος ὅτι ὑπῆρξαν οἱ ἐκλεκτοὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθησαν οἱ συνεταιρισμοὶ διὰ τούς ὁποίους ἐχαράχθη νέος σταθμὸς προόδου μέ τὰς αὐστηράς τροποποιήσεις τοῦ νόμου καί τό σοβαρόν καί ἄμεσον ἐνδιαφέρον τό ὅποιον ἐπιδεικνύει ἡ γαλουχήσασα τούς συνεταιρισμούς καί τροφοδότις αὐτῶν, Ἐθνικὴ Τράπεζα.»

Ἄλλες αξιολογήσεις για δραστηριότητες των Συνεταιρισμών από τον επόπτη Φ. Φραγκάτο βλ. «ό Συνεταιριστής» 1926 σ. 38.

«Ο Έλαιουργικός Συνεταιρισμός Πτελαιού, ιδρύθηκε και έλειτούργησε τό πρώτον κατά τό έτος 1926. Αποτελεί έξαιρετικόν δημιούργημα τών 106 συνεταιρών του, τών άπλοϊκωτέρων του χωρίου και πτωχοτέρων. Η συνεταιρική μερίς ποικίλλει ανάλογως τής κτηματικής περιουσιακής καταστάσεως εκάστου τών συνεταιρών, από χιλίας δραχμάς μέχρι 30.000 δραχμών. Αί εγκαταστάσεις και άπασα ή σχετική εργασία ήχθη εις πέρας δι' αποκλειστικώς ιδίων κεφαλαίων, άνευ τής συνδρομής ούδενός έξω του Συνεταιρισμού, Τραπεζής ή κεφαλαιούχου. Τά ήθικά του επίσης εφόδια ήσαν ανεξάντλητα, άν και ούδεις απ' έξω έπίστευεν εις τό τέλος. Τά ειρωνικά σχόλια τών προυχόντων και διανοουμένων τής κοινότητος, άπέμειναν παρομιώδη. Ούτε τό σχολειόν, ούτε ό άμβων, ούτε ή ιατρική έπιστήμη τής κοινότητος έμειναν ούδέτεροι. Πάντες προσεπάθησαν νά ύπονομεύσουν τό θαυμαστόν έργον τών πτωχών συνεταιρών, που τόσοσν υπερέφανοι άνήγειραν εις τήν κοινότητά των. Αρχηγός τών αξίων τούτων σκαπανέων, ήτο ένας ταπεινός και θεοσεβέστατος γεωργός και έμπορος φιλικών όνόματι Άλατίνης.

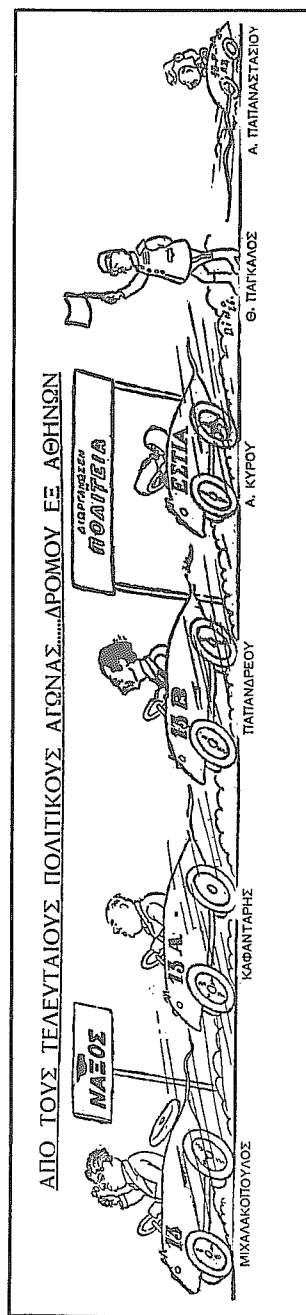
Ο παρατιθέμενος ισολογισμός δεικνύει τήν άνθηράν του και αξιόλογον θέσιν, τήν όποίαν εις τό πρώτον του βήμα, κατά τό πρώτον έτος τής ιδρύσεώς του κατέλαβε.

Ίσολογισμός χρήσεως 1926-27

Ένεργητικών	
Ακίνητα	δρχ. 243.858.00
Μηχανήματα	» 495.044.00
Γραμμάτια εισπρακτέα	» 3.000.00
Τσαντήλια	» 13.000.00
Μερίδες όφειλόμεναι	» 12.954.00
Άνοικτοί λογαριασμοί	» 3.297.75
Μετρητά	» 67.709.75
Εμπορεύματα	» 4.050.00
Σύνολο	δρχ. 842.914.40
Παθητικών	
Γραμμάτια πληρωτέα	δρχ. 17.250.00
Πιστωτά	» 48.600.00
Έκκερεμ. Λογαριασμοί	» 5.443.95
Προκαταβολαί	» 50.000.00
Άποσβέσεις κτιρίου	» 7.315.75
» Μηχανών	» 74.250.00
Συνεταιρικοί Μερίδες	» 466.000.00
Κέρδη	» 174.054.70
Σύνολο	δρχ. 842.914.40

Τά επί τής εκθλίψεως τών έλαιών δικαιώματα, όΣυνεταιρισμός είχε καθορίσει 6% διά τούς μή συνεταιίρους και δέκα τοίς εκατόν διά τούς συνεταιίρους του. Η παρά τών μή συνεταιίρων συνδρομή, παρ' όλον τόν συστηματικόν πόλεμον, ήτο τόσοσν μεγάλη, ώστε ό Συνεταιρισμός μετά δυσκολίας έπήρκεσε διά τών δύο πιεστηρίων του εργασθέντων επί μήνας νυχθημερόν, διά τούτο φέτος ήρξατο επεκτείνων τās εγκαταστάσεις του.

Η έμπιστοσύνη τών συνεταιίρων προς άλλήλους και τό αίσθημα τής άλληλεγγύης, είναι εις άκρον άνεπτυγμένα. Νομίζει κανείς ότι οι συνεταιίροι συναντώμενοι έξαπολύουν τήν χαράν και τήν έλπίδα μέ τόν ιδιαίτέρωσ εγκάρδιον χαιρετισμόν των. Εις τήν τάξιν τών γεωργών τών έξω του Συνεταιρισμού, ούτος χαιρεί ιδιαίτερωσ εκτιμήσεως... ούδεις ύπολογίζει τόσοσν εις

Χαρακτηριστικό σκίτσο για τις εξορίες του 1926.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ — ΜΟΡΦΩΣΗ — ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

1. Το ενδιαφέρον της αγροτικής βιβλιογραφίας κατά το 1926 στρέφεται κυρίως στα θέματα της αγροτικής πίστης, του γεωργικού προγράμματος, του εποικισμού και των τσιφλικιών.

Στα συνεταιριστικά υπάρχει καρποφορία ανάλογη με τις ανάγκες που έχουν δημιουργηθεί για ενημέρωση. Σημειώνουμε τα κυριότερα βιβλία και διάφορες σχετικές προσπάθειες:

— Α. Αγάθου. «Οί Γεωργικοί Συνεταιρισμοί τῆς Ἑλλάδος» Αθήνα 1926 σ. 138.

Πρόκειται για πολύ χρήσιμο για τότε και ιστορικής χρησιμότητας για σήμερα, βιβλίο, στο οποίο καταχωρείται ονομαστικός αλφαβητικός κατάλογος των μέχρι τέλους του 1924 υφισταμένων καθώς και των ιδρυθέντων το 1925 Γεωργικών Συνεταιρισμών και Ενώσεων, κατά νομούς και επαρχίες (με σημείωση και του έτους ίδρυσης και της κατηγορίας). Τα στοιχεία είναι επίσημα (όπως σημειώνεται στη σελ. του 4). Ακόμα περιλαμβάνει 12 σελίδες επισκόπηση για τους ελληνικούς συνεταιρισμούς γραμμένη από το γνωστό γεωπόνο Π. Δεκάζο, διευθυντή τότε της Ελληνικής Γεωργικής Εταιρείας, τέως διευθυντή του Υπουργείου Γεωργίας και Γενικό Διοικητή Θράκης (από την αξιολογή αυτή επισκόπηση βλ. στοιχεία κυρίως στο Υποκεφ. ΙΒ΄ και ΣΤ΄). Το κείμενο αυτό του Π. Δεκάζου έχει εκδοθεί και αυτοτελώς στη Γεωπονική Βιβλιοθήκη της Ελληνικής Γεωργικής Εταιρείας με τίτλο «Οί Ἑλληνικοί Συνεταιρισμοί».

— Τρύφ. Φαρμάκη, επόπτη Συνεταιρισμών Α΄ περιφέρειας παρά τω Υπουργείω Γεωργίας, «Κώδιξ τῆς Νομοθεσίας τῶν Συνεταιρισμῶν» Αθήνα 1926 σ. 574.

Πρόκειται για ευρύτερη συλλογή όλων των νόμων και διαταγμάτων, όχι μόνον εκείνων που αναφέρονται ειδικά στους Συνεταιρισμούς (ν. 602 ως ετρ.) αλλά και εκείνων που ενδιαφέρουν το έργο των Συνεταιρισμών και γενικότερα τα αγροτικά στελέχη (συμπάρσταση στους Συνεταιρισμούς, αποκατάσταση ακτημόνων - προσφύγων, αγροτική πίστη, ειδικοί γεωργικοί οργανισμοί, εποπτεία κλπ.).

Ιδιαίτερης σημασίας είναι ο πρόλογος του Σ. Ιασεμίδη (που αποτελεί σύντομη ανασκόπηση της συνεταιριστικής εξέλιξης και κυρίως υπόδειξη της ανάγκης για συνεταιριστική ενημέρωση, βλ. στο Υποκεφ. ΙΒ΄).

τά κέρδη του ισολογισμού, όσον εις τά ιδιαίτερα κέρδη, διότι διά του Συνεταιρισμού, εξησφάλισε πλέον τήν έσοδειαν του. Μέχρι τῆς λειτουργίας του Συνεταιρισμού, οί παραγωγοί υπελόγιζαν εις τάς δέκα οκάδας κατά μέσον όρον ελαίων, μίαν οκάν έλαιολάδου. Ἐπί τῆς εποχῆς όμως του Συνεταιρισμού, ό ύπολογισμός γίνεται άλλως. Ὁ Συνεταιρισμός κατά τήν περασμένην έσοδειαν έμέτρησε καί εις τρεῖς οκάδας ελαίων πολλάκις μίαν οκάν ελαίου, οὐδέποτε δέ εις τάς 6 οκάδας ελαίων συνέβη νά δώση ολιγώτερον τῆς μιάς οκάς ελαίου. Διά τούτο καί ἡ συνολική έσοδεία τῆς κοινότητος ένῶ οὐδέποτε προσήγγισε τάς 400.000

οκάδων ελαίου μέ τήν λειτουργίαν του Συνεταιρισμοῦ ελαιοτριβείου έφθασε τάς 600.000. Οί λογαριασμοί αὐτοί γνωστοί σήμερον εις δλους, έταπεινώσαν δλους τούς μέχρι τότε αντιπάλους του Συνεταιρισμοῦ, οτινες μή έχοντες τι καλλίτερον, προέτειναν συνεργασίαν.

Ἡ Ἐθνική Τράπεζα κατόπιν τῆς άποστολῆς του ισολογισμού καί τῶν θερμῶν συστάσεών μας, ἤνοιξεν εις τόν Συνεταιρισμόν αυτόν πίστωσιν 600 χιλιάδων δραχμῶν, διά τήν επέκτασιν τῶν εγκαταστάσεών του. Τελειώνοντες, σημειούμεν ότι ό Συνεταιρισμός οὔτος έθμεμλιώθη μέ τήν γρανιτώδη θέλησιν καί πίστιν 106 πτωχῶν παραγωγῶν...»

— **Β. Γανώση**, μηχανικού, γεωπόνου, τμηματάρχου Γεωργικής Οικονομίας, «**Ὁ Συνεταιρισμός καί τό χωριό μου**» Αθήνα 1926 σ. 16. Ανάτυπο από το «Δελτίο τῆς Ἑλληνικῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας» στη σειρά «Βιβλιοθήκη Γεωργού».

Ἔνα πολύ καλό εκλαϊκευτικό - προπαγανδιστικό βιβλιαράκι, με αίσθημα, πίστη και οραματισμούς. Διηγείται γιατί και πώς ιδρύθηκε ο Συνεταιρισμός στο χωριό, τι έκανε και βελτίωσε την κατάσταση των αγροτών.

— «**Καταστατικόν τῆς Γεωπονικῆς καί Συνεταιριστικῆς Σχολῆς ἐν Καλάμαις**» Καλάμαι 1926 σ. 10. Μια γενικότερη μορφωτική προσπάθεια με αξιώσεις που δείχνει τις ανάγκες της εποχῆς. Ιδρύθηκε και λειτουργεί από το 1925 με ιδρυτές - διευθυντές, τους Γ. Τσόλκα και Ν. Κανάση, διπλωματούχους ανωτάτων γεωπονικών επιστημών. Είχε και οικοκυρικό τμήμα θηλέων, εκπαίδευση θεωρητική και πρακτική, με οικοτροφείο.

— **Υπουργεῖο Γεωργίας**, Διεύθυνση Γεωργίας, Τμήμα Γεωργικῆς Οικονομίας, «**Ὁδηγία διά τά προσωρινά λογιστικά βιβλία τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν**» Αθήνα 1926 σ. 29. Απόφαση Υπουργού 46851 με αναλυτικές οδηγίες περί των προσωρινών λογιστικών βιβλίων των Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν για την εξασφάλιση της διαχειριστικῆς τάξης μετά τη μεγάλη επέκταση των εργασιῶν των Συνεταιρισμῶν, μέχρι της εφαρμογῆς του Β.Δ. 15.7.15.

— **Π. Δεκάζου** «**Οἱ Ἑλληνικοὶ Συνεταιρισμοὶ**» Αθήνα 1926, στη σειρά «Γεωπονική Βιβλιοθήκη» αριθ. 8. (Για τη συγγραφική προσφορά του Π. Δεκάζου βλ. παραπάνω στο βιβλίο Αγάθου όπου και καταχωρεῖται η μελέτη αυτή ως πρόλογος του βιβλίου Αγάθου).

— **Γ. Καλυδόπουλου** «**Ὁδηγία πρὸς τοὺς Συνεταιρισμοὺς**». «Τί διατυπώσεις χρειάζονται γιά νά δανεισθῆ ἕνας Συνεταιρισμός χρήματα ἀπό τήν Ἐθνικήν Τράπεζαν» Μάιος 1926 σ. 20.

— **Πρακτικά Α' Αγροτικού Συνεδρίου Ηρακλείου Κρήτης**, Ηράκλειο 1926.

2. Πέρα από τα βιβλία (και ίσως περισσότερο και από αυτά) τη συνεταιριστική βιβλιογραφία και προσπάθεια για συστηματική μελέτη και ενημέρωση υπηρετεί από το 1925 το περιοδικό «Ὁ Συνεταιριστής». Στη συνέχεια επισημαίνουμε τα κυριότερα συνεταιριστικά κείμενα κατά το έτος 1926 που μας πληροφοροῦν για κατακτήσεις, εμπόδια, αγώνες, οραματισμούς:

— Αι Γεωργικαὶ Τράπεζαι. Ἄρθρα Θ. Κουτούπη και Σ. Ιασεμίδη (σελ. 1).

— Αλληλασφάλεια κατὰ χαλάζης, Ν. Ζιώγα (σελ. 5).

— Η παγκόσμιος ἐξάπλωσις των Συνεταιρισμῶν, V. Totomianz (σελ. 7) με πίνακες εργασιῶν κατὰ χώρες (ἀπό ὅπου ἀπουσιάζει η Ελλάδα ως καθυστερημένη).

— Βασικαὶ προϋποθέσεις δια τους συνεταιρισμοὺς καταναλώσεως, Αλ. Μυλωνάς (σελ. 17).

— Ανάγκη Συνεταιρικῶν Σχολῶν, Φ. Φραγκάτος (σελ. 38).

— Υποθηκικοὶ Συνεταιρισμοί, Γρ. Μπάμιας (σελ. 49).

— Περί της ασφαλείας κατὰ χαλάζης, Β. Γανώσης (σελ. 65, 82, 99, 120).

— Πρωτόγονοι αλιευτικοὶ συνεταιρισμοί εις την Ρωσίαν, V. Totomianz (σελ. 67).

— Αντιλήψεις της Πανελληνίου Συνομοσπονδίας Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν δια εποπτεῖαν κλπ. Η αναδιοργάνωσή της (σελ. 73).

— Η Εποπτεία των Συνεταιρισμῶν στην Εθνική Τράπεζα (σελ. 81).

— Η δημιουργικότης του Συνεταιρισμοῦ και αι Γεωργικαὶ Τράπεζαι, Π.

Ντερτιλής (σελ. 97). Αναφέρεται αρχικά στην εξέλιξη της Ελβετικής Λαϊκής Τράπεζας που δημιουργήθηκε σε συνεταιριστική βάση, με ξεκίνημα από Συνεταιρισμό που δημιουργήθηκε το 1869 στη Βέρνη με 53 μέλη, (εργάτες, τεχνίτες, υπάλληλοι, έμποροι) που σκοπό είχε να βοηθά και τους πλέον ασήμους στην εξεύρεση των χρηματικών μέσων, να ενισχύει την αποταμίευση, να μειώνει την επιβάρυνση από τόκους σε τρίτους. Περιγράφει την εξάπλωση και το συνεταιριστικό της χαρακτήρα. Στη συνέχεια υποδεικνύει την παρόμοια αναδιοργάνωση των ελληνικών Γεωργικών Τραπεζών που στηρίζονται τώρα μόνο σε φορολογίες. Εισηγείται να αναλάβουν και την είσπραξη των δημοσίων εσόδων από φόρους (αργότερα ανατέθηκε τούτο στην Τράπεζα Ελλάδας).

— Η σημασία της Πανελληνίου Ομοσπονδίας των Γεωργικών Συνεταιρισμών, Τ. Χασαπόπουλος (σελ. 113).

— Οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί ως μέσα προστασίας των γεωργικών προϊόντων, Ι. Παπαχριστόπουλος επιθεωρητής Γεωργικών Συνεταιρισμών (σελ. 129, 145).

— Περί της ιδρύσεως συνεταιρικών οινοποιείων, Θ. Σκαλαίος (σελ. 170).

— Δημοσιεύονται ακόμα στο «Συνεταιριστής» τα μαθήματα του Ch. Gide στο College de France για τους Συνεταιρισμούς, κατά μετάφραση Π. Βασιλακόπουλου (1926 από σελ. 213 επ.).

— Δημοσιεύονται χαρακτηριστικά στοιχεία από διάφορες χώρες για τα οικονομικά και ηθικά αποτελέσματα των συνεταιρισμών («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 228).

Άλλα γεωργικά έντυπα:

Ανάμεσα στα άλλα βλέπουμε να κυκλοφορούν το 1926 και τα επόμενα:

«Αγροτική Ελλάς». Από Μάιο 1926, εβδομαδιαία.

«Αγροτική Μέλισσα» Δυτικής Θράκης. Αλεξανδρούπολη. Διευθυντής Μ. Παπαχατζής, επόπτης.

«Νέα Γεωπονικά»

«Δελτίο Γεωργικής Εταιρείας»

«Γεωργική Έρευνα» Δράμας. Επιμέλεια Ενώσεων Δράμας και Σερρών. Διευθυντής Ν. Ζιώγας.

Μόρφωση συνεταιριστικών στελεχών.

Την ανάγκη για μόρφωση συνεταιριστικών στελεχών και δημιουργία συνεταιριστικών υπαλλήλων με ίδρυση συνεταιριστικών σχολών, και τα αποτελέσματα της αποδοτικής λειτουργίας Σχολής στη Θεσσαλονίκη, εξετάζει ο επόπτης Φ. Φραγκάτος («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 38, όπου και παρατηρήσεις του ευρύτερης σημασίας για την τότε συνεταιριστική κατάσταση).

Μεταξύ των άλλων παρατηρεί ο Φ. Φραγκάτος τα εξής αξιόλογα:

«... όπως ή οργάνωσις και διοικήσις στρατού είναι αδύνατος άνευ επαρκών στελεχών, ούτω και ό συνεταιριστικός μας στρατός είναι αδύνατον να οργανωθῆ, να διωκηθῆ και να βαδίσι προς τά εμπρός άνευ συνεταιριστικών στελεχών επαρκώς μορφωμένων ούχι μόνον ένγκλοπαιδικώς, αλλά και ειδικώς.

Και διαθέτομεν μέν όλίγους συνεταιριστάς κατά τό μάλλον και ήττον μορφωμένους συνεταιριστικούς, άλλ' όλως άνεπαρκείς άριθμητικώς, ίνα οργανώσωσι πλήρωσ και καθοδηγήσωσι τούς όγκους τών συνεταιριστικών μας μαζών και έπαρκέσωσιν εις τάς ανάγκας τών πολυαριθμών συνεταιρισμών μας.

Ούτοι δυνάμεθα να είπωμεν άποτελοῦσι τά άνώτερα στελέχη του συνεταιριστικού στρατού. Έχομεν όμως άνάγκην κατωτέρων στελεχών, ύπαξιωματικών και τοιούτων στερούμεθα έντελώς και έκ τούτου ή παρατηρουμένη συνεταιριστική άτομία και άδράνεια.

Δέν είναι βεβαίως δυνατόν συνεταιρισμός, όστις έλλείψει στελεχών προσκροῦει ούκ όλίγον και εις τάς άπλουστέραις κινήσεις αύτου και όστις άδυνατεί να τηρήσι τά στοιχειωδέστερα τών λογιστικών αύτου βιβλίων τά σχετικά προς τήν άπλήν κίνησιν τής χορηγήσεως δανείων και πολλάκις τής καταβολής τών μερίδων και καθιστά τούς λογαριασμούς του άυσε-

ξερευνητους και λαβυρινθώδεις μέχρι του σημείου, ώστε ν' αναμένη τόν 'Επόπτην Συνεταιρισμών ως τόν από μηχανής θεόν, 'ίνα εξαγάγη αυτόν του άδιεξόδου και όπερ δέν κατορθοί πολλάκις και αυτός ό 'Επόπτης ως εύρισκόμενος πρό λογιστικών ως και διοικητικής φύσεως γορδίων δεσμών, ν' άποτολήση αυτός ό συναισθανόμενος τήν άνικανότητά του νά κινηθή και προς άλλας εκτός τής χορηγήσεως δανείων κατευθύνσεις άπαιτούσας πολύ μεγαλύτεραν λογιστικήν και διοικητικήν ικανότητα.

Ουδ' είναι εύκολον ή έλλειψις αύτη ν' αναπληρωθή επαρκώς διά τής ιδρύσεως κεντρικών λογιστηρίων τουλάχιστον διά τούς σφριγώντας και κινουμένους συνεταιρισμούς, ότινες έχουσι ανάγκην ιδίων και έν τη έδρα του συνεταιρισμού διαμενόντων διευθυντών των εργασιών των και λογιστών.

Ουδ' ή συνεταιριστική προπαγάνδα δύναται νά είναι έπιτυχής και άποτελεσματική, εάν υπό τό όνομα προπαγάνδα δέν έννοούμε τήν άπλήν 'Ιδρυσιν θησιγενών ή φυτοζωούντων συνεταιρισμών, μέ τόσον άραιούς συνεταιριστάς και έφ' όσον μάλιστα ούτοι κατατρίβονται εις έργα άνάξια λόγου, κατώτερα έαυτών άναγκαζόμενοι νά εκτελώσι Σισύφιον έργον διδάσκοντες εις τούς εκάστοτε διοικούντας συνεταιρισμούς τό συνεταιριστικόν άλφάβητον και μη δυνάμενοι νά προχωρήσωσι περαιτέρω λόγω τής συχνής άλλαγής των διοικούντων και νά εισαγάγωσι ποιάν τινα τάξιν εις τά εις φοβεράν άταξίαν εύρισκόμενα γραφεία των συνεταιρισμών, έργα άτινα έδει νά έπιτελώσι τά κατώτερα συνεταιριστικά όργανα. Ουδ' έχουσι οι όλγιοι ούτοι συνεταιριστάί μας τόν καιρόν νά έπισκοπήσωσι άρ' ύψηλου τήν συνεταιριστικήν κίνησιν και νά σκεφθώσι νά δώσωσι εις αύτήν τήν πρέπουσαν κατεύθυνσιν.

Οι πλείστοι των περί τά συνεταιριστικά άσχολουμένων έχουσι άντιληφθή, ότι εάν δέν δημιουργηθώσι έπαρκή άπό τε ποσοτικής και ποιοτικής άπόψεως στελέχη, δέν είναι δυνατόν νά σημειωθή αξία λόγου συνεταιριστική πρόοδος.

Η ιδέα αύτη ήρχησε κατακτώσα έδαφος και έφερεν ήδη εις φώς τούς πρώτους αύτης καρπούς ως είναι ή Συνεταιριστική Σχολή Θεσσαλονίκης.

Αλλά διά νά φέρη τούς προσδοκώμενους καρπούς δέν νά υιοθετηθή υπό τε του Κράτους και των Ένώσεων Συνεταιρισμών. Άνάγκη όπως ιδρυθώσι διά τόν σκοπόν τούτον δύο ή τρείς περιοδεύουσαι ανά τήν Ελλάδα συνεταιριστικά σχολαί. Πρός τόν σκοπόν τούτον δέν νά διατεθή μέρος του Κρατικού Έποπτικού Προσωπικού των συνεταιρισμών.

Και προβλέπεται μέν υπό του τελευταίου Νομ. Διατάγματος περί έποπτείας συνεταιρισμών ή υπό Έπιθεωρητών Συνεταιρισμών και κατόπιν έντολής του Έπουργείου Γεωργίας όργάνωσις και διεξαγωγή μαθημάτων περί συνεταιρισμών έν τη περιφερεία των, άλλ' ή άνάθεσις εις τούς Έπιθεωρητάς γενικώς τής τοιαύτης ύπηρεσίας, δέν είναι κατ' έμήν γνώμην ή καλλίτερα, διότι οι Έπιθεωρηταί θά είναι έπιφορτισμένοι και διά πολλών άλλων καθηκόντων, εκτός δε τούτου διά τήν διδασκαλίαν των συνεταιριστικών μαθημάτων και δι' εις άνθρώπους ούχι μεγάλης μορφώσεως άπαιτείται ποιά τις ειδικότης και διδακτική ικανότης, ιδιότητες ούχι άπαραίτητοι δι' έπιθεωρητήν συνεταιρισμών, όπως δέν είναι άπαραίτητος εις έπιστήμονα άριστα συγκεκριμένον ή διδακτική ικανότης έστω και έν αύτē τή ειδικότητι του.

Έκτός δε τούτου δέν νά δημιουργήσωμεν ειδικότητα έν τῷ κλάδῳ τούτῳ άτινες θά μάς ύπόσχονται

όσον τό δυνατόν μεγαλύτεραν άπόδοσιν, διά τής συνεχούς ένσυχολήσεως περί τήν διδασκαλίαν των συνεταιριστικών.

Αί συνεταιριστικά αύτα σχολαί δέν νά ιδρυθώσι κατά τό πρότυπον, βελτιούμενον έννοείται, τής Συνεταιριστικής Σχολής Θεσσαλονίκης, ής ή έπιτυχία ύπήρξεν εξααιρετική.

Εις αύτήν εφοίτησαν ύπερενέηκοντα μαθηταί επί τριακονταπενήμερον στοιχέωδους ως επί τό πλείστον μορφώσεως και όρμώμενοι τό πλείστον εκ τής γεωργικής τάξεως. Πολλοί έξ αυτών Πόντιοι όντες δέν ώμίλων καλώς τήν Έλληνικήν. Ουδέμια δ' έπιλογή έγένετο αυτών. Παρ' όλα δε ταύτα ή έπιτυχία ύπήρξε πλήρης.

Κατά τό βραχύ αυτό διάστημα κατηρτίσθησαν πλήρως εις τήν λογιστικήν, ώστε νά δύνανται μετ' εύχερείας νά τηρώσιν ού μόνον πάντα τά βοηθητικά βιβλία των συνεταιρισμών, αλλά και τό Γενικόν Καθολικόν και δι' συνεταιρισμών έν πλήρει ενεργεία.

Επίσης έξέμαθον καλώς τόν νόμον 602 και τά καταστατικά των συνεταιρισμών. Κατηρτίσθησαν θυμασιώς εις τά συνεταιριστικά διηθημένα δι' Έλληνικής Γεωργικής Οικονομίας και διεποτίσθησαν υπό τό συνεταιριστικής ιδέας ούτως ώστε λόγοι αυτών άπανθήματα τής όλης συνεταιριστικής διδασκαλίας άπαγγελθέντες ύπ' αυτών κατά τας έξετάσεις προεκάλεσαν τά παταγώδη χειροκροτήματα του εκλεκτού άκροατηρίου.

Κατέστησαν ικανοί νά λύωσι πάν άριθμητικόν πρόβλημα συνεταιριστικής φύσεως. Επίσης κατηρτίσθησαν εις τήν πρακτικογραφίαν άρεκτά καλώς.

Επιπροσθέτως δ' έδιδάχθησαν στοιχεια γενικής και ειδικής γεωργίας, δενδροκομίας, ζωοτεχνίας, γεωργικής οικονομίας και άγροτικής ύγιεινής.

Τά άποτελέσματα έχαρακτηρίσθησαν υπό μελών τής κοινωνίας μας κατεχόντων άνώτατα αξιώματα εκκλησιαστικά. 'Ιδια εις τήν λογιστικήν άπίστευτα...

Τά γραπτά των έξετάσεων παρά τή Διευθύνοει Έποικισμού Μακεδονίας όμιλοϋσι περί τούτου άμφιδώς.

Τά άποτελέσματα θά ήσαν έτι άνώτερα εάν έγένετο ποιά τις έπιλογή των μαθητών.

Κατά τήν έπιλογήν των μαθητών δέν νά έχωμεν ύπ' όψιν, ότι άποσκοπούμεν εις τήν δημιουργίαν τάξεως επαγγελματιών συνεταιριστών, ήτις θά συνταύτιση τήν τύχην της μέ τήν τής συνεταιριστικής ιδέας και ως μόνην σχεδόν άσχολίαν θά έχη τά συνεταιριστικά και νά δύναται λόγω τής ύπερτέρας πως μορφώσεως νά χρησιμεύση ως πρωτοπόρος και όδηγός τής λοιπής άγροτικής τάξεως...

Ούτω διά τήν πρώτην ηλικίαν των συνεταιρισμών μας, καθ' ήν ή κίνησις αυτών δέν θά είναι εισέτι έντονος θά έχωμεν άρεκτά ικανούς όδηγούς και ποδηγέτας, διά δε τήν κίνησιν των όλονέν άνδρουμένων συνεταιρισμών μας, ών ή κίνησις θ' άπατη όλονέν περισσότερον εξηλιγμένους διευθυντάς εργασιών, θά δυνηθώμεν διά σειρών μαθημάτων όλονέν άνωτέρας βαθμίδος νά εφοδιάσωμεν τούς εκ των άνωτέρας δυναμένους νά εξελιχθώσι, μέ τά έφοδια τά άπαραίτητα διά τήν διευθύνασιν τής κινήσεως ταύτης.

Η παρατηρούμενη συνεταιριστική κίνησις και τό ύπερ των συνεταιρισμών ένδιαφέρον, ή εξέλιξις από άπόψεως μορφώσεως τής άγροτικής τάξεως και αι ύποσχέσεις, άς δίδει τό εις τό μέλλον λίαν προσοδοφόρον συνεταιριστικόν επαγγελμα, νομίζω, ότι ύπόσχονται άρεκτήν συρορήν μαθητών εις τας έν λόγω συνεταιριστικάς σχολάς...».

Την ανάγκην ίδρυσης Συνεταιριστικής Σχολής από την Ομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών (ως κύριο σκοπό και επίτευγμά της) τονίζει ο Π. Χασαπόπουλος (βλ. κείμενό του περί της Ομοσπονδίας στη συνέχεια).

Για τη συνεταιριστική εκπαίδευση και μόρφωση ο Αλ. Σβώλος εισηγείται στο Α' Πανελλήνιο Συνεταιριστικό Συνέδριο Μαΐου 1926:

«... εἰς τὰ ἀναλυτικά προγράμματα τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσως νά προστίθενται καί γνώσεις περί Συνεταιρισμοῦ καί τῆς ὠφελείας αὐτοῦ. Ἐπίσης ἡπερί συνεταιρισμῶν διδασκαλία νά ἐνισχυθῆ εἰς τὰς

Δημοτικῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς καί νά ἰδρυθῆ ἰδία αὐτοτελῆς ἑκτακτος ἔδρα Συνεταιριστικῆς Οἰκονομίας εἰς τό Πανεπιστήμιον».

(«Συνεταιριστής» 1926 σελ. 179).

Για την ίδρυση και λειτουργία Συνεταιριστικής Σχολής στις Καλάμες αναφερθήκαμε πιο πάνω (βλ. και «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 235).

Σχολικός Συνεταιρισμός στην Καστανιά Βεροίας.

Σε σχετική έρευνά μου το 1937 (βλ. περ. «ο Συνεταιριστής» έτος 1938 και 1939), ο δάσκαλος Ευστάθιος Αθανασιάδης μου εγνώρισε τα ακόλουθα:

«Ἐβράδυνα νά σᾶς ἀπαντήσω διότι δέν εἶχα τήν ψυχικήν ἡρεμίαν πού χρειάζεται.

1) Ὁ μαθητικός μας συνεταιρισμός ἰδρύθη τῷ 1926 πρωτοβουλία ἐμοῦ.

2) Τό σχολεῖον μας εἶνε μονοτάξιον μέ 60-70 μαθητές καί μόνον, συνεταιρισμός ὑπάρχει δι' ὅλας τὰς τάξεις.

3) Καταστατικόν δέν ὑπάρχει· δῖς τοῦ ἔτους ὅλοι οἱ μαθηταί εἰς γενικήν συνέλευσιν ἐξελέγχουν τοὺς λογαριασμούς καί ἐκλέγουν τόν ταμίαν, τό μόνον ἐκλεγόμενον μέλος.

4) Ὅταν ἰδρύθη τῷ 1925 ὁ προσφυγικός συνοικισμός, δέν ὑπῆρχε κατάστημα ὁπόθεν νά προμηθεύονται τήν γραφικήν ὕλην οἱ μαθηταί καί προήχθη εἰς τήν ἀπόφασιν νά ἰδρῦσω τόν μαθητικόν συνεταιρισμόν. Ἔως τότε εἶχον ἰδρῦσει 1) τόν συνεταιρισμόν καταναλώσεως ἢ Πρόσδος καί τόν πιστωτικόν γεωργικόν συνεταιρισμόν Ἄνω Κολοβότ νῦν Νέα Σάντα Θεοσ/νίκης καί 2) τόν πιστωτικόν συνεταιρισμόν Κάτω Κολοβότ.

5) Τά πρώτα ἔτη ὁ μαθητικός Συνεταιρισμός πλήν τῆς γραφικῆς ὕλης ἠγόραζε καί μετεπώλει μέ μικρόν κέρδος μερικά φάρμακα τῆς πρώτης ἀνάγκης, ἔπειτα κλωστές, μουλινέδες καί ἄλλα ψιλικά, συνέστησε δε καί σχολικόν ταμειυτήριον, μετά τριετίαν ὅμως ὅλα αὐτά ἐγκατελείφθησαν διά τήν ἀδιαφορίαν τῶν γονέων καί τῶν μαθητῶν. Ἴσως ἔπαιον καί ἐγώ διότι δέν ἐφρόντισα νά ἀναπτύξω τό ἐνδιαφέρον τους.

6) Οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν δέν ἐνδιαφέρονται διότι ὅπως τὰς ἰδικὰς τῶν ἀνάγκας περιμένουν νά τὰς πληρώσει ἀπό τό Κράτος, ἔτσι καί τῶν μαθητῶν περιμένουν νά πληρώσῃ ὁ διδάσκαλος.

Ἄς ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐγώ εἶμαι μέν ἀνήσυχον πνεῦμα δημιουργικόν, τό ὁποῖον ὅμως δέν ἔχει τήν ὑπομονήν νά ἐπιμένει καί νά περιμένει τοὺς καρπούς τῶν κόπων.

7) Διά τοὺς ἀνωτέρω λόγους δέν μπορῶ νά εἰπῶ ὅτι ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς.

8) Μαθητικοί συνεταιρισμοί ὑπάρχουν καί εἰς τήν Νέαν Σάνταν Θεοσ/νίκης καί Πολύμυλον Κοζάνης.

Δέν ἔχω τήν ψυχικήν ἡρεμίαν πού χρειάζεται γιά νά σᾶς δώσω ἄλλες πληροφορίες, ἴσως ἀργότερα σᾶς ξαναγράψω. Τό βιβλιαράκι πού ἐσωκλείω ἴσως σᾶς χρειαστεῖ γιά τήν «ἱστορία τῶν συνεταιρισμῶν».

Καστανιά 13.10.37

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΝΩΣΕΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Στις προηγούμενες σελίδες (στο Υποκ. Δ΄) που αφορούν κυρίως τη δραστηριότητα των πρωτοβάθμιων Συνεταιρισμών, υπάρχουν και πληροφορίες - κρίσεις που αναφέρονται στο σύνολο της συνεταιριστικής κίνησης και συνεπώς και σε Ενώσεις Συνεταιρισμών.

Στη συνέχεια δίδονται πληροφορίες - κρίσεις που αναφέρονται κυρίως στις Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών αλλά που έμμεσα καλύπτουν και τη δραστηριότητα Συνεταιρισμών. (Συνεπώς τα Υποκεφάλαια Δ΄ και ΣΤ΄ πρέπει απαραίτητα να συνδυάζονται στη μελέτη όσον αφορά τις δραστηριότητες).

Κατά το 1926 επεκτείνεται το δίκτυο των Ενώσεων με ίδρυση νέων και πρόοδο στις εργασίες πολλών παλαιότερων Ενώσεων.

Στο τέλος 1926 / αρχές 1927, υπήρχαν 44 Ενώσεις με περιφέρεια Νομού ή Επαρχίας και 1 Κεντρική Προμηθευτική Ένωση ολοκλήρου της Πελοποννήσου με έδρα στην Πάτρα (μη εργασθείσα ακόμα).

Κατά τα στοιχεία της στατιστικής τέλους 1926 (Απρίλιος 1927) για 26 Ενώσεις (από τις οποίες 14 της Πελοποννήσου) είχαν μέλη Συνεταιρισμούς 1.019 με μέλη Συνεταιρισμών 64.880. Ήτοι κατά Ένωση (μ. όρος) ήταν Συνεταιρισμοί 29, συνεταιίροι 2.495. Καταβλημένο συνεταιρικό κεφάλαιο δραχμές 262.600. Με αναλογία τα στοιχεία αυτά, υπολογίζεται ότι στο σύνολο των τότε Ενώσεων (44 Ενώσεις) αναλογούσαν 1.894 Συνεταιρισμοί. Δηλαδή το 46% των Συνεταιρισμών είναι μέλη Ενώσεων κατά το 1926/27.

— Σε Συνέδριο Ενώσεων Συνεταιρισμών Μεσσηνίας συζητήθηκαν σοβαρά θέματα: Αποχώρηση από συνεταιρική οργάνωση - Ίδρυση Συνδέσμου Ενώσεων Μεσσηνίας - Ανάγκη η ίδρυση Λογιστηρίων Συνεταιρισμών - Κανόνες εργασιών - Προσχώρηση σε Πανελλήνια Συνομοσπονδία - Έλεγχος Συνεταιρισμών - Πιστώσεις («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 89). Είναι χαρακτηριστικό το σχετικό σχόλιο του «Συνεταιριστή» (1926 σελ. 90):

«Είναι απόλυτως ευχάριστον ότι αι συνεταιρικοί οργανώσεις των διαφόρων περιφερειών συνερχόμενοι εξετάζουσι τά ενδιαφέροντα αυτάς κοινά ζητήματα και επίζητοῦσι τήν λύσιν τούτων ἐν ζηλευτῇ ἁρμονίᾳ καί ἀπολύτῳ προσανατολισμῷ πρὸς τὰς ἀνωτέρας ἀρχάς τοῦ Συνεταιρισμοῦ ... Ἄς πεισθῶσιν δέ ὅλοι ὅτι

ἡ αὐστηρά τήρησις τῶν συνεταιρικῶν ἀρχῶν δέν εἶναι σχολαστικισμός, ἀλλά ὑψίστη ἀνάγκη ἐξ' αὐτῆς τῆς φύσεως καί τῆς ἐννοίας τοῦ συνεταιρισμοῦ ἀπορρέουσα, οὐδέποτε δέ καί ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει δύναται νά δικαιολογηθῆ διά λόγους σκοπιμότητος ἢ ἀπό τούτων ἀπόκλισις καί ἢ πρὸς αὐτάς ἔλλειψις σεβασμοῦ».

— Η Σταφιδική Ένωση Βοστίτισης δημιουργεί αποθηκευτικό δίκτυο για τη σταφίδα («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 109). (Για την ίδια Ένωση βλ. παραπάνω στο Δ΄).

— Δραστηριότητα της νεαρής Ένωσης Λάρισας. Απόφαση για προμήθεια 200 θεριστικών μηχανών αξίας 4.000.000 δρχ. Στενότητα χρήματος. Λόγοι που επιβάλλουν την προμήθεια είναι η αλλαγή των συνθηκών απόδοσης εργατών, οικονομίες, κλπ. («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 128).

— Ίδρύεται η Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Νάξου («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 125).

— Δραστηριότητα της Ένωσης Γεωργικών Συνεταιρισμών Κερκύρας «Δήμητρα». Ισολογισμός της («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 156, 157).

— Ίδρυση Ένωσης πώλησης ελαιών Γεωργικών Συνεταιρισμών Πηλίου. Έδρα Βόλος («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 157, 235).

— Ίδρυση Ένωσης Γεωργικών Συνεταιρισμών Κιλκίς («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 253).

— Ίδρυση και νέας Ένωσης στο Λαγκαδά «'Αγροτική Τράπεζα Λαγκαδά» («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 235).

— Δράμα. Από κοινού πώληση των καπνών μέσω της Ένωσης. Στις 2 Δεκεμβρίου 1926 πολύωρη σύσκεψη αντιπροσώπων 21 Συνεταιρισμών στο Γραφείο της Ένωσης Δράμας για το παραπάνω θέμα,

«κατόπιν μάλιστα των σχετικών προτάσεων εκ μέρους ενός γερμανικού όμιλου ως και ενός αμερικανικού τοιούτου... επρυσάνευσε πνεύμα ορθοφροσύνης και οι 'Αντιπρόσωποι των Συνεταιρισμών διεπίστωσαν την ανάγκη της υπερασπίσεως των συμφερόντων των παραγωγών διά του ελευθέρου συναγωνισμού, πράγ-

μα τό όποιον επιτυγχάνεται διά της προσθήκης και νέων αγοραστών των καπνών μας, χωρίς τούτο ούδαμώς νά στρέφεται κατά των έταιρειών, αίτινες από πολλών έτών αγοράζωσι τά καπνά μας και ών ό παραγωγικός κόσμος έχει άπόλυτον ανάγκη, διότι ούτω μόνον αναπτύσσεται συναγωνισμός...».

Εξελέγη βμελής επιτροπή για τις σχετικές συνεννοήσεις αποκλειστικά μέσω της Ένωσης (βλ. «Γεωργική Έρευνα» και «Συνεταιριστής» 1927 σελ. 8).

— Οι καταχρήσεις στην Ένωση Κέρκυρας.

Σε προηγούμενες σελίδες δημοσιεύσαμε τις ενθουσιώδεις κρίσεις του επιθεωρητή Π. Στεφάνου για τον εμπορικό Διευθυντή της Ένωσης Κέρκυρας. Δυστυχώς στις 10 Φεβρουαρίου 1926 ξέσπασε το σκάνδαλο των μεγάλων καταχρήσεών του στην «έξαιρετικά δραστήρια» και από τις πρωτοπόρες (1919) Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Κέρκυρας («Κεντρική Τράπεζα Συνεταιρισμών Κερκύρας» όπως μετονομάστηκε από το 1925) που ταλαιπώρησε όχι μόνο τη συνεταιριστική κίνηση της Κέρκυρας αλλά είχε μεγάλη αρνητική απήχηση σε βάρος όλης της κίνησης για πολλά χρόνια.

Τα σκάνδαλα αυτά αποκαλύφθηκαν το 1926 αλλά άρχισαν να διαπράττονται από τα προηγούμενα χρόνια, αποτελούν δε πραγματικά «σατανικήν» και «μυθιστορηματικήν» υπόθεση στην οποία μπλέχτηκαν ως πρωτεργάτες ο Πρόεδρος της και ο «'Εμπορικός Διευθυντής» της Ένωσης, καθώς και οι Διευθυντές των τοπικών Τραπεζών, το Διοικητικό Συμβούλιο, το Εποπτικό Συμβούλιο, υπάλληλοί της, η εποπτεία, και πολλοί άλλοι παράγοντες, όπως η κομματική πολιτική, η δολιότητα μερικών, η ευπιστία και κουφότητα άλλων, ολίγος «μολοσεβικισμός», η φοβερή λογιστική αταξία, η μη ενάσκηση των καθηκόντων τους από τους υπεύθυνους αιρετούς κλπ.

Αναλυτικά στο όλο θέμα αναφέρεται το βούλευμα 565/19.5.1927 του Συμβουλίου των Πλημμελειοδικών Κέρκυρας και η μέσα σ' αυτό έκθεση-πρόταση του αρμόδιου Εισαγγελέα εναντίον πολλών κατηγορουμένων για πλαστογραφίες, απάτες, υπεξαίρεσεις, παραβάσεις του ν. 602 και συνέργειες στα παραπάνω επί πολλά χρόνια.

Χαρακτηριστική είναι η φιλοσυνεταιριστική περικοπή με την οποία ο Εισαγγελέας αρχίζει την πρότασή του. Γράφει:

«Γνωστοί είναι οι σκοποί και τά μέτρα της Πολιτείας άτινα αύτη πραγματικάς άρχάς Γεωργικής Οικονομικής Πολιτικής εγκαινιάζουσα έν τώ Κράτει, ήρξατο επιδιώκουσα, εκδήλωσιν των όποίων άποτελεί ό, πρό όλίγων έτών, τεθείς εις έφαρμογήν γνωστός Νόμος περί συνεταιρισμών, δι' ής έπεβλήθη τό πρώτον ήσυνεταιριστική γεωργική όργάνωσις, εκ της όποιάς εύλόγως ήλπίζετο ή χειραφέτησις και ή ευημερία του γεωργού, διά της παροχής άπαξάπάντων των μέσων έν τη παραγωγή και διαθέσει των εκ της έργασίας του προϊόντων και ή ανάπτυξις του ήθικου του. έλλά και ήπρός τήν γήν και τήν έργασίαν άγάπη του. Νέοι ούτω

όρίζοντες ευημερίας και προόδου διά τόν άγρότην ήνοίγοντο, ιδιαίτερος μάλιστα διά τόν έν τή νήσω Κερκύρας σημασίας, ... οι κατηγορούμενοι ... διά του έγκλήματος και των έντευθεν άποπνικτικών άποπνοιών, του νά συσκοτίσωσι, τορπιλίζοντες αυτόχημα τήν ιδέαν, δημιουργούντες ούτω τήν καταγίδα και τά έρείτια, μόλις συκρατηθείσαν έντός των όρίων της Νήσου, άφ' ών ειμεθα βέβαιοι, ότι πολύ ταχέως φωτεινή και επιβάλλουσα θά ανακύψη διά τήν ευημερίαν του άγρότου και του κοινωνικού καθόλου συνόλου...» (βλ. το όλο βούλευμα σε έκτακτο Παράρτημα (βιβλίο σελ. 64) του φ. 758 της εφημερίδας «Συνταγματική» Κέρκυρας).

Η υπόθεση αυτή πρέπει «νά διδάσκεται» στους αιρετούς, υπαλλήλους και εποπτικούς για να προκύπτουν διδάγματα σχετικά με την άσκηση των καθηκόντων τους (απλοϊκή διατύπωση διδαγμάτων βλ. στο Κ. Χολέβα, Επιθεωρητή Συνεταιρισμών Θράκης), «Συνεταιρικά διδάγματα από τās καταχρήσεις τών Συνεταιρισμών Κερκύρας», Κομοτηνή 1928 σελ. 29, όπου και επιλέγει:

«...τό 'εφετείον Κερκύρας τό όποιον έδίκασε τήν υπόθεσιν αὐτήν τής όποιās ήδίκη έβάσταξε τεσσαράκοντα ήμέρας, κατεδίκασε τόν Διευθυντήν τής 'Ενώσεως δεκαεπτά χρόνια φυλακή, τόν 'Υποδιευθυντήν

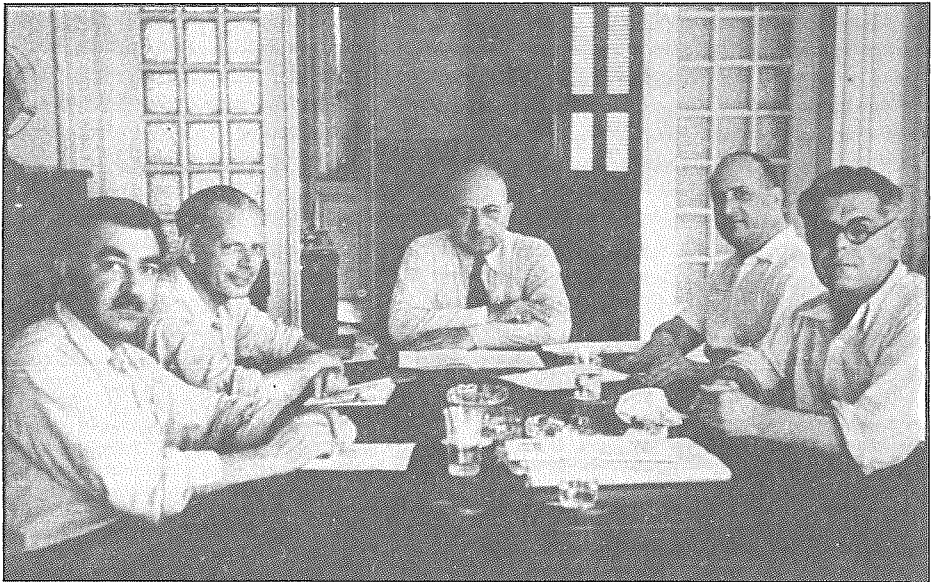
τής 'Ενώσεως τέσσερα χρόνια, τόν Πρόεδρο τής 'Ενώσεως τέσσαρα χρόνια, και δύο ακόμη άλλους... τόν έναν έδίκασε δύο χρόνια και όκτώ μήνες και τόν άλλον έννέα μήνες».

(Ας σημειώσουμε εδώ ότι ο «δαιμόνιος» εμπορικός Διευθυντής ήταν απόφοιτος δημοτικού σχολείου, αλλά με εγκυκλοπαιδική μόρφωση, γλωσσομάθεια, κλπ. Ο Πρόεδρος ήταν τώως συμβολαιογράφος και ο Διευθυντής του Λογιστηρίου τώως Επόπτης Συνεταιρισμών στην Κέρκυρα).

— Για τη δραστηριότητα της Ομοσπονδίας Γ. Συνεταιρισμών Μακεδονίας και τη δράση του Ντ. Μαλούχου βλ. στο Υποκεφ. ΙΑ' του 1928.

Οικονομικές πληροφορίες από Ισολογισμούς Ενώσεων:

'Ηλιδας (Γαστούνη), Ολυμπίας (Κρέσταινα), Πυλίας («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 189, 205, 237), Ομοσπονδίας Μακεδονίας («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 110, 'Ενωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Τριφυλίας - Πυλίας «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 314).

1946/47. Οργανωτικό μετακατοχικό ξεκίνημα. Ηγετικά πρόσωπα της κινήσεως (Θ' Τζωρτζάκης, Ι. Αφεντάκης, Ι. Ζουριδής) και της ΑΤΕ (Χρ. Βασματζιδής) σε σύσκεψη με αρμόδιο ξένης Αποστολής.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' / 1

ΟΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΕΝΙΑΙΑ ΔΡΑΣΗ

1. Το Πανελλήνιο Συνεταιριστικό Συνέδριο του 1926.

Όπως σημειώσαμε και κατά το 1925, η κεντρική ιδεολογική συνεταιριστική οργάνωση (Ομοσπονδία των Γεωργικών Συνεταιρισμών, απόφ. 740/1925 Πρωτ. Αθηνών) βρίσκεται υπό αναδιοργάνωση. Πρόεδρος της Προσωρινής Επιτροπής της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών ο γεωπόνος Δημ. Μαργέτης. Βασικός προωθητής της ιδέας ο Θ. Τζωρτζάκης, που επέστρεψε από τις συνεταιριστικές του σπουδές στη Γερμανία με νέες γνώσεις και πολλούς οραματισμούς συνεταιριστικούς με όσα είδε και άκουσε εκεί.

Η διεύρυνση των μελών της Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών δεν προχωρεί, παρά τα όσα συζητήθηκαν και αποφασίστηκαν το 1924 και 1925. Η κίνηση περιορίζεται στο ενδιαφέρον μόνο μερικών Ενώσεων της Πελοποννήσου. Καταβάλλονται προσπάθειες για τη συμμετοχή και Ενώσεων Θεσσαλίας και Μακεδονίας - Θράκης που προσκρούουν όμως σε τοπικιστικούς και άλλους λόγους.

Στις αρχές του 1926 συνέρχεται η Γενική της Συνέλευση και ασχολείται με βασικά θέματα (αναδιοργάνωσή της, εποπτεία και πολλά άλλα) για τα οποία εκδόθηκε η ακόλουθη ανακοίνωση. (Για το θέμα της Εποπτείας και την αντίδραση του Υπουργείου Γεωργίας βλ. στο Υποκεφ. Β').

« Η Γενική Συνέλευσις τῆς Πανελληνίου Ὁμοσπονδίας τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν μετὰ τριήμερον ἐξέτασιν διαφόρων ζητημάτων ὁμοφώνως κατέληξεν εἰς τὰς ἐξῆς ἀποφάσεις:

Ἐπὶ τῆς συνεταιριστικῆς πολιτικῆς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. - Ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα μετὰ στοργῆς υἰοθέτησε τὴν συνεταιριστικὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὴν ἀρωγὴν ταύτης ἀφείλεται κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος ἡ πρόοδος τοῦ συνεταιριστικοῦ ἔργου τῆς χώρας μας.

Ἐπὶ τῆς συνεταιριστικῆς πολιτικῆς τῆς Πανελληνίου Ὁμοσπονδίας. - Ἡ γενικὴ συνέλευσις ὁμοφώνως ἀποφασίζει ὅπως τὴν κίνησιν τῶν συνεταιρικῶν ἀγροτικῶν ὀργανώσεων ἐντοπίσῃ ἐντός τοῦ καθαρῶς συνεταιρικοῦ πλαισίου καὶ πατάξῃ πάσαν τάσιν τυχοδιωκτικὴν ἢ πάσης φύσεως κερδοσκοπικὴν ἐργασίαν, ἐκτός τοῦ συνεταιρικοῦ κύκλου. Πρὸς τοῦτο δὲ ἐπικαλεῖται τὴν ἀρωγὴν τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς, ἥτις χειρίζομένη τὴν ἀγροτικὴν πίστιν, ἔχει ἡθικὴν καὶ ὑλικὴν δύναμιν νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ὑγιεῖς συνεταιριστικὰς ἀρχάς,

ἄς χαράσσει σήμερον καὶ ἐννοεῖ νὰ ἐπαβάλῃ ἡ Πανελληνίος Ὁμοσπονδία τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν. Ἡ γεν. συνέλευσις ἀνέβαλεν εἰς ἕτερον εἰδικὴν συζήτησιν ἐπὶ τῶν τροποποιήσεων τοῦ νόμου 602.

Ἐπίσης ἐνέκρινεν τροποποιήσεις τοῦ καταστατικοῦ τῆς Ὁμοσπονδίας συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας ἀναλαμβάνει αὐτὴ καὶ ἔργα καθοδηγήσεως, εποπτείας καὶ ἐλέγχου τῶν εἰς αὐτὴν ἀνηκόντων συνεταιρικῶν ὀργανώσεων.

Τὸ δὲ διοικητικὸν συμβούλιον ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του ἵνα μετὰ τὴν ἐγκρίσιν τῶν τροποποιήσεων καὶ τὴν συμμετοχὴν τῶν ὀργανώσεων τῶν νέων χωρῶν ἐνεργηθοῦν τακτικαὶ ἀρχαιρεσίαι ὅπως συμμετέχουν ἐν τῇ διοικήσει καὶ αἱ περιφέρειαι αὐτά.

Πολιτικὴ οὐδετερότης. - Διὰ τῶν ἐγκριθεισῶν τροποποιήσεων τοῦ καταστατικοῦ καθιεροῦται ἡ πολιτικὴ οὐδετερότης τῶν ἀγροτικῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων τῆς Ἑλλάδος».

(Βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 73).

Με βάση την πληροφορία ότι η Γενική Συνέλευση των Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης απέρριψε παμψηφεί την πρόταση για συμμετοχή στην Πανελλήνια Ομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών, ο δικηγόρος και τῶς εποπτικός Τ. Χασαπόπουλος δημοσιεύει τον Απρίλιο 1926 αναλυτικό σχετικό κείμενο όπου αναπτύσσει τη σημασία και την ανάγκη της Ομοσπονδίας. Παραθέτουμε ευρεία περίληψή του («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 113).

Γράφει:

« Ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ Συνελεύσεως τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ποῦ δημοσιεύθηκαν στίς ἐφημερίδες τῆς Μακεδονικῆς Πρωτευούσης πληροφοροῦμεθα ὅτι ἡ πρότασις περὶ συμμετοχῆς στὴν Πανελλήνιαν Ὁμοσπονδία τῶν γεωργικῶν συνε-

ταιρισμῶν ἀπερρίφθη καὶ μάλιστα πανηγυρικῶς, χωρὶς δὲ ν' ἀκουσθῇ οὐδὲ μία κἀν συμπαθῆς φωνὴ ὑπὲρ αὐτῆς. ... ὁποιοῖδήποτε καὶ ἂν εἶναι οἱ λόγοι αὐτοί, παρομοία ἀπόφασις μᾶς θλίβει κατάκαρδα ὄχι μόνον διότι αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τῆ Μακεδονικῆ

Πρωτεύουσα, μαχομένη στις πρώτες επάλξεις της Συνεταιρικής Ίδεας, αλλά και διότι στην απόφασιν αυτή είδαμε να πρωτοστατούν ένθουσιώδεις και άκονοι απόστολοι της ιδέας ταύτης.

Παρά ταύτα εν τούτοις τρέφουμε την ελπίδα ότι, αν, όπως πιστεύουμε, η ληφθείσα απόφασις είναι απόρροια διαταγμών, δυσπιστίας και προκαταλήψεως, που εγέννησε τό παρελθόν, ή απόφασις αυτή δεν εμπορεί να είναι όριστική και ότι γρήγορα θά επικρατήσουν άλλες σκέψεις: μέ την πεποίθησι δέ ότι σπουδαίως αυτό θά συντελέση μία δημοσία, ψύχραιμος και αντικειμενική συζήτησις διατυπώνουμε από των στηλών του φίλου «Συνεταιριστού» τάς σκέψεις μας επί του σπουδαιότητας τούτου ζητήματος ελπίζοντες ότι τούτο θ' αποτελέση την άπαρχήν ευρύτερας του θέματος έρευνης...

Από τό σύνολον των δημοσιευθέντων πρακτικών φαίνεται ότι άποφασιστική επίδρασι στην ληφθείσαν απόφασιν είχαν τά έξι κυρίως, κατά την συνέλευσιν ύποστηρχθέντα: 1) Τό άόριστον και ουτοπιστικόν ύσως της άποστολής της Όμοσπονδίας από την όποιαν έλλείπει πάν έχνος οικονομικού σκοπού, ή ύπαρξις του όποιοιου θά συνηγόρει ύπερ της ιδρύσεώς της και 2) ή διά του καταστατικού έπιβαλλομένη βαρεία οικονομική άγωγή την όποιαν ζητεί ή Όμοσπονδία από τά μέλη της.

... όταν η προταθείσα Όμοσπονδία, της όποιας οι σκοποί είναι καθαρώς ήθικοί, συναντά τόσην δυσπιστίαν και προκατάληψιν, δύναται να ύποστηριχθή σοβαρώς ότι θά εμπορέση να σταθι, να έμπνεύση την προσήκουσαν έμπιστοσύνην και εν γένει να λειτουργή με έλπίδας έπιτυχίας τριτοβάθμιος όργάνωσις,

Στη συνέχεια προχωρεί στην εξέτασι των σκοπών της Πανελληνίου Όμοσπονδίας και επεξηγεί ότι δεν βρίσκονται στα νήφα αλλά ανταποκρίνονται σε ζωτικάς πρακτικάς ανάγκας. Και κάνει πολλές αξιόλογες παρατηρήσεις για την τότε κατάσταση.

Έπισημαίνει κυρίως ότι:

«Τήν αριθμητική πρόοδο ελάχιστα παρηκολούθησε ή ανάπτυξις της συνεταιρικής συνειδήσεως. Αί στοιχειωδέστερα συνεταιρικά άρχαι άγνοούνται όχι μόνον από τον πολύ συνεταιρισμένο κόσμο, αλλά και από πολλούς άκόμη ήγουμένους σπουδαίων συνεταιρικών όργανώσεων ή άξιούντας να παίζουν κάποιον ρόλον στη συνεταιρική κίνησι. Τό γενικόν πνεύμα, που διέπει και όφείλει να έμψυχώνη τάς συνεταιρικές όργανώσεις ή άγνοείται έντελώς ή παρεξηγείται από άμάθειαν, ελάχιστα δέ θεραπεύονται οι ειδικώτεροι σκοποί αυτών: ελάχιστοι έξ άλλου είναι εκείνοι που πραγματικά έχουν κατανοήσει τους σκοπούς της συνεταιρικής Ίδεας και πιστεύουν συνειδητά εις αυτήν. Καθένας βαδίζει μέσα στο σκότος χωρίς όδηγόν, χωρίς σαφή κατεύθυνσι: για τους πολλούς δέ τό συνεταιρικό Ίδεώδες ολοκληρώνεται στα όλγα ή πολλά άμεσα υλικά όφελήματα, παραγνωρίζεται δέ ή άγνοείται έντελώς ή ύπερτάτη αξία των ήθικών ή έμμέσων όφελειών που αποδίδονται από μίαν όρθην και συνειδητήν συνεταιρικήν δράσιν. Άμεσοί συνέπειαι όλων αυτών είναι ή άδιαφορία, ή έλλειψις προγραμμάτων, ή έλλειψις συστήματος: άπ' έδώ προέχονται τά έκτροπα αί άταξια και αί διενέξεις που σημειούνται πυκνά και συνεχείς, αί παρανομία και καταχρήσεις που κλονίζουν από την βάση τους τάς συνεταιρικές μας όργανώσεις.

ή οποία εκτός της άλλης της δράσεως έχει προορισμόν ν' άφαιρέση μέγα μέρος της επί του οικονομικού έπιπέδου πρωτοβουλίας των άποτελούντων αυτήν και να διαχειρισθι άπ' ευθείας ύψιστης σημασίας και εκτάσεως οικονομικά συμφέροντα αυτών; Και είναι τάχα φρόνιμο πριν άκόμη κατορθώσουμε να στερεώσουμε τάς κατωτέρας συνεταιρικές οικονομικές όργανώσεις, αί όποιαί θ' αποτελέσουν τά θεμέλια των άνωτέρων τοιούτων, πριν καταστήσουμε ρυθμικήν την λειτουργίαν αυτών, πριν αναπτύξουμε την συνεταιρικήν συνειδήσιν και καλλιεργήσουμε μεταξύ αυτών την αντίληψιν περί της ανάγκης συντονισμού και έναρμονίσεως των κοινών προσπαθειών επί του οικονομικού έπιπέδου, να επιδιώξουμε την σύστασιν οικονομικών Όργανισμών άνωτάτου βαθμού;

Και άκόμη ύπάρχει σήμερα τό άπαιτούμενον προσωπικόν, τό όποιον να συνδυάζη την εύρειαν συνεταιρικήν θεωρητικήν και πρακτικήν μόρφωσιν με πλούτον έμπορικόν και τεχνικόν γνώσεων και πείραν έμπορικήν; ... φρονούμεν ότι προέχει ή ίδρυσις της Όμοσπονδίας διότι είναι αυτή εκείνη που θά ήμιοιουργήση την εύνοικήν άτμόσφαιρα μέσα εις την όποιαν θά καλλιεργηθή και θ' αναπτυχθή ή ιδέα του συνασπισμού των κατωτέρων όργανώσεων εν εύρύτερους όργανισμούς, εκείνη που θά καλλιεργήση τό έδαφος αλλά και θά προπαρασκευάση τους όρους και τάς συνθήκας αί όποιαί θά έγγυώνται την εύρρυθμην λειτουργία και έπιτυχήν δράσιν των όργανισμών τούτων και τέλος θά καταστή ή από θεωρητικής και πρακτικής άπόψεως τό κατάλληλον διά την διεύθυνσιν τούτων προσωπικόν».

Κατάδηλος λοιπόν προκύπτει από τ' άνωτέρω ή ανάγκη της διαμορφώσεως και ανάπτυξεως ύγιους συνεταιρικής συνειδήσεως και της εκλαϊεύσεως και διαδόσεως των θεμελιωδών συνεταιρικών άρχών. Χωρίς την έργασίαν αυτήν είναι άδύνατος ή θεραπεία των άπαριθμηθέντων δεινών: χωρίς αυτήν άς μη άναμένεται ή όμαλή και σταθερά ή ανάπτυξις των συνεταιρισμών μας: χωρίς αυτήν τέλος ούδέποτε ή συνεταιρική ιδέα θά εμπορέση να άποδώση όλους καρπούς της, οι όποιοι ύπόσχονται την οικονομικήν και ήθικήν πρόοδον και ευημερίαν όχι μόνον της πολυπληθούς άγροτικής μας τάξεως αλλά και ολοκληρόου της Έλληνικής κοινωίας.

Τό βαρύ τούτο έργον αναλαμβάνει ως πρώτον μέλημά της ή Πανελλήνιος Όμοσπονδία...

Τά πρακτικά μέσα προς επίτευξιν του σκοπού τούτου είναι βεβαίως πολλά, τό σημαντικώτερον όμως όλων είναι άσφαλώς ή ίδρυσις Σχολής Συνεταιριστών. Η σημασία του έργου αυτής είναι άναμφισβήτητος. Γιατί άπ' αυτήν θά εκπορευθούν οι νέοι απόστολοι της συνεταιρικής Ίδεας, μέσα σ' αυτήν θά προπαιδευθούν και θά καταρτισθούν τά στελέχη, τά όποια θά δώσουν νέαν ζωήν και θά διανοίξουν νέους δρόμους στη συνεταιρική κίνησιν: θά εμπορέουσε μάλιστα να ειπή κανείς ύσως ότι αί μόνο για τό έργο αυτό θά επεβέβητο ή ίδρυσις της Όμοσπονδίας, έπι-

τυχής δέ οργάνωσης και λειτουργία της Σχολής αυτής θα ήτο αρκετή να κλείσει τό όλον έργον ταύτης. 'Αλλά και ή οργάνωσις του αυτοελέγχου δέν ύπολείπεται εις σημασίαν, επιτυχής δέ προσπάθεια επί του σημείου

τούτου άσφαλώς θ' άποτελέση σπουδαιότατον σταθμόν στην ιστορία της έλληνικής συνεταιρικής κινήσεως...».

Στη συνέχεια αναφέρεται στην ανάγκη κεντρικής εκπροσώπησης.

«Καθημερινώς βλέπουμε να συζητούνται ζητήματα ζωτικοτάτης φύσεως, να λαμβάνονται μέτρα και να θίγονται συμφέροντα ερήμην αυτής της άγροτικής τάξεως χωρίς να ύπάρχη μιά φωνή που να διερχηνεύη επισήμως τās σκέψεις της, τās γνώμας, τās ανάγκας της. Τό κενόν αυτό είναι σέ θέσι να πληρώση ή 'Ομοσπονδία και μάλιστα με έλπίδας επιτυχίας πολύ περισσότερας ενός πολιτικού κόμματος. Γιατί μιά τοιαύτη οργάνωσις ως ή 'Ομοσπονδία άπέχουσα επιμελώς κάθε πολιτικής δράσεως δέν θά κινή από κομματικό

άνταγωνισμό τήν αντίηλία και αντίδρασι των άλλων πολιτικών κομμάτων».

Στη συνέχεια αναφέρεται στην

«ανάγκη οργάνωσης συστηματικής Στατιστικής των Συνεταιρισμών είναι πρόδηλος, γιατί χωρίς αυτήν ούτε οι γενικές γραμμές της ακολουθητέας συνεταιρικής πολιτικής εϊμπορούν άσφαλώς να καθορισθούν ούτε τά πρακτικά μέσα για τήν εμπέδωσι και ένίχυσι των συνεταιρισμών μας...».

Στη συνέχεια θέτει το ερώτημα αν ύπάρχουν πρόσωπα ικανά να αναλάβουν τη Διεύθυνση της Ομοσπονδίας. Και υπενθυμίζει ότι «και ό ώραιότερος και άρτιότερος θεσμός ναυαγεί σέ χέρια κακά». «'Εκείνος —τονίζει— που θ' αναλάβη και θά διεξαγάγη επιτυχώς τό έργο αυτό, θά γράψη τήν ώραιότεραν σελίδαν της συνεταιρικής 'Ιστορίας, κάτω από τήν όποιαν θά δικαιούται να βάλη υπερήφανα τήν ύπογραφή του».

Ευτυχώς στη συνέχεια μεταστρέφεται η στάση της Μακεδονίας, υπέρ της Πανελληνίας Οργάνωσης. Τη στάση του Ντ. Μαλούχου βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 179.

Από την Ομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών καλείται (με την πίεση των γεγονότων Κερκύρας) νέο Πανελλήνιο Συνεταιριστικό Συνέδριο που συνέρχεται στις 16 Μαΐου 1926, οργανωμένο αρκετά καλά (για την ανώμαλη τότε εποχή) και με πολύ σοβαρούς εισηγητές: Τα θέματά του βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 155:

— Προσφορότερος τρόπος εποπτείας και ελέγχου Συνεταιρισμών και Ενώσεων. Εισηγ. Αλέξ. Μυλωνάς, πρώην Υπουργός Γεωργίας (βλ. ο «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 196). (Για το θέμα μιλήσαμε παραπάνω στο Υποκεφ. Β').

— Αρμόζουσα νομοθεσία περί Συνεταιρισμών δια την Ελλάδα. Εισηγ. Αλέξ. Σβώλος, Δημοσιολόγος. (Για το θέμα μιλήσαμε παραπάνω στο Υποκεφ. Β').

— Εξυγιανσις Συνεταιρικών Οργανώσεων. Εισηγ. Αλέξ. Κορυζής, Διευθυντής Εθνικής Τράπεζας.

— Διαμόρφωσις συστήματος οργάνωσης και αναπτύξεως Γεωργικών Συνεταιρισμών. Εισηγ. Δ. Μαργέτης, Πρόεδρος Προσωρινής Επιτροπής Πανελληνίου Ομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών.

Οι αποφάσεις του Πανελληνίου αυτού Συνεταιριστικού Συνεδρίου 16-20 Μαΐου 1926 αφορούσαν όχι μόνο τα παραπάνω συνεταιριστικά αλλά και άλλα γενικότερα θέματα της υπαίθρου (εκπαίδευση, φορολογικά, λιπάσματα). Χαρακτηριστικό δε είναι ότι με αυτό ασχολήθηκε τότε σοβαρά όλος ο αθηναϊκός τύπος.

Για τις συζητήσεις και αποφάσεις του μιλούμε αναλυτικά και στα ειδικά Υποκεφάλαια για Νομοθεσία, Εποπτεία, Μόρφωση, Αγροτική Πίστη, Αγροτικά Προβλήματα, κλπ.

Τα τελικά ψηφίσματά του (βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 166 επ.) αναφερόταν στο ειδικό βασικό θέμα της οργάνωσης της εποπτείας (βλ. στο Υποκεφ. Β'), και στα γενικότερα θέματα της ενίσχυσης της δημοτικής εκπαίδευσης, της φορολογίας της δεκάτης, της προστασίας των εντοπίων γεωργικών προϊόντων, της μη φορολογίας των εισαγομένων χημικών λιπασμάτων, την επιβολή λογικών εισαγω-

γικών δασμών για τα γεωργικά προϊόντα, για την άρση της απαγόρευσης εξαγωγής ελαιολάδου και άλλα.

Χαρακτηριστικό για τη σημασία που αποδόθηκε στο Συνέδριο αυτό και τα θέματά του είναι ότι στη θέση κυρίου άρθρου της εφημερίδας «'Ελεύθερον Βήμα» της 27ης Μαΐου 1926 δημοσιεύεται κείμενο με ανάλυση και παρατηρήσεις του Σπ. Κορώνη, που αναφέρεται στα θέματα εποπτείας, εξυγίανσης, αγροτικής πίστης, αστικών συνεταιρισμών, καθώς και γενικότερα στη σημασία της γεωργίας και στο ρόλο του Κράτους. Επειδή το κείμενο αυτό εκφράζει υποδείξεις και αντίλογο, παραθέτουμε τα κυριότερα σημεία. Γράφει ο Σπ. Κορώνης:

«... Είς τήν πραγματικότητα ήτο ειδικώς συνέδριον μόνον γεωργικών συνεταιρισμών, διότι εις θέματα σχετιζόμενα με αυτούς περιστράφησαν αί συζητήσεις. ... Δέν λυπούμεθα όμως, διότι υστέρησεν ή συζήτησις εις τά λοιπά θέματα τόσον, όσον διότι έλλειψε και αυτή ή εισήγησις, έπομένως φυσικά και ή συζήτησις, επί του θέματος «έξυγιανσις τών συνεταιρισμών». Αυτό είναι εκείνο, που κυρίως έχρηιάζετο, ως πιθόμεθα από όσα βλέπομεν και από όσα ήκούσαμεν από τήν ζωήν τών συνεταιρισμών.

Ο τύπος έδειξε ζωηρόν ενδιαφέρον διά τās εργασίας του συνεδρίου, και τό ενδιαφέρον αυτό υπέρ τών γεωργικών συνεταιρισμών είναι απόλυτως δικαιολογημένον, διότι από τήν γεωργίαν ζώμεν όλοι και ή εύημερία τών γεωργών είναι ή ζωή ήμών τών άστών.

... Ένδιαφερόμενοι δέ διά τούς γεωργικούς συνεταιρισμούς, ένδιαφερόμεθα διά τήν γεωργίαν, όσον και άν οι συνεταιρισμοί αυτοί δέν έφθασαν άκόμη εις τό ύψηλόν εκείνο σημειον τής οργανωτικής προόδου, ώστε νά δύνανται μετά λόγου νά λέγουν: ήμεις είμεθα ή γεωργία, ήμεις είμεθα οι εκπρόσωποι της. Είς τό σημειον αυτό πρέπει νά βλέπουν οι συνεταιρισμοί τών γεωργών εις μίαν χώραν, χώραν πρώτον γεωργικήν και δεύτερον χώραν μικράς γεωργικής ιδιοκτησίας και μικράς ή τό πολύ μέσης γεωργικής εκμεταλλεύσεως. Δι' αυτό και ήμεις, οι θεωρητικοί, που είμεθα έξω από τήν ζωήν του γεωργού, εξηγήσαμεν νά μάθωμεν, κατά τās συνεδρίας αυτές μερικά πράγματα περί τών όποιων δυστυχώς κανέν οικονομικόν κέντρον τής πρωτευούσης δέν μάς πληροφοροεί...».

Στη συνέχεια ο αρθρογράφος αναφέρεται στην αθρόα ίδρυση συνεταιρισμών και την ύπαρξη πολλών στον ίδιο τόπο, το θέμα της εποπτείας για το οποίο διατυπώθηκαν 4 γνώμες: Ο έλεγχος να μείνει στο Κράτος, ο έλεγχος να δοθεί σε ανεξάρτητο οργανισμό, ο έλεγχος να δοθεί στην Ομοσπονδία, ο έλεγχος ν' ανατιθεί στην Εθνική Τράπεζα (πρόταση την οποία και υποστηρίζει αναλυτικά ο Σπ. Κορώνης).

Επίσης στέκεται πολύ στην ανάγκη για εμπιστοσύνη των μελών στο συνεταιρισμό τους και γενικότερα για εξυγίανση της κίνησης.

Και καταλήγει:

«'Η παρακολούθησις τών εργασιών του μάς ώθει νά κάμωμεν μίαν σύστασιν εις τούς συνεταιρισμένους γεωργούς μας: Νά ζητήσουν στερεωτέρας βάσεις τών

συνεταιρισμών εις τās ίδίας των δυνάμεις. "Άλλως μπορούν εύκολα νά σαρωθούν».

Με τη λήξη του Συνεδρίου εντείνεται η προσπάθεια για την ανασυγκρότηση (με ίδρυση νέας) της Ομοσπονδίας Συνεταιρισμών. Το επίσημο κείμενο στο οποίο κατέληξαν είναι το ακόλουθο, ιστορικής σημασίας, πρακτικό («Συνεταιριστής» 1926 σελ. 168) που δείχνει τα προβλήματα και τις τάσεις και τις αποφάσεις για τη λύση τους:

Πρακτικόν τών αντιπροσώπων Ένώσεων
Γεωργικών Συνεταιρισμών περί λειτουργίας τής
Πανελληνίου Όμοσπονδίας τών
Γεωργικών Συνεταιρισμών.

Έν Αθήναις σήμερον τήν 21ην Μαΐου 1926 ήμέραν Παρασκευήν και ώραν 10½ π.μ. συνελθόντες οι κάτωθι ύπογεγραμμένοι αντιπρόσωποι Ένώσεων Γεωργικών Συν/σμών εις τά γραφεία τής Πανελληνίου Όμοσπονδίας τών Γεωργικών Συν/σμών, όδός Πολυκλείτου αριθ. 19, ίνα συζητήσωσι περί τής οργανώσεως και λειτουργίας έν γένει τής Όμοσπονδίας ταύτης συμφώνως και πρόσ τό από 19 Μαΐου έ.έ. ψήφισμα του Α' Πανελληνίου Γεωργικού Συνεταιριστικού Συνεδρίου, άφρορών τόν προαφοράτερον τρόπον έποπτείας τών Γεωργικών Συνεταιρισμών άπεφάσισαν τά

έξης:

Α') Οι αντιπρόσωποι τών Ένώσεων μετά συζητησιν επί του ζητήματος τής ανασυγκροτήσεως τής ύφισταμένης Όμοσπονδίας ή τής ίδρύσεως νέας τιαούτης κατέληξαν εις τήν άπόφασιν ότι ένδεικνυται ή ίδρυσις νέας Όμοσπονδίας επί σιοπή συμμετοχής επί ίσοις όροις εύθύς από τής έναρξεως τής λειτουργίας της εί δυνατόν όλων τών Ένώσεων έξ ών ήδη ή πλειοψηφία εύρίσκεται εκτός τής Όμοσπονδίας. 'Η επί ίσοις όροις συμμετοχή τών Ένώσεων συνίσταται εις τό δικαίωμα όλων τών Ένώσεων μελών της εύθύς από τής λειτουργίας της πρόσ σύμπραξιν εις τήν διοίκησιν τής Όμοσπονδίας, πράγμα όπερ δέν δύναται νά επιτευχθή έν περιπτώσει ανασυγκροτήσεως διότι ως γνωστόν κατά τόν νόμον περί Σωματείων άπαγορεύεται

είς τὰ νέα μέλη ή συμμετοχή εις τήν διοίκειν πρό τής παρόδου έτους από τής έγγραφής των.

Β') Οι αντιπρόσωποι όμοφώνως άπεφάσαν ίνα τό διέπον τήν νέαν Όμοσπονδίαν καταστατικόν είναι κατά βάσιν τό κατά τό έτος 1925 καταρτισθέν σχέδιον καταστατικού, τό άποσταλέν ήδη κατά 'Ιούλιον 1925 εις τās 'Ενώσεις δι' έγκυκλιού έπιστολής του κ. Τζωρτζάκη και τό όποιον έχει γίνει δεκτόν υπό τινων 'Ενώσεων, άφού έπενεχθώσιν έπ' αύτού αι έξής τροποποιήσεις:

1ον) Επί τού άρθρου 2 «Σκοπός». 'Ως πρώτος σκοπός νά προταχθή ή υπό στοιχείον ς' περίπτωσης «'Η εκπροσώπησις των γεωργικών και συνεταιριστικών συμφερόντων ... κλπ.» ώς δεύτερος κατά σειράν σκοπός νά προστεθί ή έξής «'Η έξυπνέτησις των συμφερόντων των 'Ενώσεων κλπ. γεωργικών συνεταιρισμών και των μελών αύτών διά τής διεκπαιρέώσεως των διοικητικών ή οιασδήποτε άλλης φύσεως υποθέσεων αύτών». 'Ως τρίτος σκοπός νά τεθή ή περίπτωσης ε' «'Η παρακολούθησις πάντων των άφορώντων ... κλπ.» εις τόν σκοπόν τής περιπτώσεως β' του σχεδίου νά προστεθούν τά έξής «εις όσας περιφερείας παρίσταται ανάγκη». εις τόν σκοπόν τής περιπτώσεως ι' νά προστεθούν τά έξής «ή διεθνείς συνεταιριστικάς όργανώσεις». 'Ο σκοπός τής περιπτώσεως ια' διαγράφεται ώς δυνάμενος νά περιληφθή εις τόν κανονισμόν. Νά προστεθί τελευταίος κατά σειράν ό έξής σκοπός «'Η σύγκλησις συνεδρίων γενικών πρός διαμόρφωσιν κατευθύνσεων επί των συνεταιριστικών και γεωργικών ζητημάτων». Οι λοιποί σκοποί νά παραμείνωσιν ώς έχουσιν άφού κατατρεχθώσιν κατά σειράν σύμφωνα με τās άναφερομένας ώς άνωτέρω τροποποιήσεις.

2ον) Π ό ρ ο ι. εις τό άρθρον 27 του σχεδίου άφωρών τούς πόρους οι αντιπρόσωποι άπεφάσαν νά όρίσωσιν τήν εισφοράν εις λεπτά πενήντα (50) κατά συνέταρον έτησίως δυνάμενην όμως ν' αύξηθί μετά τό πρώτον έτος δι' άποφάσεως τής Γενικής Συνελεύσεως. 'Επίσης δέ νά προστεθί εις τούτο διάταξις προβλέπουσα ότι αι έξωθεν παρεχόμενα τυχόν οικονομικά ενισχύσεις τής Όμοσπονδίας συγκαταλέγονται εις τούς τακτικούς πόρους αύτης έφ' όσον γίνονται αύται δεκτά και δέν παρέχονται δι' ώρισμένων σκοπόν.

3ον) Οι αντιπρόσωποι άπεφάσαν ότι ουδείς περιορισμός πρέπει νά ύπάρχη εις τό καταστατικόν ώς πρός τήν συμμετοχήν των διοικούντων εν γένει τās 'Ενώσεις και Συνεταιρισμούς εις τήν Γενικήν Συνέλευσιν και τήν διοίκησιν τής Όμοσπονδίας.

Γ') Οι αντιπρόσωποι καταρτίζουσι έπιτροπήν εκ των κ.κ. Δ.Μαργέτη, Β. Συμωνίδη και Θ. Τζωρτζάκη εις ήν αναθέτουσι τήν έπεξεργασίαν του σχεδίου καταστατικού κατά τās άνωτέρω ύποδείξεις και τήν προσαρμογήν εν γένει αύτου πρός αύτάς με τήν έξουσιοδότησιν νά έπιφέρη και οιασδήποτε άλλας τροποποιήσεις ή συμπληρώσεις του σχεδίου, δευτερευούσης σημασίας, άς ήθελε κρίνει ώς άπαραιτήτους.

Δ') Οι αντιπρόσωποι μετά τούτο προέβησαν εις τήν έξακριβώσιν των παραδεχθεισών μέχρι τούδε τό σχεδιον καταστατικού 'Ενώσεων. 'Εκ τής έξακριβώσεως ταύτης προέκυψαν τά έξής: Αι κάτωθι 'Ενώσεις υπέβαλον ήδη πρακτικά προσχωρήσεως εις τήν ιδρυθησομένην Όμοσπονδίαν 1) Κεντρική Σταφιδοπαγωγική Τράπεζα 'Αμαλιάδος 2) 'Ενωσις γεωργικών συν/σμών έπαρχίας Αικατερίνης 3) Σταφιδική Τράπεζα Βοστίτης 4) 'Ενωσις γεωργικών συν/σμών

Τριφυλίας Πυλίας 5) Κτηματική Συν/κή Τράπεζα 'Ηλιδος 6) Παμμεσοσηνακή 7) Συν/κή Πιστ. 'Ενωσις των συν/σμών Κυπαρισσίας 8) Συν/κή Τράπεζα Μελιγαλά 9) Κεντρική 'Ενωσις γεωργ. συν/σμών Μεσσήνης 10) Σταφιδική Προμηθ. Τράπεζα 'Αγριος και 11) 'Αγροτική Συν/κή Τράπεζα Αττικοβοιωτίας. 'Εκτός των άνω 'Ενώσεων έχουσιν ήδη προσχωρήσει και δέν υπέβαλον πρακτικά ή έδήλωσαν ότι θά προσχωρήσουσι δι' άποφάσεως προσεχούς Γεν. Συνελεύσεως αι έξής 'Ενώσεις: 1) 'Ενωσις γεωργικών συν/σμών Αιτωλοακαρνανίας 2) Σταφιδική Τράπεζα Πατρών 3) Κεντρική Τράπεζα γεωργ. συν/σμών Κερκύρας 4) Γεωργική Πιστ. και Προμηθ. 'Ενωσις γεωργ. Συνεταιρισμών Κερκύρας «ή Δήμητρα» 5) 'Ενωσις Συνεταιρισμών 'Αρηνοφυλαείας 6) 'Ενωσις Συνεταιρισμών Πυλίας 7) Κεντρική 'Αγροτική Τράπεζα Καλαμών και 8) 'Ενωσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Ζακύνθου.

Ε') Οι αντιπρόσωποι αναθέτουσι εις τήν έπιτροπήν νά άποστείλη αντίγραφον του παρόντος πρακτικού εις όλας γενικώς τās 'Ενώσεις μετά σχεδίου του έπεξεργασμένου καταστατικού και νά μερμηνήσει διά τήν συγκέντρωσιν των έλλειπόντων κατά τά άνωτέρω πρακτικών ώς και διά τήν συμμετοχήν και των μη άναφερομένων άνωτέρω 'Ενώσεων. 'Ωσαύτως αναθέτει εις τήν 'Επιτροπήν ίνα εϋθύς ώς συγκέντρωσει τά πρακτικά τούλάχιστον είκοσι (20) 'Ενώσεων και εντός πέντε μηνών από σήμερα συγκάλειση τούς αντιπροσώπους των προσχωρησασών και προσχωρησουσών 'Ενώσεων εν 'Αθήναις ίνα υπογράψουσι τό καταστατικόν, προβώσιν εις άρχαιρεσίας και λάβωσιν εν γένει άποφάσεις διά τήν ταχείαν λειτουργίαν τής Όμοσπονδίας.

ΣΤ') Οι αντιπρόσωποι των 'Ενώσεων λαβόντες ύπ' όψιν τās δηλώσεις των παρασάντων αντιπροσώπων τής Όμοσπονδίας των Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης κ.κ. Μαλούχου και Σλιώμη καθ' ός ή Όμοσπονδία Θεσσαλονίκης άναγνωρίζουσα τήν ανάγκην τής ύπάρξεως Πανελληνίου Όμοσπονδίας και κατόπιν τής άποδοχής των άπόψεων ταύτης ώς πρός τήν διατύπωσιν των σκοπών τής Πανελ. Όμοσπονδίας θέλει προσπαθήσει νά συμμετάσχη και αύτη, έκφράζουσι τήν ιδιαίτεράν αύτών έπιθυμίαν πρός συμμετοχήν των 'Ενώσεων των Νέων Χωρών δι' ής θά δοθί πανελληνίως χαρακτήρ εις τήν Όμοσπονδίαν και παρακαλουσι τās 'Ενώσεις των Νέων Χωρών όσαι δέν προσεχώρησαν εισέτι νά προσχωρήσουσι τό ταχύτερον εις τήν Όμοσπονδίαν.

Ζ') εις τήν άνωτέρω 'Επιτροπήν αναθέτουσι οι αντιπρόσωποι και τήν διεκπεραίωσιν γενικών συνεταιριστικών ζητημάτων μέχρι τής συγκροτήσεως τής διοικήσεως τής Όμοσπονδίας.

Η') 'Ωσαύτως οι αντιπρόσωποι άποφασίζουσι νά επιτρέπηται διά του καταστατικού ή συγκέντρωσις εις ένα αντιπρόσωπον 'Ενώσεως κλπ. περισσότερων ψήφων όχι όμως περισσότερων των έξ (6).

Εφ' ό συνετάγη τό παρόν.

Οι αντιπρόσωποι των 'Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών.

1) Παμμεσοσηνακής 2) Γεωργικής Πιστ. 'Ενώσεως Κυπαρισσίας 3) Κεντρικής Τραπεζής Συνεταιρισμών Κερκύρας 4) 'Ενωσις Συνεταιρισμών Τριφυλίας - Πυλίας 5) Γεωργ. Πιστ. και Προμηθ. 'Ενωσεως Συνεταιρισμών Κερκύρας «ή Δήμητρα» 6) 'Αγροτικής Συνεταιριστικής Τραπεζής 'Αττικοβοιωτίας 7) Συνεταιριστικής

Τραπέζης Μεγαλά, 8) Κεντρικής Ένώσεως Νησιού
9) Σταφιδικής Προμηθευτικής Τραπέζης (Αριθμ 10)

Προμηθευτικής Ένώσεως Πυλίας 11) Ένώσεως Γεωργικών Συνεταιρισμών Ζακύνθου.

Δυστυχώς η προσχώρηση 20 Ενώσεων (που είχε τεθεί ως όρος) δεν πραγματοποιήθηκε. Και έτσι η Επιτροπή δεν προχώρησε στην ίδρυση νέας Ομοσπονδίας (ενώ στο μεταξύ η παλαιά είχε διαλυθεί). «Ψάλλωστε δέν ύπηρχε καί πλήρης βεβαιότης έν σχέσει μέ τήν έξασφάλισιν τών άπαιτουμένων διά τήν λειτουργίαν τής 'Ομοσπονδίας πόρων» (λέγει ο Θ. Τζωρτζάκης «Οί Συνεταιρισμοί στήν 'Ελλάδα σελ. 84).

Εξάλλου —σημειώνει πάλι ο Θ. Τζωρτζάκης— «έκρίθη ότι έφ' όσον έκ τών πραγμάτων έτεκμαίρετο ότι ή ανάγκη τής δημιουργίας ιδεολογικής οργανώσεως δέν είχε έπαρκώς καί εύρέως άναγνωρισθί από τόν συνεταιρισμένον κόσμον τής χώρας, αυτό τούλάχιστον άπεδείκνυον αί επανειλημμένοι άποτυχία —δέν θά έπρεπε νά έπιστευσθί ή ίδρυσίς της. Ούτω ή κίνησις έσταμάτησεν έν άναμονή εύνοϊκωτέρων συνθηκών» (βλ. ιστορικό στο «Συνεταιριστής» 1936 σελ. 66. Για τις προσπάθειες του 1930 βλ. στη συνέχεια).

2. Περιφερειακοί ιδεολογικοί - ελεγκτικοί Σύνδεσμοι

Μετά την ίδρυση του ΑΣΟ, που προσπάθησε να παίξει και αξιόλογο συνεταιριστικό ρόλο, έγινε προσπάθεια να ιδρυθούν περιφερειακοί ιδεολογικοί Σύνδεσμοι των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών στην Πελοπόννησο. Ιδρύθηκαν τότε 4 Σύνδεσμοι Ενώσεων (έδρες Πάτρα, Πύργος, Κυπαρισσία, Καλαμάτα) αλλά τελικά η λειτουργία τους δεν έγινε δυνατή (βλ. «Συνεταιριστής» 1935 σελ. 125).

(Το θέμα πρέπει να μελετάται σε συσχέτισμό με τις προσπάθειες για την ίδρυση κεντρικής ιδεολογικής οργάνωσης, τη δράση της, καθώς και με το θέμα της εποπτείας).

3. Κεντρικές Οικονομικές Οργανώσεις των Συνεταιρισμών

Παράλληλα προς την κεντρική ιδεολογική οργάνωση, ανακύπτει η ανάγκη και υποδεικνύεται η ίδρυση κεντρικής ή κεντρικών οικονομικών συνεταιριστικών οργανώσεων. Σχετικά παρατηρεί ο Π. Δεκάζος κατά τις αρχές του 1926 (προ του Συνεταιριστικού Συνεδρίου του Μαΐου 1926):

«Τό Γ' Πανελλήνιον 'Αγροτικών Συνέδριον τό συγκροτηθέν έν 'Αθήναις κατά Μάιον 1924 προέτεινε τήν σύστασιν μιās Πανελληνίου 'Ομοσπονδίας τών Γεωργικών Συνεταιρισμών, τής όποίας μάλιστα τό Καταστατικόν έπεκυρώθη διά τής ύπ' αριθμ. 740 (1925) άποφάσεως τού Πρωτοδικείου 'Αθηνών.

... Δυστυχώς δέν ήρχισεν αύτη άκόμη λειτουργούσα, καίτοι είναι άναγκαία ή ύπαρξις αύτης. Διότι ή ιδεολογική οργάνωσις τών συνεταιρισμών δι' αύτης θά έπιτύχη σύν τώ χρόνω τήν έπιβολήν καί τόν σεβασμόν τής συνεταιριστικής ιδεολογίας, τόσον έντός τής συνεταιριστικής οικογενείας, όσον καί έκτός αύτης καί θά άρη πάσας τάς άντιδράσεις, αί όποία προέρχονται είτε έκ πλάνης είτε έξ ύστεροβουλίας προς ήθικήν καί πνευματικήν βελτίωσιν τών μελών τής οργανώσεως. 'Η τοιαύτη δέ βελτίωσις άποτελεί τόν τελικόν σκοπόν τών συνεταιρισμών.

Δέν γνωρίζω, εάν ή Πανελληνίος 'Ομοσπονδία τών Γεωργικών Συνεταιρισμών θά προβαίη καί εις έμπορικάς συναλλαγάς μετ' άλλων 'Ομοσπονδιών τής άλλοδαπής, καθ'όσον δέν διαλαμβάνεται τό τοιοῦτον έν τώ καταστατικῷ μεταξύ τών σκοπών τής Π.Ο.Γ.

Συνεταιρισμών. 'Αλλά τό τοιοῦτον θά είναι άπαραίτητον διά τό μέλλον έφ' όσον καί έν τή διεθνεί συνεταιριστική κόνιστρα ήξατο πραγματοποιουμένη ή έμπορική άλληλεγγύη τών συνεταιρισμών τών διαφόρων Κρατών διά τών 'Ομοσπονδιών αυτών, ίδια τών καταναλωτικών συνεταιρισμών. Ούτω, φέρ' είπειν, ή Zentrosojus ήτοι ή 'Ομοσπονδία τών ρώσικων καταναλωτικών συνεταιρισμών έπρομήθευσεν άπ' ευθείας εις τήν κεντρικήν προμηθευτικήν έταιρείαν τών καταναλωτικών συνεταιρισμών τού 'Αμβούργου (Γερμανίας) μεγάλας ποσότητας τριχών χοίρων, προμηθεύθεισα έναντι τού αντίτιμου αυτών 30.000 πούδια όρούζης καί άλλων άποικιακών ειδών. Τό αυτό δέ θά συμβαίη καί εις άλλας 'Ομοσπονδίας διαφόρων χωρών μεταξύ των. 'Εν πάση όμως περιπτώσει έλπίζω, ότι εις τό μέλλον θά καταστή άναγκαίον είτε διά τής Π.Ο. τών Γεωργικών Συνεταιρισμών ή δι' άλλης ιδρυθησομένης τοιαύτης άπάντων τών συνεταιρισμών ήτοι γεωργικών τε καί αστικών τής 'Ελλάδος νά δημιουργηθούσιν καί έμπορικοί συναλλαγί μεταξύ τών συνεταιρισμών τής χώρας μας προς τούς συνεταιρισμούς άλλων Κρατών.

Διαβλέπω μάλιστα, ότι εις άπώτερον ίσως μέλλον θά είνε δυνατόν νά ίδρουθή και έν Έλλάδι ως άλλαχού, τη

άρωγή ίσως και τής Έθνικής Τραπεζής μία Πανελλήνιος Συνεταιρική Τραπεζα...».

Για το ίδιο θέμα είδαμε παραπάνω (στο κείμενο Π. Χασαποπούλου) τις θετικές γνώμες των Συνεταιρισμών Μακεδονίας και τις επιφυλάξεις του Π. Χασαποπούλου.

Το 1926-1927 υφίσταται η Κεντρική Προμηθευτική Ένωση ολοκλήρου της Πελοποννήσου (έδρα Πάτρα) αλλά δεν έχει αναπτύξει ακόμα εργασίες («Συνεταιριστής» 1927 σ. 294).

Το 1926 λειτουργεί ο ΑΣΟ που μπορεί να θεωρηθεί σε αξιόλογο βαθμό ως Συνεταιριστική Κεντρική Οικονομική Οργάνωση για την κορινθιακή σταφίδα. Πληροφορίες από τη δραστηριότητά του βλ. στο «Δελτίον του Αυτόνομου Σταφιδικού Όργανισμού» Μάιος 1927 σ. 139 (που συνεκδίδεται με το «Συνεταιριστής»). Οι κυριότερες:

« Κατ' αντίθεσιν προς τό προηγούμενον σταφιδικόν καθεστώς τής Ένιαίας, τό όποιον ως κέντρον και βάση άντιμετωπίσεως του σταφιδικού ζητήματος έθετε τήν υπό τών συναφών προς τήν Ένιαίαν βιομηχανικών εταιρειών προστασίαν και εκμετάλλευσιν τής σταφίδος, ό Α.Σ.Ο., ως όργάνωσις τών παραγωγών, μεταθέτει έξ ύπαρχής τό σταφιδικόν, ως γεωργικόν πρόβλημα, επί βάσεως γεωργοοικονομικής.

Ο σκοπός τής γεωργικής δράσεως του Α.Σ.Ο. είνε νά έρευνήσθι επιστημονικώς και εμπειρικώς τās εφαρμοστέας κατά περιφερείας καλύτερας μεθόδους καλλιέργειας, τρυγητού, άποξηράνσεως και συγκομιδής τής σταφίδος υπό τών παραγωγών, αναλόγως πάντοτε προς τās τοπικές συνθήκας διά κάθε σταφιδοφόρον περιφερείαν και ειδικώς διά τήν παραγωγήν αυτής. Η έρευνα δέ αυτή άποβλέπει εις δύο τινά: 1) Εις τήν ελάττωσιν του κόστους τής παραγωγής, και 2) εις τήν βελτίωσιν τής ποιότητος. Αμφότερα ταύτα άποτελούν τās άληθείς όργανικές βάσεις τής ριζικής έπιλύσεως του σταφιδικού ζητήματος, διότι ή διαρκώς μεγαλυτέρα επιτυχία τών σκοπών τούτων θά επιτρέψη εις τήν σταφίδα μας νά πωλήται εις ποιότητα προτιμωμένην από τούς ξένους ξηρούς καρπούς έν τή διεθνεί άγορά, αλλά και εις σταθερώς μικροτέρας τούτων τιμάς, τών παραγωγών μας ικανοποιημένων ούχ ήττον περισσότερο παρά από τās σημερινάς τιμάς, χάρις εις τήν επιτευχθησομένην ελάττωσιν του κόστους τής παραγωγής. Αφ' έτέρου όταν οι παραγωγοί δύνανται νά ικανοποιηθούν διά τήν οικονομικήν των έάρκειαν με μικρότερα επίπεδα έμπορικών τιμών του προϊόντος, τότε ή άγορά τών πλεονασμάτων και ή δι' αυτής έξασφάλις ενός κατωτάτου όριου τιμής δι' εκάστην έσοδειαν, θά δύναται νά γίνη με ίσον ή και περισσότερον καθαρόν εισόδημα διά τούς παραγωγούς, εις κατώτερα σχετικώς επίπεδα τιμών. Έπομένως ή άγορά τών πλεοναζόντων ποσών τής έσοδείας θά άπαιτεί όλιγότερα κεφάλαια, άρα όλιγωτέρας εισφοράς προς κάλυψιν της. Κατά συνέπειαν θά δύναται άκινδύνας νά γίνη σημαντική ελάττωσις τών έξαγωγικών θραών, και έπομένως πρόσθετος και εκ του λόγου τούτου ευδηγοποιήσις τής έν τώ

έξωτερικώ προσφερομένης σταφίδος μας. Ούτω ή σταθερώς και κατά σύστημα προσφορά του προϊόντος εις μικροτέρας τών άνταγωνιστών καρπών τιμάς (όχι βεβαίως λόγω ύποτιμητικού πανικού, αλλά λόγω σταθερώς μικροτέρων καλλιεργητικών έξόδων) θά επιτρέψη δι' εντόνου διαφημίσεως τήν εύρύτατην επέκτασιν τής ζητήσεως του προϊόντος, έξουδετερουμένου του ουτοτροπως του δημιουργούντος τήν όλην σταφιδικήν κρίσιν πλεονασμού τής παραγωγής ύπέρ τήν κατανάλωσιν. Ούτω και μόνον θά βαίνωμεν άσφαλώς προς βασικήν λύσιν του σταφιδικού ζητήματος διά τής ελαττώσεως του κόστους τής παραγωγής.

Ός όργανον εκτελέσεως τών γεωργικών του εργασιών ό Α.Σ.Ο. ίδρυσεν εις τόν Πύργον (ως μεγαλύτερον γεωργικόν κέντρον τής σταφιδοπαραγωγής) τό Γεωργικόν και Βιομηχανικόν Ίνστιτούτον τής Σταφίδος, ως επιστημονικόν ίδρυμα έρεύνης και υποδειγματικών καλλιεργείων. Τήν άνάγκην ενός τοιούτου ίδρύματος διά τήν σταφιδοπαραγωγήν ως και τήν σημασίαν τής προσπαθείας ελαττώσεως του κόστους τής καλλιέργειας ανέλαβε και απέδειξεν ως άριστα ό Γενικός Έπιθεωρητής τής Γεωργίας κ. Χασιώτης δι' άρθρων του εις τό «Συνεταιριστής» τής 1 και 16 Φεβρουαρίου 1925, « Έπί τής σταφιδικής κρίσεως ». Ολίγον μετά τήν ίδρυσίν του ό Α.Σ.Ο. κατά Νοέμβριον του 1925 άνέθεσε τήν μελέτην τής συστάσεως του γεωργικού τούτου σταθμού εις επιτροπήν έξ ειδικών άνωτέρων ύπαλλήλων του Ύπουργείου Γεωργίας, τών κ.κ. Χασιώτη, Κουτσομητοπούλου, Γενιδουιά, Ρουσσούπουλου και Μειμάρη, ότιπνες ειργάσθησαν και δι' επιτόπου έρεύνης και έξετάσεως τών σχετικών συνθηκών. Μετά ταύτα ό Α.Σ.Ο. προέβη εις τήν άγοράν καταλλήλου κτήματος εις Πύργον (ενός εκ τών άρίστων κτημάτων τής περιφερείας), άνέθεσε διά μειοδοτικού διαγωνισμού εις άρμοδιαν εργοληπτικήν εταιρίαν τήν άνέγερσιν του κτιρίου διά τήν εγκατάστασιν του Σταθμού, και προσέλαβε τό αναγκαίον ειδικόν προσωπικόν εκ δύο άρχιώτατα καθηγησιμένων επιστημόνων, ενός Χημικού-Γεωπόνου και ενός Γεωπόνου-Δενδροκόμου. Βραδύτερον αι κοινότητες Φιλιατρών και Νησίου, εκτιμώσα και ένσχύουσα...».

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

— Το 1926 με το Ν.Δ. 12/1/1926 επιτρέπεται η ίδρυση Γεωργικών Τραπεζών (με βάση το Ν.Δ. 28/9/1925) σε όσες περιφέρειες δεν λειτουργούν Γεωργικές Τράπεζες. Ίδρυση Γεωργικής Τράπεζας Κεφαλληνίας με Δ. 28/10/1926.

Με το ίδιο Ν.Δ. καθορίζονται τα της οργανώσεως κλπ. με χαρακτηριστικό τη διάταξη ότι η χορήγηση των δανείων θα γίνεται βασικά στους Γεωργικούς Συνεταιρισμούς, σε ιδιώτες δε μόνο όπου δέν μπορούν να χορηγηθούν μέσω Συνεταιρισμών.

Εκδίδονται Διατάγματα για ενίσχυση των πόρων των Γ. Τραπεζών με ποσοστά διαφόρων φόρων του Δημοσίου ΦΕΚ 103 και 104/1926 («Συνεταιριστής» 1926 σ. 125).

— Τον Ιανουάριο του 1926 γίνεται στις Σέρρες, άρτια οργανωμένο, το 2ο Καπνοπαραγωγικό Συνέδριο (το προηγούμενο στη Δράμα το 1925) που ασχολήθηκε και με την αγροτική πίστη και διατύπωσε συστάσεις εξαιρετικής σοβαρότητας. Την οργάνωση της αγροτικής πίστεως στηρίζει βασικά στις δυνάμεις και προσπάθειες των ιδίων των αγροτών και των Συνεταιρισμών τους (με καθορισμό της μερίδας τουλάχιστο σε 500 δρχ., με αύξηση των αποθεματικών τους, με δημιουργία καταθέσεων, με καλή λογιστική οργάνωση και λειτουργία, κλπ.). Στη συνέχεια έκανε ορθές προτάσεις για την εξασφάλιση των πόρων και καλή λειτουργία των Γεωργικών Τραπεζών. Σχετικά με την Εθνική Τράπεζα το ψήφισμα ήταν πολύ ρεαλιστικό. Ζητήθηκε να αυξηθούν οι προσφυγικές χορηγήσεις, να της επιστραφούν τα δάνεια του Κράτους, να παύσει να χορηγεί ατομικά δάνεια σε χωριά όπου λειτουργούν Συνεταιρισμοί, να χορηγούνται τα δάνεια με γραμμάτια σε καλούς Συνεταιρισμούς, να συμμετέχουν οι Συνεταιρισμοί σε τοπικά Συμβούλια, να απλοποιηθούν οι διαδικασίες, να ενοποιηθούν στο επιτόκιο οι επιβαρύνσεις (βλ. αναλυτικά «Συνεταιριστής» 1926 σ. 33-37).

— Τον Απρίλιο του 1926 (με αφορμή τη δημοσίευση της Εκθέσεως του Διοικητού ΕΤΕ για το 1925) γίνονται συζητήσεις σχετικές και με την αγροτική πίστη. Τονίζεται ότι η ΕΤΕ ως Κεντρική εκδοτική Τράπεζα δεν πρέπει να ασχολείται με την αγροτική πίστη και με πολλές άλλες υποθέσεις (βλ. αρθρογραφία στην «Εστία» Αθηνών 26.4.26 και 28.4.1926). Η συζήτηση μεταφέρθηκε, μεταξύ των ιδίων αρθρογράφων, στον «Οικονομικό Ταχυδρόμο» όπου κείμενα Π. Βουρλούμη, Ω (προφανώς Ιασεμίδη) και Αλ. Κορυζή (βλ. «Οικονομικός Ταχυδρόμος» 1.5.1926, 5.5.1926, 9.5.1926, 11.5.1926, 16.5.1926). Αρνητική όμως υπήρξε τελικά, για την ίδρυση αγροτικής συνεταιριστικής Τράπεζας, η γνωμοδότηση της Επιτροπής Οικονομίων του 1926 που απηχούσε τις αντιλήψεις της ΕΤΕ. Μεταξύ άλλων διατύπωνε:

«Έάν τό ήμισυ από τής συστάσεως του Υπουργείου Γεωργίας δαπανηθέντων διετίθετο προς παροχήν λιπασμάτων καί γεωργικών έργαλειών εις τούς αγρότας τά γεωργικά καί οικονομικά αποτελέσματα θά ήσαν τεράστια.

.....
» Η οικονομική ενίσχυσις του Συνεταιρισμού πρέπει να επιδιωχθή άνευ αναβολής. Τό τοιοῦτον είναι κατορθωτόν μόνον δι' ισχυρού πιστωτικού οργανισμού, οίτινες είτε λόγω τής πίστεως, ήν έμπνέουσι, νά

δύνανται νά συγκεντρώσωσι πολλές καταθέσεις, είτε λόγω προνομίων άποκομίζοντες κέρδη έξ άλλων κλάδων, νά είναι εις θέσιν νά παρέχωσι καλλιεργητικά δάνεια μέ μικρά επιτόκια.

.....
» Μέχρις ότου οι Συνεταιρισμοί άναπτυχθώσιν έχουσιν ανάγκην κηδεμονίας καί συντόνου έποπτείας, ως πάν άτομον ή οργανισμός εύρισκόμενος έν νηπιώδει καταστάσει. Είς τά ζητήματα ταύτα πρέπει νά προσέχη ουχί ή ικανοποίησις θεωρητικών δοξασιών

ἀλλ' ἡ ἐπίτευξις πρακτικῶν ἀποτελεσμάτων. Κατὰ τὰ τελευταία ἔτη ἡ συμβολή τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγῆς ὑπῆρξε σπουδαία ἀλλὰ καὶ ἡ ἠθικοπλαστικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν ἀγροτῶν εὐεργητικὴ, καθ' ὅσον ἤρχισαν νὰ κατανοῶσιν ὅτι μέγιστον αὐτῶν συμφέρον εἶναι ἡ τιμότης καὶ τὸ συνεπὲς εἰς τὰς νέας ὑποχρεώσεις των.

»Αἱ προσπάθειαι ἰδρυσεως συνεταιριστικῶν πιστωτικῶν ἰδρυμάτων ὑπὸ τύπον Γεωργικῶν Τραπεζῶν εἶναι πρόωροι καὶ πρέπει ἐπὶ πολὺ νὰ ἀναβληθῶσι μέχρι οὗ καὶ οἱ ἀγροταὶ ἀποκτήσωσι συνεταιριστικὴν συνείδησιν καὶ πνεῦμα ἀποταμεύσεως, διαπαιδαγωγηθῶσι νὰ σέβωνται τὴν συνεταιρικὴν περιοσίαν καὶ ἀποκτήσωσι πεποιθῆσιν ἐπὶ τὴν τιμότητα ἀλλήλων καὶ τὴν χρηστήν διαχείρισιν. Ἐφ'

ὅσον αἱ συνεταιριστικαὶ Τράπεζαι δὲν δύναται νὰ ἀρῶνται τὰ κεφάλαια αὐτῶν ἀπὸ τὴν ἀποταμίευσιν αὐτῶν τῶν συνεταιρισμῶν εἶναι φυσικὸν ἢ Ἀγροτικὴ Πίστις νὰ διενεργῆται παρὰ τῶν χορηγούτων τὰ κεφάλαια ὀργανισμῶν.

» Ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας τῶν ἄνω ἔστω τὸ παράδειγμα παρ' ἡμῖν μὲν τῆς Σταφιδικῆς Τραπεζῆς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δὲ πλείστον ἰδρυμάτων Γεωργικῆς Πίστεως ὧν τὰ κεφάλαια ἐξητιμίσθησαν ἢ ἐδεκατίσθησαν. Ἀλλὰ καὶ Διοικήσις Γεωργικῶν Τραπεζῶν παρὰ συμβουλίων ἐκ Κρατικῶν ὑπαλλήλων ἐν συμπτῶσει μετ' ἔρασιτεχνῶν εἶναι καταδικασμένη εἰς ἀποτυχίαν ὡς ἀποδεικνύουσι, αἱ φυτοζωοῦσαι Γεωργικαὶ Τράπεζαι Μακεδονίας καὶ Ἡπείρου, Νήσων Αἰγαίου κλπ.».

Τέλος 1926 ἀρχὴς 1927, τα επιτόκια τῶν δανείων πρὸς Συνεταιρισμοὺς εἶναι (αυξήθησαν μετὰ το 1925) τα εξής:

- 1) Με γραμμάτια καὶ ἐνεχυρόγραφα 9%.
- 2) Με πλασματικὸ ἐνέχυρο καπνοῦ 8% (πλέον προμήθεια 1% κατὰ εξαμηνία)
- 3) Με ἐνέχυρο σταφιδοκάρπου, καπνῶν κλπ. 7% (πλέον προμήθεια 3/4% κατὰ τριμηνίαν).

Τα δάνεια τῆς ΕΤΕ πρὸς ἀσυνεταιριστοὺς γεωργοὺς χορηγοῦνται με επιτόκιο 2% ἀνάτερο. (Μόνον στα ἐπὶ ἐνεχῶρω σταφιδοκάρπου εἶναι 8%).

— Επιτόκια ΕΤΕ με ἐνέχυρο σταφίδας: Εμπόριο 8%, Συνεταιρισμοὺς 7%, Ενώσεις 6% (συν προμήθεια 3/4%). Ο κοινὸς συμβατικὸς καὶ νόμιμος τόκος 15% («Συνεταιριστῆς» 1926 σ. 296).

— Ἀπόψεις Γρ. Μπάμια δικηγόρου, γιὰ τοὺς συνεταιρισμοὺς κτηματικῆς πίστεως - υποθηκικούς βλ. «Συνεταιριστῆς» 1926 σ. 40.

— Ἡ ἐξεύρεση κεφαλαίων ἐκ μέρους τῶν παραγωγῶν στο Πήλιο γιὰ καλλιεργητικὰς ἀνάγκας «ἀπέβη τελευταίως πολὺ δυσχερὴς λόγω τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκῶν τοιοῦτων καὶ τοῦ υψηλοῦ τόκου των» («Συνεταιριστῆς» 1926 σ. 76).

— Ο Π. Ντερτιλῆς ἐξάγει τὴν συνεταιριστικὴν ἰδέαν καὶ περιγράφει τὴν δημιουργίαν, με συνεταιριστικὸ περιεχόμενον, τῆς Ἑλβετικῆς Λαϊκῆς Τραπεζῆς καὶ υποδεικνύει τὴν κατάλληλην προσαρμογὴν τῶν Γεωργικῶν Τραπεζῶν τῆς Ἑλλάδος, ποὺ τῶρα στηρίζονται στὶς φορολογίας. Ἐπὶ πλέον υποδεικνύει τὴν ἀνάθεσιν σε αὐτὴν να ἐσπράττουν τα δημόσια ἔσοδα-φόρους. («Συνεταιριστῆς» 1926 σ. 97).

— Βασικῆς σημασίας παρατηρήσεις, γιὰ τὴν δραστηριότητα τῆς ΕΤΕ καὶ τῶν γ. συνεταιρισμῶν στὴν ἀσκηση τῆς πίστεως κάνει ο Σπ. Κορώνης σε κύριον ἄρθρον τῆς εφημ. «Ἐλεύθερος Λόγος» Ἀθηνῶν τῆς 27 Μαΐου 1926, με τὴν ευκαιρίαν ποὺ συζητήθηκε στο Συνεταιριστικὸ Συνέδριον ἡ πρότασις Αλ. Μυλωνᾶ γιὰ τὴν ἀνάθεσιν τῆς ἐποπτείας συνεταιρισμῶν στὴν ΕΤΕ. Κυρίως τονίζει ὅτι ἡ ΕΤΕ προσέφερε μεγάλας υπηρεσίας στὴ χρηματοδότηση. Ἀλλὰ διερωτᾶται,

«μήπως ἡ προφορῶνως πιστωτικὴ πολιτικὴ, τοῦ ἐκδοτικοῦ ἰδρυματος ἔναντι τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἐμάραναν ἐν τῇ γενέσει τοῦ τό βασικῶν συναίσθημα

πάσης ἐνώσεως τῶν μικρῶν καὶ ἀδυνάτων, τὸ συναίσθημα τῆς ἐξ ἰδίων δυνάμεων αὐτοβοηθείας».

Παραθέτει στοιχεῖα ἀπὸ ἰσολογισμοὺς σχετικὰ με τὴν σχέσιν δανείων καὶ καταθέσεων καὶ τονίζει ὅτι:

«ὁ εὐκόλος δανεισμός ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν συνεταιρισμῶν... ἡ ἐπίδρασις εἶναι διαφθαρτικὴ τῆς ἐσωτερικῆς συνοχῆς καὶ τοῦ συναίσθηματος τῆς εὐθύνης καὶ τῆς

ὕγιους ἀγωγῆς τῶν ὀργανώσεων» (βλ. καὶ στο μέρος περὶ ἐποπτείας).

— Αναλυτική είναι η έκθεση του Διοικητού ΕΤΕ σχετικά με την αγροτική πίστη και τους συνεταιρισμούς κατά το 1926, η οποία φωτίζει και τη γενικότερη τότε αγροτική και οικονομική κατάσταση. (βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 135-138).

Γράφει μεταξύ άλλων:

«Κατά τὸ λήξαν ἔτος ὁ γεωργικὸς κόσμος τῆς χώρας μὲ σοβαρώτατον παράγοντα τὸν προσφυγικὸν τοιοῦτον, ἐνεργῶνισε τὴν αὐτὴν ἔντονον ἐργασίαν ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει τῆς γῆς. Ἡ ἐπέκτασις τῆς καλλιεργείας ἐπὶ ἐκτάσεων τὸ πρῶτον ἡδὴ ἀποδοιμῶν ἐἰς τὴν παραγωγὴν, ὅπως καὶ ἡ ἔντασις καὶ ἡ βελτιώσις τῶν καλλιεργητικῶν μεθόδων ἐσημείωσαν ἰδίᾳ εἰς τὰ βόρεια τμήματα τῆς χώρας ἰκανοποιητικὴν ἐξέλιξιν. Ἐπιβεβαιώθη ἡ ἐσοδεία τῶν δημητριακῶν καὶ τοῦ καπνοῦ ἐβλάβη εἰς πολλὰ διαμερίσματα, ἰδίᾳ εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐκ τῆς ἀκριδῆς καὶ τῆς ξηρασίας, ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐπαρχίαν πλημμύραι καταστρεπτικαὶ συνήρπασαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγκομιδῆς σημαντικὰς ποσότητας τῶν προϊόντων.

Παρά τὰ μεμονωμένα ταῦτα γεγονότα ὁ κλάδος τῆς ἀγροτικῆς πίστεως τῆς Τραπεζῆς ἐκινήθη κατὰ τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔτος μετὰ τῆς αὐτῆς σταθερᾶς τακτικῆς ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, μὲ προσήλωσιν πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τῆς Τραπεζῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ευρύτερων σκοπῶν εἰς οὓς ἀφορᾷ ἡ ἐργασία αὐτή, ἀποτελοῦσα διὰ τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν οὐχὶ ἀπλῶς πιστωτικὴν ἐργασίαν, ὡς καὶ ἄλλοτε ἐρρῆθη, ἀλλ' ἐπιδίωξιν καὶ ἐκπλήρωσιν ἀνωτέρου προγράμματος πρὸς αὔξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀνατροφῆς τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, ὡς καὶ ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς τοκογλυφίας.

Εἶνε ἀνάγκη δὲ νὰ σημειωθῇ ὅτι ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἀντικειμενικῶν τούτων σκοπῶν ἡ Τράπεζα κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος ἐπεδίωξεν ἐντονώτερον ἀκόμη τὴν ἐφαρμογὴν διαφόρων μέτρων ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ δι' ὧν σκοπεῖται ἡ ἐσωτερικὴ ἐξυγιάνσις καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἐπίρροσις τῶν νεοπαγῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν καὶ γενικώτερον τῶν ἀγροτικῶν μαζῶν. Ἐπεδίωχθη ἡ ἀποκάθαρσις τῶν συνεταιρισμῶν ἐκ τῶν ἀκαταλλήλων ἢ ἐπιβλαβῶν στοιχείων, τῶν μὴ προσαρμολογῶν πρὸς τὴν πραγματικότητα τῆς ἀληθοῦς χειραφετήσεως τοῦ ἀγρότου. Ἐπεδίωχθη ἀκόμη ἡ συγχώνευσις τῶν πολλαπλῶν ἢ ἀτροφικῶν συνεταιρικῶν ὀργανισμῶν τοῦ αὐτοῦ χωρίου εἰς ἓνα ἢ δύο ἰσχυροτέρους τοιοῦτους δυναμένους ν' ἀποκτήσωσι τὰ ὀπωσθήποτε κατάλληλα στελεχῆ διοικήσεως καὶ νὰ ἐπιτελέσωσιν εὐρύτερον τοὺς σκοποὺς, οὓς ἔχει τάξει ὡς πρόγραμμα ὁ συνεργατισμὸς. Ἐπεδίωχθη τέλος ἡ αὔξησις τῆς συνεταιρικῆς μερίδος τοῦλάχιστον μέχρι δραχμῶν 500, καὶ ἡ αὔξησις τῶν μελῶν ἐκάστου γεωργικοῦ συνεταιρισμοῦ μέχρι κατωτάτου ὀρίου 25 μελῶν. Τινὰ τῶν μέτρων τούτων εἶνε βεβαίως πλέον καιρὸς νὰ περιληφθῶσιν ἐν τῇ σχετικῇ νομοθεσίᾳ, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ ἦτο ἐκδηλῶς ἡ ἀνάγκη ὅπως ὑποδειχθῶσι καὶ ἐπιβληθῶσιν ἀκόμη ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς, κινουμένης ἐκ τοῦ ἀγνοῦ τῆς ὑπὲρ τῶν συνεταιρισμῶν ἐνδιαφερόντος κατὰ τρόπον ἀντικειμενικόν, χωρὶς διὰ τούτων νὰ θιγῆται ἡ πρωτοβουλία τῶν συνεταιρισμῶν, βασικὴ ἀρχὴ τῆς ὀργανώσεως αὐτῶν. Ἡ Τράπεζα εὐθέτη οὕτως εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ λάβῃ τὴν αὐστηρὰν ἀπόφασιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐκ τῶν πιστώσεων τῶν ἀνεπιδέκτων ἐξυγιάνσεως καὶ βελτιώσεως συνεταιρικῶν ὀργανισμῶν, ἐν τῇ προσπάθειᾳ ὅπως καὶ τὴν συνεταιρικὴν ὀργάνωσιν βελτιώσῃ, ἀλλὰ καὶ τὰς γεωργικὰς

αὐτῆς χορηγήσεις κατοχυρώσῃ δι' ἐξασφαλίσεως τοῦ ἡθικοῦ περιεχομένου τῶν μετ' ὧν ἔρχεται εἰς συναλλαγὴν συνεταιρισμῶν. Τὰ ἐξυγιαντικὰ ὅμως ταῦτα μέτρα δὲν ἐφήρμοσεν, ὡς εἰκόσ, ἀνευδρότως, ἐν τῇ ἐπιγνώσει ὅτι μίᾳ τῶσον ἐκτεταμένῃ ἀνακαινιστικῇ καὶ ριζικῇ ἐνέργειᾳ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐχθῆ ἄνευ κλοισμῶν γενικῶν καὶ ἀπόλυτον ἐφαρμογὴν εὐθύς ἀμέσως. Ἐν τῇ μελέτῃ καὶ τῇ ἐπιγνώσει τῶν ἐκασταχοῦ ἐμφανιζομένων εἰδικῶν συνθηκῶν καὶ ὁρων ἐνέκρινεν ἀνάλογους ἀποκλίσεις, ἀλλὰ μὲ τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν ὅπως μὴ ἀνακόψῃ τὸ ἐξυγιαντικόν τῶν συνεταιρισμῶν ἔργον τῆς, ἀλλ' ἐπιτύχῃ δι' ἐμμόνου τακτικῆς ἐντὸς τοῦ συντομωτέρου χρονικοῦ διαστήματος τὴν ὀλοσχερῆ τούτου ἐκπλήρωσιν ἐν τῇ συναίσθησει ὅτι οὕτω μόνον θέλει ἐξασφαλισθῆ ἡ ζωὴ καὶ ἡ πρόοδος τῶν γεωργικῶν τούτων ὀργανισμῶν.

Εἰς τὰς ἐνώσεις τῶν συνεταιρισμῶν, τὴν προοδευτικὴν ταύτην βαθμίδα τῆς ὀλης ὀργανώσεως, καθιερώθησαν ρυθμίσεις τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν κατὰ τρόπον ἐκπληροῦντα ἀφ' ἑνὸς τῶν πιστωτικῶν προορισμῶν ἀλλὰ καὶ ἀποκλείοντα τὴν ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ ἐνέργειαν προμηθειῶν, πρόγοντα δὲ τὰς Ἐνώσεις εἰς τὸν προσήκοντα τύπον τῶν παραγγελιοδόχου πωλήσεως καὶ ἀγορᾶς εἰδῶν διὰ λογαριασμῶν τῶν συνεταιρισμῶν τῶν. Προσθέτως ἐδέχθημεν ὅπως εἰς πολλὰς τῶν ἐνώσεων τούτων τοποθετηθῇ ὑπάλληλος τῆς τραπεζῆς ὡς ἐλεγκτῆς ἢ λογιστῆς, ἵνα δύναται ἡ τράπεζα νὰ παρακολουθῇ καὶ ἐσωτερικώτερον ταῦτα.

Παραλλήλως πρὸς τὰ μέτρα ταῦτα ἐπεδίωχθη καὶ ἐνισχύθη διὰ συστηματικῆς ἐργασίας καὶ συνεννοήσεως μετὰ τῶν ἀρμοδίων γεωπονικῶν ὑπηρεσιῶν ἡ μᾶλλον ἐντατικὴ καὶ μεθοδικὴ χρησιμοποίησις τῶν χημικῶν λιπασμάτων καὶ ἡ ἐξοικειώσις τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τούτων. Πλὴν τούτου ἐπιτεύχθη ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾷνῃ, ὅπου ἡ ἐγκατάστασις τῶν ἀγροτῶν προσφύγων διατρέχει ἤδη τὴν μᾶλλον ἐνδιαφερόσαν ἐξέλιξιν τῆς, πλήρης συνεργασία μετὰ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Τραπεζῆς καὶ τῶν ἐποικιστικῶν γεωπονικῶν ὑπηρεσιῶν ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως ρυθμίζεται ἀπὸ κοινῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐνίσχυσις τῶν Συνεταιρισμῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων καὶ ἡ κατεῦθυνσις αὐτῶν καὶ προώθησις εἰς νεωτεριστικὰς καλλιεργείας μᾶλλον προσδοφίρους (ἀμπελοφυτεία, δενδροκομία, σηροτροφία) καὶ ἀποσταθμίζεται ἐν τέλει μετὰ πλήρους ἐπιγνώσεως ἡ οἰκονομικὴ ἀντοχὴ αὐτῶν. Ἐν τῇ βαρυνούσῃ ὅμως τὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων στενότητι γῆς καὶ γενικώτερον διὰ τὴν αὔξησιν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται κυρίως τὸ οἰκονομικόν μέλλον τῆς χώρας, ἐπιβάλλεται νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ βελτιώσις τῶν σπόρων ἐπὶ τῇ βάσει θετικῶν συμπερασμάτων εἰς ἃ ἔχει καταλήξει κατόπιν μελέτης καὶ δοκιμῶν ἡ γεωπονικὴ ὑπηρεσία.

Γενικώτερον δὲ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως καὶ συστηματοποίησεως τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἐπιβολῆς τῶν ἐνδεικνυμένων καλλιεργῶν ἐν τῷ ἐποικισμῷ πειθαροῦντι ἐν ὀρισμένη τάξει, ἀσφαλῶς οἱ ἀγρόται μας θὰ ἴδωσι καλυτέρας ἡμέρας καὶ ἡ γεωργικὴ μας παραγωγὴ θὰ ἐλαφρύνῃ τὸ ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν δημητριακῶν στενὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς χώρας.

Κατά τό λήξαν έτος 1926 τά χορηγηθέντα νέα γεωργικά δάνεια (άνεξαρτήτως τών όφειλομένων έν τέλει του 1925 έκ δρχ. 558.000.000) ανήλθον εις δρχ. 724.764.065, άπέναντι τών χορηγηθέντων κατά τό έτος 1925 εκ δρχ. 942.459.759.

"Αν όμως ληφθώσιν ύπ' όψιν και αί πρόσ τόν Αυτόνομο Σταφιδικόν Όργανισμόν, ένεργηθείσα χορηγήσεις εκ δρχαμών 273.382.759, έξυπηρετούμεναι μέν λογιστικώς εις τών λογαριασμόν τών δανείων επί έμπορευμάτων, ύπαγόμεναι όμως άναμφιβόλως λόγω τής φύσεως του όργανισμού και του σκοπού τών χορηγήσεων τούτων εις τήν άγροτικήν πίστιν, τά έν συνόλω εις ταύτην διατεθέντα νέα κεφάλαια άνέρχονται εις δρχαμούς 997.346.824.

Η στενότης κεφαλαίων ήτις ύπήρξε τό κύριον χαρακτηριστικόν του λήξαντος έτους δέν ήτο δυνατόν ή νά έπηρεάση και τήν έργασίαν ταύτην, παρ' όλην τήν στοργήν δι' ής περιβάλλει τόν κλάδον τούτον ή διοίκησης. Ο μέσος όρος τών διατεθειμένων κατά τήν διαδρομήν του έτους 1926 κεφαλαίων έν τή άγροτική πίστει ανήλθεν εις δρχα. 501.364.875 -άπέναντι δρχ. 575.198.041 του έτους 1925, σημειωθείσης μειώσεως κατά δρχ. 74.833.166- αναλογούσης εις ποσοστόν 13%. Άλλά και ή ένδειχθείσα εκ τών πραγμάτων ανάγκη συμπληρώσεως τής ειδικής νομοθεσίας, έφ' ής άπανταχού έστηρίχθη ή άγροτική πίστις ύπηγόρευσε συντηρητικότητα και έπιφυλακτικότητα τινά μέχρι νομοθετικής ρυθμίσεως ώρισμένων ζητημάτων και συμπληρώσεως κενών, ήν ένδεικνύει ως άπαραίτητον και έπείγουσαν ή κτηθείσα πείρα και ή ραγδαία εξέλιξις του θεσμού τών συνεταιρισμών.

Τάς παρατηρήσεις αύτης ή Τράπεζα επί τών ένδεικνυομένων τροποποιήσεων τών ειδικών νόμων περί συνεταιρισμών και γεωργικών ένεχυρογράφων υπέβαλεν ήδη εις τήν κυβέρνησιν, έλπίζει δ' ότι ύπό τήν ύπαγόρευσιν τών πραγμάτων θά ληφθώσι ταχέως τά ένδεικνυόμενα μέτρα.

Η μεταξύ τών συνεταιρισμένων και μή παραγωγών κατανομή τών νέων γεωργικών χορηγήσεων του έτους 1926 εν σχέσει και πρόσ τήν τοιαύτην τών του έτους 1925 παρίσταται διά τών έξης αναλογιών:

	1925	1926
Χορηγήσεις πρόσ συνεταιρισμένους παραγωγούς	57.7%	75.5%
Χορηγήσεις πρόσ μεμονωμένους παραγωγούς	42.3%	24.5%

Και τό άποτέλεσμα τούτο συνεπικουρεί διά τών αριθμών τήν άσκουμένην ύπό του κλάδου τούτου τών έργασιών τής Τραπεζής προσώθησιν του άγροτικού κόσμου τής χώρας πρόσ τήν συνεταιρικήν όργάνωσιν δι' ής και μόνης θά έπιτευχθή ή όργάνωσις τής πίσσεως έν τοίς άγροίς, τό άναγκαίον τούτο προοπαιτούμενον τής ύγιους άγροτικής πίσσεως.

Η Τράπεζα εξέτιμησε δεόντως τήν διατυπωθείσαν ύπό του συνεδρίου τών γεωργικών συνεταιρισμών, του συγκροτηθέντος κατά Μάιον του 1926 πρότασιν, όπως ή έποπτική ύπηρεσία τών συνεταιρισμών έπαυξηθή και άναδιοργανωθή, χειραφετουμένη από του κρατικού όργανισμού. Ούτω δε διά τών άρμοδιών όργάνων τής Τράπεζας συνεργάσθη μετ' έπιτροπής ειδικών εις τόν καταρτισμόν νομοτετήματος, δι' ου ή έποπτική αύτη ύπηρεσία συντίθεται εις αυτόνομον όργανισμόν διοικούμενον ύπό έκπροσώπων του συνε-

ταιρισμένου άγροτικού κόσμου του Κράτους και τής Έθνικής Τραπεζής. Λαμβάνεται ούτω σοβαρά μέριμνα περί τελείας άνακαινώσεως τής άπαραίτητου ταύτης, κατά τά πρώτα τουλάχιστον έτη, διά τήν εξέλιξιν και διαπαιδαγωγήσιν τών συνεταιρισμών ύπηρεσίας, μέχρις ου άνδρούμενοι οι συνεταιρισμοί αναλάβωσι μόνοι διά τών άνωτέρων όργανώσεών των τόν έλεγχον, ως άλλαχου συμβαίνει. Έλπίζομεν ότι και τό μέτρον τούτο ταχέως θέλει εισαχθή εις τήν έθνικήν άντιπροσωπειάν πρόσ ψήφισιν.

Πιστώσεις πρόσ άγρότας και τούς συνεταιρισμούς αυτών.

Η κίνησης τών προσωπικών πιστώσεων τών γεωργικών συνεταιρισμών και τών μεμονωμένων παραγωγών έχει ως εξέλιξις κατά τό 1926.

α) Ως πρόσ τούς συνεταιρισμούς:

Έν τέλει του έτους 1925 ύπήρχον έγκεκριμένα πιστώσεις 1590 συνεταιρισμών μέ μέλη 105.500 και διά σύνολον δρχ. 366.725.500 ήτοι μέ μέσον όρον πιστώσεως κατά συνεταίρον δρχ. 3476 και 20 ένώσεων διά σύνολον δρχ. 30.550.000. Σύνολον 1610 πιστούχοι δρχ. 397.275.500, ήτοι μέσος όρος πιστώσεως δρχ. 246.755.

Έν τέλει του έτους 1926 ύπήρχον έγκεκριμένα πιστώσεις 1831 συνεταιρισμών μέ μέλη 126.460 και διά σύνολον δρχ. 402.743.000 ήτοι μέ μέσον όρον πιστώσεως κατά συνεταίρον δρχ. 3.185 και 26 ένώσεων διά σύνολον δρχ. 34.500.000. Σύνολον 1.857 πιστούχοι δρχ. 437.243.900 ήτοι μέσος όρος πιστώσεως δρχ. 235.457.

β) Ως πρόσ τούς μεμονωμένους γεωργούς: Έν τέλει του έτους 1926 ύπήρχον:

Πιστούχοι 139.648 μέ πιστώσεως δρχ. 767.244.205	
ήτοι μέσος όρος πιστώσεως κατά πιστούχον δρχ. 5.494 (έναντι τών του έτους 1925 πιστούχων 138.721) μέ πιστώσεις 736.541.645	
ήτοι μέσος όρος πιστώσεως κατά πιστούχον δρχ. 5.309.	

Ειδικώτερον διά τήν σταφιδοπαραγωγήν και τήν έν γένει οικονομικήν κίνησιν επί του κλάδου τούτου τής έθνικής μας παραγωγής, έσημειώσαμεν έν τή έκθέσει πεπραγμένων του προηγούμενου έτους τήν σημασίαν τής ιδρύσεως του Αυτόνομου Σταφιδικού Όργανισμού, όστις δέον νά έξαρθή ως άξιοσημείωτος προαγωγή τής συνεταιρικής εξέλιξεως έν τώ τόπω, έτι δε και ως σύστημα αυτότελου και συστηματικής διαχειρίσεως του πολυτίμου προϊόντος, δυνατόν νά χρησιμεύση ως υπόδειγμα και δι' άλλους παρομοίους σκοπούς.

Οι σταφιδοπαραγωγοί άπέβησαν κύριοι τών τυχών του προϊόντος των και υπεύθυνοι ρυθμισταί αυτών, τής διαχειρίσεως ένασκηθείσης και κατά τό λήξαν έτος 1926 ύπό τής Τραπεζής, ήτις παρέσχε και κατά τό έτος τούτο άμέριστον τήν συνδρομήν της εις τό κεντρικόν ίδρυμα τής σταφιδοπαραγωγής. Ούτως ή Τράπεζα προσέβη κατά τό 1926 διά λογαριασμόν του Αυτόνομου Σταφιδικού Όργανισμού εις τήν άγοράν 80.000.000 περίπου ένετικών λιτρών πλεονασμάτων έναντι 50.000.000 λιτρών κατά τό 1925.

Τά έπιτευχθέντα άποτελέσματα έδικαίωσαν πλήρως τάς έξενεχθείσας πέρυσσι αίσιολόγους προβλέψεις και έπέρρωσαν τήν πεποιθήσιν επί τό μέλλον τής κεντρικής ταύτης όργανώσεως τών σταφιδοπαραγωγών...».

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

ΒΑΣΙΚΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΛΥΣΗ

Πέρα από όσα σημειώθηκαν σε προηγούμενες σελίδες, προσθέτουμε:

Στις 17/1/1926 γίνεται Καπνοπαραγωγικόν Συνέδριον στις Σέρρες με αντιπροσώπους 3 Ενώσεων και 300 Συνεταιρισμών Μακεδονίας-Θράκης. Θέματά του: καπνικόν, αγροτική πίστη, αγροτική ασφάλεια, αγροτική εκπαίδευση, αρδευτικά, αποξηραντικά (βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σ. 15. Πεπραγμένα του σ. 33, 35, όπου φαίνονται τα υπάρχοντα προβλήματα). Ψηφίσματά του μελετημένα επί του καπνικού (βλ. και εισηγήσεις Ν. Ζιώγα σ. 53), γεωργικής πίστεως (με συνεταιριστική πολιτική), αγροτικής ασφάλειας, αγροτικής εκπαίδευσης, αρδευτικών και αποξηραντικών έργων. Φωτογραφία ολοσέλιδη όπου διακρίνονται τα αγροτικά - συνεταιριστικά στελέχη της εποχής βλ. «Θέματα Συνεταιρισμών» 1978 σ. 2668.

Γίνεται οργάνωση των Γραφείων Προστασίας Καπνού (βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σ. 77).

Για τα Αμπελουργικά, σταφίδα, οινοποιεία, βλ. σχετικά:

Γενικός απολογισμός διαχειρίσεως σταφίδας 1924/1925 (βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σ. 21).

Συνεταιριστικές προμήθειες θείου και θ. χαλκού μέσω ΑΣΟ («Συνεταιριστής» 1926 σ. 25).

Προσπάθειες για ίδρυση συνεταιριστικών οινοποιείων (βλ. άρθρο ειδικού Θ. Σκαλαίου «Συνεταιριστής» 1926 σ. 170).

Κωδικοποίηση νομοθεσίας περί Α.Σ.Ο. βλ. «ο Συνεταιριστής» 1926 σ. 315).

Γεωργικά Επιμελητήρια: Με Ν.Δ. τροποποιείται ο νόμος 280/1914 περί γεωργικών επιμελητηρίων σχετικά με αντιπροσώπους, πόρους, κλπ. (ΦΕΚ 400/1925). Ανάλυση του θεσμού και ιστορία του από Β. Γανώση βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σ. 209 (βλ. και συγγενή νομοθεσία του 1926 για τα Ταμεία Προνοίας Παραγωγής). Συγκρότηση Γ. Επιμελ. Μεσσηνίας και Κερκύρας («Συνεταιριστής» 1926 σ. 377).

Εξυγιαντικά — Αποστραγγιστικά — Αρδευτικά έργα.

Το Β΄ Καπνοπαρ. Συνέδριο (Σέρρες) ζητά την επίσπευση της εξυγιάνσεως της Μακεδονίας και Θράκης με αποστράγγιση των μεγάλων ελωδών εκτάσεων πεδιάδας Στρυμόνος, έλους Φιλίππων, έλους Ζαγκλιβερίου κλπ. Οργάνωση και υδατικών συνεταιρισμών εργαίων βελτιώσεων («Συνεταιριστής» 1926 σ. 37).

Τα υδατικά έργα είναι πολύ ενδιαφέροντα. Βλ. εισήγηση Δ. Αιγινήτου στην Ακαδημία Αθηνών «Αί άνομβρίαί καί τά άναγκαΐα έργα ύδρεύσεως καί άρδεύσεως έν Έλλάδι» Πρακτικά Ακαδημίας 2/12/1926 σ. 244.

Διάφορα άλλα θέματα:

Προπαγάνδα για «καλλιτερευμένους» σπόρους σίτου μέσω Συνεταιρισμών («Συνεταιριστής» 1926 σ. 321).

Φιλοπροοδευτικοί Σύλλογοι. Μια ενδιαφέρουσα διάλεξη στο Σύλλογο Βουνάργου Ηλείας για μεταπολεμική δραστηριότητα. («Συνεταιριστής» 1928 σ. 337).

Το βασικό θέμα των βοσκών στη Μακεδονία. Ενοικιστάσιο. Θεμιτό μίσθωμα. Αυτοδικίες γεωργών και νομάδων κτηνοτρόφων.

Ένα από τα βασικά αγροτικά προβλήματα για τα οποία αγωνίστηκαν οι εκπρόσωποι των αγροτών και οι Συνεταιριστικές τους Οργανώσεις είναι το ζήτημα της κτηνοτροφίας και ειδικότερα της στενότητας των βοσκών μεταπολεμικά. Ανάλυσή του φωτεινή και προτάσεις έγιναν από τον Ντίνο Μαλούχο (αναδημοσίευση αργότερα στο «Συνεργατισμός» Θεσσαλονίκης 1930 σ. 193).

Γράφει τα ακόλουθα που έχουν ιδιαίτερη αξία αφού αναφέρονται στο όλο αγροτικό εποικιστικό πρόβλημα και το καλλιεργητικό - κτηνοτροφικό καθώς και τις νέες συνθήκες που δημιουργήθηκαν μεταπολεμικά στη γεωργία και τους κατοίκους της Μακεδονίας - Θράκης και προέρχονται από βαθύ γνώστη του θέματος:

«Τό ζήτημα των βοσκών και τό συναφές πρόβλημα τής ανάπτυξεως τής κτηνοτροφίας είνε εκ των πολυπλοικωτέρων πού παρουσιάζει ή ύπαιθρος χώρα τής Μακεδονίας.

Η κτηνοτροφία παρουσιάζεται εις τήν Μακεδονίαν υπό δύο κυρίως μορφάς: τήν νομαδικήν και τήν στατικήν ή χωρικήν...

Προπολεμικά συνθήκα κτηνοτροφίας.

Κατά τήν πολεμικήν περίοδον έψηφίσθη ό άγροτι-ύπαιθρον Μακεδονίαν γενικά συνθήκα δίως διάφοροι τών σημερινών, έξ ου και οι όροι υπό τούς οποίους διεξήγετο ή κτηνοτροφία ήσαν έντελώς διαφορετικοί. Είς τά τοιφλίκια ύπήρχον μεγάλα εκτάσεις άκαλλιέρ-γητοι, λόγω τής άραιότητας του πληθυσμού και τών έπικρατουσών εις αυτά τιμαριωτικών σχέσεων μεταξύ ιδιοκτητών και κολλήγων. Έπίσης εκ τών καλλιεργουμένων γαιών τόσον τών τοιφλικίων όσον και τών κεφαλοχωρίων πλείστα όσα άφήνοντο εις άγρονα-παισιν επί έν, δύο ή και τρία συνεχή έτη. Ός εκ τούτου ύπήρχον συνεχείς βοσκήσιμοι εκτάσεις, αι όποιοι ήσαν κατάλληλοι διά τήν ανάπτυξιν μεγάλης κτηνοτροφίας.

Αι εκτάσεις αύτα έξεμεταλλεύοντο κτηνοτροφικώς μέ μεγάλας άγέλας μικρών και μεγάλων ζώων, αι όποια διά τήν άποφυγήν άγροζήμιών, δέν ειχον άνά-γκην έπιμελημένης έπιβλέψεως λόγω τής συνεχείας των.

Λαμβανομένου ύπ' όψιν ότι αι μέν βοσκαί ήσαν άφθονοι προπολεμικώς και έπομένως εύθηναί, τά δέ έξοδα διά τήν βοσκήσιν τών ζώων όλίγα, είνε φανερόν ότι τό κόστος τής παραγωγής τών κτηνοτροφικών προϊόντων εις τήν άγοράν ήσαν μικρά διότι ό πλη-θυσμός τής ύπαιθρου και τών πόλεων ήτο μικρός, ό δέ παραγόμενος κτηνοτροφικός πλούτος ήτο ύπεραρκε-τός διά τήν κατανάλωσιν.

Σημερινά συνθήκα κτηνοτροφίας.

Κατά τήν πολεμικήν περίοδον έψηφίσθη, ό άγροτι-κός νόμος διά του οποίου κατεμηθήσαν τά μεγάλα τοιφλίκια εις μικρούς κλήρους. Έξ άλλου από του έτους 1913 ήρχισαν νά καταφθάνουν εις Μακεδονίαν άγρότα πρόσφυγες εκ Τουρκίας, Βουλγαρίας και Καναδάσου, οι όποιοι έγκατεστάθησαν εις τά τοιφλίκια και έλαβον μικρούς κλήρους. Τέλος κατά τό 1922, μετά τήν μικρασιατικήν καταστροφήν ήλθον εις Μα-κεδονίαν ένκατοντάδες χιλιάδες άγροτών πρόσφυγων έξ όλων τών σημείων τής Τουρκίας, οι όποιοι άφ' ένός άντικατέστησαν τούς άνταλλαγέντας Τούρκους και

Βουλγάρους άφ' έτέρου έγκατεστάθησαν και ούτοι εις νέους μεγάλους συνοικισμούς έντός τών τοιφλι-κίων, λαβόντες μικρούς κλήρους γής. Έκ τούτου προέκυψεν ότι όλόκληρος ή έκταση τών συνεχών μέχρι τότε άκαλλιεργήτων, αλλά δυναμένων νά καλ-λιεργηθούσιν, εκτάσεων τών τοιφλικίων κατεμηθή εις μικρά τεμάχια γής. Τά μεγάλα τοιφλίκια μετετράπησαν όλα εις κεφαλοχώρια πρόσφυγων και έντοπιών άκτη-μόνων. Αι συνεχείς άκαλλιεργήτοι εκτάσεις έξηρανό-στησαν. Αι άγροναπαύσεις περιορίσθησαν κατά πο-λύ, εις τινες δέ περιφέρειας και έξηρανίσθησαν.

Έδώ όμως, πρέπει νά κάμωμεν μίαν λεπτήν διάκρι-σιν, ή όποια μάς είνε άπαραίτητος διά τήν περαιτέρω ανάπτυξιν του θέματος τών βοσκών και τής κτηνο-τροφίας. Όταν λέγωμεν ότι έξέλιπον αι συνεχείς άκαλλιεργήτοι εκτάσεις και ότι ή γή κατεμηθή εις μικρούς κλήρους, τούτο δέν σημαίνει ότι εις τήν Μακε-δονίαν δέν ύπάρχουν σήμερα εκτάσεις άκαλλιεργη-τοι. Ό τόπος αυτός θά ήτο πολύ εύτυχής εάν πράγματι ειχον καλλιεργηθή όλα αι καλλιεργήσιμοι εκτάσεις γής. Αντιθέτως τούτο πρέπει νά ληφθ ή υπό τήν έννοιαν, ότι αι άκαλλιεργήτοι εκτάσεις, αι όποια ύπάρχουν σήμεραν εις τήν Μακεδονίαν δέν είνε συνε-χείς, αλλά κατατεμημένα και διεσκορπισμένα. Τού-του δοθέντος, γεννάται εύλόγως ή άπορία: Άφου ύπάρχει έλλειψις γής εις τήν Μακεδονίαν, άφου ό γεωργικός κλήρος είνε τόσον μικρός, πώς συμβαίνει νά ύπάρχουν ακόμη εκτάσεις άκαλλιεργήτοι, έστω και μή συνεχείς;

Εις τήν άπορίαν αύτήν θά δώσωμεν τήν εξήγησιν. Έν πρώτοις, μεταξύ τών έγκατεστημένων άγροτών πρόσφυγων, ύπάρχουν πάρα πολλοί πού άφήνουν άκαλλιεργήτον όλόκληρον τόν κλήρον των ή μέρος αυτού, είτε διότι δέν έχουν τά έφόδια διά νά τόν καλλιεργήσουν, είτε διότι δέν γνωρίζουν τάς συνθήκας τής μακεδονικής γεωργίας και δέν προσηρημόσθησαν εις αυτάς, είτε διότι έπεδόθησαν εις γεωργικούς κλάδους μή απαιτούντας μεγάλας εκτάσεις γής (κα-πνοκαλλιέργεια, άμπελοργία κλπ.), είτε τέλος, διότι δέν έχουν τήν ικανότητα νά καλλιεργήσουν (έλλειψις πρωτοβουλίας, νοικοκυρωσύνης κλπ.). Έπίσης πολ-λοι εκ των έντοπιών άκτημόνων άφήνουν άκαλλιεργ-ήτους τούς κλήρους των έν όλω ή έν μέρει (εις μικρότερον όμως κλίμακα από τούς πρόσφυγας), διότι δέν έχουν άποκτήσ η έφόδια διά τήν καλλιεργείαν ή διότι δέν έχουν τήν απαιτούμένην ικανότητα και πρωτοβουλίαν, ή διότι έπιδίδονται άποκλειστικώς εις τήν καπνοκαλλιέργειαν.

Και είνε μέν άληθές, ότι πολλοί εκ των πρόσφυγων και έντοπιών άκτημόνων τών μη καλλιεργούντων τούς

κλήρους των ενοικιάζουν πλούτους πρὸς καλλιέργειαν εἰς τοὺς ἔχοντας ἐφόδια καὶ ἰκανότητα τοιούτους, εἶνε ὅμως ἐξ ἴσου ἀληθές ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κλήρων τούτων δὲν ἐνοικιάζεται, διότι ἡ ὑπηρεσία τοῦ ἐποικισμοῦ ἀπαγορεύει τούτο αὐστηρῶς, ἢ διότι τὰ ζητούμενα ὑπὸ τῶν κατόχων τῶν κλήρων ἐνοίκια εἶνε ὑπέρογκα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει σαφῶς, ὅτι, ἂν καὶ ἡ γῆ κατετμήθη μεταπολεμικῶς εἰς μικροὺς κλήρους, ἂν καὶ ἔλειψαν αἱ συνεχεῖς ἀκαλλιέργητοι ἐκτάσεις, ἐν τούτοις ἡ ἐπελθούσα αἰθῆσις τῆς καλλιεργουμένης ἐκτάσεως εἶνε σχετικὴ καὶ ὄχι ἀπόλυτος, υπάρχουσα δὲ ἀκόμη πολλάκι ἐκτάσεις ἀκαλλιέργητοι κατατετιμημένα εἰς πολὺ μικρὰ τεμάχια γῆς.

Τέλος διὰ νὰ λάβωμεν πλήρη εἰκόνα τῶν μεταπολεμικῶν συνθηκῶν τῆς κτηνοτροφίας πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἠρῆθησαν καταπληκτικῶς τὰ ἐνοίκια τῶν βοσκῶν (μὴ λαμβανόμενου ὑπ' ὄψιν τοῦ ἐνοικιοστασίου τῶν βοσκῶν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ταῦτα θὰ ἐνοικιάζοντο ἐλευθέρως) καὶ ἡ αὔξησις αὐτῆ δὲν εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐκπτώσιν τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος, ἀλλὰ κατὰ πολὺ μεγαλυτέρα. Ἐπίσης τὰ ποιμνία ἔχουν σήμερον ἀνάγκη ἐπιμελημένης ἐπιβλέψεως ὡς καὶ ὑποδιαρέσεως αὐτῶν εἰς μικρὰς ἀγέλας, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀγροζημιῶν καθότι ἔλειψαν αἱ συνεχεῖς ἀκαλλιέργητοι ἐκτάσεις. Ἐκ τούτων προκύπτει ὅτι τὸ κόστος παραγωγῆς τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων εἶνε σήμερον πολὺ μεγαλύτερον τοῦ προπολεμικοῦ τοιούτου (ἀνεξαρτήτως τῆς ἀνταλλακτικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος). Ἐξ ἄλλου ὅμως πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ αἱ τιμαὶ τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων εἰς τὴν ἀγορὰν εἶνε πολὺ μεγαλύτερα τῶν προπολεμικῶν τοιούτων, τούτο δὲ ὀφείλεται εἰς τὴν μεγάλην πύκνωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων ἔνεκα τῆς ὁποίας ἐδημιουργήθη μεγάλη ζήτησις τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι αἱ τιμαὶ τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων (ιδίως τοῦ κρέατος καὶ τοῦ γάλακτος) ἐτηρεάζονται πολὺ ἐκ τῶν συνθηκῶν τῆς τοπικῆς ἀγορᾶς (προσφοράς ἢ ζήτησεως) καθότι ἡ μεταφορά αὐτῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶνε πολυδάπανος (διὰ τὸ γάλα σχεδὸν ἀδύνατος). Ἐπομένως, δὲν εἶνε ἄξιον ἀπορίας, πῶς, παρὰ τὰς δυσμενεῖς συνθήκας τῆς μακεδονικῆς κτηνοτροφίας (μεγάλου κόστους παραγωγῆς) συμφέρει ἡ κτηνοτροφικὴ ἐκμετάλλεσις ἀφήνουσα μάλιστα καὶ σημαντικὸν κέρδος εἰς τοὺς ἐξασκούντας αὐτήν.

Σχέσεις γεωργίας καὶ νομαδικῆς κτηνοτροφίας.

... θὰ ἔλθωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τώρα τὰς σχέσεις τῆς γεωργίας πρὸς μίαν ἐκ τῶν δύο μορφῶν τῆς κτηνοτροφίας, τὴν νομαδικήν.

Καὶ ἐν πρώτοις πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ νομαδικὴ κτηνοτροφία ἀφορᾷ κυρίως τὰ μικρὰ ζῶα (πρόβατα καὶ κατσίκες). Κατ' ἐξαιρέσιν καὶ εἰς μικρὰν κλίμακα οἱ νομάδες κτηνοτρόφοι διατρέφουν μεγάλα ζῶα (κυρίως ἵππους). Πρέπει ἐπίσης νὰ σημειώσωμεν, ὅτι εἰς τὰς ὀρεινὰς βοσκὰς (θερινὰς) ἡ νομαδικὴ κτηνοτροφία δὲν ἔχει σχεδὸν σχέσιν μὲ τὴν γεωργίαν. Ἐπομένως ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ σχέσεων μεταξὺ γεωργίας καὶ νομαδικῆς κτηνοτροφίας ἐννοοῦμεν τὰς πεδιάδας βοσκησίμους ἐκτάσεις ἢ ἡμιπεδιάδας τοιαύτας.

Εἶνε γνωστός εἰς ὅλους ὁ αἰῶνος καὶ ἱστορικὸς ἀγὼν μεταξὺ γεωργῶν καὶ νομάδων κτηνοτρόφων. Ὁ ἀγὼν αὐτός εἶνε ἀγὼν μεταξὺ δύο πολιτισμῶν, μεταξὺ δύο μορφῶν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς: τῆς ἀρχαίου νομαδι-

κῆς μορφῆς καὶ τῆς μεταγενεστέρως πολιτισμένης γεωργικῆς τοιαύτης. Κατ' ἀρχὴν λοιπὸν αἱ δύο αὐτὰ δυνάμεις, ἡ γεωργία καὶ ἡ νομαδικὴ κτηνοτροφία πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀντίπαλοι δυνάμεις. Ὁ γεωργὸς περισσότερον πολιτισμένος καὶ τεχνικὰ μορφωμένος ἀπὸ τὸν κτηνοτρόφον εἶνε φύσει εἰρηνικός, σεβόμενος τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ τὴν περιουσίαν τοῦ πλησίον του. Ὁ νομάς κτηνοτρόφος μὴ ἔχων ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν, εἶνε ἐκ φύσεως πολεμικός, ἐπιδρομέυς καὶ ζημιωτής...

Ἄλλ' ὑπάρχει ἄραγε τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἠδύνατο νὰ συμβιβασθοῦν αἱ δύο αὐτὰ ἀντίπαλοι δυνάμεις, ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία εἰς τρόπον ὅστε νὰ καθίστατο δυνατὴ ἡ ὁμαλὴ συμβιώσις των καὶ ἡ συνύπαρξις των; Καὶ ἐάν ἦτο δυνατόν προσπολεμικῶς, διότι αἱ βοσκησίμοι ἐκτάσεις ἦσαν συνεχεῖς μεγάλα, εἶνε τούτο δυνατόν σήμερον, ὅποτε αἱ βοσκησίμοι ἐκτάσεις εἶνε τῶσον κατατετιμημένα; Εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα ἀπαντῶμεν ἀδιστακτικῶς: ναί, ἀλλ' ὑπὸ ὀρισμένας προϋποθέσεις. Κατωτέρω θ' ἀποδείξωμεν τούτο, θ' ἀναπτύξωμεν δὲ καὶ τὰς προϋποθέσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ συμβίωσις γεωργίας καὶ νομαδικῆς κτηνοτροφίας.

Προκαταρκτικῶς πρέπει νὰ ἐρευνήσωμεν καλὰ τὰς σημερινὰς συνθήκας τῆς καλλιεργίας καὶ τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας εἶνε δυνατὴ ἡ βόσκησις τῶν ποιμνίων ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας αἰτινες εἶνε αἱ κάτωθι:

Α) Τὰ πρόβατα, μποροῦν νὰ βόσκουν εἰς τοὺς ἀκαλλιέργητους, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, κλήρους τῶν προσφύγων καὶ τῶν ἐντοπίων ἀκημιόνων. Τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀνεπτύξαμεν ἐπαρκῶς ἀνωτέρω, ὅστε νὰ περιττεῖται κάθε ἄλλη ἀνάλυσις. Θὰ προσθέσωμεν μόνον ἐδῶ διὰ τοὺς ἀγνωροῦντας τὰς συνθήκας τῆς υπαίθρου, ὅτι οἱ κλήροι τῶν 30 ἢ 40 δεκαδικῶν στρεμμάτων, πού δίδει ἡ ὑπηρεσία τοῦ ἐποικισμοῦ εἰς τοὺς πρόσφυγας καὶ ἐντοπίους ἀκτημιόνους δὲν ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἑνα μόνον κομμάτι γῆς ἀλλ' ἀπὸ 3 ἢ 4 καὶ περισσοτέρας κατηγορίας. Ἐπομένως τὸ κάθε χωράφι εἶνε πολὺ μικρὰς ἐκτάσεως καὶ ποικίλλει ἀπὸ 5 μέχρι 15 στρεμμάτων. Ἐπειδὴ δὲ ἐναλλάσσονται χωράφια καλλιεργημένα μὲ χωράφια ἀκαλλιέργητα, εἶνε εὐνόητον ὅτι διὰ νὰ βοσκηθοῦν τὰ ἀκαλλιέργητα χωράφια τούτου εἶνε κατορθωτὸν μόνον μὲ μικρὰς ἀγέλας προβάτων καὶ μὲ μεγάλην προσοχὴν διὰ νὰ ἀποφευγῶνται αἱ ἀγροζημίαι. Τὸ ἴδιον ἰσχύει καὶ δι' ὅλας τὰς κατωτέρω περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας εἶνε δυνατὴ ἡ βόσκησις.

Β) Ἡ βόσκησις εἶνε δυνατὴ εἰς τὰς ἐν ἀγραναπαύσει γαίας, ὅπου ὑπάρχουν ἀκόμη τοιαῦτα (ἀφίνονται ἀκόμη πολλὰ γαία εἰς ἀγραναπαύσιν, ἰδίως εἰς τὰς περιφερείας ὅπου ἐδόθη μεγαλύτερος κλήρος εἰς τοὺς ἀγρότας).

Γ) Μετὰ τὸν θερισμὸν τῶν σιτηρῶν καὶ τὸ σῆκωμα τῶν δεματιῶν ἀπὸ τὰ χωράφια ὑπάρχει πολὺτμω βόσκη διὰ τὰ πρόβατα, διότι εἶνε γνωστὸν ὅτι πολλοὶ κόκκοι σιτηρῶν, κατὰ τὸν θερισμὸν, πέφτουν κάτω καὶ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ μαζευθοῦν ἀπὸ τοὺς θεριστάς. Τοὺς κόκκους τούτους τῶν σιτηρῶν τρώγουν τὰ πρόβατα ἀπλήστως. Ἐπίσης ἡ βόσκησις τῶν θερισθέντων χωραφίων ἐξακολουθεῖ ἀπὸ τοῦ θερισμοῦ μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς σπορᾶς (Σεπτέμβριον ἢ Ὀκτώβριον), διότι κάτω ἀπὸ τὰ σιτηρὰ φέυγα χόρτον, τὸ ὅποιον μένει μετὰ τὸν θερισμὸν. Ἐξ ἄλλου, ἡ καλλιέργεια τοῦ ἐδάφους δὲν μπορεῖ ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως μετὰ τὸν θερισμὸν, διότι τὰ ζῶα τῶν γεωργῶν εἶνε ἀπασχολημένα εἰς τὴν μεταφοράν τῶν συγκομισθέντων σιτη-

ρών και εις τόν άλωνισμόν.

Δ) Κατά μήνα Φεβρουάριον ή Μάρτιον οί γεωργοί άρχίζουν τήν καλλιέργειαν τών λεγομένων κοινών «νιάματα». Η καλλιέργεια αύτή άφ' ενός χρησιμεύει ώς προπαρασκευή διά τήν σποράν τών σιτηρών του έπομένου καλλιεργητικού έτους, άφ' έτέρου δέ χρησιμοποιείται διά τήν κατά τήν άνοιξιν σποράν σκαλιστικών φυτών (άραβοσίτου, βάμβακος, σησαμιού, μπιστανιών κλπ.). Κάθε καλός γεωργός πρέπει άπαραιτήτως νά διαθέτη τό έν τέταρτον ή τό έν πέμπτον τών άγρών του διά «νιάματα». Έπειδή λοιπόν, ή καλλιέργεια τών «νιαμάτων» άρχίζει από τόν Φεβρουάριον ή Μάρτιον, τά χωράφια αυτά μένου άκαλλιεργητά από τής συγκομιδής τών σιτηρών (Ιουλίου) μέχρι του Φεβρουαρίου ή Μαρτίου. Κατα τό διάστημα τουτό τά χωράφια αυτά μπορούν νά βοσκηθούν.

Ε) Εις τόν κάμπον, όπου τά χωράφια είνε πολύ πλούσια εις άζωτον και οργανικάς ουσίας, τά σιτηρά διατρέχουν πάντοτε τόν κίνδυνον του πλαγιάσματος. Διά ν' άποφύγουν τό πλάγιασμα, όταν τά σιτηρά είνε πολύ άνεπτυγμένα κατά τήν άνοιξιν, οί γεωργοί συνειθίζουν νά έξαπολύουν τά πρόβατα προς βόσκησιν μέσα εις τά σπαρτά. Διά τής μεθόδου αύτής τά σπαρτά ποδοπατούνται από τά ζώα, άι δέ κορυφαί τρώγονται από τά πρόβατα, ούτω δέ επιβραδύνεται ή επίζημία πρόωρος ανάπτυξις τών σιτηρών, ευνουείται δέ τό «άδέλφωμα» αυτών. Η βοσκή αύτή τών σιτηρών κατά τήν άνοιξιν είνε πολύτιμος διά τούς κτηνοτρόφους και άκριβοπληρώνεται ύπ' αυτών.

ΣΤ) Τέλος ή βόσκησις τών προβάτων, είνε δυνατή εις τά πλάγια τών όρών, εις τά ρεύματα, εις τά πλάγια τών ποταμών, εις τής «παλιομάνες» και έν γένει εις τά μή έπιδεκτικά καλλιεργείας τμήματα του εδάφους.

Εκ τών άνωτέρω περιπτώσεων, κατά τās όποιās είνε δυνατή ή βόσκησις τών προβάτων εις τās πεδιάς και ήμπεδινάς εκτάσεις γίνεται καταφανές ότι μόνον όταν θέλη ή γεωργός είνε δυνατόν νά υπάρξη κτηνοτροφία νομαδική εις τās έν λόγω εκτάσεις.

Διότι, πώς είνε δυνατόν νά δεχθώμεν ότι, χωρίς τήν θέλησιν τών γεωργών μπορεί ή κτηνοτρόφος νά βόσκη εις τά μικρά χωράφια, τά άκαλλιεργητά ή έν άγροαναπαύσει, που παρεμβάλλονται εις τά ύπ' αυτού καλλιεργούμενα χωράφια; Πώς είνε δυνατόν νά φαντασθώμεν ότι ή κτηνοτρόφος δύναται νά βόσκη παρά τήν θέλησιν τών γεωργών, τά γεννήματα των κατά τήν άνοιξιν ή τά πρόβατα του κτηνοτρόφου νά τρώγουν τούς κόκκους τών σιτηρών που παρήγαγον οί γεωργοί διά του ιδρώτος των; Πώς είνε δυνατόν νά έπιτρέψουν οί γεωργοί νά παραμείνη ή κτηνοτρόφος παρά τήν θέλησιν των και νά βόσκη τά άκαλλιεργητά, εις ώρισμένην έποχήν, χωράφια των, και νά έμποδίση αυτούς νά καλλιεργήσουν ταύτα προώρως εις πείσιμα του κτηνοτρόφου;

Εκ τών άνωτέρω συνάγομεν ότι διά νά καταστή δυνατή ή υπαρχίς τής νομαδικής κτηνοτροφίας εις τās πεδιάς και ήμπεδινάς εκτάσεις επιβάλλεται ή συνεργασία γεωργού και κτηνοτρόφου. Διά νά έπιτευχθί δέ ή συνεργασία αύτή επιβάλλεται άπαραιτήτως ή ίσοροπία τών δύο τούτων άντιπάλων δυνάμεων. Έάν μπορούμεν νά κατορθώσωμεν ώστε ή μέν γεωργός νά έχη συμφέρον από τήν βόσκησιν τών κτηνών του νομαδός κτηνοτρόφου, ούτος δέ νά έχη τήν ανάγκην του γεωργού, τότε και μόνον θά καταστή δυνατή ή συνυπαρχίς τής γεωργίας και κτηνοτροφίας. Άλλως ή τελευταία αύτή είνε προορισμένη νά εκλείψη πολύ συντόμως, όπου δέ κατορθώση νά επιβιώση, τουτό θά

γίνη προς μεγίστην ζημίαν τής γεωργίας ή μετά πλήρη έξαφανισμόν αύτής.

Κτηνοτροφική πολιτική του κράτους.

Η πολιτική που ήκολούθησε από τής πολεμικής περιόδου και έντεϋθεν τό κράτος εις τό ζήτημα τών βοσκών και τής νομαδικής κτηνοτροφίας, συνοψίζεται εις τās λέξεις: «Ένοικιοστάσιον τών βοσκών και θεμιτόν μίσθωμα». Ένοικιοστάσιον τών βοσκών είνε ή θεσιμός διά του όποιου ή εκμισθώσας μίαν βοσκήν εις κτηνοτρόφον, εις ώρισμένην περίοδον χρόνου (χειμερινήν ή θερινήν) ύποχρεούται νά άναμισθώση ταύτην εις τόν αυτόν κτηνοτρόφον κατά τήν αύτην περίοδον τών έπομένων έτών. Θεμιτόν μίσθωμα έξ άλλου ονομάζεται ή διατίμησις τήν όποιαν τό κράτος καθορίζει και διά τά μισθώματα τών βοσκών, τήν όποιαν ή εκμισθώσας δέν δικαιούται νά υπερβή. Τό κράτος έλαβε τά δύο ταύτα μέτρα κατά τήν πολεμικήν περίοδον μέ τόν σκοπόν νά προστατεύση τήν κτηνοτροφίαν, ίνα άφ' ενός μέν έξοικονομηθούν ύποχρεωτικώς τά ύπάρχοντα ποιμένα εις τās σπανίζούσας βοσκάς, άφ' έτέρου δέ προστατεύη τούς κτηνοτρόφους από τήν εκμετάλλευσιν που θά έγίνετο εις βάρος των λόγω άκριβώς τής σπανιότητος ταύτης. Δέν θά έπεκταθώμεν εις τήν άνάλυσιν τών λεπτομερειών τών σχετικών νόμων, καθότι τουτό δέν θά ήτο τής παρουσίας μελέτης. Θά έρευνήσωμεν όμως τά άποτελέσματα τής έφαρμογής τών δύο τούτων δήθεν προστατευτικών τής κτηνοτροφίας μέτρων, τών όποιών τά άποτελέσματα υπήρξαν καταστρεπτικά τόσον διά τήν κτηνοτροφίαν όσον και διά τήν γεωργίαν.

Πρέπει όμως νά σημειώσωμεν εδώ ότι άνεξαρτήτως τών δύο τούτων υπό του κράτους ληφθέντων μέτρων, ή διαχείρισις τών περισσότερών βοσκησιμών εκτάσεων τής Μακεδονίας δέν άνήκει εις τούς τοπικούς αυτοδιοικουμένους οργανισμούς τών άγροτών (κοινοτήτας, συνεταιρισμούς, προσφικιακές ομάδας κλπ.) άλλ' εις τό κράτος ή εις τήν Έπιτροπήν Άποκαταστάσεως Προσφύγων ή εις τήν Έθνικήν Τράπεζαν. Τουτό συντείνει εις τήν χειροτέρευσιν τής καταστάσεως, κυρίως δέ τών σχέσεων μεταξύ γεωργών και νομαδών κτηνοτρόφων. Έπομένως τά κακά άποτελέσματα του ένοικιοστασίου βοσκών και του θεμιτού μισθώματος έπιτείνονται από τό γεγονός τουτό.

Και έν πρώτοις τό ένοικιοστάσιον τών βοσκών και τό θεμιτόν μίσθωμα διαταράσσουν τήν φυσικήν ίσοροπίαν μεταξύ γεωργίας και κτηνοτροφίας, διότι καθιερώνουν υπερέχουσαν θέσιν διά τόν κτηνοτρόφον. Ούτος εκ του νόμου έγκαθιδρύεται έντός τής βοσκής, χωρίς προς τουτό νά έχη ανάγκην τής συγκαταθέσεως τών γεωργών. Ούτε από τούς γεωργούς έξαρτάται πλέον ή εκείθεν άποδιώξις του, έν περιπτώσει καθ' ήν ούτος δέν φανή συνεπής εις τās ύποχρεώσεις που έχει, του σεβασμού δηλονότι τών κόπων και μόχθων τών γεωργών, τής άποφυγής άγροζημιών κλπ. Εκ τούτου προκύπτουν άνυπολόγιστοι άγροζημια εις βάρος τής γεωργίας, ένεκα τών όποιων οί γεωργοί φθάνουν πολλάκις εις τοιοϋτον σημειον άπελπισίας, ώστε νά σκέπτονται νά εγκαταλείψουν έντελώς τήν γεωργίαν, εάν δέν κατορθώσουν νά άπαλλαγούν τής μάστιγος τής υπαίθρου. Οί γεωργοί άφ' έτέρου ούδόπως άποζημιώνονται διά τήν παρουσίαν του κτηνοτρόφου διότι τό καθοριζόμενον υπό του νόμου θεμιτόν μίσθωμα είνε κατά τό πλείστον άνάξιον λόγω έν σχέσει με τό μίσθωμα που θά ήμπορούσαν νά εισπράττουν παρά του κτηνοτρόφου εις τήν περιπτώσιν τής έλευθέρως ένοικιάσεως τής

βοσκής.

Επομένως οι γεωργοί ζημιούνται διττώς:

Αφ' ενός δέν εισπράττουν τόσα όσα θά έδικαιούντο νά εισπράξουν εις περίπτωσιν κανονικής έκμεταλλεύσεως τής βοσκής, αφ' έτέρου ύφίστανται άνυπολογίστους άγροζημίας, διά τάς όποιás οι κτηνοτρόφοι είνε άσύδοτοι. Αποτέλεσμα τούτου είνε ότι γεννάται εις τάς ψυχάς τών γεωργών δεδικαιολογημένον, άσβεστον μίσος κατά τών κτηνοτρόφων και τής κτηνοτροφίας, αι δέ σχέσεις γεωργίας και νομαδικής κτηνοτροφίας όξύνονται εις βαθμόν πού φθάνει μέχρις αίματηρών συρράξεων μεταξύ τών άντιπάλων μεριδών.

Αντιλαμβάνεται πäs τις σαφώς ότι υπό τoιαύτας συνθήκας οι γεωργοί καταβάλλουν πäsαν δυνατήν προσπάθειαν διά νά άπαλλαγούν τής νομαδικής κτηνοτροφίας, μεταχειριζόμενοι όλα τά δυνατά πρός τούτο μέσα, ένεργούντες εις τās δημοσίας ύπηρεσίας, εις τήν ύπηρεσίαν του έποικισμού, εις τήν Έθνικήν Τράπεζαν, εις τās διοικητικές αρχάς κλπ. Τελικώς δέ έπιτυγχάνουν, συνήθως, νά άπαλλαγούν του μισητού κτηνοτρόφου, διότι όταν ολόκληρον χωρίον έξεγερθῆ έναντίον ενός και μόνου κτηνοτρόφου είνε φυσικόν τελικώς νά ύποκύψη ό τελευταίος ούτος εις τόν άγώνα. Αλλά και όταν οι γεωργοί δέν έπιτύχουν εις τόν άγώνα τούτον φέρουν τόσα έμπόδια εις τήν έργασίαν του κτηνοτρόφου, ώστε του καθιστούν τόν βίον άβίωτον, ό δέ τελευταίος ούτος εκδικείται προξενών όσον τό δυνατόν περισσότερας άγροζημίας εις τούς γεωργούς. Εις άμφοτέρας τās περιπτώσεις ή έθνική οίκο-

νομία ύφίσταται άνυπολογίστους καταστροφάς. Έάν οι γεωργοί κατορθώσουν νά εκδιώξουν τόν κτηνοτρόφον, ούτος, μη δυνάμενος νά ένοικιάση άλλην βοσκήν λόγω του ένοικιοστασίου, οδηγεί τό ποιμνίόν του εις τό σφαγεϊόν ή μεταναστεύει εις άλλην χώραν. Έάν ύπερισχύση ό κτηνοτρόφος και παραμείνη εις τήν βοσκήν, αι άγροζημίας πού ύφίστανται οι γεωργοί είνε άνυπολόγιστοι.

Ός αποτέλεσμα τής τoιαύτης όλως έσφαλμένης κρατικής πολιτικής δέν νά θεωρηθῆ ή ληφθεΐσα άπόφασις τής πλειονότητος τών Βλάχων κτηνοτρόφων Μεγάλων Λειβαδιών ίνα μεταναστεύσουν εις Ρουμανίαν, διότι έπεισθησαν ούτοι ότι υπό τoιαύτας συνθήκας ή κτηνοτροφία των ήτο προωρισμένη άργά ή γρήγορα νά καταστραφῆ. Οι Βλάχοι κτηνοτρόφοι Μεγάλων Λειβαδιών άποτελούν μίαν εκ τών τριών σημαντικωτέρων κατηγοριών νομάδων κτηνοτρόφων τής κεντρικής Μακεδονίας (1. Σαρακατσαναίον, 2. Βλάχων Μεγάλων Λειβαδιών, 3. Βλάχων Βερροίας), εάν δέ πραγματοποιηθῆ ή άπόφασις περι μεταναστεύσεως εις Ρουμανίαν, θ' άποκομίσουν ούτοι μέγαν κτηνοτροφικόν πλούτον έξ έκατοντάδων χιλιάδων προβάτων.

Αυτός εν όλίγοις ό θλιβερός άπολογισμός τής άντιοικονομικής και καταστρεπτικής πολιτικής του κράτους εις τό ζήτημα τών βοσκών και τής νομαδικής κτηνοτροφίας.

(Βλ. «Συνεργατισμός» 1930 σ. 193).

Το Δ.Σ. του Γαλακτοκομικού Συνεταιρισμού Άνω Μέρους Ρεθύμνης στο φυσικό ψυγείο σε τρυπητό σπήλαιο μέσα σε τεράστιο θράχο (φωτ. 1942).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄
ΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Υφίστανται την 1 Ιανουαρίου 1926 αστικοί συνεταιρισμοί 1015. Αδράνεια των παραγωγικών. Ουδεμία ίδρυσις καταναλωτικού. Κάπως ζωηρή εξακολουθεί να είναι η κίνηση για συνεταιρική οργάνωση των αμαξοϊδιοκτητών και αμαξοδηγών. Γίνεται μετατροπή της στρατιωτικής Ενώσεως σε Συνεταιρισμό. («Ο Συνεταιριστής» 1926 σ. 344).

Στο τέλος του 1926 υπήρχαν 1084 αστικοί συνεταιρισμοί:

Πιστωτικοί	45
Προμηθευτικοί	79
Παραγωγικοί	549
Καταναλώσεως	111
Οικοδομικοί	288
Διάφοροι	12
	<hr/>
	1.084

Χαρακτηριστικές πληροφορίες και κρίσεις:

— Στο θέμα των δυσκολιών για την ίδρυση και λειτουργία καταναλωτικών συνεταιρισμών αναφέρεται ο Αλ. Μυλωνάς σε συμπλήρωση παρατηρήσεων του Θ. Τζωρτζάκη. Τονίζει ιδιαίτερα τη σημασία του καλού διευθυντού και το βασικό ρόλο του («Συνεταιριστής» 1926 σ. 17).

— Εξακολουθεί κατά το 1926 η ίδρυση συνεργατικών κτιστών και άλλων ειδικοτήτων.

Ιδρύθηκε Συνεταιρισμός καταναλώσεως ηλεκτρικού ρεύματος. Επίσης ταπητουργικός.

Τάση προς ένωση σε συνεταιρισμούς των οδηγών αμαξών και αυτοκινήτων, οι οποίοι όμως φαίνεται ότι θα λάβουν μάλλον την μορφήν των προμηθευτικών συνεταιρισμών και ουχί την συνεργατικήν τοιαύτην. («Ο Συνεταιριστής» 1926 σ. 174).

Οι συνεταιρισμοί καταναλώσεως παρουσιάζουν στασιμότητα όχι μόνο ποιοτική αλλά και ποσοτική. («Συνεταιριστής» 1927 σ. 103). Ανάλυση κατά Νομούς και είδη των αστικών βλ. «Συνεταιριστής» (1926 σ. 176 και 1927 σ. 104).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι
ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Όσο ο αριθμός των Συνεταιρισμών και των Ενώσεων διευρύνεται, όσο οι εργασίες τους πολλαπλασιάζονται και οι αιρετοί δεν είναι πολύ σε θέση να τηρήσουν πρακτικά και κυρίως λογαριασμούς και λογιστικά βιβλία (και από το λόγο αυτό δημιουργούνται ανωμαλίες στη λειτουργία των Συνεταιρισμών αλλά και καταχρήσεις), τόσο αναγνωρίζεται η σημασία του υπεύθυνου υπαλλήλου (και του διευθυντού για τις μεγαλύτερες οργανώσεις).

Σε πολλά κείμενα για διάφορα ζητήματα (εποπτεία, οργάνωση, Ομοσπονδία κλπ.) που παραθέσαμε στις σελίδες του 1926 υπάρχει η αναγνώριση της πρωταρχικής σημασίας του επαγγελματία και μορφωμένου συνεταιριστικού υπαλλήλου.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄

ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

Τα πρόσωπα που κινούνται ηγετικά (στο κέντρο και στις επαρχίες) στο συνεταιριστικό τομέα μνημονεύονται σε πολλές σελίδες μας του 1926. Πρωταρχική είναι η οργανωτική και μαχητική θέση του Σ. Ιασεμίδη και των στελεχών της Εποπτείας του Υπ. Γεωργίας. Ενισχύεται από το 1925 η παρουσία του Θ. Τζωρτζάκη στον οργανωτικό-πνευματικό τομέα. Ακόμα μνημονεύονται σε συνεταιριστική δραστηριότητα ο Αλ. Μυλωνάς, ο Αλ. Σβώλος, ο Ντ. Μαλούχος, ο Δ. Μαργέτης, ο Π. Χασαπόπουλος, ο Π. Βασιλακόπουλος, ο Π. Δεκάζος και πολλοί άλλοι αιρετοί και στελέχη υπαλληλικά. Από την πλευρά της ΕΤΕ οι Αλ. Κορυζής και Γ. Τρακάκης.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ (Στοιχεία, παρατηρήσεις, προτάσεις και προβλέψεις για το μέλλον)

Πέρα από όσα αναφέρθηκαν στις προηγούμενες σελίδες, βασικές θετικές και αρνητικές αξιολογήσεις για την μέχρι τότε (τέλος 1925/αρχές 1926) συνεταιριστική κίνηση, (που συμπλήρωσε ζωή 10 ετών από τον ν. 602), έχουμε σε διάφορα αξιόλογα κείμενα των τότε αρμοδίων και ειδικών προσώπων στον τομέα της γεωργίας, όπως τον Σ. Ιασεμίδη (στον πρόλογο του βιβλίου του Τρ. Φαρμάκη), του Παν. Δεκάζου (στον πρόλογο του βιβλίου του Α. Αγάθου) και άλλων αξιόλογων εποπτικών και άλλων συνεταιριστών. Τα κείμενα αυτά φωτίζουν την τότε εποχή και μας οδηγούν σε σκέψεις και διδάγματα. Για το λόγο αυτό δίδονται στη συνέχεια τα κυριότερα σημεία τους:

α) Αξιολογήσεις της συνεταιριστικής εξέλιξης και δραστηριότητας από τον Παν. Δεκάζο, Δ/ντή της Ελληνικής Γεωργικής Εταιρείας.

Γράφει χαρακτηριστικά στη συνοπτική μελέτη του «Οι Ελληνικοί Συνεταιρισμοί» που καταχωρείται ως εισαγωγή στο βιβλίο του Α. Αγάθου:

Προσπάθειαι και αντιδράσεις κατά την πρώτην συγκρότησιν συνεταιρισμών εν Ελλάδι.

«... Ενῶ πρό τοῦ 1914 πρὶν ἢ ψηφισθῆ ὁ Νόμος «περὶ συνεταιρισμῶν», ἡ οἰκονομικὴ ἰδέα τοῦ συνεταιρισμοῦ ἐν Ἑλλάδι ἦτο σχεδὸν ἀγνωστος καὶ ἐνίοτε παρεξηγεῖτο, ἐθεωρεῖτο δὲ ἀδύνατος ἢ συγκρότησις καὶ ἡ ἐξάπλωσις τῶν συνεταιρισμῶν, ἤδη εἰς διάστημα μίας μόλις δωδεκαετίας δοθείσης τῆς πρώτης ὠθησεως ἐρξοβόλησεν αὐτῇ πανταχοῦ καὶ οὐ μόνον μεταβάλλει ὁσημέραι ἐπὶ τὰ βελτίω τὴν ὄψιν τῆς ὑπαίθρου χώρας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἤρχισε τονούμενον τό φρόνημα τῶν ἀγορῶν καὶ καθίσταται δυνατὴ πλέον ἡ ἀποδοχὴ καὶ παρακολούθησις τῶν προόδων τῆς ἀγορικῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ παρουσιάζει αὐτῇ ἀπτάς προόδους καὶ εἰς τὰς ἀστικὰς τάξεις γοργῶς ἐπεκτεινομένη καὶ ἐπ' αὐτῶν.

Ποῖοι ἐκ τῶν ἐργασθέντων ὑπὲρ τῆς ἰδέας ταύτης δὲν ἐνθυμούνται σκηνὰς εἰς βάρος των, ὅταν πρό δεκαετίας καὶ πέραν περιερχόμενοι τὰ ἀγορικὰ κέντρα καὶ χωρία συνίστων εἰς τοὺς ἀγορῆτας μὴ νά συνεταιρισθῶσιν καὶ ἔφερον ὡς παραδείγματα πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν ἐπιχειρημάτων των διὰ τὴν εὐεργητικὴν ὀρᾶσιν τῆς ἀλληλεγγύης, τὰς ἐπιτυγχανομένας διὰ τῶν συνεταιρισμῶν προόδους ἐν τῇ ξένη; Πόσοι καρχασιμοί

ἢ ὑπόκοφοι ἀποδοκιμασίαι εἴτε σκόπμοι εἴτε ἀδικαιολογήτως ἀπαισιόδοξοι δὲν διεδέχοντο τὰς συστάσεις των ἐκεῖνας! Εἰς μάτην τότε ἐτονίζετο, ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ συνεργατισμοῦ ἦτο ἀπὸ ἀρχαιστάτων χρόνων γνῶριμος εἰς τὴν φυλὴν μας καὶ ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ ἐπιτυχεῖς προσπάθειαι ἐπὶ τοῦ συνεταιρικοῦ πεδίου, ὡς ἡ ἐν Ἀμπελακίῳ τῆς Θεσσαλίας καὶ πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας ἀκόμη πρόκεινται καὶ νῦν ἔτι καὶ εἰς τοὺς ξένους ὡς ἀξιοθαύμαστον παράδειγμα συνεταιρισμοῦ. Σχεδὸν πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος εὕρισκον τὴν ἰδέαν ταύτην οἱ ἀγορῆται, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐγένετο ἡ πρώτη προπαγάνδα, ἀνεφάρμοστον πανταχοῦ ἐκυριάρχει ὁ ἐγωϊσμός καὶ ἡ δυσπιστία οὐ μόνον μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ αὐτοῦ χωρίου, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν στενοστάτων συγγενῶν καὶ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν ἀκόμη. Ἄλλὰ μήπως αἱ διστακτικαὶ αὐταὶ ἀντιρροήσεις ὑφίσταντο εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀγορῶν, ἢ τῶν μικροσπῶν μας μόνον; Ὅχι μόνον οἱ ὀπωσδήποτε ἀνεπτυγμένοι κάτοικοι τῶν χωρίων ἐδεικνύοντο, ὅτι ἦσαν πεπεισμένοι περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς συγκροτήσεως ἀγορικῶν ἢ ἄλλων συνεταιρισμῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ περισσότερον ὀπωσδήποτε μορφωμένοι ἐπιστήμονες (δικηγόροι, ἰατροὶ, διδάσκαλοι) ὡς καὶ ἄλλοι πολῖται τῶν κωμοπόλεων καὶ τῶν μεγαλοπόλεων ἀκόμη τῆς Ἑλλάδος

παρουσιάζοντο ένιστε αντιδρώντες εις τήν δημιουργίαν καί ἐξάπλωσιν τῆς σωτηρίας συνεταιρικής ιδέας, ἐπειδή δῆθεν ἐκείνοι κατενόουν καλύτερον ἀπό τούς ἀγωνιζομένους ὑπέρ τῆς ιδέας ταύτης ἐπιστήμονας τὰς σχέσεις τῶν ἀγροτῶν μεταξὺ τῶν. Ἄλλὰ μήπως ὁ νόμος 602 «περὶ συνεταιρισμῶν» δέν καταπολεμήθη ἀγρίως ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τήν ἐπιψηφισίν του (1914) καί μάλιστα ὑπό πολιτευομένων περιοπῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης;

Ἄλλὰ παρ' ὅλας τὰς εἰλικρινεῖς καί ἀπό πεποιθησεως ἀντιδράσεις καί τούς ἀγῶνας τῶν ἐμπόρων, μεσιτῶν, μικροπολιτευομένων ὑστεροβούλων καί ἄλλων στοιχείων, οἱ ὅποιοι καταπολέμησαν ἢ καί καταπολεμοῦν ἀκόμη ἀπό συστήματα τήν ὑπόστασιν καί διάδοσιν τῶν συνεταιρισμῶν, θεία χάριτι, ἢ σημαία τῆς

ἀλληλεγγύης ἀνεπετάσθη πλέον διάπλητι ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Ἑλλάδος καί ἀρχίζει ν' ἀδελφώνει ὑπὸ τήν σκέπην τῆς σήμερον μέν πέραν τῶν πεντακοσίων χιλιάδων Ἑλλήνων ἀγροτῶν καί ἀστῶν, αὐριοῦν δέ ἴσως ἑκατομμύρια αὐτῶν, διὰ νά σφυρηλατηθῇ ὑπὸ τὰς πτυχίαις αὐτῆς ἡ ἠθικὴ καί ὕλική ἀλκή, ἣτις θά δημιουργήσῃ τὸ εὐτυχέστερον μέλλον τῆς Πατρίδος μας. Ἡ πίστις τῶν πρωτεργατῶν τῆς ιδέας, ὅτι εἰς τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν ἐφρουχάζουσιν αἱ ἰσχυραὶ ὀρῆαι τῆς λαϊκῆς ἰσχύος, ἐκ τῆς ὑπαίθρου χώρας συνεχῶς εἰσρέει νέον αἷμα εἰς τὰς πόλεις, ἢ ὑπαίθρος χώρα χορηγεῖ τὸν ἰκανώτερον στρατεύσιμον πληθυσμὸν, ἐνῆσχυσε τὰς προσπάθειαις αὐτῶν καί κατεδείχθη ἐν τέλει νικήτρια.

Τα παραπάνω, γραμμένα ἀπὸ ἰδιαίτερα εἰδικὸ καί θετικὸ ἐπιστήμονα (καί μάλιστα χαρακτηριζόμενον ὡς δεξιῶν κατευθύνσεων) εἶναι χαρακτηριστικὰ τόσο γιὰ τὴ σημασία του θεσμοῦ τῶν Συνεταιρισμῶν στὴν τότε ἐποχὴ τῆς Ἑλλάδος ὅσο καί γιὰ τὴς ηρωϊκῆς προσπάθειαις τῶν λίγων πρωτεργατῶν.

Καί συνεχίζει ὁ ἴδιος γιὰ τὴν ἐξέλιξιν:

«Παρά τούς δισταγμούς δέ καί τὰς μεμψιμοιρίας τῶν ἀντιφρονούντων καί ἀπαισιοδόξων, ἢ Ἑλλάς ἐπέδειξε ἐπὶ τοῦ συνεταιρικοῦ πεδίου...».

Στὴ συνέχεια, ὁ Π. Δεκάζος ἀναφέρεται στὸ ρόλο τῆς Εθνικῆς Τράπεζας καί τονίζει:

«Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ πρῶτον ἐλατήριον, ὅπερ ὤθησε τούς ἐγκατελελειμμένους ἀνευ σοβάρως κρατικῆς συνδρομῆς ἀγρότας μας νά συνεταιρισθοῦν, ἦτο ὁ πορισμὸς ἀφθόνων ρευστῶν κεφαλαίων μετ' εὐθηνούς τόκου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀλληλεγγύου εὐθύνης. Καί τὴν πρῶτην σοβάραν πρὸς τοῦτο ὤθησιν, ἀνεξαρτήτως τῶν ἀξιεπαίων προσπαθειῶν πάντων τῶν κρατικῶν ὀργανῶν, τῆς τε γεωργίας καί τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας, εἰς τούς ὁποίους ὀφείλεται ἡ πρωτοβουλία, ὡς καί ἄλλων φιλαγροτῶν ἰδιωτῶν, ἔδωσεν ἐμπράκτως καί κατὰ τρόπον κολακεύοντα καί αὐτὴν τὴν ἑλληνικὴν φιλοτιμίαν καί ἐν τῇ διεθνῇ ἀκόμῃ εἰδικὴ κοινίστρα ἀπὸ ἀπόψεως τραπεζικῆς πρωτοβουλίας καί εὐστοχίας, ἡ Διοίκησις καί ἰδίᾳ ἡ εἰδικὴ ὑπηρεσία τῆς Ἀγροτικῆς Πίστεως τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Κατενοήθη δε, ὅτι ἡ αὔξησις τῆς οἰκονομικῆς ἀλκῆς τῶν ἀγροτῶν μας ἐξασφαλίζει εἰς ἅπαντα τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος μεγαλύτερον καί κατὰ ποιότητα ἀνωτέραν παραγωγὴν γεωργικῶν προϊόντων. Διὰ τῆς ὕλικῆς δὲ ἐνισχύσεως συγκρατεῖται ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς εἰς τὴν ὑπαίθρου χώραν, ὅπερ γεγονός ἀποτελεῖ σοβαρώτατον παράγοντα τῆς γενικῆς εὐημερίας.

Εἶναι, ὁμολογητέον, μοναδικὸν παράδειγμα εἰς τὴν τραπεζικὴν ἱστορίαν τῶν Ἑθνῶν ἡ ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου, οἰονεὶ ἀλματικῆ ἐπαύξεισις τῶν χορηγήσεων εἰς τούς ἀρτιπαγεῖς καί πλείστας ἐλλείψεις ἀκόμη παρουσιάζοντας ἡμετέρους συνεταιρισμούς καί εἰς τούς καθέκαστα ἀγρότας, ὑπὸ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς. Καί ἐκπληκτικώτερον ἐπὶ ἡ μηδαιμότητις ἐκ τῶν τοιοῦτων χορηγήσεων καθυστερηθῆσιν, αἱ ὁποῖαι δέν ὑπερέβησαν κἀν τὸ ἐν καί ἦμουν χλιοστὸν τῶν χορηγηθέντων δανείων, ἦτοι κάτω παντὸς τῆς τραπεζικῆς πείρας γνωστοῦ ὀρίου. (Καί δίνει σχετικὸ πίνακα. Βλ. στίς σελίδες γιὰ τὴν ἀγροτικὴ πίστις στὸ Ζ').

Εἶναι, ὁμολογητέον, μοναδικὸν παράδειγμα εἰς τὴν τραπεζικὴν ἱστορίαν τῶν Ἑθνῶν ἡ ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου, οἰονεὶ ἀλματικῆ ἐπαύξεισις τῶν χορηγήσεων εἰς τούς ἀρτιπαγεῖς καί πλείστας ἐλλείψεις ἀκόμη παρουσιάζοντας ἡμετέρους συνεταιρισμούς καί εἰς τούς καθέκαστα ἀγρότας, ὑπὸ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς. Καί ἐκπληκτικώτερον ἐπὶ ἡ μηδαιμότητις ἐκ τῶν τοιοῦτων χορηγήσεων καθυστερηθῆσιν, αἱ ὁποῖαι δέν ὑπερέβησαν κἀν τὸ ἐν καί ἦμουν χλιοστὸν τῶν χορηγηθέντων δανείων, ἦτοι κάτω παντὸς τῆς τραπεζικῆς πείρας γνωστοῦ ὀρίου. (Καί δίνει σχετικὸ πίνακα. Βλ. στίς σελίδες γιὰ τὴν ἀγροτικὴ πίστις στὸ Ζ').

Στὴ συνέχεια ὁ Π. Δεκάζος δίνει στοιχεῖα γιὰ τοὺς συνεταιρισμοὺς (χωριστὰ γεωργικοὺς καί χωριστὰ ἀστικοὺς) ποὺ ὑπῆρχαν στὸ τέλος τοῦ 1925. Καί δικαιολογεῖ τὴν ὑπαρξὴ μεγάλου ἀριθμοῦ πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν, πράγμα ποὺ συνέβη καί εἰς ἄλλα Κράτη(1). Καί παρατηρεῖ ὅτι:

«... σὺν τῷ χρόνῳ, οἱ ἀγρόται καί ἀστοὶ μας, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐνστερνίζονται καί κατανοοῦν βαθύτερον καί εὐρύτερον τὰ ἀγαθὰ τῆς συνεργατικῆς ιδέας καί ὠθοῦνται εἰς σχηματισμὸν καί συνεταιρισμῶν κοινῆς

πωλήσεως, καταναλώσεως, προμηθευτικῶν κλπ., ἐνῶ παλαιότερον, ἡ ὀλότης σχεδὸν τῶν νεοϊδρυομένων ἑλληνικῶν συνεταιρισμῶν (1923 το 75%) ἀνήκεν εἰς τοὺς καθαρῶς πιστωτικούς».

(1) Γράφει: Κατὰ τὸν Δρα V. Totomianz ἐκ τῶν 300.000 συνεταιρισμῶν, εἰς οὓς ὑπολόγιζε τοὺς νῦν ὑφισταμένους καθ' ἅπασαν τὴν ὑψηλὸν συνεταιρισμούς, αἱ 100.000, ἦτοι τὸ τρίτον τοῦ συνόλου, εἶναι πιστωτικοὶ συνεταιρισμοί. Καί κατ' ἄλλους εἰδικώτερον ἀνήκουσι εἰς τοὺς πιστωτικούς συνεταιρισμοὺς ἐν Γερμανίᾳ τὰ 58% τοῦ ὅλικο ἀριθμοῦ τῶν συνεταιρισμῶν, ἐν Ἰταλίᾳ τὰ 33%, ἐν Γαλλίᾳ τὰ 23%, ἐν Ἑλλάδι δὲ (1924) τὰ 59%.

Ως αντικειμενικός δε παρατηρητής σπεύδει να παρατηρήσει ότι παρά τα αριθμητικά αυτά στοιχεία για την εξέλιξη,

«δέν παρουσιάζεται ακόμη απολύτως ήδραωμένη εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀγροτῶν μας ἡ συνεταιρική συνείδησις καὶ ἡ ἀλληλεγγύη, τὰ ὁποῖα ὁμοῦ αποτελοῦσι τὰς ἠθικὰς βάσεις, ἐφ' ὧν ἐρείδεται ἡ πρὸς στενὸν σύνδεσμον ἀτόμων καὶ ὁμάδων συνεργατικὴ ἰδέα. Πλειστοὶ, φερό' εἰπεῖν, τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἰδρυθέντων συνεταιρισμῶν ἠτόνησαν καὶ τυπικῶς μόνον, δύναται τις εἰπεῖν, ὑφίστανται. Ἄλλοις πάλιν αἱ διχόνοια διέλυσαν, ἄλλοι ἀναγνωρισθέντες νομίμως, δέν προέβησαν

νῦν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀρχῶν τῶν ἡ ὀπισθοδρομοῦν λόγῳ ἀναλφαβητισμοῦ τῶν συνεταιρῶν καὶ τέλος ἄλλοι λόγῳ ἀδικαιολογητοῦ ἐφεκτικότητος τῶν μελῶν τῶν, φυτοζωοῦν. Ἴδου εἰς ἀριθμοὺς, εἰς τίνα συμπεράσματα ἤχθη ἡ ἀρμόδια ὑπηρεσία τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, κατόπιν ἐπισταμένης μελέτης τῶν συνθηκῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας δρῶσιν οἱ ὑφιστάμενοι γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ τῶν διαφόρων περιφερειῶν τοῦ Κράτους κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1924». (Βλ. τα στοιχεία στο 1924).

Στη συνέχεια ο αντικειμενικός αυτός μελετητής με ὅλη τη γνώση και πείρα, αναφέρεται στις αναγκαίες βελτιώσεις,

«γὰρ νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ δημιουργία πλειόνων νέων συνεταιρισμῶν καὶ διὰ νὰ τονωθοῦν ἐτι μᾶλλον οἱ ἤδη

ὑφιστάμενοι χρειάζεται νὰ συντελεσθῇ σοβαρὰ ἐργασία ἀκόμη».

Αναφέρεται στη βελτίωση της νομοθεσίας συνεταιρισμῶν που ἔγινε με το Ν.Δ. 28/11/1925 που,

«εἰσάγει πολλὰς τροποποιήσεις... ἐνδεχθείσας ὑπὸ τῆς πείρας, αἱ ὁποῖαι ἀναμφισβητήτως θὰ συντελέσωσι μεγάλας εἰς τὴν ἐξυγιάνειν καὶ πρόοδον τῶν συνεταιρισμῶν ἐν γένει».

Χρειάζεται ἀκόμα, γράφει,

«πολλαπλασιασμός, βελτίωσις καὶ ἐλεγχος τοῦ σώματος τῶν ἐποπτῶν, διότι ἡ ὀπισθοδρομικότης τῶν ἀγροτῶν ὡς πρὸς τὴν συνεταιρικήν ἰδέαν τῆς Ἡπείρου, Δυτ. Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Στερεᾶς Ἑλλάδος, Εὐβοίας καὶ Κρήτης ἀποδίδεται ὑπὸ τῶν εἰδῶτων τῶ μὲν εἰς τὴν κατὰ ποσόν, ἴσως δὲ καὶ κατὰ ποιὸν ἀνεπάρκειαν τινῶν αὐτῶν, τὸ δὲ εἰς τὴν ἔλλειψιν εἰδικῆς

ἐνισχύσεως αὐτῶν... Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θέλομεν ἰδιαίτερος νὰ τονώσωμεν εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς εἶναι, ὅτι ἐπιβάλλεται ριζικὴ ἐξυγιάνεισι τῶν ἀρχῶν τῶν συνεταιρισμῶν... ἴνα οἱ συνεταιρισμοὶ ὀρθοποθήσωσι καὶ προοδεύσωσι περισσότερο. Διότι δέν εἶναι ἄγνωστον, ὅτι εἰς πολλοὺς τῶν συνεταιρισμῶν εἰσχωροῦν ἐμμεταλλευταὶ τῆς συνεταιρικῆς ἰδέας, εἴτε διὰ λόγους κομματικῆς εἴτε διὰ λόγους ἄλλους ἰδιοτελεῖς, ὡς εἶναι π.χ. οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν μικροπολιτευομένων, οἱ μικρόμποροι, οἱ μεταπραταί, οἱ μεσοῖτα κλπ., οἱ ὁποῖοι ἀναλαμβάνουσι καὶ τὰ ἀξιώματα αὐτῶν (προεδροσύμβουλοι). Διὰ τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀποκαθρθῶσιν οἱ συνεταιρισμοὶ τῶν τοιοῦτων στοιχείων τὸ ταχύτερον».

Στη συνέχεια αναφέρεται στο θέμα της μικροπολιτικής που ταλαιπωρεῖ ολόκληρο τον εθνικό οργανισμό και συνεπῶς και τους συνεταιρισμούς. Γράφει:

«Εἶναι γνωστὸν πλέον εἰς πάντα Ἑλληνα, ὅτι, ἐάν ἀνακόπτεται παρ' ἡμῶν ἡ πρόοδος τῶν σωματείων καὶ πλειστῶν ἀτόμων ἀκόμη, ἀνακόπτεται κυρίως αὐτῆς λόγῳ τῆς ἀναμίξεως αὐτῶν εἰς τὴν μικροπολιτικήν. Δι' αὐτὴν δημιουργοῦνται ἔριδες, πάθη, ἀντεκδικήσεις, πείσματα, τὰ ὁποῖα ἐκσπῶσιν ἐν τέλει εἰς τὴν ἀντίδρασιν κατὰ τῶν βασικῶν ἰδεῶν καὶ εἰς τὴν διάλυσιν τῶν σωματείων. Διὰ τοῦτο ὄθεν δέν ἔπαυσα νὰ συνιστῶ καὶ διὰ τοῦ τύπου καὶ διὰ ζώσης εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς νὰ μὴ ἀναμιγνύωνται κατ' οὐδένα τρόπον εἰς τὴν πολιτικήν καὶ νὰ μὴ συζητοῦν ποτέ περὶ αὐτῆς κατὰ τὰς Συνελεύσεις, Συμβουλία καὶ εἰς οἰασθῆποτε συσκέψεις αὐτῶν ἀφορώσας εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν συνεταιρισμῶν. Ἐάν θέλουν οἱ πολιτευόμενοι νὰ διδάξουν τοὺς ἀγρότας καὶ ἀστους τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματά των, ὡς ἔλευθέρων πολιτῶν, ἅς ἰδρῶσιν πολιτικούς συλλόγους ἐντέλως ἀνεξαρτήτους ἀπὸ τοὺς συνεταιρισμοὺς. Ἴδου, λέγει, τὴ ἐγράφη ὀρθότατα καὶ παραστατικῶτα ἐν προκειμένῳ εἰς τὸν ἡμερησίον τύπον ὑπὸ γνώστου τῶν ἀγροτικῶν μας συνθηκῶν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ Ἀγροτικοῦ Συνεδρίου (1922) «Δέν θέλομεν βεβαίως νὰ ἰσχυρισθῶμεν ἡμεῖς κατ' ἐξοχὴν ὀπαδοὶ τῆς ἀναλογικῆς ἐκπροσωπήσεως, ὅτι ἡ ἀγροτικὴ τάξις δέν θὰ ἔπρεπε ν' ἀντιπροσωπεύηται ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Κοινοβουλίῳ ἀνάλογα πρὸς τὴν συμβολὴν καὶ τὴν ἐργασίαν, ποὺ παρέχει εἰς τὸ κοινωνικὸν σύνολον. Νομίζομεν

ὅμως, ὅτι οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ, ὀργανισμοὶ κατ' ἐξοχὴν οἰκονομικοὶ, δέν εἶναι τὰ κατάλληλα ὄργανα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἀλλ' οἱ εἰδικοί πολιτικοὶ σύλλογοι, τοὺς ὁποῖους θὰ ἔπρεπε νὰ ἰδρῶσιν καὶ νὰ καλλιεργήσωσιν οἱ φιλοδοξοῦντες τὴν ἀγροτικὴν ἐκπροσώπησιν» καὶ περαιτέρω «... Πᾶσα ἄλλη βεβαιωμένη κίνησις ἀσφαλῶς θὰ ὀδηγήσῃ εἰς τ' ἀντίθετα τῶν ἐπιδιωκομένων ἀποτελέσματα, καθόσον δέον καλῶς νὰ κατανοηθῇ, ὅτι ἐν Ἑλλάδι οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ διέρχονται δυστυχῶς ἀκόμη τὸ στάδιον τῆς παιδικῆς τῶν ἡλικίας καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανώσεως, καὶ κατὰ συνέπειαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι εὐθραστοὶ ὀργανισμοὶ, ὑποκείμενοι εἰς ἀπείρους κινδύνους, οἵτινες ἀσφαλῶς καὶ ἐδημιουργήθησαν καὶ θὰ αὐξηθοῦν ἐν τῷ μέλλοντι λόγῳ τῶν διαφόρων εὐνοήτων ἀντιδράσεων, εἰς ἅς κατὰ τὴν γνώμην μας δέν πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ τὸ ἀποσυνθετικὸν μικροβιον τῆς πολιτικῆς. Ἐάν μερικοὶ ἐκ τῶν ὁμίμων φιλαγροτῶν βιάζωνται νὰ διοικήσωσιν τὴν Ἑλλάδα, ἔχουν στάδιον δράσεως τοὺς ἀγροτικούς πολιτικούς συλλόγους. Ἡ πρόφορος ἀνάμιξις ὁμοῦ τῶν συνεταιρισμῶν ἐν τῇ πολιτικῇ εἶναι πρᾶξις ἀλόγιστος, ἥς τ' ἀποτελέσματα δέν θὰ πληρώσωσιν βέβαια οἱ ἐργάται τῆς, ἀλλὰ διὰ μιροιστῆν φορὰν οἱ δυστυχεῖς πραγματικοὶ ἀγρόται...».

Και συνεχίζει:

«Εκτός τῆς ἀναμίξεως τῆς πολιτικῆς εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς, ἡ ὁποία εὐτυχῶς ἀπεσοβήθη κατόπιν μεγάλων προσπαθειῶν τῶν εὐλακρῶν φίλων τῶν ἀγροτῶν εἰς τὰς παρελθούσας ἐκλογάς, εἶναι ἀναγκαῖον καὶ οἱ ἴδιοι οἱ συνέταιροι εἰς πάσας τὰς περιφερείας νὰ ἐπιδείξωσι μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν καλὴν σύνθεσιν καὶ διὰ τὴν καλὴν φήμην τοῦ συνεταιρισμοῦ τῶν. Πρέπει νὰ ἐξεγερῶνται ὅλοι οἱ λοιποὶ συνέταιροι ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν ἐκτελοῦν τὰς υποχρεώσεις τῶν πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἢ πρὸς τρίτους εἴτε ἔνεκα κακοπιστίας, εἴτε ἔνεκα ἀδιαφορίας καὶ ἀταξίας καὶ νὰ τοὺς διαγράφουν ἀμέσως ἐκ τῶν μελῶν τῶν, διὰ νὰ μὴν ἀμείωτος ἡ καλὴ φήμη τοῦ συνεταιρισμοῦ τῶν, ἡ ὁποία εἶναι καὶ αὐτὴ ἓν σπου-

δαῖον κεφάλαιον διὰ τὸν συνεταιρισμὸν, ὅπως ἡ καλὴ πίστις διὰ τὸν ἔμπορον... Εἶναι ἐπίσης ἀνάγκη νὰ προτιμᾶται ἡ σύστασις συνεταιρισμῶν μὲ ἀπεριορίστον εὐθύνην τῶν μελῶν, διὰ νὰ ἐνισχύωνται περισσότερον ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, ὡς συμβαίνει εἰς πλείστους συνεταιρισμοὺς τῆς Μακεδονίας.

Εἶναι δὲ ἅμα λίαν ἐποικοδομητικὸν εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς ἐκάστης περιφερείας νὰ συνενώνωνται οὗτοι εἰς Ἐνώσεις, ὡς εὐτυχῶς ἔχει γίνεαι ἐν Πελοποννήσῳ, Μακεδονίᾳ, Κερκυρᾷ καὶ ἄλλαχού τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ, κατὰ τὸ δυνατόν μίαν μόνον εἰς ἕκαστον νομόν, ἵνα οὕτω ζωηρότερον ἐπιτυγχάνεται ἡ πρόοδος αὐτῶν καὶ ἐπωφελεῖνται οὗτοι προετρημένοι κατὰ τὰς κοινὰς προμηθείας, πωλήσεις κλπ., τὰ ὅποια μόνον τῶν δὲν θὰ ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἐπιτύχωσιν».

Και οἱ προτάσεις του για το μέλλον:

«Ἄλλὰ, ἂν ἡ ἐξέλιξη εἶναι ἱκανοποιητικὴ ὡς ἀπαρχή, ὑπολείπεται μέγα ἔργον ὑπ' αὐτῶν «ἐπεκτεινομένων ἐν μέλλοντι ἐφ' ὅλων τῶν πεδίων τῆς οἰκονομικῆς δράσεως τῶν ἐργαζομένων τάξεων».

Καὶ υποδεικνύει τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν καταναλωτικῶν καὶ προμηθευτικῶν συνεταιρισμῶν, καὶ τῆς κοινῆς πωλήσεως. Νὰ ἰδρυθῶν συνεταιριστικῆς ἀποθήκες, ελαιουργεῖα, οἰνοπνευματοποιεῖα καὶ οἰνοποιεῖα, ἀποθήκες συντηρήσεως τυρῶν. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τονίζει:

«Μόνον διὰ εἰδικῶν γαλακτοκομικῶν καὶ τυροκομικῶν συνεταιρισμῶν ἢ κοινοτικῶν τοιούτων θὰ ἰδρυθῶν κατάλληλοι ἀποθήκαι καὶ θὰ γίνῃ προμήθεια τῶν ἀναγκαίων μηχανῶν καὶ ἐργαλείων, τὰ ὅποια ἐξασφαλίζουσι τὰς καλὰς ποιότητας τῶν τυρῶν καὶ βουτύρου».

«Εἶναι ἀναμφισβήτητος, τονίζει, πλέον διὰ τὴν ξηρὰν Ἑλλάδα ἡ κολοσσάα ὠφέλεια ἐξ ἀρδευτικῶν ἔργων πρὸς διοχέτευσιν ὑπαρχόντων ὑδάτων, τὰ ὅποια σήμερον πολλαχού ἀσκόπως χάνονται ἢ καθιστῶσι τὸ κλίμα νοσῶδες ὁμοίως καὶ ἡ χρησιμότης ἔργων ἀντλήσεως ὑπογίων ὑδάτων, διὰ τῶν ὁποίων ἄγονοι σήμερον ἐκτάσεις θὰ μετεβάλλοντο εἰς εὐφορωτάτας περιφερείας. Διὰ συνεταιρισμῶν τῶν κοινοτήτων τῶν χωρίων ἢ καὶ ἀγροτῶν χωριστὰ καταλλήλως ὀργανουμένων, κατὰ τὰ ἄλλαχού κρατοῦντα, θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐπάρκεια εἰς ὕδατα ἀρδεύσεως εἴτε διὰ διευθετήσεως τῶν ῥεόντων ὑδάτων, ὡς ποταμῶν, ῥυάκων καὶ πηγῶν εἴτε διὰ τῆς διοχετεύσεως λιμναίων ὑδάτων εἴτε διὰ δημιουργίας μεγάλων ὑδατοφρακτῶν καὶ ὑδαταποθηκῶν εἴτε τέλος δι' ἀνωρύξεως ἀρτεσιανῶν καὶ ἄλλων φρεάτων».

Ακόμα υποδεικνύει ὅτι:

«Ἄλλοι δὲ συνεταιρισμοὶ θὰ ἦσαν εἰς θέσιν νὰ συντελέσουν σοβαρῶς πρὸς ἀποξήρανσιν ἢ πρὸς ἐξημέρωσιν ἀγρίων δένδρων (ἐλαιοδένδρων, ἀγριαπιδεῶν, ἀγριοφουντουκιῶν [Ζυρνόβου] ἀγριοφυστικῶν κλπ.) ἢ πρὸς δενδροφύτευσιν δι' ὄπωροφόρων... ἐλαιοδένδρων, καλλωπιστικῶν καὶ δασικῶν δένδρων, μεγάλων ἐκτάσεων γαιῶν. (οἱ ὅποιοι σήμερον ἢ δηλητηριάζουσι τοὺς περιούκους διὰ τοῦ ἐλώδους μύσματος καθιστώτερος αὐτοὺς ἀνίκανους πρὸς καρποφόρον ἐργασίαν, ἢ μένουσιν ἐντελῶς χέρσοι, ἐνῶ ἦτο δυνατόν ἐκατομμύρια κατ' ἔτος νὰ εἰσπράττωνται ἐξ αὐτῶν. (Τέσσαρα ἐκατομμύρια στρέμματα ἐντελῶς ἀγόνων ἐκτάσεων εἰς Τύνιδα, μετεβλήθησαν εἰς ἐλαῖωνα ἀποδίδοντα εἰσόδημα ἐξακοσίων ἐκατομμυρίων δραχμῶν κατ' ἔτος)».

Και

«Ἡ συνεταιρικὴ δράσις ἐπίσης θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διαδώσῃ τὰς μεγάλας εὐεργητικὰς μηχανὰς καλλιεργείας εἰς τὴν ὑπαίθριον χώραν, ἦτοι τὰ βενζινάροτρα, τὰς σβάνας, τοὺς μηχανικούς σπορεῖς, τοὺς κλίνδρους, τὰ ἵπποσκαλιτήρια, ὡς καὶ τὰς θεριστικὰς καὶ ἀλωνιστικὰς μηχανὰς».

«Ἄλλὰ μὴτὼς δὲν δύναται νὰ ἐπιφέρει μεγάλα ἀποτελέσματα ἡ συνεταιρικὴ καταπολέμησις τῶν νόσων τῶν φυτῶν καὶ κτηνῶν μας, ἐκ ζημιῶν ἐκ τῶν ὁποίων σήμερον χάνονται ἐπὶ ματαίῳ ἑκατοντάδες ἐκατομμυρίων δραχμῶν κατ' ἔτος; Οἱ συνεταιρισμοὶ Μεσσηνίας διὰ τῆς ὀρυζοκαλλιεργείας μᾶς εἶναι ἐν διδακτικόν μάθημα πρὸς τοῦτοις, πῶς μέχρι τοῦδε θεωροῦμεναι ἐλάχιστα κατάλληλοι πρὸς καλλιέργειαν αἱ πλημμυρίζόμενα ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Παμῖσου ἐκτάσεις κατέστησαν πλουτοφόροι πηγαὶ μὲ ἱκανοποιητικώτατα καθαρά κέρδη. Τοιαῦτα ἐκτάσεις ὑπάρχουν ἀρθροῖσι πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος (Μακεδονία, Ἡλεία, Ναυπλία, Λαμία, κλπ.). Διὰ συνεταιρισμῶν δὲ καλλιεργείας ζακχαροτεύλων εἰς ὠρισμένας περιφερείας θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ διάδοσις τῆς καλλιεργείας αὐτῶν, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ οἱ ἀγρόται θὰ πλουτίσωσι καὶ ἡ χώρα θὰ ἐξοικονομῇ ἑκατοντάδες ἐκατομμυρίων φράγκων, τὰ ὅποια σήμερον ἐξάγει εἰς τὸ ἔξωτερικόν πρὸς ἐφοδιασμὸν τοῦ τόπου διὰ ζακχαρώεωσιν».

«Διὰ συνεταιρισμῶν ἐπίσης θὰ ἦτο δυνατόν ν' ἀρδευθῶσιν ἐκτάσεις μεγάλαι καὶ νὰ καλλιεργηθῇ ὁ βάμβαξ καὶ ἡ κάνναβις πρὸς κατασκευὴν βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ οχοινῶν, διὰ τὰ ὅποια οὐκ ὀλίγα ἐκατομμύρια ἐξάγονται κατ' ἔτος εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν.»

«Οἱ ἐκ Τουρκίας, Βουλγαρίας καὶ Ρωσσίας ὁμογενεῖς, ὡς καὶ οἱ ἀκτήμονες οἱ τυχόντες κλήρου γῆς διὰ τῶν νόμων τῆς ἀπάλοτριώσεως τῶν μεγάλων ἐκτάσεων, μόνον διὰ τῆς συνεταιριστικῆς ὀργανώσεώς των θὰ ἐπιτύχωσι τὰ μέσα πρὸς καλλιέργειαν τῶν χορηγηθέντων εἰς αὐτοὺς κλήρου γῆς. Εὐτυχῶς συνεστάθησαν ἤδη τοιοῦτοι συνεταιρισμοὶ προσφύγων, ἡ δὲ

Ἐθν. Τραπεζα ἐχορήγησε τῷ 1925 εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς τούτους δάνεια ἐπὶ προσωπικῇ ἀσφαλείᾳ καὶ ἐπὶ ἐνεχρῶφ ἀνερχόμενα εἰς τὸ ποσόν 98.633.955 δραχμῶν».

«Εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖον νὰ δημιουργηθοῦν καὶ πολιτειακοὶ οἱ συνεταιρισμοὶ ἀλληλασφραλείας τῶν ἀγροτῶν ἐκ τῶν κινδύνων ἐκ χαλάζης, ἐκ πλημμυρῶν, ἐξ ἐξαιρετικῆς ξηρασίας, ἐκ πυρκαϊῶν, ἐξ ἐπιζωτιῶν, ὡς καὶ ἐκ καταστροφῶν τῶν προϊόντων ἔνεκα διαφόρων νόσων αὐτῶν, ἵνα εἶναι ἀσφαλέστεροι οἱ ἀγροταί μας διὰ τὸ μέλλον αὐτῶν καὶ ἐργάζονται μετὰ ζήλου».

«Μόνον ἐάν οἱ συνεταιρισμοὶ ἀναλάβουν τὸ ζήτημα τῆς ἀγοροφυλακῆς θὰ λυθῇ βιαιοπονητικῶς τὸ σοβαρῶτατον τοῦτο ζήτημα».

«Ὅπως δὲ οἱ γεωργοὶ εἶναι δυνατὸν νὰ κατασκευάζωσι δι' ἐδικῶν συνεταιρικῶν ἐργοστασίων τὰ ἔλαια, τοὺς οἴνους, τὰ σχοινία, τὰ μεταξωτὰ ὑφάσματα, τὰ νήματα κλπ. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον διὰ συνεταιρικῶν ὀργανώσεων θὰ ἠδύναντο καὶ οἱ ἀλιεῖς νὰ κατασκευάσωσι ταριχευμένους ἰχθεῖς καὶ οἱ ἀνθρακεῖς ἀνθρακας, καὶ νὰ διοργανωθοῦν συνεταιρισμοὶ πρὸς καλυτέραν καὶ ἐπικερδοεστέραν ἐκμετάλλευσιν τῶν δασῶν πρὸς ἀπὸ κοινοῦ συλλογῆν καὶ πώλησιν τῶν βαλανιδίων, τοῦ πευκοφυλοῦ κλπ.».

Στη συνέχεια ο Π. Δεκάζος αναφέρεται στην ἀνάγκη υπάρξεως Ἐνώσεων, Συνδέσμων, Πανελληνίου Ὁμοσπονδίας, Κεντρικῆς Οικονομικῆς Ἐνώσεως (βλ. σε ἄλλες σελίδες μας) καὶ καταλήγει:

«Ἴδού, ὅθεν εὐρὺ καὶ εὐγενές στάδιον δράσεως δι' ὅλους τοὺς διανοουμένους μας, οἱ ὁποῖοι σκεπτόνται κάπως ὑψηλότερον, ἢ δημιουργία νέων συνεταιρισμῶν ἐφ' ὅλων τῶν πεδίων τῆς οικονομικῆς δράσεως, ἢ ἐνί-

«Τοιοῦτοι δὲ συνεταιρισμοὶ θὰ ἠδύναντο, ἐπεκτεινόμενοι εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας καὶ ἐφ' ὅλων τῶν πεδίων τῆς οικονομικῆς δράσεως τοῦ τόπου, νὰ καταστήσωσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον αὐτὰς ἀνεξαρτήτους τῶν βιομηχανῶν καὶ ἐμπορῶν καὶ νὰ δώσωσι νέαν ζωὴν καὶ εἰς τὰ ἄτομα καὶ εἰς τὸ Κράτος. Ἰδίως δὲ διὰ τὸς ἀστούς (συνταξιούχους, δημοσίους καὶ ἰδιωτικούς ὑπαλλήλους, ἐπαγγελματίας κλπ.) εἶνε ἐπιβεβλημένη ἡ ἐξάπλωσις τῶν καταναλωτικῶν συνεταιρισμῶν, τῶν ἄλλως συνεταιρικῶν πρατηρίων καλουμένων, ὡς τοιαῦτα ἔχουν συστήσει οἱ ὑπάλληλοι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ (στρατιωτικῆ ἑνώσεως) καὶ ἄλλα τινὲς τάξεις πολιτῶν. Τοιοῦτοι συνεταιρισμοὶ ὑφίστανται ἐν μεγίστῳ ἀριθμῷ εἰς πάσας τὰς προηγμένας χώρας ὑπερβαίνοντες τὸν ἀριθμὸν τῶν πιστωτικῶν ἀκόμη συνεταιρισμῶν, καὶ εὐεργετοῦσι θαυμασίως τὰς ἀπορωτέρας καὶ μεσοσίας τάξεις τῆς κοινωνίας. Διότι δι' αὐτῶν οἱ συντάριοι προμηθεύονται τὰ τρόφιμα καὶ ἄλλα εἶδη τῶν εἰς τὰς τιμὰς σχεδόν τοῦ κόστους. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπαραίτητος ὄρος εἶνε ἡ ἐξεύρεσις δραστηρίων, εὐφρῶν, ἐμπειρίων καὶ ἐντίμων διευθυντῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσι τὸν πρῶτον ὄρον ἐπιτυχίας αὐτῶν. Κατ' αὐτὴν τὸν τρόπον πατάσσεται ἡ αἰσχροκέρδεια καὶ εὐθηνάειν ὁ βίος τῶν πολιτῶν».

σχυσις τῶν ἤδη ὑφισταμένων καὶ ἡ ποδηγέτησις αὐτῶν πρὸς δημιουργίαν Ἐνώσεων καὶ τῆς Ὁμοσπονδίας τῶν Ἑλληνικῶν Συνεταιρισμῶν».
(Το κείμενο γράφηκε Ἀπρίλιον 1926).

β) Αξιολογήσεις για τὴν τότε συνεταιριστικὴ κίνηση ἀπὸ τον Σωτ. Ιασεμιδῆ.

Στον πρόλογό του (29.5.1926) στο βιβλίο του Γρ. Φαρμάκη, ο Σ. Ιασεμιδῆς διατυπώνει ὅτι:

«Οἱ Συνεταιρισμοὶ εἶναι ἡ μεγαλύτερη οικονομικὴ καὶ κοινωνικὴ δύναμις τοῦ παρελθόντος αἰῶνος διαδοθεῖσα εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, εὐτυχῶς δὲν παρέμεινεν ἄγνωστος παρ' ἡμῖν. Τὴν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1905 (1) ἀρξαμένην κίνησιν πρὸς ἀπομίμησιν ἐν τῇ συνεταιρικῇ ἐργασίᾳ ἄλλων μάλλον προηγμένων Κρατῶν, ἐμερίμησε τὸ Κράτος διὰ τῆς νομοθεσίας του (τοῦ νόμου 602) καὶ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν του ἀπὸ τοῦ 1914, νὰ ἐνισχύσῃ καὶ νὰ κατευθύνῃ εἰς ἐπιτυχήν ἐξέλιξιν.

Ἐτόνωσεν ἐπίσης τούτους καὶ οικονομικῶς παρέχον αὐτοῖς εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη αὐτὸ τὸ Κράτος θεῖον καὶ θεϊκὸν χαλκόν ἐπὶ πιστώσει καὶ ἐπεδίωξε νὰ ἐνισχύσῃ καὶ περισσότερον τούτους διὰ συμβάσεως μετὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς δι' ἧς αὐτὴ ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διαθέσῃ εἰς γεωργικούς συνεταιρισμούς, συντρεχόντων τῶν ὄρων ἀσφαλοῦς διαθήσεως, μέχρι 25 ἑκατομ. δραχ. ἐπὶ τόκῳ 5% ἑτησίως».

Στη συνέχεια δίνει διάφορα στατιστικὰ στοιχεῖα για τὸν ἀριθμὸ τῶν συνεταιρισμῶν ἐξελικτικὰ, τὰ κεφάλαια, τὰ δάνεια τῆς ΕΤΕ (βλ. σε ἄλλες σελίδες μας). Καὶ ἐπιμένει κυρίως για τὴν ἀνάπτυξιν τῶν συνεταιριστικῶν ἀρχῶν καὶ τὴν ἀνάγκη για τὴν τήρησίν τους, θέμα που το ἐβλεπε ὡς βασικὸ τὴν εποχὴ ἐκείνη. Τονίζει:

«Σαφῆς ἐπομένως καὶ χαρακτηριστικῆ εἶνε ἡ διάκρισις τῆς ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος συνε-

ταιρικῆς κινήσεως, ὅτι εἶνε ἐνσυνείδητος, στηρίζεται ἐπὶ ὠριμῶν θεμελιῶδων ἀρχῶν καὶ δὲν γεννᾶται

(1) Εἶναι χαρακτηριστικὸ (τὸ σημειώσαμε καὶ αλλοῦ) τὸ γεγονός (καὶ τὸ ἐρώτημα) ὅτι ο Σ. Ιασεμιδῆς ἀποφεύγει νὰ συνδέσῃ τὴν συνεταιριστικὴν προσπάθειά του καὶ του ν. 602 με τὸ πρόσφατο ἐλληνικὸ παρελθόν (τις διάφορες προσπάθειες ἄλλων που ἀναπτύξαμε στὶς προηγούμενες σελίδες) ἀλλὰ ὁμιλεῖ μόνο για τοὺς «πρωτόγονους» εθιμικοὺς συνεταιρισμούς. Δὲν γνῶριζε ὅλες αὐτὲς τὶς προγενέστερες ἢ σύγχρονες με τὴν εποχὴ του προσπάθειες ἄλλων;

επομένως μόνον ως απότοκος ανάγκης, άλλ' έπεκτείνεται, έφαρμοζόμενον των αυτών αρχών, και έκει όπου ο συνεταιρισμός δέν αποτελεί την μόνη θεραπείαν ανάγκης τινος, άλλα και όπου θεραπεύει την ανάγκην ταύτην καλλίτερον από οιονδήποτε άλλον τρόπον.

Η κατά τας θεμελιώδεις ταύτας αρχάς, ή κατά τας συνεταιρικές ταύτας αρχάς, έσωτερική συνοχή του συνεταιρισμού και τής όλης συνεταιρικής οργανώσεως, άνευ τής τηρήσεως των όποιων δέν είνε δυνατή ή θεραπεία των αναγκών των συνεταιρών και ή εκπλήρωσις του σκοπού του συνεταιρισμού, είνε φανερόν, ότι επιβάλλει εις τά συμμετέχοντα του συνεταιρισμού

πρόσωπα την συμμόρφωσιν προς τας αρχάς ταύτας και προς ώρισμένους απορροόντας εκ των αρχών τούτων περιορισμούς, ή όποια ύποχρεωτική συμμόρφωσις επιδρά επ' αυτών παιδαγωγικώς, και άνυψώνει τό μορφωτικόν και ήθικόν αυτών επίπεδον. Έκμανθάνουν και άντιλαμβάνονται συγχρόνως τήν σημασίαν τής αυτοδιοικήσεως, τής άλληλεγγύου ευθύνης, τής αυτεθύνης, τής άνεξαρτησίας τής ύλικής και ήθικής, και άποκτούν συγχρόνως βαθμηδόν μεγαλειότεραν πεποίθησιν επί τας ίδιαις αυτών δυνάμεις. 'Ιδού διατί ή δύναμις των συνεταιρισμών δέν περιορίζεται μόνον επί του οικονομικού πεδίου, άλλα έπεκτείνεται και επί του παιδαγωγικού, του μορφωτικού και ήθικου».

Παρατηρεί, και, τούτο έχει μεγάλη πρακτική αξία κατά την τότε και μεταγενέστερη εφαρμογή, ότι:

«Οικονομικά τινά αποτελέσματα των συνεταιρισμών είνε ένίοτε δυνατόν νά προέλθουν και διά παραβιάσεως άκόμη, έννοείται προσωρινής, των συνεταιρικών αρχών, άλλα ή παραβίασις αυτή όχι μόνον άναχατίζει την άνάπτυξιν του συνεταιρικού πνεύματος άλλα και καταστρέφει την επ' αυτό δημιουργηθείσαν ήδη πεποίθησιν.

Και δι' αυτό επιβάλλεται μεγίστη άντίδρασις επί τούτων προσωρινών παραβιάσεων πολύ δέ περισσό-

τερον όταν συστηματικώς δι' έλλειψιν άνεπτυγμένης συνεταιρικής συνειδήσεως έπιζητείται ή παρέκκλισις από των συνεταιρικών αρχών, άκόμη και όταν διά τής παρεκκλίσεως ταύτης έπιτυγχάνονται άμεσώτερα οικονομικά αποτελέσματα. Διότι ή παρέκκλισις αυτή επιφέρει όπισθοδρομήσιν και καταστροφήν των κεκτημένων, έστω και μικρών, προόδων των συνεταιρικών αρχών εις την συνείδησιν του άτομου και των συνεταιρικών οργανισμών».

Και επειδή το πρόβλημα είναι βασικό στην εφαρμογή και θα είχε διαπιστώσει κρούσματα, επεξηγεί και επιμένει:

«Είνε μεγάλη ή καταστροφή ή γινομένη εις την έξάπλωσιν των συνεταιρικών αρχών και εις την εμπέδωσιν τής συνεταιρικής συνειδήσεως, όταν π.χ. έν διοικητικόν Συμβούλιον συνεταιρισμού ή ένας Διευθυντής αυτού πωλεί είδη, τά όποια έπρομηθεύθη διά τά μέλη του κατά μεγάλα ποσά εις έμπορεύσι, ή άγοράζει είδη εκ μή συνεταιρών κατά μεγάλα ποσά και πωλεί αυτά εις τό έμπόριον διά νά άποκομίσι εκ τής τοιαύτης πωλήσεως κέρδη, έστω και μεγάλα, ύπέρ του συνεταιρισμού, ή όταν ένας δανειστής αυτού, ιδιώτης ή Τράπεζα άδιάφορον, δέν δίδει τά δάνεια προς τόν συνεταιρισμόν άλλα προς τά μέλη αυτού, άναμετρών την φρεγγυότητα εκάστου τούτων, κατά τό πλείστον και μόνον την καλλιεργουμένην παρ' εκάστου τούτων έκτασιν και άνάλογως αυτής όρίζων τό ποσόν του δανείου εκάστου συνεταιρού, διότι ούτω μειώνει την επί την άλληλεγγύην και την επί την αυτοδιοίκησιν του συνεταιρισμού πεποίθησιν και άν άκόμη ο δανειστής ούτος προσέφερε διά του τρόπου τούτου μέγιστα ποσά ύπέρ τής γεωργικής παραγωγής. Και άν άκόμη τούτο γίνεται διότι ή επί την άλληλέγγυον ευθύνην και αυτοδιοίκησιν του συνεταιρισμού εμπιστοσύνη είνε μικρά και τότε άκόμη είνε άδικαιολόγητος και επιβλαβής ή παραβίασις των αρχών τούτων, διότι άκριβώς τότε τό πλήγμα κατ' αυτών είνε καταστρεπτικώτερον και μετά μεγίστης πεποϊθήσεως ίσχυρίζομαι, ότι αι συνεταιρικοί αρχάι και ή συνεταιρική συνείδησις θά ήτο πολύ περισσότερο διαδιόμνη εις τόν γεωργ. πληθυσμόν, άν δέν παρουσιάζοντο αι άνω παραβιά-

σεις αυτών.

Και ίδού διατί επιβάλλεται κατά των παραβιάσεων τούτων των θεμελιωδών αρχών τής συνεταιρικής οργανώσεως μεγίστη άντίδρασις.

'Ατυχώς παρ' των πλείστων μεγάλη παρατηρείται άνεκτικότης κατά των παραβιάσεων τούτων των συνεταιρικών αρχών, παρ' των περισσοτέρων μέν διότι άγνοούνται αι αρχάι αυται, παρ' άλλων δέ διότι δέν αποδίδεται ή ήρεπουσα σημασία εις τας παραβιάσεις αυτών και άτυχώς μεταξύ των τελευταίων είνε πολλοί ήγούμενοι τής συνεταιρικής κινήσεως και αξιούντες δκαίαν άναγνώρισιν των ύπέρ τής συνεταιρικής οργανώσεως εργασιών των και μόχθων των.

Πρός τούς τελευταίους τούτους βαθυτάτην και μέ ψυχικόν πόνον ποιούμα έκκλησιν, νά αλλάξουν τακτικήν, νά μή παρεκκλίνουν, έστω και προσωρινώς, των συνεταιρικών αρχών και νά άντιδρουν κατά πάσης τοιαύτης παραβιάσεως αυτών, διότι άσυναίσθητως καταστρέφουν και την μικράν δημιουργηθείσαν μετά πολλών κόπων συνεταιρικήν συνείδησιν. 'Επί ματαίω παλαιών εις την επικράτησιν των αρχών τούτων, όταν αυτοί οι ίδιοι τας παραβιάζουν ή όταν συμφωνούν εις τας παρ' άλλων παραβιάσεις ή και άκόμη όταν δέν άντιδρουν εις ταύτας. Και εκ τής μακράς μου πείρας άπεκόμισα την έντύπωσιν, ότι οι μάλλον δρώντες εις την συνεταιρικήν κίνησιν είνε και οι όλιγώτερον άντιδρώντες εις την παραβίασιν των θεμελιωδών αρχών τής συνεταιρικής κινήσεως...».

Και τελειώνει με την βασική παρατήρησις ότι τα μέλη των συνεταιρισμών, από την πρακτική τους άνάμιξη στις εργασίες και συνελεύσεις:

«έχουν άποκτήσει ποιάν τινά συνείδησιν περί τής ύφης του συνεταιρισμού των, περί των κανόνων τής

έσωτερικής συνοχής των οργανισμών αυτών, και έπομένως από τής άπόψεως ταύτης είνε εις καλλίτεραν

θέσει από τους περισσότερους εκ των επιστημονικώς μορφωμένων εν τῇ κοινωνίᾳ ἀτόμων... Εἰς τοὺς περισσότερους ὅμως ἐκ τῶν ἐπιστημόνων καὶ μορφωμένων ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀτόμων εἶνε ἀγνωστα καὶ τὰ χαρακτηρισ-

τικά ἀκόμη σημεῖα, κατὰ τὰ ὁποῖα διαφέρει μία ἰδιωτική ἐπιχείρησις ἢ μία ἑταιρική ἐπιχείρησις ἀπὸ μίαν συνεταιρικήν ὀργάνωσιν...)

γ) Πολύ αξιόλογη ἐπισκόπησις γιὰ τὴν μέχρι τότε δράση τῶν γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν κυρίως στὸν τομεᾶ προστασίας τῶν γεωργικῶν προϊόντων, γίνεται στὸ κείμενο τοῦ ἐπιθ. I. Παπαχριστόπουλου («Συνεταιριστής» 1926 σ. 129 καὶ 145). Δίνουμε εὐρεία περιληψὴ τοῦ ἐπειδὴ ἀναφέρεται τόσο στα πραγματοποιηθέντα ὅσο (καὶ κυρίως) στὶς τάσεις καὶ ἐπιδιώξεις με βάση τὴν τότε γεωργικὴ καὶ ἐμπορικὴ μας κατάστασις τὴν ὁποία καὶ περιγράφει (σχετικῶς με τὴν καθυστέρηση καὶ τὰ προβλήματα τῆς). Σημειωτέον δε ὅτι στὶς πολλὰς ἐπισημάνσεις καὶ υποδείξεις τοῦ, μόνον μετὰ 10ετίες προχώρησε ἡ κίνησις καὶ γιὰ μερικὲς μὲν μόλις τώρα καταβάλλονται προσπάθειες. Ὅσα ἐκθέτει ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία. Γράφει:

«...Α'. Διὰ τὸν κλάδον τῶν πιστωτικῶν ἐργασιῶν τῶν συνεταιρισμῶν δὲν δυνάμεθα παρὰ νὰ εἴμεθα ἀρκετὰ ἱκανοποιημένοι. Δάνεια πάσης φύσεως πολλῶν ἐκατομμυρίων λαμβάνονται καὶ χορηγοῦνται, ἢ χρησὶς τῶν δανείων εἶναι κατὰ κανὼν καλὴ, τὰ σημαντικώτερα δὲ διαμερίσματα τῆς Ἑλλάδος, ἄλλοτε στερούμενα καὶ τοῦ τελευταίου ἔχουσι πίστωση, δανείζονται ἤδη ἀρκετὰ ἀνέτως, ἢ δὲ μέχρι χθὲς μαστίζουσα τὴν ὑπαίθριον τοκογλυφία βλέπει ἀραιούμενον τὸν ἀριθμὸν τῶν θυμάτων τῆς, μετὰ ταχύτητος ὑπερβαίνουσης κάθε πρόβλεψιν τῆς. Βεβαίως ἀπομένουν νὰ γίνων ἀρκετὰ σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο (π.χ. πιστωτικαὶ ἐνώσεις, σύντομος καὶ συστηματικὴ ἐργασία διὰ τὴν ἐνέργειαν καταθέσεων παρὰ τοῖς συνεταιρισμοῖς κλπ.) ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιπευχθέντα εἶναι λίαν σημαντικά.

Β'. Ὁ κλάδος τῶν προμηθευτικῶν ἐργασιῶν παρουσιάζει τὸ καλὸν ὅτι ἐξυγιάνεται περιοριζόμενος βαθμῶν εἰς τὰ εἶδη γεωργικῆς ἀνάγκης. Δὲν ἐμφανίζει ὅμως προσπάθειαν πρὸς γενικωτέραν συστηματικοποίησιν. Αὐτὴ νομίζομεν ὅτι θὰ ἐπετυγχάνοι εἴτε διὰ τῆς ἐν καιρῷ συστάσεως παρὰ τῶν Ἑνώσεων, μίᾶς Κεντρικῆς Προμηθευτικῆς Ἑνώσεως ἢ ὁποῖα ἀναμφιβόλως θὰ ἐβελτίωνεν ἐπὶ περισσότερο τούτους ὄρους ὑφ' οὓς ἐνεργοῦσι τὰς προμηθειὰς τῶν αἰ Ἑνώσεων, ἐργαζόμενα καὶ καθὲν μίᾳ χωριστῶς, εἴτε διὰ τῆς ἀμέσου χρησιμοποίησεως παρ' αὐτῶν συστηματικῶς ἀνωτέρων οικονομικῶν ὀργανισμῶν, ἐχόντων προέλευσιν γεωργοσυνεταιρικήν δυναμένων δὲ καὶ προσφερομένων νὰ ἐξυπηρετήσωσι τοὺς συνεταιρισμοὺς εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν διεξαγωγὴν τῶν προμηθειῶν τῶν.

Γ'. Αἱ πωλήσεις παρουσιάζουν σταθερὰν αὐξήσιν καὶ τὸ σπουδαιότερον, αἰσθητὴν συστηματικοποίησιν. Οὕτως ὄχι μόνον αἱ πλείους τῶν Ἑνώσεων ὀργανοῦνται μεθοδικῶς σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς πωλήσεις ἀλλὰ καὶ οἱ συνεταιρισμοὶ ἀκόμη, ὅσοι πωλοῦν μεγάλας ποσότητας προϊόντων εἰς τὸ ἐσωτερικόν, τείνουσι νὰ ὀργανώσωσι καλῶς ὕλας τὰς ἀπαραίτητους συναφεῖς ὑπηρεσίας (π.χ. μεταφορὰς, ἐναποθηκεύσεις, πρατήρια, ἀντιπροσωπείας, λογιστικὴν ὑπηρεσίαν κτλ.). Θὰ ἠδύνατο ὅμως νὰ παρατηρήσῃ τις ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅτι δὲν παρουσιάσθη σοβαρὸς συντονισμὸς τῶν προσπαθειῶν τῶν διὰ τὰ αὐτὰ εἶδη ἐνδιαφερομένων συνεταιρισμῶν, ἐνὸς νομίζομεν ὅτι μία τοιαύτη συνεργασία τούτων θὰ προσεπτόριζεν εἰς αὐτοὺς σημαντικὴν ὠφέλειαν. Θὰ καθίστατο π.χ. δυνατὴ ἡ λειτουργία ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ κοινῶν πρατηρίων χονδρικῆς ἢ καὶ ἡμιχονδρικῆς πωλήσεως διαφόρων προϊόντων τῶν συνεταιρισμένων παραγωγῶν (π.χ. ἐλαίου, πατάτας κλπ.).

Ἡ αὐτὴ ἔλλειψις συντονισμοῦ προσπαθειῶν παρατηρεῖται καὶ διὰ τὰς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ πωλήσεις. Οὕτως ἐκάστη Ἑνώσις ἔχει διὰ τὸ αὐτὸ εἶδος καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἴδιον ἀντιπρόσωπον, ὡς συμβαίνει κυρίως μετὰ τὴν πώλησιν σταφιδοκάρπου, αἱ δὲ πρὸς τοὺτους ὁδηγίαι διαβιβάζονται ἀνευ οὐδεμῆς προσυνηνοήσεως μεταξὺ τῶν συνεταιρικῶν ὀργανισμῶν. Νομίζομεν ὅμως ὅτι εἴτε διὰ κοινῶν ἀντιπροσώπων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀνεξητοῦντο φυσικὰ μεταξὺ τῶν σοβαρωτέρων ἐμπορικῶν οἰκῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, εἴτε, ἐπι καλλίτερον, διὰ κοινῶν γραφείων, ἰδρυμένων βέβαια κατόπιν προσηκτικῆς μελέτης τῶν πραγμάτων καὶ λαμβανόντων ὁδηγίας κοινὰς ἀποσκοπούσας οὐχὶ εἰς τὴν μονόπλευρον ἐξυτηρέτησιν τῶν συμφερόντων ἐκάστης Ἑνώσεως ἀλλ' εἰς τὴν ἐξυτηρέτησιν τῶν γενικωτέρων συμφερόντων ἐκάστου προϊόντος, θὰ καθίστατο δυνατὴ ἡ πρὸς τὰ ἐμπροσθ' ὄψις τῶν ἐργασιῶν πωλήσεως.

Εἰς τὸν ἀρκετὰ σημαντικὸν κλάδον τῶν μεταξὺ συνεταιρισμῶν συναλλαγῶν οὐδεμία κίνησις ἐσημειώθη καίτοι δὲν βλέπομεν τὴν δυσκολίαν τὴν ὁποῖαν θὰ συνήντα λ.χ. ἢ ἐκ μέρους τῆς Ἑνώσεως τῶν συνεταιρισμῶν Λαρίσης πωλήσις σιτηρῶν εἰς ἄλλας συνεταιρικὰς ὀργανώσεις, ἢ ἢ ἐκ μέρους τῶν συνεταιρισμένων σταφιδοπαραγωγῶν πωλήσις σταφίδος εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς τῆς βορείου Ἑλλάδος, ὅπου σχεδὸν ἀγνοεῖται ἡ σταφὶς καὶ μάλιστα εἰς ἐποχὴν πού φροντίζομεν νὰ τὴν διαδώσωμεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἢ ὅ δι' ἐλαίου ἐφοδιασμὸς τῶν συνεταιρισμῶν πού ἔχουν ἀνάγκην, ἐκ μέρους τῶν συνεταιρισμένων ἐλαιοπαραγωγῶν κλπ...

... Καθ' ἡμᾶς πρωτεύουσιν σημασίαν ἔχει τὸ νὰ ῥιφθῇ ἢ διὰ τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν συμπτυκνωθεῖσα καὶ εὐσυνείδητος καταστάσα δύναμις τῶν γεωργῶν μας εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς γενικωτέρας προστασίας τῶν κυρίων τουλάχιστον προϊόντων τῆς χώρας μας.

...Λέγοντες προστασίαν τῶν προϊόντων ἐννοοῦμεν τὴν ἐξασφάλισιν καὶ αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς, τὴν ἐλάττωσιν τοῦ κόστους αὐτῆς, τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος, τὴν εὐφραν τῶν ἀγορῶν καταναλώσεως, τὴν ἐπιμεροθεστέραν διὰ τὸν παραγωγὸν πώλησιν καὶ τὴν δημιουργίαν εὐνοικῶν γενικῶς ὄρων δι' ἕκαστον προϊόν.

Καὶ ἡ μὲν ἐξασφάλισις τῆς παραγωγῆς ἀπὸ κινδύνων ἐκ διαφόρων ἀσθενειῶν εἶναι ἔργον τῆς φυτόπαθολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν σχετικῶν πρὸς ταῦτα τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, τῶν ὁποίων ὅμως αἱ ὁδηγίαι μόνον διὰ τῶν ὀργανωμένων παραγωγῶν (συνεταιρισμῶν, ἐιδικῶν ταμείων κλπ.) δύναται νὰ ἐφαρμοσθῶσι ταχέως

καί αποτελεσματικώς. Αί ζημία, αί προερχόμενα εξ ανθρώπων ή ζώων, είναι αντικείμενον μερίμνης εκ μέρους τής αγροφυλακής, αί δε ζημία, αί οποίαι επέρχονται εκ φυσικών αιτίων (χαλάζης, βροχών, παγετού) θά ήδύναντο να αντιμετωπισθούν είτε διά μεγάλων άλληλασφαλιστικών συνεταιρισμών τών παραγωγών είτε διά τής προσφυγής εις ειδικάς εταιρίας ασφάλισεως τής παραγωγής. Καί όσον μέν άφορρά τήν εξασφάλισιν τής παραγωγής εξ ώρισμένων άσθενειών δύναται τις να είπει ότι όπου αποβάνει άνευ άποτελέσματος ή μεμονωμένη δράσις τών παραγωγών ήρχισεν εκδηλουμένη τάσις οργανώσεως τούτων εις ειδικά ταμεία, όφειλουμένη κυρίως εις τήν θριαμβευτικήν επιτυχίαν του Ταμείου 'Αμύνης τής 'Ελαιοπαραγωγής Πηλίου, τό όποιον εξεσφάλισε τελείως όλην τήν παραγωγήν τών περισσοτέρων τών 5.000.000 έλαιοδένδρων τής περιφέρειας του. 'Η ανάγκη εξ άλλου τής προφυλάξεως τής παραγωγής από τών άγορζημιών, αί οποίαι ήδη καθίστανται κατά φυσικήν συνέπειαν πικνότερα λόγω τής εκ τής επεκτάσεως τών καλλιεργουμένων εκτάσεων κατόπιν τής εγκαταστάσεως τών προσφύγων προκλήσεως στενότητος γης, θά θέση άναγκάως εις δράσιν τούς γεωργικούς συνεταιρισμούς, οίον δήποτε σύστημα αγροφυλακής καί άν ισχύη.

'Ως προς τήν ασφάλισιν τής παραγωγής δι' άλληλασφαλιστικών συνεταιρισμών ή εταιριών ούδεμία σχεδόν έγινε σοβαρά πρακτική εφαρμογή διότι ουτε άλληλασφαλιστικούς συνεταιρισμούς απέκτησαμεν ουτε αί δι' εταιριών ασφάλισεις έλαβον διαστάσεις μεγάλας μολονότι παρουσιάσθησαν ασφαλιστικά έταιρία, ώς ή Consolidated, ή οποία μάλιστα συνήηεν ασφαλείας τινάς. Τό μόνον τό όποιον παρετηρήθη σχετικώς προς τό ζήτημα τούτο είναι ότι οί συνεταιρισμοί τών σταφιδοπαραγωγών εξουδετέρωσαν σχεδόν τελείως τόν εκ τών βροχών κίνδυνον τής σταφίδος διά τής προμηθείας εις τά μέλη των σταφιδοπάνων.

Διά τήν αύξησιν τής παραγωγής οί συνεταιρισμοί δύνανται ν' αποβώσιν οί κυριότεροι συντελεσταί διότι όχι μόνον παρέχουν εις τούς γεωργούς άπαντα τά οικονομικά καί άλλα έφόδια, τά οποία είναι απαραίτητα διά τήν εντατική άσκησιν τής γεωργίας, αλλά καί διότι είναι συγχρόνως τά μόνα μέσα διά τών οποίων αί συμβουλαί τών άρμοδίων γεωπόνων δύνανται να τίθενται εις εφαρμογήν. Πιστεύομεν ότι οί συνεταιρισμοί είναι διά τās χείρας τών γεωπόνων τό θαυμασιώτερον ύλικόν προς επίτευξιν τής άποστολής των...

'Η ελάττωσις του κόστους τής παραγωγής θά επέλθη διά τών προσπαθειών τών συνεταιρισμών διότι ούτοι μεταχειριζόμενοι λιπάματα, μελετώντες καί εισάγοντες μηχανικήν καλλιέργειαν ή άλλα οικονομικότερα μέσα καλλιργείας καί επεξεργασίας τών προϊόντων, δανειζόμενοι με έφθηνότερον τόκον κλπ., δύνανται να συντελέσωσιν εις τούτο. 'Η ελάττωσις δε του κόστους τής παραγωγής έχει ιδιαίτερον όλωσσημασίαν διά τά προϊόντα μας...

... Έννοείται ότι ούδέν εκ τούτων δύναται να γίνη παρ' άνοργανώτων γεωργών.

'Η βελτίωσις εξ άλλου τής ποιότητος τών προϊόντων πρέπει να άποτελέση τό αντικείμενον τής ιδιαίτερας μερίμνης τών συνεταιρισμένων παραγωγών διότι μακρά πείρα απέδειξεν ότι είναι οί μόνοι πλέον άρμόδιοι οί οποιοί ενάπεμειναν...

Αί έλαίαι μας τρώγονται μόνον παρ' ά των μαύρων τής Αιγύπτου καί τών εργατικών μαζών τής 'Αμερικής λόγω τής μειονεκτικής των εμφανίσεως ενώ αί έλαίαι τής 'Ισπανίας καί τής Καλιφορνίας μολονότι έχουν τήν

γεύσιν ξυδάτου ξύλου προτιμώνται καί ακριβοπληρώνονται από τούς εύπόρους καταναλωτάς διότι είναι διαλεγμένες, με βγαλμένο κουκούτσι καί παραγεμισμένες με κάπαρη, άντζούγες, κοκκινωπιερία καί διάφορα άλλα παρόμοια. Τά ιδικά μας λάδια είναι χρήσιμα διά τās μηχανάς του έξωτερικού διότι τά παρασκευάζομεν με όξύτητα άνυπόφορον διά τήν έξωτερικήν κατανάλωσιν καί άναπορευομένην από τούς περί καθαρών τροφίμων νόμους τής 'Αμερικής καί άλλων χωρών ενώ ή 'Ιταλία παρασκευάζει τήν γνωστήν «Αούκαν» τής με λάδια έχοντα μηδέν όξύτητα, τά οποία προμηθεύεται καί από ήμάς, τά καθαρίζει καί τά έξάγει εις άλλας χώρας, μηδ' τής 'Ελλάδος έξαρουμένης!

Τί πρέπει λοιπόν να γίνη; Καί κατά ποίον τρόπον οί συνεταιρισμοί μας θά συντελέσωσιν εις τήν βελτίωσιν τής ποιότητος καί, συνεπώς, τής φήμης τών προϊόντων μας;... τί έπραξαν οί συνεταιρισμοί σχετικώς προς τό ζήτημα τούτο ...ιδρύθησαν παρ' πολλών 'Ενώσεων εργοστάσια καθαρισμού καί συσκευής σταφίδος, πολλά συνεταιρικά έλαιουργεία λειτουργούσι κατά τās τελευταίας ύποδείξεις τής έλαιουργικής επιστήμης, διά τήν καλήν συσκευήν τών έλαίων κινείται ήδη όλόκληρος ό συνεταιρισμένος έλαιοπαραγωγικός κόσμος του Πηλίου, πλείστοι συνεταιρισμοί τής 'Ανατολικής Μακεδονίας καί τής Θράκης επεδόθησαν εις τήν από κοινού επεξεργασίαν καί συσκευήν του καπνού, συνεταιρικά εγκαταστάσεις ινοποΐας ύπάρχουν μερικοί κτλ. ... ή τοιαύτη κίνησις δέν είναι άποτέλεσμα ενός πλήρους καί μελετημένου προγράμματος... είναι άποτέλεσμα προελθόν εκ τοπικής δράσεως, τήν όποιαν έμμήθησαν κατόπιν καί αί παραγωγικός όμοιοι περιφέρειαι, δράσεως συνεπώς εκ τών κάτω προελθούσης.

...Χρειάζεται πλήρης συντονισμός προς σχηματισμόν ειδικού κεντρικού συνεταιρικής μορφής οργανισμού δι' έκαστον τών κυρίων προϊόντων. Χρειάζεται με άλλους λόγους έν ισχυρόν τράστ των σταφιδοπαραγωγών, όμοιον τών καπνοπαραγωγών, όμοιον τών έλαιοπαραγωγών καί έτερον όμοιον τών ίνοπαραγωγών. Οί μεγάλοι ούτοι οργανισμοί θά ήδύναντο να έχουν σκοπόν τήν μελέτην καί τήν εφαρμογήν τών έκάστοτε ληπτέων μέτρων προς γενικώτεραν προστασίαν τών αντίστοιχων προϊόντων, ρυθμίζοντες, έρ' όσον είναι δυνατόν, πάντα τά ζητήματα τά οποία εμφανίζει έκαστον προϊόν από τής καλλιργείας μέχρι τής καταναλώσεώς του... Κατά συνέπειαν έκείνοι οί συνεταιρικοί οργανισμοί οί οποιοί ήδη δύνανται καί πρέπει να αποβλέπωσιν εις τήν εις χείρας των συγκέντρωσιν τής τύχης τών γεωργικών προϊόντων των μελών αυτών είναι οί τών σταφιδοπαραγωγών, τών καπνοπαραγωγών καί τών παραγωγών έλαιού καί έλαίων.

'Αλλ' εις περιπτώσιν συγκεντρώσεως τής τύχης προϊόντος τινός εις χείρας τών συνεταιρισμένων παραγωγών ίσως προβληθή τό ερώτημα: Καί τό εμπόριον του προϊόντος τούτου τί θά άπογίνη; 'Επί του όντως σοβαρού τούτου ζητήματος θά ήδύναντό τις να διατυπώση τās άκολουθούσας αντίληψεις...

'Η εμφάνισις των συν/σμών τής 'Ελλάδος εις τόν κύκλον του έξαγωγικού έμπορίου δέν έχει σκοπόν τήν κατάλυσιν τούτου. Κυρίως έχει σκοπόν να καταστήση τό εμπόριον άνίκανον να έξακολουθη να ζημιώνη τά ελληνικά προϊόντα διά τής έξαγωγής άθλιών ποιότητων, νοθευμένων τοιούτων κτλ. να βοηθήση δε τό 'Ελληνικόν εμπόριον διά τής συνεργασίας προς τήν ύγιή μερίδα τούτου εις τās προσπαθείας του προς καλήν συσκευήν καί διάδοσιν των ελληνικών προϊόντων. Διά

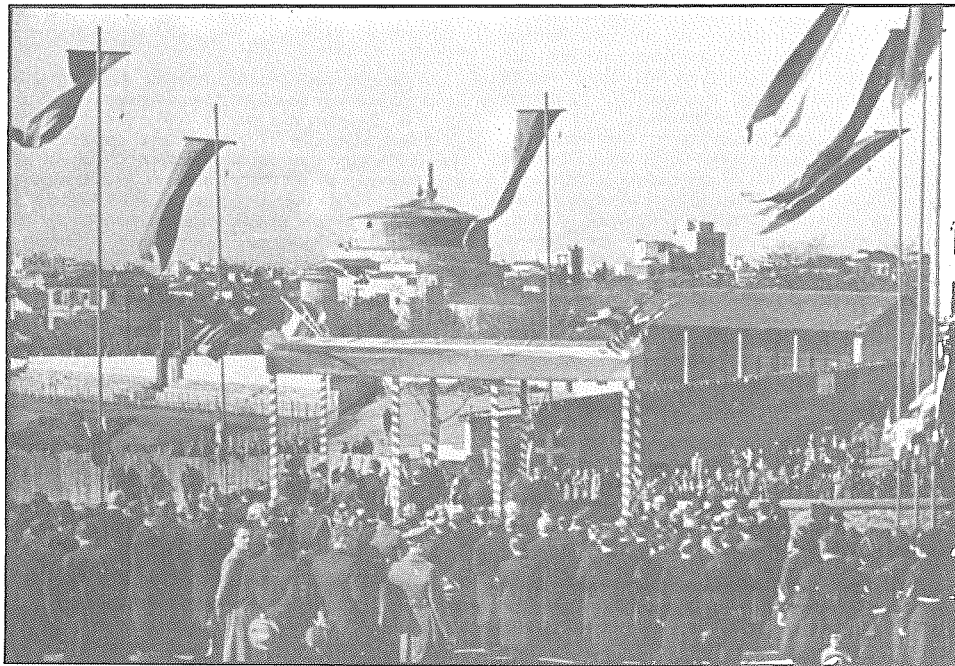
τήν ποικιλόμορφη συνεργασία των δύο τούτων παραγόντων, του ώργανωμένου δηλαδή παραγωγού και του εύσυνειδήτου έμπορίου, υπάρχει εύρύ στάδιον δράσεως... 'Αλλ' αν πάλιν ρωμαλέοι συνεταιρικοί όργανισμοί σύν τή παρόδω χρόνου θεωρήσουν και καταστήσουν έαυτούς πραγματικώς ικανούς να αντικαταστήσουν μέρος του έμπορίου, μικρόν ή μέγα, ούδεις, νομιζομεν, δύναται να άρνηθη εις αυτούς τό τοιοῦτον δικαίωμα, τό όποϊον παρα τινων θεωρείται, περιέργως πως, ως άπαραβίαστον οικόπεδον, προωρισμένον να άποτελεή εις τό διηλεκές αντικείμενον έκμεταλλεύσεως μόνον από μίαν αυστηρώς καθωρισμένην κοινωνικήν τάξιν, τήν τάξιν των έμπόρων.

Φυσικά τιαυτά τάσεις των συνεταιρισμών μας πλήττουν καιρίως ολόκληρον τό παρασιτικόν σμήνος των μικρομπουκάλιων εις τά χωριά, των μικρομεσιτών, των μικροεμπόρων και των λοιπών όσοι μεσολαβούν μεταξύ τής παραγωγής και τής καταναλώσεως ή του μεγάλου έξαγωγικού έμπορίου. Έκ μέρους δέ των τοιούτων κύκλων, των όποϊων εν τούτοις τήν ύπαρξιν καθίστα μέχρι τινός αναγκαίαν ή έλλειψις οργανώσεως του παραγωγού, ως μη άναμένουν οι συνεταιρισμοί παρα είρωνικά σχόλια, δυσμενείς κριτικές, απειλάς, ύβρεις, ύπόπτους ύπαιγμούς, κακοήθη ψευδολογία, συστηματικόν τέλος πόλεμον, του όποϊου ή έντασις θα αύξάνη αναλόγως προς τήν αύξησιν και πρόοδον των έμπορικων έργασιών των συνεταιρισμών. Αί μέθοδοι όμως αύται ως είναι γνωστόν εις τούς συνεταιρούς από τοίους και διά τοίους λόγους τίθενται εις χρήσιν και

ως γίνονται δεκτά όπως άρμόζει...

Πρέπει μήπως να περιμένη από τό Κράτος (ό παραγωγός) μόνον, ή από τό έμπόριον μόνον ή από τήν εύλογίαν του 'Υψίστου μόνον, να του αύξήση ή παραγωγή, να βελτιωθη ή ποιότης των προϊόντων του, να προσέλθουν γονυπετείς οι κουτόφραγοί να του πληρώσουν με αφθόνους χρυσάς λίρας ή δολάρια τήν ακάθαρτον σταφίδα του, τά άπεριποίητα καπνά του, τά ταγγά λάδια του, τίς σκουληκιασμένες έληές του ή τά παρημελημένα κρασιά του; Μού φαίνεται όχι. 'Ας κινητοποιήση λοιπόν τās δυνάμεις του τās όποιās έχει και τās όποιās άγνοει ίσως και άς οργανωθη εις ισχυρούς συνεταιρισμούς και ένώσεις με πρόγραμμα μελετημένον και με όρθριν θετικήν και άπηλλαγμένην των άρκετα συνήθων μικρολογιών και μεμψιμοιριών.

'Ας παρακολουθη τās εργασίās των οργανισμών τούτων μετá προσοχής και άφοσιώσεως και ως πιστεύη και πειθαρχη άπολύτως προς αυτούς. Και τότε ως είναι βέβαιος ότι έντός χρόνου όχι μακρού θα έχη και ό 'Ελλην παραγωγός τήν αυτήν απόδοσιν προϊόντων που έχουν οι παραγωγοί των ξένων Κρατών, θα άποκτήση και αυτός τās εγκαταστάσεις τελείας συσκευής και βελτιώσεως τής ποιότητος των φυσικώς προνομύχων προϊόντων τής 'Ελλάδος, θα οργανωθη εις τās κεντρικώτερας αγοράς διαρκείς εκθέσεις προϊόντων, όπως έχουν οι 'Ισπανοί τήν «'Ισπανική γωνιά» διά τά προϊόντα των εις τās μεγάλας πόλεις τής Εύρώπης και οι Αύστραλοι τήν μεγαλοπρεπή των εκθεσιν εις Λονδίνον...».

Το 1927 ιδρύεται Γεωπονικό Τμήμα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Στη φωτογραφία: Η τελετή των εγκαινίων του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 40

Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1927

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΓΕΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1927

Στην εξουσία βρίσκεται η Οικουμενική Κυβέρνηση υπό τον Αλ. Ζαΐμην. Υπουργός Γεωργίας ο Αλ. Παπαναστασίου (στη διαδοχή ο Λ. Νάκος).

Έτος σχετικής πολιτικής ομαλότητας και μεγάλης δραστηριότητας στα αγροτικά - συνεταιριστικά για οργανωτικά και για λύσεις στα προβλήματα.

Μερικά από τα γεγονότα:

Ιανουάριος:

27.1.27 ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Π. Κουντουριώτης συνιστά στον πρωθυπουργό Αλ. Ζαΐμη την ψήφιση του Συντάγματος.

Απρίλιος:

18.4.27 ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Π. Κουντουριώτης παραιτείται διότι δεν ψηφίζεται ακόμα το Σύνταγμα. Πείθεται σε ανάκληση της παραίτησής του.

Ιούνιος:

3.6.1927 ψηφίζεται το Σύνταγμα του 1927 αφού απαλείφθηκαν οι τροποποιήσεις του Παγκάλου.

Ιδρύεται η Εθνική Κτηματική Τράπεζα.

Αύγουστος:

Ανασχηματισμός της Κυβερνήσεως.

Εισαγωγή του θεσμού συγκεντρώσεως σίτου.

Οκτώβριος:

6.10.1927 σύσταση Γεωπονικού Τμήματος στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Μάχη για την αγροτική πίστη. Τελικά, με την πίεση Αλ. Παπαναστασίου, υπογράφεται το πρωτόκολλο Κράτους - ΕΤΕ για την ίδρυση ειδικής Γεωργικής Τράπεζας (βλ. στο Υποκεφ. Ζ).

Τιμή χρυσής λίρας: Ιανουάρ. 375,31 δρχ. Δεκέμβριος 366,83 δρχ.

Κατά το 1927 συζητήσεις και προσπάθειες στα κόμματα για διείσδυσή τους στον αγροτικό πληθυσμό. (Αγροτικές μερίδες Αλ. Παπαναστασίου, ΑΚΕ).

1927. Κομμουνιστικό Κόμμα και αγρότες. Λόγω της συνθέσεως του ελληνικού πληθυσμού, ο Ι. Κορδάτος υποστηρίζει το 1927 ότι το κομμουνιστικό κόμμα οφείλει όχι μόνο να σταθεροποιήσει τον οργανισμό του εντός του πλαισίου της οργανωμένης εργατικής τάξεως των πόλεων, αλλά και να καταβάλει παραλλήλως εντατική και αδιάκοπο προσπάθεια για να προσεγγίσει τους κατοίκους των χωριών όχι με γενικά και αόριστα συνθήματα εμπνεόμενα από κομμουνιστές που ζουν εκτός της Ελλάδας και που έχουν μόνο επί του χάρτου γνώσιν αυτής, αλλά με συνθήματα ανταποκρινόμενα στις ελληνικές αγροτικές ανάγκες (βλ. «Εγκυκλοπαιδικόν Σοσιαλιστικόν Λεξικόν» 1927 και βιβλίο Δ. Πουρνάρα σ. 97).

1927. Επέκταση των Αθηνών για τις ανάγκες των προσφύγων. Πρωτοεγκατάσταση στον προσφυγικό συνοικισμό Ν. Φιλαδέλφειας Αθηνών (μέχρι τότε χωράφια).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ (Νομοθεσία - Συμπαράσταση - Αντιδράσεις)

1. Νομοθεσία σχετική με τη συνεταιριστική δραστηριότητα

Από νομοθετικής πλευράς υπάρχει αθρόα παραγωγή Ν.Δ. που αφορούν κυρίως τους οικοπεδικούς - οικοδομικούς συνεταιρισμούς, την εποπτεία, αστικούς συνεταιρισμούς εργασίας και καταναλωτικούς: Δημοσιεύτηκαν τα επόμενα νομοθετήματα πολλά από τα οποία είναι κυρωτικά νομοθετημάτων προηγ. ετών.

— Ν.Δ. 15.4.1927 «περί συστάσεως οίκοδομικῶν συνεταιρισμῶν ἄστῶν προσφύγων».

— Δ. 2.4./14.5.1927 «Περί ἀναθέσεως ἀνακριτικῶν καθηκόντων εἰς τοὺς Ἐπιθεωρητὰς τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν» ΦΕΚ 85/1927 (βλ. «Συνεταιριστῆς» 1927 σ. 179).

— Ψήφισμα 3.6.1927 «Περί προσωρινῆς ἰσχύος οἰκονομικῶν τινῶν μέτρων» ΦΕΚ 108/1927 (Αφορὰ και φορολογικὰ γεωργικῆς παραγωγῆς. Περιορισμὸς τῶν ατελειῶν γεωργικῶν και αστικῶν Συνεταιρισμῶν. Με το ἄρθρο 7 δημιουργοῦνται φορολογικοὶ Γεωργ. Συνεταιρισμοὶ (βλ. «ο Συνεταιριστῆς» 1927 σ. 175).

— Δ. 6/7.6.1927 «Περί ἀτελοῦς εἰσαγωγῆς εἰδῶν Συνεταιρισμοῦ Θεραπευτήριον «Ὁ Εὐαγγελισμὸς» Πειραιῶς» ΦΕΚ 111/1927.

— Ν.Δ. 5/14.7.1927 «Περί συστάσεως οἰκοδομικῶν συνεταιρισμῶν ἀστῶν προσφύγων» ΦΕΚ 142/1927.

— Δ. 26.7/5.8.1927 «Περί κυρώσεως τῶν ἀπὸ 28 Ὀκτωβρίου 1925 «περὶ ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου τῶν Γεωργ. Συνεταιρισμῶν» καὶ ἀπὸ 11 Δεκεμβρίου 1926 «περὶ τροποποιήσεως τοῦ ἀπὸ 28 Ὀκτωβρίου 1925 Ν.Δ. Νομοθετικῶν Διαταγμάτων» ΦΕΚ 163/1927.

— Δ. 12/26.8.1927 «Περί ἀυξήσεως τοῦ ὑπὲρ τοῦ Ταμείου Ἀμύνης Οἰνοπαραγωγῆς Λευκάδος ἐπιβληθέντος προσθέτου φόρου» ΦΕΚ 177/1927.

— Ν.Δ. 16/19.9.1927 «Περί τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ἀπὸ 5/14 Ἰουλίου 1927 Νομοθετικοῦ Διατάγματος «περὶ Οἰκοδομικῶν Συνεταιρισμῶν ἀστῶν προσφύγων» ΦΕΚ 198/1927.

— Δ. 15/18.10.1927 «Περί κωδικοποιήσεως τῶν «περὶ Ταμείου Τροχαίας κινήσεως» νομοθ. Διαταγμάτων» ΦΕΚ 224/1927. Αφορὰ και Συνεταιρισμοὺς αμαξηλατῶν.

— Ν.Δ. 11.11.1927 «Περί κυρώσεως τοῦ ἀπὸ 16 Ὀκτωβρίου 1926 Ν.Δ. «περὶ συστάσεως συνεταιρισμοῦ καταναλωτῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἐκμετάλλευσιν ἔργων ὑδρεύσεως καὶ ἠλεκτροφωτισμοῦ ἐν τῇ πόλει Λαρίσης» ΦΕΚ 247/1927.

— Δ. 29.10/12.11.1927 «Περί ἐκτελέσεως τοῦ ἀπὸ 5 Ἰουλίου 1927 Ν. Διατάγματος περὶ οἰκοδομικῶν συνεταιρισμῶν ἀστῶν προσφύγων» ΦΕΚ 254/1927.

— Ν.Δ. 13.11.1927 «Περί κυρώσεως καὶ τροποποιήσεως τοῦ ἀπὸ 4 Νοεμβρίου 1926 Ν.Δ. περὶ ἀποδόσεως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν κατὰ τὰς διατάξεις περὶ Ἀεροπορικῆς Ἀμύνης περιελθόντων αὐτῇ κτημάτων καὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ νόμου ΓΥΙΔ' περὶ Γεν. Ἐκκλησ. Ταμείου καὶ τοῦ Ν.Δ. τῆς 17 Δεκεμβρίου 1926 «περὶ ἐνοριακῶν ναῶν καὶ ἐφημερίων» (ΦΕΚ 261/1927). Αφορὰ και οἰκοδομικοὺς συνεταιρισμοὺς.

— Ν.Δ. διὰ Κεντρικόν Ταμεῖον Ασφαλειῶν (ΦΕΚ 266/1927).

— Ν.Δ. 13.11.1927 «Περί κυρώσεως τοῦ ἀπὸ 2 Ἰουλίου 1926 Ν.Δ. «περὶ Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Ἀλληλασφαλείας» ΦΕΚ 279/1927.

— Ν.Δ. 13.11.1927 «Περί κυρώσεως του από 13.9.1925 Ν.Δ. περί καθορισμού τρόπου συμμετοχής συνεταιρισμών εις δημοσίους συναγωνισμούς προς εκτέλεσιν έργων ή προμήθειαν ειδών του Δημοσίου κλπ.» ΦΕΚ 288/1927.

— Δ. 10.12/31.12.1927 «Περί αντιπροσωπεύσεως των γεωργικών πληθυσμών εν τοις Διοικητικοίς Συμβουλίοις των Γεωργικών Τραπεζών» ΦΕΚ 320/1927.

— Ν. 5147/1927 «Περί διαθέσεως των ανά τό Κράτος προσφυγικών οικημάτων». Αφορά και οικοδομικούς συνεταιρισμούς.

2. Εποπτεία - Συμπαράσταση - Συνεταιριστική πολιτική του Κράτους.

— Γίνεται προσπάθεια για την καλύτερη οργάνωση και απόδοση της εποπτείας η οποία παραμένει στο Κράτος «υπό οργάνωση» παρά τις συζητήσεις και τα νομοθετήματα που προηγήθηκαν (βλ. στα προηγούμενα χρόνια) για αυτονόμηση.

— Στο διαγωνισμό εποπτών Δεκεμβρίου 1926 πέτυχαν οι: Αδαμόπουλος, Παπακωνσταντίνου, Πρωτονοτάριος, Ιλατζής, Πλάκας και Σταθόπουλος ως δόκιμοι επόπται γραμμ. β' τάξεως («Συνεταιριστής» 1927 σ. 10). Σε νεώτερο διαγωνισμό πέτυχαν οι: Μπάκας, Αργυρόπουλος, Βουτσινάς, Ψυχαλινός, Τσαλίκης («Συνεταιριστής» 1927 σ. 154, 216).

— «Η σκληρή εργασία καί κακοπέραση δεκατίζει τό ὀλιγάριθμο εποπτικό προσωπικό. Δύο χρόνια μετά τόν θάνατο του ἐπόπτη Ι. Καλλιακούδα, πεθαίνει καί ὁ Ἀπόστ. Παπαδημητρίου, ἐπόπτης Ἡπειρού, θύμα του καθήκοντος, «προσβληθείς κατά μίαν περιοδείαν του ἀπό γριπώδη πνευμονίαν δέν μπόρεσε ν' ἀνθέξη καί πέθανε εἰς τό χωρίον Ματαράγκα, ὅπου τό καθήκον τόν ἐκάλει...» («Συνεταιριστής» 1927 σ. 40). Χαρακτηριστικό για τις συνθήκες της τότε εργασίας είναι το κείμενο του Ευαγγ. Αναγνωστόπουλου ως νεκρολογία για τον επόπτη Κώστα Ξηροτύρη (βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 89 βλ. και στο Υποκεφ. ΙΑ').

— Πίνακα των 7 Επιθεωρήσεων, των 50 εποπτικών περιφερειών και των ονομάτων των εποπτών που υπηρετούν σ' αυτές το 1927 βλ. στο «Συνεταιριστής» 1927 σ. 121.

— Καταρτίστηκε νομοσχέδιο στο Υπ. Γεωργίας για την αναδιοργάνωση της Εποπτείας Συνεταιρισμών («Συνεταιριστής» 1927 σ. 153). Αναλυτική εισήγηση και σχέδιο βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 161. Δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 163/5.8.1927. Πρόκειται περί της κυρώσεως και βελτιώσεως των Ν.Δ. 28.10.1925 και 11.12.1926. (βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 249). Πρώτες ενέργειες για την εφαρμογή του βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 276. Όμως σε λίγο, με το πρωτόκολλο περί ιδρύσεως της Γεωργικής Τραπεζής, αποφασίστηκε η συγχώνευση σ' αυτήν (την Γεωργική Τράπεζα) και της εποπτείας συνεταιρισμών για λόγους οικονομικούς («Συνεταιριστής» 1927 σ. 330) και ματαιώθηκε η ψηφισμένη αυτόνομη οργάνωσή της.

— Τονίζεται ο αληθινός ρόλος του Επόπτη συνεταιρισμών. Δεν είναι κυβερνητικός επίτροπος. Η πρωτοβουλία ανήκει στα Συμβούλια του Συνεταιρισμού και στη Γενική Συνέλευση. Όχι επεμβάσεις στη διοίκηση των Οργανώσεων (βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 176).

— Γίνεται ανάθεση ανακριτικών καθηκόντων στους Επιθεωρητές Γεωργικών Συνεταιρισμών και καθηκόντων δημοσίου κατηγορού σε επιθεωρητές και επόπτες (ΦΕΚ 85/1927).

— Γίνεται από τον ΑΣΟ πρόσληψη εποπτών για τους σταφιδικούς συνεταιρισμούς των: 1) Θ. Κούλα (Κρέσταινα) 2) Μ. Τσαμπαρλή (Πύλος) 3) Η. Θεοδωρόπουλου (Καλάμαι) 4) Ν. Κακκαλή (Καλάμαι) 5) Π. Βασιλειάδη (Πάτραι) 6) Δ. Παπαηλιού (Ζάκυνθος) 7) Αλ. Συλαϊδή (Αργοστόλιον) 8) Αν. Παπαναγόπουλου

(Πύργος) 9) Νικ. Γαρδενιώτη (Κόρινθος) (βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 221).

3. Αντιδράσεις - εκμεταλλευτικές εκδηλώσεις σε βάρος των Συνεταιρισμών.

Όσο προχωρεί η οργάνωση των αγροτών (σε Συνεταιρισμούς, Γεωργικά Επιμελητήρια, ειδικούς Γεωργικούς Οργανισμούς και κυρίως αυτών με οικονομικό περιεχόμενο στη διαχείριση των γεωργικών προϊόντων, τόσο οργανώνεται και η αντίδραση των εκμεταλλευτικών συμφερόντων που θίγονται από την οργάνωση αυτή των αγροτών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα για την εποχή αυτή είναι ο Αυτόνομος Σταφιδικός Οργανισμός (ΑΣΟ), η πρώτη, —στην ουσία— κεντρική συνεταιριστική οργάνωση των σταφιδοπαραγωγών (από την καλλιέργεια μέχρι τη διάθεση στους καταναλωτές του εξωτερικού και εσωτερικού). Για τις επιδιώξεις του ΑΣΟ βλ. στο έτος 1925 (βλ. και «Συνεταιριστής», 1927 σ. 181 επ.).

Κατά το 1927 αρχίζει έντονη η αντίδραση των εμπόρων - βιομηχάνων σταφίδας. Χαρακτηριστικό είναι ότι κατέθεσαν ερώτηση στη Βουλή, για δήθεν «αντε-

θνική και αντιβιομηχανική ενέργεια» του Διευθυντού του ΑΣΟ Β. Σιμωνίδη, οι άσχετοι με την κορινθιακή σταφίδα βουλευτές Μυτιλήνης (Ξεν. Καραπαναγιώτης και Μ. Λαίλιος) Αθηνών (Λαδάς και Μπαμπάκος) και Έβρου (Χατζηλιάς) περιφέρειες όπου δεν παράγεται σταφίδα, προφανώς επειδή οι βουλευτές των σταφιδοπαραγωγικών περιφερειών, ενέκριναν τη δράση του ΑΣΟ ή δεν τολμούσαν να εκτεθούν σε τέτοιες ενέργειες. Η ερώτηση έγινε διότι κατά τους βουλευτές, δήθεν ο Β. Σιμωνίδης εχαρακτήρισε «ώς ανεπαρκή τήν ελληνικήν βιομηχανίαν διά τήν κατεργασίαν τής σταφίδος». Κατατοπιστικά στοιχεία για τις επιδιώξεις της βιομηχανίας σε βάρος των σταφιδοπαραγωγών βλ. στο «Συνεταιριστής» 1927 σ. 110.

Η μάχη αυτή μεταξύ των αγροτών (για την απελευθέρωσή τους από την εκμετάλλευση μέσω οικονομικών συνεταιριστικών οργανώσεων) και εμπόρων - βιομηχάνων (για την εκμετάλλευση των παραγόμενων αγροτικών προϊόντων που αφορά όλο τον κύκλο των αγροτικών προϊόντων και όλες τις μέχρι σήμερα περιόδους, είναι ζωηρή το 1927 (μετά την ανάπτυξη του ΑΣΟ). Και η άμυνα των παραγωγών αξιόλογη, αν και αργότερα επικράτησαν οι αντιδραστικές δυνάμεις και τα εμποροβιομηχανικά συμφέροντα μέσω της νομοθεσίας.

Είναι όμως χαρακτηριστικά και έχουν πάντα την αξία τους όσα οι αντιπρόσωποι των σταφιδοπαραγωγών διατυπώνουν στο ακόλουθο υπόμνημά τους προς το Κράτος σχετικά με την ζημιογόνο προσπάθεια του Κρατισμού (Κράτους, δημοσίων υπαλλήλων, ιδιωτικών εκμεταλλευτικών συμφερόντων που κατευθύνουν την κρατική μηχανή). Τα παραθέτουμε ως κείμενο χαρακτηριστικό:

«Ο Γεωργικός κόσμος τής χώρας και ιδίως ο Σταφιδικός τοιοῦτος εκπληκτος και μετά πικρίας ἐπληροφορηθή μελετώμενα ἐναντίον του μέτρα ὑποβληθέντα ἤδη εἰς τήν Βουλὴν ὑπὸ μορφήν ὠρισμένου νομοσχεδίου. Ἡ πικρία δὲ αὐτῆ τοῦ Γεωργικοῦ καὶ ἰδιαίτερώς τοῦ Σταφιδικοῦ κόσμου καθίσταται ἐτι ἀλγεινότερα διότι βλέπει ὅτι ἡ ἀνεκαθεν συστηματικὴ ὑπὸ τῆς Πολιτείας παραγνώρισις καὶ περιφρόνησις τῶν συμφερόντων καὶ ἀπόψεών του συνεχίζεται καὶ ὑπὸ τὸ Κράτος τῆς Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως εἰς τήν ὁποίαν μετὰ τὸς ἐμπιστοσύνης ἀποβλέπει. Ἡ συνεχιζομένη ἐναντίον του ἐχθρικὴ συμπεριφορὰ τὸσον τῶν τάξεων αἱ ὁποῖα ἔχουν ἀντικρουόμενα πρὸς τὰ γεωργικὰ συμφέροντα, ὅσον καὶ μεγάλου μέρους τῶν Κρατικῶν ὑπηρεσιῶν ἐκδηλουμένη διὰ τῆς παραγνωρίσεως τῶν δικαιωμάτων του καὶ τῆς περιφρονητικῆς

ἀγνοήσεως αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ἔργου του φέρουν τοὺς γεωργικοὺς πληθυσμοὺς εἰς ἀληθῆ ἀπόγνωσιν, συνέπεια τῆς πεπονηθείσεως ὅτι δὲν εἶναι προσωρινοί εἰ μὴ μόνον νὰ ἀδικοῦνται καὶ νὰ κανονίζετα ἡ τύχη αὐτῶν ἐν ἀγνοίᾳ των καὶ παρὰ τὰ συμφέροντά των.

Αἱ ἀκέφεις ἡμῶν αὐταὶ καὶ ἡ πικρία μας κατὰ τοῦ τρόπου καὶ ὄν τὸ Κράτος καὶ ἄλλα τάξεις συμπεριφέρονται ἀπέναντι τοῦ Γεωργικοῦ κόσμου εἶναι ὁμολογούμενως λίαν ἀπαισιόδοξοι, ἀλλ' ἀπολύτως ἐκ τῶν πραγμάτων δικαιολογημένοι.

Πρὸς τοῦτο δὲν ἔχομεν εἰ μὴ μόνον νὰ ἐπικαλεσθῶμεν ὡς τρανήν ἀπόδειξιν τοῦ παραγκωνισμοῦ μας τὸ τελευταίως ὑποβληθέν εἰς τήν Βουλὴν Νομοσχέδιον τὸ ὁποῖον ὡς τίτλον μὲν φέρει «Περὶ ἀναδιοργανώσεως τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Διευθύνσεως Ἐμπορίου καὶ Βιομηχανίας τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς

καί έμποροβιομηχανών ή ούσιαστική διατίμησις του παρακρατήματος. Δηλαδή ανατίθεται εις τούς αγοραστάς ό καθορισμός τής τιμής του έμπορευμάτος τό όποιον πρόκειται νά αγοράσουν από τούς παραγωγούς.

Είς τό ίδιον Συμβούλιον ανατίθεται νά κρίνη τήν καταλληλότητα τών μέτρων διά τήν διαφήμισιν και τήν επέκτασιν τής καταναλώσεως τής σταφίδος έν τώ έξωτερικώ και έπομένως νά στραγγαλίξη έν τή γενέσει τής κάθε προσπάθειαν τών παραγωγών, ή όποία συντελοϋσα εις τήν συμφερωτέραν δι' αυτήν διάθεσιν τής σταφίδος θά εξηνάγκαζε τούς έν τώ συμβουλίω βιομηχάνους νά στερηθοϋν άφθόνου και εύθηνής πρώτης ύλης ή νά τήν πληρώσουν, λόγω συναγωνισμού άκριβότερον.

Άλλά και διά τά μέτρα προς ύποστήριξιν τής σταφίδος μέχρι τών άγορών τής καταναλώσεως θά κρίνη τό Συμβούλιον, τό όποιον σημαίνει άφ' ένος μέν πιθανήν επίδωξιν τής αύξήσεως του παρακρατήματος και τών βαρών τής σταφίδος προς έξυπηρέτησιν τής Βιομηχανίας και του Έμπορίου, άφ' έτέρου δέ τήν παρακώλυσιν τής Οργανώσεως τής σταφιδοπαραγωγής από του νά ενισχύση τούς συνεταιρισμένους σταφιδοπαραγωγούς εις τήν προσπάθειαν των προς άπ' εύθείας εξαγωγών όσάκις τό εξαγωγικόν έμπόριον δέν ήθελεν νά δώση εις αυτούς τήν δικαίαν τιμήν.

Τοιοϋτον έν συνόψει τό Νομοσχέδιον του όποίου και μόνον ή ύποβολή έπροκάλεσε τήν δικαίαν άγανάκτησιν τών παραγωγών. Ουτοι θεωροϋν ότι μόνον ή άνάκλησις τών τοιούτων διατάξεων του Νομοσχεδίου δύναται νά αποτελέση ποιάν τινά ικανοποίησιν διά τήν εκδηλωθεΐσαν έναντιον τών συμφερωτών των έπιβουλήν.

Ειδικότερον οι σταφιδοπαραγωγοί άξιοϋν όπωσδήποτε και μετά τήν άνάκλησιν και τήν επί όλως νέων βάσεων διαρρυθμισίν του, έφ' όσον πιθανώς τό Νομοσχέδιον τουτο κρίνεται τυχόν άπαραίτητον διά τās ύπηρεσίας του Έπουργείου Έθνικής Οικονομίας, νά αναγνωρισθί παρά τής Σής Κυβερνήσεως, και τής Βουλής ακόμη ή Οργανώσις των ως οικονομική τοιαύτη, έξαιρείται πάντοτε κατά τήν εφαρμογήν γενικών μέτρων άφορώντων τά καθαρώς γνωμοδοτικά σώματα, ως τά έμπορικά και επαγγελματικά έπιμελητήρια κλπ., και νά αναγράφεται ή έξαιρεσις αύτη ρητώς όσάκις τυχόν εκ τής φρασεολογίας τών Νομοθετημάτων θά ήδύνατο νά γεννηθί και ή έλαχιστή περι τό έναντίου άμφιβολία. Νά καθιερωθί δέ ως άπαραβάτος άρχή ότι ουδεμία τροποποίησις δύναται νά επέλθη εις τά του Σταφιδικού Οργανισμού ει μή μόνον άμέσως και ουχι έμμέσως διά τής παρεμβολής διατάξεων άφορωσών τουτον, εις άσχετα προς αυτόν Νομοθετήματα, φέροντα τίτλον έντελώς άσχετον μέ τον Α.Σ.Ο.

Και ίνα ρυθμισθί άπαξ διά παντός ή άφορώσα τον Οργανισμόν Νομοθεσία παρακαλοϋμεν τήν Σήην Κυβέρνησιν όπως ευαρεστηθί και άμέσως εισαγάγη προς έγκρισιν εις τήν άρμοδιάν Κοινοβουλευτικήν Έπιτροπήν συμφώνως προς τό σχετικόν ψήφισμα τής Βουλής τά δύο συμπληρωματικά του Καταστατικού τής Σταφιδικής Οργανώσεως Ν. Διατάγματα, από 20 Νοεμ-

(Βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 181).

Το χρήσιμο της διαχειρίσεως του σταφιδικού από τούς ίδιους τούς αγρότες, μέσω του ΑΣΟ, τονίζει σε αναλυτικό δημοσίευσμά του και ο «Οικονομικός Ταχυδρόμος» Αθηνών της 22.5.1927 (βλ. και «Συνεταιριστής» 1927 σ. 184). Το κειμένο του αυτό βλ. στο Υποκεφάλ. Η'.

βίου 1925 και από 16 Σεπτεμβρίου 1926, τά όποία καθιερώθησαν και έξεδόθησαν έν συμπράξει τής Κεντρικής Οργανώσεως μας μετά τών άρμοδιών κρατικών ύπηρεσιών, και νά κυρωθώσι ταύτα ως έχουσιν έντός του Έθνίου ώστε ή όργάνωσις μας άπερίσπαστος από μερίμνας οιασδήποτε κατ' αύτης επεμβάσεως και έπιβουλής νά έπιδοθί εις τό δημιουργικόν έργον τό όποιον τόσον έπιτυχώς διεξάγει παρά τās καθ' ήμέραν έναντιον της αντιδράσεως.

Η όργανωμένη σταφιδοπαραγωγή άξιοί από τήν Σήην Κυβέρνησιν νά τής αναγνωρισθί τό δικαίωμα νά χειρίζεται τό Σταφιδικόν ζήτημα τό όποιον κατά τό έλάχιστον χρονικόν διάστημα από τής εις αύτήν άναθέσεως του τόσον έβελτίωσε επ' όφελεία όχι μόνον τών σταφιδοπαραγωγών αλλά και τής όλης έθνικής μας οικονομίας, και τής εισαγωγής εις τήν χώραν περισσότερου συναλλάγματος.

Παρακαλοϋμεν όθεν τήν Σήην Κυβέρνησιν ίνα επί τών αιτημάτων τουτων έχομεν ταχείαν ικανοποιητικήν άπάντησιν συνισταμένην εις τά εξής:

α') Είς τήν άνάκλησιν τών περι ών άνωτέρω διατάξεων του έν λόγω Νομοσχεδίου του Έπουργείου Έθνικής Οικονομίας.

β') Είς τήν άμεσον κύρωσιν τών άφορώντων τον Σταφιδικόν Οργανισμόν δύο συμπληρωματικών διαταγμάτων, τά όποία έρρϋθμισαν λεπτομερείας τινάς του άρχικου Καταστατικού Ν.Δ. του εκδοθέντος υπό τής Κοινοβουλευτικής έπιτροπής της 1926.

γ') Είς τήν τήρησιν τής άρχής ότι ή Κεντρική Οργανώσις μας δέν δύναται νά θίγεται νομοθετικώς ή άλλως πως ει μή μετά πρόκλησιν και εκδηλώσιν της γνώμης μας κατά τό στάδιον τής νομοπαρασκευαστικής εργασίας, και μόνον διά νομοθετημάτων άφορώντων ειδικώς τήν όργάνωσιν μας ταύτην.

δ') Είς τήν αναγνώρισιν τών αυτόνόμων γεωργικών όργανώσεων ως ίσων προς τās λοιπās επαγγελματικές όργανώσεις τής χώρας, αναγνώρισιν εκδηλουμένην διά τής καθιερωσεως τής συμπράξεως αυτών εις όλας τās γνωμοδοτικές εργασίας διά τήν ρύθμισιν τών γενικωτέρων ζητημάτων οικονομικής ζωής τής χώρας, ως δασμολογίων, έμπορικων συμβάσεων κλπ....».

Γεωργικόν Έπιμελητήριον Άχαϊόηλιδος, Γεωργικόν Έπιμελητήριον Μεσσηνίας, Γεωργική Τράπεζα Πατρών, Κεντρική Σταφιδοκτηματική Τράπεζα Άμαλιάδος, Κεντρική Συνεταιρική Τράπεζα Ηλείας (Πύργος), Σταφιδική Τράπεζα Βοστίτης (Αίγιον), Ένωσις Σταφιδικών Συνεταιρισμών Αιγιαλείας (Αίγιον), Κτηματική Συνεταιρική Τράπεζα Ηλιδος (Γαστούνη), Ένωσις Συνεταιρισμών Τριφυλίας Πυλίας (Γαργαλιάνοι), Σταφιδική Προμηθευτική Τράπεζα Άριος (Γλιάτα Καλαμών), Κεντρική Άγροτική Τράπεζα Άρρηνοφυγαλίας (Κακόβατον), Κεντρική Άγροτική Τράπεζα (Καλάμαι), Παμεσσηνιακή Προμηθευτική και Πωλήσεως Ένωσις (Καλαμών), Γεωργική Πιστωτική Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών (Κυπαρισσίας), Συνεταιρική Τράπεζα Μελιγαλά, Κεντρική Ένωσις Συνεταιρισμών Μεσσηνίας (Νησιόν), Προμηθευτική και Πωλήσεως Ένωσις Συνεταιρισμών Πυλίας (Πύλος), Κεντρική Γεωγοκτηματική Τράπεζα Όλυμπίας (Κρέταινα), Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Ζακύνθου.»

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄
ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΣ

Κατά το 1927 ιδρύθηκαν 352 Γεωργικοί Συνεταιρισμοί και διαλύθηκαν 19. Άλλοι 18 από πιστωτικούς έγιναν πωλήσεως. Η πραγματική αύξηση ήταν 333. Έτσι στο τέλος του 1927 υπήρχαν Γεωργικοί Συνεταιρισμοί:

Πιστωτικοί	3.392
Προμηθευτικοί	203
Πωλήσεως	301
Παραγωγικοί	205
Διάφοροι	380
Σύνολο	4.481

Οι νεοϊδρυθέντες συνεταιρισμοί πωλήσεως (42) είναι σταφιδοκάρπου 24, καπνού 10, διαφόρων προϊόντων 5, και από 1 εσπεριδοειδών, σύκων - ελαιών, κουκουλιών.

Οι νεοϊδρυθέντες 10 παραγωγικοί είναι καπνού 4, ελαιουργικοί 3 και από 1 ορυζοκαλλιέργειας, γαλακτοκομικός, οινοποιητικός.

Οι νεοϊδρυθέντες 32 «διάφοροι» ήταν: διαχειρίσεως συνιδιοκτήτου δάσους 15, ενοικιάσεως γαιών 4, εργασίας 3, εξαγοράς γαιών 3, κτηματικής πίστεως 3, αρδεύσεως 2 και από 1 εξημερώσεως αγρίων δένδρων και αποξηράνσεως.

Οι ιδρύσεις αυτές δείχνουν τις τάσεις που υπήρχαν για την ικανοποίηση των αναγκών.

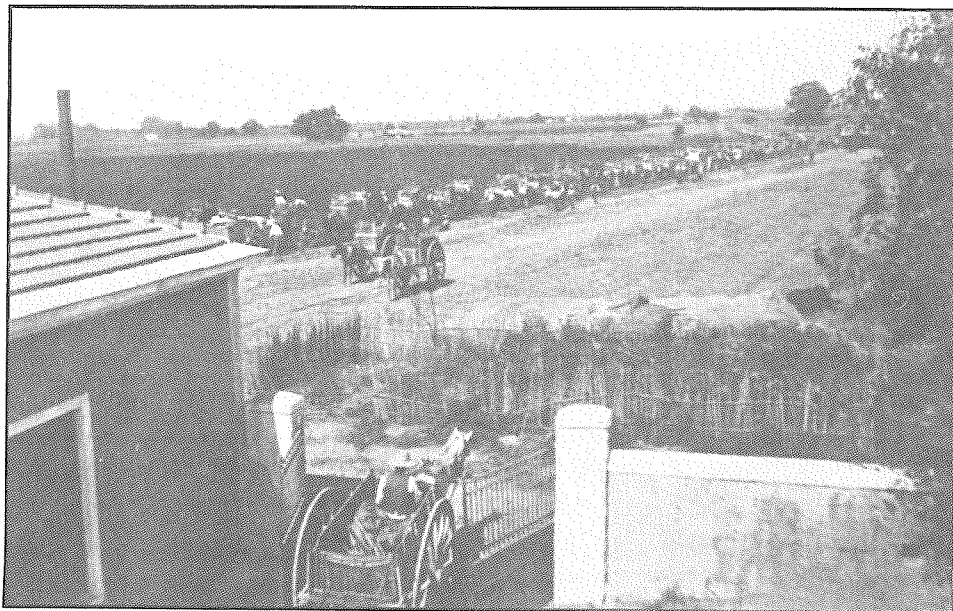
Την τάση των Συνεταιρισμών για κατεργασία και διαχείριση των γεωργικών προϊόντων δείχνει η ειδικότερη κατανομή των υπαρχόντων, στο τέλος του 1927, παραγωγικών και πωλήσεως:

Υπάρχοντες Παραγωγικοί		Υπάρχοντες Πωλήσεως	
Ελαιουργικοί	80	Σταφιδοκάρπου	192
Οινοποιητικοί	76	Καπνού	62
Γαλακτοκομικοί	32	Ελαιοκάρπου	11
Σηροτροφικοί	3	Κηπευτικών	5
Κονσερβών	2	Κουκουλιών-Μετάξης	5
Επεξεργ. προϊόντων	5	Διαφ. γεωργικών προϊόντων	14
Ορυζοκαλλιέργειας	2	Σύκων	3
Παραγ. μέλιτος	1	Οπωρών	2
Πτηνοτροφικοί	3	Ρητίνης	2
Εκμετ. δάσους	1	Σταφυλών, κίτρων, τριφυλίου, εσπεριδοειδών, μέλιτος	5
Σύνολο	205	Σύνολο	301

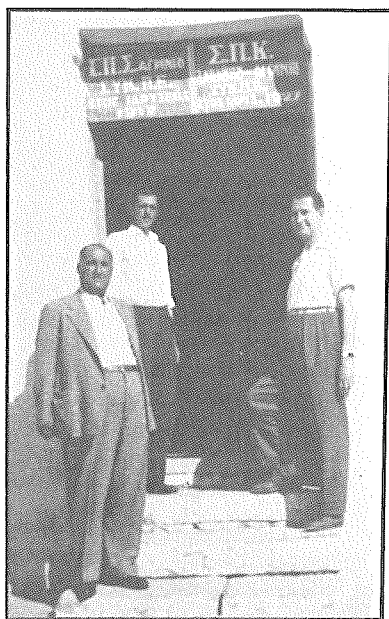
(βλ. «Συνεταιριστής» 1928 σ. 12).

Ανάλυση κατά κατηγορίες συνεταιρισμών, Νομούς και Γεωγραφικά Διαμερίσματα (βλ. «Συνεταιριστής» 1928 σ. 14).

Το 1927 δεν γίνεται γενικότερη στατιστική έρευνα. Βλ. για τις δραστηριότητες το επόμενο Υποκεφάλαιο Δ΄.

Κουβάλημα χλωράς σταφίδας στις εγκαταστάσεις Α.Σ.Ο. (Κουρούτα Αμαλιάδας).

Ένας Συνεταιρισμός από αυτούς που ιδρύθηκαν το 1927 (Σ. Πωλήσεως Καπνών Ζαπαντίου Αγρινίου), συνεργάζεται με τον Γ.Π. Συνεταιρισμό που ιδρύθηκε το 1917.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
(Πανελλήνια και τοπικές Δραστηριότητες)

Ποικίλες, κατά περιφέρεια και είδη, είναι οι διευρυνόμενες εργασίες των Γεωργικών Συνεταιρισμών. Ακολουθεί πανόραμα από τη δραστηριότητά τους:

— Σταφιδικές, αμπελοουργικές, εργασίες Συνεταιρισμών (βλ. στο ΣΤ/Ι για τον Α.Σ.Ο.)

— Καπνικά. Προσπάθεια οργανώσεως σε Συνεταιρισμούς των καπνοπαραγωγών Βόλου με πρωτοβουλία του εκεί Γραφείου Προστασίας Καπνού («Συνεταιριστής» 1927 σ. 138).

— Αναλυτικό ιστορικό για τη συνεταιριστική κίνηση της Λευκάδας βλ. «ο Συνεταιριστής», 1927 σ. 23. Η πραγματική συνεταιριστική κίνηση εκεί αρχίζει από την εφαρμογή του Ν. 3322 του 1925. Το 80% των οινοπαραγωγών έχουν εγγραφεί οικειοθελώς στους Συνεταιρισμούς Λευκάδας.

— Λάρισα - Θεσσαλία. Κατάσταση σιτοπαραγωγών, εκμετάλλευσή τους, δυσκολίες στην εξόφληση των δανείων ΕΤΕ. Μέτρα που πρέπει να ληφθούν (και κυρίως απόκτηση συνεταιρικών αποθηκών για σιτηρά) αναπτύσσει ο επιθ. Συνεταιρισμών Χρ. Παπακωνσταντόπουλος (βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 38). Προσπάθειες για οργάνωση συγκεντρώσεως, αποθηκείσεως και πωλήσεως, των προϊόντων από τους συνεταιρισμούς στις περιφέρειες Λαρίσης, Τυρνάβου, Φαρσάλων, ανάγκη σιταποθηκών βλ. στο αναλυτικό κείμενο του Χρ. Παπακωνσταντόπουλου («Συνεταιριστής» 1927 σ. 214).

— Κυκλάδες. Αναλυτική ενδιαφέρουσα έκθεση Ι. Παπαχριστοπούλου για τη συνεταιριστική της κίνηση. Σκέψη για αγορά πλοίου για μεταφορά γεωργικών προϊόντων Νάξου, (βλ. στο «Συνεταιριστής» 1927 σ. 299).

— Η κίνηση των Συνεταιρισμών της Μακεδονίας κατά το 1927. Έκθεση του επιθεωρητή Μακεδονίας Π. Βασιλακόπουλου (βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 225, 241, 1928 σ. 121).

— Οι Συνεταιρισμοί στην Τσαμουργιά Ηπείρου. Ανάγκη για δραστηριοποίηση. Εισηγήση Θ. Γιαννόπουλου («Συνεταιριστής» 1927 σ. 229).

— Οι Συνεταιρισμοί στην περιφέρεια Τριφυλίας. Στοιχεία 1924-1927 («ο Συνεταιριστής» 1927 σ. 372).

— Η συνεταιριστική κίνηση στις σταφιδοπαραγωγικές περιφέρειες της Πελοποννήσου και των Ιονίων Νήσων κατά το 1927.

Η ύπαρξη του Α.Σ.Ο. και η προσπάθειά του να παίζει το ρόλο Κεντρικής ιδεολογικής και οικονομικής οργανώσεως των σταφιδοπαραγωγών εξασφάλισε στην μελέτη μας πολύ αξιόλογα συγκεντρωτικά στατιστικά στοιχεία για τις περιφέρειες Πελοποννήσου και Ιονίων. Η συνεταιριστική κίνηση παρουσιάζεται στις περιφέρειες αυτές το 1927 ζωνρότατη και εντοπίζεται κυρίως μεταξύ των σταφιδοπαραγωγών. Είναι όμως, χαρακτηριστικό ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ ιδρυθέντων και λειτουργούντων Συνεταιρισμών, στοιχείο που σημαίνει βεβαιωμένες ιδρύσεις και μετέπειτα αδράνεια. Τα στοιχεία είναι τα επόμενα κατά σταφιδοπαραγωγικό Νομό (βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σελ. 61):

Νομοί	Πιστωτ.		Προμηθ.		Πωλησ.		Παραγωγ.		Διαφ.		Σύνολο	
	Ιδρ.	Λειτ.	Ιδρ.	Λειτ.	Ιδρ.	Λειτ.	Ιδρ.	Λειτ.	Ιδρ.	Λειτ.	Ιδρ.	Λειτ.
Μεσσηνίας	333	243	39	17	20	13	3	2	1	—	396	275
Αχαΐοηλίδος	177	142	18	4	101	49	—	—	21	2	317	207

Αργολιδοκορινθίας	79	26	16	3	48	34	—	—	29	11	172	74
Ζακύνθου	18	8	—	—	17	16	—	—	—	—	35	24
Κεφαλληνίας	12	6	3	—	6	—	—	—	1	—	22	6
Σύνολο	619	425	76	24	192	122	3	2	52	13	942	586

Οι εδώ συνεταιρισμένοι παραγωγοί φθάνουν τους 27.684 από τους οποίους οι 7.127 ανήκουν σε Συνεταιρισμούς που δεν είναι μέλη σε Ενώσεις και οι 20.557 σε Συνεταιρισμούς που ανήκουν σε Ενώσεις.

Για τις σταφιδικές Ενώσεις Συνεταιρισμών βλ. στο Υποκεφάλαιο ΣΤ'

Τα κεφάλαια των σταφιδικών αυτών Συνεταιρισμών είναι τα ακόλουθα:

Νομοί σταφιδικοί	Μερίδες		Αποθεματικά	
	Δηλωθείσες	Καταβλημένες	Τακτικό	Έκτακτο
Μεσσηνίας	12.028.358	7.251.280	866.888	958.975
Αχατοήλιδας	10.817.356	9.534.106	1.171.254	1.912.464
Αργολιδοκορινθίας	1.205.250	853.286	349.967	897.422
Ζακύνθου	431.300	264.827	20.807	21.346
Κεφαλληνίας	106.800	50.465	10.104	445
Σύνολο	Δρχ. 24.589.064	17.953.964	2.419.020	3.790.652

(Για τα κεφάλαια των Ενώσεων βλ. στο Υποκεφ. ΣΤ')

Στο τέλος του 1927 υπήρχαν καταθέσεις σε σταφιδικούς Συνεταιρισμούς δρχ. 16.096.872. (Και σε Ενώσεις δρχ. 5.179.143. Σύνολο 21.276.415 δρχ. για την περιφέρεια αυτή).

Είχαν ληφθεί από τους Συνεταιρισμούς (από ΕΤΕ και τρίτους) δάνεια καλλιεργητικά ή με ενέχυρο δρχ. 140.463.702. Και είχαν χορηγηθεί σε μέλη των Συνεταιρισμών δάνεια δρχ. 176.277.673 (αξιόλογο ποσοστό δηλαδή των δανειών ήταν εξ ιδίων κεφαλαίων και όχι από την ΕΤΕ).

Οι Συνεταιρισμοί είχαν κάνει από κοινού προμήθειες δρχ. 46.405.994 και από κοινού πωλήσεις δρχ. 186.171.128.

Ο κύκλος εργασιών τους ήταν 1.314.900.293.

Δηλαδή υπάρχει στις περιφέρειες αυτές αξιόλογη συνεταιριστική δραστηριότητα (με κριτήριο, βέβαια, τις τότε συνθήκες).

Ακόμα πρέπει να σημειωθούν ως αξιόλογα στοιχεία:

	Συνεταιρισμών	Ενώσεων
Έξοδα Διοικήσεως έτους	Δρχ. 2.212.676	1.647.987
Καθαρά κέρδη έτους	Δρχ. 2.897.893	1.346.738

(βλ. «Ο Συνεταιριστής» 1929 σελ. 61)

— Από τις δραστηριότητες των Ελληνικών Συνεταιρισμών κατά το 1927 αξιοσημείωτες και ενδεικτικές είναι και οι ακόλουθες περιπτώσεις:

— Δραστηριότητα του νεοσύστατου Ελαιουργικού Συνεταιρισμού Πτελαιού Αλμυρού. Χαρακτηριστικό κείμενο του Αδ. Αδάμ που αξίζει να διαβαστεί βλ. «Συνεταιριστής» 1928 σ. 11. Το παραθέτουμε.

«Ο Έλαιουργικός Συνεταιρισμός Πτελαιού ιδρύθη και έλειτοργησε τό πρώτον κατά τό έτος 1926. Αποτελεί έξαιρετικόν δημιούργημα τών 106 συνεταιίρων του, τών άπλοικωτέρων του χωρίου και πτωχοτέρων. Η συνεταιρική μερίς ποικίλλει αναλόγως τής κτηματικής περιουσιακής καταστάσεως εκάστου τών συνεταιίρων, από χιλίας δραχμιάς μέχρι 30.000 δραχμών. Αί εγκαταστάσεις και άπασα ή σχετική εργασία ήχθη εις πέρασ δι' άποκλειστικώς ιδίων κεφαλαίων, άνευ τής συνδρομής ουδένοσ έξω του Συνεταιρισμού, Τραπεζής

ή κεφαλαίουχου. Τά ήθικά του επίσης έφοδια ήσαν άνεξάντλητα, άν και ουδείσ άπ' έξω έπίστευεν εις τό τέλος. Τά είρωνικά σχόλια τών προσυχόντων και διανοσμενων τής κοινότητος, άπέμειναν παροισώδη. Ούτε τό σχολειον, ούτε ό άμβων, ούτε ή ιατρική επιστήμη τής κοινότητος έμειναν ουδέτεροι. Πάντες προσεπάθησαν νά ύπονομεύσουν τό θαυμαστόν έργον τών πτωχών συνεταιίρων, που τόσοσ υπερήφανοι άνήγειραν εις τήν κοινότητά των. Αρχηγός τών αξίων τούτων σκαπανέων ήτο ένας ταπεινός και θεοσεβέ-

στατος γεωργός και έμπορος ψιλικών ονόματι 'Αλατί- νης.

'Ο παρατιθέμενος ισολογισμός δεικνύει την άνθηράν και αξιόλογον θέσιν, την όποίαν εις τό πρώτον του βή- μα, κατά τό πρώτον έτος τής ιδρύσεώς του κατέλαβε.

'Ενεργητικών			
Ακίνητα	Δρ.	243.858.90	
Μηχανήματα	»	495.041	
Γραμμάτια εισπρακτέα	»	3.000	
Τσαντήλια	»	13.000	
Μερίδες άφειλόμενα	»	12.954	
'Ανοικτοί λογ/σμοί	»	3.297.75	
Μετρητά	»	67.709.75	
'Εμπορεύματα	»	4.050	
Σύνολο	Δρ.	842.914.40	
Παθητικών			
Γραμμάτια πληρωτέα	Δρ.	17.250	
Πιστωτάι	»	48.600	
'Εκκρεμ. Λογ/σμοί	»	5.443.95	
Προκαταβολαί	»	50.000	
'Αποσβέσεις κτηρίων	»	7.315.75	
» Μηχανών	»	74.250	
Συνεταιρικοί Μερίδες	»	466.000	
Κέρδη	»	174.054.70	
Σύνολο	Δρ.	842.914.40	

Τά επί τής εκθλίψεως τών ελαίων δικαιώματα, ό Συνεταιρισμός είχε καθόριση 6% διά τούς μη συνεταιί- ρους και δέκα τοίς εκατόν διά τούς συνεταιίρους του. 'Η παρά τών μη συνεταιίρων συνδρομή, παρ' όλον τόν συστηματικόν πόλεμον, ήτο τόσον μεγάλη, ώστε ό Συνεταιρισμός μετά δυσκολίας έπήρκεσε διά τών δύο

πιεστηρίων του έργασθέντων επί μήνας νυχθημερόν, διά τούτο έφέτος ήρξαστο επέκτεινών τάς εγκαταστά- σεις του.

'Η έμπιστοσύνη τών συνεταιίρων πρός άλλήλους και τό αίσθημα τής αλληλεγγύης, είνε εις άκρον άνεπτυγ- μένα. Νομίζει κανείς ότι οι συνεταιίροι συναντώμενοι έξαπολούν την χαράν και την έλπίδα με τόν ιδιαίτέ- ρως εγκάρδιον χειρισμόν των. Εις τήν τάξιν τών γεωργών τών έξω του Συνεταιρισμού, ούτος χαιρεί ιδιαίτερας εκτιμήσεως ... ούδέεις υπολογίζει τόσον εις τά κέρδη του ισολογισμού, όσον εις τά ιδιαίτερα κέρδη, διότι διά του Συνεταιρισμού, έξησφάλισε πλέον τήν έσοδείαν του. Μέχρι τής λειτουργίας του Συνεται- ρισμού, οι παραγωγοί υπελόγιζαν εις τάς δέκα οκάδας κατά μέσον όρον ελαίων, μίαν οκάαν ελαιολάδου. 'Από τής έποχής όμως του Συνεταιρισμού, ό υπολογισμός γίνεται άλλως. 'Ο Συνεταιρισμός κατά τήν περασμένην έσοδείαν έμέτρησε και εις τρείς οκάδας ελαίων πολλά- κισ μίαν οκάαν ελαίου, ούδέποτε δέ εις τάς 6 οκάδας ελαίων συνέβη νά δώση ολιγώτερον τής μιās οκάς ελαίου. Διά τούτο και ή συνολική έσοδεία τής κοινό- τητος ένφ ούδέποτε προσήγγισε τάς 400.000 οκάδων ελαίου με τήν λειτουργίαν του Συνεταιρικού ελαιοτρι- βείου έφθασε τάς 600.000. Οι λογαριασμοί αύτοί γνωστοί σήμερον εις όλους, έταπεινώσαν όλους τούς μέχρι τότε αντίπαλους του Συνεταιρισμού, σίτινες μή έχοντες τι καλλίτερον, προέτειναν συνεργασίαν.

'Η 'Εθνική Τράπεζα κατόπιν τής άποστολής του ισολογισμού και τών θερμών συστάσεών μας, ήνοιξεν εις τόν Συνεταιρισμόν αυτόν πίστωσιν 600 χιλιάδων δραχμών, διά τήν επέκτασιν τών εγκαταστάσεών του. Τελειώνοντες σημειούμεν ότι ό Συνεταιρισμός ούτος έθεμελιώθη με τήν γραντιώδη θέλησιν και πίστιν 106 πτωχών παραγωγών...»

— Αναλυτικά στοιχεία για τη συνεταιριστική κίνηση στη Θράκη (Διδυμότειχο, Ξάνθη, Ροδόπη, Αλεξανδρούπολη) βλ. στην εισήγηση Κ. Χολέβα στο Γ' Καπνο- παραγωγικό Συνέδριο στην Ξάνθη («Συνεταιριστής» 1928 σ. 25).

— Συστάσεις Υπουργείου Γεωργίας για ανάπτυξη αλληλασφαλιστικών συνεται- ρισμών («Συνεταιριστής» 1927 σ. 233).

— Η συνεταιριστική κίνηση Ολυμπίας 1926/1927. Βλ. κείμενο Θ. Κούλα («Συνε- ταριστής» 1928 σ. 145).

— Η συνεταιριστική κίνηση στην περιφέρεια της Β' Επιθ. Συνεταιρισμών κατά το 1915-1927 (Περιφέρειες Αχαΐοήλιδος, Αργολιδοκορινθίας, Ζακύνθου, Κεφα- ληγίας, Κυνουρίας). Βλ. αναλυτική έκθεση Π. Στεφόπουλου («Συνεταιριστής» 1928 σ. 193, 240). Πολύτιμα στοιχεία για τις περιφέρειες αυτές.

— Στη συνεταιριστική κίνηση των Νομών Μεσσηνίας, Λακωνίας και (μερικώς) Αρκαδίας μέχρι και του 1927 αναφέρεται αναλυτική έκθεση του επιθεωρητού Κ. Δεληβοριά (Συνεταιρισμοί, Ενώσεις, συνεταιίροι, κεφάλαια, αποθεματικά, δάνεια, προμήθειες, πωλήσεις, καταθέσεις κλπ. εργασίες) δημοσιευμένη στο «ο Συνεται- ριστής» 1929 σ. 3, 31, 51).

— Μεσσηνία. Προσπάθεια απομακρύνσεως από τους Συνεταιρισμούς των εκμε- ταλλευτικών στοιχείων. Δημιουργία περιφερειακών Λογιστηρίων Συνεταιρισμών («Συνεταιριστής» 1927 σ. 148).

— Ξάνθη. Συνεταιριστικό Συνέδριο τών αντιπροσώπων των Συνεταιρισμών στη Σταυρούπολι. Εισηγήσεις Επόπτη Β. Ιλαντζή για εκκαθάριση συνεταιρισμών από εκμεταλλευτικά στοιχεία, εγγραφή αγροτών, ίδρυση συνεταιρισμών, οργάνωση λογιστική - διοικητική, συνεταιριστική κατάρτιση, απόκτηση κεφαλαίων με

μερίδες και καταθέσεις, οργάνωση προμηθευτικών εργασιών («Συνεταιριστής» 1927 σ. 149).

— Προσπάθειες (και Υ.Γ.) για ίδρυση συνεταιρικών πρατηρίων σε Αθήνα - Πειραιά για λαχανικά - φρούτα.

— Σύρος. Πρατήριο 6 Συνεταιρισμών (και προ ιδρύσεως της Ενώσεως) για άλευρα, άρτο, νομή κτηνών, λιπάσματα, εντομοκτόνα, μηχανήματα κλπ. Στοιχεία πετυχημένης λειτουργίας (βλ. «ο Συνεταιριστής» 1927 σ. 72).

Η Οργάνωση των Συνεταιρισμών.

Το Γ' Καπνοπαραγωγικό Συνέδριο στην Ξάνθη ψηφίζει σχετικά με την οργάνωση των Συνεταιρισμών:

1) Νά επιδιωχθή η εκκαθάρισις των Συνεταιρισμών από τὰ ξένα στοιχεία, ή τακτική τήρησις των λογιστικών των βιβλίων και ή άνελλιπής προσέλευσις των συνταίρων εις τὰς Συνελεύσεις επιβαλλομένων εις τούς μη συμμορφωμένους προστίμων. Πρός εφαρμογήν του τελευταίου τούτου ύποχρεούνται άπαντες οί Συνεταιρισμοί ίνα φέρουν άνάλογον τροποποίησιν των καταστατικών των.

2) Νά επιδιώκουν συνεχώς τήν αύξησιν των συνεταιρικών των κεφαλαίων ως και των άποθεματικών των διά τής ύποχρεωτικής εισφοράς των μελών άναλόγως τής παραγωγής του καπνού εκάστου.

3) Νά πειθαρχούν εις τὰς αποφάσεις των Ένώσεών των και εις τὰς συστάσεις αυτών αναφορικώς με τήν οργάνωσιν και διεξαγωγήν των εργασιών των.

4) Νά προσπαθήσουν νά εφελκύσουν καταθέσεις εκ μέρους των μελών των συνιστώντες ειδικά Συνεται-

ρική ταμειντήρια ίνα άναπτυχθή εις τόν συνεταιρισμένον κόσμον τό πνεύμα τής άποταμειύσεως και συγκεντρωθή εις τούς Συνεταιρισμούς πάν περίσσευμα αυτών.

5) Νά προσπαθήσουν νά άνεγειρουν άποθήκας Συνεταιρικής εκ των άποθεματικών των κεφαλαίων ως άνωτέρω ένισχυομένων, ίνα καταστή δυνατή ή έναποθήκευσις κατ' άρχάς των καπνών ή και άλλων προϊόντων των μελών των και σύν τῷ χρόνῳ ή χωρική και ή έμπορικη έπεξεργασία αυτών προς κοινήν πώλησιν.

6) Νά συγκεντρωθούν άπαντες οί Συνεταιρισμοί εις τὰς Ένώσεις τής περιφέρειάς των και νά συστήσουν τοιαύτας εις περιπτώσιν καθ' ήν δέν λειτουργεί εις τήν περιφέρειάν των Ένωσις.

(Για τις Ενώσεις βλ. στο ΣΤ').

Στοιχεία ισολογισμών Συνεταιρισμών για συνεταιριστική δραστηριότητα 1926/1927

- Ε.Π.Σ. Παπάδου Λέσβου («Συνεταιριστής» 1927 σ. 58, 154, 342).
- Γεωργικόν Ταμείον Οσμάναγα Πυλίας («Συνεταιριστής» 1927 σ. 106 και 342).
- Γ.Π.Σ. Μαρωνίας Κομοτινής («Συνεταιριστής» 1927 σ. 122).
- Ελ. Π.Σ. Σκοπέλου Λέσβου («Συνεταιριστής» 1927 σ. 154).
- Γ.Π.Σ. Δραπανιά Κρήτης («Συνεταιριστής» 1927 σ. 180).
- Ε.Π.Σ. Ακρασίου Λέσβου, Ε.Π.Σ. Βορού Λέσβου, Ε.Π.Σ. Παλαιοχωρίου Λέσβου, Ε.Π.Σ. Παμφύλων Λέσβου («Συνεταιριστής» 1927 σ. 233).
- Ε.Π.Σ. Μεσαγρού («Συνεταιριστής» 1927 σ. 250).
- Γ.Π.Σ. Χάβαρι («Συνεταιριστής» 1927 σ. 277).
- Γ.Π.Σ. Μυρίνης (Κωτσακίου) («Συνεταιριστής» 1927 σ. 278).
- Γ.Π.Σ. Δελόβων («Συνεταιριστής» 1927 σ. 310).
- Ε.Π.Σ. Βρυσσάς Λέσβου («Συνεταιριστής» 1927 σ. 374).
- Γ.Σ. Πωλήσεως προϊόντων Δουραλή Λακωνίας («Συνεταιριστής» 1928 σ. 63).
- Γ.Π.Σ. Μυρίνης «Πρόδος» («Συνεταιριστής» 1928 σ. 64).
- Γ.Π.Σ. Σαρμουσκουλή Σερρών («Συνεταιριστής» 1928 σ. 85).
- Γεωργικό Ταμείο Επανωμής («Συνεταιριστής» 1928 σ. 112).

Η κατάσταση το 1927 και προβλέψεις για το μέλλον.

Κατά το 1927 (μετά τα πραγματοποιηθέντα μέχρι τέλους 1926) οι τάσεις - επιδιώξεις των Συνεταιρισμών και οι προβλέψεις για το μέλλον, διατυπώνονται από τον Σ. Ιασεμίδη, στην ανακοίνωσή του στο Συνέδριο της Ρώμης Μαΐου 1927, ως εξής:

«...Οι συνεταιρισμοί σταφιδοπαραγωγών αποβλέπουν εις τήν βαθμιαίαν απόκτησιν ιδίων αποθηκών πρὸς ἀπὸ κοινοῦ καθαρισμὸν καὶ συσκευὴν τῆς σταφίδος, συνεπικουρούντος πρὸς τοῦτο τοῦ Αὐτ. Σταφ. Ὄργανισμοῦ καὶ τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς. Ἡ ἀπὸ κοινοῦ προμήθεια διὰ τῶν Ἐνώσεων καὶ κατὰ μέγα μέρος μεσολαβήσει καὶ τοῦ Σταφιδικοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν ἀναγκαίων διὰ τὰς σταφιδικὰς ἐπιχειρήσεις εἰδῶν, (θείου, θεϊκοῦ χαλκοῦ, πανιών, τζιβερῶν κλπ.), τείνει ταχέως νὰ ἐπιτευχθῇ. Δυσχερεστέρα καθίσταται ἡ γενίκευσις τῆς ἀπὸ κοινοῦ πωλήσεως τῆς σταφίδος γινομένη σήμερον καὶ εἰς ὀλίγας περιφερείας καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ἐμπόρους ἐξαγωγῆς, κατ' ἐλάχιστον δὲ σχετικῶς ποσὸν ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ ἐξωτερικόν, διὰ τὴν ἔλλειψιν καταλλήλων διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην διοικούντων καὶ ἐπαρκoῦς ὁργανώσεως καὶ τάξεως. Οἱ Συνεταιρισμοὶ τῶν καπνοπαραγωγῶν ἰδίᾳ ἐν Μακεδονίᾳ, τείνουσι βαθμῆδόν εἰς τὸ νὰ ἀναλάβουν αὐτοὶ τὴν συσκευὴν καὶ τὴν ἀπὸ κοινοῦ πώλησιν τοῦ καπνοῦ. Ἡ ἀπόκτησις ιδίων ἀποθηκῶν παρουσιάζεται καὶ ἐδῶ ἀναγκαία ὡς ἐκ τῆς ἀκαταλλήλότητος ἰδίᾳ τῶν

οικημάτων τῶν καπνοπαραγωγῶν. Ἡ ἀπαλλαγὴ δὲ ἀπὸ τῶ μεσάζον ἐμπόριον ἤρχισεν ἤδη εἰς τινα μέρη διὰ συμβάσεων πρὸς Ἑταιρείας τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἡ τάσις αὕτη θὰ διευκολυνθῇ διὰ τῆς ἐπὶ τὸ σκοπιμότερον ὁργανώσεως τῶν Γραφείων Προστασίας Καπνοῦ.

Σχετικῆ ἔντασις κινήσεως ἐκ τῶν λοιπῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν παρατηρεῖται τελευταίως εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς ἐλαιοπαραγωγῶν, οἱ ὁποῖοι ἐν Μυτιλήνῃ κυρίως ἴδρυσαν συνεταιρικὰ ἐλαιουργεῖα, ἐργαζόμενα πολὺ ἐπιτυχῶς.

Μεγάλῃ καταβάλλεται προσπάθεια πρὸς ἐπέκτασιν τῆς συνεταιρικῆς ὁργανώσεως πρὸς δύο σημαντικώτατας κατευθύνσεις, τοὺς κτηνασφαλιστικούς συνεταιρισμοὺς καὶ τοὺς συνεταιρισμοὺς ἀλληλασφαλείας κατὰ χαλάζης καὶ παγετῶν, ἐφ' ὧν βραϊζεται τὸ Κεντρικὸν Ταμεῖον Ἀσφαλείας κατὰ χαλάζης καὶ παγετῶν τὸ ἰδρυθὲν κατὰ τὸ 1926. Οἱ κτηνασφαλιστικοὶ συνεταιρισμοὶ θέλουσι ἀναλάβει μέγα μέρος τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος τοῦ Κεντρικοῦ Ταμείου Προστασίας τῆς Κτηνοτροφίας, τὸ ὁποῖον ἰδρῦθη καὶ τοῦτο τὸ παρελθόν ἔτος.»

Στὴ συνέχεια αναφέρεται στὶς προσπάθειες γιὰ τὴ βραχυπρόθεσμο αγροτικὴ πίστη, στὴν ὁργάνωση τῆς εποπτείας, τὴν χορήγηση δανείου γιὰ βελτίωση τῶν κτημάτων μέσω τῶν κοινῶν ἢ ἄλλων εἰδικῶν συνεταιρισμῶν (κτηματικῆς πίστεως).

Ἡ δυστυχία καὶ ἀγωνία στα πρόσωπα τῶν ἀγροτῶν μπροστὰ στὴν ἀποθήκη τῆς Χρυσούπολης, ὅπου ἐγκαταστάθηκαν. Διακρίνεται ὁ πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως Συνεταιρισμῶν Καβάλας κ. Ἀργυροῦδης. Ἐλπίδα τοὺς ἡ βοήθεια τῶν Συνεταιρισμῶν (μετακατοχικῆ, ἀπὸ τὸν ἐμφύλιο).

1. Βιβλιογραφία

Το ενδιαφέρον της αγροτικής βιβλιογραφίας κατά το 1927 στρέφεται στα επίκαιρα αγροτικά προβλήματα: οργάνωση της αγροτικής πίστωσης με ειδική Γεωργική Τράπεζα, εποικισμός, προβλήματα ελαιοπαραγωγής, προβλήματα κορινθιακής και ΑΣΟ.

Στα συνεταιριστικά βλ. τα επόμενα:

— Σ. Ιασεμίδη «*La Cooperation Agricole en Grece*», Rome 1927 σ. 20. Εισήγηση σχετική με την εξέλιξη των Συνεταιρισμών στην Ελλάδα, προς το Διεθνές Γεωργικό Συνέδριο Ρώμης όπου μετέχει και η Ελλάδα. (Βλ. κείμενο «ο Συνεταιριστής» 1927 σ. 178, 262, 289). Στοιχεία της δίδονται σε άλλες σελίδες (κατά θέματα).

— Γεωργ. Ν. Φιλάρετου «*Συνεργατικοί Συνεταιρισμοί Αμπελακίων - Ύδρας - Σπετσών - Ψαρών*» Αθήναι 1927 σελ. 57. Με την επικράτηση της Δημοκρατίας ο αγωνιστής δημοκράτης και παλαιμαχος πια δημοσιογράφος, πολιτικός, επαναφέρει στην δημοσιότητα (με ενθουσιασμό και με πίστη στον κοινοτικό συνεργατισμό και στη συνεργασία κεφαλαίου και εργασίας) το θέμα των παλαιότερων μορφών συνεταιρισμών που έδρασαν στην Ελλάδα προ και μετά το 1821. Για το θέμα αυτό είχε ασχοληθεί με παλαιότερες δημοσιεύσεις του (βλ. στον Α΄ τόμο μας για Αμπελακία κλπ.). Αλλά επανέρχεται διότι:

«Τά μαθήματα τῶν Ἀμπελακιωτῶν καί τῶν νησιωτῶν ἀνάγκη νά διδαχθῶσιν οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες πληρῆστερον, τό μὲν λόγῳ τοῦ ἱστορικοῦ ενδιαφέροντος αὐτῶν, τό δέ διότι, ἐάν ἡ Ἑλλάς κυβερνηθῇ ὑπὸ ἀληθῶς δημοκρατικῆς κυβερνήσεως, ὡς εὐελπιστώ, βεβαίως θά θῆσῃ ἄπανταχοῦ ὁμοίμορφον ἀναδιοργάνωσιν τῶν τε κοινοτήτων καί τῶν δήμων, συμφῶνως

πρὸς τὰς ἱστορικὰς καί ἐθνικὰς παραδόσεις ἡμῶν. Διά τῆς ἀλληλοβοηθείας αὐτῶν μετὰ τῶν συνεργατικῶν συνεταιρισμῶν, θέλουσι τότε ἀνεγερθῆ τά ἰσχυρότατα τῶν ὀχυρωμάτων κατὰ τῶν ἐθνοφθόρων κοινοκτημόνων καὶ δικτατόρων, ἵνα ἐπιβληθῇ τοῖς πᾶσιν ἡ ἀληθῆς ἐλευθερία μετὰ τάξεως».

Στην εισαγωγή του βιβλίου, ο Φιλάρετος μνημονεύει όλες τις προηγούμενες (από το 1900) δημοσιεύσεις και ομιλίες του για το θέμα αυτό και αναδημοσιεύει εδώ μόνο α) την σχετική ομιλία του που έγινε στην αίθουσα του Διδασκαλείου στη Λάρισα τον Σεπτέμβριο 1900 με την ευκαιρία της γεωργικής και κτηνοτροφικής εκθέσεως (μετά βελτιώσεων και σημειώσεων τινών) και β) απόσπασμα από την αφήγηση του Δρόσου Δροσινού το 1847 για τους ναυτικούς συνεταιρισμούς (βλ. παραπάνω Α΄ τόμος) γ) τον επίλογο από το βιβλίο του «η Ελληνική Ναυτιλία κατά τας παραμονάς της Επαναστάσεως» που βραβεύτηκε το 1907 στη ναυτική έκθεση στο Βορδώ Γαλλίας.

— Ευαγ. Ι. Παπαϊωάννου «Πλήρες σύστημα ἑλληνικῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως...» (βλ. παρακάτω για τους Σχολικούς Συνεταιρισμούς).

— «Ἡ ὑπὸ μελέτην Γεωργικὴ Τράπεζα. Τί ἔχομεν σήμερον καί τί θά ἔχομεν αὔριον» (Ελευθέρη Γνώμη), Αθήναι Νοέμβριος 1927 σ. 98 (βλ. στο Υποκεφ. Ζ΄). Παρόμοιο κείμενο βλ. και στο 1928.

— Β. Σιμωνίδη, Ἔκθεσις ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Α.Σ.Ο., Αθήνα 1927.

— Το περιοδικό «ὁ Συνεταιριστής».

Δυστυχῶς οἱ προσπάθειες για ενημέρωση - μόρφωση δεν υποστηρίζονται. Ἔτσι ὁ δεκαπενθήμερος «Συνεταιριστής», τό μοναδικό τότε συνεταιριστικό περιοδικό, μέ τήν συμπλήρωση τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἐκδόσεώς του ἀνακοινώνει ὅτι «ἀτυχῶς πλείσται ὄσαι δυσκολία κατέστησαν εὐθύς ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς του

τήν έκδοσίν του προβληματικήν. Πολλάκις ἔφθασε εἰς τό σημεῖον νά σταματήσῃ...». Καί ὅτι τοῦ λοιποῦ θά ἐκδίδεται κάθε μήνα καί μέ λιγότερες σελίδες («ὁ Συνεταιριστής» 1927 σ. 353).

* Ἄλλα περιοδικά:

Εκτός ἀπό τοῦ «Συνεταιριστής» εξακολουθεῖ νά ἐκδίδεται στήν Ἀλεξανδρούπολη ἀπό τον ἐπόπτη Μ. Παπαχατζή το περιοδικό «Ἀγροτική Μέλισσα».

Ἀνάμεσα στα ἄλλα γεωργικά ἐντυπα που ἐκδίδονται τότε εἶναι:

- «Ἀγροτική Ζωή» Ἀθηνών.
- «Τα Νέα Γεωπονικά» Ἀθηνών.

2. Εκπαιδευτικές, μορφωτικές προσπάθειες. Σχολικοί Συνεταιρισμοί.

— Τήν πρωταρχική σημασία τῆς συνεταιριστικῆς ἐκπαιδεύσεως τονίζει, μέ πρακτικά ἐπιχειρήματα, κείμενο στο «Συνεταιριστής» 1927 σ. 7, 35). Προτείνεται:

1) Ἰδρυση ἐιδικῆς Συνεταιριστικῆς Σχολῆς, 2) Οργάνωση Συνεργειῶν Συνεταιριστικῆς Εκπαιδεύσεως κατὰ περιφέρειες, 3) Ἐκδοση ἐντύπων οδηγιῶν, 4) Οργάνωση ὑποδειγματικῶν Συνεταιρισμῶν.

— Σκέψεις καί ἐνέργειες γιά ἰδρυση σχολικῶν συνεταιρισμῶν βλ. στο ἄρθρο «ὁ Συνεταιρισμός ὡς μέσον καί σκοπός τῶν Σχολείων ἐργασίας» («ὁ Συνεταιριστής» 1927 σ. 145). Ἀκόμα βλ. το κείμενο L. Barbier «ἕνας μαθητικός συνεταιρισμός» («Συνεταιριστής» 1927 σ. 147).

Για ἀξιόλογη ἐφαρμογή μαθητικοῦ συνεταιρισμοῦ στο Γοργόμυλο Πρεβέζης, τα χρόνια 1924-1927 ἀπό τον τότε δάσκαλο (καί ἔπειτα Γενικό Ἐπιθεωρητή Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως) Εὐάγ. Παπαϊωάννου βλ. στο βιβλίον τοῦ «Πλήρες σύστημα ἐλληνικῆς μαθητικῆς αυτοδιοικήσεως» 1927. Κριτική παρουσίασή του ἐγινε ἀπό τῆ Φωτ. Τζωρτζάκη στο «Συνεταιριστής». Πρόκειται γιά προσπάθειά του στα χρόνια 1924-1927 γιά τὴν ὁποία ἡ Φωτ. Τζωρτζάκη γράφει τα ἀκόλουθα πολὺ ἐνδιαφέροντα γιά τὴν πρωτοποριακὴ αὐτὴ δραστηριότητα.

«...Νέος διευθυντής τότε τοῦ διτάξιου δημοτικοῦ σχολείου σέ ἕνα χωριό κοντὰ στήν Πρέβεζα, τό Γοργόμυλο, ὁ κ. Παπαϊωάννου εἶχε θελήσει νά δώσῃ νέα ζωή στό σχολεῖο του, δημιουργήσας σ' αὐτό ζωή κοινωνική, ὅπου τὰ παιδιά θά μπορούσαν νά μνησθῶν στή ζωή μέ τὴν πράξη μέσα στή δική τους σχολική κοινωνία καί νά γίνον δραστήριοι καί ἀξιοί πολίτες τῆς.

Εἶχε ὀργανώσει τό σχολεῖο του σέ μαθητικὴ κοινότητα, πού ἀπλωνε τὴ δραστηριότητά τῆς σέ διάφορους κλάδους: Μαθητικό ταμεντήριο, μαθητικός προμηθευτικός συνεταιρισμός καί μαθητικό συνεταιρικό πρᾶτήριο, μαθητικὴ βιβλιοθήκη. Δίνει εἰκόνα γιά τὴ λειτουργία καί τὴ διοίκηση τῆς μαθητικῆς του κοινότητος (ἐπιμελητές, ἐπόπτες, ταμεῖο, φαρμακεῖο, γυμνάσιον, περιοδικό, δικαστήριον) διατυπώνει τίς μελλοντικές βλέψεις του γιά τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐργασιῶν τῆς καί τὴν συμβολή τῆς στήν προκοπὴ τῶν παιδιῶν καί τοῦ σχολείου καί ὑποβάλλει ὑποδείγματα κοινοτικῆς νομοθεσίας καί σχέδια γιά τὰ διάφορα ὑπηρεσιακά βιβλία.

Ἡ μελέτη κλείνει μέ 60 ἐρωτήματα γύρω σέ διάφορα προβλήματα σχετικὰ μέ τὴ μαθητικὴ αυτοδιοίκηση στὰ ἑλληνικά σχολεῖα, πού θά ἀξίζε καί θά ἔπρεπε νά συζητηθῶν σέ παιδαγωγικὴ συνεδρίασις.

Τό μικρὸ αὐτὸ βιβλίον, πού γνᾶναι ἀπὸ τὴν πείρα ἐνὸς φωτισμένου λειτουργοῦ τῆς παιδείας μας, εἶναι πολὺτιμο βοήθημα ... δίδονται λεπτομέρειες ὁ τρόπος πού λειτουργεῖ ὁ μαθητικὸς συνεταιρισμός στό σχολεῖο αὐτὸ καί ἡ μορφή του.

* Ἦταν ἕνας προμηθευτικός συνεταιρισμός μέ συνεταιρικό μαθητικό πρᾶτήριο. Ὁ δημιουργός του ἀποσκοποῦσε νά καλλιέργησῃ στὰ παιδιά τὴ διάθεση γιά ἀποταμίευση καί τό πνεῦμα τῆς οικονομίας· ἐπίσης νά κάμῃ σ' αὐτὰ οἰκεία καί ἀγαπητὴ τὴ συνεταιριστικὴ ἰδέα...

Στὴν ἰδρυση τοῦ μαθητικοῦ συνεταιρισμοῦ τοῦ σχολείου του ἔφθασε, ἀφοῦ πρῶτα εἶχε μῆσει, προετοιμάσει καί κατευθύνει τὰ παιδιά βαθμιαία καί μέ φυσικότητα πρὸς τό σκοπὸ αὐτό. Ἀφοῦ καλλιέργησε μέ προσοχή τό ἔδαφος, περιέμενε τὴν κατάλληλη περίσταση νά ριζή τὸ γόνιμο σπόρο. Ἡ περίσταση αὐτὴ ἦταν ἡ δυσκολία νά προμηθευτοῦν τὰ παιδιά τὰ βιβλία καί τὰ ἄλλα σχολικά τους εἶδη στήν ἀρχὴ τῆς σχολικῆς χρονιάς.

Τὰ πρῶτα κεφάλαια γιά τὴν ὁμαδικὴ προμήθεια τῶν εἰδῶν αὐτῶν τὰ ἔβαλε ἀπὸ προσωπικά του χρήματα ὁ ἀποστολικὸς δάσκαλος. Τὴ διαχείριση ὅμως τὴν ἐμπιστεύθηκε ἀμέσως μόλις ἀγοράστηκαν τὰ ἀναγκαῖα εἶδη σέ μαθητικὴ ἐπιτροπὴ πού τὴν ὄρισαν τὰ ἴδια τὰ παιδιά. Ἔτσι πέτυχε ἡ πρῶτὴ προσπάθεια, στερεώθηκε. Σέ λίγο παγιώθηκε ὁ Συνεταιρισμός. Μέλη του ἦταν οἱ μαθητές καί τὸν διοικοῦσε ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν πρόεδρο, τὸν ταμῖα καί τό γραμματεῖα (πού βοηθοῦσε καί τὸν ταμῖα).

Κάθε μέλος πλήρωνε ἀρχικὰ ἕνα ὀρισμένο ποσὸ γιά δικαίωμα συμμετοχῆς στό Συνεταιρισμό, γιά νά σχηματιστῇ τό μετοχικὸ κεφάλαιο τοῦ Συνεταιρισμοῦ.

Τὸ Συνεταιρισμὸ ἐκπροσώπησε στὶς σχέσεις καί τίς

συναλλαγές του με τρίτους ό διευθυντής του σχολείου.

Τά είδη που προμήθευε στα παιδιά ήταν: Σχολικά ή άλλα παιδικά βιβλία, σχολικά είδη (γραφής, χειροτεχνίας κτλ.), είδη καθαριότητας, άλληλογραφίας, κουρείου κ.ά. (Για να συνηθίζουν τά παιδιά στην καθαριότητα και την καλαισθησία, λειτουργούσε στό σχολείο μαθητικό κουρείο, εφοδιασμένο με τά αναγκαία είδη, με κουρείς μαθητές που ήξεραν τή χρήση τής κουρευτικής μηχανής).

Σέ λίγο αποφασίστηκε τά είδη που αγοράζονταν από τό Συνεταιρισμό συνολικά σέ χοντρική τιμή νά μεταπωλούνται στα παιδιά σέ τιμή λιανική και νά μένουν έτσι στό Συνεταιρισμό κέρδη. 'Ο Συνεταιρισμός προμήθευε τά είδη και τή λιανική τους πούληση ανάλαμβάνανε τό συνεταιρικό μαθητικό πρατήριο.

Τά 50% από τά κέρδη στό τέλος τής εξαμηνίας ή τής σχολικής χρονιάς διαθέτονταν για τή μαθητική βιβλιοθήκη και τήν ενίσχυση όργανών και όπρων μαθητών. Μέρος επίσης από τά κέρδη αυτά έμενε για άποθεματικό κεφάλαιο του Συνεταιρισμού, που άπ' αυτό άποφάσιζε ή γενική συνέλευση νά γίνονται διάφορα σκόπια έξοδα.

Τά άλλα 50% από τά κέρδη, ό Συνεταιρισμός, δίνοντας ξεχωριστή προσοχή στους οικονομικούς σκοπούς, τά μοίραζε ανάμεσα στους συνταίρους έξίσου ή ανάλογα με τίς καταθέσεις τους στό σχολικό ταμειτήριο, άν οι καταθέσεις αυτές είχαν χρησιμοποιηθή έξολοκληρώ για τό Συνεταιρισμό.

'Ο Συνεταιρισμός κρατούσε 1) βιβλίο καθολικό (κεφαλαίων, όγρών), 2) βιβλίο ταμείου, 3) συνταίρων και διοικητικών συμβουλίων, 4) βιβλίο άλληλο-

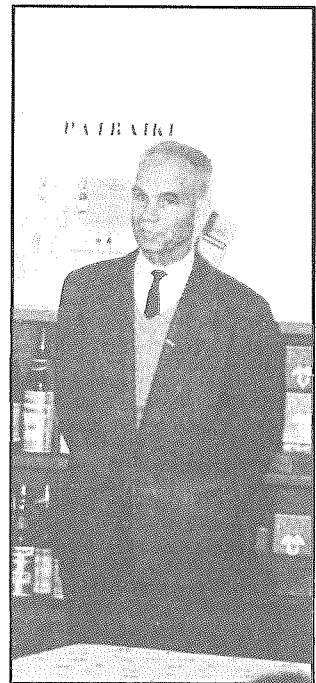
γραφίας και 5) φάκελλο τών άποδείξεων του ταμείου.

'Ο νεαρός τότε δάσκαλος του μικρού ήπειρωτικού χωριού σχεδίαζε νά συστήση, με τή βοήθεια τών κεφαλαίων του προμηθευτικού Συνεταιρισμού και του σχολικού ταμειτηρίου, και γεωργικό Συνεταιρισμό, όπου με βάση τό σχολικό κήπο τά παιδιά θά εργάζονταν κατά ομάδες.

'Ο Συνεταιρισμός θά προμηθευόταν τά αναγκαία γεωργικά εργαλεία και θά φρόντιζε για τή συντήρησή τους, θά προμηθευόταν σπόρους, μπόλια κτλ. Θά φρόντιζε νά γίνονται όλοένα καλύτερα τά προϊόντα του κήπου και νά τά διαθέτη με δικό του πρατήριο. Θά φρόντιζε ακόμη νά γίνονται γνοστά στό χωριό τά προϊόντα του σχολικού κήπου και οι ποικιλίες τους. Παράλληλα άποσκοπούσε νά αναπτύξη τή μελισσοτροφία, τήν όρνιθοτροφία και τή σηροτροφία και νά όργανώνη κάθε χρόνο τή γιορτή του Πρασίνου.

'Ο σχολικός αυτός Συνεταιρισμός σταμάτησε νά λειτουργή στό 1927, όταν ό δημιουργός του άπομακρύνθηκε από τό Σχολείο του Γοργομούλου...

'Ακόμη στό χωριό Γαλατινή τής Σιάτιστας είχε δημιουργηθή αργότερα κατά τό υπόδειγμα του σχολείου του Γοργομούλου, σχολικός συνεταιρισμός από τό δημοδιδάσκαλο κ. Τσακμακίδη· είχε προκαλέσει μάλιστα τή σφοδρή αντίδραση από τό τοπικό μικρεμπόριο· είχαν καταγγείλει τό δάσκαλο και είχαν ζητήσει ν' άπομακρυνθή από τό χωριό. 'Αγαθή μοίρα είχε θελήσει νά είναι επθεωρητής τότε στην περιφέρεια ό κ. Παπαϊωάννου. "Έτσι ό δάσκαλος έμεινε στό σχολείο του και ό συνεταιρισμός λειτούργησε ως τόν πόλεμο του 1940».

ΣΠ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

Συνεταιριστικό στέλεχος μορφωμένο, με πνευματικότητα, με ήρεμο και ταπεινό χαρακτήρα, που πολλά προσέφερε ως διευθυντής του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορ. Ελλάδος και του περιοδικού «ο Συνεργατισμός» και μετακατοχικά στη Συνομοσπονδία Γ. Συνεταιρισμών.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΝΩΣΕΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Σε συμπλήρωση των όσων σημειώθηκαν πιο πάνω (στο Υποκεφ. Δ΄) για τη συνεταιριστική δραστηριότητα (που συνήθως είναι ανάμικτη Συνεταιρισμών και Ενώσεων σε κάθε περιφέρεια) πρέπει ακόμα να αναφερθούν και τα επόμενα ειδικά για τις Ενώσεις:

Οργάνωση στη Μακεδονία - Θράκη:

Το Γ΄ Καπνοπαραγωγικό Συνέδριο ψηφίζει στο θέμα «επί της Συνεταιρικής Οργανώσεως» τα επόμενα, που δείχνουν τις τάσεις της εποχής για τις Ενώσεις:

Οργάνωσης Ενώσεων

1) Νά επιδιωχθή ή οργάνωσις τών υφισταμένων Ενώσεων Συνεταιρισμών και ή προσχώρησις πάντων τών Συνεταιρισμών εις αυτάς ως και Ίδρυσις Ενώσεων εις τας περιφερείας εις άς δέν υπάρχουν τοιαύται.

2) Νά επιδιώξουν αι Ενώσεις τήν σταθεράν οργάνωσιν τών Συνεταιρισμών μερμνώσαι διά τήν καλήν λειτουργίαν και διεξαγωγήν τών εργασιών αυτών, διά τήν καλήν τήρησιν τών λογιστικών των βιβλίων, διά τής συστάσεως και λειτουργίας ειδικού σώματος εις έκαστην Ένωσιν περιοδεούντων λογιστών.

3) Νά ενεργοῦν ένταντικώς προπαγάνδαν διά τού ειδικού σώματος περιοδεούντων λογιστών ως και διά παντός άλλου μέσου πρὸς τόνωσιν τής συνεταιριστικής ιδέας και διαπαιδαγώγησιν τού καπνοπαραγωγικού κόσμου έντός τών υγιών άρχών τού Συνεταιρισμού.

4) Νά επιδιώξουν κατά πρώτον λόγον τήν εκπλήρωσιν τών οικονομικών των σκοπών πρὸς πραγματικήν έξυτηρήτησιν τών οικονομικών άναγκών τών μελών των.

5) Νά καθιστώσι ένήμερους διά τών Συνεταιρισμών τούς καπνοπαραγωγούς άνελλιπῶς συνεννοούμενοι πρὸς τούτο μετά τών Γραφείων προστασίας Καπνοῦ, περὶ τής καταστάσεως τής καπνοαγοράς έν τῷ έσωτερικῷ και έν τῷ έξωτερικῷ και καθοδηγοῦν αυτούς εις

τήν επιτυχεστέραν διάθεσιν τού προϊόντος των. Νά προσπαθήσουν δέ ὅπως άνυψώσουν εις τήν πεποίθησιν τού συνεταιρισμένου κόσμου τήν ιδέαν τής από κοινού πωλήσεως τών προϊόντων των διά καταλλήλου προπαγάνδας, ίνα αύτη εις λίαν προσεχές μέλλον, και άφού έκπληρωθῶσι ὅλοι οἱ ὅροι τής επιτυχούς διεξαγωγής αύτης, καταστή δυνατή.

6) Άφού προλειανθῇ τό έδαφος διά μίαν τοιαύτην ένέργειαν κρίνεται άπαραίτητον ὅπως αι Ενώσεις επιδιώξουν τήν κοινήν έναποθήκευσιν έκ μέρους τών Συνεταιρισμών κατ' άρχάς εις τά μέρη εις ά υπάρχουσι άποθήκαι, τών καπνῶν τών μελών των πρὸς πρώτην έπεξεργασίαν αυτών (χωρικήν) ως και τήν συνεννόησιν τών γεωργῶν ὅπου είναι δυνατή αύτη κατά τήν πώλησιν τών καπνῶν των και τών άλλων προϊόντων πρὸς απόλαυσιν καλλίτερον ὄρων πωλήσεως και τιμῶν.

7) Νά παρακολουθοῦν δεόντως τήν τυχόν από κοινού ένέργειαν Συνεταιρισμῶν ή μελών αυτών πρὸς πώλησιν τού καπνοῦ των ή και άλλων προϊόντων ως και τας τυχόν συναπτομένας συμβάσεις πρὸς περιφρούρησιν τών συμφερόντων τής παραγωγής.

8) Νά παρακολουθοῦν τήν εκτέλεσιν τών αποφάσεων τού Συνεδρίου διά τήν πλήρη και άκριβή εκτέλεσιν των υπ' αύτου αποφασισθέντων σχετικῶς μέ τήν οργάνωσιν των Συνεταιρισμῶν και τά ληπτέα παρ' αυτών μέτρα.

(Βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σελ. 366).

— Τη συνεταιριστική κίνηση ταλαιπωρεί το θέμα των καταχρήσεων στην Ένωση Κερκύρας (βλ. στο 1926) με γενικότερες επιπτώσεις σε βάρος της ιδέας. Δηλώσεις του Γεν. Επιθεωρητή Συνεταιρισμῶν Ν. Μιχοπούλου βλ. στο «Συνεταιριστής» 1927 σ. 367.

— Πελοπόννησος: Αναλυτικά στοιχεία για τη συνεταιριστική κίνηση Αχαϊοηλίδας, Αργολιδοκορινθίας, Ζακύνθου, Κεφαλληνίας, Κυνουρίας, βλ. στην έκθεση του Π. Στεφόπουλου «Συνεταιριστής» 1928 σ. 193, 240.

Νομοί Μεσσηνίας, Λακωνίας, Αρκαδίας, Στοιχεία στην έκθεση του επιθεωρητή Κ. Δεληβοριά βλ. στο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 3, 31, 51.

— Έκθεση Προέδρου Γ. Καλόξυλου για δραστηριότητα της Ενώσεως Σύρου. Καταθέσεις. Εμπορεύματα. Ανάληψη από Ένωση ενοικιάσεως φόρου εγγείου παραγωγής για αποφυγή καταπιέσεως αγροτών. Προγραμματισμός για εξαγωγές προϊόντων, συνεταιρικό αρτοποιείο, πρατήριο ειδών καταναλώσεως, ξυλίας, καυσοξύλων, ξυλανθράκων. Προμήθεια καθαριστηρίων κριθής, εγκατάσταση μικρού αλευρομύλου. Απόκτηση ακινήτου για γραφεία και πρατήρια. Εγγραφή νέων μελών στους συνεταιρισμούς. Καταθέσεις. Γεωργική απογραφή νήσου.

(«Συνεταιριστής» 1927 σ. 151).

— Για τις Ενώσεις της **Μακεδονίας** βλ. έκθεση του επιθεωρητή Π. Βασιλακόπουλου («Συνεταιριστής» 1927 σ. 225, 241 - 1928 σ. 121).

— **Θήρα**. Οινοποιητικές εργασίες του Ταμείου Οινοπαραγωγής. Έκθεση Θ. Σκαλαίου («Ο Συνεταιριστής» 1927 σ. 307).

— **Θράκη**: Αναλυτικά στοιχεία στην έκθεση του επιθεωρητή Κ. Χολέβα στο Γ' Καπνοπαραγωγικό Συνέδριο («Συνεταιριστής» 1928 σ. 25).

— Ιδρύεται η Ένωση **Λαμίας** με 10 Συνεταιρισμούς («Συνεταιριστής» 1927 σ. 42).

— Συμβάσεις Ενώσεων **Κερκύρας** με ΕΤΕ για συγκέντρωση - προστασία ελαιού. («Συνεταιριστής» 1927 σ. 367).

— Σχετικά με τις σταφιδικές Ενώσεις **Πελοποννήσου**, με την φροντίδα του ΑΣΟ, συγκεντρώθηκαν τα παρακάτω στοιχεία 1927:

Υπήρχαν οι ακόλουθες Ενώσεις σταφιδικών Συνεταιρισμών Πελοποννήσου:

Νομοί	Ενώσεις	Συνεταιρισμοί μέλη τους	Μέλη Συνεταιρισμών τους
Μεσσηνίας	10	270	8.908
Αχαΐοήλιδας	6	126	7.462
Αργολιδοκορινθίας	1	39	2.572
Ζακύνθου	1	27	1.615
	18	462	20.557
Μέλη συνεταιρισμών εκτός Ενώσεων			7.127

Παρατηρείται (κυρίως στη Μεσσηνία) υπερβολικός αριθμός μικρών Ενώσεων Συνεταιρισμών (βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 61).

Τα Κεφάλαια των Ενώσεων Σταφιδικών Συνεταιρισμών Πελοποννήσου - Ιονίου αναλύονται στον επόμενο πίνακα (σε χιλ. δρχ. με στρογγυλ.).

Ενώσεις	Δηλ. μερίδες	Καταβλ. μερίδες	Τακτ. Αποθ.	Έκτ. Αποθ.
1. Κορινθίας	66	66	98	115
2. Αιγιαλείας	46	31	22	278
3. Βοστίτισης	32	32	46	37
4. Πατρών	370	274	44	67
5. Γαστούνης	232	232	14	85
6. Αμαλιάδος	136	135	1	-
7. Πύργου	469	467	111	223
8. Ζακύνθου	165	76	-	-
9. Αγρ. Καλαμών	1.340	983	408	135
10. Παμεσσηνιακή	430	196	65	64
11. Μεσσήνης	330	249	77	18
12. Άρτας	60	55	9	69
13. Ζευγολατιού	140	27	2	-
14. Γαργαλιάνων	360	360	-	189
15. Πύλου	75	72	21	47
16. Κυπαρισσίας	96	78	6	26
17. Κακοβάτου	105	76	5	37
18. Κρεσταίων	190	170	11	61
Σύνολο (στρογγυλ.)	4.642	3.583	946	1.459

Είναι αξιόλογα τα ποσοστά των μερίδων που καταβλήθηκαν (σε πολλές 100%) καθώς και τα πολύ σημαντικά αποθεματικά που δημιούργησαν από τα καλά αποτελέσματα των ετήσιων εργασιών τους.

Τα έξοδα διοικήσεως των παραπάνω Ενώσεων ήταν δρχ. 1.647.987 τα δε καθαρά «κέρδη» του έτους δρχ. 1.346.738.

(Βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σελ. 61).

Για τη δραστηριότητα της Ένωσης Γ. Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης και του Ντ. Μαλούχου βλ. και στο Υποκεφ. ΙΑ' του 1928.

Οικονομικά στοιχεία από ισολογισμούς Ενώσεων

Κεντρικής Γεωργικής Τραπέζης Ολυμπίας («Συνεταιριστής» 1927 σ. 74).

Κεντρικής Αγροτικής Τράπεζας Καλαμών («Συνεταιριστής» 1927 σ. 90, 1928 σ. 86).

Κεντρικής Συνεργατικής Τραπέζης Ηλείας («Συνεταιριστής», 1927 σ. 106).

Ταμείο Αμύνης Οινοπαραγωγής Λευκάδας («Συνεταιριστής» 1927 σ. 216).

Κτηματικής Συνεταιριστικής Τραπέζης Ήλιδος («Συνεταιριστής» 1928 σ. 86).

Επίσης:

Γεωργικής Τραπέζης Ν. Αιγαίου («Συνεταιριστής» 1927 σ. 122 - 1928 σ. 63).

Κοινοφελές Ταμείο Κρήτης («Συνεταιριστής» 1927 σ. 217 - 1928 σ. 63).

Επεξεργασία καπνού στην Καρδίτσα.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ/1

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣΠΙΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΕΝΙΑΙΑ ΔΡΑΣΗ

1. Η Πανελληνιος Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών

Με τις επίμονες συζητήσεις για ίδρυση ειδικής Γεωργικής Τράπεζας (που μπαίνουν τώρα σε κάποιο δρόμο πραγματοποίησης) και με τις σκέψεις για ανάθεση σε αυτή και της Εποπτείας συνεταιρισμών για την καλύτερη οργάνωσή τους, και με την επέκταση της δραστηριότητας του ΑΣΟ και σε θέματα οργάνωσης, υποβοήθησης των Συνεταιρισμών και των Ενώσεων των σταφιδοπαραγωγικών συνεταιρισμών, το θέμα της Πανελληνίου Συνομοσπονδίας μένει σε δεύτερη θέση.

2. Συνεταιριστικοί Σύνδεσμοι. Ο ρόλος του ΑΣΟ

Ο ρόλος του ΑΣΟ και ως Συνεταιριστικού Σύνδεσμου για τους σταφιδικούς συνεταιρισμούς, με ενίσχυση της Εποπτείας και ανάπτυξη και συστηματοποίηση της συνεταιριστικής εκπαίδευσης, οργάνωση των σταφιδικών Συνεταιρισμών, υποκαθιστά τις προσπάθειες για Σύνδεσμους, (βλ. αναλυτικά «Συνεταιριστής» 1927 σ. 209, 220).

3. Κεντρικές Οικονομικές Οργανώσεις

— Ο Ιασεμίδης στην ανακοίνωσή του στο Συνέδριο της Ρώμης (Μάιος 1927) αναφέρεται στην Ένωση των Ενώσεων Κεντρική Προμηθευτική με έδρα την Πάτρα, με 7 Ενώσεις - μέλη της.

— Ο ΑΣΟ ως τριτοβάθμιος συνεταιριστική οργάνωση των σταφιδοπαραγωγών. Ο ΑΣΟ που ιδρύθηκε το 1925 συμπλήρωσε στις αρχές του 1927 το πρώτο διαχειριστικό του έργο. Ενδεικτικό του ευρύτερου συνεταιριστικού χαρακτήρα του (που επιδίωκαν να το τονώσουν οι εκπρόσωποι των Συνεταιριστικών Οργανώσεων και οι αγωνιζόμενοι προς την κατεύθυνση αυτή επιστήμονες) είναι ότι οι αντιπρόσωποι των αγροτικών Οργανώσεων κατά τη σύνοδό τους 26-30 Μαΐου 1927 στην Αθήνα,

«έκριναν σκόπιμον ἐπ' εὐκαιρία τῆς συγκεντρώσεώς των ἐν Ἀθήναις νά μή περιορισθῶν μόνον εἰς τό νά λάβουν γνῶσιν τῶν πεπραγμένων ἀλλά νά ἐπιληφθῶν τῆς ἐξετάσεως καί ἄλλων ζητημάτων ἀφορώτων τόσον τήν Κεντρικήν τριτοβάθμιον αὐτῶν Ὄργανωσιν ὅσον καί εἰδικῶς τοὺς σταφιδικοὺς συνεταιρισμοὺς καί γενικώτερον ὅπωσδήποτε τήν συνεταιρικὴν μας κίνησιν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς, καί τῶν ὁποίων ἡ κατάλληλος ρύθμισις θεωρεῖται συντελεστικὴ διὰ τήν βελτίωσιν τῆς κινήσεως.

Οὕτω ἡ συνέλευσις τῶν ἀντιπροσώπων καθήρτισε τήν κατωτέρω ἡμερησίαν διάταξιν θεμάτων συμπληρώσασα ταύτην καί δι' ἄλλων τῶν ὁποίων ἡ συζήτησις κατὰ τήν ἐξέλιξιν τῶν συνεδριάσεων ἐθεωρήθη ἀναγκαία.

1) Συζήτησις ἐπὶ τοῦ προσφορωτέρου τρόπου διεξαγωγῆς γενικῆς στατιστικῆς τῶν Σταφιδικῶν Συνεταιρισμῶν.

2) Ἀνακοίνωσις ἐπὶ λαμβανομένων πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῆς ἐποπτείας μέτρων καί συζήτησις ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς πληρεστεράς διεξαγωγῆς ταύτης.

3) Συζήτησις ἐπὶ τοῦ προσφορωτέρου τρόπου οργάνωσης Συνεταιρικῆς Ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰς σταφιδικὰς περιφέρειάς καί γενικώτερον καθ' ὅλην τήν Ἑλλάδα.

4) Μέτρα διὰ τήν πληρεστεράν οργάνωσιν τῶν Στα-

φιδικῶν Συνεταιρισμῶν.

5) Πανελληνίος Ὁμοσπονδία Συνεταιρισμῶν (Συζήτησις ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἰδρύσεως τοιαύτης).

6) Ἀνακοίνωσις μελετωμένων νομοθετικῶν μέτρων ἀφορώτων καί τόν Σταφιδικῶν Ὄργανισμῶν.

7) Ἀνακοίνωσις ἐκ μέρους τοῦ Συμβουλίου τοῦ Α.Σ.Ο. καί ἰδία τῶν ἀντιπροσώπων τῶν παραγωγῶν τῶν παρὰ τοῦ Α.Σ.Ο. πεπραγμένων πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Συνεταιρικῶν Ὄργανώσεων καί Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων καί συζήτησις ἐπὶ τῶν ἀνακοινώσεων.

Τό πρῶτον ζήτημα τό ὁποῖον ἀπασχόλησε τήν συνέλευσιν καί τό ὁποῖον προηγήθη κατὰ τήν συζήτησιν ἦτο ἡ ρύθμισις τῶν σχέσεων τῆς οργάνωσης τῶν σταφιδοπαραγωγῶν (Α.Σ.Ο.) πρὸς τό Κράτος καί πρὸς ἄλλας παραγωγικὰς τάξεις μεθ' ὧν αὐτή ἐρχεται ὅπωσδήποτε εἰς συναλλαγάς, μέ ἀντικειμενικόν σκοπόν ἵνα ὁ Α.Σ.Ο. ἀναγνωρισθῆ τελεωτικῶς, ὡς εἶνε, αὐτοτελῆς οἰκονομική οργάνωσις τῆς παραγωγῆς ὀφείλουσα νά μείνῃ ἀνεπηρέαστος ἀπό πάσαν αὐθαίρετον τυχόν ἐπέμβασιν τῆς στενῆς Κρατικῆς πρωτοβουλίας, καί νά ἀπαλλαγῇ ἀπό τήν ἀνάμειξιν ξένων κύκλων καί ἰδιαίτερος τῶν ἐχόντων ἀντικρουόμενα πρὸς αὐτόν συμφέροντα κατὰ τήν ρύθμισιν τῶν σταφιδικῶν ζητημάτων ἐν γένει.

Ἀφορμὴν εἰς τήν ἀπόφασιν ταύτην τῶν γεωργικῶν

οργανώσεων έδωκε τό τελευταίως ύποβληθέν εις τήν Βουλήν νομοσχέδιον περί οργανώσεως τών ύπηρεσιών του 'Υπουργείου τής 'Εθνικής Οικονομίας τό όποίον

περιέχει διατάξεις δεσμευτικές και λίαν επιζημίους διά τήν σταφιδοπαραγωγήν και τόν Κεντρικόν 'Οργανισμόν της.»

(Βλ. σχετικά και στα Β' και Η' Υποκεφ. του 1927).

Συμπληρωματικά προς τα όσα γράφηκαν παραπάνω (στο Υποκεφ. Β' του 1927) για την αντίδραση εναντίον της συνεταιριστικής οργανώσεως της παραγωγής, είναι χαρακτηριστικά τα όσα βασικά διατυπώνει, σχετικά με τον ΑΣΟ και την οργάνωση της σταφιδοπαραγωγής, ο «Οικονομικός Ταχυδρόμος» της 22.5.1927 και ο Διοικητής της ΕΤΕ. Επειδή περιέχει τό ιστορικό αλλά και την επιχειρηματολογία που έχει αξία και για όλη την μέχρι σήμερα εποχή και τις επιδιώξεις, όχι μόνο στην κορινθιακή αλλά και για τα άλλα γεωργ. προϊόντα. Γράφει:

« Η κατά τό έτος τουτό σημειωθείσα, χάρις εις τήν νεαράν όργανωσιν τής σταφιδοπαραγωγής, σπουδαιότατη πρόοδος εις τό σταφιδικόν ζήτημα δικαιώνει πλήρως όλους εκείνους οι όποιοι επί τή βάσει τών σήμερον κρατουσών οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών ύπεστήριζαν μετά πεποιθήσεως και φανατισμού τήν ίδρυσιν του ως τήν μόνην επιστημονικώς όρθην και πρακτικώς εφαρμόσιμον λύσιν του σταφιδικού ζητήματος.

Κατατάσσοντες έαυτούς από μακρού μεταξύ τών άπατάξιμων τήν ιδέαν τής δι' έντατικής οργανώσεως χειραφετήσεως τών τυχών τής σταφιδοπαραγωγής και τής διά τών ιδίων δυνάμεων τών σταφιδοπαραγωγών λύσεως του ζητήματος τής σταφίδος έν τω συνόλω του, και παρακολουθούντες μετά συμπαιθείας και ένδιαφέροντος τήν έξ άρχής δράσιν τής ανωτάτης ταύτης κεντρικής οργανώσεως τών σταφιδοπαραγωγών ή όποια άποτελεί τήν σημερινήν πρακτικήν εκδήλωσιν τών άρχών τής αυτοδιοικήσεως τής σταφίδος, αισθανόμεθα έξαιρετικήν ικανοποίησιν βλέποντες ότι έδικαιώθησαν αι άπόψεις μας έκ τών πραγμάτων και ικανοποιήθησαν αι προσδοκία μας.

Ότε πρό διετίας και πλέον, μετά τήν έξαγοράν τής 'Ενιαίας και υπό τήν μεταβατικήν διαχείρισιν τής σταφίδος υπό του Κράτους, έρριφθη τό πρώτον πολλαχόθεν ή ιδέα τής χειραφετήσεως τής σταφιδοπαραγωγής εις άνεξάρτητον οικονομικήν όργανωσιν σοβαράι άνεπτυχθήσαν κατ' αυτής άντιρρήσεις έκ μέρους διαφόρων παραγόντων τής χώρας. Ούτοι έχαρακτήριζον τήν προτεινομένην λύσιν τό όλιγώτερον ως ουτοπίαν κατάλληλον να άποτελέση άντικείμενον φιλολογικής μόνον συζητήσεως, ή μέσον άπλώς δημοκοπικής εκμεταλλεύσεως άνευ πρακτικών άποτελεσμάτων. Οί διστακτικοί όπαδοί τών ιδεών τής έξακολουθήσεως τής κηδεμονίας τών σταφιδοπαραγωγών υπό προσώπων και οικονομικών κύκλων μηδεμίαν προς τούς σταφιδοπαραγωγούς σχέσιν έχόντων, παρεβλεπον έντελώς τάς κατά τήν τελευταίαν δεκαετίαν σημειωθείσας προόδους εις τάς γεωργικάς μας τάξεις και ίδια τάς σταφιδοπαραγωγούς τοιαύτας. Έμεναν μέ τήν έντύπωσιν τής εποχής του 1903 και τών ευλόγων άποτυχών τής Σταφιδικής Τραπέζης, χωρίς να εκμηύσουν εις όλόκληρον τήν σημασίαν τών σπουδαιότατων προόδων αι όποια έπετεύχθησαν χάρις εις τήν συνεταιρικήν όργανωσιν τών παραγωγών και τής λόγω τών πραγματοποιηθεισών τούτων προόδων νέας μορφής ύφ' ήν ένφρανίζετο τό σταφιδικόν ζήτημα.

Ετύχως, και τουτό χάρις εις τήν δύναμιν τών πραγμάτων και τά άνκλόνητα επιχειρήματα ύπερ τής χειραφετήσεως τής σταφιδοπαραγωγής, καταρθώθη να δοθή ή όρθή λύσις εις τό ζήτημα και να ίδρυθη παράσας άντίρρησιν και άπαισιοδοξίαν ο Α.Σ.Ο., ως κατ'

ουσίαν Κεντρική τριτοβάθμιος (ύπερ τούς συνεταιρισμούς και τάς ένώσεις των) όργανωσις τής σταφιδοπαραγωγής, τής όποιας τά συμφέροντα, οικονομικά και κοινωνικά, έκλήθη ούτος να έξυπηρετήη και να έναρμονίση προς τά γενικώτερα τής χώρας οικονομικά συμφέροντα. "Άριστα ό χαρακτήρ του Αύτονόμου Σταφιδικού 'Οργανισμού ως οικονομικής οργανώσεως τών παραγωγών έντονίσθη και έξήρθη δεόντως εις τάς δύο τελευταίας έτησίαις εκθέσεις του διοικητού τής 'Εθνικής Τραπέζης, ως αξιοσημειώτους προαγωγή τής συνεταιριστικής έξελίξεως έν τώ τόπω.

Και ή εκθεσις τών πεπραγμένων του Αύτονόμου Σταφιδικού 'Οργανισμού κατά τό διάστημα του πρώτου από τής ιδρύσεως του έτους άποδεικνύει, ότι ούτος άπέβη άντάξιος τής ύψηλής άποστολής του. Δικαίως δε δύνανται να ύπερηφανευώνται διά τό έργον τουτό, όλοι όσοι εις τήν έπίτευξιν αυτού συνετέλεσαν, μεταξύ τών όποίων προέχουσιν θέσιν κατέχει ό συνεταιρισμένος σταφιδοπαραγωγικός κόσμος, τής δυνάμεως του όποίου προϊόν εινε ό Αύτόνομος Σταφιδικός 'Οργανισμός και οι όλιγοι εκείνοι επιστήμονες ως και παρ άγοντες τής οικονομικής και πολιτικής ζωής του τόπου οι όποιοι εκτιμώντες δεόντως και κατά βάθος τήν σημερινήν κατάστασιν, ένίσχυσαν τούς σταφιδοπαραγωγούς διά τής επιστημονικής των ειδικότητος και τής πείρας των να φέρουν εις πέρας τό σπουδαιότατον και μοναδικόν τουτό έργον έν τή ιστορία των οικονομικών οργανώσεων τής χώρας μας.

Έκ τής μελέτης του μέχρι τουδε εκτυπωθέντος μέρους τής γενικής εκθέσεως περί τών εργασιών του Α.Σ.Ο. και του κατά τό τρέχον έτος εφαρμοζόμενου ύπ' αυτού προγράμματος, τό όποιον κατά λέξιν δημοσιεύεται κατωτέρω, καταφαίνεται σαφώς πόσον ο Α.Σ.Ο. εινε έξ αυτής τής προελεύσεώς του και τής τιθεμένης εις αυτόν άποστολής τό καταλληλότερον όργανον διά τήν έπίλυσιν του σταφιδικού ζητήματος, επί ώφελεία όχι μόνον τής σταφιδοπαραγωγής αλλά και συνόλου τής 'Εθνικής Οικονομίας και μέ αγαθάτα άκόμη κοινωνικά άποτελέσματα.

Παραλαμβάνει τό σταφιδικόν ζήτημα από τήν ρίζαν του, προσπαθεί μέ επιστημονικήν μεθοδικότητα και καθωρισμένον πλήρες πρόγραμμα να καταστήη τήν σταφίδα ικανήν να συναγωνισθή τούς ανταγωνιστάς ξηρούς καρπούς έν τή διεθνεί αγορά τής καταναλώσεως. Τουτό επιδιώκει κυρίως διά τής ελαττώσεως του κόστους τής παραγωγής και τής βελτιώσεως τής ποιότητος. Προχωρεί κατόπιν εις τήν διά μελετημένων μέτρων ρυθμίσιν τής προσφορας ώστε να μη γενώνται απότομοι εις βάρος τής σταφίδας διακυμάνσεις, καθιστώσαι τήν έμπορίαν ταύτης έπισηφελές και κερδοσκοπικήν άπλώς έργον, και προσπαθεί να εκμεταλλευθή όσον τό δυνατόν έντατικώς τό πλεόνασμα τής παρα-

γωγής ἐπ' ὠφελείας τῶν παραγωγῶν τῆς σταφίδος καὶ χωρὶς βλάβην βεβαίως τῶν χρησιμοποιουσῶν ταύτην βιομηχανιῶν. Κανονίζει μεθοδικῶς τὴν διαφήμισιν καὶ διὰδοσιν τοῦ προϊόντος στηριζομένην πάντως καὶ εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ κόστους καὶ τὴν βελτιωμένην ποιότητά καὶ διανοίγει εἰς τοὺς σταφιδοπαραγωγούς καὶ δευτέραν, προαιρετικὴν, ὁδὸν διαθέσεως τοῦ προϊόντος τῶν εἰς τὰς ἀγορὰς καταναλώσεως διὰ καταλλήλου ὑποστηρίξεως ἐξαγωγικῆς πίστεως, ἵνα οὗτοι δύνανται νὰ ἀμύνωνται, ὡς ἄσας ἀδικαιολογήτως ὠρισμένοι κύκλοι τοῦ τοπικοῦ ἐμπορίου δὲν θὰ ἠθέλον νὰ δώσουν εἰς αὐτοὺς τὴν δικαίαν τιμὴν.

Ἐπὶ τῷ τέλει δὲ νὰ ὁλοκληρωθῇ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς σταφιδοπαραγωγῆς, ὁ Α.Σ.Ο. ἐπιλαμβάνεται καὶ τῆς προμηθείας τῶν καλλιεργητικῶν εἰδῶν διὰ λογαριασμόν τῶν σταφιδοπαραγωγῶν, ἐνῶ ἐκ παραλλήλου τοὺς διευκολύνει τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἀποθήκυσιν καὶ ἐπεξεργασίαν τοῦ προϊόντος διὰ τῆς συστάσεως πλήρους δικτύου ἀποθηκῶν εἰς τὰ σταφιδοπαραγωγικὰ κέντρα.

Ἀλλὰ καὶ σαφῶς ἐκτίθενται ὅλα τὰ ἀνωτέρω εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Α.Σ.Ο. τὴν ὁποίαν συνοδεύει ἡ δημοσιευομένη ἐπίσημη ἀνάλυσις τῆς διαχειρίσεώς του. Οὗτω ἐμφανίζεται ὁ Α.Σ.Ο. ὡς Ἄνωτέρα Συνεταιριστικὴ Ὀργάνωσις τῶν Σταφιδοπαραγωγῶν, ἐξυπηρετοῦσα κατὰ πρῶτον λόγον τὴν σταφιδοπαραγωγὴν, ὠφελουσα ὁμως τὰ μέγιστα καὶ τὸ Σταφιδεμπόριον εἰς τὸ ὁποῖον διὰ τῶν μέτρων του δημιουργεῖ ὑγιεινέστεραν καὶ ἀσφαλεστέραν καταστάσιν συναλλαγῶν, χωρὶς νὰ ζημιώσῃ οὐδένα, ἀφοῦ καὶ τὴν ἐγχώριον Βιομηχανίαν ὡς χορηγὸς τῆς πρώτης ὕλης πάντοτε λαμβάνει ὑπ' ὄψιν καὶ δὲν ζητεῖ παρ' αὐτῆς εἰμὴ μόνον τὴν δικαίαν διὰ τὴν πρώτην ὕλην τιμὴν, τὴν ὁποίαν αὕτη δύναται νὰ πληρώσῃ χωρὶς μείωσιν τῶν λογικῶν καὶ κανονικῶν προσόδων τῆς, ἀλλὰ ὡς ὀφειλόμενον εἰς τὴν σταφιδοπαραγωγὴν μερίδιον ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν κερδῶν τῶν σταφιδικῶν βιομηχανιῶν. Τὸ κέρδος τῆς παραγωγῆς στηρίζεται ἄλλως τε ὄχι εἰς ἀφαίρεσιν τῶν κερδῶν τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐντατικωτέραν ἐκμετάλλευσιν τούτων, εἰς τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς ἡ ὠργανωμένη σταφιδοπαραγωγὴ συντελεῖ, ἐξουδοῦσα εἰς ταύτην τὴν βιομηχανίαν διὰ τοῦ μετ' αὐτῆς καθορισμοῦ τῶν ὄρων τῆς συνεργασίας τῶν ἐπὶ ἴσους δικαίους ὄροις καὶ μὲ ἴσα ὄπλα αὐτοτελοῦς οικονομικῆς συναλλαγῆς.

Οὗτω ὁ Α.Σ.Ο. ἀποτελεῖ μοναδικὸν ἐν τῇ χώρᾳ μας παράδειγμα οικονομικῆς ὁργανώσεως τῶν μικρῶν πτωχῶν τάξεων τῶν παραγωγῶν, οἱ ὅποιοι πειθαρχοῦντες καὶ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν κατορθώνουν νὰ ἐξασφαλίσουν δι' αὐτοῦ τὰ δίκαια τῶν χωρὶς νὰ φέρουν οὐδεμίαν ταραχὴν εἰς τὴν οικονομικὴν ζωὴν τῆς χώρας, ἡ ὁποία ἐξ ἑναντίας εἰς τὴν ὁργάνωσιν ταύτην ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ μίαν ἐξαιρετικὴν καὶ ἀπὸ διεθνῶν ἀκόμη ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως πρόδοον.

Ἄλλὰ καὶ ἡ κοινωνικὴ σημασία τοῦ Α.Σ.Ο. εἶνε μεγίστη. Ἡ ἐπιτυχία του καὶ ἡ δι' αὐτοῦ εἰς ἀκέραιον ἐξυπηρέτησιν τῶν μικροπαραγωγῶν καὶ ἡ ὀριστικὴ ἐξουδετέρωσις τῶν εἰς βάρος του διαπραττομένων ἀδικιῶν, εἶνε τὸ καλύτερον μέσον κοινωνικῆς εἰρηνεύσεως καὶ καταστολῆς τῶν ἐσχάτως παρατηρουμένων καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν τάσεων πρὸς κοινωνικὴν ἀναρχίαν. Ἀπὸ τῆς κοινωνικῆς δὲ ταύτης ἀπόψεως ἡ δράσις τοῦ Α.Σ.Ο. ἐκδηλοῦται ἐτι σαφέστερον εἰς τὰς καταβαλλομένας ὑπ' αὐτοῦ προσπάθειάς διὰ τὴν καλυτέραν συνεταιριστικὴν ὁργάνωσιν καὶ τὴν εἰς τοὺς παραγωγούς συνειδητοποίησιν τῆς συνεταιριστικῆς

ιδέας, διὰ τῆς λειτουργίας ἐιδικῆς συνεταιριστικῆς καθοδηγήσεως καὶ ἐξυμνήσεως πρὸς διαμόρφωσιν καλῶν συνεταιριστικῶν στελεχῶν καὶ διὰ τῆς ὁργανώσεως ἐκλαϊκευτικῶν περὶ συνεταιρισμῶν μαθημάτων εἰς τὰ σταφιδικὰ κέντρα, ἐργασίας τὰς ὁποίας οὗτος περιλαμβάνει εἰς τὸ πρόγραμμά του.

Ἡ ἔκθεσις τοῦ Α.Σ.Ο. διαρεῖται εἰς δύο μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος, τοῦ ὁποίου τὸ μῆχρι τοῦδε ἐκτυπωθῆν τμήμα δημοσιεύομεν σήμερον ἐκτίθεται ἡ πρὸ τῆς ἰδρύσεώς του ὑφισταμένη κατάστασις, τὸ ἱστορικὸν τῆς ἰδρύσεώς του, αἱ γενικαὶ γραμμαὶ τοῦ προγράμματος, αἱ συνθήκαι τῆς σταφιδᾶγορᾶς καὶ ἡ διὰ τῶν μέτρων αὐτοῦ ρυθμίσις τῆς σταφίδος κατὰ τὸ 1925-1926, ἡ ἔσωτερικὴ ὁργάνωσις καὶ διαχείρισις τοῦ Α.Σ.Ο. κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ τέλος οικονομικαὶ προβλέψεις διὰ τὴν τρέχουσαν χρῆσιν καθὼς καὶ γενικὰ συμπεράσματα. Τὸ σπουδαιότερον ἐκ τῶν κεφαλαίων τοῦ μέρους τούτου εἶνε τὸ περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος τοῦ Α.Σ.Ο., τοῦ ὁποίου τὰ μὴ δημοσιεύόμενα σήμερον κεφάλαια ἀφοροῦν τὰ μέτρα διὰ τὴν εὐκολοτέραν ἐμπορικὴν διοικήσειν τῆς σταφίδος μῆχρι τῶν ἀγορῶν καταναλώσεως, τὴν διαφήμισιν καὶ διὰδοσιν αὐτῆς εἰς τὸ ἔσωτερικὸν καὶ ἔξωτερικὸν, τὴν συμβολὴν τοῦ Α.Σ.Ο. εἰς τὸ ἔργον τῶν ἐμπορικῶν συμβάσεων τῆς χώρας, τὴν διάθεσιν τῆς σταφίδος πρὸς τὴν βιομηχανίαν, τὰς συνεταιριστὰς ἐργασίας τοῦ Α.Σ.Ο. ὅλη. τὰς ἀπὸ κοινοῦ προμηθείας εἰδῶν διὰ τοὺς γεωργούς καὶ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἀποθήκυσιν, ἐπεξεργασίαν καὶ πώλησιν τοῦ προϊόντος διὰ λογαριασμοῦν τῶν, καθὼς καὶ ἀνάλυσιν παρομοίων πρὸς τὸν Α.Σ.Ο. ὁργανώσεων τῆς παραγωγῆς εἰς τὸ ἔξωτερικὸν.

Τὸ δεύτερον μέρος, ἀφορῶν τὴν ἀνάλυσιν τῶν λογαριασμοῦν τῆς διαχειρίσεως τοῦ Α.Σ.Ο. κατὰ τὸ σταφιδικὸν ἔτος 1925-1926 δημοσιεύεται κατωτέρω ὁλόκληρον.

Ὁμολογουμένως ἡ συντελεσθεῖσα ἐργασία ἐντὸς ἐνός καὶ ἡμίσεος μόνον ἔτους εἶνε ἐπιβλητικωτάτη καὶ ἀξία παντὸς ἐπαίνου. Εἰς τὴν τελευταίαν του ἐτησίαν ἔκθεσιν (δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸν «Ὀικονομικὸν Ταχυδρομὸν» τῆ 1 Μαΐου) ὁ διοικητῆς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἔτόνιξε διὰ τὸν Α.Σ.Ο. μεταξύ ἄλλων τὰ ἑξῆς:

«Τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα ἐδικαίωσαν πλήρως τὰς ἐξενεχθείσας πᾶρσι αἰσιοδόξους προβλέψεις καὶ ἐπέρρωσαν τὴν πεποιθῆσιν ἐπὶ τὸ μέλλον τῆς κεντρικῆς ταύτης ὁργανώσεως τῶν σταφιδοπαραγωγῶν.

»Διὰ τῶν μέτρων τοῦ Α.Σ.Ο. ἀπορροφήσαντος πάντα τὰ πλεονάσματα τῶν δύο ἐσοδειῶν 1925 καὶ 1926, χάρις εἰς τὴν ἀρωγὴν τῆς Τραπεζῆς, καὶ ἐμπνεύσαντος ἐμπιστοσύνην, αἱ τιμαὶ τῶν σταφίδων ἐβελτιώθησαν οὐσιωδῶς εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἀγορὰς συντελοῦσης καὶ τῆς γινομένης διαφημίσεως, καὶ οὕτω διὰ τὸ τρέχον σταφιδικὸν ἔτος ὑπολογίζεται αὐξήσις τοῦ ἐθνικοῦ ἐκ τῆς σταφίδος εἰσοδήματος κατὰ ἡμῖσιν περίπου ἑκατομμύριον λιρῶν.

»Παράλληλον ἀποτέλεσμα τῶν ληφθέντων μέτρων, συντείνουσι καὶ τῆς προσφορωτέρας διαθέσεως τῶν πλεονασμάτων σταφίδος, σημεῖοῦμεν μεθ' ἱκανοποιήσεως τὴν ἀπόκτησιν ἐφέτος παρὰ τοῦ Α.Σ.Ο. εὐρείας οικονομικῆς βάσεως ἐκ σοβαρῶν ἀποθεματικῶν κεφαλαίων, προωρισμένων νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ γενικοῦ ὑπὲρ τῆς παραγωγῆς προγράμματος τὸ ὁποῖον ὁ Α.Σ.Ο. μελετᾷ καὶ ἐφαρμόζει πρὸς ἄρσιν τῆς σταφιδικῆς κρίσεως ἡτις ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν μαστίζει τοὺς καλλιεργητὰς τοῦ τόσου πολυτίμου προϊόντος».

«Εύχης ἔργον θά ἦτο ἡ ταχεῖα καὶ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Ἀυτόνομου Σταφιδικοῦ Ὁργανισμοῦ ἀνάλογος ὁργάνωσις καὶ τῶν λοιπῶν κλάδων τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς μὲ βάσιν τὴν χειραφέτησιν τούτων ἀπὸ τοὺς ἀδικαιολογήτως τυχόν μεσολαβούντας κύκλους ξένων πρὸς τὴν παραγωγὴν συμφερόντων. Ὁ καπνός, τὸ ἔλαιον κλπ. θά ἠδύναντο πολλὰ νὰ ὠφεληθοῦν ἐκ τοῦ παραδείγματος τῆς ὠργανωμένης σταφίδος.

Μίαν μόνον σύστασιν ἔχομεν νὰ κάμωμεν πρὸς τὸ κράτος. Νὰ βοηθήσῃ τὸν Σταφιδικόν Ὁργανισμόν

κατὰ τῶν τυχόν ἀντικρουμένων ἐπιτροπῶν καὶ συμφερόντων καὶ νὰ τὸν ἀφήσῃ ἡσυχον νὰ κατευθύνῃ περαιτέρω τὴν τύχην τῆς σταφιδοπαραγωγῆς τὴν ὁποίαν ἐκπροσωπεῖ, ὑπὸ τὸ ὑφιστάμενον καθεστῶς ὅπερ ἐπέτρεψε πλέον εἰς τὸ κράτος νὰ παύσῃ νὰ ἀσβολῆται καὶ πειραματίζεται ἐπὶ ζητήματος ὅπερ εἰσῆλθεν εἰς τόσον καλὸν δρόμον καὶ εὐρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας ὄλων τῶν ἐνδιαφερομένων ἐκείνων εἰς τοὺς ὁποίους φυσικῶς ἀνήκει».

Για τη διεξαγωγή των σταφιδικών εργασιῶν ΑΣΟ και τη διοίκηση - διαχειρισή του βλ. και απολογισμό του στο «Συνεταιριστής» 1927 σ. 11.

Για το ὄλο γεωργικό ἔργο του ΑΣΟ (τεχνικό, οικονομικό, συνεταιριστικό), βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 139, 220.

Προμήθειες θείου και θ. χαλκού γίνονται ἀπὸ τον ΑΣΟ για λογαριασμό Συνεταιρισμῶν και Ενώσεων (4641 βαρέλια θειικός χαλκός, 71003 σάκκοι θείο. Πίνακες κατὰ ὁργάνωση βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 157).

Οι ἀντιπρόσωποι τῶν επαγγελματικῶν και οικονομικῶν ὁργανώσεων στον ΑΣΟ συζητοῦν γενικότερα μέτρα ἀναπτύξεως τῶν σταφιδικῶν συνεταιρισμῶν, στατιστικὴ, ἐποπτεία, ἐκπαίδευση, ὁργάνωση, Πανελλήνιος Ομοσπονδία. Επίσης για τις κρατικές και ιδιωτικές ἀντιδράσεις ἐναντίον του ΑΣΟ. Αναλυτικὸ ὑπόμνημά τους βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 181. (Βλ. παραπάνω στο Ὑποκ. Β΄).

Κοινὴ πώληση σταφίδας ἀπὸ συνεταιρισμοῦς. Δυσχέρειες. Συμβολὴ του ΑΣΟ. Ενιαίος χειρισμὸς («Συνεταιριστής» 1927 σ. 236).

1946/1947. Συνεταιριστικά στελέχη και υπάλληλοι τῆς Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμῶν στα Γραφεῖα τῆς στῆν οδὸ Παπαρηγοπούλου.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Το 1927, με τις έντονες πιεστικές ανάγκες των αγροτών και τις ανώμαλες πολιτικές εξελίξεις, οι προσπάθειες για την ίδρυση Γεωργικής Τράπεζας με συνεταιριστική βάση, συνεχίζονται και γίνονται πιο έντονες, φτάνουμε δε στον πρώτο οργανωτικό σταθμό.

Με την αποφασιστική πίεση του Αλ. Παπαναστασίου, Υπουργού Γεωργίας στην «Οικουμενική» Κυβέρνηση, που συνδύασε την ίδρυση της ΑΤΕ με την ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος και τις συμφωνίες κράτους - ΕΤΕ και ΚΤΕ, και έπειτα από πολλές αντιδράσεις, υπογράφεται από την ΕΤΕ και το Κράτος το πρωτόκολλο της 27 Οκτωβρίου 1927. Με αυτό η ΕΤΕ αναλάμβανε την υποχρέωση να συντρέξει στη σύσταση και λειτουργία Γεωργικής Τράπεζας που θα ήταν αυτόνομος οργανισμός κοινωφελούς χαρακτήρος, με σκοπό την εξυπηρέτηση της αγροτικής πίστωσης, τη συνεταιριστική διαπαιδαγώγηση και την τόνωση του συνεταιριστικού πνεύματος των αγροτών, καθώς και την εκκαθάριση των δοσοληψιών από την απαλλοτρίωση και την εγκατάσταση προσφύγων και ντόπιων ακτημόνων καλλιεργητών. Σε αυτή την Τράπεζα θα συγχωνεύονταν οι τοπικές Γεωργικές Τράπεζες και η Υπηρεσία Εποπτείας Συνεταιρισμών του Υπ. Γεωργίας.

Το βασικό αυτό κείμενο -πρωτόκολλο- είναι το ακόλουθο (βλ. στο ανάτυπο του Σ. Ιασεμίδα και στο «Συνεταιριστής» 1927 σ. 329).

Πρωτόκολλο

Περί συστάσεως Γεωργικής Τραπέζης

Αφ' ενός μεταξύ της Ελληνικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης υπό των Υπουργών επί των Οικονομικών κ. Π. Μεγλοπούλου, της Γεωργίας κ. Αλ. Παπαναστασίου και της Εθνικής Οικονομίας κ. Ν. Βελέντζα, και αφ' άλλου της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος, εκπροσωπούμενης υπό του κ. Διοικητού αυτής κ. Αλ. Ν. Διομήδους.

Καθορίζεται από συμφώνου, ότι την συμφώνως τῷ Πρωτοκόλλῳ τῆς Γενεῦς ὑπογραφεῖσαν ὑπὸ σημερινῆν χρονολογίαν σύμβασιν μεταξύ Κράτους καὶ Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος περὶ ἰδρύσεως Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος καὶ παρατιθέσας τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης ἀπὸ τοῦ ἐκδοτικῆς προνομίου θέλουσιν ἀκολουθήσει δύο ἔτεραι σύμβασεις διακονίζουσαι ἢ μὲν τὰ ζητήματα καὶ τὰς οικονομικὰς σχέσεις Κράτους καὶ Ἐθνικῆς Τραπέζης, ὡς ἐμφανίζονται καὶ προκίπτουσι κατόπιν τῆς ὑπογραφείσης σύμβασεως, καθὼς καὶ τὰ τῆς διατηρήσεως τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως τῶν ἰσχυροσῶν διατάξεων, νόμων καὶ συμβάσεων μεταξύ Κράτους καὶ Ἐθνικῆς Τραπέζης, ἢ δὲ ἔτερα σύμβασεις τὰ τῆς ἰδρύσεως ἰδίας Γεωργικῆς Τραπέζης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κάτωθι διαγραφόμενων γενικῶν ὄρων, συμφωνεῖται δὲ ὅτι αἱ ὑπογραφησόμενα αὐτὰ σύμβασεις ἀποτελοῦσιν ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῆς ὑπογραφείσης σύμβασεως καὶ ἔν μετ' αὐτῆς ἐνιαῖον σύνολον.

Οἱ γενικοὶ ὄροι τῆς ἰδρύσεως τῆς Γεωργικῆς Τραπέζης εἶναι οἱ ἀκόλουθοι.

1. Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συντρέξῃ εἰς τὴν σύστασιν καὶ λειτουργίαν τῆς Γεωργικῆς Τραπέζης, ἥς κύριος σκοπὸς θέλει εἶσθαι ἡ ἐξυπηρέτησις τῆς γεωργικῆς πίστωσης πάσης μορφῆς καὶ ἡ ἐκκαθάρισις πασῶν τῶν δοσοληψιών, αἵτινες πηγάζουσι ἐκ τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως ἀγροτικῶν κτημάτων καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως ἀκτημόνων

καλλιεργητῶν καὶ προσφύγων.

2. Ἡ Γεωργικὴ Τράπεζα θὰ εἶναι αὐτόνομος ὀργανισμὸς κοινωφελούς χαρακτήρος. Θὰ διοικῆται δὲ ὑπὸ Συμβουλίου ἐκ 19 μελῶν ὡς ἑξῆς: Τριῶν ὀριζομένων ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν, ἑνὸς ὀριζομένου ἀπὸ τὴν Κτηματικὴν Τράπεζαν, δύο ὀριζομένων ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων, τῶν Διευθυντῶν Γεωργίας καὶ Ἐποικισμοῦ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Δημοσίου Λογιστικοῦ, ἑνὸς μέλους τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὀριζομένου ἐκαστοτε διὰ μίαν τριετίαν ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν Οἰκονομικῶν καὶ Γεωργίας, τριῶν ἀντιπροσώπων τῶν συνεταιρισμῶν, τοῦ καθηγητοῦ τῆς Γεωργικῆς Οἰκονομίας εἰς τὴν Ἀνωτάτην Γεωπονικὴν Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀυτονόμου Σταφιδικοῦ Ὄργανισμοῦ, ἑνὸς ἀντιπροσώπου τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων τοῦ Κράτους καὶ τριῶν ἐπιστημόνων ἀσχολουμένων περὶ γεωργοοικονομικὰ, ἐκλεγομένων κατὰ τριετίαν ὑπὸ τῶν λοιπῶν μελῶν.

3. Τὰ κεφάλαια τῆς Γεωργικῆς Τραπέζης θέλουσιν ἀπαρτισθῆ:

α) Ἐκ τῶν ἐσόδων τὰ ὅποια συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 18 τῆς σύμβασεως τοῦ πρώτου προσφυγικοῦ δανείου καὶ τοῦ ἄρθρου 16 τοῦ Καταστατικοῦ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων ἀνήκουν εἰς τὸ Κράτος.

β) Ἐκ τῶν κεφαλαίων ἐν γένει τῶν Δημοσίων Γεωργικῶν Τραπέζων ὡς καὶ ἐκ τῶν πόρων, οἱ ὅποιοι θέλουσι προκίψῃ ἐκ τῆς λειτουργίας καὶ ἐπεκτάσεως τῶν ὑπὲρ τῶν Γεωργικῶν Τραπέζων ἀναγκαστικῶν εἰσφορῶν.

γ) Ἐξ οἰουδῆποτε ποσοῦ, τὸ ὅποιον ἤθελε παραχωρήσει τὸ Κράτος.

4. Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα θέλει ἐνισχύει τὴν Γεωργικὴν Τράπεζαν διὰ παροχῆς τῶν ἀπαιτούμενων διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὅκοπου τῆς πιστώσεων, καθ' ὃ μέτρον

ήθελον επιτρέψει τὰ διαθέσιμα αὐτῆς ἐκάστοτε.

Κατὰ τὴν πρώτην διατίαν τὸ σύνολον τῶν τοιοῦτων πιστώσεων ὀρίζεται ἐφ' ὅσον τὰ ζητεῖ ἡ Γεωργικὴ Τράπεζα, εἰς 20% τοῦ συνόλου τῶν τοποθετήσεων τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης εἰς δάνεια πλὴν τῶν πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον. Κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς παροχῆς τῶν τοιοῦτων πιστώσεων τὰ διατεθειμένα παρὰ τῆς Ἐθνικῆς τραπέζης κεφάλαια εἰς τὴν ἀγροτικὴν πίστιν δὲ ἀχθῶσιν εἰς χρεῶσιν αὐτῶν.

Διὰ τὰς τυχόν ἀποδεδειγμένας ἐπισφαλεῖς ἀπαιτήσεις θέλει γίνεῖ ἰδιαίτερα συμφωνία.

Αἱ ἀνωτέρω πιστώσεις δὲ χρησιμοποιοῦνται δι' ἀναπροεξοφλήσεως τοῦ χαρτοφυλακίου τῆς Γεωργικῆς Τραπέζης μὲ τόκον κατὰ 2% κατώτερον τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.

5. Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δικαιοῦται νὰ μεταβιβάσῃ ἐκ τοῦ προσωπικοῦ αὐτῆς εἰς τὴν Γεωργικὴν Τράπεζαν μέχρι 300 ὑπαλλήλων ἐκ τῶν καταλληλοτέρων διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Γεωργικῆς Πίστεως.

6. Αἱ ἀνωτέρω δύο συμβάσεις θέλουσιν καταρτισθῆναι τὸ βραδύτερον μέχρι τέλους τοῦ τρέχοντος ἔτους.

Ἡ παροχὴ τῶν ἀνωτέρω πιστώσεων τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης πρὸς τὴν Γεωργικὴν Τράπεζαν θέλει γίνεῖ κατὰ τὴν ἐξῆς σειράν.

α) διὰ παροχῆς τῶν ἀναλόγων πιστώσεων εἰς τὰς Νέας Χώρας, τὴν Φθιωτιδοφωκίδα καὶ τὴν Θεσσαλίαν ἐντὸς 6 μηνῶν τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς ἐναρξέως τῆς λειτουργίας τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος.

β) διὰ παροχῆς τῶν ἀναλόγων πιστώσεων εἰς τὰ

ὑπόλοιπα τμήματα τοῦ Κράτους ἐντὸς ἄλλων 6 μηνῶν τὸ βραδύτερον.

Ἡ μεταβίβασις τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης πρὸς τὴν Γεωργικὴν Τράπεζαν δὲ γίνεται κατ' ἀναλογίαν τῆς παραχωρήσεως τῶν πιστώσεων τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης πρὸς τὴν Γεωργικὴν Τράπεζαν.

Ἡ διατία ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν παράγραφον 4 θεωρεῖται ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ὡς ἀνωτέρω συμπληρώσεως τῆς παραχωρήσεως τῶν πιστώσεων.

7. Ἡ διάρκεια τῆς συμβάσεως ἔσεται δεκαετής.

8. Διὰ τῆς περὶ συστάσεως τῆς Γεωργικῆς Τραπέζης ἀνωτέρω συμβάσεως δύνανται νὰ αὐξηθοῦν τὰ ὄρια τῶν παραγράφων 4 καὶ 7 ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῶν πιστώσεων, τὸν ἠλαττωμένον τόκον καὶ τὸν χρόνον παραχωρήσεως αὐτῶν καθὼς καὶ τὴν διάρκειαν τῆς συμβάσεως. Ἐπίσης δύναται δι' αὐτῆς νὰ ἀναγνωρισθῇ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τὸ δικαίωμα νὰ ζητῇ τὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους διὰ τὰς παρεχομένας παρ' αὐτῆς πιστώσεις εἰς τὴν Γεωργικὴν Τράπεζαν.

9. Αἱ Δημόσιαι Γεωργικαὶ Τράπεζαι καὶ ἡ ὑπηρεσία ἐποπτείας τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν θέλουσιν συγχωνευθῆναι εἰς τὴν ἰδρυθησομένην Γεωργικὴν Τράπεζαν.

Ἡ ἰσχὺς ἀμφοτέρων τῶν ὑπογραφησομένων συμβάσεων ἠρτῆται ἀπὸ τῆς κυρώσεως αὐτῶν διὰ νόμου καὶ τῆς ἐγκρίσεως παρὰ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Μετόχων τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ παρὸν πρωτόκολλον γενόμενον εἰς διπλοῦν ὑπεγραφή σήμερον τὴν 27ην Ὀκτωβρίου 1927 ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων, ὧν ἕκαστος ἔλαβεν ἓν ἀντίτυπον.

Τὴν υπογραφή του Πρωτοκόλλου ἀκολούθησε νῆα μάχη μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων ἀπόψεων. Οἱ ἀπόψεις που ἔχουν ἐκτεθεῖ τότε ἀπὸ ἐκλεκτοῦς ἐπιστημόνων καὶ ἐιδικοῦς εἶναι πολὺτιμες ἀλλὰ λόγω τῆς ἐκτάσεώς τους δεν εἶναι δυνατὸ νὰ δοθοῦν ἐδῶ ἀναλυτικὰ (βλ. στο εἰδικὸ βιβλίον Ἀριστ. Κλήμη «Ἱστορία τῆς ἰδρύσεως τῆς ΑΤΕ»). Ἀθῆνα 1950 καὶ 1954.

Ἰδιαίτερης βαρύτητας εἶναι οἱ πολὺ ἀντικειμενικὲς ἀπόψεις του Ἀλ. Σβώλου («Ἐλεύθερον Βῆμα» 29 καὶ 30 Ὀκτωβρίου 1927) που τονίζουν ἰδιαίτερα καὶ τὴ σημασία του συνεταιριστικοῦ παράγοντα. Γράφει σχετικὰ:

«... Κανεὶς δὲν ἀμφισβήτησε —καὶ τὸ ἀνεγνώρισαν καὶ οἱ συνεταιρισμοὶ τῶν ἀγροτῶν ἐπανειλημμένως— ὅτι ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἡ πολιτείας τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης καὶ αἱ κεντρικαὶ τῆς κατευθύνσεις εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀγροτικῆς πίστεως, ὑπῆρξαν κατ' ἐξοχίαν εὐεργετικαὶ διὰ τοὺς ἀγρότας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀκόμη καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν συνεταιρισμῶν καὶ τὴν τόνωσιν τῆς συνεταιριστικῆς συνειδήσεως...»

«...Τὸ ἰδανικόν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως δὲν εἶναι ἡ ἐκ τῶν ἄνω ὀργάνωσις τῆς. Ἄλλ' ἡ πραγματικὴ οἰκονομικὴ αὐτοδιοίκησις τῆς ὑπαίθρου χώρας εἶναι μόνις εἰς τὴν νηπιακὴν τῆς ἡλικίας παρ' ἡμῖν καὶ ὁ σφοδρὸς ἐγωκεντρικὸς χαρακτήρ τοῦ λαοῦ μας δὲν παύει νὰ εἶναι ἐμπόδιον εἰς τὴν ταχεῖαν τῆς ἐνηλικιώσιν. Τὸ πλῆγμα τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν εἶναι ἀκόμα τόσον ἀρχαίουφρανον ὑπὸ ἔποψιν συνειδήσεως ὥστε εἶναι χμίαιρα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡμπορεῖ ἀπὸ τοῦδε νὰ βαστάσῃ ὀλόκληρον τὴν εὐθύνην τῆς αὐτονομίου ὀργανώσεως τῆς ἀγροτικῆς πίστεως...»

«...Δὲν ἔμεινε συνεπῶς ὡς λύσις παρὰ ἡ α) ἡ ἀποκέντρωσις τῆς πίστεως ταύτης δι' ἐιδικῶν συμφωνιῶν, ἐντὸς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, οὕτως ὥστε νὰ ἀντικειμενικοποιηθῇ τῇ συμπεράξει τοῦ κράτους ἡ ἀσκησις τῆς κατὰ τὴν διάρκειαν μῆς μεταβατικῆς περιόδου, ἢ β) νὰ διέλθωμεν διὰ τοῦ μέσου σταθμοῦ τῆς χειραφετήσεως —διὰ τοῦ ἀνεξαρτήτου, ὑπὸ τοῦ κράτους ὅμως

ἰδρυμένου, πιστωτικοῦ ὄργανισμοῦ— ὅπου καὶ κατελήξαμεν διὰ τοῦ ὑπογραφέντος μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ Ἐθνικῆς Τραπέζης πρωτοκόλλου. Ὁ τύπος αὐτός τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης εἶναι γνωστός καὶ συνήθης καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ὀργανῶσιν χωρῶν περισσότερον προηγημένων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὀρθὸς ἐπιτρομηθῆ...».

Καὶ συνεχίζει:

«...Ὁ βασικὸς ἠθικο-οἰκονομικὸς ὅρος τῆς ἐπαρκειᾶς τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, εἶνε ἡ ἀνελλιπὴς ἐκπλήρωσις τῶν ὑποχρεώσεων τῶν ὀφειλετῶν τῆς. Οἱ γεωργοὶ τῆς Ἑλλάδος, τίμοι καὶ εὐσυνειδητοὶ εἰς τὰς δοσοληψίας των, ὅπως εἶναι γενικὰ αἱ λαϊκαὶ τάξεις, δὲν ἔδωσαν καμμίαν ἀφορμὴν διὰ νὰ ὑποτιμηθῇ ἡ ἠθικὴ των φερεγγυότης. Ἄλλ' ἀπέναντι τῆς ὑπονοίας ὅτι οἱ πειρασμοὶ τῆς δημοκρατίας ἡμποροῦν ἴσως νὰ παραπλανήσουν μίαν ἡμέραν τοὺς γεωργοὺς, ἐπειδὴ ἀντὶ μῆς ἰδιωτικῆς Τραπέζης θὰ ὀφείλουν εἰς τὸ ἐξῆς εἰς ἕνα δημόσιον ἴδρυμα, ἐπιβάλλεται ἀκόμη μεγαλυτέρα προσοχὴ καὶ διαπαιδαγώγησις... Μὲ τὴν ἀναγκαίαν προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν, ἡμποροῦν νὰ εὐδοκίμησιν καὶ εἰς τὸν τόπον μας δημόσια ἰδρύματα ἀντικαθιστῶντα ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις... Οἱ φόβοι... ἡμποροῦν κάλλιστα νὰ καταπολεμηθοῦν μὲ τὴν ὀργάνωσιν καὶ μὲ κατάλληλον διοίκησιν. Εἰς τὸ καταστατι-

κόν του νέου ιδρύματος πρέπει να κατοχυρωθή όσον τό δυνατόν άρτιώτερα ή πραγματική αύτοτέλεια της διοικήσεώς του από κάθε άπειλήν ένορακουμένην εις τās κακάς συνηθείας τών κοινοβουλευτικῶν έπιτροπών, τόσον δυστυχώς μοιραίων εις πάσαν δημοκρατίαν.»

«Χωρίς άφ' έτέρου νά παύση νά είνε κατ' ούσίαν και κατά τύπου έστω και κοινωφελής τραπεζική έπιχειρήσις, ή νέα Τράπεζα, πρέπει νά τονώση άκόμη περισσότερο τό άληθές θεμέλιον της άγροτικής πίστεως, τήν ένίσχυσιν δηλονότι της συνεταιριστικής ιδέας.»

«Είς τό κεφάλαιον αυτό ή έντός της νέας Τραπεζής αποικέντρωσις και της έποπτείας τών συνεταιρισμών, άποτελοῦσα εύτυχεσίτην έμπνευσιν του περιουσιού συνεδρίου τών συνεταιρισμῶν, θά βοηθήσῃ συστημα-

τικῶς τήν προαγωγήν του έργου της Τραπεζής, άρκεί νά άσκηθῆ μέ μεθοδικήν άσθηρότητα και μακράν κάθε αισθηματικής παραπλανήσεως...»

«...Τό πρόβλημα του προσωπικού της νέας Τραπεζής είνε επίσης σημαντικώτατον ... Ἡ ύπηρεσιακή όργάνωσις του νέου ιδρύματος δέν πρέπει ούτε μακρόθεν νά ένθυμίζῃ τήν χολαστικότητα, τό άνεύθυνον και τήν τυπολατρείαν τών κρατικῶν λειτουργῶν. Ἡ νέα Τράπεζα θά παλαίση εις τόν στίβον της ιδιωτικής οικονομίας και έπομένως πρέπει νά διαθέσῃ τά όπλα που άπαιτεί αύτη. Μεταξύ αὐτῶν πρό παντός πρέπει νά μή κληρονομήσῃ ούτε από τό Κράτος, ούτε και από τήν Ἐθνικήν Τράπεζαν, τήν προδιάθεσιν της διαρκούς αὐξήσεως του προσωπικού.»

Επίσης ενδιαφέρουσες, από τη συνεταιριστική πλευρά, είναι και άλλες απόψεις όπως:

α) Ο Κ. Κλεινίας («Ἐλεύθερος Λόγος» της 6 Νοεμβρίου 1927) τονίζει:

«...Ἀπαιτοῦνται τρία τινά: Πρῶτον, ὅπως σχηματίσῃ ἴδια κεφάλαια διά συμμετοχῆς του ιδιωτικοῦ κεφαλαίου και διά σχηματισμοῦ αποθεματικοῦ ἐκ κερδῶν. Δεύτερον ὅπως περιορίσῃ τά έξοδά της ὅσον τό δυνατόν περισσότερο. Και τρίτον, ὅπως προσπαθήσῃ νά στηρίξῃ τόν μηχανισμόν της διανομῆς τών πιστώσεων εις τήν ὀργάνωσιν τών συνεταιρισμῶν. Τά τρία αὐτά είνε ἀλληλένδετα, και ἐξαρτῶνται κατά πολύ ἐκ του τρίτου, του της ὀργανώσεως τών πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν... Γιά νά περιοριστοῦν τά έξοδα της Γεωργικῆς Τραπεζῆς πρέπει νά ὀργανωθοῦν οἱ Συνεταιρισμοί και οἱ Ἐνώσεις... Ἡ ὀργάνωσις αὐτή ἐάν ἐπιτύχῃ, θά σημάη αὐτήν τήν ἐπιτυχίαν του νέου ιδρύματος... Αἱ ὁμοσπονδία και αἱ εὐρείαι, κατά νομούς τοῦλάχιστον, ἐνώσεις συνεταιρισμῶν, θά δύναται νά διεξάγῃσι τήν ἐργασίαν ὑποκαταστημάτων της Τραπεζῆς, ἐάν ὀργανωθῶσι δεόντως, οὕτως ὥστε τά ὑποκαταστήματα της Γεωργικῆς Τραπεζῆς νά περιορισθοῦν εις τό ἐλάχιστον.

Ἐπί του ζητήματος της ὀργανώσεως τών ὁμοσπον-

διῶν και τών ἐνώσεων πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν, είνε ἀνάγκη (λέγει), ὅπως ἐκ τών πρώτων ρυθμισθῆ τό ζήτημα της διευθύνσεως των κατά τραπεζικόν τρόπον. Διότι τώρα δέν ἔχουν κανένα χαρακτηριστικόν τήν κανονικήν και ὀρθήν διεξαγωγήν πιστωτικῶν ἐργασιῶν. Τά συμβούλια είνε πολυμελῆ και δέν ἔξερουν καλά καλά τί ἐπιδιώκουν. Ἄλλοι θέλουν πιστώσεις διά νά ἐμπορευῶνται, ἄλλοι διά νά ἀργοσκολοῦν και ἄλλοι διά νά πολιτεύονται. Αὐτό δέ τό τελευταῖον είνε και ὁ χειριστος σάραξ της συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως της σήμερον. Ἐξ ἄλλου οἱ διευθυνταί τών ὁμοσπονδιῶν και ἐνώσεων δέν ἔχουν ὀρισμένα, οὔτε ἐκ του Νόμου οὔτε ἐκ πράξεως καθήκοντα. Προκειμένου νά κρατοῦν ὅλα τά νήματα της ὀργανώσεως και της διεξαγωγῆς της πίστεως, ἔπρεπε νά ἔχουν δικαιοδοσίαν διευθυντῶν ὑποκαταστημάτων Τραπεζῆς και προσόντα τεχνική και λογιστική μορφώσεως, ἄλλως δέν είνε δυνατόν νά σταθοῦν αἱ συνεταιριστικά αὐτά ὀργανώσεις. Χρειάζεται ἐπείγουσα νομοθετική ρύθμισις του ζητήματος αὐτοῦ...»

β) Ο Χρ. Τερζάκης (Διευθυντής τότε της Ενώσεως Συνεταιρισμῶν Καλαμών) με ζωηρά άρθρα του («Πρωία» 14, 15, 16, 18 Νοεμβρίου 1927) υποστηρίζει ότι ακόμα οι πολλοί συνεταιρισμοί δεν είναι σε θέση να αναλάβουν το βάρος της αγροτικής πίστεως.

«... Διά τήν ἴδρυσιν ειδικῆς Γεωργικῆς Τραπεζῆς δέν ὑπάρχει οὐδεμία ἀντιγνώμια. Διαφωνοῦν μόνον ὑπάρχουν διά τόν χρόνον της ἰδρύσεως αὐτῆς, τόν τύπον και τά οικονομικά μέσα της κινήσεώς της... Ὑποστηρίζεται ὅτι ὁ χρόνος ὀρίμασε τήν κατάστασιν. Ἐπί τούτου ὁμως ἀδιστακτως λέγω ὅτι εἴμεθα μακράν ἀκόμη. Διότι δέν ὀργανώσαμεν παγίως και συνειδητῶς τās ἀγροτικῆς μάζας εις συνεταιρισμούς, δέν ἐμελετήσαμεν σοβαρῶς τά πλεονεκτήματα τούτων, δέν ἐμελετήσαμεν τούς τρόπους και τās ροπάς της ὀσημερα ἐξελισσομένης αὐτῆς τάξεως...»

«...Ὑπό τās σημερινῆς συνθήκας, πιστεύομεν ὅτι

δέν ἦτο σκόπιμον νά ἀναλάβῃ τό Κράτος τόν χειρισμόν της ἀγροτικῆς πίστεως δι' ἰδιορρυθμόν ὀργανισμόν ὁ ὁποῖος εἶνε ἡ Γεωργική Τράπεζα, ἔστω και ἐάν ἀκόμη ἐπέζετο ὑπό της Ἐθνικῆς ... Ἐχομεν ἀκόμη τās καθυστερήσεις διά τās ὅπως δυνάμεθα νά βεβαιώσωμεν, χωρίς τόν φόβον ὅτι θά μάς διαφεύσῃ τό μέλλον, ὅτι εις τήν Γεωργικήν Τράπεζαν ποτέ δέν θά κατέλθουν κάτω τών εἰκοσι τοῖς ἑκατόν... Δέν ἔχομεν ἀκόμη ἰσχυροῦς συνεταιρισμούς διά νά στηρίξομεν εις αὐτούς τήν ἀγροτικήν πίστιν. Ἀυτονομήσατε τήν ἐδικήν ὑπηρεσίαν της Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Κάμετε τήν Γεωργικήν Τράπεζαν ὡς καταβολάδα της Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Ἐτσι μόνον θά ζήσῃ...»

γ) Ο Ν.Α. Ἐξαρχος («Πολιτεία» 15/11/1927) είνε αντίθετος με τις ενέργειες Αλ. Παπαναστασίου. Πρέπει οι περί τον Παπαναστασίον να φροντίσουν για την εκπαίδευση του αγρότη, για την εξυγίανση των συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων, για την επιστημονική καλλιέργεια της γης. Είνε ἐγκλημα οι τοιοῦτοι περισπασμοί.

δ) Για να φανεί πόσο δύσκολος ήταν ο αγώνας του Παπαναστασίου και κυρίως του Ιασεμίδη (που είχε δημοσιούπαλληλική ιδιότητα), σημειώνουμε ότι εναντίον του πρωτοκόλλου και των αγροτιστών - συνεταιριστών δημοσιεύονταν πύρινα άρθρα σε αθηναϊκές και επαρχιακές εφημερίδες («κομμουνιστική δράση του 'Υπουργού Γεωργίας», «κίνδυνος διά τούς αγρότας», «σκάνδαλον», κλπ. κλπ. (βλ. «Βραδυνή» 3-9/11/1927, «Καθημερινή» 30/10/1927 και 7/11/1927, «'Ελεύθερον Βήμα» 15-18/11/1927, «'Αθηναϊκή» 29/10/1927) κλπ.

Χαρακτηριστικό όμως είναι ότι όλοι οι αντιτιθέμενοι αναγνώριζαν ότι έπρεπε να ιδρυθεί αργότερα Αγροτική Τράπεζα, που να στηρίζεται στους Συνεταιρισμούς και στις Ενώσεις, για την καλύτερη οργάνωση των οποίων έπρεπε να καταβληθεί μεγάλη φροντίδα.

ε) Σε όλες αυτές τις αντιδράσεις πάλαψε ο Σ. Ιασεμίδης. Με δυο άρθρα του («'Ελεύθερον Βήμα» 8 και 9/12/1927 και ανάτυπο στο 1928), υποστηρίζει το σχέδιο για ίδρυση της Γεωργικής Τραπεζής που θα έχει ευρύτερους σκοπούς (οικονομικούς, τεχνικούς, συνεταιριστικούς), επειδή έβλεπε ότι ούτε το Κράτος ούτε η ΕΤΕ θα μπορούσαν να κάνουν αυτό το σύνθετο έργο για γεωργική οικονομική, τεχνική, συνεταιριστική ανάπτυξη. Ειδικά για το μέχρι τότε και το μελλοντικό ρόλο των συνεταιρισμών και τα προβλήματα τους σημειώνει (ανάμεσα στα άλλα):

«Οι γεωργικοί Συνεταιρισμοί έπολλαπλασιάστησαν καταπληκτικώς. 'Οφείλομεν νά αναγνωρίσωμεν ότι ή συνεταιρική συνείδησις, ή συνειδητή συνεταιρική συνοχή εις τούς γεωργικούς συνεταιρισμούς, δέν προήγγο κατά τόν αυτόν βαθμόν πρός τήν έκτασιν, ήν έλάμβανον τά παρά τής 'Εθνικής Τραπεζής χορηγούμενα δάνεια και έπομένως αύται μόναι δέν παρείχον εις έπαρκή βαθμόν τήν απαραίτητον διά τά δάνεια άσφάλειαν, ήτις κατά παρέκκλισιν τών ύγιών άρχών έστηρίζετο εις τήν φρεγγυότητα μάλλον έκάστου

συνεταίρου και έπρεπε βαθμηδόν νά στηριχθή και εις άλλα άσφαλιστικά μέσα καθιστώντα προβληματικήν αύτήν τήν ανάγκην τής ύπάρξεως τών συνεταιρισμών. Κατόπιν τών άνωτέρω έργων συναφές και απαραίτητον τής Γεωργικής Τραπεζής θά είναι ή συνεταιρική διαπαιδαγώγησις και μόρφωσις τού γεωργικού πληθυσμού και πρός έπιτυχίαν τού σκοπού τούτου ως και τού σχετικού πρός αυτόν τής έποπτείας και έλέγχου τών γεωργ. συνεταιρισμών, ή μέχρι έπαρκειάς έπαύσεως τού προσωπικού τής έποπτείας...»

Επίσης, λέγει, η τράπεζα θα ασκεί μακροπρόθεσμο γεωργική πίστη και γεωργικές ασφαλίσεις και θα τηρεί τους λ/σμούς από την αποκατάστασιν ακτημόνων προσφύγων.

«'Επίσης θέλει παράσχει εις τούς γεωργικούς συνεταιρισμούς και τάς σχετικές αυτών οργανώσεις β' ή γ' βαθμού (είτε υπό τύπον συνεταιρισμού είναι αύται, είτε υπό άλλων τινά τύπων συνδέοντα τούς γεωργικούς συνεταιρισμούς π.χ. εταιρείας εκ γεωργικών συνεταιρισμών ή αυτόνομους οργανισμούς και τυχόν συσταθησομένους καπνού, ελαίας, σιτηρών), δάνεια διά τήν λειτουργίαν αυτών, διά τήν διενέργειαν

των αναγκαιουσών άγορών από κοινού χρησίων εις τάς γεωργικές επιχειρήσεις ειδών, ως π.χ. θείου, θειικού χαλκού, μελάσσης, σπόρων κλπ. ως και διά τήν από κοινού πώλησιν γεωργικών προϊόντων, ως καπνού, ελαίου, οίνου, σιτηρών κλπ. ενισχύουσα έκόμη και τήν αναγκαιούσαν πρός τούτο εξαγωγικήν πίστιν...».

Η Τράπεζα επίσης πρέπει να προμηθεύεται ηλεγμένα είδη για χορήγηση με πίστωση και να διαδόσει τις τεχνικές γνώσεις:

«'Επιβάλλεται επίσης νά τηρη ή ενημέρους τούς γεωργικούς συνεταιρισμούς και αυτούς τούς γεωργούς, περί των τιμών εις άς πωλούνται τά προϊόντα των».

«... Πρέπει νά κατανοηθή, ότι ή σύστασις τής Γεωργικής Τραπεζής, εκτός τού ότι είναι αναγκαία, θά επιταχύνη και θά διευκολύνη επίσης τήν βαθμιαίαν και έν καρφώ μετατροπήν τής εις Γεωργικήν Συνεταιρικήν Τραπεζαν, ή τήν σύστασιν ταύτης, διότι θά συντελέσῃ εις τήν ταχύτεραν ανάπτυξιν τής συνεταιρικής άλληλεγγύης και συνειδήσεως».

«'Οσον δέ είναι πανθομολογούμενον, ότι ή όργάνωσις τής γεωργικής πίστωσης δέν δύναται νά γίνη παρά εκ

των κάτω διά των γεωργικών συνεταιρισμών, άλλο τόσοσιν είναι γεγονός ... ότι ή σύστασις τής Γεωργικής Τραπεζής δύναται νά έπιτευχθή εκ των άνω και όταν ή έποικοδόμησις ή συνεταιρική δέν έδράζεται τελείως επί τής συνεταιρικής συνειδήσεως, διά νά αναπτύξη και τήν τελευταίαν ταύτην, έφ' όσον, ύπάρχουν, σήμερα, γεωργικοί Συνεταιρισμοί και τινες 'Ενώσεις, των οποίων τό δίκτυον δύναται ή Γεωργική Τράπεζα νά συμπληρώσῃ. "Ότι δέ επιβάλλεται ίδρυσις Γεωργικών Τραπεζών εκ των άνω άποδεικνύεται όχι μόνον εκ τού τρόπου τής συστάσεως, τής ύπάρξεως και τής έπιτυχούς εργασίας των Γεωργικών Τραπεζών τής Βουλγαρίας, Ρουμανίας, Πολωνίας, Σερβίας, Γαλλίας κλπ.,

άλλα και αυτής της Πρωσίας.

« Η Γεωργική Τράπεζα πρέπει εις τό τέλος ἐκάστου ἔτους νά ἀνοίγη διά κάθε συνεταιρισμόν ὠρισμένην πίστωσιν, τῆς ὁποίας θά δύναται νά κάμη χρῆσιν ὀπο- τεδήποτε ἐντός τοῦ ἐπομένου ἔτους εις τρεχοῦμενον λογαριασμόν δι' ἐξοφλήσεως γραμματίου τοῦ συνεται- ρισμοῦ. Ἡ πίστωσις αὕτη θά ὀρίζεται κατόπιν ἐλέγ- χου τοῦ συνεταιρισμοῦ και θά στηρίζεται ἐπί τῆς ἀλλη- λεγγύου εὐθύνης τῶν συνεταιρίων, τῆς πραγματικῶς ἀκαλυπτομένης, καθῶς και ἐπί ἄλλων στοιχείων σχετι- κῶν πρὸς τὴν γενικὴν εὐεξίαν τοῦ συνεταιρισμοῦ».

Τονίζει ὁμως:

« Ἡ ἐξασφάλις τῆς ἐπιστροφῆς τῶν δανειῶν διά τῆς παραχωρήσεως εις τὴν Γεωργικὴν Τράπεζαν τοῦ δικαιοῦματος τῆς εἰσπραξέως των ὡς δημοσίων ἐσόδων, δηλαδή δι' ἐνταλμάτων προσωπικῆς κρατήσεως, ἐκδι- δομένον ὑπὸ τῶν ταμῶν τῆς Τραπέζης, θά παραλύσῃ πᾶσαν ἄλλην ἐπιβαλλομένην δρᾶσιν τῆς Τραπέζης. Ἡ

Γεωργικὴ Τράπεζα, ἐμφανιζομένη εις τὸν γεωργικόν πληθυσμόν με τὴν ἀπειλίην τῆς προσωπικῆς κρατή- σεως, θά ἐμπνεύσῃ τὸν τρόπον εις τὴν ὑπαίθριον και θά προκαλέσῃ τὴν ἀναπάθειαν και τό μίσος τοῦ γεω- γικοῦ πληθυσμοῦ. Διά τῆς παραχωρήσεως τοῦ δικαιοῦ- ματος τῆς προσωπικῆς κρατήσεως, προσκαλοῦμεν τό Κράτος, τὴν πολιτικὴν, τὰ κόμματα, νά ἐπέμβουν εις τὴν Γεωργικὴν Τράπεζαν ὑπὲρ τῶν καταδικωμένων και ἀναξιοπαθούτων δήθεν, φίλων τοῦ ἐκάστοτε ἰσχυροῦ, ὑπὸ τό πρόσχημα τῆς διαταράξεως τῆς δημο- σίας τάξεως ἐκ τῶν ἀπειλουμένων συλλήψεων. Ἐν μᾶ λέξει ἡ Γεωργικὴ Τράπεζα πρέπει νά ἀποκτήσῃ γεωρ- γικὴν πνοήν. Ἡ τραπεζικτικὴ πείρα και νοσοτροπία θά ἀποβῆ ὠφελιμωτέρα εις τὴν γεωργίαν, ἐάν ἀναμιχθῇ με τὴν γεωργικὴν. Οὗτοι εἶναι ἐν περιλήψει οἱ οὐσιώ- δεις ὅροι σύμφωνα με τοὺς ὁποίους πρέπει νά ὀργανο- ποιῆ ἡ Γεωργικὴ Τράπεζα ἀπαραιτήτως, διά νά ἐπιτύ- χῃ τοῦ σκοποῦ της».

Πρέπει να τονίσουμε ὅτι τα ἄρθρα του Σ. Ιασεμιδῆ εἶναι ἀντιπροσωπευτικὰ μεγάλου κύκλου αγωνιστῶν, οἱ ὁποῖοι, εις ὀλόκληρον τὴν Ελλάδα, ἔκαναν παράλληλον ἀγῶνα. Δεν εἶναι βέβαια δυνατό να ἀναφερθῶν ἐδῶ ὀλες οἱ προσπά- θειες. Ἰδιαιτέρη μνεία ὁμως πρέπει να γίνῃ για τις προσπάθειες τῆς εποπτικῆς υπηρεσίας. Οἱ τότε ὀλιγάριθμοι, ἀλλὰ ἐνθουσιῶδεις, αγωνιστὰ ἐπὸπται συνεται- ρισμῶν, ὑποκινούσαν πρὸς δρᾶση τὸν αγροτικὸ κόσμον και τις συνεταιρικῆς του ὀργανῶσεις. Ψηφίσματα συνεδρίων, τηλεγραφήματα, φυλλάδια, ἄρθρα σε εφημερίδες, ὀλα ὑποκινούμενα ἀπὸ τὴν εποπτικὴν υπηρεσία, συνετέλεσαν τα μέγιστα στη δημιουργία κοινῆς γνώμης εὐνοϊκῆς για τὴν ἰδρυση ἰδιαιτέρας Αγροτικῆς Τραπέζης.

Ἀντιδράσεις: Στις παραπάνω ἀπόψεις του Ιασεμιδῆ, σχετικὰ με το ἔργο τῆς Αγροτικῆς Τραπέζης, ἀπάντησαν οἱ ἀντίθετα φρονούντες με τρία ἄρθρα δημοσιευ- θέντα στην εφημερίδα «Ελευθερον Βῆμα» με τὴν ὑπογραφήν «Αγρότης» (προφα- νῶς ο Γ. Τρακάκης, ἡ Π. Βουρλοῦμης) φύλλα τῆς 21, 22, 23 Δεκεμβρίου 1927.

Κατηγόρησαν τὸν Ιασεμιδῆν, γιατί ἀνέπτυξε «με ονειροπόλον ἐμφασιν» το ἔργο το ὀποῖο ἔχει να ἐπιτελέσει ἡ ὑπὸ ἰδρυση Αγροτικὴ Τράπεζα. Ἀμφισβήτησαν τὴν, ἔστω και στοιχειῶδη, ἐπάρκεια των κεφαλαίων τῆς για να ἀνταποκριθῆ και λίγο στους σκοποὺς που τῆς ἀναθέτουν. Ὑπογράμμισαν, με πικρόχολη εἰρωνία, τὴ στάθμη τῆς συνεταιριστικῆς κίνησης στην Ελλάδα και κατηγόρησαν τους συνεταιρισμοὺς ὡς πηγῆς χειρίστης ἐκμετάλλευσης. Διατύπωσαν ὅτι ὀσοι μποροῦν να διαβλέπουν «τά εἰς λίαν προσεχῆς μέλλον συμβησόμενα ἀναμένουν μετὰ βεβαιότητος τὴν ὑπὸ τῆς νεοτεῦκτου Γεωργικῆς Τραπέζης ληλασίαν των 300 ἔκατ. κεφαλαίων τοῦ αὐτόνομου Σταφιδικοῦ Ὑποῦργισμοῦ ὀταν αὕτη θά τοπο- θετήσῃ τὰ 560 ἔκατομμύρια τῆς καὶ δέν θά ἔχει νά τοποθετήσῃ ἄλλα διότι οὐδεὶς θά τῆς τὰ ἐπιστρέψῃ». Ὑποστήριζαν ὅτι κανεὶς ἀπὸ τους ὀρους προόδου δεν ὑφίσταται και ὅτι συνεπῶς ἡ ἀποτυχία τῆς Γεωργικῆς Τραπέζης θα εἶναι ταχεία, ὀριστικὴ και παταγῶδης. Κατεκρίθη δριμύτατα ἡ συμμετοχὴ —και μάλιστα κατὰ πλειοψηφίαν— κρατικῶν ὑπαλλήλων στο Συμβούλιο τῆς Τραπέζης. Ἀμφισβητή- θηκε ἡ ἀνεξαρτησία γνώμης και των μετεχόντων καθηγητῶν και των ἀντιπροσῶ- πων συνεταιρισμῶν και γεωργικῶν ἐπιμελητηρίων κλπ.

Τις ἐπιφυλακτικῆς και κυρίως τις ἀντίθετες —ὀσον ἀφορᾶ τὴν ἰδρυση ἐιδικῆς Γεωργικῆς Τραπέζης— ἀπόψεις και ἐνέργειες, συγκέντρωσαν οἱ ἐνδιαφερόμενοι μετὰ το προσῶμφωνο σε ἐιδικὸ βιβλίο που κυκλοφόρησε εὐρύτατα στο τέλος του 1927, « Ἡ ὑπὸ μελέτην Γεωργικὴ Τράπεζα. Τι ἔχομεν σῆμερον και τι θά ἔχομεν

αῦριον». Περιέχονται σε αυτό τα παρακάτω κείμενα (πολλά από τα οποία αναφέραμε πιο πάνω):

- Αλ. Σβώλου («Ἐλεύθερον Βῆμα» 29 και 30 Οκτωβρίου 1927).
- «Συνεταιριστοῦ» (προφανώς Γ. Τρακάκη) «Ἐλεύθερον Βῆμα» 15, 16, 17, 18 Νοεμβρίου 1927.
- Κ. Κλεινία («Ἐλεύθερος Λόγος» 6 Νοεμβρίου 1927).
- Χρ. Τερζάκη (Πρωία» 14, 15, 16, 18 Νοεμβρίου 1927).
- Ν. Εξάρχου («Πολιτεία» 15 Νοεμβρίου 1927).
- «Σταυρωτός» (29 Οκτωβρίου 1927).
- «Προκήρυξη τῆς Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως Θεσσαλονίκης διά τήν Γεωργικήν Τράπεζαν».

Επίσης περιλαμβάνονται δημοσιεύματα των εφημερίδων:

- «Ἐφημερίς Χρηματιστηρίου» (6 Νοεμβρίου 1927).
- «Βραδυνή» (3, 4, 5, 7, 8, 9 Νοεμβρίου 1927).
- «Καθημερινή» (30 Οκτωβρίου και 7 Νοεμβρίου 1927).
- «Πατρίς» Πύργου (10 Νοεμβρίου 1927) με υπογραφή «Γερήμιος».
- «Ταχυδρόμος» Θεσσαλονίκης (10, 11, 12, 13 Νοεμβρίου 1927).
- «Σημαία» Βόλου (30 Οκτωβρίου, 10 Νοεμβρίου 1927).
- «Λαϊκή Φωνή» Βόλου (29 Οκτωβρίου 1929).
- «Φῶς» Αργινίου (30 Οκτωβρίου, 6 Νοεμβρίου 1927).
- «Φωνή Λαοῦ» Φλωρίνης (30 Οκτωβρίου 1927).
- «Κοινωνική» Ζακύνθου (15 Νοεμβρίου 1927).
- «Ἐπτάνησος» Ζακύνθου (12 Νοεμβρίου 1927).
- «Ἐθνική» ὄργανον Γ. Κονδύλη (28 Οκτωβρίου 1927).
- «Κρητική Ἐπιθεώρησις» Ρεθύμνου (20 Νοεμβρίου 1927).
- «Ἄστραπή» Ρεθύμνου (1 Δεκεμβρίου 1927).
- «Σύνταγμα» Ναυπλίου (6 Νοεμβρίου 1927).
- «Ναυπλιακή Ἥχώ» Ναυπλίου (6 Νοεμβρίου 1927).

Επίσης περιέλαβαν στο τεύχος:

- Ἄρθρον του «Οἰκονομικός Ταχυδρόμος» Μάιος 1926.
- Τη γνώμη της Επιτροπῆς των Οικονομιῶν του 1926.

Ὅσο και αν η προέλευση και η κατεύθυνση των παραπάνω κειμένων είναι ολοφάνερη (ΕΤΕ) και όσο επίσης οι χαρακτηρισμοί εναντίον του Αλ. Παπαναστασίου είναι απαράδεκτοι, τα κείμενα (κυρίως τα ενυπόγραφα των σοβαρῶν προσώπων) ἔχουν και σημεῖα ἀξία ιδιαίτερης προσοχῆς ἀκόμα και σήμερα.

Εἶναι χαρακτηριστικό το ἀκόλουθο κείμενο που περιλαμβάνεται στην ἔκδοση αὐτῆ των αντιθέτων («Ἡ ὑπό μελέτην Γεωργική Τράπεζα» Αθήνα 1927). Γράφει στη σελίδα 50, 51:

Ἡ ἐν Θεσσαλονίκη ἐδρεύουσα κομματική ὀργάνωσις ὑπό τόν τίτλο «Δημοκρατική Ἐνωσις Μακεδονίας» ἐξετύπωσε πρό μηνός και ἀπέστειλεν εἰς ὁλόκληρον τήν Μακεδονίαν, κ' ὄπερ ἐγκληματικώτερον, πρὸς ὅλους τούς Γεωργ. Συνεταιρισμούς τῆς Μακεδονίας, τήν κάτωθι «προκήρυξιν» σχετικῶς πρὸς τήν ὑπό μελέτην Γεωργικήν Τράπεζαν.

Καί ὡς πρὸς τό περιεχόμενον μὲν τῆς κομμουνιστικῆς αὐτῆς προκηρύξεως ἀποκαλούσης ἐμμέσως τήν Ἐθνικήν Τράπεζαν «κεφαλαιοκράτην τοκογλύφον» ἀφίεται εἰς τούς ἀναγνώστας αὐτῆς νά τό κρίνουν και νά διαφωτισθῶσιν ἐπ' αὐτοῦ και ἀπό τά ἐπακολουθή-

σαντα ἄρθρα διαφόρων εφημερίδων, ἕτινα και ἀναδημοσιεύονται ἐν τῷ παρόντι τεύχει. Ἐκεῖνο ὁμως πού προέχει και εἶναι ἀνάγκη νά στιγματισθῆ σκληρῶς εἶναι ὅτι οἱ συντάκται τῆς περιφήμου αὐτῆς προκηρύξεως διέπραξαν τό ἐγκλημα ἐν τῇ κομματικῇ αὐτῶν συμφεροντολογίᾳ νά τήν ἀποστείλωσι πρὸς ὅλους τούς Γεωργ. Συνεταιρισμούς τῆς Μακεδονίας.

Οὕτω, ὄχι μόνον ἀνέμειξαν τούς Γεωργ. Συνεταιρισμούς ἀπλοῦς οἰκονομικούς ὀργανισμούς, εἰς πολιτικήν ἐκδήλωσιν και ἐπιχείρησιν, καταστρεπτικώτατα δι' αὐτούς ἀλλά και προσεπάθησαν νά τούς παρασύρωσι μέ τό κομμουνιστικόν περιεχόμενον τῆς προκη-

ρούξωξ των εις τάσεις και αίσθήματα ανατρεπτικά τής κοινωνικής τάξεως και νά ενσταλάξωσιν εις τήν ψυχήν των οργανισμών αυτών έλευινάς αντίπαθείας.

Τούτο, διά νά μή μείνη τίποτε εις τόν τόπον αυτόν εις τήν θέσιν του. Τούτο διά νά συμβή μόνον εις τήν Ελλάδα τό αντίθετον από ό,τι γίνεται παντού.

Παντού άλλου ό Συνεταιρισμός είνε ό καταχρωτικός διά τούς άγρότας φραγμός του Κομμουνισμού. Έδώ θά κάμωμεν και τούς Γεωργικούς Συνεταιρισμούς κέντρα του Κομμουνισμού διά νά πληρώσουν πρώτοι οι άγρόται μικροϊδιοκτήται και μικρονοικοκυραίοι τά έξοδα τής νέας αυτής πολιτικής μόδας. Άς τό άντιληφθούν καλά οι Άγρότες.

Η διανεμηθείσα προκήρυξις έχει επί λέξει ως έξής:

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ

Πρός τούς άγρότες τής Μακεδονίας,
πρός τούς άγρότες όλης τής Ελλάδος

«Πανελλήνια Άγροτική Τράπεζα θά πη άπολύτρωσι τής Άγροτιάς από τούς τοκογλύφους και τούς εκμεταλλευτάς».

«Πανελλήνια Άγροτική Τράπεζα» θά πη ένα τεράστιο πιστωτικό ίδρυμα πού θ' άνήκη άποκλειστικά στην Άγροτιά και μοναδικό σκοπό θά έχει νά ύποστηρίξη τήν οικονομική πρόοδο των άγροτών. Δέν θά είνε κτήμα ούτε όργανο των τοκογλύφων Κεφαλαιοκρατών.

«Πανελλήνια Άγροτική Τράπεζα» θά πη κάθε είδους εύκολία και θετική ύποστήριξη σε κάθε άγρότη για νά καλλιερεύση τη γεωργία του με λιπάσματα, με μηχανές, με σπόρους διαλεχτούς με την ίδρυση αποθηκών κλπ. και πρό παντός με δάνεια μακροπρόθεσμα ενός μέχρι πέντε ετών, ακόμα και μέχρι είκοσι ετών για τούς συνεταιρισμούς, όταν πρόκειται νά εκτελέσουν τοπικά έργα άρδευτικά, άποξηραντικά και άλλα. Έτσι θά λείψουν τά έννεάμηνα και πεντάμηνα τοκογλυφικά δάνεια πού άπομίζουν κάθε ικαμάδα ζωής από τούς άγρότας και τούς τσακίζουν άντί νά τούς βοηθήσουν.

«Πανελλήνια Άγροτική Τράπεζα» θά πη λοιπόν

Είναι χαρακτηριστικό ότι στην παραπάνω συλλογή κειμένων δεν περιλαμβάνονται και τα υπέρ της ιδρύσεως της Γεωργικής Τραπέζης πολλά κείμενα. Αλλά και ότι όλες οι υπέρ της ιδρύσεως ενέργειες (πολιτικών, αγροτικών συνεταιρισμών) χαρακτηριζόταν κομμουνιστικές, ανατρεπτικές.

Σχετικά με αυτή τη συκοφάντηση (και μάλιστα από ανωνυμογράφους) των προσπαθειών Παπαναστασίου, Ιασεμίδη, κλπ. γράφει τα ακόλουθα ο Σωκρ. Ιασεμίδης, στο ανάτυπο του του 1928 που περιέχει τα κείμενά του που δημοσιεύτηκαν στο «Έλεύθερον Βήμα» στις 8 και 9.12.1927.

«...έχειρίσθημεν τό θέμα από έπιστημονικής και πρακτικής άπόψεως με τελείαν άντικειμενικότητα, άποφυγόντες έπιμελώς νά θιξώμεν οιονδήποτε άντιφρονούντα διά νά μή δώσωμεν άφορημήν νά καταβιβασθή ή συζήτησις επί προσωπικού έπιπέδου.

Άτυχώς αι άπαντήσεις των αντιδρώντων εις τήν σύστασιν τής Γεωργικής Τραπέζης άνωθυμογράφου διά σειράς άρθρων εις τήν «Πολιτείαν» και τό «Έλεύθερον Βήμα» μεταφέρουν τήν συζήτησιν εις έπίθεσιν προσωπικήν έναντίον μου, προσπαθούντες δι' άντακρίβειών, στρεβλώσεως αυτών των γραφομένων μου και σοφιστειών άκόμη νά συσκοτίσουν τήν άλήθειαν. Καί επί ούσιαστικών τινων άντιροησέων των ή άπάντησις ευρίσκεται ήδη προκαταβολικώς έντός των δημο-

απολύτρωσι, άναγέννηση, πρόοδο, ζωή των άγροτών, θά πη ειρηνηκή άγροτική Επανάστασις κατά των τοκογλύφων Κεφαλαιοκρατών.

Γι' αυτό τό μεγάλο έργο άγωνίζεται από καιρό ή «Δημοκρατική Ένωσις» κόμμα κατ' έξοχήν άγροτικό. Γι' αυτό τό τεράστιο έργο άγωνίστηκε και άγωνίζεται ακόμα με όλες του τίς δυνάμεις ό ύπουργός τής Γεωργίας κ. Άλέξ. Παπαναστασίου και μέσα στη Βουλή και μέσα στο Έγυπουργικό Συμβούλιο και στη Γενεύη.

Καταλαβαίνετε όμως πόση αντίδρασις, πόσον πόλεμον μάς κάνουν οι Κεφαλαιοκράτες τοκογλύφοι πού με τήν ίδρυσιν τέτοιας Άγροτικής Τραπέζης χάνουν τό Θύμα χάνουν τούς άγρότες απ' τά νύχια τους και ζημώνουν κολοσσιαία ποσά πού τάκλειβαν ως τά τώρα από τόν ιδρώτα του άγρότη.

Αυτή τη στιγμή ό σκληρός άγώνας μας για τήν ίδρυσιν τής Άγροτικής.

Οι έχθροί και οι πουλημένοι προδότες του άγροτικού άγώνος χτυπάν άλύπητα τό τεράστιο έργο του ύπουργού τής Γεωργίας και ύπάρχει φόβος νά τό γκρεμίσουν πριν ακόμα τελειώση.

Έμπρός λοιπόν για τήν Πανελλήνια Άγροτική Τράπεζα.

Έμπρός για τή ζωή και τήν πρόοδο τής Άγροτιάς και των παιδιών μας.

Συσπειρωθήτε όλοι γύρω στον εύγενικό άγώνα.

Βοηθήστε συνειδητά, με όλη τη ψυχή σας τήν «Δημοκρατική Ένωσις» και τόν ύπουργό τής Γεωργίας Άλέξανδρο Παπαναστασίου.

Με συνειδήσεις, με διαμαρτυρίες, με ψηφίσματα Κοινοτικών Συμβουλίων, Γεωργικών Συνεταιρισμών, Δημοκρατικών Συλλόγων και κάθε είδους οργανώσεώς σας, με δημοσιεύσεις στις έφημερίδες, με ένίσχυση και αύξησι τών οργανώσεών σας, πρό παντός με τή διαφύτησι όλων των άγροτών και τήν άγρυπνη παρακολούθησι του τιμίου άγροτικού άγώνος τέλος με τήν όμόφωνη, τήν μυριότομη και έπιτακτική κραυγή:

Ζήτω ή Πανελλήνια Άγροτική Τράπεζα.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΟΥΣ ΤΟΚΟΓΛΥΦΟΥΣ

Κάτω οι προδότες του Άγροτικού Άγώνος

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

σιευομένων ένταυθα άρθρων μου, ως π.χ. επί του τρόπου κατ' όν έξασφαλιζεται ή έπαρκεια των κεφαλαίων και ό μικρότερος τόκος των γεωργικών δανείων. Όσον άφορά όμως εις τας προσωπικάς έναντίον μου έπιθέσεις ή θέσεις μου ως δημοσίου υπάλληλου και ως έπιστήμονος δέν μου έπιτρέπουν νά κατέλθω εις τό έπίπεδον ένκεινο εις τό όποίον προκαλούμαι νά παρασυσθώ άφ' ου μάλιστα αυτοί οι προκαλούντες με δημοσιογραφούν άνωνώμως. Άλλως τε τούτο ουδόλως θά συντελεί εις τήν διαφύτησιν του κοινού περί τής ανάγκης τής συστάσεως και του τρόπου τής οργανώσεως τής Γεωργικής Τραπέζης άλλα μάλλον θά συσκοτίξει τά πράγματα.

Καί ποιος ό λόγος τής άνωθυμογραφίας εν είδει άνω-

νόμων επιστολών επί του σοβαρωτάτου ζητήματος της ιδρύσεως της Γεωργικής Τραπεζής; Μήπως διά νά παράσχουν εἰς τόν γεωργικόν κόσμον ἐν ἀκόμῃ ἔξοχον παράδειγμα ἐλευθερίας σκέψεως καί ψυχικοῦ σθένους, μέ τά ὅποια προσπαθοῦν νά τόν διαπαιδαγωγήσουν καί νά τόν ἀνορθώσουν; Ἡ μήπως θέλουν νά στερήσουν τόν γεωργικόν πληθυσμόν τῆς εὐκαιρίας νά τοῦς ἐκδηλώσῃ τήν εὐγνωμοσύνην του, διότι προσπαθοῦν νά τόν σώσουν ἀπό τήν καταστροφικήν τοῦ θά φέρῃ ἡ ἰδρυοῦς τῆς Γεωργικῆς Τραπεζῆς;

Ἄλλά ἐάν παρά τὰς ἀντιδράσεις των ἰδρυθῆ ἡ Γεωργική Τράπεζα οἱ ἀντιδρώντες λαμβάνουν πρόνοιαν νά διατυπώσουν τήν γνώμην — καί αὕτη εἶναι ἡ μόνη θετική των ἀποψις καί ἀπό αὐτήν ἀρκετὰ ἐφωτισθήμεναι — αἱ ἐργασίαι αὐτῆς νά περιορισθῶν εἰς τὰς σημερινὰς ἐργασίας τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ὁ τρόπος τοῦ δανεισμοῦ νά μή τροποποιηθῆ κατά τήν κατεύθυνσιν τῆς ἐμπράκτου ἐφαρμογῆς τῶν συνεταιρικῶν ἀρχῶν, τό Διοικητικόν Συμβούλιον νά περιλαμβάνῃ ἐν ἐλαχίστη μειονότητι κρατικούς ἀντιπροσώπους καί εἰ δυνατόν νά μή περιλαμβάνῃ ἀντιπροσώπους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπεδίωξαν τήν σύστασιν αὐτῆς.

Ἄλλά τοῦς λόγους, διά τοῦς ὁποίους ἔχομεν ἀντιθετον ἐπί τῶν ἄνω σημείων γνώμην εὐρίσκει ὁ θέλων νά μελετήσῃ τά ζητήματα εἰς τὰ δημοσιευθέντα ἀρθρα, τά ὅποια βασίζονται ἐπί ἀρχῶν, τὰς ὁποίας δέν δύναται νά ἀνατρέψῃ ἡ προχειρολογία τῶν ἀντιδρώντων καί αἱ προσωπικά ἐναντίον μου ἐπιθέσεις, διότι δέν ὑποστηρίζομεν τήν σύστασιν τῆς Γεωργικῆς Τραπεζῆς ὑποχωροῦντες μέχρι τοῦ σημείου νά ἀποδεχόμεθα νά γίνῃ αὕτη ὅπως ὅπως, ὑπό οἰουοδήποτε ὄρους χωρίς τίποτε νά παραλλάξῃ διά νά εἶνε πού ἀνητημένη ἡ πινακίς τῆς Γεωργικῆς Τραπεζῆς, τήν ὁποίαν δημιουργομένην ὡς ἀνωτέρω δύνανται ἐπί τέλους νά ἀνεχθῶν καί αὐτοί οἱ ἀντιδρώντες κατ' αὐτῆς, διότι ὄχι μόνον τίποτε δέν θά παραλλάξῃ, ἀλλά θά ἀναλάβουν αὐτοί οἱ ἀντιδρώντες καί αὐτό τό παιδαγωγικόν καί ἠθικοπλαστικόν ἔργον τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν,

τό ὁποῖον μετά τήσῃ δεξιότητος φέρονται ὅτι γνωρίζουν νά ἐκτελοῦν, ἵνα ἐξακολουθήσουν ἀνενοχλήτοι τό ἔργον των διά τῆς Γεωργικῆς Τραπεζῆς. Ὅσοι ἐκ τοῦ γεωργικοῦ κόσμου καταγγέλλουν, ὅτι ὑπέστησαν προσφάτως τήν ἀπόπειραν τοῦ ἐκβιασμοῦ, νά ὑποβάλουν δηλώσεις, ὅτι δέν θέλουν τήν Γεωργικήν Τράπεζαν, ἔχουν σαφῆ ἀντίληψιν περὶ τοῦ τρόπου, μέ τόν ὁποῖον ἐννοοῦν οἱ ἀντιδρώντες νά τοῦς διαπαιδαγωγήσουν καί νά τοῦς ἠθικοποιήσουν. Καίτοι δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ γεωργικός κόσμος παρ' ὅλην τήν ἀσκουμένην πίεσιν κρίνει τοῦς ἀντιδρώντας κατά συνείδησιν καί θέλει νά ἀπολυτρωθῆ καί ἀπό αὐτῆν ἀκόμη τήν ἰδιαίτην φροντίδα των, ἡ ὅποια τοῦς περισφίγγει τόσον ὑπεναντία ὥστε νά τοῦς ἀπονεκρῶσιν, ἐν τούτοις φροντοῦμεν ὅτι τό πρόσφατον τοῦτο παράδειγμα πρέπει νά ἐπισύρῃ τήν προσοχήν τῶν μελετῶντων τά κοινωνικά ζητήματα, διότι εἶνε φανερόν, ὅτι οἰαδήποτε προσπάθεια πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως καί τῆς κατά συνείδησιν ἐνεργείας εἰς τήν χώραν αὐτῆν ἀποβαίνει ματαία, ὅταν ἐν τοῖς πράγματι ἀπειλεῖται ἡ ἐφαρμογή μέσων ἰκανῶν νά διαφθεירוῦν τὰς συνειδήσεις. Τό ζήτημα εἶναι σοβαρωτάτον καί ἔπρεπε νά ἐπιληφθῆ τῆς ἐξετάσεως τούτου, ὑπό τῆς Βουλῆς ἐκλεγομένη Ἐξεταστική ἐπί τῶν πραγμάτων Ἐπαρτοῦ, διά νά ἐξακριβώσῃ, ἐάν τά καταγγελλόμενα εἶνε ἀληθῆ, ποιοί εἶναι οἱ ὡς ἄνω ἀντιδρώντες κατά τῆς Γεωργικῆς Τραπεζῆς καί ποία μέσα μεταχειρίζονται, διότι ἡ ἐξακρίβωσις τούτων εἶναι ἀπαραίτητος διά νά ληφθῆ μέριμνα, ὥστε οἱ καταρτίζοντες τήν σύμβασιν καί τό καταστατικόν τῆς Γεωργικῆς Τραπεζῆς νά κατοχυρώσουν αὐτήν ἐπαρκῶς ἵνα μή εὐρουν ἐν αὐτῇ ἔδαφος ἀνενοχλήτου πλέον ἐργασίας οἱ δι' ἀπειλῶν καί ἄλλων παρομοίων μέσων ἀντιδρώντες εἰς τήν σύστασιν αὐτῆς. Ἐχομεν ἐν τούτοις τήν πεποίθησιν ὅτι ὅπου ἡ ἀντίδρασις αὕτη παρουσιάζεται ἐκ μέρους προσώπων ἀνηκόντων εἰς ὄργανισμούς, αἱ ὑπεύθυνοι διοικήσεις τούτων εὐρίσκονται ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῶν μέσων τούτων».

Αὐτά καί μόνο ἀρκοῦν γιὰ νά φανεῖ τό ηρωικό ἔργον ποῦ ἔκανε ὁ Ἰασεμίδης γιὰ τήν ἰδρυοῦς τῆς ΑΤΕ. Ἀγῶνας ποῦ ἐπέδρασε στη φθορά τῆς υγείας του καί στο θάνατο. (Βλ. στο 1929).

Ἐιδικά θέματα εφαρμογῶν:

— Ἀπόψεις γιὰ τό πλασματικό ἐνέχυρο ὡς εξασφαλιστικό μέσο τοῦ πιστωτικοῦ συνεταιρισμοῦ βλ. σε κείμενο τοῦ περιοδικοῦ «ο Συνεταιριστής» (1927 σ. 2) ἀπό τό οποῖο φαίνεται καί ἡ ὅλη τότε πραγματική κατάσταση.

— Με βάση τό Ν.Δ. 28/9/1925 καταρτίστηκαν καί δημοσιεύτηκαν τὰ νέα καταστατικά των τοπικῶν Γεωργικῶν Τραπεζῶν 1) Μακεδονίας, 2) Ἠπείρου, 3) Ν. Αἰγαίου, 4) Κρήτης, 5) Θράκης.

Περίληψη των καταστατικῶν βλ. στο «ο Συνεταιριστής» 1927 σ. 9. Στηρίζονται σε πνεῦμα αυτοδιοικήσεως. Ἡ ἐπέμβαση τοῦ Κράτους περιορίζεται μόνον στην ἐποπτεία τῆς νομιμότητος.

— Τῆ στενότητι των ἰδίων συνεταιρικῶν κεφαλαίων (μερίδες, ἀποθεματικά, καταθέσεις) καί τήν ἐξάρτηση των Συνεταιρισμῶν ἀπό τήν ΕΤΕ, «ἰδίως μάλιστα τώρα εἰς τήν ἐποχήν τῆς περιφήμου στενότητος τοῦ χρήματος», περιγράφει καί δίνει οδηγίες γιὰ σχηματισμό συνεταιρικῶν κεφαλαίων, χαρακτηριστικό κείμενο στο περιοδικό «Συνεταιριστής» (1927 σ. 99). Αναφέρεται σε ὅσα συζητήθηκαν καί ἀναπτύχθηκαν στο Συνέδριο των Σερρών τοῦ 1926 ποῦ ἐλάχιστα ἐφαρμόστηκαν. Καί κάνει ἀνάπτυξη ἐνδιαφέρουσα καί γιὰ τὰ μέτρα (ποῦ νομοθετήθηκαν ἀργότερα).

«Ειδικώτερα ἡ ἐφαρμογή τῶν μέτρων τούτων ἐμφαίνεται ὡς ἑξῆς:

Ἡ αὔξησης τῶν μερίδων. Ὅταν ἀρχικῶς συνιστῶντο οἱ πρῶτοι συνεταιρισμοί ἡ μερίς ὠρίζετο κατὰ κανόνα εἰς 25-30 δραχμὰς μὲ σχέσιν λίρας πρὸς δραχμὰς, 1 πρὸς 25. Σήμερον, ὁπότε ἡ δραχμὴ ὑπετιμήθη, ἐν σχέσει μὲν πρὸς τὴν λίραν εἰς 1/15-1/16 τῆς ἀξίας τῆς, ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὸν τιμάρθιμον ζωῆς εἰς τὸ 1/18-1/19 τῆς ἀξίας τῆς, ἡ μερίς διὰ νὰ ἔχη τὴν προηγουμένην ἀξίαν τῆς ὀφείλει νὰ ὀρισθῇ εἰς δραχ. 500 τοῦλάχιστον. Δὲν συγχωρεῖται ἐπομένως ἡ ἐπιμονὴ πολλῶν συνεταιρισμῶν νὰ ἔχουν μερίδα κατωτέραν τῶν 500 δραχμῶν. Ἡ ἐπιμονὴ τῶν αὐτῶν ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἀντιλαμβάνονται τὰς ὑποχρεώσεις τῶν ὡς οἰκονομικὰ καθαρῶς ὀργανώσεις, ὑποχρεωμένα νὰ προσαρμόζονται ἐκάστοτε πρὸς τὰς ὑφισταμένας οἰκονομικὰς συνθήκας.

Ἀνάλογος πρέπει νὰ εἶνε καὶ ἡ αὔξησης τῆς μερίδος τῶν συνεταιρισμῶν ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἕκαστος συνεταιρισμὸς πρέπει ὑποχρεωτικῶς νὰ ἀποκτήσῃ ἀναλόγως τῶν στρεμμάτων του τῆς παραγωγῆς του περισσοτέρας τῆς μιᾶς μερίδας. (Συνεταιρισμοὶ πωλήσεως, παραγωγικοὶ κλπ.). Μόνον πού εἰς τὴν τελευταίαν αὐτὴν περιπτώσιν ἡ κατὰ μερίδα αὔξησης θὰ ἠδύνατο ἐν ἀνάγκῃ νὰ εἶνε κατωτέρα κατὰ τι τῆς ἄνω ἀναλογίας, ἐφ' ὅσον ἡ μονὰς ἐκτάσεως ἡ παραγωγῆς δι' ἐκάστην μερίδα ἔχει ὀρισθῇ πολὺ μικρά, π.χ. 1-2 στρέμματα δι' ἐκάστην μερίδα.

Ἡ ἐνίσχυσις τῶν ἀποθεματικῶν. Κυρίως ἐδῶ πρόκειται περὶ τοῦ ἐκτάκτου ἀποθεματικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει νὰ καταστήσῃ τὸν συνεταιρισμὸν ἀνεξάρτητον τῶν ξένων κεφαλαίων.

Σήμερον, ὁπότε κατενόηθη ἡ σημασία τοῦ συνεταιρισμοῦ διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν προαγωγὴν τοῦ συνταίρου, μέτρα τεχνιτὰ, ὡς π.χ. ἡ διανομὴ κερδῶν, πρὸς προσέλευσιν τοιούτων δὲν χρειάζονται. Ὁ συντάιρος γνωρίζει πόσα οἰκονομεῖ εἰς τόκους, ἔξοδα, προμηθείας, μεσιτικὰ καὶ ἐμπορικὰ κέρδη διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ. Περιττόν λοιπὸν νὰ καρπούται καὶ τὰ ἐλάχιστα πλεονάσματα, τὰ ὁποῖα μένουσιν εἰς τὸν συνεταιρισμὸν ἐκ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν του. Αὐτὰ πρέπει, καθ' ὅσον μέρος δὲν περιέρχονται εἰς τὸ τακτικὸν ἀποθεματικόν, πού χρησιμεύει διὰ τὴν κάλυψιν ἐνδεχομένων ζημιῶν, νὰ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ ἐκτάκτου ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου. Μὲ ἄλλους λόγους πρέπει καταστατικῶς νὰ ἀπαγορευθῇ καθε διανομὴ τῶν πλεονασμάτων τούτων εἰς τοὺς συνταίρους.

Ἐπειδὴ ὅμως καὶ πάλιν τὰ πραγματοποιούμενα κατ' ἔτος πλεονάσματα δὲν εἶνε ικανὰ, καὶ ὅταν δὲν θίγονται, νὰ αὐξήσουν ἐπαρκῶς τὸ ἐκτακτὸν ἀποθεματικόν, εἶνε ἀνάγκη οἱ συνταίροι νὰ τὸ ἐνισχύσουν καὶ δι' ἐιδικῶν εἰσφορῶν. Αἱ εἰσφοραὶ αὗται ὑπὲρ τοῦ ἐκτάκτου ἀποθεματικοῦ μπορεῖ νὰ ὀρισθῶν εἴτε εἰς εἶδος εἴτε εἰς χρῆμα. Π.χ. 1-2 λίτραι ἀνά 100 λίτρας

παραγομένης σταφίδος ἢ μία ὀκά ἀνά 100 ὀκ. καπνοῦ ἢ 1-2% ἐπὶ τῆς ἀξίας τῆς παραγωγῆς ἐκάστου συνταίρου, καθοριζομένης κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγκομιδῆς.

Ἡ εἰσφορὰ αὕτη, ἐνῶ διὰ τὸν συντάιρον εἶνε ἀνεπαίσθητος θυσία, διὰ τὸν συνεταιρισμὸν εἶνε σημαντικὴ ἐνίσχυσις. Ἐννοεῖται ὅτι οἱ συνεισφέροντες οὐδὲν δικαίωμα θὰ ἔχουν ἐπὶ τῆς συνεισφορᾶς τῶν ταύτης ἔστω καὶ ἀποχωροῦντες. Δηλαδή τὸ ἐκτακτὸν ἀποθεματικόν πρέπει νὰ μὴ διανέμεται. Τοῦτο ὀφείλει νὰ μὴν ἀνεπιρρέαστον τῆς κινήσεως τῶν συνταίρων προωρισμένον νὰ ἐξυπηρετῇ τὸ σύνολον αὐτῶν. Ἄλλως τὰ άτομα θὰ ἔχουν ἤδη ἀποκομίσει ὠφέλειαν πολὺ πλεόν ἐκείνου, τὸ ὁποῖον συνεισέφερεν.

Ἡ προσέλευσις καταθέσεων. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ μέτρα ταῦτα πρὸς σχηματισμὸν ἰδίων κεφαλαίων, ἡ προσέλευσις καταθέσεων εἰς τοὺς συν/σμοὺς προωρισμένη νὰ συμπληρώσῃ τὰς ἀνάγκας τῶν συνεταιρισμῶν εἰς χρῆμα, ὀφείλει νὰ ἐπιδιωχθῇ ἐπίσημα. Διὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν μικροοικονομιῶν τοῦ λαοῦ εἶνε ἀπολύτως κατάλληλοι οἱ συνεταιρισμοὶ λόγω τῆς στενῆς αὐτῶν ἐπαφῆς μὲ τὴν μεγάλην μάζαν αὐτοῦ, τῆς ευκολίας τῶν μετ' αὐτοῦ συναλλαγῶν καὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς πληρωμῆς ἱκανοποιητικῶν τόκων.

Αὐτοτελὴς ὅμως ἐπιδιώξις τοῦ τρίτου τούτου μέτρου ἀνευ ἀναλόγου ἐφαρμογῆς τῶν δύο ἄλλων δὲν δύναται νὰ εὐδοκιμησῇ καὶ τοῦτο διότι οἱ καταθέται κρίνουν κατὰ πρῶτον λόγον τὸ ἀξίόπιστον ἢ μὴ τῶν δεχομένων καταθέσεις συνεταιρισμῶν ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν ἰδίων κεφαλαίων, δείγματος τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνης τῶν μελῶν των.

Αὐτονόητον ἐπίσης τυγχάνει ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῶν ἀνωτέρω μέτρων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καλῆς καὶ σώφρονος διοικήσεως τῶν συνεταιρισμῶν δυναμένης νὰ ἐμπνεύσῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς συνταίρους των. Δι' αὐτὸ κάθε μέτρον τεῖνον εἰς τὴν ἐξυγιάνσιν των καὶ εἰς τὴν καταστολήν πάσης ἀυθαρεσίας καὶ ἀπιστίας θὰ ἔχει ἄμεσον εὐνοϊκὸν οἰκονομικὸν ἀντικτυπὸν ἐπὶ τῶν συνεταιρισμῶν.

Καθῆκον λοιπὸν τῶν συνεταιρισμῶν εἶνε νὰ στρέψουν καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν τὴν προσηκόντων, νὰ μελετήσουν καὶ νὰ παραγανθίσουν τὰ ἀνωτέρω μέτρα, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἐξυγιάνσιν των ἂν θέλουν νὰ μπορέσουν κάποτε νὰ γίνουν οἰκονομικῶς ἰσχυροὶ καὶ νὰ ἐξασφαλίσουν εἰς τοὺς συνταίρους των σταθερῶς τὰ μέσα διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς παραγωγικῆς των ἐργασίας. Τρίτοι πιστωτικοὶ ὀργανισμοὶ μόνον συμπληρωματικῶς δύναται καὶ ὀφείλουσιν νὰ ἐρχῶνται ἐπίκουροι πρὸς κάλυψιν τῶν ἐλλειμμάτων, ἐφ' ὅσον αἱ συνεταιρικαὶ ὀργανώσεις ἀποδεικνύουσιν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀνωτέρω ὅτι ἔκαμαν πᾶν τὸ ἐξ αὐτῶν ἐξαρτώμενον διὰ νὰ ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὴν ἀποστολήν των.

Τὸ γνωμικόν «σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει» ἔχει καὶ ἐδῶ ἀπόλυτον ἐφαρμογήν».

— Το Γ' Καπνοπαραγωγικὸ Συνέδριον Μακεδονίας - Θράκης (Ξάνθη 1927) διατυπώνει τὸ ἀκόλουθο ψήφισμα ἐπὶ τῆς γεωργικῆς πίστεως (βλ. «ο Συνεταιριστῆς» 1927 σ. 366):

«Τὸ Συνέδριον κηρύσσειτα ὁμοφώνως καὶ ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ τῆς ἀμέσου ἰδρύσεως Πανελληνίου Γεωργικῆς Τραπέζης, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῶν διατυπωθεισῶν ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ τῆς 22 Ὀκτωβρίου 1927 καὶ ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως αὕτη τὸ ταχύτερον λειτουργήσῃ καὶ δι' ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς προ-

σεχοῦς καλλιεργητικῆς περιόδου.

Συμφωνεῖ μὲ τὴν ἀποφασισθεῖσαν συγχώνευσιν τῆς Ἐποπτείας τῶν Συνεταιρισμῶν εἰς τὴν Γεωργικὴν Τράπεζαν, ἡ ὁποία θὰ ἀναλάβῃ ταύτην ἰδίως διατάνας καὶ ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν, ἵνα ἐν τῷ μεταξὺ ἀσκεῖται αὕτη ὡς μέχρι τοῦδε ὑπὸ τοῦ Κράτους...».

Παρακαλεί για σύμπραξη κατά την κατάρτιση του Καταστατικού της Τράπεζας.

Ζητεί την —στο μεταξύ— λειτουργία των τοπικών Γεωργικών Τραπεζών και εξόφληση των υποχρεώσεων του Κράτους προς αυτές (από τον φόρο καπνού) που καθυστερούνται.

«Παρακαλεί όπως διά συνεννόησεως του Κράτους μετά της Έπιτροπής 'Αποκαταστάσεως διατεθη όλόκληρον τό συναφθησόμενον προσφυγικόν δάνειον εις

μακροπρόθεσμα δάνεια βελτιώσεως και εις άγρότας πρόσφυγας, ούχι δέ εις σκοπούς μή παραγωγικούς οικοδομήσεως άστικών συνοικισμών».

Μέλη του πρώτου μετακατοχικού Δ.Σ. της Συνομοσπονδίας Γ. Συνεταιρισμών και ο Δ/ντής της Ιωάν. Αφεντάκης.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄
ΒΑΣΙΚΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ
(Γενικότερες προσπάθειές τους για επίλυση)

Με την πάροδο του χρόνου, την βαθμιαία αποκατάσταση των προσφύγων και των αποστρατευθέντων στην παραγωγή, ανακύπτουν πολλά προβλήματα για επίλυση. Και πολλά επιλύονται ανάλογα με τις δυνατότητες κάθε εποχής. Την πρωτοβουλία (στη θέση και επιδίωξη για επίλυση) έχουν, σε μεγάλο βαθμό, οι Γεωργικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις, αλλά και διάφοροι επιστήμονες και πολιτευόμενοι με ζωνρή παρουσία, οι αποκαλούμενοι τότε υποτιμητικά «προσφυγοπατέρες» και «αγροτοπατέρες», που στη μεγάλη τους πλειονότητα, συνετέλεσαν πολύ στη θέση και λήψη μέτρων ανακουφιστικών για τους αγρότες (πρόσφυγες και εντόπιους).

Μεγάλο μέρος των προσπαθειών του 1927 στρέφεται στην οργάνωση από το Κράτος θεσμών προστατευτικών και καθοδηγητικών.

Μερικές από τις πολλές προσπάθειες και κινήσεις του 1927 στον αγροτικό οργανωτικό και επαγγελματικό τομέα σε συσχετισμό με το δημοκρατικό και δημιουργικό (όσο και ανήσυχο) πνεύμα της εποχής της πρώτης Δημοκρατίας:

— Εγκαίνια του Γεωργικού Επιμελητηρίου Αχαϊοήλιδας παρουσία του Υπουργού Γεωργίας Αλ. Παπαναστασίου. Ομιλία του βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 53.

— Έναρξη λειτουργίας του Κεντρικού Ταμείου Ασφαλείας κατά χαλάξης και παγετών. Πρόεδρος ο Σωκρ. Ιασεμίδης. Βασική εγκυκλιό του για σκοπούς κλπ. βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 57.

— Αντιδράσεις στη φορολογία των αγροτών. Βλ. άρθρο Αλ. Μυλωνά «ή φορολογική άντοχή τών αγροτών» στο «Έλεύθερον Βήμα» 22.2.1927 και στο «Συνεταιριστής» 1927 σ. 65.

— Δραστήριες ενέργειες της Ομοσπονδίας Συνεταιρισμών Μακεδονίας για τα αγροτοεπαγγελματικά. Βασικό και μελετημένο υπόμνημα της 27.1.1927 προς την Κυβέρνηση και τη Βουλή «περί καθιέρωσης μονίμου πολιτικής προστατευτικής της εθνικής παραγωγής». Περιγράφεται η όλη κατάσταση από την κακή κρατική πολιτική με την απαγόρευση εξαγωγών, τη μείωση δασμών εισαγωγών. Τραγική αναφέρεται η θέση των σιτοκαλλιεργητών και λαχανοκηπουρών και δη των προσφύγων. Τονίζει:

«Ύπάρχουν παραδείγματα κατοίκων χωρίων ολοκλήρων εγκαταλειψάντων ταῦτα καί διασπαρέντων τήδε κακείσε εἰς τὰς πόλεις πρὸς εὕρεσιν ἐργασίας...». (Βλ. κείμενο «Συνεταιριστής» 1927 σ. 87).

— Το Αγροτικό Συνέδριο Θεσσαλονίκης της 19 Ιουνίου 1927 αγωνίζεται για την κατάργηση της φορολογίας της δεκάτης (Βλ. αναλυτικά για τις κινητοποιήσεις αυτές «Συνεταιριστής» 1935 σελ. 114).

— Γίνεται το Β΄ Πανελλήνιο Αμπελουργικό Συνέδριο 27-29 Μαρτίου 1927 (στο Εθνικό Θέατρο) με πρωτοβουλία του Συνδέσμου Αμπελοκτημόνων. Εξαιρετικής σημασίας τα θέματα και διαπρεπείς οι εισηγητές, πράγμα που δείχνει το τότε πολύ υψηλό επίπεδο των Συνεδρίων. Μετά τις προσφωνήσεις έγιναν οι παρακάτω σημαντικές εισηγήσεις από τους πιο ειδικούς για τα θέματα:

Σημασία της αμπελουργίας και οινοποίησης δια την Ελλάδα. Εισηγητής Σπύρος Χασιώτης, τ. Δ/ντης Γεωργίας και τότε αγροτικός βουλευτής Ιωαννίνων.

Βελτίωση της ποιότητας των οίνων, ενίσχυση εσωτερικής καταναλώσεως αυτών, και περιστολή της διαδόσεως του ζύθου, προϊόντος ξενικού, επιζημίου εις

την εθνικὴν οικονομίαν. (Εισηγητὴς Δ. Μαργέτης, γεωπόνος, ἀμπελοκτῆμων, οἰνοποιός).

Εκμετάλλευσις τῶν υπολειμμάτων ἀμπελοργίας καὶ οἰνοποιίας. Ἄμβυκες κλπ. (Εισηγητὴς Σωτ. Ζούκας, γεωπόνος, ἀντιπρ. Οἰνοποιητικῶν Συνεταιρισμῶν Καρδίτσας).

Σιδηροδρομικαὶ ευκολίαι μεταφορᾶς τῶν προϊόντων τῆς ἀμπέλου. (Εισηγητὴς Κ. Καλλίας, πρόεδρος Τμήματος Πανελληνίου Συνδέσμου Ἀμπελοκτῆμόνων Χαλκίδος).

Ἰνστιτούτον Σταφίδος καὶ ωφέλειαι εἰς τὴν ἀμπελοργία κλπ. (Εισηγητὴς Ν. Ρουσόπουλος, χημικὸς γεωπόνος, διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου).

Ἰδρυση Ἀμπελοργικῆς Σχολῆς ὑπὸ τύπον μεγάλου πειραματικοῦ Ἀμπελοργικοῦ καὶ Οἰνολογικοῦ Σταθμοῦ. (Εισηγητὴς Μιχ. Γιαννούλης, οἰνολόγος Γεν. Γραμμ. Πανελ. Ἀμπελ. Συνδέσμου).

Συνεταιρισμοὶ Ἀλληλασφαλείας Ἀμπελοκτῆμόνων καὶ Κεντρικὸν Ταμεῖον Ἀσφαλείας (εισηγητὴς Σ. Ἰασεμίδης, διευθυντὴς Υπ. Γεωργίας).

Ἀμπελοργικὸς Ἐδαφολογικὸς Χάρτης καὶ χημικὴ λίπανσις ἀμπέλων. (Εισηγητὴς Φ. Παλιατσέας, διευθυντὴς Κεντρ. Γεωπ. Χημείου).

Ἀμερικανικὰ κλήματα. Φυλλοξήρα. (Εισηγητὴς Μ. Κουτσομητόπουλος, καθηγητὴς Ἀμπελοργίας Ἀνωτ. Γεωπονικῆς Σχολῆς).

Ἐφαρμογὴ ἄρθρου 10 Ν.Δ. περὶ ἐμπορίου οἴνου. Καταστατικὸ Ἐθνικοῦ Συνδέσμου Ἀμπελοκτῆμόνων (βλ. «ο Συνεταιριστὴς» 1927 σ. 87, 106).

Τὴν ὠραία ομιλία τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου, Υπουργοῦ τότε Γεωργίας βλ. στο «ο Συνεταιριστὴς» 1927 σ. 132.

Τα φιλοσυνεταιριστικὰ ψηφίσματα τοῦ Συνεδρίου βλ. στο «ο Συνεταιριστὴς» 1927 σ. 117.

— Ὅσο προχωρεῖ ἡ αγροτικὴ συνεταιριστικὴ οργάνωσις, τόσο ἀυξάνει καὶ ἐμφανίζεται ἡ ἀντίδρασις. Σημαντικὲς ἐπιθέσεις ἐναντίον τοῦ ἈΣΟ ἀπὸ ἀντίθετα συμφέροντα ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων σταφίδας (βλ. στο Β' καὶ ΣΤ'/1 τοῦ 1927). Ἐκτὸς τῶν κειμένων που καταχωρήσαμε πιο πάνω, χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ χρονικὸ τοῦ Κ. Φραγκόπουλου στο «ο Συνεταιριστὴς» 1935 σ. 115.

— Αγροτικὸ Συνέδριο Συνεταιρισμῶν καὶ Κοινοτήτων Νομῶν Κοζάνης καὶ Φλωρίνης στα Καϊλάρια. Ψηφίσματά τοῦ αγροτικὰ καὶ συνεταιριστικὰ βλ. «ο Συνεταιριστὴς» 1927 σ. 119.

— Αγροτικὸ Συνέδριο Τσαμουργιάς Ἠπείρου 21/5/1927. Εἰσήγησις τοῦ Θ. Γιαννόπουλου γιὰ τὴν τότε κατάστασις τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ ἀνάγκη δραστηριοποιήσεώς τοῦ («Συνεταιριστὴς» 1927 σ. 229).

— Συγκέντρωσις αγροτικῶν Ἀντιπροσωπειῶν Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Θράκης, στὴν Ἀθήνα. Συζητήσεις με ἐκπροσώπους Υπουργείων στο Δημοτικὸ Θέατρο. Ψήφισμά τοῦς γιὰ τὰ τότε αγροτικὰ προβλήματα (βλ. στο «ο Συνεταιριστὴς» 1927 σ. 248).

— Ἰδιαιτέρας σημασίας καὶ ἀποτελεσματικότητος εἶναι τὸ Παναγροτικὸ Συλλαλητήριον Θεσσαλονίκης 19.6.1927, με ἀντιπροσωπεῖς ἀπὸ ὅλην τὴν Μακεδονία (Θεσσαλονικὴ, Λαγκαδὰ, Κιλκίς, Γιαννιτσά, Χαλκιδική, Βέροια, Ἑδεσσα, Νάουσα, Κατερίνη, Γουμένιτσα, Καϊλάρια, Κοζάνη, Λειψίστη, Φλώρινα, Σέρρες, Δράμα). Σκοπὸς τοῦ να διαδηλώσει τὴν οἰκτρὴν οικονομικὴν θέσιν τοῦ αγροτικοῦ πληθυσμοῦ, να διαμαρτυρηθεῖ γιὰ τὴν ἀπὸ μέρους τῶν ἰθυνόντων ἀδιαφορία γιὰ τὰ γεωργικὰ ζητήματα καὶ να διατυπώσει ὀρισμένα αἰτήματα. Οργὴ γιὰ τὴν κυβερνητικὴ ἀπόφασιν ἐπιβολῆς καὶ πάλι τῆς φορολογίας δεκάτης.

Έντονο ψήφισμά του για φορολογικά, αποκατάσταση, καπνικά, άμβυκες. Πρωτοβουλία της Ομοσπονδίας Συνεταιρισμών Μακεδονίας για άρνηση καταβολής του φόρου. Εξουσιοδότησή της για χειρισμούς (βλ. «ο Συνεταιριστής» 1927 σ. 201).

Ο ρόλος του Ντ. Μαλούχου για κατάργηση της δεκάτης. Επειδή η κινητοποίηση αυτή υπήρξε γιγαντιαία και ιστορική παραθέτουμε χαρακτηριστικό κείμενο του Ευρ. Τζουμέρτη (Συνεταιριστής 1935 σ. 114) που έζησε το θέμα. Γράφει:

«Αί συσκέψεις και αί συγκεντρώσεις τών ηγετών τής συνεταιριστικής κινήσεως εις τά γραφεία τής 'Ομοσπονδίας κατά τόν Μάϊον και 'Ιούνιον του 1927 γίνοντα άλλεπάλληλοι.

'Ασυγκράτητη όργή διακρίνει τούς συσκεπτομένους διά τήν απόφασιν τής Κυβερνήσεως νά επιβάλη και πάλιν τήν επάρατον φορολογίαν τής «Δεκάτης». 'Η παραγωγή κινδυνεύει νά γίνη λεία τών σκληρών δεκαπιστών, παρ' όλας τάς ενεργείας και προσπαθείας τών συνεταιρικών οργανώσεων διά τήν κατάργησιν τής άδίκου ταύτης φορολογίας.

'Ολοι, ένθουσιώδεις άγονισταί, είναι άποφασισμένοι ν' άντιδράσιν κατά τής επιβολής τής μεσαιωνικής φορολογίας και ν' άντιρρούσουν τούς κινδύνους και τάς ευθύνας διά τήν άρνησιν τής πληρωμής του έπαχθούς φόρου.

'Η 'Ομοσπονδία Γεωργ. Συνεταιρισμών Μακεδονίας, μέ δύναμιν τότε 16.000 συνταίρων, άναλαμβάνει τήν ευθύνην τής έκβάσεως του άγώνος και τίθεται επί κεφαλής τής κινήσεως.

Είδοποιεί τούς συνεταιρισμούς και συνιστά εις τά μέλη των τήν άρνησιν τής πληρωμής του φόρου, άναμετρήσασα τήν βαρυτάτην ευθύνην και τάς συνεπείας τής πράξεώς της.

'Από ήμερών διατρέχουν τήν ύπαιθρον έπιτροπαί του άγώνος και καλούν τόν γεωργικόν κόσμον εις σύντονον δράσιν διά τών συνεταιρισμών και κάθ' όδον τών γεωργών εις Θεσσαλονίκην, πρός συγκρότησιν συλλαλητηρίου, τό όποιον ώρίσθη διά τήν 19ην 'Ιουνίου 1927. 'Εγκύκλιοι και προκηρύξεις τής 'Ομοσπονδίας, παρωτρύνουσαι τούς χωρικούς εις τήν ένοποίησην του άγώνος και εις τήν συμμετοχήν των εις τό συλλαλητήριο, διανέμονται κατά χιλιάδας εις τήν ύπαιθρον και οι ακούραστοι ήγέται τής κινήσεως μέ τούς φοροερούς λόγους των φανατίζουν τήν άγροτικήν

τάξιν διά τήν διεκδίκησιν τών δικαιωμάτων της.

'Εφθάσε τέλος ή 19η 'Ιουνίου, ή ιστορική ήμέρα, ή όποία έσημείωσε σταθμόν διά τήν περαιτέρω εξέλιξιν τών συνεταιρισμών τής Κεντρικής Μακεδονίας.

'Από όλας τάς εισόδους τής πόλεως, εισέρχοντα καθ' ομάδας συντεταγμένοι οι χωρικοί. 'Επί κεφαλής έφιπποι άγρόται, μέ λάβαρα και πρασινας σημαίας, ήγούνται κάθε περιφερείας. 'Η Θεσσαλονίκη έντός όλίγου πλέει εις τό πράσινον. Είναι μία πράσινη έσρτη, ένας άφάνταστος ειρηνικός συναγεμρός τών χωρικών εις ένα άστυκόν κέντρον όπως ή Θεσσαλονίκη.

Συμμετέχουν αί περιφέρειαι Θεσσαλονίκης, Λαγκαδά, Χαλκιδικής, Κιλκίς, Γιαννιτσών, 'Αξιούπολεως, Κατερίνης και άλλαι.

Συγκεντρώνται εις τήν πλατείαν Συντριβανίου, τόν ιστορικόν αυτόν τόπον, όπου ευρίσκονται τά μέλη τής έκτελεστικής έπιτροπής.

Είκοσι πέντε χιλιάδες περίπου γεωργοί, κατάκοποι εκ τής πορείας, ακούουν τούς άγορητάς άντιπροσώπους τών γεωργικών οργανώσεων. 'Ο διευθυντής τής 'Ομοσπονδίας, ό άειμνηστος Ντίνος Μαλούχος, εις ένα εμπνευσμένον λόγον του μαστιγώνει τήν άγροτικήν πολιτικήν του Κράτους και καλεί τόν γεωργικόν κόσμον νά προσέλθη γύρω άπό τήν σημαίαν του συνεταιρισμού, ίνα τελεσφόρος διεκδικήση τά δικαιώματά του.

'Η όγκώδης και πειθαρχική έκείνη εμφάνισις τών άγροτών εις τήν Θεσσαλονίκην ειχεν άμεσον άποτέλεσμα. 'Η κατάργησις τής δεκάτης έπραγματοποιήθη και ή επίδρασις του καρποφόρου και άποτελεσματικού τούτου άγώνος συνέτεινεν εις τήν άναγνώρισιν τών προσπαθειών τών συνεταιρικών οργανώσεων υπό του άγροτικού κόσμου τής Μακεδονίας και προώθησε τήν ιδέαν του συνεταιρισμού εις τό σημερινόν σημείον...».

— Το Ανώτατο Συμβούλιο Γεωργίας συνήλθε στις 29.8.1927. Μετέχουν σ' αυτό: οι πρώην Υπουργοί Γεωργίας, ανώτεροι υπάλληλοι των Υπουργείων, εκπρόσωποι ΕΤΕ, Συνεταιρισμών, κλπ. Ημερήσια διάταξή του: Μέτρα για την αύξηση της παραγωγής δημητριακών (σπόροι, συστήματα καλλιεργείας, λιπάσματα, εμπόριο, αγροτική πίστη, δασμολογικά, υδραυλικά κλπ. Αγροτική Ασφάλεια. (Βλ. «ο Συνεταιριστής» 1927 σ. 249, 296).

Τις αναλυτικές προτάσεις του, με ιδιαίτερη σημασία στους συνεταιρισμούς βλ. στο «ο Συνεταιριστής» 1927 σ. 264.

— Το Α' Πανελλήνιο Ελαιοκομικό Συνέδριο 7-10.11.1927 στην Αθήνα. Την ιδιαίτερη σοβαρότητα του χαρακτηρίζουν τόσο τα θέματα όσο και οι εισηγητές που κάλυψαν όλα τα τότε προβλήματα της ελαιοκομίας (βλ. «ο Συνεταιριστής» 1927 σ. 309).

Η σύγκληση έγινε με πρωτοβουλία των Γεωργικών Επιμελητηρίων Μεσσηνίας και Αχαϊοήλιδας, των Ταμείων Προνοίας Ελαιοπαραγωγής και του

Παμμαθησιακού Γεωπονικού Συνδέσμου, με τιμητική προεδρία του Υπουργού Αγ. Παπαναστασίου.

Ἡ ἡμερησία διάταξη περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς ἀξιόλογα θέματα, οἱ δὲ εἰσηγητὲς εἶναι οἱ πῶς εἰδικοί στὸν τομέα αὐτό:

1) Ἡ σημερινή θέσις τῆς Ἐλαιοκομίας καὶ Ἐλαιουργίας ἐν Ἑλλάδι. Εἰσηγητὲς οἱ κ.κ. 1) Σπ. Χασιώτης, 2) Παν. Ἀναγνωστόπουλος, 3) Παν. Κοκκέβης.

2) Ἐπέκτασις ἐλαιῶνων. Εἰσηγηταὶ οἱ κ.κ. 1) Σπ. Χασιώτης, 2) Π. Δεκάζος, 3) Π. Κοντός, 4) Π. Κοκκέβης.

3) Πολλαπλασιασμός καὶ ἐμβολιασμός ἐλαιῶν. Εἰσηγητὲς οἱ κ.κ. 1) Παν. Ἀναγνωστόπουλος, 2) Π. Μαρκόπουλος, 3) Ἡρ. Παπαθεοδώρου, 4) Βοσσανιώτης, 5) Γεν. Γαροδίνης.

4) Καλλιέργεια τοῦ ἐδάφους τοῦ ἐλαιῶνος. Εἰσηγητὲς οἱ κ.κ. 1) Δημ. Συράκης, 2) Σωτ. Χαϊρέτης, 3) Γεώργ. Τσόλιας, 4) Π. Κορτζής, 5) Παν. Κοκκέβης.

5) Λίπανσις ἐλαιῶνων. Εἰσηγητὲς οἱ κ.κ. 1) Π. Κουτομητόπουλος, 2) Ἀρ. Μουράτογλου.

6) Κλάδευμα ἐλαιῶν. Εἰσηγητὲς οἱ κ.κ. 1) Ν. Λύχνος, 2) Παν. Ἀναγνωστόπουλος, 3) Γεώργ. Μεϊμάρης, 4) Ἀλ. Γεωργακόπουλος.

7) Καταπολέμησις ἀσθενειῶν. Εἰσηγητὲς οἱ κ.κ. 1) Κων. Ἰσαακίδης, 2) Δ. Καββάδας, 3) Ἰωάν. Ραυ-

τόπουλος, 4) Ἀν. Πολέντας, 5) Ἐμμ. Σαμιωτάκης, 6) Ν. Λύχνος, 7) Γεν. Γαροδίνης.

8) Ἐλαιουργία. Εἰσηγητὲς οἱ κ.κ. 1) Κων. Καλούδης, 2) Νικ. Ρουσόπουλος, 3) Φωτ. Παλιατσέας, 4) Ἰ. Σορδίνης.

9) Παρασκευὴ ἐλαιῶν βρωσίμων. Εἰσηγητὲς οἱ κ.κ. 1) Ἰ. Σταματελάκης, 2) Γ. Λιβανός, 3) Παν. Ἀναγνωστόπουλος, 4) Ἀλ. Γεωργακόπουλος.

10) Ἐμπόριον ἐλαιῶν καὶ ἐλαιῶν. Σπορέλαια. Εἰσηγητὲς οἱ κ.κ. 1) Ν. Λύχνος, 2) Π. Ἀναγνωστόπουλος, 3) Γ. Μητσοτάκης.

11) Τρόποι διαδόσεως τῶν ἐλαιοκομικῶν καὶ ἐλαιουργικῶν γνώσεων. Εἰσηγητὲς οἱ κ.κ. 1) Ν. Ἀναγνωστόπουλος, 2) Γεωρ. Μολιφέτας, 3) Π. Ἀναγνωστόπουλος.

12) Γενικός ὀργανισμός ἀναπτύξεως καὶ προστασίας τῆς ἐλαιοπαραγωγῆς μας. Εἰσηγητὲς οἱ κ.κ. Σωκρ. Ἰασεμίδης, 2) Κων. Ἰσαακίδης, 3) Θ. Τζωρτζάκης, 4) Στρ. Παπαϊωάννου, 5) Ἀν. Πολέντας, 6) Κ. Σούλης, 7) Ἐμμ. Σαμιωτάκης, 8) Γ. Τσόλιας, 9) Μ. Γιαννούλης, 10) Κων. Φαλταίτης, 11) Ἀν. Ἀγάθος, 12) Γεν. Γαροδίνης, 13) Δημήτρ. Ζωγράφος, 14) Λ. Μερκούρης, 15) Χρ. Βασιμαζίδης.

(Βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 309).

Τα πολὺ ἀξιόλογα ἀναλυτικὰ πορίσματα τοῦ Συνεδρίου (ψηφίσμα) βλ. στο περιοδικὸ «ο Συνεταιριστής» 1927 σ. 330. Σχέδιο γιὰ ἰδρυση Ἀυτόνομου Ἐλαιοκομικοῦ Ὄργανισμοῦ Ἑλλάδος βλ. στο «ο Συνεταιριστής» 1928 σ. 80.

— Το Γ' Καπνοπαραγωγικὸ Συνέδριον Μακεδονίας - Θράκης συνήλθε στὴν Ξάνθη 27-30/11/1927. (Το Α' εἶχε συνέλθει στὴ Δράμα τὸν Ἰανουάριον 1925, το Β' στὴς Σέρρες τὸν Ἰανουάριον 1926). Ἀντιπροσωπεύτηκαν ὅλες οἱ Ἐνώσεις Μακεδονίας - Θράκης καὶ Συνεταιρισμοί.

Οἱ εἰσηγήσεις ποὺ ἐγίναν σὲ αὐτὸ ἦταν:

Δημ. Κούρπα, Δ/ντοῦ Καπνεργοστασίου Ξάνθης, σχετικὰ μὲ τὸ ὅλο καπνικὸ ζήτημα («ο Συνεταιριστής» 1927 σ. 355).

Σταυροπούλου, τοῦ Γ.Π.Σ. Ξάνθης «Ἀλληλοβοήθεια», γιὰ καλλιέργεια, ἐπεξεργασία, ἐμπόριον, κοινὲς πωλήσεις καπνῶν («Συνεταιριστής» 1927 σ. 360). Μεταξὺ τῶν φωτισμένων ἀπόψεων τοῦ στο θέμα τῆς ἐπεξεργασίας-διαθέσεως εἶναι νὰ δημιουργηθῆ ἕνας ἀνώτερος συνεταιρικός καπνικός ὀργανισμός ὁ ὁποῖος θὰ συγκεντρῶσει τὴς μεμονωμένες προσπάθειες ... ἐπειδὴ οἱ χωριστὲς προσπάθειες δὲν εἶναι εὐκόλου νὰ εὐδοκιμῶν.

Κ. Χολέβα, Ἐπιθεωρητὴ Γ. Συνεταιρισμῶν Θράκης, γιὰ τὴν συνεταιριστικὴ κίνηση Θράκης (βλ. «ο Συνεταιριστής» 1928 σ. 25).

Τὰ ψηφίσματα τοῦ Συνεδρίου ἦταν πολὺ μελετημένα:

Α) Ἐπὶ τοῦ Καπνικοῦ Β) Ἐπὶ τῆς Συνεταιρικής Ὄργανώσεως Γ) Ἐπὶ τῆς Γεωργικῆς Πίστεως Δ) Περὶ ἀποξηραντικῶν καὶ Ὑδραυλικῶν ἔργων Ε) Ἐκπαιδευτικῶν.

Ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν τῶν ψηφισμάτων φανερῶναι ἀνάγλυφα ὅλη τὴν τότε κατάστασις στὴ Μακεδονία-Θράκη καὶ τὴς τάσεις-αιτήματα, ὄχι μόνον στο καπνικὸ ἀλλὰ γενικότερα στον αγροτοσυνεταιριστικὸν χῶρον. Γιὰ τὸ λόγον τοῦτο παραθέτομε τὰ κυριότερα σημεία ὧν δὲν δόθηκαν σὲ ἄλλες σελίδες μας στα εἰδικὰ Ὑποκεφάλαια (βλ. ἀναλυτικὰ «ο Συνεταιριστής» 1927, σελ. 364).

Α΄ Ψήφισμα: 'Επί του Καπνικού ζητήματος. Ψηφίζει

Α΄ Παραγωγή

«1) Όπως επιδιωχθή υπό των Συνεταιρικών οργανώσεων και των Γραφείων Προστασίας Καπνού η ελάττωσις των δαπανών παραγωγής καπνού και βελτίωσις τῆς ποιότητος αὐτοῦ διά τῆς διαδόσεως ἐπιστημονικῶν καὶ οἰκονομικῶν μεθόδων παραγωγῆς.

2) Όπως τὰ Γραφεῖα Προστασίας Καπνοῦ ἀναλάβωσι τό ταχύτερον τὴν ἀποφασισθεῖσαν ἴδρυσιν τοῦ Καπνικοῦ Ἰνστιτούτου.

3) Όπως καταβληθῶσι προσπάθειαι πρὸς ρύθμισιν τῆς παραγωγῆς ποιοτικῶς καὶ ποσοτικῶς ἀναλόγως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως.

4) Νά ἐπιδιωχθῆ ὑπὸ τῶν Ἐνώσεων Συνεταιρισμῶν ἢ ὑπὸ τῶν πιστωτικῶν ἰδρυμάτων οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις τῶν Συνεταιρισμῶν διά τὴν ἐφαρμογὴν τῶν τελειότερων ἐπιστημονικῶν μεθόδων καὶ ἰδίως τὴν χρησιμοποίησιν χημικῶν λιπασμάτων καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν τελευταίων τούτων ὡς καὶ τῶν γεωργικῶν ἐργαλείων ἀπὸ πάσης φορολογίας.

5) Νά ἐπιδιωχθῆ ὑπὸ τῶν Συνεταιρικών Ὄργανώσεων καὶ τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας Ὑπουργείου Γεωργίας ἡ ἀποφυγὴ τῆς μονοκαλλιέργειας τοῦ καπνοῦ διά τῆς διαδόσεως μεταξὺ ὄλων τῶν καπνοπαραγωγῶν καὶ ἄλλων καλλιεργειῶν ἰκανοποιητικῆς ἀποδόσεως.

6) Νά ἐπιδιωχθῆ ὅπως τὰ Γραφεῖα Προστασίας Καπνοῦ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τὰς Συνεταιρικὰς ὀργανώσεις, ἀπαγορεύσουσιν τὴν καπνοκαλλιέργειαν εἰς ἐδάφη ἀκατάλληλα.

Β΄ Ἐσωτερικόν Ἐμπόριον καπνοῦ:

1) Νά ἐπιδιώξωσιν αἱ Ἐνώσεις τῶν Συνεταιρισμῶν τὴν καλλιτέραν διοργάνωσιν τῶν καπνοπαραγωγικῶν Συνεταιρισμῶν ἵνα καταστῶσιν οὗτοι ἰκανοὶ νὰ ἀναλάβωσιν τὴν ἀπὸ κοινῶν διαθέσιν τοῦ καπνοῦ.

2) Αἱ Ἐνώσεις τῶν Συνεταιρισμῶν νὰ ἐπιτύχουν παρὰ τῶν πιστωτικῶν ἰδρυμάτων τὰ ἀπαραίτητα εἰς τοὺς Συνεταιρισμοὺς δάνεια διά τὴν ἐμπορικὴν ἐπεξεργασίαν.

Ἐπίσης παρὰ τῆς Κτηματικῆς Τραπεζῆς δάνεια πρὸς ἀνέγερσιν κοινῶν καπνοθηκῶν.

3) Νά γίνῃ σύστασις παρὰ τῶν Συνεταιρικών ὀργανώσεων πρὸς τοὺς καπνοπαραγωγούς ὅπως κάμνωσι γενικὴν χρῆσιν τοῦ παραχωρηθέντος δικαιώματος ἀγορᾶς δημοσίου σιγαροχάρτου ἀποφεύγουσι δὲ τὴν χρῆσιν λαθρεμπορικῶν τοιούτου. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ λαθραίου καπνίσματος παρὰ τῶν γεωργῶν, νὰ ζητηθῆ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἡ δημιουργία ἀγροτικοῦ πακέτου καπνοῦ πρὸς χρῆσιν αὐτῶν.

4) Νά ἀνατεθῆ εἰς τὰ Γραφεῖα προστασίας Καπνοῦ ἡ μελέτη συστήματος πρὸς ρύθμισιν τῶν σχέσεων Καπνεμπόρων καὶ Καπνοπαραγωγῶν καὶ ἐπίλυσις δι' εἰδικῆς διαδικασίας τῶν ἀναμεταξύ των ἀναφυομένων

διαφορῶν. Ἡ μελέτη αὕτη νὰ ὑποβληθῆ ἀρμοδίως πρὸς λήψιν νομοθετικοῦ μέτρου.

Νά ἐπιτραπῆ ὅπως οἱ ἀγρόται ἐργάζονται ἐλευθέρως καὶ ἀνευ καπνεργατικῶν βιβλιαρίων εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν καπνῶν ἐφ' ὅσον αὕτη γίνεται εἰς τὰ μικρὰ κέντρα τῆς ὑπαίθρου.

Γ΄ Ἐξωτερικόν Ἐμπόριον καπνοῦ.

1) Νά ἐπιδιωχθῆ ἡ βαθμιαία καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ὀργάνωσις τῶν Ἐνώσεων Συνεταιρισμῶν ἵνα καταστῶσιν αὐταὶ ἰκαναὶ νὰ ἀναλάβωσιν τὴν ἐμπορίαν τοῦ καπνοῦ εἰς τὸ ἔξωτερικόν.

2) Νά συνεχισθῆ ὑπὸ τοῦ Κράτους σύναψις συμβάσεων μετὰ τῶν ξένων Κρατῶν ἰδίᾳ τῶν ἐχόντων μονοπώλιον τοῦ καπνοῦ ἵνα ἐπαυξηθῆ εἰς αὐτὰ ἡ καταναλώσις τῶν καπνῶν μας.

3) Τὰ Γραφεῖα Προστασίας Καπνοῦ ν' ἀναλάβωσιν τὴν συστηματικὴν διαφήμισιν καὶ διάδοσιν τοῦ καπνοῦ μας εἰς τὸ ἔξωτερικόν παγιουμένης ὀριστικῶς τῆς ἀναγνωριθεῖσης αὐτοιδιοκῆσεως αὐτῶν. Νά ἀναγραφῆ εἰς τὸν προϋπολογισμόν τοῦ Κράτους συμπληρωματικὴ πίστωσις πέντε ἑκατομμυρίων Δραχμῶν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀρχικῶς διὰ τοῦ Νόμου προορισθέντος ὑπὲρ αὐτῶν ποσοῦ ἐκ δραχμῶν δώδεκα ἑκατομμυρίων τὰ ὅποια ἠλαττώθησαν εἰς ἑπτὰ ἑκατομμύρια.

4) Νά εἰσαχθῆ ἡ κατάλληλος νομοθεσία ὅπως εὐνοηθῆ ἡ δημιουργία ἰδιαιτέρων τύπων (Μάρκες καπνῶν) κατὰ περιφερείας καὶ ποιότητας καὶ νὰ καταπολεμηθῆ ἡ νοθεία.

Δ΄ Φορολογία

1) Ν' ἀντικατασταθῆ ἡ ὑφισταμένη ἐπὶ τοῦ καπνοῦ φορολογία τῆς ἀκαθαρίστου προσόδου δι' ἐνιαίας προοδευτικῆς φορολογίας ἐπὶ τῆς καθαρᾶς προσόδου καὶ ν' ἀφεθῆ ἡ φορολογία τὸ ἐλάχιστον συντηρήσεως.

2) Νά ἐξαίρεθῶσιν τοῦ φόρου οἰκοδομῶν τὰ ὑπὸ τῶν καπνοπαραγωγῶν χρησιμοποιούμενα κτίρια (κατοικίαι καὶ ἀποθήκαι), διὰ τὴν ἐναποθήκυσιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν καπνῶν.

3) Λαμβανόμενου ὑπ' ὄψιν ὅτι πᾶσα ἔμμεσος φορολογία ἐπὶ τοῦ καπνοῦ ἐπιτίπτει τελικῶς ἐπὶ τῶν καπνοπαραγωγῶν, τὸ Συνέδριον ἀποφαίνεται ὅπως ἡ πρόσθετος φορολογία ἔξ τοῖς ἑκατὸν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου ἀσφαλείσεως καπνεργατῶν περιέλθῃ εἰς ἰδιαιτέρον συσταθῆσόμενον Ὄργανισμόν ἀποκλειστικῶς πρὸς προστασίαν τῶν καπνοπαραγωγῶν.

Ε΄ Προστασία

Νά ληφθῆ νομοθετικὴ πρόνοια ὥστε τὰ Γραφεῖα Προστασίας Καπνοῦ ν' ἀποβῶσι Γραφεῖα Προστασίας Καπνοπαραγωγῆς ἀποτελούμενα ἀποκλειστικῶς ἀπὸ καπνοπαραγωγῶν ἐκπροσωπουμένων διὰ τῶν Συνεταιρισμῶν αὐτῶν ἐκλεγομένων διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας ὑπὸ τῶν Συνεταιρισμῶν τῶν.

Β΄ Ψήφισμα. Ἐπὶ τῆς Συνεταιρικῆς Ὄργανώσεως

Το Συνέδριον ἐνέκρινε αξιόλογο ψήφισμα καὶ γιὰ τὸ παραπάνω θέμα (βλ. σχετικὰ σε ἄλλες σελίδες μας τοῦ 1927, Ὑποκεφ. Δ΄ καὶ ΣΤ΄).

Γ΄ Ψήφισμα. Ἐπὶ τῆς Γεωργικῆς Πίστεως

Βλ. σχετικὰ στο Ὑποκεφ. Ζ΄ τοῦ 1927.

Δ΄ Ψήφισμα. Περί ἀποξηραντικῶν καὶ ὑδραυλικῶν ἔργων

«1) Επιμένει συμφώνως πρὸς τὰς προηγουμένας ἀποφάσεις τῶν δύο ἄλλων Συνεδρίων ὡς καὶ ἄλλων ἐπὶ τούτῳ συγκληθέντων Συνεδρίων εἰς τὴν ἄμεσον ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων ἀποξηραντικῶν καὶ ὑδραυλικῶν ἔργων τοῦ Στρυμῶνος καὶ Φιλίππων ὡς καὶ τῶν συναφῶν μικροτέρων τοιούτων καὶ ζητεῖ νὰ παύσῃ παρατηρούμενη παρέγκλισις τοῦ ζητήματος ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἐπὶ βλάβῃ τῆς ὅλης ἐθνικῆς οἰκονομίας εἰς στιγμήν καθ' ἣν ἔχομεν τόσῃν ἔλλειψιν γαιῶν.

2) Νὰ ληφθῇ νομοθετικὴ μέριμνα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν ἴδρυσιν ὑδατικῶν συνεταιρισμῶν καὶ ἐν γένει συνεταιρισμῶν ἐγγείου βελτιώσεως καὶ ἔργων κοινῆς ὠφελείας δυναμένων νὰ ἀναλάβουν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἄνω ἔργων ὡς καὶ κοινῶν ἔργων δευτερευούσης σημασίας.

3) Νὰ ζητηθῇ μέσῳ τῆς Κυβερνήσεως ὅπως ἡ Κτηματικὴ Τράπεζα χορηγῇ δάνεια μακροπρόθεσμα εἰς τοὺς ὡς ἄνω συνεταιρισμούς, ὅπως ἐπιδιώξουν τοὺς σκοποὺς τῶν.

4) Νὰ ἐπισπευσθῇ ἡ ἐναρξίς τῆς ἐκτελέσεως τῶν μεγάλων ὑδραυλικῶν ἔργων τῆς πεδιάδος Θεσσαλονίκης καὶ Γενιτσῶν.

Ε' Ψήφισμα: Ἐκπαιδευτικόν

Συμφώνως καὶ πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῶν προηγουμένων Συνεδρίων:

1) Νὰ ἐκφρασθῇ εὐχὴ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἵνα μὴ παύσῃ οὐδένα δημοδιδακταλόν, ἀλλὰ νὰ διορίσῃ τοιοῦτους ἐκεῖ ἐνθα ἐλλείπουσι.

2) Νὰ μεταρρυθμισθῇ τὸ ἐκπαιδευτικόν σύστημα δι' ἀλλαγῆς τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος κατὰ περιοχάς, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν (γεωργικῆς, κτηνοτροφικῆς-βιομηχανικῆς κλπ.) καὶ τῆς ἀσκουμένης θεωρητικῆς μεθοδικῆς (σχολεῖα ἐργασίας).

3) Νὰ γίνῃ σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἐκκαθάρισις τῶν δημοδιδακταλῶν διὰ συγχρονισμένων καλῶς μισθοδοτούμενων καὶ ἀμεταθέτων, ἐφ' ὅσον δὲν συντρέχουν ἀποχρώντες λόγοι.

4) Νὰ ἐπισπευσθῇ ἡ λειτουργία τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης ὡς καὶ τῆς τοιαύτης πρακτικῆς τῶν Σερρών.

5) Νὰ ἐφαρμοσθῇ αὐστηρῶς ὁ θεσμὸς περὶ νομογεωπόνων καὶ ὁ διορισμὸς τοιούτων εἰς ὄλους τοὺς νομοὺς Μακεδονίας καὶ Θράκης, μετ' ἀναλόγων βοηθῶν.

6) Νὰ ἰδρυθῶν εἰδικοὶ ἀνά ἕκαστον κλάδον τῆς Γεωργίας Σταθμοί.

7) Νὰ ἐκφρασθῇ εὐχὴ πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων, ἵνα διαθέσῃ μικρὸν ποσὸν πρὸς ἴδρυσιν σχολῆς γεωργικῶν μηχανημάτων.

8) Ἐπειδὴ ἡ ἐκπαίδευσις ἡ ἀγροτικὴ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ εὐρίσκειται εἰς ἀξιοθρήνητον κατάστασιν καὶ ἀπὸ ἀπόψεως διδακτηρίων ἀλλὰ καὶ πραγματικῆς ἀγροτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐπειδὴ εἰς τὸ τελευταίως γενομένον ἀποδεκτὸν νομοσχέδιον (περὶ συστάσεως Ταμείου Κοινοτικῶν ἀνταλλαξιμῶν περιουσιῶν), δὲν περιελήφθη ἡ ὑποβληθεῖσα τροποποίησις εἰς τὸ ἄρθρον, περὶ ὑποχρεωτικῆς διαθέσεως ἐκ τοῦ Ταμείου τούτου ἀναλόγου ποσοῦ διὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν 10 ἀγροτικῶν οἰκοτροφείων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἐξ ὧν ἐν θὰ εἶναι ἀνωτέρας μορφώσεως, καὶ ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον τῶν διαλυθεισῶν κοινοτήτων τῆς Μ. Ἀσίας, Θράκης καὶ Πόντου ἀνευσενστήθησαν εἰς τὰς νέας χώρας καὶ εἰς ἀγροτικούς συνεταιρισμούς, ἐπιβάλλεται ἡ ἐν ἀναλογία διάθεσις τοῦ ἀπαυτουμένου ποσοῦ, διὰ ἰδρύσεως παραρτημάτων τοῦ εἰρημένου Ταμείου ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, πρὸς τὸν ἀναφερόμενον εἰδικὸν σκοπὸν.

Τα παραπάνω Ψηφίσματα δειχνουν τις ἀνάγκες καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς καὶ τὸ ρόλο που ἐπαιζοι οἱ συνεταιριστικὲς ὁργανώσεις καὶ τὰ στελέχη τους —ἀλλὰ καὶ οἱ φιλοσυνεταιριστὲς ἐπιστήμονες— γιὰ τὴν ἐπίλυση γενικότερων προβλημάτων του αγροτικοῦ κόσμου καὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Χαρακτηριστικὸ γιὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν τότε ἀνήσυχη περίοδο εἶναι κείμενο του ἐκλεκτοῦ δημοσιογράφου Μιχ. Ροδά που παρακολούθησε τὸ Συνέδριο καὶ ἔγραψε στο τέλος στο Ἐλ. Βῆμα 29 Δεκ. 1927 τὰ ἀκόλουθα: (βλ. καὶ «Συνεταιριστής» 1927 σ. 354).

«Τὸ Συνέδριον κατέληξε εἰς γόνιμα συμπεράσματα καὶ ἐάν δὲν μείνουν στὸ χαρτὶ ἀσφαλῶς θὰ βελτιώσουν τὴν θέσιν τῶν καπνοπαραγωγῶν. Ἡ συντηρητικὴ ἐκδήλωσις τοῦ καπνοπαραγωγικοῦ κόσμου ἀποτελεῖ πολὺτιμον κοινωνικὸν καὶ οἰκονομικὸν κεφάλαιον καὶ ἡ κυβερνήσις —οἰαδήποτε κυβερνήσις— ἔχει καθήκον νὰ μὴ ἀρκεσθῇ μόνον εἰς ὑποσχέσεις καὶ φενακισμούς.

«Αἱ συντηρητικαὶ ἀρχαὶ τοῦ καπνοπαραγωγικοῦ κόσμου θὰ παγιωθῶν τότε μόνον ὅταν τὰ δίκαια αἰτήματά των προστατευθῶν διὰ νόμων καὶ κατοχυρωθῶν διὰ πραγματικῶν ἔργων. Ἐάν εἰς τὸ ἐπόμενον συνέδριον εὐρεθῶν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πιστοποιήσων μόνον τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Κράτους τότε οἱ συντηρητισμοὶ τῶν ἀσφαλῶς θὰ κάμῃ φτερά καὶ οἱ ἀριστερίζοντες δικαίως θὰ ἔχουν τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν.

» Ἡ ἀγροτικὴ μᾶζα διατηρεῖ ἀκόμη τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς καὶ δὲν θέλει νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰ ἄκρα. Ἄλλ' ὅταν ἐξωθεῖται μετ' ἀπατηλὰς ὑποσχέσεις, μετ' ἡλλειψιν τῆς κρατικῆς στοργῆς καί....., ὅταν ἀντὶ τῆς εὐεργεσίας δέχεται διαρκῶς τὸν εἰσπράκτορα καὶ τὸν χωροφύλακα, τότε ἡ συνείδησις τῆς κάπως θὰ ἐξεργεθῇ καὶ ἡ μαγιονέττα στὰ χωριά δύσκολα χρησιμοποιοῖται.

» Τὸ Συνέδριο τῆς Ἐάνθης, ποῦ ἀπετελεῖτο κυρίως ἀπὸ ἀγρότες νοικοκυραίους, διεπίστωσεν, ὅτι ὁ ἀγροτικὸς κόσμος θέλει νὰ ζῆσῃ εἰρηνικῶς, μετ' ἡ συνεργασία τοῦ Κράτους καὶ τοῦ κεφαλαίου. Ἄλλὰ κάτω ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν σημαία του, ὅπως θὰ ἀντελήφθησιν καὶ οἱ παρακολουθήσαντες ὅλας τὰς συζητήσεις ἐπίσημοι ἀντιπρόσωποι τοῦ κράτους, οἱ καπνέμποροι καὶ οἱ τραπεζίται, ὑπῆρχε καὶ ἡ ἀπειλὴ τῆς ἀλλαγῆς κατευθύνσεως, εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐμπαιγμοῦ καὶ τῆς ἀδιαφορίας».

Προσπάθειες γιὰ πολιτικὴ ὁργάνωση-κινητοποίηση τῶν αγροτῶν.

Γίνεται ἐπανεκδοσὴ τῆς εφημερίδας «Αγροτικὴ Ἑλλάς» τῶν ἀδελφῶν Πουρ-

νάρα με διευθυντή τον Β. Πάνου που με την αρθρογραφία του κηρύχθηκε υπέρ προσχωρήσεως των αγροτών στον πολιτικό αγώνα της εργατικής τάξεως. Διαφωνίες των αγροτικών Μέρους, Παγκούτσου, Ανθρακοπούλου που προτιμούσαν την σύσταση ιδιαιτέρου Αγροτικού Κόμματος.

Το Πανελλήνιο Αγροτικό Συνέδριό τους του Ιουλίου 1927 ανάγκασε τον Β. Πάνου νά αποχωρήσει από την εφημ. «Αγροτική Ελλάς». Αυτή εξακολούθησε νά εκδίδεται μερικούς μήνες με συνεργασία των Αλ. Μυλωνά, Χρ. Ευελπίδη, Σπ. Χασιώτη, Τσικλητήρα και με αρχισυντάκτη τον Αριστ. Αουκίδη διευθυντή της Ενώσεως Συνεταιρισμών Αττικοβοιωτίας. Εξυπηρετούσε την κίνηση των Γεωργικών Συνεταιρισμών και πολιτικώς εκδηλωνόταν για την ανάγκη ενοποιήσεως των αγροτικών δυνάμεων στο Αγροτικό Κόμμα Ελλάδας (άλλο από το Εργατοαγροτικό Παπαναστασίου). Βλ. κριτική συνεταιρισμών και «κακών συνεταιριστών» στο βιβλίο του Δ. Πουρνάρα «Το Αγροτικό κίνημα» σ. 80, 87).

Το 1927 το Αγροτικό αυτό Κόμμα διασπάστηκε σε 2 μερίδες: μία οι Ευελπίδης, Μπάμιας, Αβράσογλου κλπ. (με την εφημ. «Αγροτική Σημαία») και άλλη υπό τον Σπ. Χασιώτη. Στα Τρίκαλα είχε ιδρυθεί (από το 1926) το Αγροτικό Ριζοσπαστικό Κόμμα (Αλ. Μέρος, Δ. Χατζηγιάννης, Α. Παγκούτσος, Δ. Κουκουρικός, Αθ. Ζουναλής κλπ.) με τάση συγχωνεύσεως με τους αγροτικούς της Μακεδονίας (βλ. Δ. Πουρνάρα σ. 88).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'

ΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Κατά το 1927 ιδρύθηκαν 149 Αστικοί Συνεταιρισμοί.

Στο τέλος του 1927 υπήρχαν 1.233, με την ακόλουθη ανάλυση:

	Ιδρυθέντες το 1927	Υπάρχοντες στο τέλος 1927
Πιστωτικοί	7	52
Προμηθευτικοί	61	140
Παραγωγικοί	48	597
Καταναλώσεως	-	111
Οικοδομικοί	28	316
Διάφοροι	5	17
Σύνολα	149	1.233

Κατά Γ/κά Δ/τα η κατανομή τους ήταν η ακόλουθη:

Πελοπόννησος	69	Κεντρική - Δυτ. Μακεδονία	92
Στερεά	893	Ανατολική Μακεδονία	23
Εύβοια	11	Δυτ. Θράκη	11
Θεσσαλία	51	Κρήτη	32
Επτάνησος	17	Ν. Αιγαίου	17
Κυκλάδες	7	Ήπειρος	10
	Σύνολο		1.233

(Ανάλυση βλ. «Συνεταιριστής» 1928 σ. 12, 15)

Για τα προβλήματά τους και τον τρόπο εργασίας τους βλ. όσα σημειώθηκαν από μελετητές στο Υποκεφ. Θ' των προηγούμενων ετών. Γενικά υπάρχει τάση για ιδρύσεις και δραστηριότητα, με υποβοήθησή τους από τη νομοθεσία, αλλά δεν υπάρχει οργανωτική υποδομή (κίνητρα ουσιαστικά, γνώση, έλεγχος, προπαγάνδα, κατευθύνσεις κλπ.) πράγμα που επιτρέπει και εκμετάλλευση του θεσμού.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄
ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Με την επέκταση της κινήσεως και την ανάπτυξη των εργασιών, γίνεται κάθε μέρα και σπουδαιότερος ο ρόλος των συνεταιριστικών υπαλλήλων, παράλληλα προς τους αιρετούς και τον επόπτη συνεταιρισμών (που αρχικά είχε σε μεγάλο βαθμό και το βάρος του γραμματέα και λογιστή).

Οι Ενώσεις Συνεταιρισμών, τα Λογιστήρια Συνεταιρισμών αλλά και οι μεγάλοι Συνεταιρισμοί, αποκτούν υπαλλήλους για το λογιστήριο, τη γραμματεία, την προπαγάνδα.

Χαρακτηριστικό είναι ότι σε κείμενο σχετικό με τη σημασία της συνεταιριστικής εκπαιδεύσεως (στο «Συνεταιριστής» 1927 σ. 8) τονίζεται:

«...τά (εκπαιδευόμενα) συνεταιριστικά ταῦτα στελέχη θά χρησιμεύσουν σὺν τῷ χρόνῳ νά συμπληρώσουν τὰς φάλαγγας τῆς ὁσημέραι μάλλον ἀπαραίτητου γενομένης συνεταιριστικῆς υπαλληλίας, ἡ ὁποία, διατί νά τό ἀποκρῦπτωμεν, θ' ἀναλάβῃ εἰς χεῖρας τῆς τήν πρακτικὴν κατεύθυνσιν τῆς κινήσεως. Οἱ τιμητικῶς διοικοῦντες τοὺς συνεταιρισμοὺς θά περιορισθοῦν ἐν

τῷ μεταξύ εἰς τὴν ἐκπροσώπησιν τῆς κινήσεως καὶ τὴν διαχώρασιν τοῦ προγράμματος αὐτῆς. Τὴν ἐκτέλεσίν του θά ἀναλάβουν οἱ υπάλληλοι, οἱ ὁποῖοι ὁμως εἶναι ἀπαραίτητον νά εἶναι συνειδητοὶ συνεταιρισταὶ ἂν θέλωμεν νά μὴ καταστραφῇ ἡ τουλάχιστον νά μὴ ἐκφυλισθῇ ἡ κίνησις...».

(«Συνεταιριστής» 1927 σ. 8).

Για την αρνητική όμως επίδραση στη συνεταιριστική κίνηση ελάχιστων κακών υπαλλήλων και μάλιστα διευθυντών βλ. την μυθιστορηματική περίπτωση της Ενώσεως Κερκύρας που αποκαλύφθηκε το 1926, είχε αρχίσει χρόνια πριν και ταλαιπώρησε την τοπική και πανελλήνια κίνηση πολλά χρόνια, με κατάλληλη εκμετάλλευσή της από αρμόδιους, πολιτικούς κλπ. και από εχθρούς της κινήσεως. Αρνητική ήταν στην εξέλιξη και η ανάμιξη αρκετών υπαλλήλων (και μάλιστα διευθυντών) σε πολιτικές κινήσεις, πράγμα που δημιουργούσε αντιδράσεις, διαιρέσεις και αντίποινα από τις Κυβερνήσεις και άλλες πολιτικές ομάδες.

Οπωσδήποτε οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι αποκτούν όλο και περισσότερο επαγγελματική συνείδηση και οντότητα.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄
ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

Στις σελίδες του 1927 που προηγήθηκαν, συναντήσαμε σειρά όλη από προσωπικότητες του Συνεργατισμού, τόσο στον οργανωτικό όσο και στον μαχητικό τομέα.

Διακρίνονται κυρίως στην πρώτη γραμμή: οι Σωκρ. Ιασεμίδης, Θ. Τζωρτζάκης, Ντ. Μαλούχος, Π. Βασιλακόπουλος.

Για τους επόπτες βλ. στο Υποκεφάλαιο Β/2. Οι τότε πολύ δύσκολες συνθήκες της υπαίθρου δημιουργούν προβλήματα υγείας κατά τις περιόδους των εποπτών και συνεταιριστικών υπαλλήλων ακόμα και με θανατηφόρα αποτελέσματα. Πεθαίνει ο Αποστ. Παπαδημητρίου (Ηπείρου) «προσβληθείς κατά μίαν περιοδείαν του από γριπώδη πνευμονίαν». Δεν μπόρεσε να ανθέξει και πέθανε στο χωριό Ματαράγκα όπου είχε μεταβεί για υπηρεσία. («Συνεταιριστής», 1927 σ. 40).

Και βέβαια δεν ήταν ο μόνος από τους συνεταιριστές που έδιναν τον εαυτό τους για την κίνηση.

Είναι χαρακτηριστικά ακόμα όσα είπε για τον Επόπτη Κ. Ξηροτύρη ο Ευάγ. Αναγνωστόπουλος, ως νεκρολογία:

«Καί η φάλαγξ των μαρτύρων πυκνούτα. Οι άφρανεϊς ήρωες, οι φανατικοί ιδεολόγοι, οι πραγματικοί αλτροϊστικάί πίπτουσιν ό εις μετά τόν άλλον μαχόμενοι προς διάδοσιν και επικράτησιν τής εύγενεστέρας τών ιδεών παρέχοντες τόν έαυτόν των ολοκαύτωμα εις τόν βωμόν του συνεργατισμού.

Τόν Βασ. Δημόπουλον εύρόντα σκληρόν θάνατον από εξανθηματικό τύφο, καθ' ήν εποχήν ειργάζετο νυχθημερόν σ' τά καμποχώρια τής Καρδίτσης μέσα σ' τά ύγρά και άνθυγιεινά κολλιγόσπιτα, ακολουθει ό Γιάννης Καλλιακούδας, τόν όποϊον νεώτατον έστειλαν εις τήν άλλην ζωήν τά έλη του "Εβρου. Τήν δυάδα τών νεαρών ιεραποστόλων ακολουθει πρό μηνός ό 'Αποστολος Παπαδημητρίου, παθών εκ πνευμονίας κατά τήν εκτέλεσιν του ιερού του καθήκοντος σ' τά χωριά τής 'Ηπείρου, και τούτον τό πλέον ή άληθινό θυμα

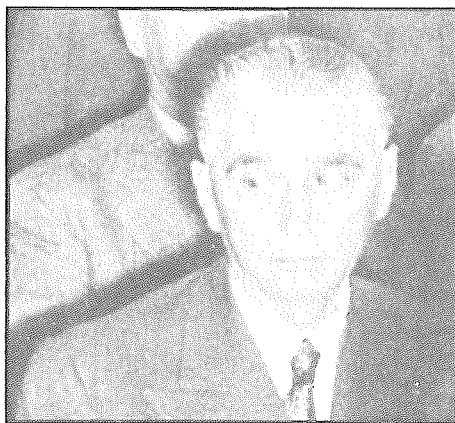
του καθήκοντος, τό φαινόμενον αυτό τής εργατικότητος μέσα σ' τή σημερινή έκλυσι των πάντων, ό Κώστας Ξηροτύρης, για τόν όποϊον δλαι αί 'Αρχαί, υπό τας όποϊας υπηρέτησε, μετά θαυμασμού και εκτιμήσεως πάντοτε έξεφράζοντο.

Σέ μένα αλησμόνητε Κώστα, που τόσο καλά έγνώρισα τόν άδαμάντινο χαρακτήρα σου και τά εύγενή σου αισθήματα τόσοσν κατά τά ώραία μαθητικά μας χρόνια όσον και κατά τή μακρά και σκληρή στρατιωτική μας ζωή σ' τά χιονισμένα τής 'Ηπείρου βουνά και τούς άτέλειωτους τής Μακεδονίας κάμπους, σέ μένα έλαχεν ό κληρος νά σου άπευθύνω τόν τελευταίο χαιρετισμό εκ μέρους των συναδέλφων από τήν χορείαν των όποϊων επάρατος άσθένεια εις τήν άκμήν τής ήλικίας σου σκληρά σέ έχώρισε...».

(«Συνεταιριστής» 1927 σ. 89).

ΠΑΝ. ΧΑΣΑΠΟΠΟΥΛΟΣ

Από τους πολύ μορφωμένους (νομικά-συνεταιριστικά) παλαιούς συνεταιριστές. Το όνομα και τη δραστηριότητά του συναντούμε σε πολλές σελίδες μας.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

Πέρα από όσα σημειώνονται στα προηγούμενα Υποκεφάλαια για τη δραστηριότητα των Συνεταιριστικών Οργανώσεων (όπου και περιλαμβάνονται και μερικά αναδρομικά στοιχεία πέρα από το εξεταζόμενο έτος καθώς και κρίσεις για την όλη εξέλιξη), δίνουμε στη συνέχεια στοιχεία από την ανακοίνωση του Σωκρ. Ιασεμίδη στο Διεθνές Συνέδριο Γεωργίας στη Ρώμη (26/5-1/6/1927) για την εξέλιξη των Συνεταιρισμών 1915-1927 (βλ. «Συνεταιριστής» 1927 σ. 262, 289).

Τονίζεται «ή εκπληκτικώς ραγδαία διάδοση αὐτῶν, μοναδική ἐν τῇ ἰστορίᾳ τῆς διαδόσεως τῶν συνεταιρισμῶν ἀνά τὴν ὑφήλιον» με τη βοήθεια της αρμόδιας κρατικής υπηρεσίας και των δανείων της ΕΤΕ.

Και αφού δίνει τα (γνωστά από τα προηγούμενα χρόνια) στοιχεία ιδρύσεως Συνεταιρισμῶν κάθε χρόνου, τονίζει ότι:

«...ἐντὸς 12 ἐτῶν ἰδρῦθησαν 5.143 Γεωργικοὶ Συνεταιρισμοί, ἐξ ὧν 4149 ἐλεύθεροι γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Νόμου 602 (μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ἀστικῶν συνεταιρισμῶν ἀνερχομένων εἰς 1084 περίπου). Ἐκ παραλλήλου ἐξελιχθῆ καὶ ἡ συνένωσις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν εἰς κεντρικοὺς συνεταιρισμοὺς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀπὸ κοινοῦ προμηθείας εἰδῶν, πωλήσεως προϊόντων ἢ καὶ παροχῆς πιστώσεων οὕτως ὥστε σήμερον ἔχομεν 45 ἐνώσεις μὲ 976 συνεταιρισμοὺς μέλη καὶ 1 ἐνώσειν τῶν ἐνώσεων τῆς Πελοποννήσου ὡς κεντρικὴν προμηθευτικὴν ἐδρεύουσαν ἐν Πάτραις μὲ μέλη 7 ἐνώσεις συνεταιρισμῶν.

Μεγά μέρος τῆς προόδου τῆς γεωργίας καὶ τῆς εὐμερείας τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ ὡς καὶ ἡ ἀνοχὴ ἦν ἐπέδειξε οὗτος εἰς τὴν μείωσιν τῶν καθαρῶν κερδῶν

τὴν παρατηρηθεῖσαν κατὰ τὰ τελευταῖα 4-5 ἔτη ὀφείλεται εἰς τὴν καταπληκτικῶς ταχέως ἐπεκταθεῖσαν συνεταιριστικὴν του ὀργάνωσιν καὶ εἰς ἀνάλογον αὐτοῦ ἀνάπτυξιν.

Τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς μεγάλης αὐξήσεως τῶν χορηγηθέντων δανείων εἰς γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἀνεληθόντων ἀπὸ 223.000 δρχ. τὸ 1915 βαθμηδόν εἰς 536.571.464 δρχ. τὸ 1925. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν ἐπίσης καὶ ὁ Νόμος 2184 τοῦ 1920 «περὶ γεωργικοῦ ἐνεχυρογράφου» τροποποιηθεὶς διὰ τοῦ ἀπὸ 29 Μαΐου 1923 Νομοθ. Διατάγματος ὡς καὶ ὁ Νόμος 1954 περὶ δανείων ἐπὶ ἐνεχύρῳ καπνοῦ τροποποιηθεὶς διὰ τοῦ Νόμου 2635 καὶ τοῦ Νομοθ. Διατάγματος τῆς 23 Σεπτεμβρίου 1925, διὰ τῶν ὁποίων παρεσχέθη μεγαλειτέρα εὐκολία καὶ ἀσφάλεια εἰς τὰ χορηγούμενα δάνεια».

Ἄξια προσοχῆς εἶναι ἀκόμα τα γραφόμενα ὅτι:

«Ἐπὶ τῆς γεωργικῆς συνεταιρικῆς ὀργανώσεως ἐστηρίχθη ἐπίσης ἡ λύσις τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος, ἡ ἐνοικίσις μοναστηριακῶν καὶ δημοσίων κτημάτων ἀπ' εὐθείας εἰς γεωργοὺς ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως ὑπεκμισθωτῶν, ἡ διαχείρισις πολλῶν συνιδιοκτητῶν βοσκήν, διαχείρισις δασῶν πολλῶν συνιδιοκτητῶν, τελευταίως δὲ ὁ ἐξευγενισμὸς ἀγρίων δένδρων καὶ ἡ σύστασις τοῦ Κεντρικοῦ Ταμείου ἀσφαλείας κατὰ χαλάζης καὶ παγετῶν. Ἐπὶ τῆς γεωργικῆς συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως ἐστηρίχθη ἐπίσης κατὰ μέγα μέρος ἡ σύστασις καὶ λειτουργία τοῦ Ἀυτονόμου

Σταφιδικοῦ Ὄργανισμοῦ καὶ τὰ Γραφεῖα Προστασίας Καπνοῦ ὡς καὶ ἡ τελευταία ὀργάνωσις τῆς διοικήσεως τῶν τέως Κρατικῶν Γεωργικῶν Τραπεζῶν Μακεδονίας Θράκης Ἠπείρου καὶ Νήσων Αἰγαίου».

Και ἀκόμη ὅτι:

«Ἐλλείπει δὲ μᾶλλον ἀνεπτυγμένης ἑτέρας ἐπαγγελματικῆς ὀργανώσεως ἢ συνεταιρικῆς ὀργάνωσις θεωρεῖται καὶ ὡς ἐκπροσωποῦσα τὴν γνώμην τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ. Συγκαλοῦσα δὲ συνέδρια συζητεῖ καὶ ἐκφράζει γνώμας ἐπὶ θεμάτων ἐνδιαφερόντων ὁλόκληρον τὴν γεωργικὴν τάξιν».

Στη συνέχεια αναφέρεται στην ὀργάνωση (ἀπὸ το 1919 κυρίως) καὶ τὴ δραστηριότητα τῆς εποπτείας, τὶς προσπάθειες τοῦ Ν.Δ. 28.10.1925 καὶ ὅτι «ὑπὸ μελέτην εὐρίσκειται μεγαλυτέρα ἐξέλιξις... δι' ἀντικαταστάσεως τῆς Ἐποπτείας τοῦ Κράτους ὑπὸ Ἐποπτείας ἀνεξαρτήτου Ὄργανισμοῦ».

Ἀκόμα ἀναλβει τὴ δραστηριότητα με βάση τα στοιχεία τέλους 1926 (βλ. στο ἔτος αὐτό) καὶ δίνει διάφορα ἀναδρομικὰ στοιχεία, κυρίως με βάση μία πρώτη στατιστικὴ πού ἐγινε το 1923 (βλ. τα στοιχεία στο ἔτος 1923).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 41

Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1928

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΓΕΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1928

Το έτος 1928 μπορεί να χαρακτηριστεί ως έτος κάποιας κοπώσεως από τις έντονες κομματικές διαμάχες των προηγούμενων ετών (που υπονόμειναν ακόμα και το έργο της Οικουμενικής), με τάσεις και αποφάσεις σταθεροποιητικές και αναπτυξιακές. Η ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος, η δρομολόγηση για την ίδρυση της Αγροτικής, οι σχετικές συμβάσεις της Γενεύης, η επανεμφάνιση του Ελ. Βενιζέλου στην ενεργό πολιτική, δημιουργούν την αρχή της ανορθωτικής και δημιουργικής (σε έργα) περιόδου 1928-1932 (που την έκαναν όμως δύσκολη, στην εξέλιξή της, η παγκόσμια οικονομική - γεωργική κρίση και η αναβίωση της έντονης πολιτικής διαμάχης).

Πιο ειδικά:

— Στις αρχές του έτους 1928 (Φεβρουάριος) πτώση της «Οικουμενικής» Κυβερνήσεως του Αλ. Ζαΐμη. Σχηματίζεται νέα συμμαχική Κυβέρνηση πάλι από τον Ζαΐμη με υπουργό Γεωργίας τον Γ. Καφαντάρη (Αρχηγό τότε των Φιλελευθέρων).

— Για την κατάσταση του Κράτους, των δημοσίων υπαλλήλων, του συνδικαλισμού κλπ. βλ. χαρακτηριστικό βίαιο άρθρο του ποιητή Κ. Καριωτάκη, τότε Γεν. Γραμ. της Ενώσεως Δημοσίων Υπαλλήλων, στην εφημ. «η Ελληνική» 8 Φεβρ. 1928 (αναδημ. «Βήμα» 30 Νοεμβρ. 1986).

— Το Φεβρουάριο, μετά από τους αγώνες που έγιναν τα προηγούμενα χρόνια και με πίεση του Αλ. Παπαναστασίου, υπογράφονται οι συμβάσεις της 23/2/1928 και της 28/2/1928 μεταξύ Κράτους - Εθνικής Τράπεζας για την ίδρυση ειδικής Γεωργικής Τράπεζας. Αλλά η αντίδραση από την ΕΤΕ εντείνεται και μετά τις συμβάσεις αυτές (βλ. το Υποκεφ. Ζ΄).

— Η ΕΤΕ συγκροτεί Υπηρεσία για τη βιομηχανική πίστη.

— 19 Απριλίου 1928 επανέρχεται στην Ελλάδα ο Ελευθέριος Βενιζέλος με σκοπό να αναμιχθεί και πάλι στην ενεργό πολιτική.

— Στις 14 Μαΐου 1928 αρχίζει η λειτουργία της Τράπεζας Ελλάδος (Αλ. Διομήδης, Εμμ. Τσουδερός) έπειτα από σύμβαση Κράτους-Κοινωνίας των Εθνών. Γίνεται σταθεροποίηση της δραχμής. Συνάπτονται νέα δάνεια (σταθεροποίησης και παραγωγικό).

— 16 Μαΐου 1928. Απογραφή. Ο αστικός πληθυσμός 33%, ο αγροτικός 67%. Οι Πρόσφυγες το 19%. Στην Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη κάτοικοι συνολικά 955.550 (15,4% του συνόλου).

— Το Μάιο 1926 ο Ελ. Βενιζέλος ανακοίνωσε ότι θα αναμιχθεί στην ενεργό πολιτική για να αποτρέψει τον καθεστωτικό κίνδυνο, την απειλή δικτατορίας, την ακυβερνησία κλπ.

— Μέχρι τέλους Ιουνίου 1928 ο Ελ. Βενιζέλος υποστηρίζει την Συμμαχική Κυβέρνηση.

— 21.6.1928. Ο Πρόεδρος της Βουλής Θ. Σοφούλης που εκπροσωπεί στη Βουλή τους Βενιζελικούς, υποστηρίζει την εφαρμογή πλειοψηφικού εκλογικού συστήματος για τη δημιουργία 2 ισχυρών πολιτικών κομμάτων, παρά το ότι αυτό θα

συντελέσει στην οξύτητα των πολιτικών παθών.

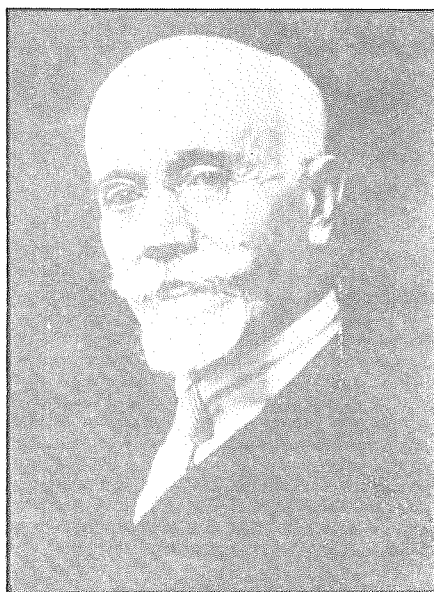
— Παραίτηση του Γ. Καφαντάρη από την αρχηγία του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Επανέρχεται στην αρχηγία ο Ελευθ. Βενιζέλος.

— 4 Ιουλίου 1928 σχηματίζεται η Κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου.

— 9 Ιουλίου 1928 διαλύεται η Βουλή. Προκήρυξη εκλογών.

— 19 Αυγούστου 1928. Γίνονται εκλογές με πλειοψηφικό και με δημοψηφισματικό χαρακτήρα. Απόλυτη επικράτηση του Ελ. Βενιζέλου. Οι Φιλελεύθεροι και οι συνεργαζόμενες μερίδες έδρες 223 (επί 250). Οι Λαϊκοί έδρες 19. Οι ανεξάρτητοι βασιλόφρονες 4. Ο Γ. Καφαντάρης 3. Ο Μεταξάς 1. Οι Κομμουνιστές το 1,41% των ψήφων. Αυτοδιάλυση του κόμματος Ι. Μεταξά(1).

Από 1928-1932. Σταθερή και ισχυρή Κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου με αξιοπρόσεκτη υπερκομματική τακτική(2). Όμως και διαδοχική φθορά της, κυρίως από αντικειμενικές συνθήκες (παγκόσμια οικονομική - γεωργική κρίση) αλλά και αδυναμίες ενδοκυβερνητικές από μερικά στελέχη. Υπουργός Γεωργίας το 1928 ο Ι. Καναβός (βλ. αντιδικίες του με Συνεταιρισμούς και Γεωργ. Επιμελητήριο στα Υποκ. Β και Ζ).

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Η επίδραση των Κυβερνήσεών του στην ανάπτυξη και εξέλιξη της συνεταιριστικής κίνησης υπήρξε αποφασιστική, από τη νομοθετική εισαγωγή του θεσμού το 1914 (ν.602) μέχρι τα περιοριστικά μέτρα της τελευταίας κυβερνήσεως του 1928-1932.

ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
(Κρήτη 1964 - 1936)

(1) και (2). Βλ. στην επόμενη σελίδα.

Ακόμα το 1928:

- Σεισμοί της Κορίνθου με οικονομικές επιβαρύνσεις κλπ. (Βοήθεια των Συνεταιρισμών βλ. «Συνεταιριστής» 1928 σ. 111).
- Θάνατος του Ντ. Μαλούχου (βλ. «Συνεταιριστής» 1928 σ. 151 και στο Υποκ. ΙΑ').
- Το εθνικό εισόδημα είναι κυρίως αγροτικό. Αλλά πολύ βαρεία η φορολογία των αγροτών. (Αιτήματα και κινητοποιήσεις βλ. στο Η').
- Καθιερώνεται ο θεσμός της συγκεντρώσεως του σίτου.
- Για τα διάφορα αγροτικά προβλήματα βλ. στο Υποκεφ. Η.
- Ανασταλτικές - διαλυτικές επιδράσεις των πολιτικών κομμάτων στη ζωή των Συνεταιρισμών (βλ. στο Υποκ. Β').
- Διεθνικά: Τον Ιούλιο 1928, Διάσκεψη καταργεί τις γερμανικές οφειλές από Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Σύμφωνο Μπριάν - Κέλογκ. Προσπάθειες για αποφυγή νέου πολέμου.

(1) Τα παρακάτω κείμενα εξηγούν πολλά από τα επακολούθησαντα δεινά: Γράφει ο Μεταξάς το 1934 κατά τη δημοσιογραφική μονομαχία του με τον Βενιζέλο:

« Η έπανεμφάνιση του Έλ. Βενιζέλου στην πολιτική τό 1928 ήρκεσε διά νά σκορπίση εις τούς τέσσαρες ανέμους τό ελαφρόν στρώμα τής τέφρας τό όποίον ήρχισε νά σκεπάζει τά φλέγοντα λαϊκά πάθη έν τού προηγούμενου διχασμού. Ήμείς δέ οι όποίοι δέν ήδυνάμεθα νά άπαρηθώμεν τήν πολιτικήν (έννοει τού κατευνασμού τών παθών και τής συνεννόσεως τού πολιτικού κόσμου) διά τήν όποίαν επί 4ετίαν ήγωνίσθημεν, έγκατελείφθημεν κατά τάς παραμονάς τών εκλογών τού 1928 από όλους τούς φίλους μας πλίν όλιγίστων και έπέσαμεν και προσωπικώς κατά τάς εκλογάς τού 1928 κατόπιν παραδόξου έν τή έπαρχία

μας συμμαχίας τών βενιζελικών και τών εκεί όπαδών του Λαϊκού Κόμματος». (Ι. Μεταξάς 21.10.1934, «Διχασμός» σ. 20).

« Ήμείς τό 1928 συντριβέντες πολιτικώς, ... άναγκαστικώς έξελθόντες τής πολιτικής και καταγινόμενοι νά έπουλώσουμεν τάς οικονομικάς μας πηγάς, στερούμενοι φίλων, στερούμενοι φιλικών έφημερίδων και πάσης οίασδήποτε συνδρομής, εργαζόμενοι διά νά συντηρήσωμεν τήν οικογένειάν μας, ούτε νοΰν, ούτε όρεξιν και δύναμιν είχομεν νά άνοίξωμεν τισάυτας συζητήσεις». (Για τό παρελθόν βλ. Διχασμός σ. 27).

(2) Γράφει ο Βενιζέλος στις 14.10.1934 κατά τη δημοσιογραφική μονομαχία του με τον Ι. Μεταξά, για την νίκη του τού 1928 και την πολιτεία του κατά την 4ετίαν («Ανόρθωσις» Ηρακλείου 14/10/1934):

«Μέ λαϊκήν έμπιστοσύνην εκτάσεως τισάυτης μέ τήν όποίαν ούδεμία άλλη Κυβέρνησις είχε περιβληθεί καθ' όλην τήν 100ετίαν τού έλευθέρου μας βίου, διώκησα κατά τισούτον τρόπον, ώστε κανείς ποτέ λαϊκός υπάλληλος νά μήν άνησυχήση ότι τά πολιτικά του φρονήματα ήμπορεί νά έπηρεάσουν τήν θέσιν του, τήν προαγωγήν του και κανείς λαϊκός πολίτης νά μήν έχει ποτέ τό αίσθημα ότι προσερχόμενος εις τάς άρχάς δέν

θά εύρισκεν αυτάς προθυμούς νά έξετάσουν τάς αίτήσεις ή τά παραπόνά του μέ πλήρη άμεροληψίαν».

«...Καθιέρωσα τήν άρχήν νά συγκλώ τούς άρχηγούς τής Αντιπολιτεύσεως εις σύσκεπιν επί παντός, όχι μόνον έξωτερικού αλλά και οικονομικού ζητήματος, διά νά δίδεται ή εύκαιρία τής άνταλλαγής γνωμών πρός διατύπωσιν κοινής, ει δυνατόν, όλου τού πολιτικού κόσμου, πολιτικής».

Επίσης υποστήριξε ότι κράτησε υπερκομματική στάση κατά την «άριστίνην» συγκρότηση της Γερουσίας και κατά την οργάνωση του Συμβουλίου Επικρατείας.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄
ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ
(Νομοθεσία - Συμπαράσταση - Αντιδράσεις)

1. Νομοθεσία σχετική με τη συνεταιριστική δραστηριότητα.

Η νομοθετική δραστηριότητα το 1928 στα συνεταιριστικά είναι μικρή. Δημοσιεύονται τα επόμενα όχι βασικά (τα περισσότερα είναι Διατάγματα και κυρωτικά) κείμενα:

— Δ. 9/12.3.1928 «Περί άτελούς εισαγωγής μηχανημάτων και εργαλείων υπό τών Γεωργικών Συνεταιρισμών ή Ένώσεων». ΦΕΚ 34/1928.

— Νόμοι 3456 και 3457 κυρωτικοί των Ν.Δ. περί ΑΣΟ (Ν.Δ. 10/8/1925, 20/11/1925, 16/9/1926, 11/11/1927).

— Δ. 25.5.1928 «Περί φορολογίας τής έγγείου παραγωγής».

— Ν. 3651/1928 «Περί κυρώσεως του άπό 12 Νοεμβρίου 1927 Ν.Δ. «περί κυρώσεως τών περί Ταμείου Τροχαίας Κινήσεως Ν. Διαταγμάτων», ως έτροποποιήθησαν» ΦΕΚ 168/28. Αφορά και αστικούς συνεταιρισμούς.

— Δ. 2/8.10.1928 «Περί τροποποιήσεως του άπό 25.7.1916 Β.Δ. περί λειτουργίας Ταμείου Άμύνης Οίνοπαραγωγής τών νήσων Θήρας και Θηρασίας» ΦΕΚ 205/1928.

— Ν. 3585/1928 «Περί κυρώσεως του άπό 11 Νοεμβρίου 1927 Ν.Δ. «περί κυρώσεως του άπό 16 Όκτωβρίου 1926 Ν.Δ. περί συστάσεως συνεταιρισμού καταναλωτών διά τήν εκτέλεσιν και εκμετάλλευσιν έργων ύδρεύσεως και ηλεκτροφωτισμού έν τή πόλει Λαρίσης» ΦΕΚ 229/1928.

— Δ. 26.10/4.11.1928 «Περί όρισμού περιφερείας τής Ζ΄ Έπιθεωρήσεως Γεωργικών Συνεταιρισμών» ΦΕΚ 232/1928.

— Δ. 15/22.12.1928 «Περί άτελούς εισαγωγής και έξαγωγής ειδών τινων τών Γεωργικών Συνεταιριστικών Όργανώσεων» ΦΕΚ 271/1928.

Με την επικράτηση του Ελ. Βενιζέλου ετοιμάζεται νέα νομοθεσία σε πολλούς τομείς (βλ. στο 1929).

2. Εποπτεία Συνεταιρισμών. Κρατική συνεταιριστική πολιτική. Συμπαράσταση.

— Το καθεστώς της Εποπτείας (για το οποίο τόσα σχέδια και νομοθετήματα προηγούμενων ετών) παραμένει το ίδιο (στο Υπουργείο Γεωργίας με αναμονή ιδρύσεως της Γεωργικής Τράπεζας).

— Γίνεται διαγωνισμός για πρόσληψη 15 ειδικών εποπτών Συνεταιρισμών από τον ΑΣΟ (προσόντα, μαθήματα κλπ. βλ. «Συνεταιριστής» 1928 σ. 277) για τις σταφιδικές συνεταιριστικές Όργανώσεις.

— Στην αρχή του βιβλίου του Κ. Χολέβα «Πρακτικός Όδηγός τών Γεωργικών Συνεταιρισμών» σ. 2, καταχωρείται πίνακας «Τά πρώτα στελέχη του Συνεταιριστικού προσωπικού εκ δημοδιδασκάλων»: 1) Νικολ. Μιχόπουλος Γεν. Επιθεωρητής Συνεταιρισμών, 2) Επιθεωρητές: Ι. Παπαχριστόπουλος, Παν. Δηλιβοριάς, Παν. Στεφόπουλος, Χρ. Παπακωνσταντόπουλος, Κ. Χολέβας, 3) Επόπτες: Αθαν. Παρασκευόπουλος, Νικ. Χάψας, Γερασ. Κασσελίδης, Γεώργ. Κωνσταντινόπουλος, Μίμης Παπαχατζής, Φωτ. Φραγκάτος, Δημ. Παπαδόπουλος, Απόστ. Παπαδημητρίου, Κωνστ. Ξηροτύρης, Νικ. Αναγνωστόπουλος κλπ.».

Για την εποπτεία βλ. και στις συζητήσεις για την Γεωργική Τράπεζα (στο Υποκεφ. Ζ΄).

— Η νέα κρατική συνεταιριστική πολιτική της Κυβέρνησης Βενιζέλου εκτίθεται από τον Ι. Καραμάνο, ισχυρό τότε Γενικό Διευθυντή του Υπ. Γεωργίας (βλ. «ο Συνεταιριστής» 1929 σ. 162).

3. Αντιδράσεις - Εκμεταλλευτικές εκδηλώσεις σε βάρος Συνεταιρισμών.

Συνεχίζονται τοπικά οι αντιδράσεις χωρίς ιδιαίτερες γενικότερες εξάρσεις. Όμως πολύ αντιδραστικές οι εισηγήσεις-δηλώσεις του Υπουργού Γεωργίας Ι. Καναβού εναντίον των Συνεταιρισμών. Αναγκάστηκε όμως να τις διαψεύσει (βλ. στο Υποκεφ.-Ζ'). Για τις ανασταλτικές - διαλυτικές επιδράσεις των κομμάτων πάνω στη ζωή των Συνεταιρισμών την περίοδο 1927-1935 βλ. κείμενα Σπ. Αντωνιάδη (για Βέρροια, Λαγκαδά) στα «Θέματα Συνεταιρισμών» 1975 σ. 2081, 2830.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'**ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ.
ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ**

— Κατά το 1928 ιδρύθηκαν 520 νέοι Γεωργ. Συνεταιρισμοί και μετατράπηκαν 20. Σύνολο 540 Γεωργικοί Συνεταιρισμοί. Διαλύθηκαν (ή μετατράπηκαν) 94. Δηλαδή η αύξηση είναι 446 Γεωργικοί Συνεταιρισμοί. Ανάλυση:

	Ιδρύσεις και μετατροπές	Υπάρχοντες στο τέλος 1928	Πραγματική αύξηση του 1928
Πιστωτικοί	412	3.740	348
Προμηθευτικοί	5	199	-4
Πωλήσεως	39	327	26
Παραγωγικοί	47	250	45
Διάφοροι	37	411	31
	540	4.927	446

Είναι χαρακτηριστικό ότι ιδρύονται αρκετοί ειδικοί Συνεταιρισμοί, παραγωγικοί, πωλήσεως, διάφοροι.

Οι ιδρυθέντες και μετατραπέντες «παραγωγικοί» συνεταιρισμοί είναι: Ελαιουργικοί 15, Οινοποιητικοί 17, Γαλακτοκομικοί 10, Επεξεργασίας προϊόντων 2, Εργασίας 3, Σύνολο 47.

Οι «πωλήσεως» (ιδρυθέντες και μετατραπέντες) είναι: Σταφιδοκάρπου 6, Καπνού 18, Κουκουλιών, ρητινης, ελαίου 10, Σύκων 5, Σύνολο 39.

Αλλά και οι 37 «Διάφοροι» έχουν «παραγωγικό» σκοπό. Είναι: Διαχειρίσεως συνιδιοκτησίας 19, Χρήσεως μηχανών 1, Αλληλασφαλείας 3, Εκμεταλλεύσεως δασών 1, Εξαγοράς και ενοικιάσεως γαιών 10, Εξημερώσεως δένδρων 2, Δενδροκομικοί 1, Σύνολο 37.

Ανάλυση των υπάρχοντων, στο τέλος του 1928, παραγωγικών, πωλήσεως, διαφόρων συνεταιρισμών, κατά προϊόντα και ειδικότερους σκοπούς βλ. στο «Συνεταιριστής» 1929 σελ. 59.

Αναλυτική κατανομή γενικώς των Συνεταιρισμών κατά Νομούς και σκοπούς στο τέλος του 1928 βλ. στο «Συνεταιριστής» 1929 σελ. 60.

Γενικά στατιστικά και άλλα ειδικά για τη Μακεδονία βλ. και στο Υποκεφ. Δ'.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
(Πανελλήνια και Τοπικές Δραστηριότητες)

— Γενική στατιστική εικόνα των εργασιών και της δραστηριότητας όλων των Συνεταιρισμών δεν υπάρχει ακόμα κατά το 1928 (πέρα από τις γενικές ή τοπικές επισκοπήσεις). Δεν έχει οργανωθεί οποιαδήποτε πανελλήνια στατιστική (εκτός από τα στοιχεία για τις ιδρύσεις - διαλύσεις που παρουσιάζει κάθε χρόνο το Υπουργείο).

— Υπάρχουν όμως λίγα γενικά στοιχεία που συγκεντρώθηκαν τότε από τον Θ. Τζωρτζάκη και εμφανίζονται στο βιβλίο του «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» (σελ. 22). Είναι τα επόμενα:

Ιδρυμένοι Συνεταιρισμοί στο τέλος 1928	4.927
Αριθμός συνεταιριών - μελών τους	225.000
Μέσος αριθμός μελών κατά Συνεταιρισμό	45
Συνεταιρικά κεφάλαια - μερίδες δρχ.	160.000.000
Από αυτά καταβλημένα δρχ.	100.000.000
Ευθύνη (κατά μέσο όρο στο 8πλάσιο) δρχ.	1.300.000.000
(Πλέον η ευθύνη 500 Σ. Απερ. Ευθύνης)	
Αποθεματικά κεφάλαια δρχ.	25.000.000
Καταθέσεις στους Συνεταιρισμούς δρχ.	30.000.000
Δάνεια που πήραν οι Συνεταιρισμοί:	
α) Καλλιεργητικά δρχ.	550.000.000
β) Με ενέχυρο δρχ.	530.000.000
Δάνεια χορηγηθέντα από τους Συνεταιρισμούς στα μέλη τους:	
α) Καλλιεργητικά δρχ.	610.000.000
β) Με ενέχυρο δρχ.	550.000.000
Προμήθειες έτους (κατά 20% γεωργικών ειδών δηλ. λιπασμάτων, θειοχάλκου κλπ.) δρχ.	170.000.000
Πωλήσεις από κοινού γεωργικών προϊόντων (κυρίως καπνού, σταφίδας) δρχ.	235.000.000

— Διάφορες πληροφορίες για ειδικές περιφέρειες και ειδικές συνεταιριστικές δραστηριότητες:

— Γεγονός πολύ αξιόλογο χαρακτηρίζεται η απόκτηση αποθήκης για τις ανάγκες των μελών του Συνεταιρισμού Νέου Κουκλουτζά Θεσσαλονίκης. «Δέν μπορούν να έχουν άτομικές γιατί ό πρόσφυγας και ό άκτήμενος καλά-καλά ούτε σπίτι έχει» («Συνεργατισμός» 1929 σ. 59). Για τον ίδιο Συνεταιρισμό σημειώνεται χαρακτηριστικά ότι: «Κατ' άρχήν όλοι είναι μιās γνώμης και καταλαβαίνουν καλά πώς ένας τροχός για να κυλήσει πρέπει όλα τά κομμάτια του νάναι γερά...». («Συνεργατισμός» 1929 σ. 59).

— Συνεταιρισμοί Συκοπαραγωγών. Βλ. αναλυτικά ιστορικό τους και εργασίες στο βιβλίο του Χρ. Τερζάκη «Πρόοδος και πολιτισμός στό χωριό» σελ. 85 επ. Εκμετάλλευση, κρίσεις, διαμαρτυρίες ανέκαθεν. Στις 26 Μαΐου 1928 έγινε Συκικό Συνέδριο στην Καλαμάτα από τις συκικές περιφέρειες Μεσσηνίας - Λακωνίας. Ψήφισμα για προστασία. Προσπάθεια για ενιαία συκική οργάνωση. Προσπάθειες Επιτροπής άκαρπες. Κρίση, διαμαρτυρίες (βλ. και στο 1933).

— Δραστηριότητα του Συνεταιρισμού πώλησεως γεωργικών προϊόντων Δουραλή Λακωνίας («Συνεταιριστής» 1928 σ. 61).

— Οδηγίες για αλληλοασφαλιστικούς συνεταιρισμούς («Συνεταιριστής» 1928 σ. 33).

— Η συνεταιριστική κίνηση Ξάνθης 1924-1928 (Βλ. κείμενο Β. Ιλλατζή επόπτη συνεταιρισμών «Συνεταιριστής» 1928 σ. 73).

— Η συνεταιριστική κίνηση στην περιφέρεια Πύργου Ηλείας. Βλ. κείμενο Μ. Τσαμπαρλή («ο Συνεταιριστής» 1928 σ. 108).

— Η συνεταιριστική κίνηση στην περιφέρεια Πατρών. Κείμενο Π. Βασιλειάδη («Συνεταιριστής» 1928 σ. 132).

— Δραστηριότητα συνεταιριστική του ΑΣΟ και σταφιδικών συνεταιριστικών οργανώσεων. Διενέργεια στατιστικής σταφιδικών συνεταιρισμών 30.6.1927 («Συνεταιριστής» 1928 σ. 163, 187).

— Η συνεταιριστική κίνηση στη Μεσσηνία. Κείμενο Ν. Κάκκαλη («Συνεταιριστής» 1928 σ. 169).

— Προσπάθειες για ανάπτυξη της συνεταιριστικής κινήσεως στην περιφέρεια Διδυμοτείχου - Ορεστιάδος. Λειτουργεί Ένωση και 78 Συνεταιρισμοί. Από Ζετίας δεν υπάρχει επόπτης, «άκηδεια του Κράτους». Πρωτόγωνα τα καλλιεργητικά μέσα, έλλειψη εργαλείων, μηχανημάτων («Συνεταιριστής» 1928 σ. 184).

— Συγκέντρωση και πώληση καπνών 5 Συνεταιρισμών περιφέρειας Ξάνθης, για αντιμετώπιση τραστ καπνεμπόρων, προς δρχ. 128 αντί 60 δρχ. Συμβολή της Εποπτικής υπηρεσίας και της ΕΤΕ. Ευχαριστήριο Συνεταιρισμών («Συνεταιριστής» 1928 σ. 227).

— Η εξέλιξη των σταφιδικών Συνεταιρισμών και η ανάγκη ενιαίας οργανώσεως τούτων. Κείμενο Θ. Κούλα («Συνεταιριστής» 1928 σ. 272).

— Η συνεταιριστική κίνηση της Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας κατά το 1928. Έκθεση του Επιθεωρητή Π. Βασιλακοπούλου («ο Συνεταιριστής» 1929 σ. 97), παρουσιάζει, όπως και κατά τα προηγούμενα έτη, ανάγλυφη την κατάσταση συνολικά και κατά Νομούς Κεντρ. και Δυτικής Μακεδονίας. Το 1928 παρουσιάζεται αύξηση 28% στον αριθμό των Συνεταιρισμών παρά την συντηρητικότητα της Εποπτείας για νέες ιδρύσεις ώστε να ενταθεί η απασχόληση των εποπτών στην προσπάθεια οργανώσεως των υφισταμένων. Έγιναν (για πρώτη φορά) και διαλύσεις Συνεταιρισμών για εκκαθάριση από τους αδρανούντες. Υπήρχαν 887, ιδρύθηκαν 193, διαλύθηκαν 64, υπόλοιπο 1.016 με την ακόλουθη κατανομή κατά περιφέρειες:

Νομοί	Ντόπιων		Προσφύγων		Μικτοί		Σύνολο	
	Ν.Πρ.	Μέλη	Ν.Πρ.	Μέλη	Ν.Πρ.	Μέλη	Συν/σμοί	Μέλη
Θεσ/νίκης	147	11.152	296	15.281	25	*	468	26.433
Πέλλης	14	759	73	4.238	10	*	97	4.997
Χαλκιδικής	49	2.148	14	1.020	—	*	63	3.168
Κοζάνης	67	2.463	60	4.932	11	*	138	7.395
Φλωρίνης	38	1.654	30	2.359	14	*	82	4.013
Σερρών	61	8.353	83	8.230	24	*	168	16.583
Σύνολο	376	26.529	556	36.060	84	*	1.016	62.589

(* Τα μέλη τους κατανεμήθηκαν στις προηγούμενες στήλες των ντόπιων και των προσφύγων).

Είναι χαρακτηριστική η διαφοροποίηση (ντόπιοι-πρόσφυγες) και η υπεροχή του προσφυγικού στοιχείου.

Από τους παραπάνω Συνεταιρισμούς οι περισσότεροι ήταν μικτοί πιστωτικοί και πολλοί από αυτούς (250) ήταν με απεριόριστη ευθύνη (725 περιορισμένης ευθύνης).

Κατανομή τους κατά σκοπούς:

Πιστωτικοί	975
Προμηθευτικοί	2
Πωλήσεως	15
Παραγωγικοί	1
Ενοικ. γαιών	4
Εξαγοράς γαιών	11
Συνιδιοκτ. (αναγκ.)	8

1.016

— Προσπάθειες για την ίδρυση ειδικών Συνεταιρισμών πωλήσεως καπνών με ανάληψη υποχρεώσεων για κοινή δράση κλπ. (τυπώθηκε και ειδικό καταστατικό) και ειδικών καπνικών Ενώσεων Συνεταιρισμών. Στη συνέχεια σκέψη για ίδρυση τριτοβάθμιου καπνικού Οργανισμού για τη διαχείριση του όλου καπνικού ζητήματος. Βλ. Εισήγηση Ν. Μιχόπουλου «Συνεταιριστής» 1928 σ. 127.

Οι συνεταιρικές μερίδες των παραπάνω 62.589 μελών ήταν 68.774, αξίας δρχ. 51.064.000 (καταβλημένες δρχ. 24.864.500) με αξία μερίδας από δρχ. 100-5.000.

Κατανοείται η ανάγκη σχηματισμού ιδίων κεφαλαίων. Πέρα από τις μερίδες υπήρχαν αποθεματικά δρχ. 7.475.300 (τακτικά δρχ. 2.041.700, έκτακτα δρχ. 5.433.600).

Σύνολο κεφαλαίων 58.539.300 (ανάλυση των κεφαλαίων κατά είδος, κατά Νομούς και μεταξύ γηγενών και προσφύγων βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 98).

Αναλυτικά για τις εργασίες των παραπάνω Συνεταιρισμών, κατά κατηγορίες και Νομούς, (που ήταν πολύ ικανοποιητικές σε 707 Συνεταιρισμούς) βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 121.

Κυρίως οι εργασίες ήταν πιστωτικές (από δάνεια Εθνικής, Γεωργικής και Γ.Δ. Εποικισμού Μακεδονίας) για δάνεια καλλιεργητικά, ενέχυρα, μακροπρόθεσμα.

Οι καταθέσεις ήταν λίγες (υπόλοιπο έτους δρχ. 2.523.500). Προμήθειες έγιναν 11.280.400 δρχ.

Από κοινού πωλήσεις προϊόντων αρκετά ικανοποιητικές (δρχ. 30.000.000) παρά την έλλειψη αποθηκών για συγκέντρωση.

Αξιόλογες ήταν και η κοινή χρήση μηχανών (διπλασιάστηκε), η ενοικίαση λιβαδιών, οι προσπάθειες ανεγέρσεως αποθηκών μέσα στις τότε οικονομικές δυνατότητες. (Βλ. αναλυτικά «Συνεταιριστής» 1929 σ. 123).

— Προσπάθειες γίνονται το 1928 να μεταβληθούν οι «Προσφυγικές Ομάδες» της Μακεδονίας σε Συνεταιρισμούς. Είναι χαρακτηριστικό π.χ. το κείμενο του επόπτη Συνεταιρισμών του Γραφείου Εποικισμού Λαγκαδά (που ακολουθεί) και που δίνει όλη την εικόνα της τότε καταστάσεως αλλά και την υπερβολική υπόσχεση ότι όλα τα δεινά θα μπορούσαν να αντιμετωπισθούν με την οργάνωση σε Συνεταιρισμό, που πραγματικά τότε —πέρα από την ΕΑΠ— ήταν η μόνη δύναμη και το μόνο μέσο για οποιαδήποτε θετική πρωτοβουλία και δράση. Βλ. όμως αργότερα σωστές αντιλήψεις για την ανάγκη γενικότερης οργάνωσης θεσμών και κρατικών υπηρεσιών στο «Συνεργατισμός».

«Πρός τὰ μέλη τῶν Προσφυγικῶν Ὁμάδων
τῆς Περιφέρειας τοῦ Γραφείου

«Ἐφθάσεν ὁ καιρὸς ποῦ μαζεύονται τὰ γεννήματα καὶ ὁ καθένας σας θὰ ἀποφασίσῃ νὰ πωλήσῃ αὐτὸ τὸ καιρὸ τὸ περισσεύμα ἀπὸ τὰ γεννήματά του στοὺς διαφόρους μεταπράτας καὶ ἐκμεταλλευτὰς σὲ ἐξευτελιστικὴ τιμὴ γὰ νὰ συντηρήσῃ τὴν οἰκογένειά του.

Θὰ τὰ πωλήσῃ σὲ τιμὴ ἐξευτελιστικὴ γιατί ἔχει ἀνάγκη μεγάλη, ἐνὼ ἂν σκεφθῆτε λιγὰν ὠριμότερα θὰ ἴδῃ ὅτι πρέπει νὰ συνεννοηθῆ με ὄλους τοὺς συγχωριανοὺς του νὰ συγκρατήσουν τὰς τιμὰς.

Θὰ ποὺν πολλοί, μὲ ποῖον τρόπον θὰ συγκρατήσουμε τὰς τιμὰς; Εἰς αὐτὸ θὰ σὰς ἀπαντήσουν ἄλλοι γείτονές σας ποῦ ἔχουν Συνεταιρισμὸ. Θὰ σὰς εἰπουν κάνετε Συνεταιρισμὸ, ὀργανωθῆτε, συνεργασθῆτε, καὶ συνεργαζόμενοι νὰ ἐπιτύχωμεν ἱερὸ σκοπὸν, νὰ ἀποφύγωμεν τοὺς ἐκμεταλλευτὰς καὶ τοὺς τοκογλύφους τῆς περιφέρειας μας.

Δὲν ἔχετε χρήματα γιὰ νὰ συγκρατηθῆτε, ἔχει ὁμοῦ ἡ Πατρίς μας, ποῦ ἔχει τὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα, ἡ ὁποία ἅμα ἴδη καλοὺς γεωργοὺς ἔχοντας ὄρεξιν νὰ ἐργασθῶν καὶ νὰ παραγάγουν, τοὺς ἐνισχύει μὲ δάνεια. Δὲν θέλετε νὰ πωλήσετε τώρα τὰ γεννήματά σας, ἀλλὰ ἀργότερα σὲ καλὴ τιμὴ, ἔχετε ὁμοῦ ἀνάγκη ἀπὸ χρήματα.

Θὰ κάμετε Συνεταιρισμὸ, διαλεγμένο ἀπὸ καλοὺς γεωργοὺς, νὰ μὴν ἔχουν ἐλαττώματα, νὰ μὴ εἶναι τεμπέληδες, νὰ μὴ σπαταλοῦν τὸ χρήμα τους, νὰ μὴ πίνουν ἀλλὰ νὰ εἶναι ἐργατικοί.

Ἀφοῦ λοιπὸν κάμετε τὸ Συνεταιρισμὸ σας καὶ ἐγκριθῆ παρα τῆς Γενικῆς Διοικήσεως, θὰ κυτᾶξετε νὰ βρῆτε ἕνα σπίτι ἢ δωμάτιο καλὸ ἀδειανό, θὰ μαζέψετε τὰ γεννήματά σας καὶ ἀναλόγως θὰ πάρετε δάνειο ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα, ὅταν δὲ βρῆτε καλὴ τιμὴ, πωλεῖτε τὰ γεννήματα καὶ πληρώνετε στὴ Τράπεζα τὸ δάνειο ποῦ θὰ ἔχετε πάρῃ.

Ἐπίσης δάνειο καλλιεργητικὸ μπορεῖτε νὰ πάρετε τὸ Σεπτέμβριον ἀπὸ τὴ Τράπεζα γιὰ νὰ καλλιεργήσετε τὰ χωράφια σας, νὰ ἀγοράσετε ζῶον, σπόρον, λίπασμα, καὶ ὅ, τι ἄλλο χρειάζεται.

Σκοπὸς ὁμοῦ τοῦ Συνεταιρισμοῦ δὲν εἶναι μόνον αὐτὰ ποῦ γράφομε παρα πάνω, ὄχι, ὁ Συνεταιρισμὸς ἔχει καὶ ἄλλους καλλίτερους σκοποὺς.

Ἐν πρώτοις τὴν ἀγορὰν μηχανῶν καὶ ἐργαλείων γεωργικῶν. Μόνος του κανεὶς ἀπὸ σὰς δὲν μπορεῖ νὰ πάρῃ θεριστικὴ μηχανή, διότι εἶναι ἀκριβή, ὁ Συνεταιρισμὸς ὁμοῦ τὴν παίρνει εὐκόλα, διότι εἶναι πολλοί ποῦ θὰ ἔχουν τὴ μηχανὴ καὶ κοστίζει φθηνά.

Σήμερον ἀγοράζετε ἄροτρα καὶ ἥνια ἀπὸ διαφόρους καὶ τὰ πληρώνετε ὅσο σὰς ζητήσουν, ἐνὼ ὁ Συνεταιρισμὸς σας μπορεῖ νὰ τὰ παραγγεῖλῃ ἀπ' εὐθείας στὸ ἐργοστάσιον καὶ νὰ σὰς κοστίσουν πολὺ φθηνότερα ἀπὸ τὴν τιμὴ ποῦ τὰ ἀγοράζετε.

Τὰ λιπάσματά σας ποῦ θὰ ἀρχίσῃτε νὰ τὰ πέρνετε κατὰ ποσότητος, διότι θὰ σὰς χρειασθῶν πολὺ, θὰ τὰ προμηθεύηται ὁ Συνεταιρισμὸς σας ἀπ' εὐθείας εἰς φθινῆς τιμῆς.

Ὁ Γεωργὸς ἔχει συνήθειαν ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριον νὰ πηγαίη στὸ μπακάλη του νὰ ψωνίξῃ ὅ, τι τοῦ χρειάζονται βερεσέ, καὶ στὸ ἀλώνισμα νὰ τὸν ἐξοφλῇ, οὐδέποτε ὁμοῦ ἐξήτασεν ἂν ὁ λογαριασμὸς του εἶναι σωστός, καὶ τὸ κατάντημα ποτέ νὰ μὴ τοῦ περισσεύῃ τίποτα, διότι ντερότανε χρόνον καιρὸ νὰ κυτᾶξῃ τὸ λογαριασμὸ τοῦ μπακάλη του ποῦ εἶναι παραφουσκωμένος.

Ὅταν ὁμοῦ ἔχετε καλὸ Συνεταιρισμὸ, ἔχετε δὲ ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην, εὐκόλον εἶναι νὰ προμηθευθῆτε τὸ λάδι σας, τὸ ρίζι σας, τὴν ζάχαρι σας κλπ. σὲ χονδρική τιμὴ καὶ νὰ κερδίσετε τὴ διαφορὰ, ἡ ὁποία κάνοντας λογαριασμὸ θὰ ἴδῃτε ὅτι σὲ ἕνα χρόνο εἶναι πολὺ μεγάλη.

Τὰ ζῶα σας ἀρωσταίνουν τακτικὰ καὶ παθένετε ζημίαι μεγάλη, χάνοντας περιουσία ὀλόκληρη πολλές φορὲς, ἀπὸ τὸ χάσιμο τοῦ ζῶου σας, ὅταν ἔχετε καλὸ Συνεταιρισμὸ, μπορεῖτε πολλοὶ Συνεταιρισμοὶ νὰ κρατήσῃτε ἕνα καλὸ κτηνίατρο καὶ νὰ τὸν ἔχετε τακτικὰ στὸ χωριὸ σας γιὰ τὴν ὑγείαν τῶν ζῶων σας.

Οἱ καπνοπαραγωγοὶ λόγῳ ἀνάγκης συνθιζοῦν νὰ πέρνουν δάνεια ἀπὸ τοκογλύφους, οἱ ὁποῖοι δὲν καταδέχονται νὰ πέρνουν τόκο ἀλλὰ μὰ μικρὰ ἀποζημίωσιν, ὁδηγῆ τὰ χωράφια μισακὰ καὶ ἀφοῦ ὁ καπνοκαλλιεργητὴς χύσῃ τὸν ἵδρωτά του, χάσει τὴν ὑγείαν τῆς οἰκογενείας του, σπέρνοντας, καλλιεργώντας, μαζεύει τὸν καπνὸ καὶ δίδει τὸ μισὸ γιὰ ἀποζημίωσιν στὸ τοκογλύφο ποῦ τὸν δάνεισε, ἀπὸ φιλοτιμία δὲ στὸ τέλος πωλεῖ στὸν ἴδιον τοκογλύφο καὶ τὸν ἄλλο μισὸ καπνὸ, τὸ καπνὸ τὸ δικὸ του μὲ μικρότερη τιμὴ. Καὶ αὐτὴ ἡ δουλειὰ γίνεται κάθε χρόνο.

Γι' αὐτὰ ὅλα ποῦ λέμε δὲν κατῶρθωσεν ὁ γεωργὸς καὶ ὁ καπνοπαραγωγὸς νὰ πάρῃ ἐπάνω του.

Πολλοὶ ποῦ κατάλαβαν τὸ συμφέρον τους ἔκαμαν Συνεταιρισμοὺς καὶ ἀρχίζουν νὰ προοδεύουν ὅπως ἡ Ἀγροτικὴ Λαϊκὴ Τράπεζα Καβαλλάρ, ποῦ ἀγόρασε ἀλωνιστικὴ μηχανή, σιτοκαθαριστήριον, καὶ ἐτοιμάζεται νὰ φιάσῃ γεωργικὴ ἀποθήκη, ὁ Συνεταιρισμὸς Κρηθιάς ποῦ θὰ φιάσῃ καπναποθήκη, ὁ Συνεταιρισμὸς Στρολόγγου ποῦ ἔσπειραν ὄλοι οἱ συνεταιροὶ του 50 στρέμματα, ὁ Συνεταιρισμὸς Τσουκαλῆ ὁ ὁποῖος λαμβάνει μέρος στῆ δημοπρασίᾳ τῆς Δεκάτης, ἀντὶ νὰ ἀφήσῃ νὰ τὴν πάρουν ἄλλοι.

Γι' αὐτὸ σκεφθῆτε καλά, λογικὰ καὶ ἀποφασίσατε νὰ κάμετε Συνεταιρισμὸ, γιὰ νὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ τὰς ἐκμεταλλεύσεις καὶ νὰ κατορθώσῃτε νὰ γίνητε εὐκατάστατοι νοικοκυραῖοι.

Καλέσατέ με ὁπότεν σεῖς θελήσῃτε νὰ ἐπαναλάβωμε τὰ ἀνωτέρω, ποῦ τόσες φορὲς τὰ εἴπαμε στὰ χωριά σας καὶ νὰ κάνωμε Συνεταιρισμὸ.

Στὴ περιφέρειά μας ὑπάρχουν σήμερον 70 Συνεταιρισμοί, κάνετε καὶ σεῖς Συνεταιρισμοὺς, γιὰ νὰ προοδεύσῃτε ὄλοι καὶ νὰ ἐνοήσῃτε καλά ὅτι Συνεταιρισμὸς εἶναι ἕνας Μεγάλος Οἰκονομικὸς Ὄργανισμός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πολλὰ καλὰ βλέπουν καὶ θὰ ἴδουν οἱ Γεωργοί.

Μὲ ἀγάπην ὁ Ἐπόπτης Συνεταιρισμῶν Γ.Ε. Λαγκαδᾶ
Κων. Σούτσης»

— Συνεταιρισμὸς υλοτόμων Σκληθροῦ Ἀγιάς. Ἰδρύθηκε το 1928 καὶ λειτουργεῖ εὐδοκίμως παρὰ τὸν ἐντονον πόλεμον τῶν δασικῶν μεγαλοεπιχειρηματιῶν, γράφει ὁ Π. Κοντὸς το 1932. Βλ. καταστατικὸ τοῦ Συνεταιρισμοῦ στο ἔργο Π. Κοντοῦ

«Δασικοί Συνεταιρισμοί» σ. 38. Δόθηκε στον Συνεταιρισμό αυτό έπαινος της Ακαδημίας Αθηνών.

Οικονομικά στοιχεία από ισολογισμούς μερικών Συνεταιρισμών χρήσεως 1928.

Γ.Π.Σ. Γενησαιάς «Πρόδος» («Συνεταιριστής» 1929 σ. 66).

Γ.Π.Σ. Δραπανιά Κισσάμου («Συνεταιριστής» 1929 σ. 144).

Γ.Π.Σ. Πετρομαγούλας («Συνεταιριστής» 1929 σ. 174).

Ο Γεώργ. Παπανδρέου σε Γεν. Συνέλευση της Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών. Διακρίνονται και ο πρόεδρος της Αλ. Μπαλατζής και ο Δ.Σ. κ. Ι. Πετρίδης (μετακατοχικά).

1. Βιβλιογραφία

Η αγροτική βιβλιογραφία, ενδιαφέρεται κατά το 1928 κυρίως για το θέμα της οργανώσεως της αγροτικής πίστεως (που βρίσκεται σε οξύ ανταγωνισμό των αντιθέτων απόψεων), για την κτηνοτροφία και για το σταφιδικό.

Στα συνεταιριστικά σημειώνουμε τις εκδόσεις:

— Χρ. Τερζάκη, Γεν. Διευθυντού Κεντρικής Αγροτικής Τραπέζης εν Καλάμιας, «*Αγροτική Συνεταιρική Οργάνωσις. Οί Συνεταιρισμοί του Α΄ βαθμού*». Μελέτη από την εφαρμογή. Τόμος Α, 1928 σ. 112.

Ζυμωμένος μέσα στη ζωή των αγροτών και των χωριών, ο ενθουσιώδης και μαχητικός όσο και ιδιόρρυθμος αυτός συνεταιριστής (που βρισκόταν σε αντίθεση με την Υπηρεσία Εποπτείας του Υπ. Γεωργίας, του Σωκρ. Ιασεμίδη) δίνει μια ζωντανή εικόνα για την μέχρι τότε αγροτική και συνεταιριστική πραγματικότητα, με βάση βέβαια τη Μεσσηνία όπου δρούσε από δεκαετίες και όπως τα αντιλαμβάνονταν ο ίδιος. Με το ζωντανό ύψος της ομιλίας και γραφής του, υποστηρίζει ότι βάση για την γεωργική ανάπτυξη είναι ο καλός τοπικός συνεταιρισμός, κύτταρο της κεντρικής συνεταιριστικής οργανώσεως της πίστεως, που θα στηρίζεται σε ηθικοπλαστική εργασία, την προσωπική πίστη και αλληλέγγυο ευθύνη των μικροκτηματιών που πρέπει να έχουν συνείδηση της τάξεώς τους και να μη δέχονται στους Συνεταιρισμούς ανθρώπους από άλλα επαγγέλματα. Έπειτα θα ακολουθούν οι άλλοι Συνεταιρισμοί. Εκθέτει γιατί είναι εναντίον των μικτών συνεταιρισμών και θέτει ως βάση τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς με απεριόριστη ευθύνη. Εκθέτει παραστατικά την ζημιά που κάνουν στους Συνεταιρισμούς, ως συνεταιίροι, οι μεγάλοι ιδιοκτήτες, οι τοκογλύφοι, οι μεταπωλητές γεωργικών προϊόντων, οι παντοπώλες, οι γιατροί, οι δικηγόροι, οι δικολάβοι, οι μικροκομματαρχίσκοι, οι κομματάρχες των προσωπικών κομμάτων κλπ. Και γιατί είναι πολύτιμοι για τους Συνεταιρισμούς οι δάσκαλοι (που όμως το εκπαιδευτικό σύστημα τους αποθαρρύνει και τους περιορίζει από την ευρύτερη προσφορά), και οι ιερείς (που υποφέρουν από την εγκατάλειψη της Πολιτείας).

Στις σ. 90-102 εκθέτει παραστατικά γιατί δεν πρέπει να αναμιγνύονται οι Συνεταιρισμοί στην πολιτική αλλά οι αγρότες να οργανωθούν σε ξεχωριστούς πολιτικούς Συλλόγους για τα αγροτικά τους συμφέροντα. (Δυστυχώς δεν εξεδόθησαν οι Β, Γ και Δ τόμοι, που προαναγγέλει στη σ. 112).

Τις παρατηρήσεις του χρησιμοποιούμε στα αντίστοιχα Υποκεφάλαια.

— Σωκρ. Π. Ιασεμίδου «*Η Γεωργική Τράπεζα της Ελλάδος*» Αθήναι 1928 σ. 23).

Περιέχει τα κείμενά του που δημοσιεύτηκαν στο «*Ελεύθερον Βήμα*» Αθηνών στις 8 και 9 Δεκεμβρίου 1927. Ιδιαίτερης σημασίας για την μαχητικότητα και σοβαρότητα του Ιασεμίδη, είναι ο πρόλογος για τους αντίθετους ανωνυμογράφους.

Επίσης περιέχει το Πρωτόκολλον της 27 Οκτωβρίου 1927 περί συστάσεως Γεωργικής Τραπέζης (βλ. στο Υποκεφ. Ζ΄ του 1927 και 1928).

— «*Υπό συζήτησιν θέματα: Η Γεωργική Τράπεζα*» Ιανουάριος 1928. Α) *Γνώμαι των Ενώσεων και των Γεωργικών Συνεταιρισμών περί αυτής. Τηλεγραφήματα και ψηφίσματα.* Β) *Η συζήτησις εν τω τύπω*. Σελ. 98. Στις σελίδες του συγκεντρώνει

όλες τις αντίθετες —στην ίδρυση Γεωργικής Τραπεζής— εκδηλώσεις (που είναι φανερό ότι ήταν κατευθυνόμενες από τους Δ/ντές των Υπ/των της Εθνικής Τράπεζας) βλ. στο Υποκεφ. Ζ' του 1928.

— Σωφρ. Π. Ιασεμίδου και «Παλαιού Συνεταιριστού» (προφανώς Π. Βασιλακοπούλου) «Η Γεωργική Τράπεζα της Ελλάδος και η Εθνική Τράπεζα», Θεσσαλονίκη 1928 σ. 30. (βλ. στο Υποκεφ. Ζ').

— Κ. Χολέβα: Επιθεωρητή Γ. Συνεταιρισμών Θράκης. «Συνεταιρικά Διδάγματα. Από τας καταχρήσεις των Συνεταιρισμών Κερκύρας», Κομοτινή 1928 σ. 29. (Αφιερωμένο στον Αναστ. Δομέστιχον, Διευθυντήν Εποικισμού Θράκης).

Αναφέρεται στο θέμα των Συνεταιρισμών Κερκύρας που συντάραξε τα προηγούμενα χρόνια τη συνεταιριστική κίνηση γενικότερα για να «βγάλουμε συμπεράσματα τα οποία υπό τύπον παραγγελιών θα παραδώσωμεν να διαβάσουν οι αγρόται με τη βεβαιότητα ότι θα τηρήσουν τας παραγγελίας αυτάς ως θρησκευτικώς εντολάς αν θέλουν να προκόψουν οι Συνεταιρισμοί». Απλές πρακτικές οδηγίες — συμβουλές για καλή διοίκηση— διαχείριση.

— Κ. Χολέβα, Επιθεωρητού Γ. Συνεταιρισμών Θράκης «Πρακτικός οδηγός των Γεωργικών Συνεταιρισμών» Αθήναι 1928, σ. 158. Χρήσιμο βιβλίο που εκθέτει το πρακτικό μέρος της ιδρύσεως, των εργασιών, και γενικά της λειτουργίας του Συνεταιρισμού με βάση και τη νομοθεσία, την οποία παραθέτει στο τέλος (όπως τροποποιήθηκε με το Ν.Δ. 28/11/1925). Είναι ενημέρωση του προηγούμενου βιβλίου του «Απλές Συνεταιριστικές Οδηγίες». (Το αφιερώει στον Βασ. Γ. Παπαγεωργίου, Επιθεωρητή Δημοτικών Σχολείων Κερκύρας, Πρόεδρο του Α' Πανελληνίου Συνεδρίου των Συνεταιρισμών του 1922).

— Α. Βογιατζόγλου «Αι Γεωργικαί Οργανώσεις» Αθήναι 1928.

— Γ. Καλυδόπουλου «Γεωργία και Ασφάλεια» Ιωάννινα 1928. Τονίζει την ανάγκη συστάσεως και στην Ήπειρο Συνεταιρισμών κτηνασφαλιστικών και αλληλασφαλείας κατά χαλάζης και παγετών.

— Καταστατικών Συνεργατικής Ενώσεως Εργατών Φορτοεκφορτωτών λιμένος και προλιμένων Πειραιώς. Πειραιεύς 1928 σ. 32. (Βλ. στο Υποκεφ. Θ').

— Θ. Κ. Θεοδωρακοπούλου «Δημιουργία», Αθήνα 1938.

Στο ευρύτερης σημασίας αυτό κείμενο ο μελετημένος και ιδεαλιστής ελληνολάτρης συγγραφέας περιγράφει με ζηρηρές εκφράσεις και παραστατικά τη θλιβερή κατάσταση στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα στους διάφορους τομείς και προτείνει ιδανικά δημιουργίας κοινωνικού πολιτισμού. Εισηγείται την συσπείρωση των ατόμων που θα ήθελαν, σε ένα «κοινωνικό ίδρυμα αναμορφώσεως» για άμυνα, κοινωνική αγωγή, κοινωφελή δημιουργία, αναμόρφωση. Μεταξύ των άλλων δίνει ιδιαίτερη σημασία στην υποβοήθηση που πρέπει να γίνει για ίδρυση και καλή λειτουργία μεγάλων αστικών και αγροτικών συνεταιρικών οργανώσεων πάνω στις οποίες να στηριχθούν μεγάλα έργα. Γράφει στις σελίδες 39-41 του βιβλίου:

«... Ἡ καταβολὴ κατόπιν κάθε προσπάθειας πρὸς εὐρύτεραν ἀνάπτυξιν τοῦ συνεταιριστικοῦ πνεύματος, ἤτοι πρὸς ἴδρυσιν καὶ ἀρτίαν ὀργάνωσιν μεγάλων ἀστικῶν καὶ ἀγροτικῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων πρὸς εὐθηνότεραν προμήθειαν τῶν εἰδῶν τῆς καθημερινῆς ζωῆς εἰς τὴν μεγάλην μᾶζαν τοῦ δυστυχοῦντος λαοῦ μας καὶ καταπολέμησιν τῆς ἀκρίβειας τοῦ βίου, θὰ εἶναι ὡσαύτως ἐν τῶν σπουδαιότερων καθηκόντων του.

Ἔχομεν μάλιστα τὴν γνώμην, ὅτι ἡ τελευταία αὕτη προσπάθεια καὶ ἐνέργεια, δεόν νὰ ἐπεκταθῆ καὶ εἰς τὴν κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὀργάνωσιν τῶν συνεταιρικῶν αὐτῶν ὀργανώσεων, ὥστε αὐταὶ νὰ καταστοῦν οἱ πρῶτοι παράγοντες πρὸς ἐκτέλεσιν μεγάλων ἔργων κοινῆς ὠφελείας καὶ ν' ἀποτελέσουν τὴν πρώτην Πανελληνίον οὕτως εἰπεῖν ἐκστρατείαν πρὸς ἐπιμετάλλευσιν ὅλων τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς χώρας καὶ αὔξησιν τῆς παραγωγῆς, ἀγροτικῆς καὶ

βιομηχανικής, ήτοι την αποξήρανση έλωδων εκτάσεων και λιμνών, οι οποια κατά έντελώς πρόχειρον ύπολογισμόν θ' απέδιδαν εις την καλλιέργειαν 3-4 τουλάχιστον εκατομμύρια στρέμματα γης, τά οποια τώρα άποτελούν έστίαν ύπονομεύσεως της ύγείας του πληθυσμού της μαρτυρικής μας χώρας, διά της μεταδόσεως των έλωδών πυρετών, των προδρόμων αυτών της φθίσεως, από την όποιαν μαστίζεται όχι όλίγος άριθμός μελών της κοινωνίας μας, και των ποικίλων άλλων άσθενειών, διά των όποιων όδηγούνται εις τον πρόωρον θάνατον ή τον βαθμιαίον μαρασμόν και την θλιψίην εκατοντάδες άτυχών ύπάρξεων κατά ώρισμένα διαστήματα, την εκμετάλλευσιν του λευκού άνθρακος, της τεραστίας αυτής πηγής δυνάμεως και ενεργείας ή οποια άνέχεται τουλάχιστον εις τέσσαρα εκατομμύρια ύπταν διά την χώραν μας, την εκμετάλλευσιν των δασών και την αναδάσωσιν των γυμνών εκτάσεων, κλπ., κλπ.

Τοιοῦτοι οργανισμοί, προϊόντα ιδίως των μεταπολεμικών τάσεων και των νέων περί οικονομίας αντίληψεων, εργάζονται ήδη επιτυχώς εις όλας τας χώρας, εκ των κυριωτέρων των όποιων είναι ο τεραστιος οικονομικός οργανισμός *Voortuit της Γάνδης (Βέλγιον)*, το *Office National du Crédit Agricole εν Γαλλία*, ή *Stickstoffgesellschaft εν Γερμανία*, το *Officio Autonomo dei zolfi εν Ιταλία* κλπ. και άποτελούν «το άριστον ενδιάμεσον μεταξύ των δύο άκρων τάσεων, απέχοντες εξ ίσου τόσοσ από το παλαιόν ατομιστικόν οικονομικόν σύστημα του έλευθέρου ανταγωνισμού, όσον και από την καθάραν σοσιαλιστικήν αντίληψιν της κρατοποιήσεως των διαφόρων κλάδων της Έθνικής μας οικονομίας» όπως ορθώτατα γράφει αρθρογράφος περιοδικού. Ένδεινυται δέ ή δημιουργία και παρ' ήμιν παρομοίων οργανώσεων επί τῷ σκοπῷ της εκτελέσεως των μεγάλων αυτών έργων, διότι όπως ειπεν ένας μεγάλος Ιταλός άπόστολος της συνεταιριστικής ιδέας, ο *L. Luzzati*. «ή ευημερία ενός Έθνους δέν έξαρτάται κυρίως από τας κυβερνήσεις και τας βουλάς των κρατών, τας έφημέρους ταύτας εκδηλώσεις άσταθών τάσεων. Τό ευτυχές μέλλον ενός λαού, βλαστάνει έντός των συνεταιρικών του οργανώσεων και εις την πείραν ή οποια παρασκευάζει την λύσιν του κοινωνικού ζητήματος» και όπως λέγει ο πολύς *G. Mazzini*, «ή λύσις του κοινωνικού ζητήματος δέν θά γίνη διά της πάλης των τάσεων, ούτε διά των επαγγελματικών αγώνων των εργατών, οι όποιοι καταλήγουν εις την έλάττωσιν της παραγωγής και την άριβειαν του βίου, ούτε διά των βιαιών μέτρων εναντίον της ιδιοκτησίας, ή οποια αναπτύσσει τόν ζήλον και την φιλεργίαν. Θά λυθῆ άπλούστατα διά της δημιουργίας νέων πηγών κεφαλαίου, παραγωγής και καταναλώσεως, οι οποια προκύπτουν διά της έλευθέρως δημιουργίας των συνεταιρισμών, διότι έφ' όλων των πεδίων της συνεταιρικής δράσεως, πιστοποιείται ο κανών, σύμφωνα με τόν όποιον, ή έννοσις δέν άθροίζει άπλώς τας δυνάμεις μιάς έπιχειρήσεως εις την όποιαν άνήκουν, αλλά τας πολλαπλασιάζει». Διότι επιπλέον, ως λέγει και ο *S. Hoesbro*. «Η συνεταιρική κίνησις επιδιώκει ένα πολυ άνωτερον της άπλης άποκτήσεως οικονομικών επιτυχιών σκοπόν. Στηρίζεται εις τό αίσθημα της προς τόν πλησίον αγάπης, έξασκει κατά συνέπειαν μίαν άνωτεράν έξευγενιστικήν έπιρροήν και ή ανάπτυ-

ξις ενός λαού δύναται να έπιτευχθῆ μόνον επί των βάσεων της αυτοδικαιήσεως και της ισότητος των μελών του».

Αντί τούτων τί γίνεται εις την Έλλάδα μας; Απλούστατα όσάκις άνακινήθῃ τό ζήτημα της εκμεταλλεύσεως των πλουτοπαραγωγικών πηγών της χώρας μας, λέγονται άφθονα «λόγια, λόγια, λόγια» κατά τόν άείμνηστον Σαΐκωσπηρ, είναι ή άπάντησις εις τό έρώτημα και άκόμη άναμονή να έλθῃ τό «ξένον κεφάλαιον» διά να ύποδουλοθώμεν εις αυτό, όπως πάντοτε επράξαμεν, όσάκις τούτο είχε την καλωσύνην(;) να μάς έπισκεφθῆ.

Εκ της ενεργείας ταύτης κυρίως και εκ πλείστον άλλων οι οποια αυτοδικαίως θά έπακολουθήσουν, ως φυσικά συνέπεια της ιδρύσεως τοιούτων οργανισμών, θά έπιτευχθῆ ή εκλαίευσις των έπιστημονικών γνώσεων εις την μεγάλην μάζαν του λαού, την όποιαν άποτελει ιδίως ο άγροτικός πληθυσμός της χώρας μας, διότι πρέπει να κατανοηθῆ καλώς, ότι την βίαν και τά θεμέλια μιάς Πολιτείας, άποτελει από ήθικῆς και από υλικῆς άπόψεως ο άγροτικός της πληθυσμός, ο όποιος είναι, όπως ειπεν ο Γκαίτε, ή παρακαταθήκη εξής συμπληρουνται και άνανεούντα οι δυνάμεις της έξαντλουμένης ανθρωπότητος» και ότι όταν στραφῆ προς αυτόν ή άνάλογος με την σπουδαιότητα και τόν άριθμητικόν του όγκον προσοχή του κράτους και της κοινωνίας, τότε άσφαλώς θά ευρεθούν τά μέσα και τά μέτρα διά τόν όποιον, αυξανόμενη της αγάπης και της άφροσύσεως του πληθυσμού αυτού προς την γην, θά έπιτευχθῆ και ή άσφάλεια και ή ευημερία του συνόλου και ή έγκατάλειψις της ιδέας και της ενεργείας και της άρχῆς και της προσπάθειας του σύρματισμού, της συγκεντρώσεως δηλαδή του άγροτικού πληθυσμού εις τούς ύδροκεφάλους των πόλεων και ειδικώς την πρωτεύουσαν και ή αύξησις της παραγωγής και ή δημιουργία νέων πηγών πλούτου.

Διά της ιδρύσεως κατόπιν εργαστηρίων έπιστημονικών βιομηχανικών έρευνών, με άντικειμενικόν σκοπόν εκείνον τόν όποιον έχουν παρόμοια ιδρύματα άλλαχού και ιδίως τό *Mellon Institute of industrial Research* των Ηνωμένων Πολιτειών, εις τού όποιου την κεντρικήν είσοδον γέγραπται: «Αφιερούται εις την έξυπηρέτησιν της Αμερικανικής βιομηχανίας και εις τούς νέους οι όποιοι προορίζουν την εργασίαν της ζωής των διά την βιομηχανίαν. Τό τέρας είναι ή ιδεώδης βιομηχανία, ή οποια θά δώσῃ εις όλους ευυτέρως ευκαιρίας διά σκόπιμον βίον...» θά καταστή δυνατή ή όργάνωσις της βιομηχανικής μας παραγωγής, διά τά προϊόντα της οποιας έξάγομεν εις τό έξωτερικόν αναριθμητώς άποσταλάδας εκατομμυρίων δραχμών ή άλλων ξένων νομισμάτων κατ' έτος.

Αλλά τί πρώτον και τί ύστερον να θέσῃ κανένας ως σκοπόν του *ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ*;... προσθέτομεν άκόμη, ότι ή ίδρυσις και όργάνωσις ενός ή περισσοτέρων λαϊκών πανεπιστημίων, τά οποια τόσοσ πολυτίμους υπηρεσίας προσφέρουν άλλαχού διά την ανάπτυξιν του πολιτισμού, ή κατάλληλος όργάνωσις του έξωτερικού έμπορίου των προϊόντων μας, ή ανάπτυξις και εις την Έλλάδα της τόσοσ άκαμάουσης άλλαχού και ιδίως εν Ιταλία βιομηχανίας των ξένων, από την όποιαν εισπράττει αύτη δύο δισεκατομμύρια λιρετών έτησίως...

2. Διάφορες ενέργειες για μορφωτική ιδεολογική συνεταιριστική δραστηριότητα.

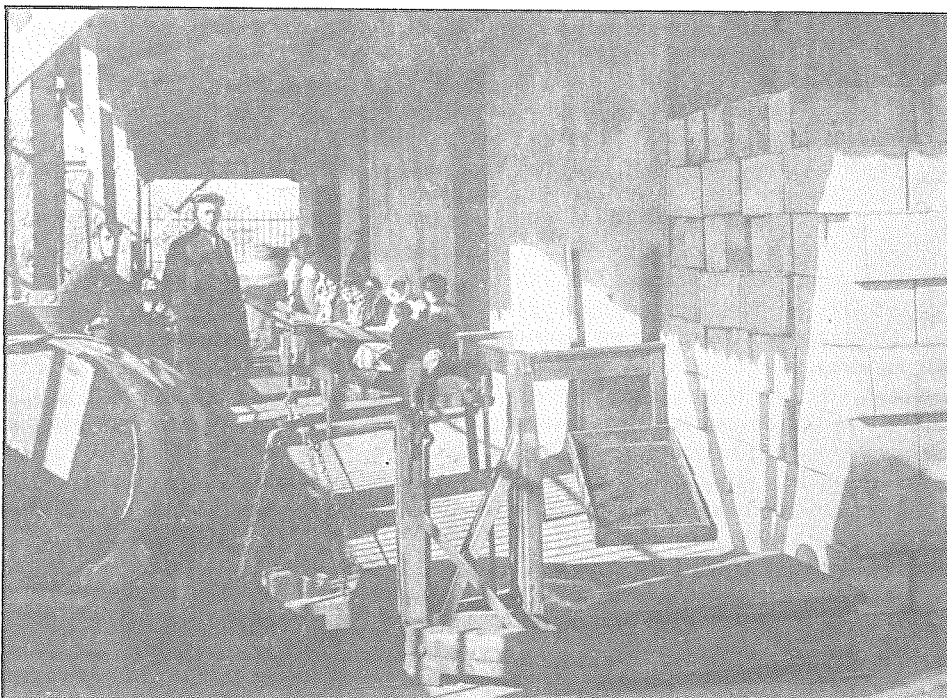
— Στο τέλος του 1928 ιδρύθηκε από συνεταιριστές στη Θεσσαλονίκη ιδεολογικό σωματείο με τίτλο «Σύνδεσμος Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος» για την ενίσχυση και εξυπηρέτηση της συνεταιριστικής κινήσεως («Συνεταιριστής» 1929 σ. 14). Ο Σύνδεσμος εξέδωσε και το αξιόλογο περιοδικό «Ο Συνεργατισμός» κατά τα έτη 1929-1934.

Το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο του Συνδέσμου αποτελέσθηκε από τους: Π. Βασιλακόπουλο, Επιθεωρητή Συνεταιρισμών, ως Πρόεδρο — Χαρ. Παπαχρίστου, Διευθυντή της Ομοσπονδίας Συνεταιρισμών Μακεδονίας, ως Γραμματέα — Γ. Ιωαννίδη, Πρόεδρο της Ομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης, ως Ταμία — Κ. Πρωτόπαπα, γεωπόνο — Γ. Βογιατζή, Πρόεδρο Συνεταιρισμού Επανωμής.

(Συνεταιριστής 1929 σ. 40).

Με το πολύ αξιόλογο έργο του Συνδέσμου αυτού θα ασχοληθούμε σε πολλές περιπτώσεις. Αυτός διαλύθηκε το 1934 μετά την έγκριση της ιδρύσεως της Πανελληνίου Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών (για την οποία πρωτοστάτησε).

— Σχετικά με την γενικότερη κοινωνική σημασία του Συνεταιρισμού και μάλιστα στην Ελλάδα, χαρακτηριστικό είναι κείμενο στο «Συνεργατισμός» 1929 σ. 26 που έπειτα από στοιχεία καταλήγει: «... αν σήμερα ύστερα από τόσες καταστροφές επεκράτησε το οικοκυριό και όχι η αναρχία, κι αυτό το χρεωστούμε στον συνεταιρισμό...».

Στο σταφιδεργοστάσιο (πρότυπο για την εποχή του) της Ενώσεως Τριφυλίας-Πυλίας. Κιβώτια σταφίδας για εξαγωγή.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΝΩΣΕΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

— Χαρακτηριστικά είναι τα στοιχεία που αφορούν την αναπτυσσόμενη συνεταιριστική κίνηση στη Μακεδονία με τη δημιουργία Ενώσεων Συνεταιρισμών. Έτσι το 1928 στην Κεντρική και Δυτική Μακεδονία ιδρύθηκαν 9 Ενώσεις. Από αυτές οι 4 προήλθαν από τον αυτοπεριορισμό της περιφέρειας της Ομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών Μακεδονίας (που έμεινε ως «Ομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης») και την ανεξαρτοποίηση Τμημάτων της. Οι υπόλοιπες 5 Ενώσεις ιδρύθηκαν σε περιφέρειες όπου δεν λειτουργούσαν Ενώσεις.

Έτσι υπάρχουν σε όλη τη Μακεδονία στο τέλος του 1928 οι Ενώσεις:

- 1) Ομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης
- 2) Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Λαγκαδά*
- 3) Αγροτική Τράπεζα Λαγκαδά*
- 4) Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Χαλκιδικής
- 5) Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Κιλκίς
- 6) Κεντρική Αγροτική Τράπεζα Αξιουπόλεως
- 7) Περιφερειακή Τράπεζα Χωρικών Γενιτσών**
- 8) Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Γενιτσών**
- 9) Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Κατερίνης
- 10) Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Φλωρίνης
- 11) Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Εορδαίας
- 12) Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Βερροίας
- 13) Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Σερβίων
- 14) Τράπεζα Συνεταιρισμών Καστοριάς
- 15) Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Σερρών.

Στις παραπάνω Ενώσεις ήταν γραμμένοι στο τέλος του 1928 Συνεταιρισμοί 470.

Το ονομαστικό συνεταιρικό τους κεφάλαιο (μερίδες) ήταν 3.324.500 δρχ., αλλά είχαν καταβληθεί μόνο δρχ. 733.700. Τακτικό αποθεματικό δρχ. 78.500, έκτακτο δρχ. 15.700. Η Ένωση Καστοριάς είναι απεριορίστου ευθύνης.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω στοιχεία υπάρχουν διπλές Ενώσεις σε μερικές περιφέρειες. Αυτό οφείλεται περισσότερο σε κομματικές και προσωπικές επιδράσεις. (Βλ. και κείμενο Σπ. Αντωνιάδη «Θέματα Συνεταιρισμών» 1976 σ. 2830).

Η κεφαλαιουχική τους συγκρότηση είναι μικρή συγκριτικά με τα στοιχεία της Πελοποννήσου (βλ. στο έτος 1927).

Οι εργασίες τους είναι ακόμα στα πρώτα στάδια και σε εξέλιξη: Έλαβαν καλλιεργητικά δάνεια δρχ. 2.837.900 (από ΕΤΕ και Γεωργική). Με ενέχυρο προϊόντων δρχ. 711.000.

Χορήγησαν δάνεια σε 225 Συνεταιρισμούς τους:

Καλλιεργητικά	δρχ. 6.109.300	Με ενέχυρο	δρχ. 1.059.100
		Σύνολο	δρχ. 7.168.400

(*) Για τις επιτυχίες αλλά και τις κακοτυχίες των 2 αντιμαχόμενων Ενώσεων στο Λαγκαδά, από την επιρροή της πολιτικής και τις συνέπειες της γεωργικής κρίσεως και για τη συγχώνευσή τους το 1935 βλ. Σπύρου Αντωνιάδη «Θέματα Συνεταιρισμών» 1976 σ. 2830.

(**) Βλ. για τα 50 χρόνια της Ενώσεως στα «Θέματα Συνεταιρισμών» 1979 σ. 3862.

Δηλαδή χορήγησαν αξιόλογα ποσά και εξ ιδίων κεφαλαίων και καταθέσεων.

Είχαν κίνηση καταθέσεων:

Καταθέσεις έτους δρχ. 27.543.500

Αναλήψεις έτους δρχ. 26.778.500

Υπόλοιπο τέλους έτους 1928 δρχ. 765.000

Προμηθεύτηκαν:

είδη γεωργικά δρχ. 4.142.600

είδη οικιακής χρήσεως δρχ. 2.373.500

Σύνολο δρχ. 6.516.100

Από κοινού πώληση έκανε μόνο η Ένωση Αξιουπόλεως (συγκέντρωση και πώληση κουκουλιών δρχ. 696.600).

Μόνο η Αγροτική Τράπεζα Λαγκαδά έχει ιδιόκτητη αποθήκη αξίας δρχ. 277.800.

Δηλαδή οι δυνατότητες και εργασίες των Ενώσεων Μακεδονίας είναι τότε περιορισμένες.

Όμως είναι σημαντικό ότι περισσότερο εξυπηρέτησαν τους πρωτοβάθμιους Συνεταιρισμούς τους για την οργάνωση, λειτουργία και τήρηση των λογιστικών τους βιβλίων με περιοδεύοντες λογιστές ή με ειδικά Λογιστήρια. Αυτό αποτέλεσε την βάση για την μετέπειτα ανάπτυξη. Κυρίως οι Ενώσεις διαδραμάτιζαν τότε ρόλο εκφραστή των αγροτικών προβλημάτων και διεκδικητικό για την βελτίωση της θέσεως των αγροτών (που ήταν κυρίως πρόσφυγες).

Χαρακτηριστικό είναι ότι σε 900 ελέγχους βρέθηκαν μόνο 16 διαχειριστικές ανωμαλίες (βλ. Π. Βασιλακόπουλος, «Συνεταιριστής» 1929 σ. 124).

Για την εξέλιξη της κινήσεως στη Μακεδονία με την επίδραση του Ντ. Μαλούχου της Ομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών Μακεδονίας, βλ. στο κείμενο του Ευρ. Τζουμέρτη (στο Υποκεφ. ΙΑ').

Οικονομικά στοιχεία για Ενώσεις από τους ισολογισμούς τους:

Κεντρικής Συνεργατικής Τράπεζας Πύργου («Συνεταιριστής» 1929 σ. 42).

Ομοσπονδία Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης («Συνεταιριστής» 1929 σ. 88).

Ε.Γ.Σ. Βεροίας («Συνεταιριστής» 1929 σ. 88).

Σταφιδική Προμηθευτική Ένωση Μεσσηνίας («Συνεταιριστής» 1929 σ. 114).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ/Ι

ΟΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ. ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΕΝΙΑΙΑ ΔΡΑΣΗ.

1. Η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Συνεταιρισμών

Με την αναμονή για επίλυση των προβλημάτων «Αγροτική Τράπεζα» και «Εποπτεία» που συζητούνται και σχεδιάζονται ζωηρά και κατά το 1928, το συνδεδεμένο με αυτά θέμα «Κεντρική ιδεολογική οργάνωση των Συνεταιρισμών» βρίσκεται σε δεύτερο βαθμό. Όμως αναγνωρίζεται καθημερινά η ανάγκη του κεντρικού εκπροσώπου, εκφραστή και πιο συστηματικού (από ότι οι Ενώσεις) διεκπεραιωτή γενικών και ειδικών θεμάτων των Συνεταιρικών Οργανώσεων και των αγροτών. Ας σημειωθεί όμως και το ότι η κάποια διεύρυνση που έγινε μέχρι τότε στα Γεωργικά Επιμελητήρια υποκαθιστά σε κάποιο σημείο την αγροτική εκπροσώπηση (όχι και χωρίς υποβόσκουσες αντιθέσεις σε κατευθύνσεις ή και προσωπικές).

Το 1928 υπογράφεται από τις Ενώσεις Μακεδονίας και Θράκης το καταστατικό τριτοβάθμιας Συνεταιριστικής Οργάνωσης με έδρα την Θεσσαλονίκη (ιδεολογικής και οικονομικής) και με επιδίωξη να λειτουργήσει εντός του 1929 («ο Συνεταιριστής» 1929 σ. 13)(*). Όμως η οργάνωσή της δεν προχωρεί, μελετάται ακόμα κατά Σεπτέμβριο 1930 («Συνεταιριστής» 1930 σ. 129). Υπενθυμίζεται ότι (όπως σημειώθηκε στο Υποκεφ. Ε) το 1928 ιδρύθηκε στη Θεσσαλονίκη το ιδεολογικό Σωματείο «Σύνδεσμος Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδας».

(*) Ο Χρ. Τερζάκης σημειώνει στο βιβλίο του του 1928, ότι υπάρχει αντίδραση από τη Μακεδονία για την ίδρυση ενιαίας πανελλαδικής Ομοσπονδίας των Συνεταιρισμών.

2. Τοπικοί και περιφερειακοί Ιδεολογικοί Σύνδεσμοι

Κίνηση για ίδρυση ιδεολογικών Συνδέσμων Συνεταιρισμών υπό των Ενώσεων βλ. «Συνεταιριστής» 1928 σ. 85, 136. Αναλυτικά συζητήθηκε το θέμα κατά την Συνέλευση των αντιπροσώπων των Οργανώσεων σταφιδοπαραγωγών του ΑΣΟ κατά Ιούνιο 1928 (βλ. «Συνεταιριστής» 1928 σ. 187-188).

Στη συνέχεια άρχισε προσπάθεια στην Πελοπόννησο για ίδρυση ιδεολογικών Σωματείων των Ενώσεων Συνεταιρισμών (βλ. «ο Συνεταιριστής» 1928 σ. 184, 230 και 1929 σ. 1, 13) ώστε οι Ενώσεις να περιοριστούν στην άσκηση μόνο του οικονομικού έργου τους.

Ιδρύθηκε τότε (1928/1929) πρώτος ο Σύνδεσμος Σταφιδικών Συνεταιρισμών από 3 Ενώσεις (Γ.Π.Ε.Σ. Κυπαρισσίας, Ένωσις Γ.Σ. Τριφυλίας - Πυλίας, Κεντρική Τράπεζα Αρηνοφυγαλείας).

Υπογράφηκε επίσης το καταστατικό άλλου Συνδέσμου στον Πύργο (Ενώσεων Αμαλιάδας, Γαστούνης, Λεχαιών, Κρεστίνων). Και τρίτος Σύνδεσμος με έδρα την Πάτρα (Ενώσεις Πατρών, Σταφιδική Βοστίτσης, Αιγίου, Ζακύνθου) (βλ. σχετικά ο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 13).

Η προσπάθεια αυτή θα συνεχιστεί και κατά το 1929.

3. Κεντρικές οικονομικές συνεταιριστικές οργανώσεις

Για την προσπάθεια ίδρύσεως από τις Ενώσεις Μακεδονίας - Θράκης τριτοβάθμιας συνεταιριστικής οργάνωσης, ιδεολογικής και οικονομικής με έδρα τη Θεσσαλονίκη βλ. παραπάνω και «Συνεταιριστής» 1929 σ. 13, 1930 σελ. 129).

Αξιόλογα τα πεπραγμένα του ΑΣΟ (Κεντρικής Οργάνωσης των σταφιδοπαραγωγών με συνεταιριστική κατεύθυνση) κατά το 1927/1928, τρίτο έτος λειτουργίας του (βλ. «Οικονομικός Ταχυδρόμος» 7.7.1929, «Συνεταιριστής» 1929 σ. 151).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Κατά το πρώτο δίμηνο του 1928 ο αγώνας του προηγούμενου έτους φθάνει στο αποκορύφωμά του με πίεση, κυρίως, του Αλ. Παπαναστασίου. Ο Παπαναστασίου συνδέει την ίδρυση της Γεωργικής Τράπεζας με την ίδρυση της Εκδοτικής και την υπογραφή της Συμφωνίας της Γενεύης. Υπερισχύει παρά τις αντιδράσεις της ΕΤΕ και παρά την πτώση της Οικουμενικής όπου ήταν Υπουργός Γεωργίας και το σχηματισμό νέας Κυβερνήσεως Ζαΐμη (για «αποφυγή δημοκοπικής εκμεταλλεύσεως του θέματος» από τον Παπαναστασίου γράφει η «Καθημερινή» 12.2.28 και 13.2.1928). Υπογράφεται τελικά η σύμβαση Κράτους - ΕΤΕ της 23.2.1928 (με βάση το Πρωτόκολλο του 1927) που διακανονίζει τις οικονομικές σχέσεις τους (ν. 3483) και η ΕΤΕ αναλαμβάνει την υποχρέωση να ενισχύσει την αγροτική πίστη.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1928 υπογράφεται μεταξύ Κράτους και ΕΤΕ η σύμβαση για την ίδρυση της Γεωργικής Τραπέζης. Υπουργός Γεωργίας ο Γ. Καφαντάρης (Κυβέρνηση Ζαΐμη). Αναλυτικό σχετικό κείμενο βλ. «Συνεταιριστής» 1928 σ. 56.

Ο αγροτικός κόσμος, μέσω των Συνεταιριστικών του Οργανώσεων κυρίως, πιέζει για την πραγματοποίηση. Χαρακτηριστικό είναι το περιεχόμενο του Ψηφίσματος του Γ΄ Πανελληνίου Γεωργικού Συνεδρίου (Θεσσαλονίκη, Μάρτιος 1928) σχετικά με την οργάνωση και ενίσχυση της ιδρυόμενης Γεωργικής Τράπεζας (βλ. «Συνεταιριστής» 1928 σ. 84) που είναι το ακόλουθο:

«Επί του ζητήματος της Γεωργικής Τραπέζης εκφράζον την χαράν του διά την ίδρυσίν της,

ψ η φ ί ζ ε ι :

1) Όπως ή λειτουργία αυτής θεσπισθή άμεσος και μη εξαρτηθή έξ ούδενός όρου ή άλλης μεταγενεστέρως συμβάσεως ή συμφωνίας.

2) Όπως αύξηθῆ ή είς τήν Διοίκησιν της Γεωργικής Τραπέζης συμμετογή τών Γεωργικών Συνεταιριστικών όργανώσεων, από δύο μελών είς έξ μέλη έκλεγόμενα διά καθολικής ψηφοφορίας τών συνεταιριστικών όργανώσεων έπιτροπομένου και του σχηματισμού κεφαλαίων διά συνεταιριστικών μετοχών εκ τών κεφαλαίων τών συνεταιρισμών.

3) Όπως ό τόκος τών πιστώσεων της Έθνικής Τραπέζης προς τήν Γεωργικήν Τράπεζαν μή είναι έν ούδεμιά περιπτώσει του 1% υπεράνω του μέσου όρου τών καταθέσεων και έν πάσει περιπτώσει μή είναι άνωτερον κατά 3% κάτω του συνήθους τόκου προεξοφλήσεως.

4) Όπως ή διάρκεια της χορηγήσεως πιστώσεων εκ μέρους της Έθνικής Τραπέζης προς τήν Γεωργικήν Τράπεζαν ίσων προς 20% τών διαθέσιμων αυτής είναι δεκαετής και ή διάρκεια τών πιστώσεων τών 100 εκατομμυρίων διά τά δάνεια βελτιώσεως είναι ίσης προθεσμίας.

5) Όπως ή μετάθεσις τών ύπαλλήλων της Έθνικής Τραπέζης προς τήν Γεωργικήν Τράπεζαν είναι όριστική μή έπιτροπομένης έπαναφοράς αυτών είς τήν Έθνικήν

Τράπεζαν έξασφαλιζόμενης άπολύτου μονιμότητος τών ύπαλλήλων τούτων.

6) Τά διαθέσιμα κεφάλαια του Στατιδικού Όργανισμού νά κατατίθενται είς τήν Γεωργικήν Τράπεζαν.

7) Όπως έξισωθῆ ή Γεωργική Τράπεζα έντός τριετίας προς τήν Έθνικήν Τράπεζαν έν σχέσει μέ τάς καταθέσεις εκ κληροδοτημάτων και όρφανών περιουσιών.

8) Όπως πάνποσόν όπερ προέρχεται μετά τήν έκκαθάρισιν του λογαριασμού τών προσφύγων και μετά τόν συμψηφισμόν τών χρεών των προς τήν Ε.Α.Π. νά περιέρχεται είς τό Ταμείον της Γεωργικής Τραπέζης όπως και πάσα αξία τών κατεχομένων ακινήτων υπό τών άκτημόνων δημοσίων και άνταλλαξιμων κτημάτων περιέχονται ως κεφάλαιον είς τήν Γεωργ. Τράπεζαν.

9) Όπως τά άποθεματικά κεφάλαια τών κοινοτήτων ως και τών δήμων τών άγροτικών περιφερειών κατατίθενται υποχρεωτικώς είς τήν Γεωργικήν Τράπεζαν.

10) Είς τάς περιφέρειας ένθα καλώς λειτουργούν Ένώσεις γεωργικών συνεταιρισμών μή ίδρυσθύν Έποκαταστήματα της Γεωργικής Τραπέζης αλλά νά εκτελούν αύτα χρέη Έποκαταστημάτων τοποθετούμενου παρ' αυταίς ένός έπιτρόπου της Γεωργικής Τραπέζης. Η έργασία αύτη νά εκτελείται υπό τών Γεωργικών Ένώσεων ύφ' ούς όρους και υπό τών Έποκαταστημάτων της Έθνικής Τραπέζης.

11) Νά καταβληθούν άμέσως τά καθυστερούμενα ποσά προς δικαιούχους δημοσίας Γεωργικής Τραπέζας υπέρ ών είσεπράχθησαν.

Και μετά τα παραπάνω κείμενα εκδηλώνονται έντονες οι κατευθυνόμενες αντιδράσεις. Οι ενδιαφερόμενοι να μη μεταβληθῆ η κατάσταση (κυρίως η ΕΤΕ)

επιδρούν και παρασύρουν Συνεταιρισμούς και Ενώσεις σε διαμαρτυρίες ενάντια στην ίδρυση. Και δημιουργούν αρθρογραφία σε εφημερίδες (όπως σημειώσαμε και στο 1927) για να ματαιώσουν την ίδρυση. Είναι χαρακτηριστική η συλλογή αυτών των αντιδραστικών διαμαρτυριών που έγινε στην έκδοση «Υπό συζήτησιν θέματα: Η Γεωργική Τράπεζα» Ιανουάριος 1928. Είναι ένα φαινόμενο λυπηρό αυτά τα εκατοντάδες τηλεγραφήματα Ενώσεων και Συνεταιρισμών στη Βουλή, Υπουργούς, Κόμματα, εφημερίδες, με τα επιχειρήματα της ΕΤΕ ενάντια στην ίδρυση Γεωργικής Τραπέζης. Ένας πίνακας των αποστολών των τηλεγραφημάτων (το περιεχόμενο τους βλ. στην παραπάνω έκδοση) θα ήταν μία «μαύρη βίβλος» για οργανώσεις και «συνεταιριστές» που υπογράφουν και για τα επιχειρήματα που προβάλλουν. Και δείχνει την φοβερή αντίδραση που είχαν να καταπολεμήσουν ο Αλ. Παπαναστασίου, ο Σ. Ιασεμίδης, ο Π. Βασιλακόπουλος και οι δεκάδες άλλοι που μάχονταν στην πρώτη γραμμή για να γίνει πραγματικότητα η ειδική Γεωργική Τράπεζα (Την ομαδική επίθεση διαφόρων ανωνύμων στα άρθρα του Σ. Ιασεμίδη βλ. στην παραπάνω έκδοση).

Δυστυχώς και πάλι αναστέλλεται η πραγματοποίηση της ίδρυσης, λόγω των ραγδαίων πολιτικών εξελίξεων με την επάνοδο του Ελ. Βενιζέλου και τις κυβερνητικές μεταβολές του 1928.

Κατά την προεκλογική περίοδο του θέρους 1928 ο Ελευθ. Βενιζέλος, κάτω από τις πιέσεις των αγροτών συνεταιριστών, κυρίως της Μακεδονίας - Θράκης (κατά πλειονότητα προσφύγων) αναγκάστηκε να υποσχεθεί την πραγματοποίηση της ίδρυσης ιδιαίτερης Γεωργικής Τράπεζας. Όμως οι διαφορές απόψεων και τα αντίθετα συμφέροντα καθυστερούσαν την λύση και μετά την ανάληψη της εξουσίας από την πανίσχυρη Κυβέρνηση Βενιζέλου.

Χαρακτηριστικό είναι το εκτενές υπόμνημα το οποίο υπόβαλε στον πρωθυπουργό Ελ. Βενιζέλο ο υπουργός του Γεωργίας Ι. Κανναβός. Η εφημερίδα «Μακεδονία» της Θεσσαλονίκης το δημοσιεύει στα φύλλα της 25, 26, 27/11/1928 με την σημείωση ότι τα γραφόμενα αποτελούν τη βάση των τότε κυβερνητικών αποφάσεων. Ο Υπουργός Γεωργίας δηλώνει εκεί ότι «μετά μακράν μελέτην του θέματος και συζήτησιν μετά των ειδικών» τάσσειται ανεπιφυλάκτως «υπέρ της ασκήσεως της αγροτικής πίστεως υπό ειδικευμένου οργανισμού εντός της Εθνικής Τραπέζης, χρησιμοποιουμένου του ειδικού προσωπικού αυτής, της πείρας της και γνώσεως των συνθηκών, αλλά υπό σχετικήν αυτοτέλειαν, με ηυξημένα τα εις τους διαφόρους κλάδους της πίστεως διατεθησόμενα κεφάλαια και με ειδικόν γνωμοδοτικόν συμβούλιον κατευθύνον την άσκησιν της πίστεως και ρυθμίζον τας κατευθύνσεις αυτής». Θα είναι «καταβολάδα» του ρωμαλέου δένδρου της Εθνικής. Και ότι **απορρίπτει** την ίδρυση ιδιαίτερας Γεωργικής Τραπέζης, τουλάχιστον επί μίαν 10ετίαν. Αναπτύσσει όλο το ιστορικό της δράσεως της ΕΤΕ από το 1915. Εκθέτει τα μειονεκτήματα τα οποία παρουσιάζει το σχέδιο συμβάσεως περί ιδρύσεως ιδιαίτερας Γεωργικής Τραπέζης (σε κεφάλαια, απειρία προσωπικού, επιτόκια κλπ.).

Είναι ακόμα χαρακτηριστικό ότι αποκλείει να χρησιμοποιηθούν οι Ενώσεις και Συνεταιρισμοί ως Πρακτορεία της Τραπέζης με τα επόμενα, που δείχνουν και τις επίσημες τότε αντιλήψεις για τη συνεταιριστική κατάσταση:

«... Οι Οργανισμοί ούτοι, εκτός 2-3 καθ' άπασαν τήν Ελλάδα, είναι άδύνατον σήμερον νά διοικήσωσι τά καθ' εαυτούς άνευ στενοῦ ἐλέγχου καί παρακολουθήσεως. Πῶς είναι δυνατόν νά ἐμπιστευθῶμεν εἰς ἀπίστους καί πρωτογενεῖς ὀργανισμούς τήν διαχειρί-

σιν ἑκατομμυρίων, καί τόν χειρισμόν τῆς πίστεως ὁλοκλήρων ἀγροτικῶν πληθυσμῶν, ὅταν εἶναι γνωστόν καί βέβαιον, ὅτι οὔτε τά ἴδια εαυτῶν οἰκονομικά εἶναι ἱκανοί νά διαχειρισθῶσι σήμερον; Ἄφῖνον ποῖαν λαβήν εἰς καταχρήσεις θά δώσωμεν, ἐπιτίπτοντες εἰς τοιοῦτον σφάλμα».

Και συνεχίζει κατηγορητήριοι κατά των Συνεταιρισμών, συνεταιριστών και αγροτών γενικά.

Εκφράζει πληροφορίες και απόψεις για την οργάνωση της αγροτικής πίστεως σε άλλες χώρες και προβάλλει τις αποφάσεις του Μουσολίνι στην Ιταλία που σχημάτισε «κονσόρτσιουμ» της αγροτικής πίστεως αντί να ιδρύσει ειδική Τράπεζα.

Στον αυτοτελή, μέσα στην Εθνική, Οργανισμό αυτό εισηγείται να γίνει ενίσχυση από τα καλύμματα, να του δοθούν προνόμια ρευστοποιήσεως, να συσταθεί καθοδηγητικό Συμβούλιο με συμμετοχή ειδικών και αντιπροσώπων των Γεωργικών Συνεταιρισμών και εκεί «νά προσθέσωμεν τήν μετέωρον σήμερον εδρισκομένην ύπηρεσίαν τής Έποπτείας τών Γεωργικών Συνεταιρισμών, διά τόν υπό ταύτης παράλληλον έλεγχον τών Συνεταιρισμών, καί τήν διαπαιδαγωγήσιν τών άγροτών εις τήν συνεταιρικήν όργάνωσιν, τήν όποιαν ό όργανισμός διά τών λοιπών ύπηρεσιών του θά ένισχύση οίκονομικώς». (Οι γνωστές απόψεις της ΕΤΕ).

Η αντίδραση των Συνεταιρισμών και των αγροτικών στελεχών υπήρξε ζωηρή με πάγιο αίτημα την ίδρυση ειδικής Γεωργικής Τράπεζας ανεξάρτητης από την ΕΤΕ.

Στις παραπάνω υποτιμητικές για τον αγροτικό κόσμο εκφράσεις του Υπουργού Κανναβού απάντησε ζωηρά το Γεωργικό Επιμελητήριο Θεσσαλονίκης με εκτενές ανακοινωθέν του (που δημοσιεύτηκε στις εφημερίδες «Μακεδονία» και «Φως» της 29 Νοεμβρίου 1928) και εμμένει στις αντιλήψεις που διατυπώθηκαν στο ψήφισμα του Γ' Πανελληνίου Αγροτικού Συνεδρίου (Γεωργικών Επιμελητηρίων και Ενώσεων Συνεταιρισμών).

Κατόπιν αυτών ο Υπουργός Κανναβός, με ανακοίνωσή του στις 10.12.1928 στη Θεσσαλονίκη, αναγκάστηκε να αποδώσει τις παραπάνω υποτιμητικές εκφράσεις του (όπως δημοσιεύτηκαν στις εφημερίδες), στην υπηρεσία Συνεταιρισμών του Υπουργείου. Ήταν, λέγει, σκέψεις υπηρεσιακές που δεν υιοθετήθηκαν από τον Υπουργό και δεν περιελήφθηκαν στο υπόμνημά του που υποβλήθηκε στο Υπουργικό Συμβούλιο (αν είναι δυνατό να γίνει πιστευτό τούτο με Διευθυντή της υπηρεσίας Συνεταιρισμών του Υπουργείου τον μαχητή Σ. Ιασεμίδη!).

Το ανακοινωθέν του Υπουργού είναι το ακόλουθο:

«Μετά καταπλήξεως έπληροφορήθην ένταύθα έλθόντες, ότι έδημιουργήθη έν Θεσσαλονίκη και εις τήν ύπαιθρον θόρυβος, τās τελευταίας ήμέρας, ως προς τās τάσεις και τās προσπάθειάς του Ύπουργείου Γεωργίας κατέναντι του άγροτικού κόσμου έξ άφορητής φράσεων τινών ένός ύπομνήματος άναφερομένου εις τήν όργάνωσιν τής άγροτικής πίστεως.

Τό δημοσιευθέν ύπόμνημα απέτελει σκέψεις τής άρμοδίας ύπηρεσίας τών Συνεταιρισμών, αί όποιαί όμως δέν υιοθετήθησαν υπό του ύπουργού, όσον άφορά τούς ύπαινωμούς κατά τών Γεωργικών Συνεταιρισμών, τήν κατάστασιν τινών τών όποίων, εύτυχώς

έλαχίστων, γράφουσα τό ύπόμνημα είχαν ύπ' όψιν της ή ύπηρεσία.

Ό Ύπουργός απέβλεψε πάντοτε μετά στοργής προς τās όργανώσεις τών Συνεταιρισμών, ή μεγίστη πλειονότης τών όποίων, κατά τήν πεποίθησίν του, βαδίζει τήν άνωύσαν και παρέχει πλείστας έλπίδας άρίστης εξέλιξεως διά τό μέλλον. Διά τόν λόγον δέ τούτον άκριβώς και τό προς τό Ύπουργικόν Συμβούλιον ύπόμνημά του όχι μόνον δέν περιείχε τās παρεξηγηθείσας φράσεις άλλα και τουναντίον έξήτει τήν πλήρη οικονομικήν ύποστήριξιν του άγροτικού κόσμου, τήν όποίαν εύχαρίστως άναγγέλλει σήμερον, ότι επέτυχε».

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

ΒΑΣΙΚΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ (Γενικότερες προσπάθειες τους για επίλυση)

Πανελλήνιο Γεωργικό Συνέδριο οργανώνεται από την Ομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης για τις 24 Μαρτίου 1928 με ευρύτατα θέματα και με συμμετοχή πάνω από 500 αντιπροσώπων Συνεταιρισμών της Βορείου Ελλάδας (βλ. «Συνεταιριστής» 1928 σ. 16). Χαρακτηριστική είναι η εισήγηση που έγινε σ' αυτό από τον Αλ. Βογιατζόγλου με θέμα «Επαγγελματική οργάνωση των γεωργών» και που είναι αναλυτική μελέτη πάνω στο βασικό αυτό πρόβλημα («Συνεταιριστής» 1928 σ. 49).

Το Συνέδριο (Γ΄ Πανελλήνιο) διατύπωσε ιδιαίτερης σημασίας αναλυτικά ψηφίσματα για τα θέματα βοσκών, εποικισμού, Γεωργικής Τράπεζας, αγροτικής εκπαίδευσης, επαγγελματικής οργάνωσης αγροτών («Συνεταιριστής» 1928 σ. 82).

Για την Γεωργική Τράπεζα βλ. το ψήφισμα στο Υποκεφ. Ζ΄. Για τα άλλα θέματα, τα αξιόλογα ψηφίσματά του (που φανερώνουν γνώση και προεργασία) είναι τα επόμενα και αφορούν βασικά προβλήματα μερικά από τα οποία επί 10ετίες από τότε δεν εύρισκαν τις σωστές λύσεις τους και μερικά αποτελούν διεκδικήσεις για ολοκλήρωση, ακόμα και τώρα.

«Επί του ζητήματος των βοσκών, ψηφίζει:

1) Όπως αξίωση από την Κυβέρνηση την άμεσον κατάργησιν του ένοικιοστασίου βοσκών και του θεμιτού μισθώματος, καθότι οι δύο ούτοι θεσμοί αποβαίνουν καταστροφικοί τόσο διά την γεωργίαν όσον και διά την κτηνοτροφίαν. Προς τούτους ν' άκυρωθούν αι δικαστικά άποφάσεις περί επιστροφής μισθωμάτων βοσκών των Κοινοτήτων και άλλων τοπικών οργανισμών.

2) Όπως ζήτηση από την Κυβέρνηση, την Ε.Α.Π., την Έθνικήν Τράπεζαν και την Άεροπορικήν Άμυναν ίνα αι βοσκαί των χωρίων και προσφυγικών συνοικισμών παραδοθούν τό ταχύτερον εις τας Κοινότητας, τας προσφυγικάς Όμάδας, τούς Συνεταιρισμούς και έν γένει τοπικούς αυτοδιοικουμένους οργανισμούς.

3) Νά γίνη προσπάθεια τόσοσν υπό τής Έποπτικής συνεταιριστικής ύπηρεσίας όσον και υπό των Ένώσεων Συνεταιρισμών διά τήν όργάνωσιν και ποδηγέτησιν άναγκαστικών συνεταιρισμών Διαχειρίσεως κοινής Χορτονομής.

4) Νά ληφθή νομοθετική πρόνοια ίνα επιτρέπεται ή υπό των τοπικών αυτοδιοικουμένων οργανισμών ρύθμισις του άριθμού των δυναμένων νά βόσκουν εις τας βοσκάς των χωρίων μικρών και μεγάλων ιδιοκτητών ζώων κατοίκων, ως και προοδευτικής κλίμακος του καταβαλλομένου κατά κεφαλήν δικαιώματος βοσκής.

5) Νά καταβληθή προσπάθεια ύφ' όλων των άρμοδίων ύπηρεσιών ίνα οι τοπικοί οργανισμοί των χωρίων καθορίσουν ζώνας δενδροοικονομικά και άμπελουργικά, εις τας όποιάς θά άπαγορευέται ή βοσκή.

6) Διά τας όρεινάς περιφερείας νά ζητηθή από τό Κράτος ή παραχώρησις των βοσκησίμων δημοσίων έκτάσεων εις τούς τοπικούς αυτοδιοικουμένους οργανισμούς των χωρίων, μέ μικρόν τίμημα, έξοφλητέον τοκοχρεωλυτικάς.

7) Νά ζητηθή από τό Κράτος όπως διευκολυνθή ή

παραχώρησις εις συνεταιρισμούς δενδροκόμων και γεωργών των όρειών περιφερειών, έκτάσεων βοσκών και δασών δυναμένων νά έκχερωθούν και νά καλλιεργηθούν, τας όποιάς σήμεραν διχειρίζονται τό Κράτος, αι Κοινότητες, αι Μοναί και μεγάλοι ιδιοκτήται, μέ μικρόν τίμημα έξοφλητέον τοκοχρεωλυτικάς. Προς τούτο δέον νά τροποποιηθή καταλλήλως ό ύφιστάμενος σχετικός νόμος.

8) Νά λυθούν νομοθετικάς αι ύφιστάμεναι σχέσεις δουλειών βοσκής όρειών έκτάσεων, διά παραχωρήσεως του όλου ή μέρους τής δουλειούσης βοσκής εις τούς άσκοπύτας τήν δουλειαν αυτής.

9) Νά γίνη μελέτη διά τήν έγκατάστασιν των νομάδων κτηνοτρόφων εις συμπαιγείς συνοικισμούς πλησίον των όρειών όγκων τής Έλλάδος, έξασφαλιζομένων εις αυτούς έκτεταμένων όρειών βοσκών διά τό θέρος και περιορισμένης πεδινής έκτάσεως προς καλλιέργειαν κτηνοτροφικών φυτών διά τόν χειμώνα.

Έπί του ζητήματος του έποικισμού, ψηφίζει:

1) Τήν έπίσπευσιν των καταμετρήσεων και τήν ταχίστην όριστικήν διανομήν των γαιών άνατεθειμένης έν ανάγκη και εις ιδιώτας εργολήπτας.

2) Έξίσωσιν του παραχωρητέου κλήρου εις τούς άκτήμονακ έντοπίους και μη γενικάς άδιάφορος προελεύσεως κατά ποιότητα και ποσότητα.

3) Ταχίστην έκκαθάρισιν ζητημάτων ιδιοκτησίας κηρυσσομένων άκύρων πασών των άνωμάτων κατοχών και δικαιοπραξιών, έκτός Α) των δικαιοπραξιών εκείνων αι όποιαί έξεδικάσθησαν υπό των έπιτροπών, Β) και εκείνων των δικαιοπραξιών αι όποιαί άφορώσι συνολικάς δι' ένα και τόν αυτόν ιδιοκτήτην έκτασιν ούχι μείζονα των 5 στρεμμάτων έφ' όσον έχουν ήδη ύποβληθή έμπροθέσμως, Γ) εις τας περιφερείας όπου δεν έχουν μέχρι σήμεραν δημιουργηθή άμφισβητήσις ιδιοκτησίας αι άνώμαλοι κατοχαί και δικαιοπραξίαί δέον νά θεωρηθούν ως όμαλαί μέχρι του γεωργικού

κλήρου της περιφέρειας.

4) Τήν απαλλοτριώσιν τῶν δημοσίων καί μοναστηριακῶν κτημάτων καθῶς καί τήν συμπλήρωσιν τῆς ἀπαλλοτριώσεως καί τῶν ἰδιωτικῶν κτημάτων ἐφαρμοζομένου αὐστηρῶς τοῦ Ἀγροτικοῦ Νόμου.

5) Τήν ταχίστην ἐγκατάστασιν εἰς τοὺς ἀγρούς τῶν ἐναπομεινάντων εἰς τὰς πόλεις γεωργικῶν οἰκογενειῶν καί τήν παροχὴν κλήρου εἰς τοὺς ἐργάτας τοὺς δυναμένους νὰ ἐγκαθίστανται μακρὰν τῶν βιομηχανικῶν κέντρων, ἐφ' ὅσον θὰ κρίνεται τοῦτο δυνατόν ὑπὸ τῶν κατοίκων.

6) Εἰδικῶς εἰς ἐκάστην περίπτωσιν ἀπαλλοτριώσεως τὴν ἄμεσον ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τοῦ Ἀγροτικοῦ Νόμου περὶ ἀμέσου παραχωρήσεως νομῆς.

7) Αἱ διατάξεις τοῦ Ἀγροτικοῦ Νόμου περὶ ἀνταλλαγῆς κτημάτων γενικευόμεναι χάριν βελτιώσεως καλλιέργειας νὰ ἐφαρμοσθοῦν καί ἐπὶ τῶν ἐγκαταστάσεων τῆς Ε.Α.Π. καί εἰς μὴ ἀπαλλοτριωθέντα κτήματα.

8) Πᾶσαι αἱ διατάξεις τοῦ Ἀγροτικοῦ νόμου ὑπὲρ τῶν καλλιεργητῶν νὰ ἐπιβάλλωνται καί ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῶν γεωργικῶν κλήρων καί εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις τῆς Ε.Α.Π.

9) Τὴν ἐπίσπευσιν τῆς διαδικασίας τῶν ἀπαλλοτριώσεων διὰ τῆς τροποποιήσεως εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τοῦ ἀγροτικοῦ Νόμου.

10) Τὴν ἄμεσον ἀπαλλοτριώσιν τῶν ἐν Δ. Θράκῃ τσιφλικῶν, κοινοτικῶν, βακουφικῶν καί μοναστηριακῶν κτημάτων καί τήν παράδοσιν εἰς τοὺς ἀγρότας τῶν ὑπὸ τῆς Ἀεροπορικῆς ἀμύνης κατεχομένων τοιοῦτων.

11) Τὴν ἐπιστροφήν εἰς τοὺς ἀγρότας τῶν ἀγροτικῶν οἰκημάτων καί οἰκοπέδων, τὰ ὅποια κατεῖχοντο ὑπ' αὐτῶν καί παρεδόθησαν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν.

12) Νὰ καταβληθῇ ἄμεσος προσπάθεια μὲ τὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους ὅπως ἀναλάβουν οἰκοδομικαὶ ἐπιχειρήσεις τὴν ἀνέγερσιν οἰκῶν εὐθηνῶν διὰ τοὺς ἀστέγους πρόσφυγας καί γηγενεῖς ἀγρότας, ἐπιβληθῇ δὲ εἰς τοὺς μεγαλύτερους Δήμους ὑποχρέωσις συνεχῶς ἀνεγέρσεως τοιούτων οἰκῶν.

13) Τὴν ἀπὸ τοῦδε κρατικοποίησιν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ε.Α.Π.

14) Τὴν διάθεσιν τοῦ νέου δανείου τῆς Ε.Α.Π. ὡς καί πάσης ἐνισχύσεως εἰς τοὺς ἐγκατεστημένους γεωγούς διὰ πιστώσεων χρημάτων κατὰ κανόνα καί ἐπανερχομένου ἐν ἰσχύϊ τοῦ δικαιώματος τοῦ κράτους ἐπὶ τῆς ὅλης διαχειρίσεως ἐλέγχου ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς Ε.Α.Π.

15) Τὴν μὴ ἐπιβάρυνσιν ἐγκατασταθέντων γεωργῶν μὲ τὰ ἐκτελούμενα ἔργα κοινῆς ὠφελείας ἐκ μέρους τῆς Ε.Α.Π.

16) Τὴν κατάργησιν πάσης ἀναμιξεως τῆς Ἀεροπορικῆς ἀμύνης εἰς τὴν διαχείρισιν ἀγροτικῶν ἀκινήτων.

17) Τὴν ἀναθεώρησιν τῶν γενομένων χρεώσεων τῶν οὐραμμάτων εἰς εἰδικῶς ὄρεινους καί παραμεθορίους πληθυσμούς.

18) Ζητεῖ ὅπως ἐκ τοῦ συναφθέντος δανείου διατεθῇ εἰδικὸν κονδύλιον παρὰ τῆς Ε.Α.Π. διὰ τὴν στέγασιν καί τῶν ἀκτιμῶνων γηγενῶν ἢ παραχωρουμένων εἰς αὐτοὺς οἰκοπέδων καί ὑλικῶν.

19) Νὰ ἐπιτραπῇ ἀποπληρωμὴ τοῦ γεωργικοῦ κλήρου τοῦ τιμήματος κατατιθεμένου εἰς τὴν Γεωργικὴν Τράπεζαν, νὰ ἀπαλλάσσεται δὲ ὁ ἀποπληρωτὴν τὸν κλῆρον τοῦ πάσης περαιτέρω ὑποχρεώσεως.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς Ἀγροτ. Ἐκπαιδεύσεως, Ψηφίζει:

1) Νὰ λειτουργήσῃ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐξαετῆς στοιχειώδης ἐκπαίδευσις.

2) Νὰ λειτουργήσουν εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ κράτους σχολικοὶ κηποι.

3) Νὰ ἐφαρμοσθῇ ὁ τελευταῖος Νόμος περὶ στοιχειώδους γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν δημοδιδασκάλων διὰ συστάσεως περισσότερων φροντιστηρίων γεωργικῆς μετεκπαιδεύσεως τῶν δημοδιδασκάλων καί διορισμοῦ περιοδεούντων γεωπόνων.

4) Συστάσεις περισσότερων κατωτέρων πρακτικῶν γεωργικῶν σχολειῶν ἐνὸς τοῦλάχιστον κατ' ἐπαρχίαν.

5) Πολλαπλασιασμόν τῶν ὑποδειγματικῶν ἀγρῶν καί ἀγροκηπῶν.

6) Διοικήσιν ὁλῶν τῶν ἀνωτέρω Γεωργικῶν ἰδρυμάτων ἀποκεντρωτικῶν.

7) Τὴν ἄμεσον ἴδρυσιν παρὰ τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης εἰδικοῦ Ἰνστιτούτου Γεωργικῶν Ἐπιστημῶν.

8) Τὴν ὑπαγωγὴν τῶν ἀγροτικῶν οἰκοτροφείων εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς Ἐπαγγελματικῆς ὀργανώσεως ἀγροτῶν, Ψηφίζει:

1) Γενικὴν ἀποκέντρωσιν καί αὐτοδιοίκησιν.

2) Γεωργικὴν ἀποκέντρωσιν.

Τὸ Συνέδριον ζητεῖ ὅπως α) ὁ θεσμός τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων ἐπεκταθῇ τὸ ταχύτερον ἐφ' ὅλου τοῦ Κράτους, β) ὅπως τὰ γεωργικὰ Ἐπιμελητήρια ἐνισχυθοῦν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον οἰκονομικῶς διὰ γενικῶν κατὰ τὸ δυνατόν φορολογῶν.»

Τα παραπάνω ψηφίσματα δείχνουν καὶ τὰ τότε προβλήματα καὶ τὴ γνώση τους καὶ τὴν συνεχῆ παρακολούθησιν - προβολὴ τους ἀπὸ τὶς Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν, ἢ ἐπίλυση. Δεν θα εἶναι δε ἔξω τῆς πραγματικότητας ἀν σημειωθεῖ ὅτι ἡ πίεσιν αὐτῆ τῶν Συνεταιρικῶν Ὄργανώσεων καὶ τῶν λίγων Γεωργ. Ἐπιμελητηρίων ἦταν καὶ ἡ μόνη που ἔφερε κάποια προώθησιν ἢ καὶ ἐπίλυση.

— Πολύ βαρεῖα ἡ φορολογία τῶν αγροτῶν.

Στον προϋπολογισμό χρ. 1927/1928, ἐπὶ συνόλου ἀμέσων φόρων 1.485 εκατ. δρχ., οἱ φτωχοὶ αγρότες πλήρωναν 644 εκατ. δρχ. ἴτοι:

Εγγείου παραγωγῆς
Καπνοῦ

180 εκατ. δρχ.
290 εκατ. δρχ.

Ελαιού	70 εκατ. δρχ.
Σταφίδας	58 εκατ. δρχ.
Αιγοπροβάτων	40 εκατ. δρχ.
Διάφοροι	6 εκατ. δρχ.
Σύνολο	644 εκατ. δρχ.

(Βλ. Δ. Πουρνάρα «Ιστορία του Αγροτικού Κινήματος σ. 73).

— Έναρξη λειτουργίας του Εθνικού Συνδέσμου Αμπελοκτημόνων, κατόπιν του Ν.Δ. 12/25 Μαΐου 1926 κυρωθέντος δια Ν.Δ. 13/11/1927 ΦΕΚ 272. Βλ. και Ν. 3501, («Συνεταιριστής» 1928 σ. 40).

— Δραστηριότητα της Ελληνικής Γεωργικής Εταιρείας (βλ. «Συνεταιριστής» 1928 σ. 40).

— Προσπάθειες για οργάνωση των συκοπαραγωγών με πρωτοβουλία ΑΣΟ (βλ. «Συνεταιριστής» 1928 σ. 68).

— Καταρτίστηκε σχέδιο Αυτονόμου Ελαιοκομικού Οργανισμού της Ελλάδος από Επιτροπή του Συνεδρίου 1927 («Συνεταιριστής» 1928 σ. 80).

— Θεσπίζεται με νόμο 3598 (κείμενο του ΦΕΚ 119 του 1928 και «Συνεταιριστής» 1928 σ. 177), η συγκέντρωση σίτου στη Βοιωτία, Θεσσαλία, Μακεδονία, Θράκη («Συνεταιριστής» 1928 σ. 136). Σύμβαση Κράτους - ΕΤΕ - ΠΑΕΓΑ («Συνεταιριστής» 1928 σ. 159).

— Γ' Αμπελουργικό Συνέδριο συγκλήθηκε από τον Εθνικό Σύνδεσμο Αμπελοκτημόνων (ν. 3501/1928 αρθ. 10). Ψηφίσματά του για κατανάλωση οίνων, εξαγωγή, φυλλοξήρα, άμβυκες, εμπορία νωπών σταφυλών με ενίσχυση Συνεταιρισμών («Συνεταιριστής» 1928 σ. 267).

— Ίδρυση κυριακάτικων γεωργικών σχολείων (Ν. 3600).

— Για τα αγροτικά προβλήματα στη Μακεδονία για τα οποία προσπάθησε ο Ντ. Μαλούχος και βρήκαν λύσεις βλ. και στο Υποκεφ. ΙΑ'. (Φωτογραφία του Ντ. Μαλούχου βλ. στη σελ. 430 του Α' τόμου και σελ. 253/781 Β' τόμου).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄
ΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Κατά το 1928 ιδρύθηκαν 83 αστικοί συνεταιρισμοί.
Στο τέλος του έτους υπήρχαν 1316 αστικοί συνεταιρισμοί. Ακολουθεί ανάλυση:

	Ιδρύθηκαν το 1928	Υπήρχαν τέλος 1928	Ανάλυση %
Πιστωτικοί	9	61	4,64
Προμηθευτικοί	24	164	12,46
Παραγωγικοί	21	616	46,80
Καταναλώσεως	2	115	8,74
Οικοδομικοί	25	341	25,91
Διάφορα	2	19	1,45
Σύνολο	83	1.316	100,00

Κατά Γεωγραφικά Διαμερίσματα η κατάσταση είναι η επόμενη:

Διαμερίσματα	Πιστωτ.	Προμηθ.	Παραγωγ.	Καταναλ.	Οικοδ.	Διαφ.	Σύνολο
Πελοπόννησος	1	9	25	23	15	-	73
Στερεά	35	113	499	52	230	11	940
Εύβοια	1	2	4	4	1	1	13
Θεσσαλία	1	8	29	3	14	-	55
Επτάνησος	-	4	9	4	-	-	17
Κυκλάδες	-	-	4	3	-	1	8
Ήπειρος	-	3	6	-	2	1	12
Κεντρ. και Δυτ. Μακεδ.	5	11	24	11	47	3	101
Ανατ. Μακεδ.	7	7	3	2	11	-	30
Δυτ. Θράκη	10	3	-	-	-	-	13
Κρήτη	1	1	7	9	15	1	34
Ν. Αιγαίου	-	3	6	4	6	1	20
Σύνολο	61	164	616	115	341	19	1.316

Κατανομή τους κατά Νομούς και σκοπούς βλ. «ο Συνεταιριστής» 1929 σ. 60.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄
ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Με την διεύρυνση του αριθμού Συνεταιρισμών και Ενώσεων και την αύξηση των οικονομικών εργασιών τους (συγκέντρωση σίτου κλπ.) διευρύνεται και ο αριθμός και η σημασία του ειδικού συνεταιριστικού υπαλλήλου, κυρίως με την ανάληψη από τις Ενώσεις της τηρήσεως των λογιστικών βιβλίων των Συνεταιρισμών με περιοδεύοντες λογιστές ή με ίδρυση Ειδικών Λογιστηρίων.

Η θέση πάντως των πολλών, ιδίως των Διευθυντών, δεν είναι ακόμα καθαρά «επαγγελματική» αλλά παράλληλα ηγετική ιδεολογική αγροτική, συνεταιριστική (και σε μερικές περιπτώσεις πολιτική). Αναπόφευκτη μερικές φορές και η εμπλοκή τους σε διαμάχες αιρετών και πολιτικών και οι σχετικές συνέπειες σε βάρος τους. Η μισθοδοσία και κατοχύρωσή τους είναι του κοινού εργατικού δικαίου.

Κατά το 1928 η συνεταιριστική οικογένεια θρηνεί τον θάνατο του Ντίνου Μαλούχου, οργανωτή - διευθυντή, μαχητή στη Μακεδονία (Ομοσπονδία Γ.Σ. Θεσσαλονίκης), υπόδειγμα δημιουργικού συνεταιριστικού λειτουργού. Για την προσωπικότητά του αλλά και για την τότε κατάσταση και προσφορά των συνεταιριστικών υπαλλήλων στη Μακεδονία βλ. και στο Υποκεφ. ΙΑ ..

Αρχίζει το 1928 πιο συστηματικά η προβολή των βασικών προβλημάτων των συνεταιριστικών υπαλλήλων. Στο περ. «ο Συνεταιριστής» δημοσιεύεται άρθρο συνεργάτου του με τίτλο «το προσωπικό των Ενώσεων Συνεταιρισμών». Τονίζεται η σημασία του, η έλλειψη προβλέψεως για το μέλλον, η αποχώρηση πολλών καλών Διευθυντών και υπαλλήλων. Υποδεικνύεται η φροντίδα για την εξασφάλιση και παραμονή καλών συνεταιριστικών υπαλλήλων. Υποδεικνύεται:

- 1) Η οικονομική ανακούφιση των υπαλλήλων.
- 2) Η ίδρυση Ταμείων Προνοίας για εξασφάλιση του μέλλοντος.
- 3) Η ίδρυση Συνδέσμου Υπαλλήλων για ρύθμιση, σε συνεργασία με τους ιδεολογικούς Συνδέσμους των Ενώσεων, της υπηρεσιακής καταστάσεώς τους (προσλήψεις, απολύσεις, μισθοδοσία, συντάξεις).

Επίσης υποδεικνύεται ο χωρισμός της τεχνικής λειτουργίας των Ενώσεων από της διοικητικής (βλ. «ο Συνεταιριστής» 1928 σ. 250).

Με αφορμή το κείμενο αυτό ο Επόπτης Συνεταιρισμών Ξάνθης Β. Ιλλαντζής σε επιστολή του, τον Δεκέμβριο 1928, τονίζει και αυτός την πρωταρχική σημασία του προσωπικού των συνεταιρισμών και γνωστοποιεί ότι ιδρύθηκε στην Ξάνθη Ένωση Συνεταιριστικών Υπαλλήλων και συνεταιριστών της περιφέρειας στην οποία θα λειτουργήσει Ταμείο Προνοίας των συνεταιριστικών υπαλλήλων και αναγκαστικής αποταμιεύσεώς τους («Συνεταιριστής» 1929 σ. 12).

Επίσης ο Π. Σκαμπαρδώνης, λογιστής της Ενώσεως Συνεταιρισμών Γαστούνης, τονίζει (σε επιστολή του) την σημασία των συνεταιριστικών υπαλλήλων, τις δυσκολίες του έργου τους και τις πιέσεις και ελπίζει ότι «λίαν συντόμως, τόσον οί υπάλληλοι ὅσον καί οί προϊστάμενοι, θέλουσι κατανοήσῃ ὅτι εἶναι ἐπιβεβλημένη ἡ ἴδρυση καί ὑποστήριξη τοῦ Συνδέσμου Ὑπαλλήλων διά τῆς ἰδρύσεως Ταμείου Προνοίας καί λοιπῶν μέτρων...» («Συνεταιριστής» 1929 σ. 13).

Την ίδρυση Συνδέσμων Συνεταιριστικών Υπαλλήλων υπόσχεται να βοηθήσει ο ΑΣΟ.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄
ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

Κωνσταντίνος (Ντίνος) ΜΑΛΟΥΧΟΣ

Το 1928 (30 Ιουνίου) σημαδεύεται από το θάνατο του Ντίνου Μαλούχου, τότε Διευθυντή της Ομοσπονδίας Γεωργ. Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης. Δεν ήταν ένας απλός Διευθυντής, ήταν μια μεγάλη αγροτική συνεταιριστική προσωπικότητα με σπουδές, μαχητικότητα και, παρά το νεαρό της ηλικίας του, με πανελλήνια ακτινοβολία.

Προσήλθε στην αγροτική συνεταιριστική κίνηση από κοινωνική έφεση και ιδεολογία, αφού εγκατέλειψε επίζητες θέσεις. Πέθανε - θυσιάστηκε κατά την εκτέλεση του καθήκοντος.

Για την προσωπικότητα του Μαλούχου έχουν γραφεί πολλά. Παραθέτουμε την αναγγελία του θανάτου του όπως έγινε στο «Συνεταιριστής» 1928 σ. 151 του Θ. Τζωρτζάκης:

« Έξέχουσα φρουσιγνωμία ἐν τῇ συντελουμένη ἀναγεννήσει τῆς Ἀγροτικῆς τάξεως ὁ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΛΟΥΧΟΣ, Διευθυντῆς τῆς Ὀμοσπονδίας Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Μακεδονίας, ἐξέλιπεν αἰφνιδίως τὴν 30 Ἰουνίου, ὑποκύψας εἰς σκληρὰν νόσον.

Ὁ τόσοσ ἀκαρὸς καὶ αἰφνιδίος θάνατός του ἀφίνει εἰς τὴν Συνεταιριστικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας μας μέγα κενόν, διότι ὁ αἰμίμηστος Μαλούχος δέν ἦτο μόνον πολῦτιμος μαχητῆς καὶ ιδεολόγος ἀκαρφηγῆς ὑπὲρ τῶν συμφερόντων καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἀγροτικῆς Τάξεως, ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ καὶ δύναμις τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Συνεταιριστικῆς κινήσεως, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν κυριωτέρων δημιουργῶν τῆς.

Ἡ ζωὴ του - ἡ τόσοσ βραχεία- ὑπῆρξεν ὀλόκληρος ἀγών, ἀγών ἀποστόλου τῆς Ἀγροτικῆς Ἰδέας. Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν του ἐν τῇ Ἀνωτάτῃ Γεωπονικῇ Σχολῇ τοῦ Πόρτιτσι, ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα του, διωρίσθη Νομογεωπόνος Θεσσαλονίκης, κατόπιν δέ,

ἀποσπασθεὶς εἰς τὴν Ἐποικιστικὴν ὑπηρεσίαν, ὑπῆρξεν ἀλληλοδιαδόχως Διευθυντῆς τοῦ Ἐποικισμού Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Τμηματάρχης τῆς Ἀγροτικῆς Ἐγκαταστάσεως παρά τῇ Ε.Α.Π.

Εἰς τὰς ὑπηρεσίας ταύτας εἰργάσθη μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις σωματικῆς, πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς καὶ ἐν τῇ δημοσιουπάλληλικῇ ταύτῃ σταδιοδρομίᾳ του ἐξεδηλώθη ἡ ὑπεροχὴ του εἰς τὴν σκέψιν εἰς τὰς ἐνεργείας καὶ εἰς τὰ αἰσθήματα.

Εἰς τὴν ψυχὴν ὁμως ὑπῆρξεν ἡ φλόγα τῆς δημιουργικότητος ἡ ὁποία μόνον εἰς μίαν ἐλευθέραν καὶ ἀπηλλαγμένην ἀπὸ περιορισμῶν καὶ προλήψεων δρᾶσιν, ἠδύνατο νὰ ἀναφανῆ, νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ ἐπιβληθῇ. Αὐτὸς ὁ λόγος ἔφερε τὸν Μαλούχον ἀπὸ τοῦ 1925 εἰς τὴν ὑπεύθυνον θέσιν τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ὀμοσπονδίας Συνεταιρισμῶν Μακεδονίας, διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ πρόδοον τῆς ὁποίας, ἀφοῦ ἐξήντησεν ἀπάσας τὰς δυνάμεις του, προσέφερε τέλος καὶ τὴν ζωὴν του».

Χαρακτηριστικό είναι ότι ο ξαφνικός θάνατος του Μαλούχου συγκλόνησε όχι μόνο τη Θεσσαλονίκη - Μακεδονία αλλά και όλη τη συνεταιριστική οικογένεια. Το ψήφισμα της Κεντρικής Αγροτικής Τράπεζας Καλαμών είναι χαρακτηριστικό. Χαρακτηρίζεται ως «ο πολυτιμώτερος συνεταιριστής της Ελλάδος». Υπογράφεται από όλα τα μέλη των Συμβουλίων και τον Γεν. Διευθυντή. (Παραθέτουμε τα τότε ονόματα για ιστορική γνώση).

Ο Πρόεδρος Δ.Σ.: Σπ. Πουλόπουλος

Ο Προϊστάμενος του Εποπτικού Συμβουλίου: Ιωάν. Γαλανόπουλος

Ο Γεν. Δ/ντής: Χρήστος Τερζάκης

Τα Μέλη: Γεώρ. Παπανικολάου, ιερεὺς, Αντων. Λαμπρινόπουλος, Δημήτρ. Νικολαΐδης, Δημητρ. Σκαρμούτζος, Ηλίας Δαφαζάνος, Παναγιώτης Μπόδης, Γεωργ. Μπαλόπουλος.

Στην προσωπικότητα και το έργο του Μαλούχου αναφέρονται αμέσως τότε κατά τον θάνατό του, οι εφημερίδες της Θεσσαλονίκης και στη συνέχεια το περ. «ὁ Συνεργατισμός» της Θεσσαλονίκης μόλις εκδόθηκε (Νοέμβριος 1929 σ. 17). Ἄρθρο συνεργάτου του αναφέρεται στην όλη, ασθενική ακόμα τότε, γεωργική και συνεταιριστική κατάσταση στη Μακεδονία και εξιστορεῖ το ρόλο του Ντ.

Μαλούχου (δημοσιεύει και τη φωτογραφία του). Από αυτό δίνουμε χαρακτηριστικές περικοπές που εμφανίζουν την αλήθεια (αφού γράφτηκαν όταν ήταν νωπή η γνώση της αγροτικής συνεταιριστικής πραγματικότητας, του όλου έργου του Μαλούχου και της Ομοσπονδίας και δημοσιεύτηκαν στο επίσημο όργανο του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος). Σταχυολογούμε:

«... 'Η 'Ομοσπονδία, 'Οργάνωσις πού ἔφερε τόν γενικό τίτλο τῆς Μακεδονίας τότε, ἦταν ἕνα ἄθροισμα ἀπό ἀνοργάνωτους Γεωργικούς Συνεταιρισμούς, χωρίς καμμία πειθαρχία καί ὀντότητα, ἕνα κράμα πολιτικοῦ, ἐπαγγελματικοῦ καί πῶς λίγο οἰκονομικοῦ σωματείου, λοξοδρομῆσε ἀπό τόν φυσικό τῆς δρόμο καί ἀσθενική ὅπως εἶχε καταντήση, ἀκολουθοῦσε τόν μοιραίο κατήφορο πού ὄδηγοῦσε στήν ἀποσύνδεση καί στό βράχο τῆς πραγματικότητος πού θά τήν μετέβαλε σέ συντρίμματα ἀπό τήν ἀναπόφευκτη σύγκρουση.

Στό χεῖλος τοῦ γκρεμοῦ ο ΝΤΙΝΟΣ ΜΑΛΟΥΧΟΣ, μέ τό ἐπιτελεῖον του ἀποτελούμενον ἀπό καλοῦς Συνεργάτες, τό πρόλαβε καί τού ἀπέδωκε ζωή καί δύναμη, ἐνέπνευσε τήν πειθαρχία καί τάξη, ἐθεράπευσε τόν ἀρρωστημένο 'Οργανισμό του καί ἔφερε στό φυσικό του δρόμο τόν παραστρατημένο Συν/σμό.

'Εξήντα περίπου Συνεταιρισμοί σκορπισμένοι σέ πέντε ἐπαρχίες τῆς Μακεδονίας, ἀποτελοῦσαν τότε τήν 'Ομοσπονδίαν. Καμμία σχεδόν ἐπαφή δέν εἶχε ἡ 'Οργάνωσις μ' αὐτούς. Πότε δύο καί πότε τρεῖς ὑπάλληλοι ἀκατάρτιστοι, χωρίς μόρφωση καί πείρα, χωρίς ἰδεολογία καί ἐνθουσιασμό στή συνεταιριστική κίνησι, ἀνέλαβαν τό ὄργανώσασιν καί ποδηγετήσασιν τοῦς ἀποκαρδιωμένους Συν/σμούς τῆς. Τούς ἔλειπαν τά μέσα καί πρό παντός ἡ πίστη στήν ἐπικράτηση τοῦ συνεταιρικοῦ ἰδεώδους καί ὅπως ἦτο φυσικόν οἱ χλιαροῦς προσπάθειές των, δέν κατέληξαν σέ κανένα θετικό ἀποτέλεσμα. Τό πτωχικό τῆς ταμεῖο σιγά σιγά ἐξηρπλεῖτο ὡς πού ἔφθασε στό σημεῖο πού νά καθυστερή τούς μοιθοῦς τῶν ὑπαλλήλων τῆς καί νά μὴ ἔχη νά πληρώσῃ τό ἐνοίκιο τῶν γραφείων τῆς.

Στήν ἀξιοθρήνητη αὐτή κατάσταση ὁ ΝΤΙΝΟΣ ΜΑΛΟΥΧΟΣ παρέλαβε τήν 'Ομοσπονδία τόν 'Απρίλιο τοῦ 1925.

'Ανθρωπος πού δέν ἐγνώρισε τή δημοκράτεια καί τοῦς ἐντυπωσιακοῦς λόγους, πού δέν ἐξελιπάρησε ἐνίσχυση στόν ἐπιμόχθο ἀγῶνα του, πού δέν ἐπτοήθη ἀπό τίς συκοφαντίες τῶν ἐχθρῶν τῆς συνεταιρικής ἰδέας, ἄρχισε μέ τό παρομιώδες θάρρος του, τήν ἀκατάβλητην προσπάθειάν του, μέ τήν σπανίαν ὀργανωτικὴν του μέθοδον, τήν ἀναδιοργάνωσιν τῶν Συν/σμιῶν καί τῆς 'Ομοσπονδίας.

Προσέλαβε νέο, μορφωμένο καί ἱκανό προσωπικό καί ἄρχισε ἀκούραστα νά ἐργάζεται μαζί μ' αὐτό τίς παγερές νύχτες τοῦ χειμῶνα καί τίς καυστικές μέρες τοῦ καλοκαιριοῦ σ' ἕνα μαγαζί μ' ἕνα πετάρι πού

ἔφερε τήν ἐπιγραφή «'Ομοσπονδία Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Μακεδονίας».

Δέν ἐγνώριζε ἀνάπαυση στό θείο ἐνθουσιασμό του καί στή ἀκατάπαυτη προσπάθειάν του ἔβλεπε μέ τό συνειθισμένο χαμόγελο στά χεῖλιά του τή χρυσή ἀνατολή πού ὑπέσχετο εὐτυχισμένες μέρες στό βασιανισμένο γεωργό.

Τρεῖς μῆνες πέρασαν ἀπό τότε πού ἀνέλαβε ὑπηρεσία καί ἡ κατάστασις τῆς 'Ομοσπονδίας μετεβλήθη. 'Απόστολος τῆς νέας θρησκείας ἐγύριζε τά χοριά καί ἐδίδασκε τή συνεταιρική ἰδέαν μέ φανατισμό, ἐμπνέων ἡ τήν ἐπιβλητικὴν του μορφή, τήν διαύγεια τοῦ πνεύματός του καί τήν παιδικὴν του ἀγαθότητα τήν ἀγάπη καί τόν σεβασμό τοῦ γεωργοῦ.

Συνεταιρισμοὶ πού μέχρι τότε δέν ἐφαίνοντο συνεπεῖς στάς ὑποχρεώσεις των, ἄρχισαν ὁ ἕνας μετὰ τόν ἄλλον νά πληρώνουν νά χρεῖ των, νά συμπληρῶνουν τὰς μετοχὰς των, νά ἐρχονται εἰς συχνὴν ἐπαφήν μέ τήν 'Ομοσπονδίαν καί νά ζητοῦν τήν λύσιν τῶν οἰκονομικῶν καί ἐπαγγελματικῶν τῶν ζητημάτων διὰ τῆς 'Ομοσπονδίας.

'Η μέχρι πρό τιος ἀδιαφορία ἐξηφανίσθη, ἡ πειθαρχία ἀπεκατεστάθη, ἡ συνεταιριστικὴ ἰδεολογία ἐνεπνεύσθη εἰς τοῦς ἀποκαρδιωμένους καί δέν ἄργησε νά ροδίξῃ ὁ ὄριζον τῆς ἀνδημιουργίας.

'Ἰδρυσε πέντε 'Επαρχιακὰ Τμήματα εἰς Θεσ/νίκην, Λαγκαδᾶ, Βέροιαν, Γιαννιτσᾶ καί Πολύγυρον διὰ τήν καλύτεραν ἐξυπηρέτησιν τῶν Συνεταιρισμῶν.

Προσέλαβε 17 ὑπαλλήλους ἐξυπηρετοῦντας μέχρι τῶν τελευταίων του ἡμερῶν 180 Συνεταιρισμούς εἰς τήν Κεντρικὴν Μακεδονίαν. 'Η δύναμις τῶν Συνεταιρισμῶν τούτων καλῶς ὀργανωμένων πλέον, ἀνήλθε εἰς 16.000 μέλη. Εἰργάσθη διὰ τήν αὔξησιν τῶν κεφαλαιῶν τῶν Συνεταιρισμῶν καί τῆς 'Ομοσπονδίας καί διὰ τήν διάδοσιν τῆς χρήσεως τῶν χημικῶν λιπασμάτων.

Δυστυχῶς ὁ θάνατός του πού ἐπέληθε τήν 30/6/28 δέν τόν ἄφησε νά ολοκληρώσῃ τό ἔργον του καί ἐστερηθῆ ἡ μὲν οἰκογένειάν του ἀπὸ ἠθικὴν ἱκανοποίησιν ὅτι ἕνας γόνος τῆς θά ἐπετελεῖ ἕνα ἱερὸν πρὸς τήν Κοινωνίαν καθήκον καί ἡ 'Ομοσπονδία ἐβυθίσθη εἰς βαθύ πένθος μαζί μέ ὅλον τόν συνεταιριστικόν κόσμον.

Εὐτύχημα διὰ τήν συνεταιριστικὴν ὀργάνωσιν πού μέ τήν συνεργασίαν στή δρᾶσιν του ὁ ΝΤΙΝΟΣ ΜΑΛΟΥΧΟΣ ἀπέχτησε λαμπροῦς συνεργάτας πού ἐξακολουθοῦν τό ἔργον του ἐπιτυχμέναν μέχρι σήμερον».

Κείμενο του δικηγόρου Αλ. Ν. Παπαγιάννη, χαρακτηριστικό για τον Μαλούχο, την τότε κατάσταση της Μακεδονίας, τους αγώνες των πρωτεργατών, τις δυσκολίες, τη δημιουργική προσπάθεια που είναι το θεμέλιο στα σημερινά γεωργικά και συνεταιριστικά μέγαρα, γράφει:

«Γαλουχηθείς κι' ἐδῶ καί στήν 'Εσπερία μέ τά νάματα τῆς γεωπονικῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία τοῦ εἶχεν ἐμπνεύσει τό βαθύ συναίσθημα τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου καί τῶν καθηκόντων πού τοῦ ἐπιβάλλουν τά ὑψηλά του πεπρωμένα. ἔθεωρεῖτο μία ἀνεγνωρισμένη

ἐξαιρετικὴ κορυφή καί μία ἐπιστημονικὴ αὐθεντία μέ σπάνια ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωσι.

'Εμόχθησε ὅσο κανένας ἄλλος, νά ἐκλαίκευση, νά τήν καταστήσῃ κτήμα κοινῶ ὅλων τῶν γεωργῶν, πού εἶχεν ἀγαπήσῃ πραγματικά.

Εγύριζε στά χωριά, όσο μπορούσε πειό συχνά, παρά τὰ βαρεία ύπηρεσιακά του καθήκοντα στο Κέντρο, έκαμνε αξιολογώτατες διαλέξεις και παράλληλα ίδρυσε και συνεταιρισμούς, γενόμενος ό πρωτοπόρος για νά προετοιμασθή ό δρόμος στους όπαδούς και αποστόλους του. Τό χαρμόσυνο άγγελμα πώς ό Μαλούχος θάκαμνε επίσκεψη σ' ένα χωριό, διεδίδετο σαν άστραπή στους καλούς γεωργούς, οι όποιοι δέν βλέπανε τήν ώρα νά πάνε νά τόν ακούσουν.

Τά λόγια του, λόγια ενός νέου ευαγγελιστού, ήτανε ή σωτηρία τους.

Τούς μιλούσε για τό όργωμα του χωραφιού για νά καταλήξη ως τ' αλώνισμα και ποιό πέρα ακόμα: μέ ποιό τρόπο δηλαδή θά πωλούσαν σέ καλή τιμή τά προϊόντα.

Από καμμία διάλεξι δέν παρέλειπε νά εκθειάζη μέ πολλή πειστικότητα τά άγαθά αποτελέσματα των χημικών λιπασμάτων.

Μέ φανατισμόν έπροπαγάνδιζε για τίς γεωργικές μηχανές και τόνιζε ξεχωριστά τό κέρδος των γεωργών, τόσο το ύλικο όσο και του χρόνου, διότι επιτυγχάνεται ταχύτερα και τελειότερα μέ τίς μηχανές, εκείνο πού μέ τά χέρια δέν τελειώνει μέσα σέ βδομάδες και μήνες.

Μά όλως ιδιαίτερη σημασία έδινε στον συνεταιρισμό. Έπάνω στο θέμα αυτό καταναλισκετο πολύς χρόνος για νά δώση νά καταλάβουν οι γεωργοι τή θυματουργή δύναμι του.

Τή διεύθυνσι της Όμοσπονδίας ανέλαβε στά 1925. Όταν άρπαξε μέ τά σταβάρα του χέρια τό τιμόνι της, πού λίγο ακόμα και θά γινότανε συντριμμα, φρόντισε πρώτα-πρώτα νά της κλειση τίς άνοιχτές πληγές. Της έδωσε καλό προσωπικό, στο όποιο μέ ηηλευτή φροντίδα επέθεσε τήν σφραγίδα των ώραιων ιδεών του. Και άφου τό δίδαξε κατάλληλα για τόν σκληρό και άχαρο άγώνα πού τό περίμενε, άρμένισε μαζί του άφοβα και θαρραλέα στο πέλαγος. Καμμία τρικυμία δέν λογάρισε —και πόσες δέν φάνηκαν στον τραχύ πλουδ του— πουθενά δέν λιποψύχισε, τίποτε δέν σταθήκε ικανό νά τον ποήσει.

Σέ βραχύ σχετικώς διάστημα ή Όμοσπονδία έσημείωσε προόδους άλματικές: ή ποσοτική και ποιοτική δύναμι των μελών —συνεταιρισμών της— αύξησε καταπληκτικά.

Γιά τά δίκαια της άγροτικής τάξεως, τόσο τά γενικά όσο και του καθενός γεωργου άγωνίστηκε άκούραστα και σθεναρώς. Έτρεχε μόνος του σέ Άρχές και άρμοδίους. Για τήν άπελευθέρωση των κολλήγων από τή σκλαβιά των τσιφλικούχων, τή δασμολογική προστασία των γεωργικών προϊόντων, τήν αύξηση των καλλιεργητικών κλπ. οι άγώνες του θά μείνουν άξέχαστοι. Τό άγροτικό συλλαλητήριο πού όργάνωσε τό 1928, τό επιβλητικώτατο και όγκωδέστατο, θεωρείται ιστορικό, γιατί δέν είχε προηγηθή ποτέ ως τότε παρόμοιο.

Όπως όμως πάντοτε συμβαίνει έκατηγόρησαν άδικοι οι άνταγωνιστάι του, ίσως από πλάνη, τόν άείμνηστο Μαλούχο, άνθρωπο άνίκανο απόλυτα νά συλλάβη τό κακό μέ τό μυαλό του, ενώ άπεναντίας μέσα του έπρυτανευε ένα μόνον ιδεώδες: πώς θ' άνυψωθή ό δύστηνος γεωργός λιγα σκαλοπάτια από τό τοτινό (μη δέν είνε και τωρινό) επίπεδο.

Αυστυχώς ήτο γραπτό νά εκλιση πρόωρα, στο άνθος της ηλικίας του και νά στερηθή ό γεωργικός κόσμος ενός μύστου της γεωπονίας και μιάς έξεχούσης φυσιογνωμίας, άνάμεσα στο πάνθεο των συνεταιριστών.

Άλλά κι' άν εξέλιπε τό έργο της άρετής του είνε ακόμα στο δρόμο κι' ή αύγλη του θά διατηρείται πάντοτε.

Ό κάλαμος άδυνατεί νά δώση πιστώτερη εικόνα του έργου και του χαρακτήρα του ύποκύφαντος στην εύσυνείδητη εκπλήρωσι του καθήκοντος Κ. Μαλούχου. Μέ τό γλυκό χαμόγελο, πού πάντα έξωγραφίζετο στα χείλι του ό μελιχλιος Ντίνος παρέδωσε τό πνεύμα στον Ύψιστο, άποχαρετώντας τόν κόσμο πού άγάπησε μέ τίς λέξεις αυτές: οι άγρόται είνε ή ψυχή ενός τόπου».

Ο «Συνεργατισμός» (1930 σελ. 193) γράφει:

«Πρό δύο έτών, έντός μιάς κλινικής της Θεσ/νίκης, εκλεισε τούς όφθαλμούς του και εγκατέλιπε διά παντός τά έγκόσμα, νεαρώτατος τήν ηλικία, ό Ντίνος Μαλούχος, ό όποίος εις διάστημα δλίγων έτών δράσεως έγραψε πολυτίμους σελίδας εις τό βιβλίον της οικονομικής ζωής της Ελλάδος. Αί τελευταία λέξεις του ήσαν «οί άγρόται είνε ή ψυχή ενός τόπου».

Ό «Συνεργατισμός» άποτίων φόρον εύγνωμοσύνης εις τόν σκαπανέα αυτόν της άγροτικής Έλληνικής άναγεννήσεως, δημοσιεύει, κατωτέρω μέρος της μελέτης του διά τό άκωνθώδες ζήτημα των βοσκών. Διά μέσου των γραμμών διαφαίνεται τό εύρύ ενδιαφέρον του διά τά γενικώτερα ζητήματα της χώρας. Οι άναγνώσται μας των όποίων πλείστοι ύπήρξαν προσωπικοί γνώρμοι του Μαλούχου θά μετάσχουν κατ' αυτόν τόν τρόπον εις έν πνευματικών μνημόσυον τό όποίον γίνεται προς τιμήν του φιλότου των νεκρού».

Άλλά εκτός από τα σύγχρονα (τότε) αυτά κείμενα που έχουν γραφεί από συνεργάτες και φίλους του Ντ. Μαλούχου (που είχαν άμεση γνώση της πραγματι-

κότητας, συγκίνηση και αυθορμητισμό) υπάρχουν και αρκετά νεώτερα κείμενα που φωτίζουν από απόσταση το όλο έργο του.

Μνημονεύουμε βασικά την ομιλία του Ευρ. Τζουμέρτη που έγινε, εκ μέρους της Ομοσπονδίας Γ.Σ. Θεσσαλονίκης, στο συνεταιριστικό του μνημόσυνο (βλ. «Συνεργατισμός» σ. 774 όπου και έγκυρα στοιχεία για την εξέλιξη της Ομοσπονδίας κατά την περίοδο 1925-1928). Το κείμενο είναι το ακόλουθο (στα Αμπελάκια):

«Αγαπητοί Συνεταιρισταί,

Συγκεντρωμένοι σήμερα στον τόπο όπου ήκμασε για πρώτη φορά ο Έλληνικός Συνεργατισμός, στον τόπο που άφησε το ιστορικό παράδειγμα της αλληλοβοήθειας και της αγάπης των χωρικών, ακολουθώντας τις φωτεινές δέσμες στις πλατιές λεωφόρους που άνοιξαν οι πρωτοπόροι του Συνεργατικού κινήματος. Έμεις ούραγοί των εύγενών αγωνιστών μιλάμε ιδέας για την απόλυτρωση των έμμεταλλευομένων, συνήλθαμε στη μνήμη ενός τιμίου Στρατιώτου και ποστού αγωνιστού που άφιξε με τη ζωή του στη συνεταιριστική κίνηση.

Τέσσερα χρόνια κλείνουν ύστερα από δέκα μέρες που ο αλημονήσιος Διευθυντής της Όμοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών Μακεδονίας Ντίνος Μαλούχος άφισε τη ζωή.

Ο θάνατος τόν έπληξε στη μεγαλύτερη ένταση της δράσώς του και άφισε δυσαναπλήρωτο κενό, που τό πέρασμο του χρόνου δέν κατώρθωσε νά καλύψει.

Ο Ντίνος Μαλούχος, μιά ισχυρά φυσιογνωμία, ένας ανώτερος άνθρωπιστής, που αγάπησε τη συνεταιριστική ιδεολογία, έπιδόθηκε μέ όλη τη νεανική του θέμνη και μέ θρησκευτικό φανατισμό για τήν επικράτηση της.

Η τóσον σύντομη ζωή του ύπηρεξεν ένας συνεχής και αδιάκοπος αγώνας για τήν εξυπηρέτηση της αγροτικής τάξως, για τήν άφύπνιση των έμμεταλλευομένων και για τήν οικονομική χειραρέτηση και άνόρθωση των χωρικών. Τή θεραπεία της δυστυχίας του χωριού διέβλεπε στό Συνεταιρισμό. Από τή συσσωμάτωση των χωρικών σ' ένα μονιασμένο σύνολο έπεριμενε τήν απόλυτρωσή τους από τούς τοκογλόφους και άλλους οικονομικούς δυνάστας.

Ο Ντίνος Μαλούχος έκαμε τās επιστημονικές γεωπονικές σπουδās του στην Ανωτάτην Γεωπονικήν Σχολήν του Πόρτσται της Ιταλίας, από τήν όποιαν άπεφοίτησε μεταξύ των πρώτων. Η πρώτη δημοσία θέσις του στην Ελλάδα ήτο του Νομογεωπόνου Θεσσαλονίκης, όπου διέπρεψε τóσον διά τήν επιστημονικήν όσον διά τήν κοινωνικήν και έθνικήν του δράση.

Η ύπηρεσία εξετίμησε τήν εργασία του και αντιλαμβανομένη ότι ο άειμνηστος Μαλούχος άπετέλει μιά δημιουργική φυσιογνωμία καιτοι νεώτατος άκόμη τότε τόν διώρισεν επί κεφαλής της Διευθύνσως Έποικισμού Ανατολικής Μακεδονίας. Εκεί απέδειξε ότι έκτός από τήν επιστημονική του ικανότητα και τό θετικό του πνεύμα, είχε και έξαιρετικά διοικητικές άρετάς.

Στόν Μικρασιατικόν πόλεμον ύπηρετησεν ως άπλοός στρατιώτης άρρωσθησεν όμως εις τό μέτωπον και άπεστάλη εις Σκύρον προς νοσηλείαν. Άπεσπάσθη τότε στη Διεύθυνση Γεωργίας Μικράς Ασίας, όπου ενώ ανέλαμβανε από τήν ασθένειά του, ειργάζετο μέ τóσην ζέσιν διά τήν γεωργικήν ανάπτυξιν των άθυστερημένων εκείων έπαρχιών ώστε θά μείνη άλησμόνητη ή διέλευσίς του. Μετά τήν Μικρασιατική καταστροφήν

έξέδωκε τό περιοδικό «ή Κοινότης» μέ τό όποιον ήγωνίσθη σθεναρώς για τήν επικράτηση των συγχοινωνικών κοινωνικών άντιλήψεων. Μέ τήν συρροήν δέ των προσφύγων και τή δημιουργία του μεγάλου Έποικιστικού προβλήματος, προσελήφθη υπό της Έπιτροπής Άποκαταστάσως Προσφύγων, ως τεχνικός Σύμβουλος και Διευθυντής της Άγροτικής Άποκαταστάσως.

Τέλος όταν ή Όμοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών Μακεδονίας στη δυσκολώτερη καμπή της ιστορίας της άπευθύνθη στην Γεωπονικήν Ένωσιν Μακεδονίας - Θράκης και έξήτην ένα από τούς διακεκριμένους Έπιστήμονας Γεωπόνους για νά του αναθέσει τή διοργάνωση και διευθύνση της, ο Ντίνος Μαλούχος ύποδεκνύεται παμφηφεί.

Τήν Όμοσπονδία ανέλαβε στάς 20 Άπριλίου 1925. Είχε τότε στη δύναμή της 83 Συνεταιρισμούς, μέ 7.646 συνεταιρούς. Συνεταιρισκές μερίδες είχε 18.577. Κάθε μιά δέ από τίς μερίδες είχαν αξίαν από 25 έως 100 δραχμές.

Τά συνεταιρικά κεφάλαια της Όμοσπονδίας άνήρχοντο σε δραχμές 41.250. Άποθεματικά δέν είχε. Ζημίες παρουσίαζε δραχμάς 12.828. Καταθέσεις Συνεταιρισμών προς τήν Όμοσπονδίαν και αυτής στην Τράπεζαν δέν ύπήρχαν. Συνεταιρισμοί, Συνεταίροι, μερίδες, συνεταιριστικά κεφάλαια, άποθέματα κλπ. εύρίσκοντο γραμμένα μόνον στα χαρτιά. Κατ' ούσίαν τίποτε άπ' αυτά δέν ύπήρχε στη πραγματικότητα.

Οι Συνεταιρισμοί έδανείζοντο άπ' ευθείας από τήν Τράπεζαν και ή Όμοσπονδία έφρόντιζε τότε να εισπράττει τίς εισφορές της, για να μπορέσει να συντηρηθή και πληρώσει τούς ύπαλλήλους της.

Πίστις άπαράσθητος σ' ένα δευτεροβάθμιο οικονομικό όργανισμó, στίς Τράπεζες δέν ύπήρχεν ούτε σάν σιαά. Γι' αυτό και δέν είχε συνάψη άκόμη ή Όμοσπονδία ως τότε κανένα δάνειο από τή Τράπεζα. Η οικονομική της κατάσταση αξιολογήνητη. Κανένα κύρος, καμμία έπιβολή δέν είχαν απέναντι στις Δημόσιες και Κρατικές Υπηρεσίες.

Η Όμοσπονδία που έδημοιοργήθηκε μέ τίς θερμότερες ευχές του γεωργικού κόσμου έπασχε, εκινδύνευε να άποσυντεθή. Περονούσε τή πεύ κρισίμη στιγμή της ζωής της. Της ύπάρξεως ή του έξαφανισμού της.

Σ' αυτό τό ψυχορράγημα τήν προφθαίνει ο Μαλούχος.

Δέν λιποψυχει μπρός στη άπελπιστική της κατάσταση. Τήν συγκρατεί γερά μέ τά δυνατά του χέρια. Τόν έξαθλιωμένο, ισχυρό και έρειπωμένο όργανισμó της έμψυχώνει μέ τή θερμουργό πνοή του.

Βυθίζει βαθειά τό μαχαίρι του μέ άποφασιστικότητα, για να εκπηδήσει τό υγιές αίμα του οργανισμού. Τό έπιτυγχάνει. Η Όμοσπονδία σώζεται.

Και τότε χωρίς χρονοτριβή άρχίζει μέ ένθουσιασμό τόν αγώνα του. Μιά εργασία συνεχής ανεξάντλητη, σκληρή, επίμορθη που δέν γνωρίζει διακρίσεις, νύχτας, μέρας, Κυριακής και εορτής.

Τρέχει με χαρά στα χωριά άποστολικά κοντά στους άγαπημένους του γεωργούς, έρωτά και εξετάζει τά ζητήματα που τους άπασχολούν, δίδει οδηγίες και συμβουλές, οργανώνει συγκεντρώσεις τά βράδυνα, κηρύσσει τό Εύαγγέλιο τής συνεταιρικής ιδέας, άναπτύσσει τά καλά και τά άφέλη που θά προκύψουν άπό τήν όμαδική συσσωμάτωση τών γεωργών, φανατίζει τούς προχωρημένους στήν ιδέα, πείθει τούς άμφιβάλλοντας, προσηλυτίζει τούς άνοργανώτους, άφυπνίζει τάς συνειδήσεις, εγκαρδιώνει τούς άποθηραρμένους, μαστιγώνει με τίς φλογερές του διαλέξεις τήν τοκογλυφία και άνηθικότητα και έμπνέει εις τούς άπελπισμένους τό αίσθημα τής καρτερίας, τής φιλοπονίας, τής ζωής.

Δέν κουράζεται άνυπομονεί νά έπικοινωνή με όλους τούς Συνεταιρισμούς, τούς όποιους επισκέπτεται πεζή και καθήλώνεται στάς συγκεντρώσεις ως τάς 2 μετά τά μεσάνυκτα (στή Πορταριά τής Χαλκιδικής εις τάς 6 Δεκεμβρίου 1927 έορτήν του Άγίου Νικολάου έτελείωσε τήν Γενικήν Συνέλευσιν του Συνεταιρισμού στίς 4 ή ώρα τό πρωί) πάνω στό χώμα και σέ παγερές νύχτες του χειμώνα, προπαγανδίζει τήν ιδέα, άπεργάζεττα τή χειραφέτηση τών γεωργών και εξαπλώνει τήν έπιωφελή δράση τής Όμοσπονδίας και στή πεύ μικρά και μακρονά χωριά, διευθετεί και κανονίζει σοβαρά γεωργικά ζητήματα τών όποίων ή λύσις έχρόνιζε πρós βλάβη ζωτικών συμφερόντων τών παραγωγών.

Δέν παραμελεί κανένα σημείο του όργανωτικού του προγράμματος. Έπιλαμβάνεται άμέσως και άνασυγκροτεί τούς άποσυντεθειμένους συνεταιρισμούς, επιμελείται τής καττοποίησης και ένημερώσεως τών λογιστικών βιβλίων όλων τών εις τήν δύναμιν τής Όμοσπονδίας ύπαρχόντων Συνεταιρισμών, κτυπά άμειλικτα τίς καταχρήσεις και έμπεδώνει μιά ζηλευτή τάξη σ' όλη τήν έκταση τής Όμοσπονδίας.

Δέν άναχατίζει καθόλου τήν φοράν του. Άκολουθεί τίς τολμηρές σκέψεις του με άποφασιστικότητα αλλά και σύνεση, δυό ιδιότητες συνδυασμένες που άποτελούν τό μεγαλύτερο προτέρημα σέ κάθε προσπάθεια κοινωνικής άναμορφώσεως και δείχνουν τήν πίστη του άνθρώπου στήν ιδέα και τήν ακατάβλητη θέληση του γιά τήν έπιβράβευση του άγώνος του.

Εις τό σημείο αυτό τής δράσεώς του, μ' όλη τή γοργή εξέλιξη του συνεταιριστικού κινήματος δέν παρακλίνει καθόλου άπό τή γραμμή του προγράμματός του. Δημοκράτης τήν ψυχή και τίς άρχές, θιασώτης του άποκεντρωτισμού, άποβλέπει εις τήν ταχύτερη και άμεσώτερη έξυτηρέτηση τών γεωργών.

Ίδρύει νέα τμήματα εις τάς Έπαρχίας τής Κεντρικής Μακεδονίας, ένισχύει τό προσωπικό του κέντρου και τών τμημάτων, δίδει πρωτοβουλία ένεργείας εις τούς συνεργάτας του και έμπνέει εις τούς ύπαλλήλους τάς μεγάλας άρχάς του συνεργατισμού. Έφθασαν δυό μήνες έντόνου και άδιάκοπης εργασίας, γιά νά σταθί ή Όμοσπονδία γερά στή πόδια τής, νά άναζωογονηθή και νά ξεκινήσει άποφασιστικά στήν έκπλήρωση του μεγάλου τής προορισμού. Ποιά δέ ύπήρξεν ή άμοιβή τών κόπων του κατά τό δίμηνο αυτό διάστημα, μαρτυρούν τά πρακτικά τής Γενικής Συνελεύσεως τής Όμοσπονδίας τής 29ης Ιουνίου 1925 ή όποία θά μείνη άληθιμόνητη σ' όσους παρευρέθησαν. Ήτο μία άληθινή άποθώσις του άπό τούς χωρικούς οί όποιοί δέν εύρισκαν λόγια νά διατρανώσουν ζωντανώτερα τίς εύχαριστίες και τήν εύγνωμοσύνη τους γιά τίς ύπηρε-

σίες που προσέφερε ό Διευθυντής τους, όχι μόνον στα 1917, αλλά και στο μικρό διάστημα που άνέλαβε στή χείρα του τή μοναδική τότε γεωργική Όργάνωση τής Μακεδονίας.

Οί έδολες έκείνες έκδηλώσεις τών χωρικών έπλημυρούσαν τή ψυχή του Μαλούχου με αίσθήματα ίκανοποίησης και άναγνωρίσεως του έργου του και έγείροντο στή συνείδησή του αξιώσεις ολοκληρώσεως αυτού. Δέν έδίστασε ούτε μιά στιγμή. Όπλισμένος με περισσότεραν πίστη στόν άγώνα του, ύστερα μάλιστα άπό τίς πανηγυρικές γιά τό έργο του έκδηλώσεις τής Συνελεύσεως, καταστρώνει τό πολυσχιδές αυτού όργανωτικών πρόγραμμα, ή έφαρμογή και έκτέλεσις του όποιου, έφερε τόσον πλούσια και γόνιμα διά τόν άγρότην άποτελέσματα.

Δέν θά πάμε βέβαια κοντά στό έργο του γιά νά παρακολουθήσουμε αυτό σ' όλες του τίς λεπτομέρειες, γιάτί αυτό θ' άπαιτούσε καρόν, έπιφυλασσόμεθα όμως νά τό κάνωμε σύντομα με τήν έκδοση ειδικού βιβλίου(*). Θά προσπαθήσωμεν όμως νά έξιστορήσωμεν με κάθε δυνατή συντομία τά κυριώτερα γεωργικά προβλήματα γιά τή λύση τών όποίων αγωνίσθηκε έπίμονα ό Μαλούχος, παρά τά τεράστια έμπόδια τά όποία παρεμβάλλοντο εις τό έργο του και τίς άπαγορευτές και πικρές με τίς όποιες έποτίσθηκε μαχόμενος στή πρώτη γραμμή του άγώνος.

Μεταξύ τών κυριωτέρων έργων του, τά όποία έπεδίωξε και έπέτυχε με μιά έντατική προσπάθεια και σκληρούς άγώνας εινε και τ' άκόλουθα:

1) Η διανομή τής γής στους πρόσφυγας καλλιεργητάς διά του καταρισμού πολλών συνεργείων, ή όποία έπαγίωσε ένα καθεστώς προόδου και τάξεως στάς κτηματικές σχέςεις τών παλαιών και νέων κατοίκων τής Μακεδονίας.

2) Η κατάργησις του ένοικιοστασίου τών βοσκών, ή όποία άπήλλαξε τούς μικρούς κτηνοτρόφους άπό τήν έκμετάλλευση τών μεγάλων και περιώρισε τή νομαδική κτηνοτροφία, έκει όπου ήτο αδύνατον νά διατηρηθή, άντικαταστήσασα αυτήν με τήν χωρική ή στατική λεγομένη κτηνοτροφία, ή όποία έχει και τό πλεονέκτημα νά μή προξενή άγροξηνμία, διότι διεξάγεται άπό τούς ενδιαφερομένους γιά τίς άγροξηνμίες γεωργούς.

3) Η διαχείρισις τών ανταλλαξιμων βοσκών υπό τών συνεταιρισμών, μέτρον τό όποιον προσεπόρισεν στίς όμάδες και στούς Συνεταιρισμούς άρκετά οικονομικά όφέλη που συνετέλεσαν στή καλύτερη και άποδοτικώτερη έκμετάλλευση τών παραχωρηθέντων υπό τής Γενικής Διευθύνσεως Έποικισμού Μακεδονίας γεωργικών κλήρων.

4) Η χρησιμοποίησις χημικών λιπασμάτων διά τήν αύξηση τής άποδοτικότητος τής γής, εις τήν διάδοσιν τών όποίων ό άείμνηστος Μαλούχος άφιέρωσεν ένα μεγάλο μέρος τής δραστηριότητος και έπιμονής του και κατώρθωσε έν τέλει νά θρασυ, κατά τήν χαρακτηριστική του έκφραση, τόν πάγον τής άδιαφορίας τών γεωργών. Διά τήν χρησιμοποίησιν χημικών λιπασμάτων, έκαμε άυτοπροσώπως ειδικάς διαλέξεις εις τά χωριά, εις τούς προϊσταμένους δέ τών τμημάτων έλεγε «ό γεωργός εινε δύσπιστος και βραδυκίνητος, εινε όμως κατά βάθος άπόλος και άκακος. Θά του τό πηθε μιά, δυό, τρεις, πέντε, δέκα και έν άνάγκη περισσότερες φορές γιά νά καταλάβη και νά πεισθή. Μη άπαγορευτέσθε διότι σιναντάτε δυσχερείας και άδια-

(*) Δυστυχώς δεν εκδόθηκε τέτοιο βιβλίο.

φορία. Νά επιμείνετε καί στο τέλος θά νικήσετε».

Πραγματικώς έκαρποφόρησαν αι συνστάσεις του και επαλήθευσαν αι προβλέψεις του. Ένω κατά τό 1924 ούδεις σάκκος έχρησιμοποίηθη υπό τών Συνεταιρισμών τής 'Ομοσπονδίας, τό 1925 καταναλώθησαν 392 σάκκοι, τό 1926, 2.722, τό 1927 4.422 και τό 1928 4.582 σάκκοι. 'Υπήρξαν δέ τόσον καταφανή τά άποτελέσματα έκ τής χρησιμοποίησης τών χημικών λιπασμάτων, ώστε ή διάδοσίς των έγένετο έκτοτε και άλματώδης εις ευρύτατην έκτασιν, καταναλισκομένων σήμεραν υπό μιάς μόνον περιφερείας τής Χαλκιδικής 8 έως 10 χιλιάδας σάκκων και υπό μόνου ενός χωρίου τής 'Αθύτου 1300 έως 1500 σάκκων έτησίως.

5) Η χορηγίσις τών δανείων τών Συνεταιρισμών διά τής 'Ομοσπονδίας. Η μεγάλη σημασία τής χορηγίσεως τών δανείων τών Συνεταιρισμών μέσω τής 'Ομοσπονδίας συνίσταται: α) εις τήν αύξησιν τής πίστωσης τών Συνεταιρισμών λόγω τής άλληλεγγύης ευθύνης των και τής στενωτέρας παρακολουθήσεως αυτών υπό τής 'Ομοσπονδίας, β) εις τήν ασφαλίαν τήν ισχυρότερου οικονομικού δεσμού μεταξύ τών Συνεταιρισμών και τής 'Ομοσπονδίας, γ) εις τήν εύχεροτέραν είσπραξιν τών χρεών έκ μερίδων και δ) εις τήν οικονομικήν ένίσχυσιν τής 'Ομοσπονδίας κερπουμένης τής διαφοράς του τόκου 1%.

6) Η άρσις τής διατιμήσεως τών λαχανικών και ειδών κηπουρικής έν Θεσσαλονίκη και τής έλευθέρας έξαγωγής αυτών.

7) Η καθιέρωσις μονίμου πολιτικής προστατευτικής τής ένδικής παραγωγής, ή όποία μέ τήν κοινήν συνδρομήν και άλλων Ένώσεων κατέληξεν εις τήν καθιέρωσιν τής προστασίας του αίτου και εις τήν έφαρμογήν τής ένιαίας ποιότητος του άρτου.

8) Η κατάργησις του έπαχθούς φόρου τής δεκάτης οι επί τής όποίας άγρονας τής 'Ομοσπονδίας θά μείνουν ιστορικοί, καθώς έμεινεν ιστορικό στά χρονικά τής Θεσσαλονίκης τό όργανωθέν σαν σήμερα 19 'Ιουνίου 1927 για τήν ίδια αίτία 'Αγροτικό Συλλαλητήριο.

9) Η άπαλοτρίωσις πλείστων τσιφλικιών και έπίλυσις άλλων σοβαρών ζητημάτων, ως ή κατάργησις του φόρου οικοδομών διά τούς γεωργούς, ή άναστολή τής καταβολής τών καθυστερουμένων φόρων, ή άνέγερσις συνεταιρισμών άποθηκών, ή συγκέντρωσις προϊόντων, ή χορηγίσις γεωργικών κλήρων εις τούς συνεταιρισμούς (ένα κατά συνιοικισμόν) προς ύποδειγματικήν καλλιέργειαν, ή συγκρότησις και όργάνωσις γεωργικών τοπικών και Πανελληνίων Συνεδρίων και ή σύνταξις μελετών και ύπομημάτων επί σπουδαιοτάτων γεωργικών ζητημάτων καθώς και ή κατάσταση σχεδίων διά τήν ίδρυσιν πλείστων οργανισμών προς έξυπηρέτησιν τών παντοειδών κλάδων τής ένδικής παραγωγής και οικονομίας.

'Αλλ' ή μέριμνα του Μαλούχου έπεξετείνετο και επί ενός άλλου πεδίου, του πεδίου τής οικονομικής μορφώσεως του άγρότου. Ένδιαφέρετο να συνειδηθή τόν γεωργόν να είνε συνεπής εις τās συναλλαγάς και υποχρεώσεις του και να έξοφλη στή προθεσμία τά δάνεια του. Έπεζήτη να τόν μορφώσει οικονομικά, να έξυψώσει τή θέση του άπέναντι τών πιστωτών του και να τόν ξεσκλαβώσει από τά νύχια τών τοκογλύφων, έναντίον των όποιων είχε κηρύξει άμίλικτον και έξοντωτικόν πόλεμον. Δέν έπαυε να τόν καθοδηγή και να του ύποδεικνύη τόν δρόμο που έπρεπε να ακολουθήση, τόν έβαξε και στίς μικρότερες άκόμη λεπτο-

μέρειες από τές όποιες μπορούσε να ξεφύγη για τό κακό του, και προσπαθούσε μ' ένα λόγο, να τόν νουκουρέψη και τόν καταστήση μιά γερή οικονομική και παραγωγική μονάδα μέσα στο κοινωνικό σύνολο.

Τόση δέ προσοχή έδινε στο σημείον αυτό, ώστε έφθασε να κατηγορηθή ότι μεριμνούσε περισσότερο για τά συμφέροντα τών Τραπεζών παρά για τήν έξυπηρέτηση τών γεωργικών τοιούτων.

'Εκείνος όμως άδιαφορούσε για τίς συκοφαντίες και έσκεπτετο ότι μέ τόν τρόπον αυτόν δυσασρετεί μέν πολλούς συνειδητοποιεί όμως και διαπαιδαγωγή ένα ώριμισμένον άριθμόν γεωργών.

'Αλλωστε ή έμμονή του εις τό σημείον αυτό γίνεται καταφανέστερα και από τό γεγονός τών καταχρήσεων τής Ένώσεως Συνεταιρισμών Κερκύρας, προς τούς συνεταιρισμένους γεωργούς τής όποίας ή 'Ομοσπονδία, είσηγήσει του Μαλούχου, άπέστειλε τήν 19ην Μαρτίου 1929 έγκύκλιο προτρέπουσα στήν όλοσχερή πληρωμή τών δημιουργηθέντων λόγω καταχρήσεων χρεών.

Δέν μου είνε δυνατόν δυστυχώς να περιλάβω στή σύντομη αυτή όμιλία, τό έργον του Μαλούχου, ούτε αισθάνομαι τόν έαυτόν μου ικανόν να προσδώσω εις αυτό τόν προσήκοντα χρωματισμόν για να φραυύν όλες οι μικρότερες πτυχές του έργου του. Έκ τών συγκριτικών αυτών πινάκων που έχω ύπ' όψει μου θά μοί επιτρέψητε να άναφέρω μερικά σημεία, τά όποία δίδουν μιά πεύ ζωντανή και πεύ άνάγλυφη εικόνα του όλου έργου του.

"Όταν άνέλαβε ό Μαλούχος τήν 'Ομοσπονδία τό 1925, ύπήρχον συνεταιρισμοί εις τήν δύναμιν τής 83, άποθηήσκων τήν άφισε μέ 178, έκτός 26 διαγραφέντων, ως μη έξυπηρευόντων τήν συνεταιριστικήν ιδέα.

Συνεταιρισμός εύρηκε 7646 και άφισε 14.216 έκτός 596 διαγραφέντων. 'Υπαλλήλους είχαν ή 'Ομοσπονδία 4 εις τά 1925 και 18 εις τά 1928. Συνεταιρισκάς μερίδας εύρηκε 17.438 τών 25 και 50 δραχμών έκάστη και άφησε 18.703 τών 500, 1000 και 2000 δρχ. έκάστη. Δηλωθείσας μερίδας 1.022.540 δραχμών κατά τό 1925 τās άνάβησσε κατά τό 1928 εις 8.826.645.

'Εναντι αυτών είχαν καταβληθή τό μέν 1925, 668.306 δραχμαί, τό δέ 1928, 4.196.113.

Συνεταιρισκά κεφάλαια ή 'Ομοσπονδία τό 1925 είχε δραχμάς 43.250 και τό 1928, 243.000.

'Αποθεματικά δέ 3.600 τό 1925 και 130.000 τό 1928.

'Επί εισφορών βεβαιωθείσων τό μέν 1925 δραχμών 44.230 είσεπράχθησαν άπασαι, τό δέ 1928 επί 355.149 είσεπράχθησαν 353.585.

Τό 1925 έχορηγήθησαν καλλιεργητικά δάνεια άπ' ευθείας από τήν Τράπεζα δραχμαί 8.852.000 τό δέ 1928 μέσον τής 'Ομοσπονδίας δραχμαί 39.843.500.

'Η 'Ομοσπονδία τό 1925 έχορήγησε πιστώσεις εις τούς Συνεταιρισμούς της δραχμάς 23.327, τό δέ 1928 δρχ. 1.143.000.

Ένω κατά τό 1924 και 1925 ούδεμία κατάθεση υπήρχεν Συνεταιρισμού τινος στήν 'Ομοσπονδία τό 1928 υπήρχον καταθέσεις άνερχόμενα εις δραχμάς 1.174.530.

Κατά τό 1924 ή 'Ομοσπονδία παρουσίασε ζημίαν δραχμών 12.828, τό 1928 παρουσίασε πλεονάσματα δρχ. 116.553.

Τό ίδιον συνέβη και μέ τούς Συνεταιρισμούς τής 'Ομοσπονδίας, οι όποιοι ένώ τό 1924 παρουσίασαν ζημία 68.510 δρχ. τό 1928 παρουσίασαν πλεονάσματα άνελεύοντα εις δρχμ. 1.278.186.

Ἡ ἔμπορική κίνησις τῆς Ὁμοσπονδίας ἐνῶ παρουσίαζε ἀσήμαντον ἐξέλιξιν ἀνεληθοῦσαν εἰς δρχ. 52.983 κατά τὸ 1925, αὕτη κατὰ τὸ 1928 ἀνήλθε εἰς δρχ. 1.309.692.

Τοιαύτη ὑπῆρξε ἡ πρόοδος τῆς Ὁμοσπονδίας μέσα στό μικρό σχετικῶς διάστημα τῶν τριῶν ἐτῶν, δικαιωθείσα διὰ τόν ἀγῶνα τῆς εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Πανελληνίου καὶ τοιαυτῆ ἡ ἐργασία τοῦ Μαλοῦχου πλουσία εἰς ἀποτελέσματα γόνιμα καὶ θετικά, ἐπιτευχθέντα διὰ προσπαθειῶν ἀνωτέρων τῆς δυναμικότητος καὶ ἐνεργητικότητος ἐνός ἀνθρώπου.

Ὅταν δὲ λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψει τὸν ὅτι ὁ Μαλοῦχος ἦτο ἠγανακασμένος νὰ κινήται καὶ ἐργάζεται μέσα σε περίοδο διανοητικῆς ἀναρχίας καὶ συγχύσεως τῶν ἠθικῶν ἐννοιῶν, καὶ ὅτι κατώρθωσε ἐν τούτοις, παρ' ὅλα αὐτά, νὰ ἀνυψώσῃ μέσα στό ἀναρχικὸ αὐτὸ περιβάλλον τὸ καταπεπρωκὸς φρόνημα τῶν ἀγροτικῶν μαζῶν σ' ἓνα ζηλευτὸ ἠθικὸ καὶ μορφωτικὸ ἐπίπεδο, τότε ἡ ἐργασία του αὐτῆ προσλαμβάνει ἀκόμη μεγαλύτεραν σημασίαν καὶ σπουδαιότητα καὶ ἐγγίζει τὰ ὅρια τοῦ πραγματικοῦ ἄθλου.

Ὁ Ντίνος Μαλοῦχος ὑπῆρξε τὸ κορυφωμα μῆς μακρῆς σειρᾶς ἀξιοσημειώτων μορφῶν, αἱ ὁποῖαι ἀφύπνισαν τὴν συνείδησιν τῶν ἐλλήνων γεωργῶν. Ἄλλὰ κανεὶς δὲν ἐπέτελεσεν αὐτὴ τὴν ἐργασία τόσοσ ἀξιοσημείωτα ὅσον αὐτός. Ὁ Ντίνος Μαλοῦχος ἐνεσάρκωνε τὴ συνεταιριστικὴν ἰδεολογία.

Ἡ εὐθύτης τοῦ χαρακτῆρος του, ἡ διαύγεια τῆς σκέψεως, ἡ εὐρύτης τῆς παρατηρητικότητος καὶ ἡ ἀκριβεία τοῦ ὑπολογισμοῦ, ἡ ὑπομονὴ καὶ σταθερότης του εἰς τὰς ἀντιξέους περιστάσεις, καθῶς καὶ ἡ ἀνιδιοτέλεια καὶ ἀφοσίωσις του εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐκινεῖτο, συνησπίσθησαν γιὰ νὰ τοῦ δώσουν μίαν ἐντελῶς ξεχωριστὴν θέσιν.

Ὁ ζῆλος μὲ τόν ὁποῖον μεριμνοῦσε διὰ τὰ γεωργικὰ συμφέροντα εἶνε ἀδιαφιλονίκητος. Εἶχε μίαν δύναμιν αὐτοθυσίας, μίαν ἰκανότητα ἀφοσιώσεως εἰς τόν σκοπόν του, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἀνώτεραι παντός ἐγκωμίου.

Τὸ βλέμμα του ἦτο τόσοσ σταθερῶς προσηλωμένον εἰς τόν σκοπόν, ὥστε κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλῃ πειθαρχίαν εἰς τὰς ἀνοργάνωτους τότε ἀγροτικὰς μάζας καὶ

νὰ προσδώσῃ εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν πλήρη συνείδησιν τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ προορισμοῦ τῶν.

Τὰ καταφανέστερα προσόντα του, ἦσαν ἡ ἐμμονὴ του καὶ ἡ ἐπιμονὴ του συνδυαζόμενα πρὸς ἓνα ὀλοζώντανον καὶ ἀνεξάντλητον ἐνδιαφέρον διὰ τὰ γεγονότα πού τὸν ἀπασχολοῦσαν. Κάθε πρωὶ ἐξυπνοῦσε μὲ νέον ἀπόθεμα ἐνεργείας καὶ μίαν ἔντονον διάθεσιν νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς ἡμέρας. Κάθε ἡμέραν ἔπρεπε νὰ κινήθῃ καὶ νὰ δράσῃ. Κάθε ἡμέραν ἔπρεπε νὰ ἀσχοληθῇ εἰς τὸν χειρισμὸν ποικίλων καὶ πολυπλόκων ζητημάτων. Ὅλον του τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ὅλη του ἡ ἐργασία ἐστρέφετο εἰς τὸ κίνημα τῆς ἀφυπνίσσεως τοῦ ἀγρότου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωσε ζωὴν καὶ περιεχόμενον. Συνεταύτισεν ἑαυτὸν μὲ τὸ κίνημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον αὐτός ἐνεσάρκωνε μὲ τὴν ὁμόπνη ἀκτινοβολία του.

Εἰς αὐτὸ ἐθυσίασεν ὑγεία, οἰκιακὴ γαλήνη, εὐμάγεια, ἀπολαύσεις, πλοῦτη.

Τὰ προτερήματα αὐτὰ τῆς ἐντατικῆς ἐπιδόσεως καὶ ἀπιστεύτου ἀκαταπονησίας, τῆς ἀδαμιάστου ἀτοχῆς καὶ ἀκαταγωνίστου δραστηριότητος, ἐσφυρηλάτουν τοὺς ἄρμους τῆς Μεγάλῃς Ψυχῆς τοῦ Μαλοῦχου καὶ παρεσχεύαζον τὴν κατὰ βαθμίδας ἀνάβασιν αὐτοῦ εἰς τὰς σφαιράς τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ὑπερόχου ὄνειρου του.

Αὐτὸ εἶνε τὸ φωτεινὸ νόημα τῆς θετικῆς καὶ συγκεκριμένης δράσεως τοῦ ὑπερόχου αὐτοῦ Ἄγωνιστοῦ καὶ ἰσχυροῦ ὀραματιστοῦ.

Ρίπτοντες τὸ σύντομον αὐτὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς σταδιοδρομίας τοῦ ἐξέχοντος αὐτοῦ ἀποστόλου τῆς συνεταιριστικῆς ἰδέας, διαπιστώνομεν ὅτι οὗτος εἶχε καὶ τὴν ξεχωριστὴν ἰκανότητα νὰ μπορῇ νὰ ὀδηγῇ τοὺς ἀδικημένους χωρικοὺς, πραγματικά καὶ ἀπὸ τὸ συντομώτερον δρόμον, πρὸς τὴν ὑψηλότερες κορυφῆς τῆς ζωτικότερης λαχτῆρας τους καὶ τοῦ βαθυτέρου τους προορισμοῦ.

Δὲν ζητοῦσε νὰ τοὺς διευθίνη ἀλλὰ νὰ τοὺς ἐνώσῃ μὲ ὅλη τους τὴν ἐλευθερία, μέσα στὴ δύναμιν τῆς Παγκόσμιας Ἀγάπης.

Ἡ ψυχὴ του ἐμίλησε ὅταν ἀπεχωρίζετο ἀπὸ τὸ σῶμα, πᾶνον στό νεκρικὸ του κρεβάτι.

«Οἱ ἀγρόται εἶνε ἡ ψυχὴ ἐνός τόπου»...».

Για τὸν ἄνθρωπο Ντ. Μαλοῦχο καὶ για τὸ ἔργο του (που εἶναι, ἐπαναλαμβάνω, οἱ ρίζες τῆς συνεταιριστικῆς δραστηριότητος στη Μακεδονία) ἔχουν γραφῆ πολλὰ ἀκόμα. Παραθέτομε, στη συνέχεια, ἓνα ὅσο τὸ δυνατό πλήρη, κατάλογο τῶν σχετικῶν κειμένων. Καὶ ἐλπίζομε ὅτι κάποτε θα πραγματοποιηθῇ ἡ πρότασή μας ὅτι πρέπει να ἐμφανιστοῦν σε εἰδικούς τόμους τα κείμενα που ἀφοροῦν τῇ ζωῇ καὶ τὸ ἔργο καθενὸς ἀπὸ τοὺς κορυφαίους Ἑλλήνες συνεταιριστῆς ὅπως του Ιασεμίδη, του Μιχόπουλου, του Μαλοῦχου, του Τζωρτζάκη, του Μπαλατζῆ καὶ ἄλλων που θα δικαιῶνται τὸν τίτλο αὐτό. (Πραγματικά, τι θα ἦταν για τὴν Ὁμοσπονδία Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Θεσσαλονίκης, να διαθέσει 1-2 εκατ. δρχ. μέσα στα δισεκατομμύρια του ἐτήσιου τζίρου τῆς, για ἀνάθεση τῆς συγγραφῆς καὶ ἐκδοσῆ ἐνός τόμου για τὴν προῖστορία τῆς καὶ στη συνέχεια για τὴν ἱστορία τῆς; Καὶ αὐτὸ ἰσχύει για ὅλες τις Ὁργανώσεις).

Ἄλλα κείμενα που ἀναφέρονται στον Ντ. Μαλοῦχο:

— Ευρ. Τζουμέρτη. Κείμενο στο Λεῦκωμα του 1935 τῆς εφημ. «Πανελλήνιος Συνεταιριστικὴ Ἐπιθεώρησις» Δράμας σελ. 64.

— Κ. Καραβίδα, στο «Συνεταιριστῆς» 1936 σελ. 178.

- Ευρ. Τζουμέρτη στη «Φωνή Συνεταιρισμών» 1947 σ. 270.
- Μιχ. Ευστρατιάδη «Φωνή Συνεταιρισμών» 1948 σ. 1058 και 1951 σ. 2072.
- Γ. Παπαδόπουλου, στα «Θέματα Συνεταιρισμών» 1978 σ. 3771.
- Χαρ. Παπαχρίστου, στα «Θέματα Συνεταιρισμών» 1978 σ. 3785.
- Και διάφορες άλλες αναφορές και εκδηλώσεις.

Για να γίνει πιο συνθετικά γνωστό το έργο του Ντ. Μαλούχου και να αποδοθεί, από τις σελίδες του τόμου αυτού, ακόμα μεγαλύτερη τιμή στην προσφορά του, δημοσιεύουμε στη συνέχεια και το συνθετικό κείμενο του Αριστ. Κλήμη στα «Θέματα Συνεταιρισμών» 1978 σ. 3778. Γράφει:

«Ένας μεγάλος συνεταιριστής: Ντίνος Μαλούχος (1895-1928).

50 χρόνια από το θάνατό του: Πώς τον είδαν και τον χαρακτήρισαν σύγχρονοι και συνεργάτες του. Β. Γανώσης, Κ. Καραβίδας, Ευρ. Τζουμέρτης, Μιχ. Ευστρατιάδης και το περιοδικό «ό Συνεταιριστής».

Πώς φαίνεται μέσα από το λιγόχρονο έργο του.

Πενήντα χρόνια συμπληρώθηκαν από το θάνατο ενός από τους πιο φωτισμένους, δραστήριους, μαχητικούς, αλλά και οργανωτικούς συνεταιριστές μας, του Ντίνου Μαλούχου.

Λίγα τά χρόνια πού έζησε (33) και πολύ λίγα τά χρόνια τής μεταφοιτητικής του δημόσιας ζωής. Όμως έκανε πολλά. Βοήθησε αποφασιστικά τους ανθρώπους, θεμελίωσε έργο, δημιούργησε καταστάσεις, άφησε ιστορία, έγινε σύμβολο.

Τόν θυμούνται ακόμα εκεί στη Μακεδονία, θά τόν θυμομαστέ πάντα όλοι στη συνεταιριστική οικογένεια, σάν έναν από τούς λίγους και τούς μεγάλους, σάν έναν άνθρωπο μέ μαχητικότητα ενωμένη μέ ήθος και οργανωτικές ικανότητες, σάν ένα άνθρωπο πού έπασχε από αγάπη γιά τόν δυστυχισμένο Έλληνα αγρότη τής πολύ δύσκολης εκείνης εποχής, σάν μεγάλη φυσιογνωμία συνεταιριστική - αγροτική.

Αν ή μοίρα τόν άφηνε νά ζήσει μία κανονική ζωή 50, 60, 70 χρόνων, τότε τό έργο του θά έπρεπε νά είναι όχι μόνο πλατύτερο και βαθύτερο, αλλά κοσμογονικό γιά τήν αγροτική - συνεταιριστική μας εξέλιξη, εκτός κι αν οι πέρα από τίς ανθρώπινες δυνάμεις συνθήκες και οι «συνάνθρωποι» τόν άχρηστευαν λίγο ή πολύ (δπως έγινε και μέ άλλους πού ξεκίνησαν μέ ικανότητες, μέ προθέσεις και όνειρα δημιουργίας και ανιδιοτέλεια και μαχητικότητα, αλλά τούς κλείστηκε πολλές φορές ό δρόμος κι έτσι έμεινε στά μέσα ή απόδοσή τους κι ή επίδρασή τους γιά τό καλό).

Ποιός ήταν, τί ήθελε και τί πέτυχε ό Μαλούχος;

Δέν είχα τήν τύχη νά τόν γνωρίσω προσωπικά. Τόν καυό τής συνεταιριστικής του δραστηριότητας και τού θανάτου του, ήμουνα ακόμη μαθητής στό Δημοτικό και στό Γυμνάσιο, μακριά από τόν τόπο όπου έδρασε, δέν είχα ιδέα από συνεργατισμό. "Άκουσα γι' αυτόν άργότερα, όταν μπήκα στην κίνηση (1933) και προσπαθούσα νά έμβαιθώνω, νά μελετώ πρόσωπα και πράγματα. "Έμαθα γι' αυτόν από προφορικές διηγήσεις κι από λίγα κείμενα" και ή περίπτωση τού μέ συνεκίνησε καθώς διαπίστωνα ότι τό πέρασμά του από τήν κίνηση είχε αφήσει στη Μακεδονία και ιδιαίτερα στη Θεσσαλονίκη βαθιά και μεγάλη τή σφραγίδα τής προσοπικότητάς του και κυρίως από τήν πλευρά τής μάχης και θυσίας.

"Άς προσπαθήσουμε νά τόν σκιαγραφήσουμε μέ βάση τίς προφορικές και γραπτές πηγές. (Φωτογραφία του βλ. στό τεύχος 21 σ. 1772).

Νέος μέ άσπική προέλευση, γιούς εμπόρου. Γεννήθηκε στη Σύρο τό 1895, μεγάλωσε στην Αθήνα. Η πατρική του καταγωγή ήταν από τή γνωστή Δημητσάνα τής Αρκαδίας. Κάποια προδιάθεση θά είχε γιά νά αποφασίσει νά σπουδάσει γεωπόνος στό έξωτερικό (μία έπιστήμη - νέα τότε και γιά λίγους- γιά τήν όποία δέν υπήρχε Σχολή στην Ελλάδα και τό πτυχίο τής όποίας θά τόν οδηγούσε στην μέ άθλιες τότε συνθήκες έπαρξία και στά δύσκολα αγροτικά κλπ. προβλήματα τών «Νέων Χωρών», πού μόλις είχαν άπελευθερωθεί μέ τούς Βαλκανικούς πολέμους).

Σπούδασε στην περίφημη Γεωπονική Σχολή τού Ρορτίει τής Ιταλίας, στην εποχή πού σπούδαζαν εκεί και οι Δ. Αβράσσογλου, Ι. Καραμάνος, Δ. Μαργέτης. Στο εκεί τότε περιβάλλον μνηθήκα -εκτός από τά γεωπονικά- και στίς ερδύτερες «άνανεωτικές» κοινωνικές - πολιτικές ιδέες πού κυκλοφορούσαν κατά τόν Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Ό μετέπειτα φίλος του κοινοτιστής Κ. Καραβίδας τόν παρουσιάζει γαλουχημένον στην Ιταλία μέ τίς μαρξικές θεωρίες τού διαλεκτικού ιστορικού υλισμού και τής πάλης τών τάξεων. («Συνεταιριστής» 1936, σ. 177).

Γύρω στην Αθήνα μέσα στόν Α΄ παγκόσμιο πόλεμο, στην εποχή τού Διχασμού. Μέ τίς πολύ φιλελεύθερες και προοδευτικές αντίληψεις πού είχε, έγινε όπαδός τού Βενιζελισμού και προσχώρησε στό Κίνημα τής Θεσσαλονίκης (1917).

Τοποθετήθηκε Νομογεωπόνος Θεσσαλονίκης και στην περιφέρεια αυτή (πού υπέφερε χρόνια από τίς στρατιωτικές έπιχειρήσεις κλπ.) γνώρισε τήν φοβερή έλληνική αγροτική πραγματικότητα (πού δέν μπορουν νά τήν φανταστούν και νά τήν καταλάβουν οι σημερινοί), πραγματικότητα πού τήν έκαναν ακόμα χειρότερη ό πόλεμος, ό διχασμός, ή πολιτική άσάφεια και άργότερα τό προσφυγικό κύμα (1).

Κοντά στίς άλλες του προσπάθειες πάλαψε από τή θέση αυτή, διαπληκτιζόμενος μέ τούς ισχυρούς και τούς πολιτικούς, γιά τά δίκαια τών φτωχών αγροτών και βοήθησε γιά τήν ίδρυση συνεταιρισμών (2).

Αργότερα τού ανατίθεται ή Διεύθυνση Έπαισιμού στη Γεν. Διοίκηση Δράμας. Εργάζεται και έδω νά άπαλλάξει τούς κολληγούς τών μεγάλων αγροκτημάτων από τούς ένοικιαστές τών τσιφλικιών, χωρίς νά κάνει καμμία διάκριση έλληνοφώνων και άλλων. Πρόσχεε επίσης στην καλή λειτουργία τών Συνεταιρισμών, στην ενεργό άνάμιξη τών μελών τους στίς εργασίες τους και ιδιαίτερα στην καλή λειτουργία τών γενικών συνελεύσεων τών Συνεταιρισμών, όπου κυρίως άναπτυσσόταν τό συνεταιριστικό συναισθημα, αλλά και ό χαρακτηρισμός ακόμα τών μελών, μαζί μέ τό αίσθημα τής ελευθερίας τους. Ό ίδιος μάλιστα έλάμβανε μέρος στίς γενικές συνελεύσεις τών συνεταιρισμών, όπου μέ τήν βραεία και έπιβλητική φωνή του άνάπτυσσε τίς

ιδέες του, λέγοντάς τους ξάστερα την αλήθεια (Β. Γανώσης σ. 38). Και εδώ η δραστηριότητά του αφήνει έντονα τὰ σημάδια της, και εἶς είναι λίγο τὸ διάστημα πού μένει στή θέση αὐτή.

Ἡ δημιουργικότητα καὶ οἱ πρωτοβουλίες του φέρνουν καὶ γι' αὐτόν (ὅπως συχνά στους παρόμοιους) φρόνο καὶ καταδίωξη. Σὲ κάποια κυβερνητικὴ μεταβολὴ ἀπολύεται ὡς «βενιζελικός» (3) ἀπὸ τὴν θέση του αὐτὴ καὶ γυρίζει ἀπογοητευμένος στὴν Ἀθήνα, ἀδύναμος οικονομικὰ μέσα σὲ μιά ἄλλοτε εὐημεροῦσα οἰκογένεια πού τώρα εἶχε καὶ αὐτὴ μεγάλα προβλήματα οικονομικὰ.

Τὸ 1921 ἐπιστρατεύθηκε. Καὶ ἐνῶ σύμφωνα με τὴ νομοθεσία, μπορούσε καὶ γεωπόνος νὰ γίνῃ ἀξιωματικὸς τῆς Ἐπιμηλτείας καὶ νὰ ἀποφύγῃ τὴν πρώτη γραμμὴ, αὐτὸς κατατάσσεται ὡς στρατιώτης (γιὰ νὰ συμψηφίσει στὴ συνείδησή του τὸ ὅτι ὡς νομογεωπόνος εἶχε ἀποφύγῃ προηγούμενη στρατεύση) καὶ πηγαίνει στὴ Μ. Ἀσία. Ἐκεῖ πέρασε ἀρκετὲς κακουχίες καὶ μάχες ὅπου ἀρρώστησε στὴν Ἀλυμρὴ Ἐρμιο καὶ στὴ συνέχεια ἀποσπασθῆκε στὴν Ἀρμοστία Σμύρνης.

Μετά τὴν Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ καὶ τὴν Ἑπανάσταση τοῦ 22, ἐμφανίζεται στὴ δημόσια ζωὴ με νέα φλόγα καὶ μαχητικὴ ἡγετική. Ἐκδίδει τὸ 1922 τὸ ἐβδομαδιαῖο περιοδικὸ «Κοινότης» γιὰ νὰ διαδόσῃ τὶς ιδέες τῆς μικρῆς ὁμάδας προοδευτικῶν νέων ἐπιστημόνων πού ἐνδιαφερόταν καὶ πίστευαν ὡς βασικὴ ἀνάγκη τὴν δημιουργία μιᾶς νέας θεσμικῆς ὑποδομῆς βασισμένης πολὺ στὴν ἑλληνικὴ παράδοση, ὑποδομῆς πού θὰ διευκόλυνε τὴν ὁμαδικὴ ἀνάπτυξη τοῦ τόπου αὐτοῦ, τοῦ τόσο ταλαιπωρημένου. Πίστευαν ὅτι ἐπρεπε νὰ γίνῃ μιὰ ἀναδημιουργία με σωστὴ ἐπίλυση τῶσαν καὶ τῶσαν προβλημάτων πού ὑπῆρχαν (ἀνάμεσα στὰ ὅποια ἰδιαίτερα βασικὸ ἢ σωστὴ θεμελίωση τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν γηγενῶν ἀκτημόνων καὶ τῶν προσφύγων στὰ νέα ἐδάφη). Κάνει ἀγῶνα, εἶχνε ιδέες, ἀνοίγει δρόμους με τὸ περιοδικὸ του αὐτοῦ, πού ὁ Σβώλος τὸ χαρακτηρισῆκε «ἐνα ἀπὸ τὰ πνευματικῶς τιμήσαντα τὴν χώραν μας πολιτικὰ περιοδικὰ» (4).

Ἐκεῖνο πού νόμιζε βασικὸ ὁ Μαλούχος, ἦταν ἡ ὑπαρξὴ ἰσχυρῶν οικονομικῶς Κοινοτήτων, με ἐνεργὸ ἀνάμειξη σ' αὐτὲς ὅλων τῶν πολιτῶν συνερχομένων σὲ συνελεύσεις ὅπου θὰ ἔπαιρναν καὶ πολιτικὴ διαπαιδαγώγηση (Γανώσης, σ. 38). Αὐτὸ δηλαδὴ πού διεκδικοῦν καὶ σήμερα οἱ προοδευτικὲς δυνάμεις. Πολεμοῦσε ἐπίσης τὴν μικροπολιτικὴ καὶ εἶχε τὴν γνώμη ὅτι ἡ Ὀμοσπονδιακὴ Ὀργάνωση τῆς χώρας θὰ ἦταν τὸ καλλίτερο σύστημα διακυβερνήσεως.

Τὸ ἀποτέλεσμα; Ὁ,τι εἶναι, συνήθως, τὸ ἀποτέλεσμα στίς τέτοιες προσπάθειες. Ὁ πνευματικὸς σπóρος σπάρθηκε, οἱ οικονομικὲς ὅμως δυνατότητες ἐξαντλήθηκαν καὶ ὁ σπορέας δὲν προφταίνει νὰ φτάσει μέχρι τότε πού θὰ γίνῃ ὁ καρπὸς καὶ ἡ συγκομιδὴ. Τὰ ἀκάλυπτα ἐκδοτικὰ ἔξοδα σταμάτησαν σύντομα τὴν προσπάθειά αὐτὴ (1922-1924). Ὅμως ὁ πραγματικὸς δημιουργὸς, μετὰ ἀπὸ κάποια ἀνάπαυλα γεμάτη με ἀπογοήτευση, μένει συνήθως με τὴν ἴδια φλόγα, με τὸν ἴδιο πυρσὸ, μόνο ἀναζητᾷ νέο πάτημα, ἄλλη θέση πὸ κατάλληλη γιὰ νὰ σταθεῖ καὶ νὰ κινήσει ἀπὸ ἐκεῖ τὴ γῆ, νὰ κάνει τὴν ἀλλαγὴ πού ὀνειρεύεται.

Προσλαμβάνεται καὶ ὑπηρετεῖ γιὰ λίγο ὡς τμηματάρχης Ἀγροτικῆς Ἐγκαταστάσεως στὴν γνωστὴ ΕΑΠ ('Ἐπιτροπὴ Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων) ἀπὸ ὅπου ἐλπίζει ὅτι θὰ μπορέσει νὰ θέσει σὲ ἐφαρμογὴ τὶς κοινοτικὲς του ιδέες κατὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν ἀγροτῶν στὴν ὑπαιθρο, τὴ δημιουργία ἔργων, τὴ

ρύθμιση σχέσεων. Σύντομα ὅμως ἐπικρατοῦν στὴν ΕΑΠ οἱ ἀντίθετες ἀπόψεις. Παρατεῖται γιὰ λόγους ἀρχῆς (παρ' ὅλες τὶς οικονομικὲς του ἀνάγκες) καὶ ἀσκεῖ δημόσια (μαζὶ με τὸν Καραβίδα καὶ με ἄλλους) μαχητικὴ κριτικὴ τῶν κατευθύνσεων καὶ τῶν προσώπων τῆς ΕΑΠ (Κ. Καραβίδα, «Ὁ Συνεταιριστὴς» 1936, σελ. 196).

Ἡ ὁρμὴ γιὰ δημιουργία τὸν ξαναφέρει στὴ Μακεδονία, στὴν πρώτη γραμμὴ. Λέχεται τὴν πρόσκληση, κατεβαίνει μερικὰ σκαλοπάτια ἀπὸ τὶς μέχρι τότε θέσεις του τῆς ἐξουσίας καὶ ἀπὸ ἐκεῖνες πού θὰ μπορούσε νὰ πάρει με τὰ προσόντα του καὶ ἀναλαμβάνει (τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1925 σὲ ἡλικία 30 ἐτῶν) τὴν ἀσημαντὴ (οικονομικὰ καὶ επαγγελματικὰ γι' αὐτόν) ἀλλὰ σπουδαία γιὰ δημιουργικὸ ἀγῶνα θέση τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ὀμοσπονδίας Συνεταιρισμῶν Μακεδονίας. Μιάς φτωχῆς καὶ ἀδύναμης (παρὰ τὸν τίτλο τῆς) Ὀργανώσεως τῶν λίγων τότε καὶ φτωχῶν συνεταιρισμένων ἀγροτῶν, πού εἶχε ὅμως τεράστιες προοπτικὲς προοπτικὲς πού θὰ μπορούσαν νὰ γίνουν κάπως πραγματικότητα, μόνο με πεισματικὴ δουλειά, ἱεραποστολισμὸ, θυσίες προσωπικῆς, Μὲ αὐτὸ πού ἦταν δηλαδὴ ἡ ψυχὴ τοῦ Μαλούχου (5).

Εἶναι χαρακτηριστικὲς οἱ ἀναμνήσεις πού ἐγραφε γιὰ τότε ὁ νεαρὸς τότε ὑπάλληλος τῆς Ὀμοσπονδίας (καὶ ἀργότερα Διευθυντῆς τῆς) Εὐριπ. Τζουμέρτης (6).

«... Ἀκόμα βαρεῖ ἀντηγῆ ἡ φωνὴ του καὶ οἱ λόγοι του πού ἐφλόγιζαν τὴν καρδιά μας καὶ ἐνθουσίαζαν τὴν νεότητά, οἱ λόγοι του πού καλοῦσαν μαχητὲς-συνδουλοῦρους στὴν ἀποστολὴν του σταυροφορία... Ἐναμετρά τὸ μέγεθος τῆς ἀποστολῆς του, ἐκτίμα καὶ ὑπολογίζει τοὺς κινδύνους καὶ, ἀτρόμητα, θαρρετὰ καὶ συστηματικὰ, προπαγανδίζει τὰ ἀγαθὰ τοῦ συνεργατισμοῦ. Πορεύεται στὴν ὑπαιθρο, γυρίζει στὰ χωριά, ἀπὸ πλαιγῆς σὲ κάμπους ἀκούραστος στρατοκόπος, πεζοπορεῖ καὶ συγκεντρώνει στὸ διάβα του τὰ πλήθη τῶν ἐργατῶν τῆς γῆς, παραμερίζοντας κάθε ἀντίδραση πού παρεμβάλλεται στὸ ἔργο του. Ποιὸς δὲν νοιώθει τὸ σιγίτημα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ στὴν πρόσκληση τοῦ Ντίνου Μαλούχου; Ποιὸς μπορεῖ νὰ μείνῃ ἀσυγκίνητος σὲ λόγια πού κηρύττουν τὴν ἀγάπη, τὴν ὁμόνοια, τὴν ἀδελφοσύνη, τὴν φιλαλληλία, τὴν ἀλληλεγγύη μεταξὺ τῶν χωρικῶν; Ἡ βαρεῖα καὶ ἐπιβλητικὴ φωνὴ τοῦ ἀποστόλου τοῦτο ἠλεκτρίζει καὶ ἐνθουσιάζει τὰ πλήθη τῶν ἀγροτῶν. Μιά δρᾶκα ἀπὸ νέους ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα καὶ ἀκολουθεῖ τὰ ἀχνάρια τοῦ μάγου ἡγέτου...»

Μὲ μεγαλύτερη τώρα πείρα τῆς ὑπαιθροῦ (ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ παθήματά του), πάντα ὅμως με τὴν ἴδια ἀνιδιοτέλεια, μαχητικότητα καὶ με πνεῦμα θυσίας, μπαίνει ὁ Μαλούχος στὴν νέα προσπάθειά αὐτή γιὰ δημιουργία, γιὰ τὸν πολλαπλασιασμὸ καὶ στερέωση τῶν Συνεταιρισμῶν, τῶν πολυτιμῶν αὐτῶν κυττάρων τῆς ζωῆς πάνω στὰ ὅποια καὶ μόνο θὰ ἦταν δυνατό νὰ στηριχθῆ ἡ βοήθεια τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἀναγέννησή τους, ἡ πρόοδος τοῦ τόπου.

Ἀρχίζει ἄμεση καὶ συστηματικὴ ἐπαφὴ με τοὺς ἀγρότες, τὰ προβλήματα τους, φροντίζει γιὰ τὴν ὀργάνωσή τους. Ἄλλοι ὀραματιστὲς καὶ σκαπανεῖς (καὶ οἱ τὸσες ἀνάγκες πού ὑπῆρχαν) εἶχαν ἤδη σπεῖρει τὰ τελευταῖα χρόνια τὸν σπόρο τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ στὴν Μακεδονία, ὅπως καὶ σὲ ὅλοκληρη τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Μαλούχος πήρε τῶρα στὸν ὦμο του τὴν ἀξίνα, πήρε στὰ χέρια του τὸ ραβδί τοῦ πεζοπόρου καὶ ξεκίνησε γιὰ νὰ φροντίσει τὰ μικρὰ καὶ ἀδύναμα συνεταιριστικὰ δενδράκια ὅπου ὑπῆρχαν, νὰ φυτέψῃ νέα,

νά τά ποτίσει, νά τά λιπάνει, νά τά κλαδέψει, νά ξεχορταίσει τόν τόπο από πολλά ζιζάνια. Νά τά κάνει νά ριζούν ρίζες καί κλαδιά, νά κάνουν φύλλωμα γιά νά ξαποσταίνουν στή θροσιά του οι άγρότες, νά προσφέρουν καρπούς, στους ίδιους καί στό σύνολο.

Η δουλειά του στήν 'Ομοσπονδία -καί ήταν μόνο 3 τά χρόνια πού τόν άφισε ή μοίρα στή ζωή- ήταν έργο τιτάειο, πού συνεχίστηκε καί καρποφόρησε καί καρποφορεί (7).

Τόν συναντήσαμε (γράφει ό Γανώσης) ένα πρωί σέ μία σοφίτα παλαιού κτιρίου στή Θεσσαλονίκη, πού είχε μείνει μόνο όρθιο μέσα στά άλλα καταδαφιζόμενα σπίτια, νά έχη μαζεμένους νέους, πού τούς κατάρτιζε στά λογιστικά γιά νά μπουν στους συνεταιρισμούς καί νά καταρτίσουν τά βιβλία τους καί νά άναπτύξουν τίς δουλειές τους μέ πιστωτικές έργασίες (8).

Έτσι μέ δουλειά καί δουλειά μέρα καί νύχτα μπαίνουν τά θεμέλια, δημιουργείται μία ομάδα ύπηρεσιακή, πού άσχολεϊται συστηματικά μέ τίς καθημερινές άνάγκες (νέοι πού άργότερα θά γίνουν τά συνεταιριστικά στελέχη σέ πολλές πόλεις τής Μακεδονίας όπου τά Παραρτήματα τής 'Ομοσπονδίας πού ίδρύονται θά μεταβληθούν σέ τοπικές ανεξάρτητες 'Ενώσεις γιά αυτόδιόικηση).

Στίς μικρές μακεδονικές πόλεις, στά χωριά καί στήν ύπαιθρο όπου συνέχεται ταξίδευει, γίνεται ή άφύπνια ψυχών, τονώνονται οι άγροιστές καί συνεταιριστές πού ύπάρχουν, δημιουργούνται νέοι, γίνεται μάχη μέ τήν πολυμορφη έκμετάλλευση πού λυμάνεται τους άγρότες, χτίζονται σιγά σιγά καί μέ πολλούς κόπους καλυβάνια συνεταιριστικά πού άργότερα θά γίνουν φρούρια συνεταιριστικά (9). Μέσα σέ λίγα χρόνια, ή συνεταιριστική δημιουργία είναι φανερή σέ όλη τή Μακεδονία.

Πέρα από τήν άντιμετώπιση των καθημερινών συνεταιριστικών έργασιών (πιστώσεις, προμήθειες ειδών, συγκεντρώσεις προϊόντων κλπ.) (9α), καταπίανεται καί προωθεί τά εύρύτερα προβλήματα:

Αγώνες γιά τήν καλύτερη καί έπωφελέστερη άποκατάσταση των γεωργών προσφύγων, γιά τίς απαλλοτριώσεις των ύπολειπομένων τσιφλικιών, γιά τό ένοικιοστάσιο βοσκών καί τή δασμολογική προστασία των προϊόντων. Έξαγορά καί διανομή άγροκτημάτων μεταξύ των άκτημόνων, διάδοση τής χρήσεως των χημικών λιπασμάτων καί των γεωργικών μηχανημάτων στήν καλλιέργεια καί τήν συγκομιδή, χρησιμοποίηση νέων ποικιλιών σπόρων, διάδοση νέων σπόρων κτηνοτροφικών προϊόντων καί ιδιαίτερη πρόνοια γιά τήν προστασία τής λαχανοπαραγωγής. 'Οργάνωση τής από κοινού συγκεντρώσεως των γεωργικών προϊόντων εις τήν γεωργία κλπ., κλπ. (10).

'Ο Κ. Καραβίδας, από τή δική του όπτική γωνία έξαίρει τρία σημεία:

- ότι συνέλαβε καί ένεφάνισε δημοσία ένα αξιόλογο πρόγραμμα γιά τήν άντιμετώπιση των προβλημάτων τής μακεδονικής γεωργίας.

- ότι επέτρεξε από τόν 'Υπουργό Καφαντάρη τήν μέση των Κοινοτήτων κατανομή καί είσπραξη του φόρου τής γεωργικής παραγωγής (δεκάτη).

- ότι άντιστάθηκε σέ προσπάθειες μερικών νά χρησιμοποιήσουν τήν δύναμη τής 'Ομοσπονδίας γιά βουλευτοποίηση τους (καί έξ αίτίας των προστριβών αυτών έπαύθη καί έμεινε 2 μήνες έξω από τή θέση του).

Στά εύρύτερα συνεταιριστικά, ένδεικτικές είναι οι προτάσεις του στό Α' Πανελλήνιο Συνεταιριστικό Συ-

νέδριο (του 1926, βλ. «Συνεταιριστής» 1926 σελ. 179), όπου ζήτησε νά καταργηθούν οι πρόσφατες τροποποιήσεις του Ν. 602 (πού είχαν γίνει τό 1925) γατί δέν συντελούσαν στή βελτίωση των συνεταιριστικών πραγμάτων καί μάλλον διαστρέβλωναν τήν κεντρική ιδέα από τήν όποία ένεπνεύσθη ό ν. 602. Πρέπει δέ έδώ νά σημειώσουμε ότι οι περισσότερες από τίς τροποποιήσεις αυτές ήταν έπιθυμία καί είσηγήση τής κεντρικής ύπηρεσίας συνεταιρισμών του 'Υπουργείου Γεωργίας (Διασθανόμαστε ότι μέ τήν κεντρική συνεταιριστική έξουσία, δέν φάνεται νά είχε καί τόσο άρμονικές σχέσεις γιά διάφορους λόγους) (10α).

Χαρακτηριστικό τής δραστηριότητάς του είναι, εκτός από άλλα, καί ή όργάνωση συνεδρίων καί συλλαλητηρίων γιά τήν διεκδίκηση βασικών θεμάτων (10β).

Τήν εικόνα τής συνεταιριστικής καταστάσεως στή Θεσσαλονίκη καί όλη τήν Μακεδονία, μπορεί νά μελετήσει ό ένδιαφερόμενος (καί νά βγάλει πολλά καί γιά πολλά συμπεράσματα), στήν έκθεση του έπιθεωρητού Συνεταιρισμών Μακεδονίας Π. Βασιλακόπουλου («Συνεταιριστής» 1929, σελ. 121). Παρόμοιες εκθέσεις ύπάρχουν καί γιά προηγούμενα χρόνια, μέ πολύ ένδιαφέροντα στοιχεία (10γ).

Καί τότε άκρίβως, όταν μία νέα περίοδος θά άρχιζε γιά τή Μακεδονία (μέ τήν άπνοδο του Βενζέλου στήν έξουσία, τά έγγειωβελτιωτικά έργα, τους τότε κοινωνικούς - οικονομικούς μετασχηματισμούς προς τά έμπρός), όπου καί ή άνδρωμένη 'Ομοσπονδία καί ό δημιουργός Μαλούχος θά έπαιζαν ένα εύρύτερο ρόλο, τότε ή μοίρα ειπε τόν μεγάλο της λόγο. Ταλαιπωρημένος ό άνθρώπινοσ όργανισμός του Μαλούχου, χτυπήθηκε από παροξισμό σκληροεϊδίτιδος σέ μία από τίς κοπιαστικές περιόδους του (μέ τους τότε δρόμους, καί τά τότε συγκοινωνιακά μέσα καί γενικά τίς τότε συνθήκες) καί ό θάνατος τόν βρήκε άπότομα στά 33 του χρόνια (28 'Ιουνίου 1928).

Θρήνος καί σεισμός ήταν γιά τή Μακεδονία, άλλα καί γενικότερα ό θάνατος του Μαλούχου. Γράφει ό «Συνεταιριστής» (1928, σελ. 151): «'Εξέχουσα φυσιογνωμία έν τή συντελούμενη άναγεννησει τής 'Αγροτικής τάξεως ό Κ. Μαλούχος, Διευθυντής τής 'Ομοσπονδίας Γ. Συνεταιρισμών Μακεδονίας, εξέλιπεν αίφνιδίως... 'Ο τώσον άκαίρος καί αίφνιδίος θάνατός του άφίνει εις τήν συνεταιριστικήν όργάνωσιν τής χώρας μας μέγα κενόν, διότι ό άείμνηστος Μαλούχος δέν ήτο μόνον πολύτιμος μαχητής καί ιδεολόγος άκραφινής ύπέρ των συμφερόντων καί τής άναπτύξεως τής 'Αγροτικής τάξεως, άλλα καί ή ζωή καί ή δύναμις τής έν Μακεδονία Συνεταιριστικής κινήσεως, τής όποίας ύπηρεξεν εις έν των κυριωτέρων δημοσίων της. 'Η ζωή του -ή τώσον βραχεία- ύπηρεξεν όλόκληρος άγών, άγών άποστόλου τής 'Αγροτικής 'Ιδέας... έν τή σταδιοδρομία του έξεδηλώθη ή ύπεροχή του εις τήν σκέψιν εις τάς ένεργείας του καί εις τά αισθήματα...». (Βλ. καί «Φωνή Συνεταιρισμών» 1948 σελ. 1058, 1951 σελ. 2072, κείμενα Μ. Ευστρατιάδη. Καί «Συνεργατισμός» έτος 1ον σελ. 17, έτος 2ον σελ. 309).

'Ο θρήνος τής Μακεδονίας πού τόν συνόδεψε στόν τάφο, δέν ξεχάστηκε, δέν έσβυσε ό άπόηχός του μέχρι σήμερα.

'Ο σεισμός όμως πού συντάραξε τό συνεταιριστικό της οικοδόμημα, άνοιξε χάσματα, τά όποια δέν γέμισαν μόνο άνθη (όπως θέλει ό ποιητής), άλλα καί δυνάμεις καί χέρια καί μυαλά καί καρδιές πού τόν

διαδέχτηκαν και δούλευσαν και κράτησαν και ανέπτυξαν την αγροτική - συνεταιριστική ιδέα και τις εφαρμογές της.

Καί έτσι ή Μακεδονία σήμερα και ιδιαίτερα ή Θεσσαλονίκη είναι σέ θέση νά δίνει ένα βροντερό «παράων» (σάν τή βαρεία φωνή του Μαλούχου) στό πανελλήνιο. Είναι σέ θέση νά δείχνει τό έργο τής δημιουργίας πού συνέχισα κάνει, είναι σέ θέση νά προστατεύει μέ χιλίους τρόπους τούς αγρότες, είναι σέ θέση νά βοηθά τήν οικονομική κοινωνική άνοδο του τόπου.

Είναι σέ θέση νά βροντοφωνά ένα μεγάλο «εύχαριστώ» στους πρωτεργάτες και πρώτα απ' όλους στόν Ντίνο Μαλούχο.

Γιατί πραγματικά ό Ντίνος Μαλούχος -όπως μαρτυρεί ό συνεργάτης του Τζουμέρτης- ήταν μιά ήγετική προσωπικότητα πού άσκούσε μαγνητική έλξη στα

πλήθη. Προικισμένος από τή φύση μέ εξάαιρετα προσόντα, μέ άνδροπρεπή όμορφιά, έπιβλητική και άσπληρη μορφή, μέ τή χάρη του λόγου, διεκρίνετο γιά τις σπάνιες οργανωτικές ικανότητές του, τήν άπέραντη καλώσυνη, τό ήθικό του κύρος και τήν βαθειά πίστη και προσήλωση στην ιδέα του συνεργατισμού, τόν όποιο έβλεπε σαν μέσο γιά τή δημιουργία μιάς καλλίτερης και δικαιοτέρας κοινωνίας.

«Οι αγρότες είναι ή ψυχή ενός τόπου» ψιθύρισε καθώς ξεψυχούσε.

Καί: «όπου μπάνει ή πολιτική από τήν πόρτα στις συνεταιριστικές οργανώσεις, ό συνεργατισμός βγαίνει από τό παράθυρο» έλεγε.

«Άς κρατήσουμε στη μνήμη αυτές τις δυό φράσεις του, παραγγελίες του. Η ζωή του άς μείνει φωτεινό παράδειγμα ιδεαλισμού και θυσίας στην ύλιστική εποχή μας.»

(1) Για την τότε και μέχρι το 1928 δραματική κατάσταση στην περιφέρεια Θεσσαλονίκης βλ. το κείμενο του Σπ. Αντωνιάδη «Θέματα Συνεταιρισμών» 1974 σελ. 1759 με πολλές ενδιαφέρουσες γεωργοσυνεταιριστικές αναμνήσεις.

(2) Πολέμησε —γράφει ο Γανώσης— «για τά δίκαια των αγροτών Έπανωμής κατά των προυχόντων, πρώην Τζαμπάσιδων επί Τουρκοκρατίας, πού ένέμονταν τά κτήματα των πρώην Τούρκων πασάδων, τά όποια είχαν ένοικιάσει από τό Δημόσιο και τά υπενοικίαζαν στους χωριάτες εισπράττοντες γεώμορο» (Β. Γανώσης σ. 38). Για το θέμα αυτό ασχολείται διεξοδικά και παραστατικά ο Κ. Καραβίδας στο περ. «Ο Συνεταιριστής» 1936 σελ. 178 όπου περιγράφει την κατάσταση κατά το 1919, τις ενέργειες αλλά και την ιδεολογική εξέλιξη του Μαλούχου από τον μαρξισμό στον κοινοτισμό.

(3) Είχε βέβαια τα φρονήματά του τα όποια δεν έκρυβε αλλά δεν ανεμίγνυε την πολιτική με την υπηρεσία του ούτε επεδοκίμαζε όλες τις πράξεις του κόμματος του Βενιζέλου (λέει ο Γανώσης σελ. 38).

(4) Βλ. «Τό νέον Σύνταγμα» σελ. 43.

(5) Εις την ψυχή του υπάρχει η φλόγα της δημιουργικότητας η οποία μόνον εις μίαν ελευθέραν και απηλλαγμένη από περιορισμούς και προλήψεις δράσει ηδύνατο να αναφανή, να εμπνεύσει και επιβληθή. Αυτός ο λόγος έφερε τον Μαλούχο εις την υπεύθυνον θέσην του Διευθυντού της Ομοσπονδίας Συνεταιρισμών Μακεδονίας («Ο Συνεταιριστής» 1928 σελ. 151).

(6) «Φωνή Συνεταιρισμών» 1947 σελ. 270.

(7) Βλ. το αναλυτικό κείμενο του σημερινού στελέχους της Ομοσπονδίας κ. Γ. Παπαδοπούλου, που δημοσιεύεται στο τεύχος αυτό και δίνει όλα τα σχετικά στοιχεία.

(8) Στην ανάγκη ταχύρρυθμης εκπαίδευσης νέων προσφύγων για να στηρίξουν οργανωτικά τις συνεταιριστικές οργανώσεις (ώστε να μπορούσαν αυτές να αναλαμβάνουν να διοχετεύουν κεφάλαια στους προσφυγικούς συνεταιρισμούς για την ανασυγκρότηση) καταλήγει και το μοναδικό του άρθρο που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Ο Συνεταιριστής» (έτος 1925 τ. 5, σελ. 67, δηλαδή μόλις αγέλαβε τη νέα του θέση). Είναι το κείμενο αυτό όχι μόνο δείγμα γραφής αλλά και των απόψεων του Μαλούχου σχετικά με τα φλέγοντα τότε προβλήματα, τους πρόσφυγες, την αποκατάστασή τους, την οργάνωση αγροτικής πίστωσης, την ανάπτυξη των συνεταιρισμών, την συνεταιριστική μόρφωση και κατάρτιση στελεχών, τους πρακτικούς τρόπους ενεργείας για άμεσα αποτελέσματα. Το κείμενο δείχνει καθαρά την θετικότητα σκέψως και γραφής, θετικότητα που δεν την εξημίωσε και δεν την έκανε προχειρότητα (όπως σε άλλους) η ορμητικότητα και ο ενθουσιασμός που υπήρχε μέσα του.

(9) Πολύ χαρακτηριστικό για τον τρόπο δημιουργίας τοπικών Παραρτημάτων και τον τρόπο επανδρώσεως και εργασίας τους είναι το κείμενο του Σπ. Αντωνιάδη που δημοσιεύσαμε το 1975 σελ. 2081 όπου και σχετική εξαίρεση και γλαφυρή αφήγηση του Ι. Σινάρη που έζησε το θέμα αυτό.

(9α) Είναι ενδιαφέροντα τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τον ισολογισμό του 1928 της Ομοσπονδίας και όπου φαίνονται σε πλήρη ανάπτυξη σωστές συνεταιριστικές κατευθύνσεις και εργασίες (βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σελ. 88).

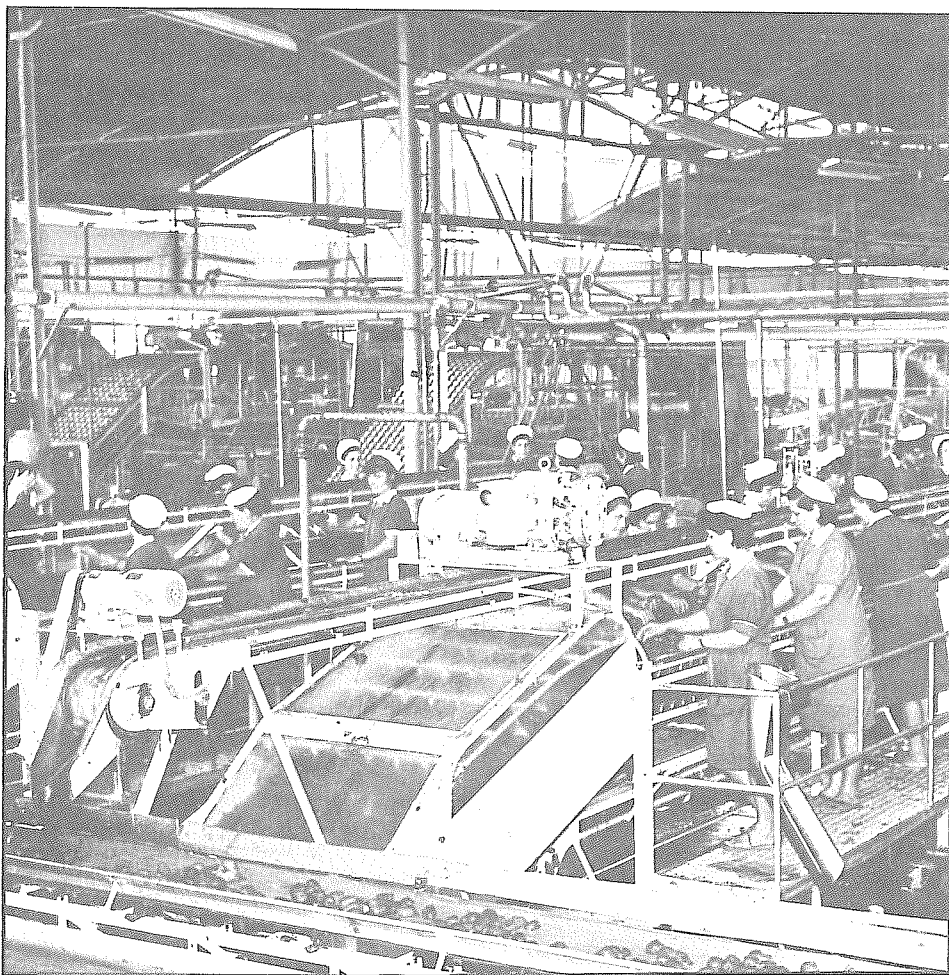
(10) Ευρ. Τζουμέρτης «Φωνή Συνεταιρισμών» 1947 σελ. 272.

(10α) Ιδiosisυγκρασία, προέλευση σπουδών, τρόποι ενεργείας, γνώμες για την εποπτεία, την

οργάνωση και άσκηση της αγροτικής πίστωσης και άλλα που έχουν ανάγκη λεπτομερέστερης έρευνας από τον ιστορικό του Συνεργατισμού.

(10β) Π.χ. ζωηρό αγροτικό συλλαλητήριο στη Θεσσαλονίκη τον Ιούνιο 1927 με αντιπροσωπείες από όλη τη Μακεδονία (το πολύ ενδιαφέρον Ψήφισμά του βλ. «ό Συνεταιριστής» 1927 σελ. 201). Επίσης το Γ' Πανελλήνιο Γεωργικό Συνέδριο του Μαρτίου 1928 στη Θεσσαλονίκη με αναλυτικά σαφή μελετημένα ψηφίσματα-αιτήματα επί των βοσκών, του εποικισμού, της Γεωργικής Τραπέζης, της αγροτικής εκπαίδευσης, της επαγγελματικής οργάνωσης των αγροτών (βλ. «ό Συνεταιριστής» 1928 σελ. 82).

(10γ) Βλ. αναδρομική μελέτην μέχρι 1926 εις «ό Συνεταιριστής» 1927 σελ. 225, 241, 267 και 1928 σελ. 121. Βασικά στοιχεία η οργάνωσις των προσφύγων εις ομάδας (Ν.Δ. 6 Ιουλίου 1923), η ανυπαρξία στελεχών, η οργάνωσις πρακτικών συνεταιριστικών μαθημάτων υπό της Γ.Δ.Ε.Μ. δια στελέχη συνεταιρισμών, κλπ. Ειδικώς δια την καθυστέρησιν των Ενώσεων και την δραστηριότητα της Ομοσπονδίας Θεσσαλονίκης από του 1926 βλ. 1927 σελ. 271 και 1928 σελ. 126.

Το κονσερβοποιείο Γεφύρας Θεσσαλονίκης (μετακατοχικά).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 42

Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1929

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΓΕΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1929

Στην εξουσία βρίσκεται η ισχυρή Κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου με αποφασιστικό ξεκίνημα για δημιουργικό έργο και με συντηρητική γραμμή (συγκριτικά με τις Κυβερνήσεις των προηγούμενων χρόνων αλλά και τα κοινωνικοπολιτικά ρεύματα).

Πρόεδρος της Δημοκρατίας ο Π. Κουντουριώτης.

Προσπάθεια πολιτικής ηρεμίας. Επιστολή του Ελ. Βενιζέλου (3.2.1929) προς τον αρχηγό του Λαϊκού Κόμματος Π. Τσαλδάρη για τη δίκη του 22 και για την εκτέλεση των 6 (για «μη προδοσία» και για τη φύση των ευθυνών τους)(1).

Τμήμ χρυσής λίρας 375 δρχ. (σταθεροποίηση).

17/2/1929, θάνατος του μεγάλου συνεταιριστή Σωκράτη Ιασεμίδη (βλ. στο Υποκεφ. ΙΑ΄).

27/3/1929 Ελληνογιουγκοσλαβικό σύμφωνο.

Ίδρυση Λαϊκών Αγορών (18/5/1929) με πωλητές τους παραγωγούς. Κατά δήλωση του πρωθυπουργού Ελ. Βενιζέλου, οι Λαϊκές Αγορές αποτελούν την μεγαλύτεραν και θετικότεραν επιτυχίαν της Κυβερνήσεως εις το εσωτερικόν, μετά την αποτελεσματικήν διώξιν της ληστείας. Τιμές 40%-50% φθηνότερες χωρίς να αναμιγνύονται «μεταπράτες» (βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σελ. 117).

10/6/1929. Σύμβαση Αγκύρας για ζητήματα ανταλλαγής πληθυσμών. Ο Ελευθ. Βενιζέλος στη Βουλή της 17.6.1929: «Έχουν υπέρτατο συμφέρον τά δύο κράτη νά προσεγγίσουν πρός ἄλληλα...». Και στις 20/10/1929 «ἐξηκριβώθη ὅτι καί φυλετικῶς εὐρισκόμεθα οἱ δύο λαοὶ πλησιέστερον ὃ εἰς πρός τόν ἄλλον, παρ' ὅσον κοινῶς πιστεύεται...».

— Για την τότε καθυστερημένη ζωή των χωριών βλ. κείμενο του Αδ. Αδάμ (για χωριό της Θεσσαλίας) στη «Φωνή Συνεταιρισμών» 1948 σελ. 2229.

— Νέος Οργανισμός του Υπουργείου Γεωργίας με ριζικές μεταβολές (Ν. 4142/1929 και ο νεώτερος 4161/1929 και ο νεώτερος 5006/1931).

— Ίδρυση της Αγροτικής Τραπέζης (Ν. 4332). Ίναρξη λειτουργίας της 2/9/1929).

— Ίδρύεται Γραφείο Προστασίας Ελληνικών Σύκων (Ν. 4652).

— Δημιουργία Σχολής Συνεταιριστών στην Ανατ. Γεωπονική Αθηνών με Ν. 4142/1929.

— Οκτώβριος (29/10/29). Υπογραφή στην Άγκυρα του Ελληνοτουρκικού συμφώνου «φιλίας, ουδετερότητας, διαλλαγής και διαιτησίας». Δήλωση Ελ. Βενιζέλου: «ὁ μακραιῶν ἀνταγωνισμὸς ἐτερματίσθη ὀριστικῶς».

— Διάλυση της ΕΑΠ (Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων), ανάληψη του έργου της από το Κράτος και την ΑΤΕ. Πίνακες με στοιχεία της αγροτικής αποκαταστάσεως βλ. στα βιβλία Π. Παπαγαρυφάλου σελ. 121 επ. και Κλήμη «Αγροτική Οικονομία». Αθήνα 1961.

— Τις έντονες κινητοποιήσεις του αγροτικού κόσμου το Νοέμβριο 1929 βλ. στο Υποκεφ. Η΄. Γενικά το 1929 είχε και καλές και κακές πλευρές σχετικά με τον αγροτικό και το συνεταιριστικό τομέα(2).

— 20/12/1929: Ο Ελ. Βενιζέλος στη Βουλή: «Ευρέθημεν εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν καὶ οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἕλληνες, νά διαπιστώσωμεν ὅτι σπανίως δύο ἔθνη εὐρίσκουν ὅτι ὑπάρχουν τόσα σημεῖα ὅσα ἡμεῖς εὐρομεν, εἰς τὰ ὁποῖα τὰ συμφέροντά των νά συμπίπτουν».

— Το 1929 ανασυντάσσεται το εκτὸς της Κυβερνήσεως Αγροτικό και Εργατικό Κόμμα της Ελλάδος του Αλ. Παπαναστασίου που εἶχε ιδρυθεῖ το 1922 στην Αθήνα ως «Δημοκρατικὴ Ἐνωσις» και ἀπὸ το 1926 μετονομάστηκε σε Αγροτικό και Εργατικό Κόμμα. (Το α' γενικὸ συνέδριό του συνήλθε στη Θεσσαλονίκη το 1924 και το β' γενικὸ συνέδριό το 1929 ἐπίσης στη Θεσσαλονίκη). Η αγροτικὴ πολιτικὴ του διατυπώθηκε πληρέστερα στο Συνέδριό του 1929. Βλ. το ἐντυπὸ του με τις Προγραμματικὲς Αρχές (1929). Προβλέπει: Η γη εἰς τους καλλιεργητὲς, απαλλοτριώσεις, συνεταιριστικὸς συνασπισμὸς των αγροτῶν και πολλὰ ἄλλα μέτρα. Το τμήμα του για την κοινωνικὴ πολιτικὴ υποστηρίζει σε πολλὰ σημεῖα τη συνεταιριστικὴ οργάνωση. Ἀλλὰ ανασυντάσσονται και οι ἄλλες αγροτικὲς ομάδες (3).

— Δημιουργοῦνται 30 κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα (με Ν. 4397/1929 και 4863/1930) (4).

— Εξακολουθεῖ ἡ αποκατάσταση των ακτημόνων (4). Βλ. σχετικὰ και στο Ὑποκεφ. Η'.

(1) Προσπάθεια για κλείσιμο εθνικοῦ διχασμοῦ:

Γράφει το 1934 ο Ελ. Βενιζέλος κατὰ τη δημοσιογραφικὴ του μονομαχία με Ι. Μεταξά:

«Ἐγγραμα εἰς τὸν κ. Π. Τσαλδάρη, ἐξ' ὀνόματος ὄλων τῶν δημοκρατικῶν ἀρχηγῶν (στις 3 Φεβρουαρίου 1929) ὅτι: «Δύναμαι νά βεβαιώσω ὑμᾶς με τὸν πλέον κατηγορηματικὸν τρόπον ὅτι οὐδεὶς τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν τῆς Δημοκρατικῆς παρατάξεως θεωρεῖ ὅτι οἱ ἡγέται τῆς πολιτικῆς ἤτις ἠκολούθησε μετὰ τὸ 1920, διέπραξε προδοσίαν κατὰ τῆς πατρίδας διότι ἐν γνώσει ὠδήγησε τὸν τόπον εἰς τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν. Δύναμαι μάλιστα νά βεβαιώσω ὅτι τὸ ἐπ' ἐμοὶ πιστεύω ἀκραδάντως ὅτι θά ἦσαν εὐτυχεῖς ἂν ἡ πολιτικὴ των ὠδήγει τὴν Ἑλλάδα εἰς ἠθικὸν θρίαμβον. Πιστεύω μόνον ὅτι ἡ ἀκολουθηθεῖσα μετὰ τὸ 1920 πολιτικὴ εἰς τὴν ὁποίαν παρέσυρεν αὐτοὺς ἡ πέραν τοῦ προσήκοντος μέτρον προσήλωσις των πρὸς τὴν δυναστείαν, ὑπῆρξεν ὀλεθρία διὰ τὰ συμφέροντα τῆς χώρας. Ἄλλ' ὅσονδήποτε βαρεῖα και ἂν ἦτο ἡ εὐθύνη αὐτὴ διὰ τὴν ἀκολουθηθεῖσαν πολιτικὴν, οὐδεὶς δύναται ὑπὸ ὁμαλὰς περιστάσεις νά σκεφθῆ ὅτι τὸ σφάλμα αὐτὸ ἡδύνατο νά τιμωρηθῆ διὰ τῆς τρομερᾶς ποινῆς τοῦ θανάτου. Ἡ διαφορὰ ὅμως ἡμῶν ἀπὸ τὸ Λαϊκὸ Κόμμα εἶναι ὅτι: Ἐνῶ τοῦτο θεωρεῖ τὴν δικὴν και τὰς ἐπακολουθησάσας αὐτὴν ἀτυχῶς ἐκτελέσεις ὡς ἐγκλημα και δὴ ὡς ἐγκλημα ἀτιμάζον τοὺς ἀρχηγούς τῆς ἐπαναστάσεως, στεροῦν αὐτοὺς τῆς ἀκεραίας ἀσκήσεως τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων των και ἐξαλείφον τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας οὗτοι προσέφερον εἰς τὴν χώραν, ἡ κρίσις ἡμῶν εἶναι ἐντελῶς διάφορος...» (κείμενο Ἐλ. Βενιζέλου, 14.10.1934 στην «Ἀνόρθωση» Ἡρακλείου Βλ. Ἐκδοσὴ «Ἐθνικὸς Διχασμὸς» σελ. 12, 18 και ἱστορία Κόκκινου σελ. 1334).

(2) Ποιὰ ἦταν ἡ κατάσταση το 1929, τι ἔγινε μέχρι τότε και τι πρέπει να γίνει, μας περιγράφει συνοπτικὰ, ἀπλὰ ἀλλὰ με γνώση των γεγονότων (κυρίως για τη Μακεδονία - Θράκη) «ὁ Συνεργατισμὸς» του Συνδέσμου Συνεταιριστῶν Βορ. Ελλάδας. Γράφει:

«... Τώρα ἄς ρίξουμε μιὰ ματιὰ πίσω και ἄς δοῦμε τί μᾶς ἔφερε τὸ 1929 και τί ἀφίνει ὡς κληρονομία στὸ 1930.

Ἄρχισε με βαρὺ χειμῶνα και παγωνιᾶς ποῦ κατὰστρεψαν πολλὰς ἐκτάσεις σιτηρῶν μπιζελιῶν και κοικιῶν και βύθισαν σὲ ἀπελπισία χιλιάδες ἀγροτικὲς οἰκογένειες. Ἐγιναν πολλὲς πλῆμμυρες στοὺς κάμπους τοῦ Στρυμῶνα και τοῦ Ἀζιοῦ και ἐπνίξαν ἕνα μεγάλο μέρος σπαρτῶν. Ἡ κτηνοτροφία, διότι βάσταξε πολὺ τὸ κρῦο και ὁ χειμῶνας, δέχθηκε τρομερὰ χτυπήματα. Πολλὰ γιδοπρόβατα ψόφησαν. Οι τροφές ἔφθασαν σὲ ἀφθαστα ὕψη και ἀνάγκασαν τοὺς ἰδιοχτίτες νά πουλήσουν τὰ ζᾶ τους για ἕνα κομμάτι ψωμί.

Τὰ συγκοινωνιακὰ ἔργα ἐξακολούθησαν νά γίνονται.

Τὰ ἴδια ἐξακολούθησε ἡ ἰσοπέδωσι για τὴν σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Βερροίας - Κοζάνης.

Ἐγινε ἡ ἀποχέτευσι τῶν νερῶν ἀπὸ τῆς λίμνης Ἄρτζαν και Ἀμάτοβο.

Διαλύθηκε ἡ Ἐπιτροπὴ Ἄποκ. Προσφύγων.

Ἐξακολούθησε ἡ ἀποζημίωσι τῶν Ἀστῶν Προσφύγων καί ἡ καταμέτρησι τῶν χωραφῶν καί ἡ κτηματογράφισι.

Τό 1929 ἔφερε ἀκόμη — ἄν καί ἡ λειτουργία της δέν ἄρχισε μέχρι σήμερα — τήν Ἀγροτική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος γύρω ἀπό τήν ὁποία θόρυβος ἔγινε.

Στό ἴδιο ἔτος στήν Διεθνή Ἐκθεση τῆς Θεσ/νίκης παρουσιάσθησαν τά γεωργικά προϊόντα, ἐκτός ἀπό τήν Κορινθιακή σταφίδα καί τά καπνά, σέ ἰδιαίτερο περίπτερο γιά πρώτη φορά καί ἐπῆραν τό μέγα βραβεῖον διά τό Ἀγροτικόν περίπτερον καί πολλά πρῶτα καί δευτέρα βραβεῖα διά τά διάφορα προϊόντα ποῦ ἐκτέθησαν.

Ἐψηφίσθησαν στό 1929 νόμοι ποῦ καταργοῦν τόν φόρο τῆς ἐγγείου παραγωγῆς, ἐλαττώνουν λιγίδια τόν φόρον τοῦ καπνοῦ καί τῶν ἐλαιολάδων.

Γιά τήν γεωργία γενικά τό 1929 ἀποτελεῖ ἕνα σταθμό δοκιμασίας καί ἀναδημιουργίας. Τά περισσότερα καπνά μένου ἀπούλητα καί ὁ καπνοπαραγωγικός κόσμος στήν ἀρχή τοῦ χρόνου γιορτάζει παρακαλώντας τόν παντοπῶλή του νά τοῦ κἀνῃ τήν χάρη νά τόν δώσῃ μέ πίστῳσι τά ἀπαραίτητα ὕλικά νά κἀνῃ τήν Βασιλόπητρά του. Γιά γλυκίσματα δέν γίνεται κανένας λόγος. Οἱ ἐλαιοπαραγωγοί πουλοῦν τά λάδια τους σέ ἐξευτελιστικές τιμές. Τό ἴδιο γίνεται καί μέ τούς λαχανοκηπουρούς καί τούς παραγωγούς τοῦ καλαμποκιοῦ.

Μόνον οἱ κτηνοτρόφοι εὐνοήθησαν ἀπό τόν καιρό, ἀπό τόν Ὀκτώβρη καί ἐδῶ καί γεμάτοι ἀπό ἐλπίδα περιμένουν τήν μέρα νά σκεπάσουν τίς περυσινές τους ζημίες.

Οἱ δοκιμασίες ὁμῶς τοῦ γεωργικοῦ κόσμου, εἰς τῆς δοκιμασίες πρέπει νά προστεθῇ καί αὐτή τῶν ἀμπελάδων, δέν τούς ἀποθάρρυναν. Μέ χαρά βλέπουμε τούς γεωργούς νά μελετᾶν διάφορα σχέδια (π.χ. μηχανική καλλιέργεια, ἀρδεύσεις, ἐπίδοσις εἰς ποικιλίαν καλλιεργείων, καλλιτέρευσις τῆς ράτσας τῶν ἀγελάδων, φύτευμα ὀπωροφόρων δένδρων κ.λπ.) ἀπ' τά ὁποία ἐλπίζου νά στερεώσουν τήν οἰκονομική τους θέσι. Καί ἡμεῖς, μαζί μέ τούς γεωργούς ἐλπίζουμε καί εὐχόμεθα στήν ἐπιτυχία.

Οἱ συνεταιρισμοί στά 1929 παρουσίασαν τήν μεγαλύτερη δρᾶσι τους καί μέ τόν ὄγκο τους προδίκασαν τόν σεβασμό, ἀπ' ὄλες τῆς πλευρῆς. Στό διάστημα τοῦ χρόνου αὐτοῦ ἰδρύθησαν πολλοί Συνεταιρισμοί καί Ἐνώσεις καί δυνάμωσε πολύ ἡ συνεταιριστική ἰδέα. Ἀγοράσθησαν πολλές ἀποθήκες γιά τήν ἀποθήκευσι τῶν καρπῶν καί πολλές καινούριες χτίσθησαν. Παρ' ὄλη τήν φτωχή ἐσοδεία τά συνεταιριστικά κεφάλαια ἠδῆθήσαν. Ἀκριβεῖς στατιστικές δέν ἔχουμε ἀκόμη, περιμένουμε νά κλεισῇ... τό ἔτος 1929 ἀφίνει τήν Συνεταιριστική κίνησι τῆς χώρας μας πολύ πειό μεγαλωμένη ἀπ' ὅτι τήν παράλαβε καί ἐλπίζομε πῶς τό 1930, ποῦ ὑπόσχεται καλλιτέρη ἐσοδεία, νά τήν στερεώσῃ πειά ἀκλόνητα στά πόδια τῆς ἀπηλλαγμένη ἀπό κάθε ξένο στοιχείο ποῦ εἰσχώρησε σ' αὐτήν γιά νά τήν ἐκμεταλλεῖ σέ ἰδιοτελεῖς σκοπούς».

(3) Εἶναι χαρακτηριστική γιὰ τήν εποχή ἡ προσπάθεια γιὰ ἀνασύνταξη τῶν διαφόρων αγροτικῶν μεριδῶν (Παπαναστασίου, Θεσσαλίας, Μακεδονίας κ.λπ.).

Ἡ μερίδα του Ἀλ. Παπαναστασίου ἀνασυντάσσει τό πρόγραμμα τῆς στο Συνέδριό της του Ἀγροτικοῦ καί Εργατικοῦ Κόμματος τό 1929 στη Θεσσαλονίκη καί δραστηριοποιεῖται.

Τό πρόγραμμα εἶναι πολύ αξιόλογο καί πολύ προοδευτικό καί ἔχει ἀρχές καί ἐπιδιώξεις ἀπό τίς ὁποῖες πολλές δέν ἔχουν ολοκληρωθῆι μέχρι σήμερα. Διαιρεῖται σέ 4 μέρη: α) Ἀγροτική Πολιτική σελ. 5-17, β) Κοινωνική Πολιτική σελ. 17-25, γ) Πολιτική Τοπικῆς αυτοδιοικήσεως καί διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως σελ. 25-28 καί δ) Γενικά Προγραμματικά Ἀρχαί σελ. 28-32. Επειδή εἶναι πολυεπίδο δέν εἶναι δυνατό νά παρατεθῆι στη συνέχεια ἀλλά ἡ μελέτη του εἶναι χρήσιμη ὅσον ἀφορᾶ τήν υποστήριξη τῶν γεωργικῶν καί αστικῶν συνεταιρισμῶν, τούς ἀναπτυξιακοῦς θεμοῦς ποῦ υποδεικνύει καί τίς δημοκρατικές ἀρχές του.

Ἐκτός ἀπό τό Ἀγροτικό καί Εργατικό Κόμμα του Ἀλ. Παπαναστασίου κινούνται γιὰ δρᾶση καί συνεργασία-ενοποίηση καί ἄλλες αγροτικές μερίδες (το ΑΚΕ, γιὰ τό ὁποῖο βλ. στο 1926).

Κατά τίς γεροῦσιαστικές ἐκλογές του 1929 ἐκλέγονται στο Νομό Δράμας ὡς γεροῦσιαστές οἱ αγροτικοῦ υποψήφιοι (Λευκόπουλος, Κωνσταντινίδης). Καί στήν ἀναπληρωματική ἐκλογή βουλευτοῦ Δράμας ἐνίκησε ἐπίσης ὁ αγροτικός υποψήφιος (Τζέγας). Αναθάρρυνση τότε τῶν αγροτικῶν στελεχῶν. Συγκροτεῖται στή Θεσσαλονίκη πανελλήνιο ἐνωτικό συνέδριό τους (Μάϊος 1929). Δημιουργία καί πάλι Ἀγροτικοῦ Κόμματος μέ ἔδρα τῆ Θεσσαλονίκη καί Γεν. Γραμματέα τον Δ. Χατζηγιάννη (Λαρίσης). Γραμμῆ του ἀντισταστική καί ἀντικεφαλαιοκρατική καί ἐναντίον ὅλων τῶν παλαιῶν κομμάτων. Σοβαρά κίνησι γίνεται στους Νομούς Θεσσαλονίκης, Δράμας, Σερρών, Γρεβενῶν, Βεροῖας, Λαρίσης, Τρικάλων.

Τό Γενικό Συμβούλιο του ἀπέτελεσαν τότε οἱ: Δραγοῦμης, Κουκουρικός, Παπαδόπουλος, Αρίστο, Σταματιάδης, Μουτεσίδης, Ευαγγελόπουλος, Αφεντούλης, Παπαχριστοδούλου, Ιντζεσίλογλου, Αβράσογλου, Τανούλας, Μέρος, Κανταρτζής, Χατζηγιάννης, Ματούσης, Γαβριηλίδης, Παγκούτσος, Φεΐδας καί Τζάνας.

Ἐκτελεστική Ἐπιτροπή ὀρίστηκαν οἱ: Δραγοῦμης, Γαβριηλίδης, Χατζηγιάννης, Ματούσης,

Παγκούτσος, Αβράσσογλου, Τανούλας. Αποκλείστηκαν οι συντηρητικοί αγροτιστές που προέρχονταν κυρίως από την Παλαιά Ελλάδα και τους συνεταιριστικούς κύκλους. Στο αγροτικό αυτό κόμμα προσχώρησαν και 2 αγροτικοί του Αλ. Παπαναστασίου οι: Σωκρ. Ανθρακόπουλος και Ααζαρίδης. (Αργότερα όμως, στο Συνέδριό τους της 17.12.1930 στη Θεσσαλονίκη) έγινε νέα διάσπαση σε μικρο-ομάδες. Ακολούθησε νέα σύνδεσή τους που είχε επιτυχία στις εκλογές του Σεπτεμβρίου 1932 (6,17% των ψήφων με 11 βουλευτές). Όμως στις εκλογές της 5 Μαρτίου 1933 υπήρχαν 3 αγροτικές ομάδες. Διάσπαση και στις εκλογές του 1936. Βλ. σχετικά στο βιβλίο του Δ. Πουρνάρα «Ίστορία του ΄Αγροτικού Κινήματος» και Στ. Μαριάδη στην εφημερ. «Χωριό» της Θεσσαλονίκης Νοέμβριος 1978 όπου και η μεταπολεμική αγροτική πολιτική κίνηση.

(4) Είναι χαρακτηριστικό για την τότε εποχή στη βόρειο Ελλάδα και για την εκπαίδευση στην ύπαιθρο κείμενο του συνετού και αντικειμενικού περιοδικού «Συνεργατισμός» Θεσσαλονίκης 1929, σελ. 39. Γράφει: «... πρέπει να ξέρουμε πώς εϋθός ως σταματήση ό ΄Εποικισμός και σηκωθούν από τή μέση οί περιορισμοί γιά τήν μετακίνηση τών προσφύγων, 25% τού πληθυσμού θά φύγουν γιά τίς πολιτείες και έκεινοι πού θά μέινουν ποτέ δέν θ΄ άγαπήσουνε τό χωριό και θά τό θεωροϋν πάντα ως τόπο έξορίας...». Αιτία και η εκπαίδευση. ΄Οχι σχολαστική εκπαίδευση, λέγει. Πρέπει τα μεγάλα κτήματα να μεταβληθούν σε σταθμούς υποδειγματικής καλλιέργειας. Εκεί να είναι το σχολείο και οι μεν μικροί των γεωργών να μαθαίνουν τα γράμματα και τη γεωργική επιστήμη, οι δε μεγάλοι την πρακτική εφαρμογή επιστημονικών μεθόδων» («Συνεργατισμός» 1929 σελ. 39).

(4) Μέχρι 31/7/1929 αποκαταστάθηκαν αγροτικά οι κάτωθι πρόσφυγες:

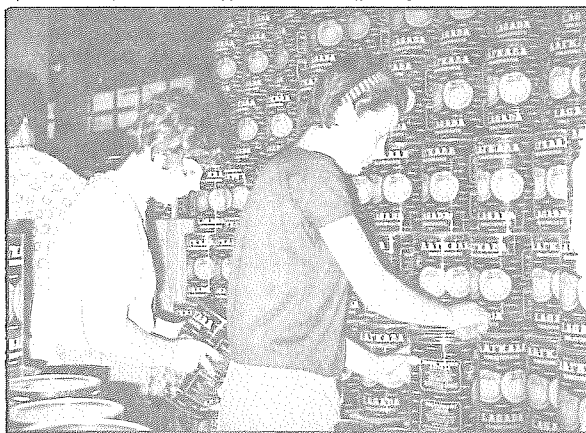
α) Αρμοδιότητας ΕΑΠ (Επιτροπής Αποκατάστασως Προσφύγων):

Νομοί	Συνολικοί	Οικογένειες	Άτομα
Μακεδονία	1.055	87.170	339.094
Δυτ. Θράκη	562	42.790	179.060
Ήπειρος	24	1.337	4.332
Θεσσαλία	37	2.251	7.630
Νήσοι	236	5.552	22.034
Λοιπή Ελλάδα	43	4.491	18.106
Σύνολα Α	1.957	147.591	570.156

β) Αρμοδιότητας Υπουργείου Γεωργίας

Ήπειρος	2	57	228
Θεσσαλία	15	625	2.608
Νήσοι	1	150	600
Λοιπή Ελλάδα	22	1.308	5.232
Σύνολα Β	40	2.167	8.668
Σύνολα Α+Β	1.997	149.758	578.824

(Βλ. Δ. Πουρνάρα «Ίστορία του ΄Αγροτικού Κινήματος» σελ. 69).

Προϊόντα της Ενώσεως Λαγκαδά. Κονσέρβες φρούτων (μετακατοχικά).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΙ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ (Νομοθεσία - Συμπαράσταση - Αντιδράσεις)

1. Νομοθεσία σχετική με τη συνεταιριστική δραστηριότητα.

Με τη νέα ισχυρή Κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου, δημιουργείται αξιόλογη σε ποσότητα και για βασικά οργανωτικά θέματα, νομοθετική παραγωγή. Σε πολλά, βάση είναι η προεργασία που υπάρχει από προηγούμενα χρόνια.

Δημοσιεύτηκαν το 1929 τα επόμενα νομοθετικά κείμενα:

— Ν. 3761 της 10.1.1929/16.1.1929 «Περί κυρώσεως του από 12.11.1927 Ν.Δ. περί κυρώσεώς του από 20.11.1925 Ν.Δ. περί συμπληρ. και τροποπ. του νόμου 2190 περί άνωτύων εταιρειών, του νόμου 1023 περί ιδιωτικής επιχειρήσεως άσφαλίσσεως κλπ.» ΦΕΚ 11/1929. Αφορά και αλληλασφαλιστικούς Συνεταιρισμούς.

— Ν. 3764/1929 «Περί διαθέσεως τών από τδ Κράτος προσφυγικών οίκημάτων και γηπέδων του Δημοσίου» ΦΕΚ 9 και 79/1929. Αφορά οικοδομικούς Συνεταιρισμούς.

— Ν. 3770/1929 «Περί ίδρύσεως και λειτουργίας άρτοποιείων» ΦΕΚ 10/1929. Αφορά και αρτοποιητικούς Συνεταιρισμούς.

— Ν. 3780/1929 «Περί συνομολογήσεως υπό του συνεταιρισμού καταναλώσεως «Στρατιωτική Ένωσις» δανείων επί έγγησει του Κράτους κλπ.» ΦΕΚ 10/1929.

— Δ. 17/22.1.1929 «Περί ίδρύσεως άναγκαστικού συνεταιρισμού έξωραΐσμού και έξυγιάνσεως Άμαρουσίου» ΦΕΚ 21/1929.

— Ν. 3813/1929 «Περί γεωργικών συνεταιρισμών αλληλασφαλείας» ΦΕΚ 29/1929.

— Ν. 3875/1929 «Περί συστάσεως οίκοδομικών συνεταιρισμών άστών προσφύγων» ΦΕΚ 47/1929.

— Ν. 3905/1929 «Περί ίδρύσεως άυτονόμου όργανισμού άγροτικής πίστεως έν Κερκύρα» ΦΕΚ 55/1929. (Ειδική ρύθμιση μετά τις καταχρήσεις στην Ένωση).

— Δ. 16/21.2.1929 «Περί συμπληρώσεως του από 2 Όκτωβρίου 1928 Διατάγματος «περί τροποποιήσεως του από 25.7.1916 Β.Δ. περί λειτουργίας Ταμείου Άμύνης τής Οίνοπαραγωγής, τών νήσων Θήρας και Θηρασίας» ΦΕΚ 64/1929.

— Ν. 4055/1929 «Περί τροποποιήσεως τής τελευταίας παραγράφου του άρθρ. 86 του νόμου 602 «περί Συνεταιρισμών» ΦΕΚ 86/1929. Αφορά φορολογικά Συνεταιρισμών.

— Δ. 16/21.3.1929 «Περί εκτελέσεως του ν. 4055 «περί τροποποιήσεως τής τελευταίας παραγράφου του άρθρου 86, του ν. 602 «περί συνεταιρισμών» ΦΕΚ 110/1929. Φορολογικά Συνεταιρισμών.

— Ν.Δ. 11.5.1929 «Περί Δασικού Κώδικος» ΦΕΚ 176/1929. Αφορά και ενίσχυση δασικών Συνεταιρισμών, (άρθρα 81 και 84).

— Ν.Δ. 11/5/1929 «Περί έμπορίου του οίνου και προστασίας τής οίνοπαραγωγής» ΦΕΚ 177/1929 (βλ. ν. 4185/1929).

— Ν. 4142/1929 «Περί Όργανισμού τής Γεωργικής Έπηρεσίας» ΦΕΚ 165/1929. Μεταξύ άλλων πολύ βασικών και πρόνοια για την ίδρυση κρατικής Συνεταιριστικής Σχολής.

— Ν.Δ. 11.5.1929 «Περί διευκολύνσεως τών δημοσίων υπαλλήλων προς άπόκτησην κατοικίας διά τής όργανώσεως ειδικών συνεταιρισμών κλπ.» ΦΕΚ 169/1929.

— Ν. 4173/1929 «Περί κυρώσεως και τροποποιήσεως του από 11.5.1929 Ν.Δ.

«περί δασικού Κώδικος» ΦΕΚ 205/1929. Αφορά και δασικούς και οικοδομικούς Συνεταιρισμούς.

— Ν. 4185/1929 «Περί κυρώσεως του Ν. Διατάγματος της 11 Μαΐου 1929 «περί εμπορίου του οίνου και προστασίας της οίνοπαραγωγής» ΦΕΚ 223/1929.

— Ν. 4202/1929 «Περί κυρώσεως του από 11 Μαΐου 1929 «περί διευκολύνσεως των δημοσίων υπαλλήλων...» ΦΕΚ 235/1929. Αφορά οικοδομικούς Συνεταιρισμούς.

— Δ. 20.7.1929 «Περί έκτελέσεως του νόμου 4202. ΦΕΚ 236 και 257/1929. Αφορά Οικοδομικούς Συνεταιρισμούς.

— Ν. 4244/1929 «Περί τροποποιήσεως του άρθρου 1 του Ν. 3322 «περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως της άφορώσεως τά Ταμεία Ἀμύνης Οίνοπαραγωγής Νομοθεσίας» και συμπληρώσεως του νόμου τούτου» ΦΕΚ 254/1929.

— Ν. 4245/1929 «Περί κυρώσεως του από 23/3/1929 Ν.Δ. «περί κυρώσεως των μεταξύ Ἑλλάδος και Ἀγγλίας, Ἑλλάδος και Βελγίου, Ἑλλάδος και Ἰταλίας συμφωνίας περί εξαγορᾶς κτημάτων ὑπηκόων αὐτῶν» ΦΕΚ 255/1929 (δασικά)

— Ν. 4332/1929 «Περί κυρώσεως της μεταξύ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου και Ἑθνικῆς Τραπεζῆς της Ἑλλάδος Συμβάσεως περί συστάσεως και λειτουργίας της Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς της Ἑλλάδος» ΦΕΚ 283/1929. Βασικό νομοθέτημα. Αφορά ΑΤΕ, συνεταιρισμούς, εποπτεία, οινοποιητ. συνεταιρισμούς κλπ.

— Ν. 4381/1929 «Περί μέτρων προστασίας μαστίχης Χίου» ΦΕΚ 288/1929 Αφορά Συνεταιρισμούς Μαστιχοπαραγωγῶν Χίου.

— Ν. 4393/1929 ΦΕΚ 297/1929.

— Δ. 13/26.9.1929 «Περί συμπληρώσεως του από 20 Μαρτίου 1926 Δ. περί τροποποιήσεως του από 25 Ἰουλίου 1916 Β.Δ. περί λειτουργίας του Ταμείου Ἀμύνης Οίνοπαραγωγῆς Θήρας και Θηρασίας» ΦΕΚ 356/1929.

— Ν.Δ. 13/14.11.1929 «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως των ὑπ' ἀριθ. 3769 και 3770 νόμων περί ἀρτοποιίας» ΦΕΚ 403/1929. Αφορά και αρτοποιητικούς Συνεταιρισμούς.

— Ν. 4652/1929 Σύσταση Γραφείου Προστασίας Σύκων.

2. Εποπτεία. Συμπαραστάση. Συνεταιριστική πολιτική του Κράτους.

— Το θέμα της Εποπτείας παραμένει (στις αρχές του 1929) σε εκκρεμότητα μετά τα Ν.Δ. 28/10/25 και 26/7/1927 για την αυτόνομη «Υπηρεσία Εποπτείας Συνεταιρισμών» και τη (στη συνέχεια) σκέψη να υπαχθεί η εποπτεία στην ΕΤΕ καθώς και τις νεώτερες αποφάσεις για την ειδική Γεωργική Τράπεζα.

— Την οργάνωση της λογιστικής-διοικητικής ενημερώσεως και εποπτείας μέσα από τη συνεταιριστική κίνηση, με τους Συνδέσμους των Ενώσεων Συνεταιρισμών (και όχι την κρατική ή τραπεζική) υποστηρίζει, στην αρχή του 1929, ο Δ. Νικολαΐδης, Δ/ντής της Ενώσεως Ηλείας (Πύργου). Ο «Συνεταιριστής» συμφωνεί και υποδεικνύει την προσχώρηση των Ενώσεων στους ιδρυσόμενους Συνδέσμους και την ταχεία λειτουργία τους. («Συνεταιριστής 1929 σελ. 37).

— Ο ΑΣΟ, για να εξυπηρετήσει τους σταφιδικούς συνεταιρισμούς στη λογιστική και διοικητική τους τακτοποίηση, προσέλαβε με διαγωνισμό 15 ειδικούς υπαλλήλους (Στο διαγωνισμό πέτυχαν 31. Ονόματα των επιτυχόντων βλ. στο «Συνεταιριστής» 1929 σελ. 40).

— Παραίτηση επόπτου Ανατ. Μακεδονίας Π. Μωϋσίδη «πολύτιμου και άφοσιωμένου εργάτη». Ἰδρυσε στη Δράμα Συνεταιριστικό Γραφείο για την εξυπηρέτηση των Συνεταιρισμών («Συνεταιριστής» 1929 σελ. 113, 114).

— Με το βασικό νομοθέτημα περί ΑΤΕ (ν. 4332/1929) δίνεται λύση στο

στασιαζόμενο και από χρόνια συζητούμενο θέμα της Εποπτείας. Τη θέση του Αυτόνομου Οργανισμού Εποπτείας και της προτεινόμενης στη συνέχεια ΕΤΕ που ασκούσε την αγροτική πίστη, παίρνει τώρα η ΑΤΕ για τη μεταβίβαση σ' αυτή της κρατικής εποπτείας επί των Γεωργικών Συνεταιρισμών. Κρίθηκε τότε ότι δεν ήταν δυνατό να λειτουργήσει το παλαιότερο Ν.Δ. για τη δημιουργία ειδικού Οργανισμού «Υπηρεσία Εποπτείας Συνεταιρισμών» κυρίως για λόγους οικονομικούς. Ούτε υπήρχαν κεντρική ιδεολογική Οργάνωση των Γεωργικών Συνεταιρισμών ή Ελεγκτικοί Σύνδεσμοι για να αναλάβουν το εποπτικό έργο που, θεωρητικά, τους ανήκε (πολύ πρόωρο για την τότε ρευστή και με πολλές εκτροπές και ανωμαλίες, εποχή).

Με την ίδρυση της ΑΤΕ (το β' εξάμηνο του 1929) η εποπτεία μεταβιβάζεται σε αυτή με τα άρθρα 16 και επ. του ν. 4332. Αναλυτικά ορίζονται τα επόμενα για το θέμα αυτό (βλ. το κείμενο στο «Συνεταιριστής» 1929 σελ. 129).

Την κατάσταση, στην οποία παρέλαβε τους Γεωργ. Συνεταιρισμούς η ΑΤΕ παρουσιάζει με αυστηρότητα ο Μ. Γερακάρης (νέος Προϊστάμενος της Υπηρεσίας στην ΑΤΕ) στο βιβλίο του «οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί και η Εποπτεία της ΑΤΕ» που εκδόθηκε το 1935 (βλ. στο έτος 1935 όπου και σχετικές αντικρούσεις των στοιχείων που δίνει το βιβλίο και των σκέψεών του από τον Π. Χασαπόπουλο).

Την δύσκολη ζωή στο τότε χωριό, την κατάσταση που υπήρχε στη δουλειά του τότε επόπτη βλ. σε παραστατικό κείμενο του Αδ. Αδάμ στη «Φωνή των Συνεταιρισμών» 1948 σ. 2229. Για το ίδιο θέμα (τη ζωή και δουλειά του παλαιού επόπτη μέσα στο καθυστερημένο χωριό) και κείμενο του παλαιού εποπτικού Ευαγ. Αναγνωστόπουλου επίσης στη «Φωνή των Συνεταιρισμών» (θα δοθεί σε άλλες σελίδες μας).

— Ο Εισαγγελέυς Κορίνθου σε εγκύκλιό του προς τα Δ.Σ. των Συνεταιρισμών, τονίζει τη σημασία που αποδίδει ο νομοθέτης στους Συνεταιρισμούς και υπενθυμίζει τις υποχρεώσεις των Δ.Σ. για να αποφεύγεται «τό λυπηρόν θέαμα του ένόπιον τής Ποινικής Δικαιοσύνης διασυρμού των διαχειριζομένων τά των Συνεταιρισμών» («Συνεταιριστής» 1929 σελ. 105).

3. Αντιδράσεις, εκμεταλλευτικές εκδηλώσεις σε βάρος των Συνεταιρισμών.

Στο Υποκεφ. Ζ' του 1928 μιλήσαμε για τις δυσφημιστικές δηλώσεις του τότε Υπουργού Γεωργίας Κανναβού εναντίον των Συνεταιριστικών Οργανώσεων που όμως αναγκάστηκε να τις ανακαλέσει. Η κατάσταση όμως αυτή συνεχίζεται όσο οι Οργανώσεις ισχυροποιούνται, θίγουν συμφέροντα και προβάλλουν τα δικαιώματα των μελών τους.

Στη δυσφήμιση αυτή που γίνεται σε βάρος των Συνεταιρισμών από τα θιγόμενα εκμεταλλευτικά συμφέροντα αναφέρονται και συζητήσεις που έγιναν στη Γερουσία στις 23/12/1929. Εκφράζονται εκεί αντιλήψεις για συνεταιρισμούς, αγροτική πίστη, αντιδράσεις, κλπ. (βλ. στα Πρακτικά Γερουσίας 23/12/1929 και «Συνεταιριστής» 1930 σελ. 43. Και «Δελτίον Γεωργ. Επιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας» Δεκέμβριος 1929). Είναι χαρακτηριστική και έχει πάντα την αξία της η ακόλουθη στιχομυθία κατά τη συζήτηση τροποποίησης του νεαρού νόμου περί ΑΤΕ:

«Α. Μυλωνάς. Χαίρω, διότι ἐγένετο κάποια διεύρυνσις τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν γεωργικῶν οργανώσεων εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν καὶ ἠξιεῖται ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, ἴσως ἤμπορούσε νὰ ἦτο καὶ κατά τι μεγαλυτέρα ἢ ἐκπροσώπησις, διὰ τὰ ἀποκτήσῃ τό

συμβούλιον τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς μίαν ἰσχυροτέραν γεωργικὴν πνοήν. Μὴ λησμονοῦμεν, ὅτι εἰς τό συμβούλιον διορίσθησαν ἄνθρωποι ἀπολαύοντες μεγίστης ὑπολήψεως, ἀλλ' οἱ πλείστοι ἀγνοοῦσι τὰ γεωργικά, ἐμφοροῦνται καθ' ἕξιν, ἀπὸ ἄλλας ἀντιλή-

ψεις των άστικων σχέσεων και έμπορικων συναλλαγών και δι' αυτό φρονώ, ότι πρέπει να ένισχυθῆ τό συμβούλιον.

Ε. Βενιζέλος (Πρωθυπουργός). Εύχομαι και μετά δύο έτη να εύρνωμεν και περαιτέρω.

Α. Μυλωνάς. Τούτο θά είναι ώφέλιμον, αλλά και δι' άλλον λόγον, διότι αἱ οργανώσεις έχουσαι έπαρκή άριθμόν άντιπροσώπων εἰς τό διοικητικόν συμβούλιον, δυσκόλως θά δύνανται να δυσπιστώσιν εἰς τά μέτρα τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης. Ἐδιάβασα εἰς τά πρακτικά τῆς Βουλῆς, ότι ἐξηνέχθησαν και μομφαί τινες κατά τῶν γεωργικῶν οργανώσεων, ἰδίαι κατά τῶν Συνεταιρισμῶν. Ἦθελον να ἀποκαταστήσω τά πράγματα. Πρέπει να μή λησμονώμεν ότι ἡ Συνεταιρικῆ ὀργάνωσις ὄχι μόνον ἐν Ἑλλάδι, αλλά και πανταχοῦ δέν εὔρε θεωρητικὴν αντίρροσιν. Διότι εἶναι ἐκεῖνη, ἡ ὁποία ἐγκαθίστη τὴν ἄμυναν κατά τῆς πάλης τῶν ἰσχυρῶν συμφερόντων, κατά τῆς ἐκμεταλλεύσεως και ἐνισχύει τοὺς μικροὺς ἀδυνάτους. Ἐάν ἐν τούτοις ἡ κοινωνικὴ σημασία τῶν Συνεταιρισμῶν δέν ἠμφισβητήθη πουθενά και ἀπὸ κανένα κόμμα και ἀπὸ τά συντηρητικώτερα τῶν κομμάτων, εὔρον ὅμως οἱ Συνεταιρισμοὶ παντοῦ τὴν αντίστασιν τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων, διότι διὰ τῆς Συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως γίνεται ἓνα μεγάλο κακὸ και δι' ὀλίγους τινάς. Πρόκειται να τεθῶσιν ἐμποδῶν διάφοροι μικρέμποροι και μεσάζοντες, οἱ ὁποιοὶ ἐκμεταλλεύονται ὄχι μόνον τὸν παραγωγόν, αλλά και τὸν καταναλωτὴν. Αὐτοὶ οἱ μεσάζοντες πρόκειται να καταργηθῶσι διὰ τῶν Συνεταιρισμῶν. Καὶ γνωρίζετε κύριο πόσον ὀδυνηρόν εἶναι ὅταν πρόκειται να θιγῆ ἓνα καθεστῶς και πόσον διαφόρως θά φωνάζωσιν οἱ θιγόμενοι. Αὐτοὶ εἶναι οἱ δυσφημιούντες τὴν Συνεταιριστικὴν ὀργάνωσιν, αὐτοὶ δέ οἱ μπακάληδες και οἱ διάφοροι μεσίται εἶναι κομματικὰ στελέχη τῶν πολιτικῶν κομμάτων, εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν ὁποίων κρέμεται ὁ πέλεκυς τῆς καταλύσεως.

Ε. Βενιζέλος. Τῆς καταργήσεως; Ἐπροτάθη τοιαύτη;

Α. Μυλωνάς. Τῆς καταλύσεως τῶν διαμέσεων.

Ε. Βενιζέλος. Τῶν Συνεταιρισμῶν;

Α. Μυλωνάς. Ὅχι λέγω ότι διὰ τῶν Συνεταιρισμῶν αὐτῶν πρόκειται να καταλυθῶν ὅλοι αὐτοὶ οἱ μεσάζοντες, οἱ ἀπομιζῶντες τοὺς γεωργοὺς και ἐπομένως αὐτοὶ εἶναι οἱ φωνασκοῦντες και αὐτοὶ ἐπαναλαμβάνω, εἶναι τά στελέχη ὄλων τῶν κομμάτων, ἀπὸ τὰς εἰσηγήσεις δέ τῶν στελεχῶν τούτων παραπλανῶνται συχνά οἱ βουλευταί.

Αὐτὴ εἶναι ἡ κατάστασις. Λοιπὸν ἀντιλαμβάνεσθε πόσον πόλεμον στήνουν αὐτοὶ ἐναντίον τῶν Συνεταιρισμῶν και τό εὐκολώτερον ὄπλον δι' αὐτούς εἶναι πολέμικος ἡ διαβολὴ και ἡ συκοφαντία. Διαβάλλουν τὸν Συνεταιρισμὸν και λέγουν εἰς τοὺς γεωργοὺς: πῶς ἐμπιστεύεσθε εἰς ἓνα συμβούλιον τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας σας; Ἀπευθύνονται και εἰς τοὺς βουλευτάς και τοὺς λέγουν: πῶς τοὺς ἀφίηνετε και δέν τοὺς διαλύετε, ἀφοῦ κλέπτουν τά χρήματα τοῦ κόσμου;

Θ. Τουροκασίλης. Ἀφορομὴν ἔχουν τὰς καταχρήσεις. Τὴν Συνεταιριστικὴν ἰδέαν τὴν ἐδουσφήσαν αἱ

καταχρήσεις τῆς Κερκύρας.

Α. Μυλωνάς. Ἡ περιπτώσις αὐτὴ εἶνε διαφορετικὴ, οὐδὲ πταῖουν οἱ Συνεταιρισμοὶ τῆς Κερκύρας ἂν εὐρέθη ἓνας διευθυντὴς Ἐνώσεως καταχραστής ποῦ ἦτο ἀνεκτός δυστυχῶς εἰς τὰς τραπέζας και ἠνωεῖτο ὑπ' αὐτῶν. Αὐτὸς δέν ἦτο καν ἀγρότης. Εἰς κάθε ἐπιχείρησιν, και εἰς τὰς ἀτομικὰς και τὰς μάλλον ὀργανωμένας ἐταιρικὰς και ἐποπτευόμενας ἀπὸ τό Κράτος, ὅπως αἱ ἀνόνημαι ἐταιρεῖαι αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἀνθρώπους εἰδήμονες ὀπωσθήποτε, συμβαίνουν ἐνίοτε ἀτασθαλίαι και καταχρήσεις, οὐχ' ἦττον δέν ἐπακολουθεῖ συκοφαντήσις ὀλοκλήρου τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐταιρειῶν και ἐπιχειρήσεων. Ἐνῶ πολὺ εὐχαρίστως ὀμιλοῦν πολλοὶ περὶ τῆς ἀθλιότητος τῶν Συνεταιρισμῶν, οἱ ὁποιοὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἀπλοϊκοὺς νοικοκυραίους. Ὁφείλω να τονίσω, ότι κατά μέγα μέρος οἱ Συνεταιρισμοὶ ἐκτελοῦν θαυμάσια τὴν ἀποστολὴν τῶν μολονῶν ἀκόμη δέν ὀλοκληρώθη ἢ ἐπ' αὐτὸν ἐποπτεῖα και ὑστερεῖ ἡ ὀργάνωσις τῆς γεωργικῆς πίστεως. Καὶ θά σας φέρω ἓνα παράδειγμα. Κύριε Πρόεδρε, θά ἠκούσατε ότι ὅταν ἐπρόκειτο να ἰδρυθῆ ὁ Αὐτόνομος Σταφιδικὸς ὀργανισμὸς, κατά τῆς ἰδέας αὐτῆς ἐξανέστησαν σχεδόν πάντες οἱ πολίτευταί τῆς Πελοποννήσου και ἐξηγήθησαν διότι ἐδίγητο πολλὰ συμφέροντα εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εὐτυχῶς ἐπεκράτησε τό ὀρθόν και δίκαιον και ἐπεβλήθη και ἐλύθη τό ζήτημα τῆς σταφίδος και θά προαχθῆ ἀκόμη περισσότερον. Ταῦτα τά λέγω, κύριε Πρόεδρε, διὰ να ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν σας εἰς πολλὰς εἰσηγήσεις ποῦ σας κἀνουν κατά τῶν Συνεταιρισμῶν, τὰς ὁποίας κἀμουν καλῆ τῆ πίστει ἔστω, αλλά αἱ πλείσται τῶν ὁποίων χρειάζονται ἐξακριβῶσιν και κάθαρσιν.

Ε. Βενιζέλος. Εἰσθε λοιπὸν τῆς γνώμης να θέσωμεν ἀπὸ τώρα τά ὑποκαταστήματα εἰς τὰς Ἐνώσεις;

Α. Μυλωνάς. Ὅα ἐξελεγχθῆ κατά πόσον τινές ἐξ αὐτῶν εἶναι εἰς θέσιν. Βέβαια εἶναι πρόωρον ἀκόμη διὰ τὰς πλείστας.

Ε. Βενιζέλος. Λάβετε ὑπ' ὄψιν σας ότι ἐγὼ δέν διατίθεμαι δυσμενῶς κατά τῶν Συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων, τὰς ὁποίας γνωρίζετε ποῖα Κυβερνήσις εἰσηγήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Γνωρίζετε δέ ότι ἐπὶ Κυβερνήσεως τῶν Φιλελευθέρων και ἐπὶ ὑπουργίας τοῦ κ. Μιχαλακοπούλου ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἐδίδετο ἡ κατεύθυνσις τό πρώτον τῆς Συνεταιρικῆς ὀργανώσεως και μάλιστα τῆ ἰδικῆ σας συνεργασία.

Μυλωνάς. Ἦμουν Γενικός Γραμματεὺς και συντάκτης τοῦ Νόμου.

Γόντικας. (Ὑπουργὸς Παιδείας). Μήπως τώρα ἐμποδίζει τίποτε να τεθῆ;

Βενιζέλος. Ὑπάρχουν ἀφορμαὶ και πρέπει να ἀσκηθῆ κάποια ἐποπτεῖα ἐπὶ τῶν Συνεταιρισμῶν. Νά ἀποκρούωμεν βεβαίως τὴν ἐπίθεσιν κατά τοῦ συστήματος αλλά να μή συγκαλύπτωμεν και τά ὑπάρχοντα κακά.

Μυλωνάς. Κανεὶς δέν τό ἐπραξεν αὐτό. Εἶμαι ὑπὲρ τῆς ἀμειλίχτου διάθεως πάσης πραγματικῆς καταχρήσεως πρὸς παραδειγματισμὸν».

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄
ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΣ

Η αριθμητική κίνηση των γεωργικών συνεταιρισμών κατά το 1929 είναι η ακόλουθη κατά τα στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας που δημοσιεύει κάθε χρόνο ο «Συνεταιριστής»:

	Ιδρυθέντες (και μετατρ.)	Διαλυθέντες (και μετατρ.)	Υπήρχαν στο τέλος του 1929
Ανάλυση:			
Πιστωτικοί	353	181	3.912
Προμηθευτικοί	6	15	190
Πωλήσεως	72	5	394
Παραγωγικοί	40	43	247
Διάφοροι	37	5	443
Σύνολο	508	249	5.186

Κατανομή τους κατά είδη και Νομούς βλ. στο «Συνεταιριστής» 1930 σ. 132. Η αύξηση κατά το 1929, έναντι του 1928, είναι 249 Συνεταιρισμοί.

Πιστούχοι της νεοϊδρυθείσης Αγροτικής Τραπέζης έγιναν 2.445 Συνεταιρισμοί. Όπως σημειώθηκε και στο Υποκεφ. Β΄, τήν κατάσταση στην οποία παρέλαβε η ΑΤΕ τους γεωργικούς συνεταιρισμούς το 1929 εμφανίζει (με υποβάθμιση) ο Μ. Γερακάρης στο βιβλίο του «οί Γεωργικοί Συνεταιρισμοί καί ή Έποπτεία τής ΑΤΕ» (1935). Υποστηρίζει ότι στο τέλος του 1929 «οι πράγματι ζώντες γεωργικοί συνεταιρισμοί, εργαζόμενοι και μη, δεν πρέπει να υπολογίζονται άνω των 2.800 (2.500 + 300) έναντι των 5.186 που εμφάνιζε η στατιστική του Υπουργείου Γεωργίας που δημοσιευόταν στο «Συνεταιριστής». Η διαφορά 2.686 αφορά, λέγει, Συνεταιρισμούς θεωρητικά (νόμω) υφισταμένους». (Βλ. στη σελίδα 11 του βιβλίου του. Βλ. και στο έτος 1935 όπου γίνεται αντίκρουση των στοιχείων του γενικά).

Το ότι τα στοιχεία που δίνει ο Μ. Γερακάρης για το 1929 είναι πολύ αυστηρά προκύπτει και από τον επόμενο πίνακα που δίνει το 1971 η ΑΤΕ για τους Γ. Συνεταιρισμούς που λειτουργούν κατά χρονικές στιγμές που καλύπτει ο Α και Β τόμος μας, χωρίς βέβαια να είναι και απολύτως ακριβή τα στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας:

Έτη	Συνεταιρισμοί	Μέλη τους	Μέσος όρος μελών κατά Συνεταιρισμό
1917	625	27.059	43
1921	1.657	89.283	54
1929	2.800	128.520	46
1933	3.925	266.067	68

(Στον ίδιο πίνακα περιλαμβάνονται και τα στοιχεία ετών 1954-1970 βλ. «Θέματα Συνεταιρισμών» 1971 σ. 125, βλ. και τις σχετικές συζητήσεις στο έτος 1935).

— Αναδρομικά για την μέχρι το 1929 περίοδο είναι τα επόμενα στοιχεία τα οποία δίδονται εδώ επειδή το 1929/1930 είναι η αρχή νέας σοβαρής περιόδου στην εξέλιξη του θεσμού:

Η ετήσια αριθμητική αύξηση των γεωργικών συνεταιρισμών (ιδρύσεις μείον διαλύσεις κατά το έτος), από το 1915 μέχρι και το 1929 και ο συνολικός αριθμός

των γεωργικών συνεταιρισμών που υπάρχουν στο τέλος κάθε χρόνου φαίνεται συγκεντρωτικά στον επόμενο πίνακα (βλ. Αριστ. Κλήμη «Αγροτική Οικονομία της Ελλάδος» 1954 σ. 51 και 1961 σ. 87).

Έτος	Αύξηση κατά το έτος (ιδρυθέντες μείον οι δια- λυθέντες)(*)	Υπάρχοντες στο τέλος του έτους	Από αυτούς (τους υπάρ- χοντες) ήταν πιστούχοι της Ε.Τ.Ε.(**)
1915	150	150	-
1916	197	347	44
1917	275	622	226
1918	168	790	227
1919	124	914	260
1920	257	1.171	305
1921	327	1.498	438
1922	317	1.815	615
1923	408	2.223	663
1924	577	2.800	933
1925	1.033	3.833	;
1926	315	4.148	;
1927	333	4.481	;
1928	446	4.927	;
1929	259	5.186	2.445(***)

(*) Βλ. Θ. Τζωρτζάκη «Οί Συνεταιρισμοί εις τήν Ἑλλάδα» σ. 210. Ο Δ.Θ. Πάνος στη σελ. 40 του βιβλίου του για την Εποπτεία εμφανίζει εσφαλμένα τους αριθμούς αυτούς ως «ιδρυθέντες» ενώ πρόκειται περί της ετησίας αύξησεως (αφαιρουμένων δηλαδή των διαλυθέντων κατά το έτος).

(**) Βλ. Γ. Τρακάκη «Ἡ Συνεταιριστική ὀργάνωση ἐν Ἑλλάδι καί ἡ ΕΤΕ» σ. 31.

(***) Πιστούχοι της ΑΤΕ. Βλ. Μ. Γερακάρη «Ἡ ἐποπτεία τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν κλπ.» σ. 11 ὅπου καί δίδονται στοιχεῖα καί γιὰ τὰ ἔτη 1930-1933.

— Γράφεται κατά διαστήματα, ὅτι ἡ ἐλληνική συνεταιριστική κίνηση δὲν εἶναι ἀναπτυγμένη καί ὅτι πρέπει νὰ γραφοῦν ὅλοι στοὺς συνεταιρισμοὺς κλπ. Εἶναι χαρακτηριστικὸ νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ ἐλληνική συνεταιριστική κίνηση (τουλάχιστον σε ἔκταση) δὲν ἦταν τὸ 1929 πολὺ κατώτερη ἀπὸ ἄλλες χώρες. Σύμφωνα με στοιχεῖα τῆς Διεθνούς Συνεταιριστικῆς Ἐνώσεως, σε 28 χώρες μέλη τῆς, ἡ ἀναλογία τῶν συνεταιρισμένων ἀτόμων ἐπὶ τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ τοὺς ἦταν τότε τὸ πολὺ 16% (Ρωσία). Ἀκολουθοῦν: Πολωνία 14,7%, Ουκρανία 12,7%, Φιλανδία 12,3%, Ἀγγλία 12%, Δανία 10%, Ουγγαρία 10%, Ελβετία 8,9%, Σουηδία 6%, Γερμανία 4,7% καί οἱ ἄλλες λιγότερο (βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 62). Ἡ Ἑλλάδα εἶχε 4,3% καί ἔρχεται 12ῃ στη σειρά. Διαφορὰ βέβαια ὑπάρχει στο βαθμὸ δραστηριότητος. Ἀκόμα σημειώνεται στὴν ἐκθεση ὅτι στὴν Κίνα ὁ πρῶτος Γεωργικὸς Συνεταιρισμὸς ἰδρύθηκε τὸ 1923 (βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 62). Καί ὅτι τὸ 1927 ὑπῆρχαν στὴ Βουλγαρία 1365 Γεωργικοὶ πιστωτικοὶ Συνεταιρισμοὶ (καίτοι ἡ κίνηση ἄρχισε ἐκεῖ πρὶν 38 χρόνια) που ἀνήκαν σε 17 Ἐνώσεις. (Περισσότερες πληροφορίες βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 76, 113).

— Στατιστική γιὰ τὴν κίνηση Συνεταιρισμῶν Μακεδονίας βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 141.

— Υφίσταται διάσπαση τῶν συνεταιριστικῶν δυνάμεων. Ενδεικτικὴ ἡ περίπτωση τῆς Κοινότητος Φιλιατρῶν Τριφυλίας ὅπου λειτουργοῦν 7 Συνεταιρισμοὶ («Συνεταιριστής» 1929 σ. 171).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ (ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ)

— Με το Διάταγμα του 1928 περί ατελούς εισαγωγής ειδών, καταργήθηκαν στην ουσία οι ατέλειες που ίσχυαν για τους συνεταιρισμούς από το 1915. Ακολούθησε κίνηση και διαμαρτυρίες για την επαναφορά των προηγούμενων διατάξεων (βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 18). Το 1929 επαναφέρονται μόνο για τους γεωργικούς συνεταιρισμούς και με ειδική περιοριστική διαδικασία. Βλ. νόμο 4055 του 1929 («Συνεταιριστής» 1929 σ. 42 και σ. 65).

— Η μόνη, ίσως, περιφέρεια της χώρας η οποία υστερεί ακόμα σε συνεταιριστική οργάνωση είναι η Κρήτη, τούτο δε οφείλεται και στην έλλειψη εκεί κρατικής εποπτείας. Ήδη η κρατική εποπτεία συμπεριέλαβε στον κύκλο ενεργείας της και την Κρήτη, γράφει ο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 39, (χωρίς να εξηγεί πού οφείλεται μέχρι τότε η έλλειψη αυτή). Ήδη, γράφει, άρχισε στην Κρήτη συνεταιριστική κίνηση με δημιουργία 16 Συνεταιρισμών σουλτανοπαραγωγών και Ενώσεως στα Χανιά, οργανώνεται δε παρόμοια και η περιφέρεια Ηρακλείου («Συνεταιριστής» 1929 σ. 39).

— Εκκοκκιστήρια Βάμβακος. Οι Συνεταιρισμοί Λεβαδείας, Πετρομαγούλας, Καρνάς, Ρωμαϊκού και άλλοι συνεργαζόμενοι, αγόρασαν δύο εργοστάσια εκκοκκισμού βάμβακος αξίας 3.000.000 δρχ. περίπου. Για το σκοπό αυτό διέθεσαν τα κεφάλαιά τους και εισφοράν εις είδος 4% επί της βαμβακοπαραγωγής εκάστου συνεταιρίου. Προγραμματίζεται η αγορά και άλλων 2 τα οποία μάλιστα να εξελιχθούν σε νηματοουργεία. Τον Ιούλιο 1929 έγιναν τα εγκαίνια του εκκοκκιστηρίου στην Πετρομαγούλα με χαρακτηριστικές ομιλίες (βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 161).

— Οργάνωση μελισσοκομικών συνεταιρισμών στη Θράκη. Βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 194.

— Η συνεταιριστική κίνηση της Αιγιάλειας. Βλ. Έκθεση του Δ. Φωτιάδου στο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 196, 222.

— Την ίδρυση αναγκαστικών αρδευτικών συνεταιρισμών για την καλή χρήση του πολύτιμου νερού, υποδεικνύει και πάλι ο Π. Μπούρας νομογεωπόνος Λακωνίας, όπως το είχε εισηγηθεί από το 1919 («Συνεταιριστής» 1929 σ. 227).

— Ιδρύθηκε Συνεταιρισμός πωλήσεως ελαιών Αμφίσσης που θα λειτουργεί κατά το σύστημα των Συνεταιρισμών Πηλίου. Πρόκειται να ακολουθήσουν και άλλοι συνεταιρισμοί («Συνεταιριστής» 1929 σ. 233).

— Μελέτες και νέες προσπάθειες για την καλύτερη συνεταιριστική πώληση των οπωρών, λαχανικών, κλπ. (βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 233).

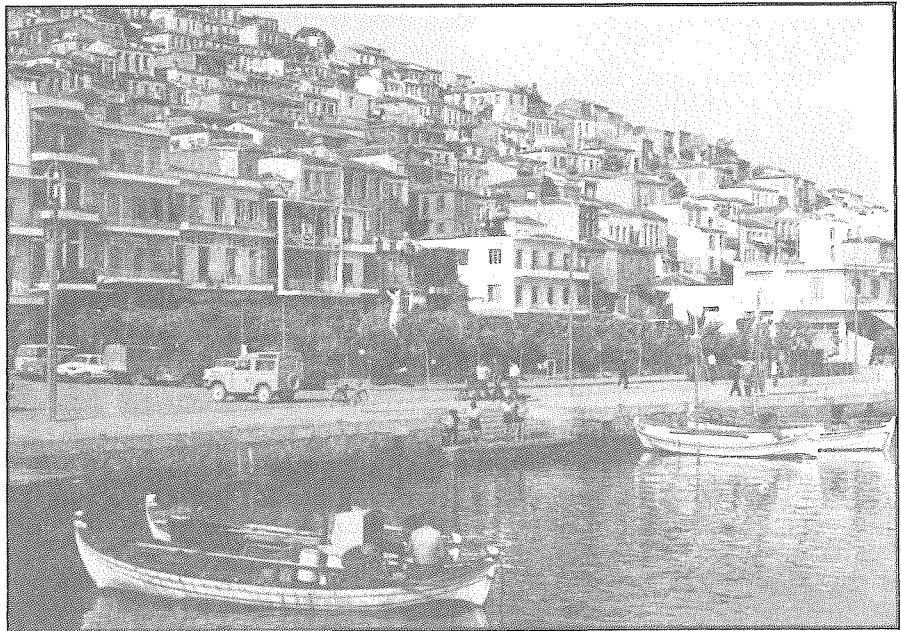
— Καταδίκη Προέδρων Συνεταιρισμών Γενησαίας Ξάνθης «Αλληλοβοήθεια» και Δαφνιάς Μεσολογγίου, για διαχειριστικές αναμαλίες («Συνεταιριστής» 1929 σ. 234).

— Σχετικά με την γενικότερη κοινωνική σημασία του Συνεταιρισμού και μάλιστα στην Ελλάδα, χαρακτηριστικό είναι κείμενο στο «Συνεργατισμός» 1929 σ. 26 που —έπειτα από τα στοιχεία που δίνει— καταλήγει: «άν σήμερα, ύστερα από τόσες καταστροφές, έπεκράτησε τό οικοκυριό και όχι ή άναρχία, κι' αυτό τό χρεωστούμε στόν Συνεταιρισμό...».

— Ως γεγονός πολύ αξιόλογο σημειώνεται η απόκτηση αποθήκης για τις ανάγκες των μελών του Συνεταιρισμού Ν. Κουικλουτζά Θεσσαλονίκης που δεν μπορούν να έχουν ατομικές αποθήκες γιατί «ο πρόσφυγας και ο ακτήμονας καλά-καλά ούτε σπίτι έχει» («Συνεργατισμός» 1929 σ. 59).

— Κριτική για τη δραστηριότητα των Συνεταιρισμών μέχρι το 1929 γίνεται στο βιβλίο του Μ. Γερακάρη (βλ. στο έτος 1935 όπου και αντίκρουση από άλλους παλαιούς συνεταιριστές).

— Οικονομικά στοιχεία από Ισολογισμούς Συνεταιρισμών: Ελ. Πιστ. Συνεταιρισμός Παλαιοκίηπου («Συνεταιριστής» 1930 σ. 88).

Γλαμάρι Λέσβου. Με αξιόλογη συνεταιριστική κίνηση από προπολεμικά (ελαιουργείο, ηλεκτροφωτισμός, πιστώσεις, καταθέσεις, προμήθειες κλπ.).

1. Βιβλιογραφία

Η γενικότερη γεωργική βιβλιογραφία του 1929 ενδιαφέρεται κυρίως για την οργάνωση της αγροτικής πίστεως, το κτηνοτροφικό, την αγροτική μεταρρύθμιση, το ελαικό, το κωπαϊδικό, τα δασικά, την γεωργική εκπαίδευση, το προσφυγικό, το επισιτιστικό.

Στα συνεταιριστικά έχουμε:

— Μ. Παπαχατζή, επόπτη Συνεταιρισμών Αλεξανδρουπόλεως, «Οι Συνεταιρισμοί» Αλεξανδρούπολις 1929 σελ. 88. Εγχειρίδιο διοικήσεως Συνεταιρισμών με σύντομη μελέτη για το Συνεταιρισμό. Ο συγγραφέας επιμένει στην ανάγκη να δημιουργηθεί στους συνεταιίρους της Θράκης κάποια «συνεταιρική συνείδησις» δηλαδή γνώση για το Συνεταιρισμό και όχι να εγγράφονται σ' αυτόν μόνο για το δάνειο. Το κείμενο είναι μία απλοποιημένη παρουσίαση με βάση και το νόμο. Επαινει την πρόοδο των Συνεταιρισμών στις περιφέρειες Καλαμών, Αιγίου, Κορίνθου, Ανατ. Μακεδονίας (σ. 45, 74). Ιδιαίτερη σημασία δίνει στη συνεταιρική γνώση-συνείδηση, στην απεριόριστη ευθύνη και στην προσωπική πίστη, στις καταθέσεις και στη γενικότερη ηθικοπλαστική επίδραση των Συνεταιρισμών. Για τη Θράκη σημειώνει: «Οί Συνεταιρισμοί ἐδῶ εἰς τὴν Δυτικὴν Θράκην δέν προόδευσαν ἀκόμη ὅσον ἔπρεπε, διότι δέν ὑπάρχει μέσα εἰς τοὺς συνεταιίρους ἡ Συνεταιρική ψυχὴ».

— Καταστατικό Προμηθευτικού Συνεταιρισμοῦ Ἀρτοποιῶν Πειραιῶς «ἡ Δήμητρα». Πειραιεύς σ. 37 (ιδρύθηκε το τέλος του 1925 από τα μέλη του επαγγελματικού σωματείου Ἀρτοποιῶν Πειραιῶς).

— Σ. Κατηφόρη «Τό Ταμείον Ἀμύνης Οἰνοπαραγωγῆς Λευκάδος» Αθήνα 1929.

— «Ἡ Αγροτική Τράπεζα» Αθήνα 1929 σ. 29 (ἡ ἀγόρευση του Ελ. Βενιζέλου στη Βουλή 3/7/1929 για την ΑΤΕ).

— «Ἡ Αγροτική Τράπεζα πρὸς τοὺς ἀγρότας, τοὺς Γ. Συνεταιρισμοὺς καὶ τὰς Ἐνώσεις αὐτῶν» Αθήνα 1929, σελ. 15. Ἡ πρώτη ἐγκύκλιος του Δ.Σ. της ΑΤΕ (βλ. στο Ὑποκεφ. Ζ΄).

— Περιοδικό «ο Συνεργατισμός». Αρχίζει να εκδίδεται από το τέλος του 1929 το παραπάνω μηνιαίο περιοδικό, ὄργανο του Συνδέσμου Συνεταιριστῶν Βορείου Ἑλλάδος. Μετά τον τίτλο και τα ἄλλα στοιχεία ἐκδόσεώς του, σημειώνει χαρακτηριστικά στην πρώτη του σελίδα:

«Ὁ Συνεταιρισμός δέν ἀνήκει σέ κανένα θρησκευτικό δόγμα, σέ κανένα πολιτικό κόμμα.

Στόν Συνεταιρισμό δέν ἐρωτοῦμε ποιά εἶνε ἡ θρησκεία τοῦ Συνεταιίρου, οὔτε ποιανῆς φυλῆς εἶνε καί ποιά πολιτική ἀρχή ἔχει.

Ὁ Συνεταιρισμός εἶνε γέννημα εἰρηνικοῦ πνεύματος καί στέκεται ὑψηλά ἀπό κόμματα.

Ἡνωμένοι γιά ἓνα σκοπό καί καθωρισμένο τέρμα θά διώξουμε ἀπό τή μέση τά μίση καί τά μαλλώματα».

(Περὶσσότερα για το Σύνδεσμο και το περιοδικό του βλ. στο Ὑποκεφ. ΣΤ/1).

2. Διάφορες ἄλλες ἐφαρμογές για ἐνημέρωση, μόρφωση, ἐκπαίδευση.

Ἡ Ἐμπορική Σχολή Πύργου ἀρχίζει τὴ διδασκαλία Συνεταιριστικῶν Μαθημάτων, ἐκτὸς προγράμματος («Συνεταιριστής» 1929 σ. 40).

Στο νόμο περί οργανώσεως της γεωργικής υπηρεσίας (4142), προστέθηκε διάταξη για τη λειτουργία ειδικής Συνεταιριστικής Σχολής στην Ανώτατη Γεωπονική. Μελλοντικά οι Επόπτες Συνεταιρισμών πρέπει να είναι πτυχιούχοι της Σχολής. Εκεί θα γίνει και μετεκπαίδευση των υπηρετούντων. Σχετικά «ό Συνεταιριστής» του Θ. Τζωρτζάκη, αφού τονίζει τη σημασία της συνεταιριστικής ενημερώσεως - εκπαίδευσως, υποδεικνύει (πριν από την ψήφιση του νομοσχεδίου), ότι:

« Η ίδρυομένη Συνεταιριστική Σχολή πρέπει να αποβλέψη εις δύο τινά:

Πρώτον να εξασφαλίση εις τήν υπηρεσίαν Ἐποπτείας Συνεταιρισμῶν ειδικευμένον προσωπικόν, καί δεύτερον να δημιουργήσῃ στελέχη ἰκανά καί κατάλληλα διά τήν διεύθυνσιν τῶν Συνεταιρισμῶν. Οἱ δύο οὗτοι σκοποὶ πρέπει νά ἐπιδιωχθῶν ὑπό τῆς Σχολῆς παραλλήλως καί κατά τρόπον τοιοῦτον ὥστε καί οἱ μέλλοντες ἐπόπται νά εἶναι ἐντελῶς ἐνήμεροι τῶν δυσκολιῶν πού παρουσιάζει ἡ διεύθυνσις ἐνός Συνεταιρισμοῦ, καί οἱ μέλλοντες ὑπάλληλοι τῶν Συνεταιρισμῶν νά ἔχουν κατανοήσει βαθέως τήν ἀνάγκην τῆς αὐστηρᾶς τήρησεως τῶν συνεταιριστικῶν ἀρχῶν καί κανόνων. Ἐξ ἄλλου διά τῆς εἰς τήν αὐτήν Σχολήν φοιτήσεως, οἱ ἐπόπται καί οἱ ὑπάλληλοι θά συνδεθῶν διά κοινήν γνωριμίαν ἢ ὅποια μεγάλως θά διευκολύνῃ τήν συνεργασίαν τῶν εἰς τό πρακτικόν τῶν στάδιον.

Ἀνάλογος πρὸς τοὺς ἀνωτέρω σκοποὺς τῆς Σχολῆς πρέπει νά εἶνε καί ὁ κύκλος τῶν μαθημάτων πού θά διδάσκωνται εἰς αὐτήν. Ὁ κύκλος τῶν μαθημάτων θά πρέπει νά περιλαμβάνῃ ἀφ' ἑνός μὲν ὅλα τὰ καθαρῶς

συνεταιριστικά μαθήματα, δηλ. ἱστορίαν, θεωρίαν καί τεχνικήν τοῦ Συνεταιρισμοῦ καθὼς καί κριτικήν τῆς οικονομικῆς καί κοινωνικῆς αὐτοῦ σημασίας, ἀφ' ἑτέρου δέ πλήρη συστηματικὴν σειρὰν πρακτικῶν γνώσεων...».

(βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 49).

Τελικά παρατηρεῖ ότι:

«... δέν συντρέχει λόγος νά ὑποβληθῶν οἱ ἤδη ὑπηρετούντες ἐπιθεωρηταί καί ἐπόπται, ὡς ἀπατεῖ τό νομοσχέδιον, εἰς ἐιδικὴν διδασκαλίαν εἰς τήν Σχολήν. Πρόκειται περὶ ὑπαλλήλων ἀπὸ μακροῦ ὑπηρετούντων μὲ μόρφωσιν θετικὴν καί πείραν ἀπέραντον ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ θά κατεῖχον ἐπαξίως καί ἐπωφελῶς διά τήν Κίνησιν, καί τήν ἔδραν τοῦ διδασκάλου τῶν συνεταιριστικῶν μαθημάτων. Προτιμώτερον ν' ἀπαλειφθῇ ἡ διάταξις αὐτή, ἢ τοῦλάχιστον νά καθορισθῇ δι' αὐτοὺς μόνον ἡ ὑποχρέωσις τῆς παρακολούθησεως ἐπὶ τρίμηνον εἰς ἰδιαιτέρας τάξεις ὠρισμένων μαθημάτων, ἰδία γεωργοοικονομικῶν».

Συγκριτικά για τη Βουλγαρία όπου λειτουργεί Σχολή από το 1923 με 2ετή φοίτηση, βλ. «ο Συνεταιριστής» 1929 σ. 161.

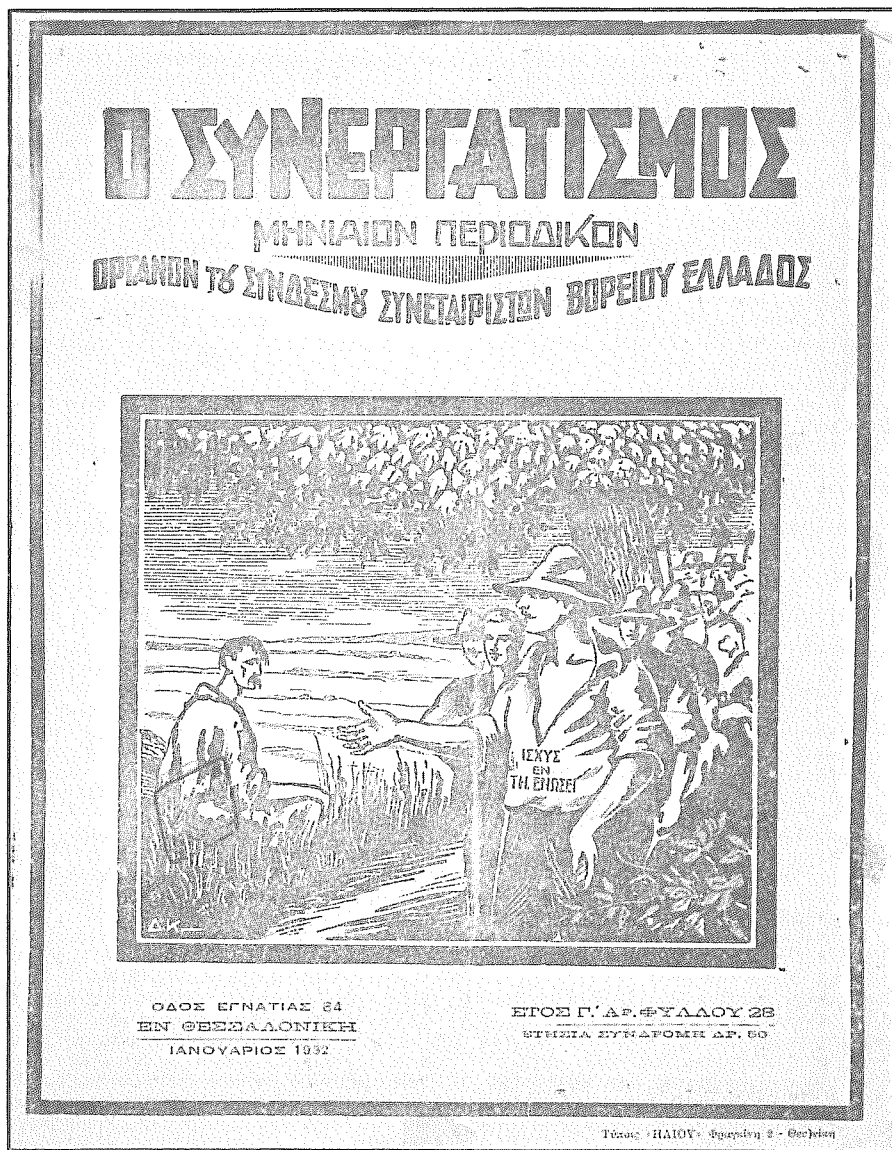
— Ο ΑΣΟ, εκτός από την άλλη του μορφωτική και οργανωτική προσπάθεια, οργάνωσε και 2 σειρές συνεταιριστικών και γεωργοοικονομικών μαθημάτων με 20ήμερη διάρκεια και αξιόλογους ομιλητές (βλ. αναλυτικά «Συνεταιριστής» 1929 σ. 87).

— Το Γεωργικό Επιμελητήριο Μεσσηνίας δημιούργησε στα χωριά 156 λαϊκές γεωργικές βιβλιοθήκες τις οποίες επλούτισε με πλήθος βιβλιαρίων της Ελληνικής Γεωργικής Εταιρείας. Παρόμοιες ενέργειες έγιναν και στα Γεωργικά Επιμελητήρια Αχαΐοήλιδος και Φθιωτιδοφωκίδας («Συνεταιριστής» 1929 σ. 89).

— Στον προβληματισμό για τη συνειδητοποίηση του συνεταιρισμένου κόσμου (μετά τα ευνοϊκά οικονομικά αποτελέσματα που έδωσε ο Συνεταιρισμός) αναφέρεται ο Φωτ. Λαμπρόπουλος και τονίζει την ηθική και κοινωνική σημασία των Συνεταιρισμών και τον τρόπο ενέργειας («Συνεταιριστής» 1929 σ. 139).

— Είναι χαρακτηριστικό για την εποχή εκείνη ότι οργανώθηκε περίπτερο των Γεωργικών Συνεταιρισμών στην υποτυπώδη τότε Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης, («Συνεργατισμός» 1929 σ. 3) και προπαγανδίστηκε στο περιοδικό «Συνεργατισμός» η σημασία της για τους αγρότες και τη διάθεση των προϊόντων τους.

— Για την ιεραποστολική δουλειά που γινόταν τότε όχι μόνο στον τομέα του Συνεργατισμού αλλά και της γεωργίας και γενικότερα, για την επαφή που υπήρχε ανάμεσα στα στελέχη των Υπηρεσιών, Ενώσεων και τους αγρότες, μας δίνει στοιχεία χαρακτηριστική επιστολή από το Αρσακλή (δημοσιευμένη στο «Συνεργατισμός» 1929 σ. 12) σχετική με την Συνέλευση ενός Συνεταιρισμού και τη συνεταιριστική διδασκαλία που γινόταν σ' αυτή. Γράφει, με εκλαϊκευτικό

Ένα από τα τεύχη του περιοδικού «Ο Συνεργατισμός» του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος που άρχισε να εκδίδεται το 1929. Πολύτιμο τότε σε διδακτικό περιεχόμενο και εξαιρετική πηγή σήμερα για τη συνεταιριστική ιστορία.

τρόπο, κατάλληλο, με το ύφος και τις ανορθογραφίες του, να διαβαστεί από τους τότε κατοίκους των χωριών, τα ακόλουθα:

«... Όταν με προσκάλεσαν για τήν γενικήν συνέλευσι εἶπα μέσα μου: νά πάλι εὐκαιρία ὁ καθένας νά ἀρχίσῃ νά λέῃ τό παρᾶπαντό του νά κατηγορῇ τό πᾶν καί νά κἀνῇ τόν ἑαυτό του Ἐπίσαντα πού σηκώνει ὅλα τά βάρη τῆς Κοινωνίας. Πού νά φαντασθῶ...

...ὁ Συνεταιρισμός τοῦ χωριοῦ μου εἶναι πολύ καλός καί ἔχει ὅλο οἰκοκυραίους καί δουλευτάδες καί εἰμεθα τακτικοί στάς Συνελεύσεις μας αὐτή τήν φορά ὅμως φανήκαμε ἀκόμη πεῖο τακτικοί καί παρουσιάσθησαν ὅλοι, μόνον κανένας δυό πού δέν μπορούσαν γιά σοβαρές αἰτίες νάλθοῦν.

Ἡ τάξι πού βασίλευε ἀπ' τήν ἀρχή ὡς τό τέλος ἦταν ἄλλο πράγμα. Θάλεγε κανένας πῶς τό Σχολεῖο, γιατί ἐκεῖ μέσα συνεδριάζαμε, μᾶς ἔκανε καί μᾶς μαθητάς καί εἰμασθᾶν ὅλοι ἀρνάκια. Τί ἦταν τά θέματά μας βέβαια δέν σᾶς ἐνδιαφέρει καί τόσο, γιατί δέν εἶχαν χαρακτήρα γενικό. Ἐκεῖνο πού σᾶς ἐνδιαφέρει εἶναι πῶς αἱ ἀποφάσεις μας ὅλες εἶχαν σκοπό νά ἐξυπηρετήσουν τό σύνολο καί πάθησαν μέ καλή θέλησι, γιατί καταλάβαμε πεῖο πῶς ὁ Συνεταιρισμός εἶναι μιά οἰκογένεια καί γι' αὐτό βλέπει πῶς νά κἀνῇ ἐκδουλεύσει στόν καθένα χωρίς νά ἐξετάξῃ ποῖός εἶναι ποῖός.

Ὅταν πεῖο τελεῖωσε ἡ συνεδρίασι μας ὁ ἀκούραστος πρόεδρος μας εἶχε τήν καλωσύνη νά μᾶς ἐξηγήσῃ μερικά πράγματα γιά τήν σημασία πῶχει στή συνεταιριστική ζωῇ νάναι ὁ καθένας τακτικός στή πληρωμῇ του. Ἡμεῖς μόνον δέν ἠμπορούσαμε νά φαντασθοῦμε πῶς ὁ ἕνας συνεταιρῶς περιμένει νά πληρωθῇ ἐκείνος πού δανεῖσθηκε γιά νά πᾶρῃ κ' ἐκεῖνος μέ τή σειρά του κανένα ποσό νά κἀνῃ κ' ἐκεῖνος τή δουλειά του καί πῶς ὁ Συνεταιρισμός λογαριάζει τότε τελεῖωνουν τά δάνεια καί δίνει ὑποσχέσεις καί ἀναλαμβάνει ὑποχρεώσεις. Τώρα πεῖο τά καταλαβα καλά. Βέβαια ἀφοῦ εἰμεθα μιά οἰκογένεια τό σωστό εἶναι ν' ἀκούμε τί λέει ἡ μάνα καί ἔτσι θά δοῦμε πρόοδο καί ὅσοι ἀπ' ἔξω μᾶς βλέπουν ἔτσι μοινοιαμένους καί ἀγαπημένους, ἐργατικούς καί δέν κυττάζουμε παρᾶ πῶς νά διορθώσουμε μιά κατάστασι καί νά ζήσουμε μιά καλύτερη ζωῇ θά πούν: «μπρέ! ὁ Συνεταιρισμός εἶναι καί καλά, γιατί νά μή γραφοῦμε καί μεῖς», καί ὅσο πᾶει ἡ οἰκογένεια θά μεγαλώνει.

Δέν εἶχε τελεῖώσει ἀκόμη τήν ὁμιλίαν τοῦ ὁ Πρόεδρος μας νᾶσου, κ' ἀκούεται βουή ἀπό αὐτοκίνητο πού ὅσο πῆγαινε καί πλησιάζε ὡς πού σταμάτησε καί κείνο μπροστά στό σχολεῖο. Νά σᾶς πῶ τήν ἁμαρτία μου ἐκεῖνη τή στιγμή κολάσθηκα λιγάκι γιατί μοῦ πέρασε ἡ ἰδέα πῶς θάταν πάλι κανένας εἰσπρακτῶρ γιατί τῆς Κυριακῆς προβάλλουν ὅλοι τους.

Βήματα ἀκούονται στά σκαλιά, προχωροῦν ἀνοίγει ἡ πόρτα, μπαίνουν πρῶτα δυό καί ὕστερα ἕνας. Ἐἰ, σᾶς λέω ἐκεῖνη τή στιγμή κατάλαβα πῶς ὁ Συνεταιρισμός ἔχει πολύ φαρδιά σύνορα. Μᾶς τοῦς σύστησε ὁ Πρόεδρος: Ὁ κ. Διευθυντής τῆς Ὁμοσπονδίας Θεσ/νίκης, ὁ κ. Διευθυντής τοῦ Ἐμπορικοῦ Τμήματος τῆς καί ἕνας δικός σας ἀντιπρόσωπος (ἔκανα μιά μεγάλη παράλειψι καί ζήτησά σογγνώμη τῇ συνέλευσι μας παρακολούθησαν ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως Συν/σμιῶν Κιλίκης καί ὁ Πρόεδρος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Κοζάνης). Λοιπὸν μᾶς λέει ὁ Πρόεδρος πῶς θά μᾶς πῇ ὁ καθένας τοῦς ἀπό λίγα λόγια.

Μέ πῆρε ἐνθουσιασμός μόνον πού δέ σηκώθηκα νά ζητωκραυγᾶσω γιά τόν συνεταιρισμό μᾶς πού μᾶς παρουσίασε αὐτή τήν ἐκπληξί.

Ἡ μέρα μας δέν μοροῦσε νά περάσῃ καλύτερα. Ὁ κ. Διευθυντής τῆς Ὁμοσπονδίας μᾶς λέει πολύ χρησιμα πράγματα γιά τήν ὀρνιθοκομία καί μᾶς δίνει συμβουλές πού μόνον ἕνας πραγματικός φίλος μπορεῖ νά τῆς δώσῃ.

Ὁ Διευθυντής τοῦ Ἐμπορικοῦ Τμήματος μᾶς ἐξηγεῖ μέ λίγα, ἀλλά μέ μεγάλη σημασία λόγια, πῶς καί γιατί προώδεσε ἡ Ὁμοσπονδία πού σήμερα εἶνε ἕνας πολύ σοβαρός οικονομικός ὀργανισμός καί ἔχει τεράστια πίστι. Κι' αὐτά ὅλα δημιουργήθηκαν ἀπό ἕνα τίποτε μέ μιά καλή θέλησι ἀφοῦ μᾶς λέει πῶς μέ 50 δραχμάς ἄρχισαν καί σήμερα ἔχουν πάνω ἀπό 1/2 ἑκατομμ.

Ὁ ἀντιπρόσωπός σας προσπάθησε μέ ὅσα λιγώτερα μποροῦσε νά μᾶς δώσῃ νά καταλάβουμε πῶς ἔγιναν οἱ πρῶτοι Συνεταιρισμοί καί πῶς ζοῦσε ὁ κόσμος μιά φορά πού δέν ὑπῆρχαν Συν/σμοί. Ὁ καιρός του ἦταν λίγος καί τό θέμα του πολύ μεγάλο. Μᾶς ὑποσχέθηκε ὅμως πῶς θά ξανάλθῃ νά μᾶς πῇ περισσότερα ἄλλη φορά. Τόν περιμένουμε καί μαζί μ' αὐτόν ὅλη τήν συντροφιά του καί ὅσους μποροῦν νά ἔσδεψουν μαζί μας λίγες ὥρες. Ὅσοι περισσότεροι ἐρχονται τόσο καί ἡ χαρά μας εἶνε πεῖο μεγάλη.

Τελευταία πέρνει τό λόγο ὁ Πρόεδρος μας καί μᾶς ζητάει τί ὠφέλειες θάχομε ἂν ὀργανωθοῦμε καλά ὅλοι οἱ Συν/σμοί καί κάνουμε μιά μεγάλη ὀργάνωσι πού νά πετάξῃ ἀπ' τῇ μέση τοῦς μεσητάδες καί τοῦς τοκογλύφους πού σήμερα δέν φθάνει πού ζοῦν εἰς βίρος μας ἀλλά ἐκεῖνοι μὲν πλουτίζουν ἡμεῖς δέ δέν μποροῦμε νά βάλουμε ἕνα κανούριο πανταλόνι ἀπάνω μας.

Μ' ἕνα πρόχειρο λογαριασμό τοῦ ὀμιλητῆ οἱ τέτοιτοι παίρνουν ἀπ' τῇ τρέπη μας ἀπό τήν Θεσσαλία, Μακεδονία καί Θράκη 800 ἑκατομμύρια δραχ. τόν χρόνο καί ἀκριβαίνουν τῇ ζῆσι. Ἐκεῖ πού πρέπει νά πουληθῇ στόν γεωργό κάτι πρὸς 8 δραχ. τό πουλᾶν σήμερα 10 δραχ. Τό ἐνάντιο γίνεται ἂν θέλομε ἡμεῖς οἱ γεωργοί νά πουλήσουμε κάτι. Ἐκεῖ πού εἶνε νά πουλήσουμε τό κριθάρι 4.50 τό πουλάμε 3.80 γιατί πρέπει νά κερδίσῃ καί ὁ μεσίτης. Κάνουμε νά ἀγοράσουμε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τό ἴδιο πράγμα πληρώνουμε 5.50 δραχ. Ἄς ἦταν νά γίνῃ αὐτῇ ἡ ὀργάνωσι νά παύσῃ πεῖο αὐτῇ ἡ ἀνήθικη ἐκμετάλλεσι. Δέν ἀρίφω, στήν ἐρχόμενη συνέλευσι θά προτείνω νά φροντίσῃ ὁ συνεταιρισμός μας νά γίνῃ αὐτῇ ἡ ὀργάνωσι.

Πρὶν ἀκόμη τελεῖωσῃ ἡ ὁμιλία ἦλθαν καί δυό καλοί μας φίλοι ὁ ἕνας ὁ κ. Καραμάνος ὁ καλός μας παραστάτης πού ἂν ἀνοίξῃ τήν καρδιά του θά βρῆς ἕνα γεωργό εὐτυχισμένο καί μιά Ἑλλάδα πρῶτης τάξεως γεωργική χώρα, καί ἕνας ἄξιος δημοσιογράφος.

Τελεῖωνοντας ὁ κ. Πρόεδρος μᾶς λέει πῶς στή διπλανῇ αἴθουσα τοῦ Σχολεῖοῦ ἔχει στήσῃ ὁ Σύνδεσμος τῶν Συνεταιριστῶν τήν κινηματογραφική μηχανή καί θέλει νά μᾶς δώσῃ μιά παραστάσι γεωργική καί ὅσοι θέλουν νά περάσουν νά δοῦν μερικά καλά πράγματα.

Τί ἦταν πάλι αὐτό; κινηματογράφος στό Ἄρσακλῆ, ἂν μποροῦσε νά γίνῃ καί ὅμως ἦταν ἀλήθεια. Τό κανόνι μετῆρον ἀντίκρου στήν ἄσπρη σινηνὴ περιέμενε. Ἡ αἴθουσα ἦταν μεγάλη ἀλλά ὅχι τόσο μεγάλη πού νά χωρῆσῃ ὅλο τό χωριό, μάλιστα μερικοί εἶχαν καταλάβῃ πῶς θάχῃ κοσμοσυρροή καί τρέξῃ νά πιάσουν θέσι εὐθὺς ὡς ἀνοίξῃ ἡ θύρα.

Λυπήθηκα που δεν χώρεσαν όλοι αλλά ελπίζω την ερχόμενη φορά να βρούμε πολύ μεγαλύτερη αίθουσα και να μη χάνη κανείς τέτοιες καλές ευκαιρίες.

Η ταινίες που είδαμε δεν ήταν ειδύλλια, αστυνομικά κατορθώματα, ή άλλες υπόθεσεις που ξετυλιγονται για να παίρνουν τό χρῆμα του λαού. Αυτές που είδαμε ήταν όλος διόλου διαφορετικές και μᾶς δίδαξαν πῶς να βγάλουμε τό ψωμί μας. Είδαμε σὲ λίγα λεπτά τῆς ὥρας πῶς γίνεται ἡ ὀρνιθα, πῶς μεγαλώνει, πῶς τὴν περιποιούμεθα και τί ὠφέλειες μᾶς δίνει.

Ἐπίσης μάθαμε πῶς κάθε ὀρνιθα δὲν εἶνε ἐπικερδῆς και πῶς πρέπει νὰ τῆς διαλέγουμε γιὰ νὰ ἔχουμε καλὴ ἀπόδοσι και νὰ κάνουμε τὴν ὀρνιθοκομία ἐπιχειρησι και ὄχι γούστο και νάχουμε μερικὰ αἰγὰ γιὰ τό σπῆτι ἄσχετο πόσο θὰ μᾶς στοιχίσουν. Μιά που ἀνέλαβε ὁ Σύνδεσμός σας νὰ μᾶς μᾶθη μερικὰ καλὰ πράματα ἤθελα νὰ σᾶς ἐρωτήσω πῶς μπορούμε νὰ ὠφεληθοῦμε ἀπ' τις κόττες, γιατί ὡς ἔχετε κάθε κλάδος τῆς Γεωργίας στό χωριό μας ἀπέτυχε. Θὰ περιμένουμε νὰ δοῦμε τόν Σύνδεσμο στό χωριό μας πολύ σύντομα.

— Η Ομοσπονδία Θεσσαλονίκης και ο Σύνδεσμος Συνεταιριστῶν Β. Ελλάδος οργανῶνουν τοπικά συνέδρια και επισκέψεις τους στα χωριά ὅπου γίνονται κατατοπιστικὲς συζητήσεις γιὰ τα συνεταιριστικά και αγροτικά θέματα και προβάλλονται κατάλληλες μορφωτικὲς ταινίες (Βλ. π.χ. «Συνεργατισμός» 1929 σ. 38, 59, 62).

— Σημασία και προσφορά του δασκάλου στο χωριό γιὰ τη συνεταιριστικὴ ιδέα: «... εἶναι ὁ δάσκαλος ἐκεῖνος που μέ τούς σχολικούς συνεταιρισμούς εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀγοράζη εἰς τὰ ἄπορα παιδιὰ ἐκεῖνα που οἱ γονοὶ δὲν μπορούν: βιβλία, τετράδια, κονδυλοφόροι και παιγνίδια ἀκόμη...» (βλ. «Συνεργατισμός» 1929 σ. 61).

— Τη συνεταιριστικὴ πίστη και ἀνάταση τῆς ἐποχῆς και τὴν ἀποφυγὴ του κομματισμοῦ μέσα στο συνεταιρισμό μας δίνει το πρωτοχρονιάτικο κείμενο του περιοδικοῦ «Συνεργατισμός» γιὰ το 1930 («Συνεργατισμός» 1929 σ. 41) στο οποίο διαβάζουμε:

«Ὅπως μπροστὰ ἀπὸ δυὸ χιλιάδες χρόνια σ' ἐποχὴ που ἐπικρατοῦσε ἐκλῦσι τῶν ἠθῶν και τελεία ἠθικὴ κατὰπτωσις τῶν ἔθνῶν, ἀνεφάνη ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία...

...σήμερα χωρὶς νὰ λείπουν αὐτὰ ἔχουμε στὸν οικονομικό βίο μιά ἀναρχία τέτοια που πότε μέ τὴν μεγάλη παραγωγή προκαλεῖ πτώσι τῶν τιμῶν και συνεπῶς τὴ καταστροφὴ τῶν παραγωγῶν, πότε μέ τὴ μικρὰ προσφορά τὴν ὑψωσι τῶν τιμῶν και συνεπῶς τὴ δυστυχία τῶν πτωχῶν. Καί ἔτσι οἱ ἀδύνατοι πάντα συνθλιβονται εἴτε μικρὰ εἴτε μεγάλη παραγωγή ὑπάρχει. Ἡ συνεταιριστικὴ θρησκεία εἶνε ἐκεῖνη που δείχνει τὸ δρόμο στοὺς ἀδύνατους πῶς θὰ κατορθώσουν οἱ μὲν νὰ παράγουν εἶδη καλλίτερα και φθηνότερα χωρὶς νὰ διατρέχουν τὸν κίνδυνο ἀπὸ στιγμῆς σὲ στιγμὴ νὰ συντριβοῦν ἀπὸ τούς πλέον δυνατούς, οἱ δὲ νὰ ἀγοράζουν εἶδη πῶς φθηνὰ και πῶς καλά. Ἡ συνεταιριστικὴ ιδέα εἶνε ἐκεῖνη που ἀνοίγει καινούργιο δρόμο στὴ σημερινὴ ἔχοντα ὡς ἄρθρον πίστεως τὴν ὁμαδικὴ ἀλληλεγγύη και δράσι πρὸς ἐξυπηρέτησι του συνόλου ὅπως ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἶχε τὴν πρὸς τόν

πλησίον ἀγάπη πρὸς τὸ καλόν του κόσμου. Αὐτὴ κάνει τὴ μεγαλύτερη και συγχρόνως εἰρηνικότερη ἐπανάστασι.

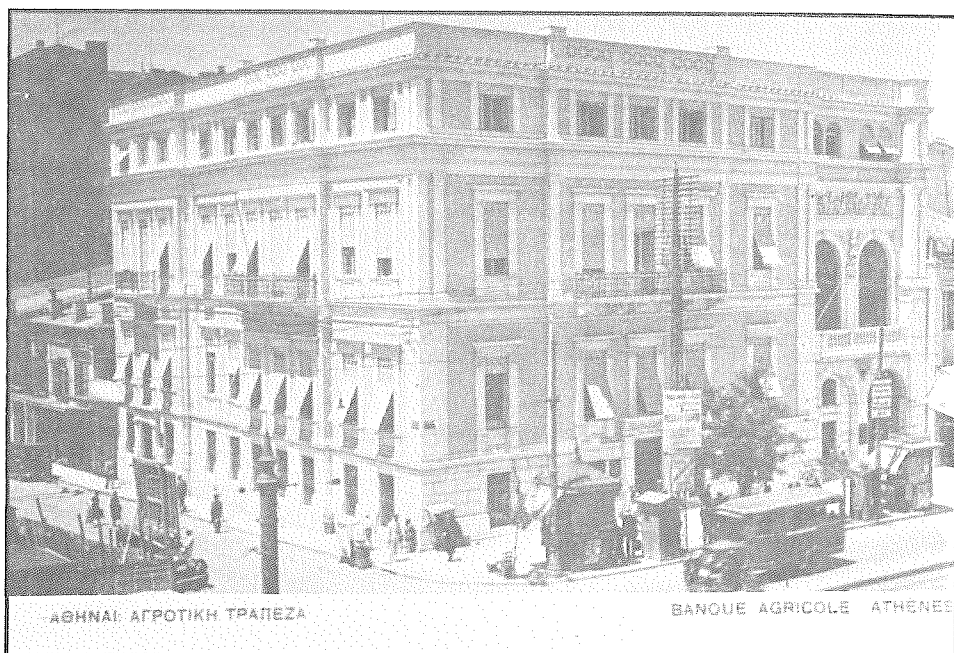
Τίποτε δὲν καταστρέφει πρὶν δημιουργήση κάτι καλλίτερο ἐν ὧ ἡ ἄλλες ἐπαναστάσεις πρῶτα καταστρέφουν και πᾶνε χαμένες τόσες δυνάμεις γιὰ νὰ δημιουργήσουν ὕστερα.

Στὸν εὐγενικό και ἀνιδιοτελὴ αὐτὸ δρόμο «ὁ Συνεργατισμός» κρατῶντας ψηλά τὸ ἐμβλημα του θὰ προσπαθήση σὰ θεωρητικό ὄργανο τῆς Βορείου Ἑλλάδος νὰ καθοδηγήση τὸ Συνεταιριστικό κίνημα στὸν ἴσιο δρόμο μακριὰ ἀπὸ κάθε πολιτικὴ και ἐν γένει ξένη ἐπίδρασι. Γιατί εἶνε γνωστό ὅτι ὅπου ἔβαλε τὸ χέρι τῆς ἡ πολιτικὴ στοὺς Συνεταιρισμούς ἔκαμε κακό ἀνεπανόρθωτο, γι' αὐτὸ ἐξορκίζομε κάθε καλό και ἀγνό Συνεταιριστὴ νὰ προφυλάξη τὸ Συνεταιρισμό του ὅπως φυλάει τὰ μάτια του, ἀπὸ κάθε πολιτικὴ ἐπίδρασι ἀπ' ὅποιαδήποτε πλευρὰ και ἂν ἔρχεται. Εἶναι γνωστό ἄλλως τε τὸ ἀξίωμα ὅτι «ἂν ἀπὸ τὴ πόρτα μπῆ ἡ πολιτικὴ, ἀπὸ τὸ παράθυρο φεγγεῖ ἡ Συνεταιριστικὴ ιδέα»...».

Μαθητικός Συνεταιρισμός στο Αναγνωστοπούλειο Γεωργικό Σχολεῖο Κονίτσας.

Τὸ 1929 ἰδρύθηκε στο παραπάνω Γεωργικό Σχολεῖο Μαθητικός Συνεταιρισμός. Σύμφωνα με τὸ ἐντυπο καταστατικό του που ὑπάρχει στη Βιβλιοθήκη μου (ἄρθρα 20) σκοπός του εἶναι γενικά νὰ ἐξυπηρετήση τα μέλη του. Μέλη του εἶναι υποχρεωτικά οἱ μαθητὲς ὅλων τῶν τάξεων του Σχολείου. Ἐχει Δ.Σ. και Ε.Σ. που ἐκλέγονται κάθε δυὸ μῆνες ἀπὸ τὴ γενικὴ συνέλευση και κατὰ τρόπο που να ἀναλάβουν ὅλοιο διαδοχικά τέτοια καθήκοντα. Διαχειρίζεται ἐμπορεύματα γιὰ ἐξυπηρέτηση τῶν μελῶν του. Ἐχει λογιστικά βιβλία, ταμείο, ἀποθήκη. Δίνει πιστώσεις. Δέχεται καταθέσεις. Διαθέτει τα προϊόντα τῶν συνεταιρῶν. Ἐχει μαθητικό Δικαστήριο. Αξιοπρόσεχτη ἡ διάταξη ὅτι στο Ε.Σ. ἐκλέγονται μόνο ὅσοι ἔχουν διατελέσει Δ.Σ. (και γνωρίζουν τις διαδικασίες). Ο Συνεταιρισμός

δηλαδή λειτουργούσε και για άμεση εξυπηρέτηση των μαθητών και για πρακτική εξάσκησή τους στη λειτουργία Συνεταιρισμού, ώστε να γίνουν συνεταιριστικά στελέχη μετά την αποφοίτησή τους.

Το Κεντρικό της ΑΤΕ στην Αθήνα. (Παράπλευρα χτίζεται η Τράπεζα Ελλάδος).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΝΩΣΕΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

— Το 1929 ιδρύθηκαν η Πιστωτική Ένωση Συνεταιρισμών Λεχαινών με 7 Συνεταιρισμούς (βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 14) και η Προμηθευτική και Πωλήσεως Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Κιάτου με 7 Συνεταιρισμούς («Συνεταιριστής» 1929 σ. 172).

— Στο τέλος του 1929 υπήρχαν 71 Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών. Αναλυτικό πίνακά τους βλ. στο «Συνεταιριστής» 1930 σ. 128.

Από τις παραπάνω 71 Ενώσεις αναφέρεται από την ΑΤΕ ότι λειτουργούν οι 60 με Συνεταιρισμούς-μέλη τους 1980 και συνεταίρους (φυσικά πρόσωπα) 128.100

Την εξέλιξη του αριθμού των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών που «λειτουργούσαν» και τη δύναμή τους σε Συνεταιρισμούς-μέλη και σε αγροτικό δυναμικό, (φυσικά πρόσωπα μελών της), από το 1929 και έπειτα μέχρι και το 1968, βλ. στο «Θέματα Συνεταιρισμών» 1971 σ. 72 και 178. Σύμφωνα με τα εκεί δημοσιευόμενα στοιχεία της ΑΤΕ, την εξέλιξη και αποδοχή του θεσμού δίνουν οι ακόλουθοι αριθμοί 1929-1968:

Έτος	Ενώσεις σε λειτουργία	Συνεταιρισμοί μέλη τους	Μέλη των Συνεταιρισμών
1929	60	1.980	128.100
1933	80	2.581	175.508
1939	89	3.498	244.000
1949	117	5.587	590.500
1956	123	6.033	607.095
1964	132	6.604	646.564
1967	138	6.775	658.814
1968	139	6.760	665.470

Σύγκριση της εξελίξεως όλου του συνεταιριστικού δυναμικού (Συνεταιρισμοί, Ενώσεις, Κοινοπραξίες, Κεντρ. Ενώσεις κλπ.), με αναλυτικά στοιχεία, κατά διάφορα χρονικά σημεία από το 1917-1969 βλ. «Θέματα Συνεταιρισμών» 1971 σ. 72, 124, 439.

Ειδικά στοιχεία για διάφορες Ενώσεις Συνεταιρισμών

Πολλές Ενώσεις παρουσιάζουν αξιόλογη δραστηριότητα σε πολλούς τομείς, ανάλογα με τις τοπικές ανάγκες κάθε περιφέρειας. Επισημαίνονται πολλές πρωτοβουλίες τους.

— Η νεαρή Ένωση Συνεταιρισμών Χανίων επεξεργάστηκε στο τελευταίο εργοστάσιό της και πώλησε στο εξωτερικό το υπόλοιπο της σουλτανίνας 1928/29 των μελών της. Το 1929/30 θα διαχειρισθεί ολόκληρη την παραγωγή των μελών της.

— Οργανώνεται η Ένωση Γ.Σ. Ηρακλείου και άλλοι συνεταιρισμοί για να περιέλθει η διαχείριση της σουλτανίνας στην αποκλειστική διαχείριση των παραγωγών δια των Συνεταιρισμών («Συνεταιριστής» 1929 σ. 112).

— Τα πεπραγμένα του Ταμείου Αμύνης Οινοπαραγωγής Λευκάδας 1925-1929 βλ. σε έκθεση Νικ. Νικολαΐδου («Συνεταιριστής» 1929 σ. 99).

— Η Ένωση Νάξου μεσολάβησε για την πώληση των λαχανικών και οπωρών των παραγωγών απ' ευθείας στους τόπους καταναλώσεως (αξίας 2 εκατ. δρχ.). Μελετά την ίδρυση πρατηρίων στις ιδρυόμενες Λαϊκές Αγορές Αθηνών-Πειραιώς («Συνεταιριστής» 1929 σ. 113). Το ίδιο κάνει και η Ένωση Σύρου. Μελετάται η

συνεργασία των δύο Ενώσεων για το σκοπό αυτό.

— Η Ένωση Θήρας πώλησε στο εσωτερικό και εξωτερικό μεγάλες ποσότητες οίνου και προγραμματίζει συμπλήρωση των εγκαταστάσεών της και τη δημιουργία δικής της μάρκας. Επίσης μελετά την ίδρυση εργοστασίου μελετέ αξίας 2 εκατ. δρχ. με αυτοχρηματοδότηση (δάνειο μεταξύ των μελών της) («Συνεταιριστής» 1929 σ. 113).

— Η Ομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης έκανε εκτύπωση όλων των διοικητικών και λογιστικών βιβλίων των Συνεταιρισμών και τα διαθέτει σε όλους (βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 65.)

— Στοιχεία για τις προμηθευτικές εργασίες (ειδών γεωργικών και διατροφής) της Ομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης κατά 1929, βλ. στο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 32.

— Πιο γενικά αναλυτικά στοιχεία για την δραστηριότητα 1929 της Ομοσπονδίας Γεωργ. Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης (Καταστροφή εσοδείας και καλή πίστη αγροτών για εξόφληση χρεών — Πτώση τιμών των προϊόντων — Καθυστέρηση στη διάθεση καπνών — Αξιόλογες προμηθευτικές εργασίες παρά την έλλειψη των απαιτούμενων κεφαλαίων — Πετυχημένη συγκέντρωση και από κοινού διάθεση γεωργικών προϊόντων — Καταθέσεις) βλ. στο «Συνεργατισμός» 1930 σ. 106.

— Οικονομικά στοιχεία Ενώσεων από τους ισολογισμούς τους: Ομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης («Συνεργατισμός» 1930 σ. 86). Πρόεδρος Γ. Ιωαννίδης, Δ/ντής Χαρ. Παπαχρίστου.

Ενώσεως Γεωργικών Συνεταιρισμών Κιλκίς («Συνεργατισμός» 1930 σ. 132). Πρόεδρος Κ. Γαβριηλίδης.

Ενώσεως Γεωργικών Συνεταιρισμών Εορδαίας («Συνεργατισμός» 1930 σ. 134). Λογιστής Ανδρ. Σιβρόπουλος.

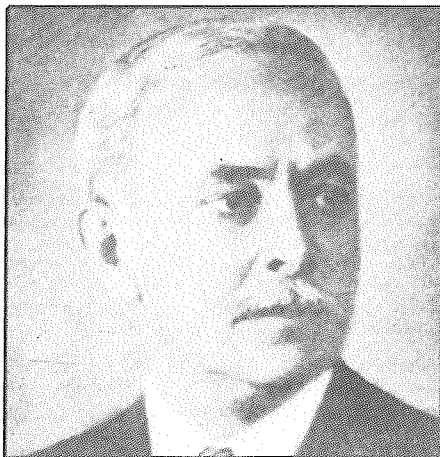
Ενώσεως Γεωργικών Συνεταιρισμών Φλωρίνης («Συνεργατισμός» 1930 σ. 158).

Ενώσεως Γεωργικών Συνεταιρισμών Διδυμοτείχου («Συνεργατισμός» 1930 σ. 181).

Ενώσεως Γεωργικών Συνεταιρισμών Βερροίας («Συνεργατισμός» 1930 σ. 182).

Κεντρικής Γεωργοκτηματικής Τραπέζης Ολυμπίας («Συνεταιριστής» 1930 σ. 48).

Ενώσεως Γεωργικών Συνεταιρισμών Λαγκαδά («Συνεταιριστής» 1930 σ. 48).

ΑΛΕΞ. ΚΟΡΥΖΗΣ
(Γόρος 1885 - 1941)

Η προσφορά του για την ανάπτυξη της αγροτικής πίστεως υπήρξε τεράστια (στην εποχή της ΕΤΕ). Και τα κείμενά του πολύ αξιόλογα. (Πρωθυπουργός 29/1/1941-18/4/1941, όταν αυτοκτόνησε).

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ.
ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΕΝΙΑΙΑ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ

1. Η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών.

Η προσπάθεια για την ίδρυση Πανελληνίας Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών βρίσκεται σε αναστολή, το ενδιαφέρον είναι στραμμένο στα θέματα ΑΤΕ και Εποπτείας. Όμως την αναγκαιότητα γενικά των ιδεολογικών οργανώσεων (μεταξύ συνεταιρισμών ή μεταξύ συνεταιριστών) προβάλλει πάλι ο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 1. Το κείμενο αυτό, γραμμένο στο τέλος 1928 αρχές 1929 από τον Θ. Τζωρτζάκη, είναι βασικό τόσο για τις περιφερειακές ιδεολογικές οργανώσεις όσο και για την κεντρική ιδεολογική Συνομοσπονδία και πάντα επίκαιρο και καθοδηγητικό. Γι' αυτό και το παραθέτουμε (βλ. το κείμενο και στην ανθολογία κειμένων Τζωρτζάκη στο βιβλίο του «Συνεργατισμός» σ. 82-85). Γράφει:

«Είνε ἀπολύτως εὐχάριστοι καὶ λίαν ἐνθαρρυντικαὶ διὰ τὴν πρόοδον τῶν συνεταιριστικῶν μας πραγμάτων αἱ εἰς ἄλλην στήλην τοῦ Συνεταιριστοῦ ἀναγελλόμεναι ἰδρύσεις συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων μὲ σκοποὺς καθαρῶς ιδεολογικοῦς καὶ ἠθικοῦς. Πρόκειται, ὡς ἐκ τῶν καταστατικῶν τῶν ἐξάγεται, περὶ σωματείων ἀποτελουμένων ἄλλοι μὲν ἐκ Συνεταιρισμῶν, ἄλλοι δὲ ἐκ φυσικῶν προσώπων «Συνεταιριστῶν». Ἀμφότερα τὰ εἶδη τῶν σωματείων τούτων ἔχουν περιῖπου τοὺς αὐτοὺς σκοποὺς. Ἐπιδιώκουν τὴν διάδοσιν τῶν συνεταιριστικῶν ἀρχῶν, τὴν ἀνάπτυξιν συνεταιριστικῆς συνειδήσεως μεταξύ τῶν συνεταιρισμένων παραγωγῶν, τὴν καθοδήγησιν τῶν Συνεταιρισμῶν, τὴν ἐποπτείαν αὐτῶν, τὴν μελέτην καὶ παρακολούθησιν τῶν ἀφορῶν τῶν συνεταιρικῶν ὀργανῶσιν ζητημάτων, τὴν ἐκπροσώπησιν τῶν συμφερόντων τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ τὴν διαφώτισιν τῆς κοινῆς γνώμης ἐπ' αὐτῶν.

Ἡ σπουδαιότης τῶν σκοπῶν τῶν ἐπιδιωκομένων ἐκ μέρους τῶν συνεταιριστικῶν τούτων ὀργανώσεων, ὡς οὗτοι περιληπτικῶς ἀνωτέρω ἐκτίθενται, δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῆ παρ' οὐδενὸς γνώστου τῶν συνεταιριστικῶν μας πραγμάτων. Ὁσαυτὸς ὅσοι σοβαροὶ καὶ ἀξιόλογοι καὶ ἂν εἴνε αἱ ἐπιτυχίαι τῶν Συνεταιρισμῶν μας ἐπὶ τοῦ οικονομικοῦ πεδίου δὲν εἴνε μόναι ἱκαναὶ νὰ προσελκύσουν εἰς τὰς συνεταιριστικὰς τάξεις τὸ πλῆθος τῶν ἀσυνεταιριστῶν ἀκόμη παραγωγῶν καὶ, ἰδίως, δὲν εἴνε μόναι ἱκαναὶ νὰ συγκρατήσουν σταθερῶς εἰς αὐτὰς τοὺς ἤδη προσχωρήσαντας. Ἡ παραμικρὰ ἀποτυχία, καὶ ἡ πλεόν ἐπουσιώδης κακὴ διαχείρισις ἀποτρέπει τοὺς πρώτους καὶ ἀπομακρύνει τοὺς δευτέρους, ἂν πρὸς τὴν οικονομικὴν ὀργανῶσιν τῶν Συνεταιρισμῶν δὲν ᾄρῃ ἐκ παραλλήλου ἀρτίως καὶ ιδεολογικῆ τοιαύτη, ἐντεταλμένη ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ παγίωσιν τὰς εἰς τοὺς Συνεταιρισμοὺς ἐμπνεύσαν ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς μάζας καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἀναπτύξῃ καὶ νὰ τονώσῃ εἰς αὐτὰς τὸ συνεταιριστικὸν ἰδεῶδες, τὴν πίστιν πρὸς τὸν Συνεταιρισμὸν, ὡς μέσον οικονομικῆς, ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀνυψώσεως τῶν πτωχῶν παραγωγῶν. Μόνον μία τοιαύτη πίστις δύναται νὰ τοὺς συγκρατήσῃ πιστοὺς καὶ φανατικοὺς ὀπαδοὺς τῆς ιδέας.

Ἡ συνεταιριστικὴ Κίνησις, ἂν θέλῃ πράγματι νὰ εὐδοκίμησῃ καὶ νὰ παγιωθῇ, δὲν δύναται νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τούτου διὰ τῶν οικονομικῶν τῆς ἐπιτυχῶν. Δὲν ὑποτιμῶμεν τὴν σημασίαν τῶν, ἐξ ἐναντίας ἀναγνωρίζομεν εἰς αὐτὰς μεγαλυτέ-

ραν ἀποτελεσματικότητά παντὸς ἄλλου μέσου διὰ τὴν πρόοδον τῆς κινήσεως εἰς τὰ πρώτα τῆς βήματα. Ἄλλ' ὅμως μόναι δὲν εἴνε ἐπαρκεῖς νὰ τὴν παγιώσουν. Ἐπέρχονται πολλάκις δυσμενῆ περιστατικὰ ἢ παρουσιάζονται κακοὶ χειρισταὶ οἱ ὅποιοι ματαιῶνουν ἢ ἐμποδίζουσι τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἢ καὶ ὀδηγοῦν εἰς ἀποτυχίας. Καὶ τότε μὲ τί μέσα θὰ πολεμήσῃ ἢ κινήσις τὴν δυσπιστίαν τῶν μελῶν τῆς, τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἐχθρῶν τῆς καὶ τὴν ἀποκαρδίωσιν τῶν φίλων τῆς;

Μὲ τί θὰ καταπολεμήσῃ εἰς τὰ μέλη τῆς τὴν ἀμβολίαν πρὸς τὴν ἀποτυχόντα Συνεταιρισμὸν, τί θὰ ἀντιτάξῃ εἰς τὴν ἐκ τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐνισχυομένην ἀντίδρασιν καὶ μὲ τί θὰ ζητήσῃ νὰ ἐνθουσιάσῃ τοὺς φίλους τῆς; Μόνον μία ιδεολογικὴ ὀργανῶσις ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν οικονομικὴν δρῶσα εἴνε ἱκανὴ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν κίνησιν εἰς τοιαύτας περιστάσεις. Αὕτη θὰ ἔχῃ φροντίσει ὥστε νὰ καταστήσῃ ἱκανὰ τὰ μέλη νὰ δέχωνται μὲ ὑπομονὴν τὰς ἀναποφεύκτους ἀποτυχίας καὶ νὰ μὴ λιποψυχοῦν. Αὕτη θὰ ἔχῃ ὅπλα ἀρκετὰ ἰσχυρὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὴν κακοπίστως ἐντεταλμένην τὰς ἀποτυχίας τῆς ἀντίδρασιν. Αὕτη θὰ ἔχῃ τὰ μέσα νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς φίλους τοῦ Συνεταιρισμοῦ εἰς περαιτέρω ὑπὲρ αὐτοῦ προσπάθειαν παρὰ τὰ μεταβατικὰ καὶ ξένα πρὸς τὴν φύσιν αὐτοῦ ἀτυχήματα.

Ἄλλὰ δὲν εἴνε μόνη ἀποστολὴ τῆς ιδεολογικῆς ὀργανώσεως εἰς τὴν συνεταιριστικὴν Κίνησιν ἢ ἐνίσχυσις καὶ ὑπεράσπισις αὐτῆς εἰς τὰς δυσκόλους στιγμὰς. Ἡ ιδεολογικὴ ὀργανῶσις ἔχει καὶ μίαν ἄλλην ἀποστολὴν προληπτικὴν πολὺ σοβαρωτέραν. Προσπαθεῖ διὰ τῆς παρακολούθησεως τῶν ἐνεργειῶν τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ διὰ τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς ἐποπτείας αὐτῶν νὰ συγκρατήσῃ τὴν κίνησιν ἐντὸς τῶν ἀνεγνωρισμένων συνεταιριστικῶν ἀρχῶν, ἢ τήρησις τῶν ὁποίων περιορίζει εἰς τὸ ἐλάχιστον, ἂν δὲν ἐξουδετερῶν ὀλοσχερῶς τὰς ἀποτυχίας τῶν Συνεταιρισμῶν. Ἐχει παρατηρηθῆ ἄλλως τε ὅτι ὅσαι ἀποτυχίαι τῶν Συνεταιρισμῶν ἐσημειώθησαν εἴτε παρ' ἡμῶν εἴτε ἄλλοι, ζημῶσασα τοὺς συνεταιριστοὺς, αὐτὰ ὀφείλονται κατὰ κανὼνα εἰς τὴν παράβασιν τῶν συνεταιριστικῶν ἀρχῶν ἢ κακὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν.

Ἡ σημασία τῆς διπλῆς αὐτῆς λειτουργίας τῆς ιδεολογικῆς ὀργανώσεως εἰς τὴν συνεταιριστικὴν Κίνησιν ἔχει ἤδη ἀναγνωρισθῆ ἀπὸ καιροῦ εἰς τὴν χώραν μας. Ἀπόδειξις ὅτι πᾶσαι σχεδὸν αἱ Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν ἔχουν προβλέψῃ διὰ τῶν καταστατικῶν τῶν εἰς τὴν δημιουργίαν ἐιδικῆς παρ' αὐτῆς ὑπηρεσίας ἐπι-

φορητισμένης με τούς σκοπούς μιάς καθαρώς ιδεολογικής οργανώσεως.

Τελευταίως όμως ανεγνωρίσθη, ιδίως εις τās μάλλον προηγμένες συνεταιριστικές περιφέρειας, τήν Μακεδονίαν και τήν Πελοπόννησον, ότι εξυπηρετικώτερον διά τήν συνεταιριστικήν κίνησιν ήθελεν είνε άν όλαί αί λειτουργίαι τής ιδεολογικής οργανώσεως συνεκτερούντο εις ειδικά συνεταιριστικά σωματεία άνεξάρτητα τών οικονομικών οργανώσεων, άποτελούμενα από αυτάς ταύτας τās 'Ενώσεις ή τούς Συνεταιρισμούς, τά όποία ελεύθερα πάσης οικονομικής άπασχολήσεως θά ανέλαμβάνον μόνα όλόκληρον τήν ιδεολογικήν κίνησιν προς επίτευξιν τών άνωτέρω σκοπών. Ούτω επέρχονται αί εξής ώφέλειαι:

Στη συνέχεια εκθέτει και τα επιχειρήματα των αντιθέτων άπόψεων. Αλλά σημειώνει ότι οι γνώμες αυτές χάνουν έδαφος. Και καταλήγει ότι «ο Συνεταιριστής»

«άνέκαθεν κεκρυμμένος και ύπέρ τής οργανώσεως ταύτης άποβλέπει μετά ιδιαίτερας συμπαιθείας εις τās καταβαλλόμενας προσπάθειάς, τās όποίας θά παρακολουθή άδαικείτως, πρόθυμος νά ενισχύση τούς

'Αφ' ενός μόν αί 'Ενώσεις θά δυνηθούν νά επιδοθούν άπερίσπαστοι εις τό οικονομικόν των έργων, άφ' ετέρου δέ τά συνεταιριστικά σωματεία, τά όποία προς διάκρισιν από τών 'Ενώσεων, όνομάζονται συνήθως Σύνδεσμοι, θά δυνηθούν καλύτερον τών 'Ενώσεων, ειδικοποιούμενα, νά αναπτύξουν τήν ιδεολογικήν κίνησιν και νά τήν καταστήσουν άποτελεσματικότεραν. 'Αλλ' εκτός τούτου, θά άποφύγουν του λοιπού αί 'Ενώσεις νά αναμγώνονται εις άγώνας επαγγελματικοσυνεταιριστικούς, πράγμα που αντίκειται εις τήν λεπτήν θέσιν των ως οικονομικών οργανώσεων. Οί συνεταιριστικοί άγώνες, οι όποιοι ως κάθε άγών είνε φυσική συνέπεια πάσης δράσεως, θά άποτελούν του λοιπού αντίκειμενον μερίμνης τών Συνδέσμων».

Συνεταιρισμούς εις ό,τι δύναται, διά τήν ταχύτεραν επιτυχίαν τών προσπαθειών των προς ολοκλήρωσιν τής συνεταιριστικής οργανώσεως τής ύπαίθρου».

Για την προσπάθεια ιδρύσεως Κεντρικής Συνεταιριστικής Οργανώσεως στη Μακεδονία βλ. παρακάτω (στο 3).

2. Οι Περιφερειακοί Ιδεολογικοί Σύνδεσμοι.

— Για το θεσμό βλ. το παραπάνω κείμενο του Θ. Τζωρτζάκη.

Μετά την προεργασία και προσπάθεια του 1928 και 1929 υπήρχαν τελικά ιδρυμένοι το 1929 4 Σύνδεσμοι περιφερειακοί, ιδεολογικοί-ελεγκτικοί, με έδρες την Πάτρα, Πύργο, Κυπαρισσία, Καλαμάτα. Περιελάμβαναν όλες σχεδόν τις Σταφιδικές Ενώσεις Πελοποννήσου και ο καθένας τους αντιπροσώπευε 120-200 Σταφιδικούς Συνεταιρισμούς. Δημιούργησαν μάλιστα στην Αθήνα και Κεντρικό Συνεταιριστικό Συμβούλιο. Το έργο όμως δεν προχώρησε με τις αλλαγές που έγιναν τότε στον ΑΣΟ. («Συνεταιριστής» 1929 σ. 231) και με την εξέλιξη στα θέματα Αγροτική Τράπεζα, Εποπτεία. (Νέα συζήτηση και αναβολή βλ. το 1932 και 1933).

3. Οικονομικές Κεντρικές Ενώσεις Συνεταιρισμών.

— Προσπάθεια για κεντρική οργάνωση στη Β. Ελλάδα.

Το Δεκέμβριο 1929 έγινε στη Δράμα σύσκεψη Ενώσεων Συνεταιρισμών και αποφασίστηκε να ιδρυθεί στη Θεσσαλονίκη Κεντρική Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών με σκοπό να κατευθύνει την όλη συνεταιριστική κίνηση στη Βόρειο Ελλάδα. Ανατέθηκε στην Ομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης να επεξεργαστεί το καταστατικό και να καλέσει Συνέλευση για ψήφισή του («Συνεργατισμός» 1930 σ. 84). Δεν διευκρινίζεται όμως αν θα πρόκειται περί ιδεολογικής, οικονομικής, ή μικτής Κεντρικής Οργανώσεως των Συνεταιρισμών. Η προσπάθεια δεν είχε σοβαρή συνέχεια, για διάφορους λόγους.

— Ο Αυτόματος Σταφιδικός Οργανισμός (ΑΣΟ).

Με τον Απολογισμό του σταφιδικού έτους 1928/1929 τονίζονται οι δυσκολίες που δημιουργούνται από την παγκόσμια οικονομική κρίση και τον περιορισμό των αγορών - κατανάλωσης. Γίνεται προσπάθεια να διατηρηθεί η ψυχραιμία για την αντιμετώπιση. Τονίζεται χαρακτηριστικά στα συμπεράσματα (βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 237, 242):

«Ο εξέτάζων τήν καθόλου σταφιδικήν κίνησιν του λήξαντος έτους 1928-29, καθ' όλας αυτής τās εκδηλώσεις, δέν πρέπει, εάν παρατηρή μελανά τινά σημεία,

νά άπαισιοδοξή.

Εις τήν ζωήν τών μεγάλων οργανώσεων και πρό παντός εκείνων, αί όποιοι στηρίζονται επί τής πίστεως

πολυαριθμίων εργατών, θά υπέρχονταν δικαιμάνσεις, αί όποιαί δέν συντελοῦν παρά εἰς τήν ἰσχυροποίησιν τῶν βάσεων τῶν. Ἡ δοκιμασία αὕτη εἶνε ἀναγκασίον ζωϊκόν στοιχείον διά τήν πρόοδόν του. Εἶνε κάτι τι πού ἄμα λείπει, καθιστᾷ τό σύνολον ἀψυχρον καί ἀτολμον. Ἡ ἐποχή τῶν θαυμάτων παρήλθε. Σήμερον, ἐποχὴν ἀπαύστου ἐργασίας καί τραχείας οικονομικῆς κρίσεως, ἐπιβάλλεται ἀπόλυτος ψυχραμία, ἐμπιστοσύνη πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, αὐτοπεποιθήσεις ἐπί τό μέλλον ἡμῶν, ἐργασία εἰλικρινῆς καί οἰκονομία. Ὅχι πλέον ἀπέλπιδες ἐγκωμισαταί παλαιῶν μεθό-

δων, ἀλλά χαλύβδινοι ἐργάται μίᾳ εὐχαρίστου αὐριῶν, τήν ὅποιαν ὅλοι ὄνειροπολοῦμεν, ὅλοι ἀναμένομεν καί διά τήν ὅποιαν ὅλοι ἐργαζόμεθα.

Θαρσεῖν χρῆ. Τάχ' αὐριον ἔσσετ' ἄμεινον.

Τί σημαίνει ἂν ἡ σήμερον εἶνε τραχεία; Αὕτη δέν θά εἶνε διαρκής.

Ἐργασίαν, οἰκονομίαν καί αὐτοπεποιθήσιν.

Ἰδοῦ τί συνιστᾶται δι' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας καί διατυπῶνται ὡς θερμῆ εὐχῆ κατὰ τό νέον ἔτος πρὸς τοὺς παραγωγούς».

Ο ΑΣΟ καταβάλλει μεγάλες διαφημιστικές προσπάθειες για τη σταφίδα. Πετυχαίνει επίσκεψη του Εδ. Ερριώ στο Σταφιδικό Ινστιτούτο Πύργου (βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 211) και σχετική διαφημιστική κάλυψη. Οργανώνει επίσκεψη στην Ελλάδα των Ἐγγλων προέδρων των αρτοβιομηχανῶν και σχετικά δημοσιεύματα. Στο Λονδίνο κυκλοφορεῖ εἰδικό τεύχος του περιοδικού «ο Βρεττανός Αρτοποιός» με τίτλο «Η υπέροχη μικρή κορινθιακή σταφίς. Μία εμπορική εκδρομή εις την Ελλάδα» ὅπου δημοσιεύει ενθουσιώδεις εντυπώσεις των παραπάνω επισκεπτῶν και πληροφορίες για τη σταφίδα και το ἔργο του ΑΣΟ (βλ. την ωραία περιγραφή για σταφίδα, σταφιδεργοστάσια, που ἐπεκτείνεται και στην τότε κοινωνική ζωὴ Πατρῶν, ἄλλων πόλεων Πελοποννήσου, Αθηνῶν, στο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 246.

4. Ο Σύνδεσμος Συνεταιριστῶν Βορείου Ελλάδος και το περιοδικό του «Συνεργατισμός».

Το 1929 ἰδρύεται στη Θεσσαλονίκη, ο Σύνδεσμος Συνεταιριστῶν Βορείου Ελλάδος και στη συνέχεια εκδίδεται το περιοδικό του «Συνεργατισμός» (1). Πρόκειται για ιδεολογική προσπάθεια λίγων ἀλλά δραστήριων πιστῶν συνεταιριστῶν. Η δε προσπάθειά τους, εἶχε μεγάλη ακτινοβολία ἐπὶ 5 χρόνια και μεγάλη ἀπόδοση μέχρι την πραγματοποίηση ἰδρύσεως της Πανελληνίας Συνομοσπονδίας Γεωργ. Συνεταιρισμῶν.

Στη σελ. 161 του περιοδικού του διαβάζουμε τα ἀκόλουθα πολὺ κατατοπιστικά για να αισθανθοῦμε την ἐποχὴ εκείνη, τις ἀνατάσεις, τις μεγάλες δυσκολίες, τους αγῶνες, τη δραστηριότητα του πρώτου ἔτους λειτουργίας του.

«Μία ἀπό τὰς πρώτας φροντίδας τοῦ Διοικ. Συμβουλίου, ἦτο να φροντίσῃ νά ἐξεύρη πόρους διά νά κινήθῃ. Κατόπιν αἰτήσεώς μας πρὸς τό ἐνταῦθα Γραφεῖον Προστασίας Ἑλληνικοῦ Καπνοῦ, ἐλάβομεν δωρεάν ἐκ δρχ. 50.000 κατὰ Αὐγουστον μήνα. Μετά τήν ἐξασφάλισιν τοῦ ποσοῦ τούτου προέβημεν εἰς τόν διορισμόν ἐμμίσθου Διευθυντοῦ διά νά ἐπιδοθῇ εἰς τήν ἐκτέλεσιν τῶν προβλεπομένων.

Μέ τό μικρόν τοῦτο χρηματικόν ποσόν εἶχομεν ὑπ' ὄψει ὅτι δέν θά κατορθώναμεν νά ἐπιτύχομεν ὅλα ὅσα ἐπιδιώκομεν ἀλλά εἴμεθα βέβαιοι ὅτι κάτι θά ἡδύνατο νά συντελεσθῇ. Ἐκρίναμεν ὅτι ἡ Συνεταιριστικὴ προπαγάνδα προεῖχε παντός καί διά τοῦτο ἀνελάβομεν τήν διεξαγωγὴν τῆς. Ὡς μέσα ἐξελέξαμεν νά θέσωμεν εἰς κυκλοφορίαν ἕν ιδεολογικόν Συνεταιριστικόν περιοδικόν, νά δίδωμεν εἰς τὰ διάφορα χωρία διαλέξεις αἱ ὅποια κατὰ τήν ἀντίληψιν μας θά συνεκέντρωνον περισσότερο πλῆθος ἀκροατῶν ἂν συνοδεύοντο καί διά προβολῶν κινηματογραφικῶν ταινιῶν. Ἀνώνυμος ἐνδιαφερόμενος διά τήν διάδοσιν προοδευτικῶν γνώσεων μεταξύ τῶν γεωργῶν προσέφερε 8.550 δρχ. αἱ ὅποια διετέθησαν ἐξ ὁλοκλήρου διά ἀγοράν φορητῆς κινηματογραφικῆς μηχανῆς καί μπαταρίας ἡλεκτρικῆς. Αἱ ἐργασίαι τοῦ Γραφείου τοῦ Συνδέσμου ἤρχισαν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 3ου δεκαμήνου τοῦ Σεπτεμβρίου

1929.

Ἡ Ὁμοσπονδία τῶν Γεωργ. Συνεταιρισμῶν Θεσ/νίκης προσεφέρθη γενναιοδῶρως νά μας στεγάσῃ ἐντός τῶν εἰδικῶν τῆς Γραφείων καί ἔθεσε εἰς τήν διάθεσιν τοῦ Συνδέσμου πᾶσαν τήν ὑπηρεσίαν τῆς. Πάντα ταῦτα, αἰθουσα, ἐπιπλα πλήν μίᾳ τραπέζης, φωτισμός, θέρμανσις, ὑπηρεσίαι προσωπικοῦ παρεχωρήθησαν παρὰ τῆς Ὁμοσπονδίας ἀπολύτως δωρεάν.

Καταρτισθεῖσα οὕτω ἡ ὑπηρεσία τοῦ Γραφείου κατάρθωσε ν' ἀρχίσῃ τήν ἔρασιν τῆς ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου. Τό περιοδικόν ὁ «Συνεργατισμός» ἐξεδόθη διά πρώτην φορὰν πρὸς τό τέλος τοῦ Ὀκτωβρίου ἡ δέ διάδοσις τοῦ ἀνετέθη εἰς τήν πίστιν τῆς Συνεταιριστικῆς Κινήσεως τῆς Ἑλλάδος καί ἰδία τῆς Βορείου Ἑλλάδος

... Ἐξαπελύσαμεν ἐγκύκλιον ἐπιστολήν πρὸς ὅλας τὰς Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν τῆς Β. Ἑλλάδος καί ἐζητήσαμεν τήν ἀρωγὴν των εἰς τό ἀναληφθῆν ἔργον. Τινές τῶν Ἐνώσεων ἔσπευσαν νά διαδηλώσουν τήν χαρὰν των διά τήν χειρονομίαν μας, ὑποσχόμεναι τήν συνδρομὴν των, ἀλλὰ ἀπλῶς ἐδήλωσαν ὅτι θέλουσιν ὑποστηρίξῃ τό ἔργον καί εὐτυχῶς ἐλάχιστα ἀτηξίωσαν νά ἀπαντήσουν. Πλήν τῶν ὀργανώσεων καί χωριστὰ άτομα ἐπροθυμοποιήθησαν νά ἐγγραφῶσι συνδρομηταί.

Ενθαρρυνθέντες από τās θερμάς ταύτας εκδηλώσεις προωγήσαμεν και εξηκολούθησαμεν την έκδοσιν του περιοδικού κανονικώς και εις τό τέλος εκάστου μηνός.

Η γενική κρίσις επέπρωτο νά επιδράση δυσμενώς και επί τής κυκλοφορίας του περιοδικού. Η έγγραφη νέων συνδρομητών ήτο άραιά και οι έγγραφέντες Συνεταιρισμοί και Ένώσεις εύρέθησαν εις τήν δυσάρεστον θέσιν νά μή δυνηθώσι ν' ανταποκριθώσι εις τās αναληφθείσας ύποχρεώσεις παρά τήν άριστην διάθεσίν των. Χάρις εις τās προσπάθειάς του κ. Ταμίου κατορθώθη ή είσπραξις δραχμών 16.025 εκ συνδρομών και δικαιωμάτων διαφημίσεων.

Παράλληλως μέ τήν έκδοσιν του περιοδικού εφροντίσαμεν νά χρησιμοποιήσωμεν και τήν κινηματογραφικήν μηχανήν συνδύασαντες τούτο μέ διαλέξεις. Κατά τό διάστημα από 1 ' Οκτωβρίου μέχρι τέλους Μαρτίου εδόθησαν εν όλω δέκα διαλέξεις εκ τών οποίων αι έξι συνοδεύθησαν και διά προβολών κινηματογραφικής ταινίας. Τό μέσον τούτο τής συνεταιριστικής προπαγάνδας απέδειχθη πολύ άποδοτικόν. Αιτήσεις άπύπολλα υπεβλήθησαν εκ μέρους Συνεταιρισμών ζητούντων νά επισκεφθή έκπρόσωπος του Συνδέσμου τά χωρία των, νά τοίς όμληση και νά προβάλλη κινηματογραφικάς ταινίας. Τονίζομεν ότι τό μέσον τούτο είναι έπιβεβλημένον νά ενισχυθή διότι ή εισαγωγή ενός νωτεριουμού διδει τήν εύκαιρίαν εις πολυπληθείς συγκεντρώσεις και συναντήσεις αι όποια διανοίγουν τόν δρόμον τής μελλοντικής συνεργασίας. Ατυχώς έλλείπει επαρκών χρηματικών μέσων δέν ήδυνήθημεν νά ίκανοποιήσωμεν τās ως άνω αιτήσεις.

Γενικώς τήν μεγαλυτέραν σημασίαν άπέδώσαμεν εις τό νά επικοινωνήσωμεν μέ οργανώσεις και άτομα και νά ελκύσωμεν νέους όπαδούς εις τόν Συνεργατισμόν ως άποτέλεσμα τής καταλλήλου διαφωτισεώς των.

Προσεπαθήσαμεν νά έλθωμεν εις επαφήν μέ δια-

Χαρακτηριστικό είναι και το ακόλουθο απλό «προγραμματικό» κείμενο το οποίο δημοσιεύτηκε στο πρώτο τεύχος του περιοδικού του «Συνεργατισμός» και που αναφέρεται στη σημασία της συνεταιριστικής και πρακτικής ενημερώσεως. Γράφει:

«Ο Σύνδεσμος Συνεταιριστών από τής άρχής άκόμη τής ιδρύσεώς του ως και εκ τών άρθρων του καταστατικού καταφαίνεται άποδίδει μεγίστην σημασίαν εις τήν εκπαίδευσιν. Τήν εκπαίδευσιν την κατατάσσομεν εις δύο κατηγορίας: προσαγωγή ζωαντών παραδειγμάτων και ή θεωρητική διδασκαλία.

Ο Συνεταιρισμός ούσιαστικώς είναι ζωή άτόμων συσχετισμένη και εν λειτουργία. Δέν πρόκειται περί ιδέας άφηρημένης και θεωρίας ήτις δύναται νά λάβη σάρκα και όστά εντός τών τεσσάρων τοίχων μις αιδούσης διδασκαλίας. Καί έφόσον πρόκειται περί τής ύφισταμένης ζωής και έπειδή οι διδασκόμενοι κυρίως είναι οι συνεταιριοί οι όποιοί άποτελοϋσι πλέον οικονομικά στοιχεία και έφ' όσον διαχειρίζονται ίδιαν περιουσίαν, δι' αυτό ο Σύνδεσμος τών Συνεταιριστών διδει μεγάλην βαρύτητα εις τήν εμπράγματον διδασκαλίαν εκ τής οποίας δύναται και οι άγράμματοι και οι όλιγώτερον προοδευτικοί νά καρπωθώσι πολλές ώφελείας. Η του δευτέρου είδους διδασκαλία θ' άποτελέση τήν συνέχειαν τής πρώτης.

Ητοι διά νά είμεθα σαφέστεροι:

Εισάγομεν εις τήν περιφέρειαν ενός Συνεταιρισμού πολεμικά βελτιωμένων γενεών τά τοποθετούμεν εις

νοούμενους και οργανώσεις τής πόλεως Θεσσαλονίκης επί τώ σκοπώ νά αναπτύξωμεν κάποιαν συνεργασίαν μεταξύ τών άγροτικών και αστικών πληθυσμών διά τής δημιουργίας καταναλωτικών συνεταιρισμών.

Είναι εις όλους υμάς γνωστή ή διανοητική κατάστασις εις τās πόλεις μας διά νά αντίληφθίτε πόση ύπομονητική και συστηματική εργασία άπαιτείται διά νά άρχισή μιá προοδευτική και έξυγιαντική κίνησις εντός τής πόλεως...

Τό Διοικητικόν συμβούλιον εφρόντισε νά παρακολουθήση, άνευ χρηματικής τιμής έπιβαρύνσεως του Συνδέσμου, διαφόρους συσκέψεις Συνεταιριστικάς διά νά αντίληφθή εκ του πλησίον εις ποίον σημείον εξέλιξεως έχει φθάσει εντός τών οργανώσεων ή Συνεταιριστική σκέψις, εις δέ τήν εν ' Αθήναις σύσκεψιν υπέβαλεν ύπόμνημα τό όποιον ένέκριναν πλήρως αι εις αύτήν λαβούσαι μέρος οργανώσεις, καιτοι εις τό συνταχθέν ψήφισμα δέν περιελήφθησαν διάφορα σημεία αύτου εύρείας σημασίας.

Από τά πρώτα βήματά μας αντίληφθημεν ότι δέν εύρίσκοντο στατιστικά εις τήν διάθεσιν τής Συνεταιριστικής κινήσεως και άπέτανθημεν εις τό ' Υπουργείον Γεωργίας, Γεν. Έπιθεωρήσιν Γεωργ. Συνεταιρισμών αίτήσαντες τοιαύτας, άλλα πρός μεγάλην μας λύπην έτύχομεν τής άπαντήσεως ότι λόγω τής μεταβίβασεως τών ύπηρεσιών εις τήν ' Αγροτικήν Τράπεζαν τής ' Ελλάδος δέν κατορθώθη ή σύνταξις στατιστικών. Κατόπιν τής άπαντήσεως ταύτης άπηυθίθημεν εις τās Ένώσεις τών Γεωργ. Συνεταιρισμών άπάσης τής Βορείου ' Ελλάδος και αίτομεν διάφορα στοιχεία, διά νά καταρτίσωμεν μιάν μερικήν, έστο, στατιστικήν. Παρακαλούμεν επί τή εύκαιρία τά μέλη τά όποια έχουσι σχέσεις μέ τούς διοικούντας τās Ένώσεις άμέσους ή έμμέσους νά ενισχύσωσιν επί τόπου τήν προσπάθειάν μας ταύτην και ώθήσωσι τούς άρμοδίους νά μάς άποστείλωσι τά ζητηθέντα στοιχεία...».

όρνιθώνας κατά τās ύποδείξεις τής έπιστήμης και ύπό τήν έπίβλεψιν ενός προοδευτικού γεωργού Συνεταιριού και καλούμεν τούς λοιπούς νά παρακολουθώσι τά άποτελέσματα. Δέν θά παρέλθη πολύς καιρός και όλοι συνεταιριοί και μη θά θελήσουν νά άντικαταστήσουν τās όρνιθάς των διά βελτιωμένον. Τό παράδειγμα τών πουλερικών θά επεκταθή και εις τά λοιπά είδη τής γεωργικής οικονομίας, άγγελάδες, λαχανικά, φρούτα κλπ. Η κίνησις αύτη άσφαλώς θά δώση τό προοδوکούμενον άποτέλεσμα και ή συνεργασία διά τήν βελτίωσιν τής σημερινής οικονομικής των ζωής. Η θεωρητική διδασκαλία θά περιορίζεται κυρίως εις τήν άνταλλαγή γνώμων και άνάπτυξιν διαφόρων θεμάτων σχέσιν έχόντων άμέσως μέ τήν οικονομικήν μας ζωήν. Βεβαίως θά ζητήσωμεν τήν βελτίωσιν τής γεωργικής εκπαίδευσεως διά τής ιδρύσεως λαϊκών γεωργικών σχολών καθ' όλην τήν ' Ελλάδα άλλα τοτό άφορά κυρίως τό Κράτος και τās πόλεις. Οι Συνεταιρισμοί εις όιον οικονομικόν έπίπεδον σήμεραν εύρίσκονται και ως τοιούτοι δέν δύναται νά υποκαταστήσουν τό Κράτος εις τόν κλάδον τής εκπαίδευσεως έφ' όσον μάλιστα έχομεν και αξιόλογον Ένωσιν έπιστημόνων οι όποιοί θά αναλάβουν τήν τεχνικήν γεωργικήν μόρφω-

σιν.

Μερικοί άπαισιόδοξοι και διστακτικοί θά θελήσουν ίσως νά ἐρωτήσουν είναι δυνατόν νά πράξωμεν ὅ,τι ἐπραξάν και ἄλλοι λαοί διά τήν ὑποστήριξιν τῶν προϊόντων των, ἐξ ἧς ὑποστηρίξεως ἐξαρτᾶται ἡ οικονομική ὑπόστασις μιᾶς χώρας; Ἀπαντῶμεν ὅτι θά δυνηθῶμεν καλύτερον παντός ἄλλου λαοῦ νά στηριχθῶμεν. Ἡ γεωγραφική μας θέσις και αἱ κλιματολογικαί μας συνθήκαι αἱ ὁποιαί ἐπιτρέπουσιν τήν καλλιέργειαν μεγάλης ποικιλίας προϊόντων μᾶς ὑπόσχομαι περισσότερα τῶν ὅσων προσδοκῶμεν.

Ἐάν λάβωμεν ὑπ' ὄψει μας ἐπί παραδείγματι τήν Δανίαν τοῦ 1849 και τήν συγκρίνομεν με τήν σημερινήν εὐρίσκομεν ὅτι αὕτη μετεβλήθη ἐντελῶς. Μήπως οἱ Ἕλληνες δέν είναι ἐπίσης ἱκανοί ὡς και οἱ ἄλλοι λαοί;

Διά νά ἀνανήψωμεν ὁμως ὀφείλομεν νά ἐγκαταλείψωμεν τήν ἐγωπάθειάν μας και νά θέσωμεν ὡς συνθήμά μας: Ὁ καθένας δι' ὅλους και ὅλοι διά τόν καθένα και νά ἀπομακρυνθῶμεν ἀπό τόν μοιολατρισμόν τόν ὅποιον μᾶς ἐκληροδότησαν οἱ ἀνατολικοί λαοί. Ὁ Σύνδεσμος τῶν Συνεταιριστῶν θά συμβάλῃ διά τῶν ἠθικῶν και ὑλικῶν αὐτοῦ μέσων διά τήν ἐξύψωσιν τοῦ διανοητικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἀγρότου ἐν

γένει και νά κατευθύνῃ αὐτόν εἰς τήν συνεταιριστικήν κατευθύνσιν ὅπου θά εὕρῃ τήν εὐτυχίαν του ἀπό τήν ὁποίαν τόν ἀπεμάκρυνε μόνον ἡ ἀπληστία, ἐνῶ ἐπρεπε τό πνεῦμα και ἡ λογική νά δώσουν τήν κατεύθυνσιν εἰς τήν ζωήν.

Ἐφ' ὅσον δέν ἔχομεν πολλά μέσα εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νά ἐφαρμόσωμεν ὅλον τό πρόγραμμαί μας θά φροντίσωμεν ἐπί τοῦ παρόντος νά ἐξωτερικεύσωμεν τὰς ιδέας μας και νά ἐνισχύωμεν τήν συνεταιριστικήν κίνησιν διά τοῦ περιοδικοῦ μας και διά τῆς προβολῆς γεωργικῶν κινηματογραφικῶν ταινιῶν εἰς τὰς πλησιεστέρας ἀποστάσεις. Ἐπειδή κατορθώσαμεν νά τεθῶμεν εἰς ἐπαφήν με τόν συνεταιρισμένον κόσμον τοῦ ἐσωτερικοῦ και τοῦ ἐξωτερικοῦ, παρ' ἡμῖν θά εὐρίσκη ὁ κάθε ἐνδιαφερόμενος πληροφορίας διά τήν ἐν γένει συνεταιριστικήν κίνησιν, ὡς στατιστικάς και διαφόρους μελέτας ὧν τά σπουδαιότερα σημεῖα θά δημοσιεύωμεν ἀπό καιροῦ εἰς καιρόν.

Ἐμεθεα βέβαιοι ὅτι συνεταιρισταί, συνεταιῖροι συνεταιρισμοί και ἐνώσεις αὐτῶν θά πραγματοποιήσουν ὅτι τό περιοδικόν ὁ «Συνεργατισμός» είναι τό κατ' ἐξοχήν ὄργανόν των και θά φροντίσουν διά τήν εὐρυτάτην αὐτοῦ κυκλοφορίαν κατά καθήκον.

(1) Το περιοδικό ἄρχισε νά ἐκδίδεται τον Οκτώβριο 1929. Συνέχισε τήν ἐκδόσή του μέχρι και τον Μάρτιο του 1934 σε 53 συνολικά τεύχη ἀπό σελ. 1-1274 με περιεχόμενο ἀπλό, αρκετά αξιολογοθεωρητικά (κυρίως μεταφράσεις), με γνώση τῆς πραγματικότητας, με ἰδεολογία και σύνεση. Τα περισσότερα κείμενά του ἦταν ἀνυπόγραφα, τα δε τεύχη του δυσεῦρετα σήμερα. Ἴσως οἱ μόνες πλήρεις σειρές που υπάρχουν είναι μία βιβλιοδετημένη του Δ.Θ. Πάνου που ἔχει κατατεθεῖ στη βιβλιοθήκη τῆς Διευθύνσεως Συνεταιρισμῶν ΑΤΕ και μία ἄλλη ἀδετη στη Βιβλιοθήκη τῆς Εταιρίας Φίλων Συνεργατισμοῦ ἀπό δωρεά τῆς οικογενείας Τζωρτζάκη (και με συμπλήρωση μερικῶν τευχῶν τῆς ἀπό δωρεά Αριστ. Κλήμη). Πιθανόν νά εὐρίσκονται και ἄλλες στην Ομοσπονδία Γ.Σ. Θεσσαλονίκης ἢ σε βιβλιοθήκες τῆς Θεσσαλονίκης. Πολυγραφημένο εὐρετήριο των περιεχομένων του ἔχει συντάξει ο Ι. Στρογγύλης.

Διευθυντής του Συνδέσμου ἦταν ο σεμνός συνεταιριστής Σπ. Αντωνιάδης (φωτογραφία του παραπάνω, σελ. 198). Και στο γράμμα του περιοδικοῦ ἡ συμβολή του υπῆρξε βασική, παντοῦ ὑπάρχει στο ὄφρα και το ἦθος του.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ — Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Όλη την περίοδο 1915-1929 έχουμε ένα συνεχή αγώνα επιστημόνων, πολιτικών, συνεταιριστών, για την καλύτερη οργάνωση της αγροτικής πίστωσης και για την ίδρυση ειδικής Αγροτικής Τράπεζας με βάση τους Συνεταιρισμούς. Τελικά φθάσαμε (κυρίως με τους αγώνες των Συνεταιρισμών, του Αλ. Παπαναστασίου, του Σωκρ. Ιασεμίδη, του Χρ. Ευελπίδη και πολλών άλλων) στην ίδρυση της ΑΤΕ το 1929 αφού περάσαμε από το σχέδιο του 1928.

Το 1929 αποφασίζεται από την νέα ισχυρή Κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου η ίδρυση της Αγροτικής Τραπέζης αφού έγινε συμβιβαστική λύση με την ΕΤΕ στο θέμα των «καλυμμάτων» και εξασφαλίστηκαν σημαντικά κεφάλαια (σύμβαση 3.6.1929). Τελικά υπογράφηκε η σύμβαση της 27 Ιουνίου 1929 Κράτους-ΕΤΕ που κυρώθηκε με το Ν. 4332 και αποτέλεσε το καταστατικό της ΑΤΕ. Χρήσιμα για σύγκριση είναι τα στοιχεία για την αγροτική πίστη στις διάφορες χώρες που υπάρχουν στο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 77, 133, 224.

Το αρχικό καταστατικό της ΑΤΕ βλ. στο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 125. Για τις μετέπειτα τροποποιήσεις υπάρχουν διάφορες εκδόσεις ατομικές και υπηρεσιακές.

Για την ιστορία της ιδρύσεως της ΑΤΕ βλ. αναλυτικά το βιβλίο Αριστ. Κλήμη «Ιστορία ιδρύσεως της ΑΤΕ» Αθήνα 1950 και 1954.

Στοιχεία και κρίσεις για τη δραστηριότητα της ΕΤΕ την προηγούμενη περίοδο 1915-1919 βλέπε στο βιβλίο του Θ. Τζωρτζάκη «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» (σελ. 28-37), καθώς και στα πολλά άλλα βιβλία που αναφέρονται στην αγροτική πίστη.

Πρώτος Διοικητής της ΑΤΕ ορίστηκε ο Στ. Δέλτας. Το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο ήταν πολύ αξιόλογο, αντιπροσωπευτικό των διαφόρων δυνάμεων: Πρόεδρος Αλ. Κορυζής της ΕΤΕ. Μέλη οι: Π. Καλλιγιάς, Αλ. Σβάλος, Β. Σιφναίος, Επ. Χαρίλαος, Στ. Πιστολάκης, Α. Μάντζαρης, Ι. Καραμάνος, Κ. Βαρβαρέσος, Λ. Γεωργιάδης. Επίσης ένας εκλεγμένος εκπρόσωπος συνεταιρισμών (Θ. Τζωρτζάκης) και ένας των Γεωργικών Επιμελητηρίων («Συνεταιριστής» 1929 σ. 174). (Αργότερα οι αντιπρόσωποι έγιναν από 2).

Για τις «εργασίες» και το ρόλο της ΑΤΕ θα μιλήσουμε πολλές φορές στη συνέχεια (κατά έτη). Εδώ θα αναφερθούμε στις συζητήσεις που έγιναν στη Βουλή κατά την επικύρωση της συμβάσεως Κράτους-ΕΤΕ (ν. 4332). Επίσης πρέπει να αναφερθούμε στη βασική ομιλία του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου Αλ. Κορυζή κατά το πρώτο Δ.Σ. και για το περιεχόμενο της πρώτης εγκυκλίου που απηύθυνε στον αγροτικό κόσμο το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο της ΑΤΕ, επειδή όλα αυτά είναι βασικά, χαρακτηριστικά για την τότε αγροτική κατάσταση και για τις αντιλήψεις των αρμοδίων. Τα παραθέτουμε ως βασικά κείμενα πάνω στα οποία στηρίχτηκε η όλη λειτουργία της ΑΤΕ ως αγροτική πίστις και ως εποπτεία Συνεταιρισμών επί δεκαετίας, με τις εκάστοτε βέβαια επιδράσεις από την οικονομική, αγροτική, πολιτική κατάσταση, τους πολέμους, την κατοχή κλπ.

Τις κυριώτερες συζητήσεις που έγιναν στη Βουλή βλ. στο βιβλίο του Αριστ. Κλήμη «Ιστορία ιδρύσεως της ΑΤΕ» Αθήνα 1954 σ. 130-136.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι η αγόρευση του Ελευθ. Βενιζέλου στη Βουλή της 3.7.1929 με τις παρεμβάσεις του Αλ. Παπαναστασίου.

Η έναρξη των εργασιών της ΑΤΕ έγινε τυπικά από τον Σεπτέμβριο του 1929.

Η ουσιαστική δραστηριότητα αναπτύχθηκε από το 1930 με βραδύτητα για διάφορους λόγους.

Στο πρώτο Διοικητικό η προσφώνηση του προέδρου του Αλ. Κορυζή κάνει αναδρομή στην άσκηση της αγροτικής πίστωσης από την Εθνική Τράπεζα και αναπτύσσονται οι γραμμές δράσεως της Αγροτικής Τραπεζής (βλ. «Ελεύθερον Βήμα» 25.9.1929 και «Συνεταιριστής» 1929 σ. 181).

Πρέπει να σημειωθεί ότι επί μακρόν οι θέσεις του Προέδρου του Δ.Σ. και του Διοικητή δεν συνέπιπταν στο ίδιο πρόσωπο.

Το κείμενο της ομιλίας του Προέδρου του Δ.Σ. Αλ. Κορυζή που μιλά και ως εκπρόσωπος της ΕΤΕ, είναι το ακόλουθο: (φωτογραφία του βλ. παραπάνω σελ. 282).

«Κύριοι Συνάδελφοι,

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα εἶνε υπερήφανος παραδίδουσα ὑμῖν τοῖς ἐντολοδόχοις τῆς πολιτείας πρὸς συνέχισιν τὸ ἔργον τῆς ἀγροτικῆς πίστωσης, εἰς τὴν περιωπὴν ἡδὴ εὐρίσκειται, ἵνα ὑπὸ τὴν νέαν τῆς μορφήν, αὐτόνομος πλέον καὶ ἀπερίσπαστος, αὐτάρκης καὶ προνομιούχος εἰδιοικουηθῆ πληρέστερον καὶ κινήθῃ εὐχερέστερον πρὸς εὐρύτεραν καὶ βαθύτεραν δράσιν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ κοινωφελούς σκοποῦ τῆς ἐνισχύσεως τῶν ἀγροτικῶν μαζῶν καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς.

Κατὰ τὴν μεγάλην ταύτην στιγμὴν καθ' ἣν ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα παραδίδει εἰς τὴν Ἀγροτικὴν τὸν κλάδον τῆς τῆς γεωργικῆς πίστωσης, ἐπιτραπήτω μοι νὰ ἀνασκοπήσω δι' ὀλίγον τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ζητήματος ὑπὸ τὴν διαχείρισιν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς.

Τὸ ἔργον αὐτῆς ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ἀγροτικῆς πίστωσης ὑπῆρξεν ἀληθῶς δύσκολον καὶ πλήρες ἐμποδίων, διότι καὶ τὸ ζήτημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἦτο ἐκ τῶν δυσχερεστάτων, ἀφοῦ πλὴν μίας ἴσως χώρας παρ' ὅλας τὰς καταβληθείσας πολιτείας καὶ ἐπιμόνους μετὰ θυσίαν προσπάθειάς οὐδαμῶν θεωρεῖται πλήρως λελυμένον, καὶ αἱ Ἐλληνικαὶ συνθήκαι (μειοενετική πίστις ἐν τῇ ὑπαίθρῳ, ἀτομικιστικὸς χαρακτήρ τοῦ Ἑλλήνου, ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συνεργατισμοῦ, ἐλαττωματικαὶ συνθήκαι καλλιεργείας, ἔλλειψις ἀγροτικῆς ἀσφαλείας, ἔλλειψις εἰδικῆς νομοθεσίας κλπ.) ἦσαν ἡμιστὰ πρόσορα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν, καὶ δὴ τὴν ταχείαν, τοῦ ἔργου.

Ἄλλ' ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, σχηματίσασα τὴν ἀκράδαντον πεποιθῆσιν ὅτι ἡ εὐημερία τῆς Ἑλλάδος δέον κυρίως νὰ στηριχθῆ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, καὶ ἐξ ἄλλου ὅτι ἡ ἀνάπτυξις αὕτη ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῆ ἄνευ δημιουργίας ὑγιούς ἀγροτικῆς πίστωσης, ἀνέλαβεν ὡς καθήκον πρὸς τὴν χώραν τὸν σκληρόν ἀλλ' ὠραῖον ἀγῶνα μετὰ πίστωσης, ὅτι παρ' ὅλας τὰς ἐπιπροσθούσας δυσχερείας θὰ ἀγάγῃ αὐτόν εἰς αἴσιον πέρας, μὴ ὀρθοῶθῃσά προ τῶν πιθανῶν κινδύνων μηδὲ ἀπογορευθεῖσα ἀπὸ τὰς ἀπαισιοδόξους προβλέψεις. Ἐρχομένον εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὅλην τῆς τὴν δύναμιν, ὀλόκληρον τὴν ψυχὴν τῆς ἡ ἐνέπνεε μακρὰ πατριωτικὴ παράδοσις, διέδεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ἐκτεταμένην ὀργάνωσιν τῆς καὶ τὸ σύστημα τῆς ἐργασίας τῆς, ἔδωκε δὲ ὅλα ταῦτα μέ ἐνθουσιασμόν καὶ φανατισμόν, ὅστις μετέτρεψε τὴν ξηρὰν τραπεζιτικὴν ἐργασίαν εἰς κοινωνικὴν λειτουργίαν. Ἐν τῷ κλάθῳ τούτῳ ἐδέσποζε πάντοτε τοῦ στενοῦ τραπεζιτικοῦ συμφέροντος ὁ κοινωνικὸς χαρακτήρ τῆς ἐργασίας.

— Ἐλληνικὸν σύστημα ἐργασίας.

Ἐμελέτησεν ἐπισταμένως τὴν ἱστορίαν καὶ ἐξέλιξιν τοῦ ζητήματος εἰς τὰς ξένας χώρας ὡς καὶ τὰ ἐφαρ-

μοσθέντα ἀπανταχοῦ συστήματα, εἴτα δὲ διετύπωσε καὶ ἐφήρμοσε σύστημα στηριζόμενον εἰς τὴν ξένην πείραν καὶ παρατήρησιν ἀλλὰ τροποποιημένον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ἑλληνικῶν συνθηκῶν καὶ ὄρων, οὕτω δὲ ἔχομεν πρὸ ἡμῶν σήμερον Ἐλληνικὸν σύστημα στεφθέν ὑπὸ ἐπιτυχίας κατὰ τὴν δεκαπενταετίαν τοῦ ἐφαρμογῆν. Ἐφήρμοσε δὲ τὸ σύστημα τοῦτο κατὰ προδιαγεγραμμένον πρόγραμμα ἐν προοδευτικῇ ἀναπτύξει, ὅπως ἡ ἐφαρμογὴ ἐπιτελεσθῆ ἄνευ κλονισμῶν καὶ ἡ ἀφομοίωσις ἄνευ διαταραχῶν.

Βασικὸς σκοπὸς τῶν προσπαθειῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ὑπῆρξεν ἡ αὐξήσις τῆς γεωργικῆς καὶ παραγωγῆς, ἡ μείωσις τοῦ κόστους αὐτῆς, ἡ ἐπίτευξις τοῦ μειζονος δυνατοῦ τιμηματος, ἀλλὰ κυρίως ἐστρεφε τὴν προσοχὴν τῆς εἰς τὴν δημιουργίαν πίστωσης εἰς τοὺς ἀγρούς. Πρὸς τοῦτο ἐπέδωξε τὴν διάδοσιν τῶν ἀρχῶν τοῦ συνεργατισμοῦ ἀνὰ τὴν ὑπαίθρῳν χώραν, ἵνα διὰ τούτου ἐξασφαλίη τὰ κατάλληλα ὄργανα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πίστωσης, εἰς τοὺς Συνεταιρισμοὺς, οἵτινες ἤδη, ὑπερβαίνουν τὸν ἀριθμὸν τῶν 5.000. Ἡ ἐπιτευχθεῖσα προοδευτικὴ ἀνάπτυξις τῆς πίστωσης ἀπεικονίζετο σαφῶς εἰς τοὺς ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος διαρκῶς αὐξανόμενους ἀριθμοὺς τῶν νέων χορηγήσεων τῆς Τραπεζῆς.

— Προοδευτικαὶ μέθοδοι καλλιεργείας καὶ λιπάσματα.

Προσεπάθησεν ἐξ ἄλλου ὅπως τὰ παρεχόμενα κεφάλαια οἰκίσκωνται εἰς τὴν γῆν, ἀποβαίνοντα οὕτω παραγωγικὰ καὶ μὴ σπαταλῶντα εἰς ἄλλοτρίους πρὸς τὴν γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν σκοποῦς.

Ἐπροπαγάνδισε καὶ ἐνίσχυσε πολυειδῶς τὴν χρησιμοποίησιν τελειότερων μεθόδων καλλιεργείας στρέψασα κυρίως τὴν προσοχὴν τῆς πρώτων εἰς τὰ λιπάσματα, ὧν εὐτυχῶς ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος αὐξάνει ἡ κατανάλωσις, δευτέρον εἰς τὰς γεωργικὰς μηχανάς, καὶ τρίτον εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν σπόρων, ἐν τῇ πεποιθῆσιν ὅτι διὰ τῆς ἐκτεταμένης καὶ συμφόρου πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῆς γεωργικῆς ἐπιστήμης ἐφαρμογῆς τούτων, εἰδικώτερον ἐν τῇ αὐτοκαλλιεργείᾳ ἢ Ἑλλάς θὰ δυνηθῆ ν' ἀποβῆ σιτάρκης.

— Ἡ κοινὴ ἀποθήκευσις καὶ ἐπεξεργασία τῶν προϊόντων.

Ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἀποθήκευσις καὶ ἐπεξεργασία τῶν παραγομένων προϊόντων καὶ ἡ διάθεσις αὐτῶν ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ χονδρικὸν ἐμπόριον ἢ τὴν κατανάλωσιν μετὰ τῆς παραλλήλου ἀπὸ κοινοῦ προμηθείας τῶν ἀναγκασιούτων εἰς τὴν γεωργικὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν εἰδῶν ἀπὸ τὸ χονδρικὸν ἐμπόριον, διὰ παραμερισμοῦ εἰς ἐκατέραν περίπτωσιν τοῦ λυμεινόμενου τὴν παραγωγὴν ἐνδιαμέσου ἐμπορίου, ἀπέτελεσε μίαν πρόσθετον ἀλλὰ καὶ ἐντατικὴν προσπάθειαν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἐν τῷ ἔργῳ τῆς

τούτω. Κυρίως όμως διά τούτου ἐπλήγη ἡ τοκογλυφία, ἥτις ἀπεμύζα τὴν ἰκμάδα τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Εἶνε βέβαιον ὅτι εἰς πλείστας ἀγροτικὰς περιφερείας οἱ τοκογλύφοι καὶ οἱ ἐκμεταλλεῖται ἔμποροι ἐξέλιπον ἐντελῶς, ἐνῶ εἰς ἄλλας περιορίσαν πολὺ τὸ ἔργον των.

Ἄνευ νομικῆς ὑποχρεώσεως, ἀλλ' ὑπὸ τὸ βάρος μόνον τῆς ἠθικῆς εὐθύνης τῆς Τραπεζῆς, διὰ τὸ ζήτημα, αἱ πρὸς τοὺς γεωργοὺς νέαι χορηγήσεις αὐτῆς ὑπερέβησαν ἐτησίως τὸ δισεκατομμύριον, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῆς διαρκούς ἀυξήσεως ἦτο σαφῆς καὶ ἐντονος, ἐκδηλωτικὸς τῆς ἀναπτύξεως τῆς πίστεως, ἥτις μόνη δέου νὰ ρυθμίζῃ καὶ διέπῃ τὰς χορηγήσεις.

— Ἡ ἐξόφλησις τῶν δανείων καὶ τὰ ἠθικὰ ἀποτελέσματα.

Τέλος ἡ ρευστοποιήσις τῶν δανείων ἤλθε νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς προσδοκίας καὶ νὰ πιστοποιήσῃ τὴν ἐπιτυχὴ διαχείρισιν τοῦ ζητήματος. Οὕτως ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, ὡς οἰκονομικὸς ὀργανισμὸς μὴ ἐπιβαρυνθεὶς δι' ἀξίαν λόγου ζημιῶν ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης, δὲν μετενόησε διὰ τὴν τοιαύτην προσπάθειαν, καὶ ἔμεινεν ἄνευ σικᾶς ὀλόκληρος ἡ ἠθικὴ ἱκανοποίησις ὅτι παρέσχε μίαν ὑψίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν χώραν.

Τὸ ἔργον ἔσχε πλὴν τῶν οἰκονομικῶν ἀποτελεσμάτων καὶ σπουδαίαν ἠθικοπλαστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀγροτικῶν μαζῶν. Κατέστησε ταύτας συνεπεστέρας πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις των, ἀπολυτρώσασα αὐτάς ἐκ τῆς οἰκονομικῆς δουλείας καὶ ἐξαρθήσεως, ἀνεπτέρωσε τὸ φρόνημα καὶ τὴν αὐτοπεποιθῆσιν διὰ τῆς ἀλληλεγγύης τῶν Συνεταιρισμῶν, συνέδεσε σφιγκτὰ τοὺς συνεταιριστοὺς καὶ ἀνέπτυξε τὴν ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην, ἔδειξε τὰ ἀγαθὰ τῆς συνεργασίας, καὶ ἔθεσεν οὕτω τὰς βάσεις ἐκτελέσεως ἔργων, ἅτινα ἡ μεμονωμένη προσπάθεια ἠδυνάτει νὰ ἐπιτελέσῃ, καὶ τέλος συνέδεσε τὸν ἀγρότην περισσότερον πρὸς τὴν μητέρα γῆν, πληξάν οὕτω τὸν ὀλέθριον οὐρμπανισμόν.

Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἐκινήθη πρὸς πάσας τὰς κατευθύνσεις, μὴ περιορισθεῖσα εἰς τὸ στενὸν ἔργον τοῦ δανεισμοῦ, ἀλλὰ χρησιμοποίησασα τοῦτο πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων ἅς ἐπιβάλλει ἡ σύγχρονος γεωργικὴ πρόοδος πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς εὐημερίας τοῦ ἀγρότου.

— Ποῖον τὸ ἔργον τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς.

Ἄλλὰ τὸ ἔργον δὲν ἑτεροατίσθη. Εἰμῆθα μόνον εἰς τὴν ἀρχήν. Καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ ἀρχὴ εἶνε τὸ ἥμισυ τοῦ παντός. Διότι ἡ στενὴ καὶ πλήρης ἐμποδίων καὶ ἀκανθῶν ἀτραπὸς ἦν μόνη εἶχεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἡ Ἐθνικῆς Τραπεζῆς διὰ νὰ προχωρήσῃ ἠνοιχθῆ διὰ τῆς γενομένης ἐργασίας εἰς εὐρείαν λεωφόρον ἣν ἔχει νὰ διανύσῃ ἤδη ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἡ λεωφόρος αὕτη εἶνε μακρὰ καὶ ἀνάντης διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέρας. Ἔχει πρὸς τοῦτο εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς τὴν πολὺτιμον πείραν τοῦ παρελθόντος, τὴν πυκνὴν συνεταιρικὴν ὀργάνωσιν, καὶ τέλος μέσα καὶ ἐφόδια ὑλικά πρὸ πάντων ὁμῶς ἠθικά, ἀφθονα, ὥστε δυνάμεθα βεβαίως νὰ εὐελπιστῶμεν ὅτι θὰ ἔχωμεν ἐν τῷ ἔργῳ μας τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἐπιτυχίας. Διότι τὸ κράτος ἀντιληφθὲν ἤδη δεόντως τὴν σημασίαν τοῦ ζητήματος διὰ τὴν εὐημερίαν τῆς χώρας, παρ' ὅλας τὰς δυσχερεῖς δημοσιονομικὰς του συνθήκας, παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν ὡς προικοδοτήσεις τεράστια κεφάλαια καὶ ἄλλους πόρους, οἵτινες μετὰ τῶν πιστώσεων τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἐξασφαλίζουν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἰδρύσεως τοῦ κεντρικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ἀγροτικῆς πίστεως διπλάσια κεφάλαια τῶν ἡδὴ πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου διατι-

θεμένων.

— Ποῖον τὸ μεγαλείτερον κεφάλαιον τῆς Ἀγροτικῆς.

Ἄλλὰ τὸ μεγαλείτερον, τὸ ἀπεριόριστον δύναται πῆς εἰπεῖν, κεφάλαιον τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, εἶνε καὶ θὰ εἶνε εἰς τὸ διηκενὲς τὸ ἐκδηλον καὶ ἐντονον ἐνδιαφέρον τοῦ κράτους καὶ τῆς κοινωνίας διὰ τὴν γεωργικὴν πίστιν, διότι ἐκ τοῦ ἐνδιαφέροντος τούτου θὰ ἀντλή ἡ νέα Τράπεζα ὅλα τὰ ὑλικά καὶ ἠθικά μέσα ὧν ἔχει ἀνάγκην διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ μεγάλου προορισμοῦ τῆς.

Τὴν ἀξίαν τοῦ τοιούτου ἐνδιαφέροντος κράτους καὶ κοινωνίας ἐκτιμοῦν βαθῶς οἱ διαχειρισθέντες κατὰ τὸ παρελθὸν τὴν ἀγροτικὴν πίστιν, διότι κατὰ τὸν σκληρὸν ἀγῶνα δὲν διεξήγαγον μόνον ἐν μέσῳ ἀδιαφορίας, τοῖς ἔλειψεν ἡ τοιαύτη ἠθικὴ ἐνίσχυσις, ἥτις τόσον ἀφειδῶς παρέχεται ἤδη εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν, καὶ τὴν ἔλειψεν ταύτην ἠσθάνθησαν βαθύτατα.

Ἐξ ἄλλου ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα λόγω τοῦ χαρακτῆρος τῆς δὲν ὑπόκειται εἰς τὰς παρεξηγήσεις αἰτίνας βέβαρον τὸ ἔργον τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἔχει δ' ἐπὶ πλέον εἰς χεῖρας τῆς τὸν ἔλεγχον τῶν Συνεταιρισμῶν, ὅστις τόσον ἔλειψεν ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν.

— Ἡ ἀναδιοργάνωσις καὶ συνεργασία τῶν γεωποικῶν ὑπηρεσιῶν.

Περαιτέρω πολὺτιμον στοιχεῖον ἐνίσχουν τὸ ἔργον τῆς Ἀγροτικῆς θὰ ὑπάρξῃ ἡ ἐνεργουμένη ὑπὸ πεφωτισμένην διειδυθῆσιν ἀναδιοργάνωσις τῶν γεωποικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ κράτους, ὑπὸ τὴν δρᾶσιν τῶν ὁποίων ἀσφαλῶς θὰ ἀυξήθῃ τὸ γεωργικὸν εἰσόδημα, δημιουργουμένης οὕτω εὐρύτερας οἰκονομικῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγροτῶν καὶ μειζονος κατὰ συνέπειαν ἀσφαλείας τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς.

Μὴ ὑποχρεουμένη δ' ἐπὶ πλέον ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα εἰς ἐξυπαιθέτητον μετοικῶν κεφαλαίου ἔχει τὴν εὐχέρειαν καὶ εἰς ἐντελεστέραν εἰδικὴν ὀργάνωσιν νὰ προβῆ, καὶ εἰς μειωσιν τῶν ἐπιτοκίων νὰ στρέξῃ, καὶ θυσίας διὰ τὴν διάδοσιν τελειότερων μεθόδων καλλιεργείας νὰ ὑποστῇ, καὶ πρῶτες πρὸς ἠθικὴν ἐνίσχυσιν νὰ παραχωρήσῃ, καὶ νὰ ἐντείνῃ τὴν προπαγάνδαν διὰ τὴν διάδοσιν τῆς συνεργατικῆς ἰδέας καὶ τὴν ἐμπέδωσιν τῆς πίστεως, ἀσκοῦσα παραλλήλως μὲ κρατικὸν κῶρος τὴν ἐποπτείαν τῶν Συνεταιρισμῶν ἵνα μετατραποῦν οὗτοι ἀπὸ ὀμάδας δανειζομένων εἰς ζωντανὰ ὄργανα ἐπιτελέσεως τῶν οἰκοπῶν, οἰκονομικῶν καὶ ἠθικῶν, οὓς ἔταξεν ὡς πρόγραμμα ὁ συνεργατισμὸς.

Ἐγγύθιον καὶ ἐγγύθιον ὅτι πάντα τὰ μέσα ἃ διατίθεται ἡ Ἀγροτικὴ μας Τράπεζα θὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐντατικῶς, πεφωτισμένως καὶ μὲ βαθύ πνεῦμα, ἀποτελοῦν τὰ πρόσωπα τοῦ Συμβουλίου καὶ ὁ διαπραεπὴς διοικητῆς αὐτῆς. Ἐν τῇ ἐπιλογῇ τούτων ἡ πολιτεία δεδειξε σαφῶς τὰς προθέσεις αὐτῆς ὅπως κρατήσῃ τὸν ὀργανισμόν, ὃν μὲ τὸσας θυσίας ἴδρυσεν, ὑψηλὰ καὶ μακρὰν πάσης ὀλεθρίας ἐπιδράσεως μὲ μόνον γνώρισμα τῶν σκέψεων καὶ ἐνεργειῶν τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τοῦ ἀγροτικοῦ μας κόσμου. Τὴν παρουσίαν μῶν μεταξὺ ἡμῶν ἀποδίδω μόνον εἰς τὴν πρῶθεσιν τοῦ κράτους νὰ διαδηλώσῃ τὴν ἐκτίμησιν του πρὸς τὸ ἐπιτελεσθέν ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἔργον.

Διὰ τὴν τοιαύτην ἐκδήλωσιν ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα εἶνε εὐγνωμὸν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν.

Τελευτῶν, ἔχω νὰ παράσχω ὑπὸ τὴν ιδιότητα μέλους τῆς διοικήσεως τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δὲν θέλει παύσῃ

και εις τό μέλλον ενδιαφερομένη διά τήν αγροτικήν πίστιν τῆς χώρας, καί δύναται μετ' ἐμπιστοσύνης ἡ 'Αγροτική Τράπεζα ν' ἀποβλέπη καί νά στηρίζεται ἐπί τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἥτις ἐν τῇ προόδῳ καί τῇ ἀκμῇ τοῦ νέου ἰδρύματος θά ἔχη τήν ἠθικήν ικανοποίησιν ὅτι ἔθεσε στερεά τά θεμέλια τοῦ οἰκοδομή-

ματος ὅπερ πρόκειται νά ἀποπερατώσῃ ἡ 'Αγροτική Τράπεζα διά νά στεγάσῃ καί περιθάλλῃ ὑπ' αὐτό τήν αγροτικήν οἰκογένειαν τῆς Ἑλλάδος.

Εὐχομαί ἐξ ὅλης ψυχῆς, κύριοι συνάδελφοι, ὅπως ἡ ἐπιτυχία στέψη τό ἔθνικόν ἡμῶν ἔργον».

— Ἰδιαίτερης ιστορικής σημασίας εἶναι ἡ πρώτη ἐγκύκλιος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ΑΤΕ (βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 183) με τήν ὁποία γνωρίζει στους αγρότες, στους γεωργικούς συνεταιρισμούς καί στις Ἐνώσεις, τις ἀρχές, με βάση τις ὁποῖες θα ἐργαστεῖ ἡ Τράπεζα. Το αυστηρό - πατρικό - κηδεμονευτικό γιά αγρότες καί Συνεταιρισμούς περιεχόμενον τῆς ἐγκυκλίου εἶναι ἀποκαλυπτικό γιά τήν ὅλη τότε κατάστασιν, τή νοοτροπία καί τή χαμηλή ζωὴ τῶν αγροτικῶν μασ πληθυσμῶν. Χαρακτηριστική καί φοβερή γιά σήμερα ἡ φράση - ὁδηγία «... καί ἐνῶ τοὺς συνιστώμεν νά τρέφονται καλά αὐτοί καί αἱ οἰκογένειαι τῶν καί μέ μαγειρευτῶν φαγητῶν, ὁπόταν μποροῦν, πρέπει ὅμως νά γνωρίζουν ὅτι οἱ μύτρες καί τὰ οἰονεῦματα δέν εἶναι διά τοὺς καλοὺς γεωργούς... καί ἐπομένως ἐλαττώνουν τήν πίστιν τῶν». Ἀλλά καί γιά πολλές ἀρχές καί καταθεθύνσεις πάνω στις ὁποῖες ἀσκήθηκε ἡ αγροτική πίστη ἐπὶ δεκαετίες καί οἱ ὁποῖες ἐπέδρασαν στήν ὅλη συνεταιριστική ἐξέλιξιν μέχρι καί τῆ δεκαετία τοῦ '60 που ἀρχισαν πιο σύγχρονες μεταβολές.

Το κείμενον τῆς ἐγκυκλίου εἶναι τό ἀκόλουθο:

Πρὸς ὅλους τοὺς ἀγρότας τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τοὺς γεωργικούς Συνεταιρισμοὺς καί τὰς ἐνώσεις αὐτῶν.

Γνωρίζετε ὅλοι ὅτι μέ τήν σύμβασιν μεταξύ τοῦ κράτους καί τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς πού ἐψηφίσαν ἡ Βουλὴ καί ἡ Γερουσία τελευταίως ἰδρύθη ἡ «'Αγροτική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος».

Ἡ «'Αγροτική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος» δέν εἶνε μόνον ἡ πραγματοποιήσις ἐνός παλαιοῦ καί ζωντανοῦ πόθου τοῦ ἀγροτικοῦ λαοῦ. Εἶνε οὐσιαστικώτερα τό ἴδρυμα εἰς τό ὁποῖον κατὰ γενικήν προσπάθειαν θά συγκεντρωθῇ κάθε μέριμνα καί κάθε μέτρον διά τήν καλλιτέρευσιν τῆς ζωῆς τοῦ γεωργοῦ καί διά τήν ἀνάπτυξιν καί προαγωγὴν τῆς γεωργικῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ δηλαδὴ γενικῶς διά τήν αὔξησιν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς τῆς χώρας. Εἶνε ὁ ὄργανισμός διά τοῦ ὁποῖου θά ἐφαρμοσθῇ οὐσιαστικῶς καί θά πραγματοποιηθῇ τό γεωργικόν πρόγραμμα τοῦ Κράτους, διότι διά μέσου αὐτοῦ, καί ἐν συνεργασίᾳ μέ τὰς γεωργικάς ὑπηρεσίας, θά λάβουν σάρκα καί ὄστα τὰ σχετικά μέτρα τοῦ ὑπουργείου Γεωργίας, καί θά νοιώσῃ ὁ ἀγρότης σιγὰ σιγὰ τήν πραγματικὴν καί ὠφέλιμην ἐπίδρασιν αὐτῶν εἰς τὰ συμφέροντά του καί εἰς τήν κατάστασίν του.

Δι' αὐτό τό Κράτος ἔκαμε τόσας θυσίας, ἐπιοικονοδότησε τό ἴδρυμα αὐτό μέ ὅ,τι ἤμποροῦσε περισσότερον καί μέ τό ὑστέρημα ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἀνέθεσεν εἰς αὐτό τήν πραγματοποίησιν τοῦ βασικοῦ ὄρου τῆς ἀνορθώσεως τῆς οἰκονομίας τοῦ τόπου.

— Ποῖοι εἶνε οἱ σκοποὶ τῆς 'Αγροτικῆς Τραπεζῆς. Ὡς κυριώτεροι σκοποὶ τῆς 'Αγροτικῆς Τραπεζῆς ὀρίζονται εἰς τό καταστατικόν τῆς τὰ ἀκόλουθα ἔργα:

1ον. Νά ἐνισχύσῃ οἰκονομικῶς τοὺς ἀγρότας καί τοὺς Συνεταιρισμούς τῶν παρέχουσα δάνεια διά τήν συνήθη καλλιέργειαν τῶν, ἄλλα δάνεια μέσης προθεσμίας διά τήν ἀγοράν γεωργικῶν μηχανῶν καί ἐφοδίων, καί ἄλλα δάνεια διά βελτιώσεως τῶν κτημάτων καί ἐγκαταστάσεις, μακρῆς προθεσμίας.

2ον. Νά τονώσῃ καί ἐξυμύνη τοὺς Συνεταιρισμούς, καί νά ὀργανώσῃ νέους τοιοῦτους πάσης μορφῆς,

οὕτως ὥστε δι' αὐτῶν νά προμηθεύονται οἱ συνεταιροὶ ὅ,τι τοὺς ἀναγκαῖοι διά τήν διατροφὴν τῶν οἰκογενειῶν τῶν καί διά τήν γεωργίαν τῶν εἰς συμφερούσας τιμὰς καί ἐπὶ πιστώσει.

3ον. Νά διευκολύνῃ τήν διά τῶν Συνεταιρισμῶν κοινήν ἀποθήκυσιν τῶν προϊόντων τῶν συνταίρων, τήν καλλιτέραν ἐπεξεργασίαν καί συσκευασίαν αὐτῶν, καί τήν ἀπό κοινοῦ ἀπ' εὐθείας πώλησιν εἴτε εἰς τό ἐσωτερικόν, εἴτε εἰς τό ἐξωτερικόν, διά νά εὐρίσκουν ταῦτα καλλιτέραν τιμῆν καί νά μὴ τὰ ἐκμεταλλεύονται καί πλουτίζουν εἰς βάρος τῶν παραγωγῶν οἱ μεσίται καί οἱ μεταπράται.

4ον. Νά ὀδηγῇ μέ γεωπόνους τοὺς χωρικοὺς καί ἐν συνεργασίᾳ μέ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου πῶς νά καλλιεργοῦν καλλίτερα τὰ κτήματά τῶν, ποῖα συστήματα, ποῖα λιπάσματα καί ποῖους σπόρους πρέπει νά μεταχειρίζονται διά νά αὐξήσῃ ἡ ἐσοδεία καί νά καλλιτερευθῇ τό εἶδος τῶν προϊόντων τῶν, καί νά τοὺς παρέχῃ τὰ μέσα διά νά ἐφαρμόζουν τὰς ὀδηγίας αὐτάς, δηλ. νά τοὺς χορηγῇ μέ εὐκολίας τὰ κατάλληλα λιπάσματα, τοὺς σπόρους, τὰ φάρμακα κλπ. δι' ὧν θά καλλιτερευθοῦν καί θά αὐξήσουν τήν παραγωγὴν τῶν, καί

5ον. Νά τοὺς ὀδηγῇ πῶς νά μὴ σπαταλοῦν τὰ χρήματά τους ἀσκόπως, πῶς νά κάνουν οἰκονομίας καί νά καταθέτουν ὅ,τι τοὺς περισσεύῃ εἰς τήν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν, καί πῶς νά ἀσφαλίζουν καλλίτερα τήν ἐσοδείαν τῶν ἀπὸ τὰς θεομηνίας, πλημμύρας κλπ. διά νά μὴ καταστρέφονται.

— Χρειάζεται συνεργασία τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου μέ τὴν Τράπεζαν.

“Ὅλα αὐτὰ ὅμως δέν πρέπει νά νομίσουν οἱ ἀγρόται ὅτι θά γίνουν διά μιὰς καί ἀπὸ τὸν πρῶτον χρόνον, οὔτε ὅτι θά αὐξήσῃ ἡ παραγωγὴ τους διά μαγείας καί μόνο μέ τό δάνειον πού θά πάρουν, οὔτε ὅτι ἡ Τράπεζα ἢ Ἄγροτική, θά τοὺς πλημμυρίσῃ ἀπὸ λεπτὰ.

Ἀντὰ τὰ ὑπόσονται μόνον οἱ θαυματοποιοὶ. “Ὅλα αὐτὰ θά γίνουν μέ ὑπομονὴν καί μέ σύστημα,

καί πρό πάντων μέ ειλικρινή καί τιμίαν συνεργασίαν ὅλου τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου, καί ἰδίως τοῦ συνεταιρισμένου τοιοῦτου μέ τήν Ἀγροτικήν Τράπεζαν. Ἡ Ἀγροτική Τράπεζα διαθέτει βέβαια ἀρκετὰ οικονομικά μέσα, ἀλλά καί δεκαπλάσια αὐτῶν ἂν διέθετε δέν θά ἦτο φρόνιμον, οὔτε θά ἦτο δυνατόν νά τά διασκορπίσῃ ἐδῶ καί ἐκεῖ ἀμελέτητα καί χωρίς νά εἶνε βέβαια ὅτι θά πέσουν εἰς τήν γῆν καί θά καρποφορήσουν. Ἄλλη διανομή βοηθημάτων εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην, καί ἄλλο μελετημένη ἀσκίσις τῆς πίστεως, δηλαδή χορήγησις δανείων παραγωγικῶν μέ ἐξυσφαλισμένην τήν ἀπόδοσιν καί τήν ἐπιστροφὴν τούτων.

Δέν πρόκειται λοιπὸν ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα νά διανέμῃ βοηθήματα. Αὐτὸ ἀπαγορεύεται καί ἀπὸ τὸν καταστατικὸν τῆς νόμον.

Οὔτε πρόκειται νά δοθῶν εἰς δάνεια ὅσα χρήματα ἔχει ἀνάγκην διὰ τὴν καλλιέργειάν του ὁ καθένας καί ἐάν δέν τὰ πάρῃ νά ἀπογοητευθῇ. Δέν ὑπάρχει πουθενά εἰς τὸν κόσμον οὔτε Ἀγροτικὴ Τράπεζα οὔτε ἄλλου εἴδους Τράπεζα νά δίδῃ εἰς τὸν καθένα ἀκριβῶς ὅσα ἔχει ἀνάγκην ἢ ὅσα ἰσχυρίζεται ὅτι ἔχει ἀνάγκην. Οὔτε τὰ ἐνεχυροδανειστήρια δέν κάνουν αὐτῇ τὴ δουλειά.

Αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου εἶνε γνωσταί καί εἶνε καί τεράστια. Καί θά ἐχρηάζοντο πολλὰ διασκατομύρια διὰ νὰ ἰκανοποιηθῶν ὅλα αὐτὰ αἱ ἀνάγκαι ἀμέσως.

— Πῶς θά ἐκτιμᾷ τὴν πίστιν καί θά δανείξῃ ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα.

Μέ τὰ κεφάλαια ὅμως πού διαθέτει ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα σήμερον καί τὰ περισσότερα πού θά διαθέτῃ αὔριον, θά χορηγήσῃ εἰς τὸν καθένα τόσον δάνειον ὅσον ἀντέχῃ ὁ ἴδιος νά ἀποδώσῃ καί ὅσον ἀσφαλίζει ἡ πίστις του. Δηλαδή ὅσον δύναται ἕκαστος ἀγρότης νά τὸ ἐκμεταλλευσθῇ παραγωγικῶς καί νά τὸ ἀποδώσῃ κανονικῶς κατὰ τὴν λήξιν του καί νά τοῦ μείνῃ καί περισσεύμα. Αὐτὸ δὲ τὸ δάνειον χρόνον μέ τὸ χρόνο θά αὐξάνῃ ἐφ' ὅσον αὐξάνει ἡ καλλιέργεια τοῦ γεωργοῦ, ἢ ἀπόδοσις τῶν κτημάτων του, ἢ ἐργασία αὐτοῦ καί τῆς οικογενείας του, δηλ. γενικῶς ἡ πίστις του.

Ἐννοεῖται ὅτι, ὅταν ὁ γεωργός εἶνε μέλος Συνεταιρισμοῦ, τότε θά τοῦ ἀναλογεῖ δάνειον μεγαλύτερον διότι θά δανείζεται ὁ Συνεταιρισμὸς διὰ λογαριασμόν τῶν συνταίρων καί θά ἐκτιμᾶται ἡ πίστις τοῦ Συνεταιρισμοῦ ὡς συνόλου καί ὡς ἀθροίσματος τῆς πίστεως καί φερεγγυότητος τῶν συνταίρων ἢ ὅποια οὕτω αὐξάνει πολὺ.

Ἐπειτα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς γενικοὺς ὁρισμοὺς περὶ τῶν σκοπῶν πού ἔχει νά ἐπιτελέσῃ ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα ὑπὲρ τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου πρέπει νά ἐξηγήσωμεν καί πῶς νομίζει ἡ Τράπεζα ὅτι θά ἐργασθῇ καλύτερα διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς σκοποὺς αὐτοῦς.

— Τί ζητεῖ ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα ἀπὸ τοὺς γεωργικοὺς Συνεταιρισμοὺς.

Πρωτίστως ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα ζητεῖ νά τὴν βοηθήσουν εἰς τὸ ἔργον τῆς οἱ γεωργικοὶ Συνεταιρισμοὶ καί αἱ ἐνώσεις αὐτῶν μέ ειλικρίνειαν, μέ τιμιότητα, καί μέ ἀδελφασίην. Οἱ Συνεταιρισμοὶ καί αἱ Ἐνώσεις πρέπει νά ξεύρουν ὅτι, ὅτι καλὸν κάμουν εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν καί οἰανδήποτε ὑπηρεσίαν προσφέρουν εἰς αὐτὴν πραγματικὰ καί κατ' εὐθείαν τὴν προσφέρουν εἰς τὸν ἑαυτὸν τους καί εἰς τοὺς συνταίρους των.

Διὰ νὰ ἐργασθῇ λοιπὸν ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα καί νὰ ἐκπληρώσῃ σιγά-σιγά ὅλους τοὺς σκοποὺς πού ὀρί-

ζομεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παρουσίας, καί νὰ φθάσῃ εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ὠφελιμότητος πού θά εἶνε ἡ φυσικὴ συνέπεια τῆς ἐργασίας αὐτῆς, χρειάζεται ειλικρινῆς συνεργασία ὅλων τῶν ἀγροτῶν τῆς Ἑλλάδος, καί κυρίως τῶν ὀργανωμένων τοιοῦτων εἰς Συνεταιρισμοὺς καί Ἐνώσεις μέ τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν.

Πρέπει νὰ καταλάβουν καλά ὅλοι οἱ ἀγρόται καί οἱ Συνεταιρισμοὶ τῶν ὅτι ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα εἶνε ἡ μάννα των.

Πρέπει νά τὴν πονέσουν καί νά ἐνδιαφερθῶν δι' αὐτὴν σάν παιδιὰ διὰ τὴν μάννα των, ὅπως καί αὐτὴ θά τοὺς πονέσῃ καί θά τοὺς παρακολουθήσῃ ὅπως ἡ μάννα τὸ παιδί τῆς.

Πρέπει οἱ γεωργοὶ νά εἶνε πάντα τίμοι καί ειλικρινεῖς ἀπέναντί τῆς, καί θά εἶνε προδότης τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου ἐκεῖνος πού θά ἀποπειραθῇ νά τὴν γελᾷ ἢ νά τῆς φράῃ τὰ λεπτά.

Πρέπει νὰ καταλάβουν ὅτι τὰ δάνεια τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης εἶνε ἱερά. Δέν εἶνε ἀπὸ κεφάλαια μετόχων, ἀλλὰ εἶνε ἀπὸ τὸ αἶμα καί τὸν ἰδρῶτα ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καί ὅτι εἶνε ἀδύνατον νά ἐπιτραπῇ τὸ ἐγκλημα νά φαγωθῶν.

Πρέπει κάθε δανειζόμενος ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού θά πάρῃ τὸ δάνειον νὰ λογαριάξῃ καί νὰ σκεπτεται πῶς θά τὸ ἐξοφλήσῃ. Αὐτὴ δὲ ἡ συνήθεια πού ἔχουν μερικοὶ νὰ προσπαθοῦν νά μὴ πληρώσουν τὸ δάνειον καί νά ζητοῦν νά ἀνανεωθῇ εἶνε ἐπιζήμια καί διὰ τὴν πίστιν τῶν ἰδίων τῶν δανειζομένων καί διὰ τὴν Τράπεζαν, καί πρέπει νὰ λείψῃ. Μερικοὶ ἀπλοῦοι σκέπτονται ὅτι δέν ἔχει νὰ ζημωθῇ τίποτε ἡ Τράπεζα ἂν εἰσπράξῃ τὸν τόκον καί ἀνανεώσῃ τὸ δάνειον, ἀφοῦ ἂν εἰσπράξῃ καί τὸ δάνειον θά τὸ δανείσῃ πάλιν εἰς ἄλλον. Αὐτὸ δέν ἐπιτρέπεται νά γίνετα. Ἡ Τράπεζα δέν εἶνε τοκογλύφος νὰ κυττάξῃ νὰ εἰσπράττῃ τὸν τόκον. Πρέπει νὰ εἰσπράττῃ καί τὸ κεφάλαιον διὰ νά εἶνε ἀσφαλές.

Πρέπει νὰ στερεωθῇ μεταξὺ τῶν Συνεταιρισμῶν καί τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης ἕνας ψυχικός δεσμός ὥστε οἱ συνταίροι νὰ προτιμοῦν νὰ στενοχωρηθῶν αὐτοὶ καί αἱ οικογένειαι των παρὰ νὰ ἀπιστήσουν πρὸς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν.

Πρέπει νὰ δημιουργηθῇ τέτοια ἐμπιστοσύνη μεταξὺ τῶν ἀγροτῶν καί τῆς Τραπέζης, ὥστε οἱ μὲν ἀγρόται νά εἶνε βέβαιοι ὅτι ἡ Τράπεζα τοὺς πονάει καί τοὺς παρακολουθεῖ εἰς τὴν γεωργικὴν των ἐπιχείρησιν, καί εἰς τὰς ἀνάγκας των, καί τοὺς ὀδηγεῖ καί τοὺς προστατεύει, ἡ δὲ Τράπεζα νά εἶνε βεβαία ὅτι καί τὸ δάνειον πού ζητοῦν εἶνε καλὸ ζυγισμένο, καί δέν τὸ ζητοῦν διὰ νὰ τὸ σταταλήσουν, καί ὅτι ὅταν τὸ πάρουν θά τὸ εἴξουν σὴν ἡ καί θά τὸ ἐπιστρέψουν κανονικῶς εἰς τὴν λήξιν του.

Ἡ μεγαλειτέρα ἀσφάλεια τῆς Τραπέζης εἶνε αὐτὴ ἡ ἐμπιστοσύνη μεταξὺ αὐτῆς καί τῶν ἀγροτῶν καί τῶν συνταίρων.

— Τί πρέπει νὰ κάμουν οἱ Συνεταιρισμοὶ καί οἱ συνταίροι.

Οἱ Συνεταιρισμοὶ λοιπὸν καλοῦνται νὰ πρωτοστατήσουν εἰς τὸ νὰ ἐδραιωθῇ αὐτὴ ἡ ἐμπιστοσύνη μεταξὺ των. Καί πρωτίστως νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν:

α') Νά μὴ ζητοῦν μεγαλιτέρα δάνεια ἀπὸ ὅ,τι χρειάζονται, ζυγισμένα μέ οικονομίαν καί νοικοκυρωσίην.

β') Νά ἐξακριβώνουν ἐπιμελῶς ὅτι ὁ δανειζόμενος καλλιεργῇ τὸ χωράφι του μέ τὰ χέρια του ὅτι εἶνε, μέ ἄλλα λόγια, ἀληθινὸς γεωργός καί ὄχι ἐμπορος καί ζητεῖ δῆθεν γεωργικὸν δάνειον διὰ νὰ τὸ χρησιμοποιοῦ-

ση εις άλλα και όχι εις τήν καλλιέργειαν τῆς γῆς.

γ') Νά κάμουν τήν κατανομήν εις τούς συνεταιρούς δικαίαν και μέ πολλήν προσοχήν ὥστε οὔτε κανεῖς νά παίρνῃ δάνειον μεγάλο και νά ἐπιβαρύνεται περισσό- τερο ἀπό τὰς δυνάμεις του, οὔτε νά ἀποστερήται ἀπό τό κἀνονικόν δάνειον και νά πέφτῃ εις χεῖρας τῶν τοκογλύφων.

δ') Νά παρακολουθοῦν και νά ἐλέγχουν τούς συνε- ταιρούς, ὥστε τό δάνειον πού παίρνουν νά τό ρίχνουν στή γῆ, νά καλλιεργοῦν, και ὄχι νά παντρεύουν μ' αὐτό κορίτσια ἢ νά κάμουν ἐμπόριο.

ε') Νά μή διαθετοῦν οἱ πρόεδροι ἢ οἱ διευθυνταί τῶν Συνεταιρισμῶν τό δάνειον τοῦ Συνεταιρισμοῦ εις ἐπιχειρήσεις, και ἔπειτα ὅταν ἀποτυγχάνουν αἱ ἐπιχει- ρήσεις νά ζημιώνουν τούς συνεταιρούς.

Δι' αὐτό οἱ συνεταιροὶ πρέπει νά ἐλέγχουν και αὐτοὶ τὰ συμβούλια τῶν Συνεταιρισμῶν των και τούς διευ- θυνας και νά προσέχουν εις τὰς γενικὰς συνελεύσεις τί ψηφίσματα βγάζουν.

στ') Κατά τήν συγκομιδὴν τῆς ἐσοδείας τὰ συμβού- λια τῶν Συνεταιρισμῶν νά φροντίζουν, μόλις κάθε συνεταιρὸς ἢ ὅλοι μαζί πωλήσουν τὰ προϊόντα των, νά συγκεντρώνουν τό δάνειον πού βαρύνει τόν Συνεται- ρισμὸν και τούς συνεταιρούς, και τὰ χρήματα νά ἐπι- στραφοῦν κανονικῶς εις τὴν Τράπεζαν, διότι ἡ 'Αγρο- τικὴ Τράπεζα ἐννοεῖ ὅτι ὅλοι οἱ ἀγρόται οἱ δανειζό- μενοι ὀφείλουν νά εἶνε συνεπεῖς εις τὰς ὑποχρεώσεις των.

Αὐτὰ ζητοῦμεν ἀπό τούς Συνεταιρισμοὺς ὡς τὰς κυριώτερας ἡθικὰς και νομικὰς ὑποχρεώσεις των.

— **Η' Αγροτικὴ Τράπεζα διὰ ἐπιδίωξιν και νέας προόδους τῶν ἀγροτῶν και τῆς παραγωγῆς.**

Πρέπει νά ὁμολογήσωμεν μέ συνείδησιν και τιμιό- τητα ὅτι ὡς τώρα ἡ 'Εθνικὴ Τράπεζα ἔκαμε πλήρως τό καθήκον τῆς και ὅ, τι ἠδύνατο περισσότερον διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς ἀγροτικῆς πίστωσης, τὴν ὀργάνωσιν και πρόοδον τῶν Συνεταιρισμῶν και ἐν γένει διὰ τὴν πρόοδον τῆς 'Ελληνικῆς γεωργίας. Αὐτό ἀναγνωρίζε- ται ἀπό ὅλους τούς τιμίους ἀνθρώπους.

Η' Αγροτικὴ Τράπεζα, ὡς ἐντελῶς εἰδικευμένη εις τό ἔργον τῆς, αἰσθάνεται τό καθήκον νά ἀναπτύξῃ τὴν δρασίαν τῆς ὄχι μόνον ἀκόμη εὐρύτερα, ἀλλὰ και λεπτο- μερέστερα διὰ τὰ συμπερόντα τοῦ ἀγροτοῦ και εἰδι- κώτερα διὰ κάθε ἐκδήλωσιν τῆς γεωργικῆς και κτηνο- τροφικῆς παραγωγῆς.

Κάθε γεωργικὴ ἐπιχείρησις, κάθε ἔργον βελτιώσεως κτημάτων, κάθε νέα καλλιέργεια ἔχουσα ἀνάγκην ἰδιαίτερας παρακολουθήσεως και προστασίας θὰ μελετᾶται γεωργικῶς, γεωπονικῶς και οικονομικῶς. Καί ὡς γεωργία δηλ. και ὡς ἐπιχείρησις. Καί ἀπό γεωπόνους τῆς Τραπέζης ἢ τοῦ Κράτους και ἀπό τρα- πεζιτικῶν. Καί θὰ ἐνισχυεταί ἐπὶ τῆ βάσει τῶν περι- σμάτων ὑπευθύνων μελετῶν και γνωμοδοτήσεων.

Τὰ δάνεια μέσης προθεσμίας διὰ τὰ γεωργικὰ ἐφό- δια και τὰς μηχανάς, και τὰ δάνεια μακρᾶς προθε- σμίας διὰ τὰς βελτιώσεις τῶν κτημάτων και τὰς μονί- μους ἐγκαταστάσεις, μόνον ἔπειτα ἀπὸ μίαν τοιαύτην ἔρευναν καθ' ἑκάστον θὰ χορηγοῦνται, ὥστε νά ἐξα- σφαλίξεται ἀπολύτως και ἡ ἀκαρποφῶρος συμβολὴ αὐτῶν, δηλ. ἡ παραγωγικότης των, και ἡ ἀσφαλὴς κατά δόσεις ἐξόφλησίς των.

Η' Αγροτικὴ Τράπεζα αἰσθάνεται προσθέτως τό καθήκον νά ἐργασθῇ και παιδαγωγικῶς, μέ διδασκα- λίας και ὁδηγίας τῶν γεωπόνων, και μέ τάσεις προ- οδευτικὰς, και νά προωθηθῇ οὕτω γενικῶς και ἐντα- τικῶς ἡ γεωργικὴ παραγωγή τῆς χώρας εις ἀνωτέραν

ἀπόδοσιν και εις βελτίωσιν τῆς ποιότητος και τῆς ἐκ- μεταλλεύσεως τῶν προϊόντων, και εις καλλιτέρευσιν τῆς ζωῆς τοῦ ἀγροτοῦ.

Ἐνδεικτικῶς σημειοῦμεν ἐδῶ μερικὰς τοιαύτας ἐπι- δόσεις πού θὰ ἐνισχύσῃ ἰδιαίτερός ἡ 'Αγροτικὴ Τρά- πεζα πάντοτε μετὰ μελέτην και ἐκτίμησιν τῶν συνθη- κῶν.

α') Τὴν συστηματικὴν και ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν γεωπό- νων χρησιμοποιήσιν χημικῶν ἢ φυσικῶν λιπασμάτων, ἐνισχύουσα οικονομικῶς εὐρύτερον ἐκείνους πού θὰ χρησιμοποιοῦν λιπάσματα.

β') Τὴν κοινὴν χρησιμοποιήσιν μηχανῶν και διὰ τό βαθύτερο ὄργανον τῶν ἀγρῶν, και διὰ τὴν διαλογὴν και τὸν καθαρισμὸν τῶν σπόρων και διὰ τὸν ἀλωνισμὸν.

γ') Τὴν χρησιμοποιήσιν σπόρων ἀνωτέρας και ἀ- σφαλεστέρας ἀποδόσεως.

δ') Τὴν καλλιτέρευσιν τῆς ποιότητος και συσκευα- σίας τῶν γεωργικῶν προϊόντων διὰ μέσου Συνεταιρι- σμῶν παραγωγῆς, οὕτως ὥστε μέ τὸν καιρὸν νά φθά- σωμεν εις τὴν δημιουργίαν ἰδιαίτερου τύπου ἢ μάρκας προϊόντος κατά τὴν περιφέρειαν παραγωγῆς π.χ. διὰ τὸν καπνόν, διὰ τὰ φρούτα, και τὰς κνοσέβρες τῶν λαχανικῶν και τῶν ὀπωρῶν, διὰ τό ἔλαιον, διὰ τὸν οἶνον κλπ.

ε') Τὴν ἐπίδοσιν τῶν περισσοτέρων γεωργικῶν οἰκογενειῶν προσθέτως πρὸς τὴν κυρίαν καλλιέργειαν και εις τὴν σηητροφίαν, ὅπου αἱ τοπικαὶ συνθήκαι βοηθοῦν τὴν οἰκιακὴν αὐτῆν γεωργικὴν βιομηχανίαν, τὴν φύτευσιν συστηματικῶν μωρεῶνων ὑπὸ τὴν ὁδη- γίαν γεωπόνων και συντήρησιν και ἀπόπνιξιν (ψήσιμο) τῶν κοκκουλιῶν δι' ἐπιστημονικῶν κλιβάνων και ὄχι μέ κοινούς φούρνους.

στ') Τὴν ἐξοικειωσιν τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου εις τὴν ποικίλην καλλιέργειαν πρὸς ἀντίκρουσιν ζημιῶν ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ κυρίου προϊόντος.

ζ') Τὴν κατασκευὴν ἀρδευτικῶν ἔργων τῶν κτημά- των και φραγμάτων ἀσφαλείας ἀπὸ πλημμύρας δι' εἰδικῶν Συνεταιρισμῶν.

η') Τὴν ἐπίδοσιν τῶν ὀρειῶν ἰδία περιφερειῶν εις τὴν δενδροκομίαν.

θ') Τὴν ἀπόκτησιν ἰδιοκτητῶν συνεταιρικῶν ἀπο- θηκῶν διὰ τὴν κοινὴν ἀποθήκυσιν και ἐπεξεργασίαν τῶν προϊόντων τῶν συνεταιρῶν.

ι') Τὴν ἐνίσχυσιν πρὸς δημιουργίαν μικρᾶς γεωργι- κῆς κτηνοτροφίας παρ' ἐκάστης γεωργικῆς οἰκογε- νείας.

Ἐκτός αὐτῶν θὰ ἐνισχύσῃ ἡ Τράπεζα και πᾶσαν ἐκ- δήλωσιν ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ἀν πισθῇ ὅτι τείνει εις βελτίωσιν τῆς παραγωγῆς.

— **Πῶς εἶνε ὁ τέλειος Συνεταιρισμὸς πού θὰ ἐπι- διώξῃ τας προόδους τῆς γεωργίας.**

Τὰ περισσότερα ἐκ τῶν ἔργων τούτων, ἀν μὴ ὅλα ὡς γνωστόν, δέν εἶνε δυνατὸν νά γίνον μέ τὴν ἀτομικὴν μόνον προσπάθειαν.

Χρειαίεται νά τὰ ἀναλάβῃ εις κάθε χωριὸ ὁ ἀρμό- διος Συνεταιρισμὸς, και ὁ Συνεταιρισμὸς αὐτός νά μὴ εἶνε πρόχειρον κατασκευάσμα τοῦ καφενείου, ἢ ἐκ τῆς ὑπογραφῆς ἑνὸς καταστατικοῦ, ἀλλὰ νά εἶνε ὀργά- νωσις καλά μελετημένη, συνθεθεμένη ἀπὸ ἀποφρασι- σμένους διὰ τὸν σκοπὸν συνεταιροῦς, συνειδητοῦς νοικοκυραίου, μέ μυαλό και μέ ἐργατικότητα, και διοικουμένη ὄχι μόνον ἀπὸ τούς ἀπλῶς τιμίους ἀνθρώ- πους ἀλλὰ και ἱκανούς και ἐπιβαλλομένους εις τούς ἄλλους. Τότε μόνον θὰ προκόψῃ ὁ Συνεταιρισμὸς και κάθε ἕνα ἔργον πού ἀναβέρομεν ἀνωτέρω.

Διὰ τοῦτο ἡ προσοχὴ τῆς 'Αγροτικῆς Τραπέζης εἶνε

και θά είνε έστραμμένη όλόκληρος πρός τούς γεωργικούς Συνεταιρισμούς και τάς ενώσεις των και πρός τούς συνεταιρισμούς πάσης μορφής πού θά οργανωθούν και διά τόν τακτικόν έλεγχον αυτών και διά τήν καλήν διοικήσιν των, διότι δι' αυτών όχι μόνον διευρύνεται ή πίστις τών αγροτών, αλλά και δύνανται νά πραγματοποιηθούν ευρύτεροι προοδευτικοί σκοποί υπό τούς μάλλον ευνοϊκούς όρους διά τούς αγρότας και διά τήν καλλίτεραν ασφάλειαν τών δικαιωμάτων της Τραπεζής.

- Προσέξτε ιδιαιτέρως εις τάς οδηγίας και τάς συμβουλάς.

Είνε καθήκον άκόμη νά προσθέσωμεν μερικάς οδηγίας και συστάσεις διά τούς αγρότες και Συνεταιρισμούς, χρησίμως διά τήν καλλίτεραν συνεργασίαν των με τήν 'Αγροτικήν Τράπεζαν, και διά τήν ζωήν αυτών και τών οικογενειών των.

Η 'Αγροτική Τράπεζα συνιστά εις πάντας νά μη προστρέχουν εις τρίτα πρόσωπα διά τάς μετ' αυτής συναλλαγάς των ή και πάσαν πρός αυτήν υπόθεσιν των.

Όταν θεωρούν ότι ήδικήθησαν νά άπευθύνονται εις τούς επιθεωρητάς της Τραπεζής, ή τούς αντιπροσώπους αυτής ή έν ταίς επαρχίαις, και άκόμη πρός τήν διούησιν αυτής εις τάς 'Αθήνας. Νά είνε βέβαιοι πάντες ότι θά εξετάζεται κάθε υπόθεσις ή διαμαρτυρία των με πάσαν επιμέλειαν ταχέως και με προσπάθειαν δικαίας και πονετικής λύσεως. Πάντως κάθε άναπερόμενος εις τήν διοίκησιν της 'Αγροτικής Τραπεζής θά λαμβάνη άπάντησιν μετ' ένδελεγή εξέτασιν της άναφοράς του υπό της ειδικής ύπηρεσίας, και θά του άνακοινουδά τό πόρισμα της εξέτάσεως και ή κανονική λύσις. Ώστε δέν πρέπει νά άδιαφορήσῃ και νά μη άναφερθῃ, ούτε πάλιν άν τύχη κατά τήν πρώτην φοράν νά μην καταλήξῃ ή άναφορά του κατά τήν επιθυμίαν του, νά άγανακτήσῃ ή νά άπελιπισθῃ και νά μη άναφερθῃ εις νέαν περιπτώσιν. Νά έχη πεποίθησιν ότι εις πάσαν περίπτωσιν θά άναζητηθῇ τό δικαίον του και άν ύπάρχη τοιούτου θά του άποδοθῃ. Καλόν νά σημειωθῇ ότι αι άναφοραί εις τήν Τράπεζαν γράφονται έφ' άπλου χάριτου χωρίς χαρτόσημα.

- Πώς τούς θέλει τούς καλούς αγρότας ή 'Αγροτική Τράπεζα.

Οι αγρόται άκόμη πρέπει νά είνε προσηλωμένοι εις τά κτήματά των και εις τήν διαρκή αύξησιν της άποδόσεως αυτών. Αυτό πρέπει νά είνε σάν θρησκεία διά τούς καλούς γεωργούς.

Οι αγρόται πρέπει νά μη έπιμένουν κακοκέφαλα εις παλαιά συστήματα καλλιεργείας άποτυχόντα, ή εις

συνηθείας πού άποδεικνύονται επιζήμια. Πρέπει νά προσέχουν εις τάς οδηγίας τών γεωπόνων της Τραπεζής και του Κράτους και νά τούς ακολουθούσιν.

Οι αγρόται πρέπει νά άπεχουν από τά χαρτοπαίγνια και νά μη δίδουν προσοχήν εις τά λόγια μερικών επικινδύνων στοιχείων πού προσπαθούν νά τούς παρασύρουν εις άνατρεπτικές και ύπόπτους ένεργείας.

Οι αγρόται πρέπει νά άποφεύγουν τήν σπατάλην και τήν επίδειξιν και τά περιττά έξοδα, και ένώ τούς συνιστώμεν νά τρέφονται καλά αυτοί και αι οικογένειαι των και με μαγειρευτόν φαγητόν όπόταν μοροούν, πρέπει όμως νά γνωρίζουν ότι οι μπύρες και τά οινοπνεύματα δέν είνε διά τούς καλούς γεωργούς και τούς καταστρέφουν τήν ύγειαν και τας οικονομίας των και επομένως έλαττώνουν και τήν πίστιν των.

- Νά κάμετε οικονομίας και νά τας καταθέτετε στην 'Αγροτική Τράπεζα.

Οι αγρόται και αι οικογένειαι των πρέπει νά συνηθίσουν όταν τούς περισσεύη μικρόν ποσόν χρημάτων, έστω και 50 δραχμαί, νά σπεύδουν νά τό καταθέτουν εις τήν 'Αγροτικήν Τράπεζαν όπου θά τούς άσφαλίζῃ ή δύναμις της Τραπεζής και ή έγγύησις του Κράτους, και θά παίρνουν και σχετικόν τόκον. Έτσι θά κάμουν οικονομίαν και θά έχουν κάποιο στήριγμα όταν τύχη κακή χρονιά. Η τοιαύτη κατάθεσις θά είνε και ή καλλίτερα ένδεξις της φερεγγυότητος του γεωργού.

Η 'Αγροτική Τράπεζα υπό τας ειλκιρνείς αυτάς δηλώσεις και συμβουλάς στέλλει πρός όλους τούς αγρότας της 'Ελλάδος και τούς Συνεταιρισμούς αυτών εγκάρδιον χαρτεισμόν και ύπόσχεται νά άγαπήσῃ και προστατεύσῃ σάν παιδιά της όλους τούς τιμίους και εργατικούς και μαλαωμένους γεωργούς και κτηνοτρόφους.

Η 'Αγροτική Τράπεζα της 'Ελλάδος.

Τό Διοικητικόν Συμβούλιον

Ο Πρόεδρος
Αλ. Κορυζής

Ο Διοικητής
Στέφ. Δέλτας

Τά Μέλη:

Κυρ. Βαμβαέσος Καθηγητής του Πανεπιστημίου, Αεων. Γεωργιάδης Διευθυντής της Τραπεζής της 'Ελλάδος, Π. Καλλιγιάς Πρόεδρος της 'Ελληνικής Γεωργικής Έταιρείας, Ι. Καραμάνος Γεν. Διευθυντής του 'Υπουργείου Γεωργίας, Αχ. Μάντζαρος Διευθυντής της Όμοσπονδίας Καπνεμπόρων, Στ. Πιστολάκης Γενικός Γραμματεύς 'Υπουργείου Γεωργίας, Αλ. Σβώλος Καθηγητής του Πανεπιστημίου, Β. Σιφναϊός Μεγαλοκτηματίας, Έπ. Χαριάσος Βιομήχανος.

— Με την ίδρυση της ΑΤΕ και τις πρώτες εκδηλώσεις της, βασικά ερωτήματα αρχίζουν να δημιουργούνται για τις κατευθύνσεις της. Οι εκπρόσωποι των Συνεταιρικών Οργανώσεων επιθυμούν να έχουν γνώμη και επίδραση, λόγω της επικρατήσεως στη στελέχωση και διοίκηση της ΑΤΕ του μηχανισμού της ΕΤΕ (Αλ. Κορυζής, Γ. Τρακάκης και οι υπάλληλοι ΕΤΕ ως τα πρώτα κύρια στελέχη της) των αντιλήψεων και των συμφερόντων της ΕΤΕ.

Για την συζήτηση και διατύπωση των αντιλήψεων των Συνεταιρικών Οργανώσεων σχετικά με τον τρόπο που πρέπει να επιλύονται τα σοβαρά θέματα από την Αγροτική Τράπεζα, ο (στο μεταξύ εκλεγμένος) εκπρόσωπος των Συνεταιρισμών στο Διοικητικό Συμβούλιο της, Θ. Τζωρτζάκης, προκαλεί πανελλήνια σύσκεψη

εξουσιοδοτημένων αντιπροσώπων των Ενώσεων Γ. Συνεταιρισμών.

Βασικά θέματα της Συσκένωσης: η άσκηση της αγροτικής πίστωσης, η συνεταιριστική πολιτική, οι καταθέσεις, η οργάνωση του δικτύου των υποκαταστημάτων, ο τρόπος της χρησιμοποίησης των Συνεταιρισμών στην διεξαγωγή των εργασιών της ΑΤΕ, και άλλα. Τονίζεται ότι δεν πρέπει να πάρουν τη λύση τους τα θέματα αυτά από την ΑΤΕ πριν να ακουσθεί και η γνώμη των Συνεταιρισμών. Είναι χαρακτηριστικό ότι για να εξασφαλισθεί η πλήρης ελευθερία ενεργείας, υποβάλλει ο Θ. Τζωρτζάκης την παραίτησή του από αντιπρόσωπος των Ενώσεων στο Δ.Σ. της ΑΤΕ για να γίνουν νέες εκλογές μετά την συζήτηση. Τις συζητήσεις και αποφάσεις βλ. στο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 230. Αυτές αποτέλεσαν το πρώτο διάγραμμα των επιδιώξεών τους (βλ. ευρύτερα στο 1933).

— Με την ίδρυση της ΑΤΕ νέα μεγάλη προσπάθεια αρχίζει να καταβάλλεται από τα συνεταιριστικά στελέχη (βλ. π.χ. υποδείξεις «Συνεργατισμός» 1929 σ. 7) για τη συγκέντρωση αξιόλογων μεριδών και καταθέσεων στους Συνεταιρισμούς (ώστε τα κεφάλαια της ΑΤΕ να επαρκέσουν, με βοηθητικό δανεισμό από αυτή. Την εποχή εκείνη τα κεφάλαια ΑΤΕ ήταν περιορισμένα, το επιτόκιο καταθέσεων ήταν 5%, των δανείων των τραπεζών 10%. Βλ. και «Συνεργατισμός» 1929 σ. 55).

Την θέση των Συνεταιρισμών στη χρηματαγορά την εποχή εκείνη και την όλη δράση τους περιγράφει ο Σπ. Τρυφωνόπουλος στο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 136, 157, 188. Παραθέτουμε τα κυριώτερα σημεία γιατί αναφέρονται στην εποχή εκκινήσεως της ΑΤΕ, και δείχνουν την αξιολογική υπόσταση και υπεύθυνη παρουσία των Συνεταιρισμών.

Γράφει:

«... θ' άσχοληθώμεν κυρίως στο πώς οι γεωργικοί Συνεταιρισμοί πρέπει να διεξάγουν τήν εργασία αυτή ή να μπορούμε να ισχυρισθώμεθα ότι τό εξοικονομούμενο καί διατιθέμενο στους συνεταιίρους χρήμα γίνεται παραγωγικό. Τοῦτο σήμερα έχει ἀκόμη μεγαλύτερα σπουδαιότητα, γιατί πολλοί Συνεταιρισμοί δέν δανείζουν τόσα μόνον χρήματα πού πήραν από τήν Ἐθνική Τράπεζα, ἀλλά πολύ μεγαλύτερα ποσά.

Πρό ὀλίγων ἐτῶν ὅλοι οἱ Συνεταιρισμοί ὅταν ἤθελαν νά δανεισθοῦν ἐστρέφοντο μόνον πρὸς τήν Ἐθνικήν Τράπεζαν, ἡ ὁποία ἔχει ἀναλάβει τήν Ἀγροτική Πίστιν, διότι κανεὶς ἄλλος δέν ἐνεπιστεύετο νά δώσει χρήματα πρὸς ἀδοκίματους πελάτας, ὅπως ἦσαν οἱ Συνεταιρισμοί στά πρώτα τους χρόνια. Ἐδάνειζαν, λοιπόν, οἱ Συνεταιρισμοί πρὸς τοὺς συνεταιίρους τῶν ἐκείνου πού ἐδέχετο νά τοῖς χορηγήσῃ ἡ Ἐθνική Τράπεζα.

Σέ πολλοὺς ὅμως Συνεταιρισμοὺς σήμερα τά πράγματα μετεβλήθησαν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, τόσον πού ἐκείνα πού δανείζονται οἱ Συνεταιρισμοί ἀπὸ τήν Ἐθνικήν ν' ἀποτελοῦν ἐλάχιστο μέρος τῶν ὅσων ἔχουν δανείσῃ ἡ δύνανται οἱ ἴδιοι νά δανείσουν πρὸς τοὺς συνεταιίρους. Ἀπὸ ἔτος δέ σέ ἔτος αὐξάνουν αὐτῆς τῆς κατηγορίας οἱ Συνεταιρισμοί.

Τά κατατεθειμένα κεφάλαια τῶν συνεταιρισμῶν μερίζουν, τὰ σχηματισμένα ἀποθεματικά ἀνέρχονται σέ ἀρετὰς χιλιάδες δραχμῶν καί κατ' ἔτος σημαντικά αὐξάνουν.

Ἡ πίστις τῶν Συνεταιρισμῶν αὐξάνει, ὥστε πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς καί ἐκεῖ ἀκόμη πού ὑπάρχουν ὑποκαταστήματα Τραπεζῶν νά ἔχουν συγκέντρωση σεβαστά ποσά καταθέσεων ἐκ μέρους συνεταιίρων ἀλλὰ καί τρίτων. Δέν εἶναι λίγοι οἱ Συνεταιρισμοί στοὺς ὁποίους αἱ καταθέσεις φθάνουν σέ 500 χιλιάδες δραχμῆς καί ἔνα ἑκατομμύριο ἢ καί περισσότερο.

Αἱ Τράπεζα ὅπου οἱ Συνεταιρισμοὶ παρουσιάσθησαν μέ ὁργανῶσιν συναγωνίζονται ποιά νά τοὺς παράσῃ μεγαλυτέρας οἰκονομικῆς εὐκολίας. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἐμπορευομένους ἐδυσπίστουν νά συναλλάσσονται μέ τοὺς Συνεταιρισμοὺς τώρα ἐπιδιώκουν τήν συναλλαγὴν καί παρέφθιν ἀπεριόριστον πίστιν πρὸς αὐτοὺς. Δίδουν ἐμπορεύματα κλπ., ἐπὶ πιστώσει περιοριζόμενοι νά ζητοῦν τυπικῶς μόνον ἐγγυήσεις καί συχνότερα χωρὶς κανένα ἀσφαλιστικὸ τίτλο.

Μία τοιαύτη ὁμως τεραστία πίστις στὰς συνεταιριστὰς Ὅργανώσεις, ὅπου τοῦλάχιστον αὐτὰ μπόρεσαν καί τήν ἐπέβαλον διὰ τῆς καλῆς τῶν τακτικῆς, ὅσον εὐχάριστος καί ἂν φαίνεται ἀποτελεῖ ἀπουδαῖον κίνδυνον ὅταν τό λαμβανόμενον χρήμα δέν διατίθεται μετὰ τῆς ἐπιβαλλομένης περιορίσεως καί δέν ἐξετάζονται ἐπιμελῶς παρὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου οἱ ἔροι ὑπὸ τοὺς ὁποίους πρέπει νά χορηγῆται τοῦτο πρὸς τοὺς συνεταιίρους καί οἱ ὁποῖοι κατὰ τρόπον κάπως λεπτομερῆ γράφονται στὰ καταστατικά τῶν γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν.

Γιατί ὅπως θά ἴδωμε κατωτέρω ὅταν τό χρήμα αὐτό σταταλάται ἀπὸ τοὺς δανειζόμενους σέ μὴ παραγωγικοὺς σκοποὺς μπορεῖ νά γίνῃ μέσον οἰκονομικῆς καταστροφῆς τῶν.

Τότε καί ὁ Συνεταιρισμὸς δέν θά εἶναι ἀπλῶς ἄχρηστος ἀλλὰ καί ἐπικίνδυνος νά ἐμφανισθῇ ὡς μέσον οἰκονομικῆς χρεωκοπίας τῶν συνεταιίρων.

Ἡ πίστις τῆν ὅποιαν κατόρθωσε καθε ἕνας νά δημιουργήσῃ δέν πρέπει νά χρησιμεύσῃ διὰ τήν καταστροφή τῶν.

Μία τέτοια καταστροφή πρέπει νά θεωρητὰ πιθανή ὅταν ὁ συνέταρος δανείζεται πέραν τοῦ ποσοῦ πού τοῦ χρειάζεται διὰ τοὺς παραγωγικοὺς του σκοποὺς. Ὅταν δανείζεται ὄχι ὅσα τοῦ χρειάζονται γιὰ νὰ βελτιώσῃ τό κτήμα, ν' ἀναπτύξῃ τήν καλλιέργεια, νὰ

πάρη μηχανήματα κλπ. αποσκοπούντα στην αύξησι της παραγωγής του, αλλά άπλως γιατί βρίσκει εύκολα να δανεισθῆ καί να ξεδοεύη ἐμφραγζόμενος κατά τήν κοινήν φράσιν ὡς «κουβαρτάς» δέν θ' ἀργήσῃ τέτοιο χρέμα νά γίνῃ καταστροφή του. Ἀκόμη περισσότερο ὅταν τα ποσά πού ἐδανείσθη εἶναι ἴσα πρὸς τήν ἀξίαν τῶν προϊόντων του καλῆς παραγωγικῆς περιόδου ὁ κίνδυνος εἶναι βεβαίωτος. Σέ χειρότερα θέση θά εὐρίσκειται ἂν τὰ ποσά πού ἐδανείσθη εἶναι ἀνώτερα τῆς ἀξίας τῶν προϊόντων του. Ὁ κατά τοιοῦτον τρόπον δανειζόμενος θά καθυστερήσῃ κατά πᾶσαν πιθανότητα τό δάνειό του εἴτε ὅλον εἴτε μέρος μέ τήν ἀβεβαία ἐλπίδα νά πληρώσῃ στήν προσεχῆ παραγωγική περίοδο. Γιά νά μπορέσῃ ὁμῶς νά καλλιεργήσῃ τὰ κτήματα στήν νέα καλλιεργητική περίοδο θά ἔχῃ ἀνάγκη νέων δανείων, καί ἔτσι τήν ἐπομένη χρονιά θά πρέπῃ μέ τό αὐτό εἰσόδημα νά πληρώσῃ τὰ ἔξοδα δύο περιόδων. Αἱ συνέπειαι αὐταί εἶναι φρουικαί ὅταν δέν συνάπτει δάνεια διά νά αὐξήσῃ τὰ εἰσοδήματά του, δάνεια παραγωγικά, ἀλλά δάνεια καταναλώσεως.

Θά ἔχουμε λοιπόν, κατ' αὐτόν τόν τρόπον δάνεια μεταβιβαζόμενα ἀπό τή μιά χρονιά στήν ἄλλη μέ τήν πιθανότητα νά μή μπορέσουν νά ἐξοφληθῶν κατ' ἄλλο τρόπο παρὰ εἴτε μέ τήν πώλησι τοῦ κτήματος ἂν ὁ δανειζόμενος εἶναι ἰδιοκτῆτης εἴτε μέ τόν τερματισμό τῆς προσωπικῆς πίστεως ἂν εἶναι ἐνοικιαστής ἢ ἐπίμορτος καλλιεργητής κτημάτων.

Ἐάν μιά τέτοια κατάστασι παρουσιάζεται σέ σοβαρά μερίδα συνεταιρῶν ἐνός Συνεταιρισμοῦ δέν πρέπει νά ἔχουμε διάφορο γνώμη παρ' ὅτι ὑπάρχει στήν ὀργάνωσι αὐτή μιά λανθάνουσα χρεωκοπία, ἡ ὁποία θά ξεσπάσῃ στήν πρώτη δύσκολο περίστασι πού θά παρουσιασθῆ.

Σέ μιά τέτοια κατάστασι ὄχι μόνο τὰ ὑπάρχοντα κεφάλαια πού ἔχουν τυχόν σχηματισθῆ στους Συνεταιρισμούς ἐκείνους, ὅσο μεγάλα κ' ἂν εἶναι αὐτά, κατ' οὐσίαν εἶναι ἀνύπαρκτα, ἀλλά σὺν τῷ χρόνῳ αἱ καταθέσεις θά τοῦς φέρουν σέ ἀδυναμία ν' ἀνταποκριθῶν στίς ὑποχρεώσεις πού ἔχουν ἀναλάβει πρὸς τρίτους, παρὰ τήν οικονομικήν ἐπιφάνεια πού παρουσιάζουν οἱ τοιοῦτοι συνεταιρισμοί.

Ἡ Ἀγροτική πίστις εἶναι ἓνα δίκωπο μαχαίρι τό ὁποῖο μπορεῖ νά κόψῃ ἐκεῖνον πού τό κρατεῖ καί ἀπό τὰ δύο μέρη. Βλάπτει καί ὅταν δέν ἐνισχύουμε τό γεωργό μέ ὅσα χρήματα πρέπει διά τή βελτίωσι τῆς καλλιέργειας κλπ., ἀλλά καί ὅταν τοῦ παρέχουμε πέραν τῶν πραγματικῶν του ἀναγκῶν καί χωρὶς νά σταθμίζουμε τό σκοπό διά τόν ὁποῖον οὗτος τὰ λαμβάνει.

Δι' αὐτό ἀπαιτεῖται νά γίνετα ἡ ἄσκησις τῆς πίστεως στους Συνεταιρισμούς ἀπό τὰς διοικήσεις μέ κάποια αὐστηρότητα καί μέ ἐπισταμένη ἐξέτασι τῶν συνθηκῶν τῶν δανειζομένων.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ ἄσκησις τῆς προσωπικῆς Ἀγροτικῆς πίστεως ἀποτελεῖ ὀλόκληρον ἐπιστήμην, ἐν τούτοις ὁμῶς δύναται ἀπό τὰς διοικήσεις ἐκείνας τὰς ὁποίας διακρίνει ζῆλος ἀπεριόριστος καί ἀλτρουισμός νά ἐλπίζῃ κανεὶς τήν εφαρμογήν κατά τήν χορήγησιν τῶν δανείων μερικῶν στοιχειωδῶν ὄρων, οἱ ὅποιοι καί τὰ δάνεια θά καταστήσουν ὠφέλιμα καί αὐτὰς ἀσφαλίσουν περισσότερο. Γιατί αἱ διοικήσεις δέν παύουν νά ἔχουν εὐθύνας ἀπό μιά κακή διάθεσι τῶν δανείων. Ἐπιβάλλεται, λοιπόν, νά ἐξετάζονται μέ μεγάλη προσοχή καί νά κατανοηθῶν ἐπαρκῶς αἱ σχετικαί διατάξεις τοῦ κάθε Συνεταιρισμοῦ ἀπό τὰ συμβούλια του...».

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

ΒΑΣΙΚΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ (Γενικότερες προσπάθειες για επίλυση)

Πέρα από τα όσα σημειώθηκαν στο Υποκεφ. Α΄ για την τότε αγροτική κατάσταση γενικά και ειδικά στη Βόρειο Ελλάδα, σαφέστερη εικόνα δίνουν και οι κινητοποιήσεις και τα αιτήματα των αγροτικών πληθυσμών κατά τόπους.

Για τις κινητοποιήσεις και τα αιτήματα των αγροτικών (κυρίως προσφυγικών) πληθυσμών της Μακεδονίας χαρακτηριστικές είναι οι πληροφορίες που δημοσιεύτηκαν τόσο στις φιλοκυβερνητικές όσο και στις αντιπολιτευόμενες εφημερίδες με αφορμή την περιοδεία του πρωθυπουργού Ελ. Βενιζέλου το Νοέμβριο του 1929 στη Μακεδονία.

Στις 23.11.1929 γίνεται αγροτικό συλλαλητήριο με μαύρες σημαίες για να ζητήσει την εφαρμογή φιλαγροτικής γεωργικής πολιτικής, την φορολογική ανακούφιση των πληθυσμών της υπαίθρου, την παραχώρηση δανείων κλπ. (βλ. «Ημερήσιος Τύπος» 25.11.1929 όπου και φωτογραφία. Χαρακτηριστική φωτογραφία και στην «Πρωία» Αθηνών της 27.11.1929 με λεζάντα «Αί αντικυβερνητικά έκδηλώσεις του Μακεδονικού Λαού... άπεδοκιμάσθη ή Κυβέρνησις»).

Ο πρωθυπουργός Ελ. Βενιζέλος περιοδεύει στη Μακεδονία. Στάθμευση και ομιλία του στο Τοπίν στις 26.11.1929. Η «Πρωία» Αθηνών (27 Νοεμβρίου 1929) γράφει τα ακόλουθα υπό τον τίτλον: «΄Ο λαός τής Βορείου Ελλάδος έπαυσε νά χειροκροτεί. Ζητεί τήν ίκανοποίησιν τών ανάγκων του. Τί θέλουν οί άγρόται, οί άστοί καί οί έργάται διά νά βελτιωθεί ή κατάσταση των. Τά λιμενικά έργα τής Καβάλας καί τά υδραυλικά τής πεδιάδος Θεσσαλονίκης, έντελώς ζένα πρός τήν Κυβέρνησιν. Οί θυμοί του κ. Βενιζέλου εις τό Τοπίν καί τήν Θεσσαλονίκη».

«... Τά έργα τής πεδιάδος Θεσσαλονίκης -των όποιων τό πρώτον τμήμα άποτελεί ή άποχέτευσις των λιμνών Άρτζάν καί Άματόβου- έκτελούνται κατόπιν συμβάσεως ύπογραφείσης μεταξύ Κυβερνήσεως Μιχαλακοπούλου κατά τό 1925 καί τής άμερικανικής εταιρείας Φαουντέσιον. Έπομένως τά έργα ταύτα τά όποια άποτελούν τά πρώτα έργα προόδου άτινα έκτελούνται εις τήν βόρειον Ελλάδα από τής άπελευθερώσεως της... δέν είναι δυνατόν νά καταλογισθούν εις

τό ενεργητικόν τής σημερινής κυβερνήσεως καί νά περιληφθούν εις τόν πίνακα έργων τά όποια θά καταστήσουν «άγνωριστον» τήν Ελλάδα... ΄Ο λαός έπαυσε νά ένώνει τās παλάμας διά νά χειροκροτήσει, διότι τείνει αυτάς διά νά ζητήσει κάτι... Εις τό Τοπίν... ό κ. Πρωθυπουργός στενοχωρηθείς από τās διακοπάς των άγροτων κατά τήν διάρκειαν του λόγου του, δέν έδέχθη τās επιτροπάς... καί παρέπεμψε ταύτας εις τόν ΄Υπουργόν Γεωργίας. ... Εις τήν Θεσσαλονίκην συνέβη κάτι χειρότερον...».

Και αναφέρεται στη συνέχεια στα αιτήματα των αγροτών, των αστών, των εργατών και των μουσουλμάνων.

Για το συλλαλητήριο στο Λαγκαδά της 26.11.1929 διαβάζουμε ανταπόκριση σε αντιπολιτευόμενη εφημερίδα.

«Θεσσαλονίκη 26 Νοεμβρίου.

«... Εις Λαγκαδά συνεκροτήθη σήμερον συλλαλητήριον εις τό όποιον μετέσχον ύπερκεατόν συνεταιρισμοί τής περιφερείας, πέντε χιλιάδες γεωργοί, οί πλείστοι τούτων έφιπτοι καί άλλοι έλθόντες διά κάρρων εκ των πέριξ χωρίων. Έπί κεφαλής των χωρικών εύρισκοντο τέσσαρες έφιπτοι κρατούντες πρασίνας σημείας των συνεταιρισμών, ήγούντο δέ αυτών έφιπτοι ιερείς έπίσης σημαιοφόροι. Τό συγκροτηθέν συλλαλητήριον ύπήρξε ζωηρότατον καί σχεδόν έπαναστατικόν. Οί όμιλήσαντες πρός τούς συγκεντρωθέντας ρήτορες, κατεφέρθησαν όρμητώτα έναντίον τής Κυβερνήσεως. Τά πλήθη διαρκώς έκραυγάζον: «Πεινάμε». «Θέλουμε ψωμί». «Ζήτω τό Άγροτικόν Κόμμα». «Κάτω ή Κυβέρνησις».

Οί συνέλθόντες απεδέχθησαν έν τέλει ψήφισμα διά

του όποιου άξιούντα τά έξής:

Νά δοθούν καπνικά δάνατα.

΄Η ύφισταμένη φορολογία καπνου ν΄ αντικατασταθεί διά τής φορολογίας καθαράς προσόδου έπιβαλλομένης προσοδευτικώς.

΄Η διαχειρίσις των άνταλλαξιμων κτημάτων νά αφαιρεθί από τήν Έθνικήν Τράπεζαν καί τά κτήματα νά διανεμηθούν εις τούς άρχοντας πρόσφυγας.

Νά έπιτραπή ή έξαγωγή λαχανικών εις τήν Παλαιάν Ελλάδα.

Νά λειτουργήσιν άμέσως ή Άγροτική Τράπεζα καί νά καταργηθί ή εισαγωγικός δασμός των εισαγομένων υπό των Δήμων γεωργικών εργαλείων.

Έν τέλει του ψηφίσματος δηλοϋται ότι εάν ή Κυβέρνησις δέν εισακούσει τά αίτήματα των γεωργών οί όποιοί σήμερον καταδικάζονται εις χρεοκοπίαν οϋτοι θά καταφύγουν εις άγώνα μέχρις έσχάτων».

Η «'Ελληνική» Αθηνών της 27.11.1929 σε κύριο άρθρο της επιτίθεται ζωηρά κατά της Κυβερνήσεως.

Γράφει, μεταξύ άλλων:

«... 'Η Κυβέρνησις γνωρίζει ότι ο αγροτικός κόσμος, τῆς Μακεδονίας κυρίως, βυθίζεται εἰς τὴν δυστυχίαν, ὅτι οἱ ἀγρόται πεινοῦν... αἰσθάνεται ὁ κ. Βενιζέλος τὸ κύμα τῆς λαϊκῆς ἀποδοκιμασίας νὰ ὀγκοῦται ἐναντίον του.

Σπεύδει διὰ τοῦτο πρὸς τοὺς ἀγρότας καὶ δηλοῖ ὅτι θέλει νὰ μεταδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ θάρρος του. Θάρρος διὰ νὰ ὑποφέρουν, θάρρος διὰ νὰ ἐλπίζουν ματαίως, θάρρος διὰ νὰ ἐγκαταρεοῦν εἰς τὴν δυστυχίαν...».

Και συνεχίζει με ἀνάλογο ἔντονο ὕφος. Καὶ σε παραπλήσια ανταπόκριση, στὴν πρώτη σελίδα, δίνει τόνον βίαιον. «Πέντε χιλιάδες ἀγροτῶν μὲ μαύρας σημαίας... Κατάραι κατὰ τῆς Κυβερνήσεως... Τελεσιγραφικὴ διατύπωσις τῶν αἰτημάτων. Ἰσχυρὰ ἐνόπλων συλλαλητηρίων».

Πάντως τόσο ἡ εφημερίδα αὐτὴ ὅσο καὶ οἱ ἄλλες βεβαιώνουν ὅτι μολονότι 5.000 ἀγρότες εμαίνοντο ἀπὸ θυμὸν καὶ ἀγανάκτηση κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἐτηρήθη ἀπόλυτος τάξις. (Βλ. καὶ «Ελευθερον Βήμα» Αθηνῶν 28.11.1929).

Ὁ «Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος» (Θεσσαλονίκη 29.11.1929) υποστηρίζει ζωηρά τὴν ἐξαγορὰ τῶν βλαμμένων καπνῶν τὴν ὁποία ἀποκρούει ἡ Κυβέρνησις. Καὶ καυτηριάζει τὴν στάση τῶν βενιζελικῶν εφημερίδων. Ὑποστηρίζει ὅτι οἱ ἀγρότες ἐργάζονται ὡς δούλοι πραγματικοὶ διὰ ... νὰ συντηροῦν ἡμᾶς τοὺς παρασίτους τῶν μεγαλοπόλεων, ἐνῶ αὐτοὶ πεινοῦν καὶ δυστυχοῦν.

Ἡ φιλοκυβερνητικὴ «Μακεδονία» Θεσσαλονίκης (30.11.1929) ἀναφέρεται ἐν ἀρθρῷ τῆς με τίτλο «Οἱ φιλαγρόται ἀπατεῶνες» στὸ συγκροτούμενον τὴν 1.12.1929 συλλαλητήριον στὸ Κιλκίς. Αναγνωρίζει ὅτι ὑπάρχουν μεγάλες ἀνάγκες (κυρίως στοὺς καπνοπαραγωγούς) ἀλλὰ ἐπιτίθεται ζωηρά ἐναντίον τῶν αγροτικῶν πολιτικῶν ὁμάδων καὶ τῶν παραγόντων τῆς τοπικῆς Ἐνώσεως Συνεταιρισμῶν. Οἱ κινήσεις αὐτῆς, τονίζει, ἐξυπηρετοῦν «ἀφηνιασμένους ἀνθρώπους ποὺ βιάζονται νὰ ἀναδειχθοῦν ἀρχηγοὶ κόμματος...». Καὶ ἐξακολουθεῖ, ἐν βίαιῳ ὕφει, νὰ προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξει ὅτι δὲν ἔχουν δίκιον οἱ ἀγρότες ἐν αἰτήματά τοὺς.

Ὅλα τα παραπάνω εἶναι χαρακτηριστικὰ γιὰ τὴν ἀναταραχὴ ἀπὸ τὶς πολὺ δύσκολες συνθήκες, γιὰ τὶς ἀκρότητες καὶ τὶς συνέπειες ποὺ ἀκολούθησαν ἐν τῇ δέσμευσί τῶν στελεχῶν τῶν Συνεταιρισμῶν, με τὴ μεταγενέστερη νομοθεσίαν.

Ἐιδικὰ γιὰ τὴν υγιεινὴν κατάστασιν καὶ τὶς ἀσθένειες ποὺ ἔθριζαν τοὺς πληθυσμούς, σημειώνεται ὅτι σύμφωνα με τὰ ἐπίσημα στατιστικὰ στοιχεῖα, οἱ θάνατοι Ἰανουαρίου - Αὐγούστου 1929, ἐπὶ πληθυσμοῦ 2.261.763 ἦσαν 28.872 ἀπὸ τὰ ἐπόμενα νοσήματα (τὰ κυριώτερα).

Τυφοειδής	245	Καρδιακὰ	1.186
Ἐξανθηματικὸς τύφος	662	Βρογχίτις	376
Ἐλώδης καχεξία	255	Πνευμονία	1.484
Γρίπη	1.684	Ἄλλα ἀναπνευστικὰ	3.211
Φυματίωση ἀναπν. ὁργ.	3.437	Διάρροια, ἐντερίτις νηπίων	3.502
Φυματίωση ἄλλων ὁργάνων	1.017	Νεφρίτις	952
Καρκίνος-ὄγκοι	750	Ελαττωμ. διάπλαση	996
Αιμορραγία	1.184	Επιλόχιοι κλπ.	156
Γεροντικὸς μαρασμὸς	1.556	Βίαιοι θάνατοι	756

(Στατιστικὸν Δελτίον Ὑπ. Ἐθνικῆς Οικονομίας, Οκτώβριος 1929, καὶ «Συνεργατισμὸς» 1930 σ. 85).

— Ἀκολουθοῦν πληροφορίες σχετικῆς με τὸ Ὑποκεφ. Η' ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ διάφορα θέματα:

— Με την ανάπτυξή τους (ποσοτικά και ποιοτικά) οι Συνεταιριστικές Οργανώσεις αναμειγνύονται όλο και περισσότερο στην οικονομική πολιτική (αιτήματα, σχεδιασμός, αγώνες για αναγνώρισή τους κλπ.). Και αυτό δημιουργεί αντίθεση με τις Κυβερνήσεις και προσπάθειες των κομμάτων της αντιπολιτεύσεως να επωφεληθούν από τις κινητοποιήσεις τους.

— Μέτρα προστασίας εγχωρίου σιτοπαραγωγής (ν. 3598 του 1928). Αξιόλογη σχετική μελέτη για το θεσμό βλ. Γ. Δαμηλάτη στο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 82.

— Ιδρύεται Γραφείο Προστασίας Ελληνικών Σύκων. Αιτιολογική έκθεση και σχέδιο νόμου βλ. στο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 163.

— Καπνοπαραγωγικό Συνέδριο Χαλκίδας («Συνεταιριστής» 1929 σ. 204).

— Σταφιδικό και αγροτικό περίπτερο στην Έκθεση Θεσσαλονίκης. Κρίσεις του τύπου βλ. «ο Συνεταιριστής» 1929 σ. 209.

— Την καθυστέρηση στο γεωργικό τομέα δείχνουν οι μεγάλες εισαγωγές γεωργικών και κτηνοτροφικών ειδών όπως ζώα, κτηνοπτηνοτροφικά προϊόντα, δημητριακά, όσπρια, γεώμηλα, νωπά λαχανικά, βαμβακόσπορος και πολλά άλλα (βλ. στατιστική εισαγωγών στο «Συνεργατισμός» 1929 σ. 40, 58).

— Ο Γ. Σαμαρόπουλος αντιπρόσωπος των σιτοπαραγωγικών Ενώσεων Θεσσαλίας, υποστηρίζει στον «Ημερήσιο Τύπο» 30.11.1929 την οργάνωση της διαχείρισεως της σιτοπαραγωγής κατά παρόμοιο τρόπο προς τον ευδοκμήσαντα ΑΣΟ (βλ. και «Συνεταιριστής» 1929, σ. 220).

— Λόγω μεγάλων καταστροφών σταφίδαμπέλων από παγετούς, αποφασίστηκε από το Κράτος η αναγκαστική ασφάλιση όλων των σταφιδοφυτειών «για τὰ 80% των 2/3 τῆς ἄξιας τῆς καταστραφείσης παραγωγῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατὰ τὴν συγκομιδὴν ὀριζομένης ἀπὸ τὸν ΑΣΟ τιμῆς», με εισφορά 60 δρχ. κατὰ παραγόμενον ενετικὸν χιλιόλιτρον. Το υπόλοιπο 1/3 θα ασφαρίζεται προαιρετικά («Συνεταιριστής» 1929 σ. 116).

— Επιχειρείται η φορολογία της σταφίδας με 25 εκατ. δρχ. Συζητήσεις στη Βουλή (βλ. «Ελευθέρων Βήμα» 16.7.1929 και «Συνεταιριστής» 1929 σ. 145).

— Ο Σύνδεσμος Συνεταιριστῶν Β. Ελλάδος συνεργάζεται και βοηθά το Γεωργικό Επιμελητήριο Κοζάνης, με ομιλίες, προβολή μορφωτικών ταινιών κλπ., («Συνεργατισμός» 1929 σ. 62).

— Οι Ενώσεις Συνεταιρισμῶν Λαγκαδᾶ διαμαρτύρονται για την τακτική καπνεμπόρων που δυσφημοῦν την καπνοπαραγωγή, και εκβιάζουν τον αγροτικό κόσμο με σκοπό να αγοράσουν τα καπνά σε εξευτελιστικές τιμές. Ζητούν την κρατική προστασία. (βλ. «Συνεταιριστής» 1929 σ. 232).

— Οι Ενώσεις Γ. Συνεταιρισμῶν ισχυροποιούνται και με την κατάλληλη δράση τους, επεκτείνουν την προστασία τους σε Συνεταιρισμούς και αγρότες για διάφορα προβλήματα τους. Για παράδειγμα, η Γ.Σ. της Ομοσπονδίας Γ.Σ. Θεσσαλονίκης ψηφίζει και αναθέτει στη Διοίκηση και τις υπηρεσίες της Ενώσεως να ενδιαφερθούν για τα παρακάτω θέματα:

«1) Νά ἐνισχύση τὴν Πικρολίμνην νά ἀποκτήσῃ τὰς βοσκὰς τὰς ὁποίας τῆς ἀφῆρσαν διὰ νά τὰς παραχωρήσουν εἰς κτηνοτρόφους.

2) Νά ἐνισχύσῃ τὸ Ἄγγελοχώριον διὰ νά χορηγηθῇ εἰς αὐτὸ ἔκτασις 800 στρεμμάτων τὰ ὁποία ὅλως ἀδικαιολογητῶς κατέχει ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία τοῦ φρουρίου.

3) Νά ἐνισχύσῃ τὸ διάβημα τῶν χωρίων εἰς τὰ ὁποία ἡ Οἶκον. Ἐφορία ἀπαγορεύει τὴν χρῆσιν σιγαροχάτου εἰς χωρικοὺς οἱ ὁποιοὶ δὲν ἀπασχολοῦνται ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν καπνοκαλλιέργειαν.

4) Νά ἐνισχύσῃ τὸ Γιαλατζίκ τὸ ὁποῖον ζητεῖ νά

λάβῃ δάνεια κτηνοτροφικὰ διότι ἡ Γεωργία ἀπέτυχε λόγῳ τοῦ μικροῦ τοῦ κληροῦ καὶ τῆς ἀκαταλληλότητος τοῦ ἐδάφους.

5) Νά ἐνισχύσῃ πρότασιν Καβακλή διὰ τὴν ὑπόδειξιν καταλλήλων προσώπων εἰς τὰς ἐνάστοτε ἐκλογὰς τοῦ Γραφείου Προστασίας Καπνοῦ.

6) Νά ἐνισχύσῃ πρότασιν τοῦ Ἀραπλῆ σχετικῶς μὲ τὴν ἐξαγωγήν λαχανικῶν εἰς Παλαιὰν Ἑλλάδα.

7) Ψηφίζει νά καταβάλῃ ἡ Ὁμοσπονδία ἐγγύησιν χρηματικὴν διὰ τὴν ἀποφυλάκισιν τῶν μελῶν τοῦ Συνεταιρισμοῦ Καπουτζήδων τὰ ὁποία κατηγοροῦνται ὅτι δῆθεν ἔκαυσαν ἐν παράπηγμα τῆς Ἐταιρείας

Ίπποδρομίας Θεσσαλονίκης.

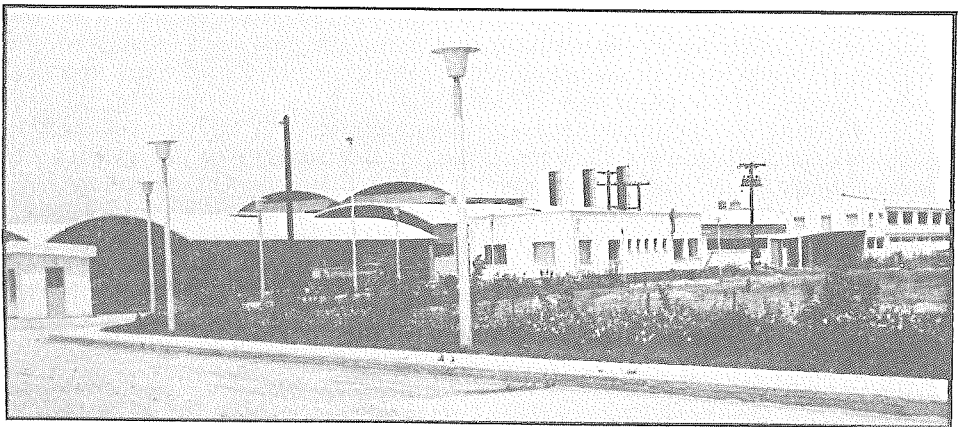
8) Νά ενισχύση τόν Συνεταιρισμόν Ν. Μενεμένης ό όποίος διεκδικεί χωράφια κατεχόμενα υπό τής στρατιωτ. ύπηρεσίας.

9) Νά ενισχύση αίτησιν του Συν/σμου Βαθυλάκκου δι' εγκατάστασιν γεωπόνων εις τά χωριά προς εφαρμογήν τής γεωργ. επιστήμης.

10) Νά ενισχύση αίτησιν Ν. Κουκλουτζά δι' εκτέλεσιν άρδευτικών έργων.

11) Νά ενισχύση πρότασιν Καβακλή διά τήν ίδρυσιν κινητών Είρηνοδικείων.

12) Έν τέλει η Συνέλευσις ψηφίζει νά ζητήση τήν ολοκλήρωσιν του Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης».

Εγκαταστάσεις της Ομοσπονδίας Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης (μετακατοχικά).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄
ΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

— Η κίνηση των αστικών συνεταιρισμών κατά το 1929 είναι η ακόλουθη:

Είδη	Ιδρύθηκαν κατά το 1929	Υπάρχουν στο τέλος του 1929
Πιστωτικοί	5	66
Προμηθευτικοί	27	191
Παραγωγικοί	34	650
Καταναλώσεως	-	115
Οικοδομικοί	155	496
Διάφοροι	5	24
Σύνολο	226	1.542

Κατανομή τους κατά είδη και Νομούς βλ. «Συνεταιριστής» 1930 σ. 132).

— Οικοδομικοί: Το 1929 δημοσιεύονται οι νέοι νόμοι περί οικοδομικών συνεταιρισμών. Το Ν.Δ. 11.5.1929 περί διευκολύνσεως των δημοσίων υπαλλήλων προς απόκτησιν κατοικίας που κυρώθηκε με τον ν. 4202/1929. Και ο Ν. 3875/1929 περί συστάσεως οικοδομικών συνεταιρισμών αστών προσφύγων (βλ. «ο Συνεταιριστής» 1929 σ. 105).

— Γίνεται προσπάθεια, με την νομοθεσία, να προωθηθούν άλλες συνεταιριστικές δραστηριότητες στον αστικό τομέα (βλ. τα σχετικά κείμενα νόμων στο Υποκ. Β΄). Οι διοικητικές όμως δυνατότητες του Κράτους αλλά και η γνώση και θέληση των ιδίων των ενδιαφερομένων, υπολείπονται της καλής θελήσεως της νομοθεσίας, ώστε να παρατηρούνται καθυστερήσεις και εκτροπές. Παρ' όλα αυτά η συμβολή του συνεταιριστικού παράγοντα είναι αξιόλογη.

— Δραστηριότητα οικοδομικών: Σε γενικότερο κείμενο του περιοδικού «Συνεργατισμός» (1929 σ. 26) διαβάζουμε τα επόμενα που δείχνουν σπουδαίες — για την εποχή εκείνη — κατακτήσεις στο θέμα των Οικοδομικών Συνεταιρισμών:

«... Πολλοί από τούς άναγνώστες μας έπισκέφθηκαν τίσ καινούργιες πόλεις μας, διάβασαν σχετικά μέ τούς οικοδομικούς συνεταιρισμούς. Αναλογισθήτε τίσ τρώγλες και τά ύγρά ύπόγεια εις τά όποια έμεναν οι οικογένειες τών τροχοδρομικών τής Θεσσαλονίκης πού πολλοί έκει μέσα πήραν φυματίωση και συγκρίνατέ τα μέ τά σημερινά τους σπίτια πού τά λούζει από παντού ό ήλιος... Χωρίς τόν συνεταιρισμόν μοροούσαν να

γίνουν εκείνα τά ώραία σπιτάκια και να χαρισθής ή χαρά σέ τόσους πού λαχταρούσαν χρόνια να ζήσουν μέσα στό φώς του ήλιου... Έλάτε παρα δώ στην όδό Ιταλίας, ρίξτε μία ματιά στα σπίτια πού χτίστηκαν, μιλήστε λίγο μέ τόν κοσμάκη... Τί να πούμε για τόν συνεταιρισμό τών 40 Έκκλησιωτών; Ό συνεταιρισμός σκαρφάλωσε στα βράχια, τά σύντριψε, τάκανε σπίτι... χωρίς στό συνεταιρισμό πέτυχε...».

— Καταναλωτικοί: Ο Αλ. Μυλωνάς, στην ομιλία του κατά το συνεταιριστικό μνημόσυνο του Σ. Ιασεμίδη, σημειώνει ότι:

«... Δέν κατεβλήθη δυστυχώς ή δέουσα προσπάθεια από τό Ύπουργείον Έθνικής Οικονομίας διά τήν ίδρυσιν συνεταιρισμών καταναλώσεως, οι όποιοι παρουσάζουν βέβαια πολλές δυσχερείας, άλλ' εινε οι μάλλον αναγκαίοι διά τήν ανακούφισιν του εργατικού και του αστικού εν γενει πληθυσμού.

Οί συνεταιρισμοί καταναλώσεως μη ύπολογιζομένων

δηλ. τών γεωργικών, περιλαμβάνουν εις τήν Άγγλιαν ως μέλη τα 42% του πληθυσμού και συναλλάσσονται απ' ευθείας μέ τάς συνεταιριστικές ενώσεις άλλων κρατών (Όλλανδίας, Δανίας κλπ.), εις τήν Έλβετίαν, τήν Δανίαν, τήν Ούγγαρίαν και τήν Φινλανδίαν τό ήμισυ περίπου του πληθυσμού, εις τήν Γερμανίαν τό 24% κτλ.».

(«Συνεργατισμός» σ. 394).

Εργασίας: Εγκρίνεται από το Ύπουργείο Εθνικής Οικονομίας απόφαση Γεν. Συνελεύσεως για τροποποίηση του καταστατικού του υφιστάμενου Συνεταιρισμού «Συνεργατική Ένωσις εργατών φορτοεκφορτωτών λιμένος και προλιμένων

Πειραιώς». Η απόφαση Γ.Σ. (του 1927) αφορά την ίδρυση Ταμείου Συντάξεων των μελών του Συνεταιρισμού που θα λειτουργεί ως χωριστό νομικό πρόσωπο. (Χορήγηση σύνταξης λόγω γήρατος ή ανικανότητας). Δηλαδή, μέσω του Συνεταιρισμού τους, προσπαθούν να προστατευθούν οι εργαζόμενοι, επειδή δεν υπάρχει κρατική πρόβλεψη για το θεσμό αυτό (συντάξεις). Τέτοιες πρωτοποριακές προσπάθειες έχουν κάνει οι Συνεταιρισμοί σε πολλές περιπτώσεις. Αξιοπρόσεκτες διατάξεις του καταστατικού αυτού (που υπήρχαν και σε άλλα καταστατικά):

Μεταξύ των σκοπών του η συμμετοχή με τα αποθεματικά του στην ίδρυση Εργατικής Τράπεζας. Η παροχή δανείων στα μέλη σε «αποδεδειγμένη ανάγκη» (εγχείρηση, γάμος, θάνατος μέλους οικογενείας).

Μέτοχοι γίνονται τα μέλη του Συνδέσμου Ενώσεως Φορτοεκφορτωτών (όχι οι εργολάβοι).

Οι εξερχόμενοι (με σειρά και περιορισμούς) λαμβάνουν την πραγματική αξία της μετοχής τους.

Υπάρχει υποχρέωση για παροχή εργασίας στο Συνεταιρισμό.

Υποχρέωση για 20 μετοχές. Αλλά μόνο μία ψήφος.

Υπαρξη Διευθυντού με ετήσια θητεία και επανεκλέξιμο.

Τα μέλη του Δ.Σ. και Ε.Σ. πληρώνονται με το κανονισμένο ημερομίσθιο των μελών του Συνεταιρισμού.

Τιμωρίες μελών Συνεταιρισμού αλλά και Δ.Σ. και Ε.Σ. για παρεκτροπές (ύβρεις, χειροδικίες).

Από κέρδη γίνονται κρατήσεις για τους ασθενείς και τις συντάξεις. Η διανομή κερδών (πέραν του τόκου) γίνεται ανάλογα με την εργασία που πρόσφεραν.

Στις εκλογές, κάθε κάλπη φέρει το όνομα και την φωτογραφία του υποψηφίου «απαγορευομένων απολύτως των κομματικών συμβόλων».

Δυνατή η κατάρτιση σύμβασης με Εταιρεία Ασφαλείων για τα τυχόν ατυχήματα των μελών κατά την εργασία τους.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι'

ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Οι ζυμώσεις των προηγούμενων ετών αρχίζουν να καταλήγουν σε δράση.

Το 1929 αποφασίζεται η ίδρυση Συνδέσμου Υπαλλήλων Συνεταιρικών Οργανώσεων Μεσσηνίας, με πρωτοβουλία των υπαλλήλων της Σταφιδικής Προμηθευτικής Τραπέζης Μεσσηνίας «διά την προάσπιση των συμφερόντων μας» (βλ. ανταπόκριση Δημ. Μακρυγιάννη στο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 204).

Είναι χαρακτηριστικό, για την σημασία που αποδίδεται στους υπαλλήλους και για την προοδευτικότητα των ιδεών την εποχή εκείνη, ότι το 1929 ο «Συνεργατισμός» (σ. 18) καταπιάνεται με το θέμα της συμμετοχής των εργαζομένων στη διοίκηση των εργοστασίων και γενικότερα των επιχειρήσεων. Θεωρεί ευκολότερη την εφαρμογή στο συνεταιριστικό σύστημα παρά στο κεφαλαιοκρατικό. Δημοσιεύει σχετικό άρθρο του Γάλλου θεωρητικού συνεταιριστή Β. Lavergne με τίτλο «'Αγών τών τάξεων καί έμμισθον προσωπικόν εις τό συνεργατικόν καθεστώς» που εμφανίζει τη σχετική θεωρία του Βέλγου Ανρ ντε Μαν στο βιβλίο του «Πέραν του Μαρξισμού» του 1926. Οι παραπάνω θέσεις, τονίζει, αποτελούν και τη βάση στη σχέση συνεταιρικών οργανώσεων και υπαλλήλων εργατών τους όπου δεν νοείται «πάλη των τάξεων» αλλά συνεργασία.

Σωκράτης Περικλ. Ιασεμίδης (1878-1929)

Το 1929 σφραγίζεται από το θάνατο, σε ηλικία μόλις 51 ετών, του μεγάλου θεμελιωτή και αγωνιστή του Συνεργατισμού στην Ελλάδα, του Σωκράτη Περικλ. Ιασεμίδα (17 Φεβρουαρίου 1929).

Στις πρωτοβουλίες, την οργανωτική προσπάθεια, τους μαχητικούς αγώνες του Ιασεμίδα αναφερθήκαμε πολλές φορές στις προηγούμενες σελίδες του βιβλίου αυτού. Έπεσε ακριβώς τις στιγμές εκείνες που οι ελληνικοί Συνεταιρισμοί είχαν ξεπεράσει το εφηβικό στάδιο και όταν οι αγώνες του για την ίδρυση ειδικής Γεωργικής Τράπεζας είχαν αρχίσει να γίνονται πραγματικότητα.

Για τον Σωκράτη Περ. Ιασεμίδα καθώς και για άλλους μεγάλους πρωτεργάτες και αγωνιστές συνεταιριστές, πρέπει να γραφούν ειδικές μονογραφίες για το έργο τους, από τη συνεταιριστική κίνηση. Εδώ θα δοθούν τα βασικά στοιχεία.

Στη συνέχεια μνημονεύονται μερικά από τα πολλά κείμενα που έχουν γραφεί για την προσωπικότητά του καθώς και μερικά από τα συγγραφικά του έργα, τους αγώνες και τις πραγματοποιήσεις του.

Για την ύλη του Α΄ τόμου του έργου αυτού βλ. τη σελ. 508 του Ευρετηρίου Α΄ τόμου όπου αναφέρονται οι σελίδες όπου μνημονεύτηκαν διάφορες πλευρές του έργου του Ιασεμίδα κατά την περίοδο μέχρι και το 1922. Για την περίοδο που καταλαμβάνει ο Δεύτερος Τόμος βλ. στο αναλυτικό Ευρετήριο των περιεχομένων του Β΄ Τόμου.

Το περιοδικό «ο Συνεταιριστής» αγγέλλει το θάνατο του μεγάλου συνεταιριστή, με τα επόμενα:

«*Εκλιπούσα Συνεταιριστικά Φυσιονομία:*

Σωκράτης Ιασεμίδης

Ο συνεταιρισμένος Κόσμος θρηνεί από προχθές τόν θάνατο τού μεγαλύτερου Συνεταιριστού τής Ελλάδος Σωκράτη Ιασεμίδα. Ύπουλη αρώσεται άρου τόν έβασάνισεν επί μήνας τόν ώδήγησε νέον άκόμη, εις τόν τάφον. Μόλις ειχε κάμψει ό Ιασεμίδης τά πενήντα χρόνια, ή δέ μέχρι τούδε σταδιοδρομία του ύπέσχετο άκόμη πολλά από τήν δραστηριότητα, τήν πίστιν και τήν άφοσίωσίν του πρός τό έργον του, άν ή μοίρα δέν τόν έστέρει τόσον πρόωρα τής ζωής.

Άλλά και τό μέχρι τούδε έργον τού Ιασεμίδα, παρ' όλον ότι άνεκόπη πρόωρα, είνε μεγάλο και ίσως ελάχιστοι όχι μόνον εις τήν γεωργικήν κίνησιν τής χώρας μας αλλά και τήν καθόλου οικονομικήν και κοινωνικήν αύτης ζωήν μπορούν νά επιδείξουν έργον άνάλογον εκείνου τό όποϊον επέτέλεσεν ό Ιασεμίδης κατά τήν βραχεία, σχετικώς μέ τήν σημασίαν και τό μέγεθος τού έργου, σταδιοδρομίαν του.

Τό έργον τού Ιασεμίδα έχει διπλήν σημασίαν, οικονομικήν και κοινωνικήν. Νέος άκόμη άντελήφθη και άφωμοίωσε τήν έξής άπλήν ιδέαν, ή όποια μέχρι τότε δέν ήτο ίσως άρκετά σαφώς διατυπωμένη εις τήν γεωργικήν κίνησιν τής χώρας μας και δέν ειχε λάβη τήν πρέπουσαν σημασίαν: "Ότι όπως εις πάντα άλλον κλάδον τής παραγωγής ούτω και εις τήν γεωργίαν, εις τήν ύπηρεσίαν τής όποίας ειχε ταχθή, κάθε τεχνική πρόοδος και τελειοποίησις έχει κατά τοσοούτον μεγαλύτεραν σημασίαν καθ' όσον, πρός τά έπωφελη ή οικονομικά άποτελέσματα τά όποια δύνανται νά προκύ-

ψουν εκ τής εφαρμογής της διά τήν εθνικήν οικονομίαν, επιτυγχάνεται δι' αύτης εκ παραλλήλου βελτίωσις τής οικονομικής θέσεως όσον τό δυνατόν μεγαλύτερου κύκλου γεωργικών παραγωγών, ιδίως τών πτωχότερων εκ αύτών, οι όποιοι εις τήν χώραν μας κρατούν εις χείρας των τό μεγαλύτερον μέρος τής γεωργικής μας παραγωγής και άποτελούν διά τού μεγάλου άριθμού των τήν σπουδαιότεραν επαγγελματικήν και κοινωνικήν τάξιν τής χώρας.

Συνεπής πρός τήν άρχήν ταύτην ό Ιασεμίδης επέδιωξε καθ' όλην τήν περίοδον τής δράσεώς του εν τή δημοσία ζωή νά δημιουργήσιν τας αναγκαίας προϋποθέσεις διά τήν καθ' όσον τό δυνατόν μεγαλύτερον βαθμόν εφαρμογήν τής ιδέας αύτης. Όδηγούμενος από τά διδάγματα και τήν πείραν τών άλλων χωρών κατέληξε μέ τήν διακρίνουσαν αυτόν όξύνοιαν γρηγορα εις τό συμπέρασμα, ότι μόνον διά τής οικονομικής και επαγγελματικής οργανώσεως τών γεωργών θά επετύγχανε τόν σκοπόν του. Πράγματι, όπως πολύ όρθά μάς επανέλαμβανε συχνά, ή οικονομική εις Συνεταιρισμούς οργανώσις τών παραγωγών θά ειχεν ως συνέπειαν νά εξασφαλίση ύπέρ τών πτωχών παραγωγών όλα τά ώφεληματα, πού θά προκύπτουν εκ τής τελειοποίησεως τής γεωργικής έπιστήμης και τέχνης, ή δέ επαγγελματική αυτών οργανώσις εις Έπιμελητήρια θά εξησφάλιζε επαρκώς τόν έλεγχον τών οικονομικών αποτελεσμάτων των τεχνικών προόδων και τήν διάδοσιν αυτών, θά συνέτρεχε εις τήν διαπαιδαγώγησιν και διαφώτισιν τών παραγωγών, βοηθουμένη εις τούτο από τήν άδελφήν οικονομικήν οργάνωσιν, και θά προήσπιζε τά καλώς έννοούμενα συμφέροντα αυτών άπέναντι τού Κράτους και τών άλλων τάξεων.

Μέσα στους άπλοους αυτούς συλλογισμούς του μεγάλου μας Διδασκάλου όχι μόνον περιέχεται σαφώς η εξήγησις των προσπαθειών του διά τήν οικονομικήν και επαγγελματικήν οργάνωσιν τών γεωργών, αλλά και ολοκληρώνεται και συγκεντρούται η οικονομική και κοινωνική σημασία του έργου του.

Η κοινωνική σημασία του έργου του Ίασεμίδη συνίσταται εις τό ότι επεδίωξε και έδημιούργησε τά όργανα εκείνα, Συνεταιρισμούς και Έπιμελητήρια, διά τών οποίων γίνεται δυνατή η εφαρμογή μεθόδων και μέσων καλλιέργειας διά τών οποίων επιτυγχάνεται αύξησις τής παραγωγής και ελάττωσις του κόστους καλλιέργειας, δηλαδή αύξησις τής καθαρής προσόδου τών παραγωγών, επομένως βελτίωσις τής οικονομικής θέσεως αυτών.

Η κοινωνική σημασία του έργου του συνίσταται εις τό ότι κατώρθωσε να άνυψώση τήν θέσιν τών γεωργών εις τήν κοινωνίαν σημαντικά, άφ' ενός μέν διά τής άρχομένης μέσω τών Συνεταιρισμών βελτιώσεως τής οικονομικής των θέσεως και άφ' έτέρου διά τής επιβολής πού άσκούν σήμερα οι γεωργοί, χάρις εις τήν επαγγελματικήν και ιδίως τήν συνεταιρικήν οργάνωσιν.

Ό αν οι χωρικοί μας είνε ώργανωμένοι σήμερα, άν έπαυσαν να πολιτικολογούν άδιακόπως και άντι τούτου να συσκοπτόνται διά τά οικονομικά και επαγγελματικά ζητήματα πού τούς άφορούν, άν κατά τάς

συζητήσεις των δέν είναι εγωίσται άλλα μετά φρονήσεως επιδιώκουν να εναρμονίσουν τά συμφέροντά των πρός τά συμφέροντα τών άλλων τάξεων, άν τό Κράτος και αι λοιπαι επαγγελματικαι όργανώσεις κατορθώσουν να ευρίσκουν επί τέλους ύπευθύνους αντιπροσώπους τής γεωργίας επισήμως εκπροσωπούντας αύτήν, αυτό είνε κατά μέγα μέρος έργον του Σωκράτη Ίασεμίδη. Δέν θέλομεν βέβαια να ύποστηρίξωμεν ότι χωρίς αυτών δέν θα επήρχοντο τά γεγονότα αυτά, μπορούμεν όμως κάλλιστα να πούμε ότι ο μέν Ίασεμίδης εύρηκε τήν καλύτερα θέσι πού του εταίριαζεν ως οργανωτής τής γεωργίας, η δέ γεωργία και οι γεωργοί εύρηκαν τόν καλύτερο οδηγό και σύμβουλο, και ότι χάρις εις τόν ζήλον τήν πίστιν και τόν ένθουσιασμόν του επεταχύνθη καταπληκτικώς η επαγγελματική και οικονομική οργάνωσις τών γεωργών, εκ τών οποίων μάλιστα η τελευταία έχει να επιδείξη τόσας προόδους ώστε δικαίως προκαλεί τόν θαυμασμόν και μεταξύ τών ξένων άκόμη.

Αυτό σέ άδρές γραμμές είναι τό έργον του μεγάλου νεκρού πού θρηνούμεν σήμερα, και γιά τό όποιον ελπίζομεν ότι δέν θά λείψη να μιλήση άργότερα η ιστορία τής χώρας μας.

Ό Ίασεμίδης έφυγε πρόωρα. Άλλά έφυγε με τήν ικανοποίησιν ότι δέν εκρύφηε τό τάλαντο. Τουναντίον ειργάσθη με όλας του τάς δυνάμεις να τό πολλαπλασίωση και τό κατώρθωσε περισσότερο από κάθε άλλον.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσίευσε ο επί δεκαετίας πρώτος συνεργάτης του Ιασεμίδη, ο επίσης μεγάλος συνεταιριστής Νικ. Μιχόπουλος (βλ. «Συνεταιριστής» 1929, σελ. 27) τα βασικά βιογραφικά στοιχεία του Ιασεμίδη και τα κύρια στοιχεία της σταδιοδρομίας του (και κυρίως στο Συνεργατισμό) είναι τα ακόλουθα τα οποία, παράλληλα, και φωτίζουν την ελληνική συνεταιριστική ιστορία από τις αρχές του αιώνα μας:

« Η σταδιοδρομία του.

Ό αλησμόνητος Σωκράτης Ίασεμίδης έγεννήθη εν Αθήναις κατά τό έτος 1878. Άφου έτελείωσε τάς Γυμνασιακάς του σπουδάς, ενεγράφη στό Πανεπιστήμιο και έσπούδασε Φυσικάς επιστήμας. Μετά τό πέρας τών Πανεπιστημιακών σπουδών του, είχε προκηρυχθή από τό Κράτος διαγωνισμός πρός άποστολήν ύποτρόφων στήν Ευρώπη γιά να σπουδάσουν τήν Γεωπονική επιστήμη. Στο διαγωνισμό αυτόν έλαβε μέρος και ο άείμνηστος Ίασεμίδης και επιτυχών μεταξύ τών πρώτων έπήγε στή Γερμανία. Εκεί έσπούδασε τήν Γεωπονική επιστήμη, αλλά κυρίως έπεδόθη στή σπουδή όλων τών γεωργοοικονομικών ζητημάτων και κυρίως στήν παρακολούθησι τής συνεταιριστικής οργάνωσεως τής χώρας εκείνης.

Άφου έτελείωσε τάς σπουδάς του στή Γερμανία επανήλθε στήν πατρίδα του και άμέσως κατά τό έτος 1904 εξέδωκε τό πρώτον σύγγραμμά του «περι Γεωργικών Συνεταιρισμών».

Κατά τάς αρχάς του έτους 1905 (8 Ιανουαρίου 1905) διορίσθη Ύποδιευθυντής τής πλησίον του Άλμυρού τής Θεσσαλίας Κασσαβετίου Γεωργικής Σχολής και μετά ένα έτος Διευθυντής τής ίδιας Σχολής.

Η δράσις του εκεί και ως Διευθυντού τής Σχολής αλλά και ως Γεωπόνου είνε γνωστή σ' όλους όσοι τόν παρηκολούθησαν. Η πεποίθησίς του ότι η γεωργική πρόοδος του τόπου μας θά επέλθη μόνον με τήν οικονομική οργάνωσι του γεωργικού πληθυσμού, έξηδηλώθη ζωηρότερη και ο ένθουσιασμός του ύπήρξε πολύ μεγάλος, όταν έπληροφορήθη ότι εκεί στή σφαι-

ρα τής δράσεώς του, μα όμως φτωχών γεωργών είχε ιδρύσει από τόν Νοέμβριου του 1900 τό πρώτο στήν Ελλάδα γεωργικό ταμείο υπό τήν επωνυμίαν «Μετοχικόν Γεωργικόν Ταμείον Άλμυρού». Ητο τό ταμείο γιά τήν ίδρυσιν του όποιου είχα συνεργασθή και συναγωνισθή με τόν πολύ πρόωρα άποθανόντα άείμνηστον Δημήτριον Γρηγοριάδην Διευθυντήν τότε τής Γεωργικής Σχολής.

Ητο φυσικόν, μία τέτοια καινοτομία πού θά γυπούσε κατακέφαλα συμφέροντα και άγνωστη έως τότε στα χρονικά τής χώρας μας, να προκαλέση σφοδράν αντίδρασι και λυσσασμένο πόλεμο από εμπόρους, τοκογλύφους, μεσίτας, ιδιοκτίτας γεωργικών μηχανημάτων, πολιτευομένους κλπ. Τό ταμείον εκείνο εκλυδωνίζετο, έπλεε σέ πέλαγος άνοικτό χωρίς να γνωρίζη εν θά φθάση ποτέ σέ κανένα λιμάνι. Ό άείμνηστος Ίασεμίδης από τις πρώτες ημέρες τής εκεί άφιξέως του έθεσε τόν εαυτόν του στή διάθεσι τών διοικούντων τότε τόν μοναδικόν εκείνον Συνεταιρισμόν έπάλαισε πρός πάσας τάς διευθύνσεις, έδωσε οδηγίας πρός τροποποίησιν του καταστατικού επί άφραεστέρων γιά τή λειτουργία του βάσεων, έκαμε πολλές διαλέξεις στή γενική συνέλευσι πρός συγκράτησιν τών συνεταιριών και χάρις στήν προπαγάνδα πού έκαμε στους άριστοκρατικούς λεγομένους κύκλους τής μικράς εκείνης κοινωνίας και στήν προσωπική του έπέμβασι, έπέστησαν οι διάφοροι κεφφερόνιοι, ότι οι επί κεφαλής τής κινήσεως εκείνης δέν έδημιόκπουν, άλλα προσέφερον πραγματικήν ύπηρεσίαν στόν τόπον

τους.

Έν τῷ μεταξύ κατά Ἰούλιον τοῦ 1907 μετετέθη ὡς Διευθυντῆς τοῦ Γεωργικοῦ Σταθμοῦ Τίρυνθος. Καί ἐκεῖ ἄρχισε τὴν προπαγάνδα γιὰ τὴ διάδοσιν τῆς ἐκπολιτιστικῆς συνεταιριστικῆς ἰδέας. Ἦτο ὁμως φυσικὸν νὰ ἀποτύχη στὶς πρώτες του προσπάθειες διότι ἡ περιφέρεια ἐκεῖνη δὲν ἦτο τότε κατάλληλη γιὰ συνεταιριστικὴ δράσιν, ἀφοῦ καί σήμερα ἀκόμη οἱ ἀγροτικοὶ πληθυσμοὶ τῆς περιφέρειας ἐκεῖνης δὲν κατῶρθωσαν νὰ προσανατολισθοῦν καί νὰ καταλάβουν τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα τοῦ συνεργατισμοῦ.

Μετά δύο ἔτη ἦτο κατὰ τὸν Αὐγουστον τοῦ 1909 μετετέθη καί πάλιν ἀπὸ τὸν σταθμὸν Τίρυνθος εἰς τὴν Κασσαβέτιαν Γεωργικὴν Σχολὴν ὡς Διευθυντῆς. Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη, ἐδέχθηκα ἕνα ἀπόγευμα τὸν ἀειμνηστον Ἰασεμίδην κατόπιν εἰδοποιήσεώς του, στὸ γραφεῖο τοῦ Συνεταιρισμοῦ. Μὲ παρεκάλει νὰ κλείσω τὴ θύρα τοῦ γραφείου καὶ νὰ μὴ δεχθῶ κανένα διότι, ὡς μοῦ εἶπε, εἶχε νὰ μοῦ ἀνακοινώσῃ καί νὰ συζητήσωμε πολλά. Καί πρώτα πρώτα μὲ παρεκάλει καί μὲ ἐξώρμησε νὰ μὴ θέλω νὰ ἀναμιχθῶ προσωπικῶς στὴν πολιτικὴν, διότι ἡ ἀνάμειξις μου θὰ ἔφερε τὴν διάλυσιν τοῦ Συνεταιρισμοῦ ἐκείνου τὸν ὁποῖον θὰ εἶχε ὡς μοναδικὸν ἐπιχείρημα διὰ τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν του. Κατόπιν μοῦ ἀνέπτυξε λεπτομερῶς τὸ πρόγραμμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ εἰργάζετο εἰς τὸ μέλλον, καί ἐκεῖ μέσα στὸ μικροσκοπικὸ καί φτωχικὸ γραφεῖο τοῦ Συνεταιρισμοῦ Ἄλμυρῴ ἐρχοδιάζετο γιὰ πρώτη φορὰ τὸ μελλοντικὸ ξύπνημα ὁλοκληροῦ τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας καί ἡ οἰκονομικὴ του χειραφέτησις.

Τὸ εἶπε καί τὸ ἔκαμε ὁ μακαρίτης. Μόλις συνεστήθη τὸ Ὑπουργεῖον Ἑθνικῆς Οἰκονομίας ἐκλήθη ὁ ἀειμνηστος Ἰασεμίδης εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ὡς Ἐπιθεωρητῆς Γεωργίας (Ἰανουάριον τοῦ 1911). Ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς τοποθετήσεώς του στὸ Ὑπουργεῖο ἄρχισε τὰς ἐνεργείας του πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματός του. Προπαγάνδα προσωπικῆ, ἄρθρα στὶς ἐφημερίδες κλπ. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὐκόλον, ἀντιδράσεις πολλὰ καί ἐκ μέρους σοβρῶν ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὴν γνώμην ὅτι ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς δὲν ἦτο ἀκόμη ὤριμος νὰ προσανατολισθῆ πρὸς τὰ καινὰ αὐτὰ δαιμόνια. Ὁ ἀειμνηστος Ἰασεμίδης παρ' ὅλας τὰς ἀντιδράσεις δὲν ἐδείλιασε ἀλλ' ἐξηκολούθησε ἐργαζόμενος. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1913 ἐξεδόθη τὸ δελτίον τοῦ Ὑπουργείου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Οἱ Γεωργικοὶ Συνεταιρισμοὶ ὑπὸ Σωκράτους Π. Ἰασεμίδου ἐπιθεωρητοῦ τῆς Γεωργίας». Ἀντίτυπα τοῦ δελτίου ἐκείνου ἐστάλησαν πρὸς ὁλόκληρον τὸν Ἀθηναϊκὸν καί ἐπαρχιακὸν τύπον καί πρὸς ὅλους τοὺς δημοδιδασκάλους τοῦ Κράτους μὲ ἐπιστολὴν τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας κ. Ἄνδρ. Μιχαλακοπούλου μὲ τὴν ὁποίαν ἐπιστολὴν παρώτρυνε τοὺς δημοδιδασκάλους τοῦ Κράτους νὰ ἐργασθοῦν πρὸς διάδοσιν τῶν σωτηρίων διὰ τοὺς γεωργοὺς συνεταιριστικῶν ἀρχῶν.

Μετά τὴν ἔκδοσιν καί διανομὴν τοῦ δελτίου ἡ προπαγάνδα ἄρχισε νὰ ζωηρεύῃ καί ἡ κίνησις νὰ γίνεται ἐντονώτερη. Ὁ Ἀθηναϊκὸς τύπος ἐπὶ ἡμέρας ἠσχολεῖτο περὶ τοῦ θεσμοῦ καί θορυβὸς μεγάλος ἐγένετο. Τὸ παράδειγμα τοῦ Συνεταιρισμοῦ Ἄλμυρῴ καί τῶν μετέπειτα ἰδρυθέντων συνεταιρισμῶν Διόπτει, Μεγάρον καί Νεοχωρίου ἦσαν ἀρχετὰ νὰ πείσουν τὸν τότε Ὑπουργὸν τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας κ. Μιχαλακοπούλου ὅτι ὁ γεωργικὸς πληθυσμὸς ἠδύνατο κάλλιστα νὰ συνεταιρισθῆ. Τὸ Ὑπουργεῖον τῆ ὑποδείξει τοῦ ἀειμνηστοῦ Ἰασεμίδου ἐξήγησε ἐκθεσιν περὶ τοῦ

ιστορικοῦ τῆς ἰδρύσεως καί λειτουργίας τοῦ γεωργικοῦ ταμείου Ἄλμυρῴ ἡ ὁποία καί ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ δελτίον τὸ ἐκδοθὲν τῆ ἐπιμελείᾳ τοῦ μακαρίτου Ἰασεμίδου. Διὰ νὰ λείψῃ δὲ καθε ἀμφιβολία περὶ τῆς κανονικῆς λειτουργίας τοῦ Συνεταιρισμοῦ ἐκείνου καί τῶν ἀνεπίστων ἀποτελεσμάτων τὰ ὁποῖα εἶχε, τῆ προτροπῆ καί παρακλήσει πάλιν τοῦ ἀειμνηστοῦ Ἰασεμίδου ἐπῆγε εἰς τὸν Ἄλμυρὸν διὰ νὰ ἀντιληφθῆ καί προσωπικῶς τὰ πράγματα ὁ τότε Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας καί κατόπιν Ὑπουργός τῆς Γεωργίας κ. Ἄλ. Μυλωνάς, συνοδευόμενος καί ἀπὸ τὸν Ἐπιθεωρητῆν Ἰασεμίδην. Τέλος μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καί προπαγάνδαν ἐνὸς ἀκόμη ἔτους ἡ γνώμη τοῦ μακαρίτου Ἰασεμίδου ὑπερίσχυσε καί τὴν νύχτα τῆς 31 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1914 ἐψηφίετο ὁ νόμος 602 «Περὶ Συνεταιρισμῶν» διὰ τοῦ ὁποίου εἰσήχθη ὁ θεσμοὶ αὐτοῦ καί εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Μετά τοὺς πολυτετεῖς αὐτοῦ ἀγῶνας καί τὴν ψήφισιν τοῦ γνωστοῦ νόμου, ὁ ἀλησμόνητος Ἰασεμίδης ὡς Τημηματάρχης τῆς Γεωργικῆς Οἰκονομίας ἀπὸ τὸν Μάιον τοῦ 1914 ἤσυχος πλέον, ἠσχολεῖτο γιὰ τὴ σύστασιν καί ὀργάνωσιν τῶν πρώτων Συνεταιρισμῶν. Ἐπρεπε νὰ διευκολύνῃ τοὺς χωρικοὺς γιὰ τὴ σύστασιν τῶν Συνεταιρισμῶν των. Ἐπρεπε νὰ μὴ τοὺς ἀφήσῃ νὰ τρέχουν ἀπ' ἐδῶ καί ἀπ' ἐκεῖ καί νὰ πληρώνουν τὰ μαλλονέφερα τὰς γιὰ τὴ συνταξί των καταστατικῶν τὰ ὁποῖα ἄλλως τε δὲν ἦτο κεραιὰς τότε σὲ θεοὶ νὰ τὰ κἀνῃ. Ἐκλείσθησαν μέσα στὸ γραφεῖο του ἐπὶ μῆνας ὁλοκληροῦς ἡ ἐπιστήμη καί ἡ πείρα καί ἐβγαλαν τὰ πρότυπα καταστατικὰ διαφόρων τύπων τὰ τυπωμένα ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον καί γνωστά σ' ὅλον τὸν συνεταιρισμὸν κόσμον. Ἐπειτα διὰ νὰ καθοδηγῆ τοὺς Συνεταιρισμοὺς ἐξέδιδε ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τὸν «Βοηθὸν τῶν Συνεταιρισμῶν». Διὰ νὰ φανῆ δὲ χρησιμώτερος εἰς τὸν τόπον του ἐπήγαγε τακτικὰ στὴν Ἑυρώπη πότε μὲ δικὰ του ἔξοδα καί πότε μὲ ἔξοδα τοῦ Κράτους γιὰ νὰ παρακολουθῆ τὴν ἐξω συνεταιριστικὴν κίνησιν καί νὰ κάμῃ εἰς τὰ συνέδρια ἀνακοινώσεις περὶ τῆς δικῆς μας συνεταιριστικῆς κινήσεως. Ἄλλ' ὁ μακαρίτης ἐβιάζετο. Ὡς νὰ προησθάνετο τὸν πρόωρον θάνατόν του, ἤθελε νὰ τελειώῃ τὸ ταχύτερον ἡ ὁλοκληρωτικὴ ὀργάνωσις τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ. Ἐμπρὸς λοιπὸν καί καταστατικὰ Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν καί ἐνέργειαν πρὸς συγκρότησιν τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ νόμος εἶχε ψηφισθῆ ἀπὸ τὸ ἔτος 1914 καί τὰ ὁποῖα κατῶρθωσε νὰ κίνησῃ ἀπὸ τὸν περασμένο χρόνον.

Ἄλλ' ἡ δρᾶσις του δὲν σταματᾷ ἐδῶ. Γιὰ νὰ διευκολύνῃ καί ἐνισχύσῃ τὴν πίστιν τῶν Συνεταιρισμῶν, εἰσηγήθη τὸν νόμον περὶ γεωργικοῦ ἐνεχυρογράφου, καί τὸν νόμον περὶ πλασματικοῦ ἐνεχυροῦ καπιτοῦ καί τὴν τροποποίησιν τοῦ νόμου περὶ Γεωργικῶν Τραπεζῶν πρὸς πραγματικὴν ἐξυτηρέτησιν τῶν γεωργικῶν συμφερόντων. Ἐπίσης τῆ εἰσηγήσει του ἐξεδόθη τὸ Ν. Διάταγμα τῆς 32 Ἰανουαρίου 1926 περὶ ἰδρύσεως Γεωργικῶν Τραπεζῶν. Πρὸς πληρῆν δὲ ἐξασφάλισιν τῆς πίστεως τῶν Συνεταιρισμῶν καί τῆς παραγωγῆς ἐξεδόθησαν τῆ εἰσηγήσει του καί τὰ Ν. Διατάγματα περὶ εἰδικῶν Ταμείων Προνοίας Ἀμύνης καί Ἀσφαλείας Παραγωγῆς.

Δυστυχῶς ἡ μοῖρα ἡ κακὴ τὸν ἐφθόνησε καί δὲν τὸν ἀφήσε νὰ ἀποσκευασθῇ τὸ συνεταιριστικὸ οἰκοδόμημα τὸ ὁποῖον τόσοσ στερρὰ τὸ θεμελίωσε στὰ βῆθη τῆς ψυχῆς τοῦ ἀγροτικοῦ μας πληθυσμοῦ. Ἐπάλασε γιὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς Γεωργικῆς Τραπεζῆς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν. Ἀπὸ τὸ 1923 καί ἐδῶ οἱ ἀγῶνες του εἶχαν ἐνταθῆ μέχρις ἀπιστεύτου βαθμοῦ. Ἐγραφε ἄρθρα στὶς ἐφη-

μερίδες, εξέδωκε χωριστές μελέτες, ώμίλησε σε λέσχες επιστημονικές σε Ύπουργούς και σε Ύπουργικά Συμβούλια, αλλά δυστυχώς δέν επέζησε νά ἴδῃ καί νά ἀπολαύσῃ τούς καρπούς τῶν ἀγώνων του αὐτῶν.

Αὐτὴ με κάθε συντομία ὑπήρξε ἡ σταδιοδρομία τοῦ αἰμνήστου Σωκράτους Ἰασεμίδου ὡς Γεωπόνου,

Τμηματάρχου τῆς Γεωργικῆς Οἰκονομίας καί Διευθυντοῦ τῆς Γεωργίας. Δικαίως ὄθεν οἱ συνάδελφοί του οἱ συνεργάται του, οἱ συναγωνισταί καί οἱ ὁμοιδεάται του καί ὅλοι ὅσοι τόν ἐγνώρισαν ὡς ὑπάλληλον καί ὡς ἄνθρωπον, ἐθρήνησαν καί κλαίουν γιά τόν πρόωρον θάνατό του».

Και ἐκλείσει με τα ἀκόλουθα συγκινητικά ο Ν. Μιχόπουλος:

« Ἀείμνηστε καί πολυκλάυστε Σωκράτη Ἰασεμίδη.

Οἱ 5003 Γεωργικοί Συνεταιρισμοί οἱ ἰδρυθέντες μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου Σου, αἱ 69 Ἐνώσεις αὐτῶν, τὰ 22 Γεωργικά Ἐπιμελητήρια καί αἱ λοιπαὶ Γεωργικαὶ Ὁργανώσεις, ἕνας δλόκληρος κόσμος πού θρηνεῖ μαζί με μᾶς καί πολλά Σοῦ ὀφείλει μνημόσυνα, Σοῦ εὐχεται γαίαν ἔχους ἐλαφράν.

Σωκράτη Ἰασεμίδη

Ἀρχηγέ τῆς ὅλης Συνεταιριστικῆς κινήσεως, τῆς εἰρηνικῆς καί ἐξανθρωπιστικῆς, τὴν πίστιν τετήρηκας, τόν νόμον τετέλεκας νῦν ἀπόκειται Σοῦ ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος.

Αἰωνία Σοῦ ἡ μνήμη πολυφίλητε Σωκράτη Ἰασεμίδη».

Επικηδεῖοι λόγοι:

Κατὰ τὴν κηδεῖα, τὸν νεκρὸν ἀποχαιρέτησαν:

Ὁ τότε Διευθυντῆς τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας Π. Κουτσομητόπουλος (κεῖμενο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 29).

Ὁ τότε Διευθυντῆς τῆς Ἀνωτ. Γεωπονικῆς Σχολῆς Στ. Παπανδρέου (κεῖμενο τοῦ «Συνεταιριστής» 1929 σ. 30).

Ἄλλα κείμενα γιὰ τὸν Σωκρ. Ἰασεμίδη.

— Κείμενο τῆς Π.Γ.Σ. Δ.Ε.Ν. στο «Συνεταιριστής» 1929 σ. 56.

— Κείμενο Προέδρου Ἐνώσεων Συνεταιρισμῶν Πελοποννήσου καὶ Συνδέσμου Συνεταιρισμῶν («Συνεταιριστής» 1929 σ. 58).

— Κείμενα ομιλιῶν στο συνεταιριστικὸ μνημόσυνο τοῦ Σ. Ἰασεμίδη στὴ Θεσσαλονίκη ἀπὸ Αλ. Μυλωνά, Θ. Τζωρτζάκη, Χρ. Ευελπίδη καὶ ἄλλους (βλ. στο ἔτος 1931).

— Κείμενο Σπ. Τρυφονόπουλου («Συνεταιριστής» 1934 σ. 21).

— Κείμενο Ἀριστοτ. Σίδερι («Συνεταιριστής» 1934 σ. 73).

— Κείμενο Δ. Καλιτσουνάκη (« Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπισημῶν» Τόμος Θ. σ. 241).

— Κείμενο Θ. Τζωρτζάκη («Συνεταιριστής» 1939 σ. 17) στα 10 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του.

— Κείμενο Θ. Τζωρτζάκη («Συνεταιριστής» 1949 σ. 1) στα 20 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του.

— Το ἀφιέρωμα τοῦ περιοδικοῦ «Θέματα Συνεταιρισμῶν».

Τὸ ἔτος 1979, στα 100 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννηση (1878) καὶ τα 50 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του (1929), τὸ περιοδικὸ «Θέματα Συνεταιρισμῶν» τῶν Απ. Οικονομοπούλου καὶ Ἀριστ. Κλήμη, ἀφιέρωσε τὸ τεῦχος τοῦ 53 στὴ μνήμη τοῦ Σωκρ. Ἰασεμίδη ὅπου δημοσιεύτηκαν κείμενα τῶν:

Απ. Οικονομοπούλου (σελ. 3821)

Νικ. Μιχοπούλου (σελ. 3823)

Δ.Θ. Πάνου (σελ. 3827)

Ἡλ. Χρονοπούλου (σελ. 3830)

Νικ. Κολύμβα (σελ. 3831)

Τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ Σωκρ. Ἰασεμίδη.

Στὸ περιοδικὸ «Θέματα Συνεταιρισμῶν» ἔτους 1975 καὶ 1976 ἀναδημοσιεύτηκαν (σε συνέχειες) τα μαθήματα τοῦ Σ. Ἰασεμίδη στὴν Ἀνωτ. Γεωπονικὴ Σχολή, ἀπὸ τὸ μοναδικὸ (ἰσως) λιθογραφημένο ἀντίτυπὸ τους πού ὑπάρχει στὴ

Βιβλιοθήκη Κλήμη.

Με επιμέλεια του Ι. Στρογγύλη δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Θέματα Συνεταιρισμών» (έτος 1976 σ. 2833) κατάλογος των δημοσιευμάτων του Σ. Ιασεμίδη σε ιδιαίτερα βιβλία και στα περιοδικά «Βοηθός των Συνεταιρισμών», «Συνεταιριστής» και άλλα έντυπα.

Σωκράτης Ιασεμίδης. Πίνακας στην αίθουσα τελετών της Ανωτ. Γεωπονικής Σχολής Αθηνών.

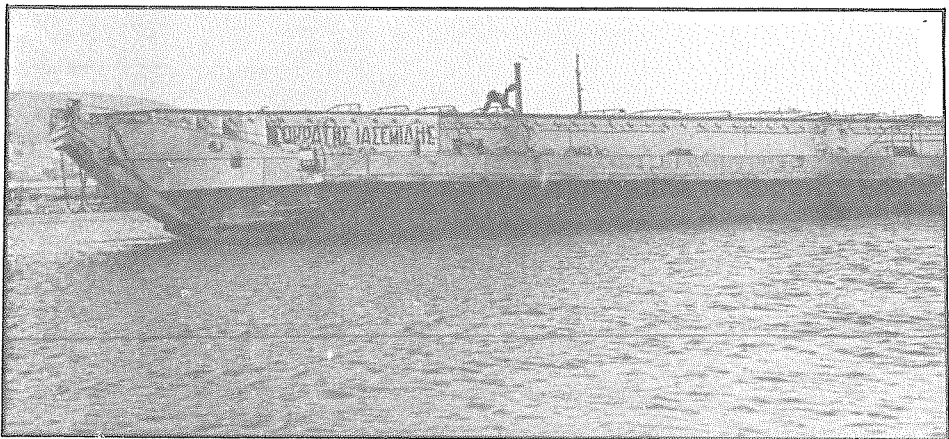
Διάφορες άλλες τιμητικές εκδηλώσεις για το Σωκρ. Ιασεμίδη.

Η συνεταιριστική κίνηση έδωσε το όνομα του Σ. Ιασεμίδη στο πρώτο πλοίο που (με την εισήγηση του συνεταιριστή υπουργού Επ. Κυπριάδη και με ευθύνη της ΚΥΔΕΠ και τοπικών Ενώσεων Συνεταιρισμών) δρομολογήθηκε μεταπολεμικά στο Ρίο-Αντίριο για την εξυπηρέτηση της Αιτωλοακαρνανίας και Ηπείρου με Αχαΐα-Κορινθία-Αθήνα. (Για το θέμα βλ. σε επόμενο Τόμο μας. Βλ. σχετικά και «Φωνή Συνεταιρισμών» σελ. 109, 201, 835).

Άλλοι συνεταιριστές.

Στις σελίδες μας για το έτος 1929 μνημονεύονται πληροφορίες για τις δραστηριότητες πολλών ελλήνων συνεταιριστών μερικοί από τους οποίους και θυσιάστηκαν για τη συνεταιριστική ιδέα.

Ακόμα σημειώνουμε ότι οι αδελφοί Αθαν. και Παν. Μυλωνάς, μέλη του Συνεταιρισμού Αποκαταστάσεως Επανωμής, φονεύθηκαν παρά του Θ. Καζάκου για κτηματικές διαφορές μεταξύ του τελευταίου και του Συνεταιρισμού, τον Ιούνιο 1929 (βλ. «Συνεργατισμός» 1930 σ. 109).

Πλοίο Σωκράτης Ιασεμίδης.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

Ανασκόπηση για την εξέλιξη της ελληνικής συνεταιριστικής κινήσεως, από την πρώτη εμφάνισή της μέχρι το τέλος του 1929, δημοσιεύεται στο περιοδικό «Συνεταιριστής» 1930 σ. 1 και 17. Το κείμενο ανήκει (προφανώς) στον Θ. Τζωρτζάκη και είναι το προσχέδιο του βιβλίου του «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» που εκδόθηκε το 1932. Τα κυριότερα στοιχεία των κειμένων αυτών καθώς και του βιβλίου χρησιμοποιήθηκαν στα αντίστοιχα Υποκεφάλαιά μας και για το λόγο αυτό δεν αναδημοσιεύεται εδώ.

Επίσης δόθηκαν σε άλλες σελίδες μας του 1929 διάφορα ανακεφαλαιωτικά στοιχεία (1914-1929).

Περίπτερο στη Δ.Ε. Θεσσαλονίκης για τις δραστηριότητες ΑΤΕ (Δεκαετία 1950).

Πολιτικά και συνεταιριστικά-αγροτικά στελέχη σε συγκεντρώσεις της Συνομοσπονδίας Γεώργ. Συνεταιρισμών (μετακατοχικά). Διακρίνονται (μεταξύ άλλων) οι: ο επιφανής συνεταιριστής Αλ. Μυλωνάς (πρώτος), οι πολιτικοί φιλοσυνεταιριστές Κ. Καραμανλής, Κ. Καλλίας, Χρ. Ευελπίδης. Οι Γερ. Μολφέτας, Θ. Τζωρτζάκης, Γ. Σαμαρόπουλος, Ι. Ζουρίδης. Οι Δ/ντές ΑΤΕ Κ. Τζωρτζόπουλος (υποδιοικητής), Χρ. Βασματζίδης, Αν. Δομέστιχος και πολλοί συνεταιριστές.

Μ Ε Ρ Ο Σ Ε Β Δ Ο Μ Ο
ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1930-1935
ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΑΤΕ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ
ΤΗΣ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 43

Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1930

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΓΕΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1930

— Κατά το 1930 υπάρχει κυβερνητική σταθερότητα. (Κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου), παρά τη ζωηρή αντιπολίτευση. Υπουργός Γεωργίας Κ. Σπυρίδης.

— Η παγκόσμιος οικονομική-γεωργική κρίση πιέζει και στην Ελλάδα. Αντίκτυποι. Προβλήματα στους αγρότες. Εισηγήσεις Αλ. Κορυζή (Υποδιοικητού ΕΤΕ) για μέτρα «έπιβαλλόμενα προς ανακούφισιν τῶν στενουσῶν ὑπὸ τήν οικονομικήν κρίσιν βορείων μας ἐπαρχιῶν» (βλ. και ὅσα σημειώνονται για την εκεί κατάσταση, στα Ὑποκεφάλαια Α΄ και Η΄ του 1929).

— Θέμα απορροφήσεως παραγωγῆς κριθῆς: «Ὁ ἀστικός πληθυσμός... ὄχι μόνον καθῆκον ἀλλά καί συμφέρον ὕψιστον ἔχει νά βοηθήσῃ τόν ἀγροτικόν πληθυσμόν εἰς τήν κατανάλωσιν τῶν προϊόντων τῶν ἀγρῶν». Επιστολή Αλ. Κορυζή στην «Εστία» Αθηνῶν (βλ. και «Ταχυδρόμος» 28.5.1930).

— Οι βιοτεχνίες-βιομηχανίες ἔφτασαν τις 65.811 (διπλάσιες ἀπὸ το 1920). Για την εξέλιξη της βιομηχανίας 1917-1930 βλ. Π. Παπαγαρυφάλου σ. 139.

— Κλείσιμο τῶν δυνατοτήτων μεταναστεύσεως. Περιορισμός τῶν ἐμβασμάτων. Ανεργία.

— Ὑπολογίζεται ὅτι οι παραγωγικῆς γεωργικῆς δυνάμεις κατορθώνουν να ἐργασθοῦν μόνο 180 ἡμέρες το ἔτος. Λόγοι, ὑπόδειξη μέτρων (βλ. στο ὑποκεφ. Η΄).

— Επεκτείνεται ο θεσμός τῶν αναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν για ἀντιμετώπιση ἀγροτικῶν προβλημάτων (βλ. στο ὑποκεφ. Β). Μελέτη Δ.Θ. Πάνου για αναγκ. συνεταιρισμούς «Θέματα Συνεταιρισμῶν» 1978 σ. 3487.

— Προσπάθειες πολιτικῶν κομμάτων για ἀνάμιξη στα ἐσωτερικά της Ομοσπονδίας Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Θεσσαλονίκης ἀποκρούονται ἀπὸ τη Γεν. Συνέλευση (βλ. «Συνεργατισμός» 1930 σελ. 305).

Κατά το 1929 και 1930 ἀξιόλογη δραστηριότητα του Ἀγροτικοῦ Κόμματος με συμμετοχή συνεταιριστικῶν στελεχῶν (βλ. στο Ὑποκεφ. Β΄).

— Ψηφίζεται το «ιδιώνυμο» για περιορισμό τῶν ἀριστερῶν πολιτικῶν κινήσεων.

— Η κατάσταση στις πωλήσεις τῶν γεωργικῶν προϊόντων πολὺ ἐκμεταλλευτική στα νοπᾶ, στα καπνά, στα ζῶα, κλπ. Ἀπραξία, κρίση. Καί «... ἕνα φορτίο σιτηρῶν νά κυκλοφορεῖ μέσα στήν ἀγορά Θεσσαλονίκης ἀπὸ τό πρωῖ μέχρι τό βράδυ ζητώντας ἀγοραστή εἶναι φαινόμενο πολὺ συνηθισμένο...». Καί πολλὰ ἄλλα παραδείγματα για την τότε κρίσιμη ἀγροτική κατάσταση (βλ. «Συνεργατισμός» 1930 σ. 185).

— Καθυστερημένη η γεωργία μας. Ανύπαρκτος η γεωργική πολιτική. «Οί Γεωργικοί Συνεταιρισμοί, οργανωμένοι επιστημονικώς, είναι τό καταφύγιον γιά σωτηρία. Μόνη λύση ή σύνδεση τών μικροϊδιοκτητῶν εἰς ἓνα μέγαν ἐπιχειρηματίαν διά τοῦ συνεταιρισμοῦ. Ἐκεῖ τό εὐρύ πεδῖον δράσεως καί τών γεωπόνων» (βλ. Κείμενο Σ. Γούδα «Συνεργατισμός» 1930 σ. 203).

— Γιά τή μεγάλη καθυστέρηση στην κτηνοτροφία βλ. στο Ὑποκεφ. Η' («Συνεργατισμός» 1930 σ. 173, 229).

— Οικονομική κατάσταση τῆς Ελλάδος. Διεθνῆς οικονομική - γεωργική κρίση. Αγροτική Πολιτική. Ἔργον ΑΤΕ (βλ. Απολογισμός ΑΤΕ 1930 καί «Συνεργατισμός» 1931 σ. 465).

— Απομακρύνονται ἀπό τῆς Συνεταιριστικῆς Οργανώσεως (με τόν νόμον 4640) τὰ πολιτευθέντα ἢ πολιτευόμενα στελέχη τους (βλ. στο Ὑποκ. Β').

— Τιμή χρυσῆς λίρας δρχ. 375 (σταθεροποίηση).

— Κατά τόν 1930 ἐντονες προσπάθειες Βενιζέλου γιά ἐλληνοτουρκική προσέγγιση. Χαρακτηριστικῆς ἐνέργειας καί δηλώσεως του.

Στις 10.6.1930, σύμβαση Ἀγκύρας γιά ζητήματα ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν.

Στις 17.6.1930, ομιλία Βενιζέλου στη Βουλή... «Ἐχουν ὑπέρτατον συμφέρον τὰ δύο Κράτη νά προσεγγίσουν πρός ἄλληλα. Ἡ γειτονία ἡμῶν καί ἰδίᾳ ἡ μακρά ἐπί τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους συμβίωσις ἐλληνικῶν καί τουρκικῶν πληθυσμῶν, ἐπιτρέπει τήν καλύτεραν μεταξύ τῶν δύο λαῶν συμβίωσιν».

Καί στις 20.10.1930 ομιλία Βενιζέλου στη Βουλή: «Ἐξηκριβώθη ὅτι καί φυλετικῶς εὐρισκόμεθα οἱ δύο λαοί πλησιέστερον ὁ εἰς πρός τόν ἄλλον, παρ' ὅσον κοινῶς πιστεύεται. Κατά βάθος Τοῦρκοι καί Ἕλληνες δέν ἀνήκουν εἰς δύο φυλάς αἱ ὁποῖαι νά μισοῦνται».

Στις 29/30.10.1930 υπογραφή στην Ἀγκυρα τοῦ Ἐλληνοτουρκικοῦ συμφωνοῦ «φιλίας, οὐδετερότητος, διαλλαγῆς καί διαιτησίας». Ὁ Βενιζέλος υψώνει τόν ποτήρι καί λέει: «Ὁ μακραίων ἀνταγωνισμός ἔτερματίσθη ὀριστικῶς» (Δ. Κόκκινου Ἱστορία, σ. 1363).

Στις 10.11.1930. Συζήτηση στη Βουλή γιά τόν συμφωνο φιλίας με Τουρκία.

Στις 20.12.1930. Δηλώσεις Βενιζέλου: «Εὐρέθημεν εἰς τήν εὐχάριστον θέσιν καί οἱ Τοῦρκοι καί οἱ Ἕλληνες, νά διαπιστώσουμε ὅτι σπανίως δύο ἔθνη εὐρίσκουν ὅτι ὑπάρχουν τόσα σημεῖα ὅσα ἡμεῖς εὐρομεν, εἰς τὰ ὁποῖα τὰ συμφέροντά των νά συμπίπτουν».

Διεθνικά:

Συμφωνία Μεγ. Δυνάμεων γιά μη ναυπήγηση πολεμικῶν πλοίων μέχρι τόν 1936. Ἡ Ἰταλία τοῦ Μουσσολίνι παρασπονδεῖ.

Συμφωνία Πάπα-Μουσσολίνι (Κογκορδάτο, Συνθήκη Λατερανοῦ).

Στην Ἰταλία οργανώνεται τόν Συντεχνιακό Κράτος.

Στη Ρωσία τοῦ Στάλιν ἐντείνεται ἡ κολλεκτιβοποίηση.

Στην Ἰσπανία πολιτικῶς προβλήματα. Ἐκλογές κατά τῆς Μοναρχίας. Β' Ἰσπανική Δημοκρατία.

Ἐλληνοτουρκικά. Α' Σύμφωνο Ἐλληνοτουρκικῆς φιλίας. Εξασφάλιση τῆς Συνθήκης Λωζάνης (βλ. παραπάνω).

Γερμανία: Ἀνεργία, ἐλλειψη ρευστῶν, ἀπελπισία, πείνα, τρομοκρατία. Ἄνοδος ναζισμοῦ.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄
ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΙ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

1. Νομοθεσία σχετική με τη συνεταιριστική δραστηριότητα.

Δημοσιεύονται αρκετά βασικά νομοθετήματα για την αντιμετώπιση προβλημάτων και εφαρμογή νέας αγροτοσυνεταιριστικής πολιτικής από την Κυβέρνηση:
— Ν. 4454/1930 «Περί τροποποίησης του ν. 4332 περί κυρώσεως τής μεταξύ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου καὶ Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος Συμβάσεως περί συστάσεως καὶ λειτουργίας τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς» ΦΕΚ 4/1930. Αφορὰ Ἐποπτεῖαν Συνεταιρισμῶν.

— Δ. 16/22.1.1930 «Περί Δελτίου Ἀνωνύμων Ἐταιριῶν» ΦΕΚ 22/1930. Αφορὰ καὶ δημοσιεύσεις τῶν Συνεταιρισμῶν.

— Δ. 20/28.3.1930. «Περί συστάσεως, ἐγκρίσεως καὶ λειτουργίας Συνεταιρισμοῦ Ὑλοτόμων» ΦΕΚ 91/1930.

— Δ. 1/16.4.1930 «Περί καταργήσεως τῆς Ἐποπτείας Συνεταιρισμῶν» ΦΕΚ 117/1930. Μεταφορὰ τῆς στὴν ΑΤΕ.

— Ν. 4573/1930 «Περί κυρώσεως καὶ τροποποιήσεως τοῦ ἀπὸ 13/14 Νοεμβρίου 1929 Ν.Δ. περί τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν ὑπ' ἀριθ. 3769 καὶ 3770 νόμων περί ἀρτοποιίας» ΦΕΚ 127/1930. Αφορὰ καὶ ἀρτοποιητικοὺς συνεταιρισμοὺς.

— Δ. 22/30.4.1930 «Περί τροποποιήσεως τῆς ἐκλογῆς ἀντιπροσώπων καὶ τῆς Διοικήσεως τοῦ Ταμείου Ἀμύνης Οἰνοπαραγωγῆς Θήρας» ΦΕΚ 131/1930.

— Ν. 4558/1930.

— Ν. 4581/1930 «Περί ταχυδρομικῆς ἀνταποκρίσεως» ΦΕΚ 132/1930. Καταργεῖ τὶς ταχυδρομικὰς ἀτελεῖες (καὶ τῶν Συνεταιρισμῶν).

— Ν. 4607/1930 «Περί τροποποιήσεως διατάξεων τῶν περί τελωνειακοῦ δασμολογίου νόμων» ΦΕΚ 136/1930. Καταργεῖ ἀτελεῖες δασμῶν εἰσαγωγῆς (καὶ αγροτικῆς-συνεταιριστικῆς).

— Ν. 4614/1930 «Περί συμπληρώσεως τοῦ νόμου 4202 «περί διευκολύνσεως τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων πρὸς ἀπόκτησιν κατοικίας διὰ τῆς ὀργανώσεως εἰδικῶν συνεταιρισμῶν» ΦΕΚ 142/1930. Αφορὰ Οἰκοδομικοὺς Συνεταιρισμοὺς.

— Ν. 4639/1930 «Περί ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ἐγγείων βελτιώσεων» ΦΕΚ 146/1930 (βλ. «Συνεταιριστῆς» 1930 σ. 91).

— Ν. 4640/1930 «Περί τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ἄρθρου 56 τοῦ νόμου 602 «περί συνεταιρισμῶν» ΦΕΚ 151/1930. Αφορὰ περιοριστικὰς διατάξεις γιὰ πολιτευόμενα στελεῆχη συνεταιρισμῶν. Αἰτιολογικὴ ἐκθεση, ἀρχικὸ σχέδιο, νέες περιοριστικῆς τροποποιήσεις βλ. «Συνεταιριστῆς» 1930 σ. 52 (βλ. ἀναλυτικὰ στὴ συνέχεια).

— Δ. 13/24.5.1930 «Περί κανονισμοῦ λειτουργίας τοῦ συνεταιρικοῦ ἐργοστασίου ἀρτοποιίας» ΦΕΚ 179/1930.

— Ν. 4755/1930 «Περί Κώδικος τῶν νόμων περί τελῶν χαρτοσήμου» ΦΕΚ 198/1930 (Αφορὰ καὶ ν. 602 ἄρθρο 86. Περιορισμοὶ ἀτελειῶν χαρτοσήμου).

— Δ. 20.5.1930 «Περί συστάσεως, ἐγκρίσεως καὶ λειτουργίας συνεταιρισμῶν ὑλοτόμων». Ἐκτελεστικὸ Διάταγμα Δασικοῦ Κώδικα 1929, ἄρθρο 81 καὶ 84.

— Δ. 4/12.6.1930 «Περί ἐπιβολῆς προσθέτων φόρων ὑπὲρ τοῦ Ταμείου Ἀμύνης Οἰνοπαραγωγῆς Λευκάδος» ΦΕΚ 202/1930.

— Π.Δ. 4/13.6.1930 «Περί Σχολῆς Συνεταιριστῶν» ΦΕΚ 203/1930. (βλ. «Συνεταιριστῆς» 1930 σ. 69).

— Ν. 4818/1930 «Περί ένοικιοστασίου βοσκών» ΦΕΚ 243/1930 (Αφορά και Συνεταιρισμούς αποκαταστάσεως).

— Δ. 14/19.8.1930 «Περί συστάσεως Συνεταιρισμοῦ κτηνοτρόφων ένοικιάσεως βοσκών Ἀττικῆς» ΦΕΚ 292/1930.

— Δ. 26/30.8.1930 «Περί καθορισμοῦ λεπτομερειῶν περὶ διδασκῶν μαθημάτων εἰς Σχολὴν Συνεταιριστῶν» ΦΕΚ 299/1930. Διαρκεῖς μεταβολές σχετικὰ με τὴ Σχολή.

— Δ. 28.8./2.9.1930. «Περί κώδικος φορολογίας οἴνου» ΦΕΚ 304/1930.

— Δ. 12.11.1930 «Περί ἐπεκτάσεως Ν. 4202» ΦΕΚ 370/1930. Αφορά Οικοδομικοὺς Συνεταιρισμοὺς. Ἐπέκταση τοῦ 4202 καὶ σὲ ἄλλες κατηγορίες ἐργαζομένων.

— Δ. 1.12.1930 «Περί ἰδρύσεως Ταμείου Ἐργασίας ἡθοποιῶν καὶ περὶ τρόπου ἀποδόσεως ποσοστῶν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τούτου» ΦΕΚ 381/1930. (Αφορά αστικοὺς συνεταιρισμοὺς).

— Ν. 4687/1930. Δασικά. Ἄρθρο 27 ενίσχυση συνεταιρισμῶν υλοτόμων.

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ παραπάνω νομοθετήματα δημιουργεῖται τὸ νομοθετικὸ ὑπόβαθρο γιὰ διεύρυνση τῆς συνεταιριστικῆς δραστηριότητος σὲ πολλοὺς τομεῖς αγροτικοὺς καὶ αστικοὺς, παραγωγῆς καὶ ἐργασίας. Περιορίζονται οἱ κομματικὲς ἀναμίξεις στους Συνεταιρισμοὺς.

Εἰδικότερα γιὰ τὴν τροποποίηση τοῦ ἀρθροῦ 56 ν. 602 (νόμος 4640).

Ἡ τροποποίηση κατὰ τὸ 1930 τοῦ ἀρθρ. 56 τοῦ ν. 602 ἀποτελεῖ οὐσιαστικὰ τὴν πρώτη ἀπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐκδηλώσεως ποὺ ἀκολούθησαν κατὰ καιροὺς ἀπὸ τῆς ὁποίας ἄλλες ἦταν καὶ ἄλλες θεωρήθηκαν ἐπεμβατικὲς στὴ δραστηριότητα τῶν Συνεταιρικῶν Ὀργανώσεων, ἀνάλογα με τὴν οπτικὴ γωνία τῶν διαφόρων παραγόντων. Επειδὴ τὸ θέμα εἶναι ἀπὸ τὰ βασικά ποὺ συζητήθηκαν καὶ ποὺ ἐπέδρασαν (θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ) στὴν ἐξέλιξη τῶν Συνεταιρισμῶν στὴν Ελλάδα, δίδεται ευρύτερα τὸ σχετικὸ ὑλικό.

Τὰ τέλη Φεβρουαρίου 1930 (ἐπειτα ἀπὸ τῆς έντονης αγροτικῆς-συνεταιριστικῆς κινητοποιήσεως τοῦ 1928 καὶ 1929, κυρίως στὴ Βόρειο Ελλάδα) υποβλήθηκε ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ Γεωργίας στὴ Βουλὴ σχέδιο νόμου περὶ τροποποιήσεως τοῦ ἀρθροῦ 56 ν. 602 με τὴν παρακάτω αιτιολογικὴ ἐκθεση:

«Κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς παρ' ἡμῖν Συνεταιριστικῆς Ὀργανώσεως, ἰδίᾳ τῆς γεωργικῆς, παρετηρήθη ὅτι εἰσέδυσαν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ τῶν Ἐνώσεων αὐτῶν ἄτομα οὐδεμίαν μετὴν γεωργίαν ἔχοντα σχέσιν, ἀλλ' ἀπλῶς τὴν κομματικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀπλοϊκῶν χωρικῶν ἀποσκοποῦντα.

Ἐπειδὴ ἡ ἀνάμιξις εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν διοικούντων καὶ διευθυνόντων συνεταιριστικὰς ὁργανώσεις, ἐπιδιωκούσας, ὡς γνωστόν, παραγωγικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς μόνον σκοποὺς, ἐκτρέπει τοῦ προορισμοῦ τῶν τούτων συνεταιρισμῶν, διασπᾶ αὐτοὺς καὶ ἐπιφέρει συχνὰ τὴν διάλυσίν των, θεωροῦμεν ἐπ'ἀνάγκης, ὅπως ἀποκλείσωμεν τοὺς μετὴν πολιτικὴν ἀσχολομένους τῆς διοικήσεως καὶ διευθύνσεως τῶν συνεταιρισμῶν καὶ Ἐνώσεων αὐτῶν, ἵνα οὕτω περιωρθῶσιν αἱ γεωργικαὶ ὁργανώσεις καὶ περιφρουρηθῶσι τὰ συμφέροντα τῶν συνεταιρισμένων ἀγροτῶν.

Εἰς τοῦτον τὸν σκοπὸν ἀποβλέπει τὸ παρὸν σχέδιον νόμου...

Παρακαλοῦμεν δ' ὅπως κηρυχθῆ κατεπεῖγον».

Ἄρθρον μόνον

« Ἡ διάταξις τῆς 4 περιπτώσεως τοῦ ἀρθροῦ 56 τοῦ νόμου 602 «περὶ Συνεταιρισμῶν» ὡς ἐτροποποιήθη μεταγενεστέρως, τροποποιεῖται καὶ συμπληροῦται ὡς ἑξῆς:

4. Ἐάν γεωργικὴ συνεταιριστικὴ ὁργανῶσις παντὸς βαθμοῦ, ἀποτελοῦσα ὡς τοιαύτη μέλος ὁργανώσεως ἀνηκούσης εἰς πολιτικὸν κόμμα, ἐκτρέπεται τοῦ προορισμοῦ τῆς καὶ ἀναμειγνύεται ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικὴν.

5. Ἐάν εἰς τὰς ἐργασίας καὶ συνεδριάσεις τῶν ἰδίων ὡς ἄνω συνεταιριστικῶν ὁργανώσεων διεξάγονται συζητήσεις καὶ λαμβάνονται μέτρα πολιτικῆς φύσεως.

6. Πᾶν μέλος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου συνεταιριστικῆς ὁργανώσεως παντὸς βαθμοῦ ἢ ὁ διευθυντὴς αὐτῆς, ἐάν ἐνεργῶς ἀναμειγνύονται εἰς τὴν πολιτικὴν, ἢ κατὰ τὸ παρελθόν ὑπέβαλον ὑποψηφιότητα Βουλευτοῦ ἢ Γερουσιαστοῦ, διαγράφονται ὑποχρεωτικῶς τῆς διοικήσεως τῆς συνεταιριστικῆς ὁργανώσεως τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν θεωρουμένης αὐτοδικαίως ἀκύρου, ὡς

καί τοῦ διορισμοῦ τοῦ Διευθυντοῦ.

Αἰ ὡς ἂνω διατάξεις ἰσχύουν καί διά τούς ἤδη

μετέχοντας εἰς διοικήσεις ἢ διευθύνσεις συνεταιριστικῶν ὁργανώσεων».

Κατά τις συζητήσεις στις Επιτροπές το προτεινόμενο κείμενο ἔγινε αὐστηρότερο καὶ τελικῶς ψηφίστηκε με τὴν παρακάτω διατύπωση με σύμπτωση ἀπόψεων Φιλελευθέρων καὶ Λαϊκῶν:

Ἄρθρον μόνον

« Ἡ περίπτωσις 4 τοῦ ἄρθρου 56 τοῦ νόμου 602 «περὶ συνεταιρισμῶν» τροποποιεῖται καί μετ' αὐτὴν προστίθενται τὰ ἑξῆς:

4. Ἐάν γεωργικὴ συνεταιριστικὴ ὁργάνωσις παντός βαθμοῦ ἀποτελῆ ὡς τοιαύτη μέλος πολιτικοῦ κόμματος ἢ ἐάν εἰς τὰς ἐργασίας καὶ συνεδριάσεις λαμβάνονται μέτρα κομματικῆς φύσεως.

5. Ἐάν ὁργάνωσις τοιαύτη χρησιμοποιῆ τὴν περιουσίαν καὶ τοὺς πόρους αὐτῆς πρὸς ἐξυπηρέτησιν σκοπῶν οἰουδήποτε πολιτικοῦ κόμματος ἢ πρὸς συμμετοχὴν τῆς εἰς συνέδρια ἐκτρεπόμενα τοῦ προγράμματός των καὶ ἀναμεινόμενα εἰς τὴν πολιτικὴν. Διὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς διαλύσεως καταλογίζονται τὰ οὕτω δαπανηθέντα ποσὰ εἰς βάρος τῆς ὑπευθύνου διοικήσεως τῆς καὶ τῶν λαβόντων αὐτὰ ἀντιπροσώπων τῆς εἰς τὰ συνέδρια.

Πᾶς διατελέσας ἢ καὶ ἀπλῶς ὑποβαλὼν ὑποψηφιότητα Βουλετοῦ, Γερουσιαστοῦ ἢ Δημάρχου, ἐξαίρεσι τῶν κατὰ τὸν νόμον περὶ ἐκλογῆς Γερουσιαστῶν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν Γεωργικῶν ἐπιμελητηρίων ἐκλεγόμενων, μόνον μετὰ παρέλευσιν τριετίας ἀπὸ τῆς παρελεύσεως τῆς Βουλευτικῆς, Γερουσιαστικῆς ἢ Δημαρχικῆς περιόδου ἢ καὶ τῆς ὑποβολῆς ὑποψηφιότητος δύναται νὰ ἐκλεγῆ μέλος τῆς Διοικήσεως Γεωργικῆς Συνεταιριστικῆς ὁργανώσεως παντός βαθμοῦ ἢ διορισθῆ διευθυντῆς ἢ ὑπάλληλος ἄμισθος ἢ ἑμισθῶς, διαγραφόμενος ὑποχρεωτικῶς τῆς Διοικήσεως τῆς

ὁργανώσεως, τῆς ἐκλογῆς τοῦ ὡς διευθυντοῦ ἢ ὑπαλλήλου θεωρουμένης αὐτοδικαίως ἀκύρου. Ἡ διάταξις αὕτη ἰσχύει καὶ διά τούς ἤδη μετέχοντας εἰς τὰς διοικήσεις τῶν ὁργανώσεων ὡς καὶ διά τούς Διευθυντὰς καὶ ὑπαλλήλους αὐτῶν.

Οἱ κατὰ τὴν ἀνωτέρω παράγραφον δὲν δύναται νὰ ἐκλέγονται ὡς ἀντιπροσώποι τῶν αὐτῶν ὁργανώσεων εἰς τὰ Γραφεῖα πρῶταξίας καπνοῦ καὶ τὰ Ταμεῖα ἀσφαλίσεως καπνεργατῶν. Ἡ διάταξις αὕτη ἰσχύει καὶ διά τούς ἤδη μετέχοντας εἰς τὰς Διοικήσεις ἢ Διευθυντὰς ἢ ὑπαλλήλους τῶν ὁργανώσεων τούτων καὶ ὄντας ἀντιπροσώπους εἰς τὰ ἀνωτέρω Γραφεῖα ἢ Ταμεῖα.

Δὲν δύναται νὰ εἶναι μέλη τῆς Διοικήσεως ἢ Διευθυνταὶ ἢ ἑμισθοὶ ἢ ἄμισθοι ὑπάλληλοι τῶν γεωργικῶν συνεταιριστικῶν ὁργανώσεων παντός βαθμοῦ οἱ καταδικασθέντες διὰ διαχειριστικῆς ἀνωμαλίας εἰς βάρους τῶν ὁργανώσεων, τῆς ἐκλογῆς των ἢ τοῦ διορισμοῦ τῶν θεωρουμένων αὐτοδικαίως ἀκύρων. Οἱ ἤδη τυχόν μετέχοντες τῆς Διοικήσεως ἀπομακρύνονται αὐτῆς οἱ δὲ Διευθυνταὶ ἢ ὑπάλληλοι ἀπολύονται τῆς θέσεώς των.

Αἱ διατάξεις τοῦ παρόντος νόμου ἰσχύουν καὶ διά τούς ἀναγκαστικούς οἰνοποιητικούς συνεταιρισμούς τούς ἰδρυθέντας καὶ λειτουργούντας βάσει τοῦ νόμου 3322, ὡς καὶ διά τούς διοικούντας καὶ διευθύνοντας γεωργικὰ σωματεῖα ἰδρυθέντα καὶ λειτουργούντα βάσει τοῦ νόμου 281 «περὶ σωματείων».

Ἀποσπάσματα τῶν συζητήσεων στη Βουλὴ καὶ τῆ Γερουσία βλ. στα Πρακτικὰ τῶν νομοθετικῶν αὐτῶν Σωμάτων. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ συζήτηση τῆς Γερουσίας 11 Ἀπριλίου 1930 (βλ. Πρακτικὰ τῆς καὶ «Συνεταιριστῆς» 1930 σ. 54), ὅπου υπῆρξε ἰσχυρὴ ἀντίδραση. Παραθέτομε περιλήψη ὅπου περιλαμβάνονται τὰ σχετικὰ ἐπιχειρήματα:

« Ὁ Γ. Σχοινιάς λέγει ὅτι δὲν εἶναι ὀρθόν νὰ στεροῦμεν ἀνθρώπους ἀπλῶς καταγγελλθέντας καὶ ἀπαλλαγέντας λόγῳ παραγραφῆς ἢ ἐμπράκτου μετανοίας ἀπὸ τοῦ νὰ προσφέρωσι τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τούς συνεταιρισμούς. Ἄλλως τε, λέγει, ἡ διάταξις αὕτη... εἰσήχθη ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν β' συζήτησιν τοῦ νομοσχεδίου διὰ προσωπικούς λόγους. Ἐπίσης κατακρίνει τὴν διάταξιν, διὰ τῆς ὁποίας ἀπαγορεύεται εἰς τούς πολιτευομένους νὰ ἀναμεινῶνται εἰς τὸν συνεταιρισμόν.

Οἱ κ. κ. Ι. Γκεκάς καὶ Χ. Βαμβακάς λέγουν ὅτι ὀρθῶς ἐτέθη ἡ διάταξις αὕτη διὰ νὰ μὴ εἰσχωρῆ ἡ πολιτικὴ εἰς τούς συνεταιρισμούς.

Ὁ κ. Ν. Γηγοριάδης παρατηρεῖ ὅτι ὀρθῶς ἔχει ἡ διάταξις ἀπαγορεύουσα τὴν ἀνάμειξιν εἰς τὰ τῶν συνεταιρισμῶν τῶν καταγγελλθέντων καὶ ἀπαλλαγέντων διὰ παραγραφῆς ἢ ἐμπράκτου μετανοίας. Διότι πάντως λέγει, αἱ πράξεις αὐτῶν, ἐάν κατὰ τύπους δὲν εἶναι κολάσιμοι, εἶναι ἀξιόμηπτοι.

Α. Μυλωνᾶς. Κύριοι Γερουσιασταὶ τὸ νομοσχέδιον αὐτὸ ἐξητάσθη εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Γεωργίας. Ἐμείναμεν ὅλοι σύμφωνοι κατ' ἀρχὴν ὅτι πρέπει νὰ

μὴ ἀναμεινῶνται οἱ Συνεταιρισμοὶ εἰς τὴν πολιτικὴν. Οἱ Συνεταιρισμοὶ εἶναι οἰκονομικοὶ ὁργανισμοὶ ἀποτελούμενοι ἀπὸ μέλη τὰ ὅποια θ' ἀνήκουν εἰς διάφορα κόμματα καὶ ἐπομένως ἂν ἀναμειχθῶν εἰς τὴν πολιτικὴν θὰ ἐπέλθουν ἐριδες καὶ προστριβὰ μεταξύ τῶν μελῶν ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ κυρίου οἰκονομικοῦ προορισμοῦ τῶν ὁργανισμῶν αὐτῶν.

Τὴν ἀρχὴν ἄλλωστε αὕτην καὶ ὁ ἰσχύων νόμος περὶ Συνεταιρισμῶν τὴν καθιερώει τελείαν. Ὁ ἀρχικός νόμος δὲν περιεῖχε διατάξεις ἀπαγορευτικὰς διὰ τὴν ἀνάμειξιν εἰς τὴν πολιτικὴν ἀλλ' ἀπεκλείσθη αὕτη διὰ τῶν ἐγκρινομένων καταστατικῶν. Ὡς κύρωσις δὲ ὑπῆρχεν καὶ ποινικὴ ἀκόμη διάταξις, κατὰ τὴν ὁποίαν τιμωροῦνται οἱ παραβαίνοντες τὰς διατάξεις οὐ μόνον τοῦ νόμου ἀλλὰ καὶ τοῦ καταστατικοῦ. Κατόπιν ἔγινε καὶ τροποποίησις τοῦ νόμου τούτου κατὰ τὸ 1925, καθ' ἣν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσις τοῦ Συνεταιρισμοῦ ἐφ' ὅσον ἀπέτελεσεν, ὡς τοιοῦτος, μέλος πολιτικοῦ Σωματείου.

Διὰ τοῦ ὑποβαλλομένου νομοσχεδίου φαίνεται ὑπερβάλλουσα πρόνοια περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος καὶ εἰς τοῦτο ἀκριβῶς θὰ ἀπασχοληθῶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν,

ή οποία πρέπει να χαρακτηριστεί και ως ανελευθέρη, και έναντιόν της οποίας ετάχθημεν κατά πλειοψηφίαν εις την επιτροπήν. Το πρώτον εδάφιον, διά να μη μακρηγορώ, τό δεχόμεθα, έστω, καιτοι εις την διατύπωσιν έχομεν άνπρορήσεις τινάς, εις την διατύπωσιν ή οποία λέγει ότι «δύνανται να διαλυθής δικαστικώς ό Συνεταιρισμός εάν χρησιμοποιή την περιουσίαν και τούς πόρους αυτού προς έξυπνρήτησιν σκοπών οιοιδήποτε πολιτικού κόμματος ή προς συμμετοχήν εις συνέδρια εκτρεπόμενα του προγράμματός των και άναμνυόμενα εις την πολιτικήν».

Η φράσις αυτή είναι αρκετά γενική και είναι δυνατόν ένα συνέδριον, τό όποιον θα επικρίνη επί τη υποθέσει, ένα κυβερνητικόν μέτρον οικονομικού χαρακτήρος, άφωρών τόν Συνεταιρισμόν άμέσως ή έμμέσως, να χαρακτηριστεί ότι έχει ελατήριον πολιτικόν. Είναι μία διατύπωσις την όποιαν φοβόμα, όταν τυχόν μία Κυβέρνησις θέλει να κάμη κομματικήν χρήσιν της διατάξεως εις βάρος των μελών Συνεταιρισμού άνηκόντων εις αντίπαλον κόμμα λ.χ. τό άγροτικόν. 'Αλλ' έκεινο τό όποιον είναι τό σοβαρότερον, κατ' έμέ, είναι ή τρίτη παράγραφος ή οποία εισάγει κάτι τι τό πρωτότυπον, ότι άποκλείει ώρισμένους ανθρώπους, οι όποιοι είναι δυνατόν να είναι άριστοι, τούς άποκλείει μόνον και μόνον διότι έθεσαν έντός της τελευταίας τριετίας ύποψηφιότητα ή είναι πολιτευόμενοι έστω και άν τηρούν μακράν πάσης πολιτικής άναμίξεως τόν Συνεταιρισμόν.

'Εφ' όσον έχετε τάς πρώτας διατάξεις αρκετά άυστηράς δέν έπρεπε να τεθούν αι έπόμενα. Μεταχειρισθήτε, άν θέλετε, άυστηράς διατάξεις και ποινάς κατά των διοικούντων τούς Συνεταιρισμούς έφ' όσον ούτοι παρασύρουν ιδιοτελώς τόν Συνεταιρισμόν εις την πολιτικήν δηλ. όχι μόνον να γίνονται ούτοι πρόξενοι διαλύσεως του Συνεταιρισμού, αλλά και να υπέχωσι ποινάς. 'Αλλά από του σημείου αυτού μέχρι του να καθιερωται ένα άσυμβίβαστον δι' όσους θα είχαν την ψήφωσιν και την έμπνευσιν να διευθύνουν, έστω και άν διετέλεσαν πολιτευόμενοι ή διατελούν τοιοῦτοι, ένα Συνεταιρισμόν, ύπάρχει μεγάλη άπόστασις. Αύτην την στιγμήν θα σας αναφέρω ώρισμένα παραδείγματα, τά όποια ίσως γνωρίζετε. Είναι ό πρώην συνάδελφός μου έν τη Βουλή ό κ. Λαίλιος.

Σπυρίδης. ('Υπουργός Γεωργίας). Θα υπάξουν και θυμάτα.

Α. Μυλωνάς. 'Ο κ. Λαίλιος ήτο άλλοτε βουλευτής.

Ι. Γκέκας. Πρό πόσων ετών;

Α. Μυλωνάς. Δέν έχει σημασίαν. Σήμερον είναι πρόεδρος του 'Εμπορικού 'Επιμελητηρίου Λέσβου, είναι Δήμαρχος Πλωμαρίου, είναι και Πρόεδρος της 'Ενώσεως Συνεταιρισμών, άνθρωπος κοινωφελούς δράσεως.

Και θα του είπτε κ. Λαίλιο να φύγητε από τούς Συνεταιρισμούς;

Ι. Γκέκας. 'Η πολιτική δέν είναι στίγμα.

Α. Μυλωνάς. Εις την Ζάκυνθον είναι ένας άλλος πρόεδρος ένώσεως, από τούς ιδεολόγους του τόπου, ό όποιος κατά παρακλήσιν ανέλαβε την διεύθυνσιν του Συνεταιρισμού, χωρίς να θέλη δε εις τάς τελευταίας δημοκρατικάς εκλογάς του έβαλαν κάλην δημάρχου, την όποιαν δέν ύπεστήριξε και απέτυχεν. 'Επομένως πέφτει εις την τριετίαν της άπαγορεύσεως και αυτός. Δέν άρνούμεθα ότι είναι δυνατόν να υπάξωσιν άνθρωποι οι όποιοι θα εισέλθωσιν εις τόν Συνεταιρισμόν διά πολιτικούς σκοπούς. 'Αλλ' ούτοι και μη

είσερχόμενοι άπ' εύθείας εις τούς Συνεταιρισμούς, δύνανται να δρώσι έμμέσως δι' άλλων. 'Ενώ είναι ανελευθέρων να στερούνται καταλλήλων και πεφωτισμένων ανθρώπων οι Συνεταιρισμοί, επί τη ύπονοία ότι ούτοι θ' αναμίξουν τόν Συνεταιρισμόν.

Πλήν της διατάξεως ταύτης είναι και ή διάταξις ή τελευταία ή οποία άποκλείει τά αυτά πρόσωπα και από τά γεωργικά σωματεία. Αυτό είναι χειρότερον, διότι τί θα πή γεωργικόν σωματεϊόν; Είναι ένα είδος 'Επιμελητηρίου. 'Ενα είδος σωματεϊου, τό όποιον επιδιώκει την ανάπτυξιν της Γεωργίας άνευ των οικονομικών σκοπών του Συνεταιρισμού. Και εις αυτά τά σωματεία τίθεται τοιοῦτος περιορισμός των έλευθεριών των πολιτών, να μετέχωσιν εις την κοινωνικήν δράσιν. Που βλέπετε την άνάγκην; Χαρακτηρίζω έπομένως ανελευθέρων την διάταξιν αυτήν.

Ι. Κίνιας. Είμαι ύποχρεωμένος, να έξάρω τό γεγονός ότι τό νομοσχέδιον είναι εις άκρον έξυπνρητικόν των συνεταιρισμών. Διότι ζώμεν πάντες εις την ύπαιθρον χώραν και γνωρίζομεν ποίαν εύεργετικήν επίδρασιν έχον οι συνεταιρισμοί επί των άγροτών αλλά και ποίαν όλεθρίαν επίδρασιν υπέστησαν ούτοι εκ της πολιτικής. 'Εάν θέλωμεν, λέγει, ν' άφίσωμεν τούς συνεταιρισμούς προς τούς ύψηλους των σκοπούς πρέπει να έμποδίσωμεν την άναμίξιν της πολιτικής εις αυτούς. Οι συνεταιρισμοί οι όποιοι έχουν ως είπον να έπιτελέσουν ύψηλους σκοπούς και ή πολιτική ή οποία επίσης προς ύψηλους σκοπούς φέρεται, δέν πρέπει να συναντώνται.

'Ο κ. *Π. Λασκαρίδης* λαμβάνων άκολουθως τόν λόγον λέγει ότι συμφωνεί πλήρως με τόν κ. Μυλωνάν ως προς τάς διατάξεις πρώτην και δευτέραν του νομοσχεδίου. 'Ως προς την τρίτην διάταξιν, λέγει, έχω και έγω να παρατηρήσω ότι είναι πράγματι ανελευθέρη και αντισυνταγματική. Περαιτέρω, λέγει ότι τά ελατήρια, τά όποια ώθησαν την Κυβέρνησιν εις τό να ύποβάλη τό νομοσχέδιον, είναι τό γεγονός, ότι αύτη εύρέθη υπό τό Κράτος άνησυχιών εκ του ήμίσεως των άγροτών, οίτινες έξημιώθησαν εις την ύπαιθρον χώραν. 'Επί του σημείου αυτού, λέγει θέλω να παράσχω μερικάς εξηγήσεις. 'Η άγροτική τάξις όταν διαμαρτύρηται κατά της άδιαφορίας του Κράτους, δέν ώθείται από κανένα πολιτικόν ελατήριον, αλλά από την άνάγκην, όπως έφελκύση την προσοχήν της Κυβερνήσεως επί της οικτράς καταστάσεως και των οικροτέρων συνθηκών υπό τάς οποίας βιοί αύτη; Βεβαίως ή Κυβέρνησις λαμβάνει μέτρα υπέρ των άγροτών. 'Αλλά τά μέτρα ταῦτα δέν είναι έπαρκή. 'Οφείλει ή Κυβέρνησις να έλθη εις άμεσον έπαφήν με τούς άγρότας, οίτινες πάσχουν και να παράσχη άφειδωτέραν προς αυτούς την ένίσχυσίν της.

'Ο κ. *Π. Καλλέργης*, λέγει, ότι διά του υπό συζήτησιν νομοσχεδίου, ουδόλως ώφελείται ή άγροτική τάξις. Συμφωνώ, λέγει, προς τάς άπόψεις τάς εκτεθεισάς υπό του κ. Μυλωνά, θά είχαν δε να προτείνω, όπως άποσυρθή τό νομοσχέδιον και καταρτισθής επιτροπή εκ των κ.κ. Γερουσιαστών άναπρωσώπων των Γεωργικών 'Επιμελητηρίων, ήτις και να εκπονήσιν άλλο νομοσχέδιον, διά του όποιου θα έξυπνρητοῦντο πραγματικώς τά συμφέροντα της άγροτικής τάξεως.

Α. Στρατής. Εκ της διεξαχθείσης συζητήσεως λέγει έχω να διαπιστώσω την άπόλυτον συμφωνίαν των δύο κομμάτων, του κόμματος των Φιλελευθέρων και του Λαϊκού κόμματος επί του νομοσχεδίου. Και συνεφώνησαν, συνεχίζει, τά δύο Κόμματα διότι τό αποτέλεσμα

τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νομοσχεδίου πρόκειται νά στραφῆ ἑναντίον τῶν δύο αὐτῶν κομμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι καί κόμματα ἀστικά. Διότι τό παρόν νομοσχέδιον σκοπὸν ἔχει νά παρεμποδίσῃ τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἀγροτῶν εἰς κόμμα ἀγροτικόν. Ἄλλ' ὅταν τηρήσῃτε κατ' αὐτόν τὸν τρόπον λέγει τὴν ἀπόλυτον δικτατορίαν, ὑπάρχουν καί ἄλλα μέσα διὰ νά συγκροτηθῇ ὁ ἀγροτικὸς κόσμος εἰς κόμμα. Διὰ τοῦ νομοσχεδίου αὐτοῦ, τό ὁποῖον εἶναι ἀνελεύθερον δέν ἔχει δικαίωμα νά ὑποβάλλῃ ὑποψηφιότητα μέλος τοῦ συνεταιρισμοῦ ἂν συμβῆ ν' ἀσκή τὴν διοίκησιν αὐτοῦ. Καί ἐρωτῶ, διατί δέν λαμβάνετε τὰ ἴδια μέτρα καί δι' ἄλλους οἰκονομικοὺς ὀργανισμοὺς; Ἡκούσθη, συνεχίζει, ἐκ μέρους τοῦ κ. Γκεκάς, ὅτι ὑπάρχουν ἐκμεταλλευταί εἰς τούς συνεταιρισμούς, ἄλλοί ποιοί εἶναι αὐτοί οἱ ἐκμεταλλευταί;

Ι. Γκεκάς. Ὅσοι ἐπῆγαν εἰς τὰς φυλακάς.

Δ. Στρατῆς. Εἰς αὐτοὺς βεβαίως νά ἀπαγορευθῆ, ἀλλά δέν ἔχετε τό δικαίωμα νά ἀφαιρῆτε ἀπό τούς ἀγρότας τούς διοικοῦντας συνεταιρισμούς τό δικαίωμα τοῦ πολιτεύεσθαι.

Ὁ κ. *Κ. Σπυρίδης* (Ἵπουργός τῆς Γεωργίας) παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἀφαίρεσις τοῦ δικαιώματος τοῦ πολιτεύεσθαι εἶναι προσωρινή καί ἰσχύει μόνον διὰ μίαν τριετίαν, ἀφ' ἧς ὑπεβλήθη ὑποψηφιότης ἐκ μέρους μέλους τῆς διοικήσεως τοῦ συνεταιρισμοῦ. Δέν πρόκειται λοιπὸν ν' ἀπαγορευσομεν ἐντελῶς τὴν ἀνάμειξιν εἰς τὸν συνεταιρισμὸν τοῦ πολιτευθέντος.

Δ. Στρατῆς. Ἡ πρώτη σκέψις τῆς Κυβερνήσεως, ἦτο ν' ἀπαγορευθῆ ὀριστικῶς τὴν ἀσκήσιν τοῦ πολιτικοῦ δικαιώματος εἰς τούς διοικοῦντας τὸν συνεταιρισμὸν. Ἐπειδὴ ὁμως εἶδε τό ἀνελεύθερον καί τό ἀντισυνταγματικὸν ἠναγκάσθη νά διαγράψῃ ἐκ τοῦ πρώτου νομοσχεδίου τὴν σχετικὴν διάταξιν. Συνεχίζων, λέγει, ὅτι οἱ ἀγροτικοὶ συνεταιρισμοὶ ἔχουν κάμει θαύματα. Καί ἂν, λέγει, ἔχει προοδεύσει τό συνεταιριστικὸν πνεῦμα ἐν Ἑλλάδι, τούτο ἔχει προοδεύσει μόνον δυστυχῶς εἰς τὴν ὑπαίθρυν.

Ι. Γκεκάς. Διατί δυστυχῶς κύριε συναδέλφε;

Δ. Στρατῆς. Διότι οἱ ἀστικοὶ συνεταιρισμοὶ οὐδέ τό ἐλάχιστον ἐπροόδευσαν, καθόσον οὐδέποτε ἐνισχύθησαν ὑπὸ τοῦ Κράτους, τό ὁποῖον εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐξετέλει τὰς ἐπιταγὰς τοῦ κεφαλαίου. Ἀλλά περισσότερο ἀνελεύθερα, λέγει εἶνε ἡ τελευταία διάταξις, διὰ τῆς ὁποίας ἀπαγορεύεται καί εἰς τούς διευθύνοντας γεωργικά σωματεία νά πολιτεύωνται. Δι' αὐτοὺς τούς λόγους, ὅχι μόνον θά καταψηφίσω τό νομοσχέδιον, ἀλλά καί θά διαμαρτυρηθῶ ἐντόνων, διότι ὁ σκοπὸς αὐτοῦ εἶνε νά προλάβῃ τὴν πολιτικὴν ἀφύπνισιν τῶν ἀγροτῶν.

Ι. Κίνιας. Ἐμμέμφθη λέγει ὁ κ. συνάδελφος τῶν δύο πολιτικῶν κομμάτων διότι αἱ ἀπόψεις αὐτῶν συνητήθησαν ἐπὶ τοῦ ὑπὸ συζήτησιν νομοσχεδίου, τό ὁποῖον μερικινᾶ διὰ τὴν προσαγωγήν τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου. Καί ἐμμέμφθη τῶν δύο κομμάτων, διότι ὑψώσαν ταῦτα τὰς σημαίας τῶν ἐπὶ ἐνός ἡθικοῦ ἐπιπέδου. Ἀλλά τὰ δύο κόμματα συνητήθησαν εἰς αὐτούς. Εἰς τὸν ἀγρότην εἰς τό νά ἐξελεχθῆ πολιτικῶς. Τούναντίον μάλιστα εἶπον εἰς αὐτόν: Εἶναι εὐρεία ἡ λεωφόρος τοῦ πολιτεύεσθαι. Εἰσέλθετε εἰς αὐτὴν ἀλλά μὴ ζητεῖτε κρυπτόμενοι ὀπισθεν τῶν ἀγροτῶν νά ὑπονομεύσετε τὴν ἰδέαν τοῦ συνεταιριζέσθαι. Συνεχίζων ὁ κ. *Ι. Κίνιας* λέγει ὅτι δέν ἐνοοοῦμεν νά μὴ θέσομεν περιορισμοὺς εἰς τούς συνεταιρισμοὺς διότι δέν πρέπει νά ὑπονομεύωνται ἀγρόται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προορι-

σμοῦ τῶν. Ἄλλως τε, συνεχίζει, δεχόμενοι τοὺς περιορισμοὺς τούτους δεσμεύομεν καί ἡμᾶς αὐτοὺς καί τοὺς φιλελευθέρους καί τοὺς λαϊκοὺς πρὸς τοὺς φίλους τῶν ὁποίων λέγομεν νά μὴ ἀναμειγνύωνται εἰς τούς συνεταιρισμοὺς ἐφ' ὅσον πολιτεύονται. Καί γνωρίζομεν πάντες ὅτι πολλοὶ ἀνέρχονται εἰς τὸν πολιτικὸν στίβον κρυπτόμενοι ὀπισθεν τῶν ἀτυχῶν ἀγροτῶν. Δι' αὐτόν τὸν λόγον συνητήθησαν αἱ ἀπόψεις τῶν δύο κομμάτων ἐπὶ τοῦ νομοσχεδίου. Δι' αὐτόν τὸν λόγον λέγομεν ὅτι πρέπει τούτο νά ψηφισθῆ ἵνα συντελέσωμεν εἰς τὴν προαγωγήν τῶν ἀγροτικῶν συνεταιρισμῶν.

Ὁ κ. *Ν. Γρηγοριάδης* παρατηρεῖ ὅτι τότε θά εἶχαν θέσιν τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Στρατῆ ἐάν ἡμῶς δίδαν τὸν ἀγροτικὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ νά συμπτυχθῆ εἰς κόμμα. Ἐφ' ὅσον τοιοῦτόν τι δέν ἐπαδιώκεται διὰ τοῦ νομοσχεδίου οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ κ. Στρατῆ εἶναι ἀσπρηκτοί.

Κ. Σπυρίδης. (Ἵπουργός τῆς Γεωργίας). Δέν εἶχον καμμία ἀμφιβολίαν, λέγει, ὅτι τό νομοσχέδιον θά προῦκάλει ἀντιδράσιν ἐκ μέρους ἐπιλέκτων μελῶν τῆς Γερουσίας. Ἰδιαιτέρως διὰ τὸν κ. Μυλωνᾶν, ἔχω νά παρατηρήσω ὅτι ἦτο ἐπιόμενον νά ἐναντιωθῆ τόσον κατὰ τοῦ νομοσχεδίου διότι ἐνθυμοῦμαι μίαν φράσιν του τὴν ὁποίαν μοῦ εἶχεν εἰπῆ ὅταν διετέλει Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ἵπουργοῦ τῆς Γεωργίας. Μοῦ εἶχεν εἰπῆ τότε: «οἱ συνεταιρισμοὶ εἶναι ἡ ψύχωσίς μου». Καί βεβαίως εἶναι δικαιολογημένη ἡ κατὰ τοῦ νομοσχεδίου καταφορά του διότι νομίζει ὅτι δι' αὐτοῦ ἐπαδιώκεται ἡ παρεμπόδισις τῆς ἐξελίξεως τῶν συνεταιρισμῶν. Ἀλλά μὴ νομίσετε κύριοι, ὅτι καί ἡμεῖς με ἐλαφρᾶν συνειδησὶν συντάσσομεν καί ὑπογράφομεν τὰ νομοσχέδια τὰ ὁποῖα φέρομεν πρὸ ὑμῶν. Τό γεωργικὸν πρόγραμμα ὅπερ ἐπιδιώκομεν μᾶς ἐφερρεν εἰς τὴν ἀνάγκην κατόπιν μελέτης καί πείρας νά λάβωμεν τὰ προτεινόμενα διὰ τοῦ νομοσχεδίου μέτρα. Θέλομεν νά ἐξασφαλίσωμεν τὸν ἀγρότην ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν. Διότι εἶδομεν πολλὰκις τὸν γεωργικὸν πληθυσμὸν νά παρασύρεται ὑπὸ ἐπιτηδεῶν εἰς ἀκρότητας καί μέτρα τὰ ὁποῖα τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸν ἀγροτικὸν του προορισμὸν. Ἡ Κυβερνήσις ἐπιθυμεῖ νά παρᾶσῃ εἰς τούς ἀγρότας τὰ μέσα ἵνα προοδεύσουν. Δέν ἀρνοῦμαι ὅτι ὑπάρχουν ἐν τῷ νομοσχεδίῳ διατάξεις με χαρακτηριστῆρα ἀνελεύθερον. Ἀλλ' αἱ διατάξεις αὗται εἶναι ἀπόρροια μακρῶς μελέτης καί πείρας. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐάν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τούτων ἀποδειχθῆ ὅτι προσγίνεται κακὸν εἰς τούς Συνεταιρισμοὺς πρώτῳ ἡμῖς θά ζητήσομεν τὴν κατάργησιν τῶν διατάξεων αὐτῶν. Ἀκολούθως ὁ κ. Ἵπουργός δέχεται ὅπως ἐκ τοῦ 5ου ἐδαφίου τοῦ νομοσχεδίου ἀπαλειφθῆ ἡ φράσις «ἢ καταγγελλέντες διὰ τοιαύτας ἄλλ' ἀπαλλαγέντες δι' ἀπόβεισιν τῆς ποινικῆς ἀγωγῆς λόγῳ παραγραφῆς ἢ ἐμπράκτου μετανουσίας».

Δ. Στρατῆς. Ὁ κ. Ἵπουργός τῆς Γεωργίας ἀνέφραρεν, ὅτι ἡ αἰτία τῆς ὑποβολῆς τοῦ νομοσχεδίου εἶναι νά προστατευθοῦν οἱ ἀγροτικοὶ Συνεταιρισμοὶ ἀπὸ ξένα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἰσέδυσαν εἰς αὐτούς. Εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν τούτον ἔχω νά παρατηρήσω ὅτι ὁ ἦδη πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καί Πρωθυπουργός ὅταν ἰδρύνοντο τὰ ἐργατικά σωματεία λόγῳ ἀκριβῶς τοῦ ὅτι εἶχον εἰσδύσει εἰς αὐτὰ στοιχεῖα ξένα πρὸς τοὺς ἐργάτας ἀπηγόρευσε διὰ νόμου νά εἶναι μέλη τῶν ἐργατικῶν σωματείων οἱ μὴ ποιεχομένοι ἐκ τοῦ ἐργατικοῦ ἐπαγγέλματος. Θά ἦτο λοιπὸν δυνατόν νά περι-

λάβριτε όμοιαν διάταξιν διά τής οποίας νά απαγορευεται εις πρόσωπα ξένα πρὸς τούς ἀγρότας νά ἐκλεγώνται μέλη τής διοικήσεως καί νά ἐγγράφονται μέλη εις τόν συνταξιορισμόν. Διατί δέν θέλετε νά λάβετε ἕνα τοιοῦτον μέτρον; Διατί νά ψηφισθῇ ἕνα νομοσχέδιον τό όποῖον εἶναι ἀνελεύθερον;

Α. Μυλωνάς. (Συνεχίζων μετὰ τήν ἀγόρευσιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας). Παραμένει πάντοτε ἡ ἐντύπωσις τῶν ἀνελευθέρων αὐτῶν διατάξεων. Θέλω νά εἶμαι σύντομος καί δέν θέλω νά ἀναφέρω τί γίνονται εις ἄλλα Κράτη. Εἰς ἄλλα Κράτη τὰ κόμματα διαγωνίζονται μεταξύ τῶν ποῖα θά προπαγανδίζον τήν ιδέαν τοῦ Συνταξιορισμοῦ καί ποῖα θά κάμωσι περισσότερους Συνταξιορισμούς καί ἀναφέρω τήν Ἰταλίαν, διότι αὐτῇ ἔχει παρεμφερεῖς σχέσεις πρὸς τήν Ἑλλάδα. Ἰδούει Συνταξιορισμούς τό καθολικόν κόμμα πρὸ δεκαετηρίδων, τό σοσιαλιστικόν κόμμα ἄλλους ἰδικούς του, τό αὐτό δέ θά ἴδωμεν περίπου καί εις τήν Γαλλίαν καί εις τήν Γερμανίαν. Δηλ. ἐκεῖ ὄχι μόνον δέν ἀποκλείουν ἀλλά ἐπιδιώκουν τόν ζῆλον τῶν πολιτικῶν ὑπέρ τῶν Συνταξιορισμῶν. Τά κόμματα παρ' ἡμῖν εἶναι προσωποπαγῆ καίτοι φέρουν ἰδεολογικάς πομπώδεις φράσεις καί ἐπομένως ὑπάρχει αὐτῇ ἡ κολοσιαιά

διαφορά. Εἰς τό μέλλον θά ἔχωμεν καί ἡμεῖς ἰδεολογικά κόμματα, ὡς τό ἀγροτικόν, καί τότε οὐδέ αἱ πρῶτα διατάξεις περὶ πολιτικῆς ἀναμίξεως θά ἔχουν θέσιν. Ἐν τῷ μεταξύ ὑπῆρχεν ἐπαρκής διάταξις εις τήν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν ὡς ἀνέπτυξα, ὀλιγόλογος καί ἀρκετά δραστική καί ὑπέρβεν ἀκόμη καί ἡ διάταξις ἡ ἐπιφέρουσα ποινικὴν δίωξιν. Ἐδέχθη καί τήν δευτέραν παράγραφον ἐν τῇ οποῖα διατυπῶται αὐστηρότερον ἐν σχέσει μετὰ τήν κειμένην νομοθεσίαν, ἀλλά οὐδαμῶς ἐπέισθη ἐκ τῆς ἀγορεύσεως τοῦ κ. Ὑπουργοῦ νά δεχθῶ καί τήν δευτέραν διάταξιν τήν ἀποκλείουσαν ἀνθρωπους ποῦ πολιτεύονται ἢ ἀπεπειράθησαν νά πολιτευθῶσιν. Ὁ ἀποκλεισμός παντός δυναμένου νά δράσῃ ὑπέρ τοῦ Συνταξιορισμοῦ διά τῆς διατάξεως αὐτῆς τῆς ἀνελευθέρως εἶναι ἄτοπος, καί δημιουργεῖ τήν ἐντύπωσιν ὅτι αἱ ἀγροτικαὶ ὁργανώσεις, κατ' ἀντίθεσιν ὅλων τῶν ἀστικῶν, ἐπιδιώκεται νά τεθῶσιν ὑπό τῶν πολιτικῶν ἔλεγχων τῆς Κυβερνήσεως, κατὰ τήν ὥραν ἴσως τῆς ζυμώσεως οὐχί φιλικῆς τῆς ἀγροτικῆς κόμματος. Αὐτῆν τήν ἀντίληψιν εἶχον νά διατυπώσω καί νά ἐκφράσω τήν λύπην μου διά τήν ψήφισιν τοῦ νομοσχεδίου, τό όποῖον δέν θά συντελέσῃ εις οὐδέν ἄλλο ἢ εις τόνωσιν τῆς ἀγροτικῆς συνειδήσεως εις τούς πληθυσμούς τῆς ὑπαίθρου».

(Ἡ παραπάνω ἀναλυτικὴ ομιλία τοῦ Αλ. Μυλωνά περιλαμβάνεται στο «Συνταξιοριστῆς» 1930 σ. 80).

Σχετικὰ μετὰ τό θέμα, ο «Συνταξιοριστῆς» (1930 σ. 56) παρατηρεῖ:

«Τό περιοριστικόν αὐτό μέτρον τῆς ἐλευθερίας τοῦ Συνταξιορισμοῦ κατὰ τήν ἐκλογὴν τῶν ὁργάνων αὐτοῦ εὐρίσκωμεν ἀδικαιολόγητον καί ἄστοχον.

Εἶνε ἀδικαιολόγητον διότι οἱ Συνταξιορισμοὶ δέν ἀναμνησθῶσι εις τήν πολιτικὴν. Τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ πολιτικὴ οὐδτεροῦτης τῆν ὁποῖαν ἐτήρησαν καθ' ὅλον τό χρονικόν διάστημα τῆς ἐσωτερικῆς μας διαιρέσεως. Οὐδέ πρέπει νά καταλογισθῇ ὡς ἀνάμιξις τῶν εις τήν πολιτικὴν ἢ υπεράσπισις τῶν οικονομικῶν καί ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῆς ἀγροτικῆς τάξεως τήν ὁποῖαν ἐκπροσωποῦν. Ὁφείλου νά τό κάμνουν διότι αὐτός εἶνε ὁ περιορισμός τῶν.

Εἶνε ἄστοχον διότι καί ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε πείρα ἐπέβαλε τήν λήψιν μέτρων, τό ληφθέν δέν εἶνε τό ἀποτελεσματικώτερον. Διά νά μὴ παρασυρθῶν οἱ Συνταξιορισμοὶ ὡς ὁργανώσεις εις τήν πολιτικὴν δέν χρειάζονται τεχνητὰ μέτρα, ἀλλὰ προπαγανδία πειθῶ καί διαφώτισις τῶν συνταξιορισμένων μαζῶν καί ἀκόμη τῶν μελλόντων συνταξιοριστῶν διά καταλλήλου διδασκαλίας εις τὰ σχολεῖα.

Μόνον ἂν πιστεύσωμεν οἱ Συνταξιορισμοὶ εις τό ἀσύμφορον τῆς ἀναμίξεως τῶν εις τήν πολιτικὴν θά ἀπόσχουν, ἄλλως θά βροῦν τρόπον νά παρακάμψουν τὰ τεχνητὰ ἐμπόδια. Ὁ καταναγκασμός οὐδέν θά ὠφελῆσῃ».

Με σοβαρὰ ἐπιχειρήματα καὶ ἀναλυτικὰ γίνεται ἐπικριση τῆς τροποποιήσεως τοῦ ἀρθ. 56 ν. 602 καὶ ἀπὸ τό περιοδικό «Συνεργατισμός» τοῦ Συνδέσμου Συνταξιοριστῶν Βορ. Ἑλλάδος (1930 σ. 273). Σταχυολογοῦμε:

«... Παρ. 4... γίνεται διάκριση μεταξύ συνταξιοριστικῶν ὁργανώσεων καί ξεχωρίζεται, σάν ψωριασμένη, ἡ γεωργικὴ Συνταξιοριστικὴ ὁργάνωσις καί ὑποβάλλεται σέ κάθαρση... ἡ Συνταξιοριστικὴ Κίνησις εἶναι μία καί ἔχει τὰ ἴδια ἰδανικά στό χωριό καί στή πολιτεία, στήν Ἑλλάδα, στή Κίνα καί παντοῦ ἄλλου. Τὰ δέ ἰδανικά αὐτὰ σηρίζονται ἐπὶ καλλιτέρευσις τῆς θέσεως τοῦ ἀνθρώπου καί ἡ ἐξύψωσις του σέ ἕνα ἐπίπεδο ποῦ τοῦ ἀξίζει. Τώρα, ἂν ἀποτελῇ μέλος πολιτικοῦ κόμματος ἢ ἐάν εις τὰς ἐργασίας καί συνεδριάσεις λαμβάνωνται μέτρα κομματικῆς φύσεως, τότε, ἐκείνοι ποῦ ἀσχολοῦνται ἐνεργῶς μετὰ τὴ λειτουργία τῶν Συνταξιορισμῶν ξεῦρουν τὴν γίνεσθαι, γιὰ κεινούς δέ ποῦ δέν ἔχουν μὴ μέσῃ στή ζῶη τῶν Συνταξιορισμῶν λέγομε πῶς δέν εἶναι ἀνάγκη νά ἐπέμβῃ ὁ νόμος, γιὰτί ὁ Συνταξιορισμός θά διαλυθῇ μόνος του, ὥπως ἔχομε πλείστα παραδείγματα.

Οἱ Συνταξιορισμοὶ εἶναι ὁργανισμοὶ ποῦ σύμφωνα μετὰ

τόν νόμο εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ὀρίσουν μέσα στό καταστατικὸ τούς τόν σκοπὸ τούς, ὁ δέ ἀείμνηστος Σ. Ἰασεμίδης εἶχε προνοήσῃ μέσα στό καταστατικὰ τῶν Συνταξιορισμῶν νά περιληφθῇ ὡς ὅρος (ἀρθρ. 4, παρ. 2): εις τὰς ἐργασίας καί συνεδριάσεις αὐτοῦ δέν ἐπιτρέπονται συζητήσεις καί μέτρα πολιτικῆς φύσεως.

Ἡ παρεκτροπὴ τοῦ Συνταξιορισμοῦ ἀπὸ τῶν σκοπῶν του εἶναι ἀρκετὴ νά προκαλέσῃ τήν ἐπέμβασις τῆς ἐποπτικῆς ἀρχῆς (ἀρθρ. 1, ἐδ. 1 καί 56 παράγρ. 1 καί 4 χωρὶς τὴ τροποποίησιν). Αὐτὰ ὡς πρὸς τό νομικὸ μέρος. Ἀλλὰ τό πρόγραμμα τό Συνταξιοριστικὸ καί ἡ ἰστορία τῆς Συνταξιοριστικῆς Κινήσεως πάντοτε φανερὰ κατὰπολέμησε τήν ἀνάμιξη τῆς πολιτικῆς στό Συνταξιορισμό, ὄχι γιὰ λόγους ἐντυπωσιαστικούς καί ψυχολογικούς ἀλλὰ γιὰ λόγους πραγματικούς ὑπάρξεως Συνταξιορισμοῦ καί Συνταξιοριστικῆς Κινήσεως...

Ἀναμφισβήτητα ἡ τροποποίησις τοῦ νόμου ἔγινε ὅλως διόλου ἀψυχολόγητα, γιὰ νά μὴ ποῦμε ἀσύγνω-

στα. Για κείνους που ασχολούνται μόνο φιλολογικά με τη συνεταιριστική Κίνηση και έχουν την απαίτηση να τη θέσουν υπό τη προστασία τους, χωρίς να πάρουν τό κόπο να μπουν μέσα σ' αυτή και να την ενισχύσουν με

ότι απαιτεί η Κίνηση πραγματικά, θ' αποκαλύψουμε μερικά πράγματα, για να πεισθούν πως η ίδια η Συνεταιριστική Κίνηση καταδικάζει τη πολιτική μέσα στους Συνεταιρισμούς.

(Αναφέρεται σχετικά στη Ρωσία, Ιταλία, Αγγλία, Γερμανία, Ελβετία, Ελλάδα).

1η παρ.:... ιδιαίτερος μ' αυτή, προσθέτουμε μόνον πως δλως επιπόλαια από τους πολιτευομένους κάθε εκδήλωση επαγγελματικής διαμαρτυρίας καταλογίζεται ως πολιτική πράξη.

2η παρ.:... στην παράγραφο αυτή θά αντιτάξουμε τό άρθρο 14 του Συντάγματος... Αντί η Έθνική αντιπροσωπεία ν' απευθύνη έπαινους και να ενισχύση τους ανθρώπους αυτούς που δημιούργησαν μέσα από τά ερείπια ένα ωραίο οικοδόμημα, συγκράτησαν τά πλήθη και πρόλαβαν τήν άναρχία που μιάς άπειλούσε στις χαλεπές ήμέρες και μιάς άπειλει ακόμη, αντί ν'

άναγνώριση τό έργο τους άξιο Πανελληνίου εύγνωμοσύνης, έρχεται με ένα νόμο άντισυνταγματικό να τους πη «Κύριοι, σας δώσαμε τήν ευκαιρία να εκλέξετε, αλλά δέν δεχθήκατε να μιάς άναγνωρίσετε αυθέντας σας. Σας παρακαλούμε τώρα να άποσυρθήτε από τίς οργανώσεις». Σκληροτέρα άπόφαση άπ' αυτή δέν μπορούσαν να περιμένουν οι σκαπανείς τής Συνεταιριστικής Κινήσεως γι' άνταμοιβή τών κόπων τους. Είναι τό ίδιο σαν ν' άποσπάση κανείς βίαια τό παιδί άπ' τήν άγκυλιά τής μάνας. Αυτή τή σχέση έχουν οι ιδεολόγοι με τους καρπούς τής εφαρμογής τής ιδεολογίας των...».

Σχετικά με την αρνητική δράση των βουλευτών απέναντι στους Συνεταιρισμούς και τις διεκδικήσεις - ενέργειες των αγροτοσυνεταιριστών εκπροσώπων, σημειώνει από την εφαρμογή ότι ο Συνεταιρισμός είναι ένα πολύ ευρύ σχολείο και μορφώνει οικονομικά και ηθικά τους συνεταιίρους.

«Φυσικό ήταν ν' ανάλαβουν τή διοίκηση τών Συνεταιρισμών άνθρωποι μορφωμένοι, σχετικά, και δημοσυχικοί. Η πείρα έπεισε τους διοικούντας αυτούς πως ύπήρχαν πολλά τά κακώς κείμενα στην οικονομική ζωή του τόπου τών οποίων τή θεραπεία επανειλημμένα έξήτησαν και επεκαλέστησαν τή βοήθεια και τών έπισήμων άντιπροσώπων του λαού πρόσ τουτο. Δυστυχώς όμως οι εκκλησίες τους δέν εισακούονταν πάντοτε και προκαλούνταν μεγάλες δυσφορίες. Οι ξηρές ύποσχέσεις άν ίσχυαν για άτομα μεμονωμένα δέν είχαν θέση για τούς οργανισμούς που εφρόντιζαν πάντα να δημιουργούν. Ούτω οι ζωηρότεροι από τούς ηγέτας βεβαιώθηκαν πως είχαν εγκαταλείψει από τούς άντιπροσώπους του λαού, είδαν τήν αυτοβοήθεια ως τή μόνη άγκυρα σωτηρίας. Για να κάνουμε άντιληπτή τήν άδιαφορία τής μεγίστης μερίδος τών κ. Βουλευτών απέναντι τής Συνεταιριστικής Κινήσεως αναφέρουμε τό γεγονός πως σπανιώτατα επεσκέφθηκαν γενικές συνέλεύσεις Συνεταιρισμών για να δούν πως ο λαός εργάζεται για να δημιουργήση ένα καλλίτερο αύριο, μιά υγιέστερη γενεά. Όχι μόνο

αυτό αλλά με ύποψία παρακολούθησαν κάθε κίνηση λαϊκή για τήν ικανοποίηση τών οικονομικών της συμφερόντων. Αν ποτε πολιτευόμενοι, από όλα τά κόμματα, έπλησίασαν τούς Συν/σμούς τό έκαναν για να καρπωθούν κομματικά όφέλη και να επιτύχουν τή κομματική τους διεύδυση· όταν όμως είδαν πως οι διοικούντες τούς Συν/σμούς δέν μπορούσαν να γίνουν κομματικά τους όργανα έστρεψαν τά όπλα τους και προσπάθησαν να προκαλέσουν διασπάσεις. Πολλές φορές κ. Βουλευτά βρέθηκαν σε τόπους συγκεντρώσεων Συν/στικών και αντί να τάς παρακολουθήσουν περιορίστηκαν να καθίσουν σε καφενεία και να άποτρέπουν τόν κόσμο να μετέχη σε τέτοιες συγκεντρώσεις!

Αφού βρέθηκαν μπρός σε μιά τέτοια άδιαφορία οι πρωτοπόροι τής Συν/στικής κινήσεως φρόντισαν να

κάνουν τίς ενώσεις Συν/σμών για να παρακολουθήσουν τά ζητήματα τά οικονομικά από κοντά και κάπως ευρύτερα. Με τίς Ένώσεις ή κατάσταση άρχισε να φαίνεται κάπως καθαρότερα, άρχισαν να διακρίνονται πολλά άτομα που άφιέρωσαν όλη τή δραστηριότητά τους για τή μελέτη τών οικονομικών ζητημάτων τών περιφερειών τους και εισηγήθηκαν ώρισμένα μέτρα για τή θεραπεία ώρισμένων έλλείψεων και φρόντισαν να διαφωτίσουν με τά στη διάθεσή τους μέσα τούς ιδύοντας. Κατ' αυτόν τόν τρόπο τακτοποιήθηκαν πλείστα πολύπλοκα ζητήματα που άπασχολούσαν τίς διάφορες επαρχίες. Υπήρχαν όμως και ζητήματα ακόμη σπουδαιότερα που είτε διότι δέν μπορούσαν να λυθούν άμέσως, είτε διότι δέν ύπήρχε συμφωνία άντιλήψεων επ' αυτών δέν ικανοποιήθηκαν. Οι ένδιαφερόμενοι εξακολούθησαν να επανέρχονται στα αίτήματά τους και ζωηρότερα, σύν τω χρόνω, όταν έξασφράλισαν τή συνεργασία και άλλων συναδέλφων τους άπ' άλλες περιφέρειες. Τά έλατήρια για τίς προσπάθειες αυτές ήσαν πάντοτε ή ικανοποίηση τών οικονομικών συμφερόντων τών συνεταιίρων. Η ζωηρότης αυτή πολλές φορές ξεσπασε και σε καταφορά κατά τών κομμάτων που κυβερνούν τόν τόπο. Μιά τέτοια εκδήλωση όμως ύπήρξε πάντα άφορμή παρεξηγήσεων και νομισθηκε πως ήταν πράξη πολιτική κομματική. Τί πλάνη! κάθε διαμαρτυρία να θεωρηται κομματική ενέργεια και οι πρωτοστατούντες όργανα κομματικής διαπάλης! Έφρόσον τά εκκερμιά ζητήματα πλήθυναν και ή λύση των καθυστερούσε πλήθυναν και τά παραπονα και οι έξεγέρσεις ως ότου τόν τελευταίο καιρό να φθάσουν στο κατακόρυφο. Βέβαια ή κίνηση δέν ήταν άναρχική, ώρισμένοι άνθρωποι τήν κατηύθυναν και αυτοί έγιναν τό κάρφος στο μάτι τών πολιτευομένων και θεωρήθηκαν δημαγωγοί, ενώ αντικειμενικά όταν ξετετάξη κανείς τή κατάσταση, αυτοί προσφέρουν άνεκτίμητες ύπηρεσίες στην οικονομική ανάπτυξη του τόπου με τή πείρα που άπόχτησαν. Αυτόους έρχεται ν' άπομακρύνη από τή Συνεταιριστι-

κή Κίνηση ο νέος νόμος, δηλαδή ανθρώπους που εγασθήσαν για τό κοινό καλό (μπορεί μερικοί να έμμεταλλεύθησαν τήν ιδιότητά τους γιά ἴδιο λ/σμό ἀλλά αὐτό ποτέ δέν μπορεῖ ν' ἀποφευχθῆ), διότι ἐπολιτεύθησαν ὡσαν νά ἦταν ὑποτιμητικό γιά τόν πολιτευόμενον νά ἐργασθῆ μέσα στόν Συνεταιρισμό. Ἐς μὴ ἀπατώμεθα ὁμως, μέ τήν τροποποίηση, ὅπως ἐγινε, οἱ Συν/σμοί διατρέχουν πολύ μεγαλύτερο κίνδυνον νά ὑπὸκεινται σέ κομματικές ἐπεμβάσεις ὑπὸ συγκεκριμένη μορφή, αὐτὴ δέ ἡ ἴδια ἡ τροποποίηση

εἶνε μιὰ κομματικὴ ἐπέμβαση.

Τό μέτρον ποῦ ἐλήφθη μᾶς πείθει πῶς ἡ Ἐθνική μας ἀντιπροσωπεῖα ἐνδιαφέρεται γιά τή Συν/στική Κίνηση οὔτως ἢ ἄλλως. Εἶνε ὁμως νά διερωτῆται κανεὶς πῶς θά κρατεῖται ἡ Βουλὴ ἐνήμερη γιά τή κατάσταση μιᾶς Κινήσεως γιά τήν ὁποία ἐνδιαφέρεται, ἀφοῦ κανεὶς βουλευτὴς δέν θ' ἀνῆκει σ' αὐτή; Μήπως θά περιορισθῆ στό ἀφ' ὕψηλῳ ἐνδιαφέρον; ἀλλὰ αὐτό δέν ἐξυπηρετεῖ οὔτε αὐτὴν οὔτε τήν Κίνησιν...».

Η τάση για αναγκαστικούς συνεταιρισμούς. Τι υποστηρίζει ο Ν. Μιχόπουλος.

Με τη συνεχῆ επέκταση ἀπὸ τὸ Κράτος τοῦ θεσμοῦ τῶν αναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν (βλ. στον πίνακα νόμων 1929, 1930) γιά τήν ἐπίλυση αγροτικῶν προβλημάτων, διευρύνεται ἡ σχετικὴ συζήτηση.

Με ἀφορμὴ εἰσηγήσεις εκπροσώπων παραγωγῶν (καὶ ἄλλων) γιά σύσταση αναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν (βλ. κίτρα Κρήτης) ο Ν. Μιχόπουλος, Γεν. Επιθ. τῶν Γ. Συνεταιρισμῶν, τονίζει «Ἐπιθέτω ἀναγκαστικούς συνεταιρισμούς» καὶ ἀναπτύσσει τὰ ἐπιχειρήματά του τα ὁποῖα καὶ παραθέτουμε («Συνεταιριστῆς» 1930 σ. 151).

Γράφει:

«Ἀντιπρόσωποι τῶν κηροπαραγωγῶν Ρεθύμνης συνελθόντες εἰς Πέραμα καὶ μετὰ μακρὰν συζήτησιν κατέληξαν, ὡς πληροφοροῦμεθα, εἰς τήν ἀπόφασιν νά ζητήσουν ἀπὸ τήν Κυβέρνησιν τήν διά νόμου ὀργάνωσιν τῶν κηροπαραγωγῶν εἰς ἀναγκαστικούς συνεταιρισμούς.

Εἶνε ἀληθές ὅτι τὸ Κράτος δι' εἰδικῶν νόμων ἐθέσπισε τήν σύστασιν ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν, ἀλλὰ μόνον διά τήν ἐκτέλεσιν ἔργων κοινῆς ὠφελείας (συνεταιρισμοὶ ἐγγείων βελτιώσεων) ἦτις ἐκτελέσεις θά ἐματαυτοῦ ἔσασι ἐκ δυστροπίας καὶ ἐλαχίστου ἔστω ἀριθμοῦ ἰδιοκτητῶν. Ἐπίσης διά τήν διαχειρίσιν συνιδιοκτησίας, κοινῶν χορτονομῶν κλπ. ἐθεσπίσθησαν συνεταιρισμοὶ ἀναγκαστικοί, διότι ἡ διαχείρισις τούτων ὑφ' ἑνὸς ἑκάστου συνιδιοκτῆτου ἦτο ἀδύνατος. Οἱ ἰσχυρότεροι ἐνέμοντο τὰ ἔσοδα τῆς συνιδιοκτησίας ἢ τῆς χορτονομῆς εἰς βάρος τῶν ἀδυνάτων, οὐχὶ δὲ σπανίως ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης καὶ αὐτὴ ἡ δημοσία τάξις διεσαλεύετο.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁμως δέν συμβαίνει τοιοῦτον τι. Οὔτε περὶ ἔργων κοινωφελούς χαρακτῆρος πρόκειται, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀδύνατος ἢ κατ' ἄλλον τρόπον διαχείρισις τῶν προϊόντων τοῦ παραγωγοῦ, καθίσταται.

Δέν ἀρνεῖται βέβαια κανεὶς, ὅτι τὸ προϊόν τῆς κηρέας διέρχεται κρίσιν ἀλλὰ τήν κρίσιν αὐτὴν θά τήν ἀντιπαρέλθουν βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον οἱ παραγωγοί, ὀργανοῦμενοι ἐλευθέρως κατὰ τὰς ὑγιεῖς συνεταιριστικὰς ἀρχάς καὶ ὄχι ἀναγκαστικῶς.

Ἄν ὡς ἀρχὴν διά τήν σύστασιν ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν λάβωμεν τήν κρίσιν τῶν προϊόντων, τότε θά ἔπρεπε νά ἰδρῶσωμεν τοιοῦτους, ὄχι μόνον διά τὰ κίτρα, ἀλλὰ καὶ διά τὰ καπνά, διά τήν σταφίδα, διά τήν σουλτανίαν, διά τὸ κρασί, διά τὸ λάδι κλπ. διότι ὅλα αὐτὰ τὰ προϊόντα διέρχονται ὄχι ὀλιγωτέραν κρίσιν.

Τοιαῦτα προτάσεις ἐγένοντο εἰς τὸ Ἐπιθετικὸν Γεωργίας ἀπὸ τήν Κορινθίαν καὶ ἀπὸ τοὺς οἰνοπαραγωγούς τῶν χωρίων, τοῦ τέως Δήμου Χαλκιδέων, μάλιστα οἱ τελευταῖοι ὑπέγραψαν ὅλοι καὶ δηλώσεις ὅτι δέχονται τόν ἀναγκαστικόν συνεταιρισμόν, τὰς ὁποίας ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον ὑπέβαλον εἰς τὸ

Ἐπιθετικὸν τῆς Γεωργίας. Οἱ ἀρμόδιοι ὁμως φρονίμως σκεπτόμενοι δέν ἐτόλμησαν οὔτε νά εἰσηγηθῶν κἄν εἰς τόν ἀρμόδιον Ἐπιθετικόν μίαν τοιαύτην σκέψιν, φρονούτες ὅτι μόνον διά τῆς ἀρυπνίσεως τῶν παραγωγῶν θά λυθοῦν τὰ ἀπασχολοῦντα αὐτοὺς ζητήματα.

Ἄν ἐφαρμόσωμεν τήν πρόχειρον μέθοδον τοῦ ἐξανγκασμοῦ, κατὰ τὸ λεγόμενον «πνεῖ κεφάλι κόψε κεφάλι καὶ πνεῖ δόντι βγάλε δόντι» τότε θά ἐξανγκάσωμεν τὰ δύο τρίτα ἢ τὸ ἕμισυ τῶν παραγωγῶν, νά σέρωνται ἀπὸ τὴ μύτη τοῦ ἄλλου τρίτου ἢ ἡμίσεος. Καὶ τί θά κερδίσωμεν μέ τοῦτο; Θά ἔχωμεν συνεταιρισμοὺς ἀβούλους, ἀντιδρώντας, διά τῆς βίας συρομένουσ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ χωρὶς νά δυνάμεθα καὶ νά ἀπαλλαγῶμεν τούτων. Ἄλλὰ καὶ ἡ εὐθύνη ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τοῦ ἔργου, θά βαρύνῃ ὄχι τοὺς παραγωγούς, ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς ἐλευθέρους συνεταιρισμούς εἰς τοὺς ὁποίους προεξάσχει ὄχι ἡ ἀναγκαστικὴ, ἀλλ' ἡ ἐνσυνείδητος αὐτεὺς καὶ ἀλληλεγγύη, ἀλλὰ τοὺς εἰσηγητὰς τῆς ἰδέας αὐτῆς, αὐτὸ τοῦτο τὸ Κράτος.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, δέν γνωρίζομεν κατὰ πόσον καὶ ἐκ τοῦ Συντάγματος ἐπιτρέπεται ὁ ἀναγκαστικὸς συνεταιρισμὸς διά τήν πώλησιν ἢ καὶ ἐπεξεργασίαν προϊόντων, γνωστοῦ ὄντος ὅτι τὸ κύρος καὶ τῶν ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν διαχειρίσεως κοινῆς χορτονομῆς, ἀμφισβητήθη ὑπὸ τῶν δικαστηρίων (Ἐπιθετικὸν Πρωτοδικείου Λεβαδείας, κατόπιν γνωματεῦσεως τοῦ εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου).

Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ οὐσιαστικῆς ἀπόψεως ἐξετάζοντες τὸ πρᾶγμα, δέν βλέπομεν τί περισσότερον θά ἐπιτύχωμεν διά τοῦ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ. Πῶς, θά μᾶς πῶν τιές, διά τοῦ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ δέν ἡμπορεῖ ὁ καθένας νά φεύγῃ ὅταν τοῦ καπνίσῃ καὶ ὅτι ἄλλοι δέν θά παραδίδουν τὰ κίτρα τους, στό συνεταιρισμό, ἂν δέν ἐξαναγκασθῶν εἰς τοῦτο.

Πολύ σωστά. Τοιοῦτου εἶδους συνεταιρισμοὶ δέν ἡμποροῦν νά εὐδοκίμησουν χωρὶς περιορισμούς αὐστηροῦς.

Ἄλλ' ὑπάρχει τρόπος νά κλεισῇ ἐρημικῶς καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη θύρα. Διὰ τοῦ καταστατικοῦ ἐλευθέρου συνεταιρισμοῦ δύναται νά ὀρισθῆ ὅτι κανεὶς ἐκ τῶν

έκουσίως εγγεγραμμένων δέν δύναται νά αποχωρήση τοῦ συνεταιρισμοῦ πρό τῆς παρελεύσεως δεκαετίας, ἂν θέλετε καί δεκαπενταετίας καί εικοσαετίας ἀκόμη, διά τροποποίησιν τοῦ ἄρθρου 16 τοῦ περί Συνεταιρισμῶν νόμου 602. Ἐπίσης διά τοῦ καταστατικοῦ δύναται νά ὀρισθῆ ποινικῆ ρῆτρα διά τοὺς δυστροποῦντας νά παραδώσουν τὰ προϊόντα των στόν συνεταιρισμόν, εἰσπραττομένη κατά τό ἄρθρον 12 τοῦ νόμου καθῶς καί νά ἐπιβληθοῦν εἰδικαί ποινικαί κυρώσεις διά καταλλήλου συμπληρώσεως τοῦ ἄρθρου 83 τοῦ νόμου 602. Ἄν θέλετε καί ψῆφροί νά δοθοῦν εἰς τοὺς συνεταιρισμούς ἀνάλογως τῆς παραγωγῆς ἐκάστου καί περισσότεροι ἀκόμη τῶν πέντε. Ἀλλά ἀπό τοῦ σημείου αὐτοῦ μέχρι τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τῶν παραγωγῶν πρὸς συνεταιρισμόν διά νόμου, ἡ ἀπόστασις εἶνε πολὺ μεγάλη.

Ἐφ' ὅσον λοιπόν οἱ κτροπαραγωγοὶ δέχονται νά συνεταιρισθοῦν ἀναγκαστικῶς, κατά μείζονα λόγον θά δεχθοῦν νά συνεταιρισθοῦν οἰκιοθελῶς ὑπὸ τὰς ἄνω δεσμευτικὰς προϋποθέσεις.

Ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτῆς δέον κατὰ τὴν ἀτομικὴν μασ γνώμην νά στραφῆ ἡ προσπάθεια τῶν ὀργάνων τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης καί παντός ἐνδιαφερομένου καί πιστεύομεν ὅτι οἱ κτροπαραγωγοὶ θά θελήσουν νά ἀποδεχθοῦν τὴν λύσιν αὐτὴν ὑπὸ τοὺς ἄνω περιορισμούς, χωρὶς ἰδιαιτέρον ἐξαναγκαστικὸν νόμον.

Ἀναγκαστικοὶ συνεταιρισμοὶ τοιούτων σκοπῶν δέν ὑπάρχουν, ἂν εἴμεθα καλῶς πληροφορημένοι, σέ κανένα μέρος τοῦ κόσμου, ὁ ἐξαναγκασμὸς εἶναι ἀντικρως ἀντίθετος πρὸς τὰς ὕγειαι ἀρχὰς τῆς ἐμπολιτιστικῆς συνεταιριστικῆς ιδέας, ἀλλὰ προσκρούει καί εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἑλληνος τοῦ ὁποῖου ὁ τράχηλος ζυγόν δέν ὑποφέρει.

(Σημ. περ. «Συνεταιριστῆς» στό παραπάνω ἄρθρον: « Ὑπεβλήθη ἤδη εἰς τὴν Βουλὴν νομοσχέδιον ἀρορῶν τὴν ὀργάνωσιν τῶν κτροπαραγωγῶν Κρήτης εἰς ἀναγκαστικούς συνεταιρισμούς οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται σύνδεσμοι πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοὺς ἐλευθέρους συνεταιρισμούς. Εἰς τοὺς ἀναγκαστικούς τούτους συνεταιρισμούς μετέχουν ὑποχρεωτικῶς ὅλοι οἱ κτροπαραγωγοὶ Κρήτης, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουν νά παραδίδουν εἰς τοὺς συνεταιρισμούς τούτους πρὸς ἀπὸ κοινῶς διαχειρίσιν ὀλόκληρον τὴν εἰς κίτρα παραγωγὴν των, ὑποβαλλόμενοι ἐν περιπτώσει ἀθετήσεως εἰς τὴν πληρωμὴν προστίμου δραχ. 10 δι' ἐκάστην παραγομένην καί μὴ παραδιδόμενην εἰς τὸν συνεταιρισμόν ὀκάν κίτρων. Ἡ ἐξακριβωσις τῆς ιδιότητος τοῦ κτροπαραγωγῶν γίνεται κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς ἐκεῖνον καθ' ὃν γίνεται ἡ ἐξακριβωσις τῆς ιδιότητος τοῦ συνιδιοκτητοῦ εἰς τοὺς συνεταιρισμούς διαχειρίσεως συνιδιοκτησίας καί κοινῆς χορτονομῆς. Ἐν συνόλω δέν δύναται νά γίνουν ὀλιγώτεροι τῶν τριάντα

πέντε καί περισσότεροι τῶν πενήντα τοιούτων συνδέσμων. Οἱ συνεταιρισμοὶ οὗτοι εἶνε περιορισμένης εὐθύνης, αἱ δέ μερίδες κανονίζονται ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ κίτρων τῶν καλλιεργουμένων ὑφ' ἐκάστου μέλους. Περαιτέρω τό νομοσχέδιον προβλέπει τὴν ἴδρυσιν ἐνώσεως τῶν συνδέσμων τούτων, εἰς τὴν ὁποῖαν οἱ τελευταῖοι ὑποχρεοῦνται νά συμμετέσχουν. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἐφαρμόζεται ὁ νόμος 602.

Συμφωνοῦντες μὲ τὸν κ. Μιχόπουλον εὐρίσκομεν ὅτι τό προτεινόμενον μέτρον εἶνε ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἄστοχον καί προωρισμένο, ἂν τελικῶς ψηφισθῆ, καί ἂν καί ψηφιζόμενον δέν ἀτονήσῃ, πράγμα ὄχι σπάνιον μὲ μέτρα νομοθετικά μὴ ἀναποκρινόμενα εἰς τὴν πραγματικότητα, ὄχι μόνον τὰ συμφέροντα τῶν κτροπαραγωγῶν νά βλάψῃ, ἀλλὰ καί τοὺς συνεταιρισμούς ἐν γένει ὡς σύστημα οἰκονομικῆς ὀργανώσεως τῶν μικρῶν παραγωγῶν νά ζημιώσῃ.

Ἡ πείρα ἀπέδειξεν πανταχοῦ, καί παρ' ἡμῖν, ὅτι οἱ συνεταιρισμοὶ πωλήσεως εἶνε τό δυσκολώτερον εἶδος συνεταιρισμοῦ, πρὸς τό ὁποῖον τότε μόνον δυνάμεθα νά προτρέψωμεν τοὺς παραγωγούς, ὅταν διά τῶν ἄλλων εὐκολώτερον εἶδων συνεταιρισμοῦ (πιστωτικός, προμηθευτικός) ἔχει ἀναπτυχθῆ παρ' αὐτοῖς ἐπαρκῶς ἡ συνεταιριστικὴ συνείδησις καί ἔχουν δημιουργηθῆ ἱκανὰ στελεχῆ μὲ συνεταιριστικὴν ἰδεολογίαν ἀλλὰ καί ἀνάλογον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ συνεταιρισμοῦ τούτου οἰκονομικὴν καί τεχνικὴν κατάρτισιν. Πῶς λοιπόν ὕστερα ἀπ' αὐτὰ ἀποτολμάται ἡ ἐξώθησις τῶν κτροπαραγωγῶν πρὸς τὴν ἀναγκαστικὴν αὐτὴν περιπέτειαν εἶνε ἀπορίας ἄξιον! Θεωροῦμεν ὑποχρέωσιν μας νά ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἐπὶ τῆς σοβαρότητος τοῦ ζητήματος. Εὐρίσκομεν ὅτι ἐν συνεταιρισμοῖ, οἱ ὁποῖοι βέβαια δέν νομοσχέδιον εἰς τὴν Βουλὴν νά τεθῆ ὑπ' ὄψιν μᾶς ἐπιτροπῆς ἐξ εἰδικῶν εἰς τὴν ὁποῖαν ν' ἀντιπροσωπεύονται καί οἱ συνεταιρισμοί, οἱ ὁποῖοι βέβαια δέν μπορεῖ νά ὑποστηριχθῆ ὅτι εἶνε οἱ τελευταῖοι ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὴν ὑπόθεσιν. Ἐλέχθη ἄλλως τε ὅτι καθε ἀποτυχία θά βλάψῃ, ὄχι μόνον τοὺς ἐνδιαφερομένους ἀλλὰ ὀλόκληρον τὴν κίνησιν. Νομίζομεν μάλιστα ὅτι θά ἐπερε νά ἰδρυσθῆ ἴσως παρὰ τῆ Ἀγροτικῆ Τραπέζῃ ἐν Ἀνώτατον Γνωμοδοτικόν Συμβούλιον ἐπὶ τῶν συνεταιριστικῶν ζητημάτων, τό ὁποῖον μεταξὺ ἄλλων θά ἐπερε νά γνωμοδοτῆ καί ἐπὶ τῶν ἐκαστοτε προτεινομένων πρὸς λήσιν μέτρων τῶν ἀρορῶντων τοὺς γεωργικούς συνεταιρισμούς. Οὕτω θ' ἀπεφεύγοντο παρόμοια πρὸς τὰ ἀνωτέρω μέτρα κάθε ἄλλο παρὰ ἐξυτηρητικά τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως ἀλλὰ καί τῆς παραγωγῆς ἐν γένει.

Διὰ τὴν προστασίαν τῆς κτροπαραγωγῆς, πρὶν ἢ φθάσωμεν εἰς τὴν μονοπώλησιν τοῦ εἶδους διὰ τῶν ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ὑπάρχουν τόσα ἄλλα ἀπλούστερα μέτρα...».

2. Εποπτεία. Συμπαραστάση - Συνεταιριστικὴ πολιτικὴ τοῦ Κράτους - ΑΤΕ.

Για τὴν συνεταιριστικὴν πολιτικὴν τοῦ κράτους, αὐτὴν που εκφράζεται με τὴν νομοθεσία, βλ. στις προηγούμενες σελίδες. Για τὴν Συνεταιριστικὴν πολιτικὴν τῆς ΑΤΕ ἐπειτα ἀπὸ τὸ Ν. 4332/1929 υποδεικνύεται ἀπὸ τις ὀργανώσεις ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο ἓνα πρόγραμμα για συμπαραστάση στην κίνησιν. Ὑποστηρίζεται ὅτι τὸ ὄλο ἐργὸ τῆς ΑΤΕ ἐνδιαφέρει βασικά τους Συνεταιρισμούς ἐπειδὴ ἡ ἐπίδρασὴ του θα εἶναι ἀποφασιστικὴ στην συνεταιριστικὴν κίνησιν (καταστατικοὶ σκοποὶ τῆς κλπ.).

Με πρόσκληση του Θ. Τζωρτζάκη, αντιπροσώπου των Ενώσεων Συνεταιρισμών στο Διοικητικό Συμβούλιο της ΑΤΕ, συγκαλείται για τις 10-11/2/1930 Πανελλήνια Σύσκεψη των Ενώσεων Συνεταιρισμών και πραγματοποιείται αθρόα συμμετοχή (βλ. και στο Υποκεφ. ΣΤ 1). Έπειτα από εισηγήσεις και συζητήσεις διατυπώνεται το ακόλουθο πολυμελετημένο ψήφισμα σχετικά με τη γενικότερη συνεταιριστική της ΑΤΕ με υποδείξεις μεγάλης αξίας.

«Οί αντίπρόσωποι επιφυλάσσονται ως προς την σκοπιμότητα του μέτρου της άσκήσεως της συνεταιριστικής πολιτικής υπό της Τραπεζής και αποφασίζουν να επανέλθουν και πάλιν επί του ζητήματος, αφού λάβουν υπ' όψιν και την εν τῷ μεταξύ κτητησομένην πείραν.

Ἀσχέτως ὅμως τῆς ἐπιφυλάξεώς των ταύτης, ἔχουν τὴν γνώμην ὅτι ἡ ὑπηρεσία Συνεταιρισμῶν πρέπει νὰ ἀποβλέψῃ κυρίως εἰς τὸ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν Συνεταιριστικὴν Ὄργανωσιν εἰς τὰς προσπαθείας τῆς πρὸς ποδηγήτησιν καὶ καθοδήγησιν τῶν νέων Συνεταιρισμῶν, νὰ ἐξαλείψῃ δὲ τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τοῦ Συνεταιριστικοῦ προγράμματος τὸ ἐπαναλαμβανόμενον περὶ ἐξυγιάνσεως τῶν Συνεταιρισμῶν, τὸ ὅποιον τόσον ἔχει βλάβην μέχρι τοῦδε τὴν Συνεταιριστικὴν κίνησιν, δίδον ἐσφαλμένην ἐντύπωσιν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Συνεταιρισμῶν.

Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ γίνωνται τὰ ἑξῆς:

α'. Νὰ ἰδρυθῇ ἐιδικὴ Συνεταιριστικὴ Σχολὴ πρὸς κατάρτισιν Συνεταιριστικῶν στελεχῶν.

β'. Τὸ ἐιδικὸν Συνεταιριστικὸν προσωπικὸν τῆς Τραπεζῆς νὰ μετεκπαιδεύεται εἰς αὐτὴν, νὰ μὴ ἐξαρτηθῇ δὲ ἐκ τῶν τοπικῶν Τραπεζικῶν ὑπηρεσιῶν,

μεθ' ὧν θὰ συνεργάζεται, ἀλλὰ ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς Συνεταιριστικῆς Ὑπηρεσίας.

γ'. Ἐπίσης νὰ μετεκπαιδεύωνται εἰς αὐτὴν οἱ ὑπάλληλοι τῶν Συνεταιριστικῶν Ὄργανώσεων διὰ τῆς δημιουργίας ὑποτροφῶν ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς. Οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι πρέπει νὰ προτιμῶνται ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς κατὰ τὴν πρόσληψιν ἐιδικῶν Συνεταιριστικῶν ὑπαλλήλων.

δ'. Νὰ καθιερωθῇ ἡ ὀργάνωσις λαϊκῶν Συνεταιριστικῶν μαθημάτων.

ε'. Νὰ καθιερωθῇ ἡ περιοδικὴ σύγκλησις τῶν ἐκπροσώπων τῶν Συνεταιριστικῶν Ὄργανώσεων εἰς συνελεύσεις τοπικὰς εἰς τὰ Ὑποκαταστήματα τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς καὶ εἰς γενικὴν εἰς τὸ Κεντρικόν, ὅπου νὰ ἐξετάζωνται τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκαστοτε γινομένων, καὶ νὰ ὑποδεικνύωνται τὰ ἐνδεκνύόμενα διὰ τὸ μέλλον μέτρα.

στ'. Νὰ συστηθῇ Ἀνώτατον Συνεταιριστικὸν Συμβούλιον παρὰ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ ἄλλων ἐιδικῶν καὶ θεωρητικῶν μὲ σκοπὸν νὰ γνωμοδοτῇ ἐπὶ τῶν γενικῶν γραμμῶν τῆς Συνεταιριστικῆς πολιτικῆς.

— Σχέσεις ΑΤΕ και Ὄργανώσεων. Ὁ παρεμβατικὸς ρόλος τῆς Εποπτείας.

Σε σύσκεψη τῶν Ε.Γ.Σ. στη Θεσσαλονικὴ («Συνεργατισμός» 1930 σ. 303) που ἔγινε με τὴν παρουσία καὶ τοῦ Γ. Τρακάκη (Δ/ντοῦ τοῦ Κεντρικοῦ Καταστήματος τῆς ΑΤΕ) τα κυριότερα σημεῖα που ἐξετάσθησαν εἶναι:

«Τὸ ζήτημα τῆς εποπτείας, τοῦ τόκου τῶν δανείων, τῶν τοπικῶν Συμβουλίων καὶ τῆς ἀπλουστεύσεως τῶν διὰ τὸν δανεισμὸν διατυπώσεων.

Ἀπὸ μέρος πολλῶν ἀντιπροσώπων ἀνεφέρθη ὅτι οἱ κ. Ἐπόπται τῶν Συνεταιρισμῶν δὲν σέβονται τὴν ἐσωτερικὴν ἀνεξαρτησία τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ στὴ διεξαγωγὴ τοῦ ἐλέγχου ληματοῦν τὰ κύρια καθήκοντά τους καὶ φέρονται ἄλλοτε σάν κηδεμόνες καὶ ἄλλοτε σάν ἀνακριταὶ αὐτόκλητοι. Μιά τέτοια στάση τῶν ἐποπτῶν παραλύει ὅλη τὴν πειθαρχία καὶ τὴν συνοχὴ μέσα στὸν Συνεταιρισμὸ καὶ ἀφαιρεῖ κάθε σέβας πρὸς τὸ Δ. Συμβούλιο πού σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν δὲν μπορεῖ νὰ πᾶρῃ καμμιά πρωτοβουλία. Κατόπιν τὸ κάλεσμα μελῶν κατὰ τὴν διενέργειαν τοῦ ἐλέγχου γιὰ διάφορα ζητήματα τοῦ Συνεταιρισμοῦ προκαλεῖ τὴ δυσπιστία τῶν Συνεταίρων πρὸς τὰ Συμβούλια τους, πράγμα πολὺ ἐπικίνδυνον γιὰ τὴν ὑπόστασιν τῆς Συνεταιριστικῆς Κινήσεως, πού στηρίζεται στὴν προσωπικὴ πίστιν.

Ἡ σύσκεψιν ἀπεδέχθη τὴς ἀπόψεις αὐτές ὡς δίκαιες καὶ διὰ τοῦ Προέδρου τῆς κ. Ἰωαννίδη ὑποβάλλει στὸν κ. Τρακάκη τὴν παράκλησιν νὰ γίνωνται οἱ ἀπαραίτητες συστάσεις καὶ νὰ πάσῃ τὸ ἄτοπο αὐτὸ πρὸς ὄφελος καὶ τῆς Συνεταιριστικῆς Κινήσεως καὶ γιὰ τὴν καλλιτέρα καὶ μεθοδικωτέρα συνεργασία μὲ τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ κ. Τρακάκης ἔλαβε σημεῖωσιν καὶ ὑπεσχέθη νὰ εισηγηθῇ τὸ ζήτημα στὸ Δ.Σ. τῆς Τραπεζῆς. Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ ἐπιτοκίου

δανείων ἀνεφέρθη πὼς δὲν ἐφαρμόζεται παντοῦ τὸ ἴδιο ἐπίπεδο τόκου γιὰ τοῦ ἴδιου τύπου τὰ δάνεια. Ὁ κ. Τρακάκης ἔδωκε σχετικὰ διευκρινίσεις καὶ ἀνέφερε πὼς γιὰ λόγους ἐσωτερικοῦς τῆς Τραπεζῆς δὲν μπορεῖ νὰ ὑποβιβασθῇ ὁ τόκος παρακάτω ἀπὸ τὴ σημερινὴ θέσιν. Ὅταν ὅμως ὄλοι οἱ ἀντιπρόσωποι ἀπεδέχθησαν τὴν πρότασιν νὰ ὀρισθῇ ἐπιτόκιο τῶν δανείων στὴς ἑνώσεις στὰ 7%, ὁ κ. Τρακάκης ἐδέχθη νὰ εισηγηθῇ σχετικά στὸ Δ. Συμβούλιο.

Γιὰ τὸ ζήτημα τῶν τοπικῶν Συμβουλίων ὁ κ. Τρακάκης λέγει πὼς ἡ ἐργασία ἀκόμη ἐξακολουθεῖ καὶ ἐπειδὴ πρόκειται νὰ ἐξετασθοῦν ὄγκοι ὀλόκληροι χαρτιά καὶ ἐκθέσεις δὲν μποροῦν νὰ ἀνακοινωθοῦν τ' ἀποτελέσματα τόσο σύντομα ὅσο νομίζεται. Ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν τῶν Συμβουλίων ἡ σύσκεψιν ἀπεφάνθη πὼς ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα ἀγνόησε τὴς Συνεταιριστικῆς ὀργανώσεις καὶ δέχθηκε προτάσεις μόνο ἀπὸ τοὺς Διευθυντὰς τῶν ὑποκαταστημάτων τῶν δικῶν τῆς καὶ τῶν τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, καὶ ἐξήτησε οἱ ἀντιπρόσωποι γιὰ τὰ τοπικὰ συμβούλια τῆς Τραπεζῆς νὰ ὑποδεχθοῦν ἀπ' τὴς ἑνώσεις καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει δυνατότης ἡ Διεύθυνσις τῆς Τραπεζῆς νὰ μὴ συμφωνήσῃ στὴν ὑπόδειξιν ὀρισμένων ἀτόμων νὰ ὑποδεχθοῦν ἐξ ἀντὶ τρεῖς καὶ νὰ γίνῃ διαλογὴ, μεταξύ τους ἀπὸ μέρος τῆς Τραπεζῆς. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τῆς καταστάσεως τῶν Συμβουλίων τονώνεται κατὰ πολὺ ἡ Συνεταιριστικὴ Κίνησιν διότι τὸ γεγονός θ' ἀποτελέσῃ ἀπόδοσιν ἐμπιστοσύνης στοὺς Συνεταιρισμοὺς ἐκ μέρους τῆς Τραπε-

ζης άφ' ενός, και άφ' έτέρου με τή στενή συνεργασία που αυτόματα προκαλείται, δίνεται ή εύκαιρία στον συνεταιρισμένο κόσμο να γνωρίζη καλύτερα την Τράπεζα και ν' άποφεύγουν οι παρεξηγήσεις ή όποιες άλλως είναι άναπόφευκτες.

Ό κ. Τρακάκης άτομικώς, άνεγνώρισε τό δίκηο των άπόψεων αυτών και ύπεσχέθη να κάνη θερμή εισήγησιν για τήν άποδοχή τους άπό τό Δ.Σ. τής Τραπέζης.

Ύστερα άπό τή συζήτηση αυτών των θεμάτων ή σύσκεψις επανήλθε στά αίτήματα τής συσκέψεως των

Άθηνών του Φεβρουαρίου τρεχ. έτους, άπό τά όποία μόνο ελάχιστα έχουν γίνει δεκτά.

Έδω τελείωσε ή συζήτηση για τίς σχέσεις τής Άγροτικής Τραπέζης και των Συνεταιριστικών Όργανώσεων άφου επανειλημμένα άναγνωρίστηκε και τονίστηκε άπό κάθε πλευρά πως οι σχέσεις τής Άγροτικής Τραπέζης με τίς Όργανώσεις νά είναι ίδιες με κεινες «της μάννας με τά παιδιά της.» («Συνεργατισμός» 1930 σ. 303).

— Ενώ στην Ελλάδα η Εποπτεία υπάγεται τώρα στην ιδρυθείσα ΑΤΕ (χωρίς να εφαρμοσθεί το Ν.Δ. 26/7/1927) στη Ρουμανία ιδρύεται το 1929 Κεντρικός Εθνικός Οργανισμός Εποπτείας (βλ. αναλυτικά «Συνεταιριστής» 1930 σ. 14).

— Οι επόπτες του ΑΣΟ, παύουν να υπάγονται υπό τους κρατικούς Επιθεωρητές Συνεταιρισμών και ονομάζονται «Συνεταιριστικοί Υπάλληλοι του ΑΣΟ» («Συνεταιριστής» 1930 σ. 46).

— Με την μεταφορά της Εποπτείας Συνεταιρισμών στην ΑΤΕ ορίζονται νέες έδρες-περιφέρειες 12 Επιθεωρητών και 85 Εποπτών, σε συσχετισμό τώρα, κυρίως, με τίς έδρες των Υπ/τών και των Αντιπροσωπειών της ΑΤΕ.

Η κατανομή αυτή δείχνει περίπου και την έκταση (τοπικά) της τότε συνεταιριστικής κινήσεως αλλά και της εποπτείας που καθιερώνεται τότε περισσότερο ενεργός.

Οι έδρες - περιφέρειες των Επιθεωρητών είναι οι ακόλουθες:

1η Έδρα Άθήναι, περιφέρεια οι Νομοί Άττικοβοιωτίας, Εύβοίας και Φθιωτιδοφωκίδος.

2α. Έδρα Λάρισα, περιφέρεια οι Νομοί Θεσσαλίας.

3η. Έδρα Θεσσαλονίκη, περιφέρεια οι Νομοί Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής και Έδέσσης.

4η. Έδρα Δράμα, περιφέρεια οι νομοί Δράμας, Σερρών και Καβάλλας.

5η. Έδρα Κοζάνη, περιφέρεια οι Νομοί Κοζάνης και Φλωρίνης.

6η. Έδρα Κομοτηνή, περιφέρεια οι Νομοί Ροδόπης και Έβρου.

7η. Έδρα Πρέβεζα, περιφέρεια οι Νομοί Πρεβέζης, Ίωαννίνων, Άρτης, Κερκύρας και Αίτωλοακαρνανίας.

8η. Έδρα Πάτρα, περιφέρεια οι Νομοί Άχαΐας, Κεφαλληνίας και Άργολιδοκορινθίας.

9η. Έδρα Πύργος, περιφέρεια οι Νομοί Ήλείας και Ζακύνθου, ή έπαρχία Όλυμπίας και οι τέως Δήμοι Έλευσίνος, Θελπούσης.

10η. Έδρα Καλάμα, περιφέρεια οι Νομοί Μεσσηνίας (πλήν τής έπαρχίας Όλυμπίας), Λακωνίας και Άρκαδίας (πλήν των εις τήν 9ην περιφέρειαν ύπαγομένων τέως Δήμων).

11η. Έδρα Χανιά, περιφέρεια όλόκληρος ή Κρήτη.

12η. Έδρα Σύρος, περιφέρεια οι Νομοί Κυκλάδων, Σάμου, Λέσβου και Χίου.

Οι περιφέρειες - έδρες των Εποπτών είναι οι ακόλουθες: (βλ. «Συνεταιριστής» 1930 σ. 76).

1η. Περιφέρεια. Έδρα Άθήναι, περιφέρεια ή δικαιοδοσία των Ύποκαταστημάτων τής Έθνικής Τραπέζης Καλλιθέας, Παγκρατίου και Ν. Ίωνίας.

2α. Περιφέρεια. Έδρα Χαλκίς. Περιφέρεια δικαιοδοσία του Ύποκαταστήματος Χαλκίδος.

3η. Περιφέρεια. Έδρα Κύμη, περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Κύμης ως Άντιπροσώπου τής ΑΤΕ.

4η. Περιφέρεια. Έδρα Ίσπαια, περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Ίσπαιας.

5η. Περιφέρεια. Έδρα Θήβαι, περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Θηβών.

6η. Περιφέρεια. Έδρα Λεβάδεια και περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Λεβαδείας.

7η. Περιφέρεια. Έδρα Λαμία, περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Λαμίας.

8η. Περιφέρεια. Έδρα Άταλάντη, περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Άταλάντης.

9η. Περιφέρεια. Έδρα Άμφισσα, περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Άμφισσης.

10η. Περιφέρεια. Έδρα Πόρος, περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Πόρου.

11η. Περιφέρεια. Έδρα Σύρος, περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Σύρου.

12η. Περιφέρεια. Έδρα Θήρα, περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Θήρας.

13η. Περιφέρεια. Έδρα Βαθύ Σάμου και περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Σάμου.

14η. Περιφέρεια. Έδρα Μυτιλήνη, περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Μυτιλήνης.

15η. Περιφέρεια. Έδρα Πλωμαρίου, περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Πλωμαρίου.

16η. Περιφέρεια. Έδρα Λήμνος, περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Λήμνου.

17η. Περιφέρεια. Έδρα Χίος, περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Χίου.

18η. Περιφέρεια. Έδρα Χανιά, περιφέρεια ή του Ύποκαταστήματος Χανίων τής Άγροτικής Τραπέζης.

- 19η. Περιφέρεια. "Εδρα 'Ηράκλειον, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος της Α.Τ.Ε.
- 20η. Περιφέρεια. "Εδρα Ρέθυμνον, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος της Α.Τ.Ε.
- 21η. Περιφέρεια. "Εδρα "Αγ. Νικόλαος, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος της Α.Τ.Ε.
- 22α. Περιφέρεια. "Εδρα Σητεία, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Σητείας.
- 23η. Περιφέρεια. "Εδρα Βάμος, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος της Α.Τ.Ε.
- 24η. Περιφέρεια. "Εδρα Πάτραι, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος της 'Εθνικής Τραπεζής.
- 25η. Περιφέρεια. "Εδρα Αίγιον, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Αίγιου.
- 26η. Περιφέρεια. "Εδρα Καλάβρυτα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Κλαβρυτών.
- 27η. Περιφέρεια. "Εδρα 'Αμαλιάς, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος 'Αμαλιάδος.
- 28η. Περιφέρεια. "Εδρα Πύργος, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Πύργου.
- 29η. Περιφέρεια. "Εδρα Κόρινθος, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Κορίνθου.
- 30η. Περιφέρεια. "Εδρα Σικωνία (Κιάτον), περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Σικωνίας.
- 31η. Περιφέρεια. "Εδρα Ναύπλιο, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Ναυπλίου.
- 32η. Περιφέρεια. "Εδρα Ζάκυνθος, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Ζακύνθου.
- 33η. Περιφέρεια. "Εδρα 'Αργοστόλιο, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Κεφαλληνίας.
- 34η. Περιφέρεια. "Εδρα 'Ιθάκη, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος 'Ιθάκης.
- 35η. Περιφέρεια. "Εδρα Νησίον, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Μεσσηνίας.
- 36η. Περιφέρεια. "Εδρα Κάλαια, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Καλαμών.
- 37η. Περιφέρεια. "Εδρα Κυπαρισσία, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Κυπαρισσίας.
- 38η. Περιφέρεια. "Εδρα Πύλος, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Πύλου.
- 39η. Περιφέρεια. "Εδρα Σπάρτη, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Σπάρτης.
- 40η. Περιφέρεια. "Εδρα Γύθειον, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Γυθείου.
- 41η. Περιφέρεια. "Εδρα Κύθηρα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Κυθήρων.
- 42α. Περιφέρεια. "Εδρα Τρίπολις, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Τριπόλεως.
- 43η. Περιφέρεια. "Εδρα Δημητσάνα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Δημητσάνης.
- 44η. Περιφέρεια. "Εδρα Μεγαλόπολις, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Μεγαλόπολεως.
- 45η. Περιφέρεια. "Εδρα Μεσολόγγιον, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Μεσολογγίου.
- 46η. Περιφέρεια. "Εδρα 'Αργίτιον, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος 'Αργιτίου.
- 47η. Περιφέρεια. "Εδρα Καρπενήσιον, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Καρπενησίου.
- 48η. Περιφέρεια. "Εδρα Ναύπακτος, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Ναυπάκτου.
- 49η. Περιφέρεια. "Εδρα Κέρκυρα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Κερκύρας.
- 50η. Περιφέρεια. "Εδρα Πρέβεζα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Πρεβέζης.
- 51η. Περιφέρεια. "Εδρα Λευκάς, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Λευκάδος.
- 52α. Περιφέρεια. "Εδρα 'Αρτα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος 'Αρτης.
- 53η. Περιφέρεια. "Εδρα 'Ιωάννινα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος 'Ιωαννίνων ως αντιπροσώπου της Α.Τ.Ε.
- 54η. Περιφέρεια. "Εδρα Λάρισα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Λαρίσης.
- 55η. Περιφέρεια. "Εδρα 'Ελασσών, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος 'Ελασσώνος.
- 56η. Περιφέρεια. "Εδρα Βόλος, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Βόλου.
- 57η. Περιφέρεια. "Εδρα 'Αλμυρός, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος 'Αλμυρού.
- 58η. Περιφέρεια. "Εδρα Φάρσαλα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Φαρσάλων.
- 59η. Περιφέρεια. "Εδρα Καρδίτσα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Καρδίτσας.
- 60η. Περιφέρεια. "Εδρα Τρίκαλα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Τρικάλων.
- 61η. Περιφέρεια. "Εδρα Καλαμπάκα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Καλαμπάκας.
- 62α. Περιφέρεια. "Εδρα Θεσσαλονίκη, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Θεσσαλονίκης.
- 63η. Περιφέρεια. "Εδρα Λαγκαδάς, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Λαγκαδά.
- 64η. Περιφέρεια. "Εδρα Κιλκίς, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Κιλκίς.
- 65η. Περιφέρεια. "Εδρα Βέροια, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Βερροίων.
- 66η. Περιφέρεια. "Εδρα "Εδεσσα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος 'Εδέσσης.
- 67η. Περιφέρεια. "Εδρα Κατερίνη, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Κατερίνης.
- 68η. Περιφέρεια. "Εδρα Μουδιανά, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Χαλκιδικής.
- 69η. Περιφέρεια. "Εδρα 'Αξιούπολις, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος 'Αξιουπόλεως.
- 70η. Περιφέρεια. "Εδρα Γιαννιτσά, περιφέρεια ή των Γιαννιτσών.
- 71η. Περιφέρεια. "Εδρα Κοζάνη, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Κοζάνης.
- 72α. Περιφέρεια. "Εδρα Γρεβενά, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Γρεβενών.
- 73η. Περιφέρεια. "Εδρα Καστορία, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Καστορίας.
- 74η. Περιφέρεια. "Εδρα Φλώρινα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Φλωρίνης.
- 75η. Περιφέρεια. "Εδρα Σόροβιτς, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Σόροβιτς.
- 76η. Περιφέρεια. "Εδρα Σέρραι, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Σερρών ως αντιπροσώπου της Α.Τ.Ε.
- 77η. Περιφέρεια. "Εδρα Νιγρίτα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Νιγρίτης.
- 78η. Περιφέρεια. "Εδρα Δράμα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Δράμας.
- 79η. Περιφέρεια. "Εδρα Καβάλλα, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Καβάλλας.
- 80η. Περιφέρεια. "Εδρα Πράβιον, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Πραβίου.
- 81η. Περιφέρεια. "Εδρα Κομοτηνή, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Κομοτινής.
- 82α. Περιφέρεια. "Εδρα Ξάνθη, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Ξάνθης.

83η. Περιφέρεια. "Έδρα 'Αλεξανδρούπολις, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος 'Αλεξανδρουπόλεως.
84η. Περιφέρεια. "Έδρα Σουφλίου, περιφέρεια ή του

'Υποκαταστήματος Σουφλίου, και
85η. Περιφέρεια. "Έδρα Διδυμοτείχων, περιφέρεια ή του 'Υποκαταστήματος Διδυμοτείχου.

— Για τις περιοριστικές ενέργειες των εποπτικών οργάνων στο θέμα προμηθείας ειδών από τους Συνεταιρισμούς και τις σχετικές εγκυκλίους Υπουργείου Γεωργίας και ΑΤΕ βλ. στο Υποκεφάλαιο Δ' (εργασίες των Συνεταιρισμών).

— Προσλαμβάνονται από την ΑΤΕ νέοι Επόπτες με διαγωνισμό. Είναι οι πρώτοι νέοι υπάλληλοι της ΑΤΕ: («Συνεταιριστής» 1930 σ. 110, 158). Πέτυχαν οι ακόλουθοι, ως επόπτες γεωργικών συνεταιρισμών β' τάξεως:

Οι: 1) Κ. Κρίτσας, 2) Ε. Γραμματικός, 3) Φ. Λαμπρόπουλος, 4) Γ. Λιάκος, 5) Δ. Γιαμπάνης, 6) Ι. Μανίνος, 7) Ι. Καταβάτης, 8) Ι. Ουζούνης, 9) Θ. Κολτσιδόπουλος, 10) Απ. Οικονομόπουλος, 11) Κ. Οικονομάκης, 12) Α. Ιατρού, 13) Π. Βασιλειάδης, 14) Κ. Μαστροκώστας, 15) Χ. Κάρπος.

Επίσης ως επόπτες Δόκιμοι, οι:

1) Φ. Φραγκογιαννόπουλος, 2) Χ. Παπαδημητρίου, 3) Π. Πανουτσόπουλος, 4) Κ. Ρουμπέν, 5) Α. Δελφός, 6) Ε. Μάϊκελ, 7) Ι. Καλύβης, 8) Γρ. Βόσκογλου, 9) Κ. Κοντοδήμας, 10) Φ. Αρχοντάκης, 11) Κ. Μαρινέλλης, 12) Ν. Μωραΐτης, 13) Κ. Πόδας, 14) Η. Μπερνιδάκης, 15) Ν. Λαμπάκης, 16) Ξ. Σακελλαρίου, 17) Π. Παπαπολυχρονίου, 18) Γ. Μαρωνίδης, 19) Δ. Παπαδόπουλος, 20) Κ. Σκούρας, 21) Δ. Κανελλόπουλος, 22) Γ. Μάνωλας, 23) Χ. Χανής, 24) Δ. Μάχος, 25) Α. Χατζηλάμπρος, 26) Κ. Τσαϊρίδης, 27) Δ. Στρογγύλης, 28) Α. Πάτρας, 29) Ε. Τριανταφυλλίδης, 30) Ι. Ρουσάκης».

Πρέπει να τονισθεί ότι οι επιτυχόντες παρακολούθησαν αξιολογα μαθήματα και τους δόθηκαν σωστές οδηγίες από το Διοικητή ΑΤΕ Κ. Γόντικα (βλ. «Συνεταιριστής» 1930 σ. 159 και το βιβλιαράκι «'Ομιλίες προς τούς 'Επόπτες της 'Αγροτικής Τραπέζης» Αθήνα 1931).

Είναι χαρακτηριστικά, για το πνεύμα της εποχής και την κατάσταση της υπαίθρου, όσα τους είπε ο Διοικητής ΑΤΕ Κ. Γόντικας στις 18.12.1930 σχετικά με τα Κόμματα, το έργο τους, την κατάσταση των αγροτών, την ΑΤΕ.

«Κύριοι,

'Αλλοι όμιληταί πρό έμου άνέπτυξαν έν έκτάσει τό έργον τών Συνεταιρισμών, τήν άποστολήν των και τόν ρόλον που άνέλαβαν ή Τράπεζα νά παίξη εις τήν εξέλιξιν τών 'Οργανώσεων τούτων ως και τήν δική σας άποστολήν, δίπλα από τούς άγρότας και τας 'Οργανώσεις των. 'Εγώ λίγα τινα θέλω νά ειπω και νά σας χαιρετίσω.

'Εκεί που θά πάτε θά βρήτε τούς άγρότας σπαρασσομένους από τήν πολιτική διαμάχη. Τά κόμματα έπλήθυναν τελευταίως πολύ και ό άγών γιά τήν επικράτησίν των έγινε όξυς. 'Η έπιβολή τών κομμάτων εις τό έργον σας θά άσκηθή και μάλιστα έντονος. 'Ο καλός από σας εδώ θά φανή. Νά σταθίτε στη μέση. Ούτε μέ τούς μέν ούτε μέ τούς δέ. Είσατε συνεταιρικοί υπάλληλοι τής 'Αγροτικής Τραπέζης, δηλαδή οι καθοδηγηταί τών φτωχών αυτών ανθρώπων τών άγροτών και οι φρουροί τών συμφερόντων τής 'Αγροτικής, ή όποία πάλιν έτάχθη έξ ολοκλήρου διά τήν έξυπηρέτησιν εκείνων. Πολλοί θά σας έπιβουλεύθουν και πολλά δελεάσματα θά σας παρουσιάσουν, αλλά νά είσθε σταθεροί. Καμμία παρέκκλισις από τό έργον που σας χαράζει ή συνείδησίς σας γιά τήν πρόοδο τής Τραπέζης και τών συνεταιρισμών και γιά τήν καλλιτέρευσι τής θέσεως τών άγροτών.

Μή νομίσητε ότι είσατε κανένος είδους τιμηταί ή εισαγγελείς. Είσατε άπλως ύπηρέταί τών διαρκώς ίδρωμένων από τόν κόπο και τή φτώχεια άγροτών. Δέν πάτε ούτε νά τούς καταδιώξητε διά τά λάθη των ούτε νά τούς διαλύσετε διά τήν τυχόν άνικανότητά των νά τραβήξουν μπρός. Μέ τό καλό και διαρκώς πέρνοντάς τους από τό χέρι θά τούς οδηγήσετε σιγά σιγά στη πρόοδο και στο συμφέρον τους. Τό έργο σας δέν είναι νά καταδιώκετε αλλά νά βοηθάτε. Νά βοηθάτε τόν εξασθενημένον αυτόν άνθρωπο που βρέχεται, που τόν τρώει ό ήλιος, που λασπωμένος ζή και χαροπαλεύει, που μιά μπουινιά ψωμί τρώει και κείνη τίς περισσότερες φορές μέ τό σεκλέτι στη ψυχή. Είναι μεγάλος ό άγώνας του άγρότη νά βγη από τή δυστυχία. Νά γιατί τούς συνεταιρισμούς του πρέπει νά τούς σέβετε, νά τούς αγαπήσετε, νά τούς βάλετε στη καρδιά σας. Τούς συνεταιρισμούς έμόχθησαν οι ίδιοι οι άγρόται νά τούς κάμουν και είναι πολλά τά παραδείγματα αυτοθυσίας στους συνεταιριστάς, και ως έργο δικό τους αυτοί κρύνουν γιά τή τύχη τους. 'Εσείς μόνον βοηθάτε. Βγάλτε από τό μυαλό σας τό ρόλο του Εισαγγελέως και του τιμητού. Γιατί δυστυχώς μέχρι τώρα ύπήρξαν οι προκάτοχοί σας τών άλλων έποπτικών ύπηρεσιών, έξ έν μερικοί ένόμισαν πώς κείνοι έφτιαξαν και κείνοι

μπορούν να χαλάσουν τους συνεταιρισμούς. Και πήγαν μέσα στο συνεταιρισμό σκληροί και δεσποτικοί και αντί να ωφελήσουν έβλαψαν. Ναι έβλαψαν, γιατί με την τακτική τους αυτή παρέλυσαν την πίστη του χωρικού, στόν αγώνα του και ανέκοψαν την πρόοδο των συνεταιρισμών για την οποία οι ίδιοι οι αγρότες με επί κεφαλής τους ποιο τιμούς και ήθικους, αλλά και δυνατούς απ' αυτούς, έφτιαξαν τόσα χρόνια. Τέτοιοι 'Επόπται να μήν υπάρξητε ποτέ, δηλαδή χωροφύλακες και εισαγγελείς, αλλά βοηθοί και συμπαραστάται εις ένα έργο δύσκολο, από την έπιτυχία του οποίου εξαρτάται ή εϋτυχία του χωρικού, ή ζωή της Τράπεζης και ή καριέρα ή δική σας.

Μεταξύ των ομιλητών (στα μαθήματα) ήταν οι: Αναγνωστόπουλος, Βιτσαξής, Γερακάρης Ευελπίδης, Κούρσης, Μάντζαρης, Παπανδρέου, Αριστ. Σίδερης, Γ. Τρακάκης, Θ. Τζωρτζάκης και Γ. Σαμαρόπουλος.

Από την ομιλία του Συμβούλου της ΑΤΕ Γ. Σαμαρόπουλου (που περιέχεται στο παραπάνω βιβλιαράκι) προκύπτει και το πνεύμα που άρχισε να δημιουργείται τότε σχετικά με το ρόλο της Εποπτείας και των νέων εποπτών υπαλλήλων της ΑΤΕ (συγκριτικά με την ιδεολογία και τις κατευθύνσεις των παλαιών εποπτών του Υπουργείου Γεωργίας που έμειναν απορφανισμένοι με το θάνατο του Σ. Ιασεμίδη).

Τονίζει ο αγροτιστής-συνεταιριστής Γ. Σαμαρόπουλος:

«... ήθελα να Σας πώ ότι δέν είμαι σύμφωνος με όσους διχάζουν την συμπεριφορά Σας και έπιχειρούν να χωρίσουν τό υπαλληλικόν Σας εγώ. Δέν είμαι σύμφωνος προς τους καθιερούντας μίαν κεκαλυμμένην, μίαν λανθάνουσαν, οϋτως είπειν, αντίθεσιν της Τραπέζης προς τάς 'Οργανώσεις. Κηρύσσω όλεθρίαν την διαίρεσιν και άνευρισκω εις τόν διχασμόν, εις την διασπόστατον αυτήν ψυχολογίαν, τό σπέρμα της άποτυχίας.

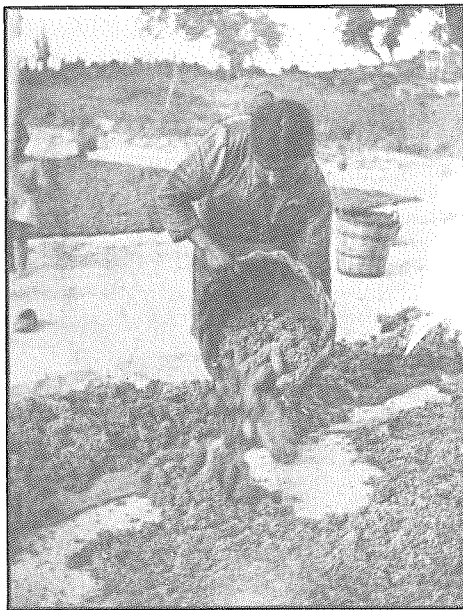
'Η Τράπεζα και αι 'Οργανώσεις είναι ή άφετηρία και τό τέρμα μιάς και της αυτής προσπάθειας. Και είναι σκόπιμον να πράξητε τό πάν, όπως άρμονικώς συνδέσητε τά δύο άκρα εις μίαν στενήν άλληλεγγύην, παρασκευάζοντες όμαλήν την ψυχολογίαν και βαθείαν την συναίσθησιν, ότι οϋτω και μόνον θά προαχθώσιν οι κοινοί σκοποί, οίτινες ετάχθησαν δι' άμφοτέρους. Οϋδεμία χωρεί μεταξύ αυτών άντιδικία, όδηγει δέ προς την άποτυχίαν και ύμās και εκείνους ό έπιχειρών να συμβουλευση την άπομόνωσιν και να συστήση προς την μίαν ή προς την άλλην πλευράν προτιμήσεις ή διακρίσεις. 'Η αυτή πηγή άρδεύει την Τράπεζαν και τάς 'Οργανώσεις και ό αυτός σκοπός θερμαίνει τό έργον των. Τό ιδιόν Σας καθήκον είναι να φέρετε εν παντός τρόπου την Τράπεζαν πλησιέστερον προς Αϋτάς και 'Εκείνας έγγύτερον προς την Τράπεζαν...

Οϋδείς δύναται να ύποστηρίξη ότι θά έπιζήση της άναποφεύκτου φθοράς ή 'Αγροτική Τράπεζα, εάν δέν συνενώση εις τούς κόλπους της σύμπαντα τόν 'Αγροτικόν κόσμον, εάν δέν άφομοίωση αυτόν και δέν άφομοιωθή προς αυτόν, εάν διεκδικήση άυτότελειαν και δέν συγχωνευθή προς τάς Ισχυράς 'Οργανώσεις των Παραγωγών, με κεφάλαια άθροιζόμενα κατά τό μέγιστον μέρος εκ των οικονομίων του άγροτικού κόσμου...».

Από τη συνέχεια της ομιλίας του φαίνεται καθαρά και η τότε οικονομική και ψυχολογική κατάσταση των αγροτών:

«Και έπειδή άποτέλεσμα προς Σας, μικροί μου άπόστολοι του μεγάλου κηρύγματος της λαϊκής εϋημε-

«Και τώρα, κύριοι, χαίρετε, άστε στο καλό και μεταφέρετε στους αγρότες της 'Ελλάδος ότι ή 'Αγροτική Τράπεζα έγινε μόνο για να τους εξυπηρετή και ότι ζήτημα ύπάρξεως γι' αυτήν θεωρεί την καλλιτέρευσι της ζωής τους, προσέχτε δέ στα όσα σας ετόνισα προτιότερα, γιατί σεις είσθε οι πρώτοι υπάλληλοι της 'Αγροτικής και με την τακτική τή δική σας θά δόσουμε έξετάσεις στο ύπαιθρο. 'Αν σεις φανήτε συνεπείς στα όσα σας είπα θά άποσπάσετε την αγάπη και την έμπιστοσύνη του χωρικού στο 'ίδρυμά μας και θά έξασφαλίσετε σ' αυτό ένα λαμπρό μέλλον, αλλά και στόν εαυτό σας ένα λαμπρότερον».

Σκληρή η δουλειά στη γεωργία.

ρίας, και έπειδή, μιλω για 'κείνους, τούς πτωχούς και προσφιείς άγρότας, προς τούς όποιους μεταβαίνετε,

θά μου επιτρέψετε νά Σας συστήσω νά τούς μεταχειρισθῆτε ὡς φίλους. Περισσότερον ἀπό φίλους. Σάν ἀδελφούς. Ἄξιζον τήν στοργήν Σας. Διότι εἶναι ἀγαθοί καί ἀνιδιοτελεῖς. Καί διότι ὑπομένουν καρτερικῶς καί ἀγογγύτως τήν πλέον ἀχάριστον μοῖραν.

Μή ἀποβλέψετε εἰς τά μικρά ἑλλασμάτά των. Εἶναι κηλίδες εἰς τόν ἥλιον. Ἐνθυμηθεῖτε ὅτι κρύβουν καρδίαν ἡρώων καί ψυχὴν μαρτύρων. Χωρίς καμμίαν ἀπό τὰς χαράς τῆς ζωῆς, χωρίς γοητευτικὰς προσδοκίας, χωρίς ἀκόμη τήν ἀπλὴν ικανοποίησιν τῆς ἀνταποδόσεως, ἐργάζονται, μοχθοῦν, θλιβεροί, σιωπηλοί, ἔχοντες ὡς μοῖραν τὰς στερήσεις καί τήν δυστυχίαν καί ὡς σκοπὸν τῆς ζωῆς των τὸ ἀγαθόν.

Δόσατέ του μ' ἐμπιστοσύνην τὸ χέρι Σας. Ἄνοιξατε σ' αὐτοὺς τήν καρδιά Σας. Μιλήστε τους, μιλήστε τους πολὺ, γι' ἀγάπην, γιά ἐγκατέρθησι, γι' ἀδελφωσύνην, κάμετέ τους μέ λόγια καί μέ ἔργα νά ξεχάσουν τὰς θλίψεις των, νά ἐλαφρώσουν τοὺς πόνους των καί

βοηθήστε τους καρτερικά, χωρίς πείσμα, χωρίς τὴν κατάθλιψιν τῆς ἐξουσίας, βοηθήστε τους νά θεμελιώσουν τὸ λαμπρὸν μαυσωλεῖον, εἰς τὴν μετώπην τοῦ ὁποίου θά ῥιπισθῆ ἡ λευκὴ σημαία τῆς ἐθνικῆς εὐημερίας....

Βγάτε τους μέ τόν μαλακὸ Σας τρόπο τὴν ὑποψία, ποὺ μαραζώνει τίς ψυχὰς τους καί κάμετέ τους νά πιστέψουν ὅτι δέν εἶσθε ἡ Νέμεσις. Ἀρχικὰ ἐστομώθησαν αἱ ψυχὰι των ἀπὸ τὴν δυστυχίαν καί τὴν δημαγωγίαν. Ἀρκετὰ ἐσφιχθήσαν αἱ καρδίαι των ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψιν. Κάμετέ τους ν' ἀναθαρρήσουν, σκορπίζοντες σ' αὐτοὺς τὸν ἥλιον τῆς ἐλπίδος. Εἶναι ἀνάγκη νά ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἐπιχειροῦμεν τὴν μεγάλην ἐκστρατεῖαν διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς Χώρας. Χωρὶς αὐτοὺς, χωρὶς τὸν ἐνθουσιασμόν των, χωρὶς τὴν ἀπάτησίν των, εἴμεθα καταδικασμένοι ν' ἀποτύχωμεν....

— Για τὴν ἐξέλιξη τῆς Εποπτείας Συνεταιρισμῶν ἱστορικὰ καὶ κυρίως μετὰ τὴν ἰδρυση τῆς ΑΤΕ βλ. στο βιβλίον τοῦ Δ.Θ. Πάνου «Ἐννοια, μορφή, ἱστορικὴ ἐξέλιξη τοῦ θεσμοῦ τῆς Εποπτείας Συνεταιρισμῶν». Ἐπίσης κείμενο Νικ. Μετζιδάκη στα «Θέματα Συνεταιρισμῶν» 1979 σ. 3983 με σοβαρὲς διαπιστώσεις γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ.

— Για τοὺς ἐπόπτες τῆς πρώτης ἐποχῆς, τὴ ζωὴ τους, τίς ταλαιπωρίες καὶ τὸ ἔργο τους βλ. θαυμάσιο παραστατικὸ κείμενο τοῦ Ε. Αναγνωστοπούλου στὴ «Φωνὴ Συνεταιρισμῶν» 1948 σ. 1259, 1317. Ζωντανὲς σελίδες καὶ γιὰ τίς ἀδίκες κατηγορίες γιὰ τοὺς προ τοῦ 1930 Συνεταιρισμοὺς καὶ Επόπτες.

3. Αντιδράσεις, Ἐκμεταλλευτικὲς ἐκδηλώσεις σε βάρος των Συνεταιριστικῶν Ὄργανώσεων. Προσπάθειες πολιτικῆς.

— Για τίς δεσμευτικὲς διατάξεις τῆς νομοθεσίας μιλήσαμε παραπάνω.

— Το Ὑπουργεῖο Γεωργίας καὶ ἡ ΑΤΕ (με τὴν εποπτεία, κλπ.) ἐπεμβαίνουν αυστηρὰ στὸν τρόπο διεξαγωγῆς των προμηθευτικῶν ἐργασιῶν ἀπὸ τοὺς Συνεταιρισμοὺς. Με δικαιολογία ἢ σκοπὸ τὴν ἀποφυγὴν διαχειριστικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ ζημιῶν, δεσμεύεται ἡ πρωτοβουλία των Ὄργανώσεων καὶ ικανοποιούνται αἰτήματα των παντοπωλῶν γιὰ περιορισμὸ των προμηθειῶν (βλ. στα Ὑποκεφ. Δ' καὶ ΣΤ').

— Ἐντείνονται οἱ δυσφημιστικὲς ἐνέργειες σε βάρος των Συνεταιρισμῶν ἀπὸ τὰ θιγόμενα ἐκμεταλλευτικὰ συμφέροντα (βλ. καὶ στο Ὑποκεφ. Β' τοῦ 1929. Για τὸν ΑΣΟ βλ. στο Ὑποκεφ. ΣΤ'/1).

Ἐφαρμόζεται αυστηρὰ ὁ ν. 4640/1930 γιὰ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τίς Συνεταιριστικὲς Ὄργανώσεις των πολιτευομένων.

Γιὰ τὴν δυσφήμιση των Συνεταιρισμῶν ἀπὸ τοὺς θιγόμενους ἐκμεταλλευτικοὺς (μεταπρατικoὺς καὶ ἄλλους) κύκλους βλ. καὶ συζήτηση στὴ Γερουσία τῆς 23.12.1929 (Πρακτικὰ Βουλῆς καὶ «Συνεταιριστής» 1930 σ. 43 καὶ «Συνεργατισμός» 1930 σ. 222. Καὶ στο Ὑποκεφ. ΣΤ'/1 γιὰ τὸν ΑΣΟ-σταφιδικὸ).

— Κατὰ τὸ 1929 καὶ 1930 αξιόλογη δράση των Ἀγροτικῶν Κομματικῶν μερίδων. Ὅμως τὸ Δεκέμβριον 1930 στο Συνέδριον τῆς Θεσσαλονίκης (17 Δεκεμβρίου) καὶ με ἀφορμὴ τὴν εἰσοδὸν στο Ἀγροτικὸ κόμμα τοῦ Ι. Σοφιανόπουλου (δικηγόρου καὶ πρώην Γεν. Γραμματέα Ὑπ. Ἐθνικῆς Οἰκονομίας) καὶ μερικὲς ἐνέργειές του, ἀκολούθησε διαφωνία καὶ διάσπαση σε 2 μερίδες, τὴν μια ὑπὸ τοὺς Χατζηγιάννη,

Γαβριηλίδη, Αβράσογλου, την άλλη υπό τους Ανθρακόπουλο, Παγκούτσο, Σοφιανόπουλο. Αλληλοκατηγορίες των Ομάδων. Η ομάδα Ανθρακοπούλου - Σοφιανοπούλου κατηγορείται ότι οδηγεί σε σύμπραξη με στρατοκρατικά στοιχεία και στον ιταλικό φασισμό. (Βλ. Δ. Πουρνάρα σ. 102, 107, κριτική για την εσφαλμένη δράση τους). Η διάσπαση εξακολούθησε και το 1931.

Σχετικά με την εμπλοκή αγροτιστών και συνεταιρισμών την εποχή εκείνη 1930/1931, ο Δ. Πουρνάρας παρατηρεί (σελ. 122):

«Ίδιαιτέρως όπου υπάρχουν γεωργικοί συνεταιρισμοί, εις τήν Παλαιάν και τήν Νέαν Ἑλλάδα, χωρίς νά γίνεται οὐδεμίαν ἐνέργεια παρέχουσα εἰς τούς κυβερνήντας ἀφορμάς διαλύσεως τῶν οικονομικῶν τούτων ὀργανώσεων, μποροῦν νά ἀποτελέσουν οὗτοι ἐστίν ἀράσεως ὑπέρ τῆς ἀγροτικῆς κινήσεως καί προπαγανδίσσεως τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἄγροτισμοῦ.

Ἀναμφιβόλως πολλάι διοικήσεις συνεταιρισμῶν ἀπαρτίζονται ἀπό ἀγρότας ὀπισθοδρομικούς καί ἀντιδραστικούς, πιστεύοντας εἰς τά παλαιά προσωπικά κόμματα καί χρησιμεύοντας εἰσέτι ὡς στελέχη καί ὄργανα τοῦ φαυλοκρατισμοῦ.

Ἐξ αὐτῶν πολλοί μποροῦν νά προσέλθουν εἰς τόν Ἄγροτισμόν κατόπιν ἐντεταμένης διδασκαλίας καί δεξιᾶς πολιτικῆς τοῦ Ἄγροτικοῦ Κόμματος. Ὅσοι φανοῦν ἀντιδρώντες ἤ πρέπει νά ἐκτοπισθοῦν καταλήλως ἢ νά καταπολεμηθοῦν διά παντός μέσου μέσα εἰς τήν συνείδησιν τῆς ἀγροτικῆς τάξεως, ὡς ἄσπονδοι ἐχθροί αὐτῆς. Διότι πράγματι τοιοῦτοι εἶναι...

Ἐκ τῶν συνεταιρισμῶν καί Ἐνώσεων «εἶναι ἀρετοί πού θά ἠδύναντο νά ἐνισχύσουν ὀργανικῶς καί ὕλικῶς τόν ἐγκαινιασθέντα ἀγροτικόν ἀγῶνα... μποροῦν νά χρησιμεύσουν ὡς προτύπια καί ἀγκυροβόλια τῆς ἀγροτικῆς κινήσεως. Κατά τήν τελευταίαν ἄλλωστε περίοδον, μία μερίς αὐτῶν διευθυνομένη ἀπό Ἐπιτροπὴν ἐκ δραστηρίων ἐμπροσώπων τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου ὡς οἱ κ.κ. Λασκαρίδης τῆς Θεσσαλονίκης, Καραμαγκιόλης τῶν Θηβῶν, Τσιάρας τοῦ Λαγκαδά, Βενιζέλος καί Μαράκας τῶν Καλαμῶν, Δημητρούλιας τῆς Φθιώτιδος, Σηλιόπουλος καί Γεραμάνης τῆς Πελοποννήσου, ὀργάνωσε πλείστας ἐπιτυχεῖς συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας κατὰ τῆς κυβερνητικῆς ἀστοργίας καί προσφάτως ἀκόμη τό Ἄγροτικό Συνέδριον Θηβῶν τό ὁποῖον τόσῃν ἀγανάκτησιν προκάλεσε μεταξύ τῶν προσωπικῶν κομμάτων καί τοῦ φιλελευθέρου Κυβερνητικοῦ τύπου. Ἡ ἐπιτροπὴ αὐτῆ διατί ἐσιώπησεν ἀπό τινος...» (Δ. Πουρνάρας ἐκδοσι 1931 σ. 124 ὅπου καί ἄλλες ὑποδείξεις του).

— Προσπάθειες κομμάτων για ανάμιξη στα εσωτερικά της Ομοσπονδίας Γ.Σ. Θεσσαλονίκης. Χρησιμοποίηση και του αντιπροέδρου του Διοικ. Συμβουλίου. Ανάκλησή του με απόφαση του Εποπτ. Συμβουλίου. Η Γ. Συνέλευση 17/10/1930 συζητά το θέμα, αποκλείει τις πολιτικές επεμβάσεις, αποφασίζει συνεταιριστική ενότητα. Πολύ διδακτική η όλη συζήτηση (βλ. «Συνεργατισμός» 1930 σ. 305).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄
ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΩΣΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΣ

Η αριθμητική κίνηση των Γεωργικών Συνεταιρισμών κατά το 1930 είναι η ακόλουθη, σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας που δημοσιεύει ο «Συνεταιριστής».

Είδη	Ίδρυση ή μετατροπή	Διάλυση ή μετατροπή	Αυξομείωση	Υπάρχοντες στο τέλος του 1930
Πιστωτικοί	457	18	439	4.351
Προμηθευτικοί	4	6	-2	188
Πωλήσεως	37	1	36	430
Παραγωγικοί	35	2	33	280
Διάφοροι	64	2	62	505
Σύνολο	597	29	568	5.754

Από τα παραπάνω στοιχεία παρατηρείται έντονη εξάπλωση των Γεωργ. Συνεταιρισμών. Ανάλυση των συνεταιρισμών πωλήσεως, παραγωγικών κλπ., καθώς και ανάλυση όλων των Συνεταιρισμών κατά είδη και Νομούς βλ. στο «Συνεταιριστής» 1931 σ. 128, 131.

Γίνονται δικαστικές διαλύσεις αδρανούντων Συνεταιρισμών. Για τις περιφέρειες Μυτιλήνης και Κορίνθου βλ. «Συνεταιριστής» 1931 σ. 121.

Από σχετική αξιόλογη μελέτη Π. Στεφόπουλου για τη συνεταιριστική κίνηση σε περιφέρειες της Πελοποννήσου και της Στερεάς, προκύπτουν —ανάμεσα σε άλλα— τα εξής χαρακτηριστικά στοιχεία: («Συνεταιριστής» 1931 σ. 137 και 1932 σ. 6).

α) Ο μέσος όρος μελών κατά Συνεταιρισμόν είναι:

Περιφέρεια	1927	1930
Πατρών	65	53
Αιγίου	57	45
Καλαβρύτων	86	46
Κιάτου	46	53
Κορίνθου	72	63
Μέσος όρος	60	52

β) Η αναλογία συνεταιρισμένων προς ασυνεταιριστούς (επί του καθαρού αγροτικού πληθυσμού) ήταν μόνο:

Ιθάκης	2,83%	Αιγίου	46,31%
Κεφαλληνίας	4,27%	Καλαβρύτων	6,56%
Αγρινίου	28,27%	Κιάτου	22,96%
Μεσολογγίου	34,07%	Κορίνθου	35,51%
Ναυπάκτου	6,64%	Ναυπλίου	9,14%
Πατρών	21,58%		
		Μέσος όρος των παραπάνω	20,55%

(Βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 7).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΕΡΓΑΣΙΕΣ — ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ (Πανελλήνια και τοπικές δραστηριότητες)

— Η δραστηριότητα των Συνεταιρισμών (και των Ενώσεων) επεκτείνεται. Αλλά και πολλά προβλήματα υπάρχουν (εσωτερικά και εξωτερικά) και άλλα δημιουργούνται από την επέκταση. Καταβάλλεται προσπάθεια για παράλληλη ποσοτική και ποιοτική άνοδο.

— Αναφορικά με τον τρόπο κατά τον οποίο ενεργούν συνήθως, και εκείνον κατά τον οποίο πρέπει να ενεργούν, τα Διοικητικά Συμβούλια των Συνεταιρισμών, ασχολείται ο Ηλ. Τσόπελας (βλ. «Συνεταιριστής» 1930 σ. 35). Στο ίδιο θέμα αναφέρεται, (για τον τομέα του δανεισμού) ο Σπ. Τρυφανόπουλος. Βλ. συμπεράσματα του και υποδείξεις του στο «Συνεταιριστής» 1930 σ. 37.

— Ομαδικές προμήθειες θείου, θ. χαλκού κλπ. γίνονται από τις σταφιδικές Συνεταιρικές Οργανώσεις μέσω του ΑΣΟ («Συνεταιριστής» 1930 σ. 45).

— Αρχίζουν προσπάθειες για την οργάνωση της συγκεντρωτικής και διαθέσεως γεωργικών προϊόντων από τους Συνεταιρισμούς, με τη συντονιστική βοήθεια ΑΤΕ (Ειδικό Τμήμα της Εμπορικής Προστασίας Γεωργικών Προϊόντων). Είναι κατατοπιστική η σχετική εγκύκλιος της ΑΤΕ που διατυπώνει τα επόμενα για το θέμα, για μια πρώτη προσπάθεια (βλ. «Συνεταιριστής» 1930 σ. 46) που έχει πολλά περιθώρια για οργάνωση και επιτυχία. Είναι τα πρώτα βήματα στην κατεύθυνση αυτή.

« Η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος περιλαμβάνουσα μεταξύ των σκοπών της και τήν διευκόλυνσιν της υπό των Συνεταιρικών Οργανώσεων από κοινού αποθηκείσεως και πωλήσεως των γεωργικών προϊόντων των συνεταιίρων εις τās αγοράς εσωτερικού, δι' υπομνήματός της τής 3ης Φεβρουαρίου ε.ε. προς τόν Υπουργείον των Στρατιωτικών έζητησεν όπως τās διά τās ανάγκας του Στρατού απαιτούμενας ποσότητας σίτου, κριθής, βρώμης, χόρτου και σανού, προμηθευθῆται ή Στρατιωτική Υπηρεσία άπ' εϋθείας παρά των Συνεταιριστικών Οργανώσεων, τής Αγροτικής Τραπεζής προσφερομένης νά μερολαβήση μεταξύ αυτών και των άρμοδιών Κρατικών Υπηρεσιών όπως διευκολυνθῆ ή αγορά των άνω γεωργικών προϊόντων υπό του Στρατού και ίνα προστατευθῆ ή γεωργική παραγωγή τής χώρας.

Όπως σάς είναι γνωστόν, τό Υπουργείον των Στρατιωτικών από δύο ήδη έτών ένδιαφερόμενον υπέρ τής ένισχύσεως τής έγχωριου παραγωγής έπεζηήτησε νά προμηθευθῆ εν τῷ τόπῳ κριθήν, βρώμην, σανόν και χόρτον άπ' εϋθείας παρά των παραγωγών, πλην τό άνοργάνωτον εισέτι αυτών, έπηρεαζόμενων και εκ των σκοπίμως προσφερομένων τιμών υπό τρίτων εμπόρων επιθυμούντων νά παρεμποδισθῆ τό έργον τούτο, δέν επέτρεψε νά τελεσφορήσῃ ή προσπάθεια αύτη.

Κυρίως ή Στρατιωτική Υπηρεσία δέν κατώρθωσε τότε νά εύρη συγκεντρωμένης ποσότητας και νά τās διαπραγματευθῆ.

Ηδη ή Αγροτική Τράπεζα φρονούσα ότι τό έργον τούτο θά προήγετο σημαντικώτατα εάν μεσολαβήσῃ πλησίον των Ενώσεων και των Γεωργικών Συνεταιρισμών και έπιδιωχθῆ υπ' αυτών ή κοινή αποθήκευσις των προϊόντων κατέστησε γνωστόν εις τό Υπουργείον των Στρατιωτικών ότι θά ήτο δυνατόν αι Συνε-

ταιρικοί οργανώσεις νά επιτύχωσι τήν κοινήν αποθήκευσις των προϊόντων, των συνεταιίρων των, ίνα ή στρατιωτική ύπηρεσία δύναται νά εύρίσκη συγκεντρωμένης ποσότητας προϊόντων καλώς αποθηκευμένων και συντηρημένων, και νά διαπραγματευθῆται ομαδικώς, διότι, ως έννοείτε, είναι αδύνατον νά προμηθευθῆται από ένα έκαστον των παραγωγών.

Τό Υπουργείον άπεδέχθη τήν πρότασιν ταύτην τής Αγροτικής Τραπεζής και μάς άπέστειλε τό υπ' αριθ. 11164 έγγραφόν του.

Κατόπιν τούτου είναι σκόπιμον και συμφέρον νά μελετήσῃτε και οργανώσῃτε από τώρα πῶς θά γίνη ή κοινή αποθήκευσις των γεωργικών τούτων προϊόντων ήτοι σίτου, κριθής, βρώμης κλπ., παρά των συνεταιίρων ή παρά τής Ενώσεως ή παρ' έκάστου των Συνεταιρισμών σας.

Παρακαλούμεν δέ νά μάς γνωρίσῃτε έγκαιρως - Αγροτικήν Τράπεζαν. Τμήμα Εμπορικής Προστασίας Γεωργικών Προϊόντων - ποια προϊόντα άπεφάσισαν οι Συνεταιρισμοί σας νά αποθηκεύσουν και νά διαθέσωσιν από κοινού δηλ. ομαδικώς, ποίαν ποσότητα έξ έκάστου είδους και εις ποίας τιμάς. Θά μάς γνωρίσῃτε άκόμη τήν τοποθεσίαν των αποθηκών όπου θά αποθηκευθῆ έκάστη ποσότης. Σάς συνιστάμεν όπως ει δυνατόν αι άποθηκικά εύρίσκονται πλησίον σιδηροδρομικών σταθίων, ως ζητεῖ τό έγγραφον του Υπουργείου διά νά διευκολύνεται ή μεταφορά.

Απόσας τās άνωτέρω πληροφορίας θέλετε παράσχη ήμίν εν καιρῷ, ήμείς δέ συγκεντρούντες τά στοιχεία ταύτα θά τά παραδώσωμεν εις τās άρμοδιās Στρατιωτικές Υπηρεσίας και θά συνεννοηθώμεν με αυτάς και με ύμās περαιτέρω διά τήν διαπραγματεύσειν και θά σάς φέρωμεν εις άμεσην έπαράην. Ελπίζομεν εκ τής όργανώσεως νά επιτύχωμεν τήν επί τούτου και εις

ικανοποιητικός τιμής διάθεσιν μεγάλων ποσοτήτων εκ τών άνω προϊόντων εις την Στρατιωτικήν Ύπηρεσίαν. Σάς συνιστώμεν άκόμη νά μελετήσετε μετά προσοχής, τās λεπτομερείας του έγγραφου του Υπουργείου Στρατιωτικών και ποία είδη θά προμηθευθῆ ἕκαστον Σώμα Στρατού και εκ ποίων περιφερειών, και νά προσαρμόσητε τά μέτρα σας προς τās οδηγίας ταύτας ἵνα διευκολυνθῆ ἡ ὅλη ὑπόθεσις. Καί αι άποθήκαι πρέπει νά είναι κατάλληλοι.

Και αντίθετως όμως θά ενεργήσωμεν, εάν δηλ. υπάρχουν Συνεταιρισμοί οί όποιοι όχι μόνον δέν διαθέτουσι από τά ως άνω είδη αλλά και ἔχουσιν ανάγκην τοιούτων διά τήν διατροφήν τών Συνεταιριών των τότε νά μάς γνωρίσωσιν εν καιρῷ τās ποσότητας που τούς χρειάζονται καθόσον προτιθέμεθα νά μεσολαβήσωμεν και διά τήν ευρύτεραν ανταλλαγήν ειδών μεταξύ τών Συνεταιρισμῶν Οργανώσεων περι τούτου θέλομεν και διεξοδικώτερον γράψαι ὑμῖν προσεχώς.

Επίσης παρακαλοῦμεν ὅπως μεταδώσητε ἡμῖν και τās ὑμετέρας σκέψεις και αντίληψεις περι του καταλληλοτέρου τρόπου καθ' ὃν θά ἡδύνατο νά διεξαχθῆ τό ὅλον ἔργον τῆς κοινῆς άποθηκεύσεως τών προϊόντων παρὰ τών Ἐνώσεων ἡ τών Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν.

Αποδίδοντες ὑψίστην σημασίαν εις τήν ἐπιτυχίαν του ἔργου τούτου δέν παραλείπομεν νά γνωρίσωμεν

ὑμῖν, ὅτι εἴμεθα διατιθεμένοι νά ἐνισχύσωμεν διά παντός μέσου τήν προσπάθειαν ὑμῶν ταύτην χορηγούντες και δάνεια κατά τήν ἐποχὴν τῆς κοινῆς άποθηκεύσεως προς τούς Συνεταιρισμούς ἐπί ἐνεχύρω τών προϊόντων.

Προς τήν κοινήν άποθήκευσιν τών ειδῶν τούτων είναι απαραίτητον νά κατευθύνωμεν τούς Συνεταιρισμένους παραγωγούς και δι' ἕνα ἄλλον λόγον άκόμη. Ἡ Ἀγροτική Τράπεζα θά ἀναλάβῃ από του προσεχούς θέρους και τήν χρηματοδότησιν τῆς εξαγορᾶς του ἔγχωρίου σίτου ἥν ὡς γνωστόν διενεργεῖ ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή του σίτου διά τῆς ἑταιρίας Γενικῶν Ἀποθηκῶν. Από ἐφέτος μάλιστα ἡ ἐργασία αὐτή εις ἣν μετέχει ἡ Ἀγροτική Τράπεζα δι' ἀντιπροσώπου τῆς, θά ἐπεκταθῆ εις ὅλας τās σιτοπαραγωγούς περιφερείας και θά οργανωθῆ ἄκόμη πληρέστερον ὥστε νά γίνῃ ἀπολύτως προστατευτική τών συμφερόντων του σιτοπαραγωγού. Καί ὁ Νόμος θά συμπληρωθῆ, και ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή σκέπτεται νά ζητήσῃ νά ἀγοράζῃ ἐκτός του σίτου και κριθῆν και βρώμην. Ἐπίσης θά δημιουργήσῃ άποθήκας πανταχοῦ και θά ἐξαγοράζῃ καθ' ὅλην τήν διάρκειαν του ἔτους τά προϊόντα ταῦτα. Συνεπῶς είναι σκόπιμον νά ἐπωφεληθῶμεν και αὐτῶν τών σχεδίων τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς του σίτου και νά συνδυάσωμεν τήν ἐνέργειάν μας...».

Αλωνιστικό συγκρότημα Γεωργ. Πιστ. Συνεταιρισμού Ελασσόνος.

— Ιδρύεται στον Άσο Κορινθίας Συνεταιρισμός Εξαγωγής νωπών σταφυλών (αναφέρεται ως «ο πρώτος με τον σκοπό τούτον ιδρυόμενος») από 12 παραγωγούς («Συνεταιριστής» 1930 σ. 62).

— Στην Κόρινθο γίνεται μελέτη του τρόπου κατάλληλης οργανώσεως για εξαγωγή νωπών σταφυλών και οπωρών. Προκρίνεται η σύσταση ΑΕ με κεφάλαια τουλάχιστο 2.000.000 δρχ. καλυπτόμενα «ἐξ ὀλοκλήρου ἢ καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῆς ὀργανωμένης παραγωγῆς εἰς Συνεταιρισμούς» και με ενίσχυση της Κυβερνήσεως και ΑΤΕ (βλ. σχετικά και για άλλα προτεινόμενα μέτρα στο «Συνεταιριστής» 1930 σ. 64).

— Προμηθευτικές εργασίες. Το Υπουργείο Γεωργίας με την εγκύκλιο 67/22422/17/2/1930 προς τους Επιθεωρητές και Επόπτες Συνεταιρισμών (δεν είχαν μεταφερθεί ακόμα στην ΑΤΕ), επεμβαίνει στον τρόπο που θα γίνονται οι προμηθευτικές εργασίες από τις Οργανώσεις και καθορίζει τις διαδικασίες με τις οποίες θα γίνεται η προμήθεια ειδών από τους Συνεταιρισμούς. Συνιστά αυστηρό έλεγχο. Στο ίδιο θέμα αναφέρεται διευκρινιστικά και η 134/1930 εγκύκλιος του Υπουργείου. Επειδή τα κείμενα αυτά για περιορισμό των προμηθειών οικιακής καταναλώσεως στα όρια του καταστατικού κλπ., είναι βασικά παραθέτουμε τα κυριότερα σημεία τους. («Συνεταιριστής» 1930 σ. 85-86).

Γράφει το Υπουργείο και παραγγέλει (διατάζει) με την εγκ. 67/17.2.1930:

«Πληροφοροῦμεθα ὅτι πολλοὶ Συνεταιρισμοὶ κατὰ παρέκκλισιν τοῦ κυρίου αὐτῶν σκοποῦ καὶ τῶν δευτερευόντων τοιούτων, προβαίνουναι καὶ εἰς προμηθείας οἰκιακῶν ειδῶν καὶ μάλιστα ειδῶν οὐχὶ τῆς πρώτης ἀνάγκης.

Ἐπειδὴ αἱ προμήθειαι τοιούτων ειδῶν, δὲν εἶναι ἴδιον τῶν γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν καὶ τῶν πιστωτικῶν τοιούτων, οὐδὲ ὑπὸ τῶν καταστατικῶν εἰς πολλοὺς ἐπιτρέπονται, ἀλλὰ καὶ διότι αὐταὶ γιγνόμεναι κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ δώσῃ λαβὴν εἰς καταχρήσεις ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ καταστήσῃ σπατάλους τοὺς συνεταίρους ὡς καταναλωτὰς, εὐρισκόντας ἐπὶ πιστώσει διάφορα εἶδη καταναλώσεως, παραγγέλλομεν τὰ κάτωθι:

1) Εἰς συνεταιριστικὰς ὀργανώσεις τὰ καταστατικὰ τῶν ὁποίων δὲν περιλαμβάνουσι μετὰ τῶν σκοπῶν των καὶ τὴν προμήθειαν οἰκιακῶν ειδῶν, θὰ ἀπαγορευοῦσθε ἀπολύτως τὴν διενέργειαν τοιούτων ἐργασιῶν.

2) Ἀπὸ συνεταιριστικῶν ὀργανώσεως τῶν ὁποίων τὰ

καταστατικὰ ἀναγράφουσι μετὰ τῶν ἄλλων σκοπῶν καὶ τὴν προμήθειαν οἰκιακῶν ειδῶν, θὰ ἀξιῶσθε ὅπως αἱ προμήθειαι γίνονται ἀκριβῶς καὶ ἀπαρεγγλῆτως κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ καταστατικοῦ, ὅπως καὶ αἱ προμήθειαι γεωργικῶν ειδῶν.

3) Ὁ ἔλεγχος ἐπὶ τῶν προμηθειῶν ἐν γένει ἐκ μέρους ὑμῶν, δέον νὰ εἶναι ἀνελλιπὴς καὶ ἐμπεριστατωμένος. Διουκήσεις παραβανοῦσας τὸ καταστατικὸν καὶ παραβανοῦσας εἰς προμηθείας οἰκιακῶν ιδίως ειδῶν κατὰ τὸ δοκοῦν, θὰ παρεπέμψῃτε ἀμέσως εἰς τὴν ἀρμοδίαν Δικαστικὴν ἀρχήν.

4) Θὰ ἀναφέρετε ἡμῖν ποιοὶ Συνεταιρισμοὶ τῆς περιφερείας σας προβαίνουν εἰς προμηθείας οἰκιακῶν ειδῶν παρὰ τὸ καταστατικὸν καὶ ποιοὶ Συνεταιρισμοὶ δυνάμενοι συμφώνως τῶ καταστατικῶν νὰ προβαίνωσιν εἰς προμηθείας οἰκιακῶν ειδῶν, δὲν τηροῦσι κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐργασίας ταύτης, τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ καταστατικοῦ.

Ὁ Υπουργός
Κ. Σπυριδῆς »

Την παραπάνω αυστηρή εγκύκλιο κοινοποίησε η ΑΤΕ και προς τα Ὑποκαταστήματά της για εφαρμογή.

Οι ενέργειες αυτές δημιούργησαν μετάλη αντίδραση.

Για την εγκύκλιο του Υπουργείου Γεωργίας τη σχετική με τις προμηθευτικές εργασίες των Συνεταιρισμών και γενικότερα για τις κρατικές επεμβάσεις στην πρωτοβουλία των συνεταιρισμών, χαρακτηριστικό είναι το άρθρο «ὄχι αὐστηρά μέτρα ἀλλὰ καλὴ καθοδήγησις» στο «Συνεργατισμός» 1930 σ. 119. Διαβάζουμε εκεί:

«Τὴν 1ην Μαρτίου ἐ. ἐ. διαβάσαμε στὴν Ἐφημερίδα «Φῶς» Θεσ/νίκης μίαν εἰδησοῦλα μὲ τὸν τίτλο «οἱ γεωργοὶ δὲν εἰμποροῦν νὰ ἔχουν εὐθηνα τρόφιμα». Λίγες μέρες ἀργότερα σ' τὴν ἴδια ἐφημερίδα εὐρίσκαμε ἕνα ἄρθρο μὲ τὸν τίτλο: «Οἱ Συνεταιρισμοὶ ἐν διωγμῶ».

Ὅλα αὐτὰ μᾶς ἔκαναν κατάπληξη διότι εὐρισκόμασθε μπροστά σὲ μιά ὄλιαν διόλου ἐξαιρετικὴ κρίση στὴ γεωργίαν ὁπότε οἱ γεωργοὶ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἐνθάδε-ρρησῃ. Ἀπευθυνθήκαμε στὴν Ὁμοσπονδία Γεωργ.

Συνεταιρισμῶν Θεσσαλονίκης νὰ βεβαιωθοῦμε περὶ τίνος πρόκειται. Ἡ ὑπηρεσία τῆς Ὁμοσπονδίας μὲ πολλὴ καλωσύνη μᾶς παρουσιάζει μιά διαταγὴ διὰ τοὺς Ἐπιθεωρητὰς καὶ Ἐπόπτας τῶν Γεωργ. Συνεταιρισμῶν ποὺ ἀρχίζει... (σεῖρά διαταγῶν).

Διὰ νὰ βεβαιωθοῦμε ἐν πραγματικῶν οἱ Συνεταιρισμοὶ παρέκκλιναν ἀπὸ τὸν κύριο σκοπὸ τους συμβουλευθήκαμε τὸ 1ον ἄρθρον τοῦ Νόμου 602 ποὺ καθορίζει τὸν σκοπὸ τοῦ Συνεταιρισμοῦ.

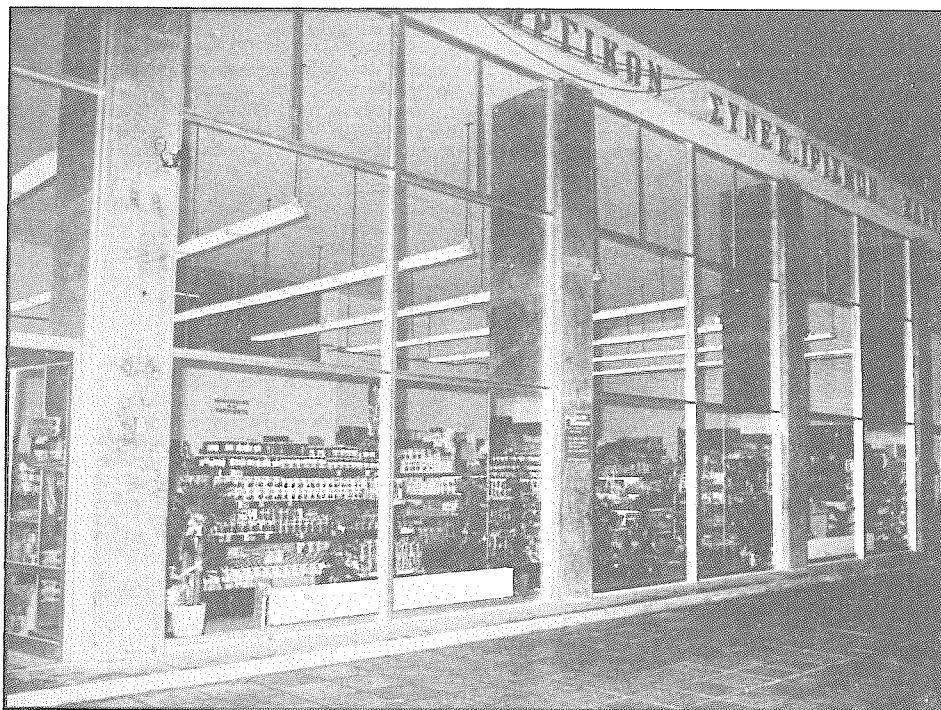
Ὁ Συνεταιρισμὸς σκοπεῖ τὴν διὰ τῆς Συνεργασίας

τῶν Συνεταιρίων καί ἓνα τέτοιο ζήτημα εἶνε καθαρά ἐσωτερικόν τοῦ Ὑπουργείου. Ἐμεῖς μέ λίγα θά ἐξετάσομε ἂν πραγματικά ὁ Συνεταίρος ὡς καταναλωτής γίνεται σπάταλος. Ἀπό πληροφορίες πού μπορέσαμε νά μαζέψουμε ἐξάγουμε πῶς κανένας συνεταρισμός δέν μπόρεσε νά μοιράσῃ περισσότερο ἀπό ἓνα δοχείο λάδι σέ κάθε συνεταίρο δηλαδή 14 ὀκάδες λάδι σ' ἓνα χρόνο μέσα. Τώρα μπορεῖ κανεῖς νά φαντασθῇ πῶς ὁ γεωργός ξέροντας πῶς ἔχει ἓνα δοχείο λάδι στό σπίτι του γιά ὅλη τή χρονιά του θά πάῃ νά κολυμπᾷ μέσ' τὸ λάδι; Σ' ἐκείνον πού θά τὸ φαντασθῇ αὐτό θά πούμε πῶς καμιά φορά στή ζωῇ του δέν ἐβγήκε ἔξω ἀπό τήν μεγαλούπολη νά δῇ ποιά ἔθιμα ἐπικρατοῦν στά χωριά καί στές μικρές πολιτείες.

Γιατί ἀλλιῶς θά μάθαινε πῶς τὸ μόνο πράγμα πού ἐπιδιώκει ἓνας οἰκογενειάρχης Ἕλλην στό τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ εἶναι νά ἐξασφαλίσῃ τὸ χειμωνιάτικόν του. Τὸ χειμωνικό εἶναι κάτι τὸ Ἱερό καί σεβαστό. Τὸ σιτάρι, τὰ κουνιά, τὰ φασόλια, τὰ ρεβίθια, ὁ τραχανάς, τὸ τυρί, τὸ καλαμπόκι, ἡ σίκαλη, τὸ λάδι, τὸ σαποῦνι καί ἄλλα εἶναι τὸ χειμωνικό τοῦ χωρικοῦ (στά παλιὰ χρόνια ἔβαζε τήν ζάχαρί του, τὸν καφέ του, τὸ ρύζι του, τὸ μέλι του καί πολλά ἄλλα πράγματα) καί μπαίνουν στήν ἀποθήκη του καί ἐξοδεύονται μέ τὸ σταγονόμετρο καί μάλιστα ἂν μιά χρονιά ἦταν πειὸ βαριά ἀπὸ τήν ἄλλη ἡ οἰκοδέσποινα ἀκουε χίλιες παρατηρήσεις. Ὅταν ὁ οἰκογενειάρχης ἐξασφάλιζε ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα ἐφάρτανε τὸ τέλος τῶν ἰδανικῶν καί γι' αὐτόν

ἀκριβῶς τὸν λόγο ἐπέμεινε καί ἐξαντλοῦσε κάθε προσπάθειά του νά πετύχῃ τὸν σκοπὸ του. Ἄν τώρα οἱ καταστροφές τοῦ πολέμου καί ἡ προσφυγιά δέν ἐπέτρεψαν τὰ τελευταῖα χρόνια τοὺς οἰκογενειάρχας νά βάλουν στήν Ἀποθήκη τους ὅλα τὰ εἶδη πού τοὺς χρειάζονται αὐτὸ θά πῆ πῶς οἱ γεωργοὶ ἔγιναν σπάταλοι; Αὐτὸ δέν τολμοῦμε νά πιστέψουμε γιὰτί σέ καμιά χωριάτικη κουζίνα (πολλές φορές μᾶς ἔδραψε) δέν εἶδαμε νά μαγειρεύονται δαπανηρὰ φαγητὰ (ἂν κανεῖς δέν μᾶς πιστεύει ἄς κάνῃ ἓνα αἰφνιδισμὸ). Τώρα ἂν αὐτοὶ πού ἔκαναν τήν ἐγκύκλιο θελήσουν νὰ τοὺς ἀποδείξουμε ὅτι μόνον ἀγοράζοντας τὸ λάδι του ὁ χωρικός ἀπὸ 50 δράμια τήν φορὰ γίνεται σπάταλος, εἰμεθα ἔτοιμοι νά θέσουμε ὅτι ὄφει τοὺς ἀφίμους καί πράγματα. Δέν θεωροῦμε σωστὸ τὸ Ὑπουργεῖο νά παρσῦρεται ἀπὸ τές φωνασκίες μερικῶν πού τὰ συμφέροντά τους θίγονται ἀπ' αὐτὴ τήν ὑπόθεση, περιμένεμα μᾶλλον μιά ἐνίσχυση τοῦ γιὰ νά προστατευθοῦν τὰ συμφέροντα τῶν πολλῶν. Δέν πρέπει νά ζητοῦμε τήν κατάργησι τῆς φωτιάς γιὰτί κάμῃ ἓνα φτωχικὸ σπιτάκι! Ὅπως ἴσως δέν μποροῦμε νά πιστέψουμε πῶς ἡ Κυβέρνησις τοῦ κ. Βενιζέλου πού εἰσήγαγε στήν Ἑλλάδα τὸν Νόμο 602 περὶ Συνεταιρισμῶν καί τόσους ἄλλους προοδευτικὸς νόμους θά θελήσῃ ἡ ἴδια νά σκάψῃ τὰ θεμέλια τοῦ κτιρίου πού ἔχτισε! Ἐλπίζουμε πῶς θά ἐπανορθωθῇ μιά ἀδικία, γιὰτί περὶ ἀδικίας ἀσφαλῶς πρόκειται!».

Παρόλες τις αντιδράσεις οι προμηθευτικές εργασίες αναπτύχθηκαν. Σήμερα λειτουργοῦν πολλὰ συνεταιριστικά καταστήματα που προσφέρουν μεγάλες υπηρεσίες.

Τελικά το Υπουργείο αναγκάστηκε να τροποποιήσει τις παραπάνω εντολές του. Η ΑΤΕ κοινοποιεί νεώτερη διευκρινιστική εγκύκλιο του Υπουργείου και συνιστά στα Υποκαταστήματα όπως,

«τονίζετε συνεχώς προς τας συνεταιριστικές οργανώσεις και, ιδίως τας Ένώσεις Συνεταιρισμών όπως άποφεύγωσι να ανάμειγνόνται εις προμηθευτικές

εργασίας υπέρ τά θρια του καταστατικού των και τής δυνατής καταναλώσεως των ειδών, ιδιαίτερα δέ να άποφεύγωσι τήν εγκατάστασιν πρατηρίων».

Η νεώτερη εγκύκλιος του Υπουργείου είναι η ακόλουθη, προς τους Επιθεωρητάς και Επόπτας Γεωργικών Συνεταιρισμών. (Δεν είχαν μεταφερθεί ακόμη στην ΑΤΕ).

«Πρός άποφυγήν πάσης τυχόν παρανοήσεως εκ μέρους τών ενδιαφερομένων οργανώσεων γνωρίζομεν υμίν ότι διά τής υπ' αριθ. 67 και υπό ημερομηνίαν 17 Φεβρουαρίου ε.έ. εγκυκλίου διαταγής μας, δέν διανοήθημεν ποτέ ούτε συνεστήσαμεν τήν απαγόρευσιν τής προμηθείας οικιακών ειδών υπό τών γεωργικών συνεταιρισμών. Απόδειξις ότι και τά σήμερα κυκλοφορούντα πρότυπα καταστατικά του Υπουργείου και αυτών τών Πιστωτικών Συνεταιρισμών, περιλαμβάνουσι διάταξιν καθ' ήν και οι Συνεταιρισμοί ούτοι δύνανται να προβαίνωσιν εις προμηθείας ειδών και διά τας οικιακάς ανάγκας τών συνεταιρίων εάν ειδικώς δι' εκάστην περίπτωσιν ήθελεν αποφασισθή. (άρθρον 3 προτύπου καταστατικού πιστωτικών Συνεταιρισμών, έδάφ. γ').

Παρατηρήθη όμως εσχάτως, ότι πολλοί Συνεταιρισμοί, εκ παρανοήσεως ίσως τής διατάξεως ταύτης και χωρίς να έχωσιν υπ' όψει των τήν διάταξιν του άρθρου 6 του αυτού προτύπου καταστατικού τήν καθορίζουσαν τόν τρόπον τών προμηθειών προέβησαν, παρά τας ρητάς διατάξεις του καταστατικού, άνευ τινος άποφάσεως τής γενικής συνελεύσεως, άνευ ειδικής έντολής τών συνεταιρίων, εις τήν σύστασιν Παντοπωλείων υπό τήν κυρίαν σημασίαν τής λέξεως, χωρίς και να έχωσιν τουλάχιστον τά κατάλληλα διά τήν διεύθυνσιν τών εργασιών του Παντοπωλείου πρόσωπα, χωρίς λογιστικήν τάξιν κλπ. Τοιοιούτρόπως άλλοι τών διοικούντων εύρεθέντες πρό άδιεξόδου και έλλειμματίας άπώλεσαν τήν εμπιστοσύνην τών συνεταιρίων, άλλοι δέ παρεπέμθησαν εις τήν δικαιοσύνην ως καταχρασταί. Επίσης παρατηρήθη και τό πρωτοφανές εις τά συνεταιριστικά χρονικά συστήματα τών προμηθειών οικιακών ειδών. Συνεταιρισμοί τινες παρά τό καταστατικόν παραδίδουσι τά μέλη των εις διαφόρους έμπόρους και παντοπώλας προς προμήθειαν άπ'

εύθείας παρ' αυτών επί πιστώσει ούχι μόνον ειδών καταναλώσεως αλλά και τών ειδών ένδύσεως και ύποδήσεως, αναλαμβάνοντες αυτού (οι Συνεταιρισμοί) άπέναντι τών χορηγητών τήν ύποχρέωσιν να πληρώσωσιν, τά χρέη τών συνεταιρίων κατακρατούμενες τά προς τούς πιστωτάς των χρέη εκ τών κάλλεσθητικών δανείων. Και οι δυστυχείς χωρικοί, νομίζουν ίσως ότι εύεργετούνται διά του τρόπου τούτου του έφοδιασμού των και οι διοικούντες τούς Συνεταιρισμούς τούτους ότι εξέτέλεσαν τό καθήκον των.

Αυτήν τήν κατάστασιν τήν έγκυμονούσαν κινδύνους όχι μόνον διά τας οργανώσεις και διά τούς διοικούντας αλλά και διά τήν ιδιωτικήν οικονομίαν τών συνεταιρίων, αυτών τόν τρόπον τών προμηθειών και τούς παραπλησίους, βεβαίως δέν είναι δυνατόν να άνεχθώμεν. Αί προμήθεια θά γίνωσιν και πρέπει να γίνωσιν ούχι ει- κη και ως έτυχε, άλλ' όπως τό καταστατικόν εκάστου Συνεταιρισμού όρίζει και οι ψηφίζόμενοι υπό τής συνελεύσεως κανονισμοί διαγράφουν.

Συνεταιρισμοί τών όποιων τά καταστατικά δέν επιτρέπουν τήν εργασίαν τών προμηθειών και έχοντες ανάγκην τοιούτων δύνανται μετά προηγουμένην τροποποίησιν του καταστατικού των και επί τή βάσει ταύτης να προβαίνωσιν εις προμηθείας.

Παρέγκλισιν του καταστατικού κατά τήν ένέργειαν ούχι μόνον τών προμηθευτικών εργασιών αλλά και πάσης άλλης εργασίας δέν είμεθα διατεθειμένοι να άνεχθώμεν.

Τοιαύτη ή έννοια τής υπ' αριθ. 67 εγκυκλίου διαταγής μας. Παρακαλούμεν ίνα κατά τας περιόδους σας έπεξηγήσητε προς τας ενδιαφερομένας οργανώσεις τήν πραγματικήν έννοιαν τών διαταγών μας τούτων και επιμείνητε εις τήν εφαρμογήν, παρέχοντες πάσαν όδηγίαν και συνδρομήν σας».

Και με όλες αυτές τις διευκρινίσεις οι «προμηθευτικές εργασίες» έμειναν επί πολλές 10ετίες κάτω από περιοριστικές διατάξεις που εξημίωσαν πολύ την κίνηση και τους αγρότες. Επειδή ήταν απαραίτητες προηγούμενες δηλώσεις των συνεταιρίων και δεν υπήρχε χρηματοδότηση, μόνο δε με έντεχνες πρωτοβουλίες μερικών Ένώσεων γινόνταν δυνατόν να αντιμετωπίζεται κάπως το πρόβλημα (βλ. στα επόμενα έτη).

— Γίνονται συσκέψεις συνεταιριστών για τον τρόπο χρησιμοποίησεως των συνεταιρικών κεφαλαίων των Συνεταιρισμών. Εξετάζεται η κατάσταση. Διαπιστώνεται εκμετάλλευση από μερικούς Δ. Συμβούλους. Κατάθεσή τους στην Ένωση ή στην ΑΤΕ; («Συνεργατισμός» 1930 σ. 351).

— Ηρωϊκές (για την ανέχεια της εποχής) προσπάθειες για αποταμίευση στους Συνεταιρισμούς στη Μακεδονία-Θράκη. Π.χ. η Γεωργική Συνεταιριστική Τράπεζα Λαγκαδά στη Γ.Σ. της 28.4.1930 «έλαβεν όριστικήν άπόφασιν όπως έκαστον μέλος τών Συνεταιρισμών, καταθέτη κατ' έτος, επί πέντε συνεχή έτη, ανά δραχμάς

έκατον τουλάχιστον, και τούτο ίνα άφ' ενός μὲν δύναται νά ανταποκριθῆ, ἐνισχυομένη οικονομικῶς ἢ Ἐνωσις, εἰς τὰς πολλαπλὰς ἀνάγκας τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ άφ' ἑτέρου ἀποταμιεύση ἕκαστος συνεταῖρος ποσόν τι τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ ἀνατοκισμοῦ θά παρουσιάσῃ ἐκπλήξεις, ἐξασκηθῆ δέ οὕτω πως ὁ γεωργός καὶ εἰς τὸ σύστημα τῆς ἀποταμιεύσεως τὸ μόνον, συντελεστικόν εἰς τὴν εὐημερίαν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν». (Στο βιβλιάριο καταθέσεων σημειώνεται ὅτι ὁ τόκος θα εἶναι 6% καὶ ὅτι ἡ Ἐνωσις ἔχει Πρακτορεία στο Σωχό, Ζαγκλιβέρι, Ξυλόπολη). Σημειώνεται ἀκόμη ὅτι ἡ Ἐνωσις εἶχε εφοδιάσει τὰ μέλη τῶν Συνεταιρισμῶν τῆς με Δελτίο Ταυτότητας.

— Ἡ παιδαγωγός Φ.Θ.Τ. (Τζωρτζάκη) εισηγείται τὴν σύσταση βρεφονηπιακῶν σταθμῶν στὴν ὑπαιθρο με τὴν πρωτοβουλία τῶν Συνεταιρισμῶν («Συνεταιριστής» 1930 σ. 137). Μέτρο πρωτοποριακὸν γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη.

— Ἡ δραστηριότητα τοῦ Γ. Συνεταιρισμοῦ παραγωγῶν σουλτανίνας Σητείας Κρήτης. Επεξεργασία καὶ πώλησις σουλτανίνας στο ἐξωτερικὸν με τιμὰς πολὺ ἀνωτέρας τοῦ ἐμπορίου. («Συνεταιριστής» 1930 σ. 155).

— Σύσταση καὶ λειτουργία 2 Συνεταιρισμῶν υλοτόμων (Σκλήθρου καὶ Καρύτσης Αγιάς) ἀπὸ Ε. Γεωργούσην (βλ. κείμενο τοῦ «Συνεργατισμός» 1932 σ. 737).

— Μεγάλες οἱ δυσκολίες στο θέμα συγκεντρώσεως καὶ ἀπὸ κοινού διαθέσεως τῶν προϊόντων διότι οἱ παραγωγοὶ καὶ μερικοὶ Συνεταιρισμοὶ δὲν ἀκολουθοῦν τὶς οδηγίες τῶν Ἐνώσεων ἀλλὰ ἐνεργοῦν μεμονωμένα καὶ με κερδοσκοπικὴ νοοτροπία χωρὶς νὰ ἔχουν τὶς ἀπαιτούμενες πληροφορίες καὶ γνώσεις. Παράδειγμα χαρακτηριστικὸν ἡ συγκέντρωσις κριθῆς ἀπὸ τὴν Ἐπιμελητεία Στρατοῦ. Χρειαζέται μελέτη καὶ συντονισμὸς καὶ λήψη διαφορῶν μέτρων ἀπὸ τὸ Κράτος, ποὺ υποδεικνύονται («Συνεργατισμός» 1930 σ. 118).

— Δραστηριότητα τῶν Συνεταιρισμῶν στὸν Αἰγιάλο Μακεδονίας. Χαρακτηριστικὴ, γιὰ τὴν τότε ἐποχὴ, πληροφορία («Συνεργατισμός» 1930 σ. 327).

«Μόλις 15 χλμ. ἔξω ἀπ' τὴ Θεσ/νίκην ἐγκατεστάθησαν πλῆσι στὸν Δημόσιο Ἀγρόμο Γεννησιῶν, οἱ ἀπὸ τὴν Ἀγχιάλο τῆς Βουλγαρίας Πρόσφυγες καὶ πολλὲς οἰκογένειες ἀπὸ τὴν Στενὴμαχο. Ἐργατικοὶ καὶ φιλοπρόοδοι, εὐθύς ὡς τοὺς δόθηκαν γαίεις ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία τοῦ Ἐπ/μοῦ ἐπεδόθησαν, με ὅλα τὰ μέσα καὶ μ' ὅλη τὴ δύναμή τους, στὸν ἴδιον κλάδον τῆς γεωργίας με τὸν ὁποῖον ἀσχολοῦνταν στὴ παλιὰ τους πατρίδα, τὴν ἀμπελοργία. Γιὰ τὶς φυτείες, γιὰ τὶς ἐγκαταστάσεις καὶ γιὰ τὴν καλὴ καλλιέργεια τῆς γῆς διέθεσαν ὅτι μπόρεσαν νὰ φέρουν ἀπ' τὶς πατρίδες τους, τὰ ἀπομεινάρια ἀπ' τὶς περιουσίες ποὺ κληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς προγόνους τους καὶ δημιούργησαν οἱ ἴδιοι. Ἐκτός ἀπ' τὶς δικῆς τους περιουσίες δανειστήκαν καὶ ἀπ' τὴν ὑπηρεσία τοῦ Ἐπ/μοῦ. Χάρη στὶς προσπάθειες αὐτῆς ἡ Ἀγχιάλος Μακεδονίας ἀπόκτησε ὠραία ἀμπέλια. Δὲν θ' ἀσχοληθούμε ἐμεῖς με τὸ ζήτημα αὐτὸ, ἀλλὰ θά ἐρευνήσωμε τί ἐγένετο στὸ χωριὸ αὐτὸ ἀπὸ Συνεταιριστικῆς ἀπόψεως.

Προοδευτικοὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως δὲν μποροῦσαν οἱ Ἀγχιάλιται νὰ παραγνωρίσουν τὴν ἀξία καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Συνεταιρισμοῦ μέσα στὸ χωριὸ τους γιὰ τὴν ἐξύψωσιν τῆς οικονομικῆς καὶ ἠθικῆς τῶν θέσεως. Ἐμπνευσμένοι χωρὶς ἔχοντες συμπαραστάτην καὶ τὸν ἀείμηστο Ντίνο Μαλοῦχο ἀνάλαβαν τὴν ὁργάνωσιν ἑνὸς Συνεταιρισμοῦ. Ἐνας ἠγήθη γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν ἄλλοι. Προηγήθη ἡμερῶν κατήχησις στὴν ιδέα τοῦ Συνεταιριζέσθαι γιὰ νὰ σχηματισθῆ ὁ πρῶτος πυρήνας. Ὁ σπῆρος ὁμοῦ εἰχθηκε σὲ γόνιμον ἔδαφος καὶ σὲ λίγο διάστημα γιὰ μεγάλη ἰκανοποίησιν τῶν σκαπανέων ἰδρυθῆ ὁ Ἀμπελογεωργικὸς Συνεταιρισμὸς με Πρόεδρον τὸν κ. Τσιτσιάνη, τὸν πρωτεργάτην τοῦ νέου οἰκοδομήματος καὶ κατὰ πολλὰς περιόδους

Σύμβουλον τῆς Ὁμοσπονδίας Γεωργ. Συνεταιρισμῶν Θεσ/νίκης. Ἀπαξ ἰδρυθεὶς, ὁ Συνεταιρισμὸς με τὴν κατάλληλη καθοδήγησιν ἔκανε σοβαρὰ βήματα προόδου, στὸ πιστωτικὸν πεδίον στὴν ἀρχήν.

Τὴν ἰδρυσιν τοῦ πρῶτου Συνεταιρισμοῦ ἀκολούθησε ἡ ἰδρυσις δευτέρου με μέλη ἐκείνους ποὺ γιὰ τὸν ἕνα ἢ ἄλλο λόγον δὲν εἶχαν προσχωρήσῃ ἀκόμη στὸν πρῶτον. Ὁ δευτέρος Συνεταιρισμὸς πῆρε τὸ ὄνομα «Γεωργ. Πιστωτικὸς Συνεταιρισμὸς Ἀμερ. Ἀμπελος Συν. Π.Ε.». Καὶ οἱ δύο Συνεταιρισμοὶ προχώρησαν παράλληλα ὁ ἕνας με τὸν ἄλλον, ἀνάλογα με τὸ ἀνθρώπινον καὶ τὰ ἀψυχα ὑλικά ποὺ εἶχαν. Ἐτοί προχώρησαν γιὰ λίγο καιρὸ ὡς ὅπου ἄρχισαν νὰ ἀνοίγουν ἕνα κοινὸ δρόμον συνεργασίας. Στὰ 1927 ὁ πρῶτος Συνεταιρισμὸς εἶχε τὴν ἐμπνευσιν νὰ ἀποκτήσῃ μιὰ στέγη δικήν του, καὶ τὴ σκέψιν αὐτὴν τὴν ἀνεκοίνωσε στὸν δευτέρον Συνεταιρισμὸν ποὺ βρέθηκε σύμφωνος. Πῆραν καὶ οἱ δύο Συνεταιρισμοὶ ἀνάλογες ἀποφάσεις καὶ τὸ ἴδιον ἔτος κτίσθηκε στὸ κεντρικώτερον μέρος τοῦ χωριοῦ ἕνα εὐρύχωρον ἔξυλον παράπηγμα χωρισμένον σὲ 4 δωμάτια, δύο δεξιὰ καὶ δύο ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου. Ἀπ' ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴν ἀρχίζει ἡ στενὴ τῶν δύο Συνεταιρισμῶν συνεργασία ποὺ κατάλληλε σὲ ἕνα σημεῖον ποὺ ὁ κάθε ἐπισκέπτης νὰ δυσκολεῖται σήμερον νὰ ξεχωρίσῃ ἂν ὑπάρχουν δύο ὀργανισμοὶ ἢ ἕνας. Θά ἔλεγε κανεὶς πὼς ὁ ἕνας εἶνε παράρτημα τοῦ ἄλλου, ἢ οἱ μὲν πιστοὶ οἱ δὲ κατηχοῦμενοι. Γιὰ νὰ δώσωμε μιὰ εἰκόνα τῆς συνεργασίας αὐτῆς ἀναφέρομε πὼς καὶ οἱ δύο Συνεταιρισμοὶ στεγάζονται στὸ ἴδιον γραφεῖον ἔχον τὸν ἴδιον γραμματέα, τὸ ἴδιον οἰκολογικὸν ἐργαστήριον καὶ τὰ Συμβολικά τους τὸσο στενὰ συνεργάζονται γιὰ τὰ γενικώτερα ζητήματα.

Ἀπὸ τὰ 4 δωμάτια τοῦ παραπήγατος τὸ ἕνα χρη-

αμοποιείται ως Γραφείο των Συνεταιρισμών, τό ένα είνε ένοικιασμένο στη Κοινότητα και τά δυό ένοικιάστηκαν γιά τό σχολείο. Τά ένοικια πού εισπράττονται μοιράζονται εξ ήμισίας.

Τό χωριό 'Αγγιάλος Μακεδονίας εκτός από άλλα έχει ευνοηθή και από τήν 'Επιστήμη και του πειό ώφέλιμου κλάδου της γιά τόν τόπο. 'Ο κ. Μ. Κίτσου-γλου ποτισμένος, από σπουδαστής άκόμη, μέ τή θερμή επιθυμία νά εξυπηρετήση τους όμοχωφίτες του νά καλλιτερέψουν τή θέση τους βελτιώνοντας τά προϊόντα τους, ευθύς μετά τήν άποπεράτωση των πανεπιστημιακών του σπουδών έσπευσε νά παρακολουθήση τίς εργασίες του οίνολογικού 'Ινστιτούτου του Α.Σ.Ο. και νά τελειοποιηθή και τεχνικώς στον κλάδο του γιά νά φραγή άπόλυτα χρήσιμος στην άποστολή του. 'Εφοδιασμένος μέ όλα τά επιστημονικά, τά πρακτικά και τά ιδεολογικά προσόντα γώρισε στό χωριό του και μέ αυθυπασία και παραγωγίση απαιτήσεων του ως επιστήμονα και μέ άλτρουιστική εγκατάληψη των υλικών του συμφερόντων άρχισε τίς πρώτες ενέργειές του γιά τήν εκτέλεση του προορισμού του. Μόνο μέ τά επιστημονικά έφόδια έγνωρίζε ότι δέν κατορθούνται πολλά, έπρεπε νά άποκτήση τά απαραίτητα όργανα. Προέβριχε sé συνεννοήσεις μέ τους Συνεταιρισμούς, δυστυχώς όμως αυτοί άν και άναγνωρίζαν τή χρησιμότητα των οργάνων δέν είχαν τά χρηματικά μέσα νά τά θέσουν στην διάθεσή του. 'Επρεπε νά κινηθή και sé άλλες κατευθύνσεις και νά κρουσθούν και άλλες πόρτες. Προθυμότετος ό κ. Τσιτσίνιας βρέθηκε στό πλευρό του και έγιναν κοινά διαβήματα στό Γεωργ. 'Επιμελητήριο και στη Δ/ση του 'Επ/σιμου Μακεδονίας. Οι όργανισμοί αυτοί και οι δυό άντιλαμβανόμενοι τή χρησιμότητα ενός Οίνολογικού Χημικού 'Εργαστηρίου πολύ πρόθυμα ενέκριναν μία πίστωση από 10.000 δρχ. τό πρώτο και 20.000 ή δεύτερη γιά τήν άγορά των απαραίτητων οργάνων. Οι δυό Συνεταιρισμοί άνέλαβαν τήν ύποχρέωση νά κάνουν τίς απαραίτητες εγκαταστάσεις μέ δικά τους έξοδα. 'Η Δ/ση του 'Επ/σιμου ενέκρινε και μία συμπληρωματική πίστωση γιά τήν άγορά μικροσκοπίου τελειοτάτου γεωμ. συστήματος του οικου Τσάις και μία εκτάκτως ευεάσθητη ζυγαριά. "Όπως δέ μάς έδήλωσεν ό κ. Μ. Κίτσουγλου ενέον συμπληρωμένο τό εργαστήριο και εκπληρώνει όλες τίς σημερινές απαιτήσεις των οίνοπαραγωγών.

Τό Χημείο πού έχει χρεωθή και στους δυό Συνεταιρισμούς εξυπηρετεί όχι μόνο τους συνεταιίρους άλλα και άλλους άκόμη πού δέν άνήκουν sé Συνεταιρισμούς ή μένουν sé άλλα χωριά. Τόν περασμένο χρόνο τό πρώτο έτος πού έβγαλε τό χωριό κρασιά, ευθύς μετά τό πάτημα των αναρλιών εξετάσθηκαν οι περισσότεροι μούστοι και τά κρασιά στη ζύμωσή τους και δόθηκαν οι κατάλληλες συστάσεις γιά τή καλή διατήρησή τους. Κατ' αυτόν τόν τρόπο μπόρεσαν νά παραχθούν πολύ καλής ποιότητας κρασιά τά όποια παρουσίασαν στη 4η Διεθνή 'Εκθεση οι Συνεταιρισμοί και πήραν χρυσά βραβεία. 'Εφέτος ή παρακολούθηση ήταν πειό έντατική, διότι είχαν παρουσιασθή ναρίς τό καλοκαίρι άσθένειες στ' άμπέλια, και σχεδόν όλοι οι χωρικοί έχουν παρουσίαση στό χημείο γιά εξέταση τά κρασιά τους. 'Η παραγωγή φέτος είνε πειό μικρή άλλα

οι ποιότητες είνε εξααιρετικές χάρη στην εξακολουθητική έπιστημονική παρακολούθησή τους.

"Άλλα πρόδοι στον συνουασμό

'Αγγιάλος-Μακεδονίας

'Ο πρώτος Συνεταιρισμός ύστερα από μακρά συζήτηση και μελέτη άποφάσισε νά κάνει συγκέντρωση κρασιών γιά τήν από κοινού πώλησή τους. 'Η άπόφαση αυτή επάρθηκε γιά νά διευκολυνθούν πολλοί συνεταιίροι, πού έχουν κρασιά, νά πληρώσουν τά χρέη τους. Είνε δέ γεγονός πώς λείπει τό ρευστό χρέμα ενώ προϊόντα άδιάθετα ύπάρχουν κάμποσα στα χέρια των παραγωγών. 'Η Γεν. Συνέλευση έξουσιοδότησε τό Δ.Σ. νά ένοικιάση άποθήκη γιά τή συγκέντρωση και πρατήρη στη Θεσ/νίκη γιά τή πούληση. Οι Συνεταιίροι προθυμοποιήθηκαν νά παραδώσουν τά κρασιά τους, μερικοί μάλιστα πρότειναν νά παραδώσουν όλη τή ποσότητα του κρασιού πού έχουν γιά νά τό πουλήση ό Συνεταιρισμός. Προς τό παρόν όμως άποφασίστηκε νά συγκεντρωθούν κείνα τά κρασιά πού προορίζονται νά κρατηθούν άντίκρου στα χρέη.

'Ο δεύτερος Συνεταιρισμός προμηθεύθηκε άμβυκα και τόν εγκατάτασε μέσα sé ιδιόκτητο χώρο του Συν/σιμου. "Όσοι άπ' τους Συνεταιίρους ήθελαν νά βγάλουν τίςπουρο γέφυραν στον κατάλογο και ύστερα από κλήρωση πήραν τή σειρά τους. Τώρα μέ τή σειρά του ό καθένας τήν όρισμένη μέρα πηγαίνει και χρησιμοποιεί τόν άμβυκα. Πλήν του ότι μ' αυτό τόν τρόπο εύκολύνονται όλοι πού δέν είνε sé θέση νά προμηθευθούν δικό τους άμβυκα ελαττώνεται και τό παραγωγικό κόστος.

'Ανακεφαλαιώνοντας όλα τά παρά πάνω μπορούμε νά πούμε πώς ή συνεταιριστική ιδέα, χάρη στην έπίμονη προσπάθεια των πρωτοπόρων της στό χωριό, έχει κατανοηθή πειά καλά και άποτελεί τό θεμελιό λίθο τής μελλοντικής οικονομικής ζωής του τόπου, δυστυχώς όμως οι άλεπαλλάλες καταστροφές τής έσοδείας των άμπελιών έχουν φέρει τόν φιλόδημο και φιλοπρόδο αυτόν κόσμο sé άπόγνωση και σταματούν τά πρós τά μπρός βήματα τής συνεταιριστικής κινήσεως άπ' τήν όποια τόσες έλπίδες έξαρωτόν όλοι. 'Η άπαιγήτευση δέ καταντά πειό μεγάλη όταν αναλογίζονται οι άνθρωποι αυτοί ότι κινδυνεύουν νά θάψουν όριστικά μέσα στα χώματα πού τους έδωσε ή ύπηρεσία όχι μόνο τή δική τους περιουσία άλλα και κείνη των προγόνων των, όση μπόρεσαν νά βρουν μαζί τους από τή Βουλγαρία. 'Εξαετή άμπέλια όχι μόνον δέν καλύπτουν τά έξοδά τους άλλα επιβαρύνονται και μέ χρέη. 'Η ζωή του χωριού καταντά προβληματική και τά φώτα τής γεωπονικής επιστήμης φαίνετα πώς είνε απαραίτητα νά διαλευκάνουν μερικά μυστηριώδη σημεία πού δέν μπορούν νά εξηγήσουν οι πρακτικοί γεωργοί. 'Αν συγκρίνωμε τή πρόοδο τής Συνεταιριστικής σιέψεως μέ τήν οικονομική καχεξία πού ύπάρχει μπορούμε άδίστακτα νά πούμε πώς οι Συνεταιίροι τής 'Αγγιάλου-Μακεδονίας κατέβαλαν ύπεράνθρωπες προσπάθειες γιά νά δημιουργήσουν τά τόσα ώραία έργα, πού θά τά ζήλευε μία πολιτεία μέ παλαιό πληθυσμό".

— 'Ιδρυση στη Θεσσαλονίκη πρακτορείου κρασιών του Αμπελουργικού Συνεταιρισμού 'Ιγγιλις (Αγγιάλος Μακεδονίας). Εγκαίνια παρουσία αρχών. Πρόσφυγες από Αγγιλιαον Βουλγαρίας. Ιστορικών για εγκατάσταση προσφύγων και αμπέλου. Οίνολογικό εργαστήριο. Βλ. ομιλία Προέδρου («Συνεργατισμός» 1930 σ. 354).

— Οδηγίες αναλυτικές για την οργάνωση Οινοποιητικών Συνεταιρισμών στη Μακεδονία βλ. «Συνεργατισμός» 1930 σ. 122, 130.

— Οι πρώτοι γαλακτοκομικοί Συνεταιρισμοί στη Θεσσαλονίκη. Η τεράστια πρόοδος που υπάρχει στους κτηνοτρόφους άλλων χωρών με τους γαλακτοκομικούς συνεταιρισμούς (για τους οποίους δίδονται αναλυτικά στοιχεία)

«δέν έχει βρη στην 'Ελλάδα τους όπαδούς της...

Στή Θεσσαλονίκη τελευταία πολλοί κτηνοτρόφοι, αφού κουράστηκαν από την εκμετάλλευση των γαλατάδων και αφού είδαν ότι κατά πολύ αίσχρo τρόπο δυσφημίζεται τό ώραιο προϊόν τους, άποφάσισαν νά ίδρύσουν ένα γαλακτοκομικό Συνεταιρισμό που θά άναλάβει νά πουλάει στους Σαλονικιούς γνήσιο, εύγευστο, ύγιεινό και φθηνό άγελαδινό γάλα. Οί πρωτοπόροι αυτοί πιστεύουν πώς ή κατανάλωση θά εκτιμήση

όπως άξιζει την προσπάθειά τους αυτή που άλλωστε είναι για μεγάλο της συμφέρον. 'Επίσης ή Γ.Δ.Ε.Μ. έβοήθησε στην ίδρυση γαλακτοκομικού Συνεταιρισμού στό Ν. Κορδελιό. Τό Κράτος άναγνώρισε... και έχορήγησε στόν Συνεταιρισμό αυτό ειδικό προνόμιο νά προμηθεύει γάλα στά Κρατικά νοσοκομεία (Συνεργατισμός» 1930 σ. 173. Νεώτερη πρόοδος βλ. «Συνεργατισμός» σ. 229).

Ο Γαλακτοκομικός Συνεταιρισμός Θεσσαλονίκης ιδρύθηκε με περιφέρεια τον Νομό και ευρύτερους σκοπούς (βλ. «Συνεργατισμός» 1930 σ. 229).

Έπειτα από πολλές προσπάθειες επί δεκαετίες, οργανώθηκε συνεταιριστικά και κυριαρχεί σήμερα η γαλακτοπαραγωγή στη Θεσσαλονίκη με την Ένωση Αγελαδοτροφικών Συνεταιρισμών.

— Από κοινού πώληση προϊόντων. Περιγράφεται με στοιχεία από την πράξη η εκμεταλλευτική κατάσταση που επικρατεί κατά την πώληση των προϊόντων των παραγωγών και δίδονται οδηγίες για την από κοινού πώληση συνεταιριστικά. Χαρακτηριστικό για την εποχή: «Ένα φορτίο σιτηρών να κυκλοφορεί μέσα στην αγορά τῆς Θεσσαλονίκης ἀπό τό πρωί μέχρι τό βράδυ ζητώντας ἀγοραστή, εἶναι φαινόμενο πολύ συνηθισμένο...» («Συνεργατισμός» 1930 σ. 187).

— Χρήσιμα στοιχεία, για σύγκριση προς τα τότε πρώτα βήματα των ελληνικών γεωργικών συνεταιρισμών στον τομέα των συγκεντρώσεων, πωλήσεως γεωργικών προϊόντων, περιέχει η έκθεση του Τόμας Άλλεν, στο Συνεταιριστικό Συνέδριο Βιέννης, σχετικά με την πώληση, συγκέντρωση, χρηματοδότηση της συνεταιριστικής παραγωγής σε συσχετισμό με την καταναλωτική κίνηση (με πλούσια στοιχεία από τη διεθνή εφαρμογή). Βλ. αναλυτικό κείμενο «Συνεργατισμός» 1930 σ. 294.

— Προσπάθειες γίνονται στη Θεσσαλονίκη για από κοινού διάθεση των σταφυλιών στη Θεσσαλονίκη, στο εσωτερικό, στο εξωτερικό, με ίδρυση Συνεταιριστικού Πρατηρίου. Σύσκεψη 9 αμπελουργικών Συνεταιρισμών στην Ομοσπονδία Θεσσαλονίκης. Γράφει σχετικά ο «Συνεργατισμός» 1930 σ. 229 για τα πρώτα αυτά βήματα.

«Στους προσελθόντας μίλησε ὁ κ. Διευθυντής τῆς Ὀμοσπονδίας καί ἐτόνισε τούς κινδύνους πού διατρέχουν οἱ σταφυλοπαραγωγοί, μέ τήν διαρκή αὐξηση τῆς παραγωγῆς, ἀπό τήν ἐκμετάλλευση τῶν μεσαζόντων καί ἀπό τούς πανικούς πού μποροῦν νά δημιουργηθοῦν μέ τήν ἀδρόα καί ἀρρύθμιστη προσφορά.

Ὅλοι συμφώνησαν πάνω σ' αὐτά τά σημεία καί βρῆκαν πῶς ἦταν ἀπαραίτητον νά ἀναλάβουν οἱ ἴδιοι οἱ παραγωγοί νά πωλοῦν ἀπ' εὐθείας στήν κατανάλωση τά σταφύλια τους. Διαπίστωσαν πῶς αὐτός ἦτο ὁ μόνος ἐνδεδειγμένος τρόπος γιά νά ἀποφευχθοῦν οἱ μεγάλες ζημιές πού προκύπτουν ἀπό τόν συναγωνισμό. Ἐπίσης διαπιστώθηκε πῶς αὐτός ἦτο ὁ μόνος

τρόπος νά συσκευασθοῦν καλά τά σταφύλια καί νά διατεθοῦν καί σέ ἄλλες ἀγορές τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλονίκης καί τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

Ἔγινε δεκτὴ ἡ πρόταση νά ἰδρυθῆ τό πρατήριο ἀπ' εὐθείας ἀπό τούς παραγωγούς ὡς συνεταιρισμὸς μετόχους καί μέ τήν ἐπίβλεψη τῆς Ο.Γ.Σ.Θ.

Εὐχόμεθα ἡ σκέψη αὐτὴ νά γίνῃ πραγματικότης. Τό νά συνεταιρισθοῦν οἱ παραγωγοί καί ν' ἀναλάβουν τὴ διαχείριση τῆς περιουσίας των οἱ ἴδιοι εἶναι τό μόνο πρᾶγμα πού ἐπιβάλλεται νά κάνουν ἂν θέλουν νά διατηρήσουν τὰ κτήματά τους.» («Συνεργατισμός» 1930 σ. 229).

— Τις αλληλασφαλιστικές εργασίες και προσπάθειες του ΚΤΑΧ κατά το 1930 βλ. «Συνεταιριστής» 1930 σ. 157.

— Η συνεταιριστική κίνηση στους Νομούς Κεφαλληνίας, Αχαΐας, Επαρχίες Ναυπακτίας, Μεσολογγίου, Τριγωνίδος, Βονίσης, Κορινθίας, Ναυπλίας, Κυνουρίας. Αναλυτική έκθεση με κατατοπιστικά στοιχεία για την όλη κίνηση από το 1915-1930 και την κατάσταση του 1930 από τον Π. Στεφόπουλο (βλ. «Συνεταιριστής» 1931 σ. 137, 1932 σ. 6, 40).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ - ΜΟΡΦΩΣΗ - ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

1. Βιβλιογραφία

Κατά το 1930 το ενδιαφέρον της αγροτικής βιβλιογραφίας στρέφεται στα θέματα της σιτοκαλλιέργειας, το δασικό, το κωπαϊδικό, το σταφιδικό, το καπνικό, τα φορολογικά της γεωργίας, την αστυφιλία. Γενικά υπάρχουν αγροτικά προβλήματα και συγγραφικό ενδιαφέρον γι' αυτά.

Στα συνεταιριστικά σημειώνουμε τις ακόλουθες εκδόσεις:

— Β. Γανώση: «Έντυπώσεις από την γεωργική Γαλλία» Αθήναι 1930 σελ. 63. Προβάλλει και τη συνεταιριστική οργάνωση της Γαλλίας για παραδειγματισμό. (συνεταιρισμοί ηλεκτροφοτισμού, γαλακτοκομικοί, αρθρευτικοί, οινοποιητικοί, υδραυλικών φραγμάτων).

— Γ. Τριβιζά: «'Η Όργάνωσις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν κατὰ τό σύστημα Ράιφαϊζεν».

— Δ. Μαργέτη «'Αναγκαστικοί Κτηματικοί Συνεταιρισμοί».

— «Καταστατικό τοῦ Συνεταιρισμοῦ Ἰατρικοῦ καί Φαρμακευτικοῦ σώματος τῆς Ἑλλάδος» (Συνεταιρισμός παραγωγῆς και πωλήσεως) Αθήνα 1930 σελ. 15 (βλ. στο 1924).

— Σ.Π. Σπανδωνίδα «Μελένικος». Ιστορικά συνεταιριστικά.

— Δημ. Πουρνάρα «'Ιστορία τοῦ ἀγροτικοῦ κινήματος ἐν Ἑλλάδι» Αθήνα 1931 σελ. 176. Έχει πολλά συνεταιριστικά στοιχεία (βλ. στα ανάλογα Υποκεφάλαια).

2. Διάφορες προσπάθειες στην εφαρμογή.

— Η Συνεταιριστική Σχολή: Για την οργάνωση της συνεταιριστικής εκπαίδευσης εκδίδεται (με βάση το άρθρο 69 ν. 4142) το Διάταγμα 4.6.1930 με το οποίο ιδρύεται η πρώτη επίσημη Σχολή Συνεταιριστῶν «παρά τῆ Ἀνωτάτῃ Γεωπονικῇ» με ἐναρξή λειτουργίας τῆς 1.10.1930. (βλ. κείμενό του, στο «Συνεταιριστής» 1930 σ. 69). Συμπληρωματικό Διάταγμα (ΦΕΚ 299) βλ. στο «Συνεταιριστής» 1930 σ. 110, 134 όπου και η προκήρυξη για εισαγωγή των πρώτων σπουδαστῶν. Για την σοβαρότητα που δόθηκε τότε στη λειτουργία της σημειώνουμε ὅτι η Ἐξεταστική Επιτροπή του διαγωνισμοῦ αποτελέσθηκε ἀπό τους Α. Σίδερι καθηγητῆ τῆς Πολιτικῆς Οικονομίας στην Ἀνωτάτῃ Γεωπονικῇ Σχολῇ, Γ. Μολφέτα καθηγητῆ τῆς Γεωργικῆς Λογιστικῆς στην ἴδια Σχολῇ και Μιχαλόπουλο καθηγητῆ τῶν Μαθηματικῶν στο Πολυτεχνεῖο.

Στο διαγωνισμό ἔλαβαν μέρος 106 υποψήφιοι. Ἀπό αὐτοὺς πέτυχαν κατὰ σειράν 55, οἱ ἐξῆς: 1) Ν. Σπυρόπουλος, 2) Π. Παπαγεωργίου, 3) Σ. Ντούλας, 4) Σ. Κωνσταντῆς, 5) Γ. Κληδᾶς, 6) Ν. Νικολαΐδης, 7) Δ. Γεωργάκης, 8) Σ. Μουστάκας, 9) Γ. Πονηρός, 10) Ι. Παπαϊωάννου, 11) Μ. Γιόκαρης, 12) Α. Γενάτος, 13) Ι. Κουτσομήτης, 14) Σ. Ματαράγκας, 15) Κ. Βασματζίδης, 16) Ν. Λαμπάκης, 17) Γ. Μητσακᾶκης, 18) Κ. Βασιλείου, 19) Δ. Τσουμάκας, 20) Π. Συκαράς, 21) Α. Παπανδρέου, 22) Π. Υψηλάντης, 23) Χ. Σχιζας, 24) Τούλα Τούγια, 25) Ι. Πλατάκης, 26) Δ. Σέλινας, 27) Κ. Συγκούνας, 28) Β. Χανίδης, 29) Ν. Παπαμχαϊλ, 30) Π. Λαμπρινόπουλος, 31) Ε. Μ. Χουρδάκης, 32) Σ. Χιονίδης, 33) Α. Παπαχατζῆς, 34) Ι. Δρακουλάκος, 35) Επ. Κίλιας, 36) Ε. Μπότσαρης, 37) Χ. Τζιόβας, 38) Τ. Σακελλαρίου, 39) Β. Ψαρράς, 40) Κ. Κίλιας, 41) Κ. Μπούρος, 42) Ε.Γ. Χουρδάκης, 43) Ε. Αναστασέλης, 44) Α. Γιαμάς, 45) Α. Ἀδριανός, 46) Ι. Ἀθανασάκης, 47) Ε. Παπαθέου, 48) Ι. Σκούρας, 49) Α. Αλεξόπουλος, 50) Κ. Λογοθέτης, 51) Δ. Ζερβός, 52) Γ. Τσόλης, 53) Κ. Παιδιώτης, 54) Α. Μέλης, 55) Ι. Στρογγύλης.

Ἡμέρα ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς ὀρίστηκε ἡ 22 Νοεμβρίου 1930.

Η Σχολή στεγάστηκε «προσωρινῶς» στο οίκημα της Ανωτάτης Γεωπονικής Σχολής και λειτουργούσε μόνο τις απογευματινές ὥρες.

Για τα διδασκόμενα μαθήματα κλπ., βλ. τα αναλυτικά σχετικά διατάγματα (στη Νομοθεσία).

— Ο εορτασμός της συνεταιριστικής ημέρας.

Ἄξιο σημειώσεως, για τον ενθουσιασμό που υπήρχε και τις τότε ιδεολογικές κατευθύνσεις, είναι ότι ο Σύνδεσμος Συνεταιριστῶν Βορείου Ελλάδας (Θεσσαλονίκη) καθιερώνει τον εορτασμό της ελληνικής συνεταιριστικής ημέρας. Ο «Συνεταιριστής» βρίσκει την πρωτοβουλία αξιέπαινη και πιστεύει ότι θα την μιμηθούν και σε άλλες περιφέρειες. Ἴσως, γράφει, σε λίγο καιρό να κατορθωθεί να γίνεται εκτός των τοπικών εορτασμών, πανελλήνιος εορτή του Συνεργατισμού για δήλωση των υψηλών ιδεωδῶν που επιδιώκει.

Χαρακτηριστική είναι η σχετική ανακοίνωση του Συνδέσμου (βλ. «ο Συνεταιριστής» 1930 σ. 108).

«Φίλοι Συνεταίροι.

Ἡ εποχή τῆς ἀναγεννήσεως μαζί με τὰ καλὰ πού μᾶς ἔφερε, χάρι στίς πολλές ἐφευρέσεις τῆς, ἔφερε καί ἕνα κακό γιά τήν κατάργηση τοῦ ὁποίου, ἀπό διαφοροτική ὁμῶς μορφή, χρειάστηκαν ἀγῶνες ἀπό ἕνα και παρὰ πάνω αἰῶνα. Μόλις στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνος ἀρχίζουν τὰ διάφορα Κράτη με νόμους νά καταργοῦν τή δουλεία καί τήν ἀνθρωπεμπορία. Πρῖν ὁμῶς ὁ νεώτερος πολιτισμός προφθάσει νά χάριση στήν ἀνθρωπότητα τή λευθερία, εἶχε ἐγκαθιδρυθῆ μέσα στήν Κοινωνία ἕνα ἄλλο εἶδος σκλαβιάς ἡ «ὑποδούλωση στό κεφάλαιο». Τό χρήμα, τό ἐμπόριο, ἡ βιομηχανία εἶχαν περιέλθῃ πειά στά χέρια τῶν ὀλίγων. Ἡ ἐργασία, τό πειό σπουδαῖο στοιχεῖο τῆς παραγωγῆς, εἶχε γίνῃ ὑποχείριο τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ κεφαλαίου.

Ἡ τοκογλυφία, ἡ δολιότης τοῦ ἐμπορίου καί ἡ γλιχορότης τῆς ἀμοιβῆς μιάς ἐξαντλητικῆς καί κτηνώδους ἐργασίας ἦταν τὰ κύρια χαρακτηριστικά τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος πού δημιούργησε ὁ σημερινός πολιτισμός.

Μέσα σ' αὐτή τήν ἀθλιότητα τῶ ἀνθρώπινο μυαλό δέν ἔχασε τήν παραγωγικότητά του. Ἐπενοήθη ἕνα νέο σύστημα οἰκονομικό μέσα στό ὁποῖο ὅλη ἡ οἰκονομική ζωή τοῦ κόσμου θά περιεῖχετο στήν κυριότητα τῶν ἐργαζομένων.

Μέ τήν αὐτοβοήθεια καί με τήν ἀλληλέγγυο εὐθύνη θά δημιουργοῦνταν κοινὰ κεφάλαια τὰ ὁποῖα θά ὑπηροετοῦσαν τὰ κοινὰ συμφέροντα καί θά ὀργάνωναν τήν παραγωγή καί τήν διανομή πάνω σέ νέες βάσεις.

Τό νέο αὐτό οἰκονομικό σύστημα ἦταν ἡ Συνεργατική Κίνηση. Οἱ δέ μικροοργανισμοί πού θά ἀποτελοῦσαν τό σύστημα ἦταν οἱ Συνεταιρισμοί κάθε τύπου.

Συνεταιρισμοί, χωρίς ν' ἀποβλέπουν σέ ἀλλαγῆ οἰκονομικοῦ συστήματος ἔχουν ἐμφανισθῆ ἀπό τό δεύτερο ἡμισιο τοῦ 18ου αἰῶνος (ὁ Συνεταιρισμός τῶν Ἀμπελακίων ἰδρύθηκε στά 1788), ἀλλά ἡ τιμή τῆς παρότρησης τοῦ σημερινῶ Συνεταιριστικοῦ προγράμματος ἀνήκει στόν Συνεταιρισμό τῶν 28 ὑφαντῶν τῆς Rochdale τῆς Ἀγγλίας. Ἦταν οἱ ἀπλοῖκοι καί πτωχοὶ ὑφανταὶ οἱ ἐφευρέται τοῦ συστήματος ἐκείνου πού

σήμερα, ἔχει 55 ἑκατομ. οἰκογενειάρχας ὀπαδοῦς (220 ἑκατομ. άτομα), κάθε κοινωνικῆς τάξεως.

Ἦταν ἐργάται ἐκείνοι πού ἔθεσαν τό θεμέλιο τοῦ ἔργου πού σήμερα ἀποθυναμάζει ὁλος ὁ πολιτισμένος κόσμος καί ὅλοι αἱ κυβερνήσεις θεωροῦν ἠθική τους ὑποχρέωση νά ἐνισχύσουν μιά ἀνθρωπιστική προσπάθεια πού, καταργώντας τόν συναγωνισμό, τό κέρδος, καί τήν τοκογλυφία, θά παγιώσει τήν πραγματική καί τή διαρκῆ εἰρήνη.

Ἡ Συνεταιριστική Κίνηση γιά νά καταστήσει κοινωνοῦς τῆς χαρᾶς τῆς γιά τήν ἐπιτυχία πού ἐσημείωσε σέ κάθε κλάδο ὁλους, καθιέρωσε ἀπό ὀκταετίας τό πρῶτο Σάββατο τοῦ Ἰουλίου κάθε χρόνου, ὡς μέρα γιορτῆς, *Συνεργατικῆς Ἡμέρας*. Αὐτή τή μέρα γίνονται συγκεντρώσεις οἰκογενειακές, παιδικές, ὀργανώνονται ἐκδρομές καί γενικά ἡ Συνεταιριστική Κίνηση παρουσιάζει μιά εὐκαιρία στοῦς ὀπαδοῦς τῆς καί στοῦς φίλους τῆς νά συναντηθοῦν μιά φορὰ τό χρόνο σέ ἐπίπεδο, ὄχι πειά οἰκονομικό ὅπως γίνεται στίς συνελεύσεις καί στά γραφεῖα καί τὰ καταστήματα τῶν Συνεταιρισμῶν, ἀλλά στό ἐπίπεδο τό Κοινωνικό καί Ἀνθρωπιστικό.

Ἡ Ἑλληνική Συνεταιριστική Κίνηση στίς 5 τοῦ Ἰουλίου βέβαια δέν θά εἶνε ἔτοιμη νά κάνει γιορτές καί συγκεντρώσεις. Θά κάνει ὁμῶς ἕνα ἄλλο: Θά ριξῆ μιά ματιά πίσω στήν ἱστορία τῆς καί θά δῆ τί κατώρθωσε νά κάνει μέχρι σήμερα καί θά φροντίσει με ὅλες τίς δυνάμεις τῆς νά προσθήσει κάτι περισσότερο τόν ἐρχόμενο χρόνο· θά δῆ πῶς στά 1900 ἔγινε ὁ πρῶτος Συνεταιρισμός, στά 1914 ὑπῆρχαν 5-6 καί πῶς σήμερα ὕστερα ἀπό ἑξαετή πόλεμο, καί τῆ Μικρασιατικῆς καταστροφῆς καί τῆς συρροῆς Ἑλλήνων προσφύγων ἀπό παντοῦ, ὑπάρχουν πάνω ἀπό 5.000 Συνεταιρισμοί με 260.000 μέλη καί κοντά 300 ἑκατομ. κεφάλαια.

Ὁ Σύνδεσμος Συνεταιριστῶν Βορείου Ἑλλάδος ἀπευθύνει ἐγκάρδιον χαιρετισμόν στήν ἀκαμία Συνεταιριστική Κίνηση τῆς Χώρας καί με εὐγνωμοσύνη συγχάριε τούς δημιουργοῦς τῆς.

Μέ Συνεταιριστικούς χαιρετισμούς
Ὁ Πρόεδρος
Γ. Ἰωαννίδης
Ὁ Γραμματεὺς
Βασ. Βογιατζῆς

Ἡ Διεθνῆς Συνεταιριστικῆς Ἡμέρας γιορτάστηκε ἀπό τό Σύνδεσμο Συνεταιριστῶν Β. Ελλάδος, με θαλάσσια ἐκδρομῆ στήν ακτή τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς με στάση στήν Ἀρετσοῦ τῶν ψαράδων («Συνεργατισμός» 1930 σ. 218).

1947. Τα Γραφεία της Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών σημαιοστολισμένα για τη Διεθνή Ημέρα Συνεργατισμού.

— Η Ένωση Συνεταιρισμών Βερροίας καθιέρωσε από το 1929 μια ημέρα της άνοιξης για να γιορτάσει την επέτειό της. (Διευθυντής Ι. Σινάρης, Πρόεδρος Ηλ. Φωτόπουλος). Εξαιρετικής σημασίας για την επιτυχία της και τη συμβολή της και για ανάλογη μίμηση, είναι η περιγραφή της γιορτής του 1930 («Συνεργατισμός 1930 σ. 177). Την παραθέτουμε γιατί δείχνει την πρόοδο της νεαρής Ενώσεως, τα επιτεύγματα του Διευθυντού της αλλά και την ουσιαστική τότε συμβολή διαφόρων παραγόντων και Αρχών στη συνεταιριστική πρόοδο στην οποία απεδίδαν την απαιτούμενη σημασία για μοχλό οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης μέσα στις τόσες τότε ελλείψεις. Γράφει ο «Συνεργατισμός» 1930 σ. 177:

« Η Ένωση Συνεταιρισμών Βερροίας... έφ'ετος ή γιορτή συνέπεσε στές 4 του Μάη, Κυριακή. Καλέστηκαν εντός από τους Συνεταιρισμούς τής Ένώσεως οι Σεβασμιώτατοι Βερροίας και Καμπανίας, ο Γ. Διευθυντής Μακεδονίας, οι πολιτικές, δικαστικές, αστυνομικές αρχές Βερροίας, ο Διευθυντής του υποκαταστήματος τής Έθνικής Τραπεζής, οι Διευθυνταί των Γεωργικών και Έποικιστικών Ύπηρεσιών, ο Σύνδεσμος Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος, οι Βουλευταί και Γερουσιασταί τής περιφέρειας, δημοσιογράφοι, εκπαιδευτικοί και εκπαιδευτικοί λειτουργοί.

Τόπος του γιορτασμού όρισθηκε ή μαγευτική τοποθεσία Άγ. Κυριακή κοντά στη στάση Λουτρούς. Από νορίς τό πρωί τά συνεταιρισμένα πλήθη ξεκίνησαν μέ τές οικογενείες τους από τά χωριά και μέχρι τήν ώρα τής τελετής τό ώραίο έκεινο δάσος είχε πλημμυρίσει από κόσμο. Είνε τό δεύτερο έτος πού δίνεται τέτοια γιορτή και τό περισσότερο μέρος απ' τό δάσος είχε καταληφθῆ. Για τόν ερχόμενο χρόνο ή Ένωση θά βρεθῆ στην ανάγκη νά σκεφθῆ για τήν επέκταση του δάσους!! Στά πρόσωπα των συνεταιριών διαβάζει κανέναν τήν ικανοποίηση πού ή Συνεταιριστική κίνηση τούς έδωσε τήν ευκαιρία νά πλησιάσουν καλλίτερα ο ένας τόν άλλον. Όταν μάλιστα αντικρύζουν μπροστά τους και τό πλήθος απ' τούς επισήμους πού ήρθε νά γιορτάσει μαζί τους τήν εύμορφη αυτή γιορτή, γεννιέται μέσα τους ή πεποίθηση πώς ή σημερινή δυστυχία τους σύντομα θ' άνήκη στο παρελθόν. Τόσο εμπνευσμένοι τόν συνεταιρισμό ή αναγνώριση απ' τούς επισήμους τής καλής του προσπάθειας για τήν εξύψωση του επιπέδου του πολιτισμού. Τω όντι ο Συνεταιρισμός εινε εκείνος πού τίποτε δέν υπόσχεται και μοιρατάτα πολλές φορές χαρίζει και τή ζωή στους Συνεταιριούς πού τόν αποτελούν.

Τό πρόγραμμα τής γιορτής άρχισε μέ τή θεία λειτουργία πού τελείωσε άριεκά νορίς. Εινε δεκάμιση ή ώρα και ακόμη ερχεται κόσμος. Στο μεταξύ όμως εκείνοι πού ήρθαν νορίς χάνουν κάπως τήν ύπομονή τους και κάπου κάπου άρχίζουν νά κουτσογλεντούν.

Στές 11 ερχεται ή σειρά για τές όμιλεις. Άνεβαίνει πρώτος στο βήμα ο Σεβασμιώτατος Άγιος Βερροίας πού μέ πολλές παραπομπές σέ άρχαίους και νεώτερους συγγραφείς τονίζει τή μεγάλη σημασία τής γεωργίας στη ζωή τής ανθρωπότητας. Παρακινεί τούς άρροατάς του νά αγαπήσουν τή καλλιέργεια τής γῆς γιατί εκεί μόνο θά βρούν τή σωτηρία. Ο ίδιος λέει άνεγνώρισε πολύ νορίς τήν ανάγκη μιας οργανωμένης γεωργικής εκπαίδευσης και αναφέρει τές σχετικές ένεργείες του πού δυστυχώς μέχρι τώρα δέν ικανοποιήθηκαν. Ο κόσμος τά ώραία λόγια του καλού Ποιμενάχου άφού τά έγκολπώθηκε τά συνώδευσε μέ ζωηρά γεροκοροτήματα.

Δεύτερος τίμησε τό βήμα ο Σεβασμιώτατος Καμπανίας. Ο Σεβαστός Ίεράρχης λέει πώς τήν ύποστήριξη τής γεωργίας και των σχετικών ζητημάτων της τήν

έθεσε σάν μέρος τής άποστολής του. Η καταγωγή του και ή πολλών χρόνων διαβίωση του άνάμεσα στους γεωργικούς πληθυσμούς τόν έκαναν νά ζυμωθῆ ή ψυχή του μέ τό περιβάλλον. Ένθυμείται τώρα, πού βλέπει γιγαντωμένη τή συνεταιριστική Κίνηση, μέ τί ύποψίες και δυσπιστία ύποδέχτηκε ο άγροτικός κόσμος τά πρώτα κηρύγματα του για τήν ίδρυση γεωργικών Συνεταιρισμών. Δικαιολογούσε όμως τή στάση του άγρότη γιατί έλειπεν απ' αυτόν ή στοιχειώδης μόρφωση. Εφ'ρόντισε μέ τές άσθενείς του δυνάμεις νά εκλείψη τό κακό τής άμορφωσίας και εργάστηκε πολύ για τήν ίδρυση πρακτικής Γεωργικής Σχολής στη περιφέρειά του, αλλά δέν έφθασε ακόμη στο σημείο νά διή τήν εκπλήρωση τών πόθων του. Ο κόσμος πού άκουε τά ώραία αυτά λόγια τά χειροκρότησε μέ φανατισμό.

Πέροντας τόν λόγο ο Πρόεδρος τής Ένώσεως έξηγει τή δραστηριότητα πού είχε αναπτύξῆ ή Ένωση από τήν άρχή τής ίδρύσεως της μέχρι σήμερα. Πριν δυό χρόνια άρχισαμε λέγει μέ ένα ελάχιστο αριθμό Συνεταιρισμών (8) και τώρα βρισκόμαστε μέ δύναμη 68 Συνεταιρισμών, μέ έλπίδα πώς σύντομα θά έχουμε και άλλους νά προσθέσωμε στη δύναμή μας. Εινε εκπληκτικό λέγει και για μας ακόμη ν' αντικρύσωμε σέ τόσο μικρό διάστημα μια τέτοια πραγματικά θαυμασία εξέλιξη. Η αύξηση δέν εινε ποσοτική μόνο αλλά παρακινούθεται και από τήν ήθικη ένίσχυση τής Συνεταιριστικής σκέψης. Ένώ ο γεωργός πριν άτένιζε τόν Συνεταιρισμό μέ κάποια δυσπιστία και τόν θεωρούσε ξένο στον έαυτό του, σήμερα τόν θεωρεί και πιστεύει σ' αυτό, πώς ο Συνεταιρισμός εινε ο ίδιος έαυτός του, ένισχυμένος απ' τούς άλλους Συνεταιριούς.

Όταν μάλιστα πληροφορήθηκε πώς ή Ένωση απ' τά δικά της κεφάλαια διέθεσε 750 χιλιάδες δραχμές δάνεια στους συνεταιρισμούς της άστραφην τά μάτια του από ευχαρίστηση. Και βέβαια τό κεφάλαιο αυτό δημιουργήθηκε από τίποτε, σέ δυό χρόνια μέσα από τές μικροσυνδρομές και μικροσποταμεύσεις πού άν έμεναν στις τσέπες των συνεταιριών άσφαλως θά χανόνταν. Μέ τήν ευκαιρία πού παρευρίσκονται στη συγκέντρωση πολύ πού εργάστηκαν για τούς Συνεταιρισμούς τούς ευχαριστεί και χάρη τιμής ζητεί ενός λεπτού σωτη για άνάμνηση των Έλλήνων Πρωτοπόρων του Συνεργατισμού Σ. Ίασσιδου και Ντίου Μαλούχου. Παρά πέρα άνέλυσε ο Πρόεδρος τές άνάγκες των συνεταιρισμών και επεκαλέσθη τήν βοήθεια των παρόντων Βουλευτών, πού συγκατένευσαν.

Ύστερα από τόν Πρόεδρο ώμίλησε ο κ. Διευθυντής τής Ένώσεως μέ στόχο τή τοκογλυφία άνάφερε πόσο φρόντισε ή Ένωση, μέ μόνο έφόδιο τά ήθικα μέσα, νά πατάξῆ τή κοινωνική αυτή πληγή πού έξαντλεί τό σώμα του καχεκτικού άγρότη. Άναφέρει τρομακτικά παραδείγματα τοκογλυφικά ένα από τά όποία περνά κάθε όριο άνοχής. Ένας άπολόικος συνεταιριός στα 1926 είχε δανεισθῆ από τοκογλύφο 6.000 δρχ., ως τό

τέλος του 1928 πλήρωσε μετρητά και σε είδος 16.400 δραχ. και χρωστούσε ακόμη 44.600 δραχ.! Έλατε και μη φριξείτε. Λέγει πώς τὰ παραδείγματα αυτά δέν είναι τὰ μόνα και πώς υπάρχουν πλείστες όσες τέτοιες περιπτώσεις και ζητεί από τές επίσημες 'Αρχές, διοικητικές και δικαστικές και απ' τή Κοινωνία νά χτυπήσουν τή τοκογλυφία, αλλιώς όλες οι συνταγές που δίνουμε στους γεωργούς για νά προοδέψουν θ' αποτελούν μόνον μιὰ χίμαρα.

Μέ τή σειρά τού προγράμματος μίλησαν ό Διευθυντής τού Γεωργ. Γραφείου Βεροίας και ό Διευθυντής τού Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου 'Ελλάδος, ό πρώτος ανέπτυξε τή σημασία τών βαθέων όργανων και ό δεύτερος εξήγησε πώς οι Συνεταιρισμοί ώφέλησαν τή πρόοδο τού πολιτισμού και τήν εξύψωση τής θέσεως τού αγρότη. 'Αναφέρει τούς Δανούς και τούς Φιλανδούς που παρ' όλη τή παγκόσμιο κρίσι στα γεωργικά προϊόντα αυτοί είνε πολύ ικανοποιημένοι απ' τή θέση τους και αυτό τό χρωστούν στό Συνεταιρισμό. Τήν πρόοδό τους οι Συνεταιρισμοί τήν ώφείλουν στόν ελεύθερο όργανισμό τους. Οι Συνεταιρισμοί ανέκαθεν έθεσαν ως πρόγραμμά τους «τίν αυτοβοήθεια». Είνε δέ γνωστό όπως είνε πριν πολλά χρόνια ένας σοφός «ή βοήθεια που παρέχει ένας άνθρωπος στόν έαυτό του είνε ή καλύτερη». Πρέπει ενέκινει που ασχολούνται μέ τὰ συνεταιριστικά ζητήματα νά σεβασθούν μέ ευλάβεια τό ελεύθερον του όργανισμού τών Συνεταιρισμών, αλλιώς οι Συνεταιρισμοί που θά ιδρύσουν θά καταρρεύσουν. Είς πολλά μέρη του κόσμου δοκιμάστηκαν οι αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί αλλά τό αποτέλεσμα ήταν ή παταγώδης άποτυχία. Στην 'Ελλάδα οι Συνεταιρισμοί έσημείωσαν θαύμα ανάπτυξεως. 'Αν και ή κίνησις άρχισε ουσιαστικά στό 1924 σήμερα οι περισσότεροι αγρότες ανήκουν σε συνεταιρισμούς. Οι καρποί που έφερε μέχρι τώρα στη

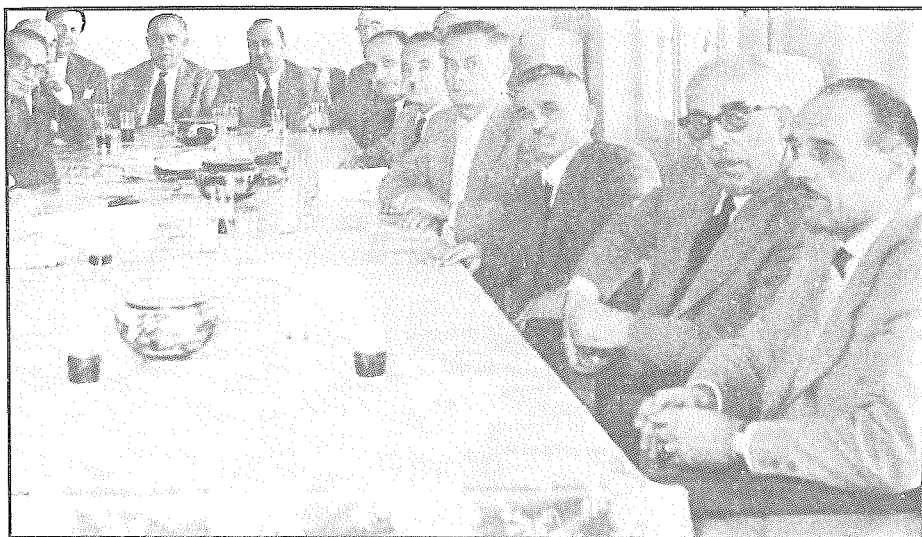
χώρα μας ή Συνεταιριστική Κίνησις είνε ή οικοκωρυσύνη που επικρατεί και 600.000.000 δραχμές άποταμιεύσεις από τό ύστέρημα τών συνταίρων.

'Υστερα από τές όμιλίες γίνεται ή διανομή του λαχείου. Στο μεταξύ όμως αυτοί οι Συνταίροι άρχίζουν τό χορό και τό γλέντι. 'Εντόπια μουσική, εντόπιος χορός και άθλο περιβάλλον προσελκύουν και τούς πειό συντηρητικούς ακόμη νά πάρουν μέρος στη λαϊκή διασκεδάσι. Συντελέστηκε αυτόματα ή ίσοπέδοσι και αναπτύχθηκε ή οικειότης. Ξεχνιούνται μέσα στό κύκλο αυτό τὰ βάσανα που δέρονουν τόν γεωργό. Οι όργανωτάι τής γιορτής που τούς άείζει μεγάλος έπαινος, άφου φρόντισαν για τή μεταφορά τών καλεσμένων, τόν στολισμό του τόπου και άλλες λεπτομέρειες, δέν ξεχασαν νά φροντίσουν και για τό φαί τους. Μιά μεγάλη σειρά άρνιά γυρίζουν στής σούβλες και ή κνίσσα τους έμεθύσε τούς πεινασμένους. 'Επί τούλους δίνεται τό σύνθημα και τὰ άρνιά σε λίγα λεπτά μέσα είχαν καταβροχτιστή, χωρίς νά προλάβουν νά φαν οι πειό περιποιητικοί απ' τούς όργανωτάς.

Τό γεύμα τελείωσε σύντομα και ξανάρχισε ό χορός. Αύτή τή φορά και οι Βουλευτάι πήραν μέρος στόν χορό. 'Εγινε λίγων λεπτών τής ώρας διακοπή για νά γίνη ή κλήρωσι τών λαχείων. Μεγάλη άτυπομοησία! Τά κερδηθέντα είδη ήταν 1 άλέτρι, μιὰ σβάρνα, 1 άρνί, 10 ύνια.

Μετά τήν κλήρωσι άλλοι μόν ξανάρχισαν τό γλέντι και άλλοι από μακρυνά χωριά έφυγαν. 'Η μέρα θά μείνη άλησμόνητη στη ζωή όσον βρέθηκαν στη γιορτή.

'Η "Ένωσις τών Συνεταιρισμών Βεροίας είνε άξια πολλών συγχαρητηρίων για τή πρωτοβουλία που έπήρε στη καθιέρωσι Συνεταιριστικής γιορτής που τονώνει τό πνεύμα τό Συνεταιριστικό. 'Ας εύχηθούμε και άλλες 'Ενώσεις νά μιμηθούν τό παράδειγμά της».

Ο Ι. Σινάρης, δημιουργικός Διευθυντής στην Ένωσι Βεροίας. Μετακατοχή φωτογραφία του στην ΠΑΣΕΓΕΣ με άλλα στελέχη και αγρότες (δεύτερος με τα γυαλιά).

— Η γενικότερη δραστηριότητα του Συνδέσμου Συνεταιριστών Β. Ελλάδος κατά το 1930. Έκθεση του Προέδρου Γ. Ιωαννίδη. Ιδρύθηκε ο Σύνδεσμος τέλος 1928. Αρχικά μέλη 20 «ενθουσιασμένοι συνεργατισται». Προστέθηκαν 25. Έργο: Διαλέξεις, οργανωτικές προσπάθειες για συνεταιρισμούς γεωργικούς και αστικούς (ιδιοκτητών αυτοκινήτων, κτηνοτρόφων). Επαφή με διανοούμενους, εσπερινές συνεταιριστικές συγκεντρώσεις, συνεταιριστικά μνημόσυνα, δημοσίευση άρθρων.

Εισπράξεις του έτους δρχ. 92.982. Έξοδα (με Διευθυντή και περιοδικό) δρχ. 105.857. Και το αιώνιο πρόβλημα στις παρόμοιες πνευματικές ιδεολογικές προσπάθειες:

«Η έννοια της ελευθερίας είναι άφρημένη αν δεν στηρίζεται αυτή εις την απόκτηση των μέσων της κινήσεως. Ο Σύνδεσμος σήμερα στερούμενος ιδίων υλικών μέσων στηρίζεται επί των δωρεών και άλλων επιχορηγήσεων ως παρέχουν πολύ γεναιοφρόνως διάφοροι οργανισμοί και άτομα τα όποια αναγνωρίζουν την άφελιμότητα της δράσεώς μας. Αλλά είμεθα της γνώμης ότι είναι απόλυτου σπουδαιότητος και μεγάλης σημασίας τό να φθάσωμεν εις τό σημειον να καλύψωμεν τās δαπάνας μας εκ των ιδίων μας πόρων, τās συνδρομάς των μελών και του περιοδικού. Τότε μόνον θά δυναθώμεν να είπωμεν ότι υπάρχομεν πραγματικώς» («Συνεργατισμός» 1931 σ. 484).

Ἐνάγκη νά μορφωθῆι τό κοινό και μέλη διότι «ὑπάρχει μεγάλη σύγχυση ὡς πρός τās ἐπιδιώξεις τοῦ Συνεταιρισμοῦ». Ἐσχάτως εις τās σκέψεις ἐνίων ἐδημιουργήθη ἡ ἀντίληψις ὅτι ὁ συνεταιρισμός δύναται νά χρησιμοποιηθῆι και ὡς μέσον πολιτικοῦ ἀγώνος. Δέν δύναται τις νά φαντασθῆι μίαν πραγματικώτεραν ταύτης σύγχυσιν. Ὁ Συνεταιρισμός διά τῆς αὐτοβοηθείας των μελών του ἐπιχειρεῖ νά βελτιώσῃ τὴν οικονομικὴν κατάστασιν των μελών του και πᾶν ὅτι πράττει ὀφείλει νά διέπεται ὑπὸ τῆς σκέψεως ταύτης. Οἰαδήποτε ἄλλη ἀντίληψις εἶναι πεπεωμένη νά ἀγῆ τὸν Συνεταιρισμὸν εἰς ἀποτυχίαν...» («Συνεργατισμός» 1931 σ. 484).

— Τρία μέλη του Συνδέσμου Συνεταιριστών Β. Ελλάδος, με δικά τους έξοδα, παρακολούθησαν τα μαθήματα της Διεθνούς Συνεταιριστικής Σχολής και τις εργασίες του Διεθνούς Συνεταιριστικού Συνεδρίου στη Βιέννη καθώς και τη συνεταιριστική κίνηση στην Αυστρία. Αναλυτική έκθεση βλ. στο «Συνεργατισμός» ολόκληρο το τεύχος 11 του 1930 (σ. 233-264) σχετική με ιστορικό των Συνεταιρισμών, την Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση, αναλυτικά για την κίνηση στην Αυστρία, τη Διεθνή Συνεταιριστική Σχολή. Την έκθεση υπογράφουν οι Α. Τσεκένης Πρόεδρος Ε.Γ.Σ. Καβάλλας, Β. Βογιατζής Προϊστ. Ε.Σ. Ομοσπονδίας Γ.Σ. Θεσσαλονίκης και Σπ. Αντωνιάδης Δ/ντής του Συνδέσμου.

— Ο Πρόεδρος του Συνδέσμου Συνεταιριστών Β. Ελλάδος Γ. Ιωαννίδης επισκέφθηκε προηγμένες στη γεωργία Ευρωπαϊκές χώρες και τα πορίσματά του, σε σύγκριση και με την Ελλάδα, δημοσιεύει στο «Συνεργατισμός» από το τεύχος 13 του 1930 σ. 291 με τίτλο «Πρός νέας οικονομικές κατευθύνσεις».

Από το πολύ χρήσιμο περιεχόμενο της σημειώνουμε:

α) Την θέση του για την ανάγκη να δημιουργηθεί μια «αλληλέγγυος κοινωνία» (δηλαδή υπεύθυνη διαρκής συνεργασία Συνεταιρισμών, Αγροτικής Τράπεζας και Γεωργικών Υπηρεσιών).

β) Τους λογαριασμούς που κάνει (με στοιχεία) για τα τότε έσοδα-έξοδα μιας αγροτικής οικογένειας 5 ατόμων με 35 στρέμματα και με οικογενειακό κήπο-πηγάδι. Και με τις πληροφορίες που δίνει για την τότε κατάσταση των αγροτών της Μακεδονίας:

Έσοδα της οικογένειας	δρχ. 14.955
Απαιτούμενα έξοδα	δρχ. 31.451
Άνοιγμα (40%)	δρχ. 16.496

Η οικογένεια κατορθώνει να ζει: 1ον) εις βάρος των αποθεμάτων της υλικών και ζωικών, 2ον) με περικοπήν των δαπανών ενδύσεως, 3ον) κατήργησε παντελώς το κονδύλιο του φωτισμού, «φωτιζόμενος διά τῆς πενιχρᾶς πυρᾶς ἐπὶ τῆς ὁποίας βράζει τό χωρίς λάδι πνιγούρι του», 4ον) «ἠλάττωσε τὴν ποσότητα τῆς εἰς τὸν ἵππον του χορηγομένης τροφῆς», και 5ον) ἔχει ἀναλάβει χρεῖα ὑπέρογκα ἀπέναντι

των πιστωτικών ιδρυμάτων και ιδιωτών» («Συνεργατισμός» 1930 σ. 316).

— Οι Σχολικοί Συνεταιρισμοί.

Αρχίζει να γίνεται κάποια ενημέρωση σχετικά με το θεσμό. Οι σχολικοί συνεταιρισμοί που είναι πολύ λίγο γνωστοί στην Ελλάδα «βρίσκονται αρκετοί πυκνοί σε πολλά άλλα Κράτη, γράφει ο «Συνεργατισμός» 1930 σ. 97. Και παραθέτει, για ενημέρωση και μίμηση, στοιχεία από τη σχετική δράση στην Πολωνία (από το 1906), Τσεχοσλοβακία, Λεττονία, Ουγγαρία, Αργεντινή, Μεξικό, Ιταλία, Ρωσία, Αγγλία, ΗΠΑ, Γαλλία.

Τα ιδιόκτητα Γραφεία της Ενώσεως Γιαννιτών.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΝΩΣΕΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Από 1/1/1930-31/12/1930 ιδρύθηκαν 14 Ενώσεις Συνεταιρισμών. Με τις 71 που υπήρχαν το 1929 φθάνουν στις 85 («Συνεταιριστής» 1930 σ. 129).

Οι Ενώσεις που ιδρύθηκαν είναι οι επόμενες:

1. Ένωσις Οινοποιητικών Συνεταιρισμών Κολυμβαρίου Κρήτης - Κολυμπάρι.
2. Ένωσις Οινοποιητικών Συνεταιρισμών Καστελλίου - Καστέλλι.
3. Τράπεζα Καπνοπαραγωγών Αιτωλοακαρνανίας - Αγρίνιο.
4. Πιστωτική Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Κεφαλληνίας - Ληξούρι.
5. Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών αποκαταστάσεως ακτημόνων καλλιεργητών Φαναρίου - Ποταμά.
6. Πιστωτική Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Τρικάλων, Καλαμπάκας - Τρίκαλα.
7. Πιστωτική Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Άρτης.
8. Πιστωτική Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Φαρσάλων.
9. Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Επαρχίας Σελίνου - Παλαιοχώρα.
10. Πιστωτική Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Πρεβέζης.
11. Πωλήσεως Προμηθευτική και Πιστωτική Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Νομού Χανίων - Χανιά.
12. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Τρικάλων.
13. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Αλμυρού.
14. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Λειβαδείας.

— Στοιχεία από την πρόοδο της Ενώσεως Γεωργικών Συνεταιρισμών Καβάλλας. Μορφωτικά, συσκευείς. Από κοινού προμήθειες με μεγάλη επιτυχία (20-25% μικρότερες τιμές). Προσπάθεια για επεξεργασία - πώληση καπνών (Πειραματικός Συνεταιρισμός Καβάλλας). Δραστηριότητα του Διευθυντού Χατζηνικολάου (σπουδές σε ανώτατο γεωπονικό ίδρυμα του εξωτερικού κλπ.) (βλ. «Συνεργατισμός» 1930 σ. 282).

— Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Σερρών: Μέσα στις τόσο δύσκολες συνθήκες, θεμέλιος λίθος του κτιρίου της Ενώσεως, προϋπολογισμού δρχ. 1.100.000. Χαρακτηριστική εκδήλωση για την εκεί ενεργητικότητα και πίστη.

«Οι αλλεπάλληλες καταστροφές που άν επήρχοντο σέ άλλους τόπους θά έσβυναν κάθε πίστη, στήν Άνατολική Μακεδονία έλίπαναν τό έδαφος μέσα στό οποίο είχε σαφή ή ιδέα του Συνεργατισμού. Ή δυστυχία ένωσε τίς δυνάμεις τών αδυνάτων γιά νά

φέρη στή ζωή τους άνηρούς εκείνους Συνεταιρισμούς που άποτελούν σήμερα τό καύχημα τής Έλληνικής συνεταριστικής κινήσεως». («Συνεργατισμός» 1930 σ. 283).

— Δραστηριότητα Ε.Γ.Σ. Λειβαδείας - Λοκρίδος («Συνεργατισμός» 1930 σ. 325). Κρίση από πολύ μικρές τιμές βαμβακιού. Πτώση τιμών από 17 σε 8 δρχ. Επιβαρύνσεις από Κωπαΐδα κλπ. Μικρή συνεταριστική κίνηση. (Πλην Πετρομαγούλας και Λειβαδιάς, όπου εκκοκιστήρια και σκέψεις για κλωστήρια).

— Κίνηση συνεταριστική στην περιφέρεια Λαγκαδά. Απόφαση εγγραφής της Ενώσεως στην Συνομοσπονδία Συνεταιρισμών. Διαμαρτυρία για τη στάση του Επόπτη. Πληρωμή χρεών εις το Κράτος από γεώμορα. Οδηγίες Συνδέσμου Συνεταιριστών Β. Ελλάδος. Παρεκτροπή σε βάρος των υπαλλήλων (βλ. «Συνεργατισμός» 1930 σ. 350).

— Χαρακτηριστικά για την κατάσταση του 1929/1930 και την γενικότερη κοινωνική παρουσία των συνεταριστικών Οργανώσεων και ειδικά της Ομοσπον-

διας Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης βλ. την επιστολή του αγρότη Αθαν. Παπαθανασίου στο «Συνεργατισμός» 1930 σ. 104. Γράφει:

«Βαλιμάδα τῆ 12ῆ Ἰανουαρίου 1930.

Ἀγαπητέ μου φίλε Χ...

Μόλις σήμερα μπόρεσα νά σηκωθῶ λίγο ἀπό τό κρεββάτι. Εἶνε 15 μέρες πού ἔπασα ἀρρωστος μέ 39 καί 40 βαθμούς πυρετό καί ἀκόμα δέν μπορῶ νά περπατήσω ἀπό τή μεγάλη ἀδυναμία πού αἰσθάνομαι.

Ὁ γιατρός μέ εἶπε ὅτι ἔχω περιπνευμονία καί ὅτι γιά νά γίνω καλά πρέπει νά μείνω στό κρεββάτι νά παίρνω γιατρικά καί νά μή τρώγω.

Πού νά εὐρῶ τά λεπτά σ' αὐτή τήν ἐποχή πού πεινοῦμε γιά νά πληρώσω τό γιατρό καί τά γιατρικά; Μόνο ὁ γιατρός γιά νά μέ κάνη καλά μου ζητάει 4.000 δραχμές καί αὐτά γιατί εἶνε θεῖος μου. Ὁ ἄλλος ὁ γιατρός πού εἶνε στήν Κουλακιά ζητάει 6.000 δρχ. Ἡ μάνα μου ἡ καυμένη κλαίει κοντά στό προσκέφαλό μου καί παρακαλεῖ τό Θεό νά μέ κάνη καλά.

Οἱ φίλοι μου μόλις ἔμαθαν πού ἀρρώστησα καί χρειάζομαι λεπτά δέν πέρασαν καθόλου νά μέ ἰδοῦν. Ἐπείσα πολύ βαρειά καί φοβοῦνται νά μή πεθάνω καί χάσουν τό δανεικά πού μπορεῖ νά τοῦς ζητήσω γιά νά πληρώσω τό γιατρό. Ἀπάνω στήν ἀπελπισία μου σκέφθηκαν τό Συνεταιρισμό μου καί ἔστειλα τή μάνα μου νά εἰδοποιήσῃ τόν Πέτρο τόν Πρόεδρο νά ἔλθῃ νά μέ ἰδῆ.

Τοῦ εἶπα τόν πόνο μου καί τή δυστυχία μου καί τόν παρεκάλεσα νά μου κάνῃ ἕνα δάνειο ἀπό τό Συνεταιρισμό.

Αὐτός ὁ καυμένος πού ἔξερι ἀπό ἀρρώστειες τί κοστίζουν, γιατί εἶχε τρεῖς μήνες τή γυναῖκα του ἀρρωστη στό νοσοκομεῖο, ἀναστένανε καί δάκρυσε. - Δέν ἔξερις καυμένε Θανάση, μου λέγει σέ ποιά κατάσταση εἶμαστε σήμερα; Δέν πληρώσαμε ἀκόμα τήν Τράπεζαν καί ὁ κλητήρας ἦλθε ψές τό βράδυ στό χωριό καί μάς εἰδοποίησε σέ λίγες μέρες ἂν δέν πληρώσουμε θά πάμε φυλακή.

Εἶμαστε χαμένοι ἐφέτος καί μάς κινηγοῦν ἀπό παντοῦ, γιατί δέν πληρώσαμε τά χρέη μας. Ἀπό πού νά πληρώσουμε ἀφοῦ τά πήρε τό ποτάμι καί ὅσα ἀφῆκε τέκνιφε ὁ λίβας. Μπερεκιάτ πού μάς ἔδωκε ἡ Ὀμοσπονδία σπῆρο καί μισορέσαμε νά σπείρουμε. Ἄλλοιως εἶμαστε χαμένοι ὀλότελα.

- Εἶπες ἡ Ὀμοσπονδία; Ἡ Ὀμοσπονδία πού τόσο

πολύ νοιώθει τόν πόνο καί τή φτώχεια τοῦ κάθε γεωργοῦ δέν θά μισορέσῃ, τοῦ λέγω, κυρ Πρόεδρε νά μ' ἐνισχύσῃ τώρα πού ἔχω ἀνάγκη; Δέν πιστεύω νά μέ ἀρνηθῆ ἅμα τῆς γράψουμε τήν κατάστασή μου.

- Καλά λές, μου λέγει ὁ Πρόεδρος, θά κάνω συνεδρίαση καί θά πάγω μόνος μου στήν Ὀμοσπονδία.

Τήν ἄλλη μέρα πρωί, πρωί χτύπησαν τήν πόρτα μου. Τό χτύπημα αὐτό ἀντήχησε μ' ἕνα δυνατό χτύπημα στή καρδιά μου.

Ὁ κλητήρας, εἶπα μέσα μου. Μπορεῖ νά εἶναι καί ὁ γιατρός, ἐσκέφθηκα. Ὁ πυρετός ἔκαιγε τά χεῖλή μου καί τό μυαλό μου ἔτρεχε στίς πεῖδι θλιβερές σκέψεις.

- Ἄν δέν εἶναι ὁ χάρος πού χτυπᾷ, εἶπα θά εἶναι ἕνας ἀπό τοῦς ἄλλους δύο. Ἡ μάνα μου ξεπετάχτηκε ἀπό τό λαγοκοίμισμά της καί σέρνοντας τά πόδια της μέχρι τή πόρτα, ἄνοιξε. Τά μάτια μου ἔστρωσαν στό ἀντίκρουσμα τοῦ γελαστοῦ προσώπου τοῦ Προέδρου.

- Καλή μέρα, μου λέγει Θανάση. Ἡ Ὀμοσπονδία δέν ξεχνᾷ τοῦς γεωργούς. Νά πάρε 4.000 δρχ. καί πληρώσε τό γιατρό καί τά γιατρικά.

Ὁ γιατρός ἦρθε σ' ὀλίγο, μου ἔδωκε φάρμακα, μου ἔκανε ἔνεση καί εἶναι τώρα κάμποσες μέρες πού εἶμαι καλύτερα.

Χάρης στήν Ὀμοσπονδία θά γίνω καλά, καί θά ζήσω. Ἄν δέν ἦταν αὐτή καί ὁ συνεταιρισμός μου, σήμερα κι ἐγώ θά εἶχα πεθάνει καί ἡ γῆρά θά ἔμενε ἀπροστάτευτη.

Σφουγγίζω μερικά δάκρυσά μου, ὅταν βλέπω τώρα τή καυμένη μου τή μάνα νά προσεύχεται στά εἰκονίσματα καί νά παρακαλῆ τή Παναγιά γιά τό καλό καί τή ζωή τῆς Ὀμοσπονδίας. Τήν Ὀμοσπονδία τή νομίζει πρόσωπο, εὐσπλαχνικό καί εὐεργέτη τῶν δυστυχισμένων γεωργῶν. Ἄς τήν ἀφήσωμε νά πιστεῦθῃ ὅπως τή φαντάζεται. Δέν ἔχει ἄδικο. Εἶναι πρόσωπο, εἶναι ἡ μητέρα τῶν γεωργῶν. Τώρα πού μπορῶ καί σηκώνομαι λίγο στό κρεββάτι, ὅλοι οἱ φίλοι μου μέ θυμήθηκαν καί ἐνδιαφέρθηκαν γιά τήν ὑγεία μου. Τώρα ὅμως ἐγώ ἔχω ποῖο ἀγαπητούς μου φίλους τό Συνεταιρισμό καί τήν Ὀμοσπονδία. Σέ λίγες μέρες θά σηκωθῶ καί θά ἔλθω νά σέ ἰδῶ.

Σέ χαρετῶ ὁ φίλος σου
Ἄθαν. Παπαθανασίου»

Αλωνιστική μηχανή και τρακτέρ της Ενώσεως Τριφυλλίας-Πυλίας.

Διεθνείς συνεταιριστικές επαφές στην Αθήνα. Διακρίνονται ανώτατα στελέχη Συνεταιρισμών, ΑΤΕ και φιλοσυνεταιριστές. Στην πρώτη σειρά (κέντρο) καθηγητής Αριστοτ. Σίδερης και η κ. Φ. Τζωρτζάκη. Στη δεύτερη σειρά Αγγελ. Περσειδής, Β. Ιλαντζής, ο γεωπ. Παπαϊωάννου, Γ. Λιάκος. Και ο Χαρ. Παπαχρίστου (με σταυρό) που έδρασε γύρω στο 1930 στη Θεσσαλονίκη. (Ομοσπονδία και Σύνδεσμος Συνεταιριστών).

— Συνεταιριστικές προσπάθειες για πνεύμα αποταμιεύσεως. Πραγματοποιήσεις διαφόρων Ενώσεων και Συνεταιρισμών. Ίδρυση Ταμειυτηρίου στην Ομοσπονδία Γ.Σ. Θεσσαλονίκης («Συνεργατισμός» 1930 σ. 317). Διαβάζουμε σχετικά:

« Επί τη ευκαιρία της επετειού της Συνεταιριστικής Αποταμιεύσεως στις 30 του Οκτώβρη έλαβε χώραν, χάρις στη πρωτοβουλία του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος, στα Γραφεία της Ομοσπονδίας των Γ. Συνεταιρισμών Θεσ/νίκης μία πολυπληθής συγκέντρωσις για να ενισχυθῆ ἀφ' ἑνὸς τὸ πνεῦμα τὸ Συνεταιριστικὸ καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐξαρθῆ ἡ σημασία τῆς Συνεταιριστικῆς ἀποταμιεύσεως ἀπὸ κοινωνικῆς καὶ οικονομικῆς ἀπόψεως.

Στῆ συγκέντρωσι βροῦθησαν οἱ περισσότεροί ἀπὸ τοὺς διανοοῦμένους Συνεταιριστὰς τῆς Θεσ/νίκης καὶ πολλοὶ ἄλλοι διανοοῦμενοι φίλοι τῆς Συνεταιριστικῆς Κινήσεως.

Πρὶν ἀρχῆς ἡ συζήτησις ἐκ μέρους τοῦ Συνδέσμου ὁ διευθυντῆς του ἀναγὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Φ.Γ. Ραϊφράιζεν, πατέρα τῶν Γεωργ. Πιστωτικῶν Συνεταιρισμῶν, καὶ κάνει μίαν σύντομη εἰσήγησι σχετικῆ μετὰ τὴν σημασίαν τῆς ἡμέρας, τοῦ σκοποῦ τῆς συγκεντρώσεως καὶ τῆς σημασίας τῆς Συνεταιριστικῆς Αποταμιεύσεως.

Ἀπὸ πενταετίας λέγει ἡ παγκοσμία συνεταιριστικὴ Κίνησις καθιέρωσε τῆ 30 τοῦ Οκτώβρη ὡς μέρα Αποταμιεύσεως. Ἡ μέρα αὕτη δὲν εἶνε μέρα ἀργίας, παρὰ μέρα κατὰ τὴν ὅποια ὁ κάθε συνεταιρὸς καταβάλλει ὑστατὴν προσπάθειαν γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν Κίνησιν στὴν ὁποία ἀνήκει παρέχοντάς της τὰ μέσα, ἄσχετο εἴνε ἂν παρέλθῃ ἔργασίαν ἢ χρηματικὰ μέσα. Ἡ πρώτη περίπτωσις δὲν πρέπει ν' ἀποκλεισθῆ ἐφόσον ἡ Κίνησις ἢ Συνεταιριστικὴ εἶνε μίαν ἔνωσιν τῶν φτωχῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων σὲ μίαν ὁργάνωσιν τῆς αὐτοβοήθειας. Αποταμιεύσεις ὑπάρχουν πολλῶν μορφῶν π.χ. ὅ,τι κληρονομεῖ κανεὶς ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, οἱ κρατικαί, οἱ δημοτικαί κοινοτικαί περιουσίαι κλπ.... Πλὴν στὶς ἀποταμιεύσεις αὐτὰς ἄς προσθέσωμε τὴν Συνεταιριστικὴν ἀποταμίευσιν. Αὕτη ἔχει ἕνα χαρακτηριστὸν διαφορητικόν. Προέρχεται ἀπὸ ὁργανωμένους ἀνθρώπους, ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ Συνεταιρισμοῦ, μετὰ ἀλληλέγγυαν συμφέροντα καὶ ἐξυπηρετεῖ τὸν συνεταιρὸν καὶ ὡς ἄτομον, χωριστὰ καὶ ὡς μέρος τοῦ συνόλου. Ἡ ἐξυπηρετήσις τῆς Συνεταιριστικῆς ἀποταμιεύσεως εἶνε ἠθικὴ καὶ ὕλικη. Ὑλικὴ γιὰτὶ τοὺς βελτιώνει τὴν οἰκονομίαν τους, ἠθικὴ δὲ διότι τοὺς παρέχει τὸ αἶσθημα τῆς ἀνεξαρτησίας, πού εἶνε πολὺ δημιουργικὴ. Μπορεῖ κανεὶς εὐκόλως νὰ μπῆ στὴ ψυχολογίαν τοῦ συνεταιροῦ ὅταν ἐπισκεφθῆ ἕνα παλιὸ Συνεταιρισμὸν ὅπου ἔχουν γίνῃ πειρὰ ἔργα κοινῆς ὠφελείας. Σὲ λίγη ἀπόστασι ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην συναντᾷ κανεὶς ἐπιβλητικὰς ἐγκαταστάσεις καὶ σωφεία γεωργικῶν μηχανῶν πού ἀποκτήθησαν ὅλα μετὰ μικρὰ ἀποταμιεύματα. Ἡ Ἐπανωμὴ μετὰ τὸν ἀλευρόμυλον καὶ τὶς Συνεταιριστικὰς ἀποθήκας τῆς, ἡ Κατερίνη καὶ ἡ Καβάλλα μετὰ τὰ εὐρύχωρα κτίρια τῶν Ἐνώσεων Συνεταιρισμῶν, αἱ Σέρροι μετὰ τὸ μέγαρον πού ἀρχισε ν' ἀνεγείρῃ σὲ κεντρικὴν τοποθεσίαν, παρέχουν περιλάμπρα δείγματα τῆς σκοπιμότητος τῆς ἀποταμιεύσεως. Ἡ χαρὰ πού αἰσθάνεται ὁ κάθε συνεταιρὸς ὅταν ἀντιμυρῆ τὶς κυψέλας αὐτὰς τὶς Συνεταιριστικὰς εἶνε ἀπερίγραπτη.

Μποροῦσε κανεὶς νὰ μιλήσῃ πάνω στὸ θέμα αὐτὸ ἐπὶ πολλὰς ὥρας, ἀλλὰ ὁ σκοπὸς τῆς συγκεντρώσεώς μας, εἶνε ἄλλως νὰ τονισθῆ τὸ γεγονός καὶ ὁ καθένας ἀπὸ τὴν πείρα πού ἔχει, νὰ ἀναφέρῃ τί γνωρίζει πῶς συντελέσθη στὴ πατρίδα μας μετὰ τὴν συνεταιριστικὴν ἀποταμίευσιν. Ἐδὼ παρακαλεῖ τὸν κ. Π. Βασιλακόπουλον, ἐπιθεωρητὴ Συνεταιρισμῶν, πού ξεῦρει καλλίτερα ἀπὸ

τὸν καθένα τὴν Συνεταιριστικὴν Κίνησιν τῆς Ἑλλάδος νὰ πῆ στὴ συγκέντρωσιν μερικὰ πάνω στὰ ἀποτελέσματα πού ἔφερε ἡ Ἑλληνικὴ Αποταμίευσιν.

Ὁ κ. Βασιλακόπουλος ἐκφράζει τὴν χαρὰν τοῦ πῶς ὁ Σύνδεσμος ἀρχισε νὰ εἰσέρχεται στὸν πραγματικὸν τοῦ σκοποῦ πού του χαράξαμε στὴν ἰδρυσὴν του πρὶν 1 1/2 χρόνον καὶ ἐλπίζει πῶς μετὰ τὶς συγκεντρώσεις τοῦ τύπου αὐτοῦ ἐξυπηρετεῖται πολὺ ἡ Συνεταιριστικὴ Κίνησις ἀπὸ ἰδεολογικῆς ἀπόψεως. Γι' αὐτὸ ἐκφράζει τὴν εὐχὴν του νὰ γίνωνται οἱ συγκεντρώσεις αὐτὰς συχνώτερα. Μπαίνοντας εἰς τὸ θέμα τῆς σημασίας τῆς Συνεταιριστικῆς ἀποταμιεύσεως ἀναφέρει μερικὰ παραδείγματα Συνεταιρισμῶν πού χάρις στὴν ἀποταμίευσιν πού ἔκανον παρουσιάζουν σήμερον μίαν πολὺ σπουδαίαν ἐκδούλευσιν στὴν ἀποδοτικὴν οἰκονομικὴν καὶ ἠθικὴν ἀπόψεωσιν π.χ. ἡ Νιγρίτα ἔχει ἀποκτήσῃ κεφάλαια πάνω ἀπὸ 2.000.000 δραχμ. μετὰ τὶς ὁποῖες σήμερον ἔχει ἀγοράσῃ γαίαις πού τὶς ἐκμεταλλεύεται ἀπὸ κοινού, ἔχει κτίσῃ ἀποθήκην κλωπῶν γιὰ τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ τὴν ἀποθήκευσιν, κάνει ἀπὸ κοινού προμήθειαι, ἀπὸ κοινού πωλήσεις κλπ. δίνει δὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν εὐχέριαν στὴ λειτουργίαν τοῦ Συνεταιρισμοῦ παρέχοντας τὰ μέσα γιὰ τὴν ἐγκαιρὸν ἐκτέλεσιν ἔργασιῶν ἀναγκασιῶν. Τὸ ἴδιον περίπτωσιν γίνονται στὴ Ζίχνη, στὴ Ζηλιάχωβα καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη. Οἱ ἀποταμιεύσεις ὁμῶς αὐτὰς εἶνε οἱ περισσότερες τρόπων τινὰ ἀναγκασιῶν, πού ἐπεβλήθησαν ἀπὸ τὶς γενικὰς συνελύσεις καὶ ἡ πείρα μὰς ἀπόδειξε πῶς ἐκεῖ μόνο μποροῦμε νὰ βασιζόμεθα στὰ σημερινὰ χρόνια ὁπότε πολλοὶ συνεταιροὶ δὲν ἔχουν ἀποκτήσῃ ἀκόμη πλήρη συνείδησιν τῆς ἀποστολῆς τῶν ἀποταμιεύσεων.

Ὁ κ. Παπαχρίστου Διευθυντῆς τῆς Ομοσπονδίας Γεωργ. Συνεταιρισμῶν Θεσ/νίκης ἀναφέρει ἄλλους Συνεταιρισμοὺς ὅπου ἡ ἀποταμίευσιν προσέφερε λαμπρὰς ἐκδουλεύσεις καὶ συμφωνεῖ μετὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. ἐπιθεωρητοῦ ὡς πρὸς τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἀποταμιεύσεων.

Στὴ συζήτησιν πῆραν μέρος καὶ πολλοὶ ἄλλοι, γενικὰ δὲ ἐτονίσθη πῶς γιὰ νὰ σεβασθῆ κανεὶς τὸν ἐλευθέρου θεσμοῦ τοῦ Συνεταιρισμοῦ πρέπει πάντα νὰ ἐξυπῆρῃ τέτοια μέσα ἀποταμιεύσεως πού νὰ εἶνε καὶ εὐχάριστα καὶ ἀποτελεσματικὰ χωρὶς νὰ δίνῃ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἐξαναγκασμοῦ, διότι ἔτσι μόνον θὰ μποροῦσῃ ἡ ἰδέαν τῆς ἐλευθέρως συνεργασίας νὰ παραμείνῃ καθοδηγητικῆς.

Τὰ συμπεράσματα ἢ συγκέντρωσιν ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν νὰ κοινοποιῆσῃ ὑπὸ τὸν ἀνακοινωθέντος στὸν Συνεταιρισμὸν κόσμον, ὁ Σύνδεσμος τῶν Συνεταιριστῶν.

Τὸ θέμα ἐπειδὴ ἦταν εὐρὴ ἀπασχόλησε τὴν συγκέντρωσιν ἐπὶ δύο ὥρας. Γιὰ τὰ ἄλλα θέματα ἀποφασίστηκε νὰ συνέλθῃ ἄλλη σύσκεψιν, τὸ πρῶτον δὲ θέμα εἶνε: Τρόποις χρησιμοποιοῦσεως τῶν Συνεταιριστικῶν κεφαλαίων.

Πρὶν διαλυθῆ ἡ συγκέντρωσις, πολλοὶ ἐξέφρασαν τὴν γνώμην πῶς καλὸν θὰ ἦταν νὰ κάνουν, ὅσοι ἀπὸ τοὺς παρόντας θέλουν, μίαν ἀποταμίευσιν γιὰ νὰ δοθῆ καὶ μίαν πρακτικὴν ἔκφρασιν στὴ σύσκεψιν πού ἔγινε. Ἐκεῖ πάνω ὁ Διευθυντῆς τοῦ Συνδέσμου ἐπωφελήθη τῆς ευκαιρίας νὰ κἀνῃ μνείαν πῶς ἡ Ομοσπονδία Γεωργ. Συνεταιρισμῶν Θεσ/νίκης ἰδρύσε κατόπιν ἀποφάσεως τῆς τελευταίας Γεν. Συνελεύσεως τῶν μελῶν τῆς Ταμειυτηρίου μετὰ τόκον 6% καὶ ὅσοι θέλουν μποροῦν

<p>ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΛΑΓΚΑΔΑ ΣΥΝ. Π. Ε.</p>	<p>ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΛΑΓΚΑΔΑ ΣΥΝ. Π. Ε.</p>
<p>Π ρ ό ς τὰ μέλη τῶν Συνεταιρισμῶν τῆς</p>	<p><i>Καταθέσεις εἰς δραχμὰς διὰ πέντε ἔτη, πρὸς 3 % με ἀνατοκισμὸν συμ- φώνως τῇ ἀπὸ 28ῆς Ἀπριλίου 1930, ἀποφάσει τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Τραπεζῆς.</i></p>
<p>Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν Συνεταιρισμῶν τῆς ἑνώσεως κατὰ τὴν συνεδρίασιν αὐτῆς τῆς 28ῆς Ἀπριλίου 1930, ἔλαβεν βουλευτικὴν ἀπόφασιν ὅπως ἕκαστος μέλος τῶν Συνεταιρισμῶν καταθέτῃ κατ' ἔτος, ἐπὶ πέντε συνεχῆ ἔτη ἀνὰ δραχμὰς ἑκατὸν (100) τοδράχιστιον, καὶ τοῦτο ἵνα ἀπ' ἐνὸς μὲν δύναται νὰ ἀνταποκριθῇ ἐπιχορηγηθεὶς οἰκονομικῶς ἡ ἑνώσις εἰς τὰς πολλαπλὰς ἀνάγκας τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ ἀπ' ἑτέρου ἀποταμιεύσῃ ἕκαστος συνταίριος ποσὸν τι τοῦ ὁποίου διὰ τοῦ ἀνατοκισμοῦ θὰ παρουσιάσῃ ἐκπλήξεις, ἐξασπῆθῇ δὲ αὐτὸ πρὸς ὃ γεωργὸς καὶ εἰς τὸ σύστημα τῆς ἀποταμιεύσεως τὸ μόνον συντελεστικὸν εἰς τὴν εὐημερίαν τῶν αὐτῶν καὶ τῶν λαῶν.</p>	<p>Βιβλίον, ἐπ' ὀνόματι τοῦ .... μέλους τοῦ Γεωργικοῦ Συνεταιρισμοῦ ..... Ἄσπ. Γεν. Μητρ. Γ.Σ.Τ.Α. ....</p>

Προσπάθειες των Συνεταιρισμῶν για συγκέντρωση καταθέσεων.

ὁποτεδήποτε νὰ κάνουν τίς καταθέσεις των ἐκεῖ ἀπ' εὐθείας. Ἄμέσως ἀνοίξε κατάλογος καὶ συγκεντρώθηκαν 2.500 δραχ.

Ἐπίζημε πῶς καὶ παντοῦ ἄλλου στήν Ἑλλάδα ἢ 30

τοῦ Ὀκτώβη ἐφερε καινούρια ζωὴ στή Συνεταιριστική Κίνηση με τόν πολλαπλασιασμό τῶν ἀποταμιεύσεων».

Ἑνωσις Ἐάνθης: Το 1930 ἀρχίζουν ουσιαστικά οἱ ἐργασίες τῆς Ε.Γ.Σ. Ἐάνθης. Βλ. ἀναλυτικὰ τὴν ἐξέλιξη 1930-1936 στο Ὑποκεφάλαιο ΣΤ' τοῦ 1936 καὶ «ο Συνεταιριστής» 1936 σ. 182.

Οικονομικὰ στοιχεῖα δραστηριότητος ἑνώσεων ἀπὸ Ἰσολογισμοὺς 1930.

— Ὁμοσπονδίας Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Θεσσαλονίκης («Συνεταιριστής» 1931 σ. 64).

— Ἑνωσις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Λαγκαδᾶ («Συνεταιριστής» 1931 σ. 88, «Συνεργατισμός» 1931 σ. 454).

— Γεωργικὸς Πιστωτικὸς Συνεταιρισμὸς Βισαλτίας («Συνεταιριστής» 1931 σ. 88).

— Ἑνωσις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Χαλκιδικῆς («Συνεταιριστής» 1931 σ. 111, «Συνεργατισμός» 1931, σ. 479).

— Ἑνωσις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Δράμας («Συνεταιριστής» 1931 σ. 112).

— Ἑνωσις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Βερροίας («Συνεταιριστής» 1931 σ. 112).

— Ἑνωσις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Σερρῶν («Συνεργατισμός» 1931 σ. 455).

— Ε.Γ.Π. καὶ Αποκατ. Σ. Ἄρτης - Φιλιπιάδος («Συνεργατισμός» 1931 σ. 475).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' /1

ΟΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΕΝΙΑΙΑ ΔΡΑΣΗ

1. Η Πανελλήνιος Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών.

Κατά το 1930 και μετά την ίδρυση της ΑΤΕ έγινε περισσότερο κατανοητή η ανάγκη του συντονισμού στην εμφάνιση και δράση, μπροστά στα μεγάλα προβλήματα και τις αντιδράσεις.

Πέραν των άλλων εκδηλώσεων - προσπαθειών, σημειώνουμε ότι κατόπιν της από 23 Δεκεμβρίου 1929 προσκλήσεως του Θεοδ. Τζωρτζάκη, αντιπροσώπου των Συνεταιρισμών στο Διοικητικό Συμβούλιο της Αγροτικής Τράπεζας, συνήλθαν στην Αθήνα σε σύσκεψη (10 και 11 Φεβρουαρίου 1930) οι αντιπρόσωποι των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών ολοκλήρου της Ελλάδος, για να συζητήσουν τα ενδιαφέροντα τον συνεταιρισμένο γεωργικό κόσμο ζητήματα, τα οποία ανάγονται στην αρμοδιότητα της Αγροτικής Τραπεζής, και να διατυπώσουν τις αντιλήψεις των Συνεταιρισμών περί του τρόπου κατά τον οποίο ενδείκνυται να τα χειρίζεται αυτή.

Στη σύσκεψη έλαβον μέρος 51 Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών, αντιπροσωπεύουσες 2.000 περίπου Συνεταιρισμούς και 130.000 μέλη περίπου.

Πήραν μέρος οι επόμενες Ενώσεις:

1. Κεντρική Αγροτική Τράπεζα Καλαμών.
2. Ένωσις Σταφιδικών Συνεταιρισμών Αιγιαλείας, Αίγιον.
3. Γεωργική Συνεταιριστική Τράπεζα Πατρών.
4. Γεωργική Τράπεζα Αρκαδίας, Τρίπολις.
5. Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Ζακύνθου.
6. Γεωργική Προμηθευτική Ένωσις Λακωνίας, Σπάρτη.
7. Κεντρική Συνεταιριστική Τράπεζα Ηλείας - Ολυμπίας, Πύργος.
8. Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Τριφυλίας - Πυλίας, Γαργαλιάνοι.
9. Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Κορινθίας.
10. Προμηθευτική και Πωλήσεως Ένωσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Πυλίας, Πύλος.
11. Κεντρική Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Μεσσηνίας, Νησίον.
12. Σταφιδική Τράπεζα Βοστίτσης, Αίγιον.
13. Προμηθευτική και Πωλήσεως Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Άνω Μεσσηνίας, Ζευγολατιό.
14. Κτηματική Συνεταιρική Τράπεζα Ήλιδος, Γαστούνη.
15. Κεντρική Σταφιδική Τράπεζα Αμαλιάδος, Αμαλιάς.
16. Γεωργική Πιστωτική Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Κυπαρισσίας, Κυπαρισσία.
17. Κεντρική Γεωργική Τράπεζα Ολυμπίας - Κρεσταινών, Κρέστενα.
18. Σταφιδική Προμηθευτική Τράπεζα Μεσσηνίας, Γλιάτα.
19. Κεντρική Αγροτική Τράπεζα Αρηνοφυγαλίας, Κακόβατον.
20. Προμ. και Πωλ. Εν. Γεωργικών Συνεταιρισμών Γαργαλιάνων, Γαργαλιάνοι.
21. Ταμείον Αμυν. Οτιοπαραγωγής Λευκάδος, Λευκάς.
22. Πιστωτική Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Λεχαινών, Λεχαινά.

23. Προμηθευτική και Πωλήσεως Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Μεσσηνίας, Μεσσήνη.
24. Ένωση Συνεταιρισμών Κιάτου, Κιάτο.
25. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Αιτωλοακαρνανίας, Μεσολόγγιον.
26. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Λαρίσης, Λάρισα.
27. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Επαρχίας Καρδίτσης, Καρδίτσα.
28. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Σερρών, Σέρραι.
29. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Δράμας, Δράμα.
30. Ομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.
31. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Κατερίνης, Κατερίνη.
32. Αγροτική Τράπεζα Λαγκαδά, Λαγκαδάς.
33. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Κιλκίς, Κιλκίς.
34. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Καβάλλας, Καβάλλα.
35. Κεντρική Αγροτική Τράπεζα Αξιούπολεως, Αξιούπολις.
36. Περιφερειακή Τράπεζα χωρικών Γενιτσών, Γενιτσά.
37. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Εορδαίας, Εορδαία.
38. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Φλωρίνης, Φλώρινα.
39. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών επαρχίας Λαγκαδά, Λαγκαδά.
40. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Βeroίας, Βέροια.
41. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Γενιτσών, Γενιτσά.
42. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών περ. Σερβίων, Σέρβια.
43. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Χαλκιδικής, Μουδανιά.
44. Τράπεζα Γεωργικών Συνεταιρισμών Καστοριάς, Καστοριά.
45. Πιστωτική Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Κομοτινής, Κομοτινή.
46. Πιστωτική Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Αλεξανδρουπόλεως, Αλεξανδρούπολις.
47. Ένωση Γεωργικών Πιστωτικών και Αποκαταστάσεως Συνεταιρισμών Άρτης, Άρτα.
48. Πιστωτική Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Ιωαννίνων, Ιωάννινα.
49. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Νάξου, Νάξος.
50. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Πωλ. Σουλτ. Ηρακλείου, Ηράκλειον.
51. Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Κυκλάδων, Σύρος.
(«ο Συνεταιριστής» 1930 σ. 20).

Η συνεταιριστική αυτή συγκέντρωση ήταν πρωτοφανής και δείχνει την βαρύτητα των προβλημάτων που υπήρχαν. Την πρωτοβουλία είχαν τώρα κυρίως οι Ενώσεις Βορείου Ελλάδος («ο Συνεταιριστής» 1936 σ. 66. Βλ. και Θ. Τζωρτζάκη «οι Συνεταιρισμοί εις την Ελλάδα» σελ. 85).

«Λόγος πού ώδήγησε στή σύγκληση του Πανελληνίου Συνεταιριστικού Συνεδρίου τον Φεβρουάριο 1930 (γράφει «ό Συνεργατισμός») είναι ή άποφυγή του γκρημνου προς τον όποιον εβάδιζε ή συνεταιριστική κίνηση της Ελλάδος από τήν έλλειψη ενιαίων κατευθύνσεων».

Η πρωτοβουλία για τη σύσκεψη ήταν των:

Θ. Τζωρτζάκη, ως εκπροσώπου Συνεταιρικών Οργανώσεων Στερεάς και Νήσων. Ομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης, ως εκπροσώπου Μακεδονίας - Θράκης.

Συνδέσμου Γεωργικών Συνεταιρισμών Καλαμών, ως εκπροσώπου Συνεταιρισμών Πελοποννήσου. («Συνεργατισμός» 1930 σ. 85).

Κατά τον καταρτισμό του Προεδρείου της Συσκέψεως, τα αξιώματα του Προέδρου και πρώτου αντιπροέδρου, τιμής ένεκεν, αφιερώθησαν, με απόφαση των αντιπροσώπων, στη μνήμη των επιφανών Συνεταιριστών Σ. Ιασεμίδου και Κ. Μαλούχου.

Τα πορίσματα της συσκέψεως, όπως διατυπώθηκαν τελικά και εγκρίθηκαν ομόφωνα από τους αντιπροσώπους των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών βλ. στα διάφορα ειδικά θέματα. (Υποκεφάλαια).

Σχετικά με το θέμα της Συσκέψεως για συνένωση των Συνεταιρισμών σε ενιαία οργάνωση, αποφασίστηκε και πάλι αναβολή για:

«νά μελετηθῆ τό ζήτημα τοῦτο μέ βάσιν τήν Συνδεσμοακίην Ἐνώσεων τῶν Ἐνώσεων κατά περιφερείας ἐχοῦσας τὰς αὐτάς γεωγραφικάς, παραγωγικάς καί κοινωνικάς συνθήκας, καί συνένωσιν τῶν Συνδέσμων, ἀφ' ἑνός εἰς Ἄμοσπονδίας κατά μεγαλύτερα τμήματα τῆς χώρας καί ἀφ' ἑτέρου εἰς Κεντρικήν Ἀμοσπονδίαν.

Αἱ Ἄμοσπονδία θά ἐπιλαμβάνονται ὅλων τῶν ζητημάτων οικονομικῶν καί Συνεταιριστικῶν ἐκτός ἐκεί-

νων ποῦ θ' ἀνατεθοῦν εἰς τήν Ἀμοσπονδίαν.

Ἀνατίθεται ἡ κατάρτις τῶν σχετικῶν Καταστατικῶν εἰς τόν κ. Θεόδωρον Τζωρτζάκη. Τά σχέδια ταῦτα καταστατικῶν θά θεθοῦν ὑπ' ἄμιν τῶν Ἐνώσεων, αἱ ὁποῖαι ἐν συνεργασία μεταξύ τῶν κατά τους ἀνωτέρω ὁρους θά ἐξετάσουν τό δυνατόν καί ὠφέλιμον τῆς συστάσεως Συνδέσμων καί Ἄμοσπονδιῶν. Ἐν προσεχεί δέ Συνελεύσει θέλει τεθῆ καί τό ζήτημα τῆς ἰδρύσεως Πανελληνίου Ἀμοσπονδίας».

(«ο Συνεταιριστής» 1930 σ. 22).

Την ανάγκη για ενοποίηση της κινήσεως με τη σύσταση Πανελληνίας Ἀμοσπονδίας Συνεταιρισμῶν υποστηρίζει έντονα «ο Συνεργατισμός» (1930 σ. 152) σε ἄρθρο του με τίτλο «Τά κενά τῆς Συνεταιριστικῆς κινήσεως τῆς Ἑλλάδος». Γράφει:

«Τά γεγονότα στά τελευταία χρόνια ξετυλίγονται τόσο γοργά τήν Ἑλλάδα ποῦ βρισκόμαστε πολλές φορές ἀπαράσκευοι νά τά ἀντιμετωπίσουμε. Ὅλα παρελαύνουν μπρός στά μάτια μας μέ ταχύτητα κινηματογραφικῆς ταινίας καί δέν προλαμβάνομε νά συνέλθωμε ἀπό τόν Ἰλγγο. Πόλεμος, καταστροφή, ἐρχομός τῶν προσφύγων ἀπό ὅλες τές γωνίες τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ, ἀποκατάστασις τους, διανομή κατοικιών, γαιῶν, λειβαδιῶν, ζωοτροφῆς κλπ., ἤλθαν μέ βία θύελλας καί δημιούργησαν μιά καινούρια κατάστασις στήν πατρίδα μας. Ὅλη αὐτή τῆ κίνηση ἀκολούθησε ἡ Συνεταιριστική κίνησις καί βγήκε μέσα ἀπ' ὄλο αὐτό τό σάλο ἀνδροειμένη καί μεγάλη γιατί εἶνε γέννημα μιάς ἀνάγκης καί θέματα τῆς οικοκυρῶσίνης τοῦ εργαζομένου λαοῦ. Χρειάσθηκαν πολύ λίγα χρόνια γιά νά πάρῃ ἡ Κίνησις αὐτή τῆ θέσις ποῦ τῆς ἀρμόζει στή χορεία τῶν ἄλλων ὀργανωμένων δυνάμεων τῆς χώρας. Ἀρχή τοῦ 1915 ἀρχίξε ἡ λειτουργία τοῦ νόμου 602 καί τό τέλος τοῦ 1930 ἔκλειε μέ 5.000 καί ἄνω συνεταιρισμούς μέ 350.000 μέλη, ἀρχηγούς οικογενειῶν. Ἡ ταχύτης τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς ἀποτελεῖ θαῦμα στήν ἱστορία τοῦ Ἐλευθέρου Συνεργατισμοῦ, ἄν μάλιστα ληφθῆ ὑπ' ὄψει πῶς ἡ καθ' ἑαυτοῦ Κίνησις ἀρχισε στά 1924. Σέ πολλά Κράτη ἡ ἴδια Κυβέρνησις ὑποβλήθηκε σέ ἐξοδα νά ἀνακαλέσῃ ὀργανωτάς, νά στείλῃ ὑπηκόους τῆς νά εἰδικευθοῦν καί ν' ἀναλάβουν οἱ ἴδιοι τήν ὀργάνωσις, μολαταῦτα ὁμως οἱ καρποὶ δέν ἦταν τόσο πλούσιοι ὅσο σέ μᾶς ὅπου τό Κράτος περιορίσθηκε μόνο νά νομιμοποιήσῃ τῆ θέσις τοῦ Συνεταιρισμοῦ. Ἄν πάλι ἀρχίσει κανεῖς νά ἀραδιάξῃ τές ἐκδουλεύσεις ποῦ προσέφερε ὁ Συνεταιρισμός καί ἡ Συνεταιριστική Κίνησις στόν καθῆ τῆ μοῖρα ἀπαιδευτο γεωργῶ μᾶς θά χρειασθῆ τόμοις ὀδύκλους νά γράφῃ.

Ὁ Συνεταιρισμός στή χώρα μας κατάντησε τό Σχολεῖο, ἡ Βουλῆ, ἡ Ἐκκλησία, τό δικαστήριον, τό

ἄπαντον τῆς ζωῆς ἑνός χωριοῦ. Ἄπ' ἐκεῖ θά περάσῃ κάθε ὑπόθεσις κοινή ἢ ἰδιωτικῆ. Ἡ ἠθική σημασία τοῦ φαινομένου αὐτοῦ εἶνε τεράστια. Διαπιστώνεται πειά τρανώτατα πῶς οἱ Συνεταῖροι ἐνόησαν καλά πῶς ὁ Συνεταιρισμός δέν εἶνε ξένος πρὸς αὐτούς ἀλλά εἶνε ὁ ἴδιος ἐαυτός τους. Ὁ χαρακτηρισμός ποῦ τολμοῦν νά μᾶς δάσουν μερικοὶ πῶς ὁ Ἕλλην εἶνε πολύ ἀτομιστής διαφεύδεται μέ τόν πειό παταγῶδη τρόπο. Εἶνε ἀλήθεια πῶς λείπει κάτι γιά νά ἐκλείψῃ αὐτή ἡ ἐντύπωσις ἀπό μερικοῦς ποῦ ἀγνοοῦν τῆ πραγματικῆ κατάστασις ἀλλά σύντομα καί αὐτή τῆ ἔλλειψις θά ἐκλείψῃ.

Ἡ Συνεταιριστική κίνησις ποῦ μετρά λίγων ἐτῶν βίον, φυσικόν ἦτο νά μῆ ἔχῃ συμπληρωθῆ ἔν καί ἀπό καθαρᾶς πιστωτικῆς ἀπόψεως ὑπάρχει ἕνα ἀρκετά πικνόν δίκτυον Συνεταιρισμῶν καί Ἐνώσεων Συνεταιρισμῶν ποῦ ἐξυπηρετοῦν τές πιστωτικῆς ἀνάγκης τῶν Συνεταιρισμῶν.

Ἀπό τό 1929 ἡ Συνεταιριστική κίνησις παρουσιάζει μιά καινούρια μορφή καί θά εἶνε ἀπαραίτητη ἀνάγκη νά ἐξετασθῆ ἡ νέα κατάστασις καί νά χαραχθῆ ἡ γραμμῆ ποῦ θ' ἀκολουθήσουν στό ἐξῆς οἱ Συνεταιρισμοί. Ἀπό τό 1929 οἱ Συνεταιρισμοὶ καί οἱ Ἐνώσεις τους ἀφίνουν πειά τῆ παλιά τους γραμμῆ τῆ πιστωτικῆ καί ἐπεκτείνουν τῆ δράσις τους καί σέ ἄλλες οικονομικῆς ἐπιχειρήσεις ὅπως εἶνε οἱ ἀπό κοινού προμήθειες, ἡ ἀπό κοινού ἐπεξεργασία κλπ. Ἡ ὅλη αὐτή κίνησις προσυπονοεῖ καί δημιουργίαν σχέσεων μέ ἄλλους ἔξω ἀπό τῆ περιφερεία τοῦ Συνεταιρισμοῦ ἢ τῆς Ἐνώσεως. Πῶς ὁμως θά δημιουργηθοῦν οἱ σχέσεις αὐτές; μέ ποιούς; Δυό ἐρωτήματα στά ὁποῖα θά ἠθέλαμε νά ἐχομε τῆ γνώμη ὄλων ποῦ ἐνδιαφέρονται γιά τῆ πρόωθῆσις τῆς Συνεταιριστικῆς Κινήσεως ἐφόσον ἀναγνωρίζουν ὅτι διά τοῦ Συνεταιρισμοῦ ἐξυπηρετοῦνται τά άτομα καί ἡ Ἐθνική Οἰκονομία. Οἱ Συνεταιρισμοὶ ὄλοι στήν Ἑλλάδα ἐργάζονται

μέσα στο πλαίσιο του ίδιου νόμου και επί τη βάσει καταστατικού που προβλέπουν, περίπου τα ίδια πράγματα με τη διαφορά άλλου ή πίστωση έρχεται στη πρώτη γραμμή, άλλου ή προμήθεια, άλλου ή πώληση και ούτω καθεξής.

Κατ' αναλογία έχουμε τους πιστωτικούς Συνεταιρισμούς τους έλαιοκομικούς τους καπνικούς, τους συνεταιρισμούς σταφιδοπαρκαγωγών και ούτω καθεξής: Φυσικός όλοι αυτοί οι Συνεταιρισμοί έχουν κάποια σχέση μεταξύ τους και κάποια άορατη δύναμη που τους σπρώχνει στον ίδιο δρόμο. Η δύναμη αυτή λέγεται Συνεργατική ιδέα και τό τέμα του δρόμου είναι η εκπαίδευση των άνθρωπιστικών βλέψεων του Συνεργατισμού. Παρακολουθώντας την εξέλιξη της Συνεταιριστικής κινήσεως ένας συνεταιρισμός θά δει πώς πολλά πράγματα που του χρειάζεται, τά παράγει ένας συνάδελφός του και κατ' ακολουθία του γεννάται τό ερώτημα: Πώς συμβαίνει τό λάδι που βγάξει ό συνάδελφός μου στη Χώρα Μυτιλήνης νά τό αγοράζει ό πλάκτορας κανενός εμπόρου απ' τή Μυτιλήνη και εκείνος πάλι νά τό πουλάει στη Θεσσαλονίκη σέ άλλον έμπορο και ό τελευταίος στόν παντοπώλη του χωριού μου και εκείνος σέ μένα; Γιατί άραγε νά περνά τό λάδι από τόσα χέρια ως που βγάρη σέ μένα; Γιατί εκεί που πέφτει για μία όκα λάδι ό Μυτιληνός 10 δραχμ. έγώ νά πληρώνω στη Νέα Φώκεια 30 και 32 δραχμ.; Τόν ίδιο συλλογισμό θά κάνουν άλλοι για άλλα είδη: Χημικά λιπάσματα, σπόροι, γαλακτοκομικά είδη, καπνά κλπ. Ό ένας και οι άλλοι συλλογισμοί έχουν μία κοινή βάση. Άρα βλέπουμε πώς και τό περιεχόμενο των συλλογισμών άκόμη έχει κάποια όμοιογένεια. Κατόπιν γίνεται μία πάλι διαρκής στή κοινωνία μέσα που λέγεται άγώνας για τήν ύπαρξη. Οι μέν ζητούν περισσότερα για τήν παραγωγή τους οι δέ θέλουν νά αγοράζουν τά είδη τής παραγωγής σέ πολύ μικρές τιμές. Μέσα σ' όλη αυτή τή διαπάλη εκείνοι που δέν ένοχλούνται καθόλου και παρ' όλο-τούτο ζούν άνετα και πλούσια είναι οι μεσάζοντες. "Όσο καλύτερα δέν περνούν τόσο και πληθαίνουν και γίνονται θρασύτεροι και άσκληρότεροι. Για νά άποφευχθούν αυτές οι διαμάχες των παραγωγών και καταναλωτών και για νά επικρατήσει ή δικαιοσύνη δημιουργήθηκαν οι Συνεταιρισμοί και οι Ένώσεις που πρέπει νά συνάψουν σχέσεις μεταξύ τους. Έρχεται όμως αυτόματα ή ερώτηση: Είναι ένας Συνεταιρισμός ή μία Ένωση σέ θέση νά ξεύρη τό κάθε τι που άφορξ τέσ αδελφές οργανώσεις για νά κανονίσει ανάλογα τή γραμμή που θά ακολουθήσει; ή άπάντηση από τή πείρα τής συνεταιριστικής ζωής των άλλων Κρατών που άριθμεί 86 όλόκληρα χρόνια και τής Ελλάδος που έχει ήλικία 15 ετών είναι άπόλυτα άρνητική. Οι Ένώσεις και οι Συνεταιρισμοί πολλές φορές μή ξεύροντας ποιά ήταν τά συμφέροντα των αδελφών οργανώσεων, έκρατούσαν μία στάση όλότελα αντίθετη εκείνης που έπρεπε νά κρατήσουν άπέναντί τους. Μήπως σήμερα σέ πολλές συσκέψεις και Συνέδρια δέν παρουσιάζόμεθα μάρτυρες λυσσαλέας πάλης για τήν επικράτηση τής Β' ή τής Α' άπόψεως;

Στή θέση που βρισκόμεθα έμεις τώρα στήν Ελλάδα βρέθηκαν πολύ πρωτότυπα από μάς οι Συνεταιρισμοί άλλων Κρατών και τής γειτονιάς μας άκόμη και βρήκαν διέξοδο στή δυσκολία αυτή. Για έμάς κατά συνέπεια τό ζήτημα παρουσιάζεται πολύ άπλούστερο άφου έχουμε τή πείρα των άλλων στό ένεργητικό μας. Άρκεί νά θελήσουμε νά τή χρησιμοποιήσουμε.

"Όταν οι Συνεταιρισμοί στές άλλες χώρες έφθασαν στήν δυσκολία, που έμεις μόλις σήμερα άρχίζουμε νά άντιμετωπίζουμε, έπλησαν τό Συνεταιριστικό άξίωμα: "Ό καθένας δι' όλους και όλοι για τόν καθένα και εκεί μέσα έξήτησαν μία λύση. Μέ τήν ανταλλαγή γνώμων μεταξύ τους έπίστησαν πώς ή λύση δέν ήταν μακριά από τό ό καθένας δι' όλους. Οι Συνεταιρισμοί άνήσαν πιστοί όπαδοί των πρωτοπόρων τής Rochdale, του Ραίφφράιζεν του Σιούλτζε-Δέλιτς κλπ., άνθρωπιστών, δέν είχαν παρά νά εφαρμόσουν πιστά τήν άρχή αυτή τήν Συνεταιριστική. Έπρεπε νά επέλδη ή συνένωση όλων των Συνεταιρισμών και των Ένώσεων των Συνεταιρισμών σέ μία και μόνη όργάνωση Έθνική που άφου επιβληθή μέ τό κύρος τής όλότητας νά μπορέσει νά σταθή για τόν καθένα.

Οι Ένώσεις και οι Συνεταιρισμοί είπαν πώς μένουν πιστοί στή θεμελιώδη αυτή άρχή και έτσι κάθε χώρα έχει άποκτήσει τήν Έθνική συνεταιριστική της Ένωση. Οι Ένώσεις αυτές που διέπονται από τόν νόμο περί Συνεταιρισμών έχουν χαρακτήρα και μορφήν Σωματειακήν και επιδιώκουν τους έξής σκοπούς:

1. Τήν διάδοση και επέκταση τής Συνεταιριστικής κινήσεως.

2. Τήν έξυτηρέτηση και τήν εκπροσώπηση των κοινών υποθέσεων, ιδίως δέ όσον άφορξ τέσ νομοθετήσεις και τή διοίκηση.

3. Τήν μόρφωση, τήν στερέωση, τήν τελειοποίηση τής συνεταιριστικής κινήσεως και τόν καταρτισμόν όλων των κλάδων τής.

4. Τήν παροχή συμβουλής εις τους Συνεταιρισμούς και Ένώσεις Συνεταιρισμών επάνω εις όλα τά ζητήματα, τά Συνεταιριστικά, νομικά και οικονομικά και τήν ύποστήριξη στα ζητήματα αυτά.

5. Τόν καταρτισμό και τήν έπεξεργασία στατιστικών των συνεταιριστικών επιχειρήσεων.

6. Τήν φροντίδα νά καταρτίσουν ειδικούς ύπαλλήλους για τους Συνεταιρισμούς.

7. Τήν καλλιτέρευση τής θέσεως των μελών από ήθικης και διανοητικής άπόψεως και τήν καλλιέργεια του πνεύματος τής άλληλεγγύης και τής συνεργασίας.

Τήν επιτυχία όλων αυτών των σκοπών εξασφαλίζουν ειδικά τμήματα μέ τους ειδικούς επί κεφαλής. Τές εργασίες των τμημάτων αυτών καταρτίζουν ύποεπιτροπεί που εκλέγονται μέσα από τά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου. "Έτσι σήμερα οι Κεντρικές Ένώσεις εκτός από τά Διοικητικά Συμβούλια τους έχουν και τέσ έξής ύποεπιτροπές:

1. Υποεπιτροπή για τή Συνεταιριστική Πίστι.

2. Υποεπιτροπή για τέσ από κοινού άγορές και πωλήσεις.

3. Υποεπιτροπή για τήν Συνεταιριστική γαλακτοκομία.

4. Υποεπιτροπή για τήν από κοινού πώληση κτηνών.

5. Υποεπιτροπή για τήν Συνεταιριστική οινοποιία.

6. Υποεπιτροπή για τή Συνεταιριστική διάθεση φρούτων και λαχανικών.

7. Υποεπιτροπή για τή Συνεταιριστική διάθεση πουλερικών και αυγών κλπ. κλπ.

Δηλαδή για νά πούμε μέ λίγα λόγια ή Συνεταιριστική κίνηση στές άλλες χώρες άπόκτησε τή Βουλή τής -τό έτήσιο Συνεταιριστικό Συνέδριο- και τά Υπουργεία τής που άσχολούνται άδιάκοπα μέ τήν έξυτηρέτηση τής κινήσεως από πάσης άπόψεως και άνάλογα μέ τή φύση των προϊόντων τους.

Χάρη στη στενή αυτή συνεργασία όλων τών κλάδων τής Συνεταιριστικής Κινήσεως κατορθώθηκαν πολύ αξιόλογα άποτελέσματα.

Τά συνεταιριστικά συμφέροντα προασπίστηκαν κατ'ά τόν πιό εξυπηρετικό τρόπο από πάσης άπόψεως. Οι Συνεταιριστικές επιχειρήσεις έβοηθήθηκαν από τούς ειδικούς πού εινε στη διάθεση τής 'Ενώσεως και έτέθηκαν επάνω σέ βάσεις τέλειες από τεχνικής και οικονομικής άπόψεως.

Ίδρύθηκαν Συνεταιριστικά σχολεία στά όποια ειδικεύθησαν εκατοντάδες υπάλληλοι Συνεταιρισμών πού σήμερα κρατούν άσβεστη τήν Συνεταιριστική λαμπάδα σέ κάθε άπόκεντρο γωνία.

Δημοσιεύθηκαν πλείστα συγγράμματα και φυλλάδια συνεταιριστικά, τεχνικά, ιδεολογικά κλπ.

Καταρτίσθηκαν και δημοσιεύθηκαν στατιστικές πού κατατόπισαν τόν γεωργό, και τό Κράτος, ως προς τή θέση τής γεωργίας από πάσης άπόψεως.

Προεκλήθη συνεργασία μέσα στό Κράτος μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών.

Προεκλήθη συνεργασία μέσα στές Συνεταιριστικές 'Οργανώσεις του έξωτερικού γιά νά φθάσουν συντομότερα στό τέγρα τους τή καθολική εξυπηρέτηση τής ανθρωπότητας.

Εινε άπειρες οι εκδουλεύσεις πού παράσχουν οι 'Εθνικές 'Ενώσεις στη Συνεταιριστική Κίνηση τά δέ οικονομικά όφέλη από μία συνδυασμένη δράση εινε παμπύγιατα.

'Όσοι από τούς πρωτοπόρους τής Κινήσεως στην 'Ελλάδα έμειναν μέσα σ' αυτή από τήν αρχή μέχρι σήμερα εινε σέ θέση νά ύπολογίσουν πόσα εινε τά ζητήματα πού πρέπει νά παρακολουθηθούν και νά αντιμετωπισθούν κάθε μέρα και έν τούτοις ξεφεύγουν από τή δικαιοδοσία, τή δύναμη και έννημερότητα του Συνεταιρισμού, τής 'Ενώσεως ή τών ειδικών 'Επιτροπών.

Γιά νά άντιληφθή κανείς τό κενό πρέπει νά ρίψη μία ματιά στη κατάσταση:

Δημιουργείται ένα ζήτημα γιά τή Συνεταιριστική πίστη' κάνομε μία σύσκεψη τών 'Ενώσεων καταρτίζομε μία έπιτροπή τής δίνομε ένα υπόμνημα στά χέρια και τής αναθέτομε νά πάη στην 'Αθήνα νά διεκδικήση τά αιτήματά μας. 'Η έπιτροπή μέ όλη τή καλή διάθεση, ως συνεπικούρη, ξεκινά και υποβάλλει τά υπόμνηματα όπου πρέπει. Κάθετα στη Πρωτεύουσα 8-10 μέρες επικοινωνεί μέ όλους τούς άρμοδίους, πέρνει κάμποσες ύποσχέσεις και έπιστρέφει. Ξέρομε όλοι πόσο μέρος τών αιτημάτων ικανοποιείται. 'Επίσης ξέρομε πώς μία 'Επιτροπή πού πάει νά διεκδικήση ένα όρισμένο ζήτημα δέν έχει ποτέ τόν απαιτούμενο καιρό νά μορθέση νά διαφωτίση και νά πείση τούς άρμοδίους (πού κατ' ανάγκην άφοϋ κυβερνοϋν μία χώρα ζητούν στοιχεία επάνω στα όποια θέλουν νά στηριχθούν) νά αποδεχθούν κάθε αίτημα.

Τό ίδιο συμβαίνει μέ τά καπνικά ζητήματα, ως υπάρχουν και ειδικά γραφεία προστασίας των, μέ τά ζητήματα τών σιτηρών, τών λαδιών, τών κρασιών και σταφυλιών, τών λαχανικών, μέ τά φορολογικά, δασμολογικά και τόσα άλλα ζητήματα.

Πολλοί από τούς αναγνώστες μας θά έχουν πάη στην 'Αθήνα ως μέλη από έπιτροπών παρόμοιες συσκέψεις και θά έχουν δη πώς τήν ίδια έποχή πού βρισκόταν αυτοί στη Πρωτεύουσα ως πούμε, γιά τό ζήτημα τών άμβύκων, βρισκόταν γιά διάφορα άλλα ζητήματα γεωργικά - Συνεταιριστικά στην 'Αθήνα

άλλες τρεις έπιτροπές. Τό φαινόμενο αυτό δέν εινε εξυπηρετικό τής συνεταιριστικής - γεωργικής Κινήσεως γιά πλείστες αιτίες από τές όποιες θά αναφέρομε τές κυριότερες:

α'. 'Επιβαρύνεται ό συνεταιρισμένος κόσμος μέ έξοδα δυσανάλογα μέ τήν άποδοτικότητα τών 'Επιτροπών.

β'. Φέρομε σέ πολύ δύσκολη θέση τούς άντιπροσώπους μας όταν ύστερα από μία σύσκεψη τούς λέμε νά πάνε στην 'Αθήνα νά διεκδικήσουν διάφορα αιτήματά μας. 'Από συνείδηση συναδελφικής άλληλεγγύης αναλαμβάνουν διάφοροι ήγέται μέ ένθουσιασμό νά εκτελέσουν τήν έντολή. 'Αλλά μία σύσκεψη τί στοιχεία δίνει στα χέρια τών έπιτροπών της; 'Ο ένθουσιασμός μόνον δέν άρκεί. Χρειάζεται έννημερότης και ύπαρξη στοιχείων γιά νά καταποτισθούν οι 'Αρχές και ή Κοινωνία. Μία σύσκεψη παρ' όλη τή θέληση της δέν μπορεί νά έφοδιάση τούς άντιπροσώπους της μέ τά στοιχεία αυτά.

γ'. 'Η παρουσία, ή μάλλον ή διαρκής παρέλαση έπιτροπών στα διάφορα 'Υπουργεία ή πιστωτικά ιδρύματα κάνει τούς οργανισμούς αυτούς νά συνειθίσουν στη θέα και νά μή ένοχλούνται πολύ καί φθάνομε στό σημείο καμιά ένέργεια έξωτερική νά μή ειναι άρκετά ισχυρά νά τροποποιήση, έστω κατ' έλάχιστο, τό χαραγμένο προόγραμμά τους.

'Η Συνεταιριστική Κίνηση στη χώρα μας έφθασε, ύστερα από τήν καλή όργάνωση τών Συνεταιρισμών και τών 'Ενώσεών τους, στό σημείο νά ζητη πειά τή Κεφαλή της, τήν 'Εθνική Κεντρική 'Οργάνωση της μέ Κέντρο τήν 'Αθήνα.

Εινε ή Κεντρική 'Οργάνωση εκείνη πού θά έξονυχίξη ένδελεχώς κάθε ζήτημα συνεταιριστικό και θά καθοδηγή τή συνεταιριστική Κίνηση σύμφωνα μέ τά συμφέροντα του συνόλου του συνεταιρισμένου κόσμου.

'Η Κεντρική Συνεταιριστική όργάνωση, θά έλαττώση τά έξοδα εις τό έλάχιστον και μέ μία όράκα από πολύ καταποτισμένους εργάτας της θά έπιβάλλεται μέ τή γλώσσα τής αλήθειας και τής έννημερότητας παντού και πάντοτε. 'Η συνεταιριστική ύπόθεση δέν μπορεί νά διεξαχθή κατά παραγγελίαν θέλει τούς άποστολούς της νά τήν καθοδηγούν.

'Εκείνοι εινε πού θά διαλαλήσουν τά καλά του συνεταιριζέσθαι και θά εφαρμόσουν μέ τήν εμπνευσμένη δράση τους τές συνεταιριστικές αρχές στην πραγματικότητα, διότι έτσι μονάχα θά αναπαυθή ή συνείδησή τους. 'Η Συνεταιριστική Κίνηση δέν εινε θεωρία εινε πράξη πού ζην πού έν εφαρμόσθη ή θέση του ανθρώπου θά καλλιερέψη σέ ύπέροτατο βαθμό.

'Η δυστυχία και ή άδικία πού εινε ή αίτια κάθε καταστροφής θά άνήκουν εις τό παρελθόν μέσα στη συνεταιριστική ζωή. Τόν δρόμο γιά τή δημιουργία μιας τέτοιας ζωής θά χαράξη ή όργάνωση ή Κεντρική πού θά περιλάβη στους κόλπους της όλη τή συνεταιρισμένη μερίδα του 'Ελληνικού λαού πού κάθε μέρα πληθαίνει.

Οι ιδεολόγοι τής 'Ελλάδος πού άρχισαν τόν Συνεταιρισμό στό χωριό καλούνται τώρα νά συγκεντρώσουν τές δυνάμεις τους και νά άποτελειώσουν τό έργον τους.

'Η ίδρυση μιας κεντρικής όργάνωσης φανταζόμεθα πώς έχει ώριμότη πειά.

Νομίζομε μάλλον πώς ύπάρχει ή όργάνωση. Δέν μένει παρά νά αποφασισθή ή όργανική σύνδεση».

Η ανάγκη ιδρύσεως Κεντρικής Οργανώσεως των Συνεταιρισμών συζητήθηκε και στη νεότερη Σύσκεψη των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών Βορείου Ελλάδας που συνήλθε με πρωτοβουλία της Ενώσεως Σερρών κατά τον Σεπτέμβριο 1930. («Ο Συνεργατισμός» 1930 σ. 303).

Μίλησε δια μακρών ο Γ. Ιωαννίδης πρόεδρος της Ομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης. Οι αντιπρόσωποι των Ενώσεων αναγνώρισαν την ανάγκη της ιδρύσεως της κεντρικής αυτής οργανώσεως και ανάθεσαν στην Ομοσπονδία και τον Σύνδεσμον Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος την κατάρτιση του καταστατικού («Ο Συνεταιριστής» 1930 σ. 130).

Σχετικά με το θέμα, γράφει «ο Συνεργατισμός» 1930 σ. 304:

«Τό δεύτερο θέμα πού άσασχόλησε τή σύσκεψη είνε τό ζήτημα τών σχέσεων τών 'Ενώσεων μεταξύ τούς και ή ένιαία εμφάνιση τής Κινήσεως και ή ένιαία οργανώσή της.

Ο κ. Γ. Ιωαννίδης, Πρόεδρος τής 'Ομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσ/νίκης ανέλυσε τό ιστορικό τής ζωής τής Συνεταιριστικής κινήσεως στήν 'Ελλάδα και άνέφερε τό γεγονός πώς ή εξέλιξη μας άποτελεί θαύμα γοργότητος.

Όταν βέβαια ή Κίνηση ήταν μικρά και οι Συνεταιρισμοί άραιοί και σκόρπιοι δέν μπορούσαμε ν' αντιληφθούμε τή σημασία τής ενθύνης μας, ως ήγέται μιά οικονομική Κίνησης. Ήλθαν όμως τά πράγματα μοναχά τούς νά μας ύποδειξουν τά καθήκοντά μας. Ή Κίνηση πήρε σήμερα τεράστιες διαστάσεις και δισεκατομμύρια όλόκληρα δραχμές διοχετεύονται μέσω τών Συνεταιρισμών, πού εκτός άπ' τή καθαρά τραπεζιτική τούς εργασία άναλαμβάνουν πλέον κάθε κλάδο οικονομικής επιχειρήσεως, πού συναντούμε στόν κόσμο, εμπόριο, επεξεργασία, παραγωγή κλπ.

Άπό μäs πού φέρουμε σήμερα τόν τίτλο τών ήγετών ζητεί ή Συνεταιριστική Κίνηση καθοδήγηση, συστηματοποίηση, έξυπνέτηση και οργανώση.

Μέχρι τώρα άκολουθήσαμε τό σύστημα τών συσκέψεων γιά νά ύποστηρίξουμε τά συμφέροντά μας και νά διεκδικήσουμε τήν θέση μας στήν οικονομική ζωή τού τόπου. Τό σύστημα αυτό όπωσ όλοι σας έχεται άντιληφθή έχει δύο τρωτά σημεία: Ιον είνε άντιοικονομικό και 2ον δέν έχει οργανικό δεσμό μέ τήν όλη Κίνηση.

Καθημερινώς παρουσιάζονται ζητήματα πού χρειάζονται νά τά επιληφθούμε άμέσως. Κάνομε μιά σύσκεψη, πέρνομε μιά άπόφαση και ύποβάλλομε ένα ύπόμνημα όπου πρέπει. Τό άποτέλεσμα είνε νά επιβαρύνωμε τίς οργανώσεις μας μέ πολλά έξοδα και τά συμφέροντά μας, άμέσως μετά τήν σύσκεψη, νά μείνουν έρμαιο τής τύχης, γιατί δέν έχομε κανένα μόνιμο οργανισμό πού νά παρακολουθή τή πορεία τών ύποθέσεών μας, π.χ. τά ζητήματα πού μäs άσασχόλησαν πρωτίτερα είνε τέτοιες φύσεως πού νά χρειάζονται νά τά παρακολουθήσωμε, ποιός όμως άνάλαβε

τήν εργασία αυτή;

Νομίζω πώς ήλθε πειά ό καιρός και ή 'Ελληνική Κίνηση νά σκεφθή ν' άκολουθήση τόν δρόμο πού άκολουθήσαν οι Συνεταιριστικές Κινήσεις στίς άλλες χώρες. Είνε δέ εύτύχημα γιά μäs πού δέν έχομε νά ζητήσωμε λύσεις γιά νά επεξεργαζόμεθα, δέν μένει παρά νά χρησιμοποιήσουμε τή πείρα τών άλλων και νά ιδρύσωμε τήν 'Εθνική μας οργανώση πού ν' αναλάβη ύπεύθυνα νά καθοδηγήση τήν Κίνηση μας και νά τή προσαρμόση μέ τά σύγχρονα οικονομικά συστήματα.

Ό οργανισμός πού προτείνω πρέπει νάχη χαρακτηριστικά Σωματειακό και όχι Συνεταιρισμού γιατί τό νά θελήσωμε νά υπαγάγωμε σέ τριτοβάθμιο οργανώση ζητήματα Τραπεζιτικά και 'Εμπορικά είνε άπρηχάωμένη σκέψη, και θά σημαίνη νά εισάγωμε τή γραφειοκρατία στίς συνεταιριστικές οργανώσεις, αυτό δέ δέν είνε καθόλου πρακτικό και θά μοιάξη μέ οικοδόμημα πελώριο στηριγμένο σέ άσπια θεμέλια.

Ό οργανισμός πού μäs χρειάζεται είνε εκείνος πού θά μελετήσει τήν οικονομική κατάσταση τής γεωργίας, θά καταρτίση στατιστικές γιά νά δούμε πού βρισκόμαστε και νά εισηγηθή άνάλογα μέ τή κατάσταση μέτρα και στόις Συνεταιρισμούς και στό Κράτος. Σήμερα όλοι βαδίζομε στό σκοτό, δέν ξεύρομε τί μäs γίνεται και εργαζόμεθα στή τύχη. Άν αυτά συνέβαιναν άλλοτε, σήμερα μέ τήν πρόοδο τής Οικονομ. 'Επιστήμης δέν έπιτρέπεται νά συμβούν.

Όλοι συμφώνησαν μέ τήν άποψη αυτή. 'Ετέθηκε μόνο τό ερώτημα άν πρέπει νά ιδρυθή ό οργανισμός επί τής βάσει τού νόμου 602 ή 281. 'Επειδή όμως ή διαφορά δέν είνε ουσιαδης άρέθηκε ή λεπτομέρεια αυτή νά μελετηθή από τή Συνέλευση πού θά εγκρίνη τό καταστατικό. Ή σύνταξη τού καταστατικού άνετέθη στήν 'Ομοσπ. Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσ/νίκης και στό Σύνδεσμο Συνεταιριστών Βορείου 'Ελλάδος.

'Ελπίζομε πώς ή ίδρυση τής Πανελληνίου 'Ενώσεως θά προσφέρει πολλές ύπηρεσίες στή Συνεταιριστική Κίνηση τού τόπου και θά τής δώση νέα ζωή.»

Η Γ.Σ. της 'Ομοσπονδίας Γ.Σ. Θεσσαλονίκης (της 17/10/1930) αποφασίζει την προσχώρηση στην Πανελλήνιο Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών («Συνεργατισμός» 1930 σ. 305).

2. Οι ιδεολογικοί Σύνδεσμοι Συνεταιρισμών

Για το θέμα των ιδεολογικών Συνδέσμων βλ. παραπάνω την απόφαση της Σύσκεψης των Ενώσεων κατά Φεβρουάριο 1930.

Το θέμα αυτό των Συνδέσμων Συνεταιρισμών συζητείται επί χρόνια στην Ελλάδα και υπήρξε ένας από τους λόγους αναβολής, κατά διαστήματα, της

ιδρύσεως Ομοσπονδιών και της Συνομοσπονδίας. Χαρακτηριστικό για το θεσμό είναι κείμενο του καθηγητή Hans Muller στην «Ανθολογία Συνεταιρισμών» του V. Totomianz (βλ. και «ο Συνεταιριστής» 1930 σ. 153). Η ανάγνωσή του είναι και σήμερα ακόμα χρήσιμη με τις ζυμώσεις που υπάρχουν σχετικά με το θέμα της αυτοεποπτείας, της εκπαίδευσής, της καλύτερης οργάνωσης. Το παραθέτουμε:

«Αι πραγματικά επιτυχία των συνεταιρισμών, η ταχεία των εξάπτωσις και η κανονική έσωτερική εξέλιξις των εξαρτώνται κατά πολύ από την δραστηριότητα των συνδέσμων των. Χωρίς την ύποστηρίξειν και την προστασίαν, την οποίαν τούς προσφέρουν οι τελευταίοι ούτοι, αι τοπικά οργανώσεις θά ήσαν τελείως ανίσχυροι ενώπιον των πολυαριθμών αντιπάλων των. Δυνατά τις να βεβαιώσῃ χωρίς να κινδυνεύῃ νά φανῇ ὑπερβολικός ὅτι ὁ Σύνδεσμος ἐν μέσῳ τῶν τοπικῶν συνεταιρισμῶν εἶναι διὰ τὴν συνεταιριστικὴν ἐξέλιξιν ὅ,τι εἶναι διὰ τὴν ζωὴν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων καὶ τῶν χωριῶν τῶ κράτος.

Χωρὶς τὸν Σύνδεσμον δὲν ὑπάρχει σταθερὰ καὶ μόνιμος ἐξέλιξις, δὲν ὑπάρχει ζωηρὸν συνεταιριστικὸν πνεῦμα, δὲν ὑπάρχει οὔτε φιλολογία οὔτε τύπος συνεταιριστικός. Μόνον ὁ Σύνδεσμος εἰσάγει τὴν τάξιν καὶ τὸ σύστημα κατὰ τὴν συνεταιριστικὴν ἐργασίαν, τὴν ἀναβιβάζει εἰς τὸ ὕψος ἑνὸς ἐθνικοῦ ἔργου, δεικνύει εἰς τούς συνεταιριστάς εὐρείας ἀπόψεις οικονομικὰς καὶ κοινωνικὰς.

Οἱ ὑπάρχοντες περὶ τῶν συνεταιρισμῶν νόμοι, καθὰς ἐπίσης καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς εἰς τὰς περισσότεράς μέρη ἔχουν ὑποστῆ ἰσχυρὰν τὴν ἐπίδρασιν τῶν Συνδέσμων. Ἡ φορολογία τῶν καταναλωτικῶν συνεταιρισμῶν θά ἦτο εἰς πολλὰ κράτη πολὺ βαρύτερα παρ' ὅτι εἶναι τώρα, ἐάν οἱ συνεταιρισμοὶ δὲν εἶχον εἰς τὸ πρόσωπον τῶν Συνδέσμων τῶν ἀφοσιωμένους συνηγόρους. Τέλος τὸ σημαντικώτερον στοιχείον τῆς προόδου τοῦ καταναλωτικοῦ συνεταιρισμοῦ -αι πνευματικαὶ του δυνάμεις- θά ἔλλειπον, ἐάν οἱ Σύνδεσμοι δὲν εἶχον δημιουργήσει διὰ τῆς δράσεώς των τὰ στελέχη τῶν ἐνθουσιωδῶν καὶ πεπειραμένων συνεταιριστῶν.

Δημιουργῶν τὸν συνεταιριστικὸν τύπον, ὁ ὁποῖος μεταδίδει εἰς ὅλους καὶ εἰς κάθε ἕνα τὴν πείραν τὴν κτηθεῖσαν ἀπὸ τὴν κίνησιν, ὁργανῶν μίαν συστηματικὴν προπαγάνδαν προφορικὴν καὶ γραπτὴν, ὁργανῶν συνέδρια καὶ συνδιασκέψεις, συλλέγων τὰ στατιστικὰ δεδομένα καὶ ἐκδίδων ἐπετηρίδας, ὁ Σύνδεσμος ἀφυπνίζει τὴν σκέψιν ἑκατοντάδων καὶ χιλιάδων προσώπων, διεγείρει τὴν δημιουργικὴν ἐνέργειαν, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν δύναται νά ὑπάρχη πρόοδος εἰς τὸ συνεταιριστικὸν ἔργον.

Δυστυχῶς ἡ δράσις τῶν Συνδέσμων, οἱ ὁποῖοι ἀναπτύσσουν τὸ ἰδεολογικὸν καὶ ἠθικὸν μέρος τῆς κινήσεως δὲν ἐξετιμήθη πάντοτε ἐπαξίως. Ἐν τούτοις εἶναι βέβαιον ὅτι μόνον αὐτοὶ οἱ Σύνδεσμοι ἀνοίγουν ἐλεύθερον δρόμον εἰς τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διαπνέει τὴν κίνησιν μας καὶ τὸ ὁποῖον μᾶς ὡδεὶ διαρκῶς πρὸς τὰ ἔμπροσ. Συχνὰ δὲν ἔχομεν παρὰ μίαν ἀντίληψιν πολὺ ὑλιστικὴν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ συνεπῶς, εἴμεθα πολὺ ἐπιρρεπεῖς νά μειώνομεν τὴν σημασίαν τῶν ἰδεολογικῶν του παραγόντων. Ἐν τούτοις εἶναι αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι μόνον, οἱ ὁποῖοι μεταβάλλουν ἕνα ὠρισμένον ἀριθμὸν συνεταιρισμῶν περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον μικρῶν - ἑκαστος τῶν ὁποίων ἰδιαιτέρως λαμβανόμενος εἶνε τελείως ἀσημαντος ἀπὸ οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως- εἰς ἕνα ζῶντα ἐθνικὸν ὄργανισμὸν. Ἐκα-

στον μεμονωμένον μέλος τοῦ ὄργανισμοῦ τούτου ἔρχεται περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον ἀπ' εὐθείας εἰς ἐπαφήν μετὰ μεγάλα ἔργα τῆς ἐποχῆς μας καὶ παρακολουθεῖ τὴν κοινωνικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν ἐξέλιξιν τῆς. Χάρις εἰς τὸ γεγονός αὐτὸ τὸ φῶς τῆς ἐκπολιτιστικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀποστολῆς τῶν ἀντανάκλα καὶ εἰς τὸν μετριώτερον ἐκ τῶν συνεταιρισμῶν. Ἐκαστος συνεταιρισμὸς ἐκπληρώνει τὴν ἀποστολήν του μόνον μετέχων ἢ συνεργαζόμενος μετὰ τὸν Σύνδεσμον. Τότε μόνον ἀρχίζει νά ἀφομοιώνῃ αὐτὸ τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ ἀπὸ ἕνα ὠργανωμένον καταναλωτὴν, μέλος ἑνὸς καταναλωτικοῦ συνεταιρισμοῦ, ἕνα συνεταιριστὴν, πολίτην τῆς ὑπὸ σχηματισμῶν μεγάλης κοινότητος, ἕνα σκαπανέα μᾶς νέας ἐποχῆς.

Καθ' ὅσον σὺν τῷ χρόνῳ ὁ συνεταιρισμὸς κόσμος θά ἐννοήσῃ τὴν σημασίαν τῶν συνεταιριστικῶν συνδέσμων καὶ καθ' ὅσον θά φαίνεται ἔτοιμος νά ὑποστῆ θυσίας χάριν τῶν σκοπῶν των, οἱ σύνδεσμοι οὗτοι θά γίνοντι περισσότερον, ἀπ' ὅτι μέχρι τοῦδε ὑπῆρξαν, σχολεῖα τοῦ συνεταιριστικοῦ πνεύματος.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ μέλλοντος εἶναι ἡ ἀρμονικὴ ὁργάνωσις σχολεῖων συνεργατισμοῦ, προωρισμένων νά προπαρασκευάσουν τὰ στελέχη τῶν ὑπαλλήλων μας, τὰ ὁποῖα θά ἀξιώνονται ἀδιακόπως. Ἐπί πλέον οὐδὲν ὀλιγὸς θεωρῶ οὐτοπιστικὸν τὸ σχέδιον μᾶς συνεταιριστικῆς ἀκαδημίας, εἰς τὴν ὁποῖαν θά ἐδιδάσκοντο ἡ θεωρία τῆς κινήσεώς μας, καὶ χάρις εἰς τὴν ὁποῖαν ἡ μελέτη τοῦ συνεταιρισμοῦ θά ἀπέβαινε τὸ ἀντικείμενον σταθερὰς διδασκαλίας καὶ ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν.

Ἐπίσης εἶνε περιττὸν νά τονίσωμεν ὅτι ὁ λαϊκὸς συνεταιριστικὸς τύπος, ὁ ὁποῖος ἀπευθύνεται πρὸς τὰς μάζας καὶ ὁ ὁποῖος εἰς πολλὰς χώρας ἐσημείωσε ἀξιολόγους ἐπιτυχίας, δὲν ἔχει ἀκόμη φθάσει τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς τελειοποιήσεως.

Διὰ μερικὸς Συνδέσμους ἡ δημιουργία ἑνὸς ἡμερησίου συνεταιριστικοῦ φύλλου δὲν εἶνε πλέον ζήτημα τοῦ μεμακρυσμένου μέλλοντος.

Δὲν δύναμεθα νά περιορισθῶμεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν προντίδα τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Ὀφειλομέν νά σκεφθῶμεν ἐξ ἴσου πῶς θά ἰκανοποιήσωμεν τὴν πνευματικὴν των πείραν, πῶς θά συντελέσωμεν εἰς τὴν πνευματικὴν των ἀνάπτυξιν, πῶς θά κατευθύνωμεν τὴν ἐσωτέραν ψυχικὴν των διάθεσιν ἐπὶ ὀρθῆς ὁδοῦ πρὸς μίαν νέαν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς.

Τὸ ἔργον τῆς συνεταιριστικῆς ἐκπαιδεύσεως ὀφείλει νά βαδίζει ἐκ συμφώνου πρὸς τὴν ὁργανῶσιν τῆς καταναλώσεως καὶ τῆς παραγωγῆς.

Μόνον ὅταν θά ἀρχίσωμεν νά ἀναπτύσωμεν τὴν κίνησιν μας ὑπ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα, ὅταν θά ἔχωμεν προσηλυτίσει τούς συνεταιριστοὺς εἰς τὴν ἰδέαν ἑνὸς κέντρου συλλογικῆς ζωῆς καὶ μᾶς ὁργανώσεως προωρισμένης νά μορφῶνῃ τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα τῶν μελῶν τῆς, τότε μόνον θά δυνηθῶμεν νά εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἐργαζόμεθα ὄχι διὰ νά ἀνυψώσωμεν ἕνα πύργον Βαβέλ, ἀλλὰ διὰ νά θέσωμεν τὰς βάσεις μᾶς νέας ἐποχῆς ἐξευγενισμένου πολιτισμοῦ.

Hans Muller»

3. Κεντρικές Οικονομικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις.

Αυτόνομος Σταφιδικός Οργανισμός (Α.Σ.Ο.).

Το συνεταιριστικό έργο του Α.Σ.Ο. κατά την περίοδο 1927-1930 βλ. στο βιβλίο Θ. Τζωρτζάκη «Οί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» σ. 86.

Από το καλοκαίρι 1930 ο Α.Σ.Ο. (που λειτουργούσε αποδοτικά για τους σταφιδοπαραγωγούς από το 1925) υφίσταται κρίση και επιθέσεις, επειδή η οικονομική συγκυρία (υπερπαραγωγή στην Καλιφόρνια, μέτρα ποτοαπαγορεύσεως στην Αμερική, κλπ.) και ο συναγωνισμός στη διεθνή αγορά, του επιτρέπει να εξασφαλίσει στους σταφιδοπαραγωγούς περίπου μόνο 5 δρχ. την οκά σταφίδας έναντι των 10 δρχ. περίπου προ διετίας. Παροξυσμός στους σταφιδοπαραγωγούς (κατά ΑΣΟ και Κυβερνήσεως) και γεγονότα διασαλεύσεως της τάξεως με υποκίνηση, βέβαια, και αντιδραστικών κύκλων. Παρατηρείται δε το θλιβερό (για την αγροτική τάξη και τους συνεταιρισμούς) φαινόμενο, μερικοί από ετών Σύμβουλοι του ΑΣΟ εκπρόσωποι των παραγωγών, (Χρ. Τερζάκης κλπ.), να εμφανίζονται τώρα ως «αναδρομικώς διαφωνούντες» και ως ελεγκτές ανασύροντες ατασθαλίες. Παραίτηση, τον Σεπτέμβριον 1930, του Γενικού Διευθυντού Β. Σιμωνίδη, ανατραχή με διαμαρτυρίες, δημοσιεύματα και δημοκοπικές κινητοποιήσεις που οδήγησαν στην, σε μεγάλο βαθμό καταστροφή του έργου που πραγματοποιήθηκε για τη σχεδόν συνεταιριστική οργάνωση της σταφιδοπαραγωγής. Παράδοση πάλι στη γραφειοκρατία του Κράτους και τα συμφέροντα των εμποροβιομηχάνων σταφίδας (βλ. αναλυτικά για το όλο οργανωτικό έργο του ΑΣΟ και για τις επικρίσεις, στο βιβλίο Β. Σιμωνίδη «Μερικαί αλήθειαι επί των ζητημάτων του Σταφιδικού Οργανισμού» Αθήνα 1931). Μεταξύ των άλλων μέτρων το Διοικ. Συμβούλιο κατάργησε, για μικροοικονομίες, την Υπηρεσία Εποπτείας και λογιστικής των Συνεταιρισμών και έπαυσε 30 υπαλλήλους του κλάδου που είχαν προσληφθεί από Ζετίας σε διαγωνισμό.

Σχετικά με την έντονη αυτή επίθεση κερδοσκοπικών κύκλων εναντίον της συνεταιριστικής οργανώσεως της σταφιδοπαραγωγής που εκμεταλλεύτηκαν δημαγωγικά ανάμεσα στους παραγωγούς, τον περιορισμό της καταναλώσεως της Ελληνικής σταφίδας στο εξωτερικό που έφερε την πτώση των τιμών, βλ. και «Συνεργατισμός» 1930 σ. 222, όπου διαβάζουμε:

« Από καιρού άρχισε νά δημιουργήται ένας άρκετά μεγάλος θόρυβος γύρω στη δράση του Αυτόνομου Σταφιδικού Οργανισμού. Επιθέσεις σημειώθηκαν από μέρος δημοσιογράφων και παραγωγών· επερωτήσεις ήγέρθησαν μέσα στη Γερουσία, ψιθυρίζονται έδώ κι εκεί διάφορες άνεύθυνες φήμες τότε ύπέρ και τότε κατά του οργανισμού αυτού.

Η όλη υπόθεση έχει έμβάλη σέ κάποια άνησυχία τούς σταφιδοπαραγωγούς της Πελοποννήσου, μερικοί δέ Συνεταίροι της βορείου Ελλάδος δειλά διερωτώνται, μήπως κάνουν κακό στους παραγωγούς ενισχύοντας την Συνεταιριστική Κίνηση!

Αν και πρίν εκδοθή ή έκθεση του Έποπτικού Συμβουλίου είναι επικίνδυνο νά εκδηλωθή κανείς μολαταύτα θεωρούμε καθήκον μας νά βοηθήσωμε και έμεις νά διαλυθούν μερικά νέφη που δημιουργήθηκαν στόν Συνεταιριστικό όριζοντα εξ αίτίας ενός καταστροφειτικού θορύβου. Προτού έκφέρουμε τή δική μας γνώμη επί του προκειμένου έπιθυμούμε νά παραθέσωμε άποσπάσματα από τίς συζητήσεις στη Γερουσία. Τίς συζητήσεις στό Συνέδριο τών σταφιδοπαραγωγών, όσο ενδιαφέρονται για τό σταφιδικό, τίς παρα-

κολούθησαν από τόν καθημερινό τύπο τών Αθηνών:

Από τά στενογραφημένα πρακτικά της γερουσίας ΜΥΛΩΝΑΣ. Κύριοι συνάδελφοι, τά συνετά λόγια τά όποια μάς είπεν ό κ. ύπουργός, έξαντλούν σχεδόν από τό θέμα της επερωτήσεως τά έπιχειρήματα... Θά μου επιτρέψετε... νά είπω τινά, έστω και όχι νέα, πρός ένίσχυση τών όσων είπεν ό κ. ύπουργός της Έθνικης Οικονομίας.

Κύριοι, θέλω νά έξάρω τήν μορφήν, τήν νομικήν και τήν οικονομικήν, τήν όποιαν έχει ό Αυτόνομος Σταφιδικός Οργανισμός. Όταν τώ 1925 συνεζητείτο ό τρόπος της διαδοχής της διαλυθείσης προνομίουχου εταιρείας πρός προστασίαν της σταφίδας, έπροτάθησαν τρεις λύσεις υπό της τότε κυβερνήσεως, άφ' ένός ή λύσις της ιδιωτικής εταιρικής έπιχειρήσεως, εις ήν έδιδε τήν προτίμησιν ό τότε πρωθυπουργός, ή όποια θά ανέλαμβάνε τήν σταφίδα και τήν οινοποιάν. Δευτέρα λύσις ήτο ή κρατική διαχείρησις, και τρίτη λύσις, ή συνεταιρική. Μετέσχον κι έγώ τών συσκέψεων, ως βουλευτής εκπροσωπών σταφιδικός οργανώσεις, και επρότεινα τετάρτην λύσιν, τήν όποιαν ήδη είχαν άποδεχθή οι ώργανωμένοι σταφιδοπαραγωγοί,

τήν λύσιν του αυτόνομου οργανισμού, ό όποίος ούτε ιδιωτική επιχείρησις, άνάυνημος έταιρεία, θά ήτο άλλ' ούτε καί κρατική διαχείρησις ούτε καί συνεταιρική. Δέν έπρεπε νά είνε ιδιωτική επιχείρησις, τό μόν διότι δέν έχρειάζοντο πάγια έταιρικά κεφάλαια, άπατούντα σημαντική έξυτηρήτησιν, όσον άφορᾷ τήν κυρίαν λειτουργίαν τής ίσορροπήσεως τής προσφορᾶς πρὸς τήν ζήτησιν τής σταφίδος, τό δέ διότι έδει νά δοθῆ ὁ τόνος εἰς τήν παραγωγήν πρὸ παντός, τήν δίδουσαν τήν πρώτην ὕλην εἰς τήν βιομηχανίαν καί ὄχι άντιστρόφως, ὡς θά εἴνετο διά του πρώτου σχεδίου, ή δέ παραγωγή θά έπρεπε νά είνε κυρία του προϊόντος τής. Δέν ήτο σκοπίμον νά είνε κρατική επιχείρησις, διότι ὅλοι, έφραναμε σύμφωνοι ὅτι ελάτιστα είνε κατάλληλον τό κέρτος διά τήν διαχείρησιν τοιούτων ζητημάτων καί ὅπου άνεμχθή άπέτυχε. Έπίσης δέν ήτο ένδεχομένη ή λύσις ή καθαρώς συνεταιρική, διότι δέν έχουν άνεπτυχθῆ ακόμη παρ' ήμίν εἰς τοιούτον βαθμόν οἱ συνεταιρισμοί ὡστε νά αναλάβουν αὐτοί μόνοι τήν διαχείρησιν του προϊόντος. Μετά τήν πτώσιν τής τότε κυβερνήσεως έπεκράτησεν ή ύποστηρικθείσα ὑπ' έμοῦ λύσις τής αυτόνομήσεως τής διαχείρησεως μέ συμμετοχήν εἰς τήν διοίκησιν άντιπροσώπων του κράτους, τής παραγωγῆς καί τών μεγάλων τραπεζών. Αὐτός είνε ὁ κοινωφελής συνδυασμός ὄλων τών συμφερότων.

Ἡ έποπτεία του ὀργανισμού

Υπάρχει λοιπόν πολλάκις ὁ ὀφθαλμός ὁ παρακολουθῶν άγρύπτως πᾶσαν πράξιν του ὀργανισμού έν τῷ διοικητικῷ συμβουλίῳ εκ μέρους του κράτους, εἰδικῶς δέ ὁ άντιπρόσωπος του ύπουργείου τής Έθνικῆς Οικονομίας, εἰς τό έποπτικόν συμβούλιον είνε καί κβερνητικός έπίτροπος, δυνάμενος νά παρίσταται πρὸς τούτους καί εἰς τό διοικητικόν συμβούλιον. 'Αλλ' ὅπως σᾶς εἶπεν ὁ κ. ύπουργός τής Έθνικῆς Οικονομίας, ὁ αυτόνομος ὀργανισμός δέν εἶχε μόνον τούς πλείονας αὐτούς άντιπροσώπους του κράτους έν τῇ διοικήσει, άλλ' ὑπέρ αὐτήν καί ένα πενταμελές συμβούλιον έποπτικόν, άποτελούμενο από άνωτάτους δημοσίους λειτουργούς καί άντιπροσώπους τής σταφιδοπαραγωγῆς. Έτησις δέ τό έποπτικόν τουτο συμβούλιον, επειδή δέν έχει καί τήν λογιστικήν εἰδικότητα, καταρτίζει έπιτροπήν από ὑπαλλήλους του γενικοῦ λογιστηρίου του κράτους καί τών μεγάλων τραπεζών πρὸς έλεγγον τής οικονομικῆς διαχείρησεως του σταφιδικοῦ ὀργανισμού. Ὡστε βλέπετε καί άλλην ὑποεπιτροπήν έλέγχου καί τέλος έρχεται καί ένα άλλο ἄρθρον, τό ὅποιον ελυσμόνησε νά μνημονεύσῃ ὁ κ. ύπουργός τής Έθνικῆς Οικονομίας, καί τό ὅποιο λέγει ὅτι ὁ αυτόνομος σταφιδικός Ὄργανισμός τελεί ὑπό τήν άνωτέραν έποπτείαν του Ὑπουργείου τής Έθνικῆς Οικονομίας. Παρ' ὅλα ταῦτα πῶς είνε δυνατόν, κύριοι γερούσιασται, νά άκούεται ή μομφή ὅτι δέν ὑπάρχει επαρκής έλεγχος επί του αυτόνομου σταφιδικοῦ ὀργανισμού; Έκτός εἴν συγγέτα ή έννοια του έλέγχου μέ τήν έννοιαν τής τόσον άνεγκαίας αυτόνομήσεως καί επιδιώκεται ή διοικητική έξάρτησις από τό κράτος καί ή κολόβωσις τής αυτόνομίας.

Άνεγκαία ή διατήρησις τής αυτόνομίας

Εάν έννοητε ὅτι ὠριμέναις πράξεις του ὀργανισμού πρᾶπει νά ὑποβάλλωνται πρὸς έγκρίσιν εἰς τό κράτος, τουτο δέν σημαίνει έλεγγον άλλ' άνάμειν εἰς τās εὐθύνας τής διοικήσεως. Καί νομίζω ὅτι τουτο δέν συμφέρει ούτε εἰς τήν σταφίδα ούτε εἰς τήν εκάστοτε

κυβέρνησιν. Διότι ἄν ὁ σταφιδικός ὀργανισμός κατώρθωσεν ὀπωδήποτε νά μη εἰσακούῃ τās ὑπερβολάς, φοβούμαι ὅτι πολύ δυσκολώτερον μία κοινοβουλευτική κυβέρνησις —άν μάλιστα αὐτή είνε άσθενής, ὅπως εἶπεν ὁ κ. Παπαδημητρίου— έχουσα εἰς τās χείρας τής τό δικαίωμα τής έγκρίσεως, θά παρεσύρετο εύκολώτερον από τόν σταφιδικόν ὀργανισμόν εἰς πράξεις άκαίρους καί εἰς πράξεις άσυμφόρους διά τήν σταφιδοπαραγωγήν. Θά παρεσύρετο, εἰς δυσκόλους μάλιστα κοινοβουλευτικές περιστάσεις, από τά συλλαλητήρια, από τās εύκόλους άξιώσεις, ὅταν μάλιστα τό ύπουργεῖον τής Έθνικῆς Οικονομίας συμπέσῃ νά μη διευθύνεται από γνώσιν του πολυπλόκου σταφιδικοῦ ζητήματος, ὡς ὁ σημερινός ύπουργός τής Έθνικῆς Οικονομίας. Ἡ αυτόνομησις ὑπό τήν δοθείσαν συγκρότησιν, είνε άνεγκαία πρὸς περιφρούρησιν τής καλλίτερης διαχείρησεως τῶν προϊόντων ὑπό ειδικευμένης ὀργανώσεως. Έπομένως ὁ κ. Παπαδημητρίου φρονᾷ ὅτι δέν έχει ποσῶς δικαίον εἴν ζητῆ διά τής έπερωτησεῶς του τήν κρατικήν άνάμειν εἰς τήν διοίκησιν του αυτόνομου ὀργανισμού, διότι τότε έννοεῖ ὄχι αυτόνομον ὀργανισμόν, άλλά άπονεκρωμένην έν μέρει κρατικήν ὕπηρεσίαν. Αὐτή είνε κύριοι, ή μομφή του αυτόνομου σταφιδικοῦ ὀργανισμού: άλλά δέν θά έπρεπε νά παραλειφῶ νά τονίσω καί τόν κοινωνικόν καί τόν οικονομικόν προορισμόν του ὀργανισμού.

Τί παρημέλησεν ή ενιαία

Ἡ προνομιούχος έταιρεία ή ὅποια ίδρύθη, φυσικά, ὡς άνώνυμος πρὸς εκμετάλλευσιν του κεφαλαίου της, πρώτιστον συμφέρον εἶχε νά έξυτηρητῆ ικανοποιητικῶς τό κεφάλαιόν της καί χάριν αὐτοῦ παρημέλησεν έν πολλοῖς τά συμφέροντα τής σταφιδοπαραγωγῆς, κατὰ τά τελευταία μάλιστα έτη, λ.χ. εἰς τό ζήτημα τής διαφήμισεως, περιστελλούσα τās δαπάνας, τās ὁποίας εκ του νόμου εἶχεν ὕποχρέωσιν, νά κάμῃ πρὸς διάδοσιν του προϊόντος της, περιστελλούσα, λέγω, τās δαπάνας αὐτῆς, αἱ ὁποία είνε τόσον άνεγκαίοι διά τήν διάδοσιν τής σταφίδος, μέχρι σημείου ὡστε έθεωρήθη περιττόν νά δαπανηθοῦν ποσά πρὸς διαφήμισιν καί μετά τήν λῆξιν τής έμπολέμου καταστάσεως, διότι διαρκούσης τής έμπολέμου καταστάσεως έξεδόθησαν διατάγματα, καθ' ἃ άνεστάλη ή ὕποχρέωσις αὐτῆ τής προνομιούχου, άλλ' έξηκολούθησε καί μετά τήν λῆξιν του πολέμου άνευ διαταγμάτων κατ' άνοχήν νά μη δαπανᾷ. Ἡ έξοικονομήςις τής δαπάνης τῆ ήτο μάλλον συμφέρουσα, άφοῦ μάλιστα τό αὐξάνον παρακρότημα εἰς περιπτώσιν ελαττώσεως τής έξαγωγῆς, διέθετεν έπωφελῶς διά τών συμβάσεων της πρὸς ὠριμένους βιομηχανίας οἰσπνευματοποιῆς καί οἰνοποιίας.

Τί συμπλήρωσεν ὁ ὀργανισμός

Ἰδοῦ, λοιπόν, ὅτι οἱ ὄροι άνετράπησαν καί ὁ αυτόνομος σταφιδικός ὀργανισμός έλαβε μίαν άλλοίαν οικονομικήν ζωήν καί κοινωνικήν άποστολήν, καθ' ήν ὁ παραγωγός θά καταστῆ κύριος του προϊόντος του, ὁ παραγωγός θά εἶθῃ εἰς λογικάς συνεννοήσεις μέ τήν βιομηχανίαν, χωρίς νά τήν άδικήσῃ, ὡς πρὸς τήν πρώτην ὕλην. Καί έπραξε το καθήκον του ὁ αυτόνομος ὀργανισμός τῶς ὁ σημείον τουτο. Διότι συνεννοήθη μετά τής βιομηχανίας καί άφ' ής μάλιστα ένεκα διεθνῶν ὑποχρεώσεων έδει νά γίνετα παρακράτησις χλωρᾶς σταφίδος διά τήν βιομηχανίαν εύρέθη εἰς τήν άνάγκην ὁ σταφιδικός ὀργανισμός νά κατασκευάσῃ καί άποθήκας πρὸς τουτο, διευκολύνας κατ' αὐτόν τόν τρόπον καί τήν βιομηχανίαν, εἰς ήν καί εὐθιγᾶς

πιστώσεις ήνοιξε διά τήν χορήγησιν τής πρώτης ύλης.

Ποῦ ὀφείλονται οἱ ἀντιδράσεις

Κύριοι, ἴτο μοιραῖον κατά τήν ἴδρυσιν τοῦ αὐτονόμου σταφιδικοῦ ὀργανισμοῦ νά ὑπάρξουν ἀντιδράσεις, διότι ἐθίγοντο ἄτομα καί συμφέροντα, συνδεδεμένα μέ τό καθεστῶς τής προνομιοῦχου ἑταιρείας, ἐθίγετο εὐρύτερον διά τής ἐνισχυομένης διά τοῦ σταφιδικοῦ ὀργανισμοῦ συνεταιρικήσ ὀργανώσεως, ἰδιοτελής δρασίς τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου, διότι διεβλέπετο ὅτι διά τῶν νέων κατευθύνσεων θά κατελύοντο βαθμηδόν οἱ διδιμεσοί καί οἱ ἐκμεταλλευταί, καί θά ἐχειραφετεῖτο ὁ ὑποτελής εἰς αὐτούς οικονομικῶς - ἐν πολλοῖς δέ καί πολιτικῶς - ἀγροτικῶς πληθυσμός.

ΒΟΥΡΛΟΥΜΗΣ. Θά ἐπατάσασετο καί ἡ τοκογλυφία.

ΜΥΛΩΝΑΣ. Μάλιστα καί ἡ τοκογλυφία. Λοιπόν, κύριοι, δέν εἶνε ἀνεξήγητον ὅτι ἕνα καθεστῶς συμπερογόντων, τό ὅποιον ἔπρεπε νά μεταβληθῆ, εἶχε μοιραῖως δημιουργήσῃ δεσμούς καί πρός πολλούς τοπικούς πολιτευομένους, καθεστῶς ἀπό φιλικῶν πρός αὐτούς προσωπικῶν τής διαχειριζομένης τότε τήν σταφίδα προνομιοῦχου ἑταιρείας, καθεστῶς ἐσωτερικοῦ μικροεμπορίου τής σταφίδος, τοῦ θείου, θειικοῦ χαλκοῦ καί ἄλλων εἰδῶν, τό ὅποιον θά παρεμερίζετο βαθμηδόν, καθεστῶς ποικίλων συμπερογόντων τής μεγάλης προνομιοῦχου ἑταιρείας καί τῶν συνδεδεμένων μετ' αὐτῆς ἄλλων βιομηχανικῶν ἑταιρειῶν. Τό καθεστῶς τοῦτο ἀντέδρα κατά πάσης καινοτομίας κατά πάσης ἀνατροπῆς του. Καί εἶδομεν τό φαινόμενον ὅτι κατά τήν ἐποχῆν, κατά τήν ὅποιαν ἰδρύετο τό κοινωφελές τοῦτο ἴδρυμα, ἀντέδρασε μέγα μέρος τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τής Πελοποννήσου ἡ διεκείτο ἀντιπαθῶς πρός τήν νέαν διεύθυνσιν οὐχί πάντοτε κακή τῆ πίστει, ἀλλ' ἀσυναίσθητος ἐξ ὑποβολῆς ἀπό τήν ὑφισταμένην κατάστασιν. Ὑπῆρξαν καί ἐξαιρέσεις. Καί μίαν λαμπράν ἐξαιρέσιν ἀπέτέλεσε καί ὁ σήμερον ὑπουργός τής Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ὁ ὅποιος τότε ὀλοφύχως ὑπεβόηθησε τήν ἴδρυσιν τοῦ σταφιδικοῦ ὀργανισμοῦ, καί τοῦτο ἔστω πρός τιμήν του.

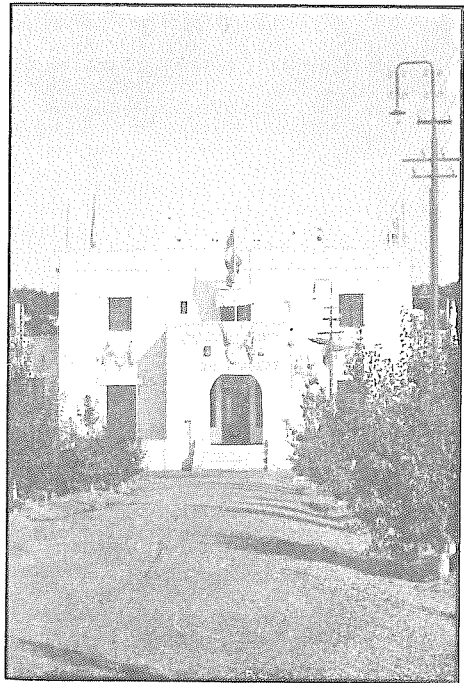
Ἡ τόνωσις τῶν ἀντιδράσεων

Κύριοι, αἱ ἀντιδράσεις αὐτά καθηῦδον καθ' ὅλην τήν εὐτυχῆ περίοδον τῶν προσοδοφόρων ἀγελάδων, κατά τήν εἰκόνα τήν ὅποιαν μετεχειρίσθη ὁ κ. Ὑπουργός τής Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Αἱ ἀντιδράσεις ἐτονώθησαν καί ἄλλα ἀκόμη ἀνέκυψαν εὐθύς ὡς ἐπῆλθον καί αἱ ἰσχναί ἀγελάδες, εὐθύς ὡς ἐκ τῶν λόγων τούσ ὁποίους σᾶς ἀνέπτυξεν ὁ κ. Ὑπουργός τής Οἰκονομίας, ἡ κρίσις ἐν τῇ διεθνεί ἀγορᾷ καί ἡ πτώσις τῶν τιμῶν, ἐπέφερε καί θά ἐπιφέρει ἀκόμη ἴσως περισσότερο πτώσιν τῶν τιμῶν εἰς τήν ἑλληνικήν ἀγοράν. Τότε ἔπρεπε νά εὐρεθῆ ἀπό τό εὐκόλως παραπλανώμενον πλῆθος, ὁ ὑπεύθυνος καί ὡς προχειρότερος τοιοῦτος, ἤρχισε νά δακτυλοδεικτῆται ὁ διαχειριζόμενος τήν σταφιδικήν ὑπόθεσιν σταφιδικός ὀργανισμός. Ἄλλ' ἄν τοῦτο ἐπεχειρήθη, ἀπό πολλούς μὲν παραπλανωμένους καί καλῆ τῆ πίστει, ἀπό ἄλλους, ὅχι καλῆ τῆ πίστει, ἀσφαλῶς δέν ἐπεχειρήθη ὀρθῶς, δέν ἐγένετο πρός τό συμφέρον τής σταφίδος. Κύριοι, ὁ κ. ὑπουργός τής Ἐθνικῆς Οἰκονομίας σᾶς εἶπεν ὅτι τό ζήτημα ἐγκεῖται εἰς τήν πτώσιν τῶν τιμῶν τῶν σταφίδων ἐν γένει εἰς τήν διεθνή ἀγοράν. Ἄλλοτε, πρό ἔτων, εἶχομεν, τό μονοπώλιον τής σταφίδος εἰς τόν κόσμον. Εἶχομεν πλέον τοῦ 70% κατανάλων εἰς τόν παγκόσμιον ἀγοράν καί τώρα ἐφθάσαμεν εἰς τά 30% μόνον. Ἐπομένως ἀνέκυψεν ἕνας ἄγριος συναγωνι-

σμός, ἕνας ἀγῶν διεθνῆς περὶ ὑπάρξεως καί πρέπει νά τονωθῶμεν καί νά ἐφοδιασθῶμεν μέ τά κατάλληλα ὄπλα διά νά κατορθώσωμεν νά ἀνταπεξέλθωμεν.

Αἱ ὑψηλαί τιμαί

Ὁ κ. ὑπουργός τής Ἐθνικῆς Οἰκονομίας σᾶς ἀνέφερεν ὅτι αἱ ὑψηλαί τιμαί ἐκράτηθησαν πρός καιρόν εἰς ἐπίπεδον, τό ὅποιον ἔπρεπε ν' ἀποφύγη ὁ σταφιδικός ὀργανισμός. Εἰς τό σημεῖον τοῦτο ἤθελα νά ἐκφέρω μίαν παρατήρησιν. Ὄντως ὑπῆρξε μία ἐποχῆ κατά τήν ὅποιαν, οἱ μὲν σταφιδοπαραγωγοί ἐζήτησαν 50 λίρας κατά τόννον, 46 λίρας ὑπεστήριξαν ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ὑπουργείου τής Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 42, ἄν δέν ἀπατάμαι, ἐπρότεινε τό γραφεῖον τοῦ Λονδίνου, τό ὅποιον λειτουργεῖ θανμάσια καί προεδρεύεται ἀπό τόν δεικνύοντα μεγάλην δραστηριότητα

Το κεντρικό κτίριο του Ινστιτούτου Σταφίδας. Ψυχὴ ὁ Νικ. Ρουσόπουλος, μετέπειτα καθηγητῆς, Ἀκαδημαϊκός, πρόεδρος τῆς ἑταιρείας φίλων Συνεργατισμοῦ.

πρεσβευτῆν κ. Κακλαμάνον. Λοιπόν βλέπετε ὅτι ὑπῆρξε μία μικρά διαφορά ἀντιλήψεων καί ἤθελα νά δώσω τήν ἐξήγησιν ταύτην διά νά μὴ νομισθῆ ὅτι παρεσύρθη τυχόν ὁ σταφιδικός ὀργανισμός εἰς τό ἐπίπεδον αὐτό, ἐκ πείσεων ἐντεῦθεν καί ἐκεῖθεν. Ἐκράτησε μίαν μέσσην τιμήν, ἡ ὅποια ἐδικαιολογεῖτο, οὐδέ ἡ μικρά διαφορά τιμῶν ἴτο ἐμπόδιον εἰς τήν κατανάλωσιν μας, ἤς ἡ διεύθυνσις βασίζεται κατά πολὺ εἰς τήν ἐμπορικὴν δρᾶσιν καί τήν διαφήμισιν.

“Όταν δέ αίφνης αἱ τιμαὶ τῆς καλλιφορνιακῆς σταφίδος κατέστησαν ἀφαντάτως χαμηλαί, δηλαδή εἰς 20 καὶ 17 λίρας κατὰ τόννον, λόγω τῆς ὑπερπαραγωγῆς καὶ τῆς ἀπαγορεύσεως τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν ἐν Ἑσθονίᾳ, ἀσφαλῶς δὲν θὰ μᾶς ἔσωζαν οὔτε αἱ 44 λίραι τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας, οὔτε αἱ 42 τοῦ κ. Κακλαμάνου. Ἡ διαφορὰ ἦτο τοιαύτη, ὥστε τὸ προϊόν μας μοιραίως θὰ ὑφίστατο μείωσιν τῆς ἐξαγωγῆς του, εὐτυχῶς ὅχι τὴν μεγάλην, οὐδὲ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ φαντασθῆ κανεὶς ὅτι θὰ ἔπρεπε ὁ σταφιδικός ὀργανισμὸς νὰ ὑποστηρίξῃ μίαν τιμὴν τοιαύτην, ὥστε νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῆς μικρᾶς τιμῆς τῶν καλλιφορνιακῶν σταφίδων. Διότι ποῖαν τιμὴν θὰ ἔπρεπε τότε νὰ ὑποστηρίξῃ; 20 λίρας; 25 λίρας; Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ζημία θὰ ἦτο πολὺ βαρύτερα ἢ ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῆς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καταναλώσεως, δηλαδή διὰ νὰ μὴ μειώσωμεν κατὰ 18% περιῶτον τὴν ἐξαγωγὴν μας θὰ εἰσεπράττομεν τὸ ἡμισυ μόνον τῶν τιμῶν.

Ἐν πάσει περιπτώσει ὁ ὀργανισμὸς ἔλαβε σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὴν ἀντίληψιν ὅτι πρέπει νὰ προσέχωμεν τὸ βῆρος τῶν τιμῶν, ὅτι πρέπει νὰ βελτιώσωμεν τὴν ποιότητα, ὅτι πρέπει νὰ ἐλαττώσωμεν τὸ κόστος διὰ πάσης θυσίας. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην ἀκριβῶς τὴν ἐτονίζαμεν εἰς τὴν αἰτιολογικὴν ἐκθεσὶν τῆς προτάσεως νόμου περὶ ἰδρύσεως τοῦ σταφιδικοῦ ὀργανισμοῦ, τὴν ὁποίαν εἶχον τὴν τιμὴν νὰ συντάξω, διὰ νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τῶν προκαταβολικῶς οἱ σταφιδοπαρῶνγοι τὰς ἰδέας αὐτάς.

Η βελτίωσις τῆς ποιότητος

Κύριοι, εἶμαι ἀπολύτως σύμφωνος ὅτι ἡ κατεύθυνσις διὰ τὸ σταφιδικὸν ζήτημα, ὅπως ἐτέθη πλέον ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ μὲ τὰς ἀλλοδαπὰς σταφίδας, πρέπει νὰ εἶνε μία προσπάθεια ἐντονος πρὸς βελτίωσιν τῆς ποιότητος καὶ πρὸ παντός τὴν ἐλάττωσιν τοῦ κόστους. Ὅπως ὀρθότατα εἶπεν ὁ κ. ὑπουργός, ὁ ὀργανισμὸς κατέβαλε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον προσπάθειαι, κατὰ τὸ δυνατόν, οὔτε θὰ ἦτο ἐφικτὸν ἐντός ὀλίγων ἐτῶν νὰ ἴδωμεν τὰ ἀποτελέσματα. Χρειάζεται μικρὰ ἐπιμονὴ διὰ νὰ ἴδωμεν. Οὐδὲ ἐξαρτῶνται ὅλοι οἱ πρὸς τοῦτο παράγοντες μόνον ἀπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ σταφιδικοῦ ὀργανισμοῦ. Αἱ βάσεις ἐτέθησαν. Ἐπρωκάλεσεν ὁ ὀργανισμὸς διατάγματα ἐκτελεστικά, κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ νομοθετήματος τῆς ἰδρύσεώς του, περὶ τοῦ τρυγητοῦ, περὶ τῆς ἀποξηράσεως κλπ. Καὶ ἐπεδίωξε τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μέτρων τούτων. Ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ κάμῃ τὸ ἔκαμε καὶ τὸ πράττει καθημερινῶς.

Τὸ ἰνστιτοῦτον τοῦ Πύργου

Τὸ ἰνστιτοῦτον τοῦ Πύργου, περὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο λόγος, ἀποτελεῖ ὄντως ἓνα ὑποδειγματικὸν ἴδρυμα, διευθυνόμενον ὑπὸ διαπρεποῦς ἐπιστήμονος, τὸ ὁποῖον δικαίως ἐθαύμασε καὶ ὁ καταγόμενος ἐξ ἀμπελοφυγικῆς περιφερείας πρώην πρωθυπουργός τῆς Γαλλίας κ. Ἐρριώ, ὅτε τελευταίως τὸ ἐπισκέφθη. Ἄλλωστε τὸ ὠμολόγησε καὶ ὁ ἐπερωτῶν κ. συνάδελφος.

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ. Αὐτὸ εἶνε εἰς τὸ ἐνεργητικὸν του.

ΜΥΛΩΝΑΣ. Αὐτὸ τὸ ἰνστιτοῦτον κυρίως ἔχει σκοπὸν, πλὴν ἄλλων, νὰ μελετήσῃ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς καλλιέργειας καὶ ὅλα τὰ μέσα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς δώσωσιν τὴν ἐλάττωσιν τοῦ κόστους. Ἡ προπαρασκευὴ ἐπίσης τῆς μελέτης τῆς ἀμύνης διὰ τὸν ἐνδε-

χόμενον κίνδυνον τῆς φυλλοξήρας καὶ σύστασις φυτωρίων ἀμερικανικῶν ἀμπέλων, ἀποτελεῖ ἐπίσης σπουδαῖον προορισμὸν τοῦ ἰνστιτοῦτου. Κύριοι, εἶνε τῆς μόδας νὰ γίνεταί χρῆσις τοῦ ὄρου rationalisation εἰς πᾶσαν οἰκονομικὴν ἐκδήλωσιν. Ἡ συστηματοποίησις τῆς οἰκονομίας τῆς σταφίδος καθ' ὅλα τὰ στάδια ἀπὸ τῆς παραγωγῆς μέχρι τῆς καταναλώσεώς της ἐνδείκνυται ἰδιαίτερος, διότι διὰ τῆς τοιαύτης οἰκονομικῆς ρυθμίσεως μὲ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον κόπον καὶ ὀλιγώτερα ἐξοδα θὰ κατορθωθῆ μεγαλύτερον ἀποτέλεσμα.

Αὐτὴ εἶνε ἡ ὁδὸς νὰ παράγωμεν εὐθηνότεραν καὶ καλλίτεραν σταφίδα. Λελογισμένη ὀργάνωσις τῆς καλλιέργειας, τῆς ἐμπορίας, τῶν μεταφορῶν, τῆς βιομηχανίας ἐν ἀγέσει τῆς σταφίδας. Σὰς ἀνέφερα πρὸ ὀλίγου τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης συστηματοποίησεως τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, τῆς ἐπιδιωχθείσης δηλαδή ὑπὸ τοῦ σταφιδικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἐπιτευχθείσης κοινοπραξίας τῶν οἰνοποιητικῶν ἐταιρειῶν. Ἡ συστηματοποίησις πρέπει νὰ ἐκταθῆ καὶ πρὸς τοὺς ξένους ἀνταγωνιστάς μας, μετὰ τῶν ὁποίων, ἀντὶ πολέμου καὶ ἀνταγωνισμοῦ, νὰ συνάψωμεν συμφωνίας περὶ κατανομῆς ἀπὸ κοινοῦ μὲ δικαιοσύνην τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς μὲ τὸ ἔμβλημα ὅτι ὁ ἀγὼν κατ' ἀλλήλων εἶνε φθορὰ πάντων. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ ὀργανισμὸς, ὑπὸ τὴν ἐγκριστὴν κυβερνήσεως, ἔκαμε τὴν πρώτην ἀπόπειραν. Διότι ὁ κ. Σμωνίδης μετέβη πρὸ ἑνὸς ἔτους, ἀνευ θεοῦρου καὶ τυμπανοκρουσιῶν, εἰς τὴν Καλλιφορνίαν μὲ τὴν σκέψιν ὅχι ἀπλῶς νὰ γνωρίσῃ τὸν τρόπον τῆς καλλιέργειας καὶ ἐμπορίας, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιβίωξῃ μίαν συνεννόησιν τῆς ἑλληνικῆς παραγωγῆς μὲ τὴν ἀμερικανικὴν καὶ νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς Ἀμερικανούς: « Ἡμεῖς παραγάγομεν 300 ἑκατομμύρια ἐνετακίως λίτρας κατ' ἔτος, οἷς παράγαγε πλέον τοῦ διπλασίου, ἄς ἔλθωμεν εἰς μίαν συνεννόησιν, ἄς θέσωμεν τὰ ὄρια τῆς παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, ὅπως ἔκαμον οἱ βιομήχανοι εἰς πλεῖστα ἄλλα εἶδη, ἄς συνεννοηθῶμεν μετὰξὺ μας ἐπωφελῶς καὶ ὅταν τοῦτο κατορθώσωμεν, θὰ εἶνε εὐκολώτερον νὰ στραφῶμεν πρὸς τοὺς Αὐστραλοὺς καὶ νὰ τοὺς ἐξανγκιάσωμεν καὶ αὐτοὺς νὰ μετᾶσχουν τῆς συμφωνίας». Ἦλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν ὁ κ. Σμωνίδης μετὰ τῆς σταφιδικῆς ὀργανώσεως τῆς Καλλιφορνίας, διευκολυνθεὶς ὑπὸ τε τοῦ πρεσβευτοῦ μας κ. Σιμοπούλου καὶ τοῦ μεγάλου φιλέλληγου κ. Μοργκεντάου, καὶ εὖρε κάποιαν ἀπήχησιν, ἐθεωρήθη λογικὴ ἡ ἰδέα, ἀλλὰ δὲν ἦτο εὐκόλος ἡ πραγματοποιήσεως καὶ λόγω τῆς κρίσεως, τὴν ὁποίαν διέγχετα ἡ ἀμερικανικὴ παραγωγή, κρίσεως ἐντεινομένης ἐκ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς καταναλώσεως τῶν οἰνοπνευματωδῶν προϊόντων καὶ τοῦ οἴνου εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, εἰς τὰς ὁποίας πρότερον μέγα μέρος τῆς παραγωγῆς ἀπερροφάτο, ὑπῆρχε δὲ ἑλλίσις τότε εἰς τὰς παραμονὰς τῶν προεδρικῶν ἐκλογῶν ἀρσεως τῆς ἀπαγορεύσεως. Ἐπιλαμβάνομαι τῆς εὐκαρίας νὰ τονίσω ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦτου ὅτι σήμερον πού διερχόμεθα παρομοίας κρίσεις ἐκ τοῦ διεθνοῦς ἀνταγωνισμοῦ καὶ εἰς ἄλλα εἶδη μας, εἰς τὰ καπνὰ, εἰς τὸ ἔλαιον, εἰς τοὺς οἴνους, δὲν πρέπει νὰ ἀναμένωμεν τὴν κατάχυσιν εἰς τὴν διεθνήν παλαίστραν διὰ τοῦ εὐθηνοῦ μόνον κόστους καὶ τῆς καλῆς ποιότητος. Βεβαίως ταῦτα εἶνε δραστηκὰ ὄπλα μέχρις ἐνός ὅριου, ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦν, χρειάζεται ν' ἀκολουθήσωμεν καὶ εἰς τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἠκολούθησαν οἱ βιομήχανοι εἰς τὸν κόσμον δι' ὠριμμένα εἶδη, νὰ συνεννοηθῶμεν πρὸς

ρhythμισιν της παραγωγής και επέκτασιν της καταναλώσεως. Διά τὰ ἀνατολικά κατὰ θά ἦτο δυνατόν νά ἐπιέλθῃ συνεννόησις μεταξύ Ἑλλήνων, Βουλγάρων καὶ Τούρκων, καὶ νά ὀρισθῇ κοινὸν μέτωπον, τὸ ἴδιον δὲ θά γίνῃ καὶ διὰ τὸ λάδι, ὡς ἦδη ἡ Ἰσπανία ἐπρότεινε εἰς τὸ διεθνές οικονομικὸν συνέδριον τῆς Ρώμης καὶ ὡς θά προταθῇ ἀσφαλῶς καὶ εἰς τὸ παγκόσμιον συνέδριον, τὸ ὁποῖον θὰ φιλοξενηθῶμεν τὸν Ὀκτώβριον εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐπομένως θά ἤθελον νά ὑπομνήσω πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἄλλωστε εἶναι γνωστὸν, εἰς τὸν κ. Ἵπουργόν τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ὅτι καὶ πρὸς τὸ μέσον αὐτὸ τῆς διεθνούς συνεννοήσεως πρέπει νά τείνῃ ἡ Κυβέρνησις πρὸς ἀποσόβησιν τῶν κινδύνων τῆς σταφίδος.

Τὸ βῆρος ἐκ τῆς φορολογίας

Ἄλλὰ θά μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ κ. Ἵπουργός τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας νά θίξω καὶ ἐν ἄλλο σπουδαίῳ θέμα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι τῆς ἀμοδιότητός του, ἀλλ' ἀφορᾷ κυρίως τὸν κ. Ἵπουργόν τῶν Οἰκονομικῶν. Κύριοι, ὁμιλοῦμεν περὶ κόστους τῆς σταφίδος, ἀλλὰ μὴ λησμονώμεν ὅτι ἐν μέγα μέρος τοῦ κόστους προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐπιβάρυνσιν τὴν φορολογικὴν. Θὰ σὰς ἐξηγήσω μὲ ἀριθμοὺς τὸ πρᾶγμα. Ἐάν υποθέσωμεν ὅτι θά τύχῃ ὁ σταφιδοπαραγωγὸς 2.500 δραχμῶν τιμὴν κατὰ χιλιόλιτρον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι ὑπεράνω ἴσως τῶν σημερινῶν προβλέψεων, πόσον νομίζετε ὅτι ἀναλογεῖ ὁ δημόσιος φόρος τῶν 75 εκατομμυρίων ἐπὶ ἐκάστου χιλιόλιτρον; Ἀναλογοῦν 250 δραχμαὶ καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο, δὲν εἶναι ὁ δημόσιος φόρος, εἶναι καὶ ἄλλο τοπικὸ ποικίλοι, οἱ ὁποῖοι ἀνέρχονται εἰς 150 δραχ. τουλάχιστον κατὰ χιλιόλιτρον.

ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ. Εἰς τὴν Ζάκυνθον εἶναι 300 δραχμαί.

ΜΥΛΩΝΑΣ. Εἶμαι μέτριος εἰς τὸν ὑπολογισμόν, σὰς λέγω 150 δραχμαί. Πόσα νομίζετε ὅτι εἶναι τὰ ἔξοδα κατὰ χιλιόλιτρον; Δὲν εἶνε δυνατόν νά εἶναι ὀλιγώτερα τῶν 1.800 δραχμῶν, ἴσως ἐφέτος εἶναι περισσότερα μετὰ τὰ πολλὰ φαντάσματα, διότι ἐφέτος ἐφθασαν τὰ 9-10 φαντάσματα καὶ ἐσταμάτησαν οἱ ἄνθρωποι, διότι δὲν ἔχουν ν' ἀγοράσουν θεϊκὸν χαλκόν...

Ἐάν ὑπολογίσωμεν τὰ ἔξοδα 1.800 δραχμῶν καὶ πάσῃ ὁ σταφιδοπαραγωγὸς 2.500 δραχμῶν, τὸ ὁποῖον εἶπον ὅτι εἶναι πολλὸ, τί μένει διὰ τὸν παραγωγόν; Ἐπτακόσια δραχμαὶ ὡς πρόσοδος. Ἐπὶ τῆς καθαρᾶς αὐτῆς προσόδου τὰ 55% εἶναι διάφοροί φέροι, 35% δηλαδὴ δημόσιος φόρος καὶ 20% οἱ τοπικοὶ φόροι δηλαδὴ 55% περίπου ἐπὶ τοῦ καθαρῷ εἰσοδήματι. Καὶ δὲν εἶναι τοῦτο ἐντελῶς καθαρὸν, ἀλλ' ἄς τὸ υποθέσωμεν ὅσο εἶναι καθαρὸν. Εἶναι καὶ μία ἄλλη ἐπιβάρυνσις, τὴν ὅποιαν ἄλλοτε ὁ κ. Ἵπουργός τῶν Οἰκονομικῶν ἠρνήθη, ἀλλὰ ὄχι πειστικὰ, εἶναι ἡ ἐπιβάρυνσις ἐκ τῆς φορολογίας τοῦ οἴνου πνεύματος. Διότι ἀσφαλῶς ἐπέρχεται ἐπιπτώσις ἐπὶ τῆς παραγωγῆς διὰ τοῦ καθορισμοῦ ὑψηλοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ οἴνου πνεύματος καὶ ἐπιβολῆς διατιμῆσεως διὰ τὴν κατανάλωσιν. Τὴν μερίδα τοῦ λέοντος μεταξὺ τιμῆς τῆς οἴνου πνευματοποιουμένης σταφίδος τῆς ἀμοιβῆς τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς φορολογίας, ἀπορροφᾷ τὸ κράτος, ἐμποδίζον διὰ τῆς διατιμῆσεως τὴν ἐπίπτωσιν ἐπὶ τῶν καταναλωτῶν.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀρσεως τῶν βαρῶν

Ἐάν ὁ φόρος, ἡ μερίς δηλαδὴ τοῦ δημοσίου ἐλαττωθῇ κατὰ τι, θά αὐξήσῃ ἡ μερίς τοῦ παραγωγοῦ.

Διότι ἡ μερίς τοῦ βιομηχάνου εἶνε ὠρισμένη, τὴν κανονίζει τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν ἐντός λογικῶν ὁρίων. Θά ἤθελα, λοιπὸν, κ. Ἵπουργέ νά διαβιβάσῃτε αὐτὴν τὴν σύστασίν μου εἰς τὸν ἀρμοδίον συνάδελφόν σας, ὅτι δηλαδὴ, ἀφοῦ σεῖς ὡς ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας φρονεῖτε ὀρθότατα ὅτι πρέπει νά ἀποδυσθῶμεν εἰς τὴν διεθνή παλαίστραν μὲ ἡλατωμένον κόστος σταφίδος, θά πραγματοποιήσωμεν μίαν γενναίαν ἐλάττωσιν τοῦ κόστους ἐάν ἄρμεν τὰ βάρη, τὰ ὁποῖα ἔχει ἐπιβάλλῃ τὸ κράτος ἐπὶ τῆς χειμαζομένης ἤδη σταφίδος. Ἦκουσα ὅτι ἐδόθη μία τοιαύτη ἐλπίς, ἐκ μέρους τοῦ ἀξιότιμου προέδρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐκ μέρους τοῦ ἀξιότιμου ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ἐλαττώσεως τοῦ φόρου. Εἶνε βέβαια καὶ ζήτημα ἀντοχής τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ δὲν θέλω νά ἐξωθήσω τὰ πράγματα πέραν τοῦ δυνατοῦ. Θά συνίσταν καὶ ἀναστολήν εἰ δυνατόν, ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα κατ' ἀπομίμησιν τῆς ἀναστολῆς, ἡ ὁποία ἐδόθη διὰ τὴν ἔγγειον φορολογίαν τῆς σιτοπαραγωγῆς διότι τότε ὄντως τὸ κόστος θά ἐλαττωθῇ καὶ θά εἶνε δυνατόν νά ἀνταπεξέλθωμεν κατὰ τὰ χαλεπὰ αὐτὰ ἔτη τὸ καλλίτερον εἰς τὸν διεθνή ἀνταγωνισμόν.

Κύριοι, ἐπίσης εἶνε λίαν εὐχάριστον ὅτι ὅσα ἠκούσαμεν ἀπὸ τὸν ἀρμοδίον ὑπουργόν τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας περίπου ἐδιδάξαμεν καὶ εἰς τὰς ἐκθέσεις τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς, διότι καὶ εἰς τὴν Βουλὴν τὸ ζήτημα ἦλθε καὶ ἐξητάσθη ὄντως μετὰ πολλῆς προσοχῆς, ὠρίσθη ἐπιτροπὴ μὲ εισηγητὰς καὶ συνετάχθησαν μακρὰ ἐκθέσεις. Δὲν θά σὰς ἀπασχολῶσω μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀντιλήψεων τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς. Ἄλλ' ἀντὶ μομφῆς ἔπαινον ἐν πολλοῖς περιέχουν εἰς τὰς ἐκθέσεις ταύτας διὰ τὸ ἔργον τοῦ αὐτόνομου ὀργανισμοῦ, συνιστάται δὲ ἡ ἐλάφρυνσις τῆς σταφίδος, ἀπὸ τῶν εἰρημένων βαρῶν.

Δὲν διαχειρίζεται ὁ ὀργανισμὸς

Κύριοι θά εἰσέλθω καὶ εἰς μίαν ἄλλην διασάφησιν. Τὸ ὑπὴνιχθῆ καὶ ὁ ἐπερωτῶν συνάδελφος ὅτι γίνονται μεγάλα δαπάνη εἰς ὑψηλοῦς μισθοὺς ἀπὸ τὸν αὐτόνομον σταφιδικὸν ὀργανισμόν. Ἐν ἀγνοίᾳ τῆς πραγματικότητος διαδιδόμεν, κύριοι, ταῦτα. Διότι πρέπει νά ἔχη κανεὶς ὑπ' ὄψει τὸν τρόπο τῆς διαχειρίσεως, τὸν ὁποῖον ἐπιβάλλει ὁ καταστατικὸς νόμος εἰς τὸν αὐτόνομον σταφιδικὸν ὀργανισμόν, δηλαδὴ νά ἐνεργῇ τὴν χρηματικὴν διαχείρισιν αὐτὴν διαχειρίσιν τοῦ παρακρατήματος καὶ τῶν ἀποθεμάτων διὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Ἡ δὲ Ἐθνικὴ Τράπεζα δύναται νά ἀναθέτῃ τὴν διαχείρισιν τῆς σταφίδος εἰς τὴν Ἐταιρείαν τῶν Γενικῶν Ἀποθηκῶν ἢ ἄλλην Ἐταιρείαν ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς. Εἶχε τὸν λόγον τῆς ἡ διατάξεις αὐτῆ, ἰδίως τότε ὅταν ἰδρῦτο ὁ αὐτόνομος σταφιδικὸς ὀργανισμὸς. Εἶχε τὸν λόγον ὅτι δὲν ἔπρεπε νά ἀφήσωμεν εἰς τὸν αὐτόνομον σταφιδικὸν ὀργανισμόν μεγάλην διαχείρισιν καὶ νά προφυλάξωμεν ἀπὸ δημιουργίαν πολλῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἀπὸ κωλολογίας καὶ μομφῆς καὶ τὸν ἐποφρολάξαμεν καὶ τὸν κατοχυρώσαμεν οὕτω. Οὕτε μισθολογία ὑψηλὰ, ὅπως ἐλέχθη, ὑπάρχουν, οὕτε ἀρθροὶ ὑπάλληλοι πληθύνονται, οὕτε διορισμοὺς ἔκαμεν ὁ αὐτόνομος σταφιδικὸς ὀργανισμὸς εἰμὴ μόνον τοὺς ὀλίγους ἀπαραιτήτους εἰς τὸ κέντρον καὶ τὸ ἰνστιτούτον ἐπιλέξας ἱκανὸν καὶ ἀρτιον προσωπικόν. Ὡς ἐπιτέως καὶ τοὺς ὑπαλλήλους διὰ τὴν κοινοπραξίαν. Οἱ δὲ ὑπάλληλοι εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐξαρτῶνται καὶ διορίζονται ἀπὸ τὴν Ἐται-

ργείαν τῶν Γενικῶν Ἀποθηκῶν ὑπὸ ἰδίαν αὐτῆς εὐθύνην.

ΧΑΣΙΩΤΗΣ. Καὶ ὅλοι διὰ διαγωνισμοῦ εἰς τὸν σταφιδικὸν ὀργανισμὸν.

ΜΥΛΩΝΑΣ. Θέλετε καὶ ἓνα ἐπιχείρημα οὐσιαστικώτερον; Ἔχομεν τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν, ἡ ὁποία δὲν ἀρκεῖται, προκειμένου νὰ δανείσῃ τὸν ὀργανισμὸν, εἰς τὸν ἔλεγχον αὐτόν, ἀλλὰ ἀσκεῖ οἰκονομικὴν ἐξακριβῶσιν καὶ διὰ τῶν ἰδίων τῆς ὑπαλλήλων. Καὶ παρὰ τὰς φήμας τὰς κυκλοφορησάσας ἐσχάτως ὅτι ὁ ὀργανισμὸς πίπτει τάχα, ὅτι εἶνε εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πτωχεύσεως, ψυχραίμως ἤκουε τὰς σπερμιολογίας ταύτας ἡ τράπεζα, δὲν ἔδιδε καμμίαν προσοχὴν καὶ γνωρίζουσα τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ ὀργανισμοῦ ἐξηκολούθησε τὴν πρὸς αὐτόν ἐμπιστοσύνην. Νομίζετε τὸσον ἀφελὴ τὴν τράπεζαν διὰ νὰ χορηγῇ ἑκατοντάδες ἑκατομμυρίων πίστιν εἰς τὸν σταφιδικὸν ὀργανισμὸν; Αὐτὸ, κύριε συνάδελφε, δὲν εἶνε τρανωτάτη ἀπόδειξις οὐσιαστικοῦ ἔλεγχου; Κύριοι, νομίζω ὅτι ἐξηγητήθησαν ὅσα εἶχον νὰ εἶπω, οὐδὲ θὰ εἰσέλθω εἰς λεπτομερείας τῆς συγκλήσεως τοῦ προσεχοῦς συνεδρίου. Ὁ κ. ὑπουργὸς εἶπεν ὅτι ἓνα συνέδριον ἀκριβῶς τοιαύτης σημασίας δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ γίνῃ εἰς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ κράτους, ὅπως καὶ ὅλα τὰ πανελλήνια συνέδρια εἰθίσται νὰ γίνωνται, διότι ἐκεῖ θὰ ἐπέλθῃ ἐπικοινωνία μὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ὑπουργεῖα καὶ τοὺς ποικίλους πρακτικοὺς οἱ ὁποῖοι δὲν δύνανται νὰ εὐρεθῶν εἰς τὴν μίαν ἢ ἄλλην πόλιν τῆς Πελοποννήσου, οὐτε εἶνε δυνατόν νὰ συγκληθῶν ἐκεῖ, ἐνῶ ἐδῶ εἶνε δυνατόν νὰ ἔλθουν ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ σταφιδικοῦ κόσμου. Εἶδον καὶ ἐγὼ τὸν κατάλογον τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα προσκαλοῦνται καὶ τὰς κατηγορίας τῶν συνέδρων.

Νομίζω ὅτι κατεβλήθη πᾶσα προσπάθεια νὰ μὴ παραλειφθῇ κανεὶς, οὐδεὶς βουλευτῆς, οὐδεὶς γεροῦσιαστῆς, οὐδεὶς δυνάμενος νὰ ἐχη γνώμην εἴτε ἐπιστημονικὴν, εἴτε πρακτικὴν, οὐδεμία ὀργάνωσις σταφιδικὴ, εἴτε συνεταιρισμὸς, εἴτε κτηματικὸς σύλλογος, εἴτε ἐπιμελητήριον. Θέλετε νὰ ὑποδείξετε νὰ ἔλθουν καὶ ἄλλοι; Ὑποδείξατέ τους. Σῶς τό εἶπε ὁ κ. ὑπουργός. Πᾶσα ἀντίληψις, πᾶσα φωνή, πᾶσα διαμαρτυρία καὶ αἰτίασις, ἅς ἀκουσθῇ εἰς τό συνέδριον τοῦτο, διὰ νὰ φωτισθῶν ὅσοι εὕρισκονται τυχόν ἐν πλάνῃ, καὶ νὰ προκύψουν πρακτικαὶ ὑποδείξεις πρὸς προσαγωγὴν

τῆς θέσεως τῆς σταφίδος. (Χειροκροτήματα).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἡ συζήτησις θὰ συνεχισθῇ τὴν Παρασκευῇ.

ΧΑΣΙΩΤΗΣ. Μετὰ τὴν ἐξάντλησιν ὑπὸ τοῦ κ. Μυλωνᾶ τοῦ ζητήματος, παραιτοῦμαι τοῦ λόγου.

Καὶ ὁ «Συνεργατισμὸς» καταλήγει:

Κατόπιν ὧλων αὐτῶν ἐκφράζομε τὴν ἐξῆς γνώμη: Ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ ποὺ ἔχουν λόγους νὰ δυσφημίσουν κάθε τι τὸ Συνεταιριστικὸν τί εἶδους μέσα θὰ μεταχειρισθῶν εἶναι δι' αὐτοὺς ἀδιάφορο, αὐτοὶ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ εὐτελὲς ἀτομικὸν τους συμφέρον. Εἶνε οἱ ἴδιοι τύποι παντοῦ καὶ πάντοτε. Καὶ δι' αὐτὸ κάθε κατηγορία πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὴ μὲ πολλὰς ἐπιφυλάξεις. Οἱ σταφιδοπαραγωγοὶ εἶνε μέτοχοι στὸν Ἀυτόνομο Σ.Ο. καὶ ἂν βλέπουν πὼς ὠρισμένα σημεῖα τοῦ καταστατικοῦ του δὲν ἐπιτρέπουν τὸν πλήρη ἔλεγχόν του νὰ ζητήσουν καὶ νὰ ἐπιβάλλουν τὰς ἀπόψεις τους καὶ νὰ κάνουν τὸν ὀργανισμό ἀποκλειστικὸν δικόν τους καὶ νὰ τὸν ἀγαπήσουν καὶ νὰ τὸν ὑποστηρίξουν. Οἱ παραγωγοὶ θὰ ὑποστηρίξουν τὰ συμφερόντά τους μόνο ὅταν πάρουν στὰ χέρια τους τὴ διαχείριση ἀπὸ τὰ προϊόντα τους. Νὰ προσέξῃ ὁ κάθε παραγωγὸς τίς μελιστάλακτες συμβουλές τῶν διαμέσεων ποὺ δὲν διαστάζουν νὰ εἰσηγηθῶν τὴ διάλυση τῶν Συνεταιρισμῶν ποὺ τοὺς ἐκμεταλλεύονται!!! Συνεταίριον προσέξτε τώρα ποὺ ἡ γεωργία σ' ὅλο τὸν κόσμον διατρέχει τρομερὰ κρίσιν νὰ μὴ πέσετε στὶς παγίδες ποὺ μὲ πολλὴ τέχνη θὰ σᾶς στήνουν. Μείνατε πιστοὶ στοὺς Συνεταιρισμοὺς σας ποὺ εἶνε οἱ ἴδιοι μὲ τὸ ἀτομὸ σας. Μόνο ἡ οἰκοκυρεμένη καὶ πειθαρχημένη Ἐνωσις θὰ σᾶς διατηρήσῃ στὴ ζωῇ. Μὴ δίνετε προσοχὴν σὲ κείνους ποὺ θέλουν τὴν διάλυση καὶ τὴ ἐξουθένωσίν σας.

Στοὺς συναδέλφους μας τῆς Πελοποννήσου ποὺ ἀντικρίζουν σήμερα μὰ δύσκολη κρίση κάνουμε τὴν ἴδια σύστασις, ἐκφράζοντας συνάμα τὴ συμπάθειά μας, καὶ ἅς εἶνε βέβαιοι πὼς θὰ νικήσουν ὅλα τὰ ἐμπόδια. Θὰ κάνουν σκληροὺς ἀγῶνας ἀλλὰ ἡ ἐπιτυχία τοὺς περιμένει. Ὁ ἀγῶνας τῶν σήμερον εἶνε διπλός: ἐναντίον τῆς κρίσεως καὶ ἐναντίον τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Μὲ τὴν δύναμιν τῆς αὐτοβοηθείας θὰ ἀνοίξουν νέους δρόμους γιὰ τὴν οἰκονομικὴν τους ἀπελευθέρωσιν καὶ εὐημερίαν.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ
Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

— Τη δραστηριότητα της ΑΤΕ κατά το 1930 (και καθένα από τα επόμενα χρόνια) βλ. στους ετήσιους Απολογισμούς της και τα κατά διαστήματα Λευκώματα. Πρώτο το Λευκώμα του 1940 «Το έργο της ΑΤΕ μιας δεκαετίας 1930-1939, με λεπτομερείς πίνακες χορηγήσεων, φωτογραφίες προσώπων-έργων κλπ. στοιχεία.

— Οι Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών ενδιαφέρονται ζωηρά για τη θεμελίωση και τις γραμμές που θα ακολουθήσει η ΑΤΕ, το έργο της οποίας έχει άμεση επίδραση (θετική ή αρνητική) στη συνεταιριστική κίνηση. Συγκαλείται Πανελλήνια Σύσκεψη 51 Ενώσεων στις 10-11/2/1930 (βλ. αναλυτικά παραπάνω στο Υποκ. ΣΤ/1). Μετά από εισηγήσεις και συζητήσεις διατυπώθηκαν πολύ μελετημένα ψηφίσματα:

α) για την αγροτική πίστη και το συναλλακτικό έργο της ΑΤΕ.

β) για τη συνεταιριστική πολιτική της ΑΤΕ και την Εποπτεία της πάνω στους γεωργικούς Συνεταιρισμούς.

Δίνουμε στη συνέχεια το ψήφισμα που αφορά την αγροτική πίστη (το περί συνεταιριστικής πολιτικής και Εποπτείας, βλ. στο Υποκεφ. Β΄ για Εποπτεία - Συμπαραστάση).

«Διεπιστώθη ότι η ΑΤΕ είχε προωρισμένη να επηρεάσει την Συνεταιριστική κίνηση, αφ' ενός έμμεσα διά της άσκησης της αγροτικής πίστης, των προμηθειών, και της μεσολαβήσεως εις τās από κοινού πωλήσεις, κατ' εξοχήν οικονομικάς συνεταιριστικάς εργασίας, αφ' άλλου δέ άμεσα διά της άσκησης της προπαγάνδας και εποπτείας των Συνεταιρισμών, ως και διά της συνεταιριστικής εκπαίδευσως. Αι Συνεταιρικά Όργανώσεις εκτιμώσασιν τήν σοβαρότητα των δεδομένων τούτων διατυπώνουν ως εξής τās αντίληψεις των, αναφορικός μέ τόν τρόπον κατά τόν όποιον η Τράπεζα όφείλει να επιδιώξη τήν επίτευξιν των άνωτέρω σκοπών.

1. Ώς πρός τήν άσκησην τής Αγροτικής Πίστης.

1. Εις πιστοποίησιν τής χρησιμότητος των Συνεταιριστικών Οργανώσεων διά τήν αποτελεσματικώτεραν και ασφαλεστέραν άσκησην τής πίστης πρέπει ν' αναγνωρισθούν διά τής Αγροτικής Τραπεζής αι εξής ευνοιαί υπέρ των Οργανώσεων τούτων:

α'. Νά συγκροτηθούν τά τοπικά συμβούλια των υποκαταστημάτων τής Αγροτικής Τραπεζής κυρίως εξ αντιπροσώπων των Συνεταιριστικών Οργανώσεων.

β'. Η κατανομή των δανείων μεταξύ των συνεταιριστών, ως έσωτερική λειτουργία του Συνεταιρισμού, νά άφειθη άποκλειστικά εις τήν πρωτοβουλίαν των άρμοδίων όργάνων αυτού, τής Τραπεζής περιοριζομένης, νά κρίνη διά των τοπικών συμβουλίων τήν παρασχετέαν έν συνόλω πίστωσιν εις έκαστον Συνεταιρισμόν.

γ'. Τά έγγραφα δανείων νά εμφανίζουσιν ως δανειστήν τόν Συνεταιρισμόν και όχι τήν Τράπεζαν, ή όποια πρέπει νά δανείη τούς Συνεταιρισμούς διά προεξοφλήσεως του χαρτοφυλακίου των. Εις περιπτώσιν καθ' ήν, ως έλέχθη, ό τρόπος ούτος του δανεισμού μεταβάλλει τήν ισχύν των δικονομικών προνομίων τής Τραπεζής ν' άρθη αναδρομικός τό κάλυμα τούτο δι' αυθεντικής έρμηνείας των σχετικών διατάξεων, ανα-

γνωρίζουσες τήν ισχύν των προνομίων και εις περιπτώσιν δανεισμού διά προεξοφλήσεως. Ούτως έμμέσως θά ισχύουν τά εξασφαλιστικά των γεωργικών δανείων μέτρα και υπέρ των Συνεταιρισμών.

δ'. Νά καταρτισθούν τό ταχύτερον νέοι κατάλογοι πιστούχων Οργανώσεων επί τή βάσει των δεδομένων νέας εξέτάσεως γινομένης από κοινού υπό τής Τραπεζικής και Συνεταιριστικής Υπηρεσίας.

ε'. Νά επιτευχθή μεθοδικώς ή χρησιμοποίησις των Συνεταιριστικών Οργανώσεων ως πρακτορείων και αντιπροσώπων τής Τραπεζής εις τά μικρότερα κέντρα, άποφευγομένης τής ιδρύσεως Υποκαταστημάτων.

στ'. Τά δάνεια πρός Συνεταιρισμούς ανήκοντας εις Ενώσεις νά χορηγώνται υποχρεωτικώς μέσω των οικείων Ενώσεων και νά καθορισθή κλίμαξ έπιτοκίων δι' όλας τās κατηγορίας των δανείων κατά τήν όποιαν τά έπιτόκια νά εινε μικρότερα διά τούς Συνεταιρισμούς και έτι μικρότερα διά τās Ενώσεις Συνεταιρισμών, αναγνωριζομένου ότι ή υπέρ των Συνεταιρισμών μείωσις του έπιτοκίου εινε πιστοποίησης των υπηρεσιών των διά τήν ασφαλεστέραν και παραγωγικώτεραν τοποθέτησιν των δανείων.

ζ'. Νά καθορισθούν έπιτόκια διά τās καταθέσεις των Συνεταιριστικών Οργανώσεων παρά τή Τράπεζή άνωτέρα των έπιτοκίων προς άτομα, ίνα ούτω επιτευχθή ή συγκέντρωσις καταθέσεων εις αυτάς, πράγμα πού και τήν Τράπεζαν διευκολύνει, και τήν λειτουργίαν των Συνεταιρισμών ολοκληρώνει, οι όποιοι ούτω θά χρησιμοποιούσιν κατά πρώτον τά χρήματα τής περιφερείας των προς ικανοποίησιν των αναγκών των συνεταιριστών των.

η'. Νά ενισχύωνται ειδικώς αι Ενώσεις Συνεταιρισμών εις τήν εξέσκησην του προμηθευτικού των έργου, τόσον διά τόν έφοδιασμόν των Συνεταιρισμών διά γεωργικών ειδών, όσον και διά τήν προμήθειαν ειδών οικιακής χρήσεως.

θ'. Νά χρησιμοποιούνται τὰ ἐσηματισμένα κεφάλαια τῶν Γεωργικῶν Τραπεζῶν τῶν νέων χωρῶν ὡς καὶ αἱ ὑπὲρ αὐτῶν εἰσπραττόμενα εἰσφορὰ εἰς δάνεια διὰ τὴν κατασκευὴν ἔργων βελτιώσεως καὶ μονίμων ἐγκαταστάσεων, ἰδίᾳ προκειμένου μὲν περὶ τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης διὰ τὴν κατασκευὴν καπιναποθηκῶν, προκειμένου δὲ περὶ τῆς Θεσσαλίας διὰ τὴν κατασκευὴν σιταποθηκῶν καὶ καπιναποθηκῶν.

ι'. Νά καταστῆ δυνατὸς ὁ δανεισμὸς τῶν Ἐνώσεων καὶ τῶν Συνεταιρισμῶν διὰ ποσοῦ ἴσου πρὸς τὰ καταβεβλημένα συνεταιρικά καὶ ἀποθεματικά τῶν κεφάλαια δι' ἀπλοῦ γραμματίου ἢ καὶ δι' ἀναπροεξοφλήσεως τῶν εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν τῶν γραμματίων τῶν

συνεταίρων τῶν.

ια'. Νά ἐξασφαλισθῆ ἡ χορήγησις μακροπροθέσμων δανείων διὰ βελτιώσεις καὶ μονίμους ἐγκαταστάσεις καὶ εἰς ἀκτήμονας, νεμομένους μὲν κτήματα, μὴ καταστάντας ὅμως εἰσέτι κυρίους αὐτῶν.

ιβ'. Νά ἀποτελεσθῆ ἀντικείμενον ἐιδικῆς μερίμνης τῆς Τραπεζῆς ἢ ὑπ' αὐτῆς ἐνοποιήσῃ καὶ ἐξόφλησις τῶν χρεῶν τῶν παραγωγῶν πρὸς ἰδιώτας, ὑποκαθισταμένης εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν ὑπὸ εὐνοϊκοῦ ὄρου διὰ τοὺς παραγωγούς.

ιγ'. Νά καθιερωθῆ ἔτησίᾳ ἡ διάρκεια τῶν καλλιεργητικῶν δανείων».*)

— Με τροποποίηση τοῦ ν. 4332 διευρύνεται ἡ ἀντιπροσώπευση τῶν Συνεταιρισμῶν στο Διοικ. Συμβούλιο τῆς ΑΤΕ. Σχετικῆ με τὸν τρόπο κατὰ τὸν ὁποῖο ἐπρεπε να οργανωθῆ το Δ.Σ. τῆς ΑΤΕ για να λειτουργεῖ αὐτὴ καλύτερα (καὶ με τις ἀντιλήψεις Ελ. Βενιζέλου, Α. Μυλωνά καὶ ἄλλων) εἶναι ἡ συζήτηση στη Γερουσία τῆς 23ης Δεκεμβρίου 1929 (βλ. ἐστενογρ. πρακτικά 23.12.1929 καὶ ο «Συνεταιριστής» 1930 σ. 43). Ἀκόμα ἡ συζήτηση αὐτὴ ἀναφέρεται καὶ στη δυσφήμιση τῶν Συνεταιρισμῶν ἀπὸ τοὺς θιγόμενους (βλ. παραπάνω στο Ὑποκεφ. Β').

— Ὑποκαταστήματα ΑΤΕ: Στο τέλος τοῦ 1930 λειτουργοῦν Ὑποκαταστήματα τῆς ΑΤΕ μόνο στις πόλεις: Θεσσαλονίκη, Ἰωάννινα, Μυτιλήνη, Χανιά, Ηράκλειο, Ρέθυμνο, Αγ. Νικόλαο (ουσιαστικὰ δηλαδὴ μόνο στο δίκτυο τῶν τέως Γεωργικῶν Τραπεζῶν που συγχωνεύθηκαν σ' αὐτὴ).

Στις ἄλλες πόλεις λειτουργοῦν Ἀντιπροσωπεῖες τῆς μέσα στα Ὑποκαταστήματα τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας, με ἀκαθόριστη ἀκόμα νοοτροπία καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιρροή τῶν Διευθυντῶν τῆς ΕΤΕ.

— Η ΑΤΕ καὶ οἱ καταθέσεις: Ἐπιτόκια.

Σχετικὸ διαφωτισμὸ - προπαγανδιστικὸ κείμενο τοῦ Π. Σακκέτα για το θέμα αὐτὸ βλ. «Συνεταιριστής» 1930 σ. 23.

— Τα ἐπιτόκια δανείων καὶ καταθέσεων ΑΤΕ (βλ. «Συνεταιριστής» 1930 σ. 31). Κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Δ.Σ. που ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο, τα ἐπιτόκια τῆς ΑΤΕ διαμορφώνονται ὡς ἐξ ἑξῆς:

Α) Ἐπιτόκια δανείων

1) Διὰ μακροπρόθεσμα δάνεια πρὸς Ἐνώσεις καὶ Συνεταιρισμοὺς	8%
2) Διὰ μακροπρόθεσμα δάνεια πρὸς μεμονωμένους παραγωγούς	8 1/2%
3) Διὰ μεσοπρόθεσμα δάνεια πρὸς Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν	7 1/2%
4) Διὰ μεσοπρόθεσμα δάνεια πρὸς Συνεταιρισμοὺς	8%
5) Διὰ μεσοπρόθεσμα δάνεια πρὸς μεμονωμένους παραγωγούς	8 1/2%
6) Δι' ἔτησια καλλιεργητικὰ δάνεια πρὸς Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν	8 1/2%
7) Δι' ἔτησια καλλιεργητικὰ δάνεια πρὸς Συνεταιρισμοὺς	9%

8) Δι' ἔτησια καλλιεργητικὰ δάνεια πρὸς μεμονωμένους παραγωγούς	9 1/2%
9) Διὰ δάνεια ἐπ' ἐνεχύρωφ προϊόντων πρὸς Συνεταιρισμοὺς	9 1/2%
10) Διὰ δάνεια ἐπ' ἐνεχύρωφ προϊόντων πρὸς μεμονωμένους	10 1/2%
11) Διὰ προκαταβολὰς ἐμπορικῆς μορφῆς πρὸς Συνεταιρισμοὺς	10%
12) Διὰ προκαταβολὰς ἐμπορικῆς μορφῆς πρὸς μεμονωμένους	11%
- Ἡ καθορισθεῖσα κλίμαξ ἐπιτοκίων δι' ὅλας τὰς κατηγορίας τῶν δανείων εἶνε μικροτέρα διὰ τοὺς Συνεταιρισμοὺς καὶ ἑτα μικροτέρα διὰ τὰς Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν λόγῳ τῆς ἀσφαλείας ἣν παρέχουν τὰ πρὸς τὰς Συνεταιρικὰς ὀργανώσεις δάνεια».

(*) Για τὴν τακτικὴ τῆς ΑΤΕ σχετικὰ με τὴν υπεύθυνη πιστωτικὴ δραστηριότητα τῶν Συνεταιρισμῶν ἀπὸ τὴν ἰδρυσὴ τῆς βλ. καὶ πολὺ αξιόλογο κείμενο Β. Πλαντζῆ στα «Θέματα Συνεταιρισμῶν» 1977 σ. 3147 ὅπου ἀναλυτικὰ πραγματεύεται καὶ δίνει στοιχεῖα για το θέμα τοῦ «συλλογικοῦ δανεισμοῦ» καὶ το θέμα τῆς ἀναθέσεως τῆς πρακτορεύσεως τῆς ΑΤΕ σε Συνεταιριστικὲς Ὄργανώσεις. Καὶ υποδεικνύει συνεργασία.

B) <i>Επιτόκια καταθέσεων</i>		2) Διά τούς άστούς	
α) Καταθέσεις όψεως Δραχμῶν		Δι' ἔν ἔτος	5%
1) Διά τούς άγρότας και οργανισμούς άγροτῶν	5%	Διά δύο ἔτη	5 1/2%
2) Διά τούς άστούς	4% & 4 1/2%	Ἐνω τῶν δύο ἔτῶν	6%
β) Καταθέσεις επί προθεσμία Δραχμῶν		3) Καταθέσεις εἰς Συνάλλαγμα	
1) Διά τούς άγρότας και οργανισμούς άγροτῶν		Ἐπί Λονδίνου	4%
Δι' ἔν ἔτος	5 1/2%	Ἐπί Νέας Ἰερουσαλῆμ	4%
Διά δύο ἔτη	6%	Ἐπί Ἰταλίας	4%
Ἐνω τῶν δύο ἔτῶν	6 1/2%	Ἐπί Παρισίων	2%

(βλ. καί «Συνεταιριστής» 1930 σ. 135).

— Υποδείξεις για την αγροτική πίστη. Σε σειρά άρθρων του «ή άσκηση τῆς άγροτικής πίστεως ἀπό τούς Συνεταιρισμούς», ο Σπ. Τρυφωνόπουλος δίνει ἀναλυτικές οδηγίες. Και καταλήγει σε συμπεράσματα που δείχνουν την τότε κατάσταση, θετική και αρνητική (βλ. «Συνεταιριστής» 1930 σ.37). Με άλλο άρθρο του αναφέρεται στην όχι ευχάριστη κατάσταση-αναταραχή που υπήρχε τότε στον αγροτικό κόσμο και στους δανειζόμενους και στο δρόμο που έπρεπε να ακολουθήσει το Κράτος και η ΑΤΕ (βλ. «Συνεταιριστής» 1930 σ. 146).

— Εισάγεται από την ΑΤΕ δοκιμαστικά ως «καινοτομία» το σύστημα της τμηματικής χορηγήσεως των καλλιεργητικών δανείων δημητριακών. Στην πρώτη δόση ο σπόρος ή και ποσό μετρητῶν μέχρι το 1/2 του δανείου. Και τον Δεκέμβριο-Ιανουάριο «ότε αἱ ἀνάγκαι τῆς διατροφῆς ὀγκοῦνται» το άλλο 1/2 (βλ. εγκύκλιο ΑΤΕ «Συνεταιριστής» 1930 σ. 126).

— Με τις σχέσεις ΑΤΕ και Συνεταιρισμῶν ασχολήθηκε και πάλι νεώτερη σύσκεψη των Ενώσεων Συνεταιρισμῶν που έγινε στη Θεσσαλονίκη, το Σεπτέμβριο 1930.

«Κατά τήν σύσκεψη αὐτή, συνεζητήθησαν τά ζητήματα πού ἀφοροῦν τάς σχέσεις τῶν Ἐνώσεων καί τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, (καθώς καί τό ζήτημα τῆς ἰδρύσεως ὑπό τῶν Ἐνώσεων ὅλης τῆς Ἑλλάδος μίας τριτοβαθμίου ὀργανώσεως). Στή σύσκεψη παρήστη καί ὁ κ. Γ. Τραπεζικῆς Διευθυντῆς τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς. Ἀναφορικά μέ τά ζητήματα τά σχετικά μέ τίς σχέσεις τῶν Ὄργανώσεων μέ τήν Τράπεζα, ἡ σύσκεψη κατέληξε στά ἑξῆς συμπεράσματα: «α.) Ἡ ἐποπτεία τῆς Τραπεζῆς ἐπί τῶν συνεταιρισμῶν νά γίνεται κατά τοιοῦτον τρόπον, ὥστε καί τό κῆρος τῶν διοικούντων καί ἡ πρός αὐτούς ἐμπιστο-

σύνη τῶν συνεταιρῶν νά μή κλονίζεται ἀδικαιολογητῶς, καί ἡ αὐτοδιοίκησης τοῦ συνεταιρισμοῦ νά ἐξασφαλιζέται.

β.) Τό ἐπιτόκιον τῶν πρός τάς Ἐνώσεις δανείων νά ὑποβιβασθῆ εἰς 7%.

γ.) Τά τοπικά συμβούλια εἰς τά ὑποκαταστήματα νά καταρτισθοῦν κυρίως ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων, αἱ ὁποῖαι θά ὑποδεικνύουν διά τῶν Ἐνώσεων τῶν ἐξ ἑκαστοῦ ὡς ὑποψηφίους συμβούλους εἰς ἕκαστον ὑποκατάστημα, μεταξύ τῶν ὁποίων ἡ Ἀγροτική Τράπεζα θά ἐκλέγῃ τρεῖς συμβούλους.»

Στη συνέχεια η σύσκεψη ανεφέρθηκε στα συμπεράσματα της Πανελληνίου Συσκέψεως των συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων κατά τον Φεβρουάριο 1930 ἀπό τα οποία ἐλάχιστα μέχρι τότε ἐπραγματοποιήθησαν.

Ο κ. Τρακάκης ἀνέλαβε νά μεταβιβάσει τίς ἀπόψεις τῶν ὀργανώσεων στην Διοίκηση τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς. («Συνεταιριστής» 1930 σ. 129).

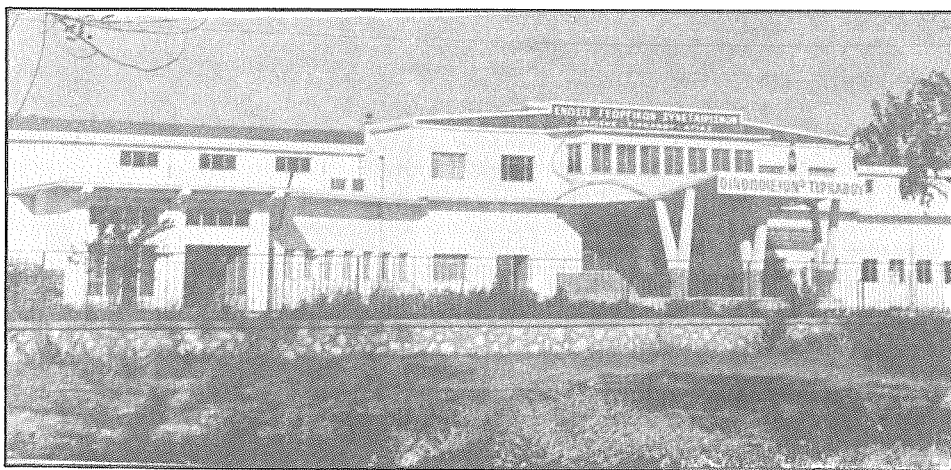
— Ο Συνεταιρισμός εἶναι τό μοναδικό ὄπλο κατά τῆς τοκογλυφίας. Στήν κίνηση γιά ἰδρυση «Συλλόγων θυμάτων τοκογλυφῶν» ὁ Σύνδεσμος Συνεταιριστῶν Β. Ἑλλάδος προβάλλει δημοσία ὡς θετική ἐνέργεια τόν θεσμό τοῦ Συνεταιρισμοῦ («Συνεργατισμός» 1930 σ. 313).

— ΑΤΕ καί διάθεση προϊόντων. Πειραματικά βήματα γίνονται ἀπό τήν ΑΤΕ. Ἰδρυση ἀπό ΑΤΕ μερικῶν Πρατηρίων στήν Αθήνα γιά σταφύλια καί λαχανικά. Διάθεση τῶν σταφυλῶν πρὸς δρχ. 8 (ἐναντι 12 τρεχοῦσης). Εἰσπραξη ἀπό παραγωγούς δρχ. 5 (ἐναντι δρχ. 3 ἄλλοτε). Απομάκρυνση μεσαζόντων.

— Κατά το 1930 πρώτο έτος της λειτουργίας της ΑΤΕ, εχορηγήθησαν:

1. Καλλιεργητικά δάνεια με προσωπική ασφάλεια.	
Προς Συνεταιρισμούς	δρχ. 638.055.651
Προς μεμονωμένους γεωργούς	δρχ. 259.442.738
2. Βραχυπρόθεσμα δάνεια με εμπράγματη ασφάλεια.	
Προς Συνεταιρισμούς	δρχ. 284.520.385
Προς μεμονωμένους γεωργούς	δρχ. 107.086.519
3. Δάνεια βελτιώσεων	
Μακροπρόθεσμα	δρχ. 5.264.500
Μεσοπρόθεσμα	δρχ. 9.549.600
4. Πιστώσεις προς Γεωργ. Οργανισμούς.	
Προς Αυτόν. Οργαν. Κερκύρας	δρχ. 14.071.623
Για τη συγκέντρωση σιτηρών	δρχ. 124.283.704
Σύνολο	δρχ. 1.442.274.720

(«Συνεταιριστής» 1932 σ. 34).

Συνεταιριστικά δημιουργήματα (μεταγενέστερα) με χρηματοδότηση της ΑΤΕ. Το οινοποιείον Τιρνάβου της Ενώσεως Λαρίσης, Τιρνάβου, Αγιάς (μετακατοχικές γεωργικές βιομηχανίες).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

ΒΑΣΙΚΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΓΕΝΙΚΩΤΕΡΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΕΠΙΛΥΣΗ (Οργάνωση και διεκδικήσεις αγροτών. Η γενικότερη ανάμιξη των Συνεταιρισμών στην οικονομική πολιτική)

— Τα αγροτικά προβλήματα λόγω της κρίσεως στις τιμές των προϊόντων, πιέζουν. Υπολογίζεται ότι οι παραγωγικές γεωργικές δυνάμεις κατορθώνουν να εργασθούν μόνο 180 ημέρες το έτος (Γ. Ιωαννίδης «Συνεργατισμός» 1930 σ. 75 όπου και γίνεται ανάλυση των λόγων της καθυστέρησης και κριτική της κατάστασης των αγροτικών πληθυσμών). Υποδεικνύονται τα ακόλουθα μέτρα για να βελτιωθεί η κατάσταση:

α) Μόρφωση γενική και επαγγελματική των γεωργών ίνα επιβάλωσι τὰ νέα τεχνικά μέσα διά τήν καλλιέργειαν τῆς γῆς καί ὀργάνωσις τῶν εἰς γεωργικούς Συνεταιρισμούς παντός τύπου.

β) Αύξησης τῶν πρακτικῶν ὑποδειγματικῶν σταθμῶν.

γ) Ἐγκατάστασις καί πύκνωσις τῶν συγκοινωνιῶν ἐν τῇ ὑπαίθρῳ.

δ) Προστασία τῶν γεωργικῶν προϊόντων κατά πάσης ἐκμεταλλεύσεως ἐν τῷ ἔσωτερικῷ καί κατά τοῦ ἔξωτερικοῦ συναγωνισμοῦ.

ε) Ἰδρύσις ἀναγκαστικῶν ἀρδευτικῶν Συνεταιρισμῶν ἐνισχυομένων παρά τοῦ Κράτους.

στ) Ἀναθεώρησις τοῦ Ἐποικιστικοῦ συστήματος διά παροχῆς συνεχομένων κλήρων. Κατ' αὐτόν τόν τρόπον διευκολύνεται ἡ χρησιμοποίησις μηχανικῶν μέσων, ἀπαραιτήτων εἰς τήν σημερινήν γεωργικήν ἐπιπέδωσιν.

ζ) Μέχρι τῆς πληρωμῆς τῶν γεωργικῶν χρεῶν κατάργησις τῶν φόρων ἐπὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

η) Ἡ ρύθμισις τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ σίτου καί ἀλεύρων παρά τοῦ Κράτους.

θ) Ἡ ἐν τῷ μέτρῳ τῆς δυνατότητος ἀναδάσωσης τῶν διαθεσίμων γαιῶν.

ι) Ἡ προστασία τῆς ὑγείας τοῦ ἀγρότου.

ια) Ἡ ἐνίσχυσις τῆς κτηνιατρικῆς ὑπηρεσίας.

ιβ) Ἡ ἐπέμβασις τοῦ Κράτους κατά τῆς τοκογλυφίας καί κατά τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐπὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

ιγ) Χρηματική ἐνίσχυσις ἐκ μέρους τοῦ Κράτους διά τήν ἐφαρμογήν βελτιωμένων μεθόδων καλλιέργειας καί βελτίωσιν τῶν γενεῶν τῶν κατοικιδίων ζώων καί

πτηνῶν.

ιδ) Ἡ ἐπὶ τό πρακτικώτερον μεταρρυθμίσις τῆς ἀγροτικῆς πίστεως καί ἐνίσχυσις αὐτῆς.

ιε) Ἡ ἀπλούστευσις τῆς ἐκδικάσεως τῶν δικαστικῶν ὑποθέσεων τῶν χωρικῶν διά τῆς ἰδρύσεως κινήτων Εἰρηνοδικείων.

ιστ) Νά ἐκλείψουν οἱ μικρομεσίται, οἱ καφενόβιοι καί ἄν ἀκόμη οἰκονομικῶς εἶνε ἀνεξάρτητοι καί νά ἐπιδοθῶσιν εἰς παραγωγικὰς ἐργασίας.

ιζ) Ἡ ἐξυψώσις τῆς θέσεως τῆς γυναικός.

ιη) Ἡ ἐπιστήμη νά ἐκτελή τόν πραγματικόν προορισμόν τῆς καί ὄχι νά ἀποτελῇ βιοποριστικόν ἐπάγγελμα.

ιβ) Ἐν γένει νά ἀντιληφθῶσιν ὅλοι ὅτι διά νά ζήσωμεν εἶνε ἀπαραίτητον νά ἐργασθῶμεν.

Αὐτὰ ὡς πρὸς τήν γεωργικήν παραγωγήν, γενικώτερον δέ, ἐπαβάλλεται:

α) Ἡ ρύθμισις ὅλου τοῦ φορολογικοῦ συστήματος ἐπὶ νέων συγχρόνων καί δικαιοτέρων βάσεων ἀνταποκρινομένων πρὸς τήν ἀντοχήν τῶν παραγωγικῶν τάξεων (καθαρὰ πρὸσοδος μέ βάση ἀναλογικήν καί προοδευτικήν).

β) Ἡ ρύθμισις τῆς διαθέσεως τῆς παραγωγῆς.

γ) Ὁ περιορισμός τῆς σπατάλης καί τῆς πολυτελείας καί ἀνάπτυξις τοῦ πνεύματος τῆς οἰκονομίας εἰς τήν οἰκογένειαν καί τήν διαχείρισιν τῶν κοινῶν.

δ) Ἡ ἐναρμόνησις τῆς θέσεως τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος μέ τὰς πραγματικὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Κατά τόν τρόπον αὐτόν καί μόνον παραμεριζομεν τόν ἐπαπειλοῦντα ὄλην τήν Ἑλλάδα οἰκονομικόν κίνδυνον καί στερεώνομεν ἀκλόνητα τὰ θεμέλια ἐνός ἠθικωτάτου κοινωνικοῦ καθεστώτος.

— Συνέρχεται το Β΄ Πανελλήνιο Ελαιοκομικὸ Συνέδριο (19-23/1/1930) καί ασχολεῖται με τὰ ελαιοκομικὰ προβλήματα. Βλ. το ψήφισμά του με το οποίο ζητᾶ τὴν ἐπίλυση πολλῶν προβλημάτων καί αιτημάτων. Αποφασίζει τὰ ἐπόμενα που δείχνουν τὴν τότε καταθλιπτικὴν κατὰστασιν σε βάρος τῶν ελαιοπαραγωγῶν («Συνεταιριστής» 1930 σ. 10):

«1) Ζητεῖ νά μελετηθῇ καί ἐφαρμοσθῇ τὸ καταλληλότερον σύστημα φορολογίας καθαρᾶς προσόδου ἐπὶ τοῦ ἐλαίου καί τῶν ἐλαιῶν, ἀφιεμένου ἀφορολογήτου τοῦ ἐλαχίστου ὀρίου συντηρήσεως. Μέχρι δὲ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ, τὴν ἀπὸ τοῦδε

α΄) Κατάργησιν τῆς δεκάτης εἰς ἅς περιφερεῖας ἐφαρμόζεται τὸ σύστημα τοῦτο καί τὴν ἐφαρμογήν ἐν

αὐταῖς τῆς ἐγγείου φορολογίας τῆς εἰσπραττομένης ἐν τοῖς τελωνείοις πρὸς φορολογικὴν ἀφομοίωσιν ἀπαῶν τῶν ἐλαιοφόρων ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους.

β΄) Μείωσιν τῆς φορολογίας κατὰ 80%, καί τὸν καθορισμόν τῆς τιμῆς τοῦ ἐλαίου καί ἐλαιῶν ἐπὶ τῆς βάσει τῆς σημερινῆς ἀγορᾶς διά τὸν μέχρι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος τῆς καθαρᾶς προσόδου χρονικῶν

διάστημα, και κατάργησιν τῆς φορολογίας ἐπὶ τῶν εἰς τὸ ἔξωτερόν ἐξαγομένων ἐλαίων καὶ ἐλαίων.

γ') Κατάργησιν τῆς φορολογίας τῆς εἰσπραττομένης ἀπὸ τοὺς ἐλαιοπαραγωγούς τοὺς μεταφέροντας τὰς ἐλαίας των πρὸς προσωρινήν ἐναποθήκευσιν ἀπὸ δῆμου εἰς δῆμον καὶ τοῦ ὀδικοῦ φόρου Ἑπτανήσου 8%.

δ') Ὅπως ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιβληθῆ πρόσθετος φορολογία ἐπὶ τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ ἐλαίου ἐλαίων καὶ τῶν προϊόντων αὐτοῦ πρὸς προστασίαν ὀρισμένων βιομηχανῶν.

2) Ζητεῖ τὴν ἐκ παραλλήλου μειώσιν κατὰ 60% καὶ ἀπάντων τῶν εἰδικῶν ἐπὶ τοῦ ἐλαίου καὶ ἐλαίων προσδύτου φόρου, πλην τῶν παραγωγικῶν τοιοῦτων τῶν Ταμείων ἐλαίας, τοῦ Ἀυτονόμου Ὁργανισμοῦ Κερκύρας, καὶ τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων, καὶ τὸν καθορισμὸν ἀνωτάτου συντελεστοῦ, πέραν τοῦ ὁποίου νὰ μὴ ἐπιτρέπεται πρόσθετος φορολογία οἰαοδήποτε φύσεως.

3) Ζητεῖ τὴν ἀφομοίωσιν τῆς φορολογίας τοῦ ἐλαιοσάπυκος πρὸς τὴν τοῦ πυρηνόσάπυκος καὶ τὴν σύγχρονον μειώσιν αὐτῆς κατὰ 75%.

Ἐπίσης τὴν ὁλοσχερῆ κατάργησιν τῆς φορολογίας διὰ τοὺς εἰς τὸ ἔξωτερόν ἐξαγομένους ἐλαιοσάπυκας ἐκ φυσικῶν ἐλαιολάδων.

4) Ζητεῖ τὴν κατάργησιν τῆς φορολογίας τοῦ εἰς τὸ ἔξωτερόν ἐξαγομένου ἐλαιοπυρήνης.

5) Ζητεῖ τὴν κατάργησιν τοῦ συνθετικοῦ φόρου ἐπὶ τῆς καθαρᾶς προσόδου ἐλαίου καὶ ἐλαίων.

6) Ζητεῖ τὴν ἀπὸ τοῦδε κατάργησιν τῶν εἰς περιφέρειας τινὰς τοῦ Κράτους (Κερκύρας, Χανίων, Μεσσηνίας κλπ.) εἰδικῶν προσδύτου φόρου ἐπιβαρυνόντων τὰ προϊόντα τῆς ἐλαίας μὲ φορολογίαν μεγαλειτέραν ἐν συνόλῳ τῆς τῶν ἄλλων ἐλαιοπαραγωγικῶν περιφερειῶν.

7) Ζητεῖ τὴν εἰς τοὺς ἐλαιοπαραγωγούς παραχώρησιν τοῦ ἄλατος τοῦ χρησιμοποιουμένου διὰ τὰς ἐλαίας, μὲ τὴν τιμὴν τοῦ ἄλατος παρεχομένου εἰς τὴν βιομηχανίαν.

8) Ζητεῖ τὴν δι' ἴσου πρὸς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους ἀριθμοῦ ἀντιπροσώπων τῶν ἐλαιοπαραγωγῶν εἰς ὅλας τὰς φορολογίας καὶ παντός εἶδους ἐπιτροπὰς εἰς ἃς συζητοῦνται ζητήματα ἀφορῶντα τὰ προϊόντα τῆς ἐλαίας ὡς καὶ εἰς συμβούλια Ἀγροφυλακῆς.

9) Ζητεῖ τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως σύναψιν συμβάσεων μετὰ ξένων Κρατῶν, προστατευτικῶν ὑπὲρ τῶν προϊόντων τῆς ἐλαίας.

10) Ζητεῖ τὴν τελείαν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐν τῷ Κράτει εἰσαγωγῆς παντός εἶδους σπορελαίων, ὡς καὶ σπόρων ἔξ ὧν παράγεται βρώσιμον ἔλαιον.

11) Ζητεῖ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐν τῷ Κράτει καταναλώσεως βρωσίμων σπορελαίων (πλὴν ἐγχωρίου σησαμελαίου) νὰ ἐπιτρέπεται δὲ ἡ χρησιμοποίησις αὐτῶν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ τὴν βιομηχανίαν, διὰ καταλλήλου μετουσιώσεως. Ἄλλωστε τὰ σπορελαιοσυρτεία θὰ ἤδύνατο νὰ μετατραπῶσιν εἰς ἐργοστάσια ὑδρογνώσεως ἐλαιολάδου, πρὸς παραγωγήν φυτικοῦ βουτύρου.

12) Ζητεῖ τὴν ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης καὶ τῶν λοιπῶν Πιστωτικῶν Ἰδρυμάτων χορήγησιν μακροπρόθεσμων δανειῶν εἰς ἐλαιοσυρτείας ὁργανώσεις πρὸς ἐγκατάστασιν προτύπων ἐλαιοσυρτείας, ἐργοστασίων παραγωγῆς βρωσίμων ἐλαίων, ἀποθηκῶν ἐλαίων, βρωσίμων ἐλαίων, καὶ λοιπῶν ἀγροτικῶν ἀναγκῶν μὲ μικρὸν τόκον.

13) Ζητεῖ τὴν ἀτελῆ εἰσαγωγήν χημικῶν λιπασμάτων φαρμάκων κατὰ τῶν ἀσθενειῶν τῆς ἐλαίας, ὡς καὶ παντός εἶδους ἐλαιοκομικῶν ἐργαλείων καὶ ἐλαιοσυρτείας μηχανημάτων. Ἴνα δὲ τὰ Ἑλληνικὰ χημικὰ λιπάσματα πωλοῦνται εἰς εὐθινοτέρας τιμὰς νὰ ἐπιτραπῆ ἡ ἀτελής εἰσαγωγή τῶν κενῶν σάκκων σπάγγου καὶ μολύβδου χρησιμοποιουμένων ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν ἐταιρειῶν χημικῶν λιπασμάτων.

14) Ζητεῖ τὴν διὰ νόμου ὑποχρεωτικὴν ἀναγραφὴν ἐπὶ τῶν δοχείων κλπ. τῶν περιχόντων ἔλαιον ραφινωρῶν ὑπὸ τῶν ἐργοστασιαρχῶν τῶν ραφινωρίων.

15) Ζητεῖ τὴν συσκευασίαν καὶ τὴν εἰς τὸ ἔξωτερόν ἐμπορίον διάθεσιν τῶν βρωσίμων ἐλαίων κατὰ ἐλέγχου ἐπὶ τῆς ποιότητος αὐτῶν ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς καθὼς καὶ τὴν ἐπὶ τῶν δοχείων ἀναγραφὴν τῆς περιφερείας τῆς προσελεύσεως.

16) Ζητεῖ τὴν ἄμεσον ἴδρυσιν ἐλαιοκομικῶν σχολῶν καὶ πειραματικῶν ἐλαιοκομικῶν σταθμῶν, εἰς ὅλας τὰς ἐλαιοφόρους ἐπαρχίας.

17) Ζητεῖ τὴν ἄμεσον ἀποστολήν εἰς τὸ ἔξωτερόν ἱκανοῦ ἀριθμοῦ γεωπόνων ἐπὶ ὑποτροφία τοῦ Κράτους, πρὸς ἐξειδικεύσιν αὐτῶν περὶ τὰ ἐλαιοκομικὰ καὶ ἐλαιοσυρτείας, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ χρησιμοποιηθῶσι οὗτοι εἰς τὰς ἐλαιοπαραγωγικὰς περιφέρειας.

18) Ζητεῖ τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων καὶ Ταμείων ἐλαίας καὶ τὴν μεγαλυτέραν σπορῆν τοῦ Κράτους πρὸς τοὺς ὁργανισμοὺς τούτους.

19) Ζητεῖ τὴν ἄμεσον ψήφισιν τοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ἀ' Πανελληνίου Ἐλαιοκομικοῦ Συνεδρίου καταρτιθέντος σχεδίου νόμου περὶ Ἀυτονόμου Ἐλαιοκομικοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐτροποποιηθῆ καὶ συνεπληρωθῆ ὑπὸ τοῦ συνεδρίου τούτου.

20) Ζητεῖ τὴν μὴ ψήφισιν τοῦ ὑπὸ τοῦ τέως Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας ὑποβληθέντος νομοσχεδίου «Περὶ ὁργανώσεως τῆς ἐλαιοπαραγωγῆς» ἀντικαθισταμένου ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἀρθρῷ ἐλαιοκομικοῦ ὁργανισμοῦ.

21) Ζητεῖ ὅπως ἐπιδιωχθῆ διεθνὴς συνεργασία ἐπὶ ἴσους ὅροις τῶν ἐλαιοπαραγωγῶν διὰ τὴν προστασίαν καὶ διάδοσιν τῶν προϊόντων τῆς ἐλαίας εἰς τὰς διεθνεῖς ἀγοράς.

22) Ζητεῖ ὅπως επιστραφῆ ὁ ἐπὶ πλέον εἰσπραχθεὶς φόρος τοῦ δημοσίου εἰς τοὺς ἐλαιοπαραγωγούς καὶ ἂν τοῦτο εἶναι δύσκολον, τότε νὰ ἀποδοθῆ οὗτος εἰς τὰ οἰκεία Γεωργικὰ Ἐπιμελητήρια τῶν ἐλαιοπαραγωγῶν μερῶν.

23) Ζητεῖ τὴν κατάργησιν τοῦ νόμου 4142 «Περὶ Γεωργικῶν Ταμείων» καὶ ἀνάθεσιν τῶν καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων αὐτῶν εἰς τὰ Γεωργικὰ Ἐπιμελητήρια.

24) Ζητεῖ τὴν μετατροπὴν τῶν Ταμείων Προνοίας Ἐλαιοπαραγωγῆς εἰς Ἐνώσεις Ἀναγκαστικῶν Συνεταιρισμῶν, ἐφόσον ἤθελε ζητηθῆ παρ' αὐτῶν ὑπὸ τῶν 3/4 τῶν μελῶν.

25) Ζητεῖ τὴν αὐξήσιν τοῦ ἀφορολογήτου ποσοστοῦ διὰ τὴν ἄλμιν καὶ φύραν ἐπὶ τῶν ἐξαγομένων βρωσίμων ἐλαίων εἰς 20%.

26) Ζητεῖ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐξαγωγῆς ἐλαιοσάπυκων ὁποσδήποτε νοθευμένων (διὰ τάλκ, ὑδράλυου ῥητίνης).

27) Ζητεῖ ἵνα τὰ Ταμεία ἐλαίας καὶ αἱ λοιπαὶ ἐλαιοκομικαὶ ὁργανώσεις καταθέτουσι τὰ κεφάλαιά των εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τραπέζαν.

28) Ζητεῖ τὴν παροχὴν βραβεῖου δι' ἐλαττώσεως

του φόρου κατά 10% εις τούς εξάγοντας εις τό έξωτερικόν έλαια καί βρωσίμους έλαίας, έντός καινούργων βαρελίων καί δοχείων.

29) Ζητεί ίνα τά Ταμεία έλαίας άντιπροσωπεύονται εις τά Γεωργικά Έπιμελητήρια τής περιφερείας των. Έξουσιοδοτεί τό Προεδρείον του Συνεδρίου ίνα

μετά του Προεδρείου του Γεωργικού Έπιμελητηρίου Έττικοβιοωτίας ύποβάλη τό παρόν ψήφισμα μετ' ειδικών ύπομνημάτων προς τήν Κυβέρνησιν, προς τούς Άρχηγούς των Κομμάτων καί τούς Προέδρους των νομοθετικών σωμάτων καί επιδιώξη τήν εκτέλεσιν καί εφαρμογήν των άνω πορισμάτων.»

Μέσα από τα τόσα προβλήματα της Ελαιοπαραγωγής δημιουργήθηκε μετακατοχικά και η Κεντρική Συνεταιριστική Οργάνωση «Ελαιοργική» με ευεργετική επίδραση στην καλύτερη διάθεση των προϊόντων της Ελαίας. (Στη φωτογραφία το περίπτερο της στη Δ.Ε.Θ. 1954).

— Το Ε' Πανελλήνιο Καπνοπαραγωγικό Συνέδριο (Θεσσαλονίκη 26-29/1/1930). Πολλά και επείγοντα τα προβλήματα των καπνοπαραγωγών. Ήπειτα από αναλυτική εισήγηση του κ. Πρωτόπαπα και συζητήσεις το Συνέδριο διαπιστώνει και ζητά τα επόμενα: (Βλ. «Συνεταιριστής» 1930 σ. 11 και «Συνεργατισμός» 1930 σ. 102).

«Διαπιστώσεις

Τό συνέδριον, κατόπιν διεξοδικής συζητήσεως, διαπιστώνει ότι υπάρχει κρίσις τιμών και ουχί προϊόντος, διότι τὰ καπνά δέν πληρώνονται ούτε εις τό ελάχιστον παραγωγικόν κόστος των. Ἐπίσης διαπιστώνει ότι δέν υπάρχει υπερπαραγωγή ἐμπορευσίμων Ἀνατολικῶν καπνῶν καί κατά συνέπειαν καί Ἑλληνικῶν τοιούτων.

Ἐκείνο ὅμως τό ὅποιον υπάρχει εἶνε:

1) Ποσοτική καί ποιοτική ἀναρχία ὡς πρός τήν παραγωγήν καί τήν διάθεσιν τοῦ προϊόντος.

2) Ὁργανώσεις μεγαλύτερου μέρους καταναλώσεως Ἀνατολικῶν καπνῶν (καπνοβιομηχανίας) εἰς βαθμόν τοιοῦτον, ὥστε νά ἐξουδετερώσῃ τήν ἐφαρμογήν τοῦ βασικοῦ Νόμου τῆς προσφοράς καί ζητήσεως εἰς βάρος τῶν ἀνοργανῶτων καπνοπαραγωγῶν.

3) Αἱ δυσμενεῖς συνθήκαι, ὑπό τὰς ὁποίας γίνεται ἡ παραγωγή τοῦ καπνοῦ ἀφ' ἑνός καί ἡ ἔλλειψις στοιχειωδῶν μέσων παραγωγῆς ἀφ' ἑτέρου, ἀποτελοῦν τὰ βασικά αἴτια τῆς κακοδαμονίας τῶν καπνοπαραγωγῶν (βαρυτάτη φορολογία, οἰκονομική ἐξάντλησις, ἔλλειψις ἀγροτικῆς ἀσφαλείας, μὴ ἀποζημίωσις εἰσέτι ἀγροτῶν προσφύγων καί ὁμηρῶν πολεμοπαθῶν, μὴ ὀριστική διανομή τῶν γαιῶν, ἀνθυγιειναί συνθήκαι διαβιώσεως τῶν καπνοπαραγωγῶν, μικρός κλήρος, ἀναγκαστική μονοκαλλιέργεια, ἔλλειψις καπναποθηκῶν καί ξηρανηθρίων, ἔλλειψις ἐπαρκῶς, ἐγκαίρου καί εὐθύνης καπνικῆς πίστεως, ἔλλειψις συγκοινωνιῶν, μὴ ἀπαλλοτριῶσις ὄλων τῶν ἀγροκτημάτων, φορολογία τῶν οἰκοδομῶν, ἀσυδοσία τοκογλύφων καί ἐπιβάρυνσις καπνοπαραγωγῶν μέ πολλά παλαιά χρέη),

Ψηφίζε:

1) Νά ἀπαγορευθῆ ἀπολύτως ἡ καπνοκαλλιέργεια εἰς τὰ βαλτώδη ἐδάφη, διά δέ τὰ ἀκατάλληλα γῆνη τοῦτο κατά χωρίον, κατόπιν γεωργικῆς ἐρεῦνης.

2) Ἀμεσον ἴδρυσιν τοῦ Καπνικοῦ Ἰνστιτούτου καί ἐπαρκῆ ἐνίσχυσιν αὐτοῦ ὑπό τοῦ Κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ καί οὐχί ἐκ τῆς μειώσεως τῆς φορολογίας τοῦ καπνοῦ.

3) Νά περιορισθῆ ἡ καπνοκαλλιέργεια εἰς εἴκοσι (20) στρέμματα κατ' οἰκογένειαν, ἀπαγορευθῆ δέ παντελῶς ἡ καλλιέργεια καπνοῦ ὑπό ἐπιχειρηματιῶν καί μὴ ἔχοντων τό ἐπάγγελμα τοῦ γεωργοῦ καί γεωπόνου.

4) Νά ἐφαρμοσθῆ ὁ νόμος περὶ χωρικῆς ἐπεξεργασίας τῶν καπνῶν.

5) Νά χορηγηθῶν μακροπρόθεσμα δάνεια μέ εὐθηνόν τόκον εἰς τοὺς Συνεταιρισμούς διά τήν ἀνέγερσιν καπνοθηκῶν καί κατασκευῆν ἀποξηρανηθρίων.

6) Νά κατασκευασθῶν τό ταχύτερον ἔργα ὕδρευσεως καί ὁδοποιίας εἰς τὰ χωρία ἐκ τοῦ Κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ.

7) Οἱ ἀνταλλάξιμοι ἀγροί, οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τήν δικαιοδοσίαν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, νά συμπεριληφθῶν εἰς τήν ἀνταλλάξιμον περιουσίαν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων. Νά ἐκτιμηθῶσι δέ διά τούς πρόσφυγας καί γηγενεῖς ἀκτήμονας, οἵτινες νέμονται ταῦτα, βάσει τοῦ Ἀγροτικοῦ Νόμου.

8) Νά συντελεσθῆ ἡ ἀπαλλοτριῶσις ὄλων τῶν ἀγροκτημάτων, ὡς καί τῶν Μοναστηριακῶν τοιούτων ἐντός τῶν Συνταγματικῶν προθεσμιῶν ἀπαρατήτως.

9) Πρός πρόληψιν νοθεῖων δέον διά Νομοθετήματος νά καταστῆ ὑποχρεωτική ἡ παρουσίαις πιστοποιητικῶν Προέδρων Κοινοτήτων καί Ἀστυνομικῶν Ἀρχῶν τοῦ τόπου παραγωγῆς ἀπό τοὺς καπνεμπόρους μέχρι τοῦ τελευταίου ἀγοραστοῦ ἐν Ἑλλάδι, ὅσαυδήποτε καί ἂν ἐπέλθωσιν ἐν τῷ μεταξύ ἀγοραπωλησίαι, διά νά ἀποδεικνύεται ἡ προέλευσις αὐτῶν.

10) Τό ποσόν, τό προερχόμενον ἐκ τῆς γενικῆς φορολογίας τοῦ καπνοῦ, νά χρησιμεύσῃ ὀλοκλήρον ἀπό τοῦδε ὡς κεφάλαιον τοῦ ἰδρυθησομένου ὄργανοις τῶν καπνοπαραγωγῶν καί διατίθεται διά τόν σκοπόν τοῦτον.

11) Προκειμένου περὶ ὁμαδικῆς ὑπὸ τῶν συνεταιρῶν χωρικῆς καί ἐμπορικῆς ἐπεξεργασίας τῶν καπνῶν τῶν δέον διά Νομοθετικοῦ Διατάγματος νά ἐπιτραπῆ τοιαύτη συγκέντρωσις καί νά κατοχυρωθῆ ὅπως ἡ φορολογία καταβάλλεται ὑπὸ τῶν συνεταιρισμῶν κατά τήν πώλησιν τῶν καπνῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐλαχίστης τιμῆς πωλήσεως τῆς ἐλευθέρως ἀγοράς ἐκάστου χωρίου, ἡ δέ φορολογία αὕτη κατατίθεται ἐπ' ὄνοματι καί διά λογαριασμόν τῆς ἰδρυθησομένης ἀνωτέρας Ὁργανώσεως τῶν καπνοπαραγωγῶν.

12) Εἰς τὰς μετὰ τῶν ξένων Κρατῶν συναπτομένας συμβάσεις δέον τό Κράτος νά ἔχη ὡς πρότον καί κύριον μέλημα τήν μεγαλύτεραν ποσοτικήν τοποθέτησιν Ἑλληνικῶν καπνῶν, εἰς δέ τὰς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς νά συμμετέχουν καί ἀντιπροσωπεύονται ἐπαρκῶς οἱ καπνοπαραγωγοί δι' ἀντιπροσώπων τῶν συνεταιρικῶν ὄργανώσεων.

13) Τά συμβαλλόμενα Κράτη ν' αναλαμβάνωσιν τήν ὑποχρέωσιν νά ἀγοράζωσιν κατά προτίμησιν τὰ καπνά τῶν Συνεταιρισμῶν.

14) Νά διορισθῶν ἐμπορικοὶ ἀκόλουθοι, εἰδικοί διά τὰ καπνά, ἐκ τῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων ὑποδεικνυόμενοι, εἰς ὅλας τὰς Πρεσβείας.

15) Νά ψηφισθῆ τό ταχύτερον ὁ Νόμος «περὶ ρυθμίσεως τῶν σχέσεων μεταξὺ καπνοπαραγωγῶν καί καπνεμπόρων», μέ ὑποχρεωτικήν τήν διατιθέσιν, ὡς ἐτροποποιηθῆ ὑπὸ τῶν γεωργικῶν Ὁργανώσεων.

16) Νά ἐξασφαλισθῆ ἡ αὐτονομία τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ἀπό κάθε Κυβερνητικῆν καί πολιτικῆν ἐπέμβασιν.

17) Νά περιέλθῃ ἡ διοίκισις τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τόν ὀργανωμένον ἀγροτικόν κόσμον κατά πλειοψηφίαν.

18) Νά ἐνισχυθῶν τὰ κεφάλαια τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος δι' ὀλοκλήρου τοῦ ποσοῦ τῶν καλυμμάτων. Αἱ καταθέσεις τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου νά γίνωσιν εἰς τήν Ἀγροτικῆν Τραπεζάν τῆς Ἑλλάδος.

19) Νά ἀπλουστευθῶν αἱ διατυπώσεις χορηγήσεως τῶν δανείων, καταργουμένων τῶν ἐνεχυρογράφων καί ἀντικαθισταμένων διά γραμματίων, ἰσχύοντος ὅμως διά ταῦτα τοῦ Νόμου «περὶ γεωργικῶν ἐνεχυρογράφων».

20) Τά δικαιώματα τής πρωτοπραξίας τής 'Αγροτικής Τραπεζής τής 'Ελλάδος νά επεκταθούν και εις τας συνεταιριστικές οργανώσεις.

21) Τά επαρχιακά Διοικητικά Συμβούλια τής 'Αγροτικής Τραπεζής τής 'Ελλάδος νά αποτελεσθούν κατά πλειοψηφίαν από αντιπροσώπους τών συνεταιριστικών οργανώσεων, ἐκλεγομένων ὑπ' αὐτῶν.

22) Νά ἐφαρμοσθῆ ἡ σεισάχθεια διά τὰ χρέη τῶν ἀγροτῶν πρὸς τοὺς διαφόρους τοκογλύφους.

23) Προκειμένου περὶ τῆς προσλήψεως ὑπαλλήλων τῆς 'Αγροτικής Τραπεζής τής 'Ελλάδος καὶ διὰ τὴν ἐποπτικὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς, δέον νά λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀμέμπτων αὐτῶν πρὸ πάσης προσλήψεως.

24) Ἡ 'Αγροτικὴ Τράπεζα τῆς 'Ελλάδος νά μὴ χορηγῆ δάνεια εις μὴ συνεταιρισμένους ἀγρότας.

25) Νά δίδονται ἐγκαίρως ἐπαρκῆ καλλιεργητικά καὶ πλασματικά δάνεια μέσον τῶν 'Ενώσεων εις τοὺς Συνεταιρισμούς με μικρότερον τόκον. 'Επίσης νά δίδονται ἐπαρκῆ μεσοπρόθεσμα δάνεια διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν μέσον παραγωγῆς ὡς καὶ μακροπρόθεσμα τοιαῦτα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἑγγειῶν βελτιώσεων.

26) Νά ἐνισχυθῶσιν αἱ 'Ενώσεις καὶ Συνεταιρισμοί, οἱ ἀσχολούμενοι ἢ ἀσχολησόμενοι με τὴν χωρικὴν καὶ ἐμπορικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν καπνῶν, ἐπαρκῶς διὰ δανείων με τόκον εὐθιγῶν.

27) Τά κεφάλαια τῆς Γεωργικῆς Τραπεζῆς Μακεδονίας νά διατεθῶσι διὰ τὴν ἀνέγερσιν καπιταποθηκῶν ὑπὸ τῶν Συνεταιρισμῶν ὡς μακροπρόθεσμα δάνεια, με ἐλάχιστον τόκον.

28) Τὸ Συνέδριον κατ' ἀρχὴν ἀποκροεῖ τὴν προσταθείσαν παρὰ τῶν καπινοβιομηχανῶν μονοπώλησιν τῆς καπινοβιομηχανίας ἐν 'Ελλάδι καὶ ἀναθέτει εἰς τὴν 'Εκτελεστικὴν 'Επιτροπὴν νά μελετήσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ὑποβάλλῃ τὴν μελέτην εἰς τὰς συνεταιριστικές ὁργανώσεις, ἀξιοὶ δὲ ὅπως ἡ Κυβέρνησις οὐδεμίαν ἀπόφασιν λάβῃ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἄνευ τῆς γνώμης καὶ τῆς συγκαταθέσεως τῶν καπινοπαραγωγῶν.

29) Τὸ Συνέδριον ἀποφαίνεται περὶ τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης τῆς ἰδρύσεως ἀνωτέρας ὁργανώσεως τῶν καπινοπαραγωγῶν, ἥτις νά ρυθμίσῃ τὸ ὅλον καπνικὸν ζήτημα. Τὸ Συνέδριον, λόγῳ τῆς σοβαρότητος τοῦ ζητήματος, δέν ἀποφαίνεται ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν, ἀλλ' ἀναθέτει εἰς τὴν 'Εκτελεστικὴν 'Επιτροπὴν ὅπως, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς ἰδρυθησομένης Τριτοβαθμίου 'Οργανώσεως, μελετήσῃ λεπτομερῶς καὶ καταρτίσῃ εἰδικὸν σχέδιον, ὅπερ νά ὑποβάλωσιν ἐν καιρῷ πρὸς ἔγκρισιν εἰς εἰδικὴν σύσκεψιν τῶν 'Ενώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν.

Τὸ Συνέδριον δηλοῖ ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς ὅτι δέν θά ἀναγνωρίσῃ οὐδεμίαν Κυβερνητικὴν ἀπόφασιν ἐπὶ τοῦ ἄνω ζητήματος, ἐφ' ὅσον αὕτη δέν θά ἔχη σύμφωνον τὴν γνώμην τῶν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου ἐξουσιοδοτηθέντων ἀντιπροσώπων τῶν καπινοπαραγωγῶν

καὶ θά ἀντιδράσῃ κατὰ πάσης τοιαύτης ἀποφάσεως.

30) Τά Γραφεῖα Προστασίας Καπνοῦ μέχρι τῆς λειτουργίας τῆς ὡς ἄνω ὁργανώσεως δέον νά λειτουργήσωσιν ὡς Γραφεῖα καθαρῶς καπινοπαραγωγικά, διοικούμενα ἀποκλειστικῶς ὑπὸ καπινοπαραγωγῶν.

31) Τὸ Συνέδριον ζητεῖ ὅπως ἡ σύνθεσις τοῦ 'Ανωτάτου Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου γίνῃ κατ' ἀναλογίαν πλειοψηφίας, οἱ δὲ ἀντιπρόσωποι τῶν ἀγροτῶν ἐκλέγονται ἀπὸ τὰς γεωργικὰς ὁργανώσεις.

32) Τὸ Συνέδριον ζητεῖ τὴν κατάργησιν διὰ τὴν ὑπαίθριον τοῦ φόρου οἰκοδομῶν καθὼς καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ φόρου διοδίων.

33) Τὸ Συνέδριον ζητεῖ παρὰ τοῦ Κράτους τὴν γεωργικὴν δλοκλήρωσιν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, μεταφερομένης εἰς Θεσσαλονικίαν καὶ τῆς 'Ανωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς 'Αθηνῶν.

34) Τὸ Συνέδριον ζητεῖ ὅπως τὰ κτίρια τοῦ ἀγροκλήματος Τοπῶν χρησιμεύσωσιν, ἀπαλλοτριωμένου τοῦ ἀγροκλήματος, διὰ τὴν λειτουργίαν Γεωργικῆς Σχολῆς.

35) Τὸ Συνέδριον ζητεῖ τὴν ἀποφυλάκισιν ἀπάντων τῶν ἀγροτῶν, τῶν κρατουμένων εἰς τὰς φυλακὰς διὰ χρέη πρὸς τὸ Δημόσιον καὶ τὴν 'Επιτροπὴν 'Αποκαταστάσεως Προσφύγων.

36) Τὸ Συνέδριον ζητεῖ τὴν ἀμειον καταβολὴν τῶν ἀποζημιώσεων τῶν ἀγροτῶν προσφύγων καὶ ὁμήρων πολεμοπαθῶν.

37) Ζητεῖ τὴν κατάργησιν τῶν τελῶν, τῶν εἰσπραττομένων διὰ τὴν 'Επιτροπὴν τῶν Συνεταιρισμῶν, ἀναδρομικῶς ἀπὸ τὸ 1927.

'Ὡς ἐπείγοντα ληπτέα μέτρα ζητᾶ:

1) Νά ἐνισχυθῶσιν ἀμέσως οἱ καπινοπαραγωγοί, δι' ἐπαρκῶν πλασματικῶν δανείων.

2) Νά ἐνισχυθῶσιν αἱ ἐνώσεις καὶ οἱ Συνεταιρισμοὶ δι' ἐπαρκῶν δανείων, ὅπως δυνηθῶσιν νά προβούσιν εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ διατήρησιν τῶν καπνῶν.

3) Τὸ προνόμιον τῆς κοπῆς καπνοῦ νά χορηγηθῇ εἰς τὰς 'Ενώσεις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν αποκλειστικῶς, δικαιουμένως νά μεταβιβάζωσι τοῦτο εἰς τοὺς Συνεταιρισμούς τῆς δυνάμεως τῶν.

4) Νά ἐξαγορασθῶσιν ὑπὸ τοῦ Κράτους τὰ κόνικια καπνὰ (γκιούζια), ἀφορμῇ ἐκμεταλεύσεως ἐκ μέρους τῶν καπνεμπόρων πρὸς ὑποβίβασιν τῶν τιμῶν τῶν καπνῶν, εἰς τρόπον ὥστε οἱ παραγωγοὶ νά λάβωσιν τὴν πραγματικὴν ἀξίαν αὐτῶν.

5) Νά ἀνασταλῆ διὰ Ν.Δ. ἡ εἰσπραξις ἐκ μέρους τοῦ 'Εποικισμοῦ παρὰ τῶν ἀγροτῶν προσφύγων τῶν χρεῶν αὐτῶν πρὸς τὴν 'Επιτροπὴν 'Αποκαταστάσεως Προσφύγων.

6) 'Αμεσος οικονομικὴ ἐνίσχυσις εἰς χρεῖμα τῶν παραμεθεορίων ἀγροτικῶν πληθυσμῶν.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ»

Εἶναι τόσα πολλὰ καὶ δύσκολα τα προβλήματα τῶν καπινοπαραγωγῶν καὶ γενικὰ ὅλων σχεδὸν τῶν αγροτῶν τὴν εποχὴ ἐκείνη, ὥστε εἶναι πραγματικὰ αξιοθαύμαστες οἱ Συνεταιριστικὲς Ὀργανώσεις καὶ οἱ εκπρόσωποι τοὺς ποὺ ἔκαναν τὶς σχετικὲς καταγραφὰς καὶ κινητοποιήσεις γιὰ νὰ ἐνεργοποιήσωσιν τοὺς Κυβερνητικοὺς ἀρμόδιους καὶ νὰ πετυχαίνουσι λύσεις γιὰ ἀνακούφιση τῶν αγροτῶν. Πρόκειται γιὰ ρόλο πρωταρχικὸ ὅταν ἦταν τόση ἡ ἔλλειψη οποιασδήποτε συστηρικτῆς αγροτικῆς πολιτικῆς τὸς οἱ ἀντιδράσεις τῶν ἀντίθετων συμφερόντων καὶ τόσο ρευστὴ καὶ δύσκολη ἡ ὅλη κατάστασις τῆς

Κοινωνίας και του Κράτους.

— Πολλά, επείγοντα και πιστικά τα προβλήματα των κηπευτικών.

Το Συνέδριο των παραγωγών κηπουρικών ειδών (21-22/1/1930) διατυπώνει το παρακάτω πολύ μελετημένο ψήφισμα που μας δείχνει τα πολλά τότε προβλήματα που υπήρχαν για επίλυση («Συνεταιριστής» 1930 σ. 24).

Α') Μέσα μεταφοράς προϊόντων.**α) Μεταφοραί διά θαλάσσης**

Τό Συνέδριον τών παραγωγών μετά τās γενομένας συζητήσεις διαπιστώνει ότι:

α) Ένδιαφερόμενοι οργανώσεις παραγωγών δύνανται νά φορτώνουν ευθηνότερα και έχουσαι τὰ πρόσ τουτο μέσα, άδυνατοῦν νά πράξουν τουτο λόγω τών παραλόγων αξιώσεων τών φορτοεκφορτωτῶν.

β) Οι ναῦλοι μεταφορῶν τών προϊόντων είναι λίαν ἐπαχθεῖς (π.χ. 1 κοφίνι ντομάτα 40 οκάδων πληρώνει ναῦλον ἐκ Σύρου και Νάξου δρχ. 0,30 κατ' οκάν. 1 κοφίνι βεβύκοκκα και άλλα όπώρα 20 οκάδων πληρώνει δρχ. 0,50 κατ' οκάν, 1 κοφίνι ἐσπεριδοειδῶν 30 οκάδων πληρώνει ναῦλον ἐκ Κρήτης μέχρι Πειραιῶς δρχ. 0,70 κατ' οκάν κλπ.)

γ) Οι ἐκφορτωταί Πειραιῶς γίνονται διαρκῶς πρόξενοι ζημιῶν εἰς τὰ προϊόντα και ἴδια εἰς τās όπώρας ἐπειδὴ οὐδέμιαν καταβάλλουν ἀνάλογον προσοχήν.

δ) Οι ἴδιοι ἐκφορτωταί εἰσπράττουν τό ὑπέρογκον ποσόν τών δραχμῶν 2,50 κατά κοφίνιον διά τήν μεταφοράν του ἀπὸ τῆς λέμβου εἰς τήν προκυμαίαν. Τό ποσόν τουτο διπλασιάζεται όταν τ' ἀτιμῶλοια καταπλέουν ὡς συνήθως πρό τῆς βῆς προῶνῆς.

β) Μεταφοραί Σιδηροδρομικῶς

α) Τὰ κόμιστρα τών σιδηροδρομῶν Πελοποννήσου εἶνε λίαν ὑψηλά, αἱ δὲ κινήσεις τών ἀμαξοστοιχιῶν, ἰδίως διά τὰ ταχεῖας ἀλλοιώσεως προϊόντα, δέν ἀνταποκρίνονται εἰς τās ἀπαιτήσεις πρὸς ταχεῖαν μεταφοράν τούτων.

β) Αἱ μεταφοραὶ ἀπὸ τούς σταθμούς τών σιδηροδρομῶν τοῦ Κράτους και τών τῆς Πελοποννήσου εἰς τās Κεντρικὰς Ἀγοράς τών Ἀθηνῶν και Πειραιῶς δυσχεραίνονται και ἐπιβαρύνουν τὰ προϊόντα λόγω ἐλλείψεως παρακαμπτηρίων γραμμῶν.

Πρὸς βελτίωσιν τών ἀνωτέρω δυσμενῶν διά τήν παραγωγήν και κατανάλωσιν συνθηκῶν, τό Συνέδριον παρακαλεῖ ὅπως ληφθοῦν τὰ ἑξῆς μέτρα.

α') Μεταφοραὶ διά θαλάσσης

α) Νά ἐπιτραπῆ ὅπως αἱ ὀλίγα οργανώσεις τών παραγωγῶν, αἵτινες δύνανται νά φορτώνουν τὰ προϊόντα τών ευθηνότερα, χρησιμοποιοῦν ἐλευθέρως τὰ παρ' αὐτῶν διατιθέμενα μέσα.

β) Νά μειωθοῦν οἱ ναῦλοι διά τὰ λαχανικά, ὀπώρας και λοιπὰ κηπαῖα προϊόντα, καταργουμένου, εἰ δυνατόν, τοῦ ἀποκλειόντος τόν συναγωνισμόν μεταξύ τών ἀτιμωπλοικῶν ἑταιριῶν διατάγματος «περὶ ἀθεμίτου συναγωνισμού» τουλάχιστον διά τὰ κηπαῖα προϊόντα, ἐσπεριδοειδῆ, ὀπώρας κλπ.

γ) Νά μειωθοῦν τὰ φορτοεκφορτωτικά και νά ἐπιτραπῆ διά τās συνεταιρικὰς ἰδία οργανώσεις ἡ δι' ἰδίων μέσων ἐκφόρτωσις ἐφ' ὅσον ἔχουν αὐτὰ ἴδια (ἡ διά ναυλώσεως) μέσα μεταφορᾶς (βενζινοπλοια).

δ) Νά πυκνωθοῦν αἱ θαλάσσια συγκοινωνία ὅπου αὐτὰ εἶναι ἀραιαί (π.χ. Χανιά, Ἀνδρος κλπ.).

β') Μεταφοραὶ σιδηροδρομικῶς

α) Νά μειωθοῦν τὰ διά πάντας τούς σταθμούς κό-

μιστρα τών σιδηροδρομῶν Πελοποννήσου διά τὰ λαχανικά, γεώμηλα, ὀπώρας, ἐσπεριδοειδῆ κλπ. εἰς τό ἐλάχιστον ὄριον διά τε τās διά πλήρων φορταμαζῶν και τμηματικὰς ἀποστολάς.

Ἐπίσης νά μειωθοῦν τὰ κόμιστρα παντός εἶδους ὀπωρῶν, ἐσπεριδοειδῶν κλπ. τών Κρατικῶν σιδηροδρομῶν, προκειμένου νά μεταφέρονται ταῦτα εἰς τό Ἐξωτερικόν.

Νά πυκνωθῆ ὁ ἀριθμὸς τών ταχειῶν ἀμαξοστοιχιῶν προκειμένου νά μεταφερθοῦσι προϊόντα ὑποκειμενα εἰς ταχεῖαν φθοράν (ὀπώρα κλπ.)

β) Νά μελετηθῆ κατά πόσον εἶναι δυνατόν νά κατασκευασθοῦσι παρακαμπτηριοὶ γραμμαῖ ἐκ τών σταθμῶν Ἀθηνῶν και Πειραιῶς πρὸς τās Κεντρικὰς Ἀγοράς.

Β') Μείωσις τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τουτου τό Συνέδριον ἀποφασίζει τὰ ἑξῆς:

α) Ὁ γεωργικὸς κόσμος εὐχαριστεῖ τήν Κυβέρνησιν διά τήν ἐσχάτως παρατηρουμένην προσπάθειαν τοῦ Κράτους πρὸς βελτίωσιν τών ὄρων τῆς παραγωγῆς ἐν γένει και πέποιθεν ὅτι ἡ προσπάθεια αὕτη θὰ ἐξακολουθήσῃ και θ' ἀποδώσῃ τ' ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα.

β) Διά τήν ἐπίτευξιν τῆς μείωσεως τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς παρακαλεῖ ὅπως ληφθοῦν ὑπ' ὄψει τὰ ἑξῆς:

1) Πραγματικὴ ἀτέλεια εἰσαγωγῆς χημικῶν λιπαμάτων θεῖου, ἐντομοκτόνων, γεωργικῶν εργαλείων και μηχανημάτων, ξυλίας συσκευασίας ἐσπεριδοειδῶν και λοιπῶν ὀπωρῶν, χάρτου περιτυλίγματος, ἄλατος διά τήν συσκευασίαν και συντήρησιν τών ἐλαίων και τοῦ κίτρου, χρησιμοποιοῦμένων παρὰ Συνεταιρισμῶν ἢ μελῶν αὐτῶν.

2) Νά ἐξακολουθήσῃ ἐντατικὴ ἢ καταβαλλομένη ἐργασία πρὸς ἐξέυρεσιν τών καταλληλοτέρων ποικιλιῶν προϊόντων, αἵτινες προσαρμόζονται εἰς τό ἔδαφος και τό κλίμα τῆς Ἑλλάδος και νά ἐκλεικτεῦθοῦσιν ἐγκαίρως τὰ πορίσματα τών ἀρμοδιῶν πειραματικῶν σταθμῶν.

3) Νά πραγματοποιηθῆ τό ταχύτερον ἡ συστηματικώτερα γεωργικὴ ἐκπαίδευσις.

4) Νά ἐπιδοχθῆ ἡ συντομωτέρα ἐκτέλεσις ἀρδευτικῶν, ἀποξηραντικῶν και ἀντιπλημμυρικῶν ἔργων μέσῳ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης ἰδία και διά τῆς συστάσεως ἐιδικῶν ἀναγκαστικῶν Συνεταιρισμῶν, ὡς και ἡ ἀνίχνευσις, ἐξεύρεσις και χρησιμοποίησις ὑπογείων ὑδάτων (γαιστρώπανα κλπ.).

5) Νά καταργηθοῦσιν αἱ τοπικαὶ φορολογίαι αἵτινες ἐπιβαρύνουν τὰ γεωργικά προϊόντα διά σκοποῦς ἔθνους πρὸς τήν γεωργίαν.

6) Ἐπίσης ἐκ μέρους μελῶν τινῶν τοῦ Συνεδρίου ζητεῖται ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀτελείας τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν δι' ὅλους τούς παραγωγούς.

Γ') Τρόπος διαθέσεως προϊόντων

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τουτου τό Συνέδριον διαπιστώνει τὰ ἑξῆς:

α) Η διαφορά των τιμών μεταξύ παραγωγής και καταναλώσεως είνε τεραστία, καταπιέζει δὲ τοῦτο ἐξ ἴσου τὸν παραγωγόν, καλλιεργοῦντα ἐπὶ ζῆμιά, καὶ τὸν καταναλωτήν, δικαίως δυσφοροῦντα διὰ τὰς ὑψηλὰς τιμὰς.

β) Τὸ σύστημα τῶν Κεντρικῶν Ἀγορῶν (Πειραιῶς καὶ Ἀθηνῶν) δὲν ἐξυπηρετεῖ πλέον, ὅπως εἰς παλαιότερους χρόνους, τὴν ἄνετον κίνησιν προϊόντων.

γ) Μεταξὺ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως μεσολαμβάνουν πολλοὶ ἐνδιάμεσοι.

δ) Αἱ λαϊκὰ ἄγορὰ ἐξυπηρετοῦν τὰ συμφέροντα τῶν πέριξ τῶν Ἀθηνῶν παραγωγῶν.

ε) Αἱ λαϊκὰ ἄγορὰ δύνανται νὰ ἐξυπηρετήσουν ὑπὸ ὠρισμένων προϋποθέσεων τὰ συμφέροντα τῶν μεμακρυσμένων παραγωγῶν ὠργανωμένων καὶ μὴ, ὡς καὶ ἔτι εὐρύτερον τὰ συμφέροντα τῶν καταναλωτῶν.

στ) Αἱ ὀργανώσεις τῶν παραγωγῶν εὐρίσκονται εἰς θέσιν νὰ συμβάλουν σπουδαίως εἰς τὴν μείωσιν τοῦ κόστους τῆς ζωῆς τῶν πλεον.

Κατὰ συνέπειαν τῶν ἀνωτέρω τὸ Συνέδριον προτείνει τὰ ἑξῆς:

α) Νὰ πυκνωθῇ τὸ δίκτυον τῶν Συνεταιρικῶν ὀργανώσεων αἰτίνας προβαίνουσιν εἰς ἀπὸ κοινοῦ πωλήσεις προϊόντων, ἐνισχυομένων τούτων οικονομικῶς ἰδιαιτέρως διὰ τὸν σκοπὸν τούτων.

β) Ν' αὐξηθῶσι αἱ ὑπάρχουσαι Κεντρικαὶ Ἀγορὰ καὶ νὰ ἐξασφαλισθῶσι θέσεις ἐντὸς αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς προκυμίας Πειραιῶς διὰ τὰς Συνεταιρικὰς ὀργανώσεις.

γ) Οἱ μεταξὺ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως διάμεσοι δύνανται νὰ καταργηθῶσι ἐν μέρει διὰ Συνεταιρικῶν ὀργανώσεων.

δ) Αἱ ὑφιστάμεναι καὶ ἐκ περιτροπῆς λειτουργοῦσαι λαϊκὰ ἄγορὰ νὰ μονοποιοιθῶσι καὶ ν' αὐξηθῶσι κατ' ἀριθμὸν καὶ κατὰ τρόπον ἐπιτρέποντα εἰς τὰς Συνεταιρικὰς ὀργανώσεις μόνιμον συμμετοχὴν.

ε) Εἶνε βεβαιωμένον ὅτι ἐξευρισκομένου καὶ ἐφαρμοζομένου ἐνός τοιούτου καλοῦ συστήματος αἱ Συνεταιρικαὶ ὀργανώσεις τῶν παραγωγῶν θὰ ἐφοδιάζωσι τὰς συνοικίας με περισσότερα προϊόντα καὶ με πολὺ κατωτέρας τιμὰς. Ἐπίσης θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀπὸ κοινοῦ πωλήσις ἡμιγονδρικῶς ἢ καὶ λιανικῶς καὶ ἄλλων εἰδῶν καὶ προϊόντων (π.χ. Κορινθιακὴ σταφίς καὶ σουλτανίνα, κάστανα καὶ λοιποὶ ξηροὶ καρποὶ, ἔλαιον (μικρὰ ἐσφραγισμένα δοχεῖα) μπελντές Θήρας, μέλι καὶ γάλα (ἰδία τῶν γύρω Ἀθηνῶν Συνεταιρισμένων παραγωγῶν).

στ) Ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω προϋποθέσεις αἱ συνεταιρικαὶ ὀργανώσεις θέλουσι ταχέως ἐξεύρη καὶ ἐφαρμοσθῆ τὸν καταλληλότερον τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τῆς ὅλης ἐργασίας.

ζ) Ἐκφράζεται ἡ πεποίθησις ὅτι αἱ ἀρμόδιαι Κρατικαὶ ὑπηρεσίαι θὰ εὐνοήσουν ἰσχυρῶς τὰς προσπάθειας τῶν ὀργανώσεων διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μέτρων τούτων ἄντινα θὰ προστατεύσουν κυρίως τὴν κατανάλωσιν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς παραγωγῆς κατὰ τρόπον μὴ θίγοντα οὐδεμίαν ἐπαγγελματικὴν τάξιν.

Δ') Οικονομικαὶ διευκολύνσεις

Τὸ Συνέδριον ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπισύρῃ ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ἐπὶ τῆς σπουδαίας ταύτης προσπάθειας τῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων καὶ νὰ παρακαλέσῃ ὅπως αὐτὴ ἐκτιμῶσα τὸν σκοπὸν καὶ τὴν σημασίαν τῆς προκειμένης ἐργασίας ἦτις ἀφορᾷ τὰ συμφέροντα περισσοτέρων τῆς μᾶς

κοινωνικῶν τάξεων, ἔλθῃ ἐπίκουρος οικονομικῶς καὶ ἠθικῶς εἰς τὰς συνεταιρικὰς ὀργανώσεις χορηγοῦσα τὰς ἐκάστοτε χρησίμους ἐκτάκτους πιστώσεις.

Ε') Δασμολογικὴ προστασία

Τὸ Συνέδριον μετὰ δυσφορίας παρατηρεῖ ὅτι, ἀντιθέτως πρὸς τὰ προστατευτικὰ μέτρα τὰ ὅποια λαμβάνονται ὑπὸ τῶν διαφόρων Κρατῶν ὑπὲρ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς τῶν, παρ' ἡμῖν ὠρισμένα προϊόντα παραμένουν ἐκθετα εἰς τὸν ἀπληρὴ συναγωνισμόν τῶν ἐξωθεν εἰσαγομένων ὁμοειδῶν τοιούτων πρὸς βλάβην τῆς παραγωγῆς καὶ ὠρισμένων γεωργικῶν βιομηχανιῶν (κονσερβοποιία κλπ.).

Τὰ Ἑλληνικὰ προϊόντα τὰ ὅποια εὐρίσκονται εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην εἶναι τὰ γεώμηλα, ἡ ντομάτα, κηφαῖα, ἔσπεροειδῆ, καὶ ὀπώρα.

Οὕτως ἡ παραγωγή ντομάτας, κονσερβῶν καὶ μπελτέ καὶ ἄλλων συντηρημένων κηφαίων ὑφίσταται τὸν ἀγριον ἀνταγωνισμόν τῶν ἐξ Αἰγύπτου εἰσαγομένων ὁμοειδῶν λόγῳ τῶν ὀλων ἰδιαιτέρων συνθηκῶν τῆς παραγωγῆς τῶν. Τὰ μήλα τοῦ Πηλίου κλπ. εὐρίσκονται ἀντιμέτωπα τῶν ἐκ Καλιφορνίας εἰσαγομένων, τὰ δὲ γεώμηλα τῆς Ἑλλάδος σίπτονται ὡς καὶ τὰ κρόμμυμα κατὰ ἑκατομμύρια ὀκάδας εἰς τὰ διάφορα μέρη λόγῳ τῆς ἀφθόνου εἰσαγωγῆς τῶν γεωμήλων τῆς Ὀλλανδίας, Κύπρου, Αἰγύπτου, Βελγίου καὶ Ἰταλίας.

Συνέπεια τῆς ἀκαλύτου εἰσαγωγῆς τῶν ξένων προϊόντων εἶναι καὶ ἡ ἐξαγωγή συναλλάγματος 450.000.000 δραχμῶν ἐτησίως κατὰ τὰς ἐπισήμους στατιστικὰς (τετρακοσίων πεντήκοντα ἑκατομμυρίων).

Τούτων οὕτως ἐχόντων τὸ Συνέδριον παρακαλεῖ θερμοῦς τὴν Κυβέρνησιν ὅπως ἐφ' ὅσον εἶνε ἀδύνατος ἡ πλήρης ἀπαγορευσις τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἀνωτέρω προϊόντων ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, αὐξήσῃ τὸς ὑφιστάμενους εἰσαγωγικοὺς δασμοὺς ἀπὸ μίαν μεταλλικὴν δραχμὴν τὰ 100 χιλιογράμματα (ἤτοι 15 λεπτὰ κατὰ χιλιόγραμμον) εἰς τὸ ἐξαιτάλιον. Οὕτως ἐνθαρρυνόμενης τῆς παραγωγῆς θὰ ἐπέλθῃ φυσικὴ πτώσις τῶν τιμῶν τῶν προϊόντων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς αὐτῶν.

Ἡ εὐχὴ αὐτὴ τοῦ Συνεδρίου τείνει νὰ ἐξισώσῃ ἐν τῷ μέτρῳ τὴν παρεχομένην δικαίως προστασίαν τοῦ Κράτους ὑπὲρ τῆς βιομηχανίας πρὸς τὴν ἐπιζητουμένην ἤδη προστασίαν τούτου ὑπὲρ τῆς γεωργίας, ἣτις εἶνε ὁμολογουμένως, ἡ βῆσις τῆς οικονομικῆς ὑποστάσεως τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινωνίας.

Ἐπίσης τὸ Συνέδριον παρακαλεῖ τὴν Σ/ὴν Κυβέρνησιν ὅπως κατὰ τὰς ἐκάστοτε συνομολογουμένας ἐμπορικὰς συμβάσεις λαμβάνεται πρόνοια καὶ διὰ τούτους ἀφθόρους καὶ ἐκλεκτοὺς ναποὺς καρποὺς τῆς χώρας.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Συνεδρίου

Διὰ τὴν Ἐνωσιν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Νάξου Βασ. Ρεφενές, Κων. Λάσκαρης.

Διὰ τὴν Ἐνωσιν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Σύρου Γεώργ. Καλόξυλος.

Διὰ τὸν Συνεταιρισμὸν Ζαγοράς Ἀπ. Πάντος.

Διὰ τὸν Συνεταιρισμὸν Γεωργ. Προνοίας Ἀσπροπόργου Γεωργ. Διακός.

Διὰ Συνεταιρισμοὺς Ἐσπεριδοειδῶν καὶ κηφαίων Κρήτης, Παν. Μηναρακίης.

Διὰ τὴν Ἐνωσιν Συνεταιρισμῶν Θήρας Κατ' ἐντολήν Β. Ρεφενές.

Διὰ τὴν Ἐνωσιν Συνεταιρισμῶν Πάρου Σ. Ποπολάνος. Διὰ τὴν Κτηματικὴν Ἐνωσιν Καλαμῶν Ἐμ. Μελετόπουλος.

Διὰ τὸν Κτηματικὸν Συνεταιρισμὸν Ἄργους Γ. Ν.

Τούλιος.
Διά την Γεωργικήν Ἐνωσιν Τεγέας Ἡλ. Σβάλος, Δ.
Τσιράκης, Γ. Ἀνδριανόπουλος, Γ. Γιαννόπουλος.
Διά τόν Ἐθνικόν Σύνδεσμον Ἀμπελοκτημιόνων Μ.

Γιαννούλης.
Διά τήν Ἐνωσιν Συνεταιρισμῶν Ἀθήνης, Δ. Κωστό-
πουλος.

— Ο Υποδιοικητής ΕΤΕ Αλ. Κορυζής προτείνει τον περιορισμόν της καπνοκαλλιέργειας για την απορρόφηση των αδιάθετων πλεονασμάτων και την χρησιμοποίηση των αντίστοιχων εδαφών με λαχανικά για τις ανάγκες των οικογενειών των καπνοπαραγωγών που με την μονοκαλλιέργεια του καπνού προμηθεύονται πανάκριβα τα λαχανικά από τις πόλεις με σοβαρή επιβάρυνσή τους από μεταφορικά, φόρους, φθσρές, εμπορικά κέρδη κλπ. Επίσης εισηγείται «ὡς ἐπιβαλλόμενα πρὸς ἀνακούφισιν τῶν στενουςῶν ὑπὸ τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν βορείων μας ἐπαρχιών» την συγκέντρωση και της κριθῆς και την ανάμιξή της για αρτοποιήση, ὡστε να συγκρατηθεῖ η πτώση των τιμῶν (βλ. επιστολή του «Ταχυδρόμος» 28/5/1930).

— Πανελλήνιο Συνέδριο Βαμβακοπαραγωγῶν (Λεβάδεια) Βλ. ψήφισμα του «Συνεταιριστής» 1930 σ. 107).

— Με βάση τους ν. 3598, 4382, 4817, γίνεται συγκέντρωση σίτου από το Κράτος για υποστήριξη της εγχωρίου σιτοπαραγωγῆς (χωρίς ανάμιξη Ἐνώσεων)

— Το Παναγροτικό Συλλαλητήριο Θεσσαλονίκης 7/9/1930 με 50.000 άτομα. Οικτρά η οικονομική κατάσταση των αγροτῶν. Σῦμμας ο αγροτικός πληθυσμός των περιφερειῶν Θεσσαλονίκης, Λαγκαδά, Χαλκιδικῆς, Κιλκίς, Αξιούπολεως, Βεροίας μετ' αντιπροσωπειῶν των περιφερειῶν Σερρών, Δράμας, Καβάλας, Εδέσσης, Ναούσης, Κατερίνης, Καϊλαριῶν, Κοζάνης, Φλωρίνης, Λαρίσης, Τρικκάλων, Καρδίτσας, ἔχων και την εξουσιοδότηση των βαμβακοπαραγωγῶν Λεβαδείας και των αγωνιζομένων σταφιδοπαραγωγῶν Πελοποννήσου συνελθόν... εις Παναγροτικόν Συλλαλητήριον, κατόπιν προσκλήσεως των Γεωργικῶν Ὀργανώσεων Βορείου Ελλάδος... διαμαρτύρεται... ψηφίζει:

1) Ὅπως ἡ Κυβέρνησις ἐξαγοράσῃ ἅπασαν τὴν εἰς χεῖρας τῶν παραγωγῶν κριθὴν τὸ ταχύτερον, ἀποκλειομένης τῆς προμηθείας ἐκ τοῦ ἐμπορίου καὶ ἀποφασισθῆ ἄνευ οὐδεμιᾶς χρονοτριβῆς ἡ ἐνιαία ποιότης ἀγροῦ διὰ προσμίξεως κριθαλεύρου, τῆς κριθῆς συγκεντρωμένης πρὸς 4 δεχ. τὴν ὀκάν.

2) Συγκέντρωσιν κατωτέρων ποιότητων σίτου.

3) Ἐνίσχυσιν τῶν καταστραφέντων γεωργῶν διὰ μεσοπροθέσμων δανείων καὶ σπόρου.

4) Ἐνοποιήσιν ἰδιωτικῶν χρεῶν διὰ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης.

5) Διαγραφήν παλαιῶν φόρων.

6) Τροποποίησιν καὶ ἐλάττωσιν τῆς φορολογίας τῶν ἀμβύκων καὶ ἐλευθέρων διάθεσιν τοῦ στεμφυλοπνεύματος εἰς τὸ ἐμπόριον.

7) Ἀποδοχὴν τῶν αἰτημάτων τοῦ Ε' Πανελληνίου Καπνοπαραγωγικοῦ Συνεδρίου Θεσσαλονίκης, καθὼς καὶ τῶν αἰτημάτων τῶν συνελθόντων μέχρι σήμερον Γεωργικῶν Συνεδρίων.

8) Κατάργησιν τῆς εἰσπράξεως τῶν δικαιωμάτων ἐκτελέσεως ἔνταλμάτων, αὐξηθέντων εἰς παράλογα ποσὰ διὰ τοῦ νόμου 4845/1930.

9) Ἀποδοχὴν τῶν αἰτημάτων τῶν βαμβακοπαραγω-

γῶν, ὡς ταῦτα διευπλώθησαν εἰς τὸ Βαμβακοπαραγωγικόν Συνέδριον Λεβαδείας.

10) Προστασία τῶν σταφιδοπαραγωγῶν.

11) Ὀριστικὴ λύσις λαχανοπαραγωγικοῦ ζητήματος Μακεδονίας διὰ τῆς ἐλευθέρως ἐξαγωγῆς ἡ ἀπαγορεύσεως εἰσαγωγῆς.

12) Κατάργησιν τοῦ ἐνοικιοστασίου βοσκῶν.

13) Ἐφαρμογὴ προστατευτικῆς πολιτικῆς τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς ἐν γένει.

14) Ἀμεισον ἀποζημιῶσιν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων.

15) Ἀπαλοτριῶσιν ὅλων τῶν ἐναπομεινάντων τσιφλικῶν καὶ Μοναστηριακῶν κτημάτων καὶ χρεῶσιν τῶν γαιῶν τῶν προσφύγων καὶ γηγενῶν ἀκτημόνων εἰς χαμηλὴν τιμὴν.

16) Ἐνίσχυσιν τῶν κεφαλαίων τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος γιὰ τῶν καλυμμάτων καὶ τῶν καταθέσεων τῶν νομικῶν προσώπων.

17) Ἀναστολήν πληρωμῆς γεωμόρου τῶν ἀγροκτημάτων ἐπὶ ἔν ἔτος καὶ ἀναθεώρησιν τῶν χρεῶν τῶν Συνεταιρισμῶν Ἀκτημόνων ὑπὸ εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς, ἧς μέλη νὰ εἶναι καὶ Πρόεδροι τῶν Συνεταιρισμῶν.

18) Κατάργησιν τοῦ φόρου διωδίων.

19) Κατάργησιν τῶν ἀνελευθέρων τροποποιήσεων τοῦ Νόμου 602.

— Μεγάλες δυσχέρειες στην ἐξαγωγή καπνῶν. Προσπάθειες για ἀνάληψη της εμπορίας του καπνοῦ ἀπὸ Συνεταιρισμοὺς - Ἐνώσεις με ἐνίσχυση Κράτους - ΑΤΕ (ο «Συνεταιριστής» 1930 σ. 155).

— Χίος. Καθυστερημένη συνεταιριστικά. Οι ἰδρυθέντες Συνεταιρισμοὶ ἔπαυσαν να λειτουργοῦν ἀπὸ ἐτῶν. («Συνεταιριστής» 1930 σ. 156).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄
ΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

— Η αριθμητική κίνηση των αστικών συνεταιρισμών κατά το 1930 είναι η ακόλουθη:

Είδη	Ιδρυθέντες το 1930	Υπάρχουν στο τέλος 1930
Πιστωτικοί	1	67
Προμηθευτικοί	17	208
Παραγωγικοί	21	671
Καταναλώσεως	7	122
Οικοδομικοί	36	532
Διάφοροι	9	33
Σύνολα	91	1.633

— Εκδίδεται το Διάταγμα για τα καταστατικά των οικοδομικών συνεταιρισμών δημοσίων υπαλλήλων σε εκτέλεση του ν. 4209/1929 («Συνεταιριστής» 1930 σ. 27).

— Στην οργάνωση των καταναλωτών αναφέρεται, θεωρητικά, κείμενο του Θ. Τζωρτζάκη στο «Σιδηροδρομικών Ημερολόγιον» 1930 (βλ. «Συνεταιριστής» 1930 σ. 33, 37).

— Με βοήθεια της ΑΤΕ, 300 λαχανοπωροπώλες των Αθηνών ίδρυσαν Συνεταιρισμό Κοινής αγοράς και καταναλώσεως για απ' ευθείας συναλλαγές με παραγωγούς. (Απολογισμός ΑΤΕ 1930, «Συνεργατισμός» 1931 σ. 468).

— Συνεταιρισμοί ηθοποιών. Καθώς σημειώνει ο Κ. Κουκκίδης, («Αμπελάκια») από το 1930 το ελληνικό θέατρο ξαναγύρισε στο συνεταιριστικό σύστημα. Τούτο οφείλεται στην ίδρυση «Ταμείου Εργασίας Ηθοποιών». Αυτό δίνει δάνεια σε συνεταιριστικούς θιάσους, καθώς άλλωστε και σ' εργοδοτικούς που ο διευθυντής τους όμως εργάζεται αυτοπρόσωπα.

(βλ. και στο 1948 κείμενο Γ. Σιδέρη περιόδ. «Νέα Εστία» 15.4.1948).

— Συνεταιρισμός Ιατρικού και φαρμακευτικού σώματος Ελλάδος. Ο Συνεταιρισμός (που ιδρύθηκε το 1924) σύμφωνα με τον ισολογισμό του 31/12/1930 παρουσίασε την ακόλουθη ανάπτυξη:

Στο Ενεργητικό

Εγκαταστάσεις (για ίδρυση εργοστασίου)	δρχ. 461.284
Μηχανήματα — Όργανα χημείου (μετά από αποσβέσεις)	65.596
Επιπλα Γραφείου και Πρατηρίου » »	140.543
Δαπάνες ιδρύσεως (μετά από αποσβέσεις)	169.583
Αποθήκες (πρώτες ύλες και προϊόντα)	6.434.506
Πελάτες	1.753.874
Προσωρινοί Λογαριασμοί	582.339
Επισφαλείς χρεώστες (από ίδρυση)	372.902
Χρεώγραφα	521.523
Γραμμάτια εισπρακτέα	1.933.664
Διαθέσιμα	3.690.073

Στο Παθητικό:

Μετοχές καταβλημένες 43.229	δρχ. 10.807.202
-----------------------------	-----------------

Τακτικό αποθεματικό	891.808
Κρατήσεις για ενδεχόμενες ζημιές	2.125.593
Κρατήσεις για επισφαλείς	450.000
Προμηθευτές	105.694
Αντιπρόσωποι	25.538
Προσωρινοί Λογαριασμοί	365.155
Γραμμάτια πληρωτέα	25.675
Μερίσματα πληρωτέα	2.207.830
Τα κέρδη από πωλήσεις προϊόντων κλπ. ήταν το 1930	3.282.150
Τα έξοδα διαχείρισεως - διαφημίσεως	1.153.826
Κρατήσεις για αποσβέσεις - προβλέψεις	351.747
Κέρδη διανεμητέα	2.016.631
Πρόεδρος ο Θ. Σκάσσης, Εντεταλμένος Σύμβουλος ο Π. Μαρινόπουλος, Δ/ντής ο Α. Σταμέλος.	

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι'
ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Όσο επεκτείνεται σε αριθμό Οργανώσεων και σε εργασίες, η συνεταιριστική κίνηση, τόσο επανδρώνεται με επαγγελματίες υπαλλήλους που στη μεγάλη τους πλειονότητα έχουν ή αποκτούν και ιδεολογικό σύνδεσμο με την κίνηση. Η καλή εξέλιξη των εργασιών, κυρίως των Ενώσεων, δίνει τη δυνατότητα καλύτερης αμοιβής και σταθερότητας. Πάντως εξακολουθούν να υπάρχουν πολλά προβλήματα, κυρίως αυτό της αβεβαιότητας της θέσεως από την εμπλοκή σε διαφορές και αντιθέσεις αιρετών που προέρχονται άλλοτε από κομματικές επιδρομές και άλλοτε από προσωπικές αντιθέσεις. Επειδή όμως η κατάσταση στην αγορά εργασίας δεν είναι καλύτερη και στους άλλους τομείς (δημόσιο - ιδιωτικό) τα προβλήματα του συνεταιριστικού τομέα δεν οδηγούν σε επείγουσες και έντονες αναζητήσεις για βελτίωση.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ'
ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

Στις προηγούμενες σελίδες του έτους 1930, αναφέρθηκαν δεκάδες ονόματα ατόμων τα οποία βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή στην υπηρεσία του Συνεργατισμού. Τα άτομα αυτά ήταν αιρετοί και μέλη των Συνεταιρισμών και υπαλληλικά στελέχη τους. Πολλά ήταν φίλοι της συνεταιριστικής ιδέας και ανήκαν στο χώρο των καθηγητών, των επιστημόνων, των πολιτικών, των δημοσίων υπαλλήλων.

Η διάθεσή μας (και υποχρέωσή μας) να αποδίδεται τιμή σε όλους τους εργάτες και πρωτεργάτες του Συνεργατισμού, είναι ο λόγος που στα κείμενα για τα διάφορα θέματα μνημονεύονται εν εκτάσει και τα ονόματα εκείνων που είχαν τις πρωτοβουλίες, ευθύνες και οποιαδήποτε ενεργό ανάμιξη.

Ανασκόπηση και παρατηρήσεις για τη συνεταιριστική κίνηση της ΙΟετίας 1921-1930, «τι έγινε και τι δεν έγινε», βλ. στο περιοδικό «Συνεργατισμός» 1930 σ. 337. Κυριότερες περικοπές:

«Ή δεκαετία που κλείνει, για τήν Ἑλλάδα, ἀποτελεῖ μιά περίοδο γεμάτη ἀπό γεγονότα πρωτοφανή στήν ἱστορία της.

Αἱ ἐκλογαὶ τοῦ 1920 δημιουργοῦν μιά νέα κατάστασι ἐσωτερική καί ἐξωτερική.

Τό ἔτος 1921 ξημερώνει μέ νευρικότητα πολλή καί συγκεκριμένες προβλέψεις. Ξαναρχίζει ὁ πόλεμος καί σέ ὄλους τοὺς Ἑλληνας εἶναι γνωστό πού κατέληξε. Μετά τή καταστροφή σταματᾷ γιά κάμποσο καιρό ἡ κοινοβουλευτική διακυβέρνησι τῆς χώρας. Ἀλλάζει τό πολίτευμα, ἐπέρχεται πάλι ὁ κοινοβουλευτισμός, τόν διαδέχεται ἡ δικτατορία πού ἀνατρέπεται μέ ἐπανάστασι ἡ ὁποία ἐνεργεῖ νέες ἐκλογές γιά νά σχηματισθῇ ἡ Οἰκουμένη Κυβέρνησι. Ἐφθασε μιά διαφορὰ ἀντλήσιων στό οικονομικό πρόγραμμα μεταξύ τῶν ἀρχηγῶν καί τοῦ ὑπαρχηγῶ τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, γιά νά γίνουν οἱ νέες ἐκλογές, πού ἀνέδειξαν πανίσχυρο τό Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων καί νά ἐπέλθῃ ὁ ρυθμός στή κρατική λειτουργία.

Αὐτά ἀπό ἐσωτερικῆς πολιτικῆς ἀπόψεως. Ἀπό οικονομικῆς ἀπόψεως, δύο φορές διχοτομήθηκαν τό χαρτονομίμα μας, τακτοποιήθηκαν τὰ ἐξωτερικά πολεμικά χρέη, συνολογώθηκαν τὰ προσφυγικά δάνεια, τό δάνειο τῆς σταθεροποιήσεως τῆς δραχμῆς, τὰ παραγωγικά δάνεια, τό δάνειο τῶν σχολικῶν κτιρίων, ἰδρύθηκαν ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος καί ἡ Ἀγροτική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, ὑπογράφηκαν οἱ συμβάσεις γιά τὰ ἔργα ἀποξηράνσεων, ὁδοποιῆσι καί χαραξέσι νέων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν κλπ.

Ἐνῶ τό κράτος ἀσχολεῖτο μέ τὰ ζητήματα αὐτά, ἄς δοῦμε τί ἔκανε ἡ ἰδιωτική πρωτοβουλία, ἐιδικότερα δέ ἡ Συνεταιριστική αὐτοβοήθεια.

Παρά τοὺς πολέμους καί τήν ἔλλειψι τῆς σχετικῆς συστηματικῆς προπαγάνδας, παρά τό γεγονός πῶς ὁ νόμος περί Συνεταιρισμῶν μόλις πρὸ πέντε ἐτῶν εἶχε ψηφισθῇ, ἡ Συνεταιριστική Κίνησι, εἶχε κάνει βήματα ἀλματικά καί τό 1921 ἀνέτειλε μέ 1171 συνεταιρισμοὺς, ἀριθμὸ ἀρκετὰ σεβαστό.

Ἡ ἀφίξη τῶν προσφύγων καί ἡ ἐφαρμογή τοῦ ἀγροτικῶ νόμου ἔδωσαν μιά καινούργια ὄθησι στήν ἀνάπτυξι καί στήν ἐξάπλωσι τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως. Οἱ Συνεταιρισμοὶ ἰδρύονται μέ τέτοια ταχύτητα ὥστε μπορεῖ νά πῆ κανεὶς πῶς φύτρωναν σάν τὰ μανιτάρια, μέ ρεκόρ ἀναγνωρίσεων νέων συνεταιρισμῶν τό ἔτος 1925 ὁπότε ἰδρύθηκαν 1033. Ἡ ἴδια τάσι ἐξακολούθησε μέχρι ἐνὸς σημείου ὁπότε ἄρχισε ἡ ὕφεσι στήν ἰδρύσι καινούριων Συνεταιρισμῶν. Οἱ ἀναγνωρίσεις συνεταιρισμῶν τελευταία ἠλαττώθηκαν, ὡς μπορεῖ κανεὶς νά ἐξάγῃ ἀπὸ τὰ τελευταία φύλλα τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως».

Μέχρι τέλους τοῦ 1928 εἶχαν ἰδρυθῇ ἐν ὅλῳ 4927 Συνεταιρισμοὶ καί 65 ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν.

Ἐπίσημες στατιστικῆς δέν ἔχομε, ἀλλὰ ὑπολογίζεται πῶς στό τέλος τοῦ 1930 θὰ ὑπάρχουν περίπου 6.000 Συνεταιρισμοὶ καί 76 ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν.

Οἱ 4927 Συνεταιρισμοὶ τοῦ τέλους τοῦ 1928 εἶχαν 226.300 μέλη, 96.405.000 καταβεβλημένα κεφάλαια

καί 26.600.000 ἀποθεματικά κεφάλαια, δηλαδή ἀναλογοῦν σέ ἕκαστο μέλος περίπου 548 δρχ. Ἀπὸ τοὺς παραπάνω γεωργικοὺς Συνεταιρισμοὺς, 327 πολλήσεως, 250 παραγωγικοὶ καί 411 διάφοροι.

Ἐκτός ἀπὸ τοὺς Συνεταιρισμοὺς αὐτοὺς τήν ἴδια ἐποχὴ ὑπῆρχαν 1585 συνεταιρισμοὶ ἀποκαταστάσεως μέ 93.000 μέλη καί 1316 Ἀστικοὶ Συνεταιρισμοὶ (ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῶν τελευταίων δέν διαλαμβάνεται στίς στατιστικῆς).

Ἔτσι ἔχομε σύνολον ἀπὸ γεωργικοὺς Συνεταιρισμοὺς 6512 μέ 319.300 μέλη καί 1316 ἀστικούς Συνεταιρισμοὺς.

Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ δηλοῦν πῶς ὁ Συνεταιρισμός εἶναι στήν Ἑλλάδα πολὺ δημοφιλῆς καί πῶς ὑπάρχει ἀνάγκη τοῦ συνεταιρισμοῦ. Γιά τή τελευταία περίπτωσι μιλῶμε μέ ἀπόλυτη πεποίθησι, διότι παρ' ὅλον ὅτι γνωρίζομε πολὺ καλά πῶς ὁ Συνεταιρισμός εἶναι ὀργάνωσι πού μπορεῖ νά λειτουργήσῃ καί νά εὐδοκίμησῃ μόνο μεταξύ λαοῦ μορφωμένου, ὁ δέ Ἑλληνικός δυστυχῶς ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τοῦ νά εἶναι τέτοιος, βλέπομε τόν Ἑλληνα χωρικό μιά μεγάλη προθυμία καί ταχύτητα νά καταφεύγῃ στή βοήθεια καί τή προστασία τοῦ Συνεταιρισμοῦ. Πουθενά ἄλλου τῆς γῆς δέν παρουσιάσθηκε τόση γρήγορη ἀνάπτυξι τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως.

Στή γειτονική μας Βουλγαρία, χώρα πολὺ περισσότερο γεωργική ἀπὸ τήν Ἑλλάδα, παρ' ὅλον ὅτι ἡ κίνησι ἄρχισε ἀπὸ τὰ 1895, στό τέλος τοῦ 1928 ὑπῆρχαν 2.300 Συνεταιρισμοὶ στὰ χωριά καί 750 στίς πόλεις μέ δικὰ τους κεφάλαια 2.131.000.000 λέβα. Ἐνα πρῶγμα ὅμως σημαντικό εἶναι πῶς οἱ Βούλγαροι ἔχουν λιγώτερος συνεταιρισμοὺς καί περισσότερα κεφάλαια. Ἐνῶ σέ κάθε ἑλληνικό γεωργικό συνεταιρισμὸ ἀναλογοῦν 25.167 δρχ., γιά κάθε βουλγαρικό συνεταιρισμὸ ἀναλογοῦν 710.330 λέβα ἢ 355.160 δρχ., μιά κολοσσιαία διαφορὰ. Ἀκόμη, οἱ βουλγαρικοὶ Συνεταιρισμοὶ ἔχουν πολὺ μεγαλύτερες καταθέσεις ἀπὸ τοὺς δικούς μας...

Ἡ Συνεταιριστικὴ ἱστορία τῆς δεκαετίας πού κλείνει στίς 31 τοῦ Δεκεμβρίου 1930 μᾶς παρουσίασε τίς ἐξῆς κύριες ἀπόψεις:

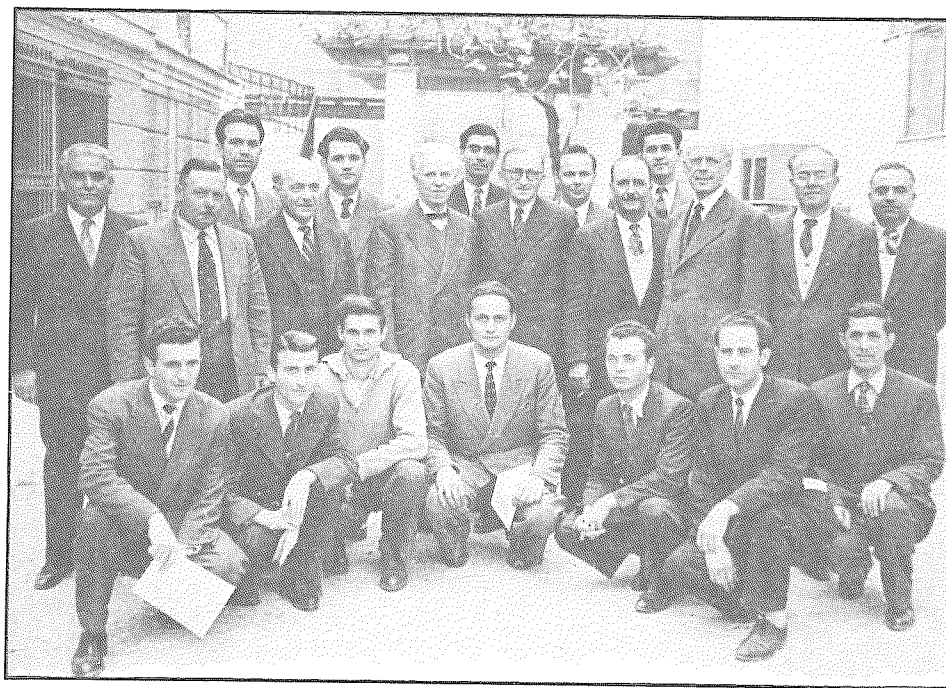
1ον. Πῶς ὁ Συνεταιρισμός εἶναι δημοφιλῆς στήν Ἑλλάδα.

2ον. Πῶς ἡ ὑπαρξι τοῦ Συνεταιρισμοῦ εἶναι ἀπόρροια ἀνάγκης.

3ον. Πῶς ὑπάρχει μεγάλος ἀριθμὸς Συνεταιρισμῶν.

4ον. Πῶς τὰ συνεταιριστικά κεφάλαια εἶναι μικρά. «Ὅτι ἔχει συντελεσθῇ μέσα σ' αὐτὴ τῆ δεκαετία μπορεῖ νά χαρακτηρηθῇ γεγονότος ἀξιόλογου, παρ' ὅλον ὅτι θὰ βρεθῶν πολλοὶ πού δέν θὰ ἰκανοποιηθοῦν μέ τόν χαρακτηρισμὸ αὐτό, ἀλλὰ αὐτῶν ζητοῦμε τήν ἐπιείκεια, δέν πρέπει ὅμως νά θαμβωθοῦμε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι μέ τὰ δικὰ μας ἔργα, ἀλλὰ νά ἐξακολουθήσομε τό ἔργο μας, μέ πίστι πῶς προσφέρομε ὑπηρεσία πραγματικὴ στὸν ἑαυτὸ μας, στό ἔθνος καί στήν ἀνθρωπότητα ὅλη.

Ἡ ἀνακεφαλαίωσι τῆς συνεταιριστικῆς δράσεως τῆς περασμένης δεκαετίας μᾶς ἀνοίγει νέους δρόμους πρὸς τοὺς ὁποίους πρέπει νά βαδίσωμε...».

Στην ενημέρωση όλου του συνεταιρισμένου κόσμου και στην επαγγελματική κατάρτιση των στελεχών επιδιώκει να στηριχτεί γερά η συνεταιριστική κίνηση για να εξουδετερώσει τις εναντίον της αντιδράσεις. Με ελάχιστα οικονομικά μέσα το έκανε αυτό σκοπό της ζωής του ο Θ. Τζωρτζάκης από το 1949 με την οργάνωση συστηματικών συνεταιριστικών μαθημάτων. Στη φωτογραφία η Γ' σειρά των Μαθημάτων 1951/52. Διακρίνονται στο κέντρο 2 αιρετά στελέχη, ο Π. Βασιλακόπουλος, οι καθηγητές Στ. Παπανδρέου και Αθ. Μουλούλης, ο Πρόεδρος Π. Ρούσος, ο Ανώτερος Συνεταιριστικός Σύμβουλος Θ. Τζωρτζάκης, οι διδάσκοντες Ν. Μάνθος και Αριστ. Κλήμης και οι περισσότεροι από τους συνεταιριστικούς υπαλλήλους που παρακολούθησαν τη Σειρά επί 8 μήνες.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 44

Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1931

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΓΕΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1931

— Πολύ δύσκολη εποχή. Γεωργική κρίση. Σχετικό το βιβλίο Χρ. Ευελπίδη «Ἡ γεωργική κρίσις ἰδίως ἐν Ἑλλάδι» που προτείνει την λήψη μέτρων για οργάνωση των παραγωγών στη διάθεση των προϊόντων τους. Στα αίτια της και στα μέτρα αναφέρεται και εισήγηση του Αλ. Μυλωνά στο Κοινοβουλευτικό Συνέδριο Λονδίνου (Βλ. «Συνεταιριστής» 1931 σ. 37, 52).

— Ἐκθεση για την γεωργική κατάσταση της Ελλάδας γίνεται στο σύγγραμμα του Αλ. Βογιατζόγλου «Συμβολή εἰς τὴν μελέτην τῆς μεταπολεμικῆς ἑλληνικῆς γεωργικῆς οἰκονομίας» που εκδόθηκε στη γαλλική γλώσσα.

— Μεγάλες δυσκολίες στην ύπαιθρο με τα μεγάλα γεωργικά χρέη. («Βρέθηκε ο γεωργός χρεωμένος παντού, στον Συνεταιρισμό, στην Τράπεζα, στον Εποικισμό, στο Κράτος, στον ἔμπορο κ.ο.κ.»). Η ΕΤΕ πιέζει για την εἰσπραξη των δανείων της με κακή χρησιμοποίηση της αλληλεγγύου ευθύνης. Η ΑΤΕ κάνει χρήση του δικαιώματος πρωτοπραξίας. Λαμβάνονται ἀπὸ το κράτος μερικά ἑκτακτα μέτρα προστασίας των τιμῶν γεωργικῶν προϊόντων. Το Κράτος δια της ΑΤΕ εξαγοράζει τα ἀχρηστα καπνά και τα καίει. Η ύπαιθρος πένεται, δυστυχεί, μαραίνεται. Ανάγκη για ριζικά μέτρα: Ανάγκη για ρύθμιση χρεῶν, ἀπαλλαγή ἀπὸ επιβαρύνσεις φόρων και μεσαζόντων.

— Το τέλος του 1930 με αρχές 1931 η σύνθεση του προσφυγικού αγροτικού πληθυσμοῦ της χώρας εἶχε ως εξῆς κατὰ περιφέρειες:

Περιφέρεια	Σύνολο ατόμων
Στερεά - Εύβοια	86.842
Θεσσαλία	76.180
Ιόνια	29.261
Κυκλάδες	12.541
Πελοπόννησος	167.488
Μακεδονία	202.483
Ἡπειρος	34.545
Ν. Αιγαίου	21.961
Κρήτη	36.400
Δ. Θράκη	46.240
Σύνολο	713.869

(Βλ. Δ. Πουρνάρα «Ἱστορία τοῦ Ἀγροτικοῦ Κινήματος», σ. 70 ὅπου και ἀνάλυση των παραπάνω σε ἰδιοκτῆτες, ἐνοικιαστές, ἐμφυτευτές, κολλῆγους κλπ.).

— Το 1931 η καλλιεργούμενη ἑκταση εἶναι στρέμματα 19.319.054
 Ἐναντι στρεμμάτων: το 1911 8.645.911
   το 1914 13.355.662
   το 1932 19.209.716
   το 1933 20.810.898

— Ὑποδείξεις για συστηματικές καλλιέργειες με ἐκλεκτά εἶδη. (Βλ. το κείμενο

του Γ. Ιωαννίδη Προέδρου Ομοσπονδίας Γ.Σ. Θεσσαλονίκης στο «Συνεργατισμός» 1931 σ. 534).

— Παθητικό το εμπορικό ισοζύγιο. Αδυναμία καλύψεώς του. Σύνθημα «Καταναλώσατε ελληνικά προϊόντα» έριξε ο Πρωθυπουργός, το επανέλαβαν οι Υπουργοί, το υποστήριξαν οι εφημερίδες. (Βλ. αναλυτικά στο «Συνεργατισμός» 1931 σ. 628).

— Σύσταση του Οργανισμού Βάμβακος (Ν. 5211).

— Εκμετάλλευση του αγρότη ως καταναλωτή. Παραστατικό κείμενο στο «Συνεργατισμός» 1931 σ. 416-417 (βλ. στο Υποκεφ. Η).

— Σύσταση διαφόρων αναγκαστικών συνεταιρισμών, κυρίως για ενιαία διαχείριση των γεωργ. προϊόντων (βλ. Υποκεφ. Β').

— Η Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης βελτιώνεται. Συμβολή της στη διάθεση των γεωργικών προϊόντων. Φωτογραφία της βλ. «Συνεργατισμός» 1931 σ. 480.

— Τα αγροτικά προβλήματα, κινητοποιήσεις, αιτήματα βλ. και στο Υποκεφ. Η'. Διάφορα μέτρα για τη γεωργία βλ. και στη Νομοθεσία (στο Υποκεφ. Β').

— Στοιχεία για την «έξαθλίωση τών σκλάβων τής γής» κατά το 1930/1931 βλ. και στο βιβλίο Δ. Πουρνάρα σ. 128, 165 επόμε.

— Δριμύς χειμώνας το 1931/1932.

— Φόροι, επιβαρύνσεις του αγροτικού κόσμου κατά τον προϋπολογισμό 1930/1931. (Βλ. Δ. Πουρνάρα σελ. 132).

— Την τότε ανώμαλη πολιτικοοικονομική κατάσταση, τις ζυμώσεις στην αντιπολίτευση και το αγροτικό ζήτημα χαρακτηρίζουν οι ακόλουθες περικοπές του βιβλίου του Δ. Πουρνάρα (σ. 152).

«... Η Κυβέρνηση Βενιζέλου καταλύεται όσημέραι επισημότερον... 'Αλλ' όσον θεωρούμεν ως έντελώς άστέϊαν τήν προσπάθειαν νά παρουσιασθεί ως επικείμενη ή επικράτηση του κομμουνισμού εις τήν Ελλάδα, έξ' ίσου εύρίσκομεν τελείως άπίθανον καί μη άνταποκρινόμενην προς τά πράγματα τήν άναγγελομένην ως προσεχί έπανεμφάνισιν τής στρατοκρατίας

επί τής κυβερνητικής σιηνής...». Και στη σελ. 167 γράφει: «'Ο ήδη Υπουργός τής Παιδείας, αντί τής εύνοίας του κ. Βενιζέλου, υπόσχηται, μεταπηδών εις τό 'Υπουργείον τής Γεωργίας, νά πατάξη τό «άγροτικόν κέρασ» καί επαναφέρη τούς εν έξεγέρσει γεωργικούς πληθυσμούς εις τήν άνεμοδιερωμένην βενιζελικήν στρούγγαν...».

— Η Συνεταιριστική κατάσταση πολύ δύσκολη κατά 1931 και 1932 λόγω της καπνικής και γενικά της γεωργικής κρίσεως. Χαρακτηριστικές περιγραφές στην Έκθεση του Διευθυντού Ε.Γ.Σ. Δράμας κατά την Γενική Συνέλευση «γιά ήρωϊκές προσπάθειες». Κυριότερες πληροφορίες απαραίτητες για την γνώση της εξέλιξως βλ. «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1077.

— Το 1931 (Αύγουστο) γίνεται νέα σταθεροποίηση της τιμής της χρυσής λίρας. Συνάπτεται νέο παραγωγικό δάνειο. Η εξέλιξη της τιμής της λίρας 1931-1936 είναι η ακόλουθη που δείχνει και την εξέλιξη των γεγονότων που καθορίζουν την τιμή της.

Έτος	Ιανουάρ.	Δεκέμβρ.
1931 δρχ.	375,00	375,00 (Αύγουστος)
1932 δρχ.	395,1 (Απρίλ.)	897,1
1933 δρχ.	901,4	858,1
1934 »	862,1	874,1
1935 »	874,1	874,1
1936 »	872,1	919,1

— Το έτος 1931 επιβάλλεται ο δεσμευτικός νόμος 5289. Υπουργός Γεωργίας Αλεξανδρής. (Βλ. αναλυτικά αντικρούσεις συνεταιριστικές στο Υποκεφ. Β').

— Διεθνικά:

Η Ιαπωνία εισβάλλει στην Ματζουρία.

Στην Ιταλία κυριαρχεί από χρόνια το φασιστικό συντεχνιακό κράτος του Μουσολίνι.

Στη Γερμανία χάος οικονομικό - κοινωνικό. Διερύνεται η επιρροή του Χίτλερ για φράγμα στον κομμουνισμό.

Ο κορυφαίος συνεταιριστής Θ. Τζωρτζάκης κατά τη βράβευσή του για το πνευματικό του έργο, από την Ακαδημία Αθηνών. Τον συνοδεύουν η σύζυγός του Φωτεινή (εκπαιδευτικός και οργανώτρια των σχολικών συνεταιρισμών) και οι στενοί συνεργάτες του Δ. Πάνος και Αριστ. Κλήμης.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄
ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΙ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

1. Νομοθεσία σχετική με τη συνεταιριστική δραστηριότητα.

— Έντονη νομοθετική παραγωγή σχετική με τους Συνεταιρισμούς. Κατά την Κυβέρνηση η νομοθεσία της είναι εκκαθαριστική και οργανωτική για την αντιμετώπιση προβλημάτων. Κατά τους αγροτιστές - συνεταιριστές είναι σε πολλά αυταρχική και δεσμευτική με κομματικές επιδιώξεις. (Βλ. πιο κάτω).

Δημοσιεύθηκαν τα ακόλουθα νομοθετήματα:

— Δ. 12.1/10.3.1931 «Περί οικόδομικού προγράμματος καί τύπων καί προϋπολογισμών άνεγέρσεως υπό Συνεταιρισμών Δημοσίων Ύπαλλήλων κλπ.» ΦΕΚ 57/1931.

— Ν. 4878/1931 «Περί Ένώσεως Κιτροπαραγωγών Κρήτης ΦΕΚ 54/1931. Άρνητική Έκθεση τής Έπιτροπής τής Γερουσίας» (Βλ. στο «Συνεταιριστής» 1931 σ. 58).

— Δ. 8/16.3.1931 «Περί άτελείας σπόρων, ριζών άμερικανικών κλημάτων, σταφιδοπάνων καί σταφιδοχάρτου εισαγομένων υπό Γεωργικών Συνεταιρισμών» ΦΕΚ 61/1931.

— Δ. 12.1.1931 «Περί τρόπου έπιστροφής δασμών καί φόρων επί ύλικών χρησιμοποιηθέντων δι' άνέγερσιν οικιών δημοσίων ύπαλλήλων» ΦΕΚ 107/1931.

— Δ. 20.4./5.5.1931 «Περί όρισμοϋ ειδών παραγομένων έν τή χώρα έφ' ών κατηργήθη πάσα δασμολογική άπαλλαγή υπό τοϋ ύπ' άριθ. 4782 νόμου» ΦΕΚ 121/1931.

— Δ. 23.5/3.6.1931 «Περί συμπληρώσεως τών Δ/των τής 4 Ίουνίου καί 26 Αϋγούστου 1930 περί Σχολής Συνεταιριστών» ΦΕΚ 150/1931.

— Δ. 20/30.6.1931 «Περί διευκολύνσεως τών Δημοσίων Ύπαλλήλων πρός άπόκτησιν κατοικίας διά τής όργανώσεως ειδικών Συνεταιρισμών κλπ.» ΦΕΚ 174/1931.

— Ν. 5036/1931 «Περί έκτελέσεως έργων έγγείων βελτιώσεων» ΦΕΚ 176/1931.

— Ν. 5076/1931 «Περί Άνωνύμων Έταιρειών καί Τραπεζών» ΦΕΚ 186/1931. Αφορά και Συνεταιρισμούς (Βλ. άρθρ. 1, 6, ν. 602).

— Ν. 5082/1931 «Περί άποδόσεως είς τήν ΑΤΕ τοϋ επί τών χορηγομένων παρά τών Γεωργ. Συνεταιρισμών πρός τούς συνεταιίρους αυτών δανείων τέλους 1/4 τοίς έκατόν από 1ης Άπριλίου 1931» ΦΕΚ 187/1931.

— Δ. 14/27.7.1931 «Περί τροποποιήσεως καί συμπληρώσεως τοϋ από 4 Ίουνίου 1930 Δ. «Περί Σχολής Συνεταιριστών» ΦΕΚ 233/1931. (Βλ. και «Συνεταιριστής» 1931 σ. 110).

— Ν. 5198/1931 ΦΕΚ 235/1931.

— Ν. 5217/1931 «Περί συμπληρώσεως τοϋ ν. 4142» ΦΕΚ 249/1931.

— Ν. 5219/1931 «Περί συμπληρώσεως τοϋ νόμου 4402 τοϋ κυρώσαντος τό Ν.Δ. τής 13.11.1927 «περί συστάσεως Κεντρικού Ταμείου Άσφαλείας κατά χαλάζης καί παγετών» ΦΕΚ 251/1931.

— Ν. 5220/1931 «Περί συστάσεως άναγκαστικού συνεταιρισμοϋ τών άμπελοφυτειών τών κειμένων είς τάς κοινότητες Μύτικα, Βασιλικού, Άγίου Νικολάου, Φύλλων καί Άφρατίου καί έν τή περιφέρεια τοϋ δήμου Χαλκιδέων» ΦΕΚ 250/1931.

— Ν. 5263/1931 «Περί τροποποιήσεως καί συμπληρώσεως τών νόμων 4173/1929

«περί δασικού κώδικος» καί 4687/1930 «περί τροποποιήσεως καί συμπληρώσεως τοῦ νόμου 4173 περί δασικοῦ κώδικος» ΦΕΚ 264/1931. Ἄρθρα 23 καί 24 ἐνισχύουν συνεταιρισμοὺς υλοτόμων γιὰ ἀνάληψη υλοτομίας χωρὶς δημοπρασία καὶ χωρὶς χρηματικὴ ἐγγύηση.

— Ν. 5262/1931 «Περί παροχῆς ἀτελειῶν εἰς ἀλιευτικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ τροποπ. διατάξεων τινῶν τοῦ νόμου 2054» ΦΕΚ 267/1931.

— Ν. 5277/1931 «Περί κυρώσεως τῆς ἀπὸ 3.5.1931 Συμβάσεως «περί τροποποιήσεως τῶν ν. 4332 καὶ 4454» ΦΕΚ 275/1931. Ἀφορᾶ ΑΤΕ, Εποπτεῖαν.

— Δ. 11.9.1931 «Περί περιορισμοῦ τῶν βαρυνουσῶν τόν ἐξαγόμενον οἶνον εἰδικῶν ἢ τοπικῶν φορολογιῶν» ΦΕΚ 319/1931. Ἀφορᾶ καὶ τοὺς συνεταιρισμοὺς.

— Δ. 14/15.9.1931 «Περί διοικήσεως ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν διαχειρίσεως ἐξ ἀδιαιρέτου συνιδιοκτῆτου δάσους» ΦΕΚ 321/1931 (βλ. μελέτη Δ.Θ. Πάνου στα «Θέματα Συνεταιρισμῶν» 1978 σ. 3485).

— Ν. 5289/1931 «Περί τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ν. 602 «περί Συνεταιρισμῶν» ΦΕΚ 322/1931. Βασικὸ τροποποιητικὸ νομοθέτημα. Τὶς ἀντιδράσεις γι' αὐτὸ βλ. στὴ συνέχεια. Τὸ τελικὸ κείμενο βλ. «Συνεταιριστῆς» 1931 σ. 120. Ὁδηγίες τῆς ΑΤΕ γιὰ τὴν εφαρμογὴ τοῦ βλ. «Συνεταιριστῆς» 1931 σ. 147, 1932 σ. 56.

— Δ. 24.10/1931 «Περί συστάσεως Ἀναγκ. Συνεταιρισμῶν ἐγγείων βελτιώσεων ἐν τῇ πόλει Λαμίας κλπ.» ΦΕΚ 370/1931.

— Δ. 14/18.11.1931 «Περί καθορισμοῦ τῶν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου Ἀμύνης Οἰνοπαραγωγῆς Λευκάδος προσθέτων φόρων» ΦΕΚ 391/1931.

Μελέτη τοῦ Δ.Θ. Πάνου γιὰ τοὺς διάφορους ἀναγκαστικοὺς ἀμπελουργικοὺς συνεταιρισμοὺς (καὶ γενικὰ γιὰ τὸ θεσμὸ τῶν ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν) βλ. στα «Θέματα Συνεταιρισμῶν» 1978 σ. 3631. Τὶς σκέψεις Σ. Ἰασεμίδη καὶ Ν. Μιχόπουλου. Ἐνάντια στοὺς ἀναγκαστικοὺς συνεταιρισμοὺς σημειώσαμε σὲ προηγούμενες σελίδες μας. Βλ. στὶς ἐπόμενες σελίδες καὶ τὴν ἀρνητικὴ γνώμη τοῦ Θ. Τζωρτζάκη.

Ἐνέργειες, συζητήσεις καὶ κρίσεις γιὰ τὸ ν. 5289 καὶ γιὰ τὶς δεσμευτικὲς κρατικὲς ἐπεμβάσεις στοὺς Συνεταιρισμοὺς.

— Στὸ πρῶτο ἐξάμηνο τοῦ 1931 κατατέθηκε στὴ Βουλὴ νομοσχέδιο γιὰ τὴν τροποποίησιν τοῦ ν. 602. Τὸ νομοσχέδιο αὐτὸ ἀπηχούσε τὶς κυβερνητικὲς ἀπόψεις τῆς ἰσχυρῆς καὶ με συντηρητικὴ ἀπόκλιση (σε πολλοὺς τομεῖς) κυβερνήσεως Βενιζέλου. Οἱ ἀπόψεις αὐτὲς ἦταν ἓνα μίγμα ἀπὸ προσπάθειες τακτοποιήσεως διαφόρων ἀσθενικῶν ὄψεων καὶ εφαρμογῶν τῆς μέχρι τότε συνεταιριστικῆς κινήσεως (θέματα εἶχαν τεθεῖ καὶ προηγούμενα καὶ ἀπὸ μερικοὺς καὶ στὸ Συνεταιριστικὸ Συνέδριον τοῦ 1926) ἀλλὰ καὶ ἀπὸ διάθεση κρατικῆς ἐπεμβάσεως στοὺς Συνεταιρισμοὺς καὶ ἀποδοχῆ συκοφαντιῶν καὶ ἀντιδραστικοῦ θορύβου ποὺ ξεσήκωναν ἐκμεταλλευτικοὶ κύκλοι τῆς υπαίθρου (ἐμποροὶ γεωργικῶν προϊόντων, πολιτευόμενοι, κλπ.) ἐναντίον τῶν Συνεταιρισμῶν, ἐπειδὴ ἡ συνεταιριστικὴ δραστηριότητα ἀρχίσε νὰ ἀποκτᾶ υπολογίσιμη οντότητα τόσο στὸν οικονομικὸ τομέα ὅσο καὶ στὴν προβολὴ τῶν προβλημάτων καὶ αιτημάτων τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου (βλ. τὰ Ὑποκεφ. Η' κάθε χρόνο).

— Στὸ νομοσχέδιο αὐτὸ ἀντιτάχθηκε ὅσο ἦταν δυνατόν ἡ τότε, ἀνοργάνωτη ἀκόμα, συνεταιριστικὴ κίνησις (κυρίως ὁ Σύνδεσμος Συνεταιριστῶν Βορείου Ἑλλάδος καὶ μερικοὶ ἐξέχοντες συνεταιριστῆς). Καὶ παρ' ὅλο ὅτι ἡ ἰσχυρὴ κοινοβουλευτικὴ δύναμις ποὺ εἶχε ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐπέτρεψε νὰ ληφθοῦν σοβαρὰ ὑπ' ὄψιν τὰ συνεταιριστικὰ ἐπιχειρήματα (παρὰ μόνο σὲ λίγες περιπτώσεις), ὁμῶς

είναι απαραίτητο να γίνει στη συνέχεια αναλυτική παράθεση του σχετικού υλικού (υπομνήματα, δημοσιεύματα, αγορεύσεις, επιχειρήματα). Και τούτο επειδή το υλικό αυτό είναι πολύτιμο ως θέσεις και επιχειρήματα συνεταιριστικά. Και επειδή τα σημεία που θίγονται ανακύπτουν, δυστυχώς, εξακολουθητικά και σε νεώτερες εποχές και συνεπώς τα επιχειρήματα έχουν πάντα την επιστημονική τους αξία για ανάλογη χρησιμοποίηση από τους συνεταιριστές.

— Επί του νομοσχεδίου αυτού δημοσιεύεται κείμενο του Θ. Τζωρτζάκη στην αξιολογική εβδομαδιαία επιθεώρηση «Πειθαρχία» (τεύχη 7 και 14 Ιουνίου 1931, αναδημοσίευση στο «Συνεταιριστής» 1931 σ. 65) από το οποίο μεταφέρουμε τα κύρια σημεία.

«...Γενικώς δύναται νά παρατηρηθῆ ὅτι τὰς τροποποιήσεις διακρίνει πνεῦμα περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πρωτοβουλίας τοῦ συνεταιρισμοῦ. Οἱ περιορισμοὶ ἐπιβάλλονται εἴτε ἀμέσως διὰ τοῦ νόμου ἀπαγορευόντος ἢ διακανονίζοντος εἰς τὰς λεπτομερείας τῶν ὠρισμένα θέματα, εἴτε ἐμμέσως διὰ παρεμβάσεως ἐξασυνεταιριστικῶν παραγόντων εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ συνεταιρισμοῦ, μὲ προφανῆ μείωσιν κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τῶν ἀρχῶν τῆς αὐτοβοηθείας, αὐτεπυθῆναι καὶ αὐτοδιοικήσεως τῶν συνεταιρισμῶν, αἱ ὁποῖα ἀποτελοῦν πράγματι τὰς θεμελιώδεις βάσεις καὶ τὰς βαθυτέρας αἰτίας τῆς ἐπιτυχίας αὐτῶν. Ἴσως διὰ τῶν τροποποιήσεων τούτων νά ἐπεδιώκετο ἡ διόρθωσις ὠρισμένων ἀτόπων. Τό γεγονός ὅμως εἶνε ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην μας, δι' αὐτῶν ὑπερακοντίζεται ὁ σκοπὸς πρὸς ζημίαν τῆς κινήσεως καὶ μὲ κίνδυνον νά ἐκφυλισθῆ ἡ ὁργάνωσις. Ἰδιαίτερος αὐστηρὰ μεταχειρίζεται κάπου τὸ σχέδιον τὰς ἐνώσεις τῶν συνεταιρισμῶν.

Διὰ τοῦ ἀρθροῦ 1 τοῦ νομοσχεδίου ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς παντὸς σκοποῦ καὶ ἐπομένως καὶ εἰς τοὺς καταναλωτικοὺς νά κάμουν προμηθείας, δηλαδὴ ἀγορὰς χρησίων εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς τῶν εἰδῶν πρὸς μεταπώλησιν εἰς αὐτοὺς, ἂν δὲν προηγήθῃ πρὸς τοῦτο ἐντολὴ παρ' ἐκάστου συνεταιριστοῦ...

Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη ἀφορᾷ, καὶ τοὺς καταναλωτικούς συνεταιρισμοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους καθιστᾷ κατὰ βάσιν ἀδύνατον πλεόν τὴν λειτουργίαν. Οὗτοι, ὡς γνωστόν, εἶνε ὑποχρεωμένοι νά ἔχουν εἰς τὰ πρατήριά των διαθέσιμα εἰς πρώτην ζήτησιν ἐκ μέρους τῆς πελατείας τῶν ὅλα τὰ συνήθους χρήσεως οἰκιακὰ εἶδη χωρὶς νά ἀναμένουν προηγουμένη παραγγελίαν τῶν συνεταιρισμῶν. Προηγουμένη παραγγελία πρὸς προμήθειαν εἶνε διὰ τοὺς καταναλωτικούς συνεταιρισμοὺς πρακτικῶς ἀνεφάρμοστος, ἐμπορικῶς ἀσύμφορος καὶ συνεταιριστικῶς ἀγνωστος. Φανταζόμεθα δὲ ὅτι ἐκ παραδρομῆς ἀσφαλῶς ἐπεξετάθη ἡ ἀπαγόρευσις εἰς αὐτοὺς.*)

Ἄλλὰ καὶ διὰ τοὺς συνεταιρισμοὺς ἀπὸ κοινοῦ ἀγορὰς εἰδῶν χρησίων εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῶν συνεταιρισμῶν, καὶ ἰδίως διὰ τοὺς γεωργικούς τοιούτους τοὺς ὁποίους κυρίως ἀφορᾷ ἡ σχετικὴ διάταξις, ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη εἶνε καταθλιπτικὴ. Τοῦ λοιποῦ οἱ προμηθευτικοὶ συνεταιρισμοὶ δὲν θὰ δύναται νά προμηθεύθουν ἐξ εἰδῶν τινῶν οὐτὲ ὅταν πέραν τῆς παραγγελθείσης ὑπὸ τῶν συνεταιρισμῶν ποσότητος, εἴτε διὰ νά ἰκανοποιήσουν τυχόν ἀπροβλέπτους νέας ἀνάγκας τῶν συνεταιρισμῶν (ζήτησις λ.χ. συμπληρωματικῶν πο-

σοτήτων θείου ἢ θειικοῦ χαλκοῦ ἐκ μέρους τῶν συνεταιρισμῶν συνεπεία συχνῶν βροχῶν) εἴτε διὰ νά ἐπιτύχουν οἰκονομικωτέρους συνδυασμούς ἀγορᾶς, μεταφορᾶς κλπ. εἴτε διὰ νά προπαγανδίσουν νέα εἶδη ἢ ἀκόμη διὰ νά ἀποδείξουν ἐμπράκτως εἰς τοὺς παραγωγούς τὴν ὠφελιμότητα τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ συνεταιρισμοῦ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν προμηθειῶν. Διὰ τὴν σπανίαν περιπτώσιν ποῦ συνεταιριστοὶ τινες δύναται ἐκ πλάνης ἢ ἐξ οἰουδὴποτε ἄλλου λόγου νά προμηθεύθουν δυσαναλόγως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν συνεταιρισμῶν ποσότητας, ἐκ τῶν ὁποίων πιθανῶς κάποτε μπορεῖ νά ζημιωθῶν, στενεύονται τὰ ὅρια τῆς συνεταιριστικῆς πρωτοβουλίας κατὰ τρόπον ἀσφυκτικόν.

Οὐδὲ ὅμως ἡ μέχρι τοῦδε πείρα συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀπαγορεύσεως αὐτῆς. Ἀντιθέτως ὑπὸ τὸ κράτος ἐλεύθερον σύστημα ἐργασίας κατ' ὠρθόδοξον οἱ συνεταιρισμοὶ νά συγκεντρώσουν εἰς χεῖράς των τὸ ἐμπόριον ὠρισμένων εἰδῶν κατὰ τὴν μεγαλυτέραν αὐτοῦ ἀναλογίαν καὶ νά τὸ διεξάγουν ἐπὶ ἔτη λίαν ἐπιτυχῶς, ὠφελοῦντες ὄχι μόνον τοὺς συνεταιρισμοὺς των, ἀλλὰ καὶ τοὺς μὴ συνεταιρισμένους ἀγοραστὰς τοῦ αὐτοῦ εἶδους, λόγω τοῦ συναγωνισμοῦ τῶν ὁποίων ἀσκοῦν κατὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐμπορίου καὶ ὡς πρὸς τὰς τιμὰς καὶ ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τῶν εἰδῶν τούτων. Εἶνε γνωστόν ἄλλως τε ὅτι τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῶν προουριζόμενων διὰ τὰς σταφιδοφόρους περιφερείας τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Ἰονίων νήσων ποσοτήτων θείου καὶ θειικοῦ χαλκοῦ ἔρχεται κατ' εὐθείαν διὰ λογαριασμόν τῶν σταφιδικῶν συνεταιρισμῶν, μέσω τοῦ Σταφιδικοῦ Ὁργανισμοῦ. Σπᾶνια εἶνε αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς τινὲς τῶν συνεταιρισμῶν ἐζημίωσαν ἐκ τῆς αἰτίας αὐτῆς. Ἄλλὰ τὰ μεμονωμένα καὶ ἐπιποσώδη αὐτὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῶν μέρος ἀνήκουν εἰς τὸ παρελθόν ὀφειλόμενα κυρίως εἰς τὴν ἀστάθειαν τῆς δραχμῆς μας ἐξ ἧς καὶ ἱκανοὶ ἐμποροὶ ἔπαθον, δὲν νομίζομεν ὅτι ἀποτελοῦν ἀποχρῶντα λόγον ἐπιβολῆς μιᾶς τοιαύτης ἀπαγορεύσεως, τῆς ὁποίας συνέπεια θὰ εἶνε ἡ καταδίκη εἰς ἀδράνειαν τῶν καταναλωτικῶν συνεταιρισμῶν καὶ ἡ σημαντικὴ μείωσις τῆς δράσεως τῶν προμηθευτικῶν συνεταιρισμῶν ἀπέναντι τῶν ἀνταγωνιστῶν τῶν ἐμπορῶν.

Διὰ τὴν ἱστορίαν ἀναφέρομεν ὅτι κατὰ τὸ πανελλήνιον συνεταιριστικόν συνέδριον τοῦ 1926, ὅτε συνεζητεῖτο τὸ ζήτημα τῆς τροποποιήσεως τοῦ νόμου, ἐπροτάθη μεταξὺ τῶν ἄλλων ἴνα εἰς τὸ ἀρθρον 48 τοῦ νόμου 602 (ὅπου καὶ ἀνήκει πράγματι ἡ ἀνωτέρω

(*) Τελικὰ ἡ διάταξις αὕτη ἀποσύρθηκε.

διάταξις και όχι εις τὸ ἄρθρον 1 ὅπου αὐτὴ προστίθεται) προστεθὴ διάταξις καθ' ἣν «εἰς τοὺς συνεταιρισμούς —πλὴν τῶν καταναλωτικῶν— νὰ μὴ ἐπιτρέπεται νὰ προμηθεύονται εἶδη πέραν 10-25% (κατὰ τοὺς ὁρισμούς τοῦ καταστατικοῦ) τῶν ὑπὸ τῶν συνεταιρῶν γενομένων παραγγελιών». Τότε τὸ συνέδριον ἐπεφυλάχθη γενικῶς νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῶν ἐνδεικνυομένων τροποποιήσεων τοῦ νόμου. Πάντως τὸ γεγονός εἶνε ὅτι τότε διετελούσαμεν ὑπὸ τὸ κράτος ὠρισμένον ἀποτυχιῶν καὶ ἀκόμη τότε δὲν ὑπῆρχεν ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα, τῆς ὁποίας ἡ πολιτικὴ ἐπὶ τῆς χρηματοδοτήσεως τῶν συνεταιρικῶν προμηθειῶν εἶνε τὸ ἀσφαλέστερον μέσον προφυλάξεως τῶν συνεταιρισμῶν ἀπὸ οἰονόηποτε κίνδυνον ζημίας ἐκ τοῦ λόγου τούτου. Καὶ ὅμως καὶ τότε ἐξηρέθησαν ἠθικῶς οἱ καταναλωτικοὶ συνεταιρισμοὶ καὶ δὲν ἐπροτάθη ἀπόλυτος περιορισμὸς τῶν προμηθειῶν εἰς τὸ ἐκάστοτε παραγγελλόμενον ὑπὸ τῶν συνεταιρῶν ποσόν, καίτοι ἡ κατάστασις ἦτο χειροτέρα καὶ δὲν ἐλειτούργει εἰσέτι ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα καὶ ἀκόμη ἔρχομεν τὴν σημερινὴν πείραν ποὺ δὲν δικαιολογεῖ καθόλου τὸν περιορισμὸν αὐτόν.

Διὰ τοῦ ἄρθρου 2 ἀυξάνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν προσώπων πού δύνανται νὰ ἰδρῦσουν εἰς τὸν αὐτὸν τύπον δευτέρου συνεταιρισμῶν τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ ἀπὸ 7 εἰς 25 (οἰκοθὲν ἐννοεῖται ὅτι ὁ περιορισμὸς οὗτος ἰσχύει ὅταν πρόκειται νὰ ἰδρυθῇ δευτέρου συνεταιρισμὸς μὲ τὸν αὐτὸν πρὸς τὸν πρῶτον κύριον σκοπὸν δηλ. ὑποχρεωτικῶς ἐπιδιώκοντων ὑπὸ τοῦ πρῶτου συνεταιρισμοῦ. Νομίζομεν δὲ ὅτι οὐτε ἰσχύει κατὰ τὴν προτεινομένην τροποποίησιν οὐτε εἶνε δίκαιον νὰ ἰσχύσῃ ὁ περιορισμὸς οὗτος, ὅταν ὁ δευτέρου συνεταιρισμὸς ἔχει ὡς κύριον σκοπὸν ἐργασίαν, τὴν ὁποίαν ὁ πρῶτος δὲν διεξάγει ὑποχρεωτικῶς, ἀλλ' ἐάν καὶ ὁσάνεις τὸ κρῖναι σκόπιμον καὶ εἰς τὴν ὁποίαν δὲν εἶνε ὑποχρεωμένοι ὅλοι οἱ συνῆταιροι νὰ συμμετάσχουν). Διὰ τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου ὀρίζεται ὅτι τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ (κυρίου ἀσφαλῶς) θεωροῦνται καὶ οἱ ἀναγκαστικοὶ συνεταιρισμοὶ ἀποκαταστάσεως ἀκτινῶν καλλιεργητῶν, ὅταν κἀμινον ἐργασίας πιστωτικῆς, προμηθευτικῆς καὶ ἀπὸ κοινῆς πωλήσεως (ἐννοεῖται ἕνεκα καταστατικῆς ὑποχρεώσεως καὶ ὄχι προαιρετικῶς).

Ἡ αὐξησις τοῦ ἐλαχίστου ἀριθμοῦ ἰδρυτῶν διὰ τὴν ἴδρυσιν ὄχι μόνον δευτέρου ἀλλὰ καὶ πρῶτου συνεταιρισμοῦ εἶχε προταθῆ καὶ εἰς τὸ συνεταιριστικὸν συνέδριον τοῦ 1926, πρὸς καταστολὴν τῆς ἀδικαιολογήτου τάσεως πρὸς ἴδρυσιν ὀλιγομελῶν συνεταιρισμῶν. Τὸ μέτρον τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἰδρυτῶν διὰ τὸν δευτέρου συνεταιρισμῶν ἔχει βεβαίως ἀπὸ τῆς ἀνωτέρω ἀπόψεως ὠρισμένα πλεονεκτήματα, οὐχ ἥτιον ὅμως θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξετασθῶν συγχρόνως καὶ τὰ ἐλλειψήματα αὐτοῦ, τὰ ὁποία ἐπίσης εἶνε σοβαρά. Ἡ ἴδρυσιν ὀλιγομελῶν συνεταιρισμῶν δὲν ὀφείλεται πάντοτε εἰς προσωπικοὺς ἀνταγωνισμοὺς καὶ ἀντιζηλίαν, ἀλλ' εἶνε συνέπεια ἀντικειμενικῶν λόγων καὶ αἰτίων δικαιολογημένων. Π.χ. ἡ διαφορὰ τῆς παραγωγῆς μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς αὐτῆς κοινότητος ἐμποδίζει αὐτοὺς νὰ ἰδρῦσουν ἕνα κοινὸν συνεταιρισμὸν ἐπεξεργασίας καὶ πωλήσεως τῶν προϊόντων, διότι ἡ ἰσότης τῆς ψήφου ὑποτάσσει τὴν θέλησιν τῶν ὀλίγων μεγαλοπαραγωγῶν εἰς τὴν θέλησιν τῶν πολυαριθμοτέρων μικροπαραγωγῶν. Καὶ ὅμως οἱ πρῶτοι διαθέτουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν συνεταιρικῶς διαχειριζομένων προϊόντων, τῶν ὁποίων ἡ τύχη κρῖνεται ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς μικροτέρας ποσότητος. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, ἐφ' ὅσον δὲν θέλομεν νὰ παραβιάσω-

μεν οὐσιωδῶς τὴν δημοκρατικὴν ἀρχὴν πού διακρίνει τὸν συνεταιρισμὸν, δὲν δυνάμεθα νὰ παρεμποδίσωμεν τοὺς ὀλίγους μεγαλοπαραγωγούς νὰ ἐπιδιώξουν τὴν ἴδρυσιν ἰδιαίτερου συνεταιρισμοῦ. Ἐκτός αὐτοῦ ὅμως τῶρα δὲν συντρέχει λόγος ἀμέσου ἐφαρμογῆς ἐνὸς τοιούτου μέτρου, πρὶν ἡ ἐξετασθῇ τοῦτο ὑφ' ὅλας του τὰς ἀπόψεις, διότι καὶ ἡ κίνησις πρὸς ἴδρυσιν ὀλιγομελῶν συνεταιρισμῶν μειοῦται, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα δύνανται διὰ καταλλήλου χειρισμοῦ τῆς πιστωτικῆς αὐτῆς πολιτικῆς νὰ παρεμποδίσῃ τὴν ἀνάπτυξιν ὀλιγομελῶν συνεταιρισμῶν, ὅπου πράγματι ἡ ἴδρυσιν αὐτῶν εἶνε ἀδικοαλλόγητος. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ ἡ τροποποίησις αὐτῆ ἀποβλέπει πρὸ πάντος εἰς τοὺς γεωργικῶν συνεταιρισμῶν.

Ἡ διάταξις περὶ ἐξομοιώσεως τῶν ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ἀποκαταστάσεως πρὸς ἐλευθέρους τοιούτους ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ περιορισμοῦ περὶ αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἰδρυτῶν διὰ τὸν δευτέρου συνεταιρισμῶν, δὲν εἶνε σαφῆς. Προφανῶς ... ἀφορᾷ τοὺς διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ ἀποκατασταμένους ἀκτινῶνας. Ἄλλ' οὗτοι νομίζομεν ὅτι καὶ δυνάμει τῶν κειμένων διατάξεων δὲν δύνανται νὰ συμμετάσχουν εἰς ἄλλων συνεταιρισμῶν τοῦ αὐτοῦ κυρίου σκοποῦ καὶ ἐπομένως νὰ ἰδρῦσουν τοιοῦτον ὀπωσθήποτε, καὶ ὅταν εἶνε δηλ. ἄνω τῶν 25.

Ἀσχετῶς ὅμως τοῦ ζητήματος κατὰ πόσον ἡ διάταξις αὕτη, ὡς διατυπώσεται, ἐπιτυγχάνει τὸν σκοπὸν τῆς, προφανῆς εἶνε ὅτι δι' αὐτῆς ἐπιδιώκεται ἡ συγκέντρωσις ὅλων τῶν ἐργασιῶν πού εἶνε ὀφελίμοι διὰ τὸν ἀκτινῶνα εἰς χεῖρας τοῦ συνεταιρισμοῦ ἀποκαταστάσεως, εἰς τὸν ὅποιον οὗτος ἀναγκαστικῶς συμμετέχει, ἐφ' ὅσον θέλει νὰ τύχῃ γεωργικῆς ἀποκαταστάσεως. Ἡ τάσις πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐλευθέρου γεωργικοῦ συνεταιρισμοῦ διὰ τοῦ ἀναγκαστικοῦ τοιούτου πρὸς διεξαγωγὴν ἐργασιῶν μὴ ἀπορροεῦσάν ἐκ τῆς κυρίας ἀποστολῆς τοῦ τελευταίου εἶνε λίαν σιζητήσιμος καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξετασθῇ εὐρύτατα. Πάντως δὲν πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ ἐν προκειμένῳ τίποτε διὰ τῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ, ν' ἀφεθῇ δὲ εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν νὰ ἑυθιμίσῃ διὰ τῆς πιστωτικῆς τῆς πολιτικῆς τὸ ζήτημα, ἐπὶ τῆ βάσει τῶν πορισμάτων τῆς ἐξέτασεως αὐτοῦ. Δὲν πρέπει νὰ λησμονώμεν ὅτι ὁ συνεταιρισμὸς ἀποκαταστάσεως εἶνε ἀναγκαστικὸς. Εἰς αὐτὸν μετέχουν ὄχι ὅσοις ἡ ὀλομέλεια τοῦ συνεταιρισμοῦ θέλει νὰ δεχθῇ πρὸς συνεργασίαν, ἀλλ' ὅσοι ἔχουν ὠρισμένας ἐκ τοῦ νόμου ιδιότητας. Συνεπῶς στερεῖται οὗτος τῆς σπουδαιοτέρας συνεταιριστικῆς βάσεως, τῆς ἐλευθέρως δηλ. ἐκλογῆς τῶν προσώπων, μετὰ τῶν ὁποίων θέλει ἕκαστος ὄλων νὰ συνεργασθῇ. Στερεῖται ὅμως τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς, ἐφ' ὅσον θέλει νὰ τύχῃ ἐκ μέρους τοῦ Κράτους ὠρισμένων ἀνταλλαγμάτων, νὰ τοῦ δοθῇ κτήμα ὑπὸ ὄρους ἐνοικίου ἀνταποκρινομένου εἰς τὴν οἰκονομικὴν του θέσιν. Εἶνε ὀρθόν ὅμως πάντοτε νὰ ὑποχρεοῦνται οὗτοι νὰ συνεργάζωνται ἀναγκαστικῶς καὶ εἰς ἄλλας ἐργασίας ἐκτός τῶν ἔχουσάν ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ νὰ στερηθῶν οὗτω τῆς συνεργασίας καὶ τῆς συμπτῆσεως ἄλλων προσώπων μὴ δυναμένων νὰ μετᾶσχουν τοῦ συνεταιρισμοῦ ἀποκαταστάσεως, λίαν ὅμως χρησίμων εἰς ἕνα ἐλευθέρου συνεταιρισμῶν.

Ἡ διὰ τοῦ ἄρθρου 6 ἐπιβαλλομένη ὑποχρέωσις πρὸς κατάθεσιν τῶν ἀποθεματικῶν κεφαλαίων εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν ἐκ μέρους τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν δικαιολογεῖται διὰ τὸς μετ' αὐτῆς συνεργαζομένου. Ἄλλ' εἰς τούτους δύνανται νὰ τὸ ἐπιβάλῃ ἡ Τράπεζα ὡς ὄρον συνεργασίας. Πρὸς τί λοιπὸν ὁ καταναγκασμὸς; Διὰ τοὺς λοιποὺς συνεταιρισμοὺς

πρέπει ν' ἀφεθῆ πλήρης ἐλευθερία ἐκλογῆς τῆς Τραπεζῆς, ὅχι διότι δύναται νά υπάρξῃ οιαδήποτε ἀντιρροησις διά τήν κατάθεσιν τῶν κεφαλαίων τῶν συνεταιρισμῶν εἰς τήν Ἀγροτικήν Τράπεζαν, ἀλλά διότι ἀποτελεῖ κατ' ἀρχήν ἀδικαιολόγητον νομοθετικὴν ῥύθμισιν ζητημάτων ἀνηκόντων κατὰ φύσιν εἰς τήν ἀρμοδιότητα τοῦ συνεταιρισμοῦ.

Διά τοῦ αὐτοῦ ἀρθροῦ ὀρίζεται ὅτι ὅλα τὰ ἐκ τοῦ συνεταιρισμοῦ κέρδη περιέχονται μετὰ τήν ἀφαίρεσιν 10% ὑπὲρ τοῦ τακτικοῦ ἀποθεματικοῦ εἰς τὸ ἔκτακτον τοιοῦτον, μέχρις ὅτου φθάσῃ τὸ τελευταῖον εἰς τὸ ποσόν τῶν συνεταιρικῶν κεφαλαίων. Τὸ ἔκτακτον ἀποθεματικὸν σκοπὸν ἔχει νά ἐνισχύσῃ τὰ συνεταιρικά κεφάλαια τοῦ συνεταιρισμοῦ.

Νομίζομεν ὅτι καί ἐν προκειμένῳ δέν χρειάζεται νομοθετικὴ ῥύθμισις τοῦ ζητήματος καί πρὸ παντός τόση σπουδὴ εἰς τὸν σχηματισμὸν ἀποθεματικῶν κεφαλαίων, διότι ἡ μὲν πρώτη ἴσως γεννήσῃ ἐπίστευσις προσκόμματα εἰς τήν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ συνεταιρισμοῦ, ἡ δὲ δευτέρα δύναται νά ὀδηγήσῃ εἰς ἀντίθετα ἀπὸ τα ἐπιδιωκόμενα ἀποτελέσματα. Ἡ συνεταιριστικὴ πρωτοβουλία εἶνε καί ἐδῶ βιανὴ ἀνευ καταναγκασμοῦ, μὲ κατάλληλον ποδηγήτησιν, νά κάμῃ τὸ καλύτερον.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι πολλαὶ οἱ συνεταιρισμοὶ ἐκ διαφορῶν λόγων (ἐξαιρετικὴ πρόβλεψις πρὸς ἀποφυγὴν ζημιῶν, ἀποφυγὴ δημόσιας συναγωνισμοῦ μετὰ τοῦ ἐμπορίου, προσπάθεια πρὸς ἀνάπτυξιν πνεύματος ἀποταμεύσεως εἰς τοὺς συνεταιρίζοντες), εἶνε ὑποχρεωμένοι νά εἰσπράττουν ἀπὸ τοὺς συνεταιρίζοντες διὰ τὰ πωλούμενα εἶδη ἢ τὰς προσφερομένας ὑπηρεσίας περισσότερα τοῦ δέοντος μὲ τήν πρόβλεψιν νά ἐπιστρέψουν εἰς αὐτοὺς τὰ πλεονάσματα εἰς τὸ τέλος τῆς χρήσεως ὑπὸ μορφήν κέρδους, διανεμομένου ἀναλόγως τῆς ὑπ' ἐκάστου γενομένης μετὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ συνεργασίας, ἀρῶν κρατηθῆ ἐν μέρος ἐξ αὐτῶν διὰ τὸν σχηματισμὸν ἰδίων κεφαλαίων. Οἱ συνέταιροι ἀνέχονται ἀνευ ἀντιρροήσεως τήν ἐπιβάρυνσιν, διότι γνωρίζουν ὅτι τὰ ἐπὶ πλέον εἰσπραχθέντα κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτῶν μέρος θὰ ἐπιστραφοῦν εἰς αὐτοὺς. Ὅταν ὅμως γνωρίζουν ὅτι ταῦτα θὰ περιέρχονται ἐπὶ τινὰ χρόνον εἰς τὸν συνεταιρισμὸν, θὰ φροντίζουσιν νά ὀρίζεται τιμὴ διὰ τὰ πωλούμενα εἶδη ἢ τὰς παρεχομένας ὑπηρεσίας ὑπὸ τοῦ συνεταιρισμοῦ ὅσον τὸ δυνατόν χαμηλοτέρα. Τοῦτο ὅμως ἀρ' ἑνὸς μὲν ἐκδέχεται εἰς κινδύνους τὸν συνεταιρισμὸν ὁ ὁποῖος δέν δύναται πλέον νά ἐπιδιώξῃ τοὺς ἀνωτέρω σκοποὺς του, ἀρ' ἑτέρου δύναται νά ὀδηγήσῃ εἰς ματαίωσιν τοῦ ἐπιδιωκόμενου διὰ τῆς τροποποιήσεως σκοποῦ πρὸς ταχύν σχηματισμὸν ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου καί ἀκόμη εἰς ἀπώλειαν καί τοῦ ποσοστοῦ ἐκ τῶν κερδῶν τοῦ ἥδη κατὰ παράδοσιν περιεργουμένου εἰς τὸ ἔκτακτον ἀποθεματικόν. Νομίζομεν ὅτι ὑπάρχουν ἄλλοι ἀποτελεσματικότεροι τρόποι ἀξίσεως τῶν κεφαλαίων τῶν συνεταιρισμῶν ἀνευ νομοθετικοῦ καταναγκασμοῦ, περὶ τῶν ὁποίων ὅμως δέν εἶνε τοῦ παρόντος.

Διά τοῦ ἀρθροῦ 7 μεταβιβάζεται εἰς τὸ διοικητικὸν καί ἐποπτικὸν συμβούλιον ἡ ἀρμοδιότης τῆς γενικῆς συνελείσεως πρὸς διαγραφὴν μελῶν, τὰ ὁποῖα ἀσκοῦν ἐπιχειρήσιν ὅμοιαν πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ συνεταιρισμοῦ ἐπιδιωκόμενον κύριον σκοπὸν ἢ καθυστεροῦν τήν εἰσφορὰν τῶν ἑναντι τῆς μεριδίου τῶν πέραν τῶν 6 μηνῶν, ἢ ἄλλην ὀφειλὴν δι' εἰσπραξίν τῆς ὁποίας ἤρξησεν ἐκτέλεσις. Νομίζομεν ὅτι οἱ ἀνωτέρω λόγοι διαγραφῆς εἶνε τοιοῦτοι, ὥστε ἐπιβάλλεται ὅπως αὕτη εἶνε πάντοτε δυννητικὴ καί ἀσκήσεται ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεί-

σεως, ἵνα κρινετα εὐρύτερα καί ἀντικειμενικότερα, ἐάν πράγματι συντρέχουν λόγοι διαγραφῆς. Πολλάκις ὁ συνέταιρος καθυστερεῖ τὴν εἰσφορὰν τοῦ ἐξ ἀγνοίας μὴ ὄχληθῆς ἄλλως τε ἐν τῷ μεταξύ. Πάντως πρέπει νά δοθῆ εἰς τὸν διαγραφόμενον τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὴν συνέλευσιν. Τοῦτο ἰσχύει ἄλλως τε προκειμένου καί περὶ ἀπορροήσεως αἰτήσεως ἐγγραφῆς.

Διά τοῦ ἀρθροῦ 8 αὐξάνεται ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ὁποῖον δύναται ὁ συνέταιρος νά ὑποχρεωθῆ διὰ τὸ καταστατικὸν νά μείνῃ τὸν συνεταιρισμὸν ἀπὸ δέκα εἰς εἴκοσι ἔτη. Ἀντιθέτως προκειμένου περὶ ἐνώσεως ἐλαττοῦται ὁ αὐτὸς χρόνος ἀπὸ δέκα εἰς ἑν ἔτος. Τοῦτο νομίζομεν ὅτι ἀποτελεῖ ἄδικο ἐνδεῖναι πρὸς τὰς ἐνώσεις συνεταιρισμῶν.

Εἶνε ἀπορίας ἀξίον πῶς ὁ συντάκτης τοῦ νομοσχεδίου ἐπιτρέπει, ἵνα ὁ ἀπλοῖκος χωρικός (πάντοτε τὸ νομοσχέδιον ἔχει ὑπ' ὄψει του τοὺς γεωργικούς συνεταιρισμοὺς), ὁ ὁποῖος εἶνε μίαν στιγμὴν ἐνθουσιασμοῦ ἐδέχθη νά συμμετάσχῃ τοῦ συνεταιρισμοῦ, δεσμευθῆ ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη καί συγχρόνως ἀναγνωρίζῃ εἰς τὸν συνεταιρισμὸν, ὁ ὁποῖος ἔχει πολλὴ περισσότερον τοῦ συνεταιρισμοῦ τὴν ἰκανότητα νά κρίνῃ τί ἐκάστοτε ἐνδεῖκνται νά πράξῃ, τὸ δικαίωμα νά ἀποχωρῆ εἰς τόσον βραχὺ ἀπὸ τῆς εἰσόδου του διάστημα. Ἀντιθέτως, νομίζομεν ὅτι, ἐάν κρίνομεν ἐκ τῶν προσώπων, θὰ ἔπρεπε νά ἐλαττωθῆ ἐκ τῶν δύο χρονικῶν ὁρίων τὸ ἀφορῶν τὰ μεμονωμένα πρόσωπα.

Ἐκ τοῦ ἐπιδιωκόμενου διὰ τῆς διατάξεως αὐτῆς σκοποῦ οὐδεμίαν δικαιολογία ὑπάρχει διὰ μίαν τοιαύτην διάκρισιν, διότι οἱ λόγοι, δι' οὓς ἀρίνεται τοσαύτη ἐλευθερία εἰς τὰς συνεταιρικὰς ὀργανώσεις πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἀνωτάτου χρονικοῦ ὁρίου πρὸ τῆς παρόδου τοῦ ὁποῖου δέν δύναται τὸ μέλος ν' ἀποχωρήσῃ ἐξ αὐτῶν, εἶνε οἱ ἴδιοι καί εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς καί εἰς τὰς ἐνώσεις: Ἐξασφάλισις τῆς συνεργασίας τῶν μελῶν μετὰ τῆς ὀργανώσεως δι' ὅλον τὸν χρόνον πού ἀπαιτεῖται πρὸς ἀπόσβεσιν ἢ ἰκανοποιητικὴν μείωσιν τῆς ἀξίας τῶν συνεταιρικῶν ἐγκαταστάσεων ἢ ἐξόδον ὀργανώσεως τῆς συνεταιρικῆς ἐπιχειρήσεως γενομένων ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὡρισμένης πελατείας. Ὡστε ἡ τροποποίησις αὕτη δέν δικαιολογεῖται οὔτε ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα ἀφορᾶ, οὔτε ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ σκοποῦ τοῦ ἐπιδιωκόμενου διὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς παρεχομένης εἰς τὸν συνεταιρισμὸν νά ὑποχρεωθῇ διὰ τὸ καταστατικὸν τοὺς συνέταιρους του νά παραμείνουν εἰς αὐτὸν ἐπὶ μακρὸν σχετικῶς χρόνον. Ἀποτελεῖ ἐπομένως ἕνα ἄδικο διὰ τὰς ἐνώσεις περιορισμὸν.

Διά τοῦ ἀρθροῦ 10 τοῦ νομοσχεδίου ὀρίζεται μετὰ τῶν ἄλλων ὅτι ἀποκλείονται τῆς διοικησεως καί τῆς ὑπαλληλίας τοῦ συνεταιρισμοῦ πρόσωπα καταδικασθέντα καί διὰ παράβασιν τῶν διατάξεων τοῦ ἀρθροῦ 82. Μεταξὺ ὅμως δέν ἐκεῖ ἀναφερομένων παραβάσεων καταλέγονται καί ἐπουσιώδεις τοιαῦτα συνεπαγόμενα κρᾶτησιν ἢ πρόστιμον. Νομίζομεν ὅτι ἡ συνεπεία μίαις τοιαύτης παραβάσεως ἐπιβαλλομένη διηρηκῆς στέρησις τοῦ δικαιώματος νά εἶνε κανεὶς ὑπάλληλος ἢ νά διοικῆ εἶνε πολὺ βαρεῖα. Ἐξ ἐναντίας φρονούμεν ὅτι πρέπει νά ἀπαλειφθῆ καί ἡ ἐπιβαλλομένη εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν στέρησις τοῦ δικαιώματος τοῦ νά εἶνε τις συνέταιρος ἐπὶ ἔτος καί νά ἀφεθῆ νά κρίνῃ περὶ τούτου ἡ γενικὴ συνέλευσις. Μόνον ἴσως ἐν ὑποτροπῇ θὰ ἦτο σκόπιμον νά στεροῦνται οὗτοι τοῦ δικαιώματος τοῦ διοικεῖν.

Διά τοῦ αὐτοῦ ἀρθροῦ ὀρίζονται προσόντα διὰ τοὺς θέλοντας νά καταλάβουν διευθυνούσας θέσεις εἰς τὰς

ενώσεις συνεταιρισμών. Η διάταξις αὐτή φαίνεται ὅτι ὀφείλεται εἰς τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν, ὅτι οἱ συνεταιρισμοὶ μόνοι, δὲν εἶνε ἱκανοὶ νὰ ἐκλέξουν τὸ κατάλληλον διὰ τὰς ἐργασίας των προσωπικῶν καὶ ὅτι ὀφείλει ὁ νόμος νὰ θέσῃ ὠρισμένους περιορισμούς εἰς τὴν ἐκλογὴν του, ἐξασφαλίζοντας κατὰ τὸ δυνατόν τὴν πρόσληψιν ἱκανῶν προσώπων.

Ἡ διάταξις ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας ἀποδείξεις τῆς ἐπικρατούσης τάσεως πρὸς περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας τοῦ συνεταιρισμοῦ κατὰ παράβασιν θεμελιωδῶν συνεταιριστικῶν ἀρχῶν καὶ παραδόσεων. Ἐμπιστευόμεθα εἰς τὸν συνεταιρισμὸν τὴν διαχειρίσασιν σοβαρῶν οικονομικῶν συμφερόντων καὶ τοῦ ἀμφισβητούμεν τὴν ἱκανότητα τῆς ἐκλογῆς τῶν ὑπαλλήλων του. Ἄλλ' ὅμως οὐδὲ ἡ μέχρι τοῦδε πράξις δικαιολογεῖ τὴν παρέμβασιν αὐτὴν. Μία ἔρευνα μεταξὺ τῶν ἐνώσεων θ' ἀπεδείκνυε ὅτι ὅσαι ἐξ αὐτῶν ἔχουν ἀναθέσει εἰς ὑπαλλήλους τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργασιῶν των, ἔχουν προσλάβει ὡς διευθυντὰς πρόσωπα ἔχοντα ὅχι μόνον τὴν γενικὴν μόρφωσιν πού ἀπαιτεῖ ἡ τροποποίησις, ἀλλὰ καὶ εἰδικὴν συνεταιριστικὴν τοιαύτην οὐχί τὴν τυχοῦσαν. Ἐξ ἄλλου δὲν εἶνε ἀγνωστον ὅτι παμμέγιστα συνεταιριστικὰ ὀργανώσεως ἀλλαγῶν, ἰδίως καταναλωτικαί, διευθύνονται ἀπὸ πρῶν ἐργάτας ἐξελεγχθέντας διὰ τοῦ ζήλου καὶ τῆς πίστεως των ὅχι μόνον εἰς ἐπιφανεῖς συνεταιριστάς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἱκανοτάτους ἐμπόρους...

(Διὰ τῆς διατάξεως αὐτῆς ἀποκλείονται τῆς διεύθυνσεως συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως μεταξὺ ἄλλων καὶ οἱ διατελέσαντες ἐπόπται γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, ἂν δὲν ἔχουν τ' ἀνωτέρω προσόντα, καίτοι ἔχουν πολυτετὴ συνεταιριστικὴν πείραν καὶ ἐπίδοσιν. Ἀντιθέτως δύνανται νὰ διορισθῇ διευθυντῆς εἰς πτηνιοῦχος τῆς ἱατρικῆς ἄνευ ἄλλων τινῶν προσόντων).

... Ἰκανῶς, νομιζομεν, θὰ συντελέσῃ ἡ νομοθεσία εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τῆς συνεταιριστικῆς ὑπαλληλίας, ἡ ὁποία παίζει εἰς τὴν κίνησιν ἓνα τῶν σοβαρωτέρων ρόλων, ἂν ἀφ' ἑνὸς καταστήσῃ ἀσφαλεστέραν τὴν θέσιν τῶν ὑπαλλήλων εἰς τοὺς συνεταιρισμούς καὶ ἂν ἀφ' ἑτέρου βοηθήσῃ τοὺτους εἰς τελειοποίησιν τῆς συνεταιριστικῆς των καταρτίσεως, παρέχουσα εἰς αὐτοὺς εὐχέριαν πρὸς μετεκπαίδευσιν.

Τὸ πρῶτον εἶνε ἀπαραίτητον, διότι λόγῳ τοῦ ἑξαφρικῶς δημοκρατικοῦ χαρακτῆρος τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ τῆς συνεπειᾶς τούτου συγχῆς καὶ ὀλοκληρωτικῆς ἀλλαγῆς τῆς διοικήσεως ἡ θέσις τῶν ὑπαλλήλων καθίσταται ἐπισημῆς. Ἡ θέσις των εἶνε δυνατόν νὰ καταστή ἀσφαλεστέρα διὰ τροποποιήσεως ἐπὶ τὸ εὐνοϊκώτερον ὑπὲρ αὐτῶν τοῦ νόμου 2112 περὶ ὑποχρεωτικῆς καταγγελίας τῆς συμβάσεως ἐργασίας τῶν ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων. Διπλασιασμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως θὰ ἦτο ἴσως ἱκανὴ ἀσφάλεια. Ἡ ἑδραίωσις δὲ τῆς θέσεως αὐτῶν ὡς ὑπαλλήλων δὲν ὀφρεῖ μόνον τοὺς ἰδίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνεταιρισμούς, διότι ἐξασφαλίζεται ἡ συνέχεια εἰς τὴν ἑν γένει διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν, καθὼς καὶ ἡ τήρησις τῶν ἐκ τῆς πείρας ἀνεγνωρισμένων ὡς ὀρθῶν συνηθειῶν καὶ παραδόσεων.

Ἡ συμπλήρωσις τῆς μορφώσεως τῶν ὑπαλλήλων τούτων εἶνε δυνατόν νὰ γίνεταί διὰ τῆς σχολῆς συνεταιριστῶν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ πρέπει νὰ λειτουργῇ χάριν αὐτῶν εἰδικόν τμημα ὀλιγομήνου (3-4 μῶν) μετεκπαιδύσεως, με' ἐξετάσεις καὶ ἀπονομήν πτυχίου σπουδῶν ἰσάζου τοῦ ἀπονεμομένου εἰς τοὺς εἰς αὐτὴν ἐκπαιδευομένους. Οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι, λόγῳ τῆς πείρας των καὶ τῆς πρακτικῆς αὐτῶν ἀσκήσεως, στοιχεῖα δυνάμενα ἄλλως τε νὰ ἐξελεγχθοῦν δι' ἐξετάσεων κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν των, δύνανται ἀσφαλῶς διὰ τῆς

ἀκροάσεως ὠρισμένων μαθημάτων νὰ ὀλοκληρώσουν τὰς γνώσεις των καὶ νὰ καταστοῦν οὕτω ἱκανὰ καὶ πολὺτιμα στελέχη εἰς τὴν συνεταιριστικὴν μας ἀργαῶσιν...

Τὸ ἄρθρον 14 συμπληρῶνον τὴν διάταξιν τοῦ ἰσχύοντος ἄρθρου 39, τὸ ὁποῖον ἀπαγορεύει εἰς τὰ μέλη τοῦ διοικητικοῦ καὶ ἐποπτικοῦ συμβουλίου νὰ εἶνε ἐμισθοὶ ὑπάλληλοι τοῦ συνεταιρισμοῦ, ὁρίζει ὅτι δὲν δικαιούνται ταῦτα ἐπίσης ἀποζημιώσεως δι' οἰονδήποτε λόγον, ἐξαίρεσι τῶν ὀδοπορικῶν καὶ τῆς ἡμερησίας ἀποζημιώσεως δι' ὑπηρεσίας ἐκτὸς τῆς ἑδρας κλπ. ... ἡ διάταξις αὐτὴ θὰ ὑπερακοινήσῃ τὸν σκοπὸν τῆς καί, καθὼς κοινῶς λέγεται, κοντὰ στα ξερὰ θὰ καοῦν καὶ τὰ χλωρὰ, τὰ ὁποῖα ἐν προκειμένῳ εἶνε τὰ καλύτερα... Ἄν ὑπάρχουν περιπτώσεις τοιούτων ἀδικαιολογητῶν δαπανῶν, ἡ ἐποπτεία ἄς τὰς ἀποκαλύψῃ καὶ ἄς τὰς καταστήσῃ γνωστάς εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν τοῦ ἐνδιαφερομένου συνεταιρισμοῦ. Δὲν εἶνε ὅμως ὀρθόν ἐξ ἀφορμῆς τυχόν ὠρισμένων τοιούτων περιστατικῶν νὰ καταπιέζεται ἡ ἐλευθερία τοῦ συνεταιρισμοῦ περὶ τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας του καὶ τὸν τρόπον διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν του καὶ ἀκόμη νὰ ἐξαρτῶνται με' μίαν μονοκονδυλιά σύστημα ἐργασίας ἐπὶ μακρὸν δοκιμασθῆν καὶ ἐπιτυχόν. Εἶναι γνωστὸν καὶ ἀναμφισβήτητον ὅτι ὠρισμένα μέλη τοῦ συμβουλίου ἐργάζονται προσωπικῶς εἰς τὸν συνεταιρισμὸν, εἴτε συνεχῶς, εἴτε καθ' ὠρισμένας ἐποχὰς παραμελοῦντα τὰς ἰδιωτικὰς αὐτῶν ἐργασίας. Οἱ σύμβουλοι οὗτοι πρέπει νὰ ἀμειβῶνται, διότι ἄλλως δὲν θὰ δέχονται νὰ ἐργάζονται καὶ ὁ συνεταιρισμὸς ἡ θὰ προσλάβῃ ὑπάλληλον πού θὰ τὸν στοιχίσῃ ἀκριβώτερα ἢ θ' ἀδρανήσῃ, ἂν αἱ ἐργασίαι του δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ διατηρῇ τοιοῦτον.

... διὰ τοῦ ἄρθρου 15 ἐπιβάλλει εἰς τοὺς συνεταιρισμούς τοὺς ἐπόπτας τῶν συνεταιρισμῶν ὡς κυβερνητικῶς ἐπιτρόπους μετὰ γνώμης ἀνευ ψήφου εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς οὗτοι συζητοῦν, συσκέπτονται καὶ ἀποφασίζουσιν εἴτε ἐν γενικῇ συνέλευσει, εἴτε εἰς ἰδιαιτέρας συνεδριάσεις τοῦ διοικητικοῦ ἢ τοῦ ἐποπτικοῦ τῶν συμβουλίων. Τοῦτο σημαίνει ὅτι διὰ τοὺς συνεταιρισμούς χάνεται πλέον ἡ συναισθησις τῆς εὐθύνης καὶ ἡ αὐτοδιοικήσις. Τὸ κύρος καὶ ἡ βαρῦτης καὶ πρὸ παντός ἡ ἰδιότης τοῦ ἐπόπτου ὡς ἐλεγκτοῦ τῶν πράξεων των εἶνε προωρισμένα, ὅταν παρίσταται οὗτος εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ συνεταιρισμοῦ νὰ παραλύῃ τὴν θέλησιν καὶ τὸ θάρρος τῶν ὀργάνων τοῦ συνεταιρισμοῦ. Τὸ ζήτημα τῆς ψήφου δὲν ἔχει σημασίαν. Ἡ γνώμη του εἶνε ἀρκετὴ νὰ κάμῃ νὰ ὑποχωρήσουν αἱ γνώμαι τῶν ἀποφασιζόντων καὶ νὰ ἀπονήσῃ πράγματι ἡ σημασία τῆς ψήφου των.

... θὰ συντελεσθῇ ὁ πλήρης ἐξαφανισμὸς τῆς ἐννοίας τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ θὰ προκύβῃ ἀκεραία ἡ εὐθύνη τῆς ἐποπτείας με' ὅλας τὰς ἐκ τῆς ἀναμίξεως εἰς τὴν διοίκησιν τῶν συνεταιρισμῶν ἐπιζημιώσεις διὰ τὸ κύρος τῆς καὶ τὴν κυρίαν αὐτῆς ἀποστολὴν συνεπειᾶς. Ἡ φθορὰ τῆς εἶνε ἀσφαλῆς καὶ ἀναπόφευκτος. Κανεὶς δὲν ἀρνείται εἰς τὸ Κράτος καὶ τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν νὰ ἔχουν ἴδιον συνεταιριστικὸν πρόγραμμα καὶ νὰ ἐπιδιώκουν τὴν ἐφαρμογὴν του. Κανεὶς δὲν ἀρνείται εἰς τοὺς συνεταιριστικούς ὑπαλλήλους νὰ κἀνουν διαφωτιστικὰς καὶ καθοδηγητικὰς διαλέξεις. Ἄλλὰ καὶ κανεὶς δὲν ἐφαντάσθῃ μέχρι τοῦδε νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῶν ὀργάνων τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ ἐπομένως τὴν εὐθύνην καὶ αὐτοδιοίκησιν τῶν συνεταιρισμῶν διὰ τῶν ἐποπτῶν, ἔστω καὶ ὅταν οὗτοι ἔχουν μόνον γνώμην χωρὶς ψήφον.

Τό νομοσχέδιον περιέχει καί άλλες ... κατ' άπότομον μεταβολήν τής μέχρι τοϋδε τηρηθείσης φιλελευθέρως συνεταιριστικής πολιτικής μεταβολήν, τής οποίας πρώτον δείγμα άποτελεῖ ὁ πέρυσι ψηφισθείς νόμος περί άποκλεισμοϋ τών πολιτευομένων ἐκ τής διοικήσεως τών συνεταιρισμῶν, τό Κράτος διά τοϋ νομοσχεδίου, χωρίς μάλιστα νά μάς ἐξηγή τά αίτια καί πολύ περισσότερο χωρίς νά τα φέρη πρότερον εἰς μίαν εὐρείαν δημοσίαν συζήτησιν, άποφασίζει νά περιορίσῃ τήν ἐλευθερίαν τών συνεταιρισμῶν καί νά ἐπέμβῃ εἰς τήν ρύθμισιν πραγμάτων πού ἀνήκουν καί ὀφείλουν ν' ἀνήκουν πρὸς τό συμφέρον τών συνεταιρισμῶν εἰς τήν συνεταιριστικήν πρωτοβουλίαν. Ἀκόμη σκοπός ... αἱ κυριώτεραι τῶν διατάξεων αὐτοϋ περιορίζουν τοὺς συνεταιρισμούς χωρίς καί νά τοὺς ὠφελοῦν ὄχι μόνον γενικώτερον, ἀλλά καί ειδικῶς εἰς τὰς ρυθμιζόμενας διά τῶν σχετικῶν τροποποιήσεων περιπτώσεις.

Φρονούμεν ὅτι τό καλύτερον πού μπορεῖ νά γίνη εἶνε ν' άποσυρθῇ τό νομοσχέδιον ἀπό τήν Βουλὴν καί, ἀφοῦ κοινοποιήθῃ εἰς τοὺς συνεταιρισμούς καί συζητηθῇ ὑπ' αὐτῶν, νά τεθῇ ὑπ' ὄψει μιάς ἐπιτροπῆς ἐξ ἐδικῶν, εἰς τήν ὅποιαν πρέπει νά συμμετάσχουν εὐρύτατα καί οἱ ἐνδιαφερόμενοι συνεταιρισμοί...

Εἰς τήν αὐτὴν ἐπιτροπὴν πρέπει ἄλλως τε νά ἐξετασθῇ ἡ ὅλη συνεταιριστικὴ ὑπόθεσις ἐν σχέσει καί μετὴν συμβολῆν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης εἰς τήν παραγωγήν αὐτῆς».

Θ. Τζωρτζάκης

— Σχετικὰ με το κείμενο του ίδιου νομοσχεδίου, πολύ αξιόλογο αναλυτικὸ υπόμνημα υπέβαλε στην Κυβέρνηση, Βουλὴ, Κόμματα καὶ ὁ Σύνδεσμος Συνεταιριστῶν Βορείου Ελλάδος υπογραφόμενος «ἐντολῇ Διοικητικοῦ Συμβουλίου» ἀπὸ τον Χαρ. Παπαχρίστου (βλ. «Συνεργατισμός» 1931 σ. 489 καὶ «Συνεταιριστής» 1931 σ. 71). Στο υπόμνημα αναφέρονται οἱ διατάξεις του ν. 602 που τροποποιούνται, τονίζεται ὅτι οἱ τροποποιήσεις εἶναι ἀντιθέτες με την οὐσία του Συνεργατισμοῦ καὶ ἀποκαλύπτονται οἱ ἐπιδιωκόμενοι σκοποὶ ἀπὸ την Κυβέρνηση.

Παραθέτομε σχεδὸν αὐτοῦσιο το υπόμνημα αὐτὸ ἐπειδὴ οἱ παρατηρήσεις του ἔχουν ἰδιαίτερη ἀξία καὶ ἀκόμα ἐξηγοῦν πολλὰ ἀπὸ την μεταγενέστερη ἐξέλιξη τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως.

«...Οἱ Συνεταιρισμοὶ ἀποτελοῦντες οικονομικὴν ὀργάνωσιν καθαρῶς ἰδιωτικοῦ δικαίου δὲν εἶνε δυνατόν διὰ νόμου νά τεθοῦν ὑπὸ περιορισμοῦ ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον καί τὴν ἔκτασιν τῆς ἐνεργείας τῶν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν οικονομικῶν τῶν σκοπῶν...

Οἰουδήποτε Κράτους νομοθεσίαν τῶν Συνεταιρισμῶν καί ἂν ἤθελε κανεὶς φυλλομετρήσῃ θ' ἀντελαμβάνετο ὅτι αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῆς πλήρους ἐλευθερίας τῶν Συνεταιρισμῶν ὅσον ἀφορᾷ τὴν οικονομικὴν αὐτῶν λειτουργίαν.

Τό ὅτι παρατηρήθησαν ἔκτροπα τινε εἰς τὰς οικονομικὰς ἐργασίας τῶν Συνεταιρισμῶν δὲν ἔπρεπε ν' ἀποτελέσῃ ἀφορμὴν δεσμεύσεως τῶν Συνεταιρισμῶν εἰς τὸν σπουδαιότερον αὐτῶν ρόλον, τὸν οικονομικόν ... Συνεταιρισμοὶ ἀποτελοῦν οικονομικὴν ἐπιχείρησιν τῶν ἐνδιαφερομένων μὴ συγχωροῦσαν χάριν ἀκριβῶς τῶν συμφερόντων τῆς οὐδὲνα ἀπολύτως περιορισμόν.

Τὰ τυχόν παρατηρηθέντα ἔκτροπα, τὰ ὅποια εἶνε ἐλάχιστα καὶ κατ' ἀριθμὸν καί κατὰ σοβαρότητα, δὲν πρέπει νά ἀγνοηθῇ ὅτι ὀφείλονται εἰς τό ἀμόρφωτον τῶν χωρικῶν μας καί εἰς τὴν παντελῆ ἑλληνικὴν προσπαθείας διαπαιδαγωγήσεως τῆς ἀγροτικῆς μάξης. Συνε-

σημειώνεται στό τέλος τοῦ κειμένου ὅτι τινές τῶν κρινόμενων ἀνωτέρω διατάξεων τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου ὑπέστησαν κατὰ τὴν εἰς τὴν Βουλὴν συζήτησιν τὰς ἐξῆς τροποποιήσεις.

1. Ἡ ἀπαγόρευσις τῶν προμηθειῶν ἀνευ παραγωγείας περιορίσθη μόνον εἰς τοὺς γεωργικοὺς συνεταιρισμούς.

2. Ἐπὶ τῶν αὐτῶν συνεταιρισμῶν περιορίσθη ἡ ἰσχὺς καί τῶν διατάξεων τοῦ ἀρθροῦ β τοῦ νομοσχεδίου ἀφορῶντος τὸν σχηματισμὸν ἀποθεματικῶν κεφαιαίων.

3. Ἐκ τοῦ ἀρθροῦ 8 ἀπηλείφθη ἡ διάταξις ἡ αὐξάνουσα τὸν χρόνον παραμονῆς τοῦ συνεταιρίου εἰς τὸν συνεταιρισμὸν ἀπὸ δέκα εἰς εἴκοσι ἔτη.

4. Ὁ ἀποκλεισμός τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν διοίκησιν ἢ τῆς δυνατότητος τοῦ διορισμοῦ ὡς ὑπαλλήλου περιορίσθη μόνον εἰς τὰ πλημμελήματα τῶν ἀρθρων 82 καί 83 τοῦ ν. 602 (ἀρθρον 10 τοῦ νομοσχεδίου).

5. Αἱ διατάξεις περὶ πρόσόντων τῶν διευθυντῶν κλπ. τῶν ἐνώσεων ἐπεξετάσθησαν ἐφ' ὅλων τῶν γεωργικῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων παντὸς βαθμοῦ (ἀρθρ. 10).

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω τροποποιήσεων εἰς τό νομοσχέδιον προσετέθησαν καί νέαι διατάξεις καθὼς καί ἐτροποποιήθησαν ἄλλα μὴ περιλαμβανόμενα εἰς τὰς ἀνωτέρω, ἐκ τῶν ὁποίων τινές πολύ σοβαρὰ καί ἐνδεικτικὰ τῆς τάσεως πρὸς ἐπέμβασιν εἰς ζητήματα ἀνήκοντα ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν συνεταιρισμῶν.

πῶς πρὸς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν ἔπρεπε νά τείνωμεν νομοθετικῶς καί ὄχι εἰς τὸν ἐντελῶς ἐμπειρικὸν τρόπον τῆς δεσμεύσεως τοῦ Συνεταιρισμοῦ εἰς τὴν κυρίαν του ἀποστολήν τὴν οικονομικήν...

Καί ἐπειδὴ ὡς δικαιολογία τῶν τούτων δεσμεύσεων φέρονται αἱ δῆθεν καταχορήσεις αἱ λαμβάνουσαι χώραν ἐντὸς τῶν Συνεταιρισμῶν εἰμεθα ὑποχρεωμένοι νά διακηρῶμεν ὅτι πάντα τὰ εἰς βάρος τῶν Συνεταιρισμῶν διαδιδόμενα εἶνε ἀναληθῆ, διότι ἐκ μιάς ἐρεῦνης τὴν ὅποιαν ὁ ἡμέτερος Σύνδεσμος ἔκαμε, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐμφανίσεως τῶν Συνεταιρισμῶν εἰς τὴν χώραν μας μέχρι σήμερον, δηλαδὴ ἐπὶ μίαν 15ετίαν καί ἐπὶ ὑφισταμένων πέντε χιλιάδων Συνεταιρισμῶν δὲν ὑπάρχουν ἐν συνόλῳ οὔτε 100 καταδικαστικὰ ἀποφάσεις δι' ἀδικήματα κατὰ Συνεταιρισμῶν ἐκ μέρους διοικούντων αὐτοῦς. Συνεπῶς τὰ εἰς βάρος τῶν διαδιδόμενα εἶνε ἀνυπόστατα, ἀπειναντίας δὲ αἱ συνεταιριστικὰ μας ὀργανώσεις εἶνε ὑγιέστεραι καί λευκότεραι ἀπὸ κάθε ἄλλην οικονομικὴν ὀργάνωσιν εἰς τὸν τόπον μας καί ὡς ἐκ τούτου εἶνε ἄξια ἰδιαίτερας ἐκτιμήσεως καί στοργῆς...

Ἀναλυτικὰ:

1) Διά της τροποποίησης του 1ου άρθρου του νομοσχεδίου πλήττονται καιρῶς οἱ καταναλωτικοὶ Συνεταιρισμοί, ... ὑπὸ τὸν περιορισμὸν τῆς κατὰ παραγγελίαν προμηθείας εἶνε ἀδύνατον ὁ καταναλωτικὸς Συνεταιρισμὸς νὰ ὑπάρξῃ. Καί εἰς τοὺς γεωργικoὺς προμηθευτικoὺς Συνεταιρισμοὺς μήπως ἡ παραγγελία τοῦ συνεταίρου ἀποτελεῖ δείκτην τῶν προμηθειῶν; Ἐπίσης λησιμονοῦνται οἱ ἐπαγγελματικοὶ Συνεταιρισμοὶ ἰδίως τῶν βιοτεχνῶν οἱ ὅποιοι φυσικῶς εἶνε ἀδύνατον νὰ προμηθεύονται τὰ εἶδη τῶν ἐπὶ τῆ βάσει παραγγελιῶν.

2) Πολὺ κακῶς καὶ ἐπιστημονικῶς ἀτόπως ἀναμειγνύονται εἰς τὸ ἄρθρον 2 τοῦ νομοσχεδίου οἱ ἐλευθέρου μέ τoὺς ἀναγκαστικoὺς Συνεταιρισμοὺς καὶ ἐξαρχατὰ ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἐλευθέρου τοιούτου ἐκ τῶν τυχόν σκοπῶν οὓς θὰ ἐπεδίωκεν ὁ ὑπάρχων ἀναγκαστικὸς Συνεταιρισμὸς ... θεωροῦμεν ὅτι θὰ ἦτο ὀρθώτερον καὶ ἐπιστημονικώτερον ἐάν ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς ἀναγκαστικoὺς Συνεταιρισμοὺς νὰ μὴ ἀναμειγνύονται εἰς ἐργασίας ἐκτὸς τοῦ κυρίου σκοποῦ τῶν δι' ὃν ἰδρύθησαν.

3) Διά τῆς 2ας παραγράφου τοῦ αὐτοῦ άρθρου τοῦ Νομοσχεδίου ὀρίζεται ὅτι τὸ μέλος τοῦ Συνεταιρισμοῦ, δέον νὰ κατοική ἐν τῇ ἔδρᾳ αὐτοῦ ἢ νὰ ἔχῃ ἀκίνητον ἀγροτικὴν περιουσίαν ἐν τῇ περιφερείᾳ του.

Προφανῶς ἀγνοεῖται ἕνας ἄλλος τύπος Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν ὁ σπουδαιότατος καὶ σοβαρότατος, ὁ ὁποῖος θὰ ἦξιε μᾶλλον προστάσις καὶ ὄχι διωγμὸς. Ὁ Συνεταιρισμὸς οὗτος εἶναι ὁ Γεωργικὸς Παραγωγικὸς Συνεταιρισμὸς, ὁ ὁποῖος, δεδομένου ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ εἰς τοῦτον ὀργανοῦμενοι οὐτε κατοικοῦν εἰς τὴν ἔδραν οὐτε ἀκίνητον περιουσίαν ἔχουν εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ εἶνε ἀδύνατον ὑπὸ τὸν ἄνω περιορισμὸν νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὸν τόπον μας. Ἰδίως οἱ Συνεταιρισμοὶ κτηνοτρόφων (Γαλακτοκομικοὶ) τὰ μέλη τῶν ὁποίων δὲν παραμένουν εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Συνεταιρισμοῦ, διότι ὡς τοιαύτῃ ὀρίζεται τὸ ἀστικὸν κέντρον τῆς καταναλώσεως τοῦ εἶδους, ἐνῶ οὗτοι εἶναι συνήθως διεσπαρμένοι λόγῳ τῆς μορφῆς τῆς ἐπιχειρήσεώς των, οὐτε καὶ οἰανδήποτε ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔχουν.

Θὰ ἦτο ἐπιστημονικῶς ὀρθόν, ἐάν καθωρίζετο ὅπως τὰ μέλη κατοικοῦν ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Συνεταιρισμοῦ καὶ ὄχι ἐν τῇ ἔδρᾳ καὶ νὰ μὴ ἐπιβάλλεται ἡ ὑπαρξὶς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας. Τὸ τελευταῖον μάλιστα τοῦτο, θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ εἰπῶμεν εἶνε παράλογον οὐδέ ὑπάρχει εἰς κανένα κράτος νομοθεσία περὶ Συνεταιρισμῶν ἡ ὁποία θὰ περιλαμβάνῃ παρομοίαν διάταξιν. Ἀπεναντίας μάλιστα ἐνισχύονται εἰς τὸ συνεταιρίζεσθαι οἱ ἀδύνατοι οἰκονομικῶς ἢ ἀκτήμονες (ἐνοικιασταὶ κολλῆγοι, ἐπίμορτοι καλλιερῶνται κλπ.). Ἄλλως τε ὁ ὀρισμὸς «ἐν τῇ ἔδρᾳ τοῦ Συνεταιρισμοῦ» εἶνε ἀπολύτως περιορισμένος καὶ δύνανται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀποκλείων τοῦ Συνεταιρισμοῦ πᾶν πρόσωπον ὅπερ ἔχει ἄλλην σχέσιν μετὰ τοῦ κτήματος πλην τῆς ἰδιοκτησίας.

4) Εἶναι πρόδηλος ὁ σκοπὸς τῆς προσθήκης εἰς τὸ 18ον ἄρθρον τῆς τρίτης παραγράφου τοῦ άρθρου 8 τοῦ νομοσχεδίου. Διά τούτης ἐπιδιώκεται ἡ διάλυσις τῶν Ἐνώσεων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τοῦ ὅλου Συνεταιρισμοῦ οἰκοδομηματος, ὡς ἀπέδειξεν ἡ πείρα εἰς τὴν χώραν μας καὶ εἰς τὸ ἔξωτερον. Ἀποφεύγουμεν νὰ ἐκφέρωμεν ἄλλην κρίσιν διὰ τὴν διάταξιν ταύτην καὶ περιοριζόμεθα εἰς τὸ νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἐξαναγκάζονται διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ οἱ Συνεταιρισμοὶ νὰ ὀργανοῦνται εἰς τὸ ἔξῃς δευτεροβαθμῶς ὑπὸ ἄλλην μορφήν, πράγμα ὅχι

ἀκίνδυνον διὰ τὰς πρωτοβαθμῶς ὀργανώσεις.

5) Προστίθεται εἰς τὸ ἄρθρον 29 διάταξις καθ' ἣν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παραμείνουν εἰς τὴν διοίκησιν οἱ μὴ πληρώσαντες ἐντὸς διμήνου τὰς ὑποχρεώσεις των. Τὴν προσθήκην ταύτην δὲν εὐρίσκωμεν οὔτε σκόπιμον οὔτε καὶ λογικὴν, ὡς θέτουσαν εἰς κίνδυνον πλὴν τῶν συμφερόντων τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ αὐτὰ τὰ συμφέροντα τῶν τρίτων τῶν μετ' αὐτῶν συναλλάσσομένων. Διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ ὑπαρξὶς ληξιπροθέσμων ὑποχρεώσεων ὀφείλεται κυρίως εἰς τρεῖς λόγους: α) εἰς τὴν μὴ ἔγκαιρον πώλησιν τῶν προϊόντων, β) εἰς τὴν καταστροφὴν ἢ μεγάλῃν βλάβην τῆς παραγωγῆς (ὡς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος), γ) εἰς τὴν ἀρνησιν τοῦ πιστωτοῦ ν' ἀνανεώσῃ τὰ λήξαντα δάνεια. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας τὰ δάνεια τῶν συνεταίρων παραμένουν ληξιπρόθεσμα πέραν τῶν δύο μηνῶν ὁπότε ἰσχυροῦσι τῆς ἐν τῷ νομοσχεδίῳ προστιθεμένης διατάξεως ὁ Συνεταιρισμὸς θὰ διαλύεται ἐπειδὴ δὲν θὰ δύναται νὰ συγκροτήσῃ διοίκησιν ἐφόσον λόγῳ τῆς ἐνδεχομένης καταστροφῆς οὐδεὶς τῶν συνεταίρων θὰ δυνηθῆ νὰ ἐκπληρῶσῃ τὰς ὑποχρεώσεις του (ἄρθρ. 56, περίπτωσις 2 τοῦ νόμου 602).

6) Διὰ τοῦ αὐτοῦ άρθρου τοῦ νομοσχεδίου προστίθεται ἡ διάταξις περὶ προσόντων τῶν ὑπαλλήλων. Ἐπὶ τοῦτου μίαν παρατήρησιν ἔχομεν νὰ κάμωμεν μόνον, ὅτι θὰ ἔπρεπε καὶ αἱ Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν νὰ τεθοῦν εἰς ἴσην μοῖραν μετὰ τὰς λοιπὰς οἰκονομικὰς ἐπιχειρήσεις. Ὁ περιορισμὸς καταντᾷ ὑπὲρ τὸ δέον καταθλιπτικὸς ὅταν ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ ἀμίσθων στερῶν τὴν ὀργάνωσιν οὕτω ὑπηρεσιῶν πολυτίμων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη ἀπανταχοῦ ἡ Συνεταιριστική κίνησις, ἰδίως εἰς τὰ πρώτα βήματα τῆς ζωῆς τῆς.

7) Ἀπαγορεύεται διὰ τοῦ άρθρου 14 τοῦ Νομοσχεδίου εἰς τοὺς διοικοῦντας νὰ λαμβάνουν ἀποζημιώσεις δι' ἀπασχολήσεις ὑπὲρ τοῦ Συνεταιρισμοῦ ἐν τῇ ἔδρᾳ αὐτοῦ. Ἀσφαλῶς θὰ ἐλησμονήθησαν αἱ Ἐνώσεις τῶν Συνεταιρισμῶν οἱ διοικοῦντες τῶν ὁποίων δὲν κατοικοῦν εἰς τὴν ἔδραν τῆς Ἐνώσεως, οἱ ὁποῖοι συμφώνως μετὰ τὴν ἄνω διάταξιν ἀπαγορεύεται νὰ ἀποζημιωνται δι' ἔξοδα παραμονῆς των ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς Ἐνώσεως διὰ συνεδριάσεις καὶ ἄλλας ἐργασίας τῆς ὀργανώσεως. Λέγομεν ὅτι ἐλησμονήθησαν αἱ Ἐνώσεις διότι παραβλέπομεν τὸ τελευταῖον ἐδάφιον τοῦ άρθρου 14 τὸ ὁποῖον φανερώνει ὅτι τὸ ὅλον ἄρθρον ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἐξεύρῃ τὸν τρόπον νὰ καταστήσῃ τὴν ὑπαρξιν τῶν Ἐνώσεων ἀδύνατον διότι ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς, οὐδεὶς ἀντιπρόσωπος Συνεταιρισμοῦ θὰ θελήσῃ νὰ ἀναλάβῃ διοικητικὸν ἢ ἐποπτικὸν ἀξίωμα παρὰ Ἐνώσει.

8) Ἡ παροχὴ δικαιώματος εἰς τὰ ὄργανα τὰ ἐξασκοῦντα τὴν ἐποπτείαν παραστάσεως εἰς τὰς συνεδριάσεις γενικῶς, ὡς τὸ ἄρθρον 15 ὀρίζει, εἶνε τότε μόνον ἐξυτηρητικὴ ὅταν ταῦτα ἀποτελοῦν ὄργανα τῆς αὐτοεποπτείας τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ οὐχὶ ὡς ἔχει σήμερον ἡ ὑπηρεσία τῆς Ἐποπτείας, ὁπότε οὐδεὶς ὀργανικὸς δεσμὸς μετὰ τῆς ἐποπτείας καὶ Συνεταιρισμοῦ ὑπάρχει.

9) Τὸ ἄρθρ. 18 ἐπιχειρεῖ νὰ εἰσαῆξῃ ἐντὸς τῶν Συνεταιρισμῶν ἕνα θεσμὸν ἀπολύτως ἀνεφάρμοστον. Οἱ Συνεταιρισμοὶ εἶνε οἰκονομικοὶ ὀργανισμοὶ ἐπιδιώκοντες ποικίλους σκοποὺς καὶ οὐχὶ Σωματεία τὰ ὁποῖα ἔχουν ἕνα καθορισμένον πρόγραμμα, ὠρισμένα ἔσοδα καὶ ἀνάλογα πρὸς ταῦτα ἔξοδα. Οἱ ἐμπορικοὶ οἱ τραπεζικοὶ καὶ οἱ βιομηχανικοὶ ὄροι μήπως δὲν ἰσχύουν καὶ διὰ τοὺς Συνεταιρισμοὺς; Ἐπὶ ποίων ἐπιστημονικῶν ὄρων καὶ ὑπολογισμῶν δύνανται αἱ Συνεταιριστικαὶ ὀργανώσεις νὰ στηρίξουν τὸν ἐτήσιον

προϋπολογισμόν αὐτῶν;...

10) Τό ἄρθρον 23 τοῦ Νομοσχεδίου, τελευταία παράγραφος ἐν συνδυασμῷ μέ τό ἄρθρον 15, τελευταία παράγραφος μεταβάλλει τήν ἀποστολήν τῆς ἐποπτικῆς ἀρχῆς καί καθιστά τοὺς ἐπόπτας καί ἐπιθεωρητάς ἀστυνομικά ὄργανα ὀργανισμῶν εἰς τῶν ὁποίων τήν διοίκησιν μετέχουν διά συμβουλευτικῆς ψήφου...

— Το δεσμευτικό περιεχόμενο του νομοσχεδίου και τα ασθενή σημεία των διαφόρων διατάξεών του, τονίζει και η έκθεση 30/6/1931 της αρμόδιας για τη Γεωργία Κοινοβουλευτικῆς Επιτροπῆς τῆς Γερουσίας, που υπογράφουν επιστήμονες συνεταιριστές πρώτης γραμμῆς (Πρόεδρος Σ. Χασιώτης, Εισηγητής Αλ. Μυλωνάς). Βλ. «Συνεργατισμός» 1931 σ. 515-517 και «Συνεταιριστής» 1931 σελ. 92. Είναι ἀπό τα κείμενα που ἔχουν ἰδιαιτέραν σημασίαν. Γράφει:

«Ὁ νόμος 602 (1915) «περὶ συνεταιρισμῶν» ἐθεσπίσθη κατὰ τό ὑπόδειγμα τῶν καλλιτέρων ξένων νομοθεσιῶν, ὄχι μόνον ἐπὶ τῆς βάσει τῆς ἀπαραίτητου διὰ πᾶσαν ἰδιωτικὴν ἐπιχείρησιν οἰκονομικῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθέρως κινήσεως καὶ δράσεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς εἰδικώτερον τῆς ἀλληλοβοηθείας, τῆς ἀλληλεγγύης καὶ αὐτοδιοικήσεως. Ἐνεκα δὲ τῆς ἀπλοϊκότητος συνήθως τῶν συνεταιριζομένων καὶ τῆς ἀνάγκης προφυλάξεως αὐτῶν ἀπὸ λάθῃ καὶ παρεκτροπῆς, ἀλλὰ καὶ ἔνεκα τοῦ ἰδιαίτερου ἐνδιαφέροντος τῆς πολιτείας ὑπὲρ τῶν συνεταιρισμῶν, ὠρίσθη ἰδιαίτερα ἐπὶ τῶν συνεταιρισμῶν καθοδηγήσεις, ἐποπτεία καὶ ἔλεγχος. Ἡ καθοδηγήσεις καὶ ὁ ἔλεγχος, καλῶς ὀργανούμενα καὶ ἀσκούμενα ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἤδη μάλιστα ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, μέχρι οὐ ἀναλάβουν αὐτοὶ οἱ συνεταιρισμοὶ διὰ τῶν ἐνώσεων καὶ ὁμοσπονδιῶν αὐτῶν τὸ ἔργον τοῦτο, δύνανται νὰ συντελέσουν εἰς τὴν ὀρίαν ἀνάπτυξιν τῶν συνεταιρισμῶν, χωρὶς νὰ θίξουν τὴν ἀπαραίτητον εἰς μίαν οἰκονομικὴν ἐπιχείρησιν ἐλευθερίαν αὐτῆς».

Τό ὑπὸ κρίσιν νομοσχέδιον, ἀνοεὶ τὴν εἰρημὴν ἀρχὴν καὶ οἰκονομίαν τοῦ νόμου περὶ συνεταιρισμῶν καὶ μέ πνεῦμα ἀνελεύθερον καὶ ἀντιοικονομικόν, μέ πνεῦμα στενὸν ἀστυνομικῆς ἐπεμβάσεως, περισφίγγει δυσμενέστατα τὴν λειτουργίαν αὐτῶν, κολοβώνει τὴν αὐτενέργειαν τῶν, ὡς λεπτομερέστερον ἐμφαίνεται ἐκ τῶν κάτωθι παρατηρήσεων ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἄρθρων.

Ἄρθρον 1. — Μία ἐκ τῶν κοινωφελῶν δράσεων τῶν συνεταιρισμῶν εἶνε ἡ προμήθεια εἰς τὰ μέλη τῶν εἰδῶν, πού χρειάζονται, ἐν πολλοῖς ἐπὶ πιστώσει, ὅπως ἀπαλλάξουν αὐτοὺς ἀπὸ τὸ διάμεσον παρασιτικόν ἐμπόριον καὶ τὴν ἀσκούμενην ὑπ' αὐτοῦ ποικίλην ἐκμετάλλευσιν. Ἡ διαπίπτωσις τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ νομοσχεδίου μαρτυρεῖ δυστυχῶς ἐπικράτησιν περιέρρου προστασίας τοῦ ἐκμεταλλευτικοῦ ἐμπορίου διὰ τῆς παρεμποδίσσεως τῆς τοιαύτης λειτουργίας τῶν συνεταιρισμῶν. Διότι καθίσταται ἀδύνατος οἰκονομικῶς ἡ λειτουργία προμηθευτικοῦ συνεταιρισμοῦ ἄνευ ἐλευθερίας ἀπολογισμοῦ τῆς ἀγορᾶς εἰς τὸν προσήκοντα χρόνον καὶ ποσότητα, εἰς τὴν προσήκουσαν ἐπομένως τιμὴν τῶν εἰδῶν τῆς καταναλώσεως, τὰ ὁποία πολλὰκις ἐνδείκνυται καὶ νὰ ἐπιβάλλωνται ἀκόμη εἰς τοὺς ἑταίρους διὰ νὰ τὰ προπαγανδίσῃ ὁ συνεταιρισμὸς ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν λ.χ. ἐργαλεία, σπόρους, φυτοπαθολογικά φάρμακα κλπ. Ὁ κατάλληλος χειρισμὸς τῆς χορηγήσεως πιστώσεων ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης ἀρκεὶ διὰ τὴν πρόληψιν ὑπερβολικῶν τυχῶν προμηθειῶν.

Ἀναφερόμεν τὰς οὐσιωδεστέρας διατάξεις τοῦ Νομοσχεδίου αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ἄμεσον κίνδυνον διὰ τὰς συν/σπικὰς ὀργανώσεις ... πλὴν ἐλαχίστων διατάξεων, ἐπουσωδῶν ἄλλωστε, θεωροῦμεν ἄνεπισημονικὸν καὶ θίγον αὐτὴν ταύτην τὴν ἰδέαν τῆς συνεταιρικῆς ὀργανώσεως.

Ἐντολὴ Διοικητικοῦ Συμβουλίου
Χ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ»

Τό ζήτημα τῆς περιφερείας τοῦ συνεταιρισμοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ἰδιάζουσας ἑκασταχοῦ συνθήκας, καὶ δι' αὐτό ρυθμίζεται διὰ τοῦ καταστατικοῦ. Ἐν Ἰταλίᾳ λ.χ. παρατηρεῖται ἐπέκτασις τῆς περιφερείας ἐπιφέρουσα οἰκονομικὴν γενικὴν ἐξόδω. Ἀντικοινωνικῶς τό νομοσχέδιον περιορίζει καὶ τὴν περιφέρειαν.

Ἡ δημοσίευσις μηνιαίας λογιτικῆς καταστάσεως — κατὰ τό ὑπόδειγμα τοῦ μεγάλου οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ τῶν ἀνωτέρων ἑταίρων — ὑπὸ τῶν συνεταιρισμῶν εἶνε ἀνεφάρμοστος διὰ τοὺς πλείστους ἐξ αὐτῶν καὶ θὰ περιπέσει εἰς ἀχρησίαν παρὰ τὴν δρακοντείαν ποινήν διὰ τὴν παράβασιν (φωλάσις μέχρις ἐνός ἔτους καὶ χρηματικὴ ποινὴ μέχρις 100.000 δραχμῶν). Ἡ δημοσίευσις εἶδε νὰ ὀρίσθῃ τὸ ὀλιγώτερον ἐξάμηνον καὶ δὴ ὅταν ἀναπτυχθῇ ἡ εἰδικὴ ὑπηρεσία τῶν συνεταιρισμῶν.

Ἐπίσης καταφῶρος δεσμευτικὴ τῆς οἰκονομικῆς λειτουργίας εἶνε καὶ ἡ διάταξις περὶ ἐπενδύσεως ἐκάστοτε τοῦ ἡμίσεως τῶν καταθέσεων εἰς δημόσια χρεώγραφα, ὑπὸ τῶν καθ' ἕκαστον συνεταιρισμῶν.

Ἄρθρον 2. — Ὁ περιορισμὸς σχετικῶς πρὸς τὴν ἴδρυσιν δευτέρου συνεταιρισμοῦ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον δύνανται νὰ προσκορῶσι ἐνίοτε εἰς τοπικὴν ἀνάγκην λ.χ. λόγω τῆς διαφορᾶς τοῦ εἶδους τῆς παραγωγῆς. Εἰς δὲ τοὺς ἀναγκαστικούς συνεταιρισμούς ἀποκαταστάσεως δὲν μετέχουν ὅλοι οἱ ἄγροται τοῦ τόπου, οἱ δὲ μὴ μετέχοντες δὲν θὰ δυνηθῶν νὰ συμπήξουν ἐκούσιον συνεταιρισμῶν, ἐάν εἶναι ὀλιγώτεροι τῶν 25. Τοὺς περιττοὺς τυχῶν δευτέρους συνεταιρισμούς τοῦ αὐτοῦ τόπου ἠδύνατο νὰ ἐκκαθαρίσῃ ἡ Ἀγροτικὴ Τραπέζα διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῶν πιστώσεων.

Ὅριζεται, ὅτι οἱ συνεταιροὶ πρέπει νὰ κατοικοῦν εἰς τὴν ἔδραν τοῦ συνεταιρισμοῦ ἢ νὰ ἔχουν εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ ἰδιοκτησίαν. Ἄλλ' οἱ παραγωγικοὶ ἰδία συνεταιρισμοὶ λ.χ. οἰνοποιητικοὶ, γαλακτοκομικοὶ, ἐνδείκνυται νὰ ἔχουν μέλη μεγάλης περιφερείας, ἐνῶ κατὰ τό νομοσχέδιον, ὁ κτηνοτρόφος λ.χ. ὁ μὴ ἔχων ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ συνεταιρισμοῦ οὐδὲ κατοικῶν εἰς τὴν ἔδραν αὐτοῦ, ἀποκλείεται ἀτόπως.

Ἄρθρον 6. — Καὶ αἱ διατάξεις περὶ ἀποθεματικοῦ εἶνε περιοριστικαί. Ὁ συνεταιρισμὸς ἐνίοτε, ὑπὸ τύπον προβλέψεως, εἰσπράττει ἐπὶ τῶν προμηθευμένων εἰς τινα μέλη εἰδῶν ποσοστὸν τι πλέον τοῦ κόστους, τό ὁποῖον ἀποδίδεται βραδύτερον εἰς αὐτὰ ὑπὸ τύπον κέρδους. Τοῦτο θ' ἀποκλείεται ἐφεξῆς. Θὰ ἀναγκάζωνται οἱ συνεταιρισμοὶ νὰ ὀρίζουν χαμηλάς τιμὰς, τό ὁποῖον δύνανται νὰ εἶνε ἐπικίνδυνον.

"*Άρθρον 7.* - 'Η διαγραφή συνεταιρίου κατά τὸ ἄρθρον 15 τοῦ νόμου 602 ἀποφασίζεται ἀπὸ τὴν Γεν. Συνέλευσιν. "Ἡδὴ ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ καὶ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου. Τουλλάχιστον πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὸν διαγραφόμενον προσφυγὴ εἰς τὴν Συνέλευσιν.

"*Άρθρον 8.* - 'Η διάταξις αὐτὴ εἶνε δυσμενὴς καὶ ἐπικίνδυνος διὰ τὰς Ἐνώσεις. Διότι ἐλαττώνεται ὁ ὀριζόμενος χρόνος διὰ τὴν ἀποχώρησιν ἐνὸς συνεταιρισμοῦ ἀπὸ τὴν ἔνωσιν εἰς ἕν ἔτος μόνον, ἐνῶ διὰ συναφῆν ἰδίᾳ μακροπροθέσμων ὑποχρεώσεων τὸ καταστατικὸν ἠδύνατο μέχρι τοῦδε νὰ ὀρίσῃ δεκαετίαν.

"*Άρθρον 10.* - 'Η διάταξις ἡ ἀναβάλλουσα τὴν ἀμεσον ἀνάληψιν τῶν καθηκόντων τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἐπιφέρει μεγάλην χασμωδίαν καὶ δαπάνας.

Ὁ ἀποκλεισμός ἀπὸ τῆς διοικήσεως τοῦ συνεταιρισμοῦ προσώπων διὰ διαφόρους αἰτίαι εἶναι ἀνελεύθερος καὶ ἀποτελεῖ πρωτοφανῆ ἀνάμιξιν τοῦ Κράτους. Οὐδὲ ἀπὸ τὰς δημοσίας ἀκόμη ὑπηρεσίας κατὰ τὴν κειμένην νομοθεσίαν ἀποκλείονται μὲ τοιαύτην αὐστηρότητα ὑπάλληλοι, πλὴν εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις (ἄρθρον 24 Ποινικοῦ νόμου) καὶ δι' ὠρισμένον μάλιστα χρόνον, ἀπὸ 6 μηνῶν μέχρι 6 ἐτῶν, ὄχι ἀπεριορίστως, ὡς καινοτομεῖ τὸ νομοσχέδιον, υἱοθετήσαν, φαίνεται, εἰσηγήσεις προσωπικῆς φύσεως, δι' ὠρισμένας περιπτώσεις, προστεθείσας μάλιστα κατὰ τὴν β' ἀνάγνωσιν πρὸς ἀπομάκρυνσιν ὠρισμένων προσώπων.

Ὁ καθορισμός προσόντων ἀνωτέρας μορφώσεως διὰ τοὺς προϊσταμένους τῶν συνεταιρισμῶν εἶναι ἐπίσης ἀνελεύθερος καὶ ἀνεφάρμοστος. Οὐδεὶς δύναται νὰ παραγνωρίσῃ τὴν ἰκανότητα καὶ χρησιμότητα δημοδιδασκάλων λ.χ. ἢ ἀποφοίτων γυμνασίων, ἀσχοληθέντων μὲ τὰ συνεταιριστικά. Καὶ ὅμως οὗτοι ἀποκλείονται διὰ τοῦ νομοσχεδίου! Μετεκπαιδευοὶς θὰ ἦτο ἐπαρκὴς κατὰ περιόδους εἰς τὴν συνεταιριστικὴν σχολὴν. Καὶ ἐπὶ τὰς καὶ ἐπιθεωρηταὶ τῶν συνεταιρισμῶν, αὐτὸς ὁ Γενικός Ἐπιθεωρητὴς κ. Μιχόπουλος, προέρχεται ἐν τούτοις ἀπὸ τὰς τάξεις τῶν δημοδιδασκάλων. Καὶ ἡ διάταξις αὕτη φράνεται νὰ ἐννευέσθῃ ἐν μέρει ἐκ προσωπικῶν εἰσηγήσεων.

"*Άρθρον 14.* - Καὶ οἱ ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ ἐξεζητημένοι περιορισμοὶ ἀποτελοῦν ὑπερβολικὴν ἐπέμβασιν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ συνεταιρισμοῦ.

"*Άρθρον 15.* - Τὸ εἰσαγόμενον δικαίωμα τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰς συνεδριάσεις τῶν συμβουλίων τῶν συνεταιρισμῶν τῶν ἐποπτῶν, ἔστω καὶ ἄνευ ψήφου, ἀποτελεῖ χαλάρωσιν πάσης αὐτενεργείας καὶ ἐπιβολὴν ἀνελευθέρων λόγων τῆς ἐπιτροπῆς, πού θὰ ἄσκη εἰς τοὺς ἀλλοίκοις συνεταιρισμοὺς ἡ παρουσία τοῦ ἐπισημοῦ ὄργανου, τὸ ὅποιον κατὰ τὸ ἄρθρον 28 γίνεται ἀνακριτικὸς ὑπάλληλος καὶ δημόσιος κατήγορος.

Μὲ τὰς κοινοβουλευτικὰς μας ἔξεις καὶ συνηθείας, δύναται ὁ ἐπὶ τῆς ν' ἄσκη ἐνίοτε ἐπιδράσεις ἀσχετοῦς πρὸς τὰ καθ' αὐτὸ συνεταιριστικά του καθηκόν-

τα.

"*Άρθρον 18.* - 'Η διάταξις περὶ προϋπολογισμοῦ, τῶν συνεταιρισμῶν, ἀπαγορεύουσα καὶ αὐτὰς τὰς ἀναπληρωματικὰς πιστώσεις, μαρτυρεῖ στοιχειώδη ἀγνοίαν τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς διαχειρήσεως οἰουδήποτε οἰκονομικοῦ ὄργανισμοῦ, ἀποκαλύπτει καθαρὸν ἀστυνομικὸν πνεῦμα. Κατ' ἀνάγκην θὰ περιπέσῃ εἰς ἀχρησίαν.

"*Άρθρον 19.* - 'Υπερβολικοὶ ἐπίσης οἱ φραγμοὶ, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὰς κρατήσεις ἐπὶ τῶν δανείων καὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν γραμματίων τῶν ὀφειλετῶν ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς. Εἶναι ἐκδηλοῦν ἡ ἔναντι τῶν συνεταιρισμῶν καχυποψία.

"*Άρθρον 21.* - Εἰς τοὺς ὑπάλληλους τῶν συνεταιρισμῶν ἀπαγορεύεται κατὰ τὸ νομοσχέδιον νὰ ἐκθέσωσιν ὑποψηφίότητα βουλευτοῦ ἢ γεροῦσιαστοῦ παραιτούμενοι τῆς ὑπηρεσίας, ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον τριετίαν ἀπὸ τῆς παραιτήσεώς των. Εἶναι διάταξις προστεθείσα εἰς τὴν β' ἀνάγνωσιν κατ' ἐπίτασιν τοῦ ἀνελευθέρου περυσικοῦ νόμου 4640.

Καὶ ἄλλαι τινὲς ἀκόμη διατάξεις προσκρούουσιν εἰς τὴν ἔνοιαν τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτενεργείας τῶν συνεταιρισμῶν καὶ ἀποτελοῦν ἀφόρητον κρατικὴν καὶ νομοθετικὴν ἐπέμβασιν, εἰς οὐδεμίαν ἄλλην χώραν ἀπαντώσαν. Διὰ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς εἶναι δυνατόν νὰ ἀναπτυχθῶν καὶ προοδεύουσιν οἱ συνεταιρισμοὶ, ἄνευ τοιούτων διατάξεων, ἄλλ' ἄπλως διὰ τῆς καλῆς λειτουργίας τῆς ἐποπτείας.

Προτείνει ὅθεν ἡ Ἐπιτροπὴ τὴν ἀπόρριψιν τοῦ νομοσχεδίου κατὰ πλειοψηφίαν, ἢ τὴν ἀναβολὴν τῆς ψηφίσεως αὐτοῦ διὰ νὰ μελετηθῇ καλλίτερον. Οὐδὲ δύναται νὰ εὖρη δικαιολογίαν ἢ ἐπιβολὴ τοιούτων χειροπεδῶν εἰς ἕνα οἰκονομικὸν ἐλεύθερον θεσμόν ἐκ τῶν περιπτώσεων τινῶν παρεκτροπῶν ἢ ἀδικημάτων τῶν διοικούντων τοὺς συνεταιρισμοὺς, τὰ ὅποια ὀφείλονται ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀνεπαρκῆ καθοδήγησιν καὶ ἐποπτείαν καὶ τὰ ὅποια μεγαλοποιοῦνται καὶ γενικεύονται ὑπὸ τῶν ποικιλοτρόπως θιγομένων ἐκ τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως, ἐνῶ ἀποτελοῦν ἐλάχιστον ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν συνεταιρισμῶν (περὶ τὰς 100 καταδικαστικὰς ἀποφάσεις, διὰ μικροαδικήματα ἐν πολλοῖς, ἐπὶ 5500 περίπου συνεταιρισμῶν εἰς μίαν δεκαπενταετίαν), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς καταχρήσεις καὶ παραβάσεις - ὅσα τυχόν ἀποκαλύπτονται - τῶν ἀνωνύμων ἑταρειῶν, τῶν τραπεζῶν (ἐπὶ τῶν δύο ἢ τριῶν δεκάδων τῶν τραπεζῶν μας τρεῖς χρεωκοπία ἢ ὑποπιπτοὶ πτωχεύσεις εἰς βάρος τῶν καταθετῶν εἰς τὴν τελευταίαν τριετίαν) τῶν ἰδιωτικῶν ἐν γένει ἐπιχειρήσεων καὶ συναλλαγῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 30 Ἰουνίου 1931.

Ὁ Πρόεδρος
Σ. ΧΑΣΙΩΤΗΣ

Ὁ Εἰσηγητὴς
Α. ΜΥΛΩΝΑΣ

— Κατὰ τὴ συζήτηση τοῦ νομοσχεδίου αὐτοῦ, τόσο στη Βουλὴ ὅσο καὶ τὴ Γερουσία, ἀναπτύχθηκαν πολλὲς ἀπόψεις που καλύπτουν πάρα πολλὰ σελίδες τῶν Πρακτικῶν καὶ φυσικὰ δεν εἶναι δυνατό νὰ μεταφερθῶν ἐδῶ. Ὁ εἰδικὸς ἐρευνητὴς πρέπει νὰ τα μελετήσῃ ἀπὸ τις πηγές. Ενδεικτικὰ (καὶ λόγω τῆς σπουδαιότητάς της σε περιεχόμενο) δίνουμε στη συνέχεια τὴν διαφωτιστικὴ ὅσο καὶ μαχητικὴ ομιλία τοῦ Αλ. Μυλωνά στη Γερουσία. (Βλ. τα «Ἐστενογραφημένα Πρακτικά» τῆς 2/7/1931 καὶ «Συνεργατισμός» 1931 σ. 543) με τις διακοπὲς καὶ ἀντιρρήσεις μερικῶν υποστηρικτῶν τοῦ νομοσχεδίου.

«Α. ΜΥΛΩΝΑΣ. — Κύριοι, πρέπει ν' αναπολήσωμεν τὴν ἔννοιαν τοῦ συνεταιρισμοῦ. Καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν καὶ καθ' ὅλας τὰς νομοθεσίας, ὁ συνεταιρισμὸς στηρίζεται εἰς τὴν ἀλληλοβοήθειαν καὶ τὴν ἔκουσιν σύμπραξιν ὠρισμένων ἀνθρώπων πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀσθενοῦς οἰκονομίας ἐνὸς ἐκάστου. Διὰ τῆς ἐνώσεως σχηματίζεται οἰκονομικὴ δύναμις πού κἀμνει θαύματα διὰ τῆς αὐτενεργείας. Οἱ συνεταιρισμοὶ εἶνε ἰδιωτικαὶ ἑταιρίαι, αἱ ὁποῖα ἀκριβῶς λόγῳ τῆς μεγάλης σημασίας, τὴν ὅποιαν ἀποδίδομεν εἰς αὐτὰς τυγχάνουν ἰδιαίτερας προσοχῆς καὶ προστασίας ἐκ μέρους τοῦ Κράτους. Ἄλλ' εἰς οὐδεμίαν νομοθεσίαν ἢ προστασία αὐτῆ φθάνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ παρεμποδίξῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐνεργείας ἢ ὅποια ἀπαιτεῖται ἀπαραίτητος διὰ πάσαν ἑταιρείαν. Δὲν φθάνει ἡ προστασία αὐτῆ εἰς κηδεμονίαν ἀποπνικτικὴν τῶν συνεταιρισμῶν. Αὐτῆ εἶνε ἡ βάση καὶ τοῦ ἰδιοῦ μας νόμου περὶ συνεταιρισμῶν, ὁ ὁποῖος ἐψηφίσθη ἐπὶ Κυβερνήσεως Φιλελευθέρων τὸ 1914. Τὸ ὑπὸ κρίσιν νομοσχέδιον, Κύριοι, ἔκαμε σοβαρὰν ἀβασίαν τῆς ἀρχῆς ταύτης, διότι διὰ πολλῶν ἐπεμβάσεων εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν οἰκονομικῶν αὐτῶν ὀργανισμῶν, τοὺς μετέβαλεν ἀπὸ ἐλευθέρους εἰς μικροοργανισμοὺς πεποιημένους, εἰς ὀργανισμοὺς τῶν ὁποίων κάθε κίνησις δεσμεύεται καὶ περιφρῆγεται καὶ τίθεται εἰς χειροπέδας. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀρχὴν διαβλέπομεν εἰς πλείστας διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου καὶ κατὰ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς καὶ παρεκλίσεως ἀπὸ τῆς ἐννοίας τῶν συνεταιρισμῶν ἀντετάχθημεν εἰς τὴν Κοινοβουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Γεωργίας καὶ διὰ τοῦτο τὸ νομοσχέδιον ἀπερρίφθη κατὰ μεγάλην πλειοψηφίαν εἰς τὴν Κοινοβουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς εἰσηγήσει μου. Κύριοι, πρέπει νὰ διακρίνωμεν μεταξὺ τῆς ἐποπτείας καὶ τῆς ἐξαρτήσεως. Ἀναμφιβόλως ἐνῶ εἰς τὰς ἄλλας ἰδιωτικὰς ἑταιρείας ἢ ἐπιχειρήσεις τὸ Κράτος δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀσκήσῃ ἐπεμβασίαν, ἀλλ' οὐδὲ ἐποπτεῖαν κἀν, προκειμένου περὶ συνεταιρισμῶν ἐθεσπίσθη ἡ ἐποπτεία καὶ ὁ ἔλεγχος. Καὶ διατὶ; Διότι ἀφ' ἑνὸς οἱ κοινωφελεῖς αὐτοὶ ὀργανισμοὶ ἀπολαύουσι καὶ κρατικῶν ἐνισχυσέων καὶ προστατευτικῶν διευκολύνσεων διὰ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, ἐξ ἄλλου καὶ πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶν τούτων τῶν συνεταιρισμῶν ἀπαιτεῖται μιὰ καθοδηγησις καὶ ἐποπτεία.

Εἰς ἄλλα κράτη μᾶλλον προηγμένα ἡμῶν ἡ ἐποπτεία ἀσκεῖται ἀπὸ τὰς ὀργανώσεις τὰς συνεταιριστικὰς δευτέρου καὶ τρίτου βαθμοῦ, ἢ ἀπὸ εἰδικὰ σωματεία, χωρὶς ν' ἀναμινύεται τὸ κράτος εἰς τοῦτο. Τὴν ἐποπτεῖαν δὲν τὴν εἰσάγει τὸ πρῶτον τὸ παρὸν νομοθέτημα, ἡ ἐποπτεία εἶνε εἰσηγμένη ἀπὸ πολλοῦ παρ' ἡμῖν καίτοι εἰς τὸ Καταστατικὸν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, ἐλήφθη πρόνοια ὅπως ἐνδεχομένως εἰς τὸ μέλλον μεταβιβάσθῃ εἰς εἰδικὴν ὁμοσπονδίαν ἢ ἐνέργειαν τῆς ἐποπτείας. Πρέπει ὁμως νὰ διακρίνωμεν ἀπὸ τὴν ἐποπτεῖαν ἢ ὅποια τὴν σήμερον δὲν εἶνε κρατικὴ, ἀλλὰ ἐποπτεία ἀνήκουσα εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τραπέζαν, τὴν ἐξάρτησιν, διότι ἐάν ἡ ἐποπτεία μεταβληθῇ εἰς μίαν ἐπέμβασιν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ συνεταιρισμοῦ ἐάν λέγω ἀπὸ καθοδηγητικῶν καὶ προληπτικῶν ὀργανον μεταβληθῇ εἰς ὄργανον ἐπεμβαίνον εἰς τὴν διοίκησιν, παύει ἡ αὐτονομία ἢ ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐλευθέραν οἰκονομικὴν ἐνεργείαν, καὶ ὁ συνεταιρισμὸς μεταβάλλεται εἰς ἐξάρτημα τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης καὶ ἑμμέσως τοῦ Κράτους.

Καὶ θὰ ἐρωτήσω; Ὑπάρχουν συνθήκαι καὶ ὑπάρχουν αἰτία τὰ ὁποῖα θὰ ἐδικαιολογῶν τὸ ἐξαιρετικὸν μέτρον τὸ μὴ ἀπάντων εἰς ἄλλα πολιτικὰ Κράτη;

Ἀκούοντα πολλὰ αἰτιάσεις καὶ παραδείγματα περὶ παρεκλίσεως τῶν συνεταιρισμῶν ἀπὸ τῆς εὐθείας ὁδοῦ. Ἄλλὰ, Κύριοι, πρέπει νὰ τονίσω ὅτι, αἱ τοιαῦτα αἰτιάσεις δὲν εἶνε ποτὲ δυνατόν νὰ δικαιολογῶν τοιαῦτα μέτρα. Αἱ αἰτιάσεις αὐταί, ἐάν ὄντως ἦσαν καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν ἀληθεῖς, θὰ ἐδικαιολογῶν τὰς προσπάθειάς τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης εἰς τὴν κατάρτισιν ἐπαρκεστέρως ὑπηρεσίας ἐποπτείας καὶ καθοδηγήσεως. Δὲν δύναται νὰ δικαιολογηθῶν διατάξεις καθιερούσαι ἐπέμβασιν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν κινήσεων τῶν συνεταιρισμῶν, καὶ μεταβάλλουσαι τὴν ἐποπτεῖαν εἰς κηδεμονίαν καὶ κολόβωσιν τῆς ἐλευθερίας τῶν συνεταιρισμῶν.

Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν, ἀληθεῶς οὐκ αὐταὶ αἱ κατηγορίαι κατὰ τῶν συνεταιρισμῶν; Κύριοι, ἔχω μίαν στατιστικὴν, κατὰ τὴν ὅποιαν ἀπὸ 15ετίας ἀφ' ἧς λειτουργοῦν συνεταιρισμοὶ ἐν Ἑλλάδι, σήμερον ἀριθμοῦνται πλέον τῶν 5 1/2 χιλιάδων, πόσα καταδικαστικὰ ἀποφάσεις ὑπάρχουν; περὶ τὰς ἑκατόν. Ἐπὶ μίαν δεκαπενταετίαν ἐπὶ 5 1/2 χιλιάδων συνεταιρισμῶν. Καὶ ποῖα εἶνε οἱ παραβάσεις αὐταί; μῆπως εἶνε φοβεραὶ καὶ τραγικαί, ἔκλειψαν, ἐκοκώσαν, διότι ἔστω καὶ ἐπὶ 5 1/2 χιλιάδων

ἐάν ἐπρόκειτο περὶ 100 ληστῶν θὰ ἦτο κατὰ τι. Οὐτε περὶ αὐτοῦ πρόκειται, ἀλλὰ περὶ ποικίλων παραβάσεων, αἱ ὁποῖαι δικαιολογῶνται κάπως καὶ ἀπὸ τὴν ἀπλοϊκότητα τῶν χωρικῶν, ὅς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ εἶνε ἡλια πλημελλήματα ἢ πταίσματα. Ὁ νόμος περὶ συνεταιρισμῶν περιεῖχε διαφόρους ποινικὰς διατάξεις πλὴν τῶν ὑπὸ τῶν ποιῶν νόμων ὀριζομένων καὶ εἶνε εὐκόλον νὰ ὑποπέσουν οἱ συνεταιρισμοὶ εἰς παράβασιν τῶν ἀρθρῶν αὐτῶν. Αἱ πλείσται τῶν καταδικαστικῶν ἀποφάσεων ἀνάγονται εἰς τὰ ἀρθρα αὐτά. Κύριοι ὑπάρχει ἐποπτεία ἐπὶ τῶν συνεταιρισμῶν καὶ ἀνακαλύπτονται αἱ παραβάσεις, ἀλλὰ θὰ ἤθελα νὰ ἐρωτήσω, διατὶ αὐτῆ ἡ δυσφήμις κατὰ τῶν συνεταιρισμῶν, τὴν ὅποιαν ἀκούομεν καθημερινῶς; Ἐνῶ εἰς ὅλας τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις καὶ συναλλαγὰς ἀπαντᾷ τις τοιαύτας ἀνωμαλίαι καὶ τοιαύτας παρεκτροπὰς; Καὶ ὄχι μόνον εἰς τὰς μικρὰς ἑταιρείας. Ὅταν βλέπομεν εἰς τὰς μεγαλύτερας τῶν ἑταιρειῶν τὸσας παραβάσεις καὶ καταχρήσεις, ὅταν βλέπομεν ὅτι μεταξὺ τῶν 20 ἢ 30 τραπέζων κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν ἐχρεωκώπησαν εἰς βάρους τῶν μικρῶν καταθετῶν τρεῖς διατὶ ἐξεγερόμεθα μόνον κατὰ τῶν συνεταιρισμῶν. Ποῖον ποσοστὸν ἀπέναντι τῶν 30 καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα Τραπεζῶν ἀποτελοῦν αἱ καταδομώσεις αὐταὶ τῶν καταθετῶν; Καὶ ὅταν βλέπομεν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τραπέζαν ἐπ' ἐσχάτων μίαν κατάχρησιν 50-100 ἑκατομ. ἐκ χρεωγράφων καὶ ὅταν βλέπομεν τοιαύτας καταχρήσεις, γιατί μᾶς κάνουν ἐντόπιων παρεκτροπῶν τινῶν καὶ ἀνωμαλίαι, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ἐλάχιστον ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν συνεταιρισμῶν; Ἄραγε εἶνε εὐκρινῆς ἡ δυσφήμις αὐτῆ ἢ μήπως εἶνε ἄλλα τὰ ἐλατήρια; Ἄλλα εἶνε τὰ ἐλατήρια. Τὰ ἐλατήρια τῆς ἀντιπαθείας κατὰ τῶν συνεταιρισμῶν δὲν εἶνε πάντοτε ἡ ἐπιθυμία τῆς ἠθικοποιήσεως τῶν συνεταιρισμῶν. Τὰ ἐλατήρια εἶνε ταῦτα: διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς κινήσεως τῆς συνεταιριστικῆς θίγονται ὀρισμένα συμφέροντα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἶνε προωρισμένοι νὰ ἐκποτισθῶν διὰ τῆς ἐξασπλώσεως τῶν συνεταιρισμῶν. Διότι αὐτὸς εἶνε ὁ ρόλος τοῦ συνεταιρισμοῦ. Νὰ παραμερίσῃ τὸ διάμεσον ἐμπόριον, τοὺς διαφόρους μικροὺς καὶ ποικίλους ἐκμεταλλεὺς τοῦ παραγωγοῦ καὶ καταναλωτοῦ. Καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Ἑλλάδι, ὅπου ἀκμάζει τὸ παρασιτικὸν μικροεμπόριον ἀντιλαμβανόμεθα ποῖα εἶνε ἡ ἀντίδρασις τῶν θυγομένων αὐτῶν ἀνθρώπων.

Ἐ! λοιπόν, κύριοι. Εἶνε τοιαύτη ἡ ἀντίδρασις καὶ τοιαύτη ἀτμόσφαιρα ἐδημιουργήθη ὥστε ἐφθάσε ἕνας μητροπολίτης, ὁ σεβασμιώτατος Σερρῶν —πρὸ τινος χρόνου ὑπεβλήθη ἐδῶ μία σχετικὴ ἐπερώτησις ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ ἄλλων συναδέλφων— ἐφθάσεν, ἔστω καλῆ τῆ πίστει ἱεράρχης αὐτός, νὰ ἐπεμβαίη εἰς τὰ ἐγκόσµα, νὰ ἔλθῃ, προστάτης τῶν ἐπιτηδευµατιῶν καὶ τῶν διαφόρων μικροπτόρων καὶ νὰ βγάλῃ καὶ ἐγκύκλιον καὶ νὰ εἴπῃ ὅτι, τί θέλετε νὰ σᾶς κάµω ὅταν ὑποστηρίζονται οἱ συνεταιρισμοὶ εἰς βάρος σας καὶ σεῖς θὰ πισνάσετε µία λέρα; Τί θέλετε νὰ σᾶς κάµω ἐγώ; Ἦλθε ὑποστηρίζων ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἡ κοινωνικὴ ἀποστολὴ τῶν συνεταιρισµῶν ἔχει προορίσει πρὸς ἐκτόπισιν, θεσµὸν τὸν ὁποῖον ἐγκαθίδρυσεν ἡ Κυβέρνησις τῶν Φιλελευθέρων ἀπὸ τοῦ 1914. Ἴδου λοιπὸν ἡ ἀτμόσφαιρα ἡ ὁποία δημιουργεῖται. Καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον ὅταν ἰδῶντο ὁ αὐτόνοµος ὀργανισµὸς τῆς σταφίδος ἐδημιουργήθη µία κολοσσιαία ἀντίδρασις ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ παραμερισθῶν βαθµηδόν, ἀπὸ τοὺς διαφόρους µεσάζοντας, μεταξύ τοῦ παραγωγοῦ τῆς σταφίδος καὶ τοῦ µεγάλου ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τοὺς µεσάζοντας διὰ τὴν διάθεσιν τοῦ θείου καὶ θεϊκοῦ χαλκοῦ κλπ. Ἐνας ὀλόκληρος πληθυσµὸς ἐπρόκειτο νὰ θιγῇ. Καὶ µὴ λησμονοῦµεν κύριοι ὅτι αὐτοὶ ἀποτελοῦν στελέχη τῶν πολιτικῶν κοµμάτων. Αὐτοί, λοιπὸν δημιουργοὺν τὴν δυσµενῆ ἀτμόσφαιρα καὶ παρασύρουν καὶ τίνας βουλευτάς καὶ Γερουσιαστάς εἰς ἀντίδρασιν κατὰ τῶν συνεταιρισµῶν. Καὶ δι' αὐτὸ ὁ νομοθέτης (συνέβαλα καὶ ἐγὼ εἰς τὴν διάταξιν τοῦ νόμου ἐκείνου ὡς γενικὸς γραµµατεὺς τοῦ Ὑπουργείου) προβλέψας τὴν τοιαύτην ἀντίδρασιν κατὰ τῶν συνεταιρισµῶν, ἔθεσε µίαν διάταξιν, ἡ ὁποία κολάζει καὶ ποινικῶς πᾶσαν τοιαύτην ἀντίδρασιν κατὰ τῶν συνεταιρισµῶν. Τιµωρεῖ ἐκείνους πού προπαγανδίζουν ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἰσέρχονται εἰς τοὺς συνεταιρισµοὺς οἱ ἀγόρται, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι προπαγανδίζουν ὑπὲρ τῆς ἐξόδου τοῦ συνεταιριζοµένου ἀπὸ τὸν συνεταιρισµὸν καὶ κολάζει ὅλους τοὺς δυσφηµοῦντας τοὺς συνεταιρισµοὺς.

Ἐχει δημιουργηθῆ µία ἐχθρότης κατὰ τῶν συνεταιρισµῶν, ὑπὸ ὧν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχαν ἐμπνευσθῆ ἀπὸ τὴν ἠθικὴν ἰδέαν τοῦ συνεταιρισµοῦ καὶ οἱ ὁποῖοι ἴσως τὸν φοβοῦνται ὡς κακὸν δαιμόνιον. Καὶ προσετέθη κύριοι εἰς τὰ ἐλαττήρια ταῦτα καὶ ἕνα ἄλλο τελευταῖον. Συνέπεσε εἰς πολλὰς περιφέρειας οἱ συνεταιριζόµενοι ἀγόρται, ἔχοντας ἐλευθερίαν κατὰ τὸ Σύνταγμα πολιτικοῦ φρονήµατος νὰ ἀνήκουν εἰς κόµµατα µὴ φιλικὰ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Ἐποµένως ἡ ἀντίδρασις αὐτὴ ἐκ τῶν θιγοµένων συµφερόντων ἠϋξήθη καὶ ἐκ τοῦ λόγου τούτου. Οὐδέποτε κύριοι ἤµην ὑπὲρ τῆς ἀναµίξεως τῶν συνεταιρισµῶν εἰς τὴν πολιτικὴν. Διότι εἶνε συµφέρον ὁ συνεταιρισµὸς ὡς νοµικὸν πρόσωπον, οἱ δικιοῦντες τοὺς συνεταιρισµοὺς ὡς τοιοῦτοι νὰ µὴ ἀναµιγνῶν καὶ νὰ παρασύρουν τοὺς ἑταίρους εἰς τὴν πολιτικὴν. Ἄλλ' ὑπάρχει βέβαια πλήρης ἐλευθερία φρονήµατος εἰς τοὺς διοικοῦντας κατὰ µόνας ὅπως καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους πολίτας. Ἄλλὰ τοῦτο δυσαρρεστὴ πολλοὺς πολιτευοµένους εἰς τὰς ἐπαρχίας διότι δὲν ἠμποροῦν αὐτοὶ νὰ ἔχουν τὴν ἐπιτροπὴν ἐπὶ τοῦ συνεταιρισµοῦ. Δι' αὐτὸ εἶδοµεν κύριοι καὶ τὸ περισινὸν νομοθέτηµα καὶ δι' αὐτὸ βλέποµεν καὶ τὸ σηµερινόν. Ἄλλὰ κύριοι µὴ νοµίζετε διὰ τῶν χειροτέδων αἱ ὁποῖα τίθενται εἰς τοὺς συνεταιρισµοὺς νὰ ἐπιτύχετε τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκετε. Ὅταν αἱ χειροπέδα τίθενται εἰς

χείρας κατὰ τρόπον ἀνελεύθερον, καὶ ἀντικειµένον εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγµάτων, εἶνε προορισµένα τάχιστα νὰ θρασυθοῦν. Κύριοι, ἐνδεικτικῶς θὰ σᾶς ἀναφέρω µερικὰς ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ νομοσχεδίου τούτου τοῦ ὁποίου σηµειώσατε δὲν κατορθώθη νὰ γνωσθῆ ποῖος εἶνε ὁ κατασκευαστὴς. Διότι ὁ κ. Ὑπουργὸς φέρει τυπικῶς τὴν εὐθύνην διὰ τῆς ὑπογραφῆς του, ἀλλ' ὁ κ. Ὑπουργὸς δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ τὸ συνέταξε διότι δὲν εἶχε καὶ τὸν καιρὸν.

Ἐποµένως ἔπρεπε κάποιος νὰ τὸ συντάξῃ. Εἰ αὐτὸς ὁ κάποιος κύριοι δὲν εὐρέθη. Κρύπτεται, διότι ἠρώτησα εἰς µάτην ποῖος εἶνε αὐτός ὁ καινοτόμος τῶν συνεταιριστικῶν πραγµάτων διὰ νὰ συζητήσω µαζὺ του. Εἰς τὸ συµβούλιον τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης ὑπάρχουν ἀνθρώποι εἰδικοί, ὁ κ. Τζωρτζάκης, ὁ ὁποῖος ἐσπούδασε τὰ συνεταιριστικὰ εἰς τὴν Γερµανίαν καὶ ἄλλαχού, οἱ ὁποῖοι ἠδύνατο κάλλιστα καὶ ὠφελον νὰ ἐρωτηθοῦν. Ἠγνοήθησαν ὅλοι αὐτοί. Δὲν ἠρωτήθησαν ἔστω καὶ κατὰ τύπους αὐταὶ αἱ ἐνδιαφερόµενα ὀργανώσεις. Τὸ νομοσχέδιον ἐν πάσῃ περιπτώσει ἔχει διατάξεις, ἐν πολλοῖς ἀσχετοὺς πρὸς τὴν οἰκονοµικὴν ἔννοιαν τοῦ συνεταιρισµοῦ. Ἄλλ' ἄς ἴδωµεν καὶ µερικὰς ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ νομοσχεδίου διότι µέχρι τοῦδε ὠμίλησα γενικῶς. Καὶ ἴσως πείσω µερικοὺς συναδέλφους ὅπως ἔπεισα καὶ µεῖς εἰς τὴν Κοινοβουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ σχεδὸν παµψηφεί ἀπερρίφθη ἐκεῖ τὸ νομοσχέδιον, ἀναφερόµαι δὲ εἰς τὴν εἰσηγητικὴν μου ἐκθεσιν.

Ἔρετε ὅτι οἱ καταναλωτικοὶ συνεταιρισμοὶ εἶνε οἱ κοινωνικώτεροι ὄλων. Γι' αὐτὸ ὁ καθηγητὴς GIDE, ὁ ἔνθερος θιασώτης τῆς συνεταιριστικῆς ἰδέας ἐκεῖ ἔστρεψε κυρίως τὴν προσοχὴν του καὶ δι' αὐτὸ βλέπετε ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ οἱ ὁποῖοι ἔχουν πρακτικώτερον πνεῦµα ἔχουν κυρίως καταναλωτικὸς συνεταιρισµοὺς.

Ἐχουν προχωρήσει τόσον εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὥστε σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσµοῦ, νὰ εἶνε συνεταιρισµένον εἰς συνεταιριστικοὺς καταναλωσέως µὲ τεραστίας ὀργανώσεις. Φθάνουν νὰ ἔχουν καράβια ὀλόκληρα νὰ φέρνουν προϊόντα ἀπὸ τὰς Ἰνδίας. Θέλω νὰ σᾶς εἴπω αὐτὰ διὰ τὴν µεγάλην σηµασίαν τῶν καταναλωτικῶν συνεταιρισµῶν. Εἶδος καταναλωτικῶν συνεταιρισµῶν εἶνε καὶ οἱ λεγοµένοι προμηθευτικοὶ προκειµένου περὶ τῶν ἀγροτῶν καὶ αὐτοὶ τὴ κἀµνην; Ἰδιαίτερος εἰς τὴν ὑπαίθρῳν ἦσαν εἶνε δυνατὴ ἡ ἐκµετᾶλλευσίς τοῦ ἐμπορίου διότι εἶναι πολὺ μικρότερος ἐκεῖ ὁ ἐμπορικὸς συναγωνισµὸς τῶν πόλεων, αἱ τιμαὶ τοῦ χονδρικοῦ ἐμπορίου εἶνε ἀγνωστοὶ εἰς τὰ χωριά, οἱ δὲ χωρικοὶ δεσµεύονται εἰς τὸν µακαάλην καὶ τὸν ἐμπορὸν µὲ συμφωνίας πλεονεκτικᾶς προσπωλήσεως τῶν προϊόντων των µὲ ἀντάλλαγμα πολλᾶκις τὴν ἐπὶ πιστώσει προµήθειαν ἀπὸ τὸν µακαάλην εἰδὸν πρῶτης ἀνάγκης. Λοιπὸν οἱ προμηθευτικοὶ συνεταιρισμοὶ ἐν συνδυασµῷ ὀλοῦς τοὺς πιστωτικῶς ἔχουν νὰ παίξουν σπουδαῖον ρόλον κατὰ τῆς τοιαύτης ἐκµεταλλεύσεως τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσµοῦ. Ἄλλὰ, κύριοι, ἔρχεται νὰ τοὺς κτυπήσῃ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ νομοσχεδίου. Ἀναπαλῶ τὰς ἀσπύχους ἐκείνας δηλώσεις τοῦ Γεν. διοικητοῦ Θράκης καὶ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σερρῶν περὶ ὧν ἠσχολήθηµεν διὰ τῆς εἰρηµένης ἐπερωτήσεώς µου. Τὸ διεδήλωσαν ἀµφότεροι ὅτι πρέπει νὰ περιορισθοῦν οἱ προμηθευτικοὶ ἰδία συνεταιρισμοὶ. Καὶ λέγει τὸ ἄρθρον 1. Δὲν µπορεῖ νὰ κἀµνη ὁ συνεταιρισµὸς παραγγελλίας ἐάν δὲν ἐρωτήσῃ ἐκάστοτε ὄλους τοὺς συνεταιριστοὺς τί θέλουν!

Θὰ ὑπάρχουν, ἔστω συνεταιρισμοὶ, οἱ ὁποῖοι παραγ-

γέλου, περισσότερο από όσα χρειάζονται και επομένως μπορούν να πέσουν και έξω. 'Αλλά τās υπερβολές δύναται να προλαμβάνη ή 'Αγροτική Τράπεζα ή όποια χορηγεί εις όλους τούς συνεταιρισμούς τās πιστώσεις. Δι' αυτό καταλήγω και πάλιν εις τήν ανάγκην καλής λειτουργίας τής έποπτείας. Δέν έχει παρά νά παρακολουθη ό έπόπτης τās παραγγελίας και νά αναφερθη εις τό ύποκατάστημα τής 'Αγροτικής έν περιπτώσει υπερβολικών παραγγελιών, διά νά περιοπούν αι πιστώσεις. 'Η άπλουστέρα κύρωσις είναι ό κατάλληλος χειρισμός τών πιστώσεων, ή άρνησις αυτών είναι ή καλύτερα ποιηή. Καμμιά άλλη διάταξις περιοριστική. Αι διατάξεις του νομοσχεδίου όμοιάζουν με τά έμπειρικά έκείνη φάρμακα, τά όποια διηγείται ό Ναστραδίν-Χότζας, δηλ. όταν σου πονέση τό χέρι τό ριζικώτερον φάρμακον είναι νά σου τό κόψουν. Αυτό κάμνει και τό νομοσχέδιον. Νά τούς κόψωμεν τούς συνεταιρισμούς επειδή μερικοί εύρέθησαν τυχόν κακοί.

"Ας πάμε και παρακάτω, εις άλλας διατάξεις του νομοσχεδίου. 'Ενώ τό μέλος του συνεταιρισμού κατά τόν ισχύοντα νόμον διαγράφεται από τήν Γεν. Συνέλευσιν τώρα θά διαγράφεται από τό Διοικητικόν και Εποπτικόν Συμβούλιον. Αυτό είναι επικίνδυνον, θά δύνανται νά διαγραφώνται εύκολώτατα μέλη, πάντως πρέπει νά δοθη μία προσφυγή εις τόν διαγραφόμενον προς τήν Γεν. Συνέλευσιν ή νά μείνη ή διάταξις όπως είχε πριν.

'Η άλλη σοβαρωτέρα διάταξις ή όποια δεικνύει τό πνεύμα τής αντιπαθείας και έχθρότητος, είναι ή διάταξις του άρθρου 8, στεφομένη κατά τών ένώσεων τών συνεταιρισμών. Κύριοι Γερουσιασται, διά νά δύναται νά αποχωρήση ένα μέλος από τούς συνεταιρισμούς όπως και ένας συνεταιρισμός από μίαν ένωσην χρειάζεται ένα χρονικόν διάστημα, και ως επί τό πλείστον τό χρονικόν αυτό διάστημα είναι μακρόν. Διότι συνάπτονται συνήθως ύποχρεώσεις μακράς προθεσμίας. Πώς θέλετε, λοιπόν, νά φύγουν μίαν ώραίαν προίαν οι συνεταιρισμοί από μίαν ένωσην και νά άφίσουν έκκρεμείς τās ύποχρεώσεις τους; Δι' αυτό λέγει ό νόμος ότι διά τόν καταστατικόν δύναται νά όρισθη ότι μέχρι 10 ετών είναι ύποχρεωμένος ό συνεταιρισμός ό όποίος έμπετρε εις μίαν ένωσην νά παραμένη ακριβώς λόγω τών έκκρεμιών δανειών...

Παρά ταύτα λέγει ή διάταξις, ότι ύποβιβάζεται ό χρόνος διά τήν αποχώρησιν εις ένα έτος...

Κύριοι, επαναλαμβάνω, ή τάσις τής νομοθετικής επεμβάσεως έχει υπερβη πάν όριον.

"Ας έλθωμεν εις τό άρθρον 2 τό όποιον όρίζει μερικά πράγματα έν προσωπικών έλατηρίων. Θά τά είπωμεν καθαρά έδώ. Τό άρθρον 2 έχει προσωπικά έλατήρια. 'Ο κ. 'Υπουργός μειδιά αλλά κάτι ξεύρει.

Καθώς ξερετε οι νόμοι διά τήν πρόσληψιν δημοσιών υπαλλήλων όρίζουν τά προσόντα. Μεταξύ τών άλλων όρίζουν ότι δέν πρέπει νά έχη ύπόπηση ό προσλαμβανόμενος εις άτιμωτικήν πράξιν του άρθρου 22 και 24 του Ποινικού Νόμου. Αυτά διά τούς δημοσίους υπαλλήλους, οι όποιοι ύποτίθεται ότι πρέπει νά είναι οι επίλεκτοι τών πολιτών. Τι νομίζετε πώς όρίζεται διά τούς ιδιωτικούς όργανισμούς οι όποιοι είναι οι συνεταιρισμοί; 'Επιβάλλονται προσόντα τά όποια δέν όρίζει ό νόμος ούτε διά τήν 'Αγροτική Τράπεζαν, ή όποία είναι δημοσίον ίδρυμα.

Εις Γερουσιαστές. Είναι προσωπικά τά έλατήρια.

Α. ΜΥΛΩΝΑΣ. Θά τά είπωμεν. Διά τήν 'Αγροτικήν Τράπεζαν δέν όρίζονται τóσον λεπτομερώς τά προ-

σόντα τών υπαλλήλων άλλ' άρίνεται εις αυτήν ή έλευθερία νά τά διακανονιση. 'Αλλά μήπως έγινε τούτο πουθενά άλλου; Μήπως έγινε εις τόν σταφυδικόν όργανισμόν, μήπως έγινε εις καμμίαν Τράπεζαν μήπως έγινε προκειμένου περί προνομιούχων 'Ανωγύμων 'Εταιριών, αυτό τό πράγμα; Ούδαμού άλλου έγινε κύριοι αλλά μόνον έδώ προκειμένου περί τών υπαλλήλων τών ιδιωτικών μικροοργανισμών αυτών εφασμόζεται. 'Ιδού λοιπόν ή περι ής πρόκειται διάταξις του νομοσχεδίου. Σημειώσατε ότι πρόκειται περί διατάξεως προσπεθείσης εις τήν βουλήν τήν τελευταίαν στιγμήν.

Κύριε 'Υπουργέ εγώ δέν σάς αποδίδω ήθικην άυτουργίαν εις τό νομοσχέδιον, αλλά, δυστυχώς άνοχήν. Λοιπόν, λέγει τό άρθρον 10 ότι δέν δύναται νά έκλεγούν οι ύποπεσόντες ποτεδήποτε εις τό παρελθόν, εις διάφορα αδικήματα, τά όποια, ως είπον, ουδέ διά τούς Δημοσίους υπαλλήλους αποτελούν κωλύματα. Δηλαδή όχι μόνον αδικήματα του άρθρου 22 και 24 του Ποινικού Νόμου αλλά και άλλα αδικήματα (άρθρων 363, 370, 482-486 Ποινικού Νόμου άρθρων 82, και 83 Νόμου συνεταιρισμών κλπ.).

ΤΣΙΓΚΟΛΗΣ. Αυτό είναι σωστό τό 22 και τό 24.

Α. ΜΥΛΩΝΑΣ. Σύμφωνασ καιτοι και έδώ επετείενηται δυσμενώς ή άυστηρότης διά του νομοσχεδίου. Τι λέγει κύριοι συνάδελφοι ό Ποινικός Νόμος; 'Οτι εις ώρισμένας μόνον περιπτώσεις άρθρον 24 αποκλείονται εις δημοσίας υπηρεσίας υπάλληλοι και δι' ώρισμένον μάλιστα χρόνον από 6 μηνών μέχρι έξ ετών και όχι άπριορίστως. 'Ενώ έδώ ώρισμένα πρόσωπα διότι ύπέπεσαν εις ώρισμένας παραβάσεις αποκλείονται άπριορίστως αποκλείονται, επ' άπειρον, τών συνεταιρισμών.

Δ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ. Αυτά όλα είναι ύπερ τής έξυγιάνσεως τών συνεταιρισμών.

Α. ΜΥΛΩΝΑΣ. Θέλετε νά τούς έξυγιάνωμεν δι' άλλων μέσων. Λοιπόν έκτε νά αυτός του άπριορίστου. Αι διατάξεις αυτάι έτέθησαν διά ν' αποκλεισθούν Διευθυνται τών συνεταιρισμών ευδοκίμως ύπηρετούντες διότι όποιος έχει διορισθη μη έχων αυτά τά περιήρημα προσόντα δύναται με σύντομον διαδικασίαν νά έκτοπισθη δι' άποφάσεως του Εισηγητικού, όχι τής διοικήσεως διά νά μη δύναται ό παύμενος νά προστρέξη εις τό Συμβούλιον τής 'Επιμερτείας. Βλέπετε πόσον επιτήδειες και πονηρές είναι οι διαταξούλες αυτές.

Λοιπόν προχωρώ παρακάτω. Λέγει ένα άρθρον και παρακαλώ τόν κ. 'Υπουργόν νά προσέξη.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΗΣ. ('Υπουργός Γεωργίας). 'Ακοούωμαι.

Α. ΜΥΛΩΝΑΣ. Τό έδάφιον προτελευταίου του άρθρου 8 τό λέγει, ότι διά νά γίνης υπάλληλος, Διευθυντής, τής συνεταιριστικής οργάνωσεως οίουδήποτε βαθμού, του συνεταιρισμού λ.χ. του Δήμου Παραγκαμπιτών.

ΠΕΡ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ. Κοθονίων.

Α. ΜΥΛΩΝΑΣ. Πρέπει νά έχης δίπλωμα Πανεπιστημίου, 'Εμπορικής ή Γεωργικής Σχολής.

Σ. ΧΑΣΙΩΓΗΣ. Τουλάχιστον.

ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ. Αυτό είναι έναντίον σας.

Α. ΜΥΛΩΝΑΣ. Κύριε Χατζόπουλε. 'Αρψάσατε με νά τελειώσω. Θά με δικαιώσετε όταν άκούσετε τούτο ότι ό νόμος περί έποπτείας τών συνεταιρισμών, τόν όποιον είχομεν κάμει με τόν άείμνηστον 'Ιασεμίδην, όρίζει ότι ένα τών προσόντων διά τούς είσερχομένους εις τήν έποπτείαν τών συνεταιρισμών είναι και τό πτυχίον Δημοδιδασκάλου, διότι μεταξύ τών έκπολιτι-

στικῶν αὐτῶν ἀποστόλων εὐρίσκονται πολλάκις ἀνθρώποι πρώτης τάξεως, οἱ ὅποιοι μὲ μίαν μικρὰν μετεκπαίδευσιν γίνονται οἱ καλλίτεροι ὄλων. Εἰς ἀπόδειξιν δὲ ἀναφέρω ὅτι ὁ Γενικός Ἐπιθεωρητής τῆς Ἐποπτείας προέρχεται ἀπὸ τούτων δημοδιδασκάλους, ὁ κ. Μιχόπουλος, τὸν ὁποῖον ἐψάρευσαν εἰς μίαν περιοδείαν μου μετὰ τὸν Ἰασσεμίδη εἰς τὸν Ἄλμιυρόν. Τοῦ ἐπρότειναν νὰ ἔλθῃ στό Ἰπουργεῖον τῆς Γεωργίας παρατιμωμένος τῆς θέσεώς του ὡς δημοδιδασκάλου καὶ ἐδέχθη. Ἦτο ὁ ἰδρυτής καὶ ἡ ψυχὴ ἐνὸς Θεσσαλικοῦ Συνεταιρισμοῦ. Εἶνε ἀδικαιολόγητος ἡ διάταξις, σκοποῦσα νὰ ἐκποτίσῃ μερικὸς ἀνεπιθυμήτους εἰς τινὰς πολιτευομένους, διευθυντάς ἐνώσεων. Αὐτῆ, δυστυχῶς, εἶνε ἡ ἀλήθεια κύριοι.

Περαιτέρω δὲ τὸ ἄρθρον 14 ὀρίζει ὅτι δὲν δύνανται οἱ σύμβουλοι τῶν συνεταιρισμῶν ἔστω καὶ ἀσχολούμενοι ἐπ' ἀγαθῶ τοῦ συνεταιρισμοῦ εἰς ἔργα Διευθυντοῦ, διότι σημειώσατε ὅτι εἰς πολλὰ μέρη δὲν ὑπάρχει Διευθυντής, νὰ ἀμειβῶνται. Ἐξαιρέσεις ὠρίσθη διὰ μίαν περιπτώσιν, ὑποστηριχθεῖσαν ὑπὸ κυβερνητικῶν Βουλευτῶν, δικαίαν μὲν, ἀλλὰ προσωρινήν, ὅτι δηλ. ὁ ἔχων ἕτιαν ὡς διευθύνων σύμβουλος θὰ πέρη μίαν ἀμοιβήν. Εἰς τὴν Κρήτην ὅμως καὶ ἀλλαχοῦ αἱ ἐνώσεις ἰδρύθησαν ἀπὸ διετίας ἢ τριετίας καὶ ἡ φωτογραφικὴ ἐξαιρέσις δὲν προσαρμόζεται εἰς αὐτάς. Τί τρόπον τοῦ νομοθετεῖν!

ΠΕΡ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ. Νὰ τὸ ἀποσύρῃ ὁ κ. Ἰπουργός καὶ νὰ τὸ μελετήσῃ τὸ θέρος.

Α. ΜΥΛΩΝΑΣ. Εἶνε κυβερνητικῆς σημασίας.

ΠΕΡ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ. Κομματικῆς.

ΜΥΛΩΝΑΣ. Δὲν θὰ ἀπαχολήσω μὲ ὅλα τὰ ἄρθρα. Ἐτόνισα μερικὰ. Θὰ ἐξάρω ὅμως τελευταῖον τὸ ἄρθρον 15 τὸ ὁποῖον εἶνε ἐκ τῶν χειροτέρων.

ΛΑΣΚΑΡΙΔΗΣ. Ὅχι χειρότερον τοῦ 20.

ΜΥΛΩΝΑΣ. Τί λέγει τὸ ἄρθρον 15; Εἶπομεν ὅτι ὅλοι δεχόμεθα τὴν ἐποπτείαν, ἀλλὰ ἐποπτεία δὲν θὰ πῆ ἐπέμβασιν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ συνεταιρισμοῦ. Κατὰ τὸ ἄρθρον 15 ὁ ἐπόπτης εἰσέρχεται εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ συμβουλίου τῶν συνεταιρισμῶν μετὰ γνώμης καὶ ἀνευ ψήφου. Καταλαμβάνετε τί σημαίνει αὐτό δι' ἕνα συμβούλιον ἀπλοϊκὸν ἐκ χωρικῶν. Ὅταν δὲ μάλιστα ὁ ἐπόπτης τῶν συνεταιρισμῶν ἀποκτᾷ δικαίωματα ἀνακριτικοῦ ὑπαλλήλου, δημοσίου κατηγόρου. Ὁ ἀξιωματικὸς αὐτός, τρόπον τινὰ, τῆς χωροφυλακῆς, ἀνοίγει τὴν πόρτα τοῦ συνεταιρισμοῦ ὅπου συσκέπτονται οἱ χωρικοὶ περὶ τῶν διαφόρων ὑποθέσεων τῶν καὶ φαντασθῆτε τὴν θέσιν αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ἀπέναντι τοῦ κύριου καὶ τῆς δύναμει τῶν ἐπόπτου καὶ σὰς ἐρωτῶ ἂν ὑπάρχῃ οὕτω ἐλευθερία λήψεως ἀποφάσεων.

Αἱ κύριοι ἔχω δικαίον νὰ σὰς λέγω ὅτι οἱ συνεταιρισμοὶ μεταβάλλονται εἰς ἐξαρτήματα καὶ πρακτορεία ἡμικρατικά διότι, ἡμικρατικὴ εἶνε καὶ ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα. Καὶ ἐφ' ὅσον θὰ ἤθελε μία Κυβέρνησις νὰ χρησιμοποίησιν τὰ ὄργανα αὐτὰ καὶ δι' ἄλλους σκοποῦς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποίησιν πέμπουσα αὐτὰ μέσα εἰς τὰ ἰδιαίτερα συμβούλια τῶν συνεταιρισμῶν. Ὑπάρχει καμμία ἐλευθερία; Ὑπάρχει θεσμός καὶ ἔννοια συνεταιρισμῶν ἢ τοιαύτας συνθήκας; Τὸ πνεῦμα τῆς ἐχθρότητος κατ' αὐτῶν, δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους εἶνε ἐκδηλόν. Ἦτο καὶ πρὸ τῆς ὑποβολῆς

τοῦ νομοσχεδίου, ἀλλὰ διατρανώνει πλέον ἡ Κυβέρνησις τὴν ἐχθρότητα διὰ τῆς ὑποβολῆς τοῦ νομοσχεδίου. Μὴ νομίζετε κύριοι πὼς θὰ καταπνιγῇ ἡ ἰδέα. Ἡ ἰδέα μπορεῖ νὰ ὑποστῇ μίαν ταλαιπωρίαν, ὀλιγοχρόνιον, ταλαιπωρίαν. Θὰ δημοιορηθῇ ἀντίδρασις ἡ ὅποια θὰ σαρώσῃ τούτους φραγμούς καὶ θὰ ἀνακύβῃ ἰσχυρότερα ἡ ἰδέα ἡ ὅποια εἶνε ἀδύνατον νὰ καταπνιγῇ.

Κύριοι τελευτῶν θὰ κάμω μίαν χαρακτηριστικὴν παράθεσιν τῆς διαφορᾶς τῶν μέτρων καὶ τῶν σταθμῶν τῆς Κυβερνήσεως. Ἐνὼ μὲ τὸσπιν εὐκολίαν κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ νομοσχεδίου «περὶ τύπου», υἱοθετήθη καὶ εἶνε τῶρα διάταξις ἰσχύουσα μία τροπολογία, κατὰ τὴν ὁποῖαν αὐστηρότητα τιμωρεῖται οἰσοδῆποτε δυσφημει ἀνώνημον ἑταίριαν, δὲν τηρεῖται ὡς πρὸς τοὺς συνεταιρισμοὺς οὕτε καὶ ἡ παράχουσα διάταξις ἀπὸ τὸν νόμον 602 τοῦ 1915 κατὰ τῶν δυσφημοῦντων τοὺς συνεταιρισμοὺς. Καὶ βλέπομεν κύριοι ὅτι ἡ δυσφήμιαις τῶν συνεταιρισμῶν δὲν εἶνε τυχαία. Διότι διενεργεῖται ἀκόμη καὶ ὑπὸ τινῶν Ἰπουργῶν οἱ ὅποιοι καὶ εἰς περιοδείας καὶ ἀπὸ τῆς αἰθούσης ταύτης ἐκτρέπονται καὶ εἰς ὕβρεις ἀκόμη κατὰ τῶν διοικούντων τοὺς συνεταιρισμοὺς. Καὶ ἐνθυμησθε ὅταν ἐγὼ ἔκαμα σχετικὴν ἐρώτησιν διὰ μίαν ἀπόπειραν τῆς Κυβερνήσεως ὅπως ἐπέμβῃ εἰς τὰ τῶν συνεταιρισμῶν μὲ μίαν ἐγκύκλιον πρὸς αὐτοὺς εἰς παρανομὰς ἐκλογῶν φέρουσαν τὴν φωτογραφίαν τοῦ κ. Προθυπουργοῦ πὼς ὁ Ἰπουργὸς τῆς Προνοίας δυσανασχετήσας ἐπενεβῆ λαύτως κατὰ τῶν συνεταιρισμῶν.

Π. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ. Ἐφερε παραδείγματα.

ΜΥΛΩΝΑΣ. Καὶ ἂν τὰ παραδείγματα ἦσαν ἀληθῆ δὲν ἐπιτρέπεται ἐξ ἐνός, δύο, τριῶν παραδειγμάτων νὰ ἐξολισθηθῇ εἰς γενικεύσεις εἰς Ἰπουργὸς καὶ νὰ κλονίσῃ τὴν πίστιν τοῦ κόμου πρὸς τοὺς συνεταιρισμοὺς. Διότι μὴ λησμονῆτε τὸν ῥόλον ἔπαιξε ἡ δυσφήμιαις τῶν καταχρήσεων τῶν συνεταιρισμῶν τῆς Κερκύρας, καὶ ἄλλοτε τὸ εἶπον καὶ θὰ τὸ ἐπαναλάβω. Εὐθὺς εἰς, ἥμιστος χωρικός, εἰς ἐπιτήδειος ἀστός ὁ ὁποῖος ἐπεκάθησεν εἰς τὴν Ἐνωσιν τῶν συνεταιρισμῶν τῆς Κερκύρας καὶ κατεχράσθη μεγάλα ποσὰ χωρὶς νὰ πταῖον οἱ χωρικοὶ. Καὶ πὼς τὰ κατεχράσθη κύριοι; Τῇ ἀνοχῇ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἐθνικῆς καὶ τῆς Τραπεζῆς τῶν Ἀθηνῶν αἱ ὁποῖαι παρεῖχον πιστώσεις εἰς τὸν ὑπόπτον αὐτῶν ἀνθρώπων ὁ ὁποῖος κατεχράσθη χρήματα καὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ τῶν χωρικῶν. Καὶ ὁ μακαρίτης Ἰασσεμίδης, τότε, μοῦ ἔλεγεν, ὅτι εἶχεν ἐκθεσιν τοῦ κρατικοῦ ἐπόπτου τῆς Κερκύρας ὁ ὁποῖος ἔλεγεν ὅτι μετὰ μεγάλης ἀπορίας παρετήρησεν τὴν ἀφειδῆ παροχὴν πιστώσεων εἰς τὸν κ. Σιαοδᾶν ἐκ μέρους τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ ἐφίστα τὴν προσοχὴν τοῦ Ἰπουργοῦ καὶ ὁ Ἰασσεμίδης ἔκαμε τότε καὶ ἔγγραφον πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν. Λοιπὸν ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας διεπράχθη ἡ περιφροσὴς αὐτῆ κατὰχρησις καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἐδυσφημίσθη ὁλόκληρος ὁ συνεταιρισμένος κόσμος τῆς Κερκύρας, τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν σὰς εἶπα, κύριοι συνάδελφοι, ὅτι μεταξύ εἰκοσίων ἢ τριάντα Τραπεζῶν ὅτι ἐχρεωκόπησαν τρεῖς ἐντὸς τριετίας τί θὰ μοῦ εἰπῆτε; ὅταν μέσα εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἐκλάπησαν τελευταίως 50 ἕως 100 ἑκατομμύρια καὶ ἐλησμονήθησαν, τί θὰ μοῦ εἰπῆτε; Ἀλλὰ δυσανασχετοῦν καὶ πειράζονται πολλοὶ διὰ τοὺς συνεταιρισμοὺς διότι ἔχουν ἄλλα ἐλατήρια ἐναντίον των».

— Σχετικὰ μετὰ τὸ παραπάνω νομοσχέδιον διατύπωσαν τις ἀπόψεις τους καὶ διάφορες Συνεταιριστικῆς Ὀργανώσεως, ἡ καθε μίαν στα σημεία ἐκεῖνα ποῦ τὴν ἐνδιέφεραν περισσότερο.

Χαρακτηριστικό είναι το υπόμνημα της νεαρής τότε Ενώσεως Συνεταιρισμών Λέσβου που αναφερόταν στο θέμα κυρίως των αποθεματικών (που θα επιδρούσε στους Ελαιουργικούς Συνεταιρισμούς αλλά και σε άλλα σημεία). Σύμφωνα με αυτό (βλ. «Συνεργατισμός» 1931 σ. 617) ζητούσαν:

«Ανακεφαλαιώντες τās άνωτέρω αιτούμεν τήν κατάργησιν τών διατάξεων.

1) Περί ύποχρεωτικής μετατροπής του ήμισους τών καταθέσεων εις χρεώγραφα του Κράτους (άρθρον 1ον).

2) Περί ύποχρεωτικής δημοσιεύσεως μηνιαίας λογιστικής καταστάσεως εις Δελτίον άνωνύμων εταιρειών παρά τών άποδεχομένων καταθέσεις συνεταιρισμών (άρθρον 1ον).

3) Περί μή παραμονής εις τήν διοίκησιν προσώπων καθυστερούντων πλέον του διμήνου τās ύποχρεώσεις των, (άρθρον 10).

4) Περί μή καταθέσεως τών αποθεματικών κεφαλαίων εις τήν Τράπεζαν και μή διανομής τών καθαρών κερδών τών Συνεταιρισμών (άρθρον 6ον).

5) Περί μή άποζημιώσεως τών εκτελούντων ειδικάς εργασίας μελών τών Διοικητικών Συμβουλίων και αντιπροσώπων Ένώσεων Συνεταιρισμών (άρθρον 14).

6) Περί ύποχρεωτικής παραμονής, εις τήν Ένωσιν Συνεταιρισμών ενός έτους εκάστου μέλους Συνεταιρισμού (άρθρον 8).

7) Περί προμηθείας 1% επί τών χορηγουμένων δανείων (άρθρον 19), και καταθέσεως προς εισπραξιν εις τήν Άγροτικήν Τράπεζαν τών εκ κεφαλαίων τών Συνεταιρισμών γραμματίων ... σημειούμεν ότι εις τό έσκεμμένον τής ψήφου σας κρέματα ή συνέχισις τής όμαλης ζωής τής υπαίδρου.

Μετ' εξαίρετου ύπολήψεως
Διά τήν Ένωσιν Συνεταιρισμών Λέσβου
Τό Διοικητικόν Συμβούλιον

Ο Πρόεδρος

Προκόπης Κατζηευστρατίου
Άντιπρόσωπος Έλαιουργικού
Συνεταιρισμού Άγιάσσου

Τά μέλη

Δημ. Ζαφειράκης, άντιπρ. Έλαιουργ. Συν. Πέτρας
Παν. Γλιγής, άντιπρ. Έλαιουργ. Συν. Σκοπέλου
Γέρας

Σ. Καμπούρης, άντ. Γεωργ. Συν. Φύλιας

Κωνσ. Κουτλής, άντιπρ. Έλαιουργ. Συν. Άσωμάτου
Άντ. Καρέκος, άντιπρ. Γεωργ. Συν. Άνεμώτιας».

(Σημειώνουμε και τά όνόματα εκείνων που ύπογράφουν στα διάφορα κείμενα για λόγους ιστορικούς τής τοπικής κινήσεως).

— Τελικά το νομοσχέδιο ψηφίστηκε και έγινε ο Νόμος 5289 (ΦΕΚ 322/17.9.1931) που άφησε βαριά τη σφραγίδα του στην διαστρέβλωση της γεωργικής συνεταιριστικής κινήσεως επί πολλές 10ετίες.

Η εγκύκλιος 75/28.9.1931 της Υπηρεσίας Συνεταιρισμών ΑΤΕ κοινοποιεί το νόμο αλλά και χαρακτηρίζει τις διατάξεις του και δίνει τον τόνο των κατευθύνσεων Κράτους και Εποπτείας ΑΤΕ απέναντι στους Συνεταιρισμούς.

Νεώτερες παρατηρήσεις για το νόμο 5289.

Και μετά τη δημοσίευση του ν. 5289/1931 οι επικριτικές παρατηρήσεις γι' αυτόν από αξιόλογα πρόσωπα συνεχίστηκαν για να γίνει συνείδηση η αναγκαιότητα κατάργησης των περιοριστικών και επιζήμιων διατάξεων. Ενδεικτικά σημειώνουμε:

Ιδιαίτερης σημασίας είναι οι παρατηρήσεις του Αλ. Σβώλου που περιέχονται σε ειδική εισήγησή του (βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 61 και στο κεφάλαιο της νομοθεσίας κατά το 1932).

Επίσης αξιόλογες οι παρατηρήσεις του Παν. Χασαπόπουλου για τους «καταθλιπτικούς περιορισμούς του ν. 5289» (βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 116).

Ειδικότερες οι παρατηρήσεις του Αριστ. Κλήμη για τις διατάξεις περί εκτάκτου αποθεματικού και την βλαβερή επίδραση στους παραγωγικούς ελαιουργικούς συνεταιρισμούς Λέσβου (βλ. «Συνεταιριστής» 1935 τεύχ. 23 και βιβλίο του «Οί Συνεταιρισμοί εις τήν Λέσβον» Αθήναι 1937).

Το πρόβλημα των αναγκαστικών συνεταιρισμών

Ιδιαίτερης σημασίας στον τομέα της συνεταιριστικής νομοθεσίας κατά το 1931 είναι η ευρύτερη καθιέρωση του θεσμού των αναγκαστικών συνεταιρισμών για την επίλυση προβλημάτων διαχειρίσεως και διαθέσεως διαφόρων γεωργικών προϊόντων που περνούσαν κρίση και ήταν αντικείμενο ιδιαίτερης βαριάς εκμετάλλευσης από τους κακούς εμπόρους - εξαγωγείς. Το θεσμό δεν υιοστήριξε η

ορθόδοξη συνεταιριστική ηγεσία, σε αντίθεση με εισηγήσεις άλλων αγροτικών πλευρών. Βλ. και παλαιότερα κείμενα του Σ. Ιασεμίδη και τελευταία το κείμενο του Ν. Μιχόπουλου «Όχι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί» («Συνεταιριστής» 1930 σ. 151). Βλ. παραπάνω και γνώμη Θ. Τζωρτζάκη στο κείμενό του για το ν. 5289.

Η επί της Γεωργίας Κοινοβουλευτική Επιτροπή της Γερουσίας (Πρόεδρος Σ. Χασιώτης - Εισηγητής Αλ. Μυλωνάς) διαδηλώνει την αντίθεσή της στο νομοσχέδιο «περί Ένώσεως κитροπαραγωγών Κρήτης» με το ακόλουθο κείμενό της (βλ. «Συνεταιριστής» 1931 σ. 13) που έχει γενικότερη ισχύ για το θέμα των αναγκαστικών συνεταιρισμών.

«Πρός την Γερουσίαν:

Τό υποβαλλόμενον υπό τήν κρίσιν ήμῶν νομοσχέδιον «περί ένωσης κитροπαραγωγών Κρήτης», όπερ έφηφίσθη άσυζητή υπό τής Βουλής, εισάγει άβασανίστως μίαν έπικίνδυνον καινοτομίαν, τήν αναγκαστικήν συμμετοχήν εις συνεταιρισμόν όλων τών κитροπαραγωγών τής Κρήτης πρός προστασίαν τών κίτρων, μέ τήν ύποχρέωσιν τών παραγωγών νά παραδίδουν εις τόν «Σύνδεσμόν» τών όλόκληρον τήν έτησίαν παραγωγήν των πρός πώλησιν διά λογαριασμόν των, μέσω τής ένωσης επί ποινή προστίμου (άρθρον 7 του νομοσχεδίου). Τό αναγκαστικόν τής συμμετοχής εις τούς συνεταιρισμούς έχει καταδικασθή πανταχού, όχι μόνον ως άνελεύθερον, αλλά ως αντιτιθέμενον εις τήν έννοιαν τής συνεταιρικής συνεργασίας, δηλ. εις τήν ένκουσίαν άλληλεγγύην. Άνευ αútης ό συνεταιρισμός, ό στεγάζων, παρά τήν θέλησίν των, άτομα άποκρούοντα τήν συνεργασίαν, θά προσκρούση εις τήν παθητικήν αυτών αντίστασιν και άντί του δημιουργικού συνεταιριστικού πνεύματος θά περιυλξει τήν διχόνοιαν και τήν αντίδρασιν, ήτις δέν έπιφέρει βέβαια προκοπήν εις τούς οικονομικούς σκοπούς του συνεταιρισμού. Έξαιρέσιν τής άρχής τής έλευθερίας έν τή συνεργασία άπέτέλεσε παρ' ήμίν ως και άλλαχού, ή περίπτωσις ίδια τών αναγκαστικών συνεταιρισμών κοινής χορτονομής και τών συνεταιρισμών πρός έκτέλεσιν ύδραυλικών έργων. Διότι εις τάς περιπτώσεις τούτας και άλλας τινάς προηγουμένας ή ανάγκη τών πραγμάτων έπιβάλλει τήν παρέγκλισιν. Διά τήν έκτέλεσιν λ.χ. ένός αντιπλημμυρικού έργου ή δυστροπία ένός κτηματίου δύναται νά ματαιώση τό έργον, τό όποίον πρόχει νά έκταθῆ επί όλοκλήρου περιφερείας. Γίνεται έπιβολή ώρισμένων έργων επί τών κτημάτων μάλλον, άσχετως πρός τά πρόσωπα τών έκάστοτε κτηματιών. Οί συνεταιρισμοί άποκαταστάσεως καλλιεργητών κατά τόν αγροτικόν νόμον εινε έμμέσως αναγκαστικοί και αυτοί, διότι δέν δύναται νά λάβῃ κλήρον ό μη μετέλθῃ εις τόν συνεταιρισμόν, ή πείρα δέ μάς διδάσκει ότι οί συνεταιρισμοί ούτοι, περι-

λαμβάνοντες πρόσωπα άνομοιογενή, ύστερουν κατά πολύ από τούς ένκουσίους. Άλλά δέν ήδύνατο νά γίνη άλλως. Ός πρός τά ταμεία άμύνης τής οίνοπαραγωγής Λευκάδος και Θήρας συνέτρεχον ειδικοί λόγοι, άλλ' έγεννήθησαν πολλά άντιρρήσεις και κατ' αυτών.

Ήδη έπιχειρείται ή καταναγκαστική συνένωση τών κитροπαραγωγών εις συνεταιρισμούς πωλήσεως. Δηλ. εις συνεταιρισμούς, οι όποίοι και ως ένκουσίοι συναντούν πολλάς τεχνικάς δυσκολίας. Ουδ' έχει σημασίαν άν άπλοικοί τινες τυχόν άγρόται έζήτησαν τήν σύστασιν τών αναγκαστικών συνδέσμων, μη άνεμετρώντες τάς συνεπείας. Άπόκειται εις τό Κράτος νά τούς φωτίση και όργανώση κατά τόν έπωφελέστερον τρόπον. Έξ άλλου και πρός τήν Γερουσίαν άπηυθύνθησαν διάφοροι διαμαρτυρία έν Κρήτης κατά του προχείρου τούτου νομοσχεδίου, ως τών κитροπαραγωγών Φανερωμένης, Πετροκεφαλείου, Χερσονήσου πεδιάδος, Ήρακλείου, Μουρών, Καλού χωριού και πεδιάδος Ήρακλείου, Φοδηλή κλπ. (Ήδε Έπίσημα Πρακτικά 22 Ήανουαρίου 1931).

Ή ένκουσία όργάνωσις τών παραγωγών τών κίτρων εις συνεταιρισμούς κατά τόν κείμενον νόμον θά ήτο έπαρκής. έν τής έπιτυχοϋς δέ λειτουργίας αυτών θά έξηρητάτο ή προσέλευσις τών παραγωγών. Θά συντέλει δέ εις τήν συμμετοχήν αυτών πρό παντός κατάλληλος πιστωτική πολιτική τής Άγροτικής Τραπέζης, εύνοουσα τούς συνεταιριζόμενους. Ή έν τής ένκουσίας δέ όργανώσεως πείρα θά έδεικνυε άν έπρεπε νά έπιβληθῆ και κάποιος έλεγχος εις τήν έξαγωγήν του προϊόντος διά νομοθετικού μέτρου.

Κατά ταυτα ή Κοινοβουλευτική Έπιτροπή φρονεί κατά μεγάλην πλειοψηφίαν, ότι ή άρχή του νομοσχεδίου εινε άποκρουστέα ιδιαίτερωσ διά τάς παρ' ήμίν συνθήκας και συνηθείας, και προτείνει τήν άπόρριψιν αυτου, διά νά μη άποτελέση και κακόν προηγουμένον και διά τούς παραγωγούς άλλων προϊόντων επί ζημία τής ύψιους συνεταιριστικής ιδέας και στρέβλωσιν αυτής.

Έν Αθήναις τῆ 27 Ήανουαρίου 1931

Ό Πρόεδρος
Σ. Χασιώτης

Ό Εισηγητής
Α. Μυλωνάς

«Ο Συνεταιριστής» δημοσιεύοντας το παραπάνω κείμενο, γράφει:

« Άτυχώς παρ' όλην τήν έναντίον τής ψηφίσεως του νομοσχεδίου πρότασιν τής Κοινοβουλευτικής Έπιτροπής τής Γερουσίας τό νομοσχέδιον έψηφίσθη ήδη και άπέβῃ νόμος του Κράτους. Άπομένει πλέον ν'

άποδειχθῆ έν τής πράξεως κατά πόσον δύναται αυτό νά έραμοσθῆ μέ άποτελέσματα ίκανοποιητικά διά τούς κитροπαραγωγούς. Φοβούμεθα ότι εινε προωρισμένον ν' αποτύχη επί γενικωτέρα ζημία τής ιδέας του Συνεταιρισμού».

2. Εποπτεία. Συμπάρσταση - συνεταιριστική πολιτική του Κράτους.

— Για τα δικαιώματα και καθήκοντα της εποπτείας, όπως καθιερώθηκαν με το

νέο ν. 5289 βλ. τις συζητήσεις στις προηγούμενες σελίδες και την ερμηνευτική εγκύκλιο ΑΤΕ 75/1931.

Για συσχετισμό προς τα εφαρμοζόμενα στην Ελλάδα για την Εποπτεία, χρήσιμα είναι τα πορίσματα του 15ου Διεθνούς Γεωργικού Συνεδρίου, Πράγα 1931 («Συνεταιριστής» 1931 σ. 125). Επίσης για σύγκριση βλ. την επίσημη έκθεση «η σημερινή κατάσταση της Έποπτείας των γεωργικών συνεταιρισμών στη Γερμανία και οι δυνατότητες μεταρρυθμίσεων» («Συνεργατισμός» 1931 σ. 637).

— Μετά την προαγωγή σε Επιθεωρητές, των Εποπτών Ι. Σωτηρακοπούλου, Α. Παρασκευοπούλου, Ν. Χάψα, Κ. Βέννου και Ε. Αναγνωστοπούλου, οι 12 Επιθεωρήσεις Συνεταιρισμών έχουν ως εξής κατά το 1931 (βλ. «Συνεταιριστής» 1931 σ. 134).

1η περιφέρεια έδρα	Αθήνα	Χ. Παπακωνσταντόπουλος
2η	»	» Λάρισα (κενή προσωρινά)
3η	»	» Θεσσαλονίκη Π. Βασιλακόπουλος
4η	»	» Δράμα Ι. Σωτηρακόπουλος
5η	»	» Κοζάνη Ε. Αναγνωστόπουλος
6η	»	» Κομοτινή Ν. Χάψας
7η	»	» Πρέβεζα Α. Παρασκευόπουλος
8η	»	» Πάτραι Π. Στεφόπουλος
9η	»	» Πύργος Κ. Δεληβοργιάς
10η	»	» Καλάμαι Κ. Χολέβας
11η	»	» Χανιά Ι. Παπαχριστόπουλος
12η	»	» Μυτιλήνη Κ. Βέννος

— Το καθιερωμένο τέλος 1/4% επί των χορηγούμενων δανειών υπέρ της εποπτείας συνεταιρισμών, περιέρχεται στην ΑΤΕ με τον ν. 5082 (βλ. «Συνεταιριστής» 1931 σ. 158).

— Σχετικά με τη σημασία της Εποπτείας και του καλού επόπτη, αξιόλογο είναι το κείμενο στο «Συνεργατισμός» 1931 σ. 431.

— Μετά την μεταφορά της Εποπτείας Συνεταιρισμών στην ΑΤΕ, αρχίζει από αυτή συστηματική προσπάθεια για τη διάλυση των αδρανούντων συνεταιρισμών με βάση το άρθρο 56 του ν. 602. Την πρωτοβουλία αυτή επαινεί ο «Συνεταιριστής» 1931 σ. 15, 47. Επίσης αρχίζει προσπάθεια για τις συγχωνεύσεις. Για τη σωστή έννοια της επιδίωξης «Ένας συνεταιρισμός σε κάθε χωριό» χαρακτηριστικά είναι τα κείμενα του Ν. Μιχόπουλου στο «Συνεταιριστής» 1931 σελ. 24 και 44 που έχουν διαρκή αξία σχετικά με την πολυσυζητημένη και παρεξηγημένη αυτή επιδίωξη.

Εκείνο που πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα είναι ότι ο πολύπειρος αυτός συνεταιριστής με τη διδασκαλία του επιδιώκει όχι την ενοποίηση όλων των συνεταιρισμών του κάθε χωριού σε έναν αλλά τη συγχώνευση όλων των συνεταιρισμών του ίδιου σκοπού που τυχόν υπάρχουν μέσα στο χωριό. Και αυτό πάλι το εξαρτά από τη διδασκαλία, την κατανόηση, την πειθώ, την ελεύθερη θέληση των μελών και όχι από νομοθετικά μέτρα αναγκαστικού χαρακτήρα (βλ. παραπάνω και τις απόψεις του ενάντια στους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς).

— Η νέα συνεταιριστική πολιτική του Κράτους. Επισημάνσεις και κριτική της.

Στη συνεταιριστική πολιτική του Κράτους, όπως αυτή διαμορφώνεται με τα τελευταία νομοθετικά και άλλα κρατικά μέτρα, αναφέρεται ο Θ. Τζωρτζάκης με κύριο άρθρο του στο «Συνεταιριστής» 1931 σ. 89, με τίτλο «νέαι κατευθύνσεις εις την συνεταιριστικήν πολιτικήν». Παραθέτουμε τα κυριότερα σημεία του που

περιέχουν όχι μόνον υλικό για την ιστορία αλλά και σωστές γραμμές συνεταιριστικής οργανώσεως στις οποίες δεν έχουμε φτάσει ακόμα και μπορούν (και πρέπει) να αποτελούν επιδιώξεις της συνεταιριστικής πολιτικής. Γράφει:

«...Μέχρι τούδε τουλάχιστον έπιστεύετο ότι η προσπάθεια προς νομοθετική άποτροπή τυχόν δυναμένων να παρατηρηθούν εις τους συνεταιρισμούς άτόπων (χωρίς νά δύναται νά επιτύχη τόν σκοπόν της, λόγω τής ευρύτητος και τής ποικιλίας τής εφαρμογής αυτών) όδηγει μοιραίως εις περιορισμούς του συνεταιρισμού, μη άρμόζοντας προς τήν πραγματικήν αυτού έννοιαν ως οικονομικής επιχειρήσεως, ή όποία όφείλει αλλά και δικαιούται νά έχη ανάλογον έλευθερίαν προς τάς λοιπάς επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τάς άνωτέρω άντιλήψεις διεμορφώθη, πρωτοστατούντος του Κράτους, ή μέχρι τελευταίως άκόμη άσκηθείσα συνεταιριστική πολιτική. Αύτη άφ' ενός μόν άφηνε εύρειαν κατά τό δυνατόν έλευθερίαν ένεργείας εις τους συνεταιρισμούς, άφ' έτέρου δέ έπεζήτη νά έξασφαλίση ύπέρ του συνεταιρισμένου κόσμου κατάλληλον ύπηρεσίαν, ως όργανον έποπτείας και έλέγχου τών συνεταιρισμών του, μέχρις ότου άποκτήσθ ό ίδιος τήν προς τούτο άπαιτουμένην ικανότητα. Διά τής ύπηρεσίας αυτής επιδιώκεται κυρίως ή διαρκής και συστηματική διαφάτισις τών συνεταιρίων επί τών έργασιών τών συνεταιρισμών των και τής άκολουθουμένης ύπ' αυτών τακτικής προς επιδιώξιν τών σκοπών των...

Εις τήν ένίσχυσιν τής άρμοδίας έποπτικής ύπηρεσίας τών συνεταιρισμών εις τάς προσπάθειάς της προς διάδοσιν και έδραίωσιν τής κινήσεως, έπρωτάθη ένωρίς ή συνεργασία αυτής μετά τής Έθνικής Τραπεζής...

Η κεντρική σκέψις ήτο ή έξης: Ούδεις περιορισμός εις τήν έλευθερίαν του συνεταιρισμού μή συνάδων προς τήν έννοιαν αυτού ως οικονομικής οργανώσεως, άλλ' έξάρτησις όμως τής οικονομικής αυτού ένισχύσεως (ή όποία άπόκειται πάντοτε εις τήν έλευθέραν κρίσιν του πιστωτού) εκ τής έκπληρώσεως από μέρους του ώρισμένων όρων, όχι πλέον μόνον οικονομικού, άλλ' εύρύτερου συνεταιριστικού τρόπου τινά περιεχομένου. Ο συνεταιρισμός είναι έλευθερος νά εφαρμόσθ ή όχι τούς όρους αυτούς, αλλά και ό πισωτής άσκών εν προκειμένω συνεταιριστικήν πολιτικήν, είναι επίσης έλευθερος ν' άρνηθί τήν ένίσχυσιν του, άν, ό συνεταιρισμός δέν έκτελή τούς προταθέντας όρους. Ούτω, χωρίς νά θίγεται ή έλευθερία του συνεταιρισμού, έξασφαλίζεται άνευ έπεμβάσεω ή διάδοσις τών όρθών συνεταιριστικών άρχών, προσηρμοσμένων εκάστοτε εις τάς ειδικάς κατά περιφέρειαν και χρόνον συνθήκας. Ίνα δέ μή άποκλεισθών τής συνεργασίας αυτής και οι συνεταιρισμοί, οι όποιοί εν τώ μεταξύ και γνώσιν και πείραν αξιόλογον είχαν άποκτήσει, ύπεστηρίχθη ή συμμετοχή και αυτών, ως τρίτου συντελεστού, εις τήν προτεινομένην συνεταιριστικήν συνεργασίαν. Ούτω θά ήσκειτο ή συνεταιριστική πολιτική, ίδιως ή έποπτεία, όχι χωριστά ύφ' εκάστου τών παραγόντων που δύναται νά επιδράσουν επί της εξέλιξεως αυτών, άλλ' από κοινού με στενήν συνεργασίαν και ένότητα ένεργείας.

Αι άνωτέρω προτάσεις, συζητηθείσαι εις τό κατά τό 1926 συγκροτηθέν συνεταιριστικόν συνέδριον εις τό όποιον εκτός του συνεταιρισμένου κόσμου συμμετέχον εύρύτατα και έπιφανείς θεωρητικοί του συνεταιρισμού, οικονομολόγοι, πολιτευταί κλπ., υιοθετήθησαν τελικώς ύπ' αυτού. Συγκεκριμένως τό συνέδριον, άναγνωρίσαν κατ' άρχήν ως προσφορότερον τρόπον έποπτείας τήν αυτοεποπτείαν τών συνεταιρι-

σμών, κατέληξεν εις τό συμπέρασμα ότι εν τώ μεταξύ επιβάλλεται ή σύμπραξις κατά τήν άσκησιν τής έποπτείας, όλων τών συνεργαζομένων εις τήν συνεταιριστικήν κίνησιν παραγόντων (Κράτους, Έθν. Τραπεζής, Συνεταιρισμών). Παράλλήλως τό συνέδριον τούτο διετύπωσε τήν ιδέαν ότι ή νομοθεσία περί συνεταιρισμών ήδύνατο νά είναι γενική, όταν έχει έξασφαλισθή κατά τά άνωτέρω συστηματική έποπτεία.

Τό Κράτος, υιοθετήσαν και αυτό τάς εύχάς του συνεδρίου, προσήρμωσε προς τάς άντιλήψεις αυτού τό από 28 Οκτωβρίου 1925 Ν.Δ. «περί έποπτείας και έλέγχου τών γεωργικών συνεταιρισμών» κατά τήν έγκρισιν αυτού υπό τής κοινοβουλευτικής έπιτροπής τής Γεωργίας γενομένην κατά τό θερος του 1927. Διά τών έπενεχθεισών τροποποιήσεωv, ή ύπηρεσία έποπτείας συνεταιρισμών κατέστη άυτοτελής άρχή εις τήν όποιαν μετεβιβάσθη άπασα ή άρμοδιότης του Ύπουργού τής Γεωργίας επί τών γεωργικών συνεταιρισμών, με πρόβλεψιν ύπαγωγής εις αυτήν τών άστικών καθώς και τών άναγκαστικών συνεταιρισμών.

Η άνωτάτη διοίκησης τής άρχής αυτής άνετέθη εις γενικόν συμβούλιον άποτελούμενον έξ αντιπροσώπων του Κράτους, τών συνεταιρισμών, τών με τήν γεωργικήν πίστιν άσχολουμένων τραπεζών, του σταφιδικού όργανισμού, τών γραφείων προστασίας κτηνών, του ταμείου άσφαλείας κατά χαλάξης, κλπ. Ούτω ούσιαστικώς ή άσκησης τής έποπτείας και γενικώτερον τής συνεταιριστικής πολιτικής, περιήλθεν εις τούς άνωτέρω παραγόντας, εν συνεργασία μεταξύ των. Συγχρότως καθημερινώς έπιστοποιοιέτο ότι οι νομοθετικοί περιορισμοί τών συνεταιρισμών δέν είναι προωρισμένοι νά προαγάγουν τήν κίνησιν, άλλ' έξ έναντίας νά έμποδίσουν τήν πρόοδόν της, ίσως δέ και νά τήν όδηγήσουν εις εκφυλισμόν, μεταβάλλοντες τούς συνεταιρισμούς εις έτεροκινήτους, άνευ ζωής και πρωτοβουλίας, ομάδας άλληλεγγύως ευθυνομένας διά τάς υποχρεώσεις τών μελών των.

Κατ' ούδέν μετεβλήθη ή άκολουθουμένη πολιτική, ως άνωτέρω αύτη έξετέθη, διά τής γενομένης βραδύτερον (κατά τό 1929) μεταβιβάσεως εις τήν Άγροτικήν Τράπεζαν όλων τών άρμοδιότητων τής ύπηρεσίας έποπτείας τών συνεταιρισμών. Η τελευταία δέν είχε προφθάσει νά λειτουργήσθ, διότι εν τώ μεταξύ και μέχρις ότου όργανωθθ, ιδρύθη ή Άγροτική Τράπεζα εις τήν όποιαν μετεβιβάσθη ή ύπηρεσία γεωργικών συνεταιρισμών. Διά τής ιδρύσεως τής Άγροτικής Τραπεζής κατέστη πλέον περιττή ή ύπαρξις ειδικής άυτοτελους ύπηρεσίας συνεταιρισμών, διότι ή Τράπεζα ως εκ του προορισμού της, τής συγκροτήσεως τής διοικήσεώς της, και του ένδιαφερόντός της διά τήν τύχην τών συνεταιρισμών, έξ ης έξαρτάται κυρίως και ή ίδια αύτης τύχη, άφου μέσω αυτών τοποθετεί τό μεγαλύτερον μέρος των κεφαλαίων της, είναι κατ' έξοχήν άρμοδία και ένδεδειγμένη ν' αναλάβη και τήν συνεταιριστικήν ύπηρεσίαν. Εις τό συμβούλιον αυτής συμμετέχον αντιπρόσωποι όλων τών παραγόντων τών όποιων η συνεργασία κρίνεται απαραίτητος διά τήν αποτελεσματικήν άσκησιν τής έποπτείας, ή δέ μεγίστη αύτης έπιρροή επί τών συνεταιρισμών, καταλλήλως χρησιμοποιούμενη, δύναται ν' άποβί άριστον όργανον συνεταιριστικής πολιτικής. Έννοείται όμως ότι βασική προϋπόθεσις διά τήν έπιτυχίαν τής τραπεζής ως άνω-

τάτου συνεταιριστικού οργάνου, είναι ή άναγνώρισις εις αὐτήν πλήρους πρωτοβουλίας καὶ εὐρείας ἐλευθερίας ἐνεργείας.

Ὅτῳ συνεχῶς ἐφημερόζετο μέχρι πρό τινός σταθερά καὶ ἀμετάβλητος ἡ αὐτὴ συνεταιριστικὴ πολιτικὴ, βάσις τῆς ὁποίας εἶναι ἡ πλήρης ἐλευθερία ἐνεργείας τῶν συνεταιρισμῶν μὲ παράλληλον παρακολούθησιν αὐτῶν.

Ἡ παρακολούθησις ἀγκυρῶς ἀπετέλει ἀποκλειστικὴν μέριμναν τοῦ Κράτους. Βραδύτερον ἀνατίθεται εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς συνεργασίας ὅλων τῶν συντελεστῶν τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως. Ἄκόμη καὶ διὰ τὸ μέλλον προβλέπουσα ἡ νομοθεσία μας, περιλαμβάνει διατάξεις διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτρέπεται ἡ ἀνάθεσις τῶν σχετικῶν φροντίδων εἰς εἰδικὰ συνεταιριστικὰ ὀργανώσεως. Προφανῆς ὅθεν εἶναι ἡ τάσις πρὸς πλήρη χειραφέτησιν τῶν συνεταιρισμῶν, πρόσοφρον ἀπόδειξιν τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ ἡ γενομένη ἤδη ἀνάθεσις τῆς ὅλης συνεταιριστικῆς ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν καὶ ἡ προβλεπομένη χειραφέτησις τῶν συνεταιρισμῶν καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐποπτείας ἀκόμη.

Τὰ τελευταῖα ὅμως ληφθέντα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως μέτρα, ὀδηγοῦντα διὰ τροποποιήσεως τῆς νομοθεσίας εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας τῶν συνεταιρισμῶν, πείθουν ὅτι αὐτὴ μετέβαλε ριζικῶς ἀντιλήψεις ἐν σχέσει μὲ τὴν σκοπιμότητα τοῦ μέχρι τοῦδε ἐφαρμοσθέντος συνεταιριστικοῦ προγράμματος. Αὐτὸ τουλάχιστον ἐξάγεται τὸσον ἀπὸ τὸν νόμο 4640 διὰ τοῦ ὁποίου ἀποκλείονται τῆς διοικήσεως τῶν συνεταιρισμῶν ὠρισμένα πρόσωπα, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν τελευταῖως ψηφισθέντα νόμον διὰ τοῦ ὁποίου τροποποιεῖται αἰ γενικώτερα ἡ νομοθεσία περὶ συνεταιρισμῶν...

Ὁ νόμος ὑπ' ἀριθ. 4640 συμπληρῶν τὸ ἄρθρον 56

τῆς νομοθεσίας περὶ συνεταιρισμῶν...

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ συνεταιριστικὴ ὀργάνωσις, ἀρκετὰ ἰσχυρά, ἠδυνήθη νὰ ἀντιῆξῃ εἰς τὸν περιορισμὸν αὐτόν. Πάντως ὀφείλει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο ἀφίνει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι, κατ' ἀπότομον μεταβολὴν τῶν κρατουσῶν ἀπὸ μακροῦ ἀντιλήψεων, ἐπιδιώκεται νὰ παρεμβληθῶν ἐμπόδια εἰς τὴν φυσιολογικὴν καὶ ὁμαλὴν ἐξέλιξιν τῶν συνεταιρισμῶν.

Ἄκόμη ὅμως ἐπαχθέστεροι εἶναι οἱ περιορισμοὶ οἱ ἐπιβαλλόμενοι διὰ τῶν διατάξεων τοῦ ἐσχάτως ψηφισθέντος νόμου 5289...

... Ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνεται ὅτι ἡ τηρηθεῖσα μέχρι τοῦδε φιλελευθέρῃ συνεταιριστικῇ πολιτικῇ ἐθεωρήθη αἰφνιδίως ἀπρόσοφρος διὰ τὴν πρόοδον τῶν συνεταιρισμῶν. Παραδόξως δὲ τοῦτο παρατηρεῖται τὴν ἐπομένῃ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς καὶ πρὶν ἀκόμη δοκιμασθῇ ἡ ἰκανότης αὐτῆς εἰς τὴν εὐόδωσιν τῶν συνεταιριστικῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἀποτελεσματικότης τοῦ προγράμματος συνεργασίας ... εἰς μίαν στιγμὴν ἀμηχανίας ἐγκαταλείπεται ἀνεξετάστως πολιτικὴ ἐφαρμοσθεῖσα ἐπιτυχῶς ἐπὶ μακρὸν, χωρὶς βαθυτέραν μελέτην τῶν πραγμάτων, χωρὶς δημοσίαν εὐρείαν καὶ διεξουσιαστικὴν συζήτησιν, χωρὶς ἐπικοινωνίαν καὶ ἐπαφήν, ἂν ὄχι μὲ τοὺς συνεταιρισμοὺς, τουλάχιστον μὲ τὴν κατ' ἐξοχίαν ἀρμοδίαν ἀλλὰ καὶ ὑπεύθυνον διὰ τὴν συνεταιριστικὴν κίνησιν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν. Ὑπὸ τὸ κράτος ἐντυπώσεων τῆς στιγμῆς λαμβάνονται ἐν σπουδῇ νομοθετικὰ μέτρα μὲ τὸν σκοπὸν ἴσως νὰ διορθωθῶν ἢ νὰ προληφθῶν ὠρισμένα ἄτοπα, μὲ προφανῆ ὅμως, ἴσως καὶ ἀφρευκτον κίνδυνον ἀνεπανορθώτου καὶ βαρείας ζημίας τῆς ὅλης κινήσεως. Τουλάχιστον αὐτὴν τὴν ἐντύπωσιν ἀφίνουν τὰ τελευταῖα ψηφισθέντα μέτρα».

3. Αντιδράσεις - Εκμεταλλευτικὴς ἐκδηλώσεως σε βάρος τῶν Συνεταιρισμῶν.

Βλ. γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ ὅσα σημειώθηκαν σε προηγούμενες σελίδες (στο 1 καὶ 2 γιὰ τὴν νομοθεσίαν καὶ συνεταιριστικὴν πολιτικὴν). Παρατηρεῖται ὅτι με τὴν επέκτασιν τῆς δραστηριότητος τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν καὶ Ἐνώσεων, ἰσχυροποιεῖται καὶ ἡ ἀντίδραση ἐναντίον τους. Καὶ ἡ διάθεσις τοῦ Κράτους (δηλαδὴ τῶν πολιτικῶν που ἔχουν τὴν ἐξουσία) γιὰ ἐπεμβάσεις. Τὶς χαρακτηρίζει ἐξυγίανση ἢ καὶ προστασία τῆς Συνεταιριστικῆς ἰδέας καὶ τῶν αγροτῶν, ἐνῶ, στο μεγαλύτερον τους μέρος, εἶναι επικράτησις στὴν κρατικὴ μηχανὴν ἀντιδραστικῶν ἀντισυνεταιριστικῶν συμφερόντων.

Ενδεικτικὸ π.χ. τῆς συγχύσεως που επικρατοῦσε σχετικὰ μὲ τοὺς σκοποὺς καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν εἶναι ὅτι οἱ Γενικοὶ Διοικητῆς τῆς Θράκης καὶ οἱ Μητροπολίτης Σερρών ἐπιτίθενται δημόσια ἐναντίον τῶν συνεταιρισμῶν, πράγμα το ὁποῖον ἀνάγκασε τοὺς γερουσιαστῆς Αλ. Μυλωνά, Σ. Χασιώτη, Π. Καλλέργη, Γ. Λευκόπουλο, Ι. Κωνσταντινίδη, νὰ καταθέσουν ἐπερώτησιν στὴ Γερουσία. Παρόμοια ἐνέργεια ἔκαναν καὶ οἱ Δεκάζος καὶ Λασκαριδῆς. («Συνεταιριστῆς» 1931 σ. 46 βλ. ἀναλυτικῶς).

Γιὰ αὐτὴ τὴν ἀμείλικτη καὶ ἀδικὴ πολεμικὴ ἐναντίον τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν καὶ τῶν ηγητόρων αὐτῶν, που εἶχε πάρει μεγάλας διαστάσεις, ἀσχολεῖται με ἄρθρον τοῦ (πάντα ἐπίκαιρον καὶ διδακτικὸ) ο Θ. Τζωρτζάκης («Συνεταιριστῆς» 1931 σ. 33) με τίτλο «Ἡ ἄμυνα τῶν Συνεταιρισμῶν κατὰ τῆς ἐναντίον τῶν ἀντιδράσεως». Παραθέτομε τὰ κύρια μέρη:

«Ἡ τελευταῖα ἀκουμένη ἀμείλικτος καὶ ἀδικος πολεμικὴ ἐναντίον τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν καὶ τῶν ηγητόρων αὐτῶν πλησιάζει νὰ λάβῃ τὴν μορφήν ἀληθοῦς σταυροφορίας. Ἡ πολεμικὴ αὐτὴ τείνει νὰ

δημιουργήσῃ εἰς τὴν κοινὴν γνώμην τὴν πεπλανημένην ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ συνεταιριστικὴ ὀργάνωσις εἰς τὸ σύνολον αὐτῆς ἐξετράπη τοῦ προορισμοῦ τῆς, ἐπρόδωσε τὰς ἀρχὰς τῆς καὶ ἐλησιμόνησε τὰς παραδόσεις

της.

Οι συνεταιρισμοί, κατά τους κατηγορούς αυτών, απέβησαν όργανα οικονομικής και πολιτικής έκμεταλλεύσεως των αγροτών. Οι αγρόται διαφθείρονται δι' αυτών και συνάπτουν δάνεια δυσανάλογα προς τὰς ανάγκας και τὰς δυνάμεις των, τὰ ὅποια ἀρνοῦνται νὰ ἐξοφλήσουν. Οἱ δικοῦντες τοὺς συνεταιρισμοὺς εἶνε δημαγωγοὶ καὶ τυχοδιώκται, ὁσάκις δὲν εἶνε δόλοιοι διαχειρισταὶ τῆς συνεταιριστικῆς περιουσίας. Κάθε οικονομικὴ ὀργανώσις στηριζομένη εἰς τοὺς ὀργανωμένους συνεταιρισμὸς ἀγρότας ἐμφανίζεται ὡς ἀποτυχοῦσα. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα, ἀποτελοῦσα τὴν ἐπιβράβεισιν τῶσαν μόχθων καὶ ἀγώνων τοῦ συνεταιρισμένου ἀγροτικοῦ κόσμου, ἐβλάφη τοὺς ἀγρότας, κατὰ τὴν γνώμην των. Πανταχόθεν ὀδηγεῖται ἡ κοινὴ γνώμη νὰ σχηματίσῃ τὴν πεποιθῆσιν, ὅτι οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ ἀποτυγχάνουν, διότι δὲν ἐγκλιεῖν εἰς τοὺς δόλους των τὰς δυνάμεις καὶ ἰκανότητας ἐκείνας, αἱ ὅποια ἀποτελοῦν τὴν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς.

Ἡ ἀντισυνεταιριστικὴ αὐτὴ ἐκστρατεία ἐγκλιεῖ πλείστους ὅσους κινδύνους διὰ τὴν συνεταιριστικὴν κίνησιν, τοὺς ὁποίους ἀναμφιβόλως οἱ συνεταιρισμοὶ δὲν παραγνωρίζουν καὶ τῶν ὁποίων τὴν σοβαρότητα δὲν ὑποτιμοῦν.

Ὁ σπουδαιότερος ἐξ ὧν εἶνε ὁ φόβος μήπως ἡ συνεχὴς αὐτὴ κατὰ τῶν ὀργανώσεων πολεμικὴ γεννήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς τοῦ συνεταιρισμένου ἀγροτικοῦ κόσμου τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τὴν δυσπιστίαν πρὸς αὐτάς καὶ πρὸς τὸ συνεταιριστικὸν σύστημα. Ὅχι μικροτέρας σημασίας διὰ τὴν κίνησιν εἶνε ἐπίσης, ὁ κίνδυνος μήπως στερηθῇ αὐτῶν ὑπηρεσιῶν προσώπων ἰκανῶν καὶ πιστῶν εἰς τὴν ἰδέαν, τὰ ὅποια θ' ἀποφύγουν νὰ ἀναμειχθῶν ὑπευθύνως εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς, ἐκ τοῦ φόβου μήπως ἐκτεθῶν εἰς τὴν διώξιν τῶν πολεμίων τῆς κινήσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ δυσμενὴς ἐντύπωσις, τὴν ὁποῖαν δύναται νὰ σχηματίσῃ περὶ τῶν συνεταιρισμῶν ἡ κοινὴ γνώμη καὶ ἰδίως ὁ μέγας ὄγκος τῶν πτωχῶν τάξεων, ἀλλὰ καὶ οἱ διανοούμενοι, δύναται ἀσφαλῶς νὰ ἐπιδράσῃ ἐπιζημίως ἐπὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον ἀναπτύξεως καὶ διαδόσεως τοῦ συνεταιριστικοῦ πνεύματος.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν καὶ ἀποτροπὴν τῶν κινδύνων τούτων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ δικαίου καὶ κατοχύρωσιν τοῦ κύρους τῶν ὀργανώσεων, ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς ν' ἀναλάβουν μὲ τὴν διακρίνουσαν αὐτοὺς καρτερίαν, θάρρος καὶ εὐλαβίαν τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς συνεταιριστικῆς ὑποθέσεως.

Πρὸ παντός ὀφείλουν νὰ ἐξηγηθῶν εὐρύτερον τὰ αἷτια, ποὺ προκαλοῦν τὴν ἐναντίον τῶν συνεταιρισμῶν ἀντίδρασιν».

Και ἐπεξηγεῖ τα αἷτια τῆς ἀντιδράσεως:

«Οἱ συνεταιρισμοὶ ἀναλαμβάνοντες τὴν διεξαγωγὴν ὀρισμένων ἐργασιῶν χρησίμων εἰς τὰς καθ' ἑκάστον ἐπιχειρήσεις τῶν συνεταιρῶν των, ἵνα ἐπιτύχουν πᾶσαν δυνατὴν ὑπὲρ αὐτῶν οἰκονομίαν καὶ καταστήσονται τὴν ἐπιχείρησιν ἑκάστον ἀποδοτικωτέραν, ἐρχονται μοιραίως εἰς ἀνταγωνισμόν πρὸς ὀρισμένα πρόσωπα, τάξεις ὀλοκληήρων, αἱ ὅποια προσφέρουν ἀκριβῶς τὰς αὐτὰς ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ἀγρότας, ὑπὸ ἐπαχθεστέρους ὅμως ὄρους. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶνε κοινὸν εἰς ὅλους τοὺς συνεταιρισμοὺς. Ὁ πιστωτικὸς ἀχρηστεύει τὸν τοκοκλύφον, ὁ προμηθευτικὸς τὸν

μικρέμπορον χρησίμων εἰς τὸν ἀγρότην εἰδῶν, ὁ ἀπὸ κοινῆς πωλήσεως τὸν μεταπράτην γεωργ. προϊόντων κ.ο.κ. Ὁμολογουμένως ὁ συνεταιρισμὸς προσφέρει εἰς τὸν ἀγρότην τὰς ὑπηρεσίας του εὐθηνότερα. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐμποδίζει τοὺς διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ ἀχρηστευμένους νὰ καθίστανται ἀσπονδοὶ αὐτοῦ ἐχθροὶ. Ἡ ἐχθρότης ἐντείνεται καὶ οἱ ἐχθροὶ πολλαπλασιάζονται, καθ' ὅσον αἱ ἐργασίαι ἑκάστου συνεταιρισμοῦ εὐρύνονται καὶ οἱ συνεταιρισμοὶ πολλαπλασιάζονται. Ἡ εὐρυνσις τῶν ἐργασιῶν ἑκάστον συνεταιρισμοῦ περιορίζει ἀντιστοίχως τὸν κύκλον ἐργασιῶν τῶν ἀνταγωνιζομένων αὐτῶν ἰδιωτῶν. Ἡ ἐξάπλωσις τῶν συνεταιρισμῶν αὐξάνει τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπ' αὐτῶν θιγομένων καὶ ἐπομένως εὐρύνει τὸν κύκλον τῶν ἀντιπάλων των.

Ἐκτός αὐτῶν δύο ἄλλαι ἀκόμη κατηγορίαι προσώπων ἀντιτίθενται κατὰ τῶν συνεταιρισμῶν. Αὐταί εἶνε, ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ μικροκομματάρχαι τῶν χωριῶν, τῶν ὁποίων αἱ πρὸς τοὺς χωρικοὺς ὑπηρεσίαι ἐπίσης ἀχρηστεύονται διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ οὕτω πῶς χάνουν οὗτοι τὴν ἐπ' αὐτῶν πολιτικὴν ἐπιρροήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λεγομένους κτηματίας, πρόσωπα δηλαδὴ σχετικῶς εὐπορα, μὴ ἐργαζόμενα προσωπικῶς, τῶν ὁποίων ἡ ἀντίθεσις ἐναντίον τῶν συνεταιρισμῶν ὀφείλεται εἰς λόγους ψυχολογικοὺς. Οἱ τελευταῖοι, ἐνῶ θὰ ἦτο φυσικὸν νὰ ἐνδιαφεροῦν διὰ τὴν κίνησιν καὶ νὰ προσφέρουν εἰς αὐτὴν τὰς ὑπηρεσίας των ὡς μάλλον μορφωμένοι, ἀποφεύγουν κατὰ κανόνα ἐκ λόγων ἐγωιστικῶν καὶ ἀδικαιολογήτου ὑπερηφανείας πᾶσαν ἀνάμειξιν, ἀρκοῦμενοι χαριεκαίμως νὰ παρακολουθοῦν καὶ σχολιάζοντες τὰς τυχόν παρατηρουμένας εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς ἀτελείας. Οὗτοι μνησικακοῦν κατὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ, διότι ἐπισκιάζει τρόπον τινὰ τὴν εἰς τὴν περιφέρειαν ἐπαγγελματικὴν καὶ κοινωνικὴν αὐτῶν σημασίαν, ρυθμίζων μόνος αὐτὸς κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἦτοον ἀποτελεσματικῶς τὴν γεωργοοικονομικὴν ζωὴν τοῦ τόπου.

Οἱ τρεῖς οὗτοι ἀντίπαλοι τοῦ συνεταιρισμοῦ ἐκ διαφόρων λόγων ὀρμώμενοι συνεννοῦνται εἰς τὴν ἐναντίον του πολεμικὴν. Ἡ κοινωνικὴ των θέσις, αἱ σχέσεις των, ἡ μόρφωσις των καθίστανται αὐτοὺς ἐπικινδύνους. Αὐτοὶ ἐρχονται τακτικὰ καὶ εὐκόλως εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὰς ἀνωτέρας τάξεις, τὰς ὁποίας ἐπηρεάζουν δυσμενῶς κατὰ τῶν Συνεταιρισμῶν. Οἱ Συνεταιρισμοὶ ἐξ ἀντιθέτου ἐκπροσωποῦμενοι κατὰ τὸ πλείστον ἀπὸ πτωχοῦς ἀγρότας στερουμένους τῶν ἀνωτέρω προσόντων, δυσκόλως δύνανται ἀνευ συστηματικῆς καὶ ὀργανωμένης ἀντιδράσεως νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν κίνδυνον τοῦτον.

Χρειάζεται λοιπὸν κατὰ τρόπον συστηματικὸν νὰ διαφωτίζεται συνεχῶς καὶ πειστικῶς ἡ κοινὴ γνώμη ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω αἰτίων, ποὺ προκαλοῦν τὴν ἐναντίον τῶν συνεταιρισμῶν ἐχθρότητα τῶν προσώπων τούτων, ὥστε νὰ δύναται αὐτὴ νὰ κινήσῃ ἀσφαλῶς περὶ τῆς ἀξίας καὶ τοῦ δικαίου τῆς ἐναντίον των πολεμικῆς.

Μόνη ὅμως ἐξήγησις τῶν αἰτίων τῆς ἐναντίον τῶν συνεταιρισμῶν ἀντιδράσεως δὲν ἀρκεῖ. Μόνη ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀντιθέσεως τῶν συμφερόντων δὲν φθάνει διὰ νὰ πείσῃ ὅτι ὅσα καταγγέλονται δὲν εἶνε ἀκριβῆ. Μὲ τὸ νὰ δικάζεται κανεὶς ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς συνεταιρισμοὺς δὲν ἐπεται ἐκ μόνου τοῦ λόγου τοῦτου ὅτι δὲν λέγει τὴν ἀλήθειαν, ὅταν κατηγορῇ ὀρισμένας πράξεις ἢ παραλείψῃ τῶν. Ἡ μπορεῖ σκοπὸς τῆς κριτικῆς του νὰ μὴ εἶναι ἡ διόρθωσις τῶν παρατηρουμένων σφαλμάτων καὶ ἀτελειῶν, διὰ τὰς ὁποίας δύνα-

ται και να χαιρεκακή, άλλ' ή δυσφήμις της ιδέας και ή διασάλευσις της εμπιστοσύνης του λαού προς αυτήν. 'Εν πάση περιπτώσει όμως αι κατηγορία αύται καθ' έαυτάς, άσχετώσ των αίτιών που τάς προκαλοῦν, μένουσαι άνευ άντικρούσεωσ άσκούν επιβλαβή επίδρασιν επί της κινήσεωσ, ή όποία πρέπει να κατασταλή. Δι' αυτό οι συνεταιρισμοί όφείλουν έν συνεχεία της προσπάθειάσ αυτών προς ανάκαλυσιν των πραγματικών λόγων της έναντίον των έχθρότητοσ να εισέλθουν και είς τήν ουσίαν των έναντίον αυτών κατηγοριών και να τάς ανατρέψουν.

Τέσσαρεσ κυρίωσ είνε αι βασικά κατά των γεωργικών συνεταιρισμών κατηγορία:

α'. "Οτι οι διοικούντεσ τούσ συνεταιρισμούσ παρου-

σιάζονται κατά μίαν μεγάλην άναλογίαν δόλιοι διαχειριστάι της συνεταιρικήσ περιουσίασ.

β'. "Οτι οι συνεταιρισμοί προσφέρουν τάς υπηρεσίασ των είσ τούσ άγρότασ υπό όρουσ βαρείσ, πολλάκισ βαρυτέρουσ και έκείνων, υπό τούσ όποίουσ διεξάγουν τάσ αυτάσ εργασίασ οι μεμονωμένοι άγρότα.

γ'. "Οτι οι συνεταιρισμοί άποτυγχάνουν συνήθωσ κατά τήν διαχείρισιν των οικονομικών αυτών εργασιών, δημιουργούντεσ ζημίασ διά τόν συνεταιρισμένον κόσμον.

δ'. "Οτι οι συνεταιρισμοί πολιτεύονται.

Οι συνεταιρισμοί δύνανται, νομιζόμεν, εύχερωσ να ανατρέψουν τάσ κατηγορίασ αυτάσ, άν εργασθούν συστηματικώσ και συντονίσουν τάσ ενεργείασ των.»

Στη συνέχεια αναλύει παραστατικά την κάθε μία περίπτωση, αναπτύσσει τις θέσεις του και δίνει οδηγίες για την αντιμετώπιση. Γράφει:

α) Είς άπόλυτοσ αριθμόσ μηνύσεωσ έναντίον συνεταιριστικών όργανων, όσοδήποτε μεγάλωσ και άν είνε, δέν άρχει, παρ' όλην ίσωσ τήν πρώτην έντύπωσιν που άφίρει, ν' άποδειξη ότι τά όργανα των συνεταιρισμών είνε κατά μίαν μεγάλην άναλογίαν άπιστοι διαχειριστάι. Διά να σχηματισθή άσφαλής κρίσις περι της έκτάσεωσ και της βαρύτητοσ των διαπραχθέντων άδικημάτων, χρειάζεται να γνωρίζωμεν άκόμη έντόσ πόσου χρόνου διεπράχθησαν τά άδικήματα αυτά, επί τίνωσ έν συνόλω αριθμού συνεταιρισμών άναλογοῦν, είσ ποία τμήματα της χώρασ άνήκουν οι άδικηθέντεσ συνεταιρισμοί και κατά ποίαν άναλογίαν, ποίον τό περιεχόμενον των μηνύσεωσ: πρόκειται μόνον περι άδικημάτων του κοινού ποινικού νόμου στρεφομένων κατά της συνεταιρικήσ περιουσίασ ή περιλαμβάνοντα είσ αυτά και παραβάσεισ του νόμου περι συνεταιρισμών, ό όποίοσ εκ λόγων σκοπιμότητοσ δημιουργεί πληθύν συνεταιριστικών τρόπων τινά άδικημάτων. 'Ακόμη πρέπει να έξετασθή κατά ποίαν άναλογίαν ένέχοντα οι κυρίωσ άγρότα είσ τά άδικήματα αυτά και κατά ποίαν άναλογίαν πρόσωπα άλλων επαγγελμάτων και τίνων, τά όποία πολλάκισ μετέχουν είσ τούσ συνεταιρισμούσ και είσ τάσ διοικήσεισ αυτών. 'Επίσησ πόσοι εκ των ένεχομένων είνε υπάλληλοι των συνεταιρισμών και πόσοι αείρετά όργανα αυτών. Περαιτέρω ποία ή άναλογία των άδικημάτων τούτων μεταξύ των παλαιότερων συνεταιρισμών και των νεωτέρων τοιούτων, καθώσ και κατά ποίαν άναλογίαν ένέχονται είσ αυτά όργανα των ένώσεωσ και ποία ή άναλογία των όμοίασ φύσεωσ άδικημάτων, είσ άλλασ όμοειδείσ, μή συνεταιρικάσ επιχειρήσεισ κλπ. 'Αναφέρομεν ένδεικτικώσ τ' άνωτέρω, τά όποία είνε απαραίτητα διά να σχηματισθή άσφαλής γνώμη περι του βασίμου της πρώτησ κατηγορίασ.

β) Κατά τόν ίδιον τρόπον πρέπει να έξετασθή τό βασίμον της δευτέρας κατηγορίασ, ότι οι συνεταιρισμοί προσφέρουν τάσ υπηρεσίασ των άκριβά. 'Η κατηγορία αύτη στρέφεται κυρίωσ κατά των ένώσεωσ συνεταιρισμών, διότι οι άπλοί συνεταιρισμοί, πέραν ένόσ ποσοστού επί των δανείων, όχι άνωτέρου των 2%, και σπανιώτερον έπουσιώδουσ τινοσ προμηθείασ επί των πωλουμένων είσ τούσ συνεταιρίουσ είδών, κατ' ούδέν άλλο επιβαρύνουν τούσ άγρότα. Δέν άρκει να παρατάσσονται ποσά δαπανών και επιβαλλομένων είσ τούσ συνεταιρίουσ χρηματικών εισφορών, διά να άποδειχθή ότι αι ένώσεισ βαρύνουν άφορητώσ τούσ άγρό-

τασ. 'Εκ παραλλήλου πρέπει να έξετασθή άν αι δαπάναι αυταί είνε σκόπιμοι και άνάλογοι προς τόν κύκλον των εργασιών των ένώσεωσ οικονομικού και επαγγελματοσυνεταιρικού (ιδεολογικού) περιεχομένου και άν αι υπό των ένώσεωσ παρεχόμενα υπηρεσίαί είσ τούσ συνεταιρισμούσ και τούσ άγρότα είνε χρήσιμοι και άνάλογοι προς τάς αξιουμένασ θυσίασ. Χωρίς τόν παραλληλισμόν αυτόν δέν είνε δυνατόν άλλα και λογικόν να έξαχθούν οιαδήποτε συμπεράσματα περι άδικαιολογήτου και υπερέμετρου επιβαρύνσεωσ των άγροτων εκ μέρουσ των όργανώσεωσ των.

γ) Η τρίτη κατηγορία στηριζόμενη συνήθωσ είσ μεμονωμένα γεγονότα, διά τά όποία πολλάκισ δέν εύθύνονται μόνοι οι συνεταιρισμοί, έπείσειόμενα ώσ μαῦρα σημαία έναντίον των συνεταιρισμών και ίδια έναντίον της έκτάσεωσ και έντάσεωσ των εργασιών αυτών, δέν πρέπει να άπασχολήση ολιγώτερον τούσ συνεταιρισμούσ. Οὔτοι όφείλουν και είνε είσ θέσιν ν' άποδείξουν ότι κατά κανόνα και κατ' άναλογίαν υπερετεροῦσαν τήν άναλογίαν των μή συνεταιριστικώσ οργανωμένων επιχειρήσεωσ, διεξάγουν τάσ εργασίασ των επιτυχώσ και έπωφελώσ διά τούσ άγρότασ. 'Επ' εύκαιρία θά ήδυνάτο να τονισθή ότι και αι τυχόν είσ βάροσ των οργανώσεωσ πραγματοποιούμενα ένίστε ζημίαι δέν άρκούν πάντοτε, διά ν' άποδείξουν ότι αυταί έξημίωσαν και τούσ συνεταιρίουσ, χάριν των όποίων ύφίστανται και διά λογαριασμόν των όποίων εργαζόνται. Τυπικόν παράδειγμα ή περίπτωσησ της άγοράσ μέρουσ των προϊόντων των συνεταιρίων υπό του συνεταιρισμού προς συγκράτησιν ή ύψησιν των τιμών, κατά τήν όποίαν είνε ένδεχομένον ό συνεταιρισμόσ να ζημωθή κατά τήν διάθεσιν του μέρουσ τούτου. 'Ο σνέταρωσ όμως ώφελήθη εκ της συγκρατήσεωσ ή της ύψώσεωσ της τιμήσ πολύ περισσότερο των όσων εκ του άνωτέρω λόγου ώσ φορεούσ της συνεταιρικήσ επιχειρήσεωσ έξασε.

δ) 'Η κατηγορία περι άναμίξεωσ των συνεταιρισμών είσ τήν πολιτικήν άφορά άναμφισβητήτωσ τούσ ιδύνοντασ τάσ όργανώσεισ, διότι οι συνεταιρισμοί ώσ νομικά πρόσωπα είνε γεγονόσ ότι όχι μόνον είσ ούδέν κόμμα άνήκουν, άλλα και διά του καταστατικού των έχουν κηρυχθή πολιτικώσ ούδέτεροι. Οι ιδύνοντεσ πάλιν δέν δύνανται να κατηγορωάνται διότι έχουν πολιτικάσ πεποιθήσεισ ή διότι άνήκουν είσ ώρισμένον κόμμα-τούτο θά ήτο άκατανόητον- άλλα κατηγοροῦνται ότι χρησιμοποιοῦν τούσ συνεταιρισμούσ ώσ όργανα πολιτι-

κῆς αὐτῶν ἀναδείξεως. Τὴν κατηγορίαν αὐτὴν δύνανται οἱ συνεταιρισμοὶ νὰ τὴν ἀντικρούσουν ἀποτελεσματικῶς καὶ ὀφείλουν νὰ τὸ κάμουν. Εἶναι γεγονός ὅτι καθ' ὅλον τὸ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ πολιτικαὶ ἀντιθέσεις εἶχον διαρῆσει τὸν λαὸν εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, οἱ συνεταιρισμοὶ ἀπέμειναν μακρὰν τῶν πολιτικῶν ἐρίδων, οὐδέποτε δὲ οἱ ἰθύνοντες ἠθέλησαν νὰ ἐκμεταλλεῦσθαι τὴν δύναμιν τῶν εἰς ὄφελος τῶν ὁμοφρόνων τῶν καὶ πρὸς βλάβην τῶν ἀντιπάλων τῶν. Ἀλλὰ καὶ σήμερον οὐδαμῶς ἐμφανίζεται πείσις διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ πρὸς ἐπιηρασμὸν τῶν πολιτικῶν πεποιθήσεων τῶν συνεταιρῶν. Ἀπομένει ὅθεν νὰ ἀποδειχθῇ ὑπὸ τῶν συνεταιρισμῶν ὅτι καὶ ἡ γενικωτέρα πολιτικὴ ἢ ἀσκούμεν ἡ αὐτῶν δὲν ἀποβλέπει εἰς πολιτικούς σκοπούς, ἀλλὰ εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν συνεταιρῶν, κατὰ τὴν φυσικὴν καὶ ἀναπόφευκτον σύγκρουσιν αὐτῶν πρὸς τὰ συμφέροντα ἄλλων τάξεων. Ἡ ἀπόδειξις ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ δευτέρου εἶνε εὐχερῆς εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς, ὅταν ἐξετάσῃ ἔν ἑκάστῳ χωριστὰ τὰ ἐνδιαφέροντα αὐτοὺς ζητήματα καὶ ἐπικαλεσθῶν τὴν μέχρι τοῦδε συνεταιριστικὴν

ἱστορίαν, ἢ ὅποια ἀποδεικνύει ὅτι οἱ συνεταιρισμοὶ ἐπανειλημμένως ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναλάβουν ἔντονον ἀγῶνα πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων τῶν.

Χρειαίεται ὅθεν κατὰ δευτέρον λόγον, ἵνα οἱ συνεταιρισμοὶ συστηματικῶς καὶ συντονισμένως ἀναλάβουν τὴν ἀντίκρουσιν τῶν κατηγοριῶν αὐτῶν. Ἡ ἀδιάλειπτος αὐτοεποπτεία καὶ ὁ αὐστηρὸς αὐτοέλεγχος ἀποτελοῦν ἔν τῶν ἀποτελεσματικωτέρων μέσων ἀμύνης τῶν συνεταιρισμῶν, διότι προλαμβάνουν παραπτώματα τῶν ὁποίων τὴν κακὴν χεῖρα γίνεται εἰς βάρος τῆς ὅλης κινήσεως.

... Παρὰλλήλως ὅθεν πρὸς τ' ἀνωτέρω ὀφείλουν ν' ἀναλάβουν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ συνεταιρισμοὶ, ἀσχέτως οἰασθήποτε ἄλλοθεν καταβαλλομένη ἀνάλογου προσπαθείας, τὴν προπαγάνδαν τῆς διαδόσεως τῆς συνεταιριστικῆς ἰδέας καὶ τὴν διαφώτισιν περὶ τῶν ὀφελιμάτων τοῦ συνεταιρισμοῦ. Ἡ δρᾶσις τῶν αὐτῶν δὲν πρέπει πλέον νὰ περιορισθῇ ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ συνεταιρισμένου κόσμου, ἀλλὰ νὰ ἐπεκταθῇ ευρύτερον, ἀποβλέπουσα νὰ προκαλέσῃ τὸ ἐνδιαφέρον, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν πρὸς τὸν συνεταιρισμὸν τῆς μεγάλης λαϊκῆς μάχης καὶ τῶν διανοουμένων...».

— Χαρακτηριστικὸν γιὰ τις συκοφαντίες σε βάρος τῶν Συνεταιρισμῶν, εἶναι ἐκεῖνο πού ἐγίνε κατὰ τὴν Πανελληνίαν Σύσκεψιν τῶν Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν τὸν Μάϊο 1931. Γράφει σχετικῶς ὁ «Συνεργατισμὸς» 1931 σ. 469.

«... Στὴν ἀρχὴ τῆς συσκέψεως σηκώθηκε ἕνας ἀντιπρόσωπος ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ μετὰ τὴν εἰλικρίνεια πού διακρίνει τοὺς συνεργατιστὰς εἶπε σὲ γλῶσσαν πολὺ ἀπλή: «Κύριοι πρὶν ἀρχίσουμε οἰαθῆτε συζήτηση παρακαλῶ νὰ καθαρίσουμε ἕνα σημεῖο: Ἐχομε μιά σύσκεψιν ἐν ἧ ὁποία μετέχει ὁλόκληρη ἡ Συνεταιρισμένη Ἑλλάς. Ἀλλὰ πολλοί, μετὰ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ Βουλευταί, μᾶς κατηγοροῦσαν τοὺς συνεταιριστὰς τῆς Βορείου Ἑλλάδος ὡς καταχραστὰς, ὡς ἐκμεταλλεῦτὰς, ὡς δημαγωγούς, ὡς κομμουνιστὰς κλπ. Ἡμεῖς εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ συνεργασθῶμε μόνον μὲ συνεταιριστὰς ὡς ἐκ τούτου θὰ θέλαμε μιά ἐξήγησιν ἂν αὐτὰ πού μᾶς εἶπαν ἀληθεύουν».

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Βορείου Ἑλλάδος διὰ τοῦ κ. Παπαχρίστου διευθυντοῦ τῆς Ὁμοσπονδίας Συνεταιρισμῶν, πᾶνον σ' αὐτὰ ἐδήλωσαν πὼς ἡ μόνη ἀρμοδίᾳ ὑπηρεσία γιὰ νὰ δώσῃ ὑπεύθυνη πληροφορία εἶνε ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα πού ἔχει τὸσας πυκνὰς συναλλαγὰς μὲ τὴν ὑπὸ κατηγορίαν Ὁργανώσεις καὶ ἐπὶ πλέον ἔχει καὶ τὴν Ἐποπτεία Συνεταιρισμῶν πού τῆς παρέχει τὴν εὐχέρεια νὰ γνωρίζῃ καταλεπτῶς τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τῶν Συνεταιρισμῶν. Ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι παραδέχθησαν τὴν ὀρθότητα τῆς ἀ-

παντήσεως καὶ εἰδοποίησαν τὸν κ. Γεν. Διευθυντὴ τῆς Τραπέζης κ. Τρακάκη ἂν θὰ ἦταν διατεθειμένος νὰ ἐλθῇ ὁ ἴδιος ἐντὸς αἴθουσας τῆς συσκέψεως καὶ νὰ παρασῇ τίς ζητούμενες πληροφορίες. Μὲ ὅλο τὸ ἐνδιαφέρον πού τὸν διακρίνει ἔσπευσε ὁ κ. Τρακάκης νὰ ἀνταποκριθῇ ἐντὸς τῆς παρακλήσεως τῶν Ἐνώσεων καὶ ἔκανε τὴν ἐξῆς δήλωσιν: «Ἐφ' ὅσον εἶμαι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζω αἱ κατηγορίαι αὐταὶ εἶνε ἀβάσιμοι, γενικῶς δύνανται νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ Συνεταιριστικὴ Κίνησις εἰς τὴν Βόρ. Ἑλλάδα εἶνε καλλίτερα ὀργανωμένη παρὰ εἰς κάθε ἄλλην ἐπαρχίαν καὶ παρουσιάζει μεγάλην ζωτικότητα καὶ θὰ ἠγχώρην οἱ ὑπόλοιποι Συνεταιριστικοὶ ὄργανισμοὶ νὰ φθάσουν σύντομα τὸ ὕψος εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται οἱ ἀδελφικοὶ τῶν ὄργανισμοὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ».

Ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἀποστομωτικὴν αὐτὴν δήλωσιν τοῦ κ. Δ/τοῦ τῆς ΑΤΕ, πού ἀποτελεῖ ἕνα ἠχηρὸν κόλαφον στο πρόσωπον τῶν συκοφαντῶν καὶ τῶν σκοτεινῶν κείνων ψυχῶν πού θέλουν νὰ βλέπουν τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ἐντὸς τῆς μᾶστις σκοτεινῆς γιὰ νὰ τὸν ἐκμεταλλεῦσθαι ὅπως θέλουν, προχώρησαν οἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου καὶ ἐξετάσθησαν ὅλα τὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν τὴν καθόλου Συνεταιριστικὴν Κίνησιν τῆς χώρας...».

— Σχετικὴ μετὰ τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι καὶ μὲν τὸ μῆκος τὴν ὁμιλίαν τοῦ Α. Μυλωνά ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ κατὰ τὸ μνημόσυνο τοῦ Ἰασεμιδῆ. (βλ. παρακάτω).

— Χαρακτηριστικὴ ἐπίσης ἀντίδρασις ἐν τῇ κατασυκοφάντησιν τῶν Συνεταιρισμῶν ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Συνδέσμου Συνεταιριστῶν Βορείου Ἑλλάδος (βλ. «Συνεργατισμὸς» 1931 σ. 413) πρὸς τὰ μέλη τοῦ Συνδέσμου καὶ τὴν Ἐνώσεις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν. Τα κυριότερα σημεῖα τῆς εἶναι τὰ ἀκόλουθα πού δείχνουν ποῖα ἐκτασις εἶχε πάρει ἀπὸ διαφοροὺς κύκλους ἡ ἐσφαλμένη ἀντίληψίς τους γιὰ τὸ ἔργο τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ ἀπὸ μερικοὺς ἡ συκοφάντησίν τους:

«Τό Δ. Συμβούλιον του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος, ιδεολογικού, ανεγνωρισμένου Σωματείου, σκοπόν έχοντας την διάδοσιν των συνεταιριστικών ιδεωδών και άποτελουμένου από πρόσωπα, εντός και εκτός της συνεταιριστικής Κινήσεως του τόπου, έμφορουμένα υπό των άνωτέρω ιδεωδών και άνήκοντα κατά τό πλείστον εις τόν διανοούμενον κύκλον, άφορομήν λαμβάνον εκ του δημιουργηθέντος άπ' εσχάτων, θορύβου εις βάρος των Συνεταιρισμών, συνελθόν εκτάκτως άπεφάσισεν έν έγκυκλίω νά θέση τās άπόψεις του Συνδέσμου υπό τήν κρίσιν ύμών ως κατωτέρω:

Άπό τινος ως είνε γνωστόν εις όλους ύμās καταβάλλεται προσπάθεια από διάφορα σημεία νά κατασκευοφαντηή ή Συνεταιριστική Κίνησις και νά παραπλαηθη ή ή Συνεταιρισμένος κόσμος. Ότε μέν παρουσιάζονται οι Συνεταίροι ως κακόπιστοι, ότε δέ κατηγορούνται οι διοικούντες τούς Συνεταιρισμούς ως δημαγωγοί, τυχοδιώκται, άγροτοκάπηλοι κλπ.

Κατά τό παρελθόν έτος, ότε έξηλθεν ό κ. Πρωθυπουργός μετά τής συνοδείας του εις περιοδείαν άνά τήν Ανατ. Μακεδονίαν, εύρηκεν άφορμάς νά έλέγη άυστηρός ώρισμένα άταξίαις Συνεταιρισμών αι όποια έτέθησαν ύπ' όψη του. Μικρόν μετά ταύτα γνωστός πολιτευτής Θεσσαλονίκης έπεχείρησε νά θέξη μίαν τών καλλίτερων Συνεταιρισμικών οργανώσεων τής χώρας. Τό κακόν έπροχώρησεν έκτοτε γοργώς και έπιφέρει ήδη δυνατά κτηρήματα κατά τής Κινήσεώς μας. Υπουργοί, Βουλευται και Γερουσιασταί έδοκίμασαν, σκανδαλωδώς, νά παρασύρουν τούς Συνεταιρισμούς εις τήν κομματικήν διαπάλην κατά τās τελευταίας έκλογάς τής Θεσσαλονίκης παρά τό πρόσφατον τής συμπληρώσεως του άρθρου 56 του Νόμου περί Συνεταιρισμών ύπ' αυτών τών ιδίων. Καθημερινώς, λαμβάνουν χώραν συσκέψεις ύπουργικαι πρός μελέτην τών μέτρων τά όποια επιβάλλεται νά εφαρμοσθούν διά τήν προστασίαν τών Συνεταιρισμών.

Όσάν νά μή ήρκουν τά άνωτέρω ό Μητροπολίτης Σεργών, συγκεντρώσας τά Προεδρεία τών Σωματείων τής πόλεως, συνεζήτησε μετ' αυτών περί τών ένδεικνυομένων ενεργειών εις άς δέον νά προβοθν διά νά προκαλέσουν τήν διάλυσιν τών Συνεταιρισμών, διά τούς όποιους ό Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης, φοβείται μήπως έξελιχθούν εις σπουδαία οικονομικά ιδρύματα και έκτοπίσουν τούς τοκογλύφους. Επί πλέον ό Γεν. Διοικητής Θράκης προβαίνει εις άναλόγους ενεργείας εις τήν περιφέρειάν του.

Όλα αυτά τά γεγονότα ένέβαλον εις σκέψεις τό Δ. Συμβούλιον του Συνδέσμου τών Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος, τās όποιας έπιθυμεί νά ανακοινώση ύμιν, ίνα βασανίσαντες ταύτας καθορίσητε τās άπόψεις σας και λάβητε από κοινού τά έπιβαλλόμενα μέτρα.

Καθ' ή πληροφορούμεθα (άλλως τε ταύτα έδημοσιεύθησαν εσχάτως εις τόν καθημερινόν τύπον), ή Κυβερνήσις, έπηρεαζομένη προφανώς έξ έσφαλμένων πληροφοριών, μελετά τήν λήψιν ώρισμένων μέτρων περιοριστικών τής έλευθερίας τών Συνεταιρισμών.

Κατόπιν όλων αυτών φρονοΰμε ότι ή Συνεταιριστική Κίνησις έν Ελλάδι διανύει δύσκολον καμπήν του βίου της. Ένώ έπίτινα έτη ύπηρχε μέγιστος ένθουσιασμός ύπερ ίδρύσεως και ένισχύσεως τών Συνεταιρισμών, σήμεραν έφευρισκονται διάφοροι αίτιάσεις διά νά προκληθη ή διάλυσις των. Τί συνέβη έν τώ μεταξύ

ήμεις δέν γνωρίζομεν, γνωρίζομεν όμως ότι ή Συνεταιριστική Κίνησις εσχάτως απέκτησε όντότητα και άνδρισμόν και διεκδικεί τήν θέσιν ή όποια τή άρμόζει έν τή οικονομική ζωή του τόπου. Ηκούσθησαν κατά καιρούς παράπονα ότι οι Συνεταιρισμοί προβαίνουν εις προμηθευτικάς εργασίας, ότι άναλαμβάνουν προμηθείας, διαθέτοντες από κοινού τά προϊόντα των κλπ.

Εις τά παράπονα όμως αυτά έδόθη υπό τών ιδίων Συνεταιρισμικών οργανώσεων ή άπάντησις ότι πάν ό,τι πράττουν οι Συνεταιρισμοί και αι Ένώσεις των πράττων ύπερ ή κατά τών Συνεταίρων και ότι πās τρίτος, πλήν τής Έποπτικής άρχής, ουδένα λόγον είχαν επί τών ενεργειών τών Συνεταιρισμών.

Άν όμως εφριώθησαν τά στόματα, αι ύπονομευτικά προσπάθειαι τών έχόντων ένάντια πρός τόν Συνεταιρισμόν συμφέροντα δέν έπαυσον. Άπανταχού καταβάλλονται προσπάθειαι νά συκοφαντηθούν αι συνεταιρικά οργανώσεις και νά δημιουργηθη δυσπιστία έναντι τών προσώπων τών διοικούντων αυτάς.

Η δημιουργηθείσα κατάστασις είνε όντως κρίσιμος ουχι όμως άπελπιτική. Κρίσιμος διότι εις έποχήν μεγάλης οικονομικής κρίσεως καταβάλλεται προσπάθεια διά δελεαστικών ύποσχέσεων και συκοφαντιών νά προκληθη ή διαρροή τών συνεταίρων από τούς συνεταιρισμούς. Έάν αι ένέργεια προήρχοντο εκ μέρους τών μακαρίθδων και τών τοκογλύφων ό άγών ήτο εύκολος. Όταν όμως ή κίνησις προέρχεται εκ μέρους και Άνωτάτων Κυβερνητικών λειτουργών τό ζήτημα διαφέρει.

Φαίνεται ότι έδημοργηθη μία τρομερά παρεξήγησις μεταξύ τής Κυβερνήσεως και τών συνεταιριστικών οργανώσεων. Τούτο πιστοποιείται και από τās γενομένας δηλώσεις του Υπουργού τής Προνοίας εις τήν Γερουσίαν τήν 11 Μαρτίου έ.έ. Έπεκράτησεν ή σκέψις παρά τή Κυβερνήσει ότι τά πρόσωπα τα διοικούντα τούς Συνεταιρισμούς τήν αντιπολιτεύονται.

Είτε πλάνη είναι τούτο, είτε πεποιθήσις τούτο δέν ένδιαφέρει ύμās. Εκείνο πού προέχει δι' ήμās είνε ότι άγνοείται παντάπασιν ή μέχρι τούδε ευεργετική δράσις του Συνεταιρισμού εις τήν χώραν μας. Και είνε τούτο λυπηρόν, λυπηρότατον. Εύρίσκονται Υπουργοί, Γεν. Διοικητής, Βουλευται, Γερουσιασταί και πλείστοι άλλοι οι όποιοι φέρονται ως ένδιαφερόμενοι διά τά οικονομικά ζητήματα του τόπου και άποφαινονται, άβασανίστως, ύπέκοντες εις προσωματικά ή κομματικά πείσματα, ότι οι Συνεταιρισμοί ζημιώνουν τούς γεωργούς άντι νά τούς ώφελούν και ότι διοικούνται από καταχρησάσας και άγροτοπατέρας. Κανείς όμως εκ τών ύπευθύνων και τών υπερασπιστών τών γεωργικών συνεταιρισμών δέν ήθέλησε νά εισέλθη εις τήν ουσίαν τής ύποθέσεως. Έκαστος προεπάθησε νά δημοκοπήση όλίγον, νά πολιτικογήση και νά παρουσιασθη, ως ύπερμαχος τών γεωργών διά νά έξασφαλίση τήν εύμένειάν των και τήν ψήφον. Άντι νά ζητηθούσιν, ως ώφειλε, στοιχεία επί τών άποτελεσμάτων τής όλιγοχρονίου δράσεως τών Συνεταιρισμών εις τήν χώραν - αυτό πράττουν οι σώφρονες και οι καλής θελήσεως άνθρωποι δι' άναθέσεως εις έπιτροπήν, άποτελούμενην από πρόσωπα έπιστημονικού κύρους και ειλημμένα έκτός του κύκλου τών πολιτευομένων, τής μελέτης και τής θέσεως, τής συντελεσθείσης εργασίας και τής χρησιμότητος αυτής, άντι νά ζητηθώσι στατιστικά από τής άρμοδίας ύπηρεσίας, άντι νά ζητηθη από τό Υπουργείον τής Δικαιοσύνης νά

καταθέσει τόν αριθμόν των καταδικαστικών, επί κατα-
χρήσει, αποφάσεων των δικαστηρίων εις βάρος των
διοικούντων τούς Συνεταιρισμούς, αντί να λαμβάνηται
μέριμνα και στοργή υπέρ ενός θεσμοῦ, ὁ ὁποῖος κατά
τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν μεγίστας ἔχει ἤδη προσφέρει
ὑπηρεσίας εἰς τὴν χώραν, διασύρεται δημοσία ἢ
ὑπόληψις ἀτόμων τὰ ὁποῖα ἡγούνται τῆς κινήσεως καὶ
ὑπονομεύεται ἢ ὑπόστασις αὐτῆς ταύτης τῆς Κινή-
σεως μετὰ τὴν δικαιολογίαν ὅτι οἱ Συνεταιρισμοὶ παρεξε-
τράπησαν τοῦ προορισμοῦ των, ὡσάν νά μὴ ὑπῆρχον
νόμοι, διέπροντες τὰ τῆς λειτουργίας των.

Διασπλίζεται ἀνά τὰ πέρατα τῆς χώρας μία τυχόν
ἀτασθαλία ἢ καὶ κατάχρησις εἰς Συνεταιρισμούς, οἱ
ὁποῖοι κατά γενικόν κανόνα ἐλαχίστων ἐτῶν ζωῆν καὶ
πείραν ἔχουσι καὶ στεροῦνται ὡς ἐκ τούτου μίας σοβα-
ρᾶς καταρτίσεως, διὰ ποσὰ ἀσημάντα ἐνδὸς παρεχόμε-
να ἀκατάρητος καὶ ἀσχολιστος πᾶσα ἀκατάχρησις εἰς
Ἄνωνυμους Ἐταιρίας ἢ ἄλλους ὁργανισμούς ἰδιω-
τικοῦ δικαίου καὶ πρὸ πάντων αἱ εἰς βάρος τοῦ κοινοῦ
γενόμενα νοθεύσεις καὶ καταχρήσεις. Κατηγοροῦνται
αἱ Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν, ἐπὶ παραδείγματι, διότι
εἰσπράττουν εἰσφορὰς ἀπὸ τῶν Συνεταιρισμῶν διὰ
τὴν ἐποπτεῖαν των καὶ τακτοποίησιν τῶν βιβλίων των
καὶ τὴν διοικητικὴν των ἐξυπηρετήσιν ἐν γένει, ὑμνοῦ-
νται οἱ ὁργανισμοὶ οἱ ὁποῖοι ἀγοράζοντες τὸν οἶτον
ἀπὸ τὸν παραγωγόν πρὸς δραχμὰς 6.50 τὸν διαθέτουν
εἰς τὴν κατανάλωσιν πρὸς 10 περίπου δραχμὰς ἐπι-
βαρύνοντες δι' ἀπλῆν μεσολάβησιν των μετὰ δραχμὰς
3.50 περίπου τὴν ὀκάν οἴτου. Κατηγοροῦνται οἱ Διοι-
κούντες τούς Συνεταιρισμούς ὅτι ἐπιβαρύνουν τού-
τους μετὰ ὑπέρογκα ὀδοιπορικὰ ἔξοδα, μερικά τῶν
ὁποίων καὶ ἀπορίπτονται, οὐδεμίαν ὅμως μορφήν ἀπο-
δίδεται εἰς τούς χρηματοδότας οἱ ὁποῖοι εἶνε εἰς θέσιν,
ἐνίοτε, διὰ μίαν ἐλαχίστην πίστωσιν καὶ διὰ ζητήματα
ὅπως τυπικὰ νὰ θέσουν εἰς κίνησιν Προέδρους καὶ
Ταμίαις ἐπὶ ἡμέρας ὀλοκληρωτάς, χωρὶς οὐδόπως νὰ
ὑπολογίζωσιν πῶς ἐργασία ἀπόλλυται μετὰ μίαν τιοῦ-
την ἐνέργειάν των καὶ ποῖα σπατάλη χρημάτων προ-
κύπτει. Δύναται κανεῖς νὰ παραθέτῃ ἀτελειωτον
σειρὰν τοιούτων ἀκατανοητῶν, τῶ ὄντι, φαινομένων,
ἀλλὰ ταῦτα εἶνε πάντα γνωστά ὑμῖν.

Ὡς παρουσιάζεται σήμερον ἡ κατάστασις νομιζομεν
ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ Συνεταιριστικὴ Κίνησις τῆς χώρας ν'
ἀμυνθῆ ἠνωμένην κατὰ πάσης ἐπιβουλῆς καὶ συκο-
φαντίας. Εἶδομεν εἰς τὸν καθημερινόν τύπον ἄρθρα
καὶ διαμαρτυρίας διγομένων προσώπων καὶ ὁργανι-
σμῶν.

Βεβαίως καλῶς ἐπράξαν νὰ ἐγείρουν τὴν φωνὴν των,
ἀλλὰ ἐπειδὴ βλέπομεν ὅτι ἡ ἐπίθεσις διεξάγεται ἐξ
ὅλων τῶν πλευρῶν καὶ κατὰ τῆς καθόλου Συνεταιρι-
στικῆς κινήσεως φρονούμεν ὅτι ὁ κίνδυνος δέον ν'
ἀντιμετωπισθῆ δι' ὅλων τῶν ἠνωμένων δυνάμεων.
Πρὸς τοῦτο προτείνομεν τὰ ἑξῆς τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν
τὰ κυριώτερα σημεῖα τῶν σκέψεών μας:

Εἰς τὴν πρώτην σύσκεψιν τῶν ἐνώσεων.

α) Νὰ κατατεθοῦν παρ' ἐκάστου ἀντιπροσώπου
τῶν ἐκπροσωπομένων Ἐνώσεων τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα

τὰ ὁποῖα θ' ἀποτελέσουν ἀντικείμενον ἐρευνῆς ἢ πει-
στήρια ἀντισυνεταιριστικῆς ἐνεργείας ἀτόμων ἢ ὁργα-
νισμῶν διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ περιφέρειαν ἕκαστος.

β) Νὰ σχηματισθῆ ὀλιγομελής ἐπιτροπὴ ἥτις πε-
ριερχομένη τὰς περιφερείας δι' ἧς κατετέθησαν
στοιχεῖα νὰ συλλέξῃ πληροφορίας καὶ ἀποδεικτικὰ ἵνα
χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Συνε-
ταιριστικῆς Κινήσεως ἐνέργειαν.

γ) Νὰ ἐξευρεθῆ ὁ τρόπος τῆς καταλλήλου διαφω-
τίσεως τῶν συνεταιρῶν καὶ τῆς κοινῆς γνώμης ἐπὶ τῶν
ἐπιδιώξεων τοῦ συνεταιρισμοῦ. Βεβαίως πάντες ἀνα-
γνωρίζομεν ὅτι οἱ συνεταιροὶ κατὰ μέγα μέρος δὲν
ἔχουσι ἀντιληφθῆ εἰσέτι ὅτι ὁ Συνεταιρισμὸς, εἶνε
ὁργάνωσις ἀπολύτως ἰδικῆ των καὶ ὡς ἐκ τούτου παρα-
τηρεῖται ποῖα τις ἔλλειψις ἐνδιαφερόμενος ἐναντι
αὐτοῦ.

Ἡ Συνεταιριστικὴ Κίνησις οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ ὅτι
ἀποτελεῖ ὁργάνωσιν ἢ ὁποῖα εὐδοκίμει μεταξὺ λαοῦ
μορφωμένου. Διὰ τοῦτο ἡ μόρφωσις στελεχῶν καὶ
συνεταιρῶν ἄς ἀποτελέσουν τὴν βάσιν τῶν προσα-
θειῶν μας.

Τότε μόνον θὰ εἰπώμεν ὅτι πραγματικῶς κτίζομεν
ἐπὶ στερεῶν θεμελίων ὅταν δι' ὄλων τῶν μέσων
διαπαιδαγωγῶμεν τούς συνεταιρούς. Ὅσον ταχύτε-
ρον ἐπιτύχωμεν τοῦτο τόσο ταχύτερον θὰ εἰμεθα εἰς
θέσιν νὰ εἰπώμεν ὅτι ἔχωμεν πραγματικὴν Συνεταιρι-
στικὴν Κίνησιν εἰς τὴν χώραν.

δ) Νὰ ληφθῆ ἡ ἀπόφασις τῆς διεξαγωγῆς τοῦ
ἀγώνος τῆς ἀμύνης κατὰ τῶν ἐκείστοτε συκοφαντικῶν
καὶ ψευδῶν ἐπιθέσεων, ἀπαρεγκλίτως, ἀλληλεγγύως
καὶ ἠνωμένως, διὰ νὰ γίνῃ πανταχόθεν ἀνταληπτή ὅτι
ἡ συνεταιριστικὴ Κίνησις καθ' ὅλην τὴν χώραν, ἔχει
τὴν αὐτὴν ἀποστολήν καὶ τὰ αὐτὰ ἰδανικὰ ἀσχετῶς, μετὰ
τὰς ἀτομικὰς ἀπασχολήσεις τῶν μελῶν τῶν Συνεταιρι-
σμῶν, δηλαδὴ τὴν οικονομικὴν ἀλληλεξυπηρετήσιν
τῶν ἀδυνάτων καὶ τὴν κατάργησιν πάσης φύσεως
ἐκμεταλλεύσεως. Ἡ ἡμέτερα ἀντίληψις εἶνε ὅτι ἡ προ-
σφορωτέρα ἐξυπηρετήσις καὶ ἐκπροσώπησις τῆς συ-
νεταιριστικῆς κινήσεως, θὰ ἐξασφαλισθῆ διὰ τῆς ἰδρύ-
σεως τῆς Ἐθνικῆς Συνομοσπονδίας τῶν Γεωργικῶν
Συνεταιρισμῶν.

Τότε μόνον θὰ ἐλικύση τὸν ἀπαίτουμενον σεβασμὸν
ἢ Γεωρ. Συνεταιριστικῆς Κινήσεως ὅταν ἠνωμένη εἰς μίαν
Κεντρικὴν ὁργάνωσιν ἐγείρῃ τὸ ὀγκῶδες ἀνάστημά
της (ἢ Συνεταιριστικὴ Κίνησις τῆς Ἑλλάδος εἶνε
ἡμεγαλύτερα ὁργάνωσις τῆς χώρας καὶ ἡ μόνη ἢ ὁποῖα
οὐδένα ἐπιδιώκει νὰ βλάψῃ, καταβάλλουσα τούναντι-
τίον πᾶσαν προσπάθειαν νὰ αὐξήσῃ τὸν ἰδιωτικόν καὶ
τὸν ἐθνικόν πλοῦτον) καὶ διεξάγῃ τὸν ἀγῶνα της κατὰ
τῶν συκοφαντῶν της ὡς μία ψυχή.

Πεποιθότες ὅτι διὰ τῆς ἐνεργείας μας ταύτης ἐξυπηρε-
τοῦμεν τὴν Συνεταιριστικὴν Κίνησιν τοῦ τόπου.

Διατελοῦμεν

Μετὰ Συνεταιριστικοῦ χαριετισμοῦ
Ἐντολῆ τοῦ Δ. Συμβουλίου
Ὁ ἀντιπρόεδρος Κ. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ»

— Επειδὴ τὸ θέμα αὐτὸ τῆς κατασυκοφαντήσεως των Συνεταιρισμῶν ἀπὸ τα
θιγόμενα συμφέροντα εἶνε βασικὸ (καὶ ἐμφανίζεται κατὰ διαστήματα μετὰ διάφορες
μορφὰς καὶ διάφορη ἐνταση), κρίνομεν χρήσιμο νὰ ἐπιμείνουμε σὴν παράθεση
κειμένων της εποχῆς που μελετοῦμε, μετὰ τὰ ὁποῖα ἀποκαλύπτονται οἱ πηγὰς καὶ οἱ
λόγοι της συκοφάντησης των Συνεταιρισμῶν. Χαρακτηριστικὸ — μετὰ τὴν ἀπλό-

τητά του, τη γνώση της καταστάσεως και την αλήθεια του— είναι το ακόλουθο κείμενο στο περιοδικό «Συνεργατισμός» Θεσσαλονίκης (1931 σελ. 443) με τίτλο «Κόλπα των εχθρών της συνεταιριστικής κινήσεως. Ο Μπαμπούλας της αλληλεγγύου ευθύνης». Γράφει:

«... Όταν μιά φορά ο τοκογλύφος ήταν ο παντοκράτωρ στά χωριά όλος ο κόσμος έπρεπε να σηκώνεται στο διάβα του και να κάμψη τή σπονδυλική του στήλη μπρός του. Όλος ο κόσμος έπρεπε να σπεύση να κεράση και να περιποιηθῆ τόν τσελεμπή, τό άφεντικό που θά τούς βασοτούσε μέ χρήματα. Όσο πειό στενόχωρα ήταν τά χρόνια τόσο και πειό απαραίτητος ήταν ο τοκογλύφος στο χωριά, και τόσο κατ' αναλογία ηύξαναν οι τόκοι τών δανείων. Ήλθε όμως ένας καιρός που ἡ στενοχώρια έπέρασε τά όρια, επίσης και ἡ βουλμία τῆς βδέλας, τού δανειστού. Από τήν ύπερβολική αὐτή στενοχώρια έγεννήθη τό αντίρροπο, προήλθε ἡ οργανώσις τών φτωχών και αδυνάτων εις οργανισμούς αυτοβοηθείας, εις Συνεταιρισμούς. Στην άρχή υποδέχθηκαν τό νέο αὐτό σύστημα δανεισμοῦ οἱ έκμεταλλευταί τών χωρικών μέ κάποια δόση εἰρωνείας, όσο και κακεντρεχείας. Ἡ ένεργεια αὐτή τών φτωχών γεωργών θεωρήθηκε σαν μιά ανταρσία που έπρεπε να τιμωρηθῆ πολύ αυστηρά. Κάθε άπαιτήση εις βάρος τών συνεταιριών έγινε άμέσως άπαιτητή χωρίς καμμία έπιείκεια και έπαυσε κάθε σχέση μέ τούς άτακτοῦντας και τούς έπαναστάτας. Παρ' όλες τῆς αντιδράσεως όμως αὐτές παρ' ὅλη τήν έχθρότητα που δημιούργησε αντίκρου στο άνήθικο τοκογλυφικό στρατόπεδο, ὁ Συνεταιρισμός προόδευσε και κατακάτ διαρκώς έδαφος στην ύπαιθρο και στις πολιτείες. Τίποτε δέν μπόρεσε να σταματήση τό σταθερό πρὸς τά μπρός βῆμα του, που μέ τόν γοῦπο του διασκόρπιζε και έτρομοκρατούσε τόν κάθε ύπουλο και άνήθικο εκμεταλλευτή.

Όταν πλεία ειδαν οἱ αντίπαλοι τού Συνεταιρισμοῦ πὼς δέν μποροῦν να διεξάγουν κατά μέτωπον άγώνα άλλαξαν τακτική, άρχισαν τήν ύπουλη δράση χρησιμοποιώντας κάθε είδος ψεύδους και συκοφαντίας. Ένα από τά συνήθη ψεύδη τους εἶνε πὼς οἱ συνεταιρισμοί εξαπατοῦν τά μέλη τους και δημιουργοῦν εκμεταλλευτάς. Άλλες συκοφαντικές ένεργειες τους εἶνε πὼς οἱ συνεταιρισμοί μέ τόν τρόπο που εργάζονται θά πνίξουν τῆς περιουσίεσ τών συνεταιριῶν μέ τήν καθιερωμένη αλληλέγγυα ευθύνη τών μελῶν, λέγουν επί τῆς υποθέσει «ξεύρεις τί θά πῆ Συνεταιρισμός κακόμοιρος; ὁ Συνεταιρισμός γίνεται νοικοκύρης στο κτήμα σου σέ βάσει εσένα έγγουητή στα χρέη ενός φτωχοῦ που δέν έχει τί να του πάρης και στις πολυ-

τέλειες τού Προέδρου που θέλει να ζῆση εις βάρος δικό σου». Μέ τέτοια σοφίσματα θέλουν να δηλητηριάσουν τά πνεύματα παρουσιαζόμενοι σαν άριστοι φίλοι τών συνεταιριῶν, άν δε πάνε τά χρόνια λιγάκι άσχημα και άναγκασθῆ ὁ Συνεταιρισμός ν' αναβάλλη τήν πληρωμή τών χρεῶν του ἢ να ζήτηση ανανέωση δανείου τότε χαρέκακα εργαται ὁ δήμος να μᾶς υπενθυμῆση τῆ σοφή του γνώμη. «Δέν στάλεγα εγώ, τώρα πήγα να πουλήσης τά κτήματά σου και τό σπίτι σου, να πληρώσης τά χρέη τού κάθε ξεπόλυτου. Συνεταιρισμό ἤθελες, να! πάρε.

Ένα παρόμοιο πράγμα ειπαν ὁ Μητροπολίτης Σεργῶν και ὁ Γεν. Διοικητής Θεράκης. Ὁ πρώτος βρήκε τά σπίτια τών μη συνεταιριῶν γεμάτα ενώ οἱ Συνεταίροι ειχαν και τά σπίτια τους άδεια και χρέη πολλά, ὀδεύτερος απέδωκε τῆ δυστυχία που υπάρχει στα χωριά στους συνεταιρισμούς, δηλαδή πράγματα που λέγουν οἱ άμμοιοι αντίπαλοι τού Συνεργατισμοῦ. Άλλοι πάλι παρουσιάζονται στους συνεταιρισμούς και τούς λέγουν «ξεύρεις τί ζῆμιες έκανε ὁ τάδε συνεταιρισμός μέ τήν άλωνιστική μηχανή που άγόρασε; πάει να σβῆση, τρομερά πράγματα και αυτά όλα για να κἀνη τῆς δουλίτσες του τού Συμβούλιου». Άν δε άκούσουν πὼς κανένας από τούς δικούς τους σκέπτεται να γραφῆ σέ συνεταιρισμό τού παρουσιάζουν τῆ καταστροφή και κινοῦν πάντα λιθῶν να τόν έμποδίσουν να γραφῆ.

Άλλά οἱ Συνεταίροι οφειλουν να προσέξουν, σέ κανένα να μη επιτρέπουν να συκοφαντῆ τήν οργανώσή τους, γιατί αὐτή εἶνε συνδεδεμένη μέ ὅλη τήν οἰκονομία τους. Κάθε πληροφορία για τόν συνεταιρισμό τους να ζητοῦν από τόν ἴδιον άπ' ευθείας και κάθε παρατήρηση να κάνουν μόνοι τους στη Διοίκηση του και στο έποπτικό του Συμβούλιο. Αυτό θά πῆ ενδιαφέρον συνεταιριῶν. Οἱ ψιθυρισμοί που άκούγονται έξω και οἱ κατηγορίες εἶνε κακοβουλία και κακή πρόθεση εκ μέρους τών εχθρῶν τού Συνεταιρισμοῦ. Ὅσον άφορᾷ τήν αλληλέγγυα ευθύνη μέ τήν ὁποία μᾶς τρομάζουν κάθε τόσο και λιγάκι ὁ κάθε καλοθελητής, ἄς δοῦμε τί λέγουν οἱ νόμοι και τά καταστατικά, ποῖο εἶνε το πνεῦμα τους και τί γίνεται στην πραγματικότητα. Έτσι θά πάροουμε μιά καθαρά ιδέα τού τί θά πῆ συνεταιρική ευθύνη...».

Στη συνέχεια αναπτύσσεται το θέμα με βάση το ν. 602 και τα καταστατικά. Και καταλήγει:

«... Λοιπόν οἱ φόβοι μέ τούς ὁποίους θέλουν μερικοί να τρομάξουν τούς συνεταιρισμούς εν τῆ οὐσία εἶνε άνοητοι και οἱ συνεταιίροι μποροῦν άφοβα να γραφοῦν στα καταστατικά τους, ὅχι 10πλάσια ευθύνη αλλά άπεριορίστη. Μερικοί επιτήδαιοι που χάνουν τά εύκολα κέρδη τους μέ τήν ανάπτυξη τών Συνεταιρισμών, έχουν πάντα λόγον να θέλουν να παραπλανοῦν τυχόν, ευπίστους χωρικούς, αλλά ἡ σύστασή μας γι' αὐτούς εἶνε ὅταν τούς παρουσιασθῆ κανένας, που δέν άνήκει στον Συνεταιρισμό, να τούς άνακινήση τέτοιους φόβους άπλούστατα να τού στρέφουν τῆς πλά-

τες και να τού λέγουν «εγώ έχω εμπιστοσύνη στην επιχείρησή μου ὅπως, εσύ στη δική σου και εἶνε περιττές οἱ συμβουλές σου».

Οἱ Συνεταιρισμοί εἶνε οργανισμοί μέ τόσο τέλειο μηχανισμό που τίποτε δέν μπορεῖ να τούς τραντάξῆ, δέν υπάρχει, οὔτε ὑπῆρξε ποτέ τέλειος οἰκονομικός οργανισμός σαν τόν συνεταιρισμό, μέ τήν διαφορά πὼς πρέπει να εκλέγωμε στις συνελεύσεις μας τά πρόσωπα κείνα που ξεύρουν τόν μηχανισμό τους και τόν χειρισμό τού ὅλου μηχανικοῦ τους συστήματός.

— Ειδικά για το κακό που κάνουν στους Γεωργικούς Συνεταιρισμούς οι δικολάβοι, έμποροι, μπακάληδες, γράφει «ο Συνεργατισμός» 1931 σ. 540.

«... Τό επάγγελμα του παντοπώλου, του εμπόρου και του δικολάβου όχι μονάχα είνε άσυμβίβαστο πρὸς τήν άποστολή του Συνεταιρισμού άλλα είνε και έχθρικό. ' Αντί νά κάνωμε θεωρητική άνάλυση και συζήτηση θά άναφέρωμε πρόσφατα γεγονότα πού θά άποδείξουν τετραγωνικά τήν άλήθεια.

1) Παντοπώλαι άρνήθησαν στήν ' Ανατολ. Μακεδονία και Δυτ. Θράκη, σέ ώριμένα χωριά, νά πουλήσουν άλάτι και διάφορα άλλα τρόφιμα σέ συνεταιίρους γιατί ο Συνεταιρισμός τούς προμήθευσε είδη πρώτης ανάγκης και έκ τούτου έχασαν αυτή τή προμήθεια για τή μεσολάβησή τους. 2) Τόν περασμένο χειμώνα οι παντοπώλαι μαζί μέ άλλους παρασιτικούς επαγγελματίας έκαμαν ένα συνέδριο στό όποίο μεταξύ άλλων είπαν και τά έξης: «οι Συνεταιρισμοί μέ τήν έξελίξη πού πήραν τείνουν νά μάς θέσουν έκποδόν από τήν άγορά, όπότε ήμεις θά δυστυχήσωμε, θά πεινάσωμε». Για νά μή λείψη δέ και ή συκοφαντία είπαν κάτι ακόμη, «οι Συνεταιρισμοί εκμεταλλεύονται τούς γεωργούς, τούς δίνουν άκριβιά δάνεια, τούς πουλάνε άκριβιά τρόφιμα και πρέπει νά διαλυθούν. Οι γεωργοί πού άνήκουν στους Συνεταιρισμούς είνε καταχρεωμένοι, ενώ οι μεμονωμένοι όχι μονάχα χρέη δέν έχουν άλλα έχουν γεμάτες και τίς αποθήκες τους.» Στο τέλος έβγαλαν και μία έπιτροπή μέ σκοπό νά γυρίση στα χωριά και νά προσκαλέση τούς γεωργούς νά διαγραφούν από τούς συνεταιρισμούς τους και νά συναλλάσσονται μόνο μ' αυτούς πού τούς εξυπηρέτησαν για πολλές δεκάδες χρόνια. Τῶ όντι ή έπιτροπή έπεσεκέρθη μερικά χωριά όπου άφού δοκίμασε τόν ξαριεμό τών χωρικών, πού σέ μεγίστη άνταλογία άνήκουν σέ Συνεταιρισμούς, έσταμάτησε τίς ένέργειές της και από τότε ήσυχάζει και εργάζεται ύπουλα νά καταστρέψη κάθε συνεταιριστική προσπάθεια μέ τίς διαβολές της και τίς συκοφαντίες της. Οι παντοπώλαι όπου κατώρθωσαν νά μπουν στή διοίκηση τών συνεταιρισμών επέτυχαν ένα μεγάλο μέρος από τά δάνεια τών συνεταιίρων νά πληρώνεται σ' αυτούς αντίκρυ στίς πιστώσεις πού άνοιξαν στους χωρικούς. 'Ετσι αντί τά δάνεια νά χρησιμοποιούνται για παραγωγικούς σκοπούς, όταν πέσουν στα χέρια τών μπακάληδων, πληρώνουν τά φαρμακερά ούζα και τά νοθευμένα και άθλια τρόφιμα πού έφοδιάζαν επί πιστώσει στους συνεταιίρους μέ μεγάλη ευχέρεια άφού άνεξέλεγκτα διαθέτουν τά δάνεια). 'Εκτός αυτού πάντοτε οι παντοπώλαι άπετέλεσαν έμπόδιο για τή προμηθευτική άνάπτυξη τών Συνεταιρισμών.

2) Οι έμποροι λυσσαλέα άγωνίσθησαν πάντοτε κατά τών Συνεταιρισμών και έγιναν αίτιοι οι συνεταιριστικές οργανώσεις νά ύποστούν κατά καιρούς, βαρύτερες ζημιές. Θά άναφέρωμε τίς κυριότερες ομάδικές τους κινήσεις κατά τών συνεταιρισμών για νά δοθ ή εύκαιρία στους συνηγόρους τών εμπόρων

νά κρίνουν από τά πράγματα τί είδους άνθρώπους θέλουν νά ύποστηρίξουν. Οι έμποροι έφεραν τή μεγάλη σύγχυση στή Πελοπόννησο στό σταφιδικό ζήτημα. ' Αφού δέ οι αντίδρασεις τους κατά τήν ίδρυση του Αυτόνομου Σταφιδικού οργανισμού δέν ίσχυσαν εις τίποτε κατέφυγαν στή συκοφαντία. ' Από τήν άρχή τής ίδρύσεως του οργανισμού χρονολογείται ή αντίδραση τών εμπόρων, σταφιδεμπόρων, εμπόρων τής γαλαζόπετρας, του θειαρίου τών οινόπνευματοπών κλπ. ' Ο σταφιδικός οργανισμός μέ τίς άπ' ευθείας συναλλαγές και μέ τή κοινοπραξία του έβάδιζε στή κατάργηση τών εμπόρων τών άμπελοαγωγικών ειδών, πράγμα πού εδέρριψε τούς ενδιαφερομένους.

Δέν μπορούσαν φανερά νά πούν πός ο οργανισμός τούς ζημιώνει, άλλα κατέφυγαν στό νά τόν διαβάλουν στους παραγωγούς και νά τούς διαδένουν έγχθρικά άπέναντί του. Στο έργο τους βοηθήθηκαν και από τή κριση τών τιμών και τής ύπερπαραγωγή και έτσι δημιούργησαν τή θλιβερά κεινή κατάσταση, τή γνωστή σέ όλους, πού ενδιαφέρονται για τά κοινά ζητήματα του τόπου. Μέ τή τακτική τους πολλοί παραγωγοί άρχισαν ήδη αμαρτωλικά διαμαρτυρία τών παραγωγών άρχισε ή δημαγωγία έως ότου προσελήθη μία σωστή άναστάτωση στίς σταφιδεπαραγωγικές έπαρχίες και μέσα στον οργανισμό τόν όποιον τόσο επικίνδυνα έθιξαν και του όποιου σταμάτησαν κάθε πρὸς τά μπρός έξέλιξη. Μέ τή τακτική τους αυτή επέτειναν τήν εξαθλίωση τών γεωργών και τούς έρριξαν ακόμη μία φορά στα δηλητηριασμένα νύχια τών εκμεταλλευτών, κάθε τύπου. Εύτυχός πού πολλοί παραγωγοί έννοιωσαν τή πλεκτάνη πού τούς στήθηκε και καταβάλλουν κάθε προσπάθεια νά έξυγιάνουν τήν κατάσταση. Είνε οι έμποροι, κείνοι πού δυσφήμισαν στό έξωτερικό όλα τά έθνικά μας προϊόντα.

Είνε οι έμποροι κείνοι πού κίνησαν πάντα λίθον —και κινούν ακόμη— για νά καταργηθή ή 'Επιτροπή Συγκεντρώσεως σίτου, πού παρ' όλες τίς άτέλειές της, τόσο πολύ ευηργέτησε τούς σιτοπαραγωγούς. Οι ίδιοι έμποροι αντιδρούν σήμερα συστηματικά κατά τής συγκεντρώσεως, τής κριτής και άλλων σιτηρών. Είνε έμποροι, κείνοι πού χρησιμοποιούν πάλι μέσον, θεμιτό ή άδέμιτο, για νά παρουσιάσουν τούς Συνεταιρισμούς και τίς ένώσεις τους μπρός στα μάτια τών άρμοδίων ύπηρεσιών ανικάνους νά διεξάγουν άπ' ευθείας συναλλαγές και ν' ανταποκριθούν πρὸς τίς νέες μεθόδους του έμπορίου, παρ' όλη τήν άρχικώς διαδηλωθείσα προστατευτική πολιτική τών Κυβερνήτων. Είνε έμποροι πού δημιούργησαν λαχανοκηπουρικό ζήτημα. Είνε έμποροι, κείνοι πού κατήνησαν, μέ τίς πιέσεις τους, δόρο άδωρο τό προνόμιο τής άτελούς εισαγωγής γεωργικών μηχανημάτων παρά γεωργ. Συνεταιρισμών.

Είνε άπειρα τά κακά πού έκαμαν στή συνεταιριστική κίνηση τής 'Ελλάδος...».

— Για την έντονα αρνητική επίδραση που είχαν οι συκοφαντικές κινήσεις εναντίον των συνεταιριστικών οργανώσεων, ομιλεί χαρακτηριστικά και η έκθεση του Διοικητικού Συμβουλίου του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος για το 1931 (βλ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 721. Βλ. αναλυτικά πιο κάτω στο Υποκεφ. Ε' του 1931).

— Για τις επικρίσεις της δημοκοπίας σχετικά με το έργο του ημισυνεταιρι-

στικού ΑΣΟ βλ. αναλυτικά το βιβλίο του Β. Σιμωνίδη (τ. Γεν. Διευθυντού του ΑΣΟ) «Μερικαί ἀλήθειαι ἐπὶ τῶν ζητημάτων τοῦ Σταφιδικοῦ Ὄργανισμοῦ» Ἀθήναι 1931.

— Για τις προσπάθειες άλλων μεν κομμάτων (των μικρῶν κυρίως να χρησιμοποιήσουν τους Συνεταιρισμούς για τους σκοπούς τους) και άλλων (των μεγάλων), να περιορίσουν την δράση των Συνεταιρισμῶν και των στελεχῶν τους δια να αποφύγουν την ανάπτυξη του αγροτικῆς ἢ του κομμουνιστικῆς κόμματος, βλ. διάφορες σελίδες του βιβλίου Δημ. Πουρνάρα «Ἱστορία τοῦ Ἀγροτικῆς Κινήματος ἐν Ἑλλάδι» Ἀθήνα 1931. Πρόκειται για συλλογή ἀρθρῶν του που δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα «Ελευθερος Ἀνθρωπος» του Κῶστα Αθάνατου. Βλ. και πρόλογο στο βιβλίο αὐτὸ ἀπὸ τον Κ. Αθάνατο για την επικράτηση του Ἀγροτικῆς Κόμματος.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΦΩΡΩΣΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΣ

Η αριθμητική κίνηση των γεωργικών συνεταιρισμών κατά το 1931 είναι η ακόλουθη, σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας που ήταν αρμόδιο για τις εγκρίσεις, ιδρύσεις και τροποποιήσεις και για την παρακολούθηση των δικαστικών διαλύσεων:

Είδη	Ιδρυθέντες και μετατρ.	Διαλυθέντες και μετατρ.	Υπάρχοντες στο τέλος 1931
Πιστωτικοί	240	198	4.393
Προμηθευτικοί	2	14	176
Πωλήσεως	22	30	422
Παραγωγικοί	22	2	300
Διάφοροι	71	67	509
Σύνολο	357	311	5.800

Επίσης υπήρχαν (στο τέλος του 1931) 1.641 συνεταιρισμοί αποκαταστάσεως ακτημόνων καλλιεργητών και 17 αναγκαστικοί συνεταιρισμοί εγγείων βελτιώσεων ν. 4639/1930. (Αναλυτικά στοιχεία βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 83, 84 και στο βιβλίο Θ. Τζωρτζάκη «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» σ. 91).

Όπως παρατηρεί ο Θ. Τζωρτζάκης στο βιβλίο του, η ταχεία διάδοση των γεωργικών συνεταιρισμών 1915-1931, αποδεικνύεται από τον κάτωθι πίνακα των ιδρυθέντων (μειον οι διαλυθέντες), δηλαδή η πραγματική αύξηση κάθε χρόνου:

Έτος	Αύξηση	Έτος	Αύξηση
1915	150	1923	408
1916	197	1924	577
1917	275	1925	1.033
1918	168	1926	315
1919	124	1927	333
1920	257	1928	446
1921	327	1929	259
1922	317	1930	568
		1931	134
		Σύνολο	5.888

(Βλ. αναλυτικά «Οί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» σελ. 14 όπου και διάφορες επεξηγήσεις).

Παρατηρεί για το 1931 ότι ιδρύθηκαν 350 περίπου νέοι Συνεταιρισμοί αλλά διαλύθηκαν περί τους 220 από τους οποίους 200 τουλάχιστον με δικαστικές αποφάσεις, αιτήσεις της ΑΤΕ, ως αδρανούντες. Για το λόγο αυτό (διαλύσεις με δικαστικές αποφάσεις) υπολογίζεται ότι ο αριθμός των Συνεταιρισμών θα ελαττωθεί κατά το 1932.

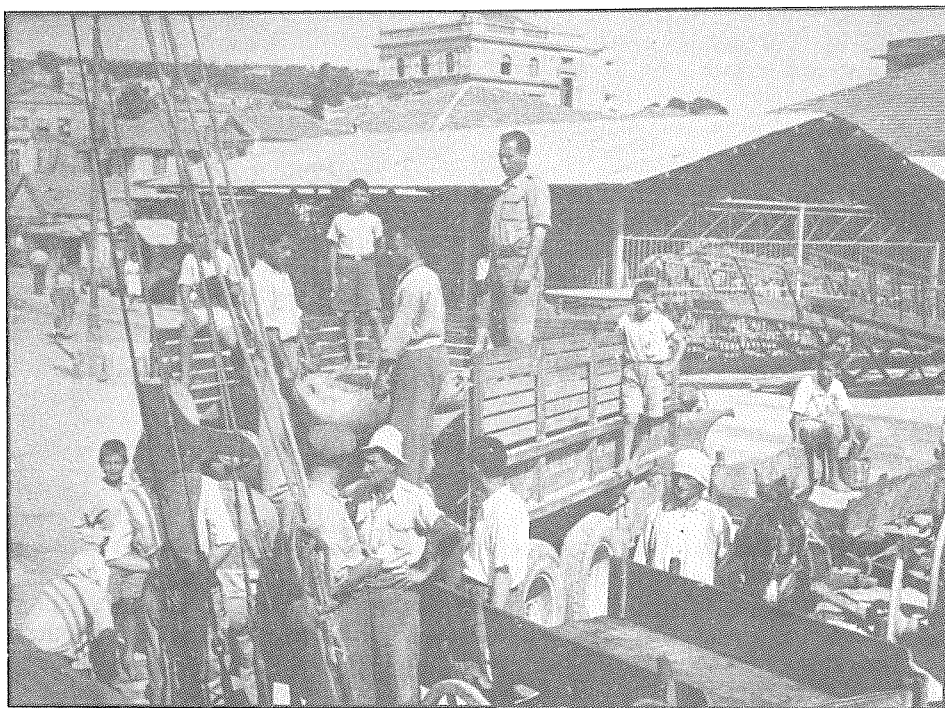
Στη σελ. 14 του παραπάνω βιβλίου γίνεται ανάλυση κατά κατηγορίες Συνεταιρισμών και για τις εργασίες τους κλπ. Επίσης στη σελ. 22 δίδονται στατι-

στικά στοιχεία δραστηριότητάς τους (βλ. αυτά στο Υποκεφ. Δ'). Και πάλι στη σελίδα 57-71 του βιβλίου Θ. Τζωρτζάκη γίνεται ειδική ανάπτυξη για α) τις συνεταιρικές προμήθειες β) τις συνεταιρικές πωλήσεις προϊόντων.

— Τη γενικότερη δύσκολη θέση όπου βρέθηκε η συνεταιριστική κίνηση κατά το 1931 (από πλευράς Κράτους, τρίτων και συνεταιρών) δίνει η έκθεση της Διοικήσεως του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος (Γ. Ιωαννίδης, Κ. Πρωτόπαπας, Χ. Παπαχρίστου, Δ. Τσαπούλης, Αλ. Βοσνιακός) προς τη Γενική Συνέλευσή του (Βλ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 721 (βλ. και στο Υποκεφ. Ε' του 1931).

— Όμως παρ' όλη τη γεωργική κρίση, παρ' όλες τις «επιδρομές» Κράτους και εκμεταλλευτικών κύκλων εναντίον της συνεταιριστικής κινήσεως από προστατευτικό «ενδιαφέρον» για τους αγρότες και το συνεταιριστικό θεσμό, η κάθε μια συνεταιριστική Οργάνωση προσπαθεί να προσφέρει όσο το δυνατό περισσότερες και καλύτερες υπηρεσίες στα μέλη της για να τα βοηθήσει στις τόσες ανάγκες τους αλλά και για να επιζήσει ως Οργάνωση.

Έτσι και κατά το 1931 παρατηρείται μία έντονη δραστηριότητα (δείγματα της οποίας είναι οι περιπτώσεις που αναφέρονται στο επόμενο Υποκεφάλαιο Δ').

Εκφόρτωση γεωργικών εφοδίων (μετακατοχικά) στη Μυτιλήνη (Ένωση Συνεταιρισμών Λέσβου).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΕΡΓΑΣΙΕΣ — ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
(Πανελλήνια και τοπικές δραστηριότητες)

Υπάρχει έλλειψη στατιστικών στοιχείων για τις εργασίες των συνεταιριστικών Οργανώσεων. Υπάρχει όμως η πληροφορία ότι η Αγροτική Τράπεζα πρόκειται να αντιμετωπίσει την έλλειψη αυτή (βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 15).

Στο μεταξύ γίνεται (στις επόμενες σελίδες) κάθε δυνατή σταχυολόγηση πληροφοριών (επισήμων εκθέσεων, δημοσιευμάτων, κλπ.) για να δημιουργηθεί μια κάποια εικόνα από τις συνεταιριστικές δραστηριότητες. Ακολουθούν εδώ τα σχετικά στοιχεία όσον αφορά τους πρωτοβάθμιους Συνεταιρισμούς.

Στο βιβλίο του Θ. Τζωρτζάκη «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» (σελ. 15 επ.) γίνεται σύντομη γενική αναφορά στις εργασίες των Γεωργικών Συνεταιρισμών (και Ενώσεων) κατά την εποχή εκείνη (στοιχεία 1931). Και πιο ειδικά αναφέρονται οι αξιόλογες περιπτώσεις της Λέσβου, Κρήτης, Λευκάδας, Θήρας, Αττικής.

Στη σελ. 23 δίνονται μερικά γενικά στατιστικά στοιχεία που είχε συγκεντρώσει η ΑΤΕ και που είναι τα επόμενα:

Συνεταιρισμοί στους οποίους αναφέρονται τα δεδομένα	3.845
Αριθμός μελών τους	260.000
Συνεταιρικά κεφάλαιά τους (μερίδες)	δρχ. 275.000.000
Από αυτά καταβλημένα	δρχ. 153.000.000
Αποθεματικά	δρχ. 52.000.000
Καταθέσεις στους Συνεταιρισμούς	δρχ. 45.000.000
Καταθέσεις των Συνεταιρισμών	δρχ. 30.000.000
Αξία συνεταιρικών εγκαταστάσεών τους	δρχ. 92.000.000
Δάνεια βραχυπρόθεσμα χορηγηθέντα στους Συνεταιρισμούς από ΑΤΕ, Οργ. Αγρ. Πιστ. Κερκύρας και ΑΣΟ	δρχ. 930.000.000

Στη σελίδα 24 γίνονται συγκρίσεις των παραπάνω στοιχείων μεταξύ 1928 με 1931 και δίνονται άλλες αναλυτικές πληροφορίες.

Στη σελίδα 38-56 δίδονται στοιχεία και κρίσεις για τη γεωργική πίστη στους Συνεταιρισμούς από την ίδρυση της ΑΤΕ (1929, 1930, 1931).

Στη σελίδα 57-62 γίνεται έκθεση για τις Συνεταιρικές προμήθειες και δίδονται στοιχεία (κυρίως για λιπάσματα, θείο, θ. χαλκό, σπόρους).

Στη σελίδα 62 δίδονται στοιχεία για τις συνεταιρικές πωλήσεις προϊόντων, από τα πρώτα χρόνια μέχρι το 1932.

Τα λεπτομερέστερα στοιχεία είναι προφανές, (από την έκτασή τους σε σελίδες) ότι δεν είναι δυνατόν να μεταφερθούν εδώ (ο μελετητής μπορεί να ανατρέξει στην παραπάνω πηγή, δηλαδή στο βιβλίο του Θ. Τζωρτζάκη).

— Ελευθερούπολη Νομού Καβάλας. Στοιχεία για την αξιολόγηση συνεταιριστικής της κίνησης, με δραστήριους συνεταιρισμούς, μας δίνει κείμενο του επόπτη Π. Σουμέλα στο «Συνεταιριστής» 1931 σ. 104. Παραθέτουμε στοιχεία ενδεικτικά της ζωντανίας της συνεταιριστικής κινήσεως στη βάση, παρ' όλη τη δύσκολη κατάσταση από την γεωργική κρίση.

« Η περιφέρεια Έλευθερουπόλεως είναι σχετικώς μικρά, αριθμούσα μόνον 39 συνεταιρισμούς, οι συνεταιρισμοί όμως ούτοι (έξ ών 38 πιστωτικοί και 1 σπρω-

τροφικός) παρουσιάζουν μεγάλην και αξιόλογον κίνηση. Συνάπτουν δάνεια, καλλιεργητικά και πλασματικά ἐπ' ἐνεχύρω καπνού, προμηθεύουν εις τὰ μέλη των

είδη οικιακής και γεωργικής χρήσεως επί πιστώσει και κατά τό πλείστον μέσω της εν Καβάλλα Ένώσεως των Γεωργικών Συνεταιρισμών, ης οι 30 τυγχάνουν μέλη. Τινές τούτων έπεξεργάσθησαν κατά τό παρελθόν έτος τά καπνά των συνεταιρίων των και εν γένει ένωσχύνουν παντοιοτρόπως τά μέλη των.

Οι συνεταιρισμοί Μεσορώπης, οι δύο τοιοῦτοι Παλαιχωρίου (γεωργ. πιστωτικός συνεταιρισμός έντοπιών και άγροτική πιστωτική τράπεζα «ή Ένωσις» και οι δύο Μουσθένης («ό Καπνοπαραγωγός» και «ή Ένωσις») διατηρούν πρατήρια άνια λειτουργούν τακτικώς και διά των όποίων διενεργείται ή χορήγησης των ειδών εις τούς συνεταιίρους.

Η έποπτική ύπηρεσία έξεπώνησε κανονισμόν πρατηρίων τόν όποιον προτίθεται νά εφαρμόση δι' άπαντας τούς συνεταιρισμούς της περιφερείας και τούτο διά τό όμοίομορφον.

Ο Διευθυντής της Ένωσεως «ή Έλευθερουπόλεως κ. Ν. Λάιος παρίσταται εις τάς γενικάς συνελεύσεις των συνεταιρισμών διά τήν έγκρισιν των ίσολογισμών των χρήσεως 1930... αναπτύσσει τό έργον της Άγροτικής Τραπέζης, νουθετεί, διδάσκει και ευρίσκει λόγους παραμυθίας διά τούς πάσχοντας εκ της σημερινής τρομακτικής κρίσεως.

Η λογιστική ύπηρεσία των συνεταιρισμών μας διεξάγεται καλώς υπό 22 λογιστών και γραμματέων, όστινες, άμειβόμενοι επαρκώς, εκτελούν κανονικώς τήν ύπηρεσίαν των εκτός έλαχίστων όστινες καθυστεροῦν τήν υποβολήν των ίσοζυγίων και των άλλων δικαιολογητικών. Οι λογιστάι, εκτός τριών, ευρίσκονται εις τάς έδρας των συνεταιρισμών και οὔτω πως διευκολύνεται ή άπρόσκοπτος λειτουργία των οργανώσεων.

Οι 39 συνεταιρισμοί αριθμοῦν 3875 μέλη και έλλίττομεν, σὺν τῷ χρόνῳ... νά έγγραφῶσιν άπαντες οι άγρόται της περιφερείας εις τούς συνεταιρισμούς... είναι άνάγκη νά γίνη έπιλογή των καλύτερων, ήθικωτέρων και φιλοπονεστέρων στοιχείων. Έξ άλλου είναι άνάγκη νά έξυγιανθῶν οι συνεταιρισμοί διά της άποπομπής των έλαχίστων, εύτυχῶς, σεσηπῶτων μελών των, διά νά έδραιωθῆ παρά τοις μή συνεταιίροις ήπεποίθησις ότι εισερχόμενοι εις τάς οργανώσεις δέν κινδυνεύουν οὔδε κατ' έλάχιστον.

Άδρανοῦντας συνεταιρισμούς... έχομεν δύο, ών προυτάθη και ή διάλυσις ώς οὔδολως λειτουργησάν-

των.

Οι λειτουργοῦντες έξ άλλου παρουσιάζουν κίνησιν και δράσιν. Ίδού μερικοί χαρακτηριστικοί αριθμοί:

α) Συνεταιρισμός Μεσορώπης. Αριθμεί 100 μέλη. Τά καταβεβλημένα κεφάλαιά του, συνεταιρικά και άποθεματικά, άνέρχονται εις δρχ. 1.213.550. Έχει οἴκημα ιδιόκτητον, εν ῶ ευρίσκειται έγκατεστημένος τό πρατήριόν του, λειτουργοῦν κατ' εκάστην. Η κίνησις των έμπορευμάτων του άνήλθεν τῷ 1930 εις δρχ. 2.000.000 και τά χορηγηθέντα εις τούς συνεταιίρους δάνεια πάσης φύσεως εις 5.800.000. Έπεξεργάσθη τά μή διατεθέντα καπνά των συνεταιρίων του, κατά τό τό παρελθόν και τό παρόν έτος διά των ιδίων αὐτοῦ κεφαλαίων.

β) Συνεταιρισμός Νησιαιάνης. Αριθμεί 223 μέλη. Καταβεβλημένα κεφάλαια δρχ. 843.916. Προμήθειαι εις έμπορεύματα τῷ 1930 528.000. Χορηγήσεις πρὸς συνεταιίρους 5.544.400.

γ) Αγροτ. Πιστωτ. Τραπέζα Παλαιχωρίου «ή Ένωσις». Συνεταιίροι 95. Καταβεβλημένα κεφάλαια δρχ. 422.532. Προμήθειαι εις έμπορεύματα τῷ 1930 δρχ. 527.460. Απτάματα 104.500. Χορηγήσεις πρὸς συνεταιίρους 4.964.000. Τό πρατήριόν του λειτουργεί δις της έβδομάδος.

δ) Γεωργ. Πιστωτ. Συνεταιρισμός Παλαιχωρίου. Αριθμεί 155 συνεταιίρους. Καταβεβλημένα κεφάλαια δρχ. 697.232. Προμήθειαι εις έμπορεύματα τῷ 1930 δρχ. 627.000. Απτάματα 167.200. Χορηγήσεις πρὸς συνεταιίρους 5.527.000. Τό πρατήριόν του λειτουργεί δις της έβδομάδας.

ε) Γεωργ. Πιστωτ. Συνεταιρισμός Μουσθένης «ό Καπνοπαραγωγός». Συνεταιίροι 187. Κεφάλαια καταβεβλημένα 411.966. Προμήθειαι εις έμπορεύματα τῷ 1930 δρχ. 824.539. Χορηγήσεις πρὸς συνεταιίρους 5.990.400.

στ) Συνεταιρισμός Γεωργιανής. Συνεταιίροι 120. Κεφάλαια καταβεβλημένα δρχ. 270.826. Προμήθειαι εις έμπορεύματα τῷ 1930 δρχ. 251.990. Χορηγήσεις πρὸς συνεταιίρους δρχ. 4.978.353. Τό γραφείον τοῦ Συνεταιρισμοῦ στεγάζεται εις ιδιόκτητον οἴκημα αὐτοῦ.

Ζ) Ίσολογισμὸ Γ.Π.Σ. Νιγητίης «Βισαλία» βλ. «Συνεργατισμός» 1931 σ. 504.

Η) Ίσολογισμὸ Γ.Π.Σ. Μεσορώπης βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 148.

— Νομοί Ηλείας, Ζακύνθου. Επαρχίες Ολυμπίας, Γορτυνίας. Η Συνεταιριστική δραστηριότητα στις περιφέρειες αυτές είναι αξιόλογη. Κείμενο Κ. Δεληβοριά με πολλά στατιστικά στοιχεία και συμπεράσματα βλ. αναλυτικά στο «ο Συνεταιριστής» 1932 σ. 66. 84, 102. Ιδιαίτερη αξία έχουν τα συμπεράσματα (γενικές παρατηρήσεις) που δίνουν μια γενική εικόνα της τότε εκεί καταστάσεως (βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 104) τά όποια και παραθέτομε:

Α. Ώς πρὸς τήν ίδρυσιν των συνεταιρισμών παρατηρεί τις, ότι ή εὔχέρετα τήν όποια παρείχε μέχρι πρὸ τινός ο Νόμος διά τήν σύστασιν τούτων συνετέλεσεν εις τό νά ίδρυθῶσι... εις τινας κοινότητες συνεταιρισμοί δυσανάλογοι πρὸς τὸν αριθμὸν των κατοίκων.

Β. Εξετάζων τις εν τῷ συνόλω των τά της λειτουργίας των συνεταιρισμών της περιφερείας, παρατηρεί ότι αὕτη βραίνει διαρκῶς βελτιουμένη, ή βελτίωσις δέ αὕτη είναι μεγαλυτέρα εις έκείνας εκ των συνεταιριστικῶν οργανώσεων, εις τάς όποιαις τά μέλη των παρρου-

σιάζονται έχοντα γνώσιν των δικαιωμάτων, καθηκόντων, και υποχρεώσεών των.

Η ύπηρεσία έποπτείας προσπάθησε πάντοτε δι' όμιλιών, διαλέξεων, διδασκαλιών και συνεχῶν συστάσεων, υποδείξεων και οδηγιῶν, νά μεταδώσῃ εις αυτά και τά συμβούλια των οργανώσεών των τας ὑγειεις συνεταιριστικὰς άρχάς, νά γεννήσῃ τό ενδιαφέρον αὐτῶν ὑπέρ τούτων και νά δημιοουργήσῃ εις ταῦτα τήν αντίληψιν τοῦ καθηκόντος.

Γ. Σχετικῶς με τόν σχηματισμόν κεφαλαίων, μετ' ευχαριστήσεως παρατηρεί τις ότι άρκετόν πρὸς τοῦτο

έξεδηλώθη ενδιαφέρον εις τὰς περισσότερας περιφερειαίας τῆς ἐπιθεωρήσεως, ἐκ μέρους τῶν συνεταιρισμένων ἀγοστῶν κατὰ τὰ ἔτη τῆς εἰς ἱκανοποιητικὰς τιμὰς πωλήσεως τῶν προϊόντων τῶν. Θὰ παρουσιάζοντο δὲ σήμερον πλείστοι τῶν συνεταιρισμῶν τῆς περιφερειαίας ἔχοντες σημαντικόν μέρος τοῦ διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν μελῶν τῶν ἀπατουμένου χρήματος, ἀν' αἱ ἀλλεπάλληλοι θεομηνία, ἢ κατὰ τὰ τελευταία ἔτη μείωσης τῶν τιμῶν τοῦ κυριωτέρου προϊόντος τῶν, τῆς σταφίδος, ἢ ἐπακολουθήσασα παγκόσμιος οικονομικὴ κρίσις, καὶ ἢ ἀπὸ τῶν κρατήσασα ἀτυχῶς εἰς πλείστους ἐξ αὐτῶν τὰς ἐπὶ ὑπερδανεισμῶν δὲν συντέλουν εἰς τὸ νὰ κρατῶνται ἀπασχολημένα εἰς δάνεια ἐν καθυστερήσει, τὰ μετὰ τὸς ἐπιμονῆς κατὰ τὸ παρωληθὸν κτηθέντα ὡς ἄνω κεφάλαια κ.

Δ. Ἡ κυριωτέρα ἀνάγκη ἦτις ὤθησε τοὺς ἐν τῇ περιφερειαίᾳ, παραγωγούς εἰς τὴν ἴδρυσιν συνεταιρισμῶν ἦτο, ὅπως δυνθῶσιν οὗτοι δι' αὐτῶν ἀφ' ἐνός μὲν νὰ ἀπαλλάξωσι τῆς λυμαινομένης τὰς τάξεις τῶν τοκογλυφίας καὶ τῆς ὀργαζούσης εἰς βάρος τῶν ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου καὶ κυρίως νὰ ἐξεύρωσιν ἀντὶ μικροῦ τόκου τὸ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων τῶν ἀναγκασιῶν χρήμα. Ἐπὶ τοῦ εἶδους τοῦτου τῶν ἐργασιῶν πάντες οἱ συνεταιρισμοὶ τῆς περιφερειαίας ἔχουσι νὰ παρουσιάσωσιν ἀξιολογητὰν κίνησιν.

Ἡ Ἀγορτικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ... παρῆγε ... ἀξίαν πᾶντός λόγου οικονομικὴν ἐνίσχυσιν εἰς τοὺς συνεταιρισμούς. Χάρις δὲ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ταύτης, καταρτίθη καὶ τὰ ἀναγκασιῶντα διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν μελῶν τῶν οικονομικὰ μέσα ν' ἀποκτήσωσιν οἱ συνεταιρισμοὶ καὶ τοὺς συνεταιρίζοντες ν' ἀπαλλάξωσι τῆς ὀργαζούσης ἐν τῇ περιφερειαίᾳ τοκογλυφίας καὶ τῆς λυμαινομένης τὴν ὑπαίθρου ἐκμεταλλεύσεως.

Ε. Κατὰ τὴν χορήγησιν τῶν δανείων παρατηρεῖται ὅτι δὲν καταβάλλεται πᾶντοτε ὑπὸ τινῶν συνεταιρισμῶν ἡ δέουσα προσοχὴ πρὸς ἐξακριβῶσιν τῶν καλλιεργητικῶν ἀναγκῶν τῶν δανειζομένων καὶ τῆς πιστωτικῆς αὐτῶν ἀντοχῆς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι αἱ ἀπὸ ἑτῶν παρουσιάζονται εἰς τινὰς περιφερειαίας καθυστερήσεις δανείων ὀφείλονται εἰς τὰς ἀλλεπαλλήλους ζημίας τῶν σταφιδάμελων ἐκ θεομηνίων, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθές ὅτι δὲν θὰ ἐπαρουσιάζοντο αὐταὶ εἰς ὃ ποσὸν παρουσιάζονται, ἐάν μετὰ τῆς ἐνδεδειγμένης προσοχῆς ἐγίνοντο αἱ χρηγήσεις τούτων.

ΣΤ. Πᾶσα αἱ συνεταιρικαὶ ὀργανώσεις τῆς περιφερειαίας παρουσιάζουσι ζωηροτάτην κίνησιν ὡς πρὸς τὰς προμηθείας. Τὰ εἶδη τῶν ὁποίων ἐγένετο προμήθεια διὰ τοὺς συνεταιρισμένους ἀγοστὰς εἶναι κυρίως θείου, θεικῆς χαλκῆς καὶ χημικὰ λιπάσματα, εἰς τινὰς δὲ περιφερειαίας ὡς εἰς τὴν τῶν Κρηστίνων καὶ Κακοβάτου καὶ ἄλλων καὶ ἄλλης οἰκιακῆς ἀνάγκης εἶδη. Αἱ ἐξυπηρευτικώταται αὐταὶ ἀξιολογητῶν ἀναγκῶν τῶν συνεταιρισμένων παραγωγῶν ἐργασίαι, ἤρχισαν διεξαγόμεναι μετὰ συστήματος καὶ τῆς τάξεως ἐκείνης, ἠδὲ ποῖα εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν πρόληψιν δημιουργίας ἐξ αὐτῶν ζημιῶν καὶ τὴν πλήρη ἐπιτυχίαν τῆς ἐν προκειμένῳ κινήσεως.

Ζ. Ὡς πρὸς τὰς ἐργασίας ἐναποθηκεύσεως καὶ πωλήσεως τῶν προϊόντων ἐκεῖνα τῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων τῆς περιφερειαίας ἔχουσι νὰ παρουσιάσωσιν ἐπὶ τὸ πλείστον κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος κίνησιν καὶ κίνησιν ἀξιόλογον ἐπὶ σταφιδόκαρπου, αἱ περιφέρειαι τῶν ὁποίων μικρὰν ἢ οὐδεμίαν ἐκ παγετοῦ ὑπέστησαν ζημίαν, ἀσήμαντον ἢ ἐλάχιστην τοιαύτην ἔχουσι νὰ παρουσιάσωσιν αἱ συνεταιρικαὶ ὀργανώσεις τῶν ἐκ παγετοῦ καταστραφειῶν περιφερειῶν ... ἐνδεδειγμένον κατὰ τὴν γνώμην μας εἶναι, ὅπως ὁ παραγόμενος

παρὰ τούτων σταφιδόκαρπος ἐναποθηκεύεται κατὰ ποιότητος κοινῶς, ἐπεξεργάζεται παρὰ τῶν ὀργανώσεων τῶν κατὰ τὰς ἀπατήσεις τῆς καταναλώσεως καὶ διατίθεται παρὰ τούτων ἀναλόγως τῶν ἐκαστοτε παρουσιάζομένων ἐν τῇ καταναλώσει ἀναγκῶν κοινῶς καὶ διὰ κοινόν λογαριασμῶν ἀπ' εὐθείας καὶ ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως τρίτων εἴτε πρὸς τὸ ἐν τῇ περιφερειαίᾳ ἐξαγωγικόν ἐμπόριον, εἴτε εἰς τὰς ἀγορὰς καταναλώσεως τοῦ ἔξωτερουκοῦ. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι παρὰ πλείστον συνεταιρισμῶν τῆς περιφερειαίας ἐνεργεῖται κοινὴ ἐναποθήκευσις τοῦ σταφιδόκαρπου τῶν μελῶν τῶν, εἴτε εἰς τὰς ἰδίαις αὐτῶν ἀποθήκας, εἴτε εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν εἰς ἅς οὗτοι ὑπάγονται συνεταιρικῶν ἐνώσεων, εἴτε εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ ΑΣΟ, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθές ὅτι ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ σταφιδόκαρπος οὗτος παρὰ πολλῶν ἐξ αὐτῶν διατίθεται (πώλησις παρὰ τῶν συνεταιρισμῶν κατὰ μόναν ἢ μῆσω τῶν συνεταιρισμῶν κατόπιν δηλώσεως πρὸς τὸ ἐμπόριον), οὕτε ὀνδεδειγμένος, οὕτε ὁ ἐξυπηρευτικὸς τῶν συμφερόντων τῶν εἶναι.

Μεγάλως θὰ διηκολύνοντο εἰς τὸ εἶδος τοῦτου τῆς ἐργασίας αἱ συνεταιρικαὶ ὀργανώσεις τῆς περιφερειαίας, ἐάν ἡ Τράπεζα λόγω τοῦ κέρους τῆς καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τὴν ὅποιαν ἐμπνέει ἐδέχτο νὰ μεσολαβῆσιν εἰς τὴν πώλησιν τοῦ ἐναποθηκευμένου σταφιδόκαρπου τῶν μελῶν τῶν...

Η. Οἱ συνεταιρισμοὶ ἀπὸ ἀπόψεως διοικήσεως παρουσιάζουσι ἐν ἔτει 1931 καλλιτέραν ἐν συνόλῳ κατὰστασιν ἐκείνης τοῦ 1930. Τὰ ἀποτελοῦντα τὰς διοικήσεις αὐτῶν πρόσωπα ἤρχισαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτου κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν καὶ συστηματικώτερον κινούμενα καὶ προσεκτικώτερον ἐργαζόμενα.

Θαύματα βεβαίως δὲν ἐπετελέσθησαν ἐπὶ τοῦ διοικητικοῦ πεδίου, ἐσημειώθη ὁμως ἐπὶ τὸ προκειμένον ἱκανὴ ἐν τοῖς συνεταιρισμοῖς μεταβολὴ σκέψεων καὶ ἀντιλήψεων ἐπιτρέπουσα ἀρκετὴν ἐνθάρρυνσιν διὰ τὸ μέλλον.

Θ. Τὰ ἐποπτικά συμβούλια, τὰ ὅποια θὰ ἠδύναντο διὰ μᾶς εὐσυνειδήτου καὶ μετὰ συστήματος ἐργασίας πανημίστην νὰ προσφέρωσιν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ ζήτημα τῆς ρυθμικώτερης κινήσεως τῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων ἢ δὲν κινουμένη ἀτυχῶς κατὰ τὸ πλείστον ποσὸς ἢ κινουμένη μὲν, ἀλλὰ βραδέως...

Ι. Ἀπὸ λογιστικῆς ἀπόψεως ἐξεταζόμενοι αἱ συνεταιρικαὶ ὀργανώσεις τῆς περιφερειαίας ἔχουσι νὰ παρουσιάσωσιν ἀξιόλογον κατὰ τὸ πλείστον τάξιν. Εἰς τινὰς περιφερειαίας ὡς ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὴν περιφέρειαν Γαργαλιάνων καὶ Φιλιατρῶν οἱ συνεταιρισμοὶ διατηροῦσιν ἰδίους ἐκαστος λογιστὰς, οἵτινες μετὰ παραδειγματικῆς τάξεως τηροῦσι τὰ βιβλία αὐτῶν. Εἰς ἄλλας πάλιν περιφερειαίας, ὡς εἰς τὴν περιφέρειαν Πύργου, Κρηστίνων, Κακοβάτου, Λεχανίου, Ζακύνθου καὶ Κυπαρισίας ἢ τήσεως τῶν βιβλίων τῶν εἰς τὰς ἐκεῖ συνεταιρικὰς ἐνώσεις ὑπαγομένων συνεταιρισμῶν γίνεται εἰς τὰς ἔδρας τῶν διὰ περιοδεούντων λογιστῶν τῶν εἰς ἅς οὗτοι ὑπάγονται συνεταιρικῶν ἐνώσεων ... εἰς ἄλλας ὡς εἰς τὴν περιφέρειαν Γαστούνης καὶ Ἀμαλιάδος τὰ βιβλία τῶν συνεταιρισμῶν ἐτηρήθησαν καὶ τηροῦνται εἰς τὰς ἔδρας τῶν ἐνώσεων δι' ὑπαλλήλων τῶν παρ' αὐτὰς λειτουργούντων ἐιδίκων λογιστηρίων. Πλὴν τῶν συνεταιρισμῶν Γαργαλιάνων καὶ Φιλιατρῶν δι' ἰδίον λογιστῶν τηροῦσι τὰ βιβλία τῶν μετὰ τῆς ἐπιβαλλομένης τάξεως καὶ τινες συνεταιρισμοὶ ἄλλων περιφερειῶν ὡς π.χ. Ἀμαλιάδος, Πύργου κ.ά.

Ἐξετάζων τίς τοὺς συνεταιρισμούς ἀπὸ ἀπόψεως λογιστικῆς τάξεως καὶ λειτουργίας εὐρίσκει ὅτι καλλι-

τέραν τάξιν καί πληρεστέραν λειτουργίαν παρουσιάζουσι κατά πρώτον λόγον οί συνεταιρισμοί οί τηροῦντες τὰ βιβλία των δι' ἰδίων ἑκαστος λογιστῶν, κατὰ δεύτερον λόγον οί συνεταιρισμοί οί τηροῦντες τὰ βιβλία των εἰς τὰς ἑδρας των διὰ περιοδευόντων ὑπαλλήλων καί κατὰ τελευταῖον λόγον οί συνεταιρισμοί οί τηροῦντες τὰ βιβλία των εἰς τὰς ἑδρας τῶν ἐνώσεων δι' ὑπαλλήλων τῶν παρ' αὐταῖς λειτουργούντων εἰδικῶν λογιστηρίων...

ΙΑ. Ἀπό ἀπόψεως διαχειρίσεως ἐξεταζόμενοι οί συνεταιρισμοί τῆς περιφερείας ἔχουσι νά παρουσιά-

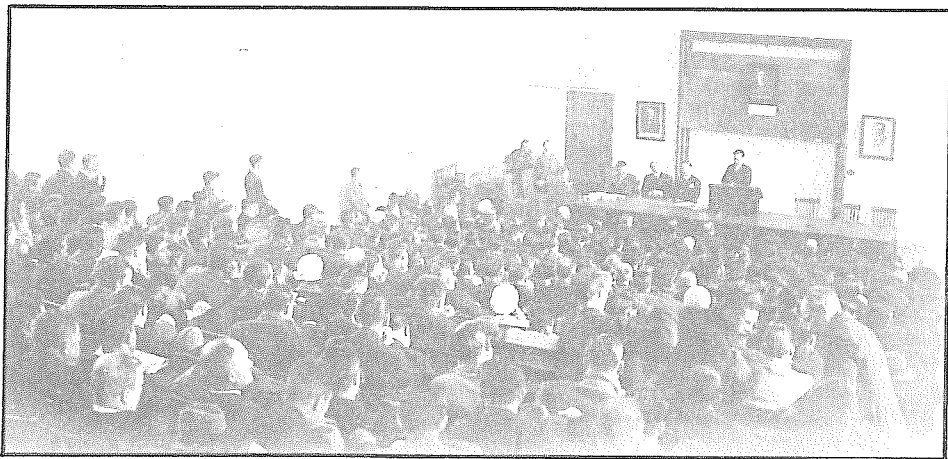
σωσιν ἀξιόλογον τάξιν.

Καί εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς τάξεως αὐτῆς εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην ἢ ὑπηρεσία ἐποπτείας νά ζητήσῃ τὴν ἐπέμβασιν τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς πρὸς τιμωρίαν τῶν ὑπολόγων τῶν ὀλίγων σχετικῶς παρουσιασθεισῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ διαχειριστικῶν ἀταξιῶν, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθές ὅτι ἄνευ τῆς τηρήσεως μιᾶς τοιαύτης τακτικῆς οὔτε αἱ ἀταξίαι θὰ ἦτο δυνατόν νά περιορισθῶσι, οὔτε ἡ παρατηρουμένη διαχειριστικὴ τάξις θὰ ἦτο δυνατόν νά ἐπιτευχθῇ».

— **Χίος.** Προσπάθειες για συνεταιριστική πρόοδο στη Χίο. Βλ. στο «Συνεταιριστής» 1931 σ. 129.

— **Πρέβεζα.** Στοιχεία για την μικρή συνεταιριστική της κίνηση και τις προσπάθειες για οργάνωση κυρίως ελαιοπαραγωγών και ορυζοκαλλιεργητών, βλ. στο «Συνεταιριστής» 1931 σ. 29.

— **Ιωάννινα.** Στοιχεία για την όχι απολύτως ικανοποιητική κίνηση στην περιφέρεια, βλ. «ο Συνεταιριστής» 1931 σ. 62.

Το συνεταιριστικό μνημόσυνο του Σ. Ιασεμιδη το 1931 στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (βλ. σ. 444).

— Μάλεμε Κρήτης. Εγκαίνια συνεταιρικού οινοποιείου («Συνεταιριστής» 1931 σ. 47).

— Κίνηση Συνεταιρισμών στις περιφέρειες Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής, Εδέσσης. Βλ. κείμενο Π. Βασιλακόπουλου («Συνεταιριστής» 1932 σ. 57).

— Προωθείται το θέμα των Συνεταιρισμών Εγγείων Βελτιώσεων. Μελέτη Β. Γανώση στο «Συνεταιριστής» 1931 σ. 49. Αναλυτικά βλ. Θ. Τζωρτζάκη «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» σελ. 92. Στο τέλος του 1931 υπήρχαν 17 στη Μακεδονία, Πελοπόννησο, Στερεά - Εύβοια, Θεσσαλία, Ήπειρο, Κρήτη. Από αυτούς ήταν αρδευτικοί 8, αρδευτικοί και αποξηραντικοί 2, αποξηραντικοί 6, αντιπλημμυρικοί 1.

Οι εκτάσεις υπό βελτίωση και οι προϋπολογισμένες δαπάνες ήταν:

Αρδευτικοί	στρ. 60.641	Αξία έργων	13.900.000 δρχ.
Αρδευτικοί - αποξηρ.	στρ. 26.600	» »	21.500.000 δρχ.
Αποξηραντικοί	στρ. 31.824	» »	33.000.000 δρχ.
Αντιπλημμυρικοί	στρ. 7.956	» »	1.400.000 δρχ.
Σύνολο	στρ. 127.021	» »	69.800.000 δρχ.

Οι ενδιαφερόμενοι ιδιοκτήτες ήταν 6.750.

Εκτός των παραπάνω βρισκόταν υπό ίδρυση άλλοι 47, αριθμός που δείχνει την έκταση και σπουδαιότητα του σκοπού.

Επίσης με τον ν. 5556 ευρίσκεται υπό ίδρυση ο Πανθεσσαλικός (Πηνεϊός) για αντιπλημμυρικά.

Ανάλυση του θεσμού βλ. στο βιβλίο του Θ. Τζωρτζάκη σελ. 92 και επ.

Ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα τους είναι η εξεύρεση των κεφαλαίων «ή οποια υπό τάς παρούσας συνθήκας δέν είναι εύχερης».

— Για τους Συνεταιρισμούς αποκαταστάσεως ακτημόνων καλλιεργητών κατά το 1931 βλ. στο βιβλίο Θ. Τζωρτζάκη «Οί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» σελ. 87 και επ. όπου και ευρύτερη ενημέρωση για το θεσμό και την εξέλιξη του μέχρι τότε (Κωδικοποίηση σχετική νομοθεσίας με Δ/μα 5/7/1932 τ./Α. 235).

— Την όλη κατάσταση στον τομέα της διαθέσεως των γεωργικών προϊόντων την εποχή εκείνη και την ανάγκη της οργανώσεως της από κοινού πωλήσεως, αναπτύσσει άρθρο του περιοδικού «Συνεργατισμός» (1931 σ. 409) όπου και αποκρούονται οι αντιλήψεις για αναγκαστική οργάνωση με οργανισμούς δημοσίου δικαίου. Παρατηρεί ότι οι γεωργοί διαμαρτύρονται:

«...γιατί οι τιμές τών προϊόντων τους είναι εξευτελιστικές, πού καμιά φορά καπαντούν νά μήν καλύπτουν ούτε τά καλλιεργητικά τους έξοδα. Άρα τό πρόβλημα είναι μάλλον πώς ό παραγωγός θά εξασφαλίση καλύτερες τιμές για τά προϊόντα του, ούτως ώστε και αυτός νά συντηρηθή και ή επιχείρησή του νά μείνη άποδοτική. Αύτή είναι ή κυριώτερη άφορμή για τήν όποία εξεγείρονται οι σταφιδοπαραγωγοί τής Πελοποννήσου, οι καινοπαραγωγοί τής Μακεδονίας και Θράκης, οι έλαιοπαραγωγοί, οι σιτηροπαραγωγοί κλπ. Είναι όμως δυνατόν νά ικανοποιηθούν οι άπαιτήσεις τών παραγωγών; Σχετικά, ναι, α) μέ τήν έπιτυχία του ανώτατου όρίου τής δυνατής άποδόσεως τής γής και β) μέ τήν οργάνωση τής παραγωγής και τής διαθέσεως τών γεωργικών προϊόντων...

Καμιά άμφιβολία δέν χωρεί πώς ή παραγωγή πρέπει νά οργανωθή πάνω σε βάσεις έλευθέρως συνεργασίας διότι έτσι μόνο θά εξασφαλισθή τό ένδιαφέρον τών γεωργών ... Διά του Συνεταιρισμού του ο

γεωργός...

Τό σημερινό σύστημα τής διαθέσεως τών προϊόντων, άπ' εϋθείας από τόν παραγωγό γεωργό στόν έμπορο ή τόν μεσίτη του στό χωριό, παρουσιάζει τά έξης σπουδαία έλαττώματα...

Έφόσον τό ύπάρχον σύστημα παρουσιάζει αυτά τά τρομερά έλαττώματα, χωρίς άλλο πρέπει ν' άντικατασταθή, αλλά μέ ποιο σύστημα;

Οί αυτόνομοι οργανισμοί Δημοσίου Δικαίου σε μερικούς κάνουν καλή άπήχηση και γι' αυτό τούς εισηγούνται παντού και πάντοτε, φθάνουν μάλιστα στό σημείο νά συνιστούν τήν ίδρυση αυτόνομων οργανισμών μέσα στους δήμους και τίς Κοινότητες για νά στρώσουν δρόμους νά κάμουν εγκαταστάσεις φωτισμού, νερού κλπ. Ίσως οι εισηγούμενοι τούς αυτόνομους οργανισμούς νά θεωρούν πώς τό μέσον πού διαλέγουν είναι τό άποτελεσματικώτερο, ήμεις όμως μπορούμε μέ άδισάλευτα επιχειρήματα ν' άποδείξωμε πώς οι αυτόνομοι Όργανισμοί Δημοσίου Δικαίου

δέν είναι τίποτε παραπάνω από τό γραφειοκρατικό και άνεξέλεγκτο μονοπώλειο. Τόν προτιμούν πολλοί διότι τόν επιβάλλουν εύκολα μέ τήν Κρατική δύναμη και τόν κινούν μέ τούς πόρους πού παρέχονται από τό Δημόσιο Ταμείο. Ένα παλιό ρητό λέγει: τά καλά πόνοις κτώνται. Άρα άν θέλωμε νάχωμε κάτι τό καλό πρέπει νά κοιτάσωμε γιά τή δημιουργία του. Λοιπόν άν οι παραγωγοί μας θέλουν ν' αποκτήσουν μιά καλύτερη ζωή πρέπει νά εργασθούν γι' αυτή, κανένας

άπ' έξω δέν μπορεί νά τούς τή χαρίση ... τό καλλίτερο σύστημα διαθέσεως τών προϊόντων τών παραγωγών είναι κείνο πού θά δημιουργήσουν οι ίδιοι και τό σύστημα αυτό θά είναι τό σύστημα τής ελευθέρας Συνεργασίας... Αυτό είναι τά κυριώτερα ψυχολογικά όφέλη πού θά έχη ό παραγωγός πουλώντας τά προϊόντα του από κοινού. Έκτός όμως άπ' αυτά τά όφέλη υπάρχουν και πλείστα οικονομικά και τεχνικά όφέλη από τά όποια θ' άπαριθμήσωμε τά κυριώτερα...».

— Με την βοήθεια του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος οργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη Συνεταιρισμός Κτηνοτρόφων «Γαλακτοκομικός»,

«...ίνα άφ' ενός μέν συνηθίσουν τήν κατανάλωσιν εις τήν χρήσιν καλού γάλακτος, άφ' έτέρου δέ αποφύγουν τούς διαφόρους εκβιασμούς των όποιων τυγχάνουν τά αίώνα θύματα διά νά κορέσουν τήν άπληστίαν των οι διάφοροι γαλακτοπώλαι... Ό Συνεταιρισμός έχων νά παλαίση διά τήν άπόκτησιν πελατών και

είσελθών εις τήν άγοράν εις εποχήν πληθωρικής προσφοράς και μεγάλης κρίσεως, εξέλισεται βραδύτερον, πάντως όμως μέ βήμα σταθερόν προς τά εμπρός ... πληροί ούτος μίαν κοινωνικήν ανάγκην και ώθει προς τά πρόσω μίαν εκπολιτιστικήν προσπάθειαν γιά τό καλόν τής ύγείας του τόπου...». («Συνεργατισμός» 1931 σ. 482).

(Χαρακτηριστική πληροφορία και διατύπωση, θεμέλιο στη σημερινή οργάνωση της γαλακτοπαραγωγής και διαθέσεως συνεταιριστικά).

— Η συμβολή των Γεωργικών Συνεταιρισμών στην εθνική οικονομία της Ελλάδος, τονίζεται σε κείμενο του δικηγόρου Αλεξ. Παπαγιάννη, με στοιχεία. Τόσον οι «ευάρθιμοι κατ' αρχάς» όσον και οι «πένθιμοι μετά τήν Μικρασιατικήν καταστροφήν πολυπληθείς Συνεταιρισμοί, έκ τής ανάγκης τών πραγμάτων κατασταινόμενοι... ύπῆρξαν μεγάλοι συντελεσταί εις τήν έθνικήν παραγωγήν». Και ακολουθεί ανάλυση για δάνεια, λιπάσματα, μηχανήματα, παραγωγικότητα κλπ. («Συνεργατισμός» 1931 σ. 495).

— Σχετική με την κατάσταση που επικρατούσε τότε στις Οργανώσεις και τις προσπάθειες για καλύτερη οργάνωση - απόδοση, είναι εγκύκλιος του Επιθεωρητή Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης Π. Βασιλακόπουλου και του Διευθυντή του Υποκαταστήματος ΑΤΕ Αλ. Κουσκουλέκα («Συνεταιριστής» 1931 σ. 24) από την οποία σταχυολογούμε τα επόμενα:

«Από τήν μέχρι σήμερα παρακολούθησιν τών συνεταιρισμών τής περιφερείας μας, βλέπουμε πώς οι περισσότεροι άπ' αυτούς δέν κατόρθωσαν νά μάς δείξουν τήν τάση πού πρέπει και στήν διοίκησή τους και στή διαχείρισή τους.

Πάρα πολλές είναι οι έλαττωματικότητες πού παρουσιάζουν άλλοτε μέν άθώως άλλοτε όμως άξιοκατάκριτες ... Έπάνω σ' αυτά δέν κρίνομε άσκοπο ... νά δώσωμε και μερικές οδηγίες χρήσιμες και έξυπηρετικές γιά τόν σκοπό, μέ τόν όποίον θά βαδίσουμε από τώρα και στό έξῆς, δηλαδή, γιά νά εξασφαλίσουμε τακτική και χωρίς έμπόδια τήν λειτουργία του συνεταιρισμού...

Δέν είναι πράγματα πού νά θέλουν ούτε πολλές γνώσεις ούτε χασομέρειες από μέρος τών διοικούντων, παρά μόνο θέληση. Άλλοστε εκείνα πού οι διοικούντες δυσκολεύονται νά κάνουν γιατί χρειάζονται ειδικές γνώσεις όπως ή τήρηση τών λογιστικών τών βιβλίων, τά

κάνουν οι Ένώσεις των. Κι έπειτα σ' αυτά, όπως και σέ κάθε άλλο πού θά ζητηθή, τούς βοηθάμε και μεις μέ τούς Έπόπτας (στη συνέχεια της εγκυκλίου δίνονται απλές χρήσιμες οδηγίες. Και καταλήγει:)

«Τελειώνοντες άλλη μία σύσταση έχουμε νά κάνουμε προς τήν διοίκηση, σεβασμό στό συνεταιρικό χρήμα. Τό χρήμα του συνεταιρισμού είναι όσο και τό χρήμα τής εκκλησίας ιερό. Χρήμα, πού μαζεύεται μέσα στους συνεταιρισμούς μέ τόσες θυσίες και στερήσεις ακόμη τών άγροτών, άξιζει, νομίζουμε, μεγάλο, άπόλυτο σεβασμό από μέρους εκείνων, πού τούς είναι έμπιστευμένο. Καί τή δραχμή ακόμα προτού τήν ξοδέψη ή διοίκησης πρέπει νά τό σκεφθή και νά τήν ξοδέψη όταν τό βρή τελείως δικαιολογημένο και έξυπηρετικό γιά τό συνεταιρισμό. Τά λέμε αυτά, γιατί παρατηρήσαμε δυστυχώς σέ μερικούς συνεταιρισμούς έξοδα άσυλλόγητα, τά όποια δικαιολογούνται, ως επί τό πολύ, σέ ήμερασιές τών διοικούντων γιά ταξίδια πού κάνουν στή Θεσσαλονίκη...».

— Προσπάθεια για την διάδοση του θεσμού των δασικών συνεταιρισμών. Μελέτη του καθηγητή Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Π. Κοντού για το θέμα αυτό δημοσιεύεται σε συνέχειες στο περιοδικό «Συνεργατισμός» 1931 σ. 605 και επ. Στην περιφέρεια Αμπελακίων λειτουργούν δύο Δασικοί Συνεταιρισμοί («Συνεργατισμός» 1932 σ. 724).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΜΟΡΦΩΣΗ - ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

— Τα ενδιαφέροντα της βιβλιογραφίας στρέφονται στα θέματα αγροτικής πίστωσης και ΑΤΕ, το σταφιδικό, το καπνικό, ελαιοκομικό, την γεωργική κρίση, τα αγροτικά χρέη, τη φορολογία της γεωργίας, την προπαγάνδα για τη γεωργία, τα ιστορικά της γεωργίας.

1. Στα συνεταιριστικά, έχουμε:

— **Θ. Τζωρτζάκη:** Μετάφραση του βιβλίου του Μπουλανζέ «Αμπελάκια» Παρίσι 1875. Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Συνεταιριστής» και έγινε ανάτυπο που δεν κυκλοφόρησε τελικά. Αντίτυπο υπάρχει στη Βιβλιοθήκη μου.

(Το πρωτότυπο γαλλικό κείμενο ανατύπωσαν αργότερα οι εκδόσεις Νότη Καραβία, Αθήνα).

— **Εμμ. Λουτράρη:** «Γεωργικοί Συνεταιρισμοί». Κωδικοποίησης του νόμου 602 και τροποποιήσεις μέχρι τέλος Ιανουαρίου 1931, Αθήνα 1931 σελ. 210. Εκδόσεις Δ. Θεοφιλοπούλου. Περιέχει και ευρύτερη συλλογή Νόμων - Δια/των σχετικών με συνεταιριστική και αγροτική κίνηση. Επίσης κείμενα που αφορούν διαφόρους ειδικούς Συνεταιρισμούς. Ένα πολύ αξιόλογο νομικά συνεταιριστικό βοήθημα.

— Αναγγέλλεται από την «Βιβλιοθήκη του Συνεταιριστού» (Δ/ντής Αντ. Χατζη-αποστόλου) υπό την προστασία της ΑΤΕ και την εποπτεία της Επιτροπής από τους Αλεξ. Κορυζή, Αλεξ. Μυλωνά, Γ. Τρακάκη, Θ. Τζωρτζάκη, Χρ. Ευελπίδη, Ν. Μιχόπουλο) η έκδοση, με συνδρομητές, ενός κάθε μήνα βιβλίου. Ως πρώτα τα Κ. Ζιντ 1) «Οι καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί» και «Οι γεωργικοί συνεταιρισμοί» 2) «Αι Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών», Θ. Τζωρτζάκη - Αλ. Μυλωνά: «Η ιστορία της συνεταιριστικής κινήσεως στην Ελλάδα» (βλ. «Συνεταιριστής» 1931 σ. 134). Δυστυχώς η προσπάθεια αυτή δεν είχε απήχηση. Εκδόθηκε μόνο το πρώτο «Οι καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί» (Το «Γεωργικοί Συνεταιρισμοί» εκδόθηκε αργότερα από την εφημερίδα «Ανεξάρτητος»).

— **Β. Σιμωνίδη,** τ. Γεν. Δ/ντού του Σταφιδικού Οργανισμού «Μερικαί αλήθειαι επί των ζητημάτων του Σταφιδικού Οργανισμού» Αθήναι 1931 σελ. 84.

— ΑΤΕ: «Εγκ. 75 περί κοινοποιήσεως Ν. 5289 και σχετικών οδηγιών», Αθήναι 1931 σ. 30.

— ΑΤΕ: «Καταστατικόν» (Ν. 4332 ως ετροπ. διά ν. 4454), Αθήναι 1931 σ. 16.

— «Ομιλίας προς τους Επόπτας της Αγροτικής Τραπέζης» Αθήναι 1931 σ. 14. (Βλ. και στο Β΄ του 1930).

2. Μορφωτικές - ενημερωτικές προσπάθειες

Όσο η συνεταιριστική κίνηση επεκτείνεται (τοπικά και σε εργασίες) και όσο η αντίδραση των θιγόμενων συμφερόντων μεγαλώνει (βλ. στο Υποκεφ. Β΄), τόσο μεγαλύτερη είναι η ανάγκη για ενημέρωση των συνεταιριών και της κοινής γνώμης, σχετικά με τον θεσμό αλλά και η ανάπτυξη ενεργειών απέναντι στο κράτος για τον περιορισμό επιζήμιων ενεργειών εκπροσώπων του.

Για το θέμα αυτό μιλά παραστατικά και με στοιχεία η έκθεση του Δ.Σ. του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος για το έτος 1931 (βλ. «Συνεργατισμός» 1931 σ. 721) στην οποία διαβάζουμε τα επόμενα:

«Τό έτος τούτο, ως γνωστόν, ήρχισεν υπό τούς χειροτέρους οίωτους διά τήν διεξαγωγήν ιδεολογικής εργασίας εντός τής συνεταιριστικής κινήσεως. Ή κατά τό 1930 εκδηλωθείσα οικονομική κρίσις επέτά-

θη έτι περισσότερο και έδημιούργησε μίαν κατάστασιν άπολύτου νευρικότητος. Τήν νευρικότητα ταύτην έπηύξησε και ό νόμος 4640. 'Η τροποποίησης έθεωρήθη ως πρόκλησις κατά τών ήγετών τής συνεταιριστικής κινήσεως και αύτης ταύτης τής λαϊκής άρτυνίσεως... Αί κρίσιμοι έποχαι είναι εκείναι καθ' άς μία ιδεολογική όργανωσις όφείλει νά προσφέρη τάς περισσότερας ύπηρεσίας και ν' άναπτύξη έντατικότεραν δράσιν. Τοϋτο έχοντες ύπ' όψει προχωρήσαμεν εις τό έργον μας μετά μεγαλυτέρας ζέσεως.

Έξηκολούθησαμεν επί μικρόν εισέτι τάς έσπερινάς συγκεντρώσεις προς μελέτην διαφόρων έπικαιρών συνεταιριστικών ζητημάτων και προσεταιρισμόν όπαδών διά τήν Κίνησιν. Αί συγκεντρώσεις αύται ένκατελείφθησαν, άφ' ενός διότι οι εις αύτάς προσερχόμενοι κατέστησαν άραιώτεροι και άφ' έτέρου διότι νέα ζητήματα παρουσιασθέντα εις τόν συνεταιριστικόν όρίζοντα είλκυσαν τήν προσοχήν όλων τών περι τά συνεταιριστικά άσχολούμενων.

Τό έτος 1931 είχε κληρονομήσει από τό 1930 σωρείαν κακών. 'Η συνεταιριστική κίνησις κατά τό παρελθόν έτος είχε συκοφαντηθή και είχε έκπέση, ως έκ τούτου, εις τήν συνειδήσιν πολλών. Τό τοιοϋτον έδημιούργησε δυσημένη άτμόσφαιραν διά τήν περαιτέρω εξέλιξιν τής συνεταιριστικής κινήσεως. Δηλαδή έδέχετο αύτη θανάσιμα πλήγματα καθ' ήν έποχήν θά ήδύνατο νά φανή χρησιμωτάτη.

Τά πλήγματα προήρχοντο έκ μέρους τών τάξεων τών όποιών τά ύλικά συμφέροντα έθίγοντο έκ τής εύρείας έξαπλώσεως τής συνεταιριστικής δράσεως καθ' όλην τήν ύπαιθρον. Αύται έξασκούσαι πολιτικήν έπαρροήν προκάλεσαν δυσημένη σχόλια εις βάρος τών Συνεταιρισμών εις τάς έφημερίδας, μεταξύ βουλευτών και γεωρυσιαστών, οίτινες και έν τή Βουλή άκόμη έπετέθησαν άνάνδρωσ κατά τών άνυπερασπίστων αυτών όργανισμών και τών διοικούντων αυτούς. 'Ως και 'Ιεράρχαι ευρέθησαν νά κακίσουν τούς Συνεταιρισμούς ως ώθιούντας τούς χωρικούς εις τήν σπατάλην. 'Ολη αύτή ή πολεμική εξέησκησε όλεθρία ένπαρροήν επί τού ήθικου τών συνεταιρών, πολλοί τών όποιών, συνδέόμενοι προφανώς και μέ ανθρώπους αντίθετων προς τόν Συνεταιρισμόν συμφερόντων, ήρχισαν γογγύζοντες κατά τών όργανώσεών των, αι όποια κατά τήν γνώμην των τούς κατέστρεφον. Εις τόν πολλαπλασιασμόν τών κατά τών συνεταιρισμών επιθέσεων συντέιναν και πολλά λάθη τά όποια διεπράχθησαν έκ μέρους τών ιδιωνόντων τάς συνεταιριστικές όργανώσεις τά όποια όντως εξημίωσαν ύλικώς τούς συνεταιίρους. Τά λάθη αύτά συνίσταντο εις άμελετήτους προμηθείας ειδών οικιακής χρήσεως και συγκεντρώσιν τών προϊόντων τών Συνεταιρισμών επί σκοπώ κερδοσκοπείας. Αί πράξεις αύται όφείλονται εις τόν άκρατον ένθουσιασμόν και έλλειψιν πείρας τών άρμοδίων και ούχι εις ύπόπτους προθέσεις.

'Ο Σύνδεσμος τών Συνεταιριστών έχων άποστολήν, ως έκ τού καταστατικού εμφανίζεται, νά μεταδώση τάς ύγιεις συνεταιριστικές άρχάς έθεώρησε ύποχρεώσιν του νά πράξη τί τό δυνάμενον νά άναζωπυρώση τό καταπύπτον συνεταιριστικόν φρόνημα και νά έλκύση τό ένδιαφέρον του διανοουμένου κόσμου ύπέρ τών ύψηλών συνεργατικών ιδεωδών, τά όποια λόγω τής άγνοίας τών πραγμάτων παραγνωρίζονται και παραμορφώνονται από πολλούς. Έθεωρήσαμεν ότι τό συντελεστικότερον μέσον θά ήτο νά όργανώσωμεν

μεγάλην συγκεντρώσιν εις ήν, παρουσία άντιπροσώπων συνεταιρικών όργανώσεων, 'Αγροτικής Τραπέζης, 'Υπουργείου Γεωργίας, άντιπροσώπων τής άνωτέρας διανοήσεως, ν' άναπτύξωμεν τήν θέσιν και τήν σημασίαν ήν ένέχει ό Συνεργατισμός έν τή κοινωνία και τή οίκονομία. Ευκαιρίαν διά μίαν τοιαύτην ένκόηλωσιν έδωκεν ή δευτέρα έπέτειος από τού θανάτου τού Σ. 'Ιασεμίδου.

Διά τήν συγκεντρώσιν ταύτην ή Πρυτανεία τού Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης έθεσεν εις τήν διάθεσίν μας, ευγενέστατα, τό 'Αμφιθέατρον τού άνωτάτου τούτου εκπαιδευτικού ιδρύματος. Έξασφαλίσαντες ούτω καταλληλότατον διά τόν σκοπόν χώρον έξαπεστείλαμεν προσκλήσεις προς όλας τάς κατευθύνσεις, 'Ενώσεις Γεωργ. Συνεταιρισμών, Συνεταιρισμούς, Γεωργικά 'Επιμελητήρια, 'Υπουργείον Γεωργίας, Α.Τ.Ε., προς τόν διανοουμένον κόσμον και προς τό ένδιαφερόμενον διά τά συνεταιριστικά ζητήματα κοινόν, όρίσαντες ως ήμέραν συγκεντρώσεως τήν 15ην Φεβρουαρίου, Κυριακήν.

'Η συγκεντρώσις χάρις εις τάς προσπάθειας, διαφόρων μελών τού Συνδέσμου και χάρις εις τήν συμμετοχήν, ως όμιλητών, τών έπιφανών συνεργατιστών κ.κ. 'Α. Μυλωνά, Θ. Τζωρτζάκη και Χρ. Ευελπίδη είλκυσε πολύν και έκλεκτόν κόσμον, προσερχόμενον από τούς κόλπους τών συν/στικών όργανώσεων τής ύπαιθρου, διανοουμένον και φοιτητικόν κόσμον και έπισήμους προσελθόντας έκ μέρους τού Κράτους. 'Η συρροή τού πλήθους ύπήρξε πρωτοφανής διά τά συνεταιριστικά χρονικά. 'Υπολογίζεται ότι παρευρέθησαν άνω των 700 άτόμων. Σχεδόν άπανα ή 'Ελλάς έξεπροσωπήθη...

Οι άγορηταί, οι όποιοι ήσαν μεμνημένοι περι τών βαθυτέρων σκοπών τής συγκεντρώσεως, έχειρισθησαν θιαυμάσια τό θέμα των. Αναλύσαντες τήν άποστολήν τού όργανισμού διά τόν όποιον ό Σ. 'Ιασεμίδης άφιέρωσε σχεδόν όλα τά έτη τού δημοσίου του βίου, έστεργέωσαν άφ' ενός τήν κλονιζομένην πίστιν ένίων έκ τών άναμεμγμένων εις τά συν/στικά πράγματα τού τόπου και άφ' έτέρου ενεδουσίασαν άλλους, είλκυσαν νέους όπαδούς εις τόν Συνεργατισμόν.

Μετά τήν έδραίσιν τής πίστewς περι τών αγαθών τών προσερχομένων έκ τής συνεργατικής όργανώσεως δηνοιέγο ή όδός προς τήν μορφωτικήν εργασία. "Έχει πλειστάκις άποδειχθή ότι δέν εινε ό ένθουσιασμός ό όποιος στηρίζει τά θεμέλια τού Συνεργατισμού, αλλά ή οικονομική έξυπηρέτησις τού συνεταιίρου. Τοϋτο άπετέλεσε δι' ήμάς τόν όδηγόν διά τήν περαιτέρω δράσιν μας. "Έπρεπε σύν τω ένθουσιασμώ νά άρθούν τά αίτια τά όποια εκλόγιαν τήν πίστιν τών συνεταιίρων. Τοϋτο ήδύνατο νά επιτευχθή μόνον διά τής προσωπικής επαφής μέ τούς ιδιωνόντας τάς συνεταιρικές όργανώσεις και τά έποπτικά όργανα αυτών. Διά τού Συνεργατισμού και κατά τόν προαναφερθέντα τρόπον κατορθώσαμεν νά πείσωμεν τούς τυχόν άντιφρονούντας, ότι ό συνεταιρισμός πρέπει ν' άπέχη από τήν πολιτικήν και από πάσαν ένέργειαν μη άποβλέπουσαν εις τήν ικανοποίησιν οικονομικών επιδιώξεων στενώς διαγραφομένων έν τω καταστατικώ. Εις τήν προσπάθειάν μας ταύτην εύρομεν συνεπικούρους και διανοουμένους δυναμένους λόγω τής θέσεώς των νά έπηρεάζωσι τήν συνεταιριστικήν κίνησιν....

... 'Αποτέλεσμα άπτόν εινε ότι ουδέίς ύπάρχει πλέον, κατέχων ύπεύθυνον θέσιν, όστις νά ύποστηρίζη ότι οι

συνεταιρικοί οργανισμοί δύνανται να λάβουν ενεργόν μέρος εις την πολιτική κίνησιν του τόπου, άσχετός με τους περιορισμούς του νόμου 602, ως έτροποποιήθη, ενώ δέν άπέχει πολύ ο καιρός καθ' όν άντιπρόσωποι Ένώσεων Συνεταιρισμών, όχι πλέον Συνεταιρισμών, έν συσκέψει εύρισκόμενοι, διεκήρυττον ότι οι Συνεταιρισμοί όφειλουν ως ζωντανοί οργανισμοί ν' αναλάβουν πολιτικών άγώνων προς διεκδίκησιν των δικαιωμάτων των.

Ένώ τοιαύτα προσπάθειαν κατεβάλλοντο παρ' ήμών και των ιδυνόντων τήν συνεταιριστικήν κίνησιν... οι άντίπαλοι του Συνεργατισμού κατόρθωσαν να πείσουν τήν Κυβέρνησιν να ψηφίση κατά 'Ιουνίου τον νόμον 5289, άφαιρούντα πάσαν ιδέαν έλευθερίας άπό τόν συνεταιρισμόν...

Κατά τās συζητήσεις μάλιστα εις τήν Βουλήν τινές των Βουλευτών έξεφράστησαν κατά τρόπον περιφρονητικών έναντίον ανθρώπων οι όποιοί, διά τής έλευθέρως συνεργασίας μεταξύ των, έπιχειρούν να βελτιώσουν τήν οικονομικήν αυτών κατάστασην...

Ένταύθα όφειλα να κάμω μνείαν ότι σθεναρώς ύπεστήριξαν τήν συνεταιριστικήν υπόθεσιν έν τή Γερουσία οι Γερουσιασται κ.κ. Α. Μυλωνάς, Π. Δεκάζος, Σπ. Χασιώτης και Π. Λασκαρίδης. Τό Διοικητικόν Συμβούλιον του Συνδέσμου... είχε έλθη εις συνεννοήσεις μετά του έν Θεσσαλονίκη Συνδέσμου Έπιστημόνων Γεωπόνων και τής Όμοσπονδίας Γ. Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης, προς άπό κοινού όργάνωσιν έτέρας συγκεντρώσεως όμοιας τής 15 Φεβρουαρίου εις μνήμην του άειμνήστου Κ. Μαλούχου προς τά τέλη του 'Ιουνίου έν Άμπελαίοις, διαρκείας όμως μεγάλυτέρας τής μιάς ήμέρας. Η συγκέντρωσις αύτη παρατεινομένη επί τινάς ήμέρας (πιθανώς τέσσαρας) θά έλάμβανε τήν μορφήν τής κινητής συνεταιριστικής Σχολής εις τήν όποίαν θά έδίδασκον διάφοροι θεωρητικοί και πρακτικοί... Δυστυχώς ή προσπάθεια αύτη ένανύγησε διότι έμεσολάβησεν ή τροποποίησης του Νόμου 602 ή όποία δικαίως άπερρόφησε όλην τήν προσοχήν του συνεταιρισμένου κόσμου. Δέν επανήλθον εις τήν προσπάθειαν τούτην, καιτοι δέν έγκαταλείψαμεν τήν ιδέαν μιάς προσοκητικής άποστολής εις τά Άμπελάκια, διότι έν τής εφαρμογής του νέου νόμου και έν τής έπιτάσεως τής οικονομικής κρίσεως, έδημιουργήθησαν όλως νέα συνθήκαι διά τήν συνε-

ταιρικήν υπόθεσιν. Αί μεγάλοι καταστροφάι, αί έκ θεομηνιών προελθούσαι εις τήν έσοδειαν και ή άπωλήσια των καπνών περιήγαγον τόν γεωργόν εις θέσιν να χάση όλην του τήν ζωτικότητα και τās έλπίδας. Είναι φανερόν ότι υπό τās συνθήκας ταύτας είναι αδύνατον να γίνη ιδεολογική τις έργασία. Τό μόνο τό όποιον ένομίσαμεν ότι ήδύνατο να έξυπηρετήση τον συνεργατισμόν... ήτο ή έξασφάλισις τής ένότητος έντός των Ένώσεων και των Συνεταιρισμών και τής περαιτέρω λειτουργίας αυτών.

Έστρέψαμεν τήν προσοχήν μας εις τήν παρακολούθησιν των όργάνωσεων εκείνων μεθ' ών συνεδεόμεθα όπωσδήποτε. Ούτω μας έδόθη ή εύκαιρία να γνωρίσωμεν ότι ή οικονομική κρίσις και οι περιορισμοί του νόμου 5289 έθετον έν κινδύνω αύτην τούτην τήν ύπαρξιν ενίων όργάνωσεων. Παρατηρήσαμεν ότι αί άφορμαί των δυσκολιών δι' όλας τās Ένώσεις ήσαν κοινά και ότι διά τήν θεραπείαν του κακού έδει να ληφθώσι κοινά μέτρα δι' όλην τήν κίνησιν.

Έπειδή όμως τά τυχόν προταθησόμενα προς λήψιν μέτρα έδει να προέλθουν έκ μελέτης εύρείας τής όλης συνεταιριστικής ύποθέσεως, ύφ' όλας τās πλευράς αύτης, έζητήσαμεν έξουσιοδότησιν των Ένώσεων Συνεταιρισμών τής Βορείου Ελλάδος ίνα άρχίσωμεν τήν μελέτην τούτην έν συνεργασία μετ' άλλων διανοουμένων. Έτιμήθημεν δι' έξουσιοδοτήσεων των 14 κυριώτερων Ένώσεων Συνεταιρισμών τής Βορείου Ελλάδος, δυνάμεως 70.000 περίπου συνταίρων, ίνα, έν συνεργασία μετ' άλλων διανοουμένων, μελετήσωμεν τήν κατάσταση τής συνεταιριστικής καταστάσεως και ύποδείξωμεν τήν λήψιν των καταλλήλων μέτρων. Λαβόντες τās έξουσιοδοτήσεις ταύτας άπρηθύνημεν εις διαφόρους άρμόδιους μεταξύ των όποιων και καθηγηταί των δύο Πανεπιστημίων. Η πρόσκλησίς μας έγένετο εύμενώς δεκτική και ώρίσθη Έπιτροπή εις τήν όποίαν άνετέθη ή μελέτη τής καθόλου συνεταιριστικής ύποθέσεως έν τή χώρα μας, άπό οικονομικής, κοινωνικής και νομικής άπόψεως. Η δράσις τής έπιτροπής ταύτης συμπήννα με τήν έναρξιν του έτους 1932, συνεπώς ή έπ' αύτης έκθεσις θά περιληφθή εις τά πεπραγμένα του 1932...

Ο Πρόεδρος Τά μέλη

Γ. 'Ιωαννίδης Κ. Πρωτόπαπας, Χ. Παπαχρίστου, Δ. Τσαπούλης, Αλ. Βοσνιάκος »

— Διαφώτιση για τον πραγματικό ρόλο του Συνεταιρισμού. Όχι κομματική πολιτική.

Το θέμα της αναμιξέως των Συνεταιρισμών στην πολιτική και των πολιτικών στους Συνεταιρισμούς είναι από τα βασικά συζητούμενα και αμφιλεγόμενα την εποχή αυτή. Διαβάζουμε στο περ. «Συνεργατισμός» 1931 σελ. 601. (Βλ. και την παραπάνω εγκύκλιο του Συνδέσμου).

«Μερικοί, εύτυχώς έλάχιστοι, έβριξαν έσχάτως τό τερατάδες σύνθημα πώς οι Συνεταιρισμοί είναι όργανα

να τής πάλης των τάξεων και προσπάθησαν να παρασύρουν συνεταιρισμούς σε έπικίνδυνες περιπέτειες».

Τα κυριώτερα σημεία της συνέχειας είναι τα ακόλουθα που δίνουν την εικόνα της εποχής και τον αντίκτυπο στη συνεταιριστική κίνηση. Γράφει:

« Από καιρό άρχισε μά περίεργη κίνηση στίς έπαρχίες με τά Έπαρχιακά Άγροτικά συνέδρια και άντισυνέδρια όπου άνακατεύονται και Συνεταιρισμοί. Δέν μας δόθηκε εύκαιρία να παρακαθίσωμεν σε ένα τέτοιο

συνέδριο. Τό παρακολούθησαμε άπό τίς έφημερίδες... υπάχει τάση όσοι θέλουν να έπαδεικνύονται να έπικαλούνται τή βοήθεια των Συνεταιρισμών. Όλοι άπειθύνουν πρόσκλησις στους συνεταιρισμούς, όλοι

θέλουν να συζητήσουν για την τύχη τους, για την ανάπτυξή τους, κλπ. Οι προσκλήσεις πολλές φορές διασταυρώνονται και οι δυστυχείς συνεταιρείοι δεν ξεύρουν πού να πρωτοστελλούν αντιπρόσωπό τους... οι Συνεταιρισμοί είναι όργανα της πάλης των τάξεων και προσπάθησαν να παρασύρουν συνεταιρισμούς σε επικίνδυνες περιπτώσεις.

Οι Συνεταιρισμοί ως προσέξουν. Διερχόμεθα, εξ αιτίας του κοινοβουλευτισμού, μία περίοδο μεγάλων ζυμώσεων πολιτικών. Νέα κόμματα γεννιούνται με διάφορες νέες και παλιές ιδέες και παλιά διαχίζονται για να πάρουν διάφορες κατευθύνσεις.

Οι Συνεταιρισμοί όλης της Ελλάδος περιλαμβάνουν κοντά 250.000 οικογένειες και απασχολούν πάνω από 3.000 υπαλλήλους και μοιραίο είναι, εφόσον έχουν τό δικαίωμα από τό Σύνταγμα σάν "Ελληνες πολίται, να φιλοδοξήσουν και μερικοί συνεταιρείοι ή υπάλληλοί τους να διαπρέψουν και στόν πολιτικό βίο του τόπου και προσκολλώνται στό μέν ή στό δε πολιτικό κόμμα, φουσιολογία δε πρός τό κόμμα κείνο πού έχει άραιότερα στέλεχη για νάχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να μπουν στόν πίνακα των ύποψηφίων.

Η ύπαιθρος στά παλιά χρόνια στήν κομματική διαπάλη δεν έπαιξε μεγάλο ρόλο, ό ανταγωνισμός των κομμάτων περιοριζέτο στίς πόλεις. Σήμερα όμως ή κατάσταση άλλαξε. Τό πεδίο της μάχης μετετέθη στήν ύπαιθρο, εκεί άκριβώς πού δρουν οι Συνεταιρισμοί, και σέ μερικές περιπτώσεις, μέσα στούς συνεταιρισμούς.

Ό κάθε μέλλον ύποψήφιος έρωτοτροπεί πρός τούς συνεταιρισμούς. Άλλος επικαλείται τούς παλιούς δεσμούς και τίς ύπηρεσίες πού προσέφερε, άλλος πάλι επικαλείται τούς άγώνες του μέ τούς όποιους έδημιούργησε τό ένα και τό άλλο για τό καλό της ολότητος.

Οι Συνεταιρισμοί και κείνοι άποτελούνται από πρόσωπα, πού άλλοτε ξεύρουν καθαρά τί είναι ό συνεταιρισμός και τίς περισσότερες φορές διανοούνται για τόν Συνεταιρισμό όλος αντίθετα από ότι είναι πραγματικά. Έπειδή λοιπόν δεν έχουν οι συνεταιρείοι

Οι Σχολικοί - Μαθητικοί Συνεταιρισμοί.

Λειτουργούν σποραδικά, με την πρωτοβουλία προοδευτικών δασκάλων, μερικοί σχολικοί - μαθητικοί συνεταιρισμοί που δημιουργήθηκαν από τις ανάγκες των Σχολείων. Από έρευνα που έκανα το 1937 προκύπτει ότι (πέρα από όσα αναφέρθηκαν στα προηγούμενα χρόνια) λειτουργούσε τέτοιος συνεταιρισμός, αρκετά χρόνια πριν το 1932, στο δημοτικό σχολείο Κάτω Κλεινών Φλωρίνης. Οι πληροφορίες που μου έδωσε ο Διευθυντής του Σχολείου (αρ. πρωτ. 9/15.1.1938) Ιωάν. Καλαϊτζίδης, είναι οι ακόλουθες:

«Είς τό σχολείον Κ. Κλεινών μέχρι του έτους 1932 έλειτούργει Μαθητικός προμηθευτικός συνεταιρισμός. Έφυγα όμως κατά τό έτος εκείνο από τό ως άνω σχολείον και ό διάδοχός μου δεν έσυνέχισεν τό έργον μου.

Άπουσίασα τρία έτη. Μετά την επιστροφήν δεν ήτο δυνατόν να λειτουργήσθ ό Μ.Π. Συνεταιρισμός, διότι δεν είχαμε κεφάλαια.

Διότι πριν έλειτούργει κατά τόν έξης τρόπον ό Συνεταιρισμός: Προμηθευόμεθα τά βιβλία και όλα τά άλλα τά άπαιτούμενα από τά βιβλιοπωλεία της Φλωρίνης επί πιστώσει και μέ 10% έκπτωσησιν. Η πώλησις έγινε τό μέ τάς τιμάς της Φλωρίνης. Τό κέρδος των 10% έξο-

ξεκαθαρισμένα στό κεφάλι τους τό τι επιδιώκει ό Συνεταιρισμός ό κίνδυνος να παρασύρωνα πρός ή μία ή την άλλη πλευρά είναι πολύ μεγάλος. Ό κίνδυνος διαφαίνεται καθαρώτερος από τό γεγονός ότι υπάρχουν πολλοί συνεταιρισμοί πού στέλλουν αντιπροσώπους στά τοπικά συνέδρια.

Στό σημερινό σημείο της εξέλιξεως της πολιτικής κινήσεως της χώρας, παρά τίς άυστηρές διατάξεις του νόμου περί Συνεταιρισμών, είναι ύπερτατο καθήκον των ύπευθύνων της συνεταιριστικής κινήσεως να τηρήσουν μία στήν άσθητή ούδετέρα στήν κομματική διαπάλη πού διεξάγεται ζωηρά μπρός τά μάτια τους και να μή μεταβάλουν έστω κατά ένατομμυριοστό τίς επιδιώξεις του συνεταιρισμού πού είναι καθαρά διαγεγραμμένες μέσα στό νόμο και τά καταστατικά. Μέ όλη την πρέπουσα άσθηρότητα πρέπει να επιδοθούν άκούραστα στήν καλή οργάνωση των συνεταιρίων για να βελτιώσουν την πάσχουσα και δεινοπαθήμενη οικονομία τους.

Τά Συνέδρια των Συνεταιρισμών είναι οι γενικές συνελεύσεις. Κάθε τι πού δεν έχει οργάνικον δεσμό μέ τόν συνεταιρισμό, πρέπει να στηριχθί σέ διαφορετικές βάσεις. Υπάρχουν Γεωργικά Έπιμελητήρια, Γεωργικά Ταμεία, Πολιτικά κόμματα κλπ., έχουν τό καθένα ένα προορισμό ξεχωριστό.

Η κάθε μία οργάνωση άς πάρη ξεκάθαρα ή θέση της και άνάλογα μέ την άρμοδιότητά της να ξεετάξη τά ζητήματα. Άν οι ένδιαφερόμενοι νομίζουν πώς δεν συμπληρώνονται οι άρμοδιότητες, άς δημιουργήσουν νέους άνάλογους οργανισμούς, γεωργικούς συλλόγους κλπ., αλλά άς αφήσουν τούς συνεταιρισμούς άνενόχλητους, να εξακολουθούν τό έποικοδομητικό τους έργο.

Υπάρχουν μερικά πράγματα πού πρέπει να μένουν άθικτα και σεβαστά. Αυτά είναι όσα άποτελούν εθνική περιουσία. Η συνεταιριστική Κίνηση άνήκει σέ όλο τό έθνος και κατά συνέπεια πρέπει να την σεβέται ό καθένας, άν θέλωμεν ποτέ να δούμε τόν Έλληνικό λαό να ξη μια ζωή ύποφερτή.»

δούσαμεν διά τάς ανάγκες του σχολείου και μέ τά ύπόλοιπα έπληρώναμεν τό χρέος.

Μετά την επιστροφήν μου όμως αι βιβλιοπόλαι άλλαξαν τακτική, δεν έδιδαν πλέον ούτε επί πιστώσει, ούτε μέ έκπτωσησιν.

Έν τω μεταξύ όμως και ήμεις προσέβημεν εις ένέργειας αι όποια θά μας έπιτρέψουν από τό ερχόμενο έτος να έχουμε πάλιν τόν Συνεταιρισμόν μας και μέ καλύτερα μάλιστα άποτελέσματα.

Διότι έφρυτεύσαμεν, από του έτους 1931, 5 στρέμματα μέ μηλάς (137 μηλ.), αι όποιαι εφέτος έχουν άφθονον καρπόν. Τουισοτρόπως δημιουργούνται τά κεφάλαια. Τόν Σχολικόν κήπον αυτόν τόν καλλιεργούμεν μέ

τά παιδιά του σχολείου. "Έχουμε υπ' όψιν μας όχι μόνο να ξανασυστήσουμε τον Συνεταιρισμόν μας, αλλά και να κάνουμε μαθητικά συσσίτια, να αγοράσωμε κινηματογραφική μηχανήν, ραδιόφωνον, έκτυπωτικά μέσα, βιβλιοθήκην παιδικήν και λαϊκήν.

Ο Σχολικός κήπος με τόσας μηλέας θά μᾶς ἐπιτρέψη

όλα αυτά.

"Επειτα τό ἐρχόμενον φυτεύομεν καί ἄλλα 3 στρέμματα τοῦ σχολείου.

Θά σᾶς παρακαλέσωμεν νά μᾶς βοηθήσετε ὡς εἰδικοί πού εἰσθε νά ὀργανώσωμεν τόν Συνεταιρισμόν μας αὐτόν καλύτερον».

(Ενημέρωση για τους σχολικούς συνεταιρισμούς βλ. και στο «Συνεργατισμός» 1931 σ. 448).

— Τονίζεται η ανάγκη εφαρμογής προγράμματος που να αποβλέπει όχι μόνο στην υλική ενίσχυση εκείνων που απαρτίζουν τις οικονομικές γεωργικές οργανώσεις της υπαίθρου αλλά παράλληλα και στη διαπαιδαγώγηση των μελών που τις αποτελούν. Πρακτικά μέτρα υποδεικνύονται από το Σπ. Τρυφώνηπουλο («Συνεταιριστής» 1931 σελ. 9).

— Σχολή Συνεταιριστών. Εισάγονται 10 σπουδαστές στη Σχολή Συνεταιριστών έτους 1931/1932. Οι: 1) Δημ. Μαούνης, 2) Χρ. Κατηφόρης, 3) Βασ. Μπαφέρος, 4) Στ. Παπαλαμπριδης, 5) Γ. Α. Κανελλόπουλος, 6) Αγγ. Αναστασιάδης, 7) Γρ. Μουζακίτης, 8) Ευάγ. Ζαΐμης, 9) Νικ. Γ. Οικονομόπουλος, 10) Αθ. Γλυκός («Συνεταιριστής» 1931 σελ. 134).

— Γίνονται ενέργειες του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος και των Ενώσεων Συνεταιρισμών για ίδρυση έδρας Συνεταιριστικής Οικονομίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Βλ. στο «Συνεταιριστής» 1931 σελ. 45. Για το ίδιο θέμα είναι χαρακτηριστικό στη διατύπωσή του το αιτιολογημένο υπόμνημα του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος προς τον Πρόεδρο της Κυβέρνησης, τα αρμόδια Υπουργεία, κλπ., για ίδρυση έδρας Συνεταιρισμών στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (βλ. «Συνεργατισμός» 1931 σελ. 417, 420). Στο υπόμνημα γίνεται αναφορά στην όλη τότε οργάνωση και λειτουργία των συνεταιρισμών, τις επιτυχίες, αδυναμίες, αντιδράσεις κλπ., αλλά και στην κατάσταση της γεωργίας, των εισαγωγών, κλπ. (Και συνεπώς έχει πληροφοριακή - ιστορική αξία και από την πλευρά αυτή). Αναγράφονται στο Υπόμνημα, μεταξύ άλλων, τα παρακάτω αποκαρδιωτικά (τονισμένα κάπως για να κινήσουν το κυβερνητικό ενδιαφέρον στο υποβαλλόμενο αίτημα):

«α) Καίτοι υπάρχει εν' Ελλάδι μέγας αριθμός Συνεταιρισμών με αριθμόν συνεταιριζών περίπου 250.000, εν τῇ πραγματικότητι δὲν ὑπάρχει Συνεταιριστικὴ Ὄργανωσις ὑπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῆς ἔννοιαν, πλην ἐλαχίστων μεμονωμένων ἐξαιρέσεων. Τό γεγονός τοῦτο προϋκάλεσε πλείστας αὐστηράς ἐπικρίσεις...

β) Οἱ Συνεταιρισμοὶ ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ ὑποθέσεις πιστωτικάς, ἀδιαφοροῦντες συνήθως διὰ τὴν παραγωγήν καὶ τὴν διανομήν, εἰς μικράν ἀκτίνα, μάλιστα δὲ τό μεγαλύτερον μέρος τῶν χρησιμοποιεμένων πιστώσεων προέρχεται ἐκ δανείων. Ἡ γεωργικὴ βιομηχανία, ἡ ἀπὸ κοινού διάθεσις τῆς παραγωγῆς, ἡ ἀπὸ κοινού προμήθεια γεωργικῶν εἰδῶν καὶ ἐν γένει αἱ ἀπὸ κοινού ἐκμεταλλεύσεις, εἰς πλείστας περιφερείας μὲν εἶναι ἐπιχειρήσεις ἄγνωστοι, εἰς ἅς δὲ περιφερείας εἶναι γνωσταί, ἀποτελοῦν ὀργανισμοὺς κατὰ τό πλεῖστον ἀποσπασμένους. Ἡ Ἑλλάς τῆς ἐλαίας, τοῦ ὀνου καὶ ἄλλης πλουσίας ὀποροπαραγωγῆς, σήμερον ὑφίσταται, ἐλλείψει καλῆς ὀργανώσεως τῆς παραγωγῆς, τὸν ἐξωτερικὸν συναγωνισμόν ὄχι μόνον εἰς τὰ βιομηχανικά εἶδη, τὰ σιτηρά, κρέατα καὶ λοιπὰ εἶδη τροφίμων ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη τὰ κύρια προϊόντα τῆς. Αἱ ἄγοράι μας βρῖθουν ξένων ὀπωρικῶν, ἐσπεριδοειδῶν, τροπικῶν χωρῶν καὶ ἄλλων. Φοίνικες, βανά-

να, πορτοκάλια Παλαιστίνης, μήλα Σερβίας καὶ Ἡν. Πολιτειῶν καὶ δαμάσκηνα ἀπὸ πληθύν χωρῶν, τείνουν, παρὰ τὰς φρορολογίας τὰς ὁποίας ὑφίστανται, νά ἐκτοπίσουν ἀπὸ τὰς ἀγοράς μας τὴν σταφίδα, τὰ σῦκα κλπ. ἑλληνικῆς παραγωγῆς καρπούς, διὰ τὸν λόγον ὅτι προσφέρονται εἰς καλὰς ποιότητας καὶ εἰς χαμηλάς τιμάς.

... Ἐνῶ εἰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἡμερικῆς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ὠκεανίαν οἱ γεωργοὶ διὰ τῶν ὀργανώσεών των ἐπέτυχαν βελτίωσιν τῆς ποιότητος, σημαντικωτάτην ἐλάττωσιν τοῦ κόστους τῶν προϊόντων των καὶ ἐπαισθητοτάτην βελτίωσιν τῆς ἰδίας οικονομικῆς των θέσεως καὶ εἰς αὐτάς ἀκόμη τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἡ μικρὰ ἰδιοκτησία εἶναι τό κύριον χαρακτηριστικόν, εἰς τὴν πατρίδα μας πλεον οἱ γεωργοὶ εἰς ὄκεανόν δυστυχίας... Γνωστοῦ ὄντος ὅτι τό Κράτος δὲν δύναται νά ἐπεμβαίη εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οικονομίαν πέραν ἑνός ὀρισμένου σημείου, ἡ κατάστασις ὀλοῦν βαίνει πρὸς τὰ χειρῶ λόγῳ τοῦ ἐξωτερικοῦ συναγωνισμοῦ ἀφ' ἑνός καὶ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν καταναλωτικῶν τάξεων ἀφ' ἑτέρου, τὰς ὁποίας μαστίζει ἡ ἀεργία.

γ) Οἱ κύκλοι τῶν διανοουμένων οἱ ὁποιοὶ ἔνεκα τῶν εἰδικότητων των (νομικοὶ, οικονομολόγοι, γεωπόνοι, δασολόγοι, διδάσκαλοι) ἔρχονται εἰς συγγὴν ἐπαφὴν

μέ το κοινόν, αγνοούν τήν συν/στικήν Κίνησιν, επικυρουντες πολλάκις τήν γνώμην τών ἀπλοϊκῶν χωρικῶν ὅτι οἱ Συνεταιρισμοὶ εἶναι ὀργανισμοὶ οἱ ὁποῖοι μεσολαβοῦν μόνον πρὸς ἐξευρέσιν δανειῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐξευρέσις δανειῶν δέν εἶναι τι τὸ δημιουργικόν καὶ παραγωγικόν, φυσικόν εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ μίας τοιαύτης Κινήσεως νά εἶναι ἡλαττωμένον ἵνα μή εἴπωμεν ὅτι οὐδόλως γεννᾶται.

δ) Ἀγνοεῖται ἀπὸ τὸ κοινόν ὁ σπουδαιότατος ῥόλος τόν ὁποῖον παίζουν οἱ Συνεταιρισμοί, ὡς καταναλωτικοί, πιστωτικοί, παραγωγικοί καὶ ἀπὸ κοινοῦ προμηθεΐας εἰς τόν οικονομικόν βίον ἑνὸς λαοῦ καὶ εἰς τήν προσπάθειάν του πρὸς ἐλάττωσιν τοῦ κόστους τοῦ βίου καὶ τήν ἀποφυγὴν τῶν κρίσεων ὁμοῦ μετὰ τῶν συναφῶν καταστροφῶν. Ὑπὸ τὰς συνθήκας τὰς ὁποίας ἐδημιουργήθη ἐν τῇ χώρᾳ μας ἡ Συνεταιριστικὴ Κίνησις δυνάμεθα νά εἴπωμεν ὅτι αὕτη δέν ἀποτελεῖ δημιούργημα ἐλευθέρως συνειδητῆς συνεργασίας, ἀλλὰ δημιούργημα ἐπιβεβλημένης ἀνάγκης πρὸς κοινήν ἐξυπηρέτησιν ἐκ μέρους τῶν ἐξασκούντων τήν γεωργικὴν πίστιν πιστωτικῶν ἰδρυμάτων πρὸς συστηματοποίησιν τῶν μετὰ τῶν γεωργῶν συναλλαγῶν τῶν καὶ μίᾳ καλῆς θελήσεως τῶν ἐποικιστικῶν ἀρχῶν. Τὸ κοινόν ἀγνοεῖ σήμερον τήν σημασίαν τοῦ Συνεταιρισμοῦ διότι τῷ ἐδόθη τι τοῦ ὁποῖου τὸ περιεχόμενον ἀγνοεῖ, ἐλλεῖπει τῶν ἀνθρωπίνων ἐκείνων στοιχείων τὰ ὁποία θὰ δώσουν τήν ὑγίαν κατεύθυνσιν. Ὁ γεωργός σήμερον ὅταν εὐρεθῇ εἰς οικονομικὴν στενοχωρίαν καταφεύγει εἰς τόν Πρόεδρον τοῦ Συνεταιρισμοῦ μὲ τήν ἐρώτησιν εἰς τὰ χεῖλη, «Μπορῶ νά πάρω δάνειο ἂν γραφῶ στὸν Συνεταιρισμό;» Ὁ Πρόεδρος μὴ γνωρίζων τί περισσότερον ἀπαντᾷ ἀπλῶς, εἰς τήν ἐρώτησιν καταφατικῶς ἢ ἀρνητικῶς. Οὕτω προσθέτονται ἀριθμοὶ χωρὶς σημασίαν ἐσωτερικῆν. Ὁ συνεταιρὸς ἐγγράφεται εἰς τόν Συνεταιρισμόν τοῦ ὁποῖου τούς σκοποὺς παραδέχεται ποτὲ ὁμοῦ δέν ἀσχολεῖται μὲ αὐτούς. Ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ ὑλικὴ ἐξέψωσις δι' αὐτόν εἶναι τι τὸ παντελῶς ἀγνωστον. Ὑπάρχει ἀκόμη ἡ ἀντίληψις εἰς τὰς πόλεις ὅτι ὁ Συνεταιρισμός εἶναι τι τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ μόνον τούς γεωργούς. Διεξάγονται συζητήσεις εὐρείαι εἰς τόν τόπον καὶ μεταξύ τοῦ κοινοῦ περὶ ὑπερεπαγγελματισμοῦ καὶ περὶ ἀστυφιλίας οὐδαμοῦ ὁμοῦ γίνεται νύξις περὶ ἰδρύσεως καταναλωτικῶν Συνεταιρισμῶν καὶ ἐργατικῶν συνεργατικῶν διὰ τήν καταπολέμησιν τοῦ παρασιτισμοῦ καὶ τήν συστηματοποίησιν τῆς διανομῆς,

ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως διανοουμένων οἱ ὁποῖοι κατόπιν μελέτης νά ἔχουσιν ἀντιληφθῇ τήν χρησιμότητα τῶν Συνεταιρισμῶν πρὸς βελτίωσιν τῆς οικονομικῆς θέσεως τῶν πολιτῶν καὶ ἐλάττωσιν τοῦ κόστους τοῦ βίου, διὰ νά ἐργασθῶν πρὸς τόν σκοπὸν τούτον.

ε) Ἡ οικονομικὴ ὀργάνωσις τῶν κατόπιν τῶν ἀγροτικῶν μεταρρυθμίσεων ἀποκατασταθέντων κολλήγων καὶ προσφύγων δέν συνετελέσθη. Ὅτι συμβαίνει μετὰ τούς πιστωτικούς Συνεταιρισμούς συμβαίνει καὶ μετὰ τούς Συνεταιρισμούς ἀποκαταστάσεως. Οὗτοι ἰδρυθέντες βάσει ἐιδικοῦ νόμου ἀπέβλεπον εἰς ὀρισμένους σκοποὺς, λόγω ὁμοῦ τῆς ἀντιλήψεως ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ ὅχι μόνον οἱ σκοποὶ τῶν δέν ἐκπληροῦνται, ἀλλὰ καὶ καταβάλλονται πραγματικοὶ ἀγῶνες διὰ τήν εἰσπραξίν τῶν γεωμῶρων καὶ ἀπαυδοῦν τὰ μέλη τῶν συμβουλίων, ἀισθανόμενα πραγματικὴν ἀνακούφισιν ὁσάκις ἀπαλλάσσονται τῶν ἀξιομάτων τῶν. Καί

στ) Ἐπικρατεῖ μεγίστη ἀναρχία εἰς τήν παραγωγὴν καὶ κατανάλωσιν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀβεβαία οἰκονομία λαϊκῆ. Ἐλλεῖπει ἐπαφῆς μεταξύ τῶν παραγωγῶν παντὸς τύπου, ὑφίστανται ἀφάνταστοι διακυμάνσεις αἱ ὁποῖαι ἀποβαίνουν καταστρεπτικαὶ διὰ τήν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν ἐπιβαρύνουσι ὅτε μὲν τὸν καταναλωτὴν ὅτε δὲ τὸν παραγωγόν.

Ἐναλογιζόμενοι Κύριε πρόεδρε πόσον ἐπιζημία εἶναι ἡ μὴ ὑπαρξίς καλῆς συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως εἰς τήν χώραν καὶ διὰ τήν οἰκονομίαν τοῦ τόπου καὶ διὰ τήν κοινωνικὴν ἐξυγίανσιν, δεδομένου μάλιστα ὅτι ὑπάρχει ἤδη ἐν πυκνότετον δίκτυον Συνεταιρισμῶν, παρακαλοῦμεν νά μᾶς ἐπιτραπῇ νά ζητήσωμεν καὶ τήν ὑμετέραν ἀρωγὴν πρὸς ῥύθμισιν μίᾳς καταστάσεως καὶ ἐδραΐωσιν μίᾳς οἰκονομίας ἡ ὁποία ἔχει πλέον γεννηθῇ.

Ἡ ἐνίσχυσις τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως τῆς χώρας ἐπιβάλλεται καὶ δι' ἄλλους λόγους ἀλλὰ καὶ διὰ ἐπιστημονικούς οικονομικούς καὶ τεχνικούς λόγους. Αἱ ἐπελθοῦσαι ἀγροτικαὶ μεταρρυθμίσεις καὶ ἡ μεγάλη κατάρτησις τῆς γῆς ὡς καὶ τὸ πνεῦμα τῆς συστηματοποίησεως τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διανομῆς τὸ ὁποῖον ἐπεκράτησε καθ' ὅλον τὸν κόσμον θέλουσι τάξῃ τήν ἡμετέραν παραγωγὴν εἰς ἡσσονα μοῖραν ἂν δέν ὀργανωθῇ καὶ ἡ οἰκονομία ἡ ἰδικὴ μας ἀναλόγως. Εἶνε γνωστὰ τὰ θαύματα τὰ ὁποῖα ἐπέτελεσαν διὰ τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ ἄλλαι χώραι εὐρεθείσαι εἰς δυσχερῆ οἰκονομικὴν θέσιν». (Στῆ συνέχεια δίνονται ἐνδιαφέροντα στοιχεία).

Σύμφωνο ψήφισμα για το θέμα αυτό διατύπωσε και η Σύσκεψη των Ενώσεων Συνεταιρισμῶν της 17/2/1931 (βλ. «Συνεργατισμός» 1931 σ. 422).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄
ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
ΤΩΝ ΕΝΩΣΕΩΝ ΓΕΩΡΓ. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Το 1931:

— Η Προμηθευτική Ένωση Μεσσηνίας συγχωνεύτηκε στην Ένωση Άριος.
— Διαλύθηκε η Παμμεσσηνιακή Προμηθευτική Ένωση (βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σελ. 14).

— Ίδρυση 3 Ενώσεων κατά το 1931:

α) Σύνδεσμος Κιτροπαραγωγών Κρήτης (Ηράκλειο).

β) Ένωση Συνεταιρισμών Λέσβου (Μυτιλήνη)

γ) Προμηθευτική και πωλήσεως Ένωση Συνεταιρισμών Σιντικής (Σιδηρό-καστρο).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΑΤΕ (που δημοσιεύονται στο βιβλίο του Δ. Πουρνάρα σελ. 83) τον Αύγουστο 1931 υπήρχαν οι παρακάτω Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών:

Έπωνυμία	Έδρα	Αριθ. μελών			
Κεντρική Αγροτική Τράπεζα Καλαμών	Καλάμα	56	Γεωργική Τράπεζα Σάμου	Καρλόβασι	8
Ένωση Σταφιδικών Συνεταιρισμών Αιγιαλείας	Αΐγιον	20	Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Δωρίδος	Ευπάλιον	9
Γεωργική Συνεταιρική Τράπεζα Πατρών	Πάτρα	20	Κεντρική Σταφιδοκτηματική Τράπεζα Αμαλιάδος	Αμαλιάς	12
Γεωργική Συνεταιρική Τράπεζα Καλαμών	Καλάμα	52	Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Αιτωλοακαρνανίας	Μεσολόγγιον	55
Γεωργική Τράπεζα Αρκαδίας	Τρίπολις	32	Ένωσις Γεωργ. Συν/σμών Κατερίνης	Κατερίνη	16
Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Ζακύνθου	Ζάκυνθος	13	Ένωσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Λαρίσης	Λάρισα	31
Γεωργική Τράπεζα Λακωνίας	Σπάρτη	45	Ένωσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Βόλου - Φαρσάλων - Αλμυρού	Βόλος	13
Κεντρική Συνεργατική Τράπεζα Ηλείας	Πύργος	27	Ένωσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Κυκλάδων	Σύρος	27
Ένωσις Συνεταιρισμών Τριφυλίας - Πυλίας	Γαργαλιάνοι	19	Γεωργική Πιστωτική Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Κυπαρισσίας	Κυπαρισσία	10
Ένωσις Συνεταιρισμών Κορινθίας	Κόρινθος	52	Κεντρική Γεωργοκτηματική Τράπεζα Ολυμπίας (Κρεσταινών)	Κρέσταινα	9
Αγροτική Συνεταιρική Τράπεζα Αττικοβοιωτίας	Αθήναι	6	Σταφιδική Προμ. Τράπεζα Μεσσηνίας	Γλιάτα (Μπ.)	9
Προμηθευτική και πωλήσεως Ένωσις Πυλίας	Πύλος	19	Κεντρ. Αγροτ. Τράπεζα Αρηνοφυγαλίας	Κακόβατον	13
Κεντρική Ένωσις Συνεταιρισμών Μεσσηνίας	Νησίον	31	Ένωσις Γεωργ. Συν/σμών Νάξου	Νάξος	6
Σταφιδική Τράπεζα Βοστίτης	Αΐγιον	14	Ένωσις πωλήσεως ελαιών Γεωργ. Συνεταιρισμών Πηλίου	Βόλος	7
Ένωσις Γεωργ. Πιστωτικών και Αποκαταστάσεως Συνεταιρισμών Άρτης	Άρτα	55	Αγροτική Τράπεζα Λαγκαδά	Λαγκαδά	14
Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Δράμας	Δράμα	7	Ένωσις Γεωρ. Συν/σμών Ξάνθης	Ξάνθη	11
Ένωσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Σερρών	Σέρραι	24	Καπνική Πανατωλ. Ένωσις Αργινίου	Αργίνιον	16
Προμηθευτική και πωλήσεως Ένωσις Γεωργ. Συν/σμών Άνω Μεσσηνίας	Ζευγολατιό	12	Ένωσις Γεωργ. Συν/σμών Κιλκίς	Κιλκίς	11
Γεωργική Συνεταιρική Τράπεζα Διδυμοτείχου	Διδυμοτείχο	96	Ένωσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Πάρου - Αντιπάρου	Πάρος	7
Κτηματική Συνεταιριστική Τράπεζα Ήλιδος	Γαστούνη	7	Ένωσις Γεωργ. Συν/σμών Φθιατ/κίδος	Λαμία	10
Όμοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών Μακεδονίας	Θεσ/νίκη	74	Κεντρ. Αγροτ. Τράπεζα Ηρακλείου	Ηράκλειον	15
			Ένωσις Γεωργ. Συν/σμών Καρδίτσας	Καρδίτσα	6

Προμηθευτική και πωλήσεως "Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Γαργαλιάνων	Γαργαλιάνοι	7	Προμηθευτική και Πωλήσεως "Ε- νώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών	Κιάτου	7
Πιστωτική "Ενώσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Κομοτινής	Κομοτινή	18	"Ενώσις Οίνοποιητικών Συνεται- ρισμών Κολυμπαρίου Κρήτης	Κολυμπαρίον	7
Πιστωτική "Ενώσις Γεωργ. Συνε- ταιρισμών Ίωαννίνων	Ίωάννινα	16	"Ενώσις Οίνοποιητικών Συνεται- ρισμών Καστελλίου - Χανίων	Καστέλιον	9
"Ενώσις Γεωργικών Συνεταιρι- σμών Θήρας	Θήρα	8	Τράπεζα Καπνοπαραγωγών Αίτωλοακαρνανίας	Άγρίνιον	9
Ταμείον Αμύνης Οίνοπ.			Πιστωτική "Ενώσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Κεφαλληνίας	Ληξούριον	7
Λευκάδος	Λευιάς	14	"Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης	Θεσσαλονίκη	
Γεωργική Προμηθ. και Πιστωτική "Ενώσις Γεωργικών Συνεταιρι- σμών εν Θήβαις	Θήβαι	13	Συνεταιριστική Τράπεζα Καρατζόβης	Καρατζόβα	
Πιστ. "Ενώσις Γ. Συνεταιρισμών Λεχαιών	Λεχαιά	7	Πιστωτική "Ενώσις Γεωργ. Συνε- ταιρισμών Κοζάνης	Κοζάνη	
Προμηθευτική και Πωλήσεως "Ενώσις Μεσσηνίας	Μεσσήνη		"Ενώσεις ιδρυθείσαι κατά τό έτος 1930		
"Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Καβάλλας	Καβάλλα		"Ενώσις Οίνοπ. Συνεταιρισμών Κολυμπαρίου Κρήτης	Κολυμπαρίον	7
Κεντρική Άγροτ. Τράπ.			"Ενώσις Οίνοπ. Συνεταιρισμών Καστελλίου	Καστέλιον	9
Αξιούπολεως	Άξιούπολις		Τράπεζα Καπνοπ. Αίτωλοακαρνανίας	Άγρίνιον	9
Περιφερική Τράπ. χωρικών Γεννισών	Γεννισά		Πιστωτική "Ενώσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Κεφαλληνίας	Ληξούριον	7
"Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Εορδαίας	Εορδαία		"Ενώσις Γεωργικών Συνεταιρι- σμών Άποκαταστάσεως άντημό- νων καλλιεργητών Φαναρίου	Ποταμιά	9
"Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Φλώρινης	Φλώρινα		Πιστωτική "Ενώσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Τρικάλων	Τρίκαλα	15
"Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Επαρχίας Λαγκαδά	Λαγκαδά		Πιστωτική "Ενώσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Άρτης	Άρτα	9
"Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Επαρχίας Βερροίας	Βέρροια		Πιστωτική "Ενώσις Γεωργικών Συνεταιρισμών Φαρσάλων	Φάρσαλα	9
"Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Επαρχίας Γεννισών	Γεννισά		"Ενώσις Γεωργικών Συνεταιρι- σμών επαρχίας Σελίνου	Παλιοχώρα	9
"Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών περιφερείας Σερβίων	Σέρβια		Πωλήσ. Προμηθ. και Πιστωτική "Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Νομού Χανίων	Χανιά	11
"Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Χαλκιδικής	Ν. Μουδανιά		Πιστωτ. "Ενώσις Γεωργ. Συνεται- ρισμών Πρεβέζης	Πρεβέζα	24
Τράπεζα Συνεταιρισμών Άργους Ορεστικού	Ορεστικόν		"Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Λεβαδείας και Λοκρίδος	Λεβάδεια	
"Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών πωλήσεως Σουλτανίας Χανίων	Χανιά	6	Πιστ. "Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρι- σμών Άλμυροῦ	Άλμυρός	
Πανατωλοακαρνανική "Ενώσις άντημόνων καλλιεργητών	Μεσολόγγιον	7	Πιστ. "Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρι- σμών Τρικάλων - Καλαμπάκας	Τρίκαλα	
Πιστωτική "Ενώσις Γεωργ. Συνε- ταιρισμών Άλεξανδρουπόλεως	Άλεξ/πολις	16	"Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών Λέσβου	Μυτιλήνη	
"Ενώσις Γεωργ. Συνεταιρισμών πωλήσεως σουлт. Ηρακλείου	Ηρακλείον	9			
Πιστωτική "Ενώσις Γεωρ. Συνε- ταιρισμών Ρεθύμνης	Ρεθύμνον	9			

Το σύνολο των υφισταμένων Ενώσεων στο τέλος του 1931 ήταν 88 (βλ. αναλυτικά «Συνεταιριστής» 1932 σ. 45 και 1933 σ. 83, 85).

— Ο Θ. Τζωρτζάκης (στο βιβλίο του «Οί Συνεταιρισμοί στην Έλλάδα» σελ. 21 επ.) αναγράφει ότι το 1930 υπήρχαν 85 Ενώσεις. 3 διαλύθηκαν το 1931, ιδρύθηκαν 3 και στο τέλος του 1931 υπάρχουν πάλι 85 Ενώσεις με μέλη τους περίπου 2.500 Γεωργικούς Συνεταιρισμούς (αντιπροσωπεύουν δηλαδή κάτι ολιγότερο του 1/2 των Συνεταιρισμών που υπάρχουν, αλλά τους πιο ζωντανούς).

Σχετικά με τις εργασίες τους σημειώνει ότι:

«Αί Ένώσεις συνεταιρισμών μεσολαβούν συνήθως κατά τόν όνεισιμόν των συνεταιρισμών των εν μέρους

της άσκούσης τήν άγροτικήν πίστιν. Τραπέζης, συνευ-
θυνόμεναι και αύτα διά τά ύπ' αυτών λαμβανόμενα

δάνεια. Επίσης ενεργούν προμηθείας διά λογαριασμόν των συνεταιρισμών των και αναλαμβάνουν πολ- λάκις τήν πώλησιν τών εις τά μέλη τών συνεταιρισμών των άνηκόντων γεωργικών προϊόντων ή μεσολαβοῦν άπλωσ κατά τήν πώλησιν όδηγοῦσαι και βοηθοῦσαι

τούς συνεταιρισμούς των.

Πολλά ἐξ αὐτῶν κατορθώνουν νά συγκεντρώσουν και ἕξις λόγου καταθέσεις, τάς οποίας χρησιμο- ποιῶν πρός δανεισμόν τών συνεταιρισμῶν των».

— Κατά Γεωγραφικά Διαμερίσματα η κατανομή των Ενώσεων είναι η κάτωθι:

Πελοπόννησος	21	Κρήτη	9
Στερεά - Εύβοια	8	Επτάνησος	3
Θεσσαλία	8	Ήπειρος	5
Μακεδονία	21	Κυκλάδες	4
Θράκη	4	Ν. Αιγαίου	2

85

Σύνολο μελών τους περίπου 2.500 Συνεταιρισμοί επί υπαρχόντων 5.888.

— Πέρα από τις δραστηριότητες - ενέργειες των Ενώσεων που αναφέρθηκαν σε άλλες σελίδες (για τη νομοθεσία, ενημέρωση, εκπροσώπηση, κλπ.) το κύριο οικονομικό τους έργο διαρκώς εξελίσσεται κατά τόπους και αντικείμενα.

Αμυδρά εικόνα της δραστηριότητάς τους δίνουν οι επόμενες πληροφορίες:

— Ομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης. Βλ. αναλυτικά «Συνεργατισμός» 1931 σελ. 523 για τη Γενική Συνέλευσή της. Σταχυολογούμε: «άποτελεῖ και άποτέλεσε τήν πρωτοπορείαν τῆς προόδου τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως στή Χώρα μας ... ἔχει αντιπροσώπους πού εἶναι κοινοβουλευτικῶς ἐξελιγμένοι και πρώτης τάξεως συζητηταί...» Στη Γενική Συνέλευση της 24.5.1931 συζητήθηκαν και τα επόμενα θέματα που δείχνουν τη ζωτικότητα και τις απα- σχολήσεις της:

Συγκέντρωση σιτηρών και από κοινού πώληση καθώς και τα πλεονεκτήματα του συστήματος.

Ζητήθηκε να φροντίσει η Ομοσπονδία να κτίσει, σε κεντρική θέση, αγορά οπωρικών και λαχανικών όπου να πουλιέται η παραγωγή χωρίς τη μεσολάβηση των μεσιτών, απευθείας στην κατανάλωση. Να κτιστεί και εργοστάσιο κονσερ- βοποιίας για να απορροφηθούν τα τυχόν πλεονάσματα.

Λόγω της οικονομικής κρίσης και των περιορισμένων πόρων των Οργανώ- σεων συζητήθηκε περικοπή του μισθού των υπαλλήλων κατά 10% και κατάργηση του 13ου μισθού.

«Οί ἴδιοι ὑπάλληλοι προθυμοποιήθηκαν νά ταυτί- σουν τήν τύχη τους μέ τούς συνεταιίρους πού σήμερα πάσχουν οικονομικῶς και κείνοι πρώτοι πρότειναν τό μέτρο αυτό γιά νά ἐνισχυθῆ ἡ οικονομία τῶν χωρικών. Ἡ Γενική Συνέλευση σύσσωμη ἐξέφρασε τήν εὐαρέ-

σκειάν της στους ὑπαλλήλους τῆς οργανώσεως και ἐτόνισε γιά μιά φορά ἄκίμα ὅτι τρέφουν σ' αὐτούς οί συνεταιίροι μεγάλη ἐμπιστοσύνη και ἀπ' αὐτούς περι- μένουν νά καθοδηγηθοῦν...».

Ακόμα συζητήθηκε η περικοπή της συμμετοχής των υπαλλήλων στα κέρδη. Με επιμονή αντιπροσώπων αποσύρθηκε η πρόταση. Ο «Συνεργατισμός» όμως εκθέτει τους λόγους για τους οποίους δεν πρέπει να υπάρξει συμμετοχή των υπαλλήλων στα κέρδη αλλά πρέπει να αμείβονται καλά και να έχουν ασφάλεια γήρατος.

— Άρτα. Δυο ανταγωνιζόμενες Ενώσεις που πρέπει να συγχωνευθούν. Βλ. σχετικά «Συνεταιριστής» 1931 σελ. 84.

— Σταφιδική Ένωση Χανίων. Χαρακτηριστικές πληροφορίες και κρίσεις γι' αυτή:

«'Αποκατάστασις τῆς πίστεως τῆς Ἐνώσεως κλονισθείσης ἐκ τῶν κατὰ τὸ παρελθόν γενομένων, παρὰ τὴν καλὴν πρόθεσιν τοῦ τότε συμβουλίου, σφαλμάτων. Κατὰ τὸ 1930 ἡ Ἐνωσις ἠδυνήθη μὲ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς

Ἀγροτικῆς Τράπεζῆς, νὰ παραμερίσῃ τὰ ἐμπόδια, νὰ ἐξάλειψῃ τὴν εἰς βάρος τῆς δυσπιστίαν καὶ νὰ βαδίσῃ ἀσφαλῶς πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν τῆς...».

(«Συνεταιριστής» 1931 σελ. 29). Νέο συντηρητικὸ πνεῦμα εἰς τὸ θέμα τῆς ἐμπορικῆς διαχειρίσεως τῆς σταφίδας. Ἐναστολή τῆς ὑποχρεωτικῆς προσκομισῆς τῆς («Συνεταιριστής» 1931 σελ. 29, 106).

— Οργάνωσις 6 τοπικῶν Λογιστηρίων τῆς Ἐνώσεως Σερρῶν («Συνεταιριστής» 1931 σελ. 106, 1932 σελ. 14).

— Δραστηριότητα πολὺ ἀξιόλογη τῆς Ἐνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Δράμας. Στοιχεῖα γιὰ προμήθειες, πωλήσεις, δάνεια. «Σοφὴ διοίκησις καὶ ἀφοσιωμένη διεθθυσίς... τὴν ὅλην δρᾶσιν τῆς Ἐνώσεως διακρίνει ἡ λελογισμένη ὀργάνωσις καὶ ὄχι χιμαιρικὸς ἐνθουσιασμός...». («Δελτίον τῆς Ἐνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Δράμας» Ἰουλίου 1931, «Συνεργατισμός» 1931 σελ. 567).

— Στους Νομοὺς Ἡλείας καὶ Ζακύνθου καὶ στὶς Ἐπαρχίαις Ὀλυμπίας - Γορτυνίας λειτουργοῦν πολλῆς Ενώσεις, μερικῆς ἀπὸ τὶς ὁποῖες φυτοζωοῦν. Στοιχεῖα γιὰ τὴν δραστηριότητά τους ἦταν καὶ τὸ ὕψος τῶν γενικῶν ἐξόδων τους, πού γιὰ τὸ 1931 ἦταν τὰ ἐπόμενα κατὰ Ἐνωσις:

Ἐπωνυμία Ἐνώσεως	Ἔτος 1931 (δρχ.)
Κεντρικὴ Συνεταιρικὴ Τράπεζα Ἡλείας	239.558
Κεντρικὴ Σταφιδικὴ Τράπεζα Ἀμαλιάδος	122.350
Κτηματικὴ Συνεταιρικὴ Τράπεζα Ἡλιδος	90.822
Πιστωτικὴ Ἐνωσις Συνεταιρισμῶν Λεχαινῶν	53.661
Κεντρικὴ Γεωργικὴ Τράπεζα Ὀλυμπίας	129.232
Κεντρικὴ Ἀγροτικὴ Τράπεζα Ἀρηνοφυγαλίας	77.234
Γεωργικὴ Πιστωτικὴ Ἐνωσις Κυπαρισσίας	57.075
Ἐνωσις Συνεταιρισμῶν Τριφυλίας - Πυλίας	184.884
Προμηθευτικὴ καὶ Πωλήσεως Ἐνωσις Γαργαλιάνων	17.980
Ἐνωσις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Ζακύνθου	199.259

(«Συνεταιριστής» 1932 σελ. 104).

— Ἡ δραστηριότητα διαφόρων Ενώσεων εἶναι δυνατὸ νὰ μελετηθεῖ καὶ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ Ἰσολογισμοῦ τους. Βλ. Ἰσολογισμοὺς: τῆς Κεντρικῆς Συνεργατικῆς Τράπεζας Ἡλείας (βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σελ. 48)

τῆς Ὁμοσπονδίας Συνεταιρισμῶν Θεσσαλονίκης (βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σελ. 72 καὶ «Συνεργατισμός» 1932 σελ. 744. Γιὰ τὸ 1930 βλ. «Συνεργατισμός» 1931 σελ. 431)

τῆς Ἐνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Βέροιας (βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σελ. 88 καὶ «Συνεργατισμός» 1932 σελ. 672)

τῆς Ἐνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Χαλκιδικῆς (βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σελ. 112).

1. Η Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών

Την όλη προσπάθεια για την ιδεολογική οργάνωση των Γεωργικών Συνεταιρισμών βλ. αναδρομικά στο βιβλίο του Θ. Τζωρτζάκη «Οι Συνεταιρισμοί εις τήν Ἑλλάδα» σελ. 71 επ.

Η αντίδραση εναντίον των Συνεταιριστικών Οργανώσεων που κορυφώθηκε τα έτη 1930 και 1931, η οικονομική κρίση που είχε δημιουργήσει πολλά προβλήματα στις περιφερειακές Οργανώσεις που ζητούσαν γενικές ή ειδικές λύσεις, οι ανάγκες για χάραξη προγράμματος, για αντίδραση στις νομοθετικές δεσμεύσεις και κομματικές εκτροπές, για διαφώτιση του κοινού (μελών και τρίτων) και πολλά άλλα, έκαναν πιο έντονη και άμεση την ανάγκη κοινής εμφάνισης και κοινής εκπροσώπησης των Ενώσεων με δικό τους κεντρικό όργανο στην Αθήνα. Επαναφέρεται το 1931 το θέμα της Συνομοσπονδίας. Γίνονται νέες συσκέψεις και προσπάθειες των Ενώσεων για χάραξη κοινού συνεταιριστικού προγράμματος και ενιαίας εκπροσώπησης.

Πρωτοβουλία αναλαμβάνουν τώρα οι Ενώσεις Βορείου Ελλάδας. Αναθέτουν τη φροντίδα στο Σύνδεσμο Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδας (βλ. «Συνεταιριστής» 1931 σελ. 155).

Πέρα από τα όσα σημειώθηκαν παραπάνω (στα πεπραγμένα του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδας) σημειώνουμε ότι το Μάιο 1931:

«...συνήλθαν για πρώτη φορά σε κοινή σύσκεψη αντιπρόσωποι Ἐνώσεων Συνεταιρισμών από όλες τις επαρχίες. Περίπου 54 Ἐνώσεις αντιπροσωπεύθησαν στη σύσκεψη αυτή που είχε ως θέματα τή συζήτηση θεμελιωδών ζητημάτων για τήν ύπαρξη τών Συνεταιρισμών στη χώρα, υπό τήν πραγματική τους μορφή. Τά κυριώτερα από τά θέματα ἦσαν: Ἡ ἄμυνα τών Συνεταιρισμών κατά τών συκοφαντικῶν ἐνεργειῶν τών ἀντιπάλων τῆς Συνεταιριστικῆς Κινήσεως, ἡ ἐνοποίηση τών Συνεταιρισμῶν υπό μίαν ὀργάνωσιν, ὁ καθορισμός τῆς θέσεως τῆς Κινήσεως, ἡ ὁύθμιση τών ἐνεργειῶν τών ζητημάτων μεταξύ τῆς Ἐποπτείας καί τών

Συνεταιρικῶν Ὄργανώσεων κλπ.

Κατά τήν ἐξέλιξη τών συζητήσεων διεφάνη ἡ ἀνάγκη νά ἐνοποιηθῆ ἡ Συνεταιριστική Κίνηση διά νά διεκδικήσῃ τά δικαιώματά της καί τή θέση πού τῆς ἀρμόζει εὐκολώτερα καί μέ ὀλιγώτερη οικονομική ἐπιβάρυνση τών συνεταιρῶν. Οἱ παριστάμενοι ὅλοι ἀνεγνώρισαν τήν ἀνάγκη αὐτή καί ὑπεσχέθησαν εὐθύς ὡς μεταβοῦν πίσω στίς ὀργανώσεις πού ἐκπροσωποῦν νά εἰσηγηθοῦν τή λήψη ἀποφάσεων τών Γενικῶν Συνελεύσεων τούς για τήν προσχώρηση σε μιά Πανελλήνιο Ὄμοσπονδία Συνεταιρισμῶν...»

Στην ίδια ανάγκη (της ίδρυσης της Συνομοσπονδίας) για την άμυνα των Οργανώσεων και τη μόρφωση των συνεταιίρων αναφέρεται και κείμενό στο «Συνεργατισμός» (βλ. παραπάνω στο Β΄) που καταλήγει:

«Γιά ν' ἀποκτήσωμε αὐτούς (ιδανικούς συνεταιρισμούς) πρέπει νά ἐνοποιηθῆ ἡ κίνηση, οἱ περιφερειακές Ἐνώσεις νά ἐνωθοῦν καί νά κάνουν τήν Πανελλήνιο Ἐνωσιν, ἕνα Σωματεῖο, πού νά διαφωτίξῃ ὅλους τούς Συνεταιρισμούς πάνω σε ὅλα τά ζητήματα καί νά δίνη ὀδηγίες τί στάση νά τηρήσουν σε κάθε περίπτωση.

Κατ' αὐτόν τόν ῥόλο θ' ἀπλοποιηθοῦν πολλά πράγματα καί οἱ συνεταιρισμοί θά ἐργασθοῦν μέ μεθοδικότητα πάνω στό συνεταιριστικό πρόγραμμα πού ἔχει σκοπό νά ἐπιδιώξῃ τήν οικονομική χειραφέτηση τών συνεταιρῶν. Σε περιορισμένη ἀκτίνα τό πρόγραμμα αὐτό δέν μπορεῖ νά ἐφαρμοσθῆ καί κατά

συνέπεια καί ἡ ἀπόδοση τοῦ Συνεταιρισμοῦ εἶναι πολύ περιορισμένη ἂν δέν ἀποτελέσῃ ἕνα οικονομικό σύνολο, πού ἐπιτυγχάνεται μέ τήν ἐνοποίηση καθ' ὅλη τήν Ἑλλάδα. Μέ τήν ἐνοποίηση ἡ πείρα καί οἱ γνώσεις τών καλλιτέρων διοχετεύονται καί καθ' ὅλη τή γραμμή χρησιμοποιοῦνται, σε κάθε συνεταιριστική γωνιά. Ἐτσι ἐξασφαλίζεται ὁ σκοπός τοῦ Συνεταιρισμοῦ, πού εἶναι ἡ ὕλική καί ἡ ἠθική ἐξύψωση τών συνεταιρῶν, ἐπέρχεται ἡ πρόοδος καί ἀναπτύσσεται ὁ πολιτισμός.

Ἴδου γιατί χρειάζεται νά ἐνοποιηθῆ ἡ Συνεταιριστική Κίνηση».

Σχετικά με τη Συνομοσπονδία (και άλλα συνεταιριστικά προβλήματα), βλ. και τη Σύσκεψη των Ενώσεων Μαΐου 1931 στο Υποκ. Η' όπου τονίζεται ότι επιβάλλεται πανελλήνιος συνένωση και από κοινού ενέργεια πασών των γεωργικών οργανώσεων.

2. Οι περιφερειακοί Σύνδεσμοι:

Το ζήτημα παραμένει σε στασιμότητα όπως και το ζήτημα της Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών.

3. Κεντρικές Οικονομικές Οργανώσεις:

— Ο Αυτόνομος Σταφιδικός Οργανισμός (βλ. στο Υποκεφ. Η').

— Η προσπάθεια για την ενοποίηση των απόψεων - επιδιώξεων ενεργειών του αγροτικού κόσμου και για την ίδρυση Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών γίνεται εντονότερη καθώς τα προβλήματα πιέζουν. Νεότερη Σύσκεψη όλων των Ενώσεων Συνεταιρισμών (Μάιος 1931) καταλήγει στις ακόλουθες αποφάσεις για τα διάφορα συνεταιριστικά και τα γενικότερα αγροτικά ζητήματα (βλ. «Συνεταιριστής» 1931, σ. 83).

«1. Κατ' αρχήν φρονεί ότι επιβάλλεται πανελληνίως συνένωσις και από κοινού ενέργεια πασών των γεωργικών οργανώσεων.

2. Ειδικότερον διετύπωσε τὰ ἑξῆς:

α) Ὅπως πρὸ τῆς ψηφίσεως τῶν τροποποιήσεων τοῦ νόμου 602 περὶ συνεταιρισμῶν ζητηθῆ ἡ γνώμη τῶν γεωργικῶν οργανώσεων. Ἀποκρούει πάντα νόμον ψηφισθέντα ἢ ψηφισθησόμενον, περιορίζοντα τὴν αὐτοδιοίκησιν καὶ ἐλευθερίαν τῶν συνεταιρισμῶν, ὡς καὶ πᾶσαν ἀνάμειξιν τρίτων εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ἐν γένει ζητήματα αὐτῶν, καθότι οὗτοι εἶναι ὀργανισμοὶ καθαρῶς ἰδιωτικοῦ δικαίου.

β) Ὅπως ἡ ἐποπτεία τῶν συνεταιρισμῶν παραμείνη εἰς τὸ ἐξασκοῦν τὴν Ἀγροτικὴν Πίστιν ἴδρυμα τῆς Α.Τ.Ε. ἐξασκουμένη, ὅπως ὑποδεικνύη ἢ ἀποφάσῃ τῆς συσκέψεως ἥτις διευτυπώθη ἐν ἐιδικῷ ὑπομνήματι.

γ) Ἀποκρούει τὸ ὑπὸ ψήφισιν νομοσχέδιον «περὶ τροποποιήσεως τοῦ Νόμου περὶ Α.Σ.Ο.», ἀποκρούει τὴν κρατικοποίησιν τοῦ Α.Σ.Ο., καὶ τὴν παράδοσιν τῆς σταφιδοπαραγωγῆς εἰς τὴν βιομηχανίαν...

δ) Ἐπιμένει εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῶν ψηφισμάτων τοῦ βου Πανελληνίου Καπνοπαραγωγικοῦ Συνεδρίου Θεσσαλονίκης.

ε) Ζητεῖ τὴν μονοπώλησιν τῶν σιτηρῶν καὶ ὡς προσωρινόν μέτρον τὴν συγκέντρωσιν τοῦ σίτου καὶ κριθῆς τὴν γινομένην διὰ τῶν γενικῶν ἀποθηκῶν διὰ μέσου τῶν γεωργικῶν ὀργανώσεων (συνεταιρισμῶν).

στ) Ἐπιμένει εἰς τὸ νὰ ἀποδεχθῆ ἢ Κυβέρνησις τὰς ἀποφάσεις τοῦ 2ου Πανελληνίου Βαμβακοπαραγωγικοῦ Συνεδρίου.

ζ) Ζητεῖ ὅπως ἀποσυρθῆ τὸ κατατεθέν νομοσχέδιον

περὶ ἐπικυρώσεως τῆς διατησίᾳς μεταξὺ Κράτους καὶ Κωπαίδος διὰ τὰ ὕδατα Ἀμφιδώνος, νὰ διευθετηθῶν αἱ ὑπάρχουσαι μικροδιαφοραὶ μεταξὺ καλλιεργητῶν καὶ ἐταιρίας Κωπαίδος καὶ νὰ κηρυχθῆ ἀπαλλοτριωτέα ἢ Κωπαῖς διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν καλλιεργητῶν.

η) Ἀποφασίζει νὰ ζητηθῆ ἡ ἐνοποίησις ὅλων τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν ἐξαρουμένης μόνον τῆς Α.Τ.Ε. καὶ ἡ ἐξόφλησις αὐτῶν τοκοχρεωλυτικῶς εἰς μίαν δεκαετίαν.

θ) Ζητεῖ τὴν διατήρησιν τῶν ὑφισταμένων προστατευτικῶν δασμῶν ἐπὶ τῶν λαχανικῶν.

ι) Ζητεῖ ὅπως δοθῆ ἐνίσχυσις εἰς τοὺς πλημμυροπαθεῖς Μακεδονίας καὶ ἀποζημιώσις εἰς τοὺς καταστραφέντας εἰς βάρος τῶν ὑπαίτιων (Ἐταιρίας Φαουντέσιον).

ια) Ζητεῖ τὴν γενικὴν ἀποκατάστασιν ὅλων τῶν ἀκτημόνων γεωργῶν, γηγενῶν καὶ προσφύγων, χρεοσυνταρισμῶν καλλιεργητῶν καὶ οὐχὶ εἰς ἐταιρίας.

ιβ) Ἀποδέχεται τὰ αἰτήματα τῶν ἐλαικοκομικῶν Συνεδρίων.

ιγ) Ζητεῖ ὅπως αἱ ἀποκαλυπτόμενα ἐκτάσεις ὅλων τῶν ἀποξηραντικῶν ἔργων παραχωρηθῶν εἰς συνεταιρισμοὺς καλλιεργητῶν καὶ οὐχὶ εἰς ἐταιρίας.

ιδ) Ἀποκρούει τὸ νομοσχέδιον περὶ τύπου ὡς ἀνελεύθερον καὶ μεσαιωνικόν καὶ ζητεῖ νὰ ἀποσυρθῆ τοῦτο...

ιε) Ἐκλέγει ἐπιτροπὴν ἐνδεκαμελῆ ἐξ ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν περιφερειῶν πρὸς ἐπίδοσιν τοῦ ψηφίσματος, δίδει δὲ ἐντολήν ὅπως ἐπιώσῃ τοῦτο εἰς τὴν Κυβέρνησιν, τὸν Τύπον καὶ λοιποὺς ἀρμοδίους».

— Συνήλθαν οἱ κτηνοτρόφοι ὅπως ἰδρῦσουν Ὁμοσπονδία τῶν Κτηνοτροφικῶν Σωματείων Ἑλλάδος γιὰ ἐνοποίηση τοῦ επαγγελματικοῦ τοῦς αγῶνα. Τὴν κακὴ στάση τοῦ Κράτους καὶ τὰ προβλήματα τῆς κτηνοτροφίας ἐκθέτει ὁ Αντ. Λεονάρδος («Συνεργατισμός» 1931 σ. 471) καὶ ὑποδεικνύει λύσεις περὶ καὶ σήμερα ἔχουν τὴ θέση τοῦς. (βλ. στο Ὑποκεφ. Η').

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΩΡΓΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Η Αγροτική Τράπεζα και ο ρόλος της.

Η ΑΤΕ (που ιδρύθηκε το 1929) εξελίσσεται (με την εποπτεία συνεταιρισμών και τις χορηγήσεις της) σε βασικό παράγοντα για την ανάπτυξη ή την καθυστέρηση ή την εκτροπή της συνεταιριστικής κίνησης, ανάλογα με την εποχή, την Κυβέρνηση, τα θέματα. (Για το ρόλο της βλ. και στα διάφορα Υποκεφάλαια όπως στη νομοθεσία, την εποπτεία, τις εργασίες των συνεταιριστικών οργανώσεων κλπ.).

Στοιχεία για τις πιστωτικές εργασίες της ΑΤΕ κατά το 1930 βλ. «Συνεταιριστής» 1931 σελ. 85. Γενικά στοιχεία για τις κάθε χρόνο εργασίες της βλ. στους ετήσιους απολογισμούς της.

Οι συνθήκες κατά την ίδρυση της ΑΤΕ και τα πρώτα χρόνια 1930-1931 ήταν από τις χειρότερες, όπως:

α) Το σταμάτημα των εργασιών του εποικισμού των προσφύγων οπότε έπαυσε κάθε οικονομική ενίσχυση της ΕΑΠ προς τους πρόσφυγες που δεν είχαν προλάβει να στερεώσουν οικονομικά τη γεωργική τους εκμετάλλευση.

β) Ο αντίκτυπος των συνεπειών της αφορίας των ετών 1928 και 1929 και των ζημιών της παραγωγής από θεομηνίες.

γ) Η αποστέρηση από κάθε επικουρική ενίσχυση του ιδιωτικού κεφαλαίου που τρομοκρατήθηκε από το επιβληθέν χρεωστάσιο επί των αγροτικών χρεών.

δ) Η οικονομική κρίση με την πτώση της ζήτησης και των τιμών των γεωργικών προϊόντων.

Μείωση μέχρι εξαφάνιση του γεωργικού εισοδήματος συνετέλεσε ώστε ολόκληρες γεωργικές περιφέρειες της χώρας να στερηθούν και αυτού του άρτου (βλ. έκθεση Γ. Τρακάκη προς Διοίκηση ΑΤΕ, σελ. 16).

— Συνοπτική αλλά πλήρως κατατοπιστική επισκόπηση για την άσκηση της αγροτικής πίστωσης στους Συνεταιρισμούς από την ΑΤΕ (όπως και προηγούμενα από την ΕΤΕ 1915-1929) βλ. στο βιβλίο του Θ. Τζωρτζάκη «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» σελ. 38 επ. Δίδονται εκεί όλα τα οργανωτικά (νόμοι, κλπ.) και τα αναλυτικά στοιχεία των χορηγήσεων 1929, 1930, 1931 στους Συνεταιρισμούς. Και ακόμα μερικά στοιχεία για προμήθειες και πωλήσεις Συνεταιρισμών, όπου συνέπραξε η ΑΤΕ.

— Είναι χαρακτηριστική η νοικοκυρευμένη διάρθρωση των υπηρεσιών της ΑΤΕ. Για τη διακλάδωση του υπηρεσιακού μηχανισμού του Κεντρικού Καταστήματος και για τους πρώτους τότε προϊσταμένους και βοηθούς τους, αλλά και για λόγους ιστορικούς της ΑΤΕ και για την επίδραση ακόμα της Ε.Τ.Ε., βλ. την 7/1.10.1931 ημερήσια διαταγή του Διοικητού Κ. Γόντικα μονογραμμένη από τον Διευθυντή Γ. Τρακάκη.

— Δραστηριότητα του Αυτονόμου Οργανισμού Αγροτικής Πίστωσης Κερκύρας (βλ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 813).

Όπως είναι γνωστό, μετά τις διαχειριστικές ανωμαλίες της Ενώσεως Κερκύρας ιδρύθηκε ειδικός Οργανισμός για να αντιμετωπίσει την όλη κατάσταση, όπως φαίνεται από την έκθεση δράσεώς του κατά το 1931. Βλ. περιληπτικά στο περιοδικό «Συνεργατισμός» (1932 σ. 813) όπου διαβάζουμε:

«Εἰς τόν Ὀργανισμόν παρεσχέθησαν τὰ αὐτὰ προνόμια ὡς καί εἰς τήν ΑΤΕ προικοδοτηθέντος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀναλογίας τῶν κατοίκων Κερκύρας πρὸς τόν ὅλον πληθυσμόν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπίσης εἰς τόν αὐτόνομον Ὀργανισμόν παρεχωρήθη κτίριον μεγάλης ἀξίας προερχόμενον ἐκ τῆς ἐπιχωρίου περιουσίας. Εἰς τόν ΑΟΑΠ ἡ Ἐθνική Τραπεζα μετεβίβασε τὰς πρὸς αὐτὴν παλαιὰς ὀφειλάς μὲ τόκον 5% καὶ τριάκοντα ἔτη προθεσμία. Πρὸς τούτοις ἡ Ἐθνική Τραπεζα τοῦ ἐχορήγησε πίστων 20.000.000 πρὸς 3% κάτω τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου.

Ὁ Ὀργανισμὸς ἔκαμε τὴν ἐκκαθάρισιν ὅλων τῶν παλαιῶν συνεταιρισμῶν καὶ συνέστησε νέους τοιούτους, παρακολουθῶν στενῶς τὴν δρᾶσιν αὐτῶν μέχρι τοῦ σημείου νὰ τηρῶνται παρ' αὐτοῦ τὰ λογιστικὰ βιβλία, διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς διαχειρίσεως, τὴν χορήγησιν θείου καὶ θεϊκοῦ χαλκοῦ σχεδόν εἰς τὸ σύνολον τοῦ ἀναγκαίου διὰ τὴν Κέρκυραν ποσοῦ, λιπασμάτων ἐκ χιλιάδας σάκκων, ἀραβοσίτου, μεθιοδικῆν ὑποστήριξιν τῆς μελισσοκομίας. Τό εἰς αὐτόν συγχωνευθέν ἐνεχυροδανειστήριον Κερκύρας ἀνεδιοργανώθη, αὐξηθέντων τῶν δανείων ἀπὸ 500.000 εἰς 1.500.000 δρχ.

Ἐνήργησε τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀσθενείας τοῦ δάκου κατὰ τρόπον ὑποδειγματικόν διὰ τῆς ἀναθέσεως τῆς Διευθύνσεως τῶν σχετικῶν ἐργασιῶν εἰς τόν διακεκριμένον φυτοπαθολόγον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης κ. Καββάδαν ὅστις κατάρθωσε, τόσο κατὰ τὸ ἔτος 1929 ὡς καὶ τὸ 1931 νὰ διασώσῃ τὴν παραγωγὴν, ἔχον ἀποτελέσματα σχεδόν ἐργαστηριακά.

Ἐμελέτησε καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν τὸ ζήτημα τῶν ἐλαυοτάδων, ἐμφανίας ἐργασίας πολλοῦ λόγου ἀξίαν.

Γενικότερον, τὸ πρόγραμμα τοῦ Αὐτόνομου ὑπῆρξεν ἡ διὰ καλῶς σταθμισμένων μεθόδων ἔξοδος τοῦ τόπου ἀπὸ τὴν ἀθλίαν οἰκονομικὴν κατάστασιν, εἰς ἣν ἀναμφισβητήτως εὐρίσκειτο, γείρωνα πάσης ἄλλης ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἔναρξις θετικῆς καὶ μετρημένης προσπάθειας πρὸς δημιουργίαν μίᾶς καλυπτομένης αὐρίων διὰ τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμόν τῆς νήσου

ἐπομένως καὶ διὰ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, ἐφ' ὅσον ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς Κερκύρας, καθαρῶς γεωργικῆς περιφέρειας, εἶναι ἀναποσπάτως συνδεδεμένη πρὸς τὴν πρόδον καὶ τὴν εὐμερίαν τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου αὐτῆς.

Ὁ Αὐτόνομος Ὀργανισμὸς ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐπιμελημένην συντήρησιν καὶ τὴν ὁργάνωσιν τῆς διαθέσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων εἰς τὰς ἀγοράς καταναλώσεως ἴδρυσεν μεγάλας ἐλαιοδεξαμενάς ἐκ μπετόν ἀρμὲ ἐιδικῶς ἐπενδυμένας, διηρημένας εἰς 27 διαμερίσματα, ὀλικῆς χωρητικότητος ἑνὸς ἑκατομμυρίου περίπου ὀκάδων.

Ὁ Αὐτόνομος Ὀργανισμὸς κατὰ τὸ ἔτος 1931 διέθεσε τὰ ἑξῆς ποσά:

Δάνεια Καλλιεργητικά:	
πρὸς μεμονωμένους	6.250.793.65
πρὸς συνεταιρισμούς	7.899.793.-
Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρω καὶ εἰς εἶδος:	
πρὸς μεμονωμένους	5.540.602.60
πρὸς συνεταιρισμούς	340.442.55
Δάνεια ἐνεχυροδανειστηρίων	δρχ. 1.058.383

Τὸ ποσοστὸν καθυστερήσεων φέρεται κατὰ τι ἡξημένον, διότι, λόγω τῆς ἐλλείψεως ἐσοδείας κατὰ τὸ 1931 καὶ τῆς πλουσίας ἀποδόσεως τῆς ὑπὸ συγκομιδὴν τοιαύτης τοῦ 1931-32 ἐπεδείχθη πᾶσα ἐλαστικότης πρὸς εἰσπραξίν τῶν ὀφειλομένων καὶ πρὸς ἀποφυγὴν ἀσκόπου ἀπασχολήσεως, παρετίναμεν τὴν λῆξιν τῶν δανείων, ἀντὶ νὰ προβῶμεν εἰς ἀνανεώσεις.

Ἐκ τῶν ἐκχωρηθειῶν ἀπαιτήσεων τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ συνεταιρικῶν ὁργανώσεων διεκανόνισθησαν πρὸς χρεωλυτικὴν ἐξόφλησιν Δρχ. 18.257.954, συμφῶνως δὲ καὶ πρὸς τὰς ἐπενεχθείσας τροποποιήσεις, λόγω δὲ τῆς ἐπιδειχθείσης ἀκρας ἐπιεικειᾶς εἰσπραχθήσαν μόνον Δρχ. 216.368.75.

Ὁ Αὐτόνομος ὁργανισμὸς πλὴν τῆς ὑπολοίπου δράσεως τοῦ ἴδρου καὶ ἐπιστημονικῶν ἐργαστηρίων μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαζοῦντα ὄργανα.

...ὁ Α.Ο.Α.Π., παρὰ τὰς δυσμενεῖς διὰ τὴν γεωργίαν συνθήκας, ἐδημιούργησε ἀποδεματικά κεφάλαια ἐκ Δρχ. 3.420.453.61.»

Πρωτόγονος αλωνισμός.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'

ΒΑΣΙΚΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ
(ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΕΠΙΛΥΣΗ)

— Η γεωργική κρίση δημιουργεί προβλήματα, χειροτερεύει την κατάσταση των αγροτών και των Οργανώσεών τους. Αλλά και εξαναγκάζει το κράτος να λάβει μερικά μέτρα για να αντιμετωπίσει τις ανάγκες και τα αιτήματα του αγροτικού κόσμου.

— Τα γενικότερα αγροτικά προβλήματα της εποχής, λόγω της γεωργικής κρίσεως κλπ., εξετάζει σύσκεψη των Ενώσεων Συνεταιρισμών Β. Ελλάδος (Δράμας, Καβάλας, Σερρών, Ξάνθης, Κατερίνης, Ροδόπης, Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής, Διδυμοτείχου, Κιλκίς) και διατυπώνουν αιτήματα (βλ. αναλυτικά «Συνεταιριστής» 1932 σ. 157, «Συνεργατισμός» 1932 σ. 818).

— Εξελίσσεται ο θεσμός προστασίας της σιτοκαλλιέργειας μέσω της συγκεντρώσεως του σίτου. Οι συγκεντρούμενες ποσότητες διατίθενται υποχρεωτικά στην αλευροβιομηχανία για ανάμιξή τους στα εισαγόμενα σιτηρά. Το 1931 διατέθηκαν 12.547.810 χιλιόγραμμα σίτου («Συνεταιριστής» 1932 σ. 16).

— Η δράση του Ταμείου Γεωργικών Ασφαλειών. Ενδιαφέροντα στοιχεία βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 29.

	1930	1931
Αριθμός συμβολαίων χαλάζης - παγετού	6.528	15.000
Ασφαλισθέντες παραγωγοί		25.000
Ασφαλισθέν κεφάλαιον (εκατομ.)	130.892	320.537
Πληρωθείσαι αποζημιώσεις (εκατομ.)	5.297	11.164

Επί πλέον αποφασίζεται:

Αναγκαστική ασφάλιση των συκοπαραγωγών (Ν. 5219)

Άσκηση κτηνασφαλείας

Γίνεται ασφάλιση της σταφιδοπαραγωγής (κατόπιν της υπό του ΑΣΟ παύσεως ταύτης) βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 29.

— Ηπείρου θέματα. Ψήφισμα του Γεωργικού Επιμελητηρίου Ιωαννίνων («Συνεταιριστής» 1932 σ. 30).

— Δραστηριότητα Γεωργικού Επιμελητηρίου Θεσσαλονίκης (βλ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 684).

— Συνέρχεται το ΣΤ' Καπνοπαραγωγικό Συνέδριο (15 Φεβρουαρίου 1931), με συμμετοχή των Ενώσεων Συνεταιρισμών Καπνοπαραγωγικών περιφερειών και Γεωργικών Επιμελητηρίων και συζητά τόσο για τρέχοντα όσο και για βασικά οργανωτικά καπνικά προβλήματα. Το ψήφισμα που διατυπώθηκε μετά τις εισηγήσεις και συζητήσεις είναι μαχητικό, ανάλογο με τη σοβαρότητα των προβλημάτων που έπρεπε να βρουν λύσεις και την κατάσταση που βρισκόταν ο καπνικός κόσμος. Διατυπώνει ότι αφού άκουσε τη λογοδοσία της Εκτελεστικής Επιτροπής του Ε' Καπνοπαραγωγικού Συνεδρίου:

«...ιδία δέ τας προσπάθειάς αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν ἰδρυοῦν τοῦ Αὐτονόμου Καπνικοῦ Ὄργανισμοῦ καὶ ἀφοῦ ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐχθρικήν καὶ παρελευστικήν στάσιν τῆς Κυβερνήσεως ἔναντι τῶν αἰτημάτων τοῦ καπνοπαραγωγικοῦ κόσμου καὶ ἰδία ὡς πρὸς τὴν ἰδρυοῦσιν τοῦ αὐτονόμου καπνικοῦ ὀργανισμοῦ:

Ἐγκρίνει ὁμοφώνως τὰς ἐνεργείας καὶ τὴν τηρηθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς στάσιν

Διαμαρτύρεται ἐντόνως καὶ καταγγέλλει τὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἀσοργίαν, θεωρεῖ τὴν καπνοπαραγωγικὴν τάξιν ἐν διωγμῷ καὶ δηλοῖ ὅτι ἀναγκάζεται νὰ κατέλθῃ εἰς ἔντονον ἀγῶνα ἀμύνης.

Ψηφίζει ὁμόφωνος

1) Ἐμμένει ἀκλονήτως εἰς τὰς ἀποφάσεις τὰς ληφθεῖσας ὑπὸ τοῦ Ε' Καπνοπαραγωγικοῦ Συνεδρίου

ώς αυτά διευπλώθησαν εις τό ψήφισμα αὐτοῦ καί ἀξιοί τήν ἐκτέλεσιν αὐτῶν.

2) Ἀξιοί τήν ἄμεσον ἴδρυσιν Αὐτονόμου Καπνικοῦ ὀργανισμοῦ, τόν ὅποιον θεωρεῖ ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου διά τήν καπνοπαραγωγήν, συμφώνως πρός τό ὑπό τῆς Ἐκτελ. Ἐπιτροπῆς διατυπωθέν σχέδιον.

3) Ἀξιοί ὅπως οὐδέν νομοθετικόν μέτρον λαμβάνεται ἀναφορικῶς μέ τήν ὀργάνωσιν τῆς διαχειρίσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων ἀνευ τῆς συνεργασίας καί συγκαταθέσεως τῶν συνεταιρικῶν γεωργικῶν ὀργανώσεων, αἱ ὁποῖαι εἶνε οἱ πραγματικοί ἐκπρόσωποι τῶν συμφερόντων τῶν γεωργῶν. Οἱ Συνεταιρισμοί τῶν καπνοπαραγωγῶν κηρύσσονται ἀλληλέγγυοι πρός τάς συνεταιρικές ὀργανώσεις τῶν ἄλλων γεωργικῶν προϊόντων, ἵνα ἐν στενῇ συνεργασίᾳ ἐπιτύχουν τήν πραγματοποίησιν τῶν δικαίων αἰτημάτων αὐτῶν.

4) Ἀναθέτει εἰς τάς Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν ἵνα συνεργόμενοι ἄμεσως διορίσουν Ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπήν, ἡ ὁποία νά ἀναλάβῃ τόν ἀγῶνα διά τήν πραγματοποίησιν τῶν ληφθεισῶν ἀποφάσεων ὑπό τῶν Ε' καί ΣΤ' Καπνοπαραγωγικῶν Συνεδρίων, ἰδίᾳ δέ διά

τήν ἴδρυσιν Αὐτονόμου Καπνικοῦ Ὄργανισμοῦ.

5) Ἐντέλλεται εἰς πάντας τούς Συνεταιρισμούς Καπνοπαραγωγῶν καθῶς καί τάς Ἐνώσεις αὐτῶν, ἵνα συμμορφωθῶσιν πρός τάς ὁδηγίας τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς διά τήν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος.

Ὡς πρῶτα μέτρα ἀγῶνος τό Συνέδριον ἀποφασίζει τά ἑξῆς:

1) Νά γίνουν γενικαί συνελεύσεις τῶν Συνεταιρισμῶν μέ ἐνιασίον τύπον διαμαρτυρίας ὑπογεγραφομένης ὑφ' ὄλων τῶν συνεταιρῶν.

2) Νά συγκατηθῶσιν συλλαλητήρια εἰς ἐκάστην περιφέρειαν ὅπου καί ὅταν παραγγεῖλῃ ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπή.

3) Νά ἀπόσχουν διαμαρτυρόμενοι τῶν ἐργασιῶν τῶν Γραφείων Προστασίας Καπνοῦ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν καπνοπαραγωγῶν.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐνώσεων συνελθόντες ἰδιαιτέρως ἀπεφάσισαν νά παραμείνῃ ἡ αὐτὴ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπή, ἡ ἐκλεγείσα ὑπό τοῦ Ε' καπνοπαραγωγικοῦ συνεδρίου».

(«Συνεταιριστής» 1931 σ. 31, «Συνεργατισμός» 1931 σ. 420).

Φορολογικὴ ἐπιβάρυνση τοῦ αγροτικοῦ πληθυσμοῦ.

Τὴν φορολογικὴ ἐπιβάρυνση ποῦ εἶχε ὁ αγροτικὸς πληθυσμὸς βλ. αναλυτικὰ στα βιβλία τοῦ Ἀριστ. Σίδερι για τὴν αγροτικὴ φορολογία (ιστορικὴ ἐξέλιξη, ἰσχύοντα).

Εἰδικὰ ὁ Δ. Πουρνάρας γράφει χαρακτηριστικὰ στο βιβλίον τοῦ «Ἱστορία τοῦ Αγροτικοῦ Κινήματος» σ. 132.

«Ἀφῆκα ἐπίτηδες τελευταίαν τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀγροτῶν ἀπὸ τό Κράτος διά νά καταφανῇ πληρέστερον ἡ μεγάλη, ἡ ληστρικὴ θά ἤθελα νά εἶπω, ἀρπαγὴ τῶν ὑπαρχόντων τῆς πολυπληθοῦς τάξεως τῶν ἐργαζομένων τῆς ὑπαίθρου πρός ἰσοσκελίσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καί διά τὰς πάσης φύσεως δαπάνας καί σπατάλας τοῦ κρατικοῦ Γαργαντοῦ.

Ἴδου, λοιπόν, οἱ φόροι ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς γῆς, ἐπὶ τοῦ καρποῦ τῶν κόπων τοῦ Ἑλληνος χωρικοῦ. Χωρὶς σχόλια εἶνε ἀρκετὰ χαρακτηριστικοί οἱ παρατιθέμενοι εὐγλωττοι εἰς ὄγκον ἀριθμοί:

Δημοτικοὶ φόροι	»	550.000.000
Παιγνοχάρτων	»	15.000.000
Καταναλώσ. οἴνων	»	22.000.000
Βύνης	»	20.000.000
Ἡλεκτρ. ρεύματος	»	10.000.000
Ἄλατος	»	90.000.000
Οἰνοπνεύματος	»	22.000.000
Αὐξήσεις ἕως 40%	»	1.132.067.700
Ἦτοι ἐν συνόλῳ	»	4.031.067.790

Οἱ ὄντως καταπληκτικοὶ αὐτοὶ ἀριθμοὶ δευκνύουν ὅτι ἡ ἀφαίμαξις τῶν Ἑλλήνων ἀγροτῶν ἀπὸ τό Δημόσιον ὑπερβαίνει πᾶν ὄριον ἀντοχῆς. Εἰς τὸν πόλεμον, ὅπως καί εἰς τὴν εἰρήνην, εἰς ἀνθρώπινας, ὡς καί εἰς ὑλικὰς θυσίας, οἱ χωρικοὶ μας δίδουν εἰς τό Κράτος περισσότερα ἀπὸ ὅσα δίδει ὁλόκληρος ὁ ἄλλος πληθυσμὸς τοῦ τόπου, καίτοι ἀποτελοῦν τὴν περισσότερον ἄπορον κοινωνικὴν τάξιν.

Ἴδιως ἡ ὑπερόγκος χρέωσις τοῦ γεωργικοῦ κόσμου εἰς δάνεια πρός ἰδιώτας καί Τραπεζάς, ἡ ὁποία εἶνε χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ἱστορικῶν περιόδων — τόσον κατὰ τούς νεωτέρους χρόνους ὅσον καί κατὰ τούς ἀρχαίους — καθ' ἅς λόγῳ τῆς δυστυχίας τοῦ λαοῦ παρασκευάζονται ἐξεγέρσεις αὐτοῦ, μαρτυρεῖ ὅτι ὁ χωρικός μας δέν ἔχει κυριολεκτικῶς ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνας, συμπιεζόμενος μεταξύ ἀπειραγίθμων καί ἀναλήτων ἐκμεταλλεῦτων...»

Οἰκονομικὸν ἔτος 1930-1931		
Φόροι ἄμεσοι	Δρχ.	545.750.000
Ἦτοι ἐπὶ τῶν αἰγοπροβάτων	»	30.000.000
ἐπὶ τῶν κοκκουλίων	»	3.000.000
ἐπὶ τῶν σῦκων	»	525.000
ἐπὶ τῶν ἐλαίου - ἐλαίων	»	75.000.000
ἐπὶ τῆς λευκῆς σταφίδος	»	1.000.000
ἐπὶ τῆς σταφίδος Κρήτης	»	8.000.000
ἐπὶ τοῦ καπνοῦ	»	280.000.000
ἐπὶ γαιῶν	»	8.000.000
ἐπὶ οἰκοδομῶν (ἐκτός Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς)	»	140.000.000

(Εἰς τὰ ἀνωτέρω ποσὰ πρέπει νά προστεθοῦν αὐξήσεις ἐπὶ τῶν βασικῶν φόρων ποικίλλουσαι μέχρι 30%).

Ἐμμεσοὶ φόροι καί μονοπώλια
Εἰσαγωγικοὶ Δρχ. 2.170.000.000

— Σύσκεψη τῶν Ἐνώσεων Γ. Συνεταιρισμῶν Βορ. Ελλάδος στις 30 Μαρτίου 1931. Κατέληξε στις ἀκόλουθες ἀποφάσεις ποῦ μας φωτίζουν για τὴν τότε κατά-

σταση («Συνεταιριστής» 1931 σ. 62):

«1ον) Ἐμμένουν εἰς τὴν ἴδρουν Ἀυτονόμου Καπιταλιστικοῦ Ὄργανισμοῦ, σύμφωνα μὲ τὸ ἐγκριθέν ὑπὸ τοῦ τελευταίου καπιτοπαγωγικοῦ συνεδρίου σχέδιον. Ἀποκρούουν τὸ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως μελετώμενον σχέδιον ὀργανώσεως, διότι τοῦτο δὲν πρόκειται νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν καπιτοπαγωγίαν.

2ον) Ζητοῦν ὅπως δι' εἰδικοῦ ὀργανισμοῦ μονοπωληθῇ ἡ ἐσωτερικὴ κατανάλωσις τοῦ ἄρτου. Διὰ τῆς μονοπωλήσεως θὰ καταστή δυνατὴ καὶ ἡ ὑποστήριξις τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς δημητριακῶν καρπῶν καὶ ἡ ὑποτίμησις τοῦ ἄρτου. Ἡ συγκέντρωσις τῶν ἐγχωρίων δημητριακῶν προϊόντων πρέπει νὰ γίνεταί διὰ τῶν

ἐνώσεων συνεταιρισμῶν. Αἱ προμήθειαι τοῦ στρατοῦ εἰς νομὴν πρέπει νὰ γίνονται μόνον διὰ τῶν ἐνώσεων γεωργικῶν συνεταιρισμῶν.

3ον) Ἀποφασίζουσ ὅπως ἀντιδρᾶσιν συστηματικῶς κατὰ τῆς ἀσκουμένης ἐναντίον τῶν συνεταιρισμῶν ἐντόνου πολεμικῆς.

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω ἀποφάσεών των αἱ ἐνώσεις ἐξέλεξαν τετραμελῆ ἐπιτροπὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνετέθη ἡ παρακολούθησις τῆς καταστάσεως, ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀμύνης καὶ ἡ ἐνοποίησις τῶν προσπαθειῶν διὰ τὴν ἰκανοποίησιν τῶν ἀγροτικῶν καὶ συνεταιριστικῶν ζητημάτων».

— Β' Βαμβακοπαραγωγικὸ Συνέδριον σὺν Σέρρες, 17 Ἀπριλίου 1931, με συσταστικὰ θέματα (βλ. «Συνεταιριστής» 1931 σ. 63, 86).

Για τὸ ζήτημα τῆς βαμβακοκαλλιέργειας πολὺ ἀξιόλογη εἶναι ἡ ἀγωνιστικὴ δραστηριότητα τῆν ἐποχῇ αὐτῇ (ἀλλὰ καὶ ἀργότερα) τοῦ Ι. Αφεντάκης ποῦ ἐνεργούσε ὡς τεχνικὸς σύμβουλος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικαποβιοτικῆς καὶ ὡς ἰδιώτης (με διαλέξεις, δημοσιεύματα, κλπ.). Βλ. ἀναλυτικὰ τὴν δραστηριότητά του γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ (καὶ γιὰ ἄλλα) στο βιβλίον Ι. Αφεντάκης, Ἀθῆνα 1988.

— Το ἀγροτικὸ ζήτημα. Ἀναλυτικὴ σχετικὴ ἐκθεση τοῦ βουλευτῆ Ροδόπης Α. Μπακάλμπαση στο Συνέδριον τῶν Ριζοσπαστικῶν Κομμάτων, Ἀθῆνα, Ἀπρίλιος 1931. (Βλ. κείμενο τῶν «Συνεταιριστής» 1931 σ. 74).

— Γεωργικὰ Ἐπιμελητήρια. Σε σύσκεπὴ τους εισηγούνται μέτρα γιὰ τὸ θεσμὸ καὶ γιὰ τοὺς ἀγρότες (βλ. πόρισμα «Συνεταιριστής» 1931 σ. 85).

— Σταφίδα-ΑΣΟ. Σε συνέχεια παλαιότερων ἐνεργειῶν, καταρτίζεται νομοσχέδιον περιοριστικὸ σὺν κύριες ἀρμοδιότητες τοῦ ΑΣΟ. Διαμαρτυρίες τῶν σταφιδικῶν Ὄργανώσεων. («Συνεταιριστής» 1931 σ. 86). Ἐπειδὴ τὸ πρόβλημα τοῦτο εἶναι βασικὸ (περιορισμὸς μιᾶς πετυχημένης συνεταιριστικῆς προσπάθειας ἀπὸ ἀντίδραση τῶν ἐμποροβιομηχανικῶν συμφερόντων με τὴν βοήθεια —δυστυχῶς— καὶ παρασυρθέντων ἀγροτῶν, καὶ ἐπειδὴ τὸ ὅλο πρόβλημα τῆς διαχειρίσεως τῆς σταφίδας ἀπὸ τὶς Συνεταιριστικὰς Ὄργανώσεις πέρασε ἀπὸ διάφορα στάδια προσπαθειῶν καὶ ἀντιδράσεων χωρὶς νὰ βρεῖ ἀκόμη τὴν τελικὴ λύση του, δίνουμε σὺν τὴν συνέχεια σὲ ἀνάλυση τὶς σχετικὰς ἀπόψεις τῶν ἀγροτῶν καὶ Συνεταιρισμῶν τους καὶ τὴν ἐπικράτηση τῶν συμφερόντων τῶν ἐμποροβιομηχανῶν:

«Ἐπὶ τῶν σταφιδικῶν ὀργανώσεων καὶ τῶν ἐπιτροπῶν τῶν σταφιδικῶν συνεδρίων Πελοποννήσου, ἀντιπροσωπευουσῶν τὰς Πάτρας, Πύργου, Ἀχαΐαν, Ὀλυμπίαν, Κυπαρισσίαν καὶ Μεσσηνίαν ὑπεβλήθη μακροσκελὲς ὑπόμνημα πρὸς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν σχετικῶς μὲ τὸ νῆον νομοσχέδιον περὶ Σταφιδικοῦ Ὄργανισμοῦ.

Αἱ σταφιδικαὶ ὀργανώσεις ἐκφράζουσ κατ' ἀρχὰς τὴν λύπην των, διότι δὲν ἐξητήθη ἡ γνώμη των κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ νομοσχεδίου, ὑποβάλλουσ δὲ τὰς ἀντιλήψεις των ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὴν γνώμην των ἐπὶ τῶν τροποποιήσεων αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ γίνουσ εἰς αὐτό.

Ἡ περιφρόνησις, ἡ ἀπαξίωσις συζητήσεως τῆς γνώμης τῶν ὀργανωμένων παραγωγῶν καὶ ἡ ἀντιαιρετος ἐπιβολὴ τῶν ἰδεῶν τῶν κρατούντων, εὐλόγως γεννᾷ τὸ αἰσθημα τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἰσχυροτέραν αἰτίαν τῶν γεωργικῶν πληθυσμῶν πρὸς τὰς διαλυτικὰς ἰδίας τῶν ἀκρων, κατ' ἐξοχὴν ἐπικινδύνους εἰς τὴν ὑπαίθερόν».

Τὸ ὑπόμνημα παρατηρεῖ ὅτι ἀφαιροῦνται καὶ ἀποκλείονται ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἀυτονόμου Σταφιδικοῦ Ὄργανισμοῦ μερικαὶ ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐργασιῶν αὐτοῦ καὶ μάλιστα ἀκριβῶς ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἐξυπηρετοῦν τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ὄργανισμοῦ ὡς ἐνὸς μεγάλου κεντρικοῦ συνεταιρισμοῦ τῶν παραγωγῶν καὶ προετοιμάζουσ τὴν βαθμιαίαν ἐξέλιξιν αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐνιαίαν συνεταιρικὴν διαχείρισιν τῆς παραγωγῆς ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἐπίσης διὰ τοῦ καταρτισθέντος νομοσχεδίου ἀποκλείονται ἀπὸ τὰς ἐργασίας τοῦ Α.Σ.Ο. αἱ διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν παραγωγῶν συνεταιρικαὶ προμήθειαι θεοῦ, θεϊκοῦ χαλκοῦ, λιπασμάτων κλπ., ἐνῶ αἱ συνεταιρικαὶ αὐτὰς προμήθειαι εἶχον διεξαχθῆ ἐπὶ ἐξαιτίαν λίαν ἐπιτυχῶς καὶ ἐκράτου χαμηλὰς τὰς τιμὰς τῶν ἀναγκασιότατων τούτων προϊόντων.

Ἐκτός ὅμως τῶν συνεταιρισμῶν προμηθειῶν καταργεῖται ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τοῦ Α.Σ.Ο. καὶ ἡ δυνατότης τῆς συνεταιρικῆς ἀποθηκείσεως καὶ ἐπεξεργασίας

της σταφίδας, επίσης καταργείται και η άπλη δυνατότης της μέσφ του Αυτόνομου Ὀργανισμοῦ συνεταιρικής ἔξαγωγῆς τοῦ προϊόντος ὑπὸ παραγωγῶν καὶ συνεταιρικών ὀργανώσεων κατ' εὐθείαν εἰς τὰ ἐν τῷ ἔξωτερικῷ γραφεῖα παραλαβῶν τοῦ Αυτόνομου Ὀργανισμοῦ.

Ἐπίσης, ἀφαιρεῖται ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὸν Α.Σ.Ο. ἡ κατ' ἐλευθέρην βούλησιν διάθεσις τοῦ παρακρατήματος σταφίδας πρὸς τοὺς βιομηχάνους καὶ καταργεῖται ἀμέσως χωρὶς ν' ἀντικαθίσταται δι' ἄλλου καλυτέρου ὁ ὑφιστάμενος τρόπος διαθέσεως σταφίδας εἰς τὴν βιομηχανίαν ἐπὶ ζημία τῆς σταφιδοπαραγωγῆς, ὡς τοῦτο ἀναλυτικῶς ἐξηγεῖται εἰς τὸ ὑπόμνημα. Εἰδικῶς ἐπὶ τοῦ προκειμένου οἱ σταφιδοπαραγωγοὶ ἀξιοῦν ἵνα μὴ ληφθῇ οὐδὲν μέτρον ἀναφορικῶς μὲ τὰς κοινοπραξίας πλὴν ἢ ἔξετασθοῦν αἱ ὑφιστάμεναι συμβάσεις καὶ καταργηθῶν ἐν ἑφ' ὅσον χρειασθῶν νέαι, βελτιοῦμεναι, συμπληρούμεναι καὶ τροποιοῦμεναι, καταρ-

τιζόμεναι ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐξ ἀμερολήπτων προσώπων κύρους, μεταξὺ τῶν ὀπίων καὶ εἰδικοὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν παραγωγῶν.

Τὸ ὑπόμνημα ἀναλῆει ἐν πρὸς τὰ ἐν τὰ ἐπιζήματα διὰ τοὺς σταφιδοπαραγωγούς σημεία καὶ ἄρθρα τοῦ νομοθετικοῦ προσχεδίου καὶ καταλήγει τονίζον, ὅτι ἂν δὲν ληφθοῦν ὑπ' ὄψει αἱ ὑποδείξεις τῶν σταφιδοπαραγωγικῶν ὀργανώσεων, αὐταὶ ἀπεκδύονται πάσης εὐθύνης καὶ οὐδέποτε θὰ θελήσουν νὰ μετάσχουν εἰς ἐκλογάς διὰ τὴν ὑπόδειξιν τῶν μελῶν τῆς γενικῆς συνελεύσεως καὶ συμβούλων τῆς παραγωγῆς, ἐφόσον ἡ ἐκπροσώπησις τῆς παραγωγῆς θὰ εἶναι μία φενάκη καὶ ἄς ἀνάληβη ἐξ ὁλοκλήρου ἡ Κυβέρνησις τὴν διαχείρισιν τοῦ ὄλου σταφιδικοῦ ζητήματος.

Δυστυχῶς τὸ νομοσχέδιον ἐψηφίσθη, ὡς Ν. 5208 ὑπὸ τῆς Βουλῆς, χωρὶς νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψει (ἐκτός ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων) αἱ ἀπόψεις τῆς ἐνδιαφερομένης σταφιδοπαραγωγῆς. («Συνεταιριστής» 1931 σ. 86, 87).

— Εἰκόνα τῆς καταστάσεως τῆς γεωργίας καὶ τῶν μέτρων καὶ κυβερνητικῶν ἐπιδιώξεων γιὰ τὴν γεωργία καὶ τὴν ὑπαίθρο δίνει ἡ διάλεξις τοῦ Δημ. Λ. Ζωγράφου (τμηματάρχου τοῦ Υπ. Γεωργίας) στο Βόλο, ὅπου διερμηνεῖται καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Υπουργοῦ Γεωργίας νὰ προστεθῇ καὶ τὸ κοινωνικὸν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς γεωργίας. Ἀνάμεσα στα ἄλλα ὁ ομιλητῆς, ἀφὺ ἐξαίρει τὴν σημασίαν τῆς γεωργίας ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, ζητᾷ νὰ ἀναπτυχθῇ κοινωνικὸ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς γεωργίας καὶ εἰδικότερα τῆς Θεσσαλίας. Ζητεῖ τὴν δραστηριοποίησιν γιὰ τὴν Δενδροκομία, τὴν Πτηνοτροφία, τοὺς Σχολικοὺς Κήπους, τὶς Ἀγροτικὰς Ἑορτὰς καὶ δίνει σχετικὰ στοιχεῖα (βλ. σχετικὰ βιβλιᾶριό του με τὶς διαλέξεις, Ἀθήνα 1931).

— Ἡ κατάστασις τῆς κτηνοτροφίας. Διαπιστώσεις καὶ ὑποδείξεις τοῦ Αντ. Λεονάδου. Γράφει στο «Συνεργατισμός» 1931 σ. 471:

«... Ἡ κτηνοτροφία μας τὰ τελευταῖα χρόνια ἐπλήγη ἀπὸ τὰς διαφόρους ἰδιοτροπίας τῶν Νομοθετικῶν Σωμάτων, ἐπλήγη καὶ ἀνεστατάθη ἀπὸ τὸν κακὸν χειρισμὸν τῶν γεωργικῶν ὑπηρεσιῶν, διότι καὶ αἱ διάφοροι κτηνοτροφικαὶ ἐκτάσεις κατενεμήθησαν καὶ παρεδόθησαν εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας. Ἄλλας μὲν ἔλαβεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῆς ἡ Ἀεροπορικῆς Ἀμυνας, ἄλλαι ἐθεωρήθησαν ὡς ἀναλλάξιμοι καὶ τὰς παρέλαβεν ἡ Προσφυγικὴ Τράπεζα, ἄλλαι παρέμειναν ἀναπόσπαστος περιουσία τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν ἰδιωτῶν ξένων ὑπηκόων καὶ ἄλλαι, ἐξ ἴσου μεγάλα ἐκτάσεις, παρέμεινον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Τούρκων ὑπηκόων συμφώνως τῇ συμβάσει Ἐξηντάρη - Ρουσοῦ. Καὶ ἐνῶ ὅλαι αἱ ὑπηρεσίαι ἐφρόντισαν ἐπιμελῶς ἢ καθε μίαν νὰ ἔχη καὶ ἀπὸ μερικὰς κτηνοτροφικὰς ἐκτάσεις πρὸς ἴδιαν διαχείρισιν καὶ ἐκμετάλλευσιν μόνον οἱ δυστυχεῖς κτηνοτρόφοι, οἱ ὅποιοι θὰ ἔπρεπε δικαιοματικῶς νὰ μονιμοποιήσουν τὰς ἐγκαταστάσεις τῶν καὶ ν' ἀποτελέσουν μέλη ἀναπόσπαστα τῶν Κοινοτήτων δὲν ἐτύχον τῆς μερίμνης τῶν εἰδικῶς ἀσχολουμένων.

Ἐνας ἀκαταλόγιτος διωγμὸς καὶ μίαν κατάφορος ἐκμετάλλευσιν πού δὲν συναντᾷται εἰς οὐδεμίαν χώραν ἐταλαιπώρησαν εἰς ἀνυπολόγιστον βαθμὸν τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς Ἐθνικῆς μας παραγωγῆς. Ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ κακοῦ χειρισμοῦ ὑπῆρξεν ἡ εἰς ὀλίγα χρόνια φθορὰ τῆς κτηνοτροφίας καὶ μείωσις τοῦ ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου τόσον τῆς νομαδικῆς ὡς καὶ τῆς χωρικῆς κτηνοτροφίας.

Ἡ μόνιμος ἐγκατάστασις τῶν κτηνοτρόφων εἰς τὰς Κοινοτῆτας ἔχει σοβαρώτατον λόγον πραγματοποιη-

σεως τὸ ταχύτερον, διότι πρέπει νὰ παύσῃ ἢ ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος μετακίνησις τῶν προβάτων ἀπὸ λειβάδι εἰς λειβάδι· πρέπει νὰ παύσῃ ὁ χορὸς αὐτὸς τῆς κατ' ἔτος ἐνοικιάσεως τῶν λειβαδιῶν καὶ τῆς κατ' ἔτος ἐκδόσεως Διαταγμάτων ἀνατρεπόντων ὑφισταμένους συντήκας καὶ δημοθυγίας νέων συνθηκῶν πάντοτε ἐπιβαρυντικῶν καὶ ὀλεθρίων διὰ τὴν κτηνοτροφίαν μας.

Οἱ εἰδικῶς ἀσχολούμενοι ἔνα πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψει ὅτι γεωγραφικῶς εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὁ τόπος μας ἐπιβάλλει τὴν ὑπαρξιν τῆς κτηνοτροφίας».

Καὶ ὑποδεικνύει:

«1) Τὰ λειβάδια πρέπει ν' ἀποτελέσουν περιουσίαν τῶν Κοινοτήτων διότι οὐδεμίαν δικαιολογίαν ἔχουν αἱ διάφοροι ὑπηρεσίαι νὰ παρειριζώνται ἀντικείμενα, διὰ τὰ ὁποῖα ὡς μόνον σκοπὸν ἔχουν νὰ ταλαιπωροῦν τὸν κόσμον καὶ νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέραν εἰσπραξίν ἐνοικίων, ἐκβιάζοντες οὕτω διὰ τῶν ἐκάστοτε δημοπρασιῶν τοὺς χωρικοὺς καὶ νομάδας κτηνοτρόφους.

2) Οἱ κτηνοτρόφοι διὰ νὰ παύσουν νὰ εἶνε ἀντικείμενα ἐκμεταλλέσεως πρέπει νὰ ἐγκατασταθῶν γεωργοκτηνοτροφικῶς μέσα εἰς τὰς Κοινοτῆτας καὶ νὰ παύσουν ν' ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ἰδιαίτερας φύσεως οἰκονομικοῦ κτηνοτροφικοῦ παραγόντος.

Τότε θὰ παύσῃ ἢ ὑφίσταται ἢ ἀπὸ αἰῶνας ἔχθρα μεταξὺ τῶν νομάδων καὶ χωρικῶν κτηνοτρόφων καὶ ἀπερίσπαστοι οἱ κτηνοτρόφοι μας θὰ ἀφοσιωθοῦν εἰς

δημιουργίαν εγκαταστάσεων μονίμων με όρους υγιεινής και εύρυχωρίας καλύτερους τών κοινών, προς καλλιτέραν ανάπτυξιν και προαγωγήν τής αναπαραγωγής ήτις θά ἔχη ὡς συνέπειαν τήν αὔξησιν τοῦ εισοδήματός των εἰς γάλα καί ἔριον.

3) Ἡ Πολιτεία ὀφείλει νά ἰδρύσῃ σὺν τῷ χρόνῳ καί βαθμυδόν τυροκομικούς συνεταιρισμούς καί τυροκομικούς σταθμούς.

Ἄλλαχού οἱ τυροκομικοί Συνεταιρισμοί ἔλαβον μορφήν μεγάλου συντελεστοῦ διὰ τήν διατροφήν τής Κοινωνίας καί ἐπέτυχον νά ἱκανοποιήσωσι τήν κατα-

νάωσιν τόσον ἀπό ἀπόψεως ποιοτικῆς, ὅσον καί ἀπό ἀπόψεως τιμῶν διότι κατεσκευάσαν πρατήρια καί ἀπεμάκρυναν ὅλους τοὺς μεσάζοντας παρασιτικούς γλάρους...

4) Πρέπει νά ἰδρυθοῦν κτηνιατρικοί σταθμοί μέ ἐπικεφαλῆς ἐπιστήμονας κτηνιάτρους ἢ ζωοτέχνους μέ συνεργεῖα ἐδικειμένων πρακτικῶν χωρικῶν ἵνα ἀποφεύγηται ἡ ἐξ ἀσθενειῶν φθορά τῆς κτηνοτροφίας καί καθοδηγηθοῦν οἱ κτηνοτρόφοι μας εἰς πλέον ἐπιμελημένην ἐπιστημονικήν καί πρακτικήν διατήρησιν τῶν κτηνῶν τῶν...».

Το Κωπαϊδικό. Την εποχή αυτή (1930/1931) το κωπαϊδικό πρόβλημα βρίσκεται σε έξαρση με τη μαχητική νεανική δραστηριότητα του γεωπόνου Ι. Αφεντάκης και την εμπλοκή σ' αυτό του τότε πολιτικού κόσμου, με ζωηρές αντιθέσεις. Βλ. αναλυτικά για το θέμα στο βιβλίο Β. Μαράντου «Κωπαΐδα» 1984 και στο βιβλίο «Ι. Αφεντάκης» Αθήναι 1988. (Τελικά το ζήτημα λύθηκε μετά την ξενική κατοχή).

Ο Ι. Αφεντάκης σε φωτογραφία του 1956 όταν ήταν Δ/ντής της Συνομοσπονδίας Γ. Συνεταιρισμών.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄
ΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

— Η κίνηση των αστικών συνεταιρισμών κατά το 1931 είναι η ακόλουθη:

Είδη	Ιδρυθέντες το 1931	Υπάρχοντες στο τέλος 1931
Πιστωτικοί	12	79
Προμηθευτικοί	30	238
Πωλήσεως	1	1
Παραγωγής και εργασίας	48	719
Καταναλωτικοί	11	133
Οικοδομικοί - κατοικίας	61	593
Διάφοροι	1	34
	164	1.797

(Αναλυτικά στοιχεία και κατάταξη κατά Γεωγραφικά Δ/τα βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 82, 84 και Θ. Τζωρτζάκη «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» σελ. 99).

Αναλυτική έκθεση για το θεσμό, την εξέλιξη του, την κατάσταση του 1931 και τα προβλήματα του βλ. στο βιβλίο του Θ. Τζωρτζάκη «Οί Συνεταιρισμοί εις τήν Ελλάδα» σελ. 96 και επ.

Δεν υπάρχουν Ενώσεις Αστικών Συνεταιρισμών πέραν των 5 των αρβυλοποιών που ιδρύθηκαν το 1931.

Ειδικότερες αναλυτικές παρατηρήσεις γίνονται στο παραπάνω βιβλίο του Θ. Τζωρτζάκη για τους Συνεταιρισμούς παραγωγής και εργασίας και τους συνεταιρισμούς κατοικίας. Επίσης δίνονται στοιχεία για μερικούς από τους πιο γνωστούς το 1931 Συνεταιρισμούς, όπως είναι:

α) Ο πιστωτικός Τεχνοεργατών Λαμίας (που ιδρύθηκε το 1900 ως σύλλογος). Εργάζεται το 1931 ικανοποιητικά. Αριθμεί 910 μέλη με 156.823 μερίδες.

Μερίδες δρχ. 3.750.000, αποθεματικά δρχ. 420.000. Το 1931 έδωσε δάνεια 6.500.000 δρχ. Είχε καταθέσεις δρχ. 2.000.000 με επιτόκια 8-10.

β) Ο πανελλήνιος προμηθευτικός φαρμακοποιών και ιατρών (Σ.Π.Ε.Σ.) στην Αθήνα. Μέλη 3.000, Μερίδες 14.500.000 δρχ. Κύκλος εργασιών 15.000.000. Κατασκευάζει ή αγοράζει χονδρικώς για λογαριασμό των μελών του φαρμακευτικά είδη. Ανήγειρε στο Μοσχάτο εργοστάσιο φαρμακευτικών ειδών αξίας 2.000.000 δρχ.

γ) Ο προμηθευτικός Συνεταιρισμός Αρτοποιών «Δήμητρα» στον Πειραιά. Μέλη 50, μερίδες 50.000 δρχ., κύκλος εργασιών 15.000.000 δρχ. Προμηθεύεται χονδρικά άλευρα για τα μέλη του.

δ) Ο προμηθευτικός Συνεταιρισμός Επαγγελματιών Αυτοκινητιστών στη Θεσσαλονίκη. Μέλη 197, μερίδες 232.000 δρχ., κύκλος εργασιών 10.000.000 δρχ. Προμηθεύεται χονδρικά για τα μέλη υλικά και ανταλλακτικά αυτοκινήτων.

ε) Ο Αλιευτικός Συνεταιρισμός Σαλαμίνας. Μέλη 80, μερίδες 200.000 δρχ. Προμηθεύεται για τα μέλη του αλιευτικά είδη. Επιθυμεί να οργανώσει την πώληση των ψαριών του, αλλά «δεν κατέστη δυνατόν εισέτι να του παραχωρηθή ίδιον πρατήριο εις την Κεντρικήν Αγοράν Πειραιώς. Μελετά επίσης την ίδρυση παγοποιείου και εργοστασίου παρασκευής διατηρημένων ιχθύων».

— Για τους Συνεταιρισμούς Εργασίας ο Θ. Τζωρτζάκης δίνει τις εξής πληροφορίες:

Επωνυμία	Μέλη	Μερίδες (δρχ.)	Κύκλος Εργασιών (δρχ.)	Αξία μέσων εργασίας (δρχ.)
α) Συνεργατική εργατών λιμένος Πειραιώς	1.110	4.400.000	15.000.000	600.000
β) Συνεργατική ένωση γαιαθρακεργατών Πειραιώς	1.145	520.000	2.500.000	300.000
γ) Συνεργατική Σιτεργατών Πειραιώς	437	860.000	20.000.000	500.000
δ) Συνεργατική Φορτοεκφορτωτών ξυλείας Πειραιώς	162	125.000	5.000.000	.....
ε) Συνεργατική Φορτηγών αυτοκινήτων Πειραιώς	49	1.775.000	6.500.000	1.900.000
στ) Συνεταιρισμός Αμαξοϋπηρετών «Ελπίς» στην Αθήνα	17	2.000.000	2.000.000	.....
ζ) Συνεργατική εργατών λιμένος Πατρών	291	800.000	2.100.000	725.000

Δυστυχώς οι 4 πρώτοι (α, β, γ, δ) έπαυσαν εργαζόμενοι στο τέλος του 1931 διότι ο Οργανισμός Λιμένος Πειραιώς ανέλαβε το έργο των φορτοεκφορτώσεων με δικούς του εργάτες. Οι συνεταιρισμοί (ε) και (στ) των αυτοκινήτιστών ιδρύθηκαν με την βοήθεια του Ταμείου Τροχαίας Κινήσεως για την προστασία των Αμαξοκαραγωγέων που αχρηστεύθηκαν και έγιναν σαφές (για εισαγωγή αυτοκινήτων).

Δυστυχώς τα αυτοκίνητα του (στ) διανέμονται και δε γίνεται συνεταιρική τους εκμετάλλευση.

Από τους καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς αναφέρονται:

α) Ο Προμηθευτικός Συνεταιρισμός των υπαλλήλων Εθνικής, Κτηματικής, Εκδοτικής, στην Αθήνα. Μέλη 2.800, μερίδες 7.260.000 δρχ., κύκλος εργασιών 14.700.000 δρχ., αξία εγκαταστάσεων 60.000 δρχ.

β) Η Ένωση Σιδηροδρομικών Μακεδονίας, στη Θεσσαλονίκη (ιδρύθηκε το 1909). Μέλη 834, μερίδες 985.000 δρχ., κύκλος εργασιών 8.300.000 δρχ.

γ) Προμηθευτικός Συνεταιρισμός Εργατών, στον Πειραιά. Έχει ιδιόκτητο αρτοποιείο δρχ. 2.000.000. Δυστυχώς αδρανεί.

δ) Καταναλωτικός Συνεταιρισμός Νοσηλευτικών ειδών, στον Πειραιά:

Μέλη 7 εργατικά σωματεία με 20.000 μέλη. Με μικρή κίνηση. Παλαιότερα (1925) είχε μερίδες 200.000 δρχ. και κύκλο εργασιών 1.000.000 δρχ.

Τελική παρατήρησή του για το 1931:

« Η κίνησις τών αστικῶν συνεταιρισμῶν, παρ' ὄλην τήν ἔλλειψιν συγκεκριμένων δεδομένων, δύναται νά ὑποστηριχθῆ ὅτι δέν εἶναι πολύ ἀνεπτυγμένη. Δέν παύει ὁμως νά εἶναι ἐνδιαφέρουσα καί νά παρέχῃ ἐλπίδας διά τό μέλλον».

— Συνεταιρικοί θίασοι. Ιδρύεται Ταμείον Εργασίας Ηθοποιών (Δ/μα ΦΕΚ 381) με σκοπό την ενίσχυση συνεταιρικών θιάσων — συνεταιρισμοί εργασίας ηθοποιών (Βλ. «Συνεταιριστής» 1931 σ. 15).

— Ιδρύθηκαν, το 1931, 3 Ομοσπονδίες συνεργατικών αρβυλοποιών (κάθε μία από 7 Συνεταιρισμούς) με έδρα την Αθήνα. 1 Ομοσπονδία συνεργατικών αρβυλο-

ποιών (με 7 Συνεταιρισμούς) με έδρα τον Πειραιά. Και 1 έδρα τη Θεσσαλονίκη. Σύνολο υφισταμένων Ενώσεων αστικών συνεταιρισμών 5 («Συνεταιριστής» 1933 σ. 85).

— Δίδονται εκπτώσεις μέχρι 30% στα φάρμακα για τις συνταγές Συνεταιρισμών, γεωργικών και αστικών, και Ενώσεων (αποφ. 37.620/1.10.31 Υπ. Υγιεινής, ΦΕΚ/Β/118/1931).

— Με υπόδειξη του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορ. Ελλάδος έγινε ίδρυση προμηθευτικού Συνεταιρισμού ιδιοκτητών αυτοκινήτων «Μέγας Αλέξανδρος» για να αποφύγουν την αισχράν εκμετάλλευση εκ μέρους των πωλητών καυσίμων υλών και ανταλλακτικών επί πολλών των οποίων εκέρδιζον 100%... Υπερέβη, υπό την διοίκησιν ενθουσιωδών ηγετών, κάθε προσδοκίαν..., εγκατέστησε τρία πρατήρια εις Θεσσαλονίκην... και εις πολλές άλλας πόλεις τμήματά του... («Συνεργατισμός» 1931 σ. 482).

— Μετά από κάποια θεωρητική ανάπτυξη για τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς γίνεται μια γενική επισκόπηση για τη μέχρι τώρα κίνηση των καταναλωτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα, πόλεις και ύπαιθρο στο «Συνεργατισμός» 1931 σ. 497 και διατυπώνονται σκέψεις για τη μελλοντική οργάνωσή τους.

— Οι βιομήχανοι ίδρυσαν το 1931 αλληλοασφαλιστικό συνεταιρισμό για καταμερισμό των ευθυνών από τα εργατικά ατυχήματα, ο οποίος λειτουργεί αποδοτικά μέχρι και το 1935 στον Πειραιά. (Βλ. «Συνεταιριστής» 1935 σ. 49).

— Για τις διατάξεις που αφορούσαν τους αστικούς συνεταιρισμούς στο νομοσχέδιο του ν. 5289 βλ. παρατηρήσεις Θ. Τζωρτζάκη και άλλων στο Υποκεφ. Β'.

Αποδεικτικό αγορασθέντων ειδών που είχε καθιερώσει ο ΚΑΣΥΑΤΕ για την επιστροφή στα μέλη του των περισσευμάτων χρήσεως (ristourne). Βλ. το βιβλίο Αριστ. Κλήμη, «Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί».

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄
ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Σε πολλές προηγούμενες σελίδες (σε διάφορα υποκεφάλαια) τονίστηκε από διαφόρους η ύπαρξη αξιόλογου αριθμού υπαλλήλων και η αξιολογή θέση των υπαλλήλων στη συνεταιριστική κίνηση.

Σε κείμενο του περ. «΄Ο Συνεργατισμός» 1931 σελ. 603, αναφέρεται ότι ο αριθμός των συνεταιριστικών υπαλλήλων είναι παραπάνω από 3.000. Και σε άλλα κείμενα που αφορούν τη συνεταιριστική δραστηριότητα σημειώνεται η ύπαρξη υπαλλήλων σε πολλούς πρωτοβάθμιους Συνεταιρισμούς, Ενώσεις, λογιστήρια Ενώσεων.

Επίσης τα νομοθετήματα (περί Σχολής Συνεταιριστών, Ν. 5289 και άλλα) αναφέρονται στη μόρφωσή τους, τα προσόντα, τις υποχρεώσεις και σε άλλα θέματα που υποδηλώνουν πρωτεύουσα την παρουσία τους θετικά αλλά και αρνητικά (όσον αφορά την ανάμιξή τους στην πολιτική, κλπ.).

Τη σημασία των συνεταιριστικών υπαλλήλων, τα καθήκοντά τους, τη σωστή θέση τους στη συνεταιριστική κίνηση και την ανάγκη για κατοχύρωσή τους τονίζει ο «Συνεργατισμός» 1931 σελ. 435 σε κείμενό του με τίτλο «Οί Συνεταιρισμοί καί οί υπάλληλοί τους». Είναι από τα πρώτα κείμενα που αναφέρονται ειδικά στους συνεταιριστικούς υπαλλήλους και έχει (μαζί με λίγα άλλα προηγούμενα) ιστορική σημασία για την επαγγελματική - συνδικαλιστική τους ιστορία. Ένας πρόσθετος λόγος για να το παρουσιάσουμε ευρύτερα. Γράφει ανάμεσα στα άλλα:

«...΄Ο «Συνεργατισμός» είχε την ευκαιρία σέ μετάφραση νά παρουσιάση τή θέση του υπαλλήλου καί του εργάτη μέσα στίς συνεταιριστικές επιχειρήσεις, όπως έχει αναγνωρισθή από τή Διεθνή Συνεταιριστική Κίνηση. Τό ζήτημα αυτό δέν έχει πλατεία έρευνήθη στήν Έλλάδα καί φρονούμε πώς είναι καιρός νά μάς άπασχολήση σοβαρά. Παρακάτω θά αναπτύξουμε τί απαιτεί από τούς υπαλλήλους της ή Συνεταιριστική Κίνηση καί τί ρόλο παίζουν αυτοί στήν καθόλου εξέλιξη γιά νά δώσουμε τήν ευκαιρία στον κάθε κάτοχο του ζητήματος νά εκφέρη τίς άπόψεις του τίς όποιες πολύ ευχαρίστως θά δημοσιεύσουμε.

΄Η νομική σχέση του συνεταιρισμού καί του υπαλλήλου είναι ή ίδια μέ κείνη του εργοδότη καί του εργάτου. Είναι όμως στήν ουσία ή περίπτωσι; ΄Αναμφισβήτητα όχι. Τρανωτάτη απόδειξη πώς ελάχιστοι Συνεταιρισμοί ιδρύθηκαν μέ τήν πρωτοβουλία των συνεταιριζών... ΄Η Συνεταιριστική κίνηση τής Έλλάδος είναι δημιούργημα ώρισμένων έμπνευσμένων ανθρώπων που βοηθήθηκαν από ένα έπιτελείο φιλοτιμών υπαλλήλων. Κατά τά τελευταία όμως έτη ίδια από του 1924 καί έδω ή κίνηση τείνει νά πάρη τή φυσιολογική της διαμόρφωσι. ΄Η διαρροή του χρόνου έδωσε τήν ευκαιρία (πρό πάντων από τήν εποχή τής ίδρύσεως των Ένώσεων Συνεταιρισμών) σέ πολλούς ιδεολόγους που εισχώρησαν στίς διοικήσεις των Συνεταιρισμών νά κατατοπισθούν στά ζητήματά τους, νά μελετήσουν κατ΄ ιδίαν άλλα ζητήματα καί νά λαμβάνουν εις πλείστας περιφερείας καί πρωτοβουλίας εις τάς ενεργείας των οργανώσεών των. ΄Η πείρα, τά άλλαπάλληλα Συνέδρια καί οί Συσκέψεις έδημιούργησαν μέσα στή Συνεταιριστική κίνηση τής χώρας πρώτης τάξεως διοικητικά στοιχεία που αποκτούν βαθειά συνείδηση του καθήκοντός τους καί πέρνουν ανάλογη θέση μέσα στίς οργανώσεις. Οί υπάλληλοι, πρό πάντων οί Διευθυνταί που είχαν στήν άρχή όλο τό βάρος τής ευθύνης στίς πλατές τους βαθμηδόν τήν άποσειούν, μέχρι του έπιτροπομένου όριου, άπ΄ επάνω τους καί υποκαθιστούν στή θέση τους, όσον άφορά τό διοικητικό μέρος, τά αίρετά διοικητικά όργανα. ΄Η εξέλιξη αυτή αυτομάτως δίνει τήν ευθύνη τής Διοικήσεως στά μέλη των Συμβουλίων, τής διευθύνσεως στους διορισμένους διευθυντάς που έχουν ως βοηθούς τον άνάλογο μέ τό μέγεθος τής οργανώσεως αριθμό υπαλλήλων. ΄Οπου δέ δέν προήλθε αυτή ή εξέλιξη σύντομα θά προέλιθη μέ τή συνειδητοποίηση των συνεταιριζών καί ειδικά των διοικητικών οργάνων. Ούτως ή άλλως όμως ή κατάστασι θά αποκρουσταλλωθή στο έξής σημείο: Τά αίρετά διοικητικά όργανα των Συνεταιρισμών ή Ένώσεων Συνεταιρισμών θά είναι υπεύθυνα αντίκρου στους συνεταιριζους γιά όλα τά ζητήματα τά όποια έχουν σχέση άμεση ή έμμεση μέ τον σκοπό που επιδιώκουν οί οργανισμοί αυτοί, οί δέ διευθυνταί καί οί υπάλληλοι θά εινε υπεύθυνοι αντίκρου στους διοικούντας τίς οργανώσεις νά εκτελέσουν τήν έντολή που πέρνουν, γιά τον άπλούστατο λόγο ότι οί Συνεταιριοί δέν εινε σέ θέση ν΄ άπασχοληθούν ειδικά μέ διευθύνσεις (πρό πάντων Ένώσεων) διότι έχουν τίς ιδιωτικές τους επιχειρήσεις μέ τίς όποιες εινε υποχρεωμένα νά άπασχολούνται. Δηλαδή τήν επτέλεση του άνωτέρου προορισμού του Συνεταιρισμού τά συμβούλια αναθέτουν σέ έμμεστο προσωπικό. Εινε όμως τό προσωπικό αυτό τυχαίο, μόνο μέ τά άπαραίτητα στοιχεία από γραμματικές γνώσεις; ΄Οφείλει μόνο νά έχη τεχνική κατάρτι-

ση και τίποτε πέραν τούτου; Ποσώς, 'Απόδειξη ότι γνώνυμοι παρουσιάστηκαν υπάλληλοι με μόνο τεχνικές γνώσεις δεν απέδωκαν τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα. Ἡ ἀποστολή τοῦ Συνεταιρισμοῦ εἶνε διπλή, Οἰκονομική καὶ Κοινωνική, τὸ δὲ πρόγραμμά του εὐρύτερο καὶ διαρκῶς ἐξελισσόμενο. Τὸ κυριώτερο σημεῖο στοῦ ὁποῖο διαφέρει ἡ συνεταιριστικὴ ἀποψη στοῦ υπάλληλικό ζήτημα ἀπὸ τῆ συναγωνιστικῆς κεφαλαιοκρατικῆς ἀποψη εἶνε ὅτι ἐνῶ ὁ Συνεταιρισμὸς ζητεῖ υπάλληλους με τεχνική (λογιστικὴ, ἐμπορικὴ, Τραπεζικὴ) καὶ συνεταιριστικὴ μόρφωση, ἡ κερδοσκοπικὴ ἐπιχείρηση ζητεῖ τοὺς ἀνθρώπους κείνους πού θὰ τῆς ἀποδώσουν τὸ ἀνώτατο ὄριο ὑλικοῦ κέρδους καὶ τὴν ἀσφαλεστέρα ἐγγύηση, στὴν περίπτωσιν πού τοὺς ἐμπιστεύεται διαχειρίσει.

Ἄπ' ἐδῶ ξεκινᾷ τὸ ἰδιαιτέρο ἐνδιαφέρον τοῦ Συνεταιρισμοῦ νὰ ἀμείβῃ τοὺς υπάλληλους του καλλίτερα ἀπὸ τίς κερδοσκοπικὲς ἐπιχειρήσεις καὶ ἐν τῷ μέτρῳ τῷ δυνατῷ νὰ τοὺς ἐξασφαλίσῃ ἕνα καλὸ μέλλον. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ παρατηρήθη στίς συνεταιριστικὲς Κινήσεις ὅλου τοῦ κόσμου καὶ ἡ Ἑλληνικὴ δὲν ἔκανε ἐξαιρέση. Στὸν Συνεταιρισμὸ ἡ τὴν Ἐνωσιν τὰ μέλη θεωροῦν τὸν υπάλληλο ὡς μέλος ὁργανικό τῆς ἐπιχειρήσεώς τους καὶ μάλιστα τὸν περιβάλλουν με ἰδιαιτέρα στοργὴ καὶ ἐκτίμησιν. Σ' αὐτὸν ἀναθέτουν ὅλες τίς ὑποθέσεις τους ἅπ' αὐτὸν περιμένουν νὰ διαφωτισθοῦν καὶ νὰ πληροφορηθοῦν. Μάλιστα δὲ στὰ χωρία ὅπου ὑπάρχει μεγάλη ἀγραμματοσύνη ὁ ὁργανισμὸς τοῦ Συνεταιρισμοῦ ἔχει ἐξαιρετικὴ κοινωνικὴ θέση. Γενικὰ καμμιά σύγκρισιν μεταξύ τῶν δύο τύπων υπάλληλων, τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ τοῦ Συνεταιριστικοῦ ὑπάρχει. Ὁ πρῶτος ἀκούει ἀπλῶς στὰ κελεύσματα τοῦ κυρίου του καὶ ἐκτελεῖ μηχανικὰ καὶ ἀσυζητητῆ τίς διαταγὰς του· ὁ δεῦτερος ἀκούει στοῦ πρόγραμμα τὸ συνεταιριστικὸ με δικαίωμα νὰ συζητῆ καθε σημεῖο τὸ ὁποῖο νομίζει πὼς δὲν ἐξυπηρετεῖ τὴν ὑλικὴ καὶ πνευματικὴ ἐξυψίωσιν τῶν Συνεταίρων.

Ὅταν ὁμως ἡ Συνεταιριστικὴ Κίνησι δίνει μιὰ τέτοια ἐκτίμησιν καὶ ἐξαιρετικὴν θέση στίς υπάλληλους καὶ τὸν ἐργάταν τῆς, προβάλλει ὠριμμένες ἀπαιτήσεις χωρὶς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὁποίων δὲν μπορεῖ νὰ προέλθῃ ἀρμονία καὶ μεθοδικὴ ἀνάπτυξι τῆς Κινήσεως ὡς οἰκονομικῆς καὶ ἐξυπηρετήσεως τῆς εὐγενοῦς Συνεργατικῆς ἰδέας, ἡ ἐμπρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ὁποίας καθ' ὅλον τὸν κόσμον θὰ ἐξυψώσῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ θὰ τὸν κἀν δημιουργὸ ἑνὸς ἰδεώδους πολιτισμοῦ. Τὸ νὰ θελήσῃ κανεὶς νὰ ἀπαριθμῆσῃ τίς ἀπαιτήσεις τῆς Συνεταιριστικῆς Κινήσεως ἀπὸ τοὺς υπάλληλους τῆς εἶνε ἀδύνατον καὶ ἄσκοπον. Καλὸ ὁμως εἶνε νὰ θυγοῦν μερικὰ σημεῖα τὰ ὁποία καὶ ἀποτελοῦν τὴν βῆσιν τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν δύο παρατάξεων. Τὸ πρῶτιστον πού ὀφείλει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του ὁ Συνεταιριστικὸς υπάλληλος εἶνε ὅτι ἀναλαμβάνοντας ὑπηρεσίαν σὲ μιὰ συνεταιριστικὴ ἐπιχείρησιν ἀποκτὰ διπλὴ ἰδιότητα, τοῦ υπάλληλου καὶ τοῦ συνεταίρου. Τοῦ υπάλληλου διότι προσφέρει τὴν ἐργασίαν του, ἅπ' τὴν ἀμοιβὴν τῆς ὁποίας περιμένει νὰ ζῆσιν καὶ τοῦ συνεταίρου διότι ἀπὸ τὴν ἐπιτυχὴ ἐξέλιξιν τῶν ἐργασιῶν καὶ τῆ καλῆ συνεργασίαν τῶν μελῶν ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἡ διάδοσις τῆς συνεταιριστικῆς ὁμαδικῆς σκέψεως πρὸς βελτίωσιν τῶν ὄρων τῆς ζωῆς. Ἄρα τὸ πρῶτιστον καθήκον καθε Συνεταιριστικοῦ υπάλληλου εἶνε νὰ ἐργασθῆ μεθοδικὰ γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὄσων προβλέπονται στοῦ καταστατικοῦ τῆς ὁργανώσεως στὴν ὁποία εἶνε πλέον μέλος. Ὁ καθε υπάλληλος ὀφείλει νὰ ἐργάζεται ἐντὸς καὶ ἔξω

ἐκτὸς τοῦ ὁργανισμοῦ του, γιὰτι ἔστι μονάχα θὰ παράσχη ὑπηρεσίαν πραγματικὴν στίς συνεταίρους γιὰτι αὐτοὶ εἶνε πού ἔκαναν τὸν Συνεταιρισμὸν, αὐτοὶ εἶνε ἐκεῖνοι πού εὐθύνονται γιὰ κάθε τι καὶ κατὰ συνέπειαν αὐτοὶ πρέπει νὰ ὠφεληθοῦν πρῶτα ἀπὸ τὰ πρόσωπα στὰ ὁποία ἀνέθεσαν μιὰ ὠριμμένη ἐντολή.

Ἡ ἀπαιτήσι αὐτὴ κάπως θέτει ἕνα περιορισμὸν στίς ἐγωιστικὲς τάσεις τυχόν φιλοδόξων πού ἐπιδιώκουν καμμιά φορὰ νὰ δρέψουν δάφνες ἐκτὸς ἀπὸ τὴν συνεταιριστικὴν Κίνησιν, ἀλλὰ γιὰ κείνους πού ἔχουν τὴν πείραν τῶν χρόνων στοῦ ἐνεργητικῶς τους (καὶ δὲν εἶνε λίγοι οἱ τέτοιοι) ἡ μόνη ἀμείψαντι δάφνιν γιὰ ἕνα πραγματικὸν Συνεργατιστὴν, ἡ μόνη ἀληθινὴ ἰκανοποίησις εἶνε τὸ νὰ δημιουργήσῃ ὅσο τὸ δυνατόν περισσοτέρους ὁμοίους του (περισσοτέρους συνεργατιστὰς). Ἡ Κίνησις ἡ Συνεταιριστικὴ δὲν εἶνε προσωπικὴ καὶ ἐγωιστικὴ συνεπὼς καὶ κείνοι πού ἐργάζονται γι' αὐτὴ ὀφείλουν νὰ μὴν ἀποβλέπουν σὲ προσωπικὰ καὶ ἐγωιστικὰ ὄφελῃ. Οἱ διοικοῦντες τοὺς Συνεταιρισμοὺς καὶ τίς Ἐνώσεις τους χωρὶς νὰ παραβλέπουν τὴν ἰκανοποίησιν τοῦ προσωπικοῦ θὰ δοῦν μέχρι ποίου βαθμοῦ ἐξυπηρετοῦνται τὰ συμφέροντα τῶν συνεταίρων ἀπὸ τὴν ὁργάνωσιν καὶ νὰ κάνουν μιὰ σύγκρισιν με τίς ἰδιωτικὲς συναλλαγὰς. Ὁ Συνεταιρισμὸς δὲν εἶνε οὔτε μονοπώλιον οὔτε καμμιά ἐπιχείρησις τοῦ Δημοσίου γιὰ νὰ ἐπιβαρύνῃ τοὺς συνεταίρους με βραεῖα ἔξοδα. Ὁ Συνεταιρισμὸς ὑφίσταται ἅπ' ἑνὸς τὸν φοβερὸν συναγωνισμὸν τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἅπ' ἑτέρου συκοφαντεῖται ἀπὸ κάθε πλευρὰ ὅτι δῆθεν ἐπιβαρύνει τὰ μέλη του με πολλὰ ἔξοδα. Ὅταν ἔχουν οὕτω τὰ πράγματα δὲν εἶνε δυνατόν παρὰ ὁ βαθμὸς τῆς ὑλικῆς ἰκανοποιήσεως τοῦ προσωπικοῦ τῶν Συνεταιριστικῶν ὁργανώσεων νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν βαθμὸν τῆς ἀποταμιεύσεως πού ἐξασφαλίζουν γιὰ τὰ μέλη τους οἱ ὁργανώσεις αὐτές. Κάθε προσπάθειαν τοῦ προσωπικοῦ νὰ καρπωθῆ περισσότερα ὄφελῃ ἀπὸ ὅσα πραγματικῶς δύνανται οἱ ὁργανώσεις νὰ παραχωρήσουν (ἀνάλογον με τὰ πλεονάσματα πού παρουσιάζουν οἱ ἰσολογισμοὶ) ἰσοδυναμεῖ με ἐξόθισιν τῶν συνεταιριστικῶν ὁργανώσεων στὴν καταστροφὴν. Καταστροφὴ δὲ τοῦ Συνεταιρισμοῦ σημαίνει τὸ ἴδιον με τὴν ὀριστικὴν πᾶσιν τοῦ προσωπικοῦ του.

Στὴ χώρα μας εὐτυχῶς τὸ προσωπικὸν εἶνε κείνον πού συνεκράτησε τίς ὁργανώσεις καὶ τίς ἀνέδειξε. Ἄς μὴν ἐπαναπαυόμεθα ὁμως στοῦ παρελθόντος. Τὸ παρὸν ἀρχίζει νὰ διαγράφῃ νέους δρόμους γιὰ τὸ μέλλον. Ἡ παγκόσμιαν οἰκονομικὴ κρίσις δὲν ἀφίνει δυστυχῶς τὴν συνεταιριστικὴν Κίνησιν ἀθικτὴν, τούναντίον μάλιστα οἱ Συνεταιρισμοὶ, ὡς οἰκονομικοὶ ὁργανισμοὶ, αἰσθάνονται ἀπὸ τινος τίς συνέπειας τοῦ οἰκονομικοῦ κλονισμοῦ ἀρκετὰ σοβαρὰ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατάστασις δὲν δείχνει σημεῖαν βελτιώσεως ἐνδεχόμενο εἶναι καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Συνεταιριστικὴ Κίνησι νὰ μῆθ' ἐπὶ τὴν κρίσιμην φάσιν τοῦ βίου τῆς, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ βγῇ ἄρτια καὶ δυναμωμένη μόνον ἂν οἱ συνεταῖροι μείνουν πιστοὶ σ' αὐτὴ καὶ τὸ προσωπικὸν δείξῃ τὸν ἀλτροῦισμόν καὶ τὸν ἠρωισμόν πού ἔδειξε καὶ ἄλλοτε. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ θὰ βρεθοῦν σὲ δύσκολην θέσιν ἴσως, ὁ συνεταῖρος με τὴν ἀπωλήσιν τῶν προϊόντων του καὶ με τίς χαμηλὰς τιμὰς καὶ τὸ προσωπικὸν ἐλαττώνοντας τυχόν ἀπαιτήσεις του. Θὰ σωθοῦμε ἂν μείνουμε ἠνωμένοι καὶ ἀλληλοβοηθοῦμεθα. Στίς κρίσιμες δὲ αὐτὰς ἡμέρας πρέπει νὰ δείξουμε ὅλην τὴν ζωτικότητά μας. Ἡ Συνεταιριστικὴ Κίνησι παντοῦ τῆς γῆς καὶ στὴν Ἑλλάδα εἶνε κτῆμα μικρῶν βιοπαλαιστῶν (ἀγροτῶν, ἐργατῶν καὶ

βιοτεχνών) και κείνοι που εργάζονται μέσα σ' αυτή δεν έχουν παρά να συνδυάσουν τήν τύχη τους με αυτούς. Δυστυχώς όμως, και αυτό όφειλεται στον σύντομο βίο της Κινησεως, στην Ελλάδα τό προσωπικό των συνεταιρικών επιχειρήσεων δεν εινε καθόλου κατοχυρωμένο όπως συμβαίνει άλλοι. Θά ήτο δέ εύχης

— Στην ανάγκη κατοχύρωσης της θέσης των συνεταιριστικών υπαλλήλων αναφέρεται και ο Σπ. Τρυφωνόπουλος (βλ. «Συνεταιριστής» 1931 σ. 9) και τονίζει ότι είναι ανάγκη, για τό καλό της συνεταιριστικής κίνησης,

«νά ληφθούν μέτρα προστατευτικά υπέρ των υπαλλήλων συνεταιρικών οργανώσεων, οίτινες εργάσθησαν και εργάζονται σπουδαίως συμβάλλοντες εις τήν εξέλιξιν των με περιωρισμένας άμοιβάς και οι όποιοι

— Για τή θέση και τή στάση των υπαλλήλων κατά την περίοδο αυτή και για τις αντιλήψεις των συνταίρων, χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των υπαλλήλων της Ομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης. Οι ίδιοι προτείνουν περικοπή αποδοχών τους εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και της αδυναμίας των Οργανώσεων. Επίσης συζητείται και τό θέμα της συμμετοχής των υπαλλήλων στα κέρδη. Διαβάζουμε σχετικά στο «Συνεργατισμός» 1931 σ. 524 για τις σχετικές συζητήσεις - αποφάσεις που έγιναν στη Γενική Συνέλευση της Ομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης:

«Υστερα από τά ζητήματα που άπασχολούν τους παραγωγούς έστράφη ή συζήτηση στην έκθεση του Δ. Συμβουλίου στην οποία άνεφέρτεο και ή περικοπή του μισθού των υπαλλήλων κατά 10% και ή κατάργηση του 13ου μισθού. Η έκθεση άνέφερε πώς οι υπάλληλοι οι ίδιοι προθυμοποιήθησαν να ταυτίσουν τή τύχη τους με τούς συνταίρους που σήμερα πάσχουν οικονομικώς και κείνοι πρώτοι πρότειναν τό μέτρο αυτό για να ενισχυθή ή οικονομία των χωρικών. Η Γεν. Συνέλευση σύσσωμη εξέφρασε τήν ευαρέσκειά της στους υπάλληλους της οργανώσεως και έτόνισε, για μία φορά ακόμη πώς τρέφουν σ' αυτούς οι συνταίροι μεγάλη εμπιστοσύνη και άπ' αυτούς περιμένουν να καθοδηγηθούν. Ήταν καταφανής ή ειλικρίνεια με τήν όποια οι κ. άντιπρόσωποι άπηθύθησαν στό Δ. Συμβούλιο.

Τελευταία εξητάσθη τό θέμα της τροποποιήσεως του καταστατικού στό σημείο της διανομής των κερδών, τό όποιο παρέχει ένα μέρος από τά καθαρά κέρδη στους υπάλληλους. Τό Δ. Συμβούλιο έπρότεινε να άποκλεισθούν οι υπάλληλοι από τή διανομή των κερδών. Μερικοί άντιπρόσωποι θεώρησαν πώς ήτο υπερβολικό και άψυχολόγητο άφοιτο περικόπτονται οι μισθοί να περικοπή ταυτόχρονως και ή μερίς των υπαλλήλων στα κέρδη, έφόσον μάλιστα οι ίδιοι πρότειναν τήν περικοπή και παρεκάλεσαν τό Δ. Συμβούλιο να άποσύρη τή πρόταση αυτή. Τό Δ. Συμβούλιο βρήκε δικαία τήν αίτηση και άπέσυρε τή τροποποίηση.

Έχομεν τήν γνώμη (γράφει τό περιοδικό του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος) πώς τό Δ. Συμβούλιο έκανε τήν ύποχώρηση αυτή τόσο εύκολα μάλλον για λόγους άσθηματικούς και όχι προσπι-

έργο άν μπορούσαν σύντομα να ιδρύσουν, συνεννοούμενοι μεταξύ τους, τον οργανισμό κείνο που στις δύσκολες καμπές του βίου τους θά τούς υπερασπισθή άποτελεσματικά και θά τούς άφίση άπερισπαστους να εξακολουθούν τό δημοουργικό τους έργο, για τό καλό όλης της Κοινωνίας».

κατέχουν τήν θέση του πρώτου συμβούλου και πρώτου βοηθού των οργανώσεων και εινε οι περισσότεροι μόνιμοι εις αυτές επειδή συνηθέστερα γίνεται αλλαγή των διοικούντων».

σεως των Συνεταιριστικών συμφερόντων, άσχετο ποιοι εινε οι υπάλληλοι της Ομοσπονδίας. Τό καταστατικό έπρεπε να τροποποιηθή και να καταργηθή ή συμμετοχή των υπαλλήλων στα κέρδη της Οργανώσεως διότι:

α) Οι Συνεταιριστικοί οργανισμοί δεν επιδιώκουν κέρδη, δεν κερδίζουν, και κατά συνέπεια δεν μπορούν να μοιράζουν κέρδη. Τα πλεονάσματα που παρουσιάζουν οι Συνεταιρισμοί στό τέλος του έτους εινε χρήματα παραπάνω που πλήρωσαν στές συναλλαγές τους οι Συνταίροι ή χρήματα, που ο Συνεταιρισμός πληρώνοντας τους Συνταίρους, κράτησε από τήν αξία των προϊόντων γιατί κείνη τήν εποχή δεν ήταν σέ θέση να καθορίση με ακρίβεια τήν αξία τους, και

β) Όταν ένας οργανισμός παρέχει στους υπαλλήλους του ένα ποσοστό κέρδους τότε τούς σκανδαλίζει να παρασύρουν τις οργανώσεις τις όποιες ύπηρετούν σέ παρακινδυνευμένες και κερδοσκοπικές επιχειρήσεις για να έχουν μεγαλύτερη αναλογία στα κέρδη. Τό πράγμα εινε επικίνδυνο διότι ή όργάνωση εινε εκτεθειμένη σέ κάθε στιγμή να ύποστη κλονισμού. Η δέ άποστολή ενός συνεταιριστικού οργανισμού εινε μόνο ή έξυτηρέτηση.

Παρ' όλον ότι αναγνωρίζομε (συνεχίζει) πώς οι Συνεταιριστικοί υπάλληλοι πρέπει να άμειβονται καλώς για να μη έχουν οικονομικούς περιπασμούς, (ή άμοιβή πρέπει να εινε σταθερά και μάλιστα να συνοδεύεται από ασφάλεια του γήρατος), εν τούτοις έλπίζομε πώς ή Ομοσπονδία και άλλοι Συνεταιριστικοί οργανισμοί θά λάβουν ύπ' όψη τους τά παραπάνω και θά ακολουθήσουν τή καθιερωμένη Συνεταιριστική γραμμή.

Για τό ίδιο θέμα γράφει ο «Συνεργατισμός» στη σελ. 470 του 1931: Στη Γενική Συνέλευση της Ομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης.

«έξ άφορμής μιάς εύγενούς χειρονομίας των υπαλλήλων της Οργανώσεως, διεπιστώθη ακόμη μία φορά πόσο δημιουργική είναι ή ψυχική έπαφή υπαλλήλων και οργανώσεως».

— Για τις διατάξεις του ν. 5289 που ειναι σχετικές με τους συνεταιριστικούς υπαλλήλους βλ. στο Υποκεφ. Β'

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄
ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

Σωκράτης Περικλή Ιασεμίδης

Για την προσωπικότητα και την προσφορά του Σωκρ. Π. Ιασεμίδη γράψαμε στο έτος θανάτου του (1929).

Αλλά η ακτινοβολία του συνεχίζεται και ακόμα χρησιμοποιείται ο Ιασεμίδης ως βάση για προβολή της συνεταιριστικής κινήσεως σε δύσκολες ώρες, όπως αυτές του 1930/1931 με τη συκοφάντηση και επίθεση διαφόρων κύκλων εναντίον της συνεταιριστικής κινήσεως.

Έτσι το 1931 οργανώνεται στη Θεσσαλονίκη (στις 15.2.1931) από το Σύνδεσμο Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος, στο αμφιθέατρο του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, συνεταιριστικό μνημόσυνο στη μνήμη του Σωκράτη Ιασεμίδη (βλ. σχετικά «Συνεργατισμός» 1931 σ. 361 και «Συνεταιριστής» 1931 σ. 17).

Ο Πρόεδρος του Συνδέσμου Γεωργ. Ιωαννίδης στη σχετική εγκυκλιό του τονίζει:

«... Μένει όμως εις ημάς οι οποίοι ακόμη εξακολουθούμε τό έργο του, ν' απονείμωμεν τας όφειλομένας τιμάς εις τόν άνδρα τόν άφιερώσαντα διά τήν συνεταιριστικήν κίνησιν όλας τας ψυχικάς και σωματικάς του δυνάμεις...».

«... Θεωρούμεν ότι ή συνάντησις ενός μεγάλου αριθμού συνεργατιστών μετά του κοινού υπό μίαν στέγην πρός διακήρυξιν τών άρχών μας εις όσον τό δυνατόν ευρύτερον κύκλον, θέλει εξυτηρηθήσι θαυμασίως τήν υπόθεσιν μας...».

«... Ένα μεγάλο πλήθος συνεταιριστών από όλα τά μέρη και όλας τας τάξεις, κατέκλυσε ένωρίς τήν ευρείαν πανεπιστημακίνη αίθουσαν διά νά παραστή εις τό μνημόσυνον του μακαρίτου 'Ιασεμίδου. 'Απλοί άγρόται, εργάται, φοιτηταί, έπιστήμονες, καθηγηταί πανεπιστημίου, έπιφανείς πολιτικοί και άλλοι, συνήλθον αύθορημτως εις τό πανεπιστήμιον διά νά τιμήσουν τήν μνήμη του πρώτου 'Ελληνοσ άποστόλου και διδασκάλου τής συνεταιριστικής ιδέας, τής ανθρωπιστικώτερας τών ιδεών, και νά εκδηλώσουν με τήν συμμετοχήν τους εις αύτό τήν ευγνωμοσύνην πρός τόν έπιφανή συνεταιριστήν και άνθραπον...»

Καθώς γράφει ο «Συνεταιριστής» (1931 σ. 17):

Και συνεχίζοντας κάνει μια συνοπτική αναφορά στο έργο του Ιασεμίδη και τη σημασία του Συνεταιρισμού. Γράφει:

«... 'Ο 'Ιασεμίδης έφυγε από του μέσου ήμών ένψ ακόμη τό έργον του δέν είχε τελειώσει και ή παρουσία του καθίστατο πλέον παρά ποτέ απαραίτητος. Μόλις ήρχιζε νά σταθεροποιήται οικονομικώς εις τήν ύπαιθρον τό συνεταιριστικόν καθεστώς, ίδια διά τής ιδρύσεως τής 'Αγροτικής Τραπέζης, και μόλις ήρχιζε νά αναφαίνεται ή ανάγκη τής ιδεολογικής οργανώσεως τών συνεταιρισμών και τής ιδρύσεως ενός κεντρικού όργανου εκπροσωπήσεως αλλά και καθοδηγήσεως αυτών, όταν εξέλιπε ό 'Ιασεμίδης. 'Η συμβολή του εις τήν έπιτυχίαν του έργου τής Τραπέζης και εις τήν συστηματικήν ιδεολογικήν ανάπτυσιν τών συνεταιρισμών θά ήτο πολύτιμος και μεστή εις ικανοποιητικά αποτελέσματα, άν ό θάνατος δέν τόν αφήρηζε πρόωρα.

'Αλλ' όμως και τό επιτελεσθέν υπό του 'Ιασεμίδου έργον είνε κολοσσιαίον. 'Ανάλογον τούτου ελάχιστοι εκ τών άνδρών τής νεωτέρας 'Ελλάδος δύνανται νά επαδειξουν. Εισήγαγε εις τήν χώραν μας τόν συνεταιρισμόν ως σύστημα οικονομικής οργανώσεως τών πτωχών τάσεων, ίδια τών άγροτικών, πρός βελτίωσιν τής θέσεως αυτών ως παραγωγών και καταναλωτών, προσήρμοσε τούτο πρός τας έλληνικάς συνθήκας, ειργάσθη διά τήν διάδοσιν του, ήγωνίσθη κατά πάσης αύτου έκτροπήσιν από τής όρθής όδοϋ και κατώρθωσε φεύγον νά μάς καταλίπη μίαν ισχυράν κατά ποσόν

άλλά και κατά ποιόν συνεταιριστήν οργάνωσιν. 'Όταν ανέλαβε τήν προσπάθειαν τής διαδόσεως του συνεταιρισμού εις τήν χώραν μας δέν ύπήρχε παρά μόνον ό συνεταιρισμός 'Αλυρού. Φεύγων ύστερα από είκοσι πέντε έτη μάς άφισε ως κληρονομίαν αλλά και κίνητρον πρός περαιτέρω δράσιν και προσπάθειαν, χιλιάδας συνεταιρισμών παντός σκοπού, με εκατοντάδας χιλιάδων μελών, με εκατοντάδας εκατομμυρίων κεφάλαια, με διαεκατομμυρίων συναλλαγών και με ποικιλώτροπον ανάπτυξιν αυτών εις τούς διαφόρους κλάδους τής παραγωγής.

'Αλλ' ή σημασία του έργου του 'Ιασεμίδου δέν είνε μόνον οικονομική αλλά και κοινωνική και μάλιστα ή τελευταία είνε πολύ μεγαλυτέρα. 'Ο συνεταιρισμός δέν αποτελεί μόνον μέσον αποτελεσματικής ένισχύσεως τών πτωχών τάσεων εις τόν οικονομικόν άγώνα, εμπόδιον κατά τής οικονομικής αυτών απαθλιώσεως και βοήθημα διά τήν καλύτερευσιν τής οικονομικής αυτών θέσεως. Πολύ πλέον αυτών όλων και πολύ πέραν τών έπιωφελών αυτου διά τόν λαόν οικονομικών αποτελεσμάτων ό συνεταιρισμός είνε όργανον πνευματικής και ήθικκής εξυψώσεως του λαου. Είνε μέσον άποκαταστάσεως άγάπης και συνεννόσεως μεταξύ τών ανθρωπων και οδηγεί ασφαλώς και καλύτερον παντός άλλου μέσου εις τήν ειρήνευσιν τών λαών και τήν εύημερίαν τής ανθρωπότητος.

Ἡ προσπάθεια ὄθεν τῆς διαδόσεως καὶ ἐδραιώσεως τῆς ἰδέας τοῦ συνεταιρισμοῦ ἀξίζει ὁμολογουμένως ὑπὲρ πάσαν ἄλλην καὶ δικαίως ὁ Ἰασεμίδης, ἀφιερῶσας εἰς αὐτὴν ὁλόκληρον τὴν ζωὴν του, τιμᾶται ὡς εἰς τῶν μεγαλυτέρων συντελεστῶν διὰ τὴν εὐμερίαν τῆς μεγάλης μάχης τοῦ λαοῦ μας.

Μὲ τὴν ὁργάνωσιν τοῦ μνημοσυνίου αὐτοῦ καὶ μὲ τὴν ἀδρόαν εἰς αὐτὸ συμμετοχὴν συνεταιριστῶν ἐξ ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος ὁ συνεταιρισμένος κόσμος ἀπέδειξεν ὅτι γνωρίζει νὰ τιμᾷ καὶ νὰ εὐγνωμονῇ τοὺς εὐγενεῖς ἐργάτας τῆς διαδόσεως τοῦ συνεργατισμοῦ καὶ ὅτι πιστεύει εἰς τὰ συνεταιριστικὰ ἰδεώδη. Ἡ ἐπιβλητικὴ εἰς τὴν σεμνότητά τῆς συνεταιριστικῆς συγκέντρωσιν ἐνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ συνεταιριστῶν,

μεταξὺ τῶν ὁποίων μέγα πλῆθος ἀπλῶν ἀγροτῶν, μὲ μόνον τὸν σκοπὸν νὰ τιμῆσιν τὴν μνήμην ἐνὸς συναγωνιστοῦ, ἀποδεικνύει πόσον πλανῶνται, ὅταν δὲν εἶναι κακόπιστοι, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ λαὸς δὲν βλέπει εἰς τὸν συνεταιρισμὸν παρὰ μόνον ὡς πρὸς μέσον κάποιας οικονομικῆς ἐνισχύσεως καὶ ὅτι εἶναι ἔτοιμος νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ ὅταν ἄλλως ἄλλοθεν εὐρίσκει τὴν αὐτὴν βοήθειαν. Ὁ λαὸς πιστεύει, ἀγαπᾷ καὶ ἐνθουσιάζεται ἀπὸ τὸν συνεταιρισμὸν. Τὸν θεωρεῖ ὅχι μόνον τὸ ὄργανον τῆς καλύτερουσεως τῆς οικονομικῆς του θέσεως ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἐξυψώσεως αὐτοῦ καὶ ὡς τὸν ἀποτελεσματικώτερον συντελεστὴν τῆς συναδελφώσεως καὶ εἰρηνεύσεως τοῦ κόσμου.»

Στὴν αἴθουσα τοῦ Πανεπιστημίου μίλησαν ἐπιφανεῖς συνεταιριστῆς ὅπως:

α) ὁ εκπρόσωπος τοῦ Συνδέσμου Συνεταιριστῶν, γιὰ τὸ σκοπὸ τῆς ἡμέρας, τις ἐπιδιώξεις τοῦ Συνδέσμου, με μικρὴ ἀναφορὰ καὶ στὴν τότε συνεταιριστικὴ κίνηση. Τόνισε, ἀνάμεσα στα ἄλλα, ἀναφερόμενος στὶς ἀντισυνεταιριστικὰς καὶ κομματικὰς ἐπιδιώξεις, ὅτι υπεύθυνος ἠγέτες πιστεύουν «ὅταν ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ συνεταιρισμοῦ μπει ἡ πολιτικὴ φεῦγει ἀπὸ τὸ παράθυρον ἡ συνεταιριστικὴ ἰδέα καὶ πρᾶξις». Αναφέρεται στὶς ραδιουργίας ἐναντίον τῶν Συνεταιριστῶν, στο ὅτι πολλὰς ἐπαγγελματικὰς διαμαρτυρίας τοὺς χαρακτηρίστηκαν ὡς πολιτικὰς ἐκδηλώσεις. Ζητεῖ νὰ δοθῇ στοργὴ στὸν παραγωγὸ. Τονίζει τὴν ἀνάγκη στελεχῶν. («Συνεργατισμός» 1931 σ. 385).

β) ὁ τότε γεροϋσιαστὴς Ἀλ. Μυλωνάς (κεῖμένον του βλ. «Συνεργατισμός» 1931 σ. 393). Αναφέρθηκε στὴν οικονομικὴ καὶ κοινωνικὴ σημασία τοῦ συνεργατισμοῦ, τὴν ἀνάπτυξή του στὴν Ἑλλάδα, στο ρόλο τοῦ Ἰασεμίδου καὶ σε ἄλλα συνεταιριστικὰ θέματα τῆς ἐποχῆς. Πρόκειται γιὰ ἓνα γλαφυρὸ κλασσικὸν κείμενον με συνεταιριστικὴ γνῶσιν καὶ πίστη που ἀξίζει νὰ μείνῃ στὴ συνεταιριστικὴ γραμματεία. Γράφει (στα κυριότερα σημεῖα του):

«... Τὴν σημαίαν τῆς κοινωνικῆς ἀμύνης κατὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὕψιστος ἀποτελεσματικώτερον ὁ συνεργατισμός. - Ἡ σημαία αὕτη κυματίζει ἤδη νικηφόρος πέρα καὶ πέρα καθ' ὅλον τὸν κόσμον.

Οὐδεὶς ἀντιλέγει εἰς τὰς ἀληθείας τῆς συνεταιριστικῆς ἰδεολογίας. Ἄντιδροῦν μόνον τὰ θιγόμενα δι' αὐτῆς ἐγωϊστικὰ συμφέροντα. Κατακτὰ ἔδαφος καὶ ἐξαπλοῦται ἡ σωτηρία αὕτη ἰδέα τοῦ συνεταιρισμοῦ διὰ τῆς εἰρηνικῆς ὁδοῦ ἄνευ πάλης τῶν τάξεων. Μετριάξει τὰς ἀδικίας τῆς διανομῆς τοῦ πλοῦτου χωρὶς ἐπαναστάσεις καὶ βίαιας ἀνατροπὰς. Δὲν προκαλεῖ ἀποτόμους σεισμούς εἰς τὴν Κοινωνίαν, οὐδ' ἐπαγγέλλεται τὴν μαγικὴν ἀνοικοδόμησιν μετὰ τὴν ἐκ τοῦ σεισμοῦ καταστροφὴν.

Δὲν στηρίζεται εἰς τὴν βίαν καὶ τὸν καταναγκασμὸν ὁ συνεργατισμός. Ἐπιδιώκει νὰ συνενώσῃ ἑκουσίως τοὺς ἀνισχύρους παραγωγούς καὶ καταναλωτὰς διὰ νὰ ἀποτελέσουν ὅλοι μαζί τὴν οικονομικὴν δύναμιν καὶ ἀντιμετωπίσουν ἀνδρικά καὶ μὲ τὸ μέτωπον ὑψηλὰ τοὺς ἰσχυροὺς κατόχους τοῦ πλοῦτου, οἱ ὁποῖοι ἐπιβάλλουν τοὺς ὄρους τῆς ἐργασίας καὶ τῆς συναλλαγῆς εἰς τοὺς μικροὺς ἀσθενεῖς καὶ τείνουν νὰ ἀποκομίσουν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλιέτερον κέρδος.

Λυγίζει κανεὶς μία βέργα καὶ τὴν σπάζει, ἀλλὰ πολλὰς βέργας μαζί εἶναι ἀλύγιστες καὶ ἄσπαστες.

Ἡ δύναμις τοῦ συνεργατισμοῦ στηρίζεται εἰς τὴν συνένωσιν καὶ τὴν ἀλληλοβοήθειαν. Διαφέρει ἀπὸ τὰς κοινὰς ἐταιρίας, διότι δὲν ἐπιδιώκει τὴν ἐκμετάλ-

λευσιν τοῦ ἐταιρικῆς κεφαλαίου, πρὸς ἀπόλαυσιν κερδῶν, ἀλλὰ τὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἐξυπηρέτησιν τῆς ἀτομικῆς οικονομίας ἐνὸς ἐκάστου τῶν συντροφῶν. Εἶνε δηλ. καθαρῶς προσωπικὴ καὶ ὄχι κεφαλαιοκρατικὴ ἐταιρία ὁ συνεταιρισμός, καίτοι δύναται ν' ἀπολαμβάνῃ ὅλων τῶν πλεονεκτημάτων τῆς κεφαλαιοκρατικῆς ὁργανώσεως καὶ τεχνικῆς διευθύνσεως...

...ὅσον ἐπεκτείνεται ὁ καταμερισμὸς αὐτῆς τῆς ἐργασίας τόσοσον σοβαρωτέρα καθίσταται ἡ οικονομικὴ ἀλληλεξάρτησις τῶν ἀνθρώπων... Ἄλλὰ τὰς σχέσεις μεταξὺ ὅλων αὐτῶν τῶν παραγωγῶν κανονίζει τὸ κερφάλαιον, τὴν ἀμοιβὴν δηλ. τῆς ἐργασίας καὶ τὴν τιμὴν τοῦ προϊόντος...

Τὴν ἀλληλεγγύην ἀποκαθιστᾷ ὁ συνεργατισμός. Διότι ἐνώνει τοὺς μεμονωμένους παραγωγούς, τοὺς γεωργούς λ.χ. εἰς συνεταιρισμούς πιστωτικούς, πρὸς ἀμυναν κατὰ τῆς τοκογλυφίας καὶ τόνωσιν τῆς ἀτομικῆς ἐκάστου οικονομίας, εἰς συνεταιρισμούς παραγωγῆς λ.χ. οἰνοποιίας, ἐλαουργίας εἰς συνεταιρισμούς προμηθευτικούς ἢ πωλήσεως πρὸς ἀμυναν κατὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἐμπορίου. Ἡ μικρὰ οικονομικὴ ἐπιφάνεια ἐνὸς ἐκάστου προσιθιμένη ἀλληλεγγύως εἰς τὸ ἄθροισμα ὅλων τῶν ἄλλων δημιουργεῖ σοβαρὰν οικονομικὴν δύναμιν ἢ ὅποια ἐπιτυχᾶν πιστώσεις εὐθιγὰς καὶ ἀμύνεται κατὰ πάσης ἐκμεταλλεύσεως. Οἱ συνεταιριστοὶ ἐνεργοῦντες καταθέσεις εἰς τὴν συνεταιρικὴν ὁργάνωσιν συνηθίζουσιν εἰς τὴν ἀποταμίευσιν καὶ συγχρόνως συντελοῦν εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν μέσων

δανεισμού προς άλλλους.

Ενώνει ο συνεργατισμός τούς καταναλωτάς εις συνεταιρισμούς καταναλώσεως, όχι προς δημιουργίαν κερδών υπέρ των μετεχόντων του συνεταιρισμού, αλλά διά τήν προμήθειαν προϊόντων και εμπορευμάτων εις εϋθηράς τιμάς και εις καλήν ποιότητα.

Και μεταξύ όλων αυτών των συνεταιρισμών τής παραγωγής από τήν μιά μεριά και τής καταναλώσεως από τήν άλλην εινε δυνατή η συνεταιρική συναλλαγή και ή άλληλεγγύη, δηλ. μεταξύ του παραγωγού και του καταναλωτού, εις τρόπον ώστε αντί τής αντιθέσεως των συμφερόντων προς άλλλους, να έπέρχεται έναρμόνισις αυτών.

Και εις πλείστας άλλας οικονομικάς ενεργείας και εκδηλώσεις δύναται να δράση επωφελώς η συνεταιρική άλληλεγγύη, εις τήν παραγωγήν, εις την κατανάλωσιν, εις τήν άλληλασφάλειαν, εις τήν κατασκευήν διαφόρων έργων, εις τήν οικοδόμησιν κατοικιών, εις τάς μεταφοράς κτλ. Έξαρτάται από τήν διαπαιδαγώγησιν και τήν οργάνωσιν εις εκάστην χώραν.

Ένθουσιάζει ή ιδέα του συνεταιρισμού και εμπνέει αποστόλους εις όλας τάς χώρας διότι έναρμονίζει τήν έλευθερίαν μέ τήν κοινωνικήν δικαιοσύνην και τήν άμεσον ύλικήν ωφέλειαν μέ τήν ήθικην εξύψωσιν του ατόμου. Δέν εξυπηρετείται δηλ. μόνον διά του συνεταιρισμού τό συμφέρον εκάστου έταίρου, άλλ' άνα-

πτύσσεται συγχρόνως εις αυτόν τό ευγενές αίσθημα τής άλληλεγγύης.

Τάς μάζας δέ κατακτούν ευκολώτερον, υπεράνω των συμφερόντων, αί ευγενείς ιδέαι.

Ο συνεταιριζόμενος καταργάζεται όχι μόνον τό ίδιον του όφελος, αλλά και τήν ωφέλειαν των άλλων.

Αισθάνεται έαυτόν χρησιμον εις τόν κύκλον των συντρόφων του, κύκλον ευθυνόμενον εις μακρινά όρια διά των ένδωσεων και των όμοσπονδιών και διαπαιδαγωγείται εις τήν άλληλεγγύην ή όποία χαρακτηρίζει τούς προηγμένους ήθικώς πολίτας.

Προάγει ο συνεταιρισμός τήν αυτενεργειαν του ανθρώπου, του όξυνει τήν ευθύνην και τόν συνηθίζει εις τήν αυτοδιοίκησιν των ίδιων του συμφερόντων μαζί μέ τά συντροφικά, ούτω δέ τόν εκπαιδεύει και διά τήν παράλληλον αυτοδιοίκησιν των δημοσίων υποθέσεων του τόπου.

Μεταξύ των πρωτοπόρων τής συνεργατικής ιδέας παρ' ήμιν ύπήρξεν επίλεκτος και καρποφόρος έν τή θράσει ο Σωκράτης Ιασεμίδης, του όποιου τήν μνημην συνήλθομεν να τιμήσωμεν σήμερα. "Ήδη τώ 1905 έδημοσίευσε σύντομον πραγματείαν -ήτο ή πρώτη έν 'Ελλάδι- περί των συνεταιρισμών και των αγαθών αυτών άποτελεσμάτων εις διάφορα κράτη».

Στη συνέχεια αναφέρεται με περισσότερες λεπτομέρειες στο έργο του Ιασεμίδα (βλ. αυτό στο 1929) και προσθέτει:

«Εάν διά κάθε χώραν οι Συνεταιρισμοί αποτελούν τά κύτταρα τής οικονομικής οργάνωσεως, εις τήν 'Ελλάδα εινε όλως ιδιαίτερος ευγενετικός. Τό μικροπρόιον, υπερβολικά άνεπτυγμένον στόν τόπον μας, άπασχολεί δυσαναλόγως πολλάς παρασιτικές χείρας μεταξύ του παραγωγού και του καταναλωτού, και επιβαρύνει τήν τιμήν του προϊόντος εις βάρος του τε παραγωγού και του καταναλωτού. Οι άγρόται, αποτελούντες τό μέγιστον μέρος του πληθυσμού τής χώρας, έχουν μικρούς και άνεπαρκείς, ως επί τό πολύ, άγρούς

και συνεπώς εινε περισσότερο ένεκτεθειμένοι ένας έκαστος χωριστά εις ζημία και έκμεταλλεύσεις.

Τούς μικρούς και άδυνάτους λοιπόν αυτούς εργάτας του μεγαλειτέρου μέρους του έθνικού μας πλούτου ύπήρχεν άπόλυτος ανάγκη να οργανώσωμεν εις συνεταιρισμούς και ένισχύσωμεν χάριν αυτής τής εθνικής μας οικονομίας. Τοúτο κατενόησεν εγκαιρίως και ο Ιασεμίδης και μετέδιδε τήν πίστην του εις τούς Κυβερνήντας. Τά άποτελέσματα από τής θεσπίσεως τώ 1914 τής νομοθεσίας περί συνεταιρισμών και έντεύθεν ύπήρξαν λίαν ίκανοποιητικά...»

Δίνει στη συνέχεια ενδιαφέροντα στατιστικά στοιχεία για τους γεωργικούς και αστικούς συνεταιρισμούς. Και συνεχίζει για άλλα επίκαιρα γενικότερα ζητήματα της εποχής όπως το καθήκον της ΑΤΕ, η συκοφάντηση των Συνεταιρισμών από τους εχθρούς τους, η αντισυνεταιριστική νομοθεσία. Τονίζει:

«... Η Ίδρυσις τής 'Αγροτικής Τραπέζης αποτελεί μέγαν στόμνον διά τήν ανάπτυξιν τής συνεταιριστικής οργάνωσεως παρ' ήμιν, άρκει να εμπνευσθή αυτή από τό ιδεώδες του συνεργατισμού και άποβλέψη προς τούς συνεταιρισμούς μετά τής στοργής εκεινής, που τρέφει ο πατήρ προς τά τέκνα του, στοργής ή όποία δέν μετριάζεται και όταν άτακτήση κανένα από τά παιδιά του. Διότι τότε θα άποκτήση τήν άγάπη και τήν εμπιστοσύνην του συνεταιρισμένου κόσμου, όστις δέν θα παρεξηγή και τάς συμβουλάς της, διότι θα τάς θεωρεί τήν ελευθερίαν ή τήν άποκλήσιν της, ή όποία δέν δείχνη τότε δυσπιστίαν και έχθρότητα ή ύπηρεσία τής 'Αγροτικής Τραπέζης προς τινας Ένώσεις συνεταιρισμών, συναλλασομένη άπ' ευθείας μέ τούς ύπ' αυτές συνεταιρισμούς, ούδέ άντιπάθειαν προς άλλους συνεταιρισμούς, έχρομένη εις συναλλαγήν άπ' ευθείας μέ τούς συνεταιρισμούς. Διότι τοúτο αποτελεί διαλυτικήν προσπάθειαν κατά των συνεταιρισμών, ή όποία δύνα-

ται να παρεξηγηθή μάλιστα, ότι προέχεται από έλατήρια πολιτικής φύσεως, έφ' όσον ή κρατική μορφή του έδόθη, δυστυχώς, εις τήν 'Αγροτικήν Τραπέζαν επιτρέπει τάς έπ' αυτής κοινοβουλευτικές επιδράσεις.

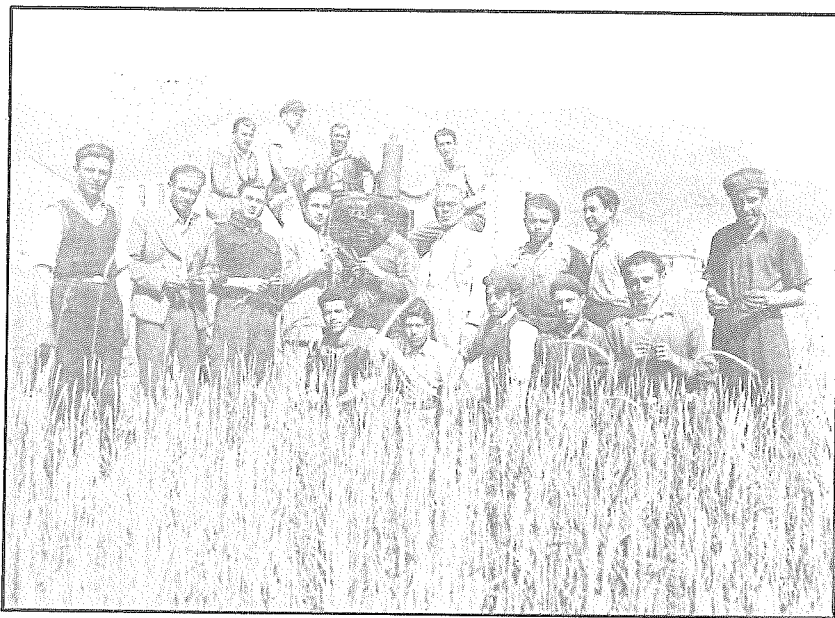
Τό έπίμοχθον έργον τής 'Αγροτικής Τραπέζης έγκειται εις τήν διαφώτισιν, τήν καθοδήγησιν και εις τόν έλεγχον των συνεταιρισμών. Τήν αυτοδιοίκησιν των ούτε εκ του πνεύματος τής καιμένης νομοθεσίας, ούτε εκ τής έννοίας του συνεταιρισμού επιτρέπεται, ούδ' εινε σκόπιμον, να τίγη ή ενεργών τήν αγροτικήν πίστην οργάνισμος. Διότι τότε άμβλύνεται ή αυτοβουλία και μαραινεται ο ζήλος των συνεταιρισμών, όστινες μεταβάλλονται εις άμυχα πρακτορεία τής 'Αγροτικής Τραπέζης. Περισσότερα συνεταιριστική ιδεολογία πρέπει να πνεύση εις τόν νεότερον πιστωτικόν 'Οργανισμόν και να μετριάσθη ο έκταρος και ζηρός τραπεζητικός ύπολογισμός και ή δυσπιστία.

Τά μεγάλα έργα χρειάζονται, κοντά στον νοϋν, και θερμή καρδιά. Χρειάζονται αίσθημα και ψυχή, τήν ψυχή ενός Μαλούχου. Από τούς έχθρους τών συνεταιρισμών —και τοιούτοι είνε οι θιγόμενοι μπακάληδες τού χωριού, οι μεσίται, οι μικροέμποροι, οι τοκογλύφοι— δημιουργείται εις πολλά μέρη συστηματική συκοφαντήσις τών συνεταιρισμών, έξόγκωσις και γενίκευσις μεμονωμένων άποτημάτων. Καί οι έχθροι αυτοί τών συνεταιρισμών συμπύπτει νά είνε συχνά οι κομματικοί πράκτορες διαφόρων πολιτευομένων, μεταδίδοντες εις αυτούς τό μίσος και τήν χολήν των. Καί έτσι βλέπομεν σιγά-σιγά νά δημιουργήται μία έχθρική άτμόσφαιρα κατά τών συνεταιρισμών, ή όποία φυσικόν είνε νά μή άρίνη άνεπιηρέαστον και τήν 'Αγροτικήν Τράπεζαν, υπό τήν μορφήν ήν αύτη απέκτησε. Καί ένφ παρέχονται άπαρατήρητοι τόσα άνωμαλία και καταχρήσεις, πού συμβαίνουν καθημερινώς εις τάς ποικίλας άτομικάς ή τάς έταιρικάς και τραπεζητικάς σχέσεις, οι άσυμπαθώς διακείμενοι πρός τήν συνεταιρικήν κίνησιν, καταλαμβάνονται από ιεράν άγανάκτησιν, άν κανένας συνεταιρισμός έξ άπλοϊκών χωρικών έντραπή τής άποστολής του και πέση έξω, έπειδή, ως επί τό πλείστον, δέν θά έτυχε τής δεούσης παρακολουθήσεως και προληπτικής έποπτείας υπό τών άρμοδίων.

Αποτέλεσμα τής άτμοσφαιρας αύτής τής δυσπιστίας είνε και τό τελευταίον άνελεύθερον νομοθέτημα κατά τών διοικούντων τούς συνεταιρισμούς έν σχέσει πρός τήν πολιτικήν άναμίξιν. Διότι, ως άνέπτυξα εις τήν Γερουσίαν, ήτο ήδη άρκετή ή πρόνοια τής κειμένης νομοθεσίας κατά τής άναμίξεως τών συνεταιρισμών, ως

τοιούτων, εις τήν πολιτικήν και θά ήδύνατο νά συμπληρωθή κατά τι. 'Αλλ' από τού σημείου αυτού μέχρι τού άποκλεισμού από τής διοικήσεως τών συνεταιρισμών έκλεκτών προσώπων, έμπνεομένων από τήν συνεταιριστικήν και άγροτικήν ιδεολογίαν, επί τή άπλή ύπονοία, ότι ήθελον ούτοι άναμίξει τούς συνεταιρισμούς εις τήν πολιτικήν, ύπάρχει τεραστία άπόστασις. Τούτο άποτελει αυθαίρετον και καχύποπτον άστυνομικόν μέτρον, περιορίζον άποπνικτικώς τόν κύκλον τών όλίγων άλλως τε κατά τόπους προσώπων, πού δύνανται νά διευθύνουν τούς συνεταιρισμούς, καθ' όν χρόνον δι' ούδεμίαν άλλην τάξιν και δι' ούδεμίαν άλλην οικονομικήν ή επαγγελματικήν οργάνωσιν έθεσπίσθη τοιούτον άνελεύθερον μέτρον. Δέν είνε περιέργον άν τούτο διδη λαβήν νά νομισθή, ότι έλήφθη πρός περιστολήν τής παρατηρουμένης κινήσεως τών άγροτών πρός ιδίαν αυτών πολιτικήν χειραφέτησιν.

Εύρϋ διανοίγεται άκόμη τό έδαφος διά τήν ανάπτυξιν τών συνεταιρισμών εις τόν τόπον μας. Είνε πολλοί πάμπολλοι οι άδύνατοι και οι μικροί, πού είνε εκτεθειμένοι εις ποικίλην εκμετάλλευσιν, και άναμένουν τήν οικονομικήν των και ήθικην άνόρθωσιν. 'Η μάλλον εύεργετική και καρποφόρος ύπέρ αυτών πρόνοια τού κράτους είνε ή συνένωσις αυτών εις συνεταιρισμούς πάσης μορφής και ή πιστωτική αυτών ένίσχυσις. Τό σύμπλεγμα τών 'Ενώσεων τών συνεταιρισμών πρέπει νά συμπληρωθή, ή όμοσπονδία δέ αυτών νά έπιστεγάσῃ τήν όλην οργάνωσιν πρός συντονισμόν και έναρμόνισιν τών συνεταιριστικών προσπαθειών. 'Η Κεντρική οργάνωσις πολλών συνεταιρισμών άπαιτείται και δι' άλλον σοβαρόν λόγον. 'Αρχίζει και ώριμάζει μετα-

Η μηχανοκαλλιέργεια διαδόθηκε μεταπολεμικά με πρωτοβουλία των Ενώσεων Συνεταιρισμών.
'Ανω το προσωπικό μηχανοκαλλιέργειας της Ε.Γ.Σ. Ξάνθης.

ξύ των διαφόρων λαών ή αντίληψις, ότι ή οικονομική κρίσις, από τήν όποιαν χειμάζονται, δέν θεραπεύεται ούτε μέ τόν άπηνή άγώνα μεταξύ των περι έπικρατήσεως εις τās διεθνείς άγοράς, ούτε μέ τήν δασμολογικήν άμυναν, αλλά διά τής συνεννόησεως μεταξύ των ανταγωνιζομένων διεθνώς παραγωγών, ώς και των καταναλωτών, προς προσαρμογήν τής παραγωγής

διαφόρων προϊόντων εις τās ανάγκας τής καταναλώσεως έπ' όφελεία όλων.

Καί ή συνεννόησις αύτη θά βεβαιωθή πρό παντός εις τās συνεταιρικές οργανώσεις των διαφόρων χωρών.

Ο συνεταιρισμός προώρσιται νά επεκτείνη τήν άγαθοποιόν του δράσιν και πέραν των έθνικών όρίων και νά καταστή πολύτιμον μέσον διά τήν ειρηνικήν συμβίωσιν των λαών...»

γ) Ο Θ. Τζωρτζάκης στην ομιλία του αναφέρεται στο έργο του Σ. Ιασεμίδη και την ηθική σημασία του Συνεταιρισμού (βλ. στο «Συνεργατισμός» 1931 σελ. 395 και μερική αναδημοσίευση στο Λεύκωμα 1935 της εφημ. «Πανελλήνια Συνεταιριστική Έπιθεώρηση» της Δράμας).

δ) Ο Χρυσ. Ευελπίδης μίλησε στο μνημόσυνο για το έργο του Ιασεμίδη σε σχέση με τη συνεταιριστική ασφάλιση (κείμενό του βλ. «Συνεταιριστής» 1931 σελ. 9 και «Συνεργατισμός» 1931).

Από στενότητα χώρου δεν αναδημοσιεύονται εδώ τα ωραία αυτά κείμενα. Πρέπει να μελετηθούν στις πηγές τους.

Δύσκολες χειμωνιάτικες μέρες. Αγώνας για τη ζωή (ανθρώπων και ζώων).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ - ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Το 1931 με την ίδρυση της ΑΤΕ, την ενδυνάμωση της γεωργικής συνεταιριστικής κινήσεως σε Ενώσεις, την πίεση των προβλημάτων, την ύπαρξη καταλλήλων ανθρωπών και άλλων συγκυριών, είναι έτος ανησυχιών και προσπαθειών για συγκέντρωση των δυνάμεων, διεκδικήσεων από Κράτος και ΑΤΕ για την θέση των Συνεταιριστικών Οργανώσεων, προσπαθειών για προγραμματισμό.

Όλα αυτά ο αρμοδιώτερος να τα διατυπώσει και να τα εκθέσει είναι ο Θ. Τζωρτζάκης, κεντρική πνευματική μορφή τότε, αφιερωμένη ολοκληρωτικά στα θέματα αυτά και κινούμενος μεταξύ της θεωρίας, των αρκετών τότε συνεταιριστών καθηγητών, των αιρετών και υπαλλήλων, των ασυνδέτων ακόμα Ενώσεων, των Εποπτικών της ΑΤΕ που προερχόταν από το Υπουργείο Γεωργίας και είχαν ψυχικό σύνδεσμο υπό την σκιά Ιασεμίδη, Μιχόπουλου κλπ. Και πραγματικά τα διατυπώνει όλα αυτά, με απόλυτη γνώση, και επιγραμματικά, στο βιβλίο του «Οι Συνεταιρισμοί εις τήν Ἑλλάδα» και στις σελίδες 109-150.

- 1) Αι κατευθύνσεις των Γεωργικών Συνεταιρισμών.
- 2) Το Κράτος και οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί.
- 3) Η Συνεταιριστική πολιτική της Αγροτικής Τραπέζης.

Η στενότητα του χώρου του τόμου δεν μας επιτρέπει να μεταφέρουμε εδώ τις 42 αυτές σελίδες. Αλλά συνιστούμε σε όλους τους συνεταιριστές να τις διαβάσουν με ιδιαίτερη προσοχή από το πρωτότυπο, επειδή φατίζονται, είναι η βάση στις προσπάθειες για την μετέπειτα εξέλιξη και για σημερινά ακόμα προβλήματα. Δίνουμε όμως στη συνέχεια το «Συμπέρασμά» του (σελ. 151 του βιβλίου του):

«Συγκεφαλαιούντες δυνάμεθα άνευ δισταγμού νά ισχυρισθώμεν ότι ή Ἑλλάς από τῆς παραγωγικῆς, ιδίως τῆς γεωργικῆς πλευρᾶς, είναι σήμερον μία τῶν μάλλον προηγμένων συνεταιριστικῶς χωρῶν, ἀριθμοῦσα 9.000 συνεταιρισμούς, εἰς τούς ὁποίους μετέχουν πλέον τῶν 400.000 μελῶν. Μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περίπου τῶ ἐν τρίτον μετέχει εἰς τούς συνεταιρισμούς. Οἱ παραγωγοί τῶν κυριωτέρων γεωργικῶν προϊόντων, ὡς εἶναι ή σταφίς, ὁ καπνός, ὁ οἶνος, τό ἔλαιον, ὁ σίτος, εἶναι ὄργανωμένοι, κατά μεγάλην πλειοψηφίαν, συνεταιρικῶς. Ἡ παραγωγή καί διάθεσις τῶν προϊόντων τούτων ἐπιρραζέται κατά μέγα μέρος ἀπό τούς συνεταιρισμούς, πρὸς τούς ὁποίους οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἀποβλέπουσιν ὄχι μόνον ὡς πρὸς μέσα οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως καί ὑλικῆς βελτιώσεως τῆς θέσεως αὐτῶν, ἀλλά καί ὡς ὄργανα διαδόσεως τελειωτέρων τεχνικῶν γνώσεων εἰς τὰς παραγωγικὰς τάξεις.

Περαιτέρω ή διάδοσις καί προκοπή τῶν συνεταιρισμῶν συνετέλεσεν ὄχι ὀλίγον εἰς τήν ἐξύψωσιν τῆς πνευματικῆς καί ἠθικῆς θέσεως τῶν μικροπαραγωγῶν. Ὑπάρχουσιν σήμερον συνεταιρισμοί οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνται νά δεχθοῦν ὡς μέλη των μεθύσοις ή χαρτοπαίκτης, ἐφαρμόζοντες οὕτω πλήρως τὰς ἀρχὰς τοῦ Raiffeisen, ὅπως ὑπάρχουσιν πλείστοι συνεταιρισμοί διαθέτοντες μέρος τῶν προσόδων των εἰς τήν ἴδρυσιν βιβλιοθηκῶν, ἐνίσχυσιν σχολείων κ.λπ.

Γενικῶς ὀθεν δύναται νά λεχθῆ ὅτι οἱ συνεταιρισμοί συνετέλεσαν ἀποτελεσματικῶς εἰς τήν ἐξύψωσιν τῆς θέσεως τῶν πτωχῶν τάξεων ἀπό ἀπόψεως οἰκονομ-

κῆς, πνευματικῆς καί κοινωνικῆς.

Ἐκτός ὁμως τούτου ή χώρα μας εἶναι δεκτική εὐρυτέρας καί ἐντατικωτέρας ἀκόμη συνεταιρικῆς ὀργανώσεως πρὸς πραγμάτωσιν τῆς ὁποίας δέν πρέπει νά λείψουν αἱ προσπάθειαι.

Εὐθὺς κρατεῖ ή γνώμη, ή ὁποία νομιζόμεν ὅτι εἶναι ἀπολύτως ὀρθή, ὅτι ή Ἑλλάς, ἀποτελουμένη κυρίως ἀπό μικροπαραγωγούς ἐξ ὧν ή μεγίστη πλειοψηφία γεωργοί, εἶναι κατ' ἐξαχῆν ἐνδεδειγμένη νά ὀργανωθῆ ἄρτίως συνεταιρικῶς, τόσον ἀπό ἀπόψεως παραγωγικῆς, ὅσον καί ἀπό ἀπόψεως καταναλωτικῆς. Τήν γνώμην δέ ταύτην δικαιώνουσιν αἱ μέχρι τοῦδε πρόοδοι τῶν ἑλληνικῶν συνεταιρισμῶν, καθὼς καί αἱ διαφαινόμεναι κατευθύνσεις αὐτῶν εἰς τό μέλλον.

Διά τούς ἀστικούς συνεταιρισμούς εἰδικῶς, οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζονται μάλλον καθυστερημένοι, δύναται νά λεχθῆ ὅτι παρά τήν καθυστέρησίν των εἶναι προωρισμένοι νά προσφέρουν μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τόν ἑλληνικόν λαόν. Αἱ προϋποθέσεις διά τήν ἀνάπτυξίν των ὑπάρχουσιν. Δέν χρειάζεται παρά νά ἐξευρεθοῦν τά ὄργανα διά τῶν ὁποίων θά προωθηθῆ ὁ ἐνδιαφερόμενος κόσμος πρὸς αὐτούς. Ὑπεδείξαμεν ἤδη εἰς τίνας ἀνήκει τό ἔργον τοῦτο πρὸς τό παρόν.

Ἄν θελήσωμεν νά ἀφομοιώσωμεν εἰς τόν λαόν τήν ιδέαν τοῦ συνεταιρισμοῦ, νά διδάξωμεν εἰς αὐτόν τήν οἰκονομικήν καί κοινωνικήν του σημασίαν, νά τόν διαπαιδαγωγήσωμεν συνεταιριστικῶς, ὄχι μόνον θά συντελέσωμεν εἰς τήν βελτίωσιν τῶν ὄρων τῆς ζωῆς του καί τήν χαλάρωσιν τῆς ὀξύτητος τῶν ἀντιθέσεων τελικῶς μεταξύ τῶν τάξεων, ἀλλά θά ἐπιτύχωμεν γενικῶ-

τερων όμαλοτέρων και εύρυθμων τήν κοινωνικήν εξέλιξιν άνευ διαταραχών και άνωμαλιών.

Δέν πρέπει δέ νά φοβούμεθα τήν διά του συνεταιρισμού συντελούμένην ριζικήν μεταβολήν, διότι αυτή θά επέρχεται βαθμιαίως εις μακρόν χρονικόν διάστημα,

— Στο τεράστιο έργο που πρόσφεραν οι Συνεταιριστικές Οργανώσεις (ως οι μόνοι οργανισμοί τότε των αγροτών τα χρόνια αυτά από το 1915-1931) και στις νέες κατευθύνσεις - επιδιώξεις των Συνεταιρικών Οργανώσεων (Συνεταιρισμών και Ενώσεων) αναφέρεται κείμενο στο «Συνεργατισμός» σελ. 559. Μιλά για την αρχική αναγκαιότητα των πιστωτικών συνεταιρισμών που έσωσαν τους αγρότες από την τοκογλυφία. Αλλά οι ανάγκες των αγροτών, λέει, ήταν μεγάλες και σε πολλές κατευθύνσεις.

« Από τήν πρώτη στιγμή όμως που ιδρύθηκαν οι Συνεταιρισμοί παρουσιάσθησαν χίλιες δυό άλλες υποθέσεις των οποίων τήν διεκπεραίωση άπαιτούσε ο συνεταιρισμός από τόν Συνεταιρισμό του. 'Αποτέλεσμα τής πίεσεως αυτής ήταν νά ιδρυθούν οι 'Ενώσεις Συνεταιρισμών για νά άσχοληθούν με ζητήματα που δέν άνάγονται στη σφαίρα των δανειστικών αναγκών. 'Ανάλογα με τά είδη των καλλιιεργειών σε κάθε περιφέρεια δημιουργήθησαν και άλλες, ζητήματα άπαλλοτριώσεων, βοσκών, χρησιμοποίησεως μηχανημάτων και τελειότερων εργαλείων, καλλιιερευσεως των ποιότητων των καλλιιεργουμένων ειδών, σχηματισμού ενιαίων τύπων, άζητησεως γεωργικών προϊόντων, κρίσεως τιμών, κ.λπ. Και εύρέθησαν ο Συνεταιρισμός και ή 'Ενωσις Συνεταιρισμών ως μόνοι οργανισμοί στους οποίους εξέητησε καταφύγιο ο Συνεταιρισμός. Μεγάλη είναι ή τιμή που άπεδόθη στον Συνεταιρισμό, που περιεβλήθη με τόση έμπιστοσύνη, ή εύθύνη δέ ή προερχομένη από αυτή μεγίστη για τούς διοικούντας. Εύτυχως οι τελευταίοι κατά μεγίστη άναλογία άισθάνθησαν τούτο καλά και έφεραν σε άσφαλείς λιμένες τά καρδιά που τούς έμπιστεύθησαν οι χωρικοί. Μέσα στον κυκεώνα τής 'Ελληνικής εξέδου, μέσα στην άναρχία των κάθε μέρα παρουσιαζομένων νέων σχεδίων, μέσα στη νεωτέρα Βάβελ, μέσα στο μεταπολεμικό φαινόμενο τής καταπτώσεως τής ήθικης, βρέθησαν οι Συνεταιρισμοί νά συγκρατήσουν τό σύμπαν και ν' άρχίσουν τό άναδημιουργικό τους έργο. (Τά Γ. έπιμελητήρια, για τά όποια ο ειδικός νόμος έψηφισθη στα 1915, άρχισαν νά λειτουργούν από τό 1928, μόνον θεωρητικά στις περισσότερες επαρχίες).

Έτσι οι άνάματοι ήγείται τής Συνεταιριστικής Κινήσεως, μεταξύ των οποίων τήν πρωτεύουσα θέση κατέχουν ο μελιχχιος Σ. 'Ιασεμίδης και ο ένθουσιώδης Κ. Μαλούχος, ήγήθησαν σε έναν άγώνα έξυπνησεως του άγροτικού κόσμου με μόνο έφοδίο τήν πίστη τους στην ιδέα και στην συνεταιριστική πράξη. Οι συνεταιρισμοί, κατά τό πλείστο νεαποκαταστημένοι πρόσφυγες και κολληγοί, μπορούσαν μόνο πολύ γλίστρα μέσα νά θέσουν στην διάθεση των ιδυόντων, ζητούσαν όμως άπειράριθμες έκδουλεύσεις. 'Επρεπε νά έχη κανείς τήν καρτερία των 'Ελλήνων πρωτοπόρων τής Συνεταιριστικής Κινήσεως διά νά δημιουργήση τόν κολοσσό αυτόν που παρουσιάζεται σήμερα μπρός στα μάτια του κόσμου και τά 150 περίπου εκατομμύρια δραχμές ως συνεταιριστικό κεφάλαιο συγκεντρωμένο από τήν μαύρη στήρηση των ύπομονητικών γεωργών μας...

'Η εισροή των προσφύγων και ή όμαδική έγκατάστασή τους στά παλιά χωριά και σε νέους Συνοικισμούς που έκτιζε ή Ε.Α.Π. άλλαζε τήν όψη τής 'Ελλά-

μα, καθόσον προάγονται και εις όσους κλάδους δύνανται νά προκόψουν οι συνεταιρισμοί. Ούτω γίνεται δυνατή άνευ άποτόμων διαταραχών ή προσαρμογή προς τήν μεταβαλλομένη κατάσταση».

δος, πρό πάντων τής Βορείου. Γίνονται όμαδικά άπαλλοτριώσεις, έκχερσώνονται νέα έδάφη, όλιγοστεύουν οι βοσκές για τή νομαδική κτηνοτροφία, με τήν άνάπτυξη τής οικιακής, ο έξωτερικός συναγωνισμός δημιουργεί άδιέξοδο για τόν μικροϊδιοκτήτη και λόγω τής στενότητας τής γής καταργείται τό σύστημα τής καλλιιεργείας δι' άγραναπαύσεων. Οι συνεταιριστικές όργανώσεις πέρνουν τή θέση τους αντίκρυ στην κατάσταση που δημιουργήθηκε και άναλαμβάνουν νά διεκδικήσουν τά συμφέροντα όχι μονάχα των μελών τους αλλά γενικάς όλων των γεωργών. 'Υστερα από έναν ευγενή και διαφωτιστικό άγώνα έπιτυγχάνουν στα 1925 τήν κατάργηση του ένοικιοστασίου των βοσκών, στα 1926 τή δασμολογική προστασία των γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων και τήν έλευθερία έξαγωγή τους, ύποβοηθούν τό έργο τής διανομής γαιών, έπιτυγχάνουν τήν άπαλλοτριώση πολλών ταφλικιών παρά τήν αντίδραση των ιδιοκτητών τους, στα 1927 χάρη στις ένεργειες των ίδιων όργανώσεων καταργούνται οι διατιμήσεις των λαχανικών και κηπουρικών ειδών και ο μεσαιωνικός φόρος τής δεκάτης. Τό ίδιο έτος κατορθώνουν νά συζητηθή από τό 'Ανώτατο Συμβούλιο τής Γεωργίας, για πρώτη φορά τό ζήτημα τής ιδρυσεως Γεωργικής Τραπέζης τής 'Ελλάδος. Συγκαλούν στα 1928 τό Πανελλήνιο 'Αγροτικό Συνέδριο τό όποιο λόγω τής σοβαρότητός του, τής άνωτερότητός και του όγκου της άποχής έποχή στα άγροτικά χρονικά τής νεωτέρας 'Ελλάδος.

'Εκτός από τις έπιτυχίες αυτές οι Συνεταιριστικές όργανώσεις παρέχουν πολυτιμώτατες ύπηρεσίες στα μέλη τους ως προς τή τεχνική έπαγγελματική μόρφωση τους και γενικά για τή βελτίωση τής γεωργίας. Οι Συνεταιριστικές όργανώσεις ύπήρξαν οι σκαπανείς τής ιδέας τής διαδόσεως των χημικών λιπασμάτων με άποτέλεσμα τή καταπληκτική άξηση τής καταναλώσεως τους, τής διαδόσεως των βελτιωμένων μέσων καλλιιεργείας, θερισμού και άλωνισμού, του έξευγενισμού των όπωροφόρων δένδρων, τής διαλογής των σπόρων και του πνεύματος τής άποταμειώσεως μέχρις ώριμμένου σημείου για τόν λόγο ότι προσέκρινον στην μεγάλη άρχεια. Τό μέγεθος τής ώφέλειας των Συνεταιρισμών (πρωτοβαθμίων και δευτεροβαθμίων) δέν μπορεί νά άναμετρηθή, ούτε νά ύπολογισθή εις άριθμούς. Μόνον τό γεγονός ότι χάρη στην έπίδραση τής Συνεταιριστικής 'Οργανώσεως οι γεωργοί συνειθισαν νά σκέπτονται εύρύτερα άρκει νά δώση μιá ιδέα τής ώφέλιμότητός τους.

'Η Συνεταιριστική Κίνηση όμως είνε κάτι τό ζωντανό, κινείται, έξελίσσεται και άνάλογα με τήν πείρα που άποκτά άναζητεί νέους δρόμους. Οι Συνεταιρισμοί με

τήν πάροδο του χρόνου άντελήφθησαν πώς ή αίτια τής δυστυχίας τών γεωργών δέν ήταν μονάχα ό τοκογλύφος, ύπήρχαν και πλείστοι άλλοι παράγοντες πού συνέτειναν, όπως π.χ. ή άμορφωσιά, ή έλλειψη τών πειύ στοιχειωδών γνώσεων, ό μεσίτης του χωριού, τά βερεσέδια και τά τιαούτα. Για νά εξαλειφθούν όμως αυτά, όλοι οι ύπεύθυνοι παράγοντες παρεδέχθησαν πώς πρέπει νά ύπάρχη άνάλογη όργάνωση, διαφωτιστική. Καί γίνεται ή άρχή, άρχίζουν οι συγκεντρώσεις και οι διαλέξεις στα γραφεία τών Συνεταιρισμών, σχηματίζονται οι συνεταιριστικές βιβλιοθήκες, άρχίζουν οι σποραδικές από κοινού προμήθειες καταναλωτικών προϊόντων, οι από κοινού πωλήσεις προϊόντων, όπως είνε ή περίπτωση σέ πολλούς σταφυδιικούς συνεταιρισμούς τής Πελοποννήσου κλπ. για νά φθάσουν στό σημείο νά πουλούν όμαδικά τά προϊόντα τους από κοινού, όπως συνέβη κατά τό τρέχον γεωργικών έτος με τίς προμήθειες του Στρατού εις χόρτον και κριθήν...

"Ας επιδιώξουμε νά δώσουμε τή κατάλληλη τεχνική

και οικονομική μόρφωση στους συνεταιρους με τον προσεταιρισμό στους συνεταιρισμούς όλων κείνων που μπορούν να συντελέσουν σ' αυτό (δασκάλοι, παππάδες, υπάλληλοι γεωργικών γραφείων να αποκτήσουν οργανικούς δεσμούς με τους συνεταιρισμούς) ως βελτιώσουμε τις ποιότητες των προϊόντων που παράγουμε, ως τα πουλούμε μέσω των συνεταιρισμών μας αφού τα περιποιηθούμε καλά, ως προμηθευόμεθα από κοινού ότι μας χρειάζεται. Το μέλλον ανήκει στην οργανωμένη οικονομία, αυτό ως το νοιώση ό καθένας μας καλά και αναλόγως ως φροντίση για την έπισημοικωτέρα και άνθρωπιστικωτέρα όργάνωσή της. 'Η άτομική οικονομία όμως θ' άποτελει πάντα τό κύτταρο του όλου όργανισμού γι' αυτό πρέπει νά όργανωθώ όσο τό δυνατό οικονομικωτέρα και έξυπνητερωτέρα είνε οι νέες κατευθύνσεις για τους Συνεταιρισμούς μας. Μόνο οι πιστωτικοί Συνεταιρισμοί δέν άρκουν. Το ούσιωδέστερο είνε νά όργανωθούν ή παραγωγή και ή κατανάλωσις.»

Έντονη κοπιαστική προσπάθεια για αρδεύσεις και αποστραγγίσεις στη Μακεδονία.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 45

ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΤΟ ΕΤΟΣ 1932

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

Η ΓΕΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

— Στην εξουσία η Κυβέρνηση Φιλελευθέρων Ελ. Βενιζέλου (μέχρι το φθινόπωρο).

— Πολύ δύσκολο έτος. Φθορά Κυβερνήσεως. Ισχυροποίηση της Αντιπολιτεύσεως. Η παγκόσμια οικονομική κρίση μαστίζει όλους τους Λαούς. Η Κυβέρνηση οδηγείται σε δραστικά μέτρα. Επιβάλλεται δασμολογική προστασία της εγχώριας παραγωγής. Όλοι (και στο εξωτερικό) προσπαθούν να αυξήσουν την παραγωγή και τις εξαγωγές τους. Υποτίμηση αξίας γεωργικών προϊόντων. Περιορισμοί συναλλαγματικοί. Περιορισμοί στις εμπορικές συναλλαγές με το εξωτερικό.

— Υποτίμηση της δραχμής. Τιμή χρ. λίρας τον Απρίλιο 395,1 δρχ., το Δεκέμβριο 897,1 δρχ. Τα ευρωπαϊκά προϊόντα γίνονται 4 φορές ακριβότερα.

— Δριμύς ο χειμώνας 1931/1932. Καταστροφή στο ζωϊκό κεφάλαιο. Έλλειψη αροτριώντων ζώων («Συνεργατισμός» 1933 σ. 1100). Καλή η εσοδεία του 1932 συντελεί σε αναζωογόνηση («Συνεργατισμός» σ. 1003, σ. 1102).

— Αστυφιλία. «Δυστυχώς τά μέν ἀποξηραντικά ἔργα θά ἀπαιτήσουν ἀκόμη μερικά χρόνια ἕως ὅτου τελειώσουν. Καί τά ἀντιελονοσιακά συνεργεία δέν ἀπέφεραν ἀκόμη τόσα ἀποτελέσματα ὥστε νά ἐνθαρρυνθῆ ὁ κόσμος ν' ἀγαπήσῃ τήν ὑπαιθρο...» («Συνεργατισμός» 1932 σ. 733).

«Πολλοί πρόσφυγες Μακεδονίας - Θράκης ἐγκαταλείπουσι τά χωριά των καί τάς ἐγκαταστάσεις των (προσφυγικούς κλήρους) καί ἀπέρχονται διά νά ἐξασκῆσιν εἰς ἄλλας περιφέρειας τό ἐπάγγελμα τοῦ ἐργάτου, μικροπωλητοῦ, κλπ.» (ἐγγραφον ΑΤΕ προς Υπουργεῖον Γεωργίας βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 159).

— Προσπάθειες για επιτάχυνση της αγροτικής αποκαταστάσεως των ακτημόνων (ντόπιων και προσφύγων). Νόμος 5496 και Π.Δ. 23/7/1932.

— Την πολύ κακή οικονομική κατάσταση της χώρας και ειδικότερα της γεωργίας, το όργιο της κερδοσκοπίας και τη γενική αναστάτωση, παρουσιάζει ο «Συνεργατισμός» 1932 σ. 756 στο κείμενό του «Οι Συνεταιρισμοί και η οικονομική κατάσταση της χώρας». Διαβάζουμε:

«Ἐφθασαν λίγοι μῆνες περιορισμοῦ στίς ἐμπορικέσ συναλλαγές μέ τό ἐξωτερικό γιά νά δημιουργηθῆ ἕνα ἀδιέξοδο. Διεδόθησαν εἰδῶν - εἰδῶν φήμες γιά νά ὀργιάσουν οἱ γύρω τοῦ χρηματιστηρίου Σάβλων. Ἐκατοντάδες ἑκατομμύρια λαϊκῶν ἀποταμιεύσεων χάθηκαν μέ τόν ξεπεσμό τῶν ὁμολογιῶν τῶν Ἐθνικῶν δανείων καί τῆς ἀποζημιώσεως τῶν Ἀνταλλάξιμων, μέσα στίς ὁποῖες συμπεριλαμβάνονται καί κείνες τῶν ἀγροτικῶν ἀποζημιώσεων. Ἐπί πλέον οἱ τιμές πολλῶν ἐμπορευμάτων ὑψώθησαν σημαντικά...»

Ἀξίζει ἡ φτώχεια, λιγοστεύει ἡ ἀγοραστική δύναμι τοῦ λαοῦ, ἐλαττώνονται τά εἰσοδήματα τοῦ Κράτους ἀπό τή κίνησι τῶν Τελωνείων καί τῶν λοιπῶν φόρων, περικλύονται θέσεις, ἀπολύονται ὑπάλληλοι καί ἐργάτες καί προστίθενται νέοι πεινασμένοι στούς πα-

λοῦς. Λιγοστεύει ἡ κίνησι τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας, τῶν μεταφορῶν κλπ., ἀρχίζουν νά κλείουν καταστήματα, ἐργοστάσια ... ἀτιμόπλοια μένουσ κατὰ ἑκατοντάδες ἀραγμένα στούς διάφορους λιμένες καί ἀπολύονται τά πληρώματά τους. Ἐπιβάλλονται ὑπό διάφορους τύπους νέοι φόροι, ἐπιβαρύνεται μέ περισσότερα ἔξοδα ἡ παραγωγή καί ὁμως ἡ κατανάλωσι δέν εἶνε σέ θέση νά πληρῶσῃ τή πραγματική ἀξία τῶν προϊόντων. ... ὅλοι πληρώνουν, ποιός πολὺ ποιός λίγο, τίς συνέπειες τῶν ζημιῶν, τῶν χαρισμάτων ἀπό τήν ἐθνικήν περιουσία, ὑπάλληλοι, ἐργάτες, ἔμποροι, μικροεπαγγελματίαι, ἐπιχειρηματίαι μεταφορῶν, γεωργοί, βιοτέχνη κ.λπ.

Μερικοί λέγουν πῶς ὅλα αὐτά εἶνε πολὺ φυσικά καί πῶς ἔπρεπε νά τά περιμένωμε, ἄλλοι ἐπιρρίπτουν τίς

εύθυνες στη Κυβέρνηση, άλλοι κακίζουν τούς χρηματιστές, άλλοι αποδίδουν τό κακό στη πύκνωσι τού πληθυσμού.

...Κάθε πολιτικό κόμμα αποβλέπει πώς νά παραμένη περισσότερο καιρό στην έξουσία γιά νά ικανοποιή τούς φίλους του, πού παίζουν τόν ρόλο τού προξενητή γιά τίς ψήφους τού λαού. Γενικωτέρα μέριμνα δέν υπάρχει καί κάθε τι πού πέρνει ό καθ' έαυτού λαός είνε αποτέλεσμα πίεσεως...

Η Έλλάς είνε εισαγωγική χώρα καί έχει ανάγκη από ξένο συνάλλαγμα. Τούτο μās έστειλαν οι μετανάσται μας καθ' όλο τόν κόσμο (πρό πάντων στις Ήνωμένες Πολιτείες τής Αμερικής) ή μās τό έφεραν τά άτιμόπλοια μας πού έξεμεταλλεύοντο σχεδόν μονοπωλιακάς τά παράλια τής Μ. Ασίας (Αγ. Πέλαγος, Προποντις, Εύξεινος Πόντος) καί τής Θράκης καί έκτελούσαν σημαντικές μεταφορές από τούς Ρωσσι-

κούς καί Ρουμανικούς λιμένες. Η πρώτη πηγή στέρψε από τά 1927 καί έδώ καί ή δεύτερη από τόν Εύρωπαϊκό πόλεμο καί τή μικρασιατική καταστροφή.

Ύστερα άπ' αυτά έμενε μόνο μιá διέξοδος γιά τήν Έλλάδα, ή αύξησι τής παραγωγής της γιά νά ελαττωθή ή έξαγωγή τού συναλλάγματος. Πρός τούτο έπρεπε νά διατεθούν άφθονα κεφάλαια, επί τή βάσει προδιαγραμμένου σχεδίου, στη γεωργία προπαντός καί στη βιομηχανία.

Τό πνεύμα αυτό, πρέπει νά όμολογηθή, έπεκράτησε μέχρι ενός βαθμού, αλλά γιά πρόγραμμα ούτε λόγος νά γίνεται, τουναντίο μάλιστα από τριετίας καταβάλλεται προσπάθεια νά τροπικισθούν καί νά διαλυθούν οι όργανισμοί κείνοι πού θά μπορούσαν καί έπρεπε ν' αποτελέσουν τίς φυσιολογικές βάσεις τής εθνικής οικονομίας, οι Συνεταιρισμοί...

— Την εικόνα ενός χωριού της Θεσσαλονίκης μας δίνει η μελέτη περί της γεωργοοικονομικής καταστάσεως και των συνθηκών ζωής του Συνοικισμού Καλοχωριού (Κασκάρκας). (βλ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 760, 834, 861, 883).

Οι ετήσιες δαπάνες 4μελούς οικογενείας υπολογίζονται με οικονομία στις δρχ. 16.600. Τα έσοδά της στις δρχ. 12.000. Μένει άνοιγμα 4.600 δρχ. σε βάρος της ζωής των αγροτών.

— Χαρακτηριστικοί αριθμοί «από την παγκόσμια δυστυχία» δίνονται σε έκθεση του Διευθυντή του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας Αλ. Τόμας (βλ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 767).

— Χαρακτηριστικά για τα προβλήματα της εποχής και τις ανησυχίες και τα ερωτηματικά, είναι τα ερωτήματα «Ατομο ή Σύνολο», «Συνεργασία ή Ανταγωνισμός», «Ειρήνη ή Πόλεμος», «Δημοκρατία ή Απολυταρχία» κ.ο.κ. στις επιφυλλίδες του Ν. Καρβούνη στην «Πρωία» του 1931 και 1932.

— 25.9.1932. Εκλογές με αναλογική. Βενιζέλος έδρες 100- Λαϊκοί έδρες 95- Άλλοι έδρες 45 (Καφαντάρης, Παπαναστασίου, Κονδύλης, Μεταξάς κλπ.)

— 3.10.1932. Λαϊκοί (Π. Τσαλδάρης) αναγνωρίζουν το Δημοκρατικό Πολίτευμα. (Κείμενό του βλ. Κοκ. σ. 1365). Διάγγελμα Προέδρου Δημοκρατίας Αλ. Ζαΐμη (Κόκκινου Ιστορία σ. 1365).

— 5.10.1932. Αυτοδιάλυση του Στρατιωτικού Συνδέσμου (Κείμενο βλ. Δ. Κοκκ. σ. 1365).

— Προσπάθεια για σχηματισμό Οικουμενικής Κυβερνήσεως απέτυχε από άρνηση Λαϊκών.

— Σχηματίζεται Κυβέρνηση Αλ. Παπαναστασίου. Διαφωνία για το νομοσχέδιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Παραίτησή της.

— 4.11.1932. Κυβέρνηση Π. Τσαλδάρη με συνεργασία Μεταξά, Κονδύλη, Χατζηκυριάκου και με ανοχή των Φιλελευθέρων.

— Το 1932 θάνατος του μεγάλου συνεταιριστή Κάρολου Ζιντ (1847-1932).

— Χαρακτηριστικό για το πνεύμα της εποχής είναι το γεγονός ότι ο «αριστερός» Αλεξ. Παπαναστασίου καλείται από την «δεξιά» εφημ. «Βραδυνή» να δημοσιεύσει κείμενα του στο «Λαϊκό Πανεπιστήμιό» της. Και δημοσιεύει το «μάθημα» «Τί είναι καί τί άποσκοπούν οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί» (βλ. «Βραδυνή» 1-2-3/12/1932 και αναδημοσίευση στην εφημερίδα «Δημοκρατία» Αθηνών 4-11-18/12/1932.)

— Διεθνικά. Γενική προσπάθεια για διατήρηση της Ειρήνης.

Την Άνοιξη 1932 συνέρχεται Παγκόσμια Διάσκεψη Αφοπλισμού. Πρωθυπουργός Μπρύνικ Γερμανίας, αποσταλείς από πρόεδρον Χίντεμπουργ, ζητά ισοτιμίαν Γερμανίας. Αντίδραση Γαλλίας. Απόρριψη. Ενίσχυση δημοκοπίας Χίτλερ (βλ. Κοκ. σ. 1388). Κυβέρνηση φον Πάπεν (εκπρόσωπος γαιοκτημόνων, αριστοκρατών, βιομηχάνων) ενισχύει τον Χίτλερ για αντικομμουνιστικό αγώνα. Εκλογική αναμέτρηση. Τα άκρα (Χίτλερ - Κομμουνιστές) αυξάνουν τη δύναμή τους.

Τα οργανωμένα συνεταιριστικά καταστήματα τροφίμων στο εξωτερικό ήταν, την εποχή εκείνη, όνειρο για τους ελληνικούς συνεταιρισμούς. Με πολλές δυσκολίες κατορθώνουν να προμηθευθούν οι συνεταιρισμένοι αγρότες, μερικά βασικά τρόφιμα και είδη μέσω των Συνεταιρισμών - Ενώσεως. Από παντού εμπόδια, αντιδράσεις.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄
ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΙ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

1. Νομοθεσία σχετική με τη συνεταιριστική δραστηριότητα.

Η νομοθεσία συνεταιρισμών και η συγγενική της είναι η ακόλουθη κατά το 1932:

— Δ. 12/19.2.1932 «Περί παροχής άτελειών εις άλιευτικούς συνεταιρισμούς» ΦΕΚ 45/1932.

— Ν. 5367/1932

— Δ. 9/14.4.1932 «Περί καταργήσεως τής διά τοῦ ἀπό 8.3.31 Διατάγματος ᾗ περί άτελείας σπόρων, ριζών κλπ.» θεσπισθείσης ὑπέρ τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν άτελείας σταφιδοπάνων» ΦΕΚ 115/1932.

— Ν. 5420/1932 «Περί κυρώσεως, τροποποιήσεως καί συμπληρώσεως τοῦ ἀπό 6 Φεβρουαρίου 1932 Νομοθετικοῦ Διατάγματος ...» ΦΕΚ 132/1932. Αφορά άρθρο 1 ν. 602 και Οικοδομικούς και Αλληλασφαλείας Συνεταιρισμούς.

— Ν. 5496/1932 «Περί τροποποιήσεως διατάξεών τινων τοῦ άγροτικοῦ νόμου καί προσθήκης νέων τοιούτων» ΦΕΚ 173/1932.

— Ν. 5557/1932 «Περί έκτελέσεως έργων έγγείων βελτιώσεων» ΦΕΚ 213/1932.

— Δ. 10.3.32 «Περί άπαλλοτριώσεως γαιῶν».

— Ν. 5556/1932 «Περί συμπληρώσεως τοῦ νόμου 4639 περί άναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν έγγείων βελτιώσεων» ΦΕΚ 213/1932. (Βλ. κείμενο «Συνεταιριστής» 1932 σ. 108).

— Π.Δ. 8.4.1932 «Περί ὥρων έργασίας».

— Ν.Δ. 14.7.1932 ΦΕΚ 230/1932 (Κυρωθέν διά Ν. 5665/1934). Σχετικό με άρθρ. 39 ν. 602.

— Δ. 5/23.7.1932 «Περί κωδικοποιήσεως εις έναίον κείμενον τῶν διατάξεων τοῦ άγροτικοῦ νόμου ὑπ' άριθ. 5496» ΦΕΚ 235/1932. (Για τους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς αποκαταστάσεως ακτημόνων βλ. μελέτη Δ.Θ. Πάνου στα «Θέματα Συνεταιρισμῶν» 1978 σ. 3484).

— Ν.Δ. 30.7.1932 «Περί τροποποιήσεως τοῦ έδαφίου 2 τοῦ άρθρου 7 τοῦ νόμου 4878 ᾗ περί Ένώσεως Κιτροπαραγωγῶν Κρήτης» ΦΕΚ 247/1932.

— Δ. 5/20.8.1932 «Περί διοικήσεως καί λειτουργίας τοῦ Ταμείου ᾗ Αμύνης Οίνοπαραγωγῆς τῶν νήσων Θήρας καί Θηρασίας» ΦΕΚ 271/1932.

— Δ. 20.8.1932 «Περί άπαλλοτριώσεως γαιῶν».

— Ν. 5607/1932 «Περί κωδικοποιήσεως καί συμπληρώσεως τής φαρμακευτικῆς νομοθεσίας» ΦΕΚ 300/1932. Αφορά και άρθρ. 39 ν. 602.

— Ν. 5665/1932 ΦΕΚ 311/1932. (Αφορά και άρθρ. 39 ν. 602).

— Ν. 5686/1932 «Περί κυρώσεως καί τροποποιήσεως τοῦ ἀπό 5 ᾗ Ιουλίου 1932 Ν.Δ. «περί τροποποιήσεως καί συμπληρώσεως τῶν νόμων 4817, 4932 κλπ., άφορώντων τήν προστασίαν τής έγχαρίου σιτοπαραγωγῆς» ΦΕΚ 321/1932.

— Δ. 11/17.9.1932 «Περί τρόπου τηρήσεως βιβλίων συνεταιρισμῶν κλπ.» ΦΕΚ 329/32.

— Ν. 5713/1932 «Περί έρμηνείας καί συμπληρώσεως τοῦ νόμου 4202 τής 19 ᾗ Ιουλίου 1929» ΦΕΚ 335/1932. Αφορά Οικοδομικούς Συνεταιρισμούς.

Τα κωδικοποιημένα κείμενα όλων των συνεταιριστικῶν νόμων βλ. στα νομικά βιβλία Οικονομοπούλου - Κλήμη και κυρίως στα «Νομολογία και Νομοθεσία Συνεταιρισμῶν» και «Νόμοι και Διατάγματα περί Συνεταιρισμῶν».

Κριτική της νομοθεσίας Συνεταιρισμών.

Όπως σημειώνεται αναλυτικότερα σε άλλες σελίδες, η συνεταιριστική κίνηση, με πρωτοβουλία του Συνδέσμου Συνεταιριστών Β. Ελλάδος, συγκρότησε την λεγόμενη Επιτροπή των Αμπελακίων από επιφανείς προσωπικότητες για τη μελέτη των βασικών συνεταιριστικών θεμάτων. Για το θέμα της νομοθεσίας εισηγητής ορίστηκε ο Αλεξ. Σβώλος του οποίου η εμπνευσμένη εισήγηση στην αρμόδια υποεπιτροπή («Συνεταιριστής» 1932 σ. 61) είναι η ακόλουθη:

«Επί τοῦ ζητήματος τῆς συνεταιριστικῆς νομοθεσίας τὸ κύριον ἐνδιαφέρον συγκεντρώνεται σήμερον εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ νεαροῦ νόμου 5289.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι διατάξεις τινὲς τοῦ νόμου αὐτοῦ εἶναι σκόπιοι, ἀλλ' αὐτὰ εἶναι ἐλάχιστα, ἐνῶ ἀντιθέτως αἱ περισσότεραι εἶναι ἀτυχεῖς, δυσεφάρμοστοι, ἀκόμη δὲ καὶ ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀντιλήψην περὶ συνεταιριστικῆς πολιτικῆς, μὴ δὲ καὶ τὸσον ἀντισυνταγματικῆς (ἄρθ. 21 παρ. 1) ὥστε διερωτᾶται τίς ἂν συνετάχθη καὶ ἐψηφισθῆ ἀπὸ νομικοῦ.

Χρήσιμον, βέβαια, εἶναι νὰ ὀρισθῆ ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἰδρυθῆ δευτέρος συνεταιρισμὸς ὅταν ὑπάρχη ἤδη εἰς τὴν αὐτὴν περιφέρειαν ἄλλος τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ. Ἄλλ' ἡ διάταξις αὕτη (ἄρθ. 2) πρέπει νὰ ἀποτελῆ ἄλλῳ ἄρθρῳ, ἀπὸ τῆς ὁποίας, μετ' ἄδειαν τῆς ΑΤΕ, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιτρέπεται παρέκκλισις.

Χρήσιμον ἐπίσης εἶναι νὰ ρυθμισθῆ τὸ ζήτημα τῶν προμηθειῶν τῶν συνεταιρισμῶν, ἀλλ' ἡ διάταξις τοῦ ἄρθ. 1 τοῦ νόμου στερεῖται οἰασδῆποτε ἐλαστικότητος ἐνῶ τὸ θέμα κατ' ἐξοχίαν ἀπαιτεῖ ἐλαστικὸν χειρισμὸν.

Χρήσιμον ἐπίσης εἶναι ν' ἀποκλειῶνται τῆς διοικήσεως τοῦ συνεταιρισμοῦ δι' ἀνάξιοτητα οἱ καταδικασθέντες δι' ὀρισμένα ἀδικήματα ἠθικοῦ χαρακτῆρος (ἄρθ. 10), ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποκλειῶνται οἱ καταδικασθέντες δι' ἀδικήματα τοῦ νόμου 4229, ὅταν γνωρίζομεν μὲ πόσῃ εὐκολίᾳ καταδικάζονται ἀπὸ τὰ πλημμελειοδικεῖα οἱ καταδικαζόμενοι διὰ φανταστικὰς συνήθους κομμουνιστικὰς ἰδέας.

Χρήσιμος εἶναι ἐπίσης κατ' ἀρχὴν ὁ περιορισμὸς τῆς ἀμοιβῆς τῶν δικηγόρων (ἄρθ. 23), ἀλλ' ἀντὶ τῆς διατάξεως αὐτῆς, ἡ ὁποία εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις δύναται νὰ φέρῃ δυσχερείας εἰς τὸν συνεταιρισμὸν, μὴ εὐρύσκοντα καλὸν καὶ τίμιον δικηγόρον ἀντὶ τῆς περιορισμένης ἀμοιβῆς, ὁ νομοθέτης ὀρθότερον θὰ ἐκαινε ἂν ἤδυντο νὰ καταστήσῃ περιττὴν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναμείξεως τῶν δικηγόρων εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν συνεταιρισμῶν.

Ἄλλὰ τὸ σύνολον τῶν διατάξεων τοῦ ν. 5289 ὄχι μόνον δὲν ἀντέχει εἰς σοβαρὰν κριτικὴν ἀλλὰ καὶ παρέχει ἀμέσως τὴν ἐντύπωσιν τῆς προχειρολογίας εἰς τὴν ὁποίαν ἀνταποκρίνεται καὶ τῆς ἐμπειρικότητος μὲ τὴν ὁποίαν ἐξ ἀφορηῆς μεμονωμένων περιπτώσεων συνετάχθη. Ἐπὶ πλέον δὲ ὁ νόμος δὲν εἶναι ἀπληθαγμένους καὶ προσωπικῶν διατάξεων (ἄρθ. 10 ἐδ. τελευταῖον).

Διὰ τὸν ἀπαντήσεων τῶν ἐνώσεων συνεταιρισμῶν τὰ ὁποίας ἔχω ὑπ' ὄψιν μου βεβαιῶται ἡ ἀλήθεια τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων. Θὰ ἠδυνάμην νὰ μεταφέρω ἐδῶ τὴν εὐστοχωτάτην καὶ ἐμπεριστοαμένην κριτικὴν τῶν ἀτυχῶν διατάξεων τοῦ νόμου, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰς ἐν λόγῳ ἀπαντήσεις, διὰ νὰ φραγῆ εἰς ποίας δυσχερείας ἠμποροῦν νὰ φέρουν αὐτὰ μέγα μέρος τῶν συνεταιρισμῶν. Ἄλλ' εἶναι ἀρκετὸν νὰ τονισθῆ, ἀνεξαρτήτως τῶν παρατηρήσεων τῶν ἐνώσεων, ὅτι ἡ ἐντύπωσίς μου εἶναι ὅτι ἡ νομοθεσία αὕτη

ἀσέτως ἂν ἠλαυνετο ἀπὸ καλὴν προαίρεσιν, θὰ φέρῃ ὀπισθοδρόμησιν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν συνεταιρισμῶν.

Ἀρκεὶ νὰ σημειωθῆ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθ. 15 παρ. 2 καθ' ἣν οἱ ἐπόπται συνεταιρισμῶν δικαιοῦνται νὰ μετέχουν μετὰ γνώμης ἀλλὰ ἄνευ ψήφου καὶ εἰς τὰ διοικητικὰ καὶ ἐποπτικὰ συμβούλια τῶν ὁργανώσεων. Ἡ διάταξις αὕτη εἰς τὴν πρῶξιν μοιραίως θὰ σημάνη τὸ τέλος τῆς οὐσιαστικῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν συνεταιρισμῶν.

Ἀρκεὶ ἐπίσης νὰ σημειωθῆ ὁ ὑπερβολικὸς χαρακτῆρ ἔν γένει τῶν ἀπειλουμένων διὰ τὰς καθιερουμένας παραβάσεις ποινῶν καὶ τὸ δυσχερέςτατον καὶ δαπανηρόν τῆς τηρησεως τῶν ἐπὶ ποινῆ ἐπιβαλλομένων διατυπώσεων, διὰ ν' ἀντιληφθῆ τις ὅτι οἱ μὲν καλῆς θελήσεως καὶ ἀξίας συνεταιροὶ θὰ ποηθῶν ἐρεξῆς ν' ἀναλαβάνουν εὐθύνας, οἱ δὲ ἀσυνειδήτοι ἢ δόλιοι δὲν θὰ συγκρατηθῶν -ὅπως ἀποδεικνύει ἡ πείρα ὄλων τῶν ὑπερμέτρως ἀσπτηρῶν νομοθεσιῶν- ἀπὸ τὴν διάπραξιν τοῦ κακοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῆς ποινῆς θ' ἀθωώνονται ὑπὸ τῶν δικαστηρίων.

Ἀρκεὶ ἐπίσης νὰ σημειωθῶν αἱ διατάξεις περὶ περιοφρείας τῶν συνεταιρισμῶν, περὶ ὑποχρεωτικῆς συντάξεως προϋπολογισμοῦ, περὶ ἀποθεματικοῦ, περὶ μηνιαίων λογιστικῶν καταστάσεων, περὶ προσόντων τῶν διευθυντῶν τῶν συνεταιρισμῶν, περὶ γενικῶν συνελεύσεων, περὶ διαλύσεως τοῦ συνεταιρισμοῦ ἐάν ἐνεκριθῆ βῆσαι ἀνακριβῶν δηλώσεων τῶν ἰδρυτῶν, περὶ ἐκπροσωπήσεως τῶν συνεταιρισμῶν εἰς τὰς ἑνώσεις, καὶ ἄλλα αἱ ὁποῖα διὰ τοῦ ἀπολύτου καὶ ἀκάμπτου χαρακτῆρος τῶν θὰ φέρουν, ἐφαρμοζόμενα καὶ ἐπὶ τῶν μικροτέρων συνεταιρισμῶν, τὸσας δυσχερείας εἰς τὴν ζωὴν τῶν, ὥστε συνολικῶς νὰ ἀναμένῃ κανεὶς εὐλόγως ὀπισθοδρόμησιν τοῦ συνεταιριστικοῦ πνεύματος.

Τὸ ζήτημα, ἄλλως, δὲν ἀνάγεται τὸσον εἰς τὴν κριτικὴν μᾶς ἐκάστης τῶν διατάξεων τοῦ νόμου, ὅσον εἰς τὴν βῆσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται οὗτος.

Ἡ ἀκαμψία καὶ ἡ ὀμοιομορφία τὴν ὁποίαν παρουσιάζει δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ εἶναι βλαβερά, διότι δὲν προσαρμόζεται πρὸς τὴν ποικιλίαν τῶν κατὰ εἶδος συνεταιρισμῶν ἢ καὶ κατὰ τόπους πραγματικῶν ὄρων καὶ ἐπομένως εἶναι προωρισμένη νὰ δυσχεράνη τὴν ζωὴν τῶν ὁργανώσεων. Ἀντὶ τοιαύτης νομοθετικῆς πολιτικῆς χρησιμότερος θὰ ἦτο ἕνας κατάλληλος χειρισμὸς τῆς διοικητικῆς πολιτικῆς διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐφηρμοζέτο ἡ τῶς κεμένη νομοθεσία. Ἡ Α.Τ.Ε. δηλ. δύναται καὶ ὀφείλει νὰ προβάλλῃ ποικίλους τύπους καταστατικῶν πρὸς ἀποδοχὴν ὑπὸ τῶν συνεταιρισμῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἀσκεῖ καὶ τὴν πιστωτικὴν πολιτικὴν σχεδὸν μονοπωλιακῶς, δύναται, ἐντὸς λογικῶν ὁρίων, κανονίζομένων προγραμματικῶς ὑπὸ εἰδικῶν μονίμου συνεταιριστικοῦ Συμβουλίου, νὰ ρυθμίῃ ἐν συνδιασμῶ τῶ συνεταιριστικῶν καὶ τῶ πιστωτικῶν ἔργων, εἰς τρῶπον ὥστε νὰ εὐνοῖ περισσότερο τὴν συναλλαγὴν μὲ συνεταιρισμῶς τῶν ὁποίων τὰ καταστατικά καὶ ἡ δρᾶσις παρέχουν πάσας τὰς κατὰ τὴν ὀρθὴν συνεται-

ριστική αντίληψιν απαιτούμενας ἐγγυήσεις εὐρύθμου λειτουργίας τῆς ὀργανώσεως. Τοιαύτη διοικητική πολιτική απαιτεῖ, βέβαια, χειρισμὸν προσεκτικὸν καὶ κατ' ἐξοχὴν εὐσυνείδητον καὶ συστηματικόν. Ἄλλ' εἶναι ἡ μόνη ποῦ ὑπόσχεται ὅτι θὰ ἀφομοιωθοῦν βαθμιαίως εἰς τὴν συνείδησιν τῶν συνεταιριζομένων παραγωγῶν αἱ ἀρχαὶ τῆς καλῆς ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως, ὥστε νὰ σχηματισθῇ ἡ τὸσον ἀπαραίτητος παράδοσις ὅχι διὰ τῶν δυσκάμπτων διατάξεων μᾶς δυσεφαρμοστού νομοθεσίας, ἀλλὰ διὰ τῆς καθοδηγουμένης αὐτενεργείας τῶν συνειδήσεων τῶν ἐνδιαφερομένων.

Τοιαύτη ἦτο, ἄλλως, ἡ βῆσις τοῦ ἀρχικοῦ νόμου περὶ συνεταιρισμῶν, τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ ἐφαρμοζομένη ἀπανταχοῦ τῆς γῆς νομοθετικὴ πολιτικὴ ἐπὶ τοῦ θέματος. Ἡ ἀστυνομικὴ ρύθμισις τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς μέχρι τῶν τελευταίων λεπτομερειῶν οὔτε χρήσιμος εἶναι ἄλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἀνταποκρίνεται. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ νομοθεσία περὶ συνεταιρισμῶν δὲν ἀπέδωκεν ὅλους τοὺς καρπούς ποῦ ἐπερίμενον ὁ νομοθέτης. Εἰς αὐτὸ πταίει βεβαίως καὶ ἡ γενικὴ κατάστασις τῆς μορφώσεως εἰς τὴν ὑπαίθριον χώραν καὶ αἱ σοβαρὰ κοινωνικὰ ἀνωμαλία τῆς τελευταίας δεκαετίας ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐφηρηδόσθη ἡ νομοθεσία. Ἄλλὰ τὸ κράτος πρὶν σκεφθῆ νὰ μεταβάλλῃ πολιτικὴν εἰς τὸ θέμα αὐτὸ ἔπρεπε νὰ διερωτηθῇ ἂν κατέβαλε ποτὲ συστηματικὴν προσπάθειαν συνεταιριστικῆς διαπαιδαγωγίσεως τῶν παραγωγῶν, χωρὶς τὴν ὁποίαν καὶ ἡ καλύτερα νομοθεσία μηχανικῶς μόνον θὰ ἐφαρμοσθῇ. Εἶναι δ' ἐξ ἄλλου ἀφελές νὰ πιστευταί ὅτι ἡ συνεταιριστικὴ συνείδησις διαπλάσσεται ἐντὸς ὀλίγων, ἀνωμάτων μάλιστα ἐτῶν, ὥσει διὰ μακίης εἰς τὴν ἀνάγκη, ὡργανωμένην καὶ

πολύπλευρον προσπάθειαν.

Ἄντι, ἐπομένως, τῆς ἀνωθεν παγίας ρυθμίσεως ὅλων τῶν στοιχείων τῆς ζωῆς τῶν συνεταιρισμῶν, ἐνδείκνυται νομοθεσία ἐλαστικὴ, καθιερώουσα ἀπλῶς εὐρέα πλαίσια κινήσεως, καταστέλλουσα τὰς καταχρήσεις ἄλλ' ἀφίνουσα ἐλευθερίαν καὶ εὐθύνην εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους, ὑπὸ τὴν συστηματικὴν ἐποπτεῖαν ὀργανῶν διδασκαλίας καὶ καθοδηγήσεως. Παραλλήλως δὲ ἡ μᾶλλον πρωταρχικῶς ἐπιβάλλεται ἐφαρμογὴ εὐρυτάτου προγράμματος συνεταιριστικῆς μορφώσεως, τὸ ὁποῖον μόνον ἡ Α.Τ.Ε. διὰ τῶν ὑλικῶν μέσων ποῦ διαθέτει, εἰμπορεῖ νὰ προωθήσῃ.

Ἡ σύνθετος αὕτη πολιτικὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ καθιερωθῇ μετὰ συζήτησιν εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ μετασχόντων πλὴν τῶν ἐγκύρων συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων καὶ τὰ ὄργανα τοῦ κράτους καὶ τῆς Α.Τ.Ε. τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὰ θέματα αὐτά, ἐπὶ πλεον δὲ καὶ οἱ ἐπιστημονικῶς ἀσχολούμενοι μὲ τὴν συνεταιριστικὴν ἰδέαν. Ἐνώπιον μᾶς τοιαύτης εὐρυτάτης συσκέψεως, τὴν ὁποίαν θὰ ἔπρεπε νὰ καλέσῃ ἡ Α.Τ.Ε. μετὰ κατάλληλον προεργασίαν, θὰ τεθῇ ὑπὸ συζήτησιν ἡ ὅλη περὶ συνεταιρισμῶν νομοθεσία ὡς ἔχει σύμμερον καθὼς καὶ ἡ συνεταιριστικὴ πολιτικὴ διὰ νὰ εὐρεθῇ ἂν εἶναι ἱκαναὶ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν πρὸοδον τῆς συνεταιριστικῆς ἰδέας ἐν Ἑλλάδι ἢ ἂν χρήζον μεταβολῶν καὶ κατὰ ποίαν κατεύθυνσιν. Διὸ καὶ εἰσηγοῦμαι ἀντὶ πάσης ἄλλης προτάσεως περὶ συγκεκριμένων μεταρρυθμίσεων τῆς νομοθεσίας, νὰ ζητηθῇ προηγουμένως ἡ συγκρότησις τῆς ἀνωτέρω συσκέψεως ἢ συνεδρίου, τὰ πορίσματα τοῦ ὁποίου εἶναι φανερόν ὅτι θὰ ἔχουν πάγιον κύρος διὰ πολὺν χρόνον καὶ θὰ υἰοθετηθοῦν, πιθανότατα, ἀπὸ τὸ Κράτος, τοῦλάχιστον δὲ ἀπὸ τὴν Α.Τ.Ε.»

2. Εποπτεία Συνεταιρισμῶν. Κρατικὴ συμπαράστασις. Συνεταιριστικὴ Πολιτικὴ. Συνεταιριστικὸ Πρόγραμμα.

Τὸ γενικότερο θέμα τῆς συνεταιριστικῆς πολιτικῆς τοῦ Κράτους καὶ τῆς ΑΤΕ (ἀρμοδίας γενικότερα γιὰ τοὺς συνεταιρισμοὺς) καθὼς καὶ τὸ ἐιδικότερο θέμα τῆς ἐποπτείας συνεταιρισμῶν, τέθηκαν ὑπὸ μελέτην στὴν ἀρχὴ τοῦ 1932 μετὰ τὴν σύστασιν σχετικῆς Επιτροπῆς ἀπὸ ἐπιφανεῖς ἐιδικοὺς, ἀπὸ τὸ Σύνδεσμον Συνεταιριστῶν Βορείου Ἑλλάδος, ὅπως τέθηκεν σε ἐξέτασιν καὶ τὸ θέμα τῆς νομοθεσίας καὶ τῆς γενικότερης πρόνοιαις τοῦ Κράτους (καὶ τῆς κρατικῆς ΑΤΕ) ὑπὲρ τῶν Συνεταιρισμῶν (βλ. «Συνεταιριστῆς» 1932 σ. 2).

Ἡ εἰσηγήσιν τοῦ Θ. Τζωρτζάκη στὴν ἀρμόδια Ὑποεπιτροπὴ εἶναι μίᾳ μελέτῃ ἐξαιρετικῆς σημασίας τῆς ὁποίας τὰ κυριώτερα σημεῖα εἶναι τὰ ἀκόλουθα (βλ. «Ὁ Συνεταιριστῆς» 1932 σ. 89) ποὺ ἔχουν διαρκὴ ἰσχὺν ἀκόμα καὶ σήμερον.

Στὴν ἀρχὴ περιγράφει τὶς συνεταιριστικὰς ἀρμοδιότητες τὶς ὁποίας δύνανται εἶναι ἡ ΑΤΕ τὸ Καταστατικὸν τῆς καὶ τὸ ἀρθρο 2 τοῦ Ν.Δ. τῆς 26/7/1927 περὶ Ὑπηρεσίας Εποπτείας Συνεταιρισμῶν.

Στὴ συνέχεια ἀναφέρει τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους κριθῆκε σκόπιμον νὰ ἀνατεθῇ ἡ Ὑπηρεσία αὕτη στὴν ΑΤΕ ποὺ ἀσκεῖ τὴν ἀγροτικὴν πίστην. Παραθέτει τοὺς ἐνδοιασμοὺς ποὺ διατύπωσαν μερικοὶ γιὰ τὴν σύμπτωσιν στὸ ἴδιον νομικὸ πρόσωπον (Τράπεζα) τῶν δύο ἀρμοδιοτήτων (τῆς ἀσκήσεως τῆς ἀγροτικῆς πίστεως καὶ τῆς ἐποπτείας τῶν συνεταιρισμῶν). Καὶ στὴ συνέχεια διατυπώνει τὴν γνώμην ὅτι:

«Ἐιλικρινῶς πιστεύομεν ὅτι παρά τοὺς διατυπωμένους ἐνδοιασμοὺς ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα ὡς ἐκ τοῦ προορισμοῦ τῆς, τοῦ τρόπου τῆς συνθέσεως τῆς διο-

κήσεώς τῆς, καθὼς καὶ ὡς ἐκ τῶν ἀναμφισβητήτων ὠφελημάτων τῆς ἐκ τῆς προκοπῆς τῶν συνεταιρισμῶν, μόνον μὲσφ τῶν ὁποίων δύνανται ν' ἀσκήσῃ ἀσφαλῶς

είς ευρείαν κλίμακα τήν αγροτικήν πίστιν, αλλά και διά τών άλλων εργασιών τών όποιων γενικώτερον δύναται νά βελτιωθή οικονομικώς ό άγρότης και επομένως νά καταστή καλύτερος πελάτης διά τήν Τραπεζάν, είνε κατ' άρχήν ένδειξιμένη ν' αναλάβη τήν άσκησιν τής συνεταιριστικής πολιτικής άρκεί νά μη διαβλέπη είς αύτήν άπλώς μόνον μίαν ύπηρεσίαν έπιχειρηματικήν και άσφαλιστικήν του τραπεζικού της έργου, αλλ. νά αυτοτελής, έξ ίσου σημαντικών έργων μέ ευρύτερον κοινωνικών χαρακτήρα, τό όποιον τής ένεπιστεύθησαν νά έπιτελέσῃ και του όποιου ή άσφαλής έπιτυχία έξαρτάται εκ τής στενής συνεργασίας και καλής συνεννόησεως μέ κέντρον τήν 'Αγροτικήν Τραπεζάν, όλων τών άρμοδίων προσώπων, πρό παντός δέ τών συνεταιρισμών.

Πρός τούτο όμως έπιβάλλεται όπως άποκεντρωθῆ και αυτοδιοικηθῆ ή ύπηρεσία συνεταιρισμών έντός τών κόλπων τής 'Αγροτικής Τραπεζής...

Στη συνέχεια διατυπώνει τη γνώμη του σχετικά με το καθένα από τα παραπάνω θέματα:

1. 'Οργάνωσις τής ύπηρεσίας συνεταιρισμών.

Παρατηρεῖ ότι σήμερα ή ύπηρεσία συνεταιρισμών είνε έν τῷ συνόλῳ της ώργανωμένη επί έντελώς άλλων βάσεων από εκείνες επί τών όποιων θά ώφειλε νά στηριχθῆ αύτη. Και αφού περιγράφει το τι γίνεται, υποδεικνύει ότι πρέπει να γίνουν τα εξής:

«Νά συγκροτηθῆ είς τό κεντρικόν κατάστημα είδικόν συνεταιριστικόν συμβούλιον είς τό όποιον ν' ανατεθῆ υπό τής Τραπεζής ή όλη διεύθυνσις τής συνεταιριστικής της πολιτικής, ή κατάρτισις τών συνεταιριστικών προγραμμάτων εργασίας και ή χάραξις τών γενικών γραμμών συνεταιριστικών επιδιώξεων.

Είς τό συμβούλιον τούτο πρέπει νά εκπροσωπούνται ή 'Αγροτική Τραπεζά καθ' όλους αύτης τούς κλάδους, τό 'Υπουργείον Γεωργίας, οι γεωργικοί συνεταιρισμοί, τά γεωργικά έπιμελητήρια, καθώς και νά συμμετέχουν είς αυτό άλλα άρμόδια πρόσωπα δυνάμενα ως εκ τής έπιστημονικής ή πρακτικής επιδόσεως των είς τά συνεταιριστικά νά συντελέσουν είς τήν καλύτεραν έκτέλεσιν του έργου του συμβουλίου. 'Αναλόγου περίπου συνθέσεως συμβούλια θά πρέπει νά συγκροτηθοῦν πλησίον εκάστου έπιθεωρητοῦ γεωργικών συνεταιρισμών, τά όποια έντός τών γενικών κατευθύνσεων τών διδομένων υπό του κεντρικού συνεταιριστικού συμβουλίου νά κατευθύνουν τήν συνεταιριστικήν πολιτικήν τής Τραπεζής είς τήν περιφέρειάν των.

Τέλος πλησίον εκάστου έπόπτου πρέπει νά συγκροτηθῆ όμοιον συμβούλιον μέ ανάλογον εκπροσώπησιν και μέ προορισμόν τήν ρύθμισιν τών γενικωτέρων ζητημάτων τής περιφέρειας έντός του πλαισίου τής παρεχομένης έξουσιοδότησεως εκ μέρους τών άνωτέρων συμβουλίων.

Κατ' αυτόν τόν τρόπον θά πραγματοποιηθῆ πλήρης και στενή συνεργασία και γενικώς και τοπικώς όλων τών συνεταιριστικών παραγόντων και θά έξασφαλισθῆ συντονισμός των ένεργειών αυτών, θά καταστή δέ δυνατός ό καθορισμός κοινών σκοπών, οι όποιοι θά προσσαμώζονται προς τās είδικωτέρας κατά περιφέρειας συνθήκας.

Εισηγητά και εκτελεστικά όργανα τών συνεταιριστικών συμβουλίων θά είνε είς μέν τό κέντρον ή άρμόδια ύπηρεσία, είς δέ τās περιφέρειας οι έπιθεω-

...τά είδικώτερα θέματα τής συνεταιριστικής πολιτικής τής Τραπεζής μέ τήν ρύθμισιν τών όποιων αύτη θά ώφειλε ν' άσχοληθῆ τό ταχύτερον είνε περίπου τά εξής:

1) Αυτότελής όργανωσις τής ύπηρεσίας συνεταιρισμών έντός τών κόλπων τής Τραπεζής.

2) Κατάρτισις συνεταιριστικού προγράμματος άναφερομένου άφ' ενός μέν είς τήν δημιουργίαν εύνοϊκών προϋποθέσεων διά τήν ανάπτυξιν τών συνεταιρισμών και άφ' άλλου είς τήν επιδιώξιν τής βελτιώσεως τής θέσεως αυτών ως οικονομικών οργανισμών, δι' επεκτάσεως και συστηματοποίησης τών συνεταιριστικών έπιχειρήσεων. Τό πρώτον είνε τό ιδεολογικόν συνεταιριστικόν πρόγραμμα. Τό δεύτερον είνε τό οικονομικόν συνεταιριστικόν τοιοῦτον.

3) Καθορισμός του είδους και τής εκτάσεως συμμετοχῆς τών οργάνων τής ύπηρεσίας συνεταιρισμών είς τά λοιπά έργα τής Τραπεζής.»

ρητά και έπόπται γεωργικών συνεταιρισμών. 'Εκ τούτων οι έπόπται ώφείλουν νά υπαχθοῦν άμέσως ιεραρχικώς υπό τούς έπιθεωρητάς από τούς όποιους και πρέπει του λοιπού νά έξαρτώνται.

Αι τοπικαί τραπεζικαί ύπηρεσίαι θά δύνανται βεβαίως νά χρησιμοποιούν τούς έπόπτας δι' εργασίας τής άρμοδιότητος των άυτεπαγγέλτως, έφ' όσον όμως ή άπασχόλησις των αύτη δέν πρόκειται νά έμποδίση ή νά δυσκολεῖσθαι άμέσως ή έμμέσως τό κύριον έργον αυτών.

Πρός πληρεστέραν κατατόπισιν και ένημέρωσιν του κεντρικού συνεταιριστικού συμβουλίου και τής κεντρικής ύπηρεσίας επί των κατά τόπους ζητημάτων αλλά και προς προκαταρκτικήν μελέτην γενικωτέρων τοιούτων είνε χρήσιμος ή όργανωσις περιοδικών συσκέψεων τών έπιθεωρητῶν γεωργικών συνεταιρισμών έν συνεργασία μετά τών είς τās επαρχίας τεχνικῶν υπάλληλων τής Τραπεζής και αντιπροσώπων τών τοπικῶν τραπεζικῶν ύπηρεσιῶν. Οὕτω πως οργανωμένη ή ύπηρεσία όχι μόνον θά κατορθώσῃ νά γίνη αυτότελής αλλά θά προσλάβῃ και τόν άνήκοντα είς αύτήν χαρακτήρα οιοει κορυφαίας ιδεολογικής συνεταιριστικής οργανώσεως και θά δυνηθῆ νά έλθῃ πραγματικώς είς επαφήν άμεσον προς τήν συνεταιριστικήν κίνησιν και νά συνεργασθῆ ως ώφειλε στενά μετ' αύτης.

(Θά έπρεπε ακόμη νά μελετηθῆ αν δέν θά ήτο σκόπιμον ίνα όλοι οι νέοι υπάλληλοι τής Τραπεζής, άνέξαρτήτως προορισμού, μαθητεύουν είς τόν συνεταιριστικόν κλάδον, πράγμα που θά τούς επέτρεπε νά κατανοήσουν καλύτερον τήν σημασίαν τών συνεταιρισμών, όχι μόνον διά τόν άγρότην αλλά και διά τήν Τραπεζάν. 'Επίσης θά έπρεπε νά έξετασθῆ ή σκοπιμότης τής αναθέσεως τής διεύθυνσεως υποκαταστημάτων αύτης είς δοκιμασμένους και έμπείρους συνεταιριστικούς υπαλλήλους).

Προσθέτως ή τοιαύτη όργανωσις προπαρασκευάζει

οργανισμῶς τὸ ἔδαφος διὰ τὴν μεταβίβασιν σὺν τῷ χρόνῳ τῆς συνεταιριστικῆς ὑπηρεσίας τῆς Τραπεζῆς εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς συνεταιρισμοὺς καταλλήλως πρὸς τοῦτο ὀργανοῦμένους. Ἴσως δὲ τοῦτο διευκολυνθῆ ἔτι πλέον ἂν ἐκ παραλλήλου δυνηθῶν καὶ οἱ συνεταιρισμοὶ νὰ ὀργανωθῶν ἐν τῷ μεταξύ εἰς κεντρικὴν ἰδεολογικὴν ὀργάνωσιν, ἢ ὅποια ἐκ παραλλήλου θὰ τεῖνῃ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν Τράπεζαν εἰς τὸ συνεταιριστικὸν τῆς ἔργον, ἂν μὴ καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν, τουλάχιστον κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτοῦ μέρος.

2) Συνεταιριστικὸν πρόγραμμα. Ἡ ἔγκαιρος κατάρτισις συνεταιριστικοῦ προγράμματος ἐκ μέρους

Και ἀφοῦ περιγράφει τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ, υποδεικνύει ποια εἶναι τὰ μέσα γιὰ τὴν εφαρμογὴν.

Στὴ συνέχεια ἀναφέρεται στὶς κυριώτερες ἐργασίες τῆς ΑΤΕ με τὶς ὁποῖες μπορεῖ νὰ ἀσχοληθῆ ὁ γεωργικὸς συνεταιρισμὸς γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ οικονομικοῦ συνεταιριστικοῦ προγράμματος.

Κλείνοντας τὸ Κεφάλαιον γιὰ τὸ συνεταιριστικὸν πρόγραμμα παρατηρεῖ ὅτι:

«... ἡ Τράπεζα διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ τὸ ἐπιδώξῃ ἀποφασιστικῶς θὰ πρέπει νὰ καταστή ἀκόμη περισσότερον ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸ Κράτος. Διότι ἄλλως αἱ ἐνέργειαι τῆς θὰ χάσουν τὴν ὁμῆν τὴν ὅποια ὀφείλουσαν νὰ ἔχουν, ἐπὶ ζῆμα τῆς πλήρους ἐκτελέσεως τῆς ἀποστολῆς τῆς, ἢ θὰ φέρουν εἰς δύσκολον θέσιν τὸ Κράτος, τὸ ὅποιον τελικῶς θὰ θεωρηθῆ ὑπεύθυνον διὰ τὰς ἐντὸς τῆς γενικωτέρας ἀποστολῆς του καὶ τοῦ ἀληθοῦς προορισμοῦ του πράξεις τοῦ ἰδρύματος, ἐρ' ὅσον τοῦτο θεωρεῖται ὡς κρατικόν... πρὸς τοῦτο δὲν χρειάζονται τόσον μεταρρυθμίσεις εἰς τὸ καταστατικόν τῆς Τραπεζῆς, ὅσον χρειάζεται νὰ δημιουργηθῆ συνείδησις καὶ παράδοσις ὅτι τὸ ἴδρυμα εἶναι κοινωφελὲς ὄργανισμὸς, ὁ ὁποῖος σκοπὸν ἔχει νὰ ἐξυπηρετήσῃ μὲ ὅλα τὰ νόμιμα καὶ θεμιτὰ μέσα τοὺς γεωργοὺς ἐντὸς τῆς σφαιρᾶς τῶν γενικωτέρων ἀρμοδιοτήτων αὐτοῦ...»

3) Καθορισμὸς τοῦ τρόπου καὶ τῆς ἐκτάσεως συμμετοχῆς, τῶν συνεταιριστικῶν ὑπαλλήλων εἰς τὸ λοιπὸν ἔργον τῆς Τραπεζῆς.

Αἱ ἀνώτερω ἀπόψεις δίδουν τὸ μέτρον τῆς χρησι-

μῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς εἶναι μεγίστης σπουδαιότητος διὰ τὴν κίνησιν, ὅχι μόνον διότι ἡ ἀρμοδιὰ ὑπηρεσίας τῆς Τραπεζῆς καταλλήλως ὀργανοῦμένη ἐξασφαλίζει τὴν κατὰ τὸ δυνατόν τελείαν καὶ πλήρη αὐτοῦ διαχάραξιν ἀλλὰ πρὸ παντός διότι ἡ Τράπεζα σήμερον διαθέτει ὅλα τὰ ὑλικά καὶ ἠθικά μέσα τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς ἐφαρμογὴν του. Οἱ συνεταιρισμοὶ δὲν διαθέτουν πρὸς τοῦτο ἀκόμη οὔτε τὴν κατάλληλον ὀργάνωσιν οὔτε τὰ ἀπαιτούμενα μέσα.

Τὸ συνεταιριστικὸν πρόγραμμα καθὼς ἐδέχθημεν χωρίζεται εἰς δύο. Εἰς τὸ ἰδεολογικὸν καὶ τὸ οικονομικόν.»

μοποιήσεως τῶν συνεταιριστικῶν ὑπαλλήλων εἰς τὰ καθαρῶς τραπεζικὰ ἔργα τῆς Τραπεζῆς. Οὗτοι ὀφείλουσαν νὰ μείνουν ἀφοσιωμένοι εἰς τὸ συνεταιριστικὸν τῶν ἔργων, βοηθοὶ, φίλοι καὶ σύμβουλοι τῶν συνεταιρισμῶν καὶ νὰ διατηροῦν πάντοτε τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν. Κάθε ἐπομένως ἀπασχόλησις τείνουσα νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτοὺς, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, τῆς ἀποστολῆς τῶν αὐτῆς πρέπει νὰ ἀποφεύγηται ἐπιμελῶς. Ἄλλως τε ἀρκεῖ ὅτι τὰ τραπεζικὰ ὄργανα λαμβάνουν παρ' αὐτῶν ἀσφαλεῖς πληροφορίας περὶ τῶν συνεταιρισμῶν καὶ τοῦ ἔργου τῶν, χρησίμους διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν. Πέραν τούτου δὲν εἶναι σκόπιμον νὰ τοὺς ἀπασχολοῦν μὲ ἄλλας ἐκτὸς τοῦ ἔργου τῶν ὑπηρεσίας, πρὸ παντός δὲ ὀφείλουσαν ν' ἀποφεύγουν τὴν ἀνάθεσιν εἰς αὐτοὺς τῆς ἐκτελέσεως τοιοῦτων, αἱ ὁποῖα μοιραίως θὰ τοὺς φέρουν εἰς ἀντίθεσιν μὲ τοὺς συνεταιρισμοὺς ὡς ὀργανώσεις. Εἶναι σκόπιμον νὰ διατηροῦν οὗτοι πάντοτε τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀποστόλου καθοδηγητοῦ καὶ ἐπόπτου, ν' ἀποφεύγηται δὲ ἡ ἀνάμιξις τῶν εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν διεξαγωγὴν τραπεζικῆς φύσεως ἐργασιῶν.»

(Τὸ πλήρες ἀναλυτικὸν κείμενον πρέπει νὰ τὸ μελετήσουν καὶ σήμερον ὅσοι ἐπιδιώκουν ἀόριστα τὴν συνεταιριστικὴν μορφήν γιὰ τὴν ΑΤΕ, ὥστε νὰ γνωρίζουν κατὰ βάθος τὸ ζήτημα).

Δυστυχῶς ἀπὸ τὶς παραπάνω υποδείξεις ελάχιστοι πραγματοποιήθηκαν ἀπὸ τὴν ΑΤΕ στὴν μέχρι τῶρα λειτουργία τῆς. Καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ἐπιδιώξεις.

— Τὸ τελικὸν κείμενον ποὺ διατύπωσε ἡ «Ἐπιτροπὴ Ἀμπελακίων» γιὰ τὴν συνεταιριστικὴν πολιτικὴν τῆς ΑΤΕ βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 76.

— «Δυστυχῶς οἱ συνεταιρισμοὶ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀντὶ ἐμψυχώσεως καὶ στοργικῆς βελτιώσεως καὶ ἐξυγιάνσεως ὑπὸ τῶν ἰθυνόντων, ἀντιμετωπίζουσιν τὴν γνωστὴν κυβερνητικὴν δυσμένειαν καὶ ἀστυνομικὴν καχυποψίαν. Ἐξ ἄλλου ἡ Κυβέρνησις, παρὰ τὰς εἰρημένους νέας τάσεις πρὸς τὴν διευθυνομένην οἰκονομίαν καὶ τὴν κεντρικὴν διαχείρισιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ἧτις ἰδιαιτέρως ἐνδείκνυται διὰ τὰς ἰδικὰς μας συνθήκας, ἐκολώβωσε τὸν Ἀυτόνομον Σταφιδικὸν Ὄργανισμὸν, ἀντὶ νὰ τὸν ὀλοκληρώσῃ, ἀπέκρουσε δὲ τὴν ἴδρυση ὀργανισμῶν καπνοῦ καὶ ἐλαίου, παρὰ τὰς υποδείξεις τῶν παραγωγῶν», παρατηρεῖ σὲ γενικότερον κείμενό του ὁ Ἄλ. Μυλωνάς («Συνεταιριστής» 1932 σ. 18).

— Άλλες ενέργειες για την Εποπτεία και συνεταιριστική πολιτική. Προτάσεις:
* Νέα διαρύθμιση των 12 Επιθεωρήσεων Συνεταιρισμών. Περιφέρειες τους βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 59.

* Από την ΑΤΕ αποφασίστηκε να καταρτισθεί έκθεση για τη συνεταιριστική κίνηση με τὰ ἐξῆς κεφάλαια (για τὰ ὅποια ζητήθηκαν πληροφορίες ἀπὸ τίς τοπικές ὑπηρεσίες της). 1) Εἰς ποίαν κατάστασιν παρέλαβε ἡ Τράπεζα τοὺς γεωργικούς συνεταιρισμούς. 2) Ποῖα τὰ μέχρι σήμερον ἀποτελέσματα τῆς ὑπὸ τῆς Τραπέζης ἀσκίσεως τῆς διαπαιδαγωγήσεως, ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου τῶν γεωργ. συνεταιρισμῶν. 3) Ποῖα μέτρα ἠθικά ἢ οικονομικά, οὐσιαστικά ἢ τεχνικά, τῆς Τραπέζης ἢ καὶ Κυβερνητικά, δέον νὰ ἀκολουθήσωσι διὰ νὰ ἀναπτυχθῆ καὶ ὀλοκληρωθῆ ἡ συνεταιριστικὴ συνεργασία τῶν ἀγροτῶν κατ' ἕκτασιν καὶ κατὰ βάθος. («Συνεταιριστής» 1932 σ. 146).

* Ἡ χρησιμοποίησις ἐποπτῶν στο εἰσπρακτικὸ καὶ ἄλλο ἔργο της ΑΤΕ ζημιώνει καὶ το θεσμὸ της ἐποπτείας καὶ το γόητρο της ΑΤΕ, παρατηρεῖ ο «Συνεργατισμός» 1932 σ. 851).

* Ἐνοποίηση της ἐποπτείας ὅλων των συνεταιρισμῶν (γεωργικῶν, αστικῶν, ἀποκαταστάσεως κλπ.) καὶ ἀνάθεσις πρωτοβουλίας καὶ εὐθύνης στους συνεταιριστοὺς, υποδεικνύει ο «Συνεργατισμός» (1932 σ. 858) σε αξιολόγο κείμενό του. Ἀφοῦ ἐκθέτει τὴν τότε κατάστασιν καὶ τὴν ζημίαν ἀπὸ τὴν διασπορὰ ἀρμοδιοτήτων, καταλήγει καὶ υποδεικνύει:

«... Γὰ ν' ἀποκτήσουμε συνεταιρισμοὺς ζωντανούς, μὲ συνειδητοὺς συνεταιριστοὺς πρέπει ἡ προσοχὴ ὅλων τῶν ὑπευθύνων νὰ στραφῆ πρὸς τὴ συστηματικώτερα ὀργάνωσι τῆς Ἐποπτικῆς ὑπηρεσίας ὅλων τῶν συνεταιρισμῶν, αστικῶν, γεωργικῶν, δασικῶν, ἀλιέων, ἀποκαταστάσεως ἀκτημόνων, ἐγγείων βελτιώσεων κλπ. καὶ ἡ ὑπαγωγή αὐτῆς ὑπὸ μίαν διεύθυνσιν — ἡ δημιουργία ἐιδικῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας μέσα σὲ κάποιον Ὑπουργεῖο ἐπιβάλλεται. Δὲν εἶνε δυνατό μὲ τὴ σημερινὴ πολυαρχίαν νὰ ὑπάρχῃ ἐνιαία συνεταιριστικὴ κίνησι, ἐκτός ἂν εἰμεθα ἐκ τῶν προτέρων διατεθειμένοι νὰ δημιουργοῦμε ἰδιαιτέρες ἐπρροές. Τὸ προτεινόμενον μέτρο ὄχι μόνον συντελεῖ στὴν καλλιτέρα ὀργάνωσι καὶ παρακολούθησι τῶν συνεταιρισμῶν ἀλλὰ εἶνε καὶ τὸ μόνον μὲ ἐπιτυχία δοκιμασμένο.

Ὅταν ὑπαχθῆ ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ ἐποπτεία τῶν συνεταιρισμῶν ὑπὸ μίαν Ἀρχὴν τότε ὁ καταρτισμὸς προ-

γράμματος τῆς ἐργασίας γιὰ τὴ συνειδητοποίησι τῶν συνεταιρισμῶν καθίσταται ἀπλούστερος. Καὶ αὐτὴ εἶνε ἡ κυρία ἀποστολὴ τῆς ἐποπτείας: νὰ καταρτίσῃ συνειδητοὺς συνεταιριστοὺς.

... γιὰ νὰ δημιουργηθῆ συνεταιριστικὴ συνείδησις εἶνε ἀνάγκη σύντομα νὰ ληφθοῦν ὀρισμένα μέτρα:

α) Νὰ ὑπαχθοῦν ὅλες οἱ συνεταιριστικὲς ὑπηρεσίες ὑπὸ μίαν διεύθυνσιν, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐγκαινοποιήσῃ ἐνιαία πολιτικὴ καὶ πρόγραμμα (ἄσχετο ποῦ θὰ προσκολληθῆ ἡ ὑπηρεσία αὐτή).

β) Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀρμοδίων γιὰ τοὺς συνεταιρισμοὺς νὰ ἐκτείνεται μέχρι τοῦ σημείου νὰ κάνουν συνειδητοὺς συνεταιριστοὺς, ὑπὲρ τῆς αὐτοβοηθείας, διὰ τῆς διαπαιδαγωγήσεως. Νὰ παύσῃ οἰαδήποτε κηδεμονία, χωρὶς νὰ πάψῃ ἡ αὐστηρὰ ἐπίκρισις τῶν παραπτώματων.»

* Ἀπόψεις γιὰ τὴν αυτοεποπτεία καὶ τὴ δυνατότητά της, σε συσχετισμὸ με τὴν τότε κατάστασιν, ἐκθέτει ο «Συνεργατισμός» 1932 σ. 923. Καὶ διατυπώνει τὰ ἐξῆς κυριώτερα:

«... Ἐπειδὴ ἀπὸ καιροῦ σὲ καιροῦ εἰπτονται γνῶμες, ἀπὸ τῶρα οἱ συνεταιριστικοὶ ὀργανισμοὶ νὰ τύχουν τοῦ εὐεργετήματος τοῦ νόμου καὶ νὰ ἀναλάβουν στὰ χέρια τους, ἐξ ὀλοκλήρου, τὴν ὑπόθεσιν τους, ἐθεωρήσαμε σκόπιμον ἂν ἀσχοληθοῦμε, μὲ λίγα, μὲ τὸ ζήτημα αὐτὸ μὲ σκοπὸ νὰ γνωσθοῦν ἂν, σήμερον, οἱ συνεταιριστικὲς ὀργανώσεις μποροῦν νὰ ἀναλάβουν μόνες τους τὴν ἐποπτεία.

Εἶνε σπουδαῖο, ἀλλὰ καὶ δύσκολο νὰ εἶνε κανεὶς σὲ θέσι μόνος του νὰ κρίνῃ τίς δικές του ἱκανότητες, μερικὰ στοιχειῶδες ὅμως πράγματα ὁ καθένας μπορεῖ νὰ κρίνῃ καὶ νὰ ἐκτιμῆσῃ.

Ἡ αὐτοεποπτεία, τὸ ἰδεῶδες συμπλήρωμα τῆς συνεταιριστικῆς Κινήσεως, δυστυχῶς, δὲν εἶνε λέξις κενή, ἀλλὰ γεμάτη ἀπὸ εὐθύνες, ἀπὸ βάρος, ἀπαιτεῖ πολλὰς

καὶ ποικίλες γνώσεις καὶ πείρα. Ἄρα γιὰ νὰ ζητήσῃ κανεὶς τὸ προνόμιον αὐτὸ ὑπὲρ τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων θὰ εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ μελετήσῃ τὴν κατάστασιν τῶν συνεταιρισμῶν, ἀπὸ ὀργανωτικῆς, ἀπὸ οικονομικῆς καὶ ἀπὸ ψυχολογικῆς ἀπόψεως καὶ κατόπι, ἀφοῦ σχηματίσῃ σαφῆ ἀντίληψιν τῆς καταστάσεως, νὰ ἐκφῆρῃ γνώμη. Βέβαια ὑπάρχουν πολλὰ, καλὰ καὶ ὠραία πράγματα στὸν κόσμον ἀλλὰ ὁ καθένας δὲν εἶνε προπαρασκευασμένος νὰ τ' ἀποκτήσῃ ἢ δὲν δοκιμάζει εὐχαρίστησι ὅταν τ' ἀποκτήσῃ...

Στὴν ἐποχὴ ποῦ βρισκόμασθε... ὁ συνεταιριστὸς δὲν δέχεται εὐκόλως ἄλλος συνεταιριστὸς νὰ ἐλέγξῃ τίς πράξεις του, ἂν τὸ ζητήσῃ, χωρὶς νὰ παραγνωρίζεται τὸ γεγονός πὼς πραγματικὸς ἔλεγχος σπάνια γίνεται. Οἱ περισσώτεροι ἔλεγχοι ποῦ γίνονται ἀποβλέπουν στὴ

προσωπική πολιτεία των μελών των Δ. Συμβουλίων. Ούτως έχοντων των πραγμάτων δεν είναι εύκολο ν' αναλάβει η συνεταιριστική Κίνησης ευθύνες, να ξεασκή την κρατική εξουσία... Από του σημείου που βρίσκονται οι συνεταιρισμοί σήμερα μέχρι κείνου που ποθοῦμε ὑπάρχει ἀκόμη μεγάλη απόσταση και θά χρειασθοῦν πολλοί μόχθοι και πολλές θυσίες, που θ' ἀπασχολήσουν ὅλη τὴ δραστηριότητα των δρώντων μέσα στη Κίνηση στελεχών. Ἐνας ἐπὶ πλέον λόγος που δέν μᾶς ἐπιτρέπει νά στρέψουμε τὴ προσοχή μας πρὸς πολλές κατευθύνσεις, με κίνδυνο, ἐν ἐναντία περιπτώσει, ν' ἀφίσουμε ἀκυβέρνητο τὸ σκάφος που ἀναλάβαμε νά ὀδηγήσουμε σὲ ἀσφαλῆ λιμένα.

Ἡ αὐτοεποπτεία συνεπάγεται ἐπὶ πλέον και δαπάνες τίς ὁποῖες ἡ Κίνηση μας δέν μπορεῖ ὑπὸ τίς σημερινές οικονομικές συνθήκες νά καλύψει. Δέν πρέπει ἐξ ἄλλου νά ξεασκῆται πῶς ἐξ αἰτίας τῆς πρῶρου ἀναπτύξεώς της, ἡ Κίνησης παλεύει πρὸς μέγιστες δυσχερείες γιὰ νά μὴ προσβληθῆ ἀπὸ φθίσι και πεθάνη. Κάθε ὑπαρξίς, κάθε ὄν, ὑπὸ παρόμοιες συνθήκες, ἀπαιτεῖ μεγάλη ἰατρική παρακολούθησι,

πολλή και θρεπτική τροφή και μικρότερα ἀπασχόλησι. Αὐτὸ που γίνεται στὴ ζωὴ τῆς Ἑλληνικῆς συνεταιριστικῆς Κινήσεως δέν συνέβη πούθενά και γι' αὐτὸ δέν μποροῦμε νά ἐπικαλεσθοῦμε τὸ προηγούμενο των ἄλλων χωρῶν. Μερικοί, μέσα στὸν ἐνθουσιασμό τους, ὠθοῦμενοι και ἀπὸ τὴ πίστι πρὸς τὰ ἀγαθὰ που προέρχονται ἀπὸ τὴ καλὴ ὀργάνωσι ἐνὸς συνεταιρισμοῦ, ἔχουν τὴ γνώμη πῶς ἡ συνεταιριστικὴ Κίνησης εἶνε ἀνάγκη νά χειραφετηθῆ ἐξ ὀλοκληροῦ, ἀπὸ κάθε ἐξωτερικὴ ἐπέμβασι, λησμονοῦν ὁμως νά ἐξετάσουν τὴν ὀργανικὴ κατάστασι των συνεταιρισμῶν.

Βέβαια ἡ ἰδέα εἶνε θαυμασία, ἀλλὰ ἀποτελεῖ τὸν τελικὸ σκοπὸ και ὄχι ἐπίδειξι πλαστῆς δυνάμεως.

Ἐπὶ του παρόντος, ἡ περὶ ἐνδεδειγμένη λύσις εἶνε κείνη που ἐπρότεινε ἡ Ἐπιτροπὴ Μελέτης των Συνεταιριστικῶν ζητημάτων στὰ Ἄμπελάκια τὸν περασμένον Ἰούνιο, με τὴ διαφορά νά ἐπαμεινουν οἱ συνεταιριστικὲς ὀργανώσεις στὴν ἐφαρμογὴ της καθ' ὅλην τὴν ἔκτασι.

Ἐν ἐπιτευχθῆ τουτο ἄς εἰμεθα βέβαιοι πῶς τὸ ζήτημα τῆς αὐτοεποπτείας ἐλύθη κατὰ 95%...

3. Αντιδράσεις. Εκμεταλλευτικὲς εκδηλώσεις σε βάρος των Συνεταιρισμῶν. Ἡ ἀντιδραστικὴ νοοτροπία των μεσαζόντων. Μια ἱστορικὴ ἀλληλογραφία.

Ὁ Σύλλογος Προστασίας Εγχωρίων Προϊόντων (Πρόεδρος Λουκάς Κανακάρης Ρούφος, Γεν. Γραμματεὺς Ἄγγελος Αλ. Φωτῆλας) σε ἀλληλογραφία του με τὸν Σύνδεσμο Συνεταιριστῶν Βορείου Ἑλλάδος, ἐνὸς συμφωνεῖ σε πολλὰ, διατυπώνει ὁμως ὅτι:

«... δέν συμφωνοῦμε ὁμως εἰς τὰς διατυπωμένας ἀπόψεις περὶ ἐξαφανίσεως μεσαζόντων διὰ δημιουργίας συνεταιρισμῶν καταναλωτικῶν, ἐρχομένων εἰς ἀπ' εὐθείας ἐπαφῆν με τὸν παραγωγόν. Ἡ προ-

σπάθεια ἐπικρατήσεως τοιαύτης ριζοσπαστικῆς μεταβολῆς εἰς τὸν ἐσωτερικόν ὀργανισμόν μιᾶς κοινωνίας, ἀντίκειται πρὸς τὰς συντηρητικὰς ἀρχάς, ὅφ' ὧν δέον νά ἐμφορεῖται ἡ ἀστική μας κοινωνία...» (βλ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 763).

Επειδὴ τὸ ἐγγραφο αὐτὸ ἀπεικονίζει παραστατικὰ τὴν ἀντιδραστικὴ νοοτροπία των ἰσχυρῶν τάξεων που εἶχαν νά υπερπηδήσουν οἱ ἀδύναμοι Συνεταιρισμοί και οἱ αγωνιζόμενοι ἥρωες συνεταιριστὲς τῆς εποχῆς ἐκείνης, τὸ παραθέτομε ὡς ἱστορικὸ ἀποδεικτικὸ κείμενο. Γράφει:

«Ὁ Σύλλογος Προστασίας Ἑλληνικῶν Προϊόντων συγκαίρει ὀλοψύχως Ἰγῆς διὰ τὴν σπουδαίαν και ἀποτελεσματικὴν δράσιν σας.

Ἐν μέσῳ μεγάλης καταιγίδος τῆς παγκοσμίου κρίσεως, ἡ ὁποία ἦτο φρυσικὸν νά κλονίσῃ ἐκ βάθρων τὴν ἑλληνικὴν μεταπολεμικὴν προσπάθειαν πρὸς οικονομικὴν ἀνασυγκρότησιν, τὸ μόνον εὐελπι σημεῖον εἰς τὸν ὀρίζοντα εἶνε ἡ πλῆσισις εἰσοδος τοῦ ἐπισήμου Κράτους μας εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 1925-1926 ἐνδεδειγμένην πολιτικὴν ἐλαττώσεως των εἰσαγομένων ξένων προϊόντων, διὰ συστηματικῆς προστασίας των ἐγχωρίων τοιούτων και προτιμήσεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ.

Ἡ καλὸς καθ' ὅλα τὰ ἄλλα γενομένη σταθεροποίησις τοῦ ἐθνικοῦ μας νομίσματος μίαν μόνον σαθρὰν πλευρὰν παρουσίαζε τὸ κολοσσιαῖον ἔλλειμμα μεταξύ εἰσαγωγῆς και ἐξαγωγῆς. Ἡ ἐπελθούσα κρίσις, ἡ ὁποία μᾶς ἐξηνάγκασε νά στρέψομεν ἐκεῖ τὴν ὅλην προσοχήν μας, θά ἀποβῆ ἀσφαλῶς εὐεγέτης μας, διότι πιστεῶ ἀκαρδάντως ὅτι ἡ ἀρξάμενη ἐντατικὴ προστασία και ἐνθάρρυνσις τῆς τε γεωργικῆς και βιομηχανικῆς παραγωγῆς τὴν ὁποίαν ἀσκει ἤδη με βαθεῖαν πίστιν τὸ Κράτος δέν εἶνε πολιτικὴ μόνον τῆς παρουσίης Κυβερνήσεως, ἀλλὰ θά εἶνε και πάσης ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ἐπίσης συμφωνοῦμε ἀπολύτως μεθ' ὅμων, ὅτι τὰ γεωργικὰ μας προϊόντα ἀγοράζονται εἰς τὴν λιανικὴν κατανάλωσιν με τιμὴν ἀδικαιολογητῶς ἐξαγωγικῆς ἀπὸ ἐκείνης ἡ ὁποία πληρώνεται εἰς τὸν παραγωγόν. Τὸ ἐκ τουτου κακόν εἶνε τριπλοῦν. Τὸ μὲν διότι γίνεται λόγω τῆς μεγάλης τιμῆς ὀλιγοτέρας κατανάλωσις, το δὲ διότι ἡ τοιαύτη ὑποκατανάλωσις ἐπιδρᾷ ἐπιβλαβῶς εἰς τὴν δημοσίαν ὑγείαν και τέλος διότι ἀνεβαίνει ἀδικαιολογητῶς ὁ τιμάρθμος τοῦ βίου.

Δέν συμφωνοῦμε ὁμως εἰς τὰς διατυπωμένας ἀπόψεις σας περὶ ἐξαφανίσεως μεσαζόντων διὰ δημιουργίας συνεταιρισμῶν καταναλωτικῶν, ἐρχομένων εἰς ἀπ' εὐθείας ἐπαφῆν με τὸν παραγωγόν.

Ἡ προσπάθεια ἐπικρατήσεως τοιαύτης ριζοσπαστικῆς μεταβολῆς εἰς τὸν ἐσωτερικόν ὀργανισμόν μιᾶς κοινωνίας ἀντίκειται πρὸς τὰς συντηρητικὰς ἀρχάς, ὅφ' ὧν δέον νά ἐμφορεῖται ἡ ἀστική μας κοινωνία. Δέν εἶνε συμφέρον νά τείνομεν πρὸς ἀχρηστοποίησιν ἐνὸς κολοσσιαίου κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, οἷος εἶνε ὁ Ἐμπορικὸς και Ἐπαγγελματικὸς ὀργανισμός. Πρέπει ἀπὸ τὴν ἐπιχειρηματικὴν ὀργάνωσιν ὅλων ἡμῶν νά τείνουν πρὸς βελτίωσιν ὅλων των ἀφορῶντων τὸν ἐσωτερικόν τῆς Ἑλλάδος βίον ἐντὸς τοῦ πλαισίου των ὑφισταμένων κοινωνικῶν ὀργανισμῶν δι' ἐναρμονίσεως των μεταξύ των σχέσεων.

Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τῆς γενικῆς ταύτης ἀρχῆς, ἡ ὁποία πρέπει νά εἶνε σεβαστή παρὰ πάσῃ ἀστικῇ κοινωνίᾳ, ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι ὁ Ἐμπορικὸς καὶ Ἐπαγγελματικὸς Ὄργανισμὸς εἶναι ἀπολύτως χρήσιμος εἰς τὴν παραγωγὴν, διότι ἔχει συμφέρον νά ἐργάζηται ἀδιαλείπτως ὑπὲρ αὐξήσεως τῆς καταναλώσεως διὰ τῆς διαφημίσεως καὶ τοῦ πειθαναγκασμοῦ τῶν πελατῶν του ὅπως ἀγοράζωσιν. Οὐδεμία ἄλλη διαφήμις πρὸς αὐξήσιν καταναλώσεως, ὅσοδῆποτε καὶ ἂν ὀργανωθῆ, εἶνε δυνατόν νά πλησιάσῃ οὔτε κατὰ προσέγγισιν τὴν ἀξίαν τῆς καθ' ὅλας τὰς ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ ἀνά πᾶσαν τὴν χώραν συστηματικῆς διαφημίσεως τὴν ὅποιαν κάνει ὁ ἔμπορος καὶ ἐπαγγελματίας πλησίον τῶν πελατῶν του.

Εἶνε ἀληθές ὅτι παρ' ἡμῶν, ἀπὸ τοῦ πολέμου καὶ ἐντεῦθεν, γενικῆς καὶ ἐιδικῆς φύσεως συνθῆκαι συντελέσαν εἰς τὸ νά διασαλευθῶσι τὴν φυσιολογικὴν εὐρυθμίαν τῶν σχέσεων παραγωγῆς-ἐμπορίου-καταναλώσεως.

Αἱ ἐκ τοῦ πολέμου καὶ μετὰ τοῦτον ἀνωμαλῖαι, καθὼς καὶ ἡ προθυμία τοῦ καταναλωτικοῦ κοινουῦ νά πληρῶνῃ ὅσοδῆποτε ἐξωγκωμέναις τιμᾶς, ἦνοιξαν στάδιον ταχέως καὶ εὐκόλου πλουτισμοῦ καὶ υπέθελψαν ἐν μέρει τὴν φυσικὴν ταύτην τυχοδιωκτικὴν ροπήν τῆς φυλῆς μας. Ἐκτός τούτου ὁ ὑπερεπαγγελματισμὸς ὀφειλόμενος καὶ εἰς ρεῦμα ἀστυφιλίας ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἠλάττωσε τὰ κατ' ἄτομον κέρδη ἐνῶ συγχρόνως σύλλογοι καὶ σωματεῖα διὰ τῶν καρτέλ ἐματαίωσαν πᾶσαν ἐκ συναγωνισμοῦ ἐλάττωσιν τιμῶν.

Ἐκ τῶν περιορισμῶν τῆς μέχρι τοῦδε ἐπιμελοῦς μελέτης ἡμῶν, τὰ ἐξ ὧν τῶν ἀνωτέρω μειονεκτήματα εἰς βάρος τοῦ καταναλωτικοῦ κοινουῦ καὶ τῶν παρα-

γωγῶν εἶνε ὀλιγώτερον ἐπιζήμια, ἀφ' ὅτι εἶνε ἡ ἔλλειψις παρ' ἡμῶν σοβαρῶν ἐταιριῶν συγκεντρώσεως καὶ μεταφορᾶς τῶν γεωργικῶν προϊόντων εἰς τὰ μεγάλα καταναλωτικὰ κέντρα. Βλέποντες δὲ τὸ παράδοξον φαινόμενον ὅτι δὲν ἐλκύονται κεφαλαιοῦχοι εἰς δημιουργίαν τοιαύτης ἐπικερδοῦς ἐπιχειρήσεως σκεπτόμεθα νά πείσωμεν τὴν συσταθεῖσαν ἐταιρίαν Ἐθνικῆς Τραπεζῆς - Ἀγροτικῆς- Σιδηροδρομῶν διὰ τὴν ἐξαγωγὴν νωπῶν καρπῶν, καὶ ἐπεκτείνῃ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀναλαμβάνουσα τὴν μεταφορὰν καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ.

Ἡ τοιαύτη καλῶς ὀργανωμένη καὶ εὐώνως μεταφορὰ συνδυαζομένη καταλλήλως μὲ καλύτερα μέσα συσκευῆς πρὸς μεταφορὰν καὶ διατήρησιν εἰς ψυγεία, θὰ συντελέσῃ σπουδαίως εἰς τὸ νά πολλαπλασιασθῇ ἡ καταναλώσις διὰ τῆς φθηνείας τῶν προϊόντων. Ὄταν δὲ διὰ τῆς τοιαύτης συστηματοποιουμένης μεταφορᾶς καὶ συγκεντρώσεως θὰ ὑπάρχῃ χρηματιώτερον τιμῶν τῶν γεωργικῶν μας προϊόντων εἶναι πλεόν ἔργον τῆς ἀγορανομίας νά πατάξῃ ἀίχρακερδεῖς ἔξεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ὑπόλεπμα τῶν ἀνωμάτων ἐτῶν τὰ ὁποῖα ἐξήσαμεν.

Διὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν ἀνωτέρω περιορισμῶν, εἰς ἃ καταλήγομεν καὶ τὸν ὅποιον ἡ ἐφαρμογὴ δέν εἶναι ἔργον ὑπερβαίνον τὰς ἐσωτερικὰς δυνάμεις τῆς Χώρας, ἐλπίζομεν νὰ σὰς πείσωμεν ὅτι πᾶσα τάσις ἰδρύσεως πρατηρίων εἶναι καλὸν νά ἐγκραταλειφθῇ. Ἡ βελτίωσις τῶν ὄρων διοχετεύσεως τῆς παραγωγῆς διὰ τῆς φυσιολογικῆς ὁδοῦ τοῦ ἐμπορίου εἶναι ἀπολύτως δυνατὴ καὶ πρὸς τὴν προσάθειαν ταύτην δεόν νά συγκεντρώσωμεν τὰς δυνάμεις μας,

Μετὰ τιμῆς

Ὁ Πρόεδρος

Λουκάς Κανακάκης Ρούφος

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Ἄγγ. Ἀλ. Φωτῆλας

Ἀλλὰ παραθέτομε καὶ τὴν ἱστορικὴν ἀναπάντησιν τοῦ Συνδέσμου Συνεταιριστῶν Βορείου Ἑλλάδος με τὰ τῶσα ἐπιχειρήματα:

« Ἐπειδὴ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 357 ἐπιστολῇ σας παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ὑπαρξὶς Συνεταιρισμῶν ἐν τῇ χώρᾳ κατὰ τὴν γνώμην σας σχετίζεται μὲ ριζοσπαστικὴν μεταβολὴν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ὀργανισμὸν μιᾶς κοινωνίας καὶ ἐπειδὴ εἶδομεν τὸ ἔγγραφοῦν σας τοῦτο νά δημοσιευθῆται εἰς τὸ περιοδικὸν ἢ « Ἐργασία » τῆς 2ας Ἀπριλίου ἐ.ε., θεωροῦμεν ὑποχρέωσίν μας νά ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θιγὲν ζήτημα καὶ νά ἀναιρέσωμεν τοὺς ἐκδηλουμένους ἐνδοιασμοὺς σας περὶ διασαλεύσεως τοῦ ὑπάρχοντος ἀστικῶν καθεστῶτος ἐκ τῆς διαδόσεως τῆς συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως εἰς εὐρύτερον κύκλον.

Τὸ ὅτι οἱ Συνεταιρισμοὶ οὐδόλως ἀσχολοῦνται μὲ τὸ θιγόμενον ζήτημα οὐδεμία ἀμφιβολία χωρεῖ, διότι οὗτοι ἐγεννήθησαν καὶ ἀκμάζουσιν κυρίως εἰς τὰς συντηρητικώτερας τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ὡς εἶνε ἡ Ἀγγλία, Γερμανία, Γαλλία, Σκανδιναβικαὶ χώραι, Τσεχοσλοβακία, Ρουμανία, Δανία κλπ. Οἱ ἐλεύθεροι Συνεταιρισμοὶ, παραγωγικοὶ, πιστωτικοὶ ἢ καταναλωτικοὶ καθ' ὅλον τὸν κόσμον (ἐξαιρέσει τοῦ Βελγίου) καταγίνονται εἰς τὴν ἐπιδιώξιν τῶν οικονομικῶν τῶν ἐπιδιώξεων, ἀδιαφοροῦντες διὰ ζητήματα ἐξερχόμενα τῆς ἀμοδιότητος τῶν ταύτης.

Ἡ κολοσσιαία ἀνάπτυξις τὴν ὅποιαν ἔλαβε τὸ ἔμπροσιν εἰς τὰς ἄνω χώρας καὶ ἡ παράλληλος ἀνάπτυξις τῶν Συνεταιρισμῶν εἶνε ἀρκετὰ νὰ σὰς πείσωσι ὅτι οἱ Συνεταιρισμοὶ οὐ μόνον δέν ἀποτελοῦν ἔμπόδιον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ καὶ

ὑποβοηθοῦν τοῦτο εἰς τὴν πρόοδον, ὅπως ἡ διανοίξις νέων συγκοινωνιακῶν ἀρτηριῶν βελτιώνει καὶ τὰ ἄλλα μέσα συγκοινωνίας, αὐξάνει τὸν ἀριθμὸν τῶν ταξιδιωτῶν καὶ ἐπιφέρει τὴν βελτίωσιν τῆς ἐθνικῆς οικονομίας. Δέν τίθεται ἰσχυρῶς ἐπὶ τούτοις Ἕλληνας τὸ ἐρώτημα, ἂν τὸ ἔμποριον εἶνε ἐξυπηρετικὸν ἢ ὄχι, ἀλλὰ πῶς εἶνε δυνατόν νά παραχθῶσι καὶ νά καταναλωθῶσι περισσότερα ἐγχώρια προϊόντα διὰ νά ἰσοσκελισθῇ τὸ ἔμπορικόν μας ἰσοζύγιον καὶ πῶς εἶνε δυνατόν ἢ Ἑλλάς νά ἐξέλθῃ τῆς μαστιζούσης αὐτῆν οικονομικῆς κρίσεως.

Τὰ αἴτια τῆς κρίσεως εἰς τὸν τόπον μας ὀφείλονται, ὡς πολλοὶ τῶν διασημῶν Ἑλλήνων οικονομολόγων ἐτόνισαν, τοῦτ' αὐτὸ ἐπράξε πρὸ ὀλίγων εἰσέτι ἡμερῶν καὶ ὁ κ. Διοικητῆς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, εἰς τὴν τεραστίαν ἔκτασιν τὴν ὅποιαν ἔλαβεν ὁ παρασιτισμὸς (ἂς μὴ λησμονηθῇ καὶ ἡ μέμμηνα τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ μεσπισμοῦ). Ἡμεῖς ἐτονίσασμεν καὶ τὸ τονίζομεν εἰσέτι ὅτι ἡ ὀργάνωσις τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ ἡ διάδοσις των θὰ συντελῇ εἰς τὴν ἐξάλειψιν τοῦ κακοῦ τούτου καὶ θὰ ὠθήσῃ βαθμιαίως τὰ παρασιτικά στοιχεία τῆς κοινωνίας εἰς ἐπαγγέλματα παραγωγικά.

Οἱ συνεταιρισμοὶ ὀργανισμοὶ πλὴν τοῦ ὅτι εἶνε οἱ ἰδεώδεις μηχανισμοὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς λελογισμένης ὀργανώσεως (Rationalisation) εἶνε καὶ τὰ καλύτερα μέσα διαδόσεως καὶ διαφημίσεως προϊόντων ἄνευ χρηματικῆς τινοῦ ἐπιβαρύνσεως.

Οι Συνεταιρισμοί εκ του σκοπού τόν όποιον επιδιώκουν, μοιραίως, εκποτίζουν τάξεις τινάς παρασιτικές και τάς ώθουν εις τήν παραγωγήν. Οι πιστωτικοί έξοντώνουν τόν τοκογλύφον, οι προμηθευτικοί τόν μεσίτην, οι επαγγελματικοί τόν εκμεταλλευτήν τής εργασίας τών άλλων, οι καταναλωτικοί τούς διανομείς τών καταναλωτικών ειδών κλπ.

Τούτο, φρατζαζόμεθα ότι θά παραδεχθίητε, άποτελεί ευεργεσίαν διά τό έθνος, του όποιου θά αύξήση αύτω τό εισόδημα. "Όταν ό τοκογλύφος παύση νά τοποθετή τά χρήματά του μέ 50% ή 100% τόκον θά άναγκασθίη ή νά άρχίση μίαν παραγωγικήν επιχείρησιν από τήν όποίαν άναμένει νά καρπωθίη πολλά κέρδη ή εάν είνε άνίκανος επιχειρηματίας θά καταθέση τά χρήματά του εις τήν Τράπεζαν επί χαμηλώ επιτοκίω, ή όποία θά τά χορηγήση ως δάνειον εις τήν βιομηχανίαν ή Γεωργίαν τού τόπου, ή όποία έχει άνάγκην σοβαρών ενισχύσεων. "Όταν ό μεσίτης άντιληφθίη ότι οι διάφοροι επαγγελματίαι προμηθεύονται όργανούμενοι εις ειδικούς Συνεταιρισμούς, τά έμπορεύματα, άνευ τής μεσολαβήσεώς του, από τούς τόπους τής παραγωγής, θά άναγκασθίη νά επιδοθίη εις άλλο παραγωγικόν επάγγελμα από τό όποιον έλπίζει νά κερδίση τά προς τό ζήν άναγκαία. "Όταν οι χιλιάδες τών πωλητών παντοίων ειδών, οι όποιοι γεμίζουν τάς οδούς και τάς πλατείας τών πόλεων, βεβαιωθούν ότι ό υπερεπαγγελματισμός όχι μόνον δέν τοις αποδίδει κέρδη αλλά και έξαντλεί τά κεφάλαιά των, θά τραπούν εις άλλα επαγγέλματα παραγωγικά, πιθανώτατα πολλοί έξ αυτών εις τήν γεωργίαν όποτε επειδή είνε εύφρεις θά δόσουν μεγάλην άνάπτυξιν εις τούς διάφορους κλάδους του επαγγέλματος τούτου.

"Όταν ή ζωή λάβη τήν εξέλιξιν αύτήν τήν ήθικωτάτην και άγνωστότην ουδέεις κίνδυνος άπειλεί τήν ύπόστασιν του κοινωνικού μας συστήματος, τούναντίον αύξήνεται ή παραγωγή, τά έθνικά κεφάλαια διατίθενται κατά τόν καλύτερον τρόπον και διευκολύνεται ή θέσις τών εκάστοτε Κυβερνήσεων προς τάς όποίας σήμερα μόνον εκκλησίες περι παροχής βοηθημάτων άπευθύνονται, μεταβαλλομένης τής έννοίας του Κράτους. Διά τής έξαπλώσεως τών Συνεταιρισμών οι λαοί αποκοψισιν συνειδησιν τής ευθύνης των και αι άκρότητες έκλείπουν όριστικώς.

Οι κοινωνικοί κίνδυνοι εγκλείονται εις τόν παρασιτισμόν και τήν έλλειψιν όργανισμών οι όποιοι δημιουργούν χαρακτήρας και επιβάλλουν τήν εργασίαν ως καθήκον εις έκαστον πολίτην.

Οι Συνεταιρισμοί είνε οι όργανισμοί εκείνοι οι όποιοι συμπληρώνουν τό έργον τής Κυβερνήσεως περισσότερον δε κατά τάς δυσκόλους εποχάς, ως ή σημερινή και ή πολεμική περίοδος. Οι Συνεταιρισμοί, καθ' έκαστον, φροντίζοντες διά τά μέλη των φροντίζουν και διά τό σύνολον του έθνους. Παντού όπου ύφίσταται σήμερα καλώς όργανωμένη συνεταιριστική κίνησις ή κρίσις δέν είνε πολύ όξεια, εκει τά έθνικά προϊόντα εύρίσκουν τήν προθυμοτέραν κατανάλωσιν. Και έδώ

φέρομεν ως παράδειγμα πλήν τών προαναφερθέντων χωρών και τάς 'Ηνωμένας πολιτείας, τήν Ν. Ζηλανδίαν, τόν Καναδάν και τήν Παλαιστίνη. Οι Συνεταιρισμοί τών χωρών τούτων διέδοσαν τά έθνικά τών προϊόντα ανά τά πέρατα του κόσμου.

'Αντιπροσώπους τών Συνεταιρισμών 'Αγγλίας βλέπει ή Πελοπόννησος καθ' έτος, ως άγοραστάς τής σταφίδος και τών σύκων της. "Όταν δε λάβη τις ύπ' όψει τάς παρά τών Συνεταιρισμών κατά τόν πόλεμον προσφερθείσας ύπηρεσίας έν Γερμανία, Γαλλία και 'Αγγλία διά τόν άνεφοδιασμόν τών στρατών και λαού δύναται νά άποφανθίη ότι οι Συνεταιρισμοί είνε οι φορείς και εφαρμοστάί του έθνικού οίκου. προγράμματος.

Κατόπιν όλων τούτων είμεθα τής γνώμης ότι οι όργανωμένοι παραγωγοί φυσικώς θά τρέφουν μεγαλυτέραν έμπιστοσύνην εις αναλόγους όργανισμούς τών πόλεων και αύτω θά άπορροφώνται τά παρ' αυτών παραγόμενα είδη ευκολώτερον και θά προτιμώνται τών εκ του έξωτερικού εισαγομένων, ως γίνεται σήμερα εις πολλές χώρας διά τής ανάπτυξεως τής άλληλογνωμοσίας και τής άλληλεγγύης τών συμφερόντων μεταξύ τών κατοίκων του ίδιου κράτους, ιδίως όταν τά κράτη ταύτα άποτελούνται, ως τό ήμέτερον, από μίαν άμυγή ένθότητα και προσβούν τού ίδιου θρησκειума. 'Επί πλέον νομίζομεν ότι είνε καθήκον παντός 'Ελληνος δυναμένου νά έχη υπεύθυνον γνώμην νά διακηρύττη σθεναρώς εις τόν λαόν τήν άλλθειαν. Αύτη συνίσταται καθ' ήμεις εις τό ότι ό παρασιτικός μας πληθυσμός είνε δυσανάλογος μέ τόν παραγωγικόν και ότι επιβάλλεται μία μεταρρυθμισις εις τήν οικονομικήν μας όργάνωσιν.

Τά παρά τής σημερινής Κυβερνήσεως μελετώμενα περι μονοπωλήσεως τής εισαγωγής μέτρα, καιτοι άνγκαία δύναται μόνον ως σπασμοδικά νά θεωρηθώσι, μη άποτελούτα μόνιμον λύσιν του προβλήματος τό όποιον μάς άπασχολεί. Είνε άλλωστε πρόσφατος εις ήμάς ή ιστορία του 'Υπουργείου επιποιτισμού εγκαταλείψαντος επί του πίνακος του Δημοσίου χρέους τά ίχνη τής διελεύσεώς του.

"Όσον άφορά τάς προσπάθειάς σας διά τήν δημιουργίαν σοβαρών επιχειρήσεων συγκεντρώσεως και μεταφοράς τών γεωργικών προϊόντων εις τά μεγάλα καταναλωτικά κέντρα, πράγμα όπερ από έτών άγωνίζονται αι γεωργικαι όργανώσεις νά επιτύχουν, σπεύδομεν νά σας διαβεβαιώσωμεν ότι άπας ό γεωργικός πληθυσμός τής χώρας θά σας όφείλει άπειρον και αιώνιαν εύγνωμοσύνην εάν έστω και έν μέρει εκπληρώσητε τήν ευγενεστάτην ταύτην φιλοδοξίαν σας.

Δεχθίητε παρακαλούμεν τήν έκφρασιν τής προς ύμάς άφρας ύπολήψεώς μας.

Ο Πρόεδρος

Γεωργ. 'Ιωαννίδης

Ο Γραμματέυς

Χαρίλ. Παπαχρίστου »

(«Συνεργατισμός» 1932 σ. 764).

— Οι θετικές και αρνητικές γνώμες για τους Συνεταιρισμούς κατά το 1932. Εξέταση του φαινομένου αντικειμενικά από τον Μ. Γερακάρη με πολλά στοιχεία και γνώμες του. Βλ. «Θέματα Συνεταιρισμών» 1977 σ. 3245.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΣ

Η κίνηση των Γεωργικών Συνεταιρισμών κατά το 1932 παρουσιάζεται ως εξής:

Είδη	Ιδρυθέντες	Διαλυθέντες	Υπάρχοντες στο τέλος του έτους
Πιστωτικοί	147	162	4.378
Προμηθευτικοί	3	10	169
Πωλήσεως	23	11	234
Παραγωγικοί	12	26	286
Διάφοροι	54	25	538
	239	234	5.805

Η αθρόα διάλυση Συνεταιρισμών οφείλεται στην εφαρμογή από την ΑΤΕ του άρθρου 56 του ν. 602 (δικαστικές διαλύσεις για αδρανούντες) για εκκαθάριση των Συνεταιρισμών. Υπάρχουν όμως ισάριθμες ιδρύσεις.

Αναλυτικά στοιχεία για τους παραγωγικούς, πωλήσεως κλπ. και την κατανομή κατά νομούς υπάρχουν στο «Συνεταιριστής» 1933 σ. 123, 125.

Πρωτόγονα ακόμα τα μέσα καλλιέργειας και συγκομιδής.
(Φωτογραφία από χωριό Κέλλη Ν. Φλωρίνης).

ΕΡΓΑΣΙΕΣ — ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
(Πανελλήνια και τοπικές δραστηριότητες)

Ακολουθούν χαρακτηριστικές περιπτώσεις για τις δραστηριότητες των Συνεταιρισμών, για τις επιτυχίες και για τις δυσκολίες τους:

— Χαρακτηριστική παρατήρηση του Σπ. Αντωνιάδη για την τότε κατάσταση (προφανώς στην περιφέρεια Μακεδονίας):

«Παντού γίνεται λόγος για συγκεντρώσεις προϊόντων κλπ., ή υπαίθριος όμως δεν έχει ούτε μιά άποθήκη στη διάθεσή της... μιά άποθήκη στη Κουλα-

κιά της Μακεδονίας κατέρρευσε πάνω στην συγκεντρωμένη μέσα της ποσότητα 25.000 οκάδων κριθής». («Συνεταιριστής» 1932 σ. 141).

— Η ΑΤΕ μελετά, με τις περιφερειακές της Επιθεωρήσεις Συνεταιρισμών, το ζήτημα της αναλήψεως υπό των συνεταιρισμών, της διαθέσεως των γεωργικών προϊόντων τώρα μάλιστα που η υποτίμηση των γεωργικών προϊόντων επιβάλλει κάθε οικονομία κατά την διοχέτευση αυτών από την παραγωγή στην κατανάλωση και ο οικονομικότερος διάμεσος είναι ο Συνεταιρισμός («Συνεταιριστής» 1932 σ. 31).

— Η συνεταιριστική εξέλιξη στη Μακεδονία μέχρι το 1932. Συνοπτική εικόνα μας δίνει κείμενο του Π. Βασιλακοπούλου στο «Συνεταιριστής» 1932 σ. 133, σύμφωνα με το οποίο:

«Η Μακεδονία, δέν ήκολούθησεν εις τήν συνεταιριστικήν οργάνωσιν τās περιφερείας τής Παλαιάς Ελλάδος, εις às αυτή, ήμφανισθείσα εις ομαλάς περιστάσεις και ήνισχυθείσα εις τήν ήμέσως ήθικώς και οικονομικώς, ήσημείωσεν από τών πρώτων τής ήμερών άλματικήν ανάπτυξιν.

Η Μακεδονία καθυστέρησε και μιά άρκετά μακρά περίοδος υπήρξε δι' αυτήν ήντελώς νεκρά. Ητο ή περίοδος 1915-1925 καθ' ήν ιδρύθησαν συνεταιρισμοί τινες κατόπιν τής υπό τών Γεωργικών Ύπηρεσιών και του κατά τό έτος 1919 τοποθετηθέντος έν Θεσσαλονίκη Έπόππου γενομένης προπαγάνδας, οι συνεταιρισμοί όμως ούτοι ούδεμίαν παρουσίασαν κίνησιν λόγω του ότι ούδεμία παρεσχέθη εις αυτούς ήνίσχυσις. Οι όλιγοί τότε ύφιστάμενοι συνεταιρισμοί περιόρισαν τήν δράσιν των εις τήν διανομήν τών υπό του Ύπουργείου Έπιτσιτισμού παρεχομένων ειδών πρώτης ανάγκης, διότι ή Άγροτική Πίστις εις τήν Μακεδονίαν μέχρι του έτους 1922 ήτο ήντελώς άγνωστος, καθώς και ή ειδική Συνεταιριστική Ύπηρεσία άνεπαρκής διά νά οργάνωση συστηματικώς τόν άγροτικόν πληθυσμόν και κατευθύνη τούς ίδιουμένους συνεταιρισμούς.

Η εις όλα ταύτα καθυστέρησις τής Μακεδονίας όφειλεται άποκλειστικώς εις τήν άνώμαλον κατάσταση εις τήν όποιαν εύρίσκετο αυτή καθ' όλην τήν άνωτέρω χρονικήν περίοδον, λόγω του Μεγάλου Πολέμου και τής ήγκαταστάσεως εις αυτήν του μεγαλειτέρου μέρους τών προσφύγων.

Η άπαρχή συνεπώς τής συνεταιριστικής οργάνωσεως έν Μακεδονία χρονολογείται από του έτους 1925, άφ' ής έποχής, συντελεσθείσης τής άγροτικής ήγκαταστάσεως τών προσφύγων, έξησφαλίσθη εις τήν οικονομικήν ζωήν αυτής κάποια τάξις. Από τής έποχής ταύτης ήρχισε σταθερώς νά παρέχεται προς τούς συνεταιρισμούς ή ήνίσχυσις τής Έθνικής Τραπεζής και νά ήνεργηται συστηματική προπαγάνδα, τά μέτρα δέ ταύτα

έδωσαν τήν πρώτην σταθεράν ώθησιν και συνεχισθέντα έντατικώτερον και συστηματικώτερον κατά τά μετέπειτα έτη συνετέλεσαν άφ' ενός μέν εις τήν έξάπλωσιν τής συνεταιριστικής ιδέας καθ' όλην τήν υπαίθριον χώραν και τήν συσσωμάτωσιν υπό τήν σημαίαν τής του μεγαλειτέρου μέρους του πληθυσμού αυτής, και άφ' έτέρου εις τήν εύρυθμον λειτουργίαν και τήν άλματικήν πρόοδον τών έν αυτή συνεταιρισμών. (Μελέτη περί τής Συνεταιριστικής Οργάνωσεως έν Μακεδονία, περιοδικόν «Συνεταιριστής» σελ. 226, 241, 267 του έτους 1927, 121 του έτους 1928 και 98, 122 του έτους 1929.)

...μεγάλως δέ συνετέλεσεν εις τήν σημειωθείσαν τότε πρόοδον και τό ένδιαφέρον τής Γενικής Διευθύνσεως Έποικισμού Μακεδονίας, ή όποία ειχε θέσει εις τήν διάθεσιν του προϊσταμένου τότε τής άποκεντρωμένης Συνεταιριστικής Ύπηρεσίας, 15 ειδικούς συνεταιριστικούς υπαλλήλους, ότιτινες μετά τών ύπηρετούντων εις τήν περιφέρειαν δύο κρατικών έποπτών ειχον αναλάβει τό έργον τής έποπτείας τών συνεταιρισμών Μακεδονίας.

Από τής έποχής αυτής ή συνεταιριστική οργάνωσις συνεχώς έξαπλουμένη και ήνισχυομένη υπό νέων όπαδών, έξελίσσετο ραγδαίως και έντός τών μετέπειτα τριών έτών, άτινα ήσαν και τά πρώτα τής δράσεως τής, ήσημείωσε καταπληκτικά προόδους.

Εις 45% έφ' ολοκλήρου του άγροτικού πληθυσμού έφθασεν έντός τών πρώτων τούτων έτών ή άναλογία τών συνεταιρισμένων, γεγονός πρωτοφανές εις τήν ιστορίαν τής συνεταιριστικής κινήσεως. Αι νεαράι δέ τότε οργάνωσις παρουσίασαν και εις οικονομικές εργασίας (πιστωπικάς, προμηθευτικάς και από κοινου πωλήσεως) ζωηρότάτην και εύεργητικώτατην κίνησιν.

Εις τοιαύτην ζωικότητα εύρε τούς συνεταιρισμούς τής Μακεδονίας τό πρώτον άτυχές διά τήν γεωργικήν παραγωγήν έτος 1929-1930. Ός γνωστόν, κατά τό

έτος τούτο ή κρίσις, ιδίως επί των καπνῶν, ὡς καί αἱ θεομηνίαι, ἔδωσαν τό πρῶτον πλήγμα εἰς τήν γεωργικήν παραγωγήν τῆς Μακεδονίας. Τό δέ ἐπόμενον ἔτος ἀπό τήν σημειωθείσαν παντελή σχεδόν καταστροφήν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ἡ γεωργική τάξις ἐδοκίμασε μίαν ἀπό τὰς πλέον τραγικάς δυστυχίας.

Ἡ κρίσις αὕτη δέν ἦτο δυνατόν νά ἀφήσῃ ἀνεπηρέαστον καί τήν συνεταιρικήν ὀργάνωσιν, ἡ ὁποία, εὐρισκομένη εἰς τόν πρῶτον στάδιον τῆς ἐξελιξέως τῆς, ὑπέστη, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τόν ἀντίκτυπον τῆς ἐκ τῶν ἀνωτέρω λόγων οικονομικῆς καί ψυχικῆς καταπτώσεως τοῦ ἀγρότου.

Ἐπὶ τὸ 1929-1930 εἰς τήν συνεταιρικήν κίνησιν τῆς Μακεδονίας παρετηρήθη κάποια χαλάρωσις μικρά μὲν ἀλλ' ἄρκετά αἰσθητή, ἥτις δυστυχῶς τό ἐπόμενον ἔτος ἐκ τῶν ἀνω λόγων ἠρῶνθη ἐπικινδύνως.

Ἐπαύσαν νά εἰσέρχονται εἰς συνεταιρισμούς νέα μέλη. Οἰκονομικαί ἐργασίαι ἐλάχιστοι ἐγένοντο. Ἀπροθυμία τῶν μελῶν καί εἰς τήν ἐκπλήρωσιν ἀκόμη τῶν στοιχειοδεστέρων ὑποχρεώσεων των παρετηρεῖτο, εἶχε δέ ἀρχίσει νά ἐκλείπῃ ἡ προθυμία καί ἡ πεποίθησις τῶν μελῶν εἰς τήν μεταξύ των συνεργασίαν. Πλὴν τούτων καί μικροκαταχρήσεις ἐσημειοῦντο -εὐτυχῶς εἰς λίαν περιορισμένην ἔκτασιν- αἵτινες ἐκίνησαν τήν δυσπιστίαν τῶν ἐκτός τῶν συνεταιρισμῶν ἀγροτῶν πρὸς τήν ἰδέαν τοῦ συνεταιρισμοῦ.

Εἰς τούς συνεταιρισμούς τούς ἀποτελουμένους ἀπὸ

— Υγιεινονομικοὶ Συνεταιρισμοί. Ἐνέργειες τῆς ΑΤΕ γιὰ τὴν σχετικὴ ὀργάνωσις. Διατυπώθηκε εἰδικὸ καταστατικὸ καὶ συμφωνητικὸ («Συνεταιριστῆς» 1932 σ. 159) γιὰ νὰ βελτιωθῇ ἡ υγιεινὸνικὴ περιθάλψις των ἀγροτῶν καὶ νὰ ἀποφεύγουν τὶς δαπάνες καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν.

— Σέρρες. Ἐκθεσις ἀναλυτικὴ γιὰ τὴν δραστηριότητα των Συνεταιρισμῶν Σερρών. Κείμενο τῶν Φ. Λαμπροπούλου βλ. «Συνεταιριστῆς» 1932 σ. 164. Ἀπὸ τὴν ἐκθεσιν αὕτη ἀποσποῦμε διαφωτιστικὰς γενικότερας πληροφορίας γιὰ τὴν δημιουργίαν, τὴν ἐξέλιξιν, τὴν τότε κατάστασιν τὴν περιφέρειαν αὕτη.

«Οἱ συνεταιρισμοὶ εἰς τὴν περιφέρειάν μας ἀνέκαθεν ἔπρεπε νά διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας, ἐντελῶς διαφερούσας ἀπ' ἀλλήλων ὡς πρὸς τὴν ἐμφάνισιν ἀλλὰ καί τὴν ἑσωτερικὴν ἀξίαν. Εἰς τούς συνεταιρισμούς τῶν ἐνοπιῶν καπνοπαραγωγῶν καί τούς τοιοῦτους τῶν προσφύγων τοῦ κάμπου τῶν Σερρῶν καί τῆς περιφέρειας Σιντικής. Ἐκάστη κατηγορία ἔχει ἴδια γνωρίσματα καί διαφορητικὰς ιδιότητας εἰς τὸν τρόπον τῆς δράσεως καί ἀναπτύξεως...

Προσφυγικοὶ συνεταιρισμοί... Εἶναι πολυαριθμότεροι. Εἰς τὴν κατηγορίαν αὕτην ὑπάγονται ὅλοι οἱ συνεταιρισμοὶ τῶν ἐπαρχιῶν Σερρῶν καί Σιντικής, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦνται ἀπὸ καλλιεργητὰς κυρίως σιτηρῶν. Οἱ εἰς τούτους περιλαμβανόμενοι εἰς σημαντικὸν ἀριθμὸν ἐντόπιοι δέν μεταβάλλουν τὸν προσφυγικὸν τῶν χαρακτήρα.

Ἡ κατάστασις τῶν συνεταιρισμῶν αὐτῶν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1929 δέν ἦτο καθόλου ικανοποιητικὴ συνεπεία τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας ἰδρῦθησαν καί ἐλειτούργησαν. Διάφοροι πτωχοὶ πρόσφυγες προτοῦ ἀκόμη ἀναλάβουν ἀπὸ τὸ δεινὸν πλήγμα τῆς συμφορᾶς των, ἔβλεπαν περιφερόμενον ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν ἕνα ἔντυπον, τὸ καταστατικὸν τοῦ μέλλοντος νά ἰδρῦθῃ καί νά λειτουργήσῃ γεωργικοῦ πιστωτικοῦ συνεταιρισμοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκαλοῦντο νά ὑπογράψουν. Οὔτε ἡ προεργασία ἡ ἀναγκαία, οὔτε ἡ διαπαιδαγώγησις καί ἡ κατάδειξις τῆς ἀνάγκης τοῦ συνεταιρισμοῦ

πρόσφυγας -καί εἶναι οὗτοι οἱ περισσότεροι- παρετηρήθη ἡ μεγαλειτέρα χαλάρωσις, διότι οὗτοι ἐπλήγησαν ἀπὸ τὴν κρίσιν εἰς στιγμὰς καθ' ἃς μόλις ἤρχισαν νά ἀναδημιουργοῦνται οικονομικῶς.

... Ὑπῆρξε λοιπὸν ἕν ἄρκετά μακρὸν διάστημα (ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἰδρύσεως τῆς Α.Τ.Ε. μέχρι τῆς προσλήψεως καί τοποθετήσεως τῶν Ἐποπτῶν ὑπ' αὐτῆς) κατὰ τὸ ὅποιον δέν ὑπῆρχε παρακολούθησις των συνεταιρισμῶν. Δέν δυνάμεθα βεβαίως νά εἰπώμεν ὅτι τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶχε σοβαρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐδῶ ὀργανώσεως, διότι τὰ πάντα τῆς χαλάρωσεως ἦσαν τοιαῦτα ὥστε σὺδερμία δύναμις ἦτο δυνατόν νά τὰ προλάβῃ ἀλλὰ ὑπὸ μίας καλῶς λειτουργούσης Ἐποπτείας ὠρισμένα ἀτοπα, ὅπως ἡ λογιστικὴ ἀτάξις, οἱ ἀτακτοὶ δανεισμοί, αἱ μικροκαταχρήσεις, ἀσφαλῶς θὰ προελαμβάνοντο.

Ἐν τούτοις οἱ συνεταιρισμοὶ ἐκρατήθησαν καί εἶναι λίαν ἐκπληκτικὸν τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἐάν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ἀλλαγῶν, παρ' ὅλην τὴν ἠθικὴν καί ὑλικὴν ἐνίσχυσιν, ἡ ὁποία πανταχόθεν παρέχεται ... καί ἄνευ σοβαρῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων, ἡ συνεταιρική κίνησις ὑπέστη κατὰ καιροῦς, ἰδίως δὲ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναπτύξεώς τῆς, χαλαρώσεις καί διαταραχὰς περισσότερον ἐντόνους, ἀπὸ τὰς παρατηρηθείσας εἰς τὴν συνεταιρικήν κίνησιν τῆς χώρας μας καί μὲ ἀποτελέσματα περισσότερον δυσάρεστα...

εἶχον προηγηθῇ. Ὁ συνεταιρισμὸς ἰδρύετο καί παραχρῆμα ἤρχισε ὁ συναγωνισμὸς των πιστωτῶν καί προμηθευτῶν, ἔντονος τότε ἐν Μακεδονίᾳ.

Διάφοροι ἐπίσης ἐπιχειρηματῆαι καί τραπέζιται τῆς ἐποχῆς, ὠθούμενοι ἀπὸ τὸ κυριαρχῆσαν ἐν Μακεδονίᾳ πνεῦμα τῆς ἄνευ οικονομικοῦ μέτρου περιθάλψεως πάσης ἀνάγκης τοῦ εὐάλωτου εἰς ἐκμετάλλευσιν νέου ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἐβιάζοντο νά κάμουν μεγαλειτέρας τοποθετήσεις εἰς τούς ἰδρῦομένους ἢ ἰδρυθησομένους συνεταιρισμούς διὰ νά ἀποκομίσουν τὰ κατὰ τὸ δυνατόν μεγαλιέτερα κέρδη.

Οὕτω εἰς τὸν πρόσφυγα εἰς ὃν, ἐπὶ τινα ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1922 ἕως τοῦ 1925, λόγῳ τῆς ἀσκουμένης κρατικῆς περιθάλψεως, εἶχεν ἀτονῆσαι τὸ οικονομικὸν μέτρον καί ἡ λογικὴ ἀπὸ τὰς συναλλαγὰς του, παρεῖχτο ἤδη ἕνας νέος θεσμὸς, πρόθυμος νά ὑποκαταστήσῃ τὴν διαλυομένην προσφυγικὴν ὁμάδα, ἐξ ἧς εἶχε συνηθίσει νά προμηθεύεται χρεοῦμενος καί μὴ πληρῶνων.

Ἀλλὰ ἡ οὕτω ἀσκουμένη οικονομικὴ διαπαιδαγώγησις τοῦ λαοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἐλάχιστη κατάλληλος δι' οικονομικὰς ὀργανώσεις ὡς οἱ συνεταιρισμοί. Ἐλεγε ἀκόμη καί ἡ συνειδήσις ἀπὸ τὰ μέλη καί ἡ πεῖρα ἀπὸ τούς ἡγέτας. Ἡ ἔλλειψις ἄμφοτέρων τούτων τῶν ἠθικῶν στοιχείων δέν ἄφηνε τὴν πειθαρχίαν νά ἀναπτυχθῇ καί ὥθιε εἰς πρόωρον ἐκφυλισμὸν.

Ὑπὸ τὰς συνθηκὰς αὐτὰς ἐδημιουργήθησαν ἀτροφικοὶ ὀργανισμοί...

...μοναδικήν εξαίρεσιν άπετέλουν συνεταιρισμοί τινές γηγενών, άναπτυσσόμενοι εις τό αυτό μέ τούς λοιπούς περιβάλλον και οίτινες, παρά τήν έλλειψιν των τυπικών έφοδίων και τής μετρημένης καθοδηγήσεως, ξεκινούντο εις καλούς και βιωσίμους οργανισμούς, τείνοντας νά άκολουθήσουν τούς τής καπνικής περιφερείας όμοίους των και άποτελούντας και σήμερον άκόμη τούς άφήσαντας τά σημαντικώτερα ίχνη δράσεως και έπιδράσεως εις τήν ύπαιθρόν τούς όργανισμούς...

Πίναξ έμφαίνων τούς άπό τού 1913 μέχρι τού τέλους τού 1929 ιδρυθέντας γεωργικούς συνεταιρισμούς έντοπίων και προσφύγων (Σέραρα Ζίχνη Σιντικής).

1915-1921	αριθμός ιδρυθ.	
	αριθμός ιδρυθ. γηγενών	αριθμός ιδρυθ. προσφύγων
1922	22	-
1923	1	2
1924	1	4
1925	5	4
1926	3	19
1927	-	4
1928	4	26
1929	1	38
	3	17
	40	114

...οί μέν έντόπιοι ίδρυσαν μεγάλους συνεταιρισμούς δυναμένους νά έξελιχθούν εις βιωσίμους οργανισμούς, ένώ διά τούς πρόσφυγας κατενεμήθη ή δυναμικότης των ή οικονομική, ιδρυθέντων πολλών και χωριστών συνεταιρισμών εις τήν ίδίαν κοινότητα άλλ' ιδιαιτέρως διά κάθε συνοικισμόν.

...ή ίδρυσις συνεταιρισμών έντοπίων ύπηρεξε προϊόν μελέτης και γεγονός... εις τό πρώτον φύσημα τού άνέμου των δυσκολιών, τού πνείσαντος κατά τήν εμφάνισιν τής κρίσεως των γεωργικών προϊόντων, δηλαδή κατά τό έτος 1929. Αι προμήθειαι τότε έσταμάτησαν και έπειδή άνεστάλησαν και αι πιστώσεις συνεπεία τής καθυστερήσεως έξοφλησεως των προηγουμένων χρεών, ό άναπτυχθείς ζήλος έμαράνθη και οι οργανισμοί των συνεταιρισμών ένεκρώθησαν. Αύτή ύπηρεξεν ή πορεία και τό τέλος (ή άφετηρία διά τήν ΑΤΕ) καθ' όσον άφορά τούς περισσότερους συνεταιρισμούς τού κάμπου και τής Σιντικής, τούς συνεταιρισμούς των παραγωγών σίτου, κριθής, άραβοσίτου, βάμβακος, σησαμιού και έν γένει των πληγέντων ύπό τής κρίσεως προϊόντων, και των έγκατεστημένων εις άτυχή από άπόψεως καλλιεργητικής έδάφη προσφύγων...

Καπνικοί συνεταιρισμοί (έντοπίων). Τά κατάλληλα διά τήν καπνοκαλλιέργειαν έδάφη ήσαν πυκνώτατα κατοικημένα και πρό τής είσοδής των προσφύγων. Τούτου ένεκεν διετηρήθησαν εις ταύτα οι γηγενείς, έλάχιστοι δέ πρόσφυγες έγκατεστάθησαν μεταξύ τούτων, αλλά και έξ αυτών οι περισσότεροι εις μέρη εις ά βραδυτέρον, μετά τήν κρίσιν τού καπνού, ήδύναντο νά τραπούν προς άλλας καλλιεργείας. Ούτω ό χαρακτηρισμός «καπνικός συνεταιρισμός» δύναται νά έξομωιωθή πρός τόν τοιούτον τού «συνεταιρισμού γηγενών» διά τήν περιφέρειαν αύτήν.

Οί καπνικοί συνεταιρισμοί ιδρύθησαν και έλειτούργησαν μέ περισσότεραν έπιμέλειαν. Η ίδρυσις ενός καπνικού συνεταιρισμού γηγενών άπετέλει σπουδαίον γεγονός συντελούμενον μετά πολλήν μελέτην. Έπεστρατεύοντο όλοι αι ήθικαι και οικονομικαι δυνάμεις

των χωριών διά τήν εδραϊώσιν του. Οί σφώτεροι και συντηρητικώτεροι χωρικοί έτίθεντο επί κεφαλής τής κινήσεως. Η συνεταιρική άντίληψις και συνείδησις δέν ήσαν άνεπτυγμένα ή εκδηλοι, αλλά ύπολανθάνουσαι.

Η ίδρυσις τού συνεταιρισμού άπέβλεπε εις τήν έξυπνότετην οικονομικών άναγκών των μελών και ούχι εις τήν υποκατάστασιν τής ύπηρεσίας διανομών τού έποικισμού, ή τήν ικανοποίησιν καταστάσεων ένδειας, ως συνέβαινε διά τούς λοιπούς. Ούτω έδημιουργήθησαν και συνεταιρισμοί - τράπεζαι όπως προσφύως ονομάζονται άπό τούς χωρικούς τού Ροδολείβους, τής Πρώτης, τού Παπτά, τής Πενταπόλειως και των λοιπών μεγάλων καπνοχωριών.

Αι παραγωγικαι συνθήκαι των μελών των συνεταιρισμών τούτων ειχον ως άκολούθως. Η άξια τού προϊόντος των, τού καπνού, διετηρείτο επί έτη πολλά εις σταθερά περίπου έπίπεδα καλύπτοντα τά έξοδα τής γεωργικής εκμεταλλεύσεως και συντηρήσεως των καλλιεργητών, συχνάκις δέ (1923 και 1927 διά τά νεώτερα έτη) άνήλθε εις ύψηλά έπίπεδα, χωρίς μέχρι τότε νά κατέρχεται εις έξευτελιστικά όρια, ύποδηλούντα κρίσιν. Η κοινή συνείδησις τού μακεδονικού χωριού, ή όποια ειχε δώσει εις τόν καθέναν καπνοκαλλιεργητήν τήν άναλογούσαν αυτώ θέσιν εις τήν κοινωνίαν τής, διότι τόν παρηκολούθη παιδιόθεν, τού έπέβαλε και τήν οικονομικήν του άξίαν εις τόν συνεταιρισμόν, έντός τής όποιας επέζησε και διατηρη τάς αξιώσεις του.

Βιαιότητες, θρασυότητες και εκβιασμοί δέν ειχον θέσιν και δέν ήδύναντο νά τελεσφορήσουν εις τήν συνηθητικήν μακεδονικήν οικονομικήν κοινότητα, τόν καπνικόν συνεταιρισμόν. Η διοικήσις τού καπνικού συνεταιρισμού άπετέλει βήμα ιερόν, βήμα επί τού όποίου όλιγοι ήσαν οι κλητοί.

Υπήρξαν βεβαίως και έδώ αι παραποιήσεις και αι καταδολιεύσεις ή διαστρεβλώσεις τού συνεταιρικού πνεύματος. Ούχι σπανίως τό έργον των μεγάλων συνεταιρισμών -ό όγκος των συνεταιρισμών τούτων τούς έπροστάτευσε από τάς φατρίες- έτορπιλλίζετο από έπιπολαίως προσπαθείας μικροτέρων συνεταιρισμών, τιμαρίων τού Α ή Β πολιτικού ή οικονομικού παραγοντος τής κοινότητος. Η κατάστασις όμως αύτη ήτο προτιμωτέρα τής των λοιπών συνεταιρισμών, διότι παρειχέτο εκάστοτε εις τούς αγαπήσαντας τόν συνεταιρισμόν των Μακεδόνων ή ευκαιρία νά έξασκούν τήν μαχητικότητα των και νά μελετούν τάς μεθόδους, άς ήκολούθουν οι διάφοροι άπορηζυταί τού ιδρώτος των, εις πρώτην δέ ευκαιρίαν έδωσαν εις τούτους τό κατάλληλον μάθημά τους, ενισχυθέντες και έξωθεν (ύπό τής Τραπέζης και Έποπτείας) διά τό τόλμημά των τούτο.

Αντιθέτως οι συνεταιρισμοί, οι προώρους και άκαίρως δημιουργηθέντες έπροστάτευσαν διά τής άμαθείας των ή των κακών των συνηθειών και τής πλήρους άδιαφορίας των διά τά τού συνεταιρισμού, δι' αύτου τούτου τού έαυτού των. δηλαδή, όλους τούς εκμεταλευτάς τής ιδιωτικής οικονομίας των, εξακολουθούδν δέ διά τής παθητικής των στάσεως νά τούς υποθάλλουν και νά τούς καλύπτουν. Εις τά στοιχεία ταυτα δέν νά άνάξητηθή και τό μικρόν τής άποδοτικότητος και σήμερον άκόμη διαφόρων προστατευτικών μέτρων τής Τραπέζης, ως ή συγκέντρωσις των προϊόντων και ή τακτοποίησις των όφειλόν των.

Η ύψωσις των τιμών τού καπνού κατά τό 1927 και 1928 συνετέλεσε εις τό νά γιγαντωθούδν οι καπνικοί συνεταιρισμοί και νά παρουσιάζουν μίαν εικόνα πλήρη

ζωής και δράσεως, ύποσχομένης τό καλλίτερον μέλλον. Καταθέσεις τών μελών συνεκεντρώθησαν, κεφάλαια βιανά άπεταμειύθησαν, εργασίαι προμηθευτικά άνεπτυχθησαν και ή ιδεολογική κίνησις εις τό επίπεδον τής διεκδικήσεως επαγγελματικών συμφερόντων ετονώθη γενναίως. Αι δευτεροβάθμιοι συνεταιρικοί οργανώσεις, χρηματοδοτούσαι και ύποστηρίζουσαι τήν κίνησιν ταύτην, έδημιούργησαν και έφεραν ύπ' όψιν τής πολιτείας -ήτις και επελήφθη εκτοτε τής επελεύσεώς τους- ζητήματα σοβαρώτατα εξαιρετικήν έχοντα άπτήχησις διά τήν συμφέροντα και τήν ζώην τών άγροτών, ως τό τής 'Αγροτικής Τραπεζής, τό καπνικόν, τό τών άποξηρατικών έργων, τής άγροτικής ασφάλειας κλπ.

Αι Σέρραι, διά τής έν τώ μεταξύ άνδρουμένης 'Ενώσεως τών συνεταιρισμών της, είτε διά τών ιδίων άπ' ευθείας, έπαξεν πρωτευσοντα ρόλον εις όλην αύτήν τήν δημιουργικήν κίνησιν.

Τό 1929 εύρε όλα τά ζητήματα τεταμένα, αλλά έδωσε τό πρώτον πλήγμα εις τήν ζωηρότητα του άγώνος και εις τήν ιδιωτικήν οικονομίαν τών άγροτών. "Εκπληκτοι ούτοι και άνέντομοι είδον τό μοναδικόν των προίόν νά πωλήται εις έξευτελιστικάς τιμάς ή νά μένη άζήτητον. Ο καπνοπαραγωγός μη ών και ούτος καλώς ώργανωμένος, ως και ό λουτός άγροτικός πληθυσμός τής χώρας, ήσθάνθη άμέσως τό πλήγμα δεινότερα. Πρώτον του μέλημα ήτο νά περιορίσθ τήν σχετικήν ευμάριαν τήν όποίαν από τά έτη τής ευτυχίας είχαν επιτρέψει εις τόν έαυτόν του, αλλά με τά μέσα ταύτα δέν έσώζετο ή κατάστασις, διότι ήσαν έξαιρετικά βεβαρυμένοι από τόν λήγον έτος με τά έξογκωμένα έξοδα καλλιέργειας και διατροφής.

Εν τούτοις δέν έλειπεν ή ψυχραιμία -ή μόλις τότε ιδρυθείσα 'Αγροτική Τράπεζα μετά τής 'Εθνικής Τραπεζής έδωσαν έμμέσως βραδύτερον μίαν λύσιν εις τό ζήτημα τουτο, λύσιν προσωρινήν μέν άλλ' όπωσδήποτε έξασφαλίζουσιν τήν ψύχραιμον άντιμετώπισιν τών περιστάσεων.

Με τά γεγονότα αυτά έτεματιζετο τό 1929. Οι συνεταιρισμοί ευρέθησαν άπασχολημένοι με τήν ήρωϊκήν προσπάθειαν νά συγκρατήσουν έαυτούς και τά μέλη των από τόν κατήφορον και τήν καταστροφήν.

Η συνειδησις του μέτρου εις τάς εργασίας των εξαλαρώθη και ή περισυλλογή των ναυαγίων του οικονομικού τουτου άτυχήματος άπετέλεσε τό κύριον μέλημα των. 'Ητόνισαν τότε κατ' ανάγκην ώρισμένα άρχαί και περιήλθον οι συνεταιρισμοί εις ποιάν τινα διοικητικήν και οικονομικήν άναρχίαν.

Εις τήν έπειδείνωσιν τής καταστάσεως ταύτης είχαν συνδράμει από πολλών έτών και άλλοι έξαιρετικοί παράγοντες.

Αι έμπορικά τράπεζα διαβλέπουσαι εις τούς συνεταιρισμούς ένα ασφαλές μέσον τοποθετήσεως κεφαλαίων χάρις εις τήν άλληλέγγιον ευθύνην των συνεταιριών, έπίστωναν τούτους άνευ μέτρου, τό δε ενδιαφέρον όπερ επεδείκνυε δι' αυτούς ή 'Εθνική Τράπεζα δέν κατώρθωνε πάντοτε νά τούς συγκρατή και νά

προλαμβάνη τόν ύπερμετρον δανεισμόν.

Διάφοροι έπιχειρηματία, έμποροι, ιατροί και άλλοι εκ των πλημμυρησάντων τήν ύπαίθρον άμα τη λήξει τής πολεμικής περιόδου και τη όριστική έγκαταστάσει τών προσφύγων, άποβλέποντες εις τόν εύκολον πλουτισμόν εύρον εις τούς συνεταιρισμούς τό καλλίτερον βάθρον διά τάς έπιχειρήσεις των και επνίξαν κυριολεκτικώς τούτους με συμβάσεις παρασύροντες εις τουτο τάς άδαιεις και άκαταρτίστους οικονομικώς διοικήσεις.

Ο μέχρι τότε έπόπτης τών συνεταιρισμών τούτων ήτο άνθρωπίνως άδύνατον νά άνταποκριθ ή εις τόν όγκον τής πρό αυτού εργασίας. Διά νά καταδειχθ ή σημασία του όγκου πρέπει νά σημειωθ ή ότι πολλοί καπνικοί συνεταιρισμοί έχουν κίνησιν άνωτέραν τής τών ένώσεων συνεταιρισμών και τής Πελοποννήσου άκόμη, εις ήν εκαστος επιθεωρητής συνεταιρισμών άσχολείται με 4 ή 5 ένώσεις ένω έδώ ύπήρχον 30 και πλέον ευδοκίμως λειτουργούντες καπνικοί συνεταιρισμοί.

Διά τήν δημιουργίαν εις τό οργανωτικόν επίπεδον έλειπε τό θεμέλιον, δηλαδή ή μόρφωσις και πειθαρχία, και διά πΰσαν άλλην ουσιαστικήν εργασίαν έλειπε ή πίστις από τό άνθρώπινον υλικόν.

Τοιαύτη περίπτου ήτο ή κατάστασις τών συνεταιρισμών και ή θέσις των εν τή οικονομική και κοινωνική ζωή του τόπου κατά τό τέλος του έτους 1929.

Πίναξ εμφαίνων τήν κατάστασιν τών συνεταιρισμών τής περιφερείας τής 'Αντιπροσωπείας ΑΤΕ Σερρών κατά τήν 31/12/29. (Σέρραι - Ζίχνη - Σιντική).

Συνεταιρισμοί	Πιστωτικοί	149	
»	Πωλήσεως	1	
»	'Εξαγ. γαιών	4	Σύνολον 154

Μέλη συνεταιρισμών	15.337
Μέλη οικογενειών τούτων	76.685

Κεφάλαια Καταβ.	Μερίδες δρ.	12.451.705
»	Τεκτ. 'Αποθ.	1.191.307
»	"Εκτακ. 'Αποθ.	4.238.699 17.881.711
Καταθέσεις εις τούς συνεταιρισμούς		3.655.556
Γενικά έξοδα συνεταιρισμών		2.876.191

Οι συνεταιρισμένοι εκ των άγροτών είναι πολύ περισσότεροι τών άσυνεταιριστων, ως επίσης ελάχιστα είναι και τά χωριά ή αι κοινότητες που δέν έχουν ένα συνεταιρισμόν. 'Εάν ύπολογισθ ήτις ό άγροτικός πληθυσμός τής περιφερείας κατά τό έτος τουτο άνήρχετο εις 23.000 οικογενείας και 110.000 ψυχάς, έπεται ότι τό ποσοστόν του συνεταιρισμένου άγροτικού πληθυσμού προσεγγίζει τό 70%.

Αι καταθέσεις εις τούς συνεταιρισμούς και σημαντικά είναι και φυσιολογικά, αι δέ ενισχύσεις των συνεταιρικών κεφαλαίων σημαντικώτατα έπίσης, έξασφαλίξουσαι ένα μέγα μέρος των δανειακών άναγκών των συνεταιριών των...

— Δραστηριότητα των Συνεταιρισμών της περιφερείας Σερρών την περίοδο 1931-1932 βλ. στο κείμενο Φ. Λαμπρόπουλου «Συνεταιριστικής» 1933 σ. 10, 31.

Συνεταιρισμοί Λέσβου. Την κατάσταση των Συνεταιρισμών Λέσβου και κυρίως των Ελαιουργικών (με τα ελαιουργεία που διέθεταν κλπ.) βλ. στο Β. Ευαγγέλου «'Η Μυτιλήνη από γεωργοοικονομικής άπόψεως» σ. 130 επ., γραμμένο με

το τότε πνεύμα της ΑΤΕ (υποτίμηση της παλαιάς συνεταιριστικής δραστηριότητας, έξαρση της σωτήριας επιρροής της ΑΤΕ).

Σύμφωνα με τα εκεί στοιχεία οι Ελαιουργικοί Συνεταιρισμοί Λέσβου μέχρι τότε (τέλος 1932) είχαν οικοδομήσει και είχαν αγοράσει τα παρακάτω ελαιουργεία.

Ελαιουργικοί Συνεταιρισμοί	Ελαιουργεία		Ελαιουργικοί Συνεταιρισμοί	Ελαιουργεία	
	Οικοδομηθέντα	Αγορασθέντα		Οικοδομηθέντα	Αγορασθέντα
Αφάλωνος	1	-	Πέτρας	-	1
Βασιλικών	1	-	Παρακοίλων	-	1
Βρύσας	-	2	Παπάδου	1	-
Βατούσης	1	-	Πλακάδου	1	-
Γελίων	1	-	Παλαιοκήπου	1	-
Κάπης	-	2	Στύψης	1	-
Κλειούς	1	-	Συκαμιάς	-	1
Κλωμηδάδου	1	-	Σκαλοχωρίου	1	-
Μανδαμάδου	1	-	Σκοπέλου	-	1
Μεσαγρού	1	-	Βορού	1	-
Παμφίλων	1	-	Πλωμαρίου	1	-
Πηγής	1	-	Ακρασίου	1	-
			Σύνολο	18	8

— Οικονομικές πληροφορίες για την υπόσταση διαφόρων Συνεταιρισμών μέσα από τα στοιχεία των ισολογισμών τους. Βλ. σχετικά ισολογισμούς:

Γ. Συνεταιρισμού πωλήσεως σουλτανίνας Σητείας Κρήτης (Συνεταιριστής) 1933 σ. 16 και «Συνεργατισμός» 1933 σ. 985).

Επεξεργασία κίτρων σε παράρτημα της Ενώσεως Κιτροπαραγωγών Κρήτης (Καλύβες Βάμου).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΗ - ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βιβλιογραφία

Τα ενδιαφέροντα της γεωργοοικονομικής βιβλιογραφίας κατά το 1932 περιτρέφονται στα θέματα αγροτικής πίστωσης, τον καπνό, τη γεωργική εκπαίδευση, τη γεωργική φορολογία, δάση, κτηνοτροφία, αμπελουργία.

Στα συνεταιριστικά εμφανίζεται αρκετά αξιόλογη παραγωγή με τα:

— Ernest Grunfeld, Καθηγητού του εν Halle Πανεπιστημίου «Οί συνεταιρισμοί από οικονομικής και κοινωνικής άποψεως» (Μετάφραση εκ του γερμανικού Τ.Χ. Χασαποπούλου). Εν Πάτρας 1932 σελ. 191.

Ο μεταφραστής, τ. Εποπτικός, δικηγόρος στην Πάτρα που παρακολούθησε και συνεταιριστικά μαθήματα στη Γερμανία, αποδίδει, κατά μέγα μέρος, στην έλλειψη επιστημονικών εφοδίων (πλην των βιβλίων Ιασεμίδα και Καλιτσουνάκη και των περιοδικών «Βοηθός τῶν Συνεταιρισμῶν» και «Συνεταιριστής») την παρατηρούμενη έλλειψη «σαφῶς καθωρισμένης κατευθύνσεως, άτροφικῆς ἀναπτύξεως τῆς συνεταιριστικῆς συνειδήσεως, ὑπερβολικῆς ἀδιαφορίας τῶν συνεταιρισμένων μαζῶν καί τās πολλαχού σημειουμένας ὑπερβασίας ἢ ἀνωμάλους ἐκδηλώσεις». Ελπίζει ότι η αξία του επιστημονικού αυτού έργου «θά διανοίξη μίαν σχισμὴν εἰς τόν σκοτεινόν θεωρητικόν ὀρίζοντα τῆς ἑλληνικῆς κινήσεως...»

Μετά την μετάφραση του γερμανικού κειμένου, ακολουθεί και συνεκδίδεται η μελέτη του Θ. Τζωρτζάκη «Οί Συνεταιρισμοί στήν Ἑλλάδα» (σελ. 193-384) που κυκλοφόρησε και αυτοτελῶς (βλ. το ἐπόμενον).

— Θ. Τζωρτζάκη «Οί Συνεταιρισμοί εἰς τήν Ἑλλάδα» Πάτρα 1932 σ. 152. Είναι το πρώτο αξιόλογο βιβλίο που αναφέρεται συστηματικά στην εξέλιξη και τα προβλήματα των Συνεταιρισμῶν από την πρώτη εμφάνιση τους μέχρι το 1932.

— W. Beitzger (Μετάφρ. από τα γερμανικά Γ. Φανουράκη, Τμηματάρχου της ΑΤΕ) «Οί Κτηνασφαλιστικοί Συνεταιρισμοί» Αθήνα 1932 σ. 48. Προπαγανδίζει το θεσμό των γεωργικών ασφαλιστικών συνεταιρισμῶν και δίνει χρήσιμες πληροφορίες και υπόδειγμα καταστατικού κτηνασφαλιστικού Συνεταιρισμοῦ με οδηγίες.

— Μ. Γερακάρη «Μελέτη ἐπί τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν» (λιθόγραφος) που εκφράζει το νέο συντηρητικό εκκαθαριστικό πνεῦμα της ΑΤΕ.

— Θ. Τζωρτζάκη «Ὁ Συνεταιρισμός τῶν Ἀμπελακίων καί ἡ σύγχρονη συνεταιριστική κίνηση εἰς τήν χώραν μας» Θεσσαλονίκη 1932 σ. 18. Ομιλία του στην πανελλήνια συνεταιριστική συγκέντρωση Ἀμπελακίων, 19 και 20 Ἰουνίου 1932. (Ἀνατύπωση ἀπό το περιοδικό «Συνεργατισμός» τῆς Θεσσαλονίκης).

— Π. Κοντού. Καθηγητού Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης «Δασικοί Συνεταιρισμοί», Θεσσαλονίκη 1932 σ. 40. Ἐκδοση «Συνεργατισμοῦ» ἀπό το ευρύτερο σύγγραμμα του δασικῆς πολιτικῆς. (Βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 111).

Με ευρύτερης σημασίας εισαγωγή, αναφέρεται στους διάφορους τύπους δασικών συνεταιρισμῶν (δασοκτημόνων, εργατῶν, κλπ.), ελεύθερους και αναγκαστικούς).

— Αντ. Κουκοράβα «Συνεταιριστικοί Νόμοι» Σέρραι 1932 σελ. 148. Ο Αντ. Κουκοράβας ἦταν παλαιός ἐπόπτης καί ἔπειτα Διευθυντής τῆς Ἐνώσεως Σερρῶν. Πρόλογος του τότε Επόπτη Συνεταιρισμῶν Φ. Λαμπροπούλου.

— ΑΤΕ «Νόμος 602» (με τις νεότερες τροποποιήσεις).

— Καταστατικόν Πανελληνίου Συνδέσμου Συνεταιριστικῶν Ὑπαλλήλων, Θεσ-

σαλονίκη 1932 σ. 23 (Βλ. στο Υποκεφ. Ι).

— Λαϊκόν Πανεπιστήμιον, εφημ. «Βραδυνή». Μαθήματα Αλ. Παπαναστασίου «περί συνεταιρισμών» (1, 2 και 3 Δεκεμβρίου 1932). Δυστυχώς το κείμενο δεν περιλαμβάνεται στον ειδικό τόμο για το έργο του. Βλ. αποσπάσματα από τον Στ. Μαριάδη και παρατηρήσεις στον «Οικονομικό Ταχυδρόμο», 2 Φεβρ. 1934.

— Αν. Σπουργίτου «Γενική Ίδιωτική Οικονομική» Αθήναι 1932 σ. 544. Ειδικό μέρος για τους Συνεταιρισμούς (Βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 60).

— Καρ. Ζιντ «Οί Συνεταιρισμοί Καταναλώσεως» Αθήνα 1932 σελ. 319. Μετάφραση Α. Χατζηαποστόλου. Έκδοση Βιβλιοθήκης του Συνεταιριστού (Βλ. και «Συνεταιριστής» 1932 σ. 176).

Το πρώτο βιβλίο μιας προσπάθειας που δεν είχε επιτυχία και συνέχεια (όπως όλες, σχεδόν, οι πνευματικές - εκδοτικές προσπάθειες στο συνεταιριστικό τομέα από τότε μέχρι σήμερα). Ο μεταφραστής, στον πρόλογο τονίζει την ανάγκη των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών για την εργατική και μικροαστική τάξη και πιστεύει ότι θα στραφεί προς αυτόν.

Είναι ένα πολύ αξιόλογο σε πληροφορίες και γλαφυρό βιβλίο που περιέχει κεφάλαια με γενικότερο συνεταιριστικό ενδιαφέρον, χρήσιμο και σήμερα. (Ο συγγραφέας απεβίωσε τον Μάρτιο 1932. Σύντομη βιβλιογραφία του βλ. «Συνεταιριστής» Μάρτιος 1932).

— Χρ. Ευελπίδη «Η γεωργική πίστις ἐν Ἑλλάδι. Πῶς ἐργάζεται καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐργάζεται ἡ Ἀγροτική Τράπεζα» Αθήνα 1932 (ανάτυπο από το περ. «Συνεταιριστής» σελ. 31 (βλ. στο Υποκεφ. Ζ').

— Γ. Τρακάκη, Διευθυντού ΑΤΕ «Τα καλλιεργητικά δάνεια». Υπόμνημα προς την Διοίκησιν ΑΤΕ. Πολυγρ. σ. 28 (Βλ. στο Υποκεφ. Ζ).

— Δημ. Ανδρεάδη - Π. Παπαχριστοδούλου «ὁ Φᾶρος τοῦ Χωριοῦ» Αθήνα 1932 εκδ. 4η. Με απόφαση του Υπουργού Παιδείας Π. Πετρίδη, εγκρίνεται το 1932, ως αναγνωστικό για την Ε' τάξη του Δημοτικού Σχολείου, το βιβλίο των Δημ. Ανδρεάδη και Π. Παπαχριστοδούλου «Ὁ Φᾶρος τοῦ Χωριοῦ» (Εκδοτικός Οίκος Δημητράκου, Αθήναι).

Πρόκειται για ένα υπέροχο βιβλίο - μυθιστόρημα που διηγείται πῶς πραγματοποιήθηκε η αναμόρφωση του «Κακορίζικου» χωριού σε «Καλορίζικο», μέσα από αντιδράσεις. Ζωγραφίζει όλη την καθυστέρηση που υπήρχε στα ελληνικά χωριά προ του 1912. Ανάμεσα στα περιεχόμενα του πολλά κεφάλαια είναι διδασκαλία για τη συνεταιριστική δράση μέσα στο χωριό όσο και για την εκπολιτιστική δράση στην κοινότητα σε όλους τους τομείς. Ειδικά κεφάλαια για τους Συνεταιρισμούς είναι:

46. Ο πρώτος συνεταιρισμός

76. Χρειάζονται συνεταιρισμοί

78. Οι πρώτοι κοινοτικοί συνεταιρισμοί

(Το αντίτυπο του 1932 που υπάρχει στην βιβλιοθήκη μου αναγράφει έκδοση 4η. Πράγμα που σημαίνει ότι είχε εγκριθεί και εισαχθεί στα σχολεία από τα προηγούμενα χρόνια, ίσως από το 1929).

— Η Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Σερρών συνεχίζει την έκδοση του περιοδικού της «Συνεταιριστικά Νέα» («Συνεταιριστής» 1932 σ. 31).

— Από την Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Ξάνθης άρχισε να εκδίδεται το έντυπο (αρχικά εφημερίδα και έπειτα περιοδικό) «Συνεταιρισμένη Θράκη».

— Στη Λέσβο (Αγιάσος) άρχισε να εκδίδεται από 15 Ιουνίου «Η Φωνή του Συνεταίρου» ως όργανο των συνεταιρισμένων αγροτών Λέσβου («Συνεταιριστής» 1932 σ. 81).

2. Διάφορες εκδηλώσεις για συνεταιριστική εκπαίδευση - μόρφωση - διαπαιδαγώγηση — Αποφοιτούν 36 σπουδαστές από τη Σχολή Συνεταιριστών του έτους 1930/1931 (Βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 31). Είναι οι παρακάτω (*).

Εισαγωγή 10 νέων σπουδαστών έτους 1932/1933 («Συνεταιριστής» 1932 σ. 146) (**).

— Η συνεταιριστική εκπαίδευση γενικότερα και ειδικά στη Μακεδονία. Κείμενο Π. Βασιλακοπούλου («Συνεταιριστής» 1932 σ. 133) το οποίο αναφέρεται αρκετά αναλυτικά:

α) στην εξέλιξη της γεωργικής συνεταιριστικής κινήσεως στη Μακεδονία.

β) στην σημασία της συνεταιριστικής μορφώσεως.

γ) στην τότε οργάνωση της συστηματικής συνεταιριστικής εκπαίδευσως σε διάφορες χώρες (πολύτιμα στοιχεία) όπως Αγγλία, Γερμανία, Γαλλία, Ουγγαρία, Τσεχοσλοβακία, Πολωνία, Νορβηγία, Ρουμανία, Λεττονία.

δ) Και καταλήγει στα ελάχιστα της Ελλάδας για την οποία αναφέρει τα εξής κυριώτερα:

«... Ημείς από άποψews συνεταιριστικής εκπαίδευσως, παρ' όλην τήν έκτασιν τήν όποιαν έχει λάβει ή συνεταιρική μας κίνησις ύστεροϋμεν τά μέγιστα. Ούτε καταβλήθη ποτέ ούτε καί καταβάλλεται σοβαρά τις προσπάθειαι εις τό μέρος τούτου, ή διαπαιδαγώγησις έχει άνατεθεί εις τήν έποπτεΐαν συνεταιρισμών ήτις, πλέον ενός ξηροϋ έλέγχου καί τής παροχής συμβουλών καί όδηγιών τινων, δέν δύναται άλλο τι να προσφέρει κατά τήν έκτέλεσιν τής ύπηρεσίας της, ενώ έχομεν άνάγκην συστηματικής εργασίας όχι μόνον διά να διαπαιδαγώγησωμεν τόν συνεταιρισμένον κόσμον, αλλά καί διά να μορφώσωμεν στελέχη καί γενικώτερον διά να κινήσωμεν τό ενδιαφέρον τής κοινής γνώμης καί ιδίως τής διανοουμένης μερίδος καί τής σπουδαζούσης νεολαίας.

Εις τας άνωτέρας σχολάς μας, ό συνεταιρισμός εξετάζεται ως έν έπουσιώδες κεφάλαιον τής πολιτικής οικονομίας. Επίσης εις τας άνωτέρας γεωπονικάς σχολάς Αθηνών καί Θεσσαλονίκης ή συνεταιρική όργάνωσις μελετάται ως κεφάλαιον τής γεωργικής οικονομίας έξαντλούμενον μέ όλίγας παραδόσεις. Συστηματική συνεταιριστική εκπαίδευσις ύπάρχει μόνον εις Σχολήν Συνεταιριστών, ήτις όμως μόνη δέν συμπληρώνει τό κενόν...»

«...Συνεταιριστικά μαθήματα έχουν μέχρι σήμερα μόνον τρεις φορές όργανωθῆ. Τό 1916 υπό τού Υπουργείου Έθνικής Οικονομίας, τά όποια παρηκολούθησαν περι τά 100 πρόσωπα διδάσκαλοι καί αντιπρόσωποι συνεταιρισμών καί τά όποια έδωσαν τήν μεγίστην ώθησιν εις τήν Συνεταιριστήν Όργάνωσιν. Τό 1925 έν Θεσσαλονίκη υπό τής Γ.Δ.Ε.Μ. Καί τό 1929 υπό τού Αυτόνομου Σταφιδικού Όργανισμού, τά όποια παρηκολούθησαν οι συνεταιριστικοί του υπάλληλοι καί τινες υπάλληλοι Ένώσεων συνεταιρισμών.

Επίσης καί ό έν Θεσ/νίκη Σύνδεσμος Συνεταιριστών,

(γράφει), καταβάλλει άναλόγους προσπάθειαι. Όργάνωσε δύο συνεκτινώσεις μέ συνεταιριστικάς όμιλίας... Δυστυχώς τά μέσα τού Σωματείου τούτου δέν επιτρέπουν εύρύτεραν δράσιν.

Αλλά καί εις τήν δι' έντύπων προπαγάνδαν ύστεροϋμεν έξίσου. Τά δύο εκδιδόμενα συνεταιριστικά περιοδικά, ό «Συνεταιριστής» καί ό «Συνεργατισμός» έχουν καί τά δύο όμοϋ κυκλοφορίαν 1500 μόνον φύλων...

Και προτείνει:

«...Εΐνε ήδη καιρός να μας άπασχολήσῃ σοβαρώς τό ζήτημα τής συνεταιριστικής εκπαίδευσως...

...πρέπει να γίνη ή άρχή από τούς υπάλληλους τών συνεταιρισμών καί ενώσεων, οι όποιοι κατά τό πλείστον δέν έχουν τήν άπαιτουμένην διά τήν γενικώτεραν έξυτηρήσῃν τής κινήσεως μόρφωσιν. Η εκπαίδευσις αυτών δύναται να γίνη διά τής όργανώσεως κατά περιφερείας μαθημάτων, επί τῆ βάσει προγράμματος καθορισμένου υπό τής Α.Τ.Ε. Σκόπιμον θά ήτο όπως τά μαθήματα ταυτα παρακολουθήσουν καί οι έπόπται όχι ως μαθηταί, άλλ' ως έπιμεληταί, καθώς καί οι λογιστικοί υπάλληλοι τής Α.Τ.Ε. Τά μαθήματα θά εΐνε διαρκείας 20 ήμερών μέχρις ενός μηνός καί πρέπει να γίνουν επί σειράν 2-3 ετών εις τούς ίδιους μαθητάς διά τήν τελειότεραν μόρφωσιν αυτών.

Μετά τά πρώτα ειδικά ταυτα μαθήματα πρέπει να όργανωθούν κατά περιφερείας καί ειδικά μαθήματα διά τούς διοικούντας συνεταιρισμούς, τά όποια να παρακολουθήσουν καί όσοι άλλοι εκ τών κατοίκων θέλουν. Τά μαθήματα ταυτα θά εΐνε διαρκείας τό πολύ μας εβδομάδος.

Παραλλήλως πρέπει να επιδιωχθῆ όπως ό συνεταιρισμός εισαχθῆ εις τό πρόγραμμα τών μαθημάτων τών διδασκαλείων καί τών μέσων έμπορικών καί γεωργικών σχολών.

(*) Ν. Σπυρόπουλος, Στ. Ντούλας, Γ. Κλειδάς, Στ. Κωνσταντής, Ν. Νικολαΐδης, Δ. Γεωργάκης, Σ. Μουστάκης, Γ. Πονηρός, Ι. Παπαϊωάννου, Μ. Γιόκαρης, Ι. Κουσομπίτης, Κ. Βασιματζίδης, Γ. Μπασακάκης, Κ. Βασιλείου, Π. Συκαράς, Α. Παπανδρέου, Δ. Τούγια, Ι. Παλατάκης, Δ. Σέλλης, Β. Ζηκούνας, Π. Λαμπρινόπουλος, Ε. Χουρδάκης, Σ. Χιονίδης, Ι. Δρακουλάκος, Επ. Κίλιας, Εμ. Μπότσαρης, Χ. Τζόβας, Κ. Κίλιας, Γ. Μπύρος, Εμ. Χουρδάκης, Ευστρ. Αναστασέλης, Αθαν. Γιαμάς, Ι. Αθανασάκης, Ευάγ. Παπαθέου, Κ. Πεδιώτης, Αν. Μέλης.

(**) Γ. Βαρτής, Δ. Γιατράς, Δ. Γκούμας, Μ. Κελεσογλου, Γ. Κωστόπουλος, Αδ. Πικούλης, Σαραντιδής, Δ. Τσακματζόγλου, Ν. Τσανταράκης, Εμ. Φούμης.

Εύχης έργον επίσης θά ήτο ή εισαγωγή τής συνεταιριστικής οικονομίας και εις αυτά ακόμη τά ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ιδίως εις τάς ανώτερας γεωπονικάς σχολάς, εις τήν σχολήν τών έμπορικών και οικονομικών επιστημών και εις τήν σχολήν τών πολιτικών και οικονομικών επιστημών του Πανεπιστημίου

τής Θεσσαλονίκης.

Απαραίτητον επίσης θεωρούμεν τήν έκδοσιν σειράς φυλλαδίων εκλαϊκευτικών τών συνεταιριστικών γνώσεων ως και έντύπων οδηγίων σχετικών μέ τήν διοίκεισιν, τήν έποπτείαν και τήν διαχειρίσιν τών συνεταιρισμών.»

— Η μορφωτική «προσκυνητική» εκδρομή στα Αμπελάκια.

Στις γιορτές της Πεντηκοστής και του Αγίου Πνεύματος (19 και 20 Ιουνίου 1932) ο Σύνδεσμος Συνεταιριστών Β. Ελλάδος (Εγνατίας 84) οργανώνει διήμερη προσκυνητική εκδρομή στα Αμπελάκια... Η εκδρομή θα περιλάβη και κινητή Συνεταιριστική Σχολή στην οποία θα διδαχθούν διάφορα γεωργοοικονομικά θέματα από επιφανείς συνεταιριστάς και Καθηγητάς Πανεπιστημίου. Και θα τελεσθή συνεταιριστικό μνημόσυνο Κ. Μαλούχου (γράφει ο «Συνεργατισμός» 1932 σ. 745).

Πλήρη περιγραφή της ιστορικής αυτής οργανωτικής - μορφωτικής εκδρομής στα Αμπελάκια βλ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 769. Έγιναν ομιλίες:

Σ. Σολωμού (Δ/ντή Μανιάρειας Σχολής)

Κ. Πρωτόπαπα (Αντιπροέδρου Συνδέσμου Συνεταιριστών)

Ευρ. Τζουμέρτη (για Κ. Μαλούχο)

Κ. Άμαντου (ιστορική εξέλιξη Θεσσαλίας)

Αγ. Αστεριάδη (ιστορικά οικήματα Σβάρτς κλπ.)

Αλ. Μυλωνά (για την οικονομία και τον ελεύθερο ανταγωνισμό)

Θ. Τζωρτζάκη (για Αμπελάκια και σύγχρονη συνεταιριστική κίνηση)

Επ. Κυπριάδη (Αντιπροσώπου Υπουργείου Γεωργίας)

Π. Κοντού (εντός του δάσους Προφήτη Ηλία, περί δασικών συνεταιρισμών)

Μ. Γερακάρη (περί υγειονομικών συνεταιρισμών)

Και υπό άλλων (βλ. και «Συνεργατισμός» 1932 σ. 826).

Δι' εράνου συγκεντρώθηκαν 2.550 δρχ. που δόθηκαν στη νυκτερινή Σχολή Αμπελακίων για αγορά συλλογής εργαλείων ξυλουργού και 3 μουσικών οργάνων.

Τότε συνεδρίασε τελικά εκεί και η λεγόμενη «Επιτροπή Αμπελακίων» για το Συνεταιριστικό Πρόγραμμα. Τα συμπεράσματα μελέτης της Επιτροπής Αμπελακίων 1932 και τις εισηγήσεις Αλ. Σβάλου, Αρ. Σιδερι βλ. στο «Συνεργατισμός» 1932 σ. 795.

— Με την συμπλήρωση 3ετίας στην έκδοση του περιοδικού ο «Συνεργατισμός» γίνεται ανασκόπηση της πείρας του για τη συνεταιριστική δημοσιογραφία (γιατί εκδόθηκε, δυσκολίες, πείρα, συγκρίσεις με άλλες χώρες, υποδειξεις). Γράφει τα επόμενα κυριώτερα, πολύ χαρακτηριστικά και που έχουν ισχύ για όλες τις προγενέστερες και μεταγενέστερες του εκδοτικές συνεταιριστικές προσπάθειες.

«Γιατί έξεδόθη ό Συνεργατισμός»

Ο Σύνδεσμος Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος ίδρυθείς στην άρχή του 1929, από τή προηγουμένη πείρα μάς μεγάλης μερίδος τών μελών του, διεπίστωσε πώς ή συνεταιριστική Κίνησις στον τόπο μας είχε πάρη ένα ιδιόρρυθμο χαρακτήρα, οι δέ συνεταιίροι δέν είχαν σαφή αντίληψη περί τών επιδιώξεων του Συνεταιρισμού. Έπί πλέον δέν ύπηρχε ταυτότης αντίλήψεων ανάμεσα στα ήγετικά στοιχεία. Έπειδή μία από τίς πρώτες επιδιώξεις του Συνδέσμου ήταν ή διάδοσις τών υγιών συνεταιριστικών άρχών έκριθη πώς μέ τά γλίσχρα μέσα που ύπηρχαν πρόχειρα τό μόνο μέσο διά του οποίου θά μπορούσε να έπιτευχθή τούτη ήταν ή χρησιμοποίησι του γραπτού λόγου, μέ τήν έκδοσι ενός

μηνιαίου περιοδικού, δεδομένου μάλιστα ότι ύπηρχε τότε για όλην τήν Ελλάδα ένα μόνο μηνιαίο περιοδικό. Η άξια του προφορικού λόγου δέν είχε παραγνωρισθή αλλά ως πολυδάπανος προσπάθεια περιορισθή μονάχα στη πλησίον τής έδρας του Συνδέσμου περιφέρεια.

Αποκτιθείσα πείρα: Έχων «ό Συνεργατισμός» ως δόγμα τή διακήρυξι τής αλήθειας προς όλες τίς κατευθύνσεις, έπελήφθη όλων τών συνεταιριστικών ζητημάτων, που ένεφανίσθησαν κατά τό διάστημα αυτό και μετά πάσης αντικειμενικότητας έξέφερε τίς γνώμες του, οι όποιες έπήγαξαν από τό διεθνώς άνεγνωρισμένο συνεταιριστικό πρόγραμμα...

Στό έργο μας έβοηθήθημεν πολύ και από τήν ανα-

διοργάνωσι τῆς Ἐποπτείας καί τῆ πύκνωσι τοῦ δικτύου τῶν ἐποπτῶν πού ἀρχισαν νά κάμνουν τακτικό ἔλεγχο τῶν συνεταιρισμῶν καί καθοδηγοῦν τά συμβούλια τους γιά καλλιτέρα συνεταιριστική ὀργάνωσι.

Παρά τῆ δημιουργία ὁμως μιάς ὁπωσδήποτε ξεχωριστῆς συνεταιριστικῆς συνειδησεως παρατηρεῖ κανεῖς μέ μεγάλη ἔκπληξι πῶς τά συνεταιριστικά δημοσιογραφικά ὄργανα οὔτε αὐξάνουν τῆ κυκλοφορία τους οὔτε καί ἐνισχύονται οικονομικῶς. Ἄν δέν ὑπῆρχαν ὀργανισμοί πού κατά τόν Α ἢ Β τρόπο ἐνισχύουν ὑλικῶς τά συνεταιριστικά περιοδικά ταῦτα πρό πολλοῦ θά εἶχαν σταματήσει τήν ἔκδοσί τους δι' ἔλλειψι πόρων. Καί ὁ Συνεργατισμός καί ὁ Συνεταιριστής πολὺ συχνά κάνουν ὑπομνήσεις στοὺς συνδρομητὰς τοὺς καθυστεροῦντας τῆ συνδρομῆ τους νά σπεύσουν νά τήν ἐμβάσουν, ἀλλά ἡ κατάστασι παραμένει ἡ ἴδια ὅπως καί πρό τῆς εἰδοποιήσεως. Εἶνε κάτι πού μένει ἀνεξήγητο ἡ ἀντίληψι πού ἐπικρατεῖ μέσα στοὺς συνεταιρισμοὺς σχετικὰ μέ τά συνεταιριστικά περιοδικά. Ὅταν συζητήσῃ κανεῖς μέ τοὺς διαχειριστὰς τῶν Συνεταιρισμῶν τοὺς βρίσκει σύμφωνους μέ τήν γνώμην, ὅτι οἱ συνεταιροὶ πρέπει νά διαβάζουν περιοδικὰ πού ἀσχολοῦνται μέ θέματα πού τοὺς ἀπασχολοῦν, ἀλλά σπανιῶτα σταίεν ἕνας συνεταιρισμός 50 δραχμῆς γιά συνδρομῆ στόν περιοδικόν. Ἡ δαπάνη φαίνεται μὴδαιμνί; μεγάλη; μυστήριο. Ἄν ὁμως πᾶρη κανεῖς ὑπ' ὄψει του ἔγγραφου ἑνὸς συνεταιρισμοῦ, ἀρκετὰ μεγάλου, πού ἔλεγε ὅτι λόγω τῆς κρίσεως περιέκοψαν τὰ ἔξοδά τους καί παρακαλοῦν νά παύσῃ ἡ ἀποστολὴ στό ἔξῃς τοῦ περιοδικοῦ, συμπυκνῶναι πῶς ὑπάρχει ἡ ἐντύπωσι ὅτι ἡ δαπάνη τῶν 50-150 δραχμῶν τὸ ἔτος γιά συνεταιριστικά περιοδικὰ φαίνεται μεγάλη. Πόσα χρήματα ὁμως θά χρειαζόνταν γιά νά μάθουν τὰ σημερινὰ συνεταιριστικά στελέχη ὅσα ξέρουν χωρὶς τὰ διάφορα περιοδικὰ, λίγοι βρέθησαν νά σκεφθῶν. Νά ὑποθέσῃ κανεῖς πῶς δὲ διαβάζονται τὰ περιοδικὰ; Αὐτὸ εἶνε ἀπίθανον τοῦλάχιστον γιά τὰ 70%, ἐνῶ οἱ πληρωμῆς δέν φθάνουν τὰ 25%.

Ἐναντὰ ἔπειτα τὸ ἐρώτημα: μήπως τὰ Ἑλληνικά συνεταιριστικά περιοδικὰ δέν ἀνταποκρίνονται πρὸς τίς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀναγνωστικοῦ τους κοινοῦ τὸ ὁποῖο ἀπὸ τὸ περιεχόμενον διαβάζει ἐκλεκτικῶς μερικὰ γιά τὰ ὁποῖα δέν νομίζει πῶς ἀξίζει τὸν κόπον νὰ πληρώσῃ κατὰ ἡ μήπως ἡ συνεταιριστικὴ δημοσιογραφία δέν ἐπιλαμβάνεται τὰ θέματα ὅπως τὰ βλέπει τὸ συνεταιριστικὸ ἀναγνωστικὸ κοινόν; Ἐνα τέτοιον πρᾶγμα δέν μπορέσαμε νά διαπιστώσωμε ἀπὸ τίς συνομιλίας πού εἶχαμε ἀπὸ καιρὸ σέ καιρὸ μέ διάφορα συνεταιριστικά στοιχεία, μέ τὰ ὁποῖα λόγω τῆς θέσεως τους εἶχαν ἄμεση ἐπαφὴ μέ τοὺς συνεταιριστοὺς.

Κάποτε σέ μιά συνεταιριστικὴ συγκέντρωσι συνεζητήθη τὸ ζήτημα τῆς ὑλικῆς ἐνισχύσεως τῶν συνεταιριστικῶν περιοδικῶν καί οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς παρακαθημένους ὑπεστήριξαν τῆ γνώμην πῶς ἂν οἱ ἐκδίδοντες τὰ ὡς ἂν ἐντυπα ἔστειλαν ἀντιπροσώπους τους στὴν ὑπαίθρο, ὠρισμένους, ὅλοι οἱ συνεταιρισμοὶ θά ἐγγράφοντο γιὰ 1-2 ἀντίτυπα καί θά πλήρωναν τῆ συνδρομῆ τους. Ἡ γνώμη φαίνεται πῶς εἶνε πολὺ ὀρθὴ καί συμπίπτει μέ τῆ ψυχολογία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, πού ἀσυναίσθητα πιστεύει στό Εὐαγγελικό «αἰτεῖται καί δοθῆσεται ὑμῖν» καί τὸ ἐφαρμόζει στὴ καθημερινὴ του ζωὴ — παρατηρήσῃτε τὸν Ἕλληνα, ὅταν βγαίνει ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν θέλει κατὰ νά δώσῃ στὸν κάθε ἐπαίτη πού τοῦ ἀπλώνει τὸ χέρι, ἴσως δὲ ἡ καλωσύνη αὐτὴ νά εἶνε αἰτία νά πᾶρη στὸν τόπο μας ἡ ἐπαι-

τεία τρομερὰ ἔκτασι.

Ὡστε τὸ μόνον ἀληθοφανές εἶνε πῶς ὁ τρόπος τῆς εἰσπράξεως τῶν συνδρομῶν δέν εἶνε ὁ ἐνδεδειγμένος γιά τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου...

Τὸ νά ἔχουν ὁμως τὰ περιοδικὰ εἰσπράκτορας γιά νά εἰσπράξουν συνδρομῆς ἀποκλείεται, γιὰ τὸ σύστημα εἶνε πολὺ δαπανηρὸ καί δέν ἀνταποκρίνεται στὴν ἔννοια τοῦ συνεργατισμοῦ οὔτε στό ποσόν τῆς συνδρομῆς. Ἡ συνήθισμένη συνδρομὴ τῶν 50 δραχμῶν τὸν χρόνον καλύπτει μόνον τὰ ἐκδοτικά καί τὰ συναφῆ ἔξοδα κατὰ συνέπεια μπορεῖ κανεῖς νά φαντασθῇ πῶς τὰ ταξιδιωτικὰ ἔξοδα τῶν εἰσπρακτῶρων θά εἶνε ἀνώτερα τῶν εἰσπραττομένων ποσῶν, ὁπότε ὅλη ἡ ἐνέργεια εἶνε ἀποτυχία.

Μιά ἄλλη γνώμη νά παρακληθῇ ἡ Ἄγροτικὴ Τράπεζα, ἐφόσον συναλλάσσεται μέ τοὺς περισσότερους τῶν συνεταιρισμῶν, νά εἰσπράττει, ἀπὸ ὅσους συγκατατίθενται, τῆ συνδρομῆ γιά τὰ συνεταιριστικά περιοδικὰ — ὅπως γίνεται κατὰ τὸ λέγειν κείνων πού ὑποστηρίζουν τὴν ἀπόψιν αὐτῆ, γιά κάποιο γεωργικὸν περιοδικόν — δέν φαίνεται νά εἶναι ὀρθή, ἐκτός ἂν ἀναλάβῃ ἡ Τράπεζα τὴν ἐπίσημη προστασία ἑνὸς περιοδικοῦ, θεωρώντας το, ἐπίσημον ὄργανον του. Μπορεῖ, ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως ἔξεταζόμενο τὸ ζήτημα, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἐπειδὴ ἡ Τράπεζα ὡς Ἴδρυμα ἀνώτερον κατὰ τὴν χορηγίαν πιστώσεων ἔξασκει κάποια ψυχολογικὴ ἐπιρροή, νά εἰσπράττονται εὐκολώτερα οἱ συνδρομῆς, ἀλλὰ ἀρ' ἑνὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν περιοδικῶν μπορεῖ ν' αὐξηθῇ προσεχῶς καί ἀρ' ἑτέρου τρέφομε τῆ πεποιθῆσι πῶς ὁ κάθε ὀργανισμὸς ὀφείλει ν' ἀποκτήσῃ δική του δυνάμει καί ικανότητα μέ τῆ βοήθεια συγγενῶν στοιχείων. Τὸ φυσιολογικώτερον θά ἦταν κατὰ πρῶτον νὰ ταξινομηθῶν τὰ περιοδικὰ ἀνάλογα μέ τὸ περιεχόμενον τους καί νὰ καταβληθῇ προσπάθεια τὸ ἕνα νά συμπληρώσῃ τὸ ἄλλο καί ὄχι ὅλα νὰ ἀσχολοῦνται μέ τὰ ἴδια θέματα καί κατὰ δεύτερον λόγω τῆ χρηματοδότησι τους ν' ἀναλάβουν οἱ Ἐνώσεις τῶν Συνεταιρισμῶν, πληρώνοντας μιά συνδρομῆ γιά κάθε συνεταιρισμὸν πού ἔχουν στὴ δύναμιν τους καί ἀναγράφοντας ἀνάλογη δαπάνη στὸν προϋπολογισμὸν τους. Οἱ τελευταῖες αὐτὲς ἐπειδὴ ἔχουν ἀναλάβῃ καί τῆ διαπαιδαγώγησι τῶν συνεταιρισμῶν φρονούμεν πῶς διαβλέπουν στὰ συνεταιριστικά περιοδικὰ τὸν συνεπικουρὸν τους καί εὐκολώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο ὀργανισμὸν θά εἰσπράξουν τίς συνδρομῆς πού κατέβαλαν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει θεωροῦμε σκόπιμον ἐπὶ τοῦ προκειμένου ν' ἀκουσθῇ ἡ γνώμη καθενὸς πού λόγω τῆς θέσεως του καί τῆς πείρας του μπορεῖ νά μιλῇσῃ ἐγκύρως.

Ἀνεξαρτήτως ὁμως πρὸς τὴν ὑλικὴ ἐνίσχυσι εἶνε καιρὸς νά καλλιεργηθῇ ἐντατικὰ μέσα στοὺς συνεταιριστοὺς ἡ ἰδέα πῶς πρέπει νά διαβάζουν συνεταιριστικά περιοδικὰ γιὰ νά μποῦν στοῦ πνεύμα τοῦ συνεταιρισμοῦ ὡς οικονομικοῦ καί κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, γνωστοῦ ὄντος ὅτι συνεταιριστικῆς σχολῆς, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, εἶνε ἀδύνατον νά λειτουργήσουν πολλὰ καί παντοῦ. Τὸ κριτήριον τοῦ ἰδεολογικοῦ περιεχομένου τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν φύλλων τῶν συνεταιριστικῶν περιοδικῶν πού κυκλοφοροῦν καί τὸ ἐνδιαφέρον μέ τὸ ὁποῖο ἐνισχύονται ταῦτα.

Εἶνε ἀλήθεια πῶς ἡ Κίνησις μας εἶνε νέα καί στὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς της διέχευται μιά σοβαρωτάτη κρῖσι, ἀλλὰ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ πρέπει νά συνειδητοποιηθῇ γιά νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ διάφορα ρεύματα ξένα πρὸς τὴν ἀποστολὴ της, ὁπότε ὁ κίνδυνος τῆς συντρι-

βής είνε ἀναπόφρευτος. Δέν λέγαμε νά κάνουμε φιλολογία, ἀλλά θεωροῦμε ἀπαραίτητο ὁ κάθε συνεταιρὸς νά ζεύη τὰ στοιχειωδέστερα πράγματα γιά τήν ὄργάνωσι, λειτουργία καί τούς κυριώτερους σκοπούς τοῦ συνεταιρισμοῦ του. Αὐτά θά μαθαίνει, μέ τή σημερινή θέσι τῶν πραγμάτων, μόνον ἀπό τὰ συνεταιριστικά περιοδικά.

Γιά νά πάρουν οἱ ἀναγνώσται μας μιά ἰδέα τῆς σημασίας πού ἀποδίδουν στή διά τοῦ τύπου προπαγάνδα οἱ συνεταιριστικές κινήσεις τῶν ἄλλων χωρῶν παραθέτομε παρακάτω πίνακα τῶν ἐκδιδομένων περιοδικῶν καί ἐφημερίδων στά γειτονικά μας κράτη, πού θεωροῦνται πῶς συνεταιριστικῶς δέν είνε τόσο προηγμένα ὅσο τὰ ὑπόλοιπα κράτη τῆς Εὐρώπης, προπάν-

των ἡ Γιουγκοσλαβία:

Βουλγαρία: Συνεταιριστικά περιοδικά 11 μέ σύνολον κυκλοφορίας 62.800 φύλλων.

Γιουγκοσλαβία: Συνεταιριστικά περιοδικά 20 μέ σύνολον κυκλοφορίας 152.000 φύλλων.

Ρουμανία: Συνεταιριστικά περιοδικά 9 μέ σύνολον κυκλοφορίας 32.000 φύλλων.

Τά Ἑλληνικά συνεταιριστικά περιοδικά, ὅλα μαζί μόλις σε 3000 φύλλα κυκλοφοροῦν.

Ἴδου ἕνας πολύ διδακτικὸς ἀπολογισμὸς. Ἡ ἀλήθεια πρέπει νά λέγεται ὅσο πικρά καί ἄν εἶνε: Ἡ Ἑλληνική συνεταιριστικὴ Κίνησι ἀπό ἀπόψεως διαπαιδαγωγήσεως καί προπαγάνδας μέχρι τώρα ἐλάχιστα ἔχει νά ἐπιδείξει».

— Διαπιστώσεις γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς συνεταιριστικῆς αγωγῆς - ἐκπαιδεύσεως. Παραστατικὸ κείμενο ὅτο «Συνεργατισμὸς» 1932 σ. 892. Μερικὰ ἀπὸ ὅσα διαβάζουμε:

«... Ὅλοι μέ τῆ σειρά τους ἔρχονται νά κριτικάρουν τοὺς Συνεταιρισμοὺς, νά χτυποῦν τὰ ἐλαττώματά τους, νά προτείνουν μέτρα διοικητικά, νά λαμβάνουν μέτρα νομοθετικά, πού δεσμεύουν κάθε κίνησι οικονομική καί σβύνουν κάθε ἐνθουσιασμό πού μπορεῖ νά ὑπάρη σέ μερικοὺς πού ἔτυχε νά βρισκονται μέσα στή συνεταιρικὴ κίνησι, μέ τῆ δικαιολογία δῆθεν τῆς προστασίας τῶν Συνεταιρισμῶν, κανεῖς ὅμως δέν κατέβαλε τὴν παραμικρὴ προσπάθεια γιά νά μορφωθῇ ὅλη αὐτὴ ἡ συνεταιρισμένη μάζα ἀνάλογα μέ τῆ σημασία καί τὴν ἀποστολὴ τῆς ὄργανώσεώς της...

... ἡ προσπάθειά μας ἐξαντλεῖται στό νά φυλάξουμε τὸν Συνεταιρισμὸ ... χρειάζεται συστηματικὴ ἐργασία νά διαπαιδαγωγηθῇ ὅλος ὁ κόσμος, πού βρισκεται μέσα στή συνεταιρικὴ ὀργάνωσι, ... νά ἀποκτήσῃ συνείδησι τῆς θέσεώς του μέσα στό συνεταιρισμὸ του, νά ἀντιληφθῇ τὸ τί ἐπιδιώκει, νά μᾶθῃ τὰ δικαιώματα καί τὰς ὑποχρεώσεις του, νά ἐνδιαφέρεται γιά τὴν ὀργάνωσι του, νά παρακολουθῇ τίς ἐργασίες της, καί νά ἐλέγξῃ τοὺς διαχειριστάς της, νά πιστεῦσῃ τέλος στό Συνεταιρισμὸ.

Αὐτὴ τῆ προσπάθεια δέν τὴν εἶδαμε μέχρι σήμερον ἀπὸ κανέναν ... Σήμερα ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα μόνον ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα καί τὸ Κράτος μποροῦν νά ἀναλάβουν τὴν διαπαιδαγωγικὴ αὐτὴ ἐργασία καί νά τὴν διεξάγουν μέ σύστημα καί ἐπιτυχία...

«Ὅλοι ἐδῶ στὴ χώρα μας βλέπουν τὸν Συνεταιρισμὸ μέ μεγάλην δυσπιστία, καί τὸ λυτηρὸν εἶναι ὅτι σ' αὐτὸ πρωτοστατοῦν ἐκκεῖνοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ Συνεταιρισμὸς περιμένει προστασία καί βοήθεια. Ὁμιλοῦμε γιά τὸν μορφωμένο κόσμον, γιά τοὺς λεγομένους «διανοουμένους» οἱ ὁποῖοι δέν ἔχουν καμμιά ὑπόληψιν στόν Συνεταιρισμὸ, γιατί δέν ἔχουν ἰδέα τῆς θέσεως αὐτοῦ μέσα στὴν οικονομικὴ καί κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ τόπου καί τῶν ἐπιδιώξεών του. Καί αὐτὸ τὸ θεωροῦμε σοβαρὸ καί σπουδαῖο γιατί ὁ μορφωμένος αὐτὸς κόσμος ἄλλοτε μὲν βρίσκεται στὴ θέσι τοῦ Νομοθέτου καί ψηφίζει τοὺς συνεταιριστικούς Νόμους σάν τὸν τελευταῖο, ἄλλοτε διαχειρίζεται ἐξουσίας διοικητικάς ἀπὸ τὰς ὁποίας θέλουν προστασία καί ἐνθάρρυνση οἱ Συνεταιρισμοὶ καί ἄλλοτε βρισκονται στὴ θέσι τοῦ

συναλλασσομένου μέ τοὺς Συνεταιρισμοὺς...

... Ἀλλοῦ πού οἱ Συνεταιρισμοὶ κάνουν θαύματα, ὁ Συνεταιρισμὸς εἶνε κοινὴ ὑπόθεσις ὅλων, ἰδίως τῶν διανοουμένων, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον θεωρητικῶς ἀσχολοῦνται μέ τὴν συνεταιρικὴ κίνησι ἀλλὰ καί ἐνεργῶς καί δέν ἐγκαταλείπουν αὐτὴν ἀκόμα καί ὅταν βρισκονται στὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας.

Στὴν Ἀγγλία ὁ Πρωθυπουργὸς Μακδόνναλ, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Χέντερσον ἦσαν διευθύνοντα μέλη Ἐνώσεων Συνεταιρισμῶν. Στὴ Πολωνία ὁ πρῶτος Πρωθυπουργὸς ἦτο Διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Ἐνώσεως Συνεταιρισμῶν. Στὴ Τσεχοσλοβακία ὁ Πρόεδρος Μαζάρικ ὁμοίως. Στὴ Δανία ὁ Ὑπουργὸς Χόγκστρο Χολμ ἦτο Διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Συνεταιριστικῆς Ἐνώσεως. Στὴ Γερμανία μετέχει τῆς Κυβερνήσεως ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Κολανίας. Στὴν Ἑλβετία οἱ περισσότεροι τῶν κυβερνητῶν εἶναι διευθύνοντα μέλη στῆς Ἐνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν καί Καταναλωτικῶν. Στὴ Φιλανδία ὁλόκληρον τὸ πρῶτον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἦτο ἀπὸ πρόσωπα ἐνεργῶς ἀναμειγνύμενα στῆς συνεταιρικῆς ὀργανώσεως. Ἀκόμη καί στὴ Ρουμανία ὁ Βασιλεὺς στό Βασιλικὸν λόγον τῆς ἐνάρξεως τῶν τελευταίων ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς ἠσχολήθη μέ τοὺς συνεταιρισμοὺς καί εἶπε, χαρακτηριστικῶτα τῶν ἀντιλήψεων τῶν Κρατούντων, ὅτι ἡ Ρουμανία θά εὐδοκίμησῃ μέ τοὺς Συνεταιρισμοὺς...

Τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ τοῦ κόσμου εἶνε δημιουργημα μᾶς μελετημένης καί μεγάλης προσπάθειας. Παντοῦ τὰ Πανεπιστήμια καί τὰ Σχολεῖα τῆς κλασικῆς καί πρακτικῆς μορφώσεως ἔχουν τὸν Συνεταιρισμὸ στό πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τους, διδάσκοντες δὲ καί μαθηταὶ προσφέρουν γιά τὴν ἐπιτυχία τοῦ τῆ μόρφωσι καί τὴν πείρα πού ἀποκοτῶν μέ τῆ διδασκαλία καί τοὺς σχολικοὺς Συνεταιρισμοὺς. Μαθήματα καί διαλέξεις συχνὰ ὀργανοῦνται, τὸ ραδιόφωνον δὲ καί ὁ κινηματογράφος δέν ἀφήνουν οὔτε στιγμὴ νά φύγῃ ἀπὸ τῆ σκέψι καί τὴν ψυχὴ τοῦ κόσμου ἡ ἰδέα τοῦ Συνεταιρισμοῦ ... Καί ἔτσι στῆς ἕξενες χώρες ἔχουν συνειδητὴ συνεταιρικὴ ὀργάνωσι.»

— Στὴν ἀνάγκη νὰ καταρτισθῇ συνεταιριστικὸ πρόγραμμα δράσεως ἀνάλογο μέ τὴν σημασία του θεσμοῦ, αναφέρεται καὶ ὁ «Συνεργατισμὸς» 1932 σ. 828. Καὶ αὐτὸ ἐπιειδῆ, ὅπως γράφει:

«...ή συνεταιρική κίνηση στην Ελλάδα, μέσα στη γοργή ανάπτυξη της και στις πολλές δυσκολίες που συνάντησε, έσωτερικές και εξωτερικές, κατά τα τελευταία έτη, κατά τα όποια ανεστατώθη τό σύμπαν από την φοβερά κρίση, δέν μπόρεσε ακόμη νά συγκεντρω-

θει και νά αναλογισθεί τή θέση πού κατέχει και κείνη πού πρέπει νά κατέχει σάν ένα κοινωνικοοικονομικό σύνολο, παρ' όλο πού άποτελεί ή Κίνηση τήν πιό μεγάλη ώργανωμένη οικονομική δύναμη στή Χώρα.»

(Και κάνει διάφορους υπολογισμούς για να αποδείξει την οικονομική της οντότητα).

— Είναι αξιοπρόσεκτη η πληροφορία ότι Παράρτημα του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος ιδρύθηκε στις Σέρρες με πρωτοβουλία του Φ. Λαμπροπούλου (Διοικούσα Επιτροπή Φ. Λαμπρόπουλος, Θ. Γιαννόπουλος, Ι. Σταματιάδης) (Βλ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 904).

Ομάδα σπουδαστών της Σχολής Συνεταιριστών 1933/1934. Ανάμεσά τους οι Κούτρας, Μοσχόπουλος, Χιώτης, Κασσιμάτης, Κάντας, Σωφρονάς, Νικολαΐδης, Μουστακίδης, Κοζώνης, Βασιλονικολιάδης, Σπύρου, Παπανδρέου. Προτελευταίος όρθιος ο Αριστ. Κλήμης (στο κέντρο ο Α. Παπανδρέου της Γραμματείας της Σχολής, παλαιότερος σπουδαστής). Βλ. παρακάτω στη σελ. 521/1049.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΝΩΣΕΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Το έργο των Ενώσεων διευρύνεται αλλά και γίνεται δυσκολότερο από την οικονομική κρίση.

Κατά το 1932 ιδρύθηκαν οι Ενώσεις:

- 1) Οινοποιητική Κυθωνίας (Μάλεμε) και
- 2) Αποκαταστάσεως Ακτημόνων Ευβοίας (Χαλκίδος)

Διαλύθηκε η Παναιτωλική Ένωση (Αγρίνιο).

Στις 8 Μαρτίου 1932 τα μέλη της Ενώσεως Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης αποφάσισαν παμψηφεί την διάλυση της και την προσχώρησή τους στην Ομοσπονδία Γ.Σ. Θεσσαλονίκης. «Το συνεταιριστικό ιδεώδες θριαμβεύει». Ιστορικό για τους λόγους, την πραγματοποίηση, το ρόλο που διαδραμάτισε ο Σύνδεσμος Συνεταιριστών βλ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 745.

— Το έργο που πρόσφεραν και προσφέρουν οι Ενώσεις είναι πολύ αξιόλογο (δίδονται στοιχεία). Αλλά οι περισσότερες, λόγω των αφοριών και της κρίσεως των τιμών των προϊόντων, δεν έχουν πόρους διότι δεν μπορούν να ρευστοποιήσουν τα δάνεια τους προς τους Συνεταιρισμούς. Ανάγκη να ενισχυθούν για να αναπτύξουν δραστηριότητα. (Αναλυτικά βλ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 868).

— Δραστηριότητα της Ε.Γ.Σ. Βερροίας («Συνεργατισμός» 1932 σ. 931). Οικονομικές δυσκολίες από μη ρευστοποίηση. Αυστηρή κριτική του περιοδικού για μερικές ενέργειες.

— Η δραστηριότητα Ε.Γ.Σ. Δράμας. Βλ. έκθεση Π. Μωυσίδη («Συνεργατισμός» 1932 σ. 1077). Τεράστιες οι ανάγκες, μεγάλες οι δυσκολίες από την οικονομική κρίση. Προσπάθειες και προσφορά της Ενώσεως.

— Δραστηριότητα της Ομοσπονδίας Γ.Σ. Θεσσαλονίκης κατά το 1931. (Βλ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 811).

— Αξιόλογη η δραστηριότητα της Ε.Γ.Σ. Φλωρίνης βλ. αναλυτικά «Συνεργατισμός» 1932 σ. 901.

— Προσπάθειες της Ενώσεως Πύργου Ηλείας για τη συγκέντρωση και πώληση της σταφίδας. Προσπάθειες ενημερώσεως των παραγωγών για συνεταιριστική σύμπραξη. Αντιδράσεις (βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 130, 155). Αναλυτικό διαφωτιστικό γενικότερο κείμενο του διευθυντή της Ενώσεως Γ. Νικολαΐδη βλ. στο «Συνεταιριστής» 1932 σ. 168.

Στην αρχή εκθέτει την εκμετάλλευση που υφίσταται ο παραγωγός από το εμπόριο και τη βιομηχανία της σταφίδας και την ανάγκη για συνεταιριστική οργάνωση. Αλλά θέτει το ερώτημα:

«Ποιαν λοιπόν μορφήν θά ἔχη ἡ συνεταιρική αὐτὴ ὀργάνωσις τῶν παραγωγῶν;

Δύο τρόποι προτείνονται: 1) Ἡ ἀπόλυτος ἐκ τῶν κάτω, διὰ τῆς ἰδρύσεως ἢ μετατροπῆς τῶν ὑπαρχόντων συνεταιρισμῶν εἰς ἀναγκαστικούς συνεταιρισμούς ἀπὸ κοινῆς ἀποθηκεύσεως καὶ ἀπὸ κοινῆς πωλήσεως. 2) Τροποποιήσις καὶ διαμόρφωσις τοῦ Α.Σ.Ο. εἰς συνεταιρισμὸν ἐνιαίας διαχειρίσεως, ἢ ὅποια πάλιν θά ἐπιτευχθεῖ ὅταν ὀλόκληρος ἡ παραγωγή διὰ τῶν κατὰ τόπους ἐνώσεων καὶ συνεταιρισμῶν ἀποθηκευθῆ καὶ πωληθῆ διὰ τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἐνώσεων...

Ὁ Συνεταιρισμὸς αὐτὸς θά λύσει τὰ δύο μεγάλα ζητήματα (λέγει) τῆς σταφίδας τῆς ποιότητος καὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν τιμῶν. Τὸ ζήτημα τὸ σταφιδικὸν λύεται μὲ τὰς δύο αὐτὰς λέξεις. Ἀπὸ κοινῆς καὶ κατὰ ποιότητος ἀποθηκεύσεως καὶ ἀπὸ κοινῆς πωλήσεως, δηλαδὴ ἓνα μονοπώλιον αὐτῆς ταύτης τῆς σταφιδοπαραγωγῆς ἐπ' ὀφελείᾳ τῆς ἀποκλειστικῆς, τῶν ἄλλων διαμέσων ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας περιορισμένων εἰς μίαν ἀπλήν προμήθειαν. Δὲν θά εἶναι δηλαδὴ μονοπώλιον ἢ τράστ κεφαλαιοκρατικὸν ὅπερ νά ἐκμεταλλεῖται τὴν παραγωγὴν ὅπως ὅλα αἱ κεφαλαιοκρατικαὶ ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ οὔτε καὶ κρατικὸν μονοπώλιον.

— Ιδιαίτερη θέση στη δραστηριότητα και τις επιδιώξεις των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών κατέχει το πρόβλημα της συγκεντρώσεως των γεωργικών προϊόντων και τα συναφή με αυτό προβλήματα. Χαρακτηριστικό κείμενο για την τότε κατάσταση βλ. στο «Συνεργατισμός» 1932 σ. 831, όπου εξάιρεται η προσφορά των υπαλλήλων (Ενώσεων και Συνεταιρισμών), τονίζεται ο πρωταρχικός ρόλος της ΑΤΕ, το μεγάλο πρόβλημα από τη γενική έλλειψη αποθηκών. Αλλά και η προοπτική για συνεταιριστική διαχείριση-πώληση από τους τοπικούς Συνεταιρισμούς.

«'Επ' εσχάτων καταβάλλονται προσπάθειαι και από μέρος της 'Αγροτικής Τραπεζής και από μέρος των συνεταιρικών 'Οργανώσεων για τήν οργάνωσι της από κοινού διαθέσεως των προϊόντων με τόν σκοπό να επιτευχθή τό άνώτατο δυνατό όριο τιμών υπέρ των παραγωγών διά του παραμερισμού τής τάξεως των μεσιτών.

Τή Βορεία 'Ελλάδα άπασχολεί κυρίως τό ζήτημα τών δημητριακών και τών καπνών και κατά δεύτερον λόγο του βαιβακιού.

Γιά τά δημητριακά έγινε ήδη ή πρώτη εύρεία δοκιμή, μέ τήν διαφοράν πώς ή διάθεσις γιά τό σιτάρι μέν είνε έν τών προτέρων έξηραλισμένη και γιά τά άλλα ό μόνος σταθερός άγοραστής είνε τό στρατευμα γιά ποσά περιορισμένα. 'Η συγκέντρωσις του σιταριού, γίνεται μέσω τών Γενικών 'Αποθηκών χωρίς τή μεσολάβησι τών συνεταιριστικών 'Οργανώσεων και τής κριτής είτε διά τής 'Αγροτικής Τραπεζής, είτε διά τών 'Ενώσεων Συνεταιρισμών. Και στή κριτή ό ρόλος τών 'Ενώσεων είνε έξηρημένος από τή διάθεσι τής χρηματοδότριας ΑΤΕ.

'Η συγκέντρωσις τών καπνών ή επεξεργασία των κλπ. γίνεται πάλιν τή άνοχη ή τή επανεύσει τής 'Αγροτικής, μέ κίνδυνο τών Συνεταιρισμών. Μπορεί δηλαδή νά πη κανείς πώς παρ' όλον ότι οι συνεταιρισμοί και οι ενώσεις τους προβαίνουν από καιρού σέ καιρού σέ συγκεντρώσεις, ή ενέργεια τους αυτή είνε ετεροκίνητη. Και όμως σιγά-σιγά και άσφαλώς οι συνεταιριστικές οργανώσεις προχωρούν προς τή κατεύθυνσι νά άποτελέσουν τή μόνη ύπηρεσία, ικανή ν' αναλάβη ένα τέτοιον γιγάντιο έργο, μέ άπολύτως δική τους πρωτοβουλία, μέ τή χρηματοδότησι τής ΑΤΕ τής οποίας σύν τω χρόνω κερδίζουν τήν εκτίμησι και τήν εμπιστοσύνη (οί 'Ενώσεις πού έξασφαλίζουν σταθερά διοίκησι, τακτική διαχείρησι και ικανή διεύθυνσι).

Κατά τή τρέχουσα περίοδο από μερικές 'Ενώσεις γίνεται ένα μεγίστης σπουδαιότητος πείραμα, πού έλπίζομε πώς θά άποδώσει άποτελέσματα πολύ ικανοποιητικά. 'Ανάλαβαν νά συγκεντρώσουν γιά λογαριασμό τής ΑΤΕ κριτή και βρώμη ή όποια θά παραδοθή στόν στρατό, μέ μιά μικρή προμήθεια, γιά νά καλύψουν τής διαπένης του προσωπικού πού άπασχολούν γιά τόν σκοπό αυτό, τά ένοίκια άποθηκών, τά εργατικά, καθαριστικά κλπ.

'Ο ζήλος μέ τόν όποιο επεδόθη τό προσωπικό των 'Ενώσεων στήν εργασία αυτή και ή αυτοθυσία τήν όποιαν επιδεικνύουν είνε αξιοθαύμαστες. 'Εργάζονται 16 και 17 ώρες τή μέρα από ένδιαφέρον γιά τήν ύπόθεσι τής συγκεντρώσεως, γιά νά επιβαρύνουν μέ τά όλιγώτερα δυνατά έξοδα τήν οργάνωσι τους και γιά νά δώσουν τό παράδειγμα τής φιλεργίας στους γύρω τους, εργαζόμενοι μέσα στήν άποπνικτική σιάνη τής παραλαμβανομένης κριτής. Κάτι τό ανάλογο κάνουν και οι υπάλληλοι τής Τραπεζής πού ενεργούν τίς πλη-

ρωμές επί τόπου γιά νά διευκολύνουν τούς παραγωγούς νά έξοικονομήσουν περισσότερο καιρού γιά τίς άπασχολήσεις τους στά κτήματα ή άλόνια. 'Όταν πλησιάζει κανείς ένα Συνεργείο παραλαβής και δη τή σκόνη πού σηκώνεται θά πη, «έδώ μέσα εργασία δέν μπορεί νά γίνη». Και όμως μέσα στά σύννεφα εργάζονται οι άφανείς και άγνωστοι εργάται τής συνεταιρικής ιδέας. Σε μιά γωνία —άλλοτε στόν ήλιο και άλλοτε στή σιά— είνε εγκατεστημένο τό πρόχειρο Γραφείο —ένα τραπέζι πού κι αυτό άλλαξε τό χρώμα του και έβαλε τό ένδυμα του περιβάλλοντος— και ή πλάστιγγα. Οι χθεσινοί άστροι και περιποιημένοι υπάλληλοι τών Γραφείων σκονισμένοι και άτημέλητοι παραλαμβάνουν σήμερα τή παρουσιαζόμενη κριτή, έμαθαν νά κρίνουν τή ποιότητα της και τή περιεκτικότητά της σέ έξενες ύλες, κάνουν τούς λογαριαμούς και τούς υποβάλλουν γιά πληρωμή στους τραπεζικούς υπαλλήλους πού και κείνοι δοκιμάζουν τίς ίδιες ταλαιπωρίες τής ζωής. Μέ τό θαμπό φώς τής λάμπας έξακολουθεί ή πληρωμή μέχρι τίς 11 τή νύχτα, γιά νά πάη ό χωρικός τήν άλλη μέρα τό πρωί στή δουλειά του.

Μέ τίς κακουχίες όμως στίς όποιες υποβάλλονται οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι μπαίνουν εμπρόκτως μέσα στά προβλήματα τής οργάνωσεως τής συγκεντρώσεως, επί μονίμων βάσεων.

Είνε δε άπειρα τά προβλήματα αυτά τών όποιών ή λύσις δέν έξαρτάται από τή καλή θέλησι και τόν άльтρονισμό του προσωπικού τών Συνεργείων. Αυτά άνάγκη κυρίως σέ οικονομικούς όρίζοντας τούς όποιους μπορούν νά επηρεάσουν μονάχα οργανισμοί άνώτεροι ('Υπουργείο τής Γεωργίας, 'Αγροτική Τράπεζα).

Τό πρώτιστο όλων τών προβλημάτων είνε τό ζήτημα τών 'Αποθηκών. Πουθενά —τής Μακεδονίας τουλάχιστο— δέν ύπάρχει οίκημα πού νά πληροί τούς όρους μιάς 'Αποθήκης στοιχειώδους, χωρίς νά γίνεται λόγος γιά συγχρονισμένες άποθήκες. Τό δεύτερο ζήτημα, έξίσου σπουδαίο, είνε ή συμμετοχή τών τοπικών συνεταιρικών οργάνωσεων στό έργο τής συγκεντρώσεως.

Βέβαια άναγνωρίζομε πώς αυτό πού γίνεται εφέτος δέν έχει μόνιμο χαρακτήρα και πώς ή 'Αγροτική συγκεντρώνει τή κριτή γιά νά εισπράξει εύκολότερο τίς απαιτήσεις, αλλά ποιός μπορεί νά μάς βεβαιώσει πώς του χρόνου δέν θά παρουσιασθή πάλι ή ίδια περίπτωσι, κατόπιν μάλιστα του γεγονότος πώς διά του μέτρου αυτού άνεπιμήτη ή κριτή και ή βρώμη στήν έλευθερά άγορά;

'Αρα, επειδή ύπάρχουν οι λόγοι γιά νά καθιερωθή μόνιμως τό σύστημα τής συγκεντρώσεως, καλό είνε νά συζητηθούν από τώρα οι όροι τής μεγαλύτερας επιτυχίας της και τής αποδόσεως περισοτέρων όφελών στους συνεταιρους.

'Αποθήκα: "Αν σέ άλλους γεωργικούς τόπους οι άποθήκες άπέτέλεσαν ζήτημα άνάγκης, γιά τήν 'Ελληνική ύπαίθρο άποτελούν τόν θεμέλιο λίθο τής βελτιώ-

σεως τῆς οικονομικῆς καταστάσεως τῶν γεωργῶν. Ὁ Ἕλληνας τῆς Μακεδονίας, δὲν μοιάζει τὸν τυπικὸ γεωργὸ πού ἐκληρονόμησε ἀπὸ πάππον πρὸς πάππον ὅλα ὅσα τοῦ χρειάζονται γιὰ τὴν ἐπιχείρησιν του. Τοῦ Ἕλληνας λείπουν ὅλα καὶ γι'αὐτὸ πούλαει τὸ γέννημά του ἀπὸ τὸ ἄλῶνι, ἀφοῦ δὲν ἔχει πού νὰ τὸ πᾶν. Φυσικὸ γνῶρισμα τοῦ ἐμπορίου εἶναι νὰ ἐκμεταλλεῖται τὶς περιπτώσεις αὐτὲς καὶ δὲν ἀφίνει νὰ τοῦ διαφυγῇ ἡ εὐκαρία. Βρίσκει τὸν χωρικὸν σὲ ἀδυναμία νὰ διαφυλάξῃ τὸ προϊόν του καὶ πιέζει τὰς τιμὰς πρὸς τὰ κάτω. Ἔτσι παρουσιάζεται τὸ τερατῶδες φαινόμενο, δύο-τρὲς μῆνες μετὰ τὴν ἐσοδείαν νὰ προσθέσουν τὰ προϊόντα στὰ χεῖρα τῶν ἐμπόρων πεινᾶ 50% στὴν ἀξία τους. Ἐάν ὑπῆρχε ὁμῶς ἡ δυνατότης νὰ ἀποθηκευθοῦν τὰ προϊόντα κατὰ ἓνα ἀσφαλῆ τρόπο, οἱ τιμὲς τῶν προϊόντων δὲν θὰ ξέπεφταν... καὶ ὁ γεωργὸς θὰ μπορούσε νὰ ἀνδίσταται σὲ κάθε πίεσιν.

Ὅσο χρήσιμες ὁμῶς εἶναι οἱ Ἀποθῆκες τόσο δύσκολη εἶναι ἡ ἀνέγερσις. Εἶνε παραδεδομένο πὼς θὰ προέλθῃ μεγάλη οἰκονομία ἀπὸ ἐργατικά, ἀπὸ φίρες καὶ φθορὰς ἀλλὰ ἡ ἀνέγερσις τοὺς ἐπαιτεῖ σοβαρὰ κεφάλαια ἢ δὲ συντήρησιν τῶν κάποιου ὑπηρεσία. Ποιὸς θὰ καταβάλῃ τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα, ποιὸς θὰ χρησιμοποιεῖ τὶς Ἀποθῆκες, ποιὸς θὰ τὶς συντηρῇ;

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁ μόνος ὀργανισμὸς πού ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ γεωργικὴ πίστι καὶ ἔχει κεφάλαια εἶναι ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα. Ἀλλὰ τὸ ἴδρυμα αὐτὸ εἶναι τραπεζικὸς ὀργανισμὸς. Αυτόματως προκύπτει τὸ ζήτημα ὅτι ἂν ἡ Τράπεζα μιά μέρα θελήσῃ νὰ κινήσῃ ἀποθῆκες, θὰ χρειασθῇ νὰ συνεργασθῇ μετὰ ἄλλους ὀργανισμοὺς πού θὰ τὶς διαχειρίζονται. Τί εἶδους ὀργανισμοὶ θὰ εἶναι αὐτοὶ; Θὰ δημιουργηθῇ ἓνας εἰδικὸς ὀργανισμὸς;

Ἡ διεύθυνσις του θὰ ἐπιβαρύνῃ μετὰ πολλὰ ἐξόδα τὰ ἐναποθηκευόμενα. Θὰ παρουσιασθῇ ἄρα ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὀργανισμοὶ τοπικοὶ πού λειτουργοῦν ἤδη στὴν ὑπαίθρου. Τέτοιοι ὑπάρχουν οἱ Κοινότητες, οἱ Συνεταιρισμοὶ καὶ τὰ γεωργικὰ Ταμεῖα. Οἱ κοινότητες ὡς πολιτικὴ ὀργάνωσις δὲν εἶναι δυνατό ν' ἀναλάβουν ἐπιχειρήσεις οικονομικὰς, τὰ γεωργικὰ Ταμεῖα εἶναι ἡμικρατικοὶ ὀργανισμοὶ καὶ ἀποβλέπουν στὴν ἐπαγγελματικὴ μὀρφωσιν τῶν γεωργῶν. Οἱ συνεταιρισμοὶ εἶναι οἱ μόνες ὀργανώσεις, κατάλληλες, νὰ χρησιμοποιηθοῦν πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτὸ.

Συμμετοχὴ τῶν τοπικῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων στὸ ἔργο τῆς συγκέντρωσεως. Παρ' ὅλον ὅτι θεωροῦμε πὼς ἡ συγκέντρωσις σύντομα θὰ ἀποτελέσῃ ὑπόθεσι ἐξ ὀλοκλήρου συνεταιριστικὴ, ἐν τούτοις χρησιμοποιοῦμε τὸν ὄρον συμμετοχὴ διότι ὅπως ἐκ τῶν πραγμάτων φαίνεται σήμερον γιὰ τὴν συγκέντρωσιν τὴ πρωτοβουλία ἔχουν οἱ ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν καὶ ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα.

Οἱ Συνεταιρισμοὶ στὴ συγκέντρωσιν τῶν προϊόντων εἶνε προωρισμένοι νὰ παῖξουν τὸ βαρύτερον καὶ σπουδαιότερον ὄλον. Κεῖνοι θὰ συλλέξουν τὰ προϊόντα, θὰ

— Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατάστασιν στον τομέα τῆς συνεταιριστικῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων, βλ. κείμενον στὸ «Συνεργατισμὸς» 1932 σ. 925 γραμμένο με γνώσιν καὶ με ἐλπίδα τῆ βαθμιαία συνειδητοποίηση τῶν αγροτῶν μέσα στους Συνεταιρισμοὺς τους, ὥστε νὰ μπορέσουν νὰ ἀναλάβουν αὐτοὶ υπεύθυνες οικονομικὰς - ἐμπορικὰς πρωτοβουλίας. Γράφει:

«...δὲν ὑπάρχει σύσκεψις, δὲν ὑπάρχει γενικὴ συνέλευσις, συνέδριον, ὅπου νὰ μὴν ἐλέγθη πὼς οἱ συνεταιρισμοὶ πρέπει ν' ἀναλάβουν τὴν διάθεσιν τοῦ Α ἢ Β προϊόντος. Ὡς ἀπόρροια τῶν σκέψεων αὐτῶν

τὰ καθαρῶν, θὰ τὰ διατηρήσουν σὲ καλὴν κατάστασιν, θὰ τὰ διαθέσουν στὴν ἀγορὰ, τὴ ὁποία θὰ παρακολουθοῦν ἀπὸ κοντὰ...

Οἱ ἀποθῆκες γιὰ τὶς ὁποῖες γίνεται ὁ λόγος δὲν προέκκειται νὰ εἶνε οἱ συνειθισμέναι μετὰ τοὺς τέσσαρας τοίχους. Ὅταν λέγομε ἀποθῆκες ἐννοοῦμε τὴ συγκρονησμένη ἀποθήκη πού θὰ ἔχει ἐγκαταστάσεις ἀπορροφήσεως, καθαρῶν, ἀερισμοῦ κλπ. οἱ ὁποῖες ἐξασφαλίζουν τὸ προϊόν ἀπὸ κάθε φθορὰ. Γιὰ νὰ γίνων ὁμῶς τέτοιαι ἀποθῆκες χρειάζονται πολλὰ χρήματα καὶ κινήσις πού νὰ δικαιολογῇ τὴ τοποθέτησιν σοβαρῶν κεφαλαίων...

Εἶνε πανθομολογούμενον πὼς ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἐμπορίου στὴν ὑπαίθρου εἶνε ὡστὸς πρωτόγονος καὶ πὼς οἱ χωρικοὶ στεροῦνται τῆς στοιχειώδους οικονομικῆς μορφώσεως καὶ γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα τῆς συγκέντρωσεως θὰ συναντήσῃ πλείστες δυσκολίας, ὅχι ὁμῶς ἀνυπερβλήτες. Μόνον χρειάζεται πολλὴ καὶ συστηματικὴ ἐργασία συνδυασμένη τῶν Ἐνώσεων Συνεταιρισμῶν καὶ τῆς Ἐποπτικῆς ὑπηρεσίας. Μετὰ τὴ σημερινὴ σύνθεσιν τῶν συνεταιρισμῶν σὲ πλείστες περιφέρειαι εἶνε ἀδύνατον ν' ἀναλάβουν ἐτοῦτο μιά σοβαρὰ ἐργασία.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῶν εἶνε πολὺ μικρὸς καὶ στὰ μεγάλα χωριά ἀκόμη, διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ χωρικοὶ παρασυρόμενοι ἀπὸ διάφορας ἀσήμαντες ἀφορμὰς ἴδρυσαν στὰ χωριά περισσοτέρους τοῦ ἐνὸς συνεταιρισμοῦ. Σὲ ἓνα χωριὸ ὁμῶς δὲν μπορεῖ νὰ χτισθοῦν δύο ἀποθῆκες, ὅσο μεγάλο καὶ ἂν εἶνε τοῦτο. Τί θὰ γίνῃ ὁμῶς τότε; Ὑπάρχουν δύο λύσεις: α) νὰ συγχωνευθοῦν ὅλοι οἱ συνεταιρισμοὶ πού ὑπάρχουν σὲ ἓνα χωριὸ σὲ ἓνα μεγάλο συνεταιρισμὸ πού θὰ ἀναλάβῃ τὴ συγκέντρωσιν, πλᾶι στὸ πιστωτικὸν του ἔργο, β) νὰ ἰδρυθοῦν εἰδικοὶ συνεταιρισμοὶ προμηθείαι γεωργικῶν εἰδῶν καὶ ἀπὸ κοινοῦ πωλήσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων μετὰ εὐρύτερα περιφέρειαι, στοὺς καταλληλοτέρους διὰ τὸ ἐμπόριον τόπους. Καὶ τὰ δύο συστήματα λειτουργοῦν στὶς διάφορας χώρας τῆς Εὐρώπης μετὰ ἐπιτυχία (ἡ

Ἀμερικὴ καὶ ἡ Αὐστραλία ἔχουν ἐφαρμοσθῆ τὸ σύστημα τοῦ Πούλ) καὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς χωρὶς νὰ γενεῖ τὴν ἄγροτικὴν Τράπεζαν καὶ γιὰ τὴν Ἐνῶσιν Συνεταιρισμῶν. Οἱ ὀργανισμοὶ αὐτοὶ ἔχουν τὴν ἀποστολὴν νὰ βελτιώσουν διὰ διαφόρων μέσων τὴν οικονομικὴν κατάστασιν τοῦ γεωργοῦ. Ἡ συγκέντρωσις καὶ ἡ ἀπὸ κοινοῦ διάθεσις τῶν προϊόντων τοὺς παρέχει μιά ἐξαιρετικὴν εὐκαρίαν νὰ ἐφαρμοσθοῦν ἓνα μέρος ἀπὸ τὶς ἐπαγγελίας τους.

Τὸ ἔργο εἶνε δύσκολον καὶ γι'αὐτὸ τὸ θέτομε ὡς πρόβλημα ἀλλὰ δὲν εἶνε διόλου ἀκατόρθωτον. Οἱ γειτονικὰς χώρας, ἐκτός ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν, ἐπραγματοποίησαν ἤδη ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὸ συνεταιρικὸν αὐτὸ ἰδεῶδες.

ἔχουμε τὴν ἴδρυσιν εἰδικῶν συνεταιρισμῶν ἀπὸ κοινοῦ πωλήσεως σταφίδος, καπνοῦ κλπ. καὶ τὴν προσπάθειαν πολλῶν ἐνώσεων συνεταιρισμῶν πρὸς τὴν ἀπὸ κοινοῦ πώλησιν γεωργικῶν προϊόντων. Ἐσχάτως δὲ καὶ

ή 'Αγροτική Τράπεζα κάνει ανάλογη προσπάθεια, άλλοι με κρασιά, με τὰ κίτρα κλπ.

...Οι επιχειρήσεις δὲν ἔχουν μόνιμο χαρακτήρα, ξεχωρὰ οἱ Γενικὲς 'Αποθῆκες κάθε καλοκαίρι συγκεντρώνουν τὸ περισσευούμενο στάρι τῶν παραγωγῶν, γιὰ λογαριασμό τῆς Κεντρικῆς 'Επιτροπῆς Προστασίας 'Εγχωρίου Σιτοπαραγωγῆς.

...Ἐκάθαρα βλέπει κανεὶς ἅψ' ἑνὸς τὴν προστασία τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, διότι αὐτὸ σημαίνει νὰ ἀγοράξῃ ἡ ΚΕΠΕΣ τὸ στάρι σὲ τιμὲς ἀνώτερες ἀπὸ κείνες τοῦ ἐμπορίου καὶ ἡ ΑΤΕ τὰ κριθάρια καὶ τὰ λάδια καὶ

στὴ συνέχεια ἐξετάζει ἀν ἡ ἀπὸ κοινού συγκέντρωση θα παράσχει υπηρεσίες καὶ ποιῆς. Καὶ ἀφοῦ ἀναπτύξει τὶς ωφέλειες ἐξετάζει τὶς δυνατότητες ποὺ ὑπάρχουν καὶ ποιῆς ἰκανότητες διότι οἱ επιχειρήσεις δὲν εἶναι ζήτημα οὔτε ευχῆς οὔτε θεωρίας ἀλλὰ πράξεως.

Επαναλαμβάνει ὅτι:

«...τὶς συγκεντρώσεις τῶν προϊόντων ἐνεργεῖ σήμερα κατὰ μεγίστη ἀναλογία ἡ ΑΤΕ, διότι οἱ συνεταιρισμοὶ δὲν ἴσαν ἱκανοὶ ν' ἀναλάβουν μιά τέτοια ἐργασία. Καὶ ἐκθέτει τὶς ἀδυναμίες: Συνειδητοῦς, ζωντανούς, συνεταιρισμούς δὲν ἔχομε. Οἱ συνεταιρισμοὶ μας ἔγιναν γιὰ νὰ διεκπεραιώσουν δουλειὲς τῆς Τραπεζῆς καὶ ἐξακολουθοῦν, ὕστερα ἀπὸ 8-10 ἐτῶν ζωῆ, νὰ βρισκῶνται στὸ ἴδιο στάδιο.

Οἱ συνεταιρισμοὶ δὲν ἔχουν ἀκόμη κεφάλαια ἀρκετά... Τὰ λίγα κεφάλαια ποὺ συγκεντρώθησαν δὲν ἀποτελοῦν ἐλευθέρω καὶ αὐτόβουλη συνεισφορά τῶν συνεταιρῶν... Εἶναι κρατήσεις ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὰ χορηγούμενα δάνεια. Οἱ συνεταιροὶ ἀποβλέποντες στὴν πρόσκαιρο βοήθεια, εὐχαρίστως ἄφιναν καὶ ἕνα ποσοστὸ ὑπὲρ τοῦ συνεταιρισμοῦ, πράγμα ποὺ σήμερα, στὴν ἐποχὴ τῆς κρίσεως, ἔπαυσε νὰ γίνεται. 'Ἐξ ἄλλου τὰ κεφάλαια αὐτὰ εἶναι σήμερα κατὰ τέτοιον τρόπον δεσμευμένα ποὺ χρειάζεται νὰ ληθῇ ἀκόμη μιά φορά στὸν κόσμο ὁ Μ. 'Αλέξανδρος γιὰ νὰ λύσει τὰ δεσμά τους. Συνεπὸς ἀδιστακτα μοροῦμε νὰ πῶμε πὼς οἱ συνεταιρισμοὶ σήμερα δὲν ἔχουν κεφάλαια.

Λείπει ἡ ἐμπορικὴ πείρα ἀπὸ τοὺς διαχειριζόμενους τὶς συνεταιριστικὲς επιχειρήσεις...

...Πρέπει νὰ ἐννοήσουμε καὶ νὰ τὸ χωνέψουμε καλὰ πὼς οἱ συνεταιρισμοὶ εἶναι επιχειρήσεις ἐμπορικῆς, ἄσχετα ἂν δὲν ἀποβλέπουν στὸ κέρδος. Δὲν εἶναι ἐπὶ πλέον ὀρθὴ ἡ ἀντίληψις πὼς ἂν ἔχομε χρήματα μοροῦμε νὰ διεξάγουμε μὲ ἐπιτυχία ἐμπορικῆς επιχειρήσεις...

...Ποῦθενά στὴν ἱστορία τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως δὲν ἔγινε ἡ ἀρχὴ μὲ μεγάλες επιχειρήσεις. Τὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς οικονομικῆς ἱστορίας ὀφείλουν νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν τοὺς οἱ ὑπεύθυνοι συνεταιριστικοὶ κύκλοι, ἐκτός ἂν θέλουν νὰ κάμουν οὐτοπιστικούς ὑπολογισμούς ἢ καὶ θαύματα. Κατ' ἀκολουθίαν ἀντὶ νὰ ζητοῦμε στὰ συνέδρια καὶ στὶς συσκέψεις ἢ α ἢ β δουλειὰ νὰ γίνῃ διὰ τῶν Συνεταιρισμῶν, γιὰ νὰ δημιουργοῦμε εὐνοϊκὴ κοινὴ γνώμη - ἴσως δὲ καὶ ἐντύπωσι- ν' ἀρχιστῇ ὁ καθένας ὅπου βρισκεται νὰ ὀργανώσῃ τὸ συνεταιριστικὸ ἐμπόριο καὶ στὰ συνέδρια νὰ παρουσιάξῃ τ' ἀποτελέσματα τῆς δρασεὸς του γιὰ νὰ παραδειγματίζονται καὶ οἱ ἄλλοι.

— Το πρόβλημα ποὺ ἀνέκυψε με τὰ Εἰδικὰ Λογιστήρια Συνεταιρισμῶν.

Κατὰ τὸ 1932 ἀνέκυψε εἰδικὸ πρόβλημα ἀπὸ ἐνέργειες τῆς ΑΤΕ γιὰ τὴν

ἅψ' ἐτέρου τὸν ἄγωνα πρὸς δημιουργία πόρων κινήσεως τῶν 'Ενώσεων. 'Η καθ' ἑαυτοῦ συνεταιριστικὴ δράσις τῶν λίγων συνεταιρισμῶν ἀπὸ κοινού πωλήσεως, ἀφοῦ προσέκρουσε σὲ χίλιες δυσκολίες, παρέλυσε, ἀφοῦ ἐξήντησε τὴν ὑπομονὴ τῶν επιχειροῦντων (δὲν γίνεται λόγος γιὰ τὶς λίγες ἐξαίρεσεις).

Καὶ ὁμως ἐξακολουθητικὰ συζητοῦμε τὴ συγκέντρωση ν' ἀναλάβουν οἱ συνεταιριστικὲς ὀργανώσεις. Πὼς ὁμως; 'Ἐχουν τὶς πρὸς τοῦτο ἰκανότητες; καὶ ἂν τὶς εἶχαν πὼς δὲν τὶς χρησιμοποιήσαν; Τὸ πιθάνωτερο εἶναι πὼς δὲν τὶς εἶχαν...».

Λείπει ἡ ἀπαραίτητη, γιὰ τὴ κανονικὴ λειτουργία μιᾶς ἐπιχειρήσεως, ἐμπιστοσύνη μεταξὺ τῶν συνεταιρῶν, πολλὲς φορὲς μάλιστα οὔτε αὐτὰ τὰ συμβούλια ἀπολαμβάνουν ἐμπιστοσύνη, γεγονός ἀποδεικνυμένο μὲ τὶς συχνὲς ἐκλογὲς ποὺ λαμβάνουν χώραν μῆσα στοὺς συνεταιρισμούς.

Σὲ πολλοὺς συνεταιροὺς, ἄγνωστο πὼς, ἔχει δημιουργηθῇ ἡ ἐντύπωσις πὼς οἱ συνεταιρισμοὶ δὲν εἶνε ἄλλο τίποτε παρὰ ἡ ὑπηρεσία τῆς δεκάτης ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ γι' αὐτὸ μεταχειρίζονται κάθε εἶδος δόλου ἐναντίον τους. Πὼς λοιπὸν μοροῖ κανεὶς νὰ περιμένῃ μιά καλὴ ἔκβασι ἀπὸ τὴ συνεταιριστικὴ ἐπιχείρησι ἀντίκρου στὴν ὁποία τηροῦν τέτοια τακτικὴ οἱ ἴδιοι οἱ συνεταιροὶ;

'Αν δὲν ληφῶν οἱ ἐλλείψεις αὐτῆς ποὺ παρατηροῦνται, σὲ μεγίστη ἀναλογία, μῆσα στίς συνεταιριστικὲς ὀργανώσεις, ἀποτελεῖ ματαιοπονία νὰ νομίζουμε πὼς οἱ συνεταιρισμοὶ μοροῦν ν' ἀναλάβουν μιά σοβαρὰ ἔργα καὶ δὴ ἐμπορικῆ...

'Η προσπάθεια εἰκόσως στὴ δημιουργία μιᾶς συνειδητοποιημένης συνεταιριστικῆς Κινήσεως πρέπει ν' ἀρχιστῇ ὅσο τὸ δυνατό τὸ ταχύτερο ἀπὸ τοὺς ὀπωσδήποτε μισθοδοτουμένους ἀπὸ τὴν συνεταιριστικὴ Κίνησιν εἴτε ἐπόπται λέγονται εἴτε συνεταιριστικοὶ ὑπάλληλοι. Αὐτοὶ λόγω τῆς μορφώσεως τους καὶ τῆς πείρας τους θὰ εἶνε οἱ καλλίτεροι καθοδηγηταὶ καὶ σύμβουλοι τῶν συνεταιρῶν. 'Απὸ τὰ διοικητικὰ καὶ ἐποπτικὰ συμβούλια τῶν συνεταιρισμῶν ποὺ λόγω τῆς προελεύσεως τους μοροῦν νὰ ἐξασκήσουν μιά ἐπιτροπὴ πᾶνω στοὺς συνεταιροὺς καὶ νὰ τοὺς ὑποδείξουν τὸ τί ἐπιβάλλεται νὰ κάμουν. 'Απὸ τὶς ὑπηρεσίες τῆς 'Αγροτικῆς Τραπεζῆς καὶ τοῦ 'Υπουργείου τῆς Γεωργίας, ποὺ, σύμφωνα μὲ τὸν νόμο, ἀποτελοῦν τὴν 'Ανωτάτῃ 'Εποπτεία τῶν Συνεταιρισμῶν.

'Αν ἀφίσομε νὰ παρασυρθοῦμε ἀπὸ τὴ νάρκη τῆς οικονομικῆς κρίσεως τότε θὰ πῆ πὼς ποτὲ δὲν πιστέψαμε στὴν ἐξυπηρέτησι τοῦ Συνεταιρισμοῦ. Τότε αἰώνια ἡ συνεταιριστικὴ Κίνησι θὰ μοιάξῃ τὸ μπαλόνι ποὺ καμμιὰ φορὰ ἀγοράζουμε στὰ παιδιὰ μας νὰ παίξουν. 'Ὅπως τὸ μπαλόνι παρασύρεται ἀπὸ τὸ παραμικρότερο ρεῦμα αἰέρος ἔτσι καὶ ἡ συνεταιριστικὴ Κίνησις θὰ παρασύρεται ἀπὸ ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ τὴν περιστοιχίζουν χωρὶς ποτὲ ν' ἀποκτήσῃ δικὴ τῆς ὄντοτητα».

ίδρυση ειδικών Λογιστηρίων Συνεταιρισμών, ανεξάρτητων από τις Ενώσεις, με εξάρτηση μικτή (ΑΤΕ - Συνεταιρισμοί) για όσους Συνεταιρισμούς δεν μπορούν να τηρούν τα βιβλία στην έδρα τους με δικό τους λογιστή.

Για το θέμα αυτό γίνεται στο «Συνεταιριστής» κριτική και ανασκόπηση για την μέχρι τότε εφαρμογή και για τις σχέσεις Ενώσεων και Συνεταιρισμών (βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 53) στις περιφέρειες Πατρών, Αιγιαλείας, Μεσολογγίου, Κορινθίας, Ιωαννίνων, Σερρών.

Στο κείμενο τούτο απάντησε, διευκρινίζοντας τις αντιλήψεις της ΑΤΕ, ο Μίνως Γερακάρης, προϊστάμενος της Υπηρεσίας Συνεταιρισμών της ΑΤΕ. Την απάντησή του εσχολίασε ο Θ.Τ. (βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 78) το δε ζήτημα εντοπίστηκε τελικά στις σωστές σχέσεις Συνεταιρισμών και Ενώσεων.

Στο όλο θέμα (που κίνησε το ενδιαφέρον των συνεταιριστικών στελεχών) αναφέρονται και τα κείμενα των Ευρ. Τζουμέρτη («Συνεταιριστής» 1932 σ. 100, 141), Κ. Χολέβα («Συνεταιριστής» 1932 σ. 126), Στ. Ποπολάνου (σ. 141), Σ. Αντωνιάδη με εφαρμογές Κιλκίς, Σερρών («Συνεταιριστής» 1932 σ. 111), Γ. Νικολαΐδη (σ. 152), Ξ. Μικελπούλου (σ. 154), Συνεργατιστής (σ. 175).

— Τ.Α.Ο.Λ. (Λευκάδος) Αιτήματα παραγωγών. Διάσταση με Επόπτη ΑΤΕ («Συνεταιριστής» 1932 σ. 86, 158).

— Γενικότερες συντονιστικές προσπάθειες για συνεταιρική διαχείριση της οιοπαραγωγής με συνεργασία Εθνικού Συνδέσμου Αμπελοκτημόνων βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 110.

— Ένωση Συνεταιρισμών Σελίνου Κρήτης. Δραστηριότητες. Συνεταιριστική πώληση ελαίου. Εγκαταστάσεις. («Συνεταιριστής» 1932 σ. 29).

— Βασικά προβλήματα πιέζουν τις Ενώσεις και όλη τη συνεταιριστική κίνηση. Βλ. Σύσκεψη Ενώσεων Γ.Σ. Μακεδονίας, Θράκης, Θεσσαλίας (6/11/1932) για τα θέματα ανοιγμάτων συνεταιρισμών από δάνεια καπνών, για τη συγκέντρωση σίτου για την ανόρθωση συνεταιρισμών κλπ. Υποδείξεις. Υπόμνημα αναλυτικό στην ΑΤΕ για ρύθμιση (βλ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 905).

Οι δραστηριότητες των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών μέσα από τα στοιχεία των Ισολογισμών τους έτους 1932.

Βλ. σχετικά, για μελέτη, ισολογισμούς:

Ε.Γ.Σ. Βεροίας («Συνεταιριστής» 1933 σ. 36 και «Συνεργατισμός» σ. 961).
Ομοσπονδίας Γ.Σ. Θεσσαλονίκης («Συνεταιριστής» 1933 σ. 48 και «Συνεργατισμός» 1933 σ. 984).

Κεντρ. Γεωργοκτηματικής Τραπέζης Ολυμπίας («Συνεταιριστής» 1933 σ. 60).
Α.Τ.Ε. («Συνεταιριστής» 1933 σ. 72, 88, 111).

Ε.Γ.Σ. Χαλκιδικής («Συνεταιριστής» 1933 σ. 100).

Κεντρ. Συνεργατικής Τραπέζης Ηλείας («Συνεταιριστής» 1933 σ. 100).

Ε.Γ.Σ. πωλήσεως σουλτανίνας Χανίων («Συνεταιριστής» 1933 σ. 111 και «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1006).

Ε.Γ.Σ. Σύρου («Συνεταιριστής» 1933 σ. 111).

Ε.Γ.Σ. Δράμας («Συνεταιριστής» 1933 σ. 128, «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1082).

Ε.Γ.Σ. Καστοριάς («Συνεργατισμός» 1933 σ. 921, 961).

Ε.Γ.Σ. Εορδαίας («Συνεργατισμός» 1933 σ. 986).

Ε.Γ.Σ. Ορεστιάδος («Συνεργατισμός» 1933 σ. 1031).

Ε.Γ.Σ. Φλωρίνης («Συνεργατισμός» 1933 σ. 1032).

Ε.Γ.Σ. Λαρίσης, Τυρνάβου («Συνεργατισμός» 1933 σ. 1033).

Ε. Σταφιδικών Συνεταιρισμών Αιγιαλείας («Συνεργατισμός» 1933 σ. 1034).

1. Η Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών και η προσπάθεια για συνεταιριστικό προγραμματισμό. Η «Επιτροπή των Αμπελακίων».

Το θέμα της ιδρύσεως κεντρικής και περιφερειακών ιδεολογικών οργανώσεων συνεταιρισμών επανήλθε (μετά τις αποφάσεις του 1930) για νέα σοβαρή μελέτη από ανθρώπους κύρους, με πρωτοβουλία του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος. (Βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 3) που συγκρότησε την λεγόμενη «Επιτροπή των Αμπελακίων».

Κατά το 1931 και 1932 καταβάλλεται ιδιαίτερη προσπάθεια για να διατυπωθεί Συνεταιριστικό Πρόγραμμα.

Η προσπάθεια αυτή αρχικά απέβλεπε στην κατάρτιση μελετημένου προγράμματος δράσεως από τους παράγοντες εκείνους που είχαν νόμιμη αρμοδιότητα και υποχρέωση να συμπαρίστανται στη συνεταιριστική κίνηση (Κράτος και ΑΤΕ), ώστε οι ενέργειές τους να μην είναι σπασμωδικές και μερικές φορές στην ουσία αντισυνεταιριστικές, αλλά μελετημένες και συνεχείς (σχετικά με τη συνεταιριστική νομοθεσία, εποπτεία, συμπαράσταση, κλπ.).

Με τη βάση αυτή διατυπώθηκαν από ειδικούς συνεταιριστές (ή και από οργανώσεις) υποδείξεις προς τους αρμόδιους αυτούς παράγοντες, για προγραμματισμό στη νομοθεσία συνεταιρισμών, εποπτεία, εκπαίδευση, κλπ.

Άρχισε όμως να γίνεται κατανοητό ότι η συνεταιριστική κίνηση δεν έπρεπε να περιμένει από τους εξωτερικούς παράγοντες να ρυθμίζουν την ανάπτυξή της αλλά έπρεπε, πρώτη αυτή, να μελετήσει τα προβλήματα της και τις επιδιώξεις της και να διατυπώσει πρόγραμμα με τις θέσεις της, τη στάση της απέναντι στο κράτος και στους τρίτους, καθώς και για την μελλοντική της ανάπτυξη, μέσα βέβαια στο πνεύμα του Συνεργατισμού (βασικές του αρχές, διεθνής ανάπτυξη) αλλά και προσαρμοσμένο στις ειδικές συνθήκες της Χώρας.

Έτσι έπειτα (κυρίως) από τις ανάγκες που δημιούργησε η απότομη ανάπτυξη, τις αναστολές που έφερε η γεωργική κρίση και τις επιθέσεις εκμεταλλευτικών στοιχείων εναντίον των Συνεταιρικών Οργανώσεων, άρχισε να γίνεται συνειδητή και να εκδηλώνεται με υποδείξεις, η ανάγκη όχι μόνο για άμυνα αλλά και για νέα δραστηριοποίηση των Συνεταιρισμών, με βάση ένα γενικότερο πρόγραμμα.

Με τις σκέψεις και τις ανάγκες αυτές, η κίνηση οδηγήθηκε, με την πρωτοβουλία κυρίως του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος, στο Πρόγραμμα που κατάρτισαν οι επιφανείς συνεταιριστές της Επιτροπής των Αμπελακίων, και που ψήφισαν και αποδέχτηκαν στη συνέχεια, σε πανελλήνια Σύσκεψη τους, οι Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών.

Η Επιτροπή των Αμπελακίων αντιμετώπισε και τα θέματα που αφορούσαν το Συνεταιριστικό Πρόγραμμα Κράτους - ΑΤΕ (νομοθεσία, εποπτεία, εκπαίδευση κλπ.) αλλά και το καθαυτό Συνεταιριστικό Πρόγραμμα δράσεως της ίδιας της κινήσεως.

Για το πρώτο (το Συνεταιριστικό Πρόγραμμα Κράτους - ΑΤΕ) έγινε λεπτομερέστερη ανάπτυξη στο Υποκεφάλαιο Β, για δε το καθαυτό Συνεταιριστικό Πρόγραμμα της ίδιας της κινήσεως, η ανάπτυξη γίνεται εδώ (στη συνέχεια).

Η Επιτροπή Αμπελακίων και οι υποεπιτροπές της. Εισηγήσεις βασικές.

Όπως είπαμε η γεωργική συνεταιριστική κίνηση με την πάροδο των ετών,

διαρκώς πιο συχνά και πιο σοβαρά απασχολείται, σε συσκέψεις εκπροσώπων των Ενώσεων, με τη μελέτη των βασικών προβλημάτων που την ενδιαφέρουν, και στη χάραξη κοινών γραμμών δράσεως για κοινές θέσεις - εκδηλώσεις απέναντι κυρίως στο Κράτος και την ΑΤΕ.

Ο Σύνδεσμος Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος, που είχε εξουσιοδοτηθεί σχετικά από πολλές Ενώσεις, συγκρότησε Επιτροπή από προσωπικότητες φιλικές στο Συνεργατισμό, για τη μελέτη της συνεταιριστικής κινήσεως και την υπόδειξη των κατάλληλων μέτρων για την ανάπτυξή της. (βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 1).

Το πόσο σοβαρή ήταν η σχετική προσπάθεια προκύπτει και από το ότι μέλη της Επιτροπής αυτής ορίστηκαν προσωπικότητες μεγάλου κύρους: Σπ. Χασιώτης, Αλ. Μυλωνάς, Αλ. Σβάλος, Π. Κοντός, Ελευθερόπουλος, Καββάδας, Στεφανίδης, Αναγνωστόπουλος, Δημ. Καλιτσουνάκης, Στ. Παπανδρέου, Αριστ. Σίδερης, Π. Δεκάζος, Π. Κουτσομητόπουλος, Χρ. Ευελπίδης, Β. Σιμωνίδης, Γ. Σαμαρόπουλος, Θ. Τζωρτζάκης. Στην Επιτροπή μετείχαν και οι εκπρόσωποι του Συνδέσμου, Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδας Κ. Πρωτόπαπας, Χαρ. Παπαχρίστου, Σπ. Αντωνιάδης.

Η Επιτροπή συνήλθε αρχικά στην Αθήνα στις 4 και 5 Ιανουαρίου 1932 (στα Γραφεία της Ελληνικής Γεωργικής Εταιρείας). Και αφού άκουσε εισήγηση για τη συνεταιριστική κίνηση στη Βόρειο Ελλάδα, όπως εμφανιζόταν κατά την εποχή αυτή (Εισηγ. Κ. Πρωτόπαπας) ανάθεσε στη συνέχεια στον Θ. Τζωρτζάκη να εισηγηθεί για το όλο συνεταιριστικό ζήτημα και για τα ειδικά θέματα.

Ο Θ. Τζωρτζάκης παρουσίασε το πρόβλημα από τις εξής 3 πλευρές του:

I. Η Αγροτική Τράπεζα και οι Συνεταιρισμοί:

α) Η θέση των Συνεταιρισμών απέναντι της ΑΤΕ κατά την υπ' αυτής άσκηση της πίστωσης.

β) Η συνεταιριστική πολιτική της ΑΤΕ (με ειδικότερα θέματα).

II. Η περί συνεταιρισμών νομοθεσία και η υπέρ των συνεταιρισμών γενικότερα πρόνοια του Κράτους:

α) Η νομοθεσία περί συνεταιρισμών.

β) Η γενικότερα υπέρ των Συνεταιρισμών πρόνοια του Κράτους.

III. Η ενδεικνυόμενη τακτική των υφισταμένων συνεταιρικών οργανώσεων διά την ανάπτυξιν της κινήσεως και τα όρια της δράσεώς τους:

α) Η ίδρυση κεντρικής και περιφερειακών ιδεολογικών οργανώσεων συνεταιρισμών.

β) Η ανάμιξη των συνεταιρισμών εις την γενικήν οικονομικήν πολιτικήν.

Εισήγηση έκανε και ο Χρ. Ευελπίδης για τον τομέα αγροτικής πίστη. (Βλ. αναλυτικά «ο Συνεταιριστής» 1932 σ. 1 και «Συνεργατισμός» 1932 σ. 659).

Στη συνέχεια δημιουργήθηκαν 2 Υποεπιτροπές για τη λεπτομερέστερη μελέτη και υποβολή σχεδίων:

α) Υποεπιτροπή Θεσσαλονίκης από τους Κοντόν, Αναγνωστόπουλον, Στεφανίδην, Ευελπίδην, Τζωρτζάκην, Πρωτόπαπαν, Παπαχρίστου, Αντωνιάδην, που θα μελετούσε τα θέματα:

1. Η θέση των Συνεταιρισμών απέναντι της Αγροτικής Τραπέζης κατά την υπ' αυτής άσκηση της πίστωσης,

2. Η ίδρυση κεντρικών και περιφερειακών ιδεολογικών οργανώσεων συνεταιρισμών.

β) Υποεπιτροπή Αθηνών από τους: Σβάλον, Σίδερην, Ευελπίδην, Σαμαρόπουλον, Σιμωνίδην, Τζωρτζάκην, που θα μελετήσει τα θέματα:

1. Η συνεταιριστική πολιτική της ΑΤΕ.
2. Η νομοθεσία περί συνεταιρισμών.
3. Η γενικότερη υπέρ των συνεταιρισμών πρόνοια του Κράτους.

Για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών στην γενική οικονομική πολιτική βλ. αναλυτικά «ο Συνεταιριστής» 1932 σ. 1.

Για το έργο των υποεπιτροπών βλ. σ. 28.

Για τη νομοθεσία, εποπτεία, αγροτική πίστη, και γενικώς για τα θέματα που αφορούσαν τις συνεταιριστικές αρμοδιότητες Κράτους - ΑΤΕ η ανάπτυξη γίνεται στα Υποκεφάλαια Β' και Ζ'.

Για ό,τι αφορά την προσπάθεια για να διατυπωθεί το Συνεταιριστικό Πρόγραμμα - Επιδιώξεις της ίδιας της συνεταιριστικής κινήσεως, σημειώνουμε τα ακόλουθα:

1. Στο ερώτημα «Πολιτεύονται οι Συνεταιρισμοί; Τι είναι Συνεταιριστική Πολιτική; Ποιά τα όρια και οι σκοποί της;» εισήγηση έκανε ο Καθηγητής Αριστοτέλης Σίδερης. Κείμενό του βλ. «ο Συνεταιριστής» 1932 σ. 73.
'Η ίδρυση Κεντρικής Συνομοσπονδίας και περιφερειακών ιδεολογικών συνεταιριστικών' Οργανώσεων.

'Η ύποεπιτροπή τής Θεσσαλονίκης προς μελέτην τής συνεταιριστικής κινήσεως συνήλθε τήν 12 Φεβρουαρίου 1932 και ήκουσε τήν σχετικήν μέ τήν ίδρυσιν κεντρικών και περιφερειακών ιδεολογικών οργανώσεων συνεταιρισμών έκθεσιν του εισηγητή Σπ. 'Αντωνιάδη. Ταύτης τά κυριώτερα σημεία είνε: (βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 49).

α) 'Οτι ή γεωργική συνεταιρική κίνησης τής 'Ελλάδος περιλαμβάνει περί τούς 5700 συνεταιρισμούς, τών οποίων μία μεγάλη αναλογία υπάγεται εις 85 ενώσεις συνεταιρισμών.

β) 'Οτι αι ενώσεις τών συνεταιρισμών μεταξύ των ούδένα δεσμών έχουν πλήν τών εκ συμπτώσεως προσωπικών γνωρμών τών διοικούτων ή τών διευθυνόντων αυτάς.

γ) 'Οτι λόγω τής αναπτύξεως τής συνεταιριστικής δράσεως έδημοιουργήθη μοιραίως συνεταιριστική συνειδήσις ήτις διεκδικεί τά συμφέροντά της, άτινα προσκρούουν εις άλλων τοιαύτα.

δ) 'Οτι οι συνεταιρισμοί μεμονωμένως ή αι ενώσεις τών συνεταιρισμών εφόσον ούτοι υπάγονται εις τήν δύναμιν των είνε υποχρεωμένοι να υπερασπίζουεν ενόπιον τών άρχων, άλλων τάξεων και τής κοινωνίας τά συμφέροντα τών συνεταιριών των. Ούτω αυτόμάτως έδημοιουργήθη ζήτημα εκπροσωπήσεως τών συμφερόντων τών συνεταιρισμών. Συνέπεια αυτού υπήρξεν ή άποστολή σωρείας επιτροπών εις 'Αθήνας προς διεκπεραιώσιν υποθέσεων συνεταιριστικών. Κατά μαρτυρίας δέ άρμόδιων προσώπων παρά τοις 'Υπουργείοις παρήλαντον ήμερησίως κατά μέσον όρον 30 αντιπρόσωποι συνεταιρισμών και ενώσεών των διεκδικούντων τήν ευνοικήν λύσιν του Α ή Β αίτηματός των.

ε) 'Οτι κατά τήν τοιαύτην διεκδίκησιν τών συνεταιριστικών συμφερόντων έδημοιουργήθησαν τά έξής άποπα.

1. Αι διεκδικήσεις τών συνεταιρισμών πολλάκις άλληλοσυνεκρούοντο (ένω οι μέν εξήτουν τήν συγκέντρωσιν του αίτου και τής κριτής διά τών συνεταιρισμών, άλλοι εξήτουν τήν μονοπώλησιν των υπό του Κράτους).

2. Μεταξύ τών καλής θελήσεως εκπροσώπων παρεισέφρουν και πλειστοι οι όποιοι έξεμεταλλεύθησαν

τήν άποστολήν των εις βάρος τών άποσπελλόντων αυτους οργανισμών. Ούτω άλλοι μέν κατήνησαν οι έξ επαγγέλματος εκπρόσωποι και έδημοιουργησαν μίαν πρόσθετον δαπάνην διά τάς συνεταιρικές οργανώσεις, άλλοι δέ προς τοις άλλους ένόμισαν ότι ήτο ή κατάλληλος ευκαιρία να άντλήσουν πολιτικήν δύναμιν από τήν προσωρινήν και συμπτωματικήν αυτών θέσιν, αντί να φροντίσουν να δώσουν μεγαλύτεραν οντότητα εις τήν κίνησην τής οποίας ήσαν εκπρόσωποι και τήν άρμόζουσαν κατεύθυνσιν εις τά συνεταιριστικά ζητήματα.

στ) 'Οτι τά άποπα ταύτα έγιναν άφορημή άφ' ενός να επιβαρυνθή ή συνεταιριστική κίνησης μέ υπερογκά έξοδα και άφ' έτέρου τά δικαιότερα αίτήματά των να μη ικανοποιηθούεν (όπου υπήρξε όμοφωνία ικανοποιηθησαν), τούναντίον μάλιστα συνέτειναν εις τήν δυσφήμισιν τής συνεταιριστικής ιδέας.

ζ) 'Η έλλειψις ενιαίων συνεταιριστικών διεκδικήσεων παρουσίασε τήν συνεταιριστικήν κίνησην ως άποτυχούσαν εις τήν χώραν μας και διά τουτο παρατηρείται ή ευνοική διάθεσις τών κυβερνώντων υπέρ τών αυτονόμων οργανισμών, ένω έξ άλλου εψηφίσθησαν νόμοι άποβλέποντες εις τήν άποτελμάτωσιν τής συνεταιριστικής δράσεως.

Διά πάντα ταύτα θεωρείται ότι ή ίδρυσις Πανελληνίου Συνεταιριστικής 'Ομοσπονδίας άποτελεί διά τήν συνεταιριστικήν κίνησην του τόπου άνάγκην κατεπείγουσαν και ζήτημα ζωής. 'Ανευ αυτής πραγματική συνεταιριστική κίνησης δέν υπόσχει διότι δέν είνε άρτία. 'Η έλληνική συνεταιριστική κίνησης όφείλει ν' ακολουθήσθαι τό παράδειγμα τών παρομοίων κινήσεων καθ' όλον τον κόσμον και μάλιστα να χρησιμοποιήσθαι τήν άποκτηθείσαν παρ' αυτών πείραν.

'Η προτεινομένη Πανελλήνιος Συνεταιριστική 'Ομοσπονδία δέον ν' άποτελή σωματείον ιδεολογικών εκ-

προσωπευτικόν των συμφερόντων τῆς ὅλης συνεταιριστικῆς κινήσεως καί τὸν καθοδηγητὴν τῶν ὑπ' αὐτὴν ὀργανώσεων διὰ τὴν πληρεστέραν ἐξυπηρέτησιν τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τῶν συνεταιρῶν.

Μία Πανελληνίος Συνεταιριστικὴ Ὀμοσπονδία, μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑποστηριζομένη παρὰ τῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων, δύναται ὄχι μόνον ν' ἀνοίξῃ εὐρείαν λεωφόρον διὰ τὴν συνεταιριστικὴν κίνησιν εἰς τὸ μέλλον ἀλλὰ καί νά ἄρῃ ὅλα τὰ ἄτοπα τὰ ὅποια κατελογίσθησαν εἰς βάρος τῆς, δικαιομένης μέχρι τώρα καί καταδικαζομένης, πάντοτε, ἐρήμην.

Εἰς τὴν ὑποειρητομένην, ὑπεβλήθη ἕν ἀντίτυπον καταστατικῶν συναχθέντος πρὸ δεκαμήνου περίπου παρὰ τοῦ Συνδέσμου Συνεταιριστῶν καί τῆς Ὀμο-

σπονδίας Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Θεσσαλονίκης, ἐντολῇ συσκέψεως Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν, τὸ ὅποιον ἀναπακοκίεται εἰς τὰς σημερινὰς ἀνάγκας τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως τοῦ τόπου (βλ. κυριώτερες διατάξεις τοῦ «Συνεταιριστῆ» 1932 σ. 50).

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκθεσιν ἡ ἴδρυσις περιφερειακῶν ἰδεολογικῶν ὀργανώσεων συνεταιρισμῶν κρίνεται πρόωρος ἀφοῦ αἱ μὲν ἐνώσεις γεωργικῶν συνεταιρισμῶν φροντίζουν διὰ τὴν τήρησιν τῶν λογιστικῶν βιβλίων τῶν συνεταιρισμῶν καί τὴν διάδοσιν τῶν συνεταιριστικῶν ἰδεῶν, ἡ δὲ Ἀγροτικὴ Τράπεζα ἀσκεῖ τὴν ἐποπτεῖαν. Ἐκ τῆς προόδου τῶν ἐργασιῶν τῆς Πανελληνίου Ὀμοσπονδίας θὰ καταφανῆ ἂν ὄντως παρίσταται τοιαύτη ἀνάγκη.

Η τελικὴ διατύπωση τῶν Πορισμάτων τῆς Επιτροπῆς Ἀμπελακίων.

Ἡ Κεντρικὴ Επιτροπὴ Ἀμπελακίων, ἀφοῦ ἀκουσε τῆς εἰσηγήσεως τῶν εισηγητῶν καί τῶν Ὑποεπιτροπῶν καί ἀφοῦ ἔκανε τὴν ἀπαιτούμενην ἐπεξεργασία, συνήλθε σε τελικὴ συνεδρίαση στα Ἀμπελάκια στις 19 Ἰουνίου 1932 (ὅπου ὀργανώθηκε ευρύτερη συνεταιριστικὴ ἐκδρομὴ στις 19 καί 20 Ἰουνίου 1932, περιγραφῆς τῆς βλ. στο «ο Συνεταιριστῆς» 1932 σελ. 85), καί διατύπωσε τα τελικὰ πορίσματα.

Τα πορίσματα αὐτὰ ἀποδέχτηκε καί ἐπικύρωσε εἰδικὴ Σύσκεψη τῶν Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν (βλ. «ο Συνεταιριστῆς» 1932 σ. 175) ὡς ἕνα εἶδος καταστατικῶν χάρτη τῆς Συνεταιριστικῆς Πολιτικῆς καί τοῦ Συνεταιριστικοῦ Προγράμματος - Ἐπιδιώξεων στὴν Ἑλλάδα. Για τὸ λόγον αὐτὸ καταχωροῦνται ἀναλυτικὰ στα Εἰδικὰ Ὑποκεφάλαια που ἀφοροῦν (Νομοθεσία, Ἐποπτεία, Ἀγροτικὴ Πίστη, κλπ.)

Ὅσον ἀφορᾷ τα θέματα που ἀναφέρονται στὴ συνεταιριστικὴ πολιτικὴ τῆς ἰδίας τῆς κινήσεως καί τὸν προγραμματισμὸ τῆς, τα Πορίσματα εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Ἐπὶ τῆς ἀναμίξεως τῶν συνεταιρισμῶν εἰς τὴν γενικὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν.

1. Παραδέχεται ὅτι συνεταιριστικὴ πολιτικὴ εἶναι ἡ πολιτικὴ τὴν ὅποιαν ἀσκοῦν οἱ συνεταιρισμοὶ ἕν τῇ συνεταιριστικῇ δράσει μὲ κατεύθυνσιν τὴν ὀλοκλήρωσιν καί πραγμάτωσιν τῆς συνεταιριστικῆς οἰκονομίας.

Συνεπῶς περιέχει ἡ πολιτικὴ αὕτη τὰς ἐξῆς:

α) Συνεταιριστικὴν μόρφωσιν. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν μελέτην καί ἐμβάθυνσιν εἰς τὴν οἰκονομικὴν δράσιν τῶν συνεταιρισμῶν, φωτισμὸν καί δημιουργίαν συνειδητέσεως τῶν μελῶν τῶν συνεταιρισμῶν, προπαγάνδαν περὶ τῶν σκοπῶν τῶν συνεταιρισμῶν καί τῶν κοινωνικοοικονομικῶν καρπῶν τῆς συνεταιριστικῆς οἰκονομίας, καθὼς καί τῶν ἐντεῦθεν ἀπορροδόντων κοινωνικῶν, ἠθικῶν καί ἀνθρωπιστικῶν ἀγαθῶν.

β) Συνεταιριστικὴν ὀργάνωσιν. Αὕτη ἐγκτεῖται ὄχι μόνον εἰς τὴν ἴδρυσιν καί τεχνικοοικονομικὴν ὀργάνωσιν συνεταιρισμῶν, ἀλλὰ καί εἰς τὴν ἐμπνευσιν τοῦ συνεταιριστικοῦ πνεύματος τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς τάξεως, τῆς εὐθύνης, τῆς εὐθείας συνεργασίας, καθὼς καί εἰς τὴν προσπάθειαν γενικεύσεως καί ἐλλόγου ρυθμίσεως τῶν σχέσεων τῶν συνεταιρισμῶν τοπικῶς, κατὰ κλάδους ἐργασιῶν καί διεθνῶς.

γ) Συνεταιριστικὴν πράξιν. Αὕτη ἐκδηλοῦται διὰ συμπράξεως τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων μετὰ τῶν δημόσιων καί ἄλλων ὁμαδικῶν συμφερόντων ὀργανισμῶν μὲ τάνισ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ συνεταιριστικοῦ πνεύματος καί τῶν συνεταιριστικῶν ὀργάνων εἰς τὴν ἀνάληψιν κοινωφελῶν ἐργῶν καί εἰς τὴν διατύπωσιν φορολογικῶν, δασολογικῶν καί ἄλλων αἰτημάτων.

Ἐν τούτῳ οἱ συνεταιρισμοὶ δρῶσιν ὡς ὄργανα τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας καί οὐχὶ ὡς κομματικὰ στελεχῆ κόμματος τινος.

2. Συνιστᾷ ἵνα οἱ συνεταιρισμοὶ κινήθωσιν ἐντὸς τῶν ὡς ἄνω διαγραφομένων ὁρίων καί ἀναγνωρίζοντες μετὰ τῶν ὀρθοδόξων συνεταιριστῶν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς συνεταιριστικῆς δράσεως, ἀποφύγουν τὴν ἀφ' ἐαυτῶν ἀνάμειξιν τῶν τῆν κομματικὴν πολιτικὴν, ἀποκρούουσιν δὲ καί πάσαν προσπάθειαν ἐκ προβεβουλευμένης ἐνεργείας τῶν πολιτικῶν κομμάτων, ἵνα τοὺς παρασύρουν εἰς τὴν πολιτικὴν διαπάλην.

Ἡ ἀρχὴ «οἱ συνεταιρισμοὶ διὰ τοὺς συνεταιρισμοὺς» συνοψίζει τὴν δράσιν καί τὰ ὄρια τῆς ἀναμίξεως τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων εἰς τὴν πολιτικὴν.

Ἐπὶ τῆς συνεταιριστικῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης.

1. Παραδέχεται ὅτι ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα, ὡς ἐκ τοῦ προορισμοῦ τῆς, τῶν ἀναμφισβητήτων ὠφελιμάτων τῆς ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῶν συνεταιρισμῶν καί τοῦ τρόπου τῆς συνθέσεως τῆς διοικήσεώς τῆς, εἶνε κατ' ἀρχὴν ἐνδεδειγμένη ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀσκῆσιν τῆς συνεταιριστικῆς πολιτικῆς, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν διαβλέπεται εἰς τοῦτο ἀπλῶς ὡς ἐπιχειρηματικὴν ἐπιχειρηματικὴν καί ἀσφαλιστικὴν τῶν τραπεζικῶν τῆς ἐργασιῶν, ἀλλ' ἕνα αὐτοτελὲς καί ἐξ ἴσου πρὸς αὐτὰς σημαντικὸν ἔργον, μὲ εὐρύτερον κοινωνικὸν χαρακτῆρα, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐπιτυχὴς ἐκτέλεσις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καλῆς συνεννοήσεως καί στενῆς συνεργασίας τῆς Τραπέζης μετ' ὄλων τῶν ἀρμοδίων προσώπων, πρὸ παντὸς δὲ τῶν συνεταιρισμῶν.

2. Παραδέχεται όμως επίσης ότι διάφορος τυχόν πρὸς τ' ἀνωτέρω ἀντίληψις τῆς Τραπεζῆς, εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ καταστήσῃ ἀναγκαίαν τὴν ἐπανεξέτασιν κατ' ἀρχὴν τοῦ ζητήματος τῆς ἀναθέσεως εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς συνεταιριστικῆς πολιτικῆς, διὰ τὴν σκοπιμότητα τῆς ὁποίας ἐκφράζονται ὑπὸ πολλῶν διαταγῶν.

3. Φρονεῖ ὅτι ἡ Τράπεζα διὰ νὰ δυνηθῇ ν' ἀνταποκριθῇ ἱκανοποιητικῶς εἰς τὴν συνεταιριστικὴν τῆς ἀποστολὴν ὀφείλει νὰ κάμῃ τὰ ἑξῆς:

α. Παραδεχομένη τὴν ἀρχὴν τῆς ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς αὐτοτελείας τῆς ὑπηρεσίας τῶν συνεταιρισμῶν καὶ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ἀσκήσιν αὐτῆς καὶ ἄλλων ἀρμοδίων προσώπων, ἰδίως δὲ τῶν συνεταιρισμῶν, νὰ τὴν ὁργανώσῃ σύμφωνα μὲ τὰς ἀρχὰς αὐτάς.

Πρὸς τοῦτο πρέπει: 1) Νὰ συστάσῃ κεντρικῶν καὶ τοπικῶν συνεταιριστικῶν συμβούλια εἰς τὰ ὁποία ν' ἀνατεθῇ ἡ χάραξις τῶν γενικῶν γραμμῶν τῆς συνεταιριστικῆς πολιτικῆς τῆς Τραπεζῆς καὶ ἡ παρακολούθησις τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς. 2) Νὰ ὑπαγάγῃ τοὺς συνεταιριστικούς ὑπαλλήλους ὑπὸ αὐτοτελῆ ἱεραρχίαν, ἀνεξάρτητον τῶν κατὰ τόπους τραπεζικῶν ὑπηρεσιῶν, ὅφ' αὐς ὑπάγονται οὗτοι σήμερον. 3) Νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν συστηματικὴν ἐπικοινωνίαν τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας μετὰ τῶν τοπικῶν ὑπηρεσιῶν δι' ὁργανώσεως τακτικῶν περιοδικῶν συσκέψεων.

β. Νὰ προβῇ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν κατάρτισιν καὶ ἐφαρμογὴν ὁλοκληρωμένου συνεταιριστικοῦ προγράμματος διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπιτευχθῇ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ δημιουργία εὐνοικῶν προϋποθέσεων πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν συνεταιρισμῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ βελτίωσις τῆς θέσεως αὐτῶν ὡς οικονομικῶν ὁργανισμῶν.

Μέσα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν εἶνε κυρίως τὰ ἑξῆς:

1. Διὰ τὴν δημιουργίαν εὐνοικῶν ὄρων ἀναπτύξεως τῶν συνεταιρισμῶν, ἡ ὁργανώσις τῆς συνεταιριστικῆς ἐκπαίδευσως, ἡ συστηματικοποίησις τῆς ἐποπτείας, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πνεύματος τῆς αὐτοεποπτείας, ἡ ὁργάνωσις στατιστικῆς καὶ ἐρευνῆς, ἡ προσαρμογὴ τῆς νομοθεσίας πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς τάσεις τῶν συνεταιρισμῶν, ἡ ὑποβοηθήσις καὶ ἐνίσχυσις τῶν ἐνώσεων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς τῶν καὶ ὡς ἰδεολογικῶν συνεταιριστικῶν ὁργανώσεων, ἡ ἐνίσχυσις

τῶν ὑπαλλήλων τῶν συνεταιρισμῶν, ἡ ἐδραίωσις τῆς θέσεως αὐτῶν κλπ.

2. Διὰ τὴν ὑποβοηθῆσιν τῶν συνεταιρισμῶν εἰς τὰς προσπάθειάς τῶν πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ βελτίωσιν τοῦ οικονομικοῦ τῶν ἔργου, μέσα εἶνε ἡ ἐνίσχυσις τῶν πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῶν πιστωτικῶν τῶν ἐργασιῶν καὶ ἐνιαίαν ὁργάνωσιν καὶ συστηματικοποίησιν τῶν συνεταιριστικῶν προμηθειῶν, (μέσων παραγωγῆς καὶ συντηρήσεως) καθὼς καὶ τῶν πωλήσεων τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον ἐπιβάλλεται ἡ ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ἐπιδιώξις συστάσεως κεντρικῶν ὁργανισμῶν συνεταιριστικῆς φύσεως πρὸς συγκέντρωσιν, ἐπεξεργασίαν καὶ διάθεσιν τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

γ) Νὰ ἀποφύγῃ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν συνεταιριστικῶν ὑπαλλήλων εἰς ἕξνα ἔργα πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῶν, τὰ ὁποία δύναται νὰ παρεμποδίσουν ἢ νὰ δυσκολεύσουν τὴν ἱκανοποιητικὴν ἐκτέλεσιν τῶν συνεταιριστικῶν αὐτῶν καθηκόντων.

4. Τέλος ἡ Ἐπιτροπὴ φρονεῖ ὅτι ἡ Τράπεζα πρέπει νὰ καταστῇ διὰ τῆς νομοθεσίας, κυρίως ὁμως διὰ τῆς παραδόσεως, στηριζομένης εἰς τὴν ἀποσαφήνισιν τῆς θέσεως αὐτῆς ὡς κοινωφελοῦς ὁργανισμοῦ πρὸς ἐξυπηρέτησιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς γεωργίας ἀλλὰ καὶ τῶν γεωργῶν, περισσότερο ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸ Κράτος, προϋποθέσας ἀπαραιτήτως διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀπαιτουμένης εἰς τὴν εὐρείαν αὐτῆς ἀποστολὴν ἐλευθερίας δράσεως.

Ἐπὶ τῆς ἰδρύσεως κεντρικῆς καὶ περιφερειακῶν ἰδεολογικῶν ὁργανώσεων.

1. Παραδέχεται ὅπως:

α. Ἐπιδιωχθῇ ἡ ἰδρύσις Πανελληνίου Κεντρικῆς Ὁργανώσεως Συνεταιρισμῶν, οὐχὶ ὑπὸ τὴν μορφήν οικονομικοῦ ὁργανισμοῦ ἀλλὰ σωματείου, ὑπὸ τὸν ὄρον ὁμως νὰ ἐξασφαλισθοῦν τὰ ἀναγκαῖα ὑλικά μέσα πρὸς ἐπιτυχὴ ἐπιδίωξιν τῶν σκοπῶν αὐτῆς.

β. Ἀναβληθῇ, πρὸς τὸ παρόν, ἡ ἰδρύσις περιφερειακῶν ἰδεολογικῶν ὁργανώσεων συνεταιρισμῶν, δεδομένου ὅτι αἱ ἐνώσεις συνεταιρισμῶν ἐπιδιώκουν, ἐκτὸς τῶν οικονομικῶν τῶν σκοπῶν καὶ ἰδεολογικούς συνεταιριστικούς τοιοῦτους.

— Τὴν ἀνάγκη συνεταιριστικῆς συνεργασίας καὶ συνεταιριστικοῦ προγράμματος γιὰ νὰ ἀκουσθῇ ζωνρὰ ἡ συνεργατικὴ φωνὴ γιὰ τὰ γενικότερα προβλήματα τῆς οικονομίας, τονίζει ὁ «Συνεργατισμὸς» 1932 σελ. 700. Γράφει τα ἐπόμενα που δείχνουν καὶ τὴν ὅλη τότε κατάστασι:

«Εἶναι ἐποχὴ πού ὅλοι οἱ ὁργανισμοὶ πού ἔχουν σχέση μὲ τὴν οἰκονομία, ἐκφέρουν τὴν γνώμη τους γιὰ τὰ οικονομικά ζητήματα τοῦ Κράτους. Μόνον οἱ Συνεταιρισμοὶ φαίνονται ὡσάν νὰ μὴν ἔχουν συνείδηση τῶν ὅσων τεκταίνονται γύρω τους.

Ἡ φτώχεια καὶ ἡ κακομοιριά τοῦ χωρικοῦ, μπορεῖ κανεὶς νὰ συμπεράνει, ἐπέδρασαν ὀλέθρια πάνω στὴ ζωτικότητα τῶν συνεταιριστικῶν ὁργανισμῶν καὶ τῶν ἡγετῶν τους, σὲ σημεῖο πού νὰ διερωτᾶται κανεὶς ἂν μέσα στοὺς ἐνθουσιασμούς τῶν περασμένων χρόνων ὑπῆρχε καὶ κάποια δόση πίστεως.

Ἡ μήπως αἱ εὐθύναι μᾶς τρομάζουν;

Ἡ μήπως ἡ δραστηριότης πού ἐπεδείχθη μέχρι τοῦ 1931 ἀπέβλεπε σὲ κάτι τι τὸ διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν προσπάθειαν τῆς δημιουργίας συνεταιριστικῆς συνειδήσεως;

Φαναζόμεθα πῶς οὔτε τὸ ἓνα συμβαίνει οὔτε τὸ

ἄλλο καὶ ὅτι οἱ Συνεταιρισμοὶ μας καὶ γενικῶς ἡ Συνεταιριστικὴ Κίνησις σήμερον ἀπορροφᾶται στὴν ἐκτέλεση τοῦ κυριωτέρου τῆς προορισμοῦ, τῆς ἐξυπηρέτησεως τῶν ἀδυνάτων στὴς κρίσιμες στιγμὲς τους καὶ ὅτι σύντομα θὰ σηκωθοῦν νὰ βροντοφωνήσουν: κάναμε τόσο πολὺ πού μπορούσαμε τὸ καθήκον μας.

Ὅπως εἶναι δυνατό νὰ συμβαίνει ἓνα τέτοιο πρᾶγμα, εἶναι ἐπίσης δυνατό νὰ συμβαίνει καὶ τὸ ἀντίθετο. Δηλαδή αἱ πολλαὶ δυσκολίαι καὶ ἡ οικονομικὴ κρίσις, νὰ ἔχουν ἀμβλύνει τὴν ἀντοχὴ τῶν συνεταιρισμῶν καὶ οἱ εὐεργητικὲς συνεργατικὲς δυνάμεις νὰ ἀποτελοῦν ἓνα νεκρὸ γράμμα.

Δυστυχῶς δὲν εἶναι ἡ Κίνησις ἡνωμένη καθ' ὅλη τὴν χώρα γιὰ νὰ πληροφρητᾶται κανεὶς γιὰ τὰ συμβαίνοντα οὔτε καὶ στατιστικὲς καινούργιες ὑπάγουσι γιὰ νὰ δεῖ κανεὶς τί συνέβη στό κοινὸν παρελθόν...

Στη συνέχεια αφού αναφέρεται στην εξέλιξη της καταστάσεως της Ελλάδας από το 1914 προσθέτει:

« Η ύψη της Ελλάδος μέσα σέ 17 χρόνια άλλαξε όλότελα. Οι πολλές περιπέτειες, οι πόλεμοι, άγροτικός νόμος, άποκατάσταση προσφύγων κλπ., μάς παρουσιάζουν μιά Ελλάδα διαφορετική. Προσθέσατε σ' αυτά και τίς καταστροφές των δύο τελευταίων ετών στη γεωργία και έτσι έχετε μιά σωστή εικόνα του τί συνέβη. Ένώ στά 1914 γινόταν λόγος νά βοηθηθούν νά σωθούν μερικοί μονάχα, σήμερα όλόκληρη ή Ελλάδα, έξαιρουμένων λίγων χιλιάδων προνομιούχων, ζητᾶ βοήθεια, δυστυχῶς.

Γιά τή θεραπεία τής δυστυχίας μιλούν οι έμποροι, οι βιομήχανοι, οι μαπακάληδες και όλα τά άλλα παρασιτικά επαγγέλματα και μονάχα οι Συνεταιρισμοί δέν μιλούν. Δηλαδή έχουν γνώμη γιά τήν οικονομία, όλα κείνα τά στοιχεία πού βρίσκονται μόνο και μόνο γιά ν' αψάνουν τήν δυστυχία και δέν ακούονται οι οργανισμοί κείνοι πού άποκλειστικό προορισμό έχουν νά καταντήσουν τή δυστυχία ήπιωτέρα, άν όχι νά τήν εξαλείψουν εντελῶς.

Αυτό σημαίνει παραγνώριση τής ύψηλής άποστολής του Συνεταιρισμού και οι υπεύθυνοι άς κινηθούν νά θέσουν τά πράγματα στήν θέση τους. Οι Συνεταιρισμοί, άκριβῶς σήμερα, πρέπει ν' άρθούν στό ύψος τους και νά άγωνισθούν γιά νά βελτιώσουν τήν κατάσταση των μελών τους και κατ' άντανάκλαση τήν κατάσταση τής εθνικής μας οικονομίας. Η έποπτεία των συνεταιρισμών άς κάνει τό πρώτο βήμα. Άς ξεκαθαρίσει τούς συνεταιρισμούς άπό τά άχρηστα γιά τήν Κίνηση στοιχεία, μέ τά εύρέα δικαιώματα πού τής δίνει ο νέος νόμος. Άχρηστα στοιχεία είναι όλοι όσοι έχουν άντίθετα, ή διάφορα συμφέροντα μέ τόν Συνεταιρισμό και όλοι κείνοι πού καταλαμβάνουν αξιώματα γιά νά ικανοποιήσουν τά άτομικά τους συμφέροντα και πολλές φορές σέ βάρος των συνεταιριων (και άνάφερέε παραδείγματα).

« Οι Ένώσεις των συνεταιρισμών άς συνεργαστούν στενά μέ τήν Έποπτεία νά καθαρίσουν ένα κοινό πρόγραμμα και νά επιδοθούν γοργά μέ ενθουσιασμό στό νά δώσουν ψυχή στή συνεταιριστική Κίνηση...

...Πολύς θόρυβος γίνεται εσχάτως γιά τήν ίδρυση λογιστηρίων άνεξαρτήτων άπό τίς Ένώσεις, μέσα στήν περιφέρεια των τελευταίων. Οι επικίνδυνα διασπαστικές έπιχειρήσεις άς σταματήσουν. Έκει πού φωνά-

ζουμε ενωθίτε άς μή διασπάζουμε δυνάμεις μας και τίς άχρηστεύουμε...

Μάς χρειάζεται ή περισυλλογή, ή συστηματοποίηση, ή οικονομία (χρόνου και χρήματος) και πειθαρχία στόν έαυτό μας, στήν όργάνωσή μας...

... Έφόσον λοιπόν οι Συνεταιρισμοί θά άποτελέσουν τά μόνιμα θεμέλια τής νέας οικονομικής ζωής, έχουν τήν ύποχρέωση νά εγκαταλείψουν τήν πολιτική τής σιωπής και τής άδρανεας και νά λάβουν θέση στήν οικονομία.

Η εγκατάλειψη τής σιωπής δέν σημαίνει δημιουργίαν θορύβων και προβολήν άπαιτήσεων, αλλά άνάληψη ευθυνών και έκθεση τής ευεργετικής δράσεως του συνεταιρισμού άπ' άκρου σέ άκρο. Πρό πάντων όταν πρόκειται νά ζητήσουμε κάτι, πρέπει νά είμεθα σέ θέση ν' άποδείξουμε πώς είμαστε άξιοι γιά εκδουλεύσεις. Μέχρι τώρα στίς μεγάλες συνεταιριστικές συγκεντρώσεις προβάλλαμε μόνο άπαιτήσεις, οι όποιες έπιμέναμε νά γίνουν δεκτές χωρίς νά φροντίζουμε ταυτόχρονα νά διαφωτίσουμε τούς άρμοδίους στούς όποιους άπευθυνόμεθα, νά μάθουν τί προσφέρουμε γιά νά έχουν άπέναντί μας έμπιστοσύνη.

Σήμερα οι συνθήκες άλλαξαν. Η δυστυχία επέκτάθη και επεξετάθη παντού. Οι χρηματοδότα λιγότεψαν και όσοι έμειναν είναι έπιφυλακτικοί. Τή μόνη έλπίδα των γεωργών άποτελούν σήμερα ο Συνεταιρισμός και τό Κράτος. Αύτοί οι δυό οργανισμοί φέρουν τίς πίο μεγάλες ευθύνες άντίκρου στήν γεωργική οικονομία. Γιά τό Κράτος τό κίνητρο γιά ούσιαστική ενέργεια είναι ή λαϊκή πίεση και τό ισοζύγιο των εισπραξέων και πληρωμών. Γιά τούς συνεταιρισμούς τό κίνητρο γιά δράση είναι ένα άνώτερο ιδανικό, τής άλληλεγγύης, τής βελτιώσεως τής ιδιωτικής οικονομίας των συνταίριων και ή ήθική τους άνύψωση. Άς μή συστέλλωνται οι ήγέτες τής συνεταιριστικής Κινήσεως νά διακηρύξουν ό,τι, στά επίπεδα αυτά, συνετελέσθη μέχρι σήμερα. Κατόπιν, άς υποβάλλουν, ομαδικά, στό Κράτος τίς άντιλήψεις τους πώς καλλίτερα μπορούν νά πετύχουν τούς σκοπούς τους αυτούς και άς ζητήσουν τήν άρωγήν του, όπου είναι δυνατό. Δέν επιτρέπεται στίς σημερινές χαλεπές μέρες νά σιωπά ο Συνεταιρισμός και ν' άτονή ή συνεταιριστική Δράση.»

(Βλ. παρόμοιες παροτρύνσεις και «Συνεργατισμός» 1932 σ. 758).

— Με το πλησίασμα στην ίδρυση κεντρικής και περιφερειακών ιδεολογικών οργανώσεων των συνεταιρισμών, μελετά και πάλι και εμφανίζει το θέμα αυτό θεωρητικά ο Θ. Τζωρτζάκης (βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 161 στο κείμενό του «Τί είναι αί ιδεολογικάί συνεταιριστικάί οργανώσεις»). (Βλ. και το όλο ιστορικό «Συνεταιριστής» 1936 σ. 66).

2. Οι περιφερειακοί ιδεολογικοί σύνδεσμοι.

Έπειτα από μελέτη του θέματος, τόσο η αρμόδια Υποεπιτροπή όσο και η ολομέλεια της Επιτροπής Αμπελακίων (που μελέτησε όλο το συνεταιριστικό πρόγραμμα) διατύπωσε, για τους περιφερειακούς ιδεολογικούς Σύνδέσμους, το παρακάτω πόρισμα που εγκρίθηκε και από την ειδική Σύσκεψη των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών:

... «β' Αναβληθῆ πρός τό παρόν, ἡ ἴδρυσις περιφερειακῶν ιδεολογικῶν Ὑργανώσεων συνεταιρισμῶν, δεδομένου ὅτι αἱ Ἐνώσεις συνεταιρισμῶν ἐπιδιώκουν,

ἐκτός τῶν οἰκονομικῶν τῶν σκοπῶν, καί ιδεολογικούς συνεταιριστικούς τοιούτους».

Θ. ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ
 ΜΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΑΓΡ. ΤΡΑΠΕΖΗΣ
 ΩΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΤΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΕΦΩΝ ΓΕΩΡΓ. ΣΥΝΕΜΙΜΩΝ
 ΠΑΛΑΙΟΝ ΦΑΛΗΡΩΝ ΑΡΕΩΣ 8
 ΑΘΗΝΑΙ

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1933

Πρὸς
τὰς Ἐνώσεις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν

Κύριε Πρόεδρε,

Ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀπὸ 10 Αὐγούστου ἐ. ἔ. ἐγκύλιον ἐπιστολήν μου πρὸς τὰς Ἐνώσεις, ἡ ὁποία ἀφορᾷ τὴν ἴδρυσιν Κεντρικῆς Συνεταιριστικῆς Ὑργανώσεως, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σῶς γνωρίσω συμπληρωματικῶς τὰ ἑξῆς :

Ἀπὸ ἡμερῶν ἐξίσταμαι εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα ὅπου ἐπεκοινώθησα μετὰ τῶν Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν καὶ συνεζήτησα μαζύ τιν, μεταξὺ ἄλλων, καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἰδρύσεως Κεντρικῆς Ὁμοσπονδιακῆς Ὑργανώσεως τῶν Συνεταιρισμῶν καὶ τῆς μορφῆς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ λάβῃ αὕτη, καθὼς καὶ περὶ ὧν τῶν σχετικῶν μὲ τὴν λειτουργίαν αὐτῆς ζητημάτων. Ἐκ τῶν διεξαχθεῶν συζητήσεων καὶ συνεννοήσεων τούτων, καθὼς καὶ τῆς ἐν τῷ μεταξύ ἐπικοινωνίας μου τὸσον μετὰ τοῦ Συνδέσμου Συνεταιριστῶν Βορείου Ἑλλάδος, ὅσον καὶ μεθ' Ἐνώσεων ἄλλων περιφερειῶν, προκύπτει τὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα ὅτι αἱ μὲν Συνεταιριστικαὶ Ὑργανώσεις εἶναι ἀρκετὰ ὄριμα καὶ ἱκαναὶ διὰ νὰ προβοῦν ἀμέσως εἰς τὴν ἴδρυσιν Κεντρικῆς Ὁμοσπονδιακῆς Ὑργανώσεως ὑπὸ τὴν ὀριστικὴν μορφήν τῆς «Πανελληνίου Συνομοσπονδίας τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν», χωρὶς νὰ χρῆσται ἢ ὡς ἐνδιάμεσος σταθμὸς ὁ θεσμὸς τοῦ Γραφείου συνεργασίας τῶν Ἐνώσεων, αἱ δὲ περιστάσεις ὡς ἐντελῶς τελευταίως διεμορφώθησαν ἐπιβάλλουν ἐπιτακτικῶς τὴν ἄμεσον ἴδρυσιν τῆς Ὁμοσπονδίας.

Τὰ ἀνωτέρω ἐξουσιοδοτήθη ἐκ μέρους τῶν ὡς ἄνω Ὑργανώσεων νὰ φέρω εἰς γνῶσιν ὧν τῶν Ἐνώσεων καὶ νὰ τὰς προκαλέσω ἵνα συγκλήσουν τὸ ταχύτερον Γενικὴν Συνέλευσιν, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ εἰσαγάγουν πρὸς συζήτησιν τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀνακοινώσουν τὰς σχετικὰς ἐπ' αὐτοῦ ἐγκυκλίους μου, ἀναλυτῶσιν εἰς αὐτήν, ἐπὶ τῇ βῆσει τοῦ συναποστελλομένου σχεδίου καταστατικοῦ τῆς Συνομοσπονδίας, τοὺς σκοποὺς καὶ τὸν τρόπον λειτουργίας αὐτῆς, καὶ νὰ προκαλέσουν εἰδικὴν ἀπόκρισιν τῆς Συνελεύσεως πρὸς συμμετοχὴν τῆς Ἐνώσεως εἰς τὴν Συνομοσπονδίαν. Σχετικὰ ὁδηγία περὶ τοῦ τρόπου τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ἴδρυσιν τῆς Συνομοσπονδίας ἢ εἰς τὴν μετὰ τὴν ἴδρυσίν τῆς ἐγγραφὴν εἰς αὐτήν τῶν Ἐνώσεων ὡς μελῶν, περιέχονται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ συναποστελλομένου σχεδίου Καταστατικοῦ.

Ἐιδικῶς ἐξουσιοδοτήθη νὰ διατυπώσω τὴν παρὶκλήσιν πρὸς τὰς Ἐνώσεις ἵνα αἱ ἐνέργειαι τῶν ἀπαιτουμένων διατυπώσεων διὰ τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὴν Συνομοσπονδίαν ἐπιταχυνθῶσιν κατὰ τὸ δυνατόν ὥστε νὰ γίνῃ δυνατόν νὰ ἰδρυνθῇ ἡ Συνομοσπονδία τὸ ταχύτερον.

Παρακαλῶ ὅπως ἀμέσως ὡς ληφθοῦν ἢ διὰ τῶν ὁδηγίων προβλεπομένη σχετικὴ ἀπόκρισις τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως καὶ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου νὰ μοῦ ἀποστείλετε ἀντίγραφα αὐτῶν, δεόντως κεχωρημένα.

Τὸ πρωτότυπον τοῦ καταστατικοῦ φ.λ. ἀποσταλῆ εἰς τὰς Ἐνώσεις πρὸς υπογραφήν κατὰ σειράν, εἰδῶς ὡς ληφθοῦν αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις ἐκείστης διὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν Συνομοσπονδίαν.

Ἐσφαλίστατος λαμβάνετε στέγην τοῦ Καταστατικοῦ.

Ἀπὸ τις ἐντονες προσπάθειες τοῦ Θ. Τζωρτζάκη γιὰ τὴν ἰδρυση τῆς Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμῶν. (Βλ. σχετικὰ καὶ στὴ σελ. 531/1059).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ
Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Καθώς γράψαμε και αλλού, στις αρχές του 1932 τέθηκε ριζικά το ζήτημα «ή θέσις τῶν Συνεταιρισμῶν ἀπέναντι τῆς Τραπεζῆς κατὰ τὴν ὑπ' αὐτῆς ἄσκησιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως» (Βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 1).

Ο Χρ. Ευελπίδης ἀνάπτυξε τὴν ὑπάρχουσα κατάσταση καὶ ἔκανε σχετικὲς ὑποδείξεις στὴν εἰσήγησή του στὴν ἀρμόδια Ὑποεπιτροπὴ τῆς Επιτροπῆς Ἀμπελακίων, (Βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 33), ὑποδείξεις που δείχνουν τὶς τότε ἀνάγκες καὶ τάσεις. Ἀφοῦ ἀναπτύσσει τὸ ἱστορικὸ γιὰ τὴν ἰδρυση εἰδικῆς Ἀγροτικῆς Τράπεζας, ἰδέα, που «ἐπροχώρησε καὶ ἐγένετο ἀπαίτησις τοῦ ἀγροτικοῦ μας κόσμου, χάρις ἰδίᾳ εἰς τὰς σθεναράς προσπαθείας τοῦ ἀειμνήστου Σ. Ἰασεμίδη», παραθέτει τοὺς θωρητικούς σκοποὺς τῆς ΑΤΕ σύμφωνα με τὸν καταστατικὸ τῆς νόμο. Καὶ προσθέτει: «Ἐὰς ἴδωμεν ὅμως τί γίνεται καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν».

Παρατηρεῖ, με βάση τὰ ἐπίσημα στοιχεῖα, ὅτι με τὴν οικονομικὴ κρίση, τὴν πώση τῶν τιμῶν τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, τὸν περιορισμὸ τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἀγροτῶν καὶ τὴν ἀκρίβεια τῶν εἰδῶν, (κυρίως τῶν εἰσαγομένων, ἀπὸ τὴν υποτίμησιν τῆς δραχμῆς) ἡ ρευστοποίηση τῶν δανείων τῶν Τραπεζῶν (ΑΤΕ, Ἐθνικῆς καὶ ἄλλες) καὶ τῶν Συνεταιριστικῶν Ὀργανώσεων, γίνεται δύσκολη, καὶ τὰ μέτρα που λαμβάνονται τόσο ἀπὸ τὶς Διοικήσεις τῶν Τραπεζῶν ὅσο καὶ ἀπὸ τοὺς τοπικούς Διευθυντὰς τῶν Ὑποκαταστημάτων εἶναι ποικίλα ὅσο καὶ σκληρά.

Τὸ βαρύτερο χτύπημα στὴ συνεταιριστικὴ κίνησιν, κατὰ τὴν περίοδον αὐτῇ, ἔδωσε ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀλληλεγγύου ευθύνης σε μεγάλη ἔκτασιν καὶ κατὰ τρόπο νομικῶς ἐσφαλμένο. (Τὸ θέμα τονίζεται καὶ σε κείμενον τοῦ περ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 303).

Στὴ συνέχεια, ἀφοῦ δίνει τὰ στοιχεῖα τῶν χορηγήσεων ΑΤΕ κατὰ τὰ ἔτη 1930 καὶ 1931, ἀναλύει, με στοιχεῖα τὸν ἐσφαλμένο καὶ μὴ παραγωγικὸ τρόπο κατὰ τὸν ὁποῖο γίνεται ἡ χορήγησιν τῶν δανείων. Καὶ προβαίνει σε σωστὰς ὑποδείξεις καὶ γιὰ τὴν χορήγησιν τῶν δανείων καὶ γιὰ τὸ ρόλον τῶν Συνεταιρικῶν Ὀργανώσεων στὸν τομέα αὐτό. Ἰδιαιτέρα μάλιστα τονίζονται α) Ὁ ρόλος τῶν Ὀργανώσεων στὶς προμήθειες γιὰ ὄφελος τῶν παραγωγῶν καὶ β) ἡ ἀντίδραση καὶ συκοφάντησιν που γίνεται στὸ ἔργο τῶν Ὀργανώσεων.

Ἀφοῦ διαπιστώνει ὅτι τὰ λεγόμενα «καλλιεργητικὰ» δάνεια καὶ τὰ «ἐπὶ ἐνεχύρῳ» ἀποτελοῦν τότε τὶς κύριες χορηγήσεις τῆς ΑΤΕ (τὸ 82%), ἐνῶ τὰ δάνεια βελτιώσεων εἶναι μόνον 2,3% (τὸ 1931), ἐξετάζει τὸν καλύτερον τρόπο ἀσκήσεως τῆς ἀγροτικῆς πίστεως κάθε κλάδου καὶ κάνει βασικὰς ὑποδείξεις που διαδοχικὰ, ἀργότερα, ἔγιναν οἱ περισσότερες ἀποδεκτὲς καὶ ἐφαρμόστηκαν (καὶ που πρέπει νὰ μελετήσων ἀπὸ τὸ πρωτότυπον ὅσοι ἀσχολοῦνται σοβαρὰ με τὰ θέματα τῆς ἀγροτικῆς πίστεως).

Τὸ τελικὸν κείμενον που διατύπωσε ἡ «Ἐπιτροπὴ τῶν Ἀμπελακίων» σχετικὰ με τὴν ἄσκησιν τῆς Ἀγροτικῆς Πίστεως ἀπὸ τὴν ΑΤΕ ἐν σχέσει με τοὺς συνεταιρισμοὺς, εἶναι τὸ ἀκόλουθον: (Βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 77).

«1. Παραδέχεται ὅπως τοῦ λοιποῦ οἱ συνεταιρισμοὶ θεωρηθοῦν ὡς πραγματικοὶ συνεργάται τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, ὡς διαλαμβάνει καὶ τὸ καταστατικὸν αὐτῆς, πρᾶγμα ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως, ἵνα διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῶν καλῶς λει-

τουργούντων συνεταιρισμῶν τονωθῆ σὺν τῷ χρόνῳ μία πραγματικὴ συνεταιριστικὴ συνείδησις, ἡ ὁποία καὶ μόνη δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὸ σταθερὸν βᾶθρον τῆς ἀγροτικῆς πίστεως.

2. Ἡ κατανομή τῶν δανείων μεταξὺ τῶν συνετα-

ρων, ως έσωτερική λειτουργία του συνεταιρισμού, να άφραθη άποκλειστικώς εις τήν πρωτοβουλίαν των άρμοδίων όργανων αυτού, τής Τραπεζής περιορισμένης να κρίνει διά των τοπικών συμβουλιών τήν παρασχετέαν έν συνόλω πίστωση εις ένα ένιαστον συνεταιρισμόν (*).

3. Νά συγκροτηθούν τά τοπικά συμβούλια των 'Υπ/μάτων τής 'Αγροτικής Τραπεζής τά προβλεπόμενα έκ του άρθρου 26 του καταστατικού αυτής.

4. Νά έπιτευχθή μεθοδικώς ή χρησιμοποίησις των συνεταιρικών όργανώσεων ως πρακτορείων και αντίπροσώπων τής Τραπεζής εις τά μικρότερα κέντρα, έπιταχυνόμενης συγχρόνως τής ίδρύσεως ύποκαταστημάτων τής 'Αγροτικής εις τά μεγαλύτερα κέντρα.

5. Τά δάνεια προς συνεταιρισμούς άνήκοντας εις ένώσεις να χορηγώνται ύποχρεωτικώς μέσω των οικείων ένώσεων και να καθορισθή κλίμαξ έπιτοκίων δι' όλας τάς κατηγορίας των δανείων, κατά τήν όποιαν τά έπιτόκια να είνε μικρότερα διά τάς ένώσεις αυτών, άναγνωριζόμενου ότι ή ύπερ των συνεταιρισμών μείωσις του έπιτοκίου είνε πιστοποίησις των ύπηρεσιών των διά τήν άσφαλεστέραν και παραγωγικωτέραν

τοποθέτησιν των δανείων.

6. Νά περιορισθούν όλίγον κατ' όλίγον τά καλλιεργητικά δάνεια προκειμένου περί των αυτόπροσώπως καλλιεργούντων μικροκαλλιεργητών και να δίδονται κατά προτίμησιν δάνεια συντηρήσεως εις είδη πρώτης ανάγκης και γεωργικά έφόδια διά των ένώσεων συνεταιρισμών, ένισχυομένων ειδικώς προς τοϋτο των ένώσεων συνεταιρισμών, ίδια εις τάς περιφερείας όπου επικρατεί ή έμπορική μονοκαλλιέργεια.

7. Νά δοθή πολύ μεγαλύτερα έκτασις εις τήν χορήγησιν δανείων βελτιώσεων, μακροπροθέσμων και μεσοπροθέσμων, κατά προτίμησιν διά των γεωργικών όργανώσεων, είτε έλευθέρων συνεταιρισμών είτε συνεταιρισμών έγγείων βελτιώσεων. Προκειμένου περί έργων ύδραυλικών ίδια δέ διευθετήσεως χεμάρρων δέον τό Κράτος να καταβάλη ένα μέγας μέρος των έξόδων των άπαιτουμένων προς τοϋτο. Προς έξοικονόμησιν δέ των αναγκαίων κεφαλαίων διά τήν ανάπτυξιν τής μεσοπροθέσμου και μακροπροθέσμου πίστεως ένδεικνυται ίνα ή 'Αγροτική Τράπεζα έπιζητήση να συνεννοηθή μετά των άλλων τραπεζών και ανάληψη διά λογαριασμόν όλων τήν χορήγησιν δανείων επί πλαίσιατικώς ένεχύρω καπνού».

— Για τα βραχυπρόθεσμα και μεσομακροπρόθεσμα δάνεια της ΑΤΕ βλ. αναλυτικό υπόμνημα του Διευθυντή ΑΤΕ Γ. Τρακάκη προς την Διοίκηση με το οποίο γίνεται αναφορά και περιλήψη και δίδονται απαντήσεις στα διάφορα διατυπωθέντα τότε από μελετητές (Χρ. Ευελπίδης, Π. Γαρουφαλιάς, Κ. Καραβίδας, Θ. Γιαννόπουλος) επιχειρήματα σχετικώς με τη δράση της ΑΤΕ στο θέμα αυτό (βλ. σε πολυγραφημένου κείμενο του καθώς και «Συνεταιριστής» 1932 σ. 115 όπου και παρατηρήσεις Σ. Ποπολάνου).

Ο Γ. Τρακάκης υπενθυμίζει ότι κατά τα δύο έτη της λειτουργίας της ΑΤΕ, έτη αφορίας, γενικής οικονομικής κρίσεως, δεινών καταστροφών της εσοδείας, η ΑΤΕ εισέπραξε εκ των βραχυπροθέσμων δανείων της το 1930 ποσοστόν 70%, το 1931 ποσοστόν 69%. (Επίσης η ΕΤΕ εισέπραξε κατά το 1930 περίπου 400 εκατ. εκ των οφειλομένων 750 εκατ. στο τέλος του 1929).

Σχετικώς δε με την τακτική της ΑΤΕ (στη σχέση βραχυπροθέσμων και μεσομακροπροθέσμων) αναφέρεται στις συνθήκες των ετών αυτών, στις ανάγκες των αγροτών και στην πολιτική του Κράτους που οφείλει να εφαρμόζει η ΑΤΕ για τις διάφορες καλλιέργειες ως π.χ. η επέκταση των δημητριακών.

Και υπενθυμίζει τα αναγραφόμενα σχετικά στους ετήσιους απολογισμούς ΑΤΕ (1930 σ. 56, 1931 σ. 1, 16). Δίνει δε και τα γενικά στοιχεία των βραχυπροθέσμων και μεσοπροθέσμων χορηγήσεών της καθώς και τα κατά στρέμμα ποσά και τα είδη που χορηγούνται σε μερική αντικατάσταση των μετρητών.

Επίσης σημειώνει τις ενέργειες της και τα πραγματοποιηθέντα για να δημιουργηθεί το κατάλληλο νομικό πλαίσιο για τη χορήγηση μεσομακροπροθέσμων δανείων (ένταξη στους σκοπούς της, διευκολυντικές και εξασφαλιστικές διατάξεις, αύξηση του τεχνικού της προσωπικού).

Και εισηγείται τη διατύπωση επίσημου προγράμματος, μετά από μελέτη και συσκέψεις αρμοδίων και εκπροσώπων του αγροτικού κόσμου.

Η πραγματικότητα είναι (γράφει) ότι στις αρχές του 1932 παρατηρήθηκε μει-

(*) Υποστήριξη από τον Μ. Γερακάρη ότι ο δανεισμός πρέπει να γίνεται, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, δια του νομικού προσώπου του Συνεταιρισμού και όχι με ατομικά γραμμάτια των αγροτών. Βλ. έκθεσή του προς την Διοίκηση ΑΤΕ (σελ. 26). Απόσπασμά της στα «Θέματα Συνεταιρισμών» 1977 σ. 3164 όπου και οι γνώμες Τζωρτζάκη, Κλήμη, Έγκελμαν.

ωση των διαθεσίμων της ΑΤΕ κατά 250 εκατ. δρχ. με συνέπεια την αναστολή στις μεσομακροπρόθεσμες χορηγήσεις της. Η μείωση οφείλεται:

α) Στην αδυναμία του Κράτους να επιστρέψει στην ΑΤΕ κεφάλαια που είχε αυτή διαθέσει για κρατικές εντολές (εξαγορά χαρουπιών κλπ.).

β) Στην ανάγκη προμήθειας και διάθεσης θείου και θ. χαλκού, λόγω αδυναμίας του ΑΣΟ.

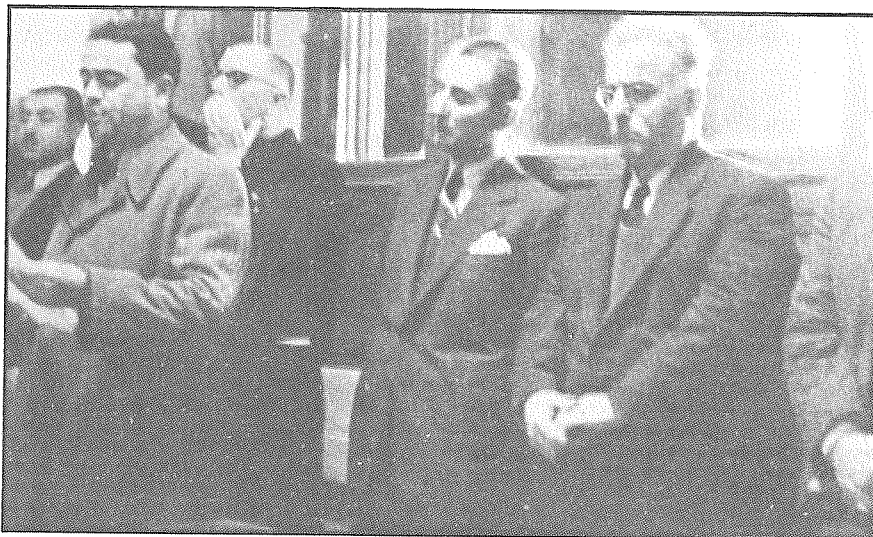
γ) Σε αναλήψεις καταθέσεων της ΕΑΠ.

δ) Στην γενική νευρικότητα των καταθετών να αποσύρουν για να επενδύσουν σε συνάλλαγμα ή κτήματα.

Ευτυχώς η εσοδεία του 1932 ήταν ικανοποιητική και δημιούργησε αντίστροφη κίνηση (βλ. έκθεση Γ. Τρακάκη σ. 24).

— Γενικά πρέπει να διατυπωθεί ότι κατά επίσημη αναγνώριση, παρατηρούνται το 1931/1932 δυσκολίες για τη ρευστοποίηση των δανείων διότι «τά τελευταία έτη καθ' ἃ εἶτε αἱ ἐσοδεῖαι εἶτε αἱ τιμαὶ δὲν ἀπέδωσαν ἱκανοποιητικὰ εἰσοδήματα εἰς τοὺς παραγωγούς πάσης καλλιέργειας, ἐδημιουργήθηκαν σοβαρότατα χρέη συνεταιρίων πρὸς τοὺς συνεταιρισμούς καὶ τούτων πρὸς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν. Ἦδη πολλοὶ τῶν προσφύγων ἐγκαταλείπουσι τὰ χωρία τῶν...» Και γίνεται εισήγηση της ΑΤΕ προς το Υπουργεῖον Γεωργίας ὡπως ὁ κλήρος τῶν οφειλόντων περιέρχεται στο νομικὸ πρόσωπο του Συνεταιρισμοῦ ἐναντι τῶν χρεῶν. («Συνεταιριστής» 1932 σ. 159).

Και ανακύπτει ὡς αἴτημα να ληφθοῦν διευκολυντικὰ μέτρα για την πληρωμὴ τῶν χρεῶν. («Συνεργατισμός» 1932 σ. 851, 853).

Μερικά από τα στελέχη της ΑΤΕ. Μ. Γερακάρης, Κ. Τζωρτζόπουλος, Σωτ. Πετρόπουλος, Χρ. Βασματζίδης. Φωτογραφίες των Διοικητῶν Στ. Δέλτα, Κ. Γόντικα, Α. Λαμπρόπουλου και τῶν υποδιοικητῶν Γ. Τρακάκη, Μπ. Αλιθιζάτου βλ. στην έκδοση ΑΤΕ «Το ἔργο μιας δεκαετίας 1930-1939», Αθήνα 1942.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

ΒΑΣΙΚΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ
(ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΕΠΙΛΥΣΗ)

Η γεωργική κρίση δημιουργεί προβλήματα, χειροτερεύει την κατάσταση των αγροτών και των Οργανώσεών τους. Αλλά και εξαναγκάζει το Κράτος να λάβει σχετικά μέτρα για να αντιμετωπίσει τις ανάγκες και τα αιτήματα του αγροτικού κόσμου.

— Εξελίσσεται ο θεσμός προστασίας της σιτοκαλλιέργειας μέσω της συγκεντρώσεως του σίτου. Τα συγκεντρούμενα ποσά διατίθενται υποχρεωτικώς στην αλευροβιομηχανία για ανάμιξη στα εισαγόμενα σιτηρά. Το 1931 διατέθηκαν 12.547.810 χιλιόγραμμα («Συνεταιριστής» 1932 σ. 16).

— Η δράση του Ταμείου Γεωργικών Ασφαλειών. Ενδιαφέροντα στοιχεία βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 29.

	1930	1931
Αριθμός συμβολαίων χαλάζης - παγετού	6.528	15.000
Ασφαλισθέντες παραγωγοί	...	25.000
Ασφαλισθέν κεφάλαιον (εκατομ.)	130.892	320.537
Πληρωθείσαι αποζημιώσεις (εκατομ.)	5.297	11.164

Επί πλέον: αποφασίζεται αναγκαστική ασφάλιση των συκοπαραγωγών (Ν. 5219).

Άσκηση κτηνασφαλείας.

Γίνεται ασφάλιση της σταφιδοπαραγωγής (κατόπιν της υπό του ΑΣΟ παύσεως ταύτης) βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 29.

— Ηλείου Θέματα. Ψήφισμα του Γεωργικού Επιμελητηρίου Ιωαννίνων («Συνεταιριστής» 1932 σ. 30).

— Τα γενικότερα αγροτικά προβλήματα της εποχής (λόγω της γεωργικής κρίσεως κλπ.) εξετάζει σύσκεψη των Ενώσεων Συνεταιρισμών Β. Ελλάδος (Δράμας, Καβάλας, Σερρών, Ξάνθης, Κατερίνης, Ροδόπης Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής, Διδυμοτείχου, Κιλκίς), και διατυπώνουν αιτήματα (βλ. αναλυτικά «Συνεταιριστής» 1932 σ. 157, «Συνεργατισμός» 1932 σ. 818).

— Δραστηριότητα Γεωργικού Επιμελητηρίου Θεσσαλονίκης (βλ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 684).

— Η συγκέντρωση σίτου, κριθής από το κράτος. Στοιχεία, τιμές. Η ευεργετική παρεμβολή των Συνεταιρισμών για τα συμφέροντα των σιτοπαραγωγών. Τονίζει ο «Συνεργατισμός» σε σχετικό κείμενό του (1932, σελ. 818):

«... Ένα γεγονός αξιοσημείωτον πού πρέπει νά προσέξουν οι συνεταιρισμένοι καί νά τό διακηρύξουν εις τούς μή συνεταιρισμένους είνε τό εξής: α) οι παραγωγοί πού παραδίδουν εις τήν Άγροτικήν Τράπεζαν τά προϊόντα των πληρώνονται 40 λεπτά κατ' όκάν επί πλέον τής τιμής τής αγοράς. β) Παρά τήν άρχικήν κυβερνητικήν άπόφασιν ό σίτος αντί νά παραληφθῆ εις τήν τιμήν τών 6.20, παραλαμβάνεται διά νεωτέρας άποφάσεως εις τήν τιμήν τών 7.40 Δραχμών.

Διά νά επιτευχθούν τά άποτελέσματα αυτά διεξήχθησαν άγώνες, πάλη δλόκληρος. Οι γεωργοί έχουν τούς αντίπαλους των οι όποίοι διά διαφόρων έπιχειρημάτων έπεισαν πρός σιγήν τήν Κυβέρνησιν νά καθορίση χαμηλάς τιμάς διά τά γεωργικά προϊόντα. Πρό του κινδύνου νά θυσιασθούν τά συμφέροντα τών γεωργών, οι Ένώσεις τών Γεωργ. Συνεταιρισμών

Θεσσαλίας, Μακεδονίας καί Θράκης έστειλαν μεγάλην έπιτροπήν εις τās Άθήνας νά διεκδικήση τά δίκαια τών παραγωγών. Αί Συνεταιριστικά όργανώσεις υπεβλήθησαν μέν εις δαπάνας όλίγων χιλιάδων δραχμών, άφελήθη όμως ή όλότης τών γεωργών πολλές δεκάδας εκατομμυρίων, χάρις εις τās ένεργείας τής Έπιτροπής.

Άς έχουν αυτά ύπ' όψει των οι γεωργοί έστω καί ως μεμονωμένο γεγονός καί άς καταλάβουν πόσες άφέλειες καρπούνται από τήν δράσιν τήν συνεταιριστικήν. Κατά τόν ίδιον τρόπον θά καταλάβουν διατί ώρισμένοι παρασιτικά τάξεις δέν θέλουν τήν πρόδοον του Συνεταιρισμού καί τόν συκοφαντούν.

Ίδού, λέγει, πός ηρχισεν ό άγών τών συνεταιριστικών Όργανώσεων: Καί παραθέτει τό ακόλουθο Υπόμνημα τών Ένώσεων το ύποβλήθέν τήν 6 Ίου-

νίου 1932:

Η Σύσκεψις τών 'Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών Μακεδονίας καί Θράκης θεωρούσα τήν προστασίαν τών τιμών τών γεωργικών προϊόντων ως ζήτημα ενδιαφέρον ούχι μόνον τήν γεωργικήν τάξιν αλλά καί όλόκληρον τήν χώραν, έχουσα υπ' όψει ότι όλαί αι χώραι καί αὐταί αι πλέον βιομηχανικαί έλαβον σοβαρά προστατευτικά μέτρα υπέρ τής γεωργικής τάξεως, νομίζουσα ότι η προστασία τής τιμής τών γεωργικών προϊόντων αποτελεί απαραίτητον προϋπόθεσιν τής επιδιωκομένης βελτιώσεως καί αύξήσεως τής παραγωγής ως διεθνώς αναγνωρίζεται καί ότι άνευ προστασίας καταφέρουσι καίριον πλήγμα κατά τής ήδη πολύ κλονισμένης οικονομίας τών γεωργών προτείνει τά κάτωθι μέτρα:

Α. Συγκέντρωσις Σίτου. 1) Νά εξακολουθήσῃ ή συγκέντρωσις τοῦ έγχωρίου σίτου καί νά εγκατασταθῶν έγκαίρως τά συνεργεία από τοῦ τρίτου δεκαημέρου τοῦ 'Ιουνίου.

2) Η συγκέντρωσις νά γίνη διά τών 'Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών θεωρουμένων ως συνεργείων τής Επιτροπής Συγκεντρώσεως Σίτου.

Αί 'Ενώσεις δύνανται νά αναλάβουν τήν εργασίαν τής συγκεντρώσεως μέ δαπάνην μικροτέραν, ούτως ώστε καί ή επιβάρυνσις τοῦ προϊόντος νά εἴνε μικροτέρα καί οι παραγωγοί νά εξυπηρετοῦνται κατά τρόπον πλέον έπωφελέη.

3) Επειδή τό κόστος τής παραγωγής τοῦ έγχωρίου σίτου εἴνε ύψηλόν λόγω τών δυσμενών συνθηκών ύφ' ἃς εργάζεται ο έλλην παραγωγός (μικρός κληρος, έλλειψις μέσων κλπ.) ή τιμή νά μή εἴνε κατωτέρα τών 9 δραχμῶν.

Β. Συγκέντρωσις Κριθῆς. 1) Νά γίνη γενική συγκέντρωσις τής κριθῆς διά τών 'Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμῶν.

2) Η τιμή νά εἴνε άνωτέρα τής τιμής τοῦ έμπορίου κατά πενήτηκοντα τούλάχιστον λεπτά.

3) Αί κρατήσεις εναντι χρεῶν πρὸς τήν Τράπεζαν νά φθάνουν μέχρι 50% νά επαφίεται όμως εἰς τήν κρίσιν τοῦ αντιπροσώπου τής 'Ενώσεως ή αύξομείωσις τοῦ ποσοστοῦ κρατήσεως, ούτως ώστε νά μή διαφεύγουν ποσότητες εἰς τό έμπόριον.

4) Η πληρωμή τών παραγωγῶν νά γίνεται επί τόπου.

5) Νά καθιεωρῆθῇ νομοθετικῶς ή ύποχρεωτική άνάμιξις τής κριθῆς εἰς τό ψωμί.

6) Αί 'Ενώσεις αναλαμβάνουν άπασαν τήν εργασίαν τής συγκεντρώσεως, ήτοι, περιοδείας εἰς τά χωριά καί διαφώτισιν τών παραγωγῶν, εκτίμησιν τής ποιότητος καί περιεκτικότητος ξένων ὕλων, ζύγισιν, λύχισμα, ένσάκωσιν, έναποθήκευσιν, λογιστικήν ύπηρεσίαν κλπ. αντί 35 λεπτῶν κατ' ὄκαν.

Γ. Προμήθεια ειδῶν νομῆς εἰς τόν στρατόν. 1) Τήν προμήθειαν ειδῶν νομῆς νά αναλάβουν αι 'Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμῶν. Εφόσον ή διάθεσις τής κριθῆς εἴνε εξησφαλισμένη νά δοθῇ κατά προτίμησιν βρώμη. Η τιμή τής βρώμης δέον νά εἴνε άνωτέρα τής τιμής τοῦ έμπορίου τούλάχιστον κατά 50 λεπτά.

2) Η τιμή τοῦ χόρτου νά μή εἴνε κατωτέρα τών δραχμῶν 2.50.

Δ) Νά επεκταθῇ ή συγκέντρωσις καί εἰς τόν βάμβακα, ὄσπρια ως καί άλλα προϊόντα τών ὁποίων ή παραγωγή δέν ὑπερβαίνει τάς ανάγκας τής καταναλώσεως τής χώρας, ούτως ώστε νά εἴνε πάντοτε εξησφαλισμένη ή διάθεσις αὐτῶν.»

Αποθήκες τής Ενώσεως Γ. Σ. Γιαννιτῶν (1936). Διανομή σιτοπόρου.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄
ΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

— Κίνηση αστικών κατά το 1932:

Είδη	Ιδρυθέντες το 1932	Υπάρχοντες στο τέλος 1932
Πιστωτικοί	1	80
Προμηθευτικοί	28	266
Πωλήσεως	—	1
Παραγωγικοί και εργασίας	74	793
Καταναλωτικοί	3	136
Οικοδομικοί	32	625
Διάφοροι	2	36
	140	1.937

Ανάλυση κατά είδη και Νομούς βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 125.

— Στο βιβλίο του Κ. Τσάκα (1933) αναφέρονται και στοιχεία για τους αστικούς συνεταιρισμούς χωρίς να προσδιορίζεται πάντοτε σε ποιά έτος ανήκαν. Στη σελ. 175 αναφέρεται στους «ιδεώδεις εκείνους Συνεταιρισμούς Έργασίας... «Συνεργατικά Έταιρεία» των οποίων και εξαιρεί την σημασίαν. Η κίνηση των Συνεταιρισμών τούτων, λέγει, παρουσιάζεται στατιστικώς ως κάτωθι:

	Μέλη	Κεφάλαιο	Ετήσιος κύκλος εργασιών
1) Συνεργατική Εργατών λιμένος Πειραιώς	670	1.300.000	25.000.000
2) Συνεργατική γαιανθρακεργατών Πειραιώς	800	400.000	8.000.000
3) Συνεργατική σιτεργατών Πειραιώς	361	650.000	35.000.000
4) Συνεργατική φορτοεκφορτωτών ξυλείας Πειραιώς	230	125.000	.....
5) Συνεργατική φορτηγών αυτοκινήτων Πειραιώς	100	1.700.000	.....
6) Συνεταιρισμός εργατών θαλάσσης Πατρών	296	1.817.000	3.200.000

Αναφέρεται επίσης στους οικοδομικούς, στον Προμηθευτικό Συνεταιρισμό του Ιατρικού και Φαρμακευτικού Σώματος (μέλη 2.500, κεφάλαια 12.000.000, κύκλος εργασιών 12.000.000), στον Πιστωτικό Συνεταιρισμό Τεχνηργατών Λαμίας (Κεφάλαια σήμερα 2.000.000, μέλη 1.200).

Για την όλη εξέλιξη και κατάσταση κατά το 1932, των αστικών συνεταιρισμών δίνει στοιχεία ο Θ. Τζωρτζάκης στην ομιλία του που έγινε στη Θεσσαλονίκη τον Ιούνιο του 1932 (βλ. και ειδικό ανάτυπο από το περ. «Συνεργατισμός», 1932). Γράφει:

«Οί αστικοί συνεταιρισμοί δέν παρουσιάζουν τήν ίδια ανάπτυξη. Τοῦτο ὀφείλεται ἴσως στό γεγονός ὅτι δέν ὑπάρχει στίς πόλεις ἡ ἴδια ἀνάγκη τοῦ συνεταιρισμοῦ, ὅπως στήν ὑπαιθρο καί ἀκόμη στό ὅτι οἱ ἐργάτες, πού κάπως εὐρύτερα τόν ἐχρησιμοποίησαν, δέν

ἀκολούθησαν τόν καλύτερο δρόμο πρὸς τόν καταναλωτικό συνεταιρισμό, ἀλλά διάλεξαν τή δύσκολη ὁργάνωσι τῶν συνεταιρισμῶν παραγωγῆς. Οἱ ὑπάλληλοι ἐπίσης ἀδιαφόρησαν γιά τόν πολύ κατάλληλο στή θέσι τους καταναλωτικό συνεταιρισμό.

Γι' αυτό μ' όλο τό μεγάλο σχετικώς άριθμό άστικόν συνεταιρισμῶν ελάχιστοι εργάζονται.

Οι πολυάριθμοι συνεταιρισμοί παραγωγής προϊόντων και κατοικίας έγιναν όχι από πραγματική ανάγκη τῶν ενδιαφερομένων, αλλά από λόγους καθαρώς συμπτωματικούς. Οι πρώτοι έγιναν κυρίως από άρβυλοποιούς πού ήθελαν νά εκμεταλλευθῶν τά προνόμια πού τούς έδιδε ή νομοθεσία περί συνεταιρισμῶν γιά τήν πώλησι τῶν προϊόντων τους στό Δημόσιο. Οι συνεταιρισμοί κατοικίας επίσης ιδρύθηκαν άθροοι μέ τήν έλπίδα νά πάρουν σύμφωνα μέ τήν ισχύουσα νομοθεσία φτηνά οικόπεδα μέ αναγκαστική άπαλοτριωσι και ακόμη νά εὔρουν φτηνά κεφάλαια. Στήν πραγματικότητα όμως πολύ λίγοι άπ' αὐτούς -μετριούνται στά δάκτυλα- εργάστηκαν.

Οι καταναλωτικοί, από τούς όποιους υπάρχουν γύρω στους 120, είναι όλοι δημιουργήματα τῆς έποχῆς τού άποκλεισμοῦ, όταν οι καταναλωταί, έπειδή έλειπαν τά τρόφιμα από τήν αγορά, έζητούσαν από τό συνεταιρισμό νά τούς τά εξασφάλισι ὅπως - ὅπως, χωρίς μάλιστα νά πολυεξετάζουν τήν τιμή τους. Μόλις όμως έλειψεν ή ανάγκη αὐτή άρησαν τούς συνεταιρισμούς νά αβύσουν.

Οι πιστωτικοί εξακολουθοῦν νά άντιπροσωπεύονται πάντοτε μόνον από τόν πιστωτικό συνεταιρισμό Λαμίας.

Μέ μιά λέξι μπορούμε νά ποῦμε πώς οι άστικοί συνεταιρισμοί δέν παρουσιάζουν καμμία κίνησι μέ γενικώτερη σημασία σήμερα. Πρόκειται περισσότερο γιά μοναχικά παραδείγματα, πού δείχνουν όμως πόσα

μπορεί νά προσφέρη ὁ συνεταιρισμός στίς πτωχές και μέσες τάξεις τῶν πόλεων, άν αὐτές θελήσουν, καθώς οι άγροτικές νά ενδιαφερθοῦν σοβαρά γι' αὐτόν...

...Οι άστικοί συνεταιρισμοί ήσαν στό τέλος τού 1931 περίπου 1800. Άπό αὐτούς περίπου 720 εινε συνεταιρισμοί παραγωγῆς και 600 κατοικίας. Οι περισσότεροι από τούς συνεταιρισμούς αὐτούς εινε στήν Ἀθήνα.

"Αλλά γενικά στοιχεία δέν έχομε γι' αὐτούς ξερούμε μόνον πώς καλά εργάζονται δύο τρεις προμηθευτικοί συνεταιρισμοί μεταξύ τῶν όποίων ὁ καλύτερος ὁ συνεταιρισμός τῶν φαρμακοποιῶν και τῶν ιατρῶν στήν Ἀθήνα μέ δικό του εργοστάσιο, 2 καταναλωτικοί, ὁ ένας τῶν υπάλληλων τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς στήν Ἀθήνα και ὁ άλλος τῶν σιδηροδρομικῶν στή Θεσσαλονίκη, ένας πιστωτικός στή Λαμία και ένας - δύο εργασίας. "Άλλοτε εργάζονταν περισσότεροι συνεταιρισμοί εργασίας, γιατί δούλευαν οι συνεργατικές τῶν εργατῶν λιμένος Πειραιῶς. Μά τελευταία έσταμάτησαν νά εργάζονται, γιατί τίς φορτοεκφορτώσεις στό λιμάνι ανέλαβε ὁ Ὅργανισμός λιμένος Πειραιῶς κι' έτσι δέν μποροῦν οι συνεταιρισμοί νά δουλέψουν. Τά μέλη τους έγιναν εργατές τού Ὅργανισμοῦ.

Ἀξιόλογη ανάπτυξι μποροῦν νά εμφανίσουν οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί γιά τούς όποιους εινε ευνοϊκές οι συνθήκες. Ἀρκεί νά ενδιαφερθοῦν γι' αὐτούς οι εργάτες και οι υπάλληλοι, καθῶς και τά υπαλληλικά και εργατικά σωματεία. Νομίζομε όμως πώς και σ' αὐτό θά προπορευθοῦν και πάλι οι φρόνιμοι γεωργοί, πού μ' ὅλη τήν συντηρητικότητά τους ξερουν καλά νά χρησιμοποιήσουν τήν συνεταιρική ὀργάνωσι άπ' ὅλες τῆς τίς πλευρές...».

— Ιδρύθηκε Καταναλωτικός Συνεταιρισμός δημοσίων υπαλλήλων κεντρικῶν υπηρεσιῶν. Υπογράφει συμβάσεις μέ εμπορικά καταστήματα γιά τμηματική εξόφλησι τῶν αγοραζομένων ειδῶν από τα καταστήματα, αντί να οργανώσει δικές του προμήθειες. «Φοβούμεθα ότι ή προσπάθεια τού Συνεταιρισμοῦ διά τήν έπιτυχίαν πιστώσεων, ή όποία ὡς γνωστόν εἶναι αντίθετος πρὸς τάς αρχάς τού καταναλωτικοῦ συνεταιρισμοῦ, ελάχιστα πρόκειται νά ξευηρητησει τούς καταναλωτάς, εις ὄρισμένας δέ περιπτώσεις δύναται νά τούς φέρει και εις δύσκολον θέσιν διά τῆς ἀναλήψεως ἴσως ὑποχρεώσεων δυσαναλόγων πρὸς τήν οικονομικήν αὐτῶν δύναμιν» σχολιάζει ο «Συνεταιριστής» και δίνει ορθές κατευθύνσεις («Συνεταιριστής» 1932 σ. 29).

— Γίνονται προσπάθειες γιά ίδρυσι προμηθευτικῶν συνεταιρισμῶν τῶν εμπόρων, γιά κοινές μεγάλες προμήθειες τους (μέ πρωτοβουλία τῆς Αγορανομίας του Υπουργείου Εσωτερικῶν). Κατά τις πληροφορίες που υπάρχουν ὁ συνεταιρισμός αὐτός διά τόν όποιον εργάζεται άόκνως ὁ πρόεδρος τῶν παντοπωλῶν και εκ τῶν ιδρυτῶν τού έδωδιμοπωλείου "Ὀλυμπος" κ. Θωμόπουλος θ' αποτελεσθῆ από χιλίους τό ὀλιγότερον παντοπώλας, θά έχει δέ ὡς κεφάλαιον άπροσδιοριστους μερίδας, αξίας 1.000 δρχ. εκάστη.» Εξασφάλισαν τραπεζική πίστωση γιά τις εργασίες του. Ισχυρίζονται ότι θα πετύχουν μείωσι του κόστους τῆς ζωῆς κατά 15%, από τη λειτουργία του Συνεταιρισμοῦ τους.

Ὁμως ο «Συνεργατισμός» είναι επικριτικός. Θεωρεῖ ότι είναι ανίερη εκμετάλλευσι του τίτλου «Συνεταιρισμός» από επιχειρηματίες. Υποστηρίζει τους Συνεταιρισμούς τῶν ιδιων τῶν καταναλωτῶν. Γράφει σχετικά (1932 σ. 808):

«Ἡ εἶδησι αὐτή μᾶς ἀνοίγει τά μάτια πρὸς δύο κατευθύνσεις και μᾶς ἀναγκάζει νά εἰμεθα πολύ προσεκτικοί:

α) Οι κρατικές ὑπηρεσίες (σκοπῆμως ή τυχαίως δέν

ξεύρομεν) καιτοι υπάρχουν δύο καταναλωτικοί συνεταιρισμοί στήν Ἀθήνα αποτελουμένοι από γνησίους καταναλωτάς, πού ὡς κύριο σκοπό έχουν τήν προμήθεια εὔθητῶν, ἀργῶν και καλοζυγισμένων ἔμπορευμά-

των εις τὰ μέλη τους, ἐνισχύουν -τοῦτο λέγεται μεροληψία- τοὺς παντοπώλας, ἐκείνους ἀκριβῶς πού ἐπιβαρύνουν τὸν βίον σὲ δυσβάστακτο βαθμὸν μὲ τὸν δυσανάλογο πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως ἀριθμὸν τῶν πρατηρίων τους, νὰ ἀποτελέσουν ἕνα τράστ μεγάλο, νὰ παραμερίσουν τὸν ἔμπορο τῆς χονδρικής πωλήσεως καὶ νὰ ἐπιβάλουν ἐν καιρῷ μονοπωλιακὰς τιμὰς στὰ ἐπίπεδα πού ἐκείνοι θέλουν.

β) Κατὰ τὶς ὁμολογίες τῶν ἰδίων τῶν μπακάληδων, παρὰ τὸν δανεισμὸν κεφαλαίων, γιὰ τὰ ὅποια δὲν θὰ πληρῶσουν ἀσφαλῶς τόκο μικρότερο τοῦ προεξοφλητικοῦ (11%) ἢ ἀξία πολλῶν εἰδῶν θὰ ἐλαττωθῇ κατὰ 15%. Δηλαδή ὡμὰ μᾶς ἀποκαλύπτουν οἱ ἴδιοι οἱ παντοπῶλαι πῶς ὁ κοσμίτης πληρῶνει γιὰ τὰ εἶδη τῆς συντηρήσεως τοῦ 38% παραπάνω ἀπὸ τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς καὶ μεταφορᾶς (15% ἔκπτωσης πού ὑπόσονται πῶς θὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴ λειτουργία τοῦ τράστ τους, 12% τόκος ἐπὶ τῶν δανεισμένων κεφαλαίων, 8% τὸ κέρδος τοῦ διανομέως παντοπωλῶν καὶ 3% ὑπὲρ τοῦ συνεταιρισμοῦ, γιατί καὶ κείνος πρέπει νὰ πάρῃ κατὰ γιὰ νὰ συντηρηθῇ καὶ νὰ πληρῶσῃ τὰ ἔξοδα του).

Και ἀφοῦ ἀναπτύσσει τὸν οικονομικὸν καὶ ἠθικὸν ρόλον τῶν παραγωγικῶν συνεταιρισμῶν (τῶν εργατῶν ἢ γεωργῶν) καὶ τῶν καταναλωτικῶν συνεταιρισμῶν τῶν καταναλωτῶν, τονίζει:

«...μποροῦν νὰ μᾶς ποῦν οἱ παντοπῶλαι καὶ οἱ σανδαλοποιοὶ καὶ ραφτάδες καὶ ὅσοι ἐνδιαφέρονται νὰ ὀργανώσουν τὰ ἐπαγγέλματα αὐτὰ σὲ συνεταιρισμοὺς ποιὸν ἀπ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς σκοποὺς μποροῦν νὰ ἐπιδιώξουν; Κανένα ἀπολύτως.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων τί θέλουν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι μὲ τὸν συνεταιρισμὸν; Αὐτοὶ τοὺς ὁποίους ὁ συνεταιρισμὸς μᾶς μέρα θὰ καταργήσῃ; Ἀπλῶς νὰ θολώσουν τὰ νερά, νὰ παραπλανήσουν μερικὸς καὶ νὰ δυσφημήσουν τὴν ἰδέαν τοῦ συνεταιρισμοῦ.

Ἄν ἅπλοιο πολῖται ἐπιχειροῦν νὰ διαπράξουν ἕνα τέτοιο ἀδίκημα ἀκολουθοῦντες τὸ ἐνστικτὸν τῆς αὐτοσυντηρησίας τὸ πρᾶγμα κάπως ὑποφέρεται, τὸ νὰ θελήσῃ ὁμῶς νὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν μᾶς τέτοιας κινήσεως ὑπηρεσία κρατικῆ τῆς ὁποίας προΐσταται πολιτικὸν πρόσωπον, μέλος τῆς παρουσίας Βουλῆς ἢ ὅποια, ὡς γνωστὸν, περιώρισε σὲ ἀσφυκτικὸν βαθμὸν τὴν δικαιοδοσίαν τῶν προμηθευτικῶν συνεταιρισμῶν τῶν γεωργῶν, αὐτὸ καταντᾷ ἀνεξήγητο.

Θέλομε νὰ πιστεύσωμε πῶς ἔστω καὶ τῆ τελευταία στιγμή ἢ ὑπηρεσία τοῦ ὑφυπουργείου Ἀγορανομίας θὰ ἀνυψηθῇ τῆ πλεκτάνῃ πού τῆς στήνουνε οἱ ἐπι-

Μετὰ τὶς ἀποκαλύψεις αὐτὲς θὰ περιμένε κανεὶς τουλάχιστο τὴν οὐδετερότητα τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ὁμῶς κατὰ περιεργὴν λογικὴν τὸ κράτος ἐρχεται νὰ ἐμπιστευθῇ τῇ προστασίᾳ τῶν καταναλωτῶν στὰ χέρια τῶν ἐνμεταλλευτῶν του, τῶν μπακάληδων. Δηλαδή κατὰ τὴ λαϊκὴ παροιμία, βάζει τοὺς λύκους νὰ φυλάξουν τὰ πρόβατα.

Γιὰ νὰ συγκαλύψουν δὲ τοὺς κυριῶς σκοποὺς τους οἱ παντοπῶλαι, οἱ κατὰ τὰ ἄλλα θαυμάσιοι ἄνθρωποι, θέλουν νὰ ἀπλώσουν πᾶνω ἀπὸ (καθ' ἡμᾶς) τὸ ἀνοσιούργημα τους τὸν ὠραῖο καὶ συμπαθητικὸν πέπλον πού ὀνομάζεται Συνεταιρισμὸς. Ὅποιο θράσος! Φαντασθῆτε τί ἐντύπωση θὰ σᾶς ἔκαμεν τὸ γεγονός ὁ νεκροθάπτης νὰ χρησιμοποίησῃ τὴν ταμπέλαν τοῦ γιαιροῦ...

Ἄλλὰ ἡμεῖς ἀσχολούμενοι μὲ τὴν διάδοσιν τῶν συνεταιριστικῶν ἀρχῶν εἰμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ καταγγείλωμε στὸν συνεταιρισμὸν κόσμον τῆς προσιπάθειας πρὸς δημιουργίαν τεράτων - Συνεταιρισμῶν καὶ νὰ ἀπαιτήσωμεν ἀπὸ τοὺς ἰδρύοντας αὐτοὺς νὰ παύσουν νὰ κἀμουν χρῆσιν τοῦ τίτλου «Συνεταιρισμὸς» στὶς κερδοσκοπικὰς καὶ ἐνμεταλλευτικὰς ἐπιχειρήσεις...»

τῆδειοι παντοπῶλαι, μερικὸι ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἴσως καὶ νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἀνάγκην τῶν πιστώσεων γιὰ ν' ἀποφύγουν τὴς συνέπειες τῆς σημερινῆς κρίσεως καὶ θὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς εἰς βάρος τῆς λαϊκῆς οἰκονομίας πειραματισμοὺς, πού ἂν -κακῆ τύχῃ- ἐπιτύχουν θὰ ἐπιβάλουν τὸ μονοπῶλιον στὰ εἶδη τῆς πρώτης ἀνάγκης.

Ἄν ἡ προσιπάθεια εἶναι εἰλικρινῆς, ὅπως φανταζόμεθα, κάνομε ἐκκλιση νὰ ἐγκαταλειφθῶν οἱ μπακάληδες στὴ τύχην τους γιὰ νὰ λιγοστῆσῃ ὁ ἀριθμὸς τους ἀπὸ τὶς βαρεῖες συνέπειες τοῦ συναγωνισμοῦ, ὁ ὁποῖος εὐτυχῶς στὴν εἰρηνικὴν περίοδον δὲν λείπει καὶ νὰ ἐνισχυθῶν οἱ καταναλωτικοὶ συνεταιρισμοὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ φυσικοὶ ρυθμισταὶ τῶν τιμῶν τῶν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης...

Ὅ καθὲς συνεταιριστῆς ὅπου καὶ ἂν βρισκεται ἄς διακηρῶν γύρω του μὲ ὅλη τὴ δύναμιν τῶν πνευμάτων του πῶς μπακάληδες, ἔμποροι καὶ ἄλλοι πουλητὰδες δὲν μποροῦν, δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ κἀνουν συνεταιρισμοὺς. Αὐτοὶ εἶναι οἱ μεσάζοντες, αὐτοὺς θέλει νὰ ἐξαλείψῃ ὁ συνεταιρισμὸς, ἄρα τοὺς ὑποδεικνύομε νὰ κἀνουν τράστ ἄλλὰ ὄχι συνεταιρισμῶν...».

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι' ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Με την αύξηση του αριθμού και των εργασιών των Συνεταιρισμών και Ενώσεων αλλά και με την οικονομική κρίση που μαστίζει τον αγροτικό χώρο και τις Οργανώσεις του, έρχονται όλο και περισσότεροι στο προσκήνιο οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι και τα προβλήματά τους που δημιουργούνται από έλλειψη πόρων στις Οργανώσεις για πληρωμή αποδοχών, κλπ.

Ο «Συνεργατισμός» ασχολείται (1932 σελ. 848) με το θέμα

«...πώς οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι γίνονται αποδοτικότεροι σέ εργασία». «Δέν φθάνει μονάχα νά αποκτήσουν οι συνεταιρισμοί τούς ιδεώδεις υπαλλήλους αλλά πρὸς τούτους χρειάζεται νά εξασφαλισθοῦν οἱ

προϋποθέσεις κείνες πού θά ἐπιτρέψουν στόν υπάλληλο, χρησιμοποιώντας τίς ψυχικές καί διανοητικές του δυνάμεις, νά ἀποδώσει τό ἀνώτατο δυνατό ὄριο ἐργασίας».

Και αφού επεξηγεί το ρόλο του συνεταιριστικού υπαλλήλου, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, συνεχίζει:

«...Ἐἶνε παρατηρημένο πὸς σέ πολλές περιπτώσεις ὠρισμένοι θεωροῦν τόν συνεταιριστικό υπάλληλο, προσωπικό τους ὑπηρέτη καί ὑποβάλλουν ἕνα σωρό ἀτομικές ἀπατήσεις, σέ ἄλλες πάλι περιπτώσεις ὁ συνεταιριστικός υπάλληλος, λόγω τῆς μορφώσεώς του, πού εἶνε συχνά, ἀνωτέρα ἀπὸ κείνη τῶν συνταίρων καί τήν πρωτοβουλία πού παίρνει στίς ὑποθέσεις τοῦ συνεταιρισμοῦ, μένει ἀνεξέλεγκτος, σέ μερικῆς δέ περιπτώσεις οἱ συνεταιρισμοί μέ τά διοικητικά τους ὄργανα ἐνδιαφέρονται γιά τόν υπάλληλό τους ἕως ὅτου τόν διορίσουν καί καταχωρήσουν στό βιβλίον τῶν πρακτικῶν ἀνάλογη πρᾶξι, πέραν αὐτοῦ τίποτε, περιμένουν ὅλα νά κάνη ὁ υπάλληλος, ξεκινώντας ἀπὸ τήν ἀρχή πὸς ἐφόσον πληρώνουν -ποιός εἶνε βέβαιος περὶ αὐτοῦ- πρέπει νά γίνεται ἡ δουλειά τους.

Δυστυχῶς, δέν εἶνε αὐτά τά στοιχεία πού εξασφαλίζουν τή μεγίστη ἀποδοτικότητα τοῦ συνεταιριστικοῦ υπαλλήλου, ὅσο ἰδεολόγος καί ἄν εἶνε αὐτός. Ἡ φύσις τοῦ συνεταιρισμοῦ εἶνε τέτοια πού ὁ υπάλληλος μέσα στόν ὄργανισμό του παίζει σημαντικώτερο ρόλο. Ὁ υπάλληλος στή συνεταιριστική ἐπιχείρησι δέν εἶνε ὁ μηχανικός ἐργάτης τῆς κερδοσκοπικῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλά τό δημιουργικώτερο στοιχείο, ὑπὸ ὠρισμένες συνθήκας ὁμας.

Κατά πρῶτο λόγο ὁ συνεταιριστικός υπάλληλος πρέπει νά ἔχη τή ψυχική του ἡρεμία. Αὐτή ἀποκτᾶ ἄν εξασφαλιστῇ τῇ συντήρησι τῆν ἀτομική του καί κείνη τῆς οἰκογενείας του μόνιμα. Ὁ κάθε ἄνθρωπος ἀγωνίζεται γιά τήν αὐτοσυντηρησία του ὁ δέ συν/στικός υπάλληλος δέν ἀποτελεῖ ἐξάφρασι τοῦ κανόνος αὐτοῦ. Ὁ καθένας προσπαθεῖ γιά τά γερατεία του νά ἀποταμεύσῃ κάτι, τό ἴδιο καί ὁ συνεταιριστικός υπάλληλος. Ὁ κάθε φίλεργος ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ νά μονιμοποιήσῃ τή θέσι του γιά νά ἐπιδοθῇ μ' ὅλη τή δύναμι τῆς ψυχῆς του σέ ἐργασία παραγωγική καί εἶνε ὑπερήφανος γιά τοῦτο, ἔν ἀντιθέσει μέ τόν τυχοδιώκτη που τρέχει παντοῦ, ὅπου νομίζει ὅτι θά βρῇ εὐκολα πολλά ὀφέλη καί δόξα. Ὁ συνεταιριστικός υπάλληλος ἐπίσης πηγαίνει μέ τή φιλοδοξία νά τοποθετηθῇ ὀριστικά κάπου καί ν' ἀρχίσῃ νά δημιουργῇ.

Τό σημεῖο αὐτό ἡ συνεταιριστική κίνησι στήν Ἑλλάδα δέν τό πρόσεξε καλά καί ὑφίσταται τίς συνέπειές του. Σέ ὅλο τόν κόσμο οἱ συνεταιρισμοί γιά τούς υπαλλήλους εἶνε πολύ προσεκτικοί, φροντίζουν οἱ κατώτε-

ροι υπάλληλοι τους νά πέρνουν ἕνα μισθό ἀρκετό νά τούς συντηρήσῃ, εἶνε δέ ὁ μισθός αὐτός πάντοτε ἀνώτερος ἀπὸ κείνο πού πληρώνουν οἱ κερδοσκοπικές ἐπιχειρήσεις. Ἐπίσης ὑστερα ἀπὸ ὠρισμένες δοκιμασίες καί ἕνα χρονικό διάστημα τούς μονιμοποιοῦν καί τούς δημιουργοῦν κάποιο Ταμεῖο εἰδικό στό ὅποιο βρίσκουν ὑποστήριξι εἴτε στίς ἀρρώστειες τους, εἴτε στά γερατεία τους. Ἐτοῖο ὁ υπάλληλος μένει ἀφοσιωμένος στό καθήκον του, ἐνώ στούς Ἑλληνικούς συνεταιρισμούς πηγαίνει νά ἐργασθῇ κανεῖς «ὡς πού νά δῇ τί θά γίνη» καί διαρκῶς ψάχνει νά βρῇ μίαν ἄλλη δουλειά. Ἐάν σήμερα ὠρισμένες Ἐνώσεις καί συνεταιρισμοί ἔχουν στή διάθεσι τους πρῶτης τάξεως προσωπικό τοῦτο ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι λόγω τῆς κρίσεως ὑπάρχει μεγάλη προσφορὰ ἐργασίας καί ὄχι ὅτι οἱ συνεταιρισμοί ἔλκυον τούς ἀρίστους (ἐξάφρασι ἀποτελοῦν ὅσοι ἀπό ἰδεολογία ὑπηρετοῦν τή συνεργατική ἰδέα).

Δέν εἶνε δέ μόνο αὐτό ὑπάρχουν συνεταιρισμοί καί ἐνώσεις πού ἐπὶ μῆνας πολλούς καθυστεροῦν τούς μισθοῦς τῶν υπαλλήλων τους. Ὑπὸ τās συνθήκας, αὐτάς, φυσικό εἶνε, ὁ συνεταιριστικός υπάλληλος νά μὴ μπορεῖ νά ἀφοσιωνετα στά καθήκοντά του. Αὐτουνού τό κεφάλι βασανίζει ἡ πείνα καί ὁ ἐξευτελισμός πού τόν ἀπειλοῦν ἀπὸ τή μιὰ μέρα στήν ἄλλη. Ἀπ' αὐτό ἔπεται πὸς ἡ συνεταιριστική ἐπιχείρησι λίγο ὀφελος βλέπει ἀπὸ υπαλλήλους τούς ὁποίους δέν ἱκανοποιεῖ. Μερικοί κάνουν τό φοβερό λάθος νά ὑπολογίζουν τό ἐτήσιο εἰσόδημα τοῦ γεωργοῦ καί ἐν ἀναλογία προτείνουν νά ἀμοιβετα καί ὁ υπάλληλος τοῦ γεωργικοῦ Συνεταιρισμοῦ. Ναι, εἶνε σωστό νά λαμβάνη κανεῖς ὑπ' ὄψει τήν οικονομική κατάστασι τῶν συνταίρων ὅταν ρυθμίζῃ τά ἔξοδα τῆς ὀργανώσεώς τους, ἀλλά τό ἐπίπεδο τῆς ζωῆς τοῦ ἀπλοῦ χωρικοῦ δέν μπορεῖ, παρὰ σπανιώτατα, νά συγκριθῇ μέ κείνο ἐνός μορφωμένου, ὁ ὁποῖος συνήθως ἀνήκει σέ ἀνώτερο ὄριζοντα πολιτισμοῦ, ἡ δέ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ ἐρχετα μέ τήν αὐξηση τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄρα κατὰ τόν ὑπολογισμό τοῦ μισθοῦ ἐνός συνεταιριστικοῦ υπαλλήλου πρέπει νά λαμβάνετα ὑπ' ὄψει τό κόστος τοῦ βίου στίς πόλεις. Μπορεῖ νά βρεθοῦν ἀνθρώποι πού θά θελήσουν νά ἐργασθοῦν ἔστω καί μέ ἐλάχιστο μισθό, τότε ὁμως ὑπάρχει τό ἐνδεχόμενο νά

επιδιώξουν να κάνουν και άλλες δουλιές έξω από τον Συνεταιρισμό, τότε τό ενδιαφέρο τους θά στρέφεται περισσότερο πρὸς τή πλευρά πού τούς ικανοποιεῖ καλύτερα.

Ἄλλο ἓνα στοιχείο πού δέν ἐπιτρέπει τόν συνεταιριστικό υπάλληλο νά ἐργάζεται ἀπερίσπαστα εἶνε ἡ σαθρότης τῆς θέσεώς του. Ὑπάρχει στό σημεῖο αὐτό μιά σπουδαία παρεξήγησι πολλές φορές. Μερικοί, μέλη τοῦ Δ. Συμβουλίου, πού ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τους διορίσθη ὁ υπάλληλος, θεωροῦν πὼς ἔχουν τό δικαίωμα ν' ἀπαιτοῦν ἀπ' αὐτόν τό προνόμιο νά ἐξυπηρετοῦνται πρῶτοι, νά τόν ἀπασχολοῦν περισσότερο ἀπο κάθε ἄλλον, μάλιστα πολλές φορές καί γιά ἀτομικές τους δουλειές ἀκόμη. Στή περίπτωση αὐτή ἂν καί ὁ ἐνδιαφερόμενος υπάλληλος διέπεται ἀπό τίς ἴδιες σκέψεις, ὅλα πάνε καλά, ἂν ὅμως ὁ υπάλληλος θεωρήσῃ πὼς προσελήφθη γιά νά ὑπηρετήσῃ τό νομικό πρόσωπο τοῦ συνεταιρισμοῦ καί δέν ἐνδοίει στόν πειρασμό νά κάνει προσωπικές ἐκδουλεύσεις, γεννάται κάποια δυσανεξία ἢ ὅποια καταλήγει νά πέσῃ ὁ υπάλληλος σέ δυσμένεια καί ν' ἀπολυθῇ. Συμβαίνει ὅμως συχνά καί τό ἀντίστροφο: ὁ υπάλληλος γιά νά διορισθῇ ἐκλιπαρεῖ τήν εὐνοια τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου καί ὅταν μιά φορά προσληφθῇ στήν ὑπηρεσία θεωρεῖ πὼς εἶνε ἐνδοεὶ εὐγνωσύνης γι' αὐτόν καί στερεώνει τή θέσι του καλύτερα ἂν τυφλά ἀφοσιωθῇ στό συμβούλιο πού τόν προσέλαβε καί τό δουλεύει.

Ἀπό τό αἴσθημα αὐτό ἀγόμενος ἀσχολεῖται μὲ λιγώτερο ζήλο μὲ τίς δουλιές τῶν ἄλλων συνταίρων ἢ συνταρισμῶν καί στίς γενικές συνελεύσεις καί στή διεξαγωγῇ ἐλέγχου τάσσεται θερμὸς ὑποστηρικτῆς τῶν προσατῶν του καί στίς ἐκλογές φροντίζει νά τούς ἐξασφαλίσῃ ὅσο τό δυνατό περισσοτέρας ψήφους. Ἡ τέτοια διαγωγή ἐνὸς υπαλλήλου δημιουργεῖ δυσανεξία καί πόλεμο ἐναντίον του ὁ ὁποῖος παρασύρει καί τούς εὐνοουμένους του, ἀπλῶς ἀπὸ ἓνα αἴσθημα ἐγωῖσμοῦ. Καί στή πρώτη περιπτώσει καί στή δευτέρα - παρουσιάζονται δέ καί οἱ δύο συχνά στή συνεταιριστικῇ κίνησι- ὁ υπάλληλος βρίσκεται σέ μειονεκτικῇ θέσι καί ἀργά ἢ γρήγορα χάνει τή θέσι του χωρὶς καμμιά σοβαρά αἰτία ἢ γιά ὑπηρεσιακῇ ἀνεπάρκεια ἀφοῦ χαθῇ πολῦτιμος καρδὸς σέ διαμάχες ἀντὶ νά χρησιμοποιηθῇ γιά παραγωγικῇ συνεταιριστικῇ ἐργασίᾳ.

Ἡ θέσι τοῦ συνεταιριστικοῦ υπαλλήλου καθίσταται πεῖο σαθρά, ὅταν τοῦ τήν ἐπιβουλεύεται κανένας γνωστός ἢ συγγενῆς ἐνὸς ἰσχυροῦ παράγοντος μέσα στόν συνεταιρισμό. Τό ἐλάττωμα αὐτό τό τόσο ἐπιζήμιον στή Κίνησι δυστυχῶς εἶνε δύσκολον νά ἐξαλειφθῇ ἂν δέν μεσολαβῆσῃ κάποια ἐσωτερικῇ μεταβολῇ στοῦς συνταίρους. Δυστυχῶς μέσα στόν συνεταιρισμό πολλές φορές παίζει σπουδαιότερον ὄλον ἢ αἰσθηματολογία παρὰ ἡ ἀποδοτικότης σέ ἐργασία. Εἶνε δύσκολον οἱ συνταίροι μὲ ἀκριβεία νά κρίνουν τήν ἀπόδοσι ἐνὸς υπαλλήλου, ἐκτός ἂν πρόκειται περὶ προσωπικότητος ὅποτε καί ὁ πεῖο ἀστοχειώτως εἶνε σέ θέσι νά ἀποφανθῇ. Τό κακό αὐτό μπορεῖ νά ἐξαλειφθῇ ὀριστικά μονάχα μὲ τή δημιουργία συνειδησῶς -συνεταιριστικῆς μέσα στίς συνεταιριστικῆς ἐπιχειρήσεις, ὅταν «ὁ καθένας ἐργάζεται γιά ὅλους καί ὅλοι γιά τόν καθένα». Αὐτό ὅμως εἶνε ζήτημα τοῦ μέλλοντος, ἐπὶ τοῦ παρόντος μπορεῖ νά προέλθῃ μόνο ἓνας μετριασμός κατὰ τόν ἀκόλουθον τρόπο:

α) Νά ἰδρυθῇ Σωματεῖο συνεταιριστικῶν υπαλλήλων μὲ σκοπὸ τήν ἐξυπηρέτησι τῶν μελῶν του ἐν συνδυασμῷ μὲ τήν ἐξυπηρέτησι τῶν συμφερόντων τῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων, δεδομένου ὅτι οἱ υπάλλη-

λοι τῶν συνεταιρισμῶν λόγῳ τοῦ κοινωνικοῦ σκοποῦ τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν ἀπαραίτητως πρέπει νά ἔχουν ψυχρῇ συνεταιριστικῇ.

β) Ἐν συννενοήσει μὲ τή διοίκισι τοῦ Σωματεῖου αὐτοῦ καταρτίζονται μὲ τὰ καταλληλότερα πρόσωπα διαιτητικῆς ἐπιτροπῆς στήν ἔδρα κάθε Ἐνώσεως συνεταιρισμῶν ἀπὸ ἴσο ἀριθμὸ ἀντιπροσώπων τοῦ Σωματεῖου καί τῆς Ἐνώσεως καί τόν ἐπιθεωρητῆ τῶν συνεταιρισμῶν τῆς περιφερείας μὲ δικαίωμα ψήφου. Οἱ ἐπιτροπῆς αὐτῆς νά ἐπιλαμβάνονται κάθε διαφορᾶς μεταξὺ υπαλλήλων καί συνεταιρικῶν ὀργανώσεων καί μὲ πνεῦμα δικαιοσύνης νά ἐκδίδουν τή γνώμη τους πού πρέπει νά εἶνε ὑποχρεωτικῇ καί γιά τίς δύο μερίδες...

...Μὲ τίς ἐπιτροπῆς αὐτῆς οἱ συνεταιριστικοὶ υπάλληλοι παύουν νά ἐξαρτῶνται ἀπὸ τήν ἰδιοτροπία ὀρισμένων διοικητικῶν συμβούλων, καί οἱ συνεταιρισμοὶ ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τή προσπάθεια δημοκρατίας ἐπιτροπῶν ἐκ μέρους τῶν υπαλλήλων μέσα τους.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ὁ υπάλληλος θά ἐξέρη πὼς ἡ θέσι του ἐξαρτᾶται μόνο ἀπὸ τήν ἰκανότητά του καί θά προσπαθῇ νά παραχθῇ τό ἀνώτατο ὄριο ἐργασίας.

Ἀκόμη μιά σοβαρά αἰτία πού ἐλαττώνει τήν ἀποδοτικότητά τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων εἶνε ἡ ἔλλειψι στενῆς συνεργασίας μεταξὺ αὐτῶν καί τῶν διοικητικῶν συμβούλων. Τό φαινόμενο αὐτό προέχεται εἴτε ἀπὸ τυφλῇ ἐμπιστοσύνῃ τοῦ συμβουλίου πρὸς τόν υπάλληλον, εἴτε ἀπὸ ἀδιαφορία τοῦ συμβουλίου γιά τίς ὑποθέσεις τοῦ Συνεταιρισμοῦ, εἴτε ἀπὸ ἐγωῖσμό τοῦ υπαλλήλου πού σάν ποιὸ μορφωμένους (πολλές φορές) ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου παραγωγίζει κάθε ἄλλη ἀξία ἐκτός ἀπὸ τή δική του καί ἔχει τή πρωτοβουλία στό κάθε ζήτημα. Τό ἀποτέλεσμα εἶνε ὁ υπάλληλος νά τραβῆξῃ ἀπολύτως τή δική του γραμμῇ γιά νά καταλήξῃ ὁ συνεταιρισμός σέ μιά ἰδιωτικῇ ἐπιχείρησι καί μὲ τήν ἀποχώρησι τοῦ υπαλλήλου νά κλονισθῇ. Πολλές φορές μάλιστα τό Δ. Συμβούλιο ἐπειδὴ δέν εἶνε πληροφορημένο περὶ τοῦ τί γίνεται ἀντιδρᾶ στίς πράξεις τῶν υπαλλήλων. Ἡ συνεταιριστικῇ Κίνησι τῆς χώρας μας ἔχει νά παρουσιάσῃ πλείστα τέτοια παραδείγματα, μερικά μάλιστα πολὺ πικρά. Ἐπειδὴ ὁ συνεταιρισμός εἶνε ἐπιχείρησι καί συνόλον τῶν συνταίρων τό ἐνδιαφέρο γιά τήν ἐπιτυχία τῆς πρέπει νά εἶνε γενικό, τό δέ διοικητικό Συμβούλιον σάν φορεῦς τῶν σκοπῶν τοῦ συνεταιρισμοῦ καί ὑπεύθυνον ἀπέναντι τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως εἶνε ὑποχρεωμένο νά παρακολουθῇ κάθε λεπτομέρεια τῆς συνεταιριστικῆς ἐπιχειρήσεως, τήν ὅποια ὀφείλει νά κατευθύνῃ ἐν τῷ μέτρῳ τῶν ἰκανότητων του. Ὁ κάθε εὐσυνειδητός υπάλληλος ὅταν βλέπῃ πὼς οἱ ἴδιοι οἱ ἐπιχειρηματῆαι ἐνδιαφέρονται γιά τό συμφέρο τους αὐξάνει τή δραστηριότητά του καί τόν ἐνθουσιασμοῦ του καί ἀποδίδει τό ἀνώτατο ὄριο ἐργασίας καί δέ βραβανίζει τό μυαλό του μὲ τό τί θά πῇ ὁ ἓνας ἢ ὁ ἄλλος συνταίρος. Τήν ἔννοια αὐτῇ ἔχει τότε τό Δ. Συμβούλιο. Ἐπὶ πλέον ἀπὸ τή συνεργασία τῶν Συμβούλων καί υπαλλήλων καί οἱ δύο πλευρές εἶνε καλύτερα πληροφορημένες γιά ὅλα τὰ ζητήματα καί ἀναλαμβάνουν πάντοτε ὅτι εἶνε φρονιμώτερον.

Ἀυτὰ εἶνε τὰ ἐλαττώματα πού παρουσιάζει σήμερα ἡ Συνεταιριστικῇ μας Κίνησι στίς σχέσεις τῆς μὲ τούς υπαλλήλους καί ἐλπίζουμε πὼς οἱ ἀρμόδιοι λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει τό μέγεθος τους θά σπεύσουν βαθυρόν νά τὰ ἐξαλείψουν. Εἶνε ἀποδεδειγμένο πὼς οἱ συνεταιριστικοὶ υπάλληλοι παίζουν πολὺ σπουδαιότερον ὄλον μέσα στήν ἐπιχείρησι ἀπὸ τούς υπαλλήλους τῶν ἰδιωτι-

κών επιχειρήσεων, γιατί πρέπει οι συνεταιρισμοί να φροντίσουν να εξασφαλίσουν για τους υπαλλήλους τους τις προϋποθέσεις κείνες που τους επιτρέπουν να εργάζονται άπερίσπαστα...».

— Την υπερπροσφορά εργασίας μέσα σε αποπνικτικό περιβάλλον από τους υπαλλήλους Ενώσεων και ΑΤΕ στα συνεργεία συγκεντρώσεως κριθής, σίτου, εξαίρει «ο Συνεργατισμός» 1932 σ. 831. (Βλ. παραπάνω σελ. 478).

— Στο τέλος του 1932 (24.12.1932) ιδρύεται ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Συνεταιριστικών Υπαλλήλων με 11 ιδρυτές, του:

— Στο τέλος του 1932 (24.12.1932) ιδρύεται ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Συνεταιριστικών Υπαλλήλων με 11 ιδρυτές, τους:

1) Ευριπ. Τζουμέρτη, 2) Αθαν. Κανίδη, 3) Γεώργ. Τσακίρη, 4) Κωνστ. Σούτη, 5) Χρ. Εφραιμίδη, 6) Ιωάν. Πλούσιο, 7) Φωτ. Πασχαλίδη, 8) Αθαν. Καμάρη, 9) Ιωάν. Αλεξανδρή, 10) Μιχ. Ευστρατιάδη, 11) Ιωάν. Οικονομίδη.

Το καταστατικό εγκρίθηκε με την 1104/1933 αποφ. Πρωτοδ. Θεσσαλονίκης τον Μάιο 1933 (βλ. στο Ι του 1933).

Τα παλιά γραφεία της Ενώσεως Γ. Σ. Ξάνθης (Γεωργική Συνεταιριστική Τράπεζα Ξάνθης).

— Κ. Μαλούχος. Ομιλία Ε. Τζουμέρτη.

Στα Αμπελάκια, κατά τη συνεταιριστική εκδρομή που έγινε εκεί με πρωτοβουλία του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδας, γίνεται και συνεταιριστικό μνημόσυνο του Ντίνου Μαλούχου, διευθυντή της Ομοσπονδίας Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης και εμπνευστή της συνεταιριστικής κίνησης όλης της Μακεδονίας. Ομιλητής ο Ευρ. Τζουμέρτης. Τα σχετικά βλ. στη βιογραφία του Μαλούχου, στο ΙΑ του 1928. (Βλ. και «Συνεργατισμός» 1932 σ. 774 και «Συνεταιριστής» 1932).

— Νικ. Χάψας, Επιθεωρητής Συνεταιρισμών Θεσσαλίας.

Γράφει ο «Συνεργατισμός» 1932 σ. 866:

«Βαρύ πένθος άγει ή Συνεταιρική Οικογένεια επί τή άπώλεια πολυτίμου μέλους αυτής, του Νικολάου Χάψα, Επιθεωρητού Συνεταιρισμών Θεσσαλίας. Η θλιβερά είδησις του αϊφνιδίου και άδοκητου θανάτου του προκάλεσεν άλγεινοτάτην κατάπληξιν και βαθύτατον πόνον άσπονδον εις τόν Έποπτικόν κλάδον υπό του όποίου ό μεταστάς τά μέγιστα έξετιμάτο και υπεραγαπάτο διά τόν άδαιμόντινον χαρακτήρα και τās έξόχους άρετάς του όσον και εις τόν Συνεταιρισμένον κόσμον όστις έν τώ προσώπω του Νικολάου Χάψα είχε γνωρίσει τόν ένθουσιώδη και έμπνευσμένον εργάτην τής Συνεταιριστικής Ίδέας, τόν πρόθυμον

και ειλικρινή σύμβουλον εις τās προσπάθειάς του και άκόμητον φρουρόν τών συμφερόντων του.

Ο έκλιπών εισήλθεν εις τήν Συνεταιρικήν Ύπηρεσίαν τό έτος 1920 και ύπηρετήσεν άλληλοδιαδόχως εις τήν Τριφυλλιαν, Κέρκυραν και Πάτρας ως Έπόπτης Συνεταιρισμών. Κατά τό παρελθόν δέ έτος ή Άγροτική Τράπεζα έκτιμώνσα τά πολλαπλά ύπηρεσιακά προσόντα και τόν χαρακτήρα αυτού, προήγαγεν τοϋτον εις Έπιθεωρητήν Συνεταιρισμών Θεσσαλίας. Δυστυχώς ό πρόωρος θάνατος άνέκυψε τό δημιουργικόν του έργον, τό όποιον μέ τόνσον ένθουσιασμόν και ζήλον ειχεν ως Έπιθεωρητής άρχισει εις τήν νέαν του θέσιν.»

Για την προσωπικότητα και το έργο του Νικ. Χάψα βλ. και «Συνεταιριστής» 1932 σ. 113, 114 όπου γράφονται τα επόμενα από τον Θ.Τ.:

«Και άλλος έπιφανής συνεταιριστής και έξαιρετικός άνθρωπος, ό Νικόλαος Χάψας, επιθεωρητής γεωργικών συνεταιρισμών, μάς έγκατέλειψε άπροσδόκητα και αϊφνήδια.

Στήν άκμή τής ηλικίας του, γεμάτος ζωή και δράσι, σ' έποχή που εις άφοσιωθή μ' όλη του τήν ψυχή στή διοργάνωσι τής νέας του περιφέρειας, τής Θεσσαλίας ειδικώτερα, και στήν έπιτυχία του έργου τής Άγροτικής Τραπέζης γενικά, υπέκυψε άπροσδόκητα σέ καρδιακή προσβολή, ή όποια αίτια ειχε τήν φλεβίτιδα που του έκληροδότησε ένα τραύμα του κατά τούς βαλκανικούς πολέμους. Μοίρα σκληρή του φύλαγε ένα θάνατον έρημο μέσα σέ περιβάλλον άγνωστο, στό δωμάτιον ενός ξενοδοχείου τής Υπάτης, λίγες ώρες μετά τό φτάσιμό του εκεί, πριν άκόμη προφθάσει νά γνωρισθής και νά σχηματίση, όπως πάντα, τό φιλικό κύκλο από πρόσωπα, που ό ευγενικός και ειλικρινής χαρακτήρας του μάζερε γύρω του. Έτσι πέθανε μόνος, χωρίς συγγενείς και φίλους γύρω του. Η άτυχη αυτή σύμπτωσι κάνει τό θάνατό του πειό σκληρό και τή λύπη όλων μας για τόν άδικο χαμό του πειό δυνατή. Άκόμη όμως πειό πολύ δυναμώνει τόν πόνο μας ή συνείσθησι ότι ό Χάψας, άν δεν δινόταν όσο έδινότο πέρα από κάθε ύποχρέωσι και κάθε όριο στή δουλειά του και δεν υπεβάλλετο σέ τόνσους κόπους και πρό παντός σέ τόνσες ήθικές στενοχωρίες για τήν άκριβή και τή βαθειά ειλικρινή έκτέλεσι του καθήκοντός του, θά μπορούσε ίσως νά ζή άκόμη. Τό είδος τής άρρώστειας του και ή άμεση αίτια του θανάτου του δικαιώνουν, πιστεύομε, τή γνώμη αυτή.

Η σταδιοδρομία του Χάψα ως ύπαλλήλου και ως πολίτου και άνθρώπου είναι όλοτελα λαμπρή.

Στήν αρχή άκολούθησε τό δασκαλικό επάγγελμα, όπου διακρίθηκε. Στούς βαλκανικούς πολέμους ως έφεδρος αξιωματικός έκαμε μέ θάρρος και αυτοθυσία τό καθήκον του. Από τότε άλλως τε μέ τό τραύμα του και τήν εξ αίτίας αυτού φλεβίτιδα ώρίσθη μοιραία και ό τρόπος και τό πρόωρο του θανάτου του.

Αργότερα τό Χάψα τραβεί ή συνεταιριστική κίνησι. Σάν δάσκαλος στό χωριό τήν έ γνώρισε από τούς πρώτους και γνώστης τής ζωής και τής ανάγκης τών χωρικών βρισκει στό συνεταιρισμό, καθώς και τόσο άλλοι συνάδελφοι του, τό μέσο για τήν καλλιτέρευσι τής θέσεώς τους. Έτσι ύστερα από έπιτυχή διαγωνισμό κατατάσσεται από τούς πρώτους τό 1920 στούς συνεταιριστικούς ύπαλλήλους και δίνεται μέ όλη του τήν ψυχή στό νέο του έργο.

Διαδοχικά ύπηρετησε σέ πολλές περιφέρειες στούς Γαργαλιάνους, τήν Κέρκυρα, τήν Καλαμάτα, τήν Πάτρα και τελευταία στή Λάρισα, όπου τοποθετήθη ως επιθεωρητής τών γεωργικών συνεταιρισμών. Παντού διεκρίθη ό Χάψας όχι μόνο για τόν ζήλο του και τόν ένθουσιασμό του, αλλά και για τόν χαρακτήρα του, τή βαθειά ειλικρινή φύσι του, τό άτρομο θάρρος του, τήν άλόκληρη πίστι του και τά συγκινητικά άνθρωπιστικά αισθήματά του. Ιστορική για τήν κίνησι μας τή συνεταιριστική θά μείνη ή γενναία, άφοβη και ειλικρινής στάσι του στήν Κέρκυρα, όπου έζησε όλη τήν εποχή τής καταστροφής, που μέ θάρρος και έπιμονή, προσπάθησε να προλάβη. Τά χέρια του όμως, σάν άν-

θρόπινα χέρια, και ή ελικρινής ψυχή του όσο κι αν ήταν δυνατή τί μπορούσαν νά κάμουν μπρός στην ακατάβλητη και μοιραία δύναμη τών περιστάσεων! Και ύστερα πού ήλθε ή καταστροφή και ένας άδικος κατατρεγμός στράφηκε έναντίον του, ο γενναίος και δυνατός αυτός άνθρωπος τόν αντίκρουσε μέ θάρρος και γαλήνη. Ίσιος σάν έλατος τής όρεινης πατρίδας του στάθηκε ακλόνητος στίς επιθέσεις, και άντέκρουσε και άνέτρεψε όλες τίς έναντίον του κατηγορίες. Τελικά ή νίκη έμεινε μαζί του, γιατί και τό δίκιο ήταν μαζί του.

Μά στή συνεταιριστική ζωή του Χάψα δέν έλειψαν ποτέ οι άγώνες, αναπόφευκτη συνέπεια τής άυστηρής αντίληψεως πού είχε για τό καθήκον του και τήν άποστολή του. Ποτέ και πουθενά δέν υπέκυπτε στους ισχυρούς. Μόνον ή άδυναμία και ή άμάθεια προκαλούσαν τήν συμπάθειά του και εύρισκαν τή βοήθειά του.

Ο θάνατος του Χάψα άποτελεί για τή συνεταιριστική μας κίνησι καθώς και για τήν Άγροτική Τράπεζα

μία μεγάλη άπώλεια. Δέν ήταν ο Χάψας ένας ύπάλληλος, ήταν ένας στύλος τής συνεταιριστικής οργανώσεως και τής Τράπεζης. Ήταν ένας άπό κείνους πού τούς ταιριάζει τό γνωμικό: «Ένας άνθρωπος ένας κόσμος».

Στούς φίλους του, τούς συνεργάτες του και τούς συναγωνιστές του ο χαμός του βαραίνει πιό πολύ. Ή ψυχή του ήταν χαλυβδωμένη, ή καρδιά του πλατειά και έπερνε πάντοτε άπάνω του ένα μεγάλο κομμάτι του όλου έργου. Διαλεχτός μέσα στους πιστούς δέν έχει πολλούς όμοιους, θά χρειασθούν πολλοί για νά αναπληρώσουν αυτόν ένα.

Μά και πεθαμένος ο Χάψας δέν μάς αφήνει άβοήθητους. Παραστέκει δίπλα μας μέ τή ζωή του και τό παράδειμά του, κίνητρο στους παλαιότερους, ύπόδειγμα στους νέους.

Έτέτοιος ο Χάψας του ταιριάζει εύλαβικά νά τόν κατατάξωμε στό Συνεταιριστικό Πάνθεο τής ψυχής μας και νά τόν διατηρήσωμε ζωντανό στή μνήμη μας καθέννας χωριστά και όλοι μεταξύ μας.»

(Και ακολουθεί στο ίδιο φύλλο του «Συνεταιριστή» και άλλο κείμενο με πληροφορίες και αξιολόγηση).

— Τα συνεταιριστικά περιοδικά τιμούν (κατά το 1932) τη μνήμη και το έργο και άλλων συνεταιριστών, όπως οι:

Παναγής Γιαννούλης. (Συνεταιρισμός πωλήσεως σταφιδοκάρπου Ανδραγούτσης - Σταφιδική Τράπεζα Βοστίτης). (Βλ. «Συνεταιριστής» 1932 σ. 11).

Πασχάλης Γκόγκογλου, Ροδολείβος. Πρόεδρος Ενώσεως Γεωργικών Συνεταιρισμών Σερρών. («Συνεταιριστής» 1932 σ. 12).

Ch. Cide («Συνεταιριστής» 1932 σ. 40).

Αλβέρτος Τωμάς («Συνεταιριστής» 1932 σ. 65).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ'

ΧΑΡΑΚΗΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

Ιστορική ανασκόπηση για την ελληνική συνεταιριστική κίνηση μέχρι το 1932.

Σύντομη αλλά ιδιαίτερης σοβαρότητας ιστορική ανασκόπηση για την εξέλιξη της ελληνικής συνεταιριστικής κινήσεως (από τα Αμπελάκια, τον Αλμυρό και μέχρι το 1932) έγινε με την ομιλία του Θ. Τζωρτζάκη στα Αμπελάκια το καλοκαίρι του 1932 (Βλ. «Συνεργατισμός» 1932 σ. 782) που εκδόθηκε και σε άνάτυπο (βλ. στην Βιβλιογραφία).

Εξαιρετικής όμως σπουδαιότητας ιστορική ανασκόπηση (με ευρύτερο περιεχόμενο) είναι το βιβλίο του Θ. Τζωρτζάκη «Οί Συνεταιρισμοί στήν Έλλάδα» που αναφέραμε στη βιβλιογραφία (Υποκεφ. Ε') και του οποίου το περιεχόμενο χρησιμοποιείται σε πολλές σελίδες μας (κατά θέματα) όπως χρησιμοποιούνται στην κατάλληλη θέση και όλα τα στοιχεία των άλλων κειμένων (Γερακάρη κλπ.) που αναφέρονται στη Βιβλιογραφία.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 46

ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1933

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

Η ΓΕΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

- Στην αρχή του έτους στην εξουσία η Κυβέρνηση Λαϊκών.
- Τον Ιανουάριο πολιτική αναταραχή. Οι φιλελεύθεροι, Καφαντάρης, Παπαναστασίου, αποσύρουν την ψήφο ανοχής από την Κυβέρνηση των Λαϊκών (Τσαλδάρη). Παραίτηση της Κυβερνήσεως. Σχηματίζεται νέα Κυβέρνηση Βενιζέλου με Υπουργό Γεωργίας τον Αλ. Παπαναστασίου. («Συνεταιριστής» 1933 σ. 57) και Υπουργό Παιδείας τον Αλ. Μυλωνά, που εκδίδει και εγκύκλιο για υποβοήθηση των Συνεταιρισμών (βλ. «Συνεργατισμός» 1933 σ. 349).
- Προκήρυξη εκλογών για τις 5 Μαρτίου 1933.
- 23 Ιανουαρίου 1933. Θάνατος του μεγάλου συνεταιριστή Ν. Μιχόπουλου (βλ. στο Υποκεφάλαιο ΙΑ').
- Λόγω της πολιτικής ανωμαλίας αναβάλλεται το Πανελλήνιο Γεωργικό Συνέδριο που είχε συγκληθεί για τις 26/1/1933. Αντί αυτού συνέρχεται 26-29 Ιανουαρίου 1933 Πανελλήνια Σύσκεψη των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών στην Αθήνα. Τα θέματά της και τα ψηφίσματά της δείχνουν καθαρά τη συνεταιριστική και αγροτική φυσιογνωμία του 1932/1933. Τα θέματά της είναι συνέχεια των Συσκέψεων και των υποδείξεων της Επιτροπής Αμπελακίων του 1932 και αφορούν:
- 1) Τη Συνεταιριστική Νομοθεσία.
  - 2) Την ανάμιξη των συνεταιρισμών στη γενική οικονομική πολιτική.
  - 3) Τη συνεταιριστική πολιτική της ΑΤΕ και την Εποπτεία.
  - 4) Τις Κεντρικές και περιφερειακές ιδεολογικές Οργανώσεις.
  - 5) Την Αγροτική Πίστη - Αγροτική Τράπεζα.
  - 6) Διάφορα άλλα βασικά αγροτικά επαγγελματικά προβλήματα όπως τα: καπνικό, σταφιδικό, συκικό, σιτικό, βαμβακοπαραγωγικό.
- Τα σχετικά μελετημένα ψηφίσματά της για το κάθε θέμα. (έπειτα από συζητήσεις με βάση το έργο της Επιτροπής των Αμπελακίων) βλ. στη συνέχεια στα αντίστοιχα Υποκεφάλαιά μας (βλ. και «Συνεταιριστής» 1933 σελ. 18 επ. και «Συνεργατισμός» 1933 σελ. 956).
- Υποστήριξη των αποφάσεων αυτών έγινε και από τη νεότερη συγκέντρωση των Πατρών («Συνεταιριστής» 1933 σ. 46, 86).
- Ενέργειες για αποδοχή βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 45.
- Συγκροτείται από το Υπουργείο Γεωργίας (Υπουργός Αλ. Παπαναστασίου) μικτή Επιτροπή για τη μελέτη των θεμάτων (βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 57, 70).
- Χαρακτηριστικό για την τότε συνεταιριστική κίνηση, όπως την έβλεπαν οι συνεταιριστές στην εφαρμογή, είναι το ακόλουθο κείμενο που δημοσιεύεται στο «Συνεργατισμός» 1933 σ. 964:

«Ο δρόμος προς τό ένιαϊον πρόγραμμα»
«Στην Πανελλήνιο σύσκεψη των Ενώσεων Συνεταιρισμών στάς Αθήνας 26-29 Ιανουαρίου, έ. έτους μεταξύ άλλων αίτημάτων έχουν περιληφθή και μερικά πού έχουν έξαιρετική σημασία για τί συνεταιριστική

οργάνωσι άν πραγματοποιηθούν. Έζητήθη π.χ.
α) του λοιπού οι συνεταιρισμοί νά θεωρηθούν ως πραγματικοί συνεργάται της ΑΤΕ,
β) νά έπιτευχθή, μεθοδικώς, ή χρησιμοποίησις των συνεταιριστικών οργάνωσεων ως πρακτορείων και

άντιπροσώπων της ΑΤΕ εις τὰ μικρότερα κέντρα, γ) τὰ κυριώτερα ἔθνηκα προϊόντα νὰ διαχειρισθῶν αἱ συνεταιρικοὶ ὀργανώσεις.

Ἐς ὑποθέσωμεν πῶς ἔχουν συγκατανεύσει οἱ ἄρμόδιοι καὶ ἱκανοποιούνται τὰ αἰτήματα τῶν Ἐνώσεων. Θὰ εἶνε σέ θέσι οἱ τελευταῖες ν' ἀναλάβουν ρυθμικά καὶ ὑπὸ συγχρονισμένους ὄρους νὰ διεξαγάγουν τίς ἐργασίας πού ζητοῦν νὰ τοὺς ἀνατεθοῦν;

Τὸ εῴρωτημα θὰ περιέττει ἴσως γιατί ἐξυπνοεῖται πῶς οἱ ζητοῦντες ξεύρουν καλά τίς ἱκανότητές τους, ἀλλὰ ὠρισμένα πράγματα, πολὺ γνωστά, τίς ἐπιβάλλουν.

Αἰρῆνης πῶς θὰ μπορούσαν οἱ συνεταιριστικὲς ὀργανώσεις ν' ἀναλάβουν τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἀγροτικῆς πίστωσης ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς ΑΤΕ; Λειτουργοῦν οἱ συνεταιρισμοὶ στὴν ὑπαίθρο κατὰ τέτοιο τρόπο πού νὰ ἐγγυηθοῦν στὴν Τράπεζα πῶς τὴν ἐξασφαλίζουν ἀπὸ κάθε εἶδους ἀνωμαλία; Τὸ ζήτημα εἶνε, ἴσως, πολυπλοκώτερο ἀπ' ὅτι, κατ' ἀρχήν, φαίνεται. Ἡ μέχρι τοῦδε πείρα πρέπει νὰ μᾶς ἐμβάλῃ σέ σκέψεις καὶ στὸν κόπο νὰ ἐρευνήσωμε τίς ἱκανότητές μας καλλίτερα, γιατί ἡ διεξαγωγὴ τῆς ἀγροτικῆς πίστωσης κατ' εὐθέϊαν ἀπὸ τοὺς συνεταιρισμοὺς θὰ σημαίνει ἀνάληψιν βαρειῶν ἐνθύνων ἀπέναντι τοῦ συνόλου τοῦ ἔθνους πού ἐπροικοδότησε τὴν Τράπεζα.

Οἱ Συνεταιρισμοὶ, δυστυχῶς, μόνο σέ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις λειτουργοῦν σάν καθαρῶς οικονομικοὶ ὀργανισμοί, ἐνῶ ἐπρεπε ἀπὸ τὰ πρῶτα ἀκόμη βήματα τῆς ζωῆς τους νὰ εἶνε τέτοιοι, μὲ πρόγραμμα δράσεως πραγματικό, ὅπως προβλέπει τὸ καταστατικό. Οἱ περισσότεροι τῶν συνεταιρισμῶν μας ἐργάζονται, συμπτωματικῶς γιὰ τοὺς προδιαγραμμένους σκοποὺς τους, αἰτῶ νὰ λέγουν μερικοὶ συνεταιροὶ, ἀκατατόπιστοι, «ἐφέτος δὲν ἔχομε συνεταιρισμό». Ἡ μεγίστη πλειοψηφία τῶν συνεταιρισμῶν θεωρεῖ πῶς ὁ συνεταιρισμὸς εἶνε, τρόπον τινά, ὁ μεσίτης τους στὴν Τράπεζα. Καὶ ἐφ' ὅσον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σκέπτονται, φυσικὸ εἶνε νὰ μὴ θέλουν ἢ νὰ μὴ φροντίζουν νὰ δημιουργήσουν ἄλλη κατάσταση. Νομίζουν ὅτι ἔτσι πρέπει νὰ εἶνε. Ἄλλως δὲν δικαιολογεῖται ἡ μέχρι τοῦδε πολιτεία τους. Ἡ τακτικὴ αὐτὴ τῶν συνεταιρισμῶν τοὺς καταντᾷ ἑτεροκινήτους ὀργανισμοὺς καὶ δὲν σπρώχνει τοὺς ἰθύνοντάς τους στὸ νὰ ἀναπτύξουν τὴν δραστηριότητα πού χρειάζεται γιὰ νὰ δημιουργήσουν ἐκεῖνο πού ἀπαιτεῖ ἕνας συνεταιρισμὸς: Συνεταιροὺς ἐτοιμοὺς, μὲ τὴν μεταξύ τους εὐκρινῆ συνεργασία, νὰ ἀναλάβουν τὴν οικονομικὴ ζωὴ τοῦ τόπου στὰ χεῖρα τους γιὰ τὴν καλλίτερα ἐξυτηρήτησιν τῶν μικροκαλλιεργητῶν.

Τὴν ἰδέα αὐτὴ παρακολουθεῖ κανεὶς σάν μιά φιλολογικὴ συζήτησι σέ διάφορες περιφέρειες χωρὶς πρακτικὴ ἐφαρμογὴ, διότι δὲν ὑπάρχει ἡ πεποιθῆσις. Ἄλλὰ δὲν εἶνε μόνο αὐτό, οἱ συνεταιροὶ δὲν ἔχουν ἀντιληφθῆ πῶς ἀποτελοῦν μιά οικονομικὴ ὀργανωσί κανουρίου τύπου, πού ἐπιδιώκει νὰ ἐπιβάλλῃ νέον ρυθμὸ στὴν οικονομικὴ ζωὴ. Καμμιά διαπαιδαγώγησι πρὸς τὴν κατεύθυνσι αὐτὴν δὲν ἔγινε. Ἐπὶ πλέον σέ πολλὰ χωρία παρατηρεῖ κανεὶς περισσοτέρους τοῦ ἐνὸς συνεταιρισμοὺς πού ἐπιδιώκουν τὸν ἴδιον σκοπὸ, ἄς ἔχουν καμμιά φορὰ καὶ διαφορτικὸς τίτλους. Τὸ γεγονὸς ἀποδεικνύει πῶς ὁ συνεταιρισμὸς ὄχι μόνον δὲν ἔχει ἐννοηθῆ ἀλλὰ καὶ ἔχει παρεξηγηθῆ. Σέ πολλοὺς ἐγεννήθη ἡ ἀντίληψι πῶς ὁ συνεταιρισμὸς εἶνε μέσον γιὰ τὴν ἱκανοποίησιν προσωπικῶν, τοπικιστικῶν καὶ ὄχι καὶ σπάνια καὶ κομματικῶν φιλοδοξιών. Τὸ τεμάχισμα αὐτῶν τῶν δυνάμεων εἶνε, ἂν τὸ καλοεξε-

τάση κανένας, χειρότερο ἀπὸ τὸ νὰ μὴ ὑπάρχουν καθόλου συνεταιρισμοί.

Ἡ δύναμις τῶν συνεταιρισμῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀποταμειωτικὴν ἱκανότητα τῶν μελῶν τους καὶ τὴν εὐφύια τῶν διοικητικῶν τους συμβουλίων νὰ χρησιμοποήσουν κατὰ τὸν ἀσφαλέστερο καὶ ἀποδοτικώτερο τρόπο τὰ συγκεντρωμένα ἀποταμειύματα. Πῶς ὁμως μπορεῖ νὰ μιλά κανεὶς περὶ ἀποταμειυμάτων κλπ. ὅταν 30-40 μικροκαλλιεργηταὶ στεροῦμενοι τῶν πάντων καὶ δανεζόμενοι γιὰ νὰ συντηρηθοῦν ἀπὸ τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζα ἰδρῶν ξεχωριστὸ συνεταιρισμὸ σέ χωριὸ πού ὑπάρχει ἄλλος, καυχώμενοι πῶς αὐτοὶ εἶνε ἱκανοτεροὶ ὄλων τῶν ἄλλων.

Ἐπάρχουν παραδείγματα πολλὰ ὅτι ἀπὸ μεγάλους συνεταιρισμοὺς ἐσχματίστησαν δύο ἢ τρεῖς νέοι, ὑπὸ ποικίλες καὶ πολλές αἰτίας. Δηλαδή, ἀντὶ καλλίτερα πήγαμε πρὸς τὰ χειρότερα.

Ὅταν οἱ κάτοικοι τῆς ὑπαίθρου ἀγονταὶ ἀπὸ τέτοιες σκέψεις εἶνε παρακινδυνευμένο νὰ πῆ κανεὶς πῶς παρουσιάζουμε δρασὶ συνεταιριστικὴ, διότι συνεταιριστικὴ δρᾶσις θὰ πῆ συστηματοποιημένη οικονομικὴ δρᾶσις, ἀπληραγμένη ἀπὸ κάθε τί τὸ πλεονάζον. Ἄν φανταζώμεθα πῶς ἕνας ἐλάχιστα οικονομικὸς (ἰδίως πιστωτικὸς) ὀργανισμὸς μπορεῖ νὰ μᾶς ἐξασφαλίσῃ τὰ πλεονεκτήματα τῆς συγχρονισμένης οικονομίας, δεῖχουμε σημαία ἀμαθίας.

Ἄς εἶνε, παρ' ὅλα αὐτὰ, τὸ διάβημα τῶν Ἐνώσεων, ἐν γνώσει τῆς καταστάσεως τῶν συνεταιριστικῶν πραγμάτων, ἀποτελεῖ ἕνα τόλμημα πού ἐπρεπε νὰ ἐκδηλωθῆ. Δὲν μπορούσαν οἱ Ἐνώσεις τῶν συνεταιρισμῶν νὰ δεῖξουν ἐπιφυλακτικότητα. Εἶχεν ἔλθῃ περὶ ὁ καιρὸς νὰ ποῦν: ἐξασφαλίσατε μας τίς προϋποθέσεις ὑπὸ τίς ὁποῖες μπορούμε — αὐτὸ σᾶς τὸ ὑποσχόμεθα — νὰ τακτοποιήσωμε τίς ὑποθέσεις μας καὶ νὰ θέσωμε στὴν ὑπαίθρο τίς βάσεις μᾶς συγχρονισμένης καὶ συστηματοποιημένης οικονομίας. Δὲν μπορούμε στὸ ἐξῆς, ὅταν βλέπωμε πόσον διψᾷ ὁ τόπος γιὰ καλλίτερα ζωὴ, ἡμεῖς οἱ φορεῖς τῆς ὀργανώσεως τῆς ἀλληλεγγύης, νὰ καταδικάσωμε τὸν ἑαυτὸ μας στὴ φτωχολογίαν ἢ νὰ μεταβληθῶμε σέ γραφειοκρατικοὺς ὀργανισμοὺς. Αὐτὸς δὲν εἶνε ὁ προορισμὸς μας.

Οἱ ἰθύνοντες τὰς Ἐνώσεις τῶν συνεταιρισμῶν ὡς κείμενοι πλησιέστερα ἀπὸ κάθε ἄλλον στὸν χωρικὸ, ξεύρουν τὴν ψυχολογία του καλλίτερα ἀπὸ τὸν καθένα. Ἀντελήφθησαν τὰ ἐλαττώματα πού παρουσιάζουν σήμερα καὶ ζητοῦν νὰ τὰ ἐξαλείψουν.

Ἡ ἀνόρθωσις ὁμως, ἡ ὁμοιοθεραπεία, ἂν θέλετε, μπορεῖ νὰ προσέλθῃ μόνον ἂν συνεργασθῶν εὐκρινῶν οἱ ἄρμόδιες κρατικὲς ἢ ἡμικρατικὲς ὑπηρεσίες καὶ ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα ὡς χρηματοδότης καὶ ἐποπτικὴ ἀρχὴ τῶν Συνεταιρισμῶν.

Οἱ Ἐνώσεις τῶν Συνεταιρισμῶν, δὲν ζητοῦν ὑλικὴν ἐνίσχυσι, παρὰ μόνο μιά ἡθικὴ ἐπικουρία. Ζητοῦν νὰ τοὺς δοθῆ τὸ κύρος ἐκεῖνο πού θὰ αὐξήσῃ τὴν ἐναντί τους ἐμπιστοσύνη καὶ τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τῶν συνεταιρισμῶν.

Οἱ Ἐνώσεις τῶν Συνεταιρισμῶν δὲν μπορούν νὰ ἔχουν τὸ ἀπαιτούμενο κύρος ὅταν παρέχεται τὸ δικαίωμα πρωτοπραξίας εἰς τὴν Ἐθνικὴν καὶ Ἀγροτικὴν Τράπεζαν καὶ γιὰ τίς ἀπαιτήσεις τῶν Ἐνώσεων κανεὶς λόγος δὲν γίνεται, ὅταν μεταξύ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Προστασίας Σίτου καὶ τῶν παραγωγῶν μεσολαβῆ ἡ Ἀνώνυμος Προνομιοῦχος Ἐταιρία τῶν Γενικῶν Ἀποθηκῶν, ὅταν ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα προβαίνει, ἀμέσως ἀπὸ τοὺς παραγωγούς, εἰς τὴν συγκέντρωσιν διαφόρων προϊόντων γιὰ τίς ἀνάγκες

της, όταν ό έποπτικός υπάλληλος τής 'Ενώσεως θεωρείται υποδιέστερος εκείνου τής 'Αγροτικής, όταν όλόκληρος ό οργανισμός τής 'Ενώσεως είνε υποχείριος στην ΑΤΕ μέ το σύστημα τών μηνιαίων χρηματοδοτήσεων προς κάλυψιν τών τρεχόντων έξόδων και όταν ή 'Αγροτική Τράπεζα, αφού ανέλαβε νά προωθήση τή συνεταιριστική όργάνωσι, μέ τόση εύκολία δανείζει στους μη συνεταιρισμένους, σέ χωριά όπου υπάρχουν συνεταιρισμοί.

Οι ιδύοντες τίς συνεταιριστικές 'Οργανώσεις, εν γνώσει τών δυσκολιών πού θά συναντήσουν στό έργο τους, συναισθανόμενοι πλήρως τίς εύθύνες τους άπέναντι του γεωργικού κόσμου, έζήτησαν νά τους δοθής κάποια έλευθερία στην έφαρμογή του μεγάλου τους προγράμματος και προοκαλούν τήν έποπτική ύπηρεσία τής ΑΤΕ νά τίς παρακολουθή από κοντά και νά πατάσση κάθε τυχόν υπερβασία ή άνωμαλία. 'Ετσι δημιουργούνται τά μεγάλα έργα, πρωτοβουλία, ειλικρίνεια και αύστηρός έλεγχος.

Μπορούσαν, κάλλιστα οι ιδύοντες τίς συνεταιριστικές όργανώσεις, στην Πανελλήνιο Σύσκεψι τών 'Ενώσεων 26-29 'Ιανουαρίου, αφού ή Τράπεζα τους έξη-

σφάλιζε τά έξοδα και τούς μισθούς τών υπαλλήλων, νά εκφράσουν τήν εύγνωμοσύνη τους σ' αύτή και νά ήσυχάσουν. 'Αλλά ή άνωτερότης διέκρινε τούς πάντας...

Μέ κίνδυνο νά χάσουν, μερικοί, και τή θέσι τους άκόμη, έκαμαν ένα αύστηρότατο έλεγχο τής καταστάσεως. Τό εύτύχημα είνε ότι ή ειλικρίνεια αύτή τών άντιπροσώπων τών 'Ενώσεων και ή θέλησί των νά προσφέρουν τίς ύπηρεσίες τους γιά νά βελτιωθή ή οικονομική άθλιότης στην ύπαιθρο, εύρήκε βαθειά άπίχησι μεταξύ τών άρμοδιών πού μέ μέγιστο ενδιαφέρο παρηκολούθησαν τίς εργασίες τής συσκέψεως και έδόθησαν ύποσχέσεις πώς θά ικανοποιηθούν τά περισσότερα αίτήματα τών 'Ενώσεων Συνεταιρισμών.

Μέ τή μεγάλη τους χειρονομία οι συσκεφθέντες προσέφεραν μέγιστη ύπηρεσία στόν τόπο. 'Ανύψωσαν μεταξύ τής κοινής γνώμης τών συνεταιρισμένων τό αίσθημα τής εύθύνης. Κατέστησαν γνωστά εν πλάτει τά ζητήματά τους. Και τό σπουδαιότερον έθεσαν τίς βάσεις ενός ένιαίου προγράμματος. 'Ας είνε γιαυτό υπερέφανοι.»

— Εκλογές 5 Μαρτίου 1933: 'Ανοδος Λαϊκού Κόμματος σε συνεργασία του με μερικές δυνάμεις βενιζελικών. Οι Λαϊκοί, Ελευθερόφρονες, Μεταξάς, Κονδύλης, Χατζηκυριάκος έδρες 136 (επί 248). 'Ηττα Ελ. Βενιζέλου (με διαφορά 1.200 ψήφων στην Αθήνα που ο Βενιζέλος το αποδίδει στην μη ικανοποίηση αιτημάτων των αυτοκινητιστών. Βλ. «Διχασμός» σ. 13).

— 5-6 Μαρτίου. Κίνημα Ν. Πλαστήρα για κατάργηση κοινοβουλευτισμού. Αποτυχία.

— 6-10 Μαρτίου. Κυβέρνηση Οθωναίου για αποκατάσταση της τάξεως.

— 10 Μαρτίου. Σχηματίζεται κυβέρνηση Τσαλδάρη με Κονδύλη και Χατζηκυριάκο. (Από Μάρτιο 1933 μέχρι Νοέμβριο 1935 κυβερνά το Λαϊκό Κόμμα).

— 3 Απριλίου 1933. Προγραμματικές δηλώσεις της Κυβέρνησης Π. Τσαλδάρη στη Βουλή. Ο Βενιζέλος υπόσχεται να υποβοηθήσει το κυβερνητικό έργο. Συζήτηση στη Βουλή.

— Το 1933 τα καλλιεργούμενα στρέμματα ήταν 20.810.898 (συγκρίσεις για 1911, 1914, 1931, 1932 βλ. στο έτος 1931).

— Εξέλιξι κτηνοτροφίας:

Αριθμός ζώων	Το 1914	Το 1933
Βόες	331.393	477.185
Αγελάδες (1916)	136.574	436.328
'Ιπποι	61.151	263.289
Πρόβατα	2.614.482	7.427.129
Αίγες	1.649.515	4.951.584
Χοίροι	137.719	506.807

(Στατ. Γεωργ. Συνεταιρισμών 1933, σελ. ιγ).

— Σειρές στοιχείων για καλλιέργειες, ζώα κλπ. σε όλα τα έτη βλ. Αριστ. Ν. Κλήμη «'Αγροτική οικονομία τής 'Ελλάδος». Αθήνα 1956.

— Υπερχρέωση των αγροτών κυρίως σε ιδιώτες δανειστές. Προσπάθειες για ρύθμιση των αγροτικών χρεών.

Οινική κρίση.

'Ιδρυση του Γραφείου Προστασίας Σύκων (βλ. στο Υποκ. Η').

— Νέα πολιτική ένταση. Στις 15 Μαΐου πρόταση Ι. Μεταξά για διώξη του Βενι-

ζέλου ως ηθικού αυτουργού του κινήματος Πλαστήρα. Αναταραχή στη Βουλή και στον τύπο, ζωηρές συζητήσεις για τις ευθύνες Ελ. Βενιζέλου.

Ο Π. Τσαλδάρης υποστηρίζει ότι το κίνημα Πλαστήρα δεν θα εξεδηλούτο αν ο Βενιζέλος «έθραυε την κεφαλήν του Πλαστήρα» όπως απείλησε κατά τις παραμονές των εκλογών να πράξει κατ' εκείνων που θα ηρνούντο να υποταχθούν στην λαϊκή ετυμηγορία.

Ο Βενιζέλος εξηγεί γιατί απέφυγε κάθε σύγκρουση με τον στρατηγό Πλαστήρα, αλλά επεδίωξε και επέτυχε, ασκών επ' αυτού ισχυράν ηθικὴν πίεσιν, να τερματίσει άνευ αιματοχυσίας το επαναστατικό κίνημα. Και παρατήρησε ότι ο Ν. Πλαστήρας προσέφερε στο παρελθόν μεγάλες υπηρεσίες στη Χώρα. Από αυτό προκλήθηκε εξέγερση κυβερνητικών βουλευτών και θεωριών. Επεισόδια. Αποχώρηση του Βενιζέλου από τη Βουλή. Ζητεί προσωπική ικανοποίηση.

Ο αδιάλλακτος κυβερνητικός τύπος γράφει ότι δεν υπάρχει άλλος τρόπος για να ησυχάσει ο τόπος παρά η δολοφονία του Βενιζέλου (βλ. «Διχασμός» σ. 18).

— 6.6.1933. Απόπειρα δολοφονίας του Ελ. Βενιζέλου. Γράφει λίγο αργότερα σχετικά ο ίδιος:

«Τὴν ὀργάνωσιν τῆς δολοφονίας μου ανέλαβεν ὀδευθунτής τῆς Δημοσίας Ἀσφαλείας καὶ ὁ διευθυντής τῆς Εἰδικῆς Ἀσφαλείας, μισθώσαντες πρὸς τοῦτο τὸν γνωστὸν ληστὴν Καραθανάσην καὶ ἄλλα ἄξια αὐτοῦ καθάρματα. Τὴν νύκτα δὲ τῆς 6ης Ἰουνίου εἰς τὴν ὁδὸν Κηφισίας τὸ ἐκτελεστικὸν ἀπόσπασμα καταδίωξε τὸ αὐτοκίνητόν μου διὰ καταγισμοῦ πυρὸς

ἐπὶ 6 ὅλα χιλιόμετρα καὶ ἐφόνησε μὲν τὸν ἀκόλουθόν μου Ι. Μαρκάκη, ἐτραυματίσεν δὲ τὴν σύζυγόν μου καὶ τὸν ὄδηγόν τοῦ αὐτοκινήτου μου.»

(βλ. Ελ. Βενιζέλος εφημερίδες 18.10.1934, «Διχασμός» σ. 18, βλ. καὶ νέα δημοσιογραφικὴ ἐξιστόρηση Φρ. Γερμανοῦ στὴν «Κυριακάτικη Ἐλευθεροτυπία» 20.2.1983).

— Λιμνάζοντα χρήματα στις Τράπεζες από καταθέσεις. Μείωση επιτοκίων («Συνεταιριστής» 1933 σ. 77).

— Ελλείμματα στον κρατικό προϋπολογισμό. Ανάγκη να αυξηθεί η φορολογία.

— Συγκρότηση στην Αθήνα του Γραφείου Συνεργαζομένων Ενώσεων Συνεταιρισμών («Αντιπροσωπεία Ενώσεων Συνεταιρισμών») με προσπάθεια πραγματοποίησης της ιδρύσεως της Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών.

— Κακή η υγιεινή κατάσταση. Πυρετοί. Αδιαφορία κρατική και Ερυθρού Σταυρού. Τα λίγα ιατρεία της ΕΑΠ κινδυνεύουν να κλείσουν. Ανάγκη για βελτίωση των συνθηκών ζωής. Περιγραφή των ανθυγιεινών συνθηκών βλ. «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1071.

— Αθλία η κατάσταση των καπνοπαραγωγών κατά τα έτη 1930-1933, σε αντίθεση με την καλή περίοδο μέχρι τις αρχές του 1930. Κάποιος ρυθμός παρατηρείται το 1933 («Συνεργατισμός» 1933 σ. 1086).

— Μεγάλη η παραγωγή σίτου το 1933 (όπως και το 1932). Η συγκέντρωση επιτυχής («Συνεργατισμός» 1933 σ. 1131).

— Τη ρευστή κατάσταση που επικρατούσε τότε στη γεωργία, στο γεωργικό επάγγελμα, στους αγροτικούς πληθυσμούς (στην εργασία τους και στη ζωή τους) μας δίνει κείμενο στο «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1175 που δίνει οδηγίες για να συστηματοποιηθεί το γεωργικό επάγγελμα και να δραστηριοποιηθεί όλη η γεωργική οικογένεια.

— Κάποια προσπάθεια το 1933 για προγραμματισμό της γεωργικής πολιτικής βλ. στα Υποκεφ. Ε' και Η'.

— Έντονες οι αντιδράσεις εμπόρων, πολιτικών, κλπ. εναντίον του έργου των Ενώσεων, Συνεταιρισμών, ΑΤΕ (βλ. στα Υποκ. Β' και ΣΤ'). Αποφασιστική η απάντηση των αγροτών - Συνεταιρισμών.

— Χαρακτηριστικές πληροφορίες για τη ψυχολογία των προσφυγικών πληθυσμών που εγκαταστάθηκαν στη Μακεδονία. Χαρακτηριστικά στοιχεία για την

ομαδική ψυχολογία των Καυκασίων Καραουργανλήδων (Καράουργαν στα Ρωσοτουρκικά σύνορα) που εγκαταστάθηκαν το 1920 στο χωριό Αρμουτσή (Μεγάλη Βρύση) του Κιλκίς δίνει ο Χρ. Βασματζίδης στο «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1141.

Η αποδοτική ασχολία τους στο Καράουργαν ήταν τα αγώγια μεταφοράς εμπορευμάτων, με βωδόκαρα, μεταξύ Ρωσίας-Τουρκίας, και το λαθρεμπόριο. Ελάχιστη η γεωργία και η κτηνοτροφία, βιοτεχνία. Όμως τα 20% των αγωγίων τους δινόταν υποχρεωτικά σε Ταμείο του Σχολείου που αποτελούσε και το πιστωτικό ίδρυμα τους και την ασφάλεια τους. Γράφει:

«Ούτω εάν κατοίκου τινος ἔθανεν ἢ ἐκλέπτετο ὄβους τότε ἀμέσως τό Ταμείον τοῦ ἔχορήγει ἀνάλογον δάνειον πρὸς ἀγοράν νέου τοιοῦτου. Ἐάν ἐπίσης λόγῳ ἀσθενείας ἢ οἰασθήποτε ἄλλης αἰτίας ἐλάμβανεν ἀνάγκην χρημάτων οἰκογένεια τις, τότε καί πάλιν τό Ταμείον τῇ ἔχορήγει ἀνάλογον δάνειον. Ἡ πληρωμή ἢ μή καί τό χρονικόν διάστημα τῆς καταβολῆς τοῦ δανείου, ἐκανονίζετο ἀνάλογως τοῦ δανείου καί τῆς

οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς δανειζομένης οἰκογενείας. Τά κεφάλαια τοῦ Ταμείου ἀνημποποιούντο πάντοτε εἰς οἰκήματα, ξενοδοχεῖα, μαγαζιά κλπ...». Ἐπίσης γράφει ὅτι: «Τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἱερέως Γ. Χαριτίδη ἰδρύθη κοινοτικόν παντοπωλεῖον. Τά κέρδη τοῦ καταστήματος τούτου διετίθεντο ὑπέρ τοῦ Σχολικοῦ Ταμείου. Ἀπό τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ 1900 μέχρι τοῦ πολέμου τοῦ 1914 οὐδέν ἄλλον παντοπωλεῖον ἦνοιξε εἰς Καραουργάν».

Διαφορετική, γράφει, η νοοτροπία και ζωή των Θρακῶν εποίκων του ίδιου οικισμού Νέας Βρύσης (Βλ. αναλυτικά τρόπο ζωής-εργασίας, μελέτη Χρ. Βασματζίδη «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1196).

Διεθνικά

— Εκλογές 1933 στη Γερμανία. Μεγάλη πλειοψηφία Χίτλερ. Γίνεται πρωθυπουργός. Εξουσιοδοτήσεις της Βουλής προς Χίτλερ δικτατορικές (Κοκ. σ. 1388) Δραστηριότητα των ταγμάτων εφόδου. Απαγορεύτηκε ύπαρξη άλλων κομμάτων. Στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Διάλυση εργατικών Συνδικάτων. Ισραηλίτες υπό διωγμόν.

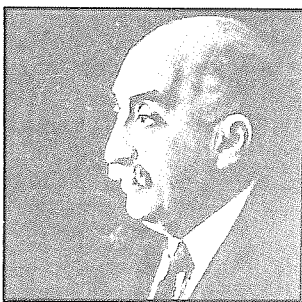
Εξολόθρευση συνεργατών Χίτλερ που είχαν προσωπικότητα, με σκηνοθετημένη συνωμοσία τους (Κοκ. σ. 1389).

Κατάργησε Συνθήκη Βερσαλιών. Εξοπλισμός Γερμανίας. Αποχώρηση από την Κ.τ.Ε. Αποτέφρωση Ράιχσταγ (5.2.1933). Το Γερμανικό Κ.Κ. εκτός νόμου. Αδράνεια Μεγάλων Δυνάμεων (Βλ. Κοκ. σ. 1390).

— 14 Σεπτεμβρίου 1933 υπογράφεται νέο Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο «Εγκάρδιας συνεννοήσεως».

— Νοέμβριος 1933. Γίνεται η Δ' Βαλκανική Διάσκεψη στη Θεσσαλονίκη.

— Για την γενικότερη τότε κατάσταση σε όλο τον κόσμο, τις μεγάλες δυσκολίες και τις επιδιώξεις - ελπίδες, είναι χαρακτηριστικά τα κείμενα που δημοσιεύτηκαν από τη Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση και τους κύκλους των επιφανών συνεταιριστών, με την ευκαιρία της παγκόσμιας Συνεταιριστικής Ημέρας (1 Ιουλίου 1933). Βλ. «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1068.

Παν. Τσαλδάρης
Πρωθυπουργός 4/11/1932 - 16/1/1933 και
10/3/1933 - 10/10/1935.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΙ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ (ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ - ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ - ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ)

1. Νομοθεσία σχετική με συνεταιριστική δραστηριότητα.

Δημοσιεύονται το 1933 αρκετά νομοθετικά κείμενα:

— Δ. 17/21.2.1933 «Περί τροποποίησης διατάξεών τινων του από 5 Αύγουστου 1932 Διατάγματος περί διοικήσεως και λειτουργίας του Ταμείου Ἀμύνης Οἰνοπαραγωγῆς Θήρας και Θηρασίας» ΦΕΚ 47/1933.

— Ἀν. Δ. 1.6.1933 «Περί καθορισμοῦ ἐπιτοκίων καταθέσεων» ΦΕΚ 131/1933 (Αφορὰ και ἀρθρ. 48 ν. 602).

— Διατάγματα για επαλήθευση αγροτικῶν χρεῶν. ΦΕΚ 14, 30, 77/1933.

— Δ. 12/19.6.1933 «Περί τροποποίησης τῶν περὶ διοικήσεως και λειτουργίας του Ταμείου Ἀμύνης Οἰνοπαραγωγῆς Θήρας και Θηρασίας Δ/των τῆς 5.8.32 και 17.2.33» ΦΕΚ 153/1933.

— Δ. 24.6/3.7.1933 «Περί τῶν βιβλίων τῶν ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ἐγγείων βελτιώσεων» ΦΕΚ 176/1933.

— Δ. 1/10.7.1933 «Περί τροποποίησης και συμπληρώσεως του ἀπὸ 16/18 Ἰανουαρίου 1932 Δ. περὶ ἰδρύσεως Ταμείου Ἐργασίας Ἠθοποιῶν και περὶ του τρόπου αποδόσεως ποσοστοῦ ὑπὲρ του Ταμείου τούτου» ΦΕΚ 185/1933 (Αφορὰ Συνεταιρισμοὺς εργασίας ἠθοποιῶν).

— Ν.Δ. 15.7.1933 «Περί τροποποίησης διατάξεῶν τινων του Ἀγροτικοῦ Νόμου» ΦΕΚ 195/1933.

— Ν.Δ. 22.7.1933 «Περί ΑΣΟ» ΦΕΚ 221/1933 (Βλ. για τη δραστηριότητα του ΑΣΟ στην Ευρώπη «Συνεταιριστής» 1933 σελ. 136).

— Ν.Δ. 22.7.1933 «Περί τροποποίησης και συμπληρώσεως τῆς ἀφορώσης τὰ Ταμεία Ἀμύνης Οἰνοπαραγωγῆς Νομοθεσίας» ΦΕΚ 210/1933.

— Ν. 5786/1933 «Περί κυρώσεως του ἀπὸ 22 Ἰουλίου 1933 Νομ. Διατάγματος «περὶ τροποποίησης και συμπληρώσεως τῆς ἀφορώσης τὸ Ταμείον Ἀμύνης Οἰνοπαραγωγῆς Λευκάδος νομοθεσίας» ΦΕΚ 279/1933.

— Δ. 29.9./6.10.1933 «Περί ἐγκρίσεως δωρεάν παραχωρήσεως ἀκινήτου τῆς Κοινότητος Ροδακίνου-Ρεθύμνης εἰς τὸν Γεωργικὸν Πιστωτικὸν Συνεταιρισμὸν», ΦΕΚ 298/1933.

— Ν. 5845/1933 «Περί ὀργανώσεως ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν Ἀττικοβοιωτίας και Ὀργανισμοῦ προστασίας Ἀμπελ. Ἀττικοβοιωτίας» ΦΕΚ 306/1933 (Βλ. και «Συνεταιριστής» 1933 σελ. 150). Για να αντιμετωπιστεῖ ἡ οἰκική κρίση.

— Ν. 5875. Αφορὰ αγροτική ἀποκατάσταση ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

— Ν. 5876. «Περί ἐπαλήθευσεως ἀγροτικῶν χρεῶν» ΦΕΚ 323/1933.

— Ν. 5791/1933 «Περί χορηγήσεως δανείων εἰς ὑπαλλήλους ΤΤΤ ὑπὸ Ταχ. Ταμιευτ.» (Αφορὰ και Οικοδομικοὺς Συνεταιρισμοὺς).

— Ν. 5926. Αφορὰ συνεταιρική ὀργάνωση συκοπαραγωγῶν. Γραφεῖο Προστασίας Σύκων. (Ὁδηγίες εφαρμογῆς βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σελ. 31).

— Ν. 6028 «Περί τροποποίησης Νομοθεσίας ΑΣΟ».

— Ν. 6197 «Περί συμπληρώσεως του Ν. 5786» ΦΕΚ 203. Συνεταιρισμοὶ Λευκάδας.

— Ν. 6940/1933.

Ψήφισμα για τη Νομοθεσία Συνεταιρισμών.

Η Πανελλήνια Σύσκεψη των Ενώσεων Συνεταιρισμών, 26-29 Ιανουαρίου 1933 διατύπωσε σε ψήφισμα της τα επόμενα για τη νομοθεσία συνεταιρισμών, με βάση τα πορίσματα της Επιτροπής Αμπελακίων του 1932 (βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σελ. 18).

«Α. Παραδέχεται κατ' αρχήν ότι, αντί της άνωθεν παγίας ρυθμίσεως όλων των στοιχείων της ζωής των συνεταιρισμών, ως συμβαίνει σήμερα μετά την ισχύ του Νόμου 5289, ενδείκνυται νομοθεσία ελαστική, καθιερώουσα απλώς ευρέα πλαίσια κινήσεως και καταστέλλουσα τās καταχρήσεις, άλλ' αφήνουσα ελευθερίαν και ευθύνην εις τους ενδιαφερομένους υπό την συστηματικήν εποπτείαν οργάνων διδασκαλίας και καθοδηγήσεως. 'Επίσης παραλλήλως ή μάλλον πρωταρχικώς επιβάλλεται ή εφαρμογή ευρυτάτου προγράμματος συνεταιριστικής μορφώσεως, τό όποιον μόνον ή 'Αγροτική Τράπεζα διά των υλικών μέσων που διαθέτει ήμπορει νά προωθήση.

Β. Συνιστά ίνα ζητηθή ή συγκρότησις συσκέψεως ή συνεδρίου συγκαλουμένου διά πρωτοβουλίας της 'Αγροτικής Τραπεζής μετά κατάλληλον προεργασίαν, ενώπιον του όποιου νά τεθή υπό συζήτησιν ή όλη περι

συνεταιρισμών νομοθεσία, ως έχει σήμερα, και ή συνεταιριστική πολιτική, διά νά εύρεθί ήν είναι ικαναί νά εξασφαλίσουν την προόδον της συνεταιριστικής ιδέας εν 'Ελλάδι, ή άν χρήζου μεταβολών και κατά ποίαν κατεύθυνσιν. Εις την σχετικήν συζήτησιν πρέπει να μετáσχουν πλὴν των ἐγκύρων συνεταιριστικών οργανώσεων και τά όργανα του Κράτους, της 'Αγροτικής Τραπεζής τά σχετιζόμενα προς τά θέματα αυτά, επί πλέον και οι επιστημονικώς ασχολούμενοι με την συνεταιριστικήν ιδέαν.

Γ. Φρονεί ότι τά πορίσματα της συσκέψεως ή του συνεδρίου κατά τ' άνωτέρω συγκροτούμενου θά έχου πάγιον κύρος διά πολύν χρόνον και όφείλου νά υιοθετηθού εν μέρος του Κράτους και της 'Αγροτικής Τραπεζής. 'Εν τώ μεταξύ ή Σύσκεψις έκφράζει την εύχην όπως άνασταλή ή εφαρμογή του Νόμου 5289».

2. Εποπτεία Συνεταιρισμών - Συμπαράστασις από ΑΤΕ και Κράτος.

Η Πανελλήνια Σύσκεψη των Ενώσεων Συνεταιρισμών (Ιανουάριος 1933) διατύπωσε το ακόλουθο ψήφισμα για τη γενικότερη συνεταιριστική πολιτική της ΑΤΕ και την Εποπτεία Συνεταιρισμών, με βάση τα πορίσματα της Επιτροπής Αμπελακίων του 1932 («Συνεταιριστής» 1933 σ. 19).

«γ' Επί της συνεταιριστικής πολιτικής της 'Αγροτικής Τραπεζής

Α. Παραδέχεται ότι ή 'Αγροτική Τράπεζα, ως εκ του προορισμού της, των άναμφισβητήτων όφελιμάτων της εκ της άναπτυξεως των συνεταιρισμών και του τρόπου της συνθέσεως της διοικήσεώς της, είνε κατ' αρχήν ενδεδειγμένη ν' αναλάβη την άσκησην της συνεταιριστικής πολιτικής, έφ' όσον αυτή δέν διαβλέπει εις τούτο απλώς μόνον μίαν ύπηρεσίαν έπικουρικην και άσφαλιστικήν των τραπεζικών της εργασιών άλλ' έν αυτοτελές και έξ ίσου προς αυτές σημαντικόν έργον, με εύρύτερον κοινωνικόν χαρακτήρα, του όποιου ή επιτυχής έκτέλεσις εξαρτάται εκ της καλής συνεννοήσεως και στενής συνεργασίας της Τραπεζής μεθ' όλων των άρμοδιών προσώπων, πρό παντός δέ των συνεταιρισμών.

Β. Παραδέχεται όμως επίσης ότι διάφορος τυχόν προς τ' άνωτέρω αντίληψις της Τραπεζής, είνε ενδεχόμενον νά καταστήση αναγκαιάν την έπανεξέτασιν κατ' αρχήν του ζητήματος της αναθέσεως εις την Τράπεζαν της συνεταιριστικής πολιτικής, διά την σκοπιμότητα της όποιας έκφράζονται υπό πολλών διαταγμοί.

Γ. Φρονεί ότι ή Τράπεζα διά νά δυνηθί ν' αναποκριθί ικανοποιητικώς εις την συνεταιριστικήν της άποστολήν όφείλει νά κάμη τά έξής:

α) Παραδεχομένη την άρχήν της εντός των κόλπων της άποτελείας της ύπηρεσίας των συνεταιρισμών και της συμμετοχής εις την άσκησην αυτής και άλλων άρμοδιών προσώπων, ιδίως δέ των συνεταιρισμών, νά την όργανώση σύμφωνα με τās άρχάς αυτές. Πρός τούτο πρέπει: 1) νά συστήση κεντρικόν και τοπικά συνεταιριστικά συμβούλια εις τά όποια ν' ανατεθί ή χάραξις των γενικών γραμμών της συνεταιριστικής πολιτικής

της Τραπεζής και ή παρακολούθησις της εφαρμογής αυτής. 2) Νά υπαγάγη τούς συνεταιριστικούς ύπαλλήλους υπό άυτοτελή ιεραρχίαν, ανεξάρτητον των κατά τόπους τραπεζικών ύπηρεσιών, ύφ' ός υπάγονται ούτοι σήμερα, 3) νά επιζητήση την συστηματικήν έπικοινωνίαν της κεντρικής ύπηρεσίας μετά των τοπικών ύπηρεσιών, άφ' ενός δι' οργανώσεως τακτικών περιοδικών συσκέψεων και άφ' έτέρου διά τακτικής έπικοινωνίας του κέντρου μετά των τοπικών συνεταιριστικών ύπηρεσιών δι' ειδικοῦ προς τούτο οργάνου.

β) Νά προβί τό ταχύτερον εις την κατάρτισιν και εφαρμογήν ολοκληρωμένου συνεταιριστικού προγράμματος διά του όποιου θά έπιτευχθί άφ' ενός μεν ή δημιουργία εύνοϊκών προϋποθέσεων προς άνάπτυξιν των συνεταιρισμών και άφ' έτέρου ή βελτίωσις της θέσεως αυτών ως οικονομικών οργάνων.

Μέσα διά την έπιτυχίαν των άνωτέρω σκοπών είνε κυριώς τά έξής:

1) Διά την δημιουργίαν εύνοϊκών όρων άναπτύξεως των συνεταιρισμών, ή οργάνωσις της συνεταιριστικής εκπαίδευσως, ή συστηματοποίησις της έποπτείας, ή άνάπτυξις του πνεύματος της άυτοεποπτείας, ή οργάνωσις στατιστικής και έρευνής, ή προσαρμογή της νομοθεσίας προς τās ανάγκας και τās τάσεις των συνεταιρισμών, ή υποβοήθησις και ενίσχυσις των Ενώσεων εις την έκτέλεσιν της άποστολής των και ως ιδεολογικών συνεταιριστικών οργανώσεων, ή ενίσχυσις των ύπαλλήλων των συνεταιρισμών, ή έδραϊώσις της θέσεως αυτών κλπ. Ειδικότερον ως προς τά θέματα της συνεταιριστικής εκπαίδευσως και της ενίσχυσεως και έδραϊώσεως της θέσεως των ύπαλλήλων, ή σύσκεψις προτείνει τά έξής: 'Ως προς την συνεταιριστικήν εκπαίδευσιν, συμφώνως προς την επανειλημμένης έκφρασεως άπλήθειαν των συνεταιριστικών

οργανώσεων, να ιδρυθῆ ἔδρα τῆς συνεταιριστικῆς οἰκονομίας εἰς τὴν Ἀνωτάτην Γεωπονικὴν Σχολήν. Ὁ καθηγητὴς αὐτῆς ν' ἀναλάβῃ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῶν συνεταιρισμῶν ἐκ περιτροπῆς εἰς τὴν Ἀν. Γεωπονικὴν Σχολήν καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης πρὸς εἰδικωτέραν κατάρτισιν τῶν ἀποφοίτων τῆς γεωπονίας εἰς τὰ συνεταιριστικά, ὡς καὶ τὴν διδασκαλίαν εἰς τὴν Σχολήν τῶν Συνεταιριστῶν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦν ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν τελειότεραν καὶ ἀνωτέραν κατάρτισιν τῶν ὑπαλλήλων τῶν συνεταιριστικῶν ὁργανώσεων. Νὰ ὁργανωθῆ παρὰ τῆς Α.Τ.Ε. ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὰ ἀνωτέρω γεωπονικὰ ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα συστηματικῶς ἡ κατωτέρω καὶ μέση ἐκπαίδευσις. Νὰ ἐπιδιωχθῆ ἡ διάδοσις τῶν συνεταιριστικῶν γνώσεων διὰ τῶν σχολείων, καθὼς καὶ ἡ διαπαιδαγώγησις τῶν συνεταιρισμένων. Αἱ ἀπαιτηθῆσόμενα διὰ τοὺς ἀνωτέρω σκοποὺς δαπάναι δύνανται νὰ καλυφθοῦν διὰ διαθέσεως μέρους τῶν προσόδων τὰς ὁποίας ἔχει ἡ Α.Τ.Ε. ἐκ τοῦ εἰσπρατομένου 1/4% ὡς τέλους ἐπὶ τῶν εἰς συνεταιρισμοὺς χορηγούμενων δανείων, ἵνα χρησιμοποιηθοῦν εἰς σκοποὺς συνεταιριστικῶν. Ὡς πρὸς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν συνεταιριστικῶν ὑπαλλήλων νὰ μελετηθῆ ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης ὁ τρόπος τῆς ἰδρύσεως εἰδικοῦ Ταμείου Προνοίας καὶ γενικώτερον ἡ ἐξασφάλις τῆς θέσεως αὐτῶν. Ἐπίσης νὰ καθιερωθῆ ἡ προτίμησις αὐτῶν κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ προσωπικοῦ τῆς Α.Τ.Ε.

Ὡσαύτως νὰ ληφθῆ πρόνοια ὅπως τὰ καταστατικά τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν παρέχουν τὴν εὐχέ-

ρειαν εἰς ἄτομα δυνάμενα νὰ προσθήσουν τὴν συνεταιριστικὴν ὑπόθεσιν νὰ ἐγγράφονται εἰς αὐτοὺς.

2) Διὰ τὴν ὑποβοήθησιν τῶν συνεταιρισμῶν εἰς τὰς προσπάθειάς των πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ βελτίωσιν τοῦ οἰκονομικοῦ των ἔργου, μέσα εἶνε ἡ ἐνίσχυσις των πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῶν πιστωτικῶν των ἐργασιῶν καὶ ἐνιαίαν ὁργάνωσιν καὶ συστηματοποίησιν τῶν συνεταιριστικῶν προμηθειῶν, (μέσων παραγωγῆς καὶ συντηρήσεως), καθὼς καὶ τῶν πωλήσεων τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον ἐπιβάλλεται ἡ ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης ἐπιδιώξις συστάσεως κεντρικῶν ὁργανισμῶν συνεταιριστικῆς φύσεως πρὸς συγκέντρωσιν, ἐπεξεργασίαν καὶ διάθεσιν τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

Δ. Ζητεῖ ν' ἀποφυγῆ ἡ Τράπεζα τὴν χρησιμοποίησιν τῶν συνεταιριστικῶν ὑπαλλήλων εἰς ξένα ἔργα πρὸς τὴν ἀποστολήν των, τὰ ὁποία δύνανται νὰ παρεμποδίσουν ἢ νὰ δυσκολεύσουν τὴν ἱκανοποιητικὴν ἐκτέλεσιν τῶν συνεταιριστικῶν αὐτῶν καθηκόντων.

Ε. Τέλος ἡ Ἐπιτροπὴ φρονεῖ ὅτι ἡ Τράπεζα πρέπει νὰ καταστῆ διὰ τῆς νομοθεσίας, κυρίως ὁμως διὰ τῆς παραδόσεως, στριζομένης εἰς τὴν ἀποσαφήνισιν τῆς θέσεως αὐτῆς ὡς κοινωφελοῦς ὁργανισμοῦ πρὸς ἐξυπηρέτησιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς γεωργίας, ἀλλὰ καὶ τῶν γεωργῶν, περισσότερο ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸ Κράτος, προϋπόθεσις ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀπαιτουμένης εἰς τὴν εὐρείαν αὐτῆς ἀποστολὴν ἐλευθερίας δράσεως.

ΣΤ. Ζητεῖ ἵνα ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀλληλεγγύου τῆς εὐθύνης τῶν συνεταιρισμένων γίνεται μόνον διὰ τοῦ νομικοῦ προσώπου τοῦ Συνεταιρισμοῦ.»

3. Αντιδράσεις. Εκμεταλλευτικὲς ἐκδηλώσεις σε βάρος των Συνεταιρισμῶν. Σύγχυση ἀρμοδίων γιὰ τὸ ἔργο των Συνεταιρισμῶν. «Μεγαλόπνοα» προγράμματα.

— Γίνεται κακὴ ἐφαρμογὴ τῆς «ἀλληλεγγύου» εὐθύνης τοῦ συνεταιίρου γιὰ τὰ χρέη τοῦ νομικοῦ προσώπου τοῦ Συνεταιρισμοῦ. Εσφαλμένες ὁδηγίαι τοῦ Δικαστικοῦ ΑΤΕ (βλ. «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1145). Αντίκρουση τους («Συνεργατισμός» 1933 σ. 1166). Βλ. καὶ τὸ παραπάνω ψήφισμα.

— Κομματικοὶ παράγοντες κινοῦνται ἐναντίον των Συνεταιρισμῶν. Ἡ περιπτώσις των Θηβῶν. Διαβάζουμε στον «Ανεξάρτητο» (τέλη Αυγούστου 1933) ἐπιστολὴν τοῦ συνεταιριστῆ Παν. Καραμαγιάκιόλη:

«Κύριε Διευθυντά,

Ἐπὶ τῶν δημοσιευθέντων ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ κ. Α. Μπασιάκου εἰς τὸν «Ἀνεξάρτητον» τῆς 11 τρέχοντος ἔξω ν' ἀπαντήσω τὰ ἀκόλουθα:

Ἡ ἔνωσις Συνεταιρισμῶν Θηβῶν εἰργάσθη ἀπὸ τῆς συστάσεώς της εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν πρὸς ἐπίλυσιν πολλῶν ζωτικῶν προβλημάτων τῆς ἀγροτικῆς τάξεως, ἐπιτευχθεῖσας τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τῆς συγκεντρώσεως τοῦ αἵτου, τῆς ἀγορᾶς ὑπὸ τοῦ κράτους τῶν καπνῶν παλαιῶν ἑσοδείων, τῆς προστασίας τοῦ ἐγγωρίου βάμβακος, τῆς υποχρεωτικῆς ἐξαγορᾶς σανοῦ καὶ χόρτου, τῆς συγκεντρώσεως τῆς κριθῆς, τοῦ πενταετοῦς ἀγροτικοῦ χρεωστασίου κλπ. Ἡ ἐπίλυσις τῶν προβλημάτων τούτων ἔσωσε καὶ τὴν ἀγροτικὴν τάξιν, ἀλλὰ καὶ τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς. Μολονότι δὲ κατὰ τῶν ἀγροτικῶν τούτων ὁργανώσεων εἶχε κηρυχθῆ ἀμείλικτος ὁ πόλεμος ἀμφοτέρων τῶν μεγάλων

πολιτικῶν παρατάξεων τῆς χώρας, ἡ συνεταιριστικὴ μας σημαία ἐκρατήθη ὑψηλά, ἀνεπηρέαστος καὶ ἄρωτος ἀπὸ τὰ πυρὰ ταῦτα καὶ αἱ ὁργανώσεις δὲν ὑπέστησαν τὴν ἐπιζημίαν ἐπίδρασιν τῆς πολιτικῆς.

Αἱ ἐκλογαὶ ὁμως τῆς 5 Μαρτίου 1933 ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀνεδείχθησαν ἐκπρόσωποι τοῦ λαοῦ ἄνθρωποι στενῆς κομματικῆς ἀντιλήψεως καὶ οἱ ὁποῖοι ὡς μόνην κατεύθυνσιν ἔχουν τὴν διάλυσιν τῶν ὁργανώσεων, ἐπέδρασαν σοβαρῶς εἰς τὴν συνεταιριστικὴν ἰδέαν μὲ πολὺ δυσάρεστα ἀποτελέσματα. Αἱ ἐξωφρενικαὶ ἀξιώσεις τῶν κ.κ. βουλευτῶν μας ἐστραγγάλισαν τὰ δικαίωματα τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου καὶ σήμερον ἐνὸς εὐρισκόμεθα εἰς τὸ τέλος τοῦ Αὐγούστου οὐδεμία συγκέντρωσις ἐγένετο ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μας, οἱ δὲ ἀτυχεῖς γεωργοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ πωλήσουν τὸν αἶτον μὲ τιμὰς ἐξευτελιστικὰς εἰς ταὺς μεγαλεμπόρους αἵτου κομματικούς φίλους τῶν κ.κ. βουλευτῶν μας.»

— Αντιδράσεις στο ἔργο της ΑΤΕ καὶ των Συνεταιρισμῶν ἀπὸ ἐμπορικὲς Ὀργανώσεις, Ἐάνθη, Βόλου, κλπ. κυρίως γιὰ τὶς προμηθευτικὰς ἐργασίας (βλ. «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1018).

— Στη σύγκυση που υπάρχει σχετικά με τους Συνεταιρισμούς και τα «μεγαλόπνοα προγράμματα» διαφόρων προσώπων (πράγμα που επανλαμβάνεται επί δεκαετίες με διάφορες μορφές και διαφορετική ένταση), αναφέρεται «ο Συνεργατισμός» 1933 σ. 970 και γράφει τα ακόλουθα:

«Πολύς, εσχάτως, γίνεται λόγος περί της θέσεως των Συνεταιρισμών, όμλει έκαστος περί των συνεταιρισμών ώσάν οι όργανώσεις αυτές να ήσαν τό άπαντον της γεωργίας και τά μόνα βάρη από τά όποια θά ήδύνετο νά προέλθη κάθε πρόοδος. Μερικοί φθάνουν εις τό σημείον νά χαρακτηρίσουν τόν συνεταιρισμόν ώς πρώτον βαθμόν της κρατικής αυτοδιοικήσεως. Από τούς συνεταιρισμούς ζητείται εφαρμογή γεωργικού προγεάματος μέ όλας τās υποδιαρέσεις του. Καί, άγόμενοι, από αὐτήν τήν σκέψιν προτείνουν οι μέν νά τοποθετηθῆ σέ κάθε χωριό, πού έχει συνεταιρισμόν, ένας λογιστής, υπάλληλος της ΑΤΕ, διά νά τακτοποιή τά βιβλία του συνεταιρισμού και γενικώς νά εκπροσωπή τά συμφέροντα της Τραπέζης τήν όποίαν και νά πληροφορηθῆ δι' όλα όσα συμβαίνουν εις τό χωριό, σχέσιν έχοντα μέ τά συμφέροντά της. Υπολογίζουν μερικοί ότι χρειάζονται 1.000 τέτοιοι λογισταί, άλλοι 2.000 και οὕτω καθέξής. Ο άριθμός πάντως όλίγην αξίαν δύναται νά έχει. Η Τράπεζα άναλόγως μέ τās ανάγκες της θά κάμη τās τοποθετήσεις. Άλλοι πάλιν λέγουν: και ό κάθε συνεταιρισμός νά έχει ένα γεωπόνο. Πολλοί συνεταιρισμοί άποτελούν, κατά περιφέρειας, τās Ένώσεις τās όποίας διευθύνουν γεωπόνου, Άνωτάτων Σχολών άπόφοιτου. Τέλος όλοι αὐ Ένώσεις τελούν υπό τήν Έποπτείαν ενός άνωτάτου Συμβουλίου. Η όλη ύπηρεσία όργανώνεται από τό Κράτος και οι υπάλληλοι πληρώνονται από τά Κρατικά Ταμεία (όόγοι, εύτυχώς, ύποστηρίζουν ότι ή πληρωμή τών υπαλλήλων πρέπει νά γίνεται από τά Κρατικά Ταμεία, διότι εύρίσκουν ότι τά συνεταιριστικά Ταμεία δέν εἶνε άσφαλή). Κατά τούς εισηγητάς τών ως άνω τρόπων της όργανώσεως τών συνεταιρισμών, ως εκ θαύματος, εύθύς μέ τήν εφαρμογή του σχεδίου, ή γεωργία μας θά μεσορραγήσει και οι συνεταιρισμοί θά λειτουργούν κανονικά και ρυθμικά ώσάν ώρολόγια. Εύρέθησαν, μάλιστα, πινες οι όποιοί από λεπτότητα μη τυχόν θιγούν οι διοικούντες τούς συνεταιρισμούς επρόλαβαν νά τούς καθησυχάσουν και είπαν ότι αυτό δέν πρέπει νά θεωρηθῆ ως κατάργησις της άυτοτελείας τών συνεταιρισμών.

Μέσα εις τās σκέψεις τών άρθρογράφων και τών συζητητών τών ιδεών αὐτών διαβλέπομεν δύο τινά συγκεκριμένα: α) οι μέν ενδιαφέρονται νά όρθοποιηθῶσιν οι συνεταιρισμοί και νά τονωθούσιν β) οι δέ ενδιαφέρονται νά προαχθῆ ή γεωργία του τόπου. Καί αὐ δύο μερίδες άγονται από ένα πόνον και ζητοῦν τό φάρμακον διά τήν θεραπείαν του κακοῦ. Συμφωνούμεν και ήμεῖς ότι οὔτε ή γεωργία μας εἶνε αρκετά άνεπτυγμένη οὔτε και οι συνεταιρισμοί μας εἶνε εκείνοι που τούς όνειρευθήκαμε. Άλλωστε αὐτή ή ίδρυσις του Συνδέσμου Συνεταιριστῶν Βορ. Ελλάδος, πολύ πριν έκδηλωθῆ ή σημερινή κρίσις, όφειλετο εις τήν έλλειψιν της ιδανικής συνεταιριστικής κινήσεως εν τῆ περιουσία μας. Η έκδοσις του «Συνεργατισμοῦ» εἶχε ως σκοπόν τά συμβάλει εις τήν βελτίωσιν τών συνεταιριστικῶν πραγμάτων και μεθ' ύπερηφανείας δυνάμεθα νά εἴπωμεν ότι εις τās ύποσχέσεις μας δέν ύπηρεξάμεν ύπερβολικοί. Καί ήμεῖς επιζήτουμε τήν βελτίωσιν της θέσεως του γεωργού, οὔδέποτε όμως τόν είπαμεν ότι ό Συνεταιρισμός μόνος ως διά μαγείας,

θά φέρη παντού τήν εύτυχίαν. Υπεστηρίξαμεν και ύποστηρίζομεν ό συνεταιρισμός εἶνα όργανισμός έπικουρίας της ιδιωτικής επχειρήσεως του γεωργού, ποτέ όμως όργανισμός από τόν όποιον επιτρέπεται ό συνεταιρισός νά έξαρτά τό πάν. Πώς νομίζομε ήμεῖς ότι μπορεί ό γεωργός νά βοηθηθῆ από τόν συνεταιρισμό του δέν παύσαμε νά διακηρύττωμε, επί 3 1/2 χρόνια, από τās στήλας του «Συνεργατισμοῦ» και κατά διαφόρους άλλους τρόπους. Καί τώρα πού ήγέρθη ή περί τών συνεταιρισμών συζήτησις θεωρούμεν ύποχρέωσιν μας νά λάβωμε μέρος εις τήν συζήτησιν και νά εκθέσωμεν τās άπόψεις μας μέ τήν πεποίθησιν ότι συμβάλλομεν εις τό νά λάβη ή συζήτησις τήν όρθήν της κατεύθυνσιν.

Κατ' άρχήν όφειλομεν νά παραδεχθώμεν ότι κανείς δέν μπορεί νά εἶνε πάνσοφος και ικανός διά τό κάθε τι. Τό ίδιο ισχύει και διά τās όργανώσεις. Κατά συνέπειαν όφειλομεν ν' άναγνωρίσωμεν ότι ό συνεταιρισμός δέν δύναται ν' άποτελέσει τό άπαντον εις τήν ύπαιθρον, όχι τόσον διά τήν φύσιν του όργανισμοῦ όσον διά τήν χρησιμοποίησιν περισσότερων προσώπων εις τās κοινάς ύποθέσεις. Μάλιστα δέ φυσικώτατον εἶνε πολλά χωρία νά μη έχουν καν συνεταιρισμό, οὔτε και νά αισθάνονται τήν ανάγκην του και εν τούτοις νά εύρίσκονται εις άθλιαν κατάστασιν. Άπ' αυτό έπεται ότι δέν πρέπει νά ληφθῆ πρόνοια διά τούς κατοίκους των διότι δέν έχουν συνεταιρισμό; Έχοντες ύπ' όψει τό γεγονός αυτό τό έξηκριβωμένο (ή Έλλάς έχει άνω τών 15.000 χωριών και συνοικισμών και περίπου 5.700 συνεταιρισμούς) νομίζομεν ότι αν θέλωμεν νά κάνωμεν κάτι τό θετικό και τό μόνιμο (οι συνεταιρισμοί δέν εἶνε όργανισμοί μόνιμοι. Διαλύονται υπό τās περιπτώσεις που προβλέπει ό νόμος. Ο νόμος εσχάτως εφαρμόζεται μέ άκρίβειαν) πρέπει νά στηριχθώμεν επί όργανισμών που άποτελούν ένα σώμα μέ τό Κράτος. Τοιοῦτοι όργανισμοί εἶνε πρωτίστως αὐ κρατικά ύπηρεσία (εκπαιδευτικοί λειτουργοί και γεωργικά Γραφεία) και κατόπιν αὐ Κοινότητες. Ως έπικουρικοί όργανισμοί εἶναι τās γεωργικά Έπιμελητήρια, όργανισμοί Δημοσίου Δικαίου, τελευταίον εἶναι, ως συμπλήρωμα της γεωργικής μας δράσεως, οι γεωργικοί σύλλογοι (οι όποιοί δυστυχώς δέν υπάρχουν εις τήν χώραν μας) και οι συνεταιρισμοί διά νά συστηματοποιήσουν τās συναλλαγές. Όλοι οι τεχνικοί, κρατικά όργανα κλπ. βλέπουν τās έλλείψεις τών συνεταιρισμών ίσως διότι αὐτοί επαρουσίωσαν κάποιαν δράσιν και έδωσαν άφορμήν νά καταστοῦν γνωστοί. Έπειδή όμως οι κρίνοντες τήν κατάστασιν τών συνεταιρισμών, εν τῷ συνόλω των, δέν προέρχονται μέσα από τās τάξεις τών συνεταιρισμένων, φυσικόν εἶνε νά άγνωστον μερικές ουσιώδεις δυσκολίας τās όποίας συναντοῦν οι Συνεταιρισμοί στην σταδιοδρομία των. Δι' αὐτό και προτείνονται άποτοχα μέτρα διά τήν έξύψωσιν των. Δυστυχώς δέν εύρίσκονται από τούς δυσχερεστίνους και μερικοί που ν' αναλύσουν επί τόπου ένα συνεταιρισμόν και νά δοῦν τό περιεχόμενό του. Ο συνεταιρισμός εἶνε ένας προηγμένος τύπος της οικονομικής όργανώσεως, πολύ πολυπλοκώτερος από τήν πρωτόγονον οικονομικήν επχειρήσιν και άπ' αὐτήν τήν άνώνυμον εταιρίαν. Αυτό τό

ξεύρομεν όλοι. "Αρα διατί νά άπαιτούμεν από τόν τελείως άμόρφωτον χωρικόν μας, πού όχι μόνον οικονομικάς γνώσεις δέν έχει, αλλά και επαγγελματικάς είνε έξαιρετικά όπισθοδρομικός; "Ας ζητούμεν πράγματα δυνατά. Θά στείλωμεν εις τά χωριά λογιστάς και γεωπόνους και τήν έπομένην θά έχομεν τελείους γεωργούς και συνεταιρισμούς. Πόσον άπαιτώμεθα άν πραγματικάς πιστεύωμεν εις όσα λέγομεν! Φαντασθήτε τήν περίπτωση νά όδηγήσωμεν εις παρθένον δάσος λεπτοργούς και νά τούς είπωμεν: «όρίστε ξύλα κάνετε μας αυτά τά έπιπλα, του τελευταίου ρυθμού».

"Ένα παρόμοιο πράγμα ζητούμε νά μάς κάνουν οι τεχνικοί στα χωριά. Πάρετε αυτούς τούς γεωργούς πού ξεύρουν νά σάς λέγουν περίου είχαμε συνεταιρισμό, έφ'ετος δέν έχομε και κάνετε πρώτης τάξεως συνεταιρισμούς και τήν γεωργίαν νά άνάγετε σε βαθμόν ηλιετύον. Θά χάσωμεν τό χρήμα μας άν όχι τόν καρπό μας.

Διά νά μή δοκιμάσωμεν άπαγορευσεις καλόν είνε νά ζητούμεν τήν πρόοδον και από άλλα πλευράς, άς κυττάξωμεν εις ευρύτερους όρίζοντας. Πρώτον όλων μάς ένδιαφέρει ή μόρφωση των γεωργών και εκεί χροιάονται οι τεχνικοί περισσότερον παρά παντού άλλου. "Ο γεωργός, όπως λέγει και ό αξιότιμος κ. Χ. Βασματζίδης εις σχετικόν του άρθρον παρουσιάζει τήν πρώτην άποτυχίαν εις τήν ιδιωτικήν του επιχείρησιν. Δέν δυνάμεθα με άσθενή κύτταρα νά πλάσωμεν σώμα υγιές. "Ωστε άς μή μάς άπασχολούν οι συνεταιρισμοί τόσον. Τό άντικείμενον της προσοχής μας πρέπει ν' άποτελέση ό γεωργός ως καλλιεργητής της γής και επιχειρηματίας, εκτός άν θέλωμεν νά επιβάλωμεν τόν κρατικόν σοσιαλισμόν, όποτε περιττεύει νά συζητώμεν. Πολλοί λέγουν τί νά σοϋ κάνη ό καυμένος ό γεωργός πού του λείπουν όλοι; "Ημεις νομίζομεν ότι τό περισσότερον από όλα που στερεΐται ό γεωργός, είνε ή μόρφωση. Αυτήν πρέπει νά του τήν δώσωμεν. "Όσον συντομώτερα τόσον καλύτερα. Διά τόν σκοπόν αυτόν είμπορούσαν νά χρησιμοποιηθούν: α) αι τεχνικά υπηρεσία του Κράτους ενισχυόμενα με νέον προσωπικόν, όχι συντάσσοντες έγγραφα και ύπομνήματα εις τά γραφεία αλλά εργαζόμενοι πρακτικάς μεταξύ των γεωργών διά νά παράσχουν τό παράδειγμα της φιλεργίας και της τάξεως εκτός από τās τεχνικάς γνώσεις τās όποιās θά διαδίδουν φυσικά. "Ένα σύστημα τό όποιον έφήρμισαν άλλα κράτη και παρ' ήμίν ή Φιλανθρωπική "Αποστολή της "Αμερικανικής Περιδάλψεως "Εγγύς "Ανατολής άπεδείχθη άρκετά ικανοποιητικόν διά τήν βελτίωσιν της τεχνικής εις τήν ύπαιθρον. Οι γεωπόνοι μας όλοι κατ' αυτόν τόν τρόπον θά ικανοποιούν μίαν ευγενή των φιλοδοξίαν νά περιάγουν τήν γεωργίαν εις περιωπήν, β) οι λειτουργοί της δημο-

τικής εκπαίδευσως. Οι διδάσκαλοι εις τήν ύπαιθρον πρέπει άπαραιτήτως νά έχουν μετεκπαιδευθή (ένας διδάσκαλος κατά σχολείον) γεωργικάς. Μέχρι τουδε έχουν εξέλθει από τά γεωργικά φροντιστήρια μερικοί. Τά κενά πρέπει νά συμπληρωθούν με νέους πού ταχέως θά μετεκπαιδευθούν. "Η Γεωργική μετεκπαιδευσις θά ήδύνατο νά γίνη τό καλοκαίρι, εποχήν καθ' ήν άργούν τά σχολεία. Εις τήν Δανίαν, παρ' όλον ότι δέν υπάρχει άνάγκη διά τήν γεωργικήν μόρφωσιν νά φροντίση τό δημοτικό Σχολείον, εν τούτοις ό διδάσκαλος παραπλεύρως του Σχολείου διατρεΐ κήπον και όρνιθώνα χάριν των μαθητών. Εις τινες επαρχίας της Σερβίας διά τήν βελτίωσιν της πτηνοτροφίας είχαν χρησιμοποιηθή και οι σταδμάραχαι των αδηροδρομικών σταθμών, γ) τά γεωργικά έπιμελητήρια, διά τά όποια δυστυχώς, υπάρχει μία προκατάληψις, δ) ή "Ελληνική Γεωργική "Εταιρεία, ή όποια μιμουμένη τό παράδειγμα της μητέρας της εν Δανία νά εύρύνη τήν δράσιν της καθ' όλην τήν "Ελλάδα, ιδρύουσα, εν συνεργασία με τά "Επιμελητήρια, γεωργικούς συλλόγους οι όποιοι θά χρησιμοποιήσουν, καλώς λειτουργούντες, τόν καιρόν, πού διατίθεται διά τό τάβλι και τήν πρόβα, παιγνίδια εις τά όποια επιδίδεται ό χωρικός μή γνωρίζων πώς νά παράση τόν καιρόν του καλλίτερα και έπωφελέστερα. Παράλληλως νά πικνωθή τό δικτυον των γεωργικών σχολών.

"Όταν κατ' αυτόν τόν τρόπον ενισχυθή από όλας τās πλευράς ή γεωργική εκπαίδευσις άς είμεθα βέβαιοι ότι εις διάστημα όλίων έτών και ή παραγωγή θά αύξηθή και οι συνεταιρισμοί διά τούς όποιους παρατηρείται, έσχάτως, τόσον μεγάλο ένδιαφέρον θά εύδοκιμήσουν. "Η ενίσχυσις της γεωργικής μορφώσεως καταντά πάντοτε επιτακτικώτερα. "Ας μη λημονώμεν ότι ή πρό όλίων έτών παρατηρηθείσα άστυφιλία παρουσιάζει σήμερα τήν αντίθετον τάσιν. "Ολοι θέλουν νά επιστρέψουν εις τούς άγρούς. Οι επιστρέφοντες εις τούς άγρούς ως μετανουήτες άσωτοι υιοί, πρέπει νά προστατευθούν διά νά μη θρηνησωμεν άπώλειαν κεφαλαίων, τά όποια, όπως είνε πασιγνωστον, δέν άφθονούν εις τήν χώραν μας.

Τό ποιοι θά διοικήσουν και διευθύνουν τās "Ενώσεις Συνεταιρισμών δέν είνε ζήτημα πού πρέπει νά μάς άπασχολεί σήμεραν. "Η συνεταιριστική Κίνησις εις τήν χώραν μας δέν έχει πάρη άκόμη τήν φυσιολογικήν της μορφήν. Με τήν πάροδον του χρόνου θά διορθωθούν τά κακώς κείμενα. Οι κίνδυνοι, πού προβάλλουν μερικοί, δέν υφίστανται σήμεραν, κατόπιν του παρά της ΑΤΕ διενεργουμένου έλέγχου. Οι διοικήσεις των οργανώσεων όταν επιστή ή καιρός θά ξεύρουν ποιον πρέπει νά προσλάβουν διά νά σταδιοδρομήση επιτυχώς ή όργάνωσις των.

— Για την κριτική που κάνουν στους συνεταιρισμούς και για διάφορα εξωπραγματικά αγροτοσυνεταιριστικά σχέδια που εισηγούνται κατά διαστήματα μερικοί κρατικοί λειτουργοί και άλλοι σχετικά με τους Συνεταιρισμούς, χαρακτηριστική είναι η επόμενη επιστολή που δημοσιεύεται στο «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1030.

«Κύριε Διευθυντά,

Παρακολούθησα τά άρθρα του κ. Α. Μουστρούφη στη Γεωργική "Επιθεώρηση Βόλου, καθώς και τήν τελευταίαν του άνοικτή επιστολή πού δημοσιεύθηκε στο φύλλο του μηνός "Απριλιου της ίδιας "Επιθεωρήσεως εις απάντησιν άρθρου σας και πρέπει κανείς νά σταυροκοπιέται πράγματι με τίς καινούργιες ιδέες και αντίληψεις πού ύποστηρίζει ό κ. Μουστρούφης καθώς

και για όλόκληρη τήν κριτική του για τήν συνεταιριστική κίνηση.

Δέν πρόκειται νά άσχοληθώ με τό άνθρωποσώτηρο σύστημα της οργανώσεως της γεωργικής παραγωγής της εμπνεύσεως του κ. Μουστρούφη. "Ας τό κρίνουν όσοι έχουν τήν διάθεση νά άσχοληθούν με αυτό. "Εγώ περιορίζομαι στό νά κουνήσω μόνο τό κεφάλι από τό ίδιο συναίσθημα πού και ό κ. Μουστρούφης άρνείται

νά αισθάνεται για τούς «περιφήμους» του τών συνεταιρισμών μας, για τό καινούργιο αυτό σύστημά του τής κομμουνιστικοφασιστικής ... και δέν συμμαζεύεται, οργανώσεως τής γεωργικής παραγωγής. Έκείνο όμως πού δέν μπορώ νά αφήσω άπαρατήρητο είναι αί κρίσεις του για τούς συνεταιρισμούς μας.

Απορεί ό κ. Μουστρούφης γιατί όταν έψευτοαπεκαταστάθησαν οι κολλήγοι στη Θεσσαλία, δέν έσπευσαν άμέσως νά πάνε στίς Τράπεζες νά άποσύρουν... τίς καταθέσεις των και νά τίς δώσουν στους Συνεταιρισμούς τους για νά κάνουν έργα παραγωγικά, για νά ποτίσουν τά χωράφια τους πού έχουν ανάγκη από νερό, νά φτιάσουν χαντάκια, δρόμους, σχολεία και τόσα άλλα κοινωφελή έργα πού είδε ό κ. Μουστρούφης νά κάνουν οι συνεταιρισμοί τής Εύρώπης. Καθώς και γιατί δέν εδέχθησαν οι Θεσσαλοί κολλήγοι και οι Μακεδόνες πρόσφυγες, ανώτεροι άνθρωποι, ιδεολόγοι, αλτρουίσται, νά λιπάνουν μέ λιπάσματα τά χωράφια πού τούς έδωσαν και νά είναι αδιάφοροι άν αύριο τά χωράφια αυτά τά λιπασμένα θά είναι δικά τους ή κάποιου άλλου πού θά τά δινε ή όριστική ή μάλλον... ή προκαταρκτική όριστική διανομή.

Έχει δίκιο ό κ. Μουστρούφης και για τούς Μακεδόνες, νέους πολίτες κατά τό πλείστον, πού οι άφιλότιμοι τίς λίρες πούφεραν από τήν Τουρκία εκάθησαν και τίς έφραγαν και δέν τίς διέθεσαν για νά άποστραγγίσουν τά βάλτα τής Μακεδονίας νά διευθετήσουν τήν κοίτη τών ποταμών τής, νά κάνουν δρόμους και τόσα άλλα έργα πού ό κ. Μουστρούφης ενόμισεν ότι είδε στην Εύρώπη νά τά κάνουν οι παραγωγοί, οργανωμένοι σέ συνεταιρισμούς.

Φταίνε όμως οι «περιφήμοι» πρόεδροι τους πού ζητούσαν όλο δάνεια και καλαμπόκι για νά φράνε οι πεινασμένοι συγχωριανοί τους, αντί νά κάνουν μέ τά λεπτά αυτά έργα κοινωφελή λ.χ. νεκροταφεία μέ έτοιμους τούς λάκκους για νά τούς βάλουν.

Έργα σάν κι αυτά πού χρειάζεται ή Μακεδονία δέν είναι συγχωρεμένο νά τά κάνουν κεφαλαιοκρατικές έπιχειρήσεις σάν τήν Φαουντέσιον τήν Γιούλεν, του Μακρή, αλλά... οι συνεταιρισμοί!

Δέν μιλάμε βέβαια για μικρά έργα άποστραγγίσεως, ή προφυλακτικά και ένισχυτικά τής παραγωγής, πού μποροϋν νά τά κάμουν μέ ώρισμένες προϋποθέσεις ειδικοί Συνεταιρισμοί, γιατί τέτοια για τήν Μακεδονία είναι άχρηστα και άνωφελή, αλλά καθώς λέγει ό κ. Μουστρούφης για «μόνιμους έγγειους βελτιώσεις»

πού επεδόθησαν κατά τόν κ. Μουστρούφη οι Συνεταιρισμοί σέ άλλα μέρη, άμέσως μόλις ένεφανίσθησαν!

Μέ αυτές τίς ιδέες είναι ή δέν είναι νά κουνάη κανείς τό κεφάλι του όταν μάλιστα προέχονται από ανθρώπους σπουδασμένους και κοσμογυρισμένους.

Αλλά και δέν είναι καθόλου σοβαρό τό νά προσπαθεί κανείς νά συγκρίνει τούς συνεταιρισμούς μας μέ τούς συνεταιρισμούς τών ξένων χωρών.

Στίς ξένες χώρες οι συνεταιρισμοί έχουν ζωή 50, 60 και 70 ετών και ιδρύθησαν σέ όμαλές περιστάσεις μέ κόσμο μορφωμένο και ένισχυθησαν ποικιλοτρόπως. Ποδηγητήθησαν και ποδηγετούνται από άνθρωπους εμπνευσμένους, δασκάλους, παπάδες, έπιστήμονες και έν τούτοις έχουν και αυτοί τά έλαττώματά τους τά όποια ό κ. Μουστρούφης δέν είδε, γιατί δέν ένδιαφερόθηκε νά δη. Ένώ εδώ στη Μακεδονία έχουν ζωή μόλις 7-8 ετών (άπό τοϋ 1925-1926) και στη Θεσσαλία 10-12 ετών και γενήκανε σέ συνθήκες έξαιρετικές και άνώμαλες, πού έξακολουθούν δυστυχώς, μέ κόσμο χωρίς μόρφωση για τόν όποίο οι διάφοροι κριτικοί σήμερα, έπιστήμονες δέν ένδιαφερόθησαν ποτέ νά βοηθήσουν και ποδηγητήσουν ούτε και νά τόν γνωρίσουν καν (παρά μόνον ως ύπηρεσία και σέ ότι ένδιέφερε αυτές ή ως έπιχειρηματία).

Αυτά τά λίγα πρós τό παρόν και μόνον για τή Θεσσαλία και Μακεδονία εκτός εάν έν τώ μεταξύ ό κ. Μουστρούφης, θελήσει νά γνωρίσει και άλλες περιφέρειες όπότε συζητούμε και γι' αυτές και γενικώτερα άκόμη για τίς οργανώσεις μας και για όσα κάμναι μέχρι σήμερα, για τά όποια πρέπει νά είναι υπερέφρανες γιατί όσοι παρηκολούθησαν πώς δημιουργήθησαν στίς ξένες χώρες οι Συνεταιρισμοί και πώς έξελίχθησαν, ξερουν ότι οι δικοί μας Συνεταιρισμοί αποτελούν μοναδικό παράδειγμα προόδου και άντοχής.

Τά σημεία τής έπιστολής του κ. Μουστρούφη τά άφορώντα τήν ύπόληψιν και πίστιν τών Συνεταιρισμών αντιπαρερχόμεθα ως συκοφαντικά και κακόβουλα.

Οι Συνεταιρισμοί ουδέποτε κατεργάσκασαν τήν ύπογραφήν των. Τέτοιοι εύρίσκονται σέ άλλες τάξεις έξω από τήν άγορά. Οι άγορτά άν από τά άτυχήματα τής παραγωγής των δέν μπόρεσαν νά πληρώσουν έγκαιρος, δέν αποτελεί κακοπιστία. Σταματάμε εδώ για νά μη νομισθεί πώς θέλουμε νά κάμουμε, σέ ζητήματα τάξεως και έντιμότητος, κριτική.

Συνεταιριστής»

Το έντονο κείμενο του γεωπόνου Α. Μουστρούφη δημοσιεύτηκε στη «Γεωργική Έπιθεώρησης» Βόλου 1932/σ. 210-216. Δόθηκε απάντηση από τον Σ. Αντωνιάδη στο φ. Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 1933. Ο Α. Μουστρούφης επανήλθε στο φ. 1933 σ. 36 με έντονη επικριτική έπιστολή για «γενικήν άποτυχίαν τών συνεταιρισμών»).

— Έντονες ενέργειες των Εμπορικών Συλλόγων Μακεδονίας, Θράκης, Θεσσαλίας κλπ. τον Μάιο 1933, με πανελλήνιο Συνέδριό τους στο Βόλο, ενέργειες και δημοσιεύσεις, για την μη ανάμιξη της ΑΤΕ σε προμηθευτικές εργασίες. Ζωηρή κινητοποίηση και αποφασιστική απάντηση των αγροτών-Συνεταιρικών Οργανώσεων (βλ. αναλυτικά στο Υποκεφ. Ζ' όπου υποστηρίζουν το έργο της ΑΤΕ με ζωηράς εκφράσεις).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΣ

Κατά το 1933 η αριθμητική κίνηση των Γεωργικών Συνεταιρισμών ήταν η ακόλουθη: (σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας):

Είδη	Ιδρύσεις	Διαλύσεις	Υπήρχαν στο τέλος 1933
Πιστωτικοί	115	27	4.466
Προμηθευτικοί	—	1	168
Πωλήσεως	23	9	448
Παραγωγικοί	52	—	388
Διάφοροι	69	1	556
	<u>259</u>	<u>38</u>	<u>6.026</u>

Μεγαλύτερη ανάλυση των πωλήσεως, παραγωγικών, διαλυθέντων, υπαρχόντων, συνεταιρισμών, καθώς και της κατανομής τους κατά Νομούς και Γ. Διαμερίσματα, βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 179, 181.

Βασικά στατιστικά στοιχεία για τους Συνεταιρισμούς

Η στατιστική για τη δραστηριότητα των Συνεταιρισμών δεν έχει ακόμα οργανωθεί μέχρι το 1935, πέρα από τα στοιχεία για τις ιδρύσεις, διαλύσεις, υφιστάμενους. Γι' αυτό και τα στοιχεία δραστηριότητας που δίνονται κάθε φορά, είναι κατά τόπους από εκθέσεις εποπτικών η καθ' υπολογισμόν. Στοιχειώδης προσπάθεια έγινε το 1923 (βλ. στο 1923 τα στοιχεία του Σ. Ιασεμίδη).

Ο Δ. Θ. Πάνος το 1935 («Συνεταιριστής» 1935 σ. 29) υποδεικνύει την ανάγκη για οργάνωση της στατιστικής από την ΑΤΕ. Και πραγματικά, λίγο αργότερα, άρχισε η οργάνωση της από τον ίδιο, (όταν ανέλαβε καθήκοντα Γενικού Επιθεωρητού Συνεταιρισμών στην ΑΤΕ), με συλλογή μάλιστα στοιχείων αναδρομικά από το έτος 1933 και με αξιολογή ανάλυση. Βλ. σχετικά τον τόμο «Στατιστική των Γεωργικών Συνεταιρισμών της Ελλάδος, 1933», Αθήνα 1937 σ. 178.

Με βάση την προεργασία του παραπάνω τόμου δίδονται στην έκθεση πεπραγμένων της ΑΤΕ του 1935, αρκετά αναλυτικά στοιχεία για την συγκρότηση των γεωργικών συνεταιρισμών που λειτουργούσαν στο τέλος του 1933. Κατατοπιστική συστηματική περίληψη των στοιχείων αυτών δημοσιεύτηκε από τον Α.Ν. Κλς στο περιοδικό «Συνεταιριστής» 1936 σ. 158 (όσον αφορά τον αριθμό Συνεταιρισμών και συνεταίρων, τις μερίδες, τα αποθεματικά, τις μηχανές, τα ακίνητα και εγκαταστάσεις των λειτουργούντων το 1933 Συνεταιρισμών). Είναι η ακόλουθη:

Κατηγορία Συνεταιρισμών	Αριθμός Συνεται- ρισμών	Αριθμός Μελών τήν 31.12.33	Αριθμός ύφισταμένων Μερίδων τήν 31.12.33	Συνολική αξία των Συνεταιρικών μερίδων	Συνεταιρικά Κεφάλαια (άποθεματικά)	Μηχαναί, ακίνητα, εγκαταστάσεις
1) Πιστωτικοί	3.150	208.516	301.081	193.674.943	102.569.360	67.294.935.88
2) Προμηθευτικοί	19	1.621	4.777	1.166.100	521.651	1.172.594.45
3) Πωλήσεως	272	16.517	33.002	15.686.650	9.951.998	7.806.365.85
4) Παραγωγικοί:						
α) Ελαιουργικοί	69	5.852	42.522	27.175.050	5.164.081	41.182.535.40
β) Γαλακτοκομικοί	25	683	19.453	736.750	48.155	874.315.40
γ) Οίνοποιητικοί	57	5.535	9.743	2.909.790	294.206	69.075.30
δ) Έτεροι (Όρυζοκαλλιεργείας & έμμεταλλεύσεως Δασών)	8	1.181	1.185	3.608.350	19.846	—
Σύνολον Παραγωγικών	169	13.251	72.903	34.429.940	5.526.288	42.125.926.10

1933/Γ' — Αριθμητική εξέλιξη, στατιστικά Συνεταιρισμών.

5) Διάφοροι:						
α) Ένοικιάσεως και εξαγοράς	40	3.977	4.017	1.922.585	2.189.576	4.084.218.10
β) Διαχειρήσεως και Συνιδιοκτηση.	76	15.616	14.990	255.218	3.085.790	7.422.886.55
γ) Εγγείων Βελτιώσεων	3	487	535	253.780	497.491	550.448.50
δ) Κοινής χρήσεως Μηχανημ.	3	342	981	1.683.000	2.080.760	3.765.457.25
ε) Έτεροι (Κτηνοτροφικοί και ασφαλιστικοί)	6	308	309	142.100	251.530	10.228.-
Σύνολον Διαφόρων	128	20.730	20.832	4.256.683	8.105.147	15.833.238.40
Γενικόν Σύνολον	3.738	260.635	432.595	249.214.316	126.674.444	134.233.060.68

Τά συνεταιρικά κεφάλαια των λειτουργούντων Συνεταιρισμών εν συνόλω με τας κατωτέρω διακρίσεις ανέρχονται εις 353.806.491 δρχ. αριθμός απόλυτος ακριβής ως προς τούς λειτουργούντας συνεταιρισμούς.

Πραγματικά Κεφάλαια Συνεταιρισμών και Ένώσεων των

Καταβολαί εκ μερίδων συν/σμών 180812048
 " " " Ένώσεων 19161000 199973048

Τακτικά και έκτακτα Συνετ. 126.674.443
 Αποθεματικά Ένωσ. 27.159.000 153833443
 Δρ. 353806491

Πλέον αυτών υπάρχουν τήδε κακείσε σκολάζοντα και άλλα κεφάλαια, ανήκοντα όμως εις συνεταιρισμούς αδρανούντες είτε διότι εύρισκονται υπό συγκρότησιν είτε -περισσότερον- υπό διάλυσιν.

Οί διά πρώτην φοράν εμφανιζόμενοι εις τήν δημοσιότητα αριθμοί ούτοι είνε έξαιρετικά ενδιαφέροντες διότι εμφανίζουν τήν θέσιν ήν κατέλαβον εις τήν οικονομίαν τής Χώρας οί γεωργικοί συνεταιρισμοί και μόνον έστω από τής καθαρώς ύλικής πλευράς έξεταζόμενοι.

Γεωργικοί Συνεταιρισμοί λειτουργούντες 3.738 (έκ τούτων 2.929 περιωρ. ευθύνης και 809 άπεριωρ.)
 Κατά σκοπούς Πιστωτικοί 3.150, Προμηθευτικοί 19,
 Παλήσεως 272, Παραγωγικοί 169, Άλλοι 128.
 Συνεταιρικά μερίδες 432.595 αξίας δρ. 249.214.316*
 Έξ ών έχουν καταβληθῆ 180.812.048

Κίνησις Πιστωτικῶν Έργασιῶν Συνεταιρισμῶν

	Δάνεια από ΑΤΕ	Από ΕΤΕ	Από τρίτους	Σύνολα	Δάνεια χορηγηθέν. υπό Συν/σμών
Καλλιεργητικά	509.312.248	6.727.127	40.802.365	556.841.741	627.147.565
Έπ' ένεχυρό	307.113.837	44.950.881	9.871.933	361.936.651	339.978.643
Μακρ. - Μεσοπρ.	5.809.127	227.812	1.431.797	7.468.738	5.387.962
Σύνολον	822.235.212	51.905.820	52.106.095	926.247.130	972.514.170

Κάπως διαφορετικά στοιχεία δίνει ο Μ. Γερακάρης (Διευθυντής Συνεταιρισμών ΑΤΕ) για το ίδιο έτος 1933 στο μεταγενέστερο βιβλίο του «Έγχειρίδιον Συνεργατισμού» (Αθήνα 1936 σελ. 132).

Τέλος, τα επίσημα στοιχεία για το 1933, περιέχονται στο αναλυτικό τεύχος που εκδόθηκε αργότερα (το 1937).

(*) Ο αριθμός ούτος καθώς και όλοι οί κατωτέρω άντιστοιχούν εις τήν 31/12/33 και περιλαμβάνει μόνον τήν κίνησιν τῶν Συνεταιρισμῶν και όχι τῶν Ένώσεων.

Αποθεματικά και άλλα κεφάλαια Συνεταιρισμῶν
 Τακτικά 22.065.038
 Έκτακτα 78.296.272
 Άλλα ειδικά 6.313.133

Σύνολον Δρχ. 126.674.443

Μηχαναί (584) 51.351.529

Ακίνητα (384) 38.042.558

Έργοστάσια (89) 44.838.971

Σύνολον Δρχ. 134.233.060

Καταθέσεις εις συνεταιρισμούς παρά συνεταιρών Δρχ. 23.210.309

Καταθέσεις εις συνεταιρισμούς παρά τρίτων » 10.767.905

Καταθέσεις συνεταιρισμῶν εις Τραπεζάς » 163.133.649

Καταθέσεις συνεταιρισμῶν εις Ένώσεις » 20.147.751

Προμήθειαι συνεταιρισμῶν γεωργικής χρήσεως 92.650.644.-

οικιακής » 23.535.657.- » 116.186.301

Αξία πωληθέντων από κοινού προϊόντων » 293.017.098

Αξία συγκεντρωθέντων » 6.150.217

Αξία έπεξεργασθέντων προϊόντων » 111.214.740

Έξοδα διαχειρίσεως » 31.946.986

Υπόλοιπον κερδῶν » 27.448.188

Υπόλοιπον ζημιῶν » 16.690.292

Διατεθέντα εις έργα κοινής ώφελείας Δρχ. 2.676.079

Η στατιστική απεικόνιση της γεωργικής συνεταιριστικής κινήσεως είναι η ακόλουθη, σε πίνακες, για το τέλος 1933:

- Πίνακες: Στοιχεία τους
- 1-2 Υφιστάμενοι Συνεταιρισμοί
  - 3 Κατανομή των λειτουργούντων κατά έτη ιδρύσεως
  - 4 Κατανομή των λειτουργούντων κατά Υποκαταστήματα και Γεωγραφικά Δ/τα.
  - 5 Αριθμός λειτουργούντων και μελών αυτών, κατά κατηγορίας και Γεωγραφικά Διαμερίσματα.
  - 6 Αριθμός λειτουργούντων, κατά κατηγορίας, Υποκαταστήματα και Γεωγραφικά Διαμερίσματα.
  - 7-8 Σύνοψη λειτουργούντων ως προς τα μέλη, κατά κατηγορίας Συνεταιρισμών.
  - 9 Είδη ευθύνης λειτουργούντων κατά Γεωγρ. Διαμερίσματα.
  - 10-11 Κατανομή λειτουργούντων, κατ' αξίαν μερίδος.
  - 12-13 Αξία μερίδων (δηλωθείσες - καταβληθείσες) και κατανομή τους για ευθύνη.
  - 14-15 Κατανομή λειτουργούντων ως προς την ευθύνη, κατά κατηγορίας.
  - 16-17 Ενεργητικόν των λειτουργούντων.
  - 18-19 Παθητικόν των λειτουργούντων.
  - 20-21-22-23 Κίνηση πιστωτικών εργασιών
  - 24-25 Άλλες εργασίες.
  - 26-27 Ληφθέντα δάνεια και καταθέσεις
  - 28-29 Χορηγηθέντα δάνεια
  - 30-31 Σχέση ιδίων κεφαλαίων προς τα ξένα.
  - 32 Στατιστική των Ενώσεων
  - 32α Πιστωτικές εργασίες των Ενώσεων.
  - 32β Άλλες εργασίες των Ενώσεων
  - 33 Ενεργητικό των Ενώσεων
  - 34 Παθητικό των Ενώσεων

Η Υπηρεσία Συνεταιρισμών αναγνωρίζει ότι υπάρχουν μερικές ατέλειες (βλ. στον πρόλογο) στην πρώτη αυτή προσπάθεια.

(Τα αναλυτικά στοιχεία βλ. στους πίνακες του τόμου. Για τις Ενώσεις Συνεταιρισμών βλ. στο Υποκεφ. ΣΤ').

— Για το συνεταιριστικό εθνοσυστήμα και την πίστη των τότε στελεχών (αιρετών και υπαλληλικών) χρήσιμο είναι το κείμενο του V. Totomianz που αναφέρεται στη μείωση του ενθουσιασμού που παρατηρείται στις αναπτυσσόμενες συνεταιριστικά χώρες.

«Είς τά μεγάλα καί πολυτελή συνεργατικά μέγαρα τῆς σήμερον, μέ τούς άπειραριθμούς υπαλλήλους των, δέν αισθάνεται κανείς τόν έαυτό του τόσο άναπαυτικά όσο στά ταπεινά συνεταιριστικά πρατήρια του παλαιού καιρού. Τοῦτο δύναται έν μέρος νά εξηγηθῆί από τό

γεγονός ότι εἰς τό παρελθόν ὑπῆρχε, συγκριτικά μεγαλύτερος αριθμός ένθουσιασμένων πρωτοπόρων καί άποστόλων του συνεργατισμοῦ παρά τώρα». («Συνεργατισμός» 1933 σ. 943). Παρατήρηση που ισχύει τώρα καί στην Ελλάδα.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ (ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ)

Τα πρώτα επίσημα πανελλήνια στατιστικά στοιχεία για τις εργασίες των Γεωργικών Συνεταιρισμών που αναφέρονται στο έτος 1933, δημοσιεύτηκαν από την ΑΤΕ το έτος 1937.

Για τους πίνακες που αναφέρονται στις εργασίες των Συνεταιρισμών βλ. παραπάνω στο Υποκεφ. Γ΄ του 1933 (βασικά στατιστικά στοιχεία). Τα αναλυτικά στοιχεία μπορεί να διαβάσει ο ενδιαφερόμενος στο Στατιστικό τεύχος της ΑΤΕ.

Ακολουθούν στοιχεία για τις τοπικές δραστηριότητες διαφόρων Συνεταιρισμών:

— Δραστηριότητα του Συνεταιρισμού Περιγαλιού «η Πρόοδος» στο θέμα των καταθέσεων σε συνδυασμό με τις πωλήσεις σταφίδας βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 66.

— Προβάλλεται η σημασία των δασικών συνεταιρισμών ως μέσον προαγωγής της δασικής οικονομίας και της θέσεως δασοκτημόνων και δασικών εργατών. Βλ. κείμενο Π. Γρίπου «Συνεταιριστής» 1933 σ. 75, 132.

— Συνεταιρική εκχύλιση (από κοινού) των ελαιοπυρήνων Ελαιουργικών Συνεταιρισμών Λέσβου. Κείμενο Κ. Βέννου βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 41.

— Η συνεταιριστική αλληλασφάλεια και οι Έλαιουργικοί Συνεταιρισμοί Λέσβου. Ίδρυση αλληλασφαλιστικού συνεταιρισμού μεταξύ 14 ελαιουργικών συνεταιρισμών. Βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 93.

— Προσπάθειες για αποταμίευση στους καπνικούς συνεταιρισμούς Παγγαίου. Κείμενο Γ. Λιάκου βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 107.

— Σύσταση αναγκαστικών συνεταιρισμών αμπελουργών Αττικοβοιωτίας. Βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 110, 150.

— Η συνεταιριστική κίνηση και η οινική κρίση στην Τρίπολη. Βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 158.

— Καταθέσεις στους Συνεταιρισμούς: Όπως σημειώνει ο Μ. Γερακάρης («Εγχειρίδιον Συνεργατισμού» σελ. 105 υποσ. 2):

«...δυστυχώς παρ' ήμιν τό αναγκαστικό διάταγμα τής 1 'Ιουνίου 1933 περί περιορισμού επιτοκίων καταθέσεων, απήγορευσε κατ' ούσιαν είς τούς συνεταιρισμούς τήν μέ τό ίδιον αυτών κύρος και τήν επίϊδια αυτών εύθύνη άσκησιν πιστωτικών λειτουργιών δι'

άποδοχής καταθέσεων έστω και παρά τών συνεταίρων μόνον.

'Ελπίζομεν ότι θιά επιτευχθεί ταχέως ή κατάργησις του άδικαιολογήτου αυτού, όσον άφορά τούς συνεταιρισμούς, μέτρου.»

— Οι προμηθευτικές εργασίες σε κάμψη, καιτοι συντρέχουν οι λόγοι που τις επιβάλλουν. Αιτία τα εμπόδια και η συκοφάντηση από τα θιγόμενα συμφέροντα, οι περιορισμοί του ν. 5289. Όχι σωστός ο τρόπος που αποφασίζόταν και γινόταν στο παρελθόν οι προμήθειες. Ανάγκη νέας σωστής οργάνωσης. Αποσπούμε από χαρακτηριστικό κείμενο («Συνεργατισμός» 1933 σ. 1088) τα επόμενα που αφορούν τόσο τους Συνεταιρισμούς όσο και τις Ενώσεις:

«...Αν και στίς στατιστικές ό αριθμός τών προμηθευτικών συνεταιρισμών σχετικά μέ τό σύνολον τών συνεταιρισμών είναι μικρός και οι προμήθειες πού διεξάγονται μέσω τών συνεταιρισμών δέν αναγράφονται καθόλου διότι τά στοιχεία πού είχαν συγκεντρωθή, ώς φαίνεται, ήσαν άνεπαρκή, έν τούτοις γιά κείνους πού παρακολουθούσιν τή κίνησι έχει σχηματισθή ή έντύπωσις πώς ήσυνεταιριστική επίδοσις στίς προμήθειες, προπάντων

στίς καπνοπαραγωγικές και σταφιδοπαραγωγικές περιφέρειες, είναι άρκετά σημαντική.» Όταν έπισκέπτεται κανείς τούς συνεταιρισμούς τής Ανατολικής Μακεδονίας, Θράκης και Πελοποννήσου πληροφορείται μέ εύχαρίστησι, πώς πολλά είδη γεωργικά και τρόφιμα οι συνεταίροι έφοδιάζονται από τούς συνεταιρισμούς. Άκριβώς δέ διότι οι προμήθειες αυτές έπήραν κάποια εύρύτητα συναντούν και έμπόδια. Τό πρώτιστο από

όλα τα εμπόδια είνε ή κατασκευοφάντησις και τής έργασίας και τών υπευθύνων συμβούλιων τών συνεταιρισμών που τήν διεξάγουιν. 'Η τάξις τών μεταπρατών που πλήγεται θανάσιμα από τήν ανάπτυξι μιάς συνεταιριστικής δραστηριότητος προσπαθεί κατά τον πειό επιτήδειο τρόπο νά διαβάλλη πώς αυτό που γίνεται είνε πρός ζημίαν τών γεωργών, ότι οι τιμές που όρίζει ό συνεταιρισμός είνε ύψηλές και ότι τά συμβούλια που προβαίνουιν σέ τέτοιες ενέργειες άγονται από έλαττήρια ιδιοτελή κλπ. κλπ., χωρίς νά διαστάζουιν νά παρουσιάζουιν τά μέλη τών συμβούλιων ως πλουτούσαντες από τά κέρδη τών επιχειρήσεων αυτών. 'Ασφαλώς θά έχουιν παρουσιασθή και μερικές άταξιές αλλά αυτές όφείλοντο κυρίως στήν άπειρία τών επιχειρούντων. Αυτή τήν άπειρία τήν εκμεταλλεύθησαν οι υπονομευταί του Συνεταιρισμού και τή παρουσίασαν σαν ένα φοβερό έγκλημα που διαπραττεται εις βάρος τών παραγωγών.

'Η συνοφραντία άφ' ενός ή οικονομική κρίσις άφ' έτέρου έμετριάσαν πολύ τήν όρεξι τών συμβούλιων έν σχέσει μέ τίς προμηθευτικές έργασίες και λιγότεσαν τίς δυνατότητες τής επιτυχούς διεξαγωγής τους. 'Αλλά οι συνεταιίροι δέν έπαισαν από του νά έχουιν προμηθευτικές ανάγκης είτε σε είδη γεωργικά είτε σε είδη πρώτης ανάγκης.

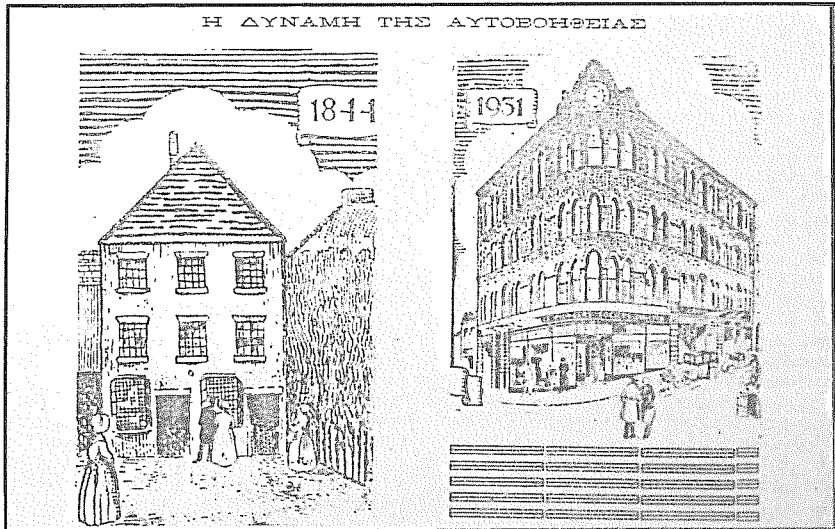
Συνεπώς οι λόγοι που επέβαλαν άλλοτε στους συνεταιρισμούς νά προβοδύν σέ προμηθευτικές έργασίες ύπάρχουιν και σήμερα, μάλιστα δε επιβλητικότεροι σήμερα, όδιό τού εισόδημα του παραγωγού έχει έλαττωθή σοβαρώς. 'Εφόσον λοιπόν ό παραγωγός κερδίζει λιγότερα οι συνεταιρισμοί, που είνε οι οικονομικοί όργανισμοί που άποβλέπουιν και στήν ύλική έξύψωσί τους, όφείλουιν νά ξεφέρουιν τόν τρόπο, έστω και μέ έλαττωμένο εισόδημα νά ζήσουιν καλά και άξίόπρεπα. "Όστε επιβάλλεται νά τονωθή ή προμηθευτική δράσις τών συνεταιρισμών, αλλά και νά συστηματοποιηθή. 'Αφού άπαξ έχει διαπιστωθή ή ύπαρξις τής ανάγκης, σκόπιμο είνε νά ξετασθή εάν μπορούιν οι συνεταιρισμοί, υπό τās σημερινάς συνθήκας, νά έπιδοθούιν μέ έπιτυχία σέ προμηθευτικές έργασίες, μέχρι τίνος σημείου, υπό ποιό σύστημα κλπ.

Τό γεγονός ότι μέ τή κρίσις και τούς περιορισμούς του νόμου 5289 σχεδόν έξ ολοκληρου έσταμάτησε κάθε προμηθευτική έργασία είνε άρκετό νά μάς άποδειξι πώς τό προμηθευτικό μας οικουδόμημα δέν ήτο έδραιωμένο πάνω σε γερά θεμέλια, κατά συνέπεια θά πρέπει νά τεθούν νέες βάσεις. Τό ίδιο πρόβλημα έχουιν άντικρύσει, σχεδόν σέ όλο τόν κόσμο, οι προμηθευτικοί και οι διανομής συνεταιρισμοί. "Όπως άλλου βρέθηκε ή θεραπεία για κάθε άποτυχημένη ενέργεια έτοι θά βρεθή και σέ μάς τό ζητούμενο φάρμακο, άρκεί νά προσέξουμε στήν έξέλιξη, στο ιστορικό τής Κινήσεως. Πώς γινόταν μέχρι τώρα οι προμήθειες;

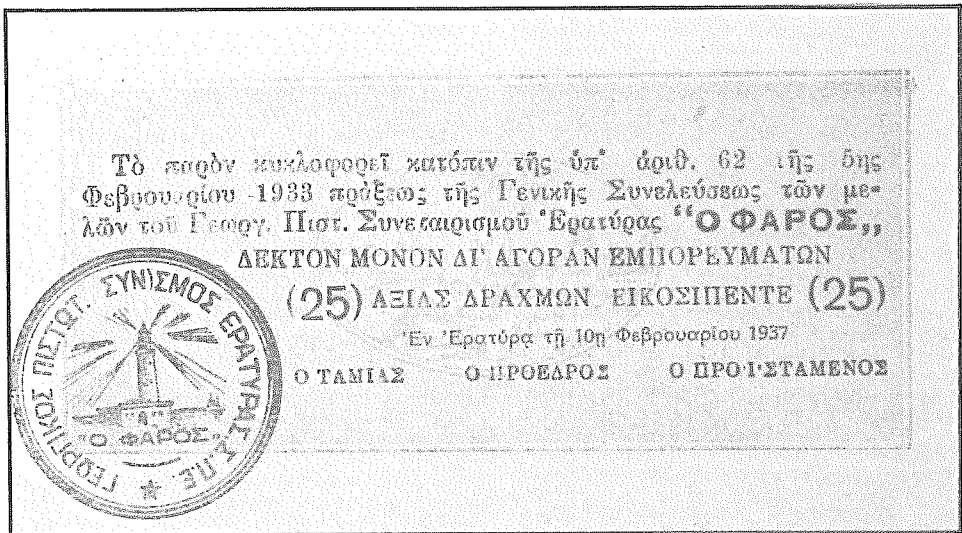
'Απλούστατα παρουσιάζοντο μερικοί συνεταιίροι που έλεγαν πώς οι έμποροι και οι μεταπραταί τούς πωλουιν όλα τα είδη πολύ άκριβά. "Επειθαν ένα δυό συμβούλιους και επέβαλλαν τίς άπόψεις τους. Οι Σύμβουλοι θεωρούσαν πειά τό ζήτημα δικό τους και τό ύπεστήριζαν έως ότου, μέ τή σειρά, έπειθαν τούς υπόλοιπους συναδέλφους τους. Τότε κατέληγε ή ύπόθεσις στή Γεν. Συνέλευσι όπου οι εισιγηταί έχρωματίζαν μέ τά ζωρότερα χρώματα τά κέρδη που θά μπορούσαν νά προσπορισθούιν οι γεωργοί προμηθευόμενοι ό, τι χρειάζονται κατ' εύθειαν από τό χονδρικό 'Εμπόριο. Οι συνεταιίροι πληροφορούμενοι περί τής διαφοράς τών

τιμών ξεσπούσαν σέ άράς κατά τών εκμεταλλευτών και παμφηφεί έξουσιοδοτούσαν τό Δ. Συμβούλιο έν λευκώ νά προβοδύν σέ προμήθειες γεωργικών ειδών και ειδών πρώτης ανάγκης. Τό Συμβούλιο, εφόσον είχε τή χρηματική ή πιστωτική εύχρεία, ενεργούσε τίς άγορές, είτε, δι' άπ' εύθείας συμφωνίας, είτε ύστερα από δημοπρασία, στή πλησιεστέρα άγορά. Τά μειονεκτήματα του συστήματος αυτόου είνε πολλά και σοβαρά. Τό πρώτιστον είνε ή άδαημοσύνη τών μελών του Συμβουλίου ένός Συνεταιρισμού που είνε συνήθως γεωργοί. Οι άνθρωποι αυτοί παρ' όλη τή καλή διάθεσί τους, παρ' όλη τήν έπιμέλεια που έπιδεικνύουιν δέν μπορούιν νά ξεφέρουιν τίς ιδιότητες του κάθε έμπορεύματος, κατά συνέπεια δέν μπορούιν νά τό έλέγξουιν και είνε ύποχρωμένοι ν' άρκεσθούιν στή δήλωσι και τή διαβεβαίωσι του πωλητού έμπορου. 'Επί πλέον δέν ξεφέρουιν πώς διατηρουνται σέ καλλίτερα κατάσταση τά έμπορεύματα που άγοράζουιν (έσημειώθησαν περιπτώσεις που χημικά λιπάσματα έτοποιηθήσαν σέ πολύ ύγρες άποθήκας). "Άλλο έπίσης σοβαρό μειονέκτημα τής άπ' εύθείας εκ μέρους τών μεμονωμένων συνεταιρισμών προμηθείας είνε ότι καταφεύγουιν οι εκπροσωπούντες αυτούς στή πλησιεστέρα άγορά ένώ ύπάρχουιν άλλες άγορές που παρέχουιν συμπερνώτερους όρους, πράγμα όμως που δέν είνε σέ θέσι νά εξακριβώση ό μεμονωμένος συνεταιρισμός, άπλούστατα όδιό ό μηχανισμός του δέν είνε κατάλληλος και ικανός νά εκτεινεται πολύ μακριά. 'Επί πλέον δέν λείπουιν και τά παραπόνα ότι δήθεν ό Α ή ό Β κατά τήν άγορά εκαρτώθησαν ώριμένα όφέλη. Για τήν άποφυγή και τή πρόληψι τέτοιου ειδους δυσαρκεσιών πολλοί συνεταιρισμοί για τίς προμήθειες καθιέρωσαν τό σύστημα τών μειοδοτικών διαγωνισμών. Τό σύστημα αυτό τών προμηθειών που παρουσιάζει κάποια πλεονεκτήματα, προκειμένου περί πολύ σοβαρών προμηθειών από διαφορωτάτας άγοράς, άπεδείχθη πώς είνε ό πιό ασύμφορος τρόπος προμηθειών σέ ένα στενό περιβάλλον. "Όσοι ήσχολήθησαν μέ δημοπρασίες θά έχουιν παρατηρήσει πώς πάντοτε παρουσιάζονται οι ίδιοι άνθρωποι ως προμηθευταί ότιδήποτε και νά θελήσει κανείς νά προμηθευθή. Οι άνθρωποι αυτοί συνεννοούνται πολύ εύκολα μαζί τους και επιβάλλουιν τιμές που είνε άρκετές νά ικανοποιήσουιν μέ κάποια προμήθεια τόν καθένα μειοδότη.

'Εκτός άπ' αυτά τά κύρια μειονεκτήματα ύπάρχουιν και άλλα μικροτέρας σημασίας που παίζουιν όμως ένα σημαντικό ρόλο άν ένας συνεταιρισμός συχνά προβαίνει σέ προμήθειες. "Όπως είνε γνωστό, στο εμπόριο επιτυχάνει κανείς χονδρικές τιμές άν πραγματικά προβαίνει σέ μεγάλες άγορές ειδ' άλλως πληρώνει τιμές που δέν απέχουιν πολύ από κείνες του λιανικού έμπορίου. 'Αφού ένας συνεταιρισμός έχει λίγα μέλη πολύ φυσικόν είνε νά μη μπορέσει νά έπιτύχη τιμές πολύ χαμηλές που επιβαρυνόμενες και μέ τά έξοδα τής κινήσεως τών εκπροσωπών και τούς τόκους τών δανείων πολλές φορές φθάνουιν στο ίδιο ύψος μέ κείνες του λιανικού έμπορίου. "Όπότε ή ενέργεια του Συνεταιρισμού έχει μονάχα θεωρητική αξία. 'Αλλά είνε άποδεδειγμένο πώς κάθε τι που δέν έχει άμεση σχέση μέ τή ζωή τή πρακτική είνε παροδικό και ξεχνιέται γρήγορα, σαν τίς διάφορες εκφάνσεις τής μόδας. Για νά μη τυχόν ύποστή παρομοία τύχη καμιά συνεταιριστική έργασία έχουιν ύποχρέωσι οι ήθύνοντες κάθε δραστηριότητά τους ν' αναλύουιν και ν' αναζητουν τίς πρακτικές ώφέλειες που προσέκυψαν, άν δε δέν διαβλέπουιν καμιά ώφέλεια νά έρευνησουιν νά βροδύν τά λάθη που διέπραξαν, δεδομένου ότι έχει

Ενώ στην Αγγλία το πρώτο κατάστημα των υφαντών της Ρότντεϊλ μετατρεπόταν (το 1931) σε Μουσείο Συνεταιριστικό αφού αναπαλαιώθηκε στην κατάσταση του 1844 οπότε πρωτόνοιξε, στην Ελλάδα υπάρχει μεγάλη καθυστέρηση. Μεσάζοντες και Κράτος αντιδρούν στην επέκταση των προμηθευτικών εργασιών των Συνεταιρισμών.

Πρωτότυπος τρόπος πιστωτικής διευκόλυνσεως των μελών του Συνεταιρισμού Ερατύρας «Ο Φάρος». Αντί χρημάτων ο Συνεταιρισμός εφοδίαζε τα μέλη του με τους παραπάνω τίτλους που κυκλοφορούσαν σε όλες τις δοσοληψίες στο χωριό αντί χρημάτων ακόμα και στους δίσκους της εκκλησίας. Τόση ήταν η εμπιστοσύνη στο Συνεταιρισμό ώστε τα αποδεικτικά αυτά αντικατέστησαν τα τραπεζογραμμάτια της Τραπέζης Ελλάδος. (Η άλλη πλευρά είχε μορφή τραπεζογραμματίου).

επιστημονικώς αποδειχθή πως ή συνεταιριστική επίχειρισις εξασφαλίζει και ώριμμένα υλικά όφελή έκτός από τή ήθικά.

Σέ μάς ή πείρα απέδειξε πως οι προμηθευτικές εργασίες των συνεταιρισμών δέν απέφεραν τή όφέλη κείνα πού περιμέναμε ούτε τή υλικά, διότι δέν φαίνεται διά τούς συνεταιρισμούς νά προέκυψε κανένα αξιόλογο όφελος, ούτε τή ήθικά, διότι διεσύρθη ή υπόληψις πλείστων πού βρέθησαν στίς διοικήσεις των συνεταιρισμών. Τό γεγονός αυτό είνε από τή κυριώτερα αίτια του σταματήματος των προμηθευτικών εργασιών. Η πείρα όμως είνε ένας εξάισιος όδηγός. Αυτή μάς ύποδεικνύει τούς νέους δρόμους πού πρέπει νά ακολουθήσωμε. Όπως είδαμε παραπάνω οι διοικούντες τούς συνεταιρισμούς δέν είνε πάντοτε και οι καλύτεροι άγορασταί και οι μεμονωμένοι συνεταιρισμοί δέν είνε τόσο ισχυροί πελάτα πού νά πετύχουν τίς χαμηλότερες τιμές. Άρα είνε γνωστό τί λείπει στίς εργασίες τίς προμηθευτικές: ειδικευμένος άγοραστής και χονδρική άγορά, ει δυνατόν απ' ευθείας από τούς τόπους τής παραγωγής. Και τή δυό αυτά στοιχεία μπορεί ή συνεταιριστική μας Κίνησις εύκολώτα ν' άποκτήση διότι ξεφύγει από τή πρωτοβάθμια όργανωσι' ύπάρχουν οι Ένώσεις των συνεταιρισμών στίς όποιες ύπάρχουν οι περισσότεροι και οι καλύτερα ώργανωμένοι συνεταιρισμοί. Οι όργανώσεις αυτές έχουν έτοιμο μηχανισμό ν' αναλάβουν μία εργασία του είδους αυτού, με διοίκησι κακά καθηρητισμένη και προσωπικό έξειδικευμένο. Αν όλοι οι συνεταιρισμοί έσυμφωνούσαν στη Γεν. Συνέλευσι τής Ένώσεως ν' αναθέσουν κάθε τους προμηθευτική εργασία στη Κεντρική τους όργανωσι θά εξέλιπαν αυτόμάτως όλα τή μειονεκτήματα τής ξεχωριστής σέ μικρές ποσότητες άγοράς, επί πλέον δέ θά έξυπηρετούσαν τή συνεταιριστικά κεφάλαια εύρύτερα συμφέροντα και ή συγχωτέρα κυκλοφορία τους θα ήταν έξηραλισμένη, ενώ στον μεμονωμένο Συνεταιρισμό, συνήθως, ζήτημα είνε νά κυκλοφορήση τό συνεταιρικό κεφάλαιο δυό φορές τον χρόνο.

Κατ' αυτόν τον τρόπο οι πλειοδοτικές εργασίες άπληλαγμένες από μειονεκτήματα θά διεξάγονται συνεχώς και άπροσκόπως προς μεγάλο όφελος των συνεταιρισμένων. Η έπιτυχία του έργου είνε από πριν έξησφαλισμένη, έφόσον βέβαια γίνεται επί τή βάσει

των άνεγνωρισμένων συνεταιριστικών γραμμών, διότι οι πελάτα είνε οι ίδιοι οι συνεταιροί. Δέν πρόκειται νά άγοράσωμε τό έμπόρευμα και νά περιμένωμε πελάτας. Όταν πραγματοποιηθή τό πρώτο βήμα των συστηματοποιημένων προμηθευτικών εργασιών θά αισθανθή ή Κίνησις τήν ανάγκην τής συστειρώσεως των Ένώσεων γιά νά προβαίνουν σέ πολύ μεγάλες άγορές ή σέ εγκατάστασι παραγωγικών επχειρήσεων.

Οι προμηθευτικές εργασίες έχουν άποτελέση πολλές φορές άντικείμενο συτήσεως μέσα «στον Συνεργατισμό» και είνε γνωστή στούς άναγνώστας μας ή σημασία τους, εν τούτοις άς λεχθή ακόμη μία φορά πως αυτές άποτελούν ένα από τή ούσιαστικώτερα σκέλη τής συνεταιριστικής δράσεως διότι προορισμό έχουν νά ίκανοποιήσουν τή πρωτίστη ανάγκη τής ζωής, τή συντηρησι και τή διατηρησι του άνθρώπου. Λόγω τής σπουδαιότητας τής προμηθευτικής εργασίας παρέχεται ένα μεγάλο πεδίο δράσεως στην εκμετάλλευσι εκ μέρους του ιδιωτικού έμπορίου. Γιά νά έξοντώση τήν εκμετάλλευσι και τήν εκμεταλλευτική σκέψι ιδρύθη ό συνεταιρισμός. Απ' έδω καταφαίνεται πως ή επίδοσις σέ προμηθευτικές εργασίες άποτελεί καθήκον πρωταρχικό γιά τούς συνεταιρισμούς.

Ενδέχεται νά ύπάρχουν μερικοί πού νά ύποστηρίζουν πως δέν είνε ανάγκη νά αναλάβουν άπαραιτήτως οι Ένώσεις των Συνεταιρισμών τίς προμηθευτικές εργασίες και πως τήν ίδια δουλειά μπορεί νά κάνει και μία Έπιτροπή κατά τό παράδειγμα του Κράτους ή μπορεί πολλοί συνεταιρισμοί ύστερα από προηγουμένη μεταξύ τους συμφωνία νά προμηθεύονται από μεγάλους έμπορικούς οίκους ή και νά έχουν ακόμη ένα κοινό άγοραστή τον όποιο εγκαθιστούν ως γενικό τους αντιπρόσωπο στόν πεδίο μεγάλο και τό πεδίο βολικό έμπορικό κέντρο με τήν άποκλειστική έντολή νά παρακολουθή διαρκώς τίς τιμές τής άγοράς, νά δέχεται παραγγελίες των συνεταιρισμών τίς όποιες και νά έκτελή.

Όλα αυτά τή συστήματα έχουν δοκιμασθή στην Άγγλία από τό 1832 ακόμη και στη Γερμανία από τό 1860 και σέ άλλες χώρες και έχουν άποτύχη παταγωδώς. Σήμερα σέ όλον τον κόσμο όλες οι προμηθευτικές εργασίες γίνονται διά των Ένώσεων συνεταιρισμών πού σέ πολλά κράτη άποτελούνται από ειδικούς συνεταιρισμούς.

— Στην εξέλιξη τής δενδροκομίας, τίς αποτυχίες, την εκμετάλλευσι που υφίστανται οι δενδροκαλλιεργητές νωπών φρούτων και την ανάγκη για ομαδικές ενέργειες μέσω του Συνεταιρισμού, αναφέρεται «ό Συνεργατισμός» 1933 σ. 979.

— Μικρή η συνεταιριστική δραστηριότητα στον κτηνοτροφικό τομέα. Επί 88 ιδρυμένων συνεταιρισμών λειτουργούν μόνο οι 25 (σε 15 περιφέρειες Υπ/των ΑΤΕ) με 633 μέλη. Λεπτομέρειες στο κείμενο Δ.Θ. Πάνου «Συνεταιριστής» 1936 σ. 47.

— Καταθέσεις στους Συνεταιρισμούς: Υποστηρίζεται ότι οι Συνεταιρισμοί πρέπει να αφήνονται να κανονίζουν οι ίδιοι το ανώτατο ύψος των επιτοκίων καταθέσεων ανάλογα με τίς συνθήκες τους και όχι να ακολουθούν τα τραπεζικά επιτόκια. Δεν έχουν ανάγκη μεγάλης διαφοράς μεταξύ επιτοκίων καταθέσεων και δανείων. Να ορισθούν ανώτατα επιτόκια μόνο για τα δάνεια («Συνεταιριστής» 1933 σ. 1063).

Οικονομικά στοιχεία από Ισολογισμούς 1933

— Γ. Ταμείο Οσμάν Αγά Πυλίας («Συνεταιριστής» 1934 σ. 172).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΗ - ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βιβλιογραφία

Τα ενδιαφέροντα της αγροτικής βιβλιογραφίας κατά το 1933 στρέφονται σε θέματα γεωργικής πολιτικής, ιστορικά γεωργίας, αγροτικές κοινωνικές ασφάλισεις, ΑΤΕ, δασικά, αγροφυλακή, βάμβακα, ελαιοπαραγωγή, τοπικά αγροτικά θέματα Λέσβου, Κρήτης.

Στα αγροτικά ιδιαίτερη σημασία έχει η ανάμιξη της Ακαδημίας Αθηνών στην κατάρτιση της αγροτικής πολιτικής, ως επίσημος σύμβουλος του Κράτους. Με έγγραφό της από 5.5.1933 αναθέτει την εισήγηση στο πρόεδρο μέλος της Γ. Κυριακό. Η εισήγηση του εγκρίνεται από την τάξη Θετικών Επιστημών (μετά από πολλές συζητήσεις ειδικών). Την έκθεση του Γ. Κυριακού προσυπογράφουν, (με την από 20/10/1933 επιστολή τους) οι ορισθέντες υπό της Ακαδημίας, για την συναγωγή των συμπερασμάτων των συζητήσεων, ειδικοί: Στ. Παπανδρέου, Επαμ. Κυπριάδης, Χρ. Ευελπίδης, Π. Ζαλοκώστας, Π. Κυριακός (βλ. στο Υποκ. Η΄). Περίληψη της εκθέσεως ανακοινώνεται σε επίσημη συνεδρίαση της Ακαδημίας παρουσία του Προέδρου της Κυβερνήσεως.

Στα συνεταιριστικά έχουμε:

— Κ. Τσάκα «Οι Συνεταιρισμοί» Αθήνα 1933, σ. 182. Πρόλογος Δ. Καλιτσουνάκι.

Ο συγγραφέας, στο αξιόλογο αυτό κείμενο του, εκθέτει επιστημονικά τη γενική θεωρία των Συνεταιρισμών, τους διάφορους τύπους των, την εξέλιξή τους (με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία που κατέχει). Σχετικά με την συνεταιριστική εκπαίδευση, αφού δίνει αρκετά στοιχεία για εφαρμογές διεθνείς, τονίζει για την Ελλάδα:

«...παρουσιάζεται τό εξής περίεργον. 'Ενώ δηλαδή εμφανίζεται μία καταπληκτική συνεταιριστική κίνηση, τούναντίον εις τό ζήτημα τής συνεταιριστικής εκπαίδευσως καί διαπαιδαγωγήσεως ούδεμία αξία

λόγου πρόοδος παρατηρείται... Παρουσιάζεται ή 'Ελλάς άφ' ενός μέν μέ χιλιάδες συνεταιριστικών οργανώσεων, άφ' ετέρου δέ μέ τελείως άμόρφωτους καί άδιαπαιδαγώγητους συνεταιρίους».

Στο τέλος του βιβλίου αυτού υπάρχουν και μερικές σελίδες για τους Συνεταιρισμούς στην Ελλάδα.

— «Πρακτικά τής Πανελληνίου Συσκέψεως τών 'Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών τής 26-29 'Ιανουαρίου 1933», Θεσσαλονίκη, έκδοση του «Συνεργατισμός» (βλ. στο Υποκεφ. ΣΤ΄ και ΣΤ΄/1).

— «Καταστατικόν τής Πανελληνίου Συνομοσπονδίας τών Γεωργικών Συνεταιρισμών» (βλ. στο Υποκεφ. ΣΤ΄/1).

2. Ιδεολογικές μορφωτικές προσπάθειες - εφαρμογές

— Χαρακτηριστικό για τη συνεταιριστική συνειδηση-οργάνωση: Δημιουργία καταθέσεων με παρακράτηση από καπνοπωλήσεις στο Παγγαίο.

«...προτιμήσαμε οι καταθέσεις να γίνονται στην Τράπεζα και όχι στους συνεταιρισμούς, όχι γιατί δεν έχουμε εμπιστοσύνη στα διοικητικά συμβούλια τών

καλών μας Συνεταιρισμών, αλλά γιατί αλλοιότιμη εμπιστοσύνη έχει ο συνεταιριστής στην Τράπεζα» (Κείμενο Γ. Λιάκου «Συνεταιριστής» 1933 σ. 108).

— Οι αίθουσες των Σχολείων παραχωρούνται για τις συνεδριάσεις των οργάνων των Συνεταιρισμών με εντολή του Υπουργού Παιδείας Αλ. Μυλωνά («Συνεταιριστής» 1933 σ. 35). Αναλυτικά βλ. «Συνεργατισμός» 1933 σ. 949.

— Συνεταιριστικά μαθήματα σε δασκάλους και υπαλλήλους ΑΤΕ από τον

Επιθεωρητή Συνεταιρισμών στη Θεσσαλονίκη Π. Βασιλακόπουλο βλ. «Συνεργατισμός» 1933 σ. 987.

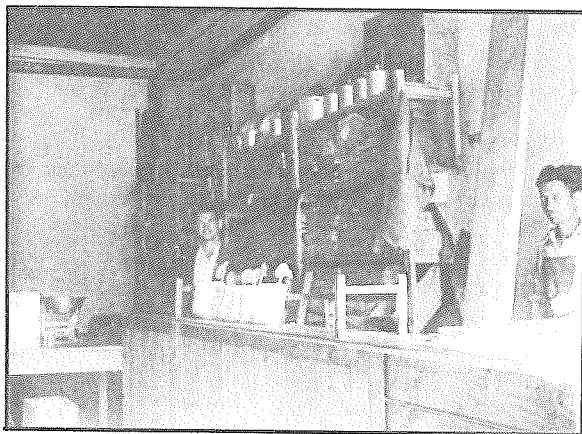
— Δραστηριότητα του ιδεολογικού Συνδέσμου Συνεταιριστών Β. Ελλάδος. Για τις συσκέψεις και αποφάσεις του 1932-1933 βλ. «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1013. Νέα Συμβούλια (βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 97 και «Συνεργατισμός» σ. 1027).

Μεγάλη η ανάγκη για τη συνεταιριστική ενημέρωση των αγροτών. Οδηγίες στις Ενώσεις με εγκύκλιο του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορ. Ελλάδος (Πρόεδρος Κ. Πρωτοπαπάς) βλ. «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1033.

— Για τη συνεταιριστική εκπαίδευση βλ. τις αρνητικές διαπιστώσεις του Κ. Τσάκα (παραπάνω).

— Η Συνεταιριστική Σχολή. Άρχισε να φθίνει πριν αναπτυχθή. Ο αριθμός των εισαγομένων ελαττώνεται. Για την κατάσταση αυτή φταίει κατά τι η γεωργική κρίση που εμπόδισε την ανάπτυξη του Συνεργατισμού. Αλλά δυστυχώς και η συνεταιριστική κίνηση της χώρας την υπέθαλψε, αδιαφόρησε τελείως για μία υπόθεση στην οποία έπρεπε να στηρίζει πολλές ελπίδες. Ούτε τροφοδότησε τη Σχολή με μαθητές, ούτε προσέλαβε στην υπηρεσία της αυτούς τους λίγους που αποφοιτούσαν από τη Σχολή. Η ολιγωρία αυτή της συνεταιριστικής κινήσεως απέναντι ενός εκπαιδευτικού ιδρύματος που ιδρύθηκε για να την εξυπηρετήσει, υπερβαίνει τα όρια του συγχωρητού..., παρατηρεί ο «Συνεργατισμός» (1933 σ. 1059). Και ζητά το ενδιαφέρον των Οργανώσεων και της Α.Τ.Ε. που και αυτή αντέδρασε στην πρόσληψη των αποφοίτων της Σχολής ως εποπτών συνεταιρισμών.

— Γίνεται εισαγωγή μόνο 15 σπουδαστών στη Σχολή Συνεταιριστών για το έτος 1933/34 («Συνεταιριστής» 1933 σ. 110). Εισάγονται αρχικά κατά σειρά οι: Χρ. Δεληβοριάς, Αριστ. Κλήμης, Γαλούσης, Ανδρ. Κούτρας, Μοσχόπουλος, Κ. Κάχρης, Κασιμάτης, Κάντας, Μουστακίδης, Χιώτης, («Συνεταιριστής» 1933 σ. 127). Και συμπληρωματικά Γ. Κοζώνης, Σπύρου, Β. Νικολαΐδης, Θ. Σωφρονάς, Εμ. Βασιλονικολιάδης («Συνεταιριστής» 1933 σ. 156). Βλ. φωτογραφία στη σελ. 476/1004.

Από τις πρώτες προσπάθειες των Ενώσεων Συνεταιρισμών για προμηθευτικές εργασίες (Πρατήριο στη Ξάνθη).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄
ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΝΩΣΕΩΝ
ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Κατά το 1933 η κίνηση των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών είναι η ακόλουθη:

Ιδρύθηκαν 9 Ενώσεις, οι ακόλουθες:

- Ε.Γ.Σ. Αττικής (Αθήναι)
- Ε.Γ.Σ. Άργους, Ναυπλίας, Κυνουρίας (Ναύπλιο), βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 34.
- Ε. Παραγ. Σ. Πεζών (Πεζά Κρήτης) («Συνεταιριστής» 1933 σ. 85).
- Ε.Γ.Σ. Γρεβενών (Γρεβενά)
- Ε.Γ.Σ. Λασηθίου (Άγιος Νικόλαος)
- Ε. Οιν. Σ. Σητείας (Λιμνή Σητείας)
- Ε. Καπνοπαρ. Σ. Καρδίτσης (Καρδίτσα)
- Πιστ. Πρ. Πωλ. Μυλοποτάμου (Πέραμα Κρήτης)
- Ε.Γ.Σ. Μαστιχοχωρίων Χίου (Κοινή Χίου)

Διαλύθηκε η Γεωργική Τράπεζα Σάμου (Καρλόβασι)

Στο τέλος του 1933 υπήρχαν 97 Ενώσεις Γ. Συνεταιρισμών. («Συνεταιριστής» 1934 σ. 180).

Οι Ενώσεις του 1933, (όχι όλες αλλά μόνο οι 80 για τις οποίες συγκεντρώθηκαν στοιχεία για την επίσημη Στατιστική της ΑΤΕ (που εκδόθηκε το 1937), είχαν ιδρυθεί κατά τα έτη:

Έτη	Ενώσεις	Έτη	Ενώσεις
1916	1	1924	7
1917	-	1925	5
1918	2	1926	7
1919	-	1927	5
1920	1	1928	15
1921	-	1929	7
1922	3	1930	12
1923	7	1931	2
		1932	1
		1933	5
			<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/> 80

Υπάρχουν ακόμα και άλλες, Ενώσεις (για τις οποίες δεν συγκεντρώθηκαν στοιχεία επειδή ήταν νεαρές οι αδρανούσες) που ιδρύθηκαν κατά τα έτη 1924, 1930, 1931, 1932, 1933.

(Ο πίνακας αυτός της ΑΤΕ θα είχε μεγαλύτερη σημασία αν αναφερόταν σε άλλη στήλη, πόσες Ενώσεις είχαν ιδρυθεί κάθε χρόνο από το 1916 και έπειτα, ώστε να προκύπτει ποιές οι διαλυθείσες μέχρι το 1933, κατά έτη ιδρύσεως).

Η κατανομή των 80 Ενώσεων κατά Γεωγραφικά Διαμερίσματα ήταν η παρακάτω:

Πελοπόννησος	20	Θράκη	4
Κεντρ. Δυτ. Μακεδονία	14	Κυκλάδες	4
Ανατολική Μακεδονία	3	Ήπειρος	3
Κρήτη	12	Ιόνιοι	3

Στερεά	8	Ν. Αιγαίου	2
Θεσσαλία	7		

Μέλη των παραπάνω Ενώσεων ήταν 2.581 Συνεταιρισμοί. Κατά μέσον όρο αναλογούν στην κάθε Ένωση 32 περίπου Συνεταιρισμοί.

Ανεξάρτητα από τον μέσο όρο, η κατάταξη των 80 Ενώσεων κατά αριθμό μελών τους, ήταν η ακόλουθη:

Ενώσεις 11 με Συνεταιρισμούς μέλη 7-10	Ενώσεις 3 με Συνεταιρισμούς μέλη 61- 70
Ενώσεις 19 με Συνεταιρισμούς μέλη 11-20	Ενώσεις 1 με Συνεταιρισμούς μέλη 71- 80
Ενώσεις 17 με Συνεταιρισμούς μέλη 21-30	Ενώσεις 1 με Συνεταιρισμούς μέλη 81- 90
Ενώσεις 10 με Συνεταιρισμούς μέλη 31-40	Ενώσεις 1 με Συνεταιρισμούς μέλη 101-110
Ενώσεις 12 με Συνεταιρισμούς μέλη 41-50	Ενώσεις 1 με Συνεταιρισμούς μέλη 111-120
Ενώσεις 3 με Συνεταιρισμούς μέλη 51-60	Ενώσεις 1 με Συνεταιρισμούς μέλη 121-130

Η αξία των δηλωθεισών μεριδών των 80 Ενώσεων ήταν δρχ. 26.366.450 με καταβλημένες μερίδες δρχ. 16.153.290

Το σύνολο της ευθύνης των μελών Συνεταιρισμών ήταν δρχ. 874.334.760

(Πλέον δύο Απ. Ευθύνης, της Καλαμπάκας και Ολυμπίας).

Κατά μέσον όρο η ευθύνη κατά Ένωση ήταν δρχ. 11.209.420

Άλλα στοιχεία των 80 Ενώσεων:

Τακτικά Αποθεματικά	δρχ. 3.757.512
Έκτακτα αποθεματικά	δρχ. 11.680.594
Έτερα αποθεματικά	δρχ. 3.016.798
Σύνολο αποθεματικών	δρχ. 18.454.904
Καταθέσεις στις Ενώσεις	δρχ. 27.578.334
Χορηγηθέντα δάνεια από Ενώσεις ήτοι:	δρχ. 197.903.100

(Καλλιεργητικά 173.222.284 με ενέχυρο 24.680.816)

Ληφθέντα δάνεια (από ΑΤΕ και ΕΤΕ)

45 Ενώσεις από ΑΤΕ δρχ. 201.150.017

12 Ενώσεις από ΕΤΕ δρχ. 14.572.849

10 Ενώσεις από Τρίτους δρχ. 17.383.011

Σύνολο ληφθέντων δανείων δρχ. 233.105.877

Από τα παραπάνω ληφθέντα δάνεια ήταν:

Καλλιεργητικά 155.839.553

Με ενέχυρο 76.834.207

Μακροπρόθεσμα 432.117

Αναλυτικά για τις διάφορες εργασίες των Ενώσεων κατά το 1933 βλ. στους αναλυτικούς πίνακες της Στατιστικής 1933 (που δημοσιεύτηκε το 1937 από την ΑΤΕ).

Η συνεταιριστική κινητοποίηση με την Πανελλήνια Σύσκεψη των Ενώσεων Γ. Συνεταιρισμών της 26-29 Ιανουαρίου 1933.

Σταθμό στην εξέλιξη της συνεταιριστικής κινήσεως, την οργάνωση και τις διεκδικήσεις της, αποτέλεσε η παραπάνω Σύσκεψη (βλ. και στο ΣΤ' /1). Πολύτιμα είναι τα πρακτικά της που διασώθηκαν και εκδόθηκαν σε ειδικό τεύχος (βλ. παραπάνω στο Ε').

Η Σύσκεψη έγινε στην Αθήνα (Αίθουσα του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου). Παρέστησαν:

α) Εκπρόσωποι 37 Ενώσεων.

β) Μέλη της Επιτροπής μελέτης των συνεταιριστικών ζητημάτων που ήταν οι προσωπικότητες της εποχής Σπ. Χασιώτης, Π. Δεκάζος, Αλ. Μυλωνάς, Αρ. Σίδερης, Κ. Πρωτόπαπας, Αλ. Σβώλος, Θ. Τζωρτζάκης, Χρ. Ευελπίδης, Γ. Σαμαρόπουλος, Β. Σιμωνίδης, Χ. Παπαχρίστου, Σπ. Αντωνιάδης.

γ) Ο Υφυπουργός Γεωργίας Αλ. Μπακάλμπασης, ο Γεν. Γραμ. Υπ. Γεωργίας Π. Κουτσομητόπουλος και τα ανώτατα στελέχη του: Επ. Κυπριάδης, Αν. Δομέστιχος, Π. Καναγκίνης.

δ) Ο Γεν. Διευθυντής της ΑΤΕ Γ. Τρακάκης με τα ανώτατα στελέχη της (Μιν. Γερακάρη, Σωτ. Πετρόπουλο, Κ. Τζωρτζόπουλο).

ε) Οι σύμβουλοι της ΑΤΕ: Αχ. Μάντζαρης και Ι. Καραμάνος (οι σύμβουλοι Κ. Πρωτοπαπάς, Θ. Τζωρτζάκης, Χρ. Ευελπίδης, Π. Κουτσομητόπουλος, Γ. Σαμαρόπουλος και Αλ. Σβώλος προσήλθαν με άλλες ιδιότητες).

στ) Οι επιθεωρητές Γεωργικών Συνεταιρισμών: Π. Βασιλακόπουλος, Ι. Παπαχριστόπουλος, Χρ. Παπακωνσταντόπουλος, Π. Στεφόπουλος, Κ. Δεληβοριάς, Κ. Βέννος, Αθ. Παρασκευόπουλος, Κ. Χολέβας.

ζ) Οι γεροϋσιαστές των Γεωργικών Επιμελητηρίων: Αντ. Λεονάρδος, Χρ. Τερζάκης (οι γεροϋσιαστές Αρ. Σίδερης, Σπ. Χασιώτης, Π. Δεκάζος και ως μέλη της Επιτροπής Μελέτης).

η) Αντιπρόσωποι του ΑΣΟ και άλλων Γεωργ. Οργανισμών.

θ) Ο Σύνδεσμος Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος (που είχε και την εξουσιοδότηση από τις Ενώσεις για την σύγκληση).

Γενική εισήγηση έκανε εκ μέρους του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος ο Κ. Πρωτόπαπας. Αρχικά θέτει υπ' όψιν της Σύσκεψως τα πορίσματα της Επιτροπής Μελέτης (Αμπελάκιων) που είχε συσταθεί παλαιότερα με απόφαση του Συνδέσμου και Ενώσεων και ζητεί την επικύρωση και την ομαδική ενέργεια των Ενώσεων.

Μετά δόθηκε ο λόγος στον Θ. Τζωρτζάκη ο οποίος αναγγέλλει τον θάνατο του Νικ. Μιχοπούλου που έγινε τότε (στις 23 Ιανουαρίου 1933) με συγκινητικά λόγια τα οποία ακούουν όρθιοι οι παρόντες. (Βλ. στο Υποκεφ. ΙΑ').

Στη συνέχεια ο Θ. Τζωρτζάκης ομιλεί ως Γραμματεύς της Επιτροπής των Αμπελακίων και εξιστορεί την εξέλιξη της συνεταιριστικής κινήσεως και την εργασία της Επιτροπής Αμπελακίων (τα θέματα θα αναπτύξουν οι ειδικοί εισηγητές).

Στη συνέχεια ο Κ. Πρωτόπαπας ανακοινώνει, εκ μέρους της Επιτροπής του Πανελληνίου Γεωργικού Συνεδρίου Αθηνών, ότι τούτο πρέπει να αναβληθεί διότι άλλαξαν τα πράγματα, διαλύθηκε η Βουλή και προκηρύχθηκαν εκλογές, άρχισε η προεκλογική κίνηση. Η Σύσκεψη ενέκρινε την αναβολή.

Στη συνέχεια ο Χρ. Ευελπίδης αναφέρθηκε στο ζήτημα της αγροτικής πίστεως και ΑΤΕ (βλ. στο Υποκεφ. Ζ).

Ο Υφυπουργός Γεωργίας Αλ. Μπακάλμπασης εξαιρεί την σημασία των Συνεταιρισμών και υπόσχεται συμπαράσταση.

Στη συνέχεια ο Θ. Τζωρτζάκης αναφέρεται στη Συνεταιριστική πολιτική της ΑΤΕ. Ακολουθεί εισήγηση του Αριστ. Σίδερι σχετικά με το θέμα «ανάμιξη των Συνεταιρισμών στην γενική οικονομική πολιτική». Γίνεται μεγάλη αναφορά για την κομματική ανάμιξη των Συνεταιρισμών και για τα γενικότερα συνεταιριστικά ιδεώδη.

Ο Σπ. Αντωνιάδης αναφέρθηκε στο θέμα της Κεντρικής Οργανώσεως των

Συνεταιρισμών (βλ. στο Υποκ. ΣΤ/1).

Συζητήσεις γίνονται και για διάφορα άλλα ζητήματα, όπως των συνεταιριστικών υπαλλήλων, των ειδικών Λογιστηρίων, το καπνικό, το σταφιδικό, των αγροτικών χρεών, το σιτοπαραγωγικό.

Τελικά διατυπώθηκαν πολύ μελετημένα ψηφίσματα (τα οποία βλ. στα αντίστοιχα Υποκεφάλαιά μας).

Για την ιστορία πρέπει να σημειωθούν τα ονόματα των αντιπροσώπων των Ενώσεων που έλαβαν μέρος στις συζητήσεις που ακολούθησαν, κατά χρονολογική σειρά ομιλίας τους, όπως τουλάχιστον φαίνεται από τα Πρακτικά:

Ποπολάνος, Πάρου — Μ. Χάσος, Φλωρίνης — Ευρ. Τζουμέρτης, Θεσσαλονίκης — Γκολφινόπουλος, Αιγιαλείας — Ι. Σινάρης, Βερροίας — Χρ. Τερζάκης, Καλαμών — Β. Ιλantzής, Ξάνθης — Αλ. Πρίνος, Κρεσταινών — Βουδούρης, Θηβών — Χρ. Βακαλούδης, Σερρών — Αντώνογλου, Καβάλας — Σπ. Αντωνιάδης, Συνδέσμου Συνεταιριστών — Νικολαΐδης, Πατρών — Β. Κέστης, Τρικάλων — Πρεδάρης, Κορίνθου — Βενιζέλος — Κανταρές — Σπάρτης, Γιαννιτσών — Αλ. Μπαλατσής και Ιντζεσίλογλου, της Εκτελεστικής Επιτροπής του Καπνοπαραγωγικού Συνεδρίου — Καραμαγκιόλης — Ι. Αφεντάκης.

† Ειδικές δραστηριότητες διαφόρων Ενώσεων:

— Δραστηριότητα Ενώσεως Αρηνοφυγαλίας (Κακόβατου) Βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 35.

— Λέσβος. Νέα Συνεταιρική κατάκτηση. Εκχύλιση ελαιοπυρήνων. Κείμενο Κ. Βέννου («Συνεταιριστής» 1933 σ. 41).

— Δραστηριότητα Ενώσεως Κιτροπαραγωγών Κρήτης («Συνεταιριστής» 1933 σ. 58). Κείμενο Εμμ. Σκάρκου για επιτυχίες και αντιδράσεις (σ. 66, 155).

— Η κρατική συγκέντρωση του εγχωρίου σίτου (ΚΕΠΕΣ) δια των Ενώσεων Γ. Συνεταιρισμών. Συνεταιριστική κατάκτηση. Όροι («Συνεταιριστής» 1933 σ. 71, 79, 96, 99). Αποτελέσματα (σ. 167))

— Ίδρυση Ενώσεως Συνεταιρισμών Πεζών («Συνεταιριστής» 1933 σ. 85)

— Δραστηριότητα Ενώσεως Συνεταιρισμών Σύρου («Συνεταιριστής» 1933)

— Δραστηριότητα της Ομοσπονδίας Γ. Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης. Δυσκολίες. Έκθεση Δ.Σ. («Συνεργατισμός» 1933 σ. 993).

— Για σύγκριση με την συνεταιριστική πίστη και δραστηριότητα που αναπτύσσεται στη νεαρή συνεταιριστική κίνηση και στα στελέχη της (αιρετά και υπαλληλικά) χρήσιμο είναι το κείμενο του V. Totomianz που αναφέρεται στη μείωση του ενθουσιασμού που παρατηρείται στις ανεπτυγμένες Οργανώσεις και χώρες «Είς τά μεγάλα και πολυτελή συνεργατικά μέγαρα τής σήμερον μέ τούς άπειραρίθμους υπαλλήλους των δέν αισθάνεται κανείς τόν έαυτό του τόσο άναπαντικά όσο στά ταπεινά συνεταιριστικά πρατήρια του παλαιού καιρού. Τουτό δύναται έν μέρει νά έξηγηθή από τό γεγονός ότι είς τό παρελθόν υπήρχε, συγκριτικά, μεγαλύτερος άριθμός ένθουσιασμένων πρωτοπόρων και άποστόλων του συνεργατισμού παρά τώρα» («Συνεργατισμός» 1933 σ. 943).

— Δραστηριότητα της Σταφιδικής Ενώσεως Χανίων 1930-1933. Ιστορικό για τις δυσκολίες του 1929, το ανοργάνωτο και πρόχειρο. Και για την μετέπειτα οργάνωση και τις σχετικές επιτυχίες παρά την οικονομική κρίση. Η συμβολή ΑΤΕ αξιόλογος. Έκθεση Θ. Τζαρδή («Συνεργατισμός» 1933 σ. 1147).

— Το έργο της Ενώσεως Ξάνθης κατά το 1933. Έκθεση Β. Ιλantzής («Συνεταιριστής» 1934 σ. 100 και «Συνεταιρισμένη Θράκη» 1934 τεύχος Φεβρουαρίου).

— Στη δυτική και βορειοδυτική Μακεδονία παρατηρείται ζωηρός οργανισμός για

συνεταιριστική δράση. «Ἐπειδή πρόκειται περί ἐπαρχιῶν εἴτε δεινῶς δοκιμασθεισῶν εἴτε ἐντελῶς ἀγνῶν καὶ παρθένων, ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν πρὸς τὴν Ὑπηρεσίαν τῶν Συνεταιρισμῶν τῆς ΑΤΕ νὰ ἐπιδείξῃ ἰδιαιτέραν μέριμναν...» («Συνεργατισμός» 1933 σ. 1156).

— Το τι γινόταν συνεταιριστικά στις ἄλλες Βαλκανικὲς Χῶρες τὴν εποχὴ αὐτὴ βλ. σὲ κείμενο τοῦ V. Totomianz με τίτλο «Τα θαύματα τοῦ Συνεργατισμοῦ» στο «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1184.

— Αναλυτικὰ στατιστικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴ συνεταιριστικὴ κίνηση Θεσσαλίας (Λαρίσης, Φαρσάλων, Βόλου, Αλμυροῦ, Καρδίτσας, Τρικάλων, Καλαμπάκας) κατὰ τὸ 1933 βλ. σὲ ἔκθεση Ι. Παπαχριστοπούλου «Συνεταιριστής» 1933 σ. 182. (Αφοροῦν καὶ τοὺς Συνεταιρισμοὺς).

— Ἡ ἀναδιοργάνωση καὶ ἐξέλιξη τῆς ἑνώσεως Γ.Σ. Κατερίνης: Ἐκθεση Μ. Εὐστρατιᾶδη («Συνεργατισμός» 1934 σ. 1262).

— Οἱ προμηθευτικὲς ἐργασίες στὴν Ἑνωσὴ Γ.Σ. Ἐάνθης. Εξέλιξη. Ἐκθεση Β. Πλαντζῆ («Συνεργατισμός» 1934 σ. 1287).

— Δραστηριότητα Ὁμοσπονδίας Γ.Σ. Θεσσαλονίκης. Ἐκθεση Δ.Σ. («Συνεργατισμός» 1934 σ. 1291).

— Δραστηριότητα Ὁμοσπονδίας Γ.Σ. Θεσσαλονίκης κατὰ δύσκολο ἔτος 1933 («Συνεταιριστής» 1934 σ. 33, Ἰσολογισμὸς σ. 36).

— Συνεταιρικὴ κίνηση στὴν Πρέσπα Φλώρινας («Συνεργατισμός» 1934 σ. 1294).

— Ἰδρυση ἑνώσεως Αργολίδος. Προσπάθειες τῆς βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 34.

— Σχετικὰ με τὴ συγκέντρωση τοῦ σίτου ποὺ ἀρχισαν νὰ κάνουν τότε οἱ ἑνώσεις γιὰ λογ/σμὸ τοῦ Κράτους καὶ γενικότερα γιὰ ὅλη τὴν τότε συνεταιριστικὴ κατάσταση, σύγχρονο καὶ κάπως προφητικὸ εἶναι τὸ κείμενο «Πρὸς τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς συνεταιριστικῆς δράσεως» στο «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1084 ποὺ καταλήγει:

«...Τὴν προσοχὴ τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων ἐλκύει σήμερα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἡ διάθεσις τῶν προϊόντων καὶ δὴ τῶν δημοτικῶν καὶ κατὰ συνέπεια ἡ ἐργασία αὐτὴ ἀπασχολεῖ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς δραστηριότητος τῶν ἐν λόγῳ ὀργανώσεων. Ἀφορμὴ πρὸς τὴν τοιοῦτου εἶδους δράσιν δίνει ἡ παρουσία πελατῶν γιὰ μεγάλες ποσότητες, ὀργανισμῶν Δημοσίου Δικαίου κοινωφελῶς χαρακτῆρος (ΚΕΠΕΣ γιὰ τὸ σιτάρι, ΑΤΕ καὶ Στρατιωτικὲς Ὑπηρεσίες γιὰ τὸ κριθάρι καὶ βρώμη).

Ἐπειὰ ἀπὸ τῆς γενικῆς στροφῆς πρὸς τὴ πιστωτικὴ δράσιν, στρέφεται τώρα ὀλόσωμη ἡ κίνησις μας, πρὸς τὴ διάθεσιν τῶν γεωργικῶν προϊόντων μέσῳ τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων. Οἱ ἔντονοι αὐτῆς δραστηριότητες, ἀναμφισβητήτως, δίνουν κάποια ζωηρότητα στὴ συνεταιριστικὴ ζωὴ τοῦ τόπου, ἀφίνουν ὅμως ὠριμμένα κενὰ σημεῖα τὰ ὅποια ἀποτελοῦν μὲ τὴ πάροδο τοῦ χρόνου τὰ καχεκτικὰ σημεῖα τοῦ συνεταιριστικοῦ σώματος. Βεβαίως, δὲν διανοοῦμεθα ἢ συνεταιριστικὴ Κίνησις τοῦ τόπου νὰ μὴ ἐπωφεληθῇ ὠριμμένων εὐκαιριῶν ποῦ τῆς παρουσιάζονται γιὰ νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ τονωθῇ, ἀλλὰ ἐπιθυμοῦμε νὰ δοῦμε κάποια συμμετρίαν, νὰ τὴν διακρίνῃ στὴν ἀνάπτυξίν της. Ὁρισμένως πολλὰ ποῦ δὲν ἔχουν προβλεφθῆ θὰ ἀναφανοῦν μέσῳ στῆς δράσιν καὶ θὰ ἀπασχολήσουν χρόνον καὶ σκέψιν, συνεπῶς τυχόν παρουσιαζόμενες ἐλλείψεις θὰ συμπληρωθῶν, ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ζητήματα ποῦ κείνται ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν

ἀπασχολήσεων τῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων τὰ ὅποια δὲν θὰ δοθῇ εὐκαιρία νὰ ἀντικρουθοῦν ἀμέσως, σὲ στιγμὴ μάλιστα ποῦ οἱ διεξαγόμενες ἐργασίες ἀπαιτοῦν κάποια γοργότητα. Περὶ αὐτῶν τῶν ζητημάτων θὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ δώσωμε ἀφορμὴ, ἢ μὰ δράσιν, ἢ μὰ ἐπισκοπὴν ἄλλη ἐξ ἴσου σπουδαία, ἐξ ἴσου ἐξυπηρετικὴ, δεδομένου ὅτι, οἱ σημερινὲς συνθήκες ἀποτελοῦν μοναδικὴ εὐκαιρία γιὰ ὀλόπλευρη πρὸς τὰ μπρός πορεία.

Ἡ συγκέντρωσις τοῦ σίτου γιὰ λογαριασμὸ τῆς ΚΕΠΕΣ, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν συγκέντρωσιν τῆς κριθῆς καὶ τῆς βρώμης, θέτει σὲ ἄμεσον ἐπαφὴν τῆς συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως μὲ τίς γεωργικὰς μᾶζας, συνεταιρισμένες ἢ ὄχι. Μία εὐκαιρία νὰ γνωρίσουν οἱ μὴ συνεταιρισμένοι, ἀλλὰ καὶ οἱ συνεταιρισμένοι, τίς συνεταιριστικὰς μεθόδους τῆς συναλλαγῆς νὰ τίς συγκρίνουν μὲ κείνας τῶν μικρεμπορῶν καὶ τῶν μεσιτῶν καὶ νὰ σχηματίσουν μίαν ἰδέαν τῆς εὐκαιρίας καὶ τῆς δικαιοσύνης μετὰ τῶν ὀλοκλήρων ἀλλάσσονται οἱ συνεταιρισμοὶ καὶ τῆς γοργότητος μὲ τὴν ὅποια διεκπεραιῶνουν οἱ τελευταῖοι τίς ὑποθέσεις τῶν πελατῶν τους ἐν συγκρίσει μὲ τοὺς κρατικούς ὀργανισμούς. Μία εὐκαιρία νὰ πλησιάσουν οἱ μὴ συνεταιρισμένοι ἕνα πολιτισμὸν, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖται διὰ τῶν συνεταιρισμῶν, πρᾶγμα τὸ ὅποιο θὰ ἀντιληφθῶν ἀπὸ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν προσηνείαν μὲ τὴν ὅποια θὰ τοὺς φερθῇ; ὁ συνεταιριστικὸς ὑπάλληλος, γιὰ τὸν ὅποιο ὁ καθένας εἶνε ἴσος, ἐφόσον φέρεται εὐκαιρῶν, τίμια καὶ ἀνυστε-

ρόβουλα. Τά συνεργεία συγκεντρώσεως είνε, τρόπον τινά, ή προσωποποιήσις τών συνεταιριστικών ιδεωδών, οί δέ προϊστάμενοί τους, ή σφραγίδα του τελειότερου συνεταιριστικού οργανισμού, ώς πράξις. Μ' αυτά καταφαίνεται ή σημασία πού πρέπει νά αποδίδεται στην εκλογή του προσώπου του προϊσταμένου του συνεργείου, αλλά και όλο τό συνεργείο πρέπει ν' άπαρτίζεται από ανθρώπους πού πιστεύουν στη συνεταιριστική πράξι και ιδέα και δέχονται νά γίνουν κήρυκés τους, διότι σέ μία τόσο κοπιαστική και λεπτή εργασία δέν φθάνει ένας νά άντικρύση όλα τά ζητήματα και νά προπαγανδίση ύπέρ τών συνεταιρισμών. Καταρτιζόμενα κατ' αυτόν τόν τρόπον τά συνεργεία θά μπορέσουν κατά ένα θαυμάσιο τρόπο νά εκπροσωπήσουν τή συνεταιριστική οργάνωσι και νά διαδώσουν τά συνεταιριστικά ιδεώδη.

"Όπως λέγομε παραπάνω, ή συγκέντρωσις τών σιτηρών δέν έχει μόνιμο χαρακτήρα, διότι έχει άφορμή τή παρουσία μεγάλων πελατών, πού δέν άποκλείεται μετά ένα ή δύο χρόνια νά εκλείψουν, όποτε άσφαλώς ή εργασία αυτή θά άτονήσῃ. Άλλά είνε γνωστό, πώς δέν ύπάρχει επιχείρησις συνεταιριστική πού νά μή είχε συνέχεια, σύμφωνα μέ τήν ιστορία. Έτσι έπωφελούμενες οί συνεταιριστικές οργανώσεις τών περιστάσεων, θά πρέπει νά δημιουργήσουν συνείδησι από κοινού διαθέσεως τών προϊόντων.

...Γιά νά προληφθούν τά άτοπήματα αυτά, δεδομένου ότι θά εξακολουθούν νά παρέχωνται και στο έξής οί ίδιες ευκαιρίες, θά είνε ευχής έργο οί διεξάγοντες, σήμερα, τίς εργασίες τής από κοινού συγκεντρώσεως και πωλήσεως, νά φροντίσουν νά μπάσουν τούς

συνεταιρισμούς μέλη τους καθώς και τούς συνεταιριστούς στίς λεπτομέρειες τής συγκεντρώσεως για νά φθάσωμε στο σημείο νά μπορέσουν οί Ένώσεις και οί συνεταιρισμοί, στο τέλος τής προνομαστικής περιόδου τής προστασίας τών τιμών, νά αναλάβουν οί ίδιοι την εργασία αυτή μέ τά δικά τους μέσα και μέ κίνδυνο δικό τους συναγωνιζόμενοι μέ έπιτυχία τούς εμπόρους έως ότου τούς εκτοπίσουν όριστικώς.

Παράλληλα θά πρέπει ν' άρχισή συστηματική προπαγάνδα ύπό τών συνεταιρισμών άφ' ενός για νά έννοήσουν οί συνεταιρισμένοι τήν ευρύτερα έννοια τής συνεταιριστικής δράσεως και άφ' έτέρου για νά πικνωθούν οί τάξεις τών συνεταιριών μέ τήν έγγραφή νέων μελών. Επίσης θά πρέπει νά άρχισή σέ κάθε περιφέρεια μία βαθειά μελέτη μέ σκοπό νά έξευρεθούν οί δυνατότητες νά αναληφθούν νέα συνεταιριστικά έργα πού θά έξυτηρηθήσουν τή κοινωνία.

"Αν κατορθώσωμε νά δράσωμε κατ' αυτόν τόν τρόπο μπορούμε νά ελπίζωμε πώς ή εργασία τής συγκεντρώσεως θά συνειδητοποιηθή και θά συμπληρωθή μέ τή συμμετοχή τών συνεταιρισμών (ένώ σήμερα στη συγκέντρωσι ή Συνεταιρισμός δέν παίζει κανένα ρόλον) και θ' άναπτυχθούν και άλλοι κλάδοι συνεταιριστικής δράσεως χωρίς πρόσθετες δαπάνες. Έτσι δέν θά διατρέξωμε τόν κίνδυνο νά εκληφθούν οί Ένώσεις σάν έμποροι άκολουθώντας μία κερδοσκοπική πολιτική και νά παραμελήσωμε άλλους έξ' ίσου έπωφελείς σκοπούς. Δέν θά έχει κανείς συνεταιρισ άφορμή νά μάς κατηγορήσῃ πώς δέν μείνωμε πιστοί στο καθήκον μας, ή δέ Κίνησις μας θά παρουσιάζει μία ολοκληρωμένη δράσι.»

— Παρατηρήσεις πάνω στην εξέλιξη και τη σημερινή θέση των προμηθευτικών εργασιών. Κατευθύνσεις από την πείρα για συστηματοποίηση και καλύτερη οργάνωση. («Συνεργατισμός» 1933 σ. 1088).

Οικονομικά Στοιχεία από Ισολογισμούς 1933

- Ομοσπονδίας Γ.Σ. Θεσσαλονίκης («Συνεταιριστής» 1934 σ. 36).
- Ε.Γ.Σ. Σερρών («Συνεταιριστής» 1934 σ. 56).
- Ε.Γ.Σ. Καρδίτσας («Συνεταιριστής» 1934 σ. 56).
- Κ.Σ. Τράπεζα Ηλείας («Συνεταιριστής» 1934 σ. 72).
- Πιστ. Προμ. Πωλ. Ε.Γ.Σ. Χανίων («Συνεταιριστής» 1934 σ. 88).
- Ε.Γ.Σ. Ξάνθης («Συνεταιριστής» 1934 σ. 104).
- Ε.Γ.Σ. Κιλκίς («Συνεταιριστής» 1934 σ. 104).
- Ε.Γ.Σ. Χαλκιδικής («Συνεταιριστής» 1934 σ. 124, «Συνεργατισμός» 1934 σ. 1298).
- Κ. Αγρ. Τραπεζης Αξιουπόλεως («Συνεταιριστής» 1934 σ. 124)
- Ε.Γ.Σ. Κατερίνης («Συνεταιριστής» 1934 σ. 140).
- Ε.Γ.Σ. πωλήσεως σουλτανίνας Χανίων («Συνεργατισμός» 1933 σ. 1106).

ΟΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

1. Η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών.

Η Πανελλήνια Σύσκεψη των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών στην Αθήνα (26-29 Ιανουαρίου 1933) αποφασίζει να πραγματοποιηθεί η ίδρυση Κεντρικής ιδεολογικής και να αναβληθεί η ίδρυση περιφερειακών Ιδεολογικών Οργανώσεων («Συνεταιριστής» 1933 σ. 20).

Η απόφαση είναι η επόμενη:

«Επί της ιδρύσεως κεντρικής και περιφερειακών ιδεολογικών οργανώσεων. Παραδέχεται όπως:

α) Επιδιώχθῃ ἡ ἴδρυσις Πανελληνίου Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας Συνεταιρισμῶν, οὐχὶ ὑπὸ μορφὴν οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ ἀλλὰ σωματείου, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως νὰ ἐξασφαλισθοῦν τὰ ἀναγκαῖα ὑλικά μέσα πρὸς

ἐπιτυχὴ ἐπιδίωξιν τῶν σκοπῶν αὐτῆς.

β) Ἀναβληθῇ, πρὸς τὸ παρὸν, ἡ ἴδρυσις περιφερειακῶν ιδεολογικῶν ὀργανώσεων συνεταιρισμῶν, δεδομένου ὅτι αἱ ἑνώσεις Συνεταιρισμῶν ἐπιδιώκουν, ἐκτὸς τῶν οἰκονομικῶν τῶν σκοπῶν καὶ ιδεολογικοῦ συνεταιριστικοῦ τοιοῦτου.

Στη συνέχεια για να προωθηθεί το θέμα συγκαλείται σύσκεψη των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμῶν Μακεδονίας στη Βέροια στις 19 Ιουνίου 1933, όπου αποφασίζονται τα επόμενα:

«Εἰσηγούμενον τῶν κ.κ. Εὐθ. Τζουμέρτη καὶ Ἰωάννου Σινάρη ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἰδρύσεως Γραφείου τῶν συνεταιριστικῶν ὑποθέσεων, ἡ Σύσκεψις ἀναγνωρίζουσα τὴν ἀνάγκη τῆς ἐνιαίας ἐμφανίσεως τῶν ἑνώσεων συνεταιρισμῶν καὶ ἔχουσα ὑπ' ὄψει τῆς τὰ ψηφίσματα τῶν μέχρι τοῦδε Γεωργικῶν Συνεδρίων περὶ ἰδρύσεως Τριτοβαθμίου Ὑπηρεσίας, ἀποδέχεται τὴν πρότασιν ταύτην καὶ ἀποφασίζει:

1ον) Ὅπως παρακληθῇ ὁ παρὰ τῆ Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς Σύμβουλος, ἀντιπρόσωπος τῶν ἑνώσεων κ. Θ. Τζωρτζάκης καὶ ἀναλάβῃ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Γραφείου τούτου καὶ συντάξῃ τὸ σχέδιον λειτουργίας αὐτοῦ. Παρακαλοῦνται αἱ ἄλλαι ἑνώσεις τῆς Ἑλλάδος νὰ συμμετάσχουν εἰς τὸ ὡς ἄνω Γραφεῖον εἰς συνεργα-

σίαν καὶ ἐξουσιοδοτεῖται ὁ κ. Θ. Τζωρτζάκης ὅπως ἀποστείλῃ σχετικὴν ἐπιστολήν.

2ον) Ὅπως μετὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ Γραφείου καὶ τῶν ἀπαιτηθησομένων δαπανῶν γιὰ τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ, καθορισθῇ ἡ καταβολὴ τῆς εἰσφορᾶς ἐκάστης ἑνώσεως Συνεταιρισμῶν κυμαινόμενης ταύτης ἀπὸ τριῶν μέχρι πέντε χιλιάδων δραχμῶν ἐτησίως καὶ ἀναλόγως τῆς δυναμικότητος ἐκάστης.

3ον) Ἐκλέγει ἀντιπροσώπους τῶν συνεργαζομένων ἑνώσεων παρὰ τῷ ἀνωτέρῳ Γραφείῳ, διὰ τὴν περίοδον ταύτην, τοὺς κ.κ. Αἰθ. Ἀθανασιάδην καὶ Ἀναστ. Σπάρτην, ἀναπληρωτὰς δὲ αὐτῶν τοὺς κ.κ. Ἄνδρ. Σιβρόπουλον καὶ Θεοδ. Ἡλιόπουλον. Ἡ θητεία ἔσται μονοετής.»

Σχετικὰ, για να προχωρήσει η σχετική διαδικασία και να βρει απήχηση, για άμεση πραγματοποίηση, η απόφαση της Σύσκεψης των Ενώσεων Μακεδονίας, ο Θ. Τζωρτζάκης (στο «Συνεταιριστής» 1933 φ. Ιουνίου σελ. 73) κάνει σχετική ενημερωτική αναδρομή και υποδεικνύει τον τρόπο ενέργειας για την επιτάχυνση της ιδρύσεως με το κείμενό του: «Ανάγκη Μονίμου Συνεργασίας των Ενώσεων Συνεταιρισμῶν».

Και ο «Συνεργατισμός» της Θεσσαλονίκης γράφει (1933 σελ. 1091) για τις πρώτες ενέργειες έπειτα από τη Σύσκεψη της Βεροίας της 19/6/1933:

«... Ὁ κ. Θ. Τζωρτζάκης πού, εὐχαρίστως, ἀπεδέχθη νὰ προσφέρῃ τίς ὑπηρεσίες του, ἀνέλαβε τὸ βαρὺ ἔργον τῶν συνεννοήσεων. Ἀποτέλεσμα τῶν πρώτων ἐνεργειῶν ὑπήρξε ἡ ἀπόφασις νὰ ἀπευθύνῃ τὴν ἀκόλουθο ἐγκύκλιον στίς ἑνώσεις τῶν Συνεταιρισμῶν μέσα στήν ὁποία ἀναφέρει λεπτομερῶς ὅλα τὰ περὶ τῆς χρησιμότητος τῆς συστειρώσεως ὅλων τῶν συνεταιριστικῶν δυνάμεων. Κάνομε θερμὴ σύστασι στους

ἀναγνώστας μας νὰ μελετήσουν προσεκτικὰ τὸ ἔγγραφο αὐτὸ καὶ νὰ εἰσέλθουν στὸ κύριο νόημα του καὶ ὁ καθένας μὲ τὰ μέσα πού ἔχει σὴν διάθεσι του νὰ συμβάλῃ στήν ἐπιτυχία τοῦ ἐπιδιωκόμενου. Βεβαίως οἱ ἑνώσεις τῶν συνεταιρισμῶν εἶνε κείνες πού θὰ λάβουν τίς ἀποφάσεις ἀλλὰ μὴ λησμονοῦμε πὼς οἱ ἀποφάσεις δὲν ἔχουν κανένα κύρος ἐν δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴ συνεταιριστικὴ κοινὴ γνώμη».

Η εγκύκλιος του Θ. Τζωρτζάκη (της 10 Αυγούστου 1933) είναι η ακόλουθη:

«Πρὸς τὰς ἑνώσεις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν
Κύριε Πρόεδρε,
Ὡς γνωστὸν, τὰς συνεταιρικὰς ὀργανώσεις, ἰδίως τὰς ἑνώσεις γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, ἀπασχολεῖ ἀπὸ

μακροῦ τὸ ζήτημα τῆς ἐξασφαλίσεως μονίμου συνεργασίας μεταξύ των, διὰ τῆς δημιουργίας ἐιδικοῦ πρὸς τοῦτο κεντρικοῦ ὀργανοῦ, πρὸς συντονισμόν τῶν προσπαθειῶν των διὰ τὴν προαγωγήν τῆς συνεταιρι-

στικής κινήσεως.

Εἰς τὸ ὄργανον τοῦτο θ' ἀνετίθετο ἡ μελέτη τῶν γενικωτέρων συνεταιριστικῶν ζητημάτων, ἢ διατύπωσις τῶν κοινῶν ἀντιλήψεων τῶν ὀργανώσεων ἐπ' αὐτῶν, ἢ καθοδήγησις τῶν ἰδίων πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν κρινόμενων διὰ τὴν ικανοποιητικὴν τῶν ἐπίλυσιν προσφορῶν μέτρων, ἢ προσπάθεια τῆς ἀποδοχῆς καὶ ἐφαρμογῆς τῶν μέτρων τούτων, εἰς ὅ,τι θὰ ἀφοροῦσε τὴν ἀρμοδιότητά των, καὶ ἀπὸ μέρους τρίτων παραγόντων, οἱ ὅποιοι ἐπηρεάζουν τὴν κίνησιν, ὡς τὸ Κράτος, ἢ Ἀγροτικὴ Τράπεζα κλπ., ἢ κοινῇ ἐκπρόσωπῆσις τῶν συνεταιρισμῶν, ἢ προσπάσις τῶν γενικωτέρων συνεταιριστικῶν συμφερόντων κλπ.

Ἡδὴ ἀπὸ τοῦ 1919, κατόπιν πρωτοβουλίας τοῦ ἀειμνήστου Σ. Ἰασεμίδη, καταβάλλονται πρὸς τοῦτο αἱ πρῶται προσπάθειαι, διὰ τῆς καταρτίσεως καὶ ἀποστολῆς εἰς ὅλας τὰς ὀργανώσεις σχεδίου καταστατικοῦ Πανελληνίου Ὁμοσπονδίας. Αἱ προσπάθειαι ἐκείναι κατέληξαν εἰς τὴν κατὰ τὸ 1922 ἴδρυσιν τῆς πρώτης Πανελληνίου Ὁμοσπονδίας τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, ἢ ὅποια ὅμως μετὰ πεντηκονταετηρίαν περιέπεσον εἰς ἀδράνειαν καὶ τελικῶς διελύθη, διότι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν ἦτο ἀνεπαρκής καὶ τὰ οικονομικὰ μέσα γλίσχα καὶ ἡ ἀκολουθεῖσα τακτικὴ ὄχι ἡ ἐνδοδειμμένη.

Ἄλλα καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς πρώτης αὐτῆς ἀποπειρᾶς, ἢ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κίνησις δὲν ἐσταμάτησε, ὡς μαρτυρεῖ σειρά σχετικῶν προσπαθειῶν ἀπὸ τοῦ 1925 μέχρι σήμερον.

Ἀκόμη καὶ πρὸ ἔτους καὶ πλέον ὅταν, κατ' ἐντολήν πολλῶν Ἐνώσεων, ὁ Σύνδεσμος Συνεταιριστῶν Βορείου Ἑλλάδος ἀνέλαβε τὴν μελέτην τῆς συνεταιριστικῆς μας κινήσεως καὶ τὴν ὑπόδειξιν τῶν ληπτέων πρὸς προαγωγὴν αὐτῆς μέτρων, ἕνα ἐκ τῶν κυριωτέρων θεμάτων τὰ ὅποια ἀπασχόλησαν τὴν πρὸς τοῦτο συσταθεῖσαν Ἐπιτροπὴν ἦτο καὶ τὸ ζήτημα τῆς κεντρικῆς ἰδεολογικῆς ὀργανώσεως.

Τότε ἡ ἐξ εἰδικῶν ἐπιτροπῆ εἰς τὴν γενικὴν αὐτῆς συνεδρίαν εἰς τὰ Ἀμπελακία, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως ἑνὸς κεντρικοῦ συνεταιριστικοῦ ὄργανου, βραδύτερον δὲ ἡ Πανελληνίος Σύσκεψις τῶν Ἐνώσεων γεωργικῶν συνεταιρισμῶν συνελθούσα εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ Ἰανουάριον ἐ.ἐ. ἐπεκύρωσε τὴν πρότασιν τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἀμπελακίων, τὴν ὁποίαν περιέλαβε μεταξύ τῶν πρὸς ἐπιδίωξιν συνεταιριστικῶν αἰτημάτων.

Ἡ σχετικὴ ἀπόφασις τῆς συσκέψεως τῶν Ἐνώσεων ἔχει ἐπὶ λέξει ὡς ἐξῆς:... (βλ. παραπάνω).

Κατὰ τὴν πορείαν ὅμως πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς τῆς συσκέψεως, καθὼς καὶ γενικώτερον πρὸς ἐκτέλεσιν ὅλων τῶν ὑπ' αὐτῆς διατυπωθέντων συνεταιριστικῶν αἰτημάτων, διεπιστώθη ἡ ἐπιτακτικὴ καὶ ἐπείγουσα ἀνάγκη τῆς δημιουργίας ἑνὸς μέσου κοινῆς συνεργασίας τῶν Ἐνώσεων, τὸ ὅποιον θὰ ἐπεμελεῖτο ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ εἰς τὴν σύσκεψιν χαραχθέντος συνεταιριστικοῦ προγράμματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ὀριστικοῦ ὀργανισμοῦ συνεργασίας, δηλαδὴ τῆς Ὁμοσπονδίας, διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς ὁποίας ἀπαιτεῖτο προηγουμένως σύντομος καὶ συνεχῆς προπαγάνδα μεταξύ τοῦ συνεταιρισμένου κόσμου, ὥστε νὰ γεννηθῆ εἰς αὐτὸν πεποίθησις καὶ σεβασμὸς πρὸς τὸν κεντρικὸν ὀργανισμόν του, ἐπιθυμία νὰ ὑποβληθῆ χάριν αὐτοῦ εἰς ὕλικὰς θυσίας καὶ διαθέσεις νὰ ταχθῆ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν του.

Πρὸς τοῦτο ἐκρίθη σκόπιμον, ὡς μεταβατικὸν τρόπον τινὰ ὄργανον μέχρις ὅτου πληρωθοῦν ὅλαι αἱ ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀσφαλῆ δημιουργίαν τῆς Ὁμοσπονδίας, νὰ ἰδρυθῆ μεταξύ ὅσων Ἐνώσεων θέλουσιν ἕνα Γραφεῖον ἐν Ἀθήναις τῶν συνεργαζομένων Ἐνώσεων, τὸ ὅποιον νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐπιδίωξιν τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων σκοπῶν.

Τὴν σχετικὴν πρωτοβουλίαν πρὸς ὑποβολὴν τῆς προτάσεως αὐτῆς εἰς ὅλας τὰς Ἐνώσεις ἀνέλαβον ὠρισμένα ἐξ αὐτῶν αἱ ὁποιαὶ ἀνέθεσαν εἰς ἐμὲ νὰ τὴν ἀνακοινώσω καὶ εἰς τὰς λοιπὰς συντάσσων καὶ ἀποστέλλων συγχρόνως καὶ τὸ σχέδιον συμφώνου συνεργασίας.

Συμμορφούμενος πρὸς τὴν σχετικὴν ταύτην ἐντολήν ἐπεκονίωσα ἤδη μετὰ πολλῶν Ἐνώσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἀνεκοίνωσα τὰ ἀνωτέρω καὶ ἐζήτησα σχετικῶς τὴν γνώμην των. Ὅλαι μετὰ προθυμίας ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν καὶ μὲ παρότρυναν ἵνα δι' ἐγκυκλίου καταστήσω ταύτην γνωστὴν τὸ ταχύτερον εἰς ὅλας τὰς Ἐνώσεις, βραδύτερον δὲ, ὅταν θὰ καταρτισθῆ, ἀποστείλω εἰς αὐτάς καὶ τὸ σχέδιον συμφώνου συγκροτήσεως καὶ λειτουργίας τοῦ Γραφείου.

Ἀκολουθῶν τὴν ὑπόδειξιν ταύτην σὰς καθιστῶ διὰ τῆς παρούσης μου γνωστά τὰ ἀνωτέρω, καὶ σὰς παρακαλῶ, ἀφοῦ λάβητε γνώσιν καὶ τοῦ συνημμένως ἀποστελλομένου σχετικοῦ ἀρθροῦ δημοσιευθέντος εἰς τὸν «Συνεταιριστὴν» « Ἀνάγκη μονίμου συνεργασίας τῶν Ἐνώσεων», συζητήσητε ἐν κοινῇ συνεδριάσει διοικητικοῦ καὶ ἐποπτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐνώσεως τὴν σκοπιμότητα τῆς ἰδρύσεως ἑνὸς τοιούτου γραφείου. Ἐφ' ὅσον καὶ ἡ ὑμετέρα Ἐνωσις συμφωνήσῃ κατ' ἀρχὴν περὶ τῆς χρησιμοποίητός του, τότε θὰ ὤφειλε νὰ φέρῃ τὸ ζήτημα εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν, ἵνα ἐγκρίνῃ αὐτὴ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἐνώσεως εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ Γραφείου καὶ ἐξουσιοδοτήσῃ τὸ διοικητικὸν συμβούλιον διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀπαραίτητων πρὸς τοῦτο ἐνεργειῶν καὶ ἀνάληψιν τῶν σχετικῶν ὑποχρεώσεων.

Οὕτω, ἐφ' ὅσον ἤθελεν ἐγκριθῆ ἐν τῷ μεταξύ ὑπὸ τῆς γενικῆς συνέλευσεως ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸ Γραφεῖον, θὰ ἀπομένῃ πλέον τὸ διοικητικὸν συμβούλιον, ὅταν ληφθῆ τὸ Συμφωνον λειτουργίας τοῦ Γραφείου, νὰ ὑπογράψῃ τοῦτο καὶ τὸ ἐπιστρέψῃ, ὁπότε καὶ καθίσταται ὀριστικὴ ἡ συμμετοχὴ τῆς Ἐνώσεως εἰς τὸ ὑπὸ ἴδρυσιν Γραφεῖον.

Ἐλπίζω μέχρι τῶν μέσων Ὀκτωβρίου νὰ σὰς ἀποστείλω ἔτοιμον τὸ σχέδιον Συμφώνου λειτουργίας τοῦ Γραφείου πρὸς ἐγκρίσιν. Θὰ ἀναμείνω δὲ μέχρι τέλους τοῦ ἔτους τὰς ἀπαντήσεις τῶν Ἐνώσεων ἐπ' αὐτοῦ, ὥστε ἀπὸ πρώτης τοῦ ἐρχομένου ἔτους νὰ ἀρχίσῃ τοῦτο ἐργαζόμενον, ἀφοῦ προηγουμένως συγκροτηθῶν τὰ προβλεπόμενα διὰ τὴν λειτουργίαν του ὄργανα.

Σχετικῶς μὲ τὴν λειτουργίαν του σὰς γνωρίζω ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ ἐξῆς.

Σκοποὶ τοῦ Γραφείου θὰ εἶναι περίπου οἱ ἐξῆς:

α') Ἡ προαγωγὴ καὶ διάδοσις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν καὶ ἡ ἀνάπτυξις συνεταιριστικῆς συνειδήσεως.

β') Ἡ ἐξυπηρέτησις τῶν συμφερόντων τῶν Ἐνώσεων καὶ τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν καθὼς καὶ τῶν μελῶν αὐτῶν, διὰ τῆς διεκπεραιώσεως τῶν διοικητικῶν ἢ οἰασδήποτε ἄλλης φύσεως ὑποθέσεων αὐτῶν.

γ') Ἡ παρακολούθησις καὶ μελέτη πάντων τῶν

αφορώντων τήν συνεταιριστικήν ὀργάνωσιν καί γενικώτερον τήν ἀγροτικήν τάξιν ζητημάτων, ἡ διατύπωσις ὠριμένου προγράμματος πρὸς ἐπίλυσιν αὐτῶν καί ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἐφαρμογῆς τούτου.

δ') Ἡ καθοδήγησις τῶν Ἐνώσεων καί διὰ τούτων τῶν καθ' ἕκαστα συνεταιρισμῶν πρὸς πληρεστέραν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῶν.

ε') Ἡ ἐπιδίωξις τῆς τελειοτέρας καί σκοπιμωτέρας διαμορφώσεως τῶν συνεταιριστικῶν ἀρχῶν, τῆς πρὸς αὐτάς αὐστηρᾶς προσαρμογῆς τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων καί τῆς ἐφαρμογῆς ἐνιαίου συστήματος λογιστικῆς καί ἐποπτείας.

ς') Ἡ ἐκπροσώπησις τῶν συνεταιριστικῶν καί γεωργικῶν συμφερόντων, ἡ διαφώτισις τῆς κοινῆς γνώμης ἐπ' αὐτῶν καί ἡ προάσπισις τούτων.

ζ') Ἡ στατιστικὴ ἐν γένει περὶ τῶν ἐργασιῶν τῶν συνεταιρισμῶν κλπ.

Ἐργασιὰ τοῦ γραφείου θὰ εἶναι ἡ γενικὴ συνέλευσις ἀποτελουμένη ἐξ ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν Ἐνώσεων, ἡ διοικοῦσα ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν Ἐνώσεων λαμβανομένων κοινῶς κατὰ εὐρῆα γεωγραφικὰ διαμερίσματα καί τὸ ἀνώτατον συνεταιριστικὸν συμβούλιον, ὅμα γνωμοδοτικόν, ἀποτελουμένον ἐξ ἐδικῶν ἐπιστημόνων φίλων τοῦ Συνεταιρισμοῦ, πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν σχετικῶν ζητημάτων καί γνωμοδότησιν ἐπ' αὐτῶν.

Σύνδεσμος μεταξὺ τῆς διοικούσης ἐπιτροπῆς καί τοῦ ἀνωτάτου συνεταιριστικοῦ συμβουλίου θὰ ὀρισθῇ

εἰς ἐιδικὸς περὶ τὰ συνεταιριστικὰ ὁ ὁποῖος θὰ μετέχη τῆς ἐπιτροπῆς ὡς ἐιδικὸς σύμβουλος, τοῦ δὲ συμβουλίου ὡς γενικὸς γραμματεὺς.

Ἄλλα τ' ἀνωτέρω ἀξιώματα θὰ εἶναι τιμητικὰ καί ἄμισθα.

Πλήν τῶν ἀνωτέρω θὰ ὀργανωθῇ καταλλήλως καί μὲ λίαν περιορισμένον πρὸς τὸ παρὸν προσωπικόν ἡ ὑπηρεσία τοῦ γραφείου.

Πόροι τοῦ γραφείου θὰ εἶναι αἱ εἰσφοραὶ τῶν Ἐνώσεων, κυμαινόμεναι, ἀναλόγως τῆς οικονομικῆς ἐκάστης δυνάμεως, μεταξὺ 3-5 χιλιάδων δραχμῶν ἐτησίως. Οἱ πόροι θὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τήν συντήρησιν τοῦ Γραφείου, διὰ τὰς ἀπαραίτητους διὰ τήν ἐπικοινωνίαν αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἐνώσεων δαπάνας, κλπ.

Ἐπιλογισόμεν ὅτι πρὸς τὸ παρὸν θὰ ἀρκέσῃ μικρὸν σχετικῶς ποσόν ἐκ δραχμῶν 100.000-150.000. Βραδύτερον καθ' ὅσον ἀναγνωρίζεται ἡ χρησιμότης τοῦ Γραφείου καί ἐπεκτείνονται αἱ ἐργασίαι του δύνανται νὰ αὐξηθῶσιν καί οἱ πόροι του, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν τυχόν νέων δαπανῶν.

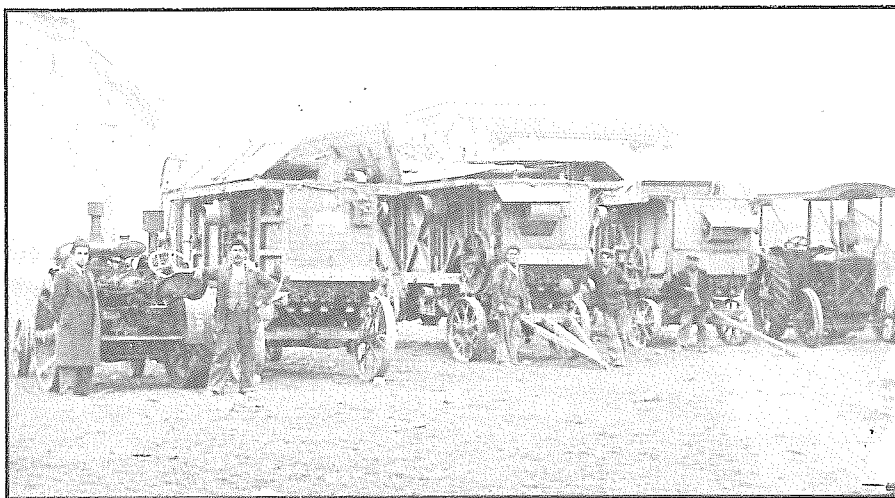
Παρακαλῶ, κύριε Πρόεδρε, νὰ ἐπιληφθῆτε μετ' ἐνδιαφέροντος τῆς ἐξετάσεως τῆς προτάσεως ταύτης καί νὰ τήν εἰσαγάγητε τὸ ταχύτερον πρὸς συζήτησιν εἰς τὰ συμβούλια καί τήν γενικὴν συνέλευσιν ὥστε ἐγκαίρως νὰ ληφθῇ ἐπ' αὐτῆς ἀπόφασις, τήν ὁποίαν εὐαρεστοῦμενος θέλετε μοί ἀνακοινώσῃ.

Μετὰ τιμῆς

Θ. Τζωρτζάκης. »

(Βλ. καί «ὁ Συνεταιριστής» 1933 σ. 102, 114).

Ἀλλὰ ἡ ἐξέλιξις καί ἡ πραγματοποίησις δεν ἀφίνεται αὐτὴ τὴν φορὰ στο ψήφισμα καί στὴν τύχη του. Ὁ Θ. Τζωρτζάκης ἀρχίζει περιοδεῖα στὴ Μακεδονία Θράκη καί ἐπιτόπια ἐπαφὴ με τὶς Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν. Καί ἀπὸ τὴν Θεσσαλονικὴν τοὺς ἀπευθύνει (στὶς 30 Σεπτεμβρίου 1933) καί νέα ἐνημερωτικὴ ἐγκύκλιον. (Βλ. «ὁ Συνεταιριστής» 1933 σ. 138).

Ἀλυστικὰ συγκροτήματα Ἐνώσεως Γ. Συνεταιρισμῶν Γιαννιτῶν.

Θ. ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ

Μέλος του Διοικ. Συμβουλίου 'Αγρ. Τραπέζης
'Ως αντι/πος των 'Ενώσεων Γεωργ. Συνεταιρισμών
ΠΑΛΑΙΟΝ ΦΑΛΗΡΟΝ ΑΡΕΩΣ 8
ΑΘΗΝΑΙ

'Εν Θεσσαλονίκη τη 30 Σεπτεμβρίου 1933

Πρός
Τάς 'Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών

Κύριε Πρόεδρε,
'Αναφερόμενος εις την από 10 Αύγουστου έ.έ. εγκύκλιον έπιστολήν μου προς τάς 'Ενώσεις, ή όποία άφορᾷ τήν ίδρυσιν Κεντρικής Συνεταιριστικής 'Οργανώσεως, έχω τήν τιμήν νά σάς γνωρίσω συμπληρωματικώς τά έξής:

'Από ήμερών εύρίσκομαι εις τήν Βόρειον 'Ελλάδα όπου έπεκονιώνησα μετά των 'Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών και συνεζήτησα μαζί των, μεταξύ άλλων, και περί τής ανάγκης τής ίδρύσεως Κεντρικής 'Ομοσπονδιακής 'Οργανώσεως των Συνεταιρισμών και τής μορφής τήν όποιαν πρέπει νά λάβη αύτη, καθώς και περί όλων των σχετικών μέ τήν λειτουργίαν αύτης ζητημάτων. 'Εκ των διεξαχθεισών συζητήσεων και συνεννοήσεων τούτων, καθώς και τής έν τῷ μεταξύ έπικοινωνίας μου τόσον μετά του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου 'Ελλάδος, όσον και μετά 'Ενώσεων άλλων περιφερειών, προκύπτει τό άσφαλές συμπέρασμα ότι αι μέν Συνεταιρικοί 'Οργανώσεις είναι άρκετά ώριμα και ικανά διά νά προβούν άμέσως εις τήν ίδρυσιν Κεντρικής 'Ομοσπονδιακής 'Οργανώσεως υπό τήν όριστικήν μορφήν τής «Πανελληνίου Συνομοσπονδίας των Γεωργικών Συνεταιρισμών», χωρίς νά χρειασθῆ ως ένδιάμεσος σταθμός ό θεσμός του Γραφείου συνεργασίας των 'Ενώσεων, αι δέ περιστάσεις ως έντελώς

τελευταίως διεμορφώθησαν επιβάλλουν επιτακτικώς τήν άμεσον ίδρυσιν τής 'Ομοσπονδίας.

Τά άνωτέρω έξουσιοδοτήθη έν μέρους τών ως άνω 'Οργανώσεων νά φέρω εις γνώσιν όλων τών 'Ενώσεων και νά τάς παρακαλέσω ίνα συγκαλέσουν τό ταχύτερον Γενικήν Συνέλευσιν, εις τήν όποιαν νά εισαγάγουν προς συζήτησιν τό ζήτημα τούτο, ανακοινώσουν τας σχετικές έπ' αύτου εγκυκλίους μου, αναπτύξουν εις αύτήν, επί τῆ βίβσει του συναποστελλομένου σχεδίου καταστατικού τής Συνομοσπονδίας, τούς σκοπούς και τόν τρόπον λειτουργίας αύτης, και νά προκαλέσουν ειδικήν άπόφασιν τής Συνελεύσεως προς συμμετοχήν τής 'Ενώσεως εις τήν Συνομοσπονδίαν. Σχετικά οδηγία περί του τρόπου τής συμμετοχής εις τήν ίδρυσιν τής Συνομοσπονδίας ή εις τήν μετά τήν ίδρυσιν της έγγρφήν εις αύτήν των 'Ενώσεων ως μελών, περιέχονται εις τήν άρχήν του συναποστελλομένου σχεδίου Καταστατικού.

Ειδικώς έξουσιοδοτήθη νά διατυπώσω τήν παράκλησιν προς τάς 'Ενώσεις ίνα αι ένεργεια των άπαιτουμένων διατυπώσεων διά τήν συμμετοχήν των εις τήν Συνομοσπονδίαν έπαταχυνθούν κατά τό δυνατόν ώστε νά γίνη δυνατόν νά ίδρυθῆ ή Συνομοσπονδία τό ταχύτερον.

Παρακαλώ όπως άμέσως ως ληφθούσιν ή διά των οδηγίων προβλεπομένη σχετική άπόφασις τής Γενικής Συνελεύσεως και του Διοικητικού Συμβουλίου νά μου αποστειλετε αντίγραφα αύτών, δεόντως κεκυρωμένα.

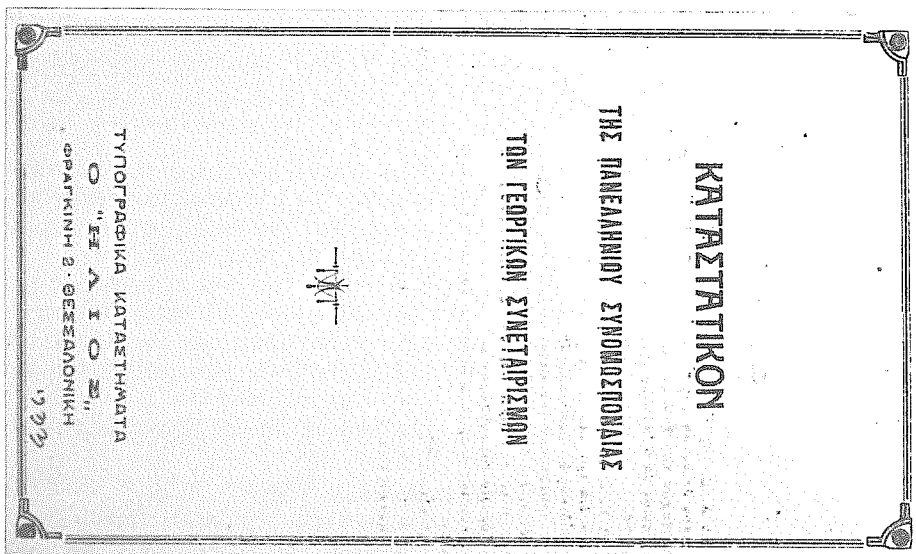
Τό πρωτότυπον του καταστατικού θά αποσταλή εις τάς 'Ενώσεις προς ύπογραφήν κατά σειράν, εύθύς ως ληφθούσιν αι σχετικά άποφάσεις εκάστης διά τήν συμμετοχήν εις τήν Συνομοσπονδίαν.

'Εσωκλείστωσ λαμβάνετε σχέδιον του Καταστατικού.

Μετά τιμής

Θ. ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ »

(Βλ. φωτογρ. στη σελ. 488/1016).

Σχετική εγκύκλιο αποστέλλει και ο Σύνδεσμος Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος με το ακόλουθο περιεχόμενο:

«Πρός τας Ένώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών Έχοντες υπόψη τήν ψήφισμα τής Πανελληνίου έν Αθήναις συγκροτηθείσης συσκέψεως καθ' ό άπεφασίσθη ή επιδιώξις ίδρύσεως Κεντρικής Ίδεολογικής Οργανώσεως τών Συνεταιρισμών (Πανελληνίους Όμοσπονδία υπό μορφήν Σωματείου) καί ανετέθη εις ήμάς έν συνεργασία μετά τών παρά τή ΑΤΕ αντιπροσώπων ύμών ή σχετική ενέργεια έχομεν τήν τιμήν νά πληροφορησώμεν ύμάς ότι επί του σημείου τούτου κατ' επανάληψιν ήλθομεν εις συνεννοήσεις, κατελήξαμεν δε εις τήν άπόφασιν όπως επιδιωχθή τό ταχύτερον ή οργανική συνεργασία τών Ένώσεων.

Πρός τούτο παρακαλούμεν ύμάς όπως, εφόσον συμφωνείτε με τήν άνωτέρω άποψιν, ευαρεστούμενοι καλέσετε τό ταχύτερον τήν γενικήν συνέλευσιν τών μελών τής ύμετέρας οργανώσεως εις τήν όποίαν νά άνακοινώσετε τās άποφάσεις αί όποίαί ελήφθησαν κατά καιρούς διά τήν ίδρυσιν τής Πανελλ. Όμοσπονδίας Γεωργ. Συνεταιρισμών, καθώς καί τήν προαναφερομένην τοιαύτην καί νά ζητήσετε τήν συμμετοχήν σας εις τήν ίδρυομένην κεντρικήν συνεταιριστικήν όργάνωσιν ως επίσης καί έξουσιοδότησιν διά τήν ύπογραφήν του Καταστατικού αύτής.

Λεπτομερείας περί του τρόπου τής ενεργείας θά

εύρετε εις τās δύο σχετικές εγκυκλίους του παρά τή ΑΤΕ αντιπροσώπου τών Ένώσεων Γ. Συνεταιρισμών κ. Θ. Τζωρτζάκη.

Θέλομεν επί τή ευκαιρία νά τονίσωμεν ότι εκ τής ελλείψεως κεντρικής εκπροσωπήσεως τής συνεταιρικής κινήσεως πολλά συμφέροντά μας μένου άνυπεράσπιστα καί έκθετα έξ ου προέρχονται τεράστια ζημία εις τόν γεωργικόν κόσμον. Ειμεθα πεπεισμένοι ότι επί του σημείου αύτου θά ευρεθίητε σύμφωνοι δεδομένου ότι πολλάκις αντιπρόσωποι σας εύρισκόμενοι έν Αθήναις άντελήφθησαν τήν άτυχή θέσιν τής συνεταιριστικής κινήσεως έντός του συνόλου τών γεωργοοικονομικών συμφερόντων.

Εις τήν ίδιαν ως άνω συνέλευσιν καθ' ήν θά άποφασισθή ή συμμετοχή σας εις τήν Συνομοσπονδίαν νά ύποδείξετε τούς παρ' αύτή αντιπρόσωπους σας, σύμφωνας με τό άρθρον 11 του άποστελλομένου αντίπου καταστατικού παρά του κ. Θ. Τζωρτζάκη.

Έν Θεσσαλονίκη τή 30 Σεπτεμβρίου 1933.

Μετά συνεταιριστικήν χαιρετισμών

Ό Πρόεδρος Κ. Πρωτόπαπας

Ό Γραμματεύς Δ. Τσαπούλης»

(«ό Συνεταιριστής» 1933 σ. 139)

Μετά τις επιτόπιες επαφές και τις εγκυκλίους, ακολουθούν ζυμώσεις και αποφάσεις προσχωρήσεως.

Σχετικά με την εξέλιξη γράφει ο «Συνεργατισμός» Οκτωβρίου 1933 σελ. 1131.

« Η ίδρυσις τής Πανελληνίου Συνομοσπονδίας τών Γ. Συνεταιρισμών ύπερ τής όποίας άπεφάνθη ή τελευταία Πανελληνίος Σύσκεψις τών Αθήνων, φαίνεται, έντός όλίγου, γίνεται πραγματικότης. Τούτο άποδεικνύεται άπό τόν ένθουσιασμό με τόν όποίο οι υπεύθυνοι διοικούντες τās Ένώσεις τών Γ. Συνεταιρισμών έσπευσαν νά άναποκριθούν προς τήν πρόσκλησιν του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορ. Ελλάδος καί του κ. Θ. Τζωρτζάκη, Αντιπροσώπου τών Ένώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών παρά τή Διοικήσει τής ΑΤΕ, ό όποιος ενεργεί έξ όνόματος καί τών ύπολοίπων συναδέλφων του, ως τό σχετικόν ψήφισμα του Ίανουαρίου. Όλοι αί Ένώσεις τής Μακεδονίας καί Θράκης

μεταξύ τών θεμάτων τής ήμερησίας διατάξεως τών Γενικών Συνελεύσεων των, τās όποίας καλούν έντός του μηνός Νοεμβρίου, διαλαμβάνουν καί τό τής συμμετοχής των εις τήν ίδρυσιν τής ως άνω Άνωτάτης Συνεταιριστικής Οργανώσεως.

Η άνάγκη τής όργανικής συνδέσεως τών Ένώσεων Συνεταιρισμών μεταξύ των, κατεφάνη άκόμη ζωρότερον κατά τήν περιοδείαν του κ. Θ. Τζωρτζάκη εις τήν Μακεδονίαν καί Θράκην μαζί με τόν διευθυντήν του Συνδέσμου Συνεταιριστών. Παρουσιάσθησαν πλείστα ζητήματα τών όποίων ή λύσις δύναται νά έπαυεχθή μόνον διά τής κοινής ενεργείας όλων τών τμημάτων τής συνεταιριστικής Κινήσεως, όπως π.χ. είναι τό ζήτημα...»

Στο μεταξύ άρχισε νά λειτουργεί η Αντιπροσωπεία που (πέρα από τα οργανωτικά της Συνομοσπονδίας) εξυπηρετεί τις Ένώσεις στις υποθέσεις τους (αρχικά με υπάλληλο τον Στ. Ντούλα και έπειτα με τον Νικ. Οικονομόπουλο και την άμισθη βοήθεια του γράφοντος ως φοιτητή τότε στη Σχολή Συνεταιριστών).

Εξιστόρηση για τη σύσταση και για το έργο της Αντιπροσωπείας (από 27.9.1933-31.3.1935) βλ. στο «Συνεταιριστής» 1936 σελ. 25 στην έκθεση του επιθεωρητή Ι. Παπαχριστόπουλου. Επίσης βλ. αναμνήσεις του Στ. Ντούλα στο «Θέματα Συνεταιρισμών» 1975 σελ. 2197 «...ένα μικρό δωμάτιο του 3ου όρόφου του κτιρίου στην όδό Παπαρηγοπούλου, στό λεγόμενο Μέγαρο Αφθονίδη... με φτωχά μέσα...». Για τη σοφία αυτή βλ. στον επικήδειο του Θ. Τζωρτζάκη από τον Αριστ. Κλήμη «Θέματα Συνεταιρισμών» 1971 σ. 394.

2. Οι περιφερειακοί Ίδεολογικοί - Ελεγκτικοί Σύνδεσμοι

Προτιμήθηκε νά αναβληθί «προς το παρόν» (για τήν έννοια του «προς το παρόν» βλ. «Συνεταιριστής» 1946 σ. 51) η ίδρυση περιφερειακών ιδεολογικών οργανώσεων, τους σκοπούς των όποιων εξυπηρετούν επίσης οι Ένώσεις.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓ. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ
Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

— Γίνονται συζητήσεις και εκδίδεται πολύ μελετημένο ψήφισμα της Πανελληνίου Συσκέψεως των Ενώσεων Συνεταιρισμών (26-29 Ιανουαρίου 1933) για την αγροτική πίστη και τα αγροτικά χρέη γενικότερα. (Βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 20 και την ειδική έκδοση των πρακτικών της Σύσκεψης).

Το ψήφισμα είναι το ακόλουθο:

II. Αγροτική πίστις

«Α'. Παραδέχεται όπως λοιπού οι συνεταιρισμοί θεωρηθούν ως πραγματικοί συνεργάται της Αγροτικής Τραπεζής, ως διαλαμβάνει και το καταστατικόν αυτής, πράγμα απαραίτητον διά τήν άσκησιν της αγροτικής πίστεως, ίνα διά τής ένωσέως των καλώς λειτουργούντων συνεταιρισμών τονωθή συν τῶ χρόνῳ μία πραγματική συνεταιριστική συνείδησις, ή όποια και μόνη δύναται ν' αποτελέσῃ τό σταθερόν βάθρον τής αγροτικής πίστεως.

Β'. Η κατανομή των δανείων μεταξύ των συνεταιρισμών, ως έσωτερική λειτουργία του συνεταιρισμού ν' άφειθή αποκλειστικώς εις τήν πρωτοβουλίαν των άρμοδίων όργανων αυτού, τής Τραπεζής περιοριζόμενης νά κρίνη διά των τοπικών συμβουλιών τήν παρασχετέαν, εν συνόλῳ, πίστωσιν εις ένα έκαστον συνεταιρισμόν.

Γ'. Νά συγκροτηθούν τά τοπικά συμβούλια των Υποκαταστημάτων τής Αγροτικής Τραπεζής, τά προβλεπόμενα υπό του άρθρου 26 του καταστατικού αυτής, τό όποιον νά τροποποιηθή καταλλήλως, ώστε οι άντιπρόσωποι των συνεταιριστικών όργανώσεων και των γεωργικών έπιμελητηρίων νά ύποδεικνύονται από τās ενδιαφερομένους όργανώσεις.

Δ'. Νά επιδιωχθή μεθοδικώς ή χρησιμοποίησις των συνεταιριστικών όργανώσεων ως πρακτορείων και άντιπροσώπων τής Τραπεζής εις τά μικρότερα κέντρα, έπιταχυνόμενης συγχρόνως τής ίδρύσεως Υποκαταστημάτων τής Αγροτικής εις τά μεγαλύτερα κέντρα. Διά του μέτρου τούτου θά διευκολυνθή ή συγκέντρωσις καταθέσεων εις τήν Αγροτικήν Τράπεζαν, ήτις παρουσιάζει μεγίστην ασφάλειαν, δεδομένου ότι οι γεωργοί περιβάλλον αυτήν διά στοργής και ούδέποτε έσκέφθησαν νά παραβούν τās προς τήν Τράπεζαν ύποχρεώσεις των.

Ε'. Τά δάνεια προς συνεταιρισμούς άνήκοντας εις Ενώσεις νά χορηγούνται ύποχρεωτικώς μέσῳ των οικείων Ενώσεων και νά καθορισθή κλίμαξ έπιτοκίων δι' όλας τās κατηγορίας των δανείων κατά τήν όποιαν τά έπιτόκια νά είναι μικρότερα διά τās Ενώσεις αυτών, άναγνωριζόμενου ότι ή ύπέρ των Συνεταιρισμών μείωσις του έπιτοκίου είναι πιστοποίησις των ύπηρεσιών των διά τήν ασφαλεστέραν και παραγωγικότεραν τοποθέτησιν των δανείων. Διά τόν αυτόν λόγον επιβάλλεται ή δημόσια εύνοικώτερον συνθηκών τόκου, ποσών και τρόπου χορηγήσεως κατά τόν δανεισμόν των συνεταιρισμένων γεωργών εν σχέσει προς τούς μεμονωμένους.

ΣΤ'. Νά περιορισθούν όλίγον κατ' όλίγον τά καλλιεργητικά δάνεια, προκειμένου περι' των αυτόπροσώπων καλλιεργούντων μικροκαλλιεργητών και νά δίδονται κατά προτίμησιν δάνεια συντηρήσεως εις είδη

πρώτης ανάγκης και γεωργικά έφόδια διά των Ενώσεων συνεταιρισμών, ενισχυόμενων ειδικώς προς τόυτο, ίδια εις τās περιφερείας όπου επικρατεί ή έμπορική μονοκαλλιέργεια, δι' ωρισμένης παγίας πιστώσεως, αναλόγως τής δυναμικότητος αυτών. Η χορήγησις των έτησίων δανείων δέον νά γίνεται εγκαιρίως και αναλόγως των τοπικών συνθηκών και άναγκών, κατά τās ύποδείξεις των άρμοδίων συνεταιριστικών όργανώσεων και των τεχνικών τής Τραπεζής όργάνων. Ειδικώτερον ή χορήγησις των δανείων τής καπνοκαλλιέργειας ν' άρχισή νά γίνεται άμα τη έναρξει τής καλλιέργειας τής γης και ούχι τήν έποχήν τής φυτεύσεως των καπνών.

Ζ'. Νά δοθῆ πολύ μεγαλύτερα έκτασις εις τήν χορήγησιν δανείων βελτιώσεων μακροπροθέσμων και μεσοπροθέσμων, κατά προτίμησιν διά των γεωργικών όργανώσεων, είτε έλευθέρων συνεταιρισμών, είτε συνεταιρισμών έγγείων βελτιώσεων. Προκειμένου περι' έργων ύδραυλικών, ίδια δέ διευθετήσεως χειμάρρων, δέον τό Κράτος νά καταβάλῃ ένα μέγας μέρος των έξόδων των άπαιτουμένων προς τόυτο. Προς έξοικονόμησιν δέ των αναγκαίων κεφαλαίων διά τήν ανάπτυξιν τής μεσοπροθέσμου και μακροπροθέσμου πίστεως ενδεικνύεται ίνα ή Αγροτική Τράπεζα έπιζητήσει νά συνεννοηθή μετά των άλλων Τραπεζών και αναλάβῃ διά λογαριασμόν όλων τήν χορήγησιν δανείων επί πλασματικῶ ένεχύρῳ καπνοῦ.

Η'. Νά παύσῃ κάθε έξάρτησις τής Αγροτικής Τραπεζής από τήν Έθνικήν και ή Α.Τ.Ε. ν' άποκτήσῃ ίδιον προσωπικόν, έχον άνεπτυγμένην τήν συνεταιριστικήν συνείδησιν, τās αναγκαίας τεχνικάς γνώσεις και αγροτικήν προδιάθεσιν. Νά παύσῃ επίσης κάθε συμφημισμός χρεών τής Έθνικής Τραπεζής προς δάνεια τής Αγροτικής έπιστρεφομένων των ούτω παρανόμως έξοφληθέντων εις βάρος τής Αγροτικής Τραπεζής.

Θ'. Ν' αύξηθουν τά κεφάλαια τής Αγροτικής Τραπεζής διά τής παραχωρήσεως εις αυτήν μέρους των καταθέσεων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, κληρονομημάτων και περιουσιών ανήλικων, ως και διά χρησιμοποίησεως μέρους των καταθέσεων των Ταχυδρομικών Ταμειτηρίων και του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων. Όμοίως δέον νά θεσπισθῆ ή ύποχρεωτική κατάθεσις παρά τῇ Αγροτικῇ Τραπεζῇ ποσοστοῦ μέχρι 10% εν των καταθέσεων των λοιπών Τραπεζών, εγγυομένου των Κράτους διά τήν απόδοσιν αυτών.

Ι'. Νά χρησιμοποιούνται τά έσχηματισμένα κεφάλαια των Γεωργικών Τραπεζών των Νέων Χωρῶν, ως και αι ύπέρ αυτών εισπραττόμεναι εισφοραί, διά κατασκευήν άποθηκών συγκεντρώσεως των προϊόντων και ίδια σταποθηκών και καπναποθηκών.

III. 'Αγροτικά Χρέη

Α'. Νά διαγραφούν τὰ χρέη τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ἀφοῦ οὗτοι δὲν ἀποζημιώθησαν εἰς ὁλόκληρον διὰ τὴν ἐγκαταληφθεῖσα περιοοῖσαν τὴν.

Β'. Νά μειωθῆ κατὰ 25% ὁ τόκος τῶν ἐξ ἀπαλλοτριώσεως ὀφειλῶν τῶν ἀγροτῶν ὡς ἐγένετο τελευταίως ὑπὸ τοῦ Κράτους προκειμένου περὶ τῶν τίτλων ἀπαλλοτριώσεως.

Γ'. Νά μειωθῆ κατὰ 30-50% τὸ κεφάλαιον τῶν χρεῶν τοῦ 1929 πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν καὶ ἐκπεσοῦν οἱ τόκοι ὑπερημερίας αὐτῶν. Ἡ τελευταία αὕτη διάταξις νά ἰσχύσῃ ἀναδρομικῶς καὶ προκειμένου περὶ χρεῶν πρὸς τὴν Ἐθνικὴν, πληρωθέντων ἐκ συμψηφισμοῦ δανειῶν τῆς Ἀγροτικῆς πρὸς ἀπόσβεσιν ὀφειλῶν τῆς Ἐθνικῆς. Τὸ ἐναπομένον ποσοῦν νά πληρωθῆ ἐντὸς 3-5 ἐτῶν.

Δ'. Νά ἐπανεξετασθοῦν ὑπὸ τῶν οἰκείων Εἰρηνοδικίων τὰ πρὸς ἰδιώτας δάνεια, ὅσον ἀφορᾷ τὸ πραγματικὸν κεφάλαιον αὐτῶν. Καὶ τὰ μὲν τοκογλυφικά νά διαγραφοῦν, ὡς παράνομα, τὰ δὲ μὴ τοκογλυφικά νά μειωθοῦν κατὰ 30-50%, μετατρέπομενα εἰς μεσοπρόθεσμα μὲ τόκον 5%.

— Υπάρχει καταχρέωση των αγροτῶν, ἰδίως των καπνοπαραγωγῶν. Περιγραφή της τότε πραγματικότητος βλ. «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1086.

Απὸ τὴν τότε Αγροτικὴ Κοινοβουλευτικὴ Ομάδα (Αλεξ. Μυλωνᾶς, Χρ. Ευελπίδης, Π. Γαρουφαλιάς, Αλ. Ριζιώτης, Χρ. Παπασταύρου) υποβλήθηκε στη Βουλὴ πρότασις νόμου γιὰ ρύθμισις των αγροτικῶν χρεῶν καὶ ἐνίσχυσις της ΑΤΕ. Αναλυτικὰ γιὰ τοὺς υπολογισμοὺς των χρεῶν διαφόρων κατηγοριῶν αγροτῶν καὶ τις προτάσεις βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 52, 68.

Οἱ σχετικοὶ υπολογισμοὶ γιὰ τὰ αγροτικὰ χρέη εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

1) Χρέη αγροτῶν προσφύγων	Λίρες Αγγλίας	10.020.716
2) Χρέη ἐξ ἀπαλλοτριώσεως κτημάτων (στρ. 9.743.900)	Δρχ.	804.372.000
3) Χρέη πρὸς ΕΤΕ	Δρχ.	302.091.351
4) Χρέη αγροτῶν πρὸς ἰδιώτες	Δρχ.	2.000.000.000
5) Χρέη πρὸς ΑΤΕ	Δρχ.	1.225.090.170

(Βλ. σχετικὰ κείμενα «Συνεταιριστής» 1933 σ. 113 καὶ Χρ. Ευελπίδης στο «Συνεργατισμός» 1933 σ. 988).

— Ἡ ΑΤΕ ἐνεργεῖ ὡς κεντρικὸς προμηθευτικὸς ὀργανισμὸς, κυρίως των γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἀλλὰ καὶ των μεμονωμένων αγροτῶν. Ἀντιδράσεις στο ἔργο της αὐτὸ ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους με πανελλήνιο Συνέδριό τους στο Βόλο. Τις θέσεις των Ἐνώσεων Συνεταιρισμῶν γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ βλ. στο «Συνεταιριστής» 1933 σ. 61. Στο σχετικὸ ἀνακοινωθὲν τους οἱ Ἐνώσεις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν υποστηρίζουν τὸ ἔργο αὐτὸ της ΑΤΕ. Σχετικὰ γράφει ο «Συνεταιριστής»:

«Τελευταίως παρατηρεῖται μία συστηματικὴ ἀντίδρασις κατὰ τῆς λειτουργίας τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης ὡς κρατικοῦ προμηθευτικοῦ ὀργανισμοῦ κυρίως των γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, ἀλλὰ καὶ των μεμονωμένων διὰ τοῦ ἐφοδιασμοῦ αὐτῶν μὲ εἶδη τῆς ἐργασίας τους, ἐνίοτε ὁμοῦ καὶ μὲ εἶδη συντηρήσεως ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα εὐθέως καταναλίσκονται μεταξὺ των γεωργῶν μας. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη ἐξεδηλώθη σαφέστερα εἰς τὰ συμπεράσματα εἰς τὰ ὁποῖα κατέληξε τὸ τελευταίως συνελθόν εἰς τὸν Βόλον Πανελλήνιον Συνέδριον των ἐμπόρων ἐγγυητῶν προϊόντων. Εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο ἀντιπροσωπεύθησαν οἱ Ἐμπορικοὶ Σύλλογοι Μακε-

Ε'. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ χρέη πρὸς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν ταῦτα δέον νά πληρωθοῦν εἰς τὸ ἀκέραιον. Ἐν τούτοις ἐπιβάλλεται ἡ μετατροπὴ αὐτῶν, εἰς μεσοπρόθεσμα καὶ ἄτοκα. α) Προκειμένου περὶ ἀγροτῶν παθόντων ἐκ θεομηνίας καὶ β) προκειμένου περὶ ἀνοιγμάτων ἐξ ἐνεχύρου καπνῶν, των καλυπτομένων ἐκ τῆς διαφορᾶς πωλήσεως των καπνῶν των ἀγορασθέντων ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἀγορᾶς καπνοῦ.

ΣΤ'. Ν' ἀνασταλῆ πᾶσα διώξις ἐν μέσῳ χειμῶν διὰ καθυστερήσεις ἀγροτικῶν χρεῶν πρὸς τὸ Δημόσιον, πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν καὶ τὴν Ἀγροτικὴν, ἐφ' ὅσον οἱ ἀγρόται δὲν ἔχουν ἄλλην τινὰ ἐσοδείαν.

Ζ'. Ν' ἀνασταλῆ ὁ ἐκπλειστηριασμὸς ἀγροτικῶν κτημάτων ἀγορασθέντων ἐπὶ πιστώσει καὶ ὑποθηκευθέντων εἰς τὸν πωλητὴν.

Η'. Νά τροποποιηθῆ τὸ κρατοῦν σύστημα ἐκτοκισμοῦ των καθυστερουμένων δανειῶν πρὸς τὴν Ἐθνικὴν καὶ Ἀγροτικὴν Τράπεζαν ἐπὶ τὸ δικαιότερον, καθότι τὸ σύστημα τοῦτο καὶ παρόνομον εἶνε καὶ ἐπιβαρύνει περισσότερο τοὺς τμηματικῶς ἐξοφλοῦντας τὰ δάνειά των ἀπὸ τοὺς ὀλοσχερῶς καθυστεροῦντας ταῦτα...»

δονίας, Θράκης καὶ Θεσσαλίας.

Διὰ των ἐκεῖ γενομένων συζητήσεων ζητεῖται ν' ἀποδειχθῆ ὅτι ἡ παρέμβασις τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης εἰς τὸ ἐμπόριον ὄχι μόνον τὰ συμπερόντα των ἐμπόρων παραβλάπτει, ἀλλὰ καὶ τοὺς παραγωγοὺς δὲν ἐξυπηρετεῖ διότι ἐπιβαρύνει τὰ πωλούμενα εἶδη μὲ μεγαλύτερα ἐξοδα ἀφ' ὅτι τὸ ἐμπόριον ἐπιβαρύνει ταῦτα. Ἐπίσης θεωρεῖται ἡ μονοπωλιακὴ, ὡς χαρακτηρίζεται, παρέμβασις τῆς Τραπέζης, ὡς κρατικὸς παρεμβατισμὸς, μαρτυρῶν ὅτι κρατεῖ εἰς τοὺς ἀρμοδίους ἐσφαλμένη ἀντίληψις περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐμπορίου, τὸ ὁποῖον οὐτο θεωροῦν, φαίνεται, ὡς

παρασιτικόν ὄργανισμὸν, καὶ ὡς τοιοῦτον τείνουν νὰ τὸ ἐξαφανίσουν.

Τὰς ἀπόψεις αὐτὰς ἀντικρούουν, δι' ἀνακωινωθέντος δημοσιευθέντος διὰ τὸν ἔφημερίδων τῶν Ἀθηνῶν τῆς 27 Μαΐου ε.ε., αἱ Ἐνώσεις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν Μακεδονίας, Θράκης καὶ Θεσσαλίας, αἱ ὅποια ἀποκαθιστοῦν διὰ τῆς ἀπατησῆσός των τὰ πράγματα εἰς τὴν θέσιν τῶν.

Εὐχαρίστως δημοσιεύομεν κατωτέρω τὸ ἀνακωινωθέν τοῦτο. Ἐπιφυλασσομένη δε, ὅταν μᾶς δοθῆ καὶ πάλιν εὐκαιρία, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, νὰ ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ρόλου τῆς Ἀγροτικῆς Τράπεζης, εἰς τὴν καθ' ὅλου οἰκονομικὴν ζωὴν τοῦ τόπου καὶ εἰδικώτερον ἐπὶ τῶν ἐπιβαλλομένων ὑπὸ τοῦ καταστατικοῦ αὐτῆς ὑποχρεώσεων ὡς κεντρικοῦ ὄργανισμοῦ, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς γεωργίας καὶ κυρίως τῶν γεωργῶν, διὰ τῆς διαθέσεως πρὸς τοῦτο ἐκ μέρους τῆς Τράπεζης ὅλης τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῆς δυνάμεως.

Κάθε παράλειψις ἢ χαλάρωσις τοῦ ρυθμοῦ τῆς δράσεως τῆς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν, ὡς ἀξιοῦται, θ' ἀποτελεῖ ἀθέτησιν τῶν υποχρεώσεών της, αἱ ὅποια ἄλλως τε τῆς ἐπιβλήθησιν κυρίως κατόπιν συνεχῶν ἀγῶνων καὶ προσπαθειῶν τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων τῶν μοχθῶντων πτωχῶν ἀγροτῶν. Ἄν μπορῆ νὰ καθηρορηθῆ ἴσως διὰ κατὰ τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζα, εἶνα ἀκριβὴς ἢ σχετικῆ αὐτῆς ἐπιφυλακτικότης νὰ προχωρήσῃ ὑπερβαλῶς πρὸς ἐκπτώσεις τῆς ἀποστολῆς της, πράγματα ποῦ ἐπιβαρύνει τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἀντικειμενικῶν αὐτῆς σκοπῶν.

Πρὸς τὸ παρὸν ἀρκούμεθα νὰ σημειώσωμεν τὰ ἑξῆς: Εἶνα πλάνη νὰ πιστεύεται ὅτι ἡ Τράπεζα ἀποτελεῖ κρατικὴν ὑπηρεσίαν. Εἶνα ἀληθὲς ὅτι ἔχει ἐντυπωθεῖ εἰς αὐτὴν διὰ τοῦ καταστατικοῦ της περισσότερον ἀφ' ὃ,τι χρειάζεται τὸ κρατικὸν χαρακτῆρ. Αὐτὸ ὅμως δὲν ζημιώνει τοὺς ἐμπόρους ἀλλὰ τοὺς γεωργοὺς, διότι δὲν τῆς ἐπιτρέπει, ὡς ὄφειλε, νὰ λάβῃ ἀποφασιστικὴν θέσιν κατὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἀπόψεων καὶ τῶν καλῶς ἐννοουμένων συμφερόντων τῶν ἀγροτῶν.

Δὲν ἔχει κανένα μονοπώλιον κατὰ τὴν ὄψειν τοῦ προμηθευτικοῦ της ἔργου, ἀλλ' ἐνεργεῖ κυρίως διὰ λογαριασμῶν τῶν συνεταιρικῶς ὀργανωμένων παραγωγῶν, τῶν ὁποίων τὰς ἀνάγκας εἰς εἶδη ὑποχρεοῦται νὰ ικανοποιήσῃ ἐφ' ὅσον διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐξασφαλίζονται εἰς τοὺς μικροὺς παραγωγούς εὐνοικώτεροι ὅροι προμηθείας καὶ διὰ τὴν Τράπεζαν ἀσφάλεια διὰ τὴν σκόπιμον χρησιμοποίησιν τῶν πρὸς τοὺς ἀγρότας χορηγήσεών της. Πᾶς τις ἄλλος δύναται νὰ τὴν συναγωνισθῆ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὅρους καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ τὴν ἀναγκάσῃ νὰ κρατήσῃ ὄρους πωλήσεως τοὺς ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ ἐπιβαλλομένους.

Ἄν τυχὸν κερδίξῃ ἡ Τράπεζα κατὰ πλεόν τοῦ κόστους ἐκ τῆς προμηθευτικῆς ἐργασίας, τὸ πράγμα δὲν εἶνα φοβερόν, διότι τὰ κέρδη περιέχονται εἰς τὴν Τράπεζαν, κοινωφελὴ ὄργανισμὸν, καὶ ἐν μέρους εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς τῶν παραγωγῶν καὶ χρησιμοποιοῦνται πρὸς σχηματισμὸν κοινωφελῶν κεφαλαίων διὰ τῶν ὁποίων ἐνισχυόμενα ἢ Τράπεζα καὶ αἱ συνεταιρικὰ ὀργανώσεις δύνανται νὰ καταστήσουν ἀκόμη εὐνοικώτερον διὰ τοὺς γεωργοὺς τὸ προμηθευτικόν ἔργον. Ἀντιθέτως τὰ κέρδη τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐμπορίου δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ διεκδικήσουν τοιοῦτον κοινωφελὴ προορισμὸν.

Εἰδικώτερον τὸ ἐμπόριον τοῦ θείου καὶ του θεϊκοῦ χαλκοῦ, ἀπὸ μακροῦ (ἀπὸ τοῦ 1917) ἔχει περιέλθει εἰς χεῖρας τοῦ Κράτους κατ' ἀρχὰς καὶ βραδύτερον ὑπὸ

αὐτονόμου Σταφιδικοῦ Ὄργανισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπίσης εἶνα κοινωφελὴς ὄργανισμὸς, τελευταίως δὲ ἡ συνέχισις τοῦ ἔργου τούτου ἀνελήθη ὑπὸ τῆς Τράπεζης. Ἐπομένως δὲν ἀποτελεῖ κανένα εἶδος νέας παρεμβάσεως. Ἡ προμήθεια ἀραβοσίτου συνδυασμένη μετὰ τὴν ἐπὶ πιστώσει παραγωγήν τούτου δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ γίνῃ ὑπὸ τῆς Τράπεζης, ἢ ὅποια ὄφειλε νὰ ἔχη καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ τρόπου διαθέσεως τῶν παρεχομένων ἐνισχύσεων εἰς τοὺς ἐκ θεομητιῶν δεινοπαθοῦντας ἀγρότας. Ἀλλὰ τί προσφορώτερον ἀπὸ τὴν ἂπ' εὐθείας διαθέσιν εἰδῶν διατροφῆς ἐπὶ πιστώσει διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς διαθέσεως τῶν ἐνισχύσεων εἰς τὸν ἀποκλειστικόν προορισμὸν των; Ἐκτὸς τούτου καὶ μεγίστη οἰκονομία εἰς κεφάλαια ἐπιήληθε διὰ τῆς εἰς εἶδη παρασχῆς τῶν ἐνισχύσεων, ἀφοῦ ὑπολογίζεται ὅτι ἐπετεύχθη ἡ ικανοποίησις τῶν ὑπαρχουσῶν ἀναγκῶν μετὰ ἀραβοσίτου ἀξίας 40-50 ἑκατομ., ἐνῶ ἂν ἐδίδετο χρέμα θὰ χρειαζόντο διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν 200 ἑκατομμύρια, ἐκ τῶν ὁποίων μέγα μέρος θὰ διετίθετο εἰς ἀδικαιολογήτους δαπάνας καὶ κέρδη.

Ἄν τὸ ἐμπόριον πωλῆ εἰς τὰς αὐτὰς μετὰ τὴν Τράπεζαν καὶ τοὺς συνεταιρισμοὺς τιμὰς καὶ ἐνίοτε ἀκόμη καὶ κατὰ τι χαμηλότερα, τοῦτο ἀκριβὴς ὀφείλεται εἰς τὴν ρυθμιστικὴν παρεμβασίν τῆς Τράπεζης καὶ τῶν συνεταιρισμῶν, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦ δημιουργουμένου συναγωνισμοῦ ἀποτρέπουν ἀδικαιολογήτους ἐκ μέρους τοῦ ἐμπορίου αὐξήσεις τῶν τιμῶν.

Τέλος δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῆ ὅτι ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωταρχικοὺς ὄρους τῆς βελτιώσεως τῆς θέσεως τῶν μικρῶν γεωργῶν καὶ ὁ ταχύτερον δυνάμενος νὰ πραγματοποιηθῆ εἶνα ἡ ἐλάττωσις τῶν ἐξόδων ἐργασίας καὶ συντηρήσεως τῶν πτωχοτάτων αὐτῶν τάξεων μετὰ τὴν συνολικὴν ἔτησίαν κατὰ οἰκογενεῖαν ἀκαθάριστον πρὸσσοδὸν τῶν 15-20 χιλιάδων δραχμῶν. Ἡ προσπάθεια πρὸς τοῦτο ἀποτελεῖ ὄχι μόνον ἐπιτακτικὴν οἰκονομικὴν ὑποχρέωσιν ἀλλὰ καὶ κοινωνικὸν καθήκον, κάποτε ἀκόμη καὶ ἔργον φιλανθρωπίας. Εἶνα δὲ ἀκατανόητον νὰ ἐπιζητῆται ἡ ἐμμείσις φορολογίαν τῶν πτωχοτέρων ἀκριβῶς τάξεων τοῦ λαοῦ διὰ νὰ συντηρηθῶν ἄλλα ἰσχυρότερα οἰκονομικὰς τάξεις δι' ὑπηρεσίας αἱ ὅποια προσφέρονται ἄλλοθεν ὑπὸ εὐνοικώτερος ὄρους εἰς τὸ μέγα πλῆθος τῆς ἀγροτικῆς μάζης.

Τὸ ἀνακωινωθέν τῶν Ἐνώσεων ἔχει ὡς ἑξῆς:

« Ἡ σύσκεψις τῶν Ἐνώσεων γεωργικῶν συνεταιρισμῶν λεβούσα γνώσιν τῆς καταβαλλομένης προσπάθειας ὑπὸ μερίδος ἐμπόρων Θεσσαλονίκης καὶ Βόλου καὶ τοῦ ἐγερθέντος τεχνικοῦ θορύβου, στρεφόμενου κατὰ τοῦ ἔργου καὶ τῆς δράσεως τῆς Ἀγροτικῆς Τράπεζης τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων τῆς χώρας πρὸς δημιουργίαν εὐνοικῆς ἀτμοσφαιρας ὑπὲρ τῶν ἐμπορικῶν ἀποψῶν τεινόντων νὰ στραγγαλίσουν ἐν τῇ ἐκδηλώσει των τὴν εὐεργετικὴν καὶ σωτηρίαν ἀποστολήν τῶν ἰδρυμάτων τούτων, αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διακηρύξῃ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν, ὅτι ὁ ἀρξάμενος ὑπονομικῶς πόλεμος ἀποσκοπὸν εἰς τὴν ἐξουθένωσιν τῆς ἡδὴ δοκιμαζομένης ἀγροτικῆς τάξεως θὰ εὕρη συσσωματωμένον καὶ ἀποφασιστικόν εἰς τὸν τραχὺν αὐτὸν ἀγῶνα τῆς διεκδικήσεως τῶν δικαιωμάτων τῆς δολοκλήρον τὸν ἀγροτικὸν κόσμον ἔτοιμον ν' ἀντιπαλήσει σκληρὰ κατὰ πάσης ἐπιβλήθης ὀδονόητοτε προσερχομένης. Ἡ ἰδρύσις τῶν συνεταιρισμῶν καὶ τῆς Ἀγροτικῆς Τράπεζης τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ καθιέρωσις μονίμου προστατευτικῆς πολιτικῆς ὑπὸ τοῦ κράτους εἶνα γεννήματα κοινωνικῆς ἀνάγκης διὰ τὴν συγκράτησιν τῶν χωρικῶν εἰς τὸν ἀγρόν, μαστίζομένων ὑπὸ

μυρίων πληγμάτων και αποτελούν εγγύησιν διά τήν άποφυγήν τής άστυφιλίας, ήτις δημιουργεί κοινωνικούς κινδύνους διά τήν Πολιτείαν.

Τό άγροτικόν χρεωστάσιον, του οποίου τήν ανάγκην κατενόησε και επέβαλε τό κράτος, επέτρεψε επί τινά έτη ν' άναπνεύσουν τόν ελεύθερον άέρα οι υπό τήν πτέρναν τής τοκογλυφίας, τής κοινωνικής αύτης λέπτας, στενάζοντες άγροτικοί πληθυσμοί.

Αί κατακτήσεις αύται τών άγροτών αποτέλεσματα σκληρών πολυετών αγώνων, δέν παραχωρούνται μέ τόν συκοφαντικόν πόλεμον μιάς βδελυρής έκστρατείας ολίγων εκμεταλλετών. Τά εκπεμπόμενα πυρά κατά του μοναδικού μας, κοινωφελούς χαρακτήρος, ιδρύματος, τής 'Αγροτικής Τραπέζης τής 'Ελλάδος και τά άηδη δολώματα τών δήθεν κερδοσκοπικών επιχειρήσεων εις βάρος του γεωργικού πληθυσμού, μόνον ως άφέλεια εκλαμβάνονται μέ τήν παράδεισιν τόσον κακής ποιότητος επιχειρημάτων.

Η ιστορία είναι γνωστή και πρόσφατος, ώστε νά μη λησμονήται ή δραματική ζωή τών εκμεταλλευομένων άγροτών υπό τών φανασκούτων όψιμων προστατών των.

Η 'Αγροτική Τραπέζις τής 'Ελλάδος θεμελιωμένη εις τήν συνείδησιν και τήν ψυχήν του άγροτικού κόσμου, ερείσματα ήθικά και άκλόνητα δυνάμενα νά συντηρήσουν τās ιδιοτελείς επιδιώξεις εις βάρος τής παραγωγής, απέτελεσε και αποτελεί από τής ιδρύσεώς της τόν προστάτην του "Έλληνοσ γεωργού εις όλας αύτού τās εκδηλώσεις τής οικονομικής του ζωής.

— Τα νέα μειωμένα επιτόκια καταθέσεων και χορηγήσεων της ΑΤΕ βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 77, 98. Παρατηρήσεις σχετικές για το θέμα αυτό βλ. στο «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1063.

— Για τις εργασίες της ΑΤΕ κατά το 1933 βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 139.

— Γίνεται πρόγραμμα ιδρύσεως λίγων περιφερειακών καταστημάτων της ΑΤΕ και αναθέσεως στις υπόλοιπες περιφέρειες της Αντιπροσωπείας της στις Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών (Πρακτορεία). Αναλυτικές πληροφορίες βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 155. Βασικό κείμενο του Διευθυντή ΑΤΕ Γ. Τρακάκη δημοσιεύεται στο «Συνεταιριστής» 1933 σ. 157. Η σημασία του είναι ιδιαίτερη και δείχνει το σωστό δρόμο από τον οποίο όμως έγινε εκτροπή μετά τις μεταβολές στην ΑΤΕ το 1935, όταν ακολούθησε απότομη ίδρυση πολυάριθμων Υποκαταστημάτων της ΑΤΕ σε όλη τη χώρα (και συνεχίστηκε από τότε μέχρι σήμερα).

Το κείμενο του Γ. Τρακάκη (ουσιαστικά Υποδιοικητή τότε της ΑΤΕ) είναι το ακόλουθο:

«Επί τέσσαρα ήδη έτη κατά τά όποια ή 'Αγροτική Τραπέζις εκπεκτείνει τήν ενεργητικήν αύτης δράσιν ανά τήν ελληνικήν ύπαιθρον, ήκούσθησαν καθ' επανάληψιν μομφάι και επικρίσεις εναντίον της, διότι δέν έσπευσε νά ιδρύσθι ίδια ύποκαταστήματα, άλλ' άφήνει τήν διεξαγωγήν του δυσχερεστάτου και πολυμόχθου έργου τής άγροτικής πίστεως εις τά ύποκαταστήματα τής 'Εθνικής Τραπέζης ός αντιπροσωπείας της.

Οι μετά περισκεψέως όμως και μέ τήν συναίσθησιν του υπευθύνου ερευνώντες τά θέματα άνομολογούν ότι ούτε από τής πρώτης στιγμής ήτο δυνατόν εις τήν 'Αγροτικήν Τραπέξαν νά εγκαταστήσθι καθ' όλην τήν Χώραν άρτια και ώργανωμένα ως προσήκει ύπ/ματα, ούτε εντός τής πρώτης τετραετίας, καθ' ήν είχε νά καταστρώσθι και εφαρμόσθι τās γενικάς κατευθύνσεις του έργου της, ήτο δυνατόν συγχρόνως νά εγκαταστήσθι περισιότερα ίδια ύποκαταστήματα από ένείνα τής

'Ενώ ολόκληροι γεωργικά περιφέρειαι έν Μακεδονία υπέστησαν άνυπολόγιστους ζημίας εις τήν παραγωγήν των εκ τής άνομβρίας και μεγάλως άριθμός άστέγων οικογενειών συνείπει τών σεισμικών καταστροφών πένεται, μιά δράξ εμπόρων και μεσιτών άποζόντων εκ τής εργασίας τών άλλων, προκαλεί έπιμόνος τόν δοκιμαζόμενον τούτον κόσμον, συκοφαντών τά ιδρύματά του προς τά όποια στρέφεται ή έλπις τών παραγωγών.

Καταγγέλλοντες τήν ενεργείαν αύτην τών εμπόρων εις τόν ελληνικόν λαόν, διαδηλούμεν τήν άκλόνητον και άπεριόριστον έμπιστοσύνην μας προς τήν 'Αγροτικήν Τραπέξαν, άρνούμενοι νά δεχθώμεν έννοιους εις τήν διαχείρισιν του όικου μας.

Αί 'Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών Μακεδονίας, Θράκης και Θεσσαλίας:

Φθιωτιδοφωκιόδο Γιαννέλοσ, Θηβών Μωραΐτης, Λεβαδείας Κοϊτσάνοσ, Κομοτινης Παπαδόπουλοσ, 'Αξιουπόλεωσ Παπαδόπουλοσ, Φλωρίνης Χάσιοσ, Καστορίας Τσακανίκασ, Κατερίνησ 'Ηλιοπούλοσ, Λαρίσησ Γραμμενόπουλοσ, Φαρσάλων Ψευτογιάννησ, Καρδίτσησ Παπαδήμασ, Χαλαδικήσ 'Αθανασιάδησ, Τρικάλων, Καλαμπάκασ Ι. Πατυλιώτησ, Βόλου Γιαννακόπουλοσ, 'Εορδαίασ Σιβρόπουλοσ, Γιαννιτσών Σπάρτησ, Βεροίασ Σινάρησ, Καβάλλασ 'Αντώνηλοσ, Δράμασ Γιαγκουνιόδησ, Ξάνθησ Αλ. Μπαλατζήσ, Κιλκίσ Γραμματικιόπουλοσ, Θεσσαλονίκησ Τζουμέρτησ, Σερρών Δαμνιάδησ, Τσουκάτοσ, Σταματιάδησ.»

ίδρυσεν έν τώ μεταξύ εις τήν Κρήτην, τήν Μακεδονίαν, τήν 'Ηπειρον, τήν Μυτιλήνην και τήν Θεσσαλίαν, και νά καταρτίβεται και άπασχολήται συνεχώς εις ζητήματα προσωπικού, διαγωνισμών, εγκαταστάσεων κλπ. τά όποια όλοι γνωρίζομεν ποίαν άπασχόλησιν δημιουργούν.

Ητο λοιπόν τότε προτιμωτέρα ή προσωρινή άναβολή και ένδελεχής μελέτη του θέματος, αντί τής έσπευσμένησ και άνευ προγράμματοσ ιδρύσεωσ ίδιων πολλών ύπ/μάτων, τά όποια κακώς εγκαθιστάμενα άπ' άρχήσ και προχείρωσ οργανούμενα και κακίστην ύπηρεσίαν θά προσέφερον προς τούσ άγρότασ και τήν Τραπέξαν, και δυσχερεστάτον θά ήτο νά καταργηθώσι κατόπιν.

Ούτω συντελεσθείσθι έν τώ μεταξύ τής άναγκαίασ μελέτησ τών κατά περιφέρειαν συνθηκών και άναγκών τής οικονομίασ του άγροτικού κόσμου και τής παραγωγής, όπωσ και τών όρων τής έξυτηρητέωσ τής

πίστεως τῶν ἀγροτῶν, μὲ θετικὸν ἔρεισμα τὴν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς κτηθείσαν πείραν, διαφορετικῆς ἢ ὑπηρεσίας καὶ τὸ Συμβούλιον τοῦ Ὄργανισμοῦ, καὶ κατητήσθη πλήρες πρόγραμμα, καὶ τῶν μελλοντικῶν ἐπιδιώξεων τῆς Τραπεζῆς, καὶ τῆς βαθμιαίας ἐπεκτάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ πρὸς πάσαν γωνίαν τῆς Χώρας καὶ διὰ πάσαν ἀνάγκην.

Βάσει τοῦ προγράμματος τούτου, ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅπως ἰδρύσῃ καὶ ὀργανώσῃ εἰς τὰ μεγάλα παραγωγικὰ κέντρα τῆς ἐπαρχικῆς Ἑλλάδος, μεγάλα, οἰονεὶ κεντρικά, ὑποκαταστήματα αὐτῆς, λειτουργοῦντα μὲ ἀποκεντρωμένον κατὰ ὑποκαταστήματα σύστημα, ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας τῆς διαχειρίσεως τῆς ἀγροτικῆς πίστεως. Ἐκαστὸν τῶν ὑποκαταστημάτων τούτων θὰ ἔχη εἰδικὸν γνωμοδοτικὸν συμβούλιον μὲ καθοριζόμενα ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ Κέντρου ὄρια δράσεως καὶ πιστωτικὰ τοιαῦτα, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ γενικὰ οἰκονομικὰ μέσα τῆς Τραπεζῆς καὶ τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας καὶ κατευθύνσεις καὶ ἀποφάσεις τοῦ Διοικητικοῦ αὐτῆς Συμβουλίου.

Τοιοῦτοτρόπως τὰ κεντρικὰ ταῦτα ὑποκαταστήματα χρησιμοποιοῦνται, μὲ εἰδικὸν κανονισμὸν, καὶ τὰς ἐν τῇ ἔδρᾳ τῶν καὶ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων ὑπὸ τύπον πρακτορείων ἢ ἀντιπροσώπων, θὰ ἀναθέτωσι βεβαίως καὶ ἐφόσον κρινῶνται ὠριμοὶ αἱ ὀργανώσεις αὐτὰ, τὴν διαχείρισιν τῆς πίστεως καὶ εἰς τὰς μακρὰν τῆς ἔδρας τῶν ἀλλὰ καὶ τὰς ἐντὸς αὐτῆς εὐδοκίμως, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δεκαεξαμελοῦς συμβουλίου τῆς Τραπεζῆς, λειτουργοῦσας τοιαύτας. Παρ' ἐκάστη οὕτω ἐξουσιοδοτούμενη ὀργανώσει θὰ τοποθετήται καὶ εἰς ἡ περισσώτεροι μόνιμοὶ ὑπάλληλοι τῆς Τραπεζῆς διὰ τὴν συντήρησιν τῆς εὐθύνης τῆς ὑπηρεσιακῆς καὶ τὴν καθοδήγησιν τῆς ὀργανώσεως εἰς τὰ ἔργα ταῦτα. Ἡ ἐξουσιοδότησις αὐτῇ θὰ γίνεται μὲ στενήν ἐκ μέρους τῶν οἰκείων ὑποκαταστημάτων παρακολούθησιν καὶ μὲ ὄργανωμένην ὑπηρεσίαν συνεχοῦς ἐπιθεωρήσεως καὶ διαρκοῦς ἐλέγχου.

Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, ὀργανουμένου σὺν τῷ χρόνῳ θετικώτερον καὶ ἐξελπιζόμενον καθ' ὅλην τὴν χώραν δικτύου ἱκανῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων, θὰ δύναται ἡ Τράπεζα χωρὶς ἀπασχόλησιν ἀπειροπληθοῦς κατωτέρου προσωπικοῦ, καὶ χωρὶς μεγάλας δαπάνας ἐγκαταστάσεως καὶ διαχειρίσεως, νὰ διοχετεύῃ ἀπὸ ὠρισμένων ἐπαρχιακῶν κέντρων μέχρι καὶ τῶν ἑξαπῶν ἐκάστης περιφερείας, συντονισμένην, φωτισμένην, ἀμεσον καὶ λυσιτελῆ τὴν εὐεργετικὴν αὐτῆς ἀντίληψιν.

Διὰ τοῦ συστήματος τούτου, θὰ καταστῇ σὺν τῷ χρόνῳ πρόδηλον, κατὰ πόσον εἶναι ἐφικτὴ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς τοιαύτης χρησιμοποίησεως τῶν συνεταιρικῶν ὀργανισμῶν μέχρι τοῦ σημείου καὶ τῆς συγχωνεύσεως ὠρισμένων ἐπαρχιακῶν ὑπηρεσιῶν ὠρισμένων ὑποκαταστημάτων, ἢ καὶ ὁλοκλήρως ὑπο/μάτων ἀκόμη, πρὸς τὰς τελειοποιουμένας ὁλονέν Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν, οὕτως ὥστε νὰ ἀπολήξῃ διὰ τοῦ χρόνου τὸ μὲν νὰ ἀπομείνῃσι τόσα ὑποκαταστήματα ὅσα ἀπαρατήτως θὰ χρειασθῇ νὰ παραμείνουν λειτουργοῦντα,

τοῦ δὲ αἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὑπηρεσίαι τῆς Α.Τ.Ε. νὰ ἀποβῶσιν τοπικαὶ ἐπιτελικαὶ ὑπηρεσίαι ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἔργου τῆς ἀγροτικῆς πίστεως, καθορίζουσαι κατὰ περιφέρειαν τὰς γενικὰς γραμμάς καὶ κατευθύνσεις καὶ παρακολουθοῦσαι στενῶς τὰς συνεταιρικὰς ὀργανώσεις ἐν τῇ ἐκτελεσει τοῦ πιστωτικοῦ τῶν ἔργου, καὶ τῆς ὅλης δράσεώς των. Ὅλα ταῦτα, ἐννοεῖται, εἶναι ζητήματα ἐξελίξεως καὶ χρόνου.

Παράλληλως θὰ καταβληθῇ προγραμματικὴ ἐργασία διὰ τὴν προαγωγήν τοῦ καταρτισμοῦ τῶν στελεχῶν τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων, καὶ τῶν διοικητικῶν καὶ τῶν ὑπηρεσιακῶν τοιούτων, καὶ τῆς μάξης τῶν συνεταιρῶν, διὰ τῆς ὀργανώσεως ἐκπαιδευτικῶν φροντιστηρίων κατὰ περιφέρειαν ἐντελῶν καὶ στενῆν, καὶ τακτικῶν διαλέξεων, ὥστε νὰ συντελήται παράλληλως καὶ ἡ ποιοτικὴ προαγωγὴ τοῦ συνόλου τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως, καὶ τὰ ἐλλεικτὰ στοιχεῖα αὐτῆς, εἴτε διοικητικὰ εἴτε ὑπηρεσιακὰ, νὰ ἐξελισσῶνται σὺν τῷ χρόνῳ πρὸς ὑψηλότερον πεδίον μορφώσεως καὶ γενικοῦ καταρτισμοῦ, ἱκανὰ καὶ διὰ τὴν εὐρυτέραν ἐξέλιξιν.

Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ὅλον πρόγραμμα τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, οὔτε ἐπιτρέπεται, νὰ συντελεσθῇ μὲ προχειρολογίαν, ἢ νευρικότητα. Χρειαζέται περιορισμῶν, μελέτην, ὠριμάνσεις συζητήσεως καὶ καλῆ στάθμισις τῶν ἱκανοτήτων καὶ ἀποδόσεων ὀργανισμῶν καὶ προσώπων.

Διὰ τοῦτο καὶ μέχρις ὅτου ἐπιτελεθῇ ἡ ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς ἰδρύσις τῶν νέων ὑποκαταστημάτων, καὶ συμπλήρωσις τοῦ ἔνῳ δικτύου, ἢ ἐφ' ὅσον εἰς ὠρισμένας περιφέρειας δὲν ἔχει ἐξελιχθῇ ἀκόμη ἱκανοποιητικῶς ἡ συνεταιριστικὴ ὀργάνωσις, ἡ Τράπεζα θὰ ἐξακολουθήσῃ χρησιμοποιοῦσα ὡς ἀντιπροσωπείας τὰ ὑπο/ματα τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς συμφώνως πρὸς τὸ Καταστατικὸν τῆς.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προγραμματικῶν τούτων ἀρχῶν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Τραπεζῆς κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅπως ἰδρύσῃ βαθυμῶν ἴδια ὑπο/ματα εἰς τὰ μεγάλα παραγωγικὰ ἐπαρχιακὰ κέντρα.

Εἰς ἀπομεμακρυσμένα σημεῖα τῆς χώρας, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀκόμη ὠριμὴ συνεταιριστικὴ ὀργάνωσις, θὰ δύναται ἡ Τράπεζα, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου αὐτῆς νὰ ἐγκαταστήσῃ εἰδικὰ συνεργεῖα ἢ ἀντιπροσωπείας ἐξαρτώμενα ἐκ τοῦ πλησιεστέρου ὑπο/ματος, ἢ καὶ νὰ ἰδρύσῃ ἴδιον πρακτορείον.

Τοιούτου πρακτορείου ἀπεφασίσθη κατ' ἀρχὴν ἡ ἰδρύσις εἰς Παράμυθιαν, περιοχὴν κατ' ἐξοχὴν παραγωγικὴν, στερουμένην ὁμως συγκαίνωνίας μὲ τὰ ἐγγύς κέντρα.

Διὰ τοῦ προγράμματος τούτου ὄχι μόνον θὰ ἐξυπηρετηθῶσι τὰ ἠθικὰ καὶ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῆς Τραπεζῆς πλήρως, ὄχι μόνον τὰ ἠθικὰ καὶ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων θὰ προαχθῶσι, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀσκήσις τῆς πίστεως θὰ ἐλθῇ ἐγγύτατα τῶν ἀγροτῶν καὶ θὰ διεξάγεται τελειότερον καὶ φυσιολογικώτερον.

Ἀθῆναι Δ/βριος 1933

Γ. ΤΡΑΚΑΚΗΣ»

— Για το ἔργο τῆς ΑΤΕ 1929-1933 βλ. κείμενο του Γ. Τρακάκη, «Συνεταιριστής» 1934 σ. 38, στο οποίο δίδονται πληροφορίες για τα βασικὰ σημεῖα καὶ τις κατευθύνσεις, τόσο στον πιστωτικὸ ὅσο καὶ στον εὐρύτερο τομέα.

— Για τὴν ἀσκήσις τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ἀπὸ τους Συνεταιρισμοὺς, τις δυνατότητες που υπάρχουν, τις προϋποθέσεις, σε συσχετισμὸ με τις συζητήσεις καὶ

αποφάσεις της Συνσκέψεως των Ενώσεων 26-29/1/1933, γράφει ο «Συνεργατισμός» 1933 σ. 964. Τα κυριώτερα σημεία είναι τα ακόλουθα:

«Στήν Πανελλήνιο σύσκεψη τῶν Ἐνώσεων Συνεταιρισμῶν στὰς Ἀθήνας 26-29 Ἰανουαρίου, ἔ. ἔτους μετὰξὺ ἄλλων αἰτημάτων ἔχουν περιληφθῆ καὶ μερικά πού ἔχουν ἐξαίρετική σημασία γιά τή συνεταιριστική ὀργάνωσι ἀνπραγματοποιηθῶν. Ἐξητήθη π.χ. α) τοῦ λοιποῦ οἱ συνεταιρισμοί νά θεωρηθοῦν ὡς πραγματικοί συνεργάται τῆς ΑΤΕ. β) νά ἐπιτευχθῆ, μεθοδικῶς, ἡ χρησιμοποίησις τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων ὡς πρακτορεῖον καὶ ἀντιπροσώπων τῆς ΑΤΕ εἰς τὰ μικρότερα κέντρα, γ) τὰ κυριώτερα ἐθνικά προϊόντα νά διαχειρισθῶν αἱ συνεταιρικά ὀργανώσεις.

Ἄς ὑποθέσωμεν πῶς ἔχουν συγκατανεύσει οἱ ἀρμόδιοι καὶ ἰκανοποιούνται τὰ αἰτήματα τῶν Ἐνώσεων θά εἶνε σέ θέσι οἱ τελευταῖες ν' ἀναλάβουν ρυθμικά καὶ ὑπό συγχρονισμένους ὁρους νά διεξάγουν τίς ἐργασίαις πού ζητοῦν νά τοὺς ἀκατεθοῦν. Τό ἐρώτημα θά περῖτευσεν ἴσως γιὰτί ἐξυπνοσεῖται πῶς οἱ ζητοῦντες ξεύρουν καλά τίς ἰκανότητές τους, ἀλλά ὠρισμένα πράγματα, πολύ γνωστά τίς ἐπιδύκουν. Αἴφνης πῶς θά μπορούσαν οἱ συνεταιριστικές ὀργανώσεις ν' ἀναλάβουν τήν διεξαγωγὴν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς ΑΤΕ; Λειτουργοῦν οἱ συνεταιρισμοί στήν ὑπαίθρου κατὰ τέτοιον τρόπο πού νά ἐγγυηθοῦν στήν Τράπεζα πῶς τήν ἐξασφαλίζουν ἀπό κάθε εἶδους ἀνομιαλία; Τό ζήτημα εἶνε, ἴσως, πολυπλοκώτερον ἀπ' ὅτι, κατ' ἀρχήν, φαίνεται. Ἡ μέχρι τοῦδε πείρα πρέπει νά μᾶς ἐμβάλῃ σέ σκέψεις καὶ στόν κόπο νά ἐρευνησομε τίς ἰκανότητές μας καλλίτερα, γιὰτί ἡ διεξαγωγὴ τῆς ἀγροτικῆς πίστεως κατ' εὐθείαν ἀπό τοὺς συνεταιρισμοὺς θά σημαίῃ ἀνάληψιν βαρειῶν εὐθυνῶν ἀπέναντι τοῦ συνόλου τοῦ ἔθνους πού ἐπικοινωνοῦσεν τήν Τράπεζαν.

Οἱ Συνεταιρισμοί, δυστυχῶς, μόνο σέ ἐξαίρετικές περιπτώσεις λειτουργοῦν σάν καθαρῶς οἰκονομικοὶ ὀργανισμοί, ἐνὸ ἐπρεπε ἀπὸ τὰ πρῶτα ἀκόμη βήματα τῆς ζωῆς τους νά εἶνε τέτοιοι, μὲ πρόγραμμα δράσεως πραγματικό, ὅπως προβλέπει τό καταστατικό. Οἱ περισσότεροι τῶν συνεταιρισμῶν μας ἐργάζονται συμπτωματικῶς γιά τοὺς προδιαγραμμένους σκοποὺς τους, αἰτία νά λέγουν μερικοὶ συνεταιροί, ἀκατατόπιστοι, ἐφέτος δέν ἔχομε συνεταιρισμό. Ἡ μεγίστη πλειοψηφία τῶν συνεταιρισμῶν θεωρεῖ πῶς ὁ συνεταιρισμὸς εἶνε, τρόπον τινά, ὁ μεσίτης τους στή Τράπεζαν. Καὶ ἐφ' ὅσον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σκέπτονται, φυσικό εἶνε νά μὴ θέλουν ἢ νά μὴ φροντίζωσιν νά δημιουργήσωσιν ἄλλη κατάστασι. Νομίζωσιν ὅτι ἔτσι πρέπει νά εἶνε. Ἄλλως δέν δικαιολογεῖται ἡ μέχρι τοῦδε πολιτεία τους. Ἡ τακτικὴ αὐτὴ τῶν συνεταιρισμῶν τοὺς καταστά ἐτεροειδητοῦς ὀργανισμοὺς καὶ δέν σπρώχνει τοὺς ἰθύνοντάς τους στό νά ἀναπτύξωσιν τὴ δραστηριότητα πού χρειάζεται γιά νά δημιουργήσωσιν ἐκεῖνο πού ἀπαιτεῖ ἕνας συνεταιρισμὸς; Συνεταιροὺς ἐτοίμοις, μὲ τὴν μεταξὺ τους εὐλικρινῆ συνεργασία, νά ἀναλάβωσιν τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ τόπου στὰ χέρια τους γιά τὴν καλλίτερα ἐξυτηρέησι τῶν μικροκαλλιεργητῶν.

Τὴν ἰδέαν αὐτὴ παρακολουθεῖ κανεὶς σάν μιὰ φιλολογικὴ συζήτησι σέ διάφορες περιφέρειαις χωρὶς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν, διότι δέν ὑπάρχει ἡ πεποίθησις. Ἄλλὰ δέν εἶνε μόνο αὐτό, οἱ συνεταιροὶ δέν ἔχουν ἀντιληφθῆ πῶς ἀποτελοῦν μιὰ οἰκονομικὴ ὀργάνωσι κανούριου τύπου, πού ἐπιδιώκει νά ἐπιβάλλῃ νέον ρυθμὸν στήν οἰκονομικὴ ζωὴ. Καμμιὰ διαπαιδαγώγησι πρὸς τὴν

κατεύθυνσι αὐτὴ δέν ἔγινε. Ἐπὶ πλέον σέ πολλὰ χωρία παρατηρεῖ κανεὶς περισσοτέρους τοῦ ἑνός συνεταιρισμοῦ πού ἐπιδιώκουν τὸν ἴδιον σκοπὸν, ἄς ἔχουν καμμιὰ φορά καὶ διαφορετικῶς τίτλους. Τό γεγονός ἀποδεικνύει πῶς ὁ συνεταιρισμὸς ὄχι μονάχα δέν ἔχει ἐννοηθῆ ἀλλὰ καὶ ἔχει παρεξηγηθῆ. Σέ πολλοὺς ἐγεννήθη ἡ ἀντιληψὶς πῶς ὁ συνεταιρισμὸς εἶνε μέσον γιά τὴν ἰκανοποίησι προσωπικῶν, τοπικιστικῶν καὶ ὄχι καὶ σπάνια καὶ κομματικῶν φιλοδοξιών. Τό τεμάχισμα αὐτῶν τῶν δυνάμεων εἶνε, ἀν τὸ καλοεξετάση κανένας, χειρότερον ἀπὸ νά μὴ ὑπάρχουν καθόλου συνεταιρισμοί. Ἡ δύναμις τῶν συνεταιρισμῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀποτακτικὴν ἰκανότητα τῶν μελῶν τους καὶ τὴν εὐφρασίαν τῶν διοικητικῶν τους συμβουλίων νά χρησιμοποιήσωσιν κατὰ τὸν ἀσφαλέστερον καὶ ἀποδοτικώτερον τρόπο τὰ συγκυνητῶμενα ἀποτακτικὰ. Πῶς ὅμως μπορεῖ νά μιλᾷ κανεὶς περὶ ἀποτακτικῶν κλπ. ὅταν 30-40 μικροκαλλιεργηταὶ στεροῦμενοι τῶν πάντων καὶ δανειζόμενοι γιά νὰ συντηρηθοῦν ἀπὸ τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν ἰδρῶντα ξεχωριστὸν συνεταιρισμὸν σέ χωρὶ πού ὑπάρχει ἄλλος, καυχόμενοι πῶς αὐτοὶ εἶνε ἰκανότεροι ὄλων τῶν ἄλλων. Ὑπάρχουν παραδείγματα πολλὰ ὅτι ἀπὸ μεγάλους συνεταιρισμοὺς ἐσχηματίσθησαν δύο ἢ τρεῖς ἔνδοι, ὑπὸ ποικίλας καὶ πολλὰς αἰτιάσεις. Δηλαδή ἀντὶ καλλίτερα πύργου πρὸς τὰ χειρότερα. Ὅταν οἱ κάτοικοι τῆς ὑπαίθρου ἀγοντα ἀπὸ τέτοιαις σκέψεσι εἶνε παρακατανευμένοι νά πῇ κανεὶς πῶς παρουσιάζομε ὁρᾶσι συνεταιριστικὴν, διότι συνεταιριστικὴν δράσιν δὲ πῇ συστηματοποιημένην οἰκονομικὴν δράσιν, ἀπηλλαγμένην ἀπὸ κάθε τί το πλεονάζον. Ἄν φανταζώμεθα πῶς ἕνας ἐλάχιστος οἰκονομικός (ἰδίως πιστωτικός) ὀργανισμὸς μπορεῖ νά μᾶς ἐξασφαλίσῃ τὰ πλεονεκτικὰ τῆς συγχρονισμένης οἰκονομίας, δεῖχόμενος σημεῖα ἀμαθείας.

Ἄς εἶνε, παρ' ὅλα αὐτὰ, τὸ διάβημα τῶν Ἐνώσεων, ἐν γνώσει τῆς καταστάσεως τῶν συνεταιριστικῶν προγραμμάτων, ἀποτελεῖ ἕνα τόλμημα πού ἔπρεπε νά ἐκδηλωθῆ. Δέν μπορούσαν οἱ Ἐνώσεις τῶν συνεταιρισμῶν νά δεῖξωσιν ἐπιφυλακτικότητα. Εἶχαν ἔλθῃ πείρᾳ ὁ καρὸς νά ποῦν: ἐξασφαλίσατε μας τίς προϋποθέσεις ὑπὸ τίς ὁποῖαι μπορούμε—αὐτὸ σὰς τὸ ὑποσχόμεθα—νὰ τακτοποιήσωμε τίς ὑποθέσεις μας καὶ νά θέσωμε στήν ὑπαίθρου τίς βάσεις μιᾶς συγχρονισμένης καὶ συστηματοποιημένης οἰκονομίας. Δέν μπορούμε στό ἐξῆς, ὅταν βλέπωμε πόσον διπᾶ ὁ τόπος γιά καλλίτερα ζωὴ, ἡμεῖς οἱ φορεῖς τῆς ὀργανώσεως τῆς ἀλληλεγγύης, νά καταδικάσωμε τὸν ἑαυτὸν μας στή φρυζοζωία ἢ νά μεταβληθῶμε σέ γραφειοκρατικοὺς ὀργανισμοὺς. Αὐτὸς δέν εἶνε ὁ προορισμὸς μας.

Οἱ ἰθύνοντες τὰς Ἐνώσεις τῶν συνεταιρισμῶν ὡς κείμενοι πλησιέστερα ἀπὸ κάθε ἄλλον στόν χωρικό ξεῦρον τὴν ψυχολογία του καλλίτερα ἀπὸ τὸν καθένα. Ἀντελήφθησαν τὰ ἐλαττώματα πού παρουσιάζουν σήμερα καὶ ζητοῦν νά τὰ ἐξαιρέσωσιν. Ἡ ἀνορθώσις ὅμως, ἡ ὁμοιοθεραπεία, ἀν ἔλεθε, μπορεῖ νά προέλθῃ μόνον ἀν συνεργασθῶν εὐλικρινά οἱ ἀρμόδιαι κρατικὲς ἢ ἡμικρατικὲς ὑπηρεσίαι καὶ ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα ὡς χρηματοδότης καὶ ἐποπτικὴ ἀρχὴ τῶν Συνεταιρισμῶν. Οἱ Ἐνώσεις τῶν Συνεταιρισμῶν, δέν ζητοῦν ὑλαίην ἐνίσχυσι, παρὰ μόνο μιὰ ἠθικὴ ἐπικουρία. Ζητοῦν νά τοὺς δοθῆ τό κύρος ἐκεῖνο πού θά αὐξήσῃ τὴν ἐναντί τους ἐμπιστοσύνην καὶ τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τῶν συνεταιρισμῶν. Οἱ Ἐνώσεις τῶν Συνεταιρι-

ομών δέν μποροῦν νά ἔχουν τό ἀπαιτούμενο κύρος ὅταν παρέχεται τό δικαίωμα πρωτοπραξίας εἰς τήν Ἑθνικήν καί Ἀγροτικήν Τράπεζαν καί γιά τίς ἀπαιτήσεις τῶν Ἐνώσεων κανεῖς λόγος δέν γίνεται, ὅταν μεταξύ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Προστασίας Σίτου καί τῶν παραγωγῶν μεσολαβῆ ἡ Ἄνωμιμος Προνομιούχος Ἐταιρία τῶν Γενικῶν Ἀποθηκῶν, ὅταν ἡ Ἀγροτική Τράπεζα προβαίνει, ἀμέσως ἀπό τοὺς παραγωγούς, εἰς τήν συγκέντρωσιν διαφόρων προϊόντων γιά τίς ἀνάγκες τῆς, ὅταν ὁ ἐποπτικός ὑπάλληλος τῆς Ἐνώσεως θεωρεῖται ὑποδιέστερος ἐκείνου τῆς Ἀγροτικῆς, ὅταν ὀλόκληρος ὁ ὀργανισμός τῆς Ἐνώσεως εἶνε ὑποχρεῖται στήν ΑΤΕ, μέ τό σύστημα τῶν μνησίων χρηματοδοτήσεων πρὸς κάλυψιν τῶν τρεχόντων ἐξόδων καί ὅταν ἡ Ἀγροτική Τράπεζα, ἀφοῦ ἀνέλαβε νά προωθήσῃ τή συνεταιριστική ὀργάνωσι, μέ τόση εὐκολία δανεῖζει στοὺς μὴ συνεταιρισμένους, σέ χωριά ὅπου ὑπάρχουν συνεταιρισμοί.

Οἱ ἰθύνοντες τίς συνεταιριστικές Ὄργανώσεις, ἐν γνώσει τῶν δυσκολιῶν πού θά συναντήσουν στό ἔργο τους, συναισθανόμενοι πλήρως τίς εὐθύνες τους ἀπέναντι τοῦ γεωργικοῦ κόμου ἐζήτησαν νά τοὺς δοθῇ κάποια ἐλευθερία στήν ἐφαρμογή τοῦ μεγάλου τους προγράμματος καί προκαλοῦν τήν ἐποπτική ὑπηρεσία τῆς ΑΤΕ νά τίς παρακολουθῆ ἀπό κοντά καί νά πατάσῃ κάθε τυχόν ὑπερβασία ἢ ἀνωμαλία. Ἔτσι δημιουργοῦνται τά μεγάλα ἔργα, πρωτοβουλία, εἰλικρίνεια καί

αὐστηρός ἐλεγχος. Μποροῦσαν, κάλλιστα, οἱ ἰθύνοντες τίς συνεταιριστικές ὀργανώσεις, στή Πανελλήνιο Σύσκεψιν τῶν Ἐνώσεων 26-29 Ἰανουαρίου, ἀφοῦ ἡ Τράπεζα τοὺς ἐξησάρλιζε τά ἔξοδα καί τοὺς μισθοὺς τῶν ὑπαλλήλων νά ἐκφράσουν τήν εὐγνωμοσύνη τους σ' αὐτή καί νά ἡσυχάσουν. Ἀλλά ἡ ἀνωτερότης διέκρινε τοὺς πάντας καί τὰ πάντα κατὰ τήν ἀνωτέρω σύσκεψιν, πρᾶγμα πού τιμᾷ τοὺς μετασχόντας εἰς αὐτήν.

Μέ κίνδυνον νά χάσουν, μερικοί, καί τή θέσι τους ἀκόμη ἔκαμαν ἕνα αὐστηρότατο ἐλεγχό τῆς καταστάσεως. Τό εὐτύχημα εἶνε ὅτι ἡ εἰλικρίνεια αὐτῆ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ἐνώσεων καί ἡ θέλησι τῶν νά προσφέρουν τίς ὑπηρεσίες τους γιά νά βελτιωθῇ ἡ οἰκονομική ἀθλιότης στήν ὑπαιθρο εὐρήκε βθεῖα ἀπήχησι μεταξύ τῶν ἀρμόδιων πού μέ μέγιστο ἐνδιαφέρον παρακολούθησαν τίς ἐργασίες τῆς συσκέψεως καί ἐδόθησαν ὑποσχέσεις πὼς θά ικανοποιηθοῦν τά περισσότερα αἰτήματα τῶν Ἐνώσεων Συνεταιρισμῶν.

Μέ τή μεγάλη τους χειρονομία οἱ συσκεφθέντες προσέφεραν μέγιστη ὑπηρεσία στόν τόπο. Ἀνύψωσαν μεταξύ τῆς κοινῆς γνώμης τῶν συνεταιρισμένων τό αἶσθημα τῆς εὐθύνης. Κατέστησαν γνωστά ἐν πλάτει τά ζητήματά τους. Καί τό σπουδαιότερον ἔθεσαν τίς βάσεις ἐνός ἐνιαίου προγράμματος. Ἄς εἶνε γι' αὐτό ὑπερήφανοι.»

Πολλές ἀπό τίς περιφερειακές ὑπηρεσίες τῆς ΑΤΕ στεγαζόταν σε ἀθλια κτίρια ἐπὶ πολλῆς δεκαετίας. Στὴ φωτογραφία τὸ Υπ/μα ΑΤΕ στῆ Σάππες στο τέλος τῆς 10ετίας τοῦ 1950 ὅταν ἀρχισε κάποια προσπάθεια γιά βελτίωση.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'

ΒΑΣΙΚΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ (ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΛΥΣΕΙΣ)

— Η Πανελλήνια Σύσκεψη των Ενώσεων Γεωργ. Συνεταιρισμών της 26-29 Ιανουαρίου 1933 συζητά και περί της αναμίξεως των συνεταιρισμών στην γενική οικονομική πολιτική («Συνεταιριστής» 1933 σ. 18) και διατυπώνει το ακόλουθο ψήφισμα, με βάση και τη μελέτη και αποφάσεις της Επιτροπής των Άμπελακίων:

«β'. 'Επί της αναμίξεως των συνεταιρισμών εις τήν γενικήν οικονομικήν πολιτικήν.

Α'. Παραδέχεται ότι συνεταιριστική πολιτική είναι ή πολιτική τήν όποιαν άσκούν οι συνεταιρισμοί έν τή συνεταιριστική δράσει μέ κατεύθυνσιν τήν ολοκλήρωσιν και πραγμάτων τής συνεταιριστικής οικονομίας. Συνεπώς περιέχει ή πολιτική αύτη τά εξής:

α) Συνεταιριστικήν μόρφωσιν. Αύτη συνίσταται εις τήν μελέτην και έμβάθυνσιν εις τήν οικονομικήν δράσιν των συνεταιρισμών, φωτισμόν και δημιουργίαν συνειδήσεως των μελών των συνεταιρισμών, προπαγάνδαν περί των σκοπών των συνεταιρισμών, και των κοινωνικοοικονομικών καρπών τής συνεταιριστικής οικονομίας, καθώς και των έντεϋθεν άπορροδόντων κοινωνικών, ήθικών και άνθρωπιστικών αγαθών.

β) Συνεταιριστικήν οργάνωσιν. Αύτη έγκειται όχι μόνον εις τήν ίδρυσιν και τεχνικοοικονομικήν οργάνωσιν συνεταιρισμών, αλλά και εις τήν έμπνευσιν του συνεταιριστικού πνεύματος τής άλληλεγγύης, τής τάξεως, τής ευθύνης, τής ευθείας συνεργασίας, καθώς και εις τήν προσπάθειαν γενικεύσεως και έλλογου ρυθμίσεως των σχέσεων των συνεταιρισμών τοπικώς,

κατά κλάδους εργασιών και διεθνώς.

γ) Συνεταιριστικήν πράξιν. Αύτη εκδηλούται διά συμπράξεως των συνεταιριστικών οργάνωσεων μετά των δημοσίων και άλλων όμοιων συμφερόντων οργανισμών μέ τάσιν τήν επέκτασιν του συνεταιριστικού πνεύματος και των συνεταιριστικών οργάνων εις τήν άνάληψιν κοινωφελών έργων και εις τήν διατύπωσιν φορολογικών, δασμολογικών και άλλων αίτημάτων. 'Εν τούτω οι συνεταιρισμοί δράσιν ως όργανα τής κοινωνικής οικονομίας και ούχι ως κομματικά στελέχη κόμματός τινος.

β'. Συνιστά 'ίνα οι συνεταιρισμοί κινηθούν έντός των ως άνω διαγραφομένων όρίων και άναγνωρίζοντες μετά των όρθοδόξων συνεταιριστών τήν άνεξαρτησίαν τής συνεταιριστικής δράσεως, άποφύγουν τήν άφ' έαυτών άνάμειν των εις τήν κομματικήν πολιτικήν, άποκρούσουν δε και πάσαν προσπάθειαν εκ προβεβουλευμένης ένεργείας των πολιτικών κομμάτων, ίνα τούς παρασύρουν εις τήν πολιτικήν διαπάλην.

'Η άρχή «οι συνεταιρισμοί διά τούς συνεταιρισμούς» συνοψίζει τήν δράσιν και τά όρια τής αναμίξεως των συνεταιριστικών οργάνωσεων εις τήν πολιτικήν.»

Επίσης η Σύσκεψη αυτή των Ενώσεων συζητά και διατυπώνει ψηφίσματα για τα αγροτικά χρέη (Βλ. στο Υποκεφ. Ε' Αγροτική Πίστη), για το καπνικό, σταφιδικό, συκικό, σιτικό, βαμβακοπαραγωγικό κλπ., που δείχνουν την όλη τότε κατάσταση της γεωργίας και του αγροτικού κόσμου. (Βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 22, «Συνεργατισμός» 1933 σ. 956, 1086 καθώς και στην ειδική έκδοση των Πρακτικών της).

Τα σχετικά ψηφίσματα είναι τα ακόλουθα κατά προϊόν (που τα παραθέτουμε επειδή δείχνουν τα προβλήματα, τους αγώνες και τις διαδοχικές πραγματοποιήσεις).

Ψήφισμα επί του Καπνικού Ζητήματος

'Η Πανελλήνια Σύσκεψις ... άποφασίζει όμοφώνως τά εξής:

Α'. Αξιοί τήν άμεσον ίδρυσιν αυτόνομου καπνικού οργανισμού δημοσίου δικαίου, εις τόν όποιον θά παραχωρηθί τó μονοπώλιον τής έσωτερικής καταναλώσεως. Ούτος θά έχη ως κύριον σκοπόν τήν διάδοσιν των έλληνικών καπνών εις τās ξένας άγοράς, διά τής ένισχύσεως και συμμετοχής εις έργοστάσια του 'Εξωτερικού, ως και διά παντός άλλου μέτρου ένδεικνυμένου υπό τής παράξεως, θά διαχειρίζεται δε και θά διαθέτη διά λογαριασμόν των συνεταιριστικών οργάνωσεων τά καπνά των εις τό 'Εξωτερικόν.

Από του δευτέρου έτους τής συστάσεώς του, νά δύναται νά έπεμβαίη κατόπιν άποφάσεως του διοικητικού του συμβουλίου, ρυθμιστικώς εις τήν άγοράν καπνών.

Τό μέτρον τούτο τής έπεμβάσεως εις τās άγοράς θά χρησιμεύση ως άπαρχή μιās μελλοντικής πλήρους ένιαίας διαχειρίσεως τής έμπορίας του καπνού υπό του 'Οργανισμού (Μονοπωλίου).

Οί πόροι του 'Οργανισμού δέον νά άποτελεσθώσι:

α) Έκ του φόρου τής δεκάτης επί του καπνού.

β) Μέρους εκ των πραγματοποιηθησομένων κερδών εκ του μονοπωλίου έσωτερικής καταναλώσεως.

γ) Έξ ένδεχομένων άλλων κερδών.

β'. Άμεσον κατάργησιν του παρακρατήματος του καπνικού συναλλάγματος.

Γ'. Ανάθεσιν τής άντασφαλίσεως επί των καπνικών δανείων, εις τās 'Ενώσεις Συνεταιρισμών και παροχή αυταίς άνάλογου προμηθείας.

Δ'. Άμεσον συστηματικοποίησιν, ολοκλήρωσιν και ένιαίαν διαχείρισιν τής πολιτικής του Κράτους των άνταλλαγών, διά τής ίδρύσεως κεντρικού οργανισμού, ρυθμίσεως του έξωτερικού έμπορίου τής χώρας, μέ

σκοπόν τήν ὅσον τό δυνατόν μεγαλυτέραν αὔξησιν τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ καπνοῦ, ἔναντι τῶν εἰσαγομένων ἐν τῇ χώρας διαφόρων ἐμπορευμάτων, διά παντός ἐνδεικνυομένου δυνατοῦ μέτρου ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καί ἐξωτερικῷ.

Ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἀποδοχῆς καί ἐφαρμογῆς τῶν εἰς τό ψήφισμα τοῦτο διατυπωμένων αἰτημάτων τῶν συνεταιρισμῶν ἀνατίθεται εἰς Ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ.κ. Μπαλατζῆ, Πρωτόπαπα, Σταματιᾶδῃ, Αναγνώστου, Στάμου, Ἀντώνηλου ἐξουσιοδοτημένην νά ἐνεργήσῃ ὅ,τι χρειάζεται πρὸς τοῦτο.

Ψήφισμα ἐπὶ τοῦ Σταφιδικοῦ καί Συκικοῦ ζητήματος
1. Σταφιδικῶν ζητήματα

Αἱ συνεταιρικοὶ ὀργανώσεις λαμβάνουσαι ὑπ' ὄψιν τό γεγονός ὅτι σοβεῖ βαθύτερα καί χρονία σταφιδική κρίσις λόγῳ τῶν τεχνικῶν ἀλλά καί ἡμπελῶν μέτρων ὑπὸ τὰ ὁποῖα διάγει ἀπό δεκαετηρίδων ἡ σταφίς λόγῳ τῶν κρατικῶν φορολογιῶν καί τῆς ὑπὸ τοῦ ἐμπορίου καί τῆς βιομηχανίας ἐκμεταλλεύσεως τῆς σταφιδοπαρ-
ραγωγῆς, ψηφίζουσιν τὰ ἑξῆς.

Α'. Ἀξιούν ἵνα κατά τήν ρύθμισιν τῶν ἐν γένει σταφιδικῶν ζητημάτων αἱ ἐκάστοτε Κυβερνήσεις, ὅπως δὲν παραλείπουν νά κἄνουν προκειμένου περὶ μέτρων ἀφορώντων ἄλλας κοινωνικάς τάξεις, προκάλουν καί ἀνούουν τὰς σχετικὰς γνώμας τῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων, λαμβανόμενου πάντοτε ὑπ' ὄψιν τοῦ βασικοῦ γεγονότος ὅτι οἱ συνεταιρισμένοι σταφιδοπαρ-
αγωγοὶ ἀντιπροσωπεύουν τήν μεγάλην πλειονότητα τῆς ὅλης παραγωγῆς τοῦ προϊόντος καί εἶναι οἱ καλύτερον ὀργανωμένοι, καί οἱ ἀρμοδιότεροι νά ἐκφέρουν ὑπεύθυνον συλλογικὴν γνώμην τῆς παραγωγῆς ἐπὶ τῶν ἐνδιαφερόντων αὐτῆν ὀικονομικῶν ζητημάτων.

Β'. Ἀξιούν ὅπως ἡ ὅλη πολιτικὴ καί ἡ λειτουργία ἐν γένει τοῦ Σταφιδικοῦ Ὄργανισμοῦ στηρίζεται εἰς τήν ἀρχὴν ὅτι ναί μὲν οὗτος ἀποτελεῖ ἀφ' ἑνὸς εἰδικὸν ἴδρυμα κοινῆς ἀφρελείας, περιβιβλημένον μὲ προνόμια ἐκ μέρους τοῦ Κράτους καί λειτουργοῦν, λόγω ἀκριβῶς τῶν προνομίων τούτων, μὲ συμμετοχὴν καί ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς Κρατικῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου πρέπει νά θεωρεῖται ἐν τῇ οὐσίᾳ του ὡς γενικὴ καί ἀνωτάτη συνεταιρικὴ ὀργάνωσις τῶν σταφιδοπαρ-
αγωγῶν, καί ὡς τοιαύτη κατ' οὐσίαν νά κανονίξῃ ἀνάλογως τό ἔργον καί τὰς σχέσεις τῆς.

Γ'. Ἐν συνεταίρᾳ καί ὑπὸ τό πνεῦμα τῆς ὡς ἀνω ἀρχῆς, ὁ Σταφιδικὸς Ὄργανισμός νά ἀναλάβῃ τό ταχύτερον καί νά θέσῃ ἀπο τοῦδε εἰς ἐφαρμογὴν ὅσας συνεταιρικές ἐργασίας καί ὑπὸ τοῦ ἥδη ὑφισταμένου καταστατικοῦ νόμου δὲν τοῦ ἀποκλείονται, ἰδίᾳ δὲ τήν προμήθειαν γεωργικῶν εἰδῶν καί φαρμάκων εἰς τοὺς σταφιδοπαρ-
αγωγούς ἐν γένει, ἡ ὁποία πρέπει νά διεξάγεται μὲ συνεταιρικὸν πνεῦμα, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπὶ τοῦ ἀγοραστικοῦ καί πιστωτικοῦ μέρους ἐνδεικνυομένης συνεργασίας αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης. Ἐπίσης καί τὴν οὐσιαστικὴν ἐξυτηρέτησιν καί ἐν γένει ἐνίσχυσιν τῶν Ἐνώσεων καί Συνεταιρισμῶν εἰς τό ἔργον τῆς ἀπο κοινῶν συγκεντρώσεως, καλῆς συσκευασίας καί ἐξαγωγῆς τῆς σταφίδος τῶν μελῶν τῶν.

Δ'. Ζητοῦν ὅπως τροποποιηθῇ τό ταχύτερον ὁ καταστατικὸς νόμος τοῦ Σταφ. Ὄργανισμοῦ ὑπὸ συνεταιριστικὴν περὶ τοῦ ἔργου του ἀντίληψιν, εἰς τρόπον ὅστε ἢ ἐν τῷ Ὄργανισμῷ καί δι' αὐτοῦ ὀργανωμένην σταφιδοπαρ-
αγωγήν, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν ἄλλως τε τοῦ Κράτους, νά δύναιται ἀφ' ἑνὸς μὲν νά ἐκλέγῃ ἐλευθέρως ἢ ἀνευ περιορισμῶν τοὺς ἀντιπροσώ-
πους τῆς γενικῆς ἐμπιστοσύνης τῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ νά

διαθέτῃ ἐπίσης ἐλευθέρως καί ἀνευ περιορισμῶν τὰ παροσθήποτε περιεχόμενα εἰς τὸν Ὄργανισμὸν προϊόντα σταφιδοπαρ-
αγωγῆς.

Ε'. Ἀξιούν τέλος ὅπως ἡ ὅλη σταφιδικὴ πολιτικὴ, τῶσον τοῦ Κράτους, ὅσον καί τοῦ Ὄργανισμοῦ προ-
σανατολισθῇ, διευκολύνῃ καί τείνῃ σταθερῶς πρὸς τήν ταχύτεραν πραγματοποιήσιν τῆς ἐν συνεταιρική ὀικονομίᾳ ἐνιαίας διαχειρίσεως τοῦ προϊόντος, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τό βασικὸν αἶτημα, τὴν γενικὴν ἐπιθυμίαν καί τό ὑπὸ τῆς συγχρονισμένης ὀικονομικῆς ἐξε-
λιξεως ἐπιβαλλόμενον πρόγραμμα τῆς σταφιδοπαρ-
αγωγῆς.

ΣΤ'. Ἀξιούν ὅπως διὰ τὴν προμήθειαν τοῦ εἰσαχθη-
σομένου διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς σταφιδοπαρ-
αγωγῆς α) θείου, β) θεϊκοῦ χαλκοῦ καί γ) χάρτου ἐπιτρώ-
σεως τῶν ἀλωνίων χορηγηθῇ ἀνάλογον ποσὸν ἐκ τοῦ παρακρατομένου ὑπὸ τοῦ Κράτους σταφιδικοῦ συ-
ναλλάγματος ἐπὶ τῇ καταβληθείσῃ ὑπ' αὐτοῦ τιμῇ, θεωροῦσα δίκαιον καί ἐπιβεβλημένον ὅπως ἐκ τῆς οὕτω εἰς βάρος ἀποκλειστικῆς τῆς σταφιδοπαρ-
αγωγῆς τεθεμεληθῆς ἀναγκαστικῆς εἰσφορᾶς μικρὸν μέρος διατεθῇ πρὸς ἀνακούφισιν ταύτης κατὰ τὰς σημερινὰς κρισίμους περιστάσεις.

Ζ'. Νά γενικευθῇ ἡ παροχὴ δασμολογικῆς ἀτελείας ἐφ' ὅλων τῶν ὑπὸ τῶν συνεταιρισμῶν εἰς τὰ μέλη των διατιθέμενων γεωργικῶν εἰδῶν καί ἐργαλείων (θεῖον, θεϊκὸν χαλκόν, ἀντιπετρονοσπορίνην, πτάσασαν, χάρ-
την ἀποξηράνσεως, σταφιδόπανα κλπ.).

II. Συκικῶν Ζητήματα

Α'. Ἀξιούν τὴν τροποποίησιν τοῦ νόμου, οὕτως ὅστε νά παρέχεται ἡ εὐκολία εἰς τό Γραφεῖον Σύκων ν' ἀποφασίξῃ, χωρὶς νά χρειάζεται πρὸς τοῦτο τὴν ἄδειαν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Ὄικονομίας, νά ἐξαγοράξῃ σὺκα διὰ λογαριασμῶν αὐτοῦ εἰς κατάλλη-
λον ἐποχὴν καί εἰς τιμὴν ὑπ' αὐτοῦ καθοριζομένην πρὸς συγκράτησιν τῶν τιμῶν καί,

Β'. Νά ἐπιτραπῇ εἰς τό Γραφεῖον Σύκων ἡ ἐμπορία αὐτῶν ὄχι μόνον εἰς τό Ἐσωτερικόν, ἀλλὰ καί εἰς τὰ μέρη ἐκείναι τοῦ Ἐξωτερικοῦ εἰς τὰ ὁποῖα διεξάγεται ἐμπόριον σύκων.

Ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἀποδοχῆς καί ἐφαρμογῆς τῶν εἰς τό ψήφισμα τοῦτο διατυπωμένων αἰτημάτων τῶν συν-
εταιρισμῶν ἀνατίθεται εἰς ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ.κ. Ν. Δεληγιάννη, Η. Μαράκα, Κανταρέ, Α. Πρίνου, Π. Πα-
ναγοπούλου, Π. Χασαποπούλου, Δ. Νικολαΐδου καί Σ. Ζαχαροπούλου ἐξουσιοδοτημένην νά ἐνεργήσῃ ὅ,τι
χρειάζεται πρὸς τοῦτο.

Ψήφισμα ἐπὶ τοῦ Σιτικοῦ ζητήματος

Ἡ Πανελληνίως Σύσκεψις τῶν Ἐνώσεων Γεωργικῶν
Συνεταιρισμῶν ἀκούσασα τὴν γενομένην εἰσήγησιν ἐπὶ
τοῦ σιτικοῦ ζητήματος, καθὼς καί τὰς σχετικὰς
συζητήσεις ἀπὸ μέρους τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐνδια-
φερομένων ὀργανώσεων καί ἄλλων ἀρμοδίων προσώ-
πων ἀποφασίζει ὁμοφώνως νά ζητήσῃ τὰ ἑξῆς:

Α'. Ν' ἀνατεθῇ ἀπὸ τοῦ τρέχοντος ἔτους ἡ συγ-
κέντρωσις τοῦ σίτου εἰς τὰς Ἐνώσεις Γεωργικῶν
Συνεταιρισμῶν.

Β'. Ἄμεσον ἀνέγερσιν κεντρικῶν ἀποθηκῶν συγκεν-
τρώσεως σίτου ὑπὸ τῶν Ἐνώσεων γεωργ. συνεταιρι-
σμῶν διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς δεκαλέπτου κρη-
τήσεως ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ σίτου ὡς τοκοχρεολυτικῆς
δόσεως συναφθησομένης πρὸς τοῦτο δανείου ἐξ 60
ἐκατομ. δραχ. καί ἐγγυησει τοῦ Κράτους.

Γ'. Καθορισμῶν κατωτάτου ὁρίου τιμῆς σίτου βάσει
τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς καί κατάταξιν κατὰ ποι-

κίλιαν.

Δ'. Ανασυγκρότησιν τῆς Ἐπιτροπῆς Προστασίας τοῦ Σίτου διὰ τῆς συμμετοχῆς κατὰ πλειοψηφίαν ἀντιπροσώπων τῶν παραγωγῶν εἰς τὸ Συμβούλιον.

Ε'. Τὴν ἐνίσχυσιν τῶν μέσων ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης πρὸς βελτίωσιν τῆς παραγωγῆς, ἢ ὁποῖα ὁμως ὀφείλει νὰ στηριχθῇ ὄχι μόνον εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐπιτροπῆς παρεχομένην ἐνίσχυσιν εἰς βάρος τῶν παραγωγῶν, ἀλλὰ κατὰ πρῶτιστον λόγον εἰς κρατικὴν ἐπιχορήγησιν.

Ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἀποδοχῆς καὶ ἐφαρμογῆς τῶν εἰς τὸ ψήφισμα τοῦτο διατυπωμένων αἰτημάτων τῶν συνεταιρισμῶν ἀνατίθεται εἰς ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ.κ. Παπαδοπούλου, Βακαλοῦδη, Τζουμέρτη, Σπάρτη, Βουδούρη, Σαμαροπούλου, Κέστη ἐξουσιοδοτημένη νὰ ἐνεργήσῃ ὅ,τι χρειάζεται πρὸς τοῦτο.

Ψήφισμα ἐπὶ τοῦ Βαμβακοπαραγωγικοῦ ζητήματος

Ἡ Πανελληνίος Σύσκεψις τῶν Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν ἀκούσασα τὴν γενομένην εἰσήγησιν ἐπὶ τοῦ βαμβακοπαραγωγικοῦ ζητήματος, καθὼς καὶ τὰς σχετικὰς συζητήσεις ἀπὸ μέρους τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐνδιαφερομένων ὁργανώσεων καὶ ἄλλων ἀρμοδίων προσώπων ἀποφασίζει ὁμοφώνως νὰ ζητήσῃ τὰ ἑξῆς:

Α'. Ἐπαύξησιν τοῦ εἰσγωγικοῦ δασμοῦ ἐπὶ τοῦ βάμβακος κατὰ 5 δραχμὰς κατὰ κίλον.

Β'. Ἐφαρμογὴν τοῦ θεσμοῦ τῆς συγκεντρώσεως διὰ τὸν βάμβακα διὰ τῶν συνεταιρικῶν ὁργανώσεων βάσει τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ λειτουργοῦντος συστήματος.

Γ'. Μετατροπὴν τοῦ Ἰνστιτούτου Βάμβακος εἰς Ὀργανισμὸν Βάμβακος μὲ βᾶσιν τὰς συνεταιριστικὰς

ὁργανώσεις, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἢ μέχρι τοῦδε πείρα ἐκ τῆς δράσεως, οὐσιαστικῶς, ἀσημάντου, τοῦ Ἰνστιτούτου Βάμβακος, ὡς ἔχει σήμερον, ἐνισχύει τὸ αἶτημα τοῦτο τοῦ παραγωγικοῦ κόσμου.

Ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἀποδοχῆς καὶ ἐφαρμογῆς τῶν εἰς τὸ ψήφισμα τοῦτο διατυπωμένων αἰτημάτων τῶν συνεταιρισμῶν ἀνατίθεται εἰς Ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ.κ. Ἀφεντάκη, Βακαλοῦδη καὶ Σινάρη, ἐξουσιοδοτημένη νὰ ἐνεργήσῃ ὅ,τι χρειάζεται πρὸς τοῦτο.

Ψήφισμα ἐπὶ τῆς ὁργανώσεως τῶν ἐπιτροπῶν ἐπὶ τῶν παραγωγικῶν ζητημάτων καὶ ἐξουσιοδοτήσεως πρὸς σύγκλησιν Πανελληνίου Γεωργικοῦ Συνεδρίου.

Ἡ σύσκεψις τῶν Ἐνώσεων ἐξουσιοδοτεῖ ἐκάστην τὴν κατὰ προῖον Ἐπιτροπὴν ἕνα ἐκλέξῃ μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς ἕνα Γραμματέα.

Οἱ Γραμματεῖς θὰ χρησιμεύουσιν ὡς σύνδεσμοι μεταξὺ τῶν ἐπιτροπῶν τούτων, πρὸς συντονισμὸν τῶν προσπαθειῶν τῶν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν εἰς τὰ ψηφίσματα τὰ ἀφορῶντα τὴν ὁργάνωσιν τῆς διαχειρίσεως τῶν προϊόντων διατυπωμένων αἰτημάτων τῶν συνεταιρισμῶν.

Αἱ κατὰ μέρος Ἐπιτροπαὶ ἀπὸ κοινοῦ συνερχόμενα εἴτε ἐν ὁλομείᾳ, εἴτε διὰ τινῶν ἐκ τῶν μελῶν τῶν εἰδικῶς διοριζομένων πρὸς τοῦτο, θέλουν ἐπιληφθῆ τῆς ὁργανώσεως καὶ συγκλήσεως Πανελληνίου Γεωργικοῦ Συνεδρίου, ἐφόσον ἐνδεχομένως ἤθελε χρειασθῆ καὶ ἡ συμβολὴ τούτου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν προσπαθειῶν τῶν διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῶν αἰτημάτων.

— Βασικὴ εἰκόνα ὅσων ἐγίναν, γίνονται καὶ πρέπει νὰ γίνουιν στον αγροτικὸν τομεᾶ, ἀποτελεῖ ἡ ἀπόφασις τῆς Ακαδημίας γιὰ τὴν αγροτικὴν πολιτικὴν, ἔπειτα ἀπὸ εἰσήγησιν τοῦ προέδρου μέλους τῆς Γ. Κυριακοῦ, συζητήσεις καὶ γνώμη Ἐπιτροπῆς Εἰδικῶν (βλ. στο Ὑποκεφ. Ε'). Οἱ διαπιστώσεις καθόλου καλές. Χρειάζεται συστηματικὴ δουλειὰ γιὰ κάποια πρόοδο. Το πολῦτιμο αὐτὸ κείμενο ἔχει ἀξίαν σε ἀρκετὰ τοῦ σημεῖα ἀκόμη καὶ σήμερα. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων, δείχνει τὴν πολὺ δύσκολη κατὰστασι μῆσα στὴν ὁποία ἐκινεῖτο τότε ὁ αγροτικὸς κόσμος καὶ οἱ Συνεταιριστικὲς Ὀργανώσεις του.

— Το Σιτικὸ. Προσπάθειες γιὰ τὴν ἀνάληψη μέρους τῆς συγκεντρώσεως σίτου ἀπὸ τὶς Ἐνώσεις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν καὶ γιὰ τὴν ἀνέγερσιν σιταποθηκῶν. Ἐπιτυχία. Ἀποφάσεις βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 70. Τὶς συζητήσεις στὴν πανελλήνιο σιτικὴ σύσκεψη τῶν Ἐνώσεων, 16-17/12/1933, βλ. «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1194.

— Το Σταφιδικὸ. Συνεταιριστικὲς συσκέψεις (Πατρῶν, Κορίνθου, κλπ.) ζητοῦν τὴν ἐνιαίαν διαχείρισιν τῆς σταφίδας ὑπὸ τὸν ΑΣΟ, τὴν κατάργησιν τοῦ ν. 5289, τὴν ὁργάνωσιν τῆς αγροτικῆς πίστεως σὲ συνεργασία με τοὺς συνεταιρισμοὺς (βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 71, 79, 97).

— Το Α' Παγκρήτιο Γεωργικὸ Συνέδριον. Οὐδεμία περιφέρεια τῆς Ἑλλάδος παρουσιάζει τὴν σημειωθείσα κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετία στὴν Κρήτη, τεράστια πρόοδο. Κείμενο σχετικὸ τοῦ Χρ. Ευελπίδη με ἐλπιδοφόρα στοιχεῖα βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 101, 109.

— Ἡ Σύσκεψη τῶν Ἐνώσεων Κεντρικῆς καὶ Δυτικῆς Μακεδονίας (Βέροια 18 Ἰουνίου 1933) ἀσχολήθηκε, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ θέμα τῆς Συνομοσπονδίας καὶ γιὰ τὰ θέματα συγκέντρωσιν σίτου, κουκουλοπαραγωγῆς, στρεμματικῆς φορολογίας καὶ ἄλλα (βλ. «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1056).

— Νεότερη Σύσκεψη των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών Β. Ελλάδος στη Θεσσαλονίκη (κατά Δεκέμβριο 1933) ασχολείται για τη συγκέντρωση σίτου, την αγροτική πίστη, το καπνικό, τους συνεταιριστικούς υπαλλήλους, την ίδρυση Συνομοσπονδίας («Συνεταιριστής» 1933 σ. 168), πράγμα που αποδεικνύει πόσο πιεστικά ήταν τότε τα προβλήματα αυτά.

— Η Συκική Οργάνωση. Μετά από προσπάθειες πολλών ετών, ιδρύεται (όπως γράφει ο Χρ. Τερζάκης στο βιβλίο του σ. 88) το Γραφείο Προστασίας Σύκων «άφου έννοείται τό κολόβωσαν μέ τήν ψαλίδα τών πληττομένων συμφερόντων καί άφου έθεσαν υπό κηδεμονίαν τούς Συνεταιρικούς Όργανισμούς...». Οι πραγματοποιήσεις του αξιόλογες την περίοδο 1931-1934 (βλ. στο βιβλίο του Χρ. Τερζάκη «Πρόοδος καί πολιτισμός στό Χωριό» σελ. 88 επ. και στο περιοδικό «Έλληνική Συκοπαραγωγή» που εκδόθηκε από τον Μάρτιο 1934.

Με τον ν. 5296 (τροπ. ν. 4652) επεκτείνεται η επιμελητηριακή δραστηριότητα του Γραφείου Προστασίας Σύκων με την ανάθεση και αρμοδιότητας για συσκευασία, εναποθήκευση, εμπορεία και βιομηχανοποίηση των σύκων. Για κατασκευή εγκαταστάσεων, οργάνωση συκοπαραγωγών σε συνεταιρισμούς, οδηγίες εφαρμογής με εγκύκλιο ΑΤΕ, βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 31.

— Το Καπνικό. Υπόμνημα του Συνδέσμου των Γραφείων Προστασίας Ελληνικού Καπνού, για προστατευτική του καπνού οργάνωση βλ. στο «Συνεταιρισμός» 1933 σ. 946. Αθλία η κατάσταση των καπνοπαραγωγών την περίοδο 1930-1933. Πολλές συζητήσεις για το όλο καπνικό πρόβλημα. Κάποιος ρυθμός τώρα τελευταία. Ψήφισμα Συσκέψεως Ενώσεων Συνεταιρισμών, Ιανουαρίου 1933. Σχέδια των καπνοπαραγωγών, των Καπνοβιομηχάνων και του Φιλαρέτου βλ. αναλυτικά (με ιστορικό και υποδείξεις), στο «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1086.

Ο Αλ. Μπαλτατζής σε νεαρή ηλικία. Έντονη η ανάμιξη του στις καπνικές διεκδικήσεις και κινητοποιήσεις και στη γενικότερη συνεταιριστική κίνηση ως πρόεδρος της Ενώσεως Ξάνθης. (βλ. στη σελ. 541/1069 για το καπνικό).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'
ΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Η αριθμητική κίνηση των Αστικών Συνεταιρισμών κατά το 1933 είναι η ακόλουθη, σύμφωνα με τα στοιχεία του «Συνεταιριστής» 1934 σ. 181:

Συνεταιρισμοί	Ιδρυθέντες	Υπάρχοντες στο τέλος 1933
Πιστωτικοί	1	81
Προμηθευτικοί	13	279
Πωλήσεως	57	58
Παραγωγικοί-εργασίας	94	925
Καταναλωτικοί	7	143
Οικοδομικοί	56	681
Διάφοροι	4	40
	232	2.207

Ειδικότερες αναλύσεις κατά Νομούς και Γ. Διαμερίσματα βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 181.

Στο τέλος του 1933 υπάρχουν και 5 Ενώσεις αστικών συνεταιρισμών.

Σύμφωνα με τα στοιχεία ΑΤΕ («Στατιστική Συνεταιρισμών» Αθήνα 1937 σελ. ια) υπήρχαν οι ακόλουθοι αστικοί συνεταιρισμοί κατά σκοπό:

Εργασίας	907	Πωλήσεως	6
Προμηθευτικοί και Καταναλώσεως	410	Εργοληπτών	23
Πιστωτικοί	76	Κατοικίας	42
Αλληλασφαλιστικοί - αποταμιεύσεως	4	Κατοικίας δημοσίων υπαλλήλων	642
Αλιευτικοί	15	Διάφοροι	52
		Σύνολο	2.177

Από τους 642 συνεταιρισμούς κατοικίας δημοσίων υπαλλήλων, οι 190 ήταν ειδικοί οικοδομικοί δημοσίων υπαλλήλων του ν. 4202.

Εκτός των παραπάνω ιδρύθηκαν, κατά τα έτη 1929-1933, 150 προσφυγικοί οικοδομικοί συνεταιρισμοί με οικονομική ενίσχυση του Κράτους (Υπουργείο Κρατικής Αντιλήψεως).

— Χαρακτηριστικά (για σύγκριση) είναι τα τότε λαμβανόμενα μέτρα στη Γερμανία από το Χιτλερικό καθεστώς για τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς και τα παλαιότερα μέτρα της φασιστικής Ιταλίας. Παρ' όλες τις αντίθετες αρχικές διακηρύξεις και ενέργειές τους, αναγκάστηκαν τελικά και εκεί να παραδεχθούν τη συνεταιριστική κίνηση και να τη βοηθήσουν (Βλ. αναλυτικό κείμενο Δ.Θ. Πάνου «Συνεταιριστής» 1933 σ. 129).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'
ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

— Γίνεται έγκριση του Καταστατικού του ιδρυθέντος στο τέλος του 1932 Πανελληνίου Συνδέσμου Συνεταιριστικών Υπαλλήλων με έδρα τη Θεσσαλονίκη και με πρωτοβουλία υπαλλήλων κυρίως της Ομοσπονδίας Γ.Σ. Θεσσαλονίκης. (βλ. «Συνεταιριστής» 1933 σ. 63 και «Συνεργατισμός» 1933 σ. 981).

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του καταστατικού του, σκοπός του Συνδέσμου είναι:

1. Η επί το αρτιότερον μόρφωση και επαγγελματική κατάρτισις των συνεταιριστικών υπαλλήλων εις την ευρείαν αποστολήν του Συνεργατισμού, δια φοιτήσεως των μελών εις ειδικά συνεταιριστικά φροντιστήρια.

2. Η βελτίωση και εδραίωσις της θέσεως των μελών του Συνδέσμου από ηθικής, κοινωνικής και οικονομικής απόψεως.

3. Η επιδίωξη της συστάσεως Ταμείου Προνοίας και Συντάξεως των μελών.

4. Η ομαδική διεκδίκηση των δικαιωμάτων και ο καθορισμός των υποχρεώσεων των μελών και η ενιαία εκπροσώπηση αυτών ως και η ανάπτυξη του πνεύματος της επαγγελματικής και κοινωνικής αλληλεγγύης και εν γένει η μεθοδική και ενιαία κατεύθυνση των γενικών ζητημάτων του Συνδέσμου.

Πάντως η εκπλήρωση του σκοπού του Συνδέσμου θα επιδιώκεται δια μέτρων προβλεπομένων και επιτρεπομένων υπό των κειμένων νόμων.

Προβλέπεται ακόμα η ίδρυση Τοπικών Τμημάτων του.

Την ευνοϊκή υποδοχή που έτυχε ο Σύνδεσμος από τους συνεταιριστικούς κύκλους βλ. στο «Συνεργατισμός» (1933 σ. 981) που γράφει:

« Ίδρύθη εν Θεσσαλονίκη, πρωτοβουλία, ώρισμένων υπαλλήλων της 'Ομοσπονδίας Γεωργ. Συνεταιρισμών ό υπό τόν ανωτέρω τίτλον Σύνδεσμος εις τόν όποιον έσπευσαν να έγγραφούν μετ' ενθουσιασμού συνεταιριστικοί υπάλληλοι έξ όλων τών πλευρών, ιδίως της Βορείας 'Ελλάδος.

Είς τό καταστακόν του Συνδέσμου τό όποιον ευγενώς μάς έστάλη περιλαμβάνονται διατάξεις αί όποια παρέχουν μίαν εξααιρετικήν θέσιν εις τόν νεοσυστατον Σύνδεσμον εντός της συνεταιριστικής Κινήσεως. Ούτω εις τό πρώτον άρθρον ύπάρχει ή διάταξις ότι μέλη του Συνδέσμου δύνανται ν' αποτελέσουν συνεταιριστικοί υπάλληλοι έχοντες ευδοκίμως ύπηρετήση επί δύο τουλάχιστον έτη εις συνεταιριστικήν όργανώσιν. Είς τό άρθρον 2 ό Σύνδεσμος ως πρώτιστον του σκοπόν τόν όποιον θέλει να επιδιώξη αναγράφει τήν επί τό αρτιότερον μόρφωσιν και επαγγελματικήν κατάρτησιν τών συνεταιριστικών υπαλλήλων εις τήν ευρεία αποστολήν του Συνεργατισμού διά φοιτήσεως τών μελών εις ειδικά συνεταιριστικά φροντιστήρια.

Αί γραμμάι αυτάί τιμούν ιδιαίτερωσ τούς ιδρυτάς του Συνδέσμου οι όποιοι προέταξαν τό συμφέρον τών συνεταιριστικών όργανώσεων του ίδιου των. Κατ' αυτόν τόν τρόπον οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι αποδεικνύουν ότι συνδέουν τήν τύχη των με τήν των όργανώσεων τάς όποίας θέλουν να προαγάγουν καταρτιζόμενοι επί τό αρτιότερον. Όταν από τολαύτες σκέψεις και άντιλήψεις διέπονται οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι δυνάμεθα βεβαίωως να έλπίσωμεν ότι συντόμως θα αποκτήσωμεν Συνεταιριστικήν Κίνησιν αξίαν του μεγάλου έλληνικού όνόματος.

Εκφράζομεν τήν ευχήν ό Σύνδεσμος να έατηληρώση

τούς επιδιωκομένους σκοπούς του, να συναντήση τήν άμέριστον συνδρομήν τών άμοδιών ύπηρεσιών της ΑΤΕ καθώς και να εξασφαλίση την ευρεία συνεργασίαν τών διοικούντων τάς 'Οργανώσεις».

Και στο «Συνεταιριστής» (1933 σ. 83), διαβάζομεν το ακόλουθο διστακτικό κείμενο που εκφράζει τις τότε δυσκολίες και δυνατές παρεξηγήσεις:

«Λαμβάνομεν τήν τιμήν να πέμψωμεν έσωκλείστως αντίτυπον καταστατικού του μόλις πρόσ εικοσαήμερου έπισήμως αναγνωρισθέντος Πανελληνίου Συνδέσμου Συνεταιριστικών 'Υπαλλήλων και να παρακαλέσωμεν 'Υμάς όπως, ευαρεστούμενοι, παράσχητε τήν πολύτιμον ύμών συμβολήν και ένίσχυσιν, εν τή προσπαθεία ήμών διά τήν εκπλήρωσιν τών σκοπών του Συνδέσμου.

Η Διοίκησις του Συνδέσμου βανακαίριζεται να έλπίζει ότι εν τώ προσώπω 'Υμών θα εύρη τόν άκαταπόνητον και σθεναρόν ύποστηρικτήν τών δικαίων αίτημάτων της τάξεώς μας, οι υπάλληλοι της όποίας, έμποτισμένοι με τήν πίστιν εις τήν κατίσχυσιν του μεγάλου έργου όπερ άνέλαβον από κοινού ή Τράπεζα μετά τών 'Οργανώσεων, σφρηηλατούν καρτερικώς και άπαύστως με μόχθους, στερήσεις και κινδύνους τό Μεγαλειόν της 'Ελληνικής 'Υπαίθρου διά να πραγματοποιήσουν τό μέγα άγαθόν της Λαϊκής Εύημερίας.

Εν τή εκπληρώσει της αποστολής μας ταύτης, της μεγάλης σημασίας της όποίας βαθείαν έχομεν επίνωσιν, έπιθυμούμεν να έχωμεν άπερίσπαστον τήν προσοχήν μας επί τό έργον μας, από άλλας κοινωνικάς ή βιο-

τικές άπασχολήσεις και ανάγκας, διά να δυνηθώμεν ν' άφιερώσωμεν, ούτως άπερίσπαστοι, όλας ήμών τάς δυνάμεις εις τήν κοινήν υπόθεσιν.

Τ' άγνά και ιδεολογικά έλατήρια άτινα έκίνησαν εις τήν ίδρυσιν του Συνδέσμου, μαρτυρούν περι τής άκλονήτου και στερεάς ήμών άποφάσεως νά κάμωμεν τό Συνεταιριστικόν Έργον ως μοναδικόν σκοπόν του βίου μας. Θέλομεν νά σταθεροποιήσωμεν και βελτιώσωμεν τήν θέσιν μας, διά νά δυνηθώμεν μέ άποφασιστικότερον και γοργότερον βήμα, αλλά και μέ περισσότερον ένθουσιασμόν νά δημιουργήσωμεν τήν Γεωργικήν Αναγέννησιν. Επιθυμούμεν νά προσκλήσωμεν νέα συνεταιριστικά έφόδια και νά τύχωμεν συνεταιριστικής μορφώσεως έπαρκούς διά τήν πλήρη ήμών κατάρτισιν.

Διά τής μορφώσεως ταύτης των μελών του Συνδέσμου, επιδιώκομεν νά δημιουργήσωμεν στελέχη ικανά

Την υποστήριξη τους στους συνεταιριστικούς υπάλληλους διαδήλωσαν και οι σύνεδροι της Πανελληνίας Σύσκεψης των Ενώσεων Γ. Συνεταιρισμών τον Ιανουάριο 1933.

Αναλυτικά και παραστατικά αναφέρεται στην τότε κατάσταση των συνεταιριστικών υπαλλήλων, στην επιδιωκόμενη ίδρυση Ταμείου Προνοίας, στη μόρφωσή τους και σε άλλα θέματα τους, κείμενο του «Συνεργατισμός» 1933 σ. 1039. Γράφει:

«Η Οργάνωσις των Συνεταιριστικών Υπαλλήλων.

Γιά τό ζήτημα των συνεταιριστικών υπαλλήλων ένδιεφέρθη άρκετά νωρίς ό Συνεργατισμός και σε άρθρα του μέ τίτλους: α) Τά καθήκοντα των υπαλλήλων των συνεταιρισμών β) πώς οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι γίνονται άποδοτικότεροι σε έργασια, που δημοσιεύθηκαν τόν Φεβρουάριο και τόν Σεπτέμβριο του 1932 χάραξε ώρισμένες γραμμές μέσα στις όποιες πιστεύει πώς έξυληθεύεται ή συνεταιριστική κίνησις. Τόν Μάρτη του 1933 άνηγγείλαμε τήν ίδρυσι του Πανελληνίου Συνδέσμου των Συνεταιριστικών Υπαλλήλων.

Μιά ένγκλιος έπιστολή του Συνδέσμου τής όποιας άντήγαγο έστάλη και σε μάς δίνει άφορμή νά επανέλθωμε άκόμη μία φορά στο ζήτημα των συνεταιριστικών υπαλλήλων και νά εκθέσωμε τίς άπόψεις μας, τίς πρακτικές, ύστερα από τή δημιουργηθείσα κατάστασι. Τόν περασμένο Σεπτέμβριο, πριν άκόμη άρχίσει ή κίνησις για τήν ίδρυσι του Συνδέσμου λέγαμε: α) «νά ίδρυθι σωματείων συνεταιριστικών υπαλλήλων μέ σκοπό τήν έξυληθεύσει των μελών του, έν συνδυασμώ μέ τήν έξυληθεύσει των συμφερόντων των συνεταιριστικών οργάνωσεων, δεδομένου ότι οι υπάλληλοι των συνεταιρισμών, λόγω του κοινωνικού σκοπού των οργάνωσεων αυτών, άπαραιτήτως πρέπει νά έχουσι ψυχή συνεταιριστική. β) Έν συνενοήσει μέ τή διοίκηση του Σωματείου αυτού καταρτίζονται μέ τά καταλληλότερα πρόσωπα διαιτητικές έπιτροπές στην έδρα κάθε Ένώσεως συνεταιρισμών από ίσο αριθμό αντιπροσώπων του Σωματείου και τής Ένώσεως και τόν επιθεωρητή των συνεταιρισμών τής περιφερείας μέ δικαίωμα ψηφου. Οι έπιτροπές αυτές νά έπιλαμβάνονται κάθε διαφοράς μεταξύ υπαλλήλων και συνεταιριστικών οργάνωσεων και μέ πνεύμα δικαιοσύνης νά εκδίδουσι τή γνώμη τους που πρέπει νά είναι ύποχρωτική και για τίς δύο μεριδες». Τό καταστατικό του Συνδέσμου μέσα στους σκοπούς του εκτός από τά άνωτέρω διαλαμβάνει και τήν επιδίωξη τής συστάσεως Ταμείου Προνοίας ή συντάξσεως των μελών, πράγμα που ήμεις τότε δέν αναφέραμε γιατί πιστεύαμε πώς θιά έφαρμοσθή ό

νά διεξαγάγωσι και φέρουσι εις πέρας τήν άποστολήν αυτών. Πρός τουτό ό Συνδέσμος ήμών θιά βαδίση μετ' άποφασιστικότητος τόν άνάντη δρόμον του, άπολύτως έντός των ορίων τής νομιμότητος και των αρχών του Συνεργατισμού, αλλά πάντοτε υπό τήν προστατευτικήν σκιάν τής Αγροτικής Τραπέζης, τής όποιας τά μέλη του Συνδέσμου, εις τήν κοινήν αυτής μετ' ά τών οργάνωσεων προσπάθειαν, θιά είναι οι πιστοί και άφοσιωμένοι αυτής άπόστολοι.

Από Ύμιας, ό Συνδέσμος ήμών, αξιότιμε Κύριε, έξαρτά κατά τό πλείστον τήν αίσίαν περαιοσιν τής εκπληρώσεως των σκοπών αυτου, ή δέ Διοικήσις αυτου άπεκδέχεται πάσαν όδηγίαν και συμβουλήν διά τήν άρτιωτέραν και πλέον λυσιτελή έξβασιν των άπασχολούτων των Συνδεσμων άμέσων ζητημάτων.

Επί τουτόις παρακαλούμε νά δεχθίτη τήν έκφρασιν τής άφοσιώσεως και βαθείας ένγνώμοσύνης».

Νόμος περι Κοινωνικών άσφαλίσεων.

Σήμερα θιά άσχοληθώμε, κάπως ειδικότερον, για τό Ταμειον τής Προνοίας και τήν άρτιωτέρα μόρφωσι και επαγγελματική κατάρτισι των συνεταιριστικών υπαλλήλων εις τήν «εύρειαν άποστολήν του Συνεργατισμού». Δέν ύπάρχει άμφιβολία πώς μέσα σ' αυτές τίς δύο περιόδους οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι θιγουν δύο ζητήματα ζωτικωτάτης σημασίας, έχοντα μία άδιάρρηκτη άλληλουχία μεταξύ τους. Η πραγματοποίηση των δύο αυτών σκοπών σημαίνει τή σταθεροποίηση τής θέσεως τής συνεταιριστικής κινήσεως και κείνης των υπαλλήλων. Προβάλλει όμως τό έρώτημα πώς και πότε θιά έπιτευχθί τό ποθούμενο; Κατ' άρχήν οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι εινε διεσκορπισμένοι κατ' όλη τή χώρα, άλλου μεμονωμένοι και άλλου σε μικρές ομάδες, οι δε συνεταιριστικές οργάνωσεις που άποτελουσι τόν έτερο παργοντα για τήν έπιτυχία του επιδιωκομένου και οικονομικώς και ιδεολογικώς άποτελουσι άσθενεις οργανισμούς, κατά μεγάλη άναλογία. Έν τουτόις ή προσπάθεια ώρισμένως θιά φέρη άποτέλεσμα άν ή οργάνωσις τής γίνη συστηματική και άποδοθη ή δέουσα σ' αυτή σημασία από όλες τίς πλευρές. Η υπόθεσις των συνεταιριστικών υπαλλήλων δέν άποτελει άποκλειστικό κτημα αυτών των ιδίων όπως άλλως τε, ή συνεταιριστική κίνησις ή ίδια άποτελει μία υπόθεσι εθνική. Ένδιαφέρονται για τή συνεταιριστική κίνησι ή Αγροτική Τραπέζα, τό Υπουργείο τής Γεωργίας, ως κρατικοί οργανισμοί και οι Ένώσεις των Συνεταιρισμών ως εκπρόσωποι και φορείς των συνεταιριστικών ιδεωδών και προασιπταί των οικονομικών τους μεθόδων. Για τους λόγους αυτους θεωρούμε άπαραίτητη τή συνεργασία όλων αυτών των οργανισμών για νά έπιτύχουσι οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι τους ύψηλους τους σκοπούς.

Η ίδρυσις Ταμείου Προνοίας ή συντάξεως δέν εινε τόσο ένκόλη όσο μορχει νά τή φαντασθί κανένας που δέν έξυρει τίς συνθήκες υπό τίς όποιές ζή ό συνεταιριστικός υπάλληλος, μάλιστα δε τά τελευταία χρόνια τής κρίσεως ό συνεταιριστικός υπάλληλος άμοί-

βεται πτωχικά και περνώ τον περισσότερο καιρό του γυρνώντας από χωριό σε χωριό. Έχει ο καθένας μας τόση πείρα ώστε να έχει μια ιδέα τι θα πη μετακινήσει έξω από την έδρα: Δαπάνη πρόσθετος στην καθημερινή ζωή. Γιά τή δαπάνη του αυτή τή πρόσθετη πέρνει ο υπάλληλος μιά άσημαντη άποζημίωσι πού δέν καλύπτει ούτε τά μισά από τά έξοδα, τά όποια τόν χειμώνα, ιδίως, είνε σε πολλές περιπτώσεις ύπερβολικά, άφου έχει ανάγκη από θέρμανσι, βαρύτερο ντύσιμο και πολλές φορές πρόσθετα μεταφορικά έξοδα γιά να προλάβη τή δουλειά του. Δέν είνε μόνον τά έξοδα, άλλα είνε και οι ταλαιπωρίες στίς όποιες υποβάλλεται ο συνεταιριστικός υπάλληλος και οι όποιες έγκλειουν μεγίστους κινδύνους γιά τή κατάστασι τής υγείας του. Σάν να μίην ήσαν ικανά όλα αυτά παρετρήθη τά τελευταία χρόνια και ή περιπτώσις τής ελαττώσεως τών μισθών και ή καθυστέρησις τής πληρωμής των. Ύπό τās συνθήκας αυτές, φυσικόν είνε, ο συνεταιριστικός υπάλληλος να χαλαρώνη άφ' ενός τήν δραστηριότητά του και άφ' έτέρου να μη ποση ή πάρη μέτρα προνοίας γιά τόν έαυτό του. Ο πειό άποταμειτικός όπος του υπαλλήλου άναγκάσθη να μιλή μόνον γιά άποταμειωσι. Κ' αυτές οι άναγκαστικές άποταμειωσεις πού είχαν καθιερωθή σε μερικές Ένώσεις άπεσώθησαν. Έτσι έξαγάγα τού συμπέρασμι πώς μπορεί να ιδρωθή ταμειο προνοίας μόνον με τή συνεργασία τής Άγορτικής Τραπεζής και τών συνεταιριστικών όργανώσεως, δεδομένου μάλιστα ότι οι τελευταίες, πριν τροποποιηθή ο νόμος 802, έδιναν ένα ποσοστό από τά κέρδη τους στους υπαλλήλους. Αυτό δείχνει πώς οι συνεταιριστικές όργανώσεις άνεκαθεν, συστηματικά, ήθελαν να ενιοχούν τους υπαλλήλους τους. Εφ' όσον δε υπάρχουν ένδειξεις ότι επικρατεί στην Άγορτική Τράπεζα ή σκέψις ή καλύτερα να πούμε εφ' όσον υπάρχει ή πεποίθησις πώς ή τύχη μιάς συνεταιριστικής όργανώσεως έξαρτάται από τήν ύπαρξη καλά κατηρητιμένων και οικονομικά και ψυχικά ικανοποιημένων υπαλλήλων μπορούμε να πιστέψουμε πώς οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι έχουν συναντηλήπτορα και τό ίδρυμα αυτό. Ελπίζουμε πώς οι όργανισμοί πού άναφέρομε παραπάνω δέν θα περιμένουν από τους υπαλλήλους να ώθήθουν, άλλα θα φροντίσουν να σπεύσουν να συνεργασθουν με τή διοίκησι τού Συνδέσμου γιά να θέσουν από κοινού τās θεμέλια τής ιδρύσεως τού Ταμείου, σύμφωνα με τήν έπιθυμία τών υπαλλήλων. Τό Ταμείο αυτό θα εκτελήσι τόν μεγάλο προορισμό του τότε μόνα ή όταν οι Ένώσεις και ή Τράπεζα αναλάβουν, στα πρώτα βήματά του, να τό προικοδοτήσουν γενναίως. Ό πώς είπαμε παραπάνω, οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι οικονομικώς είνε εξητλημένοι και συνεπώς δέν μπορούν να συμβάλουν πολύ διά τήν αύξησιν τών πόρων τού Ταμείου, έως ότου βελτιωθή στο μέλλον ή μισθοδοσία τους.

Όσο σπουδαία είνε ή ύπαρξις τού Ταμείου άκόμη σπουδαιότερος είνε ο άλλος σκοπός τού Συνδέσμου Συνεταιριστικών Ύπαλλήλων: «ή τεχνική και ή επαγγελματική κατάρτισις». Οι ίδιοι οι υπάλληλοι υποδεικνύουν τόν τρόπο τής πραγματοποιήσεως τού σκοπού. Ζητούν έμμέσως τήν ίδρυσιν συνεταιριστικών σχολών. Είνε γνωστοί οι άγώνες τού Συνεργατισμού και τού Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείας Ελλάδος πρός τήν κατεύθυνσι αυτή. Φθάσαμε πολλές φορές στο σημείο να πούμε πώς τό μοναδικό μέσο γιά τήν έπιτυχία τής συνεταιριστικής κινήσεως είνε ή εκπαίδευσι (συνταίρων, υπαλλήλων, έμποτών κλπ.). Αισθανόμεθα ιδιαίτερον εύχαρίστησι τώρα πού βλέπομε

τούς υπαλλήλους τών συνεταιρισμών να στρέφονται πρός τήν ίδια κατεύθυνσι. Άσφαλώς οι υπάλληλοι ούτε όρματιζονται ούτε άγονται από ρωμαντισμούς, άλλα άντελήφθησαν από τή καθημερινή πείρα πώς ένας ακατάρτιστος, τεχνικώς και επαγγελματικώς, υπάλληλος δέν εκτελεί σπουδαίο προορισμό. Καθόσον διαπιστώνεται μια άνάγκη όρθόν είνε να έξετασθουν οι όροι υπό τούς όποιους μπορεί αυτή να θεραπευθή.

Ύπάρχουν διάφοροι τρόποι, άλλα ο προσφορύτερος καθ' ήμάς, είνε να γίνουν άποδεκτά τά σχετικά αίτήματα τής Πανελληνίου συσκέψεως τών Ένώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών τού Γενάρη τού 1933, στην Άθήνα. Συμπληρωματικώς όμως και έξαφρακτικά γιά τούς υπαλλήλους πού εργάζονται σήμερα στίς συνεταιριστικές όργανώσεις, πρέπει να ληφθουν μέτρα πού δέν διαλαμβάνονται μέσα στο ψήφισμα. Τό αίτημα σχετικά με τήν Συνεταιριστική Σχολή τών Άθηνών λέγει άπλως: να χρησιμοποιηθή αυτή διά τόν καταρτισμόν συνεταιριστικών υπαλλήλων, άλλα είνε γνωστό πώς οι φοιτητά τής σχολής όφείλουν να έχουν ώριμμένα τυπικά προσόντα τά όποια πολλοί από τούς σημερινούς συνεταιριστικούς υπαλλήλους δέν έχουν. Άρα αποκλείονται από τή σχολή στοιχειά, κατά τά άλλα χρησίμα και έξελικτικά.

Ότως έχόντων τών πραγμάτων τό αίτημα πού άναφέρομε έχει μάλλον αξίαν μελλοντική. Έπί πλέον ο αριθμός τών υπαλλήλων είνε τόσοσ μεγάλος ώστε ή Συνεταιριστική Σχολή να μη ποση στην περίπτωσι αυτή να έξυπηρετήση τήν παρουσιάζομένη άνάγκη. Γι' όλα αυτά είμεθα τής γνώμης πώς πρέπει να ληφθουν έξαφρακτικά μέτρα γιά τή παρούσα περίπτωσι, λαμβανόμενη μάλιστα ύπ' όψη και τής δαπάνης πού απαιτείται γιά τήν έτιστα φροίτησι στάς Άθήνας. Καλλίτερο, σήμερα, θα ήταν να ιδρωθή μια άρτια κινητή συνεταιριστική σχολή ή όποία να άσχοληθή με τήν κατάρτισι τών συνεταιριστικών υπαλλήλων, λειτουργούσα στα διάφορα μεγάλα συνεταιριστικά Κέντρα επί ένα τρίμηνο, παραδείγματος χάριν. Στη σχολή αυτή να φοιτήσουν υποχρεωτικώς όλοι οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι έξαφρομένου εκείνων πού δέν μπορούν άπολύτως να λειψουν από τήν εργασία τους κατά τό μικρό αυτό χρονικό διάστημα.

Οι όλιγοι αυτοί πού άνήκουν στην τελευταία περίπτωσι θα μπορούσαν να φοιτήσουν στη σχολή στην επομένη περίοδο, άφου άντικατασταθουν στη θέση τους από συναδέλφους πού εφοίτησαν στην σχολή ή άκόμη αν ή σχολή λειπουρήσι γιά μια μεγάλη γεωγραφική περιφέρεια θα μπορούσαν σε δυό περιόδους μέσα να φοιτήσουν εκ περιτροπής όλοι οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι. Γιά τήν έπιτυχία τού σκοπού θα πρέπει οι μέν Ένώσεις τών Συνεταιρισμών να πληρώσουν στους υπαλλήλους τους όλόκληρο τόν μισθό και όδοιπορικά έξοδα ή δε Άγορτική Τράπεζα να συντηρήσι τή σχολή και να στεγάσι τούς μαθητάς της. Δέν επιτρέπεται προκειμένου περί ενός τόσοσ χρησίμου έργου να διατάσουν να υποβληθουν στα ως άνω έξοδα οι Ένώσεις τών Συνεταιρισμών και Άγορική Τράπεζα, δεδομένου ότι τά όφελή πού θα προκύψουν θα είνε άπειρώς μεγαλύτερα· άλλως τε, πρόκειται περί δαπάνης εκτάκτου (για τή συστηματική μελλοντική συνεταιριστική εκπαίδευσι τού αίτημα τής Πανελληνίου Συσκέψεως τών Ένώσεων προβλέπει άνάλογους πόρους). Εάν άφεθουν οι συνεταιριστικοί υπάλληλοι στην προσπαθεία τους μόναχοι, είμεθα βέβαιοι, δέν θα μπορούσαν να έπιτύχουν μεγάλα πράγματα γιά τήν ίδρυσιν ειδικών σχολών, δέν θα έχουν ούτε τόν απαιτούμενο καιρό ούτε τά άλλα μέσα να δημιουργήσουν τόν κατάλληλο όργανισμό.

Γιά να μή χαθή μιὰ δύναμις, πού βρίσκεται τώρα μέσα στη ψυχή τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων, πού προσφέρονται νά διαθέσουν καρῶ γιά νά καταρτισθοῦν καλλίτερα καί μπορέσουν νά ἐξυτηρηθῶσιν τίς ὀργανώσεις τους οὐσιαστικώτερα εἶνε ἀνάγκη οἱ ἀρμόδιοι ὀργανισμοί νά ἐπιδείξουν χωρίς χρονοτριβή τήν ἀρμόζουσα στοργή στήν ὑπόθεσι. Ἄλλοιῶς ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νά μετριασθῇ ὁ σημερινός ἐνθουσιασμός καί νά δημιουργηθῇ ἕνα αἰσθημα ἀπαισιοδοξίας

Εὐίσχυση τοῦ Συνδέσμου γίνεται καί ἀπό τήν ΑΤΕ με ἐγκύκλιό της καί με τήν ἀπογραφή τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων ὥστε σ' αὐτή νά βασιστοῦν διάφορα μέτρα («Συνεταιριστής» 1933 σ. 87).

Ανατίθεται ἡ μόνιμη ἐκπροσώπηση τοῦ Συνδέσμου στήν Αθήνα στους Θ. Τζωρτζάκη, Κ. Πρωτόπαπα, Κ. Σούτη.

Αναγνώριση καί υποβοήθηση τοῦ Συνδέσμου καί ἀπό τή Σύσκεψη Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Β. Ελλάδος («Συνεταιριστής» 1933 σ. 168).

Μέτρα τῆς ΑΤΕ γιά τή βελτίωση τῆς θέσεως τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων βλ. στο «Συνεταιριστής» 1933 σ. 147.

Σοβαρές ἐνέργειες γίνονται γιά ἵδρυση Ταμείου Προνοίας. Σχετικά ο «Συνεταιριστής» 1933 σ. 168 γράφει:

«Οἱ Σύνδεσμοι τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων, Πανελληνίους καί Πελοποννήσου, ἀπέστειλαν εἰς Ἀθήνας Ἐπιτροπᾶς αἱ ὁποῖα ἐν συνεργασίᾳ ἐπιδιώκουν κυρίως τήν ἵδρυσιν εἰδικοῦ Ταμείου Προνοίας τῶν υπαλλήλων τούτων. Αἱ σχετικαὶ ἐνέργειαι φαίνεται ὅτι εὐοδοῦνται, ἐλπίζεται δέ νά ἰδρυθῇ τό Ταμεῖον τοῦτο διά νόμου ἐπιβάλλοντος διά τήν συντήρησίν του εἰσφορᾶς τῶν υπαλλήλων, τῶν εἰς ἅς ὑπηρετοῦν οὗτοι ὀργανώσεων, τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης καί ἄλλων κοινοφελῶν γεωργικῶν ὀργανισμῶν ὡς τοῦ Αὐτ. Σταφιδικοῦ κλπ.

Ἐκ παραλλήλου συγκεντρῶνται ὑπό τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης στοιχεῖα ἀφορῶντα τόν ἀριθμόν καί τήν κατάστασιν τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων, τά ὅποια εἶνε ἀπαραίτητα διά τήν μελέτην τῆς ὀργανώσεως τοῦ Ταμείου.

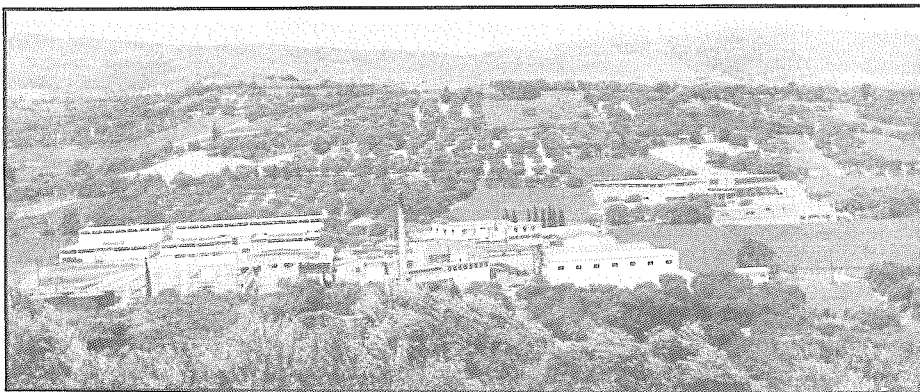
Ἐκτός αὐτοῦ συνήλθεν εἰς πρώτην συνεδρίασιν ἡ μιὰ Ἐπιτροπή ἐκ τῶν δύο τᾶς ὁποίας συνέστησεν ἡ Τρά-

μεταξύ τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων. Ὁφείλομε ὅμως νά τονίσουμε σ' αὐτούς πού πήραν τή πρωτοβουλία νά ἰδρῦσουν τόν Πανελληνίον Σύνδεσμον Συνεταιριστικῶν Ὑπαλλήλων πῶς ὅτι δήποτε καί ἂν συμβῆ, ὅποιαδήποτε δυσκολία καί ἂν συναντήσουν νά μή ἀλλάξουν τό ῥυθμό τοῦ βήματός τους, ὅπως συμβαίνει μέ τήν καθόλου συνεταιριστικῆ κίνησι καί νά εἶνε βέβαιοι πῶς μία μέρα οἱ ἐννεύεις πόδοι τους θά ἐκπληρωθοῦν στό σύνολο...».

πεζα διά τὰ υπαλληλικά ζητήματα (ἴδε προηγούμενον φύλλον «Συνεταιριστοῦ») καί ἀντήλλαξε σκέψεις ἐπί τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐδραϊώσεως τῆς θέσεως τῶν υπαλλήλων, ἐπιφυλαχθεῖσα νά συνέλθῃ προσεχῶς καί πάλιν διά τήν διεξοδικωτέραν συζήτησιν τοῦ θέματος. Ἡ Ἐπιτροπή αὐτή ἀπετελέσθη ἀπό τούς κ.κ. Ἄλ. Σβῶλον καί Π. Κανελλόπουλον καθηγητάς Πανεπιστημίου, Μ. Γερακάκη καί Κ. Τζωρτζόπουλον προϊσταμένους ὑπηρεσιῶν τῆς Τραπέζης καί Θ. Τζωρτζάκη ἀντιπρόσωπον τοῦ Πανελλ. Συνδέσμου τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων. Εἰς τήν πρώτην συνεδρίασιν ἔλαβον μέρος καί οἱ κ.κ. Κ. Γόντικας Διοικητής καί Γ. Τρακάκης Διευθυντής τῆς Τραπέζης.

Εἰς τήν ἄλλην Ἐπιτροπῆν τῆς ὀργανώσεως τοῦ Ταμείου Προνοίας τό Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας διώρισε ἤδη ἀντιπρόσωπόν του τόν Ἐπιθεωρητήν κ. Φωτῆλαν».

— Πρόσκληση Γ. Συνελεύσεως τοῦ Πανελληνίου Συνδέσμου Συνεταιριστικῶν Ὑπαλλήλων στή Θεσσαλονίκη. Μεταξύ τῶν ἄλλων θεμάτων εἶνε καί το «Ἴδρυσις Ταμείου Προνοίας καί Συντάξεων» («Συνεργατισμός» 1933 σ. 1178, 1202).

Ἐγκαταστάσεις τῆς Ἐνώσεως Πεζῶν Ηρακλείου Κράτους (πιρηνελαιουργία, οἰνοποιία κλπ.).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄

ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

— Στις προηγούμενες σελίδες του τόμου συναντήσαμε πολλά ονόματα που υπηρέτησαν τη συνεταιριστική ιδέα από τις διάφορες θέσεις, θεωρητικά ή πρακτικά, λιγότερο ή περισσότερο, τοπικά ή πανελλήνια. Σε όλους οφείλεται τιμή.

— Το έτος 1933 σφραγίζεται με το θάνατο ενός από τις περισσότερο εξεχουσες φυσιογνωμίες του Ελληνικού Συνεργατισμού, του «δάσκαλου» (με όλη τη λαμπρή έννοια της λέξεως) Νικολάου Αθαν. Μιχόπουλου.

Τη μεγάλη δραστηριότητά του συναντήσαμε στις σελίδες του πρώτου τόμου (βλ. στο ευρετήριο Α΄ τόμου σελ. 510), καθώς και στις σελίδες του Β΄ τόμου.

Στις 23 Ιανουαρίου 1933 επέρχεται ο θάνατος, σε σχετικά μικρή ηλικία (1878-1933).

Στην πανελλήνια συγκέντρωση συνεταιριστικών στελεχών που γίνεται με τη Σύσκεψη των Ενώσεων στις 26 Ιανουαρίου 1933, ο Θ. Τζωρτζάκης κάνει τη θλιβερή ανακοίνωση με συγκινητικά λόγια στα οποία ακούνε όρθιοι οι παρόντες, επίσημοι και σύνεδροι. (Βλ. σχετικά στα Πρακτικά της Σύσκεψews). Λέει τα ακόλουθα:

«Ο Μιχόπουλος πέθανε. Ήταν σ΄ όλους σας γνωστός. Έκαμε τόν πρώτον Συνεταιρισμό και διέδωσε τόν Συνεργατισμό σ΄ όλη τήν Ελλάδα. Για όλους υπήρξεν ο σύμβουλος και οδηγός.

Ο Μιχόπουλος και όταν ήταν δάσκαλος δέν πίστευε πώς τό έργο του δασκάλου τελειώνει μέσα στο σχολείο. Έθεώρησε τόν εαυτό του υποχρεωμένο να βοηθήσει και τόν πτωχό λαό. Οδηγούμενος από τόν άειμνηστο Γρηγοριάδη ίδρυσε για τόν σκοπό αυτό τόν συνεταιρισμό Άλμυρου, χωρίς να έχη ούτε μέσα, ούτε ανάλογη δύναμη, ούτε γνώσεις, παρά μόνο πίστη, ένθουσιασμό και αγάπη για τό λαό. Μέ αυτά τά εφόδια επέτυχε και απέδειξε πώς ο Συνεταιρισμός μπορεί

νά γίνη και να επτύχη και στην Ελλάδα: και όταν άργότερα έγινε γνωστή ή δράσις του, έδιδε τήν έντύπωση στους έπισκεπτομένους τόν Άλμυρό πώς βρίσκοντα σέ καμιά προηγμένη συνεταιριστική χώρα τής Ευρώπης.

Τό παράδειγμα του συνεταιρισμού Άλμυρου και ήδράσις του Μιχοπούλου μάς δείχνει πώς ο ένθουσιασμός και ή πίστις στους όπαδούς του Συνεταιρισμού είναι οι σπουδαιότεροι παράγοντες για τήν πρόοδο αυτού. Και μεις μόνο αν έχουμε πίστη θα πετύχουμε. Τά έμπόδια τά έξωτερικά, όταν μάς σταματούν, δέν άποδεικνύουν συνήθως παρά τήν έλλειψη ή τήν άνεπαρκή πίστη (Άκολουθεί σιγή ενός λεπτού)».

(Για τό έργο του μεγάλου αυτού συνεταιριστή γράφει ο «Συνεταιριστής» (1933 σ. 1 με φωτογραφία του) όπου και οι επικήδειοι λόγοι:

ΕΚΛΗΠΟΥΣΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ
Νικόλαος Αθ. Μιχόπουλος

«Τήν 23 Ιανουαρίου απέθανε ο Νικόλαος Μιχόπουλος, Γενικός Έπιθεωρητής τών γεωργικών συνεταιρισμών εις τήν Άγροτικήν Τράπεζαν και ένας από τούς πρώτους, ίσως ο πρώτος, και έπιφανεστέρους συνεταιριστάς τής πατρίδος μας. Ο Μιχόπουλος ήτο πασίγνωστη συνεταιριστική φυσιογνωμία. Είνε ο ιδρυτής και έμφυχωτής του πρώτου συγχρόνου ελληνικού συνεταιρισμού του Μετοχικού Γεωργικού Συλλόγου Άλμυρου, τόν όποιον ίδρυσε εις τόν Άλμυρό τήν 12 Νοεμβρίου 1900 μαζί με τόν γεωπόνον Γρηγοριάδην διευθυντήν τής Κασσαβετιού Γεωργικής Σχολής Άλμυρου. Είνε επίσης ο πρώτος και σπουδαιότερος προπαγανδιστής τής συνεταιριστικής ιδέας ανά τήν ελληνικήν ύπαιθρον. Η ζωή του εινε γεμάτη από συνεταιριστικήν δράσιν.

Ο Μιχόπουλος εγεννήθη τήν 28 Σεπτεμβρίου 1878 εις τόν Άλμυρόν. Όταν έτελείωσε τό διδασκαλείον διορίσθη δημοδιδάσκαλος. Ως διδάσκαλος εις τόν Άλμυρόν άνεμίχθη εις τήν συνεταιριστικήν κίνησιν, ή μάλλον τήν εδημιούργησε. Από τού 1900 μέχρι τού 1913 διετέλεσε άρχικός γραμματεύς και ύστερα πρόεδρος του Συνεταιρισμού Άλμυρου. Κατά τό 1914 άνέλαβε υπηρεσίαν εις τό Ύπουργείον Έθνικής

Οικονομίας ως συνεταιριστικός υπάλληλος. Όταν βραδύτερον ιδρύθη τό Ύπουργείον Γεωργίας, έτοποθετήθη εις αυτό. Οτε κατά τό 1919 διοργανώθη ήξωτερική υπηρεσία έποπτείας συνεταιρισμών, ο Μιχόπουλος έγινε έπιθεωρητής τών γεωργικών συνεταιρισμών, τό δέ 1926 όνομάσθη γενικός έπιθεωρητής γεωργικών συνεταιρισμών. Τό 1930, όποτε άνέλαβεν ή Άγροτική Τράπεζα τήν υπηρεσίαν συνεταιρισμών, ο Μιχόπουλος μετετέθη εκεί, αναλαβών τήν διεύθυνσιν του τμήματος προπαγάνδας και όργανώσεως. Εις τήν θέσιν αυτήν τόν εύρε ο θάνατος.

Ο θάνατος του Μιχοπούλου συνένιωσε βαθύτατα τόν συνεταιρισμένον κόσμον και τούς φίλους τών συνεταιρισμών.

Κατά τήν κηδείαν του άπεχαίρησαν τόν νεκρόν οι κ.κ. Μ. Γερακάρης και Θ. Τζωρτζάκης, τών όποιων τούς λόγους δημοσιεύμεν κατωτέρω.

Είς ένδειξιν σεβασμού και εκτιμήσεως προς τόν έπιφανή συνεταιριστήν και τό έργον του κατετέθησαν μεταξύ άλλων στέφανοι εκ μέρους τών κ.κ. Έλευθ. Κ. Βενιζέλου Πρωθυπουργού, Μ. Κ. Γερακάρη, Προισταμένου Ύπηρεσίας Συνεταιρισμών εις τήν Άγρ. Τράπεζαν, τής Άγροτικής Τραπέζης, Ύπηρεσίας Συνεταιρισμών Α.Τ.Ε., Ύπαλλήλων Κεντρικού Α.Τ.Ε., Γεωργ. Πιστ. Συνεταιρισμού Άλμυρου, Συνεταιριστών Β. Έλλάδος, Σταφιδικού Οργανισμού.

Ο επικηδύς λόγος του Μ. Γερακάρη, προϊσταμένου της Υπηρεσίας Συνεταιρισμών της Αγρ. Τραπεζής είναι ο ακόλουθος:

«Δέν εἶνε πρόβρον νά διακυβεύεται ἡ πίστις καὶ ἡ τιμὴ πρὸς τὴν Ἄρετὴν ἐνὸς ἀνθρώπου, ἀπὸ ἑνα ὀμιλητὴν καλὸν ἢ κακὸν.

Καθιερωμένον ὁμῶς ἔθιμον μοῦ ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον αὐτὸ καὶ θά προσπαθῶ νά ἰκανοποιῶ τὴν ψυχικὴν ἀνάγκην ὄλων ὑμῶν ν' ἀκούσουν δι' ὀλίγων ἐξισταροῦμενον τὸ ἔργον τοῦ προκειμένου Νεκροῦ.

Συνήθως οἱ ἄνθρωποι εἰς κάθε χώραν, ὅσο μεγάλα καὶ ὠραία ἔργα καὶ ἄν ἐντυχίσουν νά δημιουργήσουν εἰς τὴν ζωὴν των, ἔχουν ν' ἀσοληθῶν καὶ διὰ τοὺς προκατόχους των, διὰ τοὺς προγόνους των εἰς τὰ ἔργα αὐτά.

Ὁ Νικόλαος Μιχόπουλος εἶχε τὸ σπάνιον προνόμιον νά μὴν ἔχη προκατόχους, νά μὴν ἔχη προγόνους εἰς τὸ ἔργον του. Ἐχρησίμειυσεν αὐτός οὗτος ὡς ὁ πρωταρχικός πρόγονος τῶν συνεταιριστῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Καταγόμενος ἐκ πτωχῆς χωρικῆς οἰκογενείας τοῦ Ἄλμυροῦ, ἐπερατώσε τὰς σπουδὰς του ὡς δημοδιδάσκαλος καὶ διορίσθη τοιοῦτος εἰς τὸν τόπον τῆς γεννησῆς του τὸ 1895.

Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ δημοδιδασκάλου, ὅσον εὐγενές καὶ ἀνθρωπιστικὸν καὶ ἄν εἶνε, δέν ἦτο δυνατόν νά ἰκανοποιῆ πληρῶς μίαν ψυχὴν ὡς ἡ τοῦ Νικόλαου Μιχοπούλου, ὁργώσαν πρὸς γενικώτεραν ἐξανθρωπιστικὴν προσπάθειαν. Αἱ συνθήκαι τῆς ζωῆς τῆς μικρᾶς κοινωνίας τοῦ Ἄλμυροῦ ἀπησχόλησαν αὐτὸν ἰδιαίτερος. Ἐμελέτησε τοὺς θροῦς τῆς διαβιώσεως τῶν συγχωριανῶν του· ἐγνώρισε κατὰ βάθος τὸν ἀνθρώπινον κάματον, ὁ ὁποῖος ἐγένετο ἀντικείμενον ἐκμεταλλέσεως ὑπὸ τῶν ὀλίγων εἰς βάρος τῶν πολλῶν.

Ἐλαβεν ἰδίαν ἀντίληψιν τῶν κακουχιῶν τῶν συμπολιτῶν του καὶ τῶν στερηθῶν αὐτῶν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ποῦ ἔξασφαλίξει ἑνα ἀνώτερον οἰκονομικὸν ἐπίπεδον, μία πλέον ἐξανθρωπιστικὴ διαπαιδαγώγησις.

Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας τοῦ Νικόλαου Μιχοπούλου, ὡς δημοδιδασκάλου, διεόρουσαν μὲ τὴν διαρκῆ ἀναζήτησιν τοῦ τρόπου νά ἀποβῆ περισσότερον χρήσιμος εἰς τὸ κοινωνικὸν του περιβάλλον.

Προετοιμασμένος οὕτως ψυχικῶς ἦτο φυσικὸν νά εὗρη τὴν διέξοδον τὴν ὁποῖαν ἀπὸ ἑτῶν ἀνεζήτηται ἡ ψυχὴ του, τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον ἐπιτακτικῶς ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην ν' ἀκολουθήσῃ, ὅταν ὁ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἑσπερίᾳ γεωπόνος Γρηγοριάδης ἀνέπτυξε εἰς αὐτὸν τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα τῆς συνεταιρικῆς συνεργασίας. Ἀπὸ τὰς συνομιλίας του μὲ τὸν Γρηγοριάδην διεσαφηνίσθη πληρῶς ἐν αὐτῷ ὁ τρόπος τοῦ νά ἀποβῆ κοινωνικῶς χρησιμώτερος.

Ἐνστερνισθὴς τὴν ἰδέαν τῆς διὰ τῆς συνεταιρικῆς συνεργασίας βελτιώσεως τῆς θέσεως τῶν συμπατριωτῶν του καὶ τὸ κατ' ἔξοχην κοινωνικὸν αὐτὸ ἰδανικὸν ἀπετέλεσεν ἔκτοτε τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς του.

Καμμίᾳ φροντίᾳ, οὔτε τῆς οἰκογενείας ἢ στοργῆς, οὔτε τῆς κοινωνικῆς ἐπικρατήσεως ἢ συνήθους ἔφρασις, οὔτε τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος ἢ ἐπιθυμίας ὑπῆρξαν, ἔστω καὶ πρὸς στιγμὴν, ἐμπόδια εἰς τὸν ἀκάθεκτον ἐνθουσιασμόν τοῦ Νικόλαου Μιχοπούλου ὑπὲρ τῆς συνεταιρικῆς συνεργασίας.

Μὲ τὴν φλόγα τοῦ ἀνωτέρω ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἀπαραίτητον ἐφόδιον κάθε δημιουργοῦ ἐγκαινιάζει τὴν σταδιοδρομίαν του ἀφιερωμένην ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν συνεταιρικὴν κίνησιν ἀφανῆς καὶ ἄγνωστος ἐργάτης, πτωχότοπος ἐνός ἐξανθρωπιστικοῦ ἰδανικοῦ.

Οὗτω ἴδρυσεν τὸν πρῶτον ἐν Ἑλλάδι γεωργικὸν συ-

νεταιρισμόν ἐν Ἄλμυρῷ τὸ 1900. Ἡ ἴδρυσις ἐλλείψει εἰδικοῦ νόμου ἐγένετο ὑπὸ μορφὴν σωματείου.

Τὸ κήρυγμα ἐσυνεχίζετο ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καὶ κατ' ἀπομίμησιν τοῦ πρῶτου τούτου συνεταιρισμοῦ ἰδρύθη τὸ 1906 εἰς Λαμίαν καὶ δευτέρος τὸ 1911 ὁ τρίτος εἰς Νεοχώριον Παρραχωλιώτικον καὶ ὁ τέταρτος τὸ 1912 εἰς Μεσόγεια Ἀττικῆς.

Μετ' ὀλίγα ἔτη, τὸ 1913 τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας εἰς τὸ ὁποῖον ὑπῆρέτων γνωστοί, ἄλλοι ἀποθανόντες καὶ ἄλλοι ζῶντες σήμερον συνεταιριστικοὶ ἀπόστολοι, ἤρχισε νά δρᾷ καὶ νά κινῆται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην.

Ἐπῆρχεν ὁμῶς καταφανῆς ἡ ἀνάγκη τῆς συνεργασίας τοῦ ἀρχικοῦ ἀποστόλου τῆς ἰδέας. Τὸν ἐκάλεσε τὸ Ὑπουργεῖον καὶ ὁ Νικόλαος Μιχόπουλος προσεληφθὴ διὰ συμβάσεως ὡς εἰδικὸς ὑπάλληλος τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν.

Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1914 ἔγινε ὁ νόμος περὶ συνεταιρισμῶν καὶ πρῶτὴν οὕτω διάπλατα τὰ ὅρια τῆς δράσεως τοῦ Νικόλαου Μιχοπούλου καὶ τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ.

Ἐἶχεν ἤδη ἀπὸ δεκαπενταετίας θέσει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ εὐγενικοῦ ἰδανικοῦ του ὅλας τὰς διανοητικὰς δυνάμεις του.

Ἐίδεν καὶ τὸ Κράτος αὐτὸ σύμμαχον εἰς τὴν ἰδίαν ὑπηρεσίαν. Εἶδεν καὶ πλειάδα ἐκλεκτῶν καὶ φωτισμένων ἀνθρώπων ν' ἀναλαμβάνουν τὸ ἔργον του, ἐκεῖνος ὁμῶς δέν ἠσῆχασεν οὔτε τότε.

Ἐμπνευσμένος, πάντοτε ἀκούραστος, ἀκατάβλητος ἐξηκολούθησε προσφέρον τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν συνεταιριστικὴν ἰδέαν. Οὔτε ἡ φτώχεια οὔτε τὰ οικογενειακὰ δυστήνηματα οὔτε ὑποὺς ἀρρώστεια, ποῦ τὸν βασάνιζε σκληρὰ, κατέστη δυνατόν νά τὸν κάνουν νά στρέψῃ καὶ ἄλλοῦ τὴν προσοχὴν του. Μέχρι τελευταίας πνοῆς του, μέχρι χθές, παρηκολούθησε τὸν ἀγῶνα ἐκλεκτῶς μαχητῆς.

Τὰ ἀπειράριθμα ἄρθρα του καὶ τὰ φλογερὰ του ἐγγράφα εἴτε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον εἴτε εἰς τὴν Τράπεζαν μαρτυροῦν διὰ τὸ γόνιμον τῆς διανοίας καὶ διὰ τὸ μεγάλο περιεχόμενον τῆς ψυχῆς του. Πολὺ ἄμυδρὸς ὁμῶς δύναται ὄλαι αὐτὰ νά μὰς ἀπεικονήσουν τὸ μέγεθος τῆς διὰ τοῦ λόγου δράσεως τοῦ ἀνδρός. Μόνον ὅσοι ἠτύχησαν νά τὸν παρακολουθήσουν καὶ νά συνεργασθῶν μαζῷ του, μόνον ἐκεῖνοι, ὁπωσδήποτε, θά εἶνε εἰς θέσιν νά τὴν ἀναμετρήσουν.

Ὁ σπῆρος ποῦ ἔρριψε ὁ Νικόλαος Μιχόπουλος εἰς τὸν τόπον μας ἀνεπτύχθη καὶ ἐγιναντῆθη. Ἑκατοντάδες χιλιάδων γεωργῶν ἀπὸ ἐκείνους ποῦ ἠγάπησε καὶ ἐλάτρευε ὁ Νικόλαος Μιχόπουλος συνεταιρισθῶν καὶ εὐλογοῦν τὸ ὄνομά του.

Ἐκεῖνον ποῦ ἔμεινε δι' ὄλους αἰῶνον παράδειγμα τῆς ἀρετῆς τὴν ὁποῖαν δέν ἐδίδαξεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἠσκησεν καθ' ἑαυτὴν τὴν ζωὴν του ὁ Νικόλαος Μιχόπουλος δέν ἦτο μόνον ἡ πίστις εἰς τὰ ἀνώτερα κοινωνικά ἰδανικά καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτῶν ἀφοσιωμένη συνεχὴς προσπάθεια, ἀλλὰ καὶ ἡ σεμνότης καὶ ἡ μετριοφροσύνη του.

Ὁ Νικόλαος Μιχόπουλος δέν ἐμίσησε μόνον τὸν πλοῦτον ἀλλὰ καὶ τὴν δόξαν.

Ἀπὸ ὑπέρευτον μετριοφροσύνην ἤθελε πάντοτε ὁ ἐκλεκτός ἀνδρῶπος νά μεταβιβάξῃ τὴν τιμὴν τῆς πρώτης συνεταιριστικῆς δημιουργίας ἐν Ἑλλάδι εἰς τὸν μακαρίζην Γρηγοριάδην, ὅπως, ὡς ἀνέφερον ἤδη, τὸν κατέστησε κοινωνὸν τῆς ἐν Εὐρώπῃ συνεταιρικῆς κινήσεως. Τιμῶμεν τὴν ὠραίαν ἐμπνευσιν τοῦ μακαρίτου Γρηγοριάδου. Ἄλλὰ πόσα ὠραία ἰδέαι δέν μέλουν γραμματῶν νεκρῶν ἐφ' ὅσον δέν συναντοῦν τὸν μεγάλον

και δυνατόν δημιουργούν διά νά τούς δώση ζωήν.

Ο Νικόλαος Μιχόπουλος προηγήθη εις τήν εποχήν του από όλα τά άτομα, προηγήθη από τήν κοινωνίαν, προηγήθη από τό Κράτος. Ο Μιχόπουλος μέσα εις ένα σχολειόν περιτοχιζόμενος από άπλοικούς και άγραμμάτους γεωργούς ύπηγόρευσε πρίν 33 χρόνια ένα καταστατικόν συνεργατισμοῦ, τό όποιον, ύστερα από 14 χρόνια, τό άντέγραψε τό Κράτος και τό έκαμε νόμον. Αιώνες θά περάσουν και ή ζωή και τό έργον

Ο επικηδείος λόγος του Θ. Τζωρτζάκη είναι ο ακόλουθος:

«Και Σύ μαζί μέ τόνους άλλους μάς έγκαταλείπεισθε πρόωρα σεμένε άγωνιστή και άπόστολε τής πειο άνθρώπινης ιδέας, τής ιδέας του Συνεταιρισμοῦ.

Η είδηση του αίφνίδιου και άπροσδόκητου θανάτου σου, πού συγκλόνισε βαθειά όλους μας, βύθισε σέ λύπη άνείπωτη τά δημιουργήματά σου, τούς συνεταιρισμούς τών πτωχών και άπλοϊκών ανθρώπων του βουνού και του κάμπου, πού χρωστούν κατά πολύ σέ σένα τήν ύπαρξή τους. Αυτοί μέ στέλλουν εδώ και μένα τώρα, τή στιγμή του όριστικού άποχωρισμοῦ σου από τή ζωή, νά σου πώ άκόμα μιά φορά πώς ποτέ δε θά ξεχάσουν ότι γι' αυτούς, συμπονώντας τή δυστυχία τους, έδωσες όλόκληρη τή ζωή σου, τήν ψυχή σου τή δράση σου· θά σ' εύγνωμονούν, θά σέ θαυμάζουν, θά σέ τιμούν και πρό πάντων θά σ' αγαπούν και θά σέ κρατήσουν αιώνια και στοργικά μέσα στην ψυχή τους.

Η ζωή και ή δράση σου ή συνεταιριστική θά γίνη γι' αυτούς και τίς οργανώσεις τους, ύπόδειγμα και κίνητρο. Θα προσπαθήσουν όλοι ν' ακολουθήσουν τά ίχνη σου, νά έπισχυθούν από τό παράδειγμά σου, νά ποτισθούν μέ τόν ένθουσιασμό σου νά φρονηματισθούν από τήν άγνή και τήν ακατάβλητη πίστη σου γιά τήν ιδέα του Συνεταιρισμοῦ.

Κι' αξίζει τήν άγάπη τους, τό θαυμασμό και τήν άφοσίωσή τους, φτωχέ μου φίλε. Σε σένα ένα άσημο δάκαλο μιάς μικρής Θεσσαλικής πόλης, σέ σένα πού ήσουν σχεδόν παιδί άκόμη, έγινε ή έξαιρετική τιμή νά πραγματοποιήσης μ' έπιτυχία πρώτος τήν ιδέα του Συνεταιρισμοῦ στον τόπο μας και νά γίνης κατόπιν ο άπόστολος και προπαγανδιστής του συνεταιριστικού πνεύματος σ' όλη τή χώρα.

Τό μικρό φρόσ πού άναψε ο ένθουσιασμός σου και ο πόνος σου γιά τούς άγρότες στον Άλμυρό μέ τήν ίδρυση του Μετοχικού Γεωργικού Συλλόγου, τό μετέδωσες ο ίδιος από χώρα σέ χώρα, από τόπο σέ τόπο, από κάμπο σέ βουνό κι' από βουνό σέ θάλασσα, παίρνοντας στο χέρι τό ραβδί του άποστόλου και στον ώμο τό δισάκι του στρατοκόπου και ακούραστα περιτρεχώντας τήν Ελλάδα από άκρη σ' άκρη, γιά νά μεταδώσης τό νέο φρόσ, τή νέα ιδέα, γιά τή σωτηρία τής βασιανισμένης και πονεμένης φτωχολογιάς. Σ' εποχή πού ή ιδέα του Συνεταιρισμοῦ ήταν σχεδόν άγνωστη άκόμη στον τόπο μας, Σύ τής έδωσες σάρκα και όστά, τήν έκαμες πραγματικότητα, μέ τή βοήθεια ενός άλλου ιδεολόγου του γεωπόνου Γρηγοριάδη και τή στερέεως σέ γερά θεμέλια μέ τήν όδηγία του 'Ιασε-

Ο αποχαιρετισμός του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος, που έγινε από τον διευθυντή του Σπ. Αντωνιάδη, είναι ο ακόλουθος:

Άλησμόνητε Μιχόπουλε,

«Καταθέτοντες τά λουλοδία αυτά στην τετιμημένη σου σωρό, πρωτοπόρε του εύγενοῦς άγώνος τής συνεταιριστικής ιδεολογίας, ήμεις, όπαδοί σου τής Βορείου Ελλάδος, συνεχιστάι του άνθρωπιστικού σου έργου, ραντίζομε τόν τάφο σου μέ δάκρυα γιά τόν πρόωρο χαμό σου και τόν άπαρφηισμό τής μεγάλης μας οικογένειας, ή όποία δέχτηκε τά τελευταία χρόνια τά πειο σκληρά χτυπήματα μέ τήν άπώλεια εύγενών άγωνι-

του Νικολάου Μιχοπούλου θά είναι ύπόδειγμα δι' όλους τούς συνεταιριστάς και τό όνομά του πάλιν θ' άκούεται μέ εύλάβειαν εις τόν τόπον αυτόν, διότι ούτος ήκολούθησε τόν δρόμον τών μεγάλων δημιουργών, οι όποιοι άφησαν άνεξίτηλα ίχνη εις τήν ζωήν. Αυτών πού έδειξαν εις τόν κόσμον ότι καμιά δημιουργία δέν γίνεται χωρίς θυσίαν, θυσίαν όμως πλήρη και άπόλυτον.»

μίδη του πατέρα τών συνεταιρισμών.

Φεύγεις τώρα και σύ καθώς έφρυξαν και κείνοι πρίν από σένα, καθώς έφρυγε κι ο Μαλούχος και τόσοι άλλοι συναγωνιστάι σης. Μά όλοι σας φεύγουν περιήφανοι, γιατί είσατε νικητάι τής ζωής. Δίνοντας τή δική σας γιά νά καλύτερέψετε τή ζωή τών άλλων, μπορείτε νά πητε πώς τήν κατακτήσατε, άφου βοηθήσατε όσο μπορέσατε γιά νά γίνη κτήμα τών πολλών, του Λαού, ένα κομμάτι από τίς χάρες τής και τίς αξίες τής.

Και Σύ από όλους πήρες άπάνω σου, ίσως, τό πειο βαρύ έργο; Άνάλαβες νά μεταδώσης στο Λαό, στους άγρότες τήν ιδέα του Συνεταιρισμοῦ, και τά καλά του, νά τούς πείσης νά έννοθούν νά οργανωθούν γιά νά μπορέσουν ένωμένοι νά βγούν από τή μίζερα. Και πόσος κόπος χρειάστηκε γι' αυτό μόνο όσοι παρακολούθησαν τό έργον σου από κοντά μπορούν νά λογαριάσουν. Τό έργο σου είναι πραγματικά ήράκλειο. Μόνο ή άγάπη σου γιά τό Λαό, ή πίστη σου γιά τήν 'Ιδέα και ή βαθειά γνώση τής χωριάτικης νοοτροπίας και τής ζωής, μαζί μέ τήν εύγλωττία σου τήν έξιοθαύμαστη μπόρεσαν νά σπάσουν τό γρανίτη τής δυσπιστίας και τής άδιαφορίας και ν' άνοιξουν δρόμο μέσα στις άπλές και άγαθές χωριάτικες ψυχές. Μόνο σύ ήξερες νά τούς ένθουσιάζεις και νά τούς παίρνεις μέ τό μέρος σου, νά τούς κερδίζεις και νά τούς κατατάσεις κάτω από τή συνεταιριστική σημαία.

Δουλεύοντας ακούραστα χρόνια και χρόνια είδες νά αυξάνουν γύρω σου οι συνεταιρισμοί νά πληθαίνουν και νά δυναμώνουν. Είδες τή φτωχολογία οργανωμένη νά παίρνει τή θέση πού τής ταιριάζει στη ζωή. Είδες νά μπαίνουν τά θεμέλια γιά μιά κατάσταση στην ύπαιθρο πειο δίκαιη, πειο άνθρώπινη, πού καθημερινώς οι συνεταιρισμοί θά προσπαθούν νά τήν άκούουν πειο καλύτερη. Και τώρα πού κτυπημένος από τό χάρο φεύγεις και Σύ μπορείς νά είσαι ίκανοποιημένος. Τήν έζησες τή ζωή όσο λίγοι.

Οι πτωχοί και οι άνθρώποι του βουνού και του κάμπου οι άνθρώποι γιά τούς όποιους πόνεσες, ξενύχτησες, όδοιπόρησες, κουράστηκες, δειλά και στοργικά σου κινούν τό χέρι σέ τελευταίο άποχαιρετισμό μέ μάτια γεμάτα δάκρυα και άγάπη. Σου ύπόσχοντα όλοι μέ τήν καρδιά τους νά προσπαθήσουν νά φραούν άντάξιοί Σου και ν' ακολουθήσουν πιστά τό δρόμο πού τούς έχάραξες Σύ άγαπητέ Δάσκαλε.»

στών μας.

Στό μακρινό σου ταξίδι φέρε τό μήνυμά μας και στους άξέχαστους πρωτοπόρους τής ιδέας μας, στον 'Ιασεμίδη και Μαλούχο, ότι πιστοί έκτελεστάι τής άρχαφου διαθήκης σας θά συνεχίσουμε έπιμονα τόν δρόμο πού έχοράξατε, έως ότου στο τέρμα τόν στεφανώσει ή νίκη τών άνώνα σας.

Γιά τών έχοις έλαφράν μεγάλε και πολύκλαυστε Μιχόπουλε.»

(Βλ. και στο περιοδικό «Συνεργατισμός» 1933 σ. 940).

— Πολύ τιμητικά λόγια για το πρωτοποριακό έργο του βλ. στην «Ακρόπολις» Αθηνών 13.5.1913. (Βλ. στον Α' τόμο μας σελ. 261 το σχετικό κείμενο).

— Εκτός από τα παραπάνω υπάρχουν ένα πλήθος εκδηλώσεις τιμητικές για τη δράση του, όπως οι ακόλουθες:

Αναμνήσεις του Ι. Αντωνιάδη από τη συνεταιριστική δράση του Ν. Μιχόπουλου βλ. στο «Συνεταιριστής» 1933 σ. 24.

Για τη μεγάλη συμβολή του Ν. Μιχόπουλου στο συνεταιριστικό έργο βλ. κείμενο Σπ. Τρυφωνόπουλου («Συνεταιριστής» 1933 σ. 51).

Ο Μ. Γερακάρης προτείνει τη σύσταση βραβείου Νικ. Μιχοπούλου για τους δασκάλους που προσφέρουν υπηρεσίες στους Συνεταιρισμούς («Συνεργατισμός» 1933 σ. 1).

Προκηρύχθηκαν βραβεία της ΑΤΕ στη μνήμη Σ. Ιασεμίδη, Ντ. Μαλούχου, Νικ. Μιχόπουλου.

Στο πανηγυρικό τεύχος (Λεύκωμα 1935) του περιοδικού «Πανελλήνια Συνεταιριστική Επιθεώρηση» της Δράμας, αφιερώνονται σελίδες στο έργο του.

Για το έργο του βλ. και νεότερα κείμενα στο «Συνεταιριστής» 1950 σελ. 139 και 1951 σελ. 129.

Το 1966 γίνονται τα αποκαλυπτήρια της προτομής του στην κεντρική πλατεία του Αλμυρού. Στον κεντρικό δρόμο της πόλεως δίνεται το όνομά του. Τις ομιλίες διαφόρων εκπροσώπων κατά τις εκδηλώσεις αυτές βλ. «Συνεταιριστής» 1966 σ. 73 επ.

Βλ. διάφορα κείμενα σχετικά με τον Ν. Μιχόπουλο στο περιοδικό «Θέματα Συνεταιρισμών» σελίδες 1017, 2137, 2765, 2809, 2833, 2835, 3823, 4207, 4487, 4845, 4865, 5326, 5405, 5472, 5583, 5639, 5773, 5817. Κυρίως στο τεύχος 67 του 1981 του ίδιου περιοδικού (αφιέρωμα στα 80 χρόνια του Συνεταιρισμού Αλμυρού) γίνεται ζωντανή παρουσίαση του έργου του Μιχόπουλου (συνέχεια στην επόμενη σελίδα).

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΣ
(1878 - 1933)

Ανασκόπηση από τον Σύνδεσμο Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος για το 1933.

Στο χαιρετισμό του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος για το νέο έτος 1934, γίνεται σύντομη γενική ανασκόπηση για το 1933 όπου γράφονται τα επόμενα:

«Κλείνει τό έτος 1933, άρχίζει τό 1934... τό έτος 1933 ύπήρξε, έπιτυχές. Κατ' αυτό ή συνεταιριστική Κίνηση έκανε σπουδαία βήματα πρός τά έμπρός. Ήρχισε τό έτος υπό καλούς οίανους και έκλεισε υπό τήν έπήρεια τής έπιτυχίας. Κατά τό έτος 1933, από τής ιδεολογικής πλευράς συνετελέσθησαν δύο σπουδαία γεγονότα: Ή Συνεταιριστική Κίνηση άφου συνήλθε σέ Πανελλήνια σύσκεψη στήν Άθήνα έχάραξε ένα έναίο πρόγραμμα, έγιναν αι πρώται ενέργεια διά τήν ίδρυσι τής Πανελληνίου Όμοσπονδίας τών Συνεταιρισμών. Τό γεγονός έχαιρετίσθη από πολλούς, πού ύπηρετούν τήν Κίνηση από τήν έποχή πού πρωτογεννήθηκε στόν τόπο μας μέχρι σήμερα, ως έγγυησις διά τήν πλήρη έπιτυχία του συνεταιριστικού Κινήματος. Από πρακτικής άπόψεως δέν συνετελέσθησαν όλίγα: Έδραιώθη ή πίστις τών Ένώσεων Συνεταιρισμών, επετεύθη ή ειλικρινής συνεργασία τών τελευταίων μέ τήν Άγροτική Τράπεζα -τό άλλο σκέλος του συστήματος πού προορίζεται νά εξυπηρετήσει τούς άγρότες- έλαβον έντονότερο μέρος αι συνεταιριστικά Όργανώσεις στήν διεξαγωγή τής άγροτικής πίστωσης και τής Όργανώσεως τής διαθέσεως τών γεωργικών προϊόντων και τής προμηθείας τών γεωργικών ειδών. Αι συνεταιριστικά όργανώσεις άρχισαν νά παρεμβαίνουν στή διαχείριση σχεδόν όλων τών κυριότερων προϊόντων έντός του καπνού, ό όποιος εξακολουθεί νά διέχεται δεινή κρίση, παρά τάς προσπάθειας πού κατέβαλαν αι όργανώσεις τών καπνοπαραγωγικών περιφερειών. Χάρις στή στροφή αυτή και χάρις στήν καλή έσοδεία κατορθώθη νά ρευστοποιηθούν πολλά συνεταιριστικά κεφάλαια και νά προσελκυσθούν νέα, υπό διαφόρους τύπους. Έτσι, μπορεί νά πη κανείς

πώς, άλλοι μόν όρθοποδεί ή Κίνησης και άλλοι έχει άνθρωθή.

Τό γεγονός, αυτό καθ' έαυτό, είναι πολύ εύχριστο, γιατί παρέχονται αι εύκαιρία, κυρίως στάς Ένώσεις τών Συνεταιρισμών, νά εξυπηρετούν ούσιαστικώτερα τούς συνταίρους αλλά κατ' αναλογία αδέσνουν και οι κίνδυνοι πού απειλούν τήν συνεταιριστική Κίνηση. Τό νά έπιχειρήση κανείς νά τούς άπαριθμήσει περιττεύει, διότι είναι ολοφάνερα, άλλωστε ή πείρα του παρελθόντος, είναι πολύ πρόσφατος. Ύπάρχουν οι ειδικώτεροι και οι γενικοί κίνδυνοι. Οι πρώτοι θά προέλθουν από κείνους τών όποιών τά υλικά συμφέροντα βλάπτει ό συνεταιρισμός έν τή προσπάθειά του νά εξασφαλίση περισσότερα όφέλη ύπέρ τών μελών του και οι δεύτεροι από τούς δήμιους ύψηλούς προστάτας τών συνεταιριστικών όργανώσεων διά τούς όποιους οι σημερινοί φυσικοί ήγέται τής Κινήσεως θά κριθούν άκατάλληλοι νά πραγματοποιήσουν τόν μεγάλο προορισμό του συνεταιρισμού -διά τούς ίδιους μιά φορά ό συνεταιρισμός ήταν μία παρονυχίδα.

Τό 1934 άνετέλλει μέ μεγαλύτερες άπαιτήσεις και θυσίες από τούς συνεταιρισμένους και ιδιαίτερος από τούς ήγέτας τών. Οι πρωτοπόροι όμωσ τής Συνεταιριστικής Κινήσεως έσυνείδισαν νά είναι αι φρόνιμοι παρθένοι. Άπευθύνομεν θερμόν χαιρετισμόν σέ όλους όσοι συντέλεσαν στήν πρόοδο τής συνεταιριστικής Κινήσεως και καλούμεν όλους νά εργασθούν και στό μέλλον μέ τήν ίδια πίστη και αυταπάρηση. Ό άγών σας είναι δίκαιος και θά επικρατήσει.

Ο Πρόεδρος
Κ. Πρωτόπαπας

Ο Γραμματέυς
Δ. Τσαπούλης

Το συγγραφικό έργο του Ν. Μιχόπουλου:

Ένα εξαίρετο εκλαϊκευτικό - διδακτικό συνεταιριστικό έργο άφησε ο Μιχόπουλος, κατάλληλο να εκδοθεί σε τόμο από τη συνεταιριστική κίνηση. Τα κείμενα του δημοσιεύτηκαν κυρίως στα σπάνια τώρα περιοδικά «Ο Βοηθός των Συνεταιρισμών» του Σ. Ιασεμίδη και «ό Συνεταιριστής» του Θ. Τζωρτζάκη (στο οποίο ήταν και μέλος της επιτροπής εκδόσεως). Επίσης πολλά κείμενα του αναδημοσιεύτηκαν στο περ. «Θέματα Συνεταιρισμών» των Οικονομοπούλου - Κλήμη (1971-1984).

Κατάλογο των κυριότερων δημοσιευμάτων του Μιχόπουλου έκανε ο Ι. Στρογγύλης (δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Θέματα Συνεταιρισμών» έτος 1976 σελ. 2835).

ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟ 1934

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΓΕΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

— Μετά τα γεγονότα του 1933, το 1934 είναι ένα ιδιαίτερα ανώμαλο έτος (πολιτικά, αγροτικά, οικονομικά) με έναρξη νέας εμφύλιας διαμάχης.

— Στην Κυβέρνηση το Λαϊκό Κόμμα (Π. Τσαλδάρης) με Κονδύλη, Χατζηκυριάκο. Όμως η αντιπολίτευση (Βενιζέλος, Σοφούλης, Καφαντάρης, Παπαναστασίου, Γονατάς, Μυλωνάς, Σοφιανόπουλος) διαθέτει πλειοψηφία στη Γερουσία. Πρόεδρος της Δημοκρατίας ο Ζαΐμης. Δημιουργία προβλημάτων κατά την επικείμενη λήξη της θητείας του (βλ. πιο κάτω).

— Σταφιδική κρίση. Αιματηρά γεγονότα στις σταφιδικές περιφέρειες (βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 125).

— 9.2.1934. Βαλκανικό Σύμφωνο. Προσπάθειες για Βαλκανική Συνεννόηση και σε θέματα γεωργίας, συνεταιρισμών. Βλ. δημοσιεύματα Αλ. Μυλωνά, Χρ. Ευελπίδη, Θ. Τζωρτζάκη στο «Συνεταιριστή» έτος 1934.

— Σεπτέμβριος. Διαμάχη για νέο εκλογικό νόμο και περί την εκλογή του Προέδρου Δημοκρατίας. Πρόθεση της Κυβερνήσεως Τσαλδάρη όπως η επανεκλογή του Προέδρου Δημοκρατίας γίνει προ της λήξεως των εργασιών της Βουλής και Γερουσίας (24.9.34). Αντιπολίτευση θέτει όρους για εκλογικά θέματα.

Η Αντιπολίτευση (δια Καφαντάρη) απειλεί να θέσει υποψηφιότητα του Ελ. Βενιζέλου εάν η Κυβέρνηση δεν εδέχετο τους όρους της. Ο Κονδύλης απειλεί ότι ο Στρατός δεν θα έμεινε ασυγκίνητος. Διαμαρτυρίες Αντιπολιτεύσεως. Φανατισμός και από τη διαμάχη Βουλής - Γερουσίας σε στρατιωτικά νομοσχέδια.

— 17.9.1934. Ζωηρές κινήσεις της Αντιπολιτεύσεως. Ομιλεί για συμφορές από την κυβερνητική αδιαλλαξία. Υποβάλλει αιτήματα στον Πρόεδρο Δημοκρατίας.

— 24.9.1934. Έντονες δηλώσεις Ελ. Βενιζέλου από τα Χανιά. Ζητεί απλή αναλογική. Κατηγορεί τον Πρόεδρο Δημοκρατίας ότι κατόνησε το αξίωμα του διακοσμητικό. Θέτει όρους.

— 3 Οκτωβρίου 1934. Η Βουλή ψηφίζει εκλογικό νόμο και άλλα νομοσχέδια που είχε απορρίψει η με βενιζελική πλειοψηφία Γερουσία. Ο Βενιζέλος, ερεθισμένος από αυτά, αναχωρεί στα Χανιά και δηλώνει ότι «ο εμφύλιος σπαραγμός κατέστη αναπόδραστος».

— 11 Οκτωβρίου 1934. Αρχίζει αρθρογραφική μονομαχία στις αθηναϊκές εφημερίδες μεταξύ Ελ. Βενιζέλου και Ι. Μεταξά για «διαφώτιση του λαού» επί διχασμού, μικρασιατικής καταστροφής κλπ. Ο Ελ. Βενιζέλος διαπιστώνει στο πρώτο άρθρο του ότι «ό τόπος εύρίσκεται και πάλιν εις τάς παραμονάς έκρήξεως, ή όποία δέν άποκλείεται νά ύποδυθή τήν μορφήν άγριωτάτου εμφυλίου πολέμου».

— Έναρξη θεσμού κτηνασφαλείας από το ΚΤΑΧ. (Βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 121). Σημασία της βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 126, 130, 157).

— Λειτουργεί κατά το 1934 (από το 1933) η Αντιπροσωπεία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών. Προωθείται αποφασιστικά η ίδρυση της Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών.

— Οινική κρίση. Νομοθετήματα για αναγκαστική οργάνωση οινοπαραγωγών. Για την επέκταση θεσμού αναγκαστικών συνεταιρισμών βλ. κείμενο Θ. Τζωρτζάκη «Συνεταιριστής» 1934 σ. 173 όπου γίνεται ευρύτερη μελέτη του θέματος.

— Τα χρέη των αγροτών πιέζουν. Επίκαιρο θέμα στη δημοσιότητα (βλ. στο Υποκ. Ζ').

— Την κατάσταση στην ύπαιθρο κατά την δύσκολη αυτή εποχή, (από το 1931 και έπειτα) και τις εκεί κομματικές επιδράσεις περιγράφει ο επιθεωρητής (αρμόδιος στις δημόσιες σχέσεις και προπαγάνδα καταθέσεων) της ΑΤΕ, λογοτέχνης Δ. Χατζόπουλος σε εκθέσεις του που υπόβαλε στη Διοίκηση (τις οποίες διέσωσα από την πολτοποίηση. Βιβλιοδετήθηκαν και εισήχθησαν στη Βιβλιοθήκη ΑΤΕ με τους αριθμούς Η-6-16, Η-6-17, Η-6-18. Υλικό για πολλές πληροφορίες γενικότερης μορφής).

— Την όλη αγροτική εξέλιξη και σημερινή κατάσταση της Ελλάδας (τέλος 1934) και τις μελλοντικές εξελίξεις περιγράφει, με στοιχεία, ο μέχρι το Μάρτιο 1935 Υπουργός Γεωργίας καθηγητής Π. Δεκάζος στο αναλυτικό κείμενό του «Το αγροτικόν πρόγραμμα του 'Υπουργείου Γεωργίας» («Συνεταιριστής» 1935 σ. 127).

— Τιμή χρυσής λίρας: Ιανουάρ. δρχ. 862 - Δεκέμβριος δρχ. 874.

— Διεθνικά:

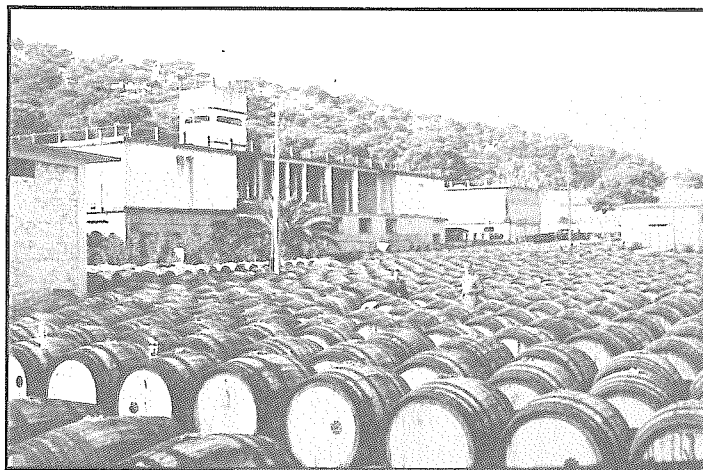
Συνεχίζεται η οικονομική κρίση παγκόσμια. Πολιτειακές και πολιτικές - οικονομικές διαταραχές σε όλο τον κόσμο.

Υπογράφεται το σύμφωνο της Βαλκανικής Συνεννοήσεως (9/2/1934).

Στην Αυστρία: δολοφονία του Καγκελαρίου Ντόλφους (Ιούλιος '34) από Εθνικοσοσιαλιστικό κόμμα Αυστρίας.

Γερμανία: Αύγουστος '34 θάνατος του Προέδρου Χίντεμπουργκ.

Διάδοχός του με δημοψήφισμα ο Χίτλερ (τώρα Φύρερ και Καγκελάριος). Επικρατεί το «κάτω η σκέψη - ζήτω η δράση». Βιαιότητες εσωτερικά και στις εξωτερικές σχέσεις.

Το 1934 οργανώνεται αναγκαστικά η οινοπαραγωγή Σάμου σε αναγκαστικούς συνεταιρισμούς και Ένωση Συνεταιρισμών. Στη φωτογραφία εγκαταστάσεις της Ενώσεως και οινοβάρελα.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄
ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ

1. Νομοθεσία σχετική με τη συνεταιριστική δραστηριότητα.

Αθρόα νομοθετική παραγωγή, κυρίως για αναγκαστικούς Συνεταιρισμούς βελτιώσεων και διαχειρίσεως αγροτικών προϊόντων. Δημοσιεύτηκαν:

— Δ. 17/25.1.1934 «Περί έκτελέσεως του άρθρου 16 του ν. 5845 περί ὀργανώσεως ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν Ἀττικοβοιωτίας» ΦΕΚ 31/1934.

— Δ. 19/29.1.1934 «Περί ἐγκρίσεως δωρεάν παραχωρήσεως κοινοτικῆς ἐκτάσεως τῆς Κοινότητος Ροδωποῦ...». ΦΕΚ 38/1934.

— Δ. 19/30.1.1934. «Περί καθορισμοῦ ἀναλογίας ψήφων τῶν συνεταιρῶν ἐν ταῖς Γενικαῖς συνελεύσεσι τῶν ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑφ' ἐκάστου ἀντιπροσωπευομένην ἔκτασιν» ΦΕΚ 39/1934.

— Ν. 6028/1934 «Περί τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως καὶ κωδικοποιήσεως τῶν νόμων «περὶ Ἀυτονόμου Σταφιδικοῦ Ὑργανισμοῦ» (Ν. 3456, 3457, 3458, 5208). Μεταξὺ τῶν σκοπῶν τοῦ ΑΣΟ καὶ ἡ ἀνάπτυξη τῆς συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως τῶν παραγωγῶν (ἄρθρ. 2).

— Δ. 17/31.1.1934 «Περί συγχωνεύσεως Γεωργικῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ» ΦΕΚ 41/1934 (βλ. ἄρθρ. 2 ν. 602 καὶ «Συνεταιριστής» 1934 σ. 66).

— Ν. 6070/1934 «Περί τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως διατάξεων τινῶν τοῦ Ν. 602 «περὶ Συνεταιρισμῶν» καὶ τῶν τροποποιησάντων αὐτὸν μεταγενεστέρων νόμων» ΦΕΚ 73/1934. Ἀφορᾶ ἄρθρ. 1, 29, 39, 56, 67, 95 ν. 602. Αἰτιολογικῆ τοῦ ἐκθεσίου βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 47 ὅπου καὶ τὸ κείμενο.

— Ν. 6074/1934

— Ν. 6075/1934 «Περί τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ν. 4639 «περὶ ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ἐγγείων βελτιώσεων» ΦΕΚ 75/1934.

— Ν. 6076/1934 «Περί ἀστικής ἀποκαταστάσεως προσφύγων». ΦΕΚ 77/1934. Ἀφορᾶ οικοδομικοὺς Συνεταιρισμοὺς.

— Ν. 6085/1934 «Περί ὀργανώσεως τῆς Οἴνοπαραγωγῆς Σάμου» ΦΕΚ 85/1934. Ἀφορᾶ Οἴνοπαραγωγή καὶ Οἴνοποιητικοὺς ἀναγκαστικοὺς Συνεταιρισμοὺς Σάμου καὶ Ἀττικοβοιωτίας.

— Ν. 6084/1934 «Περί τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ νόμου 5220» ΦΕΚ 85/1934. Ἀφορᾶ Ἀναγκαστικὸ Συνεταιρισμὸ Ἀμπελοκτημόνων Χαλκίδας. Για ἱστορικὸ καὶ δράση τοῦ Συνεταιρισμοῦ βλ. κείμενο Γ. Μάνωλα «Συνεταιριστής» 1934 σ. 93.

— Ν. 6090/1934 «Περί τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ νόμου 4878 «περὶ Ἑνώσεως Κιτροπαραγωγῶν Κρήτης» ΦΕΚ 87/1934.

— Δ. 31.3/3.4.1934 «Περί ἀρμοδιότητος καὶ λειτουργίας τῆς Κεντρικῆς Γνωμοδοτικῆς Ἐπιτροπῆς Ἑναγκαστικῶν Συνεταιρισμῶν Ἑγγείων Βελτιώσεων» ΦΕΚ 125/1934.

— Δ. 7/15.5.1934 «Περί δικαιώματος ψήφου εἰς Κεντρικὰς Ἑνώσεις Συνεταιρισμῶν» ΦΕΚ 161/1934 (βλ. ἄρθρ. 85 ν. 602).

— Δ. 25/30.5.1934 «Περί ἐγκρίσεως τοῦ Καταστατικοῦ τῆς ἐν Σάμῳ ἰδρυθείσης Ἑνώσεως Οἴνοπ. Συνεταιρισμῶν» ΦΕΚ 174/1934.

— Δ. 8/12.6.1934 «Περί ἐπιβολῆς εἰδικῶν φόρων ἐπὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων τῶν παραγομένων ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Πανθεσσαλικοῦ Ἑναγκαστικοῦ Συνεταιρισμοῦ καὶ ἐπὶ διαφόρων ἄλλων εἰδῶν καὶ προϊόντων εἰσαγομένων εἰς τὴν περιφέρειαν ταύτην» ΦΕΚ 184/1934.

— Δ. 8/12.1934 «Περί επιβολής ειδικών φόρων επί γεωργικών προϊόντων και άλλων ειδών των παραγομένων εν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Ἀναγκαστικοῦ Συνεταιρισμοῦ Πεδιάδος Ξάνθης καὶ ἐπὶ διαφόρων ἄλλων ειδῶν καὶ προϊόντων εἰσαγομένων εἰς τὴν περιφέρειαν ταύτην» ΦΕΚ 184/1934.

— Ν. 6157 «Περί συμπληρώσεως τοῦ Ν. 5786» ΦΕΚ 203/1934. Αφορὰ επαλήθευση αγροτικῶν χρεῶν.

— Δ. 9/12.7.1934 «Περί ἀπαλλαγῆς τοῦ Πανθεσσαλικοῦ Ἀναγκαστικοῦ Συνεταιρισμοῦ καὶ τοῦ Ἀναγκ. Συνεταιρισμοῦ Πεδιάδος Ξάνθης, ἀπὸ τοῦ φόρου χαρτοσήμου» ΦΕΚ 218/34.

— Ν. 6195/1934 «Περί τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ νόμου 5686 ὡς ἐτροποιοῦν καὶ συνεπληρώθη διὰ τοῦ ν. 5898 περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ νόμου 5686 κλπ. ἀφορῶντων τὴν προστασίαν τῆς ἐγχωρίου σιτοπαραγωγῆς» ΦΕΚ 231/1934.

— Ν. 6241/1934 «Περί κυρώσεως τοῦ ἀπὸ 1ης Ἰουνίου 1933 ἀναγκαστικοῦ Διατάγματος «περὶ καθορισμοῦ ἐπιτοκίων καταθέσεων» ΦΕΚ 269/1934 (βλ. ἀρθρ. 48 ν. 602).

— Δ. 22.8.1934 «Περί ἐγκρίσεως τοῦ καταστατικοῦ Ἀναγκαστικῶν Ἀμπελουργικῶν Συνεταιρισμῶν Ἀττικοβοιωτίας» ΦΕΚ 271/1934.

— Δ. 31.8/3.9.1934 «Περί ἐπιβολῆς ειδικῶν φόρων ἐπὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων τῶν παραγομένων ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Πανθεσσαλικοῦ Ἀναγκ. Συνεταιρισμοῦ καὶ ἐπὶ διαφόρων ἄλλων ειδῶν καὶ προϊόντων εἰσαγομένων εἰς τὴν περιφέρειαν ταύτην» ΦΕΚ 286/1934.

— Δ. 6.7/7.9.1934 «Περί ἐγκρίσεως καταστατικοῦ Ἀναγκαστικοῦ Συνεταιρισμοῦ Ἀμπελοκτημόνων Χαλκίδος» ΦΕΚ 296/1934.

— Δ. 7/26.9.1934 «Περί καθορισμοῦ ἐπωνυμίας καὶ περιφερείας ἀμπελουργικῶν συνεταιρισμῶν Ἀττικοβοιωτίας» ΦΕΚ 323/1934.

— Ν. 6298/1934 «Περί Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων» ΦΕΚ 346/1934. (Σχετικὸ καὶ με συνεταιριστικοὺς υπαλλήλους).

— Δ. 7/20.10.1934 «Περί τρόπου ἐκλογῆς τῶν ἀντιπροσώπων τῶν συκοπαραγωγῶν Μεσσηνίας καὶ Λακωνίας εἰς τὸ Διοικητικὸν συμβουλίου τοῦ Γραφείου Προστασίας Ἑλληνικῶν σύκων» ΦΕΚ 359/1934.

— Δ. 29.9/29.10.1934 «Περί καθορισμοῦ ὑποχρεώσεων τῶν μελῶν τῶν ἀναγκαστικῶν Οἰνοποιητικῶν Συνεταιρισμῶν Σάμου» ΦΕΚ 372/1934.

— Δ. 22.10/8.11.1934 «Περί ἐπιβολῆς φορολογίας ἐπὶ τῶν ἐξαγομένων ἢ μεταφερομένων ἐκ Σάμου γλεύκου καὶ οἴνου ἐκ σταφυλῶν» ΦΕΚ 389/1934 (Αφορὰ Οἰνοπ. Συνεταιρισμοὺς Σάμου).

Κρίσεις γιὰ τὴν νομοθεσίαν συνεταιρισμῶν.

Κρίσεις τοῦ καθηγητῆ καὶ γερουσιαστῆ Ἀριστ. Σίδερι γιὰ τὴν συνεταιριστικὴν νομοθεσίαν 1914-1934 βλ. στο Λεύκωμα 1935 τῆς εφημ. «Πανελληνίου Συνεταιριστικῆς Επιθεώρησης» Δράμας, σελ. 21.

Στο ἰσχύον δίκαιο περὶ συνεταιρισμῶν καὶ στις ἐπιβλαβεῖς συνέπειες τοῦ, ἀναφέρεται ἀρθρὸ τοῦ Τ. Χασαπόπουλου στο «Συνεταιριστής» 1934 σ. 9. Κριτικὴ στο ν. 5289 καὶ τὴν κακὴν ἐφαρμογὴν τοῦ.

Στὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀλληλέγγυας ευθύνης κατὰ τὸν νόμον περὶ συνεταιρισμῶν καὶ τοῦ καταστατικοῦ τῆς ΑΤΕ (βασικὸ πρόβλημα συνεταιριστικὸ) ἀναφέρονται οἱ Σπ. Τρυφωνόπουλος καὶ Τ. Χασαπόπουλος με κείμενα τοὺς στο «Συνεταιριστής» 1934 σ. 11, 42, 43, 80.

Εἰδικὰ γιὰ τὸ θέμα τῶν ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν.

Ἡ γεωργικὴ κρίση καὶ τὰ προβλήματα τῶν γεωργικῶν προϊόντων ὁδηγοῦν σε ἀθροῦς χρησιμοποίησιν ἀπὸ τὸ Κράτος τοῦ θεσμοῦ τῶν ἀναγκαστικῶν συνεταιρι-

σμών. Βλ. ευρύτερη μελέτη του θέματος (πέρα από όσα αναφέρθηκαν σε προηγούμενα χρόνια) στο κείμενο Θ. Τζωρτζάκη «Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί» («Συνεταιριστής» 1934 σ. 173). Το θέμα αυτό των αναγκαστικών συνεταιρισμών είναι πάντα επίκαιρο και συζητούμενο. Για το λόγο αυτό δίνουμε τα κυριώτερα σημεία από το κείμενο του Θ. Τζωρτζάκη. Γράφει:

« Έκ τῆς ὅλης συνεταιριστικῆς οἰκονομίας προκύπτει ὅτι ὁ συνεταιρισμός εἶνε ἐλευθέρω ὀργάνωσις τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν συνταίρων, οἱ ὅποιοι κατ' ἀπόλυτον καὶ ἐλευθέρω βούλησιν δύνανται, τηροῦντες τὰς διατάξεις τῆς ἐκάστοτε κειμένης περὶ συνεταιρισμῶν νομοθεσίας, νὰ προσβῶν εἰς τὴν ἰδρυσιν, τὴν μεταβολὴν ἢ καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ συνεταιρισμοῦ τῶν. Κατὰ κανὼνα ὁ συνεταιρισμός εἶνε προϊόν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, ἡ δὲ ἰδρυσίς αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς αὐτὸν δὲν δύναται νὰ καταστῇ ἀναγκαστικὴ. Οὐχ ἦτον κατ' ἐξάρεσιν τοῦ κανόνος τοῦτου ἐπιβάλλεται ἐνίοτε ἀναγκαστικῶς εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἡ χρησιμοποίησις τοῦ συνεταιρισμοῦ πρὸς ἐπιδιώξιν σκοποῦ τινὸς κυρίως οἰκονομικοῦ. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, καθ' ἃς ὁ συνεταιρισμός ἐπιβάλλεται ἀναγκαστικῶς, οἱ ἐξ αὐτοῦ ἐξυπηρετούμενοι ὑποχρεοῦνται νὰ συμμετάσχουν εἰς αὐτὸν. Ἡ ὑποχρέωσις αὐτὴν πρὸς συμμετοχὴν ἢ εἶνε ἀπόλυτος, προκύπτουσα καὶ ἐπιβαλλομένη ἐφ' ὅσον συγκεντρωθῶν ὠρισμένης ἰδιότητος, ἡ σχετικῆς ἐξαρτωμένη ὅχι μόνον ἀπὸ τῶν ὑπαρξίν ὠρισμένων ἰδιοτήτων εἰς ἕνα-στον τῶν ἐνδιαφερομένων, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἐκ τῆς θελήσεως τῆς πλειοψηφίας αὐτῶν, ἢ τῆς ἐπιθυμίας ἐκάστου νὰ τύχῃ ὠρισμένων παροχῶν παρεχομένων, κατὰ κανὼνα, ὑπὸ τοῦ Κράτους, εἰς τοὺς συμμετέχοντας εἰς τὸν ὑποχρεωτικῶς ἰδρυσόμενον συνεταιρισμὸν. Ὅθεν ἔχομεν τρεῖς μορφάς ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν.

1. Τοῦς ἀπολύτως ἀναγκαστικοῦς, καθ' οὓς ἡ γνώμη τῶν ἐνδιαφερομένων δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

2. Τοῦς σχετικῶς ἀναγκαστικῶς, ἰδρυσίτους κατ' ἀπόφασιν τῆς πλειοψηφίας εἰς ἣν ὑποτάσσεται ἡ μειοψηφία.

3. Τοῦς ἐπιβαλλομένους ἀναγκαστικῶς, ὡς ὅρος κτήσεως ὠρισμένων δικαιωμάτων. Εἰς τοὺτους οἱ συγκεντρῶντες τὰς ὠρισμένας πρὸς συμμετοχὴν ἰδιότητες εἶνε μὲν ἐλεύθεροι νὰ συμμετάσχουν ἢ ὄχι, στεροῦνται ὅμως ἐν ἀρνήσει τῶν κατ' ἀρχὴν ἀνηκόντων εἰς αὐτοὺς δικαιωμάτων.

Ποία ἐκ τῶν τριῶν ἀνωτέρω μορφῶν ἐνδείκνυται ἐκάστοτε εἶνε ζήτημα πραγματικῶν ἐξαρχῶν ἐκ τῆς σημασίας τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ.

Κατὰ κανὼνα οἱ ὑπὸ τῶν ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ἐπιδιωκόμενοι σκοποὶ εἶνε κοινωφελεῖς, ἢ ἐνίοτε, κατὰ τὰς νεωτέρας τάσεις τῆς νομοθεσίας, ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ρύθμισιν τῆς παραγωγῆς ἢ τῆς ἐμπορίας προϊόντος τινος, ἢ ὅποια ἐνδιαφέρει ὀλόκληρον τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας καὶ ἐπομένως τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν καὶ δύναται καὶ ὀφείλει κατ' ἀκολουθίαν ν' ἀνεχθῇ τὴν κοινὴν ἐπέμβασιν ἐκδηλουμένην ἐν προκειμένῳ διὰ τῆς συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως. Οὕτω καὶ εἰς τὴν τελευταίαν περιπτώσιν ὑποστηρίζεται ὅτι πρόκειται καὶ πάλιν περὶ κοινωφελούς σκοποῦ. Γενικῶς ὅθεν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι οἱ ἀναγκαστικοὶ συνεταιρισμοὶ ἐπιδιώκουν κοινωφελεῖς οἰκονομικοὺς σκοποὺς, δὲν ἀποκλείονται ὅμως καὶ αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς ἀμέσως τοῦλάχιστον ἐπιδιώκονται δι' αὐτῶν σκοποὶ ὑγιεινῆς ἢ καὶ ἀκόμη ἀνέσεως καὶ αἰσθητικοῦ.

Καθ' ὅσον ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς εἶνε γενικωτέρου καὶ μεγαλυτέρου ἐνδιαφέροντος κατὰ τοσοῦτον ὑποχωρεῖ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία πρὸ τοῦ κοινού

καλοῦ καὶ ἐπομένως κατὰ τοσοῦτον ὀλιγώτερον λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ θέλησις τῶν ἀτόμων, εἰς τινὰς δὲ περιπτώσεις φθάνει τὸ ἀναγκαστικὸν μέχρι τοῦ ἐξαφανισμοῦ τῆς θελήσεως τοῦ ἀτόμου, ὡς εἰς τοὺς ἀπολύτως ἀναγκαστικοὺς συνεταιρισμοὺς. Καθ' ὅσον ὅμως ἡ σημασία τοῦ ἐνδιαφέροντος περιορίζεται εἰς τὰς τινὰς ἢ τὴν ὁμάδα ἀτόμων, κατὰ τοσοῦτον ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν κατὰ πλειοψηφίαν καὶ ἐνίοτε ἀτομικῶς ἀκόμη, μὲ ἀπλὴν στέρησιν τοῦ ἀρνούμενου τῶν εἰς τοὺς ἀποτελοῦντας τὸν συνεταιρισμὸν παρεχομένων δικαιωμάτων.

Πλείστοι καὶ ποικίλοι εἶνε οἱ κοινωφελεῖς σκοποὶ, οἱ ὅποιοι ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ κατὰ τὰ διάφορα αὐτοῦ εἶδη.

Συνηθέστεροι ὅμως ἐκ τούτων εἶνε οἱ ἐξῆς. Βελτιώσεις τοῦ ἐδάφους (ἀρδεύσεις, ἀποστραγγίσεις, ἀποξηράσεις, διευθετήσεις ρυμιμάτων κλπ.) ἐξαρσιμῶς, ἀποκατάστασις ἀκτημόνων καλλιεργητῶν, ἀπόκτησις στέγης, ἀλληλασφάλεια, διαχείρισις συνιδιοκτητῶν κτημάτων, ἐνιαία καὶ συστηματικὴ ἐπεξεργασία καὶ ἐμπορία ὠρισμένων προϊόντων, ἢ ὠρισμένης καπιτορίας προϊόντος τινος κλπ. Δι' ἕκαστον τῶν σκοπῶν τούτων ἐφαρμόζεται μία ἐκ τῶν ἀνωτέρω μορφῶν ἀναλόγως τῆς σημασίας τοῦ σκοποῦ. Τὸ συνηθέστερον εἶδος τοῦ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ, εἶνε ὁ σχετικῶς ἀναγκαστικὸς συνεταιρισμὸς, τοῦ ὁποίου ἡ ἰδρυσίς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποφάσεως τῆς πλειοψηφίας εἰς ἣν ὑποτάσσεται ἡ μειοψηφία.

Εἶνε προφανές ὅτι πάντες οἱ μετέχοντες εἰς ἀναγκαστικὸν συνεταιρισμὸν ἀποκομίζουσιν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ὀφελήματα ἐξ αὐτοῦ. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν δικαιολογίαν τῆς συμμετοχῆς τῶν. Ἐπειδὴ ὅμως πλὴν τῶν ὀφελιμάτων ἐκάστου προκύπτουν διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ γενικωτέρα ὀφελήματα διὰ τὸ σύνολον, ἢ πραγματοποιήσεως τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ διαιωνισθῇ ἐκ τῆς ἰδιοκτησίας ἢ τῆς ἀμεθεσίως τῶν κατ' ἕκαστον ἀτόμων, δι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται τὸ ἀναγκαστικόν.

Τὰ ἀποκομζόμενα ὑφ' ἐκάστου συνταίρου ὀφελήματα, εἶνε διάφορα ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ τοῦ συνεταιρισμοῦ. Π.χ. εἰς ἕνα συνεταιρισμὸν ἀρδεύσεως κτημάτων ἢ ὀφέλεια τῶν συνταίρων συνίσταται εἰς τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος τοῦ ἐδάφους τῶν, ἐνῶ εἰς ἕνα συνεταιρισμὸν διαχείρισεως συνιδιοκτητοῦ δάσους συνίσταται εἰς τὴν εἰς τὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ καλυτέραν ἀπὸ κάθε ἄλλον τρόπον ἐκμετάλλευσιν τοῦ κτήματος, ἐπ' ὀφέλεια ἐκάστου τῶν συνιδιοκτητῶν. Τέλος εἰς ἕνα ἀναγκαστικὸν συνεταιρισμὸν ἐπεξεργασίας καὶ πωλήσεως προϊόντων ἕκαστος συντάειρος ἔχει πάντα τὰ ὀφελήματα τὰ ὁποῖα ἀπορρέουσιν ἀπὸ ἕνα ὁμοιον ἐλεύθερον τοιοῦτον. Ἡ γενικωτέρα ὀφέλεια ἐπίσης ποικίλει. Δύναται νὰ συνίσταται ἢ εἰς αὔξησιν τοῦ ἐθνικοῦ εισοδήματος, ἢ εἰς βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς θέσεως ὠρισμένης τάξεως, ἢ εἰς ἐξοσφάλισιν τῆς ὑγείας κλπ.

Οἱ συμμετέχοντες εἰς τὸν συνεταιρισμὸν ὑποχρεοῦνται εἴτε δι' ἐργασίας, εἴτε διὰ κεφαλαίων, εἴτε διὰ παραδόσεως τῶν προϊόντων κλπ., ἀναλόγως τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ, νὰ συντρέξουν τὸν συνεταιρισμὸν εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του: Π.χ. εἰς ἕνα συνεταιρισμὸν ἀποστραγγίσεως οἱ συντάειροι ὀφείλουν νὰ συμμετάσχουν εἰς τὰς βαρύνσεις ἢ καὶ νὰ προσ-

φέρουν εργασίας, αναλόγως της ωφελείας ήν εκ του έργου ως ιδιοκτητή των άποστραγγιζομένων κτημάτων άποκομίζουν. Είς ένα συνεταιρισμόν έπεξεργασίας και έμπορίας προϊόντων ύποχρεούνται να παραδώσουν είς αυτόν τό προϊόν των προς τούτο.

Έλέγχιθι ότι συνήθως ό συνεταιρισμός ιδρύεται διά της άποφάσεως της πλειοψηφίας ύποχρεούσης και τήν μειοψηφίαν των ένδιαφερομένων προς έγγραφήν. Θά έρωτηθί ίσως προς τί ό καταναγκασμός, άφου όπωσδήποτε ό σκοπός επιτυγχάνεται διά της πλειοψηφίας. 'Η έξήγησις είνε άλλη: Διότι είς πλείστας περιστάσεις ή μειοψηφία άποκομίζει και αύτή ώφελείας εκ του έργου του συνεταιρισμού, π.χ. είς περίπτωσιν άποστραγγίσεως του έδάφους μιάς εύρειας έκτάσεως άνηκούσης είς ώρισμένους κτηματίας, εκ των όποιων τινές δέν μετέχουν του συνεταιρισμού. Θά ήτο άδικον νά καρπωθούν και ούτοι τας εκ της άποστραγγίσεως ώφελείας άνευ άνάλογου συνδρομής είς τας θυσίας. ' Άλλοτε επί βελτιώσεως του έδάφους επιβάλλεται τούτο, διά νά έχη ό συνεταιρισμός τήν έλευθερίαν εργασίας έφ' όλων των ύπό βελτίωσιν κτημάτων. 'Επίσης όμως είς άλλας περιστάσεις τήν ύποχρέωσιν της συμμετοχής της μειοψηφίας επιβάλλει ή ανάγκη της ένιαίας διαχείρισεως του σκοπού, ως π.χ. είς τήν περίπτωσιν της δι' άναγκαστικών συνεταιρισμών έπεξεργασίας προϊόντος τινος ώρισμένης περιφέρειας. Είς τας περιπτώσεις αύτάς ή παραμονή παραγωγών τινων της περιφέρειας εκτός συνεταιρισμού παρεμποδίζει τήν επίτευξιν του επιδιωκόμενου σκοπού ή ελαττώνει τήν εκ του συνεταιρισμού άποκομιζομένην ώφέλειαν.

Ανάγκη νά λεχθί ότι ό θεσμός του άναγκαστικού συνεταιρισμού δέν έφαρμόζεται πανταχού όμοιομόρφως. Σκοποί των όποιων ή επίδιώξις είς τινας χώρας άφίρονται είς τήν άπόλυτον κρίσιν της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, είς άλλας άποτελούν άντιεικείμενον επιδιώξεως άναγκαστικών συνεταιρισμών. Παρ' ήμίν μάστιχα, σκοποί τινες, άνήκοντες κατά φύσιν είς τούς έλευθέρους συνεταιρισμούς, επιβάλλονται είς ώρισμένα τμήματα της χώρας άναγκαστικώς και ούτω έχομεν διά τούς αυτούς σκοπούς είς τήν αύτήν χώραν, είς άλλα τμήματα άναγκαστικώς και είς άλλα έλευθέρους συνεταιρισμούς. Τούτο συμβαίνει ίδιά μέ τούς νεοφαναείς άναγκαστικούς συνεταιρισμούς έπεξεργασίας και πωλήσεως. Ειδικώς διά τήν τελευταίαν ταύτην κατηγορίαν των συνεταιρισμών παραγωγής εκφράζονται άκόμη επιφυλάξεις, κατά πόσον είνε σκόπιμον και όρθόν νά επιβάλλεται είς τήν ιδιωτικήν πρωτοβουλίαν ή συνεταιρική διαχείρισις μέρους της έπιχειρησεώς της και κατά πόσον τά γεννώτερα ώφελήματα, τά όποια δέν είνε πάντοτε πρόδηλα, δύνανται νά δικαιολογησούν τήν διά του άναγκαστικού συνεταιρισμού επιβαλλομένην ύποχρεωτικήν συνεργασίαν μεταξύ των παραγωγών του αυτού προϊόντος μιάς ώρισμένης περιφέρειας. Καί όμως βασικόν γνώρισμα του συνεταιρισμού είνε ότι άποτελεί προσωπικήν ένωσην συνεργαζομένων άλληλοβοηθουμένων και άλληλοευθυνομένων. 'Αλλ' όλα ταυτα προϋποθέτουν γνωριμίαν, σχέσεις, έμπιστοσύνην μεταξύ των προσώπων, προϋποθέσεις αι όποιαί δέν έξασφαρίζονται πάντοτε, όταν ή συμμετοχή είς τόν συνεταιρισμόν έξαρτάται μόνον εκ της ύπάρξεως ώρισμένων ιδιοτήτων άσχετων προς τό προσωπικόν στοιχείον. Κατά πόσον οι τοιοῦτοι άναγκαστικοί συνεταιρισμοί εύρισκόμενοι άκόμη είς τό στάδιον της παρατηρήσεως πρόκειται νά ευδοκιμήσουν άπόκειται νά κριθί είς τό μέλλον. Πάντως δέν άπολείπουν παρ' ήμίν και τινα λίαν έπιτυχή άποτελέσματα της χρησιμοποίησεώς των.

Η σύνθεσις των συνεταιρισμών τούτων έξαρτάται εκ του σκοπού των. Πάντως μετέχουν είς αυτούς πρό-

σωπα ώφελούμενα εκ του έργου του συνεταιρισμού. Π.χ. είς ένα συνεταιρισμόν άποστραγγίσεως γαιών μετέχουν όλοι οι ιδιοκτήται τοιοῦτων εύρισκομένων έντός της έκτάσεως τήν όποιαν πρόκειται ν' άποστραγγίση ό συνεταιρισμός. 'Επίσης είς ένα συνεταιρισμόν άποκαταστάσεως άκτιμώνων καλλιερηγτών, διά της διανομής ώρισμένων κτήματος, μετέχουν όλοι εκεινοι οι άκτιμόνες, οι όποιοι έχουν δικαίωμα άποκαταστάσεως είς τό υπό διανομήν κτήμα. 'Ωστε είς τας περιπτώσεις αύτάς δύνανται νά λεχθί ότι ό αριθμός των συνταίρων είνε σταθερός και δεδομένος εκ των προτέρων. Είς ένα άναγκαστικόν συνεταιρισμόν έπεξεργασίας και πωλήσεως προϊόντων δύνανται επίσης νά μετáσχουν όσοι είνε παραγωγοί του προϊόντος τούτου έντός της περιφέρειας του συνεταιρισμού.

Η όργάνωσις των άναγκαστικών συνεταιρισμών είνε περίπου όμοία προς τήν όργάνωσιν των έλευθέρων συνεταιρισμών, άναγνωρίζεται όμως πολλάκις δικαίωμα ψήφου είς έκαστον συνεταιρισμόν άνάλογον προς τήν άντιπροσωπευομένην έκτασιν ή παραγωγήν. Αηλ. εισάγεται τό πολλαπλόν της ψήφου επί τη βάσει του περιουσιακού στοιχείου. Τούτο είνε ίσως συνέπεια του καταναγκασμού όστις παραγωνίζει τό προσωπικόν στοιχείον και λαμβάνει υπ' όψιν άποκλειστικώς τό πραγματικόν τοιοῦτον. Της αύτης αιτίας κυρίως άποτέλεσμα επίσης είνε ό περιορισμός της πρωτοβουλίας του Συνεταιρισμού, του όποιου ώρισμένα ένεργεια έξαρτώνται εκ της έγκρίσεως, συνήθως, δημοσίας τινός αρχής, ή ή συμμετοχή άντιπροσώπων αύτης είς τήν διοήσιν αυτού.

Είνε προφανές ότι ή άναγκαστικότης του συνεταιρισμού και έπομένως ή στέρησις του δικαίωματος είς έκαστον μέλος νά εκλέγη έλευθέρως τούς συντρόφους του επιβάλλει τόν περιορισμόν της ευθύνης είς τό έλάχιστον. Ουδέίς δύνανται νά ευθύνεται διά πρόσωπα μεθ' ών άναγκαστικώς συνεργάζεται.

Τό μέγεθος της μερίδος έξαρτάται εκ του σκοπού του συνεταιρισμού.

Συνήθως είς τούς έπιχειροῦντας έργα μεγάλης αξίας, ως βελτιώσεις του έδάφους, παρέχονται προς άντιμετώπισιν των δαπανών δάνεια υπό εύνοϊκούς όρους μερίμνη του κράτους, επί υποθήκη των βελτιουμένων κτημάτων των συνταίρων, ή όποια και αύτή δύνανται νά επιβληθί άναγκαστικώς.

Ο τρόπος της διεξαγωγής των εργασιών των συνεταιρισμών τούτων έξαρτάται εκ των σκοπών αυτών οι όποιοι είνε ποικίλοι. Οῦτω οι συνεταιρισμοί βελτιώσεως επιλαμβάνονται της εκτελέσεως του έργου των είτε χρησιμοποιόντες είς τας σχετικές εργασίας τούς συνταίρους, είτε ήμερομισθίους εργατάς, έξευρισκοντες τά άπαιτούμενα χρήματα διά δανείων, διά τά όποια καθίστανται υπέγγυα τά έργα και τά ώφελούμενα κτήματα. Η πληρωμή των δαπανών γίνεται υπό των συνταίρων τμηματικώς και αναλόγως της άποκομισθείσης ύφ' έκάστου ώφελείας. Οι συνεταιρισμοί οῦτοι συνεχίζουν τήν λειτουργίαν των και μετά τήν άποπεράτωσιν του έργου μεριμνώντες διά τήν συντήρησιν αυτών. Προς κάλυψιν των δαπανών συντηρήσεως εισπράττουν οῦτοι εισφοράς από τούς συνταίρους.

Οι συνεταιρισμοί άποκαταστάσεως άκτιμώνων καλλιερηγτών μεριμνούν διά τήν διανομήν των κτημάτων, διά τήν είσπραξιν τμηματικώς του αντίτιμου της παραχωρηθείσης είς έκαστον γης και διά τήν εκτέλεσιν ένδεχομένων κοινών έργων κλπ.

Οι συνεταιρισμοί διαχείρισεως συνιδιοκτητών κτημάτων, χορτονομής, δασών κλπ. πωλούν τά προϊόντα αυτών, εισπράττουν τό αντίτιμον τό όποιον διαθέτουν κατά τας έκάστου ισχύοντα. Οι άναγκαστικοί συνεταιρισμοί έπεξεργασίας και πωλήσεως προϊόντων έρ-

γάζονται καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ ἐλεύθεροι συνεταιρισμοί.

Ὡς πρὸς τὴν συνένωσιν τῶν ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν εἰς δευτεροβαθμίους ὁργανώσεις ἰσχύουν διὰ τοὺς ὁμοειδεῖς πρὸς τοὺς ἐλεύθερους συνεταιρισμοὺς οἱ αὐτοὶ κανόνες, οἱ ὁποῖοι ἰσχύουν καὶ εἰς τοὺς τελευταίους τούτους. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν, συνήθως, δύνανται νὰ συνενωθοῦν δευτεροβαθμίας οἱ συνεταιρισμοὶ βελτιώσεως κτημάτων ὅταν αἱ περιφέρειαι συνέχονται καὶ τὰ ἔργα εἶνε τὰ

αὐτά, ἵνα διὰ τῆς συνενώσεως ἐπιτύχουν καλύτερους καὶ τελειότερους ὅρους ἐπιτελέσεως.

Σήμερον παρατηρεῖται γενικῶς παντοῦ τάσις πρὸς ἐπιβολὴν ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ὑπὸ τὸ κρατοῦν πνεῦμα τῆς διευθυνομένης οἰκονομίας διὰ τῆς ὁποίας ἐπιδιώκεται νὰ ρυθμισθοῦν καθ' ὠρισμένους ὅρους ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἐθεωροῦντο ἀντικείμενον ἀποκλειστικῆς φροντίδος τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας.»

2. Εποπτεία Συνεταιρισμῶν.

Σύμφωνα με πίνακα που δημοσιεύεται στο πανηγυρικό Λεύκωμα του 1935 της εφημ. «Πανελληνίους Συνεταιριστική Ἐπιθεώρησις» Δράμας, το προσωπικόν της Υπηρεσίας Συνεταιρισμῶν ΑΤΕ, στο τέλος του 1934 ἦταν το ἐπόμενον:

Προϊστάμενος Υπηρεσίας Συνεταιρισμῶν: Μίνως Γερακάρης

Επιθεωρητές

Χρ. Παπακωνσταντόπουλος	Ἄθηνα	Ν. Μωραΐτης	Ἡράκλειον
Ι. Παπαχριστόπουλος	Ἄθηνα	Δ. Μάχος	Λάρισα
Ι. Σωτηρακόπουλος	Θεσ/νίκη	Γ. Μαρωνίδης	Βέρροια
Ι. Τσίλλης	Κοζάνη	Ι. Μανίνος	Ἄθηνα
Ε. Ἀναγνωστόπουλος	Λάρισα	Κ. Μαρινέλλης	Ξάνθη
Π. Στεφόπουλος	Πάτρα	Γ. Μάνωλας	Χαλκίς
Κ. Δεληβορηάς	Χανιά	Ηλ. Μπερινιάδης	Χανιά
Α. Παρασκευόπουλος	Δράμα	Εὐρ. Μάικελ	Ρέθυμνον
Εμ. Σκάρκος	Μυτιλήνη	Ι. Οὐζούνης	Πύλος
Γ. Καψαλιάρης	Πύργος	Απ. Οἰκονομόπουλος	Ζυλόκαστρον
Επόπτες		Κ. Οἰκονομάκης	Ἡράκλειον
Α. Ἀδαμόπουλος	Φλώρινα	Μ. Παπαδόπουλος	Θεσ/νίκη
Κ. Ἀδαμόπουλος	Ἐδεσσα (ἔδ. Γιανιτσά)	Κ. Πόδας	Λαγκαδάς
Φ. Ἀρχοντάκης	Ἅγιος Νικόλαος	Χ. Παπαδημητρίου	Ἀμαλιάς
Θ. Βάμβας	Θεσ/νίκη (Ν. Μουδανιά)	Π. Πανουτσόπουλος	Μεσσήνη
Γρ. Βόσκογλου	Φάρσαλα	Δ. Παπαδόπουλος	Γύθειον
Ν. Βουτσινάς	Πύργος	Α. Πάτρας	Ἐλευθερούπολις
Α. Βουτυράς	Σουφλί	Π. Πρωτονοτάριος	Μυτιλήνη
Π. Βασιλειάδης	Πάτρα	Κ. Ρουμπέν	Θήβαι
Δ. Γιαμπάνης	Λαμία	Ι. Ρουσσάκης	Ἄθηνα
Ε. Γραμματικός	Ξέρραι	Α. Σαραντόπουλος	Κέρκυρα
Μ. Δασκαλάκης	Καρδίτσα	Ξ. Σακελλαρίου	Καρδίτσα
Α. Δεληγιάννης	Κυπαρισσία	Π. Σταθόπουλος	Καβάλλα
Α. Δελφός	Πρέβεζα	Π. Σουμίας	Κομοτινή
Θ. Θεοδωρακόπουλος	Ἄρτα	Κ. Σκούρας	Κοζάνη
Α. Ἰατροῦ	Αἴγιον	Χαρ. Σούλτης	(Νιγρίτα) Ξέρραι
Θ. Κολτσιδόπουλος	Λάρισα	Δ. Στρογγύλης	Λεβάδεια
Γ. Κασσελίδης	Κεντρικόν	Στέφ. Τσαλίκης	Βόλος
Κ. Κρητικός	Κιλκίς	Χρ. Τσαλίκης	Ἄλεξ/πολις
Γ. Κυριακίδης	Κατερίνη	Κ. Τζαιρίδης	Ἐλασσών
Χ. Κολτσάκης	Ξέρραι	Ε. Τριανταφυλλίδης	Σύρος
Γ. Κωνσταντινίδης	Καστοριά	Γ. Φραγκάτος	Ἀταλάντη
Μ. Καστρέτιος	Διδυμότειχον	Φ. Φραγκογιαννόπουλος	Μεσολόγγι
Κ. Κοντοδήμας	Ἀργίνιον	Δ. Φωτιάδης	Ναύπλιο
Δ. Κανελλόπουλος	Μεσσήνη	Γρ. Χρηστίδης	Θεσσαλονίκη
Γ. Κίνδελης	Σάμος	Α. Χατζηλάμπρος	Θεσσαλονίκη
Ι. Καλύβης	Χανιά	Χρ. Χανῆς	Δράμα
Γ. Κωνσταντόπουλος	Κόρινθος	Κ. Ψυχαλινός	Σητεία
Δ. Λίτος	Δράμα	Δ. Παπαχατζής	Μεσσήνη
Φ. Λαμπρόπουλος	Ξέρραι		
Ν. Λαμπάκης	Γρεβενά		
Γ. Λιάκος	Δράμα		
Α. Μπάκας	Ἄθηνα		

Καθηκοντα εποπτῶν ανατέθηκαν καὶ εἰς τοὺς λογιστικούς βοηθοὺς ΑΤΕ:

Γ. Γιαννάκη Ἐδεσσα

Λ. Δούνια
Κ. Σούτη
Κ. Δημόπουλο
Θ. Μουστακιάκη

Ίωάννινα
Ίωάννινα
Κυπαρισσία
Άμαλιάδα

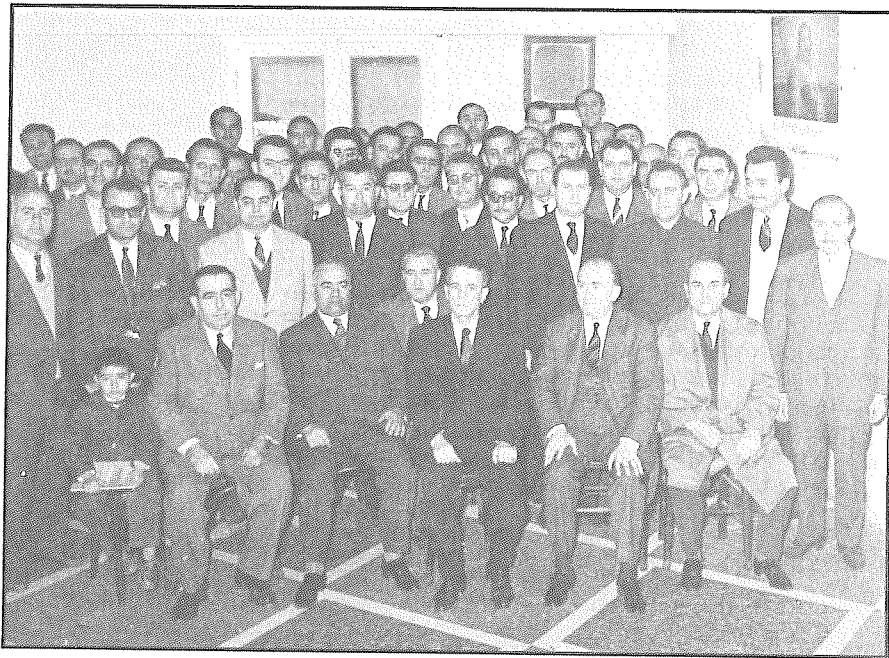
Χ. Χρηστακόπουλο
Γ. Κουντούρη
Κ. Γιάνναρη
Γ. Σουμαλεύρη

Ζάκυνθος
Χανιά
Τρίπολη
Λευκάδα

3. Συμπαράσταση

— Η Ακαδημία Αθηνών, με εισηγητή τον Π. Κοντό, υποδεικνύει την οργάνωση δασικών συνεταιρισμών («Συνεταιριστής» 1934 σ. 71).

— Το Υπουργείο Παιδείας επιτρέπει και πάλι την χρησιμοποίηση των αιθουσών των Σχολείων για τις συγκεντρώσεις μελών των Γεωργικών Συνεταιρισμών. Διαταγή 20575/1934 στην οποία, μεταξύ άλλων, γράφει: «οί γεωργικοί συνεταιρισμοί αποτελούν οργανώσεις άξιας πάσης προστασίας και ύποστηρίξεως εκ μέρους του Κράτους προς εύδωσιν του έργου των...» («Συνεταιριστής» 1934 σ. 87).

Στα εκπαιδευτικά μαθήματα για τα οικονομικά στελέχη της ΑΤΕ διδασκόταν σε έκταση και τα συνεταιριστικά (φωτογρ. 1962 στη Θεσσαλονίκη).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄
ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

— Κατά το 1934 η κίνηση των Γεωργικών Συνεταιρισμών είναι η ακόλουθη:

Είδη	Ιδρύσεις (και μετατροπές)	Διαλύσεις (και μετατροπές)	Υπάρχοντες στο τέλος του 1934
Πιστωτικοί	115	52	4.529
Προμηθευτικοί	3	3	168
Πωλήσεως	26	4	470
Παραγωγικοί	91	-	479
Διάφοροι	84	8	632
Σύνολο	319	67	6.278

(Μερικώς διάφορα στοιχεία δίδονται στο «Συνεταιριστής» 1935 σ. 120).

Επίσης υπάρχουν 1671 Συνεταιρισμοί Αποκαταστάσεως και 34 Εγγείων Βελτιώσεων.

Ειδικότερα αναλυτικά στοιχεία κατά είδη και τόπους βλ. «Συνεταιριστής» 1936 σ. 31

— Από την οργάνωση της συνεταιριστικής στατιστικής (που έγινε από την ΑΤΕ μετά το 1935) και το σχετικό τεύχος της για τα έτη 1934-1936 που δημοσιεύτηκε το 1940, δίδονται επεξεργασμένα στατιστικά στοιχεία έτους 1934 στους επόμενους πίνακες του, όπου μπορούν να ανατρέξουν οι ενδιαφερόμενοι για λεπτομέρειες:

- 1- 2 Γεωργικοί Συνεταιρισμοί υφιστάμενοι την 31.12.1934 (κατά κατηγορίες, επαρχίες, Νομούς, Γεωγραφικά Διαμερίσματα).
- 3- 4 Λειτουργούντες Συνεταιρισμοί (διακρίσεις ως άνω).
- 5- 6 Ευθύνη, δηλωθείσες μερίδες, καταβληθείσες (ως άνω).
- 7- 8 Ενεργητικό των λειτουργούντων Συνεταιρισμών (ως άνω).
- 9-10 Παθητικό λειτουργούντων Συνεταιρισμών.
- 11-12 Ληφθέντα και χορηγηθέντα δάνεια υπό των Γεωργικών Συνεταιρισμών (ως άνω).
- 13-14 Άλλαι εργασίαι των Γεωργικών Συνεταιρισμών (διακρίσεις ως άνω).

Από την επεξεργασία των παραπάνω στοιχείων (που ο ερευνητής πρέπει να μελετήσει) προκύπτουν τα ακόλουθα γενικά στοιχεία που δίνουν όλη την εικόνα της τότε υπάρξεως και δραστηριότητας των Γεωργικών Συνεταιρισμών (με διάφορο, βέβαια, απόδοση και ανάπτυξη από Συνεταιρισμό σε Συνεταιρισμό, από χωριό σε χωριό, επαρχία με επαρχία κ.ο.κ.).

Για τη συμμετοχή των Συνεταιρισμών στις Ενώσεις και για τα στατιστικά των Ενώσεων κατά το έτος αυτό, βλ. τους πίνακες που δημοσιεύονται στο υποκεφάλαιο ΣΤ΄.

Οι υφιστάμενοι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί στο τέλος του 1934 ήταν κατά την στατιστική αυτή της ΑΤΕ και τα κριτήριά της:

Κατηγορία	Εν λειτουργία	Υπό οργάνωση	Σύνολο τους	Μέλη τους	Αδρανούντες	Σύνολο υφισταμένων
Πιστωτικοί	2.895	71	2.966	192.136	1.457	4.423
Προμηθευτικοί	24	2	26	1.746	87	113
Πωλήσεως	290	15	305	19.093	164	469
Παραγωγικοί	180	59	239		129	368

ήτοι						
Ελαιουργικοί	66	8	74	6.563	46	120
Οινοποιητικοί	78	37	115	10.727	31	146
Γαλακτοκομικοί	26	6	32	956	30	62
· Ετεροι (Ορυζοκ. δασών κλπ.)	10	8	18	1.474	22	40
Διάφοροι	95	71	166		458	624
ήτοι						
Ενοικ.-Εξ. γαιών	30	63	93	5.038	323	416
Διαχειρ. δάσους ή χορτονομής	57	4	61	12.546	87	148
Εγγείων βελτιώσεων Ελεύθεροι Κοινής Χρήσεως	1	2	3	43	7	10
μηχανών	1	—	1	182	13	14
· Ετεροι (κτηνοτρ. ασφαλιστικοί)	6	2	8	427	28	36
Γεν. Σύνολο	3.484	218	3.702	250.931	2.295	5.997

Στον πίνακα 2 υπάρχει ανάλυση των λειτουργούντων και υπό οργάνωση κατά επαρχίες.

Στους πίνακες 3 και 4 δίδονται στοιχεία για τα μέλη κατά Γεωγρ. Διαμ., Νομούς, Επαρχίες.

Στον πίνακα 5 δίδονται πιο αναλυτικά στοιχεία για τους λειτουργούντες 3.484 Συνεταιρισμούς κατά κατηγορίες τους.

Συνολικά τα στοιχεία της Ελλάδος για τους λειτουργούντες είναι:

Συνεταιρισμοί λειτουργούντες	3.484
Αριθμός μελών τους	239.441
Απεριορίστου ευθύνης	73
Περιορισμένης ευθύνης	2.751
Σύνολο ευθύνης (των Περ. Ευθ.) Δρχ.	5.179.475.230
Αριθμός δηλωθεισών μερίδων	382.422
Αξία δηλωθεισών μερίδων. Δρχ.	232.926.220
Καταβληθείσες μερίδες. Δρχ.	174.012.317
Οφειλόμενο υπόλοιπο μερίδων. Δρχ.	58.913.903

Στον πίνακα 6 γίνεται ανάλυση των παραπάνω στοιχείων κατά Γεωγραφικά Διαμερίσματα.

Στον πίνακα 7 δίδεται ανάλυση του ενεργητικού των λειτουργούντων Συνεταιρισμών κατά κατηγορίες.

Συνολικά για όλη την Ελλάδα, τα στοιχεία του σκέλους ενεργητικού είναι: (σε δρχ.)

Οφειλόμενα από μερίδες	58.913.903
Απαιτήσεις από δάνεια	1.132.278.944
Ταμείο	12.975.362
Χρεώγραφα	3.506.563
Πρώτες ύλες και εμπορεύματα	8.147.900
Μηχανές	28.682.649
Ακίνητα	40.869.918
Εγκαταστάσεις	39.441.896
Καταθέσεις Συνεταιρισμών στην ΑΤΕ	43.530.344
Καταθέσεις Συνεταιρισμών σε Ενώσεις	11.448.073
Άλλες καταθέσεις	5.582.793

Συμμετοχή σε Οργανισμούς	21.827.747
Λοιποί Λογαριασμοί	169.166.881
Ζημίες	13.843.288
Σύνολο ενεργητικού	1.590.216.261
Τιμή κόστους ακινήτων, μηχανών, εγκαταστάσεων	144.490.515

Στον πίνακα 8 δίδονται τα παραπάνω στοιχεία κατά Γεωγραφικά Διαμερίσματα.

Στον πίνακα 9 δίδεται το σκέλος του παθητικού κατά κατηγορίες Συνεταιρισμών. Συνολικά για όλη την Ελλάδα είναι: (σε δρχ.).

Δηλωθείσες μερίδες	232.926.220
Τακτικό αποθεματικό	23.572.730
Εκτακτο αποθεματικό	87.644.263
Άλλα αποθεματικά	29.017.586
Σύνολο αποθεματικών	140.234.579
Οφειλόμενα καλλιεργητικά δάνεια	610.294.754
Οφειλόμενα δάνεια με ενέχυρο	331.368.874
Οφειλόμενα μακροπρόθεσμα δάνεια	34.530.665
Οφειλόμενα δάνεια συνολικά	976.194.293
Καταθέσεις των μελών	22.737.211
Καταθέσεις τρίτων	7.988.330
Καταθέσεις συνολικά	30.725.541
Κέρδη	25.490.352
Άλλοι λογαριασμοί παθητικού	184.645.276
Σύνολο σκέλους παθητικού	1.590.216.261

Στον πίνακα 10 δίνονται τα παραπάνω στοιχεία κατά Γεωγραφικά Διαμερίσματα.

Στους πίνακες 11 και 12 γίνεται ανάλυση των δΟΣΟΛΗΨΙΩΝ δανείων κατά κατηγορίες Συνεταιρισμών και κατά Γεωγραφικά Διαμερίσματα.

Στους πίνακες 13 και 14 αναλύονται οι άλλες εργασίες των Γεωργικών Συνεταιρισμών κατά κατηγορίες και Γεωγραφικά Διαμερίσματα.

Σε σύνολο Ελλάδας είναι:

(αξία προμηθευτικών ειδών (σε δρχ.):

α) Γεωργικής χρήσεως	91.378.038
β) Οικιακής χρήσεως	20.349.274
γ) Σύνολό τους	111.727.312

Αγοραία αξία παραχθέντος προϊόντος από κοινού χρήσεως μηχανών

148.738.576

Παραχθείσες ποσότητες (σε οκάδες)

26.729.694

Παραχθείσα ποσότητα ανήκουσα σε συνεταίρους (οκάδες)

16.866.730

Από κοινού επεξεργασία προϊόντων:

α) Αξία πρώτης ύλης	14.703.940
β) Ποσότης παραχθείσα (οκάδες)	4.739.246
γ) Από κοινού πωληθείσα (οκάδες)	3.319.575
δ) Αξία πωληθέντος προϊόντος	8.513.252

Από κοινού πωλήσεις:

α) Ποσότητα (οκάδες)	32.953.625
β) Αξία πωληθέντων προϊόντων	311.654.494

Κέρδη εργολαβικών εργασιών

825.553

Εξοδα διαχειρίσεως

23.129.562

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
(ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥΣ)

— Γενική εξέλιξη και θέση κατά το 1934.

Στο νοικοκύρευμα των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών και την ανάπτυξη των Ενώσεων, που έγιναν κατά την 5ετίαν 1930-1934, αναφέρεται κείμενο του Γ. Γρακάρη (Γεν. Διευθυντή ΑΤΕ που αναδείχθηκε το 1934 στη συσταθείσα θέση Υποδιοικητή).

— Στην ανεύρεση και δημιουργία «ικανών χειριστών των συνεταιριστικών υποθέσεων στην ύπαιθρο» και στην ποιοτική βελτίωση των συνεταιρισμών και την αφύπνιση του ενδιαφέροντος και του τελευταίου συνταίρου αναφέρεται ο Μ. Γερακάρης, Προϊστάμενος της Υπηρεσίας Συνεταιρισμών της ΑΤΕ («Συνεταιριστής» 1935 σ. 21).

— Τη σημασία και ανάγκη μεγαλύτερης οικονομικής προσεγγίσεως των αγροτών παραγωγών και των αστών καταναλωτών τονίζει ο Μ. Γερακάρης και δίνει ενδιαφέροντα στοιχεία για την κάποια πρόοδο που παρατηρήθηκε και την προσπάθεια της ΑΤΕ. Αναφέρει τα παρακάτω ενδιαφέροντα συγκεντρωτικά στοιχεία:

Κατά τό 1934 οί γεωργικοί συνεταιρισμοί καί οί Ένώσεις συνεκέντρωσαν καί διέθεσαν δι' άτομικόν ή διά γενικόν λογαριασμόν προϊόντα (είς φυσικήν κατάστασιν, έπεξεργασμένα ή μετουσιωμένα) συνολικής αξίας περίπου ενός δισεκατομμυρίου δρχ.

Έγινε συγκέντρωση:

Σίτου	80.000.000	όκάδων
Γλεύκος ή οίνου	150.000	έκατολίτρων
Σταφίδας κορινθιακής	30.000	χιλιολίτρων
Σταφίδας σουλτανίνας	700.000	όκάδων
Κίτρων, έλαιού, έλαιών, χαρουπίων, τυροϋ, σταφυλών, έσπεριδοειδών κλπ. αξίας	50.000.000	δρχ.

Γιά τήν από κοινοϋ προσπάθεια γεωργικών ή οικιακών ειδών μέσω Συνεταιρισμών δέν παρατηρήθηκε μεγάλη ανάπτυξη ούτε υπήρχαν στατιστικά στοιχεία, εκτός από τά λιπάσματα, θείο, θ. χαλκό πού χορηγήθηκαν μέσω ΑΤΕ αξίας 50.000.000 δρχ.

Η ΑΤΕ θά συμβάλει μέ τό Τμήμα Έμπορίας, τήν προπαγάνδα καί τήν παρακολούθηση. Θά πρέπει όμως νά ενδιαφερθοϋν όλοι για νά δημιουργηθεί ή συνεταιριστική ατμόσφαιρα διότι «όσο εύρύνεται ή συνεταιριστική γνώση τόσο στενώτερα πλησιάζονται μεταξύ των οί άνθρωποι καί τόσο τιμιότερα γίνονται αί σχέσεις των» (Μ. Γερακάρης «Συνεταιριστής» 1935 σ. 23).

— Ένας άγροτικός καταναλωτικός συνεταιρισμός. Τό πρατήριο τοϋ Γ.Π.Σ. Μεσωρόπης «Όμόνοια» λειτουργεί μέ έπιτυχία από τό 1920. Είναι γενικότερα χρήσιμες μερικές σχετικές πληροφορίες (για τό Συνεταιρισμό, τίσ εργασίες, τό πρατήριό του) πού παραθέτουμε από κείμενο τοϋ Γ. Λιάκου στό «Συνεταιριστής» 1934, σ. 51).

Α΄ Σύνθεσις καί οικονομική κατάσταση
τοϋ Συνεταιρισμοϋ

Ό Συνεταιρισμός Μεσωρόπης ίδρυθείς από τοϋ 1915 ήρχισε τās εργασίας του από τοϋ έτους 1919. Σήμερον περιλαμβάνει 179 συνταίρους -γγηγενείς- κατοίκους τοϋ χωριού Μεσωρόπης. Τό ήμισυ των συνταίρων ασχολείται αποκλειστικώς μέ τήν γεω-

γίαν καί κυρίως μέ τήν καπνοκαλλιέργειαν. Ίσάριθμοι περίπου συνταίροι έχουν μέν ως κύριον έπάγγελμα αυτών τό γεωργικόν, εργάζονται όμως καί εις τās έν τῷ χωρίῳ εύρισκομένας αποθήκας έμπορικῆς έπεξεργασίας καπνών δύο έντοπίων καπνεμπορέων. Οί συνταίροι καί των δύο ως άνω κατηγοριών είναι κατά μεγάλην πλειονότητα συντηρητικοί γεωργοί, όμνοσοϋν δέ

εις τὰ συνεταιριστικά των ζητήματα, παρά τὸν ὑφιστάμενον -ἀτυχῶς- ἐν τῷ χωρίῳ διχασμὸν τῶν κατοίκων εἰς παλαιομερολογίτας καὶ νεομερολογίτας. Ἐκτός τοῦ Συνεταιρισμοῦ ἐλάχιστοι καλοὶ γεωργοὶ ἀπομένουν.

Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ συνεταιρισμοῦ κατὰ τὴν 30 Νοεμβρίου 1933 εἶχεν ὡς ἐξῆς:

Συνεταιρικά μερίδες ἐπὶ συνόλου δρχ.	
537.000 καταβεβλημένα	Δρχ. 510.312
Τακτικὸν Ἀποθεματικὸν	» 165.986
Ἑκτακτὸν Ἀποθεματικὸν	» 250.741
Εἰδικὰ ἀποθεματικά κεφάλαια	» 392.420

Σύνολον καταβεβλημένων κεφαλαίων δρχ. 1.319.459

Καταθέσεις παρὰ τῷ Συνεταιρισμῷ δρχ. 354.028

Ὑποχρεώσεις ὁ Συνεταιρισμὸς ἔχει τὰς ἐξῆς:

1) Πλασματικὸν δάνειον 1933,	
ἐπὶ ὀκ. καπνοῦ 57.495x23	δρχ. 1.322.385
2) Δάνειον διὰ γραμματίου ἐκ τῆς ΑΙΕ	δρχ. 36.000
3) Ὑποχρεώσεις πρὸς διαφόρους ἐμπόρους	δρχ. 151.852

Σύνολον ὑποχρεώσεων συνεταιρισμοῦ δρχ. 1.510.237

Ἡ μέση τιμὴ τῶν καπνῶν τοῦ Συνεταιρισμοῦ κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος ἀνήλθεν εἰς δρχ. 55 κατ' ὄκταν. Οὐδέμία ἐκ τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ Συνεταιρισμοῦ εἶναι ληξιπρόθεσμος.

Αἱ πρὸ τοῦ 1930 Διοικήσεις, ἀπὸ κακῆν ἐκτίμησιν τῆς πιστωτικῆς ἱκανότητος διαφόρων συνεταιρίων, εἶχον διαθέσει πολλά ποσὰ τὰ ὁποῖα παραμένον εἰσέτι ἀνεξόφλητα. Πάντως αἱ καθαραὶ ἐπιφαλεῖς ἀπαιτήσεις τοῦ Συνεταιρισμοῦ δὲν ὑπερβαίνουν τὰς 20.000 δρχ.

Ὁ Συνεταιρισμὸς, τέλος, ἔχει ἴδιον ἀκίνητον εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει ἐγκαταστήσει τὰ γραφεῖα του καὶ τὸ πρατήριον. Ἡ πραγματικὴ ἀξία τοῦ ἀκινήτου ὑπερβαίνει τὰς 100.000 δρχ.

Παρὰ τῷ συνεταιρισμῷ Πρατήριον Μεσοφόρης λειτουργεῖ ἀπὸ τὸ 1920 ἐπιτυχῶς πρατήριον εἰδῶν οἰκιακῶν ἀναγκῶν καὶ γεωργικῶν τινῶν ἐργαλείων καὶ λιπασμάτων. Ἡ ἀπαγορευτικὴ διάταξις τοῦ νόμου 5289 παρακάμπτεται διὰ τῆς λήψεως δηλώσεων παρὰ τῶν συνεταιρίων διὰ τὰ ἀναγκαζοῦντα εἰς αὐτοὺς εἶδη καθ' ὁλόκληρον τὸ ἔτος. Κατωτέρω θὰ ἐκθέσωμεν ἐν συντόμῳ τὸν τρόπον τῆς λειτουργίας τοῦ πρατηρίου καὶ τοὺς λόγους δι' οὓς τὸ πρατήριον τοῦ Συνεταιρισμοῦ Μεσοφόρης δὲν ἔπαυσε νὰ λειτουργῇ καὶ δὴ ἐπιτυχῶς.

Τὸ πρατήριον λειτουργεῖ βάσει κανονισμοῦ ἐγκεκριμένου ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. Κατὰ τὸν κανονισμόν τὸ πρατήριον παραμένει ἀνοικτὸν ἀπάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος πλην τῆς Κυριακῆς καὶ τῶν ἐξαίρεσίμων ἑορτῶν. Ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ δύο ὑπαλλήλων ἐνὸς ὑπευθύνου διαχειριστοῦ καὶ ἐνὸς ζυγιστοῦ.

Ἡ ἀγορὰ τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ πρατηρίου γίνεται ὑπὸ τοῦ ὑπευθύνου διαχειριστοῦ, κατόπιν ἐιδικῆς ἐκάστοτε ἐντολῆς τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Συνεταιρισμοῦ, τοῖς μετρητοῖς ἢ ἐπὶ πιστώσει, ἀναλόγως τῆς ταμειακῆς εὐχερείας τοῦ Συνεταιρισμοῦ καὶ τῶν ἀνοικθέντων αὐτῷ πιστώσεων παρὰ διαφόρων ἐμπόρων ἐν Καβάλλᾳ. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μεταβάσεως τοῦ διαχειριστοῦ διὰ τὴν ἐνέργειαν προμηθειῶν, τὸ πρατήριον παραμένει ἐπίσης κλειστὸν. Διὰ τὴν ὅλην διαχείρισιν τοῦ πρατηρίου κυρίως ὑπεύθυνον εἶναι τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον καὶ συνυπεύθυνος ὁ διαχειριστής.

Ἡ ἐν γένει παρακολούθησις καὶ ὁ ἔλεγχος τῶν ἐργασιῶν τοῦ πρατηρίου ἔχει ἀνατεθῆ εἰς τριμελῆ ἐπιτροπὴ ἀποτελομένην ἀπὸ τῶν ἀντιπροέδρων τοῦ Συνεταιρισμοῦ, τὸν ἀναπληρωτὴν τοῦ προέσταμένου τοῦ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου καὶ ἐν μέλος τοῦ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου ἐλεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ. Ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ

πρατηρίου ἐλέγχει τὸσον τὰς ἀγορὰς ὅσον καὶ τὰς πωλήσεις εἰσηγούμεναι εἰς τὰ Συμβούλια τὴν λήψιν τῶν ἐνδεικνυομένων ἐκάστοτε μέτρων πρὸς διόρθωσιν ἀτελειῶν ἢ ἀταξιῶν ἢ συμπλήρωσιν ἐνδεχομένων ἐλλείψεων. Συγκεκριμένως, μετ' ἐκάστην προμηθειαν, ἢ ἐπιτροπὴ βάσει τῶν προσκομιζομένων ὑπὸ τοῦ διαχειριστοῦ τιμολογίων, ἐλέγχει τὴν ποιότητα, τὰ ζύγια καὶ τὰς τιμὰς τῶν ἀγοραζομένων εἰδῶν, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τῆς καὶ τὰ ἐβδομαδιαία δελτία τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου Καβάλλας. Μετὰ τὸν ὥς ἄνω ἔλεγχον καὶ εἰς ἐνδείξιν τούτου, ἢ ἐπιτροπὴ ὑπογράφει ὁρισθέντων τιμολογίων.

Ἡ πώλησις τῶν εἰδῶν γίνεται τοῖς μετρητοῖς εἰς συνεταιρίους καὶ μὴ καὶ ἐπὶ πιστώσει μόνον εἰς συνεταιρίους, ἐντὸς πιστωτικῶν ὁρίων καθοριζομένων ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου. Ἡ ὥς ἄνω καθοριζομένη πίστωσις ἐνὸς ἐκάστου συνταίρου ἀναγράφεται ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ λογαριαμοῦ ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν, τοῦ διαχειριστοῦ καθισταμένου ὑπευθύνου διὰ τὰς τυχόν ὑπερβάσεις. Εἰς τοὺς ἐν τῷ χωρίῳ ἐργαζομένους καπνεργάτας -μὴ συνεταιρίους- χορηγοῦνται εἶδη ἐπὶ προσωρινῇ πιστώσει -συνήθως 15 ἡμερῶν- μέχρι τῆς πληρωμῆς των, ὑπ' εὐθύνην πάντοτε τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου διὰ τυχόν παρουσιασθησόμενας καθυστηρήσεις. Ἡ ἀξία τῶν εἰς συνεταιρίους χορηγοῦμένων εἰδῶν ἐπὶ πιστώσει ἐξοφλεῖται, ἀνανευόμενον τῶν πιστώσεων τρεῖς κατ' ἔτος, ἤτοι κατὰ τὰ καλλιεργητικὰ δάνεια, κατὰ τὰ πλασματικά καὶ κατὰ τὴν πώλησιν τῶν καπνῶν τῶν συνεταιρίων. Αἱ ἡμερησῖαι πωλήσεις ἐπὶ πιστώσει εἶναι τριπλάσια περίπου τῶν πωλητικῶν τοῖς μετρητοῖς, ἢ δὲ ἡμερησῖα ἐφετηνὴ κατανάλωσις ποικίλλει ἀπὸ δρχ. 3.000-6.000 δρχ. ἐν συνόλῳ. Τὸ ποσοστὸν κέρδους ὑπὲρ τὸ κόστος τῶν εἰδῶν καθορίζει ἐκάστοτε ἡ Γενικὴ Συνέλευσις. Ἦδη, κατόπιν τοῦ ἐκδηλωθέντος πρὸ τινος ἐν τῷ χωρίῳ ἀνταγωνισμοῦ, τὸ ποσοστὸν ἔχει μειωθῆ εἰς 20-30 λεπτά κατ' ὄκταν διὰ τὰ εἶδη μικρᾶς ἀξίας καὶ μεγάλης κατανάλωσως -ἀλευρα, ἄλας κλπ.- καὶ 1-3 δρχ. διὰ τὰ ἀκριβώτερα εἶδη.

Τὸσον αἱ ἐπὶ πιστώσει ὅσον καὶ αἱ τοῖς μετρητοῖς πωλήσεις ἀναγράφονται εἰς εἰδικὰ πρόχειρα ἡμερολογιακά φύλλα ἀναλυτικῶς καὶ συγκυνηθροῦνται εἰς εἰδικὰ καταστάσεις καθ' ἑσπέραν, ὅποτε γίνονται καὶ αἱ σχετικαὶ ἐγγραφαὶ εἰς τὴν ἐξαγωγήν τοῦ βιβλίου ἀποθήκης καὶ εἰς τὰ λοιπὰ βοηθητικὰ βιβλία τοῦ πρατηρίου. Ἡ παράδοσις εἰδῶν εἰς τοὺς συνεταιρίους ἐπὶ πιστώσει γίνεται μόνον ἀφοῦ προσκομισθῇ τὸ βιβλίον πρατηρίου ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν καὶ καταχωρηθῇ εἰς τὴν στήλην τῆς χρεώσεως ἡ ἀξία τοῦ παραδιδόμενου εἰδους.

Ὁ ἐτήσιος κύκλος τῶν ἐργασιῶν τοῦ πρατηρίου ἔχει ὡς ἐξῆς ἀπὸ τοῦ 1924 καὶ ἐφεξῆς:

Ἔτη	Εἰσαχθέντα ἐμπορεύματα συνολικῆς ἀξίας Δρχ.
1924	1.116.198
1925	1.840.310
1926	1.889.326
1927	2.251.320
1928	1.996.675
1929	2.317.838
1930	1.910.610
1931	1.000.989
1932	801.662
1933	936.001

Ἡ μείωσις τῶν ἐργασιῶν τοῦ πρατηρίου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν εἰδῶν. Οὕτω ἐνῶ κατὰ τὸ ἔτος 1929 τὰ πωλούμενα ὑπὸ τοῦ πρατηρίου εἶδη ἀνήρχοντο εἰς 250 περίπου, σήμερον μόλις φθάνουν τὰ 80, ἐξ ὧν μόνον τὰ 40 ἀφο-

ρῶντα εἶδη διατροφῆς καὶ καλλιεργητικῶν ἀναγκῶν ἔχουν εὐρείαν κατανάλωσιν.

Τὰ καθαρὰ κέρδη τοῦ πρατηρίου μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν πάσης φύσεως ἐξόδων, μισθῶν κλπ., εἶναι σχετικῶς μικρὰ ἀνελθόντα κατὰ τὸ λήξαν ἔτος εἰς δρχ. 11.000. Ἡ διὰ τοῦ πρατηρίου ὁμῶς ἐξυπηρετήσεις τῶν συντεταίρων καὶ τῶν ἐκτὸς τοῦ συνεταιρισμοῦ κατοίκων τοῦ χωριοῦ εἶναι σημαντικὴ. Οἱ ἐπιχειρήσαντες νὰ συναγωνισθοῦν τὸ πρατήριον παντοπῶλαι ἐξεπολίσθησαν. Πρὸς τοῦτο ὁμῶς ἐχρειάσθη ὅπως ἡ Γεν. Συνέλευσις καθορίσῃ τιμὰς κόστους ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα. Τόσον ὑποσηρίζεται τὸ πρατήριον ὑπὸ τῶν συντεταίρων καὶ τόση εἶναι ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ, ὥστε σήμερον οἰοσδήποτε συντεταίρος τοῦ Συνεταιρισμοῦ

Μεσωρότης δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ συνεταιρισμὸν ἄνευ Πρατηρίου.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἐπιτυχία τοῦ πρατηρίου ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἐντιμότητα τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ καὶ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου τοῦ συνεταιρισμοῦ, τοῦ λογιστοῦ καὶ τῶν διαχειριστῶν τοῦ πρατηρίου, ὡς καὶ εἰς τὴν πειθαρχίαν καὶ ὁμόνοιαν τῶν συντεταίρων. Δευτερευόντες λόγοι εἶναι ἡ τακτικὴ ἐξόφλησις τῶν ἐπὶ πιστώσει χορηγήσεων καὶ ἡ ὑπαρξίς πελατῶν ἀγοραζόντων τὰ ἀναγκαζούντα αὐτοῖς εἶδη τοῖς μετρητοῖς. Ἡ ἰδική μας συμβολὴ ἔρχεται τελευταία καὶ δὲν θ' ἀπέδιδεν ὅσα θετικὰ ἀποτελέσματα ἀπέδωκεν ἄνευ τῆς υπάρξεως τῶν ἀνωτέρω εὐνοϊκῶν προϋποθέσεων καὶ ἠθικῶν βάσεων».

— Αἰγιάλεια. Για τὴ συνεταιριστικὴ τῆς κίνηση κατὰ το 1934 βλ. «Συνεταιριστής» 1935 σ. 171.

— Αἰτωλοακαρνανία. Ἐνωσις Ἀγρινίου. Για τὴν ἐκεῖ συνεταιριστικὴ δραστηριότητα βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 183.

— Ἀνέγερσις συνεταιρικῶν ἀποστειρωτηρίων σῦκων εἰς Δεσύλλα καὶ Μέλπεια (βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 102).

— Θεμελίωσις συνεταιρικῶν οἰνοδεξαμενῶν τοῦ Ὄργανισμοῦ Προστασίας Ἀμπελοφυτῶν Ἀττικοβοιωτίας στα χωριά Σπάτα, Χαρβάτι, Μαραθῶν, Καλύβια, Κερατέα, Λαύριο, Λιόπεσι, Κιοῦρκα, Σκάλα, Ὠρωπὸ, Μέγαρο, Ἀράχωβα («Συνεταιριστής» 1934 σ. 103).

— Συνεταιρικὴ διαχείρισις γεωργικῶν προϊόντων στὴν περιφέρεια Λασηθίου («Συνεταιριστής» 1934 σ. 155).

— Συνεταιρικῆς οργανώσεως καὶ ΑΣΟ. Χορηγήθηκαν ἀπὸ τὸν ΑΣΟ «ὑπὸ τύπον προμηθείας», πάντα στὶς ποσότητες εἰδῶν ποὺ διατέθηκαν μὲσω αὐτῶν (θεῖο, θ. χαλκός, αντιπεροσπορίνη) τὰ ἐπόμενα ποσά:

1926/1927	δρχ. 1.421.933	1929/1930	» 1.686.406
1927/1928	» 966.264	1930/1931	» 933.085
1928/1929	» 644.251		» 5.651.939

Ἀπὸ τὴν ἰδρυσιμὴν τῆς ΑΤΕ ἔπαυσε ὁ ΑΣΟ νὰ ἀναμιγνύεται στὶς προμηθεῖες εἰδῶν γιὰ λογαριασμὸ συνεταιρικῶν οργανώσεων. Ἐν τούτοις καταβλήθηκαν «γιὰ ἀνάπτυξιν τῆς συνεταιρικῆς οργανώσεως τῶν παραγωγῶν» ὡς ἀνταμοιβὴ γιὰ τὶς υπηρεσίες ποὺ πρόσφεραν στὴ σταφιδοπαραγωγὴ γενικὰ καὶ συνεργασία με τὸν ΑΣΟ, τὰ ποσά:

1932/1933	Δρχ. 500.000
1934/1935	» 700.000
Σύνολο	» 1.200.000

(βλ. κείμενο Θ. Κούλα «Συνεταιριστής» 1934 σ. 161).

— Ἡ κίνησις τῶν Ἐλαιουργικῶν Συνεταιρισμῶν Λέσβου. Κείμενο τοῦ Ἀριστ. Κλήμη με στοιχεῖα γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξιν τους βλ. στὸ «Συνεταιριστής» 1934 σ. 166, 170. Γράφει:

«Ἡ συνεταιριστικὴ κίνησις εἰς τὴν Λέσβον ἄρχεται κυρίως μετὰ τὸ 1920, ὁπότε ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἤρχισε νὰ ἀσκήσῃ ἐντονώτερον τὴν ἀγροτικὴν πίστιν, ὑποβοηθοῦσα τοὺς συνεταιρισμοὺς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καὶ καθοδηγοῦσα τοὺς ἤδη ὑπάρχοντας. Διὰ τῆς τακτικῆς τῆς αὐτῆς ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα διήγειρε ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀγροτῶν, ἡ ἀποστολικὴ δὲ φωνὴ τῆς Ἐποπτικῆς Ὑπηρεσίας συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως.

Ὅπως ὁμῶς συνέβη καὶ ἄλλαχοῦ, οὕτω καὶ εἰς τὴν Λέσβον ἡ ἀνάπτυξις τῶν συνεταιρισμῶν δὲν ὑπῆρξε

κανονικὴ καὶ βαθμιαία καὶ δὲν ἦτο πάντοτε ἀπόρροια μόνον πραγματικῶν ἀναγκῶν. Κατὰ τὸ πλείστον οἱ συνεταιρισμοί, εὐθύς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς των, μὴ φροντίζοντες διὰ τὴν βαθμιαίαν κατάρτησιν τῶν μελῶν των διὰ τῆς διαπαιδαγωγήσεως καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν καταλλήλων περιστάσεων, προέβησαν εἰς ἐσπευσμένην ἀνέγερσιν ἰδιοκτητῶν ἐλαιουργείων καὶ μάλιστα ἄχι δι' ἰδίων κεφαλαίων, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλείστον ἢ καὶ ἐξ ὀλοκλήρου διὰ χρημάτων τὰ ὁποῖα ἐδανείζοντο εἴτε ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν εἴτε ἀπὸ ἄλλας Τραπεζὰς καὶ ἰδιώτας, ἀναλαμβάνοντες τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τὰ ἐπι-

στρέψουν εντός 1, 2, 3 ετών, υπολογίζοντας κακώς επί των κερδών και παρακινούμενοι περισσότερο από την καρδιάν παρά από τόν νούν.

Υπό τιοιούτας συνθήκας -εκτός τιμητικών εξαιρέσεων- ιδρύθησαν σχεδόν πάντα τὰ ελαιουργεία των συνεταιρισμών, άποτέλεσμα δέ τούτου ήτο νά εύρεθούν οι συνεταιρισμοί εύθύς από τής ίδρύσεώς των πρό έμποδίων άνυπερβλήτων διά τήν κανονικήν των ανάπτυξιν. Έξ άλλου ή έξωθεν αντίδρασις όλονέν ώγκοϋτο, κυρίως εκ μέρους των πληττομένων εργοστασιαρχών, οι όποιοί και προέβησαν διά συσκέψεών των εις μελέτην τών ληπτήρων μέτρων διά νά άποκρούσουν τόν εκ του συνεταιρισμού κίνδυνον. Τήν τιοιούτην κατάστασιν των συνεταιρισμών έπεδεινωσε και ό βαυθηδόν αυξανόμενος ύπερδανεισμός τών μελών αυτών, συνεπεία του όποιου εύρέθησαν εις τό τέλος εις άδυναμίαν νά εκπληρώσουν τās ύποχρεώσεις των. Προστιθεμένης δέ εις τά άνωτέρω τής παντελούς έλλείψεως συνεταιριστικής συνειδήσεως οι συνεταιρισμοί περιήλθον εις κατάστασιν στασιμότητος άρίσσαντες άπραγματοποίητον τόν τελικόν των σκοπόν τήν συνεταιρικήν πώλησιν του έλαιου.

Η ίδρυσις τής 'Αγροτικής Τραπεζής εσήμανεν τήν άρχήν τής αναδιοργανώσεως των και τής αναστηλώσεως του γοήτρου αυτών. Σήμερον ή 'Αγροτική Τράπεζα παραστάτης και βοηθός διά τής 'Εποπτικής της 'Υπηρεσίας, δημιουργός και επαυξητής τών ήθικών των ιδιοτήτων και τών οικονομικών των δυνάμεων διά τής καταλλήλου άσκήσεως τής άγροτικής πιστεως, τούς όδηγεί προς νέους όρίζοντας ασφαλών μελλοντικών κατακτήσεων.

Ήδη εξέταζοντες τήν κίνησιν ώς αύτη εμφανίζεται σήμερον καθώς και τās τάσεις προς πραγματοποίησιν τών όποιών εργάζονται ενθέρμως οι έδω συνεταιριστικοί ήγέται, παρατηρούμεν μεθ' ικανοποίησεως ότι ήρχισε πλέον νά αναφαίνεται γενικώς πνεύμα αναδιοργανώσεως και νοικοκυροσύνης. Ο ύπερδανεισμός σχεδόν έχει εξαλειφθί. Αι ύποχρεώσεις των συνεταιρισμών έναντι τής 'Εθνικής Τραπεζής άνελήφθησαν υπό τής 'Αγροτικής Τραπεζής, διά δέ του συστήματος τής άλληλασφαλείας οι συνεταιρισμοί έπαυσαν νά πληρώνουν ύπεροργκα ποσά διά τήν ασφάλειαν τών ελαιουργείων των ('Ιδε «Συνεταιριστής» 1933 σελ. 93). Συνεταιριστική έπιτυχία θά όνομασθί ή συνεταιρική έκχύλισις ελαιοπυρήνων των συνεταιρισμών τής περιφερείας Γέρας, οι όποιοί διά καταλλήλου συμβάσεως μετά πυρηνελαιοεργοστασιαάρχου κατώρθωσαν νά λάβουν διά τούς ελαιοπυρήνας παραγωγής των τιμήν διπλάσιαν σχεδόν τήν πριν λαμβανομένης.

Δυστυχώς όμως οι συνεταιρισμοί, παρ' όλας τās μέχει τοϋδε προσπάθειάς τινών εκ των διοικούντων, δέν κατώρθωσαν άκόμη νά έπιτύχουν τήν από κοινοϋ συγκέντρωσιν και πώλησιν τών ελαιολάδων των, άρκεσθέντες μέχρι τοϋδε εις τήν έπιστημονικήν εκθλιβήν έναντι μικρών εκθλιπτικών και τόν δανεισμόν των μελών των.

Εις τήν μή έπιτυχίαν τούτου καθώς και εις τήν εις άλλα επίπεδα δράσεως καθυστέρησιν συντελεί πολύ τό γεγονός ότι οι συνεταιρισμοί Λέσβου δέν ήσθάνθησαν εισέτι, ή μάλλον δέν κατενόησαν τήν ανάγκην νά ένωθούν πραγματικώς. Έκ τών 80 περίπου

συνεταιρισμών τής Νήσου ύπάγονται εις τήν πρό καιρού ίδρυθείσαν 'Ενωσιν 13 μόνον συνεταιρισμοί, ποσοστόν δηλ. άνεπαρκές διά τόν συντονισμόν των ενεργειών.

Από διοργανωτικής άπόψεως οι συνεταιρισμοί διαφέρουν πολύ άλλήλων. Ούτω ενώ μερικοί συνεταιρισμοί (Πλωμαρίου, 'Αγιάσσου κλπ.) είναι θραυσία διοικητικώς και λογιστικώς οργανωμένοι, άλλοι συνεταιρισμοί εύρίσκονται εις τιοιούτην άδυναμίαν οικονομικήν ώστε νά μή δύνανται νά τηρήσουν οϋδέ λογιστικά βιβλία, ύποχρεούντες ούτω έμμέσως τόν 'Επόπτην εκτός των πολυπληθών άσχολιών του νά τηρή και τά λογιστικά των βιβλία.

Συνεταιρισμοί τινες εκλλιέργησαν τό ζήτημα τής άποδοχής καταθέσεων, ούτως ώστε σήμερον δι' αυτών νά ικανοποιούν εν όλω ή εν μέρει τās εις χροίμα ανάγκας των συνεταιρών. 'Αξιος προσοχής είναι ό Συνεταιρισμός Πλωμαρίου όστις ήδη είναι άντιπρόσωπος τής 'Αγροτικής Τραπεζής διά τήν άποδοχήν καταθέσεων, μεσολαβεί δέ και κατά τās λοιπās εργασίας τής Τραπεζής, εξέλισσόμενος ούτω εις Πρακτορείον αυτής.

Τιοιούτη εν περιλήψει ή σήμερινή κατάστασις των συνεταιρισμών Λέσβου. Αι μελλοντικά των τάσεις δύνανται νά συνοψισθούν:

α) Εις τήν προσπάθειαν συνειδητοποιήσεως τής κινήσεως. Εις τούτο έπρεπε νά βοηθήσθί ή 'Αγροτική Τράπεζα διά τής διαθέσεως καταλλήλου προσωπικού, έφ' όσον αι συνεταιρικά τής Λέσβου οργανώσεις είναι εισέτι κατά τό πλείστον άσθενείς οικονομικώς.

β) Εις τήν προσπάθειαν δημιουργίας μίας συνισταμένης των δυνάμεών των διά τής 'Ενώσεως, ή όποια θ' άσχοληθί άφ' ενός μεν με τήν ύπεράσπισιν των πολυπληθών συμφερόντων των και άφ' έτέρου με τήν λογιστικήν και διοικητικήν όργάνωσιν των άσθενεστέρων συνεταιρισμών.

γ) Εις τήν προσπάθειαν ώστε διά καταλλήλου διαπαιδαγωγήσεως νά έπιτευχθί ή από κοινοϋ πώλησις των γεωργικών προϊόντων των συνεταιρών.

Εις τό σημείον τούτο ύποσημιούμεν ότι τόσον ή 'Ενωσις όσον ή 'Αγροτική Τράπεζα και τινες άλλοι συνεταιρισμοί μετά ζήλου εργάζονται διά τήν ίδρυσιν Γραφείου από κοινοϋ πώλησεως έλαιου.

δ) Εις τήν προσπάθειαν διαθέσεως εις καλλίτερον τιμήν του ελαιοπυρήνων των συνεταιρισμών όπερ θά έπιτευχθί διά τής συνεταιρικής εκχύλισεως.

Συνοψίζοντες παρατηρούμεν γενικώς ότι ή συνεταιριστική κίνησις εν Λέσβω εύρίσκεται εισέτι εις τήν άρχήν της, παρ' όλον τόν όγκον των συνεταιρικών κεφαλαίων και τήν πληθώραν των ιδιοκτήτων ελαιουργείων πρό των όποιών θά ίστατο θανάμζων, βεβαίως ό μή έπισταμένους μελετών τήν κατάστασιν. Μετ' εύχαριστήσεως όμως πρέπει νά σημειωθί ότι λόγω του ότι εις τήν κίνησιν άνεμψύχθησαν πρό πολλού άνθρωποι με εύρύτεραν μόρφωσιν και λόγω του ότι τό ενδιαφέρον και ή πατρική φροντίς τής 'Αγροτικής Τραπεζής είναι καταφανής, αναμένεται όσονούπω ή ήμέρα τής πλήρους συνεταιριστικής κατακτήσεως και εις τήν Λέσβον».

— Η κίνηση των Συνεταιρισμών Κρήτης.

Αναλυτική έκθεση (ιστορική και των τότε εργασιών τους) από τον Εμμ. Σκάρκο, για την εξέλιξη προ και μετά το 1929 βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 96, 112, 131, 148, 167 και στο Λεύκωμα της εφημ. «Πανελλήνιος Συνεταιριστική Έπιθεώρησις» Δράμας. Σχετικά είναι και τα θέματα του Β' Παγκρητιού Γεωργοσυνεταιριστικού Συνεδρίου («Συνεταιριστής» 1934 σ. 105. Ψηφίσματά του για όλα τα αγροτικά ζητήματα βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 117).

Από την ενδιαφέρουσα αυτή έκθεση του επιθεωρητή Εμ. Σκάρκου που μας δίνει σημαντικές πληροφορίες για την τότε συνεταιριστική κίνηση και γεωργική κατάσταση της Κρήτης, σταχυολογούμε τα επόμενα:

« Η νήσος Κρήτη ἔκτασιν 8.600 τετρ. χιλμ. περίπου διασχίζεται ἀπὸ ἀνατολὰς πρὸς δυσμὰς ὑπὸ μακρᾶς ὀροσειᾶς τῶν Λευκῶν ὄρεων τῆς Ἰδης καὶ τῆς Δεΐκτης.

Κατοικεῖται ἀπὸ 392.210 κατοίκους, ἔξ ὧν 20% περίπου ἀνήκουσιν εἰς τὰς ἀστικές τάξεις, οἱ δὲ λοιποὶ

πάντες εἰσὶ παραγωγοί.

Ἡ νήσος Κρήτη παρὰ τὴν μακρὰν ὀροσειρὰν ἣτις τὴν διασχίζει εἶναι εὐφορωτάτη εἰς γεωργικὰ προϊόντα, λόγῳ τῶν ἀφθόνων ὑδάτων ἅτινα κατὰ τὸ πλεῖστον ποτίζουν τὰς κοιλάδας, ὄροπέδια καὶ μακρὰς πεδιάδας ταύτης ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ γονίμου ἐδάφους ταύτης.

	Δρχ. περίπου
1) Σταφίδα σουλτανίνα	ὀκ. περίπου 10-12.000.000 ἀξίας 120-150.000.000
2) Ἴλαιον	» » 20-25.000.000 » 400-500.000.000
3) Οἶνος	» » 25-30.000.000 » 75-100.000.000
4) Δημητριακὰ ἐν γένει	» » 40-50.000.000 » 180-200.000.000
5) Σταφυλαὶ ἐπιτραπέζιοι	» » 15-20.000.000 » 60- 80.000.000
6) Ἐσπεριδοειδῆ ἐν γένει (μετὰ κίτρων)	» » 4- 5.000.000 » 30- 35.000.000
7) Ταχτᾶς (ξηρὸς)	» » 4- 5.000.000 » 20- 25.000.000
8) Χαρούπια	» » 20-25.000.000 » 40- 50.000.000
9) Ἀμυγδαλόψυχα	» » 300- 400.000 » 20- 25.000.000
10) Ὄσπρια	» » 10- 12.000.000
11) Κηκικὰ ἐν γένει	» » 15- 20.000.000
12) Ξηροὶ καρποὶ (κάστανα, κάρυα)	» » 8- 10.000.000
13) Πυρῆνες	» » 30- 35.000.000
14) Μῆλι	» » 2- 3.000.000
15) Τυρός	» » 30- 40.000.000
16) Βούτυρον	» » 3- 4.000.000
17) Ἴρια	» » 6- 8.000.000
18) Κρέατα	» » 45- 50.000.000
19) Διάφορα ἄλλα (ἄνθρακες, ξύλα, ἀρωματικά φυτὰ κλπ.)	» 15- 20.000.000

Συνολικῶς ὄθεν ἡ ἀξία τῶν γεωργικῶν προϊόντων τῆς νήσου πλησιάζει κατ' ἔτος τὸ 1.300.000.000. Οὕτω ἡ Κρήτη ἐνὸς εἰς ἕκτασιν καὶ πληθυσμὸν ἀντιπροσωπεύει τὸ 1/16 τοῦ ἔκτασως καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος εἰς γεωργικὰ προϊόντα ἀποδίδει τὸ 1/11 περίπου τῆς ἀξίας τούτων ὁλοκλήρου τῆς Χώρας.

Κίνησις Συνεταιρισμῶν

Παρὰ τὸν πλοῦτον ὅμως τοῦτον τῶν γεωγ. προϊόντων τῆς νήσου, ὁ γεωργικὸς πληθυσμὸς ταύτης ἐκμεταλλεόμενος ποικιλοτρόπως ἐστέναζεν ὑπὸ τὸ βάρος τῆς δυστυχίας.

Ἐθεώρησεν ὄθεν ὡς ἀπαραίτητον παράγοντα διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεώς του τὴν εἰς οικονομικοὺς ὁργανισμοὺς ὁργάνωσιν του ἣτις ἤρχισε κυρίως ἀπὸ τοῦ 1917. Ἀλλὰ ἡ κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἐκδηλωσὶς δὲν ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα τῆς πρὸς τὸν συνεργατισμὸν συνειδητῆς ἀνιλήψεως τοῦ γεωργικοῦ Κόσμου τῆς νήσου, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπότοκος μᾶς ἀνωμάλου καταστάσεως καὶ τῶν ἐκ ταύτης δημιουργηθεισῶν δυσμενῶν βιωτικῶν συνθηκῶν.

Λόγῳ ὄθεν τῆς καταστάσεως ταύτης ἐκ τῶν 200 περίπου Συνεταιρισμῶν ὅτινες ἰδρυθῆσαν κατὰ τὸ ἀπὸ τοῦ 1917 ἕως τοῦ 1928 χρονικὸν διάστημα παρέμειναν κατὰ τὸ 1929 λειτουργοῦντες μόνον περὶ τοὺς 49, ἦτοι 4 εἰς τὸν Νομὸν Χανίων, 5 εἰς τὸν Νομὸν Ρεθύμνης, 35 εἰς τὸν Νομὸν Ἡρακλείου καὶ 5 εἰς τὸν Νομὸν Λασιθίου.

Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1929 ἡ συνεταιριστικὴ ἰδέα χάρις εἰς τὸ ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον τῆς Κρατικῆς Ἐποπτείας ἤρχισεν ἐπὶ νέων παντελῶς βάσεων νὰ κατακτᾷ ἐδαφος ἀποβλέπουσα ἐκτός τῶν ἄλλων (τοῦ πιστωτικοῦ καὶ τοῦ προμηθευτικοῦ μέρους) εἰς τὴν διὰ τῶν συνεταιρισμῶν ὁργάνωσιν (συγκέντρωσιν, βιομηχανοποίησιν, συσκευασίαν καὶ διάθεσιν) τῶν γεωργικῶν προϊόντων τῆς νήσου.

Οὕτω ὁργανώθησαν ἀπὸ τῆς ὡς ἄνω χρονολογίας δηλ. ἀπὸ 1/1/29 μέχρι 1/5/30 καθ' ἣν ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα ἀνέλαβε τὴν Ἐποπτεῖαν τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν παρὰ τοῦ Κράτους οἱ κάτωθι συνεταιρισμοὶ κατὰ Νομοῦς.

Νομοί	Πιστωτ.	Προμ.	Οἶν/κοί	Σταφιδ.	Πωλήσ.	Διαχειρ. Δάσους	Ἐνώσ.	Σύνολον	Συν/ροί
Χανίων	25	-	27	21	3	-	3	79	3051
Ρεθύμνης	25	-	-	-	-	-	-	25	1308
Ἡρακλείου	39	1	1	18	-	1	2	62	3711
Λασιθίου	5	-	-	1	-	-	-	6	979
Σύνολον	94	1	28	40	3	1	5	172	9049

Τοιαύτη ήτο η συνεταιριστική κίνησις τῆς Κρήτης κατά τὴν 1/5/30 ὅτε ἀνέλαβε τὴν Ἐποπτείαν καὶ τὸν Ἐλεγχὸ τῶν Συνεταιριστικῶν Ὄργανώσεων ἡ Ἀγροτική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἐποπτικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης Κρήτης διὰ τῶν τοποθετηθέντων εἰς τὴν νῆσον ἕξ Ἐποπτῶν καὶ ἑνὸς Ἐπιθεωρητοῦ ἐργασθεῖσα ἐπίσης με ἐξαιρετικὸν ζῆλον καὶ ἐνδιαφέρον τῆ βοήθεια καὶ τῶν Διευθυντῶν τῶν ὑπ/μάτων ταύτης παρουσίασιν ἄριστα ἐπίσης ἀποτελέσματα κατορθώσασα μέχρι τῆς 31/12/33 νὰ παρουσιάσῃ συνολικῶς μετὰ τῶν ὡς ἄνω Συνεταιρισμῶν τοὺς κάτωθι συνεταιρισμοὺς καὶ Ἐνώσεις:

1) Ἐνώσεις συνεταιρισμῶν κατὰ τὸ πλεῖστον παραγωγικὰ καὶ Πωλήσεως 14. 2) Πιστωτικὸς Συνεταιρισμὸς ἕξ ὧν οἱ πλείστοι ἐκτελοῦν ἐκτός τῶν προμηθευτικῶν ἐργασιῶν καὶ ἐργασίας πωλήσεως προϊόντων 188. 3) Οἴν/κούς καὶ Παραγωγικοὺς ἐνεργούντας συνάμα καὶ Πιστωτικὰ καὶ Προμηθευτικὰ ἐργασίας 83. 4) Ἐλαιουργικὸς καὶ παραγωγικὸς ἐνεργούντας συνάμα καὶ συγκέντρωσιν πυρήνων 18. 5) Τυροκομικοὺς καὶ παραγωγικοὺς 24. 6) Πωλήσεως σουλτανίνας καὶ ἐνεργούντας καὶ πιστωτικὰ καὶ προμηθευτικὰς ἐργασίας 44. 7) Πωλήσεως Λαχανικῶν καὶ ἐνεργούντας καὶ πιστωτικὰς ἐργασίας 9. 8) Πωλήσεως κίτρινων 3. 9) Προμηθευτικὸς 1. 10) Σηροτροφικὸς 1. 11) Συνδέσμος Κιτροπαραγωγῶν 50. 12) Συνεταιρισμὸς συνιδιοκτησίας δάσους 1. Ἦτοι τῆς 31/12/33 σύνολον συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων 436.

Εἰς τοὺς ὡς ἄνω Συνεταιρισμοὺς εἰσὶν ἐγγεγραμμένα περὶ τὰς 26.000 ἀγροτικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ οἰκογενεῖα περιλαμβανόμενα μέλη οἰκογενεῶν 156.000 περίπου.

Τὰ συνεταιρικά τούτων κεφάλαια ἀνέρχονται εἰς 20.000.000 περίπου δραχμ. τὰ δὲ ἀποθεματικά εἰς 3.000.000 δραχμὰς.

Διὰ τῶν ὡς ἄνω συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων ὠργανώθησαν πάντα σχεδὸν τὰ προϊόντα τῆς Νήσου εἰς ἀνάλογον κλίμακα.

Ὄργανωσις Σουλτανοπαραγωγῶν

Διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν σουλτανίνων τῶν συνεταιρισμῶν τῶν οἱ Συνεταιρισμοὶ πωλήσεως σουλτανίνας μετὰ τῶν Ἐνώσεων αὐτῶν ἀνήγειραν ἐργοστάσια εἰς ἃ ἐγκατεστήσαν τελειότατα μηχανήματα ἀξίας δραχμῶν 4.000.000.

Εἰς τὰ ἐργοστάσια ταῦτα ἀφοῦ παραδοθῆ ἡ σουλτανίνα ἐκ μέρους τῶν σουλτανοπαραγωγῶν πλύνεται αὐτῇ, ἀποχρωμαζέται, χωρίζονται εἰς δέκα ποιότητας ξελικίζεται με τέλει μηχανήματα, συσκευάζεται εἰς ὠραία κιβώτια καὶ εἶτα ἀποστέλλεται με τὴν μάκρην τῆς Ἐνώσεως τῶν εἰς τὰς Ἑυρωπαϊκὰς ἀγορὰς καὶ διατίθεται διὰ τοῦ πλήρους δικτύου τῶν ἀνταποκριτῶν τῶν ἐν λόγῳ ὀργανώσεων εἰς λίαν συμφερούσας διὰ τοὺς συνεταιρισμένους παραγωγοὺς τιμὰς, οἵτινες διὰ τῆς ὀργανώσεως τῶν ταύτης ἀπορεύουσι τὴν ἐπιμετάλλευσιν ἢν ἄλλοτε ἦσκη τὸ ἐμπόριον ἐπ' αὐτῶν.

Πλὴν τῆς μεγίστης ταύτης ὠφελείας τῶν σουλτανοπαραγωγῶν Κρήτης ἦτις ἐπετεύχθη χάρις εἰς τοὺς Συνεταιρισμοὺς σουλτανίνας ζῶσι καὶ 700-800 ἐργάται καὶ ἐργάτριαι οἵτινες ἐργάζονται εἰς τὰ ἐν λόγῳ ἐργοστάσια διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς σταφίδος. Εἶναι ὄντως ἀξιοθαύμαστος ἡ ἐπιτευχθεῖσα ὡς ἄνω ἐργασία διὰ τὴν πλῆρη ὀργάνωσιν τῆς (ἐμπορικῆν, τεχνικῆν, λογιστικῆν, οἰκονομικῆν) καὶ εἶναι ἀξιοπαντός ἐπαίνου τὸσον ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα ἦτις ὀργάνωσε καὶ ἐνίσχυσε τοιαύτας ὀργανώσεις, ὅσον καὶ οἱ σουλτανοπαραγωγοί, ὡς καὶ οἱ διοικούντες καὶ διευθύνοντες ταύτην διότι ἀποδεικνύουσιν ὅτι οἱ παραγωγοὶ ὀργανούμενοι δύνανται νὰ παρουσιάσωσι θαύματα πρὸς τὸ

ἀτομικὸν τῶν συμφέρον ὅσον καὶ τὸ γενικὸν τοῦ Κράτους τοιοῦτον.

Ὄργανωσις τῶν οἰνοπαραγωγῶν

Πρὸ τῆς ὀργανώσεως τῶν οἰνοπαραγωγῶν ἡ κατάστασις τούτων ἦτο οἰκτρὰ πρῶτον μὲν διότι αἱ σταφυλαὶ τούτων ἠγοράζοντο παρὰ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου ἀντὶ δρχ. 0.80 ἕως 1.20 κατ' ὄκταν καὶ δευτέρον διότι οἱ οἶνοι τῶν ἀποθηκευόμενοι παρ' αὐτῶν τῶν ἰδίων παραγωγῶν ἄλλοτε μὲν ἐξύνιζον, ὅποτε ἔχον ὀλόκληρον τὴν παραγωγὴν τῶν καὶ ἄλλοτε, ἂν δὲν ἐξύνιζον, ἐπώλουν τούτους εἰς ἐξυτελειστικὰς τιμὰς.

Πρὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως εὐρεθέντες οἱ οἰνοπαραγωγοὶ Κρήτης καὶ ὠθηθέντες εἰς τοῦτο καὶ παρὰ τῆς Ἐποπτικῆς Ὑπηρεσίας ὀργάνωσαν 83 Οἰνοποιητικὸς καὶ παραγωγικοὺς Συνεταιρισμοὺς ὡς καὶ 6 οἰνοποιητικὰς Ἐνώσεις, αἵτινες ἀνήγειραν ἕξ οἰνοποιεῖα καὶ ἄλλα πρόκειται νὰ ἀυξηθῶσιν εἰς ἑνέα διὰ τῆς ἀνεγέρσεως ἑνὸς εἰσέτι εἰς τὸν Νομὸν Χανίων, ἑνὸς εἰς τὸν Νομὸν Ρεθύμνης καὶ ἑτέρου εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἡρακλείου.

Ἡ ἀξία τῶν ὡς ἄνω ἀνεγερθέντων οἰνοποιεῶν ἀνέρχεται εἰς δρχ. 9.500.000 μέρος τῶν ὁποίων κατέβαλον τὰ Συνεταιριστικὰ οἰνοποιεῖα Κρήτης καὶ μέρος αἱ Συνεταιριστικὰ ὀργανώσεις. Εἰς τὰ ἐν λόγῳ Οἰνοποιεῖα παραδίδουσιν οἱ συνεταιρισμένοι οἰνοπαραγωγοὶ τὰς σταφυλάς τῶν, τὰς ὁποίας ἀφοῦ ἐπεξεργασθῆ διὰ τῶν μηχανημάτων τῶν οἰνοποιεῶν οἱ εἰς ἕκαστον οἰνοποιεῖον ὑπάρχον ἐπιστήμων οἰνολόγος ὑπὸ τὴν ἐπιβλέψιν τοῦ τεχνικοῦ Διευθυντοῦ τῶν Συνεταιριστικῶν Οἰνοποιεῶν, παρασκευάζει οἶνον ἀρίστης ποιότητος, ὃν ἡ ἐνιαία ἐμπορικὴ Διεύθυνσις τῶν Συνεταιριστικῶν Οἰνοποιεῶν διατρέπει εἰς τοὺς ἀγοραστὰς τὸσον τοῦ ἐσωτερικοῦ ὅσον καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπιτυχάνουσα 0.80 ἕως μίαν δραχμὴν ἐπιπλέον κατ' ὄκταν σταφυλῶν εἰς τοὺς οἰνοπαραγωγούς ἀπὸ τὰς τιμὰς με ἅς τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον ἠγόραζε ταῦτα. Πᾶς τις ἀντιλαμβάνεται τὰς ἐκ τούτου ὀφελείας τῶν οἰνοπαραγωγῶν Κρήτης ὀφειλομένης εἰς τὰς συνεταιριστικὰς τῶν ὀργανώσεις.

Ἡ ὀργάνωσις τῶν ἐλαιοπαραγωγῶν, λόγω διαφόρων αἰτίων ὀφειλομένων κυρίως εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἀρμοδίας Ἐποπτικῆς Ὑπηρεσίας ἦν αὐτῇ κατέββαλον διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν σουλτανοπαραγωγῶν, οἰνοπαραγωγῶν κλπ. οἵτινες εἶχον καὶ τὴν μεγαλύτεραν ἀνάγκην, ἤρχισεν τελευταίως.

Παρὰ ταῦτα ἰδρυθῆσαν 22 ἐλαιουργικὸι συνεταιρισμοὶ καὶ ἀνηγέρθησαν διὰ τὴν ἐκθλίψιν τοῦ ἐλαϊκοῦ τῶν οἰνοπαραγωγῶν 16 μέχρι τοῦδε πρότυπα συνεταιριστικὰ ὑδραυλικά ἐλαιουργεῖα ἀξίας Δρχ. 10.200.000 ἕξ οὗ ποσοῦ τὸ μεγαλύτερον μέρος κατέβαλεν εἰς τοὺς Συνεταιρισμοὺς ἡ Ἀγροτράπεζα πρὸς 6% μόνον.

Διὰ τούτου ἐπιτυγχάνεται α) ἀπόδοσις μεγαλύτερα ἐλαίου κατὰ 7-10% ἐπὶ πλεόν τῶν ὁμοίων τῶν ἐλαϊκοῦ καὶ χειροκίνητα ἐλαιουργεῖα (ἦτοι ἐάν ὑπολογίσωμεν ὅτι ἀπὸ ἕκαστον συνεταιριστικὸν ἐλαιουργεῖον κατὰ μέσον ὄρον ἐξάγεται κατ' ἔτος ἕξ ἐκθλιβομένων ἐλαίων 80.000 ὄκ. ἔλαιον ἀπὸ τὰ 16 ὑφιστάμενα συνεταιριστικὰ ἐλαιουργεῖα ἐξάγονται ἔλαια ἐτησίως 1.280.000 ὄκ. Ἐπ' αὐτῶν πρὸς 8% κατὰ μέσον ὄρον ἐπιτυγχόμενη ἐπὶ πλεόν ἀπόδοσις ἐλαίου ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἐλαιουργεῶν ὑπὲρ τῶν παραγωγῶν, συγκεντροῦται ποσὸν 102.400. ὄκ. ἐλαίου ἀξίας (πρὸς 20 δρχ. κατ' ὄκταν) δρχ. 2.048.000 ἅς κερδίζουν ὅσημερον οἱ συνεταιρισμένοι ἐλαιοπαραγωγοὶ Κρήτης χάρις εἰς τὰς ὀργανώσεις τῶν καὶ τὰς ὁποίας θὰ ἔχοναν ἂν δὲν ὑπῆρχαν αὐταί, β) ἐπιτυγχάνεται δι' αὐτῶν καλυτέρα ποιότητος ἐλαίου, καθ' ὅσον δι' αὐτῶν ἐκθλίβονται ταχύτερον αἱ ἐλαῖαι καὶ δὲν σήκονται ὡς συνέβανεν ἄλλοτε ἐλλείψει συγχορησιμῶν ἐλαιουργεῶν. Καὶ ἐκ τῆς καλῆς

ταύτης ποιότητας του ελαίου υπολογίζεται υπέρ των ελαιοπαραγωγών κατ' ελάχιστον όριον 1-1,50 δρχ. κατ' όκάν.

Επίσης παρά της Ένωσεως Συνεταιρισμών Σελίνου ανηγέρθησαν έλαιαποθήκαι τελειοτάτου συστήματος (παρά του προς τούτο ειδικευμένου οικου BREDA Ιταλίας) αξίας δρχ. 860.000 δρχ. εις άς συγκεντρώνονται τα έλαια των έλαιοπαραγωγών άτινα διατίθενται παρά ταύτης εις καλυτέρας τιμάς. Τό αυτό πράττουσι και πλείστα άλλα συνεταιριστικά όργανώσεις της Κρήτης.

Τά ως άνω άποτελέσματα έχουσι τοσοϋτον ένθουσίαισι τούς έλαιοπαραγωγούς Κρήτης ώστε άπ' άκρου εις άκρον της Νήσου οι έλαιοπαραγωγοί ζητούν την όργανώσιν των εις έλαιοπαραγωγικούς Συνεταιρισμούς και την άνέγερσιν προτύπων έλαιουργείων.

Όργανώσις Λαχανοπαραγωγών

Οι λαχανοπαραγωγοί Χανίων διά την άπαλλαγήν των εκ της άργίας έκμεταλλεύσεως ήτις έγένητο εις βάρος των (άρκει νά γνωσθή ότι τά λαχανικά των τά παρέδιδον άξίον εις τούς μανάβηδες οτινες τά επώλουν εις όποιαν τιμήν ήθελον ούτοι λαμβάνοντες και προμήθειαν άπό τούς παραγωγούς 10%) όργανώθησαν εις πλείστους συνεταιρισμούς οτινες άπέτελεσαν την Ένωσίν των ήτις άνήγειρεν Πρατήριον τέλειον διά λαχανικά αξίας 200.000 εις ό συγκεντρώνουσιν ούτοι πάντα άνεξαιρέτως τά λαχανικά των (Ντομάτες, κολοκύθια, κουνιά, άγκινάρες, κρομμύδια, πατάτες, μπάμες, φασόλες κλπ.) ως και τά έσπεριδοειδή και τάς όπωράς των (πορτοκάλλια, μανδαρίνα, σταφύλια, μήλα, καρπούζια, πεπόνια κλπ.) άτινα διατίθενται εις έξαιρετικάς τιμάς τόσον εις τάς άγοράς Χανίων, Ρεθύμνης, και Έρωακλείου, όσον και εις τάς άγοράς Πειραιώς, Αθηνών. Εις τό αυτό Πρατήριον συγκεντρώνονται ούτοι και τούς ξηρούς καρπούς των ήτοι κάστανα, άμύγδαλα, κάρυα κλπ.

Η ως άνω όργανώσις των βλέπουσα όπι πλείστα εκ των λαχανικών των καθ' όρισμένας έποχάς σήπονται λόγω μη καταναλώσεώς των ως εκ της πληθώρας τούτων ίδρουσε κονσερβοποιεσιον δι' ού μέγα μέρος των λαχανικών εκ των μη δυναμένων νά καταναλωθώσι κονσερβοποιείται εις λίαν εύπαρουσίαστα κυτία άτινα διατίθενται τόσον εις τάς άγοράς του έσωτερικου (Αθηνών, Πειραιώς, Θεσσαλονίκης, Βόλου, Κρήτης) όσον και εις τάς άγοράς του έξωτερικου (Αλεξανδρείας, Καΐρου, Μασσαλίας, Παρισίαν κλπ.) Επίσης ή αυτή ως άνω όργανώσις συγκεντρώνει τά τρυφίλια των παραγωγών ως και άλλας τρωφάς ζώων άς διαδέτει εις την Έπιμεληθειαν Στρατού.

Όργανώσις Κτηνοτρόφων

Αλλ' ή συνεταιρική κίνησις εις την Κρήτην δέν περιορίσθη μόνον εις τά πεδινά παραγωγικά μέρη. Επεξετάθη μέχρι των όρεινων περιοχών και δη μεταξύ των κτηνοτρόφων οτινες λόγω της ζωής ήν διάγουσι δέν δύναμεθα νά είπωμεν ότι ευρίσκονται εις τό αυτό πνευματικόν επίπεδον με τούς παραγωγούς των κάτω μερών.

Οι δυστυχείς ούτοι άνθρωποι οι διαρκώς πεινασμένοι, βρεγμένοι και κυρολογημένοι άκολουθούντες τά πατροπαράδοτα έθιμα κατασκευάζαν τούς τυρούς αυτών κατά τόν άρχέγονον τρόπον ένεκεν του όποιου κατά τό πλείστον τό μεγαλύτερον μέρος τούτων, άν μη όλόκληρον πολλάκις, έσπητο προς μεγίστην ζημίαν αυτών, ως και της Έθνικής οικονομίας. Διά τόν λόγον τούτον πολλοί εκ τούτων διέθετον τό γάλα των προβάτων των εις εμπόρους άντι της εύτελους τιμής των 3-5 δρχ. την όκάν.

Τήν κατάστασιν ταύτην την οικιτράν των κτηνοτρό-

φων της Κρήτης δέν άφησαν άπαρατήρητον, όπως και των λοιπών παραγωγών της Κρήτης οι ακούραστοι και πλήρεις ένθουσιασμού ιεραπόστολοι της υψηλής ταύτης ιδέας του συνεταιρισμου. Επόπται Συνεταιρισμών της Αγροτικής Τραπέλης οτινες χωρίς καν νά σκεφθώσι τούς κόπους και τάς δυσκολίας άς θά συνήντων διά νά πείσωσι τούς δυσπιστούς αυτούς άνθρωπούς άνερχήθησαν εις τά κορφοβούνια όπου αυτοί βόσκουν τά πρόβατά των, τούς συνεκέντρωσαν και κατόπιν της μεγάλης αυτών έπιμονής κατώρθωσαν νά όργανώσουν αυτούς εις 24 κτηνοτροφικούς και γαλακτοκομικούς Συνεταιρισμούς οτινες άνήγειραν μέχρι τουδε τη βοηθεία της Αγοτραπέλης 18 πρότυπα Τυροκομεία με τέλεια όργανα εις ά οι κτηνοτρόφοι τη βοηθεία ειδικώς μορφωμένων τυροκόμων παρουσιάζουσιν έξαιρετικάς ποιότητας τυρού (Γαβιέρα κλπ.) έξ ών οι κτηνοτρόφοι απολαμβάνουσι μετά την άφραίρεσιν απάντων των έξόδων ως και της τοκοχρεωλυτικής δόσεως διά την άπόβρσιν του τυροκομείου των περι τάς 9-10 δρχ. κατ' όκάν παραδιδομένου εις αυτά γάλακτος.

Η έπιτευχθείσα εργασία είναι πράγματα αξία θαυμασμου και παντός έπαίνου.

Οι ως άνω Συνεταιρισμοί ουχι μικρόν συνετέλεσαν επίσης και εις την ήθικοποίησιν των κτηνοτρόφων και περιορισμόν της κλοπής ήτις πρό πολλού έμάστιζεν αυτούς.

Πλην των ως άνω σπουδαιοτάτων εργασιών των Συνεταιρικών Όργανώσεων Κρήτης αύται ένισχύουν κατ' έτος με δάνεια τούς συνεταιίους των μέσω της Αγροτικής Τραπέλης διά τάς καλλιεργητικάς των ανάγκας ως και με δάνεια επί ενεχρόω προϊόντων άτινα άνέρχονται εις δρχ. 52.000.000 περίπου.

Επίσης αι όργανώσεις Κρήτης προμηθεύουσι κατ' έτος εις λίαν εύθηνάς τιμάς τά λάπαματα των συνεταιίρων των (60.000 σάκκουσ περίπου), τό θεϊον αυτών, τόν θειόγαλκον, την ποτάσσαν και τόν χάρτην διά την άποξήρασιν της σταφίδος των, σταφιδόπανα των, σπόρους πατάτας, τριφυλίου, κουνιων και δημητριακών, δενδρύλλια, ψεκαστήρας, θειοτήρας, άροτρα, ανταλλακτικά τούτων, ζώα προς έξευγενισμόν του γένους τούτων κλπ. ών ή αξία κατ' έτος υπερβαίνει τά 20.000.000 δραχμών.

Αλλά δέν ήρκέσθησαν μόνον εις τούτο αι συνεταιρικοί όργανώσεις, όργανώσαν τη ύποδείξει και βοηθεία της Εποπτείας Συνεταιρισμών πλήρη λογιστήρια με περιοδεύοντας λογιστάς οτινες μετά των Εποπτην Συνεταιρισμών της Αγοτραπέλης όργανώνουν διαλέξεις εις τά χωριά διά την διαπαιδαγώγησιν των άγροτών συνάμα δε τηρούν τά βιβλία των συνεταιρισμών έν άπολύτω τάξει, ώστε νά μη παρουσιάζεται ευτυχώς μέχρι τουδε ουδέμια διαχειριστική άνωμαλία και τούτο προς έπαινον των Κρητών άγροτών.

(Εκτός των άνωτέρω λειτουργιών ιδιαιτέρα Ένωσις Κτηνοπαραγωγών περι της όποιας γράφομεν έν ιδίω κεφαλαίω).

Αυτή έν συντόμω ή δημιουργηθείσα έντός πενταετίας (κυρίως) συνεταιριστική κίνησις της νήσου Κρήτης ήτις όμολογουμένως ως όφειλε πιά τις νά όμολογήση είναι αξία ιδιαιτέρας προσοχής εκ μέρους τόσον των λοιπών συνεταιριστικών Όργανώσεων του Κράτους ήμών, όσον και παρά τόν μη συνεταιρισμένων παραγωγών μας εισέτι, οτινες συμφέρουν μέγιστον θά έχωσιν άν άκολουθήσωσι τό παράδειγμα των Κρητών παραγωγών.

Συντελεσται της ως άνω εργασίας

Εποπτικοί υπάλληλοι Α.Τ.Ε. Κρήτης

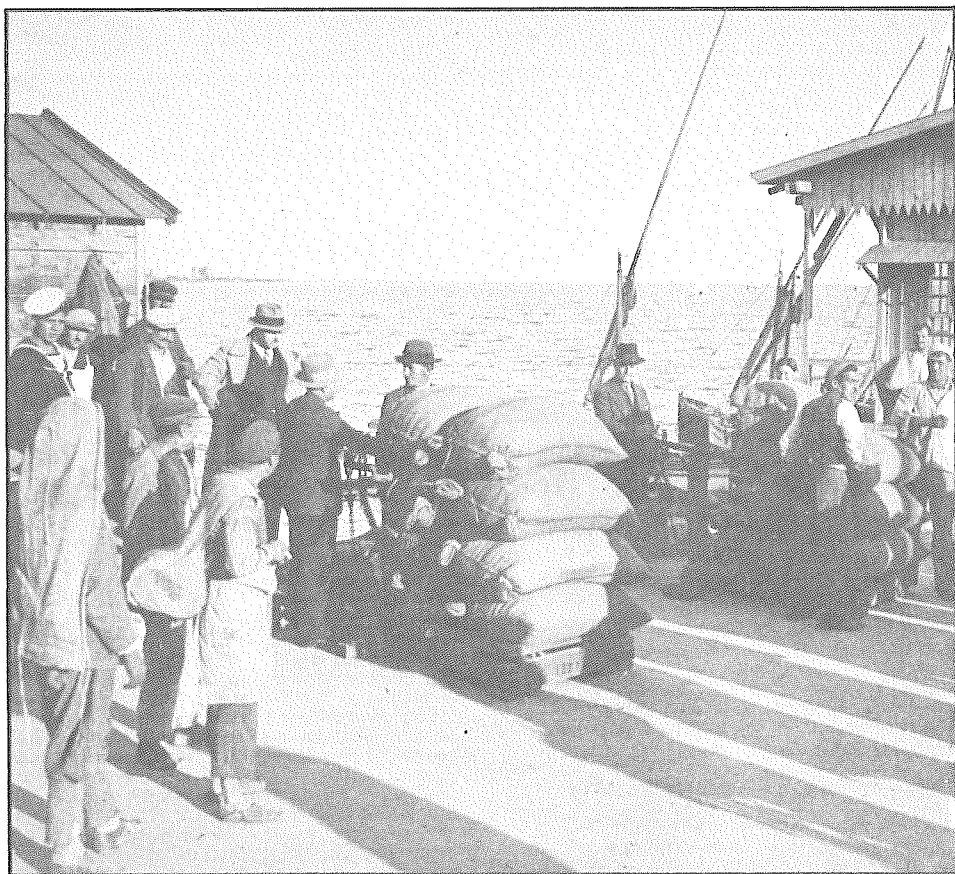
Επιθεωρητής Γεωργ. Συνεταιρισμών Κρήτης Έμμ. Σκάρκος. Επόπτης Γεωργ. Συνεταιρισμών Χανίων

Ηλ. Μπερινιάκης. 'Επόπτης Γεωργ. Συνεταιρισμών Χανίων Γεω. Κοντούρης. 'Επόπτης Γεωργ. Συνεταιρισμών Ρεθύμνης Κων. Οίκονομάκης. 'Επόπτης Γεωργ. Συνεταιρισμών 'Ηρακλείου Νικ. Μωραΐτης. 'Επόπτης Γεωργ. Συνεταιρισμών 'Αγίου Νικολάου Εύρ. Μάικελ. 'Επόπτης Γεωργ. Συνεταιρισμών Σητείας Κων. Ψυχαλινός.

Διευθυνταί 'Υπ/των Α.Τ.Ε. Κρήτης

Διευθυντής υπ/τος Α.Τ.Ε. Χανίων Γεώργ. Καλλιόπουλος. Διευθυντής υπ/τος Α.Τ.Ε. Βόμου 'Εμμ. Κελαϊδής. Διευθυντής υπ/τος Α.Τ.Ε. 'Ηρακλείου Κων. Γιαννακουδάκης. 'Υπ/τής υπ/τος Α.Τ.Ε. 'Ηρακλείου 'Ιωαν. Ζουριδής. Διευθυντής υπ/τος Α.Τ.Ε. 'Αγίου Νικολάου Ν. Πετρακόπουλος. Διευθυντής αντιπροσωπείας Σητείας Ι. Νικολάου».

- Δραστηριότητα Συνεταιρισμών 1934 από στοιχεία ισολογισμών τους:
'Ελαιουργικός Συνεταιρισμός 'Ιεράπετρας («Συνεταιριστής» 1935 σ. 190).
Γ. Πιστ. Συνεταιρισμός Νιγρίτης «Βισαλτία» («Συνεταιριστής» 1935 σ. 206).
Γ. Πιστ. Συνεταιρισμός Δοξάτου («Συνεταιριστής» 1935 σ. 222).

Οι Ενώσεις Γ. Συνεταιρισμών αναλαμβάνουν βαθμιαία τη συγκέντρωση του σίτου. Στη φωτογραφία: Αλεξανδρούπολις. Ζύγιση στην αποβάθρα και μεταφορά στη φορηγίδα (με τα τότε πρωτόγονα μέσα).

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΗ — ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Συνεταιριστική Βιβλιογραφία.

Το ενδιαφέρον της αγροτικής βιβλιογραφίας κατά το 1934 αναφέρεται σε θέματα αγροτικής πολιτικής, αγροτικής πίστωσης, δασικά, σιτοπαραγωγή, αγροτική αποκατάσταση προσφύγων, καπνικά, τοπικά αγροτικά θέματα.

Ειδικά στα συνεταιριστικά έχουμε:

— ΑΤΕ: «Νόμοι περί Συνεταιρισμών».

— Καρ. Ζιντ. «Οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί» Αθήνα 1934. (Μετάφραση δημοσιογράφου Αντ. Χατζηαποστόλου). Έκδοση εφημερίδας «Ανεξάρτητος».

Το βιβλίο ήταν προγραμματισμένο στη σειρά των εκδόσεων της «Βιβλιοθήκης του Συνεταιριστού», που άρχισε το 1932 με πολλές ελπίδες. «Ατυχώς το έργο δεν επρόκοψεν» γράφει ο μεταφραστής. Αιτία η έλλειψις του απαιτούμενου ενδιαφέροντος, η πενία των Συνεταιρισμών μας, κλπ. «Αι δέσμαι των χειρογράφων μου έμειναν αχρησιμοποίητοι. Κάθε στρώμα σκόνης που επεκάθητο ηύξανε μόνο την λύπην μου».

Τελικά το βιβλίο εκδόθηκε στην αξιόλογη σειρά των εκδόσεων της εφημ. «Ανεξάρτητος» χάρις στο ενδιαφέρον του Δ. Πουρνάρα.

Πρόκειται για τα μαθήματα που δίδαξε ο Ζιντ στο Γαλλικό Κολλέγιο το 1924/1925, χρήσιμα ακόμα και σήμερα: Περιεχόμενα του: Διάφοροι τύποι. Τα εμπόδια. Τα αγροτικά Συνδικάτα. Οι πιστωτικοί. Οι πωλήσεως. Οι παραγωγής. Οι καθολικής καλλιέργειας. Αγροτικός Συνεταιρισμός και Αγροτικό ζήτημα.

— Αν. Κокκίνου, δικηγόρου «Νομοθεσία των Συνεταιρισμών μετά ερμηνείας και συσχετισμού προς την λοιπήν νομοθεσίαν». Έκδοση Ενώσεως Κομοτινής, σ. 235. Αξιόλογο, για την εποχή του, βιβλίο, με πλατύτερη ύλη και με ευρητήριο αλφαβητικό.

— Μαλαγαρδή «Νομοθεσία περί Συνεταιρισμών».

— Αρ. Δ. Σίδερι Καθηγητού, γερουσιαστού, «Η γεωργική πολιτική της Ελλάδος κατά την λήξαν εκατονταετίαν 1833-1933» Αθήνα 1934 σελ. 379. Έκδοση Κ. Παπαδογιάννη. Αφιερωμένο στον Αλεξ. Παπαναστασίου. Με πολλή αξιόλογη βιβλιογραφία. Πολύ αξιόλογο βιβλίο για την εποχή του (*).

«Τό βιβλίον τούτο ούδέν άλλο φιλοδοξεί ή νά γνωρίσει τό παρελθόν, νά βοηθήσει τήν κρίσιν του παρόντος και νά συναγάγη τās αναγκαίας υποδείξεις διά τό μέλλον, ίνα φωτίση πως τά πρός τό μέλλον βήματα τής

Γεωργικής μας πολιτικής».

«Μετά μίαν εκατονταετίαν ελευθέρου βίου ευρισκόμεθα πάλιν σχεδόν εις τήν άρχήν τής γεωργικής μας πολιτικής...» γράφει στον πρόλογο.

— Δημ. Π. Πετρίδη «Η αγροτική πίστις. Θεωρία, Εφαρμογή». Εκδόσεις Κάουφμαν, Αθήνα 1934 σελ. 207. Επιστημονικό αξιόλογο βιβλίο για θεωρία, οργάνωση, διεθνώς και στην Ελλάδα. Αξιόλογη βιβλιογραφία ξενόγλωσση.

— Μπ. Β. Αλιβιζάτου «Το πρόβλημα της αγροτικής πίστωσης από διεθνούς και βαλκανικής απόψεως» Αθήναι 1934 σελ. 237. Ανατύπωση από το «Άρχειο Οικονομικών και Κοινωνικών Έπιστημών». Επιστημονική εργασία, με αξιόλογη βιβλιογραφία, κυρίως ξενόγλωσση.

— Περιοδικά:

Εκδίδεται στην Πάτρα η «Συνεταιριστική Φωνή», όργανο του συνεταιρισμένου και παραγωγικού κόσμου (βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 20).

(*) (Το βιβλίο αυτό αποτέλεσε την πρώτη αξιόλογη πηγή για να ενημερωθεί ο γράφων στα γενικότερα θέματα της αγροτικής πολιτικής ως νεαρός φοιτητής στη Σχολή Συνεταιριστών. Το βιβλίο αγοράστηκε συνεταιρικά με τον συμφοιτητή Κ. Κάχρη για μελέτη και στις τότε εξετάσεις της ΑΤΕ.). (Βλ. και κριτική «Συνεταιριστής» 1934 σελ. 71).

— Από το Γραφείο Προστασίας Ελλην. Σύκων εκδίδεται το «Ελληνική Συκο- παραγωγή».

Άλλα περιοδικά: (βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 122).

«Συνεταιριστικό Βήμα» Μηνιαίο. Δράμα.

«Εφημερίς των Αμπελοργών» Εβδομαδιαίο, του Εθνικού Συνδέσμου Αμπελο- κτημόνων, Αθήνα.

«Σταφιδικόν Δελτίον» Μηνιαία έκδοση του ΑΣΟ, Αθήνα.

— Σχολικοί Συνεταιρισμοί.

Εκπαιδευτικοί και Συνεταιρισμοί. Βλ. κείμενο Α. Βαφειάδη. «Ιδεολογικές επιδιώξεις του νέου δασκάλου και οι Συνεταιρισμοί. Η διδασκαλία Πεσταλότση και Μιχόπουλου» στο «Συνεταιριστή» 1934 σ. 165.

Το θεσμό των σχολικών συνεταιρισμών προπαγανδίζει και επικαλείται το ενδιαφέρον των δασκάλων ο Αριστ. Κλήμης («Δημοκράτης» Μυτιλήνης 12.10. 1934). Πόσο το θέμα αυτό ήταν πολύ ενδιαφέρον και επίκαιρο την εποχή εκείνη, φαίνεται και από την αναδημοσίευση του παραπάνω άρθρου από το «Δημοκράτης» στα έντυπα «Εσπερινός Ταχυδρόμος» Χανίων, «Δελτίον Γεωργικού Επιμελητη- ρίου» Ηρακλείου, «Μακεδονικός Αγών» Κατερίνης και αλλού. Γράφει ο νεαρός τότε και μόλις διπλωματούχος της Σχολής Συνεταιριστών:

«Μία μορφή του Συνεταιρισμού διά τήν ανάπτυξιν τής οποίας πρέπει αναμφισβητήτως νά καταβληθῆ ἰδιαίτερα φροντίς λόγω τῶν ἐξαιρετικῶν ὠφελημάτων τά ὁποία προέχονται ἐξ αὐτῆς, εἶναι οἱ Σχολικοί Συνεταιρισμοί. Εἰς τούς διδασκάλους τούς στυλοβάτας τούτους κάθε κοινωνικῆς προόδου ἀπόκειται ἡ μεγά- λη τιμὴ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θεσμοῦ.

Ἡ προσπάθεια πρὸς τήν κατεύθυνσιν αὐτὴν θά διανοίξῃ τὸν δρόμον διὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῆς ἐκμεταλ- λεύσεως ὡς αὐτὴ παρουσιάζεται εἰς ὅλα τὰ στάδια τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, καὶ οἱ μικροὶ μαθηταὶ —ἰδίως τῆς ὑπαίθρου— ποτιζόμενοι μὲ πεποίθησιν διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ Συνεταιρισμοῦ θά δώσουν νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἡδὴ συνεταιριστικὴν μας κίνησιν. Τό ἔργον τοῦ διδασκά- λου ὁ ὁποῖος θά θελήσῃ νά εἰσαγάγῃ καὶ παρ' ἡμῖν τὸν θεσμόν εἶναι εὐκόλον ἄλλ' ἡ τιμὴ ἢ ὁποία θά τοῦ ἀναγνωρισθῆ καὶ θά τοῦ ἀποδοθῆ, θά εἶναι μεγάλη. Ὀλίγη θέλησις πρὸς δημιουργικὴν ἐργασίαν εἰς τὴν κατάλληλον αὐτὴν ἐποχὴν θά φέρῃ ἔξοχα ἀποτελέ- σματα ἰδίως κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν διὰ τοῦ Συνεταιρισμοῦ προμηθεῖαν σχολικῶν εἰδῶν τὰ ὁποία συχνάκις μετα- πλοῦνται ἀπὸ τὸν παντοπώλην τοῦ χωρίου εἰς τιμὴν διπλάσιαν τοῦ κόστους.

Βραδύτερον αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεταιρισμοῦ δύναν- ται καὶ πρέπει νά ἐπεκταθοῦν καὶ εἰς ἄλλα ἐπίπεδα ὅπως: α) τὴν συλλογὴν ἐπὶ τόκῳ τῶν μικρῶν οἰκονο- μῶν τῶν μαθητῶν οὕτως ὥστε νά ἀναπτύσσεται εἰς αὐτούς τὸ πνεῦμα τῆς ἀποταμιεύσεως χαρακτηρισι-

— Διαλύεται ὁ Σύνδεσμος Συνεταιριστῶν Βορείου Ἑλλάδος ἀφοῦ εθεώρησε τὴν ἀποστολὴν τοῦ λήξασα με τὴν ἐπικείμενη ἰδρυση τῆς Πανελληνίου Συνομοσπον- διας Γεωργ. Συνεταιρισμῶν. Ὁ «Συνεταιριστής» σημειώνει σχετικᾶ: (1934 σ. 183).

«Συνῆλθε τελευταίως εἰς τὴν Θεσσαλονικίαν ἡ γενικὴ συνέλευσις τοῦ Συνδέσμου Συνεταιριστῶν Βορείου Ἑλλάδος καὶ προέβη εἰς τὴν διάλυσιν τοῦ Σωματείου τούτου, διότι ἐθεώρησε τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ λήξα- σαν μὲ τὴν ἐπικείμενην ἰδρυσιν τῆς Πανελληνίου Συ- νομοσπονδίας τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν.

Ἡ δρᾶσις τοῦ Σωματείου τούτου εἶναι εὐρύτατα γνωστὴ εἰς τούς συνεταιριστικούς κύκλους. Ἐπί- σειδᾶν ἐτῶν ὑπῆρξε ὁ πολῦτιμος σύμβουλος τῶν συ- νεταιρισμῶν καὶ ὁ θαρραλέος καὶ μετρημένος ὑπε-

κὸν ἀναμφιβόλως τῶν προηγμένων λαῶν. β) Εἰς τὴν προσπάθειαν πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων ἰδία γεωργικῶν βιβλιαρίων (Γεωργικῆς Ἑταιρείας 2, 3 δρχ.) μεταξὺ τῶν χωρικῶν καθὼς καὶ εἰς ἄλλα ἐπίπεδα.

Τὰ ἐκ τῶν ἐργαστῶν προκύπτοντα κέρδη δύνανται νά χρησιμοποιηθοῦν πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἰκανοτήτων τῶν μαθητῶν καὶ τοῦτο διὰ τῆς παροχῆς ὑπὸ τοῦ Συνεταιρισμοῦ βραβείων, διὰ τῆς ἰδρύσεως μικρῶν σχολικῶν βιβλιοθηκῶν κλπ. Κατάλληλος ὡς ἐκ τούτου εἶναι καὶ ὁ παιδαγωγικὸς σκοπὸς τοῦ Συνεταιρισμοῦ. Δι' αὐτοῦ θά διδαχθῆ ὁ μαθητὴς ἀπὸ τὸ σχολεῖον τὴν ἐφαρμογὴν τῶν θεωριῶν, θά τοῦ ἀναπτυχθῆ ἡ αὐτο- πεποίθησις, ἡ ἀγάπη πρὸς δημιουργικὴν ἐργασίαν, ἡ ἰκανότης τοῦ σκέπτεσθαι καὶ θά ἐξασκηθῆ ἐλευθέ- ρως ἐκάστοτε —ἀπὸ ἐνδιαφέρον κινούμενος— εἰς τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων ἐπὶ τῶν μικρῶν του κατα- θέσεων.

Ἡ μεταρροπὴ τῶν ἡδὴ ὑφισταμένων καὶ πάντοτε ἀδρανούντων σχολικῶν κοινοτήτων εἰς σχολικούς Συνεταιρισμούς θά ἔχῃ ἐπιτύχη ἀποτελέσματα καθ' ὅσον οἱ δεύτεροι θά κινοῦν ἀναμφισβητήτως τὸ ἐνδια- φέρον τῶν μαθητῶν λόγω τοῦ ὅτι δὲν θά εἶναι οὔτοι ὑποχρεωμένοι ὅπως σήμερον μόνον εἰς τὴν καταβολὴν εἰσφορῶν ἀλλὰ θά ἀπολαμβάνουν καὶ ὑλικά ὠφελήμα- τα, εἶναι δὲ γνωστὸν πῶσον οἱ χωρικοὶ ἐργάζονται πάντοτε μὲ προθυμίαν καὶ ζῆλον διὰ τὸ οικονομικὸν των συμφέρον.»

ραπιστῆς τῶν συνεταιριστικῶν ἐπιδιώξεων.

Ὁ «Συνεταιριστής» εἰς τὸν ὁποῖον ἐδόθη ἐπανει- λημένως ἡ ἐνκαιρία νά συνεργασθῆ στενωτάτα μὲ τὸν Σύνδεσμον καὶ νά ἐκτιμῆσῃ τὰς προσπάθειάς του πρὸς ἐπικράτησιν τοῦ συνεταιριστικοῦ ἀγῶνος ἀπο- χαρετὰ μὲ μεγάλην συμπάθειαν τὸ διαλυόμενον σωμα- τεῖον.

Ὅσον καὶ ἀν' αὐτὸ αἰσθάνεται εἰς τὸν ἐξαφανισμόν του τὴν ἰκανοποίησιν ὅτι ἐξεπλήρωσε τὸν προορισμόν του, δὲν παύει νά μᾶς προξενῆ λύτην ἢ διάλυσιν του...».

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΝΩΣΕΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Κατά το 1934 ιδρύθηκαν οι Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών: Μεγαλοπόλεως, Καλαμπάκας, Παραγωγικών Συνεταιρισμών Ηρακλείου Κρήτης.

Πίνακα των Ενώσεων Γεωργ. Συνεταιρισμών που υπήρχαν στο τέλος του 1934 βλ. «Συνεταιριστής» 1935 σ. 120.

Στοιχεία από την επίσημη στατιστική ετών 1934-1936.

Το έτος 1940 δημοσιεύτηκε από την ΑΤΕ η επίσημη στατιστική Συνεταιρισμών - Ενώσεων για τα έτη 1934, 1935, 1936, σε ειδικό τόμο. Για τις Ενώσεις υπάρχουν οι επόμενοι πίνακες:

15. Λειτουργούσες Ενώσεις Γ. Συνεταιρισμών —υπό οργάνωση— αδρανούσες (Κατά Γεωργ. Διαμερίσματα, με επωνυμία, έτος ιδρύσεως, μέλη, μερίδες, ευθύνη και αποθεματικά, για κάθε Ένωση και συνολικά).

16. Ενεργητικών των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (κατά Γεωργ. Διαμερίσματα, επωνυμία, και τα διάφορα στοιχεία του ενεργητικού τους για κάθε Ένωση και συνολικά).

17. Παθητικό των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (κατάταξη όπως το ενεργητικό).

18. Ληφθέντα και χορηγηθέντα δάνεια υπό των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (κατάταξη όπως στους προηγούμενους πίνακες, με ληφθέντα δάνεια, επιστραφέντα, υπόλοιπα).

19. Άλλαι εργασίαι των Ενώσεων (κατάταξη η ίδια, για προμήθειες, μηχανές, επεξεργασία προϊόντων, πωλήσεις, εργολαβικές εργασίες, έξοδα διαχειρίσεως).

Βέβαια δεν είναι δυνατό να μεταφερθούν εδώ οι αναλυτικοί πίνακες.

Μετά από σχετική επεξεργασία δίνουμε στη συνέχεια τα συγκεντρωτικά στοιχεία που εμφανίζουν την εικόνα του συνόλου των Ενώσεων (για την κάθε Ένωση και λεπτομέρειες, ο μελετητής πρέπει να ανατρέξει στον παραπάνω τόμο):

Λειτουργούν 73 Ενώσεις, υπό οργάνωσιν 3 και αδρανούν 18. (Όλες αναφέρονται με την επωνυμία και το έτος ιδρύσεως).

Οι λειτουργούσες 73 Ενώσεις έχουν τα κάτωθι στοιχεία:

Αριθμός Συνεταιρισμών μελών τους	2.502
Αριθμός μερίδων τους	10.382
Αξία μερίδας (διάφορη κατά Ένωση, από δρχ. 1.000 μέχρι 20.000)	
Αξία δηλωθεισών μερίδων	δρχ. 28.252.300
Καταβλημένες μερίδες	» 18.979.312
Οφειλόμενο υπόλοιπο από μερίδες	» 9.272.988
Απεριορίστου ευθύνης Ενώσεις	2
Περιορισμένης ευθύνης Ενώσεις	71
Ευθύνη κατά μερίδα στις Π.Ε. (διάφορη από δρχ. 5.000 μέχρι 1.000.000)	
Σύνολο ευθύνης	δρχ. 1.007.786.000
Τακτικό αποθεματικό	δρχ. 4.479.225
Έκτακτο αποθεματικό	» 13.347.361
Άλλα αποθεματικά	» 3.845.037
Σύνολο αποθεματικών	» 21.671.623
— Η ανάλυση του σκέλους του ενεργητικού είναι (στο τέλος του 1934):	
Λαβείν από μερίδες	δρχ. 9.272.988

Απαιτήσεις εκ δανείων	»	223.950.402
Καταθέσεις εις ΑΤΕ	»	13.812.138
Άλλες καταθέσεις	»	2.207.653
Σύνολο καταθέσεων Ενώσεων	»	16.019.791
Μηχανές	»	3.184.946
Ακίνητα	»	7.429.546
Εγκαταστάσεις	»	2.761.809
Σύνολο μηχανήματα, ακίνητα, εγκατ.	»	13.376.301
Ταμείο	»	1.802.647
Χρεώγραφα	»	2.037.748
Πρώτες ύλες και εμπορεύματα	»	23.409.007
Συμμετοχές εις Οικονομ. Οργαν.	»	52.840
Άλλοι λογ/σμοί ενεργητικού	»	371.394.430
Ζημίες	»	2.170.536
Σύνολο ενεργητικού	»	663.486.690
(Τιμή κόστους μηχανών, ακινήτων, εγκαταστάσεων)	»	17.749.243

— Στον πίνακα παθητικού των παραπάνω Ενώσεων αναγράφονται τα επόμενα στοιχεία:

Δηλωθείσες μερίδες	δρχ.	28.252.300
Αποθεματικό τακτικό	»	4.479.225
Έκτακτο αποθεματικό	»	13.347.361
Άλλα αποθεματικά	»	3.845.037
Σύνολο αποθεματικών	»	21.671.623
Καταθέσεις Συνεταιρισμών	»	11.250.122
Καταθέσεις τρίτων	»	1.853.318
Σύνολο καταθέσεων στις Ενώσεις	»	13.103.440
Οφειλόμενα δάνεια καλλιεργητικά	»	155.899.659
Οφειλόμενα δάνεια με ενέχυρο	»	137.796.451
Μακροπρόθεσμα δάνεια	»	9.241.583
Σύνολο οφειλομένων δανείων	»	302.937.693
Κέρδη	»	6.152.144
Άλλοι λογαριασμοί παθητικού	»	291.369.490
Σύνολο παθητικού	»	663.486.690

Στον πίνακα 18 γίνεται μεγαλύτερη ανάλυση της κινήσεως των δανείων, σε ποσά και αριθμό.

— Σχετικά με τις άλλες (πέραν των δανείων) εργασίες των Ενώσεων δίδονται τα συγκεντρωτικά στοιχεία. Είναι τα επόμενα:

Προμήθειες ειδών γεωργικής χρήσεως	δρχ.	59.186.187
Προμήθειες ειδών οικιακής χρήσεως	»	11.651.006
Προμήθειες ειδών συνολικά	»	70.837.193
Από κοινού χρήση μηχανών:		
Ποσότης παραχθείσα σε οκάδες	οκάδες	3.111.910
Αγοραία αξία παραχθέντος είδους	δρχ.	22.685.723
Παραχθείσα ποσότης ανήκουσα εις Συνεταιρισμούς	οκάδες	2.972.537
Επεξεργασία προϊόντων. Αξία πρώτης ύλης	δρχ.	15.996.690
Αξία από κοινού πωλήσεων	»	76.842.551
Αξία συγκεντρωθέντων προϊόντων εργολαβικά	»	619.831.024
Άλλες εργολαβικές εργασίες	»	22.820.785

Κέρδη Ενώσεων από συγκέντρωση σίτου	» 4.408.576
Κέρδη από άλλες εργολαβικές εργασίες	» 552.853
Εξόδα διαχειρίσεως	» 11.992.686

Οι αριθμοί αυτοί είναι χαρακτηριστική εικόνα της τότε, μικρής βέβαια, δυναμικότητας των Ενώσεων που όμως ήταν μεγάλη μέσα στις τότε συνθήκες ζωής και εργασίας του αγροτικού κόσμου, τη λιτότητά του, τα προβλήματά του που προσπαθούσαν να αντιμετωπίσουν οι Συνεταιριστικές Οργανώσεις. Και είναι ακόμα στοιχεία που δίνουν το μέγεθος της από τότε προόδου μέσα σε πολέμους, κατοχή, εμφύλιο κλπ.

Στοιχεία για τις Ενώσεις Συνεταιρισμών Βορείου Ελλάδος. Συγκρότηση και δραστηριότητές τους.

Η έκδοση (με την ευκαιρία της 20ετίας από το ν. 602) του πανηγυρικού τεύχους του περιοδικού «Συνεταιριστής» καθώς και της «Πανελληνίας Συνεταιριστικής Επιθεωρήσεως» της εφημερ. «Συνεταιριστική Ηχώ» της Δράμας, πρόσφερε στη συνεταιριστική κίνηση και στην ιστορία ένα πολύ πλούσιο ιστορικό υλικό.

Για το περιοδικό «Συνεταιριστής» βλ. αναλυτικά στο επόμενο έτος 1935.

Το Πανηγυρικόν Λεύκωμα 1915-1935 της Πανελληνίας Συνεταιριστικής Επιθεωρήσεως της εφημ. «Συνεταιριστική Ηχώ» Δράμας (βλ. στο Ε του 1935), παρ' όλες τις εκτυπωτικές-βιβλιοδετικές ελλείψεις του, διέσωσε εκτός από τα γενικά κείμενα και τις φωτογραφίες και αναλυτικά στοιχεία για όλες σχεδόν τις Ενώσεις Βορ. Ελλάδος (στοιχεία που είναι σχεδόν αδύνατο να εξευρεθούν σήμερα από άλλη πηγή) και που δίνουν όλη τη φυσιολογία της τότε προσφοράς τους, την όλη συγκρότησή τους σε μέλη, κεφάλαια, κλπ. Και ακόμα τους ανθρώπους τους (Συμβούλια, Αντιπρόσωποι, Δ/νση, Προσωπικό) με πολλές φωτογραφίες (δυστυχώς κακοτυπωμένες).

Το ιστορικό αυτό υλικό για κάθε Ένωση, θα έπρεπε να παραθέσουμε στον τόμο αυτό (αφού τα στοιχεία αναφέρονται κυρίως στο τέλος του 1934) με τη σκέψη ότι πέρα από την ιστορική αναφορά των στοιχείων τους (που είναι μέσα στα πλαίσια του έργου μας αυτού) δίδεται μια βάση για τη συγγραφή και παρουσίαση, από τότε τουλάχιστον, της ιστορίας κάθε Ενώσεως.

Δυστυχώς η στενότητα χώρου του Β' τόμου μας αναγκάζει να μεταφέρουμε το σχετικό υλικό στον Γ' τόμο που θα αρχίσει με στοιχεία και του 1935.

Τα αναλυτικά κείμενα για 23 Ενώσεις της Βορείου Ελλάδας, με την αμεσότητα της εποχής που τα διακρίνει, είναι μάρτυρες και ιδιαίτερα διδακτικά για πολλά: Για τις προσπάθειες μέσα στην τότε πολύ δύσκολη κατάσταση. Για τις εξυπηρετήσεις που πρόσφεραν ή προσπαθούσαν να προσφέρουν στον αγροτικό πληθυσμό που υπόφερε. Για τους ενθουσιασμούς, τις επιτυχίες, τις αποτυχίες, την προσγείωση. Για τις πολλές αντιδράσεις από τα θιγόμενα συμφέροντα τοκογλύφων, παρασιτικών μικρεμπόρων, κλπ. Για την προσπάθεια αυτόνομης δραστηριότητας μακριά από κομματικές επιδράσεις. Για τον πρωταρχικό ρόλο της Εποπτείας και της ΑΤΕ. Για τα Ταμεία (μερικών Ενώσεων) εναντίον της τοκογλυφίας. Για το ελάχιστο προσωπικό των Ενώσεων και το μεγάλο ρόλο του και για τη δημιουργία τοπικών Ταμείων Προνοίας Υπαλλήλων από μερικές Ενώσεις. Για τον ουσιώδη, τότε, θεσμό συγκεντρώσεως του σίτου. Και βασικά απόδειξη ότι όπου υπήρξαν άνθρωποι δημιουργικοί εκεί υπήρχε το προβάδισμα στις δραστηριότητες, έστω και μέσα στις πιο δύσκολες συνθήκες (βλέπε τη διαφορά ανάπτυξης των τότε Ενώσεων στις διάφορες περιφέρειες την ίδια εποχή, στις ίδιες περίπου

συνθήκες).

— Εργασίες της Ομοσπονδίας Γεωργ. Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης κατά το 1934 βλ. «Συνεταιριστής» 1935 σ. 203. Κυριότερα σημεία:

«Μέλη της 96 Συνεταιρισμοί.
 Η Ομοσπονδία κατά το 1934 πρό της έναρξεως της συγκεντρώσεως του σίτου, προς περιορισμόν της διαρροής αυτού εις τό εμπόριον, λόγω επειγουσών οικονομικών αναγκών των παραγωγών, ενήργησε προσυγκέντρωσιν καταβαλούσα εις τούς παραγωγούς την αξίαν 1.244.724 δκ. προσυγκεντρωθέντος σίτου. Έπέτυχε την αποκλειστικήν διαχείρισιν της συγκεντρώσεως εις την περιφέρειάν της, και ενήργησεν ταύτην δι' έξ συνεργειών τα οποία ελειτούργησαν εις τα επικαρτώτερα σημεία και συγκεντρώσαν εν όλω 8.239.369 δκάδας σίτου. Έκ της εργασίας ταύτης τά καθαρά κέρδη της Ομοσπονδίας ανήλθαν εις 225.720 δρχ. Έκ της αύξησεως του αριθμού των συνεργειών της Ομοσπονδίας τεράστια ήσαν τά ωφέλη τά οποία απέκλιμαν οι παραγωγοί. Απεφεύχθη ή άπάλεια χρόνου όστις απαιτείται διά τάς μεταφοράς από μεγάλων άποστάσεων και διά την άναμονήν της παραδόσεως, εξεμηδενίσθησαν αι προστριβαί και ή δυσφορία, επί πλέον δέ άπηλλάγησαν οι γεωργοί των εξόδων μεταφοράς, δημοτικών και λιμενικών φόρων, των εξόδων διανυκτερεύσεως αυτών και των ζώων των κατά τό μακρόν διάστημα της άναμονής και των λοιπών δαπανών διαμονής και καθυστερήσεως, όλα δέ αυτά κατά τούς μετριοτέρους ύπολογισμούς άνέρχονται εις τό σοβαρότατον ποσόν των 1.425.000 τουλάχιστον δρχ. άν ύπολογισθούν έξοδα μεταφοράς 0,30 δρχ. επί 4.750.000 δκάδων σίτου τάς όποιας συγκεντρώσαν τά τρία νέα συνεργεία. Έξ άλλου οι γεωργοί εισέπραξαν 400.000 περίπου δρχ.

καταβληθείσας ύπό της Κ.Ε.Π.Ε.Ε. εις αυτούς διά τήν χρησιμοποίησιν των ως έργων εις τά συνεργεία.

Μέσω της Ομοσπονδίας έχορηγήθησαν ύπό της Αγροτικής Τράπεζης εις συνεταιρισμούς μέλη της καλλιεργητικά δάνεια 8.146.481 δρχ. και άκριτά μεσοπρόθεσμα προς άγοράν γεωργικών έφοδίων και εκτέλεσιν έργων βελτιώσεων. Η λογιστική ύπηρεσία ταύτης παρά την άπασχόλησιν της εις τήν συγκεντρώσιν ενήμερωσε τά βιβλία των Συνεταιρισμών και έξήγαγε τούς Ίσολογισμούς, εκάλυψεν διά τίτλων και έξησφάλισε διαφόρους άπαιτήσεις αυτών και επέτυχεν τήν κανονικήν και νοικοκυρευμένην λειτουργίαν των συνεταιρισμών, εκκαθαρίασα πολλές παλαιάς διοικήσεις.

Μεγάλη προσπάθεια κατεβλήθη διά τήν ρευστοποίησιν των παλαιών άπαιτήσεων της Ομοσπονδίας μέ μικρά δυστυχώς άποτελέσματα. Έκ των 4.000.000 περίπου χρεών των Συνεταιρισμών προς τήν Ομοσπονδίαν, έρευστοποιήθησαν 280.000 μόνον. Η Ομοσπονδία άφού έξήντησεν όλα τά μέσα της πειθούς προσκόπτουσα εις τήν άδιαφορίαν Διοικήσεων τινών των Συνεταιρισμών και επιδιώκουσα τήν επιβολήν τάξεως και πειθαρχίας, προήλθεν εις τήν άπόφασιν της διαγραφής εικοσιπέντε εκ των μελών της και έπροχώρησε εις τήν διά της δικαστικής όδοϋ είσπραξιν των άπαιτήσεών της.

Γενικώς, ή μετρημένη διοικήσιν και τά όφέλη τά όποια ή Ομοσπονδία παρέχει εις τά μέλη της, συνέτιναι ώστε έξ νέοι Συνεταιρισμοί νά ύποβάλουν αίτήσεις έγγραφής εις τήν δύναμιν της».

— Από την Ένωση Γεωργ. Συνεταιρισμών Βεροίας ιδρύεται συνεταιρικό κτηνιατρείο, θεσμό που ακολούθησαν και άλλες Ενώσεις και δημιουργήθηκαν, σε συνεργασία με την ΑΤΕ και το Κράτος, Οργανισμοί Κτηνιατρικής Περιθάλψεως και Βελτιώσεως της κτηνοτροφίας στη Βέροια, Κατερίνη, Θεσσαλονίκη, Λαγκαδά, Εορδαία, Γιαννιτσά. (Όμως καταργήθηκαν από το Κράτος(!!!) το 1941 με Ν.Δ. 734.) Αναλυτικά βλ. Μ. Ευστρατιάδη στη «Φωνή Συνεταιρισμών» 1946 σ. 153.

— Ένωση Πατρών. Σταφιδοπαραληπτικές εργασίες (βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 154).

— Δραστηριότητα ΕΓΣ Δράμας 1930-1933 (βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 154).

— Δραστηριότητα και αγωνιστικό ιστορικό του Τ.Α.Ο.Α. Οινική κρίση. Έλλειψη κρατικής συμπαράστασης. Προσπάθειες (βλ. Κείμενο Ξ. Κούρτη, «Συνεταιριστής» 1934 σ. 165).

Οικονομικά στοιχεία Ενώσεων από ισολογισμούς τους 31.12.1934.

Ε.Γ.Σ. Ηρακλείου («Συνεταιριστής» 1935 σ. 174).

Ε.Γ.Σ. Χαλκιδικής («Συνεταιριστής» 1935 σ. 174).

Τράπεζα Καπνοπαραγωγών Αιτωλοακαρνανίας («Συνεταιριστής» 1935 σ. 174).

Ομοσπ. Γεωργ. Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης («Συνεταιριστής» 1935 σ. 190).

Ε.Γ.Σ. Βεροίας («Συνεταιριστής» 1935 σ. 222).

Ε.Γ.Σ. Κιλκίς («Συνεταιριστής» 1935 σ. 238).

Ε.Γ.Σ. Κατερίνης («Συνεταιριστής» 1935 σ. 254).

Ε.Γ.Σ. Πατρών («Συνεταιριστής» 1935 σ. 254).

Περ. Τραπ. Χωρικών Γιαννιτσών («Συνεταιριστής» 1935 σ. 274).

ΟΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

1. Πανελλήνια Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών

Κατά το 1934 γίνεται το τελευταίο και με επιτυχία ουσιαστικό βήμα στην ίδρυση της Πανελληνίου Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών. Όπως σημειώσαμε στο 1933, λειτούργει από το 1933 το Γραφείο της Αντιπροσωπείας Ενώσεων Συνεταιρισμών (Συνεργαζόμενων Ενώσεων).

Υπογράφεται σταδιακά από τις Ενώσεις το καταστατικό της Συνομοσπονδίας. Και το Νοέμβριο 1934 υποβάλλεται προς έγκριση στο Υπουργείο Γεωργίας.

Είχαν προσχωρήσει και υπογράψει το καταστατικό μέχρι τότε 34 Ενώσεις με 1.300 Συνεταιρισμούς (90.000 - 95.000 τα μέλη τους).

Η έγκριση όμως καθυστερούσε και έγινε τελικά στις 12 Φεβρουαρίου 1935.

Την αναγκαιότητα της Κεντρικής αυτής Οργανώσεως τονίζει και προαναγγέλλει την ίδρυσή της (βλ. «Δημοκράτης» Μυτιλήνης 7.9.1934) ο 20χρονος τότε συνεταιριστής Αριστ. Ν. Κλήμης. Γράφει τα επόμενα:

«Ίδρυσις Πανελληνίου Όμοσπονδίας τών Γεωργικών Συνεταιρισμών

Η μή εισίτι πλήρης συνειδητοποίησης τής συνεταιριστικής μας κινήσεως δυνατόν να ισχυρισθώμεν ότι αποτελεί τό πρώτον και βασικόν αίτιον τής καθυστερήσεως τής γεωργίας, έφ' όσον πιστεύομεν ότι διά του πραγματικού συνεταιρισμού ύποβοηθήσεως τής θελήσεως του γεωργού είναι δυνατόν να επιδιωχθί πάσα κατάκτησις και να υπερνικηθί πάν έμπόδιον παρουσιαζόμενον εις τήν οικονομικήν του αγρούτου ζωήν. Ανάγκη λοιπόν ή συνεταιριστική μας κίνησις να συνειδητοποιηθί ή δέ έπίτευξις τής συνειδητοποίησης ταύτης είναι δυνατή μόνον διά τής έντατικής εργασίας τών ήγετών τής κινήσεως, τής άρμοδίας δηλαδή υπηρεσίας τής Άγροτικής Τραπεζής.

Αλόγω του ότι όμως οι συνεταιρισμοί επιδιώκουν σήμερον τήν αυτοδιοίκησιν, αυτοεποπτεϊάν και τήν δι' ιδίων κατά τό πλείστον δυνάμεων ανάπτυξιν, κατέστη από καιρού έκδηλος ή ανάγκη υπάρξεως και έτέρου ρυθμιστού και εκπροσώπου τής συνεταιριστικής κινήσεως έκτός τής Άγροτικής εύρισκομένου, και προσερχομένου κατ' ευθείαν από τās Ένώσεις και Συνεταιρισμούς.

Ό επιφανής συνεταιριστής τής χώρας μας κ. Θ. Τζωρτζάκης υπήρξε και είναι ό φορεύς τής προσπάθειάς ταύτης εργαζόμενος διηλεκτός προς πραγματοποίησιν του επιδιωκομένου. Ανέκαθεν μετ' άλλων συνεταιριστών εισηγήθη και υπεστήριξε τās απόψεις του επί τής ανάγκης υπάρξεως Όμοσπονδίας Συνεταιρισμών, τελευταίως δέ δέν έδιστασε να υποβληθί και εις επίπονον περιοδείαν διά να έλθη εις έπαφή

μετά τών αντιπροσώπων τών Ένώσεων, να συζητήση, να διαφωτίση και να εκθέση τās βάσεις επί τών όποιων έπρεπε να στηριχθί ή Όμοσπονδία.

Έκτός τούτου αί μέχρι σήμερον συνελεύσεις και τά Συνεταιριστικά Συνέδρια δέν παρέλειψαν να διατυπώσουν εύχάς, ψηφίσματα και αποφάσεις υπέρ τής ίδρύσεως κεντρικού έσωσυνεταιριστικού όργανου. Υπέρ τής ίδρύσεως τούτου είχε κηρυχθί και ή υπό του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος κατά τό 1932 συσταθείσα έπιτροπή προς μελέτην τής συνεταιριστικής μας κινήσεως και υπόδειξιν τών ένδεικνυομένων προς ανάπτυξιν αυτής μέτρων.

Ήδη έχει επιτευχθί ή ίδρυσις τής έν λόγω Όμοσπονδίας. Μέχρι τούδε αί πλέον ζωτικά τών Ένώσεων και δη αί τοιαύτα τών κατ' έξοχήν γεωργικών περιοχών, προσεχώρησαν εις τήν δυνάμιν τής, επίκειται δέ ή προσχώρησις και άλλων εισίτι ούτως ώστε, να συγκεντρωθή αύτη εις τούς κόλπους τής σύμπαντα σχεδόν τόν συνεταιρισμένον κόσμον.

Αναφέρομεν κατωτέρω τινες τών ειδικών σκοπών του άνωτάτου συνεταιριστικού ρυθμιστού, ως ούτοι απαριθμούνται έν τώ καταστατικώ του.

α) Προαγωγή και διάδοσις τών Γεωργικών Συνεταιρισμών και ανάπτυξις συνεταιριστικών συνειδήσεων.

β) Έξυπηρέτησις τών συμφερόντων τών Ένώσεων και Γεωργ. Συνεταιρισμών...

γ) Παρακολούθησις και μελέτη πάντων τών άφρογώντων τήν συνεταιριστικήν όργανωσιν ζητημάτων, διατύπωσις ώρισμένου προγράμματος προς έπίλυσιν αυτών και επιδίωξις τής εφαρμογής τούτου.

δ) Καθοδήγησις τών Ένώσεων...

Εν. Κιτροπ. Κρήτης («Συνεταιριστής» 1935 σ. 274).

Ε.Γ.Σ. Διδυμοτείχου-Ορεστιάδος («Συνεταιριστής» 1935 σ. 274).

Ε.Γ.Σ. Λαρίσης-Τυρνάβου («Συνεταιριστής» 1936 σ. 40).

Ε.Γ.Σ. Εορδαίας («Συνεταιριστής» 1936 σ. 40).

— Ενώσεων Ιωαννίνων, Βόλου, Αλμυρού, Σερρών, Καρδίτσας, («Συνεταιριστής» 1936 σελ. 60 και 112).

— Ενώσεων Κιάτου, Λεχαιών, Τριφυλλίας, Προμηθ. Γαργαλιάνων («Συνεταιριστής» 1936 σ. 112).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ
Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Η δραστηριότητα της ΑΤΕ επεκτείνεται και συστηματοποιείται το 1934. Διαφωτιστική εικόνα για το έργο της ΑΤΕ κατά το 1934 βλ. στις σελ. 201, 217 του «Συνεταιριστής» 1935 (κειμενο Α.Ν. ΚΛ.).

« Έδημοσιεύθη πρό τινος ή άπολογιστική έκθεσις τής Διοικήσεως τής 'Αγροτικής Τραπέζης επί των πεπραγμένων του έτους 1934. Έν άρχή, εισαγωγικώς, σημειούνται όλίγα τινά διά τήν άνάτασιν τής έθνικης οικονομίας, διά τήν επέκτασιν των καλλιεργειών, τήν αύξησιν των άποδόσεων και τήν συμμετοχήν τής γεωργικης παραγωγής εις τήν κάλυψιν των άναγκών τής έσωτερικης καταναλώσεως. Κατόπιν εξετάζονται κατά σειράν αι έργασίαι των ύπηρεσιών τής, τής ύπηρεσίας δηλαδή τής άγροτικης πίστωσης, άποδοχής και άποδόσεως καταθέσεων, τής τεχνικης ύπηρεσίας, τής ύπηρεσίας συνεταιρισμών, τής ύπηρεσίας έμπορειας γεωργικών προϊόντων, ασφαλίσων, κλπ.

Έκ τής έκθέσεως ταύτης παραθέτομεν εις τό παρόν τεύχος έν περιλήψει άποσπάσματά τινα σχετικά μέ τήν άγροτικήν πίστιν και τήν κίνησιν των καταθέσεων.

1) Καλλιεργητικαί χορηγήσεις.

Κατά τήν 1 'Ιανουαρίου 1934 όφειλόnton προς τήν Τράπεζαν έκ χορηγήσεων επί προσωπική άσφαλεία δρχ. 775.171.615

Έχορηγήθησαν κατά τήν διάρκειαν του 1934:
α) Είς μεμονωμένους δρχ. 347.939.242
β) Είς συνεταιρισμένους δρχ. 540.183.155
δρχ. 888.122.397

Είσεπραχθησαν κατά τό 1934:
α) Από μεμονωμένους δρχ. 338.946.582
β) Από συνεταιρισμένους δρχ. 567.500.601
δρχ. 906.447.183

Άπέμειναν όφειλόμενα τή Τραπέζή τήν 31 Δεκεμβρίου 1934:
α) ύπο μεμονωμένων δρχ. 322.212.400
β) ύπο συνεταιρισμένων δρχ. 434.634.429
δρχ. 756.846.829

ε) Επιδιώξις τής τελειοτέρας και σκοπιωτέρας διαμορφώσεως των συνεταιριστικών άρχών, τής προς αύτάς αύστηράς προσαρμογής των συνεταιριστικών οργανώσεων και τής έφαρμογής ενιαίου συστήματος λογιστικής και έποπτείας.

στ) Άσκησις άμέσου έποπτείας επί των Ένώσεων.
ζ) Έκπροσώπησις των συνεταιριστικών και γεωργικών συμφερόντων, διαφώτισις τής κοινής γνώμης επί αυτών και προάσπισις αυτών.

η) Στατιστική...
θ) Συμμετοχή εις διεθνείς συνεταιριστικάς οργανώσεις.

ι) Σύγκλησις συνεδρίων προς διαμόρφωσιν κατευθύνσεων επί των συνεταιριστικών και γεωργικών ζητημάτων.

2. Οι Κεντρικές Οικονομικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις

— Για την προσπάθεια να ιδρυθεί Κεντρική Οικονομική Ένωσις των Σιτοπαραγωγικών Ενώσεων βλ. στο Υποκεφ. Η'.

Αί χορηγήσεις αύται επί προσωπική άσφαλεία έχουν ως έξής έν συγκρίσει προς τά προηγούμενα έτη:

Έτη	Μεμονωμένοι	Συνεταιρισμένοι	Σύνολον
1930	259.442.739	638.055.651	897.498.390
1931	322.431.119	609.896.245	932.327.364
1932	316.246.535	519.160.561	835.407.096
1933	314.201.619	568.908.966	883.110.585
1934	347.939.242	540.183.155	888.122.397

(Σημ.: «τό Συνεταιριστού»: «Άξιον παρατηρήσεως είναι ότι τό επί του συνόλου ποσοστόν των μέσω των Συνεταιρισμών γινόμενων καλλιεργητικών χορηγήσεων, βραίνει σχεδόν σταθερώς από έτους εις έτος μειούμενον: Ούτω κατά τό 1930 τό 71,13% των καλλιεργητικών χορηγήσεων τής Τραπέζης, έδόθησαν μέσω των Συνεταιρισμών, ένφ κατά τό 1934 τό ποσοστόν τουτο κατέπεσον εις 60,81% ήτοι περίπου παρατηρείται μείωσις 14,3%. Και όμως πρόκειται περί βραχυπροθέσμων χορηγήσεων, κατά μέγα μέρος δανειών συντηρήσεως διά τήν άσφαλή και σκόδιμον τοποθέτησιν των όποιων ή μεσολάβησις των Συνεταιρισμών κρίνεται επιτακτικώς άπαραίτητος. Φρονούμεν ότι τό γεγονός τουτο πρέπει να εξετασθή υπό τής 'Αγροτικης Τραπέζης και ιδίως υπό τής 'Υπηρεσίας Συνεταιρισμών, διά να εξακριβωθούν τά αίτια τής τοιαύτης ύποχωρησεώς της μετά των Συνεταιρισμών συνεργασίας τής Τραπέζης, εις τόν σπουδαιότατον τουτον, υπό τας σημερινάς συνθήκας, κλάδον τής πίστωσης.)

Έκ των άνω καλλιεργητικών χορηγήσεων των 888 έκ.ατ. διετέθησαν περίπου 334 έκ.ατ. διά δημητριακά, 27 δι' άμπέλους, 201 διά κορινθιακήν σταφίδα, 27 διά σουλτανίναν, 118 διά καπνά, 28 δι' έλαιον, 29 διά βάμβακα, 11 διά κηπουρικά, 36 προς κτηνοτρόφους και τά υπόλοιπα διά διαφόρους άλλας καλλιεργείας.

Οι λαβόντες δάνεια παραγωγοί κατά τό 1934 άνέρ-

ια) Έκδοσις βιβλίων και περιοδικών έρεύνης...

Ως έκ τής άπαιριθμώσεως των σκοπών της έξάγεται, αύτη θά είναι ιδεολογική όργάνωσις προωθούσα τήν συνεταιριστικήν κίνησιν έντός του πλαισίου των όρθών συνεταιριστικών άρχών, διαφωτίζουσα τούς τε συνεταιρισμένους και τούς άσυνεταιριστους καταλλήλως και, μελετώσα τά άποφρόντα τήν συνεταιριστικήν κίνησιν προβλήματα.

Κατά τήν όμολογίαν πάντων των δυναμένων να έχουν γνώμην, από τουδε άρχεται νέα περίοδος διά τήν προαγωγήν και έξύψωσιν τής συνεταιριστικής μας κινήσεως ώστε να πραγματοποιηθούν αι προβλέψεις και έλπίδες πάντων των ήμετέρων και ξένων συνεταιριστών, ως προς μέαν καλλιτέραν οικονομικήν, κοινωνικήν και ήθικήν όργάνωσιν διά του συνεταιρισμού.»

χονται εις 241.961, ἔχουν δὲ ὡς ἐξῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ προηγούμενα ἔτη:

Ἔτη	Μεμονω- μένοι	Συνεται- ρισμοί	Μέλη των συνεταιρισμῶν	Σύνολον
1932	102.671	2.817	145.452	248.123
1933	108.951	2.916	129.139	238.090
1934	108.814	2.912	133.147	241.961

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ Τράπεζα ἐξηκολούθησε ἐφαρμοζούσα τὴν ἀρχὴν τοῦ βαθμιαίου περιορισμοῦ τῶν καλλιεργητικῶν δανείων καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως τούτων δι' εἰδῶν σποράς, διατροφῆς κλπ. Οὕτω ἐκ τοῦ συνόλου τῶν καλλιεργητικῶν χορηγήσεων, 76 περίπου ἑκατομ. δρχ. ἀντιπροσωπεύουν χορηγήσεις εἰς λιπάσματα, 39 εἰς θείων καὶ θεικῶν χαλκῶν, 20 εἰς σπόρους δημητριακῶν καὶ 5 εἰς διάφορα ἄλλα εἶδη.

Αἱ καθυστερήσεις ὑπῆρξαν γενικῶς μικραὶ ἀνερχόμενα κατὰ μέσον ὄρον τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1934 εἰς ποσοστὸν 10% ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν χορηγήσεων ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Α.Τ.Ε. Ὁγκωδέστεραι κατ' ἀναλογίαν ἦσαν αἱ καθυστερητικαὶ εἰς Μεσσηνίαν, Θεσσαλονίαν, Σέρρας, Κοζάνην, Καρδίτσαν, Τρίκαλα κλπ. Γενικῶς παρατηρεῖται ὅτι αἱ καθυστερήσεις ὀφείλονται ὑπὸ τῶν μεμονωμένων παραγωγῶν καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῶν συνεταιρισμῶν. Οὕτω εἶναι χαρακτηριστικὸν τὸ σημεῖόν μιν εἰς τὴν ἐκθεσιν ὅτι εἰς τὴν περιφέρειαν Πυλίας ἐκ δρχ. 6.400.000 συνολικῶν καθυστερητέων μόνον δρχ. 157.000, ὀφείλουν οἱ συνεταιρισμένοι παραγωγοί, ὅλα δὲ τὰ ὑπόλοιπα, ἄνω δηλαδή τῶν 6.240.000 ὀφείλουν οἱ μεμονωμένοι.

Σπουδαίως ἐβοήθησαν τὴν Τράπεζαν εἰς τὸ ζήτημα τῆς ρευστοποιήσεως τῶν ὀφειλῶν αἱ συνεταιρικοὶ Ὄργανοίς. Σχετικῶς μετ' ἐπαίνου ἀναφέρει ἡ ἐκθεσις τὴν «ἐκδηλωθεῖσαν τακτικὴν κατὰ τῶν καθυστερήσεων τῶσον ἐκ μέρους τῆς Ἐνώσεως Συνεταιρισμῶν Πύλου καὶ τῶν πλείστων συνεταιρισμῶν τῆς περιφέρειας ταύτης, ὅσον καὶ ἐκ μέρους τῆς Κεντρικῆς Γεωργοκτηματικῆς Τραπεζῆς Ὀλυμπίας (Ἐνωσις Κρεσταινῶν), ἀρίστα διοικουμένης συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως, ὅσον καὶ ἐκ μέρους τῆς Κεντρικῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς Ἀρηνοφυγαλίας (Ἐνωσις Κακοβάτου), διότι οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι ἐξηγέρθησαν διὰ τὰς καθυστερήσεις, ὑποστηρίζοντες ἐγγράφως πρὸς τὴν Τράπεζαν τὴν ἰκανότητά των σταφιδοπαραγωγῶν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων των, καὶ ἀξιούντες τὴν διώξιν τῶν κακοπίστων, ἵνα μὴ τὸ ἄθλιον κήρυγμα τῆς ἀδιαφορίας ἢ τῆς ἀναβολῆς περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων, διαδοθῇ εἰς τὰς τιμὰς καὶ οἰκοκυρεμένες Πελοποννησιακὰς περιοχάς».

Περὶ τῆς βοήθειαι τὴν ὅποιαν οἱ συνεταιρισμοὶ παρέχουν εἰς τὴν Τράπεζαν, χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ κάτωθι περικοπή τῆς ἐκθέσεως. «Τὸ ὑποκατάστημα Θεσσαλονίκης... βοηθούμενον ἐξαιρετικῶς ὑπὸ τῆς Ὁμοσπονδίας Συνεταιρισμῶν Θεσσαλονίκης καὶ τῶν ἄλλων συνεταιρικῶν ὀργανώσεων τῆς περιφέρειαις του, κατάρθωσεν ἀβιάστως μετὰ διανοητικότητος νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εἰσπραξιν 30 ἐκ. δρχ., ἀπομεινάντων ἐν καθυστερήσει τὴν 31 Δεκεμβρίου 1934, 18,5 μόνον ἐκ. δρχ. ἐκ παλαιῶν καὶ νέων χορηγήσεων.

2) Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ Γεωργικῶν προϊόντων.

Ἔτη	Μεμονω- μένοι	Συνεται- ρισμοί	Μέλη των συνεταιρισμῶν	Σύνολον
1932	102.671	2.817	145.452	248.123
1933	108.951	2.916	129.139	238.090
1934	108.814	2.912	133.147	241.961

Εἰσεπράχθησαν κατὰ τὸ 1934

α) ἐκ μεμονωμένων	δρχ. 138.391.393
β) ἐκ συνεταιρισμένων	» 604.586.490
	<u>742.977.883</u>

Ἀπέμειναν ὀφειλόμενα τὴν 31 Δεκεμβρίου 1934

α) ὑπὸ μεμονωμένων	δρχ. 118.252.573
β) ὑπὸ συνεταιρισμένων	» 626.368.123
	<u>744.620.696</u>

Τὰ χορηγηθέντα ἔχουν ὡς ἐξῆς ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὰ προηγούμενα ἔτη:

Ἔτη	Πρὸς μεμονωμένους	Πρὸς συνεταιρισμῶν	Σύνολον
1930	107.086.520	284.520.886	391.606.906
1931	90.973.817	294.623.919	385.597.736
1932	61.431.836	208.197.124	269.628.960
1933	135.618.588	322.222.801	453.841.389
1934	125.685.881	870.444.216	996.130.047

Εἰς τὸ ποσὸν τῶν 870.444.216, τὸ ὅποιον φαίνεται δυσαναλόγως ἠϋξημένον, περιλαμβάνονται καὶ τὰ πρὸς τὰς Ἐνώσεις χορηγηθέντα διὰ τὴν χρηματοδότησιν τῆς συγκεντρώσεως τοῦ σίτου. Ἀπαραίτητος πιστεύομεν ὅτι εἶναι ἡ διάκρισις τῶν τοιούτων, χορηγήσεων διὰ νὰ δυνάται τις ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν κατ' ἔτος χορηγουμένων νὰ ἐξάγῃ ἀκριβῆ συμπεράσματα, ἐν σχέσει μετ' ἐκείνων τῶν ἐπ' ἐνεχύρῳ γεωργικῶν προϊόντων χορηγουμένων δανείων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν λαβόντων δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἔχει ὡς ἐξῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ προηγούμενα ἔτη.

Ἔτη	Μεμονω- μένοι	Συνεται- ρισμοί	Μέλη Συνε- ταιρισμῶν	Σύνολον
1932	13.880	748	35.904	49.784
1933	19.582	784	38.990	58.572
1934	19.945	607	28.473	48.418

Ἐκ τῶν ἐπ' ἐνεχύρῳ χορηγήσεων τοῦ 1934, περίπου 618 ἐκ. ἐδόθησαν ἐπ' ἐνεχύρῳ δημητριακῶν, 319 ἐπ' ἐνεχύρῳ καρπῶν, 33 ἐπ' ἐνεχύρῳ κίτρων, 8 ἐπ' ἐνεχύρῳ σταφίδος καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἐπ' ἐνεχύρῳ ἄλλων γεωργικῶν προϊόντων, γεωργικῶν ἐφοδίων, σπάγγων κλπ.

3) Δάνεια μῆσης καὶ μακρὰς προθεσμίας.

Αἱ χορηγήσεις ἔχουν ὡς ἐξῆς κατὰ τὰ διάφορα ἔτη (χορηγήσεις καὶ τόκοι).

Ἐχορηγήθησαν 1930	14.814.100
» 1931	29.864.122
» 1932	23.110.451
» 1933	37.866.287
» 1934	53.359.286

Προσετέθησαν καὶ βραχυπρόθεσμα μετατραπέντα εἰς μακροπρόθεσμα δρχ. 1.326.565

Σύνολον χορηγήσεων ἀπὸ 1930-1934 160.340.911

Ἐκ τούτων εἰσεπράχθησαν μέχρι 31.12.34 49.310.595

Παραμένον τὴν 31.12.34 δρχ. 111.030.316 ἀντιπροσωπεύοντα 13.903 δάνεια.

Καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1934 ἐνεκρίθησαν 6.603 αἰτήσεις ἀφορώσαι αἰτούμενα πρόσωπα 8.166, ἐξ ὧν 4.485 συνεταιρισμένοι, 3.630 μεμονωμένοι, 44 συνεταιριστοὶ περιλαμβάνοντες 4.261 μέλη καὶ 7 ἐνώσεις ἀποτελούμενα ἀπὸ 236 συνεταιρισμῶν.

Τὰ χορηγηθέντα μεσοπρόθεσμα καὶ μακροπρόθεσμα δάνεια τὸ 1934 καταπέμνεται ὡς ἐξῆς περίπου ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς χορηγήσεως: Δι' ἀροτριῶντα 20 ἐκ., δι' ἀρδεύσεως 35 ἐκ., δι' ἀντιπλημμυρῶν 3,5 ἐκ., δι' ἐκχερσώσεως 3,5 ἐκ., διὰ γεωργικὰς οἰκοδομὰς 2

έκ., διά κτηνοτροφίαν 1,5 έκ., διά δένδροκαμίαν 1 έκ., δι' άμπελοργίαν 2 έκ., δι' άγοράν κτημάτων 1,5 έκ., διά γεωργικάς βιομηχανίας 6 έκ., και τά υπόλοιπα διά γεωργικάς μηχανάς, εργαλεία, σκεύη, κτηνοτροφίαν, μελισσοκομίαν κλπ.

Είς τήν άσκησιν τής άγροτικής πίστεως ή ανάμιξις τών έμπορικών τραπέζων έδημιούργησε πολλάκις και δημιουργεί σοβαρωτάτην άνωμαλίαν, λόγω του ότι εύρίσκουσαι αυτά τούς άγρότας οικονομικώς ένισχυμένους λόγω τών τελευταίων καλών έσοδειών, επεδίωξαν τήν τοποθέτησιν των διαθεσίμων των είς αυτούς, προκαλούσαι υπερδανεισμόν και έξάρθρωσιν τής πίστεως. Ο άγών τής 'Αγροτικής Τραπεζής διά τήν μονοπωλιακήν, τρόπον τινά, άσκησιν τής άγροτικής πίστεως εύρεν τελευταίως μίαν θετικήν αναγνώρισιν, διότι προκειμένου νά εφαρμοσθή ή πολιτική του περιορισμού τής καπνοκαλλιιεργείας και διά τήν καλλιτέραν εφαρμογήν ταύτης, τό Κράτος έζήτησεν από τήν "Ένωσιν τών έμπορικών Τραπεζών όπως άπόσχουν αυτά παντός δανεισμού πρός τούς καπνοπαγωγούς πράγμα όπερ έγένετο δεκτόν εκ μέρους των. Η 'Αγροτική Τράπεζα όμως αναφέρει είς τήν έκθεσίν της ότι τελευταίως ήρχισε ή χορήγησις ένυποθηκών δανείων είς μεγάλους άγροτικούς κτηματίας εκ μέρους τών έμπορικών Τραπεζών.

4) Κίνησις Καταθέσεων.

'Αλματική υπήρξεν ή αύξησις τών καταθέσεων παρά τή Τραπεζή, ιδιαίτέρως τών καταθέσεων προθεσμίας με αύξησιν 331,15% και του Ταμειυτηρίου με αύξησιν 52,6% έν συγκρίσει πρός τό προηγούμενον έτος. Κατά κατηγορίαν αί καταθέσεις έχουν ως έξης:

α) Ταμειυτήριον

Τήν 1ην 'Ανοουαρίου τῆ 1934 ύφίσταντο βιβλιάρια 8.100 διά	δρχ. 193.072.330
Κατά τή διάρκειαν του 1934 έξεδόθησαν 5442 βιβλιάρια και κατετέθησαν έν συνόλω	290.443.660
'Ανελήφθησαν καθ' όλον τό έτος έξοφληθέντων 1841 βιβλιαρίων	δρχ. 228.882.888
'Υφίσταντο κατά τήν 31 Δεκεμβρίου 1934 11.701 βιβλιάρια διά	δρχ. 294.633.102
Έκ του κατατεθειμένου τούτου ποσού άνήκον:	
Είς 'Αγρότας	δρχ. 66.357.505
Συνεταιρισμούς και 'Ενώσεις	» 2.359.999
Είς 'Αστούς	» 221.273.279
Νομικά πρόσωπα και Τραπεζάς	» 4.642.319
	δρχ. 294.633.102

β) Καταθέσεις όψεως

Τήν 1ην 'Ανοουαρίου 1934 ύφίσταντο βιβλιάρια 5510 διά	δρχ. 249.924.854
Κατετέθησαν καθ' όλον τό έτος έκδοθέντων 9.979 βιβλιαρίων	δρχ. 931.902.943
Έξοφληθησαν καθ' όλον τό έτος βιβλιάρια 8.540 άναληφθέντων	δρχ. 888.522.198
Υπήρχον τήν 31.12.34 κατατεθειμένα κατανεμόμενα είς 6.949 καταθέτας	δρχ. 293.305.599
Εκ τών ποσών τούτων άνήκον	
είς 'Αγρότας	δρχ. 14.453.063
Είς Συνεταιρισμούς και 'Ενώσεις	44.788.736
Είς 'Αστούς	78.094.999
Είς Νομικά πρόσωπα	130.813.414
Είς Τραπεζάς	25.155.382

γ) Καταθέσεις προθεσμίας

Τήν 1ην 'Ανοουαρίου 1934 ύφίσταντο βιβλιάρια 238 διά	δρχ. 32.901.832
--	-----------------

Κατετέθησαν έκδοθέντων 945 βιβλιαρίων	156.191.700
'Ανελήφθησαν έξοφληθέντων 77 βιβλιαρίων	47.230.041
Όύτω υπήρχον τή 31.12.34 1106 βιβλιάρια	141.863.491

Έκ του κατατεθειμένου τούτου ποσού άνήκον:	
Είς άγρότας μεμονωμένους	δρχ. 9.815.336
Είς Συνεταιρισμούς και 'Ενώσεις	1.946
Είς 'Αστούς	58.099.291
Είς Νομικά πρόσωπα	73.947.619

Όύτω τό σύνολον των είς τήν 'Αγροτικήν κατατεθειμένων κεφαλαίων άνήρχοντο τήν 31ην Δεκεμβρίου 1934 είς τά έξης ποσά:

Ταμειυτήριον	δρχ. 294.633.102
"Όψεως	» 293.305.599
Προθεσμίας	» 141.863.491
Σύνολον	δρχ. 729.802.192

Τεχνική 'Υπηρεσία: Συμπληρωθέντος κατά τό μάλλον και ήττον του δικτύου των τεχνικών 'Επιθεωρητών και του άριθμού των βοηθών γεωπόνων αύξηθέντος, ή συμβολή τής ύπηρεσίας ταύτης υπήρξε κατά τό 1934 διαφωτιστική διά τάς λοιπάς ύπηρεσίας.

Σχετική άποκέντρωσις εφημερόσθη από του 1934 είς τήν ύπηρεσίαν ταύτην είς τό έργον τής εξετάσεως των αιτήσεων δανείων μέσης και μακράς προθεσμίας διά συστάσεως τοπικών 'Επιτροπών -Διευθυντής, 'Επιθεωρητής Συνεταιρισμών, Τεχνικός 'Επιθεωρητής, 'Αντιπρόσωπος 'Ενώσεως- αί όποίαί εργαζόμενα βάσει προγραμμάτων έγκρινομένου εκ των προτέρων άποφαίνονται επί περιπτώσεων όμαδικών αιτήσεων διά μεσοπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα δάνεια, διά τήν κατ' άτομον έγκρισιν αυτών.

Έκτός τής άπασχολήσεως τής ύπηρεσίας διά τήν εξέτασιν των δανείων μέσης και μακράς προθεσμίας, διά τήν παρακολούθησιν και έλεγχον τής χρησιμοποίησεως των δανείων τούτων και τήν υπόδειξιν μέτρων των διοικητικής φύσεως διά τήν ενίσχυσιν τής άγροτικής οικονομίας τής χώρας, ή ύπηρεσία ήσχολήθη διά τήν όργάνωσιν και έναρξιν εκτελέσεως γεωργοοικονομικών έρευνών κατά τομείς. Τό έργον τούτο πραγματοποιούμενον θά αποτελέση φωτεινόν όδηγόν δι' όλας γενικώς τάς ύπηρεσίας.

Έκτός τής χρηματοδοτήσεως των αναγκαστικών συνεταιρισμών έγχείου βελτιώσεως διά τήν κατασκευήν έργων των όποιών τήν εκτέλεσιν από των παρελθόντων έτών άνέλαβεν ή ύπηρεσία τεχνικών έργων του ύπουργείου Γεωργίας, ήρχισε και ή ΑΤΕ εκτελούσα διά τής τεχνικής τής ύπηρεσίας και διά δανείων χορηγηθέντων είς συνεταιρισμούς ή κοινότητας, τά κάτωθι έργα ύδατικών βελτιώσεων.

1) Βαρυμύπτης Θεσσαλίας: Πρόστασις εκ πλημμυρών και άποξήρανσις 2.400 στρεμμάτων. Δάνειον 500.000 δρχ.

2) Πλατάνου 'Αλμυρού: άποξήρανσις έλους 2.730 στρ. και άρδευσις 1.000 στρ. Δάνειον 2 έκ. δρχ.

3) 'Αψάλου 'Αλωπίας άποξήρανσις 750 στρ., προστασία από πλημμυρών 1000 στρ. και άρδευσις 300 στρ. Δάνειον 250 χιλ. και προσωπική εργασία ένδιαφερομένην.

4) Νέας Σάντας Θεσσαλονίκης άρδευσις 1.500 στρ. δάνειον 500 χιλ. δρχ.

5) Κομητών Πτολεμαϊδος άρδευσις 700 στρ. διά προσωπικής εργασίας. Δάνειον 65 χιλ.

'Επίσης έμελέτησε τήν εκτέλεσιν άρδευτικών έργων είς Χομόρεμα 'Αλμυρού και περιφερείας Πορροίων

Παγγαίου, Δράμας και έξηκολούθησεν ένισχύουσα τας μικροαρθρώσεις διά συστήματος μαγναονηγιδίων εις τας περιφερείας Καλοχωρίου Σίνδου και Τζατζήδων της Θεσσαλονίκης και τας περιφερείας Ξάνθης, Μεσσηνης και "Αργους.

Αθρόαι αιτήσεις δανείων διά τήν άγοράν άροτριώντων ύποβληθείσαι κυρίως εις τά "Υποκαταστήματα της Βορείου Ελλάδας κατά τό έτος 1934 έδωσαν άφορητήν νά διερευνηθή εύότερον εις τας περιφερείας ταύτας τό ζήτημα των άροτριώντων προς τόν σκοπόν του καθορισμού των πραγματικών κατά περιφερείας άναγκών εις άροτριώντα, του είδους των άροτριώντων του καταλληλοτέρου διά τας οικονομικάς, φυσικάς και τεχνικάς συνθήκας έκάστου χωρίου, της καταστάσεως των ήδη ύπαρχόντων και του τρόπου προμηθείας νέων τιοιούτων.

Κατεβλήθη προσπάθεια προς αύξησιν των διά νομεικτών φυτών καλλιεργουμένων έκτάσεων και της άποδόσεως αυτών, κυρίως δε της μηδικής, του κονδυλοφόρου ήλιάνθου και του βίκου. Εις Σιάτισταν, Κοζάνην, Σέρρας, Παγγαίον και Δράμαν ή τεχνική ύπηρεσία συνέβαλεν εις τήν δι' άμερικανικών άμπελών άναύστασιν των άμπελώνων. Κατεβλήθη φροντίς διά τήν διάδοσιν φυτειών μηλεών εις τας περιφερείας Φλωρίνης και "Αρδέας, της Λεπτοκαρυάς εις Κατερίνην και "Ανατολικήν Μακεδονίαν.

Επίσης κατά κλάδους παραγωγής, βιοτεχνίας και γεωργ. βιομηχανίας ή έν λόγω ύπηρεσία ειργάσθη ως έξης:

α) Σηροτροφία

Διάδοσις καλών μεταξοσπόρων και μωροεδενδρυλίων, ύποβοήθησις διά τήν άνέγερσιν σηροτροφείων εις Βέροοιαν και Θράκην. "Ανέγερσις άποπνικτικών κλιβάνων εις Καλαμπάκιαν, Βέροοιαν, "Άγιον Νικόλαον Χαλκιδικής. "Απολυμάνσεις σηροτροφείων εις τόν νομόν "Εβρου. Καθημερινή τηλεγραφική ένήμερωσις των κοικουλοπαραγωγών επί των τιμών των κοικουλιών. "Οργάνωσις έν "Εδέσση έκπαιδευτικού σηροτροφικού συνεδρίου. Διάδοσις των τελευταίων μεθόδων οικιακής μεταξοβιοτεχνίας.

β) Μελισσοκομία

Κατασκευή 3.000 εύρωπαϊκών κυψελών και διάθεσις τούτων επί πιστώσει κυρίως εις τήν Χαλκιδικήν.

γ) Έλαιουργία

Ιδρύθησαν τή συμβολή της Τραπέζης 8 συνεταιρικά έλαιουργεία μέ τελειότατα μηχανήματα έν Κρήτη και ήγοράσθη έν υπό συνεταιρισμών έν Λέσβω. Επίσης προεκηρύχθη διαγωνισμός διά τήν σύνταξιν προτύπου μελέτης μετά σχεδίων και προϋπολογισμών διά τόν καθορισμόν του καλλίτερου εις τας συνθήκας έκάστης έλασοκομικής περιφερείας προσαρμοζόμενου τύπου συνεταιρικού έλαιουργείου.

δ) Κτηνοτροφία

Χορήγησις δανείων δι' άγοράν προβάτων έν Θεσσαλία και "Ανατολική Μακεδονία και κατασκευήν στεγάστρων. Μελέτη της άγελάδος Κέας και διάδοσις ταύτης εις Κρήτην. Διάδοσις 30 άγελάδων βραχυκέρου φυλής εις συνοικισμούς Βερμίου όρους. Διάδοσις ταύρων φυλής "Ισκαρ. Μελέτη εισαγωγής άγελάδων "Ισκαρ εκ Βουλγαρίας. Προμήθεια 163.716 όκ. μηδικής διά τήν κτηνοτροφίαν νήσων Αιγαίου. "Επίσους κτηνοτροφικών έκθέσεων Τρικάλων, Κέας, Πτολεμαΐδος, "Οργάνωσις κτηνατρείων από κοινού μετά της "Ενώσεως Συνεταιρισμών εις Βέροοιαν. "Επίσους και παρακολούθησις των γαλακτοκομικών και βουτυροκομικών συνεταιρισμών Βερροίας, "Ορεστιάδος, Λεβαδείας, Κοζάνης, Κρήτης.

Των Συνεταιρισμών τούτων αι έργασία ύπήρξαν γενικώς έξυπηρετητικά των παραγωγών. Ούτω ό συνεταιρισμός "Ορεινίου "Ορεστιάδος άφου έπληρωσεν πάντα τά έξοδα διοικήσεως και διαχειρίσεως και άφου κατέβαλεν τας δόσεις των δανείων του δι' εργασία και σκευή έπλήρωσεν εις τά μέλη του τό μέν πρόβειον γάλα προς 80χ. 7.20 κατ' όκάν (έναντι 5 δρχ. πληρωθείσης από τούς τυρεμπόρους εις τούς άσυνηταριστους) τό βουβαλινόν προς 6 (έναντι 5 δρχ. τρεχούσης τιμής) τό δε άγελαδινόν προς 3 δρχ., έπέστρεφε δε τό άποβουτυρωμένο γάλα διά τήν διατροφήν των μόσχων και κατασκευήν άποβουτυρωμένου τυρού δι' ιδίαν χρήσιν. Επίσης, οι συνεταιριοι του συνεταιρισμού Ραχιάς Βερροίας έπληρώθησαν τό άγελαδινόν γάλα προς 4.5 όρχ., εις δε τά τυροκομεία Κρήτης τό πρόβειον γάλα έπληρώθη προς 10 όρχ. (έναντι 7 της άγοράς).

ε) Κατασκευή "Αποθηκών

Συνεπληρώθη κατά τό 1934 ή άνέγερσις των από τό προηγούμενον έτος οικοδομουμένων άποθηκών υπό της Α.Τ.Ε. έν Γιδά χωρητικότητας 700 τόννων, έν Κολυνδρω 700 τόννων, έν "Αρη 400 τόννων, έν Διδυμοτείχω 1.000 τόννων και έν Κομοτηνή 1.000 τόννων, ήρχισε δε ή άνοικοδόμησις τιοιούτων εις Καρδίτσαν και Παλαμάν. Επίσης ή ύπηρεσία έμελέτησεν τήν υπό των "Ενώσεων Καστοριάς και Λαρίσης άνέγερσιν άποθηκών δι' ίδιον λογαριασμόν, έπαρατώθη δε ή άνέγερσις της διά λογαριασμόν της "Ενώσεως άνεγειρομένης άποθήκης εις Νέα Μουδανιά Χαλκιδικής.

Έμπορία γεωργικών προϊόντων

Έν συνεργασία μετά των άποθηκευτικών ύπηρεσιών της "Ελληνικής Έταρείας "Εξαγωγών διετέθησαν εις ικανοποιητικάς τιμάς εις τήν έσωτερικήν άγοράν άρκετά είδη.

Επίσης ή έν λόγω ύπηρεσία έπρομηθεύθη και διέθεσε μέσω των "Ενώσεων και Γεωργ. Συνεταιρισμών τά κάτωθι είδη:

Θ. Χαλκόν εις μεμονωμένους παραγωγούς	βαρ.	2.522 1/2	όκ.	499.455	δρχ.	6.243.187
» » εις συνεταιρισμένους	»	8.079 1/2	»	1.599.741	»	18.397.021
Θείον εις μεμονωμένους	»	37.739	»	άξιας	»	4.879.684
Θείον εις συνεταιρισμένους	»	82.682	»	»	»	14.961.000
Ραμεινή Κάφρα εις μεμον.	»	δοχ.	127	»	»	86.360
Ραμεινή Κάφρα εις συντε.	»	»	22	»	»	14.630
Περοσπορίνη εις μεμονωμέν.	»	»	226 1/2	»	»	36.520
» εις συνεταιρισμένους	»	»	1.212	»	»	224.160
Φορμόλη	»	δαμτζάνες	40	»	»	63.748
				Τό όλον	»	44.906.311

Ασφαλίσεις γεωργικής παραγωγής

Αί από τριετίας διενεργούμενα υπό της Α.Τ.Ε.

άσφαλίσεις της γεωργικής παραγωγής έσυνεχίσθησαν και κατά τό 1934 κατά τρόπον όστις όχι μόνον δέν

θίγει τὰ κεφάλαια τῆς Τραπεζῆς, ἀλλὰ δημιουργεῖ ἴδιον ἀσφαλιστικὸν ἀπόθεμα καὶ ἐπὶ πλέον συμβάλλει εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνατροπὴν τῶν παραγωγῶν, καὶ δίδει τὰ μέσα ἐκτελέσεως κοινωφελῶν γεωργικῶν ἔργων εἰς τὰς περιφέρειαις ὅπου ἐνεργοῦνται αἱ ἀσφαλίσεις. Διότι ὡς γνωστὸν ἓκ τῶν εἰσπραττομένων ἀσφαλιστρῶν, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἀποζημιώσεων, μέρος διατίθεται διὰ τὸν σχηματισμὸν ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου, ἕτερον δὲ ποσὸν διατίθεται διὰ κατασκευὴν κοινωφελῶν ἔργων εἰς τὰς περιφέρειαις ὅπουθεν προέρχεται ἡ εἰσπράξις τῶν ἀσφαλιστρῶν, τὰ ὅποια παραχωροῦνται εἰς δωρεάν χρῆσιν εἰς τὰς ἑνώσεις Συνεταιρισμῶν καὶ ὁλόκληρον τὸν γεωργικὸν κόσμον.

Τὸ πνεῦμα τῆς ἀσφαλίσεως κατ' ἀναλογίαν προώδευσε πολὺ εἰς τὴν ὑπαίθρου, ἰδίᾳ δὲ εἶναι σημαντικὴ ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀσφαλίσεως τῶν θυμωνιῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἀσφάλιστρα ἔχουν μειωθῆ εἰς 10%.

Ἐκ τῶν 17.514.775,85 εἰσπραχθέντων ἀσφαλιστρῶν ἐγένοντο δαπάναι δι' ἀποζημιώσεις κλπ. 3.970.910,25, τὰ καθαρὰ δὲ ὠφελήματα ἀνήλθον εἰς 13.543.865,60.

Ἡ διάθεσις τῶν καθαρῶν τούτων ὠφελημάτων κατ' ἀποφασιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἔπινεν ὡς ἑξῆς:

α) Εἰς ἀποθεματικὸν ἀσφαλιστικὸν κεφάλαιον	δρχ. 6.771.932
β) Κρατήσεις δι' ἔξοδα κλπ.	» 1.825.893
γ) Μισθοὶ κλπ. ἔξοδα 1934	» 205.686
δ) Κρατήσεις δι' ἀνέγερσιν ἀποθηκῶν	» 4.063.159
ε) Κρατήσεις ὑπὲρ Ταμείου προνοίας καὶ ἁμοιβῶν προσωπικοῦ	» 677.193

Κατὰ τὸ 1934 ἀναφέρει ἡ ἔκθεσις— ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς ἰδρύσεως ἀλληλασφαλιστικῆς κοινοπραξίας κατὰ πυρὸς ἐπὶ τῶν ἐλαιουργείων τῶν συνεταιρισμῶν Κρήτης, παρομοίας μετ' τὴν ἀπὸ διετίας λειτουργοῦσαν ἐν Μυτιλήνῃ. Ἐπίσης κατὰ τὸ 1934 ἤρχισεν ἡ προσπάθεια πρὸς ἴδρυσιν ἀλληλασφαλιστικῶν συνεταιρισμῶν πρὸς ἀσφάλισιν τῶν οἰκισμάτων, ἐπιπλὺν, ἐσοδείας κλπ. τῶν διαφόρων γεωργικῶν οἰκογενειῶν κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἐπιτυχῶς δρωμένων ὑπὲρ τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν.

Ἑπισημῶς Συνεταιρισμῶν

Περὶ τῆς δράσεως τῆς ἐν λόγῳ ὑπηρεσίας ἡ ἔκθεσις γράφει:

« Ἡ ἐποπτικὴ καὶ ἐπὶ τῆς διαπαιδαγωγῆσεως τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ὑπηρεσία τῆς Τραπεζῆς εἰργάσθη καὶ κατὰ τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔτος μετ' ἀφοσιώσεως εἰς τὸ καθήκον... Διὰ τῶν ἐν τῇ ὑπαίθρῳ ὁργάνων τῆς ἠκολούθησε πιστῶς τὸ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τηρηθὲν πρόγραμμα τῆς ἐξυγιάνσεως τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς κανονικῆς λειτουργίας αὐτῶν. Παραλλήλως μετῆλθεν πᾶν μέσον διὰ τὴν διαφύλαξιν τῶν ἀδαείων συνεταιρίσεως καὶ τὴν ἐνθαρρύνσιν τούσ ἀτόλους διὰ τὴν ἀναμειγνύ-

σιν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῶν συνεταιρισμῶν τῶν...»

Ὁ ἀπολογισμὸς τῶν κυρίων ἔργων τῆς ὑπηρεσίας συνεταιρισμῶν κατὰ τὸ ἔτος 1934 ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἰδρύθησαν 21 νέοι συνεταιρισμοὶ εἰς τὴν Θεράκην, 42 εἰς τὴν Μακεδονίαν, 29 εἰς Θεσσαλίαν, 3 εἰς Ἡπειρον, 40 εἰς Στερεάν Ἑλλάδα, 68 εἰς Πελοπόννησον, 47 εἰς Νήσους Αἰγαίου, 21 εἰς Κρήτην καὶ 22 εἰς Ἰονίους νήσους, διακρινόμενοι γενικῶς εἰς 115 πιστωτικούς, 67 ἐνοικιάσεως καὶ ἐξαγορᾶς γαιῶν, 60 παραγωγικούς, 32 πωλήσεως, 10 διαφόρους, 4 διαχειρίσεως, 3 προμηθευτικούς καὶ 2 ὑγειονομικούς. Ἐπίσης ἰδρύθησαν 4 ἐνώσεις. Διελύθησαν δὲ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως 2 συνεταιρισμοὶ καὶ δι' ἰδίας ἀποφάσεως 7. Ἐπίσης ἐξητήθη ἡ διάλυσις 48 ἀδρανούντων παλαιῶν συνεταιρισμῶν. Ἐνηργήθησαν ἐν ὅλῳ 1426 ὁλοκληρωτικοὶ ἔλεγχοι καὶ 411 μερικοί. Κατὰ τὸ 1934 προέβη εἰς ἔρευναν διὰ τὴν σύνταξιν πίνακος περιλαμβανόντος ὅλους τούσ ἀπὸ τοῦ 1914 ἰδρυθέντας, συνεταιρισμοῦσ καθὼς καὶ τούσ νῦν λειτουργοῦντας.

Οὕτω ἓκ τῶν 7143 ἰδρυθέντων συνεταιρισμῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Νόμου 602 μέχρι τοῦ 1934 εἶχον διαλυθῆ νομίμως 1252, ἕτεροι 385 εἶχον προταθῆ πρὸς διάλυσιν, 1458 ἠδράνον καὶ 4.048 ἐλειτούργουν κανονικῶς ὡς καὶ 108 ἑνώσεις.

Ἡ εἰς χρεῖμα ἀποτίμησις τῶν ἐργασιῶν τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν κατὰ τὸ 1934 ὑπολογίζεται εἰς δύο δισεκατομμύρια δραχμῶν, ἔξ ὧν τὸ ἥμισυ ἀφορᾶ εἰς πιστωτικὰς ἐργασίας καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ εἰς ἐργασίας ἀπὸ κοινοῦ συγκεντρώσεως καὶ διαθέσεως προϊόντων.

Περαιτέρω ὁμίλει ἡ ἔκθεσις περὶ τῆς ἐκτελέσεως εὐρυτέρου συνεταιριστικοῦ προγράμματος. Διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο προσέκλεισε συσκέψεις ἐν ἀνωτέρων συνεταιριστικῶν ὁργάνων (σχετικῶς βλ. «Συνεταιριστήν» 1935 ἀρ. φύλ. 4).

Εἰς τὸ ζήτημα τῆς μέσῳ τῆς Τραπεζῆς καὶ διὰ τῆς βοήθειαις τῶν ἐποπτικῶν ὑπαλλήλων εἰσπράξεως τῶν διαφόρων ἀπαιτήσεων τῶν συνεταιρισμῶν ὁργανώσεων, σημειοῦνται εἰς τὴν ἔκθεσιν τὰ ἑξῆς: «... οἱ συνεταιροὶ δὲν δεῖκνυνται πρὸς θυμὸν εἰς τὴν ἐξόφλησιν τῶν υποχρεώσεών τῶν πρὸς τούσ συνεταιρισμοῦσ καὶ τὰς ἑνώσεις τῶν».

Ἡ κίνησις τῆς εἰσπράξεως τῶν ἀπαιτήσεων τούτων, ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἀπαιτήσεις ὑφιστάμεναι κατὰ τὴν 1/1/34 ἀριθ. 43.571	ἀξίας δρχ. 111.366.131
Παρεδόθησαν νέαι πρὸς εἰσπράξιν κατὰ τὸ 1934 ἀριθ. 22.355	ἀξίας δρχ. 42.775.175
Εἰσπραχθήσαν κατὰ τὸ 1934 ἀξίας 11.851	ἀξίας δρχ. 14.712.033
Ἐπεστράφησαν ἀνείσπρακτοι κατὰ τὸ 1934 ἀριθ. 6.312	ἀξίας δρχ. 15.789.730
Ἀπέμειναν πρὸς εἰσπράξιν 31.12.34 ἀριθ. 47.763	ἀξίας δρχ. 123.639.543

- Ανακεφαλαιωτικὰ τα στοιχεία 1930-1934 ἔχουν ὡς ἑξῆς:

Σύμφωνα μετὰ τα στοιχεία που δημοσιεύτηκαν ἐπὶ τῆς «Πανελληνία Συνεταιριστικῆς Επιθεώρησης» Δράμας, ἡ ἀνάλυσις κατὰ προϊόντα τῶν χορηγήσεων τῆς ΑΤΕ 1930-1934 (τέλος καλλιεργητικοῦ ἔτους) εἶναι ἡ ἀκόλουθη:

Πίναξ τοῦ συνόλου τῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Α.Τ.Ε. γενομένων καλλιεργητικῶν χορηγήσεων ἐπὶ προσωπικῆ ἄσφαλείᾳ, μέχρι 31 Αὐγούστου 1934 κατὰ προϊόντα (σέ χιλιάδες δραχμές)

Εἶδη Προϊόντων	κατὰ τό ἔτος 1930	κατὰ τό ἔτος 1931	κατὰ τό ἔτος 1932	κατὰ τό ἔτος 1933	ἀπὸ 1 Ιαν. 1934 ἕως 31.8.1934	Σύνολον
Δημητριακά	316.777	361.849	231.703	240.421	105.210	1.255.960
Ἀμπελοι	223.322	44.318	38.251	26.548	25.808	1.112.619
Σταφίδ		149.448	185.349	206.605	215.970	
Καπνά	219.968	174.895	122.010	170.608	117.389	804.870
Ἐλαίαι	26.903	28.386	21.609	21.313	22.466	120.677
Βαμβάκι	16.500	23.239	28.145	21.725	29.300	118.917
Λαχανικά	6.169	7.454	9.872	6.926	9.184	39.605
Ἀραβόσιτος πρὸς διατροφήν	—	—	66.460	-	-	66.460
Κτηνοτροφικά	28.276	41.863	27.096	33.444	4.345	135.024
Λιπάσματα	21.241	34.266	42.496	51.332	26.727	176.062
Προμηθευτ. χορηγήσεις	-	-	-	57.017	13.433	70.450
Διάφορα	38.333	69.609	62.416	78.976	36.202	285.536
Σύνολον	897.497	932.327	835.407	914.915	606.034	4.186.180

Πίναξ τῶν βραχυπρόθεσμων δανείων ἐπ' ἐνεχύρῳ προϊόντων ἢ εἰδῶν τῶν χορηγηθέντων ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Α.Τ.Ε. μέχρι 31 Αὐγούστου 1934 κατὰ ἐνεχυριασθέντα προϊόντα ἢ εἶδη (σέ χιλιάδες δραχ.)

Ἐνεχυριασθέντα Προϊόντα ἢ εἶδη	κατὰ τό ἔτος 1930	κατὰ τό ἔτος 1931	κατὰ τό ἔτος 1932	κατὰ τό ἔτος 1933	ἀπὸ 1 Ιαν. 1934 ἕως 31.8.1934	Σύνολον
Κριθή	14.928	173	195	1.860	389	17.545
Λοιπά Δημητριακά	2.210	3.331	4.616	10.246	248.729	269.132
Σανός καὶ Βράμη	616	185	503	673	92	2.069
Καπνά	364.302	359.627	209.644	407.313	38.002	1.378.888
Ἐλαιον καὶ Ἐλαίαι	1.472	6.211	2.877	2.845	300	13.705
Βάμβαξ	75	75	880	998	5	2.033
Χαρούπια	90	202	352	-	-	644
Κουκούλια	44	101	34	132	35	346
Σταφίδ	4.442	-	12.824	8.535	3.636	29.437
Οἶνος	-	-	2.932	9.863	886	13.681
Τυρός καὶ Βούτυρον	-	-	647	3.271	1.205	5.123
Μηχαναί	2.137	551	846	1.063	1.295	5.892
Διάφορα	1.290	15.141	13.518	7.042	27.607	64.598
Τόκοι & λοιπ. ἐπιβαρύνσ.	-	-	19.760	20.603	9.390	49.753
Σύνολον	391.606	385.597	269.628	474.444	331.571	1.852.846

— Η προεργασία για τη ρύθμιση των αγροτικῶν χρεῶν. Ο ν. 5876/1933 ρύθμισε διαδικασία για την εξακρίβωση, μέσα στο 1933 και 1934, των αγροτικῶν χρεῶν

που υπήρχαν ώστε να μελετηθεί ο τρόπος ρυθμίσεώς τους. Δηλώσεις ώφειλαν να υποβάλλουν και οι οφειλέτες και οι αγρότες και οι Συνεταιρισμοί. Οδηγίες και διακρίσεις βλ. στα Διατάγματα 3.1.1934, 15.1.1934, 12.2.1934 και εγκ. Υπ. Γεωργίας 12105/16.3.1934 (Βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 45). Σχετικά με το πρόβλημα των αγροτικών χρεών βλ. και κείμενο του Χρ. Ευελπίδη στην «Πανελληνιον Συνεταιριστικήν Ἐπιθεώρησιν» Δράμας, Λεύκωμα 1935 σ. 38.

— Η χορήγηση των βραχυπρόθεσμων δανείων της ΑΤΕ θα γίνεται μέσω των Ενώσεων Συνεταιρισμών από το καλλιεργητικό έτος 1933/1934, ορίζει σχετική εγκύκλιος της ΑΤΕ («Συνεταιριστής» 1934 σ. 54).

— Η ανάθεση των Πρακτορείων της ΑΤΕ (που έχει ακόμα η ΕΤΕ). Για το βασικό αυτό αίτημα της συνεταιριστικής κινήσεως που είναι καθοριστικό και της μορφής και εξέλιξης της ΑΤΕ, βλ. αναλυτικό κείμενο του Θ. Τζωρτζάκη από το οποίο δίνουμε τα κύρια σημεία («Συνεταιριστής» 1934 σ. 90).

«Ευθύς ἀφ' ὅτου ἡ Τράπεζα ὠργανώθη ἐσωτερικῶς καὶ ἠδυνήθη πλέον νά σκεφθῆ καὶ διὰ τὴν αὐτοτελῆ περιφερειακὴν τῆς ὀργανώσιν, ὑπεστηρίζαμεν ὅτι αὕτη, προβαίνουσα εἰς τὴν δημιουργίαν ἰδίων ὀργανῶν ἀσκήσεως τῆς πίστεως, θά ὤφειλε πρό παντός νά ἀποβλέπῃ εἰς τὰς συνεταιρικὰς ὀργανώσεις, ἰδίως τὰς Ἐνώσεις γεωργικῶν συνεταιρισμῶν. Αἱ Ἐνώσεις δύνανται νά χρησιμοποιοῦντο ἄριστα ὡς πρακτορεία τῆς Τραπεζῆς, λειτουργοῦντα ἐντός τῆς περιφέρειας τῶν καὶ ἐξυπηρετοῦντα τὸσον τοὺς συνεταιρισμένους ὅσον καὶ τοὺς ἀσυνεταιριστοὺς παραγωγούς, ὑπὸ τὰς ὁδηγίας καὶ τὴν ἄμεσον παρακολούθησιν καὶ ἐποπτεῖαν ὑποκαταστημάτων, ἰδρυομένων εἰς τὰ μεγάλα γεωργικὰ κέντρα μὲ εὐρείαν περιφέρειαν καὶ εὐρυτέραν δικαιοδοσίαν.

Ἡ χρησιμοποίησις τῶν Ἐνώσεων ἐξασφαλίζει τὴν οἰκονομικώτεραν καὶ σκοπιμώτεραν ἄσκησιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως, στερεώνει εἰς τὴν περιφέρειάν των τὴν συνεταιρικὴν ὀργανώσιν, ἐνισχύει τὸ κύρος των, βιβύνει τὴν πείραν των καὶ τὰς προετοιμάζει εἰς νέας ἐξορμήσεις πρὸς εὐρυτέρας σημασίας συνεταιριστικὰς ἐπιδιώξεις.

Κανὲν ἄλλο σύστημα ἀσκήσεως τῆς ἀγροτικῆς πίστεως δὲν μπορεῖ νά εἶναι οἰκονομικώτερον διὰ τὴν Τράπεζαν. Ἡ Ἐνωσις λειτουργεῖ ἤδη μὲ κύριον σκοπὸν τὴν ἄσκησιν τῆς πίστεως. Ἐξυπηρετεῖ ἕνα μεγάλον ἀριθμὸν δανειζομένων παραγωγῶν τῆς περιφέρειας τῆς, οἱ ὅποιοι εἶναι συνήθως οἱ πτωχότεροι. Διεκπεραιώνει δι' αὐτοὺς ὅλας τὰς ἀπαιτούμενας διὰ τὸν δανεισμὸν διατυπώσεις.

Ἡ λειτουργία τῆς δὲν στοιχίζει καὶ πολὺ διότι τὰ ἐξόδα, μισθοί, ἐνοίκια κλπ. εἶναι πολὺ κατώτερα τῶν ἐξόδων ἄλλων ἀναλόγων ἐπιχειρήσεων ἢ ὑπηρεσιῶν. Ἐπομένως ἡ Ἐνωσις μὲ μικρὰν ἀποζημίωσιν διὰ τὰ πρόσθετα ἐξόδα τῆς πρὸς ἐξυπρέτησιν καὶ τῶν ἀσυνεταιριστῶν τῆς περιφέρειας τῆς καὶ ἀνάλογον ἀμοιβὴν δύνανται ν' ἀναλάβῃ τὴν ἄσκησιν τῆς πίστεως διὰ λογαριασμὸν τῆς Τραπεζῆς. Ἡ Τράπεζα οὕτω θά ἀποφεύγῃ τὴν αὐξήσιν τῶν γενικῶν τῆς ἐξόδων, ἢ ὅποια εἶναι μοιραία συνέπειαι τῆς λειτουργίας ἰδίων περιφερειακῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἢ ὅποια, ὡς ἡ πείρα ἐκ τῆς λειτουργίας ἰδίων ὑποκαταστημάτων ἀποδεικνύει, δὲν συνεπάγεται πάντοτε καὶ ἀνάλογον αὐξήσιν τῶν προσόδων αὐτῆς. Εἶναι δὲ ἡ ἀγροτικὴ πίστις πτωχὴ τραπεζικὴ ἐργασία, ἢ ὅποια δὲν ἀφίνει μεγάλα κέρδη, διότι αἱ γεωργικαὶ ἐπιχειρήσεις, δὲν ἀντέχουν εἰς μεγάλους τόκους. Ἄλλως τε τοῦτο σήμερον δὲν

εἶναι καὶ δυνατόν, καὶ ἂν θὰ ἦτο ἀνεκτόν, διότι ὑπάρχει ὁ συναγωνισμὸς τῶν ἄλλων Τραπεζῶν, αἱ ὅποια, ἀσκοῦσα τὴν ἀγροτικὴν πίστιν ὡς δευτερευούσας ἐργασίας διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν ἐκάστοτε πλεονασμάτων τῶν διαθεσίμων των, ὑποβιβάζουν τὸν τόκον τῶν βραχυπρόθεσμων χορηγήσεων των πρὸς γεωργούς πολὺ κάτω τῶν καθορισμένων ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ἐπιτοκίων.

Ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα λοιπὸν δὲν ἔχει τὸ μονοπώλιον τῆς ἀσκήσεως τῆς ἀγροτικῆς πίστεως διὰ νά μορῆ νά ἀποτιμᾷ τὰς ὑπηρεσίας τῆς ὅσον πρέπει. Εἶναι ἐνδεχόμενον νά ἐπιρρασθῆ ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ καὶ ν' ἀναγκασθῆ νά τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὸν ὑποβιβασμὸν τῶν ἐπιτοκίων. Δὲν τῆς μένει λοιπὸν ἄλλη διέξοδος πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς μειώσεως τῶν ἐσόδων τῆς εἰμὴ ὁ περιορισμὸς τῶν δαπανῶν τῆς, ὅπου τοῦτο βεβαίως εἶναι δυνατόν ἀνευ ζημίας τῆς ἐκτελέσεως τοῦ κοινοφελοῦς ἐργου τῆς. Καὶ διὰ τῆς ἀναθέσεως τῶν πρακτορείων αὐτῆς εἰς τὰς Ἐνώσεις τοῦτο καθίσταται δυνατόν.

Δύναται ὁμοῦ νά προβληθῆ ἡ ἀντίρροσις ὅτι μπορεῖ νά εἶναι οἰκονομικώτερα ἢ διὰ τῶν συνεταιρισμῶν ἄσκησις τῆς ἀγροτικῆς πίστεως δὲν εἶναι ὁμοῦ καὶ σκοπιμώτερα καὶ ἀσφαλεστέρα διὰ τὴν Τράπεζαν καὶ διὰ τοὺς γεωργούς.

Εἶναι προφανὲς ὁμοῦ ὅτι τοῦτο οὐτε ὡς ἐνδοιασμὸς δύνανται νά στηριχθῆ. Αἱ συνεταιρικαὶ ὀργανώσεις εὐρίσκονται ἐγγύτατα εἰς τὰ πράγματα. Γνωρίζουν τὰ πρόσωπα. Διευθύνονται ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς παραγωγούς. Εἶναι ἐπομένως ὡς ἐκ τῆς συστάσεως αὐτῶν ἄριστον ὑλικὸν διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς ἀρίστου ὀργανώσεως ἀσκήσεως τῆς πίστεως. Ἄν μάλιστα ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι εἶναι τὸ μόνον μέσον διὰ τοῦ ὁποίου ὄχι μόνον οἱ πτωχοὶ παραγωγοὶ δύνανται νά συναλλαγοῦν μετὰ τῆς Τραπεζῆς ὑπὸ συμφέροντας ὅρους, ἀλλὰ καὶ ἡ Τράπεζα νά ἐξουδετερωθῆ τοὺς ἐκ τῶν μετ' αὐτῶν συναλλαγῶν κινδύνους, προκύπτει πλήρως ὅτι ἡ δι' αὐτῶν ἄσκησις τῆς πίστεως γίνεται ὄχι μόνον κατὰ τὸν δυνατόν σκοπιμώτερον ἀλλὰ καὶ ἀσφαλέστερον τρόπον. Καμμία γραφειοκρατικὴ ὠργανωμένη ὑπηρεσία τῆς Τραπεζῆς δὲν εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀνταποκριθῆ πληρῶστερον εἰς τὴν κατ' ἄτομον ἄσκησιν τῆς πίστεως ὅσον ἡ συνεταιρικὴ ὀργανώσις. Δὲν ὁμολοῦμεν ἐδῶ περὶ τῶν γενικῶν ζητημάτων τῆς πίστεως ἐκάστης περιφέρειας, οὐτε περὶ τῆς μελέτης τῶν γεωργικῶν, οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν κλπ. συνθηκῶν αὐτῆς διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν κατευθυντηρίων γραμμῶν κατὰ τὴν

άσκουν της αγροτικής πίστεως. Αυτό βέβαια είναι έργο των απαιτούμενων όλγων υποκαταστημάτων της Τραπέζης, τὰ ὅποια πρέπει νὰ εἶναι ἐφοδιασμένα μὲ ἄριστον ἐπιτελεῖον ἐιδιῶν προσώπων καὶ ἀριωτέραν ὑπηρεσίαν ἐπιθεωρήσεως τῶν πρακτορείων. Ἐδῶ ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὴν εἰς τὰς λεπτομερείας ἀσκῶν τῆς πίστεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κατευθυντηρίων τούτων γραμμῶν, τὰς ὁποίας θὰ χαράξουν τὰ ἀνωτέρω ὄργανα τῆς Τραπέζης. Εἰς τὴν ἐπιτυχή διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου τούτου ἀναγνωρίζομεν τὴν ὑπεροχὴν τῶν συνεταιρικών ὁργανώσεων.

Τὴν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς χρησιμότητα τῶν Ἐνώσεων παραδέχεται καὶ ἡ Ἄγροτική Τραπέζα. Αὐτὴ κατὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ προγράμματός της διὰ τὴν ὁργάνωσιν τῶν περιφερειακῶν ὑπηρεσιῶν της ἀπέβλεψεν εἰς τὴν εὐρυτάτην χρησιμοποίησιν τῶν Ἐνώσεων. Τὸ πρόγραμμα τῆς ὁργανώσεως ταύτης, εἰς τὴν ὁποίαν καλοῦνται νὰ παίξουν σημαίνοντα ρόλο αἱ συνεταιρικαὶ ὁργανώσεις, ἐξέθεσεν ἤδη προσφάτως δι' ἄρθρου του εἰς τὸν «Συνεταιριστὴν» ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἄγροτικῆς Τραπέζης κ. Τρακάκης (ἴδε «Συνεταιριστὴν» φύλλον 12, 1933).

Ἐνδιαφέρει ὁμως ἡδὴ ἡ ταξία ἐφαρμογὴ αὐτοῦ. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος τούτου πρέπει κατὰ τὴν γνώμην μας νὰ στραφῇ συγχρόνως καὶ παραλλήλως πρὸς τὰς ἐξῆς τρεῖς κατευθύνσεις:

α) Ν' ἀναγνωρισθοῦν ἀμέσως ὡς πρακτορεία καὶ ἀντιπροσωπεῖαι τῆς Τραπέζης ὅλαι αἱ Ἐνώσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἰκανῶς παρασκευασμένα πρὸς τοῦτο. Σχετικῆ ἐρευνα γενομένη προσφάτως ὑπὸ τῆς Τραπέζης ἀπέδειξεν ὅτι ἰκανὸς ἀριθμὸς ἐξ αὐτῶν παρουσιάζει ὅλας τὰς ἀπαιτούμενας ιδιότητας διὰ μίαν τοιαύτην ἐργασίαν. Δὲν χρειάζεται λοιπὸν παρὰ νὰ καταρτισθῇ ὁ σχετικὸς κανονισμὸς ἐργασιῶν τῶν πρακτορείων τούτων καὶ νὰ καθορισθοῦν αἱ ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματά των καὶ ἐν γένει αἱ μετὰ τῆς Τραπέζης σχέσεις τῶν. Γνωρίζομεν ὅτι ἡ ἀρμοδιὰ ὑπηρεσίας τῆς Τραπέζης ἐργάζεται ἐπ' αὐτοῦ, εἶναι ὁμως ἀνάγκη νὰ τελειώσῃ τὸ ταχύτερον ἢ προπαρασκευαστικῆ αὐτῆ ἐργασία, ὥστε εἰ δυνατόν ἐντὸς τοῦ ἔτους ν' ἀρχίσῃ ἡ λειτουργία τῶν Ἐνώσεων ὡς πρακτορείων ἢ ἀντιπροσωπειῶν.

β) Παραλλήλως πρέπει νὰ καταβληθῇ προσπάθεια ἐκ μέρους τῆς Ἄγροτικῆς Τραπέζης, ὥστε καὶ αἱ λοιπαὶ Ἐνώσεις, ὅσαι τυχόν δὲν ἤθελον κριτὴ ἀμέσως ἰκαναὶ διὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἀντιπροσωπεύσεως τῆς Τραπέζης, νὰ παρασκευασθοῦν τὸ ταχύτερον πρὸς τοῦτο.

Ἡ μέριμνα αὐτῆ ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν Ἑπηρεσίαν Συνεταιρισμῶν, ἡ ὁποία ὀφείλει μετὰ μελέτην νὰ καταρτίσῃ πρόγραμμα ἐργασίας καὶ ν' ἀναθέσῃ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς περιφερειακοὺς ὑπαλλήλους της.

— Η Ἀγροτικὴ Πίστις καὶ οἱ Συνεταιρισμοί. Ἐκθεση τῶν σχετικῶν ἀπόψεων με ὀμιλία Θ. Τζωρτζάκη στο Β' Παγκρήτιο Γεωργοσυνεταιριστικὸ Συνέδριον Κρήτης τον Ἰούνιον 1934 (βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 143).

— Σχετικὰ με τὴ μεταχείριση τῶν συνεταιρισμένων ἀπὸ τὴν ΑΤΕ ὁ Τρ. Φαρμάκης παρατηρεῖ («Συνεταιριστής» 1935 σ. 32) ὅτι ἡ ΑΤΕ δανεῖζει καὶ τοὺς μὴ συνεταιρισμένους με τὰς αὐτὰς σχεδὸν ευκολίας με τοὺς συνεταιρισμένους ἐνῶ οἱ τελευταῖοι βαρύνονται καὶ με τὴν ἀλληλέγγυο ευθύνη. Καὶ υποδεικνύει τὴν καλύτερη χρησιμοποίησιν τῶν Συνεταιρισμῶν.

Γνωρίζομεν ἄλλως τε ὅτι καὶ ἤδη τινες περιφερειακοὶ ὑπαλλήλοι τῆς Ἑπηρεσίας Συνεταιρισμῶν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας κινούμενοι ἐργάζονται πρὸς τὴν κατευθύνσιν ταύτην, εἰς ὠρισμένην δὲ περιφέρειαν τῆς Πελοποννήσου χάρις εἰς τὴν ἐφαρμοσθεῖσαν πολιτικὴν ἀπὸ ὠρισμένου ἀνωτέρου συνεταιριστικῶν ὑπαλλήλων τῆς Τραπέζης ἡ ἐκεῖ Ἐνωσις ἐκτελεῖ εἰς εὐρυτάτην κλίμακα τὸ ἔργον τῆς Ἀντιπροσωπεύσεως τῆς Τραπέζης. Αὐτὸ πού γίνεται συμπληρωτικῶς, ὀφειλόμενον εἰς τὸν ζῆλον καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τοπικῶν ὑπαλλήλων, χρειάζεται νὰ γίνῃ πρόγραμμα τοῦ Κέντρου, τοῦ ὁποῦ νὰ ἐπιζητηθῇ ἡ συστηματικὴ ἐφαρμογὴ.

γ) Ἀκόμη σπουδαιότερα θὰ εἶναι ἡ συμβολὴ τῆς Ἑπηρεσίας Συνεταιρισμῶν, ἐκτὸς τῆς συμβολῆς της εἰς τὸ ἔργον τῆς τεχνικῆς ὁργανώσεως τῶν Ἐνώσεων, εἰς τὴν διαφώτισιν τοῦ συνεταιρισμένου καὶ ἀσυνεταιριστοῦ κόσμου, ὥστε οὗτος νὰ κατανοήσῃ καὶ πιστεύσῃ ὅτι αἱ συνεταιρικαὶ ὁργανώσεις εἶναι τὸ καλύτερον ὄργανον ἀσκήσεως τῆς πίστεως.

Τοῦτο δὲν ἔχει κατανοηθῆ ἐπαρκῶς καὶ εὐρῶς. Τὸ δὲ χειρότερον ἀκόμη εἶναι ὅτι πρὶν ν' ἀρχίσῃ ἡ χρησιμοποίησις τῶν Ἐνώσεων ὡς ὁργάνων τῆς Τραπέζης, ἤρχισεν, ὅπου παρετηρήθη καὶ μόνον πρόθεσις πρὸς τοῦτο, μία σφοδρὰ πολεμικὴ καὶ σκληρὰ ἀντίδρασις ἐναντίον τῆς ἰδέας αὐτῆς. Ἐχομεν ὑπ' ὄψιν μας τὴν ἀντίδρασιν πού συναντᾷ ἡ Ἐνωσις Κρεσταίων, μία ὑποδειγματικὴ καὶ γενναία ὁργάνωσις, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιτυχὴ δράσις εἶναι εὐρύτατα γνωστὴ εἰς ὅλον τὸν συνεταιρισμένον κόσμον. Μία ὁργάνωσις πού ἀποτελεῖ ὀμολογουμένως ἕνα φωτεινὸν φάρος. Καὶ ὁμως εἰς τὴν ὁργάνωσιν αὐτὴν ἀμφισβητεῖται τὸ δικαίωμα νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τὴν Τραπέζαν εἰς τὴν περιφέρειάν της, τὴν ὁποίαν μάλιστα ἐν μέρει ἀπὸ μακροῦ ἀντιπροσωπεύει, διότι δέχεται διὰ λογαριασμὸν της καταθέσεις.

Χρειάζεται ἐπομένως νὰ γίνῃ προπαγάνδα συνεχῆς ἐκ μέρους τῆς Ἑπηρεσίας Συνεταιρισμῶν, ἡ ὁποία ὀφείλει νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀντιδράσεις νὰ διαλύσῃ τὰς πλάνας καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ δίκαιον. Γνωρίζομεν ὅτι εἰς τὸ ἔργον της αὐτὸ θὰ συναντήσῃ καὶ ἡ ἰδία δυσκολία. Ἴσως θὰ δημιουργήσῃ καὶ ἐχθρότητα ἐναντίον της. Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἀναπόφευκτος συνέπεια τοῦ ἀποστολικοῦ της προορισμοῦ. Θὰ ἔχη ὁμως τὴν ἰκανοποίησιν ὅτι οὕτω ἐργαζομένη προσφέρει μεγάλην ὑπηρεσίαν ὄχι μόνον εἰς τὴν συνεταιριστικὴν κίνησιν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἄγροτικὴν Τραπέζαν.

Νομίζομεν ὅτι τὸ ταχύτερον ἡ Τραπέζα πρέπει νὰ κινήσῃ καὶ πρὸς τὰς τρεῖς κατευθύνσεις καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ μετὰ θάρρους καὶ ἐπιμονῆς τὸ πρόγραμμά της. Τοῦτο ἄλλως τε εἶναι δίκαιον ἐφ' ὅσον πιστεύει εἰς αὐτὸ καὶ φέρει τὰς εὐθύνas τῶν πράξεών της».

— ΑΤΕ και συνεταιριστική πολιτική. Κατατοπιστικό κείμενο για το θέμα βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 95, 110.

— Η άσκηση της αγροτικής πίστωσης από την ΑΤΕ. Τα πιστωτικά μέτρα κατά των οφειλετών πότε και πώς πρέπει να ασκούνται. Οδηγίες («Συνεταιριστής» 1934 σ. 116).

— Με ν. 6212 ιδρύεται στην ΑΤΕ θέση μονίμου υποδιοικητού. Τοποθετήθηκε ο από την ίδρυση Διευθυντής της Γ. Τρακάκης («Συνεταιριστής» 1934 σ. 137).

Φωτογραφία του Γ. Τρακάκη (καθώς και όλων των Διοικητών - Υποδιοικητών και στελεχών της 10ετίας 1930-1939 βλ. στο Λεύκωμα της ΑΤΕ που εκδόθηκε το 1948).

— Ιδρύονται 19 Κεντρικά Υπ/τα ΑΤΕ (αρχικά Σέρρες, Δράμα, Ξάνθη).

Παράλληλα καταρτίζεται σχέδιο κανονισμού για τη χρησιμοποίηση των Ενώσεων Συνεταιρισμών ως Πρακτορείων ΑΤΕ («Συνεταιριστής» 1934 σ. 137).

— Βραβεία ΑΤΕ. Προκηρύσσονται 7 βραβεία ΑΤΕ («Συνεταιριστής» 1934 σ. 137) στη μνήμη Ν. Μιχόπουλου, Σωκρ. Ιασεμίδη, Ντ. Μαλούχου.

Οι εμπορικές Τράπεζες και η αγροτική πίστη

Επειδή υπάρχουν λιμνάζοντα χρήματα από τις καταθέσεις, οι εμπορικές Τράπεζες επιδιώκουν να κάνουν τοποθετήσεις στους αγρότες που παρασύρονται έτσι σε μη παραγωγικό δανεισμό, υπερχρέωση, και σε αδυναμία εξοφλήσεως, με όλες τις συνέπειες.

Τα Γεωργικά Επιμελητήρια, οι Ενώσεις Συνεταιρισμών και η ΑΤΕ διατυπώνουν αίτημα για την μονοπωλιακή άσκηση της αγροτικής πίστωσης από την ΑΤΕ (βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 102).

Στο πρόβλημα αυτό αναφέρεται το κείμενο του 20χρονου μελετητή Αριστ. Κλημη στην εφημερίδα «Δημοκράτης» Μυτιλήνης 27.6.1934 του οποίου δίνουμε τα κυριώτερα στοιχεία:

«Τό ζήτημα της μονοπωλιακής υπό της 'Αγροτικής Τραπεζικής άσκήσεως της αγροτικής πίστωσης και της ένισχύσεως των διαθεσίμων αυτής -τό τόσον κεφαλαιώδεις διά την εν γένει πρόοδον της αγροτικής μας οικονομίας- φέρεται και πάλιν εις φώς έκδηλωθείσης μάλιστα διαθέσεως προς νομοθετικήν αυτού ρύθμισιν. Οι συνεταιρισμοί Λέσβου διακρινόμενοι ανέκαθεν διά την διατύπωσιν όρθών αντίληψεων και απόψεων διά την εν γένει οικονομικήν κατάστασιν του αγρότου, διετύπωσαν και εις την περίπτωσιν ταύτην τας όρθάς των απόψεις διά τηλεγραφηματός των προς την νομοθετικήν και διοικητικήν έξουσίαν («Δημοκράτης» 22/6/1934).

Η ανάγκη της μονοπωλιακής άσκήσεως της αγροτικής πίστωσης και της ένισχύσεως των διαθεσίμων της 'Αγροτικής, ως γνωστόν, δέν είναι ζήτημα άπασχολήσαν τώρα μόνον τόν αγροτικόν και μάλιστα τόν συνεταιρισμένον αγροτικόν πληθυσμόν και τούς περί αυτόν άσχολουμένους. "Εχομεν υπ' όφιν τας ειδικάς μελέτας εις τας όποιάς προέβη επί των άνω ζητημάτων η υπό του Συνδέσμου Συνεταιρισμών Βορείου 'Ελλάδος συσταθείσα κατά τό 1932 επιτροπή προς μελέτην των άπασχολουόντων την συνεταιριστικήν κίνησιν ζητημάτων. Ό επί του ζητήματος της αγροτικής πίστωσης εισηγητής της επιτροπής κ. Χρ. Ευελπίδης γεωπόνος και βουλευτής "Εβρου θεωρεί αναγκαίαν διά την επίτευξιν πλήρως του σκοπού της Τραπεζικής, την αύξησιν των διαθεσίμων αυτής «έκ καταθέσεων ή

δανείων εκ δημοσίων όργανισμών ως λ.χ. Ταχυδρομικού Ταμειτηρίου, Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων» («Συνεταιριστής» Μάρτιος 1932). Τάς ως άνω απόψεις του κ. Εισηγητού κατέστησεν και απόψεις του συνεταιρισμένου κόσμου ή εν 'Αθήναις συνελθούσα Πανελλήνιος Σύσκεψις των 'Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (26-29 'Ιανουαρίου 1933) περιλαβούσα αυτός εις ψήφισμα έχον ως έξης:

... 'Επί της αγροτικής πίστωσης... Θ'. Νά αύξηθούν τά κεφάλαια της 'Αγροτικής Τραπεζικής διά της παραγωγής εις αυτήν μέρους των καταθέσεων νομικών προσώπων του δημοσίου δικαίου, κληροδοτημάτων και περιουσιών άνηλικών, ως και διά χρησιμοποίησεως μέρους των καταθέσεων των Ταχυδρομικών Ταμειτηρίων και του Ταμείου Παρακαταθηκών και δανείων. Όμοίως, δέν να θεσπισθή ή ύποχρεωτική... κατάθεσις παρά τη 'Αγροτική Τραπεζή ποσοστού μέχρι 10% εκ των καταθέσεων των λοιπών Τραπεζών, έγγυομένου του Κράτους διά την απόδοσιν αυτών. «Αί άνωτέρω απόψεις εκτίθενται και εις την εισηγητικήν έκθεσιν της προτάσεως νόμου «διά την ρύθμισιν των αγροτικών χρεών και την ένίσχυσιν της 'Αγροτικής Τραπεζικής».

Έκτός των άνωτέρω απόψεων ύπεστηρίχθη προσέτι ότι ή 'Αγροτική Τράπεζα δύναται νά έξυπηρετήση καλλίτερα την αγροτικήν οικονομίαν διά της τοποθέτησεως του πλείστου των κεφαλαίων της εις μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα δάνεια βελτιώσεων, έάν

παύση νά χορηγηθῆ δάνεια ἐμπορικῆς φύσεως ὡς τὰ ἐπὶ γεωργικῶ κοινῶ ἢ πλασματικῶ ἐνεχύρω προϊόντων τὰ ὁποῖα ἀνέρχονται εἰς τὸ 1/2 σχεδόν τῶν ὅλων χορηγήσεων (Βλ. Α' Σίδερι « Ἡ Γεωργικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν λήξανσαν ἑκατονταετία » σελ. 303.

Ἡδη ἄς ἐξετάσωμεν τοὺς λόγους οἵτινες ἐπιβάλλουν τὴν ἀσκησιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως παρὰ μόνης τῆς Ἀγροτικῆς.

α) Ἡ ἀσκῆσις τῆς ἀγροτικῆς πίστεως μέσῳ τῆς Ἀγροτικῆς δέν γίνεται εἰρή καὶ ὡς ἔτυχε. Πρέπει νά κατανοηθῆ καλὰ ἀπὸ τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν ὅτι ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα δέν ἔχει μετόχους ἀλλ' εἶναι ὀργανισμὸς κοινωφελοῦς χαρακτῆρος. Ἐφ' ὅσον ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα δέν ἔχει μετόχους δέν ἔχει ἀνάγκην κερδῶν πρὸς διανομὴν. Τὰ κέρδη τὰ ὁποῖα αὐτὴ προσπορίζεται διατίθενται πάλιν ὑπὲρ τῆς γεωργίας καὶ θὰ ἦτο παράλογον νά παραδεχθῶμεν ὅτι δύναται αὐτὴ νά χειρισθῆ τὴν ἀγροτικὴν πίστιν ἐπὶ βλάβῃ τῆς γεωργίας πρὸς προσπορισμὸν κερδῶν διατιθεμένων ὑπὲρ τῆς γεωργίας.

β) Τὸ καταστατικὸν τῆς Ἀγροτικῆς ὀρίζει (« Ἀρθρον 1ον § 3) « Ἡ χορήγησις τῶν δανείων γίνεται κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα τὴν παραγωγικὴν τῶν κεφαλαίων διάθεσιν ». Οὐδεμία ἄλλη τράπεζα ἐνδιαφέρεται νά ἐξετάσῃ ἐάν ἡ διάθεσις τῶν δανείων εἶναι παραγωγικὴ ἀλλὰ μόνον ἐάν εἶναι ἀσφαλῆς ἢ κανονικὴ ἀπόδοσις, ἐνῶ ἡ Ἀγροτικὴ παρακολουθοῦσα τὴν γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν « ἐχρησιμοποίησε τὰ κεφάλαια, τὸ κῶρος καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς πρὸς βελτίωσιν τῶν μεθόδων τῆς παραγωγῆς καὶ ἐξῆψωσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐπιπέδου τῆς οἰκονομίας τοῦ Ἑλληνος ἀγρότου ». Ὁ κατάλληλος χειρισμὸς τῆς ἀγροτικῆς πίστεως εἰς χώρας στερουμένης κεφαλαίων ὡς ἡ ἡμετέρα, ἀποβαίνει ἀσφαλῆς μέσον προόδου.

γ) Ἡ ἰδιορρυθμία τῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως, τὸ χαμηλὸν τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἐπαγγελματικῆς καὶ οἰκονομικῆς μορφώσεως τῶν ἀγροτῶν μας, ἐπιβάλλουν τὴν ὁμοιομορφον, κανονικὴν καὶ ὑπὸ ἐνός μόνον ὀργανοῦ ἀσκησιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως. Τὸ καθεστῶς τοῦ δανεισμοῦ βάσει τῆς διδομένης ἐμπραγματῶν ὄρων πρέπει νά παύσῃ ὑφιστάμενον. Τὸ οἰκονομικὸν ἀδιέξοδον εἰς τὸ ὁποῖον ἐφθασαν οἱ ἀγρόται συνεταρισμένοι καὶ μὴ, καὶ τὸ ὁποῖον ὠδήγησεν εἰς λήψιν νομοθετικῶν μέτρων ὀφείλεται ἐκτὸς τῶν ἄλλων λόγων καὶ κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἀκολοθηθεῖσαν τακτικὴν ἀσκόπου δανεισμοῦ ἐκ μέρους ἐμπορικῶν

τραπεζῶν οὕτως ὥστε τὰ πρὸς διάφορα φυσικὰ καὶ νομικὰ πρόσωπα χρεὶ τῶν ἀγροτῶν μας νά ὑπολογίζονται εἰς 8 καὶ 1/2 δισεκατομμύρια δραχ. περίπου.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω ἢ κανονικότης ἀσκήσεως τῆς πίστεως ἐμποδίζει τὰ μέγιστα τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τοκογλυφίας.

δ) Ἡ Ἀγροτικὴ μόνη, ὡς γνωστὸν, διὰ καταλλήλου χειρισμοῦ τῆς πίστεως ὑποβοηθεῖ τὰ μέγιστα τὴν ἀνάπτυξιν, ἐδραΐωσιν καὶ συνειδητοποίησιν τῆς συνεταριστικῆς μας κινήσεως καὶ εἶναι εἰς ὅλους γνωστά ἰδίως μάλιστα εἰς τοὺς ἀγρότας τὰ ἐκ τῶν συνεταρισμῶν προερχόμενα παντοῦ εἶδους ὠφελήματα. Δανεισμὸς καὶ παρ' ἄλλου Τραπεζικῶ Ἰδρυμάτος πρὸς τοὺς ἀγρότας ἴσως θὰ ἐξημίωμεν τὴν κανονικὴν ἀνάπτυξιν τῶν συνεταρισμῶν.

Τοιοῦτοι περίπου εἶναι οἱ λόγοι οἱ συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῆς μονοπωλιακῆς ἀσκήσεως τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς, ἡ αὔξησις δὲ τῶν κεφαλαίων τῆς ἐπιβάλλεται λόγω τοῦ πληθους τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς καθυστερήσεως τῆς γεωργίας μας. Διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφυγικῶν πληθυσμῶν, διὰ τῆς ἀπαλοτριώσεως τῶν σιφλικίων καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν κολλήγων ἐδημιουργηθῆ πληθὸς μικρῶν ἀσθενῶν καὶ πολλὰς παθητικῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων στερουμένων καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἀπαραιτήτων πολλὰς μέσων παραγωγῆς. Ἐλλειψίς εργαλείων καὶ ζώων καλλιέργειας, ἔλλειψις τῶν ἀπαραιτήτων μέσων, διακρίνει ἀκόμη καὶ σήμερον παρ' ὅλα τὰ ληφθέντα μέτρα τὴν γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν ἰδίως τῶν Νέων Χωρῶν.

Ἐξ ἄλλου ἡ ληστρικὴ ἐκμετάλλευσις τοῦ ἐδάφους ἐδημιούργησε τὴν φθίνουσαν γεωργικὴν ἀπόδοσιν πρὸ περιορισμῶν τῆς ὁποίας εἶναι ἀνάγκη νά ληφθοῦν μέτρα ριζικῆς ἀναδιοργανώσεως καὶ ἐδραϊώσεως τῆς οἰκονομίας ἐπὶ νέων βάσεων.

Μικραὶ ἀποστραγγίσεις καὶ ἀρδευσεῖς, εἰσαγωγὴ γεωργικῶν οἰκοτεχνιῶν, ἐκχερώσεσις καὶ μικρὰ ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα ἀπαιτοῦν κεφάλαια διαθέσιμα καὶ μὴ ἀμέσως ἀπαιτητά. Ἡ γεωργικὴ ἐκμετάλλευσις διαφέρουσα οὐσιωδῶς τῆς βιομηχανικῆς δέν ἀποδίδει ἀμέσως οὐδὲ δυνάμεθα εἰμὴ κατ' ἐλάχιστον νά ἐπιταχύνωμεν τὴν ἀπόδοσιν. Ἡ νέα φυτεία διὰ νά ἀποδώσῃ θὰ χρειασθῆ νά παρέλθουν 3-4 πολλὰς καὶ περισσότερα ἔτη. Αἱ βελτιώσεσις δέν ἀποδίδουν ἀμέσως πάντοτε. Τὸ σημερινὸν ζήτημα τῆς γεωργίας μας καθὼς ἐτονίσθη ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων εἶναι ζήτημα κεφαλαίων καὶ ὀργανώσεως, μόνη ἀρμοδιὰ δὲ δι' ἓνα τοιοῦτον συνδυασμὸν εἶναι ἡ Ἀγροτικὴ.»

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

ΒΑΣΙΚΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ (ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΕΠΙΛΥΣΗ)

Τα αγροτικά προβλήματα πιέζουν. Έντονη, πρωταρχικής σημασίας και αποδοτική για τον αγροτικό κόσμο, είναι η πρωτοβουλία και η συμπαράσταση των Συνεταιριστικών Οργανώσεων για τα ευρύτερα αυτά αγροτικά προβλήματα και κυρίως για την κανονική διάθεση των αγροτικών προϊόντων. Και ακόμα για τη βαθμιαία ανάληψη της διαχείρισεως τους από τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις σε συνεργασία με κατάλληλους Οργανισμούς.

Δίνουμε αναλυτικά τις σχετικές ενέργειες επειδή με τα τρεξίματα και τις πιέσεις των διάφορων στελεχών (των «αγροτοπατέρων» όπως ειρωνικά και συκοφαντικά τους αποκαλούν διάφοροι ανιστόρητοι) θεμελιώθηκαν τα διάφορα προστατευτικά μέτρα και ιδρύθηκαν οι διάφοροι Οργανισμοί στον αγροτικό τομέα.

— Ζ΄ Καπνοπαραγωγικό Συνέδριο. Θεσσαλονίκη 28-29 Ιανουαρίου 1934. Ψήφισμα - Αιτήματα - Ενέργειες. Υποσχέσεις Κυβερνήσεως για Αυτόνομο Καπνικό Οργανισμό, ίδρυση μονοπωλίου, κλπ. («Συνεταιριστής» 1934 σ. 24). Αντιδράσεις βιομηχάνων και υπαναχώρηση Κυβερνήσεως για Καπνικό Οργανισμό και μονοπώληση της εσωτερικής αγοράς («Συνεταιριστής» 1934 σ. 24, 67).

Ανακοινωθέν της Εκτελεστικής Επιτροπής του Ζ΄ Πανελληνίου Καπνοπαραγωγικού Συνεδρίου βλ. στο «Συνεργατισμός» 1934 σ. 1269. Σύμφωνα με αυτό:

« Η Έκτελεστική Επιτροπή του Ζ΄ Πανελληνίου Καπνοπαραγωγικού Συνεδρίου Θεσσαλονίκης λαμβάνουσα άφορμήν εκ του εγερθέντος θορύβου εναντίον των μελετωμένων νομοθετικών μέτρων διά τού καπνικού ζητήμα, θεωρεί έαυτήν ύποχρεωμένην προς διαφώτισιν τής κοινής γνώμης, νά καταστήση γνωστάς τās άπόψεις του καπνοπαραγωγικού κόσμου επί των έπιβαλλομένων κατευθύνσεων προς ριζικήν διαρρύθμισιν του ζητήματος, άνευ τής όποιας ό κίνδυνος, ό όποίος κρούει τās πύλας τής χώρας δέν θά άργήση νά εκδηλωθή μέ σοβαρωτάτας συνεπειάς διά τήν ύπαρξιν τής Έθνικής Οικονομίας.

Τό τελευταίον Καπνοπαραγωγικόν Συνέδριον, ύστερα από τήν άνάλυσιν των βαθυτέρων αίτιων τής καπνικής κρίσεως και έχον ύπ΄ όψει του τά πορίσματα τής πείρας και μελέτης των προηγουμένων συνεδρίων διεκήρυξε διά ψηφίσματος και έν άπολύτω όμοφωνία των νομίμων αντιπροσώπων του καπνοπαραγωγικού κόσμου, τήν ανάγκην τής ίδρύσεως Αυτόνομου Καπνικού Οργανισμού και Μονοπωλίου έσωτερικής καταναλώσεως. Όλοι συμφωνούν ότι δέν εινε δυνατόν και έπιτραμμένον νά παραμείνη ώς έχει ή κατάσταση του Έλληνικού καπνού. Ό καπνός όστις άπετέλει πηγήν πλούτου και ευημερίας τής Ελλάδος μετεβλήθη σήμεραν είς αίτιαν και άφορμήν άφορήτου εκμεταλλεύσεως και δυστυχίας του άσχολουμένου μέ τήν καλλιέργειαν αυτού πληθυσμού, όστις έν άπογνώσει εύρισκόμενος εγκαταλείπει τό επάγγελμά του διά νά εύρη έν τή άνεργία τρόπον σωτηρίας! Περιττόν ν΄ αναφέραμεν ποία αί γενικώτερα και άπώτερα συνέπεια τής τάσεως αυτής.

Επίσης και ό τελευταίος Έλλην πολίτης έπέισθη ότι

τά μέχρι τουδε ληφθέντα ήμίμετρα προς βελτίωσιν τής θέσεως του καπνού δέν απέδωκαν τά άναμενόμενα άποτελέσματα. Έπεβάλλετο όθεν έξ αυτής τής ανάγκης των πραγμάτων ή λήψις μέτρων σοβαρών και ριζικών άνταποκρινόμενων προς τήν σοβαρότητα τής δημιουργηθείσης καταστάσεως. Η ελληνική καπνοπαραγωγή άναρχομένη και άνοργάνωτος είς όλας αυτής τās εκδηλώσεις εύρίσκειται έν άδυναμία ν΄ άντισταθί έναντίον τής έξωνοτικής επιθέσεως τής διεθνούς καπνοβιομηχανίας. Ό Αυτόνομος Καπνικός Οργανισμός θά αναλάβη νά ρυθμίση και οργανώση τήν καπνοπαραγωγήν μέ τόν άπαιτούμενον συγχρονισμένον όπλισμόν προς άμυναν και προστασίαν. Η διαφορά εινε πλέον ή καταφανής. Αντί τής ύφισταμένης άναρχίας θά ύπάρχη τάξις και εύρυθμία. Αντί τής σημερινής εγκαταλείψεως θά έχωμεν τήν σωτήριον επέμβασιν ένός από πάσης άπόψεως ίσχυρού Οργανισμού, έπιφορισμένου ύπευθύνως μέ τήν σφραγίδα τής προστασίας του καπνοπαραγωγικού κόσμου έναντι πάσης έπιβουλης. Οι Αυτόνομοι Οργανισμοί δημοσίου δικαίου δέν εινε τίποτε άλλο ή ή έκφρασις τής θελήσεως του κοινωνικού συνόλου όπως χαλινεγωγήση τήν κερδοσκοπίαν των οικονομικών συγκροτημάτων τής πλουτοκρατίας τήν άκούσιμενην τώσον είς βάρος τής παραγωγής όσον και τής καταναλώσεως και κατοχυρώση από πάσης άπόψεως τά συμφέροντα των παραγωγών και καταναλωτών.

Ό Αυτόνομος Καπνικός Οργανισμός δέν θά είχε πλήρη τήν άξίαν του έν παρεβλέπετο ή έσωτερική κατανώλωσις του καπνού που άποτελεί άναπόσπαστον τιμήμα τής ελληνικής καπνοπαραγωγής και εινε ζήτημα από πάσης άπόψεως άλλλλένυδεν με αυτήν. Οι λόγοι που

επιβάλλουν τήν ἴδρυσιν Αὐτονόμου Ὁργανισμοῦ, ἐπιβάλλουν καί τήν ἴδρυσιν Μονοπωλείου ἐσωτερικῆς καταναλώσεως. Ἐπί πλέον ἐπιβάλλεται νά ἔχη τό Κράτος ἐνιαίαν καί συνεπῆ καπνικὴν πολιτικὴν, πρὸς ὅλας τὰς πλευράς καί κατευθύνσεις. Ὁ καπνοπαραγωγὸς δὲν ὑφίσταται τήν τρομερὰν ἐκμετάλλευσιν μόνον τοῦ ξένου ἀλλὰ καί τοῦ Ἑλληνικοῦ μεγαλοκαπνοβιομηχανοῦ. Ὁ τελευταῖος ἐπί πλέον ἐκμεταλλεῖται καί τήν ἐργατικὴν τάξιν καί τήν τάξιν τῶν καπνοπωλῶν ἀλλὰ καί ὀλόκληρον τήν καταναλώσιν. Ἄνευ τοῦ Μονοπωλείου ἐσωτερικῆς καταναλώσεως, ὁ Αὐτόνομος Καπνικός Ὁργανισμὸς θὰ ἀπέτελλε ἀντίφασιν καπνικῆς πολιτικῆς, μὲ βεβαίαν τήν ἀποτυχίαν πάσης προσπάθειας βελτιώσεως τῆς θέσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ καπνοῦ. Τό Μονοπώλιον θὰ ἀποτελέσει ἄλλωστε τήν ἀπαρχὴν τῆς συγκεκριμένης ὀργανώσεως τῆς ἑλληνικῆς καπνοπαραγωγῆς παρέχον εἰς αὐτὴν σὺν τοῖς ἄλλοις καί ἕνα ὅπλον ἀποτελεσματικῆς καί συντονισμένης δράσεως διὰ τήν αὔξησιν τῆς ἐξαγωγῆς καί τοποθετήσεως τῶν ἑλληνικῶν καπνῶν εἰς διαφόρους χώρας, ἀλλὰ καί ἐξασφαλίζον πόρους ἱκανοὺς νά ἀναπτυχθῆ ἔντονώτερον ἢ προσπάθεια τῆς προστασίας τῶν ἐκ τοῦ καπνοῦ ἀποζουσῶν τάξεων.

Οἱ θορυβοῦντες ἐναντίον τοῦ Μονοπωλίου μεγαλοκαπνοβιομηχανοὶ κατώρθωσαν νά παρασύρουν καί τινὰς ὀργανώσεις καί σωματεῖα καπνοπωλῶν καί ἐργατῶν καπνοβιομηχανίας, διὰ νά δώσουν κοινωνικὸν περιεχόμενον εἰς τὰς ἰδιοτελεῖς τῶν ἐπιδιώξεις. Ἐπίσης παρέσυρον ἀτυχῶς καί μέρος τοῦ τύπου, διὰ νά διαθέσουν τήν δημοσίαν γνώμην ἐχθρικῶς ἐναντίον αὐτοῦ. Περιέργως δὲ πλαστογραφεῖται καί ἡ θέλησις τῆς καπνοπαραγωγικῆς τάξεως ἐπιδεικνύοντες νά παραστήσουν αὐτὴν ὡς ἀντιτιθεμένην ἐναντίον τοῦ Μονοπωλίου, ἐνῶ εἶνε γνωστὸν πόσον καταγορηματικῶς ἐζήτησεν μαζὺ μὲ τὸν Αὐτόνομον Καπνικὸν Ὁργανισμὸν καί ἐσωτερικὸν Μονοπώλιον.

Ἄλλ' ἐκ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μονοπωλίου δὲν πρόκειται νά θηγοῦν πλέον τῶν 10-15 μεγαλοκαπνοβιομηχανῶν καί ἀνάλογος ἀριθμὸς μεγαλοπρατηριοῦχων. Ἐνῶ πρόκειται νά προστατευθῶν καί ἀνακουφισθῶν ἑκατοντάδες χιλιάδων βιοπλαισίων καί νά ἐξυπηρετηθῆ ἄμέσως καί ἐμμέσως τό σύνολον τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ἡ τάξις τῶν ἐργατῶν καπνοβιομηχανίας καί καπνοπωλῶν, ἀντὶ νά ἔχη ἐργοδότην ἕνα ἰδιωτικὸν καπνοβιομηχανοῦ, θὰ ἔχη ἐργοδότην ἕνα ὀργανισμὸν ὃχι κεφαλαιοκρατικὸν ἀλλὰ κοινωφελούς χαρακτῆρος διοικουμένου ἀπὸ ἀντιπροσώπους παραγωγικῶν τάξεων καί κράτους. Ἡ τάξις τῶν καταναλωτῶν πού εἶναι ὀλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, ὃχι μόνον δὲν θὰ στερηθῆ τῶν σιγαρέττων τοῦ γούστου του, ὅπως διατυμπανίζεται, ἀλλὰ τούναντιον θ' ἀποκτήσῃ σιγαρέττα χωρὶς νοθείας καί τό εὐθιγὸν σιγαρέτο πού καπνίζει ὁ πτωχὸς ἐργαζόμενος λαὸς θὰ παύσῃ νά κατασκευάζεται ἀπὸ σάπιο ἢ μουχλιασμένον καπνὸν. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς καπνοπαραγωγούς αὐτοὶ θὰ παύσουν νά εἶναι ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως τῶν διαφόρων καπνοβιομηχανῶν, ἐνῶ θὰ ἔχουν νά ὀφελῆθουν γενικώτερον μὲ τήν ἴδρυσιν ὀργανισμῶν ἀσκούντων προστατευτικὴν τοῦ καπνοῦ πολιτικὴν.

Ἐξ ὅλων αὐτῶν ἀποδεικνύεται τρανώτατα πόσον

ἀβάσιμος, ἀδικαιολόγητος καί ἐσκεμμένος εἶναι ὁ ἐγερωθεὶς θόρυβος ἐναντίον τοῦ Αὐτονόμου Ὁργανισμοῦ καί τοῦ Ἐσωτερικοῦ Μονοπωλίου πού πρόκειται νά ἐξαγάγουν τὸν καπνοπαραγωγικὸν κόσμον ἐκ τοῦ σημερινοῦ ἀδιεξόδου καί ν' ἀνακουφίσουν σημαντικῶς ἀπάσας τὰς ἄλλας ἐνδιαφερομένης τάξεις. Ἡ θέσις ὅλων τῶν εἰλικρινῶς ποθοῦντων τὴν σωτηρίαν τῆς χώρας, εἶνε κατὰ τό πλευρὸν τῆς καπνοπαραγωγικῆς τάξεως. Τὰ συμφέροντα αὐτῆς εἶνε ἀλληλένδετα μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ συνόλου τῶν ἐργαζομένων τάξεων τῆς χώρας καί οἱ σκοποὶ τῆς ἀποτελοῦν τὰς ἐπιδιώξεις ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ποθοῦντος νά ἀπαλλαγῆ ἅπαξ διὰ παντός τῆς δουλείας τῶν διαφόρων πλουτοκρατικῶν συγκροτημάτων.

Ἡ κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Ζ' Καπνοπαραγωγικοῦ Συνεδρίου ἴδρυσιν τοῦ Αὐτονόμου Καπνικοῦ Ὁργανισμοῦ καί Μονοπωλίου ἐσωτερικῆς καταναλώσεως θὰ ἀποτελέσει τὴν ἀπαρχὴν νέας περιόδου διὰ τὸν ἑλληνικὸν καπνὸν ὁ ὁποῖος θὰ ἀνακτήσῃ τὰς βάσεις τῆς δημιουργικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως ἐπ' ὀφελεία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Αἱ ἀποφθεῖς τοῦ τελευταίου Συνεδρίου, ἀπαύγασμα πείρας καί μελέτης ἑπτὰ Πανελληνίων Συνεδρίων καί ὑπεραριθμῶν ἐπαρχιακῶν τοιούτων, κατέστησαν ἡ θρησκεία τοῦ καπνοπαραγωγικοῦ κόσμου, ἀποφασισμένου ν' ἀγωνισθῆ μέχρι ἐσχάτων διὰ τὴν πλήρη αὐτῶν ἐπικράτησιν.

Ὁ καπνοπαραγωγικὸς κόσμος ἀδυνατεῖ πλέον ν' ἀνέχεται τὴν σημερινήν κατάστασιν. Πείνα, δυστυχία καί ἐξαθλίωσις κατακαλύπτει τὰς καπνικὰς περιφέρειας. Τό ρεῦμα τῆς χρεωκοπίας παρέσυρε ἀπάσας τὰς ἐπαγγελματικὰς τάξεις καί ὁ κίνδυνος τῆς ὀλοσχεροῦς καταρρεύσεως ἀποτελεῖ πλέον γεγονός καί πραγματικότητα. Ἡ ἄρνησις τῆς ἀποδοχῆς τῶν ἀξιώσεων τοῦ καπνοπαραγωγικοῦ κόσμου προδίδει ἄνοιαν τῆς πραγματικότητος αὐτῆς καί ἐγληματικὴν ἀδιαφορίαν πρὸς τὸν πόνον καί τὴν ἀγωνίαν τῶν καπνοπαραγωγῶν.

Ἡ κυβερνήσις ὀφείλει νά κωφεύσῃ εἰς τὸν σκόπιμον θόρυβον καί τὰς ἀντιδράσεις τῶν εὐαριθμῶν μεγαλοκαπνοβιομηχανῶν καί νά χωρήσῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπισήμων αὐτῶν διαβεβαιώσεων θέτουσα τέρμα εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐνεκρευτικὴν ἐκκορομένητητα. Ὁ καπνοπαραγωγικὸς κόσμος ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐξελιξέως τῶν ζωτικωτάτων αὐτοῦ ζητημάτων εὐρίσκειται εἰς ἐπιφυλακὴν διὰ νά ἐξεγερθῆ σύσσωμος καί ἐπιβάλῃ τὰς δικαίας αὐτοῦ ἀξιώσεις. Εἶναι ζήτημα ζωῆς καί θανάτου ἡ ἴδρυσιν τῶν ζητουμένων Ὁργανισμῶν καί θὰ ἀγωνισθῆ μὲ ὅλας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις διὰ νά τοὺς ἀποκτήσῃ.

Ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ ἔχει πεποίθησιν ὅτι εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν ὁ Καπνοπαραγωγικὸς κόσμος θὰ ἐνισχυθῆ ἀπὸ ὅλας τὰς ἐργατικὰς, ἐπαγγελματικὰς τάξεις, τὸν τύπον τῆς χώρας καί τοὺς σκεπτόμενους, διότι ἐκ τῆς σωτηρίας καί εὐθυμίας αὐτοῦ ἐξαρτάται ἡ πρόοδος καί εὐθυμεία ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος.

Θεσσαλονίκη τῆ 22 Μαρτίου 1934

Ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ
τοῦ Ζ' Πανελλ. Καπνοπαραγωγικοῦ Συνεδρίου
Α. Μπαλατζής, Α. Ἰντζεσίλογλου, Σ. Κανταρτζής,
Γ. Μαυροῦδης, Α. Τσεκένης, Π. Τσακανίκας,
Δ. Κουκουρίζας»

Στις 26 Ἰουλίου 1934 κατατέθηκε στη Βουλὴ νομοσχέδιο περὶ ἰδρύσεως Ἑλληνικοῦ Καπνικοῦ Ὁργανισμοῦ («Συνεταιριστής» 1934 σ. 138). Πολλὲς διατάξεις του ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τὶς ἀπόψεις τοῦ καπνοπαραγωγικοῦ κόσμου.

«Κατά τό σχέδιον ὁ Καπνικός Ὑργανισμός τῆς Ἑλλάδος, ΚΟΤΕ, ἀποτελεῖ πρωτίστως ὀργάνωση προστασίας τῆς παραγωγῆς καί κατά δεύτερον λόγον τῶν συναφῶν πρὸς τὴν καπνοπαραγωγὴν κλάδων ἤτοι τῆς καπνεργασίας, τοῦ καπνεμπορίου καί τῆς καπνοβιομηχανίας. Ὁ ΚΟΤΕ κινεῖται πρὸς τοὺς κατὰ νόμον σκοποὺς του μετ' ὅσον τῆς ἐλευθέρως ἐπιχειρήσεως, ἔχει ἀρμοδιότητα καί πρωτοβουλίαν εἰς ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὰ καπνά, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιτρέπουν οἱ πόροι του καί ἐφ' ὅσον τοῦτο δέν ἀπαγορεύεται ἕμμεσα ἢ ἐμμέσως ἐκ τοῦ νόμου. Δέν ἀνάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητά του ἡ δι' ἀγορῶν καπνοῦ ρυθμίσεις τῆς ἐμπορίας καί τῶν τιμῶν τοῦ προϊόντος.

Κυριώτερα ἔργα αὐτοῦ εἶναι: Ἡ ἔρευνα ὄλων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν καπνὸν ζητημάτων. Ἡ γνωμοδότησις ἐπ' αὐτῶν, ὡς ἐπὶ τῶν ἀφορώντων τὸν καπνὸν νομοθετικῶν καί διοικητικῶν μέτρων, ἐπὶ τῆς τηρητέας ἐκ μέρους τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς πολιτικῆς ἐν σχέσει μετ' τὰ καπνοπαραγωγικά δάνεια κλπ. Ἡ ἐποπτεία ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νομοθετικῶν καί διοικητικῶν μέτρων. Ἡ ἐπιδίωξις βελτιώσεως τῆς ποιότητος τοῦ προϊόντος διὰ τῆς τυποποιήσεως αὐτοῦ καί διὰ τῆς δημιουργίας καταλλήλων ἔγκαταστάσεων ἀποταμιεύσεως καί ἐπεξεργασίας. Ἡ ἔρευνα καί ἡ ἀναγνώρισις ὑπαρχουσῶν ἀγορῶν καταναλώσεως ἑλληνικῶν καπνῶν καί τοποθετήσις ταύτων διὰ λογαριασμῶν τρίτων, κυρίως συνεταιρικῶν ὀργανώσεων. Ἡ γνωμοδότησις ἐπὶ ὑπὸ διαπραγματεύσειν ἐμπορικῶν συμφωνιῶν μετὰ ξένων Κρατῶν. Ἡ διαφήμισις τοῦ καπνοῦ πρὸς τοῦτο δύνανται νὰ ἰδρῆ, ἐνισχύη ἢ συμμετέχη εἰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ Ἐσωτερικὸν ἢ Ἐξωτερικὸν χρησιμοποιοῦσας ἑλληνικά καπνά διὰ ἐξωτερικὴν κατανάλωσιν. Ἡ διεύθυνσις καί διαχείρισις τοῦ Καπνικοῦ Ἰνστιτούτου. Ἡ ἐποπτεία καί ὁ ἔλεγχος τοῦ Ταμείου Ἀσφαλίσεως καπνεργατῶν, τοῦ ὁποίου δύνανται μετ' ἔγκρισιν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ν' ἀναλάβει καί τὴν διαχείρισιν, πάντως τηρουμένην χωριστὰ ἀπὸ τὴν διαχείρισιν τοῦ Ὑργανισμοῦ. Ἡ ἐπιβλεψίς τῶν ἀγοραπωλησιῶν μεταξὺ καπνεμπόρων καί καπνοπαραγωγῶν. Ἡ ἔρευνα καί ἐφαρμογὴ τῶν καταλληλοτέρων τρόπων βιομηχανοποιήσεως τοῦ καπνοῦ πρὸς τοῦτο μελετᾷ ἰδίᾳ τὰς εἰδικὰς συνθήκας καί τὸν καταλληλοτέρον τρόπον ἐνδεχομένης συστάσεως καί λειτουργίας μονοπωλίου τῆς

κοπῆς, συσκευασίας καί ἐμπορίας τοῦ καπνοῦ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν. Διὰ διατάγματος δύνανται ν' ἀνατεθῆ εἰς αὐτὸν ἡ ὑπηρεσία ἐλέγχου τῆς φορολογίας, κατοχῆς καί κινήσεως τοῦ καπνοῦ εἰς φύλλα ὡς καί διώξεως λαθραίας καταναλώσεως καπνοῦ ἐν τῇ Χώρᾳ.

Ὡς πόροι τοῦ Ὑργανισμοῦ προβλέπονται α) Αἱ πέραν τοῦ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ ἔτους 1934-1935 προβλεφθέντος ποσοῦ ἐκ τοῦ κυρίου φόρου ἐπὶ τῆς καταναλώσεως τοῦ καπνοῦ πραγματοποιούμεναι εἰσπράξεις. Ἐν πάσει περιπτώσει τὸ εἰς τὸν ΚΟΤΕ περιεχόμενον ποσὸν δέν δύναται νὰ εἶναι κατώτερον τῶν δραχμῶν τριάκοντα ἑκατομμυρίων (30.000.000) ἐτησίως, β) Αἱ εἰσπράξεις ἐκ τοῦ Καπνικοῦ Ἰνστιτούτου γ) Αἱ προμήθειαι ἐπὶ τῶν γενομένων μέσω τοῦ ΚΟΤΕ διὰ λογαριασμῶν τρίτων ἐργασιῶν συνεταιρικῆς συγκεντρώσεως ἢ ἐπεξεργασίας ἢ πωλήσεως καπνοῦ ἢ ἐφοδιασμοῦ τῶν ἄνδιαφερομένων παραγωγῶν ἢ συνεταιρισμῶν διὰ λιπασμάτων ἐργαλείων κλπ. δ) Οἱ εἰσπράξεις τοῦ Ταμείου Ἀσφαλίσεως καπνεργατῶν, ὑπαγόμενοι ὡς ἐλέγχι εἰς χωριστὴν διαχείρισιν ε) Πάσα οἰκονομία προερχομένη ἀπὸ ἀπαγόρευσιν ἢ περιορισμὸν τῆς πολυτελοῦς συσκευασίας τῆς διαφημίσεως, τῶν ἀμοιβῶν ἢ προμηθειῶν τῶν μεσαζόντων ἐπὶ τῶν εἰς Ἐσωτερικὸν καταναλισκομένων καπνοβιομηχανικῶν προϊόντων. Αἱ ὡς ἄνω ἀπαγορεύσεις ἢ περιορισμοὶ δύνανται νὰ ἐπιβληθῶν διὰ διατάγματος.

Ὑργανα τοῦ Ὑργανισμοῦ εἶναι: α) Τὸ Γενικὸν Συμβούλιον β) Ἡ Διοικούσα Ἐπιτροπὴ καί γ) Ἡ Γενικὴ Διεύθυνσις. Εἰς τὸ Γενικὸν Συμβούλιον ἀποτελούμενον ἐκ 15 μελῶν τὰ μέλη ὑποδεικνύονται ὑπὸ τῶν Ἐνώσεων Συνεταιρισμῶν τῶν καπνοπαραγωγῶν. Τὰ ἄλλα μέλη εἶναι ἀντιπρόσωποι τοῦ Κράτους, τῶν Τραπεζῶν Ἑλλάδος καί Ἀγροτικῆς τοῦ Καπνεμπορίου τῶν Καπνεργατῶν, τῆς Καπνοβιομηχανίας. Ἡ Διοικούσα Ἐπιτροπὴ εἶναι ἐξαμελής.

Ἡ ἐποπτεία ἀνατίθεται εἰς τριμελὲς ἐποπτικὸν Συμβούλιον ἀποτελούμενον ἐξ' ἑνὸς Συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας, ἑνὸς Ἀγεοπαγίτου καί ἐξ' ἑνὸς Συμβούλου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Ἡ Κυβέρνησις ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ Ὑργανισμοῦ διὰ κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου.

(«Συνεταιριστής» 1934 σ. 142).

Νεότερο ψήφισμα τῆς Εκτελεστικῆς Επιτροπῆς τοῦ Ζ' Καπνοπαραγωγικοῦ Συνεδρίου τῶν ἀντιπροσώπων τῶν καπνικῶν Ἐνώσεων (Θεσσαλονίκη 11-13/9/1934) εἶναι ἑξῆς ἐναντίον τοῦ κυβερνητικοῦ νομοσχεδίου (βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 153). Σύμφωνα με αὐτὸ ἡ Επιτροπὴ:

«Διαπιστώνει ὅτι ὁ προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ νομοσχεδίου ὀργανισμὸς εὐρίσκειται εἰς πλήρη καί ὀξυκίνη ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἀπόψεις τοῦ καπνοπαραγωγικοῦ κόσμου τὰς ἐκδηλωθείσας διὰ τοῦ ψηφίσματος τοῦ Ζ' Καπνοπαραγωγικοῦ Συνεδρίου Θεσσαλονίκης. Ὁ Ὑργανισμὸς οὗτος στερούμενος τῶν θεμελιωδῶν προϋποθέσεων λειτουργίας καί δράσεως καί φέρων χαρακτῆρα μᾶλλον Ἐπιμελητηρίου παρὰ ὀργάνου ἐντεταλμένου καί ἐπιφορτισμένου νὰ ἐπεμβαίη ἐνεργότερον πρὸς ρύθμισιν καί προστασίαν τῆς καπνοπαραγωγῆς εἶναι ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένος νὰ ὑποστῇ τὴν τύχην τῶν Γραφείων Προστασίας Καπνοῦ. Διαμαρτύρεται διότι, παρὰ τὴν πικρὰν πείραν τοῦ παρελθόντος καί τὰς ἐκκλήσεις τοῦ καπνοπαραγωγικοῦ κόσμου, ἐξακολουθεῖ τὸ κράτος ν' ἀδιαφορῇ

διὰ τὴν σοβαρότητα τῆς τραγικῆς καταστάσεως τῶν καπνικῶν περιφερειῶν ἐγκυμονούσης κινδύνους ὑψίστης κοινωνικῆς σημασίας καί νὰ προχειρολογῇ ἐπὶ προβλημάτων ἀφορώντων αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τῆς ἐθνικῆς καί δημοσίας οἰκονομίας.

Ἐμμένει εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Ζ' Πανελληνίου Καπνοπαραγωγικοῦ Συνεδρίου Θεσσαλονίκης καί ἰδίως εἰς τὴν ἴδρυσιν Ἀυτονόμου Καπνικοῦ Ὑργανισμοῦ δημοσίου δικαίου μετ' ἐπαρκεῖς πόρους καί οὐσιαστικὰ δικαιώματα, ἐπέμβασιν εἰς τὰς ἀγορὰς καί διοικισιν ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν καπνοπαραγωγῶν κατὰ πλειοψηφίαν καί ἀντιπροσώπων τοῦ Κράτους, σύστασιν μονοπωλίου ἐσωτερικῆς καταναλώσεως κλπ.

Ἀποφασίζει: Καλεῖ τὰς Ἐνώσεις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν τῶν καπνοπαραγωγικῶν περιφερειῶν ὡς

φυσικούς και νομίμους εκπροσώπους των συμφερόντων του καπνοπαραγωγικού κόσμου όπως εντός μηνός προκαλέσουν εις τās περιφέρειας των γενικās συγκεντρώσεις των διοικητικών και έποπτικών συμβουλίων των Συνεταιρισμών και των Κοινοτικών Συμβουλίων εις τās όποιās νά αναπτυχθούν τά ουσιάδη έλαττώματα του κατατεθέντος νομοσχεδίου προβλέποντος τήν σύστασιν 'Οργανισμού ανάπηρου και μη έγγνωμένου τήν πραγματικήν προοσιασιν του προϊόντος, και νά τονισθῆ ἡ ανάγκη τῆς έπιβολῆς των δικαίων αξιώσεων των παραγωγών δι' ενεργότερας δράσεως τῆς καπνοπαραγωγικῆς τάξεως, ἥς ἀπό

τοῦδε νά εἶνε έτοιμος δι' ομαδικάς καθόδους εις τās πόλεις πρὸς συγκρότησιν συλλαλητηρίων και με τὸ σύνθημα «Ζωή ἢ θάνατος».

Ἡ εὐρεία σύσκειψις πιστεῦει ἀπολύτως ὅτι αἱ επαγγελματικαὶ και βιοτεχνικαὶ τάξεις των ἀστικών κέντρων των καπνοπαραγωγικῶν περιφερειῶν θά ταχθοῦν ἀλληλέγγυοι πρὸς τās ἀπόψεις και διεκδικήσεις των καπνοπαραγωγῶν και θά ἐνισχύσουν διά παντός μέσου τόν δίκαιον, τίμιον και ἱερὸν ἀγῶνα των καπνοπαραγωγῶν, των ὁποίων τά συμφέροντα εἶναι ἀρήκτως συνδεδεμένα με τὰ συμφέροντα και αὐτῶν και ὁλοκλήρου τῆς Χώρας.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῆ 13 Σεπτεμβρίου 1934.»

Σχετικό με τὸ ὅλο πρόβλημα εἶναι ἄρθρο του ἀριστου γνώστη των καπνικῶν ζητημάτων και πρωταγωνιστοῦ στις παραπάνω κινητοποιήσεις Α. Μπαλτατζῆ που δημοσιεύτηκε στο «Συνεταιριστής» 1934 σ. 142 και κατὰ τὸ ὁποῖο:

« Ἡ βεβιασμένη κατάθεσις, ἡ ὁποία δὲν ἐπέτρεψε τήν ἀναγκαίαν ἐπεξεργασίαν του σοβαρωτάτου τούτου νομοσχεδίου, ἐμφανίζει αὐτὸ εἰς πολλὰ σημεῖα ἀντιτιθέμενον πρὸς τās ἀπόψεις του ἐνδιαφερομένου καπνοπαραγωγικοῦ κόσμου. Ἡ ἀντίθεσις δὲν περιορίζεται μόνον εἰς δευτερεύοντα σημεῖα, ἀλλὰ και εἰς θεμελιώδεις και οὐσάδεεις σκοπούς, πρᾶγμα ὅπερ τὸ ἀπομακρύνει περισσότερο ἀπὸ τās ἀπόψεις του καπνοπαραγωγικοῦ κόσμου.

Ἐάν ἡ Κυβέρνησις ἐπραγματοποιούσε τήν ὑπόθεσιν τῆς, σύμφωνα με τήν ὁποίαν θά ἐκαλοῦντο πρὸ τῆς καταθέσεως του νομοσχεδίου εἰς τήν Βουλὴν οἱ ἀντιπρόσωποι του καπνοπαραγωγικοῦ κόσμου διά νά ἐκφέρουν τήν γνώμην των, νομιζόμεν ὅτι τὸ νομοσχέδιον θά ἐπαρουσιάζετο ἀρτιώτερον και τὰ σημεῖα διαφορίας θά περιορίζοντο. Ἀτυχῶς ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐφάνη συνεπῆς πρὸς τήν ὑπόθεσιν τῆς και καταθέσασα τὸ νομοσχέδιον ὡς τὸ κατήρισε, μοιραίως ἐπροκάλεσε τήν σημειωθεῖσαν ἐσχάτως ἐντονον κίνησιν των ἐνδιαφερομένων καπνοπαραγωγικῶν ὀργανώσεων ἐναντίον του νομοσχεδίου.

Αἱ βασικαὶ διαφοραὶ των καπνοπαραγωγῶν σχετικῶς με τὸ κατατεθέν νομοσχέδιον εἶναι ὅτι ἡ Κυβέρνησις δὲν δίδει εἰς τόν Ὅργανισμόν ρυθμιστικὴν ἰκανότητα ἐπὶ τῆς παραγωγῆς και του ἐμπορίου του καπνοῦ ἐνεργοῦμένη τὸσον διά τῆς ἀγοραστικῆς παρεμβάσεως ὅσον και διά του περιορισμοῦ τῆς καπνοκαλλιιεργείας. Ἐπίσης ἐγκαταλείπει τήν μονοπώλησιν τῆς ἐσωτερικῆς καπνοβιομηχανίας και δὲν δίδει τόν ἀνήκοντα βαθμὸν ἐμπροσώπησεως των καπνοπαραγωγῶν εἰς τὸ διοικητικὸν συμβούλιον του ὀργανισμοῦ. Ἐπίσης αἱ οικονομικαὶ βάσεις του ὀργανισμοῦ δὲν εἶναι ἐκεῖναι οἱ ἀνεμένοντο.

Ἐκτός τούτου ὑπάρχουν και διαφοραὶ δευτερευούσης σημασίας ὅσον ἀφορᾷ τήν κατάρτισιν και λειτουργίαν τῆς διοικήσεως κλπ., αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐνδεικτικαὶ του πόσον μακράν των καπνοπαραγωγικῶν ἀπόψεων εὐρίσκοντο οἱ συντάκται του νομοσχεδίου.

Τήν κατάστασιν αὐτὴν ἀνάβαν αἱ συνεταιρικαὶ ὀργανώσεις των καπνοπαραγωγῶν ν' ἀντιμετωπίσουν κἀπως ἐντονώτερον. Κατόπιν προσκλήσεως τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς του Ζ' Καπνοπαραγωγικοῦ Συνεδρίου συνεκροτήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ εὐρεία σύσκειψις εἰς τήν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύθησαν ὅλοι αἱ Καπνικαὶ Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν. Κατὰ τήν σύσκεψιν αὐτὴν διεδηλώθη ἡ ἐμμονὴ ὅλων των παραστάντων

— Το σταφιδικὸ σε ἀναβρασμό. Σταφιδικὴ Σύσκεψη Αιγίου 30.6.1934 (βλ. «Συνε-

εἰς τὰ ψηφίσματα του Ζ' Καπνοπαραγωγικοῦ Συνεδρίου. Βάσει των ἀποφάσεων τῆς συσκέψεως ταύτης ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ διεβίβασεν ὀδηγίαν εἰς τās ἐνδιαφερομένας ὀργανώσεις ὅπως προβοῦν εἰς συγκρότησιν τοπικῶν, περιφερειακῶν ἢ νομαρχιακῶν συσκέψεων και συλλαλητηρίων, δι' ὧν θά διαδηλοῦται ἡ σταθερὰ ἀπόφασις του καπνοπαραγωγικοῦ κόσμου ὅπως ἀγωνισθῆ ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς των ψηφισάντων του Ζ' Καπνοπαραγωγικοῦ Συνεδρίου. Ἡ κίνησις αὐτὴ εἶναι ἴσως ἀκόμη προκαταρκτικὴ μᾶς γενικωτέρας ἐξορμήσεως του καπνοπαραγωγικοῦ κόσμου, ἀποφασισμένου ὅπως πάσῃ θυσίᾳ δώσῃ τήν ἀπαιτούμενην κατεῦθυνσιν εἰς τὸ καπνικὸν ζήτημα. Εἶναι μοιραῖον νά προκληθῆ βραδύτερον μεγαλειτέρα ὀξύτης λόγῳ τῆς παρατηρουμένης ἐξάψεως και ζυγώσεων εἰς τὰ μεγαλειτέρα καπνοφόρα διαμερίσματα τῆς χώρας και ἐφ' ὅσον βέβαια ἡ Κυβέρνησις δὲν δώσῃ τήν ἀπαιτούμενην σημασίαν και προσοχήν εἰς τās γενομένας ζυμώσεις εἰς τās τάξεις των καπνοπαραγωγῶν.

Ἡ Κυβέρνησις ἀναμφισβητήτως φέρει μεγάλην ἠθικὴν εὐθύνην διά τήν ἐπὶ πλέον καθυστέρησιν τῆς ἐπιλύσεως του ζητήματος τούτου. Ἀθετεῖ ἤδη δοθεῖσας ρητάς ὑποσχέσεις εἰς τοὺς καπνοπαραγωγούς. Τὸ καπνικὸν ζήτημα δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων που ἐπιδέχονται μεγαλειτέραν καθυστέρησιν. Διά τήν ρύθμισιν του εἶναι καιρός πλέον νά δημιουργηθῆ ὁ ἀπαιτούμενος ἰσχυρὸς προστατευτικὸς του προϊόντος ὀργανισμός. Ἀλλὰ ὁ ὀργανισμὸς οὗτος πρᾶπει νά ὀπισθῆ με ὅλας ἐκείνας τās ἀρμοδιότητας, αἱ ὁποῖαι θά του ἐπιτρέψουν ν' ἀντιμετωπίσῃ ἐν τῷ συνόλῳ και ἀπὸ πάσης πλευρᾶς τὸ καπνικὸν ζήτημα και νά ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸ πολῦτιμον και εὐπαθές τούτο προϊόν τῆς ἐθνικῆς μας οικονομίας μίαν καλύτεραν αὐρίον.

Οἱ καπνοπαραγωγοὶ ἐπράξαν τὸ καθήκον των. Ἀνέμεναν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας τήν πραγματοποίησιν των κυβερνητικῶν ὑποσχέσεων και ἤδη ἤρχισαν νά κινούνται διά νά κινηθοῦν αὐρίον περισσότερον ἐντονα και ἀποφασιστικά. Ὁ λόγος ἀνήκει ἤδη εἰς τήν Κυβέρνησιν, ἡ ὁποία ὀφείλει νά ἐκπληρώσῃ τὸ ταχύτερον τὸ καθήκον τῆς.

Ὁ καπνὸς εἶναι προϊόν διά τὸ ὁποῖον πάσα Κρατικὴ θυσία δὲν θ' ἀποβῆ ἐπὶ ματαίῳ, εἶναι προϊόν ἐπὶ πλέον που δὲν ἐγνωρίσεν οὐδεμίαν μέχρι σήμερον θετικὴν προστασίαν και δι' αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀργῆ τὸ Κράτος περισσότερον».

ταιριστής» 1934 σ. 102, ψήφισμα σ. 120).

Τα σταφιδικά μέτρα 1934 βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 137. Αντίδραση εναντίον ΑΣΟ και Συνεταιρισμών από εκμεταλλευτικούς κύκλους. Γεγονότα στις σταφιδικές περιφέρειες με θάνατο αθών παραγωγών εξ' αιτίας των νέων σταφιδικών μέτρων. Στο βασικό αυτό θέμα αναφέρεται κείμενο του Θ. Τζωρτζάκη από το οποίο μεταφέρουμε τα κύρια σημεία («Συνεταιριστής» 1934 σ. 125).

Τά σταφιδικά γεγονότα και οι Συνεταιρισμοί

«Ολόκληρος ὁ συνεταιρισμένος κόσμος τῆς χώρας μᾶς αισθάνεται ζωηρὴ συγκίνησι καὶ βαθειὰ λύπη γιὰ τὰ λυπηρὰ γεγονότα που, ἐξ ἀφορμῆς τῶν νέων σταφιδικῶν μέτρων, ἐξετυλίχθησαν τὸν τελευταῖο καιρὸ στὶς σταφιδικὲς περιφέρειες καὶ τὰ ὅποια μάλιστα ἐπροκάλεσαν τὸν θάνατον αἰθῶν πτωχῶν παραγωγῶν.

Ὁ συνεταιρισμένος κόσμος θλίβεται ἰδιαίτερω βραθεῖα, γιὰτὶ πιστοποιεῖ μὲ πικρία πῶς αὐτὴ ἡ τραγική, στ' ἀλήθεια, κατάστασις θὰ μπορούσε νὰ μὴ δημιουργηθῆ καὶ θὰ μπορούσε νὰ μὴ ἐπέλθῃ ὁ ἀποκρουστικὸς χωρισμὸς τῶν παραγωγῶν σὲ δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα μὲ τὴν πλάνην τῆς ἀντιθέσεως τῶν συμφερόντων: "Ἄν ἀφίνετο νὰ συνεχισθῆ ἐλευθερία, καθὼς ἄρχισε μὲ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Ἀυτονομίου Σταφιδικοῦ Ὄργανισμοῦ, ἢ πρωτοβουλία τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων γιὰ τὴ βαθμιαία πρὸς ὄφελος τῶν μικρῶν παραγωγῶν ρύθμισιν τῶν σταφιδικῶν ζητημάτων, μὲ εὐπλάστο καὶ ἀποτελεσματικὸν στὰ χέρια τῶν ὄργανο καὶ μέσο πρὸς τοῦτο τὸ δημιούργημα τῶν ἀγῶνων καὶ τῶν προσπαθειῶν τῶν τῶν Σταφιδικῶν Ὄργανισμῶν, θὰ ἦτο ἀσφαλὸς πολὺ διάφορος σήμερον ἢ θέσις τῆς σταφιδικῆς καὶ τῶν σταφιδοπαραγωγῶν.

Ἀυστηρῶς ὕστερα ἀπὸ μιὰ σύντομη περίοδον κάπως ἱκανοποιητικῆς ἐλευθερίας τῶν συνεταιρισμῶν καὶ τοῦ Ὄργανισμοῦ, πού ὤφειλετο περισσότερον εἰς τὴν ἀμηχανίαν εἰς ὅποια ἐπέσεν ἡ ἀντίδρασις ὕστερα ἀπ' τὴν ἐκπληξιν πού δοκίμασε ἀπὸ τὴν καταπληκτικὴν καὶ γοργὴν πρόοδον πού ἐσημείωσαν μὲ τὴν ἴδρυσιν Ὄργανισμοῦ οἱ μέχρι χθὲς ἄσημοι καὶ ἀσθενικοὶ συνεταιριστικοὶ ὀργανισμοὶ τῶν μικρῶν παραγωγῶν, οἱ πρῶτες, φυσικῶς ἄλλως τε, δυσκολίες στίς ὁποίας προσέκοψαν οἱ προσπάθειές τῶν ἐχρησίμευσαν ὡς ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἀνακοπή ἄνωθεν τὸ ἔργον τῶν. Ἡ πρωτοβουλία τῶν περιορισθῆ μέσων σὲ ἀποπνικτικὸν περιορισμὸν καὶ τὸ κέντρον τοῦ βάρους κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ἐπιδιώξεων καὶ τῶν μέσων πραγματοποιήσεως αὐτῶν μεταφέρθη ἀπὸ τὰ χέρια τῶν συνεταιρισμῶν εἰς τὰ χέρια τῶν Κυβερνήσεων. Αὐτὲς πράγματι πλέον, ἀσχετα ἀπὸ τὰ φαινόμενα, τοὺς τύπους καὶ τοὺς ἰσχυρισμούς, ρυθμίζουν ἀπὸ τότε ἀποκλειστικὰ τὰ σταφιδικὰ ζητήματα. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν παραγωγῶν, παρὰ τὸν ἀριθμητικὸν τῶν ὄγκον καὶ τὶς διαθέσεις τῶν, ἐλάχιστα μπορούν μὲ τὸ τωρινὸ καθεστῶς νὰ κατευθύνουν τὸν Ὄργανισμὸν, ἢ ἔστω καὶ νὰ τὸν ἐπηρεάσουν κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν μέσων γιὰ τὴν ἐπιδίωξιν τῶν κυρίων τοῦ σκοπῶν. Τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ Κράτος.

Δὲν εἶναι ἀκόμη καιρὸς νὰ ἀσχοληθῶμε μὲ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιον κατὰ τὴν γνώμην μας, πού εἶναι πάντοτε ἀπόρροια τῆς συνεταιριστικῆς μᾶς ἰδεολογίας καὶ στηρίζεται εἰς τὰ συνεταιριστικὰ συστήματα, θὰ πρέπη νὰ ἀντιμετωπισθῆ οὐσιαστικὰ καὶ ὀργανωτικὰ τὸ σταφιδικὸν ζήτημα. Οἱ καπνοὶ τῶν ὄπλων μαζί μὲ τὴν ὀχλοβίαν τῶν συλλαληθητῶν καὶ τὸ γενικὸ ἐκνευρισμὸν δὲν δημιουργοῦν ἀσφαλὸς εὐνοϊκὴν ἀτμόσφαιραν γιὰ ψυχραμὴ καὶ ἀνετη συζήτησιν. Χρειαίεται νὰ περάσῃ

ἀκόμη καιρὸς γιὰ νὰ σβυσθοῦν κάπως οἱ τραγικῆς ἐντυπώσεις καὶ νὰ κατασιγήσῃ ὁ θόρυβος καὶ νὰ περάσῃ ὁ σάλος. Τότε ἡ ἔρευνα τῶν ζητημάτων θὰ εἶναι σκοπιμώτερη καὶ ἀποτελεσματικώτερη.

Δὲν θὰ ἦτο ὁμοῦς ἀσκοπὸν νὰ τονισθῆ ἀπὸ τώρα ὅτι χρειαίεται τὸ ταχύτερον νὰ κινήθουν οἱ συνεταιρικὲς ὀργανώσεις, πρὸ πάντων δὲ οἱ ἑνώσεις τῶν συνεταιρισμῶν γιὰ νὰ ξαναπάρουν ὑπεύθυνα καὶ ἐγκυρα εἰς τὰ χέρια τῶν τῶν σταφιδικῶν ζητημάτων. Εἶναι οἱ μόνες ἀρμόδιες καὶ κατάλληλες πρὸς τοῦτο καὶ θὰ φέρουν βαρεῖα εὐθύνη ἐν παραλείψῃν νὰ τὸ κάμουν.

Ξέρομε ὅτι ἡ ἀντίδρασις εἰς ἐχθρεύεται, γιὰτὶ ὄχι μόνον ὀφείλεται σ' αὐτὲς ἡ ἴδρυσιν τοῦ Ὄργανισμοῦ, ἀλλὰ ἦσαν καὶ οἱ μόνες πού ὑπεστήριξαν κατὰ τὸ παρελθόν τὴ σταφιδικὴν τοῦ πολιτικῆ. Ξέρομε ὅτι ἀκριβῶς γιὰτὶ συνέδρασαν τὴν τύχην τῶν μὲ τὴν τότε πολιτικὴν τοῦ Ὄργανισμοῦ ἐσυκοφαντήθησαν, τὸ κύρος τῶν ἐκλονισθῆ καὶ οἱ ἴδιες ἔχασαν κάπως τὸ θάρρος τῶν. Ἐτσι σιγά σιγά παρηγωνίσθησαν καὶ ἄλλοι ξένοι καὶ ἀνεύθινοι παράγοντες, πού ἦσαν ἔξω ἀπὸ τὶς συνεταιρικὲς ὀργανώσεις, πῆραν εἰς τὰ χέρια τοὺς τὴν προστασίαν τῆς σταφιδικῆς καὶ τῶν σταφιδοπαραγωγῶν. Ξέρομε ὅτι οἱ πάντοτε συμπαιθεῖς, ἀλλὰ ἀδιαπαιδαγῆτοι ἀτυχεῶς ἀκόμη πτωχοὶ παραγωγοὶ πού ἀποτελοῦν τὴν μεγάλην μάζαν τῶν συνεταιρισμῶν τὶς ἐγκατέλειψαν ἀποδίδοντας σ' αὐτὲς καὶ Ὄργανισμὸν ὅλα τὰ ἀτυχήματα καὶ τὶς δυσκολίες πού ἐδημιούργει ἡ γενικώτερη κατάστασις.

Ξέρομε ἀκόμη ὅτι καὶ συνεταιριστικοὶ ἡγῆται παρεσύρθησαν ἀπὸ τὸν θόρυβον τῆς ἀντιδράσεως, ἄλλοι ἀπὸ πλάνην, ἄλλοι ἀπὸ φόβον, καὶ ἐκλόνισαν ἔτσι τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς μᾶζας ὄχι μόνον εἰς τὴν ἱκανότητά αὐτῶν τῶν ἴδιων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σοβαρότητα τῶν ὀργανώσεων.

Τώρα ὁμοῦς ἡ κατάστασις ἀλλάζει ριζικὰ: Στίς συνεταιριστικὰς μάζας ἀρχίζει σιγά σιγά νὰ προβάλλῃ ἡ ἀλήθεια. "Ὅσο πάει καὶ ἀναγνωρίζεται περισσότερον ἀπ' αὐτὲς πόσο ὀρθὴ, μελετημένη καὶ εἰλικρινῆς ἦτο ἡ σταφιδικὴ πολιτικὴ πού εἶχαν χαράξει οἱ ἑνώσεις, ὅταν αὐτὲς μέσω τοῦ Ὄργανισμοῦ κανόνιζαν τὰ σταφιδικὰ ζητήματα. Οἱ πλάνες ἢ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη διαλύονται. Στὸν κόσμον ξαναγεννιέται ἡ πεποιθῆσις πῶς μόνον μὲ τὴν εἰλικρινῆ καὶ πιστὴν ἐφαρμογὴν τῶν συνεταιριστικῶν ἀρχῶν, ἀργὰ ἴσως ἀλλ' ἀσφαλὸς, θὰ μπορούσιν οἱ σταφιδοπαραγωγοὶ νὰ καλυτερέψουν τὴν θέσιν τῶν, ὅσο βέβαια τοῦτο γίνεται δυνατὸν ἀπὸ τὶς γενικώτερες πραγματικῆς συνθηκῆς.

Εἶναι λοιπὸν τώρα ἡ περὶ κατάλληλη στιγμή νὰ ξαναπάρουν οἱ ἑνώσεις τὸ ρόλον πού τοὺς ἀνήκει. "Ἄς μὴ ἀργοποροῦν. "Ἄς μὴ διστάζουν. Πρῶτορροια σαφῆς καὶ λογικῆ ἔχουν τώρα ἀπὸ καιρὸ φτιάξει καὶ ἔχουν ὑποσχεθῆ ἐπὶ τὸν ἑαυτὸν τρόπο νὰ ἐπιδιώξουν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ. "Ἄς τὸ προσπαθῶσιν λοιπὸν μὲ τὴν πεποιθῆσιν πῶς οἱ πτωχοὶ ἀνθρώποι, γιὰ τοὺς ὁποίους προσορισμὸν ἔχουν νὰ φροντίζωσιν, δὲν μπορούν νὰ βροῦν πουθενὰ βοήθειαν παρὰ μόνον μέσα εἰς τὸν συνεταιριστικὸν κίνημα.

— ΑΣΟ. Εκλογή Διοικητικών Συμβούλων αντιπροσώπων της παραγωγής κατά περιφέρειας. Εκλεγέντες («Συνεταιριστής» 1934 σ. 70).

— Γ' Πανελλήνιο Βαμβακοπαραγωγικό Συνέδριο (Λεβάδεια) 31 Μαρτίου 1934. Ψήφισμα («Συνεταιριστής» 1934 σ. 68).

— Τα Αμπελουργικά προβλήματα πειστικά. Κινητοποιήσεις παραγωγών και Οργανώσεων.

Α' Αμπελουργικό Συνέδριο, Θεσσαλονίκη 13 Μαΐου. Θέματα βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 86. Αμπελουργικό Συνέδριο Θεσσαλονίκης 17 Ιουνίου («Συνεταιριστής» 1934 σ. 103). Πανελλήνιο Αμπελουργικό στην Αθήνα. Ψηφίσματα («Συνεταιριστής» 1934 σ. 138).

— Β' Παγκρήτιο Γεωργοσυνεταιριστικό Συνέδριο («Συνεταιριστής» 1934 σ. 102, 105). Ψηφίσματα του για σταφιδικό, σταφιδική εταιρία, λιπάσματα, άμβυκες, αγροτική ασφάλεια, οινικό, αγροτικά χρέη, προσφυγικό, αγροτική πίστη, εφεδρικό («Συνεταιριστής» 1934 σ. 118).

Ο Θ. Τζωρτζάκης («Συνεταιριστής» 1934 σ. 106) αναφέρεται στην εξέλιξη της κινήσεως στην Κρήτη και μερικές ιδιομορφίες της και δίνει κατευθύνσεις σχετικές και με τον κοινωνικό χαρακτήρα του Συνεταιρισμού και την ανάγκη προβολής στις εμπορικές πρωτοβουλίες. Γράφει:

«... η επικρατήσασα κατά την διεξαγωγή των εργασιών τάξις και ευπρέπεια, και ή απόλυτος ψυχραιμία μετά της οποίας διεξήγοντο οι συζητήσεις, ακόμη και εις τας στιγμάς καθ' ής ύπηρχε ζωηρά αντίθεσις γνώμων, ή όταν ακόμη έτυχε να όμιλήσουν εκπρόσωποι άλλων επαγγελματιών τάξεων, των οποίων τά συμφέροντα θίγονται άρκετά εκ της οικονομικής οργανώσεως των παραγωγών, διά του ύπ' αυτής περιορισμού της δράσεως τρίτων προσώπων εις τους κλάδους ιδίως της έπεξεργασίας και έμπορίας των γεωργικών προϊόντων.

Η διαπιστωθείσα επίσης κατά τό Συνέδριον πλήρης τεχνική και οικονομική κατάρτισις των συνέδρων επί των συζητουμένων θεμάτων καθιστά τας εις αυτό συζητήσεις πολύ σοβαράς και τά έξαχθέντα έξ αυτών συμπεράσματα άπολύτως άξια προσοχής.

Ακόμη πλέον σημαντική είναι ή έπισημός και πλήρως πλέον γενομένη διαπίστωσις ότι οι Κρήτες παραγωγοί, όχι μόνον έχουν εκτελέσει σοβαράς μέχρι τούδε προόδους εις τό πεδιον της οργανώσεως των εις συνεταιρισμούς από κοινού διαχειρίσεως των γεωργικών προϊόντων, αλλά υπόσχονται βασίμως ίνα ευρύνουν την δράσιν των προς την κατεύθυνσιν αυτήν, ολοκληρούντες την υπό συνεταιρισήν διαχείρισιν ύπαγωγήν των γεωργικών προϊόντων της Νήσου.

Βεβαίως εις τούτο συμβάλλουν κατά πολύ αι πραγματικά συνθήκαι υπό τας οποίας διατελεί ή γεωργική παραγωγή της Κρήτης, μέ τά πολύτιμα και περιζήτητα προϊόντα της, αλλά έξ ίσου και ή ιδιοσυγκρασία και ό χαρακτήρ του Κρητός μέ την έντονον πάντοτε συναισθησιν της έλευθερίας, πολύ συντελεί εις την σημειωμένην πρόοδον. Διότι ένα ειδος δουλειας άποτελεί ή ύποταγή των πτωχών παραγωγών και καταναλωτών μοιρολατρικώς εις ύφισταμένην κατάστασιν, όταν υπάρχουν τά μέσα και οι τρόποι της βελτιώσεως της. Εις την δύναμιν και την ικανότητα του Συνεταιρισμού διά την βελτιώσιν της οικονομικής των θέσεως έπίστευσαν οι Κρήτες και έχωρησαν θαρραλέως και χωρίς δισταγμούς προς την συνεταιριστικήν όργάνωσιν. Έδώ πρέπει να σημειωθής ότι ή, κατ' έξαιρέσιν σχεδόν προς όλην την άλλην Έλλάδα, παρατηρούμένη ανάμειξις

εις τούς κρητικούς συνεταιρισμούς κτηματιών μέσης και μεγάλης παραγωγής, οι όποιοι εις πολλάς περιπτώσεις όχι μόνον μετέχουν άπλάς αλλά άποτελούν και τούς ήγέτας της κινήσεως, συμβάλλει πολύ εις την έδραίωσιν των συνεταιρισμών ως οικονομικών οργανισμών και εις την έν πολλοίς έπιτυχίαν τούτων και επί του έμπορικού πεδίου.

Ακριβώς όμως ή σημειωμένη γοργή πρόοδος της συνεταιριστικής κινήσεως εις την Μεγαλόνησον και ό έξόχως σημαντικός ρόλος, τόν όποιον άρχίζει να παίξει αυτή εις την οικονομικήν ζωήν της άπαιτούν μεγάλην προσοχήν και σύντονον και άγρυπνον εργασίαν εκ μέρους των επί κεφαλής των οργανώσεων και της Αγροτικής Τραπέζης, ή όποια ύπευθύνως άσκει την συνεταιριστικήν πολιτικήν εις την χώραν μας, διά την άπρόσκοπτον και όμαλήν αλλά μετρημένην και σταθεράν ανάπτυξιν των συνεταιρισμών.

Χρειάζεται να καταβληθής κάθε δυνατή προσπάθεια, ίνα μη σημειωθούν λόγω σπουδής λάθη εις τόν χειρισμόν, ιδίως των τόσων πολυπλόκων και λεπτών, μέ έμμέσους έπιζημίους συνεπείας πολύ σημαντικώτερας των άμέσων θετικών ζημιών, μέ τό σταμάτημα της κινήσεως που μπορεί να προκαλέσουν και την δυσπιστίαν και άπογοήτευσιν που μπορεί να έμπνεύσουν εις τούς συνεταιρισμένους παραγωγούς.

Επειδή όμως οι συνεταιρισμοί είναι εκτεθειμένοι εις πλείστους κινδύνους, ως και πάσα άλλη έμπορική έπιχείρησις, που δέν μπορούν πάντοτε να προληφθούν, παρά πάσαν καλήν θέλησιν και ικανότητα, χρειάζεται παραλλήλως και άνάλογος προπαρασκευή της συνεταιρισμένης μάξης, ώστε αυτή να γίνη ικανή να διακρίνη την σταθεράν οργανικήν άξίαν του συνεταιρισμού, ως όργανου βελτιώσεως της θέσεως της από τυχόν συμπτωματικάς άποτυχίας του εις ώρισμένας περιπτώσεις. Χρειάζεται δηλαδή αυτό που λέμε έπιγραμματικά άπόκτησις στερεάς συνεταιριστικής συνειδήσεως.

Τέλος πρέπει να καταβληθής κάθε δυνατή προσπάθεια να μη υπερεξογκωθής εις την αντίληψιν των παραγωγών ή άξία του συνεταιρισμού ως οικονομικού όργάνου και να μη προσηλωθούν ούτοι μόνον εις τά έξ

αυτὸ οἰκονομικὰ ὠφελήματα. Πρέπει μὲ κάθε δυνατὸν τρόπον νὰ ἀποτραπῆ ὁ κίνδυνος νὰ παραγνωρισθῆ καὶ παραγνωρισθῆ ἡ κοινωνικὴ τοῦ συνεταιρισμοῦ σημασία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ διὰ κάθε συνειδητὸν συνεταιριστὴν τὴν κυρίαν χαρακτηριστικὴν ιδιότητά αὐτοῦ. Ἀλλῶς ἡ κίνησις οὐδέποτε μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐπαρκὴς ἐδρασιώμενη.

Δὲν εἶναι δύσκολον εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς τῆς Κρήτης καὶ τὴν Ἄγροτ. Τράπεζαν νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν. Νομίζομεν ὅτι ἡ συστηματικὴ οἰκονομικὴ καὶ συνεταιριστικὴ διαπαιδαγώγησις τῶν ὑπαλλήλικῶν στελεχῶν τῶν Ὄργανώσεων, ἐν συνδυασμῷ μὲ κάποιαν ἐξασφάλισιν τῆς θέσεώς των ὡς ὑπαλλήλων καὶ μὲ κάποιαν ἠθικὴν ἀναγνώρισιν τῶν ὑπηρεσιῶν των, ἀφ' ἑνός, καὶ ἡ διαπαιδαγώγησις καὶ διαφύτικσις τῶν παραγωγῶν ἐπὶ τῶν ἐπιδιώξεων τῶν συνεταιρισμῶν ἀφ' ἑτέρου, μαζὶ μὲ μίαν ἀνάλογον

προσπάθειαν πρὸς μεταστροφὴν ἐν μέρει τῆς προσοχῆς τῆς πλειονότητος τῶν ὀδηγῶν τῆς κινήσεως πρὸς τὸν κοινωφελῆ τοῦ συνεταιρισμοῦ χαρακτῆρα θὰ εἶναι ἀρκετὰ νὰ δημιουργήσῃ τὰς ἀπαραιτήτους εὐνοϊκὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ἄνετον καὶ ἀσφαλῆ ἀνάπτυξιν τῆς συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως τῶν Κρητῶν, τοὺς ὁποίους ὁμολογουμένως διακρίνει ἔντονος καὶ ζωηρὰ συνεταιριστικὴ διάθεσις.

Εἰς τὴν Κρήτην ὑπάρχουν ὅλαι αἱ φυσικαὶ τρόπον τινα προϋποθέσεις νὰ δημιουργηθῆ μία ὑποδειγματικὴ καὶ ζηλευτὴ συνεταιριστικὴ κίνησις. Ἀκόμη ἔχουν εἰς τὴν πρᾶξιν σημειωθῆ σημαντικώτατα πρὸδοιοι. Μία συστηματικὴ ὑποβοήθησις πρὸς τὰς ἀνωτέρω κατευθύνσεις θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ δημιουργήσωμεν ταχέως μίαν πρῶτῃς τάξεως συνεταιριστικὴν ἐστίαν καὶ νὰ προσθέσωμεν καὶ ἡμεῖς ἕνα πρῶτον μεγέθους ἀστῆρα εἰς τὸ διεθνὲς συνεταιριστικὸν στρέμμα».

— Το ζήτημα των λιπασμάτων και της αναμίξεως των συνεταιρισμῶν και της ΑΤΕ εξετάζεται σε κείμενο στο οποίο και γίνεται μνεία «διὰ τὴν εἰς τοὺς παραγωγοὺς περιέλευσίν των». Σταχυολογούμε ἀπὸ τις τόσο ορθῆς προτάσεις («Συνεταιριστικῆς» 1934 σ. 141) που ἦταν προκλητικὰ προοδευτικὰ γιὰ τὴν εποχὴ ἐκείνη:

«Τὸ ζήτημα τῶν χημικῶν λιπασμάτων δὲν ἀπασχόλησε διόλου μέχρι τοῦδε τὰς συνεταιριστικὰς ὀργανώσεις. Καὶ ὅμως εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ ζωικώτερα τῆς ἐλληνικῆς γεωργίας ἀφοῦ ἡ λιπανσις ἀποτελεῖ τὸ εὐκολώτερον μέσον διὰ τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγῆς. Σήμερον δὲ εἰσήλθεν εἰς τὴν πρακτικὴν τῶν γεωργῶν οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὰ μέλη τῶν γεωργικῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων...

Εἰς τὸ σημερινόν μας ἄρθρον ἕνα καὶ μόνον θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ: Τὸ ἐμπόριον τῶν χημικῶν λιπασμάτων, τὸ ὁποῖον μάλιστα ἀνάγεται εἰς τὴν προμηθευτικὴν δρᾶσιν τῶν συνεταιρισμῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἐνώσεων Συνεταιρισμῶν.

Οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ εἶχον, ὡς γνωστόν, τὸ δικαίωμα τῆς ἀτελοῦς εἰσαγωγῆς χημικῶν λιπασμάτων. Τὸ δικαίωμα ὅμως τοῦτο τοὺς ἀφηρέθη ἐσχάτως. Καὶ οὕτω οἱ συνεταιριστοὶ-γεωργοὶ πληρῶνουν καὶ αὐτοὶ τὸν δῆθεν προστατευτικὸν δασμὸν τοῦ ὑπερφωσφορικοῦ, ἀνερχόμενον εἰς 700 δραγμὰς κατὰ τόννον ἢτοι 70% περίπου τῆς ἀξίας τοῦ λιπασματος τοῦτου εἰς τὰς ξένας ἀγοράς! Καὶ ὅμως οἱ συνεταιριστικοὶ ὀργανώσεις οὐδεμίαν ὑψίσαν φωνὴν διαμαρτυρίας διὰ τὸν σφραγισμὸν τῶν συμφερόντων τῶν συνεταιριστῶν, χάριν ὀλίγων κεφαλαίουχων.

Ἐκτὸς τοῦτου, ἡ ἀγορὰ λιπασμάτων ἀπαιτεῖ καὶ ὀριζομένην ἐμπειρίαν, τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ ἔχουν οἱ γεωργοί. Ἀπαιτεῖ τὴν χημικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἀγοραζομένου λιπασματος, ὥστε ν' ἀποφεύγονται αἱ νοθεῖαι. Ἀπαιτεῖ τὴν λήψιν ἐδικῶν δανειῶν παρὰ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, τὴν ἐκτέλεσιν διατυπώσεων τὰς ὁποίας δὲν δύναται νὰ διεκπεραιώσῃ οἱ γεωργοί. Ἀπαιτεῖ τέλος κατατοπισμὸν τῶν γεωργῶν ἐπὶ τοῦ προσφορωτέρου διὰ τὴν περιφέρειαν λιπασματος καὶ τῆς ἐποχῆς τῆς χρήσεως αὐτοῦ. Καὶ μὲ τὰ ζητήματα αὐτὰ οἱ συνεταιρισμοὶ καὶ ἰδίως αἱ Ἐνώσεις αὐτῶν δὲν ἀτησολήθησαν μέχρι τώρα ὅσον ἔπρεπε, ἴσως διότι ἄλλα ἐργασία τοὺς ἀπορροφούσαν τὴν δραστηριότητά των.

Τὸ ζήτημα—ἢ μάλλον τὰ ζητήματα— τῶν λιπασμάτων θὰ ἔπρεπε ν' ἀπασχολήσῃν περισσότερο καὶ σοβα-

ρώτερον τὰς συνεταιριστικὰς ὀργανώσεις. Αἱ κατὰ τόπους Ἐνώσεις θὰ πρέπει κυρίως ν' ἀναλάβουν τὴν διάθεσιν τῶν λιπασμάτων εἰς τοὺς συνεταιριστοὺς. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης. Αὐτὴ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ κυριώτερος εἰσαγωγεὺς χημικῶν λιπασμάτων εἰς τοὺς συνεταιριστοὺς. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀγοραστής καὶ διαθέτης τῆς ἐγγυῶσιν παραγωγῆς, πρὸς ἀποτελεσματικὸν αὐτῆς ἔλεγχον.

Φρονούμεν μάλιστα ὅτι καὶ τὸ ἐργοστάσιον ὑπερφωσφορικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας Λιπασμάτων θὰ ἔπρεπε ν' ἀπαλλοτριωθῆ ὑπὲρ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, ἐκπροσώπου ἐν προκειμένῳ τῶν γεωργῶν. Καθότι μὲ τὸν ἐπιβληθέντα εἰσαγωγικὸν δασμὸν, εἰσήχθη οὐσιαστικῶς εἰς τὸν τόπον μας μονοπώλιον λιπασμάτων. Καὶ τοιοῦτον μονοπώλιον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μείνῃ εἰς χεῖρας ὀλίγων εἰς βάρος τῶν πολλῶν. Ἀλλὰ πρέπει νὰ περιέλθῃ εἰς τοὺς παραγωγοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει ν' ἀνήκῃ ὄχι μόνον ἡ ἄγνοια γῆ, ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς. Τὸ κρᾶτος τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ἐγγυήσιν 600.000 λιγῶν διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ ἐργοστασίου τῆς Ἐταιρείας Λιπασμάτων, θὰ παράσῃ βεβαίως κάθε εὐκολίαν διὰ τὴν εἰς τοὺς παραγωγοὺς περιέλευσίν του. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ τὸ ζητήσῃν πρωτίτως αὐτοὶ οἱ παραγωγοί. Γνωρίζομεν ὅτι θὰ συναντήσῃν ἰσχυρὰν ἀντίδρᾶσιν. Ἄλλ' οἱ ἄγνοοι ἀγρόται, οἱ ἰδεολόγοι συνεταιρισταὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν μόνον τὸ συμφέρον τῶν γεωργῶν καὶ τῶν συνεταιρισμῶν, θὰ παλαίσουν. Καὶ τὸ συμφέρον τοῦτο ἐπιβάλλει τὴν εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν ὑπαγωγὴν τοῦ μονοπωλίου τῶν λιπασμάτων, καὶ τὴν διὰ τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων διάθεσιν αὐτῶν εἰς τοὺς παραγωγοὺς. Ἴσως ἀντεῖπον τινὲς ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη δὲν ἀνάγεται εἰς τὴν ἄμεσον ἀρμοδιότητα τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης. Ἄς κάμῃ ὅμως αὕτη ἐν προκειμένῳ ὅτι ἔκαμε μὲ τὴν ἐξαγωγήν τῶν σταφυλῶν. Ἄς ἰδρῶσῃ ἐδικὸν ὀργανισμὸν ὑπὸ τον ἄμεσον ἔλεγχον τῆς χρηματοδοτοῦσά αὐτόν. Τοῦτο ἀποτελεῖ μέρος τῆς ὀλοκληρώσεως τοῦ ἐργου τῆς Ἀγροτικῆς, ὅπως τὸ ἀπαιτεῖ τὸ ἀληθὲς συμφέρον τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου».

Για το θέμα αυτό των λιπασμάτων, η ΑΤΕ αναλαμβάνει πρωτοβουλία μελέτης του θέματος για εφοδιασμό από αυτή των αγροτών («Συνεταιριστής» 1934 σ. 184).

— Τα αγροτικά προβλήματα Λέσβου. Αιτήματα του Γεωργικού Επιμελητηρίου. Βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 171.

— Τα αγροτικά προβλήματα Λασηθίου. Συλλαλητήριο 11 Νοεμβρίου στην Ιεράπετρα. Ψήφισμα βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 171.

— Το Ταμείον Γεωργικών Ασφαλειών και οι ζημίες από παγετό και χάλαζα. Η δραστηριότητά του για προστασία αγροτών βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 107.

— Τον Ιούλιο 1934 κατατέθηκε στην Βουλή νομοσχέδιο για ίδρυση Οργανισμού για προαγωγή και επιστημονική οργάνωση της αλιείας («Συνεταιριστής» 1934 σ. 138).

— Πολύ κακή η υγειονομική κατάσταση των αγροτικών πληθυσμών. Πρωτοβουλίες Συνεταιρισμών για βελτίωση. Την κακή υγειονομική κατάσταση των αγροτών και την ανάγκη των υγειονομικών συνεταιρισμών, τονίζει ο δάσκαλος Λάζ. Βαφειάδης στο «Συνεταιριστή» 1934 σ. 107. (βλ. πιο αναλυτικά στο 1937 αναλυτική μελέτη της ιατρού κ. Παπαχρίστου με θέμα «Η συμβολή των Συνεταιρισμών εις την υγειονομικήν οργάνωσιν της υπαίθρου» στην έκδοση «Συνεταιριστικά όμιλία» της Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών.

— Η κτηνιατρική περιθαλψη και οι Συνεταιρισμοί.

«Κατά τήν ἐτήσιαν γενική συνέλευσιν τοῦ ἔτους 1934, ἡ Ἐνωσις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Βεργίας ἀπεφάσισεν ὅπως ἰδρύσῃ εἰδικόν ὄργανισμὸν κτηνιατρικῆς περιθάλψεως καὶ βελτιώσεως τῆς κτηνοτροφίας τῆς περιφερείας τῆς. Οὕτω, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, ἰδρυσεν δύο κτηνιατρεῖα καὶ προσέλαβε δύο ἐπιστήμονας κτηνιάτρους, διαιρέσασα τὴν περιφέρειαν εἰς δύο τμήματα. Ὁ εἰς ἓκ τῶν κτηνιάτρων ἐτοποθετήθη εἰς τὴν Βέργοιαν με ἀκτίνα δράσεως τὰ περίεγ της Βεργίας καὶ μέχρι τῶν συνόρων τῆς Ἐδέσσης χωριά· καὶ ὁ ἕτερος εἰς Γιδά, ὅπου ἀνηγέρθησαν τὰ σχετικὰ κτίρια ἡτοι πλῆρες νοσοκομείον κτηνῶν καὶ σταύλος ἐπιβιτῶρων, εἰς ἔκτασιν εἰδικῶς

παραχωρηθεῖσαν παρὰ τοῦ Γεωργικοῦ Γραφείου τῆς περιφερείας Βεργίου. Τόσον ἡ κτηνιατρικὴ περιθάλψις ὅσον καὶ τὰ συνήθη φάρμακα παραχωροῦνται εἰς τὰς συνεταιρισμένα μέλη ἐντελῶς δωρεάν παρὰ τοῦ Ὁργανισμοῦ.

Κατὰ τὸ ἔτος 1935 ἐξητάσθησαν καὶ ἰάθησαν περίπου 650 μεγάλα ζῶα ἀπὸ διαφόρους ἀσθενείας, χάρις εἰς τὴν ἐγκαιρὸν ἐπέμβασιν τῶν κτηνιάτρων.

Διὰ τὴν ὥς ἄνω ἐργασίαν ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐβράβευσε τὴν Ἐνωσιν με χρηματικὸν ποσὸν 9.000 δρχ.»

(«Ἀγροτικὴ Οἰκονομία» 1936 σ. 214. Βλ. καὶ «Συνεταιριστής» 1935 σ. 110).

Παρόμοια ἐνέργεια ἐγίνε καὶ ἀπὸ τὴν Ἐνωσιν Συνεταιρισμῶν Κατερίνης («Συνεταιριστής» 1936 σ. 108).

Οἱ ἐνέργειες αὐτὲς ἐπεκτάθησαν καὶ βραβεύτηκαν ἀργότερα (βλ. στους ἐπόμενους Τόμους).

— Σιτικὸ καὶ Ἐνώσεις Γ. Συνεταιρισμῶν. Ἱστορικὸ τῆς προστασίας τοῦ ἐγχώρου σίτου. Κεντρικὴ Συνεταιριστικὴ Ἐνωσιν, Σιταποθήκες. Ἐξελίξεις:

«Τὸν Ἰανουάριον 1934 ἦλθε εἰς τὴν Ἀθήνα ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ πού ὀρίσθη ἀπὸ τὴν Πανελληνίαν Σύσκεψιν τῶν Ἐνώσεων γεωργικῶν συνεταιρισμῶν τῶν σιτοπαραγωγικῶν περιφερειῶν πού συνήλθε εἰς τὴν Θεσσαλονίκην κατὰ τὰ μέσα Δεκεμβρίου 1933 καὶ εἰς τὴν ὁποία ἀντιπροσωπεύθησαν εἰκοσι ἐπτὰ Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν Στερεᾶς, Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ Θράκης, ἀποτελοῦσαι τὴν ὁλόκληρον σχεδὸν τῶν σιτοπαραγωγῶν τοῦ τόπου. Ἡ Ἐπιτροπὴ εἶχε ἐντολή νὰ ἐπιδώσῃ τὴν ἓκ μέρους τῆς Κρατικῆς Ἐπιτροπῆς Προστασίας Σίτου (Κ.Ε.Π.Ε.Σ.) ἀνάθεσιν ἐξ ὁλοκλήρου τοῦ ἔργου τῆς συγκεντρώσεως καὶ ὑποθέσεως τοῦ ἐξαγοραζομένου ὑπὸ τοῦ Κράτους σίτου εἰς τὰς Ἐνώσεις πού χρησιμοποιήθησαν καὶ κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος με ἀπολύτως ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα γιὰ τὴν παραγωγή καὶ τὴν κατανάλωσιν καὶ συγκέντρωσιν ποσότητα 215.000 τόννων σίτου.

Ἐπίσης ἀνέλαβε νὰ καταρτίσῃ τὸ σχέδιον τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς ἀποφασισθείσης ὑπὸ τῆς Συσκεψέως νὰ ἰδρυθῇ Κεντρικὴ Συνεταιριστικὴ Ἐνώσεως, ἡ ὁποία ὡς κορυφαία ὄργάνωσιν τῶν συνεταιρισμῶν ἐνώσεων θὰ ἀναλάβῃ συστηματικὰ τὴν διὰ τῶν Ἐνώσεων Συνεταιρισμῶν καὶ γιὰ λογαριασμὸ τῆς ΚΕΠΕΣ συγκέντρωσιν, ἀποθήκευσιν καὶ διάθεσιν τοῦ σίτου, καθὼς καὶ τὴν, με ἐνίσχυση τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, ἐπέκτασιν τοῦ κοινωφελούς τούτου ἔργου τῆς συγκεντρώσεως καὶ διαθέσεως καὶ ἐπὶ ἄλλων δημοτικῶν γιὰ ἀποτελεσματικὴ ὑποστήριξιν τῆς ὅλης σιτηροπαραγωγῆς.

Ἐκ παραλλήλου ἐλπίζεται — λέει ἡ σχετικὴ εἰδησιογραφία — ὅτι ἡ Κεντρικὴ Ἐνωσις θὰ ἀποβῇ λόγῳ τῆς ἀμέσου ἐπαφῆς τῆς με τούς παραγωγούς καὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπηρεῆς τῆς ὁ καλύτερος συντελεστής πρὸς βελτίωσιν τῆς σιτηροκαλλιέργειας καὶ ἐπομένως πολὺ-

τιμος βοηθός εις τό Κράτος διά τήν άποτελεσματικήν εφαρμογήν τής γεωργικής αύτου πολιτικής.

Πρώτιστον όμως μέλημα τής επιτροπής άποτελεί ή επιδιώξις τής ταχείας χρησιμοποίησεως διά λογαριασμόν των Ένώσεων των συγκεντρωμένων ήδη κεφαλαίων διά τήν κατασκευήν σιταποθηκών, άπολύτως άπαραιτήτων διά τήν έπωφελη έκτέλεσιν του έργου τής συγκεντρώσεως. Τά κεφάλαια ταύτα είναι κατατεθειμένα υπό τής ΚΕΠΕΣ εις τήν 'Αγροτικήν Τράπεζαν, έσχηματίσθησαν δε δι' ειδικής αναγκαστικής εισφοράς των παραγωγών 10 λεπτών κατ' όκάν παραδιδόμενου ύπ' αύτων πρός εξαγοράν σίτου. 'Η όλη εργασία τής κατασκευής των άποθηκών θά τελή υπό τήν διαχείρισιν, έπιβλεψιν και τάς οδηγίας τής ΚΕΠΕΣ και τής 'Αγροτικής Τραπέζης. Τά συμπληρωματικώς άπαιτηθησόμενα κεφάλαια θά διαθέσουν αι Ένώσεις εκ των ιδίων κεφαλαίων και διά δανείων.

'Η Επιτροπή διά τήν ταχείαν και όμαλήν έκτέλεσιν τής εντολής τής εγκατέστησεν ειδικόν Γραφείον εις 'Αθήνας όπου θά παραμένη μόνιμος αύτης αντιπροσωπεία.»

'Αναλυτικό υπόμνημα τής 'Εκτελεστικής 'Επιτροπής ύποβλήθηκε στήν Κυβέρνηση και τήν ΚΕΠΕΣ και εις τό όποίον έξηγείται πειστικά ή όρθότητα των άπόψεων των Ένώσεων αναφορικά με τήν επιδιωκόμενη συνεταιριστική όργάνωσιν τής συγκεντρώσεως του σίτου. Το κείμενό των είναι το ακόλουθο:

«Οι ύποσημιούμενοι εκπρόσωποι των Σιτοπαραγωγικών Συνεταιριστικών 'Οργανώσεων τής 'Ελλάδος λαμβάνομεν τήν τιμήν νά εκθέσωμεν ύμιν τά κάτωθι έπιχαλούμενοι τήν έπ' αύτων ύμετέραν άντίληψιν.

Α. 'Ιστορικόν τής προστασίας του έγχωρίου σίτου. 'Η από του 1926 εκδηλωθείσα τό πρώτον πτώσις των τιμών εις τά γεωργικά κυρίως προϊόντα, λόγω τής ύπερπαραγωγής εις τας μεγάλας παραγωγικάς χώρας, ειχε, ως ήτο φυσικόν, αντίκτυπον και εις τας τιμάς των εν τή χώρα μας παραγομένων και μη προστατευόμενων γεωργικών προϊόντων, ιδίως δε επί των σιτηρών. 'Ο εκ τής ύποτιμήσεως των γεωργικών προϊόντων αντίκτυπος έγινετο αισθητότερος εις τά τμήματα εκείνα τής χώρας μας όπου διενηργείτο ή σιτοπαραγωγή υπό τήν μορφήν τής μονοκαλλιέργειας, ως π.χ. εις τήν Θεσσαλίαν, τής όποιας ή γεωργική και οικονομική κατάστασις μετά τήν εφαρμοσθείσαν πολιτικήν τής άγροτικής μεταρρυθμίσεως, ήτοι τής άπαλλοτριώσεως των μεγαλοκτημάτων και τής δημιουργίας μικροϊδιοκτησιών, δέν ήτο καθόλου ευχάριστος, καθότι ή παραγωγή τούτων, έλλείπει των άπαραιτήτων οικονομικών μέσων και τής αναγκαίας διοικητικής και έπιστημονικής καθοδηγήσεως, τής διενεργουμένης πρότερον από τούς τσιφλικούχους, ήτο μειωμένη εις βαθμόν τοιούτον, ώστε νά μη επαρκή ούδέ διά τας στοιχειώδεις βιωτικές ανάγκας των άποκατασταθέντων μικροπαραγωγών.

Οι σιτοπαραγωγοί τής Θεσσαλίας εύρεθέντες κατά τό 1927:

- 1) Πρό μεγάλων οικονομικών ύποχρεώσεων πρός τό άσκούν τότε, ούχι έννοείται κατά τρόπον πρόσφορον, τήν άγροτικήν πίστιν Τραπεζιτικών ίδρυμα.
- 2) Πρό άνεπαρκούς έσοδείας λόγω των καιρικών άντιξοοτήτων.
- 3) Πρό άζητησίως των παραχθέντων δημητριακών των υπό τής έγχωρίου άλευροβιομηχανίας.
- 4) Πρό προσφερομένης μειωμένης τιμής αύτων εν σχέσει με τά έξωθεν εισαγόμενα σιτηρά:

Ευρέθησαν εις τήν ανάγκην νά προσφύγουν εις τό

Κράτος, τό κατευθύνον και ρυθμίζον τήν όλην οικονομικήν του τόπου ζώην και νά ζητήσουν τήν προστασίαν του μοναδικού των προϊόντος και τήν διασφάλισιν των συμφερόντων των.

'Η τό πρώτον (τό 1927) εκ τής ανάγκης τής ενσχύσεως των σιτοπαραγωγών τής Θεσσαλίας κυρίως, έπιβληθείσα προστασία επί του έγχωρίου σίτου έγινετο υπό περιορισμένην μορφήν, άρκεσθείσα εις τό νά έξισώση τήν τιμήν του έγχωρίου σίτου εις τήν τοιαύτην του έξωθεν εις τήν χώραν μας εισαγομένου. Πάντως τά άποτελέσματα εκ τής πρώτης εφαρμογής του προστατευτικού τούτου μέτρου ύπήρξαν λιαν εύεργετικά και έξυπηρετικά και διά τήν σιτοπαραγωγήν του τόπου και διά τούς σιτοπαραγωγούς, οίτινες εν τώ μέτρω τής προστασίας του προϊόντος και συνεπώς των συμφερόντων των διηρθάνθησαν τό ένδιαφέρον του κατευθύνοντος τήν οικονομικήν ζώην των παράγοντος, τον όποίον άλλοτε ειχον γνωρίσει εις τό πρόσωπον μόνον του τσιφλικούχου.

Β. Αίτιολογία τής συγκεντρώσεως και προστασίας του σίτου. 'Από τό έτος 1928 και εντεύθεν ό θεσμός τής προστασίας τής έγχωρίου σιτοπαραγωγής αρχίζει νά λαμβάνη διαδοχικώς πλέον συγκεκριμένην και έξυπηρετικήν διά τε τούς παραγωγούς και τήν σιτοπαραγωγήν μορφήν, ως π.χ. διά τής έπιβολής τής ύποχρεωτικής προσμίξεως έγχωρίου σίτου υπό των έγχωρίων άλευροβιομηχανιών των κατεργαζομένων άλλοδαπών σίτου (Νόμος 3598 του έτους 1928), διά του καθορισμού έλαχιστου όρίου τιμής έξαγοράς του έγχωρίου σίτου (Νόμος 4382 του έτους 1929), διά τής τυποποιήσεως των έγχωρίων σίτων κατατασσομένων τούτων εις κατηγορίας και του καθορισμού άνάλογου τιμής δι' εκάστην τούτων (Νόμος 4817 του έτους 1930), διά τής ολοκληρώσεως των γενικωτέρων μέτρων βελτιώσεως τής σιτοπαραγωγής, διά τής προμηθείας και διαθέσεως καταλλήλων δι' εκάστην περιοχήν ποικιλιών σίτου διά σποράν και τής έξαγοράς των παραγομένων σιτηρών εις τιμάς ικανοποιητικές και τής ύποχρεωτικής διαθέσεως αυτών εις τας έξαγοράς άλευροβιομηχανίας, (Νόμος 4392 έτους 1931 και Νόμος 5686 έτους 1932), άνατεθέντος του όλου έργου τής κατευθύνσεως τής προστασίας και βελτιώσεως τής σιτοπαραγωγής εις τον συσταθέντα ειδικόν όργανισμόν τήν Κ.Ε.Π.Ε.Σ.

Είμεθα ύποχρεωμένοι νά τονίσωμεν ότι μάλλον ικανοποιητικότερα θά ήσαν τά άποτελέσματα τής κατά τ' άνωτέρω υπό τής Κ.Ε.Π.Ε.Σ. ύπέρ του έγχωρίου σίτου και των παραγωγών εφαρμοσθείσας προστατευτικής πολιτικής εάν συνεργάζοντο στενώς άπαντες οι άπαραίτητοι τής παραγωγής παράγοντες ως π.χ. 1) ή κατευθύνουσα τήν όλην παραγωγήν του τόπου άρχή (τό 'Υπουργείον τής Γεωργίας), 2) τό κεφάλαιον (ή 'Αγροτική Τράπεζα), 3) ή εργασία (οι παραγωγοί), 4) τά έκτελεστικά οικονομικά όργανα των παραγωγών (αι συνεταιριστικά όργανώσεις) και δέν εχρησιμοποιούντο εις τας εργασίας τής συγκεντρώσεως όργανα μηδεμίαν σχέσηιν έχοντα με τήν σιτοπαραγωγήν και τούς παραγωγούς, ως π.χ. αι Γενικά 'Αποθήκα.

Δυστυχώς τό Κράτος κατά τά πρώτα έτη, κατά τά όποια άπασχολήθη με τήν συγκέντρωσιν του σίτου ήγγήσεν ή μάλλον παρεγνώρισε τά έκτελεστικά οικονομικά όργανα των παραγωγών, ήτοι τας συνεταιριστικές αυτών όργανώσεις, αι όποια ως εκ του προορισμού και τής θεσεως των ήδύναντο και δύνανται νά παιξουν σπουδαιότατον ρόλον εις τήν όλην ύπόθεσιν

της παραγωγής του τόπου.

Αί από τό έτος 1929 καί έντευθεν κατά ένεργόν τρόπον παρεμβάσεις τών συνεταιρικών οργανώσεων εις συγκεντρώσεις διαφόρων γεωργικών προϊόντων, είτε διά λογαριασμόν τών παραγωγών είτε διά λογαριασμόν τής 'Αγροτ. Τραπεζής καί τήν διάθεσιν αυτών, είτε εις άλλους παραγωγούς τούς έχοντας ανάγκην τούτων, είτε εις τό Κράτος ('Επιμελητεία Στρατού) καί ή διεξαγωγή τών εργασιών τούτων κατά τρόπον άπολύτως ικανοποιητικόν καί έξυπηρετικόν δι' άπαντας τούς ενδιαφερομένους, έπεισαν τήν Κ.Ε.Π.Ε.Σ. όπως σκεφθῆ νά χρησιμοποιήσῃ καί τās συνεταιρικές οργανώσεις εις τās εργασίας τής συγκεντρώσεως του έργοριου σίτου.

Ούτω διά του κατά τό 1932 ψηφισθέντος 5686 Νόμου έθεσμοθετήθη ή χρησιμοποίησις τών συνεταιριστικών οργανώσεων εις τήν συγκέντρωσιν υπό όρον όμως δυνατικών.

Τής ευεργετικής ταύτης διά τās συνεταιρικές οργανώσεις διατάξεως ποιούσα χρῆσιν ή Σεβαστή Κυβέρνησις εύηρεστήθη κατά τό παρελθόν έτος νά αναθέσῃ εις τās σιτοπαραγωγικάς 'Ενώσεις συνεταιρισμόν τής 'Ελλάδος τήν συγκέντρωσιν του σίτου τών περιφερειών των υπό περιορισμένη μορφήν καί μέ συνεργασίαν του ξένου προς τούς παραγωγούς έκτελεστικού παράγοντος, ήτοι τών Γεν. 'Αποθηκών.

Είμεθα βέβαιοι ότι θιά εύηρεστήθη ή άρμοδια ύπηρεσία ήτοι ή Κ.Ε.Π.Ε.Σ. νά κατατοπίσῃ ύμās περί τών άποτελεσμάτων τών εργασιών συγκεντρώσεως τών συνεταιρικών οργανώσεων.

Δέν θιά ήτο έν τούτοις έγωϊστικόν νομίζομεν νά τονισθῆ εκ μέρους μας ότι τά άποτελέσματα τών εργασιών τών συνεταιρικών οργανώσεων ήσαν άρκετά ικανοποιητικά, λαμβανόμενος υπ' όψιν του συγκεντρωθέντος ποσοδύ εκ 215.000 τόννων μέ έλάχιστον προσωπικόν καί εις μικρόν σχετικώς χρονικόν διάστημα, τήν στιγμήν καθ' ήν άι Γενικά 'Αποθηκά εντός θετίας συνεκέντρωσαν μέ όλας τās δυνατάς άνέσεις καί εύκολίας μόνον 160.000 τόννους. Θά άπεφύγουντο δε άρευνήτως άι έν τή άρχή τής εργασίας παρατηρηθείσα άτάξια άν έφοδιάζοντο άι ένώσεις μέ τά άπαραίτητα εργαλεία καί ύλικά (σάκκους) καί 1) δέν προέκυπτον ώρισμένα δυσχέρεια, άι όποία όμως θιά ήδύναντο νά προβλεθούν καί νά άρθούν, 2) δέν παρεμβάλλοντο ώρισμένα άλλα δυσχέρεια, εκ μέρους τών κατά τόπους ύπηρεσιών τών Γενικών 'Αποθηκών.

Γ. Τί έπιδιώκομεν. Αί προηγούμεναι διά λογαριασμόν τών παραγωγών καί τής 'Αγροτικής Τραπεζής καί άι κατά τό παρελθόν έτος διά λογαριασμόν τής Κ.Ε.Π.Ε.Σ. μετ' έπιτυχίας διενεργηθείσα υπό τών συνεταιρικών οργανώσεων συγκεντρώσεις διαφόρων γεωργικών προϊόντων παρέχουν τό δικαίωμα εις ταύτας νά ζητήσουν παρά του Κράτους τήν ολοκληρωτικήν άνάληψιν τής συγκεντρώσεως, άποθηκεύσεως καί διαθέσεως του έξαγοραζόμενου υπό του Κράτους πλεονάζοντος σίτου, ποσοδύ μάλλον καθόσον τό δικαίωμα των τούτο πηγάζει εκ του προορισμού των καί τής θέσεως, τήν όποίαν κατέχουν μέσα εις τήν παραγωγήν του τόπου, τής όποίας είναι τά φυσικά οικονομικά έκτελεστικά όργανα, ύποχρεωμένα νά ενδιαφερόνται διά τήν έξυπηρετήσιν αυτης γενικότερον έν αντιθεσει προς όργανα τριτα των όποιών ο ρόλος καί προορισμός είναι κερδοφόρος καί ουχι κοινωφελής ως τών συνεταιρικών οργανώσεων.

Επί τών ανωτέρω έρεισμάτων βαισιζόμεναι άι σιτοπαραγωγικά 'Ενώσεις συνεταιρισμόν τής 'Ελλάδος

συνελθοῦσα τήν 16-17ην Δεκεμβρίου παρελθόντος έτους εις ειδικήν σύσκεψιν έν Θεσσαλονίκη προήλθον εις τήν άπόφασιν νά ιδρύσουν κεντρικήν συνεταιριστικήν ένωσην τών σιτοπαραγωγικών 'Ενώσεων τής

'Ελλάδος οικονομικής μορφής, προς τόν σκοπόν τής επί τῷ τελειώτερον μεθοδικώτερον καί οικονομικώτερον συστηματοποίησεως τής όλης εργασίας τής συγκεντρώσεως καί τής συμβολής έναργέστερον εις τήν παραγωγήν του τόπου έν στενή πάντοτε συνεργασία μετά τών κυρίων ταύτης παραγόντων, ήτοι τής επιστήμης, του κεφαλαίου καί τής εργασίας, διότι πιστεύομεν άπολύτως καί άκαραδάντως ότι μόνον διά συντονισμένης τών ανωτέρω παραγόντων ένεργείας είναι δυνατόν νά έπιτευχούν τά άναμενόμενα διά τήν εύημερίαν τών παραγωγών καί του τόπου άποτελέσματα καί ότι ο ρόλος τών συνεταιρικών οργανώσεων όχι μόνον δέν άφίσταται τών ύπερ τής προαγωγής καί προστασίας τών γεωργικών προϊόντων προσπαθειών του Κράτους, αλλά, τουναντίον ένισχυει τούτο εις πάσαν παραγωγικήν προσπάθειαν λόγω άκρίβους τής θέσεως τήν όποίαν άι συνεταιρική οργανώσεις κατέχουν εις τήν παραγωγήν του τόπου καί τής έπιτροπής, τήν όποίαν αύτα έξασκούν επί τών παραγωγών.

Φρονούμεν δε ότι ούτω ο θεσμός τής Κ.Ε.Π.Ε.Σ. θά ολοκληρωθῆ καί θά ένδυναμωθῆ διά τής συμπράξεώς του μετά τής υπό ίδρυσιν Κεντρικής Σιτοπαραγωγικής 'Οργανώσεως.

Αί συνεταιρική οργανώσεις τών σιτοπαραγωγών τής 'Ελλάδος, άντιλαμβανόμεναι τήν βαρύτητα τής ύποθέσεως καί τήν σοβαρότητα του ρόλου τών όποίων θέσει είναι τεταγμένα νά αναλάβουν εις τήν όλην ύπόθεσιν τής σιτοπαραγωγής του τόπου, κατέληξαν εις τήν άπόφασιν, ως ανωτέρω εκθέτομεν, νά ιδρύσουν Πανελληνιον Συνεταιριστικήν Σιτικήν 'Οργάνωσιν ή όποια πλήν του τεχνικού έργου συγκεντρώσεως τών σιτηρών, θά έχη καί ως σκοπόν νά συμβάλλῃ ένεργώς εις τήν συστηματοποίησιν τής καλλιεργείας τών δημητριακών καί λοιπών μέ ταῦτα καλλιεργητικήν σχέσιν έχόντων γεωργικών προϊόντων ίνα όρθολογιστικώτερον εκμεταλλευσόμενος ο κλήρος τών μικροπαραγωγών άποδόσῃ μαζί μέ τ' άλλα προϊόντα οικονομικώτερον τό κόστος του σίτου, καθοδηγούμενων τών παραγωγών μεθοδικώς, ως προς τό τεχνικόν μέν μέρος υπό τών Γεωπονικών 'Υπηρεσιών του Κράτους, ως προς τό οικονομικόν δε τοιοῦτον υπό τών συνεταιριστικών οργανώσεων, σύμφωνα πάντοτε μέ τās γενικώτερας άρχάς καί άντιλήψεις του Κράτους, εις τήν ύποβοήθησιν τούτων διά τήν προμήθειαν τών αναγκαούτων διαφόρων γεωργικών εργαλείων καί μηχανημάτων, εις τήν συστηματοποίησιν τής παραγωγής εκλεκτών ποικιλιών σπόρων εις τά ένδεδειγμένα χωρία ή τμήματα εκάστης περιφερείας διά τής ιδρύσεως καί κατευθύνσεως ειδικών σποροπαραγωγικών συνεταιρισμόν καί τής διαθέσεως τών παραγομένων καί συγκεντρουμένων σπόρων εις τούς λοιπούς παραγωγούς μετά τήν δέουσαν κατεργασίαν ήτοι καθαρισμόν καί άπολύμανσιν διά τής εγκαταστάσεως ειδικών επί τούτω μηχανημάτων εις εκάστην σιτοπαραγωγικήν περιφερείαν καί τέλος εις τήν διασφάλισιν άπό τήν άδικαιολόγητον καί συστηματικώς έπιδιωκόμενην υπό τής έμπορικῆς καί βιομηχανικής τάξεως ύποτίμωσιν τών γεωργικών προϊόντων διά τής ιδρύσεως Ταμείου Αύτοπροστασίας άποβλέποντος εις τήν έξασφάλισιν τών άπαρατήτων ειδικών μέσων διά τήν προστασίαν του προϊόντος άνευ προσφυγής εις τήν κατανάλωσιν.

Ἐπικαλούμεθα πρὸς τοῦτο τὴν ἀμέριστον ἀρωγὴν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας, τοῦ ὁποίου τὴν ὠραίαν προσπάθειαν ὑπὲρ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς τοῦ τόπου εἰμεθα ὄχι μόνον πρόθυμοι ἀλλὰ καὶ εἰς θέσιν νὰ βοηθήσωμεν θετικῶς.

Δεδομένου ὅτι διὰ τῆς συστηματικοῦσεως τῆς ὅλης ἐργασίας τῆς συγκεντρώσεως τῶν σιτηρῶν καὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς Συνεταιριστικῆς Σιτικῆς Ὄργανώσεώς μας ἐπιδιώκωμεν τόσον τὴν προστασίαν τῶν σιτηρῶν ὡς ἐθνικῶν προϊόντων ὅσον καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν συμφερόντων τῶν παραγωγῶν κρίνεται ἀπολύτως ἀπαραίτητος ἡ ἀντιμετώπισις ὅλων τῶν με τὰς ἀνωτέρω ἐπιδιώξεις σχεσιν ἐχόντων ζητημάτων, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει τὸ ζήτημα τῆς ἀνεγέρσεως ἀποθηκῶν εἰς τὰ κέντρα συγκεντρώσεως

Οἱ νεότερες ἐξελιξεις στο σιτικὸ. Ἡ παραπάνω Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ ἀνακοίνωσε στὴ Θεσσαλονικὴ (28-29.1.1934) τὶς ἐνέργειές της. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐνώσεων ἀποφάσισαν νὰ συγκληθεῖ στὴν Ἀθῆνα νέα Σύσκεψη. Πράγματι συνήλθε τὴν 28ῃ Φεβρουαρίου 1934. Κατ' αὐτὴν παρίσταντο ὁ πρόεδρος καὶ πολλὰ μέλη τῆς Κ.Ε.Π.Ε.Σ., ἀντιπρόσωποι τῆς Α.Τ.Ε., οἱ γεροϋσιαστές τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων καὶ ἄλλα ἀρμόδια πρόσωπα, καθὼς καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων Ἐνώσεων.

Ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ, δια τοῦ Χρ. Παπαδοπούλου, ἔκανε εἰσήγησιν γιὰ τὸ ἱστορικὸ καὶ τὶς ἐπιδιώξεις. Ἀκολούθησε διεξοδικὴ συζήτησις πού διακόπηκε γιὰ νὰ συνεχισθεῖ με τὴν παρουσίαν τοῦ ὑπουργοῦ Γεωργίας.

Στὴν ἐπιδιωκόμενη ὁργάνωσιν τῶν σιτοπαραγωγικῶν Ἐνώσεων, με τὴν ἰδρυση Κεντρικῆς Ἐνώσεως Σιτοπαραγωγῶν (ΚΕΣ) ἀναφέρονται κείμενα γενικότερης σημασίας τοῦ εκπροσώπου τῶν συνεταιρικῶν Ὄργανώσεων στὴν ΑΤΕ καὶ τὴν ΚΕΠΕΣ, πού δημοσιεύτηκαν στὸ «Συνεταιριστής» 1934 σ. 37, 57, 75. Ὁ ἀρθρογράφος ἐπεκτείνει τὸ θέμα στὴν ὅλη ὁργάνωσιν τῆς σιτοπαραγωγῆς κατὰ τρόπο συστηματικὸν. Ἰδιαιτέρα ἀναφέρθηκε στὸ θέμα τῶν σιταποθηκῶν ἀπὸ τὴν 10λεπτο ἐισφορὰ τῶν σιτοπαραγωγῶν. Καὶ τόνισε:

«Διὰ τῆς ἰδρύσεως τῶν συνεταιριστικῶν ἀποθηκῶν ἐνεκαινίζετο προφανῶς ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἐντόνου συνεταιριστικῆς δράσεως, ἥτις μεθοδικῶς συνεχιζομένη ὑπέσχετο νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς καταθλιπτικῶς κηδεμοσυνομιετοὺς γεωργικοὺς πληθυσμοὺς εἰς τὴν ἀπὸ μακροῦ διαφεύγουσαν χειραφέτησιν τῶν.

Ἀλλὰ καὶ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ἐγγωρίου σίτου θὰ καθίσταν αἱ συνεταιριστικαὶ ἀποθῆκαι εὐχερεστέραν

Στὴ συνέχεια καὶ μετὰ τὴν ἐπικοινωνία με τὸν Ὑπουργὸ Γεωργίας διαπιστώθηκε ὡς πιθανὸ ὅτι ἀπὸ τὰ αἰτήματα τῶν Ἐνώσεων ἡ Κυβέρνησις εἶναι διατεθειμένη νὰ ικανοποιήσῃ τὰ ἀναφερόμενα στὴν ἀνάθεσιν στὶς Ἐνώσεις ἐξ ὀλοκλήρου τοῦ ἔργου τῆς συγκεντρώσεως τοῦ σίτου ἀπὸ τοὺς παραγωγοὺς (καίτοι δὲν ἔγινε σαφῆς δήλωσις ὡς πρὸς τοὺς ὅρους κλπ.). Ὅμως:

«Ποικίλα ἀντιρρήσεις προβάλλονται διὰ τὴν παραχώρησιν εἰς τὰς Ἐνώσεις τῶν ἐκ τῆς δεκαλέπτου κρητήσεως ἐφ' ἐκάστης ὀκάς συγκεντρουμένου σίτου σχηματιζομένων κεφαλαίων δι' ἀνέγερσιν ἀποθηκῶν, ἂν καὶ ὁ νόμος ρητῶς ὀρίζει ὅτι ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὰς Ἐνώσεις, αἱ δὲ Ἐνώσεις προθύμως ἐδήλωσαν ὅτι τὰ ζητήματα τὰ τεχνικὰ καὶ τὰ με τὴν ἀνέγερσιν τῶν ἀποθηκῶν σχετιζόμενα διαχειριστικὰ τοιαῦτα ἀφίουν εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῆς Κ.Ε.Π.Ε.Σ. καὶ τῆς Α.Τ.Ε. Αἱ προβαλλόμενα ἀντιρρήσεις εἶναι ὀμολογουμένως ἀστήρικτοι. Ἄγνωστος δὲ εἶναι ἀκόμη ἡ λύσις ἢ ὅποια

καὶ τὰ τοιαῦτα ἀποθηκεύσεως καὶ διαμετακομίσεως, καθὼς ὅσον ἡ ἔλλειψις ἀποθηκῶν ὄχι μόνον δυσχεραίνει ἀλλὰ καθιστᾷ προβληματικὴν τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ὅλου ἔργου τῆς συγκεντρώσεως.

Ἐπιφυλασσόμεθα ὅπως εἰδικῶς διὰ τὸ ζήτημα τῶν ἀποθηκῶν ἐκθέσωμεν ὑμῖν τὰς ἀπόψεις καὶ ἀντιλήψεις μας δι' ἰδιαιτέρου ὑπομνήματός μας.

Μετὰ πλείστης τιμῆς

Ἡ ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Συσκέψεως τῶν σιτοπαραγωγικῶν συνεταιριστικῶν Ἐνώσεων τῆς Ἑλλάδος.

Χ. Βακαλοῦδης, Μ. Γραμμενόπουλος, Σ. Καραμαγκιόλης, Χ. Παπαδόπουλος, Α. Σπάρτης, Μ. Χάσος.» (Ἐκτελεστικῆς) 1934 σ. 1).

καὶ οικονομικώτεραν, ἀποδίδουσι οὕτω τὴν ὑπεσχημένην διὰ τῆς συνεργασίας τῶν σιτοπαραγωγικῶν ἐνώσεων περιτολήν τῶν δαπανῶν καὶ ἀνακουφίζουσαι τὴν βαρυνόμενην κατανάλωσιν. Θὰ εἰπωμεν ἀλλὰ χού πῶς ἐννοοῦμεν ἡμεῖς πάντα ταῦτα. Ἐν τῷ παρόντι ὑποστηρίζομεν ὅτι διὰ τῶν συνεταιριστικῶν ἀποθηκῶν ὀδηγοῦμεν τὴν ἐκ θεσπίσματος προστασίαν τοῦ ἐγγωρίου σίτου εἰς τὴν «ἐλευθέραν» τοιαύτην, εἰς τὴν αὐτοπροστασίαν...»

τελικῶς θὰ δοθῇ, πάντως αἱ Ἐνώσεις ἐννοοῦν νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐν προκειμένῳ ὁ νόμος καὶ ἐπ' αὐτοῦ θὰ ἐπιμείνουν.

Τὰ αἰτήματα τῆς ἀναθέσεως εἰς τὰς Ἐνώσεις τῆς διαθέσεως εἰς τοὺς ἀλευροβιομηχανοὺς τοῦ συγκεντρωμένου σίτου καὶ τῆς ἰδρύσεως ὑπ' αὐτῶν κεντρικοῦ συνεταιρικοῦ ὀργανισμοῦ διὰ τὴν μέσῳ αὐτοῦ ἐξασφάλισιν ἐνιαίου συστήματος συνεργασίας ΚΕΠΕΣ καὶ Ἐνώσεων, καὶ διὰ τὴν ὑποβοήθησιν γενικώτερον τοῦ ἔργου τῆς Κ.Ε.Π.Ε.Σ., δὲν φαίνεται νὰ κρίνονται εὐμένως ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων ἂν καὶ εἶναι ὀμο-

λογουμένως απολύτως όρθά, δίκαια και νόμιμα.

« Η Σύσκεψις λόγω τής ματαιώσεως των προσπαθειών της διά τήν αναγνώρισιν και ικανοποίησιν των αιτημάτων της και εις αντίκρουσιν δημοσιευθεισών ανακριβών πληροφοριών, προέβη εις τήν σύνταξιν ψηφίσματος διά του οποίου, αφού εκθέτει τήν βασιμότητα των άνωτέρω αιτημάτων των Ένώσεων, διαμαρτυρεται διά τήν μή ικανοποίησιν αυτών και ζητεί ίνα άναμετρηθούν αι γενικώτεροι ζημιαί εκ τής άπορ-

ρίψεώς των, καλεί δέ τόν σιτοπαραγωγικόν κόσμον ίνα διεκδικήσῃ δι' όλων των νομίμων μέσων τήν άναγνώρισιν των δικαίων αιτημάτων του.

Εις τήν Έκτελεστικήν Έπιτροπήν άνετέθη ή παρακολούθησις του ζητήματος και ή διαφώτισις των ενδιαφερομένων προσώπων καθώς και ή λήψις των ενδεικνυομένων εκάστοτε μέτρων διά τήν εν συνόλω ικανοποιητικήν επίλυσιν του σοβαρωτάτου τούτου ζητήματος.»

Τα παραπάνω δείχνουν για πολλοστή φορά τις προσπάθειες των Συνεταιρικών Οργανώσεων μέσα στις τότε συνθήκες και την ευθύνη του κράτους (πολιτικών και γραφειοκρατείας) για την καθυστέρηση της κινήσεως.

Δυστυχώς στο νέο νόμο περί Κ.Ε.Π.Ε.Σ. που ψηφίσθηκε τότε δεν έγιναν δεκτά τα αιτήματα των σιτικών Ενώσεων παρ' όλο ότι πολλοί από τους βουλευτές τα υποστήριζαν. Βλ. αναλυτικά εισήγηση του Χρ. Ευελπίδη, εισηγητή της μειοψηφίας στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή, στο «Συνεταιριστής» 1934 σ. 98. Τονίζει τα ακόλουθα, (άρθρο με άρθρο) που δείχνουν τις συγκεντρωτικές τάσεις του Κράτους και τις συνεταιριστικές επιδιώξεις και αγώνες των συνεταιριστών.

« **Άρθρον 1.** - Δέν υπάρχει ανάγκη τροποποιήσεως των κειμένων διατάξεων, αίτινες είνε ευρύτεραι των εν τῷ νομοσχεδίῳ, προβλεπόμεναι και τήν τυχόν συγκέντρωσιν άλλων σιτηρών πλήν του σίτου.

Άρθρον 2. - Η έν εν τῷ νομοσχεδίῳ διατύπωσις παρουσιάζεται άτελής και άντισυνεταιριστική:

α) Αντί τής άγοράς διά των Ένώσεων Συνεταιρισμών, ώς ή κειμένη νομοθεσία διαλαμβάνει, μεταχειρίζεται τήν έκφρασιν «συνεταιρικά όργανώσεις», ένθ είνε βέβαιον ότι οι κατά μέρος συνεταιρισμοί δέν δύνανται νά κάμουν τήν δυσχερή ταύτην εργασίαν. Θά άπητούντο άλλωστε πρὸς τούτο χιλιάδες άποθηκών, πολυπληθές προσωπικόν έπιβλέψεως και διαχειρίσις δυσχερής. Άρχήν άλλωστε άποτελεί εις όλα τά πολιτισμένα κράτη ότι μεμονωμένοι συνεταιρισμοί πρέπει νά τείνουν εις δευτεροβαθμίους και τριτοβαθμίους ενώσεις. Αυτό είνε και τό πνεύμα του νόμου 602 περί συνεταιρισμών και αύτή ή πολιτική ήσκηθή, μέχρι τουδε τουλάχιστον, και υπό του Έλληνικού Κράτους.

β) Η δυνητική διάταξις του νομοσχεδίου νά αντικατασταθῇ πρὸς άναγκαστικήν τοιαύτην, ούτως ώστε τήν κατά τόπους συγκέντρωσιν ν' αναλάβουν αι Ένώσεις Συνεταιρισμών, έφ' όσον βεβαίως υπάρξη γνωμάτευσις τής άρμοδίας Άγροτικής Τραπέζης περί τής ικανότητος αυτών πρὸς άνάληψιν τοιαύτης εργασίας. Μόνον εις εναντίαν περιπτώσιν θά έπετρέπετο ή δι' άλλων τυχόν οργανισμών συγκέντρωσις του σίτου.

γ) Τό άρθρον τούτο εργασιτά ούσιαστικώς δευτέραν έποπτικήν άρχήν επί των συνεταιρισμών, τήν Κ.Ε.Π.Ε.Σ., ένθ σημερον τήν έποπτείαν αύτήν άσκει κατ' έντολήν του Κράτους, ή Άγροτική Τράπεζα τής Έλλάδος έχουσα ειδικόν πρὸς τούτο έποπτικόν προσωπικόν.

δ) Επί πλέον δι' αυτού καταργείται ή αυτοτέλεια των συνεταιρισμών και εισάγεται ή άνάμιξις του Κράτους εις τά τής διοικήσεως αυτών. Εύνόητον ότι ή διάταξις περί άμέσου έλέγχου των υπαλλήλων των συνεταιρισμών άποτελεί κίνδυνον κομματικών έπεμβάσεων και διαλύσεως αυτών.

Ένεκα των άνωτέρω, προτείνομεν όπως τό άρθρον τούτου διατυπωθῇ ως έξής:

2. Η Κ.Ε.Π.Ε.Σ. εξαγοράζει τό σίτον και άλλα τυχόν συγκεντρωμένα σιτηρά ούχι μεμονωμένως παρ' εκά-

στου των παραγωγών, αλλά παρ' των κατά τόπους Ένώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών, επί προμηθεία παρεχομένη αυταίς. Οί όροι τής τοιαύτης εξαγοράς καθορίζονται κατ' έτος παρ' τής Κ.Ε.Π.Ε.Σ..

Έξαιρέσις δύναται νά γίνη εις άς περιφερείας δέν υπάρχουν Ένώσεις Συνεταιρισμών ή αι ύφιστάμεναι τοιαύται δέν ήθελον τυχόν κριθῆ ίκαναί υπό τής Άγροτικής Τραπέζης διά τήν εκτέλεσιν τής εργασίας ταύτης.

Η Κ.Ε.Π.Ε.Σ. άσκει έποπτείαν επί πάντων των κατά τάς διατάξεις του παρόντος νόμου έπιλαμβανομένων τής συγκεντρώσεως, εξαγοράς και διαθέσεως των έγχωρίων σιτηρών νομικών προσώπων, όσον άφορά εις τάς εκ του νόμου τούτου διεπομένες ένεργείας και έννόμους σχέσεις αυτών.

Άρθρον 3. - Τό άρθρον τούτο μειώνει τήν τιμήν του συγκεντρουμένου σίτου κατά τό ποσόν των έξόδων μεταφοράς του σίτου μέχρι των κυρίως έπιλαμβανών κέντρων. Έφ' όσον τροποποιηθῇ τό παλαιόν τοιαύτον, νά όρισθῇ σαφώς ότι διά τόν καθορισμόν τής τιμής εξαγοράς του σίτου λαμβάνονται υπ' όψιν τά έξής στοιχία:

α) Η τιμή του άλλοδαπου σίτου εις Πειραιά.

β) Ο εισαγωγικός δασμός μετά των λοιπών τελών και φόρων.

γ) Προστατευτικόν περιθώριον ούχι κατώτερον τής μιάς δραχμής κατ' όκά σίτου, όριζόμενου υπό του Υπουργικού Συμβουλίου, μετά γνώμην τής ΚΕΠΕΣ εις τήν κατ' έτος έναρξιν τής συγκεντρώσεως του σίτου.

Άρθρον 4. - Η παράγραφος 3 του νομοσχεδίου όρίζει ότι συνιστάται ειδική Έπιτροπή υπό τής Κ.Ε.Π.Ε.Σ. πρὸς καθορισμόν τής ποιότητος του σίτου έν συγκρίσει πρὸς τόν εισαγόμενον άλλοδαπόν. Φρονούμεν ότι δέον νά όρισθῇ έν τῷ νόμῳ ή σύνθεσις τής Έπιτροπής ταύτης ως έξής:

1) Του Διευθυντού τής Β' Διευθύνσεως Γεωργίας του Υπουργείου Γεωργίας.

2) Του Διευθυντού του Γεν. Χημείου του Κράτους.

3) Του Προϊσταμένου Τεχνικών Υψηραίων τής Άγροτικής Τραπέζης.

4) Ενός αντιπροσώπου των Ένώσεων Σιτικών Συνεταιρισμών εκλεγόμενου ύψ' ούς όρους και οι έν τῇ

Κ.Ε.Π.Ε.Σ. αντιπροσώπων των.

5) Ένός αντιπροσώπου των άλευροβιομηχάνων.

“Άρθρον 10 και 11. — Διά της κειμένης νομοθεσίας αί άνεγειρόμενα σιταποθήκεια ανήκουν αυτοδικαίως εις τάς κατά τόπους Ένώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών, αίτινες άλλωστε έξήτησαν και την έπιβολήν του δεκαλέπτου πρὸς άνέγερσιν αὐτῶν. Διά τοῦ ὑπὸ κρίσιν νομοσχεδίου περιέρονται αὐταί εις τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖον θέλει ἀποδόσει ταύτας ἐν καιρῷ εις τὰς δικαιοῦσας Ένώσεις. Τὴν διάταξιν ταύτην θεωροῦμεν ἀποκρουστέαν.

α) Διότι ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὰς συνεταιρικές ὀργανώσεις κεκτημένον δικαίωμα.

β) Διότι αἱ Ένώσεις πρέπει νά δύνανται νά ἐναποθηκεύουν εις αὐτάς και ἄλλα προϊόντα τῶν παραγωγῶν, ὅταν δέν περιέχουν σίτον.

γ) Διότι τὸ κόστος τῆς άνεγέρσεως αὐτῶν διά τῶν Ένώσεων θά εἶναι μικρότερον ἀφοῦ ἡ μεταφορά ἰδία τῶν ὑλικῶν θά δύνανται νά γίνη διά προσωπικῆς τῶν μελῶν τῶν ἔργασίας.

“Ενεκα τούτου προτείνομεν τὴν διαγραφὴν τοῦ άρθρου 10 και τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ άρθρου 11 διά τῶν ἑξῆς:

Τά ἐκ τῆς δεκαλέπτου κρατήσεως σχηματισθέντα ἢ σχηματισθόμενα κεφάλαια κατανέμονται εις τὰς οἰκείας Ένώσεις Συνεταιρισμῶν, κατ' ἀναλογίαν τῶν εἰσπράξεων τῆς περιφερείας τῶν και διατίθενται ὑπ' αὐτῶν ἀποκλειστικῶς διά τὴν άνέγερσιν ἀποθηκῶν συγκεντρώσεως σίτου ἢ και ἄλλων γεωργικῶν προϊόντων. Τά σχέδια τῶν ἀποθηκῶν τούτων συντάσσονται ὑπὸ τῆς ΚΕΠΕΣ, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν οἰκείων Ένώσεων Συνεταιρισμῶν και τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ἡ δέ άνέγερσις αὐτῶν γίνεται ὑπὸ τῶν ἄμεσον ἔλεγχον τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς. Ἡ κυριότης και χρῆσις τῶν ἀποθηκῶν τούτων ανήκει εις τὰς ὡς ἄνω Ένώσεις Συνεταιρισμῶν μὴ δυναμένας νά ἐκποιήσωσι ταύτας εις ἄλλον ὀργανισμόν πλην τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς.

Εἰς ἄς περιφερείας δέν ὑπάρχουν Ένώσεις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν, ἢ αἱ ὑπάρχουσαι τοιοῦται δέν ἐκρίθησαν ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ἵκαναί διά τὴν εις αὐτάς ἀνάθεσιν τῆς συγκεντρώσεως τοῦ σίτου, δύνανται ἡ ΚΕΠΕΣ νά προβῆ εις τὴν άνέγερσιν ἀποθηκῶν, ἡ κυριότης και χρῆσις τῶν ὁποίων θά παραχωρηθῆ ἐν καιρῷ εις τὰς ἰδρυθησομένας και χρησιμοποιησομένας διά τὴν συγκεντρώσιν Ένώσεις.

Δύνανται αἱ ἀποθήκαι αὐταί νά ἰδρῶνται και ἐπὶ

οἰκοπέδων συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων και τοιοῦτων περιελθόντων ἐξ ἀπαλλοτριώσεως εις κληροῦχος γηγενεῖς ἢ πρόσφυγας, σιδηροδρόμων, κοινοτήτων ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων Δημοσίου Δικαίου, παρεχομένων τῇ ἰδιοκτησίᾳ Ένώσει Συνεταιρισμῶν κατὰ δικαίωμα χρῆσεως δι' ἄπλου ἐγγράφου, οὐδενός δικαίωματος κυριότητος δυναμένου ν' ἀσκηθῆ λόγῳ τῆς διατηρήσεως κυριότητος ἐπὶ τοῦ οἰκοπέδου.

Ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας δύναται νά προκαλῆ διάταγμα ἀπαλλοτριώσεως γηπέδων ἀναγκασιούτων ὀλοκληρωτικῶς ἢ συμπληρωματικῶς πρὸς άνέγερσιν ἀποθηκῶν διά τὴν συγκεντρώσιν τοῦ σίτου, ὑποκειμένης ἐν τούτῳ δημοσίᾳ ὠφελείας. Τά τῆς ἀποζημιώσεως ρυθμίζονται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου Γ/ΝΑ, ὡς ἐτροποποιήθη και συμπληρώθη, ἡ δέ δαπάνη βαρύνει τὸν λογαριασμόν τῆς ὑπὲρ ἧς ἡ ἀπαλλοτριώσις Ένώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν.

“Άρθρον 12. Φρονούμεν ὅτι δέν συντρέχει λόγος τροποποιήσεως τῆς κειμένης νομοθεσίας (άρθρον 21 Ν. 5686). Ἐν περιπτώσει τροποποιήσεως αὐτοῦ, νά ὀρισθῆ ὅτι τὴν διαλογὴν και ἀπολύμανσιν σπόρου ἔνεργουν αἱ κατά τόπους Ένώσεις Συνεταιρισμῶν. Ἐάν ὁμως αὐταί δέν δύνανται ἢ δέν δεχθῶν τοῦτο τότε ἡ ΚΕΠΕΣ προβαίνει εις τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τοῦτο ἔγκριστάσεις. Σημειωτέον ὅτι πλείστα Ένώσεις Συνεταιρισμῶν ἔχουν εἰδικὰς πρὸς τοῦτο ἔγκριστάσεις, κατὰ τὸ παρελθόν δέ ἔτος ἡ Ένωσις Συνεταιρισμῶν Σερρών προέβη εις τὴν διαλογὴν και ἀπολύμανσιν 600.000 ὀκάδων σπόρου διά λογαριασμόν τῆς ΚΕΠΕΣ, ἐνῶ διά τοῦ ὑπὸ κρίσιν νομοσχεδίου προτείνεται ἀντιθέτως ὅπως ἡ ΚΕΠΕΣ γίνῃ ἐγγολάφος καθαρισμοῦ τοῦ σπόρου τῶν Ένώσεων.

Περαιτέρω ὁ κ. Εὐελπίδης κατακρίνει τὸ σύστημα τῆς ὑπὸ τῆς ΚΕΠΕΣ ἐπιχορηγήσεως τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, καθὼς και τὴν ἐπιβολὴν φορολογίας ἐπὶ τῆς σιτοπαραγωγῆς ὑπὲρ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας και ὑποστηρίζει ὅτι τὸ προϊόν τῆς φορολογίας αὐτῆς πρέπει νά διατεθῆ ὑπὲρ τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων.

Θεωρεῖ τὴν διά τοῦ νομοσχεδίου καθιερωμένην ἄσκησιν πειθαρχικῆς ἐξουσίας ἐκ μέρους τῆς ΚΕΠΕΣ ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν συνεργαζομένων μετ' αὐτῆς ὀργανώσεων ὡς ἐπέμβασιν εις τὰ ἐσωτερικά τῶν ὀργανώσεων και ἀντίθετον πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ συνεταιρίζεσθαι και ἀντιυπαταγματικῆν. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα κατακρίνει και τὰς ἄλλας διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν τὸ προσωπικὸ τῶν ὀργανώσεων».

Οἱ τελικὲς ἀποφάσεις τοῦ Κράτους (ΚΕΠΕΣ) στο θέμα τῆς συγκεντρώσεως στηρίχθησαν στην ἀρχὴ τοῦ κομματισμοῦ και τοῦ διαιρεῖ και βασιλεύει.

«Κατ' ἀρχὴν ἀπεφασίσθη νά χρησιμοποιηθοῦν παραλλήλως και συγχρόνως αἱ Σιτικά Ένώσεις και ἡ Ἐταρεία Γενικῶν Ἀποθηκῶν. Εἰς τὰς πρώτας ἀνετέθη ἡ συγκεντρώσις τοῦ σίτου συνεταιρισμένων και ἀσυνηταριστῶν εις τὰ κέντρα τῆς περιφερείας τῶν ὅπου ὑπάρχουν ἀποθήκαι πρὸς ἀποθήκυσιν ἐπὶ τόπου τοῦ συγκεντρωμένου σίτου. Αἱ Γενικαὶ Ἀποθήκαι ἀνέλαβον νά παραλαμβάνουν σίτον εις τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς μεταφερόμενον ἄμεσως εις τὰ κέντρα διαθέσεως τοῦ σίτου.

Ἐπειδὴ ὁ ὑπὸ τῶν Ένώσεων παραλαμβανόμενος σίτος θά παρεδίδοτο εις τὴν ΚΕΠΕΣ μετὰ νέαν ποιοτικὴν κατάταξιν, αἱ Ένώσεις ὑποχρεώθησαν νά μὴ καταβάλλουν εις τοὺς παραγωγοὺς ὀλόκληρον τὸ

τίμημα τοῦ παραδιδόμενου σίτου, ἀλλὰ νά παρακρατοῦν μικρὸν μέρος τοῦτο πρὸς κάλυψιν τῆς ἐπὶ ἔλαττον διαφορᾶς τῆς τιμῆς, εις περιπτώσιν καθ' ἣν ὁ σίτος θά κατετάσσεται εἰς κατωτέραν κατηγορίαν ἐκείνης εις τὴν ὁποίαν κατετάγη κατὰ τὴν παραλαβὴν.

Αἱ Γενικαὶ Ἀποθήκαι ἐπειδὴ ἡ κατάταξις κατὰ τὴν παραλαβὴν εἶναι ὀριστικὴ πληρώνουν ὀλόκληρον τὸ τίμημα.

Τελευταίως ὁμως πληροφοροῦμεθα ὅτι ἤρθη ὁ ἀνωτέρω περιορισμὸς και διά τὰς Ένώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐξουσιοδοτήθησαν νά καταβάλλουν ὀλόκληρον τὸ τίμημα ἅμα τῇ παραλαβῇ τοῦ σίτου, τοῦ ὁποίου ἡ παράδοσις θά γίνεται πλέον ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς κατὰ τὴν παραλαβὴν γενομένης κατατάξεως. Ἐπίσης ἐπετρά-

τη ή παραλαβή σίτου περιέχοντος ξένας ύλας και άνω των % επί αναλόγῳ βεβαίως έκπτώσει τῆς τιμῆς, πράγμα τό ὁποῖον πρότερον δέν ἐπετρέπετο. Τά μέτρα ταῦτα ἐκρίθησαν ἀναγκαῖα, κατόπιν τοῦ παρατηρηθέντος ἐντόνου συναγωνισμοῦ τοῦ ἐμπορίου, τό ὁποῖον ἀγοράζει σχετικῶς εἰς ἱκανοποιητικᾶς τιμᾶς, παραλαμβάνει ταχέως, ἐκκαθαρίζει ἀμέσως καί παρέχει μοιραίως τήν εὐχέριαν εἰς τούς ἐκ τῶν παραγωγῶν θέλοντας νά ἀποφύγουν τήν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεών των πρὸς τήν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν νά ἐπιτύχουν τοῦτο, τούς ἀπαλλάσσει δέ καί τῆς γενομένης ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ σίτου ἀσκήσεως εἰς βᾶρος των διά διαφόρους σκοπούς, τῶν ὁποῖων τό σύνολον μειώνει κατά πολύ τήν ἐπί ἔλαττον διαφορᾶν τῆς ὑπὸ τῶν ἐμποίων προσφερομένης τιμῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τήν τιμὴν τῆν διδομένην ὑπὸ τῆς ΚΕΠΕΣ.

Ἡ ἀμοιβὴ τῶν Ἐνώσεων ὠρίσθη ὡς ἑξῆς:
Διά τήν συγκέντρωσιν τοῦ πρώτου ἑκατομμυρίου ὀκᾶδων σίτου λεπτὰ κατ' ὀκάν 15.

Διά τήν συγκέντρωσιν τοῦ δευτέρου ἑκατομμυρίου ὀκᾶδων σίτου λεπτὰ κατ' ὀκάν 11.

Διά τὰς πέραν τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων ποσότητες λεπτὰ κατ' ὀκάν 10.

Ἐκάστη ἔνωσις εἰς τήν ὁποῖαν ἀνετέθη ἡ συγκέντρωσις ὑπέγραψεν εἰδικὴν σύμβασιν μετὰ τῆς ΚΕΠΕΣ ἐγκριθεῖσαν καί ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας. Εἰς ταύτην περιλαμβάνονται οἱ ἀνωτέρω ὅροι καί ἐν γένει

αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου.

Ἡ συγκέντρωσις ἀνετέθη εἰς τὰς ἑξῆς Ἐνώσεις Γεωργ. Συνεταιρισμῶν: Ροδόπης, Ἀλεξανδρουπόλεως, Διδυμοτείχου, Ὁρεσιᾶδος, Ξάνθης, Δράμας, Καβάλας, Σερρών, Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικῆς, Κιλίκης, Κατερίνης, Ἀξιούπολεως, Βερροίας, Ἐορδαίας, Φλωρίνης, Καστοριάς, Σερβίων, Ἐδέσσης, Γιαννιτσῶν, Ααρίσσης, Καρδίτσας, Βόλου, Ἀλμυροῦ, Καλαμπάκας, Τρικάλων, Λαμίας, Ἄρτης - Φιλιπιάδος.

Ἀτυχῶς, ἀπεκλείσθησαν Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν καθ' ὅλα ἱκαναί ν' ἀναλάβουν τήν συγκέντρωσιν, διά λόγους ἐντελῶς ἀνεξαρτήτους ἀπὸ τήν ἱκανότητά των καί τήν τεχνικὴν καί συνεταιριστικὴν αὐτῶν συγκρότησιν. Φαίνεται ὅτι ξένα ἀναρμόδια ἐπιτροπὰ συντέλεσαν εἰς τοῦτο.

Ἀλλὰ καί ὁ ἀδικαιολόγητος ἀποκλεισμός τῶν Ἐνώσεων ἀπὸ τήν συγκέντρωσιν τοῦ σίτου εἰς τούς σιδηροδρομικοὺς σταθμούς, ἐνῶ κατ' οὐδὲν ἐξυτηρεῖ τό ὅλον ἔργον παραβλάπτει σοβαρῶς τὰ συμφέροντα τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων ὑλικῶς καί ἠθικῶς. Ἐλπίζομεν ὅτι εἰς τό μέλλον θ' ἀρθοῦν αἱ ἀδικαιολογηταὶ αὐτὰ δυσκολία εἰς βᾶρος τῶν Ἐνώσεων, πράγμα τό ὁποῖον πιστεύομεν, διότι ἔχομεν τήν γνώμην ὅτι ἀπὸ μέρους τῆς ΚΕΠΕΣ ὑπάρχει πάντοτε ἡ διάθεσις νά χρησιμοποιήσῃ ἐντατικῶς καί εὐρέως τὰς Ἐνώσεις εἰς τό ἔργον.»

Ἡ ἐπὶ τοῦ σιτικοῦ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ, τῶν Ἐνώσεων μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ψηφίσεως ἀπὸ τῆ Βουλῆς τοῦ νομοσχεδίου ὡς εἶχε, συνεκάλεσε στη Θεσσαλονικὴ Σύσκεψη τὴν 21η Ἰουνίου. Ἀντιπροσωπεύθησαν 31 Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν.

Τις συγκεντρωθεῖσες ποσότητες βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 184.

— Ελαιοπαραγωγὴ. Δακοκτονία.

Τα προβλήματα τῶν Ταμείων Προστασίας Ελαιοπαραγωγῆς σχετικὰ με τὴν καταπολέμησιν τοῦ δάκου, ἐξετάζονται σε Σύσκεψη ἀντιπροσώπων τῶν Ταμείων Προστασίας Ελαιοπαραγωγῆς καὶ ἀντιπροσώπων τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων, με παρουσία καὶ ομιλία τοῦ ὑπουργοῦ Γεωργίας. Το βασικὸ αὐτὸ θέμα ἀποτελέσσει τὴν πρώτη δημοσιογραφικὴ (για τὰ αγροτοσυνεταιριστικὰ) ἐμφάνισιν τοῦ γράφοντος (στὶς 5 Ἀπριλίου 1934 σε ηλικία 19 ἐτῶν) με ἀνταπόκρισιν ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα σὴν Ἐφημ. «Δημοκράτης» τῆς ελαιοπαραγωγικῆς περιφέρειας Μυτιλήνης. Ἀναδημοσιεύεται σὴν συνέχεια τόσο γιὰ τό πρόβλημα καὶ τὶς λύσεις ὅσο καὶ ὡς πρῶτο «δεῖγμα γραφῆς» ἐνὸς νεαροῦ σπουδαστοῦ σὴν Σχολῇ Συνεταιριστῶν:

«ΑΘΗΝΑΙ. (Ἐκτακτοῦ ἀνταπόκρισις «Δημοκράτου»). - Τὴν 27ην λήξαντος κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Γεωργίας συνήλθον εἰς τὴν Ἀνωτάτην Γεωπονικὴν Σχολὴν ἀντιπρόσωποι τῶν Ταμείων Προστασίας Ἐλαιοπαραγωγῆς ὡς καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων πρὸς μελέτην τοῦ ὅλου ζητήματος τῆς ἐργασίας τῶν Ταμείων διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ δάκου. Τὴν σύσκεψιν ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας των ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας, εἰδικοὶ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τοῦ Ὑπουργοῦ Γεωργίας, καθηγηταὶ τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς, Γεωρυσιασταὶ τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων καὶ ἄλλοι εἰδικοὶ περὶ τὰ τοιαῦτα ζητήματα.

Ἐν ἀρχῇ τῆς συσκέψεως ὁ κ. Ὑπουργὸς εἰσηγοῦμενος ἀναπτύσσει τὴν δόξαν τῶν Ταμείων Προστασίας Ἐλαιοπαραγωγῆς. Προχωρῶν ἀναπτύσσει εἰς τούς

συνέδρους τὰς γνώμας αἱ ὁποῖαι διετυπώθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ κορυφαίων φυτοπαθολόγων σχετικῶς με τὴν καταπολέμησιν τοῦ δάκου καὶ εἰδικῶς τὴν γνώμην τῆς καταπολέμησεως αὐτοῦ διὰ τῶν παρασίτων του καὶ τὴν διὰ τῶν δακοκτόνων παρασκευασμάτων, ὡς καὶ τὰς προϋποθέσεις με τὰς ὁποίας πρέπει νά γίνεται ἡ καταπολέμησις διὰ τῶν δακοκτόνων παρασκευασμάτων τῶν ὁποῖων αἱ κυριώτεροι εἶναι αἱ ἑξῆς:

α) Δεδομένου ὅτι ἡ τοιαύτη καταπολέμησις εἶναι πολὺ δαπανηρὰ πρέπει αὕτη νά γίνεται μόνον καὶ ὅταν ἡ ἐσοδεία εἶναι μεγάλη οὕτως ὥστε ἐκ τοῦ κέρδους ὅπου θὰ προκύψει νά καλυφθοῦν τοῦλάχιστον αἱ δαπάναι.

β) Ἡ καταπολέμησις πρέπει νά γίνεται εἰς μεγάλην περιφέρειαν χωριζομένην διὰ χλιόμετρῶν τῶν ἐκ περιφέρειας ὅπου δέν γίνεται καταπολέμησις.

γ) Τελεία γνώσις τῶν συνθηκῶν τοῦ τόπου ὅπου γίνεται ἡ καταπολέμησις ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας καταπολέμησος διότι ἡ μάχη κατὰ τοῦ ἐντόμου πρέπει νά γίνη εἰς τὴν πρῶτην γενεάν.

Ἐν τέλει ἀπευθύνεται πρὸς τὴν εὐφυΐαν τῶν Ἑλλήνων καὶ παρατρύνει ὅπως καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει προσανατολισθῆ αὐτὴ πρὸς τὰ νέα πορίσματα τῆς ἐπιστήμης προτείνει δὲ ὅπως ἡ σύσκεψις πρὸς ἐξυτηρέτησιν τῶν ἐλαιοφόρων περιφερειῶν περιορισθῆ εἰς τὴν ἐπιταμένην ἐξέτασιν τῶν θεμάτων ἐκείνων διὰ τὴν συζήτησιν τῶν ὁποίων συνεκλήθη καὶ τὰ ὁποία εἶναι τὰ κάτωθι:

1) Καθορισμός ὁρίων ἐνεργείας διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ δάκου.

2) Σαφῆς ὁρισμός τοῦ σκοποῦ τῶν Ταμείων Προστασίας Ἐλαιοπαραγωγῆς ἥτοι πρέπει νά συνεχίσουν τὴν προμήθειαν τῶν ὑλικῶν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ψεκασμῶν ἢ νὰ περιορισθῶν μόνον εἰς τὴν προμήθειαν ἢ δὲ διαβροχὴ νά γίνεται ὑπὸ τῶν παραγωγῶν.

3) Ποία ἴητο ἡ ποιότης τῶν μέχρι τοῦδε χρησιμοποιηθέντων ὑλικῶν καὶ ψεκαστήρων.

4) Ἐποπτεία τῶν Ταμείων λογιστικῆ, διοικητικῆ, τεχνικῆ.

Μετὰ ταῦτα ἀποχωροῦντος τοῦ Ὑπουργοῦ ἡ σύσκεψις εἰσήλθεν εἰς συζήτησιν καὶ ἐκλήθησαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ταμείων ὅπως ἐκφέρουν τὰς γνώμας τῶν.

Ὁ Ἄντιπρόσωπος Χανίων ὑποστηρίζει ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ παρά τῶν Ταμείων πρόσληψις ἐιδικῶν γεωπόνων πρὸς μελέτην τῶν διαφορῶν ζητημάτων τῶν σχετικῶν μετὰ τὴν καταπολέμησιν ἥτοι τῆς ἐποχῆς τοῦ ψεκασμοῦ καὶ τῆς χρησιμότητος αὐτοῦ ἐκάστοτε, τοῦ τρόπου τῆς διαβροχῆς, τοῦ κλαδεύματος κλπ. Οἱ ἀντιπρόσωποι Ρεθύμνου καὶ Ἡρακλείου συμφωνοῦν μετὰ τὰ ἀνωτέρω καὶ προτείνουν τὴν ἴδρυσιν σχολῆς ἐιδικεῦσος τῶν γεωπόνων.

Οἱ ἀντιπρόσωποι Λευκάδος, Πρεβέζης, Ἄρτης, Κύμης, Χίου καὶ Σάμου προτείνουν ὅπως οἱ γεωπόνοι εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι μισθοδοτούμενοι παρὰ τοῦ Κράτους.

Ὁ κ. Χασιάτης λέγει ὅτι τὸ Δημόσιον ἐπὶ πάσῃ παραγωγῇ εἰσπράττει ἐμμέσως 20-25% δεδομένου δὲ ὅτι ἡ ἐκ τοῦ δάκου ἐπερχομένη ζημία κυμαίνεται μεταξὺ 350-400 ἑκατ. ἐτησίως καὶ ἀν' ἐκ τῆς καταπολεμησῆς ἐπέλθῃ κέρδος 150 ἑκ. τὸ Κράτος θὰ εἰσπράξῃ 30 περίπου ἑκ. Ὡστε τὸ συμφέρον τοῦ Κράτους εἶναι νά μισθοδοτῆ αὐτὸ τοὺς γεωπόνους.

Ὁμιλοῦν κατόπι οἱ ἀντιπρόσωποι Λακωνίας, Χαλ-

κιδικῆς, Πατρῶν καὶ λυετα ἡ συνεδρίασις διὰ τὴν 4 μ.μ., ὁπότε ἐπαναλαμβάνομένη ἡ σύσκεψις καταλήγει ὁμοφώνως εἰς τὴν κάτωθι ἀπόφασιν ἐπὶ τοῦ πρώτου θέματος:

Διαπιστοῦται ἡ εἰς ἕκαστον Ταμεῖον ἀνάγκη τῆς τοποθετήσος γεωπόνων ἀμεταθέτου ὡς διευθυντοῦ τῶν ἐργασιῶν καταπολεμησῆς, μετὰ δικαίωμα καὶ καθήκοντα δημοσίου ὑπαλλήλου μισθοδοτουμένου παρὰ τοῦ Κράτους. Οὗτος ἀπαραίτητως πρέπει νά ἐξη εἰδικευθῆ εἰς τὸ Μπενάκειον Φυτοπαθολογικὸν Ἰνστιτούτον καὶ εἰς τὴν ὑπαίθριον παρακολούθησιν καὶ συμμετέχων εἰς τὴν καταπολέμησιν τοῦ δάκου ὑπὸ ἐιδικῶν φυτοπαθολόγων.

Συζητουμένου τοῦ β' θέματος ἀναγνωρίζεται παρὰ πάντων ἡ ἐξακολούθησις τῶν ψεκασμῶν ὡς μόνου μέσου πρὸς διάσωσιν τῆς ἐλαιοπαραγωγῆς, ὁ ὁποῖος μάλιστα πρέπει νά γίνεται ὑπὸ ἐιδικῶν συνεργειῶν καὶ ὄχι ὑπὸ τῶν παραγωγῶν διότι οὗτοι ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶναι ἀκατάλληλοι, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν ἔχουν κατανοήσει ἐπαρκῶς τὴν ἀναγκαῖότητα τῶν ψεκασμῶν.

Ἐπὶ τοῦ γ' θέματος διαπιστοῦται ὅτι τὰ μέχρι σήμερον χρησιμοποιηθέντα ὑλικά δὲν ἴσαν ἄριστα τὰ Ταμεῖα Κρήτης καὶ Πηλίου δηλώνουν ὅτι ὡς ἔχοντα ἐκ τοῦ νόμου τὸ δικαίωμα θὰ προβοῦν ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν προμήθειαν τῶν ὑλικῶν ἀνευ τῆς μεσολαβήσος τοῦ Ὑπουργείου. Τὰ λοιπὰ Ταμεῖα ζητοῦν τὴν μεσολαβῆσιν διὰ τὰς προμηθείας τῶν ἐκ τοῦ Ὑπουργείου πρωτομυμένων ὑλικῶν Ἀγγλικῆς ἢ Γερμανικῆς προελεύσος πληροῦντων τεθέντας ὄρους.

Ἐπὶ τοῦ δ' θέματος ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ ἐποπτεία πρέπει νά εἶναι αὐστηρά, σχεδὸν διαρκῆς, ἐξασκουμένη ἢ μὲν διοικητικῇ ὑπὸ ὑπαλλήλων τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, ἢ τεχνικῇ ὑπὸ τῶν καλλιτέρων φυτοπαθολόγων τῶν φυτοπαθολογικῶν τῆς Χώρας σταθμῶν, καὶ ἡ λογιστικῇ ὑπὸ τῶν οἰκονομικῶν Ἐπιθεωρητῶν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν. Ἐπίσης προτείνεται ἡ ἐφαρμογὴ Ἐνιαίου λογιστικοῦ συστήματος.

Ἐν συνεχείᾳ διατυπώνεται εὐχαί τινές ἐκ μέρους τοῦ ἐλαιοπαραγωγικοῦ κόμου ὅπως ἡ τῆς ἰδρύσος Ὀμοσπονδίας τῶν Ἐλαιοπαραγωγῶν κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἑθνικῶν Ἐνώσεων τῶν ἐλαιοπαραγωγῶν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας καὶ ἡ τῆς συγκλήσος συγχῶν ὁμοίων συνεδρίων διὰ τὴν διαφώτισιν τῶν γεωργικῶν τοῦ Κράτους ὑπηρεσιῶν ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε ζητημάτων. Μετ' ὃ λήγει ἡ συνεδρίασις ἀποφασισθέντος ὅπως τὰ ἐν λόγω πορίσματα ὑποβληθῶν εἰς τὸν κ. Ὑπουργόν τῆς Γεωργίας πρὸς μελέτην καὶ κατάρτισιν σχετικῶν πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἀποφάσεις νομοσχεδίων.»

— Πρόχειρες ἀποφάσεις - προτάσεις «αρμοδιῶν» γιὰ αγροτικὰ ζητήματα. Στὴν ἀνάγκη ναὺ παρὰ βραχύτερη μελέτη στα αγροτικὰ προβλήματα καὶ οἱ προτάσεις που γίνονται ἀπὸ τους εκπροσώπους των αγροτῶν να εἶναι σοβαρῆς καὶ φελέμες, ἀναφέρεται τὸ κείμενο «Ἡ φορολογία τοῦ ελαίου καὶ το Γεωργικὸν Ἐπιμελητήριον» τοῦ Ἀριστ. Κλήμη «Δημοκράτης» Μυτιλήνης 10.11.1934.

— Σουλτανίνα. Ἰδρυση Ἀνῶν. Ἐταιρείας Παραγωγῶν Σουλτανίνας με συνεταιριστικὸ χαρακτήρα καὶ με συμμετοχὴ τῆς ΑΤΕ, πρόπλασμα των μετέπειτα θεσμῶν (βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 54). Αξιόλογο βήμα γιὰ τὴ διαχείριση τῆς αγοράς (επεξεργασία, ἐμπορία) ἀπὸ τους ἴδιους τους παραγωγούς. Σύμφωνα με τις ἀποφάσεις που πάρθηκαν:

«Σκοπὸς τῆς Ἐταιρείας, ἡ ὁποία θὰ ἐδρεύῃ εἰς τὸ Ἡράκλειον, δὲν εἶναι ἡ πραγματοποιήσος κερδῶν

ὑπὲρ των συμμετεχόντων εἰς αὐτὴν κεφαλαιοῦχων, ἀλλὰ ἡ προστασία τοῦ προϊόντος κατὰ πάσης ἀδικαιο-

λογήτου πιέσεως τῶν τιμῶν αὐτοῦ καί ἡ προσπάθεια διὰ τὴν συνεχή βελτίωσιν τῶν ὄρων τῆς διαθέσεως αὐτῆς.

Τὰ κεφάλαια τῆς Ἑταιρίας ὠρίσθησαν εἰς 6.000.000 δραχμῶν, ἐξ ὧν 2.500.000 ἀναλαμβάνει ἡ Τράπεζα. Διὰ καταλλήλων συνδυασμῶν ἐξασφαλίζεται ἡ ἀπόκτησις τῶν μετοχῶν ἐκ μέρους σταφιδοπαραγωγῶν.

Μέρος τῶν κερδῶν διατίθεται ὡς πρόσθετον τίμημα εἰς τοὺς πωλήσαντας σταφίδα εἰς τὴν Ἑταιρίαν, ἀναλόγως τῆς ὑφ' ἐκάστου πωληθείσης εἰς τὴν Ἑταιρίαν ποσότητος σταφίδος καί τῆς ἀξίας αὐτῆς.

Γενικῶς ἡ ὅλη συγκρότησις τῆς Ἑταιρίας ἀποβλέπει νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς αὐτὴν συνεταιριστικὸν χαρακτῆρα. Ἄλλως τε μόνον λόγοι τεχνικοὶ ἠνάγκασαν τὸν ὀργανισμόν τοῦτον νὰ μὴ λάβῃ τὴν μορφήν τοῦ συνεταιρι-

σμοῦ διότι διὰ τῆς ἐταιρίας εἶναι εὐχερεστερά ἡ διεξαγωγή, εἰς εὐρείαν μάλιστα κλίμακα τοιούτων ἐμπορικῆς φύσεως ἐργασιῶν, ὅποια αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς νέας σταφιδικῆς ἐταιρίας.

Ἡ ἀπόφασις τῆς ἰδρύσεώς της ἐγίνε δεκτὴ μὲ μεγάλον ἐνθουσιασμόν ἀπὸ τοὺς ἐνδιαφερομένους. Ἐκτός τοῦ εἰδικοῦ ὅμως ἐνδιαφέροντος, ὁ Ὄργανισμὸς οὗτος προκαλεῖ καὶ γενικώτερον τοιοῦτον, διότι ἀποτελεῖ πρωτότυπον συνδυασμὸν ἐνεργείας τῶν ἰδιωτικῶν καί κοινοφελῶν δυνάμεων ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου διὰ τὴν ἐπιδίωξιν σκοπῶν ἐξυπηρετικῶν τόσον τῆς ἰδιωτικῆς ὅσον καί τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ἐκ τῆς λειτουργίας του θὰ ἀποκομισθῇ ἀναμφισβητήτως πολῦτιμος πείρα διὰ τὸ μέλλον.»

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄
ΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

— Η κίνηση των αστικών συνεταιρισμών κατά το έτος 1934 και οι υπάρχοντες στο τέλος του 1934 έχει ως εξής:

Είδη	Ιδρυθέντες	Υπάρχοντες τέλος 1934 «Συνεταιριστής 1936 σ. 32»	«Συνεταιριστής 1935 σελ. 120»
Πιστωτικοί	5	86	82
Προμηθευτικοί	15	294	285
Πωλήσεως	-	58	58
Παραγωγής - εργασίας	228	1.153	1.162
Καταναλωτικοί	-	143	149
Οικοδομικοί	136	817	824
Διάφοροι	7	47	64
	391	2.598	2.624

— Στο τέλος του 1934 υπήρχαν οι επόμενες Ενώσεις Αστικών Συνεταιρισμών:

14	Ενώσεις Συνεταιρισμών Αρβυλοποιών Αθηνών
2	» » » Πειραιώς
1	» » » Πατρών
1	» » » Αθηνών - Πειραιώς
18	

(βλ. «Συνεταιριστής» 1935 σ. 121).

Η νομοθεσία για αστικούς συνεταιρισμούς. Πληροφορίες για τη δραστηριότητα.

Τους αστικούς συνεταιρισμούς κατά το 1934 αφορά κυρίως ο ν. 6070/1934. Η αιτιολογική του έκθεση («Συνεταιριστής» 1934 σ. 47), αναφέρει τα επόμενα όπου εκτός από τα νομικά, δίδονται και πληροφορίες για τη δραστηριότητα μερικών αστικών συνεταιρισμών:

«Πρός τήν Βουλήν

Διά του υπό κρίσιν σχεδίου νόμου σκοπεύεται ή τροποποιήσις διατάξεων τινων του νόμου 5289 και του άρθρου «περί συνεταιρισμών» 602 νόμου, του νόμου 5076 «περί ανωνύμων εταιρειών» ως και του νόμου 5607 «περί κωδικοποιήσεως και συμπληρώσεως της φαρμακευτικής νομοθεσίας», αίτινες κατά τήν έφαρμογήν αυτών, προκειμένου τουλάχιστον περί αστικών συνεταιρισμών, απέδειχθησαν σοβαρώς παρακωλύουσαι τήν λειτουργίαν αστικών συνεταιρισμών, ένιοι τών οποίων είτε εις τό πιστωτικόν είτε εις τό βιομηχανικόν στάδιον, είτε και απλώς ως προμηθευτικοί απέδειξαν αξιόλογον δράσιν, οίον ό Πιστωτικός Συνεταιρισμός Τεχνοεργατών Λαμίας, ό Συνεταιρισμός Ιατρών και Φαρμακοποιών «ΣΠΕΣ», ό Προμηθευτικός Συνεταιρισμός 'Υπαλλήλων τής 'Εθνικής Τραπέζης και άλλοι.

Διά τών επιδιωκομένων και υπό τήν ύμπετέραν κρίσιν υποβαλλομένων τροποποιήσεων σκοπεύεται επίσης όπως ό έλεγχος του Κράτους άσκειται ενεργώτερον και εις τρόπον ώστε νά προλαμβάνονται άνωμαλίας τών διοικήσεων δυνάμεναι νά έχωσιν επίσημian διά τά συμφέροντα τών συνεταιρίων επίδρασιν. Διά τής

καθιερώσεως τής ειδικής 'Ελεγκτικής 'Επιτροπής, προεδρευομένης υπό τών έκασταχού Προέδρων τών Πρωτοδικών, προστίθεται εις επί πλέον έκ του πλησίον έλεγχος, ό δέ υπό του 'Υπουργείου προβλεπόμενος τοιούτος διευκολύνεται διά τής ειδικής διατάξεως καθ' ήν μέρος του άποθεματικού κεφαλαίου διατίθεται προς τόν σκοπόν τούτον.

'Η τροποποιήσις του άρθρου 67 του νόμου «περί συνεταιρισμών», τό όποίον ως έχει σήμερα προβλέπει έν περιπτώσει διαλύσεως του συνεταιρισμού τήν διάθεσιν του άποθεματικού κεφαλαίου τών αστικών συνεταιρισμών υπέρ πιστωτικών ενώσεων γεωργικών, κρίνομεν ότι επιβάλλεται, λαμβανομένης συγχρόνως προνοίας, ως έλέγχθη, διά τήν ένίσχυσιν του έλέγχου.

Διά τής τροποποιήσεως του 11 άρθρου του νόμου 5076 «περί ανωνύμων εταιρειών και τραπέζων» επιτρέπεται εις τούς πρό πενταετίας τουλάχιστον ιδρυθέντας αστικούς συνεταιρισμούς και έχοντας άντικείμενον τήν άποδοχήν καταθέσεων χρημάτων ή αξιών νά εξακολουθήσωσι τάς εργασίας υπό τύπον συνεταιρισμού. Κυρίως διά τής διατάξεως ταύτης απαλλάσσεται τής μετατροπής εις ανώνυμον εταιρείαν, ό πιστω-

τικός συνεταιρισμός τεχνουργατών Λαμίας, όστις από του έτους 1900 λειτουργήσας τό πρώτον υπό μορφήν συλλόγου αποτελεί οικονομικών οργανισμών σπουδαιότατον διά τήν αγορά Λαμίας, έχοντα μέχρι σήμερον νά επιδείξη κατά τήν υπερτριακονταετή δράσιν του λαμπρά αποτέλέσματα καί μακράν παράδοσιν εύσυνειδήτου προβλεπτικής διοικήσεως. Ως πρόσθετος πάντως ασφάλις τακτικής λειτουργίας προτείνεται ή ίδρυσις τής 'Ανωτέρας 'Επιτροπής 'Εποπτείας.

Έν τέλει διά τής τροποποιήσεως του άρθρου 33 του νόμου 5607 επιτυγχάνεται ή προστασία των επί τή βάσει του νόμου 602 λειτουργούντων καί ιδρυθησομένων συνεταιρισμών.

Έκ τής εφαρμογής των διατάξεων του ως άνω άρθρου 33 άνευ τής εξαίρεσεως των συνταίρων ή μελών των συμβουλίων λειτουργούντων καί ιδρυθησομένων βάσει του νόμου 602 «περί συνεταιρισμών», ού μόνον ζημιούνται λειτουργούντες ήδη συνεταιρισμοί μεγάλης ζωτικότητας καί οικονομικής δράσεως (ώς λ.χ. ο 'Αστικός Συνεταιρισμός Φαρμακοποιών καί 'Ιατρών ΣΠΕΣ, αριθμών περί τά 2.000 μέλη ιατρούς καί φαρμακοποιούς μέ συνεταιρικήν περιουσίαν 11.000.000 δραχμών, ιδρύσας ίδιον εργοστάσιον φαρμακευτικών ειδών έν Μοσχάτω αξίας περίπου 3.000.000 δρχ.) άλλ' όπερ σπουδαιότερον αί βραϊκαί διατάξεις του νόμου 602 περί συνεταιρισμών δι' ών προβλέπεται ισότης δικαιωμάτων καί υποχρεώσεων μεταξύ των συνταίρων ανατρέπονται άρδην καί συνεπώς αύτή αύτή ή έννοια καί ο σκοπός του νόμου 602.

Αί τροποποιούμενα διατάξεις του νόμου 5289 του 1931 είναι αί εξής...

Τελικά ψηφίστηκε ο ν. 6070. Το κείμενον του νόμου, «περί τροποποιήσεως καί συμπληρώσεως διατάξεων τινων του νόμου 602 «περί συνεταιρισμών» καί των τροποποιησάντων αυτών μεταγενεστέρως νόμον βλ. στο ΦΕΚ. 73/1934 «Συνεταιριστής» 1934 σελ. 49).

Σχετικά σημειώνει ο «Συνεταιριστής» 1934 σελ. 50. «Αί νέα τροποποιήσεις καί συμπληρώσεις τής περι συνεταιρισμών νομοθεσίας, συμπωματικά κατά τό πλείστον, έπαναφέρουν καί πάλιν επί τάπητος, καί αύτήν τήν φοράν από μέρους τής κυβερνητικής πλευράς, τήν ανάγκην τής ριζικής διαρρυθμίσεως τής νομοθεσίας ταύτης, εις τήν όποιαν ο νόμος 5289 επέφερε πλήρη άναστάτωσιν».

Αί συνεταιρικά όργανώσεως, καί ιδιαιτέρως έκάστη, καί εις τοπικά συνέδρια, καί εις πανελλήνια τοιαύτα έπανειλημένως προσεπάθησαν νά επιστήσουν τήν προσοχήν των άρμόδιων επί τής ανάγκης τής καταργήσεως του άστόχου νόμου 5289 καί τής συστηματικής διαρρυθμίσεως τής συνεταιριστικής νομοθεσίας. 'Ατυχώς όμως τίποτε δέν έγινε. "Ας έλπίζωμεν ότι διά θελήσουν επί τέλους οι άρμόδιοι, τώρα όπου οι ίδιοι προσκορουν καθημερινώς εις τά αναρίθμητα εμπόδια του νόμου τούτου νά αναλάβουν τήν γενικωτέραν μεταρρυθμίαν τής νομοθεσίας. Οι συνεταιρισμοί είναι

πρόθυμοι νά τους βοηθήσουν.

Ειδικότερον εκ των νέων μεταρρυθμίσεων αί περισσότερον αξία παρατηρήσεως είναι αί εξής:

1. Καθιερούται συστηματικώτερα ή επί των αστικών συνεταιρισμών έποπτεία. 'Ατυχώς όμως αύτη επέκτείνεται πέραν του δέοντος, διότι παρέχονται εις τήν 'Επιτροπήν 'Εποπτείας, όργανον έξωσυνεταιριστικόν, τά εύρέα δικαιώματα του έποπτικού συμβουλίου του συνεταιρισμού, τό όποιον ως γνωστόν προέρχεται εκ των κόλπων του συνεταιρισμού. Τό τοιοϋτον αποτελεί παρέκκλισιν από τάς θεμελιώδεις αρχάς του συνεργατισμού. Δέν έπρεπε ή 'Εποπτική 'Επιτροπή νά έχη άλλας άρμοδιότητες εκείνον τάς όποιάς ο νόμος αναγνωρίζει εις τά έποπτικά όργανα των γεωργικών συνεταιρισμών, τινές των όποιων μάλιστα, ως άλλοτε έτονίσασμεν, πρέπει νά περιορισθούν.

2. Κατ' αντίθεσιν προς τον νόμον 5289, ο όποιος άστόχως έφρϋθμισεν λίαν περιοριστικώς τάς περιπτώσεις άποζημιώσεως των μελών του διοικητικού καί έποπτικού συμβουλίου, διά του νέου νόμου αναγνωρίζεται εις τούς άστικούς συνεταιρισμούς τό δικαίωμα τής παροχής άποζημιώσεως καί ποσοστών, όχι μόνον εις τά μέλη του διοικητικού συμβουλίου, άλλ' ακόμη καί εις τά μέλη του έποπτικού συμβουλίου. Τό τοιοϋτον επιτρέπεται καί διά τά μέλη του διοικητικού συμβουλίου των γεωργικών συνεταιρισμών, παραδόξως όμως όχι όλων άλλα μόνον των πωλήσεως καπνών. Αύτή ή αντίφρασις μεταξύ νομοθετημάτων του αύτου περιεχομένου, περί τήν ρύθμισιν του ίδιου ζητήματος είναι χαρακτηριστική τής γενικωτέρας άρρυθμίας τής συνεταιριστικής μας νομοθεσίας.

Πλέον παραδόξως είναι ή διάταξις καθ' ήν εις τούς άστικούς συνεταιρισμούς δύναται ο 'Υπουργός τής 'Εθνικής Οικονομίας νά επέμβη καί νά τροποποιή τήν περι άπονομηής άποζημιώσεως καί ποσοστών άπόφασιν τής γενικ. συνελεύσεως του συνεταιρισμού!

3. Σκόπιμον καί δίκαιον είναι ίνα οι συνεταιρισμοί γενικώς άνεξαρτήτως χρόνου ιδρύσεως εξαερεθούν τής εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 11 του νόμου 5076 καί όχι μόνον οι από πενταετίας συσταθέντες, ύποβαλλόμενοι τό πολύ εις ένα αυστηρότερον έλεγchon του τρόπου τής χρησιμοποίησεως των συγκεντρουμένων καταθέσεων. Τούτο επιβάλλεται άκόμη περισσότερον διά τούς πιστωτικούς συνεταιρισμούς άν ληφθή ύπ' όψιν ότι ουτοι εις τήν χώραν μας είναι τελείως καθυστερημένοι καί έχον συνεπώς ανάγκην ένθαρύνσεως καί όχι έμποδίων, έφ' όσον μάλιστα κατά τά γενικώς παραδεδεγμένα αποτελούν τον καλύτερον καί ασφαλέστερον προμηθευτήν εύθηνου καί ικανού χρήματος εις τούς μικρούς άστικούς έπιχειρηματίας. "Άλλως τε δέν νομιζομεν ότι ή μορφή του συνεταιρισμού ύπολείπεται εις άσφάλειαν καί βρασιμότητα τής μορφής τής άνονήμου έταιρίας ώστε νά αποκλεισθή ουτος έργου τό όποιον κατά φύσιν του άνήκει».

— Ειδικά για τους Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς βλ. κείμενο Θ. Τζωρτζάκη στο «Συνεταιριστής» 1934 σ. 45, από το οποίο σταχυολογούμε τα επόμενα:

«Στοιχεία διά τήν κίνησιν των αστικών συνεταιρισμών έν γενει καί ειδικώς κατά κλάδον δέν ύπάρχουν. Φαίνεται όμως ότι ή σημασία τής δέν ανταποκρίνεται καθόλου εις τον όγκωδη αριθμόν των ιδρυθέντων μέχρι σήμερον αστικών συνεταιρισμών. Ουτοι άνήρχοντο εις τό τέλος του 1934 εις περισσοτέρας των 2600!

Πράγματι: Έξ αυτών τό ήμισυ σχεδόν, άκριβώς 1160, αποτελούν οι μικροσκοπικοί από πάσης άπόψεως συνεταιρισμοί παραγωγής καί εργασίας. Μεταξύ αυτών τήν μεγίστην πλειοψηφίαν, σχεδόν τό σύνολον, αποτελούν αί πασιγνωστοι συνεργατικά των άρβυλοποιών, όλιγομελείς, συνήθως άκριβώς έπταμελείς, εργατικά όμάδες. Αύται περιβάλλονται τήν μορφήν

του συνεταιρισμού διά νά αναλάβουν τήν ἐκτέλεσιν παραγγελίας τινός του Στρατού πρὸς κατασκευὴν ὑποδημάτων, ὑπὸ τούτου εὐνοϊκούς ὄρους τούς ὁποίους ἡ συνεταιριστικὴ νομοθεσία ἐθέσπισε ὑπὲρ τοιούτων συνεταιρισμῶν, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς κινήσεως. Οἱ δευτέρου κατά σειρὰν εἰς ἀριθμὸν συνεταιρισμοί, οἱ συνεταιρισμοὶ κατοικίας, ὑπερβαίνοντες τοὺς 800 δὲν ἔχουν, ἐκτός ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, νά ἐπιδείξουν ἱκανοποιητικώτερον δράσιν, ὡς ἀλλαχού του παρόντος τεύχους διεθροδικῶς ἐκτίθεται. Ἐκ τῶν ἄλλων κλάδων τῶν ἀστικῶν συνεταιρισμῶν κανεῖς, οὔτε οἱ πιστωτικοί, οὔτε οἱ προμηθευτικοί, οὔτε οἰοσδήποτε ἄλλος κλάδος, ἐκτός μεμονωμένων ἐξαιρέσεων ἐστερημένων γενικώτερας σημασίας, παρουσιάζει ἀξίαν λόγου κινήσιν.

Ἐκείνους ὅμως οἱ συνεταιρισμοί, οἱ ὅποιοι, ἐν σχέσει μὲ τὴν εὐχέρειαν τῆς λειτουργίας των, τὴν καθολικότητα τῆς χρησιμοποιήσεώς των καὶ τὴν σοβαρότητα καὶ ἔκτασιν τῶν ἀναγκῶν τὰς ὁποίας θεραπεύουν, ἐμφανίζουσιν τὴν μεγαλύτεραν καθυστέρησιν, αὐτόχρομα καταπληκτικὴν, εἶνε οἱ καταναλωτικοὶ συνεταιρισμοί. Ὁ ἀριθμὸς των δὲν εἶναι μικρὸς, ὑπάρχουν 160 περίπου ἐξ αὐτῶν, δημιουργήματα τῆς ἐποχῆς τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἰδρυθέντες νά διευκολύνουν τότε τὰ μέλη των εἰς τὴν ἐξέυρεσιν τῶν σπανιζόντων τροφίμων. Τόσοι εἶναι ἀρκετοὶ διὰ μίαν εὐρείαν ὀργανώσιν συνεταιρικῶν τῶν καταναλωτῶν τῶν ἀστικῶν κέντρων, ὅπου ἕκαστος συνεταιρισμὸς δύναται νά περιλάβῃ καὶ χιλιάδας ἀκόμη μελῶν.

Περὶ τῆς ὑπαίθρου δὲν γίνετα λόγος: Ἐκεῖ αἱ καταναλωτικαὶ ἀνάγκαι τῶν ἀνηρῶτων δύναται νά ἐξυπηρετηθῶν ἄριστα ὑπὸ τῶν κοινῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, πιστωτικῶν, προμηθευτικῶν κλπ., πράγμα τὸ ὁποῖον ἀρχίζει νά πραγματοποιεῖται σιγά σιγά εἰς ἀνεκτά εὐρείαν κλίμακα.

Ἄλλ' ἂν ὁ ἀριθμὸς τῶν καταναλωτικῶν συνεταιρισμῶν, ὡς ὅλων ἄλλως τῶν ἀστικῶν, εἶναι πολὺ περισσότερον ἀπ' ὅ, τι χρειάζεται, ἡ κίνησις των εἶναι ἐντελῶς ἀνάξια λόγου. Οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν δὲν ὑπάρχουν πλέον, ἀπὸ μακροῦ αὐτοδιαλυθέντες διὰ τῆς ἀδυναμίας. Οἱ ἐργαζόμενοι εἶναι ἐλάχιστοι. Ἀριθμοῦνται δὲ εἰς τὰ δάκτυλα τῆς μῆδος χειρὸς οἱ ἐμφανίζοντες ἀποικίαν ἀξίαν λόγου κινήσιν. Καὶ αὕτη ὅμως ἡ κίνησις ὀφείλεται μᾶλλον εἰς ἐξαιρετικὰς ἐξωθεν ἐνισχύσεις ἐκ μέρους τῶν ἐργοδοτῶν τῶν ἀποτελούντων τούτους ὑπαλλήλων, παρὰ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν δύναμιν καὶ ἱκανότητα.

Πολλάκις ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νά τονισθῇ ἡ σημασία τοῦ εἶδους τούτου τῆς συνεταιρικῆς ὀργανώσεως διὰ τούς ἐργάτας καὶ τούς ὑπαλλήλους, ἰδίως μάλιστα τώρα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὅποτε ἡ ἀκρίβεια τοῦ βίου κατέστη ἀπόρητος διὰ τὰς μισθωτὰς τάξεις, ἐνῶ ἐκ παραλλήλου δὲν ἠϋξήθη ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀξίησιν τῶν δαπανῶν τὸ εἰσόδημά των. Ἐπομένως ἐπιτακτικὴ καθίσταται ἡ ἀνάγκη τῆς συστηματικώτερας χρησιμοποίησεως τοῦ εἰσοδήματός των. Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ ἐργάται καὶ οἱ ὑπάλληλοι ἔμειναν ἐντελῶς ἀδιάφοροι ἀπέναντι τοῦ καταναλωτικοῦ συνεταιρισμοῦ.

Τὰ αἷτια εἶναι πολλά καὶ ἐπανειλημμένως τὰ ἀνεφέρταμεν. Ἐλλειψὶς καταναλωτικῆς συνειδήσεως. Ἐλλειψὶς οἰκονομικῆς διαπαιδαγωγήσεως τῆς οἰκοκυρίας.

Προσήλωσις τῶν ὀργανώσεων τῶν ἐργαζομένων τάξεων εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἀποδοχῶν μόνον, ἀνευ ἀναλόγου φροντίδος δημιουργίας οἰκονομικώτερου τρόπου διαθέσεώς των. Κακῶς ἐννοούμενος σεβασμὸς πρὸς τὸ ὑφιστάμενον ἐμπόριον διανομῆς τῶν οἰκιακῶν εἰδῶν. Ἐλλειψὶς ἱκανῶν προσώπων καταλλήλων νά αναλάβουν τὴν διεύθυνσιν τοιούτων συνεταιρισμῶν καὶ καθυστέρησις τῆς ἀναπτύξεως τῶν συνεταιριστικῶν ἰδεῶδων μεταξὺ τῶν πτωχότερων τάξεων τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ. Αὐταὶ ὁσάκις προσφεύγουσιν εἰς τὸν συνεταιρισμὸν βλέπουσιν εἰς αὐτὸν μόνον ἓνα πρόχειρον καὶ προσωρινὸν μέσον ἀντιμετωπίσεως μῆδος συμπτωματικῆς δυσκολίας καὶ ὄχι ἓνα μόνιμον ὄργανον ὑποβοηθήσεως τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς των, ἀναπόσπαστον καὶ ἀπαραίτητον δι' αὐτήν.

Παραδόξως ὅμως καὶ τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖον ἐπαινετημένως ἀπεπειράθη νά λάβῃ μέτρα κατὰ τῆς ἀκρίβειας τοῦ βίου, μετεχειρίσθη πρὸς τοῦτο ὅλα τὰ ἄλλα μέσα, κατὰ τὸ πλείστον ἐμπειρικὰ καὶ ἀπιθάνου ἀποτελεσματικότητος, οὐδέποτε ὅμως ἠθέλησε νά ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐπίπονον μὲν, ἀλλ' ἀποτελεσματικὴν καὶ ριζικὴν ὀργάνωσιν τῶν καταναλωτῶν εἰς συνεταιρισμοὺς. Παρ' ὅλην τὴν ἀνάγκην, παρ' ὅλην τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἄλλων μέτρων, παρ' ὅλον τὸ λαμπρὸν παράδειγμα τῶν ἄλλων χωρῶν, ἡμεῖς ἀδρανοῦμεν καὶ ὡς κράτος καὶ ὡς λαὸς νά ἀντιμετωπίσωμεν μὲ πρακτικὰ ἐφαρμοσίματα καὶ ἐλεύθερα μέσα τὴν ἐκ τῆς ἀκρίβειας τοῦ βίου δημιουργουμένην δυστυχίαν. Πολλάκις διατυμπαίνεται ὡς θριαμβευτικὴ ἐπιτυχία ἡ ἐλάττωσις τῆς τιμῆς τοῦ ψωμοῦ κατὰ ὅλην δεκάεπτα, ἐνῶ εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι διὰ τῆς ὀργανώσεως εἰδικῶν συνεταιρισμῶν τῶν καταναλωτῶν πρὸς παραγωγήν ἄρτου διὰ τὰς ἀνάγκας των -συνθηεστάτη μορφή τοῦ ἐργατικοῦ καταναλωτικοῦ συνεταιρισμοῦ- θὰ ἠμποροῦσε νά ἐλαττωθῇ σημαντικῶς ἡ τιμὴ τοῦ ψωμοῦ καὶ νά εἶναι πάντοτε τῆς αὐτῆς ἂν μὴ ἀνωτέρας ποιότητος. Καὶ ὅμως τοῦτο διαφεύγει καὶ ἀπὸ τὰ ἐργατικὰ σωματεία, τὰ ὁποῖα ἀφίνουν νά χάνονται, ἀπὸ τὴν ἀμέλειάν των νά χρησιμοποιήσονται τῶν καταναλωτικῶν συνεταιρισμῶν, κολοσσαία ποσά, μόνον ἀπὸ τὸ εἰσόδημα τῶν ἐργαζομένων, ποὺ χρησιμοποιοῦν οὗτοι διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ ψωμοῦ των.

Ἄξιζει νομιζόμεν τὰ ἀρμόδια Ὑπουργεῖα τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ τῆς Ἀγορανομίας νά καταπισθῶν με καρδίαν καὶ ἀποφασιστικότητα μὲ τὸ ζήτημα. Θὰ μπορέσουν μὲ μὰ κατάλληλη προπαγάνδα νά κινήσουν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐργαζομένων. Ἄς ἀρχίσουν ἀπὸ τούς δημοσίους ὑπαλλήλους. Ἀσφαλῶς θὰ ἐπιτύχουν. Ἡ καθυστέρησις δὲν ὀφείλεται εἰς πραγματικὰ ἐμπόδια, ἀλλ' εἰς ἀμέλειαν. Ὁ ἀστικός συνεταιρισμὸς δὲν ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Κράτους καὶ περισσότερο ἀδιαφόρησε τοῦτο πρὸς τὸ τελειότερον εἶδος συνεταιρισμοῦ, πρὸς τὸν καταναλωτικόν.

Ἄς εὐχηθῶμεν, μὲ τὴν εἰσοδο εἰς τὴν δευτέραν εἰκοσαετιαν τῆς συνεταιριστικῆς μας ζωῆς, ν' ἀρχίσῃ κάπως θετικώτερα ἐργασία διὰ τὴν προκοπὴν τῶν ἀστικῶν συνεταιρισμῶν, ἰδίως δὲ τῶν χρησιμότερων ὅλων, τῶν καταναλωτικῶν. Δὲν εἴμεθα τόσον πλούσιοι ὥστε νά ἀφίνωμεν νά δαπανᾶται ἀσκοπῶς ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ εἰσοδήματός των πτωχότερων τάξεων τοῦ λαοῦ μας.»

— Στη σημασίᾳ του ἔργου των προμηθευτικῶν-καταναλωτικῶν συνεταιρισμῶν μέσα στις ἐλληνικὲς συνθήκες, ἀναφέρεται κείμενο του περ. «Συνεργατισμὸς» (σ.

416) όπου και περιγράφεται παραστατικά η κερδοσκοπική δράση των μπακάληδων στα χωριά και των διαφόρων εμπόρων στις πόλεις. Ιδού η εικόνα του μπακάλη του τότε ελληνικού χωριού:

«Τί γίνεται λοιπόν εκεί με τὰ καταναλώσιμα είδη; "Εστω καί στό παραμικρότερο χωριό, ἄς πούμε μέ 50 σπίτια, θά βρεθοῦν δύο μπακάληδες, πού σαν πειό ἔξυπνοι ἀπ' τούς ἄλλους δέν πάνε νά βασανίζονται στά χωράφια, ἀλλά ἐπειδή ἔχουν λίγα χρηματάκια βαλμένα σε μια φουρχιά ἐμπορεύματα θέλουν νά κάθονται ἀπό τό πωιά ὡς τό βράδυ στό μαγαζάκι τους, προφυλαγμένοι ἀπό τόν ἄερα καί ἀπό τήν καύλα τοῦ ἡλιου καί νά ζήσουν μέ τό καθαρό κέρδος πού θά τοῦς ἀποδώσῃ ὁ ἐλάχιστος κύκλος τῶν ἐργασιῶν τους. Οἱ εἰσπράξεις πους δέν ὑπερβαίνουν τίς 150 δραχμές κάθε μέρα καί ἐν τούτοις ζοῦν ἀσυγκρίτως καλλίτερα ἀπό κάθε ἄλλον χωρικό καί μιά μέρα βρίσκονται μέ περισυρία, μποροῦν δέ νά σπουδάσουν καμμιά φορὰ καί κανένα παιδί τους.

Τώρα πῶς συμβαίνει ὁ Μπακάλης μέ τίς 10.000 δραχμές καί μέ 150 δραχμές τζίρο τή μέρα νά μπορῇ νά ζῇ καλά καί ὁ γεωργός μέ περισσότερα κεφάλαια, καμιά φορὰ, καί μέ πολὺ ἄλλο καί κοπιαστική ἐργασία ἀνὰ μὴ μπορῇ νά γλυτώσῃ ἀπό τὰ χρέη; Ἐπιπλέον κάποιος ἄλλος καρπώνεται τό προϊόν τῆς ἐργασίας του, διότι αὐτός δέν εἶνε ἀρκετά μορφωμένος νά ὀξύνῃ τή κρίση του. Ἄγοράζει τό λάδι του, πρόστιχο καί ἔλαινό, σέ τιμές ὑπέρογκες κατ' ἀρχή καί ἂν δέν ἔχη χρήματα νά πληρώσῃ τοῖς μετρητοῖς χρεώνεται μέ πρόσθετο 25% νά πληρώσῃ σταλῶνια προπουλῶντας τό σιτάρι του ἢ ἄλλα προϊόντα του σέ τιμές κατά 8-

10% κατώτερες ἀπό τίς τιμές πού θά ὑπάρχουν τότε. Ἡ ὁκιά δέ σέ πολλά εἶδη σπανιώτατα εἶνε 400 δράμα. Αὐτό συμβαίνει κατὰ γενικό κανόνα σέ ὅλα τὰ χωριά. Τό ρακί, τό σπύργο, τό κονιάκ ἔχουν τὰ δράμα τοῦ κρασιοῦ, τό λάδι ἀφίνει καί πίσω καί οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἡ ζάχαρη ζυγίζεται μέ χαρτί 8 δραχμῶν, πλὴν τοῦ ὅτι εἶνε τίς περισσότερες φορές ἀβάριατη, τό ἴδιο συμβαίνει μέ ὅλα τὰ ἀκριβά εἶδη. Γενικά τό χωριό θά ἴδῃ τὰ πειό πρόστυχα ἐμπορεύματα πού ὑπάρχουν. Βρώμικες καί σάπιες ἐλῆες ἢ σαφδέλλες θά πωληθοῦν στό χωριό, τὰ σπιρτόζα καί τὰ καφετὰ τεχνιτὰ οὔζα, πού μέ τό ποτηράκι ἀνεβάζουν τήν ἀξίαν τους σε 100-120 δραχμῆς τήν ὁκιά, ἐπίσης θά πωληθοῦν στά χωριά, τό ἴδιο θά γίνῃ μέ τὰ ἄλευρα, μέ τὰ ὄσπρια, μέ τὰ ὑφάσματα καί ὅλα τὰ ἄλλα καταναλωτικά εἶδη. Στό χωριό δυό αὐγά πληρώνουν τήν ἀξίαν ἐνός κουτιοῦ σπύργων, 4 αὐγά πληρώνουν 50 δρμ. πετρέλαιο, μιά τσουκαλιά στάρι ἢ καλαμπόκι ἀγοράζει μιά ὁκιά λείχωνα καί οὕτω καθ' ἑξῆς.

Σύμφωνα μέ ὅσα ἔχουμε ἐκθέσῃ ἀποδεικνύεται πῶς ὁ γεωργός ἀγοράζει ὅλα τὰ εἶδη του σέ ὑπερβολικές τιμές, τὰ χρέη του ἐπίσης ἐπιβαρύνονται μέ τοκογλυφικούς τόκους καί ὅτι πωλαίει τό πούλαει σέ χαμηλότερες, ἀπό τὰ λογικά ὄρια, τιμές. Δηλαδή ἐπιβαρύνεται ἡ ἰδιωτική του οἰκονομία μέ διπλά βάρη, αὐτός δέ εἶνε ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο ἀπ' τὰ χρέη δέν μπορεῖ νά γλυτώσῃ.»

Στη συνέχεια αναφέρεται για το τι συμβαίνει στις πολιτείες και για τους αγρότες που κατεβαίνουν να ψωνίσουν και για τους κατοίκους τους.

— Στο θέμα των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών αναφέρεται και ο Θεολύκης Κουτούρης, καθηγητής της ΑΣΟΕΕ με συνεργασία του στο Λεύκωμα 1935 της εφημ. «Πανελληνίος Συνεταιριστική Ἐπιθεώρησις» Δράμας (σ. 32) αναφερόμενος στις δραστηριότητες μέχρι και το 1934. Γράφει:

«... Ἐάν ὑπάρχῃ πρακτικῆς τίς ἰδέες, εἰς τὰς τόσας ἀφρόνων κυκλοφορούσας μέ ὑποστηρικτὰς ἐκ φανατισμοῦ καί ὄχι πεποιδήσεως, πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐπικρατούσης κοινωνικῆς ἀκαταστασίας καί μείωσιν τῶν κακῶν ἐκ τῆς κακῆς διανομῆς τοῦ πλοῦτου, ἡ ἰδέα αὐτῆ εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ Συνεταιρισμοῦ εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς διακλαδώσεις. Χωρὶς κοινωνικὰς ἀνατροπὰς, χωρὶς ἀναστατώσεις πολιτικὰς περικλειούσας κινδύνους μέ ἀποτελέσματα προβληματικῆς ὀφέλειας, ὁ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ἐπαγγέλλεται ἀγαθὰ βέβαια, σπουδαῖα, ἀναμφισβήτητα ὁμολογούμενα ἀπὸ ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις, ἀπὸ ὅλους τοὺς ὁπαδοὺς ἀντιθέτων κοινωνικῶν ἰδεῶν, ἀπὸ ὑποστηρικτὰς τῶν δικαιωμάτων τῆς ἰδιοκτησίας καί τῆς δυναμείως τοῦ κεφαλαίου, ἐν τέλει καί ἀπὸ τοὺς ἀντρος σοσιαλιστὰς. Ἐάν δέ ἡ σοσιαλιστικῆ ἰδέα ἐκέρδιεν ὁπαδοὺς δι' ἀποτελεσμάτων καί ὄχι θεωριῶν, αἱ ὁποῖα εἶναι εὐκόλοι ἀλλ' ὄχι καί εὐκόλως ἐφαρμόσιμοι εἰς τὴν πράξιν, ὀφείλεται τοῦτο προπάντων εἰς τὸν Οὐεν καί τοὺς ὀκαπανεῖς τοῦ Rochdale τοὺς πρώτους αὐτοὺς θεμελιωτὰς τῆς ἰδέας τοῦ Συνεταιρισμοῦ.

Ἀλλὰ πρέπει νά προστεθῇ καί ἄλλο πρὸς ἐκτίμησιν τοῦ Συνεταιρισμοῦ, τὸ γεγονός ὅτι δέν τὸν βλέπουν

εὐμνῶς καί μετὰ συμπαθείας οἱ θιασῶται τοῦ Σοσιαλισμοῦ ὄχι διότι τὸν καταδικάζουν ὡς ἄτοπον ἢ ἀνάξιον μέτρον, ἀλλ' ὡς ἐπικίνδυνον εἰς τὸν Σοσιαλισμόν, δυνάμενον νά θεωρηθῇ περιττὸς διὰ τῆς εὐρυτάτης ἀναπτύξεως τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ. Καταφαίνεται ἐκ τούτου ὅτι ἡ χρησιμότης τοῦ Συνεταιρισμοῦ δέν τίθεται ἐν ἀμφισβήτησει ἀπὸ καμμίαν πλευρὰν καί μόνον τὸ μέγεθος τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ ἀμφισβητεῖται. Ἐνας διαπρεπὴς Γάλλος οἰκονομολόγος, ὁ σοφὸς καθηγητῆς καί συγγραφεὺς Gide, διὰ τοῦ Συνεταιρισμοῦ βλέπει τὴν ὀφέλιμωτέραν λύσιν τοῦ μεγάλου κοινωνικοῦ προβλήματος.

Ἐάν ὁμως ἐν Ἑλλάδι ἡ ἰδέα τοῦ Συνεταιρισμοῦ ἐφεργεν ἄγλαους καρπούς, μολονότι ἐπεβλήθη ἄνωθεν καί δέν ἐλατρευθῆ ὡς θρησκεία, ὑπὸ μίαν αὐτοῦ μορφήν δέν ἐπικράτησεν ἐν Ἑλλάδι. Ἡ μορφή αὐτῆ εἶναι τῆς καταναλώσεως, ἡ κατ' ἐξοχίαν ἀγοῦσα εἰς εὐχάριστα ἀποτελέσματα.

Εὐτυχῆσας νά διατελέσω Διευθυντῆς τοῦ πρώτου καί σπουδαιότερου Συνεταιρισμοῦ Καταναλώσεως, ὡς εἶναι ἡ Στρατιωτικῆ Ἐνωσις, ἀπὸ τοῦ 1907-1911 καί ἀπὸ τοῦ 1928-9 εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νά ἐκτιμῆσω μαζὺ μέ τὴν θριαμβευτικὴν ἐπιτυχίαν τῆς συνεταιριστικῆς

ιδέας τά ἄριστα αὐτῆς ἀποτελέσματα. Περιορίζομαι ἐπομένως εἰς τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ Συνεταιρισμοῦ καὶ λυποῦμαι διότι πρότασίς μου ἐν ἔτει 1929 ὅπως τὸ πρῶτον ὑποκατάστημα τῆς Στρατιωτικῆς ἐνώσεως ἔχη ἔδραν τὴν Δράμαν, κριθεῖσαν παρ' ἐμοῦ ὡς σπουδαιότατον στρατιωτικὸν κέντρον, δὲν ἐγένετο δεκτὴ ἢ μᾶλλον ἐκρίθη ἀξία μελέτης.

Κυρία γραμμὴ ἰθύνουσα ἐκ τοῦ Συνεταιρισμοῦ εἶναι ἡ στέρησις τῶν δικαιωμάτων τοῦ κεφαλαίου καὶ ἡκατάχρησις τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐργασίας ἢν ὑποτάσσει εἰς τὴν κυριαρχίαν του. Ὅταν ὁ ΕΡΓΑΤΗΣ γίνῃ καὶ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΟΣ τότε ὅλον τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας θὰ καταλήγῃ εἰς ὄφελός του. Αὐτὸ ἐπιτυγχάνει ὁ Συνεταιρισμός, ὁ ἐνώνων τούς ἐργάτας καὶ διὰ τῆς ἐνώσεως ἀσφαλίζων κεφάλαιον διὰ τῆς πίστεως, τὴν ὁποῖαν δύνανται καὶ ἔχει καθήκον νὰ ἐνισχύῃ τὸ Κράτος. Ἐάν ἡ συνεταιριστικὴ ἰδέα ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς πωλήσεως, ἔχει νὰ δεῖξῃ καὶ ἐν Ἑλλάδι λαμπρὰ ἀποτελέσματα, ὅμοια ἢ καὶ κρείσσονα θὰ ἴδοντο νὰ δεῖξῃ ὁ συνεταιρισμός τῆς καταναλώσεως. Ἀντὶ ἄλλων ἐπιχειρημάτων παρατάσσω εἰς γενικὰς γραμμάς τὴν πορείαν τῆς Στρατιωτικῆς Ἐνώσεως ἰδρυθείσης ἐν ἔτει 1891.

Μέ δρχ. 200, καταβληθείσας διὰ δεκαδράχμων μηνιαίων δόσεων, περίπου 2000 ἐγένοντο μέλη αὐτῆς καὶ ἡ λειτουργία τῆς ἤρχισεν, ἀλλὰ μὲ βᾶσιν σφαλερὰν καὶ διοικήσιν ἀπειρον καὶ αὐθαίρετον. Περιελθούσαν τὴν Στρατ. Ἐνωσιν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ὀλέθρου, ἔσωσε καὶ ἤγαγεν εἰς ἀκμὴν ὁ ἀείμνηστος Δαγκλῆς, τότε ταγματάρχης. Ἡ ἀποχώρησίς του ἐσήμανε καὶ πάλιν μαρτυρισμὸν, ὅτε ὁ ὑποσημειούμενος, ἐπανελθὼν ἐξ Εὐρώπης μετὰ πενταετίας ἐκεῖ σπουδᾶς, ἐκλήθη ὡς Διευθυντῆς τῆς Ἐνώσεως.

Ἦρκεσαν ὀλίγοι μῆνες διὰ νὰ λάμψῃ ἡ Στρατ. Ἐνωσις ὄχι ἐξ ἱκανότητος τοῦ Διευθυντοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς τάξεως καὶ τῆς καταλλήλου χρησιμοποίησεως τῆς ιδέας, τοῦ συνεταιρισμοῦ. Αἱ ἐτήσιοι πωλήσεις ἀπὸ 300.000 δραχμᾶς χροιάς ὑπερέβησαν τὸ 1.000.000 καὶ τὰ κέρδη ἦσαν σημαντικὰ, ὅλα εἰς ὄφελος τῶν μετόχων καὶ τῶν καταναλωτῶν. Κατὰ τὸ ἔτος 1928 ἡ ἐκπνέουσα τότε Στρατ. Ἐνωσις, τεθείσα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑποσημειούμενου κατῶρθωσε νὰ συνάψῃ δάνεια ἀνελθόντα εἰς 4.000.000 χρ. δρχ., ἐπέτυχεν ἐτησίαν κυκλοφορίαν ἐκ πωλήσεως 12.000.000 καὶ ἔδειξεν ἀληθῶς θαύματα ὀφειλόμενα ὄχι εἰς ἄλλην τινὰ δύναμιν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπιτυχῆ ἐφαρμογὴν τῆς ἐνοίας τοῦ συνεταιρισμοῦ.

Ὀλίγοι συνεταιρισμοὶ καταναλώσεως λειτουργοῦν ἐν Ἑλλάδι καὶ ὄχι εἰς μεγάλην κλίμακα. Καὶ ὀφείλεται τοῦτο εἰς τὴν ἀμέλειαν τῶν ἀποτελούντων ἕκαστον συνεταιρισμὸν μετόχων, κυρίως κατὰ τὴν ἐτησίαν αὐτῶν Γενικὴν Συνέλευσιν. Τὰ κακὰ αὐτῆς ἐν Γαλλίᾳ ἐκθῆται ὁ ἀνωτέρω ρηθεὶς Guide εἰς τὸ θαυμάσιόν του σύγγραμμά περὶ τῶν συνεταιρισμῶν καταναλώσεως. Εἶναι τοῦτο λυπηρὸν, κυρίως διὰ τούς οἰκοῦντας εἰς ἀστικά κέντρα καὶ γινομένους θύματα τοῦ αἰσχροκερδοῦς ἐμπορίου, τοῦ μεσάζοντος μεταξὺ παραγωγοῦ καὶ καταναλωτοῦ, διὰ νὰ βασανίσῃ ἀμφοτέρους, μὲ τὴν ἀπάθειαν τῆς πολιτείας ἢ τὴν χρῆσιν σπασμοδικῶν μέτρων τῆς Ἀγορανομίας.

Οἱ συνεταιρισμοὶ καταναλώσεως, εἴτε ἀποκλειστικῶς ὡς τοιοῦτοι εἴτε συγχρόνως καὶ πιστωτικοί, ὅπως εἶναι ὁ τῆς Στρατ. Ἐνώσεως δύνανται ν' ἀποκόψωσιν ὅλα τὰ τρόφιμα ἀπὸ τοῦ κράτους καὶ τοῦ ψαριοῦ μέχρι τοῦ πιπεριοῦ καὶ τοῦ ἄλατος μὲ κέρδος ἀπίστευτον ἀληθῶς. Ἐπίσης τὰ εἶδη τῆς ἐνδυμασίας μὲ κατεύθυνσιν λύσεως καὶ τινὰ τοῦ ζητηματος τῆς οὐκίσεως, κατὰ ἀνάλογον πρὸς ὅτι ἐπιδιώκει ἀλλὰ μὲ μέγιστα κέρδη τὸ σύστημα τῆς πολυκατοικίας.

Ὁ συνεταιρισμὸς καταναλώσεως, πωλεῖ ἐπὶ πιστώσει καὶ ἔχων ἀσφαλίσαι τακτικὴν ἐξώφλησιν τῶν διδομένων εἰς τὰ μέλη του πιστώσεων, ἔχει βεβαίαν τὴν πελατεῖαν μὲ μικρὰν ἐπιβάρυνσιν τῶν τιμῶν πέραν τοῦ κόστους. Ἀλλὰ καὶ τὸ προκύπτον κέρδος, κατανεμόμενον εἰς τούς καταναλωτάς, θ' ἀσφαλίζῃ εἰς αὐτοὺς εὐθηρίαν ζωῆς, ἀπαλλαγὴν ἀπὸ καταχρήσεων ἀπάτης, παραποιήσεων, κλοπῶν. Χρειάζεται ὅμως ἐνδιαφερόντων μετόχων καὶ πίστις εἰς τὸν συνεταιρισμὸν.

Ἐάν ἡ διοίκησις τῆς Στρατ. Ἐνώσεως ἐδείκνυε φρόνησιν καὶ ἐπιμέλειαν κατὰ τὴν πολεμικὴν περιόδον θὰ ἴδοντο ἤδη νὰ ἔχη ὑποκαταστήματα εἰς κάθε στρατιωτικὸν κέντρον καὶ κεφάλαια πολλῶν δεκάδων ἑκατομμυρίων.

Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἐνούμενοι εἰς συνεταιρισμὸν καταναλώσεως δύνανται ν' ἀσφαλίσουν ζωὴν μὲ δαπάνην 10-20% εὐθηνοτέραν, ὅτι θὰ ἴη ὡς νὰ ἐλάβανον τοιαύτην αὐξήσιν ἀποδοχῶν, διὰ τὴν ὁποῖαν μεταίως κόπτονται μὲ παράπονα καὶ μὲ ἀπειλάς, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀπεργίαις. Ἐχουν τὸ μέσον τῆς θεραπείας εἰς χεῖράς των καὶ τὸ ἀφίνουν ἀχρησιμοποίητον.

Εἰς τὸν συνεταιρισμὸν καταναλώσεως εἶναι εὐχῆς ἔργον νὰ στραφῇ ἡ προσοχὴ ὅλων τῶν τμημάτων τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἰδιαίτερος τοῦ λαοῦ τῆς Νέας Ἑλλάδος ἤδη κινελεύθου ἐκ προθέσεως καὶ ἐνεργείας.»

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι'
ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Με την ανάπτυξη των Οργανώσεων και των εργασιών τους αυξάνεται το συνεταιριστικό προσωπικό και γίνεται φανερή η ανάγκη προσωπικού με περισσότερα προσόντα και επαγγελματική συνείδηση.

Συνειδητοποιείται ευρύτερα η ανάγκη της συνεργασίας και ενότητας του για αντιμετώπιση των προβλημάτων του, σε συσχετισμό και με τις βαθμιαίες κατακτήσεις και εξασφαλίσεις των εργαζομένων σε άλλους τομείς.

Πέρα από όσα γράφονται σε προηγούμενα Υποκεφάλαια και για τους συνεταιριστικούς υπαλλήλους, σημειώνουμε τις παρακάτω κινήσεις τους στο τέλος 1933 και αρχές 1934.

Καθώς γράφει ο «Συνεταιριστής» 1934 σ. 8:

«Είς τόν Βόλον καί τήν Θεσσαλονίκη συνήλθαν περί τά τέλη Δεκεμβρίου 1933 καί τās άρχάς Ίανουαρίου 1934 είς δύο συσκέψεις οί υπάλληλοι τών γεωργικών συνεταιριστικών οργανώσεων, διά νά συζητήσουν επί τών ενδιαφερόντων αὐτούς ζητημάτων καί υποδείξουν τήν κατά τήν γνώμη των προσφοροτέραν λύσιν ενός εκάστου ἐξ αὐτών.

Είς τās συσκέψεις αὐτάς καί ἰδίως τήν δευτέραν τῆς Θεσσαλονίκης, καθωρίσθησαν είς γενικάς γραμμάς οί ἐπιδιώξεις τών υπαλλήλων καί ἀνετέθη είς πολυμελή ἐπιτροπήν ἐξ αὐτῶν ἴνα ἐλθῆ είς Ἀθήνας, ἐπικοινωνήσῃ μετά τών ἀρμοδίων καί ὑποβάλῃ είς αὐτούς διατυπωμένας λεπτομερέστερον τās ἀπόψεις τών συνεταιριστικῶν υπαλλήλων, σχετικῶς μέ τήν λύσιν τῶν ζητημάτων των.

Πράγματι ἡ Ἐπιτροπή ἦλθεν είς Ἀθήνας καί μετά συζήτησιν καί ἐπεξεργασίαν τῶν σχετικῶν θεμάτων ὑπέβαλεν ἐπ' αὐτῶν ὑπόμνημα πρὸς τόν κ. Γενικόν Γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας μετά δύο προσηρηθέντων σημειωμάτων, ἐξ ὧν τό ἐν είνα ὑπόμνημα ἀφορῶν τήν οικονομικήν διασφάλισιν τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων, τό δέ ἕτερον είναι σχέδιον κανονισμοῦ καταστάσεως συνεταιριστικῶν υπαλλήλων.

Είς τό ὑπόμνημά των, περί διασφαλίσεως τῆς οικονομικῆς των θέσεως, οί υπάλληλοι τονίζουν ὅτι σπηρίζονται πάντοτε είς τήν ἀρχήν καθ' ἣν αἱ συνεταιριστικά ὀργανώσεις σκοπόν ἔχουν τήν διά τῶν ἰδίων δυνάμεων τῶν ἀγροτῶν ἐξύψωσιν τῆς οικονομίας εκάστου ἐξ αὐτῶν ἐπ' ἀγαθῶ καί ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ συνόλου, ζητοῦν δέ μόνον τήν ἐμπρακτον ἀναγνώρισιν τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς τῶν συνεταιρισμῶν διά τῆς χρησιμοποίησώς των ὑπό τοῦ Κράτους κατά τήν ὑπ' αὐτοῦ ἐφαρμογήν τοῦ προγράμματός του, ὅπου τοῦτο είναι σχετικόν μέ τό ἔργον των, διότι οὕτω, φρονοῦν οί υπάλληλοι, θά διευκολυνθοῦν είς τό ἔργον των οί συνεταιρισμοί, θ' ἀνταποκριθοῦν είς τήν ἀποστολήν των καί θά δυνηθοῦν νά διασφαλίσουν καί τήν θέσιν τῶν υπαλλήλων των.

Εἰδικώτερον οί υπάλληλοι ὑποδεικνύουν ὠρισμένας ἐργασίας διά τήν διεξαγωγήν τῶν ὁποίων θά ἔπρεπε νά ἐνισχυθοῦν οί συνεταιρισμοί, ἢ νά ἀνατεθῆ είς αὐτούς ἡ ἐκτέλεσις των διά λογ/σμόν τοῦ Κράτους. Τοιαῦτα

ἐργασία είναι αἱ ἐξῆς:

1. Συγκέντρωσις, ἀποθήκεις, ἐπεξεργασία καί ἀπό κοινού διάθεσις τῶν γεωργικῶν προϊόντων.
2. Συγκέντρωσις καί παρασκευῆ σπόρων.
3. Προμήθεια εἰδῶν νομῆς καί παντός εἶδους γεωργικῶν προϊόντων είς τās Ἐπιμελητείας Στρατοῦ.
4. Χρησιμοποίησις τῶν Ἐνώσεων συνεταιρισμῶν ὑπό τῆς Α.Τ.Ε. ὡς ἀντιπροσώπων τῆς τοῦ τμήματος Ἐμπορίας.
5. Χρησιμοποίησις τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων είς τās ἐργασίας τῶν γεωργικῶν ἀσφαλειῶν.
6. Ἐνίσχυσις τῶν Ἐνώσεων ὑπό τῆς Α.Τ.Ε. είς τās προμηθευτικάς αὐτῶν ἐργασίας.

Περαιτέρω οί υπάλληλοι ζητοῦν: 1) Ἴνα βοηθηθοῦν αἱ Ἐνώσεις ὑπό τῆς Τραπεζῆς διά τήν εἰσπραξίν τῶν ἐπιβαλλομένων είς τά μέλη των ἐτήσιων εἰσφορῶν πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν λογιστικῆς ἐξυτηρητέσεως τῶν συνεταιρισμῶν των. 2) Ἴνα τό 1/4% ἐπί τῶν χορηγουμένων είς τούς συνεταιρισμένους δανείων, ἐπιβαλλόμενον ὡς τέλος ὑπέρ τῆς ἐποπτείας ἐπί τῶν συνεταιρισμῶν, ἐπεκταθῆ καί ἐπί τῶν ἀσυνεταιριστῶν, οί ὅποιοι ἐπωφελοῦνται τῆς δράσεως τῶν συνεταιρισμῶν, καί διατεθῆ εἰδικῶς διά τήν μετεκπαιδευσίν των υπαλλήλων. 3) Ἴνα προεξοφλοῦνται ἡ ρευστοποιοῦνται ὑπό τῆς Α.Τ.Ε. αἱ χορηγήσεις τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων αἱ γινόμεναι ἐκ τῶν κεφαλαίων των. Τέλος ἐκφράζεται ἡ εὐχή ἴνα ἀναθεωρηθῆ ἡ σχετική διάταξις περί ὑπαγωγῆς καί τῶν συνεταιρισμῶν είς τήν ρύθμισιν τῶν χρεῶν καί ἐξαιρεθοῦν αἱ πρὸς αὐτούς ὀφειλαί ἐκ τῆς ἐπιβληθείσης διά νόμου ρυθμίσεως τῶν ἀγροτικῶν χρεῶν.

Διά τοῦ σχεδίου Κανονισμοῦ καταστάσεως συνεταιριστικῶν υπαλλήλων προτείνεται νά ρυθμιστοῦν νομοθετικῶς κατά τρόπον γενικόν: ἡ διάκρισις τοῦ προσωπικοῦ είς μόνιμον καί ἔκτακτον, ἡ διαβάθμισις τοῦ μόνιμου προσωπικοῦ, αἱ προαγωγαί, τά προσόντα καί ὁ τρόπος προσλήψεως, αἱ προσαυξήσεις, τά ἐπιδόματα, τά ὀδοιπορικά καί ἀποζημιώσεις, τά δάνεια τῶν υπαλλήλων, αἱ ἀδειαί, ἡ πειθαρχική δίωξις αὐτῶν, ἡ ἀπόλυσις, αἱ ἠθικάί ἀμοιβαί, ἡ μετάθεσις αὐτῶν. Ἰδιαίτερος ὑποβάλλεται ἡ εὐχή τῆς ὑπαγωγῆς τῶν υπαλλήλων τῶν συνεταιρισμῶν είς τό Ταμεῖον Προνοίας, Συντάξεως καί Ὑγείας τῶν υπαλλήλων τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς.»

Και με την ευκαιρία το περιοδικό κάνει αναδρομή και υποδειξιεις.

«Τά ζητήματα των υπαλλήλων δέν εμφανίζονται σήμεραν διά πρώτην φοράν εις τήν ἐπιφάνειαν. Ἀπό ἐτῶν ἐπροκάλεσαν τὸ ἐνδιαφέρον τῶσον τῆς Ἀγροτικῆς Τράπεζης, ὅσον καὶ τῶν ἀρμοδίων συνεταιριστικῶν κύκλων, ἢ δὲ Ἀντιπροσωπεία Ἐνώσεων Συνεταιρισμῶν, ἀρχικῶς, καὶ κατόπιν ἡ ἀντικαταστήσασα αὐτὴν Συνομοσπονδία τῶν Συνεταιρισμῶν ἐπελήφθησαν ἐκ τῶν πρώτων τοῦ ὅλου ζητήματος τῆς θέσεως τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων.

Εἶναι γνωστά τὰ μελετηθέντα καὶ προταθέντα μέχρι τοῦδε σχετικὰ μέτρα, ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1933, ὅποτε ἡ τότε συνελθούσα Πανελληνίους Σύσκεψις τῶν Ἐνώσεων γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, μεταξύ ἄλλων, περιέλαβεν εἰς τὸ ἐγκριθέν συνεταιριστικόν πρόγραμμα τὴν ἱκανοποιητικὴν ἐπίλυσιν τῶν ζητημάτων τῶν υπαλλήλων τῶν συνεταιρισμῶν. Ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα ἐν συνεργασίᾳ, ἀρχικῶς, μὲ τὴν λειτουργοῦσαν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1933 Ἀντιπροσωπείαν Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν καὶ βραδύτερον μὲ τὴν ἐν τῷ μεταξύ ἰδρυθθεῖσαν Συνομοσπονδίαν τῶν συνεταιρισμῶν, ἀνέλαβε τὴν σχετικὴν πρωτοβουλίαν. Ἡ μελέτη καὶ διατύπωσις σχεδίου ὁργανώσεως Ταμείου Προνοίας ὑπὲρ τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων, εἰς ὃ ἐμελετᾶτο νὰ εἰσφέρῃ ἰκανὸν ποσόν καὶ ἡ Τράπεζα, τὸ ὅποιον ἐνικρμεῖ ἐνώπιον τοῦ ὑφυπουργείου Ἐργασίας διὰ τὰς περαιτέρω διατυπώσεις ἰδρύσεως τοῦ Ταμείου, καθὼς καὶ σχεδίου τροποποιήσεως τοῦ νόμου, ὥστε τὸ καταστατικὸν τῶν συνεταιριστικῶν ὁργανώσεων νὰ περιέχῃ διάταξιν περὶ καταρτισμοῦ καὶ εἰδικοῦ κανονισμοῦ καθορίζοντας τὰς σχέσεις μεταξύ ὁργανώσεων καὶ υπαλλήλων, ὃ ὁποῖος θ' ἀποτελεῖ παράρτημα τοῦ καταστατικοῦ ὑπαβαλλόμενος εἰς τὰς αὐτὰς διατυπώσεις ἐγκρίσεως κλπ. καὶ τέλος τὸ σχέδιον προγράμματος συνεταιριστικῆς ἐκπαιδεύσεως, διὰ τοῦ ὁποῖου

λαμβάνεται φροντίς καὶ διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν υπαλλήλων εἶναι μεταξύ τῶν μελετηθέντων μέτρων ἐπὶ τῶν ὁποίων υἰοθετήθησαν αἱ πρόσοφοι λύσεις.

Ἢδη οἱ υπάλληλοι προσφέρουν καὶ νέα στοιχεία διὰ τὴν μελέτην τῶν ζητημάτων τῶν, τὰ ὁποῖα μαζί μὲ ἄλλη τὴν γενομένην μέχρι τοῦδε σχετικὴν ἐργασίαν θὰ ἔπρεπε νὰ διαβιβασθοῦν, πρὸς ὀριστικὴν μελέτην καὶ γνωμοδότησιν ἐπὶ τῆς προκρινομένης πρὸς διευθέτησιν τῶν υπαλληλικῶν ζητημάτων λύσεως, εἰς εἰδικῶς πρὸς τοῦτο συνιστωμένην ἐπιτροπὴν, εἰς τὴν ὁποίαν μεταξύ ἄλλων νὰ συμμετάσχουν ἀντιπρόσωποι τῶν συνεταιριστικῶν ὁργανώσεων καὶ τῶν υπαλλήλων αὐτῶν.

Πάντως πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι τὸ ὑπὲρ τῶν υπαλλήλων τῶν συνεταιρισμῶν ἐνδιαφέρον εἶναι ἀπολύτως δικαιολογημένον, διότι οὗτοι δέν μποροῦν νὰ εἶναι μόνον ἀπλοὶ μισθωτοὶ τῶν συνεταιρισμῶν προσφέροντες εἰς αὐτοὺς ἐπ' ἀμοιβῇ τὰς τεχνικὰς τῶν τρόπων τινὰ ὑπηρεσίας, ἀλλὰ εἶναι, ὡς ὀφείλου ἀλλως τε νὰ εἶναι, πρὸς παντός συνεταιρισταί, συνειδητοὶ δηλ. ὁπαδοὶ τῆς συνεταιριστικῆς ἰδέας μὲ πίστιν εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ συνεργατισμοῦ, πρόθυμοι εἰς θυσίας ὑπὲρ αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι μόνον ὅταν εἶναι τοιοῦτοι μποροῦν νὰ ἐξυπηρετήσουν τὴν συνεταιριστικὴν κίνησιν ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τῶν ὡς τεχνικῶν. Δι' αὐτοὺς οἱ συνεταιρισμοὶ καὶ ὅλοι οἱ συνεταιρισταὶ προσβλέπουν εἰς αὐτοὺς ὡς πρὸς συναγωνιστὰς τοῦ συνεταιριστικοῦ ἀγῶνος καὶ ἔχουν τὴν διάθεσιν αὐτοπροσαιρέτως, ὡς ἀρμόζει εἰς τὸν Συνεργατισμὸν, νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν θέσιν τῶν καὶ ν' ἀναγνωρίσουν τὴν ἠθικὴν τῶν συμβολὴν ἐντὸς βεβαίως τοῦ πλαισίου πού διαγράφουν ἀφ' ἑνὸς αἱ οικονομικαὶ συνθήκαι πού διέπουν καὶ τοὺς συνεταιρισμοὺς ὡς οικονομικοὺς ὁργανισμοὺς καὶ ἀφ' ἑτέρου αἱ συνεταιριστικαὶ ἀρχαὶ καὶ οἱ καθιερωμένοι συνεταιριστικοὶ κανόνες.» «Συνεταιριστής» 1934 σ. 8).

Ἐξακολουθοῦν, κατὰ τὸ 1934, οἱ ἐνέργειες γιὰ τὴν ἰδρυση Ταμείου Ασφαλίσεως τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων.

Οἱ υπάλληλοι τῶν Ἐνώσεων σταφιδικῶν περιφερειῶν Πελοποννήσου αποφασίζουν νὰ υπαχθοῦν στο υφιστάμενο Ταμεῖο Προνοίας τῶν υπαλλήλων τοῦ ΑΣΟ («Συνεταιριστής» 1934 σ. 20).

Ἀνάμεσα στις διαφορές γνώμες καὶ διεκδικήσεις τῶν υπαλλήλων εἶναι καὶ ἡ τοποθέτησις μόνιμου Διευθυντῆ στις Συνεταιριστικὰς Ὀργανώσεις, καὶ μάλιστα με συμμετοχὴν τοῦ ὡς μέλους στο Διοικητικὸν Συμβούλιον («Συνεταιριστής» 1934 σ. 28, βλ. ὑπόμνημα Γ. Νικολαΐδη).

Ἡ ΑΤΕ ἀρχίζει νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν κλάδον τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων πολὺ ουσιαστικῶς. Συγκρότησε 2 Ἐπιτροπές, ἀπὸ πολὺ ἀξιόλογα εἰδικὰ πρόσωπα, γιὰ τὴν μελέτην τῶν θεμάτων τῶν.

Ὅπως γράφει ὁ «Συνεταιριστής» 1934 σ. 59, 83.

«Εἰς τὴν πρώτην ἐπιτροπὴν ἀνετέθη νὰ μελετήσῃ τὸν προσφορῶτερον τρόπον τῆς ἐδρανώσεως τῆς θέσεως τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων ἐντὸς τῶν συνεταιρισμῶν, χωρὶς ὅμως τοῦτο, ὡς ἀνέφερον ἡ Τράπεζα εἰς τὰς σχετικὰς δηλώσεις τῆς πρὸς τὸν Σύνδεσμον, νὰ περιορίζῃ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ὁργανώσεων περὶ τὴν πρόσληψιν καὶ διατήρησιν τοῦ προσωπικοῦ τῶν.

Ἡ δευτέρα ἐπιτροπὴ ἀνέλαβε νὰ μελετήσῃ τὸν τρόπον ὁργανώσεως ἐνὸς ταμείου προνοίας, μάλλον συντάξεων, τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων, νὰ ὑπολογίσῃ τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα οικονομικὰ μέσα,

νὰ ὑποδείξῃ τὸν τρόπον τῆς ἐξευρέσεως αὐτῶν, νὰ καθορίσῃ τοὺς ὅρους τῶν ὁποίων ἡ ὑπάρξις ἀπαιτεῖται διὰ τὴν γεννηθῆ δικαίωμα συντάξεως τῶν υπαλλήλων καὶ νὰ διατυπώσῃ τὸ σχέδιον ὁργανισμοῦ τοῦ ταμείου, ἀφοῦ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τῆς ἀπαντα τὰ χρήσιμα πρὸς κατάρτισιν τῆς μελέτης τῆς στοιχείᾳ καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπιθυμίας καὶ ἀντιλήψεις τῶν ἐνδιαφερομένων.

Ἡ πρώτη ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη ἀπὸ τοὺς κ.κ. Ἀλέξ. Σβῶλον, Π. Κανελλόπουλον καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου, Μ. Γερακάρην καὶ Κ. Τζωρτζόπουλον προϊσταμένους Ἰγηρεσιῶν Συνεταιρισμῶν καὶ Ἀ-

γροτικής Πίστεως ΑΤΕ και Θ. Τζωρτζάκηνη αντιπρόσωπον του Πανελληνίου Συνδέσμου Συνεταιριστικών Υπαλλήλων.

Ἡ δευτέρα ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη ἀπὸ τούσ κ.κ. Ε. Φωτίλαν, Ἐπιθεωρητὴν ἐργασίας εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Κ. Ζουγκον καὶ Π. Βασιλακόπουλον Ἐπιθεωρητὰς Ἀγροτικῆς Πίστεως καὶ Συνεταιρισμῶν τῆς Τραπεζῆς καὶ Θ. Τζωρτζάκηνη ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ Συνδέσμου.

Ἡ πρώτη ἐπιτροπὴ συνήλθεν εἰς δύο συνεδριάσεις, εἰς τὴν πρώτην τῶν ὁποίων παρίσταντο καὶ οἱ κ.κ. Γόντικας Διοικητῆς καὶ Γ. Τρακάκης Διευθυντῆς τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς. Οὗτοι ἐδήλωσαν πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν ὅτι ἡ Τράπεζα εἶναι διατεθειμένη νὰ συντέλῃ εἰς ὅ, τι τὴν ἀφορᾷ καὶ δύναται διὰ τὴν κατὰ τὸν ταχύτερον καὶ ἀποτελεσματικότερον τρόπον βελτιώσῃ τῆς θέσεως τῶν υπαλλήλων τῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων, οἱ ὅποιοι πρὸς τοῖς ἄλλοις μεγάλης συμβάλλουν καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ συμβάλουν ἀκόμη περισσότερο διὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἐκάληρσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς Τραπεζῆς.

Μετὰ τὰς σχετικὰς δηλώσεις τῆς Διοικήσεως τῆς Τραπεζῆς ἡ ἐπιτροπὴ ἐξήτασε διεξοδικῶς τὰ μέτρα διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὁποίων θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἐδρασίως τῆς θέσεως τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων ἐντὸς τῶν συνεταιρισμῶν.

Ἀρχικῶς ἐξητάσθη κατὰ πόσον θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἐπιδιωχθῆ τοῦτο διὰ καταλλήλου τροποποιήσεως τῆς νομοθεσίας περὶ προστασίας τῶν ἰδιωτικῶν υπαλλήλων (νόμος 2112 κλπ.), ἡ ὁποία τροποποίησις θὰ ἴσχυε μόνον διὰ τοὺς υπαλλήλους τούτους. Διευτυπῶθι συγκεκριμένως ἡ γνώμη ἵνα αὐξηθῶν τὰ χρονικὰ ὅρια ἀποζημιώσεως τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων εἰς περιπτώσιν αὐθαρέτου καὶ ἀδικαιολογήτου ἀπομακρυνσῶς τῶν ἀπὸ τῆς θέσεως τῶν ἐντὸς τῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων, ὥστε νὰ λαμβάνουν οὗτοι εἰς μίαν τοιαύτην περίπτωσιν ἀπολύτως ὡς ἀποζημιῶσιν ποσὸν ἀνώτερον τοῦ κανονικῶς προβλεπομένου ὑπὸ τῆς ὡς ἄνω νομοθεσίας εἰς τὴν αὐτὴν περίπτωσιν δι' ἄλλας κατηγορίας ἰδιωτικῶν υπαλλήλων. Οὕτω θὰ καθίστατο ἀδύνατος ἡ ἄνευ δικαίας αἰτίας ἀπομάκρυνσις τῶν ἐκ μέρους τῶν διοικούντων τούσ συνεταιρισμούς, οἱ ὅποιοι δὲν εἶ ἀτόλμων ν' ἀναλάβουν τοιαύτην εὐθύνην, ὑποκειμένοι διὰ τὴν ἀδικαιολογήτον καὶ ἐπιζήμιον διὰ τὸν συνεταιρισμὸν τῶν τοιαύτην ἐνέργειαν εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου καὶ τῆς γενικῆς συνελύσεως τῆς ὀργανώσεως τῶν καὶ ἀκόμη καὶ τῆς ἐποπτικῆς ὑπηρεσίας τῆς Τραπεζῆς, καθὼς καὶ εἰς ὅλας τὰς σχετικῶς προβλεπομέναις διὰ τῆς συνεταιριστικῆς νομοθεσίας κυρώσεις.

Διὰ νὰ περιορισθῆ ὁμοῦς ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου τούτου μόνον εἰς τὰς περιπτώσεις ἀδικαιολογήτου ἀπολύσεως τῶν υπαλλήλων καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ ἐπιωφελοῦνται αὐτοῦ ὅλοι ἀνεξαρέτως οἱ υπάλληλοι, ἀνεξαρτήτως τοῦ δικαιολογημένου ἢ μὴ τῆς ἀπολύσεως τῶν, ἐπρότῃθ' ἵνα συμπληρωθῆ τὸ μέτρον τοῦτο διὰ συστάσεως μιᾶς διατηρητικῆς ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης ἐξ ἀναιεροσώπων τῶν ἐνδιαφερομένων συνεταιριστικῶν καὶ υπαλληλικῶν ὀργανώσεων καὶ ἄλλων ἀρμοδίων προσώπων (ὡς δικαστικῶν, υπαλλήλων τῆς ἐποπτείας τῶν συνεταιρισμῶν, ἐποπτῶν ἐργασίας κλπ.), εἰς τὴν ὁποίαν νὰ δύναται νὰ προσφεύγουν εἴτε αἱ ἐνδιαφερόμεναι ὀργανώσεις, ὅταν νομίζουν ὅτι δικαίως ἐνεργοῦν καὶ ζητοῦν νὰ ἀπαλλαγῶν τῆς ὑποχρεώσεως τῆς καταβολῆς ἠϋξημένης ἀποζημιώσεως, εἴτε ὁ υπάλληλος ὅταν νομίζῃ ὅτι ἀντικανονικῶς

παύεται καὶ ἐπομένως ζητεῖ νὰ τοῦ ἀναγνωρισθῆ αὐξημένη ἀποζημιώσις. Οὕτω καὶ ἐμμέσως διὰ τῆς ἐκδιδομένης ἀποφάσεως θὰ κρίνεται καὶ τὸ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν συμφερόντων τῆς ὀργανώσεως σκοπῖμον τῆς ἐνεργείας τῶν ὑπευθύνων αὐτῆς ὀργάνων διὰ τὴν ἐν καιρῷ ἔρευναν τῶν εὐθυνῶν τούτων. Πάντως ὁμοῦς δὲν θὰ δεσμεύεται ἡ ὀργάνωσις νὰ ἀπολύσῃ ἀκόμη καὶ ἄνευ δικαιολογίας υπάλληλόν τῆς τινά, ἐφ' ὅσον δέχεται νὰ ὑποβληθῆ εἰς τὴν καταβολὴν ἠϋξημένης ἀποζημιώσεως, ἐνὸ ὁ υπάλληλος ἐξ ἄλλου θὰ ἀποκτήσῃ ἐπαρκῆ ἐξασφάλισιν, διότι ὄχι μόνον σημαντικῶς θὰ δυσκολευθῆ, ὡς ἐξετέθη, ἡ ἀπομάκρυνσις του, ἀλλὰ, καὶ ὅταν συμβῆ, τοῦτο, ἡ ἀποζημιώσις θὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ ἐξασφαλίζῃ εἰς αὐτὸν σχετικὴν ἄνεσιν, μέχρις ἐξευρέσεως νέας ἐργασίας. Ἐκ παραλλήλου συνεζητήθη καὶ ἡ δυνατότης τῆς τοποθετήσεως τῶν οὕτω πως εἰς ἀνεργίαν περιερχομένων υπαλλήλων εἰς ἄλλην ὀργάνωσιν διὰ μεταθέσεως τρόπον τινά αὐτῶν. Εἰς τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ καὶ ἡ Τράπεζα, προϋποθέτει, ὁμοῦς προηγουμένην συνεννόησιν τῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων μεταξύ τῶν.

Σχετικῶς μὲ τὴν ἐπιβολὴν αὐστηροτέρων ὄρων διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων διεσαφηνίσθη ὅτι αὐτὴ δικαιολογεῖται λόγῳ τοῦ βαθέος δημοκρατικοῦ χαρακτῆρος τοῦ συνεταιρισμοῦ, ὁ ὁποῖος εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ὀργάνωσιν εἶναι τόσον ἐκδηλὸς ὡς εἰς τὸν συνεταιρισμὸν. Συνέπεια τοῦτου δύναται νὰ εἶναι ἀταξία τῆς θέσεως τοῦ υπαλλήλου μὲ ὅλα τὰ ἐπιβλαβῆ ἐκ τῆς ἀσταθείας αὐτῆς διὰ τὴν κίνησιν ἀποτελεσμάτων.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἔκρινε ὅτι τὰ ὡς ἄνω διαγραφόμενα μέτρα ἐφαρμοζόμενα διδουν πράγματι μίαν ἱκανοποιητικὴν λύσιν εἰς τὸ πρόβλημα. Εὗρεν ὁμοῦς ὅτι ἔνεκα γενικωτέρων λόγων δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ εἰδικὴ αὐτὴ τροποποίησις τῆς ἰσχυοῦσης νομοθεσίας περὶ προστασίας τῶν ἰδιωτικῶν υπαλλήλων, χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ κάποια γενικωτέρα διαταραχὴ εἰς τὴν ὅλην οικονομίαν τῶν σχέσεων μεταξύ ἐργοδοτῶν καὶ υπαλλήλων, ὡς αὐτὴ ἐχεῖ ἀποκατασταθῆ ἤδη διὰ τῆς κειμένης νομοθεσίας.

Δι' αὐτὸ ἐκρίθη τελικῶς ὀρθώτερον ἵνα ἐπιδιωχθῆ ἡ λύσις τοῦ ζητήματος τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς θέσεως τῶν υπαλλήλων διὰ καταλλήλου διαρρυθμίσεως τῆς περὶ συνεταιρισμῶν νομοθεσίας συμπληρουμένης αὐτῆς δι' εἰδικῶν μέτρων τὰ ὁποῖα θὰ ἐφαρμόζον αἱ ὀργανώσεις ἐνιαίως. Ἡ μελετωμένη ἰδρύσις Κεντρικοῦ Συνεταιριστικοῦ Ὄργανισμοῦ, εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ ὁποίου ὑπάγεται κυρίως τὸ ζήτημα τοῦτο, διευκολύνει κατὰ πολὺ τὴν ἐφαρμογὴν ὁμοιομόρφων μέτρων ἐκ μέρους τῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων.

Πρὸς τοῦτο ἡ ἐπιτροπὴ κατέληξε εἰς τὴν γνώμην ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ προστεθῆ εἰς τὸ ἀρθρον 5 τῆς νομοθεσίας περὶ συνεταιρισμῶν, διὰ τοῦ ὁποίου ὀρίζεται τί πρῆπει νὰ περιέχῃ τὸ καταστατικόν, εἰδικὴ διάταξις κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ καταστατικὸν ἐνώσεως καὶ κεντρικῆς ἐνώσεως γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ὀφείλει νὰ περιέχῃ καὶ πρόσθετον ὑποχρεωτικὸν ὄρον περὶ καταρτίσεως εἰδικοῦ κανονισμοῦ ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας, ὁ ὁποῖος νὰ καθορίζῃ τὰς σχέσεις τῶν ὀργανώσεων τούτων πρὸς τὸ προσωπικόν των. Ὁ κανονισμὸς οὗτος θὰ δύναται νὰ περιλαμβάνῃ διὰ τοὺς υπαλλήλους διατάξεις εὐνοϊκωτέρας τῶν διατάξεων τοῦ νόμου 2112 «περὶ ὑποχρεωτικῆς καταγγελίας τῆς συμβάσεως ἐργασίας ἰδιωτικῶν υπαλλήλων», ὡς οὗτος ἐτροποποιήθη μεταγενεστέρας, θ' ἀποτελῆ δὲ πα-

ράφθηται του καταστατικού της οργανώσεως και θά υποβάλλεται εις τας ατάς διατυπώσεις εγκρίσεως και τροποποιήσεως ως και αί άλλα καταστατικά διατάξεις.

Περαιτέρω ή επιτροπή νομίζει ότι κατ' αρχήν τό αυτό πρέπει νά ισχύση και διά τούς συνεταιρισμούς. 'Επειδή όμως θά χρειασθῆ νά γίνη προηγουμένως μελέτη τών συνειπειών του μέτρου επί τών οργανώσεων τούτων, εκ του λόγου ότι πολλοί συνεταιρισμοί μέ τήν περιορισμένην δράσιν των και τήν δι' αμύθων προσώπων, ή επί άποζημιώσει διεκπεραίωσιν τής ύπηρεσίας των εμφανίζουν όλως ιδιότυπον κατάστασιν από άπόψεως προσωπικου, εκρίθη σκόπιμον νά μή καταστῆ δι' αὐτούς άμέσως ύποχρεωτική ή εφαρμογή τής ως άνω διατάξεως, αλλά νά άφεθῆ ή εφαρμογή τής εις τήν κρίσιν του 'Υπουργου τής Γεωργίας, ό όποιος μετά σύμφωνον γνώμην τής 'Αγροτικής Τραπέζης θά δύναται νά τήν εφαρμόσῃ εν όλω ή εν μέρει προακάλων προς τούτο ειδικόν προεδρικόν διάταγμα.

Οὕτω πώς εξασφαλίζεται διά του νόμου υπέρ των υπαλλήλων ή ύπαρξις κανονισμου μέ καταστατικήν ισχύν ρυθμιζοντας τήν θ έσιν αυτών εντός των οργανώσεων, ό όποίος δύναται νά περιέχῃ ευνοϊκότερας όχι όμως και δυσμενεστερας διατάξεις του νόμου περι προστασίας των ιδιωτικων υπαλλήλων.

Από του σημείου αυτού πλέον άρχεται ή πρωτοβουλία των οργανώσεων διά τήν συμπλήρωσιν του μέτρου, ενισχυομένου υπό τής 'Αγροτικής Τραπέζης.

Από τας γενομένας εις τήν επιτροπήν συζητήσεις προκύπτει ότι, μετά τήν κατά τ' άνωτέρω συμπλήρωσιν τής συνεταιριστικής νομοθεσίας, θά πρέπει εν συνεργασία μεταξύ τής υπό ίδρυσιν Συνομοσπονδίας των γεωργικων συνεταιρισμων και τής 'Αγροτικής Τραπέζης νά καταρτισθῆ κανονισμός ό όποίος εγκρινόμενος άρμοδιως νά εφαρμοσθῆ από όδας τας ύποχρέους οργανώσεις, διά καταλλήλων δε μέτρων προβλεπομένων κυρίως υπό τής Συνομοσπονδίας νά δυσκολευθῆ ή μονομερής παρά των οργανώσεων τροποποίησης του κανονισμου τούτου.

Δι' αυτού πλέον θά ρυθμιστουν όμοιομόρφως τά

προσόντα, ή διαβάθμισις, τό μισθολόγιον των υπαλλήλων, οι όροι διορισμου και οι λόγοι άπολύσεως. Δύναται δε νά συστηθουν υπό των ιδίων των οργανώσεων ανεξάρτητα πειθαρχικά συμβούλια εις τά όποία νά παραπέμπωνται οι πταισάντες ή οι κρινόμενοι άνίκανοι υπάλληλοι, έφ' όσον πρόκειται νά επιβληθουν εις αυτούς ποιναι πέραν άρισμένου ειδους και άνω ώρισμένων όρων, εντός των όποιων θά δύναται αι οργανώσεις νά τιμωρουν αυτούς πειθαρχικώς. 'Εννοείται ότι κατά πρώτον λόγον θά περιλαμβάνεται εις τήν άρμοδιότητα των πειθαρχικων συμβουλίων τό δικαίωμα τής άπολύσεως.

Διά του αυτού κανονισμου δύναται νά ύποχρεωθουν αι οργανώσεις νά χρησιμοποιουν εις τας ύπηρεσίας των κατά προτίμησιν πρώην ή εν ενεργεία συνεταιριστικούς υπαλλήλους τοποθετουμένους ή μεταθεθιμένους εις ατάς. Καί ή εφαρμογή του μέτρου τούτου δύναται νά άνατεθῆ εις τά αυτά πειθαρχικά συμβούλια. 'Ισως θά ήρκει ή συγκρότησις ενός τοιούτου εντός των κόλπων τής Συνομοσπονδίας διά τά ένδιαφερόντα τας ένώσεις και άνωτέρας οργανώσεις ύπαλληλικά ζητήματα και ενός κατά 'Ενοσιν διά τά ίδια ζητήματα των συνεταιρισμων, έφ' όσον ή εξέλιξις τής κινήσεως δεν θά εδημιούργει τούς τοπικούς συνδέσμους (όμοσπονδίας) των ένώσεων, άρμοδιότερους άσφαλώς διά ταιαυτά ζητήματα.

Η σύνθεσις αυτών όφείλει και δύναται νά είναι ταιαυτή ώστε νά εξασφαλίζῃ πλήρως τό άμερόληπτον και δίκαιον των άποφάσεων αυτών.

Η διατύπωσις του κανονισμου εις τας λεπτομερείας του, μεταξύ των όποιων και ή σύστασις των πειθαρχικων συμβουλίων θά πρέπει ίσως νά άρχισῃ από τούδε, υπό τής ίδιας επιτροπής, ώστε νά υπάχθῃ έτοιμον τό ύλικόν πρό συζητησιν ευθύς ως καταστῆ δυνατή ή εφαρμογή του μέτρου τούτου. 'Εξ άλλου οὕτω εν τω μεταξύ άφ' ενός μεν θά δοθῆ καιρός εις τας ένδιαφερομένας συνεταιρικές και υπαλληλικάς οργανώσεις νά εκφέρουν επι τού σχεδίου κανονισμου τήν γνώμη των, άφ' έτέρου δε θά διευκολυνθῆ και ή Συνομοσπονδία ιδρυομένη εις τήν ταχύτεραν εφαρμογήν του.»

Σχετικά με το Ταμείον Συντάξεων των Συνεταιριστικών υπαλλήλων, η δευτέρα Επιτροπή

«...συνεκέντρωσε μέ τήν ύπηρεσίαν τής ΑΤΕ τά αναγκαία πραγματικά στοιχεία, των όποιων ή εξακριβωσις ήτο άπαραίτητος διά τήν μελέτην του ζητήματος. Οὕτω εξηκριβώθη μέ μεγάλην προσέγγισιν ό αριθμός των ύπηρετουντων σήμεραν υπαλλήλων, τά θεωρητικά και πρακτικά προσόντα και αι άποδοχαι ενός εκάστου εξ αυτών, ό χρόνος τής εις τας συνεταιρικές οργανώσεις ύπηρεσίας των, ή οικογενειακή αυτών κατάστασις κλπ.

Εκ τής ερευνής αυτής προέκυψε ότι σήμεραν ύπηρετουν μονίμως εις τας συνεταιρικές οργανώσεις, κυρίως εις τας ένώσεις συνεταιρισμων, περίπου 500 υπάλληλοι. Δέν άποκλείεται νά είναι και άλλοι οι όποιοι ίσως νά μὴν εδηλώθησαν. 'Ο μέσος όρος άποδοχων κατά υπάλληλον άνέρχεται εις όρχ. 1.800 μηνιαίως.

Η 'Επιτροπή εξήτασε γενικώς τά τεθέντα εις τήν διάθεσιν αυτής στοιχεία και έλαβε υπ' όψιν τας συνθήκας υπό τας όποιας διατελουν οι υπάλληλοι και αι οργανώσεις εις τας όποιας οὗτοι άνήκουν. Εκ τής γενομένης εξετάσεως ή 'Επιτροπή άπεκόμισε τήν εν-

τύπωσιν ότι ύφ' ώρισμένας προϋποθέσεις, ένα τοιούτον ταμείον θά ήμπορούσε νά είναι βιώσιμον μέ ικανοποιητικά άποτελέσματα διά τούς άποχωρούντας τής εργασίας των συνεταιριστικους υπαλλήλους.

Αι προϋποθέσεις αυται των όποιων ή πραγματοποίησης άπαιτείται διά τήν εξασφάλισιν τής επιτυχίας του επιδιωκουμενου σκοπου καθωρίσθησαν περίπου ως εξής:

1. Νά εξευρεθῆ άποτελεσματικός και εφαρμοσίμος τρόπος έλέγχου των δικαιουμένων νά μετέχουν εις τό ταμείον, διά ν' άποσποθῆ κάθε κίνδυνος εκμεταλλεύσεως αυτου. Κίνδυνος εκμεταλλεύσεως γεννάται κυρίως λόγω του μεγάλου αριθμου των συνεταιρισμων και του ένδεχομένου ευνοϊκής προσλήψεως υπαλλήλων διά νά δημουργηθουν δι' αυτούς δικαιώματα εις βάρος του Ταμείου. 'Ισως ό καθορισμός ενός ώρισμένου κατωτάτου όριου μισθου, τον όποιον πρέπει νά λαμβάνη ό υπάλληλος άποδεδειγμένος εκ του ταμείου του Συνεταιρισμου έφ' ώρισμένου χρόνον, μαζί με κάποιον ειδικόν και συστηματικόν έλεγχον επί τής κινήσεως των υπαλλήλων από μερους τής 'Αγροτικής

Τραπέζης και της Συνομοσπονδίας των γεωργικών συνεταιρισμών θά εξεμηδένιζε τον κίνδυνο τούτου.

2. Νά επιδιωχθῆ ἡ δημιουργία προσθέτων μονίμων πόρων ὑπὲρ τοῦ Ταμείου ἐκτός τῶν προερχομένων ἐξ εἰσφορῶν τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων καὶ τῶν υπάλληλων, οἱ ὁποῖοι φυσικά κατὰ πρῶτον λόγον υποχρεοῦνται πρὸς τοῦτο.

Ἐπελογίσθη ὅτι εἰσφορά τῶν υπάλληλων ἀνωτέρα τῶν 4%, τὸ πολὺ 5%, ἐπὶ τῶν μισθῶν τῶν δὲν θά ἦτο ἀνεκτὴ. Ἐπίσης ὅτι ἡ εἰσφορά τῶν ὀργανώσεων ἡμπορεῖ νά εἶναι κατὰ τι ἀνωτέρα, ὄχι ὁμοῦ καὶ πλέον τῶν 6%. Οὕτω προκύπτει ὅτι ἡ κοινὴ εἰσφορά υπάλληλων καὶ ὀργανώσεων δὲν δύναται νά εἶναι ἀνωτέρα τῶν 10% τὸ πολὺ τοῦ ποσοῦ τοῦ καταβαλλομένου διὰ δαπάνας μισθοδοσίας προσωπικοῦ. Δεδομένου δὲ ὅτι τὸ ποσὸν τοῦτο διὰ 500 υπαλλήλους, μὲ μέσον μηνιαῖον μισθὸν δρχ. 1.800 δι' ἕκαστον, ἀνέρχεται μηνιαίως εἰς δρχ. 900.000 καὶ ἐτησίως εἰς δρχ. 10.800.000 ἔπεται ὅτι ἡ ὑπὲρ τοῦ Ταμείου ἐτήσια εἰσφορά τῶν υποχρέων ὀργανώσεων καὶ υπαλλήλων θά κινεῖται γύρω εἰς τὸ 1.000.000.

Τὸ ποσὸν τοῦτο, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ τοὺς φυσικοὺς πόρους τοῦ Ταμείου εἶναι ζήτημα ἂν θά ἐπαρκέσῃ διὰ νά ληφθῆ ἡ εἰς βάσει ἀπονομῆς μῆς ἰκανοποιητικῆς συντάξεως εἰς τοὺς ἀποχωροῦντας υπαλλήλους. Δι' αὐτὸ ἐπιζητεῖται ἡ δημιουργία καὶ ἄλλων προσθέτων παγίων πόρων. Διὰ τὴν δημιουργίαν τούτων πόρων, μεταξὺ ἄλλων μέσων, ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ὑφισταμένων μεγάλων γεωργοοικονομικῶν ὀργανισμῶν κοινωφελοῦς χαρακτῆρος, οἱ ὁποῖοι στενῶς συνεργάζονται μετὰ τῶν συνεταιρισμῶν ἢ στηρίζονται ἐπ' αὐτῶν, ἢ τοὺς ἐνισχύουν καὶ τοὺς κατευθύνουν καὶ τῶν ὁποίων τὸ ἔργον σημαντικῶς ἐνισχύεται καὶ προαγάγεται ἐκ τῆς προκοπῆς τῶν συνεταιρισμῶν. Ἀλλὰ εἰς τὴν προκοπὴν τῶν συνεταιρισμῶν εἶναι ἀναμφισβήτητος ἡ συμβολὴ τῶν υπαλλήλων καὶ ἐπομένως πλήρως δικαιολογημένη ἡ ἐνίσχυσις τοῦ Ταμείου Συντάξεως αὐτῶν καὶ ὑπὸ τῶν κοινωφελοῦς χαρακτῆρος γεωργοοικονομικῶν ὀργανισμῶν.

Μεταξὺ τῶν ὀργανισμῶν τούτων κυρίως συγκαταλέγονται, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον, ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα, καὶ ὁ Σταφιδικὸς Ὄργανισμός, οἱ ὁποῖοι ἐκ τοῦ καταστατικοῦ τῶν ἔχουν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν ἀποστολὴν νά ἐνισχύουν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐδραΐωσιν τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως διὰ καταλλήλων καὶ πρακτικῶν πρὸς τοῦτο μέτρων. Δὲν ἀποκλείεται καὶ ἀπὸ ἄλλους ὀργανισμοὺς ὑφισταμένους, ἢ τῶν ὁποίων ἡ ἴδρυσις μελετᾶται, νά ζητηθῆ σχετικὴ ἐνίσχυσις.

Ἐπίσης ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξήτασε κατὰ πόσον θά ἦτο δυνατόν ἵνα οἱ Συνεταιρισμοὶ καὶ οἱ Ἐνώσεις αὐτῶν, ἐκτός τῆς κανονικῆς εἰσφορᾶς τῶν, καταβάλλουν εἰς τὸ Ταμεῖον καὶ πρόσθετον τοιαύτην, ἀνάλογον πλέον τῶν τῶν οἰκονομικῆν τῶν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἀνοχὴν τῶν. Ἡ πρόσθετος αὕτη εἰσφορά θά ἡμποροῦσε νά

συνδυασθῆ μετὰ τὴν συγκέντρωσιν καὶ διάθεσιν γεωργικῶν προϊόντων διὰ τῶν συνεταιρισμῶν, καθοριζόμενος ἐνός ελαχίστου ἀνεπαισθήτου διὰ τὸν συνεταιρισμὸν βάρους, ποσοστοῦ ἐπὶ τῆς κατὰ μονάδα ἀξίας συνεταιριστικῶς διαχειριζομένων προϊόντων, ὡς προσθέτου εἰσφορᾶς ὑπὲρ τοῦ Ταμείου.

Ἐπελογίσθη ὅτι οἱ ἐκ τῶν ἀνωτέρω δύο πηγῶν προερχόμενοι πρόσθετοι πόροι μαζί με τοὺς τακτικούς τοιούτους δύνανται νά ἐξασφαλίσουν κατὰ τὰς δυνατάς προβλέψεις, τὴν ἰκανοποιητικὴν λειτουργίαν τοῦ Ταμείου, ἐφ' ὅσον ὡς βασίμως ἐλπίζεται ἀποτραπῆ καὶ ὁ κίνδυνος ἀδικαιολογητῶν ἐπιβαρύνσεως αὐτοῦ, περὶ τοῦ ὁποίου ὠμίλησαμε ἀνωτέρω.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀφου ἔθεσεν τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς καὶ ὑπελόγησεν ἐπὶ τῆς βάσει τῶν ἀνωτέρω περίπτου τούς πιθανούς τακτικούς καὶ πρόσθετους πόρους τοῦ Ταμείου, ἐργαμοδότησεν ὅτι θά ἔπρεπε πλέον νά γίνῃ παρ' εἰδικῶν προσώπων ἡ λεπτομερὴς μελέτῃ τῆς ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τοῦ Ταμείου. Πράγματι ἡ Τράπεζα ἀποδεχθεῖσα τὴν πρότασιν τῆς Ἐπιτροπῆς ἀνέθεσεν εἰς εἰδικὸν πρόσωπον τὴν ἐκπόνησιν τῆς μελέτης. Ἐπ' ὅσιν τοῦτο ἐτέθησαν ὅλα τὰ συγκεντρωθέντα στοιχεῖα, καθὼς καὶ ἡ σχετικὴ ἐργασία τὴν ὁποίαν εἶχαν κάμει οἱ Σύνδεσμοι καὶ ὀργανισμοὶ τῶν υπαλλήλων. Ἡδὴ ἀναμένεται νά περατωθῆ ἡ σχετικὴ μελέτῃ, ἡ ὁποία ἀφου ἐγκριθῆ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς θά ὑποβληθῆ εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν.

Ἡ Τράπεζα, ἐφ' ὅσον ὡς ἐλπίζεται, μείνῃ σύμφωνος μετὰ τὸ πόρισμα τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐγκρίνῃ τὸ σχέδιον ὀργανισμοῦ τοῦ Ταμείου, θά τὸ ὑποβάλλῃ διὰ τῶν ἀρμοδίων ὑπουργείων εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Αὕτη τελικῶς θ' ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐνδεικνυομένων μέτρων, τὰ ὁποῖα πάντως ἔχουν ἀνάγκη νομοθετικῆς κυρώσεως.

Εἶναι ἀνάγκη ὁμοῦ νά ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἀπὸ τοῦς υπαλλήλους ὅτι τελευταίως ἐντείνονται αἱ προσπάθειαι διὰ τὴν ἐφαρμογὴν ἐνιαίου καὶ γενικοῦ συστήματος κοινωφελῶν ἀσφαλίσεων ἐπὶ τῆς βάσει κυρίως τοῦ κατατεθειμένου σχετικοῦ νομοσχεδίου. Ἐκ τῆς τροπῆς τῆν ὁποῖαν θά λάβῃ τὸ γενικὸν ζήτημα ἐξαρτᾶται ἀναμφισβήτητως καὶ ἡ τύχη τοῦ εἰδικοῦ μέτρου προνοίας ὑπὲρ τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων. Διὰ τὸν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς χειρισμὸν τοῦ ζητήματος ἀρμόδιοι εἶναι οἱ υπάλληλοι ἐνισχυόμενοι ἀπὸ τὰς συνεταιριστικὰς ὀργανώσεις. Πάντως καλὸν εἶναι οἱ Σύνδεσμοι τῶν συνεννοοῦμένων μεταξὺ τῶν νά καθορίσουν τὴν θέσιν τῶν ἐπὶ τοῦ γενικοῦ ζητήματος καὶ νά κανονίσουν ἀναλόγως τὰς ἐνεργείας τῶν.

Ἡ Τράπεζα, ἐλπίζεται ὅτι θά ὑποβάλλῃ ἐπίσης καὶ σχέδιον τροποποιήσεως τῆς περὶ συνεταιρισμῶν νομοθεσίας μετὰ σκοπὸν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς θέσεως τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων, σύμφωνα μετὰ συμπεράσματα τῆς ἐτέρας πρὸς τοῦτο συσταθείσης ὑπὸ τῆς Τραπέζης Ἐπιτροπῆς. («Συνεταιριστής» 1934 σ. 83).

— Ο Πανελληνίος Σύνδεσμος Συνεταιριστικῶν Υπαλλήλων ἀνακοινῶναι τὴν 31/3/1934 ὅτι τὸ θέμα ἰδρύσεως Ταμείου Συντάξεων Συνεταιριστικῶν Υπαλλήλων «εἰσηλθε εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιλύσεως του καὶ ὑπάρχουν βάσιμοι ἐλπίδες ὅτι θά καταστῆ συντόμως δυνατὴ ἡ λειτουργία τοῦ ὡς ἄνω Ταμείου συμφῶνως μετὰ τὰς ἀπόψεις τῶν υπαλλήλων» Βλ. «Συνεργατισμός» 1934 σ. 1274:

Ἀκόμα ο «Συνεταιριστής» γράφει γιὰ τὴν ἐξέλιξιν κατὰ τὸ 1934:

«Κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου 1934 συνήλθεν εἰς Θεσσαλονικὴν τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ Πανελ-

ληνίου Συνδέσμου Συνεταιριστικῶν Υπαλλήλων ἵνα ἐξετάσῃ τὰ υπαλληλικά ζητήματα καὶ φροντίσῃ διὰ τὴν

ταχύτεραν επίλυσιν τούτων.

Κατόπιν παραίτησεως του Προέδρου έγινε νέα κατανομή των αξιωμάτων ως εξής: Πρόεδρος ο κ. Α. Περσειδής, Αντιπρόεδρος ο κ. Ν. Γιαννέλος, ταμίας ο κ. Μ. Χάσος, γραμματεύς ο κ. Π. Ευστρατιάδης, σύμβουλος ο κ. Γ. Τσακίρης.

Τό Συμβούλιον έξουσιοδότησε τόν κ. Περσειδή ἵνα κατέλθῃ εἰς Ἀθήνας καί φροντίσῃ διά τήν επίλυσιν τῶν ἐνδιαφερόντων τούς συνεταιριστικούς υπαλλήλους ζητημάτων.

Ὡς τοιαῦτα καθωρίσθησαν ὑπό τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου εἰδικώτερον τά εξής:

Σύστασις τοῦ ταμείου συντάξεως τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων.

Ἐξασφάλισις τῆς θέσεως αὐτῶν ἀπό τοῦ κινδύνου ἀδικαιολογήτων ἀπολύσεων.

Προτίμησις τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων κατά τήν συμπλήρωσιν τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης ἢ ἄλλων ὁμοειδῶν ὀργανισμῶν καί ἀναγνώ-

ρισίς τῆς εἰς τούς συνεταιρισμούς προϋπηρεσίας τῶν διά τόν διακανονισμόν τῆς ἀρχαιότητός των.

Ἐπίσης τό συμβούλιον ζητεῖ νά δοθῇ ὑπό τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης νέα ὠθησις εἰς τό συνεταιριστικόν κίνημα πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν προσπαθειῶν τῶν συνεταιριστικῶν υπαλλήλων, καί νά συγκροτηθῇ ὑπηρεσιακόν συμβούλιον ἐποπτῶν καί συνεταιριστικῶν υπαλλήλων.

Τάς ἀνωτέρω ἀποφάσεις τό συμβούλιον ἀνεκοίνωσε δι' ἐγκυκλίου του πρὸς τά μέλη τοῦ Συνδέσμου.

Πράγματι ἦλθε εἰς τάς Ἀθήνας ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Συνδέσμου ὁ κ. Περσειδής, ὁ ὁποῖος ἐν συνεργασίᾳ μέ τον ἀντιπρόσωπον τοῦ Συνδέσμου Συνεταιριστικῶν υπαλλήλων Πελοποννήσου κ. Ξ. Μικελόπουλον, κληθέντα διά τόν αὐτόν σκοπόν εἰς Ἀθήνας, καί μέ τήν ἐνίσχυσιν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀντιπροσωπείας τῶν Ἑνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν, προέβη εἰς τά κατάλληλα διαβήματα.

(Βλ. «Συνεταιριστής» 1934 σ. 155).

— Αναλυτικῆς ανακοινώσεως τῆς Ἀντιπροσωπείας Ἑνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν γιά τήν ἐξέλιξη τῶν θεμάτων τῶν υπαλλήλων βλ. καί «Συνεταιριστής» 1934 σ. 161.

— Στήν ἀρμοδιότητα τῶν υπαλλήλων στίς συνεταιρικῆς ὀργανώσεις (ἀπό νομικῆς πλευράς) ἀναφέρεται τό πάντα χρήσιμο κείμενο τοῦ Π. Βασιλακόπουλου («Συνεταιριστής» 1934 σ. 175).

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ'

ΕΡΓΑΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

Στίς σελίδες τοῦ τόμου συναντήσαμε πολλά ὀνόματα συνεταιριστῶν, νά ἀγωνίζονται, στήν πράξη καί θεωρία, γιά τήν συνεταιριστική κίνηση.

Με τήν συμπλήρωση 5 χρόνων ἀπό τό θάνατο τοῦ Σωκρ. Ιασεμίδη (17.2.1929) δημοσιεύεται σχετικό κείμενο τοῦ Σπ. Τρυφονόπουλου στο «Συνεταιριστής» 1934 σ. 21.

Στον Ιασεμίδη ἀναφέρεται καί ἄρθρο τοῦ καθηγητῆ Ἀριστοτ. Σίδερι στο «Συνεταιριστής» 1934 σ. 73.

Ἡ ΑΤΕ προκήρυξε 12 βραβεῖα μετὰ χρηματικῶν ἐπῶθλων, μέ πρωτοβουλία τῶν υπαλλήλων τῆς Ὑπηρεσίας Συνεταιρισμῶν ΑΤΕ, στήν μνήμη Ν. Μιχόπουλου, Σ. Ιασεμίδη καί Ντ. Μαλούχου. Θα γίνεῖ βράβευση δασκάλων, γεωπόνων ἢ ἄλλων (υπαλλήλων ἢ ιδιωτῶν) οἱ ὁποῖοι θα ἐπιδείξουν ἐπιτυχή συνεταιριστική δράση κατά τό 1934 («Συνεταιριστής» 1934 σ. 35).

Σε πολλές ἑκατοντάδες ἀνέρχονται πλέον οἱ ἄνθρωποι που θα μπορούσαν νά διεκδικήσουν τόν τίτλο «εργάτες καί πρωτεργάτες τοῦ Συνεργατισμοῦ» στήν Ελλάδα. Νομίζουμε ὅτι πέρα ἀπό τά ὀνόματα που ἀναφέρονται σε διάφορες σελίδες μας, οἱ τοπικές ὀργανώσεις ἔχουν καθήκον, στήν ἱστορία που πρέπει νά γράψουν γιά τήν ἐξέλιξή τους (ἢ κάθε μία) νά προβάλουν ἀντικειμενικά καί μέ στοιχεῖα τούς ἀνθρώπους που πρόσφεραν σημαντικές υπηρεσίες στίς τοπικές Συνεταιριστικές ὀργανώσεις.

ΥΠΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

— Συμπυκνωμένη αλλά με πλήρη γνώση είναι η ιστορική επισκόπηση για τη συνεταιριστική κίνηση, από τις συντροφιές της τουρκοκρατίας μέχρι το 1934, που γίνεται στο θαυμάσιο κείμενο του Θ. Τζωρτζάκη με τίτλο «Η πρώτη εικοσαετία της συνεταιριστικής κινήσεως» («Συνεταιριστής» 1935 σ. 2).

Γράφει τα επόμενα που έχουν ιδιαίτερη αξία και πρέπει να τα αποστηθίσουν και να τα γνωρίζουν οι νέοι συνεταιριστές:

«Είκοσι έτη συμπληρούνται ήδη αφ' ότου ετέθη εις εφαρμογήν ο νόμος περί συνεταιρισμών. "Αν διά τας άλλας χώρας ή ρυθμίσεις της νομικής θέσεως των συνεταιρισμών και ή ύπερ αυτών λήψις μέτρων, τά όποια διευκολύνουν την ανάπτυξιν και την προκοπήν των, άποτελεί συνήθως άπλώς ένα σταθμόν εις την όλην εξέλιξιν της συνεταιριστικής αυτών κινήσεως, διά την χάραν μας τό γεγονός τουτο άποτελεί την κυρίαν άφετηριαν αφ' ης εξώρμησεν ή συνεταιριστική μας κίνησης, διά να φθάση εις την σημερινήν της άρεκέτá ικανοποιητικήν ανάπτυξιν.

Είναι άληθές ότι τό πνεύμα του συνεργατισμού ύπήρχε άνέκαθεν εις τόν λαόν μας. Τουτο μαρτυρούν οι αξιόλογοι καθ' όλα συντροφία της εποχής της Τουρκοκρατίας, μεταξύ των όποιων γνωστοτέρα ή των "Αμπελαίων. Αυτάι δέν ήσαν τίποτε άλλο ειμή συνεργατικά μορφαί προσηρμοσμένα εις τας συνθήκας της χώρας μας και τόν χαρακτήρα του λαού μας. Εις αυτάς εύρισσε ό φύσει άτομιστής "Ελλην όλα τά πλεονεκτήματα της όμαδικής ενεργείας, χωρίς όμως να χάνη την έλευθερίαν της κινήσεως ως άτομον, την συναίσθησιν της άτομικής ευθύνης και την χαράν της πρωτοβουλίας, προϋποθέσεις διά την προκοπήν του. "Όμως αυτάί αι προϊστορικάί τρόπον τινά συνεταιριστικάί μορφαί δέν είχαν καμμίαν επίδρασιν εις την σύγχρονον συνεταιριστικήν μας κίνησην. "Εχρησίμευσαν μόνον, ίσως, να ενισχύσουν την πεποίθησιν ότι ό "Ελλην είναι συνεταιριστής και έπομένως ό πθά έπατύχη ό συνεταιρισμός εις την χώραν μας. "Αλλά και εις αυτό ελάχιστα συνετέλεσαν, διότι ελάχιστα είναι γνωσταί εις τας λεπτομερείας των.

Μετά την έθνικην ανεξαρτησίαν αι συντροφίαί ηρχισαν να εκλείπουν διά να εξαφανισθούν γρήγορα ολοσχερώς. "Η έλευθερία τας κατάστησε περιττάς από έθνικης άπόψεως. "Η οικονομική και κοινωνική των σημασία, ιδίως διά την καλύτερευσιν της θέσεως των πτωχών άγροτικών τάξεων, δέν εξετιμήθη. "Αλλα ένδιαφέροντα και άλλα όνειρα και πόθοι άπερρόφουν την έθνικην ψυχήν και την έθνικην δραστηριότητα. "Η όλοκληρώσις της έθνικης μας άποκαταστάσεως. "Ο λαός, αι άνάγκαι του και αι μερμναι όυ ελάχιστα άπησχόλουν τας ήγήτιδας τάξεις. Σπάνια ήσαν αι φωναι που ύψούντο διά την ευημερίαν του λαού και κυρίως διά την εφαρμογήν πρακτικών ύπερ αυτής μέτρων. "Αν εξαίρεση κανείς τόν Μπουλαντζέ, ό όποιος μόνος εξετίμησε την αξίαν του θεσμού των συντροφιών και συνέστησε την συστηματοποίησιν αυτών και την συνέχισιν της εφαρμογής των, και τας κατά τά τέλη του παρελθόντος αιώνος άκουομένεας άργά και που φωνάς ύπερ της οικονομικής και επαγγελματικής οργανώσεως ιδίως των άγροτών, όλοκληρος ή περίοδος από

της άπελευθερώσεώς μας μέχρι του 1900 δέν έχει σχεδόν τίποτε να επιδείξη επί του συνεταιριστικού πεδίου.

Και όμως διά τόν άγροτικόν μας κυρίως πληθυσμόν ό συνεταιρισμός ήτο άνέκαθεν όχι μόνον άπρααίτητος άλλ' αυτόχρημα σωστικός. Εις όλόκληρα τμήματα της χώρας έπεκράτε ή μικρά ιδιοκτησία και εκμετάλλευσις. "Η γεωργική επιχείρησις άσχολουμένη εύρύτατα με την παραγωγήν προϊόντων διά την άγοράν είχε κατά μέγα μέρος εκρηματισθή. Συνέπεια τουτου ήτο ότι εμάινετο εις τήν ύπαιθρον ή τοκογλυφία και ή έμπορική εκμετάλλευσις των άγροτών είτε ως άγορασταί είτε ως πωληταί συνηλλάσσοντο ουτοι. Αι περιουσίαί εξητιμίζοντο διά τό τίποτε. "Η έξαθλίωσις έπροχώρει γοργά. "Η ελληνική λογοτεχνία είναι πλήρης από περιγραφάς παρομοίων σπαρακτικών περιστατικών.

Παρ' όλα αυτά άργεί ή ήρωική άπόφασις του λυτρωμού. "Ο σκεπτικισμός και ή παρεξηγημένη έννοια του άτομισμού και των πλεονεκτημάτων του, μαζί με την έλλειψιν βαθυτέρων και πραγματικών άνησυχιών, που δείγμα της είναι ή βολική άδράνεια, άφιναν την κατάστασιν να άκολουθή άνεπιπόδιστα τό δρόμο της. "Ολίγα άνίσχυρα συμπτωματικά μέτρα μένουν άνευ σημασίας. Μόλις κάποια παρηγορητική άκτις φωτός έρχεται από την Θεσσαλίαν. Είναι ή κατά τό 1900 ίδρυσις του «Μετοχικού Γεωργικού Συλλόγου "Αμυρού», του πρώτου συγχρόνου συνεταιρισμού. "Ιδρυνται του οι άείμηστοι Δ. Γηργοριάδης και Ν. Μιχόπουλος. "Ο Συνεταιρισμός αυτός κυρίως εκρησίμευσεν εις τόν Σωκράτην "Ιασεμίδην, τόν πραγματικόν συνεταιριστικόν ήρωα της χώρας μας, ώς πρακτική άπόδειξις του ισχυρισμού του ότι ό συνεταιρισμός δέν ήτο μόνον άναγκαίος διά τόν λαόν μας άλλα και εφαρμοσίμος.

"Ο Συνεταιρισμός αυτός καθώς και άλλοι τινές που ιδρύθησαν από συνεργάτας του "Ιασεμίδη και φωτισμένους διανοομένους κατά τό από του 1900-1914 χρονικόν διάστημα μαζί με τά δημοσιεύματα αυτού προς διάδοσιν της ιδέας του συνεταιρισμού, άποτελούν την όλην συνεταιριστικήν μας δοξάν μέχρι της παρμονής του νόμου περί συνεταιρισμών. Τά γεγονότα αυτά, άν δέν άποτελούν τά ίδια κίνησιν, έδημιούργησαν όμως ευνοϊκάς συνθήκας διά την ανάπτυξιν της.

Ευρύτερας σημασίας επίδρασιν διά την ανάπτυξιν της κινήσεως ήσκησεν άναμφισβήτητως ή μετά την επανάστασιν του 1909 καθολική στροφή μας ως λαού προς ριζικην οικονομικήν και κοινωνικήν άναδιοργάνωσιν μας. Τότε έσταμάτησαν πολλοί εκ των ήγετών του λαού και πρό του θεσμού των συνεταιρισμών. "Απετέλει μοναδικόν όργανον βελτιώσεως της θέσεως των πτωχών τάξεων. "Εξ αυτού έδημιουργήθη και

ευνούικη άτμόσφαιρα διά τό κήρυγμα του 'Ιασεμίδη, τό όποίον άφομοιωμένον άπό τήν άγροτικήν του ψυχήν μετέφερε ό συνεργάτης του Μιχόπουλος εις τήν ύπαιθρον. Ούτω πως έμφανίζεται ή παραμονή τής συστηματικής και ώργανωμένης έναρξως τής συνεταιριστικής κινήσεως.

Τό νομοσχέδιον περί συνεταιρισμών ύπεβλήθη ύπό του τότε 'Υπουργού τής 'Εθνικής Οικονομίας κ. Α. Μιχαλακοπούλου. Δέν ύπηρχέ άκόμη τό 'Υπουργείον Γεωργίας. Συντάκται του ήσαν ό κ. 'Αλ. Μυλωνάς, τότε γενικός γραμματεύς του 'Υπουργείου τούτου, και ό μακαρίτης 'Ιασεμίδης, διευθύνων τό τμήμα τής Γεωργικής Οικονομίας. Εις τās άρχάς του 1915 ό νόμος ειχε δημοσιευθή ύπ' άριθ. 602.

Ολόκληρον τό βάρος τής εφαρμογής του νόμου εις τήν ύπαιθρον ανέλαβε ό 'Ιασεμίδης μέ συνεργάτην τόν Μιχόπουλον, ό όποίος έν τώ μεταξύ προσελήφθη εις τό 'Υπουργείον. Μία όγκώδης και πολύπλοκος ώργανωτική και προπαγανδιστική έργασία συντελείται έντός πενταετίας άπό τούς δύο τούτους άνδρας μέ δύο άκόμη άπό του 1916 βοηθούς. Διατάγματα έκτελεστικά του νόμου, σχέδια καταστατικών παντός είδους και παντός σκοπού, έγκύκλιοι και όδηγία προς τούς ύπαλλήλους, διαλέξεις, όμιλαιο, συζητήσεις και συμβουλαιο εις όλόκληρον τήν ύπαιθρον προς διαφώτισιν του άγροτικού λαού είναι σχεδόν άποκλειστικόν έργον τών δύο τούτων άνθρώπων. 'Επιστέγασμα δέ τής όλης προσπάθειας ταν είναι ή έν 'Αθήνας όργανωσις σειράς συνεταιριστικών μαθημάτων. Τά μαθήματα αυτά κατέστησαν οικείαν τήν ιδέαν του συνεταιρισμού εις άρκετάς δεκάδας μορφωμένων τής ύπαιθρου, ιδίως δημοδιδασκάλους, οι όποιοι απέβησαν κατόπιν ένθουσιώδεις συνεταιρισταί, έμπειροι όργανωταί και πολύτιμοι συνεργάται του 'Ιασεμίδη. Τήν διδασκαλίαν του έσυνέχισεν ό 'Ιασεμίδης διά του περιοδικού του «ό Βοηθός τών Συνεταιρισμών» (1918-1922).

Ούτω πως έδημιουργήθησαν αι άπαραίτητοι ήθικαιο και τεχνικαιο προϋποθέσεις διά τήν ώrganώσιν τών άγροτών εις συνεταιρισμούς. Μεταξύ τών πολλών ειδών συνεταιρισμών έκρίθη καταλληλότερος προς άμεσον εφαρμογήν και έπροπαγανδισθη ό πιστωτικός, ως μάλλον προσαρμοζόμενος εις τās ανάγκας του 'Ελληνικού άγρότου. 'Η τοκογλυφία έμείνετο εις τήν ύπαιθρον. 'Υπό τήν μάστιγα τής έστέναςαν παντού οι άγροτικοί πληθυσμοί. 'Ο πιστωτικός συνεταιρισμός ήμπορούσε νά τούς λυτρώσθ. Τό είδος τούτο άπερρόρρησε τό μεγαλύτερον μέρος τής μερίμνης τών συνεταιριστών, και όρθώς διά τήν άρχήν. 'Η καθολικότης τής ανάγκης εξησφάλιζε τήν δυνατότητα τής ευρείας εφαρμογής του, ένώ ή διαχείρισίς του ήτο σχετικώς εύκολος και έπιμενωσ ή έπιτυχία του λίαν πιθανή. Ούτος δέν θά έξυμνήσθεται μόνον μίαν άμεσον ευρείας έκτάσεως ανάγκην, αλλά θά έχρησίμευε ως παράδειγμα διά τήν επέκτασιν τής συνεταιριστικής δραστηριότητος και εις άλλους κλάδους. 'Υπό τήν διπλήν αυτήν ύπόστασιν ειδεν ό 'Ιασεμίδης τόν πιστωτικόν συνεταιρισμόν και δι' αυτό κυρίως προς αυτόν έστρεψε τήν προσοχήν του και τόν έπροπαγανδίζει, χωρίς όμως νά λείψη νά φροντίσθ έξ άρχής και διά τās άλλα είδη συνεταιρισμών.

'Ο γεωργικός πιστωτικός συνεταιρισμός όμως δέν δύναται κατά κανόνα και μάάλιστα εις τήν άρχήν του, ν' ανταποκριθ ή μόνον διά τών ιδίων δυνάμεων εις τās δανειακόν του έργον. Χρειάζεται έξωθεν ένισχυσιν διά κεφαλαίων. Τόν σημαντικόν τούτον ρόλον του χρημα-

τοδότη του τών συνεταιρισμών ανέλαβεν έξ άρχής ή 'Εθνική Τράπεζα. 'Απέβη ούτω αυτή ό δεύτερος συντελεστής τής κινήσεως. Είναι άμφίβολον άν ή κίνησις θά ήδύνατο νά αναπτυχθ ήσόν άνεπτυχθή και τόσον ταχέως χωρίς τήν βοήθειάν της. Αύτη, και πέραν τών συμβατικώς άνειλημμένων ύποχρεώσεών της προς ένισχυσιν τής γεωργίας δι' ώρισμένον ποσού κεφαλαίων, καταστάντος ταχέως έκ τών περιστάσεων άσημάντου, και του όποίου άλλως τε ή διά τών συνεταιρισμών διάθεσις δέν ήτο ύποχρεωτική, κατέστησε τήν συνεταιριστικήν ύπόθεσιν έργον της. 'Οφείλει νά όμολογηθ ήτι απέβη σημαντικός συντελεστής διά τήν ανάπτυξιν τής κινήσεως, άνεξαρτήτως οίωνόηποτε επιφυλάξεων, αντιρρήσεων και αντίθεσεων άκόμη, τās όποίας έδημιούργησε ό τρόπος καθ' όν έχρησιμοποίησε τούς συνεταιρισμούς κατά τήν άσκησιν τής άγροτικής πίστεως, που ήτο άπόρροια κυρίως τών τραπезικών παραδόσεων και του σκεπτικισμού, ό όποίος επεκράτει διά τό νέον έργον εις μεγάλο μέρος τών κύκλων της. Προς τόν σκεπτικισμόν αυτόν ειχον νά παλαίσουν οι ύπευθύνως αναλαβόντες αυτό άρμόδιοι υπάλληλοι της, και πρό παντός ό σημαντικότερος δημιουργός του συνεταιριστικού πνεύματος εις τήν Τράπεζαν κ. 'Αλ. Κοριζής. Θά ήτο στενόκαρδον και άφελόσφον νά άποδώσωμεν όλον της τό ενδιαφέρον και τήν δρασιν της μόνον εις καθαρώς ώφελμιστικά έλατήρια.

'Υπό τήν διπλήν αυτήν ήθικην και ύλικην ένισχυσιν αλλά και κηδεμονίαν έπροχώρησε ή κίνησις καθ' όλην τήν πρώτην και σχεδόν όλόκληρον τήν δευτέραν πενταετίαν. Οι συνεταιρισμοί, κυρίως οι πιστωτικοί, ιδρύοντο κατά έκτοντάδες. Εις χιλιάς άνέρχονται εις τό τέλος τής πρώτης πενταετίας, διά νά φθάσουν περίπου τās τρείς χιλιάδας εις τό τέλος του έτους 1924. 'Από τās πρώτα έτη ιδρύονται 'Ενώσεις τινές μέ τήν φροντίδα και τήν τεχνικήν καθοδήγησιν του 'Ιασεμίδη. 'Ο κλάδος τών κρατικών συνεταιριστικών υπαλλήλων ένισχύεται και έκτοτε ριπτεται ύπό του 'Ιασεμίδη ή ιδέα τής ιδρύσεως κεντρικής ιδεολογικής ώrganώσεως, τών συνεταιρισμών, διά νά ύποκαταστήσθ αύτη τήν άρμοδιαν κρατικήν ύπηρεσίαν εις τό ώrganωτικόν, προπαγανδιστικόν και έλεγκτικόν τών συνεταιρισμών έργον της. 'Εκ παραλλήλου αυξανόν συνεχώς και τās προς συνεταιρισμούς δάνεια έκ μέρους τής 'Εθνικής Τραπέζης, άνελθόντα άπό 223.000 δραχ. το 1915 εις 299.000.000 δραχ. τό 1924.

'Υπό τόν γενικόν αυτόν ένθουσιασμόν και τήν γενικήν έπιδοκιμασίαν προχωρεί ή συνεταιριστική ώrganώσις καθ' όλην τήν πρώτην δεκαετίαν, ώθουμένη κυρίως έξωθεν μέ ήθικας και ύλικας ένισχύσεις και χωρίς άκόμη νά έχη άποκτίσθ ιδίαν έσωτερικήν δύναμιν διά νά κινηθ ή μόνη της άνευ έμποδίων. 'Ο θεσμός του συνεταιρισμού χρησιμοποιείται άκόμη ύπό τής νομοθεσίας και δι' άλλους σκοπούς, ως διά τήν άποκατάστασιν τών άκτημόνων καλλιεργητών εις τās άπαλλοτριούμενα μεγάλα κτήματα, διά τήν διαχείρισιν συνιδιοκτησιών κλπ.

'Η περίοδος αύτη δύναται νά χαρακτηρισθ ή ως ή έποχή τής ποσοτικής προόδου. Πρό παντός ένδιέφερε ό άριθμός. 'Ισως τότε δέν ήδύνατο νά γίνη άλλως. Κατά τό τέλος όμως τής περιόδου αύτης αρχίζον νά εμφανίζονται και τās μειονεκτήματα τής έν σπουδή και εις ευρείαν κλίμακα ώrganώσεως πολλών συνεταιρισμών και του έπιρατήσαντος πνεύματος τής κηδεμονίας αυτών. Πολλοί ιδρυταί συνεταιρισμών άντιλαμβάνονται, όταν παρήλθον οι πρώτοι ένθουσιασμοί, ό τι τά συμφέροντά των συγκρούονται μέ τούς σκοπούς του

συνεταιρισμού, άποχαρούν και στρέφονται έναντι των η τούς κρατούν εν άδρανεία. Άλλοι πιστοί συνεταιριστά, άδξείο όμως έπιχειρηματία, τούς παρασύρουν εις άτυχείς έπιχειρήσεις, ενώ δέν λείπουν άκόμη από τούς συνεταιρισμούς και μεγάλοι τυχοδιώκται.

Έξ άλλου ή διακηρυχθείσα και έπιτυχώς εφαρμοσθείσα εις τήν άρχήν έλευθερία υπό τών πιστωτικών συνεταιρισμών άσκησις τής πίστewας μεταξύ τών μελών των έγκαταλείπεται μέ τήν αύξηση των πρός αυτούς δανειών. Τό τί θά λάβη έκαστος συνεταιρως κανονίζεται υπό του χρηματοδότη. Η αυτoδιοίκηση, ή πρωτοβουλία, ή αυτεθνή έξαφανίζονται. Οι συνεταιρισμοί είναι κατ' ούσίαν ομάδες άλληλεγγύως ευθύνομένων προσώπων διά τά δάνεια, τά όποία έκαστος τούτων λαμβάνει.

Η αντίδρασις δέν άργεί νά εκδηλωθή. Άκόμη από του τέλους τής πρώτης δεκαετίας άρχίζει νά σημειώνεται κίνησις πρός χειραφέτησιν των συνεταιρισμών και βελτίωσιν αυτών. Τούτο τό μαρτυρούν τά Συνεταιριστικά Συνέδρια του 1924 και του 1926 και τά έκτοτε οργανούμενα τοπικά ή γενικά συνέδρια και αι συσκέψεις των Ένώσεων συνεταιρισμών. Άν και ή αύξηση των συνεταιρισμών συνεχίζεται, δέν ενδιαφέρει πλέον. Όλων ή προσοχή στρέφεται εις τήν ποιοτικήν βελτίωσιν τής κινήσεως και εις τήν άπόκτησιν υπό των συνεταιρισμών έπιρροής διά τήν ρύθμισιν κατά τās συνεταιριστικές άρχάς των ενδιαφερόντων αυτους οικονομικών ζητημάτων. Τά δύο αυτά γεγονότα χαρακτηρίζουν όλην τήν συνεταιριστικήν δρασίαν τής δευτέρας δεκαετίας.

Τά ενεργά συνεταιριστικά στελέχη ενισχύονται μέ νέους έπιστήμονες, ένδοξοισιώδεις συνεταιριστά. Πρωτοπόρος ό μακαρίτης Κ. Μαλούχος. Ούτος ως διευθυντής τής Όμοσπονδίας των Γεωργικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης έδημιούργησε διά τής συνεταιριστικής του πολιτικής σταθεράς συνεταιριστικής παραδόσεις εις τήν Βόρειον Έλλάδα, ή πήρησις των όποιων κατά πολύ συνετέλεσε εις τήν προκοπήν τής κινήσεως. Ο ρόλος των υπαλλήλων εις τήν τεχνικήν όργάνωσιν των μεγάλων συνεταιριστικών έπιχειρήσεων καθίσταται σημαντικός. Εις τήν πρωτοβουλίαν των και τόν ένδοξοισισμό των, αλλά και τήν ικανότητα των όφείλουν πολλά οι γεωργικοί συνεταιρισμοί. Αι εργασίαι των επέκτεινονται εις προμηθείας έμπορευμάτων και πωλήσεις προϊόντων, συγχρόνως επιδιώκεται ή άνάκτησις υπό των συνεταιρισμών του ρόλου που τούς άνήκει εις τήν άσκησιν τής πίστewας.

Ο αριθμός των συνεταιριών αύξάνει, καθώς και τά οικονομικά μέσα των συνεταιρισμών. Καθ' όσον επέκτεινουν τās εργασίαι των άποκτούν εργοστάσια, άποθήκας, μηχανάς κλπ. Έπί του όργανωτικού πεδίου σημειώνουν άξιολογους προόδους.

Χάρις εις τήν επίγνωνσιν τής άποστολής των και τήν έπιμονήν των κατορθώνουν νά προκαλέσουν ή νά συμβάλουν εις τήν ίδρυσιν κοινωφελών όργανισμών γεωργικού σκοπού προωρισμένων πρός προστασίαν ολοκλήρου τής γεωργίας ή κλάδων τινών αυτης. Εις τούτους έπιτυγχάνουν νά δώσουν συνεταιριστικόν χαρακτήρα ή τουλάχιστον ν' άποκτήσουν έπιρροήν έπ' αυτών. Η Άγροτική Τράπεζα, ό Σταφιδικός Όργανισμός, ή Υπηρεσία Προστασίας τής αιτοπαραγωγής, τό Γραφείον Σύνων, τά Γραφεία Καπνου κλπ. καταλέγονται μεταξύ των όργανισμών τούτων.

Άξίζει επίσης νά σημειωθούσιν αι μετά τήν ίδρυσιν τής Άγροτικής Τραπέζης, εις τήν όποιαν πλέον άνετέθη ή φροντίς τής άναπτύξεως των γεωργικών συνεταιρι-

σμών, επανειλημμένως καταβληθείσα προσπάθεια των συνεταιρισμών, εκδηλωθείσα εις επανειλημμένα συσκέψεις των Ένώσεων αυτών πρός καταρισμόν ενός πλήρους προγράμματος συνεταιριστικού, εις τό όποιον νά καθορίζονται οι άντικειμενικοί σκοποί των συνεταιρισμών και τά μέσα τής έπιτυχίας των. Τούτο διετυπώθη όριστικώς τόν Ιανουάριον του 1933, όποτε και άπεφασίσθη ή ίδρυσιν κεντρικού ιδεολογικού όργανισμου, εις τόν όποιον ν' άντεθή ή φροντίς τής εκτελέσεως του, έν συνεργασία μετά τής Άγροτικής Τραπέζης. Ηδη δέ επίκειται ή ίδρυσιν του όργανισμου τούτου υπό τήν έπωνυμίαν «Πανελληνίως Συνομοσπονδία των Γεωργικών Συνεταιρισμών».

Παραδόξως όμως ή Τράπεζα δέν κατόρθωσε μέχρι σήμερα ούτε ίδιον ολοκληρωμένον συνεταιριστικόν πρόγραμμα νά καταρτίσιν ούτε τουλάχιστον εκεινο των συνεταιριστικών όργανώσεων νά άποδεχθή. Και ένω, όμολογουμένως, συμπωματικός όσάκις παρουσιασθή ευκαιρία δέν παραλείπει νά ενισχύη τούς συνεταιρισμούς, μένει άτολμος και άμφιβάλλουσα πρός των μεγάλων και θεμελιωδών συνεταιριστικών ζητημάτων, άφίνουσα τήν πρωτοβουλίαν και τήν ευθύνην, αλλά και τήν χαράν τής λύσεως των εις τούς συνεταιρισμούς. Μόλις τώρα φαίνεται διαθεθεμένη νά ικανοποιηθή ένα παλαιόν αίτημα των συνεταιρισμών, τήν χρησιμοποίησιν των ως όργάνων διά τήν άσκησιν τής πίστewας. Τά άλλα όμως αίτήματα, ως εκτίθενται εις τό συνεταιριστικόν των πρόγραμμα, μένουν άναπάντητα. Η ύπηρεσία συνεταιρισμών περιορίζεται μόνον εις τό άχαρι έλεγκτικόν έργον, άφίνει δέ ένα πλήθος συνεταιριστικών έργων που τής άνήκουν έν άδρανεία. Άς έλπίσωμεν ότι θά τα κινήσιν τώρα που ή Τράπεζα εισέρχεται εις τήν δευτέραν πενταετίαν από τής λειτουργίας της.

Οι 4.000 και πλέον εργαζόμενοι γεωργικοί συνεταιρισμοί, επί των 6.000 και πλέον που υπάρχουν, μέ τās 90 Ένώσεις των, μέ τās εκατοντάδας χιλιάδων των μελών των, μέ τά κολοσσιαία συνεταιρικά και έγγηγοτικά των κεφάλαια, μέ τόν ευρύτατον κύκλον εργασιών και τήν μεγίστην των έπιρροήν επί πλείστων όσων κλάδων τής γεωργικής παραγωγής, άποτελούν σήμερα τήν ισχυροτέραν οικονομικήν και κοινωνικήν όργάνωσιν του τόπου. Η σημασία αυτών κατεδείχθη κατά τά έτη των θεομηγνιών και τής κρίσεως και τής γενικής δυστυχίας. Είχαν άποβή οι παρηγοροί άγγελιοι των άγορών.

Ο άλλος κλάδος των συνεταιρισμών, οι άστικοί, μένουν πάντα χωρίς ευρύτεραν σημασίαν. Από τόν μεγάλον αριθμόν των 2.600 περίπου άστικών συνεταιρισμών ελάχιστοι είναι άξιοι λόγου και αυτοί χωρίς νά άσκουν έπιρροήν εις τούς όρους τής οικονομικής και κοινωνικής ζωής των πάξων τάξεων των πόλεων. Τεχνητά κατά τό πλείστον δημιουργήματα των παρεχομένων εις αυτούς εύκολιών εκ μέρους του Κράτους, σβύνουν οι περισσότεροι έξ αυτών μαραινόμενοι εκ τής άδρανείας. Μόλις τώρα παρατηρείται κάποια όργάνωσις άνησυχία μεταξύ των καταναλωτών, οι όποιοι οργανώνονται ύποτυπωδώς διά νά έπιτύχουν κυρίως άγοράν χρησίμων ειδών έν πίστώσει. Άλλά και αυτό μένει χωρίς ιδιαίτεραν σημασίαν. Μέ τούς άστικούς συνεταιρισμούς πρέπει νά άρχίσωμεν από τήν άρχην, μέ τόν ίδιον σύστημα που έφημερόσθη διά τούς γεωργικούς. Μία συστηματική και καλώς κατευθυνόμενη προσπάθεια εκ μέρους του Κράτους θά ήδύνατο νά σημειώση έπιτυχίαν τινά.

Η άδρανεία των άστικών συνεταιρισμών και ή περι-

ωρισμένη και μὴ καθαρῶς συνεταιριστικὴ ὑφὴ τῶν λοιπῶν κλάδων τῶν ἀγροτικῶν συνεταιρισμῶν καθιστᾶ διὰ τὴν χώραν μας τὴν συνεταιριστικὴν κίνησιν ταυτοσημὸν μὲ τὴν κίνησιν τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν.

Οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ καλύπτουν σχεδὸν ὅλην τὴν ἔκτασιν πού καταλαμβάνει ἡ συνεταιριστικὴ μας κίνησις καὶ αἱ πρόοδοι τῶν δίδουν ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν τὸ μέτρον τῆς σημασίας της. Οὗτοι στρεφόμενοι διὰ μίαν στιγμὴν πρὸς τὰ ὀπίσω διὰ νὰ ἀναμετρήσουν τὸ συντελεσθέν ἔργον κατὰ τὴν εἰκοσαετῆ δράσιν τῶν δύνανται νὰ αἰσθάνωνται ἱκανοποίησιν δι' αὐτήν. "Ἄν

δὲν ἐπετέλεσαν θαύματα, ἐπέφεραν ὅμως ριζικὴν μεταβολὴν εἰς τὴν ζωὴν τῆς ὑπαίθρου. Συντέλεσαν εἰς τὴν οικονομικὴν, κοινωνικὴν ἀκόμη καὶ τὴν πολιτικὴν χειραφέτησιν τῶν ἀγροτῶν, ἐνίσχυσαν οικονομικῶς τὴν θέσιν τῶν καὶ ἐβοήθησαν σημαντικὰ εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν αὐτῶν διαπαιδαγώγησιν καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν αὐτῶν ἐξύψωσιν. Δὲν εἶναι τολμηρὸν νὰ λεχθῆι ὅτι ἀπεδείχθη πλέον ὅτι ἡ εὐημερία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἰδίως τῆς ὑπαίθρου, ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς προκοπῆς τοῦ Συνεργατισμοῦ».

— Ἱστορικὰ στοιχεῖα καὶ κρίσεις γιὰ τὴν συνεταιριστικὴν περίοδο 1915-1934 καὶ γιὰ τὸ ἔργο δίνει καὶ ὁ Ὑπουργὸς Γεωργίας καθηγητὴς Π. Δεκάζος σὲ κείμενὸ τοῦ («Συνεταιριστής» 1935 σ. 7) ὅπου τονίζει καὶ τὸ καθήκον τῶν Γεωργικῶν Επιμελητηρίων (τῶν ὁποίων ἦταν Γερουσιαστῆς) ἐναντι τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως με βάση καὶ τὶς διατάξεις τοῦ νόμου 280 τοῦ 1914 περὶ γεωργικῶν επιμελητηρίων στὶς ὁποῖες καὶ αναφέρεται με σαφήνεια.

— Ἐπίσης ἀνασκόπησις γιὰ τὴν συνεταιριστικὴν κίνησιν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν 20ετία 1914—34, γίνεται σὲ κείμενο Ἀριστ. Κλήμη («Δημοκράτης» Μυτιλήνης 18/1/1935).

— Ἀνασκόπησις 1914-1934 γιὰ τὴν εξέλιξιν τῆς νομοθεσίας συνεταιρισμῶν κάνει ὁ καθηγητὴς καὶ γεροϋσιαστῆς Ἀριστοτ. Σίδερης στὸ Λεύκωμα 1935 τῆς εφημ. Δράμας «Πανελληνίος Συνεταιριστικὴ Επιθεώρησις» σελ. 21 καὶ στὸ ὁποῖο καταλήγει με τὰ ἀκόλουθα ἀξία ἰδιαίτερης προσοχῆς:

«...Τὸ ἐκ τῆς εἰκοσαετίας τῆς συνεταιριστικῆς νομοθεσίας συμπέρασμα εἶναι ἀτυχῶς ὅτι: ἀφ' ἧς ἐξέλειψεν ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά τοῦ δραστηριωτέρου συνεταιριστοῦ ἀειμνήστου Ἰασεμίδη, πάντα τὰ ἔκτοτε ληφθέντα νομοθετικὰ μέτρα εἶναι προχειρολόγια, ἐμπειρικά καὶ ἐξ ἀφορμῆς μεμονωμένων περιπτώσεων, κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Σβώλου. Ἐπὶ πλέον, κατὰ τὰς σαφεῖς κατηγορίας τῶν ἐγκυροτέρων Ἐνώσεων τὰ μέτρα ταῦτα ὑποδηλοῦσι εὐμένειαν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ συνεργατισμοῦ.

Καὶ ἤτο φυσικόν. Ὁ συνεταιρισμὸς εἶναι ἐπιζήμιος εἰς τοὺς ἰσχυροὺς καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν συνεταιρισμῶν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀφήσῃ ἡσυχον τὴν ἀντίδρασιν, ἣτις προσπαθεῖ πάντοτε ἐκμεταλλευομένη ἀδυναμίας ἢ ἀτυχίας—φυσικάς— τῶν συνεταιρισμῶν νὰ ὠθήσῃ τὴν

νομοθεσίαν εἰς μέτρα ἀνακόπτοντα τὴν συνεταιριστικὴν πρόοδον. Ὁ συνεργατισμὸς δὲν θὰ εὐσταθήσῃ ἄνευ ἀγῶνος. Καὶ ὁ ἀγὼν εἶναι πολλαπλοῦς: ἀγὼν τῶν συνεταιριστῶν πρὸς διαφύτισιν οἰκονομικὴν καὶ τεχνικὴν ἀγῶν τῶν συνεταιρισμένων κατὰ τῶν ἀδυναμιῶν τῶν καὶ τοῦ ἔκταλαι ἐκτραφέντος στεῖρου ἀτομισμοῦ· ἀγὼν πρὸς βελτίωσιν τῆς ὀργανώσεως, πρὸς τόνωσιν τῆς πίστεως· ἀμυνα κατὰ τῆς ἀντιδράσεως, ἀγὼν πρὸς ἐνημέρωσιν τῶν πολιτικῶν ἐξουσιῶν. Ὁ συνεργατισμὸς, ὅπλῶν τῶν ἀδυνάτων καὶ τῶν πτωχῶν καὶ κάρφος τῶν οἰκονομικῶς ἰσχυρῶν θὰ παλαιῇ διαρκῶς, ἕως ὅτου ἡ ἀλήθειά του ἐπιβληθῆι ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων του. Ὅσον οἱ συνεταιρισμένοι μορφώνονται, ὑψοῦνται, ἐνδυναμοῦνται ἐν τῇ πίστει, τόσον ἡ ἐπιβολὴ τῆς συνεταιρικῆς ἰδέας θὰ εἶναι ταχύτερα καὶ μονιμωτέρα».

Συνεταιριστικές φυσιογνωμίες από εκείνες που θεμελίωσαν και υπηρέτησαν τη Συνομοσπονδία Γ. Συνεταιρισμών του 1935-1938, ως εκπρόσωποι των ιδρυτριών Ενώσεων η ως τα πρώτα αιρετά και υπαλληλικά στελέχη της. (Βλ. ονόματα στην επόμενη σελίδα).

1935: Η Συνομοσπονδία Γ. Συνεταιρισμών

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 4 8

1935: Η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΤΩΝ ΕΝΩΣΕΩΝ
ΓΕΩΡΓ. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

*

Με την παραπάνω σοφή ανακεφαλαίωση - επισκόπηση του Θ. Τζωρτζάκη και τις παρατηρήσεις του Αριστ. Σίδερι, κλείνει ο Β' τόμος του έργου. Καλύπτεται έτσι η περίοδος από την αρχαιότητα μέχρι την ίδρυση της Συνομοσπονδίας Γεωργ. Συνεταιρισμών, το καταστατικό της οποίας υποβλήθηκε για έγκριση τον Νοέμβριο 1934 (και εγκρίθηκε τον Φεβρουάριο 1935).

Η περίοδος που αρχίζει από το 1935 θα αναστηλωθεί στον επόμενο τόμο, αν το συνεταιριστικό ενδιαφέρον των σημερινών συνεταιριστών και των πολλών και ισχυρών οικονομικά Ενώσεων και Κεντρικών Οργανώσεων, το κάνει δυνατό.

Ανάμεσα στους άλλους διακρίνονται στη φωτογραφία της προηγούμενης σελίδας:

Ο πρωτεργάτης για την ίδρυση της Συνομοσπονδίας και πρώτος αιρετός Διευθυντής Θεοδ. Τζωρτζάκης.

Ο πρώτος Πρόεδρος της Αλέξ. Μπαλατατζής.

Το πρώτο ολιγάριθμο προσωπικό: Π. Χασαπόπουλος, Νικ. Οικονομόπουλος, Αριστ. Κλήμης, Γ. Πανταζόπουλος.

Μέλη του Δ.Σ. και αντιπρόσωποι Ενώσεων-μελών της ως οι: Λεονάρδος, Κουκορίκος, Δεληγιάννης, Βαρούχας, Δασκαλόπουλος, Αθανασιάδης, Χαιρέτης, Δρακόπουλος, Βακαλούδης, Καράμπελας, Σιβρόπουλος, Κέστης, Σκούρτης, Παπαδόπουλος, Γιαγκουνίδης και άλλοι.

Τα αναλυτικά αλφαβητικά Ευρετήρια
(κατά θέματα - πρόσωπα - τόπους)
δεν έγινε δυνατό να δοθούν εδώ
επειδή υπερκαλύφθηκαν οι 550 σελίδες του προϋπολογισμού
με την ύλη μέχρι τέλους του 1934, αρχές 1935.
Θα ενταχθούν στον επόμενο τόμο.
Εάν μελετητής ενδιαφέρεται για κάποιο θέμα,
πρόσωπο, τόπο κλπ.
μπορεί να απευθυνθεί στο συγγραφέα,
για διευκόλυνσή του στα λήματα που τον ενδιαφέρουν.

Η έκδοση και διάθεση-διαχείριση του Β' Τόμου
γίνεται από την ΠΑΣΕΓΕΣ (Σοφοκλέους 41 τηλ. 32.53.511).

*

Η διάθεση των λίγων αντιτύπων του Α' Τόμου
που υπάρχουν ακόμα
γίνεται από τον συγγραφέα και εκδότη του.

Τιμή Α' τόμου δρχ. 1.500.

Παραγγελίες για αποστολή με αντικαταβολή
σε Συνεταιριστικές Οργανώσεις (για αντίτυπα άνω των 5):
Αριστ. Κλήμην, Ασκληπιού 37, Γλυφάδα 16675.
(Νέα τηλέφωνα 96.27.498 - 96.29.123)

Μερικά λόγια για τον συγγραφέα

Σε όσους θα διαβάσουν το έργο αυτό θα ήταν, ίσως, χρήσιμες μερικές πληροφορίες σχετικές με τα θεωρητικά και τα πρακτικά εφόδια του συγγραφέα, πάνω στα οποία στηρίζεται και το κείμενο:

Ο συγγραφέας Αριστείδης Ν. Κλήμης:

— Γεννήθηκε το 1915 στο Πλωμάρι και μεγάλωσε στη Μυτιλήνη (της Λέσβου) όπου και φοίτησε στο Δημοτικό και στο δάξιο Γυμνάσιο.

— Σπούδασε: Συνεταιριστικά (στη Σχολή Συνεταιριστών της Ανωτ. Γεωπονικής Αθηνών, 1933-34) και στη συνέχεια Νομικά (στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, 1935-1940). Επίσης παρακολούθησε Στατιστική στην Α.Β.Σ.

— Σταδιοδρομήσε στην ΑΤΕ (1935-1972) τόσο στην επαρχία όσο και στο Κεντρικό Κ/μα όπου διετέλεσε διαδοχικά αναπληρ.

Προϊστ. Τμήματος Μελετών - Στατιστικής από το 1952, Πραϊστάμενος Τμήματος Τύπου - Δημοσίων Σχέσεων από το 1955, Προϊστάμενος της Υπηρεσίας Οικονομικών Μελετών από το 1962-1972.

- Κατά τα έτη 1935-1938 και 1946-1950, με αιτήσεις της Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών ήταν αποσπασμένος σ' αυτή για να συντελέσει στην αρχική οργάνωσή της και στη μετακατοχική ανασυγκρότησή της. Την περίοδο 1949-64 συνεργάστηκε ειδικά στη Συνεταιριστική Εκπαίδευση.
- Οργάνωσε και διηύθυνε τα περιοδικά «Η Φωνή των Συνεταιρισμών» της Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών (1946-1950), «Δελτίον Αγροτικής Τραπέζης» (1955-1962), «Θέματα Συνεταιρισμών και Αγροτικής Οικονομίας» (1971-1984), «Συνεταιριστική Πορεία» 1986-1987.
- Συνεργάστηκε στο περ. «ο Συνεταιριστής» (1935-1966) και σε δεκάδες άλλα έντυπα (εφημερίδες - περιοδικά) Αθηνών και Επαρχιών, καθώς και στο Ραδιοφωνικό Σταθμό Αθηνών («Φωνή του Αγρότου») με εκατοντάδες κείμενα.
- Έγραψε 24 συνεταιριστικά, νομικά, αγροτικά και 2 λογοτεχνικά βιβλία (πίνακας των επιστημονικών στη σελ. 8/536 του κειμένου του βιβλίου).
- Δίδαξε από το 1950-1964 συνεταιριστικά και αγροτική οικονομία στην Υπηρεσία Συνεταιριστικής Εκπαίδευσης. Επίσης σε πολλά Σεμινάρια Υπουργείων, ΑΤΕ, Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών, για μετεκπαίδευση υπαλλήλων και αιρετών. Έκανε πολλές ομιλίες - διαλέξεις σε επαρχιακές πόλεις και στην Αθήνα.
- Πρόσφερε τις υπηρεσίες του ως μέλος Διοικ. και Εποπτ. Συμβουλίων σε αστικούς Συνεταιρισμούς και σε Συλλόγους. Και ως Γεν. Γραμματέας στην Υπηρεσία Συνεταιριστικής Εκπαίδευσης, στην Εταιρία Γεωργοοικονομικών Μελετών, στην Εταιρία Φίλων Συνεργατισμού.
- Καθιέρωσε στην Ελλάδα τον κλάδο «Ελληνικό Συνεταιριστικό Δίκαιο» και με τα νομικά συνεταιριστικά του βιβλία επέδρασε στη θεωρία, στην πρακτική εφαρμογή και στη νομολογία των Δικαστηρίων.
- Τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών με βραβεία: Το 1935 για φοιτητική αριστεία και το 1955 για το έργο του «Η Αγροτική Οικονομία της Ελλάδος».
- Διαιτέει την καλύτερη συνεταιριστική βιβλιοθήκη στην Ελλάδα.
- Ασχολείται με τη συγγραφή και έκδοση του πολύτομου ιστορικού έργου «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» και γενικά δίνει ιδεολογική, επιστημονική και συγγραφική βοήθεια στον αγροτικό και συνεταιριστικό τομέα.